13
25 K
15
BIBLIOTECA VITT. EMANUELE

1

DIRECTORIVM INQVISITORVM

R. P. F. NICOLAI EYMERICI

Ord. Præd. S. Theol. Mag. Inquisitoris hæreticæ prauitatis in Regnis Regis Aragonum

DENVO EX COLLATIONE PLVRIVM exemplarium emendatum, & accessione multarum literarum Apostolicarum, officio Sanctæ Inquisitionis deseruientium, locupletatum,

CVM SCHOLIIS SEV ANNOTATIONIBVS eruditissimis D. Francisci Pegñæ Hispani, S. Theologiæ & Iuris Vtriusque Doctoris.

Accessit rerum & verborum multiplex & copiosissimus Index.

Coll: Faven:

Soc: Jesu: Bibliot:

Ex legato Emin:mi Rozetti

Cum Priuilegio, & Superiorum approbatione.

ROMAE, IN AEDIBVS POP. ROM. MDLXXVIII.

BEATISSIMO PATRI ET DOMINO D. GREGORIO XIII. PONTIFICI MAXIMO

FRANCISCVS PEGNA.

VM Reipub. Christianæ pij principes terra marique præpotentes multo militum fuso sanguine catholicæ religionis hostes aperto marte fortiter debellare contendunt, vt Ecclesiæ vnitatem, sedis apostolicæ authoritatem, tuamque beatissime pater potestatem ab eorum audacibus impiisque conatibus tueantur: non desunt qui in otio & pace, intra priuatos parietes eorundem sacræ religionis violatorum nefarias, & veræ pietati aduersas opiniones scribendo refellant, iura legesque vel ad conuertendos, vel ad coercendos eos arment, edoceant, aut interpretentur: vt cum se tam eminus quàm cominus vrgeri reprimique viderint, postquam virtutis amore in officio non continentur, saltem pœnarum acerbitate, & magnitudine supplicij maleficio submoueantur. Inter hos postremos, etsi infimum locum & ingenij acumine & eruditionis splendore obtineam, omnia tamen conor libentissime, quæ ad reprimendam impiam hæreticorum audaciam, coercendamque immanem prauitatem commodissima aptissimaque esse videntur: quod testabuntur fideliter, vt spero, aliquando nonnulla mea, quæ de pœnis hæreticorum ab exordio nascentis Ecclesiæ vsque ad hæc tempora assidue meditor: testaturq; nunc ex parte ille qualiscunque labor, quem superiori anno lætus suscepi, dum omne meum studium industriamque conuerti ad illustrandum Nicolai Eymerici Directorium inquisitorum: præclarum sane & vetustate venerandum opus, in quo summa religionis capita continentur, & quæ ad hæreticam iniquitatem coercendam & extirpandam conducunt, pie & erudite præscribuntur, et quidquid ad sacrum inquisitionis officium secure exercendum exigitur, artificiose ac methodice demonstratur: quod cum omnibus numeris absolutum Romæ esset excusum, id eo potissimum nomine Beatitudini tuæ dicare placuit, vt is auctor qui religionem Christianam tuetur, & hæreticos fortiter debellare atque coercere ostendit, à Sanctitate tua, qui in republica Christiana diuinitus es caput constitutus, benigne receptus, à tot inimicorum cateruis defendatur, vt catholicæ fidei negotijs non leuem afferat vtilitatem. quod certissime futurum spero, cum nemo ignoret beatissime pater te, etsi mole multorum & magnorum totius reipublicæ Christianæ negotiorum districtum, illud tamen singulari prouidentia quod ad fidem attinet, vigilantissime curare, eòque præcipue curam & sollicitudinem omnem referre, vt causæ religionis integræ, absque nouarum opinionum procellis conseruentur, incorruptaque & inuiolata fides vbique foueatur ac propagetur. quod vt fiat amplius, Deum Optimum Maximum, cuius negotia in Ecclesia sua prudentissime & ardentissime tractas, precor, vt beatitudinem tuam diu conseruet incolumem.

GREGORIVS PAPA XIII.

Ad Futuram rei memoriam.

EXPONI nobis fecerunt dilecti filij Populus Romanus qui Officinam impressoriam erexerunt, & erectam retinent, q ipsi non sine magno sumptu librum Directorium Inquisitorum nuncupatum, olim à quon. Nicolao Eymerico ordinis fratrum Prædicatorum professore compositum, præcipua catholicæ fidei capita continentem, & ea fere omnia, quæ ad extirpandam hæreticam prauitatem conducunt, tractantem, ac nunc demum à dilecto filio Fratre Paulo Constabili sacri Palatij nostri Magistro diligenter examinatum, recognitum, & approbatum, plurimisque Apostolicis constitutionibus Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum contra hæreticos, & pro officio sanctæ Inquisitionis editis, auctum, ac Scholiis, seu adnotationibus per dilectum filium Franciscum Pegnam iuris vtriusque Doctorem illustratum, in eorum officina impressoria prædicta imprimi faciunt, ac vehementer timent, ne cum primum in lucem editus fuerit, ab aliis etiam forsan corrupte imprimatur, ipsique sua impensa, & labore frustrentur. Propterea nobis humiliter supplicari fecerunt, vt eorum indemnitati in præmissis opportune consulere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, volumus, & auctoritate apostolica decernimus, ne prædictus liber tam in Italia, quàm extra, intra annos decem proxime futuros, à die illius impressionis computandos, sub excommunicationis latæ sententiæ, ipso facto incurren. & quoad existentes in Terris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subiectis, vltra cẽsuram prædictam etiam quingentorum ducatorum auri ipso facto, Cameræ apostolicæ applican. pœnis, sine expressa ipsorum Populi Romani, seu ad id ab eis deputatorum, vel deputandorum voluntate, & licentia in scriptis habita, imprimi, aut alibi impressum dicto decennio durante, vendi, donari, aut permutari à quoquam possit, aut valeat; ac insuper, vt nemini liceat eidem libro quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut inuertere, nullaue interpretamenta adiungere, sed prout Romę nunc impressus fuit, semper, & perpetuo integer, & incorruptus conseruetur, prohibemus, & mandamus: Decernentes transgressores quoslibet prædictas censuras, & pœnas pecuniarias incurrisse, à quouis Sedis apostolicæ etiam de latere legato, ordinario, vel delegato, aut quocunque alio ecclesiastico iudice declarari, aggrauari, & reaggrauari, & ad parendum, soluendumque pœnam, inuocato etiam, si opus fuerit, auxilio brachij secularis, cogi & compelli posse, & debere. Non obstãtibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ac etiam iuramento, aut quauis alia etiam Apostolica auctoritate roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoq;, indultis, & literis apostolicis sub quibuscunque tenoribus, & formis etiam motu proprio, & ex certa sciẽtia, ac de apostolicę potestatis plenitudine, vel si forsan specialiter alicui esset indultũ, & concessum, ne excommunicari, interdici, declarari, capi, aut atrestari possit, ac alias quomodolibet concessis, approbatis, cõfirmatis, & innouatis: quibus omnibus, etiamsi de illis specialis, specifica, expressa, & indiuidua mentio, non autem per derogatorias generales clausulas facienda esset, eorum omnium tenores, hic pro insertis, & singulariter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrarijs quibuscunque. Et quia difficile foret præsentes literas ad quæcunque loca, vbi opus esset, deferri, volumus, & eadem apostolica auctoritate decernimus, earum trãsumptis, & exemplis, etiam in ipso libro, vel per se solum impressis, plenam & indubitatam fidem in iudicio, & extra adhiberi, quæ eisdem originalibus literis adhiberetur, si ostenderentur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die xiij. Augusti. M D LXXVIII. Pontificatus nostri Anno Septimo.

Cæsar Glorierius.

NICOLAI EYMERICI VITA
PER EVNDEM FRANCISCVM PEGÑAM
BREVITER COLLECTA.

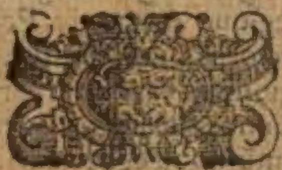

ICOLAVM Eymericum Catalonia insignis Hispaniæ Tarraconensis prouincia genuit, vt certa est eruditorum opinio: sed quæ ciuitas eum extulerit, incertum multi putant. quidam enim Perpinianensem faciunt, alij Elnensem, nec desunt qui Barcinonensem esse dicant. constans fama est, eum præclara stirpe natum, originemque ducere ab antiqua Eymericorum familia, quæ hodie nobilis est, & insignis in eo principatu. floruit in primis temporibus Vrbani V. & Gregorij XI. Pont. Max. & Petri quarti regis Aragonum, qui Ceremoniosi cognomen accepit, ad annos Domini MCCCLX. Erat in regnis Aragoniæ ea tempestate eruditione & sanctitate clarus Nicolaus Rosell instituti Dominicani sacræ Theologiæ Magister, ac in toto Dominio regis Aragonum Inquisitor generalis: is ab Innocentio VI. Cardinalis tituli sancti Syxti creatur, & cum quæreretur quis ei in tanto inquisitionis officio futurus esset successor, inuentus est alter hic noster Nicolaus cognomento Eymericus, vir doctrina & solertia præditus (vt testatur Sebastianus Olmeda in chronicis de initio & progressu ordinis Fratrum Prædicatorum) qui hæreticæ prauitatis generalis inquisitor in eisdem Regnis est constitutus, vt ipse etiam testatur in suo opere par. 2. q. 10. erat enim in hoc viro præter illustrem Theologiæ cognitionem, Iuris canonici peritia multa, & legum notitia non vulgaris: quæ res facile eum eius ætatis literatis præferebat, cum hæc ad exercendum inquisitionis officium in primis sint necessaria. creatur autem Eymericus generalis Inquisitor circa annum Domini MCCCLVIII. siue MCCCLXVIII. quod non obscure colligimus ex eius operis parte 2. q. 47. Hic pro negotijs fidei relicta Hispania Auinionem proficiscitur, vbi tunc sedes Apostolica degebat, & à Gregorio XI. Pont. Max. benigne receptus Capellanus (vt ipsemet loquitur) suus constituitur: ab eoque pro varietate negotiorum & causarum multa sæpius impetrauit ad officium sanctæ Inquisitionis commodius exercendum, necessaria: quod præter alia satis indicat rescriptum quoddam, quod ipse recitat 3. part. q. 20. Denique cum iam esset senex, & multa eruditione & rerum experientia ornatus, insigne opus edidit, quod Directorium Inquisitorum, voce valde accommodata, nuncupauit, eo quod id in primis agat in eo, vt regulas tradat, quibus Inquisitores ad hæreses cognoscendas & extirpandas dirigantur, ac instruantur. in eo vniuersa fere quæ ad negotium inquisitionis & pœnas hæreticorum spectant, ex variis locis & auctoribus colligens, reposuit; imitatus in ea re (vt alibi scripsimus) doctissimos viros. fuit olim is labor in tanta librorum paucitate pernecessarius; hodie vero valde etiam vtilis, & studiis Inquisitorum accommodatus. memoriæ proditum inuenio hoc opus ab eo Auinione compositum. quidam in Aragonia collectum tradunt, sed nihil certi extat. multos habuit aduersarios, at non est mirandum, nam ea est eruditorum conditio, aut potius infelicitas. habet quæque virtus sua aduersa & obstantia vitia, & quo altiores sunt turres, maioribus ventorum flatibus concutiuntur, & vt recte protulit ille: feriunt summos fulmina montes. *Hæc magna est & postrema viri laus, eum acri odio hæreticos omnes habuisse, cunctasque hæreses detestatum fuisse: res vero ad fidem Christianam & religionem catholicam propagandam spectantes, summa religione & pietate coluisse. Ac talis quidem viri vita, quantum nobis ex monumentis vetustatis colligere licuit.*

IN DI-

IN DIRECTORIVM INQVISITORVM NICOLAI EYMERICI PRAEFATIO.

FRANCISCVS PEGÑA LECTORI.

XTITIT olim, lector beneuole, Nicolaus Eymericus instituti Dominicani acer hæreticæ prauitatis in regnis Regis Aragonum inquisitor, Pont. Max. Vrbano V. & Gregorio XI. Regique Aragoniæ Petro eius nominis quarto, carus. hic opus edidit quod Directorium inquisitorũ appellauit, quo vtilissime sunt semper vsi iudices violatæ religionis in causis fidei prudenter & secure tractãdis. Id opus à paucissimis habebatur, qm̃ abhinc annos ducentos, quo tempore Eymericus floruit, post inuentam artem impressoriam semel tantũ (quod ego sciam) æneis fuit typis impressum Barcinone anno Dñi M D I I I. Erant autem oĩa exemplaria tam impressa, quã manuscripta infinitis prope locis penitus deprauata & mẽdosa, eaque vix iam reperiebantur: desiderabatur vero hoc opus atq; efflagitabat cõibus & vehementibus oĩum votis & precibus; maxime vero illi ardentius expetebant, qui fidei negotia aut iudicãdo, aut consulẽdo, aut scribendo tractabant: cũque superiori anno me huic suscipiendo labori emendandi interpretãdique, aut saltem non leuiter illustrandi operis facilem, ac prõptum exhibuissem, multi viri doctissimi atq; integerrimi ex illis qui Senatui S. Romanæ generalis Inquisitionis in causis fidei deseruiunt, intelligentes quantũ vtilitatis publicis cõmodis accederet, si denuo id opus quam emendatissimum prodiret in lucẽ; nos (quos huic fortassis oneri subeundo idoneos, singulari sua benignitate non meritis, aut eruditione nostra iudicarant) cohortati sunt, vt hanc prouinciam nostris non æqualẽ viribus susciperemus. id tunc eo libentius & ardentius nullis laboribus, aut vigiliis parcẽtes aggressi sumus, quo euidentius cernebamus, si hoc in desideratum finẽ perduceretur, gratũ in primis Deo Opt. Max. obsequiũ, (ad cuius laudem & gloriam oẽs viri Christiani actiones referri debent) vniuersis vero literatis, ac in primis inquisitoribus hæreticæ prauitatis rem forsan gratã, nec aspernendam esse facturos. Itaq; vt hæc facilius & cõmodius fierent, iidem illi doctissimi viri, & in publica cõmoda propensissimi, varios codices nobis exhibendos curarunt: primum illũ Barcinone impressum, & tres alios manuscriptos, quorũ vnus erat Illustriss. & Reuerẽdiss. Cardinalis Iacobi Sabelli inquisitoris maximi in tota Repub. Christiana, quem codicem in Scholiis nostris Sabellanum vocamus, & hic erat vetustus satis: alius fuit Illustriss. & Reueren. Cardinalis Io. Francisci de Gãbara generalis etiã populi Christiani inquisitoris, recentioribus literis exaratus, sed fidelis satis: vltimus superuenit codex ex inquisitione Bononiensi, quẽ propterea Bononiẽsem sæpe nominamus; & hic erat ceteris vetustior & emẽdatior, descriptus quippe summa diligẽtia temporibus Pij papæ eius nominis secundi. Singuli hi codices infinitis prope locis erant deprauatissimi: ex oĩbus tamen vnus est conflatus (nisi fallor) perfectus, qualẽ ab Eymerico prodiisse putandum est, qm̃ singulas non modo periodos & sentẽtias, verũ (quod laboriosius erat) singula etiam verba perpendentes, nullũ passi sumus transire locũ, sine iusta emẽdatione & animaduersione. Erant codices oẽs non modo deprauati circa sensum verborũ, verum etiã in multis locis imperfecti & mutili, in quibus deerant plurima, quæ ab auctore fuisse scripta apertissime intelligebatur: cui incõmodo magnum auxiliũ attulit codex Bonon. Quoniam vero assidua nos hæc perficiendi operis cura premebat, vbiq; in egregiis bibliothecis vetustissima quæquæ quærebamus, quæ lucẽ susceptæ emendationi afferre possent, cui rei nõ mediocrẽ opem attulit vetustus quidã codex membraneus manuscriptus repertus in interioribus bibliothecæ Vaticanæ conclauibus, in quo plurima erant eorũ temporũ, quæ proxime Eymericũ præcesserunt, plurima eodem fere ordine & verborũ serie concepta, quibus Eymericus in Directorio fuerat vsus, adeo vt sæpe suspicati simus, Eymericũ eum ipsum librũ in manibus qñq; habuisse, eoque vsum fuisse. nam & bibliothecæ custos asserebat putare se eum librum Auinione Romam cũ aliis multis fuisse delatũ. hic ergo plurimũ etiã iuuit, vt ex adnotationibus nostris sæpe poterit deprehendi. Quid sit deniq; præstitum, nõ facile dici potest: id tñ facile intelliget, qui nouam hanc editionẽ cum vetustis codicibus conferet: hoc est certum, plusquã bis mille loca deprauata suæ pristinæ integritati esse restituta. iam id in primis curauimus, ne à vetustate recederemus: nihil enim inuertimus, nihil immutauimus, nihil detraximus, sed auctorem in singulis suũ tenere cursum, ac methodum voluimus; deficientia solum ex aliis addentes, & contorta dirigentes. in his solum consulto videbimur à vulgatis recessisse, quod in prima parte addiderimus expositionẽ beati Thomæ super c. Firmiter. & c. Damnamus. de sum. trinit. & fide cath. cum in manuscriptis nusquam reperiatur, in Barcinonensi tamen impresso super vtrunq; caput hæc expositio promittitur, sed tantũmodo illa apponitur, quæ est super c. Firmiter. nos vtramq; vtilem iudicãtes, imprimendam

primendam

primēdam curauimus; quāuis incertum nobis sit, an Eymericus illas apposuerit. Rursus in secunda parte sup tit. de hæreticis in decretalibus integras Hostiensis & Ioannis And. lecturas (vt vocant) apposuimus, quamuis in impresso & manuscriptis pauca quędam recitentur sup vnoquoq; capite eorū glossematum imperfecta fragmenta, quæ nos ex causa supplenda duximus. Ad hæc, quia nullus in ceteris erat hactenus editus adnotationum labor, nulla lucubratio, quibus lectores iuuarentur ad intelligendā cōmodius huius auctoris mentem ea quoq; res pstanda in primis fuit: itaq; primū initio glossematū, & quæstionū singularum, summaria, quæ vulgo vocāt, sunt adhibita; numerisq; notatæ insigniores quædā & illustriores res & sententiæ, vt vno obtutu facile pcipiatur qđ præcipue in singulis disputationibus tractetur. Præterea in margine pnotati sunt ēt pauci quidā auctores, qui de ea re disserunt, quā Eymericus disputat; & qm multa etiam nos obscura & difficilia in Scholiis interpretamur, prænotatus est quoq; numerus scholiorū, quæ ei parti & quæstioni rñdent in fine operis adiecta; ita vt nulla fere occurrere posit difficultas, quæ his adiumentis non posit superari. Notati sunt vero magna ex parte recentiores, qm ab his veteres citantur, vt qui hos nouerit, illos quoq; noscat. In his oībus nō modo hortatorem, verum & coadiutorē habuimus ob singularē suam benignitatem F. Paulum Constabilē sacri Palatij Magistrum, cui magna cura & labor etiam fuit, vt quam emendatissimus liber prodiret in lucem. Iam qm multa erant in hoc opere ob vetustatem pene incognita & abolita, multa obscura & parum explicata, nonnulla vero immutata, ob subsequentes summorum Pontificum, qui post Eymericum floruerunt, sanctiones, vt in hac quoq; parte plene esset lectoribus satisfactū, hæc oīa breuibus interdum scholiis, plenioribus qñdoque adnotationibus, vt natura cuiusque difficultatis postulabat, declarauimus; ea in primis perstringentes, quæ ad negotium inquisitionis suo quasi iure viderentur pertinere: nam alia multa persequi, quorum disputādorum frequentē Eymericus offert occasionem, velut superuacanea & ad institutum parum accommodata libenter omisimus. In his vero scholiis, seu adnotationibus multa consulto præstitimus, quæ forte alicui videantur reprehendenda, spectata horum tporum scribendi ratione: nam & ab improba & prolixa legum, canonum, & interpretum citatione, seu allegatione sæpissime abstinemus. rursus omissis multis, eos in primis citamus, qui de hæreticis & eorum pœnis tractatus scripsere: quod fecimus non absque ratione, cum peritis in arte potius sit fidendum. in his vero præcipuus noster labor fuit tradere ea quæ iuri cōmuni consentiunt; nam priuatas prouinciarum, aut inquisitionū sanctiones & consuetudines noluimus consulto in hoc opere vim legum obtinere, quamuis sæpe illis vtamur velut æquis & iustis, moneamusq; interdum obseruandas. In his oībus plusquā assiduus annus consumptus est, vsiq; sumus multa diligentia & labore, iuuitq; nos ad multas difficultates superādas Honoratus Figuerola patritius Valentinus, iuris vtriusq; Doctor eruditus, qui nobis scribentibus frequentia iuris loca ad varias & difficiles cōtrouersias diluēdas suppeditabat. Postremo ita iam opere constituto, vltima desiderabatur impressionis pfectio, quam vt in illustri officina sua impressoria cōsequeretur, nullis impēsis pepercit inclytus Populus Romanus, qui industria & diligentia Petri Politi Senēsis cui emēdandi & corrigēdi operis dū imprimebat, cura cōmissa fuit, perfectū (nisi fallor) & oībus numeris absolutū opus in lucē dedit. In hoc egregio opere propterea immerito seueriores quidā Eymericum carpūt, quod multa in eo sine methodo, ac iudicio cumulasse videatur, multa inculcasse sæpius, multa sæpius variis locis repetiuisse; qui si auctoris institutū & artificiū paulo diligentius considerassent, plane iniuste se reprehendere virū tantū intellexissent: cū enim Eymericus cuncta colligere in vnū decreuisset, quæ ad negotiū inquisitionis spectarēt, id effecit cōsulto, quod isti vituperāt. fuit ab hinc quadringētis fere annis magna multorū & valde cōmendanda diligentia. qui opera de rebus ecclesiasticis cōponebāt in cōes locos referentes vniuersa decreta similia eadēq; continentia, in quo egregiā laudem cōparasse Burchardū, Iuonem Carnotensem, Hugonē Cathalanū, Gratianum & alios quāplures exploratissimum est, quos in solo hæresis crimine dum imitatur Eymericus, cuncta colligens in locū vnum quæ ad hoc negotiū spectant, laudandus etiā vehemēter est, eiusq; industria cōmendāda; hinc sæpe eadē repetit, & diuersis interdū locis inserit, quia disputationis series & ordo ita postulat, vt suis locis in adnotationibus explicamus, dū obseruamus quo cōsilio, qua methodo, & ratione quæq; vbiq; tradat atq; disponat. longū esset cetera persequi, quę à me vere de huius operis methodo & artificio dici potuissent, nisi & breuitas tacere cōpelleret, & aliqua ex parte ostēderim in præfationibus secundæ & tertiæ partis. tu interim lector boni omnia consule, & perfectū opus accipe. Vale. Romæ ex Bibliotheca nostra, Postridie idus Augusti. M D L X X V I I I.

SVM-

SVMMA EORVM QVAE AB EYMERICO in singulis Directorij partibus tractantur.

Summa seu institutum primæ partis.

TRaditurus Eymericus quæcunque ad negotium inquisitionis contra hæreticam prauitatem spectant, & quæ ad instruendos, ac dirigẽdos iudices violatæ religionis exiguntur, vt munus suum in causis fidei plene perfecteque possint adimplere, cum nequeāt nosse causam hæresis, ad quam extirpandam sunt constituti, nisi probe intelligant quæ ex fide sunt credenda, & catholicas veritates, quibus hæresis opponitur: ideo in prima operis parte ea commemorat, quæ ad constituendam, & stabiliendam, seu (vt ipse loquitur) ad plantandam fidem pertinent, vt vno cõtrario cognito alterum facilius percipiatur. itaque ex variis locis in vnum locum confert & summorum Pontificum, & conciliorum, & canonum, & sanctorum patrum, & legum decreta ad fidem, & varios fidei articulos & catholicas veritates constituendas spectantia, nihil ferme de suo apponens, contentus sola decretorum recitatione: vnde primum congerit ex iure canonico decreta titulorum de summa trinitate & fide catholica, & ea occasione insignium quorundam interpretum expositiones super ea: inde leges ex Codice, tit. de summa trinitate: inde suo ordine cetera eodem consilio. postremo duodecim addit quæstiones, quibus satisfacit plurimis difficultatibus, quæ circa fidem fideique articulos contingere possunt, quas paucis additis & mutatis desumpsit ex beato Thoma Aquin.

Summa seu institutum secundæ partis.

ABsolutis in prima parte quæ ad fidem constituendam attinent, explicat protinus in secunda quæcunque fidem ipsam corrumpere possunt ac violare, vt catholici ab his abstineant: primum tamen refert vniuersa decreta contra hæreticos, & de pœnis eorum sancita, quæ in toto iuris canonici corpore sub titulis de hæreticis continentur: inde ex variis etiam eiusdem iuris titulis eodem consilio accumulat multas decretales, quæ etiam huic negotio deseruiunt: inde extrauagantes nonnullas & literas apostolicas, quæ de hæretica prauitate coercenda ediderunt: addit preterea ob eandem causam insignium quorundam iuris interpretum glossemmata, quibus præcedentia de hæreticis decreta declarantur: inde propius ad rem accedens ex vetusto concilio Tarraconensi fragmenta quædam commemorat, quibus agitur de multiplici hæreticorum genere & vetustis pœnis, ac pœnitentijs eorundem: inde addit quæstiones 58. quibus quid hæresis, quid hæreticus, quid error sit, ostendit: rursus vsque ad quæstionem 38. multorum Philosophorum, & omnium fere hæreticorum tam veterum quàm recentiorum sectas, nomina & errores recenset: tandem à quæstione 38. vsque in finem eiusdem partis secundæ singulari methodo de his omnibus sigillatim agit, qui inquisitorũ iurisdictioni subiiciuntur. itaque de hæreticis, de blasphemis, de sortilegis, de inuocatoribus dæmonum, de apostatis & de ceteris huiusmodi accuratissime disserit.

Summa seu institutum tertiæ partis.

CVm coercendi sint hæretici, de quibus disseruerat parte secunda, in postrema praxim docet, qua in officio sanctæ inquisitionis res fidei, seu delicta in fidem commissa tractari debeant & puniri. Primum tamen quid inquisitoribus de nouo creatis sit agendum docet, inde qua ratione processus initium accipiat, tradit; & quia tribus modis potissimum in causis fidei procedi potest, per accusationem, denuntiationem, & inquisitionem, de singulis disserit, & appositis exemplis illustrat: inde quo modo idem processus sit continuandus similiter indicat, docens quidquid ad personas in hoc iudicio requisitas spectat: inde modos tredecim singulares persequitur, quibus omnis causa hæresis in sancto inquisitionis officio finiri potest. Tandem in fine operis 131. quæstiones proponit, quibus dirimit omnem fere difficultatem spectantem vel ad iudices violatæ religionis, vel ad eorum potestatem & iurisdictionem & priuilegia seu prærogatiuas, vel ad ministros sancti officij, vel ad peritos & aduocatos, vel ad testes, vel ad reos, vel ad pœnas reorum. In his itaque partibus ita sunt ordinata traditaque omnia, vt nihil fere desideres ad sanctiss. inquisitionis officium spectans, quod in hoc opere singulari non contineatur.

CATALOGVS EORVM QVAE IN SINGVLIS HVIVS OPERIS PARTIBVS

eo ordine quo impressa sunt, continentur.

PRIMA PARS EST DE FIDE CATHOLICA.

†† SECVN-

SECVNDA PARS DIRECTORII EST DE HAERETICA PRAVITATE,

In qua hæc per ordinem continentur.

DECRE.

TERTIA PARS DIRECTORII EST DE PRACTICA OFFICII INQVIS.

In qua hæc per ordinem continentur.

DE MODO PROCEDENDI.

DE CARCERE INQVISITORIS.

DE QVAESTIONIBVS & tormentis.

DE TESTIBVS In negotio inquisitionis.

DE PERITIS ET Aduocatis necessarijs pro officio Inquisitionis.

DE STATVTIS & cōstitutionibus pro offic. Inquisi.

ACCESSERE MVLTAE LITERAE Apostolicę Officio Sācti ss. Inqsitionis deseruiētes.

Item, Disputatio de valore seu robore, probatione & vtilitate earundem literarum Apostolicarum.

Item, Scholiorum seu adnotationum Libri tres, quorum singuli singulis Directorij partibus respōdent.

Item, multiplex & locupletissimus Index rerum & verborum.

FINIS.

INDEX

PARTICVLARIS COMPLECTENS TAM HAERESES ET ERRORES,

Quàm diuersi generis propositiones in hoc opere à NICOLAO EYMERICO congestas in RR. DD. Inquisitorum gratiam & commodum adiectus.

A

Animæ

B

Begui-

C

D

Deum

E

F

Genera-

G

H

I

Intelligen-

N

O

P

R

S

Spiritum

T

V

FINIS.

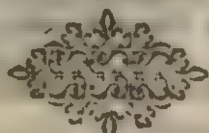

EPISTOLA
IN LIBRVM DIRECTORIVM INQVISITORVM appellatum, editum a Fratre Nicolao Eymerici, ordinis Fratrum Prædicatorum Sacrę Theologię Magistro, atque Inquisitore Aragonię, hęreticę prauitatis.

A RATER Nicolaus Eymerici Ordinis fratrum Prædicatorũ sacræ Theologiæ Magister, indignus sanctißimi domini nostri Papæ Capellanus, ac Inquisitor hæreticæ prauitatis in omnibus regnis & terris Serenißimi Principis domini Regis Aragonum ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabilibus patribus, fratribus eiusdem ordinis in Christi visceribus prædilectis vniuersis & singulis Commissarijs Vicariisque nostris in terris & regnis præfatis ad peragenda sancta fidei negotia destinatis,

B Salutem, & prauitatis hæreticæ labem feruenti spiritu extirpare.

NE pia sanctæ inquisitionis negotia cœtui fideliũ quam plurimũ necessaria ad damnatam extirpandã detestabilem hæreticã prauitatẽ, atque ad approbatam complantandã irrefragabilẽ catholicã veritatem per nos inquisitorẽ vestris paternitatibus venerandis cõmissa, auctoritate apostolica præfata exequenda, propter summorum Pontificũ canonum, catholicorum Imperatorũ legum, vtrorumque extrauagantium, constitutionũ istorũ & illorũ, apparatuũ, & glosarum apostolicarũ literarum, cæterorũ dominorũ tam spiritualiũ, quã temporaliũ priuilegiorum & indultorũ, ac sedis apostolicæ legatorũ, ipsiusque
C ecclesiæ prælatorum, prouincialiũ ad Inquisitores labis eiusdem consiliorũ, cæterorũque omnium librorũ aliorũ necessariorum, hinc inde dispersorũ pro exequẽdo præfato fidei negotio, penuriã et defectũ, contingat aliquatenus impediri, seu potius retardari: aut (quod absit) vestras paternitates in inquisitionibus faciẽdis, proceßibus conficiendis, pænitentijs imponendis, sententijs proferendis, cæterisque dependentibus contingentibus, emergentibus ex eisdẽ, in prosecutione tanti & tam memorati ardui fidei negotij oberrare: Et ne vberẽ florentemque ecclesiam, vineam inquã domini sabaoth, quã summi patris dextera complantauit; quã eiusdẽ patris filius proprij ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit; quã
D ipse almus spiritus paraclitus miris ineffabilibusque donis intimius fœcundauit; quã tota ipsa incomprehensibilis atque inattingibilis Trinitas beata grandissimis variisque priuilegiis sanctius dotauit pariter & ditauit: Aper de sylua, qui est, et dicitur hæreticus quilibet, absorbeat et depascat, fructus fidei vberes deuastando, ac lacerantes, hæresum vepres palmitibus inserendo: Serpẽsque tortuosus, nostri improbus humani generis inimicus, efflans virus: qui est satanas & diabolus; eiusdem vineæ dominicæ palmites inficiat, in fructus virus prauitatis hæreticæ immittendo: Ne etiã in agro ipso dominico, qui est populus

catholicus, ad quem excolendum pariter & serendum descendit de summorum polorum arce Dei patris vnigenitus, atque primogenitus: seminauit miris sanctisq. prædicationibus: discurrit per villas et castella, docēs non sine magnis fatigationibus: elegit Apostolos, viros vtique operarios industrios, ac cōduxit ditās illos æternis retributionibus, expectās ipse Dei filius de agro isto, magno illo die iudicij extremo, vberes manipulos colligere; & per manus sanctorū angelorum recondere in cælesti horreo sancto suo: Samsonis vulpeculæ intricatæ; quæ sunt personæ labe hæretica deprauatæ; facies habentes diuersas, sed caudas ignitas adinuicem colligatas, quia in vanitate flaminis superbiæ conueniunt in idipsum, segetem dominicam iam albam ad messem, splendoribus fidei relucētem, morsu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo peruagentur, impetuq. validissimo accedant, pariter & accēdant, dissipent & deuastent, sinceritatem sanctæ fidei catholicæ subtiliter & damnabiliter subuertendo. Ea propter, et vt inquisitionis negotiū contra hæreticā prauitatē ad Dei gloriā et augmentū fidei orthodoxæ, in nostris tēporibus vestrisq. manibus de bono in melius prosperetur: Præsens opus nostrū nouiter concordatū, vtiliter compaginatū ex præfatis canonibus, legibus, cōstitutionibus, extrauagātibus, apparatibus, determinationibus, condēnationibus, prohibitionibus, approbationibus, confirmationibus, consultationibus, responsionibus, literis apostolicis, priuilegiis, indultis, cōsiliis, hæreticorū sectis, variisq. formulis literarū cōmissionum, citationū, excōmunicationū, absolutionū, cautionum, purgationum, condemnationū, sententiationum, relaxationum, & aliis inquisitionis officio necessariis, hinc inde collectis: vt altera Ruth de spicis hac illac dispersis post tergum metētium, manipulum constringētes compilauimus, edidimus, & conflauimus: vestrisq. paternitatibus venerādis, ex causis ante fatis, tenore nostrarū literarum præsentiū, destinamus. Quæ quidem compilatio præsens in partes tres (ut noueritis) est distincta. Nam in prima agitur de fide catholica, vt plantetur. In secunda de prauitate hæretica, vt vitetur. In tertia de officij practica, vt seruetur. Vos igitur, patres mei charissimi, per omnia meritò venerandi, ad exequenda fidei pia negotia auctoritate apostolica destinati: obsecramus per uiscera misericordiæ Dei nostri, quatenus præsentem compilationem deuote suscipiatis, ad illā mentis oculos cōuertatis, in illa sedulius studeatis, illā uestris cordibus imprimatis, de illa et eius ueritate firmius confidatis: ab illa & eius sinceritate nullatenus discedatis: per illam uos in iudicialibus vestris actibus dirigatis: illā & theologis & iuristis uocatis per vos ad consilia, exponatis: Et secundum illā, & in ea contenta ad imponendas pœnitentias, ad inferēdas et proferendas sententias procedatis, taliter in huiusmodi vos habentes, quòd cedat ad Dei gloriam, & ad diaboli ignominiā: ad fidei catholicæ exaltationem, & ad prauitatis hæreticæ depreßionem: ad Catholicorū honorē, & hæreticorū ruborem: ad nostri ac vestri augmentum meriti, et ad laudem & exaltationem sanctißimi nominis Domini nostri Iesu Christi: cui est & sit laus, honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

Operis diuisio.

PRIMA

PRIMA PARS DIRECTORII OFFICII INQVISITIONIS HAERETICAE PRAVITATIS.

DE SVMMA TRINITATE & Fide catholica.

Ex Decretalibus Gregorij.

Innocentius III. in Concilio generali.

Romæ apud Lateranũ anno 1215.

Tractat de Trinitate & ipsius operibus: de fide, & articulis fidei.

CAP. I.

IRMITER credimus, & simpliciter cõfitemur, quòd vnus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis: pater, & filius, & spiritus sanctus: tres quidem personæ, sed vna essentia, substantia seu natura, simplex omnino: pater à nullo: filius à patre solo, ac spiritus sanctus pariter ab vtroque: absque initio, semper, ac sine fine: pater generans, filius nascens, & spiritus sanctus procedens: consubstantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni, vnum vniuersorũ principium, creator omnium visibilium & inuisibilium, spiritualium, & corporalium: qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis vtranque de nihilo condidit creaturã, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Diabolus enim & alij dæmones à Deo quidẽ natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo verò diaboli suggestione peccauit. Hæc sancta Trinitas secũdum communem essentiam indiuidua, & secundum personales proprietates discreta, primo per Moysem & sanctos prophetas, aliosque famulos suos, iuxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinã humano generi tribuit salutarem. Et tandẽ vnigenitus Dei filius Iesus Christus à tota Trinitate cõmuniter incarnatus, ex Maria semper virgine spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus: ex anima rationabili & humana carne compositus, vna in duabus naturis persona, viam vitæ manifestus demõstrauit. Qui cum secundum diuinitatem sit immortalis & impassibilis, idẽ ipse secundum humanitatem factus est mor-
A talis & passibilis. Qui etiam pro salute humani generis, in ligno crucis passus & mortuus, descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, & ascendit in cælum: sed descendit in anima & resurrexit in carne: ascẽditque pariter in vtroque: venturus in fine seculi, iudicaturus viuos & mortuos, & redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis quàm electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc gestant, vt
B recipiant secundũ opera sua, siue bona fuerint, siue mala: illi cum diabolo pœnã perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

Tractatur hic de sacramentis ecclesiasticis.

Vna verò est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur. In qua idem ipse sacerdos est sacrificiũ Iesus Christus: cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in cor-
C pus, & vino in sanguinẽ, potestate diuina: vt ad perficiendum mysterium vnitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc vtique sacramentum, nemo potest conficere nisi sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus secundum claues ecclesiæ, quas ipse concessit apostolis eorumque successoribus Iesus Christus: Sacramentum verò baptismi (quod ad Dei inuocationem & indiuiduæ Trinitatis, videlicet patris & filij &
D spiritus sancti, consecratur in aqua) tã paruulis, quàm adultis in forma ecclesiæ a quocunque ritè collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem baptismi, quisquã prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari. Non solum autem virgines & continentes, verum etiã coniugati, per rectam fidem & operationẽ bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire.

 Idem

Idem in eodem.

Pater & filius & spiritus sanctus, vera vnione, nō collectiua seu similitudinaria sunt vna essentia, substātia, seu natura; quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedens: quia illi actus non attribuuntur substantiæ, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, vt hæretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni apostolicæ sedis se supponant.

CAP. II.

DAMNAMVS ergo & reprobamus libellum seu tractatū, quem Abbas Ioachim edidit cōtra magistrū Petrum Lombardum, de vnitate, seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticū & insanum: pro eo quod in suis dixit sentētiis, (Lib. 1. dist. 5.) quoniam quædam summa res est pater & filius & spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens: vnde asserit quod ille nō tam Trinitatem, quā quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas: & illam communem essentiā quasi quartam: manifestè protestans, quòd nulla res est, quæ sit pater & filius & spiritus sanctus, nec est essentia, nec substantia, nec natura: quamuis concedat quòd pater & filius & spiritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, vnaque natura: Verum vnitatem huiusmodi, non veram & propriā, sed quasi collectiuam & similitudinariam esse fatetur, quemadmodum dicuntur multi homines, vnus populus; & multi fideles, vna ecclesia, iuxta illud: (Act. 4.) Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna: &, (1. Cor. 6.) qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum illo. (Ibid. 3. & 12.) Item, ille qui plātat, & qui rigat, vnū sunt: &, omnes vnum corpus sumus in Christo. (3. Reg. 22.) Rursus in libro Regum: Populus meus, & populus tuus, vnum sunt. Ad hanc autem suam sententiam astruendam, illud potissimum verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in euangelio: (Ioa. 17.) Volo pater vt sint vnum in nobis, sicut & nos vnū sumus, vt sint consummati in vnum. Non enim (vt ait) fideles Christi sunt vnum, id est, quędam vna res, quæ communis sit omnibus: sed hoc modo sunt vnum, id est, vna ecclesia: propter catholicæ fidei vnitatē: & tandem vnum regnum propter vnionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Ioannis apostoli epistola legitur: (1. Ioa. 5.) Quia tres sunt qui testimonium dant in cælo, pater & filius & spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. Statimque subiungitur: Et tres sunt, qui testimonium dāt in terra spiri-

A tus, aqua, & sanguis: & hi tres vnum sunt: sicut in quibusdam codicibus inuenitur. Nos autem sacro approbante concilio, credimus & confitemur cum Petro: quòd vna quædā summa res est, incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter est pater, & filius, & spiritus sanctus: tres simul personæ, ac sigillatim quælibet earundem: & ideo in Deo solummodo trinitas est, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, seu natura

B diuina: quę sola est vniuersorum principiū, præter quod aliud inueniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est pater qui generat: & filius qui gignitur: & spiritus sāctus qui procedit: vt distinctiones sint in personis, & vnitas in natura. Licet igitur alius sit pater, alius filius, alius spiritus sanctus: non tamē aliud, sed id quod est pater, est filius & spiritus sanctus idem omnino: vt secundū orthodoxam & catholicam fidem cōsubstan-

C tiales esse credantur. Pater enim ab æterno filium generando, suam substantiam ei dedit: iuxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi, maius omnibus est. (Ioa. 10.) Ac dici non potest, quòd partem substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cū substantia patris indiuisibilis sit: vtpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quòd pater in filium transtulerit suam substantiā generando, quasi sic dederit eam filio, quòd nō retinuerit ipsam sibi: alioqui desiisset esse substantia. Patet ergo, quòd sine vlla dimi-

D nutione filius nascendo substantiam patris accepit: & ita pater & filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est pater & filius, necnon & spiritus sanctus ab vtroque procedens. Cum ergo veritas pro fidelibus suis orat ad patrem: Volo (inquiens) vt ipsi sint vnum in nobis, sicut & nos vnū sumus: (Ioa. 17.) hoc nomen, vnum, pro fidelibus quidē accipitur, vt intelligatur vnio charitatis in gratia: pro personis verò diuinis, vt attendatur identitatis vnitas in natura, quemadmodum

E alibi veritas ait: Estote perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est: (Matth. 5.) ac si diceret manifestius: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut pater vester cælestis perfectus est perfectione naturæ: vtraq; videlicet suo modo: quia inter creatorem & creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda. Si quis igitur sententiam vel doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus euitetur. In nullo tamen propter

hoc

hoc Florētino monasterio (cuius ipse Ioachim extitit institutor) volumus derogari: quoniā ibi & regularis est institutio, & obseruantia salutaris: maxime cum ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, apostolicæ sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolā, quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quā Romana tenet ecclesia: quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est & magistra. Reprobamus etiam & condēnamus peruersissimum dogma impij Almarici, cuius mentem sic pater mendacij excæcauit, vt eius doctrina, non tam hæretica, quàm insana sit censenda.

Ex Lib. Sexto Decret.

Gregor. X. in generali concilio Lugdunensi.

Circa an. Domini 1274.

Spiritus sanctus æternaliter à patre et filio, tāquā ab vno principio, et vnica spiratione procedit. Ioan. And.

CAPITVLVM VNICVM.

Fideli ac deuota professione fatemur, quòd spiritus sanctus æternaliter ex patre, & filio non tanquā ex duobus principiis, sed tanquam ex vno principio: non duabus spirationibus, sed vnica spiratione, procedit. Hoc professa est hactenus, prædicauit & docuit: hoc firmiter tenet & prædicat, profitetur & docet sacrosancta Romana Ecclesia, mater omniū fidelium, & magistra. hoc habet orthodoxorum patrum atque doctorum Latinorū, pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmissę veritatis ignorantiam, in errores varios sunt prolapsi: Nos huiusmodi erroribus viam præcludere cupientes, hoc sacro approbante concilio; damnamus & reprobamus omnes, qui negare præsumpserint æternaliter spiritum sanctū ex patre & filio procedere, siue etiam temerario ausu asserere, quòd spiritus sanctus ex patre & filio tāquam ex duobus principiis, & non tanquam ex vno procedat.

Ex Clementinis.

Clemens V. in concilio Viennensi.

Circa an. Domini 1311.

Fatetur concilium, vnicum Dei filium in essentia Dei æternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine, & in eo passum, & iam mor- A *tuum, lancea perforatum, approbans in hoc ordinem, quem tradidit Euangelista Ioannes. hoc dicit.*

CAP. I.

Fidei catholicæ fundamento, præter quod (teste Apostolo) nemo potest aliud ponere, firmiter inhærentes: apertè cum sancta matre Ecclesia confitemur, vnigenitum Dei filium in his omnibus, in quibus Deus pater existit vnà cum patre æternaliter subsistentem: partes nostræ naturæ simul vnitas (ex quibus ipse in se verus Deus existens, fieret verus homo) humanum videlicet corpus passibile, & animam intellectiuā seu rationalem, ipsum corpus verè per se & essentialiter informātem, assumpsisse ex tempore, in virginali thalamo ad vnitatem suæ hypostasis & personæ. Et quòd in hac assumpta natura, ipsum Dei verbum pro omnium operanda salute, non solum affigi cruci, & in ea mori voluit, sed etiam emisso iam spiritu, perforari lancea sustinuit latus suum, vt exinde profluentibus vndis aquæ & sanguinis, formaretur vnica & immaculata ac virgo sancta mater Ecclesia, coniunx Christi. Sicut de latere primi hominis soporati Eua, sibi in coniugium est formata: vt sic certæ figuræ primi & veteris Adæ (qui secundum apostolum, est forma futuri) in nostro nouissimo Adā idest Christo, veritas responderet. Hæc est inquā veritas illius prægrandis Aquilæ vallata testimonio, quam propheta vidit Ezechiel animalibus cæteris euangelicis transuolantem, beati Ioannis videlicet apostoli & euangelistæ, qui sacramenti huius rem gestā narrans & ordinem in euangelio suo, dixit: Ad Iesum autem cū venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed vnus militum, lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis & aqua: & qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius. & ille scit, quia vera dicit, vt & vos credatis. Nos igitur ad tam præclarum testimonium, ac sanctorum patrum & doctorum communem sententiam apostolicæ considerationis (ad quam duntaxat, hæc declarare pertinet) aciem conuertentes, sacro approbante concilio, declaramus prædictum apostolum & euangelistam Ioannem, rectum in præmissis factæ rei ordinem tenuisse: narrando, quòd Christo iam mortuo, vnus militum, lancea latus eius aperuit.

(Margin: 1. Cor. 3 — Gen. 2. — Rom. 5. — Ezechiel. 1 — Ioa. 19.)

Reprobat & hæreticam iudicat doctrinam, quæ habet, quòd substantia animę rationalis, seu intellectiua verè & per se, humani corporis non sit forma. Io. An.

Porrò

Porrò doctrinam omnem seu positionem temerè asserentem, aut vertentem in dubiū, quòd substantia animæ rationalis, seu intellectiuæ vere ac per se humani corporis non sit forma: velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto sacro approbante concilio reprobamus. Definientes, vt cunctis nota sit fidei sinceræ veritas, ac præcludatur vniuersis erroribus aditus ne subintrent: quod quisquis deinceps asserere, defendere seu tenere pertinaciter præsumpserit, quòd anima rationalis seu intellectiua non sit forma corporis humani, per se & essentialiter, tanquā hæreticus sit censendus.

Asserens confitendum vnum baptisma, sicut vnum Deum & vnam fidem, approbat opinionem, quę habet per illud conferri etiam paruulis, quò ad habitum, informantem gratiam & virtutes. Ioan. And.

Ad hoc baptisma vnicum, baptizatos omnes in Christo regenerans, est (sicut vnus Deus ac fides vnica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aqua, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, credimus esse, tam adultis, quàm paruulis communiter perfectum remedium ad salutem. Verum, quia quantum ad effectum baptismi in paruulis reperiuntur doctores quidam theologi opiniones contrarias habuisse: Quibusdam ex ipsis dicentibus, per virtutem baptismi paruulis quidem culpam remitti: sed gratiam non conferri. Aliisècontra asserentibus, quòd & culpa eiusdem in baptismo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur quò ad habitum, etsi non pro illo tempore, quò ad vsum. Nos autem attendentes, generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis: opinionem secundam, quæ dicit tam paruulis, quàm adultis conferri in baptismo informantem gratiam & virtutes, tanquam probabiliorem, & dictis sanctorum, ac doctorum modernorū theologiæ magis consonam, & concordem, sacro approbante concilio, diximus eligendā.

EXPOSITIO S. THOMAE *super duas primas decretales.*

Habetur Tom. 17. Opusc. 23. 24.

PROOEMIVM.

SALVATOR noster discipulos ad prædicandum mittens, tria eis iniunxit. Primo quidem, vt docerent fidem. Secūdo, vt credentes imbuerent sacramentis. Tertio, vt credentes sacramentis imbutos, ad obseruandum diuina mandata inducerent. Dicitur enim Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, quantum ad primum: baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, quantum ad secundum: docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis, quantum ad tertium.

Inter quæ tria decenter fidei doctrina præmittitur. Est enim fides omnium bonorum spiritualiū fundamentum: secundum illud Apostoli Heb. 11. Est autem fides substantia, idest fundamentum sperandarum rerum. Est enim fides per quam anima viuificatur per gratiam: secundum illud Apostoli Gal. 2. Quod autē nunc viuo in carne: in fide viuo filij Dei. Et Abachuc 2. Iustus ex fide sua viuit. Ipsa est per quā anima a peccatis purgatur. Act. 17. Fide purificans corda eorum. Ipsa est per quam anima iustitia ornatur. Rom. 3. Iustitia autem dei per fidem Iesu Christi. Ipsa est per quā anima deo desponsatur. Osee 2. Sponsabo te mihi in fide. Ipsa est per quam homines in dei filios adoptantur. Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios dei fieri his qui credunt in nomine eius. Ipsa est per quam acceditur ad deum. Heb. 11. Accedentem ad deum oportet credere. Ipsa denique est, per quam homines æternæ vitæ brauium consequuntur: secūdum illud Ioan. 6. Hæc est voluntas patris mei, qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam.

Conuenienter ergo Christi Vicarius propositurus mandata, quibus ecclesia per apostolorum prædicationem fundata pacifice gubernatur, titulum *De fide* præmittit.

Sed considerandum est, quòd cum multi sint articuli fidei, quorum quidam videntur pertinere ad diuinitatem; quidam vero ad humanam naturam, quam filius dei in vnitatem personæ assumpsit, alij vero ad diuinitatis effectum: fundamentum tamē totius fidei est ipsa prima veritas diuinitatis: cum omnia alia ea ratione contineātur sub fide, in quantum ad deum aliqualiter reducuntur. Vnde dominus discipulis dicit Ioan. 14. Creditis in deum, & in me credite. Per quod datur intelligi, quòd in Christum creditur inquantum est deus: quasi fide principaliter de deo existente.

Inter ea vero quæ de deo fide tenemus: hoc est singulare fidei Christianæ, vt trinitatem personarū in vnitate diuinæ essentię fateamur. Sub hac enim professione Christo per baptismū sumus consigna-

sti: vt patet per id quod supra inductum est. Baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Alia vero quę de deo asserimus: nobis & alijs communia esse inueniuntur. Puta quòd deus est vnus, omnipotens: & si quę alia de deo fide tenentur, quæ etiam Iudæi & Saraceni non diffitentur. Vnde ad insinuandum proprium & singulare dogma fidei christianæ: non prætitulauit fidei tractatum de deo, sed *De Trinitate*.

Addit autem, *Summa*, quia diuina trinitas arcem quandam tenet inter plurimas trinitates ab ea deriuatas.

Deriuatur enim ab illa trinitate diuina, quędam trinitas in anima nostra: secundum quam ad imaginem dei sumus secundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem.

Deriuantur & ab ipsa aliæ trinitates in singulis creaturis: prout modum quendam, & speciem, & ordinem habent, secundum quæ in eis diuinæ trinitatis quasi quoddam vestigium inuenitur. Vt Lib. 6. c. 10. August. dicit in libro de trinitate. Ad discretionem igitur harũ omnium trinitatũ, quæ a diuina descendunt, dicitur, *De summa trinitate*. Sed de hac trinitate diuina diuersi hæretici diuersa errãtes dixerũt.

Quorum Sabellius abstulit personarum distinctionem dicens patris, & filij, & spiritus sancti esse vnam essentiam, & vnam personam: sed eos solũ differre nominibus.

Arrius vero posuit trium personarum esse diuersas substantias, in dignitate & duratione differentes. Quæ omnia & consimilia fides condemnat catholica.

Quia igitur de summa trinitate & alijs ad fidem pertinentibus hic tradere intẽdit, quod fides catholica tenet: ideo additur, *Et fide catholica*.

Dicitur autem fides ecclesiæ catholica, idest vniuersalis: vt Boetius dicit in libro de trinitate: tum propter vniuersalium præcepta regularũ; tum propterea quia eius cultus per omnes pene mundi terminos emanauit: hæreticorũ vero errores sub certis terrarum angulis includuntur.

PRIMAE DECRETALIS EXPOSITIO,

In qua tam hæreticorum quàm philosophorum errores complures reprobantur.

QVIA de fide sanctæ trinitatis considerandum est: primo oportet scire, quòd duplex est actus fidei, scilicet corde credere, & ore profiteri, secundum illud Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Vterque autem actus aliquid requirit ad sui perfectionem.

Nam interior actus fidei exigit firmitatẽ absque omni dubitatione, quæ firmitas prouenit ex infallibilitate diuinæ veritatis, cui fides innititur. Vnde dicitur Iacob 1. Postulet autẽ in fide nihil hęsitans.

Sed confessio fidei debet esse simplex, idest absque simulatione: secundum illud. 1. ad Tim. 1. Finis præcepti est charitas: de corde puro, & cõscientia bona: & fide non ficta. Debet etiam esse simplex, idest absque erroris permixtione: secundum A illud. 1. Thess. 2. Exhortatio nostra non fuit de errore. Debet etiam esse absque variatione 2. ad Cor. 1. Sermo noster qui fuit apud vos, non est in illo est, & non. Quantum ergo ad primum actum fidei dicit, *Firmiter credimus*, quantum ad secundum dicit, *Et simpliciter confitemur*.

Vltimo autem considerandum est, quòd fidei Christianæ articuli a quibusdam duodecim, a quibusdam quatuordecim computantur.

Secundum illos qui computant quatuordecim, septem articuli pertinent ad diuinitatem: septem B vero ad humanitatem.

Illi autem qui ad diuinitatem pertinent, sic distinguuntur, vt vnus sit articulus de diuinæ essentiæ vnitate, qui tangitur in symbolo cum dicitur, *Credo in vnũ Deum*. Secũdus est de persona patris, qui tangitur cum dicitur, *Patrem omnipotentem*. Tertius est de persona filij, qui tangitur cum dicitur, *Et in Iesum Christum filiũ eius*. Quartus est de persona spiritus sancti, qui tangitur cum dicitur, *Et in spiritum sanctum*. Quintus est de effectu, quo a deo creamur in esse naturæ, qui tangitur cum dicitur, *Creatorem cęli & terrę*. Sextus est de effectu dei se- C cundum quod reuertimur in esse gratiæ, qui tangitur cum dicitur, *Sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem: & remissionem peccatorum.* Quia enim per gratiam dei in vnitate ecclesiæ congregamur, sacramenta communicamus, & remissionem peccatorum consequimur.

Septimus articulus est de effectu dei, quo perficimur in esse gloriæ, & quantũ ad corpus, & quantum ad animam. Et hic tangitur cum dicitur, *Carnis resurrectionem, & vitam ęternam*. Articuli vero septem ad incarnationẽ pertinentes sic distinguuntur, vt primus sit de Christi conceptione, qui tangi- D tur cum dicitur, *Qui conceptus est de spiritu sancto*. Secundus autem est de eius natiuitate, qui tangitur cum dicitur, *Natus ex Maria virgine*. Tertius est de eius passione, qui tangitur cum dicitur, *Passus, mortuus & sepultus*. Quartus est de descẽsu ad inferos, *Descendit ad inferos*. Quintus est de resurrectione, *Tertia die resurrexit a mortuis*. Sextus de ascensione, *Ascendit ad cęlos*. Septimus de aduentu ad iudicium, *Inde venturus est iudicare uiuos & mortuos*.

Alij vero ponentes duodecim articulos: ponunt vnũ articulum de tribus personis: & articulum de effectu gloriæ diuidunt in duos, vt scilicet alius ar- E ticulus sit de resurrectione carnis, & alius de vita æterna: Et sic articuli ad diuinitatẽ pertinentes sunt sex. Item conceptionẽ & natiuitatem Christi sub vno articulo comprehendunt: & sic etiam articuli de humanitate fiunt sex. Vnde omnes sunt duodecim.

Primo ergo prosequitur articulum primum de essentiæ vnitate. Vnde primo ponit vnitatem diuinæ essentiæ. *Vnus solus est verus Deus*, secundum illud Io. 17. Vt cognoscant te solum verum Deum. Leuitici 6. Audi Israel dominus deus tuus: deus vnus est. Per quod excluditur error gentilium ponentium multos deos. Deus autem verus, qui est essentialiter & naturaliter, deus vnus est. Dicuntur enim aliqui dij, non veri: sed per adoptionem, vel per

absolute dicitur, commune est, & vnum in tribus personis: sicut quòd dicitur deus, bonus, sapiẽs, & omnia huiusmodi. Ibi enim solum inuenitur distinctio, vbi aliquid inuenitur pertinens ad relationem originis: quia scilicet pater a nullo est: & secundum hoc innascibilis dicitur. Filius autem dicitur filius: quia a patre est per generationem, secundum illud psal. 2. Ego hodie genui te: & secundum hoc patri attribuitur paternitas: & filio filiatio. Spiritus autem sanctus ab vtroque procedit; & secundum hoc spiritui sancto attribuitur processio: patri vero & filio communis spiratio: quia scilicet communiter spirãt spiritũ sanctũ. Sic igitur quinque sunt notiones, secundũ quas distinctiones personarum designãtur in diuinis, scilicet Paternitas, quæ est constitutiua patris, per quam ostenditur, quòd genuit filium: Filiatio, per quam ostenditur, quòd filius est a patre: & Processio, per quam ostenditur, quòd spiritus sanctus est a patre & filio: Innascibilitas, per quam dignoscitur, quòd pater a nullo est: Communis spiratio, per quam ostenditur, quòd pater & filius communiter spirant spiritum sanctum.

Sed rursus posset alicui occurrere falsa cogitatio, vt quia in rebus humanis filius a quodã principio temporis incipit a patre generari: & generatio eius non semper durat, sed certo termino temporis finitur: sic etiam sit circa originem diuinarum personarum, vt scilicet filius ab aliquo tempore incœperit a patre generari, & aliquo tempore eius generatio fuerit finita, & similiter de spiritu sancto: Ideo ad hoc excludendũ subdit, *Absque initio semper, ac sine fine: pater generans, filius nascens, & spiritus sanctus procedens.*

Cuius exemplum aliqualiter in creaturis inueniri potest, licet imperfectum. Videmus enim quòd a sole radius procedit: & statim quando fuit sol, radius processit ab eo, nec vnquam desinet radius ab eo procedere quandiu sol erit. Sic enim filius procedit a patre vt radius a sole. Vnde dicit Apostolus Heb. 1. Qui cum sit splendor gloriæ. Spiritus autem sanctus ab vtroque procedit sicut calor a sole & radio. Vnde dicitur in psal. 8. Nec est qui se abscõdat a calore eius. Sed hoc exemplum deficit quantum ad hoc, quòd sol non semper fuit: & ideo nec radius eius semper ab eo processit: quia vero deus pater semper fuit, semper ab eo processit filius: & ab vtroque spiritus sanctus.

Potest & aliud exemplum poni in anima humana, in qua verbum interius conceptum a memoria procedit; & ab vtroque procedit amor. Et ita etiã a patre procedit filius, sicut verbum eius: & spiritus sanctus, sicut amor communis vtriusque. Sed hoc exemplum deficit in duobus. Primo quidem, quia intellectus humanus non semper fuit. Secundo, quia non semper verbum in corde suo actualiter concipit. Sed intellectus diuinus semper fuit, & semper absque intermissione intelligit. Vnde semper in eo oritur verbum, quod est filius: & procedit amor, qui est spiritus sanctus. Quia vero hæretici Arriani filium patri postponebant: & spiritum sanctum vtrique: ideo hoc consequenter excludit. Est

A autem considerandum, quòd Arriani postponebant filium patri. Primo quidem quantum ad essentiam, dicentes quòd essentia patris est dignior quã essentia filij. Et ad hoc excludendum, subdit: *Consubstantiales*. quia scilicet essentia patris & filij vna est: & in nullo differens. Secundo vero quantum ad magnitudinẽ, (non quòd in deo sit magnitudo molis: sed magnitudo virtutis, quæ est perfectio bonitatis suæ). Dicebant enim patrem esse filio maiorem, etiam secundũ diuinitatem. Et ad hoc excludendum subdit, *Coæquales*. Secundum humanitatem vero dominus dicit Io. 14. Pater maior

B me est. Tertio quantum ad potestatem dicentes filium non esse omnipotentem. Et ad hoc excludendum subditur, *Et coomnipotentes*. Quarto quantũ ad durationem, quia dicebant filium non semper fuisse. Et ad hoc excludendum subdit, *Coæterni*. Quinto quãtum ad operationem. Dicebant enim, quòd pater operatur per filium sicut per instrumentum suum, vel sicut per ministrũ. Sed ad hoc excludendum, subdit: *Vnum vniuersorum principium*. Non enim filius est aliud principium rerum, quasi inferius quam pater: sed ambo sunt vnum principium: & quod dictum est de filio: dictum est cuã de spiritu sancto.

C Deinde accedit ad alium articulum, qui est de creatione rerum, vbi varias opiniones excludit.

Fuerũt enim aliqui hæretici, sicut Manichæi, qui posuerunt duos creatores, vnum bonum, qui creauit creaturas inuisibiles, & spirituales: alium malum, quem dicunt creasse omnia hæc visibilia, & corporalia. Fides autem catholica confitetur, omnia præter deũ tam visibilia quàm inuisibilia a deo esse creata. Vnde Paulus dicit Act. 17. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt; hic cæli & terræ cum sit dominus, &c. Et Heb. 11. Fide credimus aptata esse secula verbo dei, vt ex inuisibili-

D bus visibilia fierent: Vnde ad hunc errorem excludendum dicit, *Creator omnium visibilium & inuisibilium, spiritualium & corporalium*.

Alius error fuit ponentium, deum quidem esse primum principium productionis rerum: sed tamen non immediate omnia creasse, sed mediantibus angelis mundum hunc esse creatum. Et hic fuit error Menandrianorum: & ad hunc errorem excludendum subdit, *Qui sua omnipotenti virtute*; quia scilicet sola dei virtute omnes creaturæ sunt productæ: secundum illud psal. 31. Videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum.

E Alius fuit error Origenis ponentis, quòd deus a principio creauit solas spirituales creaturas, & postea quibusdam earum peccantibus, creauit corpora, quasi quibusdã vinculis spirituales substãtiæ alligarentur: ac si corporales creaturæ non fuerint ex principali dei intentione productæ, quia bonũ esset eas esse, sed solum ad puniendum peccatum spiritualium creaturarum, cum tamen dicatur Gen. 1. Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Vnde ad hoc excludendũ dicit, *Simul ab initio temporis vtranque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam*.

Alius error fuit Aristotelis, ponétis quidem omnia a deo producta esse: sed ab æterno: & nullum fuisse principium temporis. Cum tamen scriptum sit Gen. 1. In principio creauit deus cælum & terrá. Et ad hoc excludendum addit, *Ab initio temporis.*

Alius error fuit Anaxagoræ, qui posuit quidem múdum a deo factú ex aliquo principio temporis: sed tamen materiá múdi ab æterno præextitisse, & non esse eam factam a deo, cum tamen Apostolus dicat Rom. 4. Qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt. Et ad hoc excludendum addit, *De nihilo.*

Fuit autem alius error Tertulliani ponentis animam hominis corporeá esse; cum tamen Apostolus dicat 1. ad Thessal. 5. Ipse autem deus pacis sanctificet vos per omnia; vt integer spiritus vester, & anima & corpus sine querela in aduétu domini nostri Iesu Christi seruetur. Vbi manifeste a corpore animam & spiritum distinguit. Et ad hoc excludendum subdit: *Ac deinde* scilicet condidit deus *humanam,* scilicet naturá, *quasi communem,* scilicet *ex spiritu & corpore constitutam.* Componitur enim homo ex spirituali natura & corporali.

Secundum autem prædictum Manichæorum errorem ponentium duo principia, vnum bonum, & vnum malum; non solum attendebatur distinctio quantum ad creationem creaturarum visibilium & inuisibilium, vt scilicet inuisibilia sint a bono deo, visibilia a malo: sed etiam quantum ad ipsa inuisibilia. Ponebant enim primum principium esse inuisibile, & ab eo quasdam inuisibiles creaturas esse productas: quas dicebant esse naturaliter malas: & sic in ipsis angelis erát quidam naturaliter boni ad boni dei creationem pertinentes, qui peccare non poterant: & quidam naturaliter mali, quos dæmones vocamus, qui non poterant non peccare: contra id quod dicitur Iob. 4. Ecce qui seruiunt ei, nó sunt stabiles; & in angelis suis reperit prauitatem. Similiter & circa animas hominum errabant dicentes, quasdam esse bonæ creationis, quæ naturaliter bonum faciunt: quasdam autem malæ creationis, quę naturaliter faciunt malum, contra id quod dicitur Eccls. 7. Deus fecit hominem rectum, & ipse immiscuit se infinitis quæstionibus: & ideo ad hoc excludendum dicit. *Diabolus enim,* scilicet principaliter, *& alij demones a deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali,* scilicet per liberum voluntatis arbitrium: *Homo vero diaboli suggestione peccauit,* idest non naturaliter, sed propria voluntate.

Deinde accedit ad articulum incarnationis: & quia euangeliú Christi sicut dicit Apostolus Ro. 1. Deus ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis: ideo præmittit de prænunciatione prophetarum.

Circa quam errauerunt multi. Nam Manichæi & alij hæretici, vetus testamentum dixerunt non a bono deo, qui est pater Christi: sed a malo deo esse traditum, & per consequens doctriná veteris testamenti semper fuisse mortiferam. Quod manifestú falsum ostenditur per hoc quod dominus dicit Io. 2. Loquens de templo Iudæorum: Nolite facere

A domum patris mei domum negotiationis. Vbi manifeste patrem suum dicit deum veteris testamenti, qui in templo Iudæorum colebatur.

Arriani vero dixerút in veteri testamento diuersis visionibus filium apparuisse: nó autem patrem, quod manifeste falsum ostenditur, ex hoc quod Abrahæ in figuram trinitatis tres viri apparuerunt, vt legitur Gen. 18.

Cataphryges etiam posuerunt prophetas veteris testamenti quasi arreptitios esse locutos, non intelligentes quæ loquebantur: contra id quod dicitur Danielis 10. Intelligentia opus est in visione.

B Ad hos igitur errores excludendos, dicit quòd *Hæc sancta trinitas,* de qua dictum est, quæ scilicet est, *secundum cómunem essentiam indiuidua, & secundum proprietates personales discreta per Moysem & sanctos prophetas aliosque famulos suos.* Vbi videtur distinguere vetus testamentum, scilicet in legé, quæ per Moysem data est; & prophetas, sicut fuit Isaias, Ieremias &c. & in eos qui agiographa conscripserunt, sicut fuit Salomon, Iob, & alij huiusmodi, quos famulos dei hic nominat. Secundum quam distinctioné dominus dicit Lucæ vlt. Oportet impleri omnia quę scripta sunt in lege, & in prophetis, & in psalmis de me.

C *Iuxta ordinatissimam dispositionem temporú,* quod ponitur ad excludendum errorem Gentilium, qui irridebant fidem Christianá ex hoc quòd post multa tempora quasi subito, deo in mentem venerit legem euangelij hominibus dare; non autem fuit subitum, sed conuenienti ordinatione dispositum, vt prius humano generi per legem & prophetas fieret pronúciatio de Christo tanquam hominibus tunc paruulis, & minus eruditis, secundum illud Gala. 3. Lex pædagogus noster fuit in Christo, & hoc est quod dicit, quòd *Iuxta ordinatissimam dispositionem temporum doctrinam humano generi tri-*

D *buit salutarem.* non mortiferam, vt Manichęi dicebant.

His igitur præmissis, accedit ad ipsum incarnationis mysterium explicandum, in quo etiam diuersos errores excludit.

Vbi primo sciendum est, quòd Sabelliani, confundentes diuinas personas, concedebant patrem esse incarnatum: quia dicebant, eundem in personæ esse patrem & filium. Econtrario autem Arriani diuidentes substantiam diuinitatis ex hoc quòd filius est incarnatus, & non pater, volebant concludere aliam esse essentiam patris, & aliam filij, & aliam

E operationem vtriusque. Fides autem catholica media via inter vtrunque incedens propter distinctionem personarum, dicit filium solum esse incarnatú. Est enim facta incarnatio per vnionem in persona, non in natura, vt infra dicetur; propter vnitatem autem naturæ & operationis in tribus personis dicit trinitatem totam operatam fuisse incarnationé: & hoc est quod dicit, *Et tandem vnigenitus dei filius Iesus Christus a tota trinitate communiter incarnatus.*

Fuit etiam error Eluidij, qui posuit Mariam quidem concepisse virginem & peperisse: sed post partú nó semper virginem permansisse, sed ex Ioseph postmodum alios filios genuisse. Et ad hoc excludendum

dendum dicit, *Ex Maria semper virgine*.

Alii vero, scilicet Ebionitæ grauius errauerũt, dicentes Christum ex Ioseph semine esse conceptum. Et ad hoc excludẽdum subditur, *Spiritus sancti cooperatione conceptus*.

Fuerunt autem alij, scilicet Manichæi, qui dixerunt, Christum non veram carnem accepisse: sed phantasticam, contra id quod dominus discipulis post resurrectionem æstimantibus eum phantasma esse, dixit Lucæ vlt. Spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere. Ad quod excludendum dixit, *Verus homo factus*.

Arriani vero dixerunt, quòd filius dei assumpsit solam carnem sine anima: & quòd verbũ fuit carni loco animæ.

Sed postea Apollinaristæ dixerunt eũ habere animam sensitiuã tantum, contra id quod dicitur Matthæi 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. & Io. 10. Potestatẽ habeo ponendi animam meam: & ideo ad hoc excludendum dicit, *Ex anima rationali*.

Alij vero, scilicet sequaces Valentini, posuerunt corpus Christi non esse assumptum de virgine: sed de cælo allatum, contra id quod dicitur ad Gal. 4. Factum ex muliere. Ad Ro. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Et ad hoc excludendum dicit, *Et humana carne compositus*.

Circa autem ipsam vnionem cõtrarie errauerũt Nestorius & Eutyces. Quorum Nestorius posuit vnionem esse factam solum secundum inhabitationem gratiæ: sicut etiam in alijs sanctis deus dicitur esse per inhabitantem gratiam, vt sic dei & hominis sit alia & alia persona, contra id quod dicitur Io. 1. Verbum caro factum est, idest filius dei factus est homo. quod non potest dici de alijs, quos per gratiã inhabitat. Eutyces vero posuit, quòd facta est vnio dei & hominis in vnam naturam: ita scilicet quòd Christum asserebat esse ex duabus naturis, non autem in duabus: quia scilicet intendebat quòd ante incarnationem erant duæ naturæ, dei & hominis: sed post incarnationem facta est vna natura: vnde ad vtrunque excludendum dicit, *Vna in duabus naturis persona viam vitæ manifestius demonstrauit*. Fuerũt enim quidã Eutycis sectatores, scilicet Theodosius & Galanus, qui ponentes vnam naturam in Christo quasi ex diuinitate & humanitate confectã: diuersimode errauerũt. Nam Theodosius posuit illã naturã esse corruptibilẽ & passibilẽ: Galanus autẽ incorruptibilẽ & impassibilem: & ad hos errores excludendos dicit, *Qui cum secundum diuinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est mortalis & passibilis*.

Deinde accedit ad articulum passionis dicens, *Qui etiã pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus*.

Post quem ponit articulum de descensu ad inferos dicens, *Descendit ad inferos*.

Postea vero ponit articulũ de resurrectione Christi dicens, *Resurrexit a mortuis*.

Ac deinde ponit articulum de ascensione dicẽs, *Et ascendit in cælum*.

Sed notandum est, quòd horum articulorum ve- A ritatẽ prædictus Arrij & Appollinaris error saluare non potest. Si enim Christus animam non habuit, sed verbum fuit carni loco animæ, & in morte separatum fuit a carne: consequens est, quòd illud quod carni conuenit, de filio dei dici non possit. vnde nõ potest dici quòd filius dei iacuit in sepulchro, vel quòd a mortuis resurrexit. Similiter etiam dici non poterit, quòd ad inferos descendit: quia diuinitati secundum seipsam cum sit omnino immobilis, ascendere vel descendere conuenire non potest. Et ideo ad excludendum prædictum errorem, prædictorum articulorum veritatem explicat subdens, B *Sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in vtroque*. in morte enim Christi anima est separata a carne, sed diuinitas indiuisibiliter vtrique, scilicet animæ & carni mansit vnita. Vnde cum anima Christi descenderit ad inferos, dicitur filius dei descendisse secũdum animam sibi vnitam. Similiter etiam cũ caro Christi, quæ in morte quodammodo ceciderat, resurrexit ad vitam, dicitur filius dei, qui secundum diuinam naturam mori non poterat, secũdũ carnẽ resurrexisse, per hoc quòd caro iterato animam resumpsit. & sic secundum vtrumque, idest secundum animam & corpus ascendit in cælum.

C Deinde ponit articulum de aduẽtu ad iudicium dicens, *Venturus in fine seculi iudicaturus viuos & mortuos*.

Dicit autem viuos eos qui reperiẽtur viui in aduentu iudicis, mortuos autem eos qui ante fuerunt præmortui. Quod non est sic intelligendum quasi aliqui sint futuri, qui non moriantur: sed quia in ipso aduentu iudicis morientur, & statim resurgẽt. Vel viuos & mortuos intelligere spiritualiter possumus, idest iustos & peccatores. Et quia aliqui fuerũt ponentes, quòd in finali iudicio aliqui saluabuntur non propriis meritis, sed precibus aliquorũ sanD ctorum donati, ideo ad hoc excludendum subdit, *Et redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis quàm electis*.

Deinde ponit articulum resurrectionis generalis, quæ pertinet ad effectũ gloriæ dicens, *Qui omnes* tam reprobi quàm electi *cum suis proprijs resurgent corporibus quæ nunc gestant*. Quod ponitur ad excludendum quorundam hæreticorum errorẽ, qui dicunt, quòd resurgentes non habebunt eadem corpora quę nunc per mortem deponunt: sed quædam corpora de cęlis allata. Quod est contra illud Apostoli 1. ad Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem.

E Consequenter autẽ assignat, causam resumptionis corporũ cũ dicit, *Vt recipiãt secundũ opera sua: siue bona fuerint, siue mala*. Quia enim homo aut bene aut male operatus est in anima simul & corpore, iustum est vt in vtroque damnetur aut præmietur.

Et quia Origenes posuit quòd pœna damnatorũ non erit perpetua, similiter nec gloria beatorum: ideo ad hoc excludendum dicit, *Illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam*. Sicut enim inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, vt dicitur Sap. 2. ita per gratiam

Christi reparamur ad vitam, secundú illud Io. 10. Ego veni vt vitam habeant: & abúdantius habeát.

Deinde accedit ad articulum, qui est de effectu gratiæ. Et primo tangit effectum gratiæ quátum ad ecclesię vnitatem cum dicit, *Vna est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quã nullus saluatur omnino.* Vnitas autem ecclesiæ est præcipue propter fidei vnitatem. Nam ecclesia nihil est aliud quàm aggregatio fidelium: & quia sine fide impossibile est placere deo; ideo extra ecclesiam nulli patet locus salutis. Salus auté fideliú consummatur per ecclesiæ sacramenta, in quibus virtus passionis Christi operatur. Et ideo consequenter exponit: quid fides catholica sentiat circa ecclesiæ sacramenta.

Et primo circa eucharistiam cum dicit: *In qua,* scilicet ecclesia, ipse idẽ Christus est sacerdos & sacrificium: quia .s. ipse obtulit seipsum in ara crucis oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis, vt dicitur ad Eph. 5. In cuius sacrificij commemoratione quotidie in ecclesia offertur sacrificium sub specie panis & vini.

Circa quòd sacrificium tria determinat: primo quidem veritatem rei sub sacramento contétæ, cum dicit, *Cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur.* Dicit autem *veraciter* ad excludendum errorem quorundam, qui dixerunt quòd in hoc sacramento non est corpus Christi secundum rei veritatem: sed solú secundú figurá, siue sicut in signo. dicit autem, *Sub speciebus panis & vini* ad excludendum erroré quorundam qui dixerunt, quòd in sacramento altaris simul continentur substantia panis, & substãtia corporis Christi, quod est contra verbum domini dicentis: Hoc est corpus meum. Esset enim secundú hoc dicendú magis. Hic est corpus meum. Vt ergo ostẽdat, quod in hoc sacraméto nó remanet substantia panis & vini, sed solum species, idest accidentia sine subiecto: dicit, *Sub speciebus panis & vini.*

Secundo ostendit, quomodo corpus Christi incipiat esse sub sacramento, scilicet per hoc quod substantia panis conuertitur miraculose in substantiá corporis Christi, & substantia vini in substantiam sanguinis: & hoc est quod dicit, *Transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina ad mysterium perficiendum vnitatis,* idest ad celebrãdum hoc sacramentum, quod est signum ecclesiasticæ vnitatis. *Accipiamus igitur ipsi de suo quod ipse accepit de nostro.* In hoc enim sacramento accipimus de corpore & sanguine Christi, quę filius dei accepit de nostra natura.

Tertio determinat ministrum huius sacramenti, in quo etiam tangit ordinis sacramentum. Et hoc est quod dicit, *Et hoc vtique sacramentum nemo potest conficere nisi rite fuerit Sacerdos ordinatus.* Quod est contra hæresim Pauperum Lugduonensium, qui dicunt quemlibet hominem istud sacramentú posse conficere, addit autem, *Secundum claues ecclesię quas ipse concessit Apostolis, & eorum successoribus Iesus Christus.* Quod dupliciter potest intelligi, vel quia sacerdos rite ordinatus claues ecclesiæ suscepit: vel quia secundum potestatem clauium sacerdotalis ordo confertur. Sunt autem claues ecclesiæ

A auctoritas discernendi, & potestas iudicandi:

Deinde accedit ad sacramentum baptismi: circa quod primo tangit formá cum dicit, *Sacramentum vero baptismi, quod ad inuocationem indiuiduæ trinitatis, videlicet, patris, & filij, & spiritus sancti.*

Hæc est enim forma baptismi: Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: vt traditur Matth. vlt. Secundo ponitur materia cum dicitur, *Consecratum in aqua.* Non enim in alio liquore potest hoc sacramentú perfici nisi in vera aqua.

Tertio ostenditur quibus sit conferendum hoc sacramentum, cum dicit, *Tam paruulis quàm adultis.* Quod ponitur ad excludendum errorem Pe-
B lagianorum, qui dicebant paruulos non habere peccatú originale propter quod oporteat eos ablui per baptismum. Quarto tangit ministrum huius sacramenti: cum dicit. *In forma ecclesię a quocunque rite collatum proficit ad salutem.* Quod est contra errorem Donatistarum, qui baptizatos ab hæreticis dicebant non suscipere verum baptisma, sed esse rebaptizandos. Fides autem catholica recognoscit esse verum baptisma a quocunque fuerit collatú in forma ecclesiæ supradicta.

Deinde accedit ad sacramentum pænitentiæ dicens, *Si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum per veram pænitentiam sem-*
C *per potest reparari.* Quod ponitur ad excludẽdum errorem Nouatianorum, qui dicebant quòd peccantes post baptismú, non possunt reparari per pęnitentiam. Deinde accedit ad sacramentum matrimonij dicens, *Non solum autem virgines & continentes: verum etiam coniugati per fidem rectã & operationem bonam placentes deo ad æternam merentur beatitudinem peruenire.* Quod ponitur ad excludendum errorem Tacianorum & Manichæorum, qui nuptias damnabant.

De alijs autem sacramentis mentionem non fecit: quia circa ea non fuit specialiter erratum.

D

EIVSDEM EXPOSITIO super secundam decretalem.

DAMNAMVS *ergo et reprobamus, &c.* Exposita forma catholicæ fidei in præcedentibus: in hac decretali damnatur error Ioachim reprobare volentis doctriná magistri Petri Lombardi circa vnitatem diuinę essentiæ, & trinitatem personarum. Et vt vtriusque intentio plenius videatur: accipiendum est id quod in pręcedenti est dictum: quod scilicet sancta trinitas
E secundum communem essentiam est indiuidua: & secundú proprietates personales discreta: vt.n. supra expositum est, persona patris non distinguitur a persona filii nisi paternitate, & filius distinguitur a patre filiatione: inquantum scilicet pater genuit filiú, & filius genitus est a patre. & similiter spiritus sanctus distinguitur a patre & filio, inquantum procedit ab vtroque.

Persona igitur in diuinis distinguitur, inquantú persona generat, vel generatur, vel procedit. Si ergo essentia diuina generat vel procedit: consequés est quòd distinguatur in tribus personis: & quòd si-

cut est alia persona patris, alia filij, alia spiritus sancti: ita etiam sit earum alia & alia substantia, vel essentia. Quod in Arrio damnauit Nicena synodus asserens filium homousyon patri, idest coessentialē & cōsubstantialem. Quod magister Petrus sequēs docuit, quòd vna est essentia, vel substātia cōmunis patris & filij & spiritus sancti: quę nec generat nec generatur, nec procedit: vt sit penitus indistincta: vt patet in quinta distinctione primi sentētiarū eius. Ioachim autem abbas Florensis monasterij, non bene capiens verba magistri prædicti: vtpote in subtilibus fidei dogmatibus rudis, prædictam magistri Petri doctrinam hæreticam reputauit: imponens ei quòd quaternitatē induceret in diuinis ponens tres personas, & communem essentiam: quam credebat sic poni a magistro Petro quasi aliquid distinctum a tribus personis: vt sic possit dici quasi quartum. Credebat enim quòd ex hoc ipso, quòd dicitur essentia diuina, nec est generās, nec genita, nec procedens, distinguatur a patre qui generat: & filio qui generatur: & a spiritu sancto qui procedit. Et ideo ipse Ioachim protestatur, quòd in diuinis non est aliqua res vna, quæ sit pater, & filius, & spiritus sanctus: siue illa res vna dicatur substantia, siue essentia, siue natura: his enim tribus nominibus idem intelligimus.

Sed ne videretur totaliter a fide Nicenæ synodi recedere, concedebat, quòd pater, & filius, & spiritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, vna natura, quasi vna essentia possit prædicari de tribus personis: vt dicamus, tres personæ sunt vna essentia: non autem econuerso: vt dicatur, vna essentia est tres personæ. Sed in hoc ipso quòd concedebat tres personas esse vnam essentiam, vel substantiā, vel naturam, non habebat sanum intellectum. Nō enim ponebat vnitatem essentię trium personarum esse veram, realem & simplicem: sed quasi similitudinariam & collectiuam, idest quasi ex pluribus congregatam: sicut multi homines dicuntur vnus populus: & multi fideles dicuntur vna ecclesia, secundum illud Act. 4. Multitudinis credētium erat cor vnum & anima vna: & secundum illud Apostoli primæ ad Cor. 6. Qui adhæret deo, vnus spiritus est, scilicet cum ipso: & primę ad Cor. 3. Qui plantat, & qui rigat vnum sunt. Præterea primę ad Cor. 12. & ad Romanos 12. Multi vnum corpus sumus in Christo: & 3. Regum 22. dixit Iosaphat rex Iuda ad regē Israel. Populus meus & populus tuus vnum sunt. In quibus omnibus significatur vnitas collectiua, & non vera & simplex. Quod autem secundum hunc modum diceretur esse vna substātia, vel essentia, vel natura trium personarum, probare nitebatur quibusdam auctoritatibus. Dicitur enim Ioan. 17. quòd dominus pro fidelibus suis patrem exorans inter cętera dixit: Volo pater vt sint, scilicet fideles mei vnum in nobis, idest in me & in te per fidem & charitatem, sicut & nos vnum sumus: & tandem in patria sint consummati in vnū. Ex quo sic arguebat. Fideles Christi non sic sunt vnum vt sit aliqua vna res, quæ communis sit omnibus: sed sunt quodammodo vnum collectione, idest vna ecclesia propter vnitatem catholicæ fidei: & tandem erunt in patria vnum regnum propter vnionem in-

A dissolubilis charitatis: quia charitas viæ dissolui potest per peccatum: charitas autem patriæ indissolubilis est.

Inducebat enim ad suæ opinionis assertionem quod dicitur 1. Ioan. vltimo. Tres sunt qui testimonium dant in cælo: pater, verbum, & spiritus sanctus: Pater quidem cū dixit, Hic est filius meus dilectus: & hoc in baptismo, vt dicitur Matth. 3. & in transfiguratione, vt habetur Matth. 17. Filius vero dedit testimonium fidei Christianæ per doctrinam & miracula. Vnde dicit Ioan. 8. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso: & testimoniū perhibet de me qui misit me pater. Spiritus sanctus testi-
B monium perhibuit in specie columbæ super Christum apparens in baptismo: & per aduentum suū in discipulos Christi: & ad insinuandam vnitatem trium personarum subditur, Et hi tres vnum sunt: quod quidem dicitur propter essentiæ vnitatem. Sed hæc Ioachim peruerse trahere volens ad vnitatem charitatis & consensus, inducebat consequentem auctoritatem. Nam subditur ibidem: & tres sunt qui testimonium dant in terra, scilicet spiritus, aqua, & sanguis. In quibusdam libris additur: & hi tres vnum sunt. Sed hoc in veris exemplaribus non habetur. Sed in quibusdam libris dicitur esse
C appositum ab hæreticis Arrianis ad peruertendum intellectum sanum auctoritatis præmissæ de vnitate essentiali trium personarum.

Similiter etiam Arriani vtebantur illa auctoritate, vt sint vnum in nobis: sicut & nos vnū sumus, ad ostēdendum quòd pater & filius non sunt vnū: nisi secundum consensum amoris: sicut & nos, vt patet per Augustinum & Hylariū qui dicunt, hunc fuisse peruersum sensum Arrianorum. Vnde manifestum est, quòd Ioachim in errorem Arrianorum incidit: licet non pertinaciter: quia ipse scripta sua apostolicæ sedis iudicio subiecit, vt infra dicetur: & ideo consequenter ponitur determinatio concilij
D pro veritate. In qua quidem determinatione quinque facit. Primo enim asserit veritatem quam magister Petrus docebat, scilicet quòd diuina essentia est quædam summa res incomprehensibilis cogitatu, & ineffabilis verbo: de qua vere prædicantur tres personæ, & simul & singillatim. Potest enim vere dici, quòd essentia diuina est pater, & filius, & spiritus sanctus. Et iterū vere dicitur, essentia diuina, est filius, diuina essentia est spiritus sanctus. Quod quidē in nobis non accidit. Non enim essentia Petri est Petrus: sed essentia dei patris est ipse pater: quia Petrus est ex multis cōpositus: nō autē persona patris, neque persona filij, nec persona spiritus sancti.
E Secūdo vbi dicit, *Et ideo in deo &c.* soluit rationem quā pro se inducebat Ioachim. Est enim considerandū quòd nihil connumeratur alijs nisi quòd ab eis distinguitur. Vnde cum animal non distinguatur ab homine, equo, & boue: quorum quodlibet est animal: ideo non possumus dicere quòd homo, & equus, & bos, & animal sunt quattuor: sed sunt tria tantum: quia quodlibet illorū est animal. Ita quia quęlibet trium personarum est illa res, scilicet diuina essentia vel natura, non potest dici quòd tres personæ & illa res sunt quattuor: quia illa res non est aliquid aliud a tribus personis. Quod quidē probat

probat per hoc quòd sola diuina essentia est principium creans vniuersa. Ita quòd nihil potest inueniri præter diuinam essentiam, quòd scilicet non sit idem cum essentia diuinâ: vel non sit creatû ab ea: tres autem personæ non sunt creatæ a diuina essentia: quia increatus pater, increatus filius, increatus spiritus sanctus: quinimmo possumus dicere, quòd pater est principium vniuersorum, & similiter filius, & spiritus sanctus. Vnde manifestum est, quòd diuina essentia non est aliquid aliud a tribus personis. Vnde non est quaternitas in diuinis: sed trinitas.

Sed quia Ioachim credebat quòd ex dictis magistri sequeretur, quòd esset essentia distincta in tribus personis: ideo tertio cum dicit, *Et illa res non est generãs &c.* ostendit quòd hoc nõ sequitur. Verum est enim quòd possumus dicere, quòd diuina essentia non est distincta in tribus personis. Ex hoc enim aliquid est distinctum in diuinis, quòd est generans, vel genitum, vel procedens, vt dictum est. Possumus tamen dicere, quòd essentia diuina est ille qui distinguitur, idest pater qui distinguitur a filio: & similiter possumus dicere, quòd essentia diuina est pater qui generat: & est filius qui gignitur: & est spiritus sanctus qui procedit. Ita scilicet quòd distinctiones importatæ per hæc tria adiectiua, generans, genitum, & procedens determinant ipsas personas, de quibus prædicantur prædicta adiectiua: non autem essentiam, vel naturam quæ non distinguitur. Non ergo sequitur quod Ioachim putabat. Essentia non est generans: pater est generans: ergo essentia non est pater. Quia & si essentia non generat: est tamen ille qui generat, idest pater: & similiter essentia nó nascitur, sed est ille qui nascitur, idest filius: neque essentia procedit, sed est ille qui procedit, idest spiritus sanctus.

Quarto cum dicit, *Licet igitur alius &c.* concludit qualiter secundum fidem catholicam sit signanda distinctio personarum. Circa quod considerandum est, quòd in diuinis masculinum genus refertur ad personam, neutrum autem genus refertur ad essentiam vel naturam. Sicut etiam in rebus humanis per masculinum genus quærimus de persona: sicut, Quis currit? Petrus: per neutrû genus quærimus de natura: sicut, Quid est homo? animal rationale. Quia igitur in diuinis essentia est indistincta: personæ vero distinctæ: ideo nominibus distinctiuis vtimur in diuinis in masculino genere: non autem in neutro. Dicimus enim quòd licet sit alius pater, & alius filius, & alius spiritus sanctus, non tamé sunt aliud & aliud: quia nõ est alietas in essẽtia et si sit alietas in personis: sed id ipsum quod est pater, & filius, & spiritus sanctus: quia est eadem essentia trium. Et propter hoc sunt omnino idem, si idem sit neutri generis: quia hoc pertinet ad identitatem essentiæ: non autem sunt idem masculine: quia hoc tolleret distinctionem personarum. Ideo auté oportet quòd sint idem neutraliter vt credantur esse consubstantiales. secundum fidem orthodoxam, idest recte gloriantem: ab orthos quod est rectum, & doxa quod est gloria: & catholicam, idest vniuersalem: sicut supra expositum est. Hoc enim determinatum est in Nicena synodo, quòd filius sit

A homousyon, idest consubstantialis patri.

Quinto cum dicit, *Pater enim ab æterno, &c.* probat, quòd vna & eadem sit essentia trium personarum. Pater enim generando filiû dedit ei substantiam suam: cum generare nihil aliud sit quàm ex substantia sua alium producere. Et sicut ab æterno pater genuit filium, non quidem prius non existentem: ita etiam ab æterno pater dedit substantiam filio, non quidem quasi prius nõ habenti: sed quia ab æterno eam ab alio habuit, idest a patre. Et de ista datione ipse filius dei testatur, Ioan. 10. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est. Id enim quod est maximum, est diuina essentia. Sciendum tamen, quòd aliter se habet in generatione

B humana, & aliter in diuina. Quia enim natura humana diuisibilis est, potest homo generans partẽ substantiæ suæ transfundere in filium. Diuina autem natura est simplex & indiuisibilis: & ideo subiũgit, *Quòd non potest dici, quòd pater partem substantiæ suæ filio dederit.* Similiter etiam non potest dici, quòd pater dans substantiam suam filio, eam sibi nõ retinuerit: quia sic pater desiisset esse diuina substantia. In corporalibus enim quod datur, non retinetur: sicut qui dant equum, non retinent ipsum: sed in spiritualibus simul datur aliquid & retinetur: sicut qui communicat alii scientiam, retinet

C ipsam. Patet igitur quòd filius sine vlla diminutione accepit nascendo substantiam patris: & pater eã retinet. Vnde sequitur quòd pater & filius habeãt vnam substantiam. Et eadem ratio est de spiritu sancto, qui ab vtroque procedit. Pater autem est substantia sua: quia non est in eo aliqua compositio: & similiter filius, & spiritus sanctus. Cû ergo sit vna essentia trium: sequitur quòd vna res, quæ est diuina essentia, est pater, & filius, & spiritus sanctus. Et ideo irrefragabiliter est probata sententia magistri Petri Lombardi: & per consequens dictû Ioachim infirmatum vt falsum.

D Sexto cum dicit, *Cum ergo veritas pro fidelibus, &c.* punit auctoritates, quas male intellectas pro se Ioachim inducebat. Quod enim dominus orans pro fidelibus dicit: Volo vt ipsi vnû sint in nobis: sicut & nos vnum sumus: sic inducebat Ioachim ac si eodem modo accipiendum esset hoc quod dicitur vnum in nobis, & in diuinis personis. Hoc autem est falsum: quia in fidelibus sic accipitur, vt intelligatur vnitas charitatis per gratiam: in diuinis autem personis sic accipitur, vt intelligatur vnitas eiusdem naturę. Et hoc probat per simile: quia dominus dicit Matth. 5. Estote vos perfecti, sicut & pater

E vester cælestis perfectus est. Non tamen est idem modus perfectionis humanæ & diuinæ: quia non potest esse tanta similitudo inter creatorem & creaturam, quin maior inueniatur ibi dissimilitudo, propter hoc quòd creatura in infinitum distat a deo.

EX DECRETALIBVS GREGORII.

Glossa super tit. De summa Trinitate, et fide catholica.

VONIAM omne quod non est ex fide, peccatū est. 28.q.1.§. 1. ad Rom. 14. & infra, de præscript. quoniā omne. & ordo nostræ reparationis a fide sumpsit exordium, ideo de fide catholica primo est agendum.

Et quia in fide primo instrui debemus, vt sic ad baptismum creduli veniamus. de consec. distin. 4. ante baptismum. videndum est ergo, quid sit fides prout hic accipitur, & quot modis accipiatur fides, & quot sint species fidei, & quot articuli, quod præmium credentium, & quæ sit pœna non credentiū. Fides enim multis modis dicitur. Dicitur fides quandoque idem quod sacramentum baptismi. 45. di. de Iudæis. & infra, de bapt. & eius effectu. debitum.

Item dicitur fides, castitas thori. 27. q. 2. coniuges. 28.q.1. caue. & infra, de iure iur. quemadmodum. & est vnum de tribus bonis matrimonij. ea. causa, & quæstione, scilicet, 27.q. 2. omne itaque. infra, de condi. appo. cap. vlt.

Item dicitur fides securitas, siue pactum, quę etiā hosti seruanda est. 23. q. 1. noli.

Item dicitur fides, quandoque conscientia. infra, de restitu. spoli. literas. §. nos autem. circa principium. & infra de præscrip. quoniam omne, quod non est ex fide, id est, cōscientia de pœ. dist. 3. quærat. §. item illud Ambrosij. alias est versi.

Item dicitur fides credulitas, secundum quā credimus id, quod non videmus. Fides enim est de re nō visa. de pœ.di.4. in domo. versi. & si abiero. vnde etiam dicitur: Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Item dicitur fides promissio, instit. de rerum di. §. venditæ. & infra, de spon. duorum cap. 1.

Item alio modo dicitur fides, collectio articulorum: vt hic, & 24. quæst. 1. hæc est fides. præterea. & in symbolo Athanasij dicitur: Hæc est fides catholica, quam nisi, &c.

Item dicitur fides æquitas in actionibus considerata. insti. de ac. §. Actionū autē quædam sunt bonæ fidei, quædam stricti iuris. Fides vero sic describitur ab Apostolo in epist. ad Heb. 11. prout hic sumitur. Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Et dicitur substātia sperandarum rerum: quia sperare debemus, quod dictum est a prophetis, esse futurum. Argumentum non apparentium dicitur, quia per prophetias iam completas, debemus habere argumentum. i. probationem nō apparentem de futuris complendis, scilicet de die iudicij, & de fine mundi.

Sed videtur, quòd definitio ista nō sit bona: quia vera definitio, conuertibilis debet esse cum suo definito: sed hęc non est conuertibilis, quia spes similiter est substantia sperandarum rerum. vnde videtur inferēdum, quòd fides est spes, quod est falsum.

Item hæc definitio videtur loqui tantum de futuris: cum fides sit tam de præsentibus quàm de præteritis & futuris, eo quod habet se ad omnia. Ad præ-

A terita: quia credendum est Christum fuisse natum & passum. Ad præsentia: quia credendum est, quòd ipse sit qui in altari quotidie conficitur. Ad futura: quia credere debemus ipsum venturum & iudicaturum viuos & mortuos. & ita videtur esse insufficiens ista definitio: & licet diuersa tempora comprehendat, vna tamen fides esse videtur. Vnde satis potest dici, quòd non est vera definitio, sed quędā notificatio fidei ab Apostolo dicta.

Potest autem magistraliter definiri. Fides est voluntaria certitudo absentium, infra scientiam, & supra opinionem constituta. Scientia enim habet co-
B gnitionem: fides vero non. Vnde dicit Aug. Fides est, credere quod non vides, de pœ. distin. 4. in domo. Species autem fidei sunt duæ. Vna est formata, quam habent boni. Et est alia informis, quam habent mali, & existentes in mortali peccato: & fides eorum caret forma. Prima est virtus, à qua dicuntur fideles quicunque baptizātur. de cons. dist. 4. si qui apud. & talis fides dicitur informata charitate. Vnde sic potest definiri: fides est qualitas, qua quis credit quod diligit. charitas dignior est, penes quam consistit omne meritum, & est fons viuus, cui non communicat alienus scilicet à fide. infra, de regu. licet. in fi. & de pœ. dist. 1. omnis qui
C non diligit. vnde dicitur: Fides nostra, est virtus quam charitas comitatur. Vnde dicit Aug. Fides quę per dilectionem operatur, est fundamentum omnium virtutum. 1.q. 1. cum Paulus. & aliàs ita definit. Hæc est fides, quę per dilectionem operatur. de pœnit. dist. 2. c. Charitas. §. item dominus. Amen. versic. hæc est fides. & non ea quæ dæmonum est, qua credunt & contremiscunt. De fide informata charitate dicit Abach. c. 2. propheta: Iustus autem in sua fide viuet. Fides nostra est eadem in substantia cum fide antiquorum, vt dictum est, quod probat euangelium. Turbæ autem quæ præ-
D cedebant, & quę sequebantur, clamabant dicentes, osanna filio Dauid, Matth. 21

Distant tamen in qualitate: quia quod ipsi credebant de futuro, nos credimus de præteritis, scilicet Christum natum & passum. Principales autem articuli fidei nostræ, sunt septem secundum quod septem sunt dona spiritus sancti, quos quilibet christianus scire tenetur: & credere sicut tenet ecclesia. & sunt hi, Incarnatio siue natiuitas, baptismus, passio Christi siue mors eius, descensus ad inferos, resurrectio, ascensus in cælum, aduentus eius in iudicium. De quibus habes in prima constitutione, similiter. pro quibus Ioan. apocaly. c. 5. legitur fleuisse,
E vbi dicitur: Vidi librū signatū septē sigillis formā imprimentibus in cælo & in terra, & apud inferos: & nemo fuit dignus aperire librū, nisi leo de tribu Iuda. Et isti septem articuli patent in his versibus.

Nascitur, abluitur, patitur, descendit ad ima:
Surrexit, scandit, veniet discernere cuncta.

Secundum quosdā theologos sunt 12. articuli fidei propter 12. apostolos, qui eadem hora instinctu spiritus sancti symbolum composuerunt.

Et est aliud symbolum maius, quod cantatur in missa, in Constantinopolitana synodo factum propter Græcos, qui non credebant, quòd spiritus sanctus procederet ab vtroque. de consec. di. 5. c. vlt. & pen.

& pen. Est & tertium symbolum Athanasij. Quicunque vult. quod cantatur in Prima. Istud potest appellari quartũ symbolum, & ita sunt modo quatuor, sicut quatuor euangelistæ. Præmium vero credentium est vita æterna: pœna vero non credentiũ est gehenna perpetua, iuxta illud: Hæc est fides catholica, quã nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse nõ poterit. &, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. infra, de baptis. & eius effectu. maiores. Ber. De hac materia habes de consec. dist. 3. cap. vlt. de consec. distin. 5. c. penultu. & vlti. 22. dist. per totum. 22. dist. qui episcopus.

Glossa Ex eisdem Decretalibus super cap. Firmiter.

Firmiter. Non solet summari, sed pro summario diuiditur in duas partes principales. Secunda ibi, vna vero. Prima tractat de summa trinitate, & eius operibus: de fide catholica, & articulis fidei. Secunda pars principalis tractat de sacramentis.

Firmiter. Hoc ideo dicit, quia ordo fidei nostræ probari non potest, & quia vbi ratio deficit, fides supplet. de consec. distin. 4. cap. nihil est aliud. & dist. vlt. c. vlt. ar. vt quod sermo sonat, affectus sentiat, id est fides. de consec. distin. 2. ca. reuera. in fi. quia fides est de re non visa. de pœ. dist. 4. in domo. in fi.

Credimus. Hoc ideo dicit, quia dubius in fide, infidelis est. infra, de hæreti. capitulo primo. & argument. 22. quæstione prima, omne quod. in fin. Et est simile de accusato, contra quem nihil est probatum. & sic remanet dubius, quando se non purgat. Et quia fides est exordium nostræ reparationis: ideo prius de ea præmittit: quia prius homo debet instrui in fide de consec. distin. 4. ante baptismum. & capitul. ante 20.

Simpliciter. Fides enim simplicibus verbis est proponenda 23. distin. qui episcopus. & 23. distin. quando. Sic & testimonium debet esse purum. 3. q. 9. puta. Et simplex esse debet constitutio, similiter & lex. 4. dist. erit autem. Sic & quælibet scriptura si obscure loquatur, pro nõ scriptura habetur. ff. de iis quæ pro non script. ha. leg. 1. sic & testimonium obscurum non valet. infra, de prob. in præsentia. & infra, de testi. cum clamor. & ff. de interro. ac. de ætate. §. nihil interest. Et generaliter nunquam per extranea verba res est proponenda, sed per vsitata. argu. 37. di. relatum. Io. An.

Vnus. Hoc dictum fuit ad differentiam plurium planetarum, quos quidam colebant tanquam deos.

Verus. Dictus est ad differentiam fictorum. *Aeternus*. Hoc ideo dicit, quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire. de pœniten. distinctione prima, multiplex. & 26. quæst. 6. is qui.

Immensus. Id est sine mensura. vnde dicitur intra omnia non inclusus, extra omnia non exclusus, supra omnia non elatus.

Incommutabilis. 22. quæstione quarta, incommutabilis, & tamen dat cuncta moueri. Vnde Boethius tertio capitulo, de consolatio. Stabilique ma-

A nens dat cuncta moueri: sæpe tamen mutat sententiam suam, vt ibi dicitur, & capitulo, vnusquisque. in fine.

Incomprehensibilis. Vnde in veteri lege dicitur: Bestia quæ montem tetigerit, lapidabitur. & illud: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus ab eo. & illud: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt opera eius, & inuestigabiles viæ eius.

Omnipotens. quia omnia potest quæ decent eius potentiam, & quæ posse est aliquid posse. vnde peccare non potest, quia peccare non est aliquid posse: vt ait August. imo est aliquid non posse: vt de pœ. B dist. 2. c. vlt. §. charitas.

Ineffabilis. vnde illud: Sapientiã eius quis enarrabit? quasi diceret, nullus.

Glossa seq. tractat de triplici compositione, & dat simile in anima.

Simplex omnino. Nota quòd multiplex est compositio. Est enim proprie compositio partis ad partes, vt in rebus corporalibus.

Item est compositio proprietatis ad subiectum, vt rationabilitas in anima.

Item formæ ad substantiam, & substantiæ ad formam. & nulla istarum compositionũ cadit in Deũ, & ideo dicitur simplex omnino, idest in quolibet C sensu compositionis. Et pone quasi simile in anima, cuius substantia simplex est, & tamen tria reperiuntur in anima. Intellectus qui præconcipit, ratio quæ discernit, & memoria quæ conseruat. Intellectus præconcipiens, patri primo operanti comparatur. Ratio discernens comparatur filio, qui est sapientia patris, disponens omnia in cælo & in terra. Memoria conseruans, comparatur spiritui sancto, qui omnia bona corroborat & confirmat. Sicut ista tria idem sunt in substantia cum anima. sic & tres personæ pater, & filius, & spiritus sanctus idem sunt in substantia.

D *Coomnipotens*. vt in symbolo Athanasij, sed tamen non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens.

Coæterni. Sed contra videtur in dicto symbolo, vbi dicit: & tamen non tres æterni, sed vnus æternus. Solutio. hic ponuntur adiectiuè istæ dictiones, ibi autem substantiuè. hæc est differentia: hic designat personas, ibi essentiam, licet tota tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales.

Simul. Vnde Salomon: Qui manet in æternum, creauit omnia simul. Vnde in Genesi. In principio creauit Deus cælum & terram, quod simul factum fuit, sed simul dici non potuit.

E *Humanam*. Quia prima die angelos creauit, & sexta die creauit homines.

Quasi communem. idest mediam inter angelicã & mundanam, vel communem, idest vtrique conformem. quia in pluribus conformat se cum angelis, scilicet in ratione, & discretione: & in multis cũ inferioribus creaturis, quia sentimus cum illis, & in pluribus alijs.

Diabolus. Dicitur criminator, & calumniator, & est græcum vocabulum.

Dæmones. Dæmon interpretatur, sciens. Et est argu. ex hac litera, quòd de bono procedat malum: quod est falsum, vt hic exponitur: quia angelus nõ habuit

habuit remedium sicut homo: quia homo peccauit per suggestionem, angelus per se sine alterius suggestione, vt dicit litera sequens.

Glossa seq. quærit, arguit negatiue, soluit contrarium, & argumento respondet.

Creati sunt boni. Nunquid est idem de homine? Videtur quòd non, per hoc quod dicit Apostolus: Eramus enim natura filij iræ sicut & cæteri, a qua nullus liberatur, nisi per fidem de conse. dist. 4. c. 11. quod incipit, firmissime. Dicas quòd homo ab initio bonus creatus fuit, sicut & angeli & in charitate: vt de pœ. dist. 2. c. tolle charitatem vers. Adam vero. & c. seq. & c. princeps. videtur quòd homo creatus fuit immortalis. de cōse. dist. 4. placuit igitur. versus fi. di. Et authoritas prædicta sic debet intelligi, eramus enim natura filij iræ, id est, eramus digni pœna æterna, siue debitores iræ, id est, pœnæ æternæ. natura, id est, inseparabili vitio, scilicet originali peccato. Originale enim peccatum ita inhæret humano generi, sicut si esset ei naturale, quia sicut natura nos non deserit dum sumus, ita nec originale peccatū: sed tamen post baptismū nocet. de conse. di. 4. c. 2.

Per se. id est, ex proprio defectu.

Diaboli suggestione. Et ideo magis puniendus est diabolus, quàm ipse faciens. 86. di. tanta. circa fin. ibi, eos vero. nec illud excusat diabolum; si homo illud aliàs facturus esset. ff. de ser. cor. l. 1. §. qui igitur, licet videtur, q̄ pro sola tantum hortatione nō debet teneri. non enim qui exhortatur, mandatoris opera fugitur. ff. de ijs qui not. inf. l. ob hæc verba, in fi. Nec id excusat hominem, quod cōsilio alterius fecit, quia debuit & potuit explorare apud semetipsum an expediret ei tale consilium. ff. man. l. 2. in fi. & si dubitabat, potuit consulere peritiores. Quare imputatur alicui. ff. de iu. & fa. ign. l. regula. §. sed iuris. & ff. de bo. poss. in bonorum. in fi. & xxxvij. dist. §. vlt. Ioan. And.

Glo. seq. declarat triplicem legem sub triplici tempore.

Ordinatissimam dispositionem temporum. Hæc fuit dispositio quia tria fuerūt tempora, tempus ante legem, & tempus sub lege, & tempus gratiæ. In tēpore ante legem habebant homines ius naturale, quo regebantur, quod consistebat in his duobus præceptis contentis his versibus. Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli. Sic potes in terris viuere iure poli. di. 1. in princip. In tempore sub lege regebantur decalogo Moysi dato à Deo; & tunc contingebant oīa in figura, quæ completa fuerunt tempore gratiæ, quando Dei filius nos docuit præcepta euangelica, quibus hodie regimur: in quo scripturæ fuerunt completæ. & hic est ordo, de quo hic dicit.

A tota. Trinitate. hoc ideo dicit, quia inseparabilia sunt opera trinitatis. de consec. distin. 3. c. vlt. in fi. & 28. q. 1. sic enim neque. circa princ. per medium colum. Nec potest filius a se facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem. de conse. di. 5. c. vlt. in fi.

Incarnatus. Hic explicat primus articulus fidei.

Vna. Hoc fuit figuratum in arca Noe. Gen. 7. vbi fuit redemptio sanctorum per duas naturas, quo ad opinionem & veritatem.

Impassibilis 22. q. 4. incōmutabilis. & habetur figura his versibus. Nihil Isaac patitur, aries fit victima Christo. Nec deitas patitur, cum moriatur homo. 22. q. 2. c. si quælibet. §. Abraham. & cap. seq.

A

Mortuus. Hic explicatur tertius articulus fidei.

Descendit ad inferos. Quartus articulus. *Resurrexit a mortuis*. Quintus articulus. *Ascendit in cœlum*. Hic est sextus artic. *Venturus*. Septimus artic.

Nunc gestant. Vnde Apostolus: hoc mortale induet immortalitatem.

Vna & c. Hæc est secunda pars principalis, in qua tractatur de sacramentis. Et primo de sacramento eucharistiæ, interserens de sacramento ordinis. Secūdo de sacramento pœnitētię: ibi, sacramentū. Tertio de sacramēto pœnitētię: ibi, & si post. Quarto de sacramento coniugij: ibi, non solum.

B

Extra quam. 24. q. 1. quoniam vetus.

Est sacrificium. De cons. distin. 2. cap. nec Moyses. vnde dicitur. Rex sedet in cœna turba cinctus duodena. Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus. Dicit Augu. De carne beatæ Mariæ carnem accepit, & eandem carnem ad manducandum dedit ad salutem. de conse. distinct. 2. accesserunt Iudæi. & hoc fuit significatum in persona Dauid, de quo dicitur: Ferebatur Dauid manibus suis, vt ibi dicitur. Ber.

Sub speciebus panis & vini. Hoc ex causa statutū fuit, vt in alia forma sumeretur propter horrorem. vnde dicitur: Nisi quis manducauerit corpus meū, & biberit sanguinem meum, & c. audito hoc verbo scandalizati sunt discipuli, & dixerunt: durus est hic sermo. de consecr. distin. 2. prima. de hoc sacramento traditur infra de celebr. miss. cum Marthæ.

C

Secundum claues ecclesiæ. Nota hic quòd non potest conficere corpus Christi, nisi fuerit ordinatus in forma ecclesiæ.

Sacramentum vero baptismi. Hic est secundus articulus qui vltimo ponitur: & hic exprimitur forma baptismi, quam seruat ecclesia. de consec. di. 4. firmissime. & infra de bap. & eius effectu. ca. maiores.

A quocunque. A quocunque ergo baptismus conferatur in forma ecclesiæ, sic ratum est, vt 1. q. 1. quod quidam. & de conse. di. 4. a quodam. & capi. Romanus. 24 q. 1. c. subdiaconus §. sed illud.

D

Glossa seq. prosequitur triplicem hominum statum.

Coniugati. Nota quòd tres sunt ordines in ecclesia Dei, scilicet virgines, continentes, & coniugati. Christus enim plus amat virgines quàm alios: quia sponte tribuunt quod sibi non fuerat imperatum. Continentes etiam plus Deo placent, quàm coniugati, quia non expedit homini ad regna cælestia tendenti, accipere vxorem. vt. 32. questio 5. tunc saluabitur. & ea sunt in nostris officijs gratiora, quæ cum liceret non impendere, tamen causa dilectionis impendimus, 28. q. 1. iam tunc.

E

Gloss. super Cap. Damnamus.

Damnamus. Hæc decretalis diuiditur in duas partes principales. In prima reprobat doctrinā abbatis Ioachim ibi, Reprobamus. In secunda dānat illam Almarici. Prima pars facit quinque: quia primo reprobat doctrinam abbatis Ioachim contra magistrum sententiarum, quam prosequitur exprimendo motiua & rationes ipsius. Secundo ibi, nos autem. approbat sententiā magistri, qua damat Ioachim.

C

Ioachim. Tertio ibi, cum ergo respondet auctoritati, qua principaliter mouebatur Ioachim, Quarto ibi, si quis, damnat tenentes opinionem Ioachim. Quinto ibi, in nullo, protestatur pro monasterio, cui praefuit Ioachim.

Non est generans. adiectiue tenetur, id est, non generat, licet sit persona generans.

Asserit. Scilicet Ioachim. *Ille.* Scilicet Petrus.

Qui plantat. Scilicet praedicando.

Et qui rigat. Baptizando. In epistola ad Corinth.

Vnum corpus. Vnione charitatis & spiritus. de consecrat. distinctione 4. quaeris à me.

Vt sint vnum. Id est, eiusdem voluntatis.

Nos vnum. Scilicet vnione naturae.

Non enim. Hic respondet Concilium auctoritatibus Ioachim. *Ait* Scilicet Ioachim.

Glossa sequens ponit triplex testimonium personarum trinitatis.

Pater & filius & spiritus sanctus. Pater dedit testimonium deitatis, quando dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Filius dedit testimonium deitatis quando in monte transfiguratus potentiam deitatis, & speciem aeternae beatitudinis ostendit. Spiritus sanctus dedit testimonium, quando super baptizatum in specie columbae requieuit vel quando ab inuocatione nominis Christi, corda credentium impleuit.

Et hi tres vnum. Id est, indifferentes quò ad dandum gratiam. Vel vnum, id est, vnius substantiae, vel essentiae. *In terra.* Scilicet quòd Christus fuit homo. infra, de celebra. mis. in quadam.

Spiritus. Id est, humana anima, quam emisit in passione.

Aqua & sanguis. Quae fluxerũt de latere Christi, vt in decre. prae. in qua idem. & fuit vera aqua, & nõ aquaticus humor, vt quidam haeretici mentiuntur.

Et hi tres vnum sunt. Non natura eiusdem substantiae, sed cooperatione eiusdem mysterij: quia spiritus per adoptionem nos filios Dei facit, aqua fecit nos filios Dei per ablutionem baptismi, sanguis per redemptionem gratiae.

Non est generans. Id est non generat, sed est persona generans.

Glossa sequens distinguit, triplicem speciem nominum in diuinis.

Neque genita. Not. ad intelligentiam personarum in trinitate, quòd nominum quaedam sunt essentialia, quaedam personalia, quaedam notionalia. Essentialia sunt, quae in singulari numero dicuntur congrue de tribus personis singillatim, vt Deus bonus, Deus iustus, aeternus, omnipotens, & similia. in plurali vero numero incongrue dicuntur: iuxta illud Athanasij: & nõ tres Dij, sed vnus est Deus. Personalia sunt, quae supponũt personam, & in singulari numero tãtum, vt pater & filius & spiritus sanctus. Notionalia sunt, quae notant distinctionem in personis: vt generans, generata, & procedens. Ista notionalia, cum veniunt adiectiue, dicuntur tantum de personis, & nõ de essentia. sed quando tenentur substantiue, tunc dicũtur tam de essentia quàm de personis. vnde haec propositio simpliciter est vera, Pater est generans, siue haec dictio, generans, teneatur adiectiue, siue substantiue. Si aũt dicatur, Substantia diuina est generãs, si haec dictio, generans, teneatur adiectiue, falsa est, quia vellet notare distinctionem in diuina essentia: si teneatur substantiue, vera est: quia tunc est sensus, substantia diuina est generans, id est, persona quae generat. Vnde nomina ista, generans, genita, & procedens, adiuncta nominibus personarum, distinctionem notant personarum: iuncta vero cum nominibus istis substantiuis natura, seu essentia diuina, tenentur substantiue, & notant essentiam tantum.

Natura. Haec est illa summa res, quam dixit magister Petrus.

Glossa seq. ponit quomodo in diuinis, disiunctiua nomina tripliciter iunguntur.

Alius sit pater, alius filius. Disiunctiua siue partitiua nomina vnus, aliquis, alius, duo, vel similia, aliquando significant essentiam, aliquando non. Nomina partitiua iuncta cum nominibus personalibus & non essentialibus in masculino & foeminino genere, notant distinctionem in personis: pater est vnus, filius est alius, pater & filius sunt duo. Iuncta vero nominibus essentialibus, ita quòd eis innitantur, essentiam notant: vt pater est vnus Deus, pater & filius sunt vna essentia. In neutro vero genere, tantum essentiã notant: pater & filius sunt vnũ, id est, vna res. & ideo optime dicit, alius pater, alius filius, id est, alia est persona patris, & alia persona filij. non tamen aliud, imo idem sunt in substãtia, vt iã patet.

Orthodoxã. Id est rectã. ab orthos quod est rectũ, & doxa, quod est gloria, quasi recte gloriosa. Host.

Ei dedit. Vnde Aug. Nihil habet filius, quod non nascendo a patre acceperit.

Simplex omnino. De hoc dicas vt supra, c. primo.

Procedens. Scilicet per inspirationem. de consec. dist. vlt. cap. pen. in fine.

Cum ergo veritas. Dicit respondendo auctoritati praedictae, Volo pater, &c. & eam exponit quam inducebat pro se Ioachim, & exponit qualiter intelligatur hoc verbum, vnum: & per hoc etiam alijs auctoritatibus respõdetur. *Orat.* In euangelio Ioãnis.

Vnum in nobis. Idest, vniti nobis vnione spiritus.

Vnum sumus. Hic in alia significatione accipitur hoc nomen, vnum. i. vnione substantiae, seu naturae, vt inf. sequitur. *In gratia.* Id est per gratiam.

Florentino monasterio. Not. quòd si auctor reprobatur, eius scripta sunt reprobanda. Infra de haere. fraternitatem. imo & si bona essent, reprobarentur ratione auctoris: quia non licet ei hoc facere. 96. di. bene quidem. hic vero licet auctor non reprobetur: quia confitetur se seruare fidem catholicam, tamen scripta sua (quia malam habebant sententiam) reprobantur.

Corrigenda. Et ideo quia paratus fuit corrigi, & se correxit, vt sequitur: non debet dici haereticus, licet quandoque errasset in fide. 24. quest. 1. haec est fides, & q. 3. dixit Apostolus.

⁂

SVMMARIVM LECTVRAE INNOcentij IIII. in cap. Firmiter. de summa Trinitate, & fide catholica.

1 *Ad credendum ea quæ sunt fidei quilibet tenetur.*
2 *Prælati, & qui curam habent animarum, explicite credere debent articulos fidei.*
3 *Papa & prælati dispensare ex causa possunt cum illiteratis.*
4 *An clericis pauperibus sufficiat credere sicut laicis, & in quibus eos non excuset imperitia fidei.*
5 *An liceat clericis iurisprudentiam fidei cognitioni seu Theologiæ præferre.*
6 *Bonum est laicis studia fidei seu Theologiæ colere & addiscere, sed non peccant alijs scientijs vacando.*
7 *Fides implicita quando prosit.*

1 F*Irmiter credimus*. De fide teneas quòd 2 quædam est fidei mensura, ad quā quilibet tenetur, & quæ sufficit simplicibus, & etiam forte omnibus laicis, scilicet quòd oportet quemlibet adultum accedentem ad fidem credere, quia Deus est, & quòd est remunerator omnium bonorum. Item oportet omnes alios articulos credere implicite, hoc est credere, verum esse quidquid credit ecclesia catholica.

2 Hanc autem mensuram excedere debent prælati ecclesiarum quicunque curam animarum habent, quia debent scire articulos fidei explicite & distincte, qui continentur in symbolo, scilicet, Credo in vnum Deum, & Quicūque vult. 38. di. c. 1. & 2. & c. seq. Episcopi enim plus scire debent, quia de eis scire debent reddere rationem omni poscenti. 36. dis. c. qui ecclesiastici. §. ecce. 38. di. c. omnes. non tamen dicimus, quòd incontinenti teneantur prædicti de omnibus respondere, sed præhabita deliberatione, & etiam si oportuerit, cum consilio aliorum.

3 Non negamus tamen quin Papa, & alij superiores prælati possint dispensatiue ex certis causis minus literatos & minus industriosos in temporalibus sustinere. infra de renun. c. nisi cum. §. pro defectu.

4 De clericis aūt inferioribus satis videtur, quòd si essent pauperes, qui nō possent intendere studio, quia nō habent magistros vel expensas, quia oportet eis proprijs manibus quærere victum, quòd eis sufficiat scire sicut simplicibus laicis, & aliquantulum plus, sicut de sacramento altaris: quia oportet eos credere, quòd in sacramento altaris conficitur verum corpus Christi: & hoc ideo, quia circa illud quotidie & continue versantur plus, quàm laici. Si autem haberent magistros & expensas ad discendū, tunc peccarent, nisi plus proficerent in cognitione distincta fidei, quàm laici: debent tamen ab eo, qui imponit eis pœnitentiā, de ignorantia vel potius de negligentia sciendi scrutari, vt diligenter attendant quare in eis non proficiunt: vel propter duritiam ingenij, vel quia eos oportuit circa alia opera charitatis intendere, puta circa exhibēda necessaria confratribus suis, vel pauperibus, vel hospitibus. & idē dicendum est de alijs operibus bonis: nam cum non

A teneantur ad explicitam cognitionem articulorum, bene licet clericis illis explicite cognitioni postponere alia opera pietatis.

5 Item etiā ex causa possunt illi scientiæ præponere alias scientias, vt si velint addiscere scientiam iuris, vt pauperes in iudicio defendant ne opprimantur, non peccant: tamen credimus, quòd non debent ita præponere scientiam cognitioni fidei, quin in ea proficiant. & bene videtur quòd semper plus debēt intēdere circa cognitionem articulorum prædictorum, quàm circa cognitionem iuris, postquam expensas habent ab ecclesia, nisi in contrariū eos iusta causa moueat.

B 6 Item videtur quòd etiam laici, quibus Deus dat talentum subtilis ingenij, quòd melius faciunt si suum ingenium impendant in cognitione prędictorum: quamuis non videatur quòd peccent etiam si eis non intendāt. Videtur autem eis sufficere, quòd talenta sibi credita non abscondant in terra, id est in terrenis, sed bonis operibus insistant. In tantū autem valet implicita fides, vt dicunt quidam.

7 Quòd si aliquis eā habet, scilicet q credit quidquid ecclesia credit, sed falso opinatur ratione naturali motus, quòd pater maior vel prior sit filio, vel q tres personæ sunt tres res a se inuicem distinctæ,
C quòd non est hæreticus, nec peccat, dummodo hunc errorem suum non defendat; & hoc ipsum credit, quia credit ecclesiam sic credere: & suam opin. fidei ecclesiæ supponit: quia licet sic male opinetur, tamen non est illa fides sua, imo fides sua, fides est ecclesiæ. infra eodem, cap. damnamus circa finem.

Vide Eymericum hac parte 1. q. 4. & 7. & latiꝰ ī Scholijs.

Ex eodem Innoc. IIII. Summarium. c. Damnamus.

1 *Non licet publice de fide disputare causa tumultus & perfidiæ.*
D 2 *Licet quandoque de fide disputare publice, ad refellendos hæreticos.*

1 D*Amnamus ergo.* [*Defendere*] hoc enim nullatenus licet, imo, quod plus est, nec disputare de fide licet publice turbis coadunatis causa tumultus, vel suæ perfidię defendendæ. C. de sum. tri. & fide catho. l. pe. Si autem ad confusionem hæreticorum, vel ad veritatem clarificandam disputaret aliquis, non crederem malum, vt fecit Siluester Papa.

EX LIBRO SEXTO DECRETALIVM.

E *Glossa super cap. Fideli. de summa Trinitate & fide catholica.*

F*IDELI*. Errore Græcorum, qui dicebāt spiritum sanctū procedere à solo patre, extirpato per canones, de quo de consec. dist. 5. cap. pen. & vlt. adhuc quidam in errores alios inciderunt, negantes spiritum sanctū æternaliter processisse à patre & filio: aliis dicētibus, quòd ab vtroque procedebat, non tanquam ex vno principio, sed tanquā ex duobus principijs, & duabus inspirationibus. Gregorius X. in generali concilio Lugd. primo ponit confessionem suam, quam

etiam dicit sanctæ Romanæ ecclesiæ catholicorum patrum, Græcorum doctorum & Latinorū obseruatiam & doctrinam, scilicet, quòd spiritus sanctus æternaliter à patre & filio & tanquam ab vno principio & vnica spiratione procedit. Demum reprobando, damnat omnes, qui præmissa negare, vel contrarium asserere præsumpserint. Secunda ibi, Sed quia.

Fideli. supra eo. firmiter. & supra de hæreti. dubius, & est simil. C. de ijs qui ad eccle. confug. l. si deli. & dic fideli quo ad mentē; deuota quo ad exteriores actus: quasi dicat humili. ad hoc infra de immu. eccle. decet.

Professione. id est, confessione. *Aeternaliter*. nā est pater generans, filius nascens, spiritus sanctus procedens, pariter ab vtroque, absque initio semper pariter. ac sine fine. supra. eod. firmiter circa prin. de consec. dist. 3. c. vlt. C. de summa trini. in epist. inter claras. Sed opponitur. Trinitas est vnum vniuersiorum principium, vt supra, eodem firmiter. ergo nō est ibi æternitas: quia æternum verè sine principio, sine fine. Solut. Est principium principians, non principiatum; vt referatur principium ad res creatas, non ad ipsam diuinitatem.

Et filio. confunditur hic error Græcorum, dicentium, spiritum sanctum à solo patre procedere. Mouebantur autem auctoritate Euangelica Ioan. 16. ibi, Spiritus sanctus qui à patre procedit.

Item in symbolo apud eos edito, simpliciter continetur, qui ex patre procedit. Nos addimus filioque. ad idem. C. de summa trini. l. 2. vbi dicitur, spiritum sanctum quem ex summo rerum parente speramus &c. Sed ad hoc & similia respondetur, quòd expressio patris, non excludit filium; immo potius includit: cum ipsorum opera inseparabilia sint. 18. q. 2. sic enim. §. hestior. in fine de consec. dist. 3. cap. vlt. vnde cum pater & filius sint vna essentia, substantia, seu natura, vt in prędicta decretali, firmiter. non potest ab vno solo procedere: nec sumus excommunicati (vt dicebant Gręci) addendo in symbolo, filioque: quia illud potius est declarare, quàm addere. Et adde quod not. de cōsec. dist. 3. cap. penult. Sed obiicitur ad hanc constitutionē, quòd sit superflua: ex eo quòd hoc idem dictū fuerat supra. eo. firmiter. ibi, spiritus sanctus pariter ab vtroque &c. Sed dic, quòd hic expressius modū processionis aperit, dicens quòd non tanquam ex duobus, &c. Præterea hic damnātur asserentes, vel negantes, contrarium sentientes.

Docuit. Nota quòd in iis quę sunt de fide catholica, & eius articulis necessario tenere debemus, & sequi, quod tenet & sequitur Romana ecclesia: aliàs essemus hæretici. supra. eo. titulo, cap. primo & secundo: sed in alijs, non habemus necessario sequi, & tenere quod sequitur, nisi sequatur & doceat 12. dist. nolite. vbi de hoc in glos. docere. 12. dist. ca. nouit. 11. dist. ca. aliter. de consec. dist. 4. de trina. in vna enim fide, nil officit sanctę ecclesiæ consuetudo diuersa; vt ibi.

Firmiter. supra. eod. firmiter. *Fidelium*. de ijs qui sunt foris, nihil ad nos. 11. quæst. 3. inter verba, versi. si cogo. 2. quæst. 1. ca. multi. de diuor. gaudemus. licet ab eis expediat bonum habere testimo-

A niū. vesbi & 8. quæst. 1. licet ergo. supra. de sacra vnctio. ca. vnico. §. exhibendum. 11. q. 3. nō sunt. 12. q. 1. nolo.

Orthodoxorum. id est, catholicorum. *Patrum*. 15. dist. cap. 1.

Doctorum. quorum est ordo præcipuus in ecclesia. supra de hæreti. cum ex iniuncto. §. cum igitur. & per doctores, prædicatores, & prælatos intelligas 43. dist. c. 1.

Latinorum. vt Augustini, Hieronymi, Ambrosij, & Gregorij. 20. dist. de libellis. 15. dist. sancta. infra, de reliqui. c. 1.

B *Græcorum* aliquorum, vt Ioannis Chrysostomi, Cyrilli, Athanasij, Didymi, & Ephesini concilij patrum. Græci enim contrarium dicunt, vt supra dixi. Vel dic secundum Gulielmum, quòd in hoc generali Lugdunensi cōcilio Græci, quòd hic dicitur, fuerunt publice professi, & symbolum cum adiectione (filioque) vbi publice cantauerunt de mandato imperatoris, & ecclesiæ Græcorum. vtinam corde credant. 23. dist. psalmista.

Vera: aliàs posset in melius commutari. 35. q. 9. apostolicæ. & capi. sequenti.

Ignorantiam, quę cunctorum errorum est mater: vt 38. dist. ignorantia. nec in his excusat ignorantia. nam ignorans, ignorabitur; vt ea. dist. qui ca.

C ad idem 16. q. 1. si cupis 22. q. 2. in quibus. & capit. sequenti.

Præcludere. vt 83. distin. error. supra. de spon. inter opera.

Damnamus. supra. eo. damnamus. & dic, damnamus & reprobamus. i. reprobando damnamus.

Asserere. supra. dixi negare. Quid si quis nec negat, nec asserit, sed tacens sic consentit? videtur, non teneri: quia tacere est præter ista duo. 22. q. 2. ne quis infra. de reg. iur. is qui tacet. & ff. eo. l. qui tacet. Sol. Licet non ex verbis, tamen ex mente iu-

D dicatur hæreticus. supra. de hære. cap. 1. 24. q. 3. cap. heresis. & cap. hereticus. & Deus audit in corde; vt 17. q. 1. c. fin. §. si ergo. & cor interrogat. 14. q. 5. si quid. & 15. q. 6. c. 1.

EX CLEMENTINIS.

Glossa super cap. Fidei catholicę. de summa Trinitate & fide catholica.

Idei catholicę. Hoc capit. in tres partes diuiditur: quarum quælibet supra textum sumE matur. Secunda ibi, porro. tertia ibi, ad hoc. Item hæc prima pars facit tria. Primo fatetur æternā diuinitatem Christi. Secundo veram humanitatem ipsius, Tertio ipsius passionem & mortem: & figuram inducens, ordinem approbat, quem de plagis Christi ponit Euangelista Ioannes.

Fundamento. quod est Christus. *Apostolo*. 1. ad Corinth. 3. & concor. 1. q. 1. cum Paulus. de presbyt. non bapt. c. fin.

Vnigenitum. vt dicit Ansel. In sancta trinitate, quātumlibet paruū inconueniens est impossibile: sed si pater aliū filiū genuisset, ille per omnia similis, esset iam genito filio, & cum iam genitus filius vt verbū, reliquus esset verbū, & sic essent in deitate, duo ver-

ba:

ba: sed cum vnô Dei verbo omnia perfectissime dicantur & creentur, aliud superfluum & nugatorium fuisset. nam duorum ad idê suffragantium, quorum vnum sufficit, alterum superfluum est, quod non est in deitate possibile: & Philosophus. 1. Physicorum: Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Ioan. And. *Filium.* de spiritu sancto, & eius æterna processione. supra eod. fideli. lib. 6.

Omnibus. per hoc comprehendit immensitatem, incommutabilitatem, incomprehẽsibilitatem, omnipotẽtiam, & ineffabilitatem. Item essentiam, substantiam, seu naturam. de his omnibus supra eod. firmiter. in princ. Et in diuinis hæc tria vltima repetimus ad maiorem expressionem. Si enim ad diuinam essentiam habeatur respectus quasi mathematice, idest abstracte non reducta consideratione ad personas, sic est essentia. Si consideretur cõcrete, habito respectu ad personas, sic est substantia: quia in qualibet persona substat; & est tota supra eo. dãnamus. versic. nos autem. Si vtroque modo: quasi in consideratione vniuersali, sic est natura: quia naturale est diuinæ essentiæ quòd sit vna, & quòd in ea sint personæ: simplex tamen est impartialis & indiuisibilis. *Ex istis.* damnati sunt ergo Bonosiani, qui Christum dicebant nõ propriũ, sed adoptiuum filium Dei 24. q. 3. quidam. vers. Bonosiani. & de hoc de celeb. miss. in quadam.

Aeternaliter. Arriani negauerunt filium coæternum patri 15. dist. c. 1. 24. q. 3. quidam. vers. Arriani. & arguebant sic. Omne quod natũ est, principium habet: ergo filius qui natus est, principium habuit, & esse cœpit. vnde dicebat Arrianus: si filius est, natus est: si natus est, ergo tempus fuit quando nõ erat filius. Sed vt contra eum dicit Ambrosius lib. 1. de trini. c. 5. idem posset dicere de Deo, quòd si cœpit esse pater, ergo primo fuit Deus, quàm pater, & fuit tempus quo non erat pater: sed cum ex hoc sequeretur eum mutabilem, id est generationis accessione mutatum, hoc dicere amentia est. semper enim fuit pater, semper & filius. nam ex vi correlatiui, posito vno, ponitur & reliquum. Dicebat ergo August. de fide ad Petrum. c. 2. si Dei filius virtus & sapientia Dei est, nec vnquam fuit Deus sine virtute & sapiẽtia: Dei ergo filius, coæternus est Deo patri. Primũ probat Apostolus 1. ad Corin. 1. & habetur 37. dist. §. hinc etiam Ambrosius. in fi. Dicit ergo Aug. quòd sicut splendor qui gignitur ab igne, coæternus est illi, & esset coæternus, si ignis esset æternus: sic est intelligendum ex Deo natum esse sempiternum, vt sit patri filius coæternus. & hoc prosequitur magister sententiarum. lib. 1. distinct. 9.

Simul autem. dicunt Theologi, quòd in instanti conceptionis, perfectus fuit homo, & fuit anima rationalis infusa, tum propter infinitam virtutem agentis scilicet spiritus sancti: tum quia incongruum fuisset filium Dei corpus assumpsisse, nisi formatũ. In alijs autem non infunditur, nisi organizato embrione, & plene habilitato ad ipsam recipiendam. de hoc 33. qu. 2. quod vero. Quod dicunt quidam fieri per differentiam sexuum à 40. vel 80. die à conceptione embrionis. de hoc. 5. distin. §. 1. de purifi. post partum c. vnico.

Fieret verus homo. concor. supra eo. firmiter. versic. & tandem. ibi, verus homo factus est. & considera verba. non enim fuit Christus compositus ex deitate & humanitate: nam simplicitas deitatis nullam recipit compositionem, vt ibi satis not. in princ. Et quod ibi dicitur Christum fuisse compositũ, verum est respectu humanitatis, quæ fuit composita ex anima rationali & humana carne, vt ibi, & hic: & supra, de hæret. cum Christus. & vide quod not. de consecra. distinctio. 2. hoc est quod dicimus.

Passibile. intantum quòd (vt dicit August.) omnes defectus nostros assumpsit filius Dei, præter ignorantiam & peccatum. de hoc 3. senten. 15. dist. Licet igitur in assumptione susipsius, caro fuerit a spiritu sancto ab omnibus reliquijs peccati immunis: vnde angelus ad Virginem Lucæ. 1. Spiritussanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei: tamen, vt dicit ipse Aug. Si in cruce mortuus non fuisset, ad vltimum senio defecisset: frigus ergo, calorem, famem, sitim, & alias humanas pœnalitates pati poterat: & sic habuit corpus passibile. Fuit autem hoc congruum, quòd nostros defectus assumeret propter iustitiam satisfactionis, quam pro nobis faciendam assumpserat, vt pro nobis perfecte satisfaceret per pœnalitates carnis nostræ. Item propter fidem incarnationis. sine his enim pœnalitatibus, humana natura hominibus nota non fuisset. Item propter exemplum patientiæ nobis præbendum, ad tolerandas pœnalitates carnis humanæ.

Animam. non spiritum vitalem tantum. de celeb. miss. in quadam. vbi pluribus auctoritatibus probatur, quòd hic de vera anima dicitur.

Rationalem. nõ dicit sensitiuam vel vegetabilem tantum, de quibus infra in parte proxima dicetur.

Ex tempore. quod tempus satis notum est. Et ab hac incarnatione, cõputant quidam annos domini. 23. d. in nomine Domini. in prin. alij à natiuitate. & de hoc in Spe. de instru. edi. in 1. col. Dubitari posset de tẽpore incarnationis, quare tunc & non prius, vel tardius. Canonistæ dicunt satis esse dicere cum Paulo, O altitudo diuitiarum &c. ad Roma. 11. in fin. de pœn. dist. 4. si ex bono. circa prin. vers. cur ergo. nam & in potestate miserentis est, quando & quantum misereri velit. facit de pœn. dist. 2. si enim inquit. vltra medium vers. sicut. & quod not. qui cler. vel vo. c. 2. Dicunt tamen theologi, quòd certum est, non fuisse conueniens ante peccatũ Deum incarnari: cum opus incarnationis principaliter ordinetur ad abolitionem peccati. & vt dicitur Lucæ v. Non sanis, sed infirmis opus est medico: nec venit vocare iustos, sed peccatores. 2. q. 1. multi. de pœn. dist. 1. libenter. Item nec fuit conueniens statim post peccatum Deum incarnari. cum enim ex superbia peccatum prouenisset: sic liberandus erat homo, vt humiliatus recognosceret se liberatore indigere, qđ magno consilio Dei actũ fuit, vt cognita sui infirmitate, homo clamaret ad medicum, & gratiæ posceret auxilium. ad finem vero seculi, non debuit differri: vt de imperfectione humanæ naturæ per incarnationem perueniretur gradatim ad perfectionem gloriæ in fine seculi. Item fuit æquum, post datam legem Mosaicam & propheticã; quam multi spernebant, iustificari a Deo genus humanũ,

per

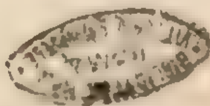

per incarnationem & tempus gratiæ: quod si dilatum fuisset ad finem seculi, forsan reuerentia & notitia Dei & morū honestas, in terris fuisset abolita: fuit etiam hoc conueniens ad manifestandam diuinam virtutem, saluantem per fidem, præteriti, præsentis, & futuri: vt not. Ber. supra. eod. tit.

Virginali. quare de Maria virgine, & non de alia voluit incarnari? Dicunt sancti, quòd sicut ex superbissima natus est morbus: sic per cōtrariū ex humillima inchoari debuit medicina. vnde verso nomine Euæ ipsi Virgini dictum est, Aue. Lucæ. 1.

Item sicut ad summam humilitatem, Dei filius voluit incarnari: sic summe humilem eligere voluit, in qua, & à qua tanta deberet humilitas inchoari. B vnde ipsa in cantico suo dixit, ibidem, Respexit dominus humilitatē ancillæ suę. Tertio quia (vt quædam refert historia) prima ipsa fuit, quæ virginitatē Deo obtulit: vnde quia nouum doni genus obtulit: nouo & inaudito dono debuit honorari. In coniugium autem Ioseph, consensit instinctu spiritus sancti, ad celandum mysterium. quod dic vt 27.q.2.c. 2. versi. si. & c. inuenta.

Thalamo. id est, cubiculo, vel vtero. *Hypostasis*. Græci eodem modo vtuntur hoc nomine hypostasis, quo nos vtimur hoc nomine persona. de hoc nomine. 1. sent. 23. & 25. distin. hypostasis autem componitur ab hypos, quod est sub, & stasis, quod C est status vel stans. & dicitur hypostasis substantia intellectiua, siue forma, scilicet primordialis materia, & dicitur quasi substans: quia habet substare omnibus accidentibus, & omnia accidentia ad se recipit; à nullo tamen informatur, secundū Hugo. *Natura*. scilicet vera humana. Io. And.

Omnium. quò ad sufficientiam: sed quò ad efficaciam, pro prædestinatis tantum, de hoc de consecr. dist. 2. semel 2.

Cruci. in huius passionis memoriam, videmus, in singulis particularibus ecclesijs depictam crucem, in altum erigi: celebramus etiam festum inuentionis ipsius. de consecra. distin. 3. crucis. Dicit Aug. D Crux quæ erat supplicium latronum, nunc transit ad frontes Imperatorum: si tantum honorem Deus contulit supplicio suo, quātum conferet seruo suo? Inter alias, fuit quadruplex causa quare Christus crucis mortem elegit. Primo, vt in illa pendens in aere se inter Deum & hominem mediatorem ostenderet. & sic not. 1. Timoth. 2. & 10. dist. quoniā. Secundo, vt damna quæ obuenerant per lignū primis parentibus vetitum, per lignū crucis restauraret. Tertio, vt diabolum qui per lignum vincebat, per lignum superaret: & hæc duo Gregor. exprimit E in præfatione de cruce, Qui salutem humani generis &c. de qua de consec. dist. 1. inuenimus. & infra. de reli. & vene. san. si dominū. ante mediū. Quarto, vt euidenter ostenderet, pro quibus restaurandis patiebatur, scilicet pro superis angelorū ruinis replendis, pro iustis de limbo educendis, pro amicis colligendis, & adiuuandis, pro inimicis reconciliandis. Primum designatur per brachiū superius, Secundum per inferius. Tertium per dextrū. Quartum per sinistrum. Fertur etiam crux quatuor genera lignorum habuisse, scilicet cedrum in stipite, palmam in palo per longum, cupressum in ligno ex transuerso, oliuam in tabula super crucem, loco quarti brachij. & datur versus: Ligna crucis, palma, cedrus, cupressus, oliua. Et quomodo proprietates lignorum bene conueniant, instant theologi, quod omitto.

Mori. de consec. dist. 2. timorem. *Profluentibus separatim*. de hoc de consec. dist. 2. c. 1.

Aqua. & fuit vera aqua, de quo satis de celebr. mis. in quadam. & fuit aqua regenerationis, & sanguis redemptionis, vt ibi.

Et immaculata. ad Ephesios 5. ante finem. *Sicut*. ponit figuram, quam etiam inducebat Host. de celeb. mis. in quadam. ver. per hoc.

Soporati. ergo dormitio Adæ & mors Christi, conueniunt in figura, sicut conueniunt in figura vigilans & viuens. si de latere ergo viuentis debuisset formari coniunx: econtra de latere vigilantis, fuisset Eua formata.

Formata. Genesis 2. *Apostolum*. Ad Roma. 5. post medium.

Ezechiel. 1. c. & 18. in prin. Io. Greg. in 4. homi. super Ezechielem de visione quatuor animaliū habentium facies diuersas, scilicet hominis, leonis, bouis, & Aquilæ, dicit, quòd iure per hominem figuratur Matthæus, quia cœpit ab humana generatione. Marcus per leonē, quia cœpit à clamore in deserto. Lucas per vitulum, quia cœpit à sacrificio. Ioannes vero digne per Aquilam, quia cœpit a diuinitate Christi. Sicut .n. Aquila cunctis animalibus altius volat, & irreuerberatis oculis, solis radios intuetur: sic iste altius cæteris ascendit, qui dicens, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deū, & Deus erat verbū; dum in ipsam diuinitatis substantiam intēdit, quasi more Aquilæ oculos fixit in solem.

Dixit. 19. dist. c. 1. ad finem. Et ad literam, hic ponitur textus euangelij, quem glossare nō est meū.

Sanctorum patrum. scilicet August. super Io. sermo. 120. & 15. de ciui. Dei. cap. 26. ipse & Ambro. super epist. ad Rom. & Theophy. super. Ioan.

Doctorum. vt Tho. 3. parte. q. 62. ar. 5. Ioan. Sco. super 4. sent. Fertur etiam, quòd tempore concilij, cōgregati fuerint ad hoc theologi doctores, per Clementem, qui hoc tenuerunt.

Duntaxat. de baptism. maiores. in princip. cum suis concord. Non obstat. 79. dist. c. 2. vt ibi no.

Aperuit. Sequebatur in cōstitutione concilij, etiā correcta, & in audientia publicata, vt dixi in procemio, quòd textus Matthæi, qui dicebatur in quibusdam libris antiquis sub alio ordine hoc narrare, per anticipationem intelligi & exponi debebat. Et hoc remouit Io. forte ex eo, quòd ille textus in Mattheo communiter non habetur. Et anticipatio dicitur, ab ante & capio, cum scilicet ante capitur, vel ponitur postponendum. supra de rescrip. causam. Sed quæritur, quid valet ad fidem hoc disputasse quod hic dicitur de hoc ordine? Sine dubio coniūx Christi Ecclesia quę regenerat à Deo genitos, ita formari poterat per plagam & vndas fluentes, Christo viuente, sicut Christo mortuo: nec in hoc disputatio hæc respicit fidem. Sed opinio hæc damnata, detrahit miraculo. euidentius enim fuit miraculum hoc de corpore mortuo, quàm de viuo manasse

Item,

Item detrahit figuræ hic positæ, vt supra dixi. Item detrahit fidei Ioannis Euāgelistæ, qui vltimus euangelium suum scribens, notabiliter expressit hunc ordinem: & his respectibus Concilium hunc ordinē approbat.

Porro. Secunda pars duo facit. Primo quandam opinionem reprobat. Secundo illam pertinaciter tenentes, hæreticos iudicat.

Positionem. Vtuntur Theologi & artistæ hoc verbo, quo etiā nos utimur. de consecr. c. 1. vbi de hoc satis. lib. 6. fatetur autē quis & credit, id quod ponit. de iureiur. c. vlt. eo. lib.

In dubium. de hæreticis. dubius.

Intellectiua. de sensitiuā .n. & vegetatiua, nō fuit opinio: sensitiua .n. qua sentimus per sensus corporeos, certū est, ꝙ corrūpitur corpore corrupto: & sic nō potest dubitari, quin sit de corporis forma. Idē vegetatiua qua vegetamur, nutrimur, & augmētū sumimus. in prima cōmunicamus brutis, in secunda etiam plantis. Sed de intellectiua vel rationali, fuit contraria opinio, quæ præcipue fundabatur super ratione prędicta. Cū enim vniri, non dico accidentaliter, sed per se & essentialiter, sit insepatabiliter vniri, ergo forma non potest esse sine materia propria: sed anima intellectiua, cum sit incorruptibilis, remanet corrupto corpore, corpori non vnita: ergo non vnitur corpori vt forma per se & essentialiter. Sed antequam huic inductioni respondeam, est sciendum, quòd opinio hic approbata, pro qua facit de celeb. mis. in quadam. sic probatur secundum Philosophum 8. meta. Differentia sumitur a forma rei: sed differentia constitutiua hominis, est rationale; quod de homine dicitur ratione animæ intellectiuæ: ergo ipsa est hominis forma. Item demonstratur ex ratione speciei humanæ: natura enim rei ostenditur ex ipsius operatione: propria vero operatio hominis (inquantum homo) est intelligere: oportet ergo, quòd sortiatur speciem secundum illud, quod ipsius operis est principium: sortitur autem speciem vnumquodque per propriā formam. ex quo relinquitur, quòd principium intellectiuum, vel anima intellectiua, sit propria hominis forma. Sed aduertēdum est, quòd quanto forma est nobilior, tanto plus dominatur materię corporali: & minus ei immergitur, & plus eam excedit sui virtute: vnde anima vegetabilis, plus quàm forma metalli: sensibilis, plus quàm vegetabilis. Intellectualis ergo in nobilitate vltima, intantū excedit in homine materiā corporalē, quòd habet aliquā operationē & virtutē, in qua corporalis materia non cōmunicat: quæ virtus dicitur intellectiua. Demonstrat etiam id Arist. 2. de anima, quia id quo primum aliquid operatur, est forma illius cui operatio attribuitur: sicut quo primo sanatur corpus, est sanitas: quo primo scit anima, est scientia. sanitas ergo est forma corporis, & scientia forma est animæ, ad corporis vnionem. Secundo inducebant id quod dicit Philosophus 3. de anima. Anima ergo est forma corporis: & scientia est forma animæ. Certum est autem, quòd primum quo viuit corpus, est anima: & cum vita manifestetur secundum diuersas operationes in diuersis gradibus viuentium, id quo primo operamur, vnūquodque

A illorum operum vitæ, est anima. Anima enim est quo primo nutrimur, sentimus, & mouemur secundum locum: ergo similiter id quo primo intelligimus, siue dicatur intellectus, siue anima intellectiua, est forma corporis. Et hoc negās oportet, quòd inueniat quomodo ista actio ei conueniat. experitur enim quisquis seipsum esse, qui intelligit. Attribuitur autē actio alicui tripliciter: vt patet 5. phys. aut secundum se totum, sicut medicus sanat: aut secundum partem, sicut homo videt per oculum: aut per accidens, sicut dicimus, quòd album ædificat: quia accidit ędificatori esse album. Cum ergo dici-

B mus Andream intelligere, certum est, hoc sibi non attribui per accidens, cum hoc inquantum est homo, de ipso essentialiter prædicetur: ergo aut oportet dicere, quòd intelligat secūdum se totum: quod etiam posuit Plato, dicens hominem esse animā intellectiuam, aut dicere oportet quòd intellectus sit pars ipsius animæ, primum stare non potest: quia idem ipse homo est, qui percipit se intelligere & sentire: sentire vero non potest sine corpore: vnde oportet animam sensitiuam esse aliquam hominis partē. relinquitur ergo quòd intellectus quo Andreas intelligit, sit pars ipsius Andreæ: ita quòd intellectus aliquo modo ipsi corpori vniatur. Et licet aliqui

C dixerint, hanc vnionem esse per speciem intelligibilem, quæ duplex habet subiectum, intellectum possibilem, & phantasmata: alii quòd intellectus vt motor vnitur corpori, quod vanū esse patet multis rationibus: & istæ duę sufficiant. Intellectus nō mouet corpus, nisi per appetitum, cuius motio præsupponit operationē intellectus. Non ergo ideo intelligit Andreas, quia mouetur ab intellectu, sed potius ecōtrario, quia intelligit, ideo ab intellectu mouetur. concluditur ergo ꝙ vnitur vt essentialis forma. Item si anima intellectiua se haberet vt motor: certum est, quòd nauis potest esse sine nauta, qui se

D habet ad eam vt motor: ergo etiā posse esse ꝙ Christus corpus humanū sine anima sumpsisset: quod est contra fidē. supra. eo. c. & supra. eo. firmiter. Cum ergo principaliter incarnatio ordinetur ad salutē animæ, inutilis fuisset incarnatio, si anima non esset essentialis corporis forma. Et per hoc vides rationē, quare opinio hic dānata iudicatur hæretica: quia est contra fidē incarnationis. Est etiā cōtra fidē resurrectionis: habet .n. fides, ꝙ resurgemus cū corporibus quæ nūc gestamus: vt patet eo. tit. c. firmiter. in fi. 1. partis. sed si anima nō esset essentialis forma corporis: ad quid resurgerēt corpora, nō videmus. Tenētes opinionē hic reprobatā, primo inducebāt, qđ in

E principio dixi. Ad quod respondetur, ꝙ secundū se cōuenit animæ corpori vniri, sicut secundū se cōuenit corpori leui sursum esse. & sicut leue manet, cū à loco proprio fuerit separatū cū aptitudine & inclinatione ad propriū locū: ita anima humana manet in suo proprio esse, cū fuerit à corpore separata, habens aptitudinem & inclinationē naturalē ad corporis vnionem. Secundo inducebant, quòd dicit Philos. 3. de anima. ꝙ intellectus est separatus, & quòd nullius corporis est actus: ergo nō vnitur corpori vt forma. Sed dic, quòd Philos. intelligit separatum: quia intellectus nō est virtus alicuius organi corporalis: sicut virtus visiua oculi: constat etenim quòd

quòd intelligere nō est actus, qui posset exerceri per aliquod organū corporale, sicut visio: sed est in materia inquantum ipsa anima, cuius est hæc virtus, est hominis forma & terminus generationis humanę. Et quòd sit in materia probatur 2. Phy. quia homo generat hominem: dicitur ergo anima intellectiua separata secundum virtutem intellectiuam, quæ nō est alicuius organi corporalis. Et sic etiam respondetur ad id quod tertio dicebant, quòd si intellectus vniretur corpori vt forma, cum omne corpus habeat determinatam materiam, sequeretur quòd intellectus haberet determinatam materiam, & sic non esset cognitiuus omnium, quod est contra rationem intellectus. Sed dico quòd hoc procederet, si virtus intellectiua esset actus organi corporalis. Fateor enim actus illos, visus cum oculo, tactus cum manu, & similes bene oportet limitari ex materia: sed cum anima intellectiua his organis non vtatur, limitationi non subiacet. Dicebát quarto, quòd cū anima sit quid subsistēs, & habeat esse secundum se: ergo alterius forma esse non potest: quia forma dat aliquid esse, & sic esse formæ non est ipsius formę, secundum se, anima ergo intellectiua habens esse suum, & suum subsistens, non vnitur corpori vt forma. Ad quod respōdetur, quòd anima intellectiua illud esse in quo subsistit, communicat corporali materię, ex qua materia & anima intellectiua fit vnum: ita quòd illud esse quod est totius compositi, est etiam ipsius animę, quod non est in aliis formis, quæ nō sunt subsistentes. Et propter hoc anima humana remanet in suo esse, destructo corpore: non autem aliæ formæ. Curiosus qui hoc plenius disquirere vellet, uideat in summa S. Tho. parte. 1. q. 76. in principio. Io. And.

Catholicæ. fidei. quod sequit. & postpositum fuit vt euitaretur hiatus. quod proprie in Rethorica dicitur, cum vocalis eadem sequitur vocalem.

Pertinaciter. pertinacia in malo, perseuerantia in virtute, vnde pertinax valde imprudenter tenens, durus, irreuocabilis, indocibilis, obstinatus. & idem verbum infra de vsur. ex graui. §. pen.

Ad hoc. tertia pars, primo ponens de esse baptismi. Secundo de ipsius effectu. Io. And.

Vnicū. quare sic dicat, habet de cōs. dist. 4. aliud.

Vnus. ad Ephes. 4. habetur de hac triplici vnitate. & infra de excess. præla. frequens. ad finem. & infra de senten. excom. c. 1. & vt dicit Ambro. lib. de trinit. & exponit magister. 1. sentent. 24. di. circa prin. cum vnum dicimus Deum, vnitas excludit numerum deorum: nec quantitatem in Deo ponit; quia nec numerus, nec quantitas in Deo est.

Deus i hoc verbo, ponit causā efficientē baptismi.

Vnica. licet specie differat. quod dic vt not. Bern. supra eod tit. super ritu. *Confitendum.* vnde in symbolo dicitur, Confiteor vnum baptisma.

In aqua. causa materialis. *In noīe.* causa formalis.

Perfectum. sine pœnitentia exteriori. de consecr. dist. 4. sine pœnitentia. *Remedium.* causa finalis.

Theologi. & canonistæ. de hoc de consec. dist. 4. nihil. & c. paruuli.

Opiniones. est sciendū quòd prima fuit opinio Donatistarum, quòd paruuli inutiliter baptizabantur: quæ reprobata est, & ad ipsorū rationes responsum

A est, de baptis. maiores. Sed ibi dubium est relictum, an paruulis infundantur virtutes & gratia: quod hic soluitur. Est ergo hic sciendum, quòd quorundam fuit opinio, ꝙ pueris nullo modo dātur virtutes in baptismo, sed solum ab originali mundantur: sed postea quando decedunt, vel quando perueniunt ad ætatem adultam, eis virtutes infunduntur, ut seruēt innocentiam. hāc communiter Theologi reprobant, per id quod habetur Ecclesiastes. 11. quod sonat illud quod habet a 5. dist. qualis. in prin. quare si pueris ante mortem non fuerint concessæ virtutes & gratia informans, in morte non conferentur: & sic

B non saluabuntur, quod est falsum. Error autem huius opinionis, videtur fuisse ex ignorantia discernendi habitum ab actu. Alij dixerunt, quòd pueris dātur virtutes & gratia: non tamen in seipsis, sed in sua radice, scilicet charactere sacramenti, cuius virtute cum venerint ad perfectam ætatem, & cum perfectis organis, solutæ fuerint potentiæ, consequentur gratiam & virtutes. Et Hugo videbatur miscere hanc opinionem primæ. de consec. dist. 4. nihil. Sed quod hoc esse non possit, patet: quia si puer verteretur in furiam ante perfectam ętatem, potentiæ in eo non soluerentur, & ita nunquam haberet virtutes explicite. Item quòd potentiæ sint aliquo impedi-

C mento ligatæ, non impedit habitum, sed actū: quia dormientes & vinolenti, habitus habēt, sed ligatos. Tertia fuit hic opinio approbata, vt virtutes & gratia dentur in habitu ligato propter pueritiam, sicut in dormiente propter somnum: sed discedente pueritia, inclinatur ad bene operandum, nisi aliquid spiritui sancto resistat: & habetur de hoc figura. 1. Reg. 17. vbi Dauid paruulus armatus armis Saul regis, non potuit eis vti contra Goliam. Sic puer in baptismo armatus gratia & virtutibus propter imbecillitatem, illis vti non potest quò ad actum. Et quòd hoc sit verum, patet: quia cum pueri sicut adul-

D ti per baptismum efficiantur mēbra Christi, necesse est, quòd à capite recipiant fluxum vel fructus gratiæ & virtutis, cuius influxionis non est impedimentum ex parte Dei, qui omnes vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 1. ad Timoth. 2. & supra de baptis. maiores. vers. absit. Nec ex parte gratiæ, quę ex vi sacramenti omnibus præsto est, & facit de cons. di 4. sine pœnitētia. Nec ex parte sacramenti, quod pro oībus institutū est: nec ab illo vllus excluditur, vt in decre. maiores, vers. cum ergo. Nec ex parte paruuli, qui nec resistit, nec resistere potest infusioni gratiæ: nec curamus ipsius reluctantiam vel gemitum in baptismo. de consec. distin. 4. cap.

E sine pœnitentia. Nec ex parte ecclesiæ, in cuius fide saluatur: & quę nulli claudit gremium. de hæret. super eo. libr. 6. nec aliquem decipit. 27. q. 1. de viduis. de don. per tuas. Huic autē opinioni approbatę non obstat, quòd habitus virtutum habilitat ad actum: sed pueri non sunt habiles ad agendum, quę secundum uirtutes sunt. ergo nō recipiunt habitum virtutum in baptismo. Nam dico, quòd habitus facit habilem ad actum, tollendo inhabilitatem, quæ est ex imperfectione potentię, non quæ est ex parte corporis, vt patet in dormiente. Nec obstat, quòd dicitur, in noua influentia oportere, quòd recipiens vel influens aliter se habeat nunc, quàm prius: sed anima

anima pueri baptizati, non alio modo se habet in A instanti post baptismũ, quàm prius: quia caret vtroque tempore vsu liberi arbitrij. Item nec Deus influens, aliter se habet. Concluditur ergo, quòd pueri etiam baptizati gratiam & virtutes non recipiunt. Ad quod respondetur, quòd licet agens principale sit immobile, agens instrumentale, aliter se habeat nunc, quàm prius ad puerum: quia nunc & non prius baptizatur. Ex quo etiam sequitur, quòd aliter se habet baptizatus: quia nunc & non prius impressus est character in ipso. Item constat quòd sine aliqua sui immutabilitate, Deus sine sacramento posset gratiam conferre, vt patet in sanctificatis in vtero. de renun. nisi cum pridem. in princ. Curiosus etiam videre posset in D. Tho. 4. sent. di. 4. & in 3. parte sum. B quęst. 68. & 69.

Virtutes. de Theologicis non est opinio inter modernos, sed de moralibus sic, vt infra dicam. dicuntur autem virtutes, quasi virum tuentes, & præseruantes à vitijs. de pœn. dist. 1. illa anima. & c. seq.

Informans gratia. hác multi Theologi dicũt idem esse in re, quod habitus charitatis, tum quia charitas & gratia habent easdem operationes: tum quia dicit Aug. 15. de trinit. 78. loquens de charitate, nullum est isto Dei dono excellentius. Sed omni dono distincto à gratia, ipsa gratia excellentior est: tum C quia si sic distinguerentur, possent à Dei virtute separari, & sic aliquis esset Deo gratus, sed nõ charus, & econuerso. Alij vero dicunt, quòd gratia est habitus, qui fundatur in essentia animæ: charitas vero est alius habitus, qui fundatur in voluntate.

Ad habitum. de similibus. de baptis. maiores. vers. quamuis. in prima glossa.

Omnibus. etiam ficte recipientibus, quò ad characterem & gratiam gratis datam: sed non ad gratiam facientem gratum, nisi cum fictio illa recesserit. de consec. dist. 4. tunc valere. & c. pen.

Sanctorum. ac Doctorum modernorũ. de sanctis habemus Augustinum contra Iulianum lib. 1. de baptis. paruulorũ Doctores habemus magistrum. 4. sent. 4. di. in prin. & ibi Alex. Alberi. & D. Thom. apertius. Et breuiter omnes Theologi moderni in hoc cõcordant, quò ad virtutes theologicas, scilicet fidem, spem, & charitatem: sed de virtutibus moralibus, vt iustitia, fortitudine, temperantia, prudentia, & alijs de quibus 28. q. 1. §. ex his. bene discordãt moderni Theologi. D. Thomas enim & sui tenent et morales infundi, nam vt dicunt, morales acquisitæ non ordinant ex se in vltimum finem, nec inclinãt quòd homo sit bene mobilis a spirituſancto: ergo est fateri illas infusas. Sed qui tenent contrariũ, respondent ad hoc, quòd morales acquisitæ coniunctę charitati, quæ est forma virtutum, vtrumque sufficienter peragunt: & sic nõ est necesse ponere eas infusas. Inducunt etiam isti, illud Phys. quod frustra fit per plura &c. vt dixi in principio capituli: sed per virtutes morales acquisitas potest homo cum theologicis finem suum acquirere sine moralibus infusis. Proprium enim est charitatis, nos Deo vltimo fine coniungere. Est enim secundum August. rectissima affectio, quæ nos Deo coniungit: ergo non requiritur infusis theologicis, quòd aliæ virtutes morales infundantur. Item si paruulis infunderentur, ergo & adultis: sed experimur, quòd adultus non ficte baptizatus, non plus se sentit sobrium, prudentem, temperatum, vel iustum, quàm prius: quòd si infunderentur, sentire deberet, ex quo ætas non impedit, cum virtus moralis sit habitus inclinans per modum naturæ: quia secundum Philosophum. 2. Ethic. Virtus est, quę habentem perficit, & opus eius bonum reddit: ergo cum sacramentum baptismi sit commune, omnia gratis donans, videtur quòd non infundatur adultis nec paruulis.

Eligendam. ergo illam sequi tenemur de hoc eo. tit. c. vnico. lib. 6. in 6. glossa.

EX CODICE IVSTINIANI TIT. DE SVMMA Trinitate & fide catholica: & vt nemo de ea publice contendere audeat.

l. 1. Imppp. GRATIAN. VALENTIN. & THEOD. AAA. *Edictum ad populum vrbis Constantinopolitanæ.*

CVncros populos, quos clementię nostrę regit imperium, in tali volumus religione versari, quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsque adhuc ab ipso insinuata declarat, quamque Pontificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandrię Episcopum virum apostolicę sanctitatis: hoc est, vt secundum apostolicam disciplinam, euangelicamque doctrinam, patris & filii & spiritus sancti vnam deitatem sub pari maiestate, & sub pia trinitate credamus. Hanc legem sequentes, Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos vero dementes, vesanosque iudicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere, diuina primum vindicta, post etiam motus animi nostri, quem ex cælesti arbitrio sumpserimus, vltione plectendos. *Dat. III. Kal. Mart. Thess. Gratiano. A. V. & Theodosio. A. Conss.* *An. Do. 382.*

D L. 2. Iidem

l.2. Iidem AA. Eutropio Præfecto prætorio.

NVllus hæreticis: & infra. Vnius & summi Dei nomen vbique celebretur. Nicænæ fidei dudum à maioribus traditæ, & diuinæ religionis testimonio atque assertione firmatæ obseruantia semper mansura teneat. Is autem Nicænæ assertor fidei, & catholicæ religionis verus cultor accipiendus est, qui oīpotentem Deum & Christum filium Dei vno nomine cōfitetur: Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum sanctum (quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus) negando non violat: apud quem intemeratæ fidei sensus viget, & incorruptæ trinitatis indiuisa substātia, quæ græco verbo, ὁμοούσια recte credentibus dicitur. Hæc profecto nobis magis probanda, hæc veneranda sunt.

Dat. IIII. Id. Ianuarij. C P. FL. Eucherio & FL. Syagrio CC. conss.

An. Dñi. 383.

L. IIII. IMPERATOR MARCIANVS A. PALLADIO Præfect. præt.

NEmo clericus vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis, de fide christiana publice turbis coadunatis & audientibus tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionē requirens. Nam & iniuriam facit iudicio reuerendissimæ synodi, si quis semel iudicata ac recte disposita reuoluere & publice disputare contenderit: cum ea quæ nunc de christiana fide à sacerdotibus qui Chalcedone conuenerunt, per nostra precepta statuta sunt, iuxta apostolicas expositiones & instituta sanctorum Patrum trecentorum decem & octo in Nicæa, & centum quinquaginta in hac regia vrbe definita esse noscantur. Nam in contemptores huius legis pœna non deerit: quia non solum contra fidem vere expositam veniūt, sed etiā Iudæis & Paganis ex huiusmodi certamine profanāt venerāda mysteria. Igitur si clericus erit qui publice tractare de religione ausus fuerit, à consortio clericorum remouebitur: si vero militia preditus sit, cingulo spoliabitur. cæteri autem huius criminis rei, siquidem liberi sint, de hac sacratissima vrbe expellentur, pro vigore iudiciario etiam competentibus suppliciis subiungandi: si vero serui, seuerissimis animaduersionibus plectentur.

An. Dñi 461. *Dat. VIII. Id. Febr. Constantinop. Patritio Consu.*

A

EDICTVM IVSTINIANI De fide,

VICTOR Iustinianus, pius, felix, inclytus, triūphator semper Augustus, IOANNI sanctissimo Archiepiscopo almæ vrbis Romæ & Patriarchæ.

REddentes honorem apostolicæ Sedi: & infra. Manifestū igitur facimus vestræ sanctitati, quòd pauci quidam infideles, & B alieni sanctæ Dei catholicæ atq; Apostolicæ Ecclesiæ, contradicere iudaice atque apostatice ausi sunt aduersus ea quę ab omnibus sacerdotibus secundū vestram doctrinam recte tenentur, & glorificantur, atque prædicantur, denegantes Dominū nostrum Iesum Christum vnigenitum filium Dei, Deū & Dñm nostrum incarnatum de sancto Spiritu, & ex sācta atq; gloriosissima C semper Virgine Dei genitrice Maria hominem factum, atque crucifixum, vnum esse sanctæ & consubstantialis trinitatis, & coadorandū & cōglorificandū Patri & Spiritui sancto, cōsubstantialem Patri secundum diuinitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem, passibilem carne, eundemque ipsum impassibilem deitate. Recusantes enim Dominum nostrum Iesum Christum vnigenitum filium Dei, & Dñm nostrū fateri vnū esse sanctæ & consubstantialis trinitatis, uidētur Nestorii D malam sequi doctrinam, secundum gratiam dicentis vnum filium Dei, & alium dicentis Dei verbum, & alium Christum. Omnes vero sacerdotes sanctæ catholicæ atque apostolicæ Ecclesiæ, & reuerendissimi archimandritæ sanctorum monasteriorum, sequentes sanctitatem vestram, & custodientes statum & vnitatem sanctarum Dei ecclesiarū, quā habent ab apostolica vestræ sanctitatis Sede, nihil penitus immutantes de ecclesiastico statu, qui hactenus obtinuit, atque obtinet, vno consensu confitentur, & glorificant, E prædicātes Dominum nostrum Iesum Christum vnigenitum filium, & verbū Dei, & Dominum nostrū ante secula & sine tempore de Patre natum, in vltimis diebus descēdisse de cęlis, & incarnatū de Spiritu sancto, & ex sancta atq; gloriosa virgine & Dei genitrice Maria natum, & hominē factum, & crucifixum, vnum esse sanctæ & consubstantialis trinitatis, & coadorandum & conglorificandum Patri & sancto Spiritui. Nec

enim

A enim alium deum verbum, & aliũ Christũ cognoscimus, sed vnum atque eundem ipsum consubstantialem patri secundum diuinitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem, passibilem carne, eundẽ ipsum impassibilẽ deitate. Vt enim est in diuinitate perfectus, ita idẽ ipse & in humanitate perfectus est. In vna enim substantia deitatem suscipimus & confitemur, quod dicunt Graeci τὴν κατ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν, Idest, eam quæ secundum personam est vnitatem. B Et quoniam vnigenitus filius & verbũ Dei ante secula, & sine tempore de patre natus, idem ipse & in vltimis diebus descendens de cęlis, incarnatus de spiritu sancto, & ex sancta atq; gloriosa sẽper virgine & Dei genitrice Maria, homo factus, dominus noster Iesus Christus, proprie & vere Deus est: ideo & sanctam atq; gloriosam virginem Mariam proprie & vere Dei matrem esse dicimus: non quia Deus verbum, principium ex ipsa C sumpserit, sed quia in vltimis diebus descendit de cęlis, & ex ipsa incarnatus, & homo factus, & natus est: quem confitemur & credimus (sicut dictum est) consubstantialem esse patri secundum deitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem: eiusdem miracula & passiones, quas sponte in carne sustinuit, agnoscentes. Suscipimus autem sancta quatuor concilia, idest, trecentorum decem & octo sanctorum patrum, qui in Nicæna vrbe cõ- D gregati sunt; & centum quinquaginta sanctorum patrum, qui in hac regia vrbe conuenerunt: et sanctorũ patrum qui in Epheso primo congregati sunt: & sanctorum patrum, qui in Chalcedone cõuenerunt, sicut vestra apostolica sedes docet atque prædicat. Omnes ergo Sacerdotes sequentes doctrinam apostolicæ sedis vestræ, ita credunt, & confitentur, & prædicant. Vnde properauimus hoc ad notitiam deferre vestræ sanctitatis per Hypatium & Demetriũ E beatissimos episcopos, vt nec vestram sanctitatem lateat, quæ a quibusdã paucis monachis male & iudaice secundum Nestorii perfidiam, denegata sunt.

Item, subscriptio talis fuit:

Deitas te conseruet per multos annos sanctißime ac religiosißime Pater.

EX EXTRAVAGANTIBVS comm. tit. de maio. & obed.

BONIFACIVS VIII.

Omnes Christi fideles de necessitate salutis, subsunt Romano Põtifici, qui vtrũque gladium habet, & omnes iudicat; a nemine autem iudicatur.

VNAM sanctam ecclesiam catholicam, & ipsam apostolicam, vrgente fide credere cogimur & tenere. Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum, sponso in Canticis proclamante, Vna est colũba mea, *Cant. 6.* perfecta mea: Vna est matri suæ, electa genitrici suæ, quæ vnum corpus mysticum repręsentat: cuius caput Christus: Christi vero Deus. In qua vnus dominus, vna fides, vnum baptisma. Vna nempe fuit diluuii tempore arca Noe, vnam ecclesiam præfigurans, quæ in vno cubito consũmata, vnum (videlicet Noe) gubernatorem habuit & rectorem, extra quam, omnia subsistentia super terram legimus fuisse deleta. Hanc autem veneramur & vnicam, dicente Domino in propheta, Erue à framea Deus *Psal. 21.* animam meam, & de manu canis vnicam meam. pro anima enim, idest pro seipso capite simul orauit & corpore, quod corpus vnicam scilicet Ecclesiã nominauit, propter spõsi fidei sacramẽtorũ, & charitatis ecclesię vnitatẽ. Hæc est tunica illa Domini inconsu *Ioa. 19.* tilis, quæ scissa non fuit, sed sorte prouenit.

Igitur Ecclesiæ vnius & vnicæ vnum corpus, vnũ caput, non duo capita, quasi monstrum, Christus videlicet, & Christi vicarius Petrus, Petrique successor, Dicente Domino ipsi Petro, Pasce oues meas, meas, *Ioa. 21.* inquit, & generaliter, non singulariter has vel illas, per quod commisisse sibi intelligitur vniuersa. Siue ergo Græci siue alii, se dicant Petro, eiusque successoribus non esse commissos, fateantur necesse, se de ouibus Christi non esse: dicente Domino in Ioanne, Vnum ouile, & vnicum esse pastorem. *Ioa. 10.* In hac eiusque potestate, duos esse gladios, spiritalem videlicet & temporalem, euangelicis dictis instruimur. Nam dicentibus Apostolis, Ecce gladii duo hic, in Ecclesia *Luc. 22.* scilicet, cũ apostoli loquerentur, non respondit Dominus nimis esse: sed satis. Certe qui in potestate Petri, temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini proferentis: Conuerte gladium tuum *Mat. 26.* in vaginam. Vterque ergo est in potestate

ecclesiæ, spiritualis scilicet gladius, & mate-
rialis. Sed is quidem pro ecclesia, ille verò
ab ecclesia exercendus. Ille sacerdotis, is
manu regum & militum, sed ad nutum &
patientiam sacerdotis. Oportet autem gla-
dium esse sub gladio, & temporalem aucto-
ritatem spiritali subiici potestati. Nam cum
Rom. 13. dicat Apostolus: Nō est potestas nisi a Deo:
quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt, non
autem ordinata essent, nisi gladius esset sub
gladio, & tāquam inferior reduceretur per
3. De diui. nomi. aliū in suprema. Nam secundū beatū Dio-
nysium, lex diuinitatis, est infima per me-
dia in suprema reduci. Non ergo secūdum
ordinem vniuersi, omnia æquè ac immedia
tè, sed infima per media, & inferiora per su
periora ad ordinem reducuntur. Spiritalem
autem & dignitate & nobilitate terrenam
quālibet præcellere potestatem, oportet tan
to clarius nos fateri, quanto spiritalia tem-
poralia antecellūt. Quod etiam ex decima-
rum datione & benedictione, & sanctifica-
tione, ex ipsius potestatis acceptione, ex
ipsarum rerum gubernatione, claris oculis
intuemur. Nam veritate testante, spiritalis
potestas, terrenam potestatem instituere ha
bet, & iudicare, si bona non fuerit: sic de
ecclesia, & ecclesiastica potestate verificatur
Hier. 1. vaticinium Hieremiæ: Ecce cōstitui te ho-
die super gentes & regna: & cætera quæ se-
quuntur. Ergo si deuiat terrena potestas, iu
dicabitur à potestate spiritali: sed si deuiat
spiritalis, minor à suo superiori. Si verò su
prema, à solo Deo non ab homine poterit
iudicari: testante Apost. Spiritalis homo iu-
1. Cor. 2 dicat omnia, ipse autem à nemine iudica-
tur. Est autem hæc auctoritas (etsi data sit
homini, & exerceatur per hominem) non
humana, sed potius diuina ore diuino Pe-
tro data, sibique suisque successoribus in
ipso, quē confessus fuit petra firmata, dicēte
Matt. 16 Domino ipsi Petro: Quodcūque ligaueris,
&c. Quicunque igitur huic potestati, à Deo
sic ordinatæ, resistit, Dei ordinationi resi-
stit, nisi duo (sicut Manichæus) fingat esse
principia; quod falsum & hæreticum iudi-
camus: quia testante Moyse, Non in prin-
cipiis, sed in principio cælum Deus crea-
Gen. 1. uit & terram. Porrò subesse Romano Pon-
tifici omni humanæ creaturæ declaramus,
dicimus, definimus, & pronuntiamus omni-
no esse de necessitate salutis.

Dat. Later. Pont. nostri anno VIII.

A Ex Decretalibus Greg. IX.

De baptis. & eius effectu.

Alexander III.

Licet puer sit ter mersus in aqua in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: si non sit dictum; ego te baptizo in nomine patris, & c. non est baptizatus. *Cap. I.*

SIQVIS puerū ter in aqua
immerserit in nomine
B patris, & filii, & spiritus
sancti, amen: & non di-
xerit; ego baptizo te in
nomine patris, & filii, &
spiritus sācti, amen: nō est puer baptizatus.

IDEM.

Si probabiliter dubitatur; an quis fuerit baptizatus, potest baptizari forma hic expressa. *Cap. 2.*

C DE quibus dubium est, an ba-
ptizati fuerint, baptizantur
his verbis præmissis: Si ba-
ptizatus es, nō te rebaptizo:
sed si nondum baptizatus es,
Ego te rebaptizo in nomine patris, &c.

INNOCENTIVS III.
Arelaten. Archiepiscopo.

Sacramentum baptismi, vtiliter confertur paruulis, licet non credant, nec intelligant: & remittitur eis pec-
D *catū originale. hoc dicit vsque ad §. Verum.* *Cap. 3.*

MAIORES nostrę ecclesię causas,
prę sertim articulos fidei con
tingentes ad Petri sedem re-
ferendas intelligit, qui eum
quęrenti Domino quē disci-
puli dicerent ipsum esse, respondisse nota-
bat: Tu es Christus filius Dei viui, & pro eo Matt. 16
Dominum exorasse ne deficiat fides eius. Luc. 22
Quibusdam igitur quęstionibus, quas con-
E tra catholicos hęretici mouerant, nos postu
las respondere. Asserūt enim, paruulis inu-
tiliter baptisma cōferri: quod nituntur pro-
bare illud primo & pręcipue inducentes,
quòd cum secundum verbum Iacobi apo-
stoli dicentis in epistola sua: Charitas ope- Iac. 5.
rit multitudinem peccatorum: & iuxta illud
testimonium veritatis in Euangelio de pec-
catrice, quę ipsius pedes lauerat, perhiben-
tis: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniā Luc. 7.
dilexit multum: non nisi per charitatem, &
in charitate crimina dimittantur: paruulis
qui

qui nec sentiunt nec consentiunt, & charitatem non habent, quę sentientibus & consentientibus tantum infunditur: peccatum non dimittitur in baptismo: & infra. Ad id autem taliter respondemus, quòd cum baptisma successerit circumcisioni: absit enim vt in illam damnatam hęresim incidamus, quę perperam affirmabat legem cum euangelio, & circumcisionem cum baptismo seruandam: quoniam secundum Apostolũ dicentem ad Gal. Si circumcidimini, Christus nihil vobis prodeit. Cum ergo circumcisio tam adultis quàm paruulis ex pręcepto Domini conferretur, ne baptismus qui successit loco ipsius, & generalior tamen existit, cũ tam viri quàm fœminę baptizẽtur, minoris videatur effectus: tam adultis, quàm paruulis est conferendus. Sicut .n. sine distinctione qualibet Mosayca lex clamabat: Anima cuius præputii caro circuncisa non fuerit, peribit de populo suo: ita nunc indistinctè vox intonat euangelica: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei; ab hac generalitate nec sexum, nec ętatem excludens. Caute tamen notandum est, quantum plus baptismus hodie cõferat Christianis, quàm quondam Iudæis circuncisio contulisset; dictum est in fine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege, peribit de populo suo. In euangelica vero auctoritate subiũctum est: Non intrabit in regnum Dei. Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perueniebatur ad regnum cælorum quousque ad mortem Christi fuit omnibus obseruatum, sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati, culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cęlorum etiam peruenitur; cuius ianuam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reserauit. Absit enim, vt vniuersi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procurauerit ad salutem. Cęterum ex vi litteræ satis patet, prædictas auctoritates intelligendas esse tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cum de paruulis non possit idem intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter & illa auctoritas est soluẽda: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, &c. cum non possint credere paruuli, sed adulti; & ob hoc tota auctoritas hic intelligẽda est de adultis, ne ad alios prima, & ad alios secunda clausula referatur. Quamuis nonnulli concedant, quod paruuli credunt non per vsum, sed per habitũ fidei, quem suscipiunt in baptismo: sicut & alia multa verba secundum cõmunem vsum loquendi nõ ad actũ, sed ad aptitudinem referuntur.

Gen. 3. Ioa. 3. Gen. 17. Leuit. 12. 1. ad Tit. 1. Matt. 18.

A B

Illud veró quod opponentes inducunt, fidem aut charitatem, aliasque virtutes paruulis vtpote non consentientibus non infundi, à plerisque non conceditur absolute: cũ propter hoc inter Doctores Theologos quęstio referatur: aliis asserentibus, per virtutẽ baptismi paruulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus, dimitti peccatum, & virtutes infundi, habentibus illas quò ad habitum, non quò ad vsum, donec perueniãt ad ætatẽ adultã.

Originale peccatum, quod sine consensu contrahitur, remittitur in baptismo etiam non consentienti, vt paruulis. secus de actuali: quia sicut non cõmittitur sine consensu, ita nõ relaxatur. hoc dicit, vsq; ad. §. Sed adhuc.

C

Verum quidam ex hac solutione, inuenisse se credunt viam ad alias quęstiones, argumentantes ex eo quod dicimus, paruulis in baptismate peccatũ originale dimitti, quòd & adultis, dormientibus, vel amentibus peccatum (si baptizantur) ratione simili dimittatur. Cum enim neutri sentiunt tunc vel consentiant, dicunt idem in consimilibus iudicandum. Hic vero dicimus distinguendũ, quòd peccatum est duplex, originale, scilicet & actuale. Originale, quod absque consensu contrahitur: actuale, quod committitur cum consensu. Originale igitur quod sine consensu contrahitur, sine consensu per vim remittitur sacramenti: actuale vero, quod consensu contrahitur, sine cõsensu minime relaxatur.

D

Licet in baptismo dimittatur originale peccatum paruulis, qui tamen consentire non possunt: in adultis tamen, amentibus, vel dormientibus, qui non consentiunt baptismo, non dimittitur actuale: & idem etiam nec originale. hoc dicit.

E

Sed adhuc quæritur, quare non saltẽ originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptismo sicut paruulis dimittatur. Ad hoc taliter est respõdendũ, quòd Dominus qui totum hominem sanum fecit in sabbato, opus imperfectionis non nouit, & ob hoc peccata non ex parte, sed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati, est carentia visionis Dei: actualis uero pœna peccati, est gehennæ perpetuæ cruciatus. Vnde si dimitteretur alicui primum altero non dimisso, talis non careret visione Dei propter originale dimissum, & cruciaretur

in

in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis: sed hæc tanquam incompassibilia sese minime patiuntur, immo sibi mutuo aduersantur.

Amentes vel dormientes baptizati, si ante dementiam vel dormitionem baptizari volebant, characterē suscipiūt, aliàs secus. Coacti vero causatiue suscipiunt. hoc dicit vsque ad finem.

Item quęritur, vtrum dormientibus, & amentibus sacramenti saltem character in baptismate imprimatur, vt excitati a somno, vel ab ægritudine liberati, non sint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quòd sacramenta, quæ per se sortiuntur effectum, vt baptismus & ordo, cæteraque similia, non solum dormientibus, & amentibus: sed inuitis & contradicentibus, et si non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem conferuntur: cum non solum paruuli, qui non cōsentiunt, sed & ficti, qui quamuis non ore, corde tamen dissentiunt, recipiant sacramentum. Sed opponitur talibus, quòd qui fuissent inuiti & reluctantes immersi, saltem ratione sacramenti, ad iurisdictionem ecclesiasticā pertinerēt: vnde ad seruandam regulam fidei christianę, forent rationabiliter cōpellendi. Verum id est religioni christianę cōtrarium, vt semper inuitus & penitus contradicens ad recipiendam & seruandam christianitatem aliquis compellatur. Propter quod inter inuitum & non inuitum, coactum & non coactum, alii non absurde distinguunt, quòd is qui terroribus atq; suppliciis violēter attrahitur, & ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sacramentum: & talis (sicut & is qui ficte ad baptismū accedit) characterem suscipit christianitatis impressum: & ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad obseruantiam fidei christianæ: In quo casu debet intelligi decretum cōcilii Toletani: vbi dicitur, quòd qui iam pridem ad christianitatem coacti sunt (sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisibuti) quia iam constat eos sacramentis diuinis associatos, & baptismi gratiā suscepisse, & chrismate vnctos esse, & corporis Domini extitisse participes: oportet etiam vt fidem, quam necessitate susceperunt, tenere cogantur: ne nomen Domini blasphemetur, & fides quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille vero qui numquam consentit, sed penitus cōtradicit: nec rem, nec characterem suscipit sacramēti: quia plus est expresse contradicere, quàm minime consentire: sicut nec ille notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens pe- A nitus & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. Dormientes autem & amentes, si priusquā amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur cōtradictionis propositum perdurare: si fuerit sic immersi, characterem non suscipiunt sacramenti. Secus autem, si prius catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi. Vnde tales in necessitatis articulo consueuit Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis
B imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem.

EX CODICE IVSTINIANI TIT. *Ne sanctum baptisma iteretur.*

L. 1. Imppp. VALENT. VALENS & GRAT. AAA. Ad Flauianum Vicarium Africæ.

C

ANTISTITEM qui sanctitatem baptismatis illicita vsurpatione geminauerit, sacerdotio indignum esse cēsemus. Eorum enim condemnamus errorem, qui apostolorum pręcepta calcātes, christiani nominis sacramenta sortitos, alio rursus baptismate non purificant, sed incestant, lauacri noīe polluentes. *Dat. XVI. Kal. Nouem. Constantinop. Grattiano A. IIII. Merobaude Coss.*

L. 2. Imppp. HONOR. ET THEODO. AA. Anthemio P. P.

D

SI quis rebaptizare quempiam de ministris catholicæ sectæ fuerit detectus, vnà cum eo qui piaculare crimen commisit (si tamen criminis per ętatem capax sit & hic, cui persuasum sit) vltimo supplicio percellatur. *Dat. XII. Kal. April. CP. Lucio VC. Cos.*

EX DECRETALIBVS GREgorii tit. De celebr. Miss.

E *Si qua verba sint in canone Missæ, quæ ab Euangelistis dicta non fuerūt, credere debemus, quod à Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperit. Et hoc dicit vsque ad §. Quæsiuisti.*

CVm Marthæ: & infra. Quæsiuisti quę sit forma verborum, quam ipse Christus expressit, cū in corpus & sanguinem suum panem transubstantiauit & vinum: illud in canone missæ, quo Ecclesia vtitur generalis, adiecerit: quod nullus Euangelistarum legitur expressisse. Cum enim in Euangelio sic legatur. Accipiens calicem gratias agens be- Matt. 27 nedixit

nedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum: In canone missæ sermo iste, videlicet mysterium fidei, verbis istis interpositus inuenitur. Vnde cum non Euangelista Christum hoc dixisse testetur, miraris quòd aliquis asseuerare tentauerit, cum aliquid plus dixisse, quàm aliquis Euangelistarum asseueret. Verum si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc de quo tua fraternitas requisiuit, alia duo videlicet, Eleuatis oculis in cælum: & æterni testamenti, poteris in ipso canone reperire, quæ in textu euangelico non leguntur. Sane multa tam de verbis, quàm de factis dominicis inuenimus, ab Euangelistis omissa, quæ Apostoli vel suppleuisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus Apostolorum sic ait: Meminisse vos oportet verbi Domini Iesu, qui dixit: Beatius est dare quam accipere. hæc nullus quatuor Euãgelistarum descripsit: nullus etiam horum expressit, quod Paulus de Christo ad Corinthi. scribens ait: Visus est plus quàm quingentis fratribus simul: deinde visus est Iacobo, nouissime autem tanquã abortiuo visus est & mihi. Ipsi etiã Euãgelistæ mutuò interse suppleuisse legũtur, quę ab eorũ aliquo vel aliquibus sunt omissa. Vnde cũ tres Euãgelistę posuerũt, Hoc est corpus meũ: solus Lucas adiecit, quod pro vobis tradetur. & cũ Matthęus & Marcus dicant, pro multis: Lucas dicit, pro vobis: Matthæus autem, in remissionem peccatorũ adiunxit. Cæterũ ea quæ adduntur in canone missæ, possunt ex aliis locis Euãgelii comprobari. Ioan. enim suscitationem Lazari describens: Iesum sursum oculos leuasse asserit, & dixisse: Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me: & infra. Si tũc igitur in cęlũ oculos leuauit ad Patrẽ, cũ ad corpus exanime animã Lazari reuocauit: probabilius esse videtur, quòd tũc oculos leuauerit ad Patrem in cęlum, cum panem & vinum in corpus & sanguinem proprium commutauit. Cęterum sicut superius est expressum, cum in textu euangelico, noui testamenti ponatur, hic interponitur, & ęterni. nam vetus testamentum quod hircorum & vitulorum fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat. Nouum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit ęterna: et ideo testamentum illud fuit vetus & trãsitorium: hoc autem nouum est & ęternum, vel vt vtamur alia ratione: vnde nouum, id est vltimum esse describitur, inde ęternum, id est perpetuum comprobatur. Nouissimum etenim hominis testamẽtum morte immobile perseuerat: quia testatoris obitu confirmatur: iuxta quod Apostolus testamẽtum in morte asserit confirmatum: alioquin non valet, dum vixerit qui testatur. Prętera non solum scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum: iuxta quod Apostolus ipse scribit. Ideo noui testamẽti mediator est, vt repromissionem accipiant, qui vocati sunt hęreditatis ęternę. Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: hic est enim sanguis meus noui & ęterni testamenti, id est, nouę ac ęternę promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit: Qui manducat (inquiens) carnem meam, & sanguinem meum bibit, habet vitam ęternam. Ex eo autem verbo de quo mouit tua fraternitas questionẽ, videlicet, mysteriũ fidei, munimentum erroris quidam trahere putauerunt, dicentes, in sacramento altaris nõ esse corporis Christi & sanguinis veritatem, sed imaginem tantum & speciem, & figuram: pro eo quod scriptura interdum commemorat id quod in altari suscipitur, esse sacramentũ & mysteriũ, & exemplũ. Sed tales ex eo laqueũ erroris incurrunt, quòd nec auctoritates scripturę conuenienter intelligũt, nec sacramenta Dei suscipiunt reuerenter. Si enim quia figura est sacramentum altaris, veritas esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cũ figura sit) veritas est credenda. Siquidẽ mortẽ & resurrectionẽ Christi, similitudinẽ & imaginem esse Apostolus manifestat: Christus, inquiẽs, mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter iustificationem nostrã. Apostolorũ etiã princeps Petrus sic in epistola sua scribit: Christus passus est pro nobis, relinquens uobis exemplum ut sequamini vestigia eius. Sic ergo tam mors Christi quàm eius resurrectio est exemplum, vt & nos peccato mortui, iustitię iam viuamus: quare si non fuit veritas, quia exemplum: ergo nec vere mortuus fuit Christus, nec vere à mortuis resurrexit. Sed absit à fidelium cordibus error iste, cũ Propheta de ipso testetur: quòd vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Dicitur tamen mysteriũ fidei, quoniam aliud ibi creditur quàm cernatur: & aliud cernitur, quàm credatur. Cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi, ac uirtus vnitatis & charitatis: & infra. Distinguendum est tamen

Margin notes: Act. 20. — Act. 20. — 1. Cor. 15 — Luc. 22. — Matt. 26. — Marc. 14 — Ioa. 11. — Hebr. 9. — Rom. 6. — 1. Cor. 15 — 1. Pet. 2. — Isa. 53.

men subtiliter inter tria, quę hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, ueritatem corporis, & uirtutem spiritualem. Forma est panis & vini: veritas carnis & sanguinis: uirtus vnitatis & charitatis. Primum est sacramentum, & nō res: secūdum est sacramentum, & res: tertium est res, & non sacramētum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum vnius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur quòd formam uerborum, sicut in canone reperitur, & à Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperunt successores.

In sacramento altaris, aqua cum vino transubstantiatur in sanguinē. hoc dicit vsque ad §. Tertio loco. Abbas.

Quæsiuisti etiam, utrum aqua cum uino in sanguinem conuertatur? Super hoc autē opiniones apud Scholasticos uariātur. Aliquibus enim videtur, quòd cum de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua; in illa duo, vinum & aqua, quę commiscentur in calice, diuina virtute mutantur: ut in hoc sacramento plena sit ueritas & figura. Alii vero tenent, quòd aqua cum uino transubstantiatur in sanguinem, cum in uinū transeat mista uino: licet physici contrarium asseuerent, qui aquam a uino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici, quòd aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris uini accidentibus circumfusa, ita quòd uini saporē assumit. quod inde conuincitur, quia si post calicis consecrationem aliud uinum mittatur in calicē: illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris uini commistum, corpori quod sub eis latet, undique circunfunditur, non madidans circumfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum uidentur afficere: quia si aqua fuerit apposita uino, uini saporem assumit. Contingit igitur, accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare: Cedit quippe natura miraculo: & uirtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconueniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cum legatur

Ioa. 21. de ipsius latere processisse: & infra. Verum inter opiniones prædictas, illa probabilior iudicatur, quæ asserit, aquam cum uino in sanguinem transmutari: ut expressius eluceat proprietas sacramenti. Nam cum aquę multæ sint populi multi, iuxta quod alibi

Isa. 37. legitur: Beati qui seminatis super omnes aquas: ideo uino aqua unitur, ut Christo populus adunetur. Per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accipimus ipsi de suo, tam insolubili nexu coniungimur ei; ut qui est unum cum patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilē unionem: ac per hoc ipso communiter mediante cum patre unū efficiamur: Pater inquit sancte, serua eos quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos: non pro his rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per uerbum eorū in me, ut & ipsi in nobis unū sint, & mundus credat quia tu me misisti. Ioa. 17.

Oratio quę dicitur in secreta in festo sancti Leonis immutata est; quia vbi dicebatur: Annue nobis Domine, vt animę famuli tui Leonis hæc prosit oblatio: hodie dicitur; vt intercessione B. Leonis, hæc nobis prosit oblatio. Et hæc mutatio contingit, quia Sancti nostris orationibus non indigent, sed nos suis. hoc dicit vsque ad finem. Abbas.

Tertio loco, fraternitas tua requisiuit, quare fuerit mutatū, quod in secreta beati Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic uidelicet: Annue nobis domine, ut animę famuli tui Leonis hęc prosit oblatio, cum in modernis sacramentariis habeatur, Annue nobis quęsumus domine, ut intercessionę beati Leonis hęc nobis prosit oblatio? Super quo respondemus, quòd cum sacrę scripturę dicat auctoritas, quòd iniuriam facit martyri qui orat pro martyre, idem est ratione consimili de aliis sanctis sentiēdum; quia orationibus nostris non indigent, pro eo quòd cum sint perfecte beati, omnia eis ad uota succedunt: sed nos potius orationibus eorū indigemus, quos (cum miseri simus) undique mala nostra perturbant. Vnde quod in plerisque orationibus continetur, prosit uel proficiat huic sancto, uel illi talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, ut ad hoc prosit, quod magis ac magis à fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent non indignū, sanctorum gloriam usque ad iudicium augmentari: & ideo ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum utrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio qua docetur, quòd defunctorū alii sunt ualde boni, & alii sunt ualde mali; alii mediocriter boni, alii mediocriter mali: vnde suffragia quę fiunt à fidelibus in Ecclesia pro ualde bonis, actiones sunt gratiarum, pro ualde malis consolationes uiuorū, expiationes uero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis tua discretio inuestiget.

IN HI-

INHIBITIO FACTA de mandato Domini Gregorii XI. ne tres hic inserti articuli de corpore Christi deinceps prędicentur sub poena excommunicationis.

Condemnatio quorundam articulorum de sacramento Eucharistiæ fratris Petri de Bonageta ordinis Fratrũ Minorũ; & quorundã aliorum facta per Gregoriũ XI.

MISERATIONE diuina Petrus sancti Eustachii, & Guillermus sancti Angeli Diaconi Cardinales, Reuerẽdis Patribus Tarracon. & Cęsaraugustan. prouinciarum, Archiepiscopis, eorumque suffraganeis; necnon Inquisitoribus hęreticæ prauitatis à sede Apostolica in ipsis prouinciis deputatis. Salutem & sinceram in domino charitatem.

Relatione religiosi fratris Nicolai Eymerici magistri in Theologia, ac in dictis prouinciis hæreticæ prauitatis inquisitoris, ad audientiam domini nostri Papæ nuper peruenit, quòd tam in vestris quàm in suffraganeorum vestrorum ecclesiis palam & publice per certos religiosos prędicati fuerũt tres articuli subsequentes in effectu.

Primus, quòd si hostia consecrata cadat, seu proiiciatur in cloacam, lutum, seu aliquẽ turpem locum, quòd speciebus remanentibus, sub eis esse desinit corpus Christi, & redit substantia panis.

Secundus, quòd si hostia consecrata à mure corrodatur, seu àbruto sumatur, quòd remanentibus dictis speciebus, sub eis desinit esse corpus Christi, & redit substantia panis.

Tertius, quòd si hostia consecrata à iusto vel à peccatore sumatur, quòd dum species dentibus teritur, Christus ad cęlum rapitur, & in ventrem hominis non traiicitur.

Supplicato igitur per ipsum inquisitorem eidem domino nostro Papæ super huiusmodi articulis, ex quorum predicatione possent scandala suscitari, salubriter prouideri: Idẽ dominus noster Papa, nobis ibidem præsentibus, viuæ vocis oraculo expresse commisit, quatenus auctoritate sua apostolica vobis mãdaremus, vt omnis moræ sublato dispendio, in dictis vestris prouinciis sub pœna excommunicationis inhiberetis; ne quis deinceps dictos articulos publice præsumat prędicare. Nos igitur Petrus & Guillermus Cardinales prædicti, huiusmodi mandatum A apostolicum cupientes exequi, vt tenemur: vobis & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus; Ne ab inde in antea dictos articulos, seu eorum alterum, sub eisdem, vel aliis verbis idem sonantibus in substantia seu in effectu, in vestris ecclesiis vel alibi palam seu publice prędicari à quoquã permittatis: & hoc sub pœna excommunicationis: qua contrarium facientes innodetis ipso facto. Notificantes vobis nihilominus simili mãdato per ipsum B dominum nostrũ Papam nobis facto, quòd idem dominus noster Papa Fratri Ioanni de Latone ordinis fratrum minorũ, qui aliquos de dictis articulis in vestris ecclesiis frequenter recitando prædicauerat, inhiberi fecit sub pœna excommunicationis, ne dictos articulos de cętero publice prædicare pręsumat. In quorum omnium testimoniũ, sigilla nostra præsentibus duximus imponenda. Datum apud Villam nouam Auinion. diœcesis die viii. mensis Augusti. Anno domini, Millesimo tricentesimo septuagesimo C primo, Inditione nona; Pontificatus sanctissimi in Christo patris domini, domini nostri Gregorii diuina prouidẽtia Papæ XI. Anno primo.

SYMBOLVM APOSTOLORVM.

CREDO in Deum, patrẽ omnipotentem, Creatorem cęli & terrę: Et in Iesum Christum, filium eius vnicum, do- D minum nostrum: Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine, passus sub Pôtio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus: Descendit ad inferos; tertia die resurrexit à mortuis; Ascendit ad cęlos: sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis: inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum; car- E nis resurrectionem, vitam æternam. Amen.

Vide catechismũ Pii V. iussu editum & epist. 13. Leon. papa I. in 1. volu. conc. gen. fol. 741.

SYMBOLVM SANCTORVM Patrum.

CREDO in vnum Deum, patrem omnipotentem, factorem cæli & terrę, visibilium omnium & inuisibilium. Et in vnum dominum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum. Et ex patre natum, ante omnia secula, Deum de

Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantialem patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cęlis. Et incarnatus est de spiritu sancto, ex Maria Virgine: & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis: sub Pontio Pilato passus & sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum scripturas. Et ascendit in cælum: sedet ad dexteram patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in spiritum sanctum dominum, & viuificantem: qui ex patre filioque procedit. Qui cum patre & filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per prophetas. Et vnam sanctam catholicam, & apostolicam ecclesiam. Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi. Amen.

REGVLA FIDEI BEATI Athanasii Episcopi ab Ecclesia approbata.

Vide To. 4. Cõc. in Decretis Eugenii. f. 496.

Quicunque vult saluus esse, ante omnia opus est vt teneat catholicam fidem. Quam nisi quisque integrã inuiolatamque seruauerit: absque dubio in æternũ peribit. Fides autem catholica hęc est: vt vnũ Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur. Neque confundentes personas: neque substantiam separantes. Alia est enim persona patris, alia filii, alia spiritus sancti. Sed patris, & filii, & spiritus sancti vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas. Qualis pater, talis filius, talis spiritus sanctus. Increatus pater, increatus filius, increatus spiritus sanctus. Immensus pater, immensus filius, immensus spiritus sanctus. Aeternus pater, æternus filius, æternus spiritus sanctus. Et tamen nõ tres ęterni, sed vnus æternus. Sicut non tres increati, nec tres immensi: sed vnus increatus, & vnus immensus. Similiter omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens spiritus sanctus. Et tamen non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens. Ita deus pater, deus filius, deus spiritus sanctus. Et tamen non tres dii, sed vnus est deus. Ita dominus pater, dominus filius, dominus spiritus sanctus. Et tamen non tres domini,

A sed vnus est dominus. Quia sicut sigillatim vnamquamque personam deum ac dominum confiteri Christiana veritate compellimur: Ita tres deos aut dominos dicere, catholica religione prohibemur. Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius à patre solo est, non factus, nec creatus: sed genitus. Spiritus sanctus à patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus: sed procedens. Vnus ergo pater, non tres patres: vnus filius, non tres filii: vnus spiritus sanctus, non tres spiritus sancti. Et in

B hac trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius, aut minus: sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coęquales: Ita vt per omnia, sicut iam supra dictum est, & vnitas in trinitate, & trinitas in vnitate veneranda sit. Qui vult ergo saluus esse, ita de trinitate sentiat. Sed necessarium est ad æternã salutem, vt incarnationem quoque domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Est ergo fides recta, vt credamus & confiteamur;

C quia dominus noster Iesus Christus Dei filius, deus & homo est. Deus est ex substantia patris ante secula genitus, & homo est ex substantia matris, in seculo natus. Perfectus deus, perfectus homo: ex anima rationali & humana carne subsistens. Aequalis patri secundum diuinitatem: minor patre secundum humanitatem. Qui licet deus sit & homo, non duo tamen: sed vnus est Christus. Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnẽ: sed assumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino non confusione

D substantiæ, sed vnitate personæ. Nam sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita deus & homo vnus est Christus. Qui passus est pro salute nostra: descendit ad inferos: tertia die resurrexit à mortuis. Ascendit ad cælos: sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, & reddituri sunt de factis propriis rationem. Et qui bona egerunt,

E ibunt in vitam ęternam: qui vero mala, in ignem æternum. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit.

Habetur in Tom. 9 operũ D. Hier. Romæ impress. epist. 17.

CONFESSIO FIDEI Beati Hieronymi Presbyteri.

CREDIMVS in Deum patrẽ omnipotentem, cunctorum visibilium & inuisibilium conditorem. Credimus & in dominum nostrum Iesum Christum, per quem creata sunt omnia: verum Deum vnigenitum, & verum Dei filium: nõ factum aut adoptiuum, sed genitum & vnius cum patre substantiæ, quod Greci dicunt ὁμοούσιον: atque ita per omnia æqualẽ Deo patri, vt nec tempore, nec gradu, nec potestate possit esse inferior: tantumque confitemur esse illum qui est genitus, quantus est ille qui genuit. Non autem quia dicimus genitum à patre filium diuina & ineffabili generatione, aliquod ei tempus ascribimus: sed nec patrem aliquando cœpisse, nec filiũ. Nec enim aliter confiteri possumus æternũ patrem, nisi confiteamur etiam coæternum filiũ. Ex filio enim pater dicitur, & qui semper pater fuit, semper filium habuit. Credimus & in spiritũ sanctũ, verũ Deum, ex patre & filio procedẽtem, æqualem per omnia patri & filio, voluntate, potestate, æternitate, substantia. Nec est prorsus aliquis in trinitate gradus, nihil quod inferius superiusue dici possit: sed tota deitas sui perfectione æqualis est, vt exceptis vocabulis, quę proprietatem personarum indicant, quicquid de vna persona dicitur, de tribus dignissime possit intelligi. Atque vt cõfundẽtes Arriũ, vnam eandẽque dicimus trinitatis esse substantiã, & vnum in tribus personis fatemur Deum: ita impietatem Sabellii declinantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus, non ipsum sibi patrem, ipsum sibi filium, ipsum sibi spiritum sanctum esse dicentes: sed aliam patris, aliam filii, aliam spiritus sancti esse personam. Non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, idest, personas, velut Græci exprimunt hypostases, hoc est, subsistentias confitemur. Nec pater filii, aut spiritus sancti personam aliquando excludit: nec rursus filius, aut spiritus sanctus, patris nomen personãque recipit, sed pater semper pater est, filius semper filius est, spiritus sanctus semper spiritus sanctus est. Itaque substantia vnũ sunt, personis ac nominibus distinguũtur. Ipsum autem Dei filium, qui absque initio æternitatem cum patre & spiritu sancto possidet, dicimus in fine seculorum perfectum naturę nostrę hominem suscepisse ex Maria sem-

A per virgine, & Verbum carnem esse factum assumendo hominem, non permutãdo deitatem: nec, vt quidam sceleratissime opinantur, spiritum sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute creatoris operatum. Sic autem cõfitemur in Christo vnã filii esse personam, vt dicamus duas esse perfectas atque integras substantias, idest, deitatis & humanitatis, quæ ex anima continetur & corpore. Atq; vt condemnamus Photinum, qui solum & nudum in Christo hominem confitetur: ita anathematizamus B Apollinarem, & eius similes, qui dicunt Dei filium minus aliquid de humana suscepisse natura: & vel in carne, vel in anima, vel in sensu assumptum hominẽ, his propter quos assumptus est, fuisse dissimilem, quem absq; sola peccati macula, quæ naturalis non est, nobis confitemur fuisse conformem. Illorũ quoq; similiter execramur blasphemiã, qui nouo sensu asserere conãtur, à tẽpore susceptæ carnis omnia quæ erant deitatis, in hominem demigrasse; & rursum quæ erant hu- C manitatis, in Deum esse transfusa, vt quod nulla vnquàm hæresis dicere ausa est, videatur hac confusione vtraque exinanita, substantia deitatis scilicet & humanitatis, & à proprio statu in aliud esse mutata, qui tam Deum imperfectum in filio, quàm hominẽ confitentur, vt nec Deum verum, nec hominem tenere credantur. Nos autem dicimus susceptũ ita à Dei filio passibile nostrũ corpus, vt deitas impassibilis permaneret. D Passus est enim Dei filius non putatiue, sed vere, omnia quæ scriptura testatur, idest, esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, & cætera huiusmodi. Secundum illud passus est, quod pati poterat, idest, non secundum illam substãtiam quę assumpsit, sed secundum illam quæ assumpta est. Ipse enim Dei filius secundum suam deitatem impassibilis est vt pater, incomprehensibilis vt pater, inuisibilis vt pater, incõmutabilis vt pater: & quamuis propria persona filii, idest, Dei verbum susceperit passibilem hominem, E ita tamen eius habitatione secundum suam substantiam deitas verbi nihil passa est, vt tota trinitas: quam impassibilem confiteri necesse est. Mortuus est ergo Dei filius secũdum scripturas, iuxta illud quod mori poterat. Resurrexit tertia die. Ascendit in cęlũ: sedet ad dexteram Dei patris, manente ea natura carnis, in qua natus & passus est, in qua etiam resurrexit. Nõ enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata, & in æternũ cum deitate mansura. Accepta ergo

a patre omnium potestate, quæ in cælo sunt & in terra, venturus est ad iudicium viuorũ & mortuorum, vt & iustos remuneret, & puniat peccatores. Resurrectionem etiã carnis ita confitemur & credimus, vt dicamus nos in eadem, in qua nunc sumus, veritate membrorum esse reparandos, qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuum permansuros. Vnam esse vitam sanctorum omnium, sed præmia pro labore diuersa. Econtrario pro modo delictorũ, peccatorum quoque esse supplicia. Baptisma vnũ tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in maioribus, asserimus esse celebrandum. Hominem si post baptismum lapsus fuerit, per pœnitentiam credimus posse saluari. Nouum & vetus testamentum recipimus in eo librorum numero, quẽ sanctæ catholicæ Ecclesiæ tradit auctoritas. Animas à Deo dari credimꝰ, quas ab ipso factas dicimus, anathematizantes eos, qui animas quasi partem diuinę dicunt esse substantiæ. Eorum quoque condemnamus errorẽ, qui eas vel ante peccasse, vel in cęlis conuersatas fuisse dicũt, quàm in corpora mitterentur. Execramur etiam eorum blasphemiã, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo pręceptum esse: & mandata Dei, non a singulis, sed ab omnibus in commune posse seruari: vel qui primas nuptias cum Manichæo, aut secundas cum Cataphrygis damnant. Anathematizamus etiã illos, qui Dei filium necessitate carnis mentitum esse dicunt, & eum propter assumptũ hominem, non omnia facere potuisse quæ uoluit. Iouiniani quoque damnamus hæresim, qui dicit nullam in futuro meritorũ esse distantiam, nosque eas ibi habituros esse virtutes, quas hic habere neglexerimus. Liberum sic confitemur arbitriũ, vt dicamus nos semper Dei indigere auxilio, & tam illos errare, qui cũ Manichæo dicunt hominẽ peccatũ vitare non posse, quàm illos qui cũ Ioniniano asserũt hominẽ non posse peccare. Vterq; n. tollit arbitrii libertatẽ. Nos vero dicimus hominem semper & peccare & nõ peccare posse, vt sẽp nos liberi cõfiteamur esse arbitrii. Hęc fides est, Papa beatissime, quã in Ecclesia catholica didicimus, quãq; sẽper tenuimus & tenemus. In qua si minus perite, aut parũ caute aliqd forte positũ est, emẽdari cupimus à te, q. Petri & fidẽ & sedẽ tenes. Sin aũt hęc nostra cõfessio, apostolatꝰ tui iudicio cõprobatur, qcũq; me maculare voluerit, se imperitũ vel maleuolũ, vel etiam non catholicũ, nõ me hęreticũ cõprobabit.

A

EX DIVO AVGVSTINO in libro de fide ad Petrum Diaconum.

Habetur in tom. 3. operum D. Aug.

Quadraginta capitula ad Regulam verę fidei pertinentia.

EPISTOLAM, fili Petre, tuę charitatis accepi, in qua te significasti velle Hierosolymam pergere, & postulasti te litteris nostris instrui, quam B debeas in illis partibus veræ fidei regulam tenere: vt nullus tibi possit sensus hæreticæ subrepere falsitatis: & infra.

Vnus Deus. *Cap.* 1.

Firmissime itaque tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnum esse naturaliter Deum, in cuius nomine baptizati sumus. Cum enim aliud nomen sit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus. hoc est vtique vnum naturę nomen C horum trium, quod dicitur Deus, qui dicit in Deuteronomio: Videte, quoniam ego sum Deus, & non est alius præter me, & de quo dicitur: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est: & dominũ Deum tuũ adorabis, & illi soli seruies.

Deute. 6. *Matth. 4.*

Dominus. *Cap.* 2.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, id est, sanctam Trinitatem, esse solum naturaliter verum Deum Dominum: quia quum D tres deos nobis colere non liceat, nisi vnum solum verum Deũ: tamen sicut Pater verus Deus dicitur, testante Apostolo, qui ait: Conuersi estis ad Deũ à simulachris, seruire Deo viuo, & vero, & expectare Filium eius de cælis, quẽ suscitauit à mortuis Iesum: ita quoque Filium verum Deũ Ioannes cõmendat Apostolus, dicens: Scimus, quia filius Dei venit, & dedit nobis intellectum, vt cognoscamus verũ Deum: & simus in vero Filio eius Iesu Christo: hic est, verus Deus, & E vita ęterna. Qui vtique quoniã verus Deus est, etiã veritas est, sicut ipse nos edocet, dicens: Ego sum via, veritas & vita. De Spiritu quoq; sancto Ioãnes Apostolus ait: Quia Spiritus est veritas. Et vtique non potest naturaliter verus Deus nõ esse, qui veritas est. Quem etiã Deũ Paulus Apostolus cõfitetur dicens: Mẽbra vestra templũ sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quẽ habetis a Deo, & nõ estis vestri. Empti.n.estis pretio magno, glorificate & portate Deũ in corpore vestro.

1. Thes. 1 *1. Ioa. 5.* *Ioan. 14.* *1. Cor. 6.* *1. Cor. 5.*

Sem-

Sempiternus. Cap. 3.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, id est sanctam Trinitatem vnum verum Deũ sine initio sempiternum esse, propter quod
Ioan. 1. scriptum est. In principio erat verbum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Hæc denuo sempiternitas in-
Psal. 73. timatur in Psalmo, vbi dicitur: Deus autem
Rom. 1. Rex noster ante secula: & alio loco. Sempiterna quoque eius virtus & diuinitas.

Incommutabilis. Cap. 4.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, sanctam Trinitatem, solum verum Deum; sicut æternum: ita solum naturaliter incommutabilem esse. Hoc enim significat, cum
Exod. 3. dicit famulo suo Moysi. Ego sum qui sum.
Psal. 101 Huic in Psalmo dicitur: In principio domine terram fundasti, & opera manuum tuarũ sunt cæli. Ipsi peribũt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent. Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

Omnium Creator. Cap. 5.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, sanctam Trinitatem solum verum Deũ, rerum omnium esse, visibilium & inuisibiliũ,
Psa. 145 creatorem. De quo in Psalmis dicitur: Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in domino Deo ipsius, qui fecit cælũ & terrã, mare, & omnia quæ in eis sunt. De quo
Rom. 11. etiam Apostolus dicit: Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorum.

Tres personæ. Cap. 6.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, vnam quidem esse naturam, tres vero esse personas.
Matt. 17. Patremque solũ esse, qui dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, & filium solum esse, super quem illa vox solius patris sonuit, quando in Iordane secundum hominem baptizatus est, & hunc esse vnigenitum, qui carnem solus accepit, & Spiritum sanctum Patris, & Filii, solum esse qui in specie columbæ super Christum ba-
Matth. 3. ptizatum, & ascendentem de aqua, descen-
Act. 1. dit: & quinquagesimo die post resurrectionem Christi fideles in vno loco positos, in linguarum ignearum visione, adueniens, repleuit. Illam vero vocem, quam solus locutus est Deus Pater: & illam carnem, qua so-

A lus homo factus est, vnigenitus Deus: & illã columbam, in cuius specie Spiritus sanctus super Christum descendit: illasque linguas igneas, in quarum visione fideles vno loco constitutos repleuit, opera esse totius Trinitatis, id est, vnius Dei, qui fecit omnia in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia.

Filius, Spiritus amborum. Cap. 7.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, solum Deum filium, id est, vnam ex Trini-
B tate personam, solius Dei Patris esse filium. Spiritum vero sanctum, ipsum quoque vnã ex Trinitate personam, nõ solius Patris, sed simul & Patris & Filii esse Spiritum. Ostendens enim Deus filium solum esse de Patre genitum, ait: Sic enim Deus dilexit mundũ, Ioan. 3.
vt Filium suum vnigenitum daret. Et paulò post: Qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti Filii Dei. Spiritum vero sanctum & Patris & Filii esse spiritum, Apostolus docet, qui ait:
C Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, Rom. 8.
si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Et sequitur: Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius.

Semper procedens ab vtroque. Cap. 8.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, eũdem Spiritum sanctum, qui Patris & Filii vnus Spiritus est, de Patre & Filio procedere. Dicit enim Filius: Cum venerit Spiritus veritatis, qui à Patre procedit, vbi suũ Ioan. 15.
D Spiritum esse docuit, quia ipse est veritas. De Filio quoque procedere Spiritum sanctum, prophetica atq; Apostolica nobis doctrina commendat. Isaias enim dicit de Filio: Percutiet terram virga oris sui, & Spiri Isaiæ 11.
tu labiorum suorum interficiet impium. De quo & Apostolus ait: Quem interficiet Dominus Iesus spiritu oris sui. Quem etiam ipse 2. Thes. 2
vnigenitus Dei filius spiritum oris sui esse significans: post resurrectionem suam insufflans in discipulos, ait: Accipite Spiritum Ioan. 20.
E sanctũ. De ore vero Domini Iesu ait Ioannes in Apocalypsi: Quia gladius vtraq; parte acutus procedebat. Ipse vero spiritus oris Apoc. 1.
eius, ipse est gladius, qui de ore eius ꝓcedit.

Deus immensus virtute non mole. Cap. 9.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deũ, immẽsum esse, virtute nõ mole, & omnẽ creaturam spiritualem atque corporalem virtute eius & præsentia contineri. Dicit enim Deus pater: Cælũ & terrã Iere. 23.
ego impleo. Dicitur ergo de sapientia Dei, Sap. 8.
qui

quę Filius eius est: quia attingit à fine vsque A
ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.
De Spiritu quoque sancto legimus:
quia Spiritus Domini repleuit orbem ter-
Sap. 1. rarum. Et Dauid Propheta dicit: Quo ibo
Psal. 138 à Spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam?
Si ascendero in cælum, tu illic es; & si de-
scendero in infernum, ades.

Solus filius incarnatus. Caput. 10.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites,
vnam ex trinitate personam, id est Deū,
filium, qui de natura Dei patris solus natus B
est: & vnius eiusdemque naturę cum Patre
est, ipsum in Spiritu, in plenitudine tempo
Galat. 4. ris secundum susceptionem formę seruilis,
voluntarie, in virgine conceptum, & de vir-
gine natum: verbum carnem factum: ip-
sumque esse, qui essentialiter natus est de Pa
tre, & essentialiter conceptus natusque est
de Virgine: Ipsumque vnum esse, & vnius
naturę cum Patre, & vnius naturę cum Vir-
Prou. 8. gine, qui ait de Deo Patre: Ante secula fun
dauit me, & ante omnes colles genuit me. C
De quo etiam dixit Apostolus, quia cum
Gal. 4. venit plenitudo temporis, misit Deus filium
suum, natum ex muliere, factum sub lege.

Verus Deus, Verus homo. Caput. 11.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites,
Iesum Christū filium Dei, sicut de Deo
Patre, plenum perfectumque Dominum,
sic de Maria Virgine, plenum perfectumq;
hominem genitum, id est, Verbum Domi-
num, habentem scilicet sine peccato veram D
nostri generis carnem, & animam rationa-
bilem. Quod ipse Dei filius euidenter osten
Luca 24 dit, dicens de carne sua: Palpate, & videte,
quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut
me videtis habere. Animam quoque se ha-
Ioan. 10. bere, his verbis ostendit: Propterea me Pa
ter diligit, quia ego pono animam meam,
& iterum sumam eam. Intellectum quoq;
animę se habere ostendit in eo quod dicit:
Matt. 11. Discite à me quia mitis sum & humilis cor- E
de. Et de ipso Deus per Prophetam dicit:
Esa. 25. Ecce intelliget puer meus, & exaltabitur, &
eleuabitur, & sublimis erit valde. Nam &
beatus Petrus secundum sancti Dauid Pro-
phetiam in Christo carnem atque animam
confitetur. De ipso enim loquens beatus
Act. 2. Petrus ait. Propheta igitur cum esset, & sci-
ret quia iureiurando iurasset illi Deus, de
Psal. 131 fructu lumbi eius sedere super sedem eius,
prouidēs locutus est de resurrectione Chri-
Psal. 15. sti, quia neque derelicta est anima eius in
inferno, neque caro eius vidit corruptionē.

Vnum verbum fecit omnia tempora, dedit legem, factus sub lege. Caput. 12.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites,
vnum atque ipsum esse Deum verū ver-
bum, qui cum patre Deo & Spiritu sancto,
Deo fecit omnia tempora, & in monte Sy-
na legem dedit Moysi ordinatam per ange- Exo. 20.
los, & ipsum verbum Deum carnem factum & 21.
qui veniente plenitudine temporis missus à
Patre & Spiritu sancto, solus factus est, ex Galat. 4.
muliere quam fecit: solus factus est sub le-
ge, quam dedit.

Vnus inconfusus & inseparabilis. Caput. 13.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites,
Dei verbi quod caro factum est, duas na
turas inconfusibiliter atque inseparabiliter
permanere: vnam veram diuinam quā ha-
bet communem cum patre, secūdum quam
dicit, Ego & pater vnum sumus: Et qui vi- Ioan. 10.
det me, videt & patrem: &, ego in patre, & Ioan. 14.
pater in me est, secundum quam cum Apo- Ibidem.
stolus dixit, splendorem glorię & figuram Hebr. 1.
substantiæ Dei: alteram veram humanam,
secūdum quam ipse Deus incarnatus dicit,
Pater maior me est. Ioa. 14.

Vna persona. Caput. 14.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites,
Deum verbum carnem factum: vnā ha
bere diuinitatis suę carnisque personam.
Deus enim verbum plenam naturam huma
nam, ita sibi veraciter vnire dignatus est: &
permanente diuinitate sua, ita verbum caro
factum est; vt quamuis naturaliter non hoc
sit verbum quod caro, quia duarum natu-
rarum veritas manet in Christo: secundum
vnam tamen personam idem verbum caro
ab ipso fieret maternę conceptionis initio.
Deus enim verbum, non accepit personam
hominis, sed naturam: & in æternam per-
sonam diuinitatis, accepit temporalem sub
stantiam carnis. Vnus est ergo Christus ver
bum caro factum: qui & ex patribus secun-
dum carnem, & super omnia Deus benedi-
ctus in secula vnus est Iesus. Cui & pater di Psal. 109
cit: Ex vtero ante luciferū genui te. Vbi si-
gnificatur ante omne tēpus sine initio ęter-
na natiuitas. De quo & Euangelista dicit,
Quia vocatum est nomen eius Iesus: quod Luce 2.
dictum est ab Angelo priusquam in vtero
conciperetur.

Ver-

Verbum Conceptum. Cap. 15.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, nõ carnem Christi sine diuinitate conceptã in vtero Virginis, priusquam susciperetur à Verbo: sed ipsum verbum Deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnẽ verbi Dei incarnatione conceptam.

Dei verbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium. Cap. 16.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, ipsum vnigenitum Deum verbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium, & hostiam Deo in odorem suauitatis: cui cum Patre & Spiritu sancto, à Patriarchis & Prophetis, & Sacerdotibus tẽpore veteris testamenti animalia sacrificabantur: & cui nũc, id est, tempore noui testamẽti cum Patre & Spiritu sancto, cum quibus illi est vna diuinitas, sacrificiũ & panis & vini in fide & charitate sancta Catholica Ecclesia per vniuersum orbem terræ offerre non cessat. In illis enim carnalibus victimis significatio fuit carnis Christi, quam pro peccatis nostris ipse sine peccato fuerat oblaturus, & sanguinis, quem erat effusurus, in remissionem peccatorum nostrorum. In isto autem sacrificio gratiarum actio atque cõmemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit: & sanguinis, quem pro nobis idem Deus effudit.
Act. 20. De quo beatus Paulus dicit in Actibus Apostolorum: Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. In illis ergo sacrificiis quid nobis esset donandum, figurate significabatur: in hoc sacrificio quid nobis iam donatum sit, euidenter ostenditur. In illis sacrificiis prænuntiabatur Filius Dei, pro impiis occidendus: in hoc autem pro impiis annun-
Rom. 5. tiatur occisus. Testãte Apostolo, quia Christus, dum adhuc essemus infirmi secundum tempus, pro impiis mortuus est. Et quia cũ inimici essemus, reconciliati sumus Deo, per mortem filii eius.

Verbum semper habet veram carnem. Cap. 17.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, verbum carnem factum, eandem humanam carnem semper veram habere, qua de Virgine verbum Deus natus est, qua crucifixus & mortuus est, qua resurrexit, & in cælum ascendit, & in dextera Dei sedet, in qua etiam venturus est iudicare vi-
A uos & mortuos. Propter quod ab Angelis Apostoli audierunt: Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Et beatus Ioannes ait: Ecce veniet cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eũ crucifixerunt, & videbit eũ omnis tribus terræ. *Act. 1.* *Apoc. 1.*

Natura omnia bona. Cap. 18.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum, id est, Patrem & Filium & Spiritum sanctũ esse naturaliter sum-
B mum atque incommutabile bonum, & ab ipso creatas esse omnes naturas. Bonas quidem, quia à summo bono factæ sunt: sed mutabiles, quia de nihilo factæ sunt. Nullamque esse malam naturam, quia omnis natura, inquantum natura est, bona est. Sed quia in ea bonum & minui & augeri potest: in tantum mala dicitur, in quantum bonum eius minuitur. Malum enim nihil aliud est, nisi priuatio boni. Vnde constat geminum esse creaturæ rationalis malum, id est, vnũ,
C quo voluntarie ipsa deficit à summo bono creatore suo: alterum quo inuita punietur ignis æterni supplicio. Illud passura iuste, quia hoc admisit iniuste. Et quę ordinem in se non seruauit diuinæ institutionis, ordinẽ non effugiet diuinæ vltionis.

Nihil præter Deum eiusdem esse naturæ. Cap. 19.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, neque angelos, neque quamlibet aliã crea-
D turam eiusdem naturæ esse, cuius est secundum naturalem diuinitatem suam, summa Trinitas, qui est vnus naturaliter Deus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Neq; enim vnius naturæ esse poterant, ille qui fecit, & ea quæ fecit.

De immutabili & mutabili. Cap. 20.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnẽ creaturã naturaliter mutabilẽ à Deo
E incommutabili factam: nec tamen posse iam quamlibet angelorum sanctorum creaturã in deterius commutari, quia sic acceperunt æternam beatitudinem, qua Deo stabiliter perfruuntur, vt ea carere non possint. Sed hoc ipsum quod ab illo statu beatitudinis, in quo sunt beati, mutari in deterius nullatenus possunt, non eis naturaliter insitum: sed postquam creati sunt, gratiæ diuinę largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles fierent: nunquam de eorum cõsortio diabolus & eius angeli cecidissent.

De

De differentia rationalis & irrationalis. Cap. 21.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, in omni creatura, quam spiritualem atque corpoream summa Trinitas fecit, solos spiritus angelicos & humanos intelligendi facultatem diuinitus accepisse. Cæteros verò spiritus brutorũ animalium rationalem intelligentiam non accepisse: & ob hoc omnino habere non posse. Propter quod dicitur
Psal. 31. hominibus: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Et ideo nec animas pecorũ in homines, nec animas hominum in pecora posse aliquando transire.

B

De Libero arbitrio. Cap. 22.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, primos homines, id est, Adam & mulierem eius bonos & rectos, & sine peccato creatos esse cum libero arbitrio, quo possent si vellent, Deo semper humili & bona voluntate seruire, atque obedire: quo arbitrio etiam possent si vellent, propria voluntate peccare: eosque non necessitate, sed propria voluntate peccasse: illoque peccato sic in deterius mutatam humanam naturã, vt non so-
Rom. 9. lum in ipsis primis hominibus per peccatũ mors obtineret regnũ, sed etiam in omnes homines transiret peccatum, mortisque dominium.

De originali peccato, eiusque remedio. Cap. 23.

De cons. di. 4. c. firmissime. Conc. Trident. sess. 5. Decr. de peccato orig. Ephes. 2. 1. Tim. 2.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem hominem qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum, mortique subiectum, & ob hoc natura iræ filiũ nasci, de quo dicit Apostolus: Eramus enim & nos natura filii irę, sicut & cæteri. A qua ira nullus liberatur, nisi per fidẽ mediatoris Dei & hominũ, hominis Iesu Christi, qui sine peccato conceptus, sine peccato natus, sine peccato mortuus, peccatũ pro nobis factus est, id est, sacrificium factus est pro peccatis nostris. In veteri quippe testamento peccata dicebantur sacrificia, quæ pro peccatis offe-
Ioan. 1. rebantur. In quibus omnibus fuit significatio Christi, quia ipse est agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

Pœna paruulorũ defunctorũ sine Baptismo. Cap. 24.

De cõsec. di. 4. c. firmissime.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, nõ solum homines iam ratione vtentes, ve-

A rumetiam paruulos, qui siue in vteris matrũ viuere incipiunt, & ibi moriuntur: siue iam de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti de hoc seculo transeunt, ignis ęterni supplicio sempiterno puniẽdos: quia & si peccatum proprię actionis nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem, carnali conceptione & natiuitate traxerunt.

Magi. sent. & Expositores in 2. sent. dist. 33. Soto de Nat. & grat. lib. 1. c. 14.

De Iudicio. Cap. 25.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, ideo Christũ Filiũ Dei ad iudicãdos viuos mortuosq; venturum, vt homines quos hic dono gratiæ suę gratis iustificat per fidẽ, & eisdẽ iustificatis in fide & charitate sanctę matris Ecclesiæ vsque in finem perseuerantiam donat, in suo aduentu resuscitet, glorificet, & secundum promissionem suã æquales sanctis angelis faciat, & ad eũ statũ perducat, in quo perfecte, quantũ vnicuiq; do-
C nat Deus, boni sunt: & ab ipsa perfectione mutari deinceps nõ possunt. Vbi diuersa erit sanctorum gloria, sed vna erit omnium vita æterna. Diabolum verò & angelos eius in *Matt. 25.* ignem æternum à Christo esse mittendos: vbi nunquam carebunt pœna, quam eis præparauit diuina iustitia. Cũ ipso diabolo impios & iniquos homines, de quibus scriptura dicit; Imitãtur ante aliũ qui sunt ex par- *Sap. 2.* te illius, pro eo quod eum in malis operibus
D imitati sunt: & ante finẽ præsentis vitæ congruam pœnitentiam nõ egerint, resumptis corporibus supplicio ęternæ combustionis arsuros.

Ante finem præsentis vitę pœnitentiam agendam. Cap. 26.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnibus hominibus, & bonis & malis resurrectionem carnis in aduẽtu Domini futurã esse communem: retributionem verò iusti-
E tiæ Dei esse bonis malisque dissimilem: secundum quod Apostolus ait, quia omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur. *1. Cor. 15* Mutabuntur autem iusti, qui ibunt in vitam æternam: Quod Apostolus ostendit dicens: Et mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Et ostendens quæ erit ipsa immutatio, adiecit: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. In eorum corporibus fiet, quod ipse Apostolus ait, Semi- *Ibidem.*
natur

natur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Quod propterea dixit, non quia ipsum corpus spiritus erit, sed quia viuificante spiritu immortale, atque incorruptibile permanebit. Sic autem tunc dicitur spirituale corpus, cum non spiritus sit, sed permaneat corpus, sicut nunc animale dicitur, cum tamen inueniatur anima non esse, sed corpus.

De Martyrio, & Pœnitentia, & Baptismo. Cap. 27.

15. q. c. 1. firmissime. Firmissime tene, & nullatenus dubites, exceptis illis qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum accepturum vitam æternam, qui nō hic à malis suis fuerit per pœnitentiam fidemque cōuersus: et per Sacramentum fidei & pœnitentiæ, id est, per baptismum liberatus. Et maioribus quidem necessarium est, & pœnitentiam de malis suis agere, & fidem catholicam secundum regulam veritatis tenere, & Sacramentum baptismatis accipere. Paruulis verò qui nec propria voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter trahūt, agere possunt, Sacramentum fidei, quod est Sanctū baptisma, quādiu rationis ætas eorū capax esse non potest, sufficere ad salutem.

De gratia pœnitentiæ. Cap. 28.

Conc. Triden. sess. 6. can. 3. Firmissime tene, & nullatenus dubites, neminem hic hominum posse pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit, & gratuita miseratione conuerterit. Apostolus enim dicit. Ne fortè det Deus illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem: & resipiscant à diaboli laqueis. 2. Tim. 2

De gratia obedientiæ. Cap. 29.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, posse quidem hominem, quem nec ignorantia literarum, nec aliqua prohibet imbecillitas, vel aduersitas, verba sancta legis & euangelii siue legere, siue ex ore cuiusquam prædicatoris audire, sed diuinis mandatis obedire neminem posse, nisi quē Deus gratia sua preuenerit: vt quod audit corpore, etiā corde percipiat, & accepta diuinitus bona voluntate, atque virtute, mandata Dei facere & velit & possit. Neq; enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus: quia etiam operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate. 1. Cor. 3. Philip. 2

Deum incommutabiliter omnia nosse. Cap. 30.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili non solum præterita, sed etiam futura omnia incommutabiliter esse notissima, cui dicitur: Qui occultorū es cognitor, qui scis omnia antequam fiant. Dan. 13.

De scientia. Cap. 31.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, trinitatem Deum incommutabilem, rerum omnium, atque operum tam suorum quàm humanorum certissimum cognitorē: & ante omnia secula scire quibus esset per fidem gratiam largiturus: sine qua nemo potuit ab initio mundi, vsque in finem à reatu peccati tam originalis quàm actualis absolui. Quos enim Deus præsciit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filii eius. Rom. 8.

De prædestinatione. Cap. 32.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnes quos vasa misericordiæ gratuita bonitate Deus fecit, ante cōstitutionē mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos à Deo: neque perire posse aliquem eorū quos Deus prædestinauit ad regnum cælorū: nec quemquam eorum quos Deus non prædestinauit ad vitam vlla posse ratione saluari. Prædestinatio enim illa gratuita donationis est præparatio: qua nos Apostolus ait prędestinatos in adoptionem filiorū Dei per Iesum Cristum in ipsum. Ephe. 1

Extra ecclesiam non prodesse baptisma. Cap. 33.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Sacramentum baptismatis, non solum intra Ecclesiam Catholicā, sed etiam apud hæreticos, qui in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti baptizant, esse posse: sed extra Ecclesiam Catholicam prodesse non posse. Immo sicut intra Ecclesiam recte credentibus per Sacramentum baptismi cōferri salutem: sic extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, eodem baptismate cumulari pernitiem. Tantum .n. valet ecclesiasticæ societatis vnitas ad salutē, vt baptismo non saluetur, cui nō ibi datur vbi oportuit vt detur. Inesse tamen homini baptismū etiam extra Ecclesiam baptizato, sed ad iudicium inesse separato. Sed quia manifestū est vbicūque datū fuerit hoc baptisma semel esse dandum: ideo etsi ab hęreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti fuerit datū, venerabiliter agnoscēdum, & ob hoc nullatenus iterandum. Saluator enim ait: Qui semel lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. Ioan. 13.

F De

De eodem. Cap. 34.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, omnem extra Ecclesiam Catholicam baptizatũ participem fieri non posse vitæ æternæ, si ante finem vitę huius catholicæ nõ fuerit redditus atque incorporatus Ecclesiæ. 1. Cor. 13 Quia si habeã, inquit Apostolus, omnẽ fidẽ & nouerim omnia sacramenta, charitatẽ autẽ nõ habeã, nihil sum. Gen. 7. Nã in diebus diluuii, neminẽ legimus extra arcã potuisse saluari.

De hæreticis & schismaticis. Cap. 35.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, non solum omnes paganos, sed & omnes Iudęos, hęreticos atque schismaticos, qui extra Ecclesiam Catholicam finiunt vitam, Matt. 25 in ignem æternum ituros, qui paratus est diabolo & angelis eius.

De eodem. Cap. 36.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, quẽlibet hęreticum siue schismaticũ, in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesię Catholicę non fuerit aggregatus, quantascunque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari. Omni enim homini, qui Ecclesię non tenet vnitatem, neque baptismus, neq; eleemosyna, quamlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutẽ, quãdo in eo vel hęretica vel schismatica prauitas perseuerat, quę ducit ad mortem.

De Catholicis criminosis. Cap. 37.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, non omnes qui intra Ecclesiam Catholicam baptizantur, accepturos esse vitã ęternam, sed eos qui percepto baptismate recte viuunt: id est, qui se abstinuerunt à vitiis & concupiscentiis carnis. Regnum enim cęlorum sicut infideles hęretici atque schismatici non habebũt: sic Catholici criminosi possidere non poterunt.

De necessitate Remissionis. Cap. 38.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, etiam iustos atque sanctos homines, exceptis his qui baptizati paruuli mortui sunt, sine peccato hic neminem viuere posse: semperque omni homini esse necessariũ, & peccata sua vsque in finem vitæ pręsentis eleemosynis diluere, & remissionem humiliter à Deo ac veraciter postulare.

De Escis & Nuptiis. Cap. 39.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam Dei bonam esse, & A nihil reiiciendum quod cum gratiarũ actione percipitur. Et Dei seruos qui à carnibus 1. Tim. 4. aut vino se abstinent, non tanquam immunda, quia à Deo facta sunt, respuere; sed à fortiori cibo & potu pro sola castigatione corporis abstinere. Nuptias quoque diuinitus institutas & benedictas. Et melius quidem esse, si quisquam sine coniugio sit, vt liberius atque plenius cogitet, quę sunt Dei, quomodo placeat Deo. 1. Cor. 7. Tamen illis qui continentiã non vouerunt, nullum esse peccatum, si B vel mulier nubat, vel vir vxorẽ ducat. Nec solas primas nuptias à Deo institutas, sed etiam secundas & tertias pro eorũ qui se continere non possunt, infirmitate concessas. Verum qui siue coniugati, siue à coniugio liberi continentiam Deo vouerunt, admodũ esse damnabiles, si vel illi coniugale opus voluerint appetere, quo se non accessuros; vel illi repetere, à quo se recessuros: illi libera, hi communi professi sunt voluntate.

Caput. 40.

C FIrmissime tene, & nullatenus dubites, aream Dei esse Catholicã Ecclesiam, & intra eam vsque in finẽ seculi frumẽto mixtas paleas contineri: hoc est, bonos ac malos sub sacramẽtorum communione misceri: & in omni professione siue monachorũ, clericorum, siue laicorum esse bonos, esse simul malos. Nec pro malis bonos deserẽdos, sed pro bonis malos, inquantum fides exigit & charitatis ratio, tolerandos. Id est, si vel in Ecclesia nullius perfidiæ semen aspergunt, D vel fratres ad aliquod malum mortifera imitatione non ducunt. Nec posse aliquẽ intra Ecclesiam Catholicã recte credẽtem, beneque viuentem alieno vnquam maculari peccato, si cuiusquam peccatis nec consensionem præbeat, nec fauorem. Vtiliterque malos à bonis intra Ecclesiam tolerari, si hoc cum eis bene viuendo, & bene manẽdo agatur: Vt & vidẽtes & audientes quę bona sunt, mala sua respuant, & iudicãdos se à Deo pro suis malis operibus scientes resipiscant. E Atque ita pręuẽti dono gratię de suis iniquitatibus confundantur, & ad bonã vitã per Dei misericordiã conuertantur. Bonos vero à malis intra Ecclesiã duntaxat Catholicã constitutos, non debere nisi operũ dissimilitudine separari: vt cum quibus diuina cõmunicant Sacramenta, nõ habeant mala opera, quibus illi sunt criminosi, communia. In fine vero seculi bonos à malis etiã corpore separãdos, quãdo veniet Christus habẽs ventilabrum in manu sua, & permũdabit areã suã, & cõgregabit triticũ suũ in horreũ: Matth. 3. paleas

paleas autem comburet igni inextinguibili, quando per iudicium iustum segregabit iustos ab iniustis, bonos a malis, rectos à peruersis: bonos constituet à dextris, malos à sinistris: Et eius ore iusti æternique iudicii sempiterna atque incômutabili prolata sen- Matt. 25. tentia, iniqui omnes ibunt in combustionē æternam: iusti autem in vitam æternā: iniqui semper arsuri cum diabolo, iusti autem regnaturi cum Christo.

Capitula vera fidei firmissime tenenda. Cap. 41.

Hæc interim xl. Capitula ad regulam veræ fidei firmissime pertinentia fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterque defende. Et si quem contraria his dogmatizare cognoueris, tanquam pestem fuge, & tanquam hæreticum abiice. Ita enim ista quæ posuimus fidei Catholicæ congruunt, vt si quis non solum omnibus, sed etiam singulis voluerit contraire, in eo quod singulis horū contumaciter repugnat, & his contraria docere non dubitat, hæreticus & fidei Christianæ inimicus, atque ex omnibus catholicis anathematizandus appareat.

Iuxta emēdationē Romæ factā Decreti proxime edē di.

EX DECRETO D. GRATIANI Dist. XV.

De auctoritate quatuor conciliorū,

Can. II.

SICVT sancti Euangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & venerari me fateor: Nicænum scilicet, in quo peruersum Arrii dogma destruitur: Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error conuincitur: Ephesinum etiā primū, in quo Nestorii impietas iudicatur: Chalcedonense vero, in quo Eutychis & Dioscori prauitas reprobatur, tota deuotione côplector, & integerrima approbatione custodio: quia in his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit: & cuiuslibet vitę atque actionis existat quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoque concilium pariter veneror, in quo epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur: & Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separans ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur. Scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehēditur, ausu dementię prolata refutatur. Cūctas vero quas præfata veneranda Côcilia personas respuūt, respuo: quas venerantur, amplector: quia dū vniuersali sunt côsensu constituta, se, non illa destruit quisquis præsumit aut soluere quos religant, aut ligare quos soluūt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.

B

Quæ concilia sancta Romana Ecclesia suscipiat.

Can. III.

SANCTA Rom. Eccl. post illas veteris, vel noui testamenti, quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet scripturas: sanctam synodum Nicęnam CCCXVIII. Patrum, mediante Maximo Constantino Augusto, in qua Arrius hæreticus condemnatus est: sanctam synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Aug. in qua Macedonius hęreticus debitam damnationem excepit: sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Cęlestini Papæ, mediante Cyrillo Alexandrinæ sedis Antistite, & Arcadio Episcopo ab Italia destinato: sanctam synodū Chalcedonensem, mediante Marciano Augusto, & Anatholio Côstantinop. episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychiana hæreses, simul cum Dioscoro, eiusque complicibus dānatæ sunt. Sed et si qua sunt côcilia, à sanctis Patribus hactenus instituta post istorū quatuor auctoritatē, & custodiēda, & recipienda decernimus, & mādamus.

Iam nūc subiiciendum de Opusculis sanctorum Patrū, quæ in Ecclesia Catholica recipiuntur.

Opuscula beati Cypriani Martyris, & Chartaginensis Episcopi.

Item opuscula B. Gregorii Nazanzeni episcopi.

Item opuscula B. Basilii Cappadociæ episcopi.

Item opuscula B. Athanasii Alexandrini episcopi.

Item opuscula B. Ioannis Constantinop. episcopi.

Item opuscula B. Theophili Alexandrini episcopi.

Itē opuscula B. Cyrilli Alexandrini episcopi.

Itē opuscula B. Hilarii Pictauen. episcopi.

Itē opuscula B. Ambrosii Mediolan. episc.

Itē opuscula B. Augustini Hipponen. epis.

Item opuscula B. Hieronymi presbyteri. A Item opuscula Prosperi viri religiosissimi.

Item epistola B. Leonis Papæ ad Flauianum Cōstantinopolitanum Episcopum destinata: cuius textum quispiam si ad vnum Iota vsque disputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit.

Item opuscula atque tractatus omniũ patrũ Orthodoxorũ, qui in nullo à Sanctæ Romanæ Ecclesiæ consortio deuiarunt, nec ab B eius fide, vel prædicatione seiuncti sunt: sed ipsius communionis per gratiam Dei, vsque in vltimum diem vitæ suæ fuere participes, legendos decernimus.

Item Decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab Vrbe Roma pro diuersorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendas.

Item gesta sanctorũ Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant. C Et quis ista Catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis viribus, sed Dei gratia, & adiutorio vniuersa tolerasse. Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in Sancta Romana Ecclesia nō leguntur, quia & eorũ, qui scripsere, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus aut idiotis superflua, aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, scripta esse putantur, sicut cuiusdam Quirici, & Iulitæ, sicut Georgii, aliorumque huiusmodi pas- D siones, quæ ab hæreticis perhibentur conscriptæ. Propter quod, vt dictum est, ne vel leuis subsannādi oriretur occasio in Sancta Romana Ecclesia nō legũtur. Nos tamen cũ prædicta Ecclesia, omnes Martyres, & eorũ gloriosos agones, qui Deo magis, quàm hominibus noti sunt, omni deuotione veneramur.

Item vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, E cum omni honore suscipimus.

Item actus Beati Syluestri apostolicæ sedis Præsulis, licet eius qui conscripsit, nomen ignoretur, à multis tamen in Vrbe Roma Catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vsu, multæ hoc imitantur ecclesiæ.

Item scriptura de inuentione dominicæ crucis, & alia scriptura de inuentione capitis B. Ioannis Baptistæ, nouellæ quidem relationes sunt, & nonnulli eas Catholici legunt. *Aliàs, reuelatiões.* Sed cum hæc ad Catholicorum manus aduenerint, Beati Pauli Apostoli præcedat sententia: Omnia probate, quod bonum est, tenete. *1. Thess. 5. d.*

Item Rufinus vir religiosus plurimos ecclesiastici operis edidit libros, nonnullas etiam scripturas interpretatus est: sed quoniã beatissimus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notauit, illa sentimus, quæ præfatum beatum Hieronymum sentire cognoscimus: & non solum de Rufino, sed etiam de vniuersis, quos vir sæpius memoratus, zelo Dei, & fidei religione reprehendit.

Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus. Reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda.

Item Chronica Eusebii Cæsariensis, atque eiusdem Historiæ ecclesiasticæ libros, quamuis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & post in laudibus, atque excusatione Origenis schismatici, vnum conscripserit librum: propter rerum tamen notitiã singularem, quæ ad instructionem pertinet, vsquequaque non dicimus renuendos.

Item Orosium virum eruditissimũ collaudamus, quia valde nobis necessariam aduersus paganorum calumnias ordinauit historiam, miraque breuitate contexuit.

Itẽ venerabilis viri Sedulii paschale opus, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude præferimus.

Item Iuuenci nihilominus laboriosum opus, non spernimus, sed miramur. Cetera quæ ab hæreticis, siue schismaticis conscripta, vel prædicata sunt, nullatenus recipit Catholica & Apostolica Romana Ecclesia.

QVAE

QVÆSTIONES DVODECIM DE FIDE CATHOLICA, Inquisitionis officio congruentes.

QVAESTIO I.

De Fidei definitione.

Summarium.

1 *Fides inchoatio est & primum principium.*
2 *Fides habet certam ac firmam adhæsionem.*
3 *Fides est de nõ apparentibus et indemonstrabilibus.*
4 *Qua ratione fides ab aliis habitibus distinguatur.*
5 *Variç fidei explicationes allatæ a sanctis.*
6 *Clara & absoluta fidei definitio.*

PRIMA quæstio est. Fides quid est?

Ad hãc respõdemus iuxta mentẽ S. Thomç secunda sec. q. 4. artic. 1. quòd Apostolus ad Hebræos 11. declarat fides quid est, cũ dicit: Fides est substantia sperandarum rerum; argumentum non apparentium.

Vide Theologos. 3. sẽt. dist. 23. Canonistas. cap. Firmiter. De sum. Trin.

1 Dicitur substãtia, hoc est, inchoatio prima. Nam substãtia solet dici prima inchoatio cuiuslibet rei: & maxime quando tota res sequens cõtinetur in primo principio in virtutę; per quem modum prima principia in demonstratione sunt substantia scientiæ. Et sic dicitur fides, substãtia, hoc est inchoatio prima. Dicitur, sperandarum rerum, hoc est rerum futurarum desideratarum. Nam prima inchoatio & principiũ rerum sperandarum, in nobis est per fidei assensum, quæ virtute continet omnes res sperãdas: in hoc enim speramus beatificari, quòd aperta visione in veritate videbimus ea, quibus per fidem nunc adhęremus.

2 Dicitur, argumentum, hoc est inductiuũ ad alicui firmiter adhærendum. Nam per argũmẽtum intellectus inducitur ad alicui vero adhærendum: vnde ipsa firma adhæsio intellectus ad fidei veritatem, hic dicitur argumentum.

3 Dicitur autem, nõ apparentium, hoc est, inuisorum & indemonstrabilium. Nam articuli fidei sunt inuisi & indemõstrabiles: quia nec videmus ad sensum, nec intelligere, nec inuestigare valemus per demonstrationem cogentem mentem, & necessarium argumẽtum: sed tantum per diuinum dictum mentis oculis intuemur. Ex quibus relinquitur, quòd Apostolus bene dixit, cum ait, quòd fides est substantia sperãdarum rerum, argu-
A mentum non apparentium.

4 Et sic bene dixit, quòd per prædicta ab aliis, quæ ad intellectum pertinent, fidem distinguit. Nam per hoc, quòd fides dicitur substantia, distinguitur à spe & charitate, quarũ nulla est inchoatio: quia fides est virtutum fundamentum primum, & substantia; & non spes, nec virtus alia. Per hoc quod dicitur, sperandarum rerum, distinguitur virtus fidei, a fide communiter sumpta, quę ad beatitudinẽ sperandam non ordinatur. Per hoc quod dicitur, argumentum, distinguitur
B fides ab opinione, suspicione, & dubitatione, per quas non est ad aliquid firma adhæsio intellectus. Per hoc quod dicitur, non apparentium, distinguitur fides à scientia & intellectu, per quæ aliquid fit apparens. Ex quibus omnibus apparet, q; Apostoli prædicta fidei declaratio est propriè definitio.

5 Omnes autem aliç definitiones à Sanctis datę, potius sunt prædictæ Apostoli explicationes, quàm definitiones. Quod enim dicit Augustinus: Fides est virtus, qua creduntur
C quæ non videntur: & quod dicit Damascenus, quòd fides est non inquisitus consensus: & quod alii dicunt, quòd est certitudo quędam animi de absentibus supra opinionem & scientiam; idem est quod dicit Apostolus, argumentũ non apparentium. Quod vero Dionysius dicit 7. c. de diuinis nominibus, quòd fides est manens credentiũ fundamentum, collocans eos in veritate, & in ipsis veritatem; idẽ est quod dicitur, substan-
D tia sperandarum rerum.

Augu. in Ioan. tractat. 4. Dam. lib. 4. cap. 12

6 Ex quibus omnibus potest constari clara fidei definitio, quę sit talis, quòd Fides est mentis habitus, siue virtus, qua inchoatur vita ęterna in nobis, faciens intellectum nõ apparentibus assentire.

QVAESTIO II.

De Articulis fidei, & eorum distinctione.

Summarium.

E 1 *Duo speramus in cęlo videre, & quæ.*
2 *Credibilium prima distinctio.*
3 *Tria de Deo nobis proponuntur credenda.*
4 *Articuli ad diuinitatem spectantes.*
5 *Septem articuli de Christi humanitate.*
6 *Altera articulorum partitio.*

SECVNDA quęstio est. Fidei articuli quot sunt, & quomodo, & quare distincti sunt?

Ad hãc respõdemus iuxta mentẽ S. Thomç secunda sec. q. 1. art. 8. quòd quia

Et ĩ exp. 1. Decret. sup. fol. 7.

Hostien. in summa tit. de su. trini. §. quot, & qui artic.

quia fides est sperandarum rerum, argumentum nõ apparentium, vt dicit Apostolus ad Heb. 11. illa per se pertinent ad fidẽ, de quibus speramus habere in vita æterna claram & perfectam visionem.

1 Duo autem speramus in æterna patria reuelata facie videre, scilicet essentiam diuinitatis, cuius visio nos beatos facit: & mysterium humanitatis Christi, per quem etiam ad gloriam filiorũ Dei † accessum habemus, vt dicitur ad Roma. 5. Vnde dicitur Ioa. 17. Hęc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verũ, & quem misisti Iesum Christũ.

† Alids. ascẽsum.

2 Et ideo prima distinctio credibilium est, quòd quędam pertinẽt ad maiestatem † diuinitatis: quædam vero pertinent ad mysterium humanitatis Christi, quod est pietatis sacramentum, vt dicitur 1. ad Timoth. 4.

† Alids. diuinitatis.

3 Circa maiestatem autem diuinitatis, tria nobis credenda proponuntur. Primo quidé vnitas diuinitatis: & ad hoc pertinet primus articulus. Et quia nomen diuinitatis importat omnipotentiam, omnem scientiam, ac prouidentiam: ideo credere de Deo ea quæ pertinent ad eius omnipotentiam, scientiã, & prouidentiam sub primo isto fidei articulo concluditur.

4 Secundo trinitas personarum: & de hoc sunt tres articuli secundum tres personas. Tertio vero proponuntur nobis opera diuinitatis propria: quorum Primũ pertinet ad esse naturæ: & sic proponitur nobis articulus creationis. Secundum vero pertinet ad esse gratiæ; & sic proponitur nobis sub vno articulo omnia pertinentia ad sanctificationem humanam. Et quia sacramenta præsertim Eucharistiæ, Pænitẽtiæ, & Baptismi sunt instituta a Christo ad sanctificandam humanam mentem: ideo credere de Ecclesiæ sacramentis prout credit sancta Romana Ecclesia, sub isto fidei articulo continetur. Tertium vero pertinet ad esse glorię: & sic ponitur alius articulus de resurrectione carnis, & de vita æterna: & ita sunt septem articuli ad diuinitatem pertinentes.

5 Similiter etiam circa humanitatem Christi, ponuntur septem articuli: quorum Primus est de incarnatione, siue de conceptione Christi. Secundus de natiuitate eius ex virgine. Tertius de passione eius, & morte, & sepultura. Quartus de descensu ad inferos. Quintus de resurrectione. Sextus de ascensione. Septimus de aduentu ad iudicium: & sic sunt in vniuerso. 14.

6 Quidam tamen distinguunt duodecim articulos fidei: sex pertinentes ad diuinitatem, & sex ad humanitatem. Tres enim articulos trium personarum comprehendunt sub vno: quia eadẽ est cognitio omnium personarum. Articulum vero de opere glorificationis distinguũt in duobus, scilicet in resurrectionem carnis, & gloriam animæ. Similiter articulum conceptionis, & natiuitatis coniungunt in vnum.

QVAESTIO III.

De Fide explicite habenda.

Summarium.

1 *Obiectum fidei per se quid sit.*
2 *Quæ secundo loco ad fidem pertineant.*
3 *Articuli fidei explicite credendi.*
4 *Credibilia secundi ordinis quando explicite credere oporteat.*

TERTIA quæstio est, Vtrum ad explicite credendum articulos fidei quilibet teneatur?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomę secunda sec. q. 2. art. 5.

Magister senten. et Expositores 3. sen. dist. 25. & Auctor infr. q. 12. huius par.

1 Quód fidei obiectum per se est illud, per qđ homo beatus efficitur, vt supra dictũ est.

2 Per accidens autem, vel secundario se habẽt ad obiectũ fidei omnia illa, quę in scriptura Dei diuinitus tradita continẽtur: sicut quòd Abrahã habuit duos filios, quòd Dauid fuit filius Ysai, & alia huiusmodi.

3 Quantum ad prima igitur credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, sicut & tenetur habere fidem.

4 Quãtum autẽ ad alia credibilia non tenetur homo explicite credere, sed solum implicite, vel in præparatione animi: inquantum paratus est credere quicquid in diuina scriptura continetur. Sed tunc solum huiusmodi tenetur explicite credere, quando hoc ei constiterit in doctrina fidei contineri.

QVAESTIO IIII.

De notitia articulorum fidei fidelibus necessaria, cum minoribus, tum maioribus.

Summarium.

1 *Explicatio credendorũ per diuinam fit reuelationẽ.*
2 *Superiorum est inferiores docere.*
3 *Prælati et maiores plura scire tenentur, quàm alij.*
4 *Laicis & rudioribus quænam scire sufficiat.*
5 *Simpliciores quando de subtilitatibus fidei interrogandi.*

gandi.
6 *Errantes per simplicitatem quando excusentur.*

QVARTA quæstio est, Vtrum ad habendam fidem explicitam de articulis fidei omnes æqualiter teneantur?

Vide Innocent. c. firmiter, de sũ. trini. §. 19. Zach. de hæret. c. 2. et Cã- peg. ibi. Siman. ca tho. insti- tu. tit. 18. num. 8. 9. 10.

1 Ad hanc autem respondemus iuxta mentem S. Thomę secunda sec. q. 2. art. 6. quòd explicatio credendorum fit per reuelationem diuinam: credibilia enim naturalem rationem excedunt. Reuelatio autem diuina ordine quodam ad inferiores peruenit per superiores, sicut ad homines per angelos, & ad inferiores angelos per superiores, vt patet per Dionysiũ in cę. hierar. Et ideo pari ratione explicatio fidei oportet, quòd perueniat ad inferiores homines per maiores.

2 Et ideo sicut superiores angeli, qui inferiores illuminant, habent pleniorem notitiã de rebus diuinis, quàm inferiores, vt dicit Dionysius 12. c. cæ. hierar. ita etiam superiores homines, ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere pleniorem notitiam de credendis, & magis explicite credere.

3 Vnde Prælati & Curati tenẽtur habere fidem & notitiam explicitam de omnibus articulis fidei. Quare explicatio credendorum non æqualiter, quantum ad omnes, est de necessitate salutis: quia plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officiũ alios instruendi, quàm alii.

4 Sufficit enim laicis simplicibus habere notitiam explicitam articulorum, de quibus Ecclesia festiuat.

5 Simplices enim non sunt examinandi de subtilitatibus fidei, nisi quãdo habetur suspitio, quòd sint ab hæreticis deprauati: quia in his, quæ ad subtilitatem fidei pertinent, solent fidem simplicium deprauare. Sed cum inueniuntur non pertinaciter peruersæ doctrinæ adhærere, si in talibus ex simplicitate deficiant, non eis imputatur.

Vide Schol. 19. par. 1.

6 Si autem aliqui maiorum deficiant, non præiudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidem habere credunt, nisi pertinaciter eorum erroribus in particulari adhæreant, contra vniuersalis Ecclesiæ fidem, quæ non potest deficere Domino dicente Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre, vt nõ deficiat fides tua.

QVAESTIO V.

De obligatione ad credendum explicite mysteria Christi.

A

Summarium.

1 *Via ad beatitudinẽ est incarnatio & passio Christi.*
2 *Mysterium incarnationis semper oportuit creditum esse.*
3 *Ante peccatum qualis de Christi incarnatione notitia fuerit.*
4 *Post hominis lapsum Christi passio & resurrectio credita est.*
5 *De mysterijs Christi tã minores quàm maiores nũc explicitam fidem habere tenentur.*

QVINTA quæstio est, Vtrum ad credẽdum explicite Christi mysteria quilibet teneatur? B

1 Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ secunda sec. q. 2. art. 7. quòd illud proprie & per se pertinet ad obiectum fidei, per quod homo beatitudinem consequitur: via autem hominibus veniendi ad beatitudinẽ est mysterium incarnationis & passionis Christi. Dicitur enim Act. 4. Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. C

Magister & eius expositores in 3. Senten. dist. 25. S. Antoni. 4 par. tit. 8. cap. 3. §. 9.

2 Et ideo mysterium incarnationis Christi aliqualiter oportuit omni tempore esse creditum apud omnes; diuersimode tamen secundum diuersitatem temporum, & personarum.

3 Nam ante statum peccati homo habuit explicitam fidem de Christi incarnatione, secundum quod ordinabatur ad consummationem gloriæ, non autem secundum quod D ordinabatur ad liberationem à peccato per passionem & resurrectionem: quia homo nõ fuit præscius peccati futuri. Videtur autem incarnationis Christi pręscius fuisse per hoc quod dixit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, vt habetur Genes. 2. Et Apostolus ad Eph. 5. dicit Sacramentum magnum esse in Christo & Ecclesia: quod quidem sacramentum non est credibile primum hominem ignorasse.

4 Post peccatum autem fuit explicite creditum mysterium Christi, non solum quan- E tum ad incarnationem, sed etiam quantum ad passionem & resurrectionem, quibus humanum genus à peccato & morte liberatur. Aliter enim non præfigurassent Christi passionem quibusdam sacrificiis, & ante legem, & sub lege, quorum quidem sacrificiorum significatũ explicite maiores cognoscebant: minores autem sub velamine illorum sacrificiorum, credentes ea diuinitus esse disposita, de Christo venturo quodammodo habebant velatam fidem: & ea quæ

quę ad mysteria Christi pertinent tanto expressius cognouerunt, quanto Christo propinquiores fuerunt.

5 Post tempus autem gratiæ reuelatæ tam maiores quàm minores tenentur fidem habere explicitam de mysteriis Christi, pręcipue quantum ad ea, quę communiter in Ecclesia solennizantur, & publice proponuntur: sicut sunt articuli incarnationis, de quibus supra dictũ est. Alias autem subtiles considerationes circa incarnationis articulos tenentur aliqui magis vel minus explicite credere, secundum quòd conuenit statui & officio vniuscuiusque.

QVAESTIO VI.

De Necessitate credendi explicite mysterium Trinitatis.

Summarium.

1 *Mysterium Incarnationis fidem Trinitatis includit.*
2 *Trinitatis mysterium explicite credendum ab omnibus.*

SEXTA quæstio est, Vtrũ ad credendum explicite mysteriũ Trinitatis quilibet teneatur?

1 Ad hanc respõdemus iuxta mentem S. Thomę secunda sec. q. 2. art. 8. quòd mysterium incarnationis Christi explicite credi non potest sine fide trinitatis; quia in mysterio incarnationis Christi hoc continetur, quòd filius Dei carnem assumpserit, quòd per gratiam Spiritus sancti mundum renouauerit: et iterum quòd de Spiritu sancto conceptus fuerit. Et ideo eo modo quo mysterium incarnationis Christi ante Christum, fuit quodãmodo explicite creditum à maioribus, implicite autem & quasi obumbrate à minoribus; ita etiam & mysterium trinitatis.

2 Et ideo etiam post tempus gratię diuulgatę tenentur omnes ad explicite credendum mysterium trinitatis: & omnes qui renascũtur in Christo hęc adipiscuntur per inuocationem trinitatis, secũdum illud Matth. vlt. Eũtes docete omnes gẽtes baptizãtes eos in nomine patris & filii & spiritus sãcti, Amen.

QVAESTIO VII.

An teneatur vnusquisque explicitam fidem habere de contentis in sacra scriptura.

A

Summarium.

1 *Ad fidem aliqua directe pertinent, & quę.*
2 *Falsum opinari cum pertinacia circa spectantia directe ad fidem, hereticum facit.*
3 *Aliqua vero indirecte ad fidem attinent, & quæ.*
4 *Citra heresis labem errare contingit in spectãtibus indirecte ad fidem: & quando.*
5 *Ab heresis nota multi prius immunes reputati sunt, qui hodie non excusarentur.*
6 *Credibilium duplex est genus.*
7 *Non omnia pari ratione proponuntur credenda.*
8 *Quæ teneatur homo explicite credere, & quę implicite &c.*

B

SEPTIMA quæstio est, Vtrum ad credẽdum per fidem explicite omnia, quæ sunt in sacra scriptura quilibet teneatur?

Ad hanc respõdemus iuxta mentem S. Thomę in diuersis eius dictis, primo in prima partę summę. q. 32. ar. 4. vbi dicit sic. Dicendum quòd ad fidem pertinet aliquid dupliciter. Vno modo directe, sicut ea quæ nobis sunt principaliter diuinitus tradita, vt Deũ esse trinum & vnum, Filium Dei esse incarnatũ: & huiusmodi. *Late infra. q. 12. huius. 1. par. Turrecr. De eccle. li. 4. par. 2. cap. 3. Siman. catho. insti. ti. 28 n. 8*

C

2 Et circa hęc falsum opinari hoc ipso inducit heresim: maxime si pertinacia adiũgatur.

3 Indirecte vero ad fidem pertinet illud ex quo consequitur aliquid contrarium fidei: sicut si quis diceret, Samuelem nõ fuisse filiũ Elchanę. Ex hoc enim sequitur scripturam diuinam esse falsam.

D

4 Circa huiusmodi ergo absq; periculo hęresis aliquis falsum potest opinari, antequam consideretur, vel determinatum sit, quòd ex hoc sequitur aliquid contrarium fidei: & maxime si nõ pertinaciter adhæreat. Sed postquam iam manifestum est: & pręcipue si sit per Ecclesiã determinatũ, quòd ex hoc sequitur aliquid cõtrarium fidei, in hoc errare non esset absque heresi. *Vide Schol. 2.* *De hac materia vide Turrecrem. su de eccle. li. 4. par. 2. c. 3 Alberti. de agno. asser. q. 1. nu. 10. 11 & Schol. cit.*

E

5 Et propter hoc multa reputantur hęretica hodie, quę prius non reputabantur: propter hoc quòd non erat manifestum, quod ex eis sequitur.

6 Secundo in secunda sec. q. 1. ar. 6. in solutione primi argumenti, dicit sic, quòd aliqua sunt credibilia, de quibus est fides secũdum se: aliqua vero sunt credibilia, de quibus nõ est fides secundum se, sed solũ in ordine ad alia: sicut etiam in aliis scientiis quędã proponuntur vt per se intenta, & quędã ad manifestationem aliorum. Quia vero fides principaliter est de his, quę videnda speramus in

in patria, secundum illud ad Heb. 11. Fides est substantia sperandarum rerum. ideo per se ad fidem pertinent illa, quę directe nos ordinant ad vitam æternā: sicut sunt tres personæ omnipotentis Dei; mysterium incarnationis Christi, & alia huiusmodi: & secundum ista distinguuntur articuli fidei. Quędā vero proponuntur in sacra scriptura, vt credenda nō quasi principaliter intenta, sed ad prędictorum manifestationem; sicut quod Abraham habuit duos filios; quòd ad tactū ossium Elisei suscitatus est mortuus, & alia huiusmodi, quæ narrantur in scriptura sacra in ordine ad manifestationem diuinæ maiestatis, vel incarnationis Christi: & secūdum talia non oportet articulos distinguere. Tertio eadem summa. q. 2. ar. 5. dicit sic. Dicendum est igitur, quòd fidei obiectū per se est illud, per quod homo beatus efficitur, vt supra dictum est: per accidens autē vel secundario se habēt ad obiectum virtutis omnia, quæ in scriptura diuinitus tradita continentur: sicut quòd Abraham habuit duos filios: quòd Dauid fuit filius Isai: & alia huiusmodi.

8 Quantum igitur ad prima credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere: sicut & tenetur habere fidē. Quantum autem ad alia credibilia, nō tenetur homo explicite credere, sed solū implicite, vel in præparatione animi: inquantum paratus est credere quicquid in diuina scriptura continetur: sed tunc solum huiusmodi tenetur explicite credere, quando ei hoc constiterit in doctrina fidei cōtineri, quare explicite est credendum, quód omnia quæ sunt in sacra scriptura, hoc est in libris Canonicis, sunt vera, vtpote quia diuinitus reuelata. Vnde Aug. in Epistola ad Hieron. sic ait. Solum eis libris qui canonici appellātur didici hūc honorem deferre, vt nullum auctorem eorū scribēdo errasse aliquid firmissime credam: alios autē ita lego, vt licet sanctitate doctrinarum polleant: non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt.

Apud Gratianū can. Ego solis di. 9

QVAESTIO VIII.

Fidei non posse subesse falsum, sit ne omnibus necessario credendum.

Summarium.

1 *Ratio formalis obiecti fidei est prima veritas.*
2 *Fidei nullam continet falsitatem.*
3 *Et hoc omnes explicite credere oportet.*

A

OCTAVA quæstio est, Vtrū credere explicite, quòd fidei non potest falsum subesse, quilibet teneatur?

Ad hāc respōdemus iuxta mentem sancti Doctoris Thomæ, secunda sec. q. 1. ar. 3. quòd nihil subest alicui potentiæ vel habitui, aut etiam actui, nisi mediante ratione formali obiecti: sicut color videri nō potest nisi per † lumen, & conclusio sciri nō potest nisi per medium demonstratiuum.

Melchi. Canus de lo. Theol. lib. 2. c. 3. & Schol. 21.
† Aliàs. lucem.

B 1 Dictū est autē, quòd ratio formalis obiecti fidei est veritas prima: vnde nihil potest cadere sub fide, nisi inquantum stat sub veritate prima: sub qua nullum falsum stare potest: sicut nec non ens sub ente; nec malum sub bonitate.

2 Vnde relinquitur, quòd fidei non potest subesse aliquod falsum. Quòd autem prima veritas non habeat admixtam aliquam falsitatem: hoc explicite est credendum, cum sit

C pura & summa veritas, quæ est Deus. Nullus enim intellectus concipit, quòd Deus dicat mendaciū, neque falsum: non est. n. Deus vt homo, ac filius hominis vt mentiatur.

3 Ergo consequenter credendum est explicite, quòd fidei non potest falsum subesse.

QVAESTIO IX.

De confessione exteriori fidei.

D *Summarium.*

1 *Pręcepta affirmatiua pro loco & tempore obligant.*
2 *Cōfessio fidei nō semper, nec quouis loco est faciēda.*
3 *Quibus in casibus necessaria sit fidei confessio.*
4 *Et quando sine vlla culpa omitti possit.*

NONA quæstio est, Vtrum fidei cōfessio sit necessaria ad salutem sic, quòd ad fidem profitendam quilibet teneatur?

Sylu. ver. Fides. q. 5 num. 8.
Siman. cath. insti. tit. 28 num. 15. & Schol. 22.

E Ad hāc respondemus iuxta mentem S. Thomæ. secunda sec. q. 3. ar. 2. quòd ea quę sunt necessaria ad salutem, cadunt sub pręceptis diuinæ legis: † confessio autem fidei, cum sit aliquid affirmatiuū, non potest cadere nisi sub præcepto affirmatiuo: vnde eodē modo est de necessariis ad salutem, quo modo potest cadere sub præcepto affirmatiuo diuinæ legis.

† Aliàs. professio.

1. Pręcepta autem affirmatiua, vt supra dictū est, nō obligant ad semper, licet semper obligent: obligāt autē pro loco & tempore, & secundum alias circumstātias debitas, se-

cundum quas oportet actum humanum limitari ad hoc, quod sit actus virtutis.

2 Sic igitur confiteri fidem nō semper, nec in quolibet loco est de necessitate salutis, sed aliquo loco & tempore; quando scilicet per omissionē huius confessionis subtrahetur honor debitus Deo, vel etiam vtilitas proximis impendenda: puta si aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, uel quòd fides non esset uera, uel alii per eius taciturnitatē auerterētur à fide: in huiusmodi enim casibus cōfessio fidei est de necessitate salutis, iuxta illud Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

3 In huiusmodi enim casib⁹ necessitatis, vbi fides periclitatur, quilibet tenetur fidem suā aliis propalare ad instructionem aliorū fidelium, siue ad cōfirmationē, uel ad reprimēdum infidelium insultationē: sed aliis tēporibus instruere homines de fide, non pertinet ad omnes fideles.

4 Si autē turbatio infideliū oriatur de confessione fidei manifesta absq; aliqua vtilitate fidei, vel fideliū, nō est laudabile in tali casu fidē publice cōfiteri: vnde Dominus dicit Matth. 7. Nolite sanctū dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne cōuersi dirūpāt vos: sed si vtilitas aliqua fidei speretur, aut necessitas adsit, contēpta turbatione infideliū, debet homo fidē publice cōfiteri: vnde Matth. 15. dicitur, quòd cū discipuli dixissent Domino, quòd pharisæi audito eius verbo scādalizati sunt, Dominus respōdit: Sinite illos, scilicet turbari: cæci sunt, & duces cæcorum.

QVAESTIO X.

Disputandum ne sit publice de fide.

Summarium.

1 *In disputatione de fide duo consideranda.*
2 *Disputatio de fide quando cum vitio fiat, & quando cum laude.*
3 *Corā sapientibus & firmis in fide tutū est disputare.*
4 *Quo casu coram simplicibus disputandum de fide sit.*
5 *Et quando ab huiusmodi disputatione abstinendum.*
6 *Clericis cōcessa est, et vetita laicis disputatio de fide.*

Glos. & Canonistæ in c. Quicunque §. Inhibemus. De hæret. lib. 6.

DECIMA quæstio est, Vtrū de fide liceat publice disputare?

1 Ad hanc respondemus iuxta mentē S. Thomæ secūda sec. q. 10. art. 7. quòd in disputatione fidei duo sunt consideranda. A Vnū quidē ex parte disputātis: aliud autem ex parte audientium.

2 Ex parte quidem disputantis est consideranda intentio. Si enim disputet tāquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non supponens, sed argumentis experiri intendens, proculdubio peccat tanquā dubius in fide, & infidelis. Si autem disputet aliquis de fide ad confutandum errores: vel etiam ad exercitium, laudabile est. *Albert. De aquo. asser. q. 14. Simanc. cathol. instit. tit. 22. Schol. 23.*

B 3 Ex parte vero audientiū cōsiderandū est, vtrū illi, qui disputationē audiūt, sint instructi & firmi in fide, an simplices, & in fide titubantes: & quidē corā sapiētibus in fide firmis nullum periculū est disputare de fide. Si corā simplicibus, est distinguendū: quia aut sunt sollicitati siue pulsati ab infidelibus, puta Iudæis, vel hæreticis, aut paganis † nitētibus in eis corrūpere fidē: aut omnino non sunt sollicitati super hoc sicut in terris, in quibus non sunt aliqui infideles. *† Alias. intēdentibus.*

C 4 In primo casu necessariū est publice disputare de fide, dūmodo inueniantur aliqui ad hoc sufficiētes & idonei, qui errores cōfutare possint. Per hoc enim simplices in fide cōfirmabūtur, & tolletur infidelibus decipiēdi facultas: & ipsa taciturnitas eorū, qui resistere deberēt peruertētibus fidei veritatē, esset erroris cōfirmatio. Vnde Gregor. in 2. pastoral. Sicut incauta locutio in errorē protrahit, ita indiscretum silentiū eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. *cap. 4 prin.*

D 5 In secūdo vero casu periculosum est publice disputare de fide corā simplicibus, quorū fides ex hoc est firmior, quia nihil diuersum audierūt ab eo qđ credūt. Et ideo non expedit eis, vt verba infideliū audiant disputātiū contra fidem. Non enim debemus disputare de his quæ sunt fidei quasi de eis dubitemus: sed propter veritatem manifestandam, & errores confutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus disputare: quandoque quidem defendendo fidem, secundum illud 1. Petri 3. E Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est spe & fidē. Quandoque etiam ad conuincendos errantes: secundum illud ad Titū 1. Vt sit potens exhortari in doctrina sanā, & eos qui contradicunt arguere. Et act. 9. dicitur, quòd Saulus inualescebat & confundebat Iudæos, & quòd loquebatur Gentibus, & disputabat cum Græcis.

6 Vnde talibus de causis disputare de fide clericis litteratis licet: laicis autem, & præsertim illitteratis, non licet. Et ideo Alexander

xander tertius imposuit pœnã laicis de fide catholica disputãtibus publice vel priuatim. Vnde li. 6. extra de hære. c. quicunque. §. inhibemus, dicit sic. Inhibemus quoque ne cuiquam laicę personæ liceat publice vel priuatim de fide catholica disputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

QVAESTIO XI.

De probatione mysteriorũ fidei per rationes.

Summarium.

1 *Ex creaturis in Dei notitiam natura nos ducit.*
2 *Hæ vero vnitatem essentiæ non personarum distinctionem ostendunt.*
3 *Fidei bifariam derogat qui naturali ratione eius mysteria probare conatur.*
4 *Probanda sunt ergo auctoritatibus, &c.*
5 *Nec Trinitatis, nec Dominicæ Incarnationis mysteria possunt naturali ratione demonstrari.*
6 *Qua arte et modo sit cũ hostibus fidei disputandum.*
7 *Quæ contra fidem opponuntur, vera esse nequeunt.*
8 *Rationes quæ à Sanctis afferuntur quales sint.*
9 *Quod ab vno scitur, cõtingit ab alio credi. supra etiã num. 7.*
10 *Rationes pro fide quomodo illius meritum non diminuant.*

S. Antoni. 4. par. tit. 8. ca. 1. §. 1. et 2.

Alberti. de agno. asser. q. 13. num. 26.

NVNDECIMA quæstio est, Vtrum deroget fidei, & consequenter liceat fideli asserere, quòd ad probandum mysterium trinitatis, & cætera quę sunt fidei, possunt adduci rationes naturales demonstratiuæ necessarię, & cogentes?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ in diuersis eius dictis. Primo namque in prima parte summæ. q. 32. art. 1. dicit sic.

1 Respõdeo quòd impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem trinitatis diuinarum personarum peruenire. Ostensum est enim supra, quòd homo per rationẽ naturalem in cognitionem Dei peruenire non potest, nisi ex creaturis: creaturę autem ducunt in cognitionem Dei, sicut effectus in causam. Hoc igitur solum ratione naturali de Deo cognosci potest, quod competere ei necesse est, secundum quòd est omnium entium principium. Et hoc fundamento vsi sumus supra in cognitione Dei. Virtus autẽ † causatiua Dei est communis toti trinitati, vnde pertinet ad vnitatem essentiæ, non ad distinctionem personarum.

† Alias. creatiua.

2 Per rationem igitur naturalem cognosci possunt de Deo ea, quæ pertinent ad essentiæ vnitatem: non autem ea quæ pertinent ad distinctionem personarum.

3 Qui autem nititur probare trinitatẽ personarũ ratione naturali, fidei dupliciter derogat. Primo quidem quantum ad dignitatem ipsius fidei, quæ est, vt sit de rebus inuisibilibus, quæ rationem humanã excedunt, vt dicit Apostolus ad Heb. 11. quòd fides est de nõ apparentibus. Secundo quantum ad vtilitatem trahendi alios ad fidem. Cũ enim aliquis ad probandum fidem inducit rationes, quæ non sunt cogentes, cadit in irrisionem infidelium. Credunt enim quòd huiusmodi rationibus innitamur, & propter eas credamus quæ sunt fidei.

4 Ea igitur, quæ fidei sunt, tentanda non sunt probari, nisi per auctoritates his qui auctoritates suscipiunt: apud alios vero sufficit defendere non esse impossibile quòd prædicat fides. Vnde Dionysius dicit. 2. c. de di. no. Si aliquis est, qui totaliter eloquiis resistit, longe erit à nostra philosophia: sed si ad veritatem eloquiorum, scilicet sacrorum, respicit, hoc etiam nos canone vtimur: vnde dicit Hilarius de tri. Non putet homo intelligentia sua † trinitatis sacramẽtum posse consequi. Ambrosius etiam dicit, impossibile est trinitatis scire secretum: mens deficit, vox silet.

† Alias. generationis.

5 Et si non potest probari per rationem naturalem mysterium trinitatis, consequenter nec possunt probari per rationem naturalẽ mysteria Filii, Dei patris: vtpote quòd Dei filius fuerit incarnatus, passus, mortuus & sepultus: & sic de aliis Christi mysteriis, & Ecclesiæ sacramentis: quæ sacramenta omnia fluxerunt a Dei filio domino Iesu Christo.

6 Secundo eadem parte. q. 1. art. 8. dicit sic: Sacra doctrina cum non habeat superiorẽ, disputat contra negantem sua principia, arguendo quidem si aduersarius aliquid concedit eorum, quę per diuinam reuelationẽ habentur; sicut per auctoritates sacræ doctrinæ disputamus contra hæreticos; & per vnum articulum contra negantes alium. Si vero aduersarius nihil concedit eorum, quę diuinitus reuelantur; non remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationem: sed ad soluendum rationes, si quas inducit contra fidem.

7 Cum enim fides infallibili veritati innitatur, impossibile autem sit de vero demonstrari contrarium: manifestum est probationes, quę contra fidem inducuntur, non esse demonstrationes, sed solubilia argumẽta. Et infra eadem parte q. 2. art. 2. in sol. 1. art.

 dicit

dicit sic: Deum esse & alia huiusmodi, quæ per rationem naturalem nota possunt esse de Deo, vt dicitur Rom. 1. Non sunt articuli fidei, sed præambula ad articulos. Sic enim fides præsupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam, & vt perfectio perfectibile: nihil tamen prohibet illud, quod per se demonstrabile & scibile est, ab aliquo accipi vt credibile, qui demonstrationem non capit.

8 Tertio secunda sec. q. 1. art. 5. in solutione secundi argumenti, dicit sic: Dicendum, quòd rationes, quæ inducuntur à Sanctis ad probandum ea, quæ sunt fidei, non sunt demonstratiuæ: sed persuasiones quædam manifestantes non esse impossibile, quod in fide proponitur: vel procedunt ex principiis fidei, scilicet ex auctoritatibus sacræ scripturæ: sicut Dionysius dicit 2. c. de di. no. Ex his autem principiis ita probatur aliquid apud fideles, sicut etiam ex principiis naturaliter notis probatur aliquid apud omnes.

9 Vnde etiam Theologia scientia est, vt in principio operis dictum est. Et in solutione argum. 3. dicit. Ea quæ demonstratiue probari possunt inter credenda numerantur: non quia de ipsis sit simpliciter fides apud oẽs, sed quia præexiguntur ad ea, quæ sunt fidei, & oportet ea saltem per fidem præsupponi ab his, qui eorum demonstrationem non habent. Et infra ead. parte q. 2. art. 10. in solutione 2. arguméti dicit sic: Dicendum quòd rationes, quæ inducuntur ad ea quæ sunt fidei, non sunt demonstrationes, quæ in visionem intelligibilem intellectum humanum reducere possint. Et ideo non desinũt esse non apparentia, sed remouent impedimenta fidei, ostendendo non esse impossibile quod in fide proponitur.

10 Vnde per tales rationes non diminuitur meritum fidei, nec ratio fidei: sed rationes demonstratiuæ, inductæ ad ea, quæ sunt fidei præambula, non tamen ad articulos, etsi diminuant rationem fidei, quia faciunt esse apparens illud, quod proponitur: nõ tamen diminuunt rationem charitatis: per quã voluntas est prompta ad illud credendum, etiã si non appareret. Et ideo non diminuitur ratio fidei meriti. Ea autem quæ repugnant fidei, siue in consideratione hominis, siue in exteriori persecutione: in tantum augent meritum fidei, inquantum ostenditur voluntas magis prompta & firma in fide. Et ideo martyres maius meritum fidei habuerunt non recedentes à fide propter persecutiones: & etiam sapientes maius meritum fidei habent non recedentes à fide propter rationes philosophorum, vel hæreticorum contra fidem inductas. Sed ea quæ conueniunt fidei non semper diminuunt promptitudinem voluntatis, ad credendum. Et ideo non semper diminuunt meritum fidei.

QVAESTIO XII.

De protestatione facta ab errante circa fidem.

Summarium.

1 *Credibilia in triplici sunt differentia.*
2 *Primi ordinis credibilia fidelis quisque nosse debet.*
3 *Minoribus quæ notitia de articulis fidei sufficiat.*
4 *Mediocres quænam scire oporteat.*
5 *Maiores plura scire tenentur, quàm alij.*
6 *Quò maiorem gradum quis obtinet, eò plura sciat oportet.*
7 *Credibilia secundi ordinis: & quomodo hæc credere sit necessarium.*
8 *Ab omnibus credendum est vera esse quæcunque in sacris litteris continentur.*
9 *Credibilia tertij ordinis: & de ijs quid oporteat credere Simplices.*
10 *Quid Mediocres, vt Clericos, Curatos, Religiosos.*
11 *Quid Maiores, vt Inquisitores, & Episcopos.*
12 *Protestatio generalis non prodest neganti quæ scire tenetur.*
13 *Prodest autem neganti ea, quæ non tenetur explicitè credere.*
14 *Qui ab Inquisitore satis instructus renuit veritatẽ catholicam amplecti, sua protestatione non adiuuatur.*
15 *Cauti sint Inquisitores, & perspicaces in dignoscendis hæreticorum fallacijs.*

VODECIMA quæstio est; Vtrum asserés & protestans; quòd credit omne illud quod credit & profitetur sancta mater Ecclesia; negat tamen explicite aliquem fidei articulum, seu aliud ad fidem pertinens; an talis protestatio generalis ei sufficiat ad saluté, & adiuuet protestantem?

1 Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ in 3. sententiarum di. 25. & in secunda sec. q. 1. & 2. in pluribus locis, quòd credibilia sunt in triplici differentia. Primo namque sunt quędam, quę per se, & directe

Alf. cas. De iust. hæret. pun. lib. 1. ca. 11. Alberti. De agno. asser. q. 12. Siman. ca tho. institu. tit. 55. & Schol. 24.

recte sunt credibilia: vtpote quia sunt totius noſtrę fidei christianę principia prima, & fundamenta: & iſta sunt articuli fidei, quę sunt totius noſtrę credentię rudimenta. A Et hæc tenetur quilibet fidelis credere explicite, in genere tamen, vt scilicet credat quòd omnes articuli in generali, & quilibet in speciali sunt veri, & nullus eorũ eſt falsus. Explicite autem articulum vnum ab alio scire diſtinguere, & quemlibet singillatim & diſtinctè explicite credere non tenetur omnis: sed quilibet secundum magis & minus, prout congruit eius ſtatui & officio, cui præeſt, & in quo eſt.

3 Nam minores inferiores, etiam simplices, vt communes laici tenentur ad credendum explicite Christi humanitatis myſteria: quæ sunt via † pertingendi ad beatitudinem, & salutem: Quia vt dicitur Act. 4. Nõ eſt aliud nomen sub cęlo, nisi Christi, datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: propter quod tenentur explicite credere Christi myſteria, præsertim illa de quibus solemnizat Eccleſia: vtpote quòd Dei filius fuit cóceptus de Spiritu sãcto, in Maria semper virgine incarnatus: quòd fuit de virgine natus, quòd fuit passus, mortuus, & sepultus, quòd descendit ad inferos, quòd resurrexit tertia die, quòd ascendit ad cęlum, & quòd ad iudicium eſt venturus. Et cũ non possit credi explicite, quòd Dei patris filius fuerit de Spiritu sancto incarnatus, absque credentia Dei patris, Dei filii, & Dei spiritus sancti, & per consequens trinitatis: ideo omnes, etiam simplices, tenẽtur credere explicite trinitatis myſterium, hoc eſt, quòd sunt tres personę diuinæ, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Vnde Matth. vlt. Eũtes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spiritus sancti: Et de huiusmodi explicita credentia trinitatis examinatur quilibet in baptiſmo. Inter laicos etiam simplices eſt gradus aſſignare: quia ad amplius credendum tenentur laici litterati, quàm illitterati. Et inter illitteratos ad ampliora credenda tenentur illi, quorum auribus Dei verbum in eccleſia quotidie prædicatur, quàm ruſtici, qui rarius audiunt verbum Dei: sed omnes tenentur ad articulos humanitatis & etiam trinitatis.

† Aliàs. perueniendi.

4 Mediocres vero, vt clerici, & curati, ac omnes religiosi, quorum eſt verbo, vel facto de credendis, & agendis simplices erudire, tenentur ad explicitam credentiam cuiuslibet articuli singillatim, & ad aliqualem articulorum declarationem, & ad credentiam extensiorẽ: non ęqualiter tamen; sed secundum magis & minus, prout congruit eorum officio, cui præsunt. Nam ad plus tenentur clerici curati, quàm non curati: & ad plus religiosi, quibus incumbit ex officio verbum Dei clero & populo prædicare, & confeſſiones audire, quàm religiosi, quibus hoc non incumbit. Quare subtilitates & conſiderationes circa myſteria incarnationis, & paſſionis, & huiusmodi, tenentur mediocres magis & minus explicite credere, secundũ quòd cõuenit ſtatui vniuscuiusque.

5 Maiores autem, vtpote Prælati eccleſię, & Rectores, Magiſtri sacræ theologiæ, & Doctores, quorum eſt mediocres per se, & eis mediantibus, minores & simplices erudire. Sicut Angeli primæ hierarchiæ seu superiores, qui habent illos secundæ, & his mediantibus, illos tertiæ & inferiores illuminare, vt dicit Dionysius. ca. 6. de cęleſti hierarchia: Iſti enim superiores in eccleſia, & maiores magis expreſſam fidem & cognitionem tenentur habere de omnibus & singulis fidei articulis, & eccleſię sacramentis, & eorum declarationibus, & expositionibus, ac fidei subtilitatibus. Vnde 1. Petri 3. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in uobis eſt spe. Non ęqualiter tamen.

6 Nam ad plus tenentur Pontifices quàm Abbates, cum sint superiores; & ad plus prauitatis hæreticæ inquisitores, quàm magiſtri & doctores, cum sint fidei iudices: & plus quàm omnes, summus Pontifex, ad quem pertinent ea quę sunt fidei sentẽtialiter determinare inconcuſſa fide: & ad quem sunt maiores & difficiliores quęſtiones fidei & eccleſię deducendę, vt habetur in decretis diſt. 44. Vnde Dominus dicit Petro, vt patet Lucę 22. quem summum Pontificem conſtituit, Ego pro te rogaui Petre, vt nõ deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

7 Secundo sunt quędam credibilia, quę directe & per se non sunt credibilia, sed potius indirecte: quia ad eorum negationẽ & corruptionẽ sequitur negatio & corruptio fidei articulorũ omniũ, vt sunt illa alia à fidei articulis, quæ in sacra scriptura, hoc eſt in libris canonicis, seu in Biblia cõtinẽtur: cũ ab Eccleſia approbẽtur: De quibus dicit Aug. ad Hier. Solũ, inquit, eis libris, qui canonici appellantur, didici hũc honorẽ deferre, vt nullum

c. ego solus art. 9.

lum auctorem eorum scribendo errasse aliquid firmissime credam: alios autem ita lego, vt licet sanctitate polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita scripserunt. Et ista credibilia, quę ita continentur in sacra scriptura, à fidei articulis alia: vt pote, quòd Abrahã duos filios habuit: vel, quòd Ioseph sponsus Mariæ fuerit, & similia, non tenetur quilibet explicite credere, talia singillatim, sed solum tenetur credere implicite in præparatione animi, vt sit paratus credere quicquid in diuina scriptura continetur: attamé tunc tenetur quilibet explicite credere, quãdo ei constiterit, quòd in diuina scriptura talia continentur; & per illum vel illos, ad quę vel quos pertinet, deductum fuerit corã eo.

8 Vnde quilibet tenetur explicite credere, quòd omnia quę sunt in sacra scriptura, sunt vera: quia diuinitus reuelata. An autẽ ista vel illa in sacra scriptura contineantur (loquendo de aliis à fidei articulis) tenẽtur isti vel illi, magis vel minus scire; & per consequens illa credere, prout eorum statui & officio congruit: vt de primis credibilibus fuit dictum.

9 Tertio sunt quędam credibilia alia, quę nec sunt fidei rudimenta, nec clare ponũtur in dicta sacra scriptura: sed sunt per Ecclesiã ex illis, aut istis deducta, vt fidei consona, ac determinata, vt de fide credenda, vtpote quòd Spiritus sanctus procedat à patre & filio vnica spiratione, & non duabus: & ab eis tanquam ab vno principio, non duobus: vt habetur de sum. tri. & fi. catho. c. fideli. Et quòd dominus Iesus habuit aliqua cum apostolis in communi: vt in extrauaganti, Cum inter nõnullos. & similia: Et huiusmodi credibilia per sanctam Ecclesiam determinata & approbata, vt fide tenenda, non tenentur minores explicite credere: sed bene implicite, & in animi pręparatione, vt credãt omne id verum esse, & fide tenendum, quod vt fide tenendum est per Dei Ecclesiam approbatum.

Ioã. xxij. De verb. signific.

10 Mediocres autem qui, vt prædicitur, habent simplices erudire, tenẽtur aliqua de huiusmodi credere explicite; nõ tamen omnia talia credibilia singulariter, nec omnes ęqualiter, sed secundum quòd congruit eorũ statui, & eruditioni, qua habent simplices informare: Vt omnes tenentur explicite credere, quòd animę iustorum decedentium, qui nõ peccauerunt, vt paruulorum; vel si peccauerunt, hic vel in purgatorio plene satisfecerunt, euolauerunt ad cælos, extremo iudicio minime epectato: iuxta Ecclesię determinationem, vt de fide factam, vt in extrauagãti Benedicti. XI. quę incipit, Benedictus. Sed Curati & Religiosi, quibus incũbit ex officio prædicare, & cõfessiones audire, tenẽtur explicite credere, quòd vsura est peccatum iuxta determinationẽ vt de fide factam. extra. de vsuris, Ex graui. & similia.

11 Maiores autẽ, & præsertim Inquisitores hæreticæ prauitatis † Pontifices, & maxime Põtifex summus, tenentur credere explicite credibilia omnia talia, per Ecclesiam vt fide tenẽda determinata, & approbata: cũ eis incũbat ex officio, eos, qui huiusmodi de fide factas per ecclesiã determinationes non admittunt, seu eis non credunt, vel contradicunt; punire & sententialiter iudicare. Patet igitur de tribus credibilibus antedictis, & qui tenentur, vel non ad explicitam credentiam eorundem.

† Alias. Episcopi.

12 Nunc igitur ad quæstionẽ, de qua quæritur, Respondemus, quod taliter asserens & protestans in genere, sed negans in specie; vel negat id, quod ipse explicite tenetur credere, vel non. In primo casu talis protestatio generalis non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem. Vnde si simplex laicus protestetur vt est dictũ, negat tamen expresse Dei filium esse incarnatũ, vel passum, cum hoc teneatur explicite credere; talis protestatio non iuuat eum. Eodem modo si † Græcus protestetur vt prius: negat tamen expresse & deliberate Spiritum sanctũ procedere à patre, & filio, vt ab vno principio, & vnica spiratione: seu dominũ Iesum Christum habuisse aliqua cum Apostolis in communi; talis protestatio non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem: & pręsertim si taliter protestans negat vocatus coram fidei iudice cum pertinacia: tunc enim negotium quamplurimum agrauatur.

† Alij codices habent pro Gręco, curatus.

13 In secũdo vero casu, quãdo scilicet protestans taliter, vt est dictũ, negat illud, quod explicite credere nõ tenetur: dicimus, quòd si negat, non coram iudice fidei; seu si corã eo, antequã per eũdem sit informatus, quòd istud quod negat, sit cõtra fidem, paratus tamen credere, vt per eundem fidei iudicẽ fuerit informatus: in quolibet casu talis protestatio sufficit ei ad salutem, & adiuuat protestantem: & causa est, quia ad amplius non tenetur. Vnde Augustinus ad Glorium, & Eleusium, & habetur transumptiue. 24. q. 3. Qui sentẽtiam suã quãuis falsam, & peruersam, nulla pertinaci animositate defendũt, pręsertim quam, non audacia præsumptionis suę peperit; sed à seductis, atq; in errorẽ lapsis

C. Dixit Apostolus.

lapsis parentibus acceperunt: quærunt autem cauta sollicitudine veritatem, parati corrigi, cum eam inuenerint, nequaquam sunt inter hęreticos deputandi.

14 Si autem negat coram iudice fidei, postquam est per eundem iudicialiter informatus, quòd illud, quod negat, est contra fidem, & adhuc in tali negatione pertinaciter, & contumaciter perseuerat; talis protestatio generalis sic protestanti non sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem: immo reddit eundem hæreticum pertinacem, quandiu in negatione huiusmodi perseuerat. iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. extra de hæreticis. et iuxta c. Super quibusdã. extra de ver. sig. Vnde August. contra Manichæos, & recitatur 24. q. 3. Qui in Ecclesia Christi aliquid morbidum prauumque quid sapiunt, si correcti vt sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defendere persistunt, hęretici sunt. Tales enim hæreticorum protestationes, quo animo dicantur, prudenter est à fidei iudicibus indagandum: nam, vt dicit Hieron. in epistola ad Pammachium, Frequenter hęretici dũ cogũtur subscribere; ne de Ecclesia expellantur, suum errorem pal- A liant fictis verbis, & ea temperant, & ordine vertunt, vt catholicam credantur tenere sententiam: & quam se tenere fictis verbis simulant, corde negant: & quod sermone coguntur dicere, mente damnant: etsi quando aperta blasphemia publicè auribus fuerit reuelata, & viderint contra se audientium turbam circumfremere; tunc simplicitate simulata dicunt audiuisse se primum, & magistrum dicere nesciunt: cumque eorum scripta tenentur, voce negant, quod litteris profiterentur.

15 Et ideo cum tenentes doctrinam hęreticam protestantur, quòd non intendunt di- B cere contra fidem, & Ecclesię determinationem; non faciliter tali protestationi est standum; sed subtiliter inquirendum, ne hæreticorum decipiat disciplina: quoniam frequenter repertum est, quòd asserunt fidem esse, quod ipsi credunt, & suam sectam dicunt Ecclesiam, vt dicit Augustinus contra Donatum. Vnde cum catholicus audit fidem & ecclesiam; intelligit fidem catholicam, & ecclesiam Romanam: hæreticus vèro intendit fidem, suam hæresim; & ecclesiam, suam sectam: contra quam dicere non intendit.

Finis primæ partis.

SECVNDA

SECVNDA PARS DIRECTORII INQVISITORVM.

In secundam partem directorij Inquisitorum Nicolai Eymerici, Præfatio & Argumentum.

PERITI Nautæ, qui cunctas maris oras, portus, recessus, ingressus, sinus, promontoria & vsu cognita habent, & diligenter in charta depicta secum gerunt; non modo tuta maris receptacula, tranquillosque portus norunt, in quos se, cum fluctus tempestate sæuiunt, tuto recipiant: sed singulas præterea exploratas habent syrtes & breuia, singula latentia sub aquis saxa & scopulos: & dum nauigant, classium placidum cursum ita moderantur & regunt, vt paulatim nauium proras temone flectentes securum iter arripiant: ne sine tempestate quandoque infido scopulorum arenarum, & latentium saxorum obiectu, conquassatis nauibus misere pereant. Hoc enim spectat in qualibet arte ad peritum prudentemque artificem, vt non modo regulas eius perdiscendę tradat, verum inepta, inconsequentia, atque eidem arti aduersa reiiciat. neque medicus solam sanitatem tuetur, & quomodo sit tuenda demonstrat; sed idem morbos generaque morborum & naturam explicat, vt vitentur & fugiantur. Quia cum nosset fidei defensor acerrimus noster Eymericus in hoc opere, quod aduersus hæreticam prauitatem in fauorē fidei scribendum suscepit; primum securos & rectos fidei tramites ostendit, ea præcipue colligens, quæ ad rectam & sinceram fidem tenendam videbantur necessario pertinere. Cæterum quia plurima nos à recto fidei cursu deducere possunt, plurima fidem violare, plurima sub specie veritatis quasi latentia in tranquillo mari saxa decipere & frangere: ideo peritorum artificum more in hac secunda parte, hæreticorum multorum fraudes recenset, plurimorum hæreses, & errores commemorat, vt ab eis velut ab scopulis & morbis (quia directum veræ Religionis iter, & vitę spiritualis salutem impedire possent) caueamus. Non tamen vniuersos omnium hæreticorum errores recensuit Eymericus, quoniā id instituti sui ratio non postulabat, sed eos tantū qui suo seculo magis Rempub. Christianam perturbabant, quique in variis iuris Canonici libris damnati erant: eos enim qui tunc vel ignorabantur, vel minime credebantur, quales erant vetustiores hæreticorum errores, superuacaneum existimauit adducere. Addidit præterea quicquid ad cognoscendam hæreticam prauitatem conducit; libros multorum, vnde hæreses petantur, indicat, vt eorum lectio fugiatur, & comburantur. Tandem quot & quibus modis, aut vere, aut iuris præsumptione, hæresis vel hæreseos suspicio contrahatur, edocet: vt fidei Iudices, quoscunque reos & iudicare, & eorū errores seu propositiones, & propositionum qualitatem intelligere valeant; item alia, quę longum esset recensere: series tamen ipsa docendi qualia sint demonstrat. Orditur autem à legibus Pōtificijs aduersus hæreticos editis, velut à certissimis expugnandorum hæreticorum fundamentis. Sed iam Eymericum loquentem audiamus.

SECVNDA pars huius Directorij officij inquisitionis est de hæreticis, & de eorum credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensatoribus; & de fide suspectis, de hæresi diffamatis, de Valdensibus, siue Pauperibus de Lugduno, Pseudoapostolis, Begardis, Fraticellis, ac de tertio ordine beati Francisci, seu pænitentia, fratribus, de sortilegis hæreticalibus, de diuinatoribus, de blasphemis hæreticalibus, de excommunicatis per annum & amplius, de apostatis fidem abnegantibus, de Iudæis & Sarracenis, & cæteris infidelibus contra fidem, & inquisitionis officium delinquentibus.

EX DECRETALIBVS GREGORII IX. TIT.

De Hæreticis.

Stephanus Papa omnibus episcopis.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei: & infideli non est credendum in praiudicium alterius. A

Cap. I.

DVBIVS in fide, infidelis est. Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

Leo Papa.

Errare in fide conuincitur, qui alios errantes cùm potest, ab errore non reuocat. *Cap. II.*

Interpretatur Melch. Canus lib. ix. c. 9. de lo. theol.

QVi alios cùm potest ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat. B

Aug. de fide catholica.

Hæreticus perseuerans æternaliter damnatur, cui nec prodest baptismus, nec eleemosyna, vel martyrium, vel aliud quodcunque bonum, quo ad hoc vt consequatur vitam æternam. *Cap. III.*

Refert. Iuo. sup. par. 1. c. 39.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel schismaticum, cũ diabolo & angelis eius, ignis æterni incendio † participãdum, nisi ante finem vitæ catholicæ fuerit incorporatus, & redintegratus ecclesiæ. & post pauca: Omni homini, qui ecclesiæ catholicæ non tenet vnitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutẽ. C

† Aliàs, mãcipandum.

Grego. ix. Anastasio Antioche.

Damnato auctore, damnantur eius scriptura, & libri & opera. *Cap. IIII.*

Schol. 1. par. 2.

FRaternitatis tuæ: & infra. Cũ Cælestinus atque Pelagius, in Ephesina synodo sint damnati: quomodo poterũt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

Ex concilio Africano.

Episcopus instituens hæredem hęreticum, consanguineum, vel extraneum, vel paganum, etiam post mortem excommunicatus nuntiatur. h. d. secundum communem & veriorem intellectum: & vt faciat ad tit. potest intelligi, quòd ex hoc præsumatur hæreticus.

Cap. V.

Vide Schol. 2. ĩ 2. par.

SI quis episcopus hæredes instituerit extraneos a consanguinitate sua, vel hęreticos etiam cõsanguineos, aut paganos pertulerit, saltem post mortem ei anathema dicatur, atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.

Ex eodem.

Loquitur de eadem materia cum pręcedenti: & extenditur quod ibi dictum fuit de episcopis, ad presbyteros & alios clericos. *Cap. VI.*

Inuenitur ĩ cõc. Carthag. 3. c. 3.

IN eos, qui catholici nó sunt etiam si consanguinei fuerint; episcopi vel presbyteri nihil conferant: denique hoc quod de episcopis, & presbyteris dictum est, debet de reliquis clericis exaudiri.

Alexãder iij. Remen. archiepiscopo.

Christus fuit verus Deus, & verus homo: sentiens oppositum hęreticus est, & excommunicatus.

Cap. VII.

Schol. 3. in 2. par.

CVm Christus perfectus Deus & perfectus sit homo, mandamus quatenus sub anathemate interdicas, nequis de cætero audeat dicere Christum non esse aliquid, secundum quòd homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo ex anima rationali & humana carne subsistens.

Ex concilio Lateranen.

Hæretici, receptatores, & fautores eorum excommunicati sunt: & decedentes in hoc peccato, in cœmiterio ecclesię sepeliri non debent, nec pro eis orari.

Cap. VIII.

Schol. 4. in 2. par.

SIcut ait beatus Leo & infra. Quia in partibus Tholosanis, hæreticorum quos alii Gazaros, alii Patarenos, & alii, aliis nominibus vocant, inualuit damnanda peruersitas: eos, & defensores & receptatores eorũ, anathemati decernimus subiacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo vel in terra sua tenere vel fouere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat. Si quis autem in hoc peccato decesserit, neque sub priuilegiorum nostrorum quibuscũque indultorum obtentu, neque sub alia quacunque occasione, oblatio pro eo fiat, aut inter Christianos accipiat sepulturam.

Lucius tertius.

Hereticus male sentiens vel male docens de sacramentis ecclesię, excommunicatus est, & conuictus, nisi se correxerit, & errorem abiurauerit; si clericus est, degradetur, & curię seculari tradatur: per quam etiã

laicus punietur. Eadem etiam est pœna suspectis de hæresi, si se non correxerint: & relapsis omnino audientia denegatur, seculares principes qui iurare nolunt de ecclesia contra hæreticos defendenda, excommunicantur, & terræ eorum supponuntur interdicto: ciuitates vero ipsorum resistentes, aliarum commercio, & episcopali dignitate priuantur: exempti vero subsunt ordinarijs super ijs quæ contra hæreticos instituuntur.

Cap. IX.

Schol. 5. par. 1.

AD abolendam: & infra. Vniuersos, qui de sacramento corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, vel de baptismate seu de peccatorum confessione, matrimonio vel reliquis ecclesiasticis sacramẽtis, aliter sentire aut docere non metuunt, quàm sacrosancta Ro. eccle. prædicat & obseruat: & generaliter quoscunque eadẽ Ro. eccle. vel singuli episcopi per diœceses suas, cum concilio clericorum, vel clerici ipsi sede vacante cum consilio (si oportuerit) vicinorum episcoporum hereticos iudicauerint: vinculo perpetui anathematis innodamus: & infra. Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicunque manifeste fuerit in hæresi deprehensus, si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur: & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus: nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicæ vnitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium episcopi regionis illius publice consenserit abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, secularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris, vltionem: & infra. Qui verò inuenti fuerint, sola suspicione notabiles, nisi ad arbitriũ episcopi iuxta cõsiderationem suspicionis, qualitatemque personæ propriam innocentiã congrua purgatione monstrauerint, simili sententiæ subiacebunt. Illos quoque qui post abiurationem præfati erroris, vel postquam se (vt diximus) proprii antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari iudicio, sine vlla penitus audientia, decernimus relinquendos: & infra. Statuimus insuper, vt comites, barones, rectores, & consules ciuitatum, & aliorum locorum, iuxta commonitionem episcoporum, præstito corporaliter iuramento promittant, quòd fideliter & efficaciter cum ab eis fuerint requisiti, ecclesiam cõtra

Ad quod præstandum iura

A hæreticos, & eorum complices, adiuuabunt bona fide, iuxta officium & posse suum. Si verò id obseruare noluerint, honore quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto ecclesiæ supponendis. Ciuitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum: vel cõtra commonitionem episcopi punire neglexerit resistentes: aliarum careat commercio ciuitatum, & episcopali se nouerit dignitate priuandam: & infra. Si qui verò fuerint, qui
B à lege diœcesanæ iurisdictionis exempti soli subiaceant sedis Apostolicæ potestati, nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, episcoporum subeant iudicium, & eis in hac parte tanquam à sede apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suæ priuilegiis) obsequantur.

mentum compelli possunt c. vt officiũ § statuimus. de hæret. lib. 6.

Pœna ciuitatis nõ obtẽperantis ecclesiasticis statutis contra hæreticos editus.

Innocentius tertius.

Bona hæreticorum confiscantur, & in terris ecclesiæ
C *applicantur fisco ecclesiæ: in terris imperij, iudicis secularis fisco. & procedit etiã si catholicos habent filios.*

Cap. X.

Schol. 6. par. 2.

VErgentis in senium seculi corruptelã: & infra. In terris verò temporali nostræ iurisdictioni subiectis, bona hæreticorũ statuimus publicari: & in aliis idem præcipimus fieri, per potestates & principes seculares; quos ad id exequendum (si fortè negligentes extiterint) per cen. eccle. ap. re. compelli volumus & mandamus: nec ad eos bo-
D na eorum vlterius reuertãtur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium misereri aliquis voluerit, vt temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cum enim secundum legitimas sanctiones reis læsæ maiestatis punitis capite bona cõfiscentur eorũ, filiis suis, vita solummodo ex misericordia conseruata: quanto magis, qui aberrantes in fide, verum Dei filium Iesum Christum of-
E fendunt, à capite nostro, quod est Christus, ecclesiastica debent districtione præscindi, & omnibus bonis temporalibus spoliari: cũ longe sit grauius, æternam, quàm temporalem lædere maiestatem. Nec huiusmodi seueritatis censuram orthodoxorum exhæredatio filiorum, quasi cuiusdam miserationis prætextu debet vllatenus impedire, cum in multis casibus (etiam secundum diuinum iudicium) filii pro patribus temporaliter puniãtur, & iuxta canonicas sanctiones, quandoque feratur vltio, non solum in authores scelerũ, sed etiam in progeniẽ damnatorũ.

Concor. tex. in c. vt secundu leges. de hæret. lib. 6.

In l. quisquis. §. filij vero. C. ad legem Iul. Maiestr.

Vide Alfons. Castr. lib. 2. c. 11. de iusta heret. punit. et Io. Rulam. in singul. fidei. sing. 102.

Idem

Idem.

Aduocati vel notarij hereticis vel eorum defensoribus fauentes, aut sub eis litigantibus patrocinantes, & pro eis instrumenta scribentes, infames sunt, & ab illo officio suspensi. Cap. XI.

Schol. 7. par. 2. SI aduersus vos terra cõsurgeret: & infrà.
Quia plus timeri solet quod specialiter
iniungitur, quàm quod generaliter impera-
c. quãquã 23. dist. tur: vobis aduocatis & scriniariis firmiter
inhibemus, ne hæreticis credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem in aliquo præstetis auxilium, consilium vel fauorem, nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine, vestrum patrocinium præbeatis, & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta facere nullatenus attentetis. Quòd si contra præsumpseritis, ab officio vestro suspensos perpetuæ vos decernimus infamiæ subiacere.

Idem vniuersis Christifidelibus, tam in vrbe Meten. quàm in eius diœcesi constitutis.

Laici non prædicent, nec occulta conuenticula faciãt, nec sacerdotes reprehendant. Cap. XII.

Schol. 8. par. 2. CVm ex iniuncto: & infrà. Licet autem desiderium intelligendi diuinas scripturas, & secundum eas studium adhortandi reprehendendum non sit, sed potius commen-
Concor. tex. in c. sicut in unc. de hæret. dandum: in eo tamen apparent quidam laici, meritò arguendi, quòd occulta conuenticula celebrant, officiũ prædicationis Christi sibi vsurpant, sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum consortium aspernantur,
Ioa. 1. qui talibus non inhærent. Deus enim lux vera, quæ omnẽ hominem venientem in hunc mundum illuminat, in tantum odit opera tenebrarum, vt apostolos suos in mundũ vniuersum prædicaturos Euangeliũ omni creaturæ missurus, eis præceperit apertè dicens:
Mar. vlt. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super
Matth. 10 tecta: & infrà. Sicut enim multa sunt membra corporis, omnia verò non eundem actũ habẽt: ita multi sunt ordines in ecclesia: sed non omnes idem habent officium: quia se-
1. Cor. 12. cundum Apostolum, alios Dominus dedit apostolos, alios prophetas, alios autem doctores, &c. Cum igitur doctorum ordo sit quasi præcipuus in ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter prædicationis officium vsurpare. Nam secundum Apostolũ,
Ephe. 3. Rom. 10. Luc. 10. Matth. 9. quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Et veritas ipsa præcepit apostolis: Rogate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. quòd si forte quis argutè respon-
A deat: quia tales inuisibiliter mittũtur à Deo, etsi non visibiliter mittantur ab homine, cũ inuisibilis missio multo sit dignior, quàm visibilis: & diuina longè melior, quàm humana. potest rationabiliter responderi, quòd cùm interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude tãtum asserere, quòd ipse sit missus à Deo, cum hoc quilibet hæreticus asseueret: sed oportet, quòd astruat illam inuisibilem missionem per operationẽ miraculi, vel scripturæ testimonium speciale. Vnde cum Dominus vellet mittere Moy-
B sen in Aegyptum ad filios Israel, vt crederent ei, quòd mitteretur ab ipso, dedit ei signum, vt conuerteret virgam in colubrum, & virgam iterum reformaret. Ioannes quoque Baptista, speciale suæ missionis testimonium protulit de scriptura dicens: Ego vox clamantis in deserto: dirigite viam domini, Ioa. 1. sicut ait Esaias propheta: & infrà. Licet autem sciẽtia sit valde necessaria sacerdotibus ad doctrinam: quia iuxta verbum propheticum: Labia sacerdotis custodiunt sciẽtiam:
C & legem exquirunt ex ore eius: non est tamen simplicibus sacerdotibus, etiam scholasticis detrahendum, cum in eis sacerdotale officiũ debeat honorari: propter quod Dominus in lege præcepit: Diis non detrahes, sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officii dignitatem Deorum nomine nuncupantur: & infrà. Nec quisquam suæ præsumptionis audaciam illo defendat exemplo, quòd asina legitur reprehendisse prophetã: vel quòd Dominus ait:
D Quis ex vobis arguet me de peccato? Cum aliud sit fratrem in se peccãtem occulte corripere, (quod quisque tenetur efficere secundum regulam Euangelicam, in quo casu sane potest intelligi, quòd Balaam fuit correptus ab asina) & aliud est fratrem suum delinquentem reprehendere manifeste, quod vtique nulli licet secundum euangelicam veritatem: nam qui etiã dicit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. Rursus aliud est, quòd prælatus sponte de sua confisus inno-
E centia, subditorum se accusationi supponit, (in quo casu, præmissum Domini verbum debet intelligi) & aliud quòd subditus, non tam animo reprehendendi, quàm detrahendi exurgit temerarius in prælatum, cum ei potius incumbat necessitas obsequẽdi; quòd si forte necessitas postularet, vt sacerdos tanquam inutilis & indignus à cura gregis debeat remoueri, agendum est ordinate apud episcopum, ad cuius officium tam institutio, quàm destitutio sacerdotũ noscitur ptinere.

Exo. 7.
Esa. 50. Matth. 3. Malach. 2.
Exo. 22. Ioa. 10.
Nu. 22. Ioa. 8. Matth. 5.

Idem in concilio generali.

Excommunicati sunt omnes haeretici, quibuscunque nominibus nominentur. h. d. vsque ad §. damnati.

Cap. XIII.

EXcommunicamus itaque & anathematizamus omnem hæresim extollentem se aduersus hanc sanctam orthodoxam & catholicã fidem, quam superius exposuimus, condemnantes hæreticos vniuersos quibuscunque nominibus censeantur: facies quidẽ diuersas habentes, sed caudas adinuicẽ colligatas: quia de vanitate cõueniunt in idipsũ.

Schol. 9. par. 2.

Damnati de haeresi, per secularem iudicem puniuntur, & bona laicorum haereticorum confiscantur, & clericorum bona applicantur ecclesiis, vbi beneficiati erant. hoc dicit vsque ad §. qui autem. Abb.

Damnati vero præsentibus secularibus potestatibus, aut eorum balliuis relinquantur animaduersione debita puniendi, clericis prius à suis ordinib⁹ degradatis: ita quòd bona huiusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscentur: si verò clerici, applicentur ecclesiis, á quibus stipendia receperunt.

Si suspectus de hęresi se non purgat ad arbitrium superioris, excommunicatur; & existens per annum in excommunicatione, vt haereticus damnatur. hoc dicit vsque ad §. moneantur. Abbas.

Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles: nisi iuxta cõsiderationem suspicionis, qualitatemque personę, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam, ab omnibus euitentur: ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur.

Potestates seculares, perpetui vel temporales iurare tenentur, vniuersos haereticos ab ecclesia damnatos pro viribus exterminare, & temporalis dominus non purgans terram suam hęreticis, excommunicatur: & si perstiterit in excommunicatione per annum, nuntiatur Papae, qui fideles eius a iuramento absoluet: & eius terram fidelibus exponet: saluo iure principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. h. d. vsque ad §. catholici.

Moneantur autem & inducantur, & si necesse fuerit, per cen. eccle. compellantur seculares potestates, quibuscunque fungantur officiis, vt sicut reputari cupiũt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publice iuramentum, quòd de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studebunt: ita quòd amodo quãdocunque quis fuerit in potestatem siue perpetuam siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. Si vero dominus tẽporalis requisitus & monitus ab

Concor. tex. i Auth Statuimus. C. de epi. audien.

A ecclesia, suam terram purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per metropolitanum & cęteros comprouinciales episcopos, excommunicationis vinculo innodetur: & si satisfacere contempserit, intra annum significetur hoc summo Pontifici, vt ex tũc ipse vasallos ab eius fidelitate denuntiet absolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo iure domini principalis, B dummodo super hoc ipse nullũ pręstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat, eadem nihilominus lege seruata circa eos qui non habẽt dominos principales.

Domini temporales purgare debent terras suas ab haeretica prauitate.

Cruce signati ad exterminationem haereticorum, gaudent priuilegio concesso cruce signatis in subsidium terrae sanctae. h. d. vsque ad §. credentes. Abb.

Catholici vero qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto priuilegio sint muniti, quę accedentibus in terrę sanctæ subsidium cõceduntur.

Cruce signatorũ indulgentia, et aliorum qui inquisitorib. auxiliãtur de quo Eymer. 3. par. q. 129.

C *Hic ponitur poena credentium recepta orum, & defendentium haereticos, primo laicorum, secundo clericorum, vsque ad §. quia. Abbas.*

Credentes præterea, receptatores, defensores & fautores hęreticorum excommunicationi decernimus subiacere: firmiter statuentes, vt postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit, intra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu cõsilia, nec ad eligendos aliquos, ad huiusmo- D di, nec ad testimonium admittatur: sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberã habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus preterea ipsi sui, er quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem: nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si vero aduocatus fuerit, eius patrocinium nullatenus admittatur. si tabellio, instrumenta per ipsum confecta, nullius sint momenti, sed cũm auctore damnato, damnen- E tur: & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: vt in quo maior est culpa, grauior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, postquã ab ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint: excommunicationis sententia, vsque ad satisfactionẽ idoneã percellantur. Sane clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumãt tradere sepulturæ, nec eleemosynas aut oblationes

De his Eym. hac 2. par. q. 50 51 52. & 53.

oblationes eorum percipiant: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis apostolicę speciali: similiter quilibet regulares quibus etiã hoc instigatur, vt eorum priuilegia illa in diœcesi non reseruentur, in qua tales excessus pręsumpserint perpetrare.

Nullus debet sibi officium prædicandi assumere, nisi super hoc sibi à iure vel à sede apost. vel à diœcesano episcopo licentia concedatur: aliàs excommunicatur: & nisi resipuerit alia pœna imponitur. hoc dicit vsq; ad. §. adiicimus. Abb.

B Quia vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem eius (iuxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vendicant prædicandi, cum idem apostolus dicat: Quomodo prædicabunt nisi mittantur? omnes qui prohibiti, vel non missi, præter auctoritatem ab Apost. Sede vel catholico loci Episcopo susceptam, publice vel priuatim prædicationis officium vsurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur: & nisi quàm citius resipuerint, alia cõpetenti pœna plectentur.

1. Tim 3. Rom. 10. Concor. tex. in c. cũ ex iniuncto. et in c. sicut in vno eo. tit.

C *Archiepiscopi & episcopi inferiorum suorum prouincias & diœceses suspectas habentes de hæresi, saltem semel in anno per se vel per alios idoneos visitent: qui etiam debent, si hoc expedire videbitur, exigere iuramentum ab illis de vicinia, ad reuelandos hæreticos, & occulta conuenticula celebrantes: quos reuelatos relapsos canonice puniẽt: & renuẽtes iurare: vt hæretici condẽnentur. hoc dicit vsque ad. § volumus. Abb.*

Adiicimus insuper, vt quilibet archiepiscopus vel episcopus, per se aut per archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas bis aut saltem semel in anno D propriam parochiam in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam iurare cõpellat, quòd si quos ibidem hęreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium, vita & moribus dissidentes, eos episcopo studeat indicare. Ipse autem episcopus, ad præsentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur. Si qui verò ex eis, iuramenti religionẽ obstinatione damnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

Vide Cõr. Bru. de hęre lib. 3. c. 15. Siman. cath. inst. tit. 25.

Episcopus negligens in hęresi persequenda, à dignitate episcopali est remouendus, & alius idoneus est subrogandus. h. d. vsque ad fi. Abb.

Volumus igitur & mandamus, & in virA tute obedientię districte pręcipimus, vt ad hæc efficaciter exequẽda episcopi per diœceses suas diligenter inuigilent, si canonicã velint effugere vltionem. Si quis enim episcopus, super expurgando de sua diœcesi hęreticę prauitatis fermento negligens fuerit, vel remissus; cum id certis indiciis apparuerit, ab episcopali officio deponatur, & in locũ ipsius, alter substituatur idoneus, qui velit & possit hęreticam cõfundere prauitatẽ.

Idem statuit Martinus V. quodã rescripto. incip. Inter cũctas et habetur in ult. sess. Cõc. Constan.

Gregorius † IX. Archiepiscopo Mediolan.

Laici cuiuscunque professionis sint, prędicare non debent. Cap. XIIII.

Sicut in vno corpore: & infra. Cum igitur nonnulli laici prędicare pręsumant, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum occulte subintrent. Nos attendentes, quòd doctorum ordo est in ecclesia Dei, quasi pręcipuus, Mandamus quatenus cum alios dominus apostolos dederit, alios prophetas, alios vero doctores, interdicas laicis vniuersis, cuiuscunque ordinis censeantur, vsurpare officium prædicandi.

† Aliàs. XI. Concor. tex. in c. cũ ex iniũcto sup. eo tit. 1. Cor. 12.

Idem.

Hoc cap. vsque ad. §. si qui autem. habetur in c. excommunicamus, supra eo tit. in princi. vnde summa. & declara, prout ibi fuit dictum. Cap. XV.

Excommunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patharenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Tosslepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas: quia de vanitate conueniunt in idipsum. Damnati verò per ecclesiam seculari iudicio relinquantur, animaduersione debita puniendi: clericis prius à suis ordinibus degradatis.

Concor. tex. ĩ Auth. Gazaros. C. de haret. ubi Pet. Godofr. hũc locũ illustrat.

Si in hęresi deprehensi nolunt redire ad fidem, detrudendi sunt in perpetuo carcere ad pœnitentiam peragendam: & credentes erroribus hęreticorum, hęretici sunt. hoc dicit.

E Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire noluerint ad agendã condignam pœnitentiam: in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus.

Vide Eymer. 3. par. q. 99.

Idem.

Liberantur ab omni obligatione, qui hęreticis tenebantur adstricti. Cap. XVI.

Absolutos se nouerint à debito fidelitatis domini, & totius obsequii, quicũq; lapsis manifestè in hęresim aliquo pacto qua cunq; firmitate vallato tenebantur adstricti.

Declarat Alfon. Cast. lib. 2. c. 7. de iusta hęr. pun.

EX LIB. SEXTO DECRET.

TIT. DE HAERETICIS.

Gregorius nonus Remensi archiepiscopo, & suis suffraganeis.

Propter crimen hæresis clericum in quibuscumque sacris ordinibus constitutum, solus eius episcopus degradare poterit. hoc dicit. Domi. Cap. I.

Vide c. de gradatio. de pœn. lib. 6. de quo auster paulo post. et 3. par. post modum nonū professionem fidei terminandi.

VONIAM episcoporum numerus, ad degradationem clericorum à canonibus constitutus non potest de facili conuenire. Concedimus vt sacerdotem, vel alium clericum in sacris ordinibus constitutum (cùm pro hæresi fuerit curiæ seculari relinquendus, aut perpetuò immurandus) conuocatis abbatibus, aliisq; prælatis & religiosis personis, ac literatis suę diœcesis, de quibus expedire videbitur, suus solus possit episcopus degradare.

Alexander quartus.

Excommunicationem incurrit sepeliens scienter hæreticos, vel eorum receptatores, defensores, vel fautores; nec absoluitur, nisi exhumet eorum corpora: locus verò priuatur sepultura. hoc d. vsque ad §. inhibemus. Domi. Cap. II.

Eymer. 3. par. q. 40. vbi dixi. Simon. cath. instit. 46.

QVicunque hæreticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorū, scienter prę sumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere. Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publicè extumulent, & proiiciant huiusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua careat sepultura.

Excommunicari debent laici publicè vel occultè disputantes de fide. h. d. Domi.

Concor. tex. in c. cū ex iniūcto etc. sicut. de hæret.

Inhibemus quoque, nè cuiquā laicæ personæ liceat publicè vel priuatim, de fide catholica disputare. Qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Non valet promotio hæreticorum, eis credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum eorum, nec filiorum suorum, vsque ad secundam generationem, ad beneficia ecclesiastica, vel officia publica. h. d. Domi.

Nota declarat tex. in c. statutū el. 2. inf. hoc tit.

Hęretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii vsque ad secundam generationē ad nullum ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur. Quòd si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Priuati sunt habentes beneficia ecclesiastica, ad preces hæreticorum: & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, si scienter talia receperunt. h. d. Domi.

Silu. in sum. ver. hæresis 1. nu. 14. Rebuf. in praxi benef. par. 3. nu. 24.

A Ad hæc, quoscūque viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestulentium personarum dignitates, personatus & quæcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti: ex nunc priuamus taliter acquisitis, volentes, quòd tales & habitis careant perpetuò: etsi receperunt illa scienter, ad alia vel similia, nequaquam in posterum admittantur.

Nulla est emācipatio filiorum, vel subditorum per hæreticos facta: etiam si postea vitium detegatur. h. d. Domi.

Eyme. 3. par. q. 116. Alfon. li. 1. c. 7. de iusta hær. pun.

Illorum autem filiorum emācipationem, quorum parentes, post emancipationē etiā huiusmodi apparuerit ante ipsam à via veritatis ad hæreticę superstitionis inuium declinasse, nullius volumus esse momenti, velut factam de hominibus sui iuris: cùm dignum sit, vt propter tanti atrocitatem deli-
C cti, filii esse in parentum hæreticorum desierint potestate.

Idem inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

Filii vel heredes petentium in infirmitate sua hæreticorum consolationem, non admittuntur ad probandum, quod non sana mente vel perdita loquela susceperint, si constat quòd erant sanæ mentis, vel si prius suspecti vel diffamati erant de hæresi: aliàs admittuntur,
D *scilicet per testes fide dignos, non suspectos. hoc dicit. Domi.* Cap. III.

Pro intel. huius cap. vide infra Vrbani IIII. rescri. Olim ex parte et Eyme. 3. par. q. 43. & q. 121.

FIlii vel hæredes illorum, qui dū in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolaturos, vt ab eis per manus impositionem consolationem reciperēt, secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicq; viam fuerint vniuersæ carnis ingressi: ad probandū quòd ipsi defuncti con-
E solationem illam, immò verius desolationē non sanæ mentis effecti susceperint, vel post perditam iam loquelam (cùm tamen moris sit) vt dicitur apud eos, quòd nullum taliter consolentur, qui non sit sanę mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent: si dum viuebant, diffamati erāt de hæresi, vel suspecti: aut legitime constiterit, quòd

quòd sanę mentis existentes, huiusmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterunt prædicti filii vel hęredes ad probádum præmissa. Non tamen per vxores, filios, familiares, vel de suis aliquos: sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

Idem eisdem.

Relapsi in hęresim sunt tradendi curię seculari, licet pœniteat eos, & ad fidem redeant: non tamen denegantur eis sacramenta pœnitentię & eucharistię. hoc dicit. Domi. *Cap. IIII.*

Eymer. 3. par. q. 100.

SVper eo, quod scriptum legitur, ecclesia nulli claudit gremium redeunti: quodque ii qui post abiurationé erroris, vel postquá se proprii antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratam hęresim recidisse, seculari decernuntur iudicio, sine vlla penitus audientia relinquendi: cum scripturæ huiusmodi videantur sibi inuicem aduersari, quid tenendum sit, per sedem edoceri apostolicam postulastis. Nos itaq; inquisitioni vestrę de fratrum nostrorum consilio respondemus, quòd taliter deprehensis, etiam si (vt dictum est) sine vlla penitus audientia relinquendi sint iudicio seculari: si tamen postmodum pœniteant, & pœnitentię signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sunt humiliter petita sacramenta pœnitentię ac eucharistię deneganda.

Idem eisdem.

Excõmunicati, participes, & socii criminis admittuntur in testes contra hæreticos, si sciunt verisimiliter veritatem deponere. h. d. Domi. *Cap. V.*

Eymer. 3. par. q. 64. 66. et 68. vbi dixi.

IN fidei fauorem. Concedimus, vt in negotio inquisitionis hęreticę prauitatis excommunicati & participes, vel socii criminis, ad testimonium admittantur: Præsertim in probationum aliarum defectum, contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, si ex verisimilibus coniecturis: & ex numero testium, aut personarum (tam deponentium, quam eorum contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circunstantiis, sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

Idem eisdem.

Ordinarii, vel eorum delegati, & inquisitores sine pœna excommunicationis, facere habent executionem iustitiæ contra hæreticos, per habentes iurisdictionem secularem in loco: licet excommunicati sint, vel de facto tantum illam iurisdictionem possideant. h. d. Domi.

A *Cap. VI.*

PRæsidétes regimini alicuius regni, prouinciæ, siue loci (licet excommunicati vel de facto tantum, & non de iure iurisdictionem habétes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum vel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum hæreticæ prauitatis non valentium sine morę dispendio, vel negotii periculo, recursum habere ad superiores, qui legitime in locis ipsis possint iustitiam exequi) possunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & B defensores eorum, iustitiam & suum officiũ exercere. Nec requirentes huiusmodi excõmunicatos, propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt. Eymer. 3 par. q. 24 vbi dixi.

Non tamen præsidentibus prælibatis vel officialibus eorundem, propterea in aliis casibus intelligatur cõcessum aliquid, vel permissum.

Idem eisdem.

Excõmunicatus, propter contumaciam non respondendi super hæresim, de qua erat suspectus, post annũ C *damnatur vt hæreticus. h. d. Domi.* *Cap. VII.*

CVm contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adiiciat vehementem si suspectus de hæresi vocatus a vobis, vt de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus, quam si per annũ animo sustineat pertinaci; extunc velut hæreticus condemnetur. Eymer hac 2. par. q. 47. & 3. par. q. 124. hũc tex. illustrat.

Idem eisdem.

D *Abiurans in iudicio hæresim propter vehementem præsumptionem si iterato labitur (licet nõ fuisset probatum plene) relapsus dicitur: secus si leuis erat præsumptio. h. d. vsque ad §. Eum verò. Dominicus.*

Cap. VIII.

ACcusatus de hæresi vel suspectus, contra qué de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, postea committit in ipsa, E céleri debet quadam iuris fictione relapsus: licet ante abiurationem suam, hæresis crimẽ plene probatum non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit (quanquam ex hoc sit grauius puniendus) non tamen debet in hæresim relapsorũ pœna puniri. Concor. Vrbani 4. Restri. incipien. Cõsultus infra posit. & nt. de Eymerici hac 2. parte q. 40. vbi dixi.

Culpabilis in vno articulo hęresis, generaliter postea abiurando relapsus dicitur, si committit etiam in alium articulum separatum. hoc dicit. Domi.

Eum verò qui in vna hæresis specie, vel secta commisit, aut in vno fidei articulo, seu ecclesiæ

ecclesię sacramento errauit, & postmodum hæresim simpliciter, vel generaliter abiurauit: si extunc in aliam etiam hæresis speciē, siue sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, volumus vt relapsum in hęresim iudicari.

Qui post abiurationē hæresis, de qua conuictus fuerat, vel postea conuincitur facto vel verbo, hæreticis cōmunicat in rebus hic prohibitis, relapsus dicitur. hoc dicit. Dom.

Ille quoque de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem constiterat, vel nunc constat, si post illam hæreticos acceptet, deducat, visitet, siue associet, aut dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit, etiam sine adoratione (vt verbis vestris vtamur) meritò debet iudicari relapsus, cùm illum ex approbati à se prius erroris consequentia, nō sit dubium id fecisse.

Testis in causa hæresis, falsum deponens, licet periurus sit, probat dicendo contrarium: dumtamen ex indicijs constet dictum non corruptionem, sed veritatem continere. hoc dicit.

Eymer. 3. par. q. 65. & seq.

Licet verò periuri à testimonio, etiā post pœnitentiam repellantur: si tamen ii qui coram inquisitoribus iurantes, tam de se, quā de aliis super facto hęresis dicere veritatem, eam celando deierent, & postmodum velint corrigere dictum suum, contra se ac alios suos complices deponendo: cùm crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales non animi leuitate, aut odii fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suū velle corrigere, ac modo (quæ prius tacuerant) reuelare in fauorem fidei (nisi aliud obsistat) stari debet tam contra se, quàm contra reliquos attestationibus eorundem.

Inquisitores super hæresi deputati, non se intromittant de diuinationibus vel sortilegijs non sapientibus hęresim manifestam. h. d. Domi.

De hac materia copiose Eymer. 2. par. q. 42. et 43.

Sanè cum negotium fidei (quod summè priuilegiatū existit) per occupationes alias non debeat impediri: pestis inquisitores hæreticę à sede apostolica deputati, de diuinationibus, aut sortilegiis (nisi hæresim saperent manifestè) intromittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis iudicibus puniendos.

Inquisitores hæresis, de quæstionibus vsurarum se intromittere non possunt. hoc dicit.

Vide infra rescript. Vrbani 4. Consult° ver. in quo quæritur. & repert. ver. vsura. §. circa istam.

De quæstionibus præterea usurarum mortis, & contra illos quibus restitutionem vsurarum in pœnitentia pro hæresis crimine iniunxerunt, ac illi se & sua ad hoc faciendum in iudicio ecclesię obligarunt, intro-
A mittere se non possunt: nè per causas huiusmodi offendiculū negotio fidei preparetur.

Inquisitores possunt cōpellere hæredes fautorum hæreticorum (qui tamen hæretici non erant) ad implendā pœnitentiam iniunctam, in bonis temporalibus: secus si mortui sint, antequam fuerit pœnitentia iniuncta. hoc dicit. Dom.

Eymer. 3. par. q. 120. Zanch. de hęret c. 28. nu. 5. 6. 7.

Si vero pro iis quæ in hæresi receptando, vel defendendo hæreticos seu eis fauendo, non tamen existens hęreticus quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum inquisitoribus se adstrinxit ad recipiēdam ab
B eis pœnitentiam, & complendam: & ea licet iniuncta, non tamen peracta decessit, si per huiusmodi pœnitentiam onus impositū fuerit proficiens ad salutem, in bonis eius temporalibus exequendum: vel complementum ipsius, per inquisitores cogi debent hęredes vel alii, ad quos cum suo onere bona huiusmodi deuenerunt. Porrò si propter huiusmodi hæreticorum receptationem, defensionem, seu fauorem, quis ad faciendam pœnitentiam, quam inquisitores ipsi iniungere
C vellent, bona sua obligauerit eisdem: & antequam ei pœnitentia iniungeretur, decesserit: eius hæredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.

Post mortem hæretici, declarari potest eum hęreticum fuisse ad finem confiscandi. Domi.

c. vlt. de præscrip. lib. 6. Squilla. de fi. cath. c. 54. Siman. in Inst. tit. 18. nu. 14.

In eo verò casu quo hęredes ad successionem nō debent ob hæresim sui auctoris admitti: nō obstante, quòd auctore ipso viuente, hoc non fuerit (interueniente ipsius morte) per sententiam declaratum, ad confisca-
D tionem bonorum post mortem eiusdem, nihilominus procedatur.

Clerici instruentes testes, ne inquisitores veritatem inuestigent, puniri possunt per eos; & religiosi grauius puniuntur. h. d. Do.

Sacerdotes insuper & alii clerici, qui negotium inquisitionis instruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate vel dicenda falsitate, seu eos indebitè liberando, inuenti fuerint impedire: (cùm non sit dubium, eos ipsa facere in fauorem hæreticæ prauitatis) per inquisitores à tali-
E bus compesci possunt, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quàm aliàs, prout culpa exegerit delinquentis. Religiosi etiā sunt immurationis pœna, vel alia grauius puniendi quàm seculares: si inuenti fuerint in hęresi vel consimilibus deliquisse.

Vrbanus quartus.

Non valent statuta, per quę inquisitoris hęresis officium impeditur, vel retardatur. Cap. IX.

Eyme. 3. par. q. 34

Statutum ciuitatis castri, villę, vel alterius loci, per quod negotium inquisitionis hære-

nis hæreticę prauitatis directè vel indirectè (ne in eo liberè procedi valeat) cótigerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis: Ipsiusque ciuitatis vel loci dominum, potestatem, capitaneum, consules, vel rectores, per quem, vel quos, eadē ciuitas seu locus regitur, quocunque nomine censeantur, ad statutum hiusmodi loci diœcesano, vel eius vicario, aut inquisitori, seu inquisitoribus labis præfatę, sine moræ dispendio exhibendum: & si tale inuentum fuerit, reuocandum omnino, vel saltem eatenus moderandum, quòd per illud inquisitionis processus, non impediantur, vel aliquatenus retardentur, per censuram ecclesiasticam decernimus compellendos.

Clemens quartus, inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

Officium inquisitoris hæresis, morte concedentis non expirat etiam quò ad negotia prius non cœpta, vel exorta. h. d. Cap. X.

Vide Eymer. 3. p. q. 6. & 8. & Deciũ in c. cansam. num. 10. de offic. delegat.

NE aliqui dubitationem solicitam excitantes, in dubium reuocēt, an officium inquisitionis hæreticæ prauitatis, solicitudini vestræ intra certos limites ab apostolica sede commissum, expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit. Præsenti declaramus edicto ipsum officium non solum quo ad negotia viuente mãdatore incępta, imò etiam, quo ad integra & non cœpta; & quod plus est, quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerserant in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare.

Idem eisdem.

Informat inquisitores ad Deum vt eius timorem hominum metui anteponant, in procedendo simul vel separatim contra hæreticos, & suos fautores: & etiam in eos absoluendo, cum verè redierint. Cap. XI.

VT officium inquisitionis contra hæreticos in prouincia in qua vobis idem officium est commissum, auctoritate apostolica possitis efficacius adimplere, discretioni vestrę per apostolica scripta mãdamus, quatenus vbiq; in pręfata prouincia, simul vel separatim: aut singulariter (prout negotii vtilitas suadebit) contra hereticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorũ, necnon contra infamatos de heresi, vel suspectos iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuinoque timore postposito) procedatis. Si verò aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad ecclesiæ vnitatē: ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eidem, quòd iniungi talibus consueuit

Concor. text. in clem. 1. §. 1. de here. & vide Eymer. 3. p. q. 47. & seq.

A prouiso solerter, ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & vos (imò seipsos) fallentes sub agni specie lupum gerant.

Vide repertorii ver. prouiso soler ter.

Instruit inquisitores, in modo examinationis testium, & in personis quę testificata scribere debebāt. hoc dicit.

In delictis magnis caute procedendum.

Verùm, quia in tam graui crimine, cum multa oportet cautela procedi (vt in reos sine vllo proferatur errore, dure ac digne seueritas vltionis) volumus & mandamus, ut in examinatione testium, quos recipi super crimine prędicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum præsentia per publicam (si commode potestis habere) personam, aut per duos uiros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia quę in commisso uobis officio ad scriniarii, seu tabellionis officium pertinent, teneri districtè præcipimus, cum per uos fuerint requisiti, omnes & singulos uestri ordinis fratres, qui dum essent in seculo, tabellionatus officium habuisse, aut exercuisse noscuntur, & illos etiam quibus idem tabellionatus officiũ ratione præfati negotii, fidei fuit ab apostolica sede commissum: & in posterum committetur, concedentes huiusmodi fratribus, necnon & aliis religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in seculo, tabellionatus officium habuerunt, & exercuerunt, quibusuis etiam clericis secularibus officium ipsum habentibus (etiam si iidem fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi libere officium ipsum, quoad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocunque valla to munimine, potestatem.

Eyme. 3. p. q. 18. & 19.

Instruit inquisitores, circa personas, per quas impèdiri posset vel differri inquisitionis negotium. hoc dicit.

Compescendi præterea monitione pręmissa per censuram ecclesiasticam appellatione postposita prædicatores quæstuarios (vbi contigerit pro inquisitionis seu fidei negotio, congregationem fieri, vel aliàs eidem negotio, quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à pręedicationis officio quod ad ipsos nullatenus pertinet (quorum interest, tantum charitatiua subsidia suppliciter petere, ac indulgētiam, si forte habent exponere) liberam vobis & singulis vestrũ, cócedimus auctoritate præsentium facultatem. Denique vt circa premissa plene vobis & singulis vestrũ coerctionis expedita & inuiolabilis adsit auctoritas, volumus vt ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit)

Vide Eyme. 3. p. q. 37. & Cõc. Tri. sess. 5. ca. 2. in fi.

Eyme. 3. p. q. 57. Zanch. de here. c. 37.

inuocato auxilio brachii secularis: contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo: Non obstantibus aliquibus priuilegiis vel indulgentiis, quibuscunque personis cuiusuis cōditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis communitatibus, vel vniuersitatibus ciuitatum, & locorum specialiter vel generaliter sub quacunque verborum expressione vel forma, à memorata sede concessis, vel in posterum concedendis, cum ex huiusmodi vel aliis priuilegiis vel indulgentiis nullum vobis in tantæ pietatis negotio, velimus obstaculum interponi: & constitutione de duabus dietis, edita in concilio generali. Statuimus insuper, vt potestas, capitaneus, seu rector, vel consules, seu quiuis alii, qui ciuitati pręsunt, vel loco alteri ad præsens, aut præerūt in futurum, ad requisitionem diœcesanorū, vel vicariorum suorum, seu inquisitorum hęreticæ prauitatis iurent pręcise attēdere inuiolabiliter, & obseruare, ac facere à suis subditis obseruari, toto tempore sui regiminis, in terris suæ iurisdictioni regiminiue subiectis constitutiones contra hęreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorū, ipsorumque filios & nepotes à sede apostolica promulgatas, ac etiam approbatas: quas qui iurare noluerit, & seruare, vt infamis & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus officio & honore sui regiminis spolietur: nec vlterius potestas, capitaneus, consul, vel rector habeatur in aliquo, aut de cæterò in aliquam dignitatē vel officium publicū vlterius assumatur: & quæ vt potestas, balliuus, consul, vel rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

Eymo. 3. p. q. 32. Campeg. ad Zāchi. c. 31.

Pœna Magistratuū leges cōtra hæreticos editas non seruātiū.

Bonifacius octauus inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

Comprehendit ista decr. plura vtilia pro expediendo officio inquisitorum. dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarū denuntiationes. dat potestatem vocandi peritos clerum, & populum, vt eis assistant. dat potestatem procedendi contra illos, qui de sua in aliam prouinciam se transtulerunt. dat potestatē repetendi libros & processus, commutandi & mitigandi pœnas, priuandi, & priuatos nuntiandi officijs & honoribus hæreticos, fautores, & defensores eorum: ita tamen quòd hoc fiat de diœcesanorum vel in eorum absentia vicariorum suorum consilio, nisi ijdem scienter talibus beneficia contulissent. h. d. Io. And.

Cap. XII.

Editū circa an. Domini. 1296. c

Vide Eyme. 3. p. q. 15.

VT commissi vobis officii debitū vtilius & vberius exequamini, sanctę memoriæ. Inno. Alex. & Clementis pręcessorū nostrorum vestigiis inhęrentes, vobis & vestrum singulis committēdi citationes & denuntiationes sententiarum, quas in quoslibet hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis. Aduocandi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, vt vobis assistant: & in huiusmodi deferendis sentētiis prębeant consilium opportunum, ac eis, quòd super his vobis humiliter pareant in virtute obedientię iniungendi: Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei videritis expedire.) † Et contra illos quos in prouincia, in qua vobis inquisitionis officium est commissum, hæresis crimen constiterit commisisse (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi, necnon faciendi, a quibuslibet assignari vobis, libros seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ ac processus per quoscūque auctoritate sedis apostolicæ vel legatorum eius habiti contra hęreticos continentur: & illorū qui vestris mandatis obedientes, humiliter stant propter hæresim in carcere vel muro reclusi pœnam vnà cum prelatis, quorum iurisdictioni subsunt, mitigandi vel mutandi, cum videritis expedire: Priuandi præterea vel priuatos nuntiandi dignitatibus ac aliis beneficiis ecclesiasticis de diœcesanorum, vel eis absentibus vicariorum suorum consilio & officiis publicis ac honoribus quibuscunque, eosdem hæreticos, credentes, receptatores & defensores ipsorum, eorumque filios & nepotes plenā concedimus facultatē.

Eyme. 3. p. q. 77.

Eyme. 3. p. in forma moniti populū de sermone fidei habendo.

† Eyme. 3. p. q. 42. Eyme. 3. p. q. 39.

Eyme. 3. p. q. 113. Couarru. lib. 2. var. resol. c. 8. nu. 4.

Sunt autem diœcesani in priuando tales, vel nuntiando priuatos beneficiis & huiusmodi requirendi: Nisi forte constaret legitime, quòd iidem scienter huiusmodi personis, eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius a suo iudice puniendos.

Idem.

Christiani ad iudaismum transeuntes & redeuntes, hęretici reputantur. hoc dicit, secundum Zenz.

Cap. XIII.

COntra christianos, qui ad ritum transierint, vel redierint Iudęorum (etiam si huiusmodi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolutè, aut pręcisè coacti baptizati fuerunt) erit tanquā contra hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per christianos seu Iudæos conuicti. Et sicut contra fautores, receptatores, & defensores hęreticorum: sic contra fautores, receptatores, & defensores talium est procedendum.

Copiose Eym. hac 2. p. q. 44 Albert. de agnos. asser. q. 25. nu. 14. Schol. 10. par. 2.

Idem.

A

Non confiscantur dotes vxorum innocentium, propter hæresim maritorum. hoc dicit, secundum Zenze.
Cap. XIIII.

Eym. 3. p.q. 111. Siman. instit. tit. 9. nu. 73.

DEcreuit felicis recordationis Inn. Papa quartus, quòd propter hæresim maritorum, vxorum catholicarum, dotes non debeant confiscari. Quod intelligendum fore censemus: nisi fortè mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hæreticos tunc sciebant.

Idem.

B

Filij hæreticorum vsque ad secundam lineam paternam, ad primam verò maternam sunt inhabiles ad beneficium ecclesiasticum, vel officium seculare, si patres ante mortem ecclesiæ reincorporati non fuerint. hoc dicit, secundum Domi. *Cap. XV.*

Eyme. 3. p.q. 114. 115. Couar. lib. 2 uar. resol. c. 8. Alf. lib. 2. c. 9. de iust. hær. pun. Zanch. de hær. c. 28.

STatutum felicis recordationis Innocentii & Alexandri prædecessorum nostrorum: ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defensores & fautores eorum, ipsorumque filii vsque ad secundã generationem ad aliquod beneficium ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur, quod si secus actum fuerit, sit irritum & inane. Primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam verò ad primum duntaxat volumus hoc extendi. Hoc sanè de filiis & nepotibus hæreticorum, credentium & aliorũ huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse videtur: non autem illorũ, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos ecclesiæ vnitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum ecclesiæ pœnitentiam recepisse: quam ipsi vel iã perfecerunt, vel humiliter prosecutioni eius insistunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

Idem.

Inquisitor Papæ, super hæresi, sine speciali mandato, non inquirit contra episcopum: sed si eum culpabilem sciuerit, nuntiabit Papæ. hoc dicit. Io. And.
Cap. XVI.

Vide Eymer. 3. p. q. 26. 27. 30. Simã. insti. tit. 35. nu. 8.

INquisitores hæreticæ prauitatis, ab apostolica sede seu alio vel aliis quibuslibet deputati, de huiusmodi crimine inquirere, contra episcopos nequeunt, aut eius prætextu procedere contra eos: Nisi in literis commissionis apostolicæ, quòd hoc possint, contineatur expressè. Si tamen inquisitores ipsi, episcopos, vel alios superiores prælatos sciuerint, vel inuenerint circa crimen hæreseos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere vel suspectos; id tenebuntur sedi apostolicæ nuntiare.

Idem.

Non derogatur ordinarijs super processu hæreticorum, licet Papa generaliter alteri deleget. Et super eodem facto, episcopus & inquisitor possint procedere communiter vel diuisim, vel proferre sententiam, in qua si discordant, debent Papæ referre. Et episcopi qualitercunque procedant, debent seruare modum inquisitoribus impositum. h. d. Do. *Cap. XVII.*

Declaratur per extra. ex eo de hæret. quæ inseritur paulo post.

PEr hoc, quòd negotium hæreticæ prauitatis alicui vel aliquibus ab apostolica sede generaliter in aliqua prouincia, ciuitate, vel diœcesi delegatur, diœcesanis episcopis, quin & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata (si habent) in eodem procedere valeant, nolumus derogari. Verùm vt dictum inquisitionis negotium efficacius, melius, vtiliusque procedat: concedimus, quòd per episcopos ipsos, & per inquisitores, de facto eodem inquiri valeat communiter vel diuisim: & si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus, vt per hoc possit melius veritas inueniri: & nisi hoc casu

C

inquisitores in sentẽtiæ prolatione diœcesanis vel econtra duxerint deferendum, per vtrosque simul sententia proferatur: in qua ferenda, si non conuenerint, per vtrosque negotium sufficienter instructum ad sedem apostolicam remittatur. Siue autem ordinaria, siue delegata episcopi potestate procedant: illum in procedendo modum obseruent, quem inquisitores possunt & debent per iura communia, vel per speciales concessiones seu ordinationes sedis apostolicæ

D

obseruare.

Idem.

Episcopis & inquisitoribus hæresis, non resistant, sed omnino pareant domini temporales: & de eo crimine non cognoscant: aliàs prout dicitur hic, puniuntur. h. d. secundum Zen. *Cap. XVIII.*

Vide Eyme. 3. p. q. 35. cum aliis.

VT inquisitionis negotium contra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam, & augmentũ fidei nostris temporibus prosperetur, leges quasdam per Friderichum olim

E

Romanorum imperatorem, tunc in deuotione Romanæ persistentem ecclesiæ promulgatas (quatenus Dei & ecclesię sanctæ suæ honorem promouent, & hęreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt) approbantes, & obseruari volentes: vniuersos seculi potestates & dominos temporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumque locorum rectores, quibuscunque dignitatibus vel officiis, aut nominibus censeantur, requirimus & monemus, vt sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei diœcesanis

episcopis & inquisitoribus hæreticæ prauitatis à sede apostolica deputatis, aut in posterum deputandis pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione; captione, ac custodia diligenti, cùm ab eis fuerint requisiti: & vt præfatas personas pestiferas, in potestatem seu carcerem episcoporum, aut inquisitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandauerint, intra eorundem dominorum potestatem, vel rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora: vbi per viros catholicos à præfatis episcopis, seu inquisitoribus vel eorum aliquo deputatos sub arcta & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotiũ per ecclesiæ iudicium terminetur. Vtque de hæresi à diœcesano episcopo vel inquisitore seu inquisitoribus cõdemnatos, præfati potestates, domini temporales, siue rectores, vel eorum officiales, seu nuntii sibi relictos statim recipiant indilatè animaduersione debita puniendos: non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prędictorum nequitiæ filiorum: cum tam secundũ ordinationem prædecessorum nostrorum, quàm secundum legem imperialem, appellationis, & proclamationis beneficium expresse sit hereticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum. Prohibemus quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cùm merè sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine, absque dictorum episcoporum, siue inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, vel mandato à carcere liberent; aut executionem sibi pro huiusmodi crimine à diœcesano vel inquisitoribus, seu inquisitore iniunctam, promptè (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent; vel aliàs diœcesanorum, aut inquisitorum iudicium, sententiam seu processum, directè, vel indirectè impedire præsumant. Si quis verò de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sępefatis diœcesano episcopo, vel inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire; necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

Eymer. 3. par. q. 117. Cor. Bru. lib. 4. de haret. c. 16.

Eymer. 3. par. q. 36. vbi vide.

Idem.

Bona hæreticorũ ipso iure sunt confiscata: quod probatur triplici argumento legali. Sed apprehensio bonorum fieri non debet per dominum secularẽ, nisi prius pronuntiatum fuerit super crimine, per iudicem ecclesiasticum, qui hoc possit. Io. And. Cap. XIX.

CVm secundum leges ciuiles nefarias naturæ contrarias incestas nuptias cõtrahentes, eo ipso suarum dominium rerũ perdant: Et mulier humanam legem transgrediens, & (præsertim parentibus suis non consentientibus) raptoris nuptias eligens bona omnia, quę per legem sibi obuenerant à raptore, ac aliis consortibus raptus, ipso iure amittat: certoque casu deferantur in fiscum; Ac etiam illicitas species transuehens: Aut rerum vectarum professionem omittens, earundem specierum & rerũ proprietate hoc ipso priuetur, & fisco rerum & specierum dictarum proprietas acquiratur: Bona hęreticorum (qui grauius, horribilius, ac detestabilius, quàm prædicti delinquunt) ipso iure de fratrum nostrorum consilio, decernimus confiscata. Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes aut alios dominos temporales (iuxta Gregorii Papæ prędecessoris nostri declarationem) antequam per episcopum loci vel aliã personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

Vide Sotum lib. 1. de iust. et iure q. 6. ar. 6. copiosius. Siman. in inst. cath. tit. 9. nu. 157. & seq.

Idem.

In causa hæresis proceditur simpliciter & de plano: & dicta testium & accusatorum non publicantur, si periculum timeatur. hoc dicit secundum Zen. Cap. XX.

STatuta quædam felicis recordationis Innocentii, Alexandri, & Clementis prædecessorum nostrorum quibusdam declaratis & additis recensentes: concedimus, quòd in inquisitionis hæreticæ prauitatis negotio procedi possit simpliciter & de plano, & absque aduocatorum ac iudiciorum strepitu & figura.

Eymer. 4. par. q. 55.

Iubemus tamen, quòd si accusatoribus vel testib. in causa hæresis interuenientibus, seu deponentibus (propter potentiam personarum cõtra quas inquiritur) videant episcopus vel inquisitores graue periculũ imminere, si contingat fieri publicationem nominum eorundem: ipsorum nomina non publicè, sed secreto coram diœcesano episcopo, vel eo absente ipsius vicario, quando inquisitores procedunt: quãdo verò procedit episcopus,

De hoc pulchrè Eymer. 3. par. q. 75.

episcopus, coram inquisitoribus, si haberi commodè possit copia eorundem, ac nihilominus siue episcopus, siue inquisitores processerint, aliquibus aliis personis prouidis & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc vocari, & eis per totum processum super quo deliberandum est, seriosè manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio, ad sententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: sicque (non obstante, quòd illis contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam, plena fides depositionibus testiũ eorundem. Et vt eorundem accusatorum & testium periculis, efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis negotio procedatur, præsentis constitutionis auctoritate permittimus, quòd episcopus vel inquisitores, secretum possint indicere illis quibus (vt præmissum est) processum huiusmodi explicabunt: & in eos si arcana consilii, seu processus, sibi sub secreto ab eisdem episcopo vel inquisitoribus patefacta, pręter eorum licentiam aliis patefecerint, excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso

Eymer. 3. par. q. 78. 79. 80. cum seq.

Eymer. 3. par. q. 81.

A facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare: sic tamen, quòd inquisitores episcopum, vel episcopus inquisitores non excommunicent hac de causa, sed episcopi ex iniuncto exnunc à nobis sub virtute sanctæ obedientiæ districto pręcepto ad secretum huiusmodi teneantur.

Cessante verò periculo supradicto, accusatorum & testium nomina (prout in aliis fit iudiciis) publicentur.

Vide Eymer. 3. par. q. 75

Cæterum in his omnibus præcipimus, tã B episcopos quàm inquisitores, puram & prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum vel testium nomina supprimẽda vbi est securitas, periculum esse dicant: nec in eorũ discrimen securitatem asserant, vbi tale periculum immineret, super hoc eorundem conscientias onerantes.

Constitutiones verò, ordinationes, & mandata alia prædecessorum nostrorum, in negotio hęreticæ prauitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quę constitutionibus suprascriptis super eadẽ editis prauitate non obuient, in suo volumus robo- C re permanere.

Concor. tex. in Clem. 1. §. vltimo de haeret.

EX CLEMENTINIS, TIT. DE HAERETICIS.

Clemens v. in Concilio Viennensi.

Præmittit constitutionis causam. Io. And.

Cap. 1.

De materia huius Clem. Eymer. 3. par. q. 58 & seq.

Vltorum querela sedis apostolicæ pulsauit auditum, quód nonnulli inquisitores per sedẽ eandem contra prauitatem hęreticam deputati, metas sibi traditas excedentes, sic interdum extendunt suæ potestatis officium: vt quod in augmentum fidei, per circunspectam eiusdem sedis vigilantiam, salubriter est prouisum (dum sub pietatis specie grauantur innoxii) cedat in fidelium detrimentum.

Ponit constitutionem, de officio inquisitionis exercendo, per diœcesanos & inquisitores, primò ponens quinque quæ potest alter sine altero. Secundò tria, quę non potest, & decretum apponit, submittens quomodo impeditus vel interesse nolens committit alij vel consentit. Ioann. And.

Propter quod ad Dei gloriam & augmentum eiusdem fidei, vt negotium inquisitionis huiusmodi, eò prosperetur fœlicius, quò deinceps eiusdem labis indago solennius, diligentius, & cautius peragetur: ipsum tam per diœcesanos episcopos, quàm per inquisitores a sede apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore ac cuiuslibet cõmodi tẽporalis affectione remotis) decernimus exerceri: Sic quòd quilibet de prædictis sine alio citare possit & arrestare siue capere ac tutæ custodiæ mancipare, ponendo etiã in compedibus vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum: super quo ipsius D conscientiam oneramus, necnon inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deum & iustitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos episcopus sine inquisitore, aut inquisitor sine episcopo diœcesano, aut eius officiali, vel episcopali sede vacante capituli super hoc delegato, si sui adinuicem copiã habere valeant intra octo dierum spatium, postquam se inuicem

Quid possit inquisitor sine episcopo, & vice-versa.

Sed quid si proeis? vide Eymer. 3. par. q. 84.

se inuicem requisierint, non valebit. Et si secus præsumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure. Verùm si episcopus, vel eius capituli (sede vacante) delegatus cum inquisitore, aut inquisitor cum altero eorundem, propter præmissa nequeat, aut nolit personaliter conuenire: possit episcopus vel eius, seu capituli (sede vacante) delegatus inquisitori, & inquisitor episcopo vel eius delegato, seu sede vacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus super illis, committere vices suas, vel suum significare per literas consilium & consensum.

Prouidet circa muros, vel carceres hæreticorum, ipsorum claues, custodes, & custodum ministros. Ioann. Andr.

Copiosè Eyme. 3. p. q. 58. 59. Siman. instit. tit. 16. nu. 7. & seq.

Sanè, quia circa custodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: Nos volentes super hoc prouidere; statuimus, vt quilibet talis carcer vel murus, quem decæterò episcopo & inquisitori prædictis volumus fore communem, duos custodes habeat principales, discretos, industrios & fideles: vnũ quem volet episcopus & prouidebit eidem; alium de quo voluerit inquisitor, cui etiam prouidebit: & quilibet prædictorum custodum sub se alium bonum, & fidum poterit habere ministrum. In quolibet etiam conclaui eiusdem carceris siue muri, erunt duæ claues diuersæ: quarum vnam vnus, aliam alius tenebit prædictorum custodum, & eam cum officio ministrãdi, quæ incarceratis fuerint ministrãda, suo poterit committere vel subdelegare ministro.

Custodes hæreticorum quid facere debeant.

Ponit iuramentum custodum, ministrorum suorum, & notariorum, & aliorum officialium. Ioan. And.

Porrò coram episcopo vel capitulo sede vacante & inquisitore, prædictis vel substitutis ab eis custodes supradicti, antequam suum officium exequantur, iurabunt ad sancta Dei Euangelia corporaliter à se tacta quòd in custodia immuratorum & aliorum pro crimine supradicto, in sua custodia positorum & ponendorum, omnem diligentiã & solicitudinem quam poterũt fideliter adhibebunt. Et quòd alicui incarcerato, nihil vnus in secreto loquetur, quin hoc audiat alter custos. Et quòd prouisionem quã incarcerati recipiunt, ex ordinatione communi, & illud quod à parentibus, & amicis vel aliis personis fidelibus offeretur eisdem (nisi episcopi & inquisitoris vel suorum cõmissariorum ordinatio refragetur) ipsis fideliter & absque diminutione aliqua, mini-

A strabunt, nec in his fraudem aliquam adhibebunt. Et idem iuramentum & coram eisdem personis ministri custodum priusquàm suum exerceant officium, exhibebunt. Et quia sæpe contingit, episcopos proprios habere carceres, sibi & dictis inquisitoribus nõ cõmunes: volumus & districtè præcipimus, vt custodes ad incarceratorum pro dicto crimine custodiam per episcopos, vel sede vacante, per capitulum deputandi: & eorum ministri coram dictis inquisitoribus vel substitutis ab eis, præstent simile iuramentum.

B Notarii quoque inquisitionis, coram episcopo & inquisitore vel substitutis ab eis, iurabunt suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de aliis personis necessariis ad prędictum officium exequendum.

Eyme. 3. p. q. 60. Siman. inst. tit. 41 nu. 7. 8. & 9.

Punit episcopos, inquisitores, & eorum substitutos, qui faciendo vel omittendo, delinquunt in officio. Io. d.

Verùm quia nimis est graue, ad exterminationẽ prauitatis prædictæ nõ agere quod ipsius contagiosa enormitas agẽdum requi-

C rit: graue est quoque, & damnatione dignissimum malitiosè insontibus eandem imponere prauitatẽ: episcopo & inquisitori prædictis, ac aliis ad dicti executionem officii substituendis ab eis, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, vt sic discretè & promptè contra suspectos vel diffamatos de huiusmodi prauitate procedant, quòd malitiosè aut fraudulenter tantam labẽ, seu quòd ipsos in executione officii inquisitionis im-

D pediat, falsò alicui non imponant. Quòd si odii, gratię, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu, contra iustitiam, & conscientiam suam omiserint cõtra quemquàm procedere, vbi fuerit procedendum super huiusmodi prauitate: aut obtentu eodem, prauitatem ipsam vel impedimentum officii sui alicui imponendo, eum super hoc præsumpserint quoquo modo vexare (præter alias pœnas, pro qualitate culpę imponen-

E das eisdem) episcopus aut superior, suspensionis ab officio per triennium; alii verò excommunicationis sententias, eo ipso, incurrant. A qua quidem excommunicationis sententia, qui eandem incurrerint, nisi per Romanum pontificem nequeant (præterquàm in mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa) absolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte priuilegio suffragante.

Pœna inquisitorũ crimen hæreseos alicui imponentium.

Confirmat antiqua iura huic constitutioni non aduersa. Ioan. And.

Alia sanè, quæ circa præmissum inquisitionis

Tenor. text. m. c.

vide. in fine de haeret. lib. 6.

tionis officium, à nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsenti decreto nō obuiant) sacri approbatione concilii roborata, in sua volumus firmitate manere.

Idem in eodem.

Primo ponens constitutionis causam determinat ætatem inquisitorum. Secundo punit inquisitores qui prętextu officij, pecuniam illicitis modis extorquent, vel ob delictum clericorum ecclesiarum bona confiscant. Tertiò præcipit notarijs, officialibus & socijs, vt hoc facientes, reprehendant, & superioribus denuntient, si probare possint. Quartò prohibet inquisitorib. abusum armorum. & circa quātitatem vel qualitatem officialium. hoc dicit. Ioann. Andr. Cap. II.

NOlentes splendorem solitum negotii fidei per actus indiscretos & improbos quorumuis inquisitorum hæreticæ prauitatis, quasi tenebrosi fumi caligine obfuscari: hoc sacro concilio approbāte statuimus nullis exnunc, nisi qui quadragesimum ætatis annum attigerint, officium inquisitionis prędictæ committi inquisitoribus. Et tam ipsorum, quàm episcoporum seu capitulorū sede vacante, super hoc deputatis commissariis quibuscunque, districtius iniungentes, ne prætextu officii inquisitionis, quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant: nec scienter attentent, ecclesiarum bona ob clericorum delictum, prædicti occasione officii fisco etiam ecclesiæ applicare. Quòd si secus in his, vel eorum altero fecerint, excommunicationis sententiæ eos subiacere decernimus ipso facto: A qua, non possint absolui præterquam in mortis articulo, donec illis à quibus extorserint, plenè satisfecerint de pecunia sic extorta.

Inquisitorum ætas, de qua Eyme. 3. p. q. 2.

De commissarijs Eyme. 3. p. q. 13. & seq.

Nullis priuilegiis, pactis, aut remissionibus super hoc valituris. Notarii verò & officiales dicti officii, necnon fratres & socii inquisitorum & commissariorum ipsorum qui dictos inquisitores aut commissarios secretè nouerint talia commisisse (si indignationem Dei & apostolicę sedis vitare voluerint & offensam) ipsos grauiter arguere & corrigere studeant in secreto. Quòd si taliter ea sciuerint, vt ea probare valeant, si sit opus, hæc prelatis inquisitorum & commissariorum eorundem, ad quos id pertinebit, nuntiare solicitè debeant. Qui equidem prelati inquisitores & commissarios prædictos, reos inde repertos ab officiis amouere, & amotos aliàs punire debitè, seu corrigere teneantur. Prælatis autem inquisitorum, id negligentibus agere, præmissa omnia nuntiare per prędictos locorum ordinarios volumus, quibus vt ea in apostolicę sedis noti-

A tiam perferant, in virtute sanctæ obedientię districtè præcipimus & mandamus. Porrò inquisitoribus ipsis, districtius inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua, cum inquisitoribus ipsis officia exequenda.

Eyme. 3. p. q. 56. Gondisaluus de hære. q. 11. nu. 15. & seq.

Idem in eodem.

B *Damnat sectam Beguardorum, Beguinarum Alemaniæ: & octo ipsius errores, excitans diœcesanorum & inquisitorum officium, contra illos. h. d. Io. And.* Cap. III.

AD nostrum (qui desideranter in votis gerimus, vt fides catholica nostris prosperetur temporibus, & prauitas hęretica, de finibus fidelium extirpetur) non sine displicentia grandi peruenit auditum, quòd secta quædam abominabilis, quorundam hominum malignorum, qui Beguardi, & quarun-C dam infidelium mulierū, quæ Beguinæ vulgariter appellātur in regno Alemaniæ (procurante sator malorum operum) damnabiliter insurrexit: tenens & asserens doctrina sua sacrilega & peruersa, inferius designatos errores. Primò, videlicet, quòd homo in vita præsenti, tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere, quòd reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit: nam (vt dicunt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo D perfectior inueniri. Secundò, quòd ieiunare non oportet hominem, nec orare postquàm gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus: quia tūc sensualitas est ita perfectè spiritui & rationi subiecta, quòd homo potest liberè corpori cōcedere quicquid placet. Tertiò, quòd illi, qui sunt in prędicto gradu perfectionis, & in spiritu libertatis, non sunt humanæ subiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta ecclesiæ obligantur: quia (vt asserunt) vbi spiritus Domini, ibi libertas. E Quarto, quòd homo potest ita finalem beatitudinem, secundum omnem gradum perfectionis in pręsenti assequi, sicut eam in vita obtinebit beata. Quinto, quòd quælibet intellectualis natura, in seipsa naturaliter est beata: quodque anima non indiget lumine gloriæ, ipsam eleuante ad Deum videndum, & eo beate fruendum. Sextò, quòd se in actibus exercere virtutum, est hominis imperfecti, & perfecta anima licētiat à se virtutes. Septimò, quòd mulieris osculum (cùm ad hoc natura non inclinet) est mortale peccatum: Actus autem carnalis (cùm ad hoc natura

De Begardis vide Eyme. hac 2. p. q. 15. & 3. p. c. de signis quibus Begardi cognoscuntur.

Primus error. Secundus error. Tertius error. Quartus error. Quintus error. Sextus error. Septimus error.

natura inclinet) peccatum non est, maximè cùm tentatur exercens. Octauò, quòd in eleuatione corporis Iesu Christi non debet assurgere nec eidem reuerentiam exhibere: asserentes, quòd esset imperfectionis eisdē, si à puritate, & altitudine suæ contemplationis, tantum descenderent, quòd circa ministerium seu sacramentum eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia, sub simulata quadam sanctitatis specie dicūt, faciunt, & committunt, quæ oculos diuinæ maiestatis offendunt, & graue in se continent periculum animarum. Cùm autem ex debito commissi nobis officii, huiusmodi sectā detestabilem, & præmissos ipsius execrandos errores (ne propagentur vlterius, & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpātur) A extirpare ab ecclesia catholica, necessariò habeamus: Nos sacro approbante concilio, sectam ipsam, cum præmissis erroribus damnamus & reprobamus omnino, inhibentes districtius, ne quis ipsos decęterò teneat, approbet vel defendat: Eos autem, qui secus egerint, animaduersione canonica decernimus puniendos. Porrò diœcesani & illarum partium inquisitores hæreticæ prauitatis, in quibus Begardi & Beguinæ huiusmodi cōmorantur, suum officium circa eos diligenter exerceant, inquirentes de vita & conuersatione ipsorum, qualiterve sentiant de articulis fidei, & ecclesiæ sacramentis. In illos verò quos culpabiles repererint (nisi abiuratis spóte prædictis erroribus pœnituerint, & satisfactionem exhibuerint competentē) debitam exerceant vltionem.

Octauus error.

DECRETALES XIIII. SVMPTAE DE DIVERSIS TIT.

DECRETAL. SEXTI ET

Clementinarum inquisitionis officio congruentes.

Clemens v. in Concilio Viennensi.

Et habetur in Clementinis, titu. de vsuris capit. vnico §. vltimo.

Pertinaciter asserens, exercere vsuras non esse peccatum, hæreticus est. Ioan. And.

X graui ad nos: & infra. Sanè, si quis in illum errorem inciderit, vt pertinaciter affirmare præsumat, exercere vsuras non esse peccatum, Decernimus eum velut hæreticum puniendum: locorum nihilominus ordinariis & hæreticæ prauitatis inquisitoribus, districtius iniungentes, vt contra eos, quos de errore huiusmodi diffamatos inuenerint; aut suspectos, tanquam contra diffamatos vel suspectos de hæresi procedere nō omittant.

Vide Squillacē. de fid. cath. c. 13. Zanch. de hær. c. 35. Carrer. de hæret. num. 9.

Ex Decretalib. tit. de purg. Canoni.

Innocentius tertius Senonen. Archiepiscopo.

Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest, ne dum ab officio, sed etiam à beneficio donec se purgauerit. hoc primo. Et augetur propter hoc numerus compurgatorum. hoc secundo. Ex causa in- B *terdum post purgationem præstitam suspenditur quis ad tempus. hoc tertio. Et deficiens in purgatione punitur, vt conuictus. hoc quarto.*

Cap. X.

INter solicitudines nostras, illa debet esse præcipua, vt capiamus vulpeculas: & infra. Licet ergo ecclesiastica constitutio tales ab officio tantum vsque ad purgationem canonicam doceat suspendendos: quia tamen, eum etiam à beneficio propter immanitatē criminis suspendisti, nolumus improbare. C Nec illud etiam improbamus, quòd licet cōtra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) voluisti plenius inquirere veritatē. Attendentes autem vulgatam infamiā, graue scandalum, & vehementem suspitionem, ex testium dictis obortam, quæ contra decanum facere videbantur, cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda: & seruantes iustitiam, & molientes rigorem, purgationem ei xiiii. manus, sui ordinis duximus etiam indicendā. Ipsum igitur ad te remittentes, vt ibi purgetur, vbi noscitur infamatus: Mandamus, quatenus accitis tecum Niuernen. & Parisien. episcopis, indictam ei purgationem accipias: ita tamen vt qui ad eius purgationem processerint comprobandam,

Vide Schol. 11. p. 2.

Qualitas cōpurgatorum.

bandam, sint fide catholici, & vita probati, qui conuersationem & vitã ipsius non tam moderno tempore nouerint, quàm transacto. Purgatione vero recepta, beneficium ei restituere non postponas. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hęreticis scienter habuisse dignoscitur, eum ab officio volumus manere suspensum: donec scandalum sopiatur, ita tamen vt publicè familiaritatem hæreticorum abiuret. Præcipias insuper ei districtè, vt in prædicta & aliis villis circumpositis profiteatur & prędicet fidem catholicam, ac confundat & detestetur hæreticam prauitatem, sic deinceps vitam suã bonis adornans operibus, vt infamia conuertatur in bonam famam, & omne scandalum & suspicio de catholicorum mentibus deleatur. Quòd si forsan in purgatione defecerit eum, ecclesiasticæ disciplinę mucrone percellas, & ab officio & beneficio depositum, ad agendam pænitentiam in arctum monasterium detrudere non omittas.

Vide Zanch. tract. de haret. c. 20. nu. 2. vers. itẽ si talis

Sanè in purgationibus faciendis, cum satis sit illis qui purgando exhibent iuramentum secundũ propriam conscientiam & opinionem iurare: quòd purgandus sit à crimine immunis, & quòd bonum exhibuit iuramentum: si purgatores ab ecclesia tolerentur, & sint bonæ famæ: in suis ordinibus ministrantes.

Compurgatorũ iuramentũ. Vide Schol. 11. p. 2.

Ex Decretalibus tit. de præsumpt.

Innocentius iij. Niuernen. Episcopo & Archidiacono Bituricen.

Propter præsumptionem etiam vehementem, non debet quis de graui crimine cõdemnari. Cap. XIIII.

Schol. 11. par. 2.

LIteras vestras recepimus continentes, quòd cum causa quæ vertitur inter Altisiodorensem Episcopum, & quosdam Burgenses de charitate, quos idẽ Episcopus de hęresi impetebat, vobis & abbati Collon. à sede apostolica delegata fuisset, vtraque pars vos duos sub certa persona sibi arbitros statuerunt, delegata vobis nihilominus potestate reseruata. Gu. autem lator presentium vnus ex illis, hæresim suam fuerat publica voce cõfessus, & de fratre suo similiter recognouerat, quòd eodem secum laborabat errore. & infra. Nos verò prædictũ Gu. suspectum de hęresi vehementer habuimus: tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negauit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, asserendo illum hæreticum, vel periurium postea cõmisit in Deum, purgando illum de hæresi: quorum vtrunque reddit illum valde suspectum: quamquã verisimilius videatur, quòd eo tempore, quo

A tanquam verè pænitẽs ab heresi reuertebatur ad fidem, tam graue mendacium non dixisset, præsertim in fratrem, quem tanquam charissimum non asseruisset hæreticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. vnde præsumitur, quòd cum postea purgauit illũ de hæresi, turpiter deierauit.

Quocirca mãdamus, quatenus cum propter solam suspicionem (quamuis vehementem) nolumus illum de tam graui crimine condemnari, talem & tantam securitatem recipiatis ab ipso, præter iuratoriam cautionem, quòd timore pœnę corporalis debeat
B coerceri, discretam ei pęnitentiam iniungentes, ex qua valeat apparere vtrum in tenebris ambulet, an in luce: vtrumue sit verè pęnitens, an fictè conuersus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoueritis, non sinatis ipsum indebitè molestari: alioqui eũ tanquam hæreticum condemnetis.

Ex Decretalib. tit. de Pœnis.

Honorius iij. præposito, archidiacono & .H. canonico Suession.

Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent: & si longo tempore in ea perstiterit, & monitus non paruerit ecclesiæ, ab eius debito absoluuntur [illegible] Cap. XIII.

GRauem capituli Laudu. recepimus quęstionem, quòd cũ comes Registrenen. pro multis iniuriis, quas irrogarat eidem per iudices à se. ap. delegatos excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per
D duos annos & amplius in excommunicatione persistẽs, iuri parere pertinaciter renuit, claues ecclesiæ contemnendo.

Schol. 13. p. 2. & Eym. has 2. p. q. 47. vbi hunc locum interpretatur.

Licet igitur huiusmodi pertinacia non careat scrupulo hęreticæ prauitatis: volentes tamen nobilitati parcere comitis supradicti, discretioni vestræ mandamus, quatenus si comes supradictus post commonitionem vestram non paruerit pleno iuri, vos ecclesias in quibus aliquod ius habere dignoscitur, ab eius debito absoluẽtes, fideles ipsius (quàmdiu in excõmunicatione perstiterit) ab eius
E fidelitatis iuramento, denuntietis penitus absolutos.

Concor. tex. in l. nemo. C. de sum. trinit.

Ex Decretalib. tit. de ver. sign.

Innocentius iij. comiti Tholosan.

Dicit qui dicuntur hæretici manifesti, quorum bona confiscantur. Cap. XXVI.

SVper quibusdam mandatorum articulis: & infra. Tua deuotio postulauit à nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti. Super

Vide Albert. de agno. q. 29. nu. 8. & seq.

quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publicè prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem, vel qui coram prælatis suis conuicti sunt, vel confessi: vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica prauitate: quorum bona propria confiscantur, & ipsi (iuxta sanctiones legitimas) puniuntur.

Ex Decretalib. tit. de off. & pot. iud. delegati.

Alexander iij. Carnoten. Episcopo.

Delegatus Papa in causa sibi commissa, iurisdictionem habet super ordinarium, & quemcunque maiorē. Cap. XI.

Concor. tex. in c. studuisti. de offi. de leg. Late Cāpegius ad Zäcbi. c. 8.

SAnè quia nos: & infra. Tuæ quæstioni duximus respondendum, quòd iudex à nobis delegatus, vices nostras gerit: vnde in causa illa superior est, & maior illis quorum causam suscepit terminandam: ideoque si episcopus vel alia persona, quæ non sit de iurisdictione illius, in causa quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit: secúdum qualitatem facti vel interdicti vel suspensionis sententia a iudice delegato poterit compelli: Ita quòd iudex secundum negotii qualitatem temperatè procedens, episcopo vel ingressum ecclesiæ, vel sacerdotale officium interdicat: aut etiam terram illius, quæ ad iurisdictionem suam pertinet, speciali interdicto supponat.

Ex Decretalib. tit. de sent. excōmu.

Honorius iij. episcopo Bonon.

Excommunicat hæreticos & quoscunque violatores ecclesiasticæ libertatis. Cap. XLIX.

Vide Schol. 14. hui' par.

NOuerit f. t. & infra. Excommunicamus omnes hæreticos vtriusque sexus, quocunque nomine censeantur, & fautores & receptatores & defensores eorum. Necnon & qui de cętero seruari fecerint statuta edita, & consuetudines introductas contra ecclesiæ libertatem, nisi ea de capitularibus suis intra duos menses post huiusmodi publicationem sententiæ fecerint amoueri. Itē excommunicamus statutarios & scriptores statutorum ipsorum, necnon potestates, consules, rectores & consiliarios locorum, vbi de cætero huiusmodi statuta & consuetudines editæ fuerint vel seruatę: necnon & illos qui secūdum ea præsumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata.

Ex Decretalib. tit. de testib. & attesta.

Gregorius ix.

Iterum examinandus est testis, qui obscure deposuit, supple tu, ex iudicis officio. Cap. LIII.

De hac materia Eym. 3. p. q. 61. & seq. vbi dixi.

CVm clamor validus contra Acherontien. archiepiscopum super simonia & aliis criminibus ascendisset, Melfitenensi & Ruben. episcopis dedimus in mandatis, vt super his diligēter veritatem inquirerent: & infra. Verùm quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuere confuse, quòd ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus quatenus examinetis eos iterum diligenter: & tam eorum quàm aliorū quos receperitis testificata sub sigillis vestris, nobis fideliter referatis.

Ex Decretalib. tit. de verb. signif.

Inno. iij. Priori sancti Fridiani Lucan.

Appellatione ecclesiasticę censurę comprehenditur excommunicatio, suspensio, et interdictū. Cap. XX.

QVærenti quid per cēsuram ecclesiasticā debeat intelligi, cum huiusmodi clausulam in nostris literis apponimus: respondemus quòd per eam non solum interdictū, sed suspensionis & excommunicationis sententia, valet intelligi, nisi iudex discretus (rerū & personarum circunstantiis indagatis) ferat quam magis viderit expedire.

Ex Clementinis tit. de verb. signif.

Clemens v. in concilio vien.

Determinat & declarat, quid significent hęc verba inserta in iudicialibus commissionibus, quę fiunt à principe vel à iure: scilicet quòd procedatur simpliciter & de plano, & sine strepitu & figura iudicij. Io. And. Cap. II.

Edita anno Domini. 1307.

SAepe contingit, quòd causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter & de plano ac sine strepitu & figura iudicii procedi mandamus: de quorum significatione verborum, à multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitationem huiusmodi (quantum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, vt iudex, cui taliter causam committimus, necessariò libellum non exigat, litis contestationem non postulet in tempore etiam feriarū ob necessitates hominum indultarū à iure, procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem quātum poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes dilatorias & frustratorias repellēdo, partium aduocatorum & procuratorum contentiones & iurgia, testiumque superfluam multitudinem refrenando. Nō sic tamen iudex litē abbreuiet, quin probationes necessariæ & defensiones

siones legitimæ admittantur. Citationem vero ac præstationé iuramenti de calumnia vel malitia, siue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissioné huiusmodi intelligimus non excludi. Verùm quia iuxta petitionis formam pronuntiatio sequi debet pro parte agentis, & etiam rei, si quid petere voluerit, est in ipso litis exordio petitio facienda, siue in scriptis, siue verbo: actis tamen continuò (vt super quibus positiones & articuli formari debeant, possit haberi plenior certitudo, & vt fiat diffinitio clarior) inserenda. Et quia positiones ad faciliorem expeditionem litium propter partium confessiones & articulos ad clariorem probationem vsus longæuus in causis admisit: Nos vsum huiusmodi obseruari volentes, statuimus vt iudex sic deputatus à nobis (nisi aliud de partium voluntate procedat) ad dandum simul vtrosque terminum dare possit, & ad exhibendum omnia acta & munimenta, quibus partes vti volunt in causa, post dationem articulorum, diem certam quandocunque sibi videbitur, valeat assignare: eo saluo, quòd vbi remissioné fieri contingeret, pro testibus producédis, possint etiam instrumenta produci, assignatione huiusmodi non obstante. Interrogabit etiam partes siue ad earum instátiam, siue ex officio, vbicunque hoc æquitas suadebit. Sententiam vero diffinitiuam (citatis ad id, licet non peremptorie, partibus) in scriptis, & (prout magis sibi placuerit) stans vel sedens proferat: etiam (si ei videbitur) conclusione nó facta, prout ex petitione & probatione, & aliis actitatis in causa fuerit faciendum. Quæ omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliá constitutionem nostram, vel aliàs procedi potest simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicii volumus obseruari. Si tamen in pręmissis casibus solennis ordo iudiciarius in toto vel in parte non contradicentibus partibus obseruetur: non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritádus.

Sententia diffinitiua cú agitur de plano quomodo proferri possit.

Data Auinione 13. kal. Decemb. Pont. Nostri Anno Secundo.

Ex Decretalib. tit. de accusationib. inquisi. & denunti.

Innocentius iij. in concilio generali.

Superior contra subditum maxime prçlatum, de his tantum inquiret, super quibus præcessit infamia: & tunc vocabit eum, & tradet sibi capitula & nomina, & testium dicta publicabit, & ipsius legitimas exceptiones admittet: & probato graui crimine, eum ab administratione remouebit. In regularibus vero prælatis, ad vnguem seruendus non est hic ordo. Et quamquam in hac summatione, modica videatur agi differentia inter prælatos & subditos, contra quos inquiritur: tamen facienda est, vt patet in litera.

Cap. XXIIII.

QValiter & quádo debeat prçlatus procedere ad inquirédum, & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus noui & veteris testamenti, colligitur euidéter, ex quibus postea processerunt canonicæ sanctiones, sicut olim apertè distinximus, & nunc sacri approbatione concilii confirmamus. Legitur enim in Euangelio, quòd villicus ille qui diffamatus erat apud dominum suum quasi dissipasset bona ipsius, audiuit ab illo, quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuę: iam enim non poteris amplius villicare. Et ita in Genesi Dominus ait: Descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint. Ex quibus auctoritatibus manifestè probatur, quód non solum cum subditus, verum etiam cum prælatus excedit, si per clamorem & famam ad aures superioris peruenerit: non quidem à maleuolis & maledicis, sed à prouidis & honestis: nec semel tátum, sed sæpe quod clamor innuit & diffamatio manifestat: debet coram ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari: vt (si rei poposcerit qualitas) canonica districtio culpam feriat delinquentis: non tanquam idem sit accusator & iudex, sed quasi denuntiante fama, vel deferente clamore officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit obseruandum in subditis: diligentius tamen est obseruandum in prælatis: qui quasi signum sunt positi ad sagittam. Et quia non possunt omnibus complacere: cum ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiam increpare: quin etiam interdum suspédere, nonnunquam verò ligare: frequenter odiú multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideo sancti patres prouidè statuerunt, vt accusatio prælatorum non facilè admittatur: ne concussis columnis corruat ędificium, nisi diligens adhibeatur cautela: per quam nó solum falsæ, sed etiam malignæ criminationi ianua præcludatur. Verùm ita voluerunt prouidere prçlatis, ne criminarentur iniustè, vt tamen cauerent ne delinquerent insolenter: contra morbum vtrunque inuenientes medicinam: congruam videlicet, ut criminalis accusatio, quę ad diminutionem capitis, idest degradationem intenditur: nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam

Edita in cócilio Lateran. anno Domini. 1215.

Luc. 16.

Gen. 18.

Vide Eym. infra hac 2. p. q. 57. vbi dixi.

Accusationes cótra pralatos nó facile admittendę. Cócor. c. accusatio 2. q. 7.

quisquam fuerit infamatus, vt iam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari nō possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo, ad inquirendum & puniendum eius excessus, non ex odii fomite, sed charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit grauis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen admoueatur omnino: quod est secundum sententiam Euangelicam à villicatione villicum amoueri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem. B Debet igitur esse præsens, is contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciā absentaret: & exponenda sunt ei illa capitula de quibus fuerit inquirendum: vt facultatem habeat defendendi seipsum: & non solum dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei (vt quid, & à quo sit dictū appareat) publicanda: Necnon exceptiones & replicationes legitimę admittendæ: ne per suppressionem nominum, infamandi: per exceptionum verò exclusionem, deponendi falsum, audacia pręb[e]atur. C Ad corrigendos itaque subditorum excessus, tantò diligentius debet prælatus assurgere, quantò damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos, vt de notoriis excessibus taceatur: etsi tribus modis possit procedi: per accusationem videlicet, denuntiationem, & inquisitionem ipsorum: tamen vt diligens adhibeatur in omnibus cautela, ne forte per leue compendium ad graue dispendium veniatur: sicut accusationem legitima debet D præcedere inscriptio, sic & denuntiationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio pręuenire: illo semper adhibito moderamine, vt iuxta formam iudicii, sententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem, contra regulares personas nō credimus vsquequaque seruandum: quæ (cū causa requirit) facilius & liberius, à suis possent administrationibus amoueri.

Subditorū excessus diligēter corrigendi.

Vide Schol. 15 hui⁹ part.

Ex lib. Sex. tit. de pœnis.

Bonifatius viij. Bitteren. Episcopo.

Docet hęc Decretalis quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus vestibus, ornamentis, libris, & instrumentis in degradatione fiat expoliatio, & quibus verbis vtatur ipse degradans. Io. And.

Cap. II.

Vide Eymer. 3. p. post nonū modū processum finiēdi. vbi dixi.

DEgradatio qualiter fieri debeat à nobis, tua fraternitas requisiuit. Super quo tibi taliter respondemus, quòd verbalis degradatio seu depositio ab ordinibus vel gradibus ecclesiasticis, est à proprio episcopo sibi assistente in degradatione clericorū, in sacris constitutorū ordinibus, certo episcoporum numero diffinito à canonibus, facienda; quamquam proprii episcopi sententia sine aliorum episcoporum præsentia sufficiat in degradatione eorum; qui minores duntaxat ordines receperunt: Actualis verò siue solennis, cælestis militię militis, idest, clerici degradatio (cum ad eam fuerit procedendum) fiet vt exauctorizatio eius, qui militiæ deseruit armatæ, cui militaria detrahuntur insignia, sicque à militia remotus castris reiicitur, priuatus consortio & priuilegio militari. Clericus igitur degradandus, vestibus sacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum seu ornamentum ad ordinem suum spectās, ac si deberet in officio suo solenniter ministrare, ad episcopi præsentiam adducatur: cui episcopus publicè singula, siue sint vestes, calix, liber, seu quæuis alia (quæ illi iuxta morē ordinandorum clericorum in sua ordinatione ab episcopo fuerint tradita, seu collata) singulariter auferat ab illo vestimento seu ornamento, quod datum vel traditum fuerat vltimo inchoando, & descendendo gradatim, degradationem continuet vsque ad primam vestem, quæ datur in collatione tonsuræ: tuncque radatur caput illius seu tondeatur, ne tonsuræ seu clericatus vestigium remaneat in eodem. Poterit autem episcopus in degradatione huiusmodi vti verbis aliquibus ad terrorem illis appositis, quæ in collatione ordinum sunt prolatæ: dicēdo presbytero hæc vel similia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali priuamus: sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis vtens, in ablatione vltimi, quod in collatione ordinum primum fuit infrascripto vel alio simili modo pronunciet, siue dicat: Auctoritate dei omnipotentis patris & filii & spiritus sancti, ac nostra tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni E ordine, beneficio & priuilegio clericali † Ac deinde si fuerit casus talis, quòd illud fieri debeat iuxta modum à felicis recordationis Innocentio Papa prædecessore nostro super hoc annotatum, tradatur curiæ seculari.

Degradatio actualis.

† In quibusdā codicib⁹ desunt hęc vsque in finem, sed in nōnullis vetustioribus et manuscriptis reperiūtur.

Ex Decretalib. tit. de dolo & cōtum.

Innocentius iij.

Si proceditur per viam inquisitionis contra absentē contumaciter, etiam lite non contestata, testes recipi possunt, & sententia diffinitiua ferri, etiam per viam depositionis, si hoc meretur delictum. Cap. VIII.

Veritatis

Schol. 16. par. 2.

VEritatis est verbum organo dominicæ A vocis emissum: & infra. Sicut canonici Curien. in nostro auditorio retulerunt, H. Curien. episcopus ecclesiam suam, non solum dilapidando depressit; sicut publica prędicabat infamia, sed etiã homicidio, incestu, aliisque criminibus polluit: & infra. Super his commisimus, primo causam Tridon. episcopo, & abbati montis sanctæ Mariæ, & præposito de insula: Secũdo quoq; Brixiensi episcopo, & ipsis abbati & prępositor & infra. Verum cum episcopus ipse priorum iudicum præsentiam adire per contumaciam contempsisset, auctoritate nostra fuit per ipsos iudices ab officio beneficioque suspẽsus; & infra. Tandem verò coram iudicibus canonica citatione vocatus, præsentiam suam difficulter exhibuit: sed friuolam tunc excusationem, malitia concepta prætendens, experiri cum canonicis in iure neglexit. Qua de causa, nos de consilio fratrum nostrorum suspendentes episcopum ipsum, vel potius suspensionem à iudicibus factam auctoritate apostolica confirmantes. Tertio super his Cumano episcopo & abbati sancti A. causam ad superandam malitiam ipsius episcopi commisimus audiendam: qui partibus citatis cum nec per se, nec per responsalẽ idoneum comparuerit, in eundem propter inobedientiam excommunicationis sentẽtiam protulerunt: Testes ex parte vestra (quemadmodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes, scilicet abbates, priores, præpositos, & alios religiosos viros: per quos quẽlibet articulum criminum prædictorum constat fuisse probatum: & infra. Nos igitur videntes ordinem iudiciariũ, in hoc facto fuisse seruatum; cõsiderato præterea, quòd post sententias in se datas celebrare præsumpserit: cum multi prælati ecclesiarum, contra eũdem episcopum scripserint, nec vnus pro eo defendendo vel aliquatenus excusando: in nomine domini cum apostolo omnẽ inobedientiam vlcisci volentes, licet absentes corpore, præsentes tamen spiritu, iuxta verbum eiusdem apostoli tulimus sentẽtiã perpetuæ depositionis in ipsum: & eum tam à pontificali, quàm ab omni officio sacerdotali priuantes, sine spe restitutionis aliqua duximus condemnandum. Ea nihilominus in irritum reuocantes, quęcunque post inhibitionem sedis apostolicæ, seu factam suspensionem, & excommunicationem, de rebus Ecclesiæ alienare pręsumpsit.

Ex Decretalib. tit. de verb. signif.

B *Innocentius iij. Episcopo Parisien.*

Clericus traditur curiæ seculari; quia degradatur seculari potestate præsente, cui denuntiatur vt in suum forum illum recipiat. hoc dicit vsque ad §. Pro illo.

Cap. XXVII.

NOuimus expedire, vt verbum illud, quod in antiquis canonibus, & in nostro decreto cõtra falsarios edito cõtinetur, videlicet, vt clericus per ecclesiasticũ iudicẽ degradatus, seculari tradatur curię puniendus, apertius exponamus. Cum enim qui- C dam antecessorum nostrorũ, super hoc consulti diuersa responderint, & quorundam sit opinio à pluribus approbata, vt clericus qui propter hoc, vel aliud flagitium graue, non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus priuilegio clericali, seculari foro per consequentiam applicetur: cum ab ecclesiastico foro fuerit proiectus, eius est degradatio celebranda seculari potestate presente, ad pronuntiandum eidẽ cum fuerit celebrata, vt in suum forum reci- D piat degradatum: Et sic intelligitur tradi curiæ seculari: pro quo tamen debet ecclesia efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur.

Vide Schol. 17. par.

Ioan. Rosas sin gu. 175.

Falsarius perpetuo carceri mancipatur vt in dolore pœnitentiam agat.

Pro illo verò falsario scelerato, quem ad mãdatũ nostrũ capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, vt in perpetuum carcerem ad agendã pænitentiã ipsum includas, pane doloris, & aqua angustiæ sustentandũ, vt commissa defleat, & flẽda vlterius non cõmittat.

c. pænitentia. de pœnit. dist. 3.

EXTRA-

EXTRAVAGANTES QVATVOR BENEDICTI XI. ET IOANNIS XXII. INQVISITIONIS OFFICIO CONGRVENTES.

De Hæreticis.

Benedictus xi. inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

Declarat decretalem, per hac. eod. titu. lib. vi. bona hæreticorum per diœcesanos vsurpari vetans. Cap. I.

Hac et se quen. habentur in extrauag. com. ti. de hæret.

EX eo, quòd quædam nouella constitutio super negotio hęreticæ prauitatis à bonæ memorię Bonifacio Papa viii. prædecessore nostro edita continet: quòd in ipso negotio, per diœcesanos episcopos, & inquisitores super eodem facto inquiri valeat communiter vel diuisim: et si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus: Nos consulere voluistis, quando & quotiens sit ista processuum cõmunicatio facienda. Nos autem de fratrum nostrorum consilio, intelligendo diœcesanos & inquisitores tunc demum diuisim procedere: cum ii & illi separatim, non quando episcopi tantum, vel inquisitores tantum procedant: Consultationi vestræ breuiter respondemus, quòd quando vtrique procedunt seiunctim, sibi debent in fine tantũ, dũ nil restat agẽdum, nisi quòd solũ sententia promulgetur, cõmunicare processus. Licet enim quibusdam potuisset videri per legem ciuilem, quòd sicut quando aliquis ex actitatis coram alio, debet ferre sententiam, vtputa, quando administrator delegat alii causam sibi sententia reseruata: saltem in principio, idest contestatione, rursus in medio, & semel in fine, quæ sunt examinata audire debet: ita & in casu præsenti vbi ex actis coram alio habitis, alter profert sententiam, sic ter huiusmodi acta recẽseat: quod fieri non potest, si eorum denegetur editio: tamen id æquitas canonum non admisit. Vnum sanè casum excipimus, si alter cõmodè non possit procedere, nisi alterius actis visis. Ex hac enim causa semel tantum (vt fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur.

Auth. ad hac. C. de iudi. vbi hac seruari iubentur.

Verùm, quia nonnulli diœcesani partem partis prouentuum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expensas: quas dum inquirunt in sępedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur: hoc tanquam iuri absonum (cum ordinarii A sint, ideoque officium tale, quod eis incumbit, propriis eos oportet explere stipendiis) fieri penitus prohibemus. Rationem autem iidem diœcesani prouentuũ † obuenientiũ ex inquisitionis officio à vobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine vel mandato contrariis non exposcant: sed eam cameræ nostræ vel alii, cui nos vel sucessores nostri Romani Pontifices mandaremus reddendam, reddatis, quę generaliter obseruari iubemus. Dat. Lateran. vi. nonas Martii Pontificatus Nostri Anno Primo.

Episcopi propriis sumptib. in hæreticos debẽt animaduertere.

† Aliàs. obuentionum.

Extrauagans domini Ioannis xxij.

Inquisitores hæreticæ prauitatis censuras ecclesiasticas fulminare non possunt in officiales & nuntios sedis apostolicæ sine ipsius licentia speciali: sed de eorum excessibus, informationem facere possunt, & deinde Ro. Pontifici significare. Cap. III.

B CVm Matthæus de Pontinian. ordinis Prædicatorum, inquisitor hæreticæ prauitatis in regno Siciliæ auctoritate apostolica deputatus, friuola occasione quæsita, ac nostra & apostolicæ sedis reuerentia & honore postpositis in dilectum filium magistrũ Guillermum de Baleto Archidiaconum Foroliuien. capellanum nostrum, campaniæ maritimeque rectorem, excommunicationis sententiã, inconsultis motibus non sine multa temeritate duxerit proferendam: Nos volentes C de cætero talium † præsumptoribus obuiare vniuersis & singulis tam ordinariis, quàm delegatis iudicibus ac inquisitoribus prauitatis eiusdem, & aliis vniuersis & singulis, quacunque auctoritate fungantur, auctoritate apostolica districtius inhibemus & mãdamus expresse, ne contra nostros & apostolicę Sedis officiales vel nuntios, aut ipsorum aliquem, quauis occasione vel causa, absque nostra & apostolicę sedis licẽtia speciali, eis per sedis ipsius literas concedenda, plenã faciente D de tenore præsentium mentionem, procedere quoquomodo præsumant, aut in eos vel ipsorum aliquem excommunicationis vel suspensionis, seu quasuis alias sententias promulgare. Nos enim, exnunc decernimus irritum & inane quicquid contra inhibitionem & mandatum huiusmodi contigerit attentari. Volumus tamen quòd diœcęsani & inquisitores prædicti super iis quę negotium tangunt fidei, alii vero super iis quæ rem

Eym. 3. p. q. 26. vbi dixi.

† Aliàs. præsumptionibus.

Vide Lapũ qui erudite hoc declarat quodã responso, quod habetur post consil. Oldradi.

Officialis sedis apo. delicta, Papę sũt

neglicenda, nō per alios iudices coercenda. quæ rem tangunt vel publicā vel priuatam, siue ordinarii siue delegati quacunque auctoritate fuerint, prout posset ad eorum officium pertinere, si quid per officiales & nuntios ipsos indebite forsan attētatū extiterit, se plenius informare: idque nobis significare studeant, vt prouidere super hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo &c. Datū Auinione xii. Calen. Ianuarii Pontificatus nostri Anno Vndecimo.

Idem.

Tres errores magistri Ioannis de Poliaco doctoris Parisiensis circa materiam confessionis sacramētalis, & potestatem absoluendi, hic damnantur: quos etiam damnat Calistus III. Romę an. Domini 1446. per bullam incipien. Inter cætera, quæ habetur inter priuilegia Ord. Prędi. fol. 122. pag. 2. Cap. 11.

VAS electionis doctor eximius & egregius prædicator, cuius prædicatio mundum docuit vniuersum, præsumptuosam illorum audaciam refrenare solicitus, qui prudentiæ propriæ innitentes in errores proprios prolabuntur, non plus sapere, quàm oportet sapere, sed ad sobrietatem sapere, salubri doctrina suggessit: & iuxta Sapientis eloquium: Quisque suæ prudētiæ modū ponat. Sanè dudum, cum dilectum filium magistrum Ioannē de Poliaco sacræ theologiæ doctorem, certis ex causis de fratrum nostrorum cōsilio ad nostram præsentiam vocauissemus: fide digna relatio ad nostrum perduxit auditum, quòd ipse in quibusdam articulis tangentibus pænitentiæ sacramentum nō sobriè: sed perperam sapiebat infrascriptos articulos periculosos continentes errores, docens publicè in suis prędicationibus, & in scholis. Primo siquidem astruens, quòd confessi fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, teneantur eadem peccata quę confessi fuerant, iterum confiteri proprio sacerdoti. Secundo quòd stante, omnis vtriusque sexus, edicto, in cōcilio generali, Romanus pontifex nō potest facere, quòd parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti cōfiteri, quem dicit esse parochialem curatum. Immo nec Deus posset hoc facere: quia (vt dicebat) implicat contradictionem. Tertio, quòd Papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessiones: immo nec Deus, quin confessus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio sacerdoti, quem dicit esse (vt præmittitur) proprium curatum. Nos igitur scire volētes, si suggesta nobis veritatem haberent, articulorum præmissorum copiam eidem magistro Ioanni

Rom. 12.

Prou. 23.

De hoc latè Eym. hac 2. p. q. 8.

Primus error.

Secundus error. Habetur 7 c. omnis. de pęnit. & remi.

Tertius error.

A fecimus assignari, & ad sui defensionem plenam audientiam sibi præbuimus, tam in nostra & fratrum nostrorum præsentia in consistorio, quàm aliàs coram aliquibus ex ipsis fratribus per nos ad huiusmodi officiū deputatis. Verùm licet præfatus magister dictos articulos & contenta in ipsis defendere niteretur: asserebat tamen se paratum credere & tenere in præmissis & aliis, quę tenenda & credenda esse sedes apostolica diffiniret. Nos igitur attendentes, quòd prædictorum articulorum assertio, prædicatio, & doctrina

Protestatio catholica et cōsueta.

B redundare poterant in multarum perniciem animarum: ipsos per prælatos magistros in theologia examinari fecimus diligēter. Nos ipsi etiam cum dictis fratribus nostris collationem solertem & examinationem habuimus super his. Per quas quidē collationem & examinationem super his habitas, comperimus premissos articulos doctrinam non sanam, sed periculosam multum, & veritati contrariam continere. Quos etiam articulos omnes & singulos, idem magister Ioannes,

C veris sibi rationibus opinioni dudum suę habitę contrariis demonstratis, in consistorio reuocauit: asserens se credere eos non veros, sed ipsorum contrarium verum esse, & dicēs se nescire rationibus sibi factis, in cōtrarium respōdere. Ideoque ne per assertionem, prędicationē, & doctrinā huiusmodi in errorē (quod absit) animę simplicium prolabantur, omnes articulos & quemlibet eorum, tāquā falsos & erroneos, & à doctrina sacra de-

D uios, auctoritate apostolica cōdemnamus, & reprobamus, de fratrū nostrorum consilio prædictorum, doctrinam cōtrariam veram, & contrarium esse catholicum asserentes: scilicet, quòd illi qui prædictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterum, quàm si ea aliàs confessi fuissent eorum proprio sacerdoti iuxta concilium generale. Optantesque veritatis vias notas esse fidelibus cunctis, & prędictis erroribus pręcludere aditum, ne subintrent erro-

E res, fe. re. Alex. iiii. & Clemen. iiii. Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum vestigiis innitendo, vniuersis & singulis districtius inhibemus, ne quisquam præmissos articulos per eos (vt præmittitur) damnatos & reprobatos, & cōtenta in eis vel aliquo ipsorum, vt pote à catholicis mentibus respuēda, tenere audeat seu defensare, quomodolibet vel docere. Quo circa vniuersitati vestre per apostolica scripta precipiendo mandamus, quatenus vniuersis & singulis vestrū, in ciuitatibus & diœcesibus vestris conuocato

uocato clero & populo communiter omnia premissa & singula per vos seu per alios solenniter publicetis: nos etiam eidē magistro Ioanni mādamus, quòd ipse in scholis, & in sermone † proximo, prædictos articulos & cōtenta in eis tanquā veritati cōtraria propriæ vocis oraculo, & assertione cōstanti publicè debeat reuocare, quod se facturum dictus magister Ioānes efficaciter repromisit. Dat. Auinion. † xiiii. Cal. Augusti. Pontificatus nostri anno Quinto.

Qualis pœnitētia iniūgatur prædicantibus erro res, conuersis tamen.

† Aliàs. Parisius.

† Aliàs. viij.

Extrauagans domini Benedicti. xi. de visione beatorum.

Damnat multos errores de uisione beatorum.

BEnedictus Episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Aedita Anno Domini 1305 de cuius materia uide theolo. lib. 4. sent. dist. 49. vbi copiose Soto.

BENEDICTVS Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui sacrosanctam Romanā catholicā & apostolicā ecclesiam: quā vt vineā plantauit dextera sua, quamque vt præcipuam in ecclesiarum omnium caput erexit † vt victricem: dicēte Domino ad Petrum, Tu es Petrus: & super hāc petram ædificabo ecclesiam meam: sua miseratione non deserit, sed per beatos apostolos suos, præcipue Petrum & Paulum singulares eiusdem ecclesiæ defensores, pia benignitate & continua pietate custodit: quatenus eisdem rectoribus gubernata in se stabilis maneat, fundata supra firmam petram, omnesque christianæ fidei cultores illi obediant, illi pareant, illi intendant, sub illius magisterio degant, sub eius disciplina & correctione consistant. Non in illa dogmatizetur improuidum, inseratur incautum, in fide temerarium ingeratur. Sicque declinent homines a malo, & faciant bonum, ambulent per vias rectas, & ad meliora per sancta desideria proficiscantur: sperent iustorum propinquas æternę vitæ retributiones: timeant malorum inferni calamitates non remotas. Nam scriptum est: Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere vnicuiq; iuxta operā sua: quod si secus à quoquam fuerit attentatum, id protinus sua auctoritate pœnis etiam adiectis, prout expedire viderit, prorsus euellat: Pro qua vt in seipsa subsistēs alios informaret; passionis suę tempore saluator noster Iesus Christus patrem exorasse perhibetur dicens: Simon ecce satanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticū. Ego aūt pro te rogaui vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Sanè dudum tempore fe. re. Ioan. xxii. prædecessoris nostri, inter nonnullos etiam

† Aliàs. & veritatem.

Matt. 16.

Apocal. 22.

Luc. 22.

A theologicę facultatis magistros, super visione animarū iustorum hominū post mortem suam, in quibus nihil erat purgabile, cum de hoc seculo decesserunt: vel si fuerat, iam purgatum ex toto est: an diuinam essentiam videant ante corporum suorum resumptionē & iudicium generale. Et super nōnullis aliis orta materia quæstionis, ipsorum aliqui negatiuam, aliqui affirmatiuam: alii verò secundum suas imaginationes de visione diuinæ essentiæ ab animab⁹ huiusmodi diuersa & diuersimode ostendere nitebantur, prout ex B dictis & scriptis ipsorum noscitur apparere: super reiectis verò suis concertationibus, quas hìc causa breuitatis omittimus: quia ita ex nostris determinationibus † intra se etiā † decidebant: Cumq; idem prædecessor noster ad quem prędictorum determinatio pertinebat, ad decisionem concertationum huiusmodi se pararet in suo consistorio publico, tam fratribus suis sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, quàm prælatis & magistris in theo- C logia, qui multi aderant præsentes, iniungendo districtius & mandando, vt super materia de visione prædicta, quando requirerentur ab eo, deliberatè vnusquisque diceret quod sentiret: tamen morte præuētus, sicut Domino placuit, pficere illud nequiuit. Defuncto itaque prędecessore pręfato, nos diuina dignatione ad apicem summi apostolatus assumpti, diligentius attendentes, quanta ex præmissis eorum concertationibus non solutis, animarum imminerent pericula, quāta D exinde possent scandala suboriri; † vt ipsorū varietas pereat, & veritatis soliditas innotescat: habita prius super prędictis solicita examinatione, & diligenti deliberatione cū fratribus nostris dictę Romanæ Ecclesię Cardinalibus, de ipsorum fratrum consilio hac in perpetuum valitura constitutione auctoritate apostolica diffinimus: quòd secundum communem Dei ordinationem animæ sanctorum omniū: qui de hoc mundo ante Domini nostri Iesu Christi passionem † decesse- E rint: necnon sanctorum apostolorum, martyrum, confessorum, virginum, & aliorum fidelium defunctorum post sacramentum ab eis baptismi susceptum: in quibus nihil purgabile fuit, quando decesserunt, nec erit quando decedent etiam in futurum: vel si tunc erit aliquid purgabile in eisdem: tamen post mortem suam purgauerint: atq; animę puerorum in eodem Christi baptismate renatorum, & baptizandorum, cum fuerint baptizati, ante vsum liberi arbitrii decedētium

† Aliàs. inter.

† Aliàs. dissidebant.

† Aliàs. vt ipsorū veritas pateat. Vide Eymer. hac 2. p. q. 8. vers. in extrauaganti autem.

† Aliàs. decesserunt

tium, mox post mortẽ suam & purgationem præfatam, in illis, qui purgatione huiusmodi indigebant: etiam ante resumptionem suorum corporum, & iudicium generale post ascensionem saluatoris domini nostri Iesu Christi in cælum fuerunt, sunt, & erunt in cęlo cęlorum regno & paradiso cęlesti cum Christo, sanctorum angelorum consortio aggregatæ: ac post domini Iesu passionem & mortem viderunt, & vident, & videbunt diuinã essentiam immediatè, se benè, clarè & apertè eis ostendentem; quòdque sic vidétes eadem diuina essentia perfruuntur. Necnon quòd tali visione & fruitione eorum animę, qui iam decesserunt, sunt verè beatæ, & habent vitã & requiẽ æternã, & etiam illorum, qui postea decedent, eandem diuinam videbunt essentiam, ipsaque perfruentur ante iudicium generale: ac quòd visio huiusmodi eiusque fructus, † actum fidei & spei in eis euacuant, prout fides & spes propriè theologicæ sunt virtutes: Quòdque postquam inchoata fuerit vel erit talis intuitiua & facialis visio & fruitio in eisdem, eiusdem visio & fruitio sine aliqua † intercisione, seu euacuatione prædictæ visionis & fruitionis continuata existit, & cõtinuabitur vsque ad finale iudicium, & extunc vsque in sempiternũ.

† Aliàs. virtutem.

† Aliàs. intermissione.

Diffinimus insuper, quòd secundum Dei ordinationem communem, animę decedentium in actuali peccato mortali, mox post mortem suam ad inferna descendunt, vbi pœnis infernalibus cruciantur: & quòd nihilominus in die iudicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de factis propriis rationem, vt recipiat vnusquisque propria corporis prout gessit siue bonum, siue malum.

Decernentes prædictas nostras diffinitiones, seu determinationes, & ipsarum singulas ab omnibus fidelibus esse tenendas. Quicunque autem deinceps prædictarum nostrarum diffinitionum seu determinationũ, ac singularum ipsarum contrarium scienter & pertinaciter tenere, conferre, prædicare, docere, aut defendere verbo vel scripto pręsumpserit, contra eum sicut contra hæreticũ modo debito procedatur. Nulli ergo &c. Dat. Auinion. iiii. Cal. Februarii, Pontificatus Nostri Anno Secundo.

LITERAE DECEM APOSTOLICAE
DIVERSORVM PONTIFICVM SVMMORVM,
In quibus magna & multa priuilegia Inquisitoribus conceduntur, & quamplura dubia ad inquisitionis officium pertinentia, dissoluuntur.

Vrbanus iiij. ad Inquisitores.

Edita an. Domini 1262. Celebris est hęc decretalis, & 24. priuilegia, inquisitorũ continet.

Rbanus Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis, fratribus ordinis Prædicatorum inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Regno & dominio charissimi in Christo filii nostri Regis Aragonum deputatis auctoritate apostolica, & in posterum deputandis, Salutem & apostolicam benedictionem.

PRAECVNCTIS nostræ mẽtis † desiderabilibus catholicæ incrementũ fidei affectantes, nimio vtique dolore replemur, cum audimus aliquos, vel sentimus ad illius depressionem † quacunque malignitate satagere, vel damnabilibus ipsam deprauando reprehensionibus, ac detractionibus ei abrogabilibus derogando, seu commentis eandem mendacibus peruertendo: ad quorum iniqua conterenda molimina eò animosius aspiramus, quò in animarum stragem perniciosius eos agnoscimus conspirare. Sanè vt accepimus, in aliquibus partibus regni & dominii charissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonum, adeo infidelitatis error inualuit, quòd ibi quamplurimi à via veritatis prorsus auersi, euntes per deuium falsitatis, pestiferas ad concutiendum orthodoxę murum fidei machinas construxerant, molientes ipsum fallacium argumentationũ impulsibus demoliri. Verùm licet vbilibet sedis apostolicæ diligentia cõtra talium dolosam astutiam, ne diffusius huiusmodi serpat morbus, remedium libenter adhibeat opportunum: in prædictis tamen partibus cupientes anxiè, vt negotium fidei iugi profectu, elisis † omnino erroribus fortius conualescat, vigilare ad hæc per nos & alios eò studemus attentius, quò prędictum Regem feruentiorem sentimus ad idem negotium efficaciter promouendum. Prouidimus igitur

† Aliàs. desideriis

† Aliàs. qualicunque.

† Aliàs. omnibus. Regũ pręcipua cura, negotia fidei fouere.

Conrad. Bru. lib. 3. de hær. c. 10. et 15.

tur ibidem ad præsens personas aliquas circunspectas, pro tãto negotio deputari, quarum honesta conuersatio exemplum tribuat † puritatis, & doctrinam fundant erudita labia salutarem, vt sacro ipsarum † mysterio præfatæ partes ab huiusmodi contagiis expurgentur. Vt autem inquisitionis † officiũ contra hæreticos in præfatis partibus possit efficacius adimpleri: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, in remissionẽ vobis peccatorũ iniungentes, quatenus in charitate Dei hominum timore postposito, virtutem spiritus induentes ex alto, prædictum officium in dictis partibus simul vel separatim aut singulariter, prout negotii vtilitas suadebit, ad extirpandam de ipsis partibus hæreticam prauitatem, sub spe mercedis æternę sic efficaciter prosequi & exequi studeatis, vt per solicitudinis vestrę prudentiam, de partibus ipsis radix iniquitatis hæreticę succidatur: & vinea Domini exterminatis vulpeculis, quę peruersis morsibus demoliuntur eandem: fructus afferat catholicę puritatis.

† Aliâs. pietatis. † ministerio legerẽ contra omnes. † Aliâs. negotiũ. Concor. tex. in c. Vt officiũ de hęr. li. 6. infer. sup. fol. 65. 1. priuil.

2. priuil. Si quos autem de prauitate prędicta culpabiles inueneritis vel infectos, seu etiam infamatos, cõtra ipsos (nisi examinati velint absolutè mandatis Ecclesię obedire) necnon contra receptatores, defensores, & fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate apostolica, huiusmodi metu diuino timori postposito, procedatis.

3. priuil. Non obstantibus aliquibus literis, ad quoscunque alios de partibus ipsis (exceptis locorum diœcesanis) super huiusmodi negotio, ab ipsa sede directis, quarũ deinceps ad huiusmodi inquisitiones faciendas nolumus auctoritate procedi. Quinimmo ne procedatur per illas districtius inhibemus; nec prætextu commissionis specialiter eisdem diœcesanis super hoc factæ, processus vestros in eorundem diœcesanorum ciuitatibus & diœcesibus, volumus impediri.

4. priuil. Concor. tex. in c. Per hoc. de haret. lib. 6. Nec per hoc, quòd fidei negotium generaliter in ipsis partibus vobis committimus, commissiones à præfata sede diœcesanis eisdem factas, si forsan illarum, seu etiam ordinaria velint auctoritate procedere, intendimus reuocare. Veruntamen siue auctoritate ordinaria, siue ex delegatione sedis prędictę, ijdem diœcesani in huiusmodi negotio processerint, nequaquam volumus, vel per concursum processuum, vel aliàs quomodolibet processus vestros impediri, quin diœcesanorum ipsorũ processibus nõ obstantibus, in eodem negotio procedere libere valeatis.

A Si verò aliqui ex prædictis, hæretica labe penitus abiurata redire voluerint ad ecclesiasticam vnitatem, eis iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eisdem quod iniungi talibus consueuit; prouiso solerter ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & vos, immo potius seipsos fallentes, sub agni specie gerant lupum. 5. priuil. Concor. tex. in c. Vt officiũ §. si vero. de haret. lib. 6.

Quòd si aliqui fuerint iudicandi heretici, vel incarcerationis pœna perpetuæ alicui B pro huiusmodi crimine fuerit infligenda, per vos ad illud de diœcesanorum vel vicariorum suorũ, si diœcesanis ipsis absentibus, præsentes fuerint, consilio procedatur: vt in tantę animaduersionis iudicio, non postponenda Pontificum auctoritas intercedat. 6. priuil.

Verùm quia in tam graui crimine cũ multa oportet procedi cautela, vt in reos sine vllo proferatur errore, duræ ac dignæ seueritas vltionis, volumus & mandamus, vt vos, vel illi quos ad hoc duxeritis deputandos in examinatione testiũ, quos recipi super hoc C crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas personas & discretas, in quarum præsentia per publicam, si cõmodè potestis habere personam, aut per duos viros idoneos fideliter eorundem depositiones testium cõscribantur. 7. priuil. Concor. tex. in c. Vt officiũ §. verum. de haret. lib. 6.

Quòd si testibus, quos à vobis recipi, vel ab alio vice vestra super eodem crimine examinari contigerit, ex publicatione nominũ eorundem videritis periculum imminere, D ipsorum nomina non publicè, sed secretè corã aliquibus personis prouidis & honestis, religiosis, & aliis ad hoc vocatis, de quorum consilio ad sentẽtiam vel condemnationem procedi volumus, exprimantur. Et sic non obstante, quòd illis, contra quos huiusmodi testes deposuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem iudicis instruendam, adhibeatur plena fides testium depositionibus eorundem. 8. priuil.

Vt ergo commissi vobis officii debitum, vtilius & liberius exequamini, committendi E citationes, & testium examinationes, cum de huiusmodi crimine, ac ipsius circunstantiis duxeritis inquirendum: & denunciationes sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis: 9. priuil. Idẽ c. Vt cõmissi. de hęr. lib. 6. supra fol. 66.

Accersendi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, vt vobis in ferẽdis huiusmodi sententiis prębeant consilium opportunũ, ac vobis assistant: 10. priuil.

Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum; prout 11. priuil.

prout dicto negotio fidei videritis expedire.

12. priuil. Insuper in dicto negotio, de plano & absque iudiciorum & aduocatorum strepitu, ac contra illos quos in prædictis partibus

13. priuil. † in hęreseos crimine commisisse constiterit; licet ad alias partes se transferendos duxerint, procedendi.

† Aliàs. hæresis crimen cōmisisse.

14. priuil. Necnon faciendi vobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ, & processus, per quoscunque auctoritate sedis apostolicę vel legatorum eius habiti, contra hæreticos continentur, a quibuslibet assignari.

15. priuil. Et obseruari omnia statuta tam per sedē apostolicam, quàm † in conciliis eiusdem sedis prouide edita, quæ negotium catholicæ fidei tangere dignoscuntur, sicut promotioni negotii & augmentationi fidei fuerit opportunum.

† Aliàs. in cōciliis legatorū, eiusdem sedis.

16. priuil. Priuandi pręterea de diœcesanorum, vel eis absentibus, vicariorum suorum consilio hæreticos, eorundem credentes, receptatores, fautores, & defensores, eorumque filios, & nepotes personatibus, dignitatibus, & beneficiis ecclesiasticis, & officiis publicis, & honoribus quibuscunque.

17. priuil. Necnon & largiendi viginti, vel quadraginta dierum indulgētiam, quotiens opportunum videritis, omnibus vere pęnitentibus, & confessis, qui ad vestram conuocationem propter hoc faciendam, accesserint, plena sit vobis, & singulis vestrum præsentium tenore facultas.

18. priuil. Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum veniam indulgemus, quę succurrentibus terrę sanctę in generali concilio est concessa.

19. priuil. ministrorum sancti officij. Sociis verò fratribus vestri ordinis, & Notariis vestris, qui vnà vobiscum in prosecutione huiusmodi negotii laborauerint, & omnibus qui vobis personaliter astiterint in eodem negotio: & qui ad impugnandū hæreticos, fautores, receptatores & defensores eorum, ex animo vobis præstiterint auxiliū, consilium, aut fauorē: de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi pænitentiis relaxamus.

20. priui. Et siqui ex iis in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore cōfessi fuerint, plenam veniam indulgemus.

21 priuil. c. vt officiū. §. cōpescendi. de hæret. lib. 6. Compescendi præterea monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, prædicatores quæstuarios

A à prædicationis officio: quod ad ipsos nullatenus pertinet, quorum interest tantum charitatiua subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam, siquam forte habent, exponere, liberam vobis & singulis vestrū concedimus, auctoritate præsentium, facultatem.

Cæterum, si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis commisso, se opponere, seu illud pręsumpserint aliquatenus impedire, vt nō possit procedi libere in eodem: immo nisi

B inquisiti seu requisiti id fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiose: contra eos tanquam hęreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones canonicas, freti eadem auctoritate, intrepide procedatis. 22. priui.

Denique vt circa præmissa plene vobis & singulis vestrum coertionis expedita & inuiolabilis adsit auctoritas, volumus vt ea omnia vtiliter exequamini, inuocato (si opus fuerit) auxilio brachii sæcularis; Contradictores per censuram ecclesiasticam appella- 23. priuil.

C tione postposita compescendo. Non obstantibus aliquibus priuilegiis, vel indulgentiis, quibuscunque personis, cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis vel ordinis, & præsertim Cistercien. Prædicatorum, & Minorum, seu Eremitarum, siue communitatibus vel vniuersitatibus ciuitatum, & locorum, specialiter vel generaliter, sub quacunque verborum expressione vel forma à memorata sede concessis, vel in posterum concedendis: etiam si dica- 24. priui. Nulla priuilegia quem quā liberant à iurisdictione inquisitorum.

D tur in illis, quòd eis per aliquas literas totum de verbo ad verbum tenorem non continentes priuilegiorum vel indulgentiarum ipsarum, nequeat derogari. Et illis maxime priuilegiis & indulgentiis, quibus ab ipsa sede concessum est aliquibus, seu concedetur deinceps, quòd excommunicari vel ipsorū terræ supponi nō possint ecclesiastico interdicto, aut quòd prædictorum, vel aliorum quorumlibet ordinum fratres, ad executiones negotiorum, aut ad citationes quo-

E rumlibet, siue denunciationes sententiarum excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, auctoritate literarum apostolicarum minime cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus, priuilegiis, vel indulgētiis, eis super hoc à sede concessis eadem, habeatur in eisdem literis mentio specialis: cum ex huiusmodi vel aliis priuilegiis, vel indulgentiis nullum vobis in tanto pietatis negotio, velimus obstaculum interponi: Et cōstitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Datū

L 2 apud

apud Mõtem Flascon. v. Cal. Augusti, Pontificatus Nostri Anno Primo.

Clemens iiij.

Edita an. Domini 1266.

Vide Schol. 18. part. 2.

Clemens Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum inquisitoribus hereticę prauitatis in regno & dominio charissimi in Christo filii nostri illustris Regis Aragonum deputatis auctoritate apostolica, & in posterum deputandis, Salutem & apostolicam benedictionem.

† Aliàs. desideriis

PRAECVNCTIS nostræ mentis † desiderabilibus, &c. sicut in præcedenti immediate. Datum Perusii sexto nonas Octobris, Pontificatus Nostri Anno Primo.

Quia vero in prædictis duobus priuilegiis Vrbani & Clementis, sequens clausula, quę dirigitur inquisitoribus, continetur: *Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum veniam indulgemus, quæ succurrentibus terrę sanctę in generali concilio est concessa*: Idcirco, vt videatur quæ est illa indulgentia, quæ conceditur terræ sanctæ succurrentibus, & consequenter inquisitoribus in negotio fidei laborantibus: sciendum est, quòd in capitulo Ad liberandam terrram sanctam. extra de Iudæis & Sarracenis, in parte decisa, vt notat Hostien. in lectura habetur sic:

Concessit Inno. 3. in cõcilio generali Lateran. Romę habito an. Domini. 1215.

Ad liberandam terram sanctam: & infra. Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi, & ex illa quam nobis, licet indignis, cõtulit Deus ligandi atque soluendi potestate: omnibus qui laborem istũ in propriis personis subierint & expẽsis: plenam suorũ peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti, & ore confessi, veniam indulgemus, & in retributionem iustorum salutis æternę pollicemur augmentum: Eis verò qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis duntaxat expensis, iuxta facultatem & qualitatem suam viros idoneos destinauerint: Et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis volumus & cõcedimus esse participes, iuxta † qualitatem subsidii & deuotionis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius terrę de bonis suis cõgrue ministrabunt; aut circa prædicta consilium, & auxilium impẽderint opportunũ, omnibus etiã piè † proficiscẽtibus in hoc opere in cõmuni: sancta & vniuersalis synodus orationum & beneficiorum suorum suffragium impartitur, vt eis digne proficiat ad salutem.

† Aliàs. quantitatem.

† Aliàs. proficientibus.

Ex prædictis omnibus clare patet, quòd inquisitores dum laborant in eorum officio sancto, suorum plenam peccatorum veniam consequuntur.

Vrbanus iiij.

Vrbanus Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis Prędicatorum inquisitoribus hæreticæ prauitatis in regno & dominio charissimi in Christo filii nostri illustris Regis Aragonum deputatis à sede apostolica, & in posterum deputandis, Salutem & apostolicam benedictionem.

Edita an. Domini 1262. Altera huic similis Alexan. 4. habetur in lib. priuileg. ord. Præd. fol. 49. Eyme. 3. p. q. 21.

NE INQVISITIONIS negotium contra damnatam hæresim prudentię vestrę commissum impediri (quod absit) propter aliquorum astutiam, vel etiam retardari contingat: vobis auctoritate præsentium indulgemus, vt nullus sedis apostolicæ delegatus, vel subdelegatus ab eo conseruator, aut etiã executor à sede ap. deputatus eadem, seu etiam deputandus, in vos, vel quatuor notarios siue scriptores vestros, super his vobis fideliter obsequentes, quamdiu in prosecutione huiusmodi negotii vos & ipsi fueritis: possit excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti sententiam promulgare, absq; speciali mandato prædictæ sedis, facientis plenã & expressam de hac indulgentia mentionem: decernẽtes irritum & inane, si secus fuerit attentatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. apud Montem Flasconem ii. nonas Augusti, Pontificatus Nostri Anno Primo.

Inquisitor & eius notarii excõmunicari nequeunt à deleg. sedis Apo.

Vrbanus iiij.

Vrbanus Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum inquisitoribus hæreticę prauitatis in Regno & dominio charissimi in Christo filii nostri illustris Regis Aragonum deputatis, à sancta sede apostolica, & in posterum deputandis, Salutem & apostolicam benedictionem.

Edita an. Domini 1264.

VT NEGOTIVM fidei valeatis liberius promouere, vobis auctoritate præsentium indulgemus, vt si vos, & fratres vestri ordinis socios vestros, excommunicationis sententiam, & irregularitatem incurrere, aliquibus

Vide Eymer. 3. p. q. 23. & repertorii verbo: irr-

regularis §. si tamē.

aliquibus casibus ex humana fragilitate contingat, vel recolatis etiam incurrisse: quia propter iniūctum vobis officium ad priores vestros de leui super hoc recurrere non potestis, mutuo vos super his absoluere, iuxta formam ecclesiæ, & vobiscum auctoritate nostra dispensare possitis in casibus, in quibus dictis prioribus, vt dicitur, est ab ap. sede concessum. Nulli ergo omnino hominū liceat hanc paginam nostrę concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorū Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum apud Montem Flasconem ii. nonas Augusti, Pontificatus Nostri Anno Primo.

Inquisitor & eius socij possint se mutuo absoluere ab excōmunicatiōe.

Vrbanus iiij.

Cōfirmat decisionē Alexā. 4. ī c. filij. de hęr. lib. 6.

Rbanus Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis Prędicatorum, inquisitoribus hęreticę prauitatis in regno & dominio charissimi in Christo filii nostri illustris Regis Aragonum, auctoritate apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & apostolicam benedictionem.

OLIM ex parte dilectorum filiorum fratrum ordinis Prędicatorum inquisitorū hæreticæ prauitatis in † Cathalonia, & aliis terris, nobilis viri A. comitis Pictanen. felicis recordationis Alexandro Papæ prædecessori nostro expositum fuit, quòd nonnulli de partibus, vbi eis contra hęreticos inquisitionis officium est commissum, in mortis articulo constituti: salutis † medicum abhorrentes cōsolatores hęreticos ad se introduci faciūt, & ab eis per impositionē manus desolationis suę consolationem accipiunt secundum pessimam consuetudinem eorundem: Sed filii & hæredes sic decedentium propter hoc exhæredari timentes, & volentes ob id eorū malitiam excusare, proponunt se velle probare per testes, quòd iidem quando recipiebant consolationem huiusmodi, loquelam amiserant, & erant alienati à mente: cum moris sit apud eos (vt dicitur) quòd nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam: Ac super hoc, eodem prędecessore cōsulto ab eisdem inquisitoribus, vtrum tales debeant probationes admitti: idem prædecessor eis duxit per suas literas taliter respondendum: vt si legitime constiterit, quòd prædicti, dum sanę mentis essent, petierint hæreticos consolatores, sicque viam fuerint vniuersæ carnis ingressi: licet cōsolationē huiusmodi, immo verius desolationem, non sanæ mentis effecti, vel post iam perditam loquelā suscepisse dicantur: nulla super hoc probatio admittatur: cum in nullo sic decedentes debeant propterea releuari. In dubio verò admitti poterit. Non tamen vxores, vel filii, seu familiares, aut de suis aliqui ad hoc probandū recipiantur in testimonium: sed alii testes idonei, & specialiter fidei zelatores: cū contra tales sit non modicum pręsumendum: sitque in talibus propter fidei † priuilegiū, cum multa cautela summaque diligentia, præ cęteris negotiis, procedendum. Vos igitur in hac parte iuxta ipsius prædecessoris nostri responsionem, commissum vobis negotium fidei, sic prudenter & fideliter exequi procuretis, quòd labor vester vobis ad vitæ præmium, & aliis ad salutem (quæ solū in talibus quæritur) proficiat animarum. Datum apud Montem Flasconem xii. Cal. Septembris, Pontificatus Nostri Anno Primo.

† Aliàs. Tholosa.

† Aliàs. remediū.

Concor. tex. in c. Filij. de hęr. lib. 6. adduc. su. fol. 62.

Idē Eym. 3. p. q. 41. et 121. Siman in catho. inst. titu. 64. nu. 82.

† Aliàs. præiudicium.

Vrbanus iiij.

Edita an. Domini 1261. declarat multa dubia circa negotium inquisitionis.

Rbanus Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis Prędicatorum inquisitoribus hęreticę prauitatis in regno & dominio charissimi in Christo filii nostri illustris Regis Aragonum auctoritate apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & apostolicam benedictionem.

CONSVLTVS felicis recordationis Alexander prędecessor noster, super articulis infrascriptis, fidei causam cōtingentibus, ab inquisitoribus prauitatis hęreticę in partibus Tholosan. à sede apostolica deputatis, per suas literas respondit eisdem: cuius vtique responsionem pręsentibus de verbo ad verbum duximus annotandam, quę talis est: Quod super nōnullis quæstionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos consulere voluistis, solicitudinis vestræ prudentiam in Domino commendamus.

Habetur in c. Accusatus. De hęr. lib. 6. posito fo. 63.

Primus igitur vestrę consultationis articulus continebat, vtrum dici debeat relapsus in hęresim, qui lapsus est in eam post abiurationem ipsius, in qua non inuenitur antea commisisse: cum secundum proprietatem verborum non videatur relapsus, qui non fuerat antea lapsus. Ad quod taliter respondemus: quòd talis, si tanquam accusatus, vel suspectus de hęresi eam in iudicio abiurauit

Articulus primus.

rauit, & postea committat in ea, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam plene probatum non fuerit crimen hæresis contra ipsum, dummodo huiusmodi prius orta suspicio violenta fuerit, & certis & veris indiciis comprobata. Si verò leuis & modica, quanquam ex † hac sit grauius puniendus, relapsorum tamen in hæresim non debet pœna puniri, ex quo præsumi non potest verisimiliter ante lapsus in eam.

Relapsus quis dicatur.

† Aliàs. hoc.

Quæsiuistis etiam circa idem, si is qui hæresim abiurauit, & per solam inexcusabilem receptationem, vel receptionem, aut deductionem, vel associationem, vel visitationem hæreticorum, siue dationem, vel missionem munerum: aut etiam aliàs in fauorem eorũ, qui excusari non possit, sine adoratione tamé (vt verbis vestris vtamur) lapsus est postmodũ, propter hoc debeat iudicari relapsus. Et quidem si legitime constiterit, vel etiam nunc constaret, quòd tales ante huiusmodi abiurationem in hæresi commisissent, non est dubium, eos per hoc fuisse relapsos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbati à se prius erroris consequentia id fecisse.

Art. 2. & cõco. tex. in d. c. accusatus. §. ille quo q. de hær. lib. 6.

Præterea nonnulli talium, vt proposuistis, iurant coram inquisitore tam de se, quàm de aliis super facto hæresis veritatem dicere: sed periurant, non odio tamen, vel pretio, sed timore sui potius, & suorum; corrigunt autem se postmodum super his contra se, & alios suos complices deponendo: Cum itaque periurus secundum iura etiam post pænitentiam in criminalibus à testimonio repellatur; hinc quæritur, vtrum contra illos complices suos sit per testimonia taliũ procedendum: super quo taliter respondemus: Quòd cum crimen huiusmodi sit exceptũ, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales nõ animi leuitate, aut odii fomite ductos, seu corruptos pecunia; sed zelo fidei, tanquam pænitétes propriæ culpæ asserere, quòd talia prius tacuerant, & velint in hoc errorem suũ corrigere, ac alios nominare, stari debet in fauorem fidei (nisi aliud obsisteret) attestationibus eorundem.

Art. 3. cõcor. tex. ĩ d. c. accusat⁹. licet vero. de hær. li. 6. 6. q. 1. c. quicũq; & de testi. c. testimonium.

Periuri ad testimoniũ admittuntur in crimine hæresis.

Ad illud autem quod quæritur, vtrum ad inquisitores hæresis pertineat de diuinationibus & sortilegiis, quæ contra aliquos sibi denuntiantur, cognoscere, aut punire talia exercentes? Breuiter respondetur, quòd cũ negotium fidei, quod summe priuilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquisitores ipsi de his, nisi manifeste saperent hæresim, ratione huiusmodi

Art. 4. et cõco. tex. in d. c. accusatus. §. sanè eo ti. De sortilegiis nisi hæresim sapiãt, nõ se itromit

A officii sibi commissi, se nullatenus intromittant, sed eos relinquant suis iudicibus pœna debita castigandos.

Nõ se intromittat inquisitores.

Quidam insuper, vt adiicitis, pro his quæ commiserant in hæresi, astringunt se inquisitoribus sub obligatione bonorum suorum ad recipiendam ab eis pænitentiam, & complendam; sed ea, licet iniuncta, non tamen peracta, quin potius in toto, vel in parte neglecta, decedunt. Quæritur ergo vtrum inquisitores ipsi, vel qui in eorum locum succedunt, possint ad satisfactionem pro ipsis B defunctis hæredes vel detentores bonorum sic decedentium coercere. Ad quod dicimus, quòd † si super huiusmodi pænitentiã aliquod onus ad salutem proficiens impositum fuerit in bonis temporalibus exequendum, ad complementum ipsius, per inquisitores cogi debent hæredes, vel alii: ad quos bona talia cum suo onere deuenerunt.

Art. 5. quo declaratur tex. in d. c. accusatus. §. si vero. de hær lib 6. Et vide Eym. 3. p. q. 120.

† Aliàs. si per huiusmodi.

Iniungitur etiam aliquibus ad pœnam, in pænitentia pro hæresi ab ipsius pestis inquisitoribus, vt vsuras restituant, ad quod obligauerant in iudicio ecclesiæ se & sua. In C quo quæritur, vtrum inquisitores ipsi, vel qui succedunt in locum eorum, ad respondendum coram se conquerentibus de vsuris huiusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constiterit, possint compellere taliter pænitentes, prout ab eis in aliis iniunctis sibi pænitentiis fieri consueuit? Ad quod respondemus, quæstionem super vsuris motam contra tales, iudicialiter nõ debere audiri ab inquisitoribus hæresis, nec decidi; nolentes D quòd per cautas huiusmodi offendiculũ negotio fidei præparetur: eos tamen ad restitutionem vsurarum, de quibus constiterit, compellere poterunt: quibus in satisfactione pro prædicto crimine, huiusmodi restitutionem in pænitentiam iniunxerunt.

Art. 6. quo declaratur tex. in d. c. accusat⁹. §. de quæstionibus de hær. lib. 6.

Inquisitores nõ audiant quæstiones de vsuris.

Sunt & alii, qui confessi sunt in iudicio de hæresi coram inquisitoribus huiusmodi prauitatis, & antequam eis iniungeretur pænitentia, decesserunt. Super quo quæritur, si E hæredes talium compelli possunt ab inquisitoribus, vt ad ipsorũ arbitrium satisfaciant pro defunctis, præcipue cum iidem dum viuerent, ad faciendam pænitentiam, quam inquisitores eis vellent iniungere, bona sua inquisitoribus obligarunt. Cui quæstioni sic duximus respondendum, quòd postquam tales non decesserunt hæretici, sed incorporati potius ecclesiæ vnitati, non videmus, quòd eis post mortem, vel eorum hæredibus qui ad successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.

Art. 7. et declaratur tex. in c. accusatur. § si vero. uer. porro. de hær. li. 6.

Declarat tex. in d. c. Accusa tº. §. in eo vero. eo. tit.

genda. In eo vero casu, in quo hæredes huiusmodi ad successionem non deberent ob culpam sui auctoris admitti, non obstante, quòd auctoribus ipsis viuentibus, hoc non fuit (intercedente ipsorum morte) per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortẽ nihilominus procedatur.

Art. 8. Et vide hic omnino Schol. 19. p. 2. Perpetuò immurãdus degradetur. Cõcor. c. quoniã de hære. lib. 6. supra fol. 62.

Quęstioni verò, qua quæritur, vtrum constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immurandus perpetuò, prius sit ab ordinibus à suo episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi pænitentiæ: Respondemus, quòd talis qui est, perpetuò immurandus, prius debet à suis ordinibus B degradari.

Art. 9. Concor. tex. in d. c. Accusa tus. §. sacerdotes. eo. tit. † Aliàs. pecuniæ. Impedientes sacrũ officiũ ab inquisitoribus puniuntur. † Aliàs. tales.

Nonnulli quoque clerici, & quod est deterius, sacerdotes, prętextu † pænitentię vel alicuius seruitii temporalis, inueniuntur aliquando inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos, hæreticos vel eorum credentes, de celãda veritate, aut falsitate dicẽda, vel eos indebitè liberando: de quibus quæritur, vtrum inquisitores possint tales capere ac etiam retinere, aut quòd sic accepta restituant coarctare. Dubium itaque non vi- C detur, quòd hi, quos constat exercere præmissa, ea faciunt in fauorem hæreticę prauitatis: quare possunt à † talibus per inquisitores compesci, & pœna debita castigari, tamper captionem personarum, quàm etiam aliàs, prout culpa exegerit delinquentis.

Art. 10. Religiosi grauius puniendi. Art. 11.

Quòd autem postmodum querebatur, quomodo essent puniendi religiosi, qui inueniuntur in hæresi deliquisse, cum seculares peccantes, in simili casu immurationis, vel alia pœna plectantur? Eius solutio satis D patet, cum certum sit tales in hoc & in consimilibus delinquentes, grauius etiam secularibus puniendos.

† Aliàs. prędictorum.

Frequẽter etiam vobis ab apostolica sede cõmittitur, vt tam hæreticos, credentes, receptatores, & defensores eorum, quàm ipsorum filios, & nepotes, ac etiam alios, qui † prę latorum interuentu vel gratia talia essent adepti, vel assequerentur in posterum, priuandi personatibus, dignitatibus, & honoribus quibuscunque, & beneficiis ecclesiasticis, & E officiis publicis de diœcesanorum, vel eis absentibus, vicariorum suorum consilio, habeatis liberam facultatem: quod qualiter intelligi debeat, petiuistis eiusdem sedis oraculo declarari. Hoc sanè de filiis & nepotibus illorum hæreticorum, credentium, & aliorũ huiusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligendum esse videtur: non tamen illorum, quos emendatos cõstiterit, & pro culpa

Concor. tex. in c. Statutũ. 2 de haret. lib. 6. su-

A huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pænitentiam recepisse, quã ipsi vel iam perfecerint, vel humiliter prosecutioni eius insistunt: uel parati fuerunt, dum viuerent, ad recipiẽdam eandem. Diœcesani quoque in priuandis talibus sunt generaliter requirendi, nisi forsan constaret legitimè, quòd iidem † scienter eis beneficia contulisset: tunc enim eos in his requirendos esse non credimus, sed potius à suo iudice puniendos. Vos igitur in pręmissis commissum vobis negotium, in Regno & dominio charissimi filii nostri in Christo illustris Regis Aragonum, iuxta dicti pręde cessoris responsionem sic prudenter & fideliter exequi procuretis, sic ad ea purè propter Deum (cuius causam geritis) vestra feratur intentio; quòd labor vester vobis ad vitæ pręmium, & aliis ad salutem (quę solum in talibus quæritur) proficiat animarum. Datum apud Montem Flasconem xii. Calend. Septemb. Pontificatus nostri Anno Primo.

pra fol. 64.

Concor. tex. in c. Vt cõmissi. §. sunt autem. de hęr. lib. 6. † Aliàs. scientes. c.

Alexander iiij.

Lexander Episcopus seruus seruorum Dei, vniuersis christifidelibus, Salutem & apostolicam benedictionem.

Damnantur omnes hæreticorũ sectæ, & in eos, eorũq; cõplices varia pœna feruntur. Cõcor. c. Excõmunicamus. 1. 2. de hęr. posit. sup. fol. 60. et 61.

NOVERIT vniuersitas vestra, quod nos ad instar felicis recordationis Gregorii Papę pręde cessoris nostri, excõmunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos, Gazaros, Patharenos, Pauperes de Lugduno, Pasaginos, Iosepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, quibuscunq; nominibus cẽseantur: facies quidem habentes diuersas, sed caudas adinuicẽ colligatas: quia de vanitate cõueniũt in idipsum. Damnati vero per ecclesiã seculari iudicio relinquantur animaduersione debita puniẽdi, clericis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint, ad agendam pęnitentiam condignam in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus similiter hęreticos iudicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationis sententiæ decernimus subiacere, firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excõmunicatione innodatus, à sua super hoc non curauerit præsumptione cessare, ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti habeat factionẽ, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus

Receptatores, defensores & fautores hęreticorum sunt excommunicati.

præterea

præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si forte iudex exstiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem; nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur: † & in similibus idē præcipimus obseruari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur.

† Qualiter intelligātur hęc verba tradit Hostien. et Ioa. An. in c. Excōmunicamus. 1. §. credentes. de haret.

Si qui autem tales, postquam ab ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, aliàs animaduersione debita puniendi.

Vide Schol. 9. p. 2.

Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personę propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, ac appellationes huiusmodi personarū minime audiantur. Item iudices, aduocati, & notarii nulli eorum suum officium impendant: alioquin eorum officio perpetuò sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta, vel eleemosynas ac oblationes eorum recipiant; similiter hospitalarii, ac templarii, ac quilibet regulares: alioquin suo priuētur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis apostolicæ speciali. Item quicunque tales præsumpserint ecclesiasticę tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem condignam excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere: nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publicè extumulent & proiiciant huiusmodi corpora damnatorum: & locus ille perpetua careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicę personæ publicè vel priuatim liceat de fide catholica disputare: qui verò contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alii, per quē credat ad prælati sui, & inquisitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire; alioquin excommunicationis sententia percellatur. Hæretici etiam, & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii vsque ad

Beneficiū appellationis hęreticis denegatur.

c. Quicumque. §. 1. de haret. lib. 6. supra fol. 61.

Laicus de fide nō disputet.

Hęretici sub pœna excōmunicationis manifestandi.

Concor. tex. in c.

A secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficium admittatur: quòd si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos, & quoscunque viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum, dignitates, personatus, & quęcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti: exnunc priuamus taliter acquisitis, volentes vt tales, & habitis careāt perpetuò, & ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur. B Illorum autem filiorum emancipationem nullius esse momenti volumus, quorum parentes constiterit post emancipationem huiusmodi, ad inuium superstitionis hęreticę, à via declinasse catholicæ veritatis. Dat. Anagnię vii. Cal. Maii, Pontificatus Nostri Anno Sexto.

Statutū a de hæret. lib. 6.

Clemens iiij.

CLemens Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus tam Prædicatorum, quàm Minorū ordinum C inquisitoribus hæreticæ prauitatis, &c.

CATHOLICAE fidei negotium, quod plurimum insidet cordi nostro, in vestris prosperari manibus, ac de bono in melius procedere cupientes; ac volentes omne ab eo impedimentum, omneque obstaculum amoueri, præsentium vobis auctoritate mandamus, quatenus in eodem negotio de diuino & apostolico fauore confisi, omni huma- D no timore deposito, constanter & intrepidè procedentes, contra extirpandam hæreticā prauitatem cum omni vigilantia, omnique studio laboretis. Et si forsan Magister, & ministri generales, aliique priores, & prouinciales, & custodes seu guardiani aliquorum locorum vestrorum ordinū, prętextu quorumque priuilegiorum, seu indulgentiarum eiusdem sedis, dictis ordinibus concessorū, ac concedendorum in posterum: vobis & vestrum alicui, seu aliquibus iniunxerint, seu E quoquomodo pręceperint, vt ad tēpus, vel quo ad certos articulos certasvè personas in negotio supersedeatis eodē: Nos vobis vniuersis, & singulis auctoritate apostolica districtius inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præsumatis. Nos enim eorum priuilegia, seu indulgentias huiusmodi, quantum ad hunc articulū, tenore pręsentium reuocantes, † omnes excommunicationis, seu interdicti & suspensionis sententias, si quas in vos, vel in vestrū aliquos hac de causa ferri contigerit, irritas

Inquisitores à prælatis sui ordinis īpedīri nō possunt. Vide Eyme. in 3. p. q. 11. et Campeg. ad Zāchi. c. 31.

† Aliàs. omnis.

Vide Eyme. 3. p. q. 6. et Căp. ad Zăchi. c. 31.

irritas prorsus decernimus & inanes. Nam si prędicta sedes interdum prȩlatis aliquibus vestrorum ordinum, per suas literas sub certa forma committat, vt ad exercendum inquisitionis officium contra hȩreticam prauitatem, aliquos suorum fratres ordinum, assumere valeant, ipsosque cum expedire viderint amouere, ac alios subrogare: non tamen per hoc quòd ipsis, ea dumtaxat de causa in hac parte committitur: quia de fratrum suorum ordinum idoneitate pleniorem habere notitiam præsumuntur, aliqua eis sub huiusmodi inquisitionis negotio vobis immediate à prędicta sede commisso, & committendo, facultas vel iurisdictio attribuitur, seu potestas. Nulli ergo omnino hominum, &c.

Innocentius iiij.

Tria hic concedũt inquisitoribus priui. Refert Repert. ver. nomina.

Nnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorũ inquisitoribus hȩreticȩ prauitatis, Salutem & apostolicã benedictionẽ.

Vid. Eyme. 3. p. q. 85. et 86. Căpe. ad Zanch. c. 16. Tabiẽn. in sum. ver. Inquisitor. §. 39. nu. 40.

CVM NEGOTIVM fidei catholicæ aduersus hȩreticȩ prauitatis errores vobis, vt vestra prudẽtia deprehendat vulpeculas demolientes vineam Domini, sub certa forma per alias literas duxerimus committendum: vt commissum vobis negotium ab apostolica sede, tam salubre ac vtile ministeriũ exequi liberius, ac exercere possitis efficacius, in hac parte interpretandi statuta ecclesiastica & secularia cõtra hȩreticos edita, † & hæreticorum filios, & nepotes, credentium quoque, fautorum, defensorum, & receptatorum ipsorum dignitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficiis ecclesiasticis, & publicis officiis; illos etiam qui hȩreticorum, vel aliorum prędictorum interuentu, intuitu, vel gratia talia sunt adepti, vel in posterum assequentur priuandi huiusmodi dignitatibus, personatibus, & honoribus, beneficiis, & officiis, liberam vobis auctoritate præsentium concedimus potestatem. Sanè volumus, vt nomina tam accusantium prauitatem hæreticam, quàm testificantium super ea, nullatenus publicentur propter scandalum vel periculum, quod ex publicatione huiusmodi sequi posset, & adhibeatur dictis huiusmodi testium nihilominus plena fides.

† Aliqui codices habẽt: cũ Diœcesanorum episcoporum consilio. c. vt commissi. §. priuandi. de hæret. in 6.

Eyme. 3. p. q. 75. vbi dixi Gondisal. de hæret. q. 10. nu. 4.

Quòd si simul his non interfueritis exequendis, vnus vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Lateran. vii. Idus Martii, Pontificatus Nostri Anno Vndecimo.

Gregorius vndecimus.

Edita an. Domini 1374.

Regorius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

NEGOTIA catholicæ fidei per nosipsos promouere, & per alios promoueri facere, prout ad id tenemur, plenis desideriis affectantes: Vniuersis & singulis Prædicatorum & Minorum ordinum fratribus inquisitoribus hȩreticȩ prauitatis vbilibet constitutis, prȩsentibus & futuris veniendi libere ad Romanam Curiam, in eaque morandi cum vno socio sui ordinis, non obtenta, vel petita licentia quorumcunque suorũ superiorum, seu prælatorum: Et huiusmodi socium mutandi, & alium de sua prouincia assumendi, & secum tenendi, quotiens fuerit opportunum, non obstantibus quibuscunq; prohibitionibus, seu constitutionibus eorũdem prælatorum, seu capitulorum generalium, vel prouincialium, ordinum prædictorum, quorumcunque tenorum existant contrariis, plenam licentiam tenore præsentium impartimur.

Eym. 3. p. q. 20.

Ipsos autem inquisitores hortamur, vt se facere expediri de dicta curia, quamcitò poterint, bona fide procurent, & ad partes, in quibus eis commissum est inquisitionis officium, ad illud exequendum solicite non differant remeare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis, & hortationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Auinione viii. Idus Februarii, Pontificatus Nostri Anno Tertio.

Eyme. 3. p. post formam concedẽdi appellan. apostolos affirmatiuos.

Considerandum verò est, quòd omnia & singula apostolica priuilegia antedicta, quæ in prædictis literis apostolicis inquisitoribus Aragonen. conceduntur, habentur etiam, & conceduntur per alias literas omnibus & singulis inquisitoribus generaliter quibuscunque.

GLOS. ORDINARIA SVPER DECRETALIBVS GREGORII NONI
TITVLO DE HAERETICIS.

Cap. I. Dubius. sup. fol. 57.

VBIVS. De fide enim nullus debet dubitare, sed firmiter credere articulos fidei. supra, de sum. tri. c. 1. in prin. aliter saluus esse non potest: vt in Symb. Quicunq; vult. & xxiij. di. quando episcopus. & xxiij. q. 1. aperte. nullus enim titubare debet in fide. vt ibi dicitur.

Vide Palaciū Ru. in alleg. de haeresi §. 5. & Melchio. Can. lib. 12. c. 9. de lo. Theol. Hoc pulchre declarat ibi Petr. Godofred.

In fide. etiam in tenui articulo. C. de haer. l. ij. in fi. sic ex leui offensa reuocatur libertus in seruitutem. C. de lib. & eorum li. si manumissus. & hoc quo ad articulos fidei, qui continentur in symbolo Credo in Deū, quibus per fidem sola adhibenda est credulitas: quia fides est de re non visa. de poe. di. iiij. in domo. C. de sum. tri. l. vlt. non per signa, sed per fidem, veritas est colenda. de conse. di. iiij. venit sacerdos. Lau.

Credendum est. Ergo dubius in fide, testis esse nō potest. xxiij. q. iiij. ipsa pietas.

Vide Schol. 10. p. 2. super c. contra christianos.

Cap. II. Qui alios. sup. fol. 57.

QVi alios. Non reuocat, cum potest. ff. ad le. Aqui. scientiam. lxxxiij. di. error. & ar. supra tit. prox. et si Iudaeos. & ij. q. vij. negligere. Sed nunquid istud pertinet ad omnes? Rñ. de crimine iam commisso soli praelati tenentur corripere. xxiij. q. iiij. duo ista. & c. ita plane. à peccato autem committendo quilibet tenetur alium corripere occulte. infra. e. cum ex iniuncto. vbi de hoc & ar. xxiij. q. iiij. ipsa pietas. xxij. q. v. hoc videtur. & xciij. di. diaconi. & supra de cog. spiritua. tua. & ij. q. vij. quapropter. sed istę duae vltimae concordantiae intelliguntur in denuntiatione. Tan.

Cap. III. Firmissime. sup. fol. 57.

FIrmissime. Duae sunt partes. Secunda ibi, omni homini. Abb. Sicu.

Haereticum. Haereticus multis modis dicitur, ille dicitur haereticus, qui peruertit sacramenta ecclesię, vt simoniacus. 1. q. 1. eos qui per pecuniam. & vj. q. 1. c. nos sequentes. §. sed licet. Item ille qui scindit se ab vnitate ecclesiae. vij. q. 1. denique. Itē omnis excommunicatus. iiij. q. 1. quod autem hi. Item qui errat in expositione sacrae scripturae. xxiiij. q. iij. haeresis. Item qui confingit nouam sectam, vel confictam sequitur. xxiiij. q. iij. haereticus. Item qui aliter sentit de articulis fidei, quàm Romana ecclesia. xxiiij. q. 1. haec est fides. & c. quoniam. Vel qui male sentiunt de sacramētis ecclesiae. infra. eo. ad abolendam. in prin. Tan.

Zym. hac 2. p. q. 31.

Mors. Vnde apostolus. Et si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatē autem non habuero nihil mihi prodest. de poeni. distin. iij. circa fin. c. si quis. & de conse. dist. iiij. solet. & 1. q. 1. vide quantum bonum. Bernardus.

Ad salutem. Aeternam. s. valent tamen ad bona temporalia promerenda. argu xxij. q. ij. si quaelibet. in fi. & ad mitius supplicium subeundum. de poeni. distin. iiij. ad finem. §. post etiam. Bernardus.

Opera sine charitate facta quantum valeant.

A Cap. IIII. Fraternitatis. sup. fol. 57.

FRaternitatis. Scripta per haereticos, non habent fidem authenticam. Communis diuisio. Secunda ibi, cum Caelestinus. Abb.

Vide Schol. 1. p. 2.

Caelestinus atque Pelagius. Isti duo damnati erant in synodo Ephesina de haeresi. dubitabat patriarcha Antiochenus an scripta eorum essent recipienda. Et dicitur quòd non, quia ex quo condemnatus est auctor, & scripta illius admitti nō debent: vt iij. q. iiij. nullus. & xvj. di. canones. quáuis aliqua vtilia sint ibi. arg. supra de test. licet. ar. tamen quòd ratione etiam bonae sententiae recipi possent. 1. q. 1. dominus declarauit. xxxvij. di. si quid veri. sicut & notitia B legis abrogatae necessaria est. distin. vij. Moyses. & Papa etiam argumentatur ex l. Theodosiana abrogata. supra de Iud. nouit. Sed verum est, quòd scripta istorum non valent, etiam si aliàs bona sint, nec sunt recipienda. infra eo. excommunicamus. §. credentes. arg. ad hoc. xcvj. dist. bene quidem. tamen ratione bonae sententiae scripta Origenis approbata fuerunt. xvj. q. vij. & hoc diximus qui damnatus fuit post mortem. xxiiij. q. ij. sane profertur. & si approbarentur, valerent. aliàs non, argu. supra de sum. tri. c. ij. in fi. Item argu. quòd destructo principali, destruitur accessorium, sicut in ca. pręd icto, & hoc diximus.

C Cap. V. Si quis episcopus. sup. fol. 57.

SI quis episcopus. Sic ordina istam literam: si quis episcopus instituerit haereticos hęredes extraneos à consanguinitate sua, vel etiam si instituerit consanguineos haereticos hęredes, aut paganos † pertulerit saltem post mortē &c. & sic repete illam dictionem, haereticos. Et ita nullus debet instituere haereticum, siue sit consanguineus, siue non: vt hic patet, & infra. c. prox. Episcopus ergo instituat ecclesiam, ex quo non habet consanguineos catholicos. xij. q. ij. episcopus qui filios. & c. cognouimus. & in auth. vt cum. de appel. cog. §. dicimus. & §. si quis. col. D viij. quia isti hęretici, iam non dicuntur filij vel consanguinei. vnde dicitur in lege: Si frater tuus, & amicus tuus, & vxor tua deprauare voluerint veritatē. sit manus tua super illos. xxiij. qō. viij. legi. & vxor est expellenda. xxviij. q. 1. vxor. in fin. Hoc intellige, nisi poenituerint isti consanguinei: delicti enim veniam poenitentibus non negamus. C. eo. manichaeos. Ber.

Vide Schol. 2. p. 2.

† Aliàs. pręstulerit.

Deut. 13.

Paganos. Et ita idem iuris est in paganis, quod de haereticis. Et idem est de omnibus qui catholici non sunt. infra. c. proxi. Ber.

Post mortem. Sic xxiiij. q. ij. sane profertur. & arg. C. eo. l. manichaeos. arg. contra, quia crimina E morte extinguuntur. xxiij. disti. quorundam. xxiiij. qō. ij. c. 1. & crimen cum poena sit extinctum. C. si reus vel accu. mor. fue. l. ij. hoc tamen speciale est in crimine haeresis, in criminis detestationem, vt post mortem possit accusari & excommunicari, & ne ecclesia oret pro eo, quia non fuit accusatus in vita. Ber.

Ioa. Roia sing. 134. et plenius Ant. Gomez. to. 3. var. resol. c. 1. nu. 79. & seq.

Cap. VI.

Cap. VI. In eos. sup. fol. 57.

Vide Schol. 2. p. 2.

IN *eos. Etiã si consanguinei.* Dic vt supra. c. proxi. *Nihil conferant.* Non distinguitur in morte vel in vita. ergo nec nos distinguamus: quia nihil capere possunt ex testaméto. infra eo. excómunicamus. §. credentes. causa pietatis forte posset eis dari, ne perirent fame. 86. dist. pasce fame, quia adhuc possunt conuerti ad fidem, quia de nemine desperandum est. de pœ. di. 7. nemo. & 32. q. 2. ancillam. & arg. etiam ad hoc. 42. di. quiescamus. & 11. q. 3. quoniam multos. Ber.

Vide gl. & ibi Archi. di. 30. c. 1. et l. 8. par tita 1. tit. 24.

De reliquis. In hoc omnes pares sunt. arg. 16. q. 1. prædicator. in prin. & 24. q. 2. sane profertur. Ber.

Cap. VII. Cum Christus. sup. fol. 57.

Vide Schol. 3. p. 2.

CVm *Christus. Sub anathemate.* quicunque ergo contrarium dixerit, est excommunicatus, quia hoc dicere hæreticum est: & hæretici omnes sunt excommunicati. infra eod. ad abolendam. & c. excommunicamus. & quòd Christus verus sit homo ex anima rationali & humana carne subsistés, habes supra de sum. tri. c. 1. & est articulus fidei nostræ: de quo habetur in prædicta constitutione: & de aliis quos scire quilibet Christianus tenetur per fidé. & argu. ad hoc de conse. dist. 4. ante. 20. & c. baptizádos. & c. prima. Ad illos articulos, de quibus tractatur in illa constitutione, firmiter credimus. omnes indistinctè tenentur tam clerici, quã laici, sed clerici magis qui legem perscrutabiliter scire tenentur. 38. di. omnes psallentes. 24. di. quando episcopus. Quilibet ergo tenetur credere, secundum quod catholica tenet ecclesia, & hoc sufficit in talibus articulis, dummodo nil in contrarium sentiat. infra eod. ad abolendã. B.

Vide Eyme. supra p. 1. q. 4. 7. & 12.

Cap. VIII. Sicut. sup. fol. 57.

Vide Schol. 4. p. 2.

SIcut. *Leo.* 23. q. v. res omnes.

Defensores. Si. inf. eo. excommunicamus. §. credentes. & 79. di. si quis Papa.

Obtentu. Sic ergo ratione delicti perditur priuilegium. infra, c. proxi. in fi. quia priuilegium non extenditur ad illicitum casum, nec tuetur aliquem in malo. infra de sent. excom. nulli. & omni priuilegio cessante, mali puniendi sunt. C. vbi de cri. agi opor. Authen. qua in prouincia. Ber.

Per delictũ priuilegiũ amittitur.

Oblatio. Quia constat eum decessisse in mortali peccato. 23. q. 5. placuit. & est simile. infra de vsur. quia in omnibus.

Cap. IX. Ad abolendam. sup. fol. 58.

Obseruandũ est qđ Romana præcipit Ecclesia.

AD *abolendam. Obseruat.* Si. 24. q. 3. hæresis. hoc ergo, quod Romana ecclesia seruat, & mandat ab aliis obseruari, generaliter est obseruandum. 11. distinctio. quis nesciat. quicunque ergo male sentit de sacramentis ecclesiæ, hęreticus est habendus: vt hic patet.

Sede vacante. Habes hic arg. quòd vacáte ecclesia, iurisdictio remanet penes capitulum. arg. 65. di. c. vlt. 23. dist. in nomine domini. 7. q. 1. pontifices. De hac materia plene dictum est supra de ma. & ob. c. his quæ. & c. cum olim.

Multis modis dicitur quis in hæresi deprehensus.

Deprehensus. Facti euidétia: puta quia publice prędicat hęresim. arg. ff. de ri. nup. palam. §. vlt. vel legitima probatione, puta p testes: vel ex sua cõfessione.

Prerogatiua. Arg. quòd clericus depositus, non

A habet priuilegium clericale: & hoc concedit Ala. arg. 54. di. ex antiquis. in fi. quod non est verum, quia tenetur viuere clericaliter, quamuis sit depositus. vnde si hoc faciat, adhuc gaudet priuilegio clericali. 81. di. dictum. Et hoc dixit Hu. Si vero incorrigibilis esset, tunc non solum perderet priuilegium clericale: verum etiam seculari curiæ traderetur. supra de iud. cum non ab homine, sed in casu isto, perdit omne priuilegium, nisi reuertatur: vt sequitur.

Clericus depositus an gaudeat priuilegio clericali.

Relinquatur. Tribus enim casibus relinquitur aliquis curiæ seculari statim post depositionem: In crimine hæresis, vt hic. & infra eod. excommuni-

B camus. Item in crimine falsi. infra. de cri. fal. ad falsariorum. Et in alio, cum propter calumniam vel contumeliam, quam contulit episcopo suo, aliquis depositus est. 11. q. 1. si quis sacerdotum. aliàs autem licet clericus sit depositus, non traditur statim curiæ seculari: imo adhuc tenetur viuere clericaliter. & ecclesia eum tuebitur, & gaudet priuilegio clericali, vt dictum est in proxima notula. Si vero sit incorrigibilis, postea traditur, secundum quod dicitur supra de iud. cum non ab homine. Qualiter debeat tradi, dicitur infra de verb. sign. nouimus. Qualiter puniri debeant hæretici, dicitur infra eod. excommunicamus.

Quibus casibus relinquatur quis curiæ seculari.

Vide Eyme. 3. p. post modũ nonum processũ terminandi uer. Cõsiderandũ vbi dixi.

C *Recurrere.* Sed videtur, quòd etiam compelli debeat seruare fidem. 45. dist. de Iudæis, postquam condemnatus est hæreticus non compellitur, sed si vult sponte redire, debet recipi abiurato errore. 24. q. 3. dicit apostolus. & in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam intrudi. infra eod. c. pe. Ber.

Arbitrium Episcopi. Arg. contra. 1. q. 7. si quis episcopus. illud olim obtinuit, vt in concilio tantũ reciperetur, sed hodie sufficit quod hic dicit. Tan.

Leo ad Anatoliũ epist. 75. Siman. in instit. cath. tit. 1. nu. 23.

Laicus. Laici enim per ecclesiam condemnandi sunt de hæresi: sed iudex secularis illos punire debet, nec traditur laicus curiæ seculari, sed clericus

D solummodo. infra de verb. sig. nouimus. quia laicus semper est de foro seculari: sed in casu isto sententia debet ferri per ecclesiam: executio fit solummodo per iudicem secularem. Qualiter tales puniri debeant, dicetur infra eod. excommunicamus. Ber.

Audientia. simi. 23. dist. in nomine domini. Sed si volunt redire, nonne debent audiri & recipi, quia ecclesia non claudit gremium volentibus redire ad ipsam. C. de summa tri. inter claras, circa fi. & delicti veniam petentibus non negamus dicit Imperator. C. eod. tit. manichæos de pœnit. dist. 3. adhuc instant. Videtur, quòd debeant recipi: quia dominus non vult morté peccatoris, & cęt. 26. q. 6. agno-

Audiẽtia quõ dicatur denegari.

E uimus. cum quatuor c. pręced. sed vt conuertatur, & in carcerem perpetuum detrudatur, infra eod. c. pe. sed audientia denegatur quo ad bona, etiam si aliàs vellet se defendere: tamen litera ista contradicit Tan. Hodie seruandum est prout traditur infra eod. ca. penul. §. si qui. Bernardus.

Iuramento. Hoc idem dicitur infra eod. excommunicamus. §. moneantur. Ber.

Honore. Quia hoc ipso, contra ecclesiam esse videntur. vnde dignitate debent priuari. 24. q. 1. qui contra ecclesiæ pacem. & si. 22. q. 5. pręceptũ. Ber.

Ligandis. Simi. infra eodem. excommunicamus. §. moneantur.

Episcopali. Propter delictum suum. simil. 25. q. 2. ita nos.

Delegatis. Auctoritate generali huius decr. sim. supra de offi. ordi. irrefragabili. §. cæterum. & sic ratione delicti, perdunt priuilegium: quia priuilegiũ non dat causam delinquendi, C. de pri. scho. l. 2. lib. 12. nec permittas nocentes aliquibus priuilegiis vti: vt in authen. de man. prin. §. quòd si delinquentes. coll. 3. & supra c. prox. sic & remissio peccati nõ dat licentiam delinquendi. 1. q. 7. exigunt. Consueuit hic allegari, quòd ratione delicti perditur priuilegium, quod nõ est verum: quia si aliqui exempti sunt & delinquant, non perdunt priuilegium propter hoc, sed puniri debent. Nec dicuntur proprie recidere in iurisdictionem episcoporum: quia non cognoscunt episcopi iure ordinario: sed auctoritate sibi delegata: vt hic patet, & supra de offi. or. irrefragabili. & perinde est, ac si ipse Papa cognosceret, vel specialiter alijs delegaret. per abusum enim vel per negligentiam perditur priuilegium, infra de priuileg. accedẽtibus. & c. si de terra. & 11. q. 3. priuilegium. De hoc dicitur infra de priui. ex tuarũ. Ber.

Concor. gl. in c. sicut supra hoc tit.

An p delictũ amittatur priuilegium.

Cap. X. Vergentis. supra fol. 52.

VErgentis. Diuiditur. Nam primo præmittit decisum exordium. Secundo ponit statutum de publicatione: quod probat per argumentum a maiori. Tertio soluit obstaculum. Secunda ibi: in terris. Tertia ibi: nec. Abb.

Præcipimus. Quod facere potest Papa ratione peccati. supra de iudic. nouit. & potest eos dignitate priuare: vt supra c. proxi. §. statuimus. & propter alias iniquitates, potest etiam Papa remouere eos a dignitate. 15. q. 6. alius. & imperium ipse transtulit de loco ad locum: propterea, quia non defendebant ecclesiam. supra, de electione. capitu. venerabilem. vt ibi notatur. & iudex secularis potest excõmunicari, si negligat facere iustitiam. vigesimatertia quæst. quinta administratores. & hic expresse dicitur. & supra c. proxi. §. pen. & infra de maled. c. 2.

Papa ratione delicti potest delinquentes dignitate priuare.

Misereri. De sola enim misericordia, restituũtur bona, vt hic dicitur; & etiam episcopatus: vt 23. q. 4. ipsa pietas. ver. item si inquiunt. in fin. & q. 7. quod autem. & 1. q. 7. conuenientibus. Ber.

Vide Schol. 6. p. 2.

Disciplina. supra de ele. cum in cunctis. 82. dist. plurimos. in fin. & C. de emen. propin. l. vna. & arg. 50. dist. vt constitueretur. Ber.

Confiscentur. Quod dicit hic, habes 6. q. 1. c. quæro. §. verum. & c. si quis cum militibus. & C. ad leg. Iu. maiesta. quisquis.

Grauius. 17. q. 4. sicut qui ecclesiam. & 23. q. 5. si apud. & quod in religionem diuinã committitur, in omnium fertur iniuriam: & publicum crimen committit. C. eod. tit. manichæos. vnde grauius est.

Exhæredatio. Hic expresse habes, quòd bona hæreticorum confiscantur: siue habeant filios, siue nõ; nec catholicis filiis hæreticorum aliquid relinquendum est, vt hic dicitur. Sed contra dicit. l. C. eod. tit. manichæos, & l. cognouimus. & authen. idem est de Nestorianis. vbi dicitur, quòd filii catholici propter hoc hæreditate paterna non priuantur. statur enim hodie huic decre. in odium criminis: sicut in crimine læsæ maiestatis: vbi filij puniuntur quo ad bona, vt hic dicit, & 6. q. 1. c. quæro. §. verum. & c. si quis cum militibus. multo fortius in isto crimine: vt hic dicitur. & hoc est expressum in constitutione Friderici, hac edictali, quæ olim erat in quinta compilatione. eo. tit. & in alio casu, etiam filij delicto parentum puniuntur temporaliter, vsque ad quartam generationem, secundum quod habes infra de pœ. in quibusdam. & in hac opinione fuerũt Ioan. & Lauren.

Hæreticorum filys etiam catholicis nihil relinquẽdum. Et de hoc vide Schol. 6. p. 2

Canonicas. 15. q. 8. cum multæ. & 1. q. 4. cum ecclesia. §. item peccato Israelitarum. & supra de fil. presbyte. per totum.

Cap. XI. Si aduersus. supra fol. 53.

SI aduersus. Primo ponit decisum exordium. Secundo prohibitionem. Tertio pœnam. Secunda ibi, quia. Tertia ibi, quod si. Abb. Sic.

Quod specialiter. Hoc sumptum est ex illo canone 23. dist. quanquam. ea enim quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur, videntur neglecta. ff. de iniurijs. item apud Labeonem. §. ait prætor. arg. supra de confir. vti. bonæ. & supra de don. cap. 2.

Scriniariis, idest tabellionibus. sic 25. q. 1. c. dicenti. §. vniuersa.

Vide 7. Schol. 2. p.

Auxilium. Cum sint excommunicati infra eod. excommunicamus. 1. §. credentes. & supra. eod. sicut. Sed videtur saltem si conueniatur, quòd non sit auxilium denegãdum: aut etiam iusta sententia. supra de excep. cum inter. & in pluribus ca. ibidem. Hoc potest habere locum intra annum. postquam vero constiterit eos esse tales, anno elapso inter hæreticos computantur, nisi intra annum se correxerint. infra eodem. excommunicamus. 1. §. credentes. & sicut hæretici puniuntur. infra eod. cap. penul. vnde non admittuntur ad aliquam defensionem, cum ipsorum bona debeant confiscari, sicut aliorum hæreticorũ immo licite eis auferuntur sua: vt 8. di. quo iure. 23. q. 5. non vos. & q. 7. c. 1. 2. & 3. sed melius est, si auctoritate iudicis hoc fiat. 23. q. 3. sex differentiæ sunt. & C. de pign. l. 3.

Quõ non sit prohibitũ pro hæreticis patrocinari.

Idem Archidi. in c. si vos. 23. q. 5.

Infamia. Et ita Papa potest infamiam irrogare quo ad forum ciuile: quia & tollere eam potest. argumentum supra qui filij sint legitimi. per venerabilem. Argumentum contra. secunda quæstione tertia. capitu. euphemium. §. hinc colligitur. Solu. hoc verum est, de infamia facti, non iuris. Ber.

Cap. XII. Cum ex iniuncto. supra fol. 53.

CVm ex. Primo ponit triplicem reprehensionem laicorum, quam secundo prosequitur. Primo primam: ibi, Deus. Secundo secundam: ibi, sicut enim. Tertio tertiam: ibi, licet. Abb.

Conuenticula. Sicut conspiratores. 11. q. 1. conspirationum. 79. distin. si quis Papa. Isti enim conspirant contra Deum: vnde fortius sunt puniendi, quàm si conspirarent contra hominem. supra eod. vergentis. ad finem.

Simplicitatem. & male. 38. distinct. sedulo. Ber.

Deus enim. Hic incipit improbare factũ istorum.

In lumine. Hæc est improbatio contra occulta conuenticula.

Sicut enim. Hic improbat, quòd assumebant officium prædicandi.

Vide 8. Schol. p. 2.

Non

Non omnes. Immo singula officia, singulis debēt esse commissa. 89. dist. singula.

Alios. Sic infra cap. proxi. sicut. & 16. quæst. 1. adijcimus. quia nullus audet prędicare, nisi sacerdos, vt ibi dicitur: & infra eodem. excommunicamus. §. quia vero. vel nisi esset missus: vt ibi. & 23. q. 3. displicet. arg. ibi. missus est, vt qualia &c.

Leo primus epist. 61. refer. Iuo par. 6. c. 249.

Præcipuus. Et priuilegiatus supra de statu reg. quod Dei timorem.

Rogate. 21. distin. in nouo. ergo quia isti non erant missi, nec sacerdotes, prædicare non debebant.

Quòd si forte. Hic opponit: quod possit ei opponi ab alio. & ita statim respondet.

Non sufficit. Bene dicit: quia et si martyres etiam aliqua mandant fieri, statim non sunt facienda; sed ante est, vt † faciamus illos impetrare a Deo, quę postulant. 50. dist. si quis prępostera. & 42. dist. quiescamus. Ber.

† Aliàs. sciamus.

Miraculi. Nec istud statim credendum est: quia quandoque miracula fiunt per malos. 1. q. prima. teneamus.

Hæc non sunt proprie miracula Tho. 22. q. 178 art. 2.

Virgam. De consec. dist. secunda. re uera.

Licet autem. Hic improbat, quod deludebant simplicitatem sacerdotum. Ber.

Labia sacerdotis. 43. distinct. sit rector. & 11. q. prima. sacerdotibus.

Custodiunt. Id est, custodire debent.

Exquirunt. Scilicet subditi a scholasticis. 38. distinctio. sedulo. Bernardus.

Lege. Mosaica. nec quisquam respondet ad obiectionem, quam possent facere isti hæretici.

Asina. Vt 2. q. 7. secuti sunt. & c. nos si. §. item cum Balaam.

Quisque tenetur. Ad hāc correctionē quilibet tenetur, sicut hic dicit. & hoc intellige de occulta correctione, siue reprehensione. argu. 23. q. 5. non putes. vt hic dicit. sed manifeste corripere pertinet ad prælatos, vel ad alios qui habent aliquam potestatem in aliquos. 23. q. 4. duo ista, & c. forte. pater enim filium potest corripere, & prælatus subditū & occulte & manifeste. vnde Apostolus: Argue, obsecra, increpa. vt 45. dist. c. 1. & 8. q. 1. quod autē. sed filius non potest publice reprehendere, siue corripere patrem, nec subditus prelatum: vt hic sequitur in litera. & 21. dist. nolite. erubescit enim lex filios castigaturos parentes. in authen. de nup. §. sed quod sancitum est. col. 4. versus si. per vnam col. hæc est canonica correctio, secundum euangelicam veritatem, vt occulta ad omnes, manifesta ad prælatos vel alios aliquam potestatem habentes pertineant: vt hic distinguit. & sic potest intelligi. 2 q. 1. si peccauerit. & est ad hoc. 22. q. 5. hoc videtur. Ad denuntiationem vero euangelicam, quę exigit admonitionem & probationem: vt 45. dist. sed illud. ver. neque illud. & supra de testi. in omni negotio. & 2. q. 1. si peccauerit. quę fit ad pœnitētiam, videtur, quòd quilibet teneatur. arg. 2. q. 7. qua propter supra de cogna. spi. tua. dummodo persona sit honesta, & bonæ famæ: † quia viles personæ non admittuntur ad denuntiationem. supra de sponsa. cum in tua. vbi de hoc.

Ad correctionē fraternā quilibet tenetur, et quo prælati.

Filius patrē publice nō corripit, nec subditus prælatū.

Ad denūtiationē, euangelicā an quilibet teneatur.

† Fallit in crimine hæresis c. in fidei fa

Fatue. 55. dist. si euangelica.

Supponit. Vt 2. q. 7. nos si incompetenter.

A *Præmissum verbum*. scilicet, quis ex vobis arguet me de peccato?

norem de her. lib. 6.

Inutilis. Si enim prælatus inutilis, aut negligens fuerit, remouendus est. supra de offi. custo. c. 1. 81. dist. dictum. & infra c. proxi. in fin. & 18. q. 2. si quis abbas. & C. de offi. præfec. præto. ori. si quos.

Prelatus quādo remouēdus.

Ordinate. Denuntiando vel accusando, secundū quod traditur supra. de accusatio. qualiter. & supra de simo. licet. & est arg. iuris ordinem esse seruandū.

Iuris ordo seruandus.

Tam institutio, quam destitutio. Ad quem pertinet institutio, & destitutio. supra, de capel. mona. c. 1. & cap. 2. & infra. de priuileg. cum & plantare. §. in ecclesiis. & examinatio pertinet ad eum, ad quem B manus impositio spectat. supra de electio. venerabilem. & capitu. nihil. & capitu. cum nobis olim. institutio autē ad episcopum pertinet. decimasexta quæstione septima capi. nullus. Bernardus.

Ad cū pertinet deponere ad quem instituere.

Cap. XIII. Excommunicamus. supra fol. 60.

Excommunicamus. Habet multa dicta. & potest summari secundum varietatem dictorum per partes, quæ patent per §. Ab. Sic.

Vide Schol. 9. par. 2.

Superius. Supra de summa trinit. c. 1. & 2.

Damnati. Scilicet de hæresi.

Potestatibus. Sic infra de verb. signi. nouimus. C tamen, si voluerint redire, in perpetuum carcerem detrudantur. infra eodem. excommunicamus.

Relinquantur. Qualiter hoc intelligitur, dicitur supra eod. ab abolendam. Bernardus.

Degradatis. Infra cap. proxi. & c. penul.

Confiscentur. De hoc dictum est supra eodem. vergentis.

Stipendia. Si plura stipendia habuerint, inter ecclesias diuidantur pro rata. supra de test. relatum.

Suspicione. Id est præsumptione. Et nota quod sola suspicio siue præsumptio purgationem indicit. † quod si nō fiant, punitur, vt hic patet arg supra de D cohabi. cleri. & mulie. tua nos. & intellige, quòd sit probabilis præsumptio siue suspicio: aliàs non indiceretur purgatio. & sic non obst. 2. q. 1. primo. & ita hic respicitur infamia.

Ob solā suspicionem purgatio canonica indicēda.

† Aliàs. quā si nō faciat.

Suspicionis. Hoc semper est attendendum, vt secundum qualitatem infamiæ & personę, indicatur purgatio. 2. q. 5. omnibus. & infra de pur. can. inter.

Vide Schol. 11. p. 2. & Simā. instit. tit. 56. Eyme. 3. p in 2. et 3. modo terminandi processum.

Condemnetur. Videtur hic, quòd aliquis sit condemnandus de hæresi, licet non videatur violenta præsumptio contra ipsum. Argumen. contra supra de pręsumptio. literas. vbi dicit, quòd licet sit vehemens præsumptio, nō vult Papa illum condemnare E de tam graui crimine, hæc violentissima est præsumptio, cum primo probabilis fuerit propter infamiam, & quia noluit se purgare, fuit excommunicatus: & quia per annum stetit in excommunicatione, pro conuicto habetur. 11. quæstio. 3. rursus. & cap. quicunque. secus in aliis criminibus: quia si bona alicuius contumacis, propter crimen annotata sunt, si ipse intra annum non venit, bona deuoluuntur ad fiscū: sed quò ad crimen non obest, quin post annum possit probare innocentiā suā. ff. de requir. reis. l. annus. Sed quid est quod dicit hic quòd statim est condemnandus, cum sæpius sit admonendus vt redeat. 1. q. 7. conuenientibus? Respond. non contradicit: quia licet sit condemnandus monendus

Præsumptionum grad⁹, de quib⁹ Eyme. inf. 2. p. q. 55. vbi dixi.

Quouis tēpore potest reus suā proba

re innocentiam. Eyme. 3. p. q. 98. Vide Eyme. 2. p. q. 47. & Schol. 13. p. 2.

nendus est, vt redeat: vt 24. q. 1. quæ dignior. in fi. vbi dicitur, quòd post est vitandus: hoc est verū in hoc quòd non sunt ei secreta nostræ fidei exponenda. 43. dist. capitul. in mandatis. vt impugnet nos: vt ibi. nec intelligas, quòd si pro alio crimine seu contumacia steterit per annum in excommunicatione, quòd habendus sit hæreticus, sed tantū excommunicatur pro suspicione hæresis.

Firmare. Sic supra eod. ad abolendam. §. statuimus. & non solum hoc iurare tenetur, sed hoc iurare debet, quòd ipse idem catholicus sit. in authen. iusiurand. quod præst. ab his qui admini. accip. circa princip. colla. 2.

Pœna iudicis negligentis ius reddere.

B *Neglexerit*. Iudex qui negligit facere iustitiam, excommunicatur 23. quęst. 5. administratores. & facit litem suam. ea. causa. 23. quęstione secunda, dominus. & 5. q. 7. qui sine. argument. & in authent. vt differ. iud. §. penulti. & vlti. coll. 9. & 2. quæstione 7. sicut.

Absolutos. infra eodem capitulo vltimo. & ita Papa potest propter hæresim deponere omnes tam laicos, quàm clericos à dignitatibus suis. vt supra eod. ad abolendam. §. statuimus. & supra eod. vergentis. vbi de hoc.

Pœna suos tenet auctores.

C *Domini*. Argu. quòd propter delictum vnius, alius puniri non debet: quoniam pœna debet tenere suos auctores. supra de his quæ fiunt a maio. parte. c. quæsiuit. & C. de pœnis. l. sancimus. & iniquū est, aliquem alterius odio prægrauari. C. de inoffic. test. l. si quis in suo. Arg. cōtra supra eod. vergentis.

Auctoritate Ecclesiæ bellum fieri potest.

Accinxerint. Argument. quòd authoritate ecclesiæ bellum fieri potest. 23. quęstio. 8. igitur. & c. hortatu. 15. q. 6. auctoritatem, 63. distin. Adrianus. quod verum est, contra inimicos fidei, & contra illos qui ecclesiam impugnant.

Receptatores. Et defensores, sine quibus hæretici manere diu non possunt. argumen. ff. de offi. præsi. congruit. ff. de recepta. l. 1. vnde merito isti

Defendentes aliorū errores grauius puniendi.

D sunt puniendi: imo grauius delinquunt, qui aliorū errores defendunt, & acrius puniri debent. 24. q. 3. qui aliorum. & ideo simili pœna cum hæreticis puniuntur. 11. q. 3. qui consentit. & infra eod. c. pe. in fi. & C. de his qui latro. occul. l. 1. etiam si essent consanguinei. argument. 27. q. 1. de filia. & supra eod. si quis episcopus. vbi de hoc. Ber.

Omnis actus legitimus hæreticis interdictus.

Sit etiam intestabilis. Isti enim (vt hic patet) a quolibet actu legitimo repelluntur, nec donare, nec vendere, nec contrahere possunt: prout hæc omnia traduntur. C. eod. manichæos.

Gesta ab excōmunicato an valeant.

E *Damnentur*. Sic supra eod. fraternitatis. vbi de hoc. fi. supra de test. licet. sic etiam scriptura vel sententia publice excommunicati non valet. supra de re iudic. ad probādum. & supra de excep. exceptionem. nec rescriptum. supra de rescr. dilectus. 1. & hoc est quod sequitur: idem in similibus præcipimus obseruari, tamen de rescripto impetrato ab excommunicato secus est: quia rescriptum non sumit auctoritatem ab impetrante, sed a concedente, De quo dic vt supra de except. c. pia. in notula, sed mirū. libro 6. B. Hodie rescriptum ab excommunicato impetratum, suppressa excommunicatione est ipso iure nullum, nisi in certis casibus, c. 1. de rescrip. lib. 6.

Rescriptū ab excōmunicato impetratū an & quādo valeat.

A *Exerceatur*. Vt 50. dist. quia tua hic habes argu. quòd qui in maiori dignitate est, plus punitur. & ita circunstantiæ aggrauant vindictam. arg. 32. q. 5. qui viderit. & 25. q. 1. nulli fas. & 40. dist. homo christianus. Crimen enim augetur per dignitatem. ff. de re mil. omne delictum. §. 1. 19. dist. nulli. Et qui magnus sine comparatione creatus fuit, sine venia dannatus est, de pœ. dist. 2. c. principium enim. & supra de iureiuran. cum quidam. vbi hoc soluitur. Ber.

Illustriores delinquētes acrius puniendi.

Percellantur. Quia qui participat excommunicato scienter, & non se corrigit, excommunicandus est. infra de senten. excommunicat. quod in dubijs. 11. quæst. 3. qui communicauerit.

Apostolicæ speciali. Hic reseruat sibi Papa absolutionem siue restitutionem talium: ergo per hoc aliis prohibuisse videtur. si. supra de pręben. de multa. in fi. & cap. graue. in fi. & sic econuerso, ex quo sibi non reseruat, aliis indulgere videtur. infra de senten. excom. nuper. & est ad hoc argument. quòd episcopi dispensare possunt vbi Papa non reseruat sibi dispensationem. Quare ergo Papa sibi specialiter reseruauit talem restitutionem, nisi vt alijs prohiberet? Et licet episcopus ipsum restituere ad officium suum non possit, tamen reconciliare potest ipsum ecclesiæ. supra eod. ad abolendam. §. 1. vbi de hoc.

Cū Papa sibi aliqd reseruat, alijs prohibere cēsetur, cōtra cū nō reseruat.

Quilibet regulares. Repete: non exhibeant ecclesiastica sacramenta: alioquin, &c.

Priuilegia. Prætextu priuilegiorum participare excommunicatis non possunt. infra de senten. excō. c. nulli. & in hoc casu possunt ab episcopo loci, tanquam a delegato a Papa puniri. supra eod. ad abolendam. in fi. vbi de hoc.

Nisi mittātur. supra eod. c. proxi. vbi de hoc Ala.

Alia competenti. Prout visum fuerit superiori. supra de offic. delegati. de causis.

Totam viciniam. Argum. quòd vniuersitas, potest præstare iuramentum calumniæ. si. 35. q. 6. episcopus in synodo. sic supra de accu. sicut olim.

Cōmunitas iurare potest de calūnia.

Moribus. Hæc omnia suspicionem inducunt. 41. dist. quisquis. 86. dist. inferiorum. 23. q. 8. præterea. ff. ad leg. Aquil. scientiam. ff. de his qui no. infa. quid ergo. §. 1.

Indicare. 2. q. 7. quapropter. & arg. 22. q. 1. si quis per capillum.

Purgauerint. No. deficientem in purgatione puniendum. supra de simo. de hoc. & c. insinuatū.

Schol. 11. p. 2.

Relapsi. Isti magis puniendi sunt. deterior namque dolus eius cognoscitur, qui interruptam iterum litem deseruit, quàm qui semel cœptam dereliquit. in auth. de litig. §. edita. in fi. col. 8. Ber.

Relapsi cur grauius puniendi.

Iurare. Per iuramentū debet quis purgare conscientiam suam de hæresi. de consecr. dist. 2. ego Berengarius. & 1. q. 7. quoties. vnde si iurare non vult, pro condemnato debet haberi, sicut qui de calumnia iurare non vult, actor cadit a causa, & reus pro condemnato habetur. supra de iura. cal. c. vlt. & C. eod. tit. cum & iudices. §. quod si actor. Et est similis illi, qui neque defendit neque exhibet, & condemnatur vt contumax. ff. de noxa. quoties. §. in potestate. Tenui enim religione, iuramenta etiam necessaria contemnunt. supra de simo. & si quęstiones.

Hæresis purgatur per iuramentum. Eyme. 3. p. in 2. et 7. modo procesśs finiendi. Iurare nolens pro

nes. & C. de fide instru. l. vlt. Ber. — *cōdemnato habendus.*

Indicijs. Not. quòd per indicia probatur crimen. supra eod. c. prox. ibi, quod si quis &c. & 2. quęst. 8. sciant. & 32. q. 1. dixit dominus. & infra de priuile. cum olim. 1. & C. de rei vend. indicia. Item habes hic, quòd propter negligentiam remouetur prælatus. arg. supra capi. proxi. in fine. & 1. q. 1. c. si qui episcopi. §. ecce cum honoris. Ber.

Cap. XIIII. Sicut. sup. fol. 61.

SIcut. *Sub specie virtutum.* supra eod. c. prox. §. quia vero. 41. dist. sæpe se vitia. quia prætextu pietatis, non est impietas committenda. 30. q. 1. nosse. & ita nullus potest prædicare, nisi mittatur. vnde Dominus ait discipulis suis: Eūtes prędicate Euāgelium omni creaturæ. & iubente Domino in toto orbe dispersi sunt. 21. dist. in nouo. vnde Esaias: Ecce ego, mitte me. 8. q. 1. in scripturis. & 16. q. 1. §. hoc idem. arg. ff. de tuto. & cura. vbi. & l. prętor.

Apostolos. Sic supra eod. cum ex iniuncto. Nec vniuersitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret. 89. dist. ad hoc. laici ergo cuiuscunque ordinis sint vel meriti, prędicandi officiū non debent assumere. Ber. — *Schol. 8. p. 2. Ino. p. 6. c. 249.*

Cap. XV. Excommunicamus. supra fol. 61.

EXcommunicamus. Istud ca. habet quatuor dicta. Secundum ibi, damnati. Tertium ibi, si qui. Quartum ibi, credentes. Abb. Sic.

Conueniunt. Supra eod. excommunicamus. quia ad eundem finem tendunt, scilicet, deceptionis. Ber.

Puniendi. Et hoc totum habes supra eod. excōmunicamus. Sed qualiter isti hæretici puniri debēt secundum leges, postquam per ecclesiam sunt condemnati, vt hic dicit? Vltimo supplicio puniuntur per iudices seculares, cum distinctione vt videtur, vt docentes vltimo supplicio, addiscentes vero decem libris auri: vt C. eod. tit. quicunque. ad fi. Sed cōtra. C. de male. & mathe. l. culpa. vbi dicitur,

A q culpa similis est tā prohibita discere, quàm docere, non est contra: quia. l. illa quicunque. intelligitur de illis, qui nondum didicerunt, sed causa addiscendi, ad hæreticos accesserunt. si autem ad actum peruenissent, simili pœna punirentur, vt docentes secundum legem illam, culpa. Bernar. — *Vide Zanch. de hęre. c. 3. et ibi Cāpe.*

Si qui autem, Ab hoc loco vsque ad fi. additum est. aliud totum habes. supra. eod. excommunicamus. & c. ad abolendam. §. 1. & 2. Ber.

Deprehensi. Publice, ita quòd notorium, vel etiā condemnati. Si verò postea redire voluerint, recipiendi sunt: quia ecclesia non claudit gremium redeuntibus ad ipsam. C. de summa tri. inter claras.

B circa fi. & delicti veniam pœnitentibus damus. C. eod. tit. Manichęos. ita tamen, vt in perpetuum carcerem permaneant: vt hic patet. Sic & simoniaci in monasterio sub perenni pœna detrudantur. 1. q. 1. reperiuntur. & supra de simo. quoniam. quia & ipsi hæretici censentur. 1. q. 1. eos qui. & 6. q. 1. c. nos sequentes. §. sed licet. & idem iudicium est de credentibus eorum erroribus habendum sicut de ipsis: vt hic in fi. Ber.

Cap. XVI. Absolutos. sup. fol. 61.

C ABsolutos. Ipso iure ex quo manifeste lapsi sunt. si. 15. q. 6. iuratos. & c. nos sanctorum. & est arg. quòd Papa potest absoluere laicum à iuramento fidelitatis. argu. prædictorum ca. quia ad ipsum spectat interpretatio iuramenti. supra de ele. venerabilem.

Pacto. Ergo si sub pœna aliquis tenetur eis aliquid soluere certa die, licet non soluas, non incidit in pœnam. & eodem modo si per iuramētum quod est verum: quia in illa obligatione & iuramento tacite subintelligitur, si talis permanserit cui communicare liceat. 22. q. 2. ne quis arbitretur. ff. de

D sol. cum quis. 1. respon. supra, de iure iuran. quémadmodum. & supra eod. excommunicamus. §. credentes. Ber. — *Alfons. Castr. lib. 2. c. 7. de iust. har. pun.*

HENRI-

c. Dubius.

Summarium.

1 *Qui firmiter non crediderit, saluus esse non poterit.*
2 *Hæreticus est, qui à quolibet fidei articulo deuiat.*
3 *Infideles testes esse non possunt.*

VBIVS *in fide.* 1 In qua nemo debet dubitare, sed firmiter credere, & simpliciter confiteri. vt supra de summa trini. c. 1.rñ. Alioquin saluus esse nõ potest, vt in symbolo Athanasij. Quicunque vult.& 23.dist. quando episcopus.quia nec in fide titubandum est. B 24. q. 1. aperte.

2 *Infidelis est.* etiam si tenui argumento reperiatur à fide catholica deuiare, idest articulo quocunque volueris de his qui cõtinentur in symbolo apostolorum, Credo in Deum. & de quibus no. supra de summa tri. firmiter. §. hęc sancta trinitas. super verbo impassibilis. & super verbo incarnatus, quibus per fidem solam est firma credentia adhibenda: quia fides est de re nõ visa. de pœn. dist. 4.in domo. C. de sum. tri. l. fi. Non tamen per signa, sed per fidem veritas est colenda.de cons. dist. 4. venit sacerdos. Vel dic tenui argumento. vt no. supra de præ- C sump. litteras. §. fi. in prin.

Schol. 10. p. 2. & Eyme. 3. p. q. 48.

3 *Nec eis.* vers. quibuscunque non baptizatis, vel baptizatis & hæreticis. *Omnino.* idest aliquo modo. Hoc est nullo modo credendum est. si. omnino supra de iura. cal. in pertractandis: ergo nec testes esse possunt. 23. q. 4. ipsa pietas. quod dic vt legitur, & no. supra de testi. Iudæi. & c. licet. 1. *Fidem veritatis.* Negotij de quo quæritur supra qui ma. accusa. pos. videtur. & de iura. cal. in pertractandis. Vel dic, fidem veritatis, idest veritatem fidei catholicæ. Vel quia talis baptizari renuit. Vel quia in articulis errat: & sic est hęreticus, vt supra no. & infra eod. firmissime. D

c. Qui alios.

Summarium.

1 *Qui errantem, cum potest, non corripit, errare censetur.*
2 *An omnes ad correctionem fraternam teneantur?*
3 *Corrigere iudicialiter soli prælati tenentur, fraterné autem omnes.*
4 *Delictum committendum omnes tenentur impedire.*

E

VI alios &c. *Non reuocat.* 1 Sic arg. ff. ad. l. aquil. scientiam. 2. q. 7. negligere. 83. dist. error.supra tit. 1. et si Iudæos. §. 1. in fi. & c. ad liberandam. in glo. & in decisione. §. ceterum.

2 Sed nunquid istud ad omnes pertinet? Dicunt A quidam, quòd de crimine iam commisso soli prælati tenentur corripere. 23.q. 4. duo ista. & c. ita plane. A committendo autem quilibet tenetur alium auertere:& ipsum impedire, & occulte corripere.infra eod. cum ex iniuncto. §. licet autem. vers. cum aliud sit. & arg. 23. q. 4. ipsa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. 93. dist. diaconi.

S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 3. & Tabie. sũ. ver. correctio. §. 8. nu. 9.

3 Tu dicas, quòd correctio iudiciaria ad solum prælatum pertinet, vt in primis concor. Euangelica vero ad omnes, vt in secundis concor. & 2. q. 7. quapropter. quod dic vt no. supra de cogna. spi. tua.& supra de testi. in omni negotio.

4 Sed & omnes tenentur impedire peccatum committendum, vt hic cum suis si. & arg. ff. de pact. si vnus. §. pacta.

c. Firmissime.

Summarium.

1 *Hæreticus multis modis quis dicitur.*
2 *Infans sine baptismo decedens, diuina visione priuatur.*
3 *Qui extra ecclesiam est, saluari non potest, nisi reconcilietur.*
4 *Bona opera extra ecclesiam facta, non ducunt ad vitam, licet prosint ad bona temporalia.*

C

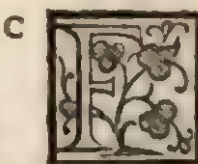

IRMISSIME, &c. Verba sunt August. de fide catholica.

1 *Omnẽ hęreticũ.* Hęreticus dicitur multis modis: Primo ille qui peruertit sacramenta ecclesiæ, vt simoniacus. 1. q. 1. eos qui per pecuniã. 6. q. 2. §. sed licet. Secũdo schismaticus. 7. q. 1. denique. Tertio excõmunicatus 4. q. 1. quòd autẽ hi. Quarto errãs in expositione sacræ scripturæ 24. q. 3. heresis. 37. dist. relatũ. Quinto qui nouã sectã fingit, vel confictam sequitur. 24. q. 3. hæreticus. Sexto qui priuilegio Romanæ Ecclesiæ, quæ præest omnibus, detrahit. 22. dist. omnes. Septimo qui communionẽ D catholicæ ecclesiæ nõ recipit in authen. de priui. do. hæreti. mulieri non præstan. post prin. ver. igitur sacram communionẽ, &c. coll. 8. Octauo qui præcepta sedis apostolicæ pertinaciter transgreditur. 19. dist. nulli. Nono qui decretalibus epistolis apostolicis contradicit: vel eas non recipit. 20. dist. de libellis ad fi. Eiusdem enim auctoritatis sunt decreta & epistolæ decretales. 19. dist. si romanorum. ad fi. Nam & peccatum paganitatis est præceptis apostolicis contraire. 81. dist. si qui presbyteri. Decimo stricto modo, & proprie dicitur hæreticus qui aliter sentit de articulis fidei, vel sacramentis eccle- E siæ, quàm Romana Ecclesia. 24. q. 1. hæc est fides. & c. quoniam. infra eod. ad abolendam. & qui quo ad hoc non recipit quatuor concilia. Sic intellige. C. eod. quicunque. C. de summa tri. l. fi. in authen. de eccl. tit. §. 1. coll. 9.

Eyme. 2. p. q. 31. & 32. ubi dixi.

2 *Incendio.* Idẽ videtur Augusti. dicere de puero, siue infante nõ baptizato. de con. dist. 4. firmissime.

Theol. li. 4. Sent.

Sed ibi

dist. 45. vbi Sotus q. 1. art. 2. idē copiose lib. 1. de natu. & gratia. c. 14.

Sed ibi exponitur, igne, idest pœna carentiæ visionis Dei: quia semper erit in tenebris. vt ead. dist. c. nulli. 3 *Nisi ante finem.* vers. *Incorporatus.* quàm diu enim sic stat, resecatum est membrum a corpore ecclesiæ. Separatur etiam ouis morbida ab ouili ne inficiat sanas oues, supra de sta. mo. ea quæ. §. 1. *Reintegratus,* idest recõciliatus per manus impositionem: ante quam, ex quo semel excommunicatus est, non est communicandũ eidem. 24. q. 3. notandum. supra de vita & ho. cle. quoniam. in fi. *Et Post Pauca.* 2. pars, idest vt breuiter me expediam: vel *Et post,* &c. sequuntur *Pauca,* quæ omitto. Et post illa, scilicet pauca quæ omitto, sequitur *Omni homini, &c.* Et sic tantum valet ac si diceret, &c. & infra.

4 *Neque mors.* Vnde apostolus. 1. Cor. 13. Et si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. de pæn. dist. 3. c. si quis. circa fi. dist. de con. dist. 3. solet. 1. q. 1. vide quantum bonum. *Ad salutem.* æternam. Valent tamen ad bona temporalia acquirenda. arg. 22. q. 2. si quælibet. in fi. Et ad minus supplicium subeundum. de pæn. dist. 3. §. potest etiam. ad fi. dist. & ad alia de quibus no. in summa de pæn. §. & an ficte pænitenti. respon. 1.

c. Fraternitatis.

Summarium.

1 *Damnato auctore, libri damnantur.*
2 *Scripta non habentia auctoritatem, allegari possunt vt rationabilia.*
3 *Qui publicum officium gerunt, vt notarij, licet vnam scripturam falsarint, aliæ non infirmantur.*
4 *Instrumentum in vno falsum, in omnibus reprobatur.*
5 *Error in substantialibus, & præcipuis, instrumentum vitiat.*
6 *Error in accessorijs & accidentarijs non vitiat instrumentum.*
7 *Publica persona de falso damnata, quomodo scripta eius damnata censeantur.*
8 *Sacramenta ab hæreticis collata valent.*
9 *Scienter ab hæreticis & alijs ab ecclesia præcisis, sacramenta recipiens, peccat.*
10 *Ignorantes et coacti virtute sacramentorum, quando recipiant gratiam.*

RATERNITATIS *tuę.* & infra, *Cęlestinus atque Pelagius.* scilicet hæretici, vt sequitur. fuerunt enim damnati in synodo Ephesina de hæresi. Vnde dubitauit Patriarcha Antiochenus, an scripta ipsorum essent recipiẽda.

Schol. 1. p. 2.

1 Et respondetur quòd non: quia ex quo auctor damnatus est, & scripta illius damnata sunt, nec admitti debent, vt hic sequitur & probatur infra eod. excommunicamus. 1. §. credentes. & arg. 96. dist. bene quidem. supra de consti. ecclesia sanctæ Mariæ. Et est expressum. 9. dist. si ad scripturas. & 16. dist. canones. quamuis aliqua sint ibi vtilia, vt ibi dicitur. & arg. ad idem supra de testi. licet ex qua-

A dam. §. 1. vers. cum satis. Et quia destructo principali, accessorium est destructum, vt supra de fide instru. inter dilectos. §. cęterum. Et hoc est verum, quòd talia scripta non sunt auctorizabilia, nisi forsan essent per Romanam ecclesiam approbata. arg. supra de sum. tri. c. 2. §. fi. *Sicut patet in scriptis Origenis,* qui licet post mortem damnatus fuerit. 24. q. 2. sane profertur. tamen propter multa bona quæ dixit, fuerunt scripta sua quantum ad illa bona per Ecclesiam approbata. 16. q. 7. & hoc diximus. Aliqui tamen dicunt Origenem non esse damnatum, vt no. infra de sen. exco. à nobis. 2. §. 1. vers. & in certis casibus.

B 2 Quamuis autem aliàs talia scripta auctorizabilia non sint: si quid tamen ibi boni reperiatur, potest induci & allegari non tanquam auctoritas, sed tanquam rationalis. Et sic soluitur, nec contradicit 1. q. 1. dominus declarauit. 37. dist. si quid veri. Et ideo dicitur, quòd necessaria est legis notitia abrogatę. dist. 7. Moyses. insti. de testa. rñ. 1. Vnde & Innocẽtius. III. argumẽtatur ex lege Theodosiana abrogata supra de iudi. nouit. §. nos igitur. vers. vt illud dimittamus. vbi de hoc. *Illa capitula,* quæ scripserunt. *Auctores.* quasi dicat non video.

C 3 Et hoc est verum secundum d. n. in expositionibus scripturarum, & in omnibus alijs confectis ab his qui publica nõ gerunt officia. 9. dist. si ad scripturas. 16. dist. c. 1. 37. dist. si quid. In scripturis autem tabellionum, & aliorum publicum gerentiũ officium, secus est: quia licet vnam chartam falsam fecerint, nihilominus valent aliæ, quamdiu in officio tolerantur. arg. 8. q. fi. nonne. & melius supra de coha. cle. & mu. vestra. Et hoc propter publicam vtilitatem & ne venientes ad eum decipiantur. arg. ff. de off. præto. l. 3. rñ. 1. ff. de of. pręsi. si forte. C. de lati. lib. tol. l. vnica. §. sed & qui domini. & §. sed & si quis homini libero. C. de testamentis. l. 1.

D 4 Dicimus tamen, quòd si instrumentum aliquod in vno probetur falsum, non solum in illo, sed in totum etiam reprobandum est. arg. 3. q. 9. pura. ff. de edil. edic. cum eiusdem. de cons. dist. 4. cum nõ liceat. & expressius. 9. dist. si ad scripturas sacras.

5 Quod verũ est, quãdo mentitur circa substãtialia vel circunstantias negotij de quo agitur principales: puta, cum ageretur inter contrahentes de boue, tabellio scripsit de asino: vel de pecunia argentea, & ipse posuit de aurea: vel agebatur inter Petrum & Martinum: & ipse scripsit inter Robertum & Guillermum. arg. in eo quod legitur & no. supra de rescrip. significante. Et est ratio: quia nunquam debet

Bart. in l. 2. §. 1. ff. qui satisd. cog. Bal. in r. Constitutus. de consti.

E ponere in instrumento vel testimonio, nisi quod in veritate nouit & vidit: nec potest in hoc ignorantiã allegare. 3. q. 9. testes. & c. hortamur, & cap. pura.

6 Sin autem errauit, vel etiam scienter mentitus sit circa accessoria, vel circunstantias negotij de quo agitur non substantiales: nihilominus valet instrumentum quo ad substantialia. vt si dicat contrahentes esse de alia terra quàm sint: vel consanguineos: vel affines aliorum quàm sint, & similia. Et est ratio: quia non consistit in his officium tabellionis vel testis: nihil enim facit ad contractum vel testimonium vndecunque sint contrahentes. arg. supra de iudi. cum deputati.

7 Est tamen contra. arg. in eo quod legitur & no. supra de rescrip. significante. licet autem dicta alicuius ratione personę (nisi aliàs falsa probentur) redargui non possint de falso: si tamen publica persona de falso accusata & condemnata fuerit, extunc instrumenta & dicta eius carebunt robore ratione personę, vt hic, & supra de testi. testimonium. Alij dicunt, quòd si in vno instrumento plura capitula sint connexa sibi, & vnũ sit accessorium alteri: vno cassato, cętera connexa & accessoria cassata intelliguntur. Secus si sint diuersa & separata. arg. ff. de minio. etiam. ff. de nego. gest. cum actum. §. l. atqui natura. Vel distingue vt supra de fide instru. ex litteris. Primum tamen dictum magis placet d. n.

Cõc. Tri. Ses. 7. de sacr. in genere. can. 12. et Ses. 7. de bap. can. 4.

8 In sacramentis vero secus est: quia illa etiam ab hęreticis recepta valent quo ad essentiam. 32. dist. §. verum. & etiam gratiam conferunt si qui illa ignoranter sumunt. De Iuda enim constat quòd fuit hęreticus. arg. 1. q. 1. eos qui. & tamen baptizati ab eo gratiam receperunt: aliàs peccasset qui eum cum aliis misit ad baptizandum: quia sic baptizati ab eo deciperentur. 1. q. 1. Christus. & c. dedit. Ad idem est quod dicitur de infantibus. 1. q. 4. c. 2. & 3. Idé etiam dicendum est si coacte recipiat. 1. q. 1. dominus declarauit. circa fi. Coactione tamen absoluta interueniente: nam si conditionalis esset, peccaret, nec gratiam reciperet. 50. distin. presbyteros. Sed & necesse est quòd voluntatem habeat illud sacramentum recipiendi: quod dic vt legitur & no. supra de bap. maiores. §. pe. & fi.

9 Si ergo aliter accedat quis scienter ad sacramenta hęreticorum, peccat: nec recipit gratiam. 1. q. 1. etiã. & c. sequentibus. Et hoc ex sola constitutione ecclesiæ hoc prohibente: quod & ex eo apparet, quòd ipsa constitutio excipit baptismum in casu necessitatis. 32. dist. §. verum. Et quia solus Deus dat gratiã, non minister: nec attenditur qualis sit minister, nisi in eo qui scienter contra constitutionem ecclesiæ recipit. Et hoc non solum de hæreticis prohibitum est, sed & de excommunicatis, depositis, & suspensis: quod dic vt legitur & no. supra de ordi. ab episcopo. c. 1. & 2. Excepto notorio fornicatore, & simoniaco: qui licet suspensi sint a communione sacramentorum: tamen in articulo necessitatis corpus Christi & baptisma conferunt. 32. dist. §. verũ. Vnde & in tali articulo, ex quo licet ab eis sacramenta recipere, licitum erit eis tangere, non tamen conficere. Nec est istud ad sacramenta alia extendendũ: quia cum de his hoc specialiter concedatur, consequens intellectus patet, quòd de cęteris hoc negatur. 25. dist. qualis. supra de præsump. nonne. cum suis concor. Licet plus placet. d. n. quod no. infra de schisma. c. 1.

10 Verum contra id quod dictum est, ignorãtes & coactos recipere gratiam, est aperte quod legitur. 1. q. 1. etiam. & tribus c. sequẽtibus. vbi dicitur quòd ibi gratia non confertur. Sed illud intelligas postquam hoc sciunt, & facultatem habent per manus impositionem reconciliare ecclesię, quam petere tenentur. 1. q. 4. c. 2. & 3. 24. q. 3. notandum. Et hoc nisi fecerint, peccant: & sic gratia carebunt. Vel aliter, si sacerdos bonus est, per eius meritum gratia confertur: si autem fictus est, licet fides ecclesiæ & A virtus sacramenti prosit, tamen meritum eius quo caret, non prodest. 1. q. 1. per Isaiam. secundum. d. n. cuius est glo. hęc quasi tota.

c. Si quis Episcopus.

Summarium.

1 *Episcopus quos prohibeatur hæredes instituere.*
2 *Hæretici & cæteri ab ecclesia præcisi, velut extranei habendi sunt, nisi conuertantur.*
3 *Episcopi & cæteri ecclesiastici prohibentur infideles instituere hęredes.*
B 4 *Hæreticus post mortẽ accusari & damnari potest.*
5 *Casus in quibus crimina morte non extinguantur.*
6 *Post quinquennium apostasię crimen aboletur.*
7 *De canonica æquitate etiam post mortem agi potest de notorijs criminibus; & vt hæredes pro defuncto satisfaciant.*
8 *Casus in quibus denegatur ecclesiastica sepultura.*

I *quis episcopus, &c.* Sic ordina litterã. *Si quis episcopus instituit hęreticos hęredes extraneos à consanguinitate sua: vel etiam hęreticos consanguineos.* Repete, instituerit. *Aut paganos pertulerit.* Repete etiam, C consanguineos.

1 *Saltem post mortem, &c.* Alij etiam intelligunt, quòd nec etiam catholicos extraneos hæredes debet instituere omissa ecclesia cui præerat. Nam ex hoc præsumitur quòd ecclesiam non diligebat. arg. 12. q. 2. episcopus qui filios. C. eod. tit. cognouimus. & arg. infra de pœnis. c. 2. in fi. Sed primus intellectus magis placet d. n. si hoc intelligatur de rebus de quibus testari potest, vt patet in eo quod legitur & no. supra de testa. c. 1. & c. cum in officiis. & c. tua nos. *Schol. 2. p. 2.*

2 *Hęreticos.* Tales enim nõ dicuntur filij, nec cõ- D sanguinei: vnde si frater tuus & amicus tuus, & vxor tua deprauare voluerint veritaté, sit manus tua super illos: et si infidelis discedit, discedat. 23. q. 8. legi. 28. q. 1. si infidelis. & c. vxor. in fi. Quod verum est, nisi pæniteant. pænitentibus enim veniam non negamus. vt C. eod. Manichæos. & arg. supra eod. firmissime. §. vnico. Et idem dicitur de schismaticis & excommunicatis, vt ibidem rñ. 1. & in Authen. vt cum de ap. cog. §. generalem. & seq. & §. si quis de prædictis parentibus. & de priuil. dotis hæreti. mulier. non præstan. rñ. 1. & §. 1. & 2. coll. 8.

3 *Paganos.* Et infra idem iuris est de paganis quod E de hæreticis, & omnibus his qui catholici non sunt. Sed & hoc prohibetur non solum episcopo, sed & presbytero & cuilibet clerico, vt patet infra eod. c. 1. & in præceden. glo. *Pertulerit.* Dimissa scilicet ecclesia sua: aliàs prætulerit, scilicet ecclesiæ suæ: immo & talibus nihil conferre debent, vt infra c. 1.

Ant. Gomez. to. 3. var. res. c. 14. nu. 5. & Ioa. Roias sin. 134. & Contra. Bru. lib. 5. de har. c. 17.

4 *Saltem,* q. d. nedum in vita, immo *et post mortem &c.* quod speciale est in crimine hæresis in detestationem ipsius criminis, vt post mortem possit quis accusari, & excommunicari, & damnari: & ne ecclesia oret pro tali, vt hic. & c. 24. q. 2. sane profertur. arg. C. eod. tit. Manichæos. & legitur & not. infra de sen. ex. Co. à nobis 2.

5 Aliàs autem regulare est, quòd crimina morte extinguuntur

tinguuntur, & pœna cum ipsis. 23. dist. quorundã. 24. q. 1. c. 1. supra qui filij sint le. causam. 2. §. fi. vbi de hoc. C. si reus vel accusator mor. fu. l. 1. Fallit hoc in casibus, in quibus etiam post mortẽ quęritur de crimine, & punitur. Primus est in crimine læsæ maiestatis: in quo etiam post mortem inchoari potest accusatio, siue inquisitio, vt conuicto mortuo memoria eius damnetur & bona ipsius successori eius eripiantur, vita misera tantummodo reseruata. C. ad l. iu. maie. l. pen. & fi. quod tamen restringitur ad crimen perduellionis, idest illius qui fuit hostili animo aduersus rempublicam vel principem animatus. ff. ad l. iul. ma. l. fi. Quidam tamen idem volunt dicere de illo qui ecclesiam violauit. C. de his qui ad eccl. cõfu. l. 2. & in l. iul. repe. & quibusdam alijs quæ & adęquantur. l. iul. ma. ff. de accu. l. antepe.

6 Et idem dicunt in apostata. C. de aposta. l. 4. in fi. Sed expressum est, quòd quinquennio post mortẽ lapso clauditur crimen istud. C. de aposta. l. 2. Secundus casus est & in crimine hæresis. 24. q. 2. sane profertur. infra de sen. exc. à nobis 2. §. 1. versus finem. Nam si pręcedenti primo casu hoc obseruatur, multo fortius & in hoc secundo erit hoc obseruandum. arg. in eo quod dicitur, & not. infra eod. vergentis. §. 1. vers. fi. Sic enim expresse argumentatur lex in hoc etiam casu. C. eod. tit. Manichæos. & ita seruatur de cõsuetudine in partibus Tholosanis aliquo fluxu temporis non obstante, nisi forsan insontibus vel pęnitentibus bona reddantur de gratia. infra eod. vergentis. rñ. 1. & sic intellige. C. eod. manichęos ante fi. Tertius est casus in episcopo qui hæreticos hęredes instituit. vt hic. Et idem videtur dicendum in quocunque clerico. vt infra c. 1. & de quocunque catholico: quia sic indistinctè loquitur. 24. q. 2. sane profertur. circa medium. ibi. Item multi episcopi congregati, &c. secundum literam de ipsis statuerunt, sed alia litera dicit, de episcopis statuerunt: & illa omnino concordat cum isto capitulo. Quartus est generalis in quolibet notorio peccatore. 23. q. 5. placuit. 88. dist. c. fi. In his autem duobus casibus vltimis non confiscantur bona, sed & ad hoc quęritur tãtum de crimine, ne pro tali fiat oratio: & ne ecclesiasticam recipiat sepulturã; quod & in quibusdam alijs casibus accidit: de quibus dic vt no. supra de sepul. ex parte. vers. fi.

7 Et secundum canonicam æquitatem etiam post mortem agi potest de criminibus saltẽ notorijs per confessionem pænitentis, vel alio modo: & coguntur hæredes satisfacere pro defuncto, vt patet in eo quod le. & no. supra de sepul. parochiano. in fi. & infra. de rap. c. 2. & c. in literis. & de vsuris cum tu. §. fi. & c. tua nos. §. vnico. & de hoc notaui in summa de accu. sub eadem rubrica. §. quis accusari. & 24. q. 2. in summa.

8 *Anathema.* Ergo non sepeliatur: et si sepultus est, exhumetur, secundum quod legitur & no. supra de sepul. sacris. Et ibi est casus in quo denegatur ecclesiastica sepultura: sicut de hoc & de alijs similibus no. supra de sepultu. ex parte. in fine.

c. In eos.

Summarium.

1 *Hæreticis nihil in vita seu in morte est conferendũ.*
2 *Hæretico fame perempti cibus dari potest, quia conuerti potest.*
3 *Appellatione presbyterorum clerici continentur, & vice versa.*

IN eos. &c. *Consanguinei.* Dic vt no. supra c. proxi. — *Schol. 2. p. 2.*

1 *Nihil conferant.* nec distinguitur in morte vel in vita: ergo nec nos distinguamus. arg. ff. de off. præsi. l. 3. quia tales nec ex testamento capere possunt. infra eod. excommunicamus. 1. §. credentes. Et hoc verum est de quocunque relicto in morte.

2 In vita vero posset ei forte causa pietatis dari, ne fame pereat. arg. 86. dist. pasce. & c. non satis. Nam adhuc potest conuerti: quia de nemine dum viuit desperandum est. de pæn. dist. 7. nemo. 32. q. 2. an eillam. & arg. etiam ad hoc. 42. dist. quiescamus. 11. q. 3. quoniam multos. *Denique.* 2. pars. — *Gl. in c. 1. dist. 30. et Mõt'alt' in l. 8. tit. 24. partit 1. et Al fo. lib. 2. c. 7. de iusta haret. pun. Alberi. sup stat. p. 4. q. 7.*

3 *De clericis reliquis.* In hoc ergo pares sunt. arg. 16. q. 1. prædicator. in prin. 24. q. 2. sane profertur. Et sic appellatione presbyterorum continentur & clerici: sicut & econuerso appellatione clericorum continentur presbyteri. 11. q. 1. de persona. sicut & de hoc legitur, & no. supra. de coha. cle. & mu. c. 2. in prin.

c. Cum Christus.

Summarium.

1 *Christum esse hominem, articulus est necessariò credendus.*
2 *Clerici plura, & apertius quàm laici scire tenentur.*
3 *Laicis quid credere sufficiat.*

CVm Christus. &c. *Sub anathemate.* quæ verba habent hic sententiam tam lati canonis: sicut & infra eod. c. 1. §. 1. quia hoc dicere hęreticum est: & omnes hęretici excõmunicati sunt, vt infra eo. ad abolendam. rñ. 1. in fi. &. c. excommunicamus. 1. & 2. — *Schol. 3. p. 2.*

1 *Quia sicut vers. Verus est homo.* quod probatur per hoc quòd sequitur. Et iste est vnus de articulis, quos quilibet christianus tenetur scire per fidem. arg. de con. dist. 4. ante 20. & c. baptizandos.

2 Clerici tamen magis astringuntur quàm laici: quia tenentur ipsos scire explicite, vt patet. 38. dist. omnes psallentes. 24. dist. quando episcopus.

3 Laicis autem sufficit credere implicite, idest secundum quod tenet catholica ecclesia: & quod nihil sentiant contra fidem. infra eod. ad abolendam. rñ. 1. De his articulis tetigi supra eod. c. 1. quod dic vt no. plene supra de summa tri. in ipsa rubrica. *Rationabili.* aut rationali. & est melior litera. *Et humana.* Ergo est verus homo. vt supra de cele. mis. in quadam. vbi de hoc. — *Innoc. super c. firmiter re. lat. sup f. 19. & Eyme. p. 1. q. 4. et 12.*

c. Sicut ait.

Summarium.

1 *Leges in hæreticos latæ, licet de quibusdam loquantur, in omnibus locum habent.*
2 *Assassini sicut hæretici excommunicati sunt.*
3 *Cum excommunicato non participandum.*
4 *Propter delictum amittitur priuilegium.*
5 *Pro nullo, quem constat in peccato mortali decessisse, orandum est.*

A

Icut ait beatus Leo, & infra. 23. q. 5. res autem omnes.
1 *In partibus.* Ideo canon iste videtur fuisse localis. arg. in eo quod legitur & not. supra de locato. c. 1. Sed hodie vbique est generalis, vt patet infra eod. c. 1. rñ. 1. & c. excommunicamus. rñ. 1. & 2. *Eos.* scilicet hæreticos. *Et defensores. &c.* infra eod. excommunicamus. 1. §. credentes. 79. dist. si quis Papa.

B

2 Et idem est hodie de assassinis & de receptoribus & defensoribus & occultatoribus eorundem, qui nõ solum sunt excommunicati, sed & pluribus alijs pęnis plectuntur: sicut legitur & nota. extra. d. n. de homici. pro humani. §. sacri. li. 6. *Sub Anathemate.* 2. pars. canon est latæ sententiæ. sic supra eod. c. proxi.

C

3 *Aut negotiationem.* sim. infra eod. c. 1. §. ciuitas. Et licet hoc specificetur in hæretico, tamen & idem est in excommunicato cum ei in nullo participari debeat, sed in omnibus sit vitandus. 11. q. 3. sicut apostoli. & c. sequentibus. quod dic vt no. supra tit. 1. ad liberandam. in decisione. §. ceterum. vers. sub interminatione: quamuis aliud sit de pagano: vt patet. 11. q. 3. ad mensam. & in eo quod legitur & not. supra tit. 1. significauit. § pe. & fi. & c. quod olim. rñ. 1. *Si autem.* 3. pars. *Decesserit.* scilicet hæreticus: vel fautor ipsius.

D

4 *Priuilegiorum.* mortuo concessorum: & secundũ hoc ratione delicti hic perditur priuilegium, infra c. 1. in fi. Vel aliquibus personis vel locis concessorũ: sicut patet in hospitalarijs & quibusdã alijs, quibus conceditur quòd salua canonica ecclesiarum à quibus corpora assumuntur, possint indistinctè recipere illos qui apud eos elegerint sepeliri. vt supra de sepultu. in nostra. & c. certificari. Sed licet ita generaliter concedatur: tamen quantum ad hoc priuilegium restringendum: quia non extenditur ad illicita, nec tuetur aliquem in delicto, vt patet in eo quod legitur, & no. infra de senten. excom. nulli. infra de priuil. tuarum. Et est hic arg. quòd per generalem mentionem tolluntur generaliter omnia priuilegia quibuscunque concessa, & cuiuscunque tenoris existant. ad idem infra c. 1. in fi. arg. contra in eo quod le. & no. supra de offi. lega. quod translationem. de hoc not. supra de iudi. causamque. in fi. supra de dolo & contu. c. 2. §. verum. in prin. dic vt ibi no.

E

5 *Oblatio &c.* sim. infra de vsuris quia in omnibus. Et hoc quidem obtinet in omnibus quos cõstat decessisse in peccato mortali. 13. q. 5. placuit. & no. supra de sepultu. ex parte. in fine.

Vide Schol. 4. p. 1.

c. Ad

c. Ad abolendam.

Summarium.

1 *Ecclesia indirectè coercet Iudæos.*
2 *Hæreticus est qui non tenet quod ecclesia Romana credendum esse definit.*
3 *Episcopi vbi de fide agitur ordinarij sunt Iudices, sed dubia circa fidem diffinire non possunt.*
4 *An episcopus cõsilium clericorum sequi teneatur?*
5 *Mortui iurisdictio, post eius obitũ ad quem transferatur, optime explicatum.*
6 *Deprehensus in hæresi quis dicatur.*
7 *Clericus depositus quando retineat priuilegium clericale. & nu. 8.*
8 *Quibus casibus clericus tradatur curię seculari.*
9 *Sponte reuersus ad fidem recipiendus, errore abiurato.*
10 *Olim abiuratio solum in concilio fiebat, hodie corã fidei Iudicibus.*
11 *Hæreticorum pœna ignis. & nu. 13.*
12 *Appellatione vltimi supplicij mors intelligitur.*
13 *Lege Euangelica, canonica, ciuili, & consuetudinaria, hæretici comburendi.*
14 *In crimine hæresis condemnatio ad ecclesiam spectat, sed punitio corporalis ad Iudices seculares.*
15 *Peius est recidere, quàm incidere.*
16 *Quomodo intelligendum, hæreticum sine vlla audientia curię seculari relinquendum.*
17 *Pœna in principes non adiuuantes inquisitores, statuta.*
18 *Qui non adiuuat ecclesiam cum potest, honore priuandus est.*
19 *Ciuitas resistens legibus in hæreticos latis, aliarũ commercio priuatur, & Episcopo.*
20 *Allegans priuilegium, ostendere illud debet.*
21 *Priuilegium exemptionis nemini dat licentiam delinquendi.*
22 *Delinquentibus aliquibus de collegio, an cæteri amittant exemptionis priuilegium.*

D abolendam. & infra. vniuersi. qui in potestate christianorum existunt: & eorum fidem seruãt: quid enim ad nos de his qui extra ecclesiam sunt. 2. q. 1. multi. Exceptis his qui inter christianos morantur, quos & leges imperiales astringunt. C. de Iudæis. Iudæi.
1 Et licet istos non possit directè coercere ecclesia, quia non potest ipsos excommunicare: indirectè tamen eos coercet, & distringi facit per dominos temporales. vt patet in eo quod legitur & no. supra de Iudęis. Iudæi. 2. §. fi. *Sacramentis.* quæ septem sunt, quod dic vt legitur & no. supra de sacra. non iteran. c. 1. §. fi.

Quibus pœnis puniat vide Syluest. Tit. verbo Iudęus nu. 10. Eyme. 2. p. q. 44. vbi dixi.

2 *Prædicat & obseruat.* Quicunque enim hoc facit, hæreticus est. 24. q. 3. hæresis. 17. dist. multis. Quod enim in talibus Romana ecclesia obseruat & mandat tenendum est. 11. dist. quis nesciat. alioquin hæreticus iudicatur. vt patet in eo quod no. supra eod. firmissime. rñ. 1.
3 *Et generaliter. vers. Singuli Episcopi.* qui super hoc tenentur inquirere ex officio: et si quis inueniatur negligens

negligens, vel remissus, ab officio deponatur. infra eod. excommunicamus. 1. §. fi. Sunt ergo episcopi: etiam vbi de fide agitur ordinarij: tamen si aliquid dubium incidat, etsi illud possint examinare, non tamen sine ecclesię Romanę licentia diffinire, cuius est diffinitio in tali dubio. 24. q. 1. quotiens. 12. distinctio. praeceptis. etiã quandoque si indubitatum vertatur in dubiũ. C. de summa trinita. l. fina. & de hac materia nota, supra de accu. cum dilectus. §. vnico. *Diaeceses.* vel ciuitates. si. supra de off. ordi. c. 1.

4 *Cum concilio.* quia hoc de maioribus est. sic supra de his quae fi. à pręla. nouit. & c. quanto. Sed nunquid tenetur sequi consilium? Dic. vt ibi no. supra de arbi. cum olim. Vel forsan hic ponitur consiliũ pro consensu. arg. infra de excel. pręla. c. 1. rñ. 1. vers. aut sine iudicio. Dicas quòd si in hoc casu maior & sanior pars capituli consentit cum ipso, illud exequatur. arg. supra de his quę fi. à ma. par. ca. c. 1. Alioquin ad metropolitanum, seu concilium referat quaestionem. 18. dist. propter ecclesiasticas. 1. & 2. & quasi per totum. & supra de praeben. graue. 11. q. 3. si episcopus forte, & sequentibus. Et si omnes vel maior pars concordes fuerint cum metropolitano, ei statur: vt patet in eo quod legitur & no. supra de tempo. ordi. nec episcopi. §. fi. Alioquin ad Romanam ecclesiam recursus habeatur vt patet in eo quod no. supra eod. super verbo praedicat & obseruat.

5 *Vt clerici.* vers. *Sede vacãte.* Mortuo aliquo si vis scire ad quẽ transfertur potestas faciẽdi ea quae faciebat, antequã constituatur successor, notabis secundũ d. n. quòd si ea per se solum faciebat: sicut est iurisdictionis exerciuũ & consimilia: hoc faciet ille à quo ille habebat. Mortuo igitur archidiacono qui vicem gerit episcopi, supra de offi. archi. c. 1. Episcopus eo mortuo iurisdictionem archidiaconi exercebit, arg. supra de maio. & obe. his quae. §. fi. supra de institu. cum venissent. rñ. 1. Et sunt hęc vera etiam in alijs si necesse vel vtile sit hoc de quo agitur expedire. arg. 12. q. 2. haec huius placiti. & c. si qua de rebus. Alioquin reseruabitur successori. ff. de iudi. mortuo. C. de iudi. properandum. §. sin autem. Maxime si in proximo successor sit futurus. arg. ff. de vaca. mu. l. pen. §. fi. secundum d. n. In iudicio autẽ non proceditur vacante sede. supra ne sede vacan. c. fi. nisi necessitate instante deputetur actor auctoritate superioris ad reposcenda alienata. 12. q. 2. nobis. c. vulteranę. & arg. insti. de auct. tu. §. fi. & ff. de cura. bonis dan. l. si plures. & l. 1. & 2. Si tamen ad capitulum spectat electio archidiaconi, secundũ d. n. vel canonicorum vnà cum archidiacono: eo mortuo deuoluetur ad capitulum praedicta potestas. arg. supra de conces. praeben. postulasti. Sed si archidiaconus aliqua fecit etiam suo iure, quae non ab alio sunt collata, vt si fundauit ecclesiam de bonis archidiaconatus, non capituli: tunc non deuoluitur potestas ad capitulum, sed ad successorem tantum. supra ne sede vacan. illa. supra de testamentis relatum. 2. §. nomine. in fi. De hoc etiam adde quod lo. & not. infra de offi. del. quoniam abbas. de exces. prela. c. 2. Quid si aliqua habeat ab episcopo & aliqua à capitulo? Et ille & hi in eo quod ab eis iam habet, succedunt. arg. supra de testa. relatum. 1.

A §. fi. 12. q. 3. & 4. per totum. Cum autem episcopus & capitulum sint vnum corpus, cuius caput est episcopus. arg. infra de verb. sig. cum clerici. & expressum supra de pręscrip. cum non liceat. supra de his quae fi. à praela. c. fi. Et inter eas sit spirituale cõiugium supra de testa. requisisti. §. secus & melius supra de transla. epi. licet. Dicendum est, quòd ea quae spectant ad episcopum suo iure, sicut est iurisdictio & confirmatio praelatorum: deuoluuntur vacante sede ad capitulum ipso iure. supra de maio. & obe. cum olim. Sed si cum alijs aliquid exercebat non ad inferiores, nec ad superiores: sed ad collegas eiusdem officij deuoluitur haec potestas. 65. dist. c. fi. B Idem forte dicendum est in absente, siue ex iusta causa absit, siue ex iniusta. In negligente autem dic vt no. supra de conces. praeben. nulla. & de suppl. neg. prela. per totum, secundum d. n. cuius est haec tota glo. paucis exceptis. Iura tamen per ipsum inducta minus plene probant intentionem suã. Tu dic de hac materia vt no. supra. de ma. & obe. his quae. & c. cum olim. & ne sede vacante. illã. & c. fina. per totum. & de elect. cum in cũctis. *Vicinorum.* si. 7. q. 1. Pontifices. *Praesenti.* 2. pars.

6 *Deprehensus.* Facti euidentia: puta quia publice hęresim praedicauit. arg. supra de ritu nup. palam. §. fina. C & expressum, infra de pur. ca. inter sollicitudines. Vel ad rationem positus confitetur errorem suum & pertinax est. supra de accusa. si constiterit. Vel aliàs in iudicio confitetur, siue conuincitur. vt supra de cohabi. cleri. & mulie. ca. fina. *Obumbratione fuscatus.* Potest enim talis habere vmbram religionis, sed non veritatem. si. supra de consue. quanto. ad fi.

7 *Praerogatiua nudetur.* Arg. quòd clericus depositus non retinet priuilegium clericale. ad idem. 54. dist. ex antiquis. in fi. quod concedit Ala. Sed non est verum cum teneatur viuere regulariter. 81. dist. dictum. 50. dist. studeat. secundum Hugo. Sol. D Regulariter verum est quòd clericus quamuis depositus, dummodo corrigibilis sit, priuilegium retinet clericale: & sic intellige opinionem Hug. *Sylu. in sum. ver. degradatio. §. 6. nu. 8.*

8 Ab hac regula excipiũtur casus in quibus statim traditur curiae seculari: puta in haeresi, nisi in continenti paeniteat. vt hic. in quo casu satisfacere debet vt & hoc sequitur. Subaudi tu per pęnitentiam perpetuam in carcere peragendam. infra eod. excommunicamus. 2. §. damnati. Secundo in falsario domini Papae. infra de crimine fal. ad falsariorum. Tertio cum quis propter calumniam quam intulit proprio episcopo, deponitur. 11. q. 1. si quis sacerdotũ. E Si vero depositus sit incorrigibilis: tunc nullo modo priuilegium retinet. Et sic intellige opinionem Alani: immo finaliter potestati traditur seculari: quod dic vt legitur & nota. supra de iudi. cum non ab homine. Qualiter autem tradi debeat, exponitur hic vbi sequitur. *Secularis relinquatur.* &c. infra de verb. sig. nouimus. Generaliter autem puniantur haeretici. vt legitur & no. infra eod. excommunicamus. 1. & 2.

9 *Sponte recurrere.* postquam est de haeresi condẽnatus. Et si sponte redeat, debet recipi abiurato errore. 24. q. 3. dixit Apostolus. & detrudi in carcerem ad perpetuam penitentiam peragendam. infra eod. c.

eod. c. pe. §. damnati. Aliàs autem si non esset damnatus de hæresi, non solum sponte rediens admitteretur, sed etiam ad fidem semel susceptam seruandã inuitus cógeretur. Et sic soluitur, & no. contra 45. dist. de Iudæis. 23. q. 5. ad fidem.

Simã. instit. cat. tit. 1. nu. 13.

10 *Ad arbitrium episcopi.* Olim tamen non recipiebatur nisi in concilio. 1. q. 7. si quis episcopus. Sed propter periculum multitudinis, quæ inualuit, istud hodie ad arbitrium episcopi est redactum. vt hic dicit. ad idem infra de pur. ca. inter solicitudines. *Abiurare.* Vel se purgare. infra eod. §. illos. *Laicus autem.* 3. pars. *Arbitrio.* Et idem est de clerico impænitente: prius tamen à suis ordinibus degradato. vt supra. §. proxi. & infra. ca. penul. §. damnati.

Pet. God. in l. 4. C. de hæret. Couar. li. 2. uar. res. c. 10. nu. 10.

11 *Debitam.* Vltio debita est ignis crematio: sicut probatur ex verbis Domini dictis. Io. 15 b. Si quis in me nõ manserit per fidem firmam & simplicem. supra de summa tri. c. 1 in prin. sed ab ea exorbitauerit, mittetur foras, idest extra communionem ecclesiæ, siue clericus, siue laicus sit per sententiam excommunicationis: qui tamen hodie omnes sunt excommunicati. supra eod. c. responso. 1. & infra eod. excommunicamus. 1. & 2. *Sicut palmes*, idest homo infidelis & inutilis: ac mortuus, cum in eo omnino Dei gratia sit extincta. supra de reb' eccle. non alie. si quis presbyterorum. Et nisi pænituerit arescet, si laicus sit, per iudicis ecclesiastici condemnationem, & curiæ secularis damnationẽ pęnę corporalis & executionem. Si vero clericus sit, per præmissam consimilem condemnationem, & secutam degradationem: & curiæ seculari traditionem: & colligent potestates seculares. *Eum*, scilicet laicum per damnationem corporalis pęnæ & executionem. Clericũ vero in foro suo recipient. vt & datam per eos pęnalem contra eum sententiam exequantur. *Et in ignem mittent*, ministri secularium potestatum de mandato eorum. *Et ardet*, idest ad literam tradetur igni & comburetur. Et ex hac auctoritate sic exposita satis potest colligi id quod legitur & not. infra de verb. sig. nouimus. Lex etiam humana in hac pęna concordat: dicit enim tales vltimo supplicio puniendos. C. eod. tit. arriani.

12 Quod vltimum suppliciũ alia lex mortem interpretatur. ff. de pœnis. vltimum supplicium. Et tertia lex expresse dicit, quòd viui crematio vltimum supplicium est. ff. de pœnis. capitalium.

13 Hanc etiam pęnam sic interpretata est generalis consuetudo, secundum quam igni traduntur hæretici vniuersi. Ergo non solum secundum legem euangelicam, sed & secundum humanam, necnon & generalem cõsuetudinem omnibus hæreticis debita est hæc pęna. Sed & ad hoc præstat arg. lex canonica. supra eod. firmissime. respon. 1. vt probatur quòd qui diabolo & angelis eius participãt ęterni ignis incendio puniendi.

14 Ideo autem dixi cõdemnationem in personam ecclesiæ: & damnationem in personam potestatis secularis; quia ad ecclesiam pertinet condemnatio de crimine: & non damnatio corporis. Ad secularem vero spectat condemnatio corporis: & non cõdemnatio de crimine, quæ pęnam corporalem & eius sententiam præcedere debet. secundum hoc intellige quod nota, in summa. eod. tit. §. qualiter de-

A uitetur. verb. ergo cognitis. *Et infra.* Continebatur hic. Qui vero inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad arbitrium episcopi propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, simili sententię subiacebunt. quod non debuit remoueri, vt patet in eo quod legitur & no. infra eod. §. 1. Sed & hoc hodie temperatur infra eod. excommunicamus. 1. §. 1. quod dic vt ibi not. *Illos quoque.* 4. pars. *Vt diximus.* Verum est de abiuratione: de purgatione autem nihil dixit in superioribus, sed dictum fuit hoc in proxima præcedenti decisione, quæ non debuit remoueri vt ibi no. aut hæc litera non debuit B apponi. Frequẽter igitur dum breuis esse laboro, obscurus fio, vt hic patet. & supra eod. ad liberandam in prima decisione, vt & ibi no. & supra de voto. quod super his. §. rursus. in fi. in ipsa decisione. & c. ex multa. respon. 1. verb. sic ergo. vt & ibi no.

15 *Recidisse.* Nam secundum B. recidere peius siue periculosius est quàm incidere: sic & deterior dolus est illius qui interruptam iterum litẽ deserit, quàm qui semel cœptam derelinquit. in Authen. de litt. §. si vero intra prædictum. in fi. coll. 8.

16 *Sine vlla audientia.* quo ad bona vel quo ad hoc. vt nulla ipsius excusatio super hæresi audiatur: quia C sufficit quòd semel fuerit conuictus & condẽnatus: necesse est tamen quòd cõdemnetur de recidiua. Sin autẽ statim sponte redire voluerit, admittẽdus est secundum quosdam: ita tamen quòd in perpetuũ carcerem retrudatur. vt legitur & not. supra eod §. pręsenti. Et facit pro his: quia Deus non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat 26. q. 6. cognouimus & in Authen. vt non luxuri. cõtra naturã. respon. 1. coll. 6. Vnde & ecclesia nemini volenti redire, gremium suum claudit. 1. q. 7. si quis omnĩ. C. de summa tri. l. fi. ante fi. & arg. C. eod. tit. l. manichæos. & de pæn. dist. 3. adhuc. Alij tamen dicunt quòd iste est casus specialis in fauorem fidei: & quia D omnino reddidit se indignum audiẽtia, ex quo abusus est prima gratia sibi facta. Et hoc credo verius de rigore & ex mente. arg. supra de postu. præla. ca. 2. cum suis concor. 11. q. 3. priuilegium. 25. q. 2. ita nos. ff. de ser. cor. inde neracius. C. de epi. audi. l. 3. ad fi. Vbi hoc videtur expressum: vnde & talem interli: fecit hic d. n. *Audientia*: q. d. non proderit eis si dicant se velle hæresim abiurare: ac si diceret nullo modo amplius reconciliabuntur: audientur tamen defendendo se super aliis criminibus accusati. vt not. infra eod. si aduersus. respon. 1. Prima tamen opinio de vberanti æquitate & benignitate to- E lerari potest: quod totum finaliter dicimus ad arbitrium boni iudicis redigendum, arg. in eo quod legitur & no. supra de transac. c. fi. ad fi. *Statuimus.* 5. pars.

17 *Vt comites.* Non potuisset hoc Papa statuisse laicis, nisi ratione immanitatis criminis. sic infra eod. c. 1. supra de iudi. nouit. §. 1. in fi. fi. supra tit. 1. ita quorundam. Alij dicunt quòd ideo valuit: quia imperator præsens fuit, siue consensit. secundum d. n. Tu dicas vt not. extra eiusdem. d. n. de homi. pro humani. §. sacri. verb. siqua. li. 6. cum suis concor. *Iuramento.* fi. infra eod. excommunicamus. 1. §. moneantur. *Si vero.* verb. *Noluerint.* scilicet potestates seculares.

18 *Honorr.*

18 *Honore*. quia hoc ipſo contra eccleſiam eſſe videntur: quare dignitate priuari debent. 32. q. 5. præceptum. 24. q. 1. qui contra eccleſiæ pacem. quam poteſtatem habet eccleſia, etiam quo ad imperatorē: quod dic vt legitur & nota. ſupra de elect. venerabilem. §. eos igitur. *Et ad alios.* ſcilicet honores, quibus ſe indignos reddunt: quia turpius eiicitur quàm non admittitur hoſpes: & multa impediunt promouenda, &cæt. ſupra de iure iur. quemadmodū. §. 1. verſ. quia turpius. & §. 2. verb. profectò. *Eis.* ſcilicet ſi rebelles fuerint, nec pęnituerint. *Excōmunicatione, &c.* ſi. ſupra tit. 1. ad liberandam. §. cęterum. A

19 *Ciuitas autem.* 6. pars. *Commercio.* ſi. ſupra eod. c. proxi. §. 1. *Priuandam.* propter tantum delictum. ſi. 25. q. 1. ita nos. *Si qui vero.* 7. pars. *Exempti.* vt templarij ſecundum d. n. Idem tamen contra diffiniuit extra idem. d. n. de verb. ſig. veniens. li. 6. Dicas ergo vt Cluniacen. & multi alij, quorum priuilegia vidimus: de his enim aliter iudicari non poteſt, vt patet in eo quod legitur & no. ſupra eod. de vſu pallij. c. ſi. & infra de priui. porro. B

20 Et ſi quis ſe exemptum vel priuilegiatum dicat, cum diœceſanus de iure communi intentionem ſuā fundet, vt ſupra de relig. do. de xenodochijs. cū ſuis concor. Neceſſe eſt quòd de priuilegio fiat fides, vt patet. 100. diſt. contra morē. ff. de iudi. ſi quis ex aliena. ſupra de excep. cum venerabilis. §. quia vero. & arg. ſupra de offi. del. cum in iure peritus exiſtas. *Epiſcoporum.* qui aliàs ordinarij ſunt, vt ſupra eod. c. reſpon. 1. ver. & generali. *Et eis.* ſcilicet epiſcopis.

21 *Delegatis.* generaliter & vbique auctoritate huius concilij. ſi. ſupra de off. ordi. irrefragabili. §. cęterum. Gratia enim non dat licentiam delinquendi. 1. q. 7. exigunt.

22 Non tamen propter hoc amittunt in alijs exemptionis priuilegiū illi qui ſunt de collegio exemptorum, ſed delinquentes non obſtante priuilegio puniuntur: quia non defendit priuilegium in delictis: quod dic vt legitur & not. infra de priuil. tuarum. Punientur autem per epiſcopum, qui hoc facit vice Papæ, vt hic dicit. Vnde perinde eſt ac ſi Papa hoc faceret. arg. infra de ſen. exc. mulieres. §. ſi. cum ſuis concor. ſecundum. T. Tu dicas, quòd omnes perdunt priuilegiū in illa diœceſi, in qua hoc eſt commiſſum. infra eod. excommunicamus. 1. §. ſane clerici. verb. ſi. Dicas etiam, quòd cum hæc delegatio generaliter ſit conceſſa, & vniuerſaliter, vt no. ſupra ead. glo. in prin. hæc delegatio hodie in tali caſu ordinaria iuriſdictio eſt cenſenda. arg. ff. de iudi. cum prætor. Nec iſto verbo vſus eſt Papa, niſi quantum ad pacandum exemptos: ac ſi diceret; non moueamini propter hoc vos exempti: quia non procedit epiſcopus in his iure ſuo, ſed noſtro. Sed quicquid dicant, poſſunt reſpondere exempti; hæc ſatisfactio eſt puerilis. Nam ex quo ita eſt quantum ad effectū, facit hoc epiſcopus iure ſuo, nec in verbis vim facimus, ſed in rebus. C. communia de le. l. 2. in ſi. C. de donati. l. fina. *Non obſtantibus.* ſim. ſupra eod. cap. proxi. §. 1. vbi de hoc.

c. Vergentis.

Summarium.

Ergentis in ſenium ſeculi corruptelam. & infra. Subaudi, teſtantur non ſolum elementa, ſed & hoc, ſicut in integra continetur. *Noſtrę iuriſdictioni.* Loquitur prælatis, vt patet ex ſequentibus. ſim. ſupra de foro compe. ex tranſmiſſa. & c. verum. & de vi. & ho. cle. quoniam.

1 *Publicari.* & poſt mortem: quod dic vt no. ſupra eod. ſi quis epiſcopus. *Et in alijs.* verſ. ſcilicet tertis, *Zanch. de*
C quæ non ſubiacent eccleſijs, vel prælatis, ſed laicis. *hęr. c. 25. nu. 4.*
Præcipimus. ſcilicet bona publicari. *Per poteſtates.* *Ant. Go-*
ſim. ſupra c. proxi. §. ſtatuimus. quod dic vt ibi no. *mez. to. 3.*
Seculares. quibus non debet præiudicium generari. *var. reſ.*
ſupra qui fil. ſint. leg. cauſam. 2. quamdiu obedien- *c. 14. nu.*
tes, & non negligentes fuerint. Alioquin contra, vt *5.*
legitur & not. infra eod. excommunicamus. 1. §. ſi vero Dominus temporalis. verſ. 1. *Compelli.* quod poteſt fieri. 23. q. 5. adminiſtratores. & ſupra eod. c. proxi. §. ſtatuimus. verſ. 1. & ſupra tit. 1. poſtulaſti. §. ſi. & c. Iudęi, ſiue Sarraceni. §. ſi.

2 *Nec ad eos.* verſ. ſcilicet hæreticos. *Bona.* ſcili- *Schol. 6.*
D cet publicata. *Eorum.* ſcilicet quondam: nunc enim *p. 2.*
ex quo publicata ſunt, dominium amiſerunt. *Miſereri.* De ſola ergo miſericordia reſtituuntur bona, vt hic patet. & etiam quandoque epiſcopatus. 23. q. 4. ipſa pietas. verſ. itē ſi inquiunt. in ſi. & q. 7. quod autem. & 1. q. 7. conuenientibus. Et no. infra eod. §. ſi. ſuper verbo exhæredatio. *Diſciplina.* ſim. ſupra de elect. cum in cunctis. §. pen. cum ſuis concor. *Cum enim.* 2. pars. *Sanctiones.* C. ad l. iul. maieſt. quiſquis. & eſt canonizata. 6. q. 1. §. verum. verſ. ſi quis cum militibus.

3 *Quanto magis.* Si enim cōtra homines illatę blaſ-
E phemiæ impunitæ non tranſeunt, multo magis qui ipſum Deum blaſphemat, dignus eſt ſupplicia ſuſtinere. vt in Authen. vt non luxu. contra naturam. reſpon. 1. & §. 1. coll. 6. Vnde & infra ſequitur, cum longe grauius ſit &c. vt infra. eod. §. in ſi. & no. infra de maledicis, ſtatuimus. *Quod eſt Chriſtus.* quod dic vt no. ſupra de elect. ſignificaſti. in ſi. & de ſacra vnctio. ca. vnico. §. vnde in veteri. verb. 1. *Cum longe.* verb. *Sit grauius.* ſim. 17. q. 4. ſicut qui eccleſiam. 23. q. 5. ſi apud. Quod enim in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. C. eod. tit. Manichæos. Nec debemus dimittere illius inultum opprobrium, qui probra noſtra deleuit.

deleuit. supra tit. 1. in nonnullis. §. fi. ad idem. su-
pra de decimis. tua nobis. §. verum. 23. q. 4. si is qui
& no. supra eod. super verbo quanto magis. & c. si
quis episcopus.

Eym 3. p. q. 115. vbi dixi.

4 Sed quid si ita dicat Papa, statuimus quòd hære-
tici & filij eorum vsque ad quartum gradū non ad-
mittantur ad collegium clericorum: Nunquid est
hoc intelligendum, tam de filijs filiarum, quàm de
filijs filiorum? Ita videtur. Arg. infra de pęn. in
quibusdam. §. sacri. vbi de hoc. Nam & tales astrin
gunt verba & mens. Verba, quia tam hi quàm illi ab
hæretico descendunt: & differentia agnationis & co
gnationis hodie est sublata. vt in Authen. de hære.
B quæ ab intes. desc. coll. 9. ergo à significatione ver-
borum recedi non debet: sicut dicit lex. ff. de leg. 3.
non aliter. ff. de exerci. act. l. 1. §. si is qui nauem.
Sed & de méte idem videtur: voluit enim princeps
punire hæreticum, non solum in se, sed & in filijs.
arg. ff. quod metus causa. isti quidem. Pone ergo
quòd non habet nisi vnicam filiam; si dicas nepotē
ex filia descendentem immunem, ergo nō punietur
in filijs, cum alios non habeat. Item de mente vi-
detur quòd ideo sit facta prohibitio, ne quis ducat fi
liam hæretici in vxorem. Et merito: quia timeri
potest de corruptione mariti & filiorum: sicut enim
vir infidelis saluatur per mulierem fidelem: sic &
C damnari potest fidelis per infidelem. arg. supra de
diuor. quáto. ff. de redibi. act. l. quod si nolit. §. qui
per mancipia.

Dicendum ergo videtur in fauorem fidei, quòd
talis filius, et si sit inculpabilis, puniatur: quia & hoc
in alijs contingit. Et in hoc etiam possumus sequi
diuinum iudicium, vt probatur in hoc ca. & in his
quæ supra not. Caueat ergo sibi vnusquisq; ne con-
trahat cum filiabus Canaan. Gen. 28. c. Econtra vi-
detur: quia nemo debet puniri sine culpa, &c. C. de
pœn. sancimus. cum suis concor. Nec obstat quod
dictum est de verbis statuti: quia cū dicat, filijs, mas-
D culos complexus est, & nō fœminas secundum ver-
ba & secundum mentem: idem est cum agatur de
pœna. arg. ff. de ventre in pos. mit. l. 1. §. 1. ff. de
pœnis si pręses. & l. interpretatione. cū suis concor.
supra de testa. Raynaldus. respō. 1. super verbo mas-
culis. Item videtur potius comprehendisse agnatio-
nem prouenientem ex linea paterna, quàm cogna-
tionem maternam. arg. insti. de legit. agna. suc. §. 1.
& de leg. agn. su. §. 1. Præterea ex quo quis de legiti-
mis nuptijs genitus est, sequitur patrem & non ma-
trem. ff. de sta. ho. cum legitime. quod omnino ve-
rum est cum agitur de dignitatibus & honoribus, &
pœnarum immunitatibus, vt patet. C. de decur. cos
E indulserunt. & l. exemplo. & l. nullus. & l. si ille.
li. 10. C. de pœn. decuriones. & l. decurionum fi-
lij. & melius & expressius quantum ad pęnas. ff. de
pęn. moris. §. fi. ff. de decu. l. 2. §. in filijs. Sol. nō
videtur quòd talis filius hoc statuto damnetur. po-
tius enim lineam masculinam & paternam, quàm
fœmininam & maternā comprehendit: etiam si de
immunitate agatur, vt probatur. ff. de mu. & ho.
vacatio. ff. de iure immuni. l. 1. §. vnico. Et dicit lex,
senatores debere vocari ipsos senatores, & eorum fi-
lios & nepotes natos ex eis. Nepotes vero nati ex fi-
liabus non senatores dicentur, sed patris sui condi-

A tionem sequuntur. ff. de senato. l. liberos. Si ergo
in beneficijs & dignitatibus filius ex matrimonio
natus matris conditionem non sequitur, quanto ma
gis dicendum est & in pęnis cōtra iura maxime ad-
inuentis non debeat sequi conditionem eiusdem?
cum pęnę legum interpretatione sint molliendę, nō
exasperandę, vt supra not. Contra vero iura genera-
lia est, vt filius portet iniquitatem patris. ff. de pę-
nis. l. crimen. ff. de in ius vo. adoptiuum. §. 1. Huic
igitur adhærebo fauori, maxime quantum ad eccle-
siam, quæ innocentem punire non desiderat: immo
nec nocenti redeunti claudere gremium. Et si spe-
cialia in contrarium sint quædam, metu ipsorum ad
B consimilia non transcendam ff. de ad mun. l. 1. C. de
decur. l. neque Dorotheum. C. de leg. leges vt gene-
rales. Insti. de iur. na. verb. quod principi. ff. de leg.
ius singulare. cum similibus. Video insuper, quòd si
filius habeat patrem & auum senatorem, et si pater
à senatu remoueatur turpiter: tamen filius remane-
bit senator, vt plus ei prosit aui dignitas, quàm ob-
sit casus patris. ff. de sena. emancipatū. §. fi. Sic & hic
debet dici vt plus prosit filio patris fidelitas, cuius
conditionem naturaliter habet sequi. ff. de sta. ho.
lex naturæ. a contrario: quàm matris etiam, vel aui
materni infidelitas, quibus quo ad multa dicitur alie
nus: & quo ad patriam potestatem & substitutionē
C pupillarem, & bonorum possessionem contra tab. &
alia multa. Filia enim etiam quo ad forum & digni-
tatem sequitur virum, non patrem. ff. de sena. fœmi-
næ. Ergo multo fortius filius viri ipsum sequitur: &
si vndique inter patrem & matrem sit parilitas, ta-
men viri conditio prævalet, & est spectanda. ff. de se
nato. l. 1. Filius enim & pater iuris interpretatione
idem sunt. C. de impu. & alijs substi. l. vlt. Insti. de
inutil. sti. §. ei qui. quod nunquam in matre vel
auo reperitur materno. Cum ergo statutum dicat:
& filij eorum: lineam paternam non maternam res-
pexisse videtur. Alias sequeretur punito filio, ipsum
D patrem puniri: quod dici non debet. Tum ex patris
in filium affectione, quæ specialis est super omnes.
C. de cura. furi. l. fi. 1. respon. cum similibus. Tū
ex filij infamia, quam licet patri prosequi, etiam in-
uito filio. Tum quia substantia filij minor esset, quē
habet necesse alere pater si oporteat. Tum quia filiū
saltem de facto infamē (ff. de obsequijs a liberis &c.
l. 1.) in domo cogeretur habere: & in familia patriæ
potestatis tenere: quod dici non debet. Nec obstat
quod de verbis statuti dicitur seruādis, quia propter
sententiam ab eis receditur: cum verborum interpre
tatio nunquam tantum valeat, vt melior sensu exi-
E stat. 38. dist. sedulo. C. de lib. præteri. l. 3. C. de
fideiuf. cum virum. C. de consti. pec. l. 2. Nec ob-
stat quòd punire voluit princeps hæreticum in filijs:
Hoc enim est dicendum in proprijs filijs, nō in alie-
nis: at filius filiæ non suus est, sed alienus, cum non
sit in potestate ipsius, vt C. de iur. do. l. fi. §. si quo-
quo modo. & de rei vxo. act. l. vnica. §. accedit. ver-
si. extraneum. Nec obstat quòd princeps arcere vo-
luerit hæreticum, ne quis contrahat cum filia eius:
quia hanc pęnam expressam non inuenis in statu-
to, sed solum in filijs eius, vt puniantur in cleri pro-
motione. Non ergo eam extendam, sed restringam
vt odiosam: quia cum vir caput sit vxoris, verisimi-

lius est

lius est ipsam trahi ad legem ipsius. Vnde & hoc deterius contingere posset, si cum catholico filia nubere non posset, scilicet augmentum hæreticorum & diminutio catholicorum. Et quia vir qui diuinare nõ potuit hæresim alienam propter iustum suum errorem, puniri non debet. Si vero scienter talem duceret, ei forsitan esset imputandum, vt & no. infra de pœn. in quibusdam. §. sacri. *Nec huiusmodi.* 3. pars. *Orthodoxorum filiorum.* vt sequitur.

Pan. Chrisã. tract. de hær. q. 4. et Schol. 6. p. 2. 5 *Exhæredatio.* Hic expresse habes, quòd bona hæreticorum cõfiscantur, siue habeant filios catholicos, siue non. Sed contra: quia filij catholici propter hoc hæreditate paterna priuari non debent. C. eod. tit. Manichæos. & l. cognouimus. & Authen. idem de Nestorianis. Sol. illa iura hodie per hoc quod hic dicitur, corriguntur, & per l. Frederici intelliguntur de gratia secundum istam, vt supra eod. c. respon. 1. & no. supra c. si quis episcopus. Quia vero super hoc sunt dissentiones, si vis amplius prosequi hãc materiam, vide in summa eod. tit. §. qua pœna sectantur. respon. 1. & vers. 1. & sequen.

6 *Impedire.* idest spiritualis pœna nõ debet impedire temporalem, nec econuerso: immo vtraque est imponenda, sicut & infra de maledicis. c. 2. & arg. extra. d. n. de re iudi. cum æterni. in fi. Nec mireris si in hoc casu filij propter delictum patris exhæredentur, cum in multis, &c. vt infra ver. 1.

Alf. Cast. lib. 2. c. 11. de iusta hæret. pun. Roias sing. 102. 7 *Cum in multis.* vers. *Casibus.* Alijs minoribus isto, & in quibus hoc minus videretur. Multo magis ergo & in isto de quo magis videtur. arg. supra de elect. cum in cunctis. in prin. cum suis concor. *Diuinum iudicium.* quod nec fallit, nec fallitur. infra de senten. exc. nobis. & infra. Et hoc patet per multa exempla. 1. q. 4. §. item pro peccato ciuium. & sequentibus. quod dic vt plene not. infra de pœnis in quibusdam. §. fi. *Et iuxta canonicas.* vers. *Sanctiones.* 15. q. vlt. cum multę. supra de fil. presby. per totum. infra de pœn. in quibusdam. §. fi. cum suis concor. *In progeniem.* In qua magis punitur pater quàm in se ipsum, vt patet. ff quod metus causa. isti quidem. & in eo quod legitur & no. infra de fil. presby. litteras.

c. Si aduersus.

Summarium.

1 *Quod specialiter iubetur, magis timetur.*
2 *Scriniarij, id est, tabelliones.*
3 *Cur sit prohibitum pro hæreticis patrocinari.*
4 *Hæreticis in quibus sit defensio denegata, et in quibus concessa.*
5 *Soli Iudici ecclesiastico licet hæreticis captis consilium dare.*
6 *In nullis causis iurisperiti hæreticis patrocinentur.*
7 *Notarij suspensi, durante suspensione, non valent instrumenta.*
8 *Aduocati suspensi an valeat patrocinium, & quid faciendum.*
9 *Aduocatus suspensus exercens officium, non fit irregularis.*
10 *Suspensi à minoribus, ministrantes, an fiant irregulares.*
11 *Papa quoad forum ciuile infamiam irrogare, & tollere potest.*

A

I aduersus nos terra consurgeret. & infra.

1 *Plus timeri solet.* Hoc sumptum est ex illo canone 25. distin. quamquam. Sic & dicit lex, quòd ea quæ generaliter dicuntur, nisi specialiter notentur, neglecta videtur. ff. de iniu. item apud Labeonem. §. ait prætor. arg. ad hoc supra de confir. vti. bonæ. §. fi. supra de dolo & contu. c. 2. §. fi. in prin. supra de offi. lega. quod translationem. cum suis concor. *Specialiter.* Ideoque quãdoque quod de iure communi competit generaliter, speciali priuilegio impetratur, vt patet supra de procur. quia in causis. supra de iure iur. et si Christus. §. fi. & not. supra de æta. & qua. accepimus. §. licet igitur. vers. ex superabundanti. & supra eod. sicut ait. §. 1.

B

2 *Scriniarijs.* idest tabellionibus. supra de præscrip. ad audientiam. §. fi. vers. nec credentes. vbi de hoc. fi. 25. q. 2. sancimus. § vniuersa. infra eod. excommunicamus. 1. §. credentes. vers. fi. infra de senten. excom. nouit. *Defensoribus.* qui omnes hodie hæretici iudicãtur. infra eod. excõmunicamus. §. credẽtes.

C

3 *Auxilium vel fauorem.* Cum sint excommunicati. infra eod. excommunicamus. 1. §. credentes. & supra eod. sicut ait. Sed contra: quia si conueniantur, non est eis iusta exceptio sine sententia deneganda, vt patet supra de excep. cum inter priorem. §. 1. cum suis concor. Sol. illud potest habere locum infra annum postquam eos constiterit tales esse. Nam elapso anno, nisi interim se correxerint, inter hæreticos computantur. infra eod. excommunicamus. 1. §. credentes. Vnde non admittuntur ad aliquam defensionem, cum bona ipsorum debeant confiscari: immo & eis licite auferuntur. 23. q. 5. non vos. & q. 7. c. 1. Melius tamen est vt auctoritate ecclesiæ vel iudicis hoc fiat. 23. q. 3. sex differentiæ sunt. C. de pig. l. 3. secundum. B. Non placet hęc glo. & dic de prima parte, vt not. infra eod. excõmunicamus. §. 1. credentes. De secunda vero parte dic, quòd et si nõ possint se defendere quo ad bona, possent tamen aliter criminaliter accusari: vnde in illis non esset in iudicio iustitia deneganda. *Schol. 7. p. Eyme. 3. p. q. 39.*

D

4 Sed ad defendendum hæresim nullatenus audiretur, quod per iura inducta superius satis patet. Nec obstat in Authen. de priui. do. post medium. 1. vers. sed si sint eis inaggressibilia. coll. 6. vbi expresse dicit, quòd nec beneficijs iuris, nec aliquibus alijs priuilegijs tales poterunt se iuuare: quia illud ius, & similia intelligi possunt quantum ad accusationem, siue impugnationem, vel actionem, & hæresis defensionem. supra eod. ad abolendã. §. illos. vbi de hoc. In alijs autem criminalibus quo ad defensionem, iustitia non denegabitur: quia nec in hoc attenditur fauor hæretici, sed æquitas iudicantis, vt legitur & nota. supra de excep. cum inter priorem. §. 1. Et hoc satis apparet hic. nam ex eo quòd hoc solis aduocatis & scriniarijs, non tamen iudicibus, de quibus nulla fit hic mentio, prohibetur: satis patet, quòd de ipsis

E

iudicibus contrarium sensit quantum ad iustitiam A faciendam. argu. in eo quod legitur & nota. supra de præscrip. nonne. Nec obstat si dicas, quòd talis hæreticus est: & sic statim est puniendus. Nam & post deprehensionem, si sponte redierit, admittitur, & in monasterium est detrudendus. infra eod. excommunicamus. 2. §. penul. ibidem igitur se defendere posset super alio crimine accusatus. arg. C. de his qui ad ecclesiam confu. l. fi. §. 1. & respon. 1. Maxime si præuentus fuisset in alterius criminis accusatione. supra de foro compe. proposuisti.

5 Tamen excepto iudice, qui nec iudex est, nisi sit in eo iustitia. infra de ver. sig. forus. §. in omni. nulli alij personæ licet talibus consilium, vel auxilium, vel communionem aliquam nisi ad salutem animæ, etiã in causis vel factis alijs impartiri, vt patet infra eod. §. 1. *Nec his* 2. pars, scilicet hæreticis.

6 *In causis*. scilicet criminalibus. *Vel factis*. idest quibuscũque negotijs. q d. nec in iudicio, nec extra. infra de verbo. sig forus. §. negotiũ. *Vel aliquibus*. scilicet alijs, etiã catholicis. *Sub eorum*. scilicet hæreticorum, qui nullatenus iudicare possunt, nec aliqua publica officia exercere. infra eod. excõmunicamus. 1 §. credẽtes. *Patrociniũ*. scilicet, vos iuris periti etiã magno salario dato: quod aliàs liceret. 11. q. 3. non licet. quod dic vt no. supra tit. 1. cum sit nimis absurdum. §. fi. *Facere*. vos tabelliones. Sed nonne C iudices tales contra iustitiam condemnabunt, si fuerint super alijs criminaliter accusati? Non. quod dic vt no. supra eod. respon. 1. in fi. *Quòd si contra*. 3. pars. *Præsumpseritis*. vos aduocati, seu scriniarij, quibus tantũ scribit: vt patet supra eod. c. respon. 1.

7 *Suspensos*. qua sententia durante non valebunt confecta instrumenta. arg. in eo quod le. & no. supra de consue. cum dilectus. §. quia nobis. & 10. dist. vides fili charissime. C. de leg. non dubium. supra de elect. qualiter post obitum. in fi. & infra eod. excommunicamus. 1. §. credentes. verb. quòd si forte. & sequen.

8 Sed quid de patrocinijs: nam illa de facto tenent? D Respondeo, erunt forsan sententiæ irritandæ, vt dicunt quidam. Alij contra. Credimus quòd hoc esset per summum Põtificem declarandum. supra qui fili sint legit. per venerabilem. §. rationibus. supra de feudis. c. 1. supra de consti. c. fi. cum super hoc nullum ius expressum habeatur, nisi quòd aduocatus per exceptionem poterit remoueri. infra eod. excommunicamus. 1. §. credentes. & §. quòd si forte, in fi. Vel dic lucrum pauperibus erogandum. arg. in eo quod legitur & no. supra tit 1. ex speciali.

9 Sed nunquid si taliter suspensi officium suũ exequantur, irregularitatem incurrunt? Ita videtur: vt E infra de cle. exc. mi. c. 2. vers 1. extra d. n. de sen. exc. cum medicinalis. §. fi. vers. quoniam. cum suis con cor. li. 6. Sed hoc falsum est. Nec obstant iura inducta: quia loquuntur quando aliquis suspenditur ab officio spirituali ordini sacro annexo, vt patet 11. q. 3. si quis episcopus damnatus. & c. si quis episcopus in concilio: vbi etsi non fiat mentio nisi de ipso presbytero & diacono: tamen idem intelligendum est & de subdiacono, cum hodie sacer ordo existat, vt patet in eo quod le. & no. supra de ser. non ordi. mitamur.

10 De suspẽsis autẽ à minoribus hanc pœnam expresse non inuenio iure cautam, quare non videtur quòd ad ipsos sit extendenda. arg. supra de transla. epi. c. 2. §. sed neque. ver. fi. cum suis concor. Nam & vbi pœna expressa inuenitur, cum sit odiosa, non est dilatanda, sed potius restringenda. ff. de pœn. si præses. & l. pen. Multo minus ergo dicam irregularitatem incurrere suspensum ab officio publico temporali, de quo hic loquitur: et si propter transgressionem aliàs sit puniendus. arg. in eo quod legitur & no. supra de dolo & contu. veritatis. §. fi. ver. in nomine domini. in prin. Sed verum est quòd clerici etiam inferiorum ordinum irregularitatem in- B currere possunt: quod dic vt plene no. infra de cle. exco. min. c. 2.

11 *Infamiæ*. Et ita Papa potest etiam quo ad forum ciuile infamiam irrogare, cum & ipsam possit tollere, vt hic. & arg. supra qui fil. sint legit. per venerabilem. Est tamen arg. contra. 2. q. 3. §. hinc colligitur. secundum B. quod dic vt no. supra de secundis nup. c. pen. & fi. & supra de re iudi. cum te. *Zanch. de her. c. 38. nu. 3. Inno. & Bal. c. cũ P. Tabellio. de fid. instr.*

c. Cum ex iniuncto.

Summarium.

C 1 *Conuenticula fieri prohibita, & quare.*
2 *Officium prædicationis priuilegiatum.*
3 *Singula officia, singulis committenda.*
4 *Soli sacerdotes prædicent; aut saltem qui sint missi.*
5 *Vbi maius periculum cautius agendum.*
6 *Martyribus aliquid imperantibus, non statim credendum.*
7 *Miraculis non statim credendum, & quare.*
8 *Erubescendum est sacerdotibus imperitis.*
9 *Exempla, & vulgaria prouerbia quando probẽt.*
10 *Euangelicè corrigere peccantem, quilibet tenetur, sed publicè soli superiores.*
D 11 *Ad denuntiationem euangelicam, an quilibet admittatur?*
12 *Quomodo intelligendum præceptũ Domini de correctione fraterna.*
13 *Clericus violentiam corporalem inferens prælato, excommunicatus est.*
14 *Intellectus huius textus.*
15 *Ob negligentiam potest remoueri prælatus.*
16 *In remouendis sacerdotibus negligentibus, & inutilibus quis ordo seruandus.*
17 *Qui instituit, deponit: & qui ligat, soluit.*

E Vm ex iniuncto. & infra. *Studium*. subaudi haberent. patet supra de magistr. super specula. & supra ne cle. vel. mo. super specula. §. quia vero. *In eo tamen*. verb. *Arguendi*. idest reprehendẽdi. *Quod occulta*. Prima reprehensio, quam prosequitur infra eod. respon. & §. Deus enim. & seq.

1 *Conuenticula*. quæ intra ecclesiam fieri prohibentur. C. de episcopis & cle. conuenticula. Et etiam extra ecclesiam, vt ibi no. & probatur infra eod. excommunicamus. 1. §. adijcimus. ver. 1. C. de summa tri. l. 2. Alioquin capitalis est pœna, vt patet. C. de his qui ad ecclesiam confu. denunciamus. Sed nec est *Hist. Tripar. lib. 9. c. 25. Pet. God. in l. cũcti. C. de her. Schol. 32. p. 2.*

nec est de fide coadunatis turbis publice disputandum. C. de summa tri. l. 2 quamuis & quandoque expediat respondere. 43. distin. in mandatis. ante fi. Prohibentur etiam conuenticula talium: quia timetur de conspiratione. 11. q. 1. conspirationum. & c. coniurationum. 79. distin. si quis Papa. Et licet omnium conspiratorum graue sit peccatum, vt patet ex prædictis iuribus, & in eo quod no. supra de re iudi. cum I. & A. istorum tamen maius est peccatum, & pœna debet etiam maior esse, vt patet in eo quod legitur & no. supra eod. vergentis. §. cũ enim. vers. cum longo. *Et officium*. Secunda reprehensio: & hanc prosequitur infra eod. §. sicut enim. per totum.

2 *Prædicationis*. quod priuilegiatũ est multis modis, vt legitur & no. supra de sta. mo. quod Dei timorem. & patet infra eod. §. sicut enim. vers. 1. *Et sacerdotum*. Tertia reprehensio, quę & probatur infra eod. §. licet autem. *Simplicitatem*. Et male. 38. di. sedulo. *Illudunt*. Omnis illusio generaliter reprobatur. supra de postul. præla bonę. 2. §. nec nocebat. *Et eorum*. Quarta reprehensio, quæ omnino est detestanda, vt patet infra eod. §. fi. *Consortium*. Non solum sacerdotum, quos propria temeritate euitant, vt patet infra eod. §. fi. sed etiam aliorum omnium. *Qui talibus*. scilicet conuenticulis, vsurpationibus, illusionibus, & sacerdotum euitationibus. *Non inhærent*. q. d. tales volunt omnes esse quales ipsi sunt: quod si aliter se habuerint, ipsos tanquã excommunicatos euitant. *Deus enim*. 2. pars. in qua intendit quod supra dixit de occultis conuenticulis improbare. *Lux vera*. Io. 1. *Tenebrarum*. si. supra de of. del. consuluit. §. ne vero. *Omnis creaturę*. Matth. c. fi. *Dicens*. Math. 10. e. *Sicut enim*. 3. pars. in qua improbat quod supra dixerat de vsurpatione officij prædicandi. Et sumitur hoc ex eo quod legitur Rom. 12.

3 *Sed non omnes*. Immo singula officia sunt singulis cõmittenda. 89. dist. singula. & patet in eo quod le. & not. infra de præben. cum non ignores. *Quia secundum apostolum*. Ephe. 4. *Alios dedit &c.* sim. infra eod. c. pen.

Ino p. 6. c. 249. Conc. Carthag. 4 c. 98 refert Ino p. 8. c. 323.

4 Nullus enim quantumcunque litteratus prædicare debet, nisi sacerdos sit. 16. q. 1. adijcimus. Vel saltem nisi sit missus, vt infra eod. §. vers. nam secundum apostolum. & c. excommunicamus. 1. §. quia vero. vbi de hoc. & arg. 23. q. 4. displicet. *Cum igitur*. 4. pars. *Doctorum*. idest prædicatorum. sim. infra eod. c. sicut in vno. §. vnico. in prin. *Præcipuus*. Et priuilegiatur. vt no. supra eod. respon. 1. vers. 1. super verbo, prædicationis.

5 *Indifferenter*. Immo cum maius periculum immineat, cautius est agendum. 42. dist. quiescamus. 32. dist. §. verum. 1. q. 1. §. ecce cum honoris. *Nam secundum apostolum*. Ro. 10. d. *Et etiam veritas ipsa*. scilicet Christus præcepit apostolis Luc. 10. a. *Mittat*. q. d. nullus sibi vsurpet, sed missus solummodo admittatur, vt hic. & 21. dist. in nouo. *Quòd si forte*. vers. *Argute respondeat*. idest arguendo nos sic opponat. Domine non debetis dicere, quòd tales tanquam non missi nõ admittantur. *Quia tales &c.* Sed huic statim respondet infra eod. vers. 1. *Dignior*. Verum dicit si de illa constaret, vt patet supra de regularib. licet. respon. 1. vers. talis ergo. & 19. q. 2. duę sunt. Sed non est credendum cuilibet, vt patet supra de regularib. licet. §. si vero dubitetur. Vnde oportet quòd aliter probetur, quàm nudo verbo illius, qui dicit se missum, vt infra eod. vers. 1. & vers. sed oportet. & sequentibus.

6 *Potest rationabiliter*. vers. *Non sufficit*. Bene dicit: nam et si martyres aliqua mandent, non statim sunt facienda; sed ante est, vt sciamus illos a Deo quæ postulãt, impetrasse. 50 dist. si quis prępostera. Nec semper eorum miraculis est credendũ, vt not. infra eod. vers. si oportet. ad fi. & patet in eo quod legitur & no. supra de reli. & venera. sanctorum. c. 1. in fi. ad idem 42. dist. quiescamus. *Nude tantum*. idest sine signo miraculoso, vel testimonio scripturæ sufficienti: vt no. infra vers. 1. Nam nec ipsius iuramento crederetur: tum quia solus est. supra de testi. licet. 1. in fi. & c. cum a nobis. Tum quia in re propria generaliter nullus est idoneus testis. 4. q. 3. vers. item nullus. & vers. item omnibus. & no. de hac materia supra de testi. in omni negotio. *Asseueret*. Nec enim sufficit dicere nisi & probetur, vt hic. & le. & no. supra de concess. præben. cum super quæstione. & supra de re iudi. cum super controuersia. §. 1. *Sed oportet*. vers. *Astruat*. Asserendo struat, siue instruat, hoc est probet, siue confirmet.

7 *Miraculo*. Sed nec miraculo statim credendũ est, quia & quandoque per malos & peccatores miracula fiunt. 1. q. 1. teneamus. & no. supra eod. vers. potest rationabiliter. Ideoque antequam fides adhibeatur, de vita & miraculis diligenter est inquirendum. Et postea referendum sedi apostolicæ, quę hoc reprobet, vel confirmet, vt legitur & no. supra de reli. & venera. sanctorum. ca. 1. ad fi. & supra de testi. venerabili. Hoc autem quod dicit de miraculo, statim exemplificat infra eod. vers. 1. *Scriptura*. Et hoc exemplificat, infra eod. vers. Iohannes. *Vnde cum Dominus*. vers. *Vellet*. Exo. 4. *Iohannes quoque*. vers. *Dicens*. Matth. 10. c. *Licet autem*. 4. pars. in qua improbat quod supra dixit de illusione simplicium sacerdotum. *Scientia*. etiam eminens: licet competens toleretur, vt legitur & no. supra de elect. cum nobis olim. §. his igitur. vers. illius quoque. & de renun. nisi cum pridem. §. pro defectu. *Propheticum*. Malach. 2. c. *Labia sacerdotis*. sim. 43. dist. sit rector. 11. q. 1. sacerdotibus. *Custodiunt*. idest custodire debent.

D. Thom. 2. 2. q. 178. art. 2.

8. *Exquirunt*. scilicet subditi: vnde pudibundum est si nesciunt respondere. 43. dist. in mandatis. ad fi. Quare & talis debet esse, qui omni poscenti sciat reddere rationem. 36 dist. §. ecce quod, ante fi. *Non est tamen*. vers. *à scholasticis*. 38. dist. sedulo. multo minus ab alijs subditis. 6. q. 1. oues. & c. præceden. & sequen. *Cum in eis*. quamuis simplicibus. *Propter quod*. vers. *Præcepit*. Exo. 22. *Non detrahes*. per hoc quod dicit Dominus. *Sacerdotes*. &c. *Nec quisquam*. vers. in quo respondet oppositioni, quę sibi fieri posset exemplo asinæ: quod statim sequitur.

9 *Exemplo*. Licet enim non sit exemplis, sed legibus iudicandum. C. de sen. & interlo. nemo iudex. quod qualiter intelligatur, not. supra de re iudi. in causis. Exempla tamen sacræ scripturæ & historiarum frequenter inducuntur, & ipsa probationem inducunt.

Iat. & Doct. cõter in l. 1. ff. si cer. pet.

Ias. & Doct cōiter in l. 1. ff. si cer. pet. Io. And. & Doct. in c. inter corporalia. de transl. prael.

inducunt, vt hic. & supra de elect. venerabilem. §. A obiectionem. vers. quòd autem. in fi. Sicut & prouerbia vulgaria antiquorum, vt patet in eo quod legitur & no. supra tit. 2. et si Iudęos. respon. 1. in fi. *Quòd asina.* 2. q. 7. secuti sunt. & ca. nos si incompetenter. *Legitur.* Nu. 22. f. *Prophetam,* scilicet Balaam, vt infra vers. 1. *Vel.* scilicet illo scripturę testimonio, quod dominus dixit Io. 8. f. *Quis ex vobis.* huic respondet infra eod. vers. & aliud. Et si male locutus sum. Io. 18. de quibus nota. supra de simo. ca. 3. De malo. Subaudi, sed non obstat exemplum de asina: & sic continuatur sequens. vers. *cum aliud sit,* &c.

10 *Cum aliud.* vers. *Quod quisque tenetur.* scilicet occulte reprehendere, vt hic. & arg. 23. q. 5. non putes. non manifeste vel publice. Illa enim correctio ad superiorem, vel iudicem tantum spectat. arg. 23. q. 4. duo ista. & c. forte. Prelatus enim subditum sicut pater filiū, & publice potest corripere, & occulte. Vnde apostolus 2. Tim. 4. Argue, obsecra, increpa. 43. dist. c. 1. 8. q. 1. quid autem. Filius vero patrem, vel prælatum subditus publice reprehendere siue corripere nō debet, vt legitur hic & probatur. 21. dist. nolite. & in eo quod le. & no. supra de maio. & obe. cum inferior. respon. 1. Correctio ergo canonica & occulta, de qua hic loquitur, ad omnes spectat secūdum euangelicam veritatem. Manifesta vero ad prælatos, siue iudices tantum, vt hic distinguitur. Et secundū hoc potest intelligi. 2. q. 1. si peccauerit. & facit ad hoc. 22. q. 5. hoc videtur.

Alfonsus Cast. li. 13. aduersus hęreses, verbo, subditus.

11 Ad denunciationem autē euangelicā, quæ admonitionem & probationem requirit. 45. distin. si illud. supra de testibus. in omni negotio. & quæ fit ad pænitentiam. 1. q. 1. si peccauerit. videtur quòd quilibet sit admittendus. arg. 2. q. 7. qua propter. Dummodo sit persona honesta. & supra de spon. cū in tua. secundum B. Tu dic vt ibi no. & supra de cogna. spiritu. tua nos. & plenius supra de iudi. nouit. respon. 1. *Euangelicam.* Matth. 18. c. Si peccauerit in te frater tuus, &c. *Balaam.* per quem superior intelligitur. *Ab asina.* quæ tenet figuram subditorū. Subaudi, sed nec obstat quod obiectum est ex scripturę testimonio. supra eod. vers. nec quisquam ibi, quis ex vobis, &c. Nam & aliud est &c. vt sequitur. *Et aliud est.* vers. *Patrem suum.* Alias fratrem. *Reprehendere.* Cum reprehensus se non submittat: alioquin contra. infra eod. vers. & rursus. *Manifeste.* Ad detractionem tantum, quod non licet. infra eod. vers. & aliud.

D. Tho. in 4. sent. dist. 19. Sylu. ī sū. ver. correctio. § sexto. Nauar. ī Manua. c. 24. n. 12. & seq.

12 *Euangelicam.* Supradictā: ex eo enim quod dicit corripe eū inter te & ipsum solū. Et quod sequitur, duos vel tres testes adhibendos, subaudi, & non plures: sequitur quòd hoc intelligendū est tantum de occulta, & nō publica correctione. arg. in eo quod le. & no. supra de presump. nonne. *Nam qui etiam dicit.* vers. *Fratri fatue.* sicut le. Matth. 5. c. & 55. dist. si euangelicam. *Et rursus.* vers. *Innocentia.* sicut Christus qui semper innocēs est, & fuit. 1. Pe. 2. g. Qui peccatū non fecit, &c. *Supponis.* quod potest. 2. q. 7. nos si incōpetenter. ff. de iurisdi. om. iudi. est receptum. Et tunc nulla potest notari detractio, siue iniuria, quia volenti & scienti non infertur. ff. de iniur. l. 1. §. vsque adeo.

13 Hæc autem suppositio quantum ad violentiam corpori inferendam, a nullo clerico fieri potest, quin violentiam inferens excommunicatus sit. Nam et si manus non sit violenta respectu supponentis: tamen propter iniuriam, quæ fit ecclesiæ, temeraria iudicatur, vt patet in eo quod legitur & no. infra de sen. exco. cū desideres. §. fi. & c. contingit interdum. 1. Sed nec quo ad iurisdictionem hoc licet sine superioris licentia, vt infra eod. & no. supra de foro cōpe. significasti. Nec quantum ad forum pænitētiale. infra de pœn. omnes. §. 1.

14 Quid est ergo, vel qualiter est hoc intelligendum quod hic dicit? Respondeo indistincte hoc intelligi B potest in Papa. 2. q. 7. nos si incompetenter. & 2. q. 4. auditum est. Alias audistis, quo ad iura positiua, quæ ipsum non ligant, nec ligare possunt, vt patet in eo quod legitur & no. supra de conces. præben. proposuit. Quo ad alios autem omnes intelligendum est hoc tantum extra iudicium, secundum quod fit. supra de iure iur. veniens. & c. quintaualis. Nisi hoc fieret de licentia superioris: & dummodo nulla violentia inferatur, vt patet ex præmissis. *Verbum domini.* Quis ex vobis arguet me, &c. Et si male locutus sum, &c. vt supra eod. vers. nec quisquam. *Et aliud.* vers. *Quia subditus.* sine aliqua submissione superioris. *Reprehendendi.* idest corrigendi: C non quòd hoc liceat in publico: sed hoc ideo dicit, quia minus peccaret, vt potest colligi in eo quod le. & not. infra de sen. exc. cum non ab homine. respon. 1. & supra de coha. cleri. & mu. vestra. §. item aliud est. *In prelatum.* quod nulli licet. vt supra eod. vers. & aliud est. *Obsequendi.* idest obediendi. sim. supra de rebus eccle. non alie. c. fi. respon. 1. cum suis concor. *Quòd si forte.* 5. pars. in qua improbat, quòd subditi contemnendo proprios sacerdotes, eosdem vitant, & faciunt euitari, vt nota. supra eod. c. respon. 1. & vers. & eorum consortiū, &c.

15 *Inutilis.* Nam & propter negligentiam remouetur. infra eod. c. 1. in fi. & 81. dist. dictum. C. de D off. præfect. ori si quos. 18. q. 2. si quis abbas. quod dic vt legitur & no. supra de offi. custo. c. 1. §. fi. supra de renun. c. fi. respon. 1. supra de simon. licet Heli. §. cum igitur. ver. 1. *Remoueri.* Subaudi temeritate propria minime sunt vitandi, quamdiu ab ecclesia tolerantur, nisi forsan essent notorij fornicatores, vel simoniaci. 32. distin. §. verum. & legitur & nota. supra de coha. cleri. & mu. vestra. & supra eod. veritatis.

16 *Sed agendum est,* &c. *Ordinate,* &c. Puta per modum accusationis vel denūciationis, vt legitur & E nota. supra de accu. qualiter. 2. §. penul. Et est hic arg. quòd seruandus est ordo iuris. supra de accusa. ad petitionem. §. fi. vers. 1. vbi de hoc. *Apud episcopum.* quod dic vt legitur & nota. supra de offi. archidia. cum satis. ad idem. 16. q. 7. nullus. infra de priui. cum & plantare. §. in ecclesijs. supra de capel. mon. c. 1. *Institutio.* scilicet auctorizabilis.

17 *Destitutio.* Nam eius est soluere, cuius est ligare regulariter: quod dic vt nota. supra de maio. & obe. cum inferior. Et sic & examinatio personæ ad illum pertinet, ad quem manus impositio spectat. supra de elect. venerabilē. §. 1. vers. est enim regulariter, &c. Sic omnis res, &c. infra de regu. iuris. c. 1.

c. excom-

c. Excommunicamus.

Summarium.

1 *Omnes haeretici, tametsi diuersarum sectarum, conueniunt quantum ad errorem.*
2 *Qualiter intelligatur haereticos relinqui curiae seculari.*
3 *Leges deferentes bona cognatis haereticorum, correcta.*

Xcommunicamus itaque, &c. Superius. scilicet supra de summa trini. c. 1. & 2. *Quia de varietate.* alias de vanitate. sim. infra eod. excommunicamus. respon. 1. *In idipsum.* quantum ad errorem haereticum: omnes enim haeretici iudicantur, licet sectae diuersae sint. 24. q. fi. §. fi. & §. seq. vsque in fi.

2 *Damnati vero.* vers. *Relinquantur*, qualiter hoc intelligatur legitur & no. infra de verbo. sig. nouimus. Sunt & alij casus in quibus degradatus statim seculari relinquitur potestati, vt no. supra eod. ad abolendam. § praesenti. *Puniendi.* nisi statim sponte reuertantur: in quo casu sunt in monasterium retrudendi, vt infra eod. c. penulti. §. 1. & legitur & no. supra eod. ad abolendam. §. praesenti.

3 *Ita quòd bona.* vers. *Confiscentur.* Corrigitur ergo lex quae defert bona cognatis haereticorum. C. eod. tit. Authen. idem de Nestorianis, secùdum d.n. vt patet hic. & supra eod. vergentis. §. 1. & 2. vbi de hoc. *Stipendia.* pro rata. arg. supra de testamentis. relatum. 2. §. fi. & c. Raynucius. §. a cuius vers. penulti.

§. Qui autem.

Summarium.

1 *Ob solam suspicionem haeresis probabilem, purgatio indicitur.*
2 *Deficiens in purgatione, pro conuicto habetur; & plura nu. 10. in fine.*
3 *Negligens se purgare, olim statim tradebatur curiae seculari, hodie secus.*
4 *Qui post purgationem vel abiurationem recedit, curiae seculari traditur.*
5 *Excommunicatus ob contumaciam, quando et quomodo fiat de haeresi suspectus.*
6 *Quae poena eius, qui se purgare negligit.*
7 *Tentans se purgare, & deficiens, non excommunicatur, sed pro conuicto habetur.*
8 *Verba; velut haeretici condemnentur; pulchre explicata.*
9 *Ob praesumptionem iuris, & de iure potest aliquis vt haereticus condemnari.*
10 *Gradus quatuor per quos ad condemnationem venitur, ob haeresis suspicionem.*
11 *Speciale est in crimine haeresis, vt elapso termino, mora purgari possit.*
12 *Quot & qualia incommoda afferat annalis contumacia.*
13 *Haeretici ipso iure sunt condemnati.*
14 *Legibus ciuilibus per ecclesiam approbatis vtendum in crimine haeresis.*

A 15 *An assignato termino ad purgationem, videatur indicta purgatio?*
16 *An absens cui iudex indixit purgationem, & terminum assignauit, si non compareat, debeat velut haereticus condemnari?*

1 QVi autem. 2. pars. *Suspicione sola.* idest praesumptione. intelligas tu probabili: & sic nõ obstat 2. q. 1. primo: Talis enim suspicio siue praesumptio purgationem inducit, vt sequitur. vnde quod infra dicit, monstrauerint, expone, idest, monstrare neglexerint. *Schol. 9. p. 2.*

B 2 *Anathematis*, &c. nam et si deficiat in praestanda is cui indicitur, tanquam conuictus punitur. & sic sine aliquo temperamento potest intelligi, quod le. supra eod. ad abolendam. §. laicus. & infra eod. §. adijcimus. in fi. infra de pur. ca. inter sollicitudines. §. fi. supra de cohabi. cleri. & mulie. tua. supra de simonia. de hoc autem. §. 1. & ca. insinuatum. §. fi. & de hoc no. infra de pur. ca. cum P. *Qualitatem.* quia hoc semper attendendum est, vt considerata suspicionis & personae qualitate, purgatio indicatur. 2. q. 1. omnibus. infra de pur. cano. inter sollicitudines. *Satisfactionem* sim. infra eod. §. credentes. quod dic vt ibi plene notat. *Schol. 11. p. 2.*

C 3 *Anathematis.* olim vero talis statim relinquebatur potestati saeculari, vt supra eod. ad abolendam, §. laicus in decisione. sed hodie per annum expectatur, vt hic sequitur, & postea velut haereticus condemnatur, vt in fi. huius. §. & sic traditur potestati saeculari. supra eod. ad abolendam. §. 1.

4 *Exitentur.* quòd si post purgationem praestitam vel abiurationem factam in haeresim eandem reciderint, seculari iudicio sine vlla penitus audiẽtia relinquuntur. supra eod. ad abolendam. §. illos quoque. *Ita quòd si per annum.* subaudi hac de causa excommunicati, vt praemisit, *Extunc*, scilicet elapso *Eym. p. 2. q. 58. & p. 3. in 2. modo pro cess. term. vbi dixi.*

D anno. sim. infra eod. §. si vero dominus. & §. credentes. & accidit hoc propter contemptum. infra de exces. prela. c. fi. respon. 1.

5 Si quis igitur hac de causa excommunicatus per annum in rebellione perstiterit, veluti haereticus condemnatur, vt sequitur. sin autẽ propter crimẽ aliud, pro conuicto habetur. 11. q 3. rursus. & ca. quicunque. Quòd si pro simplici excommunicatus contumacia fuerat, non immerito de haeresi habetur suspectus. maxime si per biennium excommunicationẽ sustinuerit animo indurato. infra de poen. ca. fi. vbi de hoc. multo fortius si per triennium: in quo quidẽ

E casu beneficijs ecclesiasticis omnibus est priuandus. supra de aeta. & quali. cum bonae. Ad idem supra de appel. pastoralis. in fi. infra de cle. excom. mi. postulastis. in fi. & c. fi. in fi. & ideo dixi, maxime. & multo fortius, quia idẽ est si per annum, vt hic, & in superioribus iuribus. Cum ergo excõmunicatus pro simplici cõtumacia, ex quo per annũ excõmunicatus stetit, de haeresi merito habeatur suspectus, vt supra no. si cõtra talẽ agatur, aggrauetur manus hoc modo:

6 Vt quia de haeresi tali de causa suspectus habetur infra certum tempus, secundum quod indicenti purgationẽ videbitur, debeat se purgare, si eandem purgationem sibi indictam, praestare neglexerit, ob talẽ negligentiam vt contumax iterum poterit excõmunicari.

nicari, et si postea in hac excommunicatione per annum steterit, veluti hæreticus debet iudicari, vt hic dicit. per quod euidenter patet, quòd maxima est potestas ecclesiastica: & quòd nullus debet contemnere Petri claues. infra de exces. præla. tanta.

7 Quid ergo si non fuerit negligens: sed se purgare tentauit, in purgatione tamen defecit? Respon: Tunc non est locus excommunicationi, nec per consequens annali expectationi: sed incontinenti potest tanquam conuictus de hæresi condemnari, vt patet in eo quod no. supra eod. §. super verbo suspicione sola. Qualiter autem contra contumacem in criminibus sit aliàs procedendum, dic vt plene no. supra de dolo & contu. veritatis.

8 *Velut heretici*. licet in veritate possit esse, quòd nō est hæreticus: tamen ac si esset propter tantum contemptum ecclesiæ & clauium, ex quo sic condemnatus est, pœnas heretici incurrit. sim. infra de senten. excom. si vero aliquis. de quibus legitur & no. infra eod. §. credentes. arg. infra de rapto. ca. 2. infra de exces. præla. tanta. in Authen. de priuil. doct. hæreti. mult. non præstan. quasi in medio. coll. 8. & ita, et si hæreticus non sit, tamen veluti hæreticus condemnatur. & est si. quod dicitur: Sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. supra de iudi. nouit. respon. 2. versi. sed cum dominus. est ergo talis velut, idest præsumptus hæreticus iudicandus. Sed contra: quia etiam pro præsumptione vehementi non est quis de tanto crimine condemnandus. supra de præsump. litteras. §. fi. in prin. vbi de hoc.

9 Sol. Illud verū est de præsumptione facti vel iuris tantum, vt ibi. secus de præsumptione iuris & de iure, vt hic: quæ non admittit probationem in contrarium, vt patet in eo quod no. supra de sponsal. is qui fidem. *Condemnentur*. si moniti competenter redire noluerint. & sic non obstat. 2. q. 8. conuenientibus; sed & tales vitandi sunt, & ante admonitionem ne secreta fidei nostræ, quibus nos impugnent, eis exponamus, siue reuelemus. 43. dist. in mandatis. et sic intellige. 24. q. 1. quæ dignior domus.

10 Et nota gradus per quos in hoc casu ad condemnationem criminis hæreseos peruenitur. Primus est, suspicio notabilis. Secundus, quòd propter hanc suspicionem indicatur purgatio. Tertius, quòd si negligat se purgare, propter hoc feratur in ipsum excommunicatio. Quartus, quòd si de hac causa ligatus in sententia per annum pertinaciter permāserit, sequitur hoc condemnatio. Primus ergo est suspicio. Secundus purgatio. Tertius excommunicatio, Quartus annualis limitatio. ascensis enim & obseruatis diligenter per ordinem his quattuor gradibus, sequitur condemnatio: aliàs casum sententiæ appetit, quæ istis gradibus in tali casu postpositis, quæris per abrupta ascensum. arg. 48. dist. ca. fi.

11 Et no. quòd licet aliàs post terminū peremptorium lapsum & datum ad aliquid faciēdum non audiatur quis: nec possit mora purgari regulariter nisi gratia fiat, vt patet in eo quod legitur & no. extra d. n. de restitu. spol. frequens. §. penul. Hic tamen speciale est, quòd possit purgari mora. & est ratio, quia non debet quis de tanto crimine nimis leuiter condemnari, vt patet supra de præsump. litteras. §. vlt. & magnum priuilegium est ecclesiæ, vt ex hac

A causa, & hoc seruato ordine, possit aliquem tanquā hæreticum condemnare. & de hoc no. infra de pur. cano. cum P. manconellà.

12 Hic igitur notandum, quòd annalis cōtumacia quandoque aufert rei possessionem, vt patet. C. vt in rem act. l. 2. supra vt lit. non contest. quoniam frequenter. §. in alijs. & §. seq. nec mirum: quia & quandoque quod plus est aufert omnem defensionē, & inducit sufficientem præsumptam probationem. & per consequens iustam condemnationem, vt hic. & 11. q. 3. rursus. & ca. quicunque. ex quibus iuribus hoc quod hic dicitur, videtur esse sumptum.

B 13 Hodie vero non est necesse quòd tales per ecclesiam condemnentur, sicut patet per. l. Federici positam. C. de hæreti. in modum. Authen. quæ sic dicit, Gazaros, Patharenos, Leonistas, Speronistas, Arnaldistas, Circuncisos, & omnes hæreticos vtriusque sexus, quocunq; nomine censeantur, perpetua damnamus infamia: diffamamus atque bannimus, censentes, vt bona talium confiscentur: nec ad eos vlterius reuertantur: ita quòd filij ad successionem eorum peruenire non possint, cum longe grauius sit æternam, quàm temporalem offendere maiestatem. Verum qui inuenti fuerint sola suspicione notabiles,
C nisi ad mandatum ecclesiæ iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur: ita quòd si sic per annum permanserint, extunc eos sicut hæreticos condemnamus. Ergo hodie non est necesse, quòd per ecclesiam excommunicentur, vel condemnentur: sed sufficit quòd talibus purgationem indicat: quā si præstiterint, bene quidem: alioquin, ipso iure banniti & infames habentur, et si sic per annum permanserint, ipso iure sine aliqua sententia velut hæretici sunt damnati, vt patet per prædictam constitutionem.

D 14 Nec obstat, quòd crimen hæreseos est de foro ecclesiæ: quia dicta constitutio fuit per Romanam ecclesiam non solum approbata, sed procurata. et sic ea vti possumus. supra de constitu. ecclesia sanctæ Mariæ. & patet in eo quod no. infra de ope. no. nun. c. 1. & supra de solu. c. 2.

15 Sed quid si ecclesia suspecto assignet terminum ad purgationem præstandam; nunquid per hoc videtur indixisse purgationem, ita quòd si non venerit, & hac de causa excōmunicetur: & postea per annum expectet, & in eadem contumacia permaneat,
E debeat velut hereticus iudicari? Dicunt quidam quòd sic. quia pro eo quod non venit, patet quòd per eum stetit quominus purgatio indiceretur: vnde perinde est ac si indicta esset. arg. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper. & l. iure ciuili. ff. de condi. & demon. l. iure ciuili. & l. quibus diebus. Quod non placet: quia aliud est tantum purgationem indicere, & aliud ad purgandum tantum terminū assignare: aliud vtrunque facere: ita quòd si tantum alterum interueniat, nunquam potest dici quòd in non purgando contumax sit. si enim terminus assignetur tantum, non potest dici quòd assignetur ad purgationem indictam, sed indicendam. infra de pur. ca. c. fi. in prin. Si igitur non veniat, & si sit contumax in non veniendo, non tamen est contumax in non purgando: quia nō potest

Archidia. Ioan. And. & Frācus i c. cū contumacia. de haret. lib. 6.

Eyme. 3. p. in 13. modo pro cess. term.

et Simon. instit. cat. tit. 2. nu. 20.

Alfon. cast. li. 2. c. vlt. de iusta hær. pun. ver. ad id igitur.

potest dici contumax respectu purgationis indicendę, cum adhuc non sit in rerum natura. arg. ff. de iure codicill. quidam referunt. supra de consti. cum accessissent. §. fi. Item si purgatio sit indicta: sed nõ sit terminus assignatus, de facili non potest comprehendi contumacia. arg. in eo quod legitur & no. infra de of. ordi. irrefragabili. §. excessus. nisi dicas intelligendum esse quòd statim purg. t le. arg. ff. de verbo. ob. eum qui Calendis. quod in hac materia durum esset sentire. igitur vtrunque requiritur, scilicet quòd terminus assignetur, & quòd purgatio indicetur. vnde & in dicta constitutione Gazaros, iungitur ad mandatum ecclesiæ, vel ad arbitrium episcopi. supra eod. ad abolendam. §. si laicus. in decisione, vt ibi not. ex qua & iste §. videtur sumi. & temperatur hic pœna illius. & quod ad hoc faciendum terminus peremptorius assignetur. arg. ff. de iudi. ad peremptorium. & ll. sequentibus. supra de offi. del. consuluit. & probatur supra de re iudi. quòd ad consultationem. supra de cohabi. cleri. & mul. ca. penul. §. penul. & fi. supra de simo. de hoc. & ca. insinuatum.

16 Sed quid si ita dicat iudex; Volumus, decernimus & mãdamus, quòd super tali suspicione te purges ad arbitriũ nostrum: & ad hanc purgationẽ præstandam, tibi talem terminum peremptorium assignamus: in quo nisi veneris, & dictam purgationem præstiteris, contra te quantum de iure poterimus, procedemus: & ipso non veniente excommunicatur pro eo quòd non venit: nec dictam purgationem vt citatus erat, præstitit? Hic locum potest habere iste §. nisi citatus reputans se grauatum à tali mandato ex iusta causa expressa duxerit appellandum. supra de appel. præterea. & extra. d. n. in eo. tit. cordi. li. 6. supra de re iudi. quòd ad consultationem, quam tamen si ecclesia velit excludere, indicat purgationẽ declaratam, & bene formatam, & bonæ famæ de tali contumaci, quamuis absenti: ad quam præstandam iterum assignet ei diem peremptorium, in quo nisi venerit, excommunicet ipsum: quia purgationẽ sibi indictam non præstitit. & sic omnino locus est huic: nec contumax audietur appellans. 2. q. 6. §. sunt quorum. Nec mireris, quòd dixi, absenti & contumaci purgationem determinatam & specificatam indici posse: cui tamen forsan nõ indiceretur, si præsens esset rationibus suis auditis: nam idem est & de sententia diffinitiua, quæ plerumque datur contra absentem contumacem, & tamen forte non daretur contra præsentem, & de iure suo docentem, vt patet C. de iudi. properandum. supra de elect. extra. d. n. statuimus. li. 6. supra de eo qui mit. in poss. causa rei ser. extra. d. n. eum qui. eo. li. Hęc enim contumacia operatur, quæ vt supra no. & possessionem & proprietatem rei aufert, & probationem sufficientẽ inducit, ac exceptionem & defensionem excludit & adde quod no. infra de pur. ca. nos inter alios. & c. inter sollicitudines. §. fi. & de pœn. c. fi.

§. Moneantur.

Summarium.

1 *Magistratus seculares renuentes præstare iuramẽtũ de fide defendenda, de hæresi sunt suspecti.*

2 *Forma iuramenti de fide catholica tuenda, & cur hodie non præstetur.*

3 *Voces, perpetua, & temporalis, cur in textu posita?*

4 *Requirendi sunt domini temporales, vt hæreticos expellant.*

5 *Magni principes quomodo excommunicandi in hac causa?*

6 *Magistratus seculares excommunicari possunt per metropolitanum & suffraganeos, & velut hæretici condemnari, & quando.*

7 *An spectet ad solum Papam priuare principes dominijs suis ob hæresim?*

8 *Diœcesanus potest bona laicorum ecclesiæ rebelliũ, catholicis exponere occupanda.*

9 *Ecclesia contra res, & contra personas potest inuocare auxilium seculare.*

10 *Pœnę rebellium in ecclesiam quales?*

11 *Regulariter nemo ob alterius delictum punitur, sed hoc fallit vt hîc.*

12 *Dominus principalis ob hæresim sui subditi non amittit ius suum: & quid in feudis, & bellis iustis & iniustis?*

13 *Sed si se ecclesiæ opponat, non gaudet hoc priuilegio.*

Moneantur autem. 3. pars. *Compellantur seculi potestates.* sim. supra eod. ad abolendam. §. statuimus. dic vt ibi no.

1 *Fideles.* si hoc iuramentum præstare renuunt, reddunt de fide catholica se suspectos: vnde si propter talem suspicionem, indictam sibi purgationem nõ exhibuerint, & propter hoc excõmunicati fuerint, & talem excommunicationem per annum sustinuerint, poterunt extunc tanquam hæretici condemnari. quod dic vt le. & no. supra eod. §. proxi.

2 *Sacramentum, quod de terris.* Hęc est ergo forma, quam præstare tenentur domini temporales ab ecclesia requisiti: in qua & aliud debet addi, scilicet, quòd catholici sunt. in Authen. de iure iur. quod præstatur ab his. §. & æquus ero. coll. 2. Quid est ergo quòd hoc sacramentum de facto hodie non præstatur? Respon. Episcoporum negligentia est in causa, quæ eis in hac parte admodum est verenda: sicut & no. in alio simili supra de treuga & pace. c. 1. Sed & potest dici, hæc quæ hic dicuntur, & no. locũ tantum habere in terris siue prouincijs, in quibus fama est hæreticos habitare. arg. in eo quod le. & no. infra eod. §. adijcimus. *Studebunt.* Diligentiam voluit notare, & fugare omnem fraudem & negligentiam. si vero dominus tẽporalis, & c. vt infra eod. §. 1. *Ita quòd. ver. Ammodo.* q. d. quicquid hactenus fuerit. *Eym. 3. p. nõ procul ab initio. & Conc. Bitterēsi. c. 32.*

3 *Siue perpetuam.* Hoc dicit propter Comitatus, Ducatus, & alios Principatus, in quibus filij succedunt, vt no. supra de voto. licet. *Temporalem* Hoc dicit propter Potestates, Consules, & Rectores, qui ad annum eliguntur. supra de iudi. c. fi. & de immuni. ecc. aduersus. sicut & hoc de vtrisque exemplificatur supra eod. ad abolendam. §. statuimus in prin. *Teneatur.* si requiratur, vt infra eod. §. 1. in prin. quod dic vt no. supra eod. §. super verbo. sacramentum quod de terris. *Si vero dominus.* 4. pars. *Corra. Brun. lib. 3. de hær.*

4 *Et monitus.* Est ergo requirendus & monendus: quia

c. 9. Siman. insti. cath. tit. 23.

quia cum excommunicari debeat ex hac causa, vt supra eod. §. proxi. in prin. aliter excommunicari nō debet nisi monitus & rebellis, vt hic patet, & ibi, & infra de senten. excom. sacro.

5 *Per metropolitanum, & cęteros.* in concilio supra tit. 1. cum sit nimis. §. 1. & de præben. graue. si forsan rex fuerit: vel magnus princeps, qui ei æquiparari valeat: vel quasi, puta quia habet sub ditione sua vnum metropolitanum, & suffraganeos. 6. q. 3. scitote. 3. q. 6. non liceat. & ca. vnaquæque. & sequen. In cōcilio enim talia grauia, & ratione personæ, vel negotij de quibus agitur, sunt tractanda. in Authen. de sanctis epi. §. vt autem omnis ecclesiasticus. colū. 5. coll. 9. & 18. dist. propter ecclesiasticas. 1. & 2. Sed contra: quia solus diœcesanus cum cōcilio clericorum hanc sententiam ferre potest. supra eod. ad abolendam. respon. 1. Respon. Verum est nisi ratione scādali, vel grauitatis negotij oporteat cæteros episcopos conuocare, vt ibidem patet, & hic, & infra eod. vers. 1. aliàs enim vnusquisque episcopus subditum suum excommunicat, quem vicini episcopi tenentur denunciare, & sententiā approbare ad requisitionem excommunicantis, vt patet in eo quod le. & not. supra de treuga & pace. c. 1. §. 1. & infra de rapto. c. 1. *Et si satisfacere.* vers. *Summo Pontifici.* Tum ratione grauitatis negotij, vt patet in eo quod no. in seq. glo. Tum ratione grauitatis infligendæ pœnæ, vt sequitur.

Eyme. 3. p. q. 32.

6 *Extunc.* id est elapso anno: sed & ipse dominus temporalis tāquam propter hoc suspectus de hæresi per eosdem metropolitanum, & suffraganeos poterit excommunicari: ita quòd si per alium annum hanc secundam excommunicationis sententiā corde sustinuerit indurato, extunc velut hæreticus potest condemnari, vt patet in eo quod le. & no. supra eod. c. §. 1.

7 *Fidelitate.* inflictio huius pœnæ ad solum spectare Papam videtur, vt hic. & 15. q. 6. alius. &. c. nos sanctorum. & seq. & præceden. vel ad illum cui specialiter hoc committit. infra de pœnis. c. fi. quantū tamen ad hoc crimen spectat, non oportet hodie ad Papam recursum habere: quia ipso facto de iure sunt absoluti vasalli, vt infra eod. c. fi.

8 *Exponat.* mandando prædicari crucē, quod nullus inferior Papa potest facere, vt le. & no. infra eod. §. 1. aliàs autem sine prędicatione crucis posset diœcesanus, vt puto bona excommunicati subditi & rebellis, ac per annum expectati exponere, vt patet in eo quod le. & no. extra. d. n. de homicidio. pro humani. §. sacri concilij. vers. sitque cum suis. li. 6. quod sic probo: potest enim personam exponere etiā clerici incorrigibilis: hoc non potest verti in dubiūc quia expressum est nedum in crimine hæresis. supra eod. c. respon. 1. vers. 1. & c. ad abolendam. §. pręsenti. sed etiam in quolibet crimine, & qualibet contumacia: ex quo ecclesia nō habet vltra quid faciat, vt patet in eo quod le. & no. supra de iudi. cum non ab homine. infra de verbo. signi. nouimus. sed si hoc potest de persona clerici, multo fortius in persona laici, vt patet in eo quod le. & no. supra de foro compe. significasti. & si hoc potest de persona laici, multo fortius & de rebus. arg. 12. q. 2. præcipimus. C. de sacrosan. eccle. sancimus. 1. & in eo

A quod le. & no. supra de dona. inter vir. & vxo. per vestras. §. fi. supra qui fil. sint leg. per venerabilem. respon. 1. supra de decimis. ex parte. 3.

9 Generaliter enim non solum in res: sed etiā contra personas potest ecclesia inuocare auxilium brachij secularis, vt patet in eo quod legitur & no. infra de homici. postulasti. infra de cleri. excom. ministran. c. 2. in fi. cum suis concor. & in seq. glo.

Eyme. 3. p. q. 57. Gondisal. de hær. q. 11. num. 17. Repertor. ver. brachium.

10 *Possideant.* & sic inuadendi sunt rebelles, & bona ipsorum occupanda ab alijs catholicis, ecclesiæ auctoritate interueniente, vt hic, & 23. q. fi. §. his ita respondetur. & ca. sequentibus. & q. 5. §. ipsis autem principibus. & ca. si apud carnales. & sequen

B tibus. qui enim tales & taliter impugnāt à locis suis expellendo, vel eos damnificando, vel pecunias auferendo, diligentissimi rectores, & pij consultores intelligunt, vt ead. q. si nos contra ecclesiam Christi. & ca. sequentibus: nam & necandi sunt, & ciuitates igni cremandæ: ita quòd sine habitaculo sint in æternum. ead. q. si audieris. & maxime dominus temporalis, qui iustitiam facere negligit impetendus est, vt ead. causa. q. 2. dominus. & q. 4. c. 1. & sequentibus. & §. breuiter monstratum est. & capitulis præceden. & sequentibus. & 3. q. 7. qui sine. & arg. in Authen. vt differen. iudi. §. penul. & fi. coll. 5. & 2. q. 7. sicut & in fidei. aliàs fideli.

C 11 *Saluo iure.* vers. arg. quòd propter delictum vnius, alius puniri non debet. quod regulariter omnino verum est, vt patet in eo quod legitur & no. supra de his quę fi. a maio. par. ca. quæsiuit. quandoque tamen casu aliter accidit contrarium, vt patet in eo quod le. & no. supra eod. vergentis. §. 1. & infra de pęn. in quibusdam.

Zaneb. de hær. c. 18. Alf. Cast. li. 2. c. 10. & 11. de iusta hær. pun.

12 *Domini principalis.* id est maioris & immediate superioris: nam res immobiles prioris domini sunt. ff. de capti. & postli. re. l. antepenul. ff. de acquir. rerum do. l. & transfugam. C. de capti. ab hostibus. Vel dic, quòd vbi inter Christianos iustum est bel-

Specul. tit. de sen dis. ver. 40. quaritur. nu. 62. Alberi. super stat. 3. p. q. 17.

D lum ex parte vna, ex altera vero parte iniustum, is qui iuste pugnat omnia occupata sua facit: quæ tamen ab alio in feudum non tenentur. C. de capti. l. 5. §. in pace. 23. q. 5. dicat quis. & q. 7. si de rebus. ff. de acquir. rerum do. naturalem. §. fi. sed & feudalia iure occupare possunt: saluo tamen iure domini Innocentis à quo tenentur, vt hic. Vbi vero infideles vel Christiani iniuste pugnātes bona immobilia iuste pugnantium occupant, & postea recuperantur, ad antiquum dominum tantum reuertuntur, vt in dicta. l. ff. de capti. l. si captiuus. mobilia vero, quæ infideles occupant, sua sunt, vt. ff. de ca. l.

E antepenul. & alijs duabus cōcor. supra inductis, in vers. huius glo. quæ incipit, mobilia. nam si fideles sunt hi qui iniustum bellum fecerūt, vniuersa restituere compelluntur, vt patet in eo quod le. & no. supra de iure iur. sicut. & infra vbi de hoc. & secundum hoc intellige quod no. extra. d. n. de homicidio. pro humani. §. fi. vers. penul. super verbo. diffidatus. & in vers. ipsius glo. quę incipit, secundum iudiciale.

13 *Opponat.* nam si hoc faciat, nullo modo potest vti priuilegio, vt patet supra eod. ad abolendam. in fi. immo & contra ipsum poterit procedere ecclesia hac de causa, vt supra eod. §. legitur & no. *Eadē.* vers.

vers. *Lege seruata*, vt scilicet si negligentes fuerint, excommunicentur, vt supra eod. §. à principio. vsque ad vers. saluo. Omnino enim illa contra tales locum habent. illud autem quod dicit vers. saluo. ex quo non habent dominos, locum habere nō potest: quia nequit saluari ius domini, qui non est in rerum natura. arg. supra de consti. cum accessissent. §. 1. vers. per quod euidenter, cum suis concor.

§. Catholici.

Summarium.

1 *Quomodo auctoritate ecclesiæ bellum fieri possit:*
2 *Crux seu (vt nostri loquuntur) cruciata, non potest sine Papę licentia prædicari, & quare.*
3 *Quam indulgentiam consequantur, qui hæreticos persequuntur, & de priuilegijs crucesignatorum.*

Catholici. 5. pars.
1 *Accinxerint.* Arg. q̄ auctoritate ecclesię bellū fieri potest. ad idem. 23. q. 8. igitur. & c. hortatu. 15. q. 6. auctoritatem. 63. dist. adrianus. quod verum est contra inimicos fidei: vel contra eos qui ecclesiā impugnant, secundū B. vel ei rebelles existunt. quod dic vt no. supra eod. §.

S. Tho. 2. 2. q. 40. ar. 2. ad 3. arg. & ibi Caiet.

2 Crux tamen prædicari non potest, nisi de Papæ licentia speciali, sicut nec nomen ipsius redimi, vt patet in eo quod le. & no. supra de voto. quod super his. & ca. sequentibus. & hoc tribus rationibus. Prima est, quia nemo potest crucis receptę vinculū soluere nisi Papa: vel is cui hoc cōmittit, vt dictum est. ergo nec inducere seu ligare. arg. in eo quod le. & no. infra de reg. iur. c. 1. supra de maio. & obe. cum inferior. Secunda, quia ad solum Papam pertinet proprie & principaliter de fide respondere: & per cōsequens eius accessoria expedire. 24. q. 1. quoties. & not. supra eod. ad abolendam. respon. 1. & arg. ff. de regul. iur. cum principales. Tertia est quantitas indulgentiæ: de qua sequitur, quam nullus potest facere nisi Papa, vt infra not. De cæteris hanc materiam tangentibus, dic vt plene no. in summa. de voto. §. in quo casu: & à quo crux debeat prædicari.

3 *Indulgentia*. quę est remissio omnium peccatorum, vt patet supra de Iudæis, ad liberandam. in textu decisionis. ibi not. §. nos ergo. quam nullus potest facere nisi Papa, vt ibi no: cum alijs inferioribus ad 40. dies communiter. & in maiori casu ad annum hæc potestas sit limitata. vt le. & no. infra de pœ. cum ex eo. §. ad hæc quia per indiscretas. De cęteris priuilegijs crucesignatorum, dic vt plene le. & no. in textu decisionis, siue dicti ca. ad liberandā.

Eyme. 3. p. q. 117. & seq. Zách. de hęr. c. 37. nu. 4. & late ibid. Campeg.

§. Credentes.

Summarium.

1 *Receptatores hæreticorum, grauius puniendi si errorem defendant. & quid de credentibus.*
2 *Credentes, receptatores, & c. qualiter debeant satisfacere, pulchre explicatur.*
3 *Receptatorum, defensorum, fautorum hæreticorū, & similium pœna 12. explicatur.*
4 *Et eisdem pœnis plectuntur aliæ similes personę, & quæ sint illæ.*
5 *Clerici fautores, receptatores, & defensores hæreticorum quibus pœnis puniantur.*
6 *Ratione dignitatis delictum aggrauatur.*
7 *Communicans cum excommunicato, nominatim denuntiato mortaliter peccat.*
8 *Pœna clericorum ministrantium sacramenta fautoribus hæreticorum, aut eos sepelientium.*
9 *Cum Papa aliquid sibi reseruat, cæteris prohibere censetur, sed cum non reseruat, alijs putatur concedere.*
10 *Episcopus sacerdotem excommunicatum, quia hæreticorum fautoribus, & similibus sacramenta ministrauit, redeuntem absoluere potest.*
11 *Quod procedit in excōicato per sētiam canonis.*
12 *Secus in excommunicato ab ore Papæ, nisi & c.*
13 *Pœna regularium ministrantium fautoribus hæreticorum ecclesiastica sacramenta.*
14 *Regulares grauius puniendi quā clerici seculares.*
15 *Multis de communitate delinquentibus, an omnes amittant priuilegia.*

Credentes. 6. pars Receptatores. &c. sine quibus hæretici diu occultari non possunt. arg. ff. de receptato. l. j. ff. de offi. præsi. congruit.

De his hęreticorū complicibus vide copiose Eyme. hac 2. p. q. 50. & seq. vbi dixi.

1 Vnde sicut hæretici puniendi sunt: immo & grauius si eorum errorem defendant. 24. q. 3. qui aliorum. & ideo merito sunt tales saltem pœna simili coercendi. 11. q. 3. qui consentit. C. de his qui latro. occul. l. j. etiam si consanguinei sint. arg. 17. q. 1. de filia. supra eo. si quis episcopus. vbi de hoc. quamuis in alijs criminibus, receptatorum pœna sit ratione criminis temperanda. ff. de receptatoribus. l. j. puniuntur autem tales vt sequitur, infra eo. §. per totum. credentes vero omnino hæretici iudicantur. infra eo. c. penult. in fi. *Firmiter statuentes. ver. Taliū.* scilicet receptatorum, defensorum, & fautorum. Credentes vero omnino sunt excōmunicati, & damnati, infra eo. c. 2. in fi. *Notatus.* idest hac de causa per episcopum denunciatus. supra eod. ad abolendam, vel iterum excommunicatus. nam & excommunicatus iterum excommunicatur. supra tit. 1. in quorundam. §. fina.

2 *Satisfacere.* Si. supra. eo. §. qui autem. & infra eo. §. 1. ad fin. & consistit hæc satisfactio in hoc, vt scilicet abiuret hæresim vel purget se, si suspectus sit tantum, infra eo. §. adijcimus. versi. fin. & si alia de cā notoria excommunicatus sit, debet restituere omnia percepta, & quæ percipi poterunt, supra de resti. spol. grauis. & quæ ex occupatione, aliqua si forte ipsam fecerint, ad eum peruenerūt, supra de iureiur. sicut. & infra. Vel ex officio vsurpato, & damnato, vel ei interdicto. vt patet in eo, quod le. & not. supra tit. 1. cū sit nimis absurdum. §. fi. & c. seq. sub §. præcipientes. idem ergo est de his, quæ occasione participationis ad eum peruenerunt. ar. in dictis iuribus, & infra eo. §. 1. & supra eo. ad abolendam. §. 1. in finnam de his omnibus, quæ notoriæ offensę accedūt, & ipsius sequela sunt, sicut & de ipsa offensa notoria, pro qua excommunicatus fuerat, satisfacere tenetur, vt patet in eo quod leg. & not. infra de verbo. sign. ex parte, 1. & c. seq. & supra de fide instru. inter dilectos.

dilectos.§.cæterum.ver.fi. cum suis concor. sed & si pro suspectione hæresis excommunicatus fuerat, lapso anno tanquam hæreticus cõdemnatur. quod dic vt le.& not.supra eo.§.qui autem. *Contempserit.* subaudi, si laicus fuerit: ex tũc ipso iure, &c. vt infra eo. ver. 1.& sequenti. *Si vero clericus*, &c. vt infra eo.§. 1. *Infra annum.* fi.supra eo. §.si vero dominus . & §. qui autem. *Ex tunc.* ver. scilicet elapso anno.

3 *Ipso iure*, &c. Ecce pœnæ in quibus receptatores, defensores, & fautores hæreticorum afficiuntur. Primo enim excommunicantur, vt supra, & sequuntur aliæ pœnæ 11.& sic sunt 12. per totum. vt infra no. *Infamis.* Ecce secunda pœna. *Nec ad publicas.* Tertia pœna: & habet locum etiam in excommunicato. vt patet in eo quod le.& not.supra de procur.c.fi. *Nec ad eligendos* versi. Ecce quarta pęna: idem in excommunicato, & suspenso, vt patet in eo quod le.& not. supra de consuetu.cum dilectus.§.quia nobis. supra de elec.illa. *Nec ad testimonium.* Ecce quinta pœna: idem in excommunicato.supra de testi. venient. 2.§. fi. *Sit etiam intestabilis.* ver. Ecce sexta pœna. & idem videtur ĩ excõmunicato. ar. in auth de priuileg. dot. post mediũ l. ver. sed sint eis inaggressibilia. coll.8. & de hoc not. extra d. n. de excep. pia. sed nec tales vẽdere nec donare possunt, nec aliquo mõ cõtrahere. C.eo.tit. Manichæos. *Nec ad hæreditatis successionem.* ver. Ecce 7. pœna. *Accedat.* ex testamento vel ab intestato. & idem videtur in excommunicato, licet aliud innuatur in parte. in auth. vt cum.de app. cog. §.generalem.& seq.coll. 8.sed corrigitur in parte illa. supra eo.vergẽtis.§.1. *Nullus præterea.* ver. Ecce octaua pœna, quæ & in excommunicato quolibet locum habet.supra de iudi.intelleximus . supra de excep. cũ inter priorem.§. 1.& 2.in prin. *Quia si forte.* ver. Ecce 9. pœna: & idem est in excommunicato notorio. supra de re iudi.ad probandum. *Nec causę.* ver. Ecce decima pœna, quæ sequitur in proxima superiori. *Si fuerit.* ver. Ecce 11. pœna, quæ ex proxima decima superiori sequitur. *Si tabellio.* Ecce 12. pœna quæ & in excommunicato vendicat sibi locum. 3. q. 4. nullus. De cæteris pœnis contra hæreticos promulgatis dic vt plene no. secundũ l.& canones.in summa.eo. tit.§.vna pœna. *Damnato.* si. supra eod. fraternitatis. quod dic vt ibi plene no.

4 *Et in similibus.* Ver. hoc verbum duobus modis potest intelligi. Primo vt fiat comparatio de his, quæ hic interdicuntur ad alia consimilia: puta ad publica officia quæcumque sint illa, & quocumque nomine censeantur: quia nec omnia de facili nominari specialiter possent. arg. ff. de præscrip. ver.l.4. & quia secundum diuersas prouincias ipsorum nomina variantur. sed nec est vis in nominibus facienda, vt patet in eo quod le.& no. supra de procura.petitio. Itẽ sicut sunt actus omnes legitimi. ff.de reg. iur. actus. qui omnes sunt talibus interdicti: quia & omnibus infamibus. supra de testi. licet ex quadam. §. 1. in fi. Secundo potest fieri comparatio de personis hæreticorũ ad alias similes, sicut sunt schismatici, & etiam notorij excommunicati: qui & à prædictis omnibus repelluntur, vt patet in concor. supra signa. in singulis. ver. & secundum hoc excommunicati notorij intestabiles sunt: nec aliquem sibi obligare possunt: in quo tamen aliqui contradicũt. super quo vide quod

A no. extra d.n. de excep. pia. respon. 1. ver. & excommunicati. lib.6. & supra de dolo, & contu. veritatis. in fi. & in summa. de pęnitentijs.§.fi. sub §. quid de ijs quæ excommunicati.

5 *Si vero clericus.* 7. pars. *Fuerit.* Receptator, defensor, vel fautor hæreticorum. *Deponatur.* exceptis pœnis supradictis contra laicos promulgatis, quæ & in simili tantum locum habent: quibus & hæc additur propter rationem, quæ sequitur. *Vt in quo maior*, &c. nam vbi crimen est grauius, maior pœna est imponenda . vt hic. & 50. dist. quia tua. & patet in eo quod le. & not. infra eo.§. 1. ver. similiter. & supra de vita, B & ho. cleri. vt clericorum. §. 1. supra de transla. epi. ca. 2. §. 1.

6 Habes etiã hic ar. quòd ratione dignitatis aggrauatur delictum. ff. de re mili. omne delictum. §. 1. & per consequens pœna. ar. ad idem. 32. q. 1. qui viderit. 25. q. 1. nulli fas. 19. dist. nulli. 40. di. homo Christianus. vnde & qui magnus sine comparatione creatus fuit, sine venia damnatus est. de pę. dist. 2. §. principium enim. de hoc not. supra de iureiur. cum quidam. *Si qui autem.* ver. *Tales.* scilicet credentes, receptatores, & fautores hęreticorum, vt supra eo.§. proxi. in prin.

C 7 *Denotati.* Ar. quòd si quis communicat excommunicato non denuntiato, licet peccet venialiter, nõ tamen mortaliter. post denunciationem vero ab ecclesia solemniter factam peccat mortaliter . ad idem supra de postul. præla. c. 1. §. 1. & 2. & secũdum hoc intelligi potest, supra quod metus causa. sacris, vt & probatur extra d.n. de sent. excom. statuimus. §. fin. lib. 6. quod dic, vt ibi no. & infra de cleri. excom. mini. si celebrat. §. penu. & fi. *Satisfactionem.* De hoc dic vt plene no. supra eo. §. credentes. ver. 1. *Percellantur.* qui enim participat excommunicato scienter, & monitus se non corrigit, est excommunicandus . infra de sen. excom. quod in dubijs. 11. q. 3. qui communicat. D secundum B. & extra d. n. de sent. excom. statuimus. lib. 6.

Syl. in Sum. ver. excõmunicatio. §. nu. 1. & facit. c. Si cut. 11. q. 3.

8 *Sane clerici.* 8. pars. *Pestilentibus.* à peste, quæ prouenit à participatione eorum. si. supra de simonia. sicut simoniaca. *Sepulturę.* De hoc casu, & alijs dic vt no. supra de sepultu. ex parte. § fi. *Alioquin.* ver. subaudi excommunicati sunt clerici ipso iure cum censeantur fautores. supra eo. §. credentes. & cum ab ore Papę tales ter excommunicentur in anno, celebrantes diuina coram excommunicatis à Papa excommunicati sunt. infra de senten. excom. significauit. restat quòd si sic excommunicati celebrẽt, ac sacra- E menta interdicta ministrent: irregularitatem incurrunt. infra de cleri. excom. ministran. c. 1. & c. 2. & c. postulastis. Pręterea dicimus quòd suo priuentur officio, &c. 11. q. 3. si quis episcopus damnatus. & c. si quis episcopus in cõcilio. *Absque indulto.* si. infra de cleri. excom. mini. c. 1. 2. 3. & 4. infra de rapto. ca. 2. in fi. vbi de hoc.

9 Cum ergo hanc restitutionem sibi specialiter retineat Papa, alijs inferioribus hoc prohibuisse videtur, vt patet in eo quod le. & no. supra de præbẽ. graue. §. fi. sic econuerso absolutionem, quam sibi non retinet, alijs concessisse videtur. infra de sent. excom. nuper. §. in secundo. ver. fina.

10 Quamuis autem hæc restitutio prohibeatur episco-

Vide Couar. in c. alma. mater. de sen tē. exco i 6. par. 1. §. 11. nu. 15. Cōci. Trid. sess. 24. c. 6. tit. de refor. & Scho. 20. p. 2.

episcopo, ipsum tamen reuertentem poterit ab excō municatione absoluere, & ecclesiæ reconciliare. supra eo. ad abolendam. §. 1. ad fin.

11 Quod verum est quo ad sententiam canonis. secus de sentētia oris Papæ, quam ter in anno profert. vt supra. eo. §. ver. alioquin. in prin. ab illa enim nullus inferior Papa absoluere poterit. supra de maio. & obe. cum inferior. ex quo & sequitur quòd nullus potest ad plenum reconciliare hæreticum, sine domini Papæ licentia speciali, quod est dignum no.

12 Nisi dicas, quòd hæc sententia lata ab ore Papæ canon est generalis: a quo, & inferior potest absoluere, ex quo Papa non retinet sibi absolutionem. infra de sen. excom. nuper. §. in secundo. & adde quod no. infra de priui. cum hoc. in prin. & de sen. ex com. a nobis. 2. §. vt autem. ver. si.

13 *Similiter. ver. Regulares.* Subaudi, caueāt ne talibus exhibeāt ecclesiastica sacramēta. alioquin suo priuētur officio, &c. vt supra eo. §. rñ. 1. ver. 1. *Quibus etiā.* scilicet regularibus circa prædicta delinquentibus. *Hoc.* idest hæc pœna ad ipsos magis aggrauandos.

14 Sicut ergo clerici seculares grauius puniuntur quàm laici: quia ratione clericatus grauius peccant, vt legitur, & notatur, supra eo. §. proxi. sic & religiosi plus peccant ratione religionis, quam clerici seculares, & ideo grauius puniuntur, vt hic.

15 *Vt illorum.* Si omnes vel maior pars delinquant, hoc planum est. alioquin contra, supra de his quæ fi. a ma. par. c. quæsiuit. Vel dic quòd hoc est speciale ratione immanitatis criminis contra illam regulam, sicut & aliàs no. si. supra eo. vergentis. §. 1. & 2. & ar. in eo quod le. & not. supra de offi. archid. ea quæ, §. vnico. *Priuilegia.* quod dic vt plene no. supra ad abolendam. §. fin. & est si. infra de priuileg. tuarum. §. 1. versi. 1.

§. Quia uero.

Summarium.

1 *Episcopis proprie conuenit munus prædicandi.*
2 *An Episcopus vbique, etiam extra suam diœcesim possit prædicare. & nu. seq.*
3 *Episcopus in aliena diœcesi non potest indulgentiam conferre.*
4 *Quinam præter Episcopos possint prædicare.*
5 *Abbates non possunt concedere licentiam prædicandi.*
6 *Et an possint concedere licentiā Missam celebrādi.*
7 *Vsurpare præsumitur officium prædicationis, qui missus non probatur. & quomodo probetur missio.*
8 *Nemo excommunicandus nisi monitione præmissa.*
9 *Crescente contumacia pœna augenda.*

Cōc. Tri. sess. 5. tit. de refor. c. 2. et sess. 24. c. 4. de refor. & Schol. 8. p. 2.

QVia vero. 9. pars. *Apostolus dicat.* Rom. 10. c. *Omnes qui. ver. Prohibiti, vel non missi.* hoc ideo dicit: quia aliqui sunt missi ordinarij per vniuersum mundum, & omni creaturæ, vt probatur Mar. vlti. 21. distin. in nouo.

1 Vnde & dicit decretum, q̄ nullus audeat prædicare præterquam domini sacerdotes. 16. q. 1. adijcimus. quod de sacerdotibus, idest episcopis anthonomastice est intelligendum. non ergo refert quis episco-

A porum prædicet: sed quid prædicet, & sic potest intelligi. 19. di. secundum, quod verum est nisi ab illo cuius est diœcesis prohibeatur. arg. 6. q. 3. scriptum. Vel illud intelligatur non de falce prędicationis, sed iurisdictionis.

2 Cum enim episcopi missio tanta auctoritate roboretur, vt patet supra eo. gl. in prin. non pōt prohiberi, immo ab omnibus debet recipi, & admitti, vt patet supra eo. cum ex iniuncto. §. 2. ver. sed oportet, & ver. Ioannes. Dummodo caueat ab errore. alioquin contra. infra, de purga. cano. inter sollicitudines. & 40. dist. si Papa. maxime quia verbum domini non est alligatum. 2. Tim. 2. B. Sed verius est vt epi-

B scopus semper admittatur: & vbique. nisi ab illo cuius diœcesim intrat prohibeatur. nā ex quo est prohibitus, alligatur verbo prohibitorio: vnde, & debet omnino abstinere, vt hic. & probatur. 9. q. 2. c. 1. & 2. & c. episcopi, & in eo quod le. & no. supra de vsur pal. c. antepenul. ad fi.

3 Quamuis autem non prohibitus possit episcopus prædicare in aliena diœcesi, non tñ indulgentiā dare nisi hoc faciat auctoritate sedis apostolicæ sibi commissa, vel de expressa licentia episcopi, vt infra, de pœ. quod autem. Ratio diuersitatis hæc est: quia per prædicationem non intelliguntur multum iniu-

C riose alieni limites vsurpari: nec aliquod paratur præiudicium graue: immo fit melior conditio episcopi, cuius est diœcesis, & animarū sibi cōmissarū; vt probatur 95. dist. ecce. vnde & videtur q̄ eo inuito hoc exerceri posset. ar. ff. de nego. gest. soluendo. ff. de sol. si pro me. & l. soluere, & l. si debitor. Sed non obstat: quia & si non fiat ei graue præiudicium, vt dictum est, tñ aliquatenus interest sua ne ipso inuito fiat: ne. s. videantur sui termini vsurpari. ar. ff. de neg. gest. cum pecuniam. in fi.

4 Alij autem exceptis episcopis, & saluo quod no. infra eo. super versi. non missi præter auctoritatem,

Vide loca in nu. 1. huius §. annotata.

D & super verbo epō loci, nō debent prædicare populo, cuius curā non habēt: nisi a sede apostolica vel catholico loci epō, hanc expresse obtinuerint pōtatē, vt sequitur hic, qui etsi ipsam obtinuerint, reuocari pñt qñcūq; placuerint cōcedēti. arg. ff. de iud. iudiciū sol. uitur. scdm hoc ergo expone qd hic dicit. *Oēs.* subaudi epi. *Qui.* Subaudi. ab illo cuius est diœcesis. *Prohibiti.* vel alij quicūq;. *Non missi præter auctoritatē.* &c. sicut hoc concessit prædicatoribus, & minoribus; & alijs quibusdam religiosis, vnde non sunt prohibendi, vt hic patet, & infra de exces. prælato. nimis praua. & supra de cler. non resi. fraternitati, cum suis

E concor. Sed caueant ipsi quòd suis terminis sint cōtenti, supra de sepultu. c. 1. §. fi. alioquin poterit eis prædicatio interdici, vt patet in eo quod le. & not. infra de priuil. tuarum. §. 1. *Episcopo loci.* fi. infra de pœ. cum ex eo. respon. 2. vbi de hoc.

5 Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, secundum d. n. ar. supra de præsump. nonne, & expressius, infra de exces. præla. accedentibus.

6 Secus si Missam velit quis celebrare: quia illud potest concedere quilibet incuratus: dummodo constet esse presbyterum celebrare volentem, supra de cleri. peregri. c. 3. secundum d. n. quod dic vt ibi no. Ratio diuersitatis est: quia in primo magis imminet periculum, quàm in secundo, vt patet supra eo. cum

ex iniuncto, infra eo. c. 1. secundum d.n. cū his quæ ibi not. Vel dicas φ si persona nota sit, volens prædicare, sicut magister in theologia, vel alius competens idoneus prædicator, etiam quilibet incuratus hanc auctoritatem dare poterit, secundum d.n.ar. supra de offi. or. ab ecclesiarum. quod intelligo casualiter & in transitu: sed episcopus hoc generaliter concedere potest per totam suam diœcesim. supra de offi. ordi. inter cætera, quod inferior non potest, vt hic. *Publice vel priuatim.* priuata enim magis suspecta est. ar. infra eo. §. 1. ver. 1. & in eo quod le. & no. supra eo. cum ex iniuncto. respō. 1. ver. 1. in prin.

7 *Vsurpare.* Vsurpare intelligitur qui missus nō probatur: vel per litteras Papæ, vel episcopi, vt supra, vel qui missionem non probat per operationem miraculosam, vel scripturæ testimonium speciale, qđ dic vt plene le. & no. supra eo. cū ex iniuncto. §. 2. & quæ etiam probat missionem si ab illo cuius est populus prohibeatur. nisi ipsa missio superioris auctoritate roboretur, vt patet ex eo, quod supra legitur, & no. *Præsumpserint.* subaudi si moniti non destiterint.

8 *Excommunicationis,* &c. aliter enim non est quis excommunicandus nisi monitione præmissa, vt patet in eo, quod le. & not. supra eo. §. si vero dominus, & §. moneantur. *Et nisi.* ver. *Quia citius.* ad arbitriū superioris. *Resipuerint.* sint excōmunicati. *Alia competenti.* arbitraria, vt patet in eo quod legitur, & not. supra, de offi. leg. de causis. §. vnico.

9 *Plectantur.* Quia crescente cōtumacia debet augmentari & pœna, vt hic, & le. & no. supra, vt lit. non contest. c. fi. §. fi.

§. Adijcimus.

Summarium.

1 *Ex causa fidei inquirere potest Episcopus prouinciam, & contra rebelles cuiusuis dignitatis procedere.*

2 *Vniuersitas non conuenitur nec agit, nec iurat nisi per syndicum.*

3 *Vniuersitas delinquere potest: & contra eam potest fieri inquisitio, & qualiter punienda.*

4 *Vniuersitas non potest excommunicari.*

5 *Dissidētes à cōi fidelium ritu suspecti sunt de hæresi.*

6 *Deficiens in purgatione, vel iurare nolens, vt conuictus punitur.*

7 *Secus dicendum in eo qui se purgare negligit.*

8 *Qui renuit iurare, dicens non licere, hæreticus est. & nu. 10.*

9 *Pro condemnato habetur, qui renuit iurare de calumnia.*

10 *Qui recusat omnino iurare, de secta Vualdensium præsumitur.*

11 *Intellectus l. 2. C. de hæret.*

12 *Intellectus l. 1. C. de fide instru. & c. etsi quæstiones. §. 1. de simonia.*

Alber. de agnos. assert. q. 11. nu. 10. & seq. Siman. institu.

A*Dijcimus.* 10. pars. *Honestas.* ff. supra de offi. archid. c. 1. supra de offi. or. inter cætera. *Bis, aut saltem semel.* ff. supra de off. archid. mādamus.

1 *Fama fuerit.* Aliàs enim nisi ex causa tali vel cōsimili nō est prouincia (etiam occasione religionum, vel hæresum) commouenda, vt in auth. de mandato prin. §. neque occasione. coll. 3. Ex causa autem hoc potest facere iudex ecclesiasticus, vt hic, & cōtra rebelles procedere, quantumcumque dignitatis existant, vt patet supra eo. §. si vero dominus, & præceden. & seq. & in eo quod plene not. in summa eo. tit. §. qualiter deuitetur, maxime in ver. ergo cognitio, & ver. & hoc intelligas. *Et ibi.* ver. *Viros.* ff. supra, de accus. sicut olim. §. 1. in prin.

2 *Totam Vicinium.* Ar. quòd vniuersitas potest præstare iuramētum calumniæ, sic. 35. q. 6. episcopus in synodo, secundum. B. hoc multum remotum est. ar. & planum est, quòd vniuersitas, vel collegium nec conueniri, nec agere, nec iurare potest nisi per syndicum, vel prælatum, vt patet in eo quod le. & not. supra de syndico. c. vnico. extra. d. n. de testi. ad hæc † præsentium. respon. 1. ver. ab eisdem. lib. 6.

3 Est tamen hic ar. quòd vniuersitas delinquere potest, & quòd contra ipsam, & singulos de vniuersitate potest fieri inquisitio, & quòd singuli iurabunt, & pro delicto proprio punientur, vt le. & no. supra eo. ad abolēdam. §. ciuitas. & de simonia, dilectus. 2. §. abbatibus.

4 Excommunicari autem non potest ipsa vniuersitas, quod dic vt le. & not. extra. d. n. extra. de sen. excom. romana § si. lib. 6. *Occulta conuenticula.* ss. supra eod. cum ex iniuncto. respon. 1. ver. 1. in princ. vbi de hoc.

5 *Dissidentes.* Propter quod merito suspecti habentur, vt hic, & supra de elec. in causis. §. 1. & ar. 41. dist. quisquis. 86 di. inferiorum. 23. q. 8. præterea. ff. ad l. Aquil. sciētiam. ff. de his qui no. insa. quid ergo. §. 1. *Indicare.* 35. q. 6. episcopus in synodo, supra de testi. cogen. præterea. 2. q. 7. qua propter. 22. q. 1. si quis per capillum.

6 *Ipse autem episcopus.* ver. *Purgauerint.* immo in purgatione defecerint, vel quia iurare nolunt, vt infra §. 1. vel alio modo: tunc enim puniuntur tanquā conuicti, vt sequitur.

7 Secus de illis qui negligunt se purgare: quia illi excommunicatur; & hæc est differentia quantum ad illum articulum inter hunc, & illum quem habuisti supra eo. §. 1. vbi de hoc. Vel dic vt no. infra de purcan. inter sollicitudines. §. fi. qđ verius est. *Canonicæ.* vt scilicet tanquam hęretici condemnentur hi qui in purgatione deficiunt, supra eo. c. §. 1. Hi vero qui lapsi sunt sine vlla audientia seculari iudicio relinquātur, supra eo. ad abolendam. §. illos quoq;. *Si qui autem.* 11. pars. *Obstinatione damnabili.* Hoc ideo dicit: quia & qñque religiosi nō rebelliter, sed ex quadam honestate iurare renuunt, vt patet in eo, quod leg. & not. supra de testi. nuper. supra, de iureiur. etsi Christus. §. fin.

8 Si autem hoc aliquis omnino renueret dicens, quòd crederet peccare mortaliter: quia nullo modo est iurandum, hoc ipso hæreticus reputatur, vt hic, & habetur pro conuicto, sicut & † pro condemnato habetur, is qui renuit iurare de calumnia, vt legitur & notatur supra de iuramen. calum. c. fin. §. pœna. sicut & is qui neque defendit, neque exhibet, vt contumax condemnatur. ff. de noxa. quotiens. §. in potestate. ideoq; tenetur quis per iuramentum purgare de hæresi conscientiam, de consecra. di. 2. ego Berengarius. 1. q. 7. quotiens. maxime qñ circa hunc articulum errare præsumitur.

Quia

cath. tit. 25. nu. 1. & seq.

† Alibi nō est, ad hac. Vide copiose per Panor. et Fel. ī c. dilectus. 2. de simo.

Vide Schol. 11. p. 2.

Eyme. hac 2. p. q. 14. uer. tertius error.

10 Quia si omnino iurare renuat de secta Valdẽsiũ, qui omnino iurare renuunt præsumitur, & hoc solo hæreticus reputatur, vt sequitur.

11 Et hoc argumento leui a fide deuians, hereticus cẽsetur, & sic põt intelligi. C. eo. ti. l. 2. aliàs aũt propter solam suspicionem, quamuis vehementem, de tanto crimine non condemnaretur: quod dic, vt not. supra eo. §. qui aũt. in fi. & de presump. literas. §. fi. in prin.

12 Secũdum hoc duobus modis põt intelligi, quod legitur. C. de fide instr. l. j. & supra, de simo. & si quæstiones. rñ. 1. ver. j. & 2. vt. s. quod ibi dicit de tali sit ue tenui religione, intelligatur de obstinata, & damnabili, & sic hæretica, vel simplici, & honesta qui intellectus vltimus magis congruit menti, vt patet in dicto c. & si quæstiones. respon. j. in fi.

§. Volumus.

Summarium.

1 *Omnis est adhibenda diligentia, vt haretici extirpentur.*

2 *An indicijs crimina probentur.*

VOlumus igitur. 12. pars. *Inuigilent*. Erant enim pastores super gregem suum vigilantes, Luc. 2. quod dic vt plene not. supra de offi. archipres. ca. fi. in prin. *Canonicam*. de qua sequitur, infra eo. §. j. *Si quis enim*. 13. pars.

1 *Super expurgando*. Nam, & si generaliter sit episcopi negligentia reprobanda, vt patet in eo, qd le. & no. supra de offi. ordi. irrefragabili. rñ. j. hæc tñ est in hoc casu propter periculum fidei specialiter detestanda. *Negligens*. Remouetur ergo prælatus, propter negligentiam, vt hic, & j. q. j. §. ecce cum honoris. & no. supra eo. c. proxi. §. fi.

Inno. 1. epist. 25. tom. 1. cõcilio. refert Córa. Brun. lib. 3. de har. c. 15.

2 *Indicijs*. indicia igitur probant crimen, vt hic, & supra eo. §. adijcimus. ver. j. & 2. & q. 8. sciant. 32. q. j. dixit dominus. infra de priuil. cum olim. & C. de rei ven. indicia. supra, de cleri. peregri. c. 2. §. vnico. cum suis concor. supra de præsump. c. illud. & c. literis, & c. tertio. *Deponatur*. tanquam negligens, & remissus, vt supra. *Et in locum*. versi. *Qui velit, & possit*. si. supra de cleri. non resi. quia nonnulli. §. j. & c. relatum. respon. j. & §. 1.

c. Sicut in uno.

Summarium.

1 *Cauendum ne sub specie virtutum vitia committantur.*

2 *Causa, cur nullus prædicator admittendus, nisi mittatur.*

3 *Nulla potest vniuersitas sine ordine consistere.*

SIcut in vno corpore. & infra. Qđ deest in hac decisione legitur supra eo. cũ ex iniuncto. §. sicut enim. *Sub specie virtutũ*. Sic supra eo. c. proxi. §. quia vero. 41. dist. sæpe vitia. etenim prætextu pietatis non sunt vitia committenda. 30. q. j. nosse.

2 Et est hæc eã quare nullus prædicator admittendus est nisi missus: periculosum est. n. cũ sub specie, huius boni hæreticus aculeus possit latere, vt hic, & in pręd. iuribus, & j. q. j. §. ecce cum honoris. 32. dist. §. verũ. & 42. dist. quiescamus. quãuis idoneus possit se vltro offerre ad mittẽdũ, vñ Esa. 6. Ecce ego mitte me. 8. q. j. in scripturis. 16. q. j. §. hoc idẽ. ar. ff. de tu. & cu. da. ab. l. vbi. & l. pætor. *Nos attendentes*. 2. pars. *Præcipuus*. sic supra eo. cũ ex iniũcto. §. sicut. n. ver. j.

Huc spectant mul ta in cõc. Trid. sancita sess. 5. ti. de re for. c. 2.

3 *Dñs apostolos*. Nec vniuersitas aliqua posset subsistere rõne, nisi eã hmõi magnus ordo seruaret. 89. dist. ad hoc. ideoq; nullus laicus est admittẽdus cuiuscumque meriti, vel ordinis existat, vt hic sequitur, & patet supra eo. cũ ex iniuncto, respon. j. ver. j. & §. sicut enĩ. ver. cum igitur, & sequẽ. & §. licet aũt.

c. Excommunicamus 3.

Summarium.

1 *Omnes haretici vnum habent finem erroris.*

2 *Docentium hæreses, & addiscentium debita pœna.*

3 *Addiscentium hæreses duplex genus diligenter notandum.*

4 *Deprehensus in hæresi quis dicatur, & qua pœna plectatur.*

5 *Simoniaci pœna, & similitudo cum hæretico.*

6 *Credentium erroribus hæreticorum pœna.*

EXcõmunicamus. &c. *Diuersas*. 24. q. fi. §. fi.

1 *Conueniunt*. Quia ad eũdem finem. s. deceptionis, & erroris tẽdũt, si. supra eo. excõicamus. rñ. 1. quod dic vt ibi not. *Damnati vero*. 2. pars. *Puniendi*. Sic supra eod. excõicamus. rñ. 1. ver. damnati. & c. ad abolendam. §. põti.

2 Sed quæ est debita aĩaduersio? Rñ. vt docentes vltimo supplicio affligantur: addiscentes vero. 10. librarũ auri pœna mulctentur. C. eo. tit. quicũq;. ad fi.

Vide cõc. Chalced. acti. 3. circa fin. Ad de Zãch. de har. c. 3. num. 6. ubi Cãpe. & Ioan. Roias de har. p. 2. asser. 43.

3 Et hoc intelligitur de addiscẽtibus, qui nõdum didicerunt, sed cã addiscẽdi ad hęreticos accesserũt. nã si incœpissent discere, & sic ad actum peruenissent: eadem pœna punirentur qua & docentes, & sic soluitur, nec contradicit. C. de mathematicis. l. culpa. similis est tam prohibita discere quàm docere. De cæteris dic, vt plene no. secundum l. supra eo. ad abolendam. & secundum easdem. l. & ca. in summa. eod. tit. §. qua pœna. *Degradatis*. supra eo. ad abolendam, §. j. *Si qui autem*. ver. ab hoc loco vsque ad fi. additur declarando quod deest, supra eo. excõicamus. rñ. 1. ver. damnati. & c. ad abolendã. §. j. & 2. nã alia quæ hic pmittũtur, dicũtur ibi, & quedã alia, vt ibi patet.

4 *Deprehensi*. Publice, ita q. notorium sit, vt in eo quod legitur, & not. infra eo. c. 1. qui si statim sponte redire voluerint, admittẽdi sunt, vt supra eo. ad abolendam. §. præsenti. ita tñ q. in carcerem ad agẽdam perpetuam pœnitentiam detrudãtur, vt hic sequitur, & hoc non fuerat ibi dictum, quod hic declaratur, vt ibi not.

5 *In perpetuo carcere*. Sicut & simoniacus est in monasterio detrudendus. 1. q. 1. reperiantur. supra de simonia. quanta. & est bona similitudo, nam simoniacus hæreticus reputatur. 1. q. 1. eos qui. 6. q. 1. §. sed licet. supra de simonia. quotiens. vbi de hoc, & idem iuris est hodie de credentibus, vt infra §. 1.

6 *Credẽtes aũt*. 3. pars. *Eorũ*. s. hæreticorũ. *Similiter*. dãnati ergo de credẽtia p ecclesiã seculari iudicio, &c. vt leg.

Eyme. hac 2. par. q. 50.

vt leg. & not. supra eo. §. damnati. Hodie ergo non excommunicantur, non expectantur sicut receptatores, & defensores, licet olim secus esset etiam tempore concilij generalis, quod dic vt legitur, & no. supra eo. c. excommunicamus. §. credentes.

c. Absolutos.

Summarium.

1 *Hodie ipso iure remanet absolutus qui hæretico erat obligatus.*

2 *An reconciliatus ecclesiæ, recuperet amissas fidelitates, & obligationes, pulchra disputatio.*

3 *Non soluuntur à debito fidelitatis vasalli, domino in occultam hæresim incidente.*

4 *Hæretico non est soluendum, quod ei erat sub pœna, aut iuramento promissum.*

5 *Iuramentum tacitam habet conditionem, si communicare liceat.*

1 *Vide Alfon. Cast. lib. 2. c. 7. de iust. hære. pun.*

ABSOLVTOS. &c. Ipso iure hodie vt hic, olim non sic erat expresse dictum: immo quòd deberent absolui, quod dic vt le. & not. supra eod. excommunicamus. §. si vero dominus. ver. 1.

2 Sed nunquid si talis reconcilietur, fidelitates istas ipso iure recuperabit? Videtur quòd sic, C. de senten. pas. l. 3. & l. fin. Tu vero dicas quòd non: sicut

A nec faceret si fuissent vassalli ab hac fidelitate simpliciter absoluti. arg. supra de diuo. de illa. Secus si ad tempus lata esset sententia, scilicet quamdiu in excommunicatione perstiterint, infra de pœn. cap. fin. in fin. quia tunc cessante tempore erroris, cessaret & talis sententia, vt patet in eo quod le. & not. supra de vita & hone. cleri. ca. fin. ad fin. & secundum hoc intellige 15. quæst. 6. iuratos. & c. nos sanctorum.

3 *Manifeste.* Secus ergo si occulte. arg. supra de simonia. ex tuę. & c. sicut nobis. in fin. cum suis concor. & c. fin. & not. supra eo. ca. proxi. §. 1. ver. si qui autem.

B 4 *Aliquo pacto.* &c. Ergo si sub certa pœna aliquid ei soluere tenebatur, pœna non committitur: cum enim talium bona possint occupari, multo fortius retineri, vt patet in eo quod le. & not. supra eod. excommunicamus. §. si vero dominus. ver. 1. Eodem modo non intelligitur is qui iurauerat deierare.

5 Quasi iuramentum habeat in se tacitam conditionem, scilicet si in tali statu permanserit, quòd ei communicandum sit. arg. supra de iureiur. quemadmodum, respon. 1. ver. quia in illo. cum suis concor. & supra eod. excommunicamus. 1. §. credentes, & idem si aliàs excommunicatus esset, vt in dictis c.

C 15. quæst. 6. nos sanctorum, & c. iuratos. quod dic, vt not. in summa. de sent. excom. §. fin. sub §. quid si teneor sacramēto, nisi forsan necessitas immineat, vel ex indulgentia aliud contingat, quod dic, vt le. & not. infra de senten. excom. si vere.

Adde Alb. de statutis p. 1. q. 25. nu. 8. & Deciũ ĩ rub. C. qui admitti. nu. 4.

DE

c. Dubius

Summarium.

1 *Dubitans in fide deliberatè hæreticus est.*
2 *Dubitatio procedens à timida conscientia non facit hæreticum.*
3 *Fidem veritatis quis dicatur ignorare.*
4 *Ignorantia in his quæ sunt fidei non excusat.*
5 *Hæreticum esse, tenui argumento à fide flectere, quomodo accipiendum.*
6 *Infidelis, siue baptizatus siue non, testis esse non potest.*

Melch. Can. lib. 12.c.9. de lo. theol. Squil. de fi. catho.c.18. Pala. Ru. alleg. de hær. §. 5.

VBIVS. Breue est.
1 *Infidelis est.* Hoc verũ in dubitatione, quæ habet pertinaciam, animi deliberationem, & placentiam.
2 Sed dubitatio, quæ procedit à scrupulo conscientiæ, potius est pœna quàm culpa, nec habet hæresim, cum frequenter contra voluntatem accidat: immo ille qui se bene firmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur, sicut & qui resistit carnis stimulis. §.di.sed pensandũ. & c.testamentũ.aliàs non esset dare fidelem, qui non fuisset hæreticus.facit ad prædicta. 24.q.3. dixit. & quod dicam infra eo.cum Christus. *Omnino.* idest, aliquo modo. hoc est nullo modo est eis credendum.§.fi. omnino.supra de iura.calum.in pertractãdis. Hosti.
3 *Fidem veritatis.* idest veritatem fidei, quia baptizari renuit, vel in articulis errat. posset etiam intelligi de catholico, qui ignorat veritatẽ negotij, de quo quæritur, cui in eo credẽdum non est.supra qui ma. accusa.pos.videtur.de iura.calum.in pertract. Host.
Scho. 20. p. 1. vbi dixi. 4 *Ignorant.* non ergo excusat ignorãtia in his q̃ sunt de fide: quod dic vt dixi supra de sum.tri.super rub.
5 In gl.2.ibi l.2.ibi dicitur hæreticus qui etiam leui argumento deuiat à documentis & tramite fidei. In glo.2.ibi, tenui. idest quantumcumque leui. Abb. & in fi. vel dic de tenui argumento. vt no. supra de præsum. litteras. §.fi. in prin. Host.
Schol. 10. p. 2. Eyme. 3. p. q. 68. 6 In glo. vlti. ibi, in fide. licet baptizatus. idem in nõ baptizatis, supra de testi. c.1. cum concor.

c. Qui alios.

Summarium.

1 *Quis sit intellectus huius capitis.*
2 *Delictum serui quando noceat domino.*
3 *Quilibet tenetur proximum ab hæresi reuocare.*
4 *Correctio qualiter ad prælatos, & ad alios pertineat.*

Mel. Can. li.12.c.9. de lo. theol.

VI alios.
1 *Errore.* fidei catholicæ, vt faciat ad titulum. *Non reuocat.* fortius si defendit. Prima glo. quærit & soluit distinguendo.
2 In glo. 1. ibi, scientiam. si seruus vulnerat, & occidit sciente domino, tenetur domi-
A nus, & scientia sumitur hic pro patientia, vt teneatur si non prohibuit, cum id posset.
3 In glo. 1. ibi, prælati. facit quod not. infra de sen. exc. quantæ. nisi dicatur aliquid speciale in hæresi, vt quilibet teneatur ab illa proximum reuocare: vel quia perseuerantia inducit quasi vetationem delicti, vt quasi videatur delictum omittendum, & in fi.
4 Hoc dicit, quòd iudiciaria correctio ad solum prælatum pertinet, vt in primis concor. Euangelica ad omnes, vt in secundis, & remit. ad not. de cogna. spiritua. tua. de test. in omni. *S.Tho. 4. sent. dist. 19. Sylu. Sum. ver. correctio.*
B

c. Firmissime.

Summarium.

1 *Schismaticus cur sit hæreticus.*
2 *Hæresis vnde dicatur.*
3 *Iudæi & gentiles impropriè dicuntur hæretici.*
4 *Hæreticus propriè quis dicatur.*
5 *Peccatis dimissis, bona opera quandoque reuiuiscũt.*

Irmissime.
C 1 *Schismaticum.* qui etiam hæreticus est vineam ecclesiæ diuidendo. *Incorporatus.* erat enim membrum abscissum à corpore. 23.q.7. quemadmodum. 1.q.7. conuenientibus. ver. item Ioannes. vbi dicitur, quòd hæresis separat omnem hominem ab ecclesia. ad idem 23.q.5.si vos. facit. 24.q.1.hæretici. & c.alienus. & c.omnis, qui. & c quicumque. *Et post pauca.* decisa, ac si dicat, & istã. vel, &c. Glo. 1. ponit septẽ modos quibus dicitur hæreticus. *Eymer. hac. 2.p. q.48. vbi dixi. Cõr. Bru. li.1. de hær.c. 16.*
2 In 1. glo. ibi, hæresis. & dicitur hæresis ab electione erroris, vt ibi: vel ab erro erras, vel ab hæreo hæres; quia nimium hærent suæ opinioni. vel ab ereco,
D vel ercisco, quod est diuido, sicut dicimus familiæ erciscundæ, & in fin. de hoc. 24. qõ.3. §. quia vero. *Eymer. hac 2. p. q.1. Zanchi. de hæret.c.1.*
3 Vbi no. large Iudæos, & gentiles dici hæreticos, quia non tenent articulos fidei, secũdum quod omnes hæretici non sunt excommunicati.
4 Dicit Host. quòd duobus vltimis modis propriè, & strictè dicitur quis hæreticus, sicut qui quo ad hoc non recipit quatuor concilia, sic loquitur. C. eo. quicumque. C. de sum. tri. l. fi. Dicitur etiam hæreticus, qui priuilegio ro. ec. quæ præest omnibus detrahit, 22.di. omnes. Qui præcepta sedis apostolicæ pertinaciter transgreditur. 19. di. nulli. Qui decretalibus epi- *Eyme. hac 2. p. q.32.*
E stolis contradicit, vel eas non recipit. 20. di. de libellis. Qui communionem catholicæ ecclesiæ non recipit. in auth. de priui. do. hære. mu. non præstan. post prin. coll. 8. Host. hic, & in sum. eo. tit. §. 1. In glo. 2. ibi, apostolus. 1. ad Cor. 13. a.
5 In glo. vlt. in fin. & mortificatis malis interdum bona reuiuiscunt. de pœn. di. 3. pium. Gof. & Host. remit. ad sum. de pœn. & rem. §. & an ficte. 1. respon. *S. Tho. 3. p. q. 89. ar. 5. Sot. li. 4. dist. 16. q. 2. ar. 5.*

c. Fra-

c. Fraternitatis.

Summarium.

1 *Intellectus huius c. quis.*
2 *Quando tabellionis scriptura falsa, non rumpat cęteras bene factas.*
3 *Instrumentum, vel dictum testis in vno falsum, in omnibus est falsum, cum falsitas est in substantialibus. & nu. 4.*
4 *Falsitatis instrumenti, vel dicti testis, non allegatur ignorantia.*
5 *Dicta alicuius, ratione personæ solum reprobata, de falso non arguuntur.*
6 *Publica persona damnata, an eius instrumenta sint damnata.*
7 *Scriptura damnatorum quomodo recipienda.*
8 *De operibus Origenis varię sententię.*

Raternitatis. *Ephesyna synodo.* prima catholica. T. *Quomodo poterunt*, q. d. non poterunt. *Capitula.* scilicet, quæ scripserũt.

1 *Auctores.* suspensiue legas. & intelligit Inno. hic in expositionibus scripturarum, & omnibus alijs confectis ab his qui non gerunt publica officia. 9. di. si ad sacras. 16. di. c. 1. 37. di. si quid.

2 In scripturis autem tabellionum, & aliorum publicum officium gerentium secus est: quia licet vnã chartam falsam fecerint, nihilominus valent aliæ, quandiu in officio tolerantur. ar. 8. q. 4. nonne. & melius supra de cohabi. cle. & mulie. vestra. & hoc propter publicam vulitatem, & ne venientes ad eos decipiantur. arg. ff. de of. præto. l. 4. ff. ad Macedonianum l. 3. respon. 1. ff. de offi præsi. si forte. C. de lati. liber. tol. l. vnica. §. sed domini. & §. sed & si quis homini libero. C. de testa. l. j.

3 Dicimus tñ. ꝙ si instrumentũ, vel dictum testis, in vno probetur falsum, nõ solum in illo, sed in totũ ẽt reprobandũ est arg. 3. q. 9. pura. ff. de ędil. ed. cũ eiusdem. de con. di. 4. c. non liceat. & expressius. 9. di. si ad sacras. vbi de hoc, & ibi habetur dictũ Ber. quod etiam tenuit in veteri l. quod verum est, quando tabellio, vel testis mentitur circa substantialia, vel circũstantias negotij, de quo agitur, principales: puta, cum ageretur inter contrahentes de boue, tabellio scripsit, de asino: vel de pecunia argentea, & ipse posuit de aurea: vel agebatur inter P. & M. & ipse scripsit inter G. & R. ar. in eo quod leg. & not. de rescrip. significante. & est ratio, quia nunquam debet ponere in instrumento vel testimonio, nisi quod in veritate nouit & vidit.

4 Nec potest in hoc ignorantiam allegare, 3. q. 9. testes. & c. hortamur. & c. pura. & adde quod dixi de of. dele. cum in iure. in fi. Si autem errauit, vel scienter mentitus sit, circa accessoria, vel circunstantias negotij, de quo agitur, non substantiales; nihilominus valet instrumentum quo ad substantialia: vt si dicat, contrahentes esse de alia terra quàm sint, vel consanguineos, vel affines aliorum quàm sint, & similibus: & est ratio, quia non consistit in his officiũ tabellionis, vel testis; nihil enim facit ad cõtractum

A vel testimonium vndecumque sint contrahentes, ar. supra de iudi. cum deputati; & adde quod post eum dixi de of. dele. cum in iure. post glosas in fin. & de hoc in Spec. de teste. §. 1. & ver. itẽ quòd aliquid. cũ sua remissione. Estañ euidens contra ar. in eo quod le. & no. supra de rescrip. significante. cui contrario staretur, quando circunstantiæ facerent ad casum.

5 Licet autem dicta alicuius, ratione personæ non aliàs falsa probentur, vel reprobentur, redargui non possunt de falso.

6 Si tamen publica persona de falso accusata, & cõdemnata fuerat, ex tunc instrumenta, & dicta eius B carebunt robore, ratione personæ, vt hic & supra de testi. testimonium. Alij dicunt vt Ioan. in d. ca. si ad sacras. & hoc placuit Gof. vt dixi de elec. ecclesia. 2. in glo. hoc tractat. quòd si in vno instrumẽto plura capitula sunt connexa sibi, & vnum sit accessoriũ altero, vno cassato, cętera cõnexa, & accessoria cassata intelliguntur: secus si sint diuersa, & separata. ar. ff. de mino. etiam. ff. de neg. gest. cũ actum. & l. at qui natura facit supra de ap. vna sententia. cum concor. vel distingue, vt supra de fide inst. ex litteris. primũ tñ dictum magis placet Inno. ∴ ∴ ∴ Gl. j. signat contrarium, quod dupliciter fortificat & soluit. In glo. 1. ibi declarauit. & c. nonne. vbi habes C concor. ad hoc. *Hic quadam consultò omisimus.*

7 Et ibi recipienda. tanquam auctorizabilia: possunt tñ recipi vt rationabilia, & sic cessant cõtraria. *Vide oĩno Schol. 1. p*

8 Et ibi Origenis. aliqui dicunt Origenem excusabilem, quia hæretici ad obfuscandum nomen suum hæretica inter seruerunt libris suis. hoc recitat Hosti. infra de sen. exc. a nobis. 2. hanc expositionem improbat Hier. in epistola ad Pamma. & Oce. eo maxime, quia Eusebius, & Didymus ipsius tractarunt errores: tñ ipse idem fatetur aliquos dicere per ipsius pessimos discipulos aliqua admixta, sed nõ omnia. vide ad desiderium de 12. lectoribus. b. videre po- D tes de ipso & ipsius commendabilibus actibus, & de ipsius erroribus in historijs li. 12. 8. c. cum 7. sequẽ. & in Hiero. ad Pam. & Oce. i. c. & in fi. vbi de hoc. & infra de no. ope. nun. c. 2. & infra, de re. iu. accessorium. lib. 6.

c. Siquis episcopus.

Summarium.

1 *Pœna huius c. quando locum habeat. & nu. 4.*
2 *Episcopus hæreticos instituens non sepelitur, & sepultus exhumatur.*
E 3 *Et memoria eius aboletur.*
4 *An episcopus extraneos catholicos instituens plectatur pœna huius c.*
5 *Quoslibet infideles instituens hac pœna punitur.*

I quis episcopus.

1 *Prætulerit.* idest, instituerit. T. vel prætulerit ecclesiæ suæ. & intellige de episcopo, qui hoc fecit sciẽs, probabilis enim ignorantia esset excusata. de cleri. exc. apostolicæ, infra eo. c. 2. lib. 6. Abb. exponit, idest errorem sustinuit. *Saltem.* q. d. nedum in vita. *Schol. 2. p. 2. ex quo intelliges hãc glos.*

2 *Dicatur.* ergo non sepeliatur, & si sepultus est, exhumetur

humetur. supra de sepul. sacris.

3 *Nomen.* Damnatur ergo ipsius memoria. *Recitetur.* forte in libro, quo poni solent nomina episcoporum defunctorum, & pronunciari obitus annuatim. Host. Glo. j. respon. per obiectionem & solutionem. Vlti. glo. signat contrarium, & soluit.

4 In glo. j. ibi. hæreticos. secundum Ala. & Lau. etiã idem Inn. & Hosti. non enim locum habet hæc pœna in illo qui in his quę testari possunt, institueret extraneos tamen catholicos: licet quidam contradicant, ꝙ non præsumitur ecclesiam dilexisse, præponendo extraneos ipsi ecclesiæ.

5 In glo. ij. ibi. hæreticis. sic etiam parificantur pagani Iudæis. supra tit. 1. cum sit. In gl. vlti. ibi. c. 1. & infra c. accusatus. §. si vero, in fin. lib. 6. & in fi. de hoc 24. q. 2. in sum: & Hosti. remit. ad sum. de accusa. §. siquis accusari. & vide in Spe. de accusatore. ad fin. versi. item ꝙ reus: sed nonne præsumi debet pro isto, qui in vltimo instanti potuit pęnitere? dic vt not. 88. dist. neque.

c. In eos.

Summarium.

1 *Quis intellectus huius cap.*

2 *Pœna huius c. etiam in laicis locum habet.*

N eos. *Qui non sunt.*

1 Quia hæretici sunt Iudæi, vel pagani. In glo. 2. ibi. dari. secundũ Ala. & T. In gl. vltima in fi. & ibi in ver. item multi. secundum literam. de ipsis statuerunt defunctis, qui suas &c.

2 Patet idem in laicis. alia litera, quæ habet de episcopis, id non probat.

c. Cum Christus.

Summarium.

1 *Definitio huius cap. etiam præterita respicit, & quare.*

2 *Papam posse, aut non posse facere nouũ fidei articulum, quomodo intelligatur.*

3 *Definitiones Pontificum, & Conciliorum large dicuntur fidei articuli.*

4 *Et à quibus sciri debeant, explicite uel implicite.*

5 *Omnis uera doctrina, quę circa fidem uersatur, largissime dicitur fidei articulus.*

6 *Et ita licet de ea dubitare, antequam sit per ecclesiam definita.*

7 *Qua ratione intelligendum illud Pauli: & habitu inuentus vt homo.*

8 *Anima humana forma corporis essentialis.*

Vm Christus. Perfectus. non enim nouit etiam opus imperfectum, de baptis. maiores.

1 *De cetero.* Quia iuris diuini & naturalis est, hoc respicit etiam præterita. de hoc de consti. c. fi. ad idem. infra de vsur. cum tu.

A 2 *Sed.* Ala. & Vinc. per hanc literam notabant, ꝙ Papa facere poterat nouos articulos fidei, qđ fatebantur verum secundũ vnã acceptionem articuli; idest, tale quod credi oporteat, cum prius non sic oporteret: sed cum dicitur articulus, eo qđ necessariò credi debet & debuit, non facit nouum articulum: quia quod modo est articulus, semper fuit & erit articulus, sicut stricte sumitur; expressi in symbolo apostolorum. & hos secundum eos, fideles explicite scire tenentur, allegant canones. de cons. dist. 4. quos hic allegat gl. *S. Tho. 2. 2. q. 1. ar. 10.*

3 Largius sumitur, cum comprehẽdit cum præmissis diffinitiones factas per Romanos Pontifices, vel B Concilia, quale est, tres personas esse coæquales, & alia multa, de quibus habetur. 15. di. ca. 1. 2. & 3. & de cons. di. 4. c. penult. & vlt.

4 Et ista secundum eos necesse est credere implicite, explicite non nisi prælatis, qui legem scrutabiliter scire tenentur. 38. dist. omnes. 23. dist. qui episcopus. & de his hic remittam super fi. gl. *Eyme. p. 1. q. 4. 7. & 12. & Schol. 20 p. 1.*

5 Largissime vero secũdum eos, sumitur articulus, secundum quod respicit omnem veram sententiam circa fidem, etiam nondum diffinitam.

6 Et in hac acceptione licet dubitare de articulo fidei, scilicet nondum diffinito: sicut de iam diffinitis licuit ante diffinitionem, allegant. 24. q. 1. dixit apo- C stolus. bene ponitur exẽplum in visione diuina, per nouam constitutionem Benedicti, quæ incipit; Benedictus Deus. Speculator vocat talia articulos fidei. in Spe. de lega. §. nunc breuiter. vers. 2. contra.

7 *Secundũ ꝙ homo.* dicit Vin. ꝙ quidã dicebãt cõtrarium, per id quod dicitur ad Phi. 2. b. In similitudinẽ hominum factus, & habitu inuentus vt homo: vnde dicebant, ꝙ assumpserat humanam formam vt habitum, & potius continebatur sub prædicamento habere, q̃ sub esse. Sed male dicebant, quod hic reprobatur: nec obstat illa auctoritas, quia & humana essentia & forma habet habitum hominis. Quare habitus non negat essentiam, qđ intelligas nisi poneretur D negatiua, vt si diceretur habitu solum, vel tãtum, qđ negatiuam sapit. de causa poss. cum ecclesia. facit quod dixi supra de cle. non resi. quia nõnulli. in magna gl. versi. quid si omnes. *Ita verus.* non phantasticus, vt dicebant Manichæi. de cele. mis. in quadam. in princ.

8 *Anima rationali.* ipsum corpus vere per se & essentialiter informante, vt in cle. de sum. trin. c. vno. in princ. In gl. 1. excommunicatus. sup. non tam ex vi horum verborum, quàm ex eo. & ibi. c. 1. & supra de celeb. mis. in quadam, & in fi. dic vt dixi. supra de sum. trin. super gl. rub. *Relat. supra fol. 5.*

E

c. Sicut ait.

Summarium.

1 *Et si de Tholosanis hæreticis loquatur, de omnibus intelligitur.*

2 *Cum quibus non exercenda negotiatio.*

3 *Per generalem clausulam, an omnia priuilegia tollantur.*

4 *Locis interdum pęna infligitur.*

Icut ait.

1 *Tholosanis*. Non solum quo ad istos, sed etiam quo ad omnes est canon latæ sententiæ. Inno. *Receptatores*. est si. secundum Hosti. de homici. pro humani. lib. 6.

2 *Negotiationem*. & idem in excommunicatis. 11. q. 3. sicut. & c. seq. de paganis est dictum, supra tit. 1. quàm sit. Hosti.

3 *Priuilegiorum*. arguit Hosti. per generalem mentionem tolli omnia priuilegia, cuiuscunque sint tenoris. remit. supra de dol. & contu. c. 2. & vide quod dicam de excess. præl. c. vno. lib. 6. & infra c. proxi. in fi. Phi. in contrarium. de rescrip. c. 1. & c. pastoralis. vbi speciale derogat generali; respondet, quod vnum & idem ibi dici potest: generale, inquantum omne priuilegium tollit; speciale, inquantum locum habet solum etiam causa fidei. *Quibuscunque*. sicut templarijs & hospitalarijs.

Io. Roias sing. 102. Gondisal. de har. q. 21. nu. 5.

4 *Sepulturam*. Et contrafacientibus, & loco infligitur pœna. infra eod. c. 2. 1. respon. libro. 6. In gl. 1. in fi. aliter tutæ esse non possunt, nisi ea quæ ad diuinã confessionem pertinent, regalis & sacerdotalis defendat auctoritas.

c. Ad abolendam.

Summarium.

1 *Christiani excommunicantur, non reliqui infideles.*
2 *De sacramento Eucharistię vbi tractetur in iure, & de reliquis sacramentis, num. 3. 4. 5. 6.*
7 *Episcoporum partes in extirpandis hæreticis, & eorum pœnę ob negligentiam.*
8 *In arduis Episcopus consilium capituli exquirat.*
9 *Mortuo aliquo quis exerceat iurisdictionem, quam mortuus exercebat, & nu. 11. & 12.*
10 *Sede vacante, an & quando in iudicio procedatur.*
11 *Quę suo iure sint Episcopi, sede vacante ad capitulum pertinent.*
12 *Absentis & negligentis iurisdictio, ad quem deuoluatur.*
13 *Religionis obumbratione fuscatus, quis dicatur.*
14 *Debita hæreticorum pęna ignis; quod multis modis probatur.*
15 *Papa aduersus laicos condit leges.*
16 *Inter ordinem & dignitatem differentia.*
17 *Quę religiones hic dicantur exemptę.*
18 *Depositus, an & quando amittat priuilegium.*
19 *Depositus nisi sit contumax, an tradendus curiæ seculari.*
20 *Casus in quibus audientia denegatur.*
21 *An delegatio facta Episcopis, procedendi in causa hæresis contra exemptos, sit iurisdictio ordinaria.*
22 *An in iurisdictione Episcopi, qua procedit contra quoslibet hęreticos, succedat capitulum sede vacante.*
23 *An cùm procedit Episcopus auctoritate delegata in hęreticos, fiat appellatio ad Papam, vel ad proximè superiorem.*

A 24 *Episcopus auctoritate delegata procedens, coercere potest Archiepiscopum sibi resistentem.*

D abolendam.

1 *Vniuersos*. Christianos. Nõ enim intendit excommunicare Iudæos, & similes, licet non recipiant baptismum; de quibus quo ad canonicas cõstitutiones nihil ad nos. 2. q. 1. multi. de diuor. gaudemus. licet aliàs interdũ puniantur. de hoc. supra ti. 1. Iudæis. 2.

2 *Corporis*. de hoc principaliter tractatur 3 & de erroribus circa illud. de cons. di. 2. per totum. & maxime in c. cum omnem. & supra de celeb. mis.

B

3 *Baptismate*. de hoc. de cons. dist. 4. per totum. & supra de baptis. per totum.

4 *Confessione*. de hoc in tractatu. de pænitentia. & infra de pæn. & rem. per totum.

5 *Matrimonio*. de hoc sacramento satis. supra de Biga. debitum.

6 *Sacramentis*. scilicet Confirmatione in fronte, ordine, & extrema vnctione. de quibus plene dixi. supra de sacra. non iter. super rubrica.

7 *Singuli episcopi*. qui super hoc inquirere tenentur ex officio; & si quis negligens esset, deponitur. infra eod. excõicamus. infra. §. fi. ergo episcopi etiam vbi de fide agitur, sunt ordinarij: dubia tamen fidei non possunt decidere; sed reseruanda sunt Papę. 24. q. 1. quoties. secundum Inno. & Host. *Diœceses*. ciuitates ĩcludit. de hoc infra de rerũ permu. c. vno. lib. 6.

Cor. Bru. lib. 4. de har. c. 1. Siman. cath. inst. tit. 25.

C

8 *Consilio*. in sententiis enim arduis requirit episcopus cõsilium capituli, licet consensum nõ expectet. supra de his quæ fi. a præl. nouit. & c. quanto. de consue. c. 3. lib. 6. *Clerici ipsi*. s. capitulum Ecclesię cathedralis.

9 *Sede vacante*. mortuo aliquo, si vis scire ad quem transferatur potestas faciendi ea, quæ faciebat anteq̃ constituatur successor, notabis secundum Inno. quod si ea per se solum faciebat, sicut est iurisdictionis exercitium, & consimilia, & hoc faciet ille a quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono, qui vicem gerit episcopi. sup. de offi. archid. c. 1. eps. eo mortuo, iurisdictionem archidiaconi exercebit. arg. supra de maiorita. & obe. his quæ. §. fi. supra de insti. cũ venissent. & sunt hæc vera etiam in aliis, si necesse vel vtile sit hoc de quo agitur expediri. arg. 12. q. 2. hæc huius placiti, & c. si qua de rebus. alioquin seruabitur successori. ff. de iud. mortuo. C. de iudi. properãdum. §. fin. autẽ. maxime si in proximo successor sit futurus, arg. ff. de vaca. mune. l. pen. §. fi. secundum Inno.

D

E

10 In iudicio autem non proceditur vacante sede. supra ne se. va. c. fin. nisi instante necessitate deputetur actor, auctoritate superioris ad reposcenda alienata. 12. q. 2. vobis. & c. vulteranæ. & arg. insti. de auctō. tuto. §. fi. ff. de cur. bo. dan. l. si plures. & l. 1. & 2. secundum Hosti. si tñ ad capitulum spectat electio. archi. secundum Inno. vel canonicorum, vnà cum archidiacono, eo mortuo deuoluetur ad capitulum prædicta potestas. ar. supra de conces. præben. postulastis. sed si archidiaconus per se, suo iure aliqua fecit, quæ non ab alio sunt collata, vt si fundauit ecclesiam de bonis archidiaconatus, non capituli, tunc non deuoluitur potestas ad capitulum, sed ad successorem

rem tm̃.supra ne se.va.illa.supra de testa. relatum.2. §.noie.vbi de hoc. & adde qđ legitur & no. infra de exces.præla. c. 2. & supra de offi. dele. quoniam abbas.in fi.q. si aliqua habeat ab episcopo, & aliqua à capitulo,& ille& hi,in eo q. ab eis tenebant, succedũt.ar.supra de testa.relatum.2.§.fi. 12.q.3.& 4.per totum.

11 Cum autem episcopus, & capitulum sint vnum corpus, cuius caput est episcopus, arg.infra de verb. sign. cum clerici.& expressum supra de præscrip. cum non liceat.supra de his quæ fi.a præl.c.fi. & inter eos sit spiritale coniugium. supra de testa. requisisti.§. secus. & melius supra de transla. episcopi. licet.dicendum est, quòd ea quæ spectant ad episcopum suo iure, sicut est iurisdictio, & confirmatio prælatorum, deuoluitur sede vacante ad capitulum ipso iure.supra de ma.& obe.cũ olim.sed si cũ aliis aliquid exercebat,nec ad inferiores, nec ad superiores,sed ad collegas eiusdem officij deuoluitur hæc potestas.65.dist.c.fi.

12 Idem forte dicendum est in absente,siue ex iusta causa absit,siue ex iniusta. In negligente auté, dic vt no.sup.de testi.cum olim. de conces. præben. nulla. & de sup.ne.præ.per totum.secũdum Inno.cuius est tota hæc gl. paucis exceptis.iura tñ per ipsum inducta,minus plene probant intentionem suam, secundum Host.secundum quem, tu dic de hac materia vt no.supra de maio.& obe.his quæ. & c. cum olim. & ne sede va.illa.& c.fin. & c.vno. lib.6. & de elec. cum in cunctis.in fin. *Vicinorum.* sic.7.q.1.Pontifices. *Perpetui.* idest donec resipuerint, & absoluantur, sic supra de coha. cle. clericos. & ibi concor. de hoc.

13 *Obũbratione.* vmbra est vbi aliquid exterius geritur, cuius intus non subest veritas, de consue. quanto.& hic Gof. *Fuscatus.* infra eo.accusatus.in fi.lib.6. *Nudetur.* infra eod.c.1.lib.6.

Pet. Godofr. in l. 4. C. de hær. Conar. lib. 2 var. resol. c. 10. nu. 10.

14 *Debitam.* hoc etiam supra eod.intelligitur debita pœna, ignis crematio: quod probatur Io.15.b. ibi:si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes,& arescet,& colligent eum,& in ignem mittent,& ardet.Lex humana imponit vltimum supplitium.C.eo.Arriani.quod alia lex interpretatur mortem.ff.de pœn. vltimum supplicium. & alia lex dicit, q. viui crematio est, vltimum supplicium.ff.de pœn. capitalium. & hanc esse pœnam debitam, interpretata est generalis consuetudo. ad hoc etiam supra.c.firmissime.1.respon. & sic huic pœnæ conueniunt lex diuina,humana, consuetudinaria & canonica,secundum Host. *Qui vero.* communiter nõ habetur hic iste versiculus.habetur autem infra c. excõmunicamus.§.qui autem. *Simili.* ista litera facit contra notata.inf. de pur.ca.inter.ad fi.sed ista litera téperatur infra eo.excommunicamus.§.qui autem. secũdum qđ bene vr facere, prout ibi no. *Vt diximus.* secundum illos qui non habent illum.§.proxi. dic vt diximus in parte decisa. *Recedisse.* dic vt infra eod. tit.accusatus in prin.lib.6.

Hodie in omnibus exẽplaribus habetur.

15 *Comites.* no.q. Papa statuit de laicis; sed hoc est propter crimen. sic, supra de Iudæis.ita quorũdam. Alij dicunt ideo hæc statuta valuisse, quia princeps consensit, & fuit præsens. Inno. Host.remitcit de homici. pro humani. ver. sactis. *Bona fide.* exponit,

A quod dixit fideliter. *Posse.* exponit quod dixit efficaciter. *Assumantur:* quod dic vt infra eod. vt officium.in fi.lib.6. *Eis.* scilicet rebellibus, nec pœnitentibus.

16 *Dignitate.* differentia est inter dignitatem & ordinem, vt dixi infra de exces. præla.accedentibus. *Priuandam.* alibi est ipso iure priuata. infra de electio. vbi periculum. §. ciuitas. & de pœn. felicis. lib.6.

17 *Exempti.* vt templarij, Inno. quod impugnat Host. per suam dec.de verb. sign.veniens. & dixi de hoc infra de priuil.recepimus.super 1.glo.dicit autẽ Host.sibi cõstare de exceptione Cluniacẽsium, quia

B vidit illorum priuilegia,& mihi cõstat de exemptione Cartusiensiũ,& Cistercientium. *Soli.* no.literam, cui concor.clemen.de sta.reg.attẽdentes. post prin. & quod ibi not.in gl. istorum. *Episcoporum.* vel inquisitorum.infra c. per hoc. lib. 6. *Priuilegijs.* ad idem supra c.proxi. & quod hic dicit Phi. ibi dixi. *Obsequantur.* si.infra de sta. regulari. c.vno.ad fi.li.6.

Sed hodie null' eximitur à iurisdictione inquisitorũ Eyme. 3. p. q. 28. vbi dixi.

Secunda glo. arguit & remittit. Quarta gl. arguit pro opi. Ala. sed tenet contrariam Hug. Quinta glo.ponit quinque casus, quibus &c.Sexta gl.signat contrariũ,& soluit. Septima signat contrariũ, & soluit.Gl.simile 23.obijcit & soluit.Vltima gl.dicit hoc allegari,quod ratione delicti, &c.& respondet. In

C gl.3.ibi.§.vlti.deprehensa in adulterio,licet sit damnata,notata est. In gl.2.in fi.& c.vno.lib.6.

18 In gl.ar.quod ibi dictũ vbi de hoc & 50.dist.accedens.& infra de sen.exc. cõtingit.infra de degradato expeditum est. infra de pœn.ca.2. in fi. lib.6.& ibi.Dixit Hug. & hic Gof. ipse tamen Gof. alternatiue sic locutus est.de hoc supra de iudi.cum non ab homine. dici potest q. depositus omne priuilegium amittit, ita q. cum percuuens non est excommunicatus: vel qđ securius est, dic q. tunc demum depositus priuilegium amittit, cum incorrigibilis factus, relinquitur curiæ seculari. Gof.

D 19 In gl. *Tribus exim.* ibi *Depositus.* & postea adhuc contumax. secundum Bar. Brix. qui hoc not.2.q.7. si qui sunt. dixit Host. infra de verb. sig. nouimus.q. iste intellectus est benignior. sed contrarius verior. & ibi de hoc ibi; si quis sacerdotum. vbi idem not. In gl.ar.contra. in fi.idem ibi not. & 50.di. de eo.In glo. laici. ibi,punire debet. infra eod. cum secundum.in fi.lib.6. In gl. simile. ibi in nomine domini.ibi not, quidam alij casus, in quibus audientia denegatur.

20 In glo.hic habes. & vltra quatuor casus, qui ibi habentur. G.in dec.dilectus. de tempo. or. addebat alios, scilicet cum quis est sibi contrarius. vt ibi.& supra de præsump.vestras.& cum quis appellat con

E tra prohibitionem canonis, de iurepa.c.vlti.vbi vide in 1.glo. vel Papæ. de app. pastoralis. in princ. Item cum quis discedit a suo præposito.27. q.1.si custos.& c.si homo.Cum allegat turpitudinem suam, de don.inter dilectos. Cum quis est contumax, & petit sibi per alios iustitiam fieri.ff.ex qui.ca. ma.l.sed & si p prætoré.§.sed & si. item & illi pœnes quem ludus exercetur.ff.de alea.l.1.§.1.Item excommunicato & schismatico.23.q.5.nõ nos.infra eo. excommunicamus. item ei qui est in manifesta calumnia. ff. de peti. hære.l.postquam.in fi. cum tamen aliàs,

prosequens suam, vel suorum iniuriam, prætextu criminis non repellatur. 2.q.1. prohibentur. & in fi. immo dic vt infra eod. super eodem. lib. 6. In glo. vlti.ibi.§. cæterum concor. de cleri.ægro. c.vno.lib. 6.& eo.lib.de sta.mo.c.vno. ad fi.& clemen. de sup. neg. præla.quia regulares.de sta.mo. attendétes.post princ.& de reli.do.quia contingit. & ibi ordinario.

21 Dicit Host.quòd cum hæc delegatio sit generalis,& vniuersalis, censenda est hodie ordinaria iurisdictio.arg.ff.de iudi.cum prætor. & secundum eū hoc verbo vsus est Papa ad placandos exemptos, nec est vis facienda in verbis. C.communia de leg. l.2.in fi.infra de elec.commissa.§. porro.lib.6. Certum est autem episcopum hoc facere suo iure secundum eum, quicquid dicat Host.in appellatione interponenda posset esse diuersitas. Pro veritate igitur circa hoc habenda, videnda sunt tria, scilicet quomodo dicatur iurisdictio delegata in casu isto, & sutium quę allegaui super prin. huiusmodi glo. Secundo an in hac iurisdictione succedat capitulum vacāte sede. Tertio an ī talibus casibus, quibus tali auctoritate proceditur, necessariò sit appellandū ad Papā. Ad primum videri potest,quòd non.in §.cęterum.allegato in prin.gl.in glo.pen. vbi Io. & Ber. tenent,illam iurisdictionem ordinariam, vel quasi: quia si delegata esset,expiraret morte.Sed vt ibi scripsi, Vin.præcise,& Inno. alternatiue tenet, illam delegatā; & est in ea speciale quod nō expirat morte, sed quo ad casum huius decretalis, qđ dico ideo,quia nō procederet in casu illius §.cæterū.coadiuuatur taliter prima opinio, quā hic tenet Host.vt prædixi,certum est ꝙ diœcesani habebant ordinariam, ratione huius criminis in oēs de diœcesibus suis. de offi. ordi.c.1. Si igitur quo ad certos fuit eis sublata per priuilegium exemptionis, facit 16.q.1.frater.cum similibus, & postea restituta vt hic, ergo intelligitur ordinaria sicut prima.facit de rescriptis, q̄uis.lib.6.cum concor. & facit quod not. de constitutio. cum accessissent.in fi.& quod not.de beneficio renouato in clem. de rescrip.literas.in gl.pone. sit ergo satis episcopo, quòd ordinariæ iurisdictionis iuuatur præmordio. facit ff.de leg.2.cum filius.§. hæres.Secunda opinio, quæ amicatur literę,videtur verior:nec est speciale quòd non expiret morte, cum isti non sint delegati Papæ, sed sedis,quę nō moritur.de rescrip.si gratiose.lib.6. Item ista iurisdictio non delegatur personis, sed dignitati,quæ non moritur.de offi.deleg.quoniam. Et ratio in contrarium inducta, procedit in restitutione: sed hic fit delegatio, non restitutio.

22 Circa scdm Io.Mo.in decret. vnica. de ma. & obe.lib.6.vt ibi scripsi super glo. hoc tenebatur. dixit,ꝙ in casu huius decre.& omni alio,in quo episcopus habet generalem iurisdictionem delegatam, succedit in illa capitulum. alle.eod.lib. de præben.c.1. in fi.Sed parum facit illud capitulum:aliud enim est dare episcopo delegatam super exemptos, vt hic, aliud est iubere episcopum aliquid non facere, etiā ad petitionem exemptorum,vt ibi: tunc enim nil delegatur,sed officium eius instituitur. facit de offi. ordi.licet. Quare videtur contrarium tenendum,vt sicut nulla alia iurisdictio delegata episcopo, transiret in capitulum sede vacante, sed ad successorem, vt præd.decr. quoniam.de offi.deleg.sic nec ista. illa

A tamen ordinaria,quam habet in subditos, bene trāsit,etiam in hoc crimine: vt supra in prin. capituli. Ex verbis autem Inno.quæ patent supra in glo mortuo.non bene decidi potest,quid in hoc senserit.

23 Ex hoc secundo sequitur responsio ad tertium, ꝙ si in casibus huius capituli, vel aliorum de quibus dictum est supra, locus esset appellationi, ad Papam appellabitur, non ad proximum.facit de cleri. ęgro.c.vno.§.si autem.vbi si in eo quod fit auctoritate apostolica,occurrat dubium, vel difficultas, ad Papam recurri oportet, non ad proximum. & facit qđ de deuolutione no. in clemen.de sup.ne.præ.cap. vno.in gl auctoritate.in fi. *Zāch. de her.c.29. nu.3. Repert. ver. appellare §.Sed nūc Simanc. ca tit inst. lib. 6.nu.3.*

B 24 Illud autem demonstrari potest per aliā quæstionem:pone quòd archiepiscopus impedit epm in his casibus quibus procedit auctoritate delegata, nōne poterit episcopus eum coercere? certe poterit: sicut quo ad illam speciem est maior illo, de off. dele. sanè.2.si superior illo respectu est minor episcopo, non poterit ad eum, sed ad maiorem appellari.monet & alia ratio,si dicas ad proximum appellari posse,et it dare amplius, quàm sit expressum exceptionis priuilegio derogari: si enim de episcopo ad archiepiscopum,de ipso ad Patriarcham ipsorum causæ poterunt sic deduci, habebit tres iudices successiue exemptus, contra quem Papa dederat vnum so-

C lum;item habebit iurisdictionem contra exemptos, is cui concessa non est, cum tamen talia suas species non excedant, vt patet in prædictis iuribus. de sta. mo.c.vno. in fin.lib.6.& in clem. attendentes. eod. tit.ver.ad quæ omnia.& in c. quia contingit. de relig. do.ver.nullo.Cum ergo à iurisdictione episcopi, archiepiscopi,& patriarchæ exemptus esset, tu qui reducis illū in potestate archiepiscopi, & patriarchæ, ostendas quo iure? Et per hoc fit responsum ad decre.Romana. de app.§.debet. lib. 6. vbi appellatur ad archiepiscopum,etiam in his causis, quæ de iure communi non spectant ad ipsum: nam ibi cessant

D rationes prædictæ, nec cognoscit vt delegatus, sed vt ordinarius, & in fin.& cap. volentes. lib.6.& 6. q.3.cap.vlti.

c. Vergentis.

Summarium.

1 *Bona hæreticorum, etiam post mortem publicantur.*

2 *Non tamen occupantur per fiscum,nisi præcesserit sententia iudicis ecclesiastici.*

3 *Et quid de bonis feudalibus, an publicentur ob hæresim.*

E 4 *Ob crimen hæresis a patre commissum, non perdit filius ecclesiasticum beneficium.*

5 *Filij filiarum hæreticorum an puniantur.*

6 *Iniuria Deo facta non ferenda.*

7 *Filiorum pęna parentes affligit.*

8 *Vbi locum habeat hæc decretalis.*

ERGENTIS. *Et infra.* non solum sapiunt elementa corrupta, sed etiam homo testatur in an.vbi de materia magnum est exordium. *Nostra.* Host.habens in litera,nostræ,dicebat.

cebat, quod loquebatur prælatis ecclesiarum.

1 *Publicari.* etiam post mortem. supra eo. si quis. infra eod. accusatus. §. in eod. lib. 6. saluo quod dicitur de præscrip. c. 2. lib. 6. *In alijs.* terris scilicet, quæ non sunt de temporali iurisdictione ecclesiæ. *Idem.* scilicet bonorum publicationem.

Anto. Gomez. to. 3 var. reso. c. 14. nu. 5 Zanch. de hær. c. 25 nu. 4. Ioa. Roias sing. 134.

2 *Seculares.* apprehensio tamen bonorum non fiet, nisi primo pronunciatio fiat super crimine per iudicem ecclesiasticum, qui hoc possit. infra eod. cum secundum. lib. 6.

3 *Eorum.* quid de feudo? vide satis i Spe. de feudis. §. 2. vers. 40. & aliquid dixi post Host. de pœn. in quibusdam. in fi.

4 *Conseruata.* propter crimen læsæ maiestatis commissum a patre, filius non priuatur ecclesiastico beneficio. vt no. 56. dist. satis peruersum. *Quod est Christus.* de hoc supra de elec. significasti. in fi. de sacra vnct. c. vno. vers. vnde in veteri. Host.

Gondisal. de hær. q. 23. nu. 2. Couar. li. 2. var. res. ca. 8. num. 4. Gigas de crim. læsæ maiest. li. 3. q. 9.

5 *Grauius.* quærebat hoc Host. nunquid sententia, qua damnantur posteri hæreticorum, extendatur ad filios filiarum, de quo dic, vt infra eod. statutum. 2. lib. 6. & facit quod ibi notati. & eo. li. de pœn. vbicunque.

6 *Aeternam.* Hieron. contra Vigilātium. 1. c. Meam iniuriam patienter tuli, impietatem contra Deum ferre non potui. *Seueritatis.* scilicet publicationis bonorum. *Casibus.* etiā isto minoribus, vt præmisit. *Iudicū.* q. nec fallit, nec fallitur. inf. de sen. exc. à nobis 2.

7 *Progeniem.* ex cuius pœna pater affligitur, vt ex propria ff. quod me. causa. isti quidem. & dixi supra de fil. pres. in Rubrica. 1. glo. rñdet per quæstionem, an Papa possit principibus imperare. Pen. glo. signat contrarium, & soluit. In 3. glo. ibi. l. vna. vide de vi. & ho. cleri. vt clericorum. in 3. glo. In glo. 17. ibi, si apud. & q. 4. si is qui, ad idem. supra tit. 1. in nonnullis. in fi & supra de decimis. tua. 2. & in fine. facit quod not. de maledi. c. 2. in 1. gl. In gl. pen. ibi. eod. tit. nec debuit remoueri, secundum Host. & ibi. Ioa. qui etiā hoc no. 23. q. 7. in summa. & in fi. & idem probatur infra eod. cum secundum. lib. 6.

Glo. sing. i extrau. Ioan. 22. de pœn. c. unico. uerbo quomodolibet.

8 Ego credo hanc decretalem, præualere legibus in illis terris tm̄, quæ subsunt temporali iurisdictioni dñi Papæ. In alijs aūt præualēt leges, quæ maiori æquitate nituntur. C. de iudic. placuit. & pœnæ moliendæ sunt. de pœn. dist. 1. §. pœnæ. T. Gof. Host. remittit ad summam. eod. tit. §. qua pœna; sed authent. Gazaros contradicere videtur, quæ concor. huic iuri. can. & vers. huius in decr. In gl. vlti. ibi. item peccato. & ibi sunt multa exempla.

c. Si aduersus.

Summarium.

1 *Omnibus est prohibitum hæreticis fauere.*
2 *Casus in quo fautor fautoris hæreticorum punitur.*
3 *Omnis exceptio siue odiosa, siue fauorabilis excommunicato conceditur.*
4 *In nullis pro hæreticis patrocinandum.*
5 *Suspensi a tabellionatus, seu aduocationis officio, quia hæreticis patrocinati sunt, si iterum hæc exerceant, non sunt irregulares.*
6 *Patrocinia suspensorum aduocatorum, an de facto valeant.*
7 *Excōicatis non ob hæresim, auxiliū non denegatur.*

A 8 *Hæreticus quando, & quo audiatur in iudicio.*
9 *Solus iudex participare potest cum hæreticis, in his tamen quæ ad eorum salutem spectant.*
10 *Prohibitio huius cap. in quibus locum habeat.*
11 *Creditores hæreticorum contra fiscum agant.*

S I aduersus.

1 *Generaliter.* hoc dicit: quia generaliter omnibus est prohibitum, hæreticis præbere fauorem: istis vero specialiter prohibetur. *Imperatur.* concor. cle. de excel. præ. frequens. in fi. *Schol. 7. p. 2.*

2 *Fautoribus.* no. casum quo ipso iure punitur fautor fautoris. *Defensoribus.* qui hæretici sunt, infra eo.
B excommunicamus. §. credentes. Host.

3 *Vel fauorē.* dixit hic Vinc. quod fauorabilis exceptio, vt Vellejanum, nō datur excōicato; odiosa, vt Macedonianum bene, ff. de cond. inde. qui exceptione. sed male cāuuit: quia oīs exceptio fauorabilis, & odiosa sibi competit: quia non excōicati fauor, sed æquitas iudicantis attenditur. supra de excep. cum inter. Gof. & ipse idem Vinc. postea dixit idem, & Io. & ad de quod dixi de excep. à nobis. super. 1. gl.

Nicol. Arela. de hær. not. 18. male citat hoc dictum.

4 *In causis. s. criminalibus. Vel factis.* idest quibuscūque negotiis, ac si dicat in iudicio, vel extra. infra de ver. sig. forus. §. negotium. *Aliquibus.* etiā catholicis.
C *Eorum.* hæreticorū, qui nec iudicare possunt, nec publica officia exercere. inf. eo. excōicamus. §. credētes.

5 *Officio vestro.* s. aduocationis, vel tabellionatus. nec essent isti irregulares, licet post suspensionem illud exercerēt. infra de sen. exc. his qui. lib. 6. & dicam infra de cler. exc. c. fi. & de excel. præ. c. fi. idem G. in Spe. ti. 2. §. iuxta. C. ver. sed quid dices. *Suspensos.* qua sententia durante, non valebūt instrumēta confecta. infra. c. 2. §. credentes. ver. quod si forte. cum similibus.

6 Quid de patrocinijs, nam illa de facto tenent. dicunt quidā in ias irritandas, alij contra. Credit Host. quod esset per summum Pontificē declarandum. supra
D qui fi. sint le. per venerabilē. supra de feu. c. 1. de cōsti. c. fi. cum super hoc nullū expressum ius habeatur, nisi quod aduocatus poterit per exceptionē remoueri; vt in præ. §. credentes. Vel dic lucrū pauperibus erogandū; ad hoc quod dixi. supra ti. 1. cum sit. & c. sequentib. talis etiā de trāsgressione. aliàs puniri posset. Tertia gl. signat contrariū & soluit. Vlt. gl. no. probat. & signat contrariū. In gl. 3. ibi. l. 3. creditor ex vi pacti pecunia sibi nō restituta, possessionē ingrediēs vim non facit: tñ auctoritate iudicis deberet id facere. In gl. 1. in fi. infra de procur. qui ad agendū. li. 6. In gl. 2. in fi. supra de præscrip. ad audientiā. In glo. 3. ibi,
E 7 Denegandum, in excommunicatis non hæreticis habent hæc locum. & ibi:

8 Sententia: dicit Host. quod quis ad defensionē criminis, vel bonorum non audiatur, si tñ aliàs, de alio crimine accusatur criminaliter, non denegabitur ista sententia: nec obstat scdm eum in authen. coll. 6. de priuil. dotis. post medium, vbi dicitur, quod nec beneficiis iure, nec aliquibus priuilegiis tales possunt se iuuare: quia illud, & similia possunt intelligi quo ad impugnationē, accusationē, vel acquisitionē, vel ab hæresi defensionē: vnde & licet hoc patrocinium vetē aduocatis, & scriniariis, nō tñ iustitia iudicib. nec obstat si dicis, hæreticū statim post deprehensionem

nem puniendum: quia si sponte redeat, recipitur, & in monasterio detruditur. infra ca. excõicamus. 2. ergo se poterit defendere super alio crimine accusatus. arg. C. de his qui ad ecclesiam conf. l. fur. maxime si præuentus fuisset in alterius criminis accusatione. supra de so. com. proposuisti.

Vide c. in fideles 23. q. 4.

9 Dic tamen, ꝙ alius q̃ iudex in causis vel factis ipsorum nõ potest illis participare, nisi in his quæ spectent ad salutem.

10 Quicquid supra dixerit Host. non puto hanc prohibitionem locum habere, nisi in his qui sunt hæretici, non in his qui fuerunt, ad hoc infra c. statutum. 2. secundo responso libro sexto & ibi,

11 Confiscari: vnde contra fiscum agant creditores, C. de fideiuſ. l. 1. & 3. Gof. concor. ff. solu. matr. si marito. C. eodem l. 2. C. de bonis proscrip. si vt proponis. & ad l. Iul. de vi. l. tutoris, & ibi auferẽtur sua, in Iudæis secus. supra ti. proxi. sicut *Iudæi*. In glo. vlt. ibi tollere. Host. de hoc remit. de secundis nup. c. pe. & vlt. & supra de re iud. cum te. vbi vide in gl. magna: & super vlti. gl. & in fi. de infamia facti loquitur.

c. Cum ex iniuncto.

Summarium.

1 *Initium decretalis, quod nunc deest, repositum.*
2 *Conventicula non facienda, & qualis facientium pœna.*
3 *De fide publice non disputandum.*
4 *Simpliciter asserenti, se missum a Deo, quare non credendum.*
5 *Miraculis gentes ad credendum inducta.*
6 *Prælatus reddere debet rationem omni poscenti.*
7 *Exempla & historiæ qua & quando probent.*
8 *Reprehensionum genera quot.*
9 *Corrigi potest prælatus sponte subiectus absque nota detractionis.*
10 *Percutiens clericum sponte subiectum excommunicatus.*
11 *Clericus non se supponat alterius iurisdictioni absque licentia prælati.*
12 *Papam iura positiua non ligant.*
13 *Subditus prælatum non corrigat publicè, vel priuatè.*
14 *Subditi prælatos non euitent per contemptum, & quando liceat euitare.*
15 *Iudices inutiles, a principe remouendi.*
16 *Cui competit instituere, eidem competere destituere, quomodo intelligatur.*
17 *Et quid in præscriptione.*

Pet. Godofr. l. 3. C. de har.

Vm ex iniuncto.

1 *Et infra.* sequebatur: cum ex iniuncto nobis apostolatus officio, simus secundum apostolum, (scilicet Rom. 1.) sapientibus, & insipientibus debitores, pro vniuersorum salute nos oportet esse sollicitos, vt malos retrahamus à vitiis, & bonos in virtutibus foueamus: Tunc autem opus est discre-

A tione maiori, cum vitia sub specie virtutum occulte subintrant. Postea sequebatur quomodo Meteñ. episcopus insinuauit Papæ, ꝙ multi laici, & mulieres, euangelia, epistolas Pauli, moralia Iob, psalterium, & libros alios fecerant transferri in Gallicum: facientes postea quæ sequuntur. Et sim. in cle. de reli. do. cum de quibusdam, & de hæret. clem. ad nostrum. *Commendandum.* de magistr. super specula. ne cler. vel mon. super specula. §. quia vero. Host.

2 *Conventicula.* quæ in ecclesia vel extra fieri non debent. C. de episcopis, & cle. l. conuenticula. & C. de sum. trin. l. 2, aliàs capitalis est pœna, C. de his qui ad ecc. confu. l. denunciamus. *Schol. 12 par. 2.*

B 3 Nec est de fide publice disputandum. C. de sum. trin. l. 3. & infra c. 2. §. 1. *Lux vera.* Ioan. 1. *Tenebrarum.* sic supra de offi. deleg. consuluit. *Creaturæ.* Marci vlt. in fin. *Dicens.* Mat. 10. *Tecta.* arg. ꝙ magister docere debet in alto, ad idem. 2. q. 7. §. de his ver. his ita. *Apostolum.* 1. ad Corint. 12. ad fi. & ad Ephes. *Eyme. p. 1. q. 10. et Schol. 13. eiusdẽ par.*

4. *Doctorum.* idest prædicatorum. *Apostolum.* ad Rom. 10. *Præcepit.* Luc. 10. a. *Dignior.* verum dicit, si de illa constaret.

4 *Nude.* idest sine signo miraculoso, vel sufficienti scripturæ testimonio; nam nec ipsius iuramento crederetur: tum quia solus: tum quia in re propria.

C supra de testi. licet. 1. 4. q. 3. nullus. *Astruat.* idest asserendo struat, vel instruat. Hostien.

5 *Miraculi.* Hieronym. super Isa. lib. 18. non potuissent omnes gentes in tam breui tempore credere, nisi signorum miraculis fides ipsorum quodammodo fuisset extorta: clamantibus enim apostolis, & apostolicis viris, dominus signorum magnitudine respondebat. *Vellet.* Exodi. 7. *Dicens.* Ioann. 1. Isai. 40. cap. in princ. *Propheticum.* Malach. 2.

6 *Ex ore.* debet ergo talis esse, qui sciat omni poscẽti reddere rationem. 26. distin. §. ecce quòd. ante

D fi. Host. *Scholasticis.* idest scholaribus, & prouectis, multo minus ab aliis subditis. 6. q. 1. oues. *Lege.* Exo. 22. in fi. ad idem. Ioan. 10.

7 *Exemplo.* licet non exemplis, sed legibus iudicandum sit. C. de sen. & interlo. nemo. quod quomodo intelligatur, dixi supra de re iud. in causis. frequenter tamen inducunt, & probant exempla, & historiæ sacræ scripturæ, vt hic. & supra de elect. venerabilem. vers. quod autem. secundum Host. *Legitur.* Nume. 22. *Ait.* Ioan. 8. *Euangelicam.* Matth. 18. *Copiose Ias. in l. 1. ff. si cert. peta. vbi Dec. & aly.*

8 *Reprehendere.* de triplici reprehensione, scilicet improperiosa, socialı, & temeraria notat Ioan.

E 21. dist. nolite. Et Host. de decem speciebus reprehensionum, tractat in princ. suæ summæ, quomodo viget hodie in hominibus reprehendendi libido, vide in Hiero. ad Celantiam. eod. *Nam qui.* Matth. 5. *Innocentia.* sicut Christus, qui peccatum nõ fecit, &c. 1. Petri. 2. cap. 6.

9 *Supponit.* & tunc nulla potest notari iniuria, vel detractio, quæ non infertur scienti, & nolenti. infra de reg. iur. scienti. lib. 6. cum concor. *Syl. in sum. ver. correctio §. 2. nu. 3.*

10 Ista tamen suppositio, non posset fieri a clerico quo ad violentiam inferendam corpori, quia inferens sit excommunicatus; qđ dic vt infra de sen. exc. contingit. 1. supra de iureiur. ex rescripto.

11 Ista

11 Sed nec quo ad iurisdictionē hoc licet, sine superioris licentia. de fo. comp. significasti. nec quo ad forum pœnitentiale, infra de pœni. omnis. §. 1. litera ergo ista, secundum Host. est intelligenda de extraiudiciali suppositione, quo ad inferiores a Papa: sicut supra de iure iur. veniens. & c. quintauallis. nisi fieret de superioris licentia.

A

Bald. in proœm. decr. Car. Alb. de pot. Papa. p. 1. nu. 134. & p. 2. nu. 78.

12 Quo ad Papam potest intelligi etiam de iudiciali, per iura alle. hic in gl. quę alia iura positiua non ligant. de hoc supra de conces. præben. proposuit. *Subditus.* sine aliqua submissione superioris.

13 *Reprehendendi.* i. corrigendi, non q hoc liceat in publico. sed dicit hoc: quia minus peccaret, vt potest hoc colligi de sen. exc. cum non ab homine. de coha cle. vestra. vers. Item aliud. Host. *Obsequendi.* idest obediendi, sic supra de reb. ec. non ali. c. fi. cum concor.

B

Alfon. Cast. lib. 13. adner. hęreses versi. subditus.

14 *Quòd si.* hoc improbat secundum Host. q subditi, contemnendo proprios sacerdotes, ipsos euitant; & faciunt euitari, de quo supra 1. respon. ibi; eorum consortium, sed ibi non loquitur de sacerdotibus tantum. *Remoueri.* sup. Host. temeritate propria vitandi non sunt: qd intelligas, nisi in casu supra de coha. cler. vestra. *Sacerdotum.* & aliorum clericorum beneficiatorū, omnis enim res &c. infra de reg. iur. omnis. Gl. quisq; tenetur. distinguit inter correctionem publicam & occultam, & denunciationem euāgelicam.

C

15 In gl. antep. ibi: si quos, si præfectus prætorio videt iudices propter corporis inualetudinem, negligentiā, vel crimen esse inutiles, illos remouet, & alios subrogat. In glo. immo. in fi. contra. 94. dist. c. 1.

In glo. sic infra. ibi, sacerdos, contra 112. dist. in sancta. ibi dicitur quòd diaconi prædicant. ibi tripliciter soluitur. In gl. 2 1. in fi. contra 19. dist. 2. vltra medium. ibi: non quæritur quis vel qualis prædicet, ibi soluitur. In gl. nec istud in fine. vide in Hiero. super Matthæ. c. In gl. quisque tenetur ibi Apost. 2. ad Timo. 3. & ibi in omni. vbi de hoc. & ibi si peccauerit. vbi de hoc. & in fi. adde qd not. supra eod. tit. c. 2. de hoc dixi supra de iudic. nouit. In glo. vt 2. in fi. lo. 2. q. 5. auditum. ff. de rit. om. iu. est receptum.

D

In gl. pen. in fi. de accusa. ad petitionem.

16 In glo. vlti. ibi pertinet. ordinario iure, ex speciali enim iure, vel commissione, posset competere alterū sine altero.

17 Idem in præscriptione: qui enim præscripsit institutionem, non intelligitur præscripsisse destitutionem, vel renunciationis receptionem, aliàs diceretur præscriptum, qd non fuit possessum, contra regulam sine possessione. cum concor. infra de reg. iur. lib. 6. & ff. de vsuca. l. pe. §. fi. non obstat connexio, per ea quæ not. eo. ti. odia. de visitatione quo ad procurationē, & de noualibus quo ad decimas, ad idē qd not. de ma. & obe. cum inferior, in 1. gl. cum sua remis. & qd not. ff. de procur. qui procuratorē & C. de an. ex. l. fi. in 1. gl. post princ. facit. de rescr. susceptum, lib. 6. & quod ibi scripsi in fi. & super 5. gl. & qd scripsi de proba. in præsentia. super fi. vlti. gl. nisi secundo & c. vno. lib. 6. & in fi. de hoc dixi supra de offi. arch. cum satis.

E

c. Excommunicamus.

Summarium.

1 *Varietas lectionis, in verbo vanitate.*

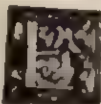

Xcommunicamus. *Nominibus.* de quibus patet. 24. q. 3. c. pen.

1 *Varietate.* aliàs vanitate: aliàs veritate, sic infra c. pen.

§. Damnati.

Summarium.

1 *Priuatus an punire possit hęreticum.*

2 *Inquisitores ob delictum clericorum bona ecclesiarum non proscribant.*

DAmnati. pœna damnatorum.

1 *Baliuis.* videtur quòd etiam priuatus punire possit hæreticum. de quo vide. 23. q. 5. si audieris, & qd dicam infra eo. præsidētes. lib. 6. *Puniendi.* nisi statim sponte reuertantur, supra eod. ad abolendam. & infra c. pen. *Confiscentur.* ipso iure. infra eod. cum secundum. lib. 6.

Archid. in c. si vos. 23 q. 5. Cōtra Bru. li. 5. de hær. c. 14. Petrus Gofr. in authen. Gazaros. C. de hær.

2 *Receperunt.* nec inquisitores propter ipsorum delictum, bona ecclesiarum debent applicare fisco, etiam ecclesiæ. & hoc scienter facientes, excommunicati sunt per concil. Vien. eod. tit. nolentes.

§. Qui autem.

Summarium.

1 *Deficientes in purgatione, habentur vt conuicti.*

2 *Contingit, eum qui non est uere, quandoque vt vere hęreticum condemnari.*

3 *Lapsus anni in multis causis quę mala operetur.*

4 *An elapso anno, contra contumacem requiratur sententia condamnatoria.*

5 *An ex assignatione termini ad purgandum, purgatio censeatur indicta.*

6 *Cum iudex assignat terminum ad purgandum, & reus non comparet, quid faciendum.*

7 *Cur absenti & contumaci purgatio indici possit.*

8 *Contumacia incommoda.*

QVi autem. pœna suspectorum se non purgantiū. *Monstrauerint.* idest, si monstrare neglexerint.

1 Is enim qui in præstanda deficeret, puniretur vt conuictus, sine aliquo temperamento: & sic potest intelligi, supra eod. ad abolendam. §. qui aūt. & de hoc infra de pur. ca. inter. in fi. & tūc non esset locus excommunicationi, & annali expectationi, de qua sequitur, secundum Host. & adde quod statim dicam. *Satisfactionem.* de qua dicam infra §. credentes. *Excommunicatione.* hac de causa lata.

Scho. 11. p. 2.

2 *Velut.* possibile est, q non est hæreticus, tamē propter hanc violentam præsumptionem condemnatur vt hereticus. sim. secūdum Host. supra de iud. nouit. versi. sed cum dñs. ibi: sit tibi sicut ethnicus.

3 Et not. q lapsus anni qñq; aufert possessionem, vt lit. non conte. qm. §. in alijs. qñq; proprietatem. C. de requi. reis. l. 2. quandoq; inducit iustam condemnationem, vt hic. & 11. q. 3. rursus, & c. quicunque.

4 Condem-

Vide quæ scripsi ad Eymer. 3. p. in 13. modo pc. term.

4 *Condemnentur.* secundum Vinc. per hoc verbum futuri tpis, videtur ꝙ post annum necessaria sit sententia, & sic post annum ante latam sententiam poterit purgare vitium, sicut si legata est optio, infra tempus, post illud eligere possum, anteq̄ mancipia distrahantur. ff. de opti. l. mancipi orum. ad hoc infra de præben. si tibi absenti. lib. 6. Dicebat Host. ꝙ per constitutionem Friderici. C. cod. authē. Gazaros. nō videtur ꝙ sit necesse tales condemnari, cum ibi dicatur: ita ꝙ si sic per annum permanserint, eos tunc sicut hæreticos condemnamus: ergo sine aliqua sententia videtur illos esse damnatos. nec ob. secundū eum si dicas, ꝙ crimen hæresis sit de foro ecclesiæ, quia dicta constitutio fuit non solum per Rom. ecclesiam procurata, sed etiā approbata: & probatur hoc infra eod. vt inquisitionis. in prin. lib. 6.

5 Quærit hic Host. Quid si ecclesia suspecto assignet terminum ad purgationem præstandam, nunquid per hoc sic videatur purgationem indixisse? quòd si non venerit, & hac de causa excōicetur, & postea per annum expectatus sit contumax, debeat vt hæreticus iudicari? Hanc quæstionem non puto dubiam, eo modo quo proponitur, infra eod. cum contumacia. lib. 6. dicebat autem, quosdam dicere ꝙ sic, quia ex quo non venit, patet ꝙ per ipsum stetit quo minus purgatio indiceretur; vnde proinde est, ac si indicta esset. ar. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper. & l. iure ciuili. ff. de cond. & demon. iure ciuili. & l. quibus diebus. quod nō placet: quia aliud est tantū purgationem indicere, aliud ad purgandum terminum assignare, & aliud vtrūque facere: ita ꝙ si alterū tm̄ interueniat nunq̄ potest dici ꝙ in purgando contumax sit. Si enim terminus assignatur tm̄, non potest dici ꝙ assignatur ad purgationem indictam, sed indicendam. infra de pur. ca. c. fi. in prin. si igitur non veniat, & si sit contumax in non veniēdo, non tñ est contumax in non purgando: quia nō potest dici cōtumax respectu purgationis indicendæ, cum adhuc non sit in rerum natura. ar. ff. de iur. codi. quidam referunt, supra de consti. cum accessissent. §. fi. Item si purgatio sit indicta, sed non sit terminus assignatus, de facili non potest comprehendi contumacia. ar. in eo qd le. & no. sup. de of. or. irrefragabili. §. excessus. nisi dicas intelligendum esse, quòd statim purget se. arg. ff. de verb. obl. eum qui Cal. quod ī hac materia durum esset sentire: igitur vtrūq; requiritur. s. quòd terminus assignetur, & ꝙ purgatio indicatur: vnde & in prædicta constitutione Gazaros. iungitur, ad mandatum ecclesię, vel ad arbitrium epi, supra c. ad abolendam. §. qui autem, & hic temperatur pœna illius. & ꝙ ad hoc faciendum, terminus peremptorius assignetur. ar. ff. de iud. ad peremptorium, & l. sequētibus, supra de offi. dele. cōsuluit. & probatur. supra de re iudi. ꝙ ad cōsultationem, supra de coha. cle. & muli. c. pen. §. pen. & in fi. supra de simo. de hoc. & c. insinuatum.

6 Sed quid si dicat iudex; Volumus, decernimus, & mandamus, ꝙ super tali suspitione te purges ad nostrum arbitrium, & ad hanc purgationem præstandam, tibi talem terminum peremptorium assignamus, in quo nisi veneris, & dictam purgationē pręstiteris, contra te quantum de iure poterimus, procedemus: & ipso non veniēte excōicatur, nec dictam

A purgationē vt citatus erat, præstitit? Hic locū potest habere iste §. nisi citatus reputans se grauatum à tali mandato, ex iusta causa expressa duxerit appellandum. supra de ap. præterea. eod. tit. cordi. lib. 6. supra de re iud. quod ad consultationem, quem tñ si ecclesia velit excludere, indicat purgationē declaratam, & bene formatam tali contumaci, q̄uis absenti: ad quā præstādam, iterū assignet ei diem peremptoriū, in quo nisi venerit, excōicet ipsum: quia purgationē sibi indictam non pręstitit. & sic omnino locus est huic §. nec contumax audietur appellans. 2. q. 6. §. sunt quorum.

B 7 Nec mireris, ꝙ dixi absenti, & contumaci purgationem determinatam, & specificatam indici posse, cui tñ forsan non indiceretur si præsens esset rationibus suis auditis: nam idem est & de sententia diffinitiua, quę plerunq; datur contra absentem contumacem, & tñ forte non daretur contra pręsentem, & de iure suo docentem, vt patet C. de iudic. properandū. de elec. statuimus. infra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. eum qui. lib. 6.

8 Hoc enim cōtumacia operatur: quæ vt supra no. possessionem, & proprietatem rei aufert, & probationem sufficientem inducit, ac omnem exceptionem, & defensionem excludit. & adde quod no. infra de pur. ca. nos inter alios. & c. inter sollicitudi-

C nes. §. fi. & de pęnis. c. fi.

§. Moneantur.

Summarium.

1 *Iuramentum de extirpandis hæreticis cur hodie non pręstetur.*
2 *In quibus terris locum habeat huius cap. definitio.*
3 *Requirendi domini temporales vt pręstent hoc iuramentum.*
4 *Graues fidei causas prælatus cum suffraganeis tractet.*
D 5 *Excommunicatus in vna ecclesia, in omnibus est excommunicatus.*
6 *Negotia fidei cur quandoque Pōtifici summo nuntianda.*
7 *Episcopus bona subditi rebellis ecclesię, post annū expectati cōcedere potest catholicis occupāda.*
8 *Rebelles ecclesiæ inuadendi, & eorum bona occupanda.*
9 *Cum bona rebellium conceduntur occupanda, quid de mobilibus, immobilibus & feudalibus? & num. 11.*
10 *In bello iusto omnia accepta fiunt iuste pugnantiū.*
11 *Et quid de bonis feudalibus.*
E 12 *De rege Aragonum notatu digna.*

Moneantur. iuramentum dñorum temporaliū contra hęreticos.

1 *Iuramentum.* si hodie hoc iuramentum nō pręstetur, negligentia eporum est in causa; quę illis in hac parte multum est verenda. sim. de treu. & pa. ca. 1.

2 Posset etiam dici secundum Hostien. hic, quòd hoc dicitur locum habere tm̄ in prouinciis, vel terris infamatis de habitatione hæreticorum, ad hoc infra

Infra §. adijcimus. *Exterminare.* idem ver. in §. seq.& vide qđ dixi in clemen.de iureiur. Romani.§. porro.in prin. *Perpetuam.* no. ad ea quæ dixi supra de iudi.c.fi.tñ forte hoc dictum fuit propter comitatus,ducatus,principatus,in quibus succedunt filij,supra de voto.licet.secundum Host.

Auth. statuimus. C. de epis. audient. Eym. 3. p.q.33.

3 *Teneatur.* si requiratur. ad hoc infra.§. 1. in prin. *Si vero Dominus.* pęna dñorum non purgãtium terram suam de hæresi.

4 *Et comprouinciales.* & in prouinciali consilio. supra tit.1. cum sit nimis. de præben. graue. & habet hoc locũ si ille sit rex,vel magnus princeps, qui possit illi æquiparari, vt si sub se habet Metropolitanũ, & suffraganeos.6.q.3.scitote.3.q.6.non liceat. & ca. vnaquæq;.sunt enim talia grauia ratione personæ, vel rei de quibus agitur,in cõsilio tractãda, in auth. de sanc.epis. vt aũt omnis.colũ. 5. coll.9. & 18.dist. propter.1.& 2.& quod dicitur supra eod.ad abolendam.solum epm hoc posse verum est, nisi pp scandalum, vel grauitatẽ negotij oporteat cæteros epos conuocari; aliàs solus eps excõicat, & vicini illũ eui tant ad eius requisitionem,de rapt.cap.1.

5 Nec põt quis excõicatus esse in vna ecclesia,quin sit excõicatus ĩ alijs.4.q.5.c.vno.scdm Host. vbi de hoc.& 18.di.placuit.qđ facit ĩ cõtrariũ.& 53.di.si qs

6 *Pontifici.* ratione grauitatis negotij, & grauis pœnæ infligendæ. *Ex tunc.* s.lapso anno: sed possent,& metropolitani cum prouinciali consilio, contra istũ quasi suspectum,seruare, qđ dr supra eod.§.qui aũt. *Exponat.* mandando prędicari crucem,qđ alius facere non posset, vt dicam infra §.catholici.super 1.gl.

7 Putat tñ Host.ꝙ diœcesanus,bona subditi excõicati,& rebellis,& per annum expectati posset exponere.infra de homic.pro humani.ver.sicq; cum suis, quod sic probatur:certum est ꝙ potest hoc de persona clerici incorrigibilis,non solum in hoc crimine,sed in alijs,vt patet de iudic.cũ non ab homine.de verb. sig.nouimus.si potest de psona clerici, fortius & laici;& si de persona, fortius de rebus.arg.12.q.1.præcipimus.de dona.inter vi.& vxo.c.pe.de deci. ex parte. 3.generaliter enim in res, & ĩ psonas inuocat ecclesia brachiũ seculare.ĩ.s.de hom.postulasti.de cle.exc.c.2. *Exterminatis.* quasi extra terminos,& fines eiectis.

8 *Possideant.* Et sic inuadendi sunt rebelles,& ipsorum bona auctoritate ecclesię p alios catholicos occupãda. 23.q.vlt.§.his ita. & ca.se.2.q.5.§. ipsis aũt. & c.si apud carnales. cum ca.sequ. hoc autẽ agentes, dñr diligentissimi rectores, & pij consultores.e.q.si vos.sunt etiam tales necandi,& ciuitates cremandæ. ea.q.si audieris. Et temporalis dñs,qui negligit,plectendus est. ea. causa.q.2.dñs.3.q.7. qui sine. in authen.vt dicitu.§.pen.& vlt.col.9.secundum Host. *Fidei.* aliàs fideli. *Saluo iure.* no.pro protestatione. *Principalis.* à quo dominium illud tenebatur:

Hier.gig. tract. de crim. læ. mai lib.2 q.5.

9 Et sic immobilia sunt prioris dñi.ff.de capt.& postlis.reuer.si captiuus.mobilia fiunt occupãtiũ.eo.ti.l. antep.ff đ acq.re.do.trãsfuga. C.de capt.l. ab hostib.

10 Vel dic; ꝙ vbi inter Christianos ex vna parte est iustum bellum, ex altera iniustum, iuste pugnans oĩa occupata sua facit,quæ tñ ab alio in feudũ nõ tenentur.ff.de capt.l.5.§.in pac.de acq.rerum do.naturalem.§.fi.23.q.5.dicat.& q.7.si de rebus.

11 Sed & feudalia occupare possunt, saluo iure dñi innocentis,vt hic; vbi vero infideles, vel Christiani iniuste pugnantes bona immobilia iuste pugnantiũ occupant,& postea recuperantur,ad antiquum dñm reuertuntur, vt in d.l.si captiuus. & de hoc supra de iureiur.sicut.2.& de homici. pro humani.ibi,diffidatus.lib.6.secundum Host. hæc autẽ clausula cessat, vbi non est principalis dominus secundum eum.

12 *Obstaculum.* præcedens litera facere vr, pro rege Aragonum, vt sibi non præiudicet occupatio facta p regẽ Frãcorũ,de comitatu Tholosano ad mandatũ ecclesię:sed ista litera est cõtra eũ, quia impedimẽtũ pstitit Gallicis occupantibus terram, secundũ Abb. *Lege.* de qua dictum est supra vsq; ad versi.saluo.

§. Catholici.

Summarium.

1 *De plato crucesignato obligante fructus ad triẽniũ.*
2 *Indulgentia crucesignatorum.*
3 *Crucesignati etiã tẽpore pacis gaudent priuilegio.*

CAtholici.idulgẽtia cruce signatorũ cõtra hẽticos. 1 Et qđ hic not. Vinc.de plato crucesignato,qui obligauit fructus ad triennium, vide ne prel.vicel.c. vlt.super gl. a.infra hoc no. reliqua vide ad literã in Spe.eo.tit.§.in fauorem.vsq; ad fi. s.an recipiat manu lia,& an debeat tenere vicarium.

2 *Conceduntur.* habent remissionẽ peccatorũ,& præter id plura alia, quæ habentur supra tit.1.ad liberandam.in parte decisa, quam ibi posui, & glosaui. *Eym.3.p. q 129.*

3 Interpretatur aũt cõsuetudo,ẽt p religiosos inquisitores inducta, ꝙ etiã tpe pacis ecclesię, & quo non restat hęreticorum perfidia, vel potentia, vel incastellatio, datur contra hæreticos signum crucis, & sic cruciati priuilegio de quo hic loquitur, volunt vti. *Io. Roias de haret. p. 2. nu. 413.*

§. Credentes.

Summarium.

1 *Penę credentium,& cęt. & num.seq.*
2 *Satisfactio pro hæresi in quo consistat.*
3 *Satisfactio etiam de accessorijs fiat.*
4 *Verba constitutionis Friderici Imp. de Patarenis, & eorum penis.*
5 *Præmium fautoris hæreticum reuelantis.*
6 *Excommunicatus non habet vocem eligendi.*
7 *Nepos damnati de hęresi,an possit eligere.*
8 *Excommunicatus,an testabilis.*
9 *Fautores & cęt.hęreticorũ non succedunt ex testamento nec ab intestato.*
10 *Sententia lata per iudicem priuatum, de quo hic, etiam inter ignorantes nulla.*
11 *Verba textus: & in similibus explicata. & §.Volumus num.8.*
12 *Cõicare cũ excõicato nõ denũtiato, quale peccatũ.*
13 *Clerici sacramenta hæreticis,aut sepulturam exhibentes,ipso iure excommunicari.*
14 *Celebrantes diuina corã excõicatis,sunt excõicati.*
15 *Et fiunt irregulares.*
16 *Clerici grauius quàm laici,& religiosi grauius clericis puniuntur.*
17 *Aliquibus de communitate delinquentibus, an communitas amittat priuilegia.*

Eyme. hac. 2.p. q. 50. & seq.

C*Redentes.*
1 Pœna credentium, receptatorum, & fautorum. *Talium.* scilicet receptatorum, defensorũ, & fautorum: credentes enim omnino sunt damnati. infra c.pen. in fi. Hostien. quod dic vt ibi dicam. *Satisfacere.* sic supra §. qui autem. & infra. §. 1.

2 Consistit autem in hoc satisfactio, quòd abiuret hæresim, purget se si tantum est suspectus, infra §. adijcimus. & si alia causa notoria excommunicatus sit, restituere debet percepta, & quæ percipi potuerunt. arg. de resti. spol. grauis. & quæ ex occupatione aliqua, si forsan illam fecerant, peruenerunt, supra de iureiur. sicut. vel ex officio vsurpato, damnato, vel sibi interdicto. supra tit. 1. cum sit. idem ergo & de his, quæ ratione participationis ad eum peruenerunt. arg. dictorum iurium. & supra eod. ad abolendam. §. 1. in fi.

3 Tenetur enim satisfacere de accessoriis, & sequelis hic, sicut de ipsa offensa, secundum Host. ad hoc de ver. si. ex parte. infra de reg. iur. accessorium. lib. 6. *Contempserit.* supplet Host. si laicus fuerit, quia de clerico prouidetur. infra vers. si vero clericus.

4 *Infamis.* secunda pœna. in officio inquisitorum habetur talis constitutio Federici: *Patarenorũ receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui vt à pœna alios possint eximere, de se velut improuidi non formidant, publicatis bonis omnibus, relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filij ad honores aliquos nullatenus admittantur.*

Faciunt tradita p Alfon. Cast. li. 1. 2. ca. 16. de iu. hære. pun. et Gigan. de crim. lęsę maie. li. 3. p. vlt. q. 6.

5 *Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifeste probetur, in fidei præmium, quam agnouit, fama pristina, de imperiali clementia, restitutionis beneficium integrum consequatur. Nec ad publica.* 3. pœna, quę locum habet etiam in excommunicato, de procur. cap. fin. Host.

6 *Ad eligendos.* 4. pœna. & idem etiam in excommunicato ac suspenso, supra de consuet. cum dilectus. de elec. illa. Et no. q̃ ponit hoc vt diuersa,

7 Per quod videtur, q̃ nepos damnati, licet non possit habere ecclesiasticum beneficium, vel publicum officium, vt infra eod. c. 2. lib. 6. eligere tamen possit ad illa. *Ad testimonium.* 5. pœna. & idem in excommunicato. supra de testi. veniens. 2. §. fi.

Ant. Gabr. lib. 4. commun. opin. cõcl. 1.

8 *Intestabilis.* 6. pœna, de qua secundum Host. an in excommunicato locum habeat, not. de excep. pia. de sen. excom. decernimus. lib. 6. & ibi plene super vlt. gl. dixi. *Hereditatis.* 7. pœna.

9 *Accedat.* ex testamẽto, vel ab intestato, licet aliud innuatur in parte. in authẽt. vt cum de app. co. §. generalem. & sequentibus. coll. 7. sed corrigitur in illa parte, supra eod. vergentis. Host. *Nullus.* 8. pęna. quę in quolibet excommunicato locum habet. supra de iudic. intelleximus. *Quòd si forte.* 9. pœna. & idem in excommunicato notorio. supra de re iud. ad probandum. saluo eo quod habes infra eod. præsidentes. lib. 6.

10 *Sententia.* lata etiam inter eos; qui ignorabant eum talem, secundum Io. cum sit lata ante iudicẽ. alleg. in contrarium. 3. q. 7. §. tria. in prin. *Nec causa.* 10. pœna. quæ sequitur ex proxima. *Si fuerit.* 11. pœna. & idem in excõmunicato, aliàs infra de sen. exc. decernimus. *Si tabellio.* 12. pœna. quæ in aliàs excommunicato vendicat sibi locum. 3. q. 4. nullus. Host. qui de cæteris pœnis per vtrunque ius contra hæreticos promulgatis, remittit ad sum. eo. ti. §. qua pœna feriatur receptator, defensor, vel fautor. Host.

11 *In similibus.* potest facere comparationem ad similia officia, & ad similes personas, vt dicam super gl. proxi. *Deponatur.* vltra pœnas prædictas, & additur hæc propter rationem quæ sequitur. *Si qui autem.* pœna illorum qui talibus communicant. *Tales.* scilicet credentes, receptatores, & fautores.

12 *Denotati.* arg. q̃ communicare excommunicato non denunciato, sit veniale, post denunciationem mortale. de hoc supra q̃ me. causa. sacris. de cler. excom. c. fi. *Percellantur.* per sententiã, vel ipso iure, si intelligas de minori: vel de participatione in crimine. *Sepultura.* de hoc dic hodie, vt infra eod. c. 2. 1. respon. lib. 6.

13 *Alioquin.* supplet secundum Host. excommunicati sunt clerici ipso iure, cum censeantur fautores, & cum per Papam tales ter excommunicentur in anno.

14 Celebrantes autem diuina coram excommunicatis, à Papa excommunicati sunt. infra de sen. exc. significauit. quod intelligas, vt ibi dicam.

15 Restat, q̃ si sic excommunicati celebrant, & sacramenta interdicta in anno ministrent, irregularitatem incurrunt. infra de cler. excom. mi. ca. 1. & 2. & c. postulastis. *Regulares.* supple, caueant à prædictis etiam hic:

16 Ac si diceret, si clerici grauius puniuntur quàm laici, quia grauius peccant, si religiosi grauius quàm clerici: & ideo grauius puniuntur, ad hoc infra eod. accusatus. ad fi. lib. 6.

17 *Vt eorum.* si omnes, vel maior pars deliquerint, planum est, aliàs contra, de his quæ fi. à ma. par. ca. quæsiuit: vel dic, q̃ hoc est speciale propter immanitatem criminis, sicut & aliàs. supra eod. vergentis. de offi. archi. ea quæ. Host. *Diœcesi.* si. infra de priuil. tuarum. de excel. præla. illud.

§. Quia uero.

Summarium.

1 *Prohibitio prædicãdi absq; superioris auctoritate.*
2 *Epi auctoritate ordinaria possint vbiq; prędicare.*
3 *Et an possint in aliena diœcesi à prædicando prohiberi.*
4 *Episcopus in aliena diœcesi non concedit indulgentiam.*
5 *Et quæ sit differentia ratio cur prædicet, sed indulgentias non concedat.*
6 *Abbates non, sed episcopi soli, concedunt facultatem prædicandi.*
7 *An quiuis curatus possit cõcedere facultatem Missam celebrandi in sua ecclesia.*
8 *Quilibet curatus concedit facultatem prędicandi idoneis & approbatis.*
9 *Priuatim facta magis suspecta.*
10 *Quis dicatur officium prædicationis vsurpare.*

Q*Via vero.*
1 Prohibitio pdicationis, absq; superioris auctoritate. *Ait.* 2. ad Tim. 3. a *Dicat.* ad Ro. 10 *Schol. 8. p. 2.*
Non

2 *Non missi.* hoc dicit secundũ Host. quia sunt quidam missi per vniuersum orbem ordinarij, sicut episcopi, qui habent auctoritatem à dño prædicandi p vniuersum orbem euágeliũ omni creaturę, Mat. vlt. 21. dist. § nouo. & de talibus sacerdotibus, idest epis, potest intelligi. 16. q. 1. statuimus. & secundum hoc 19. dist. secundum.

3 Et hoc nisi prohibeãtur ab eo cuius est diœcesis, 6. q. 3. scriptum. vel illud intelligitur de falce iurisdictionis, non prædicationis: cum enim missio epi, vt est dictum, probetur auctoritate diuina, non debet prohiberi, sed vbique recipi. ad hoc supra c. proxi. ver. Ioannes. dumtñ caueat ab errore, aliàs contra. de purg. ca. inter sollicitudines. 40. dist. si Papa. maxime B quia verbum Dñi non est alligatum. 2. ad Tim. 2. b. Dicit Hostiensis, quòd episcopus semper & vbique ad prædicandum admittitur, nisi prohibeatur ab illo, cuius diœcesim intrat: non prohibitus autem,

4 Licet prædicet in diœcesi aliena, non tamen dat indulgentiam, nisi de speciali Papæ licentia, vel episcopi loci, infra de pœn. & rem.

5 Quæ autem est ratio diuersitatis? quia per prædicationem non intelliguntur multum alieni limites vsurpari, nec paratur alicui graue præiudiciũ, immo fit melior conditio diœcesani, & animarum sibi cõmissarum. 95. dist. ecce. vnde videtur, eo inuito hoc fieri posse. ff. de neg. gest. soluendo. ff. de solu. l. soluere. & l. si debitor. sed hoc non procedit secũdum eũ, C quia licet nõ fiat illi graue præiudicium, tñ interest sua ne fiat ipso inuito, ne ipsius termini videantur occupari. arg. ff. de neg. ge. cum pecunia. in fi. ad hoc de vsu pal. ex tuarum. De nõ epis autem, dic vt sequitur. *Apostolica.* vt patet de Prædicatoribus, & Minoribus, in dec. Bonifa. super cathedram. innouata per concil. Vieñ. de sepul. dudum Benedic. quæ ad idem supra tit. 1. quam sit.

6 *Episcopo loci.* Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, secundum Inno. ar. supra de ꝑlum. nõne. & melius infra de exces. præla. accedentibus.

7 Secus si Missam velit quis celebrare: quia illud D potest concedere quilibet curatus, dummodo cõstet celebrare volentem esse presbyterum. supra de cleri. pereg. c. 3. secundum Inno. & est ratio secundum eũ, quia in primo magis imminet periculum q̃ in secũdo, vt supra & infra c. proxi.

8 Vel dic, ꝙ si persona prædicare volens, sit notabilis sicut magister in theologia, vel alius competẽs, & idoneus prædicator, vt per epm approbatus, & deputatus ad curam, vt sunt ecclesiarũ prelati, vel alij quibus prædicare generaliter, vel specialiter sit concessum, etiam quilibet curatus, hanc auctoritatem dare poterit secundum Inno. ad hoc supra de of. or. E cum ab ecclesiarum. quod intelligit Host. casualiter, & in transitu; sed etiam eps hoc generaliter concedere potest per totam suam diœcesim. de of. or. inter cętera: quod inferior non potest, vt hic.

9 *Priuatim.* priuata magis est suspecta, supra c. ꝓxi.

10 *Vsurpare.* vt patet ex his quæ supra dixi: vsurpare intelligitur non missus per Papam, vel episcopum: vel non probans missionem per operationem miraculi, vel scripturæ testimonium, supra c. prox. vel probans missionem, prohibitus tñ ab eo, cuius est populus: nisi ipsa missio, superioris auctoritate

A approbaretur. *Præsumpserint.* supple, si moniti non resipuerint. *Quàm citius.* ad superioris arbitrium.

§. Adijcimus.

Summarium.

1 *Inuestigandi heretici.*
2 *De testibus in crimine hęresis necessarijs.*
3 *Verus intellectus huius. cap.*
4 *Vita & moribus à fidelibus dissidere, qualiter intelligendum.*
5 *Iurare recusans, quare hic putandus hereticus.*

B ADijcimus.

1 Vitatio, & persecutio hæreticorum. *Honestas.* supra de of. arch. c. 1. de offi. or. inter cætera. *Semel.* supra de of. arch. mandamus.

2 *Tres vel plures.* secundum quosdam intendit hæc *Eyme. 3.* litera, ꝙ in crimine hæresis requirantur necessariò *p. q. 71.* tres testes ad minus, quasi iste sit casus specialis, in *vbi dixi.* quo non sufficiũt duo, addendus ad notatos, 2. q. 4. *Io. Roias* in prin. cum videatur absurdum, quem de tam gra- *de hęret.* ui crimine ad dicta duorum testium condemnari, *p. 2. asser.* maxime cum truncetur ordo defensionis circa noti- *4.* tiam testiũ infra c. si. lib. 6. & sic circa interrogatoria quæ dari solent, supra de testi. per tuas. eo. tit. præsen C tium. lib. 6.

3 Sed verius videtur, ideo de tribus hic dici, quia quanto pluribus committitur inquisitio, tanto facilius fiet nuntiatio, non ꝙ oẽs tres debeant nuntiare, sed vnus ex tribus: nec tota vicinia, sed vnus ex vicinia. & vide qđ dixi post Inno. supra de simo. sicut. *Viros.* si. supra de accusa. sicut olim. *Conuenticula.* sim. supra c. proxi. in prin.

4 *Dissidentes.* vt quia laici non professi portant habitum regularem; vel pone exemplum in his, quę sequuntur nuditatem totius corporis, vel partis, puta pedum: vel non conuiuunt hominibus, non visitant ecclesias, non audiunt verbum Dei, non colunt Do D minicam, forte colentes sabbatum, sine lumine etiã die clarescente nõ comedunt, panis esum abhorrẽt, die dormiunt, nocte vigilant: hæc & similia dissident à communi vita fidelium. *Purgauerint.* sed in purgatione defecerint, vel quia iurare nolũt, vel alio modo: secus si neglıgũt. de hoc dixi supra §. qui aũt.

5 *Si qui vero.* pœna iurare nolentium. *Obstinatione* *Eyme. p.* *damnabili.* hoc dicit propter religiosos, qui nõ rebel- *2. q. 14.* liter, sed quadam honestate iurare renuntiant. de te- *ver. ter-* sti. nuper. de iureiuran. & si Christus. ad fi. Si vero ob *tius er-* stinabiliter iurare renuunt, dicentes hoc mortale, ha *ror. vbi* bet locum qđ hic dicitur, & sunt tales de secta Vual- *dixi.* densium, qui omnino iurare renuunt, secũdũ Host. E secundum quem istud est leue argumentum ad cõuincendum hæreticum, de quo potest intelligi lex. 2. C. de hæret. vt dixi. sup. de pręsump. literas. sup gl. pe.

§. Volumus.

Summarium.

1 *Epi in hereticos intendãt, licet adsint inquisitores.*
2 *Vigilare dicuntur epi cum hereticos persequuntur.*
3 *Episcopus negligens in persequendis hęreticis, a solo Papa deponendus.*

4 *Neque hoc casu contra Episcopos procedunt inquisitores.*
5 *Male factores sine receptatoribus diu non latent.*
6 *Crux sine speciali Papæ facultate prædicari non potest.*
7 *Qui consanguineos receptant hæreticos, non puniuntur mitius.*
8 *Verba textus: & in similibus: qualiter accipienda.*
9 *Officia, secundum diuersas prouincias variantur.*
10 *Episcopus redeuntem ad ecclesiam absoluit a sententia canonis.*
11 *An inferior Pontifice possit plene hæreticum reconciliare.*

Volumus. pœna episcoporum non persequentium hæreticos.

Cõr.Bru. libr. 4. de hær. c. 1. & lib. 6. cap. 1.

1 *Euigilent.* etiam si per sedem apostolicã sint inquisitores in prouincia, vel diœcesi deputati, infra eod. per hoc. lib. 6.
2 Et tunc erunt pastores, super gregem suum vigilãtes, Luc. 2. secundum Host. qui remit. de of. arch. c. fi.
3 *Negligens.* in aliis reprobãda, sed hoc casu detestãda negligentia epi. *Deponatur.* tamen a solo Papa.

Eyme. 3. p. q. 27. vbi dixi.

4 Vnde nec hoc casu procedunt inquisitores contra episcopos, infra eodem inquisitores. libro sexto. *Et possit.* de cle. non resi. quia nonnulli. & c. relatum. Glo. videtur hic signare contrarium de dec. literas. & soluit. iterum signat contrarium. de causis conuenientibus, & soluit. Gl. ar. qđ arguit & signat contrarium. In glo. ar. quod ibi scimus. vide in cap. proxi. alle. super vlti. gl. & ibi, si quis suo. reuocatur lex, quæ permittebat propter odium paternum per matrem filium exhæredari. In glo. sine quibus ibi:
5 Congruit. præses debet receptatores coercere, sine quibus latrones diu esse non possunt. & ibi. l. 1. vide de fur. qui cum fure. super vlt. gl. & ibi l. 1. qui occultat, vel sociat criminis reum], pari pœna punitur. In gl. vt l. ibi. §. 1. vide de calum. c. 2. in gl. 2. In gl. hæc omnia. sola prima concor. facit ad propositum. aliæ melius adaptantur ad sim. secundæ gl. & l. scientiam. vide supra c. 2. super 1. glo. l. quid ergo. §. 1. dicit, ꝙ pater qui patitur filium, vel filiam constituere binas nuptias, notatur, quia constituisse videtur. In gl. pen. ibi. §. in potestate: loquitur in conuento noxali, qui non vult iurare seruum in sui]potestate non esse: nec se dolo fecisse, quo minus esset. In gl. vl. ibi, indicia. vide de proba. tertio. super vlti. gl. In glo. 1. in fi. ista enim constitutio immediate sequebatur illas, & fuit tertia, vt dixi. supra de accusa. sicut. In gl. videtur hoc. ibi, violentissima: idẽ no. supra de simo. insinuatũ, & ibi, annus. de hoc supra de do. & contu. veritatis. & ibi: de hoc 24. q. 3. dixit apostolus, & in fi. vel eius contumacia, infra eod. cum contumacia. lib. 6. In gl. arg. ꝙ propter. in fi. illud speciale. & vide qđ not. in præ. c. quæsiuit. in vlt. glo. cum suis remis. In glo. arg. quod auctoritate. in fi.
6 Crux tñ prædicari non potest sine speciali Papæ licẽtia, sicut nec ipsius votum redimi, supra de voto. ꝙ super. & c. seq. ille ergo indicat qui potest soluere, ar. de reg. iur. c. 1. de maio. & obe. cum inferior. sequũda ratio, quia ꝓprie, & principaliter ad Papam spectat rñdere de fide, & per consequens eius accessoria expedire. 24. q. 1. quotiens. Tertia fit, quãtitas indul-

A gentiæ, de qua sequitur, quam nullus facere potest nisi solus Papa: remit. in Host. ad sum. de voto. §. in quo casu. & a quo crux.
7 In gl. sine quibus ibi, cõsanguinei. in quibus tñ tẽperaretur pœna extra istud crimen, ff. de excep. l. 2. sed non in isto, secundũ Lau. In gl. sic. supra ibi, exceptionem. de hoc infra de sen. exc. decernimus.

Zanch. de hær. c. 4. nu. 3. & c. 6. nu. 2. ubi Campeg. Ioa. Roias sing. 172. Gigas de crim. la. ma. lib. 3. p. vlt. q. 10.

8 In gl. damnentur. & ibi: similibus: vt sic comprehendat oĩa publica officia cuiuscunque nominis, quæ nec nominari possent, ff. de præscrip. verb. l. 4.
9 Et variantur ꝑ diuersas prouincias: nec de nomine curandum. supra de procur. petitio. & oẽs actus legitimos, vt supra glo. proxi. potest etiam per illud verbum fieri comparatio ad personas similes, sicut

B sunt schismatici, & notorij excõicati, secundum Host. & in fi. immo dic, vt infra de rescrip. c. 1. lib. 6.
10 In gl. hoc reseruat. ibi; ipsum ecclesiæ, scdm Io. & ipsum absoluere. qđ vř verum scdm Host. quo ad sñiam canonis: secus de sentẽtia oris Papæ, quã profert ter in anno, à qua nõ videtur ꝙ inferior à Papa possit absoluere, de ma. & obed. cum inferior.
11 Ex quo sequitur, quòd nullus potest ad plenum reconciliare hæreticum sine speciali Papæ licẽtia, qđ est notatu dignum, secundum Host. nisi dicas, sentẽtiam oris Papæ esse canonem generalem, à quo possit inferior absoluere, ex quo Papa non reseruat, de

C sen. exc. nuper. & adde secundum eum, quod no. de priuil. ad hoc. de sen. exc. à nobis. 2. ver. vt autem. & quod dixi supra ti. 1. quod olim. super gl. 2. & qđ dicam eo. ti. vt officium lib. 6. in prin. In gl. arg. quòd ibi calumniæ. dic vt supra, de iura. calũ. impetratorũ.

c. Sicut in uno.

Summarium.

1 *Laici cuiusuis professionis non prædicent.*
2 *Quales actus spirituales laicis interdicantur.*
3 *Et quales eisdem permittantur.*
D 4 *Qualiter vitia pro virtutibus capiantur, pulchris exemplis ostensum.*

Icut.
1 Laici cuiuscunque sint professionis prædicare non debent. *Et infra.* hic decisum habes supra eo. cum ex iniuncto. ver. sicut enim.

Conc. Carthag. 4. c. 98. & dixi Schol. 8. p. 2.

2 *Laici.* Dicit Gof. ꝙ hi spirituales actus interdicuntur laicis. s. prædicare, vt hic, & in concor. decimas recipere, 16. q. vlt. decimas. Itẽ oblationes. 10. q. 1. quia. & cap. sanctorum. item cognitio

E causarum ecclesiasticarum, de iudi. c. 2. & 3. recipere compromissum de re spirituali, de arbi. contingit. Eligere, de elec. quisquis. & c. sacrosancta. recipere resignationem beneficij à clerico, de renun. ꝙ in dubiis dare inuestituram, 16. q. vlt. si quis deinceps.
3 Sustinentur tñ de gratia in iure patronatus, qđ in spirituali est, de iure pa. qm̃. & vt partes suas interponat electioni tractãdæ, eo. tit. nobis. vide plenius hos casus post Host. in prę d. dec. cõtingit. de arbi. in vlt. gl. *Verendum.* i. timendum, vel cauendum: qñq; ponitur pro verecundia, 8. q. 1. vereor. *Subintrent.* quasi inter bona & sancta verba occulte seminata ꝑ tales. *Doctorum.* i. Prædicatorum ad propositum. *Ordinis.*

ideſt profeſſionis, vel habitus. In 1.gl.ibi.l.vbi.vide hanc & ſeq.de elec. cum in iure. ſuper 1.glo.

4 In gl.j.ibi.Sępe vitia.vltra.4.exēpla quę dat ille ca nō,dicēs ꝙ tenacia,parſimonia;effuſio,largitas;crudelitas,z.lus iuſtitię; & remiſſio,pietas vult videri.Seneca.43. ad Lucil.addit; temeritas ſub titulo fortitudinis latet:moderatio vocatur ignauia:ꝑ cauto,timidus accipitur:in his magno periculo erramus; & ad idem videas, valde pulchre in Hiero. de hoīe perfecto.§.ibi ecce.iniuriā feciſſe virtutis eſt: aliena poſſidere potentię, &c. Et qūo qńq; realiter vitia vertuntur in vſum virtutum, vide Greg. ſuper Iob.2.ca.vbi exemplificat de ira, ſuperbia, & fortitudine. Et ibi: B Iſa.6. c.& ibi, mitte:in hoc facit ad propoſitum,aliàs videret facere contra.quia ſe obtulit:ſed non obtulit ſe ꝑdicationi,ſed miſſioni.In gl.vlt.ibi:ad hoc.quod intelligas,vt ibi no.& ibi,ordinis: ideſt ꝑfeſſionis.

c. Excommunicamus. 2.

Summarium.

1 *Paupertas non eſt de genere malorum.*

2 *Hęreticorum appellationes vnde.*

3 *Hęretici per iudicem ſecularem non damnandi.*

4 *Nomine eccleſiæ hìc eps et inquiſitores accipiēdi.*

5 *Pęna carceris perpetuæ poteſt per inquiſitores mutigari.*

6 *Falſo accuſans & deſiſtens, in crimine hæreſis, an euitet pęnam talionis.*

7 *Credentes hæreticorum ſunt in duplici genere.*

8 *Hodie credentes non excommunicantur, cum ipſo iure ſint damnati.*

Xcommunicamus.

1 *Pauperes.* paupertas non eſt de genere malorum.15.q.1.illa.

2 *Arnaldiſtas.* forte iſti ſic dñr à nominibus adinuenientiū iſtas ſectas; ſicut Donatiſtę, à Donato: Dulciniſtæ noſtri tēporis à Dulcino. *Diuerſas.*24.q.3.c.pen.

3 *Eccleſiam.* non ꝑ iudicē ſecularem, cum ſit crimē eccleſiaſticum, infra eo. vt inquiſitionis.§. prohibemus lib.6.

4 Et appellatione eccleſiæ, intellige diœceſanū, & inquiſitores, ſi ſunt in loco deputati per Papam: alter enim ſine altero dānare non poteſt, qđ dic vt in cle. eod.tit.multorum. *Degradatis* per epōs ſuos, etiam nō adiūctis ſibi alijs epīs, qđ dic, vt infra.eo.c.1.li.6.

5 *Detrudantur.* mitigari tñ & mutari pōt hęc pęna ꝑ īqſitores, qđ dic, vt īf.c.vt cōmiſsi.ver.& illorū.li.6.

6 Sed dubitatur circa pęnā talionis, an poſſit accuſans & deſiſtēs ꝑ pęnitentiam euitare pęnā talionis, ſicut & ipſe de hęreſi accuſatus, & conuictus poteſt. Et dicit Iacob.de Arena. C.de accuſa.l.fi. ꝙ non, dicens ſic obtentum: nam ſpeciale eſt in crimine hæreſis, ꝙ liceat pęnitere vt hic: ſed accuſans non tenetur de hęreſi, ſed de calumnia, in quo crimine ſtatutum non eſt ꝑ pęnitentiam vitari pęnā, & facit qđ no.C. de quęſtio.l.penult.

7 *Erroribus.* hꝛ̄tici ergo ſunt, ex quo credūt errores: ſed ſunt alij qui credūt hꝛ̄ticos bonos eſſe, & de talibus credentib. qui aliàs fidē catholicā tenēt, agitur ſupra eo. excōicamus.§.credētes. ſcđm Abb. Ad hoc A inf.e.ti.accuſatus.§.ſi vero.in prin.lib.6.dicit Hoſt.

Paupertatis priuil. tradit Turrecrem.in c. pauꝑ. 11. q.3.& ui de Fely. ī c.ſi qui. de teſti.

Sima. in Ench.tit. 57.nu.3. Eyme. 3. p. in 10. modo proceſ.term. Eym. 3. p.q.73. vbi dixi.

8 Hodie credētes non excōicantur, nec ſuſpendūtur, ſicut receptatores, & defenſores; licet olim ſecus eſſet etiam tpe concilij. ſupra eo.excōicamus.§.credētes.& hoc ideo, quia damnati ſunt, vt hic patet. Gl. 2.quęrit, ſoluit, ſolutioni obijcit, & rńdet. In glo.2. ibi, ſupplicio: nam igne cremantur, de hoc dixi ſupra eo.ad abolēdam.§.laicus.& ibi, docere. ad hoc, infra de priuil.ſup ſpecula.& ibi: ītelligitur, idē no. 26.q.5.aliquanti.& in fi.remit.Hoſti. ad ea quę no. ſupra in ſumma eo.ti.§.qua pœna. In gl. vlt.ibi, damus, dicit vt infra eo.ſuper eo.lib.6.

c. Abſolutos.

Summarium.

1 *Domino in hęreſim labente, ſubditi quicunque a fidelitate liberantur.*

2 *Vxor an recedere poſſit à marito excommunicato vel hęretico.*

3 *Filij hæreticorum abſoluti à patria poteſtate.*

4 *An Dominus reconciliatus fidelitates amiſſas recuperet.*

C *Bſolutos.. Domini.* de hoc ſupra.de ſimo.ex diligenti.infra de reg.iur. cap.fi.

1 *Obſequij.* dicit hoc Goſ. ꝙ familiares, ſerui, liberti, mercenarij ſūt etiā abſoluti.non ob.11.q.3.quoniam.infra de ſen.exc.inter alia.quæ loquūtur in excommunicato non hæretico.

Alfon. Caſt. lib. 2. de iuſt. hær. pun. cap.7.

2 Vxor autem non recedat ab excommunicato, vt ibi.ab hæretico ſic.28.q.1.ſic enim. *Manifeſte.* ſecus ſi occulte, ſupra de ſimo. ſicut nobis. in fine, cū ſuis concor. Phi. tamen dicebat, idem ſi occulte, dummodo probari poſſit: ſi intellexit probari poſſit, & ſic D probatum: tunc procederet eius dictum, de ver.ſig. cum olim.

3 *Aſtricti.* abſoluti ſunt etiam filij à patria poteſtate: qđ dic vt infra c.2.in fi.lib.6.Gl.2.reſpō.per quęſtionem. In glo.2.ibi, cum quis.1.reſpon. ſi ſtipulatus ſum mihi aut Titio dari, Titio tunc recte ſolui poteſt, ſi in eodem ſtatu manſerit, in quo erat tempore ſtipulationis.

4 Glo.1.ibi, ipſo iure: olim non erat ſic expreſſum, ſcđm Hoſt.qui quærit, an ſi talis recōcilietur, ipſo iure fidelitates recuperet, qđ vř.ar.C.de ſen.paſ.& re.l. 5.& vlti.2.q.3.§.notandum.in fi.dicit contra ſecunE dum eum, ſicut nec recuperaret, ſi fuiſſent vaſalli ſententialiter abſoluti. ar.ſup. de diuor.de illa: ſecus ſi ad tempus lata eſſet ſentētia, ſcilicet q̄diu &c. de pę. c.vlt.in fi.nam per abſolutionem tunc excōmunicatus recuperat hæc iura. facit qđ dixi de vit.& hone. cle.c.fi.ſecūdum eum, huic ſolutioni cōcordat Abb. per decr.ſupra eo.vergētis.contra ſupra de elec.quia diligentia.vide quod ibi dixi ſup gl. fi. Dicebat hoc Abb.poſt Vinc.ꝙ illud in eccleſia, hoc in priuato. Et ibi, lapſi. facit quod no.11.q.3. Iulianus. In glo. 2.in fi.adde quod no.15.q.6.nos ſanctorum. & qđ dixi de dol.& cōtu.veritatis. Hoſt.remit.ad ſummā de ſen.exc.§.fi.ver.quid ſi teneor ſacramento.

Gloſ.

GLOS. ORDINARIA SVPER SEXTO LIBRO DECRETALIVM.

TIT. DE HAERETICIS.

Cap. I. supra fol. 62.

Voniam. incipiebat: Et si contra, & bene de medietate detruncata est.

Canonibus. 15.q.7. si quis timidus. & duobus cap. sequentibus. & debent esse sex in degradatione presbyteri, & tres in degradatione diaconi. Et idem in subdiacono videtur, vt supra de ser uis non or. miramur.

Vide quæ dixi 3. par. in scholijs modi noni. procesšũ terminandi.

Facili. Bene est possibile, sed non facile: lex enim debet esse possibilis. 4. di. erit autem.

Pro hæresi. in alijs igitur criminibus, si immineret degradatio facienda, seruẽtur antiqua iura: quia in hoc crimine hoc introductum est speciale. Ad idem infra eo. in fidei.

Relinquendus. quod dic vt supra de ver. sig. nouimus, & infra de pœn. c. 2.

Immurandus. supra eo. excommunicamus. 2. in fi. & infra eo. accusatus. in fin. &c. vt commissi. vers. & illorum. Ioan. An.

Solus episcopus. excludit episcopos, non capitulũ suum. ad idem. 15.q.7. si autem. & §. seq. & c. episcopus. 18.q.2.c. nullam.

Cap. II. sup. fol. 62.

Scho. 20. par. 1.

Qvicunque scienter. Ignorantia ergo probabilis bene illos excusat, supra de cleri. exc. minist. apostolicæ.

C

Sepultura. Sic & manifesti vsurarij non traduntur sepulturę, supra de vsur. quia in omnibus. & qui moriuntur in torneamentis, supra de torne. c. 1. & de hoc de sepul. ex parte, in vltima glo. dicitur autẽ sepultura multis modis, vt no. 13. q. 2. §. item quæritur: & supra de sepul. c. pen.

Vsq;. hic licet satisfaciant, sequi debet absolutio, vt patet per istud quod sequitur.

Proprijs manibus. Nota casum, quòd possum per me, quod nõ possum per alium. de hoc dixi infra de re. iur. potest. sicut enim exhibuerũt mẽbra sua serui re iniquitati ad iniquitatem, sic exhibere debent illa seruire iustitiæ ad iustitiam: sicut dicit Apostolus ad Rom. 6. c. & sunt hæc verba in canone. 47. di. omnes huius.

D

Publice. quia quæ publicè peccantur, publicè emendentur. de pœn. & remis. c. 1.

Extumulent. hoc verum intelligo, quãdo ossa ipsorum possunt ab ossibus aliorum discerni, aliàs secus. supra de sepul. sacris.

Locus. punitur res inanimata: sic de pœn. in quibusdam. supra de electione, vbi periculum. §. ciuitas. & infra de pœ. e. vlti. in fine. 15 q. 1. mulier.

Ioan. Roias. singu. 102. Gondissaluus. de hæret. q. 22. nu. 5. Vide Eymer. par.

E

Laica. Forte intellexerunt de laico ad modũ vltra montanorũ, qui illiteratos laicos vocãt, & literatos clericos vocãt. 88. dist. c. inutile. quid. n. est dicere, ꝗ ruralis clericus disputãdo de fide nõ incidat in hanc pœnam, & doctor decretorum laicus incidat? nõ sufficit ita esse scriptum, & solum duo sunt christianorum genera, clerici & laici. 12. q. 1. duo sunt, &

A

concord. ad hoc C. de sum. trini. l. penul.

Innodetur. Nunquid per sententiam vel ipso iure? videtur quòd ipso iure, per id quod dicit laqueo, quasi ipsum factum damnatum illaqueet: in cõtrarium videtur, quia in pœnis benigna debet fieri interpretatio, vt infra de reg. iu. in pęnis. cum suis concor. Est igitur benignius, vt intelligamus canonem esse ferendæ sententiæ, quàm iam latæ: ergo est hæc pars amplectenda, vt ibi: Ad hoc. 9. dist. sana quippe: pręterea si voluisset, ꝗ esset canon latæ sententiæ, dixisset, sit innodatus, vel eo ipso, vel similia verba.

1. q. 10. et Schol. 23. eiusdem partis. In pœnis benigna interpretatio facienda.

B

Filii. nota casum, in quo pro delicto paterno punitur filius. hoc etiam procedit in crimine læ. ma. quod est minus hoc crimine, quo læditur æterna maiestas, supra eo. vergentis. Et si contra homines illatę blasphemiæ impunitæ non transeunt, multo magis qui ipsum dominum blasphemat, dignus est supplicia sustinere, in auth. vt no. luxu. contra natu. 1. respon. & §. 1. coll. 6. nec debemus illius opprobrium inultum dimittere, qui nostra probra deleuit, supra de iudęis. in nonnullis, quod enim in religionem diuinam committitur, in omniũ fertur iniuriam. C. de hæretic. Manichæos. ad idẽ. 17. q. 4. sicut. Aliàs regulariter, pęna tpali non punitur vnus pro alterius delicto, quod dic vt no. j. q. 4. in summa, & 24. q. 3. in summa. Et intelligas hoc de filijs non infectis: illi enim punirentur vt ipsi, ex proprio delicto, non ex alieno.

Alfonsus Cast. lib. 2. de iusta hæret. punit. ca. 9. 10. et 11. Ioan. Roias singu. 66. Hyeronim. Gigas de crimine læsæ maiestat lib. 3. c. 1. & multis seq.

Secundam. hoc intellige secundum determinationem decretalis, infra eo. tit. statutum. 2.

Beneficium. large sumitur. de hoc dixi infra de re. iur. c. 1.

Publicum. vt iudicatus, notariatus, & his similia. ad idem, infra de pęn. felicis. §. q. si quis. in prin.

Dignitates. nunquid & pontificalis dignitas includitur? pro & contra. infra de pœn. felicis. §. quòd si quis. in prin.

Selua de beneficio p. 1. q. 2. & 3. Selua de benef. p. 1. q. 3. nu. 8.

Priuamus. nota speciale: quia aliàs non refert, per quem preces offerantur. C. de preci. Impe. off. l. vniuersis.

Scienter. scilicet sciendo illos, qui preces offerebant, esse tales.

Etiam. quia maior est dubitatio, quàm si ante emancipationem hoc apparuisset.

Desierint. nota ergo, ꝗ crimen hæresis paternum etiam antequam per ecclesiam fuerit declaratum, liberat à patria potestate filium, & sic interdum paternum odium, interdum filij fauor tale vinculum soluit. 54. di. si seruus. supra qui fil. sint leg. per venerabilem. post prin. ver. per simile. Ioan. And.

Cap. III. sup. fol. 62.

Filij vel hæredes. abbreuiata ẽ de narratione facti, & incipiebat: Olim ex parte. & dic filij, licet hęredes non sint: interest enim eorum, vt in c. proxi.

Hæredes. etiam si filij vel propinqui non sint. Et istorũ interest, pp vitandã confiscationẽ bonorũ, vt supra. de hęr. vergẽtis. & infra eo. tit. cũ scdm leges.

Supra fo. 85. Eymer. 3. p. q. 121. vbi dixi.

Non

Non sana. vnde quod tunc faciebant, non debet eis imputari: quia nullum maleficium sine consensu. 14. q. 5. si quid. 15. q. 6. c. 1. in fi. sed furiosus non habet consensum, vt supra de spon. dilectus. 15. q. 1. illud. sup. de suc. ab intes. cum dilectus. & supra de regu. sicut tenor. Ioan. And.

Viuebant. illi parentes, vel testatores consolati.

Legitime. igitur nota casum, in quo probatio non admittit probationem in contrarium.

Alioquin. idest si hoc legitime non constat: nec ipsi dum viuebant infamati erant, vel suspecti.

Præmissa. scilicet, quod tunc non erant sanæ mentis, vel loquelam perdiderant, nec habebant ordinatam memoriam.

B Fide dignos. hæc clausula, quæ olim erat obscura & dubia, cum deliberatione fuit immutata, & bene.

Cap. IIII. fol. 63.

Eymer. 3. par. q. 100.

SVper eo. terminantur quæ no. supra eo. tit. ad abolendam. §. illos. & c. pe. §. si qui. & C. de apo. l. 3. in fin. Ioan. And.

Legitur. 13. q. 4. duo. & C. de sum. tri. l. vlt. ad finé.

Redeunti. vel redeundi. hinc est quod omnibus dicitur liberalis. supra eo. de rescrip. sedes.

Quodque. repete, & super eo, quod scriptum legitur, quod hi qui post, &c.

Relinquendi. vt in prædicta decretali, ad abolendam. §. illos.

C Sedem. ad quam in talibus recurrendum est, vt supra qui fi. sint le. per venerabilem.

Deneganda. quod ergo dicit prima auctoritas, intelligitur in salute animæ, secúda in corporali pęna.

Cap. V. sup. fol. 63.

IN fidei. Decurtata est de narratione facti, quæ olim incipiebat: Consuluit.

Inquisitionis. quid si nō procedatur per modum inquisitionis, sed accusationis, vel exceptionis: Nunquid admittentur tales testes? videtur quod sic: quia eadem ratio, scilicet fidei fauor, & odium criminis versatur vtrobique: ergo & idem ius. de rescrip. inter cæteras. cum similibus. contrarium credo, quia ab illo iure regulari, quo cauetur tales personas ad testimonium admitti non debere, non recedam, nisi inquantum inueniam permissum. qui ergo accusat vel excipit, habeat probationes idoneas: nec est accusatio fauorabilis vt inquisitio. ad hoc. 2. q. 7. si quis episcopus. & verbum istud debet aliquid operari, aliàs quare fuisset expressum? ad hoc de deci. ad audientiá cum suis concor. & infra de priui. si Papa. 1. respon. in fin.

Et hæc sñia est verior ob fidei fauorē, quā tenet hic Archidiaco.

D

Excōmunicati. sim. infra c. proxi. tales aliàs nō admittuntur: primo & iudices seculares censura ecclesiastica compelluntur tales à testimonio in foris suis repellere. infra de sen. excom. decernimus.

E Participes. quid de alijs exceptis criminibus, an scilicet tales admittantur? dic vt supra eo. lib. de test. c. 1. & supra de confes. c. 1. & 6. q. 1. §. verum. quid de periuris? habebis infra c. accusatus. §. licet.

Eymer. 3. p. q. 64. 66. et 68. vbi dixi.

Coniecturis. quas ipse iudex examinans, melius scire poterit. ff. de testi. l. 3. & 4. q. 3. c. si testes. & pone exemplum supra de præsump. literas. & concor. infra eod. c. accusatus. §. licet.

Deponuntur. vt facilius credatur ipsis deponentibus, contra infamatum vel suspectum de hæresi, quàm contra non infamatum nec suspectum. ad idem supra eo. filij.

A

Cap. VI. sup. fol. 63.

PResidentes. Decurtata est de narratione facti, quæ incipiebat: Quæsiuisti.

Excommunicati. Maiori excommunicatione, & publice. idé archid. vt sit maior dubitatio. ad hoc de re iudi. ad probandum. de cleri. excommu. minist. c. si celebrat. Ioan. And.

Eymer. 3. p. q. 22. vbi dixi. Ioan. Rojas singu. 59.

Officiales. nunquid officialis excommunicatus iudicare possit? dic vt supra eod. lib. de sup. ne præla. Romana.

Dispendio. quando ergo sine morę dispendio hæc possunt, tunc excommunicati essent eos requirendo: quia communicans cum excommunicato, excōmunicatus est: seruata distinctione, de sen. excom. nuper. fallit hic. vbi ergo non est casus iste, nec fallit regula.

Idē Gondissaluus de hæret. q. 19. nu. 8.

Excommunicationis. minoris; & si intelligeres quod isti essent excommunicati, quia iurisdictionem istá exercebant: tunc qui communicarunt illis in iurisdictione, excommunicati essent maiori excommunicatione. supra de sen. exc. nuper. & c. si concubinę: sed hoc speciale est, quia illā pœnam euitant. & sic dicamus excōicationis, scilicet etiam maioris, vel minoris; & facit quod dixi supra eod. lib. de supple. ne præla. Romana. Prælibatis. s. excommunicatis, vel tantum de facto iurisdictionem habentibus: & est similis protestatio supra eod. lib. de sta. regula. c. vno. & ibi concor. in vlt. glo.

Cap. VII. sup. fol. 63.

CVm cōtumacia. Olim incipiebat: Cōsultationi.

Vehemētem. no. ex hac decretali suspicionem vehementem, præsumptionem violentam: propter suspicionem citatur vt veniat responsurus, si contumax est, iam dicitur vehementer suspectus & excommunicatus: & si per annum in illa persistit, iam ista quæ erat vehemens præsumptio, transit in uiolentam, vnde ex tunc vt hæreticus condemnatur: vt hic. idem est quod notat Ber. supra de præsump. literas: in glo. penul. quod non vehemens præsumptio, sed violenta, condemnationem inducit: alle. Archi. de purg. cano. c. inter. ver. attēdentes. & infra c. proxi. in prin. & est simile ad hoc, quod notatur de simo. insinuatum. in vltimis glo.

Vide Aegidiū bellameram decisione 676.

Respondeat. ergo vt habeat locum hæc decretalis, requiritur quod hoc expressum sit in citatione, vt. s. de si de veniat responsurus, sicut & in sententia requiritur, quod citata fuerit pars, vt veniat auditura sententiá, aliàs sine appellatione rescinditur. ff. quæ sen. sine ap. resc. l. 1. §. item cum ex edicto.

Hæreticus. sic & in alijs criminibus excommunicatus, quia non venit responsurus de crimine, si in excommunicatione stat per annum; post annum habetur pro conuicto. 11. q. 3. rursus. & c. quicumque.

Cap. VIII. sup. fol. 63.

ACcusatus de hæresi. Diuide decretalem in quatuor partes: in quarum prima ponuntur tres casus, quibus quis dicitur relapsus, & durat vsque ad. §. licet vero. In secunda dicitur, quod periurus in causa hæresis certis casibus testimoniū perhibet, & durat vsquetibi, sane: vbi tertia, in qua ponuntur sex casus olim dubitati, an ad officium inquisitorū specta-

Circa hoc quid obseruari debeat tradit Cōradus Bru. li. 4. c. 6. de hęret. & Simā. in catho. instit. titu. 44. nu. 12. dixi infra par. 3. in forma citandi absentem.

spectarent vsque ad §. religiosi. vbi quarta, in qua dicitur religiosos in hæresi delinquentes,] grauius alijs puniendos. . . . .

Vehemens. non violenta de præsump. literas, & facit quod dixi supra c. proxi. idem Archidiacono.

Eymer. hac 2. p. q. 40. & 58. vbi dixi. Zãch. de haret. c. 16.

Fictione. ideo dicit, quia vere non potest dici relapsus, de quo non constat an fuerit lapsus, sicut dicit canon, ꝙ non potest dici renatus qui prius non fuit natus, de conse. dis. 4. qui in maternis. & c. si baptizata. neque enim dici in eo regeneratio potest, quem generatio non præcessit, vt ibi dicitur: propter vehementem ergo suspitionem fingitur lapsus, ita ꝙ post abiurationem † rediens, fingitur relapsus. Sæpe em̃ iura talia fingunt. de hoc. 50. dist. ferum.

† recidẽs. legerem.

Ex hoc. scilicet quia post abiurationem reperitur relapsus.

Grauius. scilicet quàm si nunquam abiurasset.

Pœna. supra eo. ad abolendam. §. illos quoque, & supra eo. super eo.

Secta. multas potes videre. 24. q. 3. c. penul.

Articulo. quos habes explicatos supra de sum. tri. firmiter.

Sed hodie omnis hæresis abiuratur. Sim. cath. instit. tit. 1. nu. 12. et tit. 57. nu. 7. dixi. 3. p. in 4. modo processum terminandi.

Simpliciter. per hęc verba puto, quòd si abiurasset solum in vno articulo, licet laberetur in alio, nõ diceretur relapsus. Et nota quòd indiffinita ęquipollet vniuersali. Ad idem de priuilegijs supra. quia circa. Et nunquid de vno articulo infamatus, teneatur de omnibus se expurgare? no. de conse. di. 2. Ego Berengarius. Et puto hanc literam pro illa parte facere, quod non teneatur: tamen si id faciat, valet: & habebit postmodum locum pœna relapsorum vt sequitur.

Iudicari. cõtra. C. de trãsac. si de certa. ff. de trãsac. qui cũ tutorib. §. j. vbi generalis trãsactio restrĩgitur ad id, de quo specialiter actũ erat. solutio, illa locum habet in non connexis: sed hic oẽs hæreses sunt cõnexę: quia habent caudas ad inuicẽ colligatas, & de vanitate conueniunt in idipsum, supra eo. excommunicamus. 1. & 2. vnde non quærimus, an sit relapsus in illam hæresim, in quam prius fuerat lapsus: sed quærimus an fuerit relapsus in hæresim. Semel ergo lapsus in hæresim post abiurationem, iterum lapsus, licet in alia secta, dicitur relapsus.

Munera. differentia est inter donum & munus: Munus enim ex causa datur, donum ex causa & sine causa. ff. de ver. sig. inter donum, & munus. cod. tit. ad prin. tit. dicit quòd munus sumitur tribus modis, pro dono, pro onere, & pro officio. Io. An.

Non possit. puta propter necessitatẽ famis. 42. di. quiescamus. 86. non satis: vel ignorabat illos hæreticos: & sic per ignorantiam excusatur. infra de re. iur. ignorantia. Io. Mo. alleg. de const. c. 2. in anti. Io. An.

Verbis vestris. sim. supra de re. eccl. non alie. hoc consultissimo. & clem. de priuileg. c. 1. de pęn. & remiss. c. 2. Io. An.

Id. scilicet receptare, deducere, visitare, associare, donare, mittere, vel fauorem impendere.

Repellantur. 6. q. 1. quicumque. & supra de testi. testimonium.

Celando. duplex est forma iurãdi, quod dic vt supra de accu. qualiter. 2.

Postmodum. ex interuallo, vt sit hoc speciale fauore catholicæ fidei: aliàs nil esset hic fauoris: vt supra

A de testi. cogen. c. præterea.

Indicijs. sic supra eodem. in fidei. & sic per indicia statur probationi. de hoc supra qui fi. sint leg. transmissæ.

Marsil° in pract. §. diligenter. Deci° in c. cum venerabilis. de exceps. Carrer. in repet. l. obseruare. nu. 105.

Aliud obsistat. quàm prædictum periurium: vnde si de falso redarguerentur, non stabitur corũ dicto, de testibus. ex tenore.

Priuilegiatum. no. magis priuilegiatum anteponi, supra de offi. leg. c. volentes. 21. dist. deniq;. ff. de offi. procon. l. vlti.

Apostolica. multominus alij. idem Archid.

Saperent. sicut est circa aras idolorũ, nefarias preces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, B eorum responsa suscipere. 26. q. 2. hi qui. & q. 4. igitur. Vel associant sibi, propter sortes exercendas, hæreticos: vel faciunt prædicta cum sanguine vel corpore Christi: vel in sortibus, vt possint habere responsa: puerum rebaptizant, vel his similia.

Eymer. hac. 2. p. q. 42. & 43. & Schol. 49 et 50. eiusdem par. Ghirland° de sortil. q. 10.

Manifeste. ergo in dubio hoc casu, non habent iurisdictionem, & licet aliàs iudex cognoscat, an sua sit iurisdictio, & in dubio dicatur iurisdictionem habere. ff. de iudiciis. si quis ex aliena. quæ in ordinario loquitur: hic tamen nisi id manifeste appareat, se nõ intromittit. & est si. supra eo. lib. de cen. c. 1. §. notoria. & infra de pœnis. c. 1. supra de offi. dele. c. vlti. idem Ioan. Mona. & Archid.

C *Et contra illos*. quasi dicat multo minus si contra alios.

Offendiculum. pluribus intentus, minor est ad singula sensus. & sæpe qui ad vtrumque festinat, neutrum bene peragit. 16. q. 1. presbyteros: & C. de assess. l. nemo.

Hæreticos. contra supra eo. tit. c. penul. vbi defensores, & fautores hæreticorum hæretici sunt. Solutio, non in fauente, & defendente: sed in credente loquitur ibi.

Ad salutem. vtputa, vt fundaret vel ædificaret ecclesiam, hospitale, vel alium pium locum: vel faceret simile pium opus: vt in auth. de ec. tit. §. siquis D ędificationem. col. 9.

Zanch. de har. c. 28 num. 6. 7. Eymer. 3 p. q. 120. vbi dixi.

Temporalibus. hoc dicit, quia secus si in ieiunijs, vigilijs, & orationibus, vel similibus consisteret illa pœnitentia. idem esset, si non posset illud iniunctum, licet salutiferum, expleri per alium: sicut esset theologiam audire, & similia.

Hæredes. 12. q. 2. Episcopus qui filios. de sepul. c. vlti. de rapt. c. in literis. & de senten. excommuni. c. à nobis, & in his omnibus. de hoc Ioan. An.

Onere. 16. q. 1. si quis laicus. de deci. pastoralis. & c. cum non sit. C. de serui. & aqua. l. & in prouinciali. supra de pig. ex literis.

Extincto. crimina extinguuntur morte, vt 23. dis. E c. quorundam. 33. q. 2. admonere. ff. de his qui mor. sibi consci. l. ulti. ex quo ergo extinctum est crimen, & pœnitentia non est pro crimine imposita, iam extincto, non imponetur vlterius.

Antonius Gomez. tom. 3. varia. resol. c. 14. nu. 5. Zanch. de haret. c. 25. n. 4 Siman. catho. insti. tit. 18. n. 14.

Casu. scilicet quia non fuit reincorporatus vnitati ecclesiæ.

Post mortem. 14. quæst. 2. sane. 2. & C. ad l. Iuli. ma. l. ulti. & intellige hoc usque ad 40. annos, nam postea abdicari non poterunt, etiam à Romana ecclesia à filijs catholicis, qui illa tanto tempore bona fide possiderũt, quod uerum est si parentes catholici

tholici putabâtur: vt supra eo.li. de præscrip. c.vlti.

Impedire. manifeste, vel non manifeste, dummodo hoc constare possit.

Castigari. sic infra de pęnis. Romana.

Delinquentis. nam grauius delictum, grauius est vindicandum. 24.q.1.nō afferamus. supra de excef. præla. tanta. & in æqualibus delictis æquales sint pęnę. infra ti. prox. c. vnico. in fi.

Religiosi. isti si reperiantur hæretici, non sunt dicendi religiosi, sed religionis obumbratione fuscati. supra eo.ti. ad abolendam. §. i.

Immutationis. supra eo. tit. c. pe.

Seculares. scilicet clerici vel laici, & concor. optime supra ne cle. vel mo. c. sed nec.

Consimilibus. de quibus vidisti supra §. proxi.

Cap. VIIII. sup. fol. 64.

Eymer. hac. 2. p. q. 54. & 3. par. q. 34. Carrerius de hęret. nu. 93. Cāpegius ad Zanchin. c. 31.

STatutum. *Directe.* puta ne aliquis ciuis illius loci accusari possit, vel contra eum inquiri super crimine hæresis: vel ꝙ nullus contra alium de crimine hæresis audeat testificari: vel his similia.

Indirecte. puta, vt nullus possit de aliquo crimine puniri ab aliquo q̄ à potestate, vel ut nullus alius q̄ potestas possit aliquem capere, vel capi facere, vel vt nullus nisi sit de familia potestatis, possit arma portare, vel his similia.

Retardari. Nota contra generale illud, quod differtur non aufertur. 14.q.6.c.1.

Nomine. supra eod. lib. de elec. fundamenta.

Mora. nota moram vitandam: de hoc dixi supra de elec. c. vlti.

Tale. scilicet quod directe, vel īdirecte impediat vel retardet.

Retardentur. vnde a statuto de non portandis armis, excipietur familia inquisitorum: & his similia. † nō tamen debent inquisitores abuti concessione portationis armorum, vt in cle. e. ti. c. nolentes.

† Non tamen, &c. hęc uerba vsque ad verbū cōpellēdos, desunt in vulgatis glossis.

Compellendos. sic supra de iureiurā. c. licet, de excep. c. fi. infra de sen. exc. decernimus.

Cap. X. supra fol. 65.

Eymer. 3 par. q. 7. vbi dixi. Nicolaus Arelatanus de hære. nota 4

NE aliqui. Sicut officium legati nō expirat re integra mortuo Papa, vt supra de offi. dele. ca. 2. sic & officium inquisitoris hæreticæ prauitatis in fauorem fidei, re integra non expirat, vt hic.

Expiret. sicut potestas delegatorum datorum ad causas, supra eo. de offi. dele. licet vndiq; & c. gratū. & c. relatum.

Incępta de quibus non dubitabatur, per iura proxime inducta. Et notā, incępta: quia per quemlibet iudicialem actum, etiam pręter citationē, iurisdictio perpetuatur, vt dici solet in decretali de offi. dele. licet. ibi: vel non cęperit.

Non cępta. no. quia si hoc esset speciale fauore catholicæ fidei, vt infra dicitur: ergo vbi non est fauor eius, cōtrarium est regulare; & sic nota terminatam quæstionem, no. supra de offi. dele. licet. qua quæritur, an perpetuatio facta in vno articulo, perpetuetur in alijs, per easdem literas, delegato commissis? ad idem supra eod lib. de offi. dele. c. vlt. §. officium: & est in hoc differētia inter ipsum inquisitorem & conseruatorem, vt ibi patet.

Emerserant. vt si tempore mortis Papæ non erat Titius hæreticus: postea lapsus sit in hæresim, de hoc poterit cognoscere inquisitor.

A *In fauorem.* sic supra eod. in fidei fauorē. & supra eo. c. accusatus. §. licet: cū similibus multis in hoc tit.

Cap. XI. supra fol. 65.

PRouincia. Incipit factum: & idem si in ciuitate, diœcesi, vel alio certo loco.

Vbique. sic & ordinarius ī qualibet parte diœcesis suę potest causas audire, & pro tribunali sedere. supra eod. lib. de offi. or. cum episcopus. ad idem de offi. leg. nouit.

Eymer 3. par. q. 47 & seq.

Separatim. regulariter contra, nisi ex forma commissionis id habeatur. supra de offi. deleg. causam. & c. cum plures. supra eo. lib. Sed est hoc speciale fauore fidei, vt efficacius, & c. vt supra dixi. & æquiparantur in hac parte ordinarijs, quorum quilibet per se B procedere potest. ff. de offi. procon. l. 1. quod de ordinarijs intellige, qui in solidum iurisdictionē habēt: sicut est in scholaribus, ep̄is, magistris, & doctorib. C. ne filius pro patre. auth. habita. secus in his qui nō habent in solidum, sicut est cum capitulum cognoscit: quia tūc quilibet singularis per se nō est iudex. ad hoc qđ not. 15.q.7. Episcopus nullius. & de offi. ord. irrefragabili. & concordat ad hanc decre. infra eod. per hoc. Ioan. And.

Inquisitores æquiparanī ordinarijs. Eymer. 3. par. q. 4. vbi dixi.

Diuinoq;. 11.q.3. Iulianus. sic supra eo. lib. de īmunitate ecclesiarum. clericis. ad idem supra eod. vergentis. *Procedatis.* hodie restricta est potestas inquisi- C torum in quibusdam, per clem. eod. tit. multorum.

Labe. generaliter, vel simpliciter, vel dic de ea de qua suspectus, vel conuictus erat; de hoc dixi supra eod. accusatus. §. 1.

Formam. 11.q.3. cum aliquis. supra de sen. exc. cū desideres.

Ecclesiæ. quæ gremiū nō claudit. supra eo. sup eo.

Consueuit. 1.q.7. quoties cordis. & c. saluberrimū. de conse. dist. 2 Ego Berengarius.

Simulate. 27. dist. ꝙ interrogasti. 1.q.1. sicut ficti. 22.q.5. cauete est tñ interdum vtilis simulatio. 22.q. 2. vtilem. & dic de hoc vt ibi: & 24.q.1. officij.

Vide Schol. 22 par. 2. super. q. 9.

Fallentes. mentiri Deo possunt: fallere autē ipsum D non possunt: de conse. dist. 2. panem de altari.

Lupum. supra de renunciatione. c. nisi. §. pp malitiam. & 23.q.4. cū tres personas. & 81. dist. c. oportet. Ioan. And.

Duas. integrum est enim iudiciū, quod plurimorum sententiis confirmatur. supra de offi. dele. prudentiam. ad idem. 10. dist. de quibus.

Ioan. Rojas sing. 99.

Discretas. semper enim, qui graues causas ecclesiasticas audiunt, debent esse discreti. supra de consan. & affi. c. 1.

Idoneos. & sic supra de probatio. quoniam contra falsam. & dic vt ibi.

Præmissa. per hanc literā bene patet, ꝙ tabellio fa- E ctus monachus nō pōt exercere, quo ad alia, tabellionatus officium: & hoc etiā bene patet ex extrauagāti Bonifacij. debēt superioribus. de offi. or. circa mediū decre. & idem probamus olim p decr. supra ne cleri. vel mo. sicut. per legē. C. de sacros. eccl. l. antepen. 16 q.1. §. nouare. C. de ep̄is, & clericis. l. placet. notat tñ Guil. in Spec. de sta. mo. ver. 27. ꝙ veteres rogationes complebit, sed nouas non assumet. ff. familiæ. her. l. alienationes. ff. de postu. l. 1. §. casum. ff. de neg. gest. nam & seruus. §. si vno. ad idem supra de Iudæis. Iudęi de ciuitate, cum similibus.

Eymer. 3 p. q. 19. vbi dixi.

Canonis.supra ne cleri.vel mo.sicut te.

Præmissa.hoc est regulare vt dixi supra, & 12.q. 2.c.indigne.de sen.exc.sacro.

Postposita.quid hoc operetur, habes supra de appel.pastoralis.& not.eo.ti.vt debitus.

Ipsos.scilicet quæstuarios.

Eymer.3. p.q.37. vbi dixi.

Facultatem. hoc vult dicere, quòd si facta per inquisitores congregatione, pro negotio fidei, veniant aliqui de Rungiuallo, vel alij quæstuarij, & velint ibi prædicare, possunt compelli per cen.eccle. desistere.

Auxilio.23.q.5.prodest.de offi.or.c.1.

Duabus. supra de rescrip.nonnulli.quid dicemus de noua decre.supra eod.lib.de rescrip.statutum?vides q̃ ista decretalis fuit Clemẽtis:& sic quo ad hoc, videtur ista decre.per illam correcta, cum sit posterior.ad idem supra eo.lib.de consti.c.1.cum suis cõcor.Contrarium dico: quia decretalis illa locũ habet in literis impetratis a parte contra partem: licet in conseruatoribus locum habeat: vt supra eod.lib.de offi.dele.c.vlti.§.conseruatores. Sed istud est quoddam speciale, fidei fauore, qd non tollitur per generalem constitutionem, licet postea subsecutam.ad hoc infra de reg.iur. generi. & quod ibi dixi. Ioan.And.

Et hæc solutio est vera. idẽ fere hic Archidiaco. facit textus, cũ glos. in l. 2.C.de testa.tut.

Subiectis.quia extra territorium ius dicenti impune non paretur. de consti.c.2.supra eod.lib. & ff.de iur.om.iudicum.l.vlti. & hoc quod hic dicitur, habebamus supra eod. excõicamus.1.§.moneantur.

Approbatas.omnia enim nostra facimus, quibus auctoritatem nostrã impertimur. C. de vete. iur.en. l.1.§.sed neq;.& supra eod.lib.de præb. c. si apostolicæ.lo.And.

Publicum. sic infra de pœnis.felicis. & infra.cap. proxi.

Cap. XII. sup. fol.66.

VT *commissi*. Hic incipiũt decretales Bonifacij, & habẽt quidam hic rubricam de inquisitoribus hæreticę prauitatis: sed nõ debet esse hæc rubrica: & fuit error scribentium ex superscriptione proueniens, qui putauerunt q̃ Bonifacij viij. esset superscriptio: & residuum esset rubrica.

Vestigijs. in diuersis commissionibus, quas suis temporibus fecerant inquisitoribus hæreticæ prauitatis.Ioan.And.

Singulis. possunt enim procedere simul & diuisim, supra c.prox.in prin.

Eymer.3 p.q.15. vbi dixi.

Sententiarum.has etiam committunt conseruatores: sed de inquisitoribus maior erat dubitatio, quia illorum ministerium videtur electum. supra de offi. deleg.c.vlt.

† aliàs: versiculi.

Tuleritis.vide infra circa fi.c.ibi, plenam concẽdimus facultatem. & hoc idem repetas in fi.cuiuslibet † articuli.

Eymer.3 p.q.42. ubi dixi. Simãc. in catho. instit. tit.2. nu.12. & seq. Repto. inqui. verbo absens.

Expedierit.sic supra eod.c.1.& c.proxi.§. verum. & infra eod.c.vlt.

Procedendi.quid in casu conuerso, in eo.s.qui alibi crimen hęresis cõmisit, & modo est in prouincia huius inquisitoris? dic q̃ poterit cognoscere, quia vbi inuenitur, conuenitur quis de crimine.C.vbi de cri. agi oport.l.1. & sic secundum hoc esset repertire, q̃ interdum duo inquisitores cognoscerent: pone, peccauit in Rauennate, & transiuit ad Mediolanum: secundum hoc Rauen. & Mediolan. poterit cognoscere, nec est mirum, vt infra eod.c.per hoc.

A *Quibuslibet*. siue sint ipsi scribentes, vel alij, quicunq; ad quos quocunque peruenerint dicta scripta.

Eymer.3 par.q.39. vbi dixi.

Vel mutandi. regulariter contra.ff.de re.iu.l.Paulus.& l.acta.§.1.& supra de offi. dele. in literis. functus est enim iudex officio suo, iudicando bene, vel male, vt ibi.

Eymer.3 par.q.96 Gondisaluus de hęret.q.8. & 17.

Honoribus.no.quòd ĩ ea parte qua priuat, vel priuatos denunciat dignitatibus ecclesiasticis, & ecclesiasticis beneficijs, requiritur con siliũ diœcesani, vel eo absente, eius vicarij: quia sicut institutio fit eis auctorizantibus, sic etiam debet fieri destitutio. in anti. de insti.ex frequentib.de hęre.cum ex iniuncto.in fi. sed cum priuat officiis publicis, & honoribus, non B requiritur consilium eorum, vt patet ex ordinatione istius literę: & ideo quia cessat in illis superior rõ.

Eymer.3 p.q.113. Couar. li. 1. varia. resolut.c. 8.num.4. Gondisaluus.de hęret.q.23.

Scienter.sic supra.eo.c.2.§.ad hæc. & infra eo.decreuit.& p̃sumẽtur ignorare, nisi probẽtur scire.ĩfra de re.iur.præsumitur.ff.de probationibus.verius.qđ sane intelligas, vt no.in dicta regula, præsumitur.

Puniendos.quia vnde debetur pęna, nõ venit pręmium.ff.de leg.1.si seruus plurium.§.1.& 2. in fine. 16.q.1.c.legi.cum similibus.

Cap. XIII. sup. fol.66.

C*Ontra Christianos*.

Eymer. hac 2.p. q.44. & Schol.51 eiusdem par.

Redierint.forte prius fuerant Iudæi, postea facti sunt Christiani, isti dicuntur redire: hi qui C nunquam fuerant Iudæi, sed semper Christiani, illi dicuntur transire.

Infantes.s. minores septẽnio, vnde videbantur nõ obligati ad fidẽ: quia ætas illa ignorat quid videat. C.de sal.mo.l.1.vnde nec sponsalia tales cõtrahere possunt.supra.eo.lib.de spon.c.vno.Sed contrarium est verũ, quia tali sacramento obligati sunt etiã ignorãtes.supra de bap.maiores.de cõs.di.4.quæris.& ratio ibi patet in parte prima. & no. de hoc. ead. dist. c.nihil.sicut & punitur etiam ignoranter rebaptizatus, ea.dist.qui bis.& c.seq.

S.Thom. 3.p.q.68 art.9.Sotus. in 4. dist. 5.q. 1.art.9.

Absolute. ergo absolute coactus non recipit sacra D mentum baptismi; sed conditionaliter, & metu mortus coactus, bene.45.dist.c.de Iudæis. supra de bap. maiores.coacta enim voluntas, voluntas est.15.q.1. merito quęritur.est aũt absoluta coactio, cum quis inuitus, renitens, & reclamãs fertur ad fontes, & cũ verborũ prolatione immergitur: & no. ti.50.di.presbyteros. supra q̃ metus causa. c.sacris. vbi de hoc in 1.glos.Ioan.And.

S.Thom. 3.p.q.68. art.12.

Iudæos.non ergo possunt isti se iuuare per professionem, quam contempserunt. C.de aposta.l.hi qui sanctam: licet aliàs infidelis non recipiatur ad testimonium.supra de testi.c.1.

Procedendum.erit ne per istud c. canon ille corre- E ctus.1.q.4.Iudæi.vbi dicitur, q̃ bona Iudæorum deuoluuntur ad catholicos filios: sed bona hæreticorũ sunt confiscata.infra eod.cum secũdum: quia correctio iurium est vitanda? Dicendũ vr̃ q̃ non, vt istud capitulũ loquatur de pęna personali, non de damnatione bonorũ: maxime quia hęc noua iura, q̃ corrigere intendũt, hoc exprimunt.supra de cõces. p̃ben. c.2.ĩfra de sen.exc.c.vlt. Cõtra vr̃, cum aperte dicat eos puniendos vt hæreticos, ergo ipsorum bona non deuoluũtur ad filios.infra eo.cum secundũ.qđ tutius videtur. nec est necesse q̃ noua lex corrigens præcedẽtẽ, de illa faciat mẽtionẽ. sup. eo.lib.de cõsti.c.1.

Hãc etiã sententiã tenet hic Archi.

Cap.

Cap. XIIII. supra fol. 67.

Eymer. 3 p q. 111. vbi dixi. Palacius Rubi⁹ de regno nauarræ p. §. 5.

D*Ecreuit.* In commissionibus, per eum factis super hæretica prauitate.

Confiscari. vt sic mulier mariti odio non grauetur. infra de re. iu. non debet. cum suis concor. quia nec vxor pro marito conuenitur. C. ne vxor pro ma. per totū: nisi in causa primipilarij. C. in quibus causis pign. vel hypotheca contrahi. l. sacris.

Tunc. scilicet tempore contractus. ergo si tunc ignorabant: licet postea sciuerint, non habet locum pœna, vt sic inspiciatur initium. supra de emp. & ven. cum dilecti. præsumuntur autem ignorare, nisi probentur scire. ff. de proba. verius. de hoc supra c. 2. & infra de reg. iur. præsumitur.

Cap. XV. supra fol. 67.

S*Tatutum.*

Innocentij. Si loquatur de quarto, habemus id in commissionibus per eum factis: vt dixi supra cap. prox. si dicamus de tertio, posset loqui de decretali. supra eod. vergentis. & c. excommunicamus. §. credentes.

Alexandri. IIII. supra eod. quicunque. §. hæretici.

Eymer. 3 p. q. 114. & 105. Antonius Gomez. tom. 3. varia. resolut. ca. 2. nu. 4. Cynus, Salycetus & Bal. l. quisquis. C. ad l. Iul. maiesta.

Inane. hucusque durat antiqua constitutio, modo sequitur declaratio in qua declarantur not. per Hostien. supra eod. vergentis: & hanc declarationem sic intelligo: si Titius fuit hæreticus, receptator, fautor, vel defensor: & habuit filium, vel filiam, vterque ipsorū subiacet prohibitioni: & si ille filius habeat filium, ipse nepos ex filio prohibitioni subiacet. Sed si filia habeat filium, nepos ex filia non subiacet huic prohibitioni; item si mulier aliqua est hæretica, & habeat filios, soli filij includuntur hac prohibitione: sed nepotes ex filiis non: & hoc intendit hæc declaratio. Et hoc secundo casu cum mater fuit hæretica, intelligas verum, si pater fuit catholicus, vt eius respectus non habebatur. & facit in hoc id quod not. † Accur. C. ad l. Iul. ma. l. quisquis. vbi dicit, quòd eadem est pœna, cum mulier committit crimen læsæ maiest. quo ad descendentes, sicut cum vir. Est tamen sciendum, quòd vbi aliàs non caueretur de descendentibus, per maternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur per sententiam iuris, vel hominis: vt infra de pœnis. vbicunque. sed quòd filij etiam filiarum includerentur, videbatur probari per decre. supra de pœnis. in quibusdam. §. sacri. vbi punit posteritates, & infra tit. proxi. cap. vno. & videbantur illi puniri & per verba, & per mentem: per verba quasi sunt descendentes, & a verborum signi. non debet recedi. ff. de. le. 3. non aliter, & differentia agnationis, & cognationis hodie sublata videtur, in authen. coll. 9. de hære. quę ab intesta. desc. & de mente idē videbatur, quia voluerat constitutio punire hæreticum in filiis. 24. q. 3. cap. cum ergo. §. sed qui. & ff. quòd me. causa. l. isti quidem. si enim ex vnica filia nepotem haberet, & ille non includeretur, non puniretur in filios: idem videtur de mente: ideo, ne quis ducat filiam hæretici in vxorem: sicut enim vir infidelis saluatur per mulierem fidelem, sic & damnari posset. arg. de diuor. gaudemus. vnde qui emit mancipia, de origine solet quærere. ff. de edil. edi. quòd si nolit. §. qui mancipia. Sed de iure secus est, vt in prędicta decre. vbicunque. infra de pœnis. in fin. vbi aliud cauetur: vt hic, & bene. facit. ff. de senat. l. liberos. vbi dicitur senatores vocari debere ipsos senatores, & filios eorum, & nepotes natos ex eis: nepotes vero ex filiabus nati, senatores non dicentur, sed patris sui conditionem sequentur.

† Sed non bene, quia in pœnis non fit extensio. Iason consi. 106. lib. 4. Decius cōsil. 64.

Primum, & secundum gradum. idest filios, & nepotes: & hoc patet etiam ex §. sequenti. & supra eo. tit. vt commissi. ad fi. & est casus quo filius punitur propter delictum patris. de hoc dixi supra eod. c. 2. §. hæretici. in gl. filij.

Volumus. supra dixit, declaramus, hic dicit, volumus: quia inquantum punit descendentes per masculinum, declarat ius vetus: inquantum descendentes per fœmininum, statuit ius nouum. ad idem. infra de pœnis. vbicunque. & benefacit hæc litera, ad quæstionem qua quæritur, an filij illegitimi includantur hac prohibitione? & videtur quòd non: quia non sunt in patris potestate. insti. de nup. circa fin. sed quòd potestas nil operetur, probat hæc litera, quæ punit descendentes per maternam lineam primi gradus, cum tamen filius in potestate matris nō sit: & hoc est æquum, ne plus habeat luxuria quàm castitas. in authen. de resti. & ea quæ pa. in fi. coll. 4. vide de Bigam. c. quia circa. super glos. 1. licet interdum secus. supra de biga. quia circa. Verum est tamen, quòd isti alio capite prohibentur à successione, vt supra qui fi. sint le. per venerabilem. in fin. & ab honoribus. 56. distin. per totum. supra de fi. pres. per totum.

Gondisaluus de bgret. q. 23. nu. 3. & 4. Cynus & Bald. l. quisquis C. ad l. Iuli. maiest. Gigas de crim. læsæ maie. lib. 3. q. 7.

Esse. nunc, quia viuunt.

Reincorporatos. quia lapsi fuerant simpliciter, non relapsi. de quo dic vt supra eod. accusatus.

Insistunt. ad boc supra de temp. ord. ex tenore. & supra de furtis. c. vlt.

Parati. ex quo non stat per eos, non debet eis imputari. de hoc supra de eo qui mit. in pos. cap. 1. & 3.

Ioan. Roias de barat. p. 2. assertione 42.

Cap. XVI. supra fol. 67.

Q*Vibuslibet.* de quibus minus dubitatur.

Eymer. 3 par. q. 17 vbi dixi. Siman. in catho. insti tit. 25. n. 7. et 8.

Apostolicæ. nota hanc literam: non dicit in literis commissionis apostolicę, vel aliorum à quibus deputati fuerint, secundum quod dixerat in princ. per quod omissum videtur, quòd inquisitor deputatus ab alio quàm à Papa, etiam si habeat expressum mandatum, inquirere non possit contra episcopum. & licet antiqua iura dicant, quòd synodus audit causam criminalem episcopi, licet definitionem Papę reseruet. 3. q. 6. accusatus. & cap. seq. & 5. q. 4. duodecim. tamen committere non poterunt in hoc casu: & isti inquisitores non poterunt inquirere, etiam vt instructam remittant causam. supra de ap. cōstitutis. quia non solum diffinitio, sed processus, & inquisitio est ipsis interdicta. per hoc c.

Expresse. quantumcumque igitur sint verba expressa generalia: puta vt inquirere possit cōtra quoscunque cuiuscunque conditionis, dignitatis ac status, non inquiret contra episcopos, † nisi illud exprimatur propter pręrogatiuam episcoporum, ad idem infra de sen. exc. quia periculosum.

Nunciare. quàm cito poterunt propter periculum quod ex facto posset insurgere. concor. supra eod. lib. de cleri. ægro. c. vno.

† Idē tradunt hic Geminianus, & Francus, & alij.

Cap. XVII. sup. fol. 67.

Per hoc. *Generaliter.* Bene dicit, quia secus esset si fieret de certis criminibus, & personæ specialis commissio. quantum enim ad illam causam præiudicaretur ordinariæ potestati: vt supra de offi. de leg. studuisti, quia generi per speciem & cęt. infra de reg. iur. generi. cum suis concor.

Delegata si habent. forte habent delegatam ab homine: quod accidit in ordinario, cum Papa sibi committit crimen. secus si cum monet ad suum officium excitando: qd dic vt supra de offi. or. licet. & c. graue. vel habēt delegatā a iure, sicut est videre in hoc crimine, super exemptos. supra eod. tit. ad abolendam. in fi.

Eymer. 3 p. q. 51. & 52. *Diuisim.* sic & plures inquisitores communiter, & diuisim de hoc crimine cognoscere possunt. supra eo. vt officium. saluo eo qd dicitur infra eodem. c. multorum. in clem.

Teneantur. not. ꝙ non dicit, possint: vnde non relinquitur eorum voluntati, cum ius hoc necessitati subiaceat.

Veritas inueniri. ad quod elaborare iudex debet. 14. q. 2. quamquam. supra de probationibus. quoniam contra. Sed quid dices si processus isti inueniantur esse contrarij? tunc ipsi considerabunt: qui vero proximiora loquantur, & per ipsorum dicta se iudices informabunt, supra de testi. in nostra. ff. de testi. l. 3 9. dist. ego solis. si autem episcopus secundum suum pronunciare vult processum, inquisitor secundum suum quid iuris? infra sequitur.

Zāchinus de hęret. c. 15. nu. 2.

Deferendum. ad idem supra de rescrip. pastoralis.

Idem hic Ioan. Monach. & Archid. *Sententia.* licet ergo de vnius delicto inquiratur per plures, etiam diuisim, vnica tamen sententia fertur. Et sic non obstat. supra de offi. le. licet. ff. nau. caupo. sta. licet. vbi dicitur, ꝙ delicto vnius sæpius non quæritur: isti autem processus, quo ad finem pro vno habentur: quia illa loquuntur quando iam pronunciatum est: quod dic, vt no. 2. q. 5. habet hoc proprium: & supra de accusa. de his.

Zāchinus de hæret. c. 15 n. 2. *Remittatur.* quid iuris? aliàs cum iudices discordāt: habetur supra de re iud. c. vlt.

Iura communia. supra & infra hoc eo. tit.

Eymer. 3. par. q. 84. vbi dixi. *Ordinationes.* etiam hoc volumine non insertas, dummodo non his constitutionibus contrarias, infra eod. cap. vlti. in fine. sunt enim ibi reseruatæ, & de his loquitur procemium huius libri in fine.

Cap. XVIII. sup. fol. 67.

Vt inquisitionis. Primo approbat, & seruari præcipit leges canonibus non contrarias, per Fridericum contra hæreticos promulgatas. Secundo præcipit, rectores locorum parere inquisitoribus, ordinario, vel alteri eorum in inuestigatione, captione, custodia, & punitione hæreticorum, & fautorum suorum: eorum proclamationibus, vel appellationibus, non obstantibus: ita tamen quòd de illo crimine (cum sit mere ecclesiasticum) nec iudicent, nec cognoscant, nec ob hoc captos sine licentia relaxent, nec exequi detractent, vel eorum processus impediant: contra facientes, & non parentes, & eorum fautores excommunicat, quam si per annum sustinuerint, vult eos vt hæreticos condemnari. hoc dicit. Ioan. And.

A *Leges quasdam.* has leges fertur, ꝙ Clemens sub bulla redegerat, sed eas aliter non habemus quo ad verba: habemus tamen quasdam authenticas Friderici, de quibus etiam forsitan intellexit hic Bonifacius. C. de episcopa. audient. auth. statuimus. signanter super. Iubemus. C. de hære. authen. credentes. authen. si vero dominus: & authen. Gazaros. habebamus etiam olim quandam ipsius constitutionem in 5. compilatione, quæ incipiebat; hac edictali: alias hac decretali. & erat sub titulo de consti. & eadem compilatio quæ incipiebat: Gazaros, sub titulo de hæreticis.

Tulit Friderič Patauij. 22. Febru. in dic. 12. extant integrè in Bibliotheca Vaticana dixi. p. 3. q. 84. Vide Schol. 31 p. 2. vers. per bella.

Tunc hoc dicit, quia postea recessit à deuotione Rom. Ecclesiæ, & per Inno. 4. in concilio fuit B depositus, ob certas causas. supra eod. lib. de re iudi. ad apostolicæ.

Quatenus. ergo aliàs non approbat, quia non tenent. concor. 10. dist. co. 1. & facit quod notatur. 37. dist. si quid veri. 19. dist. c. 1.

Nominibus. concor. supra de elec. fundamenta. eod lib.

Fideles. quis enim fidelis, qui non doleat fide læsa? infra de pœn. felicis. ad fi.

Catholicos. vnde non per Iudæos, hæreticos, vel paganos, qui quo ad prædicta suspecti sunt; & est si. supra de Iudęis. c. pen.

Simācas catho. instit. tit. 16 nu. 7. Lucerna uer bo: custos. Gondisaluº de hęret. q. 19. nu. 4. Ioan. Roias sing. 180 Zāchinus de hæret. c. 15. n. 2.

C *Vel eorum aliquo.* hodie dic, vt in clem. eod. ti. multorum §. sane. & §. seq.

Indilate. nota, ꝙ sententia lata super crimine, statim dilatione postposita mandanda est executioni, quod idem probatur. 2. q. 1. sicut. de pœn. distin. 1. Adam. fallit in casibus notatis. 11. q. 3. cum apud. quid iuris de alijs sentētijs latis super personalibus, vel realibus actionibus, not. supra de offi. deleg. querenti.

Puniendos. quid si inquisitor, & ordinarius discordant in mandato, quia vnus mandat puniri per se condemnatum; alter mandat relaxari per se absolutum? satis videtur super sedendum, donec cōsulatur D Papa. supra c. proxi.

Ordinationem. de ordinationibus loquūtur Inno. Alex. & Cleme. quæ sunt reseruatæ, infra. c. vlt.

Incipiebat cōmissi. Eymer. 3 p. q 36. vbi dixi. Ioan. Roias. sing. 107.

Imperialem. ipsius Friderici, quam non hēmus, sed approbata est supra in prin. Io An.

Quoquomodo. idest principaliter, vel incidenter. concor. supra de or. cog. tuam. supra qui fi. sint le. lator. cum similibus. aliàs tamen cognoscit iudex incidenter. qd nō cognoscit principaliter, C. de iudi. quotiens. supra de testi. in inte. c. penul. cum suis concor.

Cognoscāt. nota, ꝙ licet regulariter de qua re iudex E cognoscit pronunciare debeat, ff. de iudi. l. de qua re. supra de causa pos. cum super. tamen hoc fallit interdum: sicut cum delegans reseruat prolationem sententię, supra de offi. dele. super questionum. synodus cognoscit de causa criminali episcopi, & non pronuntiat. 3. q. 6. accusatus. & c. seq. 5. q. 4. duodecim. idem in casu, supra de rescrip. cum contingat. vbi ad sui instructionem de iurisdictione cognoscit is, qui super illa non pronunciat; hic tamen vtrunq; expresse vetatur, scilicet cognitio, & pronunciatio, quia iudex huius rei non est capax. concor. infra de sen. exc. si iudex. & supra eo. c. inquisitores; vt ibi. no. in fin. 3. glos.

Indirecte.

Indirecte. ad idem supra eo.tit. & lib.statutum.

Scienter ignorantes ergo non ligat constitutio, ad idem supra eo.tit.& lib.c.2.in prin. & c. vt commissi. in fi.& c decreuit.

Percussum. nota canonem latæ sententiæ: & quia non reseruat absolutionem sententiæ Papæ, ordinarius absoluere poterit.supra de sen. exc.nuper.

Condemnetur. ad idem supra eod.tit.& lib. c. cum contumacia.

Cap. XIX. sup. fol. 68.

CVm secundum leges.

Natura contrarias. in quibus sexus perdit formã,& scelus est tale,q nõ proficit scire: venus mutatur in aliam formam. C. de adul. cum vir. & omnium carnalium criminum pessimum, est vsus contra naturam 32. q.7. adulterij: & si totus mundus eo vitio vteretur,non excusat.ea.causa.& q.flagitia. S. Thom. 2.2.q. 154. art. 12.

Eo ipso. propter hoc facit ad propositum.

Perdant. C.de incest.nup.l. cum ancillis.& l.seq. & l.si quis. ff.de rit.nup.l.incestæ.& insti.de nuptijs. § si aduersus.

Et mulier. repete, & cum secundum leges ciuiles mulier,&c.quare hoc dica videbis infra.& dic mulier ingenua.C.de rap.vir. l. vna. §. & si quidem. in ancillis enim & libertinis non habet locum pœna bonorum, vt ibi.

Humanam legem. C.de rap.virg.l.vna & bene dicit humanam, idest ciuilem: quia secundum canonum legem secus: rapta enim secundum nos licite contrahit cum raptore, si prior dilectus transeat in consensum. 36. q.2.tria.& c.seq. & supra de rap. c. pe. & vlti.

Consortibus. delicti: vt quia comitati sunt raptorem in inuasione vel rapina, vt in præalle l. vna.C. de rap. virgi.§. pœnas autem.

Ipso iure. propter hoc facit ad propositum; & habes hoc in auth.de rap.mul.in fi.col.9.

Certoque casu. cum parentes mulieris non supersunt,nec alter eorum; vel si supersunt,ipsi, vel alter consenserunt in talibus nuptijs, hoc casu bona deuoluuntur ad fiscum,vt in prę.auth.de rap.mu.in fi. Sed nunquid de iure cano. habebit locum hæc pœna, cum secundum canones licite contrahat, vt supra dixi?no.Io.36.q.2.de puellis, aliàs §. quibus, q pœna ista locum non habebit secundum canones, secundum quos cessat interdictum, nisi cum sponsa alterius rapitur, 27.q.2. statutum.& accedat.qd no. 2.q.3.§.notandum,in fine.de secundis nup.c.penul. & vlti.& secundum hoc bene dixi supra, repete: & cum secundum leges ciuiles: quia secundum canones contra. Sed satis videtur, q licet secundum nos teneat matrimonium, pœna legis habeat locum in his,quæ non essent de temporali iurisdictione ecclesiæ:cum enim illa ibi tractet de lucro captando, nõ de diminutione sui patrimonij, & pœna illa sibi per legem obueniat, quare lex eo qd cõfert priuare non potest? & accedat quod dixi infra de reg. iur. c. 2.secus forte in pęna,de qua in prædicta decre.vlti.de secundis nup.ibi enim priuat lex eo qd non contulit. fallit.ff.de adoptio.l.fi.arrogator. Ioan. And.

Illicitas. vt is qui defert arma, ferrum, & lignamina Sarracenis. de Iudæis. ita quorundam.

A *Omittens.* hoc habet locum in priuato.ff de vectigalibus.l.fi.§ diuus.in milite non:vt. C.eo.tit.l.3.& habes hoc quod hic dicitur. ff.eo.tit.l. commissa. C. eo.l.omnium.& l.si quis. cum similibus.

Bona hæreticorum. secus in bonis ecclesiarum, in quibus intitulati erant ipsi hæretici: vt in cle.eo.tit. volentes. post prin. Ioan. And.

Grauius. ergo sunt grauius puniendi, 24 q 1.non afferamus.

Quàm prædicti. scilicet contrahens nefarias nuptias:rapta quæ cum raptore contraxit, transuehens illicitas species, vel rerum vectarum professionem omittens.

B *Ipso iure.* determinatum sit ergo qd olim dubitabatur per decr. supra eo.excommunicamus. 1 & 2. responso.vbi dicebatur ita, quòd bona damnatorum si laici fuerint, confiscentur. intelligamus ergo confiscentur, ipso iure: vt hic vides. & intelligo ipso iure confiscata,à tempore commissi criminis. C. eo.tit.l. 4.idem dico in crimine læsæ maie. ff. de dona.l donationes.secus est in alijs criminibus, ff de dona.l. post contractum. Et puto confiscationem hanc locũ habere, etiam si ille catholicos filios habeat, & iste textus non distinguit: super hoc tamen fuerunt opiniones notatæ supra eo.tit. vergentis. *Vide Eymer. 3.p. q. 109. vbi dixi. Zanchin. de hæret. c. 25. repertoriũ verbo:cõfiscatio.*

Declarationem. quam hodie non habemus.

C *Ecclesiasticam* secularis enim super hoc ecclesiastico crimine iudicare non potest, supra eo.c proxi. §. penulti.

Cap. XX. sup. fol. 68.

STatuta.In prima parte usque ibi: iubemus. concedit in negotio inquisitionis hæreticæ prauitatis procedi posse simpliciter & de plano. In 2. dicit quid iuris si ex publicatione nominum accusatorum & testium,ipsis periculum immineret, & quid si non immineret,& fictiones uitari præcipit, ne dicatur periculum ubi non est, uel econuerso. In tertia ibi: cõstitutiones. statuta prædecessorum suorum super hoc negotio edita, his constitutionibus non aduersa, corroborat.

D *Quadam.* aliàs quondam, aliàs quædam.

Clementis. iste & alij hic expressi, multum ampliauerunt officium inquisitionis,in tantum quòd quia tendebat ad noxam, habuit restringi per alium Clementem.in cle.eo.tit.c.1.& 2.Io.An.

Negotio. idem in alijs quatuor casibus, qui habẽtur in clem.de iudic. dispendiosam.

Possit. non dicit per quos: intelligo ergo & per inquisitores hæreticæ prauitatis deputatos à Papa, & per ordinarios,& per delegatos.ad hoc.eod.titu.per totum. in fi.

E *Figura.* Distinxerunt moderni, qui no istam materiam supra de accu.olim.Inn Hosti.& Guil in speculo de inquisitione. §.nunc tractemus.uer.quid igitur.si autem detur potestas procedẽdi simpliciter & de plano,& sine iudiciorum strepitu,an addatur ibi illud uerbum sine iudiciorum figura.ut in primo casu,omnem iudiciarium ordinem seruare teneatur in libelli oblatione,in exceptionibus, dilationibus, litis contestationibus, in iuramenti & testium receptione,& sententiæ prolatione, & alijs:sed operabũtur illa uerba;qd si aliquid omittatur,non ideo uitiabitur processus: & magis poterit partium aduocatorum *Eymer. 3.p.q.55. vbi dixi. Conradus Brun⁹ li. 4. de hæret c. 5. Siman. in catho.institut. tit. 44. num. 30. et seq.*

totum, & testium inutilem strepitum refrenare: tamen omittere non poterit litis contes. vel aliud substantiale, quod etiam de consensu partium omitti non posset: vt notatur supra de offi. deleg. de causis. supra eo. lib. de re iudi. c. vlt. in secundo casu, quando additur ibi, sine figura, vt hic, nullum ordinē iudiciarium seruare tenetur: ad hoc. C. de lati. li. toll. l. vna. §. similiq; modo 2. tunc enim sufficit sententia, quamuis omissa solemnitate, vt probatur & not. C. quorum leg. l. vna: hodie dic vt in clemen. de verbo. sig. sæpe: & vide qd ibi not. in vltima glo. Sed dubitari solet, an inferior a Papa, etiam legatus, si in casu aliàs nō permisso a iure, possit cognoscere de aliqua cā, vel eā cōmittere de plano, summarie sine strepitu & figura iudicij? Et videtur q nō, absurdum enim esset dicere, q minor legem maiorum tot vigilijs & laboribus adinuentam tollere possit. de elec. ecclesia vestra. 2. 2. dist. inferior. C. de inoffi. test. si quando. & in cle. de electio. ne Romani. in prin. licet successor conditoris, qui pari fungitur potestate, ipsam tollere possit. ff. ad Trebel. ille a quo. §. tempestiuum. supra de elec. innotuit. supra eo. lib. de conces. præ. c. 2. & ipse idem conditor qui condidit. supra eod. lib. de rescrip. statutum. §. 1. Et præterea regula dicit, beneficium iuris nemini denegari debere, infra de reg. iuris indultum. 28. dist. de his: In contrarium videtur q possit, quia legatus omnia potest, quę Papa specialiter sibi non reseruat: gerit enim vices eius, & si est de latere, maius omnibus post principem imperium censetur habere, supra eo. lib. de elec. si abbatem. Itē legatus qn sibi videtur, secundum ęquitatem procedit, supra de tran. c. vlt. & c. dicit apostolus. in cuius loco videtur esse legatus: oīa mihi licēt. 11. q. 1. aliud. ad idem. ff. de offi. pro. sed in aliam. in fin. dici potest per iura prius allegata, q inferior à Papa etiam legatus, iuris solemnitates, quo ad hoc tollere nō possit, in casibus non expressis: vnde contra inferiores non seruantes, prodita sunt appellationum remedia. 2. q. 6. per totum. de appellat. per totum. solus autem princeps pōt ius alterius auferre: cognoscat ergo & cōmittat etiam legatus, ordine iuris seruato. ad hoc

Supra fo. 74.

Idē Bald. in l. nec qcquā. ff. de offi. p cō. Imola in c. vl. de cōfir. vtil. vel inutil.

Auctoritas legati a latere.

Idē Feli. c. 1. de rescrip. Bal. cōsi. 330. li. 4. Ale. consi. 17. num. 14. lib. 4.

A supra de ver. sign. super quibusdam. de iureiuran. ad nostram. 3. & c. ego. 2. notatur ad hoc. ff. de offi. proconsul. l. nec quicquam. §. de plano. & §. vbi decretū. legatus enim habet instar proconsulis. supra de offi. legati. ca. 2. eod. lib. & proconsul ea quæ communia sunt præsidibus, seruare debet, vt in pręall. l. nec quicquam: in fin. nec in generali demandatione videtur mandatum quod specialiter mandaturus nō fuisset. supra eo. lib. de offi. vica. cum in generali. & infra de reg. iur. ca. in generali. & delegatus à Papa, in causa sibi delegata, maior est legato. de offi. leg. studuisti. & ordinario. supra de offi. dele. sane. 2. & tamē tenetur ordinem iudiciarium seruare, supra de iudi. exhibita. de libel. ob. c. 2. & 3. de litis contest. c. 1. cum si. B Ioan. And.

Periculum. timetur mors: vel detruncatio ipsorū filiorum: vel parentum suorum: vel deuastatio substantiæ ipsorum: vel his similia.

Absente. ergo diœcesano pręsente, coram officiali non fiet: nisi forte coram honesta persona, de qua loquitur. ad idem supra eo. vt commissi. supra eo. li. de offi. or. c. 1. in fi. de temp. ord. cum nullus. §. 2.

Haberi commode possit. commode. 22. q. 2. faciat homo. ff. de verb. sig. l. nepos.

C *Promulgare.* vbi ergo non fiet talis promulgatio, licet indicatur secretum, reuelans excommunicatus non esset.

Episcopum. sim. supra eo. tit. inquisitores.

Iudicijs. supra de accusat. qualiter & quando. §. debet. & tradi debent nomina cum dictis, vt possit & de falso arguere, & se plene defendere, vt ibi: tamen si hoc omitteretur parte tacente, nō puto vitiari processum: ad hoc supra eo. lib. de accusa. c. 1. & 2.

Dicant. supra de rescrip. c. cum contingat.

Conscientias. si. supra eo. lib. de rescrip. statutum. §. assessore.

D *Permanere.* non obstante eo, q in huius. 6. lib. volumine insertæ non sunt: sunt enim reseruatæ per hunc textum; & de his exemplifica quod dicitur supra in procemio huius libri ad finem: vt ibi dixi.

Eym. 3. p. q. 75. vbi dixi. Repertoriū verbo: nomina. Gōdisaluus. de haret. q. 10. nu. 4.

Hæc hodie nō fiūt in cā hęresis, ut dixi 3. p. super q. 75.

Eym. 3. p. q. 84. vbi dixi.

GVIDO DE BAYSO ARCHIDIACONVS BONONIENSIS SVPER TIT. DE HAERETICIS IN SEXTO.

c. Quoniam.

Summarium.

1 *Degradatio duplex.*
2 *In delictis degradatione dignis certa forma seruanda.*
3 *Solus episcopus qualiter sacerdotum causas cognoscere dicatur.*
4 *In iudicando seu degradando subdiacono, quot episcopi requirantur.*
5 *Per religiosos hic, clerici solum accipiuntur.*
6 *Literatorum nomine qui intelligantur.*
7 *Intellectus huius cap. & dictio, solus, qualiter hic intelligenda.*

Voniam. Hæc decretalis multum fuit detruncata, & olim incipiebat: Et si contra, &c.

Degradationem. 11. q. 3. Episcopus presbyter.

1 Ad huius declarationem scias, quòd duplex est degradatio. scilicet verbalis & actualis: & qualiter fiat vtraque, habetur infra eod. lib. de pœnis. degradatio. & ibi dicetur qñ quis degradatur.

Vide quæ dixi. 3. p. in 9. modo processum finiendi.

2 Scias tamen, quòd ad cognitionem criminũ, propter quæ quis debeat degradari, habet seruari certa C forma: & ad huius declarationem, vide quod legitur & no. 15. quæstione. 8. in prin. & quod not. Inno. & Host. supra de præbẽ. graue. vbi dicunt, quod in inquisitione sacerdotum, diaconorum, & subdiaconorum, & vbicumque de crimine agitur, de modo depositionis ab ordine vel officio, sentẽtia ferri debet.

3 Obseruandum tamen est, quod dicitur in canonibus, de quibus fit hic mentio, scilicet 10. q. 7. felix. c. si quis. & aliis capitulis eiusdem quæstionis. & 3. q. 6. accusatus. reliquorum vero clericorum causas, etiam solus episcopus loci cognoscat & finiat: vt 15. q. 7. si autem. in fine: & dic solus, quo ad exclusionẽ D aliorum episcoporum, nõ sui capituli, sine quorum præsentia eius sententia irrita erit, vt dixi. supra eo. lib. de consue. non est. nisi contra eos episcopus legitime præscripsisset, vt ibi dicitur, sed cum in præd. c. si autem.

4 Dicatur, ꝙ certus numerus in causa presbyteri requiritur, videlicet sex: & certus numerus in causa diaconi, scilicet tres: & in fine concludat dicens: reliquorum vero clericorum, &c. vt supra dixi: videtur quòd in causa subdiaconi iste numerus non requiratur, sed ab vno solo episcopo eius causa possit audiri & terminari. ad hoc quod legitur & not. 5. q. 6. quia iuxta. Sed dic ꝙ subdiaconus hodie gaudet eo- E dem priuilegio quo & diaconus. supra de seruis non or. miramur. vbi no. Host. ꝙ isti duo ordines, exceptis prohibitis, hodie in omni honore & priuilegio, quinimo in omnibus adæquantur: ergo si contrarium tenere volueris, da ad hoc ius expressum, & qđ

Diaconus & subdiaconus æque priuilegiati.

A dixi locum habet regulariter, sed fallit in hæresi, vt sequitur.

A canonibus. de quibus facta est mentio supra. sed certe illa capitula loqui videntur dumtaxat de criminum obiectorum examinatione, & definitione sententiali super illis.

Cum. idest quando.

Hæresi. causam †demõstrat specialem, vt supra dixi. sic infra eo. in fidei.

† Aliàs: casum.

Relinquendus. sic supra eo. excommunicamus. §. 1. ibi, videas. infra de ver. sig. nouimus.

Immurandus. sic infra eo. accusatus. §. vlt. & dic, id est muro recludendus. infra eo. vt commissi. §. & il- B lorum. vbi patet ꝙ aliud est immurari, aliud incarcerari.

Vocatis abbatibus. sic 18. q. 2. si quis abbas.

5 *Personis.* hic exprimit clericos dumtaxat, qui religiosi dicuntur, vt patet. 4. di. denique. in prin. 1. q. 1. nullus itaque. in fine.

Hoc falsum vt dixi. 3. par. in 10. modo processum terminandi.

6 *Literatis.* in hoc genere possunt comprehendi laici literati; vtpote doctores, vel bene instructi in iure canonico, vel ciuili.

Videbitur. ipsi ordinario episcopo, qui debet sentẽtiam promulgare.

7 *Solus episcopus.* videtur respicere principium huius capituli, vbi dicit, episcoporum numerus: nam suum capitulum non videtur excludere ista dictio, C solus, secundum id quod legitur & no. 21. di. submittitur. Sed potest dici, ꝙ illud locũ habet quo ad causæ examinationem, & diffinitionem: & hoc patet 15. q. 7. c. 1. in fi. & c. episcopus sacerdotibus. in fine. vbi dicit: oportet diffiniri; & sine illorum præsentia non tenet, vt 15. q. 7. Episcopus nullius. quod hic dicit, quando formam degradationis obseruat. de qua habetur in præd. c. de pœ. degradatio. vnde dicit hęc litera: possit degradare. vnde credo satis sufficere, ꝙ tunc obseruetur, quod hic dicitur.

c. Quicumque.

Summarium.

D
1 *Hęreticus quis multis modis dicitur.*
2 *Nemo absque pertinacia iudicandus hæreticus.*
3 *Intellectus ca. dixit apostolus. 24. q. 3.*
4 *Hæreticos ad fidẽ cogẽdos multis modis probatur.*
5 *Credentes hęreticis qui dicantur.*
6 *Facta quam vim habeant ad probandum interiorem affectum.*
7 *Nemo facile credens hæreticus iudicandus.*
8 *Facta euidentissimam faciunt probationem.*
9 *Indicia quando probent:*
10 *Audientes prædicationes hæreticorum, quomodo* E *censeantur credentes.*
11 *Suspectis purgatio canonica indicenda.*
12 *Libros hæreticorum retinẽs, suspectus est de hęresi.*
13 *Receptatores hęreticorum qui dicantur.*
14 *Defensores hęreticorum quidam errorem, alij personam*

sonam tuentur.
15 Superiores non corrigentes hæreticos, non sunt eorum defensores, sed fautores.
16 Fautores hæreticorum, & quot eorum genera.
17 Verbis qualiter quis hæreticis faueat.
18 Lubricum linguæ aut iocus non inducũt hæresim.
19 Facto, qualiter quis faueat hæreticis.
20 Intellectus.c.1.vers.illud.14.q.6.
21 Prælati omittentes facere quæ spectant ad promotionem inquisitionis, an sint hæreticorũ fautores.
22 Ignorantia facti excusat.
23 Sepultura Ecclesiastica, & christiana, idem.
24 Quid sit hæreticos sepultura priuari.
25 Publica noxa, publico eget remedio.
26 Res inanimatæ, quandoque puniuntur.

Vicumque.
Hæreticos. quis dicatur hæreticus, habetur. 24.q.3. hæreticus.

Eymer. hac 2.p. q.30.31.32. & Schol.21. eiusdem par.

1 Et not. ꝙ pluribus modis dicitur quis hæreticus: nam hæreticus dicitur, qui non recipit quatuor concilia: sic intellige. C. de hæret. l. quicunq; . cum si. item & in casu. 20. di. de libellis. de hoc etiam no. 34. q. 3. inter. in glo. vario modo. & supra eod. tit. firmissime. vbi de hoc notan. varij modi.

2 Is vero qui in fide errat, si paratus est corrigi, non debet hæreticus iudicari. ea. q. dixit apostolus. & c. qui in ecclesia. & q. 1. c. hæc est. vbi de hoc. & not. etiã e. q. quæ dignior. in gl. vlti. & 17. dist. nec licuit. & 21. dist. nunc autem. in gl. sed videtur. in fine. Vnde scripsit Hug. in prin. eo. c. nunc autem. quòd tunc Papa potest condemnari de hæresi, cum pertinax fuerit, aliter non.

3 Sed Lau. ibi scripsit, quòd prædictũ. c. dixit apostolus. loquitur de non intelligente: vnde secundum eum, ille hæreticus qui suum errorem non defendit, immo paratus est intelligere rationem, iam non est putandus hæreticus, vt ibi.

S. Thom. 2.2.q.10. art.8. Gōdisaluus de hæret. q.25. Alfon. de iusta hæret. punit. lib. 2.c.3. †aliâs. et. Matt.12. Act.9.

4 Hæretici autem ad fidem compelluntur, multiplici ratione: primo ad instar frenetici, quem medicus ligat, vt 23. q. 4. ipsa pietas. & c. nimium. in princ. & Litargic⁹ qui stimulandus est, vt ead. q. quid faciet. Item quia pater filium indisciplinatum, & magister discipulum bene castigat: vt in præd. c. ipsa pietas. & ea. q. c. displicet. ver. si voluntas. præterea hi qui inueniuntur in vijs, & sepibus. i. hæresibus, & schismatibus, cogũtur intrare. †id est, ad ecclesiam redire, vt in præcitato. c. ipsa pietas, & ea. causa. q. 6. c. 1. in fine. Item quia Lucæ. 14 legitur, quòd paterfamilias dixit seruis suis: quoscunque inueneritis compellite intrare: vt 23. q. 4. nimium. & Paulus fuit coactus, ad veritatem cognoscendam, & tenendam. vt ibi. Item quia pastor, errantia pecora flagello reuocat, vt ibi. Item quia vulius esurienti de cibo panis tollitur, si malus est, quàm ei detur, vt ibi. Item quia scriptum est detrahentem proximo suo, hunc persequebar, vt ibi. Item quia medicus, ferro vulnera incidit, quæ fomenta non sentiunt. 82. dist. plurimos. in fi. 1. q. 1. reperiuntur. 16. q. 1. in canonibus. iuxta finem. Item quia angelus coegit Agar vt rediret ad dominam suam, vt 23. q. 4. quando vult, in princ. c. Item Nabuchodonosor decretum dedit contra eos, qui dixerũt

A blasphemiam in Deum, vt ibi. & c. non inuenietur. 11. q. 3. imperatores. Item quia multi tenentur inuiti, & includuntur, vt bonum opus. i. episcopatum suscipiant: vt ea. q. displicet. iuxta princ. multo fortius hæretici ad fidem sunt retrahendi, vt ibi. Item quia puniuntur pastores, quibus dicitur Ezechiel. 13. & Ierem. 5. errantem non reuocastis, perditum non requisiuistis. vt in præ. c. displicet. vt sup. ver. si aũt. & q. 6. ꝙ errauerat. Item quia & illi compellunt catholicos ad malum, ergo & ipsi sunt compellẽdi ad bonum opus, 23. q. 5. relegentes.

Eymer. hac. 2.p. q.30. & Schol.56 eiusdem par.

5 Credentes. illi dicuntur credentes hæreticorum, B qui ore proprio dicunt se credere erroribus eorum: ad hoc de pę. dist. 1. potest fieri. ver. quid ergo, & c. ibi de se fatentur, & c. & c. in actione. 24. q. 3. Deus quando. ad hoc de conse. dist. 4. cum pro paruulis. & c. si qua mulier. vbi dicitur ꝙ vnicuique propria voluntas in confessione monstratur. ad idem. 22. q. 2. is autem. & tales hæretici iudicantur. supra eod. excommunicamus. 2 §. vlti. infra de verb. sig. super quibusdam. vbi de hoc. & hoc indubitatum est, & probatione non eget. qui vero adorauerunt, reuerentiam suo more exhibuerunt, consolationẽ, vel communionẽ ab hæreticis acceperunt, vel similia perpetrarũt, quę ad ritum eorũ pertinẽt, credẽtes merito debent dici.

Sequẽtia glossemmata emẽdauimus iuxta exẽplum vetusti consilij Guidonis Fulcodij, quod ẽ in bibliotheca Vaticana, vnde ad uerbum fere sũpsit hæc Archid.

C 6 Nam factis præsumitur de affectu. ad hoc. 32. q. 5. qui viderit. c. sicut enim. C. de dolo. l. dolum. supra de biga. nuper. & plus est de facto quàm verbo aliquid facere. arg. supra de appella. dilecti. nec refert an quis voluntatem suam verbis exprimat, an factis. ff. de legib. l. de quibus. ad idẽ quod legitur, & nota. 20 q. 1. quam progenitores. & dixi supra eo. lib. de reg. iuris, is qui. in glo. vlt. in fi. vbi videas. nam negare & confiteri possumus, non solum verbis, sed etiam factis. 11. q. 3. extimant. & hoc dico de his factis in quibus error exprimitur: sicut supra exempla posui de his quæ ad ritum errantium pertinent. verum si quis D eos visitauit, elimoniam dedit, ducatũ præstitit, vel similia fecit, in quibus nihil de ritu eorum ostenditur expressum, non credo ꝙ possint credentes iudicari: nam hæc quandoque fiunt pecuniæ interuentu: seclus si prius essent lapsi, & postea illa facerent. infra eod. accusatus. §. ille quoque. & cum dicat. decre. supra eo. excõicamus. 2. §. vlti. nõ simpliciter credẽtes, sed credẽtes eorũ erroribus, necesse arbitror, aliqd erroris in eis indicium deprehẽdi: vnde supradictos quos vltimo dixi, non iudico hæreticorum credẽtes, sed potius fautores, vel receptatores. ad hoc infra eo. c. accusatus. §. si vero.

Zanchi. de hæret. c.3. nu.5.

E 7 Cum enim credens hæreticus iudicetur, nõ debet de facili iudicari aliquis credens: nam in hoc crimine etiam ex vehementi præsumptione nemo condemnatur. supra de præsump. literas. vbi de hoc in glo. immo ex leui. Si dicatur, quomodo ergo dicis illos credentes qui adorant, & similia faciunt, si ex præsumptione neminem damnas? Respondeo, non credo illos ex præsumptione, solummodo iudicari, †immo ex vera probatione.

Schol.12 par.2.

† aliâs. cõdemnari.

8 Nam probatio euidẽtissima est, quæ fit ipso facto, vt no. 2. q. 1. §. quando autem. in glo. iudicis non sedentis, & c. & in cõcor. ibi notatur. aliâs de animo cõstare nõ posset. ad hoc. 32. dist. erubescãt. in fi. 24. q. 3. Deus. 9. q. 3. aliorũ. infra de vsur. in ciuitate in fine.

9 Sed huiusmodi indicia, quæ ad bonum retorque ri nō possunt, nec ad aliud nisi ad istud quod expresse indicant, pro probationibus sunt habēda: & ideo perspicue vocantur insidiæ. C. de dolo. l. dolium.

Schol. 56 p. 2. vers. sermones eorum.

10 Quid ergo dicemus de his, qui eorum sermones, seu prædicationes audiūt? potest dici, q si semel tantum audierunt, & nunquam postea redire voluerunt, non debent iudicari credentes: nec enim vidētur approbasse, qd postmodum euitauerunt. ad hoc efficax arg. 1. q. 1. constat. supra de præsump. ex studiis. C. de incest. nup. l. qui contra. in fi. ff. de in rem. ver. l. si pro patre. cum sim.

11 Sanè omnes quos supra dixi non debere iudicari credentes, fateor suspicione maxima non carere: & ideo posset eis purgatio indici, secundum canonicas sanctiones, iuxta illud: qui vero inuenti fuerint sola suspicione notabiles, &c. supra eo. excommunicamus. §. qui autem, ver. de hoc. B

† Aliàs, suppriмunt. vide omnino Schol. 2. par. 2. Eymer. hac 2. p. q. 51. & Schol. 57 eiusdē p.

12 Item qui libros hæreticorum † suscipiunt, dico suspectos, & eis purgationem indicendam. si tamen eos statim destruxerunt incēdio, vel alio modo, credo innoxios iudicandos. arg. 5. q. 1. c. 1. & c. si quis.

13 *Receptatores.* illi dicuntur tales, qui scienter hæreticos recipiunt, etsi frequenter non recipiant. ad hoc habes efficax arg. infra eod. lib. de pœn. c. felicis. iuxta prin. ibi: receptauerint, vel defensauerint scienter, &c. & facit optime. ff ad l. Iul. de adul. l. mariti. §. quæsitū. nam licet secundum vires grammaticæ, hoc verbum sit frequentatiuum, tñ in iure pro simplici verbo ponitur, idest receptare, pro recipere: vt probatur. ff. de recepta. l. fi. sic & pulsare, dicitur cædere sine dolore, quamuis ibi nulla sit frequentia. ff. de iniuriis. lex Cornelia. §. item pulsatione. multa quidem contra rationē disputandi in iure recepta sunt; vt ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. Horū aūt qui sciēter receptant, quidam sunt in culpa, quidam nō. C. de his qui lat. occult. l. 1. Hoc sane notandū videtur, q iura ciuilia videntur intelligere, illum esse receptatorē, qui latenter recipit & cęlat, vt conseruatus manus iudicis euadat, vt innuitur ff. de recepta. l. 1. & 2. ff. de off. præsi. congruit. C. de his qui lat. oc. l. vlt. de istis receptatoribus, & fautoribus not. Host. in sum. eo. tit. §. qui pœna. C D

Eymer. infra q. 52. & Scholion. 58. eiusdem par.

14 *Defensores.* ad huiusmodi intelligētiam scire debes, q aliqñ defendit quis errorem, aliquando personam errantem. is qui defendit errorē, damnabilior est eo qui errat: & non solum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicitur, vt habetur 24. q. 3. qui aliorum. & in eodem casu intellige canonem. 11. q. 3. qui cōsentit. quamuis loqui videatur ibi, de illo qui defendit errantem: sed intelligo q defendit errorem, & errantem per prædictum. c. qui aliorū. aliàs enim nō esset acrius puniendus errāte. & ita habes casum, in quo plus punitur consulens quàm faciens, vt not. in dicto c. qui aliorum. sic 23. q. 5. cū homo. ad hoc qd leg. & no. 86. dist. tanta. sic aliqñ plus punitur consulens, quàm si ipse idem faceret quod consuluit. ff. ad l. Iul. de parricidis. l. vtrum. & no. e. tit. l. 1. sicut patet. exemplum in medico, qui filio dedit venenum vt daret patri, nā in hoc casu plus punitur medicus, quàm si ipse illius patrem venenasset, vt ibi patet. Aliquādo quis defendit personam, resistens viribus vel potentia, ne ad manus iudicis veniat puniēdus, A vel examinandus; de simili defensione loquitur 21. q. 5. per totum. 27. q. 1. si custos. & contra huiusmodi defensores, ad excōicationem procedi potest; & credo, q pro huiusmodi suspicione possit eis indici purgatio. Si qu ęras, vnde habeo q ex tali defensione sint suspecti? dico q ex iniusta defensione opinio male viuentium incurritur. 14. q. 6. hi qui.

15 Et scias quorundam sententiam fuisse, q prelati seu principes, qui tales non corrigunt & puniunt, possunt dici defensores: quia negligere, cum possis perturbare peruersos, nihil est aliud quàm fouere. 2. q. 7. negligere. 83. dist. error. supra de sen. excom. quintę. infra de homi. sicut dignum. §. illi etiā. † hoc ego non consentio, & expono fouere, idest nutrire. & hoc ostendit canon. 86. dist. inferiorum. illos ergo appello fautores, de quibus supra dixi in glos. sequenti.

† Aliàs, sed.

Fautores Eymer. infra q. 53. et Schol. 59. par. 2

16 *Fautores.* de his etiam habetur infra c. contra christianos. hic nota q aliquæ sunt personæ priuatę, aliæ publica potestate funguntur. & non est omniū vna conditio: qui enim gladij potestate funguntur, ex sola omissione possunt dici fautores: puta si ab ecclesia condemnatos non fugant, & non puniunt sicut debent, hoc probatur. 23. q. 3. qui potest. & q. 5. qui vitiis. & q. 8. præterea. & ī casu qui habetur infra eo. vt officium. §. vlt. ibi videas. Priuatæ vero personæ in hoc casu, si non capiunt, si prætereuntes non detinent, fautores dici non possunt: nam hęc ad eos pertinēt qui potestate funguntur; ad hoc qđ legit. & no. 26. q. 2. si de area. licet sit arg. cōtra. 23. q. 3. c. vlt. & intra eod. lib. de sen. exc. dilecto. ver. & quidē, cū sim. & hoc fateor de priuatis personis, quæ ad hoc non sunt sacramento astrictæ: si enim iurauerint indicare, sicut multi faciunt, & cęlant: non nego illos fautores, cum ad hoc teneantur debito iuramēti, & sit mortale peccatum in hoc casu veritatem † cęlare. 11. q. 3. c. si quis. & sic patet qualiter quis omissione fauere intelligatur, & etiā pmissione iudex siue prę latus fauere intelligitur, vt patet exēplum. 17. q. 4. §. q autem. ibi videas.

Hoc falsum, ut dixi Schol. 59. par. 2. versi. & isti.

† aliàs, occultare.

Vide citata in annota. seq.

17 Sed & verbis quis fauere potest. Si quis enim excusat hæreticum, non ex linguę lubrico, nec per iocum, sed in conuenticulis, vel etiam inter laicos, sicut multi faciunt dicentes sępe: isti homines non sunt tales quales dicuntur, nec negant ista, vel illa: vel forte quia aduocati sunt aliqui, & defendendo eos, excusant eorum excessus, possunt dici fautores, consideratione habita personarum, tēporum, & locorum: non enim hæc oīa possunt ad vnguem perstringi. plerunq; enim homines simplices, hæc verba ad amorē hæreticorum prouocant, & deuotionem quam habēt ad Ecclesiā, minuunt & eneruāt. E & q huiusmodi excusatores falsi fauere videantur, insinuat canon. 11. q. 3. † timēdo. sed & illi epi, qui Lothario adhæserunt, tanquā fautores eius condemnati sunt. 2. q. 1. c. vlt. & dicit Nicolaus Papa: (quasi fauendi modum exponēs,) q fucatis defensionibus eius crimina tegere videbātur. 11. q. 3. ita corporis. Ex quibus duobus cap. colligitur, q per huiusmodi coloratas defensiones intelligitur quis fauere.

† aliàs incipit: non solum.

Zāchi. de heret. c. 7 nu 9. Alberti. de agnos. assert. q. 3. num. 10. Simanc. catho. instit. titulo 17. n. 19. 22. et 23

18 At vbi esset lubricum linguæ, non obesset, quia illud ad pęnā, vel ad damnum trahi nō conuenit. ff. ad l. Iul. maiest. l. famosi. similiter quę per iocū dñr, non

non obligant.ff.de actio. & obligatio. obligationū substantia. 22.q.2.ꝙ autem ait.

19 Item ꝙ quis facto faueat, probatione non indiget, puta in eo qui tali alimoniam procurat, qui liberat, qui ea per quæ liberantur subministrat, & si qua sunt similia. ad hoc 23.q.4.est iniusta.ff.de fur. si pignore. infra eod. accusatus. §. sacerdotes. dic vt ibi. & infra eod. vt inquisitionis officium.§. prohibemus. idem dico in eo, qui precibus eum liberat.arg. 14.q.6.c.1.ver. illud vero.

Nec licet pro eis intercedere. Alfon. Cast. lib. 1.ca. 17. de iusta hæret. punit. Idem Guido Fulcodi. q.10. ad inquisitores, unde hęc sūt transcripta.

20 Nec te moueat quod ibi dicitur, socius criminis: non enim intelligitur socius criminis, quasi idē crimen commiserit, sed socius, idest particeps infectionis. & de huiusmodi societate loquitur canon, quando dicit, nec caret scrupulo societatis occultæ, &c. 2.q.7.negligere. cum suis concor.

21 Sed si sunt aliqui prælati, qui nolunt facere carceres ad custodiam hæreticorum, vel similia, quæ ad promotionem officij pertinent, cum id non in fauorem hæreticorum, sed ex auaritia faciant, non dicam eos fautores; & ideo secundum quosdam inquisitores de hoc non habent procedere contra eos. arg.contra. 23.q.5.administratores. supra de offi.de le. preterea.cum si.

Eorum. scilicet hæreticorum.

22 *Scienter.* sim. infra de cleri. excō.mi. si celebrat. ergo si hoc nesciebat ipse tumulās, non ligatur ista pęna, quia facti ignorantia vnumquemque excusat. infra de cleric. exc. mi.apostolicæ.cum simili.

23 *Ecclesiastica sepulturę* habes sim. infra de torneа.c.1.in fine. supra de sepul.ex parte.in fine. de pę ni.& remi. c.ꝙ in te. Aliquando dicitur christiana sepultura infra de vsuris. quia in omnibus. infra de pę.& remi. omnis vtriusque. supra de sepul. sacris. Sed credo ꝙ ista supponunt pro eodem: christianorum aūt corpora, cum psalmis, & orationibus ad sepulturam deducuntur, vt 13.q.5. placuit.13.q.2. qui diuina. in prin.& c.quæsitum.

24 Vult ergo dicere ista litera, ꝙ talium cadauera nō debent in cœmiterio ecclesię tumulari, neq; etiā alibi ad modum christianorū: sed foras iactari ab ecclesiastica sepultura, vt in præ.c.sacris.in signum perpetuæ damnationis. supra de sta.mo.cum ad monasterium §.1.

Vsque. istud, vsq;, hic ponitur inclusiue: & sic secundum hoc habes hic, ꝙ prius debent satisfacere quàm absoluantur. sic supra eod.lib.de censi. quáquam.in fine.vbi dixi de hoc.

Idoneam. nam habent Deo satisfacere de peccato sic perpetrato, † & ecclesiæ quam offenderūt, de pę. dist.1.in actione. infra de sent.exc. cum desideres.§. vlti.in fine. sic supra eod. excommunicamus. §. qui autem.

† Aliàs, idest.

Proprijs. ergo non alienis. habes sim. supra eod. lib.de elec.nulli.vbi dicit proprio iuramento, &c.& hic repete quod ibi dixi.

Manibus. taliter tumulantes, exhibuerunt mēbra sua seruire iniquitati & peccato, ergo illa debent exhibere seruire iustitiæ in satisfactionem. ad hoc.47. dist omnes huius seculi.in fine.

25 *Publicè.* si publicè tales tumulant, taliter dubiū non esset, quin publicè haberent satisfacere: quia vt August. ait, publica noxa publico eget remedio: vt de pęn.dist.1.§.hoc igitur. ad idem, infra de pœn.& remis.manifesta.cum sim.& ideo potest dici, vt videatur, quod hic dicit, locum habere, siue publicè tales ecclesiasticæ tradiderint sepulturæ, quicunque fuerint laici, vel clerici.cum supra dicat: quicunque. & ita nullū excipiat. supra de ma.& obe. solitæ.iuxta si. siue priuatè. ad hoc 5.q.1.quidam. vt hoc contingat pro detestatione criminis: nam taliter delinquendo, videtur facere furtum animæ suæ, quam Deo subtrahit per peccatum. ad hoc videtur facere quod legi.& nota.50.dist ex pœnitentibus.in gl. ex hoc. sed tunc obstare videtur. 2. q. 1. si peccauerit. in fin.ver. dicit: vbi contingit malum, ibi moriatur. vnde dicit Ioā.Chrysost. Nō dico tibi, vt te prodas in publicum. de pęn.dist.1.§.his auctoritatibus. ver. item illud, &c. ibi etiam dicit Gratianus, quòd secreta peccata, secreta purgatur satisfactione. idem dicit ead. dist.§.econtra.in princ. vbi dicit: occulta peccata secreta satisfactione, publica quoque manifesta pęnitentia expiari debent. Forte istud potest solui, ex eo quod legitur & no.in præd.c.quidem. videlicet si crimen talis sepulturæ sit publicū, quāuis persona tumulans ignoretur, potest procedi contra eū in genere, vt suum errorem publicè confiteatur, vt ibi dicitur & no.per Laur. & Io. in gl.contra.infra eod.

Proijciant. hoc intellige, secundum id quod habetur supra de sepul.sacris.

Locus ille. idest cœmiterium ecclesię, in quo tales sunt sepulti.& hoc qđ hic dicit, intellige secundum illud quod legitur supra eod. libr. de conse. eccle.si ecclesiam.§.vlti.

Perpetua. idest sine temporis pręfinitione, quam uis, hęc dictio multis modis exponi cōsueuerit. 10. q.2.§.perpetua.

26 *Careat.* no. hic rem inanimatam siue locum puniri, propter peccatum ibi commissum, sic 1.q.4. ecclesia & §. item peccatum ciuium. & §.ijs ita. supra eod.lib.de elec.vbi.§.ciuitas.infra eo. lib.de pœnis.felicis.in fi.

Gondisaluus de hæret. q.22. num.5.

§. Inhibemus.

INhibemus. *Laica.* sic.C.de summa trinitate & fi. ca.nemo.in prin.

Persona. cuiuscunque sit ordinis, idest religionis, vt supra eod. tit.sicut in vno corpore.

Innodetur. intelligo per sententiam. sic supra eod. excommunicamus.§.qui vero. & admonitione præmissa.11.q.3.indigne.

§. Hæretici.

HAeretici. *Ad secundam.* dic vt infra eo.statutum felicis. & quod hic dicit, referas ad filios talium non infectos, vt sic ad proximum fiat relatio, vt ff. de postu.l.1.§.deinde.

§. Ad Hæc.

AD hæc. *Priuamus.* no. hic casum, in quo quis priuatur beneficio ex facto alieno; & hoc est contra regulam communem. & repete quod dixit supra eo.lib.de rescrip.ipso iure.

§. Illorum.

§. Illorum.

Illorum. Iste §. continet, ꝙ hæresis liberat filium à patria potestate.

c. Filij.

Summarium.

1 *Crimen hæresis non extinguitur morte.*
2 *An qui accusat in crimine hæresis, obligetur ad pœnam talionis.*
3 *Qui vult defendere hæreticum defunctum, admittendus.*
4 *Libri damnatæ lectionis, apud quem reperiuntur, eum probant hæreticum.*
5 *Semel furiosus, talis semper præsumitur, nisi contrarium probetur.*
6 *Vbi requiritur infamia, non sufficit rumor.*
7 *Leuis probatio sufficit ad suspicionem, non ad probationem.*
8 *Intellectus l. 2. C. de hæret. & quid sit leue argumentum.*
9 *Quid dicatur legitime constare.*
10 *Negatiua qualitatis à quo sit probanda.*
11 *Inquisitor diligenter videat, an quis sit furiosus.*
12 *Domestici qui dicantur.*
13 *Domestici cur à testimonio repellantur.*

Zanchi. de hæret. c. 24.

Filij. Olim incipiebat, Ex parte. 1 Ad huius declarationem, scire debes, ꝙ in crimine hæresis obtinet, ꝙ non extinguitur morte (vt patet supra eod. lib. de præscrip. si qui. in fine. & no. 23. dist. quorundam,) vnde de eo post mortem potest quis accusari: vt patet 24. q. 2. §. his auctoritatibus. & c. sequenti. quod dic vt no. legitur ead. q. in fi.

Eymer 3. par. tit. de primo modo procedendi per accusationē, vbi dixi. Simā. cath. īstit. tit. 4. n. 8

2 Et is qui vult demonstrare peccatum hæresis defuncti, secundum plerosque, non admittetur denuntiatiue, imo oportet vt se inscribat & obliget ad talionem: & sic secundum hoc, admittetur per viam accusationis dũtaxat. ad hoc. C. eod. ti. Manichæos. ver. nam si. C. ad l. Iul. maie. si quis. ibi: *Si alijs manifestis*, &c. & supponetur ei pœnæ, cui supponeretur ille, si viueret, & hoc si verum fuerit. Lauren. & Ioã. vt no. 24. q. 2. sane, in glo. Sed qualiter videas ibi.

3 Et quod notatur. eo. c. in gl. vbi dicunt, ꝙ vbi quis post mortem de hæresi impetitur, si quis voluerit defendere admittetur.

Aliter sensit & melius c. superiori. nu. 12. sed vide Schol. 3. par. 2.

4 Et nota ꝙ in crimine hæreseos, hoc obtinet ad plenam probationem, vt libri reprobatæ lectionis inueniantur apud aliquem. vt patet in eo quod le. & no. in præ. c. sane. & hoc propter enormitatem, & odium delicti. & adde quod dicitur infra eod. in fidei. in prin.

Consolationem. hoc sumitur hic in mala parte, sed regulariter sumitur in bona: vt patet. 13. q. 2. animæ. & c. tempus. in fi. supra de cel. mis. cũ Marthæ. in fin.

Effecti. vt puta, quia tãquã phreneticus alienatus erat à mente. supra de succe. ab intest. cum dilectus.

5 Et no. ꝙ qui semel fuit furiosus, semper præsumitur furiosus. 3. q. 9. indicas. vnde qui dicit talem postea fuisse sanæ mentis, illud habet probare: vt leg. & no. in prædicto c. cum dilectus.

A 6 *Diffamati.* ita ꝙ publica laborauerunt infamia. & ad huiusmodi declarationem videas quod legitur & no. supra de accu. inquisitionis. in fi. infra de purga. nos inter. in prin. & c. accedẽs. & c. cum dilectus. in fi. ver. si vero. 2. q. 5. omnibus. in verbo, bonis. 11. q. 3. in cunctis. videtur tamen ꝙ rumor, in hoc non sufficeret arg. 23. q. 4. non inuenitur. iuxta finẽ. vbi de hoc.

7 *Suspecti.* videtur ꝙ leuis probatio sufficiat ad suspicionem. C. eod. tit. l. 2. supra de præsumpt. literas. §. nos vero. in prin. hoc tamen non sufficit ad condẽnationem, vt in præd. c. literas. *Schol. 12. par. 2.*

B 8 Vel dic quòd illud quod dicitur in l. prædicta, *leui argumento* &c. determinat illud verbum, deuiare, & non illud: *detecti fuerint*: vel leue argumentũ vocat ibi, facile, quo ad probationem, quando scilicet tenuiter urare, dicens hoc esse peccatũ supra eod. excommunicamus. 1. §. antepenul. Preterea ex leui, † & facili argumento prohibetur condemnari de hoc crimine, in præ. c. literas. in fi. vbi sic no. Host. vide quod not. ipse in summa, eod. tit. §. qualiter deprehendatur, ver. sed quod vocas. cum sequentibus. & quod dicetur infra c. vt officium. in gl. aliquorum fuit sententia. ver. scias tamen. &c. *† alids: id est.*

C 9 *Legitime.* idest clara probatione, vel competentibus indicijs. supra eod. lib. de regula. nõ solum. ver. aut euidenter.

Constiterit. repete quod dicam. infra c. vt officiũ. in verbo, testium.

Petierunt. arg. ad hoc. 26. q. 6. is qui. vbi de hoc c. is qui in tempore. ver. ꝙ si ita. de pœn. dist. 1. multiplex. ver. his autem. aliàs est. c. per se. ver. ꝙ si ita. de cons. dist. 4. ægrotantes.

10 *Ad probandum.* & ita in hoc casu probabitur negatiua. sic in præ. c. cũ dilectus. vbi de hoc. & 17. q. 2. Gonsaldus. in gl. arg. est hic, &c. & supra de regula. sicut tenor. ibi videas. & hoc ideo est, quia est negatiua qualitatis, cum dicitur, *non erat sana mentis:* & ista habet probari ab eo qui dicit: vt not. 6. q. 5. actor. supra de elec. bonæ memoriæ. & est ratio, quia quilibet præsumitur sanæ mentis, nisi probetur cõtrarium. C. qui testa. fa. po. l. 2. 3. q. 9. indicas. sed cum probatum fuerit, eum fuisse extra mentem, tunc tẽporis nil ei nocebit: nam ea quæ fiunt mente alienata, non obsunt. 15. q. 1. aliquos. & in cap. sequen. vsque ad cap. cum itaque. C. qui tes. fa. pos. senium, in prædi. decre. sicut. *Vide in hunc locũ Francis. Herculanũ tract. de probãda negatiua, in 2. modo. nu. 157. & seq.* D

11 Vnde dicẽdum est, quòd iudex, vel inquisitor diligentissime inquiret an fuerit furiosus, quia multi furorem fingunt, vt sic excusentur. ff. de. cu. fur. obseruare. sicut etiam not. 3. q. 9. c. indicas. *Eymer. 3. par. tit. de modis decẽ sophisticãdi in 9. modo, vbi dixi.*

E 12 *Familiares.* etiam mercenarij dicuntur domestici. ff. de pœnit. respiciendum. §. furta. C. de his qui ad ecclesi. con. preïenti. & domestici fides improbatur. 4. q. 3. etiam. excipiuntur quidam casus, vt ibi not. & ad declarationem eorũ quæ hic dicuntur, vide quod leg. & no. 3. q. 5. in summa. & c. 1. & supra de testi. in literis. & 24. q. 2. in princ. & c. 1. & quod dicam infra eod. lib. de priuil. licet. *Reptoriũ verbo familiaris. gl. in §. pater. īstit. de test. ord. Fel. ī c. literis. de testibus.*

13 Istu autem propter suspicionem repelluntur, nã inter familiares facile quid confingitur. C. de dona. l. datam. aliàs secus, scdm illud qđ legitur & no. sup. de testi,

de testi. veniens. 2. in fi. & ibi videas, sed contra istam literam est arg. C. ad l. Cor. de sic. si forte. & ponitur de pœn. dist. 1. si forte. Sed iste casus excipitur, in odium tanti criminis.

Speciale in crimine hæresis

Aliquos. à prædictis.

Dignos. sic supra de electio. quia propter. Sed declaratione huiusmodi clausulæ, collige ex eo quod habetur. 2. q. 7. non potest. & c. testes. & supra de testi. testimonium. cum sim.

Fidei zelatores. sic etiam ponitur in extrau. Innoc. iiij. ad extirpenda de medio populi.

c. Super eo.

Summarium.

1. *Misericordia nulli deneganda.*
2. *Pœnitentiam sequitur misericordia.*
3. *Qualiter intelligatur illud: Deus non iudicat bis in id ipsum.*
4. *Signa indicantia hominem vere contritum.*

Vper eo.

Scriptum. C. de sum. trin. inter claras. circa fi. C. de hæreti. Manichæos. arg. de hoc. 23. q. 4. duo ista.

Host. in c. ad abolendam. nu. 16. relat. supra fol. 102.

1 Vbi dicit, quòd nulli homini claudenda est misericordia. 42. dist. quiescamus. 16. q. 1 si cupis. 86. dist. qui clementiam. & c. non satis. hunc est ꝙ Romana Ecclesia dicitur liberalis, supra de rescrip. sedes. in prin. vbi de hoc.

Audientia. casus in quibus audientia denegatur, notantur. 23. dist. c. 1. in gl hic habes, &c.

Relinquendi. vt supra eod. ad abolendam. §. illos quoque. vbi de hoc.

Postulastis. & bene. supra qui fil. sint leg. per venerabilem.

2 *Pœniteant*. quando peccator vere pęnitet, potest dici quòd habetur. 50. dist ponderet. ver. & dñs. vbi dicit: Peccator in quacunque hora conuersus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius, Ezechiel. 18 & alibi dicitur: Cum cõuersus fueris & ingemueris, tunc saluus eris. 26. q. 6. is qui. ca. cognouimus. §. ecce. vbi post peccatum secuta est pœnitētia, ibi datur misericordia, vt 50. dist. quia. in fine. vnde non debet despici in eo quod fuit, quia iam incipit esse quod non fuit. ead. dist. ferrum. ad idem de pęn. dist. 1. quantumlibet. c. quamobrem. ver. neq; enim. &c. & 32. q. 1. ꝙ autem. in fi. 56. dist. nunquam. sed arg. contra 56. dist. illud quoque.

Eym. 3. p. q 100.

Deneganda. ad hoc 50. dist. pœnitentes. 26. q. 6. is qui. & c. qui recedunt.

Antonius Gomez. to. 3. var. resolut. c. 1. nu. 38. & seque. Suarez. i Thesau. recep. sent. ver. pœna varia.

3 Nam scriptum est: Non iudicat Deus bis in idipsum. 81. dist. presbyter. 13. q. 2. quęsitũ. 23. q. 5. quid ergo. de pę. dist. 3. §. auctoritas. & dic ĩ idipsum, idest propter eandem causam, vel propter idem factum: dummodo diuersæ causæ non subsint: nam bene punitur quis bis: puta cum ex diuerso facto, diuersæ oriuntur actiones: puta actio legis Aquiliæ, & iniuriarum, vbi intentata vna, intentatur & alia in id quod reliquum est. ff. de act. & oblig. qui seruum. & sic collige ex præmissis, quòd illud quod primo dici

A tur supra eod. in princ. locum habet quo ad salutem animæ, quia Deus non vult mortem peccatoris, scilicet quo ad animã quam creauit. de pę. dist. 1. c. quis diuinitatis. ad idem arg. ead. dist. sicut primi. in fi. 3. q. 4. hi qui. 23. q. 8. his à quibus. in fine. alia vero auctoritas locum habet quo ad corpus, nam & mortẽ corporis propter peccatum, hominis Deus inflixit, vt in preall. c. sicut primi. in fi. & ita patet, ꝙ hic loquitur de eo, qui ecclesiæ sacramenta cum instantia petit.

4 Ex qua petitione, & pectoris tunsionibus, apparet eum vere contritum, & quòd vult suos errores, & peccata confiteri sacerdoti. de pęn. dist. 1. quem pęnitet. ver. tanta, &c. & hic videas quod notat Inno. & B Host. infra de sen. exc. à nobis. 2. in fi.

c. In fidei.

Summarium.

1. *Fauor fidei magnus, & quare.*
2. *Papa, de hæresi potest accusari.*
3. *Occultum seu secretum, quid dicatur.*
4. *Iudex idoneus in crimine hæresis contra Papam, est concilium.*
5. *Sed non Cardinales.*
6. *Quis debeat sententiam contra Papam hæreticum pronuntiare.* C
7. *An contra Papam hęreticum defunctum, eius successor sit iudex competens.*
8. *An dispositio huius c. quæ loquitur de inquisitione, locum habeat, cum ageretur per viam accusationis, denuntiationis, vel exceptionis.*
9. *Testimonium hæretici pro catholico valet, sed non contra.*
10. *Excommunicati aliàs ab actibus legitimis alieni, hic fauore fidei admittuntur ad testimonium.*
11. *Idem in participibus criminis.*
12. *Idem in socijs criminis.*
13. *Coniecturas criminum iudex timetur.* D
14. *Facilius deponentibus contra diffamatum, vel suspectum, credendum, quàm testificãtibus contra non diffamatum, aut non suspectum.*

N fidei. Olim incipiebat: Consuluit.

1 *Fauorem*. qui magnus debet esse, ex eo ꝙ extra fidem non est salus. 24. q. 1. alienus. & c. quia ex sola. c. quicũque ab vnitate fidei. 93. dist. qui cathedram. & adde, & videas quod dixi supra eod. lib. de summa trinitate. fideli. in glo. 1.

E 2 Et tantus est fauor fidei, ꝙ de crimine hæresis, etiã ĩ occulto potest Papa accusari: vt patet ex eo qđ leg. & not. 40. dist. si Papa. & loquor de tali occulto, qđ probari potest. C. de appel. eos. & tunc secundum veritatem, tale crimen dicitur manifestum, secundũ illud quod legitur, & notatur. 11. q. 3. eorum.

Eymer. 3 par. q. 25. vbi dixi.

3 Dicitur enim occultum siue secretum, id quod quinque sciunt: secundum illud quod leg. & no. de pœn. dist. 2. §. econtra, &c. ver. filiam nanq;, &c.

Caietan. opusc. de aucto. Papæ, et cõc. Syl. ver. conciliũ. §. 4. ver. sciendum.

4 Et huius criminis iudex competens, est conciliũ generale duntaxat: vt expresse legitur. 17. dist. §. hinc etiam. ver. ad hęc serenissimus. &c. 2. q 7. §. itẽ Symmachus. Sed arg. contra 9. q. 3. nemo. vbi de hoc. sed ibi

ibi loquitur de fideli, & catholico, non hæretico, & sic non obstat.

5 Sciat tamen q Hug. scripsit. 63. dist. in synodo, q Cardinales possunt deponere Papam propter hæresim: sed hoc iure aliquo non probauit; & ideo nõ recedo ab eo, quod plane dicitur in præd. §. hunc etiã. ver. ad hæc.

6 Et quamuis tale crimen probetur in concilio cõtra Papam, videtur q concilium non debeat eũ condemnare, sed ipse Papa contra se sententiam habeat promulgare: vt 21. dist. nunc autem. Sed contra credo: & hoc clare colligitur ex præalleg. c. si Papa. iuxta finem.

7 Et de Papa viuo indubitanter verum est. Sed quid si opponatur per viam accusationis tale crimen Papa defuncto? nunquid eius successor erit iudex competens, ita q non sit necessarium concilium conuocare ad cognitioné talis criminis? innuit Io. & Lau. quòd sic: & hoc patet ex eo quod leg. & no. 24. q. 1. c. 1. quod c. non loquitur in cognitore, sed in executore, & quod ibi dicit glos. sic intellige: hic est casus, scilicet hæresis, in quo, id est propter quem, Papa. s. prius defunctus, Papam, scilicet viuentem, vel etiam post prædecessorem mortuum, ligare potest, scilicet per constitutionem iuris, prius ab ipso defuncto editi. & hunc intellectum plane innuit quod dicit ibi tex. & illa glos. Et quod ibi dicit, non fuerat necessarium, vt aduersus eum noua facta proderent, prout ibi not. doct. potuisset tamé ferri vt supra de postul. præla. ca. ad hoc in parte decisa, vers. quod nisi. nam excommunicatus amplius potest excommunicari. 3. q. 4. c. vlt. & videas quod dicam infra eod. vt com missi. in glo. hic adde, &c. & quod dixi supra eod. filij. in princ.

8 *Inquisitionis.* Quid si agatur per modum accusationis, vel denuntiationis, vel exceptionis, nunquid habebit locum qd infra sequitur? hic innuitur quòd non, quia cum dicat de modo inquisitionis duntaxat, de aliis ex certa scientia subticere videtur. 25. dist. qualis. 96. dist. vbi nam. & supra de præsumpt. nonne. & supra de decimis. ad audientiam. in fi. & supra de transla. inter corporalia. 2. q. 5. consuluisti. infra eod. libr. de priuil. si Papa. j. respon. in fine. contra credo.

9 Nam est expressum, q catholico agente siue litigante cõtra hæreticum, pro orthodoxo quidé valet testimonium hæretici. 2. q. 7. si hæreticus. ver. si auté. sic etiam not. Laur. & Io. 23. q. 4. ipsa pietas. in prin. in gl. in hoc, &c. in fine. de pę. dist. 1. multiplex. iuxta finem. in glo. maxime &c. Si dicatur q hæreticus testificari non potest, vt supra eod. dubius. & infra eod. lib. de sententia excommuni. decernimus. 23. q. 4. ipsa pietas. in prin. dic vt ibi no. in gl. prædicta, scilicet q hoc verum est cõtra fidelem; nam eadem ratio est in casibus supradictis, quæ est in casu inquisitionis, scilicet fauor fidei: ergo idem ius esse debet. ad hoc supra de consti. translato. supra de rescrip. inter cæteras. cum sim.

Et hæc sẽtentia est tenenda, qcqd alij dicant.

10 *Excommunicati.* isti regulariter, ab omni actu legitimo repelluntur, vt supra eo. lib. de excep. pia. vbi dixi de hoc. fallit in casu huius cap. & videtur, quòd etiam non admittatur ad testimonium in hoc casu, is de quo habetur infra eod. lib. de pęnis. felicis. §. 1.

Ant. Gabriel. lib. 1. com. opin. tit. d testi. concl. 19.

A vel. in iudicijs, &c.

11 *Participes.* isti etiam regulariter prohibentur à testimonio. C. de testi. co. qm. supra de testi. veniens. 4. q. 3. liberi. arg. contra. supra eod. lib. de testi. mediatores. tu dic vt in gl. prox. præce. *Eymer. 3 par q. 64 66. & 68*

12 *Socij criminis.* sed isti in fauorem fidei admittuntur, vt dictum est; si verisimiliter verum dicere præsumantur, vt sequitur. quid de periuro? dic vt infra eod. accusatus. §. licet. *Gigas tracta. de crimine læsæ maiest. li. 2. q. 5.*

Hæreticos, credentes & c. repete circa istas dictiones, quod dixi supra eod. c. quicunque.

Coniecturis. ad hoc cõcordat. isra eo. accusatus. §. licet. & potes ponere exemplum. supra de præsump. B literas.

13 Has autem coniecturas, iudex examinans melius scire potest. ff. de testi. l. 3. ad hoc. 4. q. 3. si testes.

14 *Deponitur.* quia facilius ipsis deponentibus siue testificantibus, habet credi contra grauiter diffamatum, quàm non diffamatum: vel suspectũ, quàm nõ suspectum: ad hoc supra eod. filij.

c. Præsidentes.

Summarium.

1 *Per excommunicatos quoscunq; punitionem hæreticorum fieri posse.*

C 2 *Nec propterea dicuntur inquisitores eis communicare, si tempore necessitatis hoc fiat.*

3 *Tota ciuitas exuri potest, ob hæreticos ibi commorantes.*

4 *Quilibet potest & occidere, & capere hæreticos.*

5 *Sed tutius est, id facere magistratuum auctoritate.*

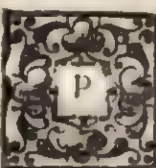

Præsidentes. Olim incipiebat: Quęsiuistis.

Regni. 23. q. 5. principes. & cap. regum.

Prouinciæ. 11. q. 1. experientiæ.

Loci. ead. q. si quisquam. 23. q. 5. D administratores.

1 *Excommunicati.* quacũque excommunicatione, & quantumcunque publice, & hoc est in fauorem fidei, vt supra c. prox. *Eymer. 3 par. q. 21. vbi dixi.*

De facto. vt quia intrusus est, non de iure, nũquid vna ciuitas se potest dare domino vni? de hoc satis no. Host. supra de iudi. significauerunt. super verbo labatur: & ibi videtur tenere quòd non: ibi videre poteris. hoc ergo casu habetur recursus ad eos, qui sunt in certis locis constituti, non distinguendo bene vel iniuste. sic 11. q. 3. c. si quisquam. ibi constitutorum &c.

E 2 *Habere.* ergo si ista cessant non dicuntur talibus excommunicatis communicare. 11. q. 3. sicut apostoli. cum tribus cap. ibi seq. infra de sen. excom. nuper.

3 *Iustitiam.* videtur q si aliqui hæretici sunt in ciuitate, potest exuri tota ciuitas. ad hoc. 23. q. 5. si audieris. vbi de hoc. *Gondisal. de hær. q. 14. Alfon. d ius. hære. punit. lib. 2. cap. 14.*

4 Ibi etiam habetur, q hæretici possunt occidi, vt ea. causa. q. 4. quando. & videtur quòd quicunque possit hoc facere, vt notatur in præc. c. si audieris. in gl. tu quicunq; , &c. & idem no. Lauren. & Io. de Fan. Sed contra ead. q. si non licet. ver. quasdam. & ver. his

ver. his igitur. & 23. q. 4. ea vindicta. ver. non ergo. & q. vlt. quicunque. facit ad hoc quod notatur 35. q. 2. inter hæc. in gl. in fi. dic, ꝙ quamuis ecclesia concedat generalem auctoritatem, & speciale priuilegium exterminantibus hereticos de ipsorum terris, vt 23. q. 5. si vos. & c. si audieris. quod ca. loquutur in principibus secularibus, vt ibi patet ex rubrica. & q. 8. legi. supra eo. excommunicamus. §. catholici.

Idem Archid. in c. si vos. 23. q. 5.

5 Verum tamen satis videtur tutum, vt semper fiat speciali edicto principis, vel Ecclesiæ: ne aliàs ex cupiditate, vel vltione, potius quàm ex iustitia, vel obedientia videatur pugnare. 23. q. 1. quid culpatur. & q. 2. c. 1. & 23. q. 3. sex differentię. & huius sententię fuit Goff. in summa. eod. tit. §. sed nunquid catholici. & adde quod dicam infra eod. cum secundum, in gl. vltima.

c. Cum contumacia.

Summarium.

1 *Contumacia multis modis contrahitur, & graue peccatum.*
2 *Suspicio regulariter repellenda potius quàm approbanda.*
3 *Præsumptio vehemens, id est, fortis & grandis.*
4 *Excommunicandus, quoties monendus. & num. 5. in fine.*
5 *Pro prima contumacia nemo puniendus.*
6 *Qui fugit iudicium, de iustitia censetur diffisus.*
7 *Præpositio, per, temporis continuationem significat.*
8 *Dictio, ex tunc, quid hic importet.*
9 *Dictio, velut, veritatem exprimit.*

Vm contumacia. Olim incipiebat: Consultationi.

1 *Contumacia.* quæ contrahitur pluribus modis. 11. q. 3. certum, & est graue peccatum. 8. q. 1. sciendum. & no. 3. q. 1. in summa.

Præsertim. id est maxime.

2 *Suspicioni.* regulariter omnis suspicio, potius est repellenda quàm approbanda, vel recipienda. 6. q. 1. omnis. in fi. nec aliquis debet iudicare suspicionis arbitrio. 2. q. 1. primo. dic vt ibi not.

Eymer. hac 2. p. q. 55. & Schol. 61.

3 *Vehementem.* idest fortem siue grandem secundũ Hugut. sic infra ca. proximo. vbi dicam, in prin. sic infra de pur. ca. inter sollicitudines. vers. attendẽtes, &c. supra de præsump. literas. ver. quo circa. vbi de hoc in gl. immo ex leui, &c. Facit etiã ad hoc, quod leg. & no. infra de simonia. insinuante. in fi.

Eymer. infra q. 47.

4 *Vocatus.* videtur ꝙ bis debeat admoneri excommunicandus, hæreticus maxime. vt 23. q. 5. nõ vos. ver. qui à communione. vbi videas de hoc, in glos. hic dicitur, &c. & 24. q. 3. dixit apostolus. in princ. ibi etiam videas.

5 Nam pro prima contumacia nemo puniendus est, vt arguitur 74. dist. honoratus. vbi de hoc videas in glo. argu. hic, &c. & 4. q. 5. quisquis. in gl. sed obijcitur, &c. immo videtur ꝙ secunda, vel tertia monitio requiratur: vt 24. q. 3. de excommunicationis. alij qui tamen dicunt, ꝙ in hoc casu statim post primã citationem, quis excõmunicari possit. ad hoc quod

A leg. & notat. ead. q. si quis de potentibus. & adde quod dixi supra eod. lib. de appellat. ab eo. in glo. semel secundo, &c.

Respondeat. intelligo quando hoc in citatione exprimitur.

6 *Subterfugit* † qui refugit iudiciũ, apparet eum de iustitia esse diffisum. 11. q. 1. christianis. in fi. ad idẽ 3. q. 9. decernimus. vbi de hoc. Ad idem. 74. dist. honoratus. supra de psump. nullus, ibi: *Confitetur enim,* &c. vbi dicit Inno. confitetur, idest præsumitur contra eum, non tamen condemnabitur ex hoc, sed punietur in expensis, & aliquando grauius: supra de iudicijs. de Quouultdeo. C. de iudicijs. sancimus. 11. q. 3. ca. rursus. quod dic vt no. 3. q. 9. in summa. supra de do. & contu. veritatis. & supra vt litę nõ contesta. c. 1. iuxta fi. †alids. ga

B

Per annum. sic supra eod. excommunicamus. primo. §. qui autem. vbi de hoc videas. & quod leg. & no. infra de pęnis. grauem.

7 Et ex istis iuribus videtur, ꝙ ista præpositio, per, de sui natura demonstret temporis cõtinuationem: ad idem. 7. q. 1. præsentium. ibi: *Per duorum mensium,* &c. supra vt lite non contesta. quoniam frequẽter. §. si vero. ver. ꝙ si forsan. ibi: per spatium 6. &c. supra de cle. non resi. c. 2. & c. ex parte. supra eo. lib. de elec. statuimus. §. 1. & c. cupientes. ver. ꝙ si per 20. & §. cęterum. & 3. q. 2. pręsenti. supra de præscrip. sanctorum. 16. q. 6. ca. 1. & c. quicunque. & c. placuit. & C. de præscrip. 30. ann. l. competit. §. vltimo. quæ ponitur 16. q. 3. sub §. præscriptionum. & incipit, iubemus. vbi dicit per continuum annum, &c. supra de frigi. & malefi. literæ. in fi. & c. laudabilem. in princ.

C

8 *Ex tunc.* idest anno elapso. ergo non ante. sic supra eod. lib. de elec. cupientes. §. 1. vbi de hoc.

Velut. expressiuum est veritatis.

9 Et hic adde quod dicam infra eod. vt cõmissi. in gl. qualiter, &c. sic supra eod. lib. de elec. cupientes. §. 1. vbi de hoc.

D

c. Accusatus.

Summarium.

1 *Suspicio vehemens quæ dicatur.*
2 *De hæresi diffamatus, nec se purgans, hæreticus est censendus.*
3 *Suspectus de hæresi per annum excommunicatus, vt hæreticus damnandus.*
4 *Purgatio ab accusatione descendit, & ideo deficiens in purgatione punitur, ac si esset accusatus.*
5 *Purgatio etiam ab inquisitione potest oriri.*
6 *Relapsus iuris fictione dicitur is, de cuius lapsu vere prius non constat.*

E

Ccusatus. Olim incipiebat: Quòd super.

Suspectus. subaudi, & super hoc fuit in ius vocatus. supra eod. excommunicamus. §. 1. & supra c. proxi.

Eymer. hac. 2. p. q. 55. & Schol. 61 eiusdem par.

1 *Vehemens.* dicit Papias, & Hugut. ꝙ vehemens idem est quod fortis, siue grandis. & dic vehemens, non tamen violenta. supra de præsump. literas. vbi patet

patet, quòd propter præsumptionem dumtaxat non probatur hoc crimé, vt ifra sequitur. *Magna, & vehemens:* hæc verba respicit §. sequens. & hæc satis videntur posse declarari per id quod leg. & no. infra de pur. ca. inter. §. 1.

Orta. forte ex dictis testium, vt in præcit. decre. inter. §. 1.

2 In qua decretali notat Host. q̄ si de hæresi sit aliquis publicè diffamatus, pro eo quia familiaritatem continuam habet cum hæreticis: seu ad occulta cōuenticula conuenit vnà cum aliis: siue à communi conuersatione fidelium vita, & moribus dissidet: si talis ad arbitrium episcopi se non purgauerit, siue quia iurare non vult, siue quia in purgatione deficit: canonice est puniendus, idest vere hæreticus est censendus. supra eod. excommunicamus. §. adijcimus. & §. seq. vnde in prædicta decre. inter. ab officio & beneficio deponitur, & in arctum monasterium detruditur.

Eymer. hæc. 2. p. q. 47. 3 Si autem super his diffamatus nō sit, sed sola præsumptione habetur notabilis: puta quia per annum stetit excommunicatus: vt infra de pœnis. grauem. vel alia de causa probabili: tunc si ad arbitrium epi se non purgauerit, non condemnatur statim, ac si cōuictus esset: sed solummodo est excommunicandus, in qua sententia si per annum steterit, etsi in veritate hæreticus non sit, potest tamen vt hæreticus ab ecclesia iudicari, siue damnari: & sic loquitur secundum eum, supra eod. excommunicamus. §. 1. & hoc dicit tenendum; licet per alios fuerit contrariū notatum in prædicta decre. inter. videas quod ibi notatur in gl. immo videtur, &c.

Scho. 11. par. 2. 4 Et si bene consideres, ibi defectus purgationis inducit depositionem: & est ratio secundum Goff. quia hæc purgatio ab accusatione descendit: & ideo qualis pœna imponeretur per modum accusationis, talis imponetur per defectum purgationis descendentis ex ea. Nec obstat quod ibi dicitur, q̄ nullus apparebat accusator. quod debet intelligi verū esse nunc: apparuit tamen in principio, & destitit:

5 Vel dic, quòd purgatio descēdit ex inquisitione: quod innuit illud verbum: *ex dictis testium, &c.* vt qualis pœna imponenda fuisset per modum inquisitionis, talis imponatur per defectum purgationis. Sed ibi cum ageretur de crimine hæresis, certum est etiam quòd per modum inquisitionis imponeretur pœna depositionis ab officio & beneficio. supra de accu. inquisitionis.

Abiurauit. supra de pur. ca. inter. de conf. dist. 2. ego Berengarius. Ex quibus iuribus colligitur modus & forma huius abiurationis.

Committit. repete quod dixi supra eod. c. 2. in tribus, vel quatuor glo. primis.

Zanchin. de hær. c. 16. nu. 3. Repertorium ver bo, relapsus. §. fictè relapsus. 6 *Fictione.* de fictione habetur etiam de pœni. dist. 4. si ex bono. iuxta prin. & hoc caute dixit, cum secūdum rei veritatem, de lapsu ipsius accusati, non constiterit à principio; vt 15. q. vlt. c. vlt. in fi. imo postquam abiurauit hæresim, de qua erat infamatus, siue canonice se purgauit, debet denunciari boni testimonij vir, vt. 15. q. 5. c. 1. ad idem. 2. q. 5. habet hoc. & c. omnibus. in fi. infra de pur. ca. ex tuarum. in fi. nec potest dici vere relapsus. arg. optimum de cōs. dist. 4. si baptizatus. ver. sacramētum. & c. qui in ma

A ternis. & sic hinc colligitur, quòd vehemēs suspicio contra ipsum inducit præsumptionem, quòd prius fuerit lapsus, vt sic post reditum possit dici relapsus.

Plene. demonstrat quòd aliqualis fuit de hoc probatio contra ipsum, sed non plena propter quā posset condemnari. sic supra de testi. veniens. c. 1.

Grauius. scilicet quàm si nunquam abiurasset.

Pœna. quæ habetur. supra eod. ad abolendam. §. illos quoque. supra eod. super eo.

§. Eum uero.

Summarium.

B
1 *Secta vnde dicatur.*
2 *Articulus cur sic dictus.*
3 *Abiurans vnam hæresim singularem, & postea in aliam incidens, an sit relapsus.*

EVm vero. Istum §. addidit Papa Bonifa. Bereng. *S. Thom.*
1 *Secta.* dicta est secta à diuisione, quasi sectio: *2. 2. q. 11.*
vnde sectæ philosophorum, vel hæreticorū: de *art. 1. ad*
quibus hæreticorum sectis habetur. 24. q. vlt. quidā. *3. Eymer.*
Fidei. supra de sum. trin. firmiter. cum similibus. *par. 2. q. 1.*
2 *Articulo.* dicitur articulus diminutiue ab artu, idest membro: vnde dic articulo, idest membro.

Simpliciter vel generaliter. factum respicit secun-C dum quoddam: ad hoc facit de conf. dist. 2. ego Berengarius. dic vt ibi not. in gl. facit hoc.

3 Sed quid si tantum vnam speciem abiurauit? & *Hodie cessat hæc q. Simācas catho. instit. titu. 1. nu. 12.* videtur idem arg ff. de iureiur. duobus. §. exceptio. de conf. dist. 4. in synodo. de pę. dist. 5. c. vlti. infra de reg. iur. defleat. ex quib⁹ videtur posse colligi, quòd si dumtaxat vnam speciem abiurauit, & nō in illam speciem, sed in aliam hæresim incidit, videtur relapsus, cum fides de se, quoddam scutum reputetur. ad hoc facit de pœn. dist. 5. c. 1. ver. defleat, &c. & ibi *Zanchin. de hæret. c. 16. n. 2.* videas. & 50. dist. si quis diaconus. in fi. & ideo qui eius partem offendit, totam & quamlibet eius partē D tetigisse videtur, & offendisse. ad hoc de pęn. dist. 1. vulgaris. nam genus, & species nō sunt diuersa, nisi quia vnum est in plus, vt genus: aliud in minus, vt species. facit ad ista quod no. de cōs. dist. 4. proprie. iuxta fi. in glo. sed quomodo, &c.

§. Ille quoque.

Summarium.

1 *Fauor hæreticis exhibitus an quandoque excusabilis.*
2 *Hæreticum adorans, credens hæreticorum censetur.*

E

ILle quoque. *Acceptet, deducat.* hic videas quod dixi supra eod. cap. 2. in glo. illi dicuntur, &c. ver. verum si quis, &c.

Dona vel munera. ff. de verb. sign. l. inter donum.

1 *Non possit.* sed si possit excusari, secus videretur. arg. hic à cōtrario sensu: vt quia fame moritur. arg. 11. q. 3. quoniam multos. in fi. cum similibus. 1. q. 2. quam pio. iuxta princ. ibi: *quorum nulli, &c.* vbi de hoc. sed arg. contra. 5. q. 5. c. 2. 23. q. 4. nimium. iuxta principiū. de hoc leg. & no. 42. dist. quiescamus. Item arg. contra 32. q. 4. sicut satius.

Sine

2 *Sine adoratione.* hoc dicit, quia si hoc interuenisset, non esset dubium, quin esset credens hæreticorũ, vt dixi supra eod. c. 2. in gl. 2. iuxta princ.

§. Licet uero.

Summarium.

1 *Ferre testimonium dignitas est.*
2 *Speciale est in hæresi, vt testis ex interuallo corrigat dictum suum.*
3 *In detestationem hæresis, quilibet aliàs inhabiles testificantur.*
4 *Indicia crimen probant.*
5 *Regulariter primo dicto testificantis statur, sed fallit in hæresi.*

Licet. *Repellantur.* vt 22. q. vlt. paruuli. supra de accu. cum oporteat.

1 Et nota, ꝙ facere testimonium dignitatis est. 32. q. 5. præceptũ. vbi de hoc supra de testi. testimonium. in gl. vnde admitti. & c. sicut. in fi.

Eymer. 3 p. q. 65. vbi dixi.
2 *Postmodum.* ex interuallo, & ita erit speciale in casu hæresis, aliàs secus: quod dic vt le. & no. supra de testi. cogen. præterea.

Eymer. 3. par. q. 65 Hierony. Gigas de crimi. lesæ maiest. lib. 2. q. 4 5. & 6.
3 *Exceptum.* & ob hoc dicitur, quòd tanta est labes istius criminis, ꝙ ad eius accusationem etiam serui aduersus dominos, & quilibet criminosi, etiam infames aduersus quemlibet admittuntur: vt 2. q. 7. §. huic opponitur. ad idem ea. q. c. paganus. §. in hoc. & §. sed quæritur. & extra de simo. tãta. Et idem est in alijs criminibus, exceptis scilicet in simonia, in sacrilegio, & in crimine læsæ maiestatis. 15. q. 3. sane. secundum Ber. & Laur. & intelligas, ꝙ etiam in hoc crimine, inimicus capitalis admittatur ad accusationem. ad hoc 3. q. 5. c. 2. infra de simo. licet Hely. in fine. & c. per tuas. de hoc satis notat Host. in summa, de accusatio. §. quis possit. sub §. admittuntur. ad idem supra eod. tit. cum P. Manco. vbi de hoc.

Manifestis. aliàs competentibus, vt supra eod. lib. de regu. non solum. ver. aut euidenter.

4 *Indicijs.* hic vides ꝙ indicia probant. de hoc leg. & no. supra eod. excommunicamus. 1. §. vlti. supra de cle. peregri. inter quatuor. in gl. non dicit, &c. supra qui filij sint leg. transmissæ. in fi. supra eod. lib. de reg. non solum. ver. aut euidẽter. infra eod. lib. de homi. pro humani. in fi.

Leuitate. hoc reprobatur, vt hic. 19. q. 3. statuimus.

Fidei. sic supra eod. in fidei.

Aliud. quàm periurium supradictum.

Eymer. 3 par. q. 65 vbi dixi. Arelatanus de hæret. notabili. 13. Couarruuias. lib. 2. varia. resolut. c. 13. nu. 3.
Obsistat. forte potest poni exemplum. supra de testi. ex tenore. vel aliud consimile.

5 Regulare est tamen, ꝙ potius statur primo dicto quàm secundo: vt leg. & no. supra vt eccle. benefi. vt nostrum. in gl. cum primæ, &c. supra de præsump. literas. in gl. hoc est notandũ, &c. ad idem concordat supra de testi. veniens. 2. in gl. sed quæritur, &c. in fi.

§. Sane.

Summarium.

1 *Diuinationis nomen semper malum sonat.*
2 *Apostoli vnde dicantur diuini.*
3 *Diuinatio trifariam sumitur, pro Theologia, pro scientia infusa, pro arte Magica.*
4 *Quibus locis tractetur in iure canonico de illicita diuinatione.*
5 *Diuinationum genera quot.*
6 *Sortilegi & diuinatores differunt, & quibus locis de illis agatur.*
7 *Procurare responsa à dæmonibus, hæresim sapit manifestam.*
8 *Manifestè, hic quid significet.*
9 *Episcopi sollicitè inquirere & punire debent sortilegos.*

Sane. *Apostolica.* maximè.

1 *Diuinationibus.* dicit Hieronymus, ꝙ diuinatio nunquam in bonam partem accipitur. 1. q. 1. nunquam diuinatio. id etiam habetur ead. q. iudices. in prin. vbi dicitur: prophetæ eius in pecuniis diuinabant.

2 Sed videtur cõtra ead. q. eos. in prin. vbi dicitur: Petrus diuinus apostolus, &c. 38. dist. omnes. ibi: diuini apostoli, &c. 16. q. 1. prædicator. dic ꝙ ibi sumitur in bonam partem, scilicet à diuinitate, non à diuinatione; sic etiam sumitur 26. q. 2. illud. ver. hoc autem. — S. Thom. 2. 2. q. 95 art. 1. & 2. Zãchi. de hæret. c. 22.

3 Et ad huiusmodi declarationem scias, ꝙ diuinatio tripliciter accipitur: primo, pro scientia theologiæ, à qua theologi diuini dicuntur; secũdo pro sciẽtia infusa à Deo, & sic dicitur Prouerbiorum 16. Diuinatio in labiis regis, in iudicio nõ errabit os eius. tertio pro scientia magica, vel fallaci prophanatione; qua falsi prophetæ, vel magi fingunt se præuidere, vel præscire futura, Num. 22. Non est augurium in Iacob, neq; diuinatio in Israel. Et dicitur diuinatio à diuino, as. quod est vaticinari, vel futura prædicere.

4 De ista diuinatione habetur 26. q. 2. intelligi. & c. qui sine. & q. 5. c. 2. & c. aliquãti. c. sortes. c. si quis clericus. & q. 7. non obseruetis. vbi videas: & 3. q. 5. constituimus. Ex quibus ca. collige argumentũ, qualiter ad eos qui talem diuinationem faciunt, concurrentes, debent pœnitere, & puniri. Genus diuinationis à Persis allatum esse fertur; diuini dicti sunt, quasi Deo pleni.

5 Duo autem sunt genera diuinationis, scilicet ars & furor. Varro aũt dixit quatuor esse diuinationum genera, hæc habentur 26. q. 4. c. 1. in prin.

6 *Sortilegijs.* qui sunt sortilegi, Isidor⁹ diffiniuit etymolo. lib. 8. & habetur 26. q. 1. ex quo ca. colligitur, ꝙ est differentia inter sortilegos, & diuinatores. ad idem. q. 3. c. 1. in prin. & in fi. & q. 5. si quis clericus. de sortilegis habetur 33. q. 1. c. vlti. infra de sortilegiis. c. 1. & 2. & 26. q. 7. non obseruetis. 2. q. 8. quisquis. in fine. — Eymer. hac 2. p. q. 42. & 43. & Schol. 49 et 50. eiusdem. par.

7 *Saperent.* vt 26. q. 4. c. 1. circa princ. ver. Arioli. vt quando aliqua faciunt, vt habeant responsa à dæmonibus, vt ibi. & ead. causa. q. 2. hi qui. nam tales plus multo peccant, quàm in casu posito. supra eo. ille. & magis hoc videtur hæreticum, quàm illud.

Manifeste. in dubio habent dimittere suis ordinarijs, vt sequitur.

8 Et dic manifeste, idest clare, perspicue, & certe: ita ꝙ probatione non egeat, quia proprie sumpto vocabulo

vocabulo, manifestū dicitur illud, quod debet probari. 11.q.3. eorum qui. sed notoriū non probatur: & sic intelligitur. 2.q.1. manifesta. secus ī ordinario alio, qui in dubio habet cognoscere, an sua sit iurisdictio. ff. de iudicis. si quis ex aliena. Idem in delegato. supra de rescrip. super literis. & est simile huic supra de censi. Romana. ver. notoria.

Sgllacen. de fi. cat. c. 56. nu. 1. Nicolaus Arelatanus de hęret. notab. 3.

9 *Iudicibus.* epis vel legatis, quorum dicitur esse studiū, tales solicite inquirere, & quoscūq; ipsius Christi inimicos inuenerint, districta vltione corrigere: vt habetur. 26.q.5. peruenit. quod c. loquitur in legato, vt patet ex titulo ipsius capituli.

§. De quæstionibus.

Summarium.

1 *Qualiter inquisitores vsuras restituere iubeant.*

2 *Cur interdictum inquisitoribus, ne de vsuris iudicent.*

De quæstionibus. Hic fuit aliquid immutatū de mandato Papæ Bonifacij: nam per antiquā poterant compellere tales ad restituēdas vsuras, de quibus constabat iudicialiter: tamen de ipsis cognoscere non valebant. Berenga.

Zanch. de hęr. c. 20. n. 2. & 3.

Iniunxerint. pęnitentia sine satisfactione, seu restitutione vsurarum, non esset fructifera. infra de pę. & re. cum quidam.

1 Et ideo eis talem pęnitentiam imponunt inquisitores: nam hoc pertinet ad iudicium animæ, non iurisdictionis ordinariæ: & ideo talem executionē habent facere ordinarij, & non ipsi, vt sequitur.

Offendiculum. idest læsio, vel oppositio.

2 Nam si de talibus quęstionibus etiam possent, & vellent cognoscere, nō ita taliter vacarent saluti animarum in officio inquisitionis: & ita illa cognitio esset quædam oppositio tanto bono, quod esse non debet. ad hoc 26.q.1. presbyteros. in fi. cum concor. ibi notatis.

§. Si uero.

Summarium.

1 *Non omnis receptator, fautor, et c. est hæreticus: secus si sit credens hæreticorum.*

2 *Pœnitentia, & in psona, & in bonis potest imponi.*

3 *Varietas lectionis in hoc textu.*

4 *Qui dicantur reincorporati.*

5 *Hæretici pęnitentis, & reincorporati hæredes ad successionem bonorum eius admittuntur.*

6 *Intellectus cap. Vergentis. de hæreticis.*

7 *Intellectus huius §. in vers. porro.*

8 *Pęnitentia imposita personæ, non transit ad hęredes.*

Si vero. receptando, defendendo, fauendo. Ad declarationem horum verborum, vide quod notaui supra eod. c. 2.

1 *Hæreticus.* hic manifeste patet, q non omnis receptator, defensor, fautor hæreticorum est hæreticus: secus si esset credens eorū erroribus; & sic loquitur supra eod. excommunicamus. 2. §. vlt.

Impositum. secus si esset imponēdū. infra §. prox.

A 2 *In bonis.* hæc litera demonstrat, q pęnitentia imposita respiciebat bona defuncti, nō personam dūtaxat: secus esset si ecclesiam, vel hospitale, seu aliū pium locū cōstruere, ecclesiam dotare, vel ad aliud consimile, quod consisteret iam vere.

Zanchin. de hæret. c. 20. Repert. ver. pęnitētia.

Hęredes. sic infra de sen. exc. à nobis. 2. ī fi. vbi de hoc. & 16.q.6. c. si episcopū. in fi. 12.q.2. c. eps qui. vbi de hoc. & not. 1.q.4. §. item peccato ciuium. in glo. idem est, &c.

Deuenerunt. supra de pigno. ex literis. in fi. cū concor. ibi notatis. de hoc etiam dixi supra eod. lib. de immu. ecclesiarum. quia nonnulli.

B *Vellent.* & ita erat de futuro, & ita diuersificatur à §. præcedenti.

Extincto. dic de hoc, vt legitur & notatur 23. dist. quorundam.

3 Caueas tñ ubi, q aliter est litera istius §. q̄ cōiter habeat: Est enim sic: *Porro, vel qui confessi fuerint in iudicio, de hæresi coram inquisitoribus huius prauitatis, ad faciendam pęnitentiam, quam inquisitores iniungere ipsis vellent, bona sua eisdem inquisitoribus obligarunt: sed antequam iniungeretur eis pęnitentia decesserunt: non tamen hęretici, sed reincorporati potius ecclesię vnitati, vel eorum hęredibus qui ad successionē talium admittuntur, nō est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.* Et talem literam habet dñs Io. Cardinalis, qui eam sic exponit.

Vide in rescripto Vrbani iiij. cōsultus. §. sunt et aliq. supra. fol. 86. col. 2. D.

C 4 *Reincorporati.* i. per ipsos inquisitores absoluti, & ad gremium ecclesiæ per absolutionem debitam reducti admittuntur.

Sequētes glossæ sūt domini Ioan. Cardinalis.

5 Et sic nota si hæreticus pęniteat de hæresi, & fuerit vnitati ecclesiæ reincorporatus, eius hæres ad successionem bonorum admittitur: in authent. vt cum. de appel. cog. §. generaliter. ver. si vero. & ver. seq. coll. 9. & hoc vr̄ fieri de sola misericordia. supra eo. vergentis, quæ sicut æquitas præferenda est rigorī C. de iudiciis. placuit. supra eo. lib. de rerū pmu. c. 1.

D 6 Vel dic in dicto c. vergentis. fuit lata sententia diffinitiua super crimine. infra eod. cū secundum. sed hic sponte fuit confessus ante diffinitiuam.

Extincto. in eo qui est cōfessus, & paratus fuit sententiam accipere: quam non religionis cōtemptus, sed necessitatis articulus excludit. infra de sen. exc. à nobis.

Crimine. contra infra cap. prox.

7 Solutio. crimen est extinctum morte, quo ad iniunctionem faciendam, vt hic: vel dic q hic non loquitur de hæretico, sed de defensore, & similibus, qui non sunt hæretici, vt supra c. proximo: Et ideo

E ex quo non sunt in crimine excepto, tenebo regulā qua cauetur; Delicta & honores cum capite ambulant. ff. si ex noxa. ca. aga. l. 2. responso. 1. & C. ne de sta. defunc. si pater tuus. C. si pen. appel. mors interue. si pater. Istæ gl. sunt dñi Io. cardinalis, quas hic posui propter literam supradictā, quæ est vera, alia vero litera communis est defectiua, & obscura.

Sed consulto est ita posita, nā in substātia idem continet.

Iniungenda. defuncti ergo purgatorio reseruātur:

8 Et huius dicti est ratio: quia impositio pœnitentiæ, personam sequitur, & non transit ad hæredes: quod patet, quia morietibus non imponitur, sed eis dumtaxat est innotescenda. 26.q.7. c. 1. quod fieret si ad hæredes transiret: nec obstat si dicas, plerunque puniuntur hæredes pro peccatis parentum:

supra eod. vergentis. Illud enim verũ est in suo casu, scilicet in confiscatione bonorum, non tamẽ corporaliter, quia peccata suos debent tenere auctores quantum ad pœnam. supra de his quæ fi. à mai. par. ca. q̃suit. C. de pę sancimus. & ideo nec vt pena, nec vt penitẽtia iudiciaria potest ad hæredes trãsire, vt hic dicit. de hac materia no. 1. q. 4. ĩ prin. ibi videas.

§. In eo.

IN *eo. Admitti.* supra eod. vergentis. infra eod. cũ secundum.

Per sententiam declaratum. arg. ꝙ per sententiã ius non datur, sed declaratur: sic 11. q. 3. c. quo modo. vbi de hoc.

Post mortem. 24. q. 2. sane.

Procedatur. dic vt supra eod. lib. de præscrip. si quis. §. 1.

§. Sacerdotes.

SAcerdotes. *Eorum.* subaudi erroribus. supra eod. excommunicamus. 2.

Indebite. videas quod leg. & no. 23. q. 3. non inferendo. in fi. & q. 5. reos.

Impedire. etiam occulte.

Immurationis. supra eod. c. 1. dic vt ibi.

c. Statutum. 1.

STatutum. videas per te, & incipiebat olim: Multorum. & multum fuit abbreuiata.

c. Ne aliqui.

Summarium.

1 *Iurisdictio concessa contra plures, vbi in vnum cępta est exerceri, in cęteros perpetuatur.*
2 *Intellectus huius cap.*
3 *Inquisitores an ordinarij iudices.*

E *aliqui.*

1 *Non incępta.* Hic vides Papalem declarationẽ, quæ habet, ꝙ vbi est iurisdictio commissa cõtra plures, si incipiat vti contra vnũ, est cõtra alios perpetuata, & non expirat: & hæc fuit sentẽtia Inno. supra de rescrip. pastoralis. in gl. ex hoc. quam sentẽtiam tenebat Io. de Deo in suis quęstionibus. & hoc per illã decre. pastoralis. iuxta fi. & est ratio, quia iurisdictio est res indiuisibilis: ergo quamcito est perpetuata quo ad vnum, intelligitur perpetuata quo ad omnia cõmissa, quamuis non expressa, sed tacite comprehensa; & hanc sententiã tenuit Io. per. l. C. de duo. reis. l. vlti. & C. de an. excep. l. vlti. Alij distinguunt, an negotia sint cõnexa, aut nõ, per id q͛d habes. ff. de mino. l. etiam. ff. de negotiis gest. l. eum actum. Alij distinguunt, an committatur contra vnam personam dumtaxat, quãuis super plures articulos diuersos: quo casu obtinet prima sententia: aut contra plures personas, quo casu obtinet quod no. supra de offi. dele. licet. in gl. vlt. & & in pci. c. pastoralis. & forte ista sñia non est mala.

2 Et potest responderi ad hanc decre. ꝙ istud accidit in fauorem fidei, vt sequitur. & sic erit speciale:

3 Vel dic, ꝙ videntur, ꝙ sint & sunt ordinarij, cũ sint à principe ad vniuersitatem causarũ deputati.

De hoc articulo copiose hic Gemi nianus. ca pella Tholosana de cis. 341, vbi additio.

Vide Eymer. 3. p. q. 4. vbi dixi.

c. Vt officium.

Summarium.

1 *Absolutus ab hęresi, non seruata forma iuris, an sit absolutus.*
2 *Episcopus absoluit etiam redeuntem ab haresi.*
3 *Simulatio à Deo separat, et eius multiplex species.*
4 *Falli, bifariam sumitur.*
5 *Lupi nomen & natura.*
B 6 *Lupus pro hęretico, malo p̃lato, & c. sape sumitur.*
7 *Nomen lupi generaliter male sonat.*

T *officium.* Olim incipiebat: Licet vbiq;. i. in quolibet loco: ad hoc supra eod. lib. de offi. ordi. cum eps.

Infamatos. 2. q. 4. omnibus. ĩfra de purga. cano. inter.

Suspectos. infra eod. §. vlti.

Sanctiones. supra eod. ad abolẽdam. infra de purga. cano. inter.

Postposito. ad hoc 11. q. 3. quatuor. c. quisquis. & c. qui resistit. c. iulianus.

C *Formam.* 11. q. 3. cum aliquis. infra de sen. excõ. à nobis. 2. iuxta fi.

1 Quid si fuerit absolutus nõ obseruata illa forma? videtur ꝙ non sit absolutus, cum in absolutione certa forma requiratur, vt patet infra de sen. exc. cũ desideres. & sic etiã notat Inno. supra de fi. pres. veniens. in glo. 1. in fi. Contra credo, secundum illud quod no. 2. q. 1. de manifesta. ĩ gl. simile, &c. in fine. & 24. q. 3. comperimus.

2 *Impendatis.* vos inquisitores. sic etiam eps diœcesis, siue eius superior, absoluit eum qui incidit in hęresim iam damnatã. arg. 23. q 4. ipsa pietas. sic etiã notant Lau. & Io. 24. q. 1. c. 2. in fi.

Hoc videtur fauere Eyme. 3. p. q 48

D *Consueuit.* hoc habetur. 1. q. 7. c. saluberrimum. de cons. dist. 1. ego Berengarius.

3 *Simulata* spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, sapientiæ 1. de pę. dist. 3. inter hoc 2. & 1. q. 1. p̃ lsatã. in fi. 1. q. 3. saluator. de cons. dist. 4. ostẽditur. ad idẽ. 1. q. 1. ita fit. & nota ꝙ est multiplex simulatio: quod dic vt leg. & no. 24. q. 1. officij. ista, de qua hic loquitur, est detestabilis. sic 86. dist. c. inferior.

Fallẽtes. bene dicit. ĩmo, seipsos & c. quia licet Deo possint mentiri, ipsum tñ fallere nõ possunt. de cõs. dist. 2. panem de altari. sed contra 81. dist. oportet. iuxta finem, ibi; o vos sacerdotes, qui fallitis nomen meum, &c.

E 4 Dic, ꝙ falli, potest duobus modis sumi. vno modo. i. in falsam opinionem duci, & hoc non cadit in Deum: & sic loquitur p̃ alle. c. panem. 24. q. 3. Deus. Secũdo modo dicitur falli. i. fraudem pati, secundũ q͛d dicitur Deus fraudari, & nomen eius falli: & sic loquitur p̃dictum. c. oportet. 16. q. 1. reuertimini.

Specie. inter cętera Apostol⁹ dicit, ꝙ ipse satanas in lucis angelum se transformat, vt 2. ad Cor. 11. & 26. q. 5. nec mirum. ver. porro hoc est.

5 *Lupum.* dic ꝙ lupus à græco translatum est, græce enim licos dicitur, quòd rabie rapacitatis quicquid inue-

inuenerit trucidet; & est bestia, quæ insidiatur ouibus, quarum guttur inuadit, vt citius strangulet.

6 Et sumitur hic lupus pro hæretico. sic 25. q. 1. sunt quidam.in fi. Item dicuntur lupi mali prælati, qui subditos bestuali more dilaniant. 2.q.6. decreto. in fine. Item dicuntur lupi, † mali custodes, idest iudices.4.q.4.contra ritum. Item dicuntur lupi, laici respectu clericorum; quos semper mordaci lacerant dente.83.dist.nihil.Item dicuntur lupi mali sacerdotes, qui adulatione exercent officium suũ: de cons.dist.4.quomodo.ver. non ob aliud. in fin. Item dicuntur lupi, qui falsè baptizantur, vt ibi.

Alfon. Cast. lib. 3.c.4. de iusta hære. punit. vers. alte rũ pastoris officiũ

† Aliàs, falsi.

7 Et sumitur lupus generaliter in malam partẽ: vt patet 81.dist.oportet.in princ.supra de elect.ne pro defectu.supra de renun.nisi cum.§.propter malitiã. 23.q.4.tres personas.

Gerant. idest, sub specie veræ incorporationis ad fidem, non remaneant in errore.

§. Verum quia.

Summarium.

1 *In rebus magnis diligens inquisitio adhibenda.*
2 *Quantopere ab errore cauendum.*
3 *Seueritatis variæ appellationes.*
4 *An per duos testes tantum debeat quis de hæresi damnari.*
5 *Per testes singulares, & famam, nemo debet de hęresi condemnari.*
6 *De hęresi nemo ex præsumptionibus cõdẽnandus.*
7 *Sententia Innocentij,in crimine hæresis sufficere leuiores probationes.*
8 *Testes in causa hæresis compelli possunt ad ferendum testimonium, & mortaliter peccant si subtrahunt se.*
9 *Neque ab hoc debito excusat votum, aut iuramentum in contrarium.*
10 *Neque vllum exemptionis priuilegium.*
11 *Inquisitor, iterato potest testes interrogare, si confuse deponant.*
12 *Vbi numerus requiritur, duo sufficiunt.*
13 *Quæ personæ sint, aut dici possint religiosæ.*
14 *Discreta personę quæ dicantur.*
15 *Tabellioni scribenti acta inquisitionis, non debent satisfacere inquisiti.*
16 *In causa hæresis monachus conficit instrumenta, aliàs secus.*
17 *Præcipiendi verbum, quam vim habeat.*

VErùm quia. *Procedi.* ad hoc est C. de appel.additos:

1 Nam in magnis rebus diligentior facienda est inquisitio. 42.dist.quiescamus.& leg.& not.7.q. vlt.c.vlt.iuxta fi.

Reos. idest peccatores, peccato hæresis.

2 *Errore.* dicit Aug. Quantum possumus cauẽdum est errare, non solum in maioribus, verum etiam in minoribus rebus: nec nisi rerum ignorantia possit errari.38.dist.quamuis.

3 *Seueritas.* dicitur seueritas, integritas, rigor, diffinitio, iudicium. de hoc etiam habes 12.q.2.§.verum illud.50.dist.vt constitueretur.in fi.

4 *Testium.* aliquorum fuit sententia, quod in hoc casu

A non sufficiunt duo testes.arg. optimum supra eod. excõicamus.1.§.adijcimus.ibi: tres aut plures, &c. & sic dicetur iste casus exceptatus à regula, de qua habetur 2.q.4.in prin. vbi etiam ponuntur alij casus exceptuati in sum.quæstionis. nam durum videtur, quod homines bonæ famæ debeant inquisitores, vel ordinarius, ad dictum duorum simpliciter de tanto crimine condemnare; & est ratio, quia talibus ordo legitimæ defensionis trũcatur, scilicet in notitia testium.infra eod.statuta.§.1.in interrogationibus dãdis, vt fieri cõsueuit.supra de testi. per tuas nobis.& no.2.q.1.§.primis.in gl.testes iurare, &c.sed arg. cõtra ĩfra, pximè, ibi, duas, &c.& in cõcor.ibi positus.

Eymer. 3 par.q.71 vbi dixi Gondisalnus de hęret. q. 13. nu.9. Paciᵘ Ru. 7 allegat. de hęresi. §. 13.

B 5 Certum est tñ, quod per singulares testes, & famam, non potest quis de tanto crimine cõdemnari.supra de testi.tam literis.præsertim cũ in criminibus probationes debeant esse luce clariores.C.de probat. sciant cuncti. quæ ponitur 2.q.8.& notatur supra de testi.veniens.infra in gl.sed cum crimen.

Eymer.3. p.q. 72. vbi dixi.

6 Et de hoc crimine, non est quis ex præsumptionibus iudicandus.supra de præsump.literas.indicatur ergo purgatio in hoc casu.

7 Scias quod Inno. scripsit supra de simo. sicut.1.q. in crimine simoniæ, & hæresis hoc est speciale, quod cum in alijs negotijs requirendæ sint probationes luce clariores, vt dictum est: tñ in crimine hæresis minores probationes sufficiunt.C.de hæreticis.l.2. & adde quod dictum est supra eod.filij.in glo.videtur quod &c.dicit tñ, quod leuia signa sufficiunt ad præsumendum aliquem hæreticum: sed illa signa oportet plene probari.supra de præsump.literas.propter suspicionẽ tñ indicetur purgatio, supra eod.excõicamus.

C

Et hęc sẽtentia est falsa. Paciᵘ Rub. allega.de hær.§.1 & Simen.catho.instit. tit.51.nu. 11.

8 Et qñ agitur de hoc, credo quod testes possunt compelli, si se subtraherent à testimonio perhibendo.supra de testi.cogen.peruenit. & si inquisitori cęlarent veritatem, nouum contrahunt mortale peccatum. 11.q.3.quisquis.

Eymer.3. p.q. 62. vbi dixi.

D 9 Ex quo patet, quod nec iuramentum, nec votum cõtra hoc præstitum, non excusat, vt 22.q.4.in malis. infra eod.lib.de reg.iur. in malis.

S.Thom. 2.2.q.70 art. 1. ad secũdum. Socinus reg. 509.

10 Nec priuilegium exemptionis habentes † eo iudicio, à ferendo testimonio se possunt excusare, etiã coram ordinario. arg. ad hoc efficax supra eod. excommunicamus.1.§.adiicimus.in fi.

† aliàs meo iudicio.

11 Circa talia debet iudex, vel inquisitor esse solicitus: nam si testes deposuerunt confuse, & de causa scientiæ constat minus plene requisitos fuisse, iterato debent requirere: nã hoc de iure fieri potest, vt supra de testi.per tuas.ad hoc ff. de quæstionibus.l.repeti.debent etiam inquirere de inimicitia testium, cũ iis contra quem inquiritur, de talibus nequeat diuinare.supra vt eccle.bene.cap.1.

Eymer.3. par.q.62 vbi dixi.

E 12 *Duas.* quia in ore duorum stat oẽ verbum.2.ad Cor.13.2.q.4.§.quod vero.4.q.3.vbi numerus.35. q.6.§.vlt.nam pluralis locutio, duorum numero est contenta.infra eod.lib.de reg.iur.pluralis.

13 *Religiosas.* religiosi etiã dicuntur clerici seculares.4.dist.deniq.iuxta prin.sic & laici.44.dist. non liceat.vbi etiam idem dicitur de clericis: sic & epi. supra de voto, ex multa.ver.sic ergo. vbi de hoc.sed forte hic intellexit de illis religiosis, qui habitũ susceperunt: pro quibus multũ præsumitur. infra de no. oper.nun.cum ex iniuncto.§.super eo.vbi de hoc.

Eymer.3 par.q.63. Fel.in c.licet.de off. or. & c.tua nos. de sentẽtia exc.

14 Et no. q non sufficit, q sint personę religiosæ, sed requiritur q sint discretæ: nam multi religiosi sunt idiotæ, & iuris ignari: vt i præ.c.ex multa. ver. sic ergo. item nota, q illa persona dicitur discreta, quæ bene scit discernere inter lepram & leprã. 11. q.3.c.quo modo.idest quis & qualiter sit ligandus, vel soluẽdus, vt ibi.ad hoc de pę. dist.6.c.1.in prin. & iuxta finem.ver.caueat spiritualis.

Præsentia. idest, cõspectu.9.q.3.saluo. sic.15.q.7. §.solus.& c.sequen.

Publicam. supra de præsump.illud.supra de præscrip.ad audientiam.iuxta finem.

Eymer. 3 p. q. 108. 15 Isti personæ tabellionis, non debet satisfieri de labore ab his contra quos inquiritur: nam inquisitiones habent fieri sine incõmodo reorum, in auth. vt nulli iudi.§.his insuper.coll.9.

Duos viros. supra de probatio.quoniam cõtra.& extrauagan. Bonifacij, debent superioribus. ver. & statuit generale, &c.

Glos.& doct. in l. scriniarios. C. de test.milit. *Scriniarij.* vulgare est Romanorum. sic supra de præscrip.ad audientiam.iuxta fi.

Seu. expositiue ponitur pro, idest.

Eymer. 3. p. q. 19. vbi dixi. 16 *Teneri.* arg.cõtra supra ne cleri. vel mo. sicut te. dic quòd iste casus est exceptuatus; & nota, q iste solus casus excipitur, in quo monachus cõficiat instrumentum: vt clare patet in extraua. Bonifa.debẽt superioribus.ver.& statuit.ibi videas.

17 *Præcipimus.* ergo est necessariò obtemperãdũ. 13.q.1.c.penult. & vlt. & 4.dist.§.vlt.23.q.1.quid culpatur. nam quod Cęsar præcipit, ferẽdum est: qđ imperat, tolerandum: vt ead.q.militarem. & dic ferendum de corpore, tolerandum, scilicet mente.

Non obstante. sic infra eod.lib. de sen.exc.alma. §.fi.& infra eod.c.§.denique.

Canonis. præcedentis. c.sicut te.

§. Compescendi.

Summarium.

1 *An iudex delegatus possit inuocare auxilium seculare.*
2 *Nulla constitutione obstante, inquisitores libere procedant.*
3 *Quod à nobis approbatur, nostrum dicitur.*
4 *Facilius qs repellitur ab obtinendo, q̃ ab obtento.*

C*ompescendi.* *Pręmissa.* 12.q.2.indigne.

Censuram. infra de verb.sig.quærenti.

Prædicatores. idest illos qui prædicare volunt: quod dic vt legitur, & no.6.q.3.c.1.

Quæstuarios. infra de pę.& re.cum ex eo.

Ipsos. scilicet quæstuarios.

Brachij. 24.q.5.administratores.c.prodest. supra de offi.ordi.c.1.& c.qm̃.in fi.17.dist.nec licuit.

Eymer. 3. p. q. 57. Repertorium verbo, brachium seculare. 1 Et habes hic efficax.arg. q iudex delegatus nõ potest inuocare auxilium brachij secularis, nisi ei specialiter fuerit delegatum: & sic obseruat, & tenet curia: nam rescriptum, est stricti iuris: vt no. supra de rescrip.edoceri.in fine: ibi videas. & forma mandati ab homine dati, excedi non potest: supra eod.lib. de præben.cui de non sacerdotali.in fine. cum fi.ibi notatis.sic etiam tenuit B. in sua additione, quam posuit in præd. c.in gl.vlt.in fi. vbi sic dixit: omnia

A ista loquuntur in ordinario: nam secus est in delegato, quia non potest implorare brachium seculare. coadiuuat istud dictum stylus curiæ Romanæ: nam in literis apostolicis, siue rescriptis, aliquando apponi consueuit: inuocato ad hoc, &c. vt hic dicitur, quod quidem non fit sine causa, quasi non fit ipso iure illud auxiliũ, nisi in literis apponatur: nã talis clausulæ adiectio aliquid opari debet. arg. ff.de leg. 1.si qñ.ff. ad municipa.l.1.in fi. cum fi. alioquin si nil operaretur, frustra adijceretur: ad hoc quod le. & no. supra de ma.& obe.solitæ.in gl. q quandoq; &c.28.q.1.sicut enim.vltra medium.ver.sin autem. Infra eod.lib. de priui. c.si Papa.§.1.in fi. vt dictum

B est supra eod.lib. de præbẽ.c.si cui.in glo. hæc clausula. Sed arg.contra.23.q.5.administratores. ibi: ecclesiasticis viris, &c. & hanc partem videtur tenere Inno. de offi.deleg.significasti: & Host. eod.tit.c.1. primam sententiam teneas, & secundum hoc corrige quod dixi in præ.ca.administratores.quod capitulum intelligitur in ordinariis iudicibus ecclesiasticis, de quibus dictum est supra eo.lib.de sta.mo. periculoso.in fine.

Constitutione. supra de rescrip.nonnulli.

2 *De duabus.* nec cõstitutione ista, quæ loquitur de vna dumtaxat. supra eo. lib. de rescrip.statutum. nã illa loquitur in mero iudice delegato, licet etiam si-

C bi locum vendicet in conseruatore: vt supra eo.lib. de offi.dele.c.vlti.ista. in eo qui habet certam prouinciam limitatam: & sic omnes de illa prouincia sunt suæ iurisdictionis, ergo omnes illos potest ad se vocare, & distringere sicut quilibet alius ordinarius: nam talis inquisitor ordinario comparatur: vt patet supra eod.ne aliqui.

Obseruari. videas quod leg.& no.22.q.vlt.de forma.in gl. vide quomodo.sic supra eod. excommunicamus.1.§.2.

3 *Approbatas.* quę suæ etiam dicuntur per approbationem, C.de ve.iure enucle.l.1.§.sed neq;. supra

D eod.lib.de præben.si apostolicæ.

Fautor. repete quod dixi supra eod. c.2.in verbo fautores.

4 *Spolietur.* hoc verbum innuit q per sententiam, non ipso iure. nam facilius deijcitur quis ab obtinendo, quàm repellatur ab obtento. 15.q.1.c.vlt.supra de iureiuran.quemadmodum.cum similibus.

c. Vt commisi.

Summarium.

1 *Super crimine hæresis, non fertur noua sententia; sed iam per canones lata, renouatur.*

E 2 *Cur sint periti in causa hæresis aduocandi.*
3 *Differentia inter prudentes & peritos; & quis peritus.*
4 *Peritorum nomine Theologi, canonistæ, & legistæ intelliguntur, non mathematici, aut medici.*
5 *An periti in causis fidei adhibiti, possint recipere salarium.*
6 *Recipere possint gratis oblatum, sed non petere.*
7 *Qualis esse debeat iurisconsultus.*
8 *Iurisconsultus fraudulenter consulens, tenetur de dolo.*
9 *Qualiter sit contra absentes procedendum.*

10 *Fideiußores absentium pęna pecuniaria mulctādi.*
11 *Absentes hereseos rei vbi debeant conueniri.*
12 *Hareticus cum vbique peccet, vbique potest iudicari.*
13 *Spontè redire qui dicantur.*
14 *Detrusio pœnitentium in carcerem, non tam fit ad pœnam quàm ad cautelam: & quare.*
15 *Nemo in pęnam criminis, ad perpetuum carcerē damnatur iure ciuili, secus iure canonico.*
16 *Quibus penitentiales pœnę imponuntur, non dicuntur diffinitiuè iudicari.*
17 *Fugientes è carceribus haretici iudicandi.*
18 *Sententia, qua in haresim lapsi, ecclesię reconciliātur, quibus verbis concipienda.*
19 *Sententiam diffinitiuam, iudex non potest commutare.*
20 *An inquisitor solus possit priuare clericos, vel priuatos nuntiare ecclesiasticis beneficijs, absque episcopi consilio.*
21 *Clericus corrigi paratus, deponi non debet.*
22 *Inquisitor solus priuare potest beneficijs secularibus.*
23 *Episcopum delinquentem, an puniat suus Metropolitanus, vel Synodus.*

T commissi.

Singulis. Nam singuli possunt procedere: vt supra c.proxi. 1. responso.

Committendi citationes. habes simile supra de offi. deleg. hac constitutione. §. vices.

Denunciationes sententiarum. sic habetur in præall.c. §. vices.

Tuleritis. hoc adde clausulam. infra positā iuxta finem: plenam concedimus facultatem; & sic repetas ad finem cuiuslibet articuli, qui infra sequitur.

1 Et licet ista litera dicat, *tuleritis sententias*, &c. nō tñ credas q sit necessarium in crimine hæresis nouā sentētiā promulgari, cum iam à sanctis canonibus sit antiquitus ꝓmulgata: sed sufficit q antiqua sententia per denūciationem renouetur; & tunc talis sic denuncians non est promulgator noui cōstituti, sed executor antiqui. vt hæc colliguntur. 24.q.1.c.1. & est huius ratio: quia lex factum notat, etiā sine sententia: vt ibi notatur per l. ff. de ritu nup. palā. §. vlt.

Vide eundem Archidia. infra c. statuta. n. 4. ī verbo, ad sententiam.

2 *Expedierit.* quia cum in negotio hæresis sit cum magna cautela procedēdum, vt supra c. vt officium inquisitionis. §. verum. ad talem cautelam sunt peritorum consilia requirenda.

Eymer. 3 par q. 77 & seq. repertoriū verbo: inquisitores §. quę est ratio.

3 *Peritos.* differentia est inter peritos, & prudentes, vt patet. 11. q. 3. nemo peritorum. vel dic q hoc respicit literatos; & dicit Hug. in deriuationibus, q peritus idem est quod doctus instructus.

4 Nec credo hoc intelligēdum de quolibet perito literato, sed de theologo, vel canonista, vel legista: nam cum hic agatur de crimine puniēdo, vel absoluēdo (quod crimen est merè ecclesiasticū. infra eo. vt inquisitionis. §. prohibemus) debet per canones cognosci, & decidi. arg. ad hoc. 11. q. 1. siquis cum clerico. cum similibus. & ad hoc leges famulantur, vt ex causa. q. 3. summoopere. 3. q. 9. dignū. ca. hortamur. 6. q. 4. si inter. 10. dist. si in adiutorium, aliàs imperitus matheicos risui pateret. 37. dist. qui de mensa. vt

Idem hic Ioā. And. & Gemi. Zanchin. de heret. c. 15. n. 3.

A si medicus cum suo vrinario vellet in talibus iudicare, quod est risui patendum. ad hæc infra eod. statuta. §. 1.

5 *Prabeant.* nūquid gratis? videtur q non, quia nemo de suo cogitur facere beneficium. 10. q. 2. precariæ. Item quia dignum est recipere emolumentum, eū qui præstitit obsequium. 12. q. 2. charitatem. Preterea nemo cogitur suis stipendijs militare, supra de præscrip. cum ex officiis. & hoc plane videtur dicere August. 11. q. 3. non licet. vbi de hoc. & 14. q. 5. c. vlt. in prin. sed contra constat, q hic agitur de iustitia, & veritate fidei, quam quilibet defendere tenetur, aliàs est proditor ipsius veritatis. 11. q. 3. nolite
B timere eos. & vbi quis tenetur ad aliquid suis sumptibus, illud habet exequi, vt dictum fuit supra eod. lib. de censi. Romana. in verbo visitatis.

Repertorium verbo: gratis et verbo: salariū. §. 1. Zanch. de har. c. 15. n. 3.

6 Credo q licite possunt recipere, si eis datur aliquid ab inquisitore, vel alio iudice. arg. eius qd leg. & not. 1. q. 3. vendentes. & sic intelligo prima iura: sed non potest petere, & sic intelligo cōtraria in hoc casu, in alijs secus.

Felynus in c. nō potest. de re iud.

7 *Consilium.* Iuris consultus debet esse in consilio cautus: in patrocinio fidelis: & in iudicio iustus: vt olim habitum est in prima compilatione in princ.

8 Et qd dicit in consilio cautus, dic cum debet cōsulere, quia si fraudem adhibet, tenetur de dolo. ff.
C de reg. iur. cōsilij. aliàs regulare est, q nemo tenetur ex consilio. ff. manda. l. 2. in fi.

In virtute obedientia. sic supra eod. lib. de sepul. animarum. in prin. ibi dixi.

9 *Procedendi.* qualiter procedi possit cōtra absentes, sic plane iudico, si constat de ipsorū perfidia, & sint contra eos solemnia edicta proposita, quamuis de iure ciuili in criminalibus non pronuncietur diffinitiue contra absentem ad impositionē pęnę, nisi vsq; ad relegationē, vt ff. de pęnis. absentem. credo de iure canonico posse pronūciari diffinitiue super ipso crimine. supra de do. & cōtu. veritatis. 86. dist. tanta. si aūt non constat, locū habet supra eod. cum
D cōtumacia. de hac materia plene not. 3. q. 9. in prin.

Guido ful codius. q. 6. Zanch. de har. c. 9. Siman. cath īstit. tit. 2.

10 In fideiussores autē absentium pęna pecuniaria indici potest. ff. de custo. reo. siquis. quod dic vt not. 23. q. 5. cum homo.

11 Quod c. videtur aliter dicere, q si citati nō erāt, & ibi iam deliquerant, ibi possunt conueniri ratione delicti, & remittendi sunt. C. vbi de cri. agi oportet. authent. qua in prouincia. & in authen. nulli iudicum. §. si vero, coll. 9. 3. q. 6. c. 1. vbi de hoc. & c. vlt. ff. de nox. actio. l. vlt. ff. de offi præs. l. 3. arg. cōtra 24. q. 2. nec quisque. vbi de hoc. circa hoc videas quod leg. & no. infra de rap. c. 1.

Zanch. de here. c. 9. nu. 4. Guido Papa decisio. 570. Couarru. in practi. quęstio. c. 11. nu. 5. et sequē.

E 12 Aduerte tamen, q hæreticus ante conuersionē, semper est in delicto actu manentes & ideo videtur q vbique possit cōueniri & iudicari; at vbi prius fuerāt citati, ex hoc pręuenti fuerunt, & tunc non obest mutatio domicilij. ff. de iur. om. iud. cum quędam. supra de foro compe. proposuisti.

Bernar. ī Lucerna verbo: inquisitor. §. 24 Gōdisalu. de hęre. q. 8. nu. 10.

13 *Obedientes.* cōsueuit dubitari, qui dicātur spōte ad gratiā redire: ad hoc pōt dici, q illi spōte redeūt, qui infra tempus gratiæ veniūt, licet in generali sint moniti: neq; enim coacti videntur, qui à nemine sunt pręuenti: & facit bene ad hoc ff. ad Tertull. l. 1. §. si ea si mater. cum sequen. ver. certe, & post tempus

pus gratiæ, si est res integra, hoc est, q non est† corporaliter requisitus, nec probationes contra eum receptæ. ad hoc ff. de opt. leg. mancipiorũ. nam si post tempus gratiæ, requiritur personaliter, & auditur, quamuis errorem suũ detegat, indignus est venia: & sic loquitur canon in suo casu. 24. dist. c. vlti. cum similibus, & circa hoc videas C. de his qui latro. occul. l. vlti. hic tñ non loquitur de talibus obedientibus, quia nõ incarcerarentur, & adde qđ no. in summa. Host. eod. tit. §. qualiter deprehẽdantur. ver. aduerte tamen, &c.

14 *In carcere.* ista carceris reclusio, non est tam ad pęnã criminis q̃ ad cautelam. ad hoc infra eod. lib. de pęnis. quamuis. ne noceant, ne alios inficiant: vt appareat an in tenebris ambulent, an in luce: an ibi pœniteant.

15 Ad hoc supra eod. excõicamus. 2. §. siqui aũt. nõ diffinitiue: nemo enim in pęnã criminis ad perpetuũ carcerem dãnari potest. ff. de pęnis. aut damnũ. §. solet. & hoc secundum leges, licet secundum canones imponi possit & in perpetuum, & ad tẽpus: vt patet infra eod. lib. de pęnis. quãuis etiam. vbi de hoc dicam. est ergo pęnitentiæ iniunctio, non iudiciariæ pęnæ impositio.

16 Vnde attẽde, q absoluti, & postmodum detrusi in carcerem, vel alijs pęnitentijs leuioribus onerati, nullam diffinitiuam sentẽtiam receperunt: nã non sunt absoluti à crimine, qđ crimẽ vtiq; probatũ est; sed à snĩa excõicationis, quã incurrerũt ipso facto.

17 Et si tales sponte carcerẽ exiuerint, si legitimam excusationẽ non habent, possunt tanq̃ hæretici condemnari: nam pręsumitur ficta conuersio, & confessio simulata, & materia veteris erroris recondita. ad hoc de pęn. dist. 2. c. 1. nã exitus acta probat. 12. q. 2. q ait. & præcedentia probantur per sequẽtia, vt ibi notatur. ad hoc. 24. q. 1. c. 1. circa finem.

18 Et hic nota, q in sentẽtijs ferendis, seu potius pęnitentiis iniungendis eis qui redire volunt, non debet iudex tales pronunciare hæreticos, vel credẽtes, quia nõ sunt tales, vt patet. 24. q. 1. hæc est fides. vbi de hoc, & q. vlt. dixit Apostolus. c. qui in ecclesia. nec pronũciare debet eos fuisse: quia nec est modus pronũciãdi in iure: dicetur ergo sic; Quia te inuenimus per tuam confessionẽ, vel alias legitimas probationes hæreticũ, vel hæreticos adorasse, vel similia perpetrasse: nunc tñ saniori vsus consilio, vis ad vnitatẽ ecclesiæ, vt asseris, de corde bono, & fide non ficta, redire: ideo te, in primis abiurata omni hęretica prauitate, secundũ formam ecclesiæ, ab excõicationis vinculo, quo tenebaris strictus, absoluimus: si tñ ad eam ex corde redieris: & iniuncta tibi mandata seruaueris: & quia in Deum, & sanctam ecclesiã prædictis modis temere deliquisti, ad peragẽdam pęnitentiam condignam, in ppetuum carcerem te detrudi volumus, & pcipimus ibidem perpetuò te morari. Nec miretur de hoc aliquis, quòd dictum est sub conditione, si tamen: quia causa tollẽdæ quæstionis expedit sic dici, & poni: vt si non seruauerit quod imponitur, appareat eum non fuisse absolutum.

Muro reclusi. sic supra eod. qm̃ episcoporum.

Mitigandi. ad hoc 26. q. 7. tpa. 50. dist. accedens. & c. presbyteros. iuxta prin. ver. diaconi. in fi. cum sim.

Mutandi. nota hic de pœnæ cõmutatione, ad hoc

A 82. dist. c. presbyter. iuxta finẽ, vbi de hoc. & supra de voto. c. 1. vbi de hoc.

19 Si autẽ fuisset diffinitiua sententia, commutare non posset iudex. ff. de re iudi. Paulus. & l. acta. §. 1. supra de offi. deleg. in literis.

20 *Consilio.* non dicit, consensu; & hoc cõsilium secundum quosdã potius requiritur de honesto q̃ de iusto. sed contra: ista litera ponit pręposítionem, de, quæ videtur de sui natura importare necessitatẽ sequendi consiliũ, scđm ea quæ dicta sunt supra eod. lib. ne. se. va. c. 1. si ad epm. in glo. fin. supra. & scđm hoc videtur, q talis priuatio siue denunciatio, non

B possit fieri sine epo, vel eius officiali: & hoc clarius fortificat ex litera quę sequitur, i qua dũtaxat vnus casus ab ista regula exceptuatur: & hui⁹ ratio potest esse, quia ipsius epi est destituere supra eod. cum ex iniuncto. in fi. 16. q. 2. c. 1. in fi. 1. q. 7. inuentum.

21 Si tñ clericus paratus est corrigi, & corde non ficto redire ad ecclesiasticã vnitatẽ, deponi non debet; vt notat. 21. dist. nũc aũt. in gl. sed vř, &c. i fine.

22 Et hoc consilium requiritur tantũ, qñ de beneficiis ecclesiasticis spiritualibus agitur: sed in alus secus, vt patet ex ordine literæ subsequentis.

Scienter. hoc vř prima facie. supra de elec. innotuit. 82. dist. proposuisti. arg. contra infra eod. lib.

C de reg. iuris. præsumitur. ff. de probatio. verius.

Eos. scilicet diœcesanos, in his quæ supra proxime præmittuntur.

23 *Suo iudice.* vt metropolitano, qui est ordinarius suorũ suffraganeorũ. 10. q. 3. quia in fi. sed videtur q debet exponi, suo iudice, idest, synodo, vt 11. q. 1. si clericus aduersus. ver. etsi clericus. 34. dist. quorundam. vbi de hoc. 10. q. 3. c. 2. & 6. q. 4. si inter. 9. q. 3. saluo. vbi de hoc, qđ prius dicitur, videtur verius: & secundum hoc dicemus q prædicta ca. loquũtur, secundũ antiqua tempora, qñ in concilijs omnia negotia tractabantur, secundum Hug. & Laur. Ego sto

D capitulis supra dictis, cum hic agatur de epo puniendo, vt in præ. c. quorundam. ver. oporteat ergo, &c. & dicam suo iudice, idest Metropolitano, in cõcilio existente: vt probant iura supradicta. de hac materia latius notat Inno. & Host. supra de præben. graue. ibi videas.

Puniendos. vt fautores hæreticorum. ad hoc facit optime infra eod. decreuit.

c. Contra christianos.

Summarium.

E 1 *Transire ad iudaismum, qui dicantur.*
2 *Hæreticum est asserere, legem cum euangelio, & circuncisionem cum baptismate obseruandam.*
3 *Pęna transeuntiũ ad iudaismũ, confiscatio bonorũ.*
4 *Redeuntes ad iudaismum, qualiter appellentur, & qui sint.*
5 *Iudæorum appellatio vnde, & quomodo prius vocarentur.*
6 *Paruuli, q̃ primũ baptizantur, ad fidem obligãtur.*
7 *Et qua ratione obligentur.*
8 *Absolutè, coactus baptizatus, nõ obligatur; secus si conditionaliter.*
9 *Testimonium Iudæi, fauore fidei contra christianũ admittitur.*

10 An

Left margin notes:

† *aliàs, personaliter.*

Zãchi. de hær. c. 10 Campegius ad Zãchi. c. 20. Repertorium verbo: Carcer.

Vide quæ dixi. 3. p. tit. de forma citãdi cliquẽ fugitiuũ: et Simãc. catho. instit. tit. 16. n. 24. & sequen. Simãcas. catho. instit. tit. 60 nu. 5. & hæc sunt ex Guidone Fulcodio q. 15. §. inferẽdis. Squillacen. de fid. cath. c. 27. n. 3.

Gondisalunus de hęres. q. 8. nu. 7. &

Right margin notes:

q. 17. nu. 5. Squillacen. de fide catho. c. 27. nu. 3. et c. 42 Eymer. 3 p. q. 78. vbi dixi. Alber. de agnos. assertio. q. 26. n. 11. & seq.

Idẽ Gemiuan⁹ francº, & alij bic. et Bernar. in Lucerna inquisitor. §. 19.

10 *An filij Christiani existentes alicuius Iudai, quo tempore pater baptizabatur, patre reiudaizáte amittant paterna bona.*

11 *Præuaricatores qui dicantur.*

Eymer. hac. 2. p. q. 44. & Schol. 51 eiusdē p.

Ontra. Ritū. idest mores, vel obseruationes. 28. q. 1. sæpe.

1 *Transierint.* hic loquitur de illis, qui de Christianis facti sunt Iudęi.

2 Et nota, q illi incidūt in hæresim damnatā, qui perperam affirmāt, legem cum euangelio, & circūcisionem cum baptismate obseruandam, vt supra de bapt. maiores. circa prin. ver. ad illud autem.

3 Et isti qui sic transeunt, puniuntur confiscatione bonorum. C. de apost. l. 1. & hoc cum actio fuerit cōprobata, vt ibidem.

Rep. ver. re iudaizātes. Vmbertus in iudiciali verb. iuocare. & verb. apostata. Alberti. de agnos. asser. q. 25. nu. 14.

4 *Redierint.* hoc dicit, quia perfidia Iudæorum frequēter ad vomitum redit: vt de conse. dist. 4. Iudęi. & tales dicuntur pręuaricatores in Christum. 1. q. 4. Iudæi. 2. q. 7. non potest. c. alieni. & ita loquitur hic de his qui de Iudęis facti sunt Christiani. de hoc etiā loquitur eadem dist. plerięq; 45. dist. de Iudæis.

5 *Iudæorum.* scias q Iudæis scissura decē tribuū nomē dedit: nam antea Hebręi, siue Israelitæ nominabātur. de Hebręis habetur 28. q. 1. sæpe. Ex quo aūt in duo regna Dei populus est diuisus, duæ tribus quæ de stirpe Iuda reges habebāt, Iudæi dicti sunt: reliquę 10. tribus quæ in Samaria, regem sibi cōstituerunt, Israel dicti sunt. de hac diuisione recitari historice consueuit. 7. q. 1. deniq; in prin.

Eymer. hac 2. p. q. 22. & Schol. 38 eiusdē p. Repertoriū verbo Iudai.

Infantes. i. minores septē annis. C. de iure del. l. 1. & 1. q. 4. c. denique. C. de iur. delib. l. si infanti.

6 Sed non facias vim in eo qđ sic dicit: nā etiam infans vnius diei, si baptizaretur iuxta formam ecclesiæ, ad fidem obligatur: vt patet de conse. dist. 4. paruuli. & c. nihil est. & c. cū pro paruulis. & c. quæris. c. paruuli. 2 & ca. mater ecclesia. & c. quis. c. ad hoc. vbi dicit: Quis autē nesciat, credere esse infantibus baptizari? nō credere aūt, non baptizari? & paruuli per alios credunt, vt ead. dist. in ecclesia.

Idē Host. & recte, ī sum. tit. de baptismo. §. quę sit forma. in fi. vers. quæritur qūo paruuli.

7 Sed potest quæri, qūo tales infantuli obligantur ad fidem, vt dictum est. dic q satis cōueniens est, vt qui per alium liberatur, per alium obligetur: vt in præd. c. quæris. quod dic vt no. in pręc. c. nihil.

Mortis metu. in hoc casu obligantur ad fidem. 45. dist. de Iudęis. dic vt ibi leg. & not.

Ca maiores. §. uē quæritur. de bap. et eiʼ effec. relat. supra. f. 30. Hostiē. in sum. de baptis §. quę sit forma. uers. quid

8 *Coactis.* talis coactio quæ est absoluta, non cōditionalis, vel est præcisa, excusat adeo q nō obligantur ad baptismū: & est ratio, quia ibi potius pati quàm agere videntur: vt 50. dist. presbyteros. dic vt ibi. sed in casu præmisso secus: & est ratio, quia etsi nolit talis baptizari simpliciter, vult tamen illud propter quod baptizatur, s. vitā. 15. q. 1. merito. & nota. 11. q. 3. timendo.

9 *Conuictis.* q testimonium Iudæorum admittatur contra tales, hoc est in fauorem fidei. sic supra eod. in fidei. aliàs contra Christianum nō admittitur. 4. q. 3 placuit. aliàs est, vt leg. & no. supra de testi. cogē. §. 1. & hic adiunge quod infra sequitur, in fi.

Fautores. repete quod dixi supra eod. c. 2.

10 *Procedendum.* sed pone Iudæum baptizatum, & tūc ipsis habere filios Christianos, postmodum præ-

A uaricatur in Christum, & ob hoc dānatur, nunquid eius filij Christiani, sūt excludēdi à bonis paternis? videtur q nō, vt 1. q. 4. Iudæi. vbi videtur hoc expressum: sed hæc litera non videtur pati, cum dicat: contra talem tanq̄ contra hæreticum procedendum: & bona hæreticorum confiscātur, vt infra eod. cum secundum. quod teneas, non obstante præall. c. Iudęi. qm̄ loquitur qn̄ talis, propter pręuaricationem damnatur aliqua pęna. vtputa pensionum, siue tributorū exactione: vt ipsa exactionis pęna, compellantur ad rectitudinem peruenire, vt 23. q. 6. iam vero. & sic notat ibi Hug.

B 11 Non obest, q ibi dr̄ pūaricantes in Christum, qm̄ pręuaricatores dicuntur, oēs qui in Deum pūaricauerūt, & nō obediūt pceptis eius: vt patet 11. q. 1. relatū, in fine. ad idē ea. causa. q. 3. existimāt. in prin.

de his. ni 11. Schol. 10 par. 2. & Fely in c. Iudai. nu. 2. & seq. de testib. Idem tradunt hic glo. Ioan. And. Gemin. Philippʼ frācʼ, et alij.

c. Decreuit.

Summarium.

1 *Initium contractus hic respiciendum.*

2 *Matrimonium cum hæretico & excommunicato contractum valet.*

3 *Scienter contrahens cum hæretico punitur hic, non autem ignoranter.*

C

Ecreuit.

1 *Tunc* s. tpe contractus, vt sic inspiciamus initium ipsius cōtractus: vt aliàs diximus. supra de emp. & ven. cū dilecti. sup. de elec. dudū. 1. cū si.

Sciebant. quo casu, cōtrahere non debuerunt: vt 28. q. 1. caue. & c. non oportet.

2 Sed si contraxerunt, tenet matrimonium sc̄dm Hug. vt etiam ibi. not. sicut si contraheret cum excōicato, cuius matrimonium tenet. supra de eo qui duxit in matrimoniū. quā pol. per adul. significasti. & ad id quod dicit, sciebant: repete quod dictum est supra eod. vt commissi. in glo. vlti.

D 3 Vnde cum talis vxor scienter fecerit cōtractum, qui nō sumpsit initium ab origine æquitatis, dignū est vt puniatur: nam per hoc videtur tali hæretico fauere: vbi autem ignoranter contraxit, non fuit in culpa, ergo non debet ex hoc puniri. infra de cleri. exc. mi. apostolicæ.

Eymer, 5 p. q. 111. Carrerius de hęr. n. 141. & 169. Palaciʼ Rub. in l. Tauri. 78. nu. 1. idē tract. de regno Nauarre. p. 5. §. 5.

c. Statutum. 2.

Summarium.

1 *Quorum statutorum fiat hic declaratio.*

2 *Quibus iuris locis fiat generationum computatio.*

E 3 *Parentela gradus qualiter computentur.*

4 *Verbum, declaramus, & volumus, quid significet.*

5 *Nisi nominatim caueatur, de descēdētibus p lineā maternā, non continētur pœna iuris vel hominis.*

6 *Intellectus huius cap.*

7 *Pęna huius cap. etiā filios illegitimos cōprehēdit.*

8 *Item eos, qui non sunt in patria potestate.*

1

Tatutum. Inno. Hic ponuntur duæ declarationes quorūdam statutorum antiquorū. s. Inno. iij. sup. eod. excōicamus. §. credētes, &c. & c. vergētis. vel dic. Inno. iiij. qđ fuit

A fuit positum in commissionibus per ipsum factis, in quisitoribus hæreticæ prauitatis, & hoc statutū erat omnino simile statuto Alexandri iiij. quod habetur supra eod. quicunque. §. hæretici.

2 *Generationem.* qualiter ista debeat computari, plene probatur per Isidorum, † & Alexandrum iiij. & Papam Zachariam. 35. q. 5. c. 1. & 2. & c. parentelæ. & c. primo gradu. §. ecce hic aperte.

3 *Primum & secundum gradum.* gradus parentelæ taliter computamus: siquidem ego, & frater meus, vna generatio sumus, primūq; gradum efficimus, & nullo gradu distamus: rursus filius meus, fratrisq; mei filius, secunda generatio sunt, ac gradum scdm faciunt, nec à se aliquo gradu separantur. hoc ita dicit Papa Zacharias in præall. c. parentelæ. & hic fuit tenor statutorum prædictorū. & hæc verba, scilicet primum & secundum, &c. sunt verba Bonifacij.

B *Declaramus.* quamuis sic dicat, de hoc erat olim magna altercatio in curia, vt de facto vidi, nam cuidam electo fuit hoc oppositum: super hoc inducebatur gl. Host. quam ponit in prę. c. supra eo. vergētis. sed quicquid olim fuerit, tenendum est qđ hic dicit.

4 *Volumus.* supra proximè dixit, declaramus: quod verbum demonstrat, sic prius ante istam cōstitutionem obtinuisse: hic vero dicit, volumus: per quod demōstrat, q̄ est ī hoc articulo noui iuris cōstitutio.

C 5 Et est notandū, q̄ vbi aliàs non caueretur de descendētibus per maternam lineam, illi nullo gradu comprehēduntur, per sententiam iuris, vel hominis infra eod. lib. de pœnis. vbicunque.

Hoc. quod in prædictis statutis continetur.

6 *Hoc sane.* dic hoc, i. qđ ipse Bonifacius supra proximè præmisit: nā quod hic dicitur, loquitur de filijs excludendis à beneficiis ecclesiasticis, & officiis publicis: vnde non videtur hoc statutum contingere, quod leg. & not. C. ad l. Iul. ma. quisquis. quæ ponitur. 6. q. 1. si quis. nam ibi loquitur de bonis hæreditariis, paternis, & maternis, quæ confiscantur. supra eod. vergentis. infra eod. cum secūdum. ita q̄ ad parentes, vel filios vlterius non reuertantur. C. eod. tit. authent. Gazaros.

D 7 *Filijs.* etiam naturalibus, & illegitimis, ne plus habeat luxuria quàm castitas: in authen. de resti. & ea quæ pa. &c. in fi. coll. 4. hoc etiam demonstratur p hanc literā, quæ sic indistinctè loquitur. ad hoc 31. q. 1. c. vlti. in prin.

8 Aliqui tā intelligunt, de his qui sunt in potestate dumtaxat, & filij illegitimi non sunt in potestate patris, insti. de nup. circa finem. sed litera p̄cedens, vbi dicit: per maternam vero, &c. hunc non recipit intellectum, quia mater filium in potestate nō habet. instu. de adop. §. fœminę. & no. 20. q. 1. c. 2.

E

c. Inquisitores.

Nquisitores.

Inquirere. hoc verbum demonstrat cum eo quod sequitur, q̄ superfluū est quærere, an iquisitores possint inquirere, & negotium remittere ad sedem apostolicam, sicut aliàs videtur posse fieri, supra de appell. constitutus. & planum est q̄ nō: quia actus inquisitionis expresse pro habetur eis, ut hic.

† Alexander secundus legitur in vulgatis Gratiani lib. Hoc accipe secundū ius canonicum: nam iure ciuili aliter fit in collateralibus cōputatio. Hostiē. in sum. ti. de consan. §. qualiter cōputeť.

Quia ī pęnis masculinum nō īcludit fœmineum. Bart. l. 1. ff. de uer. sig. Gigas de crim. læsæ maiest. lib. 3. q. 13.

Hęc opinio vera & cōis. Gondisaluus de hę ret. q. 23. n. 3. et 4. Couarru. lib. 2. c. 8. uaria. resolut. ;p. 3. Gigas de crim. lesę maie. lib. 3. q. 7. Qualiter hęc accipi debeāt dixi ad Eymer. 3 par q. 27 Rept. ver

Expresse. habes simile supra eod. lib. de procurat. c. si quem. §. 1. vers. nisi. infra eod. lib. de sen. exc. c. cū medicinalis. §. 1. & hic.

c. Per hoc.

Summarium.

1 *Episcopi in crimine hęresis aduersus exēptos procedunt, vt delegati.*

2 *Dubium olim, an per commissionem inquisitoribus factā, iurisdictio epōrū circa hæresim cessaret.*

3 *Citantibus episcopo & inquisitore, coram quo debet citatus se sistere.*

4 *Inquisitores, summi Pontificis delegati.*

5 *Cuius maior sit iurisdictio epi, an inquisitoris.*

6 *Citante prius episcopo, & deinde inquisitore, citatus coram inquisitore compareat.*

7 *Diuisim procedere, qualiter intelligatur.*

8 *Processuum communicatio, quando fieri debeat.*

9 *Veritas quomodo inueniatur.*

10 *Licet diuersi fiāt in hoc crimine processus, vna sententia tantum fertur.*

11 *In eodem crimine non est sæpius procedendum.*

12 *Inquisitor etiam publicatis de vno attestationibus, potest ab alijs inquirere.*

13 *Quando presumatur subornatio.*

14 *Cum processus sint contrarij, quid faciendum.*

Er hoc.

Generaliter. hoc dicit vt excludat specialem cōmissionem. supra de offi. lega. studuisti.

1 *Delegata.* quia Papa eis specialiter commisit hoc officium: & epi contra exēptos in hoc crimine possunt, procedere, tanq̄ delegati a Papa. supra eod. ad abolendam. in fi.

2 *Nolumus.* hoc forte dixit, quia per magnos viros olim contrarium tenebatur: & erat ratio, qm̄ Papa committendo tale officium inquisitoribus, illud ad se reuocasse videbatur: & ob hoc ordinariorum officium debebat conquiescere. supra de offi. lega. licet. supra vt lite pē. ecclesia. 2. supra de appel. vt nostrū. 2. q. 1. nomen. infra de pur. c. cū dilectus. in fi. probabant etiam alia ratione cuiusdam inconuenientiæ, quę ex hoc sequeretur, si ordinarius posset iquirere: dicebant enim, si possent ordinarij inquirere & procedere, cum constet q̄ inquisitores possunt etiā inquirere & procedere, distraherentur homines ad diuersa iudicia siue tribunalia, & sic promiscuis sactibus, rerum turbarentur officia, quod esse nō debet. C. de epi. & cleri. repetita. C. de testa. consulta diualia. Sed hęc sententia succūbit, vt hic patet: & est ratio, quia generalis commissio facta inquisitoribus, ordinariorum officiū non subtrahit, eo quod sunt ipsi ordinarij Deo obligati ad reddendam rationē de animabus eisdem commissis, vt dixi supra eod. lib. de cen. Romana. in prin.

3 *Derogari.* pone q̄ diœcesanus ordinarius, & inquisitor simul citent, cui tenetur citatus potius obedire? videtur q̄ ordinario, eo q̄ habet † superiorem iurisdictionem, cui per commissionem alteri factā, non derogatur, vt hic dicit. ad idem extrauagās Benedicti:

bo: ess: §. ad secūdum.

Hanc opinionē tenuit Guido. fulcodius, qui postea clemens Papa iiij. in consultationib. ad inquisitores. q. 1. Melior ratio est Albertini, de agnosc. assert. q. 11 nu. 22. q̄a epis iure diuino incūbit, hęreticos extirpare. † aliàs fa uorem

nedicti, ex eo. arg. ad hoc. supra eod. de offi. ord. significauit.

Carerius de hæret. nu. 71. Cãpegi⁹ ad Zanch. c. 8. sup verbo, eps. vbi totũ hũc locũ illustrat.

4 Sed contra, inquisitores dicũtur delegati à Papa, cũ hoc officium aliàs eis non cõpeteret, & hoc patet ex litera p̃cedẽti, vbi dicit: delegati à sede ap. sed videtur ꝙ illi, quibus aliquid cõmittitur à se. ap. habẽt auctoritatem p̃sonę illius à qua destinati sunt, vt leg. 2. q. 6. si eps. & dicuntur locum illius obtinere. 93. dist. c. vlt. & 23. dist. c. 1. ad idẽ. 97. dist. nobilissimus. supra de offi. deleg. sane. ergo videntur maiorem, fortiorem, & nobiliorem iurisdictionem habere: ergo tali iurisdictioni potius est parendum. 8. dist. quæ cõtra. 11. q. 3. qui resistit.

B

5 Si dicatur, ꝙ diœcesanus, habet ęqualẽ iurisdictionem cum inquisitore, & hoc p istã decretalem, hoc non videtur verũ, cum ipse fungatur ordinaria potestate, nisi sup hoc haberet specialiter delegatam: & hoc clare colligitur ex litera proximè p̃cedenti, vbi dicit: ordinaria, vel delegata. si habent delegatã, aut inquisitor vtitur sua speciali cõmissione Papali, quę est dignior, & maior, vt dictũ est: si dicatur, ꝙ ordinarius etiam videtur delegatus Papæ p illam decretalẽ, potest dici, ꝙ hoc nõ est verũ, quia hic nõ datur maior iurisdictio, neq; alia q̃ prius haberet: ad hoc supra de offi. ord. licet. & c. graue. non obstat. eo. tit. significauit. nam si bene videatur, immo vt facere pro nobis: nã ibi dicit, ꝙ vbi delegatus absoluit excõicatum ab ordinario, & pp malitiã eius, vel desidiam processus causę retardatur, potest ordinarius illum absolutũ reducere in pristinam excõicationis sentẽtiam: sed nõ dicit, ꝙ possit in causa procedere, immo innuit contrariũ: & si bene videas, ista litera non dat aliud ordinario, nisi ꝙ p̄cessus eius locũ habeat, quamuis etiam inquisitor procedat.

C

Idem Cãpegius ad Zanch. c. 8. sup uerbo, eps.

6 Et forte si ordinarius prius citasset & subsequenter citet inquisitor: citatus deserto ordinarij iudicio, debet venire corã inquisitore. ff. de re iu. contra pupillum. in pręd. ca. quæ contra. & c. qui resistit. & secundum hoc, non est vis, si pręuenias ordinarius in procedendo, quod verum credo.

D

Eymer. 3. par. q. 52. Sup. §. 78.

7 *Diuisim processerint* hoc declaratum est per Papã Benedictũ in sua consti. eod. ti. ex eo. vbi dicit, ꝙ intelligitur diœcesanos, & inquisitores tũc demum diuisim procedere, cũ hi & illi separatim, non qñ epi tantum, vel inquisitores tantum procedunt.

Eymer. 3 p. q. 51. et 52.

8 *Communicare*. s. in fine, quando nil restat agendum, nisi ꝙ s̃nia proferatur: vt in præce. cõsti. ex eo. ver. consultationẽ: vnum tñ casum excipit illa constitutio, videlicet, si alter cõmode nõ possit p̄cedere, nisi alterius actis visis, ex hac enim causa, semel tãtum, vt fraudi locus non fiat, in toto negotio copia tribuatur, vt ibi continetur. §. vnum sane.

E

Speculat. tit. de aduocato. §. 9. vers. porro.

9 *Inueniri*. dicit canon, ꝙ veritas sæpius exagitata, magis explendescit in lucem: nam fructus diuinus est, iustitiam sæpius recenseri. 35. q. 9. c. vlt.

Vide Antoniũ Gomezium tom. 3. varia. resolut. cap. 1. nu. 40.

10 *Proferatur*. nota hic diligẽter, ꝙ licet separatim fiant processus p diuersos, tñ vna s̃nia promulgatur.

11 Et ita non tangunt casum istum illa iura quę volunt, ꝙ de eodem crimine contra aliquẽ non est sępius procedendum. infra de collu. dete. c. vlt. de hac materia notat Inno. infra de pur. ca. cum dilectus. in glo. de alio crimine, &c.

12 Sed circa hoc satis dici potest, ꝙ cum inquisitor

A

ex officio suo p̄cedit, publicatis attestationibus de vno, ab aliis testibus inquirere potest. 2. q. 1. notum. & q. 5. c. Mennam.

Carreri⁹ de hęr. n. 124. Socinus reg. 498. incip. testes publicatis fallen. 11. Zãchi. de hęr. c. 15. nu. 2.

13 Cum aũt aliquo adiuuante inquisitionẽ non sic terminatur, timetur tunc subornatio. & huius sentẽtiæ fuit Gof. supra de accu. qualiter. 2. §. debet. & in summa eod. tit. §. videamus.

14 Et vbi istorũ processus essent contrarij, ita ꝙ nõ potest scd'm vtrunq; processum iudicari, collige qđ faciẽdũ sit, ex eo qđ leg. & no. sup. de testi. in nostra.

c. Vt inquisitionis.

B

Summarium.

1 *Hæretici inquirẽdi, & corrigẽdi, aut exterminãdi.*
2 *Leges Friderici Clemẽs iiij. certo modo approbat.*
3 *In crimine hæresis videtur sententia requiri.*
4 *Casus, quo quis statim traditur curiæ seculari.*
5 *Pęna animaduersionis, idest mors.*
6 *Proclamatio, & appellatio, qualiter differant.*
7 *Hęreticus, à sententia diffinitiua non appellat:*
8 *Potest tamen appellare in processu causę, cum iniuste grauatur.*
9 *Omnis oppressus libere appellat, & quare.*
10 *Oppressus vel grauatus quis dicitur, ante s̃nĩam.*
11 *In occultis delictis iudicandis, cur debeat certus ordo seruari.*
12 *Hæretici, nullo gaudent iuris priuilegio.*
13 *Appellationis remediũ, non denegandum his, quos non constat esse hæreticos.*
14 *Causa fidei in Ecclesia tractanda.*
15 *Intellectus. c. quoties. 24. q. 1.*

T inquisitionis. vbi hæretici dicuntur esse admixti fidelibus, de hoc facienda est inquisitio, vt à fidelibus discernantur, & inuenti corrigãtur, & quibus non prodest correctio, non parcat abiectio. 24. q. 3 illud sane: vnde hæreticus dicitur peccare in semetipso, ead. q. dixit apostolus.

D

2 *Promulgatas*. has leges Clemẽs, cum certis modificationibus, & adiectionibus, in vnũ sub sua bulla redegit, & fit de hoc mentio. infra eod. c. vlt. in no. 1.

Sub arcta. idest dura. 23. q. 5. de Liguribus.

Terminetur. si. 2. q 8. quisquis. 3. q. 2. quia ea. in fine. & hoc accidit propter graue crimen, & qñ est suspicio non leuis: sic loquitur hic, & ff. de custo. re. diuus. & no quod dicit hæc litera: terminetur per iudicium ecclesiæ. & infra proxime sequitur.

Cõtra videĩ sentire auctor supra ca. vt cõmissi nu. 1.

3 *Condemnatos*. ergo videtur, ꝙ etiam in hoc crimine sententia requiratur, per quam negotium terminetur. vt 20. dist. §. 1. vers. cũ ergo ad idem. ff. de re

E

iudi. l. 4. §. cõdemnatũ. infra eo. c. vlt. §. 1. ibi: ad sententiam, &c.

Indilatè. idest sine dilatione. 2. q. 1. sicut. de pęn. dist. 1. Adam.

Paulus Ghirlad⁹ tract. de pęnis. omnifariam coitus. q. 12 nu. 6.

4 Et hic est vnus de casibus, in quibus quis dimittitur statim curiæ seculari: vt notat. supra eod. ad abolendam. §. 1. in gl. in tribus autem, &c.

5 *Animaduersione*. idest, pęna qua anima vertitur de corpore. sic supra eod. ad abolendam. §. 1. & videas quod dictum est supra eod. lib. de except. cum quidam. in fine.

Proclamationibus. habes simile verbum supra de Astat.monach.ea quæ.§.1.
6 Et hic aliter quàm ibi sumitur. s. secúdum quod habetur supra de appell. cum sit. nam appellatio est in iudicio: proclamatio extra iudicium. quod dic vt ibi notat.in gl.proprie,&c.
Prædecessorum nostrorum. Innocentij, Alexandri, Clementis.
Imperialē. Friderici, isertá sub bulla papę Clemétis
7 *Interdictum*. hoc pianum est, vbi data est diffinitiua senttētia, vt hic: & hoc demonstrat litera pcedés, vbi dicit condénatos: & vbi dicit: sibi relictos, statim,&c.& sic etiā loquit.ff.de appel.constitutiones.
8 Sed nunquid erit idem in processu causæ inquisitionis, si grauentur contra iura? videtur q non, quia nulli est legitima defensio deneganda, vt sup. de excc.cū inter.ver.inquisitionis,&c.& sic cognoscet de iniquitate inquirentis, supra de app. iterposita.in fi.
9 Nā regulare est, q omnis oppressus libere potest appellare.2.q.6.c.2.& est ratio, ne innocens dánetur, vt ea.q.c.3.vbi dicit canon, q in causis ecclesiasticis, dicta, idest assignata causa, à primo iudice recedere licet, si necesse fuerit, aut se viderit prægrauari: vt 2.q.6.c.non ita.in fi.

Eymer.3 p. tit. de appell. q̄ fit ab inquisitore vbi dixi. Zanch.de hęr.c.29.

10 *Oppressi*. aut etiam prægrauati dicūtur ante sententiam: vt ead.q.§.oppressi.
11 Ideo aūt ī occultis debet certus ordo obseruari, ne quis innocés aduersariorū pateret insidijs.2.q.1.c.de manifesta. nō obstat qd hic dicit, immo potius facit pro: nā si bene videatur, loquit de illis, de quibus iā constabat, vnde dicit: sit hæreticis,& credētibus,&c. Sic etiā loquitur cōstitutio Inno.iiij.de qua fit hic métio. dicit enim sic: Itē pclamationes, & appellationes huiusmodi psonarū minime audiātur.
12 Ideo aūt dicit, huiusmodi psonarū: quia non debent hæretici gaudere aliquo iuris priuilegio: vt in authē.de priuil.doti.hęreti.muli.non præstan. circa medium. Idem etiā tenet constitutio Friderici quōdam Imperatoris, de qua etiā fit mentio hic, quę incipit: Cōmissi nobis cęlitus,&c. vbi etiam sic dicit: omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus: eorum penitus amouemus.

Et cur si hęretici priuilegiis sint indigni, tradit Petr⁹ Godofredus ī l.1. C. de haret.

13 Et sic à contrario videtur, q vbi non constat aliquem esse hæreticum, tale iuris beneficium ei denegari non debet; coadiuuat etiam ad hoc, q in tam graui crimine oportet cum multa cautela procedi, supra eod. vt officium.§.verum.
Mere sit ecclesiasticum. ad hoc in authen. vt cleri. apud proprium epis.§.si vero ecclesiasticum.
14 Vnde dicit beatus Ambro. causam fidei agendā ī ecclesia quis abnuat? si quis cōfidit, huc veniat.23.q.8.c.conuenior. vbi de hoc, vtinam secus esset.
15 Sed ad huius dicti declarationē vide qd legit.& not.24.q.1.quoties.& in concord. ibi notat.& c.si Petrus.26.q.5.contra idolorum. & in præcita.c.quoties.& vt melius elucescat, sciendū est, q ea quæ ibi dñr, dirigūtur beato Augustino, & alijs coepis suis congregatis in Africa in concilio Carthaginensi, vt ipse refert in suis epistolis, quia in concilio non fuit ausus condénare Pelagiū, nisi requisito summo Pōtifice, qui tūc ecclesiæ Dei pręsidebat. s. Inno. primus.
Condemnetur. sic supra eod. cū cōtumacia. in fine.

c. Cum secundum.

Summarium.

1 *Nuptię dicanẽ nuptię nefarię, et q̄ incesta, et inutiles.*
2 *Incestus cum quibus cōmittatur, & incestuosi Deo abominabiles.*
3 *Hoc nomē, res, large, & stricte sumitur, & quid significet.*
4 *Secundū canones, rapta cū raptore, licite cōtrahit.*
5 *Quibus casibus bona raptorum deferātur in fiscū.*
6 *Bona hęreticorū cōfiscata, à tpe commissi criminis.*
7 *Alienationes ab hęreticis facta, ante damnationē, non valent.*
8 *Fiscus, vel inquisitores, non tenentur restituere pretium his qui ab hæreticis emunt, cum ab illis bona vendicant:*
9 *Nisi pretium, vel aliud loco pretij inueniatur in bonis hęretici:*
10 *Nec restituitur pretium ei, qui emit, ab eo cui hæreticus vendidit.*

Cum secundum.
1 *Nefarias*. Nefariæ proprie dicuntur nuptiæ inter ascendentes, & descédētes: incestę, inter collaterales, & affines: aliæ, quæ aliis rationibus simpliciter prohibētur, inutiles dñr scdm quod nota.C.de incestis nup.sub rubrica.

B

C *Contrarias*. qm ex tali cōiugio, soboles nō potest subcrescere.35.q.3.quędā lex.ad idē.56.dist.si gens.
2 *Incestas*. cū quibus committitur incestus, habetur 36.q.1.cum ergo. de talibus nuptiis incestuosis habetur.35.q.3.c.1.& c.nullum.& c.de incestis. ibi videas: & c.nec eam quam. & tales nuptiæ hic appellātur nefarię, qm tales incestuosos designare funestū est, vt in pręc.c.de incestis.& dicuntur abominabiles Deo,& cunctis hominibus, vt in pręd.c.nec eā.
Eoipso. in hoc videtur facere ad propositū. de quo habetur infra eod.c.ver.bona.in fine.
3 *Rerum*. hoc nomen rei, secundum veram significationem, oia comprehédit,& corporalia, & incorporalia. ff. de ver.sign.l.rei appellatio.& l.rei appellatione. aliquando tamen hoc nomen, rei, stricte sumitur,& proprie, vt 23.q.7.si de rebus. vbi de hoc in prin. sed ad huius verbi declarationé, vide quod plene dixi.40.dist.ante omnia.

D

Perdat. vt C.de incestis nup.l.cū ancillis,& l.seq. & l.siquis.ff.eo.tit.l.incestę.isti.de nup.§.si aduersus.
Et mulier. repete, & cum secundum leges ciuiles mulier,&c.& dic mulier, ingenua.C.de rapt.virg. l.1.§.& siquidem. in ancillis enim & libertinis, non habet locum pœna bonorum, vt ibi habetur.
4 *Humanā legem*. quæ habetur. C. de rap.vir.l.1.& dic humanā.i.ciuilē, quia scdm canones, licite rapta cōtrahit cum raptore. qd dic vt 36.q.2.in summa.

E *Consortibus*. idest socius in delicto, vt in præ.l.C. de rap.virgi.§.pęnas autem.
Ipso iure. hoc habes in authen.de rap.muli.&c.in fi.coll.9.& pter hoc qd sic dicit, facit ad ppositū.
5 *Certo casu*. s.cū parentes mulieris non supersunt, nec alter eorum: vel si supersunt ipsi, vel alter, cōsentiunt talibus nuptiis: hoc casu bona deuoluuntur ad fiscum: vt in præ.authen. de rap.muli. in fin. Ista aūt cessant secundū canones, vt no.26.q.2.de puellis in gl. hoc est derogatum,&c.

Illicitas.

Illicitas species. supra de Iudæis. ita quorundam.
Omittens. hoc hr ff. de vect. l. commissa. C. eod. tit. l. oium. & l. si quis. & qd hic dr, locú habet in priuato. ff. eo. tit. l. vlt. §. diuus. in milite non. C. eod. tit. l. 3.
Prædicti. i. superius nominati: vt illicitas siue nefarias nuptias contrahens: rapta quæ cum raptore contrahit: transuehens illicitas species, vel rerum vectarum professionem omittens. *Ipso iure.* sic intellige quod dicitur sup. eo. excõicamus. 1. responso. 2.
6 *Confiscata.* ad hoc. 23. q. 4. nimium. iuxta finem. ver. Cõstantinus. 6. q. 1. si quis cum. supra eo. tit. vergentis. & c. excõicamus. infra 1. rñs. 2. C. de aposta. cú qui. infra de verb. sign. super quibusdam. 1. respon. in fi. C. eod. tit. l. 4. Saluo iure principalis dñi, dummodo super hoc nullum prçstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat. C. de hæret. authé. si vero dñs. fuit aut Frederici. Et dic confiscata. i. à tpe commissi criminis. C. ad l. Iul. maie. quisquis. §. emácipationes. & C. de aposta. apostatarum. §. 1. hoc tñ quidam intelligunt, crimine permanente. arg. supra eod. statutum. §. 1. & 43. dist. c. vlt. in fi. & 49. dist. c. 1 in fi. & aduerte, quò hæc litera loquitur indistincte.
7 Vnde dico, q donatio siue alienatio facta ab hęretico, ante damnationem, non tenet: licet dñia hæreticorum bonorum nõ ptineant ad fiscum siue ecclesiam; nisi demum dãnatione secuta super crimine ptñ ex quo est secuta condemnatio, effectus huius dãnationis trahitur retro, ad diem cõmissi criminis: & ex die cõmissi criminis, videtur ei interdicta alienatio: vt in præ. §. emácipationes. ad hoc qd not. supra de simo. tanta. in glo. præscisus versic. dominus ortus, &c. arg. ad hoc supra eo. c. quicúq;. §. vlt. ff. de actu. Ex iudicio. hoc tamé intellige, cum determinatione eius quod hr supra eod. lib. de pscrip. si qui. §. 2.
8 Et vbi hæreticus alienauit, fiscus vel inquisitores, nõ tenentur pretium restituere emptori: & est ratio, quia vt prædixi, effectus dãnationis trahitur retro, ad diem cõmissi criminis: & sicut facta dãnatione, non posset bona alienare, eodem modo nec ante dãnationem, à die dicti criminis cõmissi, non potuit alienare, arg. ff. de dona. inter virú, & vxorem. l. donationes. ff. de dona. l. post contractum. ff. de accu. l. ex iudicio. & in prçcitato §. emancipationes. nam si hoc est in crimine læsæ maiestatis, vt ibi, multo fortius in crimine hæresis, cum maius sit crimen qd in Deú cõmittitur principaliter, quam qd in homine. 17. q. 4. sicut qui. in fi ad idẽ supra eod. tit. vergentis. ver. cum enim. & est ratio, quia fiscus siue inquisitores, talia bona, vt sua videntur vendicare: arg. prędictarum legum, quo casu certum est, vendicanté pretium non debere restituere. C. de furtis. l. in ciuilé.
9 Et hoc verú intelligo, nisi ptiú, vel aliud loco pretij iueniatur in bonis hæretici. arg. ff. so. ma. si cú doté. §. vlt. & l. seq. ff. de leg. 1. l. Imperator. & l. sequéti.
10 Et intelligas, q non solum aduocabit rem non restituto pretio emptori qui emit ab hæretico, sed nec etiam ei, qui ab emptore emit: quantúcumque bonam fidem habuerit, & quantúcumq; per plures manus ambulauerit, & est ratio, quia no habuit ius vendendi: vt ff. de minori. in causæ. §. vlt. ff. de contrah. emp. & véd. l. si quis sub hoc pacto. & est ratio, quia effectus dãnationis trahitur retro, vt prædictú est supra. & sic bona vendi non potuerunt: vt patet

A ex præmissis, sicut etiã tenebat Dynus in prædictis.
Executio. supra de sponsa. cum in tua. & supra de accusatio. sicut olim.
Promulgata. tunc demum est snía executioni mãdanda. ff. de re iud. l. à diuo. & scdm hoc intellige, qd habetur 23. q. 5. si vos. & c. de liguribus. in fi. 24. q. 1. c. qui contra. & hic adde: & videas quod dicã infra eod. lib. de homi. c. pro humani. in fi. in gl. quia sufficit, &c. & infra eod. lib. de pęnis. felicis. in glo. quæ est in verbo, infamis. & c. 2. q. 3. præuaricatoré.

c. Statuta.

Summarium.

B
1 *De plano procedere, qualiter sit intelligendum.*
2 *Reum priuare debito iuris ordine, graue peccatũ.*
3 *Episcopus non potest partem prouentuum ab inquisitoribus exigere.*
4 *In crimine hæresis sententia, an requiratur.*
5 *An sit secretum, quod quinque sciunt.*
6 *Casus in quibus relinquitur quis conscientia suę.*

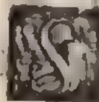

Tatuta.

1 *De plano.* sic supra de iudi. nouit. iuxta fi. intellexerunt quidã, q hoc debet intelligi. i. sine magna disceptatione, atq; summatim: alij hoc non admittunt, & intelligunt de plano. i. sine scriptura, vel libello. arg. ff. de cõsti. prin. l. 1. vel. i. non pro tribunali: vel in figura solemnis iudicij, sedendo in prætorio, vel vbi ius reddi consueuit: sed alibi, non seruata solemnitate strepitus iudiciorú, ff. de adul. miles. §. sexaginta. ff. quis or. in bo. pos. seruetur. l. 2. §. dies. hæc tanguntur in Spec. de offi. ord. iudi. §. postremo. ver. tertio dicendum est, &c. ibi videas quoad hanc materiá plenarię cognitionis; & scdm hoc qñ dicit, de plano, debet exponi, idest sumarie, quasi dicat sine magna inquisitione. i. iudice non sedéte pro tribunali; licet enim de plano cognoscat, nihilominus libellú recipiet iudex: vt in præ. §. sexaginta. hoc etiã sic notatur in speculo, de libelli conceptione. §. nunc dicendum. ver. 42. &c.

Sed qua ratione intelligi hęc debeās docet Papa in Clemē. sape. de verb. sig. relata supra. fol. 74.

C

D *Strepitu.* hęc clausula etiam habetur supra de stamo. ea quæ. §. q si abbas. aliqñ istę duæ clausulę, de plano, & sine strepitu; ponuntur simul in cõmissione: vt supra de accu. olim. & tunc qualiter procedendum sit, plene ibi no. Inno. & Hostien.
Figura. sic supra eod. lib. de elec. indemnitatibus. §. verum. ibi dixi.
Vel testibus. repete quod dictum est supra eod. tit. c. vt officium. in gl. aliquorum fuit sententia, &c.
Potentiam. hic habes arg. quòd potentia temporalis obest. Sed arg. contra supra de appell. constitutus. 2. vers. decanus. cum concor. ibi notat.
Graue periculũ. o, tu quicũque iudex in tali causa
E bene aduerte ista verba: nã nõ dicit quale periculú, sed dicit, graue. simile verbú habes. 9. q. 3. c. graue. *Eymer. 3. p. q. 75.*
2 Noli igitur reum priuare debito iuris ordine sine magna causa, qm hoc fieri nõ potest sine offensione Dei, vt satis colligitur. 28. dist. de his. in fine.
Eorundem. accusatorum, vel testium.
Non publicé. sic 30. q. vlt. §. his ita. infra eod. lib. de priuil. episcoporum. ibi dicam.
Commodé. sic supra eod. de rescrip. statutum. §. 1. supra eod lib. de electio. quàm sit. ibi dixi.
3 *Processerunt.* qñ in hoc solus procedit eps, ab inquisito-

 quisito-

quisitoribus hæreticæ prauitatis, nihil potest exige- A re de prouentibus, qui proueniunt illis, prætextu ex pensarum quas facit dũ inquirit, immo illud debet exequi proprijs sumptibus: vt in extrauaganti Benedicti eod. tit. ex eo. §. verum.

Consilio. ad hoc. 1. q. 1. estote. 84. dist. c. 2.

4 *Ad sententiam.* hic videtur quòd in crimine hæresis, sententia requiratur. sic supra eod. vt inquisitionis. vers. vbi per viros, & c. sed arg. contra infra eod. lib. de homi. c. 1. in fine.

5 *Secretum.* videtur ꝙ illud dicitur secretũ qđ quin que homines sciunt: secundum id quod leg. & not. de pęn. dist. 1. §. è contra ea quæ. ver. filiã nanq; &c. B Sed hoc non est verum in hoc casu: vt infra patet ibi: aliis patefecerint, &c. Sic etiam sumitur. 3. q. 7. sacerdos. in fine. de pęn. dist. 6. sacerdos. & adde qđ dixi supra eod. lib. de elec. vbi periculum. §. nulli. in verbo, secrete.

Promulgare. demonstrat, quia nisi sic iniunxerit, pandentes sententiã excõicationis non incurrunt.

Episcopum. sic supra eod. inquisitores.

Indicijs. supra de accu. qualiter. 2.

6 *Onerantes.* nota hic, ꝙ quis relinquitur suæ conscientiæ. supra eod. lib. de rescrip. statutum. §. assessorem. & 4. dist. deniq;. & ad huius dicti declarationẽ scias, ꝙ trib⁹ de causis relinquit̃ quis suo iudicio. s. cum non debet prohiberi, quia indifferenter potest istud facere, vel dimittere sine peccato. 33. q. 4. vir cũ propria, vel quia timetur scandalũ, sicut cum multitudo est ĩ culpa, vt ĩ præ. c. deniq;. & 1. q. 7. quoties. 23. q. 4. non potest. c. ipsa, vel quia defecit iudiciũ: & hoc dupliciter. s. vel propter personam, quæ non potest iudicari. vt 17. dist. §. hinc. etiam 21. dist. nunc autem. vel propter crimen, quod occultum est. 33. dist. habuisse. in fi. 35. q. 6. si duo. 2. q. 5. consuluisti. & etiam scripsit Hug. in præ. c. denique.

GLO. ORDINARIA SVPER CLEMENTINIS TIT. DE HAERETICIS.

C A P. I. supra folio. 69.

VLTORVM.

Pulsauit. talis pulsatio, cõiter prĩcipes mouet, vt hic: qñq; etiam nõ mouet ex causa de pur. ca. cum in iuuẽtute.

Metas. dicitur à metior metiris: & est finis, vel terminus agri, vel cuiuscunq; rei. habemus meto metis, quod ponitur pro collectione messium. de pœ. & remiss. cũ ex eo. post princ. inde dixit quidam:

Dum tua rura metis, vicinis parcito metis.

Has vero metas non licet transgredi. de sepul. cap. 1. vbi de hoc.

Excedentes. aliàs extendentes.

Pietatis specie. concord. 30. q. 1. nosse. cũ fuit con cor. eo. tit. excõicamus. §. quia vero. de fimo. ad Apostolicam. infra c. fin. versic. nonnulla.

Innoxij. quod esse non debet. de sen. exc. Romana in fi. lib. 6.

Detrimentum. qđ esse non debet. de pęnis, in quibusdam. de appel. c. 3. & c. suggestum. de off. ord. irrefragabili.

Indago. quasi indagatio, inquisitio, vel inuestigatio. de iureiur. quanto. post princ. de offi. deleg. c. 1. & vlt. lib. 6.

Deputatos generaliter. supra eo. tit. per hoc. lib. 6. & vide quod ibi no. in 1. gl.

Amore. quatuor modos exprimit, quibus peruerti solet humanum iudicium. 11. q. 3. quatuor. de re iud. cum æterni. lib. 6. Et isti quatuor modi possunt his versibus comprehendi.

Quatuor ista: metus, odium, dilectio, census.

Sæpe solent hominum rectos peruertere sensus.

Citare. hoc est primũ de quinque, de quib. dixi.

Capere. scđm qđ differt à sequenti. sępe etenim capitur, qui nõ icarceratur. de sen. exc. si clericos. lib. 6. infra de excess. præla. frequens. in prin. & post prin.

Mancipare. tertium.

Ponendo. quartum.

Manicis. sicut compedes sunt catenæ, vel vincula circa pedes: ita manicæ catenæ, vel vincula circa manus, de vtroq; in Psal. 149. Ad alligãdos reges eo- C rum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Io. And.

Oneramus. concor. supra ea. compil. de iur. patro. c. 1. & ibi dedi concor. de hoc.

Inquirere. quintum.

Duro. posuit quinque alteri soli præmissa: nunc ponit tria prohibita: & ecce primum.

Ad pœnam. de pœ. quamuis. lib. 6. de verb. sign. nouimus. de aposta. c. penult.

Tormentis. secundum. De tormentis testium actoris & rei; not. 15. q. 6. in summa. facit 5. q. 5. illi qui. de re iud. cum in contemplatione. Puto aũt ꝙ ieiunia, quæ inquisitores ad veritatem eruendam solent D indicere, sint tormenta: ita ꝙ alter hoc non possit sine altero: per hanc literam. Nam quæstionis verbo intelligimus tormenta corporis, dolores, & malam mansionem. ff. de iniur. item apud. §. quęstionẽ. & §. quæstiones. & ff. ad Syl. l. 1. §. quęstionem. itẽ patet per etymologiam, qua dicitur tormentum, quasi torquens mentem. Io. And. — *Eymer. 3. p. q. 61. vbi dixi. Eymer. 3. p. q. 73. vbi dixi.*

Ad sententiam. tertium. Olim autẽ qñ alter solus procedebat. solus sententiabat. Si ambo procedebãt licet diuisim, cõicabant sibi processus in fine, cum nõ restabat nisi ferre sententiã. eo. tit. per hoc lib. 6. & in extraua. Benedicti, ex eo. quod tamẽ adhuc ho E die seruabitur: quod dicit decre. per hoc. vt si discordent in sententia, consulatur Papa.

Contra eos. sed nunquid pro eis posset alter sine altero definire? videtur ꝙ sic: quia à iure veteri non recedimus, nisi inquantum inuenitur expressum: Sed ita est, ꝙ olim & hodie alter solus potest inquirere: et de iure veteri, cum solus procedit, solus pronuntiat, vt dixi in gl. prox. quod hodie immutatũ est, si condẽnat per hanc literã: ergo si absoluit, remanet ius antiquum: facit de elect. statutum. lib. 6. & est si. qđ no. 12. dist. præceptis. 3. q. 6. accusatus. — *Eymer. 3. par. q. 48 vbi dixi. Zãchi. de hær. c. 15 si nu. 2.*

Sede

Sede vacante.vel quasi vacante, vt in casu decr. si eps.de sup.neg.præla.lib.6.Item intelligo sedem vacare,quo ad hunc casum iurisdictionis capituli,etiã qñ prouisum est,sed prouisus administrare non potest:quia nondum habet literas per consti. Bonifacij iniunctas.facit de transla.c.2.

Capituli.hæc litera infra pluries repetita:& decr. infra prox.facient ad quæstionem, an capitulū sede vacante possit visitare,& debeat procurari, de quo per Io.mon.de sup.neg.præla.ecclesię.& per Arch. eod.tit.si eps,& q possit,alleg. quia eps hoc potest: & est iurisdictionis,in qua succedit capitulū de maio.& obe.ius quæ.& c.cum olim.eo.tit.c.1.lib.6.de insti.c.1.eo.lib.ergo hoc poterit:aliàs tempore vacationis, remanebunt crimina incorrecta. alle.etiam præ.decr.ecclesiæ. vbi visitator datus à metropolitano,à quo certus casus excipitur,in alijs videtur potestatem habere: quasi p exceptionē firmetur regula, ff.de fundo instr.quæsitum.§.denique Neratius.32.q. 7.dñs.Cum aūt metropolitanus nil habet,nisi de iure transfuso de capitulo in metropolitanum: ergo capitulum hoc habet.faciunt no.per Inn. de hær.ad abolendam. In contrarium,hoc non est iure expressum.ergo nec attribuendum: licet enim capitulum concernat iura epatus. 12.q.2.claritatem.& c.illud. & ius reddat agentibus,accusantibus, & denuntiantibus:non tñ visitat: sed is qui datur à Papa 61.dist. obitum.vbi probatur, q vacans ecclesia destituitur visitatione. Sed scdm Arch.dici posset, q illud destitutæ nō respicit visitationis operam, sed ecclesiæ vacationē.sicut de ele.ecclesia.1.& 2.in prin. Item capitulum est necessarius,non voluntarius administrator:ergo non poterit quod administrationi necessariò non incumbit. Et hoc tenet Ioan.mo.sed Arch. nō eligit:videtur tñ plus accedere primo dicto, pro quo facit:quia iste non est actus per quem præiudicetur epo:sicut beneficiorum collatio, & alienatio personarum,& rerum.de quibus de maior. & obedien c.1.71.dist.fraternitatem.12.q.2.si qua de rebus.egeret declaratione,nō solum in hoc,sed in pluribus alijs articulis,hoc quod dicitur.capitulum succedere in iurisdictione vacante sede. Volens tenere opinio.Ioan. posset dicere illam veram in generali visitatione ciuitatis,& diœcesis;contrarium, in speciali visitatione,vel inquisitione contra certas personas,vel loca.

Requisierint. requirit ergo per paré. de hoc de offic.deleg.cum causa.in 1.gl.& puto sufficere vnam requisitionem.& facit quod no.18.dist.si eps.in vlt. glo.& quod dixi de iuretur. ego N. & in requisitione non est necesse terminum exprimi, sed ipso iure statim currit.sic de excep.pia.lib.6.& supra ea.com pil de dec.c.1.& hic adde,quod ibi dixi.Io.And.

Eymer. 3 par.tit.de appel.quę fit ab inquisitore vbi dixi. Zanchin. de har.c. 29. Simã. cath. inst. tit.6.

Ipso iure.quo ad iuris effectum. si enim de facto, tortus est.vel dure carceratus, hoc nequit nō fuisse. ff.de capt. & post li.reuer.l.in bello.§.factę.& facit quod dixi de appel.vt nostrum.Sed si interlocutoria solum lata esset super carcere,vel tortura, illa nulla esset:& lex permittit tunc appellare: quia grauamē tolli non posset,per appellationem interponendam postmodum à definitiua.de appel.super eod.ti.primo responso.2.q.6.ante sententiam.ff.de appell. reci.vel non.l.2.

A *Nolit*.si.de rescrip.sciscitatus.in fine.

Inquisitori.hic iunge finem,super illis,&c.

Super illis.carceratione, tortura, & sententia.

Per literas.concor.63.dist. c.1.& 2.de temp.ordi.nec episcopi.

Consensum.sufficit ergo q committat, vel consentiat illum procedere, quæ sunt diuersa. facit quod scripsi de foro competen.significasti. super glo.si.de eccle.ædifi.ad audientiam. 2.super prima glo. vnde in electione licet primum,& non secundum.de electio.c.pen.in fi.lib.6.ita hic delegatus epi, vel capituli potest secundum, & non primum: quod forte fuit causa huius disiūctæ: alterum vero istorum hic B est necessarium intra octo dies post requisitionem. post octo vero dies,neutrum est necessariū,vt supra.

Muri. eodem tit. vt commissi lib.6. versic. & illorum.

Vulgariter. si.supra ead. compil. de re.do.ca.1.in prin.& ibi concordan.

Duos.nisi de vno concordarent: in casu enim discordiæ manasse videtur hæc puisio.facit de appell. cum speciali.puto contrarium.s. quòd de vna conuenire non possint, sed necessarij sint duo: nec est hoc prouisum propter discordiam,sed ad securiorē custodiam: quod satis sonant verba. facit optime.ff. de custodia reorū.l.vlt.in prin.ibi,nec vni,sed duo- C bus custodia committenda est. & idem dicimus de ministris,de quibus sequitur.

Simã. catho. instit. tit. 16. n. 7.& seq. Vmbertus uerbo.carcer.nu.12 & seq.

Prouidebit eidem. de suis reditibus, non de parte prouentuum, inquisitionis officio deputata, vt in extrauaganti Benedicti,ex eo quod.§. verum quia.

Etiam prouidebit.inquisitor. s.de prouentibus deputatis officio.

Ministrum.sim.de fi. presby. proposuit. in fi. facit quod dixi super tit.de offi.custo.Io. And.

Conclaui. concor.de ele. vbi periculum.§.in eod. cum suis concor.lib.6.

Diuersę. ne vnus custos sine altero possit aperire. D Interdum enim in eadem sera habent plures socij plures claues,vt quilibet per se & aperire & claudere possit: cuius contrarium hic intendit.

Vmbertus uerbo.carcer.n.12. Rept. uerbo,claues

Subdelegare. quod aliàs non posset: cum sibi ministerium demandetur sine iurisdictione:in quo videtur electa industria personæ de offi.deleg. cap.si. & puto per hanc literam,q in assumendo ministro, non requiretur consensus episcopi, vel inquisitoris.

Iurabunt. sim.supra ead.compil. de rel.do.cap.2. vers.illi etiam. de magi.c.2. sed in illis nihil dicitur de corporali tactu.

Tacta.vt not.de elec.vt circa ver.coram.lib.6.in E gl.2.in corporali iuramento non sufficit presentia, sed requiritur tactura Euangeliorum. Quidam dicunt, q corporale iuramentum satis est, q habeat corporis sensum, vt visum.facit 35.q.6. episcopus. per id quod de possessione dicitur, q ibi requiritur actus corporalis, & cum visu transfertur.ff.de acq. posses.l.quod meo.§.si per venditorem.& l.1.§.pen. & no.de consuet.c.2.sed illud verum,cum tradens & accipiens,hoc intendunt.secus si possessio erat vacua,vt ibi not. Vt ergo scripsi,post Inno.de iuretur. etsi Christus.vers. quod autem.iuramenta quæ præcipiuntur à iure,sicut testis, calumniæ, veritatis,vel quæ à iure, iudice, vel parte ex necessitate deferuntur,

tur, debent fieri tactis Euangeliis: aliàs fieri possunt sine tactura. & vide qđ no. 22. q. 1. in summa. Sed videtur, ꝙ plus obliget corporale. facit. 2. q. 5. quanto. & c. seq. C. si minor se ma. dist. 50. si alterius. Quędã aũt iura dicunt simpliciter iurari, quędam corporaliter, quędam super sancta Dei Euangelia, quędam addunt ipsorum tacturam: vt hic, & 1. q. 7. quoties. & supra ea. comp. de iureiur. Romani. versi. porro. de frigi. & malefi. laudabilem. Patet de primo, de iureiur. eo. tit. per totum. lib. 6. de testi. pręsentium. & c. pen. de excep. pastoralis. qui ma. accu. pos. cum in tua. de sen. exc. ex tenore. De secũdo, de hęre. ad abolendam. §. statuimus. de sent. excom. venerabilibus. de elect. vbi periculum. §. super his. & c. vt circa. & c. procurator. lib. 6. De tertio, de purg. can. quoties. Apud Italicos, interpretatur consuetudo, ꝙ sufficit quemlibet librum, vel quamlibet scripturam tãgere: quod satis puto procedere, etiam vbi de corporali iuramento exprimitur, non sic vbi de tactura euangeliorum, vt hic, & in concord.

Ponẽdorum. vbi hoc exprimitur, iuratur super futuris: & sic non obst. de iureiur. c. pen.

Poterunt. 22. q. 2. faciat.

Secreto. si. de elect. vbi periculum. §. nulli. lib. 6. cũ suis concord. & de secreto habetur infra c. proxi. de pœ. dist. 1. §. hoc ergo. in prin. & versi. filiã. & de hęre. ca. vlt. lib. 6. nec sumitur tam amarè hoc verbum quin alter custos in absentia alterius captiuum allo qui possit de non secretis ipsis incarceratis.

Absque diminutione. non sicut infideles seruiẽtes, vel ministri, qui semper de eo qđ dominis datur, decimã, vel aliam quotam subtrahunt, vt not. 1. q. 1. Christus. 13. q. 1. §. 2. versi. sed videte.

Coram. eisdem episcopo, vel capitulo, & inquisitore, vel substitutis ab illis.

Pro dicto crimine. de incarcerandis, ergo pro aliis criminibus non iurant inquisitori.

Deputandi. dato ergo, ꝙ capitulum haberet iurisdictionem & carcerem: non tamen in suo carcere sed episcopali tales tenebit sede vacante.

Notarij. qui possunt esse constituti in sacris & religiosi; quod dic, vt eod. tit. vt officium. §. ad conferi bendas. lib. 6.

Eymer. 3 par. q. 19 vbi dixi. Arelatanus de hęre. notab. 36. Bernard. ī Lucerna uerbo, notarius. §. 1.

Iurabunt. speciale est, propter magnitudinem criminis & fauorem fidei: aliàs sufficere deberet iuramentum in creatione pręstitum. de pręs. ad audientiam. de cuius forma scripsi, ne cle. vel mo. sicut te. & Spec. de fi. instr. §. restat. ver. sed quęro.

Personis. officialibus nuntiis. ad citationes faciendas, & apparitoribus: de quibus infra c. proxi.

Non agere. concor. de simo. nemo. & qđ ibi not.

Dignissimum. idem versi. 81. dist. c. 1. in fi.

Fraudulenter. falso alicui non imponant, quod sequitur.

Obtentu. vbi ergo non propter alterum prędictorum: sed forte timore, vel propter vitandum scandalum, hoc omitterent, non est locus pęnę.

Et conscientiam. not. &c, ꝙ copulat. concord. de re iud. eum ęterni. lib. 6.

Eodem. odij, gratię, &c. vt supra.

Alij vero. s. inquisitores, vel substituti ab eis, vel ab episcopis, vel capitulis vacante sede.

Eo ipso incurrant. Hic patet aperte, ꝙ constitutio

A ecclesię militantis ligat crimen omnino occultum. quo ad pœnas suspensionis, & excommunicationis. ad idem supra ead. compil. de sta. mo. cap. 1. §. quia vero. infra de pœnis. cap. cupientes. §. qui vero. Nec turbentur aliqui: nam hoc idem probatur de schisma. c. 1. vers. omnẽ. lib. 6. & eo. lib. de elec. vbi periculum. ver. nulli. & c. fundamenta. §. ꝙ si secus. & c. quia sępe. facit eo. tit. sciant. & cap. seq. & c. indẽnitatibus. § postremo. de offi. deleg. c. fi. §. pars vero. de offic. ord. c. vlt. de iudi. c. 2. ver. prouiso. de re iud. c. 1. & 2. ad fin. de homi. pro humani. versi. sacri. Ad idem antiqua iura. de sent. exc. porro. & c. cum non ab homine. de temp. ord. c. vlt. patebat idem. de im-

B mu. eccle. clericis. lib. 6. versi. necnon. Et ex his videtur indubitatum, qđ Archid. habebat pro dubio: & disputationi relinquebat in decre. cum quis. de sent. exc. lib. 6. an hęreticus omnino occultus, sit excommunicatus. Ioa. tenet ꝙ sic. 24. q. 1. in summa. & in glo. seq. de pœn. dist. 1. cogitationis. Placet etiã Gof. & Ray. in summa, de hęre. Ad contrarium inducitur 32. dist. erubescant. & quod ibi not. 33. dist. habuisse. 50. dist. §. sed illud. in fi. 2. q. 1. nomen. & q. 5. consuluisti. & 6. q. 1. simonia. 15. q. 6. c. 1. versi. non potest. 30. q. vlt. §. his ita. & c. seq. 32. q. 5. c. vlt. de simo. sicut tuis. in fi. & c. seq. Facit ad hoc quia ex voluntate quę non procedit in actum, non scandaliza

C tur ecclesia. 24. q. 3. Deus quibus. Sunt qui nolunt fateri, per clauẽ ecclesię ligari posse omnino occulta, nisi illa sint expresse lege diuina damnata, vt vsura in qua damnatur spes occulta. de vsu. consuluit. Alij dicunt, ꝙ si factum est publicum, sed occultum quis fecerit, ligari potest per ecclesiam 5. q. 1. quidã. de off. ord. si sacerdos. Si vero & factum & faciens sunt occulta: secus vt in cõtrariis. Sed vtrique dicto, obuiant iura alleg. in princ. gl. quare de plano fateamur ꝙ constitutio militantis ecclesię ligat omnino occulta: non tamen nominatim de illis iudicat tribunal ecclesię: immo ipsa ecclesia, inquantum per hominem, iudicat hominem nominatum, & inquan

D tum est collectio fidelium, ligatos sic occultos habet pro solutis. de sent. excom. à nobis. 2. & sic loquũtur contraria.

Cõtra sententiã, et vere Theologi. Caietan'. 2. 2. q. 11. art. 3. Sotus ī 4. dist. 22 q. 2. art. 2. Alfonsus Cast. libr. 2. de iust. hęre. pu. c. 18.

Excommunicationis sententia. de suspẽsione nil dicit, quare videtur, ꝙ ab illa superior possit absoluere. Dic contra. & ratio illius omissionis fuit, quia tẽpus habet determinatum: & vbi sic determinatum est, videtur, ꝙ non possit superior absoluere: vt not. de elect. cupiẽtes. §. cęterum. in gl. est ergo. Sed quid si tempus determinatum non esset? Videtur ꝙ possint, ex quo superior nõ reseruat. de sen. exc. nuper. nec prohibet, vt infra de pri. c. 1. ver. si qui. facit qđ

E no. de reg. non solum. in fi. lib. 6. & quod dixi de sol. ca. 2. in fi. secus si reseruasset. de testi. tam literis. in fin.

Mortis articulo. qui casus semper excipitur. infra c. proxi. de offi. ord. pastoralis. & vide quod ibi not.

Et tunc. s. quando in mortis articulo, per episcopum, vel presbyterũ absoluuntur: & hoc intelligo, si facultas est satisfaciendi. & tempus hoc patitur: aliàs absoluetur cum cautione. facit infra c. proxi. de sepul. c. vlt. de sent. excom. à nobis.

Manere. concor. eo. tit. c. vlt. in fi. lib. 6.

PAVLVS

PAVLVS DE LEAZARIIS IN CLEMENT. MVLTORVM.

De heret. §. propter quod. super uers. Vel tormentis exponere illos.

Summarium.

1 *An Episcopus per se, vel inquisitor possit testẽ torquere pro habenda veritate.*
2 *Elaborandum est iudici, vt veritatem inueniat.*
3 *An inquisitor, vel episcopus per se, possit testem falsum punire.*
4 *Vbi eadem est ratio, idem ius statui oportet.*
5 *Inquisitor testem potest punire & torquere pro veritate habenda contra tertium, secus si contra testem nouam formet instantiam.*
6 *Custodibus carcerum, de quibus prouentibus debeat inquisitor, & episcopus prouidere.*

Aulus de Leazariis sup verbo: *Illos.* dicit sic: illos scilicet pro huiusmodi negotio inquisitos.

1 Aliud videtur in testibus, si causa subsit eos torquendi: quia cum per se quilibet possit inquirere, poterit omnia ad illud †necessaria, sine quibus illud nõ potest expediri, de offi. deleg. preterea. & c. prudentiã. vers. exploraui. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2. *Eymer. 3. par. q. 73 vbi dixi.* *†alids, accessoria.*

2 Sed planum est, quòd ad veritatem habẽdam, debet iudex laborare, de probatio. quoniam. 14. q. 2. quamquam. 30. q. 5. iudicantem. 23. q. 8. occidit. de testi. cum causam. C. de iudi. iudices. cum concord. quam ab inuito, & suspecto aliter habere non potest. 5. q. 5. illi qui. vbi notatur de tormentis testium. ipsum ergo testem poterit episcopus & inquisitor, & quilibet per se torquere.

3 Et eadem ratione videtur, quòd eum possit extraordinarie punire, si falso testimonio aurẽ eius offendit durante iudicio. C. de testibus. nullum. ad idem de pen. super his. & c. dilectus. *Eymer. 3 p. in 12. modo procesṡu termi. Zãch. de hæret. c. 14. vbi Cãpegi⁹.*

4 Sed cõtra videtur, quia ratio quę subest in inquisito, subest in teste: ergo erit idem ius in vtroque, de translat. c. 2. cum concor. & hæc duo infra ęquiparantur ibi: *prauitatem ipsam, vel impedimentum officij.* Et si dicamus, quòd inquisitor non habet ordinariam, videtur casus in authen. de testib. §. si vero. pro hac parte facit, quia cũ quilibet possit inquirere vsq; ad sententiam & testes, fuit pars negotij, de verb. sign. forus. cui licet totum & pars. de reg. iuris. cui licet. lib. 6.

5 Solutio. primum verum est, vbi testem vult torquere pro veritate habenda cõtra Titium delatum: vel eum extraordinarie punire, tanquam coram eo notorie delinquentem. facit quod not. de confessis. c. 2. & quod ibi notat Inno. & de iureiur. cum impositionibus. lib. 6. & iura supra allegata. si vero format inquisitionem cõtra eum propter hoc, ita quòd est noua instantia, cum testis sit nunc principalis inquisitus, aliter per se non posset eum torquere. & sic intelligantur iura supra secundo allegata.

Ad sententiam. condemnatoriam.

A

Idem Paulus super uerbo, Prouidebit. eiusdem clement.

Paulus super verbo, *prouidebit*, dicit sic:

6 Et prouidebit de redditibus suis, non de parte prouentuum officio deputata: vt patet in extrauaganti Benedicti, ex eo. §. verum. & est simile de offi. ord. quoniam. inquisitor autem bene prouidebit, de parte illorum prouentuum, vt patet ibidem. *Eymer. 3. p. q. 108. Rept. verbo, salariũ. et uerbo, expensæ.*

B

Zenzellin. super eod. uerbo, Prouidebit.

Item Zenzelli. super eodem sic dicit: *Prouidebit.* etiam de suo: vt in extrauaganti Benedicti Papæ xj. ex eo quod. §. verum.

Cap. I I. supra fol. 71.

Olentes. diuiditur in quatuor partes, vt patet in rubro. Secũda ibi, Inquisitoribus. Tertia ibi, Notarij. Quarta ibi, Porro. Imol.

Improbos. qui dederunt causam, merito huic constitutioni, & præcedenti.

C

Caligine. Esaiæ. 5. in fi. Lux obtenebrata est in caligine.

Ex nunc. ac si dicat, deinceps. vel forsan voluit Papa per hoc, ꝙ hæc pars constitutionis statim ligaret à tempore promulgationis, nõ expectato lapsu duorum mensium. de quo dixi in proœmio: nõ quo ad hoc, ꝙ contra facientes hoc ignorantes, ob ligati essent ad culpam: sed quo ad hoc, vt contra factũ non valeret: prius vero datos afficere non intendit. *Sotus lib. 1. de iust. et iure. q. 1. art. 4. Abbas et doct. in c. cognoscẽtes. de cõstit.*

Quadragesimum. cõcor. 20. q. 1. sanctimoniales. Et est mirandum, ꝙ in inquisitore maior ætas requiritur, q̃ in epõ, qui tamen inquisitor est. & est si. de elect. nemo deinceps. lib. 6. & hoc est de arbitrariis, de quibus non cogimur reddere rationem, vt scripsi de rescrip. si quando. *Eymer. 3. par. q. 2. Conrad. Bru. lib. 4 de hęret. cap. 1.*

D

Cõmitti. per prælatos prouinciales, vel ministros illorum ordinum, quibus deputatio talium à sede apostolica est commissa. Idem puto de inquisitoribus ab episcopis, vel capitulis sede vacante: vt ij qui bus committunt habere debeant hanc ætatem. Sed quid si contra fiat? certum est, ꝙ puniendi sunt committentes, transgredientes hoc præceptum: & vide quod no. de elect. generali. §. illos. in vlt. gl. lib. 6. & licet hic non apponatur decretum? videtur tamen, quòd non valeat commissio pro & contra. de elec. licet canon. lib. 6. & vide quod ibi not. in gl. 2. *Eymer. 3 par. q. 3. & seq.*

E

Ipsorum. commissarijs. quod est infra. Et per hoc, & per c. supra proxi. soluitur. quod olim dubitabatur, an inquisitores possent cõmittere vices suas? & videbatur quòd non: quia decr. vt cõmissi. in prin. eod. tit. lib. 6. permittit, vt committant citationes, & sententiarũ denunciationes. vltra illa ergo permissa, committere nõ poterant. de transla. c. 2. facit de offi. deleg. c. vlt. §. vices quoque. vbi etiam conseruator non committit nisi illa duo, videtur enim electa industria personæ. de offi. deleg. c. is cui. lib. 6. Contra: quia *Eymer. 3. par. q. 13. & seq.*

quia siue ordinariā, siue delegatā iurisdictionem inquisitor habeat, committere potest. Primum patet. Secūdum. s. cum dicitur, delegatus: quod videtur verius per decr. per hoc. eod. tit. lib. 6. pro & cōtra. eo. tit. ne aliqui. est tamen delegatus principis, & cum iurisdictione, non cum ministerio tantum: ergo cōmittit, ita seruatur. Dant ergo inquisitores cōmissarios quos vocamus vicarios, vel substitutos. supra eod. c. proxi. §. porro. & §. notarij. & §. verum. Ad decr. vt commissu. respondetur, quod non loquitur negatiue, sicut illa quæ loquitur de conseruatore, scilicet quod non possint illa duo committere: sed loquitur affirmatiue. s. quod illa duo committere possint: & de illis forte dubitabatur, quasi ante citationem non esset perpetua iurisdictio: & per definitiuā esset functus suo officio. Ad primū, de offi. deleg. pastoralis. §. 1. Ad secundum eod. tit. in literis.

Commissarijs. de episcopis loqui non videtur: & ideo licet etiam ipsi ab his debeant abstinere, pœna tamen quæ sequitur, non habet locum in illis. concor. infra ver. notarij. voluit ergo dignitati deferre. de off. deleg. c. 2. lib. 6.

Bernard. in Lucerna verbo, īquisitor. §. 10. *Prætextu.* vbi ergo non eo prætextu illicite exigit, licet male faciat, non tamen est locus pœnæ.

Officij. & sic committit crimen concussionis. de quo. 1. q. 1. ad fin. 14. q. 1. c. 2. in fin. & c. militare. & de immun. eccle. quia plerique. tamen tales absolui permittit infra, restituendo simplum tantum: cum tamen concussor soluat quadruplum. 18. dist. quoniam. in fin.

Zanch. de hæret. ca. 19. & ibi Cāpegi. *Illicitis.* pœnas pecuniarias applicādas officio, nō prohibet imponi & exigi, sed illicitas exactiones fieri. ff. de off. præsi. illicitas. in prin. de simo. in tantum. & c. audiuimus. & c. seq.

Pecuniam. intelligo large. 1. q. 3. per totum.

Scienter. ignoranter ergo non tenet hæc pœna. s. supra ead. compil. de consan. & affi. c. vnico.

Eymer. 3. p. q. 112. *Ecclesiarum.* de bonis ergo clericorum proprijs, nō prohibet. Et per hoc dico, quòd si monachus præesset ecclesiæ, quod etiam eorum quæ acquisiuit intuitu personæ applicatio ista fieri non posset. cum enim impediente professione sibi non possit acquirere: & sic acquisita post possessionem adeptam, sint ecclesiæ. 18. q. 1. c. vnico. de priui. cum olim. 2. ergo etiam in illis est locus ei quod hic dicitur. quod tamen in quodam inquisitoris consilio ante hanc constitutionem clamare non profuit.

Delictum. de reg. iur. delictum, cum suis concord. lib. 6.

Ecclesia. multo minus, sibiipsis, vel officialibus, vel fisco seculari, cui aliàs applicata sunt ipso iure bona laicorum damnatorum. de hære. eo. tit. cum secundum. lib. 6. Et vide quod not. de concess. præb. quia diuersitatem. & quod ibi dixi super gl. antep.

Applicare. idem verbum. de præb. c. 3. probatur autem hoc eod. tit. excōmunicamus. in prin. vbi bona clericorum damnatorum diuidi iubentur inter ecclesias à quibus beneficiati sunt.

In his. duobus proxime dictis. s. de pecunia extorquenda. & de bonis ecclesiæ confiscandis. primum enim casum. s. de ætate includi nō puto. quod patet per sequentia: ibi, donec illis, &c.

Absolui. per ordinarios, cum sibi non reseruet. de sent. exc. nuper.

In mortis articulo. supra c. prox. in fi.

Satisfecerint. si habent vnde: aliàs vero paupertas excusat. de vsu. cum tu. de rap. c. 2. & vide quod not. de verb. sign. ex parte. 3. in fi. 4. gl.

Remissionibus. concord. de censi. exigit. ad fi. de rescri. statutum. circa fi. lib. 6. & adde quod ibi not.

Commissarios. nil dicit de episcopis, vt etiā supra dixi. & facit infra verbum, prælatis.

Talia in alijs ergo non habet locum quod sequitur.

Corrigere. quantum in eis est: vel id est corripere, quod possunt, sed non corrigere: manus comprimere possunt, sed non animum mutare. 47. dist. §. necesse. in fi. Io. And.

Secreto. 2. q. 1. si peccauerit.

Valeant. aliàs taceant. 2. q. 7. plerunque. Io. And.

Amouere. licet prælatus inquisitoris. s. prouincialis, illum ab officio remouere possit, vt hic patet: iurisdictio tamē inquisitoris, non ab ipso prælato, sed à Papa immediate dependet: vt solus actus committendi, vel remouendi pendeat penes illum. & hæc patent in priuilegijs officij. ex quo sequitur, quod corrigere, vel alterare non posset facta per illum virtute officij: sed illum amotum puniat, vt hic. *Eymer. 3. par. q. 9.* *Eymer. 3. par. q. 3.* *Eymer. 3 p. q. 11.*

Teneantur. non dicit, possint.

Prędictos. notarios, officiales, & socios. Io. And.

Quibus. ordinarijs locorum.

Perferant. de statu reg. c. vlt. de cle. ægro. c. vnico. §. si autem. lib. 6.

Concessione. facta per priuilegia officij, vt habere possint officiales armatos. *Eymer. 3. par q. 56.*

Exequenda. sint enim tales, qui velint & possint officio deseruire. s. de præb. super in ordinata. de cleri. non resi. c. 3. & 4. *Gondis. il nus de hæret. q. 11. nu. 1. & seq.*

Cap. III. supra fol. 71.

AD nostrum. Casus, damnat sectam Begardorū, & Beguinarum Alamaniæ, &c.

Cætera omnia quæ sequuntur in glo. concernunt magis theologiam, & ideo recurrendum est ad istam.

EX CONCILIO TARRACON.

EXCERPTA EX CONCILIO TARRACONENSI pro officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis: cui Concilio interfuit venerabilis pater frater Raymundus de Pennaforti.

Attendendum tamen, quòd nondum erant in prouincia Tarraconensi Inquisitores, nec Sextus, nec Clementinę, nec consultata ad Inquisitores.

Scho. 10. huius p. VM nos Petrus miseratione diuina Archiepiscopus Tarraconensis inquisitionem inceptam per bonæ memoriæ B. Barchinon. episcopū contra hęreticam prauitatē in ciuitate Barchinonen. vellemus effectui mandare, inter Iurisperitos, qui nobis tum aderant, dubitationes hinc inde variæ emerserunt. Quare, vt circa factum hæresis, & inquisitionis de cætero fiendę in prouincia Tarraconensi clarius procedatur, collationibus inde factis cum venerabili fratre Raymūdo de Pennaforti Pœnitētiario domini Papæ, & aliis prūdentibus, in processu sententiarū hæreticorum, fautorum, suspectorū, relapsorum, & pęnitentiis eorum secundū discretionem nobis à Domino datam, ita duximus procedendum.

Qui dicātur hæretici. In primis quæritur: qui dicantur hæretici, qui suspecti, qui credentes, qui fautores, qui receptatores, qui defensores, & q relapsi: cū ista genera hominū in canone explicentur. *De errori bꝰ Inzabbatatorū.* Et videt ꝙ hæretici sunt, q in suo errore perdurāt: sicut sunt Inzabbatati: qui dicūt in aliquo casu nō esse iurandum: Et potestatibus ecclesiasticis vel secularibusnon esse obediēdū: Et pęnā corporalem non esse infligendam in aliquo casu, & similia. *Eymer. hac. 2. p. q. 14.* Credentes vero dictis hæresibus similiter hæretici sunt dicendi. *Eymer. hac par. q. 50.*

Eymer. hac 2. p. q. 55. & 56. Suspectus de hęresi pōt dici qui audit prędicationē, vel lectionē Inzabbatatorū: vel q flexit genua orando cum eis: vel qui dedit osculū eis: vel qui credit ipsos Inzabbatatos esse bonos homines: vel similia, quæ possunt probabiliter suspicionem inducere. *Multiplicatio actus auget suspicionem.* Et potest dici suspectus simpliciter esse, qui semel orauit, vel alterum fecit de prędictis cum eis. Si vero pluries audiuisset prędicationem, vel lectionē, vel orasset, vel aliquid aliud de prædictis fecisset cum eis, posset dici vehementer suspectus. Si autē prędicta omnia fecisset, A maximè si pluries, posset vehementissimè dici suspectus. Ista ideo dicimus, vt discretus iudex purgationem possit grauare, vel moderare, prout magis visum fuerit expedire.

Cælatores credimus eos, qui viderunt Inzabbatatos in platea, vel in domo, vel in alio loco, & cognouerunt eos Inzabbatatos, & non reuelauerunt eos cum haberent aptitudinem reuelādi eos ecclesiæ vel †iustitiæ, vel B aliis, qui possent eos capere. *†alias, Iustitiario.*

Occultatores dicimus, qui fecerunt pactū de non reuelando hæreticos vel Inzabbatatos: vel aliàs procurauerūt ꝙ nō reuelarētur.

Eymer. hac par. q. 51. Receptatores sunt, qui scienter bis, vel vltra receperunt hæreticos, vel Inzabbatatos in domo sua, vel in alio loco suo. Receptaculum credimus esse domum, vel hospitiū, vbi hæretici vel Inzabbatati bis, vel pluries con C uenerūt ad prędicationem, vel lectionē: vel etiam vbi hæretici, vel Inzabbatati pluries hospitantur.

Eymer. infr. q. 52. Defensores dicimus, qui scienter defendunt hæreticos, vel Inzabbatatos, verbo, vel facto, vel quocūque ingenio in terris suis, vel alibi, quominus ecclesia possit exercere suum officium ad extirpandā hæreticā prauitatē.

Eymer. inf. q. 53. Fautores credimus omnes supradictos D posse dici secundum magis & minus: & etiā qui aliàs quocunque modo eis dederint consilium, auxilium, vel fauorem. Et omnes fautores credimus posse dici suspectos, ita ꝙ debent se purgare, & abiurare hæresim, & omnem fautoriam: & debent sanctę matri Ecclesiæ reconciliari.

Eymer. hac 2. p. q. 58. Relapsos dicimus illos, qui post abiuratā hæresim, vel renunciatam, reuertuntur in pri E stinā credentiam hæresis. Eodem modo dicimus relapsos in fautoriam, illos, qui post abiuratam hæresim, vel fautoriā benefaciūt hæreticis, vel cęlāt eos. Et omnes prædictos dicimus excommunicatos maiori anathemate: exceptis suspectis sine fautoria si forte inueniantur.

DE HAERETICIS DOGMATIZANTIBUS, relapsis in credentiam, communicantibus cum hæreticis, confessis sacerdoti, & periuris, quid sit agendum.

Quæst. 1. Scho. 20. huius par.

DVBITATIO oritur apud quosdam: vtrum relapsi in credentiam, & hæretici dogmatizātes, si postquā fuerint deprehensi, voluerint pęnitere, relinqui debeant iudicio seculari? Et videtur nobis ꝙ non, sed in quocunque casu tales ad intrusionem sunt condemnandi.

Mod⁹ prouidendi vbi est multitudo hęreticorū, vel credētium.

Item si multitudo hæreticorum, seu credentium fuerit multa, & parati sunt hæresim abiurare, discretus iudex secundum magis & minus iuxta prouisionem apostolicæ sedis, pœnas canonicas poterit infligere talibus, & sic pœnam intrusionis vitare: vel etiā si multitudo non est tanta, circa credentes discretus iudex consideratis circunstantiis poterit moderari prout viderit expedire: prouiso tamen; ꝙ Perfecti hæretici, vel dogmatizantes eorum errores, vel credentes relapsi in credentiam post abiuratam hæresim, vel renunciatam, in perpetuo carcere intrudantur: hæresi† primitus abiurata, & absolutiōe habita excommunicationis, vt ibi saluēt animas suas: & alios de cætero non corrumpāt.

†aliás. penitus.

Quæst. 2.

De conuersante cum hæreticis.

Item quæritur: vtrum ille, qui dedit osculum Inzabbatato, vel hæretico, quem credebat, vel sciebat eum Inzabbatatum: vel orauit cum eo, & cælauit eum; vel audiuit prædicationem, vel lectionem ab eo, & credidit talem esse bonum hominem, sit iudicādus credens eius erroribus? Et dicimus ꝙ non: sed talis condemnetur tanquam fautor, vel occultator, & benefactor, & vehemēter suspectus, ꝙ credit eius erroribus; nisi adeo esset literatus, vel discretus, ꝙ non posset ignorantiā prętendere: quod arbitrio discreti iudicis duximus relinquendum.

Quæst 3. De eo qui confessus est sacerdoti.

Item quæritur: quis ante inquisitionē inceptam fuit confessus sacerdoti suo de hæresi vel fautoria, & vocatur modo ab inquisitoribus? In casu isto credatur confessori suo: & si inuentus fuerit bene confessus per confessionem sacerdotis, licet sacerdos malè fecerit, quia ipsum non remisit ad episcopum: ille† talis confitens per talem confessionē euitet pęnam temporalē: nisi inueniatur in falsa pœnitentia: vel relapsus post pœnitentiam: vel publice diffamatus. Si autem allegat ma-

†aliás, tamen.

Vide hic scholia nostra citata.

A nifestam pœnitentiam, vel reconciliationē; probet per duos testes. Si quos vero, constat ante inchoatam inquisitionē, de his fuisse cōfessos, debēt publice abiurare hæresim, & aliam solemnitatem facere; nisi ita sit secretum factum, ꝙ non habeat contra se famam, vel testes: & tamen in vtroque casu sunt ab omni pœna temporali immunes.

Si vero aliqui vocati ab inquisitorib⁹, deierant tēpore suæ depositionis: & postea ad instātiā inquisitorū, vel metu probationū disco-

B operiunt veritatem, sed dicunt ꝙ hæc tacuerunt propter verecundiam vel timorem: tales credimus periuros: quia qui scienter falsum dicunt, vel verum tacent, periuri sunt: & ideo pœnitentia canonica est eis grauior imponenda.

Formæ pęnitentiarum.

Scho. 20. huius p. Eymer. 3. p. tit. de signis quibus Valdenses cognoscuntur.

Hæretici perseuerantes in errore, relin-

C quātur curiæ secularis iudicio. Perfecti vero hæretici si conuerti voluerint, & dogmatizantes, absolutione præhabita, & abiuratione facta, perpetuo carceri intruduntur.

Credentes autem hęreticorum erroribus solemnem faciant pœnitentiam, hoc scilicet, modo: ꝙ in festo omnium sanctorum proximè vēturo, & in prima dominica aduentus, in die natalis Domini, circūcisionis, Epiphaniæ, sanctæ Mariæ Februarij, sanctæ Eulalię, sanctæ Mariæ Martij, & per omnes dies dominicos quadragesimæ, sint in processioni-

D bus † ad Sedē, & ibi discalciati in braccis & camisia: præterquam in die sanctæ Mariæ februarij, & in ramispalmarum: vt reconcilientur in ecclesia parochiali, in processionibus publice disciplinati per episcopum, vel sacerdotem ecclesiæ. Item in quarta feria in capite ieiunij veniant simul ad Sedem, & sint eodem modo & secundū formā iuris discalciati in braccis, & camisia, & expellantur ab ecclesia, & sint extra ecclesiam per totam quadragesimam: sic tamen ad fores ecclesiæ, ꝙ

†vox Hispana, id est, ad ecclesiā cathedralē.

E ibi audiāt officiū. Et in die cenę Domini sint discalciati in braccis, & camisia ante fores ecclesiæ, & tunc secundum canonica instituta publice reconciliētur ecclesiæ. Et hāc pœnitentiam de quarta feria, & de stando extra ecclesiam per totam quadragesimam, & de die cenæ, faciant quàmdiu vixerint quolibet anno. Sed in diebus dominicis quadragesimæ, facta reconciliatione exeant ecclesiam, & stent ad fores vsque in diem cenę, & portent duas cruces perpetuo ante pectus, quæ non sint eiusdē coloris cum vestibus: & portent

Vide Eymer. 3. p. in sexto modo procesſū termi. ubi dixi.

tent ita, vt videri possint solénniter pœnitentes: ita tamen ꝙ non abstineant ab ingressu ecclesiæ in quadragesima vltra decē annos.

Pœnitentia relapsorum in fautoriā. Pœnitentia illorū qui sunt relapsi in fautoriam, similiter erit solemnis: vt de credentibus proximè dictum est, in diebus omnibus supra dictis; hoc excepto, ꝙ cruces portare & pœnitentiā de quarta feria cinerū, & sancto die iouis faciant † solūmodo per decennium.

† alias, simili modo.

Pœnitentia fautorum qui sunt vehementiss. suspecti. Pœnitentia illorum qui non sunt relapsi in fautoriam, sed sunt fautores, & vehementissimè suspecti, erit eodem modo solemnis in festo omniū sanctorum, natalis Domini, epiphaniæ, sanctæ Mariæ Februarij, per omnes dies dominicos quadragesimæ. Et aliam pœnitentiam de feria quarta quadragesimæ, & de stando extra ecclesiam per totam quadragesimam, & de reconciliatione in die cenæ, vt supra dictum est, faciant per septéniū.

Pœnitentia fautorum vehementer suspectorum. Pœnitentia illorum qui sunt fautores, & vehementer suspecti, erit solénis eodem modo in festo omnium sanctorum, natalis Domini, sanctæ Mariæ februarij, ramispalmarū: & aliam pœnitentiam de quarta feria quadragesimæ, & de stando extra ecclesiam per totam quadragesimam: & de reconciliatione in die cenæ, vt supradictum est, faciant per quinquennium.

Pœnitentia fautorum qui sunt suspecti. Pœnitentia illorum qui sunt fautores, & suspecti, erit solénis eodē modo in festo omnium sanctorum, sanctæ Mariæ Februarij, ramispalmarum: & aliam pęnitentiam de quarta feria quadragesimæ: & stando extra ecclesiam per totam quadragesimam: & de reconciliatione in die cenę faciant per triennium. Intelligitur tamen, ꝙ mulieres vestitæ veniant, & disciplinentur.

Hanc autem pęnitentiam faciant omnes prædicti in festiuitatibus & diebus prærordinatis in ciuitate ista vel loco, & non alibi, vsque ad festum paschæ: illi scilicet qui sunt ciues. Foréses autem faciāt eam in parochiis suis, & non alibi: præterquam in feria quarta in capite quadragesimę, & in die cenæ Domini: in quibus veniant omnes ad sedem, vel ad locum ecclesiæ suæ: in sequentibus vero temporibus quadragesimalibus, decennalē pęnitentiam, septennalem, quinquennalem, & triennalem: quam debent facere in quarta feria in introitu quadragesimæ, & in die cenæ Domini, secundum diuersitatem culparum, vt iam diffinitum est: faciāt omnes tam ciues, quàm forenses in sede ciuitatis suæ, & non alibi: nisi ex iusta & rationabili causa, & de speciali licentia episcopi, vel vicarij sui; & tunc in locis, ad quæ de licētia episcopi iuerint, faciant coram episcopo illius loci, vel locum eius tenentem eandem pęnitentiam, portantes literas episcopi, vel vicarij sui continentes pęnitentiam, quam facere debent. Et reportet etiam ille, qui pęnitentiam fecerit, literas episcopi illius loci ad N. talis diœcesis, de peracta pœnitentia testimonium, cótinentes. Quòd si fortè casu fortuito, sine fraude tamen & dolo, in illis duobus diebus non possent ad cathedralem ecclesiam peruenire: cum redierint in duabus aliis solemnitatibus, assignatis eis iuxta arbitrium episcopi, publicè disciplinentur apud Sedem N. secūdum formam illorum duorum dierum.

Forma sententiæ contra hæreticum absolutum.

Si hæreticus pœniteat, & secreto absoluatur, ecclesiæ iure solēnitatibus seruatis, cum iam non sit hæreticus, formabitur sic sententia: Pateat omnibus, quòd per ea, quæ in inquisitione inuenta, probata, & acta sunt, liquido nobis constat, ꝙ talis fuit deprehensus in hæresi, & postmodum reuersus ad ecclesiæ vnitatem, agentes misericorditer cum eodem, ipsum ad perpetuum carcerem cōdemnamus secundum canonica instituta.

Alia forma.

Si autem nondum sit absolutus sic formabitur: Pateat omnibus, &c. ꝙ talis est deprehensus in hæresi, & vult reuerti ad ecclesiæ vnitatem, agentes misericorditer cum eodem, &c.

Forma sententiæ contra hæreticum pertinacem.

Si vero non vult pœnitere, sed in errore perdurat, præsente iudice seculari, sententia sic formetur: Pateat omnibus, ꝙ per ea, quæ in inquisitione inuenta, probata, & acta sunt liquido nobis constat, quòd talis est deprehensus in hæresi, per ecclesiam condemnata, & ipsum tanquā hæreticū condénamus.

Sententia contra fautores.

Contra fautores sententia sic formatur: Pateat omnibus, ꝙ per ea, quæ inuenta, probata, & acta sunt in inquisitione liquido nobis constat, ꝙ talis est deprehensus in fautoria: & denunciamus ipsum excommunicatum, & suspectum de hæresi: & si per annum con-

contempserit satisfacere, subiaceat pęnis cõcilij generalis: & si defecerit in purgatione, & in excommunicatione per annum steterit, vt hæreticus condemnetur.

De forma purgationis.

Suspectus de hæresi purgabit se publice in hunc modum:

Ego talis iuro per Deum omnipotentẽ, & per hæc sancta Dei Euangelia, quæ in manibus meis teneo, coram vobis domino tali Archiepiscopo, vel Episcopo, & coram aliis vobis assistentibus, ꝙ non sum, vel fui Inzabbatatus, Valdensis, vel Pauper de Lugduno, nec hæreticus in aliqua secta hæresis per ecclesiam damnata; nec credo, nec credidi eorum erroribus, nec credam aliquo tempore vitæ meæ: immo profiteor & protestor, me credere, & semper in posterum crediturum fidem catholicam: quam sancta Romana ec-

A clesia & apostolica publice tenet, docet, & prædicat: & vos domine Archiepiscope, vel Episcope, & cęteri prælati ecclesiæ vniuersalis tenent, prædicant publice, atque docent.

Qualiter compurgatores iurare debent.

Compurgatores iurabunt per hũc modũ:

Ego talis iuro per Deum, & per hæc sancta quatuor Dei Euangelia, quæ manibus
B meis teneo, me firmiter credere, ꝙ talis non fuit Inzabbatatus, Valdensis, nec Pauper de Lugduno, nec hęreticus, nec credens eorum erroribus: & credo firmiter eum in hoc verum iurasse. Caueat tamen iudex, ꝙ ex quo „ certum numerum compurgatorum duxerit „ alicui iniungendum, non est honestum, ꝙ „ postea mutet, ne sic Lateranense concilium illudatur. „

QVAESTIONES LVIII. DE HAERETICA PRAVITATE AD OFFICIVM INQVISITIONIS PERTINENTES.

QVAESTIO I.

De nomine hæresis.

Summarium.

1 *Hæresis ab electione dicitur.*
2 *Et ab adhæsione, nam pertinaciam requirit.*
3 *Atque etiam à diuisione.*
4 *Hæresis electionem, adhęsionem, & diuisionem includit.*

Alf. Castren. de ius. hære. pun. lib. i. c. 1. Siman. cat. instit. tit. 30.

PRIMA quæstio est, Hæresis vnde sic dicta est, seu hoc nomen hæresis vnde tractum est? Ad hanc respondemus secũdum mentem Isidori, & aliorum, vocabulorũ expositorum, ꝙ hoc nomen hęresis etymologizatur, seu exponitur tripliciter.

1 Et secũdũ hoc hæresis includit tria. primò hæresis dicitur ab eligo eligis. vnde secundũ Isido. & Papiam, hæresis dicitur quasi elesis: & sic hęresis dicitur ab eligendo, sicut secta à sectando: & inde dicitur hæreticus, quasi electiuus, ab eligendo sic dictus. Nam hæreticus propositis sibi, falsa & vera, sententiis, eligit falsam & peruersam, tanquam veram, vera & catholica refutata: vt habetur 24. q. 3. *lib. 8. cap. 3. etym.*

C Hæresis. Et ex hoc patet, ꝙ hęresis importat electionem.

2 Secundò hæresis dicitur ab adhæreo adhæres, secundum Hug. & sic hæresis dicitur ab adhærendo: sicut fides à fatendo, & secta à sectando: & inde dicitur hęreticus quasi adhęsiuus, ab hærendo sic dictus. Nam hæreticus falsæ & peruersæ doctrinæ tanquam veræ, vt prædicitur, electæ adhæret firmiter, & pertinaciter: aliàs si talis adhęsio pertinax
D non esset, hæreticus quis non foret, vt patet extra de sum. tri. & fi. ca. c. Damnamus. & ex hoc patet, ꝙ hæresis importat adhæsionem.

3 Tertiò dicitur hæresis ab ercifcor erciſceris secundum Isidorum: quod idem est, ꝙ diuido, diuidis. & sic dicitur hæresis ab ercifcendo, id est, diuidendo: sicut dicitur per oppositum vnio ab vniendo, & cõiunctio à cõiungendo. Et inde dicitur hæreticus quasi diuisiuus, à diuidendo sic dictus: sicut dici-
E tur Eremita, quasi diuisus à communi vita. Nam hæreticus postquam falsam doctrinam sibi elegit, tanquam veram, eiq; pertinaciter adhæsit, ab aliis veram doctrinam & sanam tenentibus (quibus ante erat vnitus) se mente elongat & diuidit, & excommunicationis mucrone, ab eis per ecclesiam merito & numero diuiditur, & potestati seculari traditur,

tur, à consortio hominum totaliter diuidendus, vt patet extra de hære. c. Excommunicamus primo, & secundo.

4 Et ex hoc patet, ꝙ hæresis importat diuisionem. Et per consequẽs ex prædictis omnibus liquet, ꝙ hęresis nomen importat tria, scilicet, electionem, adhæsioné, & diuisionem.

QVAESTIO II.

De propositione seu articulo hæretico.

Summarium.

1 *Ex triplici capite propositio aliqua iudicatur hæretica.*
2 *Vel quia est contra articulos fidei:*
3 *Vel contra determinationem ecclesiæ:*
4 *Aut contra sacram scripturam.*
5 *Quæ manifestè hæretica sint reputanda.*

Turrecr. de eccle. li. 4. par. 2. cap. 1. 9. & 10. Alberti. de agno. asser. q. 5. Siman. Catho. in sti. tit. 30. & 54.

SECVNDA quæstio est, Hæresis quid est: siue propositio vel articulus quando hęreticalis dicendus, & habendus est?

1 Ad hãc respõdemus secundũ mẽtem sancti Thomę prima parte. q. 32. art. 4. & secunda secundæ. q. 11. art. 1. & 2. ꝙ propositio aliqua, seu articulus hæresis est, & hæreticalis habendus est, ex vna trium causarum & rationum:

Schol. 21. par. 2.

2 Vel quia est cõtra aliqué fidei articulũ: vtpote, ꝙ Deus in personis non est trinus: seu ꝙ Dei filius non fuit incarnatus: & similia, quæ sunt contra fidei articulos directè: quæ sunt prima credibilia, & nostræ fidei catholicæ prima principia, ac nostrę credentię rudimenta:

3 Vel quia est contra ecclesię generalis determinationem, vt de fide factam: vtpote ꝙ spiritus sanctus procedit à patre & filio, tanquam à duobus principiis: quod est contra determinationem factam, vt de fide. extra de sum. tri. & fi. ca. c. vnico, libr. 6. seu ꝙ vsura nõ est peccatum; quod est contra determinationem factam, vt de fide. extra de vsur. in clementi. Ex graui. quę determinationes ecclesiæ, vt de fide factæ, sunt credendæ firmiter, ac tenendæ:

4 Vel quia est contra scripturam sacrã per ecclesiam approbatam: hoc est contra Biblia: vtpote, ꝙ Deus cœlum & terram non creauit: quod est contra illud, quod habetur Gen. 1. Vel ꝙ Christus discipulos ad docendum gentes non misit: quod est contra illud quod habetur Marci vltimo. Qui quidem li-A bri sunt ab ecclesia approbati, & per consequens cõtenta in eis sunt credẽda fore vera.

5 Quæcunque ergo apparent esse clarè, vel contra aliquem fidei articulum in Symbolo fidei contentum, vel contra ecclesiæ determinationẽ, vt de fide factã, vel cõtra sacrã scripturã, hoc est Bibliæ textum, per ecclesiã approbatum: illa sunt hæreticalia manifestè. Nam prædicta tria, scilicet, fidei articuli; determinationes generales per ecclesiam factæ vt de fide; & sacra scriptura, hoc est in Biblia B contenta, sunt fide inconcussa tenenda: et consequenter eorum opposita sunt de se hæreticalia. *Scho. 21.*

QVAESTIO III.

Error & hęresis sint ne idem in iure.

Summarium.

1 *Error latius patet, quàm hęresis.*
2 *Error in fide & hæresis pro eodem in iure sumuntur.*

C

TERTIA quæstio est, Hæresis & error in iure si idem sunt? *Scho. 22. huius p.*

1 Ad hanc respondemus, ꝙ licet error sit in plus, quàm hæresis, & hæresis in minus: quia omnis hæresis est error, & non omnis error est hęresis: sicut omnis hæreticus est errans, & non omnis errans est hereticus:

2 Tamen error ad ea quæ sunt fidei contractus, & determinatus, vtpote error in fide, & hęresis sumuntur pro eodem in iure, vt pa-D tet, de sum. tri. & fi. ca. in 6. c. Fideli. & eod. ti. in cle. c. Fidei. vbi errores sumuntur pro hęresibus. Et etiam ti. de here. in cle. c. Ad nostrum. vbi improbat nouem errores, qui hæreses clarè sunt. Et in extraua. domini Io. xxij. quę incipit Vas electionis. vbi reprobat tres errores qui sunt graues hæreses, & manifestę. Et pręsertim hoc patet eod. tit. de hęre. c. Ad abolendam. §. præsenti. vbi dicitur sic. Pręsenti nihilominus ordinatione sanci- » mus, vt quicunque manifestè in hęresim fue- » E rit deprehensus, si clericus est, vel cuiuslibet » religionis obumbratione fuscatus, totius ec- » clesiastici ordinis pręrogatiua nudetur, & sic » omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus, nisi » continuo post deprehensionem erroris, ad » fidei catholicę vnitatem spontè recurrere, » & errorẽ suum ad arbitrium episcopi regionis illius publicè cõsenserit abiurare, & satis- » factio- *Rela. sup. fo. 58. col. 1.*

» factionem congruam exhibere: Laicus autē, A
» nisi, prout dictum est, abiurata hæresi, & sa-
» tisfactione exhibita, confestim ad fidem con
» fugerit orthodoxam, secularis iudicis arbi-
» trio relinquatur, debitā recepturus pro qua-
» litate facinoris vltionē: & infra. Illos quoq;
» qui post abiurationē prælati erroris, vel post
» quam se, vt diximus, proprij antistitis exami
» natione purgauerint, deprehensi fuerint in
» abiuratam hęresim recidisse, seculari iudicio
» sine vlla penitus audientia decernimus re-
» linquendos. Ex his verbis patet, ꝙ idē prius B
vocatur hæresis, post error, & econuerso.

QVAESTIO IIII.
De erroribus Philosophorum priscorum.

Summarium.

1 *Errores plurium Philosophorum in genere.*
2 *Aristotelis errores in specie.*
3 *Errores Auerrois.* C
4 *Errores Algazelis.*
5 *Errores Rabbi Mosis.*

5. Anton. 4. p. ti. 11. c. 5. §. 1. Scho. 23.

QVARTA questio est, Hęreses, & errores antiquorum Philosophorum qui sunt? Ad hanc respondemus, ꝙ antiqui Philosophi, vt Platonici, Stoici, Pythagorici, Epicuri i generali, et Aristoteles, & Peripatetici, Auerroes, Auicenna, Algazel, Alundus & Rabbi Mosis in speciali mul tos errores, & hæreses contra fidem sanctam D nostram posuerunt: quod patet, prosequendo vt sequitur.

1. Isti posuerunt quòd Deus est creator animarum, sed Angeli sunt creatores corporum.
2. Item, ꝙ animæ defunctorum post multorum annorum curricula circulariter in diuersa corpora reuertuntur.
3. Item, ꝙ anima cuiuslibet hominis tā diu est in corpore, quandiu mansura est in corpore ex decreto naturæ. E
4. Item posuerunt, quòd omne peccatum est vniforme, & æquale: vnde sic nocens est ille, qui paleas furatus fuerit, sicut qui aurum, vel argentum, & non plus neque minus: quia non res, sed animus crimen facit.
5. Item, ꝙ anima simul cum corpore moritur, atque perit.
6. Item, continentiam negant esse virtutem, asserētes ꝙ castitas nō est virtus.
7. Item, quòd homines non sunt æterni etiam quo ad animam: asserunt tamen ꝙ gloria æterna est ab hominibus affectanda.
8. Item posuerunt, eorū aliqui, vt Melissus, Cicero, atque Varro mētē esse Deū lucidū.
9. Item posuerunt, animum esse Deum cōmorantem in omnibus.
10. Item posuerunt, non totam animam esse æternam, sed vnam particulam esse ęternam & maiorem, aliam vero temporalem.
11. Item posuerunt, ꝙ mūdus non regitur vlla diuina prouidentia.
12. Item, ꝙ res quælibet ex atomis, corporibus minutissimis constituitur: & quando atomi diuiduntur, res corrumpuntur: & quando vniuntur, generantur.
13. Item, voluptatem corporum asserunt summum bonum.
14. Item, Deum nihil agere asserunt.
15. Item, ꝙ anima nihil aliud est, quàm corpus, & mortuo corpore, & anima moritur consequenter.

Istę sunt hęreses, & errores Aristotelis.

ISte ponit motum non incępisse, neque tēpus, sed ꝙ fuerunt omnia ab æterno.
2. Item, ꝙ quoddam mobile fuit ab ęterno cum motus, & tempus fuerint ab æterno, & non possint esse sine mobili: hæc patēt ex viij. Physicorum.
3. Item, ꝙ mundus non incępit, sed quòd fuit ab ęterno, & erit in ęternum.
4. Item ꝙ cęlum non fuit genitum neque factum, sed ingenitum & æternum: hoc patet 1. cęli & mundi.
5. Item, quòd generatio & corruptio non incęperunt esse, neque desinēt esse: hoc patet ex 1. de generatione.
6. Item, quòd sol ab æterno plantas & animalia generauit, & in æternum etiam generabit.
7. Item, quòd Deus non posset alium mundum facere: quia quicquid fit ex pręiacente materia fit: iste autem mundus constat ex tota sua materia.
8. Item, quòd nihil noui potest à Deo immediatè procedere, quia nihil potest fieri sine dispositione pręuia, & motu pręcedente: Deus autem immobilis perseuerat.
9. Item, quòd resurrectio mortuorum est impossibilis: quia mortuum non potest redire viuum, nec etiam per multa media: & si redit, non redit idem numero. hoc patet ex 1. de anima. & viij. metaphy.
10. Item, quòd vbi modo est mare, aliquando

quando fuit siccum; & econuerso, propter motus & temporis æternitatem. hoc patet ex 1. meteororum.

11. Item, quòd non fuit dare primũ hominẽ, neq; primã pluuiã, & sic de aliis: vbi pri⁹.

12. Item, quòd tot sunt Angeli, & non plures, quot sunt orbes, quos dicit esse quinquaginta, vel quadraginta. Et tamen de Angelis dixit Daniel, c.7. quòd Millia millium ministrabant ei.

13. Item, quòd cœlum est animatum anima intellectiua.

Errores Auerrois.

ISTAE sunt hæreses & errores Auerrois cõmentatoris Aristo. 1. Hic secutus est errores Aristotelis, & cum maiori pertinacia errores eius defensauit, sed præter errores Aristotelis, negauit creationem rerũ: id est, quòd ex nihilo aliquid fiat: & vituperat legẽ Christianorum, & sectam Sarracenorum in hoc, quòd ponunt rerum creationem. & hoc patet ex xj. & xij. metaphy.

2. Item vituperat nos Christianos, asserẽs nos esse garrulatores, & sine ratione nos mouentes, hæc patent circa principium tertij physicorum.

3. Itẽ negat, aliquid posse habere esse post oĩno non esse, & vituperat Christianos hoc credentes. hoc patet viij. metaphy.

4. Item dicit, quòd potentia in productione alicuius rei nõ potest esse solũ in agente.

5. Itẽ ponit, q à nullo agente possunt progredi cõtraria diuersa. hoc patet in metaph.

6. Itẽ ponit & asserit, quòd Deo nõ est cura de indiuiduis, nec habet prouidentiã hic inferi⁹ existentiũ: qa, vt dicit, hoc nõ ẽ cõueniẽs diuinæ bonitati. hęc patẽt xij. metaphy.

7. Item negat in diuinis personarum trinitatem: quia imaginatur, quòd si Deus esset trinus & vnus, esset quoddam compositum, & vnum vnitate congregationis. hęc patent xij. metaphy.

8. Item negauit, quòd omnia quæ hic agũtur in diuina prouidentiam reducantur. hęc patent ex xij. metaphy.

9. Item posuit, vnum intellectum numero in omnibus hominib⁹. hoc patet ex 3. de anima. Ex hoc enim inferri posset, quòd anima Iudę damnata, sit anima Petri saluata: quod est hęreticum.

10. Item asserit, q ex anima intellectiua & corpore non constituitur tertium, nisi sicut ex motore cœli & cœlo quod mouetur. Hic negauit motum & tempus incœpisse, sequens Aristotelẽ. hęc patent ex xi. metaphy.

A 11. Item ponit, quòd in omni factione noua pręsupponitur materia, negando creationem, vt Aristoteles.

12. Item asserit, quòd à Deo inuariabili nullum variabile immediate potest progredi: immo appellat hæreticos, omnes dicentes Deum pręcedere creaturam prioritate durationis; quia sic asserentes, (vt dicit,) negant de Deo libertatẽ arbitrij: Quia si creaturam non produxit, tamdiu, quandiu ipse fuit, non habebat plenam libertatem suę a-

B ctionis: quia expectabat tempora, & horas, vt ageret.

13. Item ponit, quòd cœlum est quoddam animal obediens Deo: & quòd motus cœli, quem ponit ęternum, ab eius anima causat.

14. Item dicit, non solum producta à primo ente processisse ab ęterno, sed voluit etiã quòd à primo non processit immediatè nisi vnum numero, vt intelligentia prima. vt patet ix. metaphy.

15. Item asserit, animas cœlestes produci

C ab intelligentiis, siue ab Angelis, & vnam intelligentiam produci ab alia.

16. Item asserit, corpora cęlestia esse producta ab animabus corporum cęlestium, sic quòd ponit, quòd intelligentiæ sunt creatores corporum cęlestium & superiorem intelligentiam fore dicũt creatorem inferioris.

17. Item ponit, animas nostras esse productas ab vltima intelligentia, à qua etiam secundum eum dependet gubernatio animarum nostrarum. & nostra beatitudo. hæc omnia patent ix methaphysi.

18. Item ponit, quòd ex anima cœli & cę

D lo fiat vnũ, sicut ex anima & corpore nostro.

19. Item ponit, omnes formas esse à datore formarum, scilicet, ab intelligẽtia infima. hoc patet ix. metaphysi.

20. Item asserit, quòd anima per imaginationem operatur in corpore alieno, sicut in proprio: ex quo ponit fascinationem esse veram. hæc patent suo vj. lib. de naturalibus.

21. Item asserit, quòd in intelligentiis nihil mali potuerit esse: quod est contra illud Iob. c.4. q De⁹ in Angelis reperit prauitatẽ.

E 22. Item ponit, quòd sanctitas, bonitas, & alię Dei perfectiones non dicunt in Deo aliquid positiuè, sed tantum per remotionem, quod est cõtra fidem: quæ habet, quòd tales perfectiões verius & perfectius sunt in Deo, quàm in creaturis.

23. Item, quòd Deus non cognoscit singularia in propria forma. hoc patet ex viij. metaphys. suæ.

24. Item ponit tot esse intelligentias seu

Angelos quot orbes: & in hoc concordat cũ Aristotele. Iste error apparet ex ix. metaph.

25. Item, quòd prophetia est naturalis, q a ab vltima intelligentia (vt dicit) deriuatur in animabus hominum prophetia.

26. Item ponit, quòd orationes, eleemosynę, litaniæ & similia, cóprehenduntur sub ordine naturæ; quod est falsum: quia cum ordinent nos ad beatitudinem supernaturalem, reducuntur & sunt in ordine gratiæ supernaturalis.

Istæ sunt hæreses, & errores Algazelis Philosophi.

HIC posuit motum, & tempus, & mundum ab æterno, & nunquam incępisse.

2. Item, quòd corpora cęlestia habent animam, & ꝙ non habuerunt principium sui esse, sed fuerunt ab æterno.

3. Item, quòd à primo principio non potest progredi immediatè multitudo, sed tantum progreditur vnũ ab eo immediate, scilicet, prima intelligentia, seu primus Angelus.

4. Item, ꝙ à primo Angelo processit secundus Angelus, & à primo cęlo secundum cælum: & sic deinceps donec perueniatur ad vltimum Angelum, & vltimum cęlum.

5. Item, quòd tantum sunt decem intelligentiæ, siue Angeli.

6. Item, ꝙ vltima intelligentia, siue Angelus præest omnibus inferioribus rebus.

7. Item, ꝙ Deus nihil agit nisi dispositione præuia materiæ, nec agere potest, negans totaliter creationem.

8. Item, ꝙ Deus non permittit mala fieri, vt eliciat bona: sed ꝙ mala in mundo proueniunt ex necessitate materiæ †. [†aliàs, natura.]

9. Item, ꝙ Deus ignorat particularia in propria forma, sed scit ea, quasi vniuersaliter.

10. Item, ꝙ anima hominis procedit à donatore † formarũ, sicut & aliæ formæ: qui dator est vltima intelligentia, siue Angelus. [†aliàs, datore.]

11. Item, ꝙ tota nostra perfectio & scientia prouenit ab vltima intelligẽtia prędicta, siue decima.

12. Item dicit, quòd beatitudo nostra consistit in cognitione pr dictę vltimæ intelligẽtiæ: quam cognitionem asserit esse naturalẽ, & haberi naturaliter.

13. Item, quòd pœna animæ nostræ separatæ est separatio à prima intelligentia.

14. Item, ꝙ anima separata non patitur pęnã sensus, sed damni: quę est separatio ab vltima intelligentia.

15. Item, ꝙ anima coniuncta corpori non

A dolet, nec sentit dolorem, nisi quia separatur ab vltima intelligentia propter occupationem, quam gerit circa corpus.

16. Item, quòd prophetia in nobis est cognitio futurorũ, quæ naturaliter inest nobis.

17. Item, quòd anima nostra per imaginationem potest operari in corpore alieno.

18. Item, quòd impressio animæ transit in corpus aliud, ita quòd potest ipsum destruere & interficere per excitationem† suam, atque fascinationem. [†aliàs, æstimationem.]

B 19. Item ponit, ex conditione cęlestium corporum futura pẽdere in tantum, vt dicat, ꝙ si quis totam conditionem cęlestis harmoniæ haberet, plene cognosceret tam præterita, quàm futura.

20. Item, quòd omnia eueniunt de necessitate, asserens homines ignorantes, qui sperant, desiderant, & timent futura.

21. Item asserit, ꝙ preces †fusę sunt Deo ad consequendum bonum & fugiendum malum: & hoc naturaliter, nõ quòd propter [†Supplẽ. efficaces.]

C tales preces Deus bona nobis tribuat; sed ab ipsis verbis, & ab ipso desiderio dum precamur Deum, deriuantur quidam radij, qui naturaliter in nobis efficiunt illud, quod optamus. Et ista potuit esse opinio Auicenę, qui orõnes & litanias posuit sub ordine naturæ.

22. Item, quòd motus voluntatis subsunt corporibus cęlestibus.

23. Item, quòd attributa diuina Deo competunt abusiuè; asserens inconuenienter dici Deum creatorem, primum principium, dominum dominorum: sic quòd perfectiones in diuinis nihil dicunt positiuè, sed tantum

D per remotionem.

24. Item, quòd characteres habent actionem naturalem circa ea, ad quę ordinantur.

25. Item ponit, ꝙ sacrificia oblata Deo, seu spiritibus nihil prosunt, vt per ea aliquid consequamur: sed naturaliter habent effectum, propter quem fiunt.

26. Item negat, quòd Deus per preces & sacrificia placetur.

27. Item ponit, quòd corpora cęlestia, & dispositiones eorum, in quibus incipimus aliquid operari, diligunt operationes nostras

E à principio vsque ad finem per tantũ, & per totum: ita ꝙ ista constellatio solum, in qua & sub qua opus incipitur, quantũcunque opus sit voluntarium, dominatur à principio vsq; ad finem.

28. Item asserit, aliqua sacrificia naturaliter talem habere potestatem, quòd si secundum illa aliquod opus incipiatur, tale sacrificium dominatur dicto operi à principio

vsque

vſque ad finem.

29. Item ponit, ꝙ coniurationes & obſecrationes naturaliter poſſunt dominari in affectibus noſtris: ita quòd ſi, ſecundũ eum, aliquod opus etiam voluntarium inchoetur, dirigetur iſtud opus per prædictos characteres à principio vſque ad finem.

Hęreſes & errores Rabbi Moſis.

ISTE, quamuis poſuerit mundum incępiſſe in libro de expoſitione legis, reprobando Ariſtotelem:

1. Negauit tamen in diuinis eſſe trinitatẽ, & quãcunque multitudinem re, vel ratione: & vituperans deridet Chriſtianos, qui credunt in diuinis perſonarum trinitatem.

2. Item aſſeruit, attributa in diuinis, vt ſapientiam, bonitatem, & ſimilia non eſſe in Deo verè & realiter, ſed tantum ęquiuoce, & vocaliter, allegans pro ſe illud Prophetæ Iſa. 40. dicentis: Cui me ſimilem feciſti? Dicit nanq; ꝙ cum dicitur, Deus ſapiens, bonus, & ſimilia, intelligitur per cauſalitatem: quia, ſcilicet, Deus dicitur bonus, quia cauſat bonitatem: & potens, quia cauſat potentiam, & ſic de aliis.

Vide S. Tho. 1. q. 13. ar. 2.

3. Item aſſerit, verbum in diuinis, & ſpiritum Dei dici ſolum eſſentialiter, & non perſonaliter: vnde exponens illud pſal. 32. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius, &c. Dicit, ibi verbum & ſpiritum ſumi pro diuina voluntatę, vel eius eſſentia, qua cęli facti ſunt: cum tamen iſta ſumantur perſonaliter, & in hoc concordat cum illis hæreticis, qui vocantur Alogij, id eſt, ſine verbo, ab à, quòd eſt, ſine: & logos, quòd eſt ſermo vel verbum: hi Deum verbum eſſe negãt, & non credunt reſpuentes Euangelium Ioã. in quo oſtenditur verbum ſumi perſonaliter in diuinis.

D. Aug. de hære. num. 30.

4. Item ponit corpora cęleſtia eſſe animata, & animalia rationabilia, adducens pro ſe illud pſalm. 18. Cęli enarrant gloriam Dei. & illud Iob. 38. Cum me laudarent aſtra matutina, &c.

5. Item aſſerit, quòd licet mũdus incęperit, nunquam tamen finietur, nec innouabitur.

6. Item aſſerit, quòd homo ſufficienter poteſt ſe diſponere ad gratiam prophetiæ: & ꝙ Deus non eligit in prophetando quemlibet hominem ſingulariter, ſed illum, qui ſe diſponit ad talia per ſua naturalia; vnde viſus eſt velle, diuinam gratiam dependere ex operibus noſtris.

7. Item dixit, Deo aliqua eſſe poſsibilia, & aliqua impoſsibilia: inter quæ impoſsibilia aſſerit, accidens eſſe, vel poſſe ſine ſubiecto eſſe: & illos, qui dicunt hoc Deum poſſe, appellat ignorantes viam diſciplinæ & ſcientiarum.

8. Item errauit, quia aſſerit Deum non habere prouidentiam aliquorum, quantum ad ſpeciem, vel quantum ad ſingularia: vnde caſum foliorum de arboribus, & alia quæ contingunt circa particularia talia, noluit ſubeſſe diuinæ prouidentiæ, ſed extimauit omnia talia contingere per accidens.

9. Item ponit, quòd licet voluntas à Deo immutari poſſit, nunquã tñ de facto immutatur: quod eſt erroneum, quia tunc eſſet fruſtra admonitio Prophetarum.

10. Item aſſerit, hominem per ſeipſum abſque Dei auxilio omnia peccata poſſe vitare, & omnes monitiones prophetarum perfectè adimplere.

11. Item ponit ſimplicem fornicationem nullo modo eſſe peccatum de iure naturali, ſed ſolum dicit eſſe peccatum ex prohibitione legis: vnde ante legem datam dicit fuiſſe licitum fornicari: propter quod dicit Iudam non peccaſſe cum Thamar, quia fuit ante tempus legis.

Hi dicuntur Cynici ab immunditia, & impudicitia ſic dicti: nam ſicut canes coeunt in manifeſto, ſic iſti dicunt fore licitum & honeſtum in patulo, in viis, & plateis cum vxoribus coire, & de facto faciunt: vnde à canibus, quorum morem imitantur, vocabulum traxerunt.

QVAESTIO V.

De erroribus ab ipſo Chriſto damnatis.

Summarium.

1 *Phariſęorum errores primum recenſentur.*
2 *Secundo Sadducęorum.*
3 *Tertio Herodianorum.*

QVINTA quæſtio eſt; Quæ ſunt hæreſes, & errores per ipſum Chriſtum perſonaliter condemnatæ?

S. Antonin. 4. p. tit. 11. ca. 6. Prateolus de ſectis hære. lib. 8. c. 15. lib. 14. c. 22. li. 17. cap. 8.

Ad hanc reſpondemus, ꝙ ſunt tres in genere: ſcilicet, Phariſęorum, Sadducæorum, & Herodianorum.

1. Iſti poſuerunt, ꝙ traditiones hominum & ordinationes erant decretis legis diuinæ, & mandatis præponendæ, & præ illis obſeruandę.

Item, quòd melius & sanctius est temporalia sacerdotibus offerre, quàm patrem & matrem egentes, & necessitatem patientes sustentare.

Item, quòd lotiones, & munditiæ manuũ & corporũ exterius inducunt necessariò lotionem à peccatis, & munditiã interius. Hos errores condemnauit Christus, Matth. xv.

Item, quòd licitum erat vxorem dimittere etiam non fornicationis ratione, & libellum repudij ei dare.

Item, ꝙ exterior immunditia corporis, necessariò inducit immunditiam mentis.

Item, ꝙ licitum erat vxorem alterius sic dimissam, in vxorem suam accipere viro viuente.

Item, quòd licitum est sicut amicos diligere, sic inimicos odire. Hos errores cõdemnauit Christus, Marci. x.

Condemnauit etiam errores Sadducæorum.

2. Hi resurrectionem mortuorum esse futuram negabant. Hunc errorem Christus condemnauit, Ioan. v. & Matth. xxij.

Item, animas esse spiritus non concedebant, sed solum esse corporalia affirmabant.

Item, Prophetarum dicta spernebant, nec dictis sanctorum † patrũ fidem dabant.

† *Aliàs ꝓphetarũ.*

Item, Herodianorum.

3. Hi posuerunt licitum esse vxorẽ alterius, etiam eo viuẽte, sibi accipere in vxorem: & Herodes ita fecit, qui vxorem fratris sui viuentis sibi in matrimoniũ copulauit. Et quia Ioannes Baptista hunc errorem arguendo Herodem, condemnauit, ipsum Herodes decapitauit.

Item posuerunt, Christum non esse verum Deum, nec beatæ Mariæ filium, sed realiter Ioannem Baptistam ab ipso Herode decapitatum. qui postmodum (vt† asserunt) resurrexit, vt habetur Mat. xiiij. Horum trium errores, scilicet, Pharisæorum, Sadducæorũ, & Herodianorũ Christus Matth. xvj. cõdemnauit, cum dixit: Cauete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum: & fermento Herodis. Marci. viij.

† *Aliàs asseruerũt.*

QVAESTIO VI.

De hæresibus damnatis relatis in Decreto.

Summarium.

1 *Secta hæreticorum ab Auctoribus sæpissimè nuncupantur.*
Aliquando vero ex causis.

A

Sectæ hæreticorum alphabetico ordine.

A	*I*
66 *Acephali.*	56 *Iouinianistæ.*
14 *Adamiani.*	*L*
38 *Aeriani.*	55 *Luciferiani.*
39 *Aetiani, siue Eunomiani.*	*M*
68 *Agnoitæ.*	44 *Macedoniani.*
26 *Alogij.*	31 *Manichæi.*
18 *Angelici.*	21 *Melchionistæ.*
46 *Antidicomaritæ.*	17 *Melchisedechiani.*
32 *Antropomorphitæ.*	3 *Menandriani.*
19 *Apostolici.*	47 *Metangismonitæ.*
12 *Appellitæ.*	35 *Montani.*
45 *Appollinaristæ.*	*N*
23 *Aquarij.*	9 *Nazaræi.*
59 *Arabici.*	64 *Nestoriani.*
13 *Archontici.*	5 *Nicolaitæ.*
43 *Arriani.*	41 *Noetiani, siue Patripassiani.*
22 *Artotyritæ.*	34 *Nouatiani.*
B	62 *Nyctages.*
4 *Basilidiani.*	*O*
52 *Bonosiani.*	10 *Ophitæ.*
C	40 *Origeniani.*
15 *Cainiani.*	*P*
7 *Carpocratiani.*	58 *Paterniani.*
27 *Cataphrygæ.*	48 *Patritiani.*
28 *Cathari.*	29 *Pauliani.*
20 *Cerdoniani.*	63 *Pelagiani.*
8 *Cerinthiani.*	37 *Photiniani.*
53 *Circumcelliones seu Scotopitæ.*	54 *Priscillianistæ.*
49 *Colluthiani.*	*S*
D	42 *Sabelliani.*
51 *Donatistæ.*	16 *Sethiani.*
E	24 *Seueriani.*
65 *Eutychiani.*	2 *Simoniaci.*
F	*T*
50 *Floriani.*	25 *Tatiani, siue Encratitæ.*
G	60 *Tertullianistæ.*
6 *Gnostici.*	61 *Tessarescadecatitæ.*
H	67 *Theodosiani, siue Gaianitæ.*
36 *Hebionitæ.*	69 *Tritheitæ.*
57 *Heluidiani.*	*V*
30 *Hermogeniani.*	11 *Valentiniani.*
33 *Heraclitæ.*	
70 *Hæreses variæ sine nomine auctorum.*	

B C D E

Ex his quæstio est, Hæreses & errores ꝑ Christi Vicariũ, & Ecclesiã condẽnati, de quibus agitur in decretis, qui sunt? Ad hanc dicimus, ꝙ hæreses & errores quãplures cõdemnantur, colliguntur, & ponuntur expresse. 24. q. 3. c. Quidam. vbi dicit sic: Sectæ vero hæreticorũ quot sint, & vnde nomina acceperit, Isidorus. 8. lib. etymologiarum.

August. to. 6. libr. de hæresibus. Scho. 24 par. 2.

Iuxta emendationē factam Romę Decreti proximè editi.

rum.c.5.determinat,dicens:

1. Quidam autē hæretici, qui de Ecclesia recesserunt, ex nomine suorum auctorū nūcupantur: quidam verò ex causis, quas eligentes instituerunt.

2. Simoniani dicti à Simone magicæ disciplinæ perito: cui Petrus in actibus apostolorum,maledixit pro eo,quòd ab apostolis spiritus sancti gratiam pecunia emere voluisset.hi dicunt creaturam non à Deo,sed à virtute quadam superna creatam. *Acto.8.*

3. Menandriani,à Menandro mago discipulo Simonis nuncupati: qui mundum non à Deo,sed ab angelis factum asseruit.

4. Basilidiani,a Basilide appellati,q̨ inter reliquas blasphemias, Iesum passū abnegauit.

5. Nicolaitæ dicti à Nicolao Diacono ecclesię Hierosolymorum,qui cum Stephano, & cęteris constitutus est à Petro:qui propter pulchritudinem relinquens vxorem, vt qui vellet,ea vteretur,versa est in stuprū talis cōsuetudo, vt inuicē cōiugia commutarentur: quos Ioānes in Apocalypsi improbat,dicēs: Sed hoc habes, q̨ odisti facta Nicolaitarum. *Acto.6.* *Apo.2.*

6. Gnostici propter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt. Animam naturā Dei esse dicunt: bonum & malum Deū suis dogmatibus fingunt.

7. Carpocratiani,à Carpocrate quodā vocantur, qui dixit Christum hominem fuisse tantum,& de vtroque sexu progenitum.

8. Cerinthiani,à Cerintho quodám nuncupati.hi inter cætera circumcisionem obseruant: mille annos post resurrectionem in voluptate carnis futuros prædicāt.vnde & græcè χιλιάσαι,latinè millenarij sunt appellati.

9. Nazaræi dicti,qui dum Christum(qui à vico Nazaræus est appellatus)filiū Dei confiteantur, omnia tn̄ veteris legis custodiunt.

10. Ophitæ,à colubro nominati sunt. coluber enim gręcè ὄφις dicitur: colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradisum induxisse virtutis cognitionem.

11. Valentiniani, à Valentino quodam Platonico sectatore vocati,qui αἰῶνας, idest secula quædam in origine Dei creatoris induxit: Christum quoq; de Virgine nihil corporis assumpsisse,sed per eam quasi per fistulam transisse asseruit.

12. Appellitę,quorū auctor† Appelles fuit, qui creatorē angelū nescio quē gloriosum, superioris Dei faciēs, Deū legis & Israel illū igneum affirmans,dixit,Christū nō in veritate Deū,sed hominē in phantasia apparuisse. *† Aliàs, Princeps. Gab Pra. de har. li. 8. c.54.*

13. Archontici,à principibus appellantur; qui vniuersitatem,quam Deus condidit,opera esse archangelorum defendunt.

14. Adamiani vocantur, quòd Adæ imitentur nuditatem:vnde & nudi orant, & nudi inter se mares fœminæque conueniunt.

15. Cainiani proindè sic appellati,quoniā Cain adorant. *† Aliàs Cayani.*

16. Sethiani nomē acceperūt à filio Adæ, q̨ vocatus est Seth, dicētes,eūdē esse Chr̄m.

17. Melchisedechiani vocati,pro eo quòd Melchisedech sacerdotem Dei, non hominem fuisse,sed virtutem Dei esse arbitrātur.

18. Angelici vocati, quia Angelos colunt.

19. Apostolici hoc sibi nomē ideò sumpserūt,q̨ nihil possidētes propriū, nequaquā recipiāt illos,qui † aliquo in hoc mūdo vtūtur. *† Aliàs aliquid.*

20. Cerdoniani,à Cerdone quodam nominati,qui duo contraria principia asserūt.

21. Marcionistę,à Marcione Stoico Philosopho appellati, qui Cerdonis dogma secutus,alterū bonū,alterū iustū Deū asseruit:tāquam duo principia creationis, & bonitatis.

22. Artotyritæ, ab oblatione vocati: panem.n.& caseum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & à fructibus ouium fuisse celebratam.

23. Aquarij appellati, eo q̨ aquam solam offerunt in calice sacramenti.

24. Seueriani,à Seuero exorti, vinum non bibunt: vetus testamentum,& resurrectionē non recipiunt.

25. Tatiani,à Tatiano quodā vocati, q̨ & Encratitæ dicti: quia carnes abominantur.

26. Alogij vocantur tanquam sine verbo: λόγος enim græcè, verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, respuentes Ioānis Euangelium,& Apocalypsim.

27. Cataphrygis nomen prouincia Phrygia dedit:quia ibi extiterunt. Auctores eorū Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. hi aduentum Spiritus sancti non in Apostolos, sed in se traditum asserunt.

28. Cathari p̄p mūditiā ita se nominauerunt:gloriantes.n.de suis meritis,negant pęnitētibus veniam peccatorum.Viduas si nupserint,tanquam adulteras,damnant. Mundiores se cæteris prædicant. Qui nomen suū si cognoscere vellent, mundanos se potius, quàm mundos vocarent.

29. Pauliani,à Paulo Samosateno exorti sunt,qui dixit non semper fuisse Christum, sed à Maria sumpsisse initium.

30. Hermogeniani,ab Hermogene quodam vocati,qui materiam non natam introducens,Deo nō nato eam comparauit, matremq; elementorum,& deam asseruit:quos Apostolus improbat elementis seruientes. *Gal. 4.*

31. Manichæi, à quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas, & substantias introduxit, id est bonam, & malam: & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit. testamentum vetus respuit, nouum ex parte recipit.

32. Antropomorphitę dicti pro eo, quòd simplicitate rustica Deum habere humana membra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrãtur. ἄνθρωπος enim Gręcè, latinè homo interpretatur, ignorantes vocẽ Domini, qui ait: Spiritus est Deus, incorporeus est enim, nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur. *Ioan. 4.*

33. Hierachitæ, ab Hieracha auctore exorti, monachos tantum recipiunt, coniugia respuunt, regna cœlorum paruulos habere non credunt.

34. Nouatiani, à Nouatiano Romæ vrbis presbytero exorti, qui aduersus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus inuadere, hæresim instituit, nolens apostatas suscipere, & rebaptizans baptizatos.

35. Montani hæretici dicti, ꝙ tẽpore persecutionis in montibus latuerunt, qua occasione se à catholicæ ecclesiæ corpore diuiserũt.

36. Hebionitæ, ab Hebione dicti, siue à paupertate. Christũ enim per profectum solum virum iustum putant effectum. Vnde cõpetenter Hebionitę pro paupertate intelligẽtiæ appellati sunt. hi semiiudęi sunt, & ita tenent Euangeliũ, vt legẽ carnaliter seruent: aduersus quos Apostolus ad Galatas scribens inuehitur. *Galat. 4.*

37. Photiniani, à Photino Gallogręciæ Syrmij episcopo nuncupati, qui Hebionitarum hæresim suscitãs, asseruit Christum à Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum.

38. Aeriani, ab Aerio quodam nuncupati sũt. hi offerre sacrificiũ ꝓ defunctis spernũt.

39. Aetiani, ab Aetio sunt uocati: iidemq; Eunomiani ab Eunomio quodam Dialectico Aetij discipulo: ex cuius nomine magis innotuerũt, dissimilem patri asserentes filiũ, & filio spiritum sanctum. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium.

40. Origeniani, ab Origene auctore exorti sunt, dicentes, quòd non possit videre filiꝰ patrem, nec spiritus sanctus filium. Animas quoq; in mundi principio peccasse dicũt, & pro diuersitate peccatorũ, è cœlis vsque ad terras diuersa corpora quasi vincula meruisse, eaq; causa factum esse mundum.

41. Noetiani, à quodã Noeto vocati, qui dicebant Christum eundem esse, patrem, & spiritum sanctum, ipsamq; trinitatem in officiorum nominibus nõ in personis accipiũt. Vnde, & Patripassiani vocantur, quia patrẽ passum dicunt.

42. Sabelliani, ab eodem Noeto pulullasse dicuntur, cuius discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cuius nomine maximè innotuerunt: vnde & Sabelliani vocati sunt. hi unam personam patris, & filij, & spiritus sancti adstruunt.

43. Arriani, ab Arrio Alexandrino presbytero orti sunt, qui coæternum patri filium non agnoscens, diuersas in trinitate substantias asseruit contra illud, quod ait Dominus: Ego, & pater unum sumus. *Ioan. 10.*

44. Macedoniani, à Macedonio Constantinapolitano episcopo dicti sunt, negantes Deum esse spiritum sanctum.

45. Appollinaristæ, ab Appollinare vocati sunt, dicentes Christum corpus tantúmodo sine anima suscepisse.

46. Antidicomaritę appellati sunt, pro eo ꝙ Mariæ uirginitati contradicunt, asserentes eam post Christum natum viro suo fuisse commistam.

47. Metãgismonit[æ] ideo tale nomẽ acceperunt, quia † ἄγγος Græcè vas dicitur. adserũt enim sic esse in patre filium tanquam vas minus intra vas maius. *† aliâs, ἀγγεῖον.*

48. Patritiani, à quodam Patritio nũcupati sunt, qui substantiã humanæ carnis à Diabolo conditam dicunt.

49. Colluthiani, à quodã Colluthо nominati, qui dicunt Deũ non facere mala, cõtra illud, quod scriptũ est: Ego Dñs creãs mala. *Esa. 45.*

50. † Floriani, à Florino, qui econtrario dicunt Deum creasse mala, contra hoc, quod scriptum est: Fecit Deus omnia bona. *† aliâs Florinians à Florino.*

51. Donatistæ, à Donato quodam Aphro nuncupati, qui de Numidia ueniens, totam penè Africam sua persuasione decepit, asserens minorẽ patre filium, & minorem filio spiritum sanctum, & rebaptizans catholicos.

52. † Bonosiani, à Bonoso quodã episcopo exorti produntur: qui Christum Dei filiũ adoptiuum, non proprium asserunt. *† aliâs Bonosiaci.*

53. Circumcelliones dicuntur, eo ꝙ agrestes sint, quos † scotopitas vocant, supradictæ hæresis habentes doctrinã. Hi amore Martyrij semetipsos perimunt: vt violenter de hac vita discedentes, Martyres nominentur. *† aliâs Cotopitas.*

54. Priscillianistæ, à Priscilliano vocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichęorum permistum dogma composuit.

55. Luciferiani, à Lucifero Sardiniæ episcopo orti, qui episcopos catholicos, qui constantij persecutione perfidiæ Arrianorũ consentientes

ſentientes erant, & poſtea correcti in catholicã redire delegerunt,damnantes ſiue quod crediderant,ſiue quod ſe credidiſſe ſimulauerant, (quos eccleſia catholica materno recepit ſinu, tanquam Petrum poſt fletum negationis)hãc illi matris charitatẽ ſuperbè accipiẽtes,eoſq; recipere nolẽtes,ab eccleſiæ cõmuniõe receſſerũt,& cũ ipſo Lucifero auctore ſuo, q̃ mane oriebatur,cadere meruerũt.

56. Iouinianiſtæ,à Iouiniano quodã monacho dicti,aſſerentes,nullam nuptarum, & uirginum eſſe diſtantiam, nullumq; inter abſtinentes, & ſimpliciter epulantes eſſe diſcrimen.

57. Heluidiani,ab Heluidio nominati,qui dicunt,poſt Chriſtum natum, alios Mariam filios de viro ſuo Ioſeph peperiſſe.

58. Paterniani,à Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes à Diabolo factas opinantur.

59. Arabici nuncupati,eo quòd in Arabia exorti ſunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in nouiſſimo vtrunq; reſurgere.

60. Tertullianiſtæ,dicti à Tertulliano presbytero Africanæ ꝓuinciẹ ciuitatis Carthaginenſis:animam immortalem eſſe, ſed corpoream prædicantes,& animas peccatorum hominum poſt mortem in Dæmones conuerti putantes.

61. Teſſareſcædecatitæ,dicti quòd decima quarta luna Paſcha cum Iudæis obſeruandũ contendunt. Nam τέσσαρα quatuor, δέκα decem ſignificat.

†alias, niſtages.

62. †Nyctages,à ſomno nuncupati,quòd vigilias noctis reſpuant, ſuperſtitionem eſſe dicentes,iura temerari diuina, qui noctem ad requiem tribuit.

63. Pelagiani, à Pelagio monacho exorti. hi liberum arbitrium diuinæ gratiẹ anteponunt:dicentes ſufficere voluntatem ad implenda iuſſa diuina.

Turrecr. de eccle. li.4.part. 3.c.28.

64. Neſtoriani, à Neſtorio Conſtantinapolitano epiſcopo nuncupati: qui Beatam Mariam Virginem,nõ Dei, ſed hominis tãtummodo matrem aſſeruit, vt aliam perſonam carnis,aliam faceret Deitatis: nec unũ Chriſtum in verbo Dei, & carne credidit: ſed ſeparatim, atque ſeiunctim alterum filiũ Dei,alterum hominis prædicauit.

65. Eutychiani,dicti ab Eutyche Conſtantinapolitano Abbate,qui Chriſtum poſt humanam aſſumptionem negauit exiſtere de duabus naturis,ſed ſolam in eo diuinam aſſeruit eſſe naturam.

66. Acephali dicti, id eſt,ſine capite. nullus enim eorum reperitur auctor, à quo orti A ſunt.hi trium Chalcedonenſium capitulorũ impugnatores, duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negant, & vnã in eius perſona naturam prædicant.

67. Theodoſiani, & Gaianitæ appellati à Theodoſio,& Gaiano, qui temporibus Iuſtiniani Principis,in Alexãdria populi peruerſi electione una die ordinati ſunt epiſcopi. Hi errores Eutycetis, & Dioſcori ſequẽtes, Chalcedonenſe concilium reſpuunt: ex duabus vnam in Chriſto naturam aſſerũt: Quã B Theodoſiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt.

68. Agnoitæ, & Tritheitẹ à Theodoſianis exorti ſunt:ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti:quia ad peruerſitatem, à qua exorti ſunt,id adiiciũt,quòd Chriſti diuinitas ignoret futura,quẹ ſunt ſcripta de die, & hora nouiſsima:non recordantes Chriſti perſonam in Eſaia loquẽtis: Dies iudicij in corde meo. Eſa.30.

69. Tritheitẹ vero vocati,quòd ſicut tres perſonas in Trinitate, ita quoque tres aſſerunt C Deos eſſe,cõtra illud,quod ſcriptum eſt: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus,Deus vnꝰ eſt. Deut.6.

70. Sũt & aliæ hẹreſes ſine auctore, & ſine nominibus.ex quibus aliæ putãt triformem eſſe Deum.Aliæ Chriſti diuinitatem paſſibilem dicunt. Aliæ Chriſti de patre natiuitati initium tẽporis dant. Aliæ † liberationẽ omniũ apud inferos factam Chriſti deſcenſione credũt. Aliæ animã imaginem Dei negant. Aliæ animas conuerti in dæmones,& in quẹcunque animalia exiſtimant. Aliæ de mun- D di ſtatu diſſentiunt. Aliæ innumerabiles mũdos opinantur. Aliæ aquam Deo coæternã faciunt. Aliæ nudis pedibus ambulant. Aliẹ cũ hominibus nõ mãducant. Hæ ſunt hæreſes aduerſus catholicã fidẽ exortẹ & ab Apoſtolis, & à ſanctis patribus, vel conciliis prædãnatæ:quæ dũ in ſe multis erroribus diuiſæ inuicem ſibi diſſentiũt,communi tamen nomine aduerſus eccleſiam Dei conſpirant:ſed & quicunque aliter ſcripturam ſanctam intelligit,quàm ſenſus ſpiritus ſancti flagitat,à E quo conſcripta eſt, licet de eccleſia non receſſerit,tamen hæreticus appellari poteſt.

† in vulgatis codicibus ita legitur: Aliæ liberationem hominum apud inferos factã Chriſti deſcenſione non credunt.

Cõcor. te. in cap. ex communicamus. 1. & 2. de hæreti.

EGo Berẽgarius indignus eccleſiæ ſancti Mauricij Andagauenſis eccleſiẹ Diaconꝰ,cognoſcẽs verã,catholicã, & apoſtolicã fidẽ, anathematizo omnẽ hæreſim,præcipuè eã, de qua hactenus infamatus ſum:quæ adſtruere conatur, panẽ & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt cõſecrationem ſolummodo ſacramentũ, & non verũ corpus

De conſe. diſt. 2. Schol. 24

&

& sanguinem Domini nostri Iesu Christi, esse: & nõ posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari, vel frãgi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autẽ sanctæ Romanę Ecclesię, & Apostolicę sedi; & ore & corde profiteor de sacramẽtis dominicę mensæ, eandem fidem me tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus, & hęc sancta Synodus auctoritate Euãgelica & Apostolica tenendam tradidit, mihiq; firmauit, scilicet, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post cõsecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corp⁹ & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse: & sensualiter non solum sacramẽtum, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frãgi, & fidelium dentibus atteri: iurans per sanctam, & homousion Trinitatem, & per hæc sacrosancta Euangelia Christi, eos, qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus & sectatoribus suis ęterno anathemate dignos esse pronuncio. Quòd si ego ipse aliquando contra hoc aliquid sentire, aut prædicare præsumpsero, canonum seueritati subiaceam: Lecto & perlecto sponte subscripsi.

» Hanc confessionem suæ fidei de corpore
» & sanguine Domini nostri Iesu Christi à Be
» rengario Romæ coram cẽtum tredecim epi
» scopis factam, misit Papa Nicolaus per vrbes
» Italiæ, Germanię, Gallię, & ad quęcunque lo
» ca fama prauitatis eius peruenire ante po-
» tuit, vt Ecclesiæ, quæ prius doluerãt de auer
» so atque peruerso, postea gaudeant de reuer
» so, atque conuerso.

QVAESTIO VII.
De hæresibus damnatis in decretalibus.

Summarium.

1 *Articuli catholici cũ hæresibus illis contrarijs, contẽti in c. Firmiter. de sum. Trin.*
2 *Error abbatis Ioachim condemnatus.*
3 *Hæreses impij Almarici.*
4 *Christus secundum quod homo est aliquid.*
5 *De processione spiritus sancti quid credendum.*
6 *Hæreses duæ de processione spiritus sancti damnatæ.*
7 *Hæreses damnatæ in Clementinis,*

Turrecr. de eccle. lib. 4. p. 2. cap. 35. S. Ant. 4. par. ti. xj. ca. 7. §. 2. & sequẽ.

EPTIMA quæstio est, Hæreses & errores per ecclesiam cõdemnati, de quibus agitur in decretalibus, qui sunt? Ad hãc respõdemus, ꝙ quædam apparẽt cõdemnatę ex volumine Decretalium maiori; quædam ex Sexto Decretalium: quædam ex Clementinis.

A Errores damnati in Decretalibus.

In volumine maiori damnantur istæ hærę ses, & errores.

1. In primis in tit. de sum. tri. c. Firmiter. & c. Damnamus. profitetur sancta mater Ecclesia quamplures articulos fore catholicos, & fide tenendos: vtputà, ꝙ vnus est solus Deus, immensus, & incommutabilis: & alios plures quorũ contrarij omnes sunt hæreticales, & erronei; vtpote, ꝙ non sit vnus solus Deus, ꝙ non sit immẽsus, ꝙ non sit incommutabilis: B & sic de aliis articulis contrariis illis articulis, in dictis capitulis approbatis, vt fide tenendis. *Supra in parte 1. pag. 3.*

2. In speciali autem in c. Damnamus. allegato. §. si quis. condemnatur iste articulus, vt hęreticalis: quem Abbas Ioachim asserebat, scilicet, quòd pater & filius, & spiritus sanctus sunt vnum, non vnitate essentiæ & naturæ, sed collectiua vnitate; sicut cum dicimus, ꝙ multi homines sunt vnus populus. *Loco citato pag. 4.*

C

Almarici hæreses.

3. Cõdemnatur etiam, eodem tit. & c. §. reprobamus, doctrina impij Almarici, vt hæretica & insana: quæ autẽ illa fuerit, cap. non expressit: Vincentius tamen in speculo historiali. xxx. lib. c. vij. ponit ipsum Almaricũ in suis prauis dogmatibus tenuisse hęreses & errores infrascriptos. *Vide etiã Gab. Pra. li. 1. c. 29.*

Prima hęresis eius fuit, quòd quilibet tenetur credere, se esse membrum Christi, & hoc esse vnum de fidei articulis, sine quo homo non potest saluari.

D Secunda hæresis fuit, ꝙ patris potentia durauit quandiu viguit lex Mosaica, scilicet, vsque ad Christum: & tunc habuerunt finem omnia veteris testamenti sacramenta: & viguit lex Christi noua vsq; ad tempus Almarici: & ex tunc habuerunt finem, ac fuerũt euacuata baptismus, pœnitentia, & omnia alia nouæ legis sacramenta, sine quibus tamen & secundum veritatem non est salus.

Tertia hæresis fuit, ꝙ à tempore ipsius Almarici euacuatis omnibus nouæ legis sacra- E mentis, incœpit vigere spiritus sancti gratia, qua interius quilibet inspirabatur, & qua saluari poterat sine quocunque actu exteriori.

Quarta hæresis fuit, ꝙ sic erat à spiritu sancto illo tempore charitas ampliata, vt illud, quod aliàs de natura sua erat peccatũ: vt stupra, adulteria, & similia, dicerem non esse peccatum, dummodo illa facerent carnaliter commiscentes ex charitate.

Quinta hęresis fuit, ꝙ mulieres cum ponẽtibus

tibus tales errores non peccabant carnaliter commiscendo, dũmodo ex charitate agerẽt.

Sexta hæresis fuit, quòd prędicto tempore Deus agebat, vt bonus, & non vt iustus: quia ꝑdicta stupra, adulteria, & similia ex charitate facta, Deus vt bonus, nullatenus puniebat.

4. In eodem volumine maiori ti. de hæreti. c. Cum Christus damnatur etiam ista hæresis atque error, scilicet, quòd Christus nõ est aliquid secundum quòd homo.

Errores damnati in lib. 6. Decretal.

5. In sexto autem Decretalium condemnantur istę hæreses & errores.

Supra in parte 1. pag. 5. In primis de sum. tri. & fi. catho. c. Fideli. profitetur sancta mater Ecclesia plures articulos fore catholicos & fide tenendos: vtputa, quòd spiritus sanctus æternaliter ex patre, & filio procedit, & alios in effectu plures, quorum contrarij omnes sunt hæreticales, & & erronei: vtpote, ꝙ spiritus sanctus à patre & filio non procedit; & sic de aliis articulis contrariis illis in dictis capitulis approbatis, vt fide tenendis.

6. In speciali autem eod. c. Fideli. §. nos huiusmodi erroribus. condemnantur infrascriptę duæ hæreses & errores.

Prima hęresis est, ꝙ spiritus sanctus ęternaliter à patre & filio non procedit.

Secunda hæresis est, ꝙ spiritus sanctus à patre & filio non tanquam ab vno principio, sed tanquam à duobus principiis procedit.

Errores damnati in Clementinis.

Supra in 1. parte. pag. 5. columna 2. 7. In Clementinis verò condemnantur istæ hęreses & errores in ti. de sum. trini. & fide ca. c. Fidei. profitetur sancta mater Ecclesia quamplures articulos fore catholicos, & fide tenendos; vtputa, quòd vnigenitus Dei filius humanum corpus passibile assumpsit: & alios in effectu; quorum contrarij omnes sunt hæreticales & erronei; vtpote, ꝙ Dei filius corpus passibile non assumpsit, & sic de aliis articulis contrariis illis in dictis capitulis approbatis, vt fide tenendis.

In speciali autem eodem c. Fidei. condemnantur infrascriptæ hæreses & errores.

Prima hæresis, ꝙ Dei patris filius humanum corpus passibile, & animam intellectiuam seu rationalem ipsum corpus verè, per se, & essentialiter informãtem, nõ assumpsit.

Hic error fuit Petri Ioãnis, ut patet infra q. 9. Secunda hæresis, ꝙ quando vnus militum lancea latus Christi aperuit, ꝙ adhuc Christus viuus, & non mortuus existebat.

Tertia hæresis, quòd anima rationalis seu intellectiua, non est forma corporis humani A verè, per se, & essentialiter.

Quarta hæresis, quòd baptismus non est communiter tam paruulis, quàm adultis perfectum remedium ad salutem.

Quinta hęresis, quòd tam paruulis, quàm adultis in baptismo non conferuntur informans gratia, & virtutes.

Infra autem in cle. de vsuris. c. Ex graui. §. sanè. condẽnatur vnus articulus, & sit sextus.

Sexta hæresis est, quòd exercere vsuras non est peccatum.

B Et in tit. de hære. in cle. Ad nostrum condemnantur istæ octo hæreses, seu errores. *Supr. fol. 71. col. 2. Errores Begardorũ. de quibus infra q. 15.*

Primus error est, quòd homo in vita præsenti tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere nõ valebit. Nã, vt dicũt, si quis posset semper ꝓficere, posset aliquis Christo ꝑfectior inueniri.

Secundus error est, quòd ieiunare non oportet hominem, vel orare, postquam gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus: quia tunc sensualitas est ita perfectè spiritui, & rationi subiecta, quòd homo potest C libere corpori concedere quicquid placet.

Tertius error, ꝙ illi qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta ecclesiæ obligantur: quia, vt asserunt, vbi spiritus Domini, ibi libertas.

Quartus error est, quòd homo, ita potest finalem beatitudinem secundum omnẽ gradum perfectionis in pręsenti assequi, sicut eam in vita obtinebit beata.

D Quintus error, quòd quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata: quodq; anima non indiget lumine gloriæ, ipsam eleuante ad Deum videndum, & eo beatè fruendum.

Sextus error, ꝙ se in actibus exercere virtutũ, est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se virtutes.

Septimus error, ꝙ mulieris osculum, cum ad hoc non inclinet natura, est mortale peccatum. Actus autem carnalis, cum ad hoc natura inclinet, peccatum nõ est, maximè cum E tentatur exercens.

Octauus error, ꝙ in eleuatione corporis Iesu Christi, homo non debet assurgere, nec ei reuerentiam exhibere: asserentes, ꝙ esset imperfectionis eisdem, si à puritate & altitudine suæ contemplationis tantum descenderent, quòd circa mysterium, seu sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis

specie dicunt, faciunt, & committunt, quæ oculos diuinæ maiestatis offendunt, & graue in se continent periculum animarum.

QVAESTIO. VIII.
De hæresibus condemnatis in Extrauagan.

Summarium.

1 *Errores Ioan. de Poliaco condemnati in extrau. Vas electionis.*
2 *Errores Begardorum damnati in extrau. Gloriosam ecclesiam.*
3 *Errores damnati in extrau. Cum inter nonnullos.*
4 *Errores damnati in extrau. Quia quorundam.*
5 *Errores damnati in extrau. Benedictus Deus.*

Turrecremata in sū. de eccle. li. 4. p. 2. c. 37. Prateolus de sectis hęret. lib. 9. c. 26.

OCTAVA quæstio est, Hæreses & errores per ecclesiam condemnati, de quibus agitur in extrauagantibus; qui sunt?

Ad hāc respōdemus, quod pro nūc nō sunt extrauagantes, in quibus condemnentur hæreses & errores nisi dñi Ioannis xxij. & domini Benedicti xj. Nam si ante aliquæ fuerunt, in corpore iuris postmodū sunt insertæ: & ea propter extrauagantes nō possunt dici hodie. In extrauagātibus autem domini Ioannis, sunt hæreses & errores huiusmodi condemnati.

Errores Ioan. de Poliaco.

1. Primus, quod confitentes fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, quæ confessi fuerunt, iterum cōfiteri proprio sacerdoti.

Secundus, quod stante statuto: omnis vtriusque sexus, ædito in concilio generali, Romanus pontifex non potest facere, quod parochiani non teneantur cōfiteri omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti, quem dicit esse parochialem curatum: immo nec Deus posset hoc facere: quia, vt dicebat, implicat contradictionem.

Tertius error, quod Papa non potest dare licentiam generalem seu potestatem audiendi confessiones; immo nec Deus, quin confessus habenti generalem licētiam, teneatur eadem peccata iterum confiteri suo proprio sacerdoti, quem dicit esse (vt prædicitur) parochialem curatum.

Isti tres errores condemnantur in extrauagāte dicti domini Papę Ioa. xxij. quę incipit, Vas electionis. quæ est supra. Horum autem errorum auctor fuerat ac inuentor quidam magister in theologia, Parisius magistratus, vocatus Ioannes de Poliaco. *Supra fo. 79. col. 1.*

A 2. Quartus error est, quod duæ sunt ecclesiæ; scilicet carnalis diuitijs pressa, affluens delitijs, sceleribus maculata: cui Romanum pręsulem, aliosque inferiores prælatos dominari, hæretici isti fingunt: alia spiritualis frugalitate munda, virtute decora, paupertate succinta, in qua ipsi soli Begardi, eorumque cōplices continentur.

Hi errores sunt Valdēsiū vt patet infra q. 16. in extrau. gloriosam ecclesiam.

Quintus error, quod venerabiles ecclesiæ sacerdotes, alijque ministri, sic sunt iurisdictionis & ordinis auctoritate deserti, vt nec sententiam ferre, nec sacramenta conficere, nec B subiectum populum instruere valeāt, vel docere; sed sunt priuati omni ecclesiastica potestate, nisi sint de eorum Begardorum perfidia apud quos solos, vt ipsi fingūt, sicut spiritualis vitę sanctitas, sic & ecclesiastica auctoritas perseuerat.

Sextus error est, illos mortalis criminis cōtagione pollui, & pœna teneri, quos cōtigerit iuramenti religione constringi.

Septimus error est, sacerdotes rite & legiC time secundum formam ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos, non posse conficere, vel conferre ecclesiastica sacramenta.

Octauus error, quod euāgelium Christi in solos Begardos hoc tempore est completum: quod hactenus, vt ipsi Begardi somniant, obtectū fuerat, immo prorsus extinctum.

Isti quinque errores condemnantur in extrauag. dicti domini Ioa. quæ incipit: Gloriosam ecclesiam, quæ est infra. *q. 16.*

D 3. Nonus error est, quod dominus noster Iesus Christus, eiusque apostoli non habuerint aliqua nec in proprio, nec in communi. *In extra. cum inter nonnullos.*

Decimus error, & hæresis est, quod dominus noster Iesus Christus, eiusq; apostoli in his, quæ ipsos habuisse sacra scriptura testatur, non habuerint, seu eis nō competierit ius ipsis vtendi, nec illa vendendi, seu donandi, aut ex ipsis aliqua acquirendi.

Isti duo articuli verè vt hæreticales cōdemnantur in extrauagan. dicti domini Io. quę E incipit. Cum inter nonnullos, quæ est infra. *q. 15. in fine.*

4. Vndecimus error & hæresis est, quod dominus noster Iesus Christus, & eius apostoli in his, quæ habuisse leguntur, tantum habuerūt absque iure aliquo simplicem vsum facti. Hic articulus, tanquam vere hæreticalis condemnatur in extrauagan. dicti domini Io. quæ incipit: Quia quorundam mentes: & etiam in extrauagan. eiusdem quæ incipit: Vir reprobus, quæ sunt infra. *In extra. quia quorundam. posita infra. q. 15.*

5. In extrauagante autē domini Papæ Benedicti, xj. quæ incipit: Benedictus Deus, quæ

fol. 80. col. 1. quæ est supra, sequentes hæreses condemnãtur, & eorum opposita esse catholica & fide tenenda omnia comprobantur.

In extra. Benedictus De°. Prima hæresis est, quòd secundum Dei cõmunem ordinationem, animæ iustorum decedentium ante domini nostri Iesu Christi passionẽ: in quibus nihil erat purgabile, mox post eandem passionem eiusdem domini nostri Iesu Christi, ante resumptionem suorum corporum, & iudicium generale, non viderunt, nec vident, nec videbunt clarè & apertè diuinam essentiam, nec illa etiam perfruũtur; nec post eiusdẽ domini nostri Iesu Christi ascensionem fuerunt, nec sunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno, & paradiso cœlesti cum Christo sanctorum angelorum consortio aggregatæ.

Secunda hæresis est, ꝙ secundum Dei cõmunem ordinationem, animæ iustorum decedentium ante domini nostri Iesu Christi passionem: in quibus aliquid purgabile remanebit †, purgatione peracta ex toto, mox post eandem passionem domini nostri Iesu Christi ante resumptionem suorum corporum & iudicium generale, non viderint, nec vident, nec videbunt diuinam essentiam clarè & apertè, nec illa etiam perfruuntur, nec post eiusdẽ domini nostri Iesu Christi ascensioné fuerunt, nec sunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno, & paradiso cœlesti cum Christo sanctorum angelorum consortio aggregatæ.

† Aliàs, remanet.

Tertia hæresis est, quòd secũdum Dei ordinationem communem, animæ iustorũ decedentium post sanctum baptisma ab eis susceptum, in quibus nihil est purgabile, cum decedunt ante suorum corporum resumptionem & iudicium generale, non vidẽt, nec videbunt clarè & apertè diuinam essentiam; nec illa etiã perfruuntur, nec sunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno & paradiso cœlesti cum Christo sanctorum angelorum consortio aggregatæ.

Quarta hæresis est, ꝙ secundum communem Dei ordinationem, animæ iustorum decedentium post sanctum baptisma ab eis susceptum: in quibus est aliquid purgabile, cũ decedunt, peracta etiam purgatione ex toto, ante suorum corporum resumptionem & iudicium generale, non vident, nec videbunt clarè & apertè diuinam essentiam, nec illa ẽt perfruuntur, nec perfruentur; nec sunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno, & paradiso cœlesti cum Christo sanctorum angelorum consortio aggregatæ.

Quinta hæresis est, ꝙ secũdum communẽ A Dei ordinationem, animę paruulorum sacro baptismate renatorum, decedẽtiũ ante vsum liberi arbitrij, ante suorum corporum resumptionem & iudicium generale, nec vidẽt, nec videbunt clarè & apertè diuinam essentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec perfruentur, nec sunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno, & paradiso cœlesti cum Christo sanctorum angelorum consortio aggregatæ.

Sexta hæresis est, quòd secundum Dei cõmunem ordinationem, animæ iustorum omnium prædictorum decedentium, ante nostrorum corporum B resumptionem & iudiciũ generale, diuina visione & fruitione non erunt beatæ, nec habebũt vitam & requiem sempiternam.

Septima hæresis est, quòd diuinæ essentiæ visio animarum beatarum, non est visio intuitiua & facialis.

Octaua hæresis est, ꝙ secundum communem Dei ordinationem, diuinæ essentiæ intuitiua & facialis visio & fruitio, in beatis euacuabitur: nec continuabitur vsque ad finale C iudicium, nec ex tunc vsque in sempiternum.

Nona hæresis est, ꝙ secundum communẽ Dei ordinationem, animæ decedentium in mortali peccato, mox post mortem suam ad inferna non descendunt, nec pœnis infernalibus cruciantur.

Decima hæresis est, ꝙ in die iudicij omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus non comparebunt redditurí de factis proprijs rationem, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonũ, D siue malum.

QVAESTIO IX.

De hæresibus a Rom. Ponti. damnatis post mortem auctorum earum.

Summarium.

1 *Petri Ioannis errores xx. damnati.*
2 *Alij duo insuper eiusdem errores.*
3 *Michael de Cęsena hæreticus.*
E 4 *Errores Ioanni de Parma tributi.*
5 *Raymundi Lull errores quãm plurimi.*
6 *Lullistarum errores.*

NOna quæstio est, Hæreses & errores per diuersos summos Põtifices de fratrum consilio cõdemnati, post mortem illorũ, qui errores huiusmodi posuerunt; qui sunt? ¶ Ad hanc respondemus, ꝙ

Prateolus in elẽ. hære. lib. 14 c. 20. & li. 16. cap. 2. & Schol. 25.

ante condemnationem prædictorum errorum factam per dominum Ioa.xxij.in extrauagantibus, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam mentes.de quibus infra, & ante condemnationem statim dictorum errorum factam per dominum Benedictum XI.in extrauagante, Benedictus Deus.de qua supra.

fol. 80. col. 1.

Petrus Ioannes, & eius errores damnati.

1. Idem dominus Ioannes Vigesimus secundus, condemnauit de consilio multorum magistrorum in theologia postillam fratris Petri Ioannis ordinis fratrum Minorum super Apocalypsim, oriūdi de villa, quę dicitur Seriatū, diœc. Biterren. pp hæreticales & erroneos articulos infrascriptos in dicta postilla contentos: quos articulos cum postilla pariter condemnauit. Condemnauit etiā postillam eiusdem fratris Petri Ioan. super Matthæum, & postillam etiam eiusdem super Epistolas canonicas, in quibus, vt in postilla super Apocalypsim, continentur hæreses aliquæ in effectu consimiles. Hæreses autem dictæ postillæ sic, vt prædicitur, condemnatæ, sunt istæ.

Aduertendum tamen prius est, quòd infra per totum, per Babyloniam meretricem magnam intelligit vniuersalem Romanam ecclesiam militantem, quam nos, & verè, vocamus sanctam catholicam & apostolicam. Per ecclesiam carnalem intelligit idem, scilicet vniuersalem Romanam ecclesiam. Per bestiam intelligit idem. Per synagogam satanæ intelligit idem. Per mysticum Antichristum intelligit Papam, seu Pontificem Romanum. Per Angelum consignatum intelligit beatum Franciscum. Per Christi militiam intelligit Begardos, seu eorum hæresibus & erroribus credentes. Per euangelicam vitam, seu regulam intelligit nihil habere nec in proprio, nec in communi, nec ius, seu dominium in rebus habere donandi, vēdendi, seu ex illis acquirēdi aliquid, vel aliàs alienandi: sed habere in eis simplicem vsum facti. Per ecclesiam spiritualem intelligit idem, scilicet† eius erroribus credentes.

† In Sabellano ita legitur: scilicet, sectæ Begardorum, & eius, &c.

Errores Petri Ioannis.

Prima hæresis est, ꝙ sextus status ecclesiæ quę incœpit, vt dicit, à tempore beati Francisci, & plenius à tempore condemnationis Babylonis meretricis magnæ, quando angelus Christi signo signauit per suos futuram militiam Christi, & durabit vsque ad tempus Antichristi, & præeminet notabiliter quinque primis.

Secūda hæresis est, ꝙ sicut in primo Christi aduentu formata est noua ecclesia, veteri synagoga reiecta: sic & in initio sexti status, vetustas prioris temporis est vniuersaliter repellenda, vt videatur nouum seculum, seu noua ecclesia tunc formari veteribus iam reiectis. Et sicut in sexta ætate reiecto carnali iudaismo, & vetustate prioris seculi, venit nouus homo Christus cum noua lege, vita, & cruce: sic in sexto statu reiecta carnali ecclesia, & vetustate prioris seculi, renouabitur Christi lex, & vita, & crux: ꝑpter qđ in eius primo initio Frāciscus apparuit† cauteriatus, & Christo totus crucifixus, & consignatus.

† Aliàs: characterizatus.

Tertia hæresis est, quòd sicut gloria, quæ fuerat synagogæ parata, & pontificibus suis, si in Christum credidissent, translata fuit ad primitiuam ecclesiam, & ad pastores eius: sic & gloria parata finali ecclesiæ quinti status, propter eius malitiam ad electos sexti status translata fuit.

Quarta hæresis est, quòd constat regula fratrum Minorum per beatum Franciscum editam, esse verè & propriè illam euangelicam, quā Christus in se ipso seruauit, & apostolis imposuit, & in euangelijs suis conscribi fecit.

Quinta hęresis est, quòd regula beati Frāncisci est condemnanda à pluribus ab ecclesia carnali, & superborum nequiter, & sophisticè, sicut Christus condemnatus fuit a synagoga reproba Iudæorum: & quòd hoc oportet præire exterminium ecclesiæ, sicut Christi & suorum condemnatio à Iudæis præiuit temporale exterminium synagogæ.

Sexta hæresis est, quòd beatus Franciscus est ille Angelus, de quo dicitur in Apocalypsi: Vidi alterum angelum habētem signum Dei viui: euangelicæ vitæ & regulæ sexto & septimo tempore propagandæ, & magnificandæ renouator, & summus post Christum, & eius matrem obseruator.

Apoc. 7.

Septima hæresis est, quòd decet condemnationem regulæ beati Francisci præire exterminium carnalis ecclesiæ, ad hoc, vt iusto Dei iudicio carnalis ecclesia prout meruit excitetur, & eius malitia crescat, & cōsumetur vsque ad impugnationem vitæ & spiritus sancti.

Octaua hæresis est, quòd ferè omnes clerici & regulares possidentes aliquid in communi, videntur minus bene sentire de abrenuncia-

nunciatione Euangelica huiusmodi in com muni.

Nona hęresis est, ꝙ sicut synagoga propagata est ex duodecim patriarchis, & ecclesia de gentibus ex duodecim Apostolis: sic finalis ecclesia reliquiarum Iudęorum & gentiũ est per duodecim viros Euangelicos propaganda. vnde beatus Frãciscus habuit duodecim filios & socios, per quos & in quib⁹ fuit fundatus, & initiatus ordo Euangelicus.

Decima hæresis est, quòd tertia tribulatio transfigit manus per apparentiam celebris auctoritatis ecclesię, & plebeiæ multitudinis sibi subditæ, & per apparentiam contrarij in spiritualibus viris.

Vndecima hęresis est, quòd Angelus Frãciscus sentiet se prosperari: non ita in carnali ecclesia Latinorum, sicut in Græcis, & Sarracenis, & Tartaris, & tandem in Iudęis.

Duodecima hæresis est, quòd omnes abbates quinti temporis, conuenient in quintum caput bestię, quæ est diabolus, aut Antichristus, & congregatio malorum.

Tertiadecima hęresis est, quòd illa ecclesia, quam nos vocamus vniuersalem ecclesiã catholicam militantem; est ecclesia carnalis, Babylon meretrix magna extensiuè: quia boni sic sunt in ea, sicut pauca grana auri inter immensos aceruos arenæ: & sicut pauca grana tritici sub immenso cumulo palearũ, quæ etiam ecclesia carnalis publicè & impudentissimè adulteratur à suo spõso Christo: quæ etiam se & omnes gentes sibi subiectas corrumpit, fędis carnalitatibus, & simoniacis cupiditatibus, & terrena gloria huius mundi, quæ etiam nunc exarsit in iram contra viros spirituales, & contra vires, & influxus spiritus sancti; quę etiam cecidit intus spiritualiter, & exterius corporaliter; & quæ per temporale exterminium cecidit in mundo; deinde ad æternum supplicium cecidit in inferno: & quæ sua malitia & potestate impediuit & angustiauit spiritum electorum, & cõuersionem totius orbis; quæ etiam est exterminanda, & eius exterminium erit sanctis quasi exitus de carcere, ad libertatis latitudinem & volatum, & exitus de tenebrosissimo fumo fornacis ad lucem solarem: & sicut exoneratio à lapide molari, seu à monte immenso.

Quartadecima hæresis est, quòd sicut per quatuor animalia quatuor primos status sanctorum designantia, sublimata est generalis sedes Romanæ Ecclesiæ, cæteris patriarchalibus seu orientalibus, à Christo & ab eius vera fide reiectis: sic in eodem tempore per quatuor bestias à Daniele visas, *Dan. c. 1.*

A quatuor primis ordinibus sanctorũ contrarias, sublimata est sedes bestię, id est, bestialis cateruæ, ita vt numero & potestate pualeat, & fere absorbeat sedem Christi, cui localiter, & nominaliter est commixta: vnde & sic appellatur ecclesia fidelium, sicut & illa, quæ verè est per gratiã sedes & ecclesia Christi. Super huiusmodi verò malitiã, non cessant zelatores sancti huius quinti temporis effundere phialam detestationis, & celebris in-

B crepationis, ita quòd regnum eius, velit nolit, euidenter apparet omnibus, & etiam ipsismet, tenebrosum, id est, fœda & enormi luxuria & auaritia, & simonia, & superbia, & dolosa negotiatione, & astutia; & fere omni malitia dissipatum, & abominandum. Vnde & infra vocatur Babylon meretrix habens in manu sua poculum aureum plenum abominatione. Per hanc autem sedem bestiæ designatur principaliter carnalis clerus, in hoc quinto tempore regnans, & toti ecclesiæ pręsidens: in quo quidem bestialis vita transcendenter, & singulariter regnat, & sedet sicut

C in sua principali sede. Et longe plus, quàm in laicis plebibus sibi subiectis.

Quintadecima hęresis est, quòd tempore Antichristi mystici, carnalis ecclesia, per quam intelligit in toto suo processu ecclesiam Romanam, cõtra doctrinam Sanctorum, & vitam & zelum, acrius exardescẽs quasi omnino † siccetur spirituali sapientia, & virtuali gratia, & opulentia Christi: sicut factum fuit in Iudæis, & in Gręcis, ita vt pateat omni errori. *† Aliàs, siccabitur.*

Sextadecima hęresis est, quòd sicut Vasthi regina à regno & cõiugio regis Assueri ab-

D iecta, electa est Esther humilis & sancta ad eiusdem regis connubium & regnum, fecitque rex magnificum conuiuium cunctis principibus & seruis suis: sic reiecta synagoga, electa est ecclesia plenitudinis gentium: sicque in sexto statu ecclesiæ reiecta Babylone adultera, oportet spiritualem ecclesiam exaltari, & celebre ac spirituale conuiuium post eius nuptias celebrari. *Esther. c. 1. & 2.*

Decimaseptima hæresis est, quòd sub mystico Antichristo fienda est subuersio &

E commotio, per quam tota carnalis ecclesia terribiliter † excitabitur, & commouebitur contra Euangelicum spiritum Christi. *† Aliàs, excęcabitur.*

Decimaoctaua hæresis, quòd sub mystico Antichristo cadet Babylon meretrix carnalis ecclesia, quo tempore sancti patres fortiter prędicabunt dicentes, quòd ex tunc non est ecclesia Christi, sed synagoga satanæ, &

& habitatio dæmoniorum, quæ ante in corde suo dicebat superbiẽdo: Sedeo regina in magna præsidentia & gloria, super regnum meum dominor, & quiesco, & vidua nõ sum; id est, non sum destituta gloriosis episcopis & regibus.

Decimanona hęresis est, ꝙ Romana ecclesia est mulier illa meretrix magna, de qua agitur in Apoc. quæ fuit quondam in statu paganismi, & postmodum fuit in fide Christi, quę nunc multis criminibus cum hoc mundo fornicata est, quę merito vocatur meretrix magna, quia à fideli cultu & à syncero amore, & delitiis Christi sponsi sui recedens adhæret huic seculo, & diuitiis, & delitiis eius, & diabolo, & regibus, & magnatibus, & prælatis, & omnibus aliis amatoribus huius seculi. *Apoc. c. 17. et 18.*

Vicesima hæresis est, quòd magis appropriatè cõpetit doctoribus status tertij generalis, qui est sextus & septimus, esse spirituales portas apertas introducentes aperitores, seu explicatores sapientiæ Christianæ, quàm Apostolis.

Multa alia hęreticalia posuit iste frater Petrus Ioan. in apostilla prædicta: sed hæc sunt principalia, & ad hæc cætera reducuntur: posuitque quamplura alia falsa, temeraria, blasphema, periculosa, pręsumptuosa pariter & insana.

Articuli autem postillæ super Canonicas, & postillæ super Matthæum, cõtinent prædictos articulos in sententia & effectu, de condemnatione ecclesię carnalis Babylonię meretricis magnæ, & exaltatione ecclesiæ spiritualis, sed in speciali ponuntur in postilla super Matthæum duę hæreses, quę sunt postmodum condemnatæ vna per dominum Clementem v. & alia per dominũ Ioannẽ xxij.

2 Prima hæresis est, ꝙ quando vnus militum lancea latus Christi in cruce pendentis aperuit, quòd Christus adhuc erat viuus, & nondum mortuus. Et hæc condemnatur in cle. de sum. tri. & fi. ca. c. Fidei. *Sup. pag. 5.*

Secũda hæresis est, quòd Christus & Apostoli eius non habuerunt aliqua in proprio, nec in communi, nec in rebus, quibus vtebantur, habuerũt nisi simplicem vsum facti. Hæc condemnantᷣ in extrauagantibus prædictis, Cum inter. &, Quia quorundã mẽtes. *Habẽtur īfra q. 15.*

Errores Michaelis de Cęsena.

3 Postmodum vero factis dictis condemnationibus de præfatis hæresibus & erroribus; & præsertim de hæresibus condemnatis in sæpe dictis extrauagantibus, fuerunt condemnatæ hęresesistę iterũ, & cõsimiles contentę in libello fratris Michaelis de Cæsena hęretici ministri generalis ordinis fratrũ Minorũ, propter hãc causam à † ministerio depositi: quem fecit cõtra dominum Ioã. xxij. prædictum, vocans eundem dominum Ioannem Papam hæreticum gerentem se pro Papa in Auinione: qui dominus Ioan. eundem fratrem Michaelem deposuit, & suum libellum & contentos in ipso dictos errores condemnauit, & condemnando doctrinam eius hæreticalem & pestiferam, cõdemnauit etiã & personam, eum hęreticum promulgando: vt patet in extrauagante eiusdem domini Ioannis xxij. quæ incipit: Quia vir reprobus Michael de Cęsena, & † magister generalis ordinis fratrum Minorum. *Vide Schol. 15 par. 2.* *† Aliàs: magisterio.* *† Aliàs, minister.*

Errores Ioannis de Parma.

4 Aduertendum tamen, ꝙ ante condemnationem prædictorum librorum æditorum à prædicto fratre Petro Io. factam Auinione per Dominum Papam Ioannem xxij. dominus Alexander Papa iiij. condemnauit Romæ quendam librum, euangelium ęternum communiter appellatum: cuius auctor fuit, vt fertur communiter, quidam frater Ioãnes de Parma Italicus monachus: in quo libro sequentes hæreses & errores sunt reperti. *Vide schol. 15 huius. p.*

Primus error est, quòd doctrina Abbatis Ioachim † excellit doctrinã Christi, & consequenter nouum & vetus testamentum. *† Aliàs, excedit.*

Secundus error, quòd Euangelium Christi non est Euangelium regni, & ideo non est ędificatorium.

Tertius error, ꝙ nouũ testamentũ est euacuandum, sicut vetus est euacuatum.

Quartus error, quòd nouum testamentum nõ durabit in virtute sua nisi per sex annos ꝓximè tũc futuros, videlicet vsq; ad annum Christi incarnationis Mcclx.

Quintus error, quòd illi qui erunt vltra prædictum tempus, erunt in statu perfectorum.

Sextus error, ꝙ Euangelium Christi aliud Euangeliũ subdet, & ita pro sacerdotio Christi aliud Euangelium succedet.

Septimus error, quòd nullus simplex homo est idoneus ad instruendum hominem alium de spiritualibus & æternis, nisi illi, qui incedunt pedibus nudis.

Octauus error, quòd quantumcunque Deus affligat Iudæos in hoc mundo, illos tamen seruabit, quibus benefaciet etiam manentibus in iudaismo: & quòd in fine liberabit eos ab omni impugnatione hominum, etiam in iudaismo manentes.

Nonus

Nonus error, ꝙ Ecclesia nondum peperit nec pariet filios ante finẽ regni temporalis, quod finietur per sex annos tunc proximè sequentes. Et per hoc datur intelligi ibidem, ꝙ religio christiana, quæ iam multos peperit vocatos ad fidem Christi, non est ecclesia.

Decimus error, ꝙ euangelium Christi neminem perducit ad perfectum.

Vndecimus error, ꝙ adueniente euangelio spiritus sancti, siue clarescẽte opere Ioachim (quod ibidem dicitur euangelium æternum, siue spiritus sancti) euacuabitur euangelium Christi.

Duodecimus error, ꝙ spiritualis intelligẽtia noui testamenti non est commissa Papæ Romano, sed tantum literalis. Et per hoc datur ibi intelligi, ꝙ ecclesia Romana nõ potest iudicare de spirituali intelligentia noui testamenti: & si iudicat, temerarium est eius iudicium, & ei non est acquiescendum: quia ecclesia Romana (vt dicunt) animalis est, & non spiritualis.

Tertiusdecimus error, ꝙ recessus ecclesiæ Græcorum à Romana ecclesia fuit bonus. Et per hoc datur intelligi, ꝙ viri spirituales non tenentur obedire Romanę ecclesiæ, nec acquiescere eius iudicio.

Quartusdecimus error: ꝙ tertius ordo clericorum, (qui secundum prædictum librum est ordo religiosorum) non tenetur se exponere morti pro defensione fidei, aut conseruatione cultus Christi, sed secus de alijs hominibus.

Quintusdecimus error, ꝙ populus Græcus magis ambulat secũdum spiritum, quàm populus Latinus. Et per hoc datur intelligi, ꝙ populus Grecus magis est in statu saluãdorum, & magis est adhærendum ei, quàm populo Romanæ ecclesiæ.

Sextus decimus error, ꝙ sicut filius operatur salutem populi Romani siue Latini, qui filiũ repræsentat: sic pater operatur salutem populi Græci, qui spiritum repræsentat. Et per hoc datur intelligi, ꝙ pater saluum faciet populum Græcum, & Iudaicum, qui spiritũ repræsentant.

Decimus septimus error, ꝙ sicut veniẽte Ioanne Baptista, ea quę pręcesserunt, refutata sunt necessariò, propter noua superueniẽtia: ita adueniente tempore spiritus sancti, siue tertio statu mundi, ea quæ pręcesserunt, refutabuntur necessariò, propter noua quæ superuenient. Ex quo datur intelligi ibidem, ꝙ nouum testamentum refutabitur, & vetus proijcietur.

Decimusoctauus error, ꝙ spiritus sanctus

A aliquid recipit ab ecclesia, sicut Christus inquantum homo accepit à spiritu sancto.

Decimusnonus error, ꝙ Christus & apostoli eius non fuerunt perfecti in vita contemplatiua.

Vicesimus error, ꝙ actiua vita vsque ad tẽpus Abbatis Ioachim fructuosa fuit: sed nũc fructuosa non est. contemplatiua vero vita ab ipso Ioachim fructificare cœpit, & amodo in perfectis successoribus eius perfectius manebit. Et per hoc datur intelligi ibidem,

B ꝙ ordo clericorum, ad quẽ pertinet vita actiua, amodo non fructificabit in ædificatione ecclesiæ & conseruatione; nec omnino in regimine: sed ordo monachorum in his fructificabit.

Vicesimus primus error, ꝙ aliquis de ordine religiosorum futurus est, qui præferetur omnibus dignitate & gloria, in quo implebitur prophetia, & promissio psalmistæ dicentis: Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.

Vicesimus secundus error, ꝙ ille ordo in

C quo complebitur prædicta promissio psalmistæ tunc conualescet, †quando ordo clericorum desinet perire.

† *Vulgaris locutio, idest, quando omnino peribit.*

Vicesimustertius error, ꝙ ille ordo paruulorum est, in quo cõplebitur promissio prædicta psalmistæ.

Vicesimusquartus error, ꝙ sicut in primo statu mũdi fuit commissum regnum, seu regimẽ totius ecclesiæ à patre, aliquibus de ordine coniugatorum, in quo auctorizatus fuit ille ordo: sic etiam in tertio statu mundi cõmittetur alicui, vel aliquibus de ordine mo-

D nachorum à spiritu sancto, in quo vel quibus ab ipso gloriabitur ille ordo.

Vicesimusquintus error, ꝙ illi qui pręsunt collegijs monachorum, in diebus istis cogitare debent de recessu à secularibus, & parare se ad reuertendum ad antiquum populum Iudæorum.

Vicesimus sextus error, ꝙ pędicatores, qui erunt in vltimo statu mundi, erunt maioris dignitatis, & auctoritatis quàm pędicatores primitiuę ecclesię.

E Vicesimus septimus error, ꝙ pędicatores, & doctores religiosi viri quando infestabuntur à clericis, transibunt ad infideles, & timẽdum est ne ad hoc trãseant, vt cogant eos in pręlium contra Romanam ecclesiam iuxta doctrinam Ioannis Apoc. 15.

De Raymundo Lull. & eius erroribus.

5. Postea dominus Papa Gregorius XI. in Conci-

A Consistorio etiam de consilio fratrum interdixit, & condemnauit doctrinam cuiusdam Raymundi Lull Catalani mercatoris de ciuitate Maioricarum oriundi, laici, phantastici, imperiti, qui quamplures libros ediderat in vulgari Catalanico, quia totaliter grãmaticam ignorabat: quæ doctrina erat plurimũ diuulgata, quam creditur habuisse à diabolo, cum eam non habuerit ab homine, nec humano studio, nec à Deo, cum Deus non sit† doctor hæresum, nec errorum: licet ipse Raymundus asserat in libris suis, quòd eam habuit in quodam monte à Christo, qui sibi (vt dixit) apparuit crucifixus: qui putatur fuisse diabolus, & non Christus. Quæ doctrina durauit fere per octuaginta annos quousque, scilicet, frater Nicolaus Eymerici ordinis Prædicatorum in dominio regis Aragoniç inquisitor hæreticæ prauitatis ex certis causis habens eandem multum suspectam de hæretica prauitate, illam multo cum labore transcurrit, & postea præsentauit prædicto D. Papç Gregorio viginti volumina, & causa commissa fuit domino Cardinali Hostiensi: & de eius mandato fuerunt per viginti & vltra magistros in theologia diligenter examinata: & tandem de fratrum consilio, vt verè hæreticalia condemnata, & tota doctrina generaliter interdicta: quç doctrina continebat plusquam quingentos articulos erroneos, de quibus, vt prolixitati parcatur, centum præsentibus inseruntur.

† *Aliàs, auctor.*

Raimũdi Lull errores.

Primus articulus est, quòd Deus habet multas essentias. In li. de philosophia amoris.

Secũdus, ꝙ in diuinis essentia non est otiosa, sed essentiat, & natura naturificat, bonitas bonificat, & infinitas infinitificat, & æternitas çternificat. In lib. de centum Dei nominibus. & in lib. super primo sententiarum. q. ij.

Tertius, quòd sicut leo se habet ad leonificandum, & homo ad homificandum: sic & multo plus diuina natura se habet ad naturificandum, & diuinitas ad diuinificandum. In lib. super primo sententiarum. q. ij.

Quartus, ꝙ sicut diuina natura requirit agere intrinsece, scilicet, naturare: sic sua bonitas requirit bonificare, magnitudo magnificare, æternitas æternificare, & sic de aliis, cum sint cum ipsa natura vnum numero. In lib. super primo sententiarum. q. ij.

Quintus, quòd sicut Deus naturale habet intelligere, & amare intrinsece: ita intrinsece habet naturale bonificare, æternificare, possificare & †virtuificare. In lib. super primo sententiarum. & in lib. de centum Dei nominibus.

† *Aliàs, vinificare.*

Sextus, quòd quia non est altera æternitas nisi Dei, oportet quòd substantia se habeat vt suppositum æternãs, vt de seipsa producat æternum bonum. In lib. contemplationum.

Septimus, quòd in diuinis est dare commune suppositum, quod respondet secundũ suam naturam rationibus diuinis in producendo bonum. In lib. contemplationum in pluribus locis, & in lib. de septem arboribus.

B Octauus, quòd in diuinis sunt tres personç, & non plures, nec pauciores, scilicet, vniens, vnibilis, & vnire; deificans, deificabilis, & deificare; çternificãs, æternificabilis, & æternificare. In lib. de septem arboribus.

Nonus, quòd in diuinis deificatiuus, bonificatiuus, & æternificatiuus, virtuificatiuus, possificatiuus, & in amore intellectiuus est Pater deificabilis, bonificabilis, æternificabilis, virtuificabilis, possificabilis: & in amore ĩtelligibilis est Filius; sed deificare, bonificare, æternificare, virtuificare, possificare, & in amore intelligere est Spiritus sanctus. In lib. de centum Dei nominibus. & in lib. de vij. arboribus.

C Decimus, quòd essentia & natura Dei patris generat filium. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. de trecentis prouerbiis.

Vndecimus, quòd Deus pater est antequam Deus filius. In lib. de vij. arboribus.

Duodecimus, quòd Deus pater, inquantum pater, est suppositum singulare, sed inquantum respondet suis rationibus ad producendum filium, est suppositum commune. In lib. de vij. arboribus.

D Tertiusdecimus, quòd si Deus non fuisset pater, non potuisset esse pater æternitatis, cuius est pater inquantum eam dedit filio per generationem. In lib. de trecentis prouer.

Quartusdecimus, quòd Deus pater est multiplicabilis, & Deus filius consimiliter. In lib. de contritione, confessione, satisfactione, & oratione.

Quintusdecimus, quòd Deus filius est à Deo patre totus generatus, & tota eius essentia, & natura. In lib. orationum.

E Sextusdecimus, quòd Deus filius sic essentialiter est de essentia productus, sicut personaliter de persona. In lib. 1. sententiarum quçst. xxiiij.

Decimusseptimus, quòd Dei filij essentia, relata ad personam filij sic est genita, sicut est ingenita essentia patris relata ad personam patris. In lib. super j. sentẽtiarũ. q. xxiiij.

Decimusoctauus, quòd Deus, qui est filius deitatis est pater hominis deificati propter

pter hoc, vt in deificare patri assimiletur. In lib. de centum Dei nominibus.

Decimus nonus, quod spiritus sanctus est conceptus de patre & filio. In li. de ccc. prouerbijs.

Vigesimus, quod spiritus sanctus procedit à patre & filio, vt æqualis sit patri & filio, ita quod habeat duas passiones, vnam scilicet à patre, & aliam à filio, sicut pater habet duas actiones, & filius vnam actionem, & vnam passionem. In lib. de 7. arboribus. & in lib. super j. sententiarum. q. 12.

Vigesimus primus, quod duæ passiones spiritus sancti sunt de tota actiuitate patris: & stát sicut vna persona, sicut duę actiuitates vnum principium. In lib. de 7. arboribus.

Vigesimus secūdus, quod de patre, filio, & spiritu sancto sic est, quod quilibet eorum stat tam cópletus, sicut alius; & stant omnes tres vnus Deus non distincti in aliquo. In lib. de confessione, contritione, satisfactione, tempore, & oratione.

Vigesimus tertius, quod tantum sunt tres personæ diuinæ in vnione, quod nulla illarum trium potest aliquid agere intrinsece sine alijs: quia nec generare, nec spirare. In lib. contempl.

Vigesimus quartus, quod generatio & processio non possunt esse in diuinis per vnam, vel duas personas solum minus † de omnibus tribus. In lib. contempla.

† *Aliàs*, imo.

Vigesimus quintus, quod státe filio de toto patre, & stante spiritu sancto de totis ambobus sine aliqua conditione contrarietatis, stat eorum distinctio & concordia in maiori maioritate, quæ potest esse; & tres personæ diuinę distinguūtur maiori distinctione, quæ potest esse. In lib. de 7. arboribus.

Vigesimus sextus, quod sicut inter patrē & filiū in diuinis est maior vnitas, & concordia, quę possit esse: sic inter eos est maior distinctio, quæ possit esse. In lib. de 7. arboribus.

Vigesimus septimus, quod male faciūt illi, qui dicunt, quod inter patrem, & filium, & spiritum sanctum non sit tanta distinctio, quāta est inter Deum, & equum, cum inter diuinas personas sit maior cócordia, quàm inter Deum & equum: quæ maior concordia non potest esse sine maiori distinctione personarum. In lib. de 7. arboribus.

Vigesimus octauus, quod extra Deum differētia est maior in pluralitate, & concordia in vnitate, sed in Deo est æqualitas in differētia & vnitate. In lib. amati, & amici.

Vigesimus nonus, quod inquātum filius in diuinis est distinctus à patre & spiritu sancto personaliter, potest esse incarnatus sine hoc quod illi non sint incarnati: sed inquantum omnes tres personæ sunt vna essētia, & natura, oportet quòd pater & spiritus sanctus sint ita veraciter homo per incarnationem, sicut filius. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus, quod vnitas naturæ & essentię diuinæ facit stare æqualiter tres personas diuinas hominem deitatū. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus primus, quod in persona filij Dei accepit natura humana participationem cū persona Dei patris, & Dei spiritus sancti. In lib. de ccc. prouerbijs.

Trigesimus secundus, quod tūc quando filius Dei accepit humanam naturá, produxit personam hominem in sua persona: sic in amando esse hominem, sicut produxit cum patre spiritum sanctum. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus tertius, quod esse humanū est nobilius esse quod Deus creauit, & homo melior creatura, quæ sit: & sicut essentia diuina est summum esse in bonitate; ita filius Dei fuit incarnatus in meliori esse, quod sit post diuinum esse. In lib. contempla.

Trigesimus quartus, quod diuina natura, quæ est filius Dei, voluit esse induta de humana natura, quæ est Christus homo. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus quintus, quod Deus pro humano genere saluādo sine hoc quod humanum genus non petiuit veniam, voluit ei indulgere per incarnationem, quam accepit misericordia, quæ est Deus. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus sextus, quod si humana natura potuisset se elongare à diuina natura, & eam fugere, vt non incarnaret se in ea, fecisset: sed natura diuina accessit ad humanam naturá, & incarnauit se in illa. In lib. contempla.

Trigesimus septimus, quod natura diuina in Christo, vnita humanitati à peccato originali purificauit, custodiuit, & mundauit eius humanitatem, vt non esset in ea. In lib. contempla.

Trigesimus octauus, quod in Christo sunt tres naturæ, scilicet diuina, anima rationalis, & corpus humanum: & propter quamlibet istarum naturarum est rex: nam propter naturá diuinam est rex diuinus, & æternus: propter animam rationalem est rex omnium spirituū creatorum & creabilium; sed propter corpus humanum est rex totius corporalis naturæ. In lib. de Benedicta tu.

Trigesimus nonus, quod substantia Christi humanitatis distinguitur in tres res, scilicet, animā, corpus, & spiritum, qui exit à duobus, scilicet, à corpore & anima. In lib. contempla.

Quadragesimus, quòd anima Christi diligit suam formam, & suam materiam: quæ forma

ma animæ Christi est nobilior, pulchrior, melior, & honorabilior forma quæ sit; nec aliæ formæ aliarum creaturarum habent tantam virtutem, sicut habet sola forma animę Christi, in qua propter eius pulchritudinem illi, qui sunt in paradiso, habẽt magnam gloriã: In lib. contempla.

Quadragesimusprimus, ꝙ per Christum principaliter est mundus creatus de nihilo. In lib. de centum Dei nominibus.

Quadragesimus secundus, ꝙ diuina natura & humana in Christo, sunt magnæ in differentia, & concordia, & tam magnæ, ꝙ sicut est concordia maior, quàm alia concordia, quę sit inter creatorem & creaturam, † oportet ꝙ sit differentia maior inter diuinam naturam & humanam in Christo, quàm aliqua differentia, quæ sit inter creatorem & creaturam. In lib. de 7. arboribus.

†Videtur deesse, ita.

Quadragesimus tertius, ꝙ inter verbum diuinum & animam, quam assumpsit, est magna concordia per coniunctionem & vnionem; & ita magna, quòd verbũ est anima, & homo; & homo est verbum cũ omnibus partibus suis, & verbum conuertitur cũ anima. In lib. super primo sententiarum q. 7.

Quadragesimus quartus, ꝙ anima Christi est instrumentũ, & verbum est agens, & ideo mediante anima Christi verbum comprehendit, & non immediate. In lib. sententiarum q. 7.

Quadragesimus quintus, quòd Christo ita fuit leue in die passionis suæ dolores sustinere, sicut dicere. In lib. contemplationum.

Quadragesimus sextus, ꝙ tota humana natura Iesu Christi in passione pœnam habebat, & tota diuina natura pœnam eius sentiebat. In lib. de ccc. prouerb.

Quadragesimus septimus, ꝙ corpus Christi stans in cruce fuit mortuum, inquantum anima dimisit illud, & non fuit mortuum, inquantum deitas ab eo non recessit: nec coniunctio diuinę naturæ & humanę fuit diuisa: remansit ergo Christus viuus, & mortuus: fuit mortuus secundum cursum naturalem, sed remansit viuus supra cursum naturalem. In lib. de 7. arboribus.

Quadragesimus octauus, ꝙ mortuus fuit Christus homo secundum mortem humanam, sed remansit homo Deus, inquantum Deus remansit homo. In lib. de 7. arboribus.

Quadragesimus nonus, quòd resurrexit Christus propter hoc, vt esset homo coniunctus ex anima & corpore, sicut erat homo antequam moreretur; & quando fuit mortuus fuit homo, inquantum filius Dei erat homo,

A In lib. de 7. arboribus.

Quinquagesimus, quòd in cœlo imperiali sunt animę sanctorum, & in illo vident Deũ & contemplantur facie ad faciem, & oculo spirituali ad oculum; & in istis locis inferioribus nulla anima potest videre nec contemplari Deum sine medio, quod est species phãtastica. Est ergo nobilior locus ille superior, quàm iste inferior; oportuit ergo ꝙ Christus ascenderit † corpus suum in altum. In lib. de 7. arboribus: In quo videtur intelligere, ꝙ anima Christi vsque post ascensionem, non contemplabatur, nec contemplari potuit diuinam essentiam immediate, & facialiter.

† Aliàs, assumpserit.

B

Quinquagesimus primus, quòd Dei filius est bonus ratione bonitatis beatę Marię, quę est bona per naturã, & naturalem habet proprietatem, quòd est bona in seipsa intãtum, ꝙ non fecit peccatum mortale nec veniale, sed habet proprietatem per se ipsam faciendi bonum. In lib. de beata Maria.

C Quinquagesimus secundus, ꝙ beata Maria relaxat peccatoribus culpas, & peccata; & potest plus peccatoribus indulgere, quàm ipsi peccare, donatque virtutes & merita, fidẽ, spem & charitatem, cum quibus habeãt homines vitam ęternam. In li. de beata Maria.

Quinquagesimus tertius, quòd voluntas beatę Marię est contra iustitiam, quia non dilexit filij sui mortem, quem Deus cum iustitia interemit: & in hoc est stulta, & inobediens Beatę Marię voluntas. In lib. orationũ.

Quinquagesimus quartus, quòd Papa est D vicarius beati Petri. In lib. de 7. arboribus: & in lib. contempla.

Quinquagesimus quintus, quòd propter peccatum primi hominis totus mundus fuit corruptus, & quãtum ad vegetabilia, & animalia, & alia creata ad seruitium hominis: immo etiam quantum ad dęmones, & etiam angelos. In lib. contemp.

Quinquagesimus sextus, ꝙ propter peccatum originale corpus hominis nõ est dignũ, ꝙ sumat vsum & seruitium, ac vitam de plantis, nec de animalibus brutis, quæ sunt creaturę Dei, in quibus non habet ius aliquis, qui sit contra Deum. In libro de articulis fidei.

E

Quinquagesimus septimus, ꝙ quia anima rationalis est forma corporis, & mouet corpus ad accipiendam vitam de plantis, animalibus brutis, & alijs rebus ei necessarijs, mouet corpus iniuste contra ius, & rationẽ. In lib. de articulis fidei. Et quòd ille, qui est in peccato, non habet ius in aliqua creatura. In lib. de ccc. prouerbijs.

Quinquagesimus octau⁹, ꝙ post pctũ originale

niale Deus & humanum genus fuerũt in magna contrarietate boni & mali, virtutis & vitij, veri & falsi: & illa contrarietas erat ita magna, quòd Deus in mundo populum non habebat. In lib. super senten. q. 110.

Quinquagesimus nonus, quòd Deus consentit, quòd homo faciat peccatum veniale, vt non faciat peccatum mortale: aliàs magis distaret à diuina bonitate, & magnitudine per peccatum veniale, quàm per mortale: & sic Deus non licentiaret hominem quòd faceret peccatũ veniale: quod est impossibile. In libro sententiarum. q. 119.

Sexagesimus, quòd Deus peccatorem iuuare non potest, dum suum intelligibile & amabile sunt infima: & hoc quia participare non potest per suam bonitatem, & virtutem cum malitia, neque Deus contra iustitiá agere potest. In lib. super 2. sententiarum. q. 47.

Sexagesimus primus, ꝙ anima Iudęi & Sarraceni, qui credit esse in veritate, & non peccat mortaliter in peccato actuali nõ habebit pœnam spiritualem. In lib. de 7. arboribus.

Sexagesimus secundus, ꝙ nullus est homo ita vilis, nec ita peccator, qui qualibet hora, qua velit, non possit esse Dei amicus, & familiaris. In lib. contempl.

Sexagesimus tertius, ꝙ homo nõ debet reclamare ad Deum si non diligit eum: & ꝙ ille facit magnam malignitatẽ, qui orat Deũ sine charitate. In lib. de ccc. prouerbijs.

Sexagesimus quartus, ꝙ in faciendo bonũ non oportet nos sperare, ꝙ Deus incipiat, quia iam incępit, quando nos creauit, & pro conseruatione nostra mundum nobis dedit, vt ei seruiamus, & eum honoremus. In lib. orationum, & in lib. de philosophia amoris.

Sexagesimus quintus, ꝙ virtus est ita bona & quantitate magna, ꝙ omnis homo potest eam habere pro sua voluntate. In lib. de philosophia amoris. & In lib. de centum Dei nominibus.

Sexagesimus sextus, ꝙ nullus homo est, qui non possit multiplicare amorem suum & velle, inquantum voluerit. In lib. contempla.

Sexagesimus septimus, ꝙ de amore diuino quilibet potest habere quãtum voluerit, & de Deo quilibet etiam potest habere quã tum voluerit. In lib. contemplationum, & in lib. de centum Dei nominibus.

Sexagesimus octauus, ꝙ quilibet homo potest Deum contemplari quantum vult, & vbi vult, & quando vult. In lib. contẽplatio.

Sexagesimus nonus, ꝙ quilibet homo de charitate & spe potest habere quantum vult. A In lib. contempla. & in lib. de 7. arbo.

Septuagesimus, quòd homo potest venire ad saluationẽ per virtutes morales; & quòd quilibet homo potest habere de gloria paradisi tantam quantam vult habere; & omni tẽpore, quo est in isto mundo, potest eam sibi procurare; & in omni loco in quo sit, potest homo eam lucrari. In lib. de articulis fidei, & in lib. contemplationum.

Septuagesimus primus, ꝙ homo peccat, & est Deo inobediens, si nõ facit bonum quod intelligit: quod quidem potest facere, licet illud bonum facere non sit ei mandatum. In lib. contempla.

B

Septuagesimus secũdus, quòd qui non facit id bonum, quod potest facere, nõ videtur Deum multum diligere. In lib. contempla. & in lib. de centum Dei nominibus.

Septuagesimus tertius, quòd tantum est imputãdum omni potenti bonum facere, & nolenti, quantum si faceret malum; quia homo potens facere bonum, & nolens semper est in culpa. In lib. contempla.

C

Septuagesimus quartus, ꝙ qui nõ facit totum posse suum ad cõuertendum omnes infideles, errat; & debet timere Deum, & est sine charitate. In lib. contempla.

Septuagesimus quintus, ꝙ Deus est ita firmus ad indulgendum, ꝙ nihil potest indulgentiam impedire nisi desperatio. In lib. de centum Dei nominibus.

Septuagesimus sextus, ꝙ Deus habet populo suo tantam charitatem, ꝙ quasi omnes homines mundi erunt saluati: quia si plures essent damnati, quàm saluati, misericordia Christi esset sine magna charitate. In lib. de planctu.

D

Septuagesimus septimus, ꝙ sine charitate non possumus habere aliquam virtutẽ, sicut sine oculis non possumus videre. In lib. de doctrina puerili.

Septuagesimus octauus, ꝙ quia omnes homines eiusdem speciei sunt, dignũ est, ꝙ homo diligat proximum suum quantum seipsum; & si non facit, eius amor est falsus, & deordinatus: & hoc est Dei mandatum. In lib. contemplationum, & in lib. de 7. arboribus, & in alio de doctrina puerili.

E

Septuagesimus nonus, ꝙ illi, qui non diligunt pluuiæ multiplicitatem, vel paucitatẽ, vel sterilitatem, seu siccitatem, caliditatẽ, & frigiditatem, & alia, quæ fiunt in mũdo similia, non diligunt opera diuina, sed contrariãtur diuinæ iustitiæ. In lib. contempla.

Octuagesimus, ꝙ homo debet amare Deũ quia bonus est, non autem propter vllam

obligatus vt sit in ordine matrimonij, vel religionis: quia omnis alius status discordat cũ finali intentione, propter quam quilibet est creatus. In lib. de doctrina puerili.

Nonagesimus secundus, quòd in matrimonio generatur homo cum sanctitate: & quòd matrimonium sic ligat, quòd nullus debet accedere ad vxorem suam, nisi causa prolis. In lib. de ccc. prouerbijs.

Nonagesimus tertius, quòd existentes in purgatorio non possunt Deum tantum diligere, sicut eum diligerent si illas pœnas non sustinerent. In lib. orationum.

Nonagesimus quartus, quòd sicut Deus pater non addit aliquid in filio generando in æternitate: ita sacerdos non addit aliquid Christo, vniendo sibi substantiam, quam panis & eius accidentia dimittũt. In lib. de ccc. prouerbijs, vbi supponit ꝙ vniat.

Nonagesimus quintus, quòd sicut Dei filius non accipit additamentum per esse hominem, ita sacerdos facit, quòd sanguis, quẽ accepit Christus de Domina nostra, non accipit additamentum propter additionem, quam facit cum sanguine calicis. In lib. de ccc. prouerbijs: vbi supponit, quòd sanguis, quem Christus accepit de Domina nostra, & qui est in calice, sint duo sanguines distincti, post vniti.

Vide Eymer. supra p. 1. q. 11. f. 51. Nonagesimus sextus, quòd omnes articuli fidei, & ecclesiæ sacramenta, ac potestas Papæ possunt probari, & probantur per rationes necessarias, demonstratiuas, & euidentes. Et ipse Raymundus dicit se probare per rationes, quas adducit, quas dicit & reputat esse tales: sed homines inscij & peccatores non intelligunt eius rationes. In lib. de articulis fidei. & in lib. contemplationum. In lib. de ccc. prouerbijs. & in lib. de planctu Raymundi.

† Alids, rudibus. Nonagesimus septimus, quòd fides est necessaria hominibus† inscijs rusticis ministralibus, & non habentibus intellectum eleuatum, qui nesciunt cognoscere per rationem, & diligunt cognoscere per fidem: & quòd homines grossi ingenij, & illiterati, & inscij diligunt cognoscere articulos fidei per fidẽ, & non per rationem: & facilius trahuntur ad veritatem Christianorum per fidem, quàm per rationem: sed homo subtilis facilius trahitur per rationem, quàm per fidem. In lib. contemplationum.

Nonagesimus octauus, ꝙ ille qui cognoscit per fidem, ea quæ sunt fidei, potest decipi: sed ille, qui cognoscit per rationem, non potest falli: nam fides potest errare, & non errare. Et si homo errat per fidem, non habet tantam culpam, sicut si erraret per rationem. Et sicut verius cognoscimus ea, quæ videmus, quàm ea, quæ palpamus: ita verius sumus dispositi ad cognoscendum veritatem per rationem, quàm per fidem. Sed sicut palpando aliquando inuenimus veritatem, ita etiam quandoq; per fidem cognoscimus veritatem: sicut cæci, qui aliquando inueniunt, quæ volunt, aliquando non. In lib. cõtempla.

Nonagesimus nonus, ꝙ interficientes hæreticos sunt iniuriosi, & vitiosi in suo memorari, intelligere, atq; velle: quia hæretici quãdo interficiuntur, moriuntur morte sensuali, & morte intellectuali: & Christus voluit, ꝙ eius discipuli & apostoli essent homines simplices, & qui non interficerent infideles; propter hoc ne interficiendo eos sensualiter, morerentur etiam eorum animæ: hæretici autẽ & infideles sunt eiusdem naturę humanæ, sicut cęteri, pro qua humana natura filius Dei assumpsit carnem. In lib. contemplationum. *Hũc errorẽ refellit S. Tho. 2. 2. q. 64. ar. 2. Alfonsus Cast. lib. 2. de iusta hære. punit. c. 12. & 13.*

Centesimus articulus, ꝙ Deus contulit ipsi Raymundo Lull istam artem & doctrinam generalem in quodam monte: qui sibi apparuit Crucifixus, & cõtulit eam sibi pro huius sæculi tenebris illustrandis, quæ est generalis ad omnem scientiam & naturalem, & medicinã, & ad iura; & valet specialiter ad destruẽdum errores. In prologo super lib. sententiarum; & in lib. de planctu Raymundi. *Hunc mõtẽ Maioricẽses, Rãda vocãt.*

Quàmplures, & quàm plures alios articulos ponit in suis libris, hæreticales, erroneos, temerarios, & periculosos, qui digni relatione & memoria non existunt: vt pote, qui nulla ratione apparente vel çolorata fulciuntur; sed potius temeritati, præsumptioni, voluntati propriæ, & ignorantiæ multæ, & imperitiæ innituntur.

Horum centum articulorum primus, in duobus codicibus, quorum tamen vnus ab alio est extractus, non inuenitur taliter totaliter: sed ut mihi videtur, qui satis legi, contuli, & perlegi inuenitur æquipollenter, seu consequenter. Qui centum articuli à compilatione viginti Magistrorum prædictorum fuerunt abstracti. *Vide Scho. 25. par. 2.*

De Lullistis, & eorum erroribus.

Iste Raymundus Lull multos sequaces habuit, atque habet hodie, qui impudenter doctrinam suam, licet hæreticam & peruersam, atque ab ecclesia reprobatam, totis viribus sustinent & defendunt: & defendentes in errores varios incidunt: qui sequaces Lullistæ

" ab isto Raymundo Lull communiter appel-
" lantur.

" Hæreses autem, & errores istorum Lulli-
" starum isti sunt.

6. Primus error, quòd Raymundus Lull dogma suum non habuit per hominem, nec per studium, sed per reuelationē Iesu Christi, qui in insula Maioricarum in quodam monte sibi apparuit crucifixus, qui dominus Iesus ibi, illi dogma contulit ante dictum.

Secundus error, quòd doctrina Raymundi Lull excellit omnium aliorum doctrinam in bonitate & veritate, etiam Augustini.

B Tertius error, quòd theologi nostri temporis moderni nihil sciunt de vera theologia.

Quartus error, quòd Deus veram theologiam à theologis moderni tēporis propter peccata eorum abstulit, & eam Lullistis ipsis contulit.

Quintus error, quòd omnes doctrinæ destruentur, nisi doctrina Raymundi Lull, quæ petuò remanebit.

Sextus error, quòd tempore Antichristi nos theologi apostatabimus à fide, & tunc C Lullistæ ipsi per doctrinam istius Raymundi reducent ecclesiam ad fidem catholicam.

Septimus, quòd doctrina veteris testamēti attribuitur Deo patri, doctrina noui testamenti Deo filio; sed doctrina Raymūdi Lull Deo spiritui sancto.

Octauus error, quòd doctrina Raymundi Lull non potest haberi nec per studium, neque per hominem; sed tantum per spiritus sancti reuelationem.

Nonus error, quòd doctrina Raymundi Lull sic ab eius sectatoribus per spiritus sancti reuelationem habetur, quòd in triginta, D quadraginta, quinquaginta, sexaginta horis habetur.

Decimus error, quòd doctrinā ipsius Raymundi Lull nullus intelligit, nec intelligere potest, nisi soli Lullistæ ipsi.

Vndecimus error, quòd dominus Gregorius Papa xj. qui doctrinam Raymundi Lull in viginti eius voluminibus contentam, vt hæreticalem in ducentis articulis Auinione in Cōsistorio condemnauit, totamque gene E raliter, vt suspectam vehementer de hæresi cunctis fidelibus interdixit; sacrum collegiū, quod cōsensit; Cardinalis Hostiensis, qui cōmissarius in illa causa fuit; Magistri in theologia vltra viginti, qui ad condemnationē prędictam consilium præstiterunt, isti doctrinā istam non intellexerunt, decepti sunt, & turpiter errauerunt.

Duodecimus error, ꝙ Raymundus prædi- A ctus est in cœlis beatus, & pro tali habendus à suis sectatoribus, & nominandus.

QVAESTIO X.

De hæresibus ab inquisitorib. Arago. damnatis D. Papæ mandato.

Summarium.

1. *Articulus hære. de sanguine Christi cōdemnatus.*
2. *Articuli de Sacramento altaris, & de B. Virgine reprobati.*
3. *Hæreses viginti duæ publicè damnatæ, & liber combustus.*

Ecima quæstio est, Hæreses seu errores condemnati extra curiam Romanam per inquisitores Aragoniæ hęreticæ prauitatis auctoritate apostolica, & de expresso mandato domini nostri Papæ; qui sunt? Scho. 16.

1. Ad quam respondemus, quòd dominus Clemens vj. informatus per fratrem Nicolaū Roselli ordinis Fratrum Prædicatorum, inquisitorem in partibus Aragonię & Cataloniæ, postmodum vero tituli sancti Sixti prębyterum Cardinalem, ꝙ in Catalonia in ciuitate Barchinonę publicè prædicabatur, ꝙ in sanguine Christi † sparso in parasceue nō remanserat diuinitas, nec sanguis ille erat deificatus, habito solemni cōcilio magistrorum, & aliorum peritorum virorum, mandauit, per suas patentes literas dicto inquisitori, quatenus dictum articulum vt hæreticalē, & erroneum faceret publicè reuocari, ac solemniter condemnaret: & sic ipse inquisitor fecit in ecclesia cathedrali publicè Barchinonæ, dictum articulum vt verè hæreticalem publicè condemnando. † *Aliàs, asperso.*

2. Postmodum vero tēpore domini Gregorij xi. frater Nicolaus Eymerici ordinis Prædicatorum inquisitor hæreticę prauitatis in partibus Aragoniæ & Cataloniæ antedictis, successor immediatus præfati fratris Nicolai Roselli ad Cardinalatus apicem assumpti, informauit eundem dominum Gregorium, quòd in dictis partibus infrascripti articuli de sacramento altaris, & Beata Virgine publicè prædicabantur: qui dominus Gregorius præhabito multorū consilio magistrorum, mandauit dicto inquisitori, & prælatis omnibus partium prædictarū per suas literas, de quibus agitur in prima parte huius operis, quatenus illos articulos interdicerent per sententiam excommunicationis in ecclesijs cathedralibus partium prædictarū: *Habētur supra fol. 33.*

quod

quod & fecit. Articuli autem taliter condemnati sunt isti. A

Vide. Thom. p. 3. q. 80. art. 3. Alfon. cas. adu. hęre. ver. Euchari. hęre. 11. & Scho. 14. par. 1.

Primus, ꝙ si hostia consecrata cadat, seu projiciatur in cloacam, lutum, seu alium turpem locum, quòd speciebus remanentibus, sub eis esse desinit corpus Christi, & redit substantia panis.

Secundus, quòd si hostia consecrata à mure corrodatur, seu à bruto sumatur, ꝙ remanentibus dictis speciebus sub eis, desinit esse corpus Christi, & redit substantia panis. B

Tertius, ꝙ si hostia consecrata à iusto vel peccatore sumatur, ꝙ dum species dentibus teritur, Christus ad cœlum rapitur, & in ventrem hominis non traijcitur.

Quartus, quòd Beata Maria mater Christi in conceptione filij sui sic fuit gratia plena, quòd ex tunc in gratia non profecit, nec proficere potuit.

Quintus, quòd spiritus sanctus in die Pentecostes veniens in beatam virginem Mariam, & in Apostolos, gratiam nullam contulit beatę Mariæ, sed Apostolis: quia sic erat gratia plena, quòd in gratia proficere non valebat. C

3. Cõsequenter vero idem dominus Gregorius XI. informatus per eundem fratrem Nicolaum Eymerici inquisitorem, quòd in quibusdam libellis oculariter eidem ostensis continebãtur infrascripti articuli, habitoque super illis pluries consilio magistrorum in præsentia dominorum Cardi. sancti Eustachij, & sancti Angeli in palatio domini Papæ in Auinione, & de mandato eiusdem, tandem ipse dominus Papa per suas patentes literas mandauit eidem inquisitori, quatenus ipse inquisitor cũ domino Archiepiscopo Tarraconen. dictos articulos vt hæreticales, & verè erroneos cum suo libello publicè condemnaret, ac condemnatis, dictum libellum traderet ignibus consumendum: & sic factum fuit. Hæreses autem & errores sunt isti. D

Prima hæresis est, ꝙ peruersum dogma impijssimi Almarici, Arrij, Sabellij & aliorum hæreticorum non est hæresis de se, nisi tantum apud illum, qui ipsum eligit animo pertinaci. E

Secunda hæresis est, quòd licitum est creaturas adorare & honorare, honore & adoratione latriæ absque peccato, immo meritoriè † inquãtum sunt repræsentatiuæ sui creatoris.

† In Bononiensi ita. si repręsẽt suũ creatorem.

Tertia hæresis est, ꝙ licet dęmones adorare & honorare latria meritoriè, si repræsentent suum creatorem.

Quarta hæresis est, quòd non tantum absque vitio hæresis, immo etiam absque vllo peccato possunt dęmones adorari dulia, nisi quia prohibitum est per ecclesiam Dei.

Quinta hæresis est, quòd æque & melius potest sacrificans dæmoni excusari ab idolatria, quàm christianus adorans imaginem Christi, vel sanctorum.

Sexta hæresis est, ꝙ de iure naturæ adoratio & sacrificium debentur dæmonibus.

Septima hæresis est, quòd qui victi supplicijs Deum negant ore, sed corde adorant, non solum non peccant, immo sunt digni remuneratione.

Vide Eymer. 1. p. q. 9. supra f. 49. & Schol. 22. eiusdem par.

Octaua hæresis, quòd laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicite credendum, sed sufficit sibi ista conclusio in genere, quòd credat omne illud quod credit sancta mater Ecclesia Dei: & ideo quòd si laicus teneat vel credat oppositum alicuius articuli ex ignorantia & tentatione diaboli, non peccat.

Vide Scho. 26. par. 2.

Nona hæresis est, quòd omnis inobediens præceptis Dei, vel ecclesię, est hęreticus censendus.

Decima hæresis est, quòd omnis peccans mortaliter est proprijssime hæreticus.

Vndecima hæresis est, ꝙ omnis peccans, dum peccat, conformat suam voluntatem voluntati diuinæ.

Duodecima hæresis est, quòd tantum placent Deo mala, quàm bona.

Tertia decima est, quòd tantum placuit Christo Iudæ desperatio, quantum Petri contritio.

Quarta decima est, quòd nullum legis pręceptum in hac vita potest adimpleri.

Quinta decima hæresis est, ꝙ in hac vita à nullo viatore (vt viator est) charitas potest haberi, nec aliqua virtus.

Sexta decima est, quòd absque charitate infusa Deus potest super omnia diligi meritoriè, & absque ea haberi vita æterna de lege communi, & secundum leges nunc currentes.

Decima septima hæresis est, quòd quis sine charitate non potest esse fidelis, & per cõsequens peccans mortaliter: & non habens charitatem est proprijssime hæreticus, quia peccat contra primum articulum fidei.

Decima octaua hæresis est, quòd omnis peccans, in eo quòd peccat, conformat suam voluntatem voluntati diuinę: & quòd homines æque conformant suam voluntatem voluntati diuinæ demerendo, sicut merendo: loquendo de voluntate beneplaciti Dei.

Scho. 26. huius p.

Deci-

Deo de suo offert, neque etiam volũtatem. A

Vndecimus error, ꝗ in eleemosyna margis repręsentatur passio Christi, quam in sacrificio altaris.

Duodecimus error, ꝗ in sacrificio Missæ non laudatur Deus opere, sed solum ore.

Tertiusdecimus error, ꝗ in consultationibus Papalibus non est scientia nisi operũ humanorum.

Quartusdecimus error, ꝗ nũquam Deus comminatus est ęternam condemnationem peccantibus, sed malum exemplum præbentibus.

Quintusdecimus error & falsitas, ꝗ anno ab incarnatione Domini Mcccxxxv. esset mundi finis totaliter, & ex toto.

Petrus Olerij, & frater Bonanatus hæretici.

3 Item tpe D. Ioan. xxij. insurrexit in partibus antedictis in ciuitate Barchinon. quidã vocatus Petrus Olerij de Maioricis oriũdus, cum quibusdam cõplicibus suis & presbytero quodam, vocato fratre Bonanato: qui posuit multas de hæresibus & erroribus Begardorũ infrascriptis, scilicet, de proprio & cõmuni: & tandem Barchinon. per fratrẽ Bernardum de Podio Certoso inquisitorẽ, cum epo Barchinon. fuerunt eorum hæreses & errores condemnati, & ipsi traditi curiæ seculari, & combusti.

Durandus de Baldach hæreticus.

4 Item tempore eiusdem D. Ioa. xxij. insurrexit in partibus illis in ciuitate Gerundensi quidam vocatus Durãdus de Baldach ciuis Gerundensis cum quodam suo complice, qui dogmatizauit hæreses & errores Begardorum, de proprio scilicet & communi: & vlterius, ꝗ matrimonium non erat, nisi meretricium occultatum: tandem Gerundę præsente D. Iacobo rege Aragoniæ bonæ memoriæ, eius hæreses fuerunt condemnatæ per dominum episcopum Gerunden. de Villa marino & fratrẽ Arnaldum † Burgeti inquisitorem hæreticæ prauitatis: & ipsi vt impœnitentes fuerunt traditi curiæ seculari, & ignibus concremati.

† *Aliàs, Burgnesij*

Frater Bonanatus Begardorum dux in Cata'onia.

5 Item tempore domini Benedicti xj. insurrexerunt in eisdem partibus in Villa frãca de Panades, ꝗ plures Begardi, quorum erat † primicerius & hæresiarcha prædictus presbyter, vocatus frater Bonanatus: qui ante abiurauerat, postquam traditus fuerat, vt impœnitens seculari curiæ, & iam ex vno latere assatus se finxerat pœnitere. Iste cum prædictis posuerunt hæreses Begardorum: & tãdem per dominum fratrem Dominicũ Ferrarium de Apulia ordinis Prædicatorum epm Barchinon. & fratrem Guillem. Costa inquisitorem hæreticę prauitatis fuit eorum congregatio condemnata, & domus eorum habitationis in Villa franca diruta, & B eorum hæreses condemnatæ: & dictus frater Bonanatus vt relapsus, & impœnitens traditus curiæ seculari, & ignibus consumatus, complicibus pœnitentibus, & errores suos abiurantibus.

† *Aliàs, primus.*

Domus hęreticorũ diruta

Iacobus Iusti herçticus.

6 Item tempore Clementis vj. insurrexerunt in partibus illis, videlicet in Valentia C multi Begardi, quorum erat principalis quidam vocatus frater Iacobus Iusti, qui dogmatizauerunt infrascriptas hęreses Begardorum: & inter alia, ꝗ condemnati religiosi, clerici, & laici pro dictis hęresibus tam per dominum dictum Clementẽ in curia, quàm per inquisitores in alijs mundi partibus erãt beati, & ĩ cęlis martyres Iesu Christi: Et tãdem hęreses eorum fuerunt Valentię condemnatæ per fratrem Nicolaum Roselli pręd dictum inquisitorem, & postmodum presbyterum Cardinalem: & per dominum Hugonem de † Fenolete episcopum Valentinum. D

7 Et tres iam mortui, scilicet Guillelmus Gilaberti, & Bartholomæus Fusterij, & quidam alius fuerunt exhumati, & vt impœnitentes hæretici condemnati. Et dictus frater Iacobus Iusti dictis hæresibus abiuratis extitit immuratus, & ibi mortuus.

† *Aliàs, Fenouello.*

Berengarius hæreticus.

8 Item tpe Inno. Papæ vj. insurrexerũt in E partibus antedictis, videlicet in Monte albo quidam, qui ausi sunt dogmatizare, ꝗ omnia de genere bonorũ q̃ fienda sunt, sunt fienda Dei puro amore, & non ex alia causa, nec spe mercedis ęternę. Iste error ibi inualuit, cuius auctor fuit frater † Berengarius de Mõte Falcone ordinis Cistercensium de monasterio Pobleti: tandem iste error fuit condemnatus solemniter, & publicè per fratrem Sancium Archiepiscopum Tarracon. ordinis

Schol. 27 par. 2.

† *Aliàs, Beningerius.*

minus prædictus Berẽgarius † Darili, tũc episcopus Vrgelñ. dictum fratrem Arnaldum pertinacem hæreticum in † Sede Vrgelli publicè declararũt, & eius hęreses & errores publicè cõdemnarunt. Hæreses autem & errores huius hæretici isti erant.

† *De Aril.*

† *Vox Catalana, id est, in templo maximo, seu cathedrali ecclesia.*

Prima hæresis, quòd dominus Iesus Christus, & eius Apostoli nihil habuerunt in proprio nec in communi.

Secunda hæresis est, quòd nullus potest damnari, qui deferat habitũ beati Francisci.

Tertia hęresis siue error, quòd beatus Frãciscus semel in anno descendit ad purgatorium, & extrahit inde animas illorum, qui in hac vita fuerũt de ordine suo, seu ordinibus per eũdem institutis, & ducit ad paradisum.

Quartus error, quòd ordo beati Francisci in perpetuum durabit.

QVAESTIO XII.

De hæresibus Pseudoapostolorum in Lombardia.

Summarium.

1. *Geraldus Segarelli, & Dulcinus hæresiarchæ.*
2. *Habitus & mores eorum.*
3. *Errores viginti Pseudoapostolorum.*
4. *Litera Honorij iiij. cõdemnatoriæ huiusmodi sectæ.*

Vodecima quæstio est, Hæreses & errores Pseudoapostolorum, qui insurrexerunt in partibus Lombardiæ, ibique sunt per pręlatos & inquisitores condemnatæ; qui sunt?

Turrecrem. in sum. de eccle. lib. 4. p. 2. c. 37. Luzemburgus in catalo. hæret. lib. 2. in litera. D. G. Sch. 28. p. 2.

1. Ad hanc respondemus, quòd temporibus dominorum Honorij iiij. Bonifacij viij. Nicolai iiij. & Clementis v. in partibus Lombardiæ, videlicet in episcopatibus Parmensi & Nouariensi, ac in partibus circumuicinis insurrexerunt duo mali hæresiarchæ, scilicet Geraldus Segarelli Parmensis, & Dulcinus Nouariensis, qui totam terram illam suis infra positis erroribus implentes, cõgregationem quandam fecerunt, quam Apostolos vocauerunt, qui sub nullius obediẽtia viuebant, sed tantum se esse subiectos soli Deo, & nulli homini, & vitam sequi Apostolorum singulariter asserebant.

2. Isti publicè mendicabant: Christi Apostolos se vocabant: in plateis & vicis ea, quæ sibi apponebantur, publicè manducabant: pœnitentiã per vicos & plateas prædicabant cum mantello albo ad collum per modũ pallij eleuato, & tunica alba, ac longis crinibus: aliquando vtendo ad pedes soleis, aliquando nudis pedibus incedebant, & à cõi con-

A uersatione fidelium vita & moribus dissidentes, singularem se vitam ducere apostolicam simulabãt: virus hæresum seminabant, ac plures & quàm plures inficiebant: postmodũ verò eorum vita & status per dominum Honoriũ iiij. condemnata sunt per suas patentes literas infra positas. Tandem post quadraginta ferè annos, quibus eorum error in Lombardia inualuit, dictus Gerardus per episcopum Parmẽsem, & inquisitorem fratrem Manfredum ordinis Prædicatorum tempore Bonifa-

B cij viij. fuit vt hæresiarcha publicè cõdemnatus, & & concrematus xviij. die Mensis Iulii, anno dñi Mccc. Et post annos octo ipse Dulcinus tanquã hæresiarcha, & Margarita eius coniux tanquam hæretica, & eius consors in scelere & errore fuerunt publicè mẽbratim dilaniati, & postmodum concremati: & finaliter pro maiori parte cum magna diligentia pręlatorum illarum partium, & inquisitorum hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum, ipsorum secta Pseudoapostolorum, fuit ab illis finibus extirpata, etiam cõgregato exer-

C citu magno Crucis signaculo insignito, & collata per dominum Clementem v. indulgentia † generali.

† *Aliàs, plenaria.*

3. Hæreses autem & errores ipsorum Geraldi & Dulcini hæresiarcharum, & eorũ sequacium Pseudoapostolorum, isti sunt.

Dulcini & Geraldi hæreses.

Primus error est, quòd tota auctoritas à domino Iesu Christo tradita & collata ecclesiæ Romanæ, est omnino euacuata, & iam du-

D dum cessauit, propter malitiam prælatorum: & quòd ecclesia Romana, quam tenent Papa, & Cardinales, & clerici, & religiosi, non est ecclesia Dei, sed reprobata ecclesia, quæ perseuerat hodie sine fructu.

Secundus error, quòd Romana ecclesia est illa meretrix, quæ à fide Christi apostatauit, de qua scribit Ioannes in Apocalypsi. *Apo. 17.*

Tertius error, quòd tota illa potestas spiritualis, quam Christus dedit ecclesię ab initio, est translata in sectam illorũ, qui dicuntur Apostoli, seu de ordine Apostolorum: quã sectã

E vocant congregationem spiritualem, à Deo missam & electam in istis diebus nouissimis; & ipsi, & nulli alii (vt dicunt) habent potestatem, quam habuit beatus Petrus Apostolus.

Quartus error, quòd Geraldus Segarelli de Parma prædictus, qui fuit principium & auctor huius sectæ, fuit noua planta, pullulans in radice fidei: in qua Deus cœpit reducere ecclesiam suã ad conuersationem, & perfectionẽ, & vitam, & statũ, & paupertatẽ

Vide Schol. 28.

ecclesiæ primitiuæ, in illo statu, in quo Christus commisit ecclesiã beato Petro apostolo.

Quintus error, quòd ipsi soli, qui dicũtur Apostoli de prædicta secta seu congregatione: sunt ecclesia Dei, & sunt in illa perfectione, in qua fuerunt primi Apostoli Christi: & ideo non tenẽtur alicui homini obedire, nec summo Pontifici, nec alicui alteri: quia eorũ regula, quæ fuit à Christo immediate, libera est, & † perfectissima vita.

† *Aliàs, perfectissimam vitã habet.*

Sextus error, quòd nec Papa: nec aliquis alius potest eis præcipere, quòd deserant statum illum, seu vitam tantæ perfectionis, nec etiam potest eos excommunicare.

Septimus error est, quòd de quolibet statu & ordine potest quislibet licite trãsire ad eorum vitam, & statum, seu ordinem, siue sit religiosus, siue secularis: ita quòd vir sine cõsensu vxoris, & vxor sine cõsensu viri potest relinquere statum matrimonij, & aduolare ad ordinem ipsorum: & quòd nullus prælatus ecclesiæ Romanæ potest separare matrimonium, sed ipsi possunt.

Octauus error, quòd nullus de vita, seu statu, vel ordine ipsorum potest licite intrare alium ordinẽ, seu regulam, sine peccato mortali; nec potest se supponere obediẽtiæ hominis cuiuscumque: quia hoc esset descendere, à vita perfectissima ad minus perfectam.

Nonus error est, quòd nullus potest saluari nec intrare regnum cœlorum, nisi sit de statu seu ordine ipsorum; quia extra statum, seu ordinem illum deinceps nullus saluabitur.

Decimus error, quòd omnes, qui persequũtur eos, peccant mortaliter, & sunt in statu damnationis & perditionis.

Vndecimus error, quòd nullus Papa Romanæ ecclesiæ potest aliquem absoluere à peccatis; nisi esset ita sanctus, sicut fuit beatus Petrus Apostolus, viuendo in omnimoda paupertate sine proprio, & in humilitate, non faciendo guerras, nec aliquẽ persequendo, sed permittendo viuere quemlibet in sua libertate.

Duodecimus error est, quòd omnes pręlati Romanæ ecclesiæ tam maiores, quàm minores à tempore sancti Syluestri, postquam declinauerunt à modo viuendi priorum Sãctorum, sunt præuaricatores, & seductores, excepto fratre Petro de Marone, qui fuit Papa Cęlestinus appellatus.

Tertius decimus error est, quòd omnes ordines religiosorum, & sacerdotum, diaconorum, & subdiaconorum, & prælatorum sunt ad fidei catholicæ detrimentum.

Quartus decimus, quòd laici non tenentur, nec debent dare decimas alicui sacerdoti, seu prælato Romanæ ecclesiæ, qui non sit in tanta perfectione, & in tanta paupertate, in quanta fuerunt primi Apostoli. Et ideo dicunt, quòd decimæ non debent dari, nisi ipsis, qui dicuntur Apostoli, & sunt pauperes Christi.

Quintus decimus error est, quòd quilibet homo, & quęlibet mulier, nudi simul possunt licite iacere sine omni peccato, in vno & eodem lecto: & licite tangere mutuo vnus alterum in omni parte sui, & osculari se inuicem sine omni peccato: & quòd coniungere ventrem suum cum ventre mulieris ad nutum, si quis stimuletur carnaliter, vt cesset tentatio: non est peccatum.

Sextus decimus error, quòd iacere cum muliere, & non commisceri carnaliter, magis est, quàm resuscitare mortuum.

Decimus septimus error est, quòd perfectior vita est viuere sine voto, quàm cũ voto.

Decimus octauus error est, quòd ecclesia consecrata non plus valet ad orandum Deũ, quàm stabulum equorum, vel porcorum.

Decimus nonus error est, quòd ita bene potest Christus adorari in nemoribus, sicut in ecclesijs † vel melius.

† *Aliàs, et.*

Vigesimus error est, quòd pro nulla causa, nec in aliquo casu debet homo iurare nisi pro articulis fidei, & omnia alia possunt celari: Et quantumcumque iurent dicere veritatem corã prælatis, seu inquisitoribus, non tenentur defendere verbo, seu voce, sed solũ in mente retinere: Et quòd in nullo tenentur respondere veritatem, nisi de his, quę verbaliter continentur in articulis fidei seu præceptis: & si de alijs requirantur, licet eis sine peccato mortali mentiri, & veritatem suæ sectæ negare ore, dummodo teneant eam in corde, ad hoc ut euadant potestatem inquisitorum; sed debent respondere tergiuersando, colorando, seu palliando quocumq; modo possint pertransire. Si tamen non possent aliter mortem euadere, tũc in tali casu, apertè debent profiteri, & defendere in omnibus, & per omnia prædictam doctrinam suã, & non in ea patienter & constanter: & nullatenus aliquos de socijs suis, uel credẽtibus reuelare. Propter quod, prædictos errores in fide, & nonnullos alios in dictis Pseudoapostolis adinuentos, ac plurimas etiam, quas faciebãt in simplicibus deceptiones, & cũ mulieribus, quas secum ducebant, inhonestates, eos & eorum ordinem dominus Papa Honorius iiij. condemnauit per literas suas tenoris sequentis.

Vide hic Scho. 28. par. 2.

Lite-

4 Literæ Honorij iiij. quibus condemnatur secta Pseudoapostolorum.

OLim felicis recordationis Papa Gregorius x. prędecessor noster, in cōcilio Lugdunen. oēs religiones & ordines Mendicantiū, adinuentos post gn̄ale Lateranense concilium, qui nullam confirmationē sedis apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subiecit: & quatenus processerant, reuocauit. Verùm sicut ad nostri apostolatus auditū, fama querula deferente, peruenit, quidam qui post generale, & ante Lugdun̄. prędicta concilia, sub nomine ordinis Apostolorum, habitum nouę religionis assumpserunt, quamquam nullam aliquando confirmationem sedis apostolicę meruissent, prohibitionis ac reuocationis prædictæ, temerarij præsumptores eundem habitum, seu ei consimilem sub eodem nomine vsq; hodie deferētes, quàm plures etiam alij, assumpto post dictum Lugdunen. concilium, huiuscemodi habitu, per diuersas mundi partes, mendicando discurrere non verentur, facientes ea, quæ non cōdecent, in animarum suarum periculum, & graue scandalum plurimorum: prælertim cū nonnulli, prauitatis hæreticæ vitio laborantes, sub huiusmodi habitu sint inuenti.

Nos igitur volentes, talium præuaricatorum insolentem audaciam refrenari, & prædictam, non tam religionem, quàm pernitiosam sectam penitus aboleri, ne forte fidelium simplices, falsa sanctitatis eorum imagine seducantur, vniuersitati vestrę per apostolica scripta mādamus, quatenus quoscumq; de prędictis, in vestris ciuitatibus & dioecesibus inueniri cōtigerit, eos ad deponendum huiusmodi habitū, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellatis; monentes eosdem, vt si religiosam vitam ducere cupiūt, ad aliquam se transferant de religionibus approbatis. Quòd si aliqui eorum censuram prædictam contempserint, vos contra ipsos ad poenam carceris, seu aliam prout expedire videbitis, procedatis, inuocato aduersus eos, si opus fuerit, auxilio brachij secularis.

Cæterum vt prędicti eò facilius à sua insolentia compescantur, quò magis à Christi fidelibus abijci se viderint & contemni: Volumus nihilominus, quòd huiusmodi processum nostrum, in vestrarum ciuitatum & dioecesum terminis, iteratis vicibus publicantes, ac facientes per aliquos publicari, eosdem populos auctoritate nostra moneatis, & inducatis attente; ne aliquem de prædictis prę fatum habitum deferentibus, recipere præsumāt in hospitio, vel eis aliquas eleemosynas largiantur; nec ad deferendum habitum illū, seu ei consimilem, impendant consilium, auxilium, vel fauorem. Datum Romæ apud sanctam Sabinam. v. Idus Martij. Pontificatus nostri anno primo. Sub anno Dominicę incarnationis Mcclxxxv. Ad instar ergo domini Honorij iiij. Nicolaus Papa iiij. vniuersis ecclesiarum prælatis, consimiles literas destinauit, sub anno domini Mccxc. Pontificatus sui anno iij.

QVAESTIO XIII.

De hæresibus Manichæorum in Italia exortorum.

Summarium.

1 *Quo tempore noui Manichæi emerserint:*
2 *S. Petrus Martyr pro fide ab illis occisus.*
3 *Recensiorum Manichæorum errores.*
4 *Manichæorum figmenta de sacramentis.*

Ertia decima quæstio est, Hæreses, & errores Manichæorum, qui insurrexerunt in partibus Italiæ, & ibi sunt per prælatos & Inquisitores condemnatæ; quæ sunt? *Vide hic oīno Scholion 29. huius 2. par.*

1. Ad hanc rn̄demus, q̄ tp̄e D. Innocentij Papæ iij. in partibus Italiæ, videlicet in archiepiscopatu Mediolanēsi, & alijs partibus circumuicinis insurrexit quidā dictus Manes, à quo & eius sequaces Manichęi dicti sunt, qui multas hereses & errores publicè diuulgarūt, & publicè ac impudēter in Italia p̄dicarunt.

2. Pro quarū extirpatione Frater † Petrus de Verona ordinis Prædicatorū, Inquisitor in partibus antedictis, ab ipsis Manichęis hęreticis, est gladijs interfectus, ac martyrizatus: & post eodem anno sui martyrij, sanctorum catalogo aggregatus, ac per sanctam ecclesiam canonizatus; & hodie claret multis miraculis gloriosus.

† Roma. 29. Apri. Petri Martyris or. Prędi. duplex, et de eo capella solemnis in ecclesia sanctæ Marię supra Minervā, à Reuerendissimis Dominis Cardinalibus inquisitoribus Generalibus, & alijs sanctæ Inquisitionis officialibus celebratur, ex instituto Pij PP. V. anno domini. 1569.

Istorum autem Manichæorum hæreses & errores, sunt isti.

Recentiorum Manichęorum errores.

3. Primus error est, quòd duos Deos, aut duos dominos asserunt, & fatentur. Beni-

gnum Deum videlicet, & malignum creatorem omnium rerũ visibiliũ, & corporaliũ: asserentes non esse facta hæc à Deo patre cœlesti, quem dicunt Deum benignum; sed à diabolo malo, & satana, quem ipsi vocant deum malignum, & dominum huius seculi, & principem huius mũdi; sicq; ponunt duos creatores Deum videlicet, & diabolum; & duas creationes, vnam scilicet corporalium, & visibilium; aliam inuisibilium, & incorporalium.

Secundus error est, quòd fingunt duas esse ecclesias, vnam benignam, quam dicunt esse sectam suam, eamque asserunt ecclesiam Iesu Christi: aliam vero ecclesiam vocãt malignam, quam dicunt esse Romanam ecclesiam, eamque impudenter appellant matrem fornicationum, Babylonem magnam meretricem, & basilicam diaboli, & satanæ synagogam.

Tertius error est, ꝙ omnes gradus, & ordines, & ordinationes † ecclesiasticas, & statuta despiciũt, & deprauant, & omnes qui fidẽ eius tenent, appellant hæreticos & errantes: nec aliquem posse saluari in fide Romanę ecclesiæ dogmatizant.

† *Aliàs, Ecclesię sanctæ.*

Quartus error est, quòd omnia sacramẽta Romanæ ecclesiæ, domini nostri Iesu Christi, videlicet eucharistię seu altaris, & baptismi, qui fit in aqua materiali, necnon confirmationis, & ordinis, & extremæ vnctionis, & pœnitentiæ, & matrimonij inter virum & mulierem: omnia & singula asserunt esse inania, & vana: & confingunt, tanquam simiæ, quædam alia loco ipsorum, quæ quasi similia videntur.

4 Quintus error, ꝙ confingunt loco baptismi sancti in aqua baptismum alium spiritualem, quem vocant consolamentum spiritus sancti: quando scilicet recipiunt aliquam personam in sanitate, vel in infirmitate ad sectam vel ad ordinem suum per impositionẽ manuum, secundum ritum suum execrabilẽ.

Sextus error, quòd loco consecrati panis Eucharistiæ corporis Christi, cõfingunt quędam panem, quem appellant panem benedictum, seu panem sanctæ orationis: quem in principio mensæ suę, tenendo in manibus, secundum ritũ suum, benedicunt, & frangunt, & distribuunt assistentibus credentibus suis.

Septimus error, ꝙ loco sacramenti pœnitentiæ, dicunt esse veram pœnitentiam, suscipere & tenere sectam & ordinem suum; & suscipientibus dictam sectam & ordinem, siue in sanitate siue in infirmitate, dicunt omnia peccata esse dimissa; & tales esse absolutos ab omnibus peccatis suis, sine alia quacũque satisfactione, & absque etiam restitutione, si haberent aliquid de alieno, dummodo seruent sectam & ordinem illum: asserentes se super his habere potestatem eandem, & tãtam, quantam habuerunt Petrus et Paulus, et alij apostoli domini nostri Iesu Christi: dicentes confessionem peccatorum, quæ fit sacerdotibus Romanę ecclesiæ, nihil valere penitus ad salutem: nec Papam, nec aliquem alium de Romana ecclesia habere potestatẽ absoluendi aliquem à peccatis.

Octauus error, quòd loco sacramenti matrimonij carnalis, inter virum et mulierem, confingunt esse spirituale matrimonium inter animam et Deum, quando videlicet ipsi hæretici Perfecti, seu consolati, recipiunt aliquem ad sectam et ordinem suum.

Nonus error, ꝙ incarnationẽ domini nostri Iesu Christi ex Maria semper Virgine negant; asserentes ipsum non habuisse verũ corpus humanum, nec veram carnem hominis, sicut habent cæteri homines ex natura humana: nec verè fuisse passum et mortuum in cruce: nec verè resurrexisse à mortuis: nec verè ascendisse ad cœlum in corpore et carne humana; sed omnia in similitudinem facta fuisse.

Decimus error est, quòd beatam virginẽ Mariam, negant fuisse veram matrem domini nostri Iesu Christi: negant etiã fuisse mulierem carnalem; sed sectam suam et ordinẽ suum dicunt esse Mariam, uirginem, veram pœnitentiam, † castam, et virginẽ, quę generat filios Dei, quando recipiuntur ad eãdem sectam et ordinem.

† *Aliàs, puram.*

Vndecimus error, quòd negant resurrectionem corporum humanorum futuram, loco eius confingentes quædam spiritualia corpora, et quendam interiorem hominem; in quibus et quolibet dicũt resurrectionem futuram esse intelligendam.

Duodecimus error, quia dicũt ꝙ nunquã debet homo comedere carnes, nec tangere eas, nec caseum, nec oua, nec aliquid, quod nascatur ex carne per viã generationis, seu coitus: sicut ipsi faciunt.

Tertiusdecimus error, ꝙ dicunt et credũt, quòd in animalibus brutis, et etiã in auibus, sunt spiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, quando non sunt recepti ad sectam et ordinem suum per impositionem manuum ipsorum, secundum ritum eorũ; et ꝙ transeunt de vno corpore in aliud corpus: quare non comedunt ipsi aliquod animal, nec aliquod volatile, nec occidunt.

Quar-

Quartus decimus error est, quia dicunt q nũquam debet hõ tangere aliquã mulierẽ.

Prædicti Manichæi faciunt congregationem, quam vocant, la conuinenza, pro eo q habent illi de congregatione, inter se multa pacta, atque seruant, quæ sunt peruersa & iniqua, & ecclesiæ Dei & Reipublicæ multum nociua. Prædicta secta Manichæorum, propter eorum præfatos errores, fuit per sanctã Romanam ecclesiam cõdemnata, & condemnatur 24.q.3.c.quidam autem hæretici. vt in sexta quæstione prædicta habitum est.

Supra fol. 178.

QVAESTIO. XIIII.

De hæresibus Valdensium.

Summarium.

1 *Valdensium, seu Pauperum de Lugduno origo.*
2 *Valdenses varijs nominibus appellati: & quare.*
3 *Valdensium hæreses viginti.*

Prateol. lib. 14. c. 13. de sec. hæret. Luxemburgus in catal. hære. litera. P. & Schol. 30. p. 1.

QVartadecima quæstio est, Hæreses & errores Valdensium, seu Pauperum de Lugduno, vel In zabbatatorum, (quod idem est) qui insurrexerunt in partibus Franciæ, ibidem per prælatos & inquisitores condemnatę, & adhuc frequentius condemnantur, qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd tempore domini Gregorij Papæ ix. & circa annũ domini Mcclxx. insurrexit in partibus Gallicanis, in archiepiscopatu & ciuitate Lugdunẽsi quidam vocatus Valdẽtius seu Valdensis; qui relictis omnibus proposuit seruare euangelicam paupertatẽ, sicut apostoli seruarũt: qui plures sibi adhærentes habuit, & congregationem magnam virorum & mulierum fecit. Hi hęreses & errores infrascriptos, secretè & publicè dogmatizauerũt: & tandem archiepiscopum & ecclesiam metuentes, inde fugerunt per partes Franciæ, & Italiæ dispersi: quàm plures complices habuerunt, multumq; creuerunt, & vsq; hodie errores suos hinc inde seminauerunt.

2 Hi enim vocantur Valdenses à Valdense eorum magistro errorũ & auctore. Vocantur etiam Pauperes de Lugduno à ciuitate Lugdunensi, vnde traxerunt originẽ, & quia vitam elegerunt pauperem. Vocantur vlterius Inzabbatati, quia in eorum secta magis perfecti in zabata eorum, seu fotulari, signũ speciale distinctum, ad modum scuti, publicè deferebant. Errores autem & hæreses istorũ Valdensium isti sunt.

A

Valdensium hæreses, & errores.

3 Primus error & hæresis est, q ipsi non sunt subiecti Romano Põtifici, nec alijs pręlatis Romanę ecclesiæ: asserẽtes, q eos ecclesia persequiẽ, & cõdemnat indebitè & iniustè.

Secundus error & hæresis est, quòd non possunt excommunicari à Romano Pontifice, nec ab alijs prælatis ecclesiæ, nec ei tenentur obedire, etiam vbi mandent, q dictã eorum sectam deserant, & abiurent.

B

Tertius error & hęresis est, q iurare in iudicio, siue extra iudicium, pro quacunque causa, & in quocunque casu est illicitum, & mortale peccatum.

Quartus error & hęresis est, quòd deierare in iudicio coram iudicibus fidei, de dicenda veritate, & reuelandis complicibus suis in hac secta, non est illicitum nec peccatum; immo licitum, atque sanctum.

Quintus error est, q iudicare hominẽ ad supplicium, vel ad mortem in nullo casu est licitum, immo semper peccatum mortale.

C

Sextus error est, quòd decretales ecclesiæ & constitutiones domini Papæ de ieiunijs, & festis colendis, non sunt obseruandæ; sed refutandæ, & totaliter condemnandæ.

Septimus error, quòd ipsi Valdenses quãtumcumque sint illiterati, nec ab episcopis Romanæ ecclesiæ ad sacrum aliquem ordinem promoti, tam viri quàm mulieres habent potestatem à Deo solo, sicut Apostoli habuerunt, audiendi cõfessiones in foro pęnitentiali virorum, & mulierum, & pœnitentias iniungendi, etiam salutares.

D

Octauus error, quòd indulgentiæ, quæ à Romano Pontifice, seu alijs prælatis ecclesiæ conferuntur, nullius sunt valoris, efficaciæ, seu virtutis.

Nonus error est, q in sacramento altaris, panis non transubstantiatur in verum Christi corpus, nec vinum in sanguinem, si sacerdos consecrans sit peccator.

Decimus error & hæresis est, q omnis homo est peccator, nisi sit de secta eorũ; & consequenter q nullus celebrans, verè conficit corpus Christi, nisi sit de secta eorum, & credens erroribus eorundem.

E

Vndecimus error, q quilibet siue sit laicus, siue sit vir, siue sit mulier, dumtamen sit de secta eorum, potest verè consecrare & cõficere corpus Christi.

Duodecimus error & hęresis est, q omnis vir, et omnis mulier, de secta eorum est verè sacerdos.

Tertius decimus, quòd animæ deceden-

tium,

tium,statim vt decedunt,euolant ad paradisum,vel ad cœlum, & descendunt damnati ad infernum:nec aliquis intrat purgatoriũ. A

Quartusdecimus error & hæresis est, ꝙ purgatorium nihil est,& ꝙ missæ,eleemosynę,orationes,& suffragia,& alia quę fiunt in Romana ecclesia pro defunctis,nihil eis prosunt,nec prodesse possunt.

Quintusdecimus error & hæresis est, ꝙ sancti,qui sunt in cęlo,orationes nostras nõ audiunt vnquam,nec exaudiunt:nec pro nobis ad Deum orant,quia non est licitum eos orare, nec eorum suffragia implorare, nec pro eorum reuerentia festa celebrare;sed miracula eorum quę ab hominibus recitantur, tanquam falsa, & fictitia reprobare, nec fidem illis dare oportet. B

Sextusdecimus error & hæresis est, ꝙ melius est satisfacere libidini, quocunque actu turpi,q̃ carnis stimulis fatigari:sed est (vt dicunt,& ipsi faciunt)in tenebris licitum,quẽlibet cum qualibet indistinctè carnaliter cõmisceri,quandocunq; & quotiescunq; carnalibus desiderijs stimulantur.

Decimusseptimus error & hęresis est, ꝙ symbolo fidei non est standum, nec credendum,nec pro oratione dicẽdum, cum sit per Romanam ecclesiam (vt dicunt) ordinatũ.

Decimusoctauus error seu hæresis est, ꝙ nec salutatio angelica, scilicet, Aue Maria, nec orationes q̃cunque alię sunt admittẽdę, nec dicendæ, quamtumcunque per Romanam ecclesiam fuerint ordinatę,nisi tantum, Pater noster:cum hæc oratio sola per Christum fuerit ordinata.

Decimusnonus error & hæresis est, ꝙ ipsi sunt successores apostolorum in euangelica paupertate,& cognoscunt melius fidei veritatem, quàm prælati clerici, seu religiosi de ecclesia Romana: & ꝙ eis, & non illis est credendum.

Vigesimus error & hęresis est,ꝙ Papa,episcopi, & prælati, qui habent diuitias huius mundi,& sanctitatem apostolorum non imitantur, non sunt ecclesiæ Dei veri pastores, vel gubernatores: sed lupi rapaces, & deuoratores:nec talibus Christus dignatus est ecclesiam committere sponsam suam, quia eis non est credendum, nec obediendum, sed ipsis solis Valdensibus,qui habẽt à solo Deo celebrandi,confessiones audiendi, & pœnitentias imponendi, plenariam potestatem, siue mulieres fuerint,siue mares.

Propter huiusmodi errores & hæreses istorum Valdensium, seu Pauperum de Lugduno, qui aliter vocati sunt Inzabbatati, processu tẽporis dominus Gregorius Papa ix. ipsos Valdenses, seu Pauperes de Lugduno, aliàs vocatos Inzabbatatos,excommunicauit,anathematizauit,& condemnauit, vt patet extra de hæreticis in 5.lib.cap.excommunicamus,2.vbi sic dicitur: Excõmunicamus, & anathematizamus, vniuersos hęreticos, Catharos,Patharenos,Pauperes de Lugduno,&c. *Supra Pag. 61.*

QVAESTIO XV.

De hæresibus Begardorum, & Beguinorum.

Summarium.

1 *Petrus Ioannes hæresiarcha caput Begardorum.*
2 *Michael de Cęsena sectator Petri Ioannis.*
3 *Begardorum & Beguinorum errores.*
4 *Hęretici pro martyribus habiti à suis.*
5 *Beguinorum maledicta contra Rom. Pontificem.*
6 *Literę Ioannis Papæ xxij. in quibus damnatur eorum doctrina.*

C Vintadecima questio est, Hæreses & errores Begardorũ, Beguinorum, Fraticellorũ, vel fratrum de pœnitentia de tertio ordine beati Francisci, (quod idem est) qui insurrexerunt in prouincia Prouincię, & in prouincijs Narbonę, Tholosæ, Carcassonæ, Sicilię insula, & Calabria, Tuscia, Alamania, & aliis diuersis mundi partibus: & adhuc damnabiliter perseuerant in dictis partibus, condemnatæ per prælatos & inquisitores, & quæ quotidie condemnantur; qui sunt? *Prateol. lib. 8. ca. 11. de sect. heret. & Scholion 31. huius 2. par.* D

1 Ad hanc respondemus, ꝙ tempore domini Clementis v. insurrexit in prouincia Narbonę homo quidam vocatus frater Petrus Ioannis de ordine fratrum Minorum, de villa, quæ dicitur Ciriacum, diœcesis Biterren. oriundus. hic quàm plures hęreses & errores in dicta prouincia verbis, ac scriptis pariter publicauit, & quàm plures ad se traxit: hic condidit dum viueret postillam super Apocalypsim, postillã super Canonicas, postillam super Matthæum, quendam tractatum de mendicitate, & quendam alium de dispensationibus: in quibus libris, præsertim in postilla super Apocalypsim, quàmplures hæreses & errores inseruit: vt supra patuit in questione.9.vbi recitantur. Ex cuius fratris Petri Ioannis, prauis verbis, et informationibus factis suis familiaribus dum viueret: et etiam ex eius prædictis libellis et postillis: et p̃sertim super Apocalypsim (quæ remanserunt E

manserunt post eius mortem, & remanent hodie apud Begardos, licet per ecclesiã condemnatæ.

2 Et ex proprijs inuẽtionibus eius sequacium, vtpote fratris Michaelis de Cæsena hęretici, dicti ordinis Minorum generalis ministri, & nõnullorum aliorum multorũ eiusdem ordinis, hæreses & errores, ac abominationes, & blasphemię contra sanctã ecclesiam pullularunt, & quàm plurimum creuerunt, & hodie crescũt. Et quàmplures in Catalonia, & in Narbona, Biteriis, Tholosa, Mõtepessulano, Capitestagni, Lunello, Marsilia, Calabria, Sicilia, Tuscia, Alamania: ac modernis tẽporibus Auinione, existente ibi Romana curia tempore Clementis Papæ vi. & Inno. vi. ac in Viterbio tempore Vrbani Papæ v. fuerunt vt pertinaces hæretici damnati, & ignibus concremati.

Hæreses autem & errores Begardorum, Beguinorum, Fraticellorum, vel fratrum de pœnitentia de tertio ordine beati Francisci, isti sunt.

Begardorum seu Fraticellorum errores.

3 Primus error & hęresis est, quòd dominus Iesus Christus inquantum fuit homo; & eius Apostoli nihil habuerunt in proprio, nec etiam in communi: quia fuerunt perfecti pauperes in hoc mundo.

Secundus est, quòd dicunt hanc esse perfectam euangelicam paupertatem, videlicet nihil habere in proprio, nec in communi.

Tertius error est, quòd habere aliquid in communi diminuit de perfectione euãgelicæ paupertatis.

Quartus error, quòd Apostoli sine diminutione perfectionis eorum, & sine peccato, non potuerunt habere aliquid, nec in proprio nec in communi.

Quintus error & hæresis est, quòd dicere, & credere, ac asserere contrarium prædictorum, est hæreticum.

Sextus error est, quòd regula beati Francisci, est illa vita Iesu Christi, quam Christus seruauit in hoc mũdo, & quam apostolis suis tradidit, & imposuit obseruandam.

Septimus error est, quòd sanctus Franciscus, tradidit fratribus sui ordinis in regula sua supradictã euangelicam paupertatẽ, ita quòd professores dictæ regulæ nihil possunt habere nec in proprio nec in communi.

Octauus, quia dicunt ꝙ beatus Franciscus post Christum, & eius matrem (& aliqui addunt post Apostolos) fuit summus & præcipuus obseruator vitæ & regulæ euangelicæ, ac renouator eius in isto statu sexto ecclesiæ, in quo dicunt iam nos esse.

Nonus error est, ꝙ regulam sancti Francisci dicunt esse euangelium Christi, ac vnum & idem esse cum euangelio Christi.

Decimus error, ꝙ quicumq; impugnant, vel contradicunt in aliquo regulæ sancti Frãcisci (quam dicunt esse euangelium) impugnant, & contradicunt euangelio Christi; & per consequens errant, & sunt hæretici, si in hoc perseuerant.

Vndecimus error est, ꝙ sicut Papa, vel aliquis alius, nõ põt aliquid immutare in euangelio, nec addere, nec subtrahere ex eodem, ita non potest aliquid immutare in prædicta regula, nec addere, nec subtrahere ex eadem, quantum ad vota, seu consilia euangelica, ac præcepta contenta in ipsa.

Duodecimus error est, quia dicunt, ꝙ Papa non potest dictam regulam euangelicam sancti Frãcisci cassare, vel immutare; nec tollere ordinem sancti Francisci, quem euangelicum ordinem esse dicunt. Idem dicunt de tertia eius regula.

Tertius decimus error est, quia dicunt, ꝙ Papa non potest facere constitutionem vel decretalem, per quam dispenset ac concedat fratribus Minoribus, ꝙ possint habere bladũ, vel vinum ad seruandum in communi in granarijs vel cellarijs, pro tẽpore futuro ad sui vsum, seu victum necessarium: & quòd hoc esset facere contra euangelicam regulam sancti Francisci, & euangelium Christi. *Vide cõc. Triden. Sess. 25. de Regu. ca. 3.*

Quartus decimus error est, quoniam dicunt, quòd dominus Papa Ioan. xxii. faciendo quandam constitutionem, quæ incipit: Quorundam. in qua dicitur concedere, ac dispẽsare cum fratribus Minoribus, quòd possint congregare vinum & bladum in granariis, vel cellariis pro tempore futuro ad arbitrium prælatorum ordinis ipsorum, fecit contra euangelicam paupertatem, & per consequens (vt aiunt) contra euangelium Christi: & ideo dicunt, quòd factus est hæreticus: & ꝙ ex hoc perdidit potestatem papalem ligãdi & soluendi, & alia faciendi, si in hoc perseuerauerit; & quòd prælati per eum facti, ex quo dictam constitutionem fecit, non habẽt aliquam ecclesiasticam iurisdictionem, seu potestatem.

Quintus decimus error est, quòd omnes prælati & alii, qui eidem domino Papæ in dicta constitutione facienda consenserunt, ac consentiunt scienter, ex hoc facti sunt hæretici, si in hoc pertinaciter perseuerent: & ꝙ omnem

omnem potestatem seu iurisdictionem ecclesiasticam perdiderunt.

Sextus decimus error, quia dicunt ꝙ omnes fratres Minores, qui dictam constitutionem fieri procurarunt, ac qui eidem consentiunt,& eam recipiunt,vel ea vtuntur, ex hoc hæretici sunt effecti.

Decimus septimus error, quia dicunt, ꝙ dominus Papa non potest facere secundum Deum, quòd aliquis frater Minor, etiam de licentia ipsius Papæ,transeat ad aliam religionem,seu ordinem,vbi ipse frater Minor,sicut & alij fratres eiusdem ordinis habeant aliquas diuitias in communi. Quia vt dicunt, hoc esset descendere à maiori & altiori gradu,seu statu perfectionis virtutis, ad minorẽ & inferiorem: & hoc esset destituere & non constituere: & potestas Papæ est data solum in constructionem,& non in destructionem.

Vide S. Thom. 2. 2.q.185. art. 8.

Decimus octauus error est,quòd si aliquis frater Minor factus fuerit Episcopus, vel Cardinalis, vel etiam Papa, tenetur seruare votum paupertatis à se prius factum, secundum regulam sancti Francisci.

Decimus nonus error est, quia dicunt ꝙ perfectior status qui sit in ecclesia Dei, est status ordinis fratrum Minorum, qui paupertatem euangelicam vouerunt & promiserunt; nec status prælatorum ad perfectionem eius pertingit: sed illi prælati,qui de ordine fratrũ Minorum assumuntur, vbi paupertatem euãgelicam promiserunt, ad quam seruandam sunt perpetuò obligati,ad eandem perfectionem pertingunt, si votum seruauerint à se prius factum.

Hæretici pro Martyribus habiti à suis.

4 Vigesimus error est,quia dicunt quòd illi quatuor fratres Minores,qui sub anno domini Mcccxviij. apud Massiliam, per inquisitorem hæreticæ prauitatis, qui etiam erat de ordine fratrum Minorum,fuerunt velut hæretici condemnati, (ex hoc,vt ipsi dicunt, ꝙ volebant seruare,& tenere puritatem, & veritatem, & paupertatem regulæ dictæ sancti Francisci; & quia nolebant assentire in laxationem regulæ,nec recipere dispensationem prædicti domini Papæ factam super illã, nec sibi nec alijs super hoc obedire)fuerunt condemnati iniustè, pro veritate euangelicæ regulæ defendenda; & ideo dicunt ipsos non fuisse hæreticos,sed catholicos, & etiam martyres gloriosos, ipsorumque implorant orationes & suffragia apud Deum.

Vigesimus primus, quia dicunt multi ex eis se credere, eos esse non minores martyres, nec minoris meriti apud Deum, quàm sanctos Laurentiũ & Vincentium martyres.

A Vigesimus secundus error est,quòd quidã ex ipsis dicunt, quòd in ipsis quatuor fratribus Minoribus,fuit Christus iterum spiritualiter Crucifixus, tanquã in quatuor brachijs crucis,cum paupertas Christi,& vita eius fuerint in ipsis condemnatæ.

Vigesimus tertius error est,quia dicunt, ꝙ si dominus noster Papa mãdauit,ac consensit, quòd prædicti quatuor fratres Minores fuerint per inquisitorem velut hæretici condemnati, ex hoc ipse factus est hæreticus; &
B maior etiam inter alios,cum deberet ipse,sicut caput ecclesiæ, perfectionem euangelicam defendere: & ideo(vt dicunt) Papalem perdidit potestatem, nec etiam credunt ipsum esse Papam: & quòd non est ei obediendum in aliquo à fidelibus, & quòd ex tunc vacauit Papatus.

Vigesimus quartus error & hæresis est, quia dicunt,quòd omnes illi Beguini vulgariter appellati,qui seipsos fratres de pœnitentia,de tertio ordine sancti Francisci appellãt, qui in istis tribus annis præcedentibus,vide-
C licet ab anno domini Mcccxviii. vel circa, fuerunt per iudicium Prælatorum, & inquisitorem hæreticæ prauitatis,velut hęretici cõdemnati in prouincia Narbonæ,& in Capite stagni,& Biterijs, & apud Lodonam, & in diœc. Agatan. & apud Lunellum, & Magolon. diœces. qui credebant prædictos quatuor fratres Minores esse sanctos martyres, & credebant,& tenebant,& sentiebant,sicut ipsi de paupertate euangelica, & de potestate Papæ,videlicet ꝙ eam perdidit, & ꝙ sit fa-
D ctus hæreticus, & quòd etiam Prælati & Inquisitores,qui dictos fratres persecuti fuerũt, ex hoc facti sunt hæretici; & ꝙ doctrina fratris Petri Ioannis, olim tota erat vera & catholica: & quòd ecclesia carnalis,scilicet Romana ecclesia, erat Babylon meretrix magna,destruenda,& deiicienda,sicut olim destructa fuit synagoga Iudæorum incipiente ecclesia primitiua;tales Beguini,quãuis prædicta omnia crederent & defenderent, fuerunt (vt dicunt) iniustè condemnati, & pro veritate defendenda, & non fuerunt hæreti-
E ci,sed catholici,& dicũt eos esse coram Deo martyres gloriosos.

Vigesimus quintus error, quia dicunt, quòd ecclesia Dei adhuc recognoscet, quòd dicti quatuor fratres Minores, & dicti Beguini, qui fuerunt velut hæretici condemnati, sunt sancti martyres,& de eis fiet solemne festum in ecclesia,sicut de aliis magnis martyribus.

Vigesimus sextus error,quia dicunt,quòd prælati

Prælati & Inquisitores, qui ipsos iudicauerunt & condemnauerunt velut hæreticos, & etiam omnes illi, qui consenserunt ac consentiunt scienter, in condemnationibus eorum, ex hoc facti sunt hæretici, si in hoc perseuerant; & ex hoc perdiderunt ecclesiasticam potestatem ligandi & soluendi, & administrandi ecclesiastica sacramenta: nec est eis obediendum à fidelibus Christianis.

Vigesimus septimus error est, quia dicũt, quòd omnes & singuli prædicti, quos dicunt esse factos hæreticos propter prædicta, non sunt de ecclesia Dei, nec de numero fidelium: sed sunt extra ecclesiam, si in hoc perseuerant.

Vigesimus octauus error, quia dicunt, quòd omnes illi, qui tenent & credunt sicut ipsi Beguini, seu fratres pauperes de tertio ordine, credunt & tenent de prædictis omnibus; & sicut tenuerunt & crediderunt illi, qui fuerunt veluti hæretici condemnati, & etiam alij fideles, qui non sunt de tertio ordine, siue sint clerici, aut religiosi, aut laici, qui credunt aut tenent de prædictis sicut ipsi Beguini; omnes inquam tales (vt aiunt) sunt ecclesia Dei, ac de ecclesia Dei, & intra ecclesiam Dei uiuunt.

Vigesimus nonus error, quòd multi Beguini & Beguinæ, ac etiam credentes ipsorum erroribus, recollegerunt occulte ossa combusta, & cineres prædictorum combustorum, qui fuerunt velut hæretici condemnati, ad conseruandum sibi pro reliquiis, & tanquam reliquias sanctorum osculabantur, & venerabantur, sicut aliorum sanctorum ob deuotionem & reuerentiam eorundem: sicut compertum extitit & inuentum per inquisitionem & confessionem, ac confessiones, ac depositiones quorundam Beguinorum, receptas in iudicio, qui talia secum habebant, & alios habere & habuisse viderant, & sciebant; sicut † quoque nos inquirentes de talibus reliquiis apud eos inuentis, palpauimus, & vidimus, & fide probauimus oculata. († *Aliàs, quãdoq;*.)

Trigesimus est, quòd aliqui ex Beguinis scripserunt, & notarunt nomina prædictorum condemnatorum, & dies siue Calendas, in quibus passi fuerunt sicut martyres (vt ipsi asserunt) secundum quòd ecclesia Dei, de sanctis & iustis martyribus facere consueuit; & nomina eorum adnotauerunt in suis Calendarijs, & in suis inuocant litanijs.

Trigesimus primus error, quòd Papa non potest dispensare, cum aliqua persona in voto virginitatis seu castitatis, etiam si votum id fuerit simplex, & non solemne, quantumcumque etiam ex tali dispensatione sequeretur aliquod magnum bonum † ciuitatis: puta reformatio pacis alicuius prouinciæ siue regni: vel conuersio vnius gentis ad fidem Christi: quia persona, cum qua dispensaretur, de maiori & altiori gradu perfectionis suæ descenderet ad minorem. († *Aliàs, cõuatis*.)

Trigesimus secundus error est, quia dicunt quòd si omnes mulieres essent mortuæ, excepta vna, quæ vouisset castitatem vel virginitatem Deo; & etiam si genus humanum deficeret nisi talis mulier contraheret, Papa non posset cum tali muliere dispensare: nec talis mulier teneretur obedire Papæ præcipienti vt contraheret; & si obediret, mortaliter peccaret; & si propter hoc excommunicaretur per Papam, talis excommunicatio esset iniusta, & eam non ligaret; & si sustineret propter hoc mortem, esset martyr.

Trigesimus tertius error, quia dicunt, quòd non tenentur iurare coram Prælatis & Inquisitoribus, quamuis delati sint de secta & hæresi Beguinorum, ad respondendum eis, nisi solum de fide, ac articulis fidei.

Trigesimus quartus error, quia dicunt, quòd si excommunicarentur propter hoc, quia recusant iurare simpliciter & absolute de veritate dicenda in iudicio de requisitis, nisi tantum de articulis fidei, & præceptis, ac sacramentis; & quia nolunt de alijs respondere, & quia recusant suos complices reuelare, ꝙ talis excommunicatio est iniusta, & quòd non ligat eos.

Trigesimus quintus error, quia dicunt quòd Papa non potest secundum Deum inhibere Beguinis, etiam per sententiam excommunicationis, quòd non viuant de mendicitate, quamuis possent laborare, & de arte sua victum sibi congruum procurare, nec tenentur sibi obedire: & si propter hoc condemnarentur ad mortem, dicũt quòd essent martyres gloriosi.

Trigesimus sextus error, quia dicunt, & asseuerant quòd tota doctrina & scriptura fratris Petri Ioannis olim de ordine fratrum Minorum, est vera & catholica, & eandem credunt & dicunt fuisse ei à Domino reuelatam; et dicunt fratrem Petrũ Ioannis hoc ipsum, dum viuebat, suis familiaribus reuelasse.

Trigesimus septimus error, ꝙ fratrem Petrum Ioa. cõmuniter vocant sanctum Petrũ non canonizatum, quia dicunt ita eum esse martyrem.

Trigesimus octauus error, quia dicunt, eũ esse ita magnum doctorem, quòd ab Apostolis & Euangelistis citra, non fuit aliquis maior eo: & aliqui addunt, quòd fuit maior in sanctitate & doctrina.

Hunc errorem damnat Clemẽs v. in ca. fidei. Clement. de sum. trinit. relat. fol. 5. Trigesimus nonus error & heresis est, quia dicũt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrum Ioan. veritatẽ tenuisse & dixisse, in eo quod dixit & tenuit, quòd Christus viuebat, quando fuit pendens in cruce, in latere lanceatus: dicentes, quòd anima Christi secundum rei veritatem, adhuc erat in corpore: sed quia Christus erat multum exinanitus, ideo aspicientibus mortuus videbatur: Ioan. autem Euangelista, ideo dicit eum tunc esse mortuum, quia mortuus apparebat: Matthæus autem Euangelista scripsit, quòd Christus tunc viuus erat, quia secundum rei veritatem ita erat, sed ecclesia abrasit hoc de euangelio Matthæi, ne Ioanni Euangelistæ contrarius videretur.

Quadragesimus error est, quia dicunt, ꝙ scriptura & doctrina prędicti fratris Petri Io. sunt magis necessariæ ecclesiæ Dei pro isto tempore finali, quàm aliquæ aliæ scripturæ quorumcunque doctorum & sanctorum, exceptis scripturis Apostolorum, & Euangelistarum: quia (vt dicunt) ipse magis declarat, & dat intelligere malitiam Antichristi, & discipulorum eius, videlicet pharisęorũ, quos dicunt esse prælatos, & religiosos moderni temporis.

Quadragesimus primus error, quia dicũt, ꝙ illi, qui non recipiunt doctrinam eius, sunt cęci: & illi, qui reprobant eius doctrinam, & condemnant, sunt hæretici.

Quadragesimus secundus error, quia dicunt, ꝙ si Papa condemnaret doctrinam vel scripturam fratris Petri Ioan. cõdemnando eam, esset hæreticus, quia condemnaret vitã & doctrinam Christi.

Quadragesimus tertius error, quia dicunt (prout inueniunt in postilla fratris Petri prędicti super Apocalypsim) ecclesiam carnalẽ, per quam intelligunt Romanam ecclesiam, non solum pro ipsa Roma, sed quantum se extẽdit Romani Imperij latitudo, esse illam Babylonem meretricem magnam, de qua loquitur Ioan. in Apocaly. *Apo. 17.* Et de ipsa exponunt & intelligũt, quæ leguntur ibidẽ, videlicet, ꝙ ipsa est ebria de sanguine martyrũ Iesu Christi: & exponũt de sanguine illorum quatuor fratrũ Minorum, qui fuerũt apud Marsiliam cõbusti, vt hæretici condemnati: & de sanguine Beguinorũ de tertio ordine, q. fuerunt in istis retro annis tanquam hæretici condemnati & combusti in prouincia Narbonen. sicut superius plenius continetur, quos asserunt esse martyres Iesu Christi.

Quadragesimus quartus error est, quia dogmatizant, quòd ecclesia carnalis, videlicet Romana ecclesia, ante prædicationem Antichristi est destruenda per bella, quæ cõtra ipsam faciet Fredericus rex Siciliæ, qui & regnabat tunc cum complicibus suis, qui vocantur decẽ Reges, qui intelliguntur per decem cornua bestiæ, de quibus scribitur in Apocaly. Et quædam alia de Rege Frederico contra Regem Frãciæ, & Regem Robertum. Et circa hoc † fabulabantur multa alia tam erronea, quàm insana. *Vide hic Scho. 31. par. 2.* *Apo. 17.* *† Aliàs, ponebãt.*

Quadragesimus quintus error, quia isti dogmatizant, quòd in fine sexti status ecclesiæ, (in quo statu dicunt nos esse) qui incępit à sancto Francisco citra; prædicta ecclesia carnalis, Babylon meretrix magna est reijcienda à Christo, sicut reiecta fuit synagoga Iudæorum, quia crucifixit Christum: Quia carnalis ecclesia, crucifigit & persequitur vitam Christi, in illis fratribus quos vocant pauperes & spirituales, ordinis sancti Francisci; exponendo tam de primo, quàm de tertio ordine, & persecutione, quæ facta est contra eos in prouincia Prouinciæ, & in prouincia Narbonen. de qua in superioribus est † peractum. *† Aliàs, pertractatum.*

Quadragesimus sextus error, quia dogmatizant, quòd sicut reiecta synagoga à Christo, fuerunt pauci viri electi per eum, per quos fuit fundata Christi ecclesia primitiua, quantum ad primum statum ecclesiæ, ita reiecta & destructa carnali ecclesia Romana in sexto statu ecclesię, nunc etiã remanebunt pauci viri electi spirituales, pauperes euangelici, quorum maior pars (vt aiunt) erit de vtroque ordine sancti Francisci, videlicet de primo & de tertio, per quos fundabitur ecclesia spiritualis, quæ erit humilis & benigna in septimo & vltimo statu, qui incipiet mortuo Antichristo.

Quadragesimus septimus error, quia dogmatizant, quòd omnes religiones seu ordines destruentur in persecutione Antichristi, excepto ordine sancti Francisci, quem distinguunt in tres partes; quarum vnam dicunt esse communitatem ordinis; & secundam dicunt esse illos, qui appellati sunt Fraticelli in Italia, & tertiam dicunt esse tam in fratribus, quos vocant spirituales, seruantibus † puritatem regulæ sancti Francisci, quàm in fratribus de tertio ordine eisdem adhærentibus. Et primæ duæ partes (vt aiunt) *† Aliàs, paupertatem.*

aiunt) destruentur, & tertia remanebit vsque ad finem mundi duratura, quia (vt aiunt) beato Francisco sic fuit à Deo promissum.

Quadragesimus octauus error, quia dogmatizant esse duplicem Antichristum, videlicet vnum spiritualem seu mysticum, & aliũ realem maiorem Antichristum, & primum dicunt esse præparatorem viæ secundi: & dicunt esse primum Antichristum illum Papã, sub quo fiet, & sub quo iam fit (vt aiunt) persecutio, & condemnatio eorundem.

Quadragesimus nonus error, quòd determinant tempus, infra quod maior veniet Antichristus, & incipiet prædicare, & finiet cursum suum: quem Antichristum iam dicũt esse natum, & finiet (secundũ quosdam ex eis) cursum suum, circa annum, quo computabatur incarnatio domini Mcccxxxv. † (margin: † Aliàs, Mccxxxv.)

Quinquagesimus error est, quia dogmatizant, quòd illi viri spirituales, quos vocant euangelicos, in quibus, & per quos fundabitur ecclesia, mortuo Antichristo, prædicabũt xij. tribus Israel, & conuertentur de qualibet tribu, duodecim millia, qui simul congregati erunt centum quadraginta quatuor millia: & hæc erit militia signata per angelum, habentem signum Dei viui: & exponunt de beato Francisco, qui habuit stigmata vulnerum Christi. Quæ militia signata, primo pugnabit cum Antichristo, & per eum occidetur ante aduentum Heliæ & Enoch.

Quinquagesimus primus error est, quia dicunt ꝙ tempore persecutionis Antichristi, ita affligentur christiani carnales, ꝙ desperati dicent, ꝙ si Christus esset Deus, non permitteret, ꝙ Christiani tanta paterentur mala; & sic desperati apostatabunt à fide, & morientur. Sed Deus abscondet prædictos viros spirituales electos, ne per Antichristũ & ministros suos valeant inueniri; & tunc ecclesia reducetur ad numerum personarum, in quo numero fuit fundata ecclesia primitiua, ita quòd vix remanebunt xij. in quibus etiam fundabitur, & in quibus infundetur spiritus sanctus in æquali vel in maiori abundantia, quàm fuerit infusus super apostolos in ecclesia primitiua.

Quinquagesimus secundus error: quia dicunt, quòd post mortem Antichristi, dicti viri spirituales conuertent totum mundum ad fidem Christi, & totus mundus erit bonus & benignus: ita quòd nulla malitia vel peccatũ erit in hominibus illius status, nisi forte peccata venialia in aliquibus: Et omnia erunt communia quò ad vsum, & non erit aliquis, qui offendat alium, vel sollicitet ad peccatum: quia maximus amor erit inter omnes, & erit tunc vnum ouile & vnus pastor; Et talis omnium status & conditio durabit (secundum aliquos ex ipsis) per centum annos: deinde deficiente amore, paulatim subingredietur malitia, & intantum excrescet paulatim, quòd Christus propter excessum dictæ malitiæ, quasi cogetur venire ad generale iudicium omnium.

Quinquagesimus tertius error, quia ignominiose & grauiter obloquuntur contra dominum Papam vicarium Iesu Christi, quem sicut insani mente, & schismatici vocant, & dicunt esse mysticum Antichristum, maioris Antichristi præcursorem, & præparatorem viæ eius.

Quinquagesimus quartus error, quòd vocant eum lupum rapacem, à fidelibus euitandum, & prophetam luscum, seu cæcum: & Caipham Pontificem, qui Christum condemnauit: & Herodem, qui Christum illudendo derisit: quia vt dicunt, ipse condemnat vitam Christi, & deridet Christum in pauperibus suis.

Quinquagesimus quintus error, quia dicũt ipsum Papam esse aprum de sylua, & singularem ferum, exterminantem & destruentem maceriam seu clausuram ecclesiæ Dei: ita vt in eam possint ingredi canes & porci, id est, homines, qui perfectionem vitæ euangelicæ dilacerant atque conculcant: & dicunt quòd plus facit de malo in ecclesia, quàm omnes hæretici præcedẽtes: quia tempore hæreticorum manebat ecclesia in statu suo; nunc verò tempore eius, carnalis ecclesia destruetur, quia ipse solus cum duobus Cardinalibus fugiet, & latitabit, & morietur præ tristitia & dolore.

Et quia prædicti errores fundantur originaliter in paupertate euangelica, quam dicebant esse mendaciter, quòd Christus & eius Apostoli non habuerunt aliquid in proprio, nec in communi: & quòd in his quibus vtebantur, non habebant aliquod ius, sed solum modo simplicem vsum facti; ideo dominus Ioannes xxii. declarauit contrarium esse verum & catholicum; & ista duo esse hæretica, & condidit de consilio fratrum extrauagantem, Cum inter nonnullos, tenoris sequentis.

Extrauagans Domini Ioannis xxij. de proprio & communi.

(margin: Habetur in extra. Ioan. 22. de verb. sig. c. 4. Vide hic)

CVm inter nonnullos viros scholasticos sæpe contingat in dubiũ reuocari, vtrũ perti-

schol. 31 huius. 2. par.

pertinaciter affirmare redemptorem nostrũ, & dominum nostrum Iesum Christũ, eiusq; apostolos in speciali non habuisse aliquid, nec in communi etiam, hæreticum sit censendum: diuersis diuersa & aduersa etiam sentientibus circa illud; Nos huic concertationi finem imponere cupientes, assertionē huiusmodi pertinacem, cum scripturæ sacræ (quæ in plerisq; locis ipsos nonnulla habuisse asserit) contradicat expresse, ipsamq; scripturam sacram, per quam vtiq; fidei orthodoxæ probantur articuli, quò ad præmissa fermentum aperte supponat continere mendacij, ac per consequens, quantum in ea est, eius in totum fidem euacuans, fidem catholicam reddat, eius probationem adimēs, dubiam & incertam: deinceps erroneam fore cēsendam, & hæreticam, de fratrum nostrorum cōsilio, hoc ꝑpetuo declaramus edicto.

Rursus in posterum pertinaciter affirmare, ꝗ redemptori nostro prædicto, eiusque apostolis in his, quæ ipsos habuisse scriptura sacra testatur, nequaquam ius ipsis vtendi competierit; nec illa vendendi, seu donandi ius habuerit, aut ex ipsis alia acquirendi, quę tamen ipsos de præmissis fecisse scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit expresse, cũ talis assertio ipsorum vsum & gesta euidenter includat in præmissis non iusta, quod vtique de vsu gestis, seu factis redemptoris nostri Dei filij sentire nefas est, sacræ scripturæ contrarium, & doctrinæ catholicæ inimicum: assertionem ipsam pertinacem de fratrum nostrorum consilio deinceps erroneam fore censendam meritò, ac hæreticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum declarationum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare voluerit, seu præsumpserit, indignationem omnipotētis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Auinion. ij. Idus Nouembris, Pontificatus nostri anno vij.

Et quia prædictæ cōstitutioni, Cum inter nonnullos. dictus frater Michael de Cæsena minister generalis fratrum Minorum hæreticus, contradixit, patenter, publicè, & impudenter, cum suis complicibus mendaciter asserendo, ꝗ Romanus Pontifex constitutionem, Cum inter. prædictam, non potuit condidisse. Idem dominus Ioannes xxij. constitutionem edidit, quę incipit: Ad conditorē canonum. in qua clarissime ostendit, ꝗ constitutionem potuit facere antedictam.

Cōtra errores Michaelis de Cæsena cōstit. duę.

Habetur in extraua. eiusdē De verb. sign. c. 3.

Verùm quia ille hæreticus Michael antedictus, cum quàmpluribus socijs suis, etiam dictæ constitutioni, Ad conditorem. etiam detrahebat: & ambas, Cum inter. &, Ad conditorem. pariter condemnabat. Idem dominus Ioannes tertiam constitutionem edidit, quæ incipit. Quia quorundam mentes. in qua constitutione vtramque, Cum inter. & Ad conditorem canonum. confirmauit, & errores duos prædictos de proprio & cōmuni, fortius extirpauit, & verbis etiam aliis vsus fuit, vnde dicitur sic.

Extrauagans Ioannis xxii. Quia quorundam.

De verb. sign. c. 5. in fin.

QVia quorundam mentes: & infra. Nos itaq;, ne fabricatores mendaciorũ huiusmodi, ac etiam assertores, de tam pestifera, erronea, & damnata doctrina confutatione, ac confusione omni vtique digna, gloriari valeant, & alios trahere in errorem cũ ausu nefando, ac petulantia improba, ausi defendere publicè fuerint damnatam per constitutionem prædictam hæresim, ac etiã approbare, videlicet ꝗ Christus & eius apostoli in his, quæ habuisse leguntur, tãtum habuerunt absq; iure aliquo simplicem vsum facti: ex quo (si verùm esset) sequeretur vsum Christi fuisse iniustum: quod profecto blasphemiam continet, & est catholicæ fidei inimicum: cum hoc de pertinaci animositate ac erronea non sit dubium processisse, omnes & singulos, qui verbo ac scripto per se, vel per alium, seu alios talia publicè præsumpserunt, ipsos quoque, qui eos instruxerunt in talibus, & vt præmissa facerent, docuerũt, in damnatam incidisse hęresim, ac vt hæreticos vitandos fore de fratrum nostrorum consilio declaramus. Si quis autem damnatas per nostram constitutionem prædictas hæreses, vel ipsarum alteram deinceps scienter verbo, vel scripto defendere, vel approbare presumpserit, de fratrum eorundem consilio decernimus, vt tanquam hereticus ab omnibus † euitetur. Adhucque quia constitutionem nostram, Ad conditorem canonum. supradictam, insano ausu impugnare nisi sunt (sicut fertur) districtius de eorundem fratrum consilio inhibemus, ne quisquam contra diffinita, ordinata, seu facta per ipsam, verbo, vel scripto scienter approbet aliquid, vel defendat. Si quis verò contra præsumpserit, tanquam contumax & rebellis Romanę ecclesię ab omnibus habeatur. Nulli ergo, &c. Datum Auinioñ. quarto idus Nouēbris, Pontificatus nr̃i anno nono.

† Aliàs, habeatur

Et quia

Et quia prædictis duobus erroribus, in dictis duabus constitutionibus condemnatis, super materia de proprio & communi, adhuc in prouincia Tarracon. nonnulli Begardi, & fratres Minores, solo nomine religiosi, à cōuersatione aliorum † ordinum fratrum, vita & moribus dissidentes, præfatos condemnatos errores, in dicta prouincia Tarracon. adhuc defendebant. ideo dominus Ioannes prædictus, archiepiscopo Tarracon. eiusque suffraganeis, & inquisitoribus illarum partiū hæreticæ prauitatis, iterum dictos errores, ac fratres eorum defensores, vt hæreticos condemnando, ac tales publicari mandando, gratijs & indulgētijs sui ordinis priuādo, ac eos Prelatis & inquisitoribus subijciendo, literas destinauit tenoris sequentis.

† *Aliàs, ordinis.*

A

Alia constitutio Ioan. xxij. super eodem.

IOannes episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Tarracon. eiusq; suffraganeis, & dilectis filijs Inquisitoribus hæreticę prauitatis, in prouincia Tarraconæ auctoritate apostolica deputatis, salutem, &c. QVIA nonnunquā vnius impunitas: et infra. & quia indignum est, vt eius, à cuius se obedientia subtrahunt, † quemq; impugnare temere satagunt, priuilegijs perfruantur: ipsos omnibus & singulis, tam exēptionis, quàm alijs quibuscumq; priuilegijs, gratijs & libertatibus, & immunitatibus, tam ordinibus suis, quàm personis & locis ipsorum, sub quacumque forma, vel expressione verborum, ab apostolica sede concessis, auctoritate apostolica omnino priuamus; & pręter poenas alias contra talia præsumentes inflictas, quibus ipsos subiacere volumus, priuatos perpetuò, & ordinariorum locorum iurisdictioni ordinariæ, quò ad causas omnes, & omnia alia decernimus manere subiectos. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta in virtute sanctę obedientiæ districtius iniungendo mādamus, quatenus singulis diebus dominicis & festiuis, de quibus videritis expedire, tales excommunicatos, hæreticos, & schismaticos (vt prædicitur) eisdem priuilegijs, gratijs, libertatibus, & immunitatibus priuatos, vos fratres Archiepiscope & Suffraganei faciatis in ecclesijs vestrarum ciuitatū, & dioecesum publicè nuntiari: ac vos, vestrique vicarij vices gerentes, vestra ordinaria, & vos filij inquisitores auctoritate apostolica aduersus eos, quos in præmissis, vel circa ea, sumario, simpliciter, & de plano in eisdē ciuitatibus, & dioecesibus reperietis deliquisse, tanquam contra hæreticos & schismaticos, ad captionem, inquisitionem, correctionem, & punitionem, iuxta sanctiones canonicas, adeo diligenter procedere studeatis, q extirpatis de finibus vestris hęresibus huiusmodi, catholica fides illibata remaneat in hac parte. Datum Auinione, &c.

† *Aliàs, quamq;*

B C D

QVAESTIO XVI.

De erroribus Henrici de Senis.

Summarium.

1 *Henricus de Senis apostata caput Beguinorum.*
2 *Beguinorum errores quinque damnati à Ioan. xxij.*
3 *Secta Beguinorum prorsus damnatur.*
4 *Beguinorum excusationes friuola.*
5 *Titulo tertij ordinis S. Francisci se Beguini palliare atque honestare nitebantur.*

SExta decima quæstio est, Hæreses & errores Hērici de Senis, ordinis fratrum Minorum generalis ficti ministri, non veri ordinis beati Francisci, sed fictitij: qui fratrum, à communi statu ordinis dissidētium, in partibus Tusciæ, & in insula regni Siciliæ caput fuit; qui sunt? *Vide Scho. 32. par. 2.*

1 Ad hanc respondemus, q post condemnationem prędictarum duarum hæresum, & errorum de proprio & communi, factam per dictum dominum Ioannem xxii. in constitutionibus, Cum inter nōnullos. &, Quia quorundam mentes. quàmplures fratres Minores in partibus Tusciæ, & insula regni Siciliæ, dictis duabus cōstitutionibus non obtēperantes, sed eas potius condemnantes, à cōmuni statu ordinis beati Frācisci vita & moribus, ac etiam aliqualiter habitu dissidentes, ac totaliter deuiantes, sibi Henricum de Senis dicti veri ordinis sancti Francisci, cum prædictis suis complicibus fugitiuum, & apostatam, in ministrum generalem talis peruersæ suæ congregationis, & ordinis elegerunt, sibique præfecerunt magis in idolum, quàm prælatum. Qui pariter Ministros, Custodes, Guardianos, temeritate consimili eligere præsumpserunt; plurimos ad eorum sectam recipere, sicque receptis licentiam prædicandi, confessiones audiendi, concedere ausi sunt: ac sic in hæreses & errores plurimos inciderunt. Quorum quidem statum, cum suis erroribus quinq;, de quibus actum est suprà eadem parte secūda. quæst. 8. Idem dominus Ioannes pariter condemnauit, ac eos capi mādauit per suam constitutionem, quæ *pag. 184.*

E

quæ incipit, Gloriosam. quæ est tenoris sequentis.

Extrauagans Ioan. xxii. qua damnantur errores Henrici de Senis, & sequacium suorum.

Gloriosam ecclesiam: & infra. Et ne aliquid prædictarum blasphemiarum tolerabile videatur, aut dubium: de plurimis eorum erroribus, aliquos (ne latere, & proinde nocere valeant) præsentibus duximus adnotandos.

B

3 Primus itaque error, qui de istorum officina tenebrosa prorumpit, duas fingit ecclesias, vnam carnalem diuitijs pressam, affluentem delitijs, sceleribus maculatã, cui Romanum præsulem, aliosque inferiores prælatos dominari asserunt: aliam spiritualem, frugalitate mundam, virtute decoram, paupertate succinctam,† in qua ipsi soli eorumque complices continentur. Cui etiam ipsi spiritualis vitæ merito (si qua fides est adhibenda mendaciis) principantur.

† Aliàs, sinceram.

C

Secundus error, quo prædictorum insolentium conscientia maculatur, venerabiles ecclesiæ sacerdotes, aliosq; ministros, sic iurisdictionis & ordinis clamitat auctoritate desertos, vt nec sententiam ferre, nec sacramenta cõficere, nec subiectum populum instruere valeant, vel docere: illos fingentes omni ecclesiastica potestate priuatos, quos à sua perfidia viderint alienos: quia apud ipsos solos (vt ipsi somniant) sicut spiritualis vitæ sanctitas, sic auctoritas perseuerat. In qua re Donatistarum sequuntur errorem, qui olim facto schismate, ab vnitate ecclesię recedentes, ita in sua secta Dei gratiam dixerunt esse restrictam, vt nullus eam recipere esset idoneus, qui non foret ipsorum scelere maculatus.

D

Tertius error istorum in Valdensium errorem coniurat,† quoniam & hi & illi, in nullum euentum asserunt fore iurandum, dogmatizantes mortalis criminis cõtagione pollui, & pœna teneri, quos contigerit iuramenti religione constringi. Quorum blasphemias pietas Christiana condemnans, non leuitate mota, sed vtilitate ac necessitate coacta, veritatem præteritorum, atque præsentium, & certitudinem futurorum, iureiurandi religione confirmat: certissime tenens, quod nullatenus de suo genere potest esse peccatum, quod Christus exercuit, qui peccatum non fecit, sed peccatum omne sua passione

† Aliàs, declinat. Supra q. 14. pag. 205.

E

A damnauit. Iurauit etenim dominus, & apostolus Paulus: suę operationis exemplo monstrantes, ad hoc tantũ iuramentum esse prohibitum, ne iurandi facilitas frequentiam, frequentia consuetudinem, consuetudo periurium introducat. Bonũ est ergo iuramentum, per quod veritas rerum diuino testimonio confirmatur. Sed malum est illi, qui eo male vtitur: & à malo infirmitatis humanæ est, vt aliquis verum perferens, iurare cogatur.

Schol. 32 huius. 2. par.

Quartus error istorum, & huiusmodi impiorum blasphemia, de prædictorum Valdensium venenato fonte prorumpens, sacerdotes rite & legitime, secundum formam ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos, non posse conficere, vel conferre ecclesiastica sacramenta, confingit.

Supra. q. 14. err. 9. & 10. Schol. 32 p. 2.

Quintus error sic istorum hominum mẽtes obcæcat, vt euangelium Christi in se solos, hoc tempore asserant esse completum: quod hactenus (vt ipsi somniant) obtectum fuerat, immo prorsus extinctum.

Multa sunt alia, quæ isti præsumptuosi homines, contra coniugij venerabile sacramẽtum garrire dicuntur: multaq; de cursu temporum, & fine sæculi somniantes, multa de Antichristi aduentu (quem iam adstare asserunt) flebili vanitate diuulgant: quę omnia quia partim hæretica, partim insana, partim fabulosa cognoscimus, condemnãda potius cum suis auctoribus, quàm stylo prosequenda, ac refellẽda censemus. Et quia post prędicta, adhuc insurrexit peruersa quędam eorum Begardorum, & Beguinorum congregatio, incidentium in errores & hæreses leuiter supra dictas: ideo idem dominus noster Papa Ioan. xxij. damnauit istam congregationem, & statum eorum per consimilem constitutionem, quæ incipit, Sancta Romana. tenoris sequentis.

Hęc sunt verba auctoris.

3 Extrauagans Ioa. xxij. qua Begardi, & Beguini damnantur.

Sancta Romana atque vniuersalis ecclesia, cui auctore domino licet immeriti præsidemus, sicut religiosa & pia vota benigno fauore prosequitur, sic superstitiosos conatus insolentium hominum detestatur: videlicet ne sub ouina pelle gregem dominicum truculentia lupi rapacis inuadat, sub pietatis imagine virus hæreticæ prauitatis obrepat, & sub prętextu conuersationis angelicę incautis mentibus spiritus malignus illudat. Cuius rei gratia sacris est canonibus inter-

Habetur in extraua. Ioan. xxij. De relig. domi.

interdictum, ne aliquis nouum ordinem aut religionem inueniat, vel habitum nouæ religionis assumat: sed quicunque ad religionem venire voluerit, ingrediatur vnam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanæ multitudinis viri, qui vulgariter fraticelli, seu fratres de paupere vita, ac Bizochi siue Beguini, vel alijs nominibus nuncupantur in partibus Italię, necnon in insula Siciliæ, comitatu prouincię Narbon. & Tholosanæ ciuitatibus, & diœcesibus & prouincijs, alijsque diuersis cismarinis, & vltra marinis partibus contra dictos canones habitum nouæ religionis assumere, congregationes & conuenticula facere, & superiores sibijpsis eligere, quos ministros, seu custodes, vel guardianos, aut nominibus alijs appellant: plurimos ad eorum sectam recipere, loca etiam de nouo construere, seu constructa recipere, in quibus habitant in communi, publicè mendicare, quasi eorum secta foret vna de religionibus per sedem apostolicam approbatis, temeritate damnabili præsumpserunt, & præsumunt etiam incessanter.

Scho. 32, par. 2.

Beguinorum excusationes.

4 Et vt ipsorum error, veritas, & impietas, religio reputetur, plurimi eorum regulã ordinis fratrum Minorum, quã sanctus Franciscus instituit, se profiteri, & ad literam obseruare cõfingunt: quamquam sub obedientia generalis, & prouincialium ministrorum ipsius ordinis non morentur, prætendentes se à sanctæ memoriæ Cęlestino Papa v. prædecessore nostro huiusmodi status, seu vitæ priuilegium habuisse: quod tamen etiam si ostenderent, non valeret: cum bonæ memoriæ Bonifacius Papa viii. prędecessor noster, ex certis causis rationabilibus omnia priuilegia ab ipso Cęlestino prædecessore nostro concessa, quæ per ipsum Bonifacium non cõtingeret approbari, viribus penitus destituerit, † dictumque priuilegium non inueniatur per eundem Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum, & viuẽdi ritum à quibusdam episcopis, seu eorum superioribus vel alijs ecclesiarum prælatis se recepisse prætendunt, quos nec eis recipere, nec prædictis episcopis, vel eorum superioribus, vel alijs ecclesiarum prælatis concedere licuit contra formam concilij generalis.

† Aliàs, vacauerit.

Scho. 32. par. 2.

Titulum tertij or. S. Francisci falsò vsurpant Beg.

5 Nonnulli etiam ex ipsis asserentes se esse de tertio ordine beati Francisci, pęnitẽtium vocato, prædictum statum & ritũ eorum sub velamine talis nominis satagunt palliare, cũ tamẽ in regula ipsius tertij ordinis talis viuẽdi ritus nullatenus sit concessus. Et quia in errorum barathrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios patrum diffinitionibus anteponunt: ipsorum quoque plurimi sicut fide digna relatione percipimus, à veritate catholicæ fidei deuiantes ecclesiastica sacramenta despiciunt, & errores alios student multipliciter seminare. Cum itaque talium damnanda temeritas in eiusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, præfati minorũ, & aliorum ordinum opprobrium, & etiam suarum & aliarum multarum animarum perniciem redundare noscatur: nos sectam, ritum & statum huiusmodi non obstantibus præmissis eorum excusationibus, quas friuolas reputamus, & quicquid per eos communiter, vel diuisim sub religionis conuentus, collegij, seu congregationis nomine, vel colore attentatũ extitit, vel existit de fratrum nostrorum consilio, auctoritate apostolica nullius fuisse & esse decernimus firmitatis: & quatenus de facto processerũt de cõsilio, & auctoritate præmissis reuocamus omnino, & perpetuæ prohibitioni subiicimus, & ab ecclesia Dei penitus abolemus. Eisdem personis, & alijs quibuscunque sub pœna excommunicationis (quam eos si secus fecerint, incurrere volumus ipso facto) iniungentes expresse, ne statum, siue sectam, & ritum huiusmodi ab ipsis assumptum sectentur vlterius, vel ipsum de nouo assumere quoquomodo præsumant. Episcopos quoque & eorum superiores, & etiam alios prælatos quoscunque, qui prædictis personis, vel alijs ritum viuendi, & habitum supradictos præter specialem apostolicę sedis auctoritatem deinceps concesserint, prædictæ excommunicationis pœnæ ipso iure decernimus subiacere. Dignum est enim vt adulterinas plantationes, quas non pater cęlestis, sed humanæ temeritatis audacia plãtat, apostolici culminis † auctoritas diuellat, nec patiatur in agro Dominico peruersæ cõgregationis vepres excrescere, cui proprium est diuina opitulante gratia virtutes serere, ac vitia radicitus extirpare. Nulli ergo, &c. Datũ Auinione iij. Calend. Ianuarii anno ij.

† Aliàs, censura.

QVAESTIO. XVII.

De obiectis Fraticellorum contra Constitu. Ioan. xxii. cum respon. ad illa.

Summarium.

1 *Cõstitutiones Ioan. xxij. à Beguinis seu Fraticellis reiectæ.*

2 *Sexdecim Fraticellorum obiecta pro defensione suorum errorum.*

Bapti-

te quã carnaliter cognouisset, consanguineo suo tradidit renitenté, cum qua ille matrimonium contraxit, & carnaliter eam cognouit: cum ipsa vellet postea reuerti ad prioré maritum: & super hoc dubitaretur, an fieri deberet; Papa respondet, ꝙ licet quidam prædecessor eius aliter determinauerit, ipse tamen dicit: si mulier omnino hoc vult, licité potest & debet priori viro restitui. Et tamen manente determinatione prædecessoris dicti Papæ, ecclesia reputasset incestum, si talis mulier carnaliter coniungeretur cum priori marito.

Item, extra de spósa duorum c. Licet. dicitur ꝙ quidam prædecessores domini Alexandri tertij iudicauerunt, ꝙ si inter virũ & vxorem, legitime matrimoniũ per verba de præsenti expresse esset contractum, siue iuramẽto interposito siue nõ, si postea mulier nuberet alteri, à quo carnaliter cognita esset, non debebat separari ab isto secundo: & tamen Alexander Papa ibi dicit cõtrarium, scilicet ꝙ debet separari à secũdo, & restitui primo. Et sic patet ꝙ primi Romani Pontifices male senserunt de separatione, & indissolubilitate matrimonij: ex quibus constat, quòd illud, quod circa fidem & mores male determinatum est per vnum Papam, vel concilium, potest per alium, perspecta melius veritate, corrigi & emendari. Ideo non est mirum, si dominus Ioa. diligenti deliberatione cum multis peritis in theologia, & in vtroque iure habita, reuocauit quæ malè dixerat dominus Nicolaus de Christi & Apostolorum paupertate.

4. Opposi tio. Quarto dicunt, ꝙ si contenta in prædicta decretali, Exiit. sint falsa & hæreticalia, sequitur quòd Papa Nicolaus errauit in fide catholica, & hæreticus fuit.

Solutio. 5 Respondet, ꝙ non: quia dum voluntas non sit in crimine, si ex defectu humanæ intelligentiæ error contingat, non est simpliciter culpabilis error, taliter ꝙ debeat pro errore damnabili reputari, vt patet in Petro, quem Paulus reprehendit: & in Cypriano martyre, quem sic excusat Augustinus lib. de baptismo contra Donatistas.

Tom. 2. epis. 80. in fin. Item quia dicit Augustinus in epistola ad Hesychium: Error vitandus est, quantum ab homine vitari potest, sed mihi quisquam nõ videtur errare, cũ aliquid nescire se scit; sed cũ putat se scire quod nescit. Nicolaus autẽ faciẽs decretalẽ, Exiit. non videbatur, ꝙ putaret se contra veritatem fidei ac morum determinare certitudinaliter, quod scientia requirit; quia dixit, quòd si aliquod dubium in sua declaratione insurgeret, non per quoscumque, sed per Romanum Pontificem declarari haberet: multum autem dubitabile erat id, quod dixerat de paupertate Christi & Apostolorum: & an vsus in omnibus rebus possit separari à dominio, & proprietate: Ideo potuit, & debuit dominus Ioa. illud dubium declarare, cum contrarium ex scriptura diuina & legali possit deduci. Et sic dominus Nicolaus non errauit in fide simpliciter: quia non putauit, vel putabat se scire quod nesciebat, sed putabat se nescire quod non sciebat: Alioquin frustra & sine causa, si crederet se scire prædicta, aliquem correctorem, vel emendatorem vellet habere: cum illud quod veraciter scitur sic esse, sit impossibile aliter se habere. Et ita ipse non errauit perniciose, nec ecclesia sequens eum: quia sub declaratione & correctione auctoritatis Apostolicæ sedis, illa quæ dixit, asseruit; pp quod eius error venialis, & humanus fuit: nec error simpliciter debet dici, vt patet per dictũ Augustini supra inductũ. Et similiter disputãs excusat beatum Petrũ.

Quinto asserunt, quòd dicta decretalis, Exijt. fuit per vniuersalem & sanctam ecclesiam approbata, & in concilio generali Vienen. confirmata. 5. Opposi tio.

Respondet, quòd nunquam fuit approbata per vniuersalem ecclesiam aliter, nisi vt communes constitutiones Papales. Nec fuit approbata, nec improbata in prædicto concilio, nec dominus Clemens quintus in decretali, Exiui de paradiso. dixit, ꝙ dictam decretalem, Exijt. concilium generale approbauerit, vel confirmauerit. Solutio.

6 Sexto dicunt, quòd sequitur totam Romanam ecclesiam multis annis in fide errasse: quod est contra articulum fidei, Credo in vnam sanctam catholicam, & apostolicam ecclesiam. 6. Opposi tio.

Respondet, quòd non est imputandus error ecclesiæ catholicæ, si aliquid diffiniat Papa, vel ecclesia, seu concilium generale, non pertinens ad fidem & mores, quod pro tunc quando diffiniebatur, non facta plena discussione, fuit diffinitum: quòd tamen postea per diligentem inquisitionem factam, apparet contrarium esse veritati. Frequenter enim contingit, ꝙ multa prius determinata per cõcilia, vel per Papam, sunt postea reuocata, sicut patet per supradicta: & maxime in talibus, vbi sacra scriptura non loquitur omnino clare & expresse: vnde in talibus licet absque nota hæreticæ prauitatis opinari cõtraria, ante ecclesiæ determinatio- Solutio.

nem sub articulis fidei positam. Vnde sicut in domino Nicolao non fuit error perniciosus, sed venialis ex causis supra dictis: ita nec in sequentibus eum ante determinationem domini Ioan. Quod autem fuerit peccatum veniale in ecclesia, circa præsentem materiam, vel aliam, non est inconueniens. Nam cum dicit Apostolus ad Ephes. 5. quòd Christus exhibuit sibi ecclesiam, non habentem maculam neque rugam, debet intelligi de ecclesia triumphante, non de militante, vt dicit Augustinus lib. retractationum.

7. Oppositio. Septimo dicunt in decretali, Exiit. contineri, quòd in rebus temporalibus est considerare proprietatem, possessioné, vsufructũ, ius vtẽdi, & simplicem vsum facti, & vltimo, tanquam necessariò, eget vita mortalium, licet alijs carere possit; quia nulla potest esse professio, quæ à se vsum necessariæ sustentationis excludat: qui inquam vsus non iuris, sed facti tantummodo nomen habens, quod facti tantum est, in vtendo præbet vtentibus, nihil autem iuris.

Solutio. Respondet, immo ꝙ non valet: quia quò ad illa, dicta decretalis est correcta & emendata rationabiliter per illum qui potest; & ita cum ex statuto correcto & emẽdato, quò ad illa quæ sunt correcta & emẽdata arguãt, eorum dicta non concludunt.

8. Oppositio. Octauo dicunt, quòd multi Romani Pontifices in rebus temporalibus vsu cõsumptibilibus, & nõ consumptibilibus vsu, quæ fratribus Minoribus offeruntur, dantur, vel conceduntur; dominium Romanæ ecclesiæ seruauerũt vsu tantummodo simplicis facti ipsis fratribus derelicto.

Solutio. Respondet, quòd hæc fecerunt alij summi Pontifices de rebus, quæ non consumuntur vsu dominus autem Nicolaus fecit hoc: de omnibus rebus, supponens tamen dictum suum correctioni Romani Pontificis: Et sic dominus Ioa. tam ex auctoritate iuris, quàm ex auctoritate eidem reseruata, per dictum suum prædecessorem, contrarium multis rationibus ostendit, & determinauit.

9. Oppositio. Nono dicunt, quòd Romanus Pontifex diffiniuit carentiam talis dominii esse sanctam & meritoriã: & quòd Christus & Apostoli viam perfectionis ostendentes, abdicationem huiusmodi dominij docuerunt: & ꝙ carentia talis dominii non est infructuosa domino, cum sit meritoria ad æterna, & professioni pauperum opportuna.

Solutio. Respondet, quòd illud quod hic dicunt, correctum est rationabiliter per illum, qui hoc corrigere poterat & debebat, ostendendo esse impossibile in talibus rebus vsum facti separari à dominio: & quòd si separaretur, dominium esset verbale, simulatum, & ænigmaticum.

A

10. Oppositio. 7. Decimo dicunt, quòd veniens cõtra determinationem Papæ, & Romanæ ecclesiæ, est hæreticus censendus, propter quod non licuit alicui diffinire contrarium determinationi domini Nicolai.

Solutio. Respondet, quòd illud non est verum, nisi determinatio ecclesię cõtineatur in scriptura diuina, vel ex ipsa euidenter & necessariò concludatur: vel nisi ecclesia expresse determinet, ꝙ tale quid sit tenendum sicut pertinens ad fidei articulum, determinans ꝙ dicẽtes & tenentes cõtrarium, sicut hæretici sunt habendi. Quod autem dixit dominus Nicolaus de Christi paupertate, & separatione dominii, &c. non cõtinetur in scriptura diuina, nec potest concludi ex ea, nec fuit positum sub articulis fidei.

B

11. Oppositio. 8. Vndecimo dicunt, ꝙ dominus Ioan. seipsum condemnat reprobando, reuocando, & contrarium faciendo eorum, quæ de Christi & Apostolorũ paupertate decretalis, Exijt, continet: quia ipse antea pronunciauerat decretalem, Exiit. &, Exiui. salubriter editas, lucidas, multaq; maturitate digestas: prout in constitutione per eũ edita, quæ incipit, Quorundam. deprehenditur euidenter.

C

Solutio. Respondet, ꝙ non valet, quia dominus Ioan. in constitutione, Quorundam. quæstionem de Christi & Apostolorum paupertate, & inseparabilitate dominii ab vsu non accipit determinandã: sed solum duos articulos, scilicet de vestibus fratrum, & de congregando blado, vino, & aliis necessariis in granariis & cellariis: & in istis duobus articulis dicit, quòd vult declarationes dubias addere declarationibus dominorum Nicolai tertii, & Clementis v. & sic verba generalia, quæ in prologo dictæ constitutionis, Quorundam. præmittuntur, ad certos articulos in narratione restringuntur, vt patet intuenti eam. Et posito etiam, quòd ista verba, quæ isti ponunt, tunc dixerit, quantum ad omnia contenta in dicta constitutione, Exiit. quando nondum quæstio de Christi paupertate erat ventilata; non est inconueniens, si postea diligentius veritate quæsita, & reperto fore verum contrarium eorum quæ dixerat dominus Nicolaus, dominus Ioannes dictum suum correxerit asserendo, & determinando contenta de paupertate euangelica in decretali, Exiit. non esse solida nec vera. Sic enim & sancti

D

E

sancti, quod prius dixerant, frequenter posterius correxerunt, quando veritas magis incœpit per disputationes vel collationes scripturarũ eis apparere: nec erubuerũt sua dicta corrigere, vt patet per August. in suo libro Retractationum, & in secunda epistola ad Marcellinum.

12. Oppositio. Duodecimo dicunt, quòd si Papa Ioa. potuit reuocare prædicta determinata per dominum Nicolaum, eadem ratione summus Pontifex potest omnes diffinitiones suorum prædecessorum reuocare, & contrarium constituere: ex quo totius fidei, & auctoritatis ecclesiæ destructio sequeretur.

Solutio. 9 Respondet, quòd non valet, quia non sequitur, si aliqua diffinita inconsulte, in materia absolute non pertinente ad fidem & ad mores possunt & debent reuocari, ergo omnia: cum arguatur à particulari ad vniuersale: quod fieri non debet: Quia vniuersalis cõclusio non sequitur, nisi ad præmissas vniuersales. Item ea, quæ euidenter & manifeste continentur in sacra scriptura, vel ex ea de necessitate concluduntur, sunt omnia inconcussa stabilitate firmata: nec reuocari possunt, nec eorum contraria statui per quemcumque; vt dicit Augustinus in ij. lib. de baptismo, & Gelasius Papa in epistola ad episcopos Dardaniæ: de numero autem talium, non sunt ea, quæ dixit de paupertate Nicolaus Papa: nec vnquam pertinuerunt simpliciter ad fidem, vel ad mores, cum cõtrarium esset verum & catholicum, vt in suis determinationibus dominus Ioan. Papa euidenter ostendit. (Vide Schol. citatum.)

13. Oppositio. Tertio decimo dicunt, ꝙ secũdum hoc in decretali, Exijt. erratum fuit in doctrina, & vita Christi, & Apostolorum.

Solutio. Respondet, quòd verum est, nõ tamen errore pernitioso; cum adhuc ad plenum veritas discussa non fuisset, sicut nunc est, sed errore veniali: Sicut Augustinus declarat de Cypriano, & de Petro per Paulum correcto.

Non enim fuit voluntas in crimine, sed defectus humanæ intelligentiæ. Potissime quia dominus Nicolaus dicta sua supposuit correctioni sedis apostolicæ.

14. Oppositio. Quartodecimo dicunt, quòd sequeretur ꝙ in approbatione status regulæ fratrum Minorum ecclesia errauerit.

Solutio. Respondet, ꝙ non sequitur: tum quia ante constitutionẽ, Exijt. status † eorum fuit approbatus; tum quia regula eorũ non dicit, ꝙ nihil habeãt in proprio, nec in cõi: nec dicit ꝙ nõ habeãt aliquod ius vtendi: nec dicit, ꝙ solum sint contenti simplici vsu facti, ad quæ eos restringit cõstitutio, Exijt. Quę ostensa est quãtũ ad hoc, impossibilis & irrationabilis, per dñm Io. in suis constitutionibus. Sed dicit regula prædicta, ꝙ viuant sine proprio, & ꝙ nihil sibi approprient nec domũ, nec locũ, nec aliquã rẽ. Quę verba possunt verificari, si habeant in communi: nam solummodo prohibet ꝙ fratres habeant proprium, sicut regulę Basilij, Augustini & Benedicti. († Minorum.)

15. Oppositio. Quinto decimo dicũt sequi, ꝙ in concilio, dictã decretalem approbante, erratum fuit.

Solutio. Respondet, ꝙ in nullo cõcilio generali decretalis, Exijt. fuit confirmata vel approbata: nec hoc poterit ostendi: & maxime cum cõstitutio, Exiui de Paradiso. nõ fuerit facta in concilio generali Vienen. sed post cõcilium in Auinion. vt habet fide digna multorum relatio.

16. Oppositio. Vide hic Schol. citatum. Sexto decimo dicunt, ꝙ secundum hoc errauit ecclesia, aliquos sanctos de ordine fratrum Minorum, qui in hac vita & doctrina diem clauserunt extremum, canonizando pro Sanctis.

Solutio. Rñdet, ꝙ nec illi, nec alij errabant simpliciter, errore damnabili: sed secũdum quid, errore veniali, constitutione, Exijt. nondũ correcta per eum, qui poterat: ideo canonizari, alijs suffragantibus meritis potuerunt: Sicut dicit beatus Augustinus de sancto Cypriano lib. de baptismo contra Donatistas. c. 17. & 18. ꝙ ille vir sanctus aliter de baptismo sentiens, quàm res se habebat, qđ postea diligentissima deliberatione retractatum est, in catholica veritate permansit, & charitatis vbertate compensatum est, & passionis falce purgatum. Et consimiliter dici potest de sanctis ordinis fratrum Minorum canonizatis, si doctrinã decretalis, Exijt. tenuerũt, antequam per ecclesiam correcta & emendata fuisset.

QVAESTIO XVIII.

De erroribus Gręcorum.

Summarium.

1 *Hæreses duæ recentiorum Græcorum.*
2 *Dicta sanctorum reuerenter sunt exponenda.*
3 *Dicta S. Athanasij male sonantia exposita à S. Thoma.*
4 *Articuli in S. Cyrillo obscuriores, & c.*
5 *Gregorij Naz. et Basilij loca aliquot pie accipiẽda.*

Ecima octaua quæstio, Hęreses & errores Gręcorũ, q̃ vsq; hodie perseuerant; qui sunt? Ad hãc rñdemus, ꝙ sũt isti. (S. Antoninus 3. p. histo. tit. 22. c. 11. §. 1. Prateolus li. 7. ca. 15. de sect. hęret. & Scho. 54.)

1 Primus, ꝙ spũs sanctus nõ procedit à patre, & filio, sed à solo patre.

Secundus, quòd corpus Christi nó potest confici in azymo, sed tantummodo in fermẽtato. Et in istis duobus erroribus non assenserunt sancti doctores Græcorum Athanasius, Cyrillus, Gregorius Nazanzenus, Basilius, Chrysostomus; nec Græcorum sancti patres alij.

2 Est tamen verum, ꝙ nonnulli sancti Doctores Græcorum posuerunt quàmplures articulos non admittendos, loquentes incautè, †& erroneè: Qui articuli licet vt stant, sint falsi, & quàmplures erronei; tamen possunt exponi, vt facit sanctus Thomas, respondendo ad dictos articulos de mandato domini Vrbani iiii. in libro, qui intitulatur, Contra errores Græcorum: vbi dicit, ꝙ propter dictorum Doctorum dignitatem, non sunt cõdemnandi, sed reuerenter exponendi. Et licet sint plures, tamen principales, & peius sonantes sunt hi, qui sequuntur.

† Aliàs, & erroribus nondum exortis.

Est opusc. 1. to. 17.

3 Primus, quòd in diuinis, essentia est genita in filio.

Secundus, ꝙ in diuinis essentia est spirata in spiritu sancto.

Tertius, quòd spiritus sanctus non misit filium.

Quartus, ꝙ filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia.

Quintus, quòd homo fuit assumptus à filio Dei.

Sextus, quòd creatura creatori non cooperatur. Prædictos articulos ponit Athanasius, in tertio sermone gestorum Niceni concilij.

Septimus ꝙ spiritus sanctus est imago filij.

Octauus est, ꝙ filius est in patre, tanquam in propria sua imagine.

Nonus, ꝙ diuina essentia increata, est concepta & nata de Maria.

Decimus, ꝙ diuina essentia, seu diuinitas, facta est homo.

Vndecimus, ꝙ Deus fecit hominem Deũ.

Duodecimus, ꝙ à Christo fuit amota imago primi parentis.

Tertius decimus, ꝙ qui semel blasphemauit, impossibile est non blasphemare.

Quartus decimus, ꝙ fides non est nobis ministrata per Angelos. Hos articulos ponit Athanasius in epistola ad Serapionem.

4 Quintusdecimus, ꝙ Iesus Christus dicitur filius paternæ essentiæ.

Sextus decimus, quòd quæ sunt naturaliter propria Dei patris, sunt propria Dei filii.

Decimus septimus, ꝙ nomine Christi intelligitur spiritus sanctus.

Explicãtur autem

Decimus octauus, quòd docente Paulo, Seraphim addiscunt.

isti art. à S. Tho. in dic. opusc.

Decimus nonus, quòd quando Moyses dixit de hominis formatione, quòd Deus inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem, quòd istud spiramen seu spiraculum non fuit anima rationalis; quia tũc fuisset anima de Dei essentia: sed intelligitur, ꝙ fuit spiritus sanctus homini inspiratus. Hos articulos posuit Cyrillus in lib. thesaurorum.

5 Vigesimus, ꝙ spiritus sanctus est in medio patris & filii. Hũc articulũ ponit Gregorius Nazãzenus, in sermone de Epiphania.

Vigesimus-primus, ꝙ spiritus sanctus est verbum filii. Hunc articulum ponit Basilius in sermone de spiritu sancto.

Vigesimus secũdus, quòd spiritus sanctus per filium operatur.

Vigesimus tertius, quòd in Angelis, quò ad naturam non dicimus secundum, nec tertium. Hos articulos ponit Basilius contra Eunomium.

QVAESTIO XIX.

De erroribus Tartarorum.

Summarium.

1 *Tartari multifariam distincti.*
2 *Ex eis quidam patriæ adeundæ desiderio se ipsos necant.*
3 *Alij literas etiam, quas defunctis perferant, ab amicis accipiunt.*

Decima nona quæstio est, Hæreses & errores Tartarorũ; qui sunt?

Ad hanc respõdemus, quòd Tartari cum sint plurimi, in suis erroribus sunt distincti.

S. Anton. 3. p. hist. tit. 19. ca. 8. Schol. 35.

1 Quidam namq; sunt, qui ex toto sequũtur errores Sarracenorum, & sunt verè sarraceni: quidam autem qui non. Et isti etiam non sunt in erroribus vniformes: nam eorũ quidã adorant lunã in speciali: quidã aũt eorũ adorãt in generali illud animal, quod eis prius mane occurrit, siue sit canis, siue asinus, siue homo, seu aliud qualecumque. Et cum qualibet die de mane idem animal non occurrat, nec omnibus etiam eadem die idẽ animal occurrat, sed vnum animal vni homini, & aliud alteri: ideo difformiter sibi Deũ constituunt † & adorant.

† Aliàs, quem.

2 Quidam eorum, cum sunt extra terram suam captiui, & desiderant redire ad terram suam, suspendunt se, seu præcipitant se, vel aliter interimunt se credentes se redire ad partes

partes suas,& ad patriam naturalem per modum prædictum.

3 Quidam verò,qui magis reputantur perfecti, congregatis parentibus & amicis, seu magis coniunctis,& receptis diuersis literis à diuersis,quæ diriguntur amicis & coniunctis eorum defunctis, publicè cum illis literis lætanter & gaudiose faciunt se comburi, credẽtes per talem combustionem, & genus mortis ire ad paradisum & ad consortium beatorum. Isti Tartari vtplurimum sunt homines bestiales:nec vetus testamẽtum,nec nouum admittentes,nec aliis scientiis intendẽtes,sed brutaliter conuiuentes.

QVAESTIO. XX.

De Turcorum erroribus.

S. Anton. 2.p.histo. ti.16.c.4. §. 5. & Scho.36. huius.2. par.

Igesima quæstio est,Hæreses & errores Turcorum,qui sunt?

Ad hanc rñdemus,ꝙ Turci communiter sunt Sarraceni,& eorũ erroribus inuoluuntur;† aliam in speciali nullam sectam habent,nec errorẽ specialem;sed varii variis erroribus in suis mentibus captiuantur.

† Aliàs, aliter.

QVAESTIO XXI.

De erroribus Sarracenorum.

Summarium.

1 *Sarraceni vnde sic appellati sint.*
2 *Sarracenorum errores.*
3 *Mahometes à suis propheta habitus.*

S. Antoni.4.p.ti. 11.c.6.§. 1. et Sch. 37.p.2.

Igesima prima quęstio est,Hæreses & errores Sarracenorũ; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus ꝙ Sarraceni à Sarra,& Agareni ab Agar,secundum veritatem prius dicti sunt;qui idem sunt in re,sed distincti in nomine,à Mahometo errores suos nefandissimos pertraxerunt.

2 Isti nec vetus totum testamentum, nec nouum recipiunt. Baptismum renuunt, circumcisionem admittunt, Beatam Mariam Matrem Christi virginem,concepisse & absque† viri semine, ac sanctam & perfectam esse dominam asserunt:Christum eius filium non Deum,sed purum hominem, licet iustũ & sanctum esse dicunt:ipsum mortuum fuisse,& consequenter resurrexisse,nõ credunt. Sacramenta ecclesiastica,nisi matrimonium, non admittunt. Articulos fidei, nisi mundi creationem, respuunt.

† Aliàs, virili.

A Mahometum perfidũ, fuisse sanctum Dei prophetam prædicant, & attollunt. Per lotionem manuum, pedum, & partium exteriorum corporis,etiam pudẽdorum, credũt, mundari à peccatorum maculis, atque mentis inquinamentis. Et nonnulli eorum minus ratione vigentes, credunt paradisum in alia vita consistere in esu mellis, & potu lactis fluuij currentis,atque frequenti concubitu virginum puellarum.

Vide Prateol.lib. 11.c.3.de lect.hære.

B

QVAESTIO XXII.

De Iudæorum erroribus.

Summarium.

1 *Iudæi vnde dicti,& quos libros recipiant.*
2 *Quæ sit eorum de Christo sententia.*
3 *Iustitiam ex lege veteri se consequi credunt.*

Igesima secunda quæstio est, Errores,& hęreses Iudęorum; quæ sunt?

S. Antoni 4.p.ti.11. ca.16.& Schol.38.

1 Ad hanc respondemus, ꝙ Iudæi à Iuda filio Iacob sic dicti, quinq; libros Moysi,& libros Regum, & C Prophetarum de antiquo testamento recipiunt. Testamentum nouum respuunt. Baptismum non,sed circuncisionem admittũt. Sacramenta ecclesiæ, nisi matrimonium,contemnunt. Articulos fidei,nisi creationis mũdi, non credunt.

2 Dominum nostrũ Iesum Christum esse, & fuisse purum hominem,ac prophetam deceptorẽ,& detestabilem blasphemantes,mẽdaciter,fallaciter,ac damnabiliter proferunt. Christum seu Messiã in lege promissum, qui D iam venit, non agnoscentes, venturum pronuntiant,desiderant,& affectant.

3 Per solam legem veterem se iustificari existimant,& saluari: cum tamen secundum veritatem irrefragabilem fidei orthodoxæ, non sit aliud nomen sub cœlo datum hominibus, nisi nomen domini nostri Iesu Christi, in quo oporteat nos saluos fieri, teste Apostolo Petro.

Act. 4.

QVAESTIO XXIII.

E De libris hæreticis, seu apocryphis, de quibus in Decretis.

Igesima tertia quæstio est, Libri hæreticales, erronei, seu apocryphi, de quibus agitur in Decretis per ecclesiam condemnati;qui sunt?

Melchior Can.de locis Theo. lib. 11.c. 6. et Sch. 39.p.2.

In

v. Sācta. dist. 15. §. in primis. Iuxta Decretū Gelasij tom. 2. concil. fol. 320.

Ad hanc respondemus, quod tales libri enumerantur in Decretis, vbi sic dicitur.

A In primis Ariminensem synodū, à Constantio Cæsare, Constantini Augusti filio, cōgregatam, mediante Tauro præfecto, extunc & nunc, & vsq; in æternum confitemur esse damnatam. Item Itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis libri decem, apocryphum. Actus nomine Andreæ Apostoli, apocryphi. Actus nomine Thomæ Apostoli, apocryphi. Actus nomine Philippi, apocryphi. Euangelium nomine Thaddæi, apocryphum. Euāgelium nomine Matthiç, apocryphum. Euangelium nomine Petri Apostoli, apocryphum. Euangelium nomine Iacobi minoris, apocryphū. Euangelium nomine Barnabç, apocryphū. Euangelium nomine Thomæ, quo vtuntur Manichæi, apocryphum. Euangelium nomine Bartholomęi Apostoli, apocryphum. Euangelium nomine Andreæ Apostoli, apocryphum. Euangelia quæ falsauit Lucianus, apocrypha. Liber de infantia saluatoris, apocryphus. Euāgelia quæ falsauit † Esitius, apocrypha. Liber de natiuitate saluatoris, & de Maria & obstetrice, apocryphus. Liber qui appellatur Pastoris, apocryphus. Libri omnes, quos fecit † Lucius discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur fundamentum, apocryphus. Liber, qui appellatur thesaurus, apocryphus. Liber de filiabus Adæ Geneseos, apocryphus. Centimetrum de Christo, Virgilianis compaginatum versibus, apocryphum. Liber, qui appellatur Actus Teclæ & Pauli apostoli, apocryphus. Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber Prouerbiorum, qui ab hæreticis conscriptus, & sancti † Sixti nomine prænotatus est, apocryphus. Reuelatio, quæ appellatur Pauli Apostoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Thomæ Apostoli, apocrypha. Reuelatio, quç appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur transitus, id est, Assumptio sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur pœnitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine gigantis, qui ab hæreticis cum dracone post diluuium pugnasse perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur testamentum Iob, apocryphus. Liber, qui appellatur pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber, qui appellatur pœnitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur pœnitentia Iamnis & Mambræ, apocryphus. Liber, qui appellatur Sortes apostolorum, apocryphus. Liber, qui appellatur Laus apostolorum, apocryphus.

Mirū qui & hic nō fiat mētio euangelij Nicodemiani.

† Hesychius.

† Leucij.

† Xysti.

Liber canonum Apostolorum, apocryphus. Liber Physiologus, qui ab hæreticis conscriptus est, & beati Ambrosij nomine signatus, apocry. Historia Eusebij Pamphili, apocry. Opuscula Tertulliani, apocrypha. Opuscula Lactantij, apocrypha. Opuscula Aphricani, apocryph. Opuscula Posthumiani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, Priscillæ & Maximillæ, apocry. Opuscula omnia Fausti Manichæi, apocry. Opuscula Commodiani, apocry. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocry. Opuscula Tatij Cy-B priani, apocrypha. Opuscula Arnobij, apocry. Opuscula Tyconij, apocrypha. Opuscula Cassiani, presbyteri Galliarum, aprocry. Opuscula Victorini Pictauien. apocrypha. Opuscula Fausti Rhegiensis Galliarum, apocrypha. Opuscula † Frumenti Cæci, apocrypha. Epistola Iesu ad Abagarum regem, apocrypha. Epistola Abagari ad IESVM, apocrypha. Passio Cyrici & Iulitæ, apocrypha. Passio Georgij, apocrypha. Scriptura quæ appellatur contradictio Salomo-C nis, apocrypha. Phylacteria omnia, quæ non angelorum, (vt illi confingunt) sed dæmonum magis arte conscripta sunt, apocrypha. Hæc & omnia his similia, quç Simon magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiā Samosatenus, Photinus, & Bonosus, & qui simili errore defecerunt. Montanus quoq; cum suis obscœnissimis sequacibus, Apollinaris, Valentinus, siue Manichæus, Faustus, Africanus, Sabellius, Arrius, Macedonius, Eunomius, Noua-D tus, Sabbatius, Cælestius, Donatus, Eustathius, Iouinianus, Pelagius, Iulianus Celanēsis, Cælestinus, Maximinus, † Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, Vnicus, Lampetius, Dioscorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus, è quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculauit, Acacius Constantinopolitanus cum consortibus suis, necnon & omnes hæretici, eorumq; discipuli siue schismatici, docuerūt vel conscripserunt, quorum nomina minime retinentur, non solum repudiata, verùm E etiam ab omni Romana catholica & Apostolica Ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo in çternum confitemur esse damnata.

Vide Melch. Can. de lo. Theol. lib. 11. cap. 7.

† Frumentij.

† Persiliani.

QVAE-

QVAESTIO XXIIII.

De libris damnatis in Decretalib.

Igesima quarta quæstio est, Libri hæreticales, & erronei, de quibus agitur in Decretalibus per ecclesiam condemnati; qui sunt?

Ad hanc respődemus, quòd alibi in decretalibus, libri tales non apparent per ecclesiam condemnati, nisi in maiori volumine. extra de sum. tri. & fide cath. c. Damnamus. vbi sic dicitur: Damnamus igitur, & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum de vnitate seu essentia trinitatis.

Rela. su. præs. 4.

QVAESTIO XXV.

De libris damnatis in Extrauagan.

Igesima quinta quæstio est, Libri hæreticales seu erronei, de quibus agitur in Extrauagantibus per ecclesiam condemnati; qui sunt?

Ad hanc respondemus, quòd in extrauagantibus nullus liber apparet, vt talis condemnatus, nisi in extrauaganti domini Ioa. Papæ xxii. quæ incipit, Quia vir reprobus, in qua libelli quidam, quos contra constitutiones prędictas, Cum inter. &, Quia quorundam. de proprio & communi condiderat, & ad studia generalia miserat, ac in valuis ecclesiarum, & alijs locis affigi fecerat frater Michael de Cęsena hæreticus prædictus, dudű generalis Minister ordinis fratrum Minorű, tãquam hæreticales cum suo auctore hæretico condemnantur.

QVAESTIO XXVI.

De libris damnatis a diuersis Roma. Pont.

Summarium.

1 *Libri Petri Ioannis damnati à Ioan. xxij.*
2 *Alexander 4. damnauit lib. inscrip. Euan. ætr.*
3 *Opuscula xx. Raymundi Lulli prohibita.*
4 *Litera Gregorij xi. de prohibitione d. librorum.*

Vide Scho. 40. par. 2.

Igesima sexta quæstio est, Libri hæreticales seu erronei, per diuersos summos Pontifices, de fratrum suorum consilio, post mortem illorum, qui li- A bros huiusmodi ediderűt, damnati; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, q dominus Ioa. Papa xxii. Auinione residens, informatus de peruersa doctrina fratris Petri Ioannis de ordine fratrum Minorum, cum magno consilio multorum in theologia magistrorum, & doctorum, condemnauit dicti fratris Petri Ioa. de quo actum est supra, hos libros vt verè hæreticales, scilicet postillam super Apocalypsim: postillam super Matthæum: postillam super Canonicas, propter errores contentos in eis, & hęreses, quæ recitantur supra q. 9.

B 2 Ante prædictorum librorum condemnationem, factam per prædictum dominű Ioa. xxii. dominus Alexãder iiii. condemnauit librum appellatum Euangelium ęternum, propter hæreses & errores, quæ recitantur supra q. 9.

3 Post quem dñs Gregorius xi. condemnauit xx. volumina cuiusdam Raymundi Lull, propter plures hæreses & errores, quæ recitantur supra q. 9. Libri autem condemnati & combusti per dominum Papam prædictű isti C erant: Liber de philosophia amoris. liber de centum Dei nominibus. liber contemplationum. liber de 7. arboribus. liber de † trecentis prouerbijs. liber de confessione, contritione, satisfatione, & oratione. liber de orationibus. liber amati & amici. liber de benedicta tu. liber de beata Maria. liber de articulis fidei. liber de doctrina puerili. liber de planctu Raymundi. liber de intentionibus. liber de arte amatiua. liber de tentatione. liber de oratione, & est alius à prædicto. liber de anima. liber sententiarum. liber apostolicon.

† Alids, ecclesiasticis.

D Prædicta autem viginti volumina sunt cődemnata per Bullam domini Papæ Gregorij xi. tenoris sequentis.

4 Bulla Gregorij Papæ xi. qua condemnantur uiginti uolumina Raymundi Lull, & cętera eiusdem opera interdicuntur.

E GRegorius episcopus seruus seruorű Dei, venerabilibus fratribus Archiepiscopo Tarracon. eiusque suffraganeis, Salutem & apostolicam benedictionem.

CONSERVATIONI puritatis catholicę fidei, quàm multi nequam filij scelerati suis falsis assertionibus maculare nitentes, inter triticum purum agri dominici pestiferum semen zizaniæ seminant, cum ad nostrum pręcipuè spectet officium, vt euellamus praua, & destruamus peruersa, prouidere

dere salubriter, & animarum illaqueationibus obuiare confestim plenis desideriis affectantes, opportuna in his, quæ possumus, remedia, studio pastoralis sollicitudinis adhibemus. Dudum siquidè dilectus filius Nicolaus Eymerici ordinis fratrum Prędicatorũ professor, in sacra theologia magister, in regnis Aragonię, Valentiæ, & Maioricarum inquisitor hæreticæ prauitatis, nobis exposuit, se in regnis eisdem inuenisse viginti volumina diuersorum librorum, in vulgari scriptorum, à quodam Raymũdo Lull ciue Maioricarum editorum, in quibus (vt ipsi inquisitori videbatur) multi continebantur errores, & hæreses manifestæ: & quod nonnulli de prædictis, & aliis regnis, libris vtebantur eisdem, & eorum doctrinæ dabant fidem non modicam in grande suarum periculum animarum: supplicauitque nobis inquisitor ipse, vt (ne simplices deciperentur ex libris ipsis) dignaremur in hac parte de opportuno remedio prouidere: Nos autem cupientes animarum, iam forsan imbutarũ, & quæ imbui possent ex peruerso dogmate dictorum librorum, periculis celeriter obuiare, dictos libros per venerabilem fratrem nostrum Petrum episcopum Hostiensem, & per quàmplures etiam vltra vigenum numerum in eadem theologia magistros, examinari fecimus diligenter: per quorum relationem tandem habuimus, quod ipsi dictos libros omnes cum multa diligentia legerant, & examinauerant, & quod vltra † ducentos articulos erroneos & hæreticales inuenerant in eisdem: super quibus inter eosdem episcopũ & magistros, sæpius & demum coram nobis habita disputatione solẽni, ipsos articulos, (quos ad vitandum prolixitatis tędium, & horribilitatem eorum, haberi volumus præsentibus pro expressis) erroneos & manifestè hæreticales, de ipsorum episcopi & magistrorũ cõcordi consilio, censuimus reputandos. Cum autem, sicut inquisitoris præfati continebat assertio, in prædictis regnis alij libri, qui asseruntur editi à iam dicto Raymundo, reperiri dicantur, in quibus huiusmodi iam reperti, & alij errores & hæreses creduntur probabiliter contineri: Nos volentes de huiusmodi aliis libris, & eorum doctrina informari plenariè, & super eis ꝓuidere salubriter, ne fideles in errores huiusmodi damnabiliter prolabantur; fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio, per apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus diebus Dominicis & festiuis, ĩ singulis ecclesijs vestris cathedralibus, ac curatis, necnon religiosorum quorumcunque ordinum, exemptorum & non exemptorum, etiam Cisterciensis, Carthusiensis, Cluniacensis, Præmostratensis, Grandimotensis, sanctorum Benedicti & Augustini, ac fratrum Prædicatorũ, Minorum, & Eremitarum eiusdem sancti Augustini, & Carmelitarum, & aliorum ordinum, vestrarum ciuitatum & diœcesum, intra missarum solemnia existentibus populis ad diuina, & in prædicationibus per vos †vel alios, quàm cito commodè poteritis, faciatis proponi, quod omnes & singulæ personæ vtriusque sexus, cuiuscunque status, ordinis, vel conditionis existant, earundem vestrarum ciuitatum & diœcesum, seu commorantes in eis, habentes libros quoscunque à præfato Raymundo editos (vt præfertur) ipsos infra vnius mensis spatium, vobis assignare, & illi qui sciunt alias personas libros eosdẽ habentes, eas vobis reuelare ac nominare procurent: vosque libros recipi faciatis eosdem, quos cum habueritis, quàm cito commodè poteritis, curetis nobis fideliter destinare, vt ipsos simili examini subiicere valeamus. Cæterum quia doctrina, seu potius dogmatizatio prædictorum librorum examinatorum reperitur erronea, hæreticalis, & periculosa nimium animabus; & vehemens suspicio est habẽda, quod in aliis libris editis à dicto Raymundo similes vel alij (vt pręfertur) contineantur errores, vobis mandamus, quod omnibus & singulis eisdem personis vestrarum ciuitatum & diœcesum, doctrinam seu potius dogmatizationem, & vsum huiusmodi librorum interdicere studeatis, donec super his per sedem apostolicam aliud fuerit ordinatum. Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescẽdo: Non obstantibus, si aliquibus cõmuniter, vel diuisim à sede apostolica sit indultũ, quod interdici, suspendi, vel excommunicari aut extra vel vltra certa loca, ad iudicium vocari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mẽtionem, & quibuslibet exẽptionibus, & aliis priuilegiis & literis apostolicis, quibuscunque locis, personis, vel ordinibus, sub quacumque forma, vel expressione verborum ab eadem sede concessis, de quibus eorumque totis tenoribus, & de verbo ad verbum in nostris literis mentio sit habenda: & per quæ præsentis mãdati nostri effectus valeat quomodolibet impediri. Insuper volumus, quod per te frater Archiepiscope tenor præsentium sub tuo, vel officialis tui sigillo, ad tuos fratres

† In Sabellano: quadringentos.

† Aliàs, &.

fratres suffraganeos transmittatur, cui per vos adhiberi volumus, velut ipsis originalibus plenam fidem. Datum Auinione viii. Calend. Februarii, Pontificatus nostri anno VI.

QVAESTIO XXVII.

De libris damnatis mandato speciali D. Papæ.

Vide Scho. 41. par. 2.

Igesima septima quæstio est, Libri hæreticales, & erronei de mandato speciali domini Papæ, extra curiam, auctoritate apostolica condemnati; qui sunt?

Ad hanc respondemus, quòd tempore domini Gregorij Papę XI. dominus Petrus Archiepiscopus Tarracon. & frater Nicolaus Eymerici de ordine Prædicatorum, inquisitor Aragoniæ, vt vere hæreticales & erroneos, quendam libellum de dæmonum inuocatione, qui incipit, Misericordia & veritas. & quendam alium, qui incipit, Vtrum quilibet infidelis tam diuinis, quàm apostolicis canonibus teneatur obedire: & quędam alia opuscula, vt omnia hæreticalia & erronea, edita per quendam Raymundum Neophitum, sententialiter condemnarunt, propter hæreses & errores in eis contentos, qui recitantur supra hac parte 2. q. 10.

QVAESTIO XXVIII.

De libris damnatis ab Inquisitoribus Aragoniæ.

Summarium.

1. *Arnaldus de Villa noua lib. in Theologia scripsit.*
2. *Libri eiusdem multi damnati, & qui.*
3. *Gondisalui Virginale liber, condemnatus.*
4. *Liber de inuocationibus dęmonum publicè combustus.*
5. *Bartholomæi Ianoues, De aduentu Antichristi libri damnati.*

Vide supra q. 11. & Scho. 42. p. 2.

Igesima octaua questio est, Libri hæreticales & erronei, per Inquisitores Cataloniæ, & Aragoniæ, cum prælatis illarum partium condemnati; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd tempore domini Clementis Papæ quinti, fuit in partibus Cataloniæ quidam magnus medicus, vocatus magister Arnaldus de Villa noua, qui de theologia condidit multos libros, quos tanquam falsos & erroneos auctoritate apostolica, licet non de expresso mandato domini nostri Papæ, frater Ioan. de † Leugerio ordinis Prædicatorum, inquisitor in partibus antedictis, & Gaufredus de † Crudillis vicarius ecclesiæ Tarracon. sede vacante sententialiter condemnarunt. Libri autem condemnati per eos, isti sunt. *† Aliàs, Lõgerio. † Fortè: Cruylles.*

2 Libellus qui intitulatur, De humilitate & patientia Iesu Christi, & incipit, Si l'amor natural.

Libellus qui intitulatur, De fine mundi, & incipit, Entes per vostres letres.

Libellus, qui intitulatur, Informatio Beguinorum, seu lectio Narbon. & incipit, Tots aquells.

Libellus qui intitulatur, Ad priorissam, vel charitatem, & incipit, Beneyt sia, e loat Iesu Christ.

Libellus qui intitulatur, Apologia. & incipit, Ad ea quę per vestras.

Libellus seu litera quæ incipit, Domino suo charissimo.

Libellus qui intitulatur, Denũciatio facta coram domino episcopo Gerunden. & incipit, Coram vobis.

Libellus qui intitulatur, De eleemosyna & sacrificio, & incipit, Al catholich Inquisidor.

Libellus qui incipit, Perço com molts desigen saber.

Libellus qui incipit, Alia informatio Beguinorum. & incipit, Als cultiuadors.

Libellus qui incipit, Dauant vos senyer en Iachme per la gratia de Deu Rey D'Arago.

Libellus qui incipit, Quant fuy Auinio.

Libellus qui intitulatur, Responsio contra † Bernardum Ricardi. Isti libelli fuerunt condemnati propter multos errores in eis repertos, qui recitantur supra q. 11. *† Aliàs, Benedictum.*

3 Post, tempore D. Inno. Papæ VI. fuit in partibus Cataloniæ, videlicet Barchinone, quidam vocatus Nicolaus de Calabria, discipulus in erroribus cuiusdam Gondisalui, dioecesis Conchẽsis in Hispania. Hi duo, scilicet Gondisaluus dictando, & Nicolaus scribendo; dæmone, dicto Gondisaluo visibiliter apparente, & docente, condiderunt quendam librum errorum & hęresum, quem † Virginale vocarunt: hunc librum dictus frater Nicolaus Eymerici inquisitor prædictus, & vicarius episcopi Barchinonensis, Arnaldus de Buschetis (dicto Nicolao primitus vt relapso tradito brachio seculari, & *† Sabellanus et Bonon. Codices Virginianũ habent.*

combusto) sententialiter cōdemnarunt propter hæreses & errores in eo contentos, quę recitantur supra q. 11.

4 Itē tempore eiusdem Inn. Papæ vi. idem frater Nicolaus Eymerici inquisitor, & Arnaldus de Buschetis condemnarunt publicè Barchin. & comburi fecerunt quendam magnum & grossum librum dæmonum inuocationū in septē partes distinctū, qui intitulatur, liber Salomonis, in quo erant scripta sacrificia, orationes, oblationes, & nefaria quàmplurima fieri dæmonibus consultata.

5 Item tempore domini Vrbani Papæ v. Episcop⁹ Barchin. frater Berēgarius † de Ril: & frater Nicolaus Eymerici, prædictos duos libellos de aduentu Antichristi, quos ediderat quidam Bartholomæus Ianoues de insula Minoricarum, in † Sede Barchin. vt hæreticales & erroneos sententialiter condemnarunt, & publicè comburi fecerunt propter hæreses & errores in eis contentos, quę recitantur supra quæstione 11.

† Forte. de Aril.

† Idest, in ecclesia cathedrali.

QVAESTIO XXIX.

De libris in Italia & Gallia damnatis.

Summarium.

1 Dulcini epistolæ duæ condemnatæ cum ipso auctore.
2 Libri Diuinationum, Necromantiæ, Chiromantię reprobati.

Supra q. 12. Zāch. ca. 22. & addi. Cāp. Scho. 43.

VIgesima nona quæstio est, Libri hęreticales & erronei, per inquisitores in Italia & Francia, & alijs mundi partibus condemnati: qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd temporibus dominorum Honorij Papæ iiii. & Nicolai iiii. Episcopus Parmensis, & frater Manfredus ordinis Prædicatorum inquisitor in illis partibus Italiæ, duas epistolas cuiusdam Dulcini Nouariensis, vt hæreticales (ipso Dulcino vt hæretico concremato) sententialiter condemnarunt propter hæreses & errores in illis contentos, quæ recitantur supra q. 12.

2 Item in partibus Gallicanis, videlicet Parisijs, Episcopi Parisien. & Senonen. ac Inquisitor de ordine Prædicatorum, de magno consilio magistrorum in theologia, & in decretis doctorum, vt erroneos & sacrilegos, & blasphemos, sentētialiter cōdemnarunt omnes libros diuinationum & sortium, † scilicet

† Alids, sortilegiorum.

A Libros necromantiæ. Libros geomantiæ. Libros pyromantiæ. Libros hydromantiæ. Libros chiromantiæ. Libros decem annulorū veneris. Libros Tot Græci, & † Germaniæ Babylonensis. Libros quatuor speculorum, eorundem. Libros imaginum Thobiæ † Bantricat. Libros Imaginum Ptolomæi. Libros Hermetis magi ad Aristotelem, quem librum, † dicūt Aros, idest, Gabrielē docuisse à Deo, in quo sunt horribiles inuocationes, & fumigationes detestabiles. In omnibus enim istis

B libris sunt pacta & fœdera cum dæmonibus, & inuocationes, & sacrificia, tacitè vel expressè, quæ exhibere dæmonibus sapit hæresim manifeste, vt dicitur infra q. 43.

† Alids, Germani.
† Alids, Beuericat.
† Alids, dixit.

QVAESTIO XXX.

De ui nominis Hæreticus.

TRigesima quæstio est, Hæreticus ex vi nominis, quis dicendus est?

C Ad hanc rndemus, q̄ sicut ab eremo dicitur eremita, sic ab hęresi dicitur hæreticus seu hęretica. Hęresis autem, vt dictum est supra q. 1. tripliciter etymologizatur. Et primo ab eligo eligis, secundum Isidorum & Papiam: & inde dicitur hæreticus quasi electiuus. Secundo ab adhęreo, adhęres, secundū Hugu. & inde dicitur hęreticus quasi adhęsiuus. Tertio ab ercisco r, ris, secundum Isidorum, quod idem est, q̄ diuido, dis: & inde dicitur hæreticus quasi diuisiuus. Ex his patet, quòd hæreticus ex vi nomi

D nis, dicitur quasi electiuus, quasi adhæsiuus, & quasi diuisiuus. Nam doctrinam falsam & peruersam primo eligit, post illi electæ pertinaciter adhæret, per quę ab alijs sane sapientibus diuiditur & elongatur.

Turrecr. de eccl. li. 4. p. 2. c. 1. Zāch. de hære. c. 1.

QVAESTIO XXXI.

Quot modis in iure quis dicatur hæreticus.

E

Summarium.

1 Hæreticus in iure dicitur omnis excommunicatus.
2 Item quilibet Simoniacus:
3 Ad hæc quisquis contra Rom. ecclesiam agit.
4 Et qui errat in expositione sacrę scripturæ.
5 Nouæ sectæ auctor vel sectator,
6 Male sentiens de sacramentis ecclesię,
7 Errans circa articulos fidei,
8 Postremum qui dubius est in fide.

Trige-

Turrecre. sum. de ecclef. lib. 4. p. 2. c. 12. Zanchin. de haret. c. 2.

Rigesima prima quæstio est, Hæreticus in iure quis & quot modis, & extenso nomine dicendus est?

Ad hanc respódemus, quòd hæreticus extenso noíe octo modis sumitur.

1 Nam primo dicitur hæreticus, quilibet excommunicatus 4. q. 1. Quod autem.

2 Secundo dicitur hæreticus, quilibet simoniacus, 1. q. 1. Quisquis.

3 Tertio dicitur hęreticus, qui aduersus Romanam ecclesiam agit, & eius dignitatem à Dño traditā auferre conatur dis. 22. c. Oés.

4 Quarto dicitur hæreticus, quicunque errat in expositione sacræ scripturę. 24. quæstio. prima. Hæreticus. 5 Quinto dicitur hæreticus, quicunque confingit nouam sectam, vel confictam sequitur. 24. q. 1. Hæreticus. 6 Sexto dicitur hæreticus, quicūque male sentit de ecclesiæ sacramentis. de hær. Ad abolendā. 7 Septimo dicitur hæreticus, quicunque aliter sentit de articulis fidei, quàm Rom. ecclesia. 4. q. j. Hęc est fides. 8 Octauo dicitur hæreticus, quicunque est in fide dubius. de hære. c. Dubius. His concordat Hostien. Ioa. Andreæ in nouella, & Bernardus supra c. Firmissimè. extra de hære. & alij glossatores.

QVAESTIO XXXII.

Quis proprie & uere dicatur hæreticus.

Summarium.

1 *Hæreticum propriè duo constituunt, & quę.*
2 *Duo requiruntur, vt quis sit catholicus.*
3 *Quę sint illa, in quibus errare cum pertinacia facit hęreticum.*
4 *Indirectè ad fidem pertinent contenta in sacra scriptura.*
5 *Et quę ab ecclesia definita sunt, vt fide credenda.*
6 *Tria in genere credenda ab omni christiano.*
7 *Pertinacia in voluntate perficit rationem hęretici.*
8 *Pertinacia errantis in fide duobus modis cognoscitur.*
9 *Hęreticus quis propriè dicendus.*

Turrecrem. de ecclesf. li. 4. p. 2. c. 13. Antoni. p. 2. ti. 12. c. 4. Scho. 44. † Aliàs, faciūt ho

Rigesima secunda questio est, Hæreticus propriè strictè, & in rei veritate, ac secundum theologiam, atque iura; quis dicendus est, & censendus?

1 Ad hanc respondemus, ꝙ duo sunt quæ †faciunt aliquem hęreticum propriè & completiuè. Primū se tenet ex parte intellectus, & istud est initiatiuum, & dispositiuum, hoc A est, vt eorum, quæ sunt fidei, sit error in mente, siue in intellectu. Secundum, se tenet ex parte voluntatis seu affectus: & istud est perfectiuum & completiuum: & hoc est, vt de illo errore credendo sit pertinacia in voluntate: vbi enim hæc duo concurrunt, hæreticum perfectè faciunt. *minē esse hæreticū.*

2 Sicut enim ad esse catholicum duo requiruntur, scilicet eorum quæ fidei sunt credentia in mente, & in credendo firma adhæsio in voluntate: & si vnum horum deest, catholicus non est. Ita per oppositum, *Vide Alberti de Agno. assert. q. 29.*
B ad hoc quòd aliquis sit hæreticus, duo oportet inesse, scilicet quòd eorum quæ sunt fidei habeat errorem in mente, & quòd de tali errore credendo, habeat pertinaciam in voluntate: & si vnum eorum deesset, hæreticus propriè & perfectè quis non foret. His concordat sanctus Tho. in 4. sententiarū, dist. 13. q. 2. ar. 1. & alij theologi & iuristæ.

3 Quæ autem (loquendo de primo) sint illa quæ fidei sunt, & à quolibet catholico explicitè vel implicitè credenda, & quorum
C error in mente cum pertinacia in voluntate faciunt hæreticum, (vt prædicitur) declarant doctores theologi, & præsertim sanctus Tho. prima parte summæ q. 32. artic. quarto. & secunda secundæ q. 11. art. 2. dicentes, quòd sunt duo in genere, sed tria in specie. Nam ad fidem quædam pertinent directè, quædam indirectè: directè quidem, vt articuli fidei, qui sunt christianæ religionis seminaria, & in sacra theologia prima principia; & hæc à quolibet catholico, tanquam vera & catholica sunt supponenda, ac etiam explicitè vel implicitè credēda,
D attentis catholicorum statu, officio, & conditione, vt dictum est supra in parte 1. q. 4. & 12. *Relat. supra fol. 47. et 52.*

4 Indirectè verò ad fidem pertinent tanquā credenda omnia illa, ad quorum abnegationem, & corruptionem, sequitur abnegatio & corruptio fidei articulorum, & sunt duo. Primum est, omnia ea quæ sunt in sacra scriptura, quorum libri canonici appellantur, hoc est, quæ in Biblia continentur,
E quæ à spiritu sancto credimus firmiter reuelata. De quibus libris dicit Augustinus. in epistola ad Hieron. & recitatur 9. dist. cap. Ego solis. Eis scriptorum libris, qui canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, vt nullum auctorem eorum errasse aliquid firmiter credam: alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt. Ad abnegationem, seu cor-

ruptionem, aut in toto vel in parte istorum sacrorum librorum, sequitur corruptio articulorum, cum in dictis libris articuli contineantur. Nam si quis non crederet oībus cōtentis in dictis libris, consequenter indirecte posset idem sentire de articulis. Nā si spūsſanctus non reuelauit, aut si reuelauit non verū dixit in vna parte, consequenter nec in alia.

5 Secundum quod ad fidem pertinet indirecte est, omnia quæ sunt per Dei ecclesiam determinata vt fide tenēda, siue in quatuor concilijs, siue in constitutionibus post factis vt fide tenendis: quæ quidem declarantur ad fidem pertinere, quia in dictis libris canonicis videntur contineri.

Vide Scho. 44. par. 2.

6 Ex quibus patet, ꝙ tria sunt à fideli mēte credenda, scilicet articuli fidei; sacra scriptura, hoc est libri canonici in Biblia contenti; & ea quæ sunt per ecclesiam determinata vt fide tamen tenenda, vt dicit Augustinus in secundo libro de baptismo: Et per consequens prædictorum oppositum pertinaciter affirmans, hæreticus est habendus: Et in probationem huius, hæreses recollectæ, & hæretici nominati sunt. 24. q. 3. c. Quidam hæretici. Nam quidam eorum suis hæresibus contradicunt fidei articulis: quidam sacris scripturis, videlicet libris prædictis canonicis; quidam sacris canonibus, & declarationibus per ecclesiam factis vt fide tenendis: quare concluditur quò ad primum, quòd habere alicuius istorum trium errorem in mente, facit hæreticum initiatiuè & dispositiuè.

Melchior Canus li. 12. de locis Theo. c. 9. ad 5. argumentū. Simanc. catho. instit. ti. 48.

7 Loquendo verò de secundo, quæ scilicet est illa pertinacia in voluntate, quæ habentē errorem illorum, quæ sunt fidei, in mente facit hæreticum perfectiuè & completiuè, declaratur ex verbis beati Thomæ: vbi dicit, ꝙ aliquis dicitur habere pertinaciam in volunttate duobus modis, siue in duobus casibus.

Eymer. p. 2. q. 12. nu. 14.

8 Primus est, quādo à iudice fidei quis vocatus vtpote à domino nostro Papa, vel eius inquisitore ab eo delegato, seu ab ipso episcopo ordinario, informatur ab eodem iudice, & clare ad oculum sibi ostenditur, quòd illud, quod tenet, est contra articulum fidei, vel prædictam scripturam, vel determinationem ecclesiæ vt de fide factā: & nihilominus perseuerat in suo errore, tūc pandit clare se habere pertinaciam in voluntate. Secundus casus est, & magis pertinaciæ ostēsiuus, quādo quis post deprehensionem sui erroris, ad mandatum iudicis fidei antedicti, non vult ab eo errore resilire, illum abiurando, & satisfactionem congruam exhibendo. Iste casus patet clare extra de hær. c. Ad abolendā. A S. præsenti. Quare concluditur quò ad secundum, ꝙ habere pertinaciam in voluntate illorum quæ sunt fidei, quorum habet errorē in mente, facit hæreticum completiuè.

9 Ex quibus liquet clare, ꝙ propriè hæreticus est ille, qui habet eorum quę sunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate: quod clare ostenditur, quando post deprehensionem erroris ea renuit abiurare.

QVAESTIO XXXIII.

B

De hęreticis tum manifestis tum secretis.

Summarium.

1 *Manifesti hæretici quinam dicantur:*
2 *Et qui secreti.*

TRigesima tertia quæstio est, Hæretici manifesti & secreti, qui & quot modis dicendi sunt?

Vide Albertinū de agnos. assert. q. 29. nu. 7. & multis sequent.

1 Ad hanc respondemus, ꝙ istam quæstionem proposuerunt canonici seu capitulum C sedis ecclesiæ Tholosanæ domino Inno. Papæ inquisitoribus respondet per hæc verba, vt patet extra de verborum significatione, libro 5. c. Super quibusdam, vbi dicitur sic: Super quibusdam mandatorum articulis: Et infra. Tua deuotio postulauit à nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti. Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicā publicè prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorū errorem, vel qui coram prelatis D suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica prauitate.

Relat. fol. 73.

2 Hæretici verò secreti per oppositum dicendi sunt, qui eorum, quæ sunt fidei, habent errorem in mente, & proponunt habere pertinaciam in voluntate: sed tamen verbo, vel facto exterius non ostendunt.

QVAESTIO XXXIIII.

E

De hæreticis affirmatiuis, & negatiuis.

Summarium.

1 *Hæretici affirmatiui qui censeantur:*
2 *Et qui negatiui.*
3 *Hæretici negatiui, vt impœnitentes condemnandi sunt.*

Trige-

Repertorium verbo, negatiua. §. hæretici negatiui. Siman. cath. instit. tit. 48. n. 25. & Schol. 45 par. 2.

Rigesima quarta quæstio est, Hæretici negatiui, & affirmatiui, qui dicendi sunt?

1 Ad hanc respódemus, quod hæretici affirmatiui dicti sunt, qui habent eorum, quæ sunt fidei, errorem in méte; & verbo vel facto ostendunt, se modis prędictis habere pertinaciam in voluntate.

2 Negatiui verò hæretici dicti sunt, qui coram iudice fidei per testes legitimos de aliqua hæresi, vel errore, quos nolunt, vel non possunt repellere, rite siue iuste conuicti sunt: sed non confessi, immo in negatiua †constanter perseuerant, verbo fidem catholicam profitentur, & detestantur etiam verbo hæreticá prauitatem.

† Aliàs, semper.

3 Hi enim quàmdiu in huiusmodi negatione persistunt, licet aliàs conuersationem bonam prætédant, hæretici absq; dubio sunt censendi. Euidenter nanque impęnitens est, qui peccatum, de quo cóuincitur, diffitetur: & hæc est sententia Host. in summa, tit. de hæret. §. qualiter deprehédatur quis in hæresim. vbi dicit sic: Aduerte tamen sane intelligendo, quia vocatus, aut confitetur errorem suú, aut negat: si confitetur. & infra. Si autem negauerit, & conuictus fuerit, condemnari debet per ecclesiasticum iudicé, ad quem illud pertinet, vt dicitur eod. tit. Ad abolédam. respon. 1. & §. 1. & notaui infra eod. tit. §. qualiter deuitetur. & hoc præsentibus potestatibus secularibus, vel eorú baliuis, vt animaduersione debita puniatur, vt eod. tit. Excommunicamus. Vtique hęc Host. de hoc plus infra parte tertia.

Et hæc sententia est vera & cóis, vt late docui Scho. 24. p. 1.

QVAESTIO XXXV.

De causis, ex quibus in genere aliqui dicantur hæretici.

Summarium.

1 *Tria in genere credenda sunt, & quæ.*
2 *Hęreses in triplici sunt genere.*
3 *Hæretici vel sentiunt contraria articulis fidei:*
4 *Vel contra sacram scripturam:*
5 *Vel contra definitionem ecclesiæ de fide.*

Turrecr. de eccle. lib 4. p. 2 c. 9. et 10 Alber. de agnos. assert. q. 5. Melchior Canus de locis Theol. lib. 12 cap. 7. & plene in Schol. 21 par. 2.

Rigesima quinta quęstio est, Heretici, ex quibus & quot causis in genere sic dicendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, quod vt dictú est supra in prima parte. q. 12. & in hac secunda. q. 32. Credenda sunt in genere tria. s. articuli fidei, libri canonici, & constitutiones seu canones ab ecclesia decreti vt fide tenendi.

A

2 Et per oppositum hæreses sunt in triplici genere, scilicet quia vel obuiant fidei articulis, vel libris canonicis, vel constitutionibus per ecclesiam factis vt de fide tenendis.

3 Et consequenter hæretici sunt, quicunque sunt ex causis tribus in genere, scilicet vel quia defendunt errorem, qui est directe contra articulos fidei: vt defendentes spiritú sanctum non procedere ab vtroque, videlicet patre & filio: quod est contra illud, quod dicitur in symbolo patrum, vbi dicitur, Qui ex patre filioq; procedit.

B

Schol. 16 par. 1.

4 Vel quia defendunt errorem, qui est directe contra scripturam sacram, seu libros canonicos: vt defendentes mundú non incepisse, sed ab æterno fuisse: quod est contra illud quod dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram.

5 Vel quia defendunt errorem, qui est directe contra cóstitutiones per ecclesiam factas vt de fide; vt defendentes vsurá non esse peccatú: quod est contra. c. Ex graui. in Clemen. de vsuris. seu quod Christus cum apostolis nihil habuit in proprio vel communi: quod est cótra extrauagantem Dńi Ioan. xxII. Cum inter. Quæ capitula sunt decreta, vt fide tenenda, vt patet ibidem.

C

QVAESTIO XXXVI.

De hæreticis damnatis in toto iure canonico.

D

Summarium.

1 *Hæretici damnati, de quibus in Decretis.*
2 *Hęretici, de quibus in Decretalibus fit mentio.*
3 *Hæreticus damnatus in extrauag. Quia vir.*

Rigesima sexta quæstio est, Hęretici per ecclesiam condemnati, de quibus agitur in iurę canonico; qui sunt?

Vide supra q. 6. 7. & 8. par. 2. & Schol. 24 eiusdem partis.

Ad hanc respondemus, quod quidam hæretici apparent cóndemnati ex Decretis, quidam ex Decretalibus; quidam ex Extrauagantibus.

E

De hæreticis condemnatis in Decretis.

Ex decretis, dist. 15. & 24. q. 3. c. Quidam autem heretici habentur isti. Simon magus, à quo Simoniani. Basilides, à quo Basilidiani. Nicolaus Diaconus, à quo Nicolaitæ. Gnostici. Carpocrates, à quo Carpocratiani. Ce-

ni. Cerinthus, à quo Cerinthiani. Nazaræi. Ophitæ. Valentinus, à quo Valentiniani. Appelles, à quo Appellitæ. Archontici. Adamiani. Cainiani. Sethiani. Melchisedechiani. Angelici. Apostolici. Cerdon quidã, à quo Cerdoniani. Marcion Stoicus, à quo Marcionistæ. Artotyritæ. Aquarij. Seuerus, à quo Seueriani. Tatianus, à quo Tatiani. Alogij. Cataphrygi. Cathari. Paulus Samosatenus, à quo Pauliani. Hermogenes, à quo Hermogeniani. Manes, à quo Manichæi. Atropomorphitæ. Hieracha, à quo Hierachitæ. Nouatianus Romæ vrbis presbyter, à quo Nouatiani. Mõtani. Hebion, à quo Hebionitæ. Photinus Syrmij Episcopus, à quo Photiniani. Aerius, à quo Aeriani. Aetius, à quo Aetiani: Iique Eunomiani ab Eunomio dialectico Aetij discipulo. Origenes, à quo Origeniani. Noetus, à quo Noetiani. Sabellius, à quo Sabelliani. Arrius Alexandrinus presbyter, à quo Arriani. Macedonius Episcopus, à quo Macedoniani. Appollinaris, à quo Appollinaristæ. Antidicomaritæ. Metangismonitę. Patritius, à quo Patritiani. Colluthus, à quò Colluthiani. Florinus, à quo Floriani, seu Floriniani. Donatus, à quo Donatistæ. Bonosus Episcopus, à quo Bonosiani, seu Bonosiaci. Circumcelliones. Priscillianus, à quo Priscillianistæ. Lucifer Sardiniæ Episcopus, à quo Luciferiani. Iouinianus Monachus, à quo Iouinianistę. Heluidius, à quo Heluidiani. Paternus, à quo Paterniani. Arabici, q̃a de Arabiá. Tertullianus Africanus presbyter, à quo Tertullianistæ. Tessarescædecatitæ. Nyctages. Pelagius monachus, à quo Pelagiani. Nestorius Constantinopolitanus episcopus, à quo Nestoriani. Sabbatius. Cælestius. Eustathius. Iulianus Celanẽsis. Cęlestinus. Maximinus. Maximus. Vnicus. Lãpetius. Eutyches. Petrus. alius Petrus. Acacius. Eutyches Constantinopolitanus abbas, à quo Eutychiani. Acęphali. Theodosius Alexandriæ Episcopus, à quo Theodosiani. Gaianus Alexandrię episcopus, à quo Gaianitæ. Agnoitæ. Tritheitæ.

Hæretici in Decretalibus condemnati.

2 Ex Decretalibus verò extra de hęr. c. Excommunicamus 2. habentur isti: † Cathari, Pathareni. Pauperes de Lugduno Passagini. † Tossepini. Arnaldistæ. Speronistę.

† *Habetur f. 61.* † *Aliâs, Gazari.* † *Aliâs, Iosepini.*

De hęreticis per Extrauag. condemnatis.

3 Ex Extrauagantibus autẽ nullus habetur ex nomine, nisi in extrauagante domini Ioa. xxii. Quia vir reprobus. vbi damnatur, ac frequenter hæreticus ibi nominatur frater Michael de Cęsena prædictus, ordinis fratrum Minorum, quondam generalis Minister: sed postmodum propter hæresim depositus, & condemnatus.

QVAESTIO XXXVII.

De hęreticis in Iure ciuili nominatis.

Trigesima septima quæstio est, Hæretici condemnati per ecclesiam, de quibus agitur in iure ciuili; qui sunt?

Vide Scho. 46. p. 2. quo restituitur hęc quęstio.

Ad hanc respõdemus, q̃ C. de hære. l. Arriani. enumerantur quamplures hæretici de illis, qui etiam enumerantur 24. q. 3. c. Quidam autem hæretici. de quibus est actũ supra q. proxima. Enumerãtur et ibi alij, de quibus non agitur in decretis, nec decretalibus, nec extrauagãtibus, & sunt isti, Pneumatomachi. Papinianistæ. Pepuzitæ. Borboritæ. † Messaliani. Euchitæ, siue Enthousiastæ. Audiani. Hydroparastatæ. Tascodrogitæ. Batrachitæ. Marcelliani. Encratistæ. Apotacitæ. Saccophori.

† *Aliâs, Massaliani.*

QVAESTIO XXXVIII.

De hæreticis in Rom. curia, & extra damnatis a Delegatis Papæ.

Trigesima octaua quæstio est, Hæretici cõdemnati per delegatos domini nostri Papæ, siue in curia Romana, siue extra, magis famosi; qui sunt?

Supra q. 9. 10. & 11. huius partis.

Ad hanc respondemus, quòd tempore domini Clemẽtis vi. per dominum Cardinalẽ † Album, delegatum in negotijs fidei, fuerũt condemnati tanquam hæretici pertinaces in Auinione, vbi tũc Romana curia residebat, ac etiam concremati, duo fratres Minores: quorum vnus vocabatur frater Petrus Castilionis, & alter frater Nico.

† *Aliâs, Albanũ.*

Post tempore domini Papæ Inno. vi. fuerunt condemnati per eundem dominũ Cardinalẽ † Album, alij duo fratres Minores ibidem Auinione, tãquam hæretici pertinaces, & etiam concremati, traditi curiæ seculari; quorum vnus vocabatur frater Mauritius, & alter frater Ioannes de Narbona.

† *Aliâs, Albanũ.*

Post tempore Vrbani Papæ v. fuerunt etiam

etiã nouẽ fratres de ordine beati Francisci, (quorum quidã fuerunt fratres Minores, quidam fraticelli de tertio ordine in Viterbio, vbi tunc Romana curia residebat) tanquàm pertinaces hæretici condẽnati, & arsi, traditi brachio seculari: quorum nomina in processibus continentur. A

Extra autem Romanam curiam, fuerunt quàmplures alij nostris temporibus condemnati, tanquàm hęretici pertinaces. Nam tempore domini Papę Bonifacij viij. fuit per episcopum Parmensem, & per fratrem Manfredum inquisitorem, de ordine Prædicatorum Geraldus Segarellus tanquàm famosus hæreticus condemnatus, & crematus in ciuitate Parmensi in Italia. B

Et post tempore domini Clementis Papæ v. Dulcinus Nouariensis famosus hæreticus in eisdem partibus, vt pertinax hæreticus cõdemnatus pariter & combustus, cum Margarita consorte sua.

Post tempore prædicti domini Ioan. xxij. in Massilia per episcopũ, & inquisitorem de ordine fratrum Minorum,† fuerunt condemnati & cremati, tanquàm hæretici pertinaces quatuor fratres Minores, quorũ nomina memoriæ non habentur; sed inde factis processibus continentur. Post quorum combustionẽ quàmplures Beguini fuerunt vt hæretici cõdemnati in Lunello, in Narbona, in Capite stagni, Biteriis, & diuersis aliis partibus Prouincię Narbonæ: quia asserebant prædictos quatuor fratres Minores combustos, martyres Christi, credentes erroribus eorundem. C

† *Aliàs, Prędicatorum.*

Tempore domini Clementis vj. in ciuitate Biteriis de mandato eiusdem, fuit exhumatus frater Petrus Ioannes de ordine fratrum Minorũ, & post mortem hæreticus condemnatus, & ossa eius tracta & combusta. D

In Catalonia etiam fuerunt concremati vt hæretici Beguardi aliqui, scilicet Durandus de Baldacho Gerunden. & Petrus Olerij Maioricen. Bonanatus Barchin. Guilermus Gilberti. Valentinus, & frater Arnaldus Mõtanerij de ordine fratrum Minorum, de villa †Podij Ceritani: hic non fuit combustus, sed in absentia pertinax hæreticus cõdemnatus, de quibus omnibus dictum est supra. E

† *Hic locus hodie in cathalonia vulgo dicitur: Puix cerdan.*

Multi alij sunt hæretici, in diuersis mundi partibus, & pręsertim in Carcassona, & Tholosa, & Sede Vrgelli, ac comitatus Castri boni, finibus condemnati; quorum nomina memoriæ non habentur, licet in processibus reperiantur, quæ discutere esset longum.

QVAESTIO XXXIX.

Qui dicendi sint hæresiarchæ.

TRigesima nona quæstio est, Hęreticorum hæresiarchæ; q dicendi sunt.

Reper. Inquisit. ver. heresiarcha. Simã. instit. cath. tit. 47. n. 54.

Ad hanc respõdemus, q sicut patriarcha dicitur princeps patrũ, sic & hæresiarcha princeps hæreticorum, ab archos, qđ est princeps; & hæresi, quasi princeps in hæresi, seu hæresum vel hæreticorum; & inde dicitur hæresiarcha quasi princeps hæresis, seu hæreticorum, sicut & patriarcha princeps patrũ. Illi autem (vt dictum est supra q. 32.) dicũtur hæretici & propriè, qui habent errorem eorum, quæ sunt fidei in mente, & pertinaciam in voluntate. Igitur illi propriè dicuntur hęresiarchæ, qui non solum habent eorum, quę sunt fidei errorem in mente, & pertinaciam in voluntate; verum etiam huiusmodi errorẽ adinuenerunt, seu confinxerunt, vel adinuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt: iuxta illud, quod habetur 24. q. 3. c. Qui aliorum, vbi sic dicitur: Qui aliorum errorem defendit, multò amplius est dãnabilior illis, qui errant: quia nõ solum ille errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat & confirmat: vnde quia magister erroris est, non tantum hęreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est.

QVAESTIO XXXX.

De hęreticis impœnitentibus, pœnitentibus, & relapsis.

Summarium.

1 *Hæretici pertinaces seu impœnitentes qui sint, & cæt.*
2 *Hæretici pęnitentes.*
3 *Hęretici relapsi propriè qui dicantur.*
4 *Lapsus in hęresim post abiurationem de vehementi censetur relapsus.*
5 *Et qui lapsus est in hęresim aliam ab abiurata, si generaliter omnem heresim abiurauit.*
6 *Et qui cum abiurasset vt hæreticus, postea hęreticis fauet.*

QVadragesima quæstio est, Qui dicuntur hæretici impęnitentes, & qui hæretici pęnitentes, & qui hæretici relapsi, seu relabentes?

Zanch. de hęret. c. 16. Simã. catho. instit. tit. 48 et Schol. 47. p. 2.

1 Ad hanc respõdemus, q illi dicuntur hęretici pertinaces & impęnitentes, qui habẽt eorum,

eorum, quæ sunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate; sic, quòd quamuis eis per iudices fidei ostendatur, quod errant in fide, & mandetur eis per eosdem quod resiliant ab errore, & illum abiurent, & satisfactionem exhibeant competentem; nolunt obtemperare, immo perseuerant pertinaciter & contumaciter in errore. Et tales sunt vt hæretici pertinaces & impœnitentes, brachio seculari tradendi, animaduersione debita puniendi. Hæc patent extra de hęr. c. Ad abolendã. §. præsenti.

2 Hæretici verò pœnitentes dicuntur illi, qui etsi aliquando habuerint eorum, quæ sunt fidei, errorem in mente; & ad tempus, facto, verbo, vel proposito pertinaciã in voluntate: tamen postmodum ad se reducti, & sui miserti, ac saniori consilio edocti, ab errore cordis resilierũt, & opere illum abiurarũt, & ad arbitrium episcopi & inquisitoris satisfactionem congruam exhibuerunt. Hæc patent eod. titu. de hęre. c. Ad abolendam. §. præsenti. alleg.

Siman. Cath. instit. ti. 47.

3 Hęretici autem relapsi, seu relabentes illi dicuntur propriè, qui postquàm vt heretici pęnitentes heresim abiurarũt, & lapsi in heresim extiterunt; sed per abiurationẽ surrexerunt: iterum ad hęresim reuertuntur, & in hęresim relabuntur. Isti enim postquam plene & clare constiterit de eorum lapsu, sine audientia quacunque (posito etiam quòd pęniteant, & fidem catholicam profiteantur, ac eis humiliter petentibus sacramenta Pœnitentię & Eucharistiæ cõcedantur, iuxta c. Super eo. extra de hæreti. lib. 6.) tradendi, sunt tamen vt relapsi, brachio seculari, animaduersione debita puniendi: iuxta c. Accusatus. de hære. lib. 6.

Reper. in qui. et Locatus her. Relapsus.

4 Relabi autem dicuntur, & consequenter relapsi in tribus casibus. Primus est, quando crimine hæresis plene non probato, quis vt vehementer suspectus hæresim in iudicio abiurauit; si postea in hæresim incidat, quadam iuris fictione iudicatur relapsus: iuxta c. Accusatus. in principio de hęre. lib. 6. Secus si abiurauit, vt leuiter suspectus, quia tunc si incidat: post, pœna relapsorum non punitur.

Zanch. de Here. c. 16. Simã. catho. instit. ti. 57. Scb. 47.

5 Secundus casus est, quando quis in vnã speciem hæresis commisit, & generaliter & simpliciter hæresim abiurauit, si post in quancunque speciem hęresis incidat, relapsus veraciter iudicatur: iuxta c. all. Accusatus. §. cũ vero. Secus si tantum vnam hæresis speciem abiurauit: tunc enim si in aliam non abiuratam incidat secundum Ioan. Andream, relapsus non existit, licet Archidiaconus & Ioã. Monachus teneant ibi contrarium; quorum opinio est nimium rigorosa, vt videbitur infra in parte tertia, vbi agitur de officij inquisitionis practica.

Gõdissal. de hęret.

q. 20. nu. 6.

6 Tertius casus est, quando quis in aliquã hęresim lapsus fuit, quam etiam abiurauit; si post abiurationem hæreticos recipiat, deducat, defendat, visitet, siue associet, ac dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit, debet relapsus meritò iudicari: iuxta capitulum allegatum, Accusatus. §. ille quoque. De his plenius dicetur infra, cum agetur de practica.

QVAESTIO XXXXI.

De Blasphemis.

Summarium.

1 *Blasphemorum duplex genus, & qui mere blasphemi.*
2 *Blasphemi hæreticales Inquisitorum iudicio subijciuntur.*
3 *Blasphemi hæreticales quomodo sint curiæ seculari tradendi:*
4 *Et quando cogendi ad abiurandũ hęreses prolatas:*
5 *Quando habendi vehementer suspecti de hęresi:*
6 *Quando leuiter tantum.*
7 *Excusationes quorundam reijciuntur.*
8 *Metus mortis non excusat ab hæresi, vel apostasia.*
9 *Ebrietas quos & quãdo excuset à crimine patrato.*

QVadragesima prima quæstiò est, Blasphemi, an hæretici seu suspecti de hęresi sint habendi sic, vt inquisitoris hæreticorũ iudicio sint subiecti?

Ad hanc respõdemus, quod sunt duo hic videnda, secundum quod duo in quęstione sunt quęsita. Primum est, an blasphemi inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti. Secundum, posito quod sic, an sicut hęretici, vel vt suspecti de hęresi sint puniendi.

Alberti. de agno. asser. q. 6. nu. 25. q. 27. nu. 17. Siman. cath. inst. tit. 8. Ioa. Rojas. de hęre. p. 2. asser. 12. Scb. 48.

1 Quantum ad primum considerandum est, quod blasphemi sunt in duplici genere; quidam qui articulis fidei non obuiãt quoquomodo, vtpote malum Deo vel beatę Virgini imprecantes, eisdem maledicentes, vel gratias Deo non exhibentes; sed ingratitudine agitati, oppositum gratiarum: & isti dicuntur mere blasphemi. Et de istis loquitur lib. 5. tit. de maledicis & blasphemis, distinctus cõtra ti. de hęreticis. Nec de istis se habet intromittere inquisitor; sed debet eos relinquere suis iudicibus puniendos.

Mere blasfemi non hęretici.

2 Quidam sunt alii, qui contra fidei articulos verba sua proferunt, & eos agitant de directo, vtpote qui Dei omnipotentiam infringunt, dicentes Deum tempus clarum, vel huiusmodi

Blasphemi hęreticales.

iusmodi factibilia non posse facere; quod est contra primum fidei articulum: qui est, Credere in vnum Deum patrem omnipotētem. Vel qui beatæ Mariæ virginis matris Dei pudicitiam tollunt, dicentes, eam meretricē, vel verba æquipollentia in effectu: quod est contra articulum fidei: qui est, credere filium Dei conceptum de spiritu sancto, natum fore ex Maria virgine: & tales sic directe articulos fidei agitantes, dicuntur blasphemi, nō mere, sed hæreticales blasphemi; & isti ad tit. de hære. reducuntur. Et isti hæreticorū, vel suspectorū de heresi legibus iudicantur, & tales blasphemi inquisitorū iudicio sūt subiecti.

3 Quantum ad secundum considerandum est, ꝙ tales blasphemi verba hæreticalia euomentes, postquàm fuerunt in huiusmodi per iudices fidei deprehēsi, si in talibus verbis hæreticalibus volunt stare, & pertinaciter defensare, hæretici sunt habendi, & tradendi vt tales curiæ seculari: iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. de hæret. lib. 5. Si autem non volūt stare nec pertinaciter defensare, sed ad arbitrium iudicis fidei, volunt cum effectu istas hæreses reuocare, & satisfactionem congruā exhibere, non sunt hæretici iudicandi: iuxta c ap. allatum. Ad abolendam. sed ad misericordiam admittendi. An autem tales debeant arctari ad abiurandum hæreses antedictas: & si sic, an tanquàm pœnitentes hæretici, vel tanquàm suspecti de hæresi: & si tanq̄ suspecti, an tanquàm vehementer, vel leuiter suspecti?

Blasphemi hæreticales, an teneantur abiurare.

4 Considerandum est, quòd si processus meritis diligenter actitatis inueniantur habuisse in mente eorum, quę sunt fidei, errorem: ita vt aliquando crediderint hæreses mente, quas protulerunt ore, tenentur errores, vt deprehensi in hæresim, abiurare: iuxta alleg. cap. Ad abolendam. sic quòd si relabantur, pęna relapsis debita puniātur: iuxta c. Accusatus. de hær. lib. 6.

De blasphemo hæreticalibus geminatis.

5 Si autem non inueniantur in hęresim taliter deprehensi, sed inueniantur pluries & frequenter in ludo, & extra ludum, & ad leuem turbationis motum in tales hęreses prorupisse; & non constat clare de mala credentia in mente, debent arctari ad abiurandum vt vehementer suspecti, propter frequētiam habituatam, quę suspectos vehementer de hęresi illos reddit: iuxta cap. Accusatus. in principio.

6 Si autem non frequenter, sed raro; nec longo tempore, sed pauco; & non extra ludum, sed in ludo tantum; tunc eo casu videntur abiurare debere vt leuiter suspecti: iuxta idem c. Accusatus.

7 Nec prodest quicquam, quod ad excusandum excusationes in peccatis ponitur à nonnullis, quòd verba huiusmodi hæreticalia euomentes, mouentur ad proferendum sola turbatione, & furia, & non assertione firma & credentia: et ideo quòd aliter proferunt, & aliter credunt; proferunt peruerse, sed credunt catholice: nam furia & turbatio huiusmodi totaliter non excusat. Patet primo, quia maior in mente sequitur commotio & turbatio ex metu mortis, & trucidatione corporis proprij, quàm ex perditione vnius oboli, seu denarij argentei vel aurei: adorantes autem Mahometum, idolum, seu dæmonem metu mortis, & trucidatione corporis proprij, vel famis, non excusatur in foro interiori à peccato. Vnde Augustin. de bono coniugali, & recitatur 32. quæst. 4. cap. Sicut satius est mori fame, quàm vesci idolothytis.

8 Nec excusatur in foro exteriori ab idololatria, & apostasia à fide, & per consequens ab hæresi, secundum Ray. tit. de aposta. q. 7. §. circa istos. Metus enim mortis pro fidei defensatione & confessione, quantum ad verum catholicum, non est metus cadens in cōstantem virum, quinimmo nec metus mortis pro peccato mortali etiā minimo perpetrando, vt tenent Theologi doctores, & maxime Sanctus Thom. qui hoc tenet, non solum de peccato mortali, immo etiam veniali, in primo quodlibet. art. 9. vbi de hoc quæstionem facit in terminis specialem: et etiam Augustinus, & recitatur. 22. q. 2. c. Ne quis. Si ergo turbatio & commotio ex metu mortis, & trucidatione corporis proprij, non excusat idolum, seu dæmonem adorantem ab hæresi, quia est contra primum articulum fidei; quomodo excusabit turbatio & commotio ex perditione vnius denarij vel consimilis rei ab hęresi, contra articulū fidei, hæreses euomentem? Nequaquam. Nunquid est maior commotio ex vicina morte, quàm ex aduersa sorte; & maior perditio personę, q̄ pecunię? & maior mentis turbatio de hiatu vltimo, q̄ in ludo? Si ergo nō excusatur quis ab hęresi ī casu illo, excusabit̄ ne in isto? Nō.

Vide schol. 22. par. 1. Albertin. de agnos. assert. q. 30 nu. 6.

Item. 4. sent d. 18 q. 2. art. 4 q. 3. ad 1.

9 Rursus secundum August. super Gen. ad literam, Noe post diluuium inebriatus, excusatur à peccato, & à tanto, & à toto: quia vinum non nouerat, nec eius virtutē sciebat, & ideo cauere non expediebat. Sed Lot inebriatus à prima filia, & cum eadem fornicatus, excusatur à tanto, sed nō à toto: quia vinū nouerat, & eius fortitudinem sciebat: & ca-

Repertorium verbo ebrietas.

S. Tho. 2. 2. q. 150. ar. 4. Alber. de agn. ass. q. 36. n. 13.

& cauere † expediebat: & ideo ab ebrietate minime excusatur. Sed quia consequentiam ebrietatis ad luxuriam expertus non fuerat, nec sciebat; ideo ab incestu aliqualiter excusatur, sed non à toto. Sed quando secundo à secunda filia inebriatus est, & concubuit cum eadē, non excusatur à toto, nec à tanto: quia vinum & eius virtutem, & inclinationem ebrietatis ad luxuriam expertus in se fuerat; & ideo cauere multum sibi debebat: et ideo de secundo incestu non excusatur; sed egit, & vt ebriosus, & vt incestuosus. Si ergo iste non excusatur à secunda, nec à prima ebrietate; quia virtutem vini nouerat, & nō cauit; nec excusatur à secundo incestu, quia consequentiam ebrietatis ad luxuriam expertus fuerat, & non fugit: excusabitur iste qui ludit, & consequenter turbationem ex ludo in se & in alijs expertus extitit, & ex turbatione verba hęreticalia euomere se, vel alios frequenter intuitus fuit: & ideo cauere ludum, & omnem occasionem debuit, nec fecit, sed vtique perquisiuit: nūquid iste excusabitur? Reuera non.

† *Aliàs. debebat.*

Rursus, aliquis frequēter & scienter se inebriat, & inebriatus frequenter personam regis inuadit, & hæreses seminat: nunquid iste, pręsertim si frequenter se inebriat, & ita agit vt supra suspectus de crimine lęsę maiestatis, & hæreticæ prauitatis erit, quòd scienter hoc egerit, an excusabitur? Non: sed magis suspectus habebitur quòd hoc seriose egerit. & nūquid non maior est turbatio mentis ex calore vini, quàm ex feruore ludi? ergo si ibi nō euadit inquisitoris iudicium, nec hic.

Et ita patet, quòd licet blasphemi meri cadant sub titulo de maledicis, & non de hæreticis, & hi inquisitoris hæreticorum iudicio non subdantur: tamen blasphemi hæreticales fidei articulos agitantes, trahuntur & cadunt sub tit. de hęret. & per consequens eorū inquisitio, iudicium, & punitio ad inquisitores noscitur pertinere.

QVAESTIO XLII.
De Sortilegis & diuinatoribus.

Summarium.

1 *Diuinatorum ac sortilegorum duplex genus.*
2 *Sortilegi & diuinatores meri, qui sint.*
3 *Sortilegi hæreticales inquisitorū iudicio subiecti.*
4 *Deprehensi fecisse hæreticalia, vt hæretici sunt habendi.*
5 *Sortilegia, vel diuinationes manifeste sapientia hęresim.*
6 *Suspecti tantum iuxta qualitatem suspicionis abiurare debent.*
7 *In dubio, an sortilegia sapiāt hęresim, quid faciēdū.*

A Vadragesima secunda quæstio est, Sortilegi & diuinatores an hæretici, vel suspecti de hæresi sint habēdi; ita ꝙ inqsitoris hęreticorū iudicio sint subiecti?

Zanch. de hęre. cap. 22. et Cā peg ibi in addi. Tabien. ver. Inqsitor. §. 1. Sylu. ver. hęresis. 2. q. 3. et De Strigi. lib. 3. cap. 1. schol. 49.

Ad hanc respondemus, quòd duo sunt hic videnda secundum quòd in quæstione duo sunt quæsita. Primum est, an diuinatores & sortilegi inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti. Secundum, B posito quòd sic, an sicut hæretici, vel vt suspecti de hæresi sint habendi.

1 Quantum ad primum considerandum, quòd sicut in proxima quęstione distinctum est de blasphemis, sic & hic distinguendum est de diuinatoribus & sortilegis, scilicet, quòd diuinatores & sortilegi sunt in duplici genere.

2 Quidam sunt sortilegi & diuinatores meri, sicut sunt qui agunt mere ex arte chiromātiæ, qui ex manus lineamentis diuinant, & iudicant de effectibus naturalibus & conditio- C nibus hominis: vel qui ex æqualitate vel inæqualitate festucarū aliquid præsens, † sed absconsum ab eis † iudicant diuinando, & consimiles. & isti cadunt in tit. de sorti. & diui. & de istis non se habet intromittere inquisitor per frequēter all. c. Accusatus. Et de his loquitur. c. Ex tenore. extra de sortile. vbi dicitur, ꝙ Vlricus presbyter cū quodam infami, hoc est, diuinatore (dicit glossa) ad secretum locum perrexit, non ea intentione vt dæmonem inuocaret: quasi dicat, quia hoc fuis- D set hæreticū: sed vt cū inspectione astrolabij furtum quoddā inueniret: quasi dicat, quod est mere diuinatio, vel sortilegium.

Meri sortilegi & diuinatores.

† *sen.* † *indicāt.*

3 Quidam autem alij sunt sortilegi & diuinatores non meri, sed ad hæreses cōtracti, vt sunt dæmonibus honorem latriæ vel duliæ impendentes, puerum rebaptizantes, vel similia facientes: & hoc pro diuinando futura, seu cordis intima penetrando: quæ quidem sapiunt hęresim manifeste. Et tales sortilegi & diuinatores Inquisitoris iudicium non euadunt, sed hæreticorum legibus puniun- E tur, per all. c. Accusatus.

Sortilegi & diuinatores quādo hæretici.

4 Quantum ad secundum considerandum est, quòd huiusmodi sortilegi & diuinatores, qui in suis sortilegijs & diuinationibus faciunt & admiscent aliqua, quæ sapiunt hæresim manifeste: si isti tales deprehendantur vel confessione propria, vel testium productione legitima, vel facti euidentia (quibus modis iuxta glo. in c. Ad abolendam. §. præsenti. & verbo, deprehensus: quis proprie dicitur deprehensus) fecisse sortilegia, vel diuina-

diuinationes, in quibus admiscuerũt aliqua, quæ sapiunt hæresim manifeste:

Quæ sortilegia vel diuinationes sapiãt hęresim manifestam.

5 Vt pote imagines baptizasse, vel puerum rebaptizasse, vel tactũ oleo sacro inunxisse, vel caput defuncti subfumigasse, & his similia: tales vt hæretici sunt habendi, sic ꝙ si voluerint pęnitere, & abiurare huiusmodi, quæ sapiunt hæresim manifeste, & satisfactionem congruam exhibere, sunt per iudices fidei ad misericordiam admittẽdi: aliàs si noluerint, vt hæretici impęnitentes tradendi sunt curiæ seculari, animaduersione debita puniendi: iuxta alleg. c. Ad abolendam. §. præsenti. non quia sortilegi vel diuinatores meri sint, sed quia hæreticalia in talibus sortilegijs & diuinationibus admiscentes, dicuntur sortilegi hæreticales.

6 Si autem clare non deprehenduntur incidisse in huiusmodi sortilegia seu diuinationes sapientes hęresim manifeste, vtpote quia nec fatentur, nec conuincuntur, sed sunt indicia; tunc de indicijs est videndum: Quia si sunt talia, quæ inducant suspicionem vehementem, debent abiurare huiusmodi, cum sapiant hæresim manifeste, tãquam suspecti de hæresi vehementer. Si autem sunt leuia, & faciant leuem præsumptionem, debent abiurare tanquam suspecti leuiter: iuxta c. Accusatus. in prin. de hære. lib. 6.

Si autem nec apparent clare indicia, sed tantum probatur clare infamia; tunc talibus est purgatio canonica indicenda, iuxta c. Inter solicitudines. extra de pur. can.

7 In casu, quo non appareat, ꝙ illa, quę admiscuerunt in sortilegijs vel diuinationibus, sapiant hæresim manifeste: sed sit dubium an talia admixta hæresim sapiant, vtpote si ad orientem se conuertant, aliqua verba inusitata & non intelligibilia proferant, vel similia; tunc de his non se habet intromittere inquisitor, sed debet tales dimittere suis iudicibus puniendos, iuxta notata per Arch. & Io. And. & Io. Monachũ super all. c. Accusatus. §. sane. & verbo, manifeste.

QVAESTIO XXXXIII.

De inuocantibus Dæmones.

Summarium.

1 *Inuocatores dęmonum in triplici sunt differentia.*
2 *Quidam latriæ cultum eis impendunt in suis inuocationibus.*
3 *Quidam verò duliæ, & qui sint isti.*
4 *Alij tertio quodam modo illos inuocant.*
5 *Inuocãtes dæmones cum cultu latriæ, vt hæretici haberi puniríque debent.*
6 *Futura ab ariolis, et dæmonibus inquirere illicitum.*
7 *Dęmonũ inuocatio coniunctã habet apostasiã à fide.*
8 *Canonistarum sententia de inuocantibus dæmones.*
9 *Extrauagans Ioan. xxij. edita contra tales.*
10 *Declaratio verborum Gloss. Ioan. Andr. & Ioan. Monachi.*
11 *Dęmoni exhibentes honorem dulię, censendi sunt hæretici.*
12 *Dulię honor aliquando propter sanctitatem,*
13 *Aliquãdo ꝑꝑ potestatẽ ac iurisdictionem exhibetᷣ.*
14 *De inuocatoribus tertij generis quid sentiendum.*

Vadragesima tertia quęstio est, Dæmones inuocantes, an tanquam sortilegi, vel tanquam hęretici seu suspecti de hæresi sint habendi sic, ꝙ inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti?

Repertorium verbo, Dæmon. §. vtrum dęmones. Syluester de strigib. lib. 3. c. 1. Locatus verbo, Apostata Sibo. 50. par. 2.

Ad hanc respondemus, ꝙ secũdum varietatẽ modi inuocãdi, sumitur & varietas quæstioni huiusmodi respondendi.

1 Inuocantes namq; dæmones quantum ad modum trifarie variantur, vt apparet in libro, qui Salomoni inscribitur, qui † tabula Salomonis intitulatur: super quo iurant dæmones aduocati de dicenda veritate, sicut nos Christiani super quatuor Dei euãgelia, & Iudęi super legem Dei, quam dedit Moysi: in quo libro potestas Luciferi & aliorũ dæmonum mendaciter est inserta: & orationes nefariæ à dæmonibus reuelatæ Lucifero, & alijs dæmonibus exhibendæ. Apparet etiam in libro, qui Honorio necromantico inscribitur: qui Thesaurus necromantię à necromanticis appellatur. Quos quidem libros à necromanticis per me captis abstuli, & legi, & publice tradidi comburendos. Apparet etiam & de facto in diuersorum inuocatorum Dæmonum confessionibus, & alijs inquisitionis gestis per me, & alios inquisitores hæreticæ prauitatis.

† Aliàs, clauicula.

2 In prædictis enim & alijs nonnullis libris, & inquisitionibus apparet, quòd quidã dæmones inuocantes, manifeste exhibent honorem latriæ dæmonibus inuocatis, vtpote eis sacrificando, adorando, orationes execrabiles effundendo, se dæmonibus deuouendo, obedientiam promittendo, aliquid se facturos pro dæmonibus asserendo, per talem dæmonem iurando, per nomen alicuius superioris dæmonis istum quem inuocant adiurando, laudes dæmonum vel cantus in eius reuerentiam promendo, genua flectendo, prostrationes faciendo, castitatem pro dæmonis reuerentia, vel monito obseruando, ieiunando, vel carnem suam aliàs macerando, vestibus nigris vel albis pro dęmonis reuerentia, & artis moni-

Primus modus inuocãdi dęmones ꝑ honorem latriæ.

 to in-

to induẽdo, per characteres & signa, & ignota nomina obsecrando, luminaria accendendo, thurificando, de ambra, ligno aloes, & similibus † aromaticis subfumigando aues, vel animalia alia immolãdo, sanguinem propriũ ex se emittere procurando, aues vel alia animalia, seu eorum partes comburendo, sal in ignem mittendo, holocaustum de quouis faciendo. Omnia enim prædicta, & quamplura alia nefaria in prædictis inueniuntur, à dæmonibus consulta, & concupita, in quibus omnibus & quolibet prædictorum honor latriæ si prædicta bene considerentur, dęmonibus exhibẽtur. Si enim bene antiquę & nouæ legis sacrificia Deo exhibita contemplentur, illico inuenietur, ꝙ supradicta nõ dęmonibus, sed Deo sunt solummodo tãquam vera sacrificia exhibenda. Ecce primus modus dæmones inuocandi, vel aduocandi: Et isto modo sacerdotes Baal ipsum inuocabãt, sanguinem proprium & animalia offerendo; vt legitur 4. Regum 18.c.

† Aliàs, aromaticibus.

Secũdus modus inuocandi dęmones per honorẽ duliæ.

3 Quidam autem dæmones inuocãtes, exhibent dæmonibus inuocatis non honorem latriæ, sed duliæ, vtpote nomina dęmoniorum inter nomina spirituum beatorum, vel sanctorum in suis quibusdam nefarijs orationibus miscendo, mediatores in illis orationibus à Deo exaudiendis ponendo, cereos accẽdendo, & Deum per eorum nomina vel merita obsecrando. Hæc enim prædicta & multa alia execrabilia in prædictis libris inueniũtur conscripta: in quibus honor duliæ dęmonibus exhibetur. Si enim modus Sanctos exorandi, ab ecclesia institutus diligentius contempletur, videbitur ꝙ prædicta non sunt dæmonibus, sed sanctis & beatis spiritibus exhibẽda. Ecce secũdus mod⁹ dæmones inuocandi: Et isto mõ Sarraceni inuocãt Mahometum, tanquã Dei sanctum, & nonnulli Begardi fratrem Petrum Ioannem, & alios per ecclesiam condemnatos.

Tertius modus dęmones inuocandi.

4 Quidam autẽ dęmones inuocantes, quędam faciunt inuocando, in quibus non apparet clare, ꝙ honorem nec latriæ vel duliæ exhibeant dæmonibus inuocatis, vt circulum in terra describendo, puerum in circulo ponẽdo, speculum, ensem, amphoram, vel aliud corpus † peruium coram puero statuendo, ipso negromantico librum tenente, ac legente, & dæmonem inuocante, & similia multa, vt prædicta ars, & talium multorum confessio satis docet. Ecce tertius modus dæmones inuocãdi: Et isto modo Saul per pythonissam, spiritum pythonicum inuocauit, in qua inuocatione nullus honor legitur interuenisse, nec duliæ nec latriæ, vt legitur 1. Regũ 26. Patet ergo ꝙ dęmones inuocantes tripliciter variãtur. His suppositis ac præmissis, tres ponuntur casus, seu conclusiones secundum quòd tripliciter distinguũtur dæmones inuocãtes.

† In alio codice legitur paruum.

Inuocantes dęmones cum cultu latrię, ut hęretici haberi dẽnt.

5 Primus casus seu conclusio est, ꝙ si dæmones inuocantes exhibeant dæmonibus inuocatis honorem latriæ, quoquo modo, & de hoc clare sint cõuicti iudicialiter, vel cõfessi: tales non vt sortilegi, sed vt hæretici iudicio ecclesiæ sunt habendi, & per consequens si resipiscant, hæresi primitus abiurata, sunt vt pœnitentes hęretici perpetuò immurandi. Si autẽ noluerint desistere, vel si dixerint se velle desistere, & pœnitere, tamen noluerint abiurare; vel si abiurauerint, & postmodum relabantur, seculari sunt iudicio relinquendi, vltimo supplicio puniendi, per omnia sicut de aliis hæreticis iudicant canonicę sanctiones.

Hęc conclusio seu casus potest deduci tripliciter. Primo ex dictis sanctorum doctorũ theologorum. Secundo ex dictis doctorum canonistarum. Tertio ex dictis ecclesiæ determinationum.

Augusti.

Primo ex dictis theologorum. beatus nãque Aug. 10. de ciuitate Dei, loquens de sacrificijs soli Deo & non dæmonibus exhibẽdis, dicit sic: Videmus in omni republica obseruari, ꝙ summum rectorem aliquo singulari signo honorãt, qđ qui alicui alteri offerret, crimine lesę maiestatis obnoxius esset. Et ideo in lege diuina statuitur pœna mortis his, qui diuinum honorem alijs exhibent. Exteriora sacrificia ita sunt signa interiorũ, sicut verba sonantia sunt signa rerum: quò circa sicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus voces significantes, cui res ipsas in corde quas significamus, offerimus: ita sacrificantes non alteri visibile sacrificium offerendũ esse nouerimus, quàm ei cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Sacrificium certe nullus est, qui audeat dicere deberi, nisi soli Deo, dicente etiam Angelo Manue, qui volebat sibi offerre hędum de capris sic: si me cogis, nõ comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud domino. Visibile sacrificiũ exterius, inuisibilis sacrificij interioris est signum: quis enim sacrificare censuit, nisi illi, quẽ vt Deum sciuit, aut credidit, aut finxit?

De Ciuitate Dei c. 19.

Iudi. 13.

Ex quibus verbis Augustini clare patet, ꝙ sacrificium soli Deo debetur: & qui alteri, quàm Deo illud exhibet, ex eius facto ostendit se credere illum fore Deum: quod est hęreticum. Qui igitur dæmonibus sacrificium offerunt, dęmonem se habere in Deum, ac crede-

credere esse eorum verum Deum exteriori facto profitentur,& ostendunt: quare hęretici sunt habendi. Item beatus Augustinus secundo de doctrina christiana, præmissis multis diuinationum & inuocationũ generibus dicit ita: Omnes igitur † artifices huiuscemodi vel nugatoriæ vel noxiæ superstitionis ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta quædam infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudianda & fugiẽda Christiano: non ꝙ idolum sit aliquid (vt Apostolus ait) sed quia quæ immolant, dæmonibus,& non Deo immolant. Superstitiosum est quicquid institutũ ab hominibus est ad facienda,& colenda idola pertinens, vel ad colendam sicut Deum creaturam, partemue vllam creaturæ, vel ad consultationes & pacta quædam signorum cum dęmonibus placita atque fœderata. hęc Augustinus. Ex his verbis Augustini patet, ꝙ dæmonibus sacrificantes, Augustinus vocat infideles & superstitiosos: infidelitas autẽ quæ accidit Christianis, hęresis est. Superstitio ẽt est vitium oppositum de directo religioni christianæ seu latriæ: ergo in Christiano hæresis est; & per consequens dęmonibus sacrificantes hæretici habendi sunt.

Cap. 23. *† In D. August. legitur, artes.* *1. Cor. 8.* *Eod. lib. cap. 20.* *Superstitio.*

6 Sãctus Thomas in postilla super Isaiam super isto verbo: (Ecce dominator dominus exercituum auferet ab Hierusalem & Iuda validum & fortem, omne robur panis,& omne robur aquę, fortem & virum bellatorem, iudicem,& prophetam,& ariolum, Isaię 3. a) super isto verbo, ariolum, mouet quæstionẽ, an inquirere futura ab ariolis sit illicitum: & in fine loquens de scientia dæmoniorum, & quæ scire possunt,& quæ non, dicit ita: Tamẽ est semper peccatum inquirere ab eis,& apostasia à fide, vt dicit Augustinus. hæc beatus Thomas. Et credo quòd intelligit dicere de illo verbo Augustini, quod recitatur 26. q. 7. c. Non obseruabitis. quod ponitur infra vbi expresse hoc dicit Augustinus. Ex quibus verbis apparet, ꝙ à dæmonibus futura inquirere est apostasia à fide: ergo longe fortius sacrificare: apostasia autem à fide in Christiano, hęresis est: ergo apostata à fide hæreticus est. Igitur dæmonibus sacrificans, vt apostata à fide Christi, & hæreticus habendus est.

S. Tho. *Futura ab ariolis inqrere, illicitũ est.*

Idem sanctus Tho. 2. sententiarum dis. 7. articulo vltimo in corpore quæstionis, vbi quærit, vtrum vti auxilio dæmonis sit peccatum, dicit sic: Respondeo, dicendũ ꝙ ea, quę sunt supra facultatem humanæ naturæ, à solo Deo requirenda sunt: & ideo sicut grauiter peccant qui illud, quod est Dei, creaturæ impẽdunt per idolatriæ cultum: ita etiã grauiter peccant qui ea, quæ à Deo expetenda sunt, auxilio dæmonum implorant: & huiusmodi est vaticinatio de futuris, vt dicitur Isaię 8. Nunquid non populus à Deo suo requirit visionem pro viuis & mortuis, &c.

7 Et similiter etiam in alijs operibus magicis, in quibus complementum operis ex virtute dæmonis expectatur: in omnibus enim est apostasia à fide, propter pactum initum cũ dæmone: vel verbotenus si inuocatio intersit, vel facto aliquo, etiam si sacrificia desint. Non enim potest homo duobus dominis seruire, vt dicitur Matth. 8. hæc beatus Tho. Ex his clare patet, ꝙ dæmones inuocare & consulere etiam sine sacrificio, apostasia est à fide,& per consequẽs hæresis: longe ergo plus cum sacrificio.

Inuocatio dęmonũ cõium etiam habet apostasiam à fide.

Dominus etiam Albertus doctor magnus ordinis fratrum Prædicatorum, qui fuit Archiepiscopus Ratisponen. super 2. sententiarum dis. 7. articulo vltimo, in corpore quęstionis, vbi quæritur, vtrum magicis & mathematicis intendere sit peccatum,& apostasia à fide, respondet sic: Solutio, dicẽdum, ꝙ in talibus semper est apostasia verbi, vel operis. Si enim inuocationes, coniurationes, sacrificia, subfumigationes, & adorationes fiant, tunc aperte pactum initur cum dæmone; & tunc aperte est apostasia ibi oris. Si autem non fit, nisi opere simplici; tunc est apostasia operis: quia illud opus expectatur à dæmone. Cum autem expectatur aliquid à dæmone, vel aliquid percipere per ipsum, semper est fidei cõtumelia,& ideo apostasia. hæc Albertus.

Albertus Magnus.

Idem tenet dominus Petrus de Tarantasia ordinis Prædicatorum, qui postmodum fuit Papa Inno. v. dicens, super 2. sententiarum ead. dist.& articulo, quo quærit, vtrũ liceat vti dæmonum ministerio, siue arte: addit tandem sic, respondens ad tertium argumentum. Ad illud de libro, Respondeo, ꝙ quamuis liber perditus ab homine requiri possit, non tamen à dęmone; quia dęmon interrogatus, non respondet super talibus, nisi per quædam pacta, & venerationes, & adiurationes,& inuocationes illicitas. hæc ille.

Petrus de Tarantasia. *An liceat vti dęmonum ministerio siue arte.*

Et dominus Bonauentura, qui fuit Cardinalis,& etiam Alexander de Ales de ordine fratrum Minorum, omnes prędictis assentiũt super 2. sententiarum dist. 7. & nonnulli alij magistri in theologia: Et specialiter dominus frater Guido, de ordine beatę Mariæ de Carmelo episcopus Maioricensis, & post Elnensis, qui ad mandatum domini Ioa. Papæ xxii. quæstionem super hoc edidit specialem.

Bonauentura. *Alex. de ales.*

Secun-

8 Secundo probatur hæc eadem conclusio ex dictis doctorum canonistarum. Nam Ioannes And. super c. Accusatus. §. sane. & verbo, saperent. extra de hæret. lib. 6. dicit ita: Saperent. sicut est circa aras idolorum nefarias preces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, eorumq; responsa suscipere 26. q. 2. c. Ii qui. & q. 4. c. Igitur. vel associãt sibi pro sortes exercẽdas hæreticos: vel faciũt prædicta cum sanguine, vel corpore Christi: vel in sortibus (vt possint habere responsa) puerum rebaptizant, vel his similia. hæc Ioan. And.

Io. Andr.

Relat. supra. fol. 136. col. 2.

Archidiaconus vero super eod. c. & §. sane. super eod. verbo, saperent. dicit ita: Saperẽt. vt 26. q. 4. c. 1. circa principium. ver. arioli. Vt quando aliqua faciunt, vt habeant respõsa à dæmonibus, vt ibi & ead. causa q. 2. Ij qui. Nam tales multo magis peccant, quàm i casu posito supra eod. c. §. ille. Et magis hoc videtur hæreticum, quàm illud. hæc Archidiaconus.

Archidiaconus. Relat. fol. 152. col. 2.

Ioannes aũt Monachus super eo. c. & §. & ver. saperent. dicit ita: Saperent, sicut circa aras idolorum nefarias preces emittere, sacrificia offerre, dęmones cõsulere, eorum respõsa accipere. 26. q. 2. c. Ii qui. & c. Igitur. ead. causa. q. 4. ver. arioli. Et est ratio; nam si adorare hęreticos est hereticum. §. ille. supra eod. cap. & hoc non est propter personam, sed propter vitium: ergo adorare dæmonem erit maius peccatum: iuxta illud. Propter quod vnumquodque tale, & illud magis. C. de sacrosanctis ecclesijs. hæc Ioannes Monachus.

Ioan. Monachus.

Authent. multo magis.

Et idem Oldradus in compilatione quæstionum, quam fecit in consilio. 210. quęstione, qua quærit, an Ioannes de Poliaco, qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus de hæresi vehementer, in responsione quæstionis dicit sic: Nunc ergo videndum est, an dare pocula amatoria mulieri hæresim sapiat manifeste. Et videtur quod sortilegia simplicia, vel etiam pocula amatoria, vel propter conscientiam, hostiam non consecratam, vt consecratam sumere, hæresim non sapiant manifeste, vt apparet ex criminum distinctione, & pœnarum impositione: & de primo apparet, extra de sortilegis in rubro & nigro, quæ rubrica separata ponitur à rubrica de hæret. & habetur expresse extra de hære. lib. 6. c. Accusatus. §. sane. De secundo habetur extra de cele. mis. c. De homine. De tertio habetur. ff. de pœnis. l. Siquis. §. qui abortionis. Imagines vero facere, ad amorem mulierum procurandum, magis videtur superstitiosum quàm hæreticum: licet hoc indubitanter secundum Aug. lib. 10. de ciuitate Dei, ad dæmones pertineat ludificatores animarum sibi subditarum: sicut etiam tradit S. Thom. de Aquino secunda secundæ. q. 96. in tit. de superstitionibus obseruantiarum, art. 2. Dæmonia vero iuocare, eis nefarias preces emittere, & funesta sacrificia offerre, hisq; celebritatibus eorum responsa expetere, videtur hęresim sapere manifestam. vt 26. q. 4. Igitur genus diuinationis. & infra: Inuocare vero dęmonia, & eorum responsa expetere ad sciendum futura, & hoc hæresim sapit manifeste: quia creaturę attribuitur, quod est proprium creatori, iuxta illud Isaiæ. c. 41. Annunciate nobis quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dij vos estis. Si vero dęmones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris: tũc quia inuocatur ad illud, quod est propriũ eis, scilicet tentare, (vnde Saluator in euãgelio eum tentatorem nominat,) licet hoc facere sit turpe, fœdum, & mortale peccatum: tamen nõ censetur hæresim sapere manifeste: si inuocatio procedit per modũ imperij, non adorationis. Si enim adorare hæreticum, est hæreticum, vel sapit hæresim manifeste, & hoc non est propter personam, sed propter vitium: ergo vbi erit maius vitium, sicut est in adoratione diaboli, maius erit peccatum, vt habetur extra de hære. lib. 6. c. Accusatus. §. sane. & ibi notat. per dominum Ioannem Monachum. hæc dominus Oldradus.

Vide Ludo. Care. de hæret. num. 23. Ghirlan. de sortile. q. 10.

Propriũ dęmonis tentare.

Matth. c. 4.

Guillermus de monte Lauduno super antedicto verbo, saperent. dicit ita: Saperent. sicut sacrificia offerre dęmonibus, vel quia prędicta committunt cum corpore Christi, vel sanguine. 26. q. 2. Ij qui.

Guillermus.

Bartholomæus Raymundi supra eod. verbo, saperent. dicit ita: Saperent. vt quia idola adorant, vel dæmones. 26. q. 4. Igitur.

Bartholomæus Ray.

Tertio eadem conclusio, seu casus probatur ex dictis ecclesiæ determinationum. nam 26. q. 5. c. Episcopi. dicitur sic: Episcopi eorumq; ministri omnibus viribus elaborare studeant, vt perniciosam, & à diabolo inuentam sortilegam, & maleficam artem ex parochijs suis penitus eradicent: & si aliquem virum, aut fœminam huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint turpiter dehonestatum de parochijs suis eijciant. ait enim Apostolus: Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est. Subuersi sunt & à diabolo capti tenentur, qui relicto creatore suo, à diabolo suffragia quærunt. Et ideo à tali peste decet mundari sancta ecclesia.

Iuxta exemplum. concilij Ancyrani.

Ad Tit. 3

Ex

Ex his apparet, quòd magicam artem sectantes & exercentes, vt hæretici sunt habendi & vitandi: aliàs auctoritas Apostoli introducta prædicta, Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita, tanquàm impertinens ad propositum esset inducta. Sed dæmones inuocantes, & eisdē sacrificantes, magicam artem sunt in hoc sectantes, & exercentes: ergo vt hæretici sunt ab ecclesia Dei habendi & vitandi. Et sequitur. Illud etiam non est omittendum, quòd quædam sceleratæ mulieres, retro post satanam conuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt, & profitentur, se nocturnis horis cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spatia intempestæ noctis † silentio pertransire, eiusque iussionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Sed vtinam hæ solæ in perfidia sua perijssent, & non multos secum in infidelitatis interitum pertraxissent: nam & innumera multitudo, hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credit, & credendo, à recta fide deuiat, & in errore paganorum reuoluitur, cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitratur. Quapropter sacerdotes, per ecclesias sibi commissas, populo omni instantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnimodis falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. hæc ibi.

Ex eodē Concilio Ancyrano.

† spatio

Ex his apparet, quòd prædictæ sceleratæ mulieres, in perfidia perseuerant, à recta via deuiant atque fide, & earum mentibus infidelibus dæmones se obijciunt & deludunt. Si ergo istæ mulieres, de quibus non constat, quòd sacrificia offerant dæmonibus inuocatis, perfidæ & infideles, & à recta via deuiantes in præfato decreto in concilio Ancyrano dictæ & habitæ sunt; et per consequens, si baptizatæ sunt, vt hæreticæ habendæ sunt; quia Christianum à recta via & fide deuiare, & infidelitatem recipere, est proprie hæreticare: quanto magis Christiani, honorem latriæ exhibentes & sacrificantes dæmonibus inuocatis, dicendi & habendi sunt perfidi, à recta fide deuij, & infideles infidelitate Christianorum, quæ est hæresis: & per consequēs hæretici sunt habendi? Reuera sic. Et 24. q. 3. c. Quidam hæretici. vbi sectæ hæreticorum, & eorum nomina † numerantur dicitur sic: Ophitæ à colubro nominati sunt. Coluber enim græce ὄφις dicitur: colunt enim serpentē. & eod. c. Ciniani proinde sunt appellati, quia Cain adorant. & eod. c. Angelici vocati sunt, quia Angelos colunt. Si ergo colentes serpentes, Cain, seu Angelos, hæretici sunt iudicati: non longe melius dæmones colentes, adorantes, vel sacrificantes hæretici sunt censendi? Reuera sic. Quanto enim magis creatura elongatur à perfectione diuina, tanto est grauius scelus ei honorem latriæ impendere. Et cum dæmones (etsi non ratione naturæ, saltem ratione culpæ) magis elongentur à Deo, quàm aliæ creaturæ, idcirco grauius est eos adorare. Et cū Angelos colere sit hæresis scelus, & tales sint per alle. c. inter hæreticos computati, multo fortius dæmones colere, adorare, vel quouismodo alio sacrificare, sapit hæresim manifeste: & per consequens tales, scelus huiusmodi perpetrantes, vt hæretici sunt ab ecclesia iudicandi.

Vide hic Schol. 50 par. 2.

Relat. fol. 178.

† Aliàs nominantur.

Hanc conclusionem seu casum determinat dominus Ioannes Papa xxij. in extrauagante. Super illius specula. tenoris sequentis.

9 Extrauagans Ioan. xxij. contra Magos, magicasq; superstitiones.

SVper illius specula, quàmuis immeriti, eius fauente clementia, qui primum hominem humani quidem generis protoplasti, terrenis prælatum, diuinis virtutibus adornatum, conformem & consimilem imagini suæ fecit, reuocauit profugum legem dando, ac demum liberauit captiuum, reinuenit perditum, & redemit venditum merito suæ passionis, vt contemplaremur ex illa super filios hominum, qui Christianæ religionis cultu Deum intelligunt & requirunt; dolenter aduertimus, quod etiam cum nostrorum turbatione viscerum cogitamus, quàmplures esse solo nomine Christianos, qui relicto primo veritatis lumine, tanta erroris caligine obnubilantur, quòd cū morte fœdus ineunt, & pactum faciunt cum inferno: dæmonibus namque immolant, hos adorant; fabricant, ac fabricari procurant imagines; annulum vel speculum, vel phialam, vel rem quamcunque aliam magice ad dæmones inibi alligandos ab his petunt, responsa ab his recipiunt, & pro implendis prauis suis desiderijs auxilia postulant, pro re fœtidissima fœtidam exhibēt seruitutē (proh dolor) huiusmodi morbus pestifer, nunc per mundum solito amplius conualescens, successiue grauius inficit Christi gregem. Cum igitur ex debito suscepti pastoralis officij, oues oberrantes per deuia,

alia, teneamur ad caulas Christi reducere, & excludere à grege Dominico morbidas, ne alias corrumpant: Hoc edicto in perpetuum valituro, de consilio fratrum nostrorum, monemus omnes & singulos renatos fonte baptismatis, in virtute sanctæ obediētiæ, & sub interminatione anathematis præcipiētes eisdem, q nullus ipsorum, aliquid de peruersis dictis dogmatibus docere ac addiscere audeat: vel, quod execrabilius est, quomodolibet alio, in aliquo illis vti. Et quia dignū est, q hi qui per sua opera peruersa spernunt Altissimum, pœnis suis pro culpis debitis †percellantur, Nos in omnes & singulos, qui contra nostra saluberrima monita & mandata facere de prædictis quicquam præsumpserint, excommunicationis sententiam promulgamus, quam ipsos incurrere volumus ipso facto: statuentes firmiter, q præter pœnas prædictas, contra tales, qui admoniti de prædictis, seu prædictorum aliquo †infra octo dies à monitione computandos præfata, à præfatis non se correxerint, ad infligendas pœnas omnes & singulas, præter bonorum confiscationem dumtaxat, quas de iure merentur hæretici, per suos competentes iudices procedatur. Verùm cum sit expediens, q ad hæc tam nefanda omnis via, omnisq; occasio præcludantur, de dictorum nostrorum fratrum consilio vniuersis præcipimus, & mandamus, q nullus eorum libellos, scripturas quascunq; de pręfatis damnatis erroribus quicquā cōtinentes, habere, aut tenere, vel in ipsis studere præsumat; quin potius volumus, & in virtute sanctæ obedientiæ, cūctis præcipimus, q quicūque de scripturis præfatis, vel libellis quicquam habuerint, infra octo dierum spatium ab huiusmodi edicti nostri †notitia computādum, totum, & in toto, & in qualibet sui parte abolere, & comburere teneantur: alioquin volumus, q incurrant sententiam excommunicationis ipso facto, processuri contra contemptores huiusmodi (cum constiterit) ad pęnas alias grauiores. Datum Auinione.

† Aliàs, puniātur.

† intra.

† Aliàs, publicatione.

10 Hic autem considerandum est, q illa prędicta, quæ ponuntur à Ioan. Andreæ, & Ioan. Monacho, & ab Archidiacono super cap. Accusatus. §. sane. & verbo, saperent. scilicet, ad aras idolorum nefarias preces emittere, funesta sacrificia offerre, responsa expetere, &c. & ea, quæ ponuntur etiam in extrauagante prædicta domini Ioan. xxij. Super illius specula. scilicet dæmones inuocare, adorare, sacrificia offerre, &c. non sunt sumenda, nec intelligenda copulatiue, vt omnia simul iuncta sapiant hæresim, & non aliàs: immo quodlibet illorū sapit hæresim manifeste: Qui enim Mahometum in suum auxilium inuocaret, esto q aliud ei non faceret, manifeste in hæresim incideret. Similiter, qui in honorē eius aram sibi constitueret. Idem etiam consimiliter & de dęmone est dicendum: nam quodlibet illorum, scilicet inuocare, aram construere, sacrificare, & cætera, actus sunt latriæ, qui soli domino Deo debent offerri. Si ergo aliquis illorum actuum fiat in honorem diaboli vel Mahometi, sapit hæresim manifeste.

11 Secundus casus, seu conclusio est, q si dæmones inuocantes non exhibeant dæmonibus inuocatis honorem latriæ, sed exhibeant honorem hiperduliæ, vel duliæ, modo in antea explicato, & de hoc clare sunt cōfessi iudicialiter, vel conuicti: tales non vt sortilegi, sed vt hęretici iudicio ecclesiæ sunt habendi: & per consequens si resipiscant, errore & hæresi primitus abiurata, sunt perpetuò immurandi vt hæretici pœnitētes. Si autem non resipiscant, sunt vt impęnitentes hæretici feriendi; vel si abiurant, & relabantur, sunt plectendi per omnia sicut cæteri hæretici.

Vide Schol. 3 a par. 3.

12 Hic casus seu conclusio, quamquàm ex prima conclusione satis pateat antefacta, potest nihilominus breuius sic cōuinci. Honor enim duliæ alicui exhibetur dupliciter, vel duplici de causa: prima est, in signum sanctitatis; & hac de causa Abrahā, Lot, & Manue, Angelos adorarūt: vt de Abraham patet Gene. 18. & de Lot Gen. 19. & de Manue Iud. 13. Hac etiā de causa Assuerus Mardochęū, & Salmanasar Tobiam super alios honorarunt. de Assuero patet Hester 3. & de Salmanasar Tobiæ. 1. Hac etiam de causa Angeli beati & sancti, qui sunt in patria, à nobis adorantur, & honore duliæ festiuantur.

Ex quib. causis exhibeatur creaturis adoratio.

13 Secunda causa est, in signum gubernationis, iurisdictionis, & potestatis. Et hac de causa Nathan propheta, & Bersabee mater Salomonis, Dauid regem adorarūt, vt patet 3. Regum 1. Hac etiam de causa Pontifices, reges, & alij regimini pręsidentes, vt Dei vices in regimine gerentes, à suis subditis honore duliæ venerantur. Si ergo aliquis honorem duliæ exhiberet, facto se credere ostenderet, illum, cui talem honorem duliæ exhiberet, sanctum, & Dei amicum fore, vel gubernatorem, vel rectorem à Deo cōstitutum esse; & sic Deum in eo, tāquàm in sibi charo & amico, vel in vicario suo principaliter honoraret. Nam cum sancto honor duliæ exhibetur, Deus in sancto principaliter honore latriæ adoratur: & cum Pontifex, rex, vel regimini pręsidens, honore duliæ reueretur, Deus

Deus in suo Vicario honore latriæ veneratur: & ideo in huiusmodi honoribus, qui sanctis & ecclesię rectoribus exhibentur, & mundi principibus, non ipsi, sed Deus in ipsis principaliter veneratur. Exhibens ergo honorem duliæ dæmoni inuocato, ex huiusmodi facto, & opere exterius, conuincitur se corde & mente reputare, ac credere interius dæmonem fore sanctũ, & Dei amicum; & ideo sanctitate venerandum; vel fore in mundo rectorem, & gubernatorem à Deo constitutum: & ideo iurisdictione & potestate reuerendum. Quorum duorum vtrunque plane est hæreticum & peruersum; quia sacræ scripturæ contrarium, & determinationibus ecclesię absonũ. Dæmon enim neque sanctus, neque Dei amicus est, immo in culpa & malitia obstinatus est: neque in mundo à Deo gubernator, neque rector constitutus est; immo seruus captiuatus est, & falsator & deceptor, vt in sacris canonibus, & etiam præcedentibus constat † plane. Quare conuincitur quòd dęmonibus honorem duliæ exhibentes, non vt sortilegi, sed vt hęretici sunt habẽdi, & hæreticorum legibus non procul pulsis, aliis anfractibus feriendi.

† *Aliàs. plene.*

14 Tertius casus, seu conclusio est, quòd si dæmones inuocantes, seu consulentes, talia peragant, & taliter, quòd in eorum inuocationibus & consultationibus non appareat manifeste, quòd aliquis honor latrię vel duliæ exhibeatur dæmonibus inuocatis, modis explicatis in superioribus, vel aliis similibus quibuscunque, tales nihilominus, vt† dicitur, non vt sortilegi, sed vt hæretici iudicio ecclesiæ sunt habendi. Quod sic patet: Inuocare enim in sacra scriptura pro actu latriæ sumitur: vnde glo. super illud Gen. 4. Iste incœpit inuocare nomẽ Domini, dicit sic: Inuocare, idem est, quòd colere & deprecari.

† *Aliàs. videtur.*

Inuocare quid sit.

Et Ro. 10

Item glo. super illud Ioel. 2. Omnis quicũque inuocauerit nomen Domini, saluus erit, dicit sic: Inuocauerit se subijciendo, & colendo. Et Papias exponens quid est inuocare, dicit sic: Inuocat, adorat, supplici prece poscit. Inuocare etiam vt actus latrię à Deo pręcipitur. psalmus 49. Immola Deo sacrificiũ laudis, & redde altissimo vota tua. Et inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Et Isaiæ 55. Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Inuocare inter actus latriæ enumeratur, & ponitur, vnde psal. 49. Audi populus meus, & loquar Israel, non in sacrificiis arguam te: holocausta autem in conspectu tuo sunt semper: non accipiam dę domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos: & enumeratis latrię actibus multis, dicit ita: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua, & inuoca me in die tribulationis. Inuocare, vt actus latriæ fieri dæmoni à Deo interdicitur: vnde Iudic. 10. Reliquistis me, & coluistis Deos alienos, ite & inuocate deos, quos elegistis. Et 3. Regum 18. dixit Helias sacerdotibus Baal, Inuocate nomina Deorum vestrorum: & ego inuocabo nomẽ domini Dei mei. Quia ergo Inuocare, pro actu latrię sumitur, & inter actus latrię enumeratur & ponitur, & vt verus act⁹ latriæ exhiberi Deo pręcipitur, & vt actus latriæ fieri dæmoni interdicitur: ergo si dęmõ à Christiano inuocetur, vbi aliud non apparet, actus latriæ dæmoni offertur; quod sapit hæresim manifeste, & tales vt heretici sunt habendi, iuxta primã conclusionẽ: Nonne inuocantes Mahometum sunt hæretici habendi? Vtique. & nunquid non plus inuocantes dęmones? Cõcordat beatus Thomas vt dictum est supra in prima conclusione istius quęstionis; concludit nanque sic: In omnibus nanque est apostasia à fide, propter pactum initum cum dæmone; vel verbotenus, si inuocatio intersit: vel facto aliquo, etiam si sacrificia desint. non enim potest homo duobus dominis seruire, vt dicitur Marci 8. hæc Tho.

S. Thom.

Ad euidentiam autem tertiæ conclusionis est diligentius attendendum, quòd in inuocationibus dęmonum, ad petitionem est acutius attendendum. Nam si petitur quod excedit dęmonis facultatem, vt sunt futura, à Dei vel hominis arbitrio mere dependentia vel voluntate, vt resuscitatio mortui, quod petiuit Saul per Pythonissam, vel certificatio mortis vel vitæ: quod à Beelzebub petijt Ochozias, vt patet 4. Regum 1. vel hominem cogere ad peccatum, & similia: & tunc ex huiusmodi petitione hæretici iudicantur: quia protestantur se credere, dęmonem fore Deum.

QVAESTIO XLIIII.

De Christianis transeuntibus, uel redeuntibus ad ritum Iudęorum.

Summarium.

1 *Christiani transeuntes ad iudaismum vt heretici sunt iudicandi:*

2 *Et horum fautores censendi fautores hęreticorum:*

3 *Etiam si Iudæi sint, & ideo ab inquisitorib. puniẽdi.*
4 *Nicolai iiij. literæ contra præfatos.*
5 *Quo pacto intelligatur quis ad ritum Iudæorum transire.*
6 *Ritus redeuntium ad iudaismum.*
7 *Ritus transeuntium à Christianismo ad iudaismũ.*

Vadragesima quarta quæstio est, Christiani, qui ad ritum redeunt seu transeũt Iudæorum, & Christiani & Iudæi qui talibus, qui ad huiusmodi redierint vel transierint ritum, dederunt consilium, auxilium, vel fauorem; an omnes isti sint velut hæretici iudicandi sic, quòd inquisitoris hæreticorũ sint subiecti iudicio?

Alfon. de iusta hæret. punit. lib. 1. c. 23. Tàbien. uerbo. inquisitor. §. 31. Reperto. uerb. reiudaizãtes. & schol. 51.

Ad hanc respondemus, & dicimus tria.

1 Primũ est, quòd Christiani, qui transeunt ad ritum iudæorum, & conuersi ex iudæis, effecti Christiani, qui postmodum ad dictum ritum execrabilem reuertuntur (quia illi dicuntur transire, & isti redire) tam isti, quàm illi, cum fidem abnegauerint Christi, ad quam se obligauerãt in baptismo, hæretici sunt habendi, & vt tales iudicandi, ita quòd si volunt redire à ritu iudęorum, atque sectam abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, vt pœnitentes hæretici sunt ad misericordiam admittendi: si autem nolint redire, & ritum iudæorum atque sectam abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, vt impœnitentes hæretici, per prælatos & inquisitores seculari brachio sunt relinquẽdi, animaduersione debita puniendi. Et est casus planus de hære. lib. 6. c. Contra Christianos.

Supra pag. 66.

2 Secundũ est, quòd Christiani, qui talib⁹, qui transierint, vel redierint ad dictum ritum execrabilem iudęorũ præstiterunt cõsilium, auxilium, vel fauorẽ, hæreticorum fautores sunt iudicandi. patet per all. c. Contra Christianos. quod hoc dicit plane. Nã sic transeũtes & redeuntes sunt hæretici: ergo eis in hoc fauentes, hæreticorum sunt fautores.

3 Tertium est, quòd iudæi, qui talibus transeuntibus vel redeuntibus dederunt ad hoc, consilium, auxiliũ, vel fauorem, quòd transirent vel redirent ad prædictum ritum; tales inquam iudæi fautores hęreticorũ sunt iudicandi: & vt tales per prælatos & inquisitores puniendi. & licet all. c. Contra Christianos. hoc non dicat plane, loquitur tamen in genere de prædictorum fautoria, non exprimendo si iudęi vel Christiani fuerint fautores huiusmodi. Tamen Nicolaus iiij. in extrauagante, Turbato corde. clarius hoc dicit loquens in specie de iudæis: dicit enim sic.

Cãpegius ad Zach. c. 36.

A 4 Turbato corde audiuimus, & narramus, quòd non solum quidam de iudaicę cæcitatis errore, ad lumen fidei Christianæ conuersi, ad priorem reuersi esse perfidiam dignoscuntur; verumetiam quàmplurimi Christiani, veritatem catholicæ fidei abnegantes, se damnabiliter ad ritum iudaicum transtulerunt: quod tanto magis reprobum fore cognoscitur, quanto ex hoc Christi nomen sanctissimum, quadam familiari hostilitate, securius blasphematur. Cũ autem huic pesti damnabili, congruis, & festinis deceat remedijs obuiare, vniuersitati vestrę per apostolica scripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirendum contra hęreticos, auctoritate sedis apostolicæ designatos super præmissis, tam per Christianos, quàm etiam per iudæos, inquisita diligenter & solicite veritate, cõtra omnes, quos talia inueneritis hactenus commisisse, ac cõmittere in futurum, tanquam contra hæreticos; contra fautores quoque, receptatores, & defensores eorum, tanquam contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorũ procedere studeatis. Iudæos autem, qui Christianos vtriusque sexus, ad eorum ritum execrabilem induxerint, aut inueneritis de cætero inducẽtes, pœna debita puniatis. Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo; inuocato ad hoc si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Datũ † Romę Nonas Septemb. Põtificatus nostri anno primo.

Idẽ cauit Greg. x i. cõtra Sarracenos, vt patet q. seq.

B, C

† Aliàs. Reate.

5 Qualiter autem intelligatur, quòd quis redeat, vel transeat ad ritum iudæorum, non est intelligendum secundum quod exponit Bartholomæus Raymũdi super allegato cap. Contra Christianos, scilicet, quòd balneentur, & locus, in quo fuit sanctũ chrisma positum, abradatur, & similia, prout ponit. Nam hoc non est transire, vel redire ad ritum iudæorum, sed viuere secundũ ritum: vnde posito ꝙ Christianus, vel iudęus ad fidẽ Christi cõuersus sine prædicto ritu efficiatur iudęus, seruando eorum cæremonias, solemnitates, & festiuitates, & credat prout cæteri iudæi; vere dicitur ad ritũ iudęorũ trãsisse, vel rediisse.

D

E Intelligendum ergo est, ad ritũ iudęorum aliquem rediisse, vel transisse, cum eorum cæremonias obseruat, solemnitates eorum & festiuitates celebrat, & cætera facit, quę iudæi communiter facere sunt assueti.

6 Qualis autem est ille ritus, secundum quem illi, qui prius fuerunt iudæi, & post Christiani, & iterum post redeunt ad iudaismum, seu iudæorum ritum, considerandum quòd talis est.

Nam

Ritus reiudaizantium. Videto hic Scho. 31. par. 2 Nam ille siquidem qui debet reiudaizare, requiritur seu interrogatur ab aliquo ex iudæis præsentibus, si vult facere טְבִילָה Teuilá, in hebræo: quod est dictum in latino; si vult facere balneationem, seu lotionem, seu balneum in aqua currente, vt efficiatur Iudæus. Ille autem respondet, quòd sic: & tunc ille Iudæus, qui præest, dicit eidẽ in hebræo: בַּעַל תְּשׁוּבָה baal tesuua: quod est dictum in latino, reuertaris à statu peccati: & post hæc ille exuitur ex toto, & quandoque balneatur in aqua calida: & tunc iudæi fricant eum fortiter cum arena per totum corpus, sed maxime in fronte, & in pectore, & in manibus: in illis videlicet locis, in quibus in baptismo fuit positum sanctum chrisma: postmodum vero abraduntur omnes vngues illius de manibus & pedibus vsque ad sanguinem. Item radunt caput illius, & postmodũ ponunt eũ in aqua fluuij currentis, & faciunt illum facere immersionem de capite, in aqua illa tribus vicibus, & post dictam immersionem dicunt orationem talem: Benedictus dominus Deus rex † sæculorum, qui præcepisti nobis sanctificari super istam aquam seu balneum. quod vocatur teuilá in hebræo. Quo facto, ille egreditur de aqua, & induitur noua camisia, & braccis recentibus, & omnes iudæi præsentes osculantur eum, & imponitur nomẽ sibi: communiter illud, quod prius habuerat ante baptismum. († Alias, calorũ.)

Itẽ ille, qui sic reiudaizatus est, requiritur, quòd confiteatur legem Moysi, & promittat se eam tenere, & seruare, & secundum eam viuere de cætero. Item quòd abneget baptismum & fidẽ Christi & Christianorum; nec de cætero eam teneat, aut seruet: & ille promittit se seruare legem, & abnegat baptismũ, & Christi fidem. postmodum vero datur eidem charta seu instrumentũ testimoniale ad omnes alios iudæos, vt sic possint eum recipere, & confidere de eodem, & benefaciant ei: & extunc viuit, & conuersatur vt iudæus, & ingreditur scholã seu synagogã iudæorũ.

7 Qualis autẽ est ille ritus, secundum quẽ illi, qui aliàs non fuerunt iudæi, recipiuntur ad iudaismum, cõsiderandũ est, quòd est idẽ qui prius, nisi quòd prædicti non circumcidũtur, quia iam circũcisi erant: vnde aliter circumcidunt iudæi pueros suos, & aliter Christianos, siue pueros siue adultos: quia circumcidendo Christianos, adultos seu pueros, scindunt eis pellem desuper semiplene, & nõ per totum circulum, sicut faciunt in pueris suis iudæis: ad hoc vt sit distinctio aliqua inter eos.

A

QVAESTIO XLV.

De Christianis transeuntibus ad sectam Sarracenorum.

Summarium.

1 *A Christianismo ad Sarracenorum ritus deficientes, hæretici sunt habendi.*
2 *Præstantes eis fauorem sunt hæreticorum fautores:*
3 *Atque vt tales puniri debent, etiam si Sarraceni fuerint:*
B 4 *Gregorij XI. literæ de his omnibus puniendis.*

Qvadragesima quinta quæstio est, Christiani, qui ad ritũ redeunt seu transeunt Sarracenorum, & Christiani & Sarraceni, qui talibus, qui ad huiusmodi redierint, vel transierint ritum, dederunt consilium, auxilium, vel fauorem; an omnes isti sint velut hæretici iudicandi sic, quòd inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti? (Reperto. verbo. reiudaizantes Sumã. Catbol. instit. tit. 39 nu. 4. 6. Carrer. de hæret. nu. 51. l. 4. tit. 25. partita 7 legũ Hispan.)

C Ad hanc respõdemus & dicimus tria sicut in quęstione de iudæis proxime dictũ est.

1 Primum est, quòd tales transeuntes vel redeuntes ad ritum Sarracenorum, hæretici sunt habendi. argu. extra de hære. lib. 6. Contra Christianos. nam fidem Christi abnegarunt, & sectam peruersam Sarracenorum sibi elegerunt.

2 Secundũ est, quòd Christiani eis præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem, fautores hæreticorũ sunt habendi: & vt tales per prælatos & inquisitores puniendi. argu. all. c. Cõtra Christianos. Nam taliter transeũ D tes & redeuntes sunt hæretici: ergo eis præstantes consilium, auxilium, & fauorem, hęreticorum sunt fautores veri.

3 Tertium est, quòd Sarraceni præstantes prædictis (vt transeant vel redeant ad talem ritum seu sectam) consilium, auxilium, vel fauorem, fautores hæreticorum sunt, & vt tales puniendi per prælatos & inquisitores sunt, vt expresse determinat dominus Gregorius papa XI. in extrauagante, Admodũ dolenter, tenoris sequentis.

E 4 Admodum dolenter audiuimus, & narramus, quòd nõ solum quidam de Sarracenica impietate, ad Christianam fidem conuersi, ad eandem sunt impietatem reuersi: verum etiam quàmplurimi Christiani, veritatem fidei abnegantes, se damnabiliter ad Agarenorũ perfidiam transtulerũt: quod tanto magis reprobũ fore cognoscitur, quanto ex hoc Christi nomen sanctissimũ, quadã (Extraua. D. Greg. XI.)

familiari hostilitate securius blasphematur. Cum autem huic pesti damnabili congruis & festinis deceat remediis obuiare, vniuersitati vestræ per apostolica scripta mādamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirendum contra hæreticos, auctoritate sedis apostolicæ designatos, super præmissis tam per Christianos, quàm etiam per Sarracenos inter Christianos morantes, inquisita diligenter & solicite veritate, contra omnes, quos talia inueneritis hactenus commisisse, & cōmittere in futurum, tanquam contra hæreticos; contra fautores etiam, & receptatores, & defensores eorum, tanquam contra fautores, receptatores, & defensores hęreticorum, procedere studeatis. Sarracenos quoque, qui Christianos vtriusque sexus, ad dictam eorū perfidiam induxerint, aut inueneritis de cætero inducentes, pœna debita puniatis, contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo; inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Datum apud Villamnouā Auinion. diœcesis. tertio Non. Augusti. Pontificatus nostri anno secundo.

QVAESTIO XLVI.

De infidelibus contra fidem Christianam delinquētibus, an iurisdictioni Inquisitorum subdantur.

Summarium.

1 *Contentorum in veteri testamento distinctio.*
2 *Iudæi in quibus à nobis defendendi.*
3 *Iudęis communia multa cum Christianis sunt.*
4 *Iudęi in quibus delinquendo puniri ab inquisitoribus possint.*
5 *Iudęos & alios infideles ratione delicti effici de foro ecclesiæ, multis probatur.*
6 *De potestate Papę super infidelibus.*
7 *Qua ratione ecclesia quandoque bellum inferat infidelibus.*
8 *Rationes tenentium quòd Iudęorum punitio spectet tantum ad iudices seculares.*
9 *Intellectus cap. Postulasti. De iudęis.*
10 *Quos blasphemos punire sit iudicis ecclesiastici, & quos iudicis secularis.*
11 *In crimine hęresis iudicis ecclesiastici est cognoscere, secularis exequi.*
12 *Intellectus cap. In Archiepiscopatu. De Raptor.*
13 *Ritus Iudæorum cur tolerati ab ecclesia, non ita Sarracenorum.*
14 *Clementinę vnica, De iudæis & Sarracenis pulchra declaratio.*
15 *Iudęi ex quibus capitibus ab ecclesiastico iudice puniri possint.*
16 *Epilogus totius quęstionis.*
17 *Narratur casus cuiusdam Iudæi, & Decretum Papę de illo consignando Inquisitori.*

A

Qvadragesima sexta quęstio est, Iudæi & infideles cæteri, dæmones inuocantes, hæreses seminantes, seu aliàs circa vel cōtra fidem Christianam delinquentes, an hæretici sint habendi; ita vt inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti? *Tabien. uer. Inquisitor. §. 32. Reperto. inquisito. verb. Iudęus. uer. An et ex qua causa*

B 1 Ad hanc respōdemus, quòd in veteri testamento continentur multiplicia, à Iudæis vera esse extimata, quæ se dicunt credere, & eis credendo inniti auctoritati diuinæ vt infallibili veritati. Nam in dicto veteri testamēto sunt quædam moralia, quædam legalia, quædam iudicialia, quędam cęremonialia, quædam prophetalia, & quædam figuralia: quæ omnia sunt in genere duplicia. Nam quædam sunt in eis specialia, per quę à nobis Christianis distinguuntur, & ipsi iudæi sunt, & dicuntur; & à nobis Christianis infideles reputantur, & vere habentur. *Bursatus cons. 90. num. 1. Schol. 52*

C 2 Et si iudæi in his discedant à priori eorū credentia, licet hæretici sint in eorum perfidia, non tamen in fide Christiana; immo nobiscum tunc de nouo conueniunt, & ad nos conuertuntur: & ideo in his à Christianis non sunt fatigandi, sed in talibus amplius erudiendi, fouendi, & defendendi.

3 Quædam alia sunt nobis Christianis, & iudæis communia, per quæ à nobis Christianis non distinguuntur, nec iudæi sunt nec habentur: vtpote, credere Deum vnum esse, & D illum creatorem omnium, & similia. Et si iudæi in his ab eorum priori credentia discedant, & ea abnegent esse vera, hęretici & in priori promissa fidelitate, & in eorum theologia seu lege, & communi iudæorum extimatione sunt, & habentur. *Cōmunia Christianis & Iudæis.*

4 Et quia in his nobiscum conueniunt, & talia negare, est legem Christianam directe agitare; ideo à Christianis, & fidei Christi iudicibus Episcopis, & Inquisitoribus arctādi sunt ea credere; & fidē, quam Deo in his credendo promiserunt, firmiter obseruare. E Si ergo inueniantur iudæi in his, quæ nobis Christianis & eis sunt communia, delinquere, verbo vel facto ea abnegando, vt si asserāt verbo, Deum non vnum esse, vel facto, dęmonibus sacrificando, quod est facto asserere dęmonem fore Deum, & similia perpetrare; præsertim in præsentia Christianorum, debent vt hæretici in eorum lege, & vt fautores hæreticorum contra legem Christi, & inductores, *Oppositū tenet Siman. catho. insti. ti. 35. nu. 10. 11.*

ductores,† arctari & puniri per episcopos,& inquisitores iudices fidei. Si enim infantes iudæorum, vel adulti per minas, vel per rerum suarum ablationem, vel verberationem, vel similem coactionem, vel etiam metu mortis coacti baptizati fuerint, & receperint fidem Christi, sunt cogendi quod promiserunt obseruare, vt habetur 45. dist. c. De iudæis. & c. Licet. & extra de hæret. lib. 6. Contra Christianos. quanto magis iudęi, qui voluntarie de credendo prædicta moralia, & illa prædicta, per quæ a Christianis non distinguũtur, Deo fideiusserunt, debent arctari ad seruandum id, quod promiserunt? præsertim quia fidem Christianam receperunt in figura, vt dicit S. Tho. secunda secundæ. q. 10. art. 5. & 6. Et quia iudęi, inter cætera, adorare vnum Deum, & illum solum promiserunt, iuxta illud Deuter. 6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies: & in his modernis té poribus, & antiquis frequentissime deliquerunt, saltem facto, quod est plus quàm verbo, idola colentes, eis sacrificia offerentes, dæmones inuocantes, ad aras idolorum eis preces nefarias effundentes, eisdem dęmonibus sacrificantes, responsa expectantes, & obtinentes; & nonnunquam Christianos verbo, facto, vel exemplo ad nefaria similia pertrahentes: episcoporum & inquisitorum pro talibus nefandis iudicium non euadunt, immo sunt ab eis acrius puniendi.

† forsā deest, ad paganismū, vel ad similia.

Sup. pag. 66. col. 2.

5 Quod autem ita sit, quòd iudæi, & infideles cęteri, dæmones inuocantes, hæreses seminantes, & similia peragentes, sint de foro iudicis ecclesiastici, & consequenter inquisitoris hęreticorum, patet ex dictis doctorũ Inno. de vot. & voti re. & Io. An. ibi vnde Inno. vbi prius super c. Quòd super his. dicit ita: Sed nunquid est licitum inuadere terras infidelium? & infra. Bene tamen credimus, quòd Papa, qui est Vicarius Iesu Christi, potestatem habeat non tantũ super Christianos, sed super omnes infideles, cũ enim Christus habuerit potestatem super his: vnde in psal. 71. Deus iudicium tuũ regi da, &c. non videretur diligens paterfamilias, nisi Vicario suo, quem in terra dimittebat, plenam potestatem super omnes dimisisset. Item Petro & successoribus suis dedit claues regni cęlorum, & dixit ei: Quodcũque ligaueris, &c. Item alibi: Pasce oues meas, supra de elect. Significasti. Omnes autem tam fideles, quàm infideles, oues sunt Christi per creationem, licet non sint de ouili ecclesiæ: & sic per prædicta apparet, quòd Papa super omnes habet iurisdictionem, & potestatem de iure, li- A cet non de facto:

Innocent.

Potestas Papæ super infideles.

6 Vnde per hanc potestatem, quam habet Papa, credo, quòd si Gentilis, qui non habet legem nisi naturæ, contra legem faciat, potest puniri licite per Papam. arg. Gen. 19. vbi habes, quòd Sodomitæ, qui contra legem naturę peccabant, puniti sunt à Deo. Cum autem Dei iudicia sint nobis exemplaria, non video quare Papa, qui est Vicarius Iesu Christi, hoc non possit, & etiam debeat, dummodo facultas adsit. Et idem dico si colant idola. Naturæ enim est, vnum Deum solum creatorem colere, & non creaturas. Item iudęos B potest iudicare Papa si contra legem suam faciant: & etiam in moralibus, si eorum prælati eos non puniant: & eodem modo si hæreses contra legem suam inueniant. Et hac ratione moti Papa Grego. & Inno. mandauerunt comburi libros tales, in quibus multę continebantur hæreses & errores, & mandauerunt puniri illos, qui prædictas hęreses sequerentur, vel docerent.

Greg. 12. & Inno. iiij. vide Catalog. hęret. lib. 2. verb. Iudæi. & schol. 51. p. 2.

De Christianis autem non est dubium, quòd eos iudicare potest Papa, si contra legẽ euan C gelicam faciant. Et licet Papa quandoque omittat pœnas iustas omnibus prædictis inferendas, vel quia facultatem non habet, vel propter pericula, vel scandala, quę inde obueniunt, vel euenire timentur: potestas tamẽ hoc faciendi de iure est apud eum. & infra: Nec est contra 2. q. 1. Multi. vbi dicitur, quòd non pertinet ad nos iudicare de his, quę foris sunt: quia intelligitur, quòd non debemus eos iudicare, excommunicãdo vel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia D vocantur. 40. dist. De iudæis. hęc Inno.

Ioannes Andreæ etiam in nouella super c. Quòd super his. dicit in effectu per omnia sicut Inno. vbi supra. Idem Io. And. super c. Ex graui. §. sane. & verbo hæreticum, extra de vsuris. in Clemen. dicit ita: Non solum est hæreticus, male sentiens de articulis fidei, vel sacramentis ecclesiæ, de hęret. c. Ad abolendam. in prin. sed etiam qui peruersum habet dogma, vel falsas opiniones gignit, aut sequitur. 24. q. 3. c. Hæreticus. aut si est con- E tra † determinationẽ ecclesię. eo. tit. & cap. & c. Cum tu. in fi. Iudæi vero, qui dicunt hæc, inducentes auctoritatem Deutero. 23. Non fœneraberis fratri tuo: pro quibus videtur facere 23. q. 4. Ab illo. non includũtur hac cõstitutione: quia non cadit in illos proprie hæresis, quę diuisionem notat, quia ipsi nunquã in vnitate fidei fuerunt. Item certum est, quòd peccant in articulis fidei, qui sapiunt humanitatem Christi, de quibus de sum. tri. Firmiter

Ioan. An.

† Aliàs: doctrinã.

miter.& hoc scit ecclesia, & illos sustinet, & nihil ad nos,&c.2.q.1.Multi.de diuor.c.Gaudemus.possunt tamen per ecclesiam compesci super his,si talia dogmatizant inter Christianos, vt scripsi post Inno. & Host. de vot. & voti redempt.cap.Quod super his.ver.defensionem. sicut & in aliis casibus coercet. qui notantur extra de iudæis.c.Iudæi. Hæc Ioan.And.

Paulus de Leazaris super eod cap.concordat etiam cum prædictis.

S. Thom. Beatus Tho.secunda secundæ q.10.articulo 9.in solutione secũdi argumenti dicit sic: Ecclesia contra infideles non habet iudiciũ, quo ad pœnam spiritualẽ eis infligendam:habet tamen iudicium super aliquos infideles, quo ad temporalem pœnam infligendam,ad quod pertinet, ꝙ ecclesia aliquando propter aliquas speciales culpas subtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium.

7 Idem sanctus Tho. ead.q.8.art. dicit sic: Infidelium quidam sunt, qui nunquam fidẽ susceperunt, sicut gentiles & iudæi, & tales nullo modo ad fidem compellendi sunt,vt ipsi credant, quia credere voluntatis est. Sunt tamẽ compellendi †ab ecclesia,si facultas adsit vt fidem non impediant, vel blasphemiis, vel malis persuasionibus, vel etiam apertis persecutionibus: & propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum mouent; non quidem vt eos ad credendum cogant,quia etiam si vincerent eos,& captiuos haberent, in eorum libertate relinquerent, an credere vellẽt;sed propter hoc,vt eos cõpescant,ne fidem impediant.

† Aliàs, à fidelibus.

Alij vero sunt infideles, qui quandoque fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici,vel apostatæ: & tales sunt etiam corporaliter compellẽdi,vt impleant quod promiserunt, & teneant quod semel susceperũt. Hæc beatus Tho.

Gondisal. de haret. q.25.

8 Nonnulli autem aduersarij veritatis,veritatem prædictam nituntur multipliciter impugnare,volentes probare, ꝙ cognitio & punitio Iudæorum,& Sarracenorum, in & contra fidem delinquentium, pertineat non ad episcopum,& inquisitorẽ,sed tantum ad dominos temporales. Et primo probant per canones,secundo per leges.

Primũ argumentũ. Per canones impugnant quintupliciter: & primo sic. Iudæus sic delinquens contra fidẽ,vel est de se de iurisdictione episcopi,vel non:si sic,punit eum episcopus, vt patet extra de iudæis.c.Postulasti.& punit eum pecunia,vel pœna alia temporali:si non, punit eũ dominus temporalis, vt patet per c.allegatum.Non ergo omnes iudæos contra fidem agentes potest punire episcopus; & per consequens minus ipse inquisitor, cum ille sit ordinarius,& non iste.

Respõ. ad primum. 9 Respondetur ꝙ c. allegatum non loquitur de hæresi,vel de fide, de quibus cognoscere est per censuram ecclesiasticam prohibitus dominus temporalis,vt patet extra de hęret.lib.6.c. Vt inquisitionis.§.prohibemus. sed loquitur de excessu,de quo in iudæo cõceditur per ecclesiam domino temporali, ꝙ possit cognoscere, & punire:dicit enim sic c. allegatum. Postulasti qualiter contra iudæũ procedere debeas,qui manus iniecit in quẽdam clericum violentas. Ad quod breuiter respondemus,ꝙ si dictus iudæus tuæ iurisdictionis existat, ipsum pœna pecuniaria punias,vel alia(secundum ꝙ conuenit) temporali,faciens læso satisfactionem cõgruam exhiberi; alioquin eius dominũ moneas & inducas,vt passo iniuriam,& ecclesiæ ab eo satisfieri faciat competenter:Quod si dominus eius neglexerit adimplere,tu Christianis omnibus per censuram ecclesiasticam interdicas,ne cum ipso iudæo,antequàm satisfaciat, præsumant commercia exercere.

Secundũ argumentum. Secundo sic arguitur. Si in contumeliam creatoris prorumpant iudæi, puniuntur per principes temporales, vt patet extra de iudæis.c. In nonnullis: Sed fidem Christi peruerso dogmate impugnare, vel aliàs in & cõtra fidem agere, est in contumeliam creatoris prorumpere: Igitur si iudæi sic agitent contra fidem, non per episcopum, & inquisitorem debent puniri, sed per principes temporales.

Respõ ad secundum 10 Respondetur multipliciter,primo ꝙ duplex est blasphemia & contumelia in Deũ. ꝗdam est quæ est mere contumelia:quædam quæ est hæreticalis. prima non agitat articulum fidei,sed secunda.de prima loquitur tit. de maledic.secunda autem contrahitur ad titulum de hæret. & de prima loquitur hic, & non de secunda c.allegatum: quia loquitur simpliciter,& non ad heresim contrahendo. Nec sequitur,ꝙ si dominus Papa commisit & præcepit principibus tẽporalibus,ꝙ puniant quendam Christianum, vel iudæum de prima, quod commiserit etiam de secunda: Et vbi hæc fecerit (qđ nó fecit)contrarium prædictis dominis temporalibus postmodũ præcepit, extra de hære.lib.6.c.Vt inquisitionis. §.phibemus.antea all.vbi eis præcipit, ꝙ de fide & hæresi quoquo modo non iudicent nec cognoscant.

Secundo respõdetur, ꝙ cum dicitur in dicto.c.In

cto c. In nónullis. præcipimus, quòd per principes seculares præsumptores huiusmodi animaduersione debita puniantur: dominus Papa non excludit seipsum, quin possit iudicare & punire iudæos contra fidem catholicam deliquentes, effectos de foro suo & ecclesię, ratione criminis seu delicti. In foro autem ecclesiastico tales poena pecuniaria vel temporali alia, citra effusionem sanguinis puniuntur: in foro autem seculari poena capitis plectuntur; quod notatur in hoc, quod dicitur, animaduersione debita puniantur, vt notat & exponit Hostien. c. De iudæis. §. quòd si iudæus. dicit enim sic: Cum autē iudæus Christianum blasphemans, vel in eum sæuiens puniatur, multo fortius si Deum blasphemauerit, est per potestatem secularem poena legitima feriendus, vt infra eo. c. In nonnullis. §. vlti. Sed quæ est pœna hæc? dicunt quidam ꝙ pecuniaria, vt infra eo. Postulasti. & hoc est verū in foro ecclesiastico: sed in seculari hoc non credo verum, immo legali, quæ est decapitatio, etiam in Christiano, vt dicam infra, de maledi. c. Qualiter. quodlibet genus & quomodo puniatur. & infra: & hoc significat Papa quando dicit, per potestatem secularē, condignæ animaduersionis adiectione: animaduersio enim merum imperium denotat: vnde in hoc casu animaduertere est animam à corpore vertere. ff. de iurisdict. om. iudi. l. 3. nec excusabit se aliquis cum iudice causa ludi. Quis enim ludos appellet, ex quibus crimina oriuntur? vt in constitutione. ff. veteris. §. illud nō sane. nam ludus noxius in culpa est. ff. ad. l. Aquiliam. Nam ludus ad hoc supra de prēsumpt. c. 1. hæc Hostien.

11 Tertio respondetur, ꝙ in crimine hæresis, iudicis ecclesiastici est cognoscere & iudicare; sed iudicis secularis est exequi & punire, vt patet extra de hæret. c. Ad abolendā. & c. Vergentis. & c. Excommunicamus. vtroque; sic in proposito ecclesia iudicat: quod significatur in eo quod Papa in dicto c. In nónullis. dicit, præcipimus, quòd præsumptores huiusmodi: sed dominus temporalis exequitur & punit, quod patet in eo, quod præcipit fieri per principes seculares, tanquam per executores, & in eo quod dicit, quòd condignæ animaduersionis adiectione compescantur: pœna autem animaduersionis, vltimum supplicium designatur, vt patet clare extra de hęre. c. Ad abolendam. c. Vergentis. & c. Excōmunicamus. primo, & secundo.

Argum. 3 Tertio arguitur sic. Rex Siciliæ commisit episcopis, vt punirent Sarracenos, qui mulieribus Christianis & pueris paruulis abutebantur, vt patet extra, de rapt. c. In archiepiscopatu. igitur si rex eis commisit, ergo Sarracenorum punitio directe pertinet ad principes seculares.

12 Respondetur, quòd dominus Papa ibi, commissionem episcopis factam per regem super Sarracenos narrat: sed eos procedere ex tali commissione non approbat, nec processerunt ex illa, sed propria potestate ordinaria. vnde dicit sic: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd tales in iurisdictione tua existentes, pœna pecuniaria poteris mulctare, &c. *Resp. 3.*

Potest & aliter responderi, quòd ibi prædicti episcopi in dictis excessibus processerūt ex commissione regia, & non potestate ordinaria: quia procedebāt in casu, & de † excessu (quia de venereo & damnato concubitu) in quo, & de quo potest cognoscere & punire dominus temporalis: secus autem est de fide, & crimine hæreticæ prauitatis, de quo iudex secularis cognoscere prohibetur in all. c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. *† nece.*

Quarto arguitur sic. Alta voce & publice in terris Christianorum perfidum Mahometum, & sacrilegum inuocare, peregrinationes ad Sarracenum defunctū aliquem, vt ad sanctum, palam & publice in eisdem terris facere, & tolerare, cedit in offensam, & in opprobrium fidei Christianæ: Sed Sarracenos talia exercentes, mandat dominus Papa castigari per principes Christianos, & dominos temporales, vt patet extra de iudæis & Sarracenis in Clem. Cedit. Non ergo cognitio & punitio Sarracenorum contra fidem Christianam delinquentium videtur ad ecclesiam pertinere. *Argu. 4.*

Respondetur, quòd iudæi & Sarraceni (vt dictum est prius) aliqua habent nobis & eis communia: vt credere vnum Deum, & illū fore creatorē; quod est commune nobis Christianis & Sarracenis, & iudæis: vel credere Christum de virgine natum, & illū fore prophetam verum, & sanctum: quod est commune nobis & Sarracenis; & in talibus assentire, ab ecclesia non reprobantur, immo tacite approbantur. Et si post dissentiant, in lege seu potius in secta sua hæreticant directe, & in nostra indirecte. Et quia inquirere & cognoscere de huiusmodi iudęis & Sarracenis sic delinquentibus, est de fide & hæresi inquirere & cognoscere (quod est prohibitum dominis temporalibus) ideo de huiusmodi habet iudex ecclesiasticus cognoscere & iudicare: nec cap. Cedit. all. (vt patet ex eius serie) loquitur de Sarracenis taliter delinquen- *Resp. 4.*

quen-

quentibus contra fidem.

Quibus distinguũtur Christiani à Iudæis, & Sarracenis. Habent etiam Iudæi & Sarraceni aliqua, quæ nobis Christianis & eis non sunt cõia, sed distincta, ꝑ quæ hi sunt & dicunt Iudæi, & illi sunt & dicũtur Sarraceni, & per quæ à nobis Christianis sunt distincti: ut Iudæi asserũt Christũ adhuc fore venturũ, & legalia obseruãda: Sarraceni aũt asseuerant Christum venisse, tamen purum hoĩem fuisse, & Mahometũ perfidum, Christi nuntium, & Dei prophetã sanctum extitisse: & in his ecclesia eos nõ approbat, immo reprobat: sed licet reprobet, tamen tolerat, & ne eos quisquã ad profitendum fidem catholicam cogat, prohibet atq; vetat, vt patet dist. 45. Qui syncera. sed si voluerint ab eorum talibus erroribus resilire, & Christi fidem suscipere, eos fouet, recipit, protegit & amplectitur, vt patet de Iud. & Sar. c. Iudæi, siue Sarraceni. & in protestatione huiusmodi eorum errorum, ipsi Iudæi & Sarraceni exercent & obseruant execrabiles varios ritus suos; hi in Synagogis, illi in Mesquitis.

Ritus Iudæorum. 13 Hi aũt ritus plurimum distinguuntur: nã ritus Iudæorum interdum fuerunt liciti, sed semper habuerunt, & habent significatiue & repræsentatiue aliquid veritatis. Nam olim in figura repræsentabant tunc futura; modo autem præterita: nunc autem licet Iudæis mendaciter repræsentent futura, nobis autem dũ per Iudæos fiunt, indicant præterita: Sicut serpens æneus, qui adhuc in quibusdam ecclesijs in Paschate super palum exaltatur, & agnus, qui immolatur, figurant nobis Christianis præterita, quia Christum in cruce exaltatum, & Deo in ara crucis immolatum: sed olim sanctis patribus designabant talia in Christo fore futura. Nam (vt dicit Christus Ioan. iij.) Sicut Moyses exaltauit serpentẽ in deserto, ita exaltari oportet filium hominis; & ideo ritus Iudæorum ab ecclesia tolerãtur: quia in illis habemus testimoniũ fidei Christianæ ab hostibus, & ab illis, qui foris sunt: immo Papa prohibet, ꝙ in eorum celebritatibus & festiuitatibus à Christianis nullatenus perturbentur, vt patet extra de Iudæis & Sar. c. Sicut Iudæi.

De ritibus Sarracenorũ. Ritus aũt Sarracenorum secundum suam totalitatem (quod dico propter circuncisionem) † nec fuerunt, nec sunt liciti, quia non continent veritatem, nec aliquam adducunt vtilitatem; ideo ab ecclesia iure, vel constitutione nec approbantur, nec licentiantur, nec etiam tolerantur: licet in Mesquitis suis, vel eorum domibus, inter se quadam taciturnitate ab ecclesia videantur tolerari: quia sic

† Aliàs, nunquã.

Schol. 52 p. 2.

A fieri non prohibentur. Quòd autem istos execrabiles ritus non faciant inter Christianos publice in loco eminenti, & proclament, & profiteantur Mahometum alta voce, & peregrinent in multitudine & publice ad sepulchrum Sarraceni, quem vt sanctum mendaciter colunt & adorãt, fieri prohibet dominus Papa vt iudex ecclesiasticus, & proprius in hac causa: vnde dicit. Cum autem hæc in diuinæ maiestatis displicentia non sint vllatenus toleranda, sacro approbante concilio, ipsa in terris Christianorum fieri deinceps districtius inhibemus: præcipiẽtes principibus temporalibus (vt generalis iudex) ꝙ talia in eorum terris fieri non permittant. *In d. Clemen. Cedit. §. cũ autẽ. de Iudæis et Sarracenis.*

B

14 Si autem fiant per modum, per quem fieri prohibẽtur, (hoc est publice & notorie, qđ probatione & inquisitione nõ egeat, sed punitione) in isto casu præsenti statuto, & ipso iure dominus noster Papa committit, & remittit eos (vt punitionem, & vltionẽ in eos exequatur) ad principes seculares, cum tales infideles publice Christum blasphemantes,

C animaduersionis vltione debeant castigari, vt dictum est in solutione immediate præcedentis argumenti: & patet extra de Iudæis. c. In nonnullis. animaduersionis autem pœna decapitationem significat, vt dicit Host. & dictum est vbi prius: quæ pœna nõ potest infligi per ecclesiam. Quod bene designant verba in §. finali. clem. prædictæ, Cedit. quæ sunt talia. Ij vero, qui secus præsumpserint, taliter ob diuinam reuerentiam castigentur ab ipsis (scilicet principibus) quòd alij eorum exemplo perterriti, à præsumptione simili arceantur. *Vide his Schol. 52 par. 2.*

D

Quinto arguitur sic. Iudæi proprie non possunt esse hæretici, neque per consequens de hæresi suspecti; nam fidem Christianam nunquam moderni Iudæi receperunt, & per consequens perdere eam non possunt: Episcopi autem & inquisitores non sunt simul iudices, nisi in materia hæresis: Ergo de eis qualitercunque delinquentibus cognoscere non possunt. *Argumentum 5.*

15 Responsum est supra prolixe, ꝙ Iudæi

E hæreticorum fautores & receptatores, & defensores possunt esse clare: & ideo possunt puniri per episcopos & inquisitores plane: hæretici autem in lege nostra directe & proprie esse non possunt, nec suspecti, quia fidẽ Christi in re non receperunt; & sic vt tales puniri non possunt: hæretici autem in lege sua directe, & in lege nostra indirecte esse possunt; & hoc si credant, vel pertinaciter asserant cõtrarium eorum, quibus à nobis distincti *Respon. 5 q. 4. pag. 242.*

stincti non sunt, sed nobiscum conueniunt: vtpote, Deum non esse vnum, vel creatorem, &c. quibus assentire seu credere expresse vel tacite fideiusserunt in circuncisione, vel legis Moysi acceptatione: & ideo, si deuiant † arcendi sunt tenere quæ fideiusserũt. De fide autem & hæresi non habet cognoscere quoquo modo, nec diffinire dominus temporalis, sed tantum ecclesiasticus.

† Arcēdi pro arctādi, & cogendi.

S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 8.

Possunt etiam contra fidem Christianam agere, ipsam prauo dogmate corrumpendo, malis persuasionibus impugnando, Christianos ad hæreses inducendo, de hæresibus informando, ad ritus eorum execrabiles prauis suggestionibus pertrahendo, nouas hæreses contra legem Christi inueniendo, scribendo & dogmatizando, & similia peragendo: de quibus non iudex secularis (cum sit prohibitus) sed ecclesiasticus habet de iure cognoscere & diffinire, vt dictũ est supra.

Argu. ex l. ciuili desumpta.

Per leges etiam veritas supradicta multipliciter impugnatur. Et primo sic: Iudæi Romanis legibus iudicantur. patet C. de Iudæ. l. Iudæi. vbi dicitur sic: „ Iudæi Romano communi iure viuentes. & infra, adeant solemni „ more iudicia, omnesque Romanis legibus „ conferant, & excipiant actiones. Ergo debent iudicari Romanis legibus, quod pertinet ad principes seculares.

Respon. 1

Dicendum est, quòd Imperator in l. prædicta nihil aliud intendit, nisi quòd Iudæi, qui viuunt iure & statutis Romanorum, iudicentur Romanis legibus, in ciuilibus, sicut & Christiani: & non legibus Mosaicis, nec à senibus Iudæorum; immo eos per eorum seniores prohibet iudicari, vt patet C. de Iud. l. Si qua. Ante enim aduentum Christi secundum legem Mosaicam in multis habebant immunitatem, quæ omnia rescinduntur. eo. tit. l. Iussio. & quædam iuxta legem suam instituerant, quæ non licent. C. eod. l. Nemo.

Argu. 2.

Secundo arguitur sic. Rectores prouinciarum debent prohibere Iudæos si faciunt aliqua in contemptum fidei Christianæ. patet C. de Iud. l. Iudæos. vbi dicitur sic: Iu„ dæos quosdam festiuitatis suæ solemnia, ad „ pœnæ quandam recordationem intendere, „ & sanctæ crucis assimilatam speciem in con„ temptum Christianæ fidei sacrilega mente „ exercere, prouinciarũ rectores prohibeant. „ hæc ibi. gl. solemnia. puta coronam spineã, & crucem. non ergo ad ecclesiam, sed ad dominos temporales, Iudæos contra fidem delinquentes pertinet cognoscere, & punire.

Resp. 2.

Dicendũ, quòd ex ista lege nihil aliud habetur, nisi quòd rectores prouinciarũ prohi-

A beant Iudæos, ne talia faciant contra fidem: nec per hoc Iudęi fidẽ peruertebant, sed contenebant: vnde in contemptum dicit: nec per hoc excluditur ecclesia, ad quam de delinquentibus in fide pertinet iudicare, & nó ad dominos temporales, vt patet extra de hęre. lib. 6. c. Vt inquisitionis. & §. prohibemus. sæpius allegato.

Argu. 3.

Tertio arguitur sic. Princeps secularis iudicat pœna sanguinis Iudęos, qui expugnant fidem Christi peruersa doctrina, vt patet C. de Iud. l. vlt. in fine, vbi dicitur sic: Cernat prętere-
B „ a bona sua proscripta mox pœnæ sãguinis „ destinãdus, qui fidem alterius (idest Christi) „ expugnauerit peruersa doctrina. hęc ibi. Nõ ergo ad ecclesiam pertinet Iudæos punire taliter delinquentes.

Resp. 3.

Dicendũ est, quòd ex ista lege nihil aliud habetur, nisi quòd princeps secularis Iudæos expugnantes fidẽ punit pœna sanguinis: hæc autẽ pœna est secundũ iudiciũ seculare; nec ex hoc excluditur iudiciũ ecclesiæ, cuius est cognoscere & diffinire: sicut nec in hęreticis,
C in quos, & contra quos est eadẽ pœna secundum leges, vt patet C. de hære. l. Manichęos. & l. Arriani. & tamen præcedit semper iudicium ecclesiæ, vt patet C. de sum. tri. & fi. ca. l. 1. in fi. & extra de hęre. c. Ad abolendã. & c. Vergentis. & c. Excommunicamus. 1. & 2. Et Iudæi fidem Christi expugnantes eisdem legibus, quibus & hæretici iudicantur. C. de Iudę. l. Cęlicolarũ. vbi dicitur sic: „ Iudæi nisi ad Dei cultum venerationéque Christianã conuersi fuerint: his legibus, quibus præcipimus hęreticos astringi, se quoq; nouerint † adstringendos. hæc ibi. Constat autem quòd nó ad-
D stringuntur eisdem legibus sicut hæretici, nisi expugnent fidẽ in peruerso dogmate seu peruersa doctrina sicut hęretici: tunc enim eodẽ iudicio adstringũtur, vt patet C. de hęre. l. quicũq;. §. eos vero. vbi dicit sic: „ Vltimo supplicio coerceantur qui illicita tentauerint docere. aliàs aũt princeps secularis Iudęos sustinet, ptegit, & defendit, vt patet. eo. ti. l. Null⁹.

† attinendos.

Argu. 4.

Quarto arguitur sic. Occasione quęstionis hęresum nullus debet prouinciã cõmouere: sed pręses per se debet prouidere, in Authen.
E de man. prin. coll. 3. §. eos vero. vbi dicitur sic: „ Neque occasione religionis hæresumq; quę„ stionis permittas alicui prouinciã commouere. Ergo si Iudęus expugnet fidẽ, nullus debet se intromittere nisi præses.

Resp. 4.

Dicẽdum, quòd ex lege illa nihil aliud habetur, nisi quòd iudex ecclesiasticus non debet se intromittere de quæstione ciuili, occasione hęresum vel religionum: sed præses

Ii debet

debet prouidere super decisione talis quæstionis ciuilis; nec lex intendit quin iudex ecclesiasticus de hæresi debeat iudicare: & vbi lex hoc diceret vel intenderet, lex illa tanquã impediens inquisitionis officium per episcopũ & inquisitorẽ foret penitus retractãda, vt clare habetur extra de hęre. lib. 6. c. Statutũ.

Hoc uerũ vt docet Eymer. 3. p. q. 34.

Arg. 5. Quinto arguitur sic. In crimine canonico præses cum metropolitano habet discernere, & non metropolitanus per se, sed adiuncto prȩside, vt patet in Authen. de manda. prin. §. si vero canonicũ: Fidẽ autem per Iudæos vel Christianos expugnare falso dogmate, crimẽ est canonicum: Ergo de illo discernere pertinet non solũ ad ecclesiã, immo etiã ad prȩsidem, non disiunctiue, sed copulatiue.

Resp. 5. Dicendum quòd (prout patet per verba legis subsequentia) illa quæstio non erat pure canonica, sed habebat aliquid de ciuili. Dubitabant enim episcopi, in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de tẽporali iurisdictione, lex enim dicit sic: Si vero canonicum sit quod quæritur, vnà cum metropolitano prouinciæ hoc disponere & discernere siue episcopi dubitent: siue alij quidam & causę dare Deo amabilem & decibilem terminum, qui & decenter orthodoxam custodiat fidem, & indemnitatem procuret fiscalibus. Ecce patet quod dubitabant episcopi: in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de fiscalibus; in quo casu metropolitanus & præses habebant discernere: aliàs enim episcopi per se & sine metropolitano iudicant in quæstione canonica, vt in matrimoniali & alijs multis. In crimine enim vere ecclesiastico, vt est crimen hęresis, iudex ecclesiasticus per se cognoscit & discernit: nec quo ad iudicium habet interuenire iudex ciuilis, vt patet in Authen. vt clerici apud proprios episcopos. §. si vero. colla. 6. vbi dicitur sic: Si vero ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione ecclesiastica, & mulcta, Deo amabilis episcopus hoc discernat: nihil communicantibus clarissimis prouinciæ iudicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino scire ciuiles iudices: cum oporteat talia ecclesiastice examinari, & emẽdari animas delinquentium per ecclesiasticã mulctam secundum diuinas & sacras regulas quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges. hæc ibi.

16 Non obstantibus igitur canonum & legum allegationibus, & impugnationibus antedictis patet clare, quòd Iudæorum, & aliorum infidelium fidẽ Christianam prauis dogmatibus impugnantiũ, seu aliàs modis prędictis contra fidẽ Christi delinquentiũ, & agẽ-A tiũ, cognitio, iudiciũ & punitio pertinet de iure ad iudices ecclesiasticos: quia ad episcopos & inquisitores hæreticæ prauitatis, & nõ ad principes seu dominos tẽporales: licet executio pertineat ad ipsos iudices seculares, qñ punitio transit in vindictam sanguinis: & sic delinquentes debeant animaduersione debita, hoc est vltimo supplicio castigari, prout in hęreticis de iure & consuetudine est fiendũ.

17 Propter huiusmodi rationes nonnulli aduersarij veritatis, tempore domini Vrbani papę v. opposuerunt se episcopo Barchinon. & dicto inquisitori fratri Nicolao Eymerici in Aragonia, qui tenebant captum † Astruchum de Piera Iudæum Barchinonen. conuictum pariter & confessum, quòd dæmones inuocauerat, sacrificauerat, responsa expectauerat & habuerat: allegantes contra dictos episcopum & inquisitorem, Iudæum propter prędicta non esse de foro eorum, sed potius domini temporalis: & tandem dictus Iudæus fuit positus in sequestro, in posse domini episcopi Ilerdensis, & deducta causa in Romana curia, coram domino Gregorio Papa xj. & auditis partibus hinc & inde, demũ idem dñs noster Papa Gregorius in publico consistorio mandauit dominis Cardinalibus Bononiñ. & † Mutiñ. quatenus scriberent & mandarent dicto domino episcopo Ilerdensi, quòd infra terminum certum, dictum Iudæum antedictis episcopo Barchinon. & fratri Nicolao Eymerici inquisitori restituisset & assignasset realiter, & de facto. Qui antedicti domini Cardinales, eidẽ episcopo Ilerdensi hoc mandauerunt, per suas literas tenoris sequentis:

Tabien. & sum. verbo. inquisitor. §. 33

† Aliàs. Astruchũ

† Aliàs. Mutinẽsi

Miseratione diuina Guido Portuensis, & Aegidius Tusculanus episcopi sanctæ Romanę Ecclesiæ Cardinales, venerabili in Christo patri domino episcopo Ilerdensi salutem in domino. De mandato sanctissimi in Christo patris & domini nostri dñi Gregorij diuina prouidentia Papę xj. viuę vocis oraculo nobis facto, tenore præsentium vobis prȩcipimus & mãdamus, quatenus † Astruchum de Piera Iudæum Barchinon. penes vos & in vestra custodia certis de causis (vt dicitur) existentem, venerabili in Christo patri domino episcopo Barchinon. & fratri Nicolao Eymerici inquisitori hęreticæ prauitatis, in terris cismarinis regis Aragonię: vel ab eis certũ mandatũ habẽtibus, infra sexdecim dierum spatium à præsentatione seu notificatione præsentium vobis facta immediate sequentium, tradatis, liberetis, & realiter assignetis. Datum Auinione sub nostris sigillis,

† Aliàs. Astruchũ

anno

anno à natiuitate domini M CCCLXXI. Inditione IX. Die decima mēsis Aprilis, Pontificatus prædicti dñi nostri Papæ anno primo.

Iudęus qui dæmones inuocauit abiurauit. Quo Iudæo recuperato, præfati episcopus & inquisitor eundē Iudæum Barchin. in ecclesia cathedrali, in festo Circuncisionis dominicę fecerunt publice abiurare, & eundem sententialiter carceri perpetuo mancipartit.

QVAESTIO XLVII.

De excommunicatis animo pertinaci per annum manentibus in excommunicatione.

Summarium.

1 *Excommunicatio pœna spiritualis est pro mortali culpa inflicta.*
2 *In causa fidei excommunicantur aliqui in tribus casibus, & quibus.*
3 *Excommunicati pręfati postquam per annum in tali excommunicatione sorduerint, vt hæretici sunt condemnandi.*
4 *Hęreticus quomodo condemnetur tam pœnitens, quàm impœnitens.*
5 *Consimili modo condemnandi sunt dicti excōicati.*
6 *Excommunicati ob alias causas per annū sic perseuerantes, heresis suspicionem incurrunt.*
7 *Cum huiusmodi excommunicatis quo pacto sit procedendum.*
8 *Si citati tempore statuto non compareant, post annum quid agendum.*
9 *Et quid si priusquàm annus elabatur, compareant.*
10 *Et quid si intra terminum pręscriptum.*

QVadragesima septima quæstio est, Excommunicati, qui in excōmunicatione per annum steterint animo contumaci seu pertinaci; an vt suspecti de hæresi, vel vt hæretici sint habendi sic, quòd inquisitorum hæreticorum iudicio sint subiecti?

Zanch. de hære. c. 9. nu. 3. Siman. cath. inst. tit. 27. n. 4 scho. 53

1 Ad hanc respondemus, quòd excommunicationis sententia quædam est pœna spiritualis, quæ semper infligitur iudicio ecclesiæ pro mortali culpa, quia pro contumacia, & inobedientia vel iuris vel iudicis. Hæc autē cōtumacia interdum est in causa fidei, interdum in causa alterius rei: & cōsequenter excommunicatio interdum fertur propter contumaciā in causa fidei: interdum fertur propter contumaciam in causa alterius rei.

De excōicatis in causa fidei.

2 Sunt igitur excommunicati in duplici genere. quidam nanque sunt excommunicati in causa fidei & hoc est in tribus casibus, quia vel pro eo quia fuerunt citati responsuri de fide, & renuerunt respondere seu comparere, & vt contumaces in causa fidei non ipso iure, sed à iudice excommunicantur, iuxta c. Cum contumacia. de hære. lib. 6.

A

Vel quia impedierunt officium inquisitionis directe vel indirecte, seu ad hoc præstiterunt auxilium, consiliū, vel fauorem. & isti ipso iure sunt excommunicationis mucrone percussi, iuxta c. Vt inquisitionis. §. ꝓhibem⁹.

Vel quia crediderunt, receptarunt, defensarunt, seu fauerunt hæreticis. isti etiam ipso iure sunt excommunicati, iuxta c. Excommunicamus itaque. §. credentes.

B

3 Omnes isti excōmunicati in causa fidei, si per annum steterint in illa excōmunicatione animo pertinaci, non vt suspecti de hæresi tantum, sed vt hęretici sunt condemnandi, vt patet de prædictis citatis in c. Cum contumacia. De impedientibus patet etiā eo. tit. c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. De credētibus, receptatoribus, defensoribus & fautoribus eod. c. Excōmunicamus itaque. §. credentes. Isti omnes sunt vt hæretici condemnādi: nō dicit ꝙ sint hæretici, quia fortasse non sunt, quia in veritate non habuerunt errorē in mēte, nec pertinaciam in defensando errorem in voluntate, quę faciunt hęreticum propriè: sed citati non comparuerunt timore, vel impediuerunt officiū inquisitionis, seu fauerunt hæreticis, fauore, seu pecunię amore: sed dicit quòd sunt vt hæretici condemnandi. Nā sicut notat Archidiacon⁹ super c. Accusatus. de hære. lib. 6. in verbo orta. in prin. excōmunicatus in causa fidei, qui per annū sic stetit, & si in veritate hæreticus non sit, ab ecclesia tamen, quę iudicat per exteriora, potest vt hæreticus condemnari. *Relat supra fol. 151. col. 1*

C

D

4 Sed videamus quomodo hæreticus condemnatur, & tunc videbitur quomodo talis excommunicatus debeat condemnari. Hęreticus nanque sic condemnatur, quia vel vult ab erroribus resilire, & eos abiurare, & satisfactionē ad arbitriū episcopi & inquisitoris congruā exhibere, vel non. Si sic, abiurat iuxta c. Ad abolendā. §. præsenti. de here. & carceri perpetuo per sentētiā † detruditur, iuxta c. Excōicamus. 2. §. si qui vero. Si autē nō vult ab erroribus resilire, nec illos abiurare, nec satisfactionē ad arbitriū episcopi & inquisitoris congruā exhibere, traditur vt impenitens brachio sęculari, animaduersione debita puniēdus, iuxta all. c. Ad abolendā. §. pręsenti. *† Alias, mancipatur.*

E

5 Pari forma est excōicatus ꝑ annū in causa fidei, condēnandus. Nā si vult abiurare errores, pro quibus est citatus, de fide responsurus, & excōicatus, vel impedimētū inquisitionis officij, seu fautoriā, receptationē, & defensionē, ꝑ quibus fuit excōicatus, recipit ad mi

fericordiam, vt de pœnitentibus hæreticis statim est dictum. Si autem non vult, tanquã impœnitens hæreticus & contumax est tradendus curiæ seculari (vt de impœnitentibus hæreticis mox est dictum) vltimo supplicio feriendus.

6 Quidam vero sunt excommunicati non in causa fidei, sed pro contumacia in causa alterius rei, vtpote quia citati responsuri super quibusdam articulis, qui non erant fidei, vel alia ex causa renuerunt comparere: vel quia istud vel illud infra certum tempus eis præfixum noluerunt restituere, & similia: siue sint excommunicati à iudice (vt dictum est) siue à iure; vtpote, quia clericum vulnerauerunt, vel similia: omnes isti sic pro contumacia nõ in causa fidei, sed alterius rei excommunicati, si in illa excommunicatione stant per annum animo indurato, non carent scrupulo hæreticæ prauitatis; immo leuiter de hæresi statim efficiuntur suspecti; iuxta. c. Grauem. de pœnis. & argu. de ęta. & quali. Cum bonæ. Nec, vt dicit Hosti. in sum. tit. de hæret. §. qualiter quis deprehendatur in hæresim. facias vim in eo, quod decretales illæ prædictæ loquuntur de biennio & triennio. narrant enim factum, quia sic contigerat; sed idẽ est etiam si per annum. Concordat glo. in c. all. Grauem. de pœnis. super verbo, hæreticæ prauitatis. & glo. in c. Excommunicamus itaque. in. §. qui autem. super verbo, condemnentur. de hære. lib. 5. Concordat & Archidiaconus in c. Accusatus. lib. 6. tit. de hære. super verbo, orta. Concordat & Host. vbi supra. Omnes isti notant, quòd si quis per annum excommunicatus stetit pro contumacia in causa, quæ non sit fidei, efficitur suspectus leuiter de hæresi, & vt responsurus de fide, potest citari.

Fel. c. Excõicamus 1. de hære. Careri. tract. de heret. nu. 21.

Vide Schol. 13 part. 2.

Qualiter sit procedendum contra excommunicatos non ex causa fidei, postquam per unum aut plures annos in excommunicatione steterint.

7 Qualiter autem contra huiusmodi excõmunicatos per annum, non in causa fidei sit procedendum, considerandum est, quòd dominus † Ennecus episcopus Gerundensis, & frater Nicolaus Eymerici inquisitor anno Domini † MCCCLXVIII. congregauerunt solemne concilium tam iuristarum, quàm personarum religiosarum peritarum, vt de concordi consilio daretur modus iuri consonus contra excommunicatos per plures annos, A per episcopos & inquisitores amodo procedendi: & habita diuturna collatione modus qui sequitur, est inuentus, & approbatus, & in libro curiæ episcopi insertus, ad habendã de eo memoriam in futurum. modus autem talis est:

† Aliàs, Hẽricus. † Aliàs. 1358.

Excommunicatus nanque per vnum annum continuum, vel per plures suspectus est de hæresi leuiter, ratione contumaciæ ad ecclesiam tanto tempore continuatæ: vt patet per c. Grauem. extra de pœnis. & per c. Cũ bonæ. de æta. & quali. & per notata per Ho- B sti. in summa, tit. de hære. §. qualiter quis deprehendatur in hæresim. Suspectus autem de hæresi, quatenus de fide respondeat, est citandus, vt videatur si ambulat in tenebris, vel in luce. Citetur ergo per episcopum, vel inquisitorem, vel eorum alterum responsurus de fide: cui vt compareat terminus congruus assignetur, infra quem, nisi comparuerit, sit excommunicatus: in literis citationis ponatur hoc verbum; responsurus de fide; iuxta notata per Archidiaconum in c. Accusatus. de hære. lib. 6. super verbo, orta. in principio. & iuxta notata per Host. in c. Inter sollicitudi- C nes. de pur. ca. §. 1. Citatus igitur taliter vel comparet infra terminum, vel renuit comparere. Si renuit comparere, eo facto est excõmunicatus tãquam contumax in causa fidei & consequenter aggrauatur, quia iam fit suspectus de hæresi vehementer, per c. Cũ contumacia. extra de hęret. lib. 6.

Videto hic Scho. 33. par. 2.

8 Tunc vel infra illum annum comparet, vel non. Si non, tunc anno elapso est vt hæreticus condemnandus: transiuit enim suspicio leuis in vehementem, & vehemens in violentam, vt patet in c. all. Cum contumacia. D de hæret. lib. 6. & per notata ibidem per Io. And. & Archidiaconum. Taliter autem condemnandus vel ante sentẽtiam rediit ad gremium ecclesiæ paratus facere, quæ ecclesia voluerit mandare: & tunc recipitur ad misericordiam, & recipitur vt hæreticus pœnitens ad abiurationem, & carcerem perpetuum; iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. de hæret. lib. 5. et eod. tit. c. Excommunicamus. 2.

Si autem redire noluerit, vt impœnitens hæreticus est relinquendus brachio seculari, E animaduersione debita puniendus, per alle. c. Ad abolendam. §. præsenti.

9 Si autem infra illum annum comparuerit, quia excommunicationem in causa fidei contumaciter sustinuit, abiurabit vt suspectus de hæresi vehementer; iuxta c. Accusatus. in prin. de hæret. lib. 6. Quo facto interrogabitur de fide, & articulis, pro quo ad responden-

spondendum primo citatus fuerat vt suspectus de hæresi leuiter: quia fuerat per vnum annum, vel plures annos in excommunicatione pro cõtumacia. Et tunc vel respõdet catholice, vel non: Si non, fiet processus communis per c. Ad abolendam. extra de hęret. lib. 5. Si autem respondet catholice, dicetur sibi; Charissime, tu videris catholicus verbo, quia dicis quòd credis quod ecclesia mãdat: sed contradicis facto, quia non facis prout ecclesia tibi iubet, immo resistis eidem contumaciter. Quare vt videremus clare de tua credentia: & si ambulas in tenebris vel in luce, te citari fecimus; sed comparere & respõdere renuisti. Tunc attenta conditione personæ & negotij, pro quo est excommunicatus, qualitate: & attentis attendendis, assignabitur sibi tempus conueniens trium mensiũ, vel quatuor, vel plurium, & mandabitur sibi, & mandando monebitur literatorie, quatenus infra illud tempus faciat se absolui, aliàs ex tunc prout ex nunc, & econtra, excommunicationis sit vinculo innodatus. Tunc si paret mandato & monitioni, habebitur intentum: si autem non, & permiserit se incidere in dictam excõmunicationem, sequetur processus prędictus: quia vel infra annum paruerit, vel non: & si sic, vel si non, fiat vt dictum est prius: & per prędictum modum procedetur in primo casu, scilicet, quando excommunicatus pro contumacia per vnum annum, vel plures, citatus responsurus de fide, noluerit comparere.

10 Si autem talis excommunicatus, & respõsurus de fide citatus, infra terminum comparuerit assignatum, fiet processus prędictus: nam interrogabitur de fide & articulis fidei. Et tunc vel respondebit catholice, vel non: Si non, fiet processus communis per c. alle. Ad abolendam, tanquam contra illum, qui in hæresim incidit manifeste; quia propria cõfessione. Si autem respondet catholice; procedetur vt dictum est ante. Nam quia bene respondet verbo, sed contradicit facto, assignabitur (vt dictum est) competens tempus, & mandabitur eidem, & præcipiendo monebitur, quatenus infra illud tempus, & ei tres terminos assignatos, vel vnum pro trino edicto, faciat se absolui; aliàs tãquam contumax in causa fidei sit excommunicatus. Tunc vel permittit se noua excommunicatione ligari non parendo, vel non: Si non, habetur intentum: nihilominus potest sibi indici abiuratio pro leui suspicione, quam incurrit: quia vltra quàm per annum sustinuit excommunicationem animo indurato. Si autem permittit se excommunicari non parendo, fiet vt dictum est; quia vel per annum sustinet dictam excommunicationem, vel non: Si nõ, habetur intentum; sed abiurat vt suspectus de hæresi vehementer per c. Cùm contumacia. Si autem sustinet per annum animo indurato: vel ante sententiam paret, vel non: si sic, habetur intentum; sed recipitur ad misericordiam vt hæreticus pœnitens ad abiurationem, iuxta c. Ad abolendam. de hæreti. lib. 5. & carcerem perpetuum, iuxta c. Excõmunicamus. 2. de hæret. lib. 5. licet post sententiam in carcere possit dispensari, iuxta c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. Si autem ante sententiam non paret, tradetur per sententiam vt hæreticus impœnitens curiæ seculari vltimo supplicio feriendus, vt in c. alleg. Ad abolendam. Et ecce modus contra excommunicatos pro contumacia vltra quàm per annum per ecclesiam procedendi.

QVAESTIO XLVIII.

De Schismaticis.

Summarium.

1 *Differentia inter hæresim & schisma.*
2 *Diuidi ab ecclesia bifariam contingit.*
3 *Schismatici aliqui non sunt hęretici, & qui.*
4 *Aliqui vere sunt hæretici, & vt tales tractandi.*

Vadragesima octaua quæstio est, Schismatici an hæretici sint habendi sic, ut inquisitoris hęreticorum iudicio sint subiecti? *S. Ant. 2 par. ti. 3. cap. 11. Turrecr. de eccl. li. 4. par. 1. capu. 1. Schol. 54*

1 Ad hanc respondemus, quòd inter schisma & hæresim est differentia, vt habetur 24. q. 3. c. Inter hæresim. Nam schisma dicit diuisionem: hęresis autem errorem. vnde à schismate dicti sunt schismatici, quia ab ecclesia diuisi.

2 Aliqui autem ab ecclesia duobus modis possunt diuidi, loquendo de his qui fidem receperunt. Quidam nanque sunt diuisi ab ecclesia quo ad obedientiam solam, nullum habentes de credendis errorem in mente, nec de defendendo errorem, pertinaciam in voluntate:

3 Et tales non sunt hæretici in re, nec habendi, postquàm non habent errorem in mẽte, nec pertinaciam in voluntate; nec aliàs apparet, quòd male sapiant de articulis fidei, & ecclesiæ sacramentis, seu ecclesiastica potestate; licet moti malitia, superbia, vel auaritia, seu aliàs deuient ab obedientia ecclesiæ. Attamen licet isti non sint hæretici, sunt

tamen

tamen multum ad hæresim dispositi, vt dicitur vbi prius. Nam in eo q; se diuidunt ab ecclesia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quòd non obediant in credendis.

4 Quidam vero sunt diuisi ab ecclesia non solum quo ad obediētiam, verum etiam quo ad credentiam; quia nolunt credere determinationibus ecclesiæ, vt de fide factis: vt pote, q; spiritus sanctus procedat à patre & filio, vt ecclesia determinauit de sum. tri. & fide cath. li. 6. c. unico. & similibus. Et tales vt hæretici sunt habendi; quia habent, eorum quæ sunt fidei, & credere tenentur, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate: cum post deprehensionem erroris ad arbitrium ecclesię noluerint hæresim abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, vt patet clare extra de hære. lib. 5. c. Ad abolendam. §. præsenti.

Videto hic Schol. 54. p. 2.

QVAESTIO XXXXIX.

De Apostatis.

Summarium.

1 *Apostasia triplex, & quæ.*
2 *Apostatæ ab ordine, & à statu regulari non sunt hæretici.*
3 *Apostatæ manentes in excommunicatione totum annum, sunt suspecti de hæresi.*
4 *Apostatę à fide sunt hæretici.*
5 *Qui metu mortis fidem abnegant, vt pœnitentes hæretici recipiendi sunt, si reuertantur.*

QVadragesima nona quęstio est, Apostatæ an hæretici sint habendi sic, vt inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti?

Alfon. Cast. de iust. hæret. puni. li. 2. c. 7. et 23. Simā. catho. insti. tit. 7. Schol. 55.

1 Ad hanc respondemus, q; est apostasia quædam ab ordine clericali; est apostasia à statu regulari; & est apostasia quædam à veritate Christianitatis & fidei.

2 Qui primo modo apostatant, à fide credendorum ex hoc non deuiant: quare nec hæretici sunt, nec iudicio inquisitoris subiecti sunt. Qui secundo modo apostatāt, ex eo q; sic apostatant, etiam à fide non deuiant: quare nec hæretici sunt, nec iudicio inquisitoris subiecti sunt.

3 Quia vero tales apostatæ à regulari tramite excommunicati sunt, extra de cle. vel mo. lib. 6. Vt periculosa, si in excommunicatione illa & apostasia per annum animo indurato persistunt, quia redire ad religionem nolunt, nec tēpus transferēdi ad religionem illam, quam dimiserunt, vel ad aliam habēt; nec obtinuerunt euidenter, de hæresi suspecti sunt, iuxta c. Grauem. de pœnis. & de fide

A responsuri, citari possunt: & potest procedi contra tales per episcopum & inquisitorem coniunctim, vel diuisim prout dictum est in quadragesima septima quæstione.

4 Qui vero tertio modo apostatant, eo q; sic apostatant, à fide etiam & ab ecclesia totaliter deuiant. Et tales hæretici, immo infideles habendi sunt: & si haberi possunt, de eis sicut de cæteris hæreticis est agendum: quia si nolunt resilire, vt hæretici impœnitentes traduntur curiæ seculari: si autem velint, recipiuntur ad misericordiam prout hæretici pœnitentes: iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. lib. 5. Concordat Ray. tit. de aposta. §. reuertētes. vbi dicit, q; reuertentes ab apostotasię psidia, cum fuerint hæretici tanquàm reuertentes ab hæresi sunt recipiendi.

B

5 Illi vero qui metu mortis fidē abnegāt, & erroribus non sunt credētes, licet vere hæretici non sint, postquàm non habent errorē in mente, iudicio tamen ecclesiæ, quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hæretici habendi sunt: & si reuertantur, vt pœnitentes hæretici recipiēdi sunt. non enim metus mortis est metus cadens in constantem virum ad fidem Christi abnegandam; nam satius est mori, quàm abnegare, vel vesci idolothytis, vt dicit August. & recitatur 32. q. 4. c. Sicut. Cōcordat Raymundus tit. de aposta. §. circa istas. Et S. Thomas secunda secundæ q. 12. & Host. tit. de apostatis. §. qualiter.

Videto Schol. 22 par. 1.

C

QVAESTIO L.

D

De Credentibus hæreticorum.

Summarium.

1 *Credentes hæreticorum sunt in duplici genere, & quidam sunt hæretici.*
2 *Indicantur aliqui hæreticorum erroribus adhærere, tum ex verbis tum ex factis.*
3 *Quibus factis præsumatur quispiam credere erroribus hæreticorum.*
4 *Sunt alij credentes hæreticorum, non quidem hæretici, sed suspecti:*
5 *Et his abiuratio vel purgatio est indicenda.*

E

QVinquagesima quæstio est, Hæreticorum credentes qui dicēdi sunt; & si hæretici habendi sunt.

Zanch. de hæret. c. 5 Alfon. Castr. de iu. hæret. puni. lib. 1. cap. 17. Schol. 56

1 Ad hanc respondemus, q; credētes hæreticorum sunt in duplici genere. quidam namque sunt hæreticorum credentes, qui credunt eorum erroribus, & hæresibus, & isti sunt excommunicati, iuxta c. Excommunicamus. 1. §. credentes de hæ-

de hære. lib. 5. & etiam sunt hæretici; & tales habēdi sunt, vt in eo. tit. Excommunicamus. 2. in fi. vbi præmissis varijs hæreticorum sectis dicitur sic: Credentes autem eorum erroribus hæreticos similiter iudicamus.

2 Iudicantur autem aliqui credere hæreticorum erroribus ex eorum verbis atque factis. Verbis quidem, vt confessione propria, dicendo se credere erroribus talium: Vel facti euidentia publice prædicando, seu defendēdo illorū errores: Vel testiū productione legitima, vt si conuincantur per testes, quòd errores talium diuulgarunt, seu dogmatizarunt. de verborum signifi. c. Super quibusdā. vbi hæretici declarantur, qui publice prędicant & profitentur, & defendunt errorem: Vel qui cōuicti sunt per testes talia publicasse, & glo. ad idem super c. Ad abolendam. §. præsenti. & verbo deprehensus.

Relat. supra fol. 73. col. 2.

3 Factis autem, vt si hæreticos adorauerint (eorum verbis vtendo) reuerentiam eis suo more exhibuerint, consolationem vel communionem ab eis receperint, seu similia, quę ad ritum eorum pertinent, perpetrauerint: sermones eorum & prædicationes non tantū semel, vel bis, sed frequentius audierint; & similia egerint, per quę eorum animus, quòd credant eorum erroribus, apud iudicem per exteriora probabiliter conuincatur. Ex factis enim præsumitur de affectu: ad hoc arg. 32. q. 5. Qui viderit. & C. de dolo. l. Dolum. de bigamis. Nuper. nec refert etiam, an quis voluntatem suam verbis exprimat, an factis. ff. de legibus. l. Contra legem. & notatur 20. q. 1. Quem progenitores. immo plus est facto quàm verbo aliquid facere. argu. de appella. Dilecti. Magis enim est standum factis, quàm verbis, vt docet Christus Matth. 21. Conuincuntur igitur aliqui esse credentes hæreticorum erroribus, verbis & factis: dico factis in quibus ritus hæreticorū exprimūtur.

4 Quidam alij sunt hæreticorum credentes, de quibus non apparet clare, quòd credant eorum erroribus, sed videntur credere hæreticorum verbis, iussionibus & operibus; vt pote quia ad eorum dictum vadunt & veniunt, sermones eorum (licet raro) audiunt, literas eorum hinc inde deferunt, eis seruiūt, libros suscipiunt nec comburunt, alimoniā eis deferunt, ducatum præbent, eos visitant, & alia faciunt, in quibus de ritu hęreticorū nihil ostenditur.

5 Tales enim non iudicantur credentes hæreticorum hæresibus, nec hæretici sunt habendi; sed non carent suspicione vehementi vel leui, secundum quòd maiora vel minora in eis indicia apparebunt: & consequenter est eis abiuratio seu purgatio indicēda, iuxta c. Excommunicamus. 1. §. qui vero inuenti fuerint sola suspicione notabiles, &c. de hęre. lib. 5. & eo. c. §. credentes. & c. Accusatus. in princ. eod. tit. lib. 6. Sunt enim tales suspecti, quòd credant hæreticorum erroribus. His concordat Archidiaconus in c. Quicunque. super verbo, credentes. de hære. lib. 6. Et Guido Fulcodius, postmodum Papa Clemēs iiij. in consultationibus ad inquisitores hæreticæ prauitatis. q. 9.

QVAESTIO LI.

De Receptatoribus hæreticorum.

Summarium.

1 *Recipientium hæreticos duplex genus est.*
2 *Receptatores hęreticorum quando culpa vacent, & quando non.*
3 *Qui proprie receptatores appellentur hæreticorū:*
4 *Et qui ex his hęretici habendi sint, qui vero tantum suspecti.*
5 *Hæreticorum receptores qui dicantur proprie:*
6 *Et quando cū culpa, & hæretici sint, quando non.*

QVinquagesima prima quæstio est, Hæreticorum receptatores qui dicendi sunt; & si hæretici habendi sunt?

Simanc. catho. insti. ti. 15. n. 14. Locat. iudi. inquisit. uer. Receptator. Schol. 57

1 Ad hanc respondemus, quòd recipientes hæreticos in domibus suis sunt in duplici genere. Quidam nanque sunt, qui non tantum semel, neque bis, sed pluries & frequenter hæreticos recipiunt: & isti proprie & secundum vim vocabuli dicuntur receptatores, à receptando, quod est verbum frequentatiuum: & inde dicitur receptaculum domus vel hospitium, in quo hęretici frequenter & pluries conueniunt ad docendum, vel ad morandum.

2 Et tales receptatores quandoque sunt sine culpa, vtputa si ignoranter hoc faciunt, vt quia eorum errores nesciunt, nec aliquid sinistrum de eis unquam audierunt, nec suspicati sunt. Aliquando sunt in culpa, utpote quando eorum errores sciunt, & quòd ecclesia pro illis, eos persequitur non ignorant, & nihilominus eos latenter & frequenter receptant, ne ad manus ecclesię perueniant.

3 Tales enim proprie sunt & dicuntur hæreticorum receptatores, & de talibus loquūtur iura: & isti tales sunt excommunicati, iuxta c. de hæret. Excommunicamus. 1. §. credentes. lib. 5.

4 Et si credant ipsorum hæreticorum erroribus

ribus hæretici sunt: quia credentes iudicari A possunt, si constat. Si autem non, suspecti vehementer de tali hęresum credentia habẽdi sunt, & est eis abiuratio, & purgatio canonica indicenda, iuxta c. Excõmunicamus. 1. §. qui autẽ inuenti fuerint. de hær. lib. 5. & c. Accusatus. eod. tit. lib. 6.

5 Quidam autem non pluries & frequenter, sed tantum semel, vel bis hæreticos receperunt: & isti non videntur proprie posse dici receptatores, quia non frequentarunt, sed receptores, quia eos receperunt, sed non receptarunt: licet Archidiaconus dicat contra B rium in c. Quicunque, super verbo, receptatores. & etiam Guido Fulcodius prædictus in consultationibus ad inquisitores hæreticæ prauitatis. q. 11. qui volunt tales etiam dici & esse receptatores: de quo non est magna vis: nam non de verbis curamus, sed de factis.

6 Isti enim siue dicantur receptores, siue receptatores, quandoque sunt in culpa, quandoq; nõ, vt statim de proprie receptatoribus dictũ est. Nã si isti semel, vel bis receperunt latẽter quos sciunt hæreticos esse, vt nõ perueniant ad manus ecclesiæ; si credant eorum C erroribus, credentes & hæretici sunt. Si autẽ hoc non apparet, ex tali receptione vehemẽter, ne credãt eorum erroribus, suspecti sunt, & excommunicati, vt de hære. lib. 5. c. Excõmunicamus. 1. §. credentes. & est eis abiuratio indicẽda, vt dictum est statim, iuxta c. Accusatus. in prin. His concordat cõcilium prouinciale Tarraconen. cui interfuit frater Raymundus de Penna forti, de quo supra parte ista secunda.

QVAESTIO LII.

De defensoribus hæreticorum.

Summarium.

1 *Defensores hęreticorum in duplici sunt differẽtia.*
2 *Defendunt aliqui non errorem, sed personam.*
3 *Et hi pro modo defensionis suspecti de hæresi sunt vehementer, aut leuiter.*

Zanch. de hæret. c. 4 Reper. in quisi. uer. Defensores. Schol. 58.

Vinquagesima secunda quæstio est, Hæreticorum defensores qui dicendi sunt; & si hæretici dicendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, q hęreticorum defensores sunt in duplici genere. quidam namque sunt qui defendunt hæreticorum errorem, & ij damnabiliores sunt illis qui errant: & non solum hæretici, immò hæresiarchæ habendi sunt, vt patet 24. q. 3. Qui aliorum. & de his defensoribus communiter non loquuntur iura, quia isti ab hæreticis non distinguuntur; & in his habet locum cap. Ad abolendam. §. præsenti. de hære. lib. 5.

2 Quidam alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem, vtpote illi, qui resistunt viribus & potentia, ne hæretici ad manus iudicis fidei veniant examinandi, vel puniendi, & similia: & tales sunt excõmunicati, iuxta c. allegatum, Excõmunicamus. 1. § credentes.

3 Et tales hæretici non sunt, postquam errorem non defendunt. arg. de sum. trin. & fide cath. c. Damnamus. sed suspecti de illorũ hæreticorum erroribus sunt vehemẽter, vel leuiter † secundum defensionem, quam fecerunt: & debent abiurare, iuxta c. Accusatus. frequenter alleg. de hæret. lib. 6. His concordant Archidiaconus in c. Quicunque. super verbo, defensores. & Guido Fulcodius prædictus in consultationibus ad inquisitores hæreticæ prauitatis. q. 12. & prædictum concilium Tarraconense.

† Aliàs, secundum modũ defensionis.

QVAESTIO LIII.

De fautoribus hæreticorum.

Summarium.

1 *Publica auctoritate fungentes quomodo per omissionem hæreticis fauere censeantur:*
2 *Et quomodo per commissionem.*
3 *Priuatæ personæ ex sola omissione non dicuntur hæreticorum fautores:*
4 *Sed commissione, & quæ committendo.*
D 5 *Fautores hęreticorum excommunicationẽ, & alias pœnas incurrunt.*

Turrecr. de Eccle. lib. 4. p. 2 cap. 21. Zanch. de hęret. c. 5 Lucer. in quisi. uer. Fautor. Schol. 59

Vinquagesimatertia quęstio est, Hęreticorũ fautores qui dicendi sunt: & si hæretici habendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, q fauentes hæreticis sunt in duplici genere. Quidam namque sunt, qui publica funguntur auctoritate, hoc est publicæ personæ, vt domini E temporales, eorum balliui Vegueri), & officiales cæteri: & tales fauent & fautores esse possunt hæreticorũ duobus modis: quia interdum omittendo, interdum committẽdo. omittendo quidem ea facere circa hęreticos vel suspectos, infamatos vel credentes, receptatores, defensores, & fautores, ad quæ ex eorum officio obligantur: cum tamen ab episcopis & inquisitoribus, vel eorum altero requiruntur: vt pote, si eos non capiant, vel captos,

ptos diligenter non custodiant, vel infra districtũ suum ad locum, de quo eis mandabitur, non deducant, ac executionem promptã de eis nõ faciant, & similia: vt patet extra de hære. lib. 6. c. Vt inquisitionis. in princ.

2 Committendo autem; vtpote, si captos huiusmodi absque episcopi & inquisitoris, vel alterius ipsorum licentia, vel mandato, à carcere liberent; vel processum, iudicium, vel sententiam eorum directe vel indirecte impediant, & similia peragant, vt patet c. all. Vt inquisitionis. §. prohibemus. omnes isti fautores sunt, & etiam excommunicati ipso iure: in qua si per annũ steterint animo pertinaci, extunc vt hæretici condemnantur, vt clare patet c. & §. alleg.

3 Quidam autem sunt, qui publica non funguntur auctoritate, sed sunt personæ priuatæ: & isti non dicuntur fauere, nec fautores esse ex sola omissione: vnde si hæreticos nõ capiant, non dicuntur fauere, nec fautores esse: vel nõ custodiant, & similia, etiam si requisiti non faciant, quia non tenentur ad hoc, vel non tenebantur.

Circa hęc legito Schol. 59 p. 2.

4 Dicuntur autem fauere & fautores esse cõmissione, vt si hęreticos seu captos pro hæresi, propria temeritate à carcere liberẽt; vel auxilium, consilium, vel fauorem ad liberandum præstent; vel liberatos taliter associent, vt non capiantur; vel capientibus se opponunt; ac aliàs processum, iudicium, & sententiam in causa fidei directe vel indirecte impedire præsumant; vel ad impediendum præstant consilium, auxilium, vel fauorem.

5 Omnes tales fautores sunt, & excommunicati sunt ipso iure, & duodecim magnas pœnas incurrunt, vt patet extra de hære. lib. 5. c. Excommunicamus. 1. §. credentes. & c. alleg. Vt inquisitionis. §. prohibemus. in qua excommunicatione, si per annum steterint animo pertinaci, extunc sunt vt hæretici condemnandi, vt eo. c. & §. alle. Vt inquisitionis. §. prohibemus. Et nihilominus fautores sunt, & dici possunt prædicti omnes receptatores & defensores, de quibus est supra actum quęstionibus duabus proximis. Cõcordat his Archidia. super c. Quicũque. & uer. fautores. de hæret. lib. 6. Et Guido Fulcodius prædic. q. 10. & prædic. concil. Tarraconen.

Eas numerat ibi Hosti. nu. 3. fol. 114

QVAESTIO LIIII.

De impeditorib. officii inquisitionis.

Summarium.

1 *Impedire directe officium sancta Inquisitionis, qui nam dicantur.*

2 *Impedientes directe sanctum officium excommunicati quidem sunt, sed non ex hoc hæretici.*

3 *Quo pacto indirecte impediatur sanctum officium.*

4 *Explicatio c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.*

5 *Contra omnes impeditores præfatos procedi potest tanquam contra fautores hęreticorum.*

Qvinquagesima quarta quæstio est, Impeditores officij inquisitionis hęreticæ prauitatis, qui sunt; & si hæretici dicẽdi sunt?

Zanch. de hęre. cap. 31. Lucerna & Repert. inqui. ver. impediẽtes. Scho. 60.

1 Ad hanc respondemus, q̃ huiusmodi impeditores sunt in duplici genere. Quidam nanque sunt, qui impediunt directe; vtpote, qui captos pro hæresis crimine à carcere propria temeritate liberant; vel processus inquisitionis lacerant, testes in causa fidei pro eo quia testificati sunt, vulnerãt: vel si dominus temporalis statuat, quòd nullus nisi ipse de hoc crimine cognoscat, & q̃ nullus nisi sibi de hoc crimine accusari possit, nec testificari, nisi coram eo, & similia: Isti impediunt directe iuxta notata per Io. And. in c. Statutum. super verbo, directe. de hære. lib. 6. Et qui processum, iudicium, vel sententiã, in causa fidei directe impediunt; vel qui ad hæc agenda pręstiterunt cõsilium, auxilium, vel fauorem.

2 Et tales licet sint multum culpabiles, non tamen sunt ex hoc hæretici iudicandi, nisi aliter appareręt, quòd haberent errorem in mẽte, & pertinaciam in voluntate. Sunt tamen ipso iure excommunicationis mucrone percussi, iuxta c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hęre. in 6. sic quòd si in illa excommunicatione stant per annum animo pertinaci, extunc sunt vt hęretici condemnandi, vt patet c. & §. alleg.

3 Quidam vero sunt, qui impediunt indirecte; vtpote, qui statuunt, quòd nullus portet arma, nisi de familia domini temporalis: nam consequenter qui sunt de familia inquisitoris non possunt portare; quod est indirecte impedire. vel quòd nullus possit capere aliquem, vel capi facere, nisi dominus temporalis: nam consequenter qui sunt de familia inquisitoris non possunt capere, & similia, iuxta notata per Ioan. Andr. in cap. Statutum. super verbo, indirecte. & tales sunt minus culpabiles quàm primi: nec sunt hæretici, sed sunt excommunicati, iuxta allega. c. Vt inquisitionis. & etiam pręstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorẽ. Quòd si steterint ĩ illa excõicatione per annũ animo pertinaci, extũc sunt velut hæretici condemnandi per all. c. Vt inquisitionis. in §. ꝓhibemus.

4 Quod est sic intelligendũ, vt dictum est supra q. 47. quòd sicut hæretici si velint redire, recipiuntur ad misericordiam errore primitus abiurato: aliàs vt impœnitentes traduntur curiæ seculari, vt patet per c. Ad abolendam. §. præsenti. sic tales, qui vt impeditores fuerunt excommunicati, & steterunt per annum in illa excommunicatione animo pertinaci, si volunt redire, abiurant impedimentũ & fautoriam, & ad misericordiam admittuntur: aliàs vt impœnitentes hæretici traduntur brachio seculari. A

Argu. c. Accusatus. §. vlt. de hęret. lib. 6. Eymer. 3. p. q. 45.

Supra pag. 83.

5 Et vbi non stent per annum, nihilominus cõtra omnes impeditores huiusmodi potest procedi vt contra fautores hæreticorum, iuxta priuilegium domini Vrbani iiij. & Clemen. iiij. Alexandri, & aliorum summorum Pontificum ad inquisitores hæreticæ prauitatis generaliter, quod incipit. Præ cunctis, in quo sic habetur: Cæterum si forte, quod non credimus, aliqui cuiuscunque conditionis, huic negotio vobis commisso, se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt non possit procedi libere in eodem: immo nisi requisiti, illud fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiose; contra eos, tanquam contra hæreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones canonicas, freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

QVAESTIO LV.

De Suspectis de hæresi.

Summarium.

1 *Suspicio de hęresi triplex, leuis, vehemẽs, maxima.*
2 *Leuis suspicio cur sic appellata:*
3 *Leuis suspicionis exempla.*
4 *Magna & vehemẽs suspicio quę dicatur, et quare.*
5 *Suspicionis vehementis exempla.*
6 *Maxima & violenta suspicio, quę sit.*
7 *Violenta suspicionis exemplum.*
8 *Suspectorum de hęresi triplex genus, & qui dicantur leuiter suspecti.*
9 *Leuiter suspecto iniungi potest purgatio canonica:*
10 *Vel iniungi abiuratio de leui.*
11 *Suspecti vehementer qui dicantur.*
12 *Vehementer suspecto iniungenda est abiuratio de vehementi, & vt haresim omnem generatim abiuret.*
13 *Quid faciendum si post abiurationem relabatur.*
14 *Casus in quibus iudicatur relapsus quispiam post abiurationem de vehementi.*
15 *Quid agendum si vehementer suspectus de hæresi recuset abiurare.*
16 *Violenter suspecti habentur vt hæretici, & qui nam tales reputentur.*

Vinquagesima quinta quæstio est, Suspecti de hæresi quot modis, & quibus dicendi sunt; & si in casu hęretici habendi sunt?

Alberti. de hæret. q. 34. nu. 46. Siman. catho. insti. ti. 50. nu. 23. Schol. 61.

1 Ad hanc respõdemus, quod in iure triplex suspicio de hæresi reperitur; prima est modica, secunda magna, tertia maxima.

2 Prima est modica, quæ in iure vocatur suspicio leuis: ista habetur extra de hęre. lib. 6. c. Accusatus. in prin. vbi dicitur sic: Si autẽ leuis & modica suspicio illa fuit, quamquam ex hoc sit grauiter puniendus, nõ tamen debet pœna in hæresim relapsorum puniri. Et hæc suspicio dicitur modica siue leuis, tum quia modica & leui defensione tollitur; tum quia ex modicis & leuibus oritur coniecturis: vnde dicitur modica à modicis indiciis, & dicitur leuis à leuibus coniecturis: B

3 Vtpote, si aliqui reperiantur occulta conuenticula celebrantes, vel vita ac moribus à communi cõuersatione fidelium deuiantes, vt patet extra de hęreticis, lib. 5. c. Excommunicamus. 1. in fine. & similia exercentes: tales namque leuiter de hæresi habentur suspecti: talia enim hæretici frequenter facere cõprobantur. De huiusmodi leui suspicione de hæresi habetur C. de hæreti. l. 2. in fine. vbi dicitur sic: Hæreticorum vocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui vel leui argumẽto à iudicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. Et huic sententiæ concordat Hosti. in summa. tit. de pręsumptionibus. §. finali. vbi dicit sic: Et notandum, quòd quamuis hæretici leui argumento detegantur: scilicet, ad hoc quòd suspecti habeantur, vt patet C. de here. l. 2. non tamen debent, &c. C D

4 Secunda suspicio est magna, quę in iure vocatur vehemens siue fortis, ita habetur extra de hære. lib. 6. in prin. c. Accusatus. vbi sic habetur: Accusatus de hæresi vel suspectus, contra quẽ de hoc crimine magna, & vehemẽs suspicio orta erat, &c. Ibi enim hæc coniunctio, &, non tenetur copulatiue, sed expositiue: vt notat Io. And. ibidem. Vehemens autem idem est quod fortis, vt dicit Archidiaconus super all. c. Accusatus. in verbo, vehemẽs. dicit enim ita: Dicũt Papias, & Hugutio quod vehemens idẽ est, quod fortis, siue grãdis. Idẽ Greg. j. moralium super illo verbo Iob. 1 c. Ventus vehemens irruit à regione deserti: Et glo. super illo verbo Actuum. 2. Factus est repẽte de cælo sonus tanquã aduenĩetis spiritus vehemẽtis: dicit, Hoc est vẽtus fortis. Et ĩ libro Catholicon appellato, quod est de dictionibus E

nibus, & earum significationibus, dicitur ita: » Vehemens dicitur fortis; vnde dicimus aliquem vehementem habere causam cum habet fortem. hæc ibi: Ergo suspicio magna, dicitur vehemens siue fortis: & hęc suspicio dicitur magna, vehemens, siue fortis, tũ quia non nisi magnis vehementibus & fortibus defensationibus repellitur; tum quia ex magnis vehementibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis, & indicijs:

5 Vtpote, si aliqui comperiantur, qui eos, quos sciunt hæreticos fore, occultent, fauorẽ impendant, associent, visitent, munera offerant, recipiant, defensent, & similia exercentes: tales nanque vehementer de hæresi sunt suspecti, vt patet per alleg. c. Accusatus. §. illę vero. et per notata ibidem per Archidiaconum, cum non sit dubium eos facere talia in fauorem hęreticæ prauitatis.

6 Tertia suspicio, hoc est maxima, in iure vocatur violenta, vt patet extra de hæret. lib. 6. c. Cum contumacia. & c. Accusatus. & per notata per Archidiaco. & Ioan. And. super c. Accusatus. super verbo, vehemens. vbi sic dicunt: dicit vehemens, non tamen violenta. supra de presumptionibus. c. Literas. De hac suspicione loquitur canon dist. 34. Quorundam. Et hęc præsumptio, seu suspicio dicitur violenta: tum quia violentat, cogit, & arctat iudicem ad credendum; nec † tergiuersatione refellitur qualicunque: tum quia ex violentis conuincentibus, atque coercentibus oritur coniecturis:

† *Aliàs. defensatione repellitur.*

7 Vt pote, si aliqui reperiantur, qui hæreticos adorauerint, seu eis reuerentiam suo more exhibuerint, cõsolationem vel cõmunionem ab eis receperint, vel similia, quæ ad ritum eorũ pertinent, perpetrauerint: tales nãque violenta suspicione de hæresi & hæreticorũ credentia sunt cõuicti, per c. Filij. & per c. Accusatus. extra de hære. lib. 6. & per notata per Archidiaconũ super c. Quicunque hæreticos. in verbo, credẽtes. extra de hærę. lib. 6. cum non sit dubium eos talia facere in credentiam hæreticæ prauitatis.

8 Secundum hanc distinctionem dicendũ, quòd suspecti de hęresi sunt in triplici genere. nam quidam de hæresi sunt suspecti leuiter; quidam vehementer; quidam violenter. Leuiter sunt suspecti qui talia leuia & modica peragũt, ꝙ ex eis oritur leuis & modica suspicio contra eos de aliqua hæresi vel errore.

9 Et vbi quis sic inuenitur de hæresi leuiter suspectus, nullatenus est hęreticus, nec habẽdus: sed debet sibi indici canonica purgatio, vel iniungi tanquam pro leui abiuratio: A Quòd purgatio possit sibi indici, habetur extra de hæret. lib. 5. c. Excommunicamus. 1. in principio, vbi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles (suspicione probabili, hoc est leui, & quę leuiter apparet dicit Hosti.) nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem congruam ab omnibus euitentur; ita quòd si per annum in excommunicationem perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur. hęc ibi. Et indicta sibi purgatione canonica, siue consentiat, siue nõ; siue deficiat, siue non, est per omnia iudicandum sicut de diffamato de hæresi, cui est purgatio canonica indicenda.

Pro leui suspicione indicitur purgatio. Relat. sol. 60. col. 1.

10 Quòd autem abiuratio possit tali indici tanquam leuiter suspecto de hęresi, patet per c. Accusatus. in princ. vbi dicitur sic: Accusatus de hæresi vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim, in iudicio abiurauit, & postea committit in ipsa, censeri debet quadam iurisfictione relapsus, licet ante abiurationem suam hæresis crimen probatum non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuit, quamuis ex hoc sit grauiter puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri. hæc ibi.

Relat. supra fol. 63 col. 2.

11 Quidam autem sunt suspecti vehementer: & sunt illi, qui talia vehementia & fortia peragunt, quòd ex eis oritur vehemens & magna suspicio contra eos de aliqua hæresi vel errore. Et vbi quis sic inuenitur de hæresi vehementer suspectus, nullatenus est hæreticus, nec potest vt hęreticus condemnari. Nullus enim pro suspicione etiam vehementi est de tanto crimine condemnandus; vt expresse habetur extra de: pręsumpt. c. Literas. §. quo circa. vbi dicitur sic: Mandamus quatenus, cum propter solum suspicionem, quamuis vehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, &c.

Vide circa hac s. fol. 61. par. 2.

12 Quid ergo fiet suspecto de hæresi vehementer? debet sibi mandari, quòd abiuret generaliter omnem hæresim, & specialiter eam, in quam commisit, tanquam vehementer suspectus, per c. allegat. Accusatus. in principio, vt est dictum, & per c. Inter sollicitudines. extra de pur. can. & per c. Literas. extra de præsumpt.

Vehementer de hæresi suspecto iniungitur ut omnẽ hęresim generaliter abiuret.

13 Quòd si postmodum relabatur, vel in pristinam, vel in aliã; vel eos, quos scit hęreticos associet, visitet, vel deducat, ac dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis

 impen-

impendat, qui excusari non possit, etiam sine adoratione, ad modum scilicet, quo sancti viri ab omnibus reuerentur & honorantur: relapsorum pœnam non euadet per alle. c. Accusatus. vbi dicitur sic: Eum vero qui in vna hæresis specie vel secta commisit, aut in vno fidei articulo, seu ecclesiæ sacramento errauit, & postmodum hęresim simpliciter, vel generaliter abiurauit: si ex tunc in aliam etiam hæresis speciem, siue sectam, aut alio articulo seu sacramento committat; volumus vt relapsum in hęresim iudicari. Ille quoque de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem cõstiterat, vel nunc cõstat, si post illam receptet hęreticos, deducat, visitet, siue associet, aut dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit, etiam sine adoratione (vt verbis vestris vtamur) meritò debet iudicari relapsus, cum illum ex approbati à se prius erroris consequẽtia non sit dubium id fecisse. hæc ibi.

Relat. supra fol. 63 col. 2.

14 Ex quibus verbis apparet, quòd in tribus casibus in genere suspectus vehementer de hæresi, postquam abiurauerit, pœna plectitur relapsorum. Primus quando relabitur in eandem & pristinam hæresim, de qua suspectus habitus fuerat vehementer. Secundus quando hæresim generaliter vel simpliciter abiurauit, & relabitur in aliam hęresim; esto quòd de ea antea nunquam suspectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius quando hæreticos receptat, & eos deducit, & fauorem impendit. Et hic casus complectitur multos casus, & habet multos † similes, vt patet in alle. §. cum vero. in c. Accusatus. frequentius repetito.

Videto circa hac Schol. 64 par. 2.

† Aliàs, finis.

15 Sed quid agetur, si aliquis suspectus de hęresi vehementer ad mandatum sui iudicis nõ consenserit continuo abiurare? nunquid tradetur secularis arbitrio potestatis animaduersione debita puniendus, per c. Ad abolendam. §. præsenti vero? Respõdetur quòd nequaquàm, quia illud c. & §. eius expresse loquuntur non in suspectis, sed in deprehensis manifeste in hæresim, & conuictis. nam dicit sic: Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicunque manifeste fuerit in hæresi deprehensus, &c. Et rigorosius contra deprehensos manifeste, quàm contra suspectos tantummodo est agendum. Procedetur ergo contra talem præfatum per c. Excommunicamus. & per §. qui vero sola suspicione, &c. superius insertum, & excommunicabitur: in qua excommunicatione si per annum steterit, est vt hæreticus condemnandus per c. all.

16 Quidam autem sunt suspecti violenter, & sunt illi, qui talia violenta peragunt, quòd A ex illis oritur violenta suspicio contra eos de aliqua heresi vel errore: & vbi sic quis inuenitur de hęresi violenter suspectus, pro conuicto de hæresi, ac vt hæreticus est habendus, & sicut de deprehenso in hæresim est de eo per omnia iudicandum per c. Excommunicamus 1. §. qui vero. extra de hæret. lib. 5. & per c. Cum contumacia, & per c. Vt officium. Nam aut fatetur crimen, vel non: si sic, & voluerit redire, & hæresim abiurare, ad pænitẽtiam est recipiendus per c. Ad abolendam. & B per c. Excommunicamus. 2. §. fi. Quòd si non consenserit abiurare, tradendus est curiæ seculari animaduersione debita puniẽdus per c. Ad abolendam. §. 1. allegatum. Si autem non fatetur crimen postquam est conuictus, nec consentit abiurare, est vt hæreticus impœnitens condemnandus per c. allega. Ad abolendam: † violenta enim suspicio ad condemnandum sufficit, & probationem in contrarium non admittit, vt habetur extra de pręsumpt. c. Literas. & c. Afferte.

† Quia cõtra pręsũptionẽ iuris, & de iure nõ admittitur probatio, vt Schol. 61 huius par. docui.

QVAESTIO LVI.

C De casibus uehementis suspicionis hæreseos in iure expressis.

Summarium.

1 *Vehementer suspectus de hæresi habendus est qui vocatus ad respondendum de fide, non comparet in tempore assignato:*
2 *Et quicunque scienter impedit sanctę inquisitionis officium.*
3 *Item præstantes scienter consilium, auxilium, vel fauorem dictis impeditoribus.*
D 4 *Qui instruit hęreticos citatos, vt veritatem subticeant, & dicant falsitatem.*
5 *Excommunicatus ex causa fidei quocunque modo.*
6 *Fautor, Defensor, Receptator scienter hęreticorũ,*
7 *Infamatus de hæresi ob familiaritatem cum his, quos hæreticos esse cognouit.*
8 *Scienter deducens, visitans, receptans hęreticos.*
9 *Conuictus de periurio vel mendacio iudicialiter in causa fidei:*
10 *Et qui dixit vel fecit sępius aliquid contra fidem.*

Vinquagesima sexta quæstio est, Casus in iure expressi, qui sunt; in quibus incidentes su- E specti de hæresi vehemẽter habendi sunt?

Ad hanc respondemus, q sunt decem.

Locat. Iudici. inqui. ver. Suspicio. 10. Campeg. add. Zan. cap. 20. Schol. 62.

1 Primus casus est, quòd quandocunque aliquis vocatus vt de fide respondeat, & parere subterfugit, aut contumaciter se absenta t,

tat, infra competentem & assignatum terminum non comparens, habendus est de hęresi suspectus vehementer. Hic casus patet per c. Cum contumacia. extra de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Cũ contumacia in causa præsertim fidei suspicioni præsumptionem adijciat vehementem, &c.

2 Secundus casus est, quòd quicunque impedit inquisitionis officium directe vel indirecte, aut etiam quouis modo, & hoc scienter; vehementer suspectus de hæresi est habendus. Patet sic: Impediens inquisitionis officium iuxta casum expressatum, tanquam iuris contumax excommunicationis est vinculo innodatus; quam si per annum sustinuerit animo pertinaci, ex tunc violẽta suspicione conuictus, est vt hæreticus condemnandus. Patet per c. Vt inquisitionis negotium. extra de hære. lib. 6. §. vlt. Violenta autem suspicio non insurgit nisi ex suspicione præsupposita vehemẽti: Igitur omnes tales antequam annus transierit, postquam officium inquisitionis impediuerint, suspecti sunt habendi de hæresi vehementer. Rursum in priuilegio domini Papæ Vrbani inquisitoribus Aragonię directo, quod incipit: Præ cunctis nostræ mẽtis, &c. dicitur ita: Cęterum si forte, quod nõ credimus, aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis commisso se opponere, seu illud præsumpserint aliquaten' impedire, vt non posit procedi libere in eodem, immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiose; contra eos tanquam contra hęreticorum fautores & defensores, secundum sanctiones canonicas freti apostolica auctoritate, intrepide procedatis.

Habetur supra hac part. fol. 81.

3 Tertius casus est, quòd præstantes scienter auxilium, consilium, vel fauorem, impedientibus inquisitionis negotium antefatũ, suspecti de hęresi sunt habendi uehementer. Iste casus patet: Isti præstãtes præfatis impedientibus auxiliũ, consiliũ, vel fauorẽ tanquã iuris & principalis iudicis mandati in causa fidei contumaces sicut & impedientes sæpe fati, excommunicationis laqueum non euadunt. patet per c. Vt inquisitionis negotium. in §. finali.

4 Quartus casus est, quòd quicũque instruxerit per inquisitores citatos hæreticos, vel eorum credẽtes, quòd subticeant veritatem, vel vt asserant falsitatem; suspecti de hęresi vehementer sunt habendi. Hic casus sic apparet. Fauere hæreticis in errore, seu aliquid facere in fauorem hæreticæ prauitatis suspicionem de hæresi adijcit vehementẽ, vt patet ex præfato casu statim dicto: Tales autem sunt præfati instruentes citatos de celanda veritate, vel dicenda falsitate: Ergo suspecti sunt de hæresi vehementer. hoc patet ex c. Accusatus. in §. finali.

5 Quintus casus est, quòd omnis excommunicatus ex causa fidei, vtpote quia impedit inquisitionis negotium, vel citatus, contumaciter se absentat, vel instruit citatos de celanda veritate, vel dicenda falsitate, vel liberando captos pro hęretica prauitate, vel se fidei negotio opponendo, vel hæreticis fauendo, defensando, receptando, vel purgare se nolendo, vel alio quouis modo: quam excõmunicationem si sustinuerit per annum animo pertinaci, sit ipso iure vt hæreticus condemnaudus, quòd quilibet talis de hæresi suspectus est vehementer. Hic casus apparet ex prædictis, & apparet specialiter ex duobus.

Primo, quia excõmunicatio in causa fidei non incurritur, nisi propter contumaciam in eadem causa: contumacia autem in causa fidei indifferenter suspicioni præsumptionẽ adijcit vehementem: igitur tales de hæresi vehementer habendi sunt suspecti.

Secundo quia violenta suspicio consurgit ex vehementi, & eam præsupponit sicut superlatiuum comparatiuũ, vt dicit Io. Andr. super c. Cum contumacia. allegato frequentius. Si enim excommunicati in causa non fidei, si per annum steterint, possunt citari per inquisitorem tanquam de fide leuiter suspecti, de fide responsuri, vt sciatur an ambulẽt in tenebris, vel in luce, quia videntur de sacramentis ecclesiæ male sapere, vt dicit Hosti. in summa. tit. de hære. §. qualiter deprehẽdatur; nonne longe plus excommunicati in causa fidei, & cõtumaces, etiã antequã annus transeat, suspecti sunt vehementer? pręsertim cum si annus transierit, non leuiter suspecti, nec vehementer, sed violenter sunt suspecti ipso iure, & vt hæretici condemnandi?

6 Sextus casus est, quòd omnes hæreticorum fautores, & defensores, receptatores vehementer de hęresi sunt suspecti, vt patet supra casu statim posito. Hic casus sic apparet: Omnes excommunicati† in causa fidei & contumacia, vehementer sunt de hæresi suspecti, vt patet ex casu statim posito: Prædicti autem fautores hęreticorum, receptatores & defensores ex causa prædicta sunt excommunicati. patet ex c. Excommunicamus. 1. §. credentes. vbi sic dicitur: extra de hære. lib. 5. Credentes, præterea receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus subiacere.

† Aliàs. ex.

7 Septi-

7 Septimus casus est, quòd quicúque propter agnitorum hæreticorum familiaritatem est de hæresi infamatus, ratione dictæ familiaritatis, vehementer de hæresi est suspectus. Hic casus patet ex cap. Inter sollicitudines. extra de pur.can. Vbi apparet, q ratione infamiæ de hæresi fuit cuidam decano indicta purgatio canonica: & ratione hæreticorum familiaritatis abiuratio publica: & ratione scandali fuit priuatus beneficio, quousq; scãdalum sopiretur.

8 Octauus casus est, quòd quicumq; eos, quos scit hæreticos, scienter receptat, deducit, visitat, siue associat, ac dona seu munera eis dat, seu mittit, seu aliàs fauorem eis impendit, qui excusari non possit, quin sit in fauorem magis culpæ, quàm personæ: suspecti tales vehementer de hæresi sunt habendi, cum ex approbato à se errore non sit dubium id fecisse. Hic casus patet ex cap. Accusatus. extra de hære. lib. 6. §. Ille quoque. vbi manifeste apparet, quòd qui antea abiurauit, si etiam abiurauerit ex sola suspicione vehementi suspectus & non deprehensus, si prędicta hæreticis impendat, relapsus est iudicandus: Nonne ergo vbi non abiurauerit, lapsus vehementer erit præsumendus? si prædictus post abiurationem est præsumendus relapsus, ante abiurationem non erit vehementer præsumendus lapsus? Re vera fortius.

Videto hic Schol. 62.

9 Nonus casus est, quòd quicunque in causa fidei iudicialiter est conuictus se negare dixisse quod antea affirmauit, vel quòd asseruit mendacium, vel commisit periurium, ex vtroque prædictorum in causa fidei suspectus fit de hæresi vehementer. Hic casus apparet plene in cap. Literas. extra de præsump. vbi recitatur, quòd quidam Guillermus nomine, confessus fuerat, quòd tam ipse, quàm frater suus hæresis vitio laborauerant: postea negauit, quòd non dixerat de fratre suo, sed de seipso: & quia fratri fuit post indicta purgatio canonica, ipse Guillermus ipsum purgauit. Et ideo addit dominus Papa, quòd quia iste Guillermus quod ante dixerat, scilicet fratrem suum hæreticũ fuisse, negat se dixisse, cum postmodum ipsum fratrem de hæresi compurgauit; & ex consequentia dixisse mendacium, asserendo fratrem suum fuisse hæreticum; vel commisisse in Deum periurium, eum purgando, & iurando se credere fratrem suum non fuisse hæreticum: habuit dictum G. suspectum de hæresi vehementer.

10 Decimus casus habetur non directe in iure communi, sed priuato. Nam in consultationibus domini Archiepiscopi Tarracon. & suffraganeorum eius, in cócilio generali, cui, & in quibus interfuit frater Raymundus de Penna forti, ad inquisitores Aragoniæ hæreticæ prauitatis, talis fuit casus approbatus, q qui dicit, vel facit aliquid contra fidẽ, & hoc semel, suspectus fit leuiter de hæresi: qui autem bis vel ter, suspectus fit de hęresi vehemẽter: qui autem pluries & frequẽter, suspectus fit de hæresi vehemẽtissime. Isti decem casus patent ex iuribus allegatis.

Relat. supra fol. 169. col. 1

QVAESTIO LVII.

De diffamatis de hæresi.

Summarium.

1 *Diffamati de hęresi qui dicantur.*
2 *Diffamatis canonica purgatio est indicenda, etiam si per testes infames sint delati:*
3 *Et apud malos ac viles sint infamati:*
4 *Siue ab æmulis ortum habuerit infamia.*

QVinquagesima septima quæstio est, Diffamati de hæresi; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, q illi dicuntur de hæresi diffamati, de quibus est publica vox & fama, & communiter apud omnes simplices, q talem hæresim prædicauerint, seu defensauerint, vel aliàs illi adhærent.

Locatus indi. verbo, infamia. n. 10. Câpegius addi. Zãcbi. c. 11. & Schol. 63.

2 Et talibus est purgatio canonica indicẽda, iuxta c. Inter sollicitudines. extra de pur. can. Nec refert an fuerint infamati per graues & bonos testes, an per infames & viles: vt pote per periuros & hæreticos, vt in c. Accusatus. §. licet. extra de hære. lib. 6. per excõmunicatos, & in crimine participes, vt in c. In fidei fauorem. per Iudæos & infideles, vt in c. Contra Christianos. eod. tit. & lib. qui omnes in hoc crimine ad testificandum admittuntur.

3 Refert ne an sit infamatus de hoc crimine apud bonos & graues, vel apud viles & vitiis irretitos? certe non, quantum ad indicendam purgationem; sicut nec ibi, quantum ad condemnationem. Nunquid est maior labes hæresis infamia, quàm hæresis ipsa? certe non, quantum ad indicendam purgationem; Grauius est fore conuictum de ipso crimine, quàm de criminis infamia volitante. Si ergo creditur criminosis in illo, nunquid plus in isto? certe sic. Et in probationem huius, cap. Inter sollicitudines: & cap. Excommunicamus. præalleg. & allega. cap.

Vt

Vt officium. & cap. Inquisitores. & omnia alia eo.tit.lib.6.loquuntur de infamatis de hęresi indistinctè, nullam facientia penitus mentionem, an apud bonos & graues, vel apud malos & viles fuerint infamati.
4 Nec refert etiam an infamia habuerit ortum ab æmulis, vel amicis nec in hoc crimine, nec in alijs, postquam habuerit initium à qualitatibus facti & conditionibus, vt est textus rotundus extra de pur. ca. c. Accedens. Sufficit enim quòd sint publicè infamati ad hoc quòd eis purgatio canonica indicatur, in quam si non consenserint, sunt anathematis gladio feriendi: & si per annum in excommunicatione perstiterint, sunt velut hæretici condemnandi, vt habetur clare eod. lib.5.c. Excommunicamus. 1. §. qui autem.

QVAESTIO LVIII.

De Relapsis.

Summarium.

1 *Qui dicantur proprie relapsi, & quòd labuntur aliqui in hęresim, aliqui in fautoriam.*
2 *Relapsorum in hæresim casus quatuor. Primus, si quis incidat in eam, quam abiurauit.*
3 *Secundus, si labatur in hæresim quam abiurauit vt vehementer suspectus.*
4 *Tertius, si post abiurationem hęresis generaliter labatur in hæresim aliam ab abiurata.*
5 *Quartus, si postquam abiurauit vt hęreticus, deducat, visitet hæreticos, &c.*
6 *Relapsi præfati tradendi omnes brachio seculari.*
7 *Casus dubij, in quibus Papa esset consulendus.*

Zanch. de hęre. c. 16 Siman. catho. instit. tit. 57. Schol. 64

Qvinquagesima octaua quæstio est, Relapsi qui sunt; & si hæretici habendi sunt?
1 Ad hanc respondemus, quòd illi proprie dicūtur relapsi, qui prius fuerūt lapsi; vnde relapsi, quasi iterū lapsi. Labi enim est dupliciter: nā aliqui labuntur in hęresim, aliqui in fautoriā hæresis. Labuntur autē in hæresim, qui in illa deprehenduntur, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. de hęret. lib. 5. siue deprehendantur facti euidentia, siue confessione propria, siue testium productione legitima, iuxta glo. super allegato c. & §. & verbo, deprehensus. & de verb. signifi. c. Super quibusdam. Labuntur in fautoriam, qui hæreticos receptant, defensant; sententiam, iudicium, vel processum fidei directe vel indirecte impediunt, iuxta c. Vt inquisitionis. per totum.
2 Ergo & relapsi sunt in duplici genere. quidam enim sunt relapsi in hæresim: & A sunt casus quatuor, in quibus aliqui dicuntur proprie in hæresim relapsi.

Primus casus est, quando quis incidit in illam hæresim, quam antea abiurauit, vt deprehensus in eadem, vt in c. Ad abolendam. §. pręsenti. & §. illos quoque. Vtpote, deprehensus est quidam in hanc hæresim incidisse, quòd Christus non est natus de Virginē, abiurauitque illam, & post in eandem abiuratam deprehensus est recidisse: relapsus est, & vt talis animaduersione debita puniendus, iuxta c. alleg.

B 3 Secundus casus est, quando quis non est deprehensus, sed est vehementer suspectus de aliqua hæresi, seu errore, & abiurat eandem tanquam vehementer suspectus; si post talem abiurationem deprehensus est in eandem abiuratā hæresim incidisse, relapsus debet censeri quadam iurisfictione, & tāquam relapsus habendus est, vt patet in c. Accusatus. in prin. de hære. lib. 6. Vtpote, suspectus est quis habitus vehementer sed non deprehensus, quòd credat Christum non esse natum C de virgine, & abiurat illam hæresim vt vehementer suspectus; postmodum deprehenditur quòd incidit in hæresim abiuratam, relapsus est, & vt talis puniendus, iuxta c. all. Secus si abiurauerat vt leuiter suspectus. Nam si post abiurationem talem incidit in eandem hæresim abiuratā, licet ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet relapsorum pœna puniri. patet eod. c. §. si autem leuis.

4 Tertius casus est, quòd quando quis deprehensus est, vel vehementer suspectus est, D quòd incidit in aliquam hæresim, & post abiurat non solum illam, immo simpliciter & generaliter omnem; postea deprehēditur in illam in quam inciderat, vel in aliam quamcunque, relapsus est, vt patet in c. Accusatus. §. eum vero. de hære. lib. 6. Vtpote, quis est deprehensus, seu vehementer suspectus de hac hæresi, quòd Christus non resurrexit, & abiurauit non tantum illam hæresim, immo omnem; si post talem abiurationem deprehendatur in hac hęresi, quòd Christus ad cœlos non ascendit, relapsus est, iuxta c. allegatum.

E 5 Quartus casus est, quis hæresim abiurauit, de cuius lapsu ante abiurationem constabat; vtpote, quia fuerat deprehensus, vel post constitit; vtpote, quia abiurauerat vt suspectus vehementer, & post constitit quòd ante abiurationem lapsus fuit; si post huiusmodi abiurationem hæreticos deducat, visitet, seu associet, ac dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit; meritò debet iudicari relapsus, vt patet

patet in c. Accusatus.§.ille quoque.

6 Et omnes isti relapsi siue pœniteant siue non, sine vlla audientia sunt tradendi brachio seculari animaduersione debita punien di: est verum, quòd si non pœniteant, sunt tradendi vt hæretici pertinaces; si autem pœniteant, sacramenta Pœnitentiæ & Euchari stiæ non sunt eis deneganda, vt patet in c. Super eo. de hære. lib. 6.

7 Quidam vero sunt relapsi in fautoriam; vtpote, quia fautoriam abiurarunt, & post in abiuratam fautoriam relabuntur, iuxta concilium Tarraconen. relapsi habentur. Si autem ita est, & an intelligatur si relabantur in aliam fautoriam, vel eandem: & an sint isti A vel illi; vel isti & non illi tradendi curiæ seculari vltimo supplicio feriendi, iura non loquuntur clare. Eodem modo si quis diffamatus de aliqua hæresi canonice se purgauit, & post incidat in eandem, vel aliam; an sit realiter, vel iurisfictione, vel aliàs relapsus sic; vt pœna relapsis debita puniatur, iura non loquuntur clare; licet c. Ad abolendam.§. illos quoque. & c. Excómunicamus.§. adiicimus. videatur dicere, quòd qui post purgationem B reincidit, quòd seculari iudicio sine vlla audientia est tradendus; sed loquitur indistinctè: Vnde puto Papam in huiusmodi consulendum.

Finis Secundæ Partis.

IN TERTIAM PARTEM DIRECTORII INQVISITORVM NICOLAI EYMERICI PRAEFATIO ET ARGVMENTVM.

ORPVS Humanum mirabili quadam elementorum ſymmetria, & quaſi conſenſione, atque concordia diuinitus conſtitutum, per varios caſus & rerum diuerſa accidentia, diſſoluta ea conſenſione, ametriaque accedente, in tetras, infauſtas, infelicesque calamitates & morbos labi & incidere quotidie conſpicitur. ex his quidam medicorum peritia, & medicamentorum ope (iuuante tamen natura) longe lateque expulſi, ſanitati cedunt, corpusque ipſum ante afflictum in priſtinum constitutionis ſtatum reuertitur, & conſeruantium pharmacorum uirtute munitum feliciter roboratur. Alij contra, humorum malignitate peccante adeo peſtilentes exiſtunt, vt prorſus incurabiles, totiusque remedij expertes efficiantur: qui (niſi vel ferro vel igni protinus occurratur) ſynceras ſanasque partes ſua innata malitia corrumpentes, & vicinitate deprauantes, paulatim totum corpus velut crudeles inimici, trucesque tyranni, immani feritate atque ſæuitia inuadentes, quaſi diripiunt & depopulantur. his tamen vnicum remedium eſt ferro protinus reſecare, iuxta illud:

. . . . nerum immedicabile uulnus
Enſe recidendum eſt, ne pars ſyncera trahatur.

His prorſus ſimilia in vitijs animi, morbis corporis longe crudelioribus & immanioribus, licet velut in claro ſpeculo, aut aqua limpidiſsima cõtemplari: quorum quidam perturbant equidem mentem, rationemque præpediunt; at quia ſumma abeſt malitia, non omnino inficiunt corrumpuntue diuinam intellectus facultatem. Alij tamen tanta ſunt iniquitate & malignitate affecti, vt quod eſt in homine pulcherrimum, excellentiſsimum, & prorſus diuinum aufferant & extinguant. Inter hos eſt hæreſeos crimen, morbus mentis & intellectus omnium fœdiſsimus, grauiſsimus, & peſtilentiſsimus: qui quã primum animum alicuius infeliciter inuaſerit, primum fidem, cæteras deinde virtutes diuinas corrumpit, violat, aufſert. Hoc tamen morbo ægrotantes ſanantur interdum, fiunt tamen interdum ſua culpa incurabiles, & omne remedij genus detrectantes: at quia morbus eſt ſpiritalis, & proinde magis occultus & latens: ideo difficile ſanatur, difficilius opportuna medicamenta inueniuntur, et omnium difficillime aptus medicus poteſt reperiri. Cæterum

ve in hac parte, quæ omnium erat grauissima & vtilißima, reipublicæ Christianæ defuisse videretur Eymericus, vir, vt mihi videtur, ad fidei negotia prudenter et pie peragenda diuinitus natus, cum in superiori operis parte docuisset morbos, generaq; morborum & ægrotorũ, in quibus plantata fides aut fracta fuerat & debilitata, aut violata omnino, & radicitus auulsa: nunc mirabili prorsus arte velut prudens medicus rem aggreditur magnam, præstantem, & fere omni humano ingenio maiorem. tradit enim quidquid ad deprehendendum hæreseos morbum occultum & latitantem exigitur: quidquid ad cognoscendam ægrotantium malitiam attinet: quidquid ad sanandos hæreticos requiritur. remedia omnia prudentißime commõstrat: Iudices violatæ religionis (qui sunt ad curandam & auellendam hæresim medici à summo pontifice Romano destinati) instruit: ut intelligant, quos, quibus, & quando, & quomodo curare oporteat. Qua ratione ad salutem reuocati hæretici per pœnitentiales pœnitentias, quasi per medicinas salutares in sanitate debeant conseruari, demonstrat: & quomodo desperati & incurabiles, hoc est, pertinaces è consortio fidelium eijciantur, ne vicinitate & morbi contagione proximos quosque fideles inficiant & corrumpant, diligenter ostendit: quales sint medicorũ, hoc est, iudicum in hac re partes edocet: quæ ministrorũ officia & munera tractat abunde. ita denique totam in hoc negotio procedendi seriem & ordinem ponit ob oculos, vt nullus futurus sit vel mediocriter eruditus, qui cum hunc laborem fuerit intuitus & secutus, non facile suo muneri & officio satisfaciat, et in sanctißimo inquisitionis officio, non etiam possit sanctissime (vt decet virum inquisitorem) versari. Cuncta vero qua ratione (quod erat longe difficillimũ) debeant ad praxim reuocari, singulari methodo ostendit. Tandem si quæ difficultates (quod sæpe contingit) in officio inquisitionis vel in iudicũ personis, vel in ministrorũ creatione & officio, vel in pœnis aut pœnitentijs iniungendis vel remittendis, vel temperandis, vel denique in alijs quibuscunque, quæ breui oratione recenseri non possunt, oriantur, opportune omnibus in fine huius operis, centũ & triginta propositis quæstionibus occurrit Eymericus adeo feliciter, vt sæpe sim hominis ingeniũ, laborem vero & industriam in primis admiratus, qui eo tẽpore quo bonæ fere literæ sepultæ iacebant, librorũq; erat non parua penuria, potuerit tam felix, tam copiosum & eruditum opus absoluere. Iam in singulis edocendis non friuolis et caducis rationibus, sed vel apertis Pontificũ summorum definitionibus, vel Conciliorũ decretis, vel sanctorum Patrum dictis, vel probatorũ Iuris peritorũ grauibus sententijs & doctrinis vtitur. quæ res maiorẽ sibi honorem & operi auctoritatem merito est allatura. cæterũ singula qualia sint, series & ordo docendi abunde commonstrabunt.

TERTIA PARS DIRECTORII INQVISITORVM

ERTIA Pars huius Directorij officij inquisitionis est de practica huius officij; qualiter, scilicet, sit ipsum officium exequendum. & hic oportet tria uidere. Nam primo uidendum est, quomodo & qualiter inquisitionis processus hæreticæ prauitatis sit incipiendus. Secundo, quomodo & qualiter sit mediandus. Tertio, quomodo & qualiter sit fine debito terminandus.

DE MODO INCIPIENDI PROCESSVM IN CAVSIS FIDEI.

Inquisitori de nouo instituto quid agendum.

Tabi.uer. inquisitor § 10. Sima.cat. inst. ti 44 Schol. 1.

RIMO est videndum, quomodo & qualiter processus in causa fidei est incipiendus. Vbi considerandum est, quòd quando inquisitor est à domino nostro Papa, vel ab alio eius vice, de nouo institutus in aliquibus regnis vel terris,

Inquisitor fidem Dño tēporali de sua institutione faciat.

1 In primis debet se præsentare regi vel domino temporali illarum partium vel terrarũ, in quibus est inquisitor à sede Apostolica deputatus, & facere sibi de sua commissione apostolica plenam fidem: & post eidem supplicare, & exhortari, quòd habeat eum, quo ad suum officium commendatum, præstando sibi (cum opus fuerit) consilium, auxilium, & fauorem; exponẽdo eidem, quòd ad hoc tenetur secundum canonicas sanctiones, si fidelis haberi cupit, (prout debet) & vitare vult multiplices pœnas iuris, quæ cõtinentur in c. Ad abolendam. de hære. lib. 5. & in c. Vt inquisitionis. de hære. lib. 6.

Literas fauorabiles ab eo impetrare studeat.

2 Quibus factis, petere debet literas salua-guardiæ & protectionis à prædicto domino temporali, pro seipso inquisitore, & eius socio, notario, & familia sua, ac bonis eorum: quæ officialibus illius domini dirigantur, & nihilominus quòd dicti officiales inquisitori pareant in capiendo hæreticos, credentes, receptatores, defensores, fautores, ac de hæresi diffamatos; ac in executione facienda cõtra prædictos faciant omnia & singula, quæ ad eorum officium spectant, pro extirpanda hæretica prauitate, & extollenda catholica fide, quando & quotiens ab inquisitore, vel A eius nomine fuerint requisiti. Et habeat ipse inquisitor ab ipso rege vel principali domino temporali, si & prout melius poterit, huiusmodi literas saltem in substantia & effectu tenoris sequentis.

Forma literarum domini temporalis, quas debet impetrare inquisitor nouiter institutus.

. Dei gratia rex talis regni, dilectis & fidelibus vniuersis, & 3
B singulis officialibus nostris, & eorum loca tenentibus vbilibet infra dominium nostrum constitutis & constituendis, ad quos præsentes peruenerint, Salutem & dilectionem.

CVM Religiosus dilectusque noster frater N. ordinis fratrum Prædicatorum inquisitor hæreticę prauitatis in regnis & terris nostro dominio subiectis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus pro Dei seruitio, & cultu, seu exaltatione sanctę fidei orthodoxę, vtque ipsum hæresis detestabile crimen à dictis partibus, quibus præsidemus (si forsan alicubi C vigeat, siue inoleat) valeat extirpare, ad loca seu ad partes nostræ iurisdictioni subiectas, & vobis commissas declinare quandoq; habeat, seu etiam proficisci: Nosque velut princeps catholicus, qui de manu Altissimi multa bona, variosque honores recognoscimus recepisse, in prædictis & alijs, quæ diuinum concernunt obsequium, ipsi Deo conditori omnium placere (vt conuenit) plurimum cupientes, intendamus, immo & velimus omnino fauorabilem dare locum, ipsumque inquisitorem tanquam specialẽ Dei ministrum nostris prosequi gratijs & fauori-

bus opportunis: Ideo vobis & vnicuique vestrum dicimus, & expresse præcipiendo mandamus, sub pœna nostræ gratiæ & mercedis, quatenus quotiescunque dictum fratrem N. inquisitorem pro exercendo dictum officiũ, ad dicta loca seu partes vobis commissas contigerit se transferre, & pro vel super prædictis seculare brachium inuocando, vestrum auxilium postulare; eundem fratrem N. inquisitorem fauorabiliter admittatis; capiendo seu capi faciendo quoscunque dictus inquisitor de memorato facinore suspectos, diffamatos nouerit, seu etiam hæreticos quoscũque vobis duxerit nominandos, & captos etiam detinendo, & infra iurisdictionem vestram ad locum, de quo dictus inquisitor vobis† dixerit, deducendo; necnon pœna debita plectendo eosdem, sicut ipse decreuerit, & est fieri consuetum: si videlicet quando, & quotiens, & prout inquisitor vos duxerit requirendos. Vt autem inquisitor præfatus suũ inquisitionis officiũ securius & liberius exercere valeat, nostro suffultus præsidio & fauore, inquisitorem eundem, eius socium, ac eius notarium & familiam, res & bona eorum sub nostro speciali guidatico, custodia, & cõmenda ex nostra regali clementia benigne recipimus cum præsenti: Mandantes vobis (vt supra) quòd guidaticum seu protectionem nostrã huiusmodi dicto inquisitori, eius socio, notario ac familiæ, & rebus eorum inuiolabiliter obseruando, nullam iniuriam, nullũque dispendium, grauamẽ, aut damnum aliquod eis inferri in personis aut bonis à quoquam permittatis: quinimmo prouideatis eisdem de securo conductu, & transitu, si & prout per iam dictum inquisitorem inde fueritis requisiti. Datum in tali loco, sub nostro sigillo inpendenti, tali die, mensis talis, anno tali.

† *Aliàs. iniunxerit.*

Eymer.

4 *Prælatos locorum adeat.*

Quibus literis sic obtentis pariter & acceptis, accedat ipse inquisitor ad archiepiscopum seu metropolitanum, archiepiscopos seu metropolitanos illius prouinciæ seu illarum prouinciarum, ad quam vel quas extitit deputatus, & de commissione apostolica sibi in fidei causa facta, etiam faciat plenam fidem: & consimiliter se habeat ad omnes & singulos episcopos, seu eorũ vicarios illarum diœcesum, ad quas extitit deputatus, antequam in eorum diœcesibus suum officium exequatur: quòd de commissione sua eis fidem faciat certiorem. Nam aliàs si ante fidem factam suum officium exequatur, poterit & merito tam per prælatos, quàm per dominos temporales in suo officio molestari, ac etiam retardari pariter & requiri ne amplius procedat, quousque de commissione apostolica sua eis fecerit plenam fidem.

5 *Sicque fide facta, prælato illius diœcesis, in qua voluerit suum officium exercere, præsentet literas præfatas domini regis, seu domini temporalis officialibus suis in illa dicta diœcesi, in qua disponit exequi suum officium antedictum, requirens eos, quòd iuxta mandatum eis factum, capiant vel capi faciant delatos de hæretica prauitate, ac faciant ea omnia, quæ ad eorum spectant officium, cum ab ipso inquisitore seu eius nomine vel mandato fuerint requisiti.*

Literas dñi tẽpor. eius ministris ostẽdat.

6 *Sicque facta fide de sua commissione & prælato, & domino temporali, ac præsentato mandato dicti domini temporalis eius vicarijs, balliuis, seu alijs officialibus regimen habentibus, & potestatem capiendi & retinendi, quibusuis nominibus censeantur, potest inquisitor ipse, si vult, iuxta c. Ad abolendam. §. statuimus. de hære. lib. 5. & c. Vt officium. §. statuimus. de hæret. lib. 6. exigere ac petere iuramentum ab officialibus prædictis domini temporalis, de defendenda ecclesia contra hæreticam prauitatem, & ipsi inquisitori parendi iuxta officium ac posse suum: ac eos citandi quatenus coram eo cõpareant per literas tenoris sequentis.*

Iuramentum, si visum fuerit ab illis requirat.

Forma literarum uocandi officiales temporales, ut compareant coram inquisitore.

Frater N. &c. ordinis Prædicatorum inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sancta sede Apostolica delegatus, venerabilibus & dilectis in ciuitate tali, vicario, balliuo ac consulibus, Salutem, & mandatis nostris, immo verius apostolicis, prompto animo obedire.

7 *Vide Schol. 2 in hac parte.*

Cum Propter inquisitionis hæreticorũ nobis iniunctum officium, & etiam propter vestrum, habeamus super negotiis fidei vnà vobiscum aliqua pertractare: idcirco auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, & iniũcti nobis officij, vos & quemlibet vestrũ rogamus & requirimus per præsentes (quamuis possimus præcipere & mandare) sed de promptitudine zeli vestri in causa maxime fidei minime dubitantes; quatenus omnibus negotiis prætermissis, die tali, quę computabitur talis dies, mensis talis, & hora tali, ad talem locum domus fratrũ Prædicatorum talis loci certa ratione ad nos personaliter veniatis. Datum in tali loco, die tali, talis mensis, anno tali.

8 *Quòd si comparuerint, inquisitor verbis exhortetur eos, quatenus præstent ei iuramentum corporale, de defendenda ecclesia contra hæreticos iuxta posse & officium suum, faciendo eis legi per notarium prædicta capitula seu decretales in vulgari. Quibus factis, vt magis appareat de iustitia & eorum obedientia, monebit eos, ac requiret in præsentia proborum, & maxime personarum ecclesiasticarum, quatenus faciant antedicta per literas tenoris sequentis.*

Comparẽtes adhortetur ad præstandũ iuram.

Forma

Forma literarum requirendi officiales temporales ut præstent iuramentum.

9 RATER N. &c. ordinis Prædicatorum inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sede Apostolica delegatus specialiter; Venerabilibus, vicario, balliuo, ac consulibus talis ciuitatis, seu loci, Salutem, & mandatis nostris, immo verius apostolicis, prompto animo obedire.

Videatur Schol. 3. part. 3.

A

CVM A statutis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, & præsertim super negotijs fidei, in qua eiusdem matris ecclesiæ fundamenta à domino nostro Iesu Christo posita dignoscuntur, & firmiter stabilita, nullus vere catholicus debeat deuiare, sed potius secundum eius officium promouere totis viribus & complere: idcirco nos frater N. ordinis Prædicatorum prouinciæ talis, à sede Apostolica specialiter delegatus, auctoritate apostolica, qua fungimur in hac parte, & iniuncti nobis officij, Vos venerabiles iuratos, balliuum, subballiuum, vicarium, & subuicarium ciuitatis talis, generaliter, & quemlibet vestrum singulariter monemus per præsentes, & requirimus de præsenti, quatenus præstetis ad sancta Dei euangelia (vt est iuris) publice iuramentum, de obseruandis imperatoris Frederici legibus & statutis super negotio fidei editis, & hæreticæ prauitatis, secundum formam & modum per nos secundum statuta ecclesiæ exprimendum. Si autem (quod absit) contempseritis, & renueritis mandatis apostolicis & nostris in hoc negotio obedire; denuntiamus vos per nos mucrone anathematis feriendos, & vestris publicis officijs spoliandos in posterum etiam, & priuandos, secundum apostolica & canonica statuta. Datum, &c.

10 *Quibus literis eis lectis, si prædicti officiales taliter requisiti consenserint ac se velle dixerint præstare antedictum iuramentum, præstabunt ibidem, vel in ecclesia publice vel in loco, de quo videbitur: præfatum autem iuramentum præstabunt flexis genibus libro Euangeliorum stante ante eos, & ipsis officialibus ponentibus manus ad librum prædictum per verba, & formam tenoris sequentis.*

Consentiētes genuflexi iurabunt.

Forma præstandi canonicum iuramentum de defendenda ecclesia contra hæreticam prauitatem.

OS talis Vicarius talis ciuitatis 11
vel loci, & talis subuicarius, & talis balliuus, & talis subballiuus, & tales consules, vel iurati ciuitatis talis, vel loci, ad requisitionem & monitionem venerabilis prælati domini inquisitoris fratris N. tanquam veri fideles & obedientes ecclesiæ sanctæ Dei, promittimus & iuramus per hæc sancta quatuor Euangelia coram nobis posita, & per nos corporaliter tacta, quod fidem domini nostri Iesu Christi, & sanctæ Romanæ ecclesiæ tenebimus, & teneri faciemus, seruabimus & seruari faciemus, & ipsam contra omnes pro viribus defendemus: ita quod hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, ac defensores eorum; necnon diffamatos, vel suspectos de hæresi prosequemur, & capiemus, seu capi faciemus quandocunque poterimus; & accusabimus, & denuntiabimus ecclesiæ, vel inquisitoribus, si alicubi sciuerimus eos esse, vel aliquem de prædictis, præsertim cum fuerimus requisiti. Item quod nō committemus balliuias, saionias, vel aliqua officia publica, quibusuis nominibus censeantur, alicui de huiusmodi personis pestiferis, vel suspectis ac diffamatis de hæresi, nec alicui, cui impositum fuerit ratione criminis hæresis, vel aliàs prohibitum ab inquisitoribus, vel à iure, quod publicis officiis non fungatur: nec eos vti prædictis, nec tenere publica officia permittemus. Item quod nullum de prædictis recipiemus, nec habebimus in nostra familia, vel consortio, vel seruitio, nec in nostro consilio scienter: & si forte contrarium factum fuerit ignoranter, illos postquam ad notitiam nostram per ecclesiam, vel inquisitores hæreticæ prauitatis, vel eorum commissarios peruenerit, protinus expellemus: & quod in his & in aliis, quæ ad officium inquisitionis hæreticæ prauitatis pertinent, erimus obedientes Deo & Romanæ ecclesiæ, & inquisitoribus eiusdem hæreticæ prauitatis iuxta officium & posse nostrum: sic nos Deus adiuuet, & hæc, super quibus iuramus, sancta Dei Euangelia manibus propriis per nos tacta.

Schol. 4. declarantur hæc nomina.

12 *Si autem fortasse lectis dictis officialibus literis antedictis, ac sic verbo literatorie requisitis spatium deliberandi petierint, & tandem recusauerint præstare iuramentum antedictum: tunc transactis aliquibus paucis*

Recusantes admoneantur, &c.

-cis diebus, inquisitor requiret eos, vel requiri faciet sub pœna excõicationis, per literas tenoris sequentis.

Forma literarum requirendi, & monendi officiales temporales, ut præstent iuramentum sub pœna excommunicationis.

13 RATER N. ordinis Prędicatorum in talibus terris, seu dominio talis domini, inquisitor hæreticę prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, venerabilibus & in Christo nobis dilectis, tali vicario, tali balliuo, tali subballiuo & talibus cõsulibus talis ciuitatis, vel loci, Salutem & mandatis nostris, immo verius apostolicis firmiter obedire.

CVM omnes renati fonte baptismatis, & præsertim domini temporales, consules, officiales & aliarum prouinciarum, ciuitatũ castrorum & locorum rectores, & regimini prę sidentes, teneantur in defensione sanctæ fidei orthodoxæ, & extirpatione prauitatis hæreticæ, iuxta posse & officium suum ecclesiam adiuuare, si fideles haberi cupiunt, & tales à cæteris reputari; & hoc iurare cum ab episcopis, vel inquisitorib⁹ fuerint requisiti, si vitare cupiunt graues & multiplices pœnas iuris, prout docent canonica instituta. Et nos, qui ad ciuitatem talem venimus causa fidei, & existimus de præsenti, habemusque in ea nonnulla fidei ardua negotia peragere pro sancta fidei defensione, & extirpanda hæretica prauitate; quod facere commode nequimus nisi vestrorum inuocato auxilio brachij secularis: Ea propter auctoritate apostolica, qua fungimur in hac parte, Vos & vestrum quemlibet requirimus & monemus, ac monendo in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis in iure contentis præcipimus, & mandamus, quatenus post tres dies naturales proxime & immediate sequentes, quorum primum pro primo, secundum pro secundo, & tertium pro tertio termino & peremptorie, ac trina monitione canonica assignamus; scilicet die tali proxime & immediate sequenti veniatis in terram talem, & tali hora, & in tali loco coram nobis †corporaliter compareatis, & † corporale iuramentum ad sancta quatuor Dei Euangelia ibi nobis & coram nobis præstetis, iuretis; & promittatis, ꝙ toto tempore vestri regiminis in officio memorato fideliter & efficaciter, cum à nobis fueritis

† Aliâs, personaliter.
† Aliâs, psonale.

A requisiti, ecclesiam contra hæreticos & eorũ complices adiuuabitis, bona fide, iuxta officium & posse vestrum. Et nihilominus ꝙ inuiolabiliter seruabitis, & seruari facietis in terris vestrę iurisdictioni ac regimini subiectis, constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores ipsorumq; filios, & nepotes à sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas. Si autẽ (quod Deus auertat) nostrorum monitorũ, mandatorum, & præceptorum, immo verius apostolicorum immemores extiteritis, & B rebelles pręfatis nostris monitis, & mandatis, infra prætaxatum vobis terminum non parendo, sciatis vos & vestrum quemlibet, sic rebellem, contumacem & inobedientem, vel sic rebelles, contumaces & inobedientes nobis, immo reuera ecclesiæ sanctę Dei, excommunicationis sententia innodatum, & innodatos: quam excommunicationis sentẽtiam in vos, et vestrum quemlibet, sic inobedientem, contumacem & rebellem nobis; immo sanctissimo nostro Papæ, nunc vt extunc, & C tunc vt ex nunc, vestra contumacia exigente et iustitia requirente in his scriptis sentẽtialiter promulgamus. Notificantes, ꝙ si permiseritis vos præfata nostra sententiâ innodari, procedemus contra vos ad pœnas alias debitas grauiores, et ad incursionem earundem, prout ius et iustitia suadebunt. Datum sub nostro sigillo, die tali, mensis talis, anno tali, ac loco tali.

14 *Quibus literis pręsentatis, si infra eis terminum assignatum comparuerint, & iurare consenserint, iurent secundum formam superius expreßatam. Si autem non* D *comparuerint, elapso dicto termino, publicentur excommunicati, & publicari mandentur in ecclesia cathedrali, saltem per literas tenoris sequentis.*

Si nõ obedierint declarentur excõmunicati.

Forma denunciandi excommunicatos prædictos officiales.

15 RATER N. ordinis Prædicatorum, etc. inquisitor, etc. dilectis nobis in Christo curatis clericis talis ecclesiæ cathedralis, ad quẽ, vel quos pręsentes peruenerint, Salutem E et mandatis nostris, immo verius, etc.

VOBIS, & cuilibet vestrum notum facimus tenore nostrarum præsentium literarum, ꝙ die tali de mense tali, et de anno tali, assistentibus nobis talibus ac in tali loco, vocauimus ad nos venerabiles talem vicarium, & talem subuicarium, talem balliuum, & talẽ subballiuum, & tales consules talis ciuitatis, vel loci,

vel loci, & requisiuimus verbo prius, postmodum literatorie: quatenus præstarent nobis iuramentum (vt tenentur) secundum canonicas sanctiones, quòd quãdocunque per nos requirerentur, vt ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuarent bona fide, & iuxta officium & posse suum, & cætera facerent, quæ in dictis literis continentur. Cumque parere noluerint, vt tenentur, requisiuimus eos ac monuimus, & requiri ac moneri sub pœna excommunicationis fecimus, quatenus dictum iuramentum præstarent infra certum eis terminum assignatum, vt patet per nostras literas tenoris sequentis.

B

Inseratur tota immediate litera antedicta, & continuetur sic:

Verum cum talis vicarius, vel consules, ac balliuus &c. antedicti: nostris præfatis monitis & mandatis, immo verius apostolicis, non paruerint cum effectu, contemnendo præstare petitum iuramentum canonicum antedictum, propter quæ antefatam excommunicationis sententiam incurrerunt, vt contumaces nobis & rebelles, immo verius sanctissimo domino nostro Papæ, & ecclesiæ sanctæ Dei: ideo auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, vobis & cuilibet vestrũ dicimus, & in virtute sanctæ obedientiæ ac sub pœna excommunicationis præcipimus, & mandamus, quatenus tali die proxime venienti, & in omnibus & singulis alijs diebus Dominicis & festiuis, † & tandem quousq; à nobis oppositum habueritis in mandatis, populo denuntietis in tali ecclesia vel tali, in Missa maiori, quando maior erit ibi multitudo populi atque cleri, prædictos talem & talem fore per nos excommunicatos, & tanquam vere excommunicatos vitetis, & faciatis ab alijs euitari, tantum & tamdiu, donec de absolutione eorum legitime vobis cõstet. Et has nostras reddatis latori præsentiũ cum subscriptionibus vestris, cõtinentibus diẽ & horam receptionis vestræ in signum mandati completi, positis in eisdem. Datum sub nostro sigillo, die tali, mensis talis, anno tali, & loco tali.

† *Alias, & tãdem.*

17 *Pœnitentia publica iniungenda talibus si resipiscant. Schol. 5.* *Quibus denuntiatis, si præstare voluerint iuramentum canonicum antedictum, præstabunt secundum formam in antea expressatam, & absoluentur à sententia excõicationis, iniuncta eis aliqua dura pœnitẽtia arbitraria salutari: vtpote quòd certis diebus Dominicis, vel festiuis, habeãt stare dum Missa maior dicitur, & populi maior fuerit multitudo, in porta ecclesiæ, vel in gradib' ante altare, capucio & sotularibus depositis, tenendo in manu cereum tanti ponderis, offerendum sacerdoti Missa terminata, seu diuino officio celebrato. Vel* A *quòd hoc faciant omni vel certo tempore, quando contigerit inquisitorem pro fide sermonem facere generalem. Vel iniungatur alia pœna, de qua magis videbitur expedire, per modum tenoris sequentis.*

Forma absoluendi prędictos a sententia excommunicationis.

18 *Syluestr. ver. Absolutio. 3. num. 3. Schol. 6.*

Nam dicti excommunicati flectentes genua iurabunt stare mandatis ecclesiæ: & post statim dicetur per inquisitorem & alios ibi præsentes Psalmus Miserere mei Deus. vel: Deus misereatur. vel aliquis alius. Quo dicto, dicetur kyrieel. Christeel. kyrieel. Pater noster. Et ne nos, &c. Saluos fac seruos tuos. Deus meus sperantes in te, Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Oremus.

PRAETENDE Domine famulis tuis dexteram cælestis auxilij, vt te toto corde perquirant, & quæ digne postulant assequantur. Præsta, quæsumus Domine, his famulis tuis dignum pænitentiæ fructum, vt ecclesię tuæ sanctæ, à cuius obedientia deuiauerant delinquendo, dono tuæ gratiæ reformentur. Per Christum dominum nostrũ. C

Et addat inquisitor: Et nos auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, absoluimus vos, & vestrum quemlibet à sententia excommunicationis maioris, qua fueratis per nos legitime innodati, pro eo quia cõtumaciter recusaueratis ad nostri requisitionem pręstare canonicum iuramentũ, de sancta ecclesia defendenda contra hæreticam prauitatem: & restituo vos & quemlibet vestrum sacramentis ecclesiæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen. D

Et dicetur eis sic: Vos iurastis stare mandatis ecclesiæ, & nos mandamus vobis sub virtute iuramenti per vos præstiti, quatenus pro pænitentia salutari vos singulis diebus Dominicis faciatis hoc vel illud. Iniungetur eis pænitẽtia salutaris prout honori fidei videbitur melius expedire. 19 *Quod expediẽs visum fuerit mãdetur illis.*

E

Quibus absolutis, mandabitur prædictis rectoribus ecclesiarum, qui eos excommunicatos denuntiauerunt, quatenus eos de cætero habeant pro absolutis; nec deinceps hac de causa eos vitent, nec faciant ab alijs vitari: sed potius eos ad diuina admittant, & admittere faciant, prout ante per literas tenoris sequentis. 20 *Curet inquisitor vt pronũciẽtur absoluti.*

Forma

Forma denuntiandi præfatos officiales absolutos ab excommunicatione.

21
Rater N.ordinis &c.Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis talibus talium ecclesiarum rectoribus,seu curam animarum gerentibus,Salutem & mandatis nostris,&c.

Vobis, & cuilibet vestrum notum facimus per præsentes,ꝙ tales,quos de mandato nostro,immo verius apostolico,denuntiastis publice fore per nos excõmunicationis vinculo innodatos, ac euitastis, & euitari fecistis merito vt decebat, pro eo quia nolebant iurare coram nobis,quatenus ecclesiam Dei defensarent contra hæreticam prauitatem; absoluimus ab excommunicationis præfatæ contra eos sententiis per nos latis, pro eo quia (vt debebant) mandatis nostris antefactis humiliter paruerunt; ac vt requisiti fuerant defensare ecclesiam bona fide,& iuxta posse suum, ad sancta Dei quatuor Euangelia iurauerunt:idcirco vobis dicimus & mandamus, quatenus eos de cætero non vitetis, nec faciatis ab aliis euitari.Datum,&c.

22 *Cõtra cõtumaces ad grauiora procedatur.*

Si autem per duos, aut tres menses talem sententiam excommunicationis in causa fidei sustinuerint animo indurato, aggrauentur processus, & mandentur denuntiari excommunicati publice in ecclesiis antedictis, & hoc accensis candelis in terram proiectis, vel in aqua extinctis, & campanis pulsatis semel, vel pluries in hebdomada, seu in die: & hoc per literas tenoris sequentis.

Forma literarum aggrauandi prædictos, cum candelis extinctis, & campanis pulsatis.

23
Rater N.&c. ordinis prædicti &c.Venerabilibus,& dilectis in Christo nobis, curatis talis ecclesiæ, seu curam animarum gerentibus in eadem,Salutem, & mandatis nostris, &c. vt prius.

Cum Crescente cõtumacia, crescere debeat ipsa poena secundum canonica instituta:& nos frater N.inquisitor præfatus, talem & talẽ, seu tales,eorum cõtumacia exigente excommunicauerimus,& excommunicatos vobis mãdauerimus denũtiare in causa fidei orthodoxę pro eo quia recusarunt de defen-
A denda Ecclesia cõtra hæreticam prauitatem præstare canonicum iuramentum: & tales per uos de nostro mandato excõmunicati, denuntiati fuerunt ꝑ menses tot,nec parere voluerunt, nec velint nostris præfatis monitis,ac mandatis,immo verius apostolicis; & contumaciter sustinuerint, per dictos menses & in præsentiarum sustineant animo pertinaci: Ideo vobis & cuilibet vestrum in virtute sanctę obedientiæ præcipimus & mandamus,quatenus continuando dictam iniunctam vobis per nos denuntiationem de præ
B fatis excommunicatis,eosdem excommunicatos denuntiando, candelas ardentes vos ibi habentes,in terrã proijciatis, seu in aqua, vel aliàs coram populo extinguatis, & campanas pulsetis, seu pulsare faciatis ab aliis quolibet die semel:& tamdiu præcipimus auctoritate Apostolica vos facere supradicta, quousque à nobis oppositum habueritis in mandatis,&c.Datum,&c.

Antiquus excõicãdi ritus, de quo.c.Debent, 11. q 3.

24 *Resilientes à contumacia absoluantur.*

Si autem propter prædictas denuntiationes resilierint à contumacia antedicta, & præstiterint præfatum canonicum iuramentum in forma antedicta, absoluan-
C *tur à dicta excommunicatione, iniuncta eis duriori quã prius pœnitentia arbitraria salutari: in qua pœnitentia adiungatur semper aliquid, quod directe cedat ad bonorem fidei Christianę.*

25 *Cõtra obstinatos vlterius procedendũ excõicãdo participãtes cum eis.*

Vbi autem nec sic voluerint resilire à contumacia antefata, sed sustinuerint dictas excommunicationes, & denuntiationes cum candelis extinctis, & campanis pulsatis, per aliquos menses, poterunt aggrauari processus, & excommunicari cum sibi participantibus aliquibus, de quibus magis visum fuerit; per formam tenoris sequentis.

D Forma excommunicandi participantes cum prędictis rectoribus ciuitatum,uel locorum.

Rater N.ordinis Prædicatorum, inquisitor, etc. Venerabilibus dilectis nobis curatis, talis ecclesiæ,&c. Salutem, et mandatis nostris,&c. 26

Cum Participare cum leprosis plurimũ
E fit damnosum, & excommunicati præsertim in causa fidei, moraliter sint leprosi sic, vt ad se accedentes damnabiliter inficiant, & corrumpant; propter quod vt vere leprosi arctãtur,& merito à cõsortio hominũ elongãtur: idcirco vobis, & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte,præcipimus, quatenus in vestris ecclesijs dum Missarum solẽnia celebrantur, & populi in eis fuerit multitudo

Ita olim cautũ erat Leuit. c.13.

titudo, tali & tali, seu talibus, generaliter omnibus præcipiatis, mandetis, & moneatis canonice, vno pro trino edicto, quatenus non participent comedendo, bibendo, pertractando, colloquendo, seu aliàs prædict.s talibus vicario, subuicario, balliuo, &c. aliàs sciant se excommunicationis vinculo innodatos: quam excommunicationis sententiã in eos vt in contumaces, si contra fecerint, Nos frater N. inquisitor præfatus, illorum cõtumacia exigente ferimus in his scriptis: absolutiones à dictis sententijs, si forsan incurrerint, nobis vel domino Papæ solummodo reseruantes. Datum, &c.

27 *Quibus denuntiationibus factis si consenserint pręstare canonicum iuramentum, pręstent in forma superius explicata, & absoluantur à sententia excommunicationis, eis iniuncta arbitraria pænitentia duriori.*

Et supponẽdo loca quib. pręsunt, interdicto.

Si autem non pręstiterint, poterit processus vlterius aggrauare, vt scilicet terrę, quę prędictorum excommunicatorum dominio seu regimini subsunt, supponantur ecclesiastico interdicto per formã tenoris sequẽtis.

Forma supponendi ciuitatem uel locum ecclesiastico interdicto, quia eius rectores noluerunt iurare, &c.

28 NOs frater N. &c. ordinis Prędicatorum, in dominio talis domini, inquisitor hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus. ATTENDENTES, quòd talis vicarius, talis subuicarius, talis balliuus, &c. talis ciuitatis vel loci non solum recusauerũt pręstare nobis canonicum sacramentum vel iuramentum, de defendenda ecclesia contra hæreticam prauitatem, quamuis ad hoc tenerentur secũdum canonicas sanctiones, & per nos fuerint pluries requisiti: verum etiã permiserunt se hac ex causa contumaciter excõmunicationis vinculo innodari, & publice excommunicatos denuntiari: ac crescente eorum contumacia fuerint denuntiati publice excõicati, etiam cum extinctis candelis & pulsatis campanis, ac demũ cum participantibus, iustitia requirente: & huiusmodi excõicationis sententias ac ipsarum denuntiationes publicas, & aggrauationes sustinuerunt per menses plures, seu tot, animo pertinaci in detrimentum animarum suarum ac salutis, & cõtemptum non modicũ ecclesiæ sanctæ Dei, & tolerant animo indurato etiã de præsẽti: Idcirco nos frater N. inquisitor præfatus dignũ existimantes, quatenus pœ-

A na excrescat, cõtumacia excrescente: & vt antefati excommunicati vicarius, subuicarius, & cæteri antedicti, vtilius inducantur ab antedicta contumacia resilire, & ad gremium sanctæ matris Ecclesię aduolare; ipsam talem ciuitatem vel locum, qui subest regimini eorundem, supponimus ecclesiastico interdicto: nolentes, quòd præfatum interdictum per alium, quàm per nos seu Romanum Pontificem relaxetur. Datum, &c.

B *Quo apposito, interdictum executioni debite demãdetur per literas formæ sequentis.* 29

Forma denuntiandi talem ciuitatem uel locum esse suppositum ecclesiastico interdicto.

Rater N. ordinis Prædicatorum, & c. Venerabilibus & nobis in Christo dilectis curatis talis ecclesiæ, Salutem, & mandatis nostris, & c. VOBIS Vniuersis & singu-
C lis tenore nostrarum literarum præsentium intimamus, quòd nos iustitia requirente talem ciuitatem seu locum supposuimus ecclesiastico interdicto per nostras literas, & sententias tenoris sequentis: Nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorum, & c.

Inserantur ex toto literę immediate præcedentes:

Quapropter vobis & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna præcipimus, & mandamus: quam excommunicationem in vos, nisi in-
D fra sex vel tot dies, quos vobis vna pro trina monitione canonica assignamus, feceritis quæ mandamus, ferimus in his scriptis: quatenus infra Missarum solemnia in vestris ecclesiis, quando ibi fuerit populi multitudo, denuntietis publice & alta voce, talem ciuitatem seu locum esse & fuisse per nos ex causis præfatis suppositum ecclesiastico interdicto; nec relaxãdum per alium, quàm per nos, vel dominum nostrum Papam: vos idem interdictum seruetis, & facietis in vestris ecclesiis obseruari, quousque de relaxatione vo-
E bis constiterit legitime, prout decet. Datum, &c.

Quòd si ciuitas prędictos excommunicatos coegerit, seu induxerit ad pręstandum petitum primitus iuramentum, absoluentur ipsi excommunicati in forma ecclesię antepostia, & mandabitur curatis qualiter sunt absoluti in forma superius enarrata. Et ciuitatis interdictum relaxabitur per literas tenoris sequentis. 30

Si tandẽ obedierint, absoluantur, et amoueatur interdictum.

Forma absoluendi prædictos officiales & relaxandi interdictum.

31
Nos frater N. ordinis Prædicatorum, &c.

Attendentes quòd tales, ciuitatis talis regimini præsidentes, contumacia postulante fuerunt per nos excommunicationis vinculo innodati, ac demum ipsa ciuitas antedicta supposita ecclesiastico interdicto; vt saltem sic inducerentur à tanta contumacia resilire, ac iurare de defendenda ecclesia sancta Dei contra hæreticam prauitatem: & ipsi tales, saniori consilio adherentes, ipsa ciuitate eos suis sanis consultationibus ad huiusmodi inducente, à sæpefacta cõtumacia resilientes, præstiterunt antedictum petitum à nobis canonicum iuramentum: & quia dignum existit, quòd eis obedientia suffragetur, ad quam se de proximo reduxerũt, & cessante culpa cesset & pœna: Ea propter Nos inquisitor præfatus eos à sentẽtijs excõmunicationis præfatis absoluimus in forma ecclesiastica consueta, & pro absolutis habemus, & haberi ab omnibus volumus pro prędictis: ipsamque ciuitatem à dicto interdicto liberamus, ipsum interdictum totaliter relaxando. Datum, &c.

32 *Quibus sic actis mandet ecclesiarum curatis, quòd interdictum deinceps non obseruent, nec prædictos excommunicatos vitent, nec faciant euitari per literas tenoris sequentis.*

Forma denuntiandi regentes ciuitatem uel locum esse absolutos ab excommunicatione, & interdictum relaxatum.

Frater N. ordinis Prædicatorum inquisitor, &c. Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis ecclesiarum talium, curam regentibus animarũ, Salutẽ, & mãdatis nr̃is, &c.

Tenore præsentium literarum vobis, & vestrum cuilibet intimamus, quòd nos iustitia postulante absoluimus à sententijs excõmunicationis tales, quibus tenebantur per nos merito innodati, atque à ciuitate tali interdictum per nos impositum relaxauimus, ipsis obtemperantibus nostris monitis & mãdatis, prout in literis nostris videritis plenius contineri tenoris sequẽtis: Nos frater N. &c. *Inserantur ex toto literæ immediate pręcedentes*: Idcir-A co vobis & cuilibet vestrũ auctoritate apostolica pręcipimus, & mandamus quatenus prędictos pro absolutis habentes, de cętero eos non euitetis nec faciatis à cæteris euitari: immo, prout ante, ad diuina libere admittatis, ipsumq; interdictũ deinceps non seruetis, cũ per nos ex toto fuerit relaxatum. Datum, &c.

Quod si nec sic præstare voluerint antefatum canonicum iuramentum, poterit processus aggrauari, iuxta c. Ad abolendam. §. statuimus. extra de hęret. & iuxta c. Vt officium. § statuimus. & vt infames hęreticorum B *fautores, & de fide suspecti honore & officio sui regiminis spoliari & condemnari, nec de cętero ad illud seu ad aliud officium publicum, vel dignitatem aliquam assumantur: & ea, quæ fecerint de cętero, nullam obtineant firmitatem, & hoc per literas tenoris sequentis.* 33 *Quid insuper faciendũ rẽ stet cõtra sic obstinatos. Siman. in sti. catho. tit. 23. nu. 8.*

Forma aggrauandi officiales prædictos excommunicatos, & priuandi eos officijs publicis.

Nos frater N. &c.

C Attendentes quòd ciuitatis, villæ, vel loci alterius regimini præsidentes, tenentur pręstare corporale iuramentũ de defendenda ecclesia sancta Dei cõtra hæreticam prauitatem, ac constitutionibus contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, ipsorũq; filios & nepotes editis à sancta sede Apostolica inuiolabiliter obseruandis, & obseruari toto tempore sui regiminis faciendis, cum fuerint ab ipsis episcopo seu inquisitore legitime requisiti; D quòdq; præstare antefatum iuramentũ cõtumaciter recusantes, sunt vt infames & hęreticorũ fautores ac de fide suspecti, honore & officio sui regiminis spoliãdi; & de cætero ad nullam dignitatem, neque ad vllum publicũ officium assumẽdi: quinimmo declarandũ quidquid fecerint deinceps i suo officio nullam obtineant firmitatem. Et cum talis vicarius, talis subuicarius, & talis balliuus, talis subballiuus, talesque consules, & rectores talis ciuitatis seu loci, fuerint per nos inquisitorem præfatum legitime pluries requisiti, E de defensanda ecclesia sancta Dei, bona fide iuxta officium & posse suum contra hæreticã prauitatem: Et nihilominus quòd constitutiones à sancta sede apostolica editas contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, ipsorumque filios & nepotes toto tempore sui regiminis inuiolabiliter obseruarent, & facerent in terris sui regiminis obseruari: ipsique taliter requisiti præ- 34 *Schol. 7. in hanc par. 3.*

ti præstare contumaciter renuerunt antefatum canonicum iuramentum: verum quia ipsorum contumacia exigente fuerunt excommunicationis vinculo innodati, & etiam publicati: ac crescente eorum contumacia etiã cum candelis extinctis & campanis pulsatis, demumque cum participantibus; ipsaque ciuitas talis, in criminis detestationem, & ipsorum criminum punitionem supposita ecclesiastico interdicto; ac in præsentiarum perstiltant in tali ac tam graui contumacia animo indurato: Idcirco nos inquisitor præfatus dignum merito reputantes, vt hi officijs priuentur, qui officijs abutuntur, volentesque in hac parte mandata canonica & apostolica fideliter exequi (vt tenemur) ipsos talem, à vicariatus, talem à subuicariatus, talem à balliuatus, talem à subballiuatus, talem à consulatus officiis talis ciuitatis seu loci, eorum in causa fidei, postulante inobedientia & contumacia, vt infames, & tanquam hæreticorum fautores, & de fide suspectos tenore præsentium merito expoliamus: sicque deinceps talis pro vicario, talis pro subuicario, talis pro balliuo, talis pro subballiuo, & tales pro consulibus ab aliquo nullatenus habeantur; nec de cętero ad aliquam dignitatem vel publicum officium assumantur: Eodemque tenore decernentes, irrita & inania quæcunque deinceps talis vt vicarius, talis vt subuicarius, talis vt balliuus, talis vt subballiuus, & tales vt consules fecerint seu ordinauerint, mandauerint, vel fieri iusserint; nullamque obtinere deinceps firmitatem. Datum &c.

35 *Quæ sententia sic lata mandetur regentibus curam animarum, in cathedrali & in alijs ecclesiis publicari per literas tenoris sequentis.*

Forma publicandi tales officiis publicis priuatos.

FRater N. ordinis Prædicatorum, Venerabilibus & nobis dilectis vniuersis & singulis talis ciuitatis ecclesiæ cathedralis curatis & non curatis, ad quos præsentes peruenerint, Salutem, & mandatis nostris, immo, &c.

AD Vestri cuiuslibet notitiam deducimus, tenore nostrarum præsentium literarũ, quòd nos, iustitia exigente, ac infrascriptorum contumacia requirente, talem vicariũ, talem subuicarium, & talem balliuum, & talem subballiuum, & tales consules ciuitatis, talis seu loci, spoliauimus officijs, quibus

A præerant antedictis: ac ipsos inhabilitauimus ad officia publica, & honores publicos qualescunque habendos deinceps in futurum: decernentes etiam quidquid de cętero fecerint seu ordinauerint, virtute seu occasione prædictorum, seu aliorum officiorum esse irritum & inane, ac nullius existere firmitatis, sicut in nostris literis infrascriptis videbitis plenius contineri: quarum tenor sequitur in hunc modum:

Nos frater N. &c. *inserantur ex toto litera immediate præcedentes:*

B Verum cum velimus (vt debemus) ad præfatæ talis ciuitatis seu loci, prædicta deduci notitiam singulorum, cum omnes tangęre dignoscatur: & quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari: ne eos contingat erga huiusmodi ex ignorantia oberrare; Vobis et cuilibet vestrum, seu vobis talibus, et talibus auctoritate apostolica, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus et mandamus, et mandando requirimus ac monemus, quatenus infra sex dierum spatium, quos vobis, et vestrum cuilibet pro trina monitione canonica, et termino peremptorio assignamus: quibus

Hoc arbitrariũ est, & maius spatium si vult potest inquisitor costituere.

C elapsis excõmunicationis sententiæ vos subiacere volumus ipso facto, in vestris ecclesijs dum Missarum sollemnia celebrantur, et populi erit inibi multitudo: præfatas nostras literas alta voce in vulgari, et intelligibiliter publicetis, ac faciatis per alios publicari: notificantes omnibus vt supra, quòd nos prædictos et eorum quemlibet spoliauimus officijs publicis antedictis, quibus antea vtebantur, ac etiam spoliamus, et inhabilitamus eos, et eorum quemlibet deinceps ad quęcũque publica officia obtinenda: decernentes quidquid de cętero attentauerint occasione prędictorum officiorum, seu eorum nomine vel

D colore, fore irritum et inane, ac nullam obtinere vlterius firmitatem: Mandantes vniuersis et singulis vniuersitatibus præfatę ciuitatis seu loci, quatenus prædictis taliter à suis officijs per nos auctoritate apostolica spoliatis, ꝙ eis non pareant seu obtẽperent in his, quæ spectant ad executionẽ officiorũ prędictorũ, quibus antea vtebantur, cũ illi sint suis demeritis auctoritate apostolica spoliati. Datũ, etc. 36

E *Si autem illa ciuitas siue locus prædictos recusauerit, & eos habuerit vt veraciter à suis officijs spoliatos, eligantur seu ponantur alij officiales boni, qui in principio suæ creationis & nouitatis, præstent, vt tenentur, prædictum canonicum iuramentum.*

Vbi autem dicta ciuitas siue locus non obtẽperauerit sententijs per inquisitorẽ latis in antea memoratis, sed duxerit contumaciter resistendum, dictos spoliatos in prio-

Hæc electio fieri debet secundũ illius ciuitatis seu loci leges municipales, aut cõsuetudinẽ

prioribus officijs tolerando, à quibus fuerint canonice spoliati, tunc in illo casu, licet inquisitor posset procedere, & ciuitatem, si ciuitas fuerit, priuare aliarum commertio ciuitatum, ac episcopali etiam dignitate, iuxta c. Ad abolendam. §. Statuimus. in fine. de hæret. lib. 5.

Vide Schol. 8. par. 3.

Tamen melius est quòd ad tantam pœnam per inquisitorem non procedatur: sed ciuitatis contumacia domino nostro Papæ exponatur, præsertim cum c. Vt officium. de hære. lib. 6. ad pœnam ciuitatis, vel loci amplius non procedat.

De institutione Vicarii, seu Commissarii.

37 DVM autem prædicta taliter peraguntur præstito antefato canonico iuramento vel non præstito, potest & debet inquisitor in quolibet episcopatu vnum Commissarium instituere quadraginta annorum ætatis, iuxta glosata super c. Nolentes. de hæret. in cle. Religiosum, seu clericum secularem, virum prouidum & prudentem, scientia & moribus pollentem, & sanctæ fidei zelatorem. & hoc per literas tenoris sequentis.

Sed hodie sufficit 30. annum attigisse, vt dixi Scholi. 82. huius 3. p. super. q. 16.

Forma instituendi Commissarium specialem.

FRater N. Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacrosanctæ Theologiæ magister, &c. Venerabili & nobis in Christo dilecto N. ordinis supradicti, Salutem in auctore & conseruatore fidei domino Iesu Christo.

QVIA Callidæ vulpes Samsonis † pedibus versutis, ceruicibus erectis gestu & habitu obfuscatis sub quadam specie sanctitatis colligatis caudis ardentibus, intricatis vocibus nefarijs non verentur per agrum vniuersum dominicum currere, hac illacque discurrere, segetem albam fidei splendoribus dominicam dissipare, comburere & ardere, immisso igne ascendente ab inferis, deuastante hæreticæ prauitatis, vt nos paulo ante rerum magistra omnium experientia docuit euidenter: & timeamus, & non immerito, ac reuolutis visceribus tremamus nocumenta fidei segetibus & agris fertilibus dominicis inferri grandia supradictis incursu præscriptarum vulpium & discursu, ex nostri inquisitoris absentia, quæ eiusdem inquisitoris præsentia, Dei fauente gratia, conseruantur; Et quia propter varia & ardua fidei negotia habemus interdum per partes regni diuersas percurrere, vt exposcunt negotiorum qualitas & necessitas, ac requirunt; ideo nos in-

† Aliàs, pellibus.

A quisitor præfatus vos N. de cuius discretionis synceritate, conscientiæ soliditate, scientiæ profunditate, & zelo fidei accenso & veritate, fidem gerimus solidam in Domino & probatâ, Vicarium nostrum seu Commissariũ in tota tali diœcesi, statuimus & facimus, firmiter per præsentes, committentes vobis plenarie & expresse, quatenus denuntiationes, & informationes, seu accusationes auctoritate nostra à quibuscunque, & etiam contra quoscunque recipere & procedere, B (prout nos possemus) libere valeatis, ac super & pro eisdem tam testes quàm reos citare, arrestare, compedire, confessiones seu testimonia recipere, & ea probare, & etiam examinare, & ad testificandum cogere, atque pro dicenda veritate vná cum domino episcopo seu eius vicario quæstionibus exponere & tormentis: ac etiam ponere ad carcerem, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur; consilium peritorum, quando vobis videbitur, conuocare, atque generaliter omnia alia facere, quæ nos facere va- C leremus si ibi personaliter præsentes essemus. In prædictis enim omnibus & aliis ex eisdem, modo aliquo emergentibus, dependentibus, & connexis plenariam concedimus & conferimus potestatem; diffinitiua dumtaxat sententia omnium impœnitẽtium & relapsorum (vt est moris) ad quam absque nostra licentia & consensu nolumus vos extendere manus vestras, nobis penitus reseruata. Datum sub sigillo nostro in pendenti, in tali loco, tali die, talis mensis, & talis anni.

Videto hic Schol. 9. p. 3.

38 *Potest inquisitor plene committere vices suas etiam D ad procedendum ad sententiam diffinitiuam, sed melius est, & communiter fit, quòd sententias relapsorum & impœnitentium sibi retineat & reseruet, quia magis præsumitur de inquisitore, & magis obtemperatur inquisitori, quàm commissario: & quia communiter inquisitor est magis expertus; et quia si bene procedatur vel male, sibi totum imputabitur: & quia ipsius est processus sui commissarij defensare, cum idem sit consistorium vtriusque.*

Vide Locatũ ind. inq. ver. inquisitor num. 4. Schol. 9. huius p.

39 *Quare multum pertinet ad inquisitores, quòd habeant bonos commissarios & industrios, & qui sciant & velint prudenter negotia fidei exercere, vt secundum eorum, & maiorem & minorem prudentiam, & E †practicam possint inquisitores minus vel plus grandiora, seu minus grandiora negotia eis committere, & ad istas vel ad illas sententias procedendi potestatem conferre: et prout negotiorum qualitas hoc exposcit.*

Curã magnam adhibeãt inquisitores circa institutionem vicariorum.

† Aliàs, peritiam.

Forma alia ad hoc idem.

40

FRater N. ordinis Prædicatorum &c. Venerabili & religioso viro fratri N. ordinis talis, Salutem in auctore & conseruatore fidei, &c.

CVM

CVM Per absentiam hæreticæ peruersitatis inquisitorum, diabolica suggestione in locis pluribus experiamur sæpissime catholicæ fidei contraria suboriri, quæ per eorum præsentiam validius extirpantur: Nos qui sumus arduis negotiis plurimis sanctæ fidei in præsentiarum taliter occupati, quod ad talem diœcesim quo ad præsens accedere commode non valemus; Idcirco vobis de cuius zelo, scientia, & discretione fiduciam gerimus in Domino pleniorem in negotio fidei, infra talem diœcesim cõmittimus plenarie vices nostras, donec ad nos duxerimus reuocandas, semper dumtaxat nobis diffinitiua sententia reseruata. In cuius commissionis testimonium, sigillum nostrum duximus præsentibus apponendum. Datum, &c.

Forma literarum instituendi duos commissarios simul, qui procedant pariter & coniunctim.

41
Frater N. ordinis Prædicatorum, &c. Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis religiosis viris fratribus, tali & tali, ordinis talis, Salutem in auctore, & conseruatore, &c.

C. prudentiā. de officio deleg. c. de quibus. 20. distinct.

QVIA Secũdum canonicas sanctiones integrum est iudicium, quod plurimorũ sententiis cõfirmatur: & negotium talis visi delati, capti, & detẽti pro hæretica prauitate sit negotium nimis arduum, atque graue; attentis circunstantiis criminis, & personæ: ea propter, vt fidei negotium arduum antefatum maturius peragatur, & in eo securius procedatur: ac consultius fine debito terminetur, Vobis duobus pariter cõiunctim, & non vni sine altero committimus plenarie vices nostras, ac plenariam procedendi potestatem, in dicto fidei negotio, et in omnibus ex illo emergentibus, incidentibus, et connexis etiã vsque ad diffinitiuas sententias exclusiue, cõcedimus facultatem tenore præsentium nostrarum literarum. In cuius rei testimonium præsentes nostras literas nostri sigilli appensione iussimus communiri.

Forma alia secunda pro eodem.

42
Frater N. ordinis Prædicatorũ, &c. Magnæ prudentiæ religiosis viris fratribus tali, & tali ordinis talis, Salutem in auctore, et conseruatore, etc.

A QVIA Secundum catholicam irrefragabilem veritatem, vbi multa cõsilia, ibi salus: et vbi peritorũ plurimorum sententia, ibi virtus: cum per plurima consilia atque iudicia rei veritas melius discutiatur, efficacius detegatur, & clarius videatur: Ea propter cupientes negotia fidei orthodoxæ commodius, ac vtilius promoueri ad Dei gloriam, et honorem; Vos talem, et talem, viros vtique sciẽtia prouidos, sapiẽtia circunspectos, zelo sanctæ fidei circuncinctos, prout per experientiam diuturnam esse nouimus, et de quorum virtu- B tibus fiduciam in domino gerimus plenam: Vicarios nostros, ac Commissarios speciales instituimus in tota tali diœcesi, cum plenitudine potestatis; committẽtes vobis, ex certa scientia, et expresse, quatenus pariter, et coniunctim in negotiis sanctæ fidei ad eandem fidem sanctam firmius complantandam, et ad prauitatem hæreticam validius extirpandam, auctoritate nostra, immo verius apostolica, vsq; ad diffinitiuam sententiam exclusiue, et in omnibus ex illis emergentibus, de- C pendentibus, et cõnexis, procedere valeatis, liberam potestatem conferentes tenore nostrarum præsentium literarum, parati vobis committere quatenus ad diffinitiuam sententiam procedatis, cum per vos, vel vestras literas fuerimus de qualitate negotij plenius informati. In cuius commissionis, et concessionis testimonium præsentes nostras literas nostro sigillo iussimus communiri.

Prouer. ca. 11. & 24. L. fi. c. de fideicõ. l. hæredes palam. §. 1. de test.

Hæc clausula quã vim habeat tradit Felynus in c. nonnulli. de rescriptis.

Forma instituendi ab inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem.

D

Frater N. ordinis Prædicatorum, Venerabili, & nobis in Christo dilecto patri fratri tali, talis ordinis sacræ Theologiæ egregio professori, Salutem in auctore & conseruatore, &c. 43

QVIA Dignum merito existimamus suf- E fragantibus nobis ad hæc canonicis institutis, secundum negotiorum qualitatem eorũque minorem, seu ampliorem arduitatẽ, de ministris idoneis prouidere, & negotium sanctæ fidei, in renatis fonte sancti baptismatis commodius confouendæ, ac in præcordiis conuersorum ad eandem firmius complantandæ, & de hæreticorum infectis visceribus labem ipsam hæreticam cautius euellẽdæ, sit negotium ad honorem Dei, & fidei augmẽtum

tum & vtilitatem Ecclesiæ, & populi, super omnia alia negotia seculi obtinens principatum: propter quod cum magna circunspectione, & indagine est de ministris idoneis ad exequendum dictum fidei negotium prouidendum: Idcirco nos frater N. inquisitor præfatus, attendentes, quod commode in terris nostrę iurisdictioni subiectis non valemus diutius commorari, cum nos oporteat ad Romanam curiam dirigere breuiter gressus nostros, pro consultando sanctissimo domino nostro Papa super quibusdam arduis negotiis sanctæ fidei promouendis: & cupiamus totis nostris visceribus de idoneo generali Commissario prouidere, Vos venerabilē fratrem talem sacræ Theologiæ magistrum, de cuius scientiæ profunditate, sapientiæ soliditate, & conscientiæ synceritate fidem in Domino gerimus firmiorem, experientia solida comprobatam, Vicarium nostrum, & Commissarium in omnibus regnis, & terris talis domini, nostræ inquisitioni subiectis, instituimus, & facimus generalem; committētes vobis ex certa scientia & expręsse, in, & super omnibus & singulis fidei negotiis, quæ occurrent, & etiam in omnibus, ex illis dependentibus, emergentibus, incidētibus, & connexis, quandocunque, & quomodocunque plenarie, & generaliter vices nostras, etiam vt ad sententias diffinitiuas relapsorum, & impænitentium, & alias qualescunque libere procedere valeatis, liberam concedimus potestatem tenore nostrarum præsentium literarum. In quarum commissionis, & concessionis testimonium, præsentes nostras literas sigilli nostri munimine iussimus roborari. Datum in tali loco, tali die, talis mensis.

Vide huius part. Scho. 10.

Forma alia secunda instituendi Vicarium generalem in tota prouincia.

44
Frater N. ordinis, &c. Venerabili, & nobis in Christo dilecto patri fratri tali, talis ordinis sacræ Theologiæ magistro. Vel sic: Honorabili domino prouido, & discreto tali, decretorum doctori, canonico in tali Ecclesia cathedrali, Salutem in auctore, & conseruatore, &c.

INTER Alia honesta obsequia atq; sancta, quæ grata existunt plurimum altissimo creatori, prout testimoniis veridicis comprobatur, est animarum zelus, peccatorum salus, fidei orthodoxæ augmentum, prauitatis hæ-

A reticæ exterminium: ac pro fidei catholicæ, & orthodoxæ defensione nocte, & die continue insudare. hinc est quod nos frater N. inquisitor præfatus, cui ex iniuncto nobis officio à sanctissimo domino nostro Papa peragere hæc incumbunt, non valentes huiuscemodi incumbere, seu intendere de præsenti, cum habeamus ad Romanam curiam accedere, pro quibusdam ibi negotiis sanctæ fidei exequendis, Vos venerabilem patrem, seu dominum antefatum, de cuius fidei integritate, vitę puritate, disciplinæ sufficientia, morū modestia, atque in cunctis agendis prudentia B circūspecta, synceram in Domino fidem gerimus, & probatam, Vicariū nostrum, & Cōmissarium, in omnibus & singulis ciuitatibus, territoriis, atque locis iurisdictioni nostræ subiectis tenore præsentium instituimus generalem; committentes vobis, quatenus auctoritate nostra, immo verius apostolica, in omnibus, & singulis fidei negotiis, quę obuenient, & in omnibus ex illis dependentibus, emergentibus, & connexis libere etiam C vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiue procedere valeatis: super quibus omnibus, & singulis, committimus vobis vniuersaliter ac plenarie vices nostras, quousque ad nos duxerimus reuocādas. In quorum omnium & singulorum testimonium sigillum nostrū duximus prę̨sentibus apponendum. Datum, &c.

Poterit etiam ipse inquisitor, si voluerit, facere huiusmodi commissiones non per literas suas, sui sigilli munimine roboratas, sed D per publicum instrumentum, signo notarij clausum: In quo instrumento, vltra signum, si voluerit, notarij, poterit etiam facere apponi sigillum suum in pēdenti, & per cōsequēs potest inquisitor commissiones huiusmodi facere tripliciter. Primo, per literas suas, eius sigilli munimine roboratas. Secundo, per publicum instrumentum, signo notarij signatū. Tertio, per publicum instrumentum, signo notarij consignatum, & appensione sigilli inquisitoris communitum. 45

Modi alij instituēdi vicarios.

E Aduertendum tamen, quod Commissarij debent esse multum circunspecti, & cauti, & præsertim qui non sunt practici, vt de capite suo non procedant, potissime in arduis: sed habeant sibi aliquem bonum, & practicum aduocatū, cuius consilium in agēdis frequenter requirant, & semper faciant posse suum, vt si commode possunt, maxime in dubiis, & arduis, quod ea quæ agunt, inquisitori studeant intimare, & de assensu illius procedere, & absque 46

Aduertēda à commissarijs, & vicarijs inquisitorum.

absque eius consilio nullatenus negotiis finẽ dare, aliàs possent leuiter oberrare, & tunc inquisitor talem errorem non posset leuiter reparare, & esset sibi magis, quàm commissarijs imputãdum: & possent processus per Romanam curiam reuocari in opprobrium & iacturam officij inquisitionis, & verecundiã, & ruborem inquisitoris, quæ summopere in tam magno negotio sunt cauenda.

De sermone generali habendo ab inquisitore.

47 Dvm Prędicta taliter peraguntur, seu disponuntur, commissariis iam institutis, vel non institutis, semper tamen facta fide ipsi ordinario, in cuius diœcesi inquisitor disponit suum officium exequi, de sua potestate, & delegatione sibi facta à domino nostro Papa, indicat sermonem generalem, nõ pro aliquo festo solemni, ne ofucium festi impediatur, & populus à suis ecclesijs, pro tunc parochialibus detrahatur, sed pro aliqua die Dominica communi, quæ nõ sit Quadragesimæ, vel Aduentus, mittendo ad clericos curatos omnium ecclesiarum parochialium illius loci, vel ciuitatis, in quo sermonem decreuit facere generalem, literas tenoris sequentis.

Forma literarum indicendi sermonem generalem.

48 *Vide Siman. inst. catho. tit. 44. nu. 2. Tabien. verbo, inquisitor. §. 4. & 10. Item Schol. 11*

Frater N. ordinis Prædicatorum, &c. Dilecto tali, talis ecclesiæ, ciuitatis talis, vel loci, Salutem, & mandatis nostris îmo verius apostolicis prõpto animo obedire.

Inqsitor cõuocare potest populum & clerum.

Qvia Propter iniunctum nobis, officiũ hæreticæ prauitatis intendimus Dominica, die tali, & talis mensis, in tali ecclesia cathedrali prædicare vniuerso clero, & populo cõgregato, ac proponere aliqua super negotiis fidei, & de fide: ea propter auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, Vos rogamus, requirimus pariter & monemus, quaten⁹ crastina die, quę erit dies Dñica tanta eiusdem mensis, dum Missarum celebrabuntur solemnia, populum alta voce, & intelligibili moneatis, ꝙ die præfata Dominica, sint in prædicta ecclesia cathedrali, hora qua Missa maior consueuit ibi aliàs celebrari; visuri & audituri, quod ad fidem pertinet orthodoxam: adiicientes ꝙ nos suspẽdimus

A omnes alios sermones generaliter illa die, & conferimus auctoritate Apostolica quadraginta dierum de indulgentia, ad sermonem nostrum confluentibus antedictum, Datum, &c.

Et silẽtiũ ea die alijs prędicatoribus indicere.

Disponat inquisitor ita, quòd sabbato ante; dictæ literæ ecclesiarum rectoribus præsententur, & sequenti die, scilicet in crastinum, quæ est dies Dominica, faciat prędictam monitionem, pro alia die Dominica, tunc immediate sequenti. 49

B *Poterit ipse inquisitor etiam, si vult literas præmittere antedictas, & die Dominica, de mane dictis curatis mittere paruas †cedulas tenoris sequentis.*

†Vox Hispanica, qua significaũ chirographũ breui cõprehensum sermone.

Forma altera ad idem.

Significamvs Vobis, ꝙ nos proponimus Domino disponente, Dominica die immediate sequenti in ecclesia cathedrali, de fide sermonem facere generalem: quare hodie in Missa rogamus, & volumus, ꝙ populũ moneatis, quatenus veniant ad sermonem. C Nos enim suspendimus pro illa die omnes sermones, & conferimus indulgentiam quadraginta dierum ad sermonem nostrum venientibus antedictum.

Eadem die, seu in crastinum intimet inquisitor hæreticorum per nuntium, seu per cedulam prǣsidentibus, in domibus religiosorum, ꝙ inquisitor Dominica sequenti immediate sermonem faciet generalem, quare nõ oportet se ad sermonem aliquem prǣparare. 50

Adueniente autem sabbato sequenti, mandabit inquisitor per nuntium, seu cedulam prædictis præsidentibus in domibus religiosorum, quatenus de qualibet re D ligione tot, scilicet duo, vel quatuor ad sermonem veniant generalem.

Et ex singulis religionibus, aliquos sermoni suo adesse iubere.

Die autem Dominica assignata, faciet inquisitor sermonem generalem, loquendo de fide, eandem commendando, & ad eius defensionem, & hæreticę prauitatis extirpationem populum inducendo: tandem facto sermone monebit populum verbo, Quòd si sciuerint aliquem dixisse, vel egisse aliqua contra fidem, seu tenere aliquem errorem, quòd debeant inquisitori reuelare, qui potest prodesse, & non obesse, & aliqua verba similia in effectu concludendo, quòd licet ipse inquisitor bene presumat quòd reuelabunt, si aliquid sciuerint de prædictis: tamen vt ipsi talia scientes magis apud homines E excusentur, & apud Deum de obedientia mereantur, quòd ipse eis præcipiet, & eos monebit canonice (vt est iuris) & etiam fieri consueuit. 51

Admonitio de reuelatione hæreticorum faciẽda.

Quibus dictis ipse inquisitor faciet legi publice alta voce, & intelligibili, & in vulgari, per suum notarium, vel aliquem clericum, vel religiosum, in ambone iuxta se existentem, literas admonitorias tenoris sequentis.

Forma

Forma admonitionis in sermone generali de hæreticis reuelandis.

52 CVm nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorũ in regno, & terris illustrissimi domini talis ditioni subiectis, inquisitor hæreticæ prauitatis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, per varios processus prædecessorum nostrorum, & narratione vulgata, B ac per propriam experientiam aliquorum inuenerimus, & de cætero nonnullas personas pestiferas Christi, & Ecclesiæ, ac verius sanctæ fidei inimicas, antiqui serpentis veneno hæresis esse infectas vulpinis caudis intricatis, sanctitatis specie & habitu obfuscatas, in variis ciuitatibus atq; locis huius patriæ, & regnorum, temporibus retroactis, vineam Domini sabaoth discurrẽtes, ac pariter deuastantes, voce nefaria Deum deorum in Sion blasphemantes; & probabiliter timeamus, ac reuolutis visceribus tremamus, iã tale venenum C multorũ pręcordia infecisse: Ea pp nos plenis desideriis affectantes, periculosis eorũ insultibus totis nostris conatibus obuiare, auctoritate dñi nostri Papę, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis pręcipimus, mandamus, & mandando requirimus, & monemus primo, secundo, tertio, ac peremptorie, vniuersos & singulos tam clericos, quàm laicos, tam regulares, quàm seculares, cuiuscunque conditionis, gradus, status, ordinis, D religionis, ac dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius talis ciuitatis, ac loci, & circumquaque illam, per vnam †leucam, ad quos hæc nostra præsens monitio peruenerit, & mandatum, quatenus infra sex dies proxime computandos, quorum primos duos pro primo, & reliquos duos primis duobus immediatos pro secundo, & vltimos duos pro tertio termino, & peremptorie, ac trina monitione canonica assignamus: nobis reuelent, si sciuerint, viderint, vel audierint E aliquam personam esse hæreticam, diffamatam de hæresi, seu suspectam, aut loquentem contra articulos fidei, vel ecclesiæ sacramenta, aut aliàs vita, & moribus à communi conuersatione fidelium dissidentem, seu dæmonibus inuocando sacrificantem. Si autem (ꝙ Deus auertat) aliquis suæ salutis immemor extiterit, præfatis nostris mandatis, & monitis non parendo, ea quæ iussimus nõ complendo, sciat se excommunicationis vin-A culo innodatum: quam excommunicationis sententiam, Nos frater N. inquisitor præfatus contra tales nobis rebelles, & inobedientes, immo reuera domino nostro Papę, & Ecclesiæ sanctæ Dei, eorum contumacia exigente, inobedientia requirente, & iustitia postulante nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc ferimus in his scriptis: absolutiones à dictis sententiis, si forsan aliqui incurrerint, nobis seu domino nostro Papę tantummodo reseruantes. Datum, &c.

† Vox Hispanis nota, quæ cõtinet quatuor milliaria Italica.

Forma secunda pro eodem.

NOs frater N. ordinis Prædicatorum in dominio talis domini, inquisitor hæreticę prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, totis nostris affectibus inhiantes, ac ex omnibus nostris præcordiis affectantes populum Christianum in vnitate, & synceritate catholicæ fidei cõfoueri, ac ab omni peste prauitatis hęreticę visceraliter elongari: Idcirco nos frater N. inquisitor pręfatus, cui ex iniuncto nobis officio, hęc incumbunt, ad gloriam & honorem recolendi nominis Iesu Christi, & ad exaltationem sanctæ fidei orthodoxę, atque ad depressionem hæreticæ prauitatis: vniuersis & singulis cuiuscunq; gradus, cõditionis, status, ordinis, religionis, ac dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius ciuitatis talis, ac talis, aut circa illã ad duas leucas, ad quorũ notitiam nostra peruenerint hæc mãdata, auctoritate apostolica, ac iniuncti sancti nobis officij, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis pœna pręcipimus, & mandamus, ac mandãdo requirimus, & monemus, quatenus infra duodecim dies proxime computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor primis quatuor immediatos pro secundo, & vltimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica assignamus, vt nobis reuelent, si sciunt, viderunt, vel audiuerunt aliquam personam esse hæreticam, diffamatã de hęresi, vel suspectam, aut peruerse sapientem de articulis fidei, seu ecclesiasticis sacramentis, ac aliàs à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentem, & in speciali talem hęresim, nunc vigentem defendere, approbare, vel aliàs dogmatizare, *ponatur quæ est illa, vel illa*, aliàs si nostris immo verius apostolicis antefatis monitis, & mandatis non paruerint cum effectu, præmissa 53

infra

infra prætaxatũ terminum reuelando, sciant se excommunicationis mucrone percussos: quam excõmunicationis sententiam in omnes & singulos taliter, vt prædicitur, cõtumaces, præfata nostra monitione canonica præeunte, & eorũ inobedientia requirente; nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc ferimus in his scriptis: absolutionem harum sententiarum nobis & domino nostro Papæ tantummodo reseruando. Datum, &c.

Post publicationem edicti quid facere debeat inquisitor.

54 *Contenta in edicto ad certa capita reducenda.* QVA sententia vel simili in effectu in vulgari promulgata, inquisitor habet facere tria.

Primum est, sentẽtiam antedictam breuiter explicare ad certa puncta eam reducẽdo, vt melius populi memoriæ infigatur: dicẽdo hæc, vel similia in effectu. Ista sententia stat in tribus pũctis, primus est generalis, vt si scitis aliquem hereticum vel de hæresi suspectũ seu diffamatum, quòd reueletis eũ nobis. Secũdus est specialis, vt reueletis si scitis aliquẽ dogmatizare errorem de proprio vel cõmuni, seu talem. Tertius est singularis, vt si scitis aliquem tenẽtem libros hæresum, seu dæmonum inuocationum.

55 *Promulgandæ indulgẽtię.* Secundum, quòd habet facere inquisitor est, indulgentias promulgare dicẽdo: Auctoritate domini nostri Papę, ego confero cuilibet vestrum, qui venistis ad sermonem istum, indulgentiam quadraginta dierum. Et idem dominus noster Papa dat tres annos de indulgentia omnibus, qui præstiterint in officio meo, & ad hæreticos reducendos, consilium, auxilium, vel fauorem: *quare iste qui legit sententiam antedictam, habet tres annos.* Et quicunque reuelauerit mihi aliquem hæreticum vel diffamatum de hæresi, vel suspectum, seu aliàs in causa fidei perhibebit coram me verum testimoniũ, habebit alios tres annos de indulgentia, quare sitis diligẽtes vt habeatis. *De istis indulgentijs constat in priuilegio Vrbani iiij. quod incipit: Pręcunctis. quod priuilegium supra est insertum.* *Pag. 83. col. 1.*

56 *Tempus gratię assignandũ sponte venientibus. Idem Siman. inst. catho tit. 44. nu. 3.* Tertium, quod habet facere tunc inquisitor est, tempus assignare gratię dicendo sic: Et ego auctoritate apostolica de gratia speciali assigno omnibus hęreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus hęreticorũ, ac de hæresi diffamatis vel suspectis, si qui sunt in tota ista diœcesi, totum mẽsem immediate sequentem, seu tantum tempus, infra quod libere veniant ad me, nec expectent se denuntiari, accusari vel capi, infra quod tempus gratiæ si libere & spontanea voluntate ad me venerint, & reatum suum reuelauerint, & veniam petiuerint, magnam † veniam & misericordiam consequẽtur. Si autẽ expectauerint quòd accusentur, denuntientur, citentur, uel capiantur: vel tẽpus gratiæ transire permiserint, & post venerint, tantę gratiæ non erunt digni; quare veniant infra tempus gratiæ assignatum. *Vide Schol. 12 in hanc part.* *† Aliàs. gratiam.*

Quibus peractis poterit inquisitor præfatas suas sententias admonitorias affigi facere in valuis ecclesiæ dictæ cathedralis, vt ab omnibus possint legi. 57

Quibus duobus terminis assignatis, vno hæreticis, credentibus, defensoribus, &c. in speciali, alio omnibus ad denuntiandum, si sciuerint aliquem hæreticum, vel diffamatũ generaliter, &c. spectet ipse inquisitor, & attendat, quòd non discurrat, sed in domo (vt in pluribus) personaliter persistat, vt ibi inueniatur si veniunt hi, vel illi.

De sponte venientibus in tempore gratiæ, & crimen suum inquisitori prodentibus.

QVOD si infra terminum assignatũ hæreticis, credentibus, fautoribus, &c. quod tempus gratię à Doctorib⁹ nominatur, aliqui ad dictum inquisitorem accesserint: qui dicant & recognoscant se in aliquã hæresim incidisse, illi credidisse, vel hæreticis fauorem præstitisse, ne ad manus peruenirent inquisitorum, & similia; circa istos, qui non sunt accusati, nec denuntiati, nec citati, sed voluntarie aduenerunt, & errorem suum detexerunt, infra terminum eis assignatum, debet inquisitor mitius se habere. 58 *Sponte venientes mitius tractandi. Idem cãpeg. ad Zanch. c. 14.*

59 *Inquisitor est iudex in foro exteriori non in interiori.* Attendat tamen inquisitor taliter venientes qualiter velint detegere errorem suum. Nam si volunt detegere tantum in foro pœnitentiali per modum confessionis sacramentalis, inquisitor non admittat, nec confessiones eorum audiat: non enim inquisitores vt inquisitores, sunt iudices in foro pœnitentiali & interiori, sed iudiciali & exteriori: vnde ad confessiones sacramentales libenter accedere non debent, ne inquisitionis officium deludatur, & sacramentum pœnitentiæ contemnatur; et ipse inquisitor audiens tales confessiones sacramentales scandalizetur. Nam si inquisitor audiat

aliquem in confessione sacramentali, & ille confiteatur, quòd tanto tempore in tali errore perstitit, & illo multos infecit, vel aliquid simile: & post, processu temporis de his denuntiatur seu accusatur inquisitori, & ille iudicialiter inquirit, factum detegitur, ille citatur, medio iuramento interrogatur, & imponit inquisitori, quòd secretum confessionis reuelauit, & eundem & sacramentum pœnitentiæ scandalizabit: frequenter enim repertum est (& qui vidit & comperit scit quia verum dicit) quòd tales dubitantes & timentes ne præueniantur per inquisitorem, per se veniunt, & audiri in confessione sacramentali per inquisitorem petunt, ne sic confessi possint detegi, nec puniri. quare confessiones sacramentales talium non sunt ab inquisitoribus admittendę: detegant ergo crimen suũ, & errorem corã inquisitore in foro iudiciali.

60 Quo crimine detecto si videat inquisitor eum iam prǽuentum, hoc est, aliàs sibi denuntiatum vel accusatum, procedat ad audiendã confessionem suam iudicialiter cum notario & testibus, & procedat in causa, vt ordo postulauerit rationis† semper cum eo mitius se habendo, quia venit non vocatus.

Delati priusquã inquisitorem adirent, iudicialiter audiãtur.

† Aliàs. iuris.

61 Si autem inquisitor non videat eum præuentum, vtpote quia aliàs non fuerat ei delatus, nec actum fuerat contra eum: inquirat diligenter cum eo si factum totaliter est secretum: vtpote, quia dubitauit aliquando de sacramento Eucharistiæ, vel simili, & ad finem aliquando credidit sacramentum huiusmodi nihil esse: & aliquanto tempore in hoc perstitit, tamen nulli se reuelauit, nec aliquem infecit: & tunc si totaliter est secretum, non procedat ad iudicialem confessionem recipiendam, sed secrete absoluat eum iniuncta sibi aliqua pęnitentia salutari, indicẽdo quòd stet firmiter in catholica credentia, & repellat tales tentationes, &c.

De crimine prors⁹ occulto non est iudicialis cõfessio sumenda.

62 Si autem comperiat factum non esse secretum, immo ille detegit non solum male credidisse, sed etiam se alijs suam peruersam credentiam reuelasse, & alios infecisse; tunc inquisitor descendat ad confessionem suam iudicialiter recipiendam, & informet se plenius cum illis, quibus se reuelauit, seu quos infecit, & procedat in causa iuxta canonicas sanctiones, semper mitius se habendo erga eum, quia venit per se non vocatus, & intra tempus gratiæ.

Iuridice accipienda est confessio criminis alijs manifesti.

De modo recipiendi denuntiationes.

63 QVOD si infra terminum ad reuelandum hæreticos, credentes, fautores, &c. omnibus generaliter assignatum, aliqui paruerint & comparuerint, volentes contra aliquos aliqua ad fidem pertinentia inquisitori intimare, recipiat inquisitor denuntiationes huiusmodi iudicialiter, & si forsan tam multi denuntiatores, vel reuelatores aduenirẽt infra terminum assignatum, vt non possent omnium denuntiationes iudicialiter recipi, ne vnus alium impediat, habeat inquisitor semper vnum librum paruum, per diœceses distinctum, in quo scribat omnes, quæ fiunt sibi denuntiationes, & nomina denuntiantium, & nomina testium productorum, & vicum & locum vbi morantur: quem librum teneat secrete, ne ab alijs videatur, & nomina denuntiantium reuelentur, & periculum illis immineat: Et in isto libro scribat etiam de manu sua ipse inquisitor, per modum memorialis, omnes denuntiationes, & omnia nomina denuntiantium & denuntiatorum, ac etiam testium interrogandorum, quæ fiant sibi infra dictum terminum generalem ad denuntiandum omnibus assignatum per modum, qui sequitur.

Vide Siman. inst. catho. tit. 34. nu. 17

Forma scribendi dicta testium per modum memorialis.

De tali diœcesi. Talis de tali loco, qui moratur in tali vico, & vtitur tali arte, vel est mercator, vel huiusmodi, deponit contra talem, qui moratur in tali loco, & in tali vico, & vtitur tali arte, quod dixit ac asseruit; quòd in sacramento altaris non est veraciter corpus Christi, vel simile. 64

Interrogetur talis, qui moratur in tali loco, & tali vico, & habet tale officiũ: & etiam interrogetur talis, qui moratur in tali loco & tali vico, & habet talem artem, et sic de alijs.

Ex alia diœcesi. Talis de tali loco, qui moratur in tali loco, et tali vico, et vtitur tali arte, deponit, quòd talis de tali loco, qui moratur in tali vico, et vtitur tali arte, dixit vel fecit talia contra fidem.

Interrogentur tales, qui morantur in talibus locis, & talibus vicis, & vtuntur talibus artibus.

Tempore gratiæ elapso quid agendum.

QVO assignato generali termino iam elapso, & delationibus scriptis in dicto libro per modum memorialis, inquisitor diligenter delationes discurrat, ac prudenter aduer- 65

aduertat, quæ delationes habent maiorem apparentiam veritatis, & quæ crimina sunt grauiora, & fidei magis periculosa; & vbi maius periculum fidei viderit imminere, ibi incipiat inquirere, citãdo illum, qui detulit seu reuelauit; & medio iuramento informet se de facto, vt diligentius poterit, si habet apparentiam veritatis. Quòd si inuenerit veritatis apparentiam non habere, supersedeat; non tamẽ à libro suo delationem amoueat: nam quòd vno die seu tempore non inuenitur, alio tempore reperietur.

Maiori malo celerius occurrendũ, & in eo cautius agendũ c. Vbi periculũ de electio lib. 6.

66 Si autem appatuerit, vel repererit habere apparentiam veritatis; tunc cum sint tres modi procedendi ac processus incipiendi, vt habetur extra de accusa. denun. & inquisit. c. Qualiter & quando. Primus, per accusationem, quam præcedere debet inscriptio. Secundus, per denuntiationem, quam præcedere debet charitatiua monitio. Tertius, per inquisitionem, quam præcedere debet clamosa insinuatio: informet se inquisitor cum ipso deferente, an velit accusare, & procedere per modum accusationis in negotio vel nõ? si dicat quòd accusat, & vult esse accusator, & procedere per modum accusationis, informetur per inquisitorẽ, quòd oportet eum se inscribere ad talionis pœnam, declarando periculum, quod potest sibi imminere de accusatione & inscriptione. Qui sic informatus, si dicat se velle accusare, & requirat procedi per modum accusationis, & instet: fiet prout petit, & formabitur processus per modũ infrascriptum. Si autem dicat se nolle accusare (vt communiter fit) sed denuntiare, & hoc metu incursionis pœnæ excommunicationis latæ per eundem inquisitorem de reuelando talia ad fidem pertinentia infra terminum assignatum: & quòd aliàs non vult facere partem (vt est communis cursus) tunc formabitur processus per modum infrascriptum. Si autem non vult accusare, nec denuntiare proprie, sed dicit famam esse talẽ; & sic quòd inquisitor informet se de fama, & si vult inquirat; tunc formabitur processus per modũ alium infrascriptum: de quibus tribus modis processum incipiendi in causa fidei agitur, vt sequitur.

Tabien. verb. inquisitor. §. 11. Scho. 13.

Quærẽdũ à delatore quo pacto procedere velit.

De primo modo procedendi in causa fidei per Accusationem.

67 PRIMVS modus procedendi & processum incipiendi in causa fidei est per modum accusationis, & est quando aliquis accusat aliquem de crimine hæresis vel fautoriæ, & hoc coram inquisitore offerendo illud se probaturum; & inscribit se ad pœnam talionis, nisi probet: hoc est, quòd plectatur illa pœna, si deficit in probatione, qua plecteretur accusatus si probaretur. Et attendat inquisitor, quòd illum modum procedendi non libenter admittat, tum quia non est in causa fidei vsitatus; tum quia est accusanti multum periculosus; tum quia est multum litigiosus. Vbi autẽ accusator instet & requirat, inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quòd accusationẽ porrigat in scriptis. Quo facto ipse inquisitor procedat non ex officio, sed ad instantiã partis, & habito notario publico, & duabus personis religiosis, si commode potest, vel saltẽ duabus honestis sibi assistẽtibus, iuxta c. Vt officium. incipiat processum, & scribat notarius per modum qui sequitur.

Tabien. verb. inquisitor. §. 11.

Siman. in sti. catho. tit. 4. Scho. 14.

c. Vt officiũ. de hæret. lib. 6.

In noĩe Dñi Amen. Anno à natiuitate Dñi tali, die tali, talis mẽsis, in præsentia mei notarij & testiũ infrascriptorũ. Talis, de tali loco, & diœcesis talis, comparuit personaliter in tali loco coram Venerabili & religioso viro domino fratre N. ordinis talis, magistro in Theologia, ac in terris & dominio talis domini inquisitore hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegato; & obtulit eidem D. inquisitori quandã cedulam accusatoriam tenoris sequẽtis. Co a vobis, &c. *Inseratur tota: Qua inserta sequitur sic paulo infra:* Acta sunt hæc anno, die, mense, & loco prædictis, in præsentia talium testium ad hæc vocatorum, & rogatorũ, & mei talis notarij publici, talis loci, & etiam scriptoris sacri officij inquisitionis, seu domini inquisitoris.

De secundo modo procedendi in causa fidei per Denuntiationem.

SECVNDVS modus procedendi & processum incipiendi in causa fidei, est per modum denuntiationis; & est quando aliquis denuntiat aliquem de hæresi, vel fautoria, vel alijs ad fidem pertinentibus ipsi inquisitori, sine hoc quòd offerat se probaturum, nec vult facere partem; sed dicit, quòd denuntiat ratione sententiæ excommunicationis latæ per inquisitorem contra non denuntiantes, vel aliàs denuntiat zelo fidei non faciẽs partem: & tunc inquisitor mandet sibi, quòd det in scriptis, vel saltem dicat in præsentia testium & notarij, & in tali casu procedat inquisitor ex officio, & non ad instantiam partis. Et hic est communis modus procedendi, & vsitatus in cau- 68

Siman. in sti. catho. tit. 19. & Tabien. verb. inquisitor. §. 26. Schol. 15

in causa fidei: & tunc habito notario, & duabus personis religiosis, seu aliàs honestis (vt dictum est supra) incipiat processum per modum, qui sequitur.

In nomine Domini amē. Anno à natiuitate Domini tali, die tali, de mense tali, in pręsentia mei notarij & testium infrascriptorum; talis de tali loco comparuit personaliter in tali loco, coram honorabili & religioso viro fratre N. in terris ac dominio talis domini inquisitore hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegato, & obtulit eidem domino inquisitori, cedulam tenoris sequentis, *Inferatur tota*.

Si autem non denuntiauit scripto, nec cedulam obtulit, sed tantum verbo ponetur sic: Comparuit personaliter in tali loco coram honorabili & religioso &c. & denūtiauit eidem D. inquisitori, quòd talis, de tali loco, & diœcesis talis asseruit, & dixit talia contra fidem, & tenet, & defendit. *Ponatur prout denuntiabit*. Quo facto in continenti ipse inquisitor faciat iurare ad quatuor Dei euangelia ipsum denuntiantē de veritate dicenda super denuntiatis; & præstito iuramento interrogabit eum: vnde scit esse vera quæ denuntiauit; & si vidit, vel audiuit. Si dicat se vidisse, interrogabit eum: vbi vidit, & quando, & quotiens, & per quem modum, & qui erant præsentes. Si dicat quòd non vidit, sed audiuit, interrogabit eum inquisitor à quibus audiuit, & vbi, & quando, & quotiens, & per quem modum, & quibus præsentibus audiuit, formādo articulos de quolibet prædictorum singulariter & diuisim. Et notarius ponat totum in actis seu processu immediate post prædictam denuntiationem continuando sic: Qua quidem denūtiatione sic ut præmittitur facta ipse inquisitor incontinenti fecit iurare ad quatuor Dei euangelia ipsum denuntiantem de dicēda veritate super denuntiatis, & interrogauit eundē: vnde, & quo modo ea, quæ denuntiauerat, nouerat esse vera. Qui respondit, quòd pro eo scit ea quæ denuntiauerat esse vera, quia vidit. Interrogatus vbi vidit dictum talem facere, vel dicere supradicta; dixit, quòd in tali loco. Interrogatus de tempore; dixit, quòd tali die, talis mensis, & talis anni. Interrogatus quotiens vidit, &c. Formentur articuli vt dictum est, & totum ponatur in processu, & specialiter inquiratur ab eo, qui sciunt in tali causa, & qui possunt scire.

Quibus omnibus sic peractis, vltimo interrogabitur, si denuntiat mala voluntate, odio, vel rancore, vel dimittit aliquid fauore vel amore, vel aliàs rogatus, vel subornatus: & postremo iniungetur ei virtute iuramenti præstiti tenere secretum quidquid ibi dixit, vel per inquisitorem sibi dictum fuerit: & ponetur totum in processu, & in actis. Quibus omnibus sic expletis sequetur paulo infra. Acta sunt hæc in tali loco, tali die, talis mensis, & tali anno, in præsentia mei notarij talis loci, auctoritate talis, & scriptoris domini inquisitoris; & talium testium ad hæc vocatorum & rogatorum.

De tertio modo procedendi in causa fidei per viam inquisitionis.

69 Tertius modus procedendi, & processum incipiendi in causa fidei est per modum inquisitionis, & est quando non est aliquis accusator, nec denuntiator, sed fama laborat in aliqua ciuitate vel loco, quòd aliquis dixit vel fecit aliqua contra fidem, & clamor ad aures inquisitoris peruenit pluries publica fama deferente, & clamosa insinuatione producente: Et tunc inquisitor inquirat non ad instantiam partis, sed ex officio. et hic est etiā communis & vsitatus modus procedendi. Et cum talis clamor frequens peruenerit ad aures inquisitoris, præsertim per personas graues & honestas, & fidei zelatores, habito notario, & duabus personis religiosis, seu aliàs (vt dictum est supra) honestis, incipiat processum per modum, qui sequitur.

Siman. eo tho. insti. tit. 44. num. 8. Schol. 16

In nomine Domini amen. Anno à natiuitate Domini, tali die, de mense tali, Ad aures Venerabilis & religiosi viri domini fratris talis, ordinis talis, in dominio talis, domini inquisitoris hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegati peruenit pluries, fama publica referente, & clamosa insinuatione perducente, quòd talis, de tali loco dixit, vel fecit talia contra fidem. *Ponatur totum prout fama laborat, & paulo infra*. Acta sunt hæc die tali, mensis talis, anno tali in præsentia testium talium vocatorum & rogatorum, & mei notarij talis, auctoritate talis, & scriptoris domini inquisitoris & sacri officij inquisitionis.

De modo prosequendi & continuandi processum in causa fidei.

Viso primo, quomodo, & qualiter processus inquisitionis hæreticæ prauitatis in causa fidei est incipiendus, videndum est secundo quomodo, & qualiter processus huiusmodi 70

est mediandus, & continuandus: vbi considerandum est, q in causa fidei proceditur summarie, simpliciter, & de plano, absque aduocatorum, & iudiciorum strepitu, & figura, vt patet extra de hære. c. Statuta. lib. 6. Qualiter aût ista verba intelligantur, patet extra de verb. sign. c. Sæpe contingit. in cle. vide supra in 2. parte. nam non oportet de necessitate libellum offerre, nec litem contestari; appellationes frustratoriæ non sunt admittendæ, & cætera multa, vt patet ibi. Et quia processus, vt visum est supra, est tripliciter incipiendus: quia vel propter instantiam partis seu accusatoris: vel propter zelum denuntiatoris, † vel propter clamorem famæ laborantis. Ea propter postquàm visum est de quolibet illorum quomodo incipitur, videatur quomodo mediatur, & continuatur.

Pag. 74. col. 2.

† Aliâs, vel propter famã publicam referentẽ, vel clamosã īsinuationem deferentem.

Modus continuandi processum per accusationem.

71 Tabien. verbo, inquisitor. §. 11.

PRIMVS processus, ille scilicet, qui fit ad instantiã partis accusantis, siue accusatoris cõtinuatur sic: Nam postquam accusatio est facta contra aliquem de hæresi coram inquisitore, & in scriptis est redacta, & in processu pro fundamento inserta, secundum modum, de quo dictum est prius; inquisitor mandabit accusatori, quòd nomina testium producat, quibus productis citabuntur, & examinabuntur diligenter medio iuramento: Et si reperiatur quòd nihil faciant ad factum, inquisitor consulat accusatori, quòd desistat, & ipse inquisitor supersedeat. Si autem reperiatur quòd testes non plene probant, licet eorum dicta indicia magna faciant, consulet inquisitor accusatori, quòd ammoueat verbum, accusationis, & apponat, denuntiationis; vt sic inquisitor procedat ex officio, & non ad partis instantiam propter accusatoris graue periculum: & sic procedet per modum prædictum secundum. Vbi autem reperiatur, q testes plene probant, & accusator omnino vult stare in accusatione, & non vult denuntiare, sed accusare: tunc inquisitor testes productos iudicialiter coram notario, & duabus personis religiosis, vel aliàs honestis, iuxta c. Vt officium. de hære. lib. 6. diligenter examinet, iurato primitus ad quatuor Dei euangelia de dicenda veritate, & continuabit sic:

Post quæ cõsiderans ipse inquisitor, quòd prædicta hæreticalia, de quibus talis est accusatus, sunt talia, & tã grauia quòd non potest, nec debet ea conniuentibus oculis pertransire, & oportet eum reddere iustitiam accusanti, descendat ad testes productos examinandos per modum, qui sequitur.

A

Forma examinationis testium.

72 Tabien. ver. inquisitor. §. 11 Schol. 17

TALIS de tali loco testis pductus, citatus, iuratus, & interrogatus si cognoscit talem, *exprimendo nomen accusati*, dixit q sic.

Item interrogatus de causa cognitionis: dixit quòd pro eo q vidit, & locutus est cum eo pluries, & etiam quia sic, vel sic.

B

Exprimat alias causas, vt puta si est de genere suo, vel fuerint socij, & sic de alijs causis cognitionis.

Item interrogatus de tempore cognitionis, dixit, q sunt decem anni, vel tot.

Item interrogatus de fama illius talis, & præsertim quo ad ea, quæ sunt fidei, dixit q quo ad moralia est homo bonæ famæ, vel malæ famę, vt testificabitur. Quantum autem ad ea, quæ sunt fidei; dixit, q est fama in tali loco, q dixit, vel fecit talia contra fidem catholicam, vel q est talis sectę, & eam tenet, & defendit. Vel quia est bonæ famæ quo ad ea quæ sunt fidei.

C

Interrogatus quid est fama; dixit, quòd est id, quod communiter dicitur.

Item interrogatus si vidit, vel audiuit talem dicentem, vel facientem aliquid contra fidem; dixit q sic: talia, &c.

Interrogatus vbi vidit fieri supra dicta, vel dici; dixit quòd in tali loco.

Interrogatus in quorum præsentia sunt dicta, vel facta supradicta; dixit quòd in præsentia talium, & talium.

D

Interrogatus quotiens vidit dici, vel fieri supradicta; dixit quòd totiens.

Item interrogatus de modo, quo talis fecit, vel dixit supradicta; dixit quòd modus fuit talis: nam, &c.

Item interrogatus si attentis omnibus antedictis quę dixit, vel fecit ipse talis, si videtur ipsi testi, quòd dictus talis prædicta dixerit, seu fecerit † trufatorie, seu dixerit recitatiue, seu animo indeliberato; dixit quòd credit, quòd fecerit, vel dixerit supradicta iocose, & trufatorie, seu recitatiue, & non animo sic credendi, seu assertiue: Vel quòd dixit animo deliberato, seu assertiue.

† Hoc est per iocũ. & vide Schol. 17 §. 3.

E

Item interrogatus de causa credentiæ; dixit q credit pro eo quod ille talia dicebat ridẽdo, vel sic, vel sic: vel pro eo quia cũ sup talibus reprehẽderetur, adhuc perseuerabat, & iterabat, &c. † Et hoc est multum diligenter inquirendum, quia nonnulli quandoque dicunt

† Simã. in *cat.* cathol. tit. 17. n. 18. 21. et 23. & pulchre Ioã. Roias in sing. 103.

dicunt aliqua contra fidem recitando aliorũ verba, & trufando, & burlando, vel disputando, & conferendo, vel interdum asserendo, & affirmando, &c.

Item interrogatus, si hoc deponit odio, vel rancore; seu dimittit aliquid amore, vel fauore; dixit q, &c. *Et sequitur*; iniunctum est sibi tenere secretum. *Et paulo infra.* Acta sunt hæc in tali loco, die tali, mensis talis, anno tali, in præsentia talium testium vocatorum, & rogatorum & mei talis notarij.

73 Consimiliter examinentur alij testes oẽs. Quibus examinatis, si inquisitor viderit factum esse probatum plene, vel esse maxima indicia, & suspiciones vehementes contra accusatum; & timetur de fuga accusati, vtpote, si accusatus sentiat, quòd contra eum de hæresi inquiritur, faciat eum capi. Si autem non timeat de fuga accusati, faciat eum citari, & accusato coram inquisitore personaliter constituto, collectis his, de quibus est accusatus, & his, de quibus est per testes conuictus, vel habitus suspectus; formet interrogatoria super illis, et interroget eum, ac inquirat cum eodẽ, habito secum notario, et duabus personis religiosis, seu honestis, vt dictum est supra: et hoc per modum, qui sequitur, præstito prius corporali iuramento ad quatuor Dei euangelia de dicenda veritate.

Quando veniendũ sit ad capturã delati. Simã. catho. instit. tit. 16. Schol. 18

Modus interrogandi reum accusatum.

74 TALIS de tali loco, delatus prædictus iuratus ad quatuor Dei euangelia corporaliter tacta, tam de se, quàm de aliis dicere veritatem, et interrogatus vnde est, seu vnde originem trahit; Respondit quòd de tali loco, talis diœcesis.

Item interrogatus, qui sunt eius parẽtes, et si sunt viui, vel mortui? Respondit quòd vocantur taliter, et quòd sunt viui in tali loco, vel mortui.

Item interrogatus vbi fuit nutritus, et vt in pluribus conuersatus; Dixit q in tali loco, vel tali. Et si videat inquisitor q mutauit locum proprium, et conuersatus fuit in alieno, et præsertim in locis, in quibus consueuerũt hęreses vigere, interrogabit eum sic.

Gand. tit. de p̃sumptio. Siman. inst. cath. tit. 50. nu. 17 et tit. 44. nu. 14. Schol. 19

Item interrogatus quare mutauit locum suæ natiuitatis, et se trãstulit ad cõmorandũ in tali loco; vel talibus; Dixit q ex tali causa.

Et secundum responsiones formabuntur articuli quousque ad propositum veniatur.

Item interrogatus si in dictis locis, vel alibi audiuit loqui de tali materia, *exprimendo materiam, de qua est accusatus*; vtpote, si audiuit loqui de paupertate Christi, vel Apostolorum, seu de visione Beatorum, &c. Et si dicat q sic; interrogetur diligenter, quid audiuit loqui de materia antedicta, & scribantur eius responsiones; dixit, &c.

Item interrogatus, quid ipse super hoc aliquando est locutus; respondit, & dixit, &c.

Item interrogatus, quid ipse credit super hoc quòd, &c. dixit. Et sic prudens inquisitor interrogabit & formabit sibi articulos secundum materiã, de qua est accusatus, & de qua per testes est conuictus, vel suspectus habitus, taliter vt veritas habeatur. *Qua confessione perfecta scribatur paulopost.* Acta sunt hæc in tali loco, &c.

Et si videat inquisitor, q plene de hæresi est conuictus per testes, vel confessione propria deprehensus; vel negat, sed est conuictus vel multum suspectus, capi eum faciat; & includi ad custodiam ne euadat, in carcere proprio, si habeat; vel in palatio episcopali communi: vel teneat eũ in posse curię secularis, prout sibi & negotio videbitur expedire. Vt cõiter tamẽ tutius, & melius tenẽtur in carcere curiæ Ecclesiasticæ, quàm secularis: Et etiam quia episcopus est ordinarius iudex, sine quo inquisitor non potest de hæresi diffinitiue aliquem condemnare, nec quæstionibus exponere, seu tormentis: nec carceri, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur mancipare, vt habetur extra de hære. c. Multorum querela. in clem. quibus ex causis, habet frequenter cum episcopo de captis pro hæresi contractare, & eundem captum interrogare, quando processus est communicatus. 75

Qñ datur mandatum de capiendo. Roffinus titu. de captura reorum. Siman. catho. insti. tit. 16. Schol. 18. & 19.

Cũque accusatus fuerit sic captus, interrogabit eum, & examinabit eum frequenter inquisitor super his, quæ negat, & sunt probata, vel sunt suspiciones vehemẽtes contra eum, quousque amplius nolit fateri, fatendo, vel negando, & in causa sit conclusum, continuando confessiones in processu, & actis semper cum notariis, & testibus per modũ prædictum. Et post datis, & præmissis legitimis defensionibus, si petit, finietur negotium per modum infrascriptum. 76

Sępius interrogandus reus. Siman. prax. hære. tit. 37. & 47.

Modus continuandi processum per Denuntiationem.

SECVNDVS processus, scilicet ille, qui fit ad denuntiationem alterius, partem non facientis, sed tantum denuntiantis, in quo proceditur ex officio, & non ad instantiam partis, con- 77

Tabien. verbo, inquisitor. §. 16.

tis continuatur sic: Nam postquam denuntiatio est facta contra aliquem de hæresi coram inquisitore, & in scriptis redacta, & in processu inserta pro fundamento processus, secundum modum, de quo dictum est prius; inquisitor faciet citari testes, quos denuntiãs intimauit, & præsertim illos, qui magis videntur scire in facto: & continuabitur in processu sic:

Continuatio processus. Post quæ attendens inquisitor ipse denunciata sibi hæreticalia antedicta, fore ex sui natura talia, & tam grauia, quæ nõ possunt nec debent conniuentibus oculis tolerari, cum cedant in opprobrium diuinæ maiestatis, & fidei catholicę detrimentum; descendit ad se informandum, & ad testes examinãdum per modum, qui sequitur.

Talis testis citatus, iuratus, interrogatus, &c. *vbi supra.*

Modus continuandi processum per inquisitionem.

78 *Tabien. verbo, inquisitor. §. 27.* TERTIVS processus, scilicet, ille qui non fit ad accusationẽ, nec ad denuntiationem alterius, sed fama publica referente, vel clamosa insinuatione deferente; & sic non ad instantiam partis, sed ex officio iudicis continuabitur sic: Nam prædicta insinuatio, vel famæ reclamatio deducta ad aures inquisitoris, & inserta in processu pro sui fundamento, vt dictum est supra, inquisitor faciet citari aliquos testes, & præsertim personas graues, & bonas, & coram notario & duabus personis religiosis, vel honestis, (vt dictum est) inquiret de fama tantummodo cum illis, an sit veraciter apud bonos & graues ille, de quo agitur, de hæresi infamatus: & continuabitur sic processus:

Continuatio processus. Post quæ attendens ipse inquisitor, quòd iniurias creatoris nimis est impium tolerare, maxime illas, quæ vergunt, vel vergere possunt in graue eiusdem vituperium & offensam, ac sanctæ fidei opprobrium & iacturam; voluit (vt debuit) plenius se informare, an talis de tali hęresi sit apud bonos, & graues veraciter infamatus, & sic processit ad se informandum, & testes examinandum per modũ, qui sequitur.

Forma examinandi testes super fama alicuius infamati de hæresi.

79 TALIS testis citatus, iuratus, & interrogatus si cognoscit talem de tali loco; dixit quòd sic.

Item interrogatus de tẽpore cognitionis; respondit, & dixit, ꝙ cognoscit eum à tanto tempore citra.

Item interrogatus de causa cognitionis; dixit, quòd ex tali causa, vel tali causa cognoscit eum.

Item interrogatus si est fama de eo in tali loco, ꝙ ipse dixerit, vel fecerit talia contra fidem; dixit quòd sic.

Interrogatus quomodo scit esse famam de eo, ꝙ talia fecerit, vel dixerit contra fidẽ; dixit, per talem modum.

Item interrogatus quantum tempus est, ꝙ talis est infamatus de tali hæresi in tali loco; dixit, quòd tantum.

Item interrogatus si scit ipsum infamatum de illa hæresi, vel alia, nisi in loco tali; dixit, &c.

Item interrogatus si scit vnde orta sit, & est contra talem illa fama, & si à maleuolis, vel à quibus; dixit, &c. Acta sunt hęc, *vt prius.*

Et testibus aliquibus examinatis, & fama probata, ipse inquisitor descẽdet ad inquirẽdũ sup rei veritate an sit ita, nec ne: & faciet citari testes, & maxime ipsi delato familiares & bonos, & fidei zelatores; de quibus præsumat, ꝙ fauore delati non deierabunt; & inquiret cum eis medio iuramento, non de fama, sed de re ipsa pręsentibus notariis, & duabus personis religiosis, vel honestis, & continuabitur sic processus. 80 *Clarus. lib. 5. §. fina. q. 6. Schol. 20*

Postmodum cupiens ipse inquisitor scire an clamor, qui venit ad eum, opere compleatur; & an famæ tam peruersæ de tali super hæretica prauitate veritas suffragetur, descendit ad videndum, ac se informandum, & inquirendum, ac testes examinãdum per modum, qui sequitur. *Continuatio pcessus.*

Talis de tali loco testis citatus, iuratus, & interrogatus, &c. *prout supra, vbi agitur de examinatione testium, quando proceditur per modum accusationis: & examinatis testibus procedetur ad examinandum infamatum per modum prædictum, vt prius.*

Quot personæ esse debeant in examinatione testium & delatorum in causa fidei.

VERVM cum in examinatione testium, & delatorum, & pręsertim hæreticorum sit cum cautela maxima procedendum, vt suspicio de fraude committenda totaliter repellatur, & 81

tur, & veritas omnimoda habeatur: personæ quinque in tali examine debent præsentes esse, scilicet, Iudex inquirens, Testis, vel delatus respondens, Notarius scribens, Et duo religiosi assistentes.

C. forus. §. ī omni. de verb. signific.

Prima persona est iudex, scilicet inquisitor, seu eius commissarius, cuius est testes & delatos examinare, articulos formando, & illis verbo, vel scripto offerendo, & super illis interrogando. Inquisitor namque debet esse multum prudens circumspectus, & valde cautus in examinando testes, & delatos, & præsertim delatos de modernis erroribus, scilicet Valdensium, & Begardorum, qui pro posse celant veritatem, quare cum magna cautela et prudentia est ab eis veritas eruenda, propter quod in informatione articulorum debet inquisitor esse multum circumspectus.

Simā. insti. catho. tit 64. n. 10. Ioan. Roias in singularibus fidei. 94.

82 Secunda persona est testis, seu delatus, qui examinatur. Quilibet horum debet prius iurare de dicenda veritate, aliàs depositio careret omnimoda firmitate, et post iuramētum non violare; sed dicere meram veritatē, nec odio, nec rancore addere, nec fauore diminuere; sed semper ad formam articulorum respondere, et ad mētem iudicis plusquam ad aliud intendere; et non tergiuersari, nec æquiuocare, sed clare ad mentem iudicis, seu interrogantis articulis respondere: et an testis, seu delatus ita respondeat nec ne; debet circumspectus inquisitor multum attendere; et si videat quòd respondeat cautelose, et vulpine, debet cautelas detegere, et arctare ad clarius, et ad propositum respondere.

Conciliū Biterrense. cap. 4. Siman. insti. cath. tit. 6. nume. 9. & Schol. 21

83 Tertia persona est scriptor, qui interrogationes inquisitoris, et responsiones delati, seu testis scribat: et in actis, seu in processu inserat; et hic debet esse publica persona, vtpote, quòd sit notarius habens auctoritatem, siue laicus, siue clericus, siue religiosus. Vnde non solum laicus et secularis clericus, immo etiā religiosus, qui habebat auctoritatem antequam intraret religionem, posito etiam ꝙ sit presbyter, potest esse notarius in fidei causa, vt patet in c. Vt officium. de hære. lib. 6. & tūc agit auctoritate apostolica. In casu autem, in quo inquisitor non possit habere commode publicam personam, seu notarium, pro illo actu, potest sibi eligere duos viros idoneos seculares, vel ecclesiasticos, qui ambo pariter habeant vim & auctoritatem vnius personæ publicæ, seu notarij qui depositiones testium seu delatorum insimul quilibet in suo folio fideliter conscribant, & isti duo agunt auctoritate apostolica in scribendo. *hæc patent in alle. c. Vt officium. de hære. lib. 6.*

Vide infra. q. 19. & 63. Simā. catho. instit. tit. 64. n. 9. Schol. 22.

Supra pag. 65.

Glossa in c. quoniā contra. de probatio.

A Quarta persona & quinta sunt duo ipsi inquisitori assistentes, & totius examinis testes; & isti debent esse duæ discretæ personæ & religiosæ, vel aliàs honestæ: vt duo discreti & honesti clerici, vel laici, vt notat Archid. in alle. c. Vt officium. in quarum præsentia per publicam personam prædictam, vel per duos viros idoneos depositiones testium & delatorum fideliter conscribantur: quæ duæ discretæ & religiosæ, vel honestæ personæ assistant ipsi inquisitori; & adsint toti examini testis, vel delati à principio suæ depositionis vsque B ad finem, si inquisitor potest commode pro toto illo tēpore secum habere: quod difficulter potest facere. Vbi autem inquisitor non possit commode istas duas personas in toto examine testis, vel delati habere, saltem habeat in fine depositionis; & tunc legatur depositio per notarium ipsi deponenti testi, vel delato, in præsentia inquisitoris, & prædictarum duarum personarum discretarum, & interrogetur si stat & perseuerat in depositione illa; & eo stante & perseuerante, scribat in actis quomodo in præsentia talium fuit sibi depositio lecta, & stetit & perseuerauit, & puto C † sufficere & non deuiare à mente statuti prædicti. c. Vt officium. de hæret. lib. 6. 84

† Aliàs, puto sufficiet, vt satisfaciet statuto prædicto.

Obseruanda ab inquisitoribus in examinatione hæreticorum.

QVIA vero in examinatione fienda non solum est necessarium, vt suspicio de fraude cōmittenda totaliter repellatur; quod fit ꝑ præsentiā personarum pluriū prædictarū: D verum etiam est necessariū, vt veritas ab hæreticis, & delatis clare nude, & omnimode habeatur; quod fit cum modus circūspectus & cautelosus in examinatione hæreticorum, & delatorū ab inquisitoribus obseruatur; Ea propter circa modum hæreticos, & delatos examinandi sunt tria vtiliter aduertenda. Primum est, inquisitor quomodo, et qualiter, et de quibus hæreticos interrogabit. Secundū est, quæ et qualia in responsionibus hæreticorum delatorum inquisitor attendet, et considerabit. E Tertium est, quomodo, et qualiter responsionibus vulpinis, et cautelosis hæreticorum obuiabit. 85

PRIMVM dico aduertendum, quomodo, et qualiter, ac de quibus inquisitor hæreticos seu de hæresi delatos examinabit, inquiret et interrogabit. Vbi considerandum est, ꝙ sicut non omnium morborum est eadem medicina, sed 86

Hippocrates in lib. de natura humana. Schol. 23

cina, sed potius diuersorum & singulorũ diuersæ sunt & singulæ medicinæ: sic nec ad omnes hæreticos seu de hæresi delatos, idem modus interrogandi, inquirendi, & examinãdi, quo ad articulos, est seruandus: sed secundum varietatem ac diuersitatem sectarum, hæresum, ac personarum, & errorum, varius & diuersus modus interrogandi, inquirendi & examinandi †prudentius est tenendus. Idcirco ipse inquisitor vt prudens medicus animarum, debet diligenter considerare circa personas, quas, vel de quibus inquirit, ipsarũ qualitatem, cõditionem, locum, statum, morbumque, quo laborant: non omnes de eisdẽ, & de eodem ordine interrogando, nec eosdẽ articulos inculcando; sed sic freno discretionis astutias hęreticorum circunducat, easque aperiat detegendo, vt fauente gratia IESV CHRISTI de sentina abyssoque hæresum, & errorum obscuritate eius manu educatur coluber tortuosus: non enim potest super istis vna & † infallibilis depingi inquirendi regula, siue modus; ne si fieret, cum illum modum sic assuetũ ac regulam generalem, tenebrarũ filii præuidissent, ipsum tanquam sui laqueũ facilius euitarent, seu etiam præcauerent. Curet ergo prudens & industrius inquisitor occasionem & modum accipere inquirendi hæreticos & delatos, siue ex accusantiũ vel denuntiantium dictis, siue ex testium responsis, siue ex his, quę experientia docuit; seu ex his, quæ proprij ingenij acumen aperit: semper considerando attenti, & diligenter ex denũtiationibus & accusationibus deferentium, ac attestationibus testium, ipsi delati hæretici cuius sectæ videantur esse, nouæ vel antiquę. Vtpote, si videntur esse de secta Pseudoapostolorum, vel Manichæorum, vel Valdensium, vel Begardorum, & sic de alijs: seu si conuersi de perfidia Iudæorum, vel Saracenorum, vel dæmonum inuocatorum: & legere diligenter in præcedentibus in hac parte secunda, vbi agitur de erroribus & hæresibus prædictorum, errores & hæreses illius sectæ, de qua examinandus delatus videbitur, & super illis formare articulos, de quibus est diligentius examinandus.

† prudenter.

De prudentia inquisitoris.

† Aliàs, particularis.

Interrogationes fiant pro qualitate & conditione personarum, locorum, & indiciorum &c. Vide Schol. 23

87 SECVNDVM in examine aduertendum est quę & qualia in responsionibus hæreticorum delatorum inquisitor attẽdet solicite & considerabit. Vbi considerandum est, quòd hæretici sunt in duplici genere.

Hæretici manifesti et notorij.

Quidã namq; manifeste tales sunt, & manifeste in erroribus suis siue corã prelatis siue inquisitoribus persistunt, eos palã & publice defendendo: sicut fuerunt Arriani, Sabel-A liani, Manichæi, & quãplures alij, qui de hæresibus suis publice disputabãt, & rationibus & auctoritatibus ad falsum eorũ intellectum tractis, & extortis expositionib⁹ notorie defendebant: Et tales per viros literatos faciliter de crimine hæresis conuincuntur, quia eo ꝙ errores suos coram prælatis & inquisitoribus pertinaciter defendunt, hæretici conuincuntur, iuxta c. Super quibusdam. de verbo. sign. & tales examinare non est difficile; sed à suo errore reuocandi sunt, quod faciendũ est B per viros literatos, eorũ rationes soluendo, & auctoritates, quas pro se falso allegant declarando, & aliàs contra eos inducendo.

Hæretici manifesti per viros literatos cõuincẽdi

Quidam autẽ alij hæretici sunt, qui errores suos pandere nolunt, sed potius abscondunt, & palliant cautelosis responsionibus & cauillosis, prout possunt, vt sunt Valdenses, & nonnulli Begardi, & quidam alij. Et tales est valde difficile examinare, & eorum errores detegere: propter quod in examinatione talium oportet multum prudenter ac sagaciter agere, & ad eorũ cautelosas responsiones & C cauillosas attendere, & illorum versutias vulpinas & extortas locutiones cõsiderare: quia totũ eorũ studium est, vt euadant, & non deprehendantur, nec conuincantur.

Hæretici occulti.

Horũ errores habes supra 2. part. q. 14. & 15

De modis decem hæreticorum quib. errores suos obtegere student.

MODI autem hęreticorum euadendi & sophisticandi verba, sunt decem. 88

Modus primus per æquiuocationem. Repert. inquisitorũ. in § proviso solerter. Schol. 24

Primus est per verborum ęquiuocationẽ, D vt si interrogentur de corpore Christi vero, respõdent de corpore Christi mystico. Vnde si dicatur eis; credis tu ꝙ hoc sit corpus Christi? rñdet, credo, quòd hoc est corpus Christi, intelligendo de lapide, quem videbit ibi, vel de suo corpore proprio, qđ est corpus Christi: intelligẽdo ꝙ omnia corpora mundi, sunt Christi, quia Dei, q est Christus. Vel si interrogatur; credis tu baptismũ esse sacramẽtum necessariũ ad salutem? respõdet, credo, intelligendo ꝙ ipse habet credentiã, sed non intelligit ꝙ talẽ, sed suam: & non de isto, de quo E interrogatur, sed de alijs. Vel si interrogatur; credis tu, ꝙ Christus fuerit natus de virgine? respondet, firmiter: intelligẽdo, ꝙ firmitatem habet in sua mala perfidia. Vel si interrogetur; credis in vnicã sanctam ecclesiam catholicã? respõdet, credo in vnã sanctam ecclesiã, intelligendo de sua & suorum complicium cõgregatione, quam vocat ecclesiã; & non de ecclesia nostra; semper conuertendo intentionem suam ad illã partẽ æquiuocationis, quã gerit

in mente: & sic de alijs ęquiuocationibus.

89 *Secundus per conditionis adiectionẽ.* Secundus modus euadendi & sophisticandi est per conditionis adiectionem: vt si interrogetur; credis tu matrimonium esse secũdum sacramentum? respondet, si Deo placet, ego bene credo: intelligendo quòd Deo nõ placet, quòd ipse hoc credat. Vel si interrogetur; credis tu carnis resurrectionem? respondet, ita ego, si Deus vult: intelligendo, quòd hoc Deus non vult, quòd ipse hoc credat: & sic de alijs cõditionum adiectionibus.

90 *Tertius per retorsionem interrogationis.* Tertius modus euadendi & sophisticandi est per quæstionis seu interrogationis retorsionem: vt si interrogetur; credis tu in spiritum sanctum à Patre & Filio procedentẽ? respondet, & quomodo vos creditis? cum dicitur sibi nos credimus, quòd spiritus sanctus procedit à patre & filio: respondet, ego ita credo: intelligendo, ego ita credo, quòd vos creditis: sed ego non sic. Vel si interrogatur; credis tu quòd vsura sit peccatum? respõdet, & quid dicitis vos credendum super hoc? & cum dicitur sibi; nos dicimus, quòd quilibet catholicus debet credere vsuram esse peccatum: respondet, & ego sic credo: intelligendo, sic ego credo quòd vos † dicitis: & sic de alijs quæstionum retorsionibus.

† Aliàs, creditis.

91 *Quartus per fictã admirationem.* Quartus modus euadendi & sophisticandi est per verborum fictam admirationem: vt si interrogetur; credis tu Deum omnium esse creatorem? respondet cum admiratione, quasi turbatus; quid ergo aliud crederẽ, nonne ita debeo credere? intelligendo, quòd nõ debet ita credere. Vel si interrogetur; credis tu Dei filium esse incarnatum in vtero virginali? respondet cum admiratione, o Deus meus, quare interrogatis me de istis; creditis quòd sum Iudæus? Christianus sum. Scitote, quòd credo omnia, quæ bonus Christianus debet credere: intelligendo, quòd bonus Christianus non debet ita credere: & sic de alijs verborum admirationibus.

92 *Quintus per tergiuersationem.* Quintus modus euadendi & sophisticandi est per verborum tergiuersationem: vt si interrogetur; credis tu quòd iurare de veritate dicenda in iudicio sit peccatum? respondet tergiuersando; credo quòd, qui dicit verum, non peccat: non respondet de iuramento, de quo quæritur, sed de dicendo verum, de quo non quęritur. Vel si interrogetur; credis tu, quòd omne iuramentum sit peccatũ? respondet, magnum peccatum est iurare in vanum. Vel si interrogetur; credis tu quòd Christus post mortem descendit ad inferos? respondet, magna fuit iniquitas Iudæorum quam habuerunt ad Christum: & sic de alijs A verborum tergiuersationibus.

Sextus modus euadendi & sophisticandi est per verborũ manifestam translationẽ: vt si interrogetur; credis tu ꝙ Christus post mortem descendit ad inferos? respõdet, o dñe inquisitor, quantum debet quilibet cogitare in corde suo Christi mortẽ diram, & ego miser nõ facio: sum enim pauper propter Christũ, & habeo quærere mihi victũ: & sic transferũt se ad loquẽdũ de paupertate sua, vel Christi. Vel si interrogetur; credis tu ꝙ Christus quãdo fuit in cruce lãceatus, ꝙ adhuc esset viuus? B respõdet; magna quæstio audiui quòd fuit de hoc, sicut & de visione animarũ beatorum est hodie: vos, dñi, ponitis mundum in istis quęstionibus, pro Deo, dicatis quid tenendũ est de ista quæstione de animabus beatorũ, quia nollem in fide errare: & sic transfert locutionẽ ad quęstionẽ illã. Vel si interrogatur; credis tu ꝙ Christus nihil habuit in proprio vel cõmuni? respõdet cõuertendo se ad circunstãtes, ponendo eos in verbis, vt sic euadat pro tunc responsionem: & sic de alijs verborum translationibus. 93 *Sextus ꝑ digressionem à proposito.*

Septimus modus hæreticorũ euadendi & C sophisticãdi est ꝑ sui iustificationẽ: vt si interrogetur; credis tu ꝙ Christus descẽdit ad cælos? aliàs interrogetur de fide; respõdet, iustificando se, o dñe, ego sum homo simplex & illiteratus, qui in simplicitate mea seruio Deo, & nescio istas quæstiones, nec istas subtilitates, de facili caperetis me, & induceretis me in errorem, pro Deo, nõ interrogetis me de istis. Vel si aliàs interrogetur de fide; respondet: domine, ego sum homo, qui libẽter cogito de Deo, & cogitarem libentius de suis mirabilibus operibus, & fidei articulis, & de tri- D nitate, & de alijs: sed postmodum occurrunt mihi quædã dubitationes de fide, quæ ponũt me in periculo, propter quod nolo nimis cogitare de talibus subtilitatibus, nec vellẽ etiã audire: quare, pro Deo, non ponatis me in istis, quia poneretis me in periculo & errore, quod vitare cupio toto corde: & sic de alijs eorum iustificationibus. 94 *Septimus per sui ipsius iustificationẽ.*

Octauus modus hęreticorũ euadendi & sophisticandi est per sui corporis fictam debilitationẽ, vt si interrogetur de fide, & multipli- E catis interrogatorijs, videat ꝙ non potest euadere quin deprehendatur in sua hæresi & errore, dicit, ego sum valde debilis capite, & nõ possum amplius sustinere, placeat vobis, pro Deo, ꝙ dimittatis me modo: vel dicet; dolor nimius inuadit me, parcatis, ꝑ Deo, vado ad lectũ, & surgẽs ponit se in lecto: & sic pro tũc euadit, & interim cogitat quomõ respõdebit: & quo- 95 *Octauus per simulationem corporei languoris.*

& quomodo cautelose se habebit: & sic de alijs corporis fictis subitis passionibus. Hunc modum frequenter tenēt, quando vident se debere quæstionari, dicentes se infirmos, & quòd morientur si quæstionentur, & mulieres dicunt se frequenter pati muliebrem passionem, vt sic ad tēpus euadant quæstiones.

Cautela eorū qui sunt quæstionandi.

96 Nonus modus hæreticorum euadendi & sophisticandi est per fatuitatis seu imprudentiæ simulationem: vt si interrogentur de fide, dubitantes ne per industriam inquisitoris in suis erroribus deprehendantur, fingunt se fatuos & mente alienatos, sicut fecit Dauid coram Achis, ne deprehenderetur: et respondentes rident, & interserunt multa verba impertinētia, derisoria & fatua, & sic suas cooperiunt hęreses & errores, vt sic quasi iocose videantur dicere quidquid dicunt. hunc modum etiam frequenter tenent, quando vident se quæstionandos, vel curiæ seculari tradendos, vt per tales falsitates, quæstiones euadant seu mortem: & tales pluries sum expertus, & interdum fingunt se continue amētes, interdum habere lucida interualla; & sic de aliis simulationibus.

Nonus per simulationem amentiæ. *1. Reg. 21* *Recurre ad Schol. 25.*

97 Decimus modus hæreticorum euadendi & sophisticandi est per palliatæ sanctitatis cōuersationem. Sunt enim hæretici à communi conuersatione fidelium vita & moribus, habitibus & locutionibus dissidentes. nam incedunt vt communius pedibus discalciatis, vel cum soleis: induuntur exterius deiectis habitibus colore, & figura: aliqui de albo, aliqui bruno, aliqui mantello, aliqui longo & lato tunicello; cinguntur non corrigia, sed corda; aliqui vtuntur capucio demisso; aliqui deferunt crines longos, secundum eorum sectarum varietatem; aliqui incedunt vultu demisso ad terram; aliqui eleuato ad cælum: habēt verba humilitatis & exteriorem apparentiā sanctitatis, sicut sepulchra exterius dealbata & deaurata, quæ interius sunt plena cadaueribus mortuorum. Nam interius, vt in pluribus pleni sunt superbia, luxuria, gula, accidia, & vanagloria: vt sciunt, qui eos nouerunt: propter quam speciem sanctitatis plurimos inficiunt, gentes decipiunt, & inquisitoris iudicium euadunt.

Decimus per sanctitatis speciem.

Isti sunt decem modi hæreticorum euadēdi & sophisticandi ac se palliandi, ne in suis erroribus detegantur. Multos autem & alios modos varios decipiendi, & se palliandi habent, quos probat magis vsus, quàm ars, prout in eorum inquisitionibus inuenitur.

98 TERTIVM in examinatione hæreticorum aduertendum est, quomodo & qualiter inquisitor responsionibus cautelosis & cauillosis hæreticorum obuiabit. Vbi est considerandum, quòd quando inquisitor videt hæreticum cauillosum, versutum & astutum, vt nolit detegere errorem suum, sed circunducat negotium per cauillosas responsiones & tergiuersationes; tunc ipse inquisitor vt clauus clauo retundatur, debet etiam vti cautelis, vt in errore hæreticum comprehendat, & deprehensum ad lumen veritatis fidei conuertat; vt post dicere valeat eis cum Apostolo: Cum essem astutus, dolo vos cepi.

Fraudulētis hæreticorum responsionibus, quomodo occurrendum. uide Schol. 26

2. Cor. 12 *Idem repertor. in verb. pronisso solerter §. sequuntur cautelæ. Io. Rojas singul. fidei 94.*

Cautelæ autem inquisitoris esse possunt istæ, quibus vti poterit modo vna, modo alia secundum quòd hæreticorum cauillationes, & versutię hoc requirunt & requirēt: & sunt etiam decem.

Cautelæ inquisitorum decem contra hæreticorum cauillationes & fraudes.

99 PRIMA cautela inquisitoris est, vt si videat hæreticum vti duplicitatibus verborum in suis responsionibus: vtpote æquiuocationibus, conditionis adiectionibus, quæstionū retorsionibus, quæstionum admirationibus, tergiuersationibus, verborum translationibus, & sic de alijs eorum cauillationibus, quæ dictæ sunt supra: quòd non permittat in huiusmodi persistere, sed conetur per sua interrogatoria ad propositum, de quo intendit ipse inquisitor, reducere: vt si interrogetur, an credat in vnicā sanctam ecclesiā catholicam; †intelligēdo de ecclesia eorū, quę est ecclesia malignantiū: interrogetur ille de qua ecclesia dicit, & quis præest? & si dicat, quòd Papa, interrogetur vbi moratur pro nūc ille Papa, & similia, put materia requiret: & sic de aliis ad propositū, de quo quæritur, eū reducēdo.

† Hic deesse videtur hæc verba Et ipse respōdeat se credere, intelligēdo &c. vide Schol. 27

100 Secunda cautela inquisitoris est, vt si præsentiat hæreticum nouiter captum nolle detegere errorem suum: quod potest presentire antequam intret ad eum, per custodē, qui loquatur ex se illi capto, vel aliàs per dicta testiū, vel mittendo sibi aliquē, qui ex se loquatur sibi, informando eū, q dicat inquisitori veritatem, quia homo est misericors, & similia bona verba: tunc quādo de nouo incipit talē examinare, quē sic præsentit velle celare errorem suum, loquitur sibi blande & mansuete, †dando sibi innuere, quòd iam scit eius factū, dicendo sibi hæc verba vel similia in effectu: videas, ego compatior tibi, quia sic es delusus tua simplicitate, & perdis animam

† hoc est, indicando ei.

quadam bestialitate; & licet habeas aliquam culpam, maiorem habet, qui te de talibus instruxit; non facias peccatum alterius, tuum: nec facias te magistrum, vbi fuisti discipulus: dicas mihi veritatem, quia vt videbis † totum negotium ego scio, sed vt gentes habeant te [† Aliàs, suum.] excusatum, & nõ perdas tuam bonam famã, & vt possim te citius vel statim liberare, & gratiam facere, vt vadas vias tuas ad domũ; quis est ille, qui docuit te (qui nihil mali sciebas) hos errores, & vbi docuit te? & similia verba bona, semper sine turbatione, & supponendo factum esse verum, sed quærendo de circunstantijs.

101 Tertia cautela inquisitoris est, vt si videat inquisitor hæreticum siue delatum nolle detegere errorem suum, & stare in negatiua; & scit ipsum per testes conuictum, quòd inquisitor legat, vel legi faciat sibi dicta testiũ suppressis nominibus, taliter, quòd cognoscat se conuictũ per testes, & non intelligat qui sunt deponentes, vbi periculum deponentibus possit imminere: aliàs explicare potest, & faciei ad faciem affrontare, vt sic rubore & verecundia veritatem fateatur; & præsertim si ante induxerit ipsum hæreticum seu delatum ad fatendum in casu, quo coram eo veniant deponentes. [Vide in hunc locũ Scho 28. hui⁹ par.]

102 Quarta cautela inquisitoris est, vt si videat inquisitor hæreticum vel delatum nolle detegere veritatẽ, & scit eum per testes non esse conuictum, & secundum indicia videtur eidem esse verum, quod deponitur contra eũ: quòd quando negat hoc vel illud, quòd inquisitor accipiat processum, & reuoluat eũ, & post dicat ei: clarum est quòd non dicis verum, & quòd ita fuit sicut dico ego; dicas ergo veritatem negotii clare: sic vt ille credat se cõuictum esse, & sic apparere in processu. Vel teneat in manu vnam cedulam seu scripturam, & quando delatus seu hæreticus interrogatus negabit hoc, vel illud; inquisitor quasi admirans dicat ei; & quomodo tu potes negare, nonne clarum est mihi? & tunc legat in cedula sua, & peruertat eam & legat; Et post dicat: ego dicebam verũ: dicas, postquam vides me scire. Caueat tamen inquisitor, quòd non tantum descendat ad speciem dicendo se scire negotium, quòd hæreticus cognoscat, quòd ipse ignorat; sed fiet in genere dicendo: bene scitur vbi fuisti, & cum [Ex reper.] quo, & quo tempore, & quid dixisti; & tangat sibi aliquod certum, quòd scit ita esse, de alijs autem in genere loquatur.

103 Quinta cautela inquisitoris est, vt si videat sic hæreticum in negatiua perseuerantem, fingat se longius debere ire, & dicat sibi: videas, ego compatiebar tibi, & volebam quòd mihi diceres veritatem, vt expedirem te & factum tuum, & nõ remaneres sic captus, quia delicatus es, & posses leuiter incurrere ægritudinem, quia habeo recedere à te, & ire vbi sum valde necessarius, & nescio quando reuertar. Nunc autem postquam non vis fateri veritatem, cum displicentia ego habeo te in carcere dimittere compeditum vsque ad regressum meum, & displicet mihi, quia nescio quando regrediar; & tunc ille incipiet rogare, ne sic in carcere dimittatur, & paulatim fortassis aperiet veritatem.

104 Sexta cautela inquisitoris est, vt si videat hæreticum sic in negatiua taliter perseuerantem, & non esse plene conuictum, & credat probabiliter illum errorem suum negare; tunc multiplicet interrogatoria sic, quòd per multiplicationem articulorum veritas habeatur: quia modo aperiet vnũ, modo aliud: vel varius comprehendetur. Quòd si sic veritas habeatur, habetur intentum; si autem nõ habeatur inde veritas, sed varietas; tunc quãdo in diuersis varius inuenitur, exponatur sibi, quomodo nũc dixit vnum, modo aliud; & quòd omnino dicat veritatem, exponendo sibi quomodo fortassis oportebit, quòd cogatur, & quæstionetur. Quòd si dicat, habetur intentum: si non, erit locus quæstionũ, [Eymer. infra q. 61. regula. 1. & Scho. 118] cum alijs indicijs, & de bono consilio peritorum poterit exponi quæstionibus & tormentis ad veritatem illis mediantibus extorquendam. Hæc autem multiplicatio articulorum non fiet, nisi vbi constet de pertinacia magna delati; aliàs non, cum per talem interrogationum multiplicationem, præsertim circa eosdem articulos & diuersis temporibus, quilibet leuiter posset induci ad variandum.

105 Septima cautela inquisitoris est; vt si videat hæreticum nullatenus velle prodere veritatem, nullo modo tradat eum cautionibus, nec fideiussionibus; nec aliàs † manuleuta: nam de cætero à talibus manuleutæ datis veritas non habetur: immo tunc peiores efficiuntur & malignantur, & procurant multa; propter quæ inquisitoris officium atque iudicium retardantur. [Eymer. infra q. 90. & Sch. 139. † vox Cathalonica qua significatur fideiussio.]

106 Octaua cautela inquisitoris est, vt si videat hæreticum in negatiua taliter perseuerantẽ; blandis sermonibus eum alloquatur, quo ad cibum & potum tractet eum humaniter, & procuret quòd aliqui probi viri nullatenus de fide suspecti ad eundem intrent, & frequẽter & de diuersis & im pertinẽtibus eidem loquantur, & tandem persuadeant, vt confidat de il-

de illis, & consulant sibi ꝙ fateatur veritatem, promittendo, quòd inquisitor faciet sibi gratiam, & ponent se quasi mediatores. Et inquisitor intrabit ad finem cum eis, & promittet sibi facere gratiam, & faciat: nam totum est gratiosum, quod fit pro conuersione hæreticorum, & pœnitentiæ sunt gratiæ, & medelæ. Et vbi delatus petat gratiam, & ꝙ deteget errorem suum, dicatur sibi, quod amplius fiet sibi quàm ipse petat, & quædam verba generalia, taliter, vt veritas habeatur, & hæreticus conuertatur, & fiat sibi gratia, ꝙ ad misericordiam admittatur.

De hoc late in Schol. 29

107 Nona cautela inquisitoris est, vt si videat hæreticum nullatenus velle prodere veritatem, habeat inquisitor vnum de complicibus suis, seu alium bene ad fidem conuersum, & de quo inquisitor bene confidere possit, illi capto non ingratum, & permittat illum intrare, & faciat, quòd ille loquatur sibi, & si opus fuerit, fingat se de secta sua adhuc esse, sed metu abiurasse, vel veritatem inquisitori prodidisse: & cum hæreticus captus confiderit in eo, intret quodam sero ad hæreticum illum captum protrahendo locutiones cum eodem, & tandem fingat nimis esse tarde pro recessu, & remaneat in carcere cũ eodem, et de nocte pariter colloquantur, vt dicant sibi mutuo, quæ commiserunt, illo, qui super intrauit, inducente ad hoc captum. Et tunc sit ordinatum, ꝙ stent extra carcerem in loco congruo explorantes eos, auscultantes, et verba colligentes, et si opus fuerit notarius cum eisdem.

Schol. 30.

108 Decima cautela inquisitoris est, vt si videat inquisitor talem sic captum incipere dicere veritatem, quòd nullo modo dimidiet recipere eius confessionem, sed continuet quantum poterit: nec curet si dimittit, seu prorogat prandium, vel cænam, sed instet quousque ille dixerit veritatem, saltem quo ad principalia. Nam per dimidiationes, et interruptiones confessionum hæreticorum, vbi incipiunt detegere veritatem, frequentius est repertum, quòd redeunt ad vomitum, et non aperiunt veritatem, quam aperire incœperunt habito consilio deteriori.

Istæ sunt decem cautelæ inquisitoris ad extorquendum veritatem ab hæreticis gratiose absque quæstionibus, et tormentis.

A *De signis & indicijs quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint.*

Sane quia multum interest ad habẽdum ab hæreticis de suis erroribus, & complicibus veritatem, cognoscere cuius sunt sequaces hæresis, siue sectæ, qđ ex eorum vita, seu moribus & ritibus ac signis exterioribus patet clare, & aperte: ea propter vt hæretici, cuius sectæ sint, citius cognoscantur, de modernorum hæreticorum ritibus, viuendi modis, & eorum habitibus aliqua breuiter perstringamus. 109

Vide Schol. 31

B

Signa per quæ hæretici Pseudoapostoli cognoscuntur.

Pseudoapostoli hæretici per signa huiusmodi cognoscũtur: induũtur tunica alba, longa, ac desuper mantello albo ad collum per modum pallij eleuato, & super tunica non corrigia de corio, sed funiculo adstringũtur, crines longos deferunt, caput non cooperiunt, sed incedunt capite denudato, nudis pedibus incedunt, & quandoque soleis vtũtur: per mundum discurrunt, in plateis publicis in mensa eis parata sedẽdo comedunt: nihil petunt, sed de omnibus quæ apponuntur eis edunt, ponentes se ad mensam cantando benedicunt; & quando surgunt, etiam cantando gratias agunt, mensam paratam in via publica cum comederint, dimittunt, nihil inde secum ferunt, sed totum ibi dimittunt, & recedunt cantando per vias publicas, clamando; agite pænitentiam, quia appropinquat regnum cælorum, aliquando Salue regina cantant: vitam se soli tenere apostolicam mendaciter asserunt, nulli obediunt, apostolos se cõmuniter appellant, atque dicunt. 110

C

Prateol. lib. 1. ca. 59. de sectis hær. Alfon. Cast. lib. 2. aduer. hæres. uer bo, apostoli, hær. 2.

D

Quanta autem istorum pseudoapostolorum sit impietas, & quantus error dictũ est supra in secũda parte quæstionis 12. vbi agitur de hæresibus, & erroribus pseudoapostolorũ.

pag. 206

E

Signa per quæ Manichæi hæretici dignoscuntur.

Manichæi hæretici signis huiusmodi dignoscuntur; in nullo casu iurãt, tres quadragesimas in anno ieiunant, scilicet à festo beati Britij vsque ad Natale, & 111

le, & à Dominica prima Quadragesimæ vsque ad Pascha, & à festo Pentecostes vsque ad festum apostolorum Petri, & Pauli, & vltimam septimanam cuiuslibet Quadragesimæ vocant septimanam sanctam, siue strictam: quia in illa ieiunant in pane & aqua: aliis autem septimanis tribus diebus ieiunant in pane & aqua. Isti carnes nunquàm comedunt, neque etiam tangunt; nec caseū, nec oua, nec aliud, quod nascatur ex carne per viam generationis, seu coitus edunt; sed respuunt: nullum animal gressibile, aut etiam volatile occidunt,
B quia fallaciter asserunt atque credunt, quod in animalibus brutis, atque auibus degant illi spiritus, qui recedunt de corporibus hominum, qui non fuerunt de secta eorum: mulierem in nullo casu tangunt: vitam apostolicā se soli tenere fingunt.

Quantus autem istorum hæreticorum Manichæorum sit error & impietas, dictum est supra in 2. parte. q. 13. vbi agitur de hæresibus & erroribus Manichæorum.

pag. 203

Signa per quæ Valdenses hæretici cognoscuntur.

112

Alfon. Cast. lib. 3. adu. hæreses verbo, baptismus. hæresi. 7. et Prateol. de sectis hære. lib. 14. c. 13. & 19. c. 12.

Perfecti hæretici qui dicantur. & videto Schol. 20. §. 2.

Valdenses hæretici, seu Pauperes de Lugduno, siue Inzabbatati, qui ijdem sunt, per signa huiusmodi cognoscuntur: Valdenses se vocant, seu Pauperes de Lugduno à ciuitate Lugduni, in qua principium habuerūt à quodam vocato Valdesio: à quo & isti Valdenses etiam communius appellantur:
D quoddam scutum in sotularis, vel zabbatæ parte superiori, hi qui perfecti inter eos sunt, in signum deferunt, à quo & Inzabbatati etiam dicti sunt. Hi iuramentum in omni casu respuunt; imitatores apostolorum se asserunt; decretales, & statuta summorum Pontificum non recipiunt; nullam orationem nisi, Pater noster, admittunt; omne humanum iudicium subterfugiunt; carnes omni die comedunt; libidini totaliter se exponunt; die lunæ, & die mercurij etiam vtendo carnibus ieiunant; melius esse satisfieri libidini, quocunque
E actu turpi, quàm interius tentari publicant; vnum sibi præferunt, quem maiorialem vocant, cui soli & non alteri obedientiam præstant. Quando ponunt se ad mensam per hunc modū benedicūt: Qui benedixit quinque panes ordeaceos & duos pisces in deserto discipulis suis, benedicat hanc mensam nobis; & quando surgunt dicunt illud Apocalypsis: Benedictio & claritas, & sapientia, & gra-

Benedictio mensæ quā faciūt Valdenses. Ioan. c. 6. Apoc. 7.

A tiarum actio, virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum, Amen. semper tenendo manus, & oculos ad cælum eleuatos.

Quantus autem istorum Valdensium sit error & impietas habetur supra in secunda parte. q. 14. vbi agitur de hæresibus Valdensium, & Pauperum de Lugduno.

pag. 205

Signa per quæ Beguini, vel Begardi, seu Fraticelli hæretici dignoscuntur.

113

Prateo. lib. 2. ca. 17. de hære. sect.

Beguini hæretici, seu Fraticelli, vel Begardi, seu fratres pauperes, siue fratres de pænitentia, qui ijdē sunt, signis huiusmodi dignoscūtur. Isti tertiam regulam beati Francisci se tenere et profiteri asserunt: vestem de bu cllo al qui cum mantello, aliqui sine mantello deferunt, capucio demisso incedunt; faciem quasi cooperiunt: crocei in colore in facie
C apparēt, sed pingues, vt communiter, existunt: laute bibunt et comedunt, conuiuia quærunt; mulierum consortium non respuūt, sed amplectuntur: salutando et resalutando dicunt, benedictus sit Iesus Christus: vel, benedictum sit nomen domini nostri Iesu Christi: intrantes ad eos sic, vt prædicitur, eos dicere† volūt, scilicet, benedictus sit Iesus Christus, vel benedictum sit nomen domini Iesu Christi; orātes in ecclesia nec flexis genibus, nec † complansis manibus, vt cæteri Christiani, stant; sed sedent in terra verso vultu ad parietem obiectum: et oculos ad cælum non eleuant: aliqui publice mendicant, aliqui in domibus suis habitant: congregationes maxime muliercularum sibi faciunt, et adunātis quibus de postilla fratris Petri Ioannis super Apocalypsim, per ecclesiam condemnata, et de aliis opusculis eiusdem: et præsertim de transitu dicti fratris Petri Ioannis eis in vulgari de nocte et secrete legunt. Hi quàm plurimum venenati sunt, et multū ecclesiæ Dei se opposuerunt de præterito, et opponunt etiam de præsenti.

† Aliàs, docent.

† Forsan expansis.

Quantus autem istorum hæreticorum Begardorum error fuerit, atque sit, & impietas, experientia docet rerum omnium magistra, & habetur supra in secunda parte. q. 15. vbi agitur de erroribus & hæresibus Begardorum.

pag. 206

Signa

Signa per quæ hæretici reiudaizantes dignoscuntur.

114 Eiudaizantes hæretici, seu cõuersi de iudaismo, & reuersi mẽte & secrete ad Iudaismũ, huiusmodi signis exterioribus dignoscuntur; raro ecclesiam intrant; Iudaismum siue locum, in quo morantur Iudæi, frequentant; Iudæis se associant; à Christianorum consortio se elongant; cum Iudæis in eorum festiuitatibus, vbi commode possunt, comedũt; carnes porcinas non edunt; diebus veneris carnes comedunt; sabbatum colunt; diebus Dominicis secrete in domibus suis operibus seruilibus se exponunt.

Alber. de agno. assert. q. 32. Ioan. Rojas tract. de haret. p. 1. n. 10. & seq. et nu. 504. & seq.

Quanta autem sit nequitia & malitia, error & impietas istorum peruersorum ad vomitum redeuntium, habetur supra secunda parte. q. 22. vbi agitur de erroribus, & hæresibus ad iudaismum reuersorum.

Pag. 221

Signa per quæ necromantici hæretici dignoscuntur.

115 Agi hæreticantes, seu necromãtici, vel dæmonum inuocatores, & sacrificatores, qui ijdem sunt, per signa exteriora huiusmodi dignoscuntur: habent enim, vt cõmunius, ex visione & apparitione, ac collocutione malorũ spirituum toruũ visum & obliquũ, ponuntque se ad diuinandum de futuris, etiam de illis quæ dependẽt ex mera Dei voluntate, vel hominum; nonnulli eorum astrologiæ, vel alchimiæ intendẽtes: vnde si inquisitori aliquis deferatur quòd necromanticus est, & apparet manifeste, quod alias est diuinator, vel astrologus, seu alchimista, maximum signum sit inquisitori de veritate: nam diuinatores vt plurimum expresse, vel tacite sunt dæmonum inuocatores. Astrologi etiam, vt frequenter; & alchimistæ, vt in pluribus: nam quando non possunt pertingere ad finem intentum, dæmonis auxilium quærunt, inuocant & implorãt, & implorando obsecrant & sacrificant tacite, vel expresse.

Ghirlan. de sort. l. q. 10. Ta bië. uerb. sors. §. 2. Schol. 32

Contra diuinatores

Quanta autem istorum sit dementia, error, & impietas habetur in secunda parte. q. 43. vbi agitur de erroribus, & hæresibus necromanticorum, ac dæmonum inuocatorum.

Pag. 235

A De iis quæ processus fidei prorogare & retardare possunt.

Onsiderandum vltra occurrit, quod quandoque sunt, quæ processum fidei prorogant & dilatant, scilicet, Testium multiplicatio, Defensionum concessio, Inquisitoris recusatio, Delati appellatio, Et eiusdem delati fuga, seu elongatio. Quodlibet horum quinque processum, iudicium, & sentẽtiam prorogant & B dilatant: propter quod qualiter obuietur, est aliqualiter perstringendum. 116

De Testium multiplicatione.

Primum quod prorogat & dilatat inquisitoris processum, iudicium, & sententiam est testium multiplicatio; & hæc quandoque est necessaria, quandoque est superflua. Quando enim delatus de hæresi est conuictus tribus, quatuor, vel quinque legitimis testi- C bus, vel non conuictus, sed ipse confitetur crimen totaliter in substantia, & effectu prout est delatus; tunc quia deprehẽditur cõfessione propria, & non est locus defensionibus, procedere ad vlteriores testes examinandos & multiplicandos non est necessarium, sed superfluum: sed tunc est ad pænitentiam, vel sententiam procedendum cum bono consilio peritorum. Quando vero delatus non est legitime conuictus; vel si est conuictus, paucis testibus est conuictus; vtpote duobus, tribus, quatuor, vel quinque testibus, & stat in D sua negatiua in parte, vel in toto, & præsumitur plus de pertinacia eius, & malitia, quàm de obedientia & pænitentia; licet de iure sufficiant, tamen vt fortius cõuincatur, & veritas melius detegatur, & quia facilius repelleret à testimonio tres, vel quatuor, quàm decem, vel quindecim, vel viginti; tunc ad conuincendum eius malitiam, ad examinãdum etiã plures testes fidei zelatores est cum magna industria procedendum.

Testium multiplicatio quando sit necessaria vel non. Vide infra q. 71. & Schol. 33

E De defensionibus reorum.

Secundum quod prorogat & dilatat inquisitoris iudicium, sentẽtiam, & processum, est defensionum concessio: & hæc interdum est superflua, interdum necessaria. Quando enim delatus, siue sit testibus conuictus, siue non, cõfitetur crimen, de quo delatus existit, & prout testes deponunt; tunc cõcedere sibi defensiones ad dicendum contra testes superfluum 117

Campeg. ad Zach. cap. 9. Schol. 34

pe. fluum est: quia magis statur tūc suo dicto, A & eius propriæ confessioni, q̄ testium depositioni. Quando vero crimen diffitetur, & sunt testes contra eum, & petit defensiones sibi cōcedi, siue præsumatur de delati innocentia, siue de eius pertinacia, impœnitentia, & malitia, ad se defendendum admittendus est, ac defensiones iuris sunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ: Et sic concedetur sibi aduocatus, probus tamen, & de legalitate nō suspectus, vir vtriusque iuris peritus, & fidei zelator: & procurator pariforma, ac processus totius copia, suppressis tamen testium, & deponentium, ac accusantium nominibus, vbi inquisitor in conscientia sua videat eisdem graue periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorum. Vbi autem non videatur tale periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorum, sunt huiusmodi nomina delato in prædicta copia exprimenda, iuxta c. Statuta. de hære. lib. 6.

De aduocato & procuratore reis cōcedendo.

B

Intelligas hic potentiam delatorum non tantum potentiam generis; sed & potentiam C pecuniæ, vel malitiæ. Grauius enim periculū immineret testibus, si eorum nomina proderentur delato homini nō generoso, sed aliàs malitioso, & sacrilegis, & peruersis hominibus associato, qui nihil habet perdere, quàm homini potenti genere, vel militi, diuiti, seu mercatori locupleti, qui habet quod perdat, et non vult seipsum perdere: et hæc experientia docet inquisitores quotidie euidenter.

Quare quando cōceduntur testium nomina publicari, multum est delati conditio attendenda, an scilicet, aliàs sit malitiosus, vel D simplex; pauper, vel diues; habens societatem hominum peruersorum, vel proborum; et similia.

Hæc hodie cessāt per generalem sancti officij consuetudinem.

118 Nec putet delatus de hæresi testes à iudicio in causa fidei faciliter repellendos: nam à ferendo testimonio in causa eadem non repellit legitime quemquam, nisi sola inimicitia capitalis. Nam in fauorem fidei, infames, conscij criminis ac participes, necnon & excommunicati, & quibuscunque aliis criminibus irretiti, in defectum præsertim aliarum E probationum, ad testificandum in causa fidei admittuntur, iuxta c. In fidei fauorem. de hære. lib. 6. Immo etiam & periuri, iuxta c. Accusatus. §. licet vero periuri. de hære. lib. 6.

Inimicitia capitalis repellit testes.

supr. pag. 63.

Repellit igitur sola inimicitia, non quæcunque, sed capitalis: vtpote, vel quia mors inter eos est de facto illata, vel fuit intentata, seu ea quæ sunt ad mortem inductiua atque via, vel vulnera grauia, & lethalia sunt secuta, & similia (vt videbitur infra) quæ animi peruersitatem, & malignitatem peragentis contra passum indicant manifeste; propter quod præsumitur, quòd sicut intentauit contra istum mortem corporalem per illum modum, scilicet vulnerādo; intentaret & per istum, scilicet crimen hæresis imponendo: & sicut voluit ei auferre vitam, vellet auferre & famam: quare tales inimici capitales à testimonio legitime repelluntur.

Inimicitia capitalis exempla. Scho. 35. et latine. Scho. 113.

Aliæ autem inimicitiæ, præsertim graues, & si non repellunt totaliter, tamen dictum eorum debilitant aliqualiter, vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda: sed cum aliis adminiculis, & aliorum testium dictis, possunt plenam facere probationem. Sane quando ipsi delato deponentium, seu testificantium nomina publicantur, & ille allegat contra eos causas inimicitiæ capitalis, producendo ad hoc testes; in illo casu, an dicti deponentes & testificantes probentur legitime inimici capitales, & per consequens à testificando merito repellendi nec ne, satis ex meritis processus potest patere inquisitori, iudici in hoc casu, & procedere diœcesanus & ipse ad sententiam sicco pede. Sed quando delato deponentium, seu testificantium nomina supprimuntur, nec ipse potest se ab eis defendere in specie, sed solum in genere †palpitando, cum non valeat diuinare: in isto casu multum interest inquisitoris, vt modum congruum teneat, per quem eidem innotescat, an dicti deponentes & testes sint ipsius delati inimici capitales, nec ne, vt sine vllo errore diœcesanus & inquisitor possint ad sententiam procedere, vt insontes non cōdemnent, nec reos iustificent: sed tam istis, quàm illis iustitiam administrent.

Graues inimicitiæ dicta testium debilitāt, vi de Schol. 35.

† Aliàs, suspicādo Campeg. ad Zacch. c. 14.

Modi sex tradendi copiam processus delato de hæresi, suppreßis delatorum nominibus.

Odus autem in talibus consueuit à diœcesanis & inquisitoribus multiplex obseruari. 119

Primus est, q prædictorum nomina non in ipsa processus copiá, sed in aliqua particulari cedula cōscribantur; non tamen eo ordine quo deponūt, & talis delato cedula conferatur, sic, vt nomē testis, qui est primus in copia, sit sextus vel septimus in cedula; & qui secundus in copia, sit vltimus vel penultimus in cedula: & sic de aliis,

Syluest. de Strigi. lib. 3. c. 3. punc. 9. Schol. 36

alijs, nominum ordinem transmutando; & sic delatus quis hoc deponat, vel quis illud, & quis sit primus, & quis secundus in sua copia cognoscere non valebit.

Iste modus non videtur multum valere, quia non videtur delato multum prodesse; & deponentibus potest multum obesse. Nam per hunc modum delatus non potest cognoscere quis est ille, qui deponit illud; nec potest cognoscere, quis est qui deponit pro eo, & quis qui contra eum, cum inter deponentes interdum vnus deponat pro delato, alius contra delatum: quare clare non potest scire contra quem habet agere in specie, sed agit contra omnes illos in genere, immo contra quemlibet in specie, † dando eos omnes inimicos capitales, fingendo inimicitiarum colores. Et cum constet sibi per cedulam antedictam sibi oblatam, quòd aliquis illorum deposuerit talia grauia contra eum, figet intentionem suam contra vnum vel duos, qui fortasse illa non deposuerunt, vel si fecerunt, cum veritate fecerunt, & conabitur eos destruere; quare grande periculum imminere poterit: et sic inquisitor incidet in id, quod vult & debet subterfugere † nisu toto.

† *Alidis, dicendo.*

† *Alids, in toto processu.*

Secũdus. Secundus modus est, nam datur delato processus copia ad partem vnam, & deponentium nomina seu deferẽtium ad partem aliam, & admiscentur cum illis alia extranea eorum, qui nunquam deposuerunt contra in illa materia; & per hunc modum potest dicere delatus contra illum, & contra istum, & non veniet in cognitionem eius qui depo suit contra eum.

Iste modus est æque vel magis periculosus, quàm primus: nam per processus copiam, ipse scit in tali certo numero esse deponentium nomina contra eum, & per oblatam sibi cedulam noscit, quòd plura sibi nomina præsentantur, quàm sint illorum qui deposuerunt: itaque figet mentem suam contra aliquos illorum certos, qui fortassis nunquam deposuerunt; vel si deposuerunt, pro eo deposuerunt: vel si contra, deposuerunt cum veritate, & virtute iuramenti præstiti deposuerunt; & sic molietur contra eos insidias, & poterit illis graue periculum imminere, quod volumus cauere.

Tertius. Tertius modus est, nam quando delatus examinatur in fine suæ confessionis, antequam sibi copia processus concedatur, interrogatur, an reputet se habere inimicos capitales, qui omni diuino timore postposito falso imponerent sibi labem hæreticæ prauitatis; & tunc impræmeditatus, ac im-

A prouisus, & non visis deponentium attestationibus respondet, quòd non reputat se habere tales inimicos; vel si dicat quòd reputat se habere, nominat aliquos vt occurrunt.

Iste modus est cautelosus, quia non datis defensionibus, nec exhibitis testium depositionibus, respondet improuisus, licet non sit deponentibus periculosus: quare non videtur multum tenendus, quia delato nociuus.

B Quartus modus est, nam delatus in fine suæ confessionis, antequam dentur sibi defensiones, interrogatur de testibus, qui grauiora deponunt contra eum, vt de delatis, per hunc modum; Cognoscis tu talem? nominando vnum de testibus, qui grauiora deponunt contra eum. & dicit quòd non, vel quòd sic: si dicit quòd non, non potest extunc dando defensiones, illum ponere capitalem inimicum, cum dixerit se medio iuramento non cognoscere illum. Si dicit quòd sic; interrogatur si scit vel audiuit quòd iste dixerit vel egerit aliquid contra fidem. & si respondet quòd sic, talia vel talia; interrogatur si est eius amicus vel inimicus, & statim respondebit quòd amicus, vt eius testimonio stetur; & extunc in illa causa non potest dare illum inimicum capitalem, cum medio iuramento dixerit amicum. Si autem respondeat quòd non; interrogatur si est eius amicus, vel inimicus, & respondebit quòd amicus; tamen non staret propter hoc, quòd si aliquid sciret quin diceret, & extunc in illa causa non poterit eum ponere inimicum: et post fit idem de alijs testibus.

Quartus.

Vide Schol. 36

D Iste modus est magis quam immediate præcedens cautelosus, ex causis ibi allegatis; quare non est tenendus, nisi contra cautelosos & cauillosos: & hunc contra tales (licet raro) tenui, & cum essem astutus, vt dicit Apostolus, dolo eos cœpi.

2. Cor. 12

Quintus modus est, nam datur delato copia processus suppressis nominibus deponentium, & ipse visis depositionibus coniecturatur quis, vel qui deposuerunt talia E contra eum, & frequenter venit in cognitionem, & dat quàm plures, quos dicit inimicos esse suos capitales, assignat rationes, & producit testes.

Quintus, Visu receptus, & comprobatus.

His omnibus exhibitis, & taliter actitatis, inquisitor considerat si aliquos diuinauit, seu cognouit; & si sic, attendit ad causas inimicitiarum; & si non sunt sufficientes, dimittit: & si sunt, examinat testes secrete; & si non probant legitime, repelluntur:

& hæc ſiunt conuocato ad hoc bono conſilio peritorum: & iſte modus vt communius obſeruatur.

Sextus, de quo in Schol. 37

Sextus modus eſt, nam delato proceſſus copia exhibetur; ſed deponentium & deferentium nomina ſupprimuntur, defenſiones eidem conceduntur; & ſe defendendo multos ſe habere inimicos capitales exprimit, & nominat, cauſas talium inimicitiarum aſſignat: Quib⁹ ſic peractis, diœceſanus & inquiſitor conſilium theologorum & iuriſperitorum congregãt, & iuxta alle. c. Statuta. de hęre. lib. 6. totum proceſſum integraliter & perfecte, concilio per notarium legi faciunt, teſtium vel deponentium ac deferentium nomina, concilio, publice exponunt & non ſolum ad dandum ſanum conſilium; ſed etiam ad tenendum ſecretum iuramento, vel excõmunicationis ſententia eos arctant, & etiam eo ipſo ſtatuto ipſi epiſcopus & inquiſitor, ſub præcepto obedientiæ extunc ad ſecretũ huiuſmodi adſtringuntur: Et ibi per conſiliarios tractatur ſi delatum & teſtes cognoſcant plene, ſi inter eos eſt inimicitia capitalis, nec ne; & ſi per conſiliarios plene cognoſcentes iſtum & illos, deliberatur de omnium, vel aliquorum inimicitia capitali contra delatum, vel non, ſtatur conſilio eorũ & deliberationi: & qui per cõſilium iudicabuntur inimici capitales, à teſtimonio repelluntur; & qui non, admittuntur. Si autem conſiliarij delatum & teſtes plene non cognoſcunt; de conſilio eorundem conſiliariorum eligentur duo, tres, vel quatuor probi viri de † villa dicti delati, qui cognoſcant plene delatum: quorum ſaltem vnus, vel duo ſint ſacerdotes parochiani, & alius (ſi poteſt commode) religioſus, & alij laici probi viri veritatis zelatores: iſti per epiſcopum & inquiſitorem ſecretius vocabũtur, & per iuramẽtum vel excommunicationis ſententiam de dicẽda veritate interrogabuntur de delati & teſtium amicitia, vel inimicitia capitali, publicãdo eis nomina iſtius & illorum, & ſtabitur iudicio eorundem, vt quos (habita prius inter ſe bona ac diligenti deliberatione) dicent ipſius delati inimicos eſſe capitales, rationes legitimas allegando, à teſtimonio repellant; quos autem non, admittant: & iſtum modum communiter obſeruaui, & deceptum (vt puto) inde nõ me inueni, ſed ad veritatem negotij ſic perueni.

† Ideſt, oppido ſeu ciuitate. nam eſt vox hiſpana.

De recuſatione inquiſitoris.

120 Tertium quod prorogat & dilatat epiſcopi ſeu inquiſitoris iudicium, ſententiam ſeu proceſſum eſt ipſius iudicis, ſcilicet, epiſcõpi vel inquiſitoris recuſatio; & hæc quandoque eſt aliqua atque iuſta, quandoque eſt friuola atque nulla.

Cauſa iuſtę recuſãdi iudicẽ. Schol. 38

Quando enim delatus videt, quòd inquiſitor grauauit eum realiter & de facto, vtpote, quia defenſiones iuris eidem petenti non cõceſsit, vel aduocatum eidem negauit, vel ſimilia; recuſat eum merito vt ſuſpectum; cauſam recuſationis præhabitam allegando. Tunc inquiſitor debet attendere ad cauſam recuſationis: & ſi videt quòd contra ius & iuſtitiam eum aggrauauit, defenſiones iuris ſibi denegando, vel ſimilia peragendo; tunc inquiſitor habet duas vias recuſationem huiuſmodi repellendi.

Modi duo repellẽdi recuſationem.

Prima eſt, vt cum ſenſerit, quòd delatus vult eum recuſare, antequam recuſatio ad eum perueniat, committat alicui plenarie vices ſuas; & extunc non poterit recuſari, nec facta commiſsio impugnari, vt habetur extra de offi. dele. lib. 6. c. Iudex. ſecus ſi non committeret in totum & plenarie vices, vt in c. allegato.

Secũda via eſt, vt cum recuſatio fuerit inquiſitori præſentata, inquiſitor videns quòd merito delatus ipſum vt ſuſpectũ recuſauit, pro eo quia defenſiones iuris ſibi denegauit, vel aliud ſimile, quod fieri non debuit, corrigat errorem ſuum, & reducat proceſſum ad illum ſtatum, in quo erat antequam ipſum aggrauaſſet, vtpote ad illum ſtatum, in quo delatus ab eo defenſiones iuris petiuit, dicẽdo; Ego reduco proceſſum ad illum ſtatum, in quo talis petiuit defenſiones iuris, & acquieſco petitioni ſuæ admittendo eum ad ſe defendendum; & concedo ſibi iuris defenſiones, & mando ſibi dari copiam proceſſus, & concedo ſibi talem, quem petit in aduocatũ, & talem in procuratorem: & ſic ablato grauamine aufertur cauſa ſuſpicionis, & recuſatio iam fit nulla, iuxta c. Cum ceſſante. extra de appellatio.

Cauſæ friuolę recuſandi.

Quando vero delatus videt ſe habere iniuſtitiam, & præſumit de iudicis vero iudicio & iuſtitia, exquirit interdum coloratas cauſas eum recuſandi vt ſuſpectum, vt ſic ſubterfugiat eius iudicium, & recuſat eum, allegando, quòd ipſe inquiſitor eſt de parentela talis, qui denuntiauit eum, ſeu depoſuit contra eum; ſeu eſt amicus talis, qui eſt eius inimicus; & ſimilia colorata exquiſita: Et tunc ipſe inquiſitor, iuxta c. Suſpicionis. extra de offi. deleg. & de appel. c. Secundo requiris. & c. Cum ſpeciali. eligat vnum probũ virum in arbitrũ, & mandet recuſanti,

quòd

quòd eligat alium: & sic electis arbitris mandet inquisitor & cogat per suas literas † per sententiam excommunicationis latæ, quatenus citent recusantem, mandando ei, quòd præsentet eis recusationem, & testes producat, & ipsi arbitri eos examinent diligenter, sic, quòd infra tale certum tempus, scilicet, octo dies ambo, si conueniant; vel vnus eorum cum tertio per ambos electo, si non conueniant, super recusatione pronuncient: aliàs ipse vtetur suo iudicio & officio sicut prius in causa recusantis principali, recusatione huiusmodi non obstante.

† Aliàs, sub excõicationis latę sentẽtia pœna.

Si autem infra tempus arbitris assignatum percipiat, inquisitor quòd recusatio foret falsa, & per falsos testes probatur, & quòd pronuntiabitur contra eum; tunc, cum assensu tamen recusantis, aliàs non, potest alicui committere plenarie vices suas, vt patet in alle. c. Iudex. de offi. dele. Si autem adueniente termino arbitris assignato, arbitri non pronuntiauerint; inquisitor ex tunc iudex remanet prout ante. Si autem arbitri pronuntiauerint recusationem fore nullam, remanet iudex vt prius: si autem pronunciauerint recusationẽ esse legitimam, inquisitoris officium conquiescit: & quo ad illam recusantis causam desinit esse iudex; nec potest alicui cõmittere vices suas, vt patet in alle. c. Iudex. Et cũ episcopus siue inquisitor non possit procedere ad sententiã; episcopus & inquisitor vel alter eorũ denuntiet factum domino nostro Papæ, supponendo ꝙ non obstante huiusmodi recusatione possit inquisitor procedere cum episcopo in causa illa, vel subroget alium quo ad causam illam, qui cum episcopo & inquisitore possit procedere in eadem.

De appellatione quæ fit ab inquisitore.

121 QVARTVM quod prorogat & dilatat iudicium, sententiã & processum inquisitoris est delati ab inquisitore appellatio, & hæc interdum est aliqua atque iusta, interdum est friuola atque nulla. Quando enim delatus sentit se ab inquisitore realiter & de facto contra ius & iustitiam aggrauatum, vtpote, quia non vult eum ad se defendendũ admittere, vel solus sine episcopo seu eius vicario pronuntiauit delatum quæstionare, & similia non fienda, & appellat ab inquisitore, huiusmodi grauamina allegando, atque apostolos sæpe & sæpius postulãdo: tunc inquisitor appellatione huiusmodi sibi præsentata sine turbatione atque metu debet petere copiam ap-

Zanc. de hęret. c. 29. Simã. institu carbõ. tit. 6. Conrad. Bru. lib. 4. c. Vltim. de hęret. & Schol. 39. De forma appellationis. Host. in sum. tit. de ap-

A pellationis protestans verbo, quòd non curat sibi tempus. Et cum ipse delatus tradiderit sibi copiam, adhuc inquisitor habet duos dies ad respondendum: & post hęc habet adhuc triginta ad apostolos exhibendum. Et licet statim possit respõdere, & apostolos dare, istos vel illos, vbi multum sit peritus: tamẽ vt cautius procedatur, meli⁹ est aliquẽ terminũ vel decẽ, vel viginti, vel vigintiquinq; dierũ eidem ad dandum pariter & recipiendũ apostolos, quales dare † decernit, assignare, cum potestate prorogandi infra tempus iuris.

pelle §. qualiter sit. et spe cul tit. de appellatio.

† Alias, decreuerit.

B Et infra tempus assignatum debet diligenter attendere, & discutere causas appellationis, seu grauamina allegata: & si videt habito bono consilio peritorum, ꝙ iniuste & indebite delatũ aggrauauit, ad se defendendum eũ non admittendo, vel solus & per se sine episcopo, vel eius vicario eundem delatũ quæstionandum pronunciando, vel similia, adueniente termino assignato corrigat errorem suum, & reducat processum ad punctũ & statum, in quo erat, quando defensiones illę petiuit, vel terminum ad interloquendum assignauit, & similia; & tollat grauamen, quo ablato procedat prout ante: quia per amotionem grauaminis, appellatio, quę erat aliqua, fit nulla. iuxta c. Cum cessante. extra de appel.

Iustis causis appellandi.

Grauamina tollenda.

C Attendat autem circumspectus & prouidus inquisitor, quòd quædam sunt grauamina reparabilia, vt sunt ista, de quibus statim dictũ est; & tunc habet locum modus prædictus. Quędam autẽ sunt irreparabilia, vtpote si delatus iam fuerit quæstionatus realiter, & de facto, & post euadens appellat: vel si libri D sunt ab eo recepti pariter & combusti, & similia, quæ nequeunt reparari nec reuocari: & tunc non habet locum modus prædictus, scilicet processum ad statum reducere, in quo fuit grauamen huiusmodi irrogatum.

Grauamina reparabilia quadam, alia non.

Grauamen irreparabile si intulerit inquisitor quid facere debeat.

Attendat etiam inquisitor, quòd licet à die responsionis habeat triginta dies ad apo- 122
E stolos exhibendum: iuxta c. Ab eo. de appella. lib. 6. & possit petenti apostolos assignare vltimam diem iuris, hoc est trigesimam ad apostolos recipiendum; tamen ne videatur, quòd vult vexare delatum, & de vexatione indebita reddat se suspectum; & ne videatur confirmare grauamen sibi impositum, propter quod extitit appellatum; melius est, quòd assignet infra tempus iuris terminum competentem, vtpote decem

dierum vel viginti,& poteſt poſtmodum (ſi expedire viderit) adueniente termino, prorogare, dicẽdo ſe fuiſſe alijs negotijs fidei implicatum, vel huiuſmodi.

Attendat etiam inquiſitor, quòd quando præfiget terminum appellanti, & apoſtolos petenti, quòd non aſſignet ſolum ad apoſtolos dandum, ſed ad dandum pariter & recipiendum: quia ſi aſſignaret ad dandum, tũc inquiſitor à quo appellatur, haberet eis mittere. aſſignabit ergo appellanti terminum, hoc eſt, talem diem, talis anni, vtpote † vigeſimam menſis Augusti ad dandum ei, & recipiendum ab inquiſitore apoſtolos, tales quales decreuerit ſe daturum.

† *Aliàs, decimam*

Attendat etiam inquiſitor quòd in aſſignatione termini, non dicat reſpondendo, quòd dabit apoſtolos negatiuos, nec quòd dabit affirmatiuos, ſed (vt poſſit interim plenius deliberare) dicet, quòd exhibebit tales, quales tunc ei decreuerit exhibendos.

Attendat etiã inquiſitor, quòd in aſſignatione huiuſmodi termini appellanti, vt tollatur omnis cautela, & prouideatur, & aſtutiæ & malitiæ appellantis; aſſignet locum in ſpecie, diẽ, & horam, vtpote quòd aſſignet vigeſimam diem Auguſti anni præſentis, & horã veſperorum, & cameram ipſius inquiſitoris, in domo Prædicatorum talis ciuitatis, vel loci ſitam, tali appellanti ad dandum & recipiẽdum tales apoſtolos, quales tunc decreuerit exhibendos.

Attendat etiam aſtutus & circumſpectus inquiſitor, quòd ſi ipſe decreuerit in animo ſuo detinere delatum, crimine requirente, & iuſtitia exigente; in termini aſſignatione ponat, quòd aſſignat talem terminum ad dandũ & recipiendum perſonaliter apoſtolos ipſi appellanti, aſſignetque talem locum ipſi appellanti ad dandum eidem, & recipiendum ab eodem apoſtolos, de quo ſit in poteſtate inquiſitoris appellantem libere detinere, datis prius tamen ſtatim apoſtolis negatiuis, aliàs non.

Attendatque inquiſitor ne aliquid innouet circa appellantem, ipſum capiendo vel quæſtionando, ſeu à carcere liberando, ſeu aliàs, ab hora, qua fuit eidem appellatio præſentata, vſque ad horam, qua tradidit apoſtolos negatiuos.

123 *Si ex friuolis cauſis appellatum ſit quid facere debeat inquiſitor*

Quando vero delatus dubitat, quin contra eum feratur ſententia, quia conſtat ſibi de culpa ſua; frequenter recurrit ad appellationis remedium, vt ſic ſubterfugiat inquiſitoris iudicium; & ſic ab inquiſitore appellat, & cauſas friuolas aſſignat: vtpote, quod inquiſi- A tor eum captum tenuit, & cautioni idoneæ eum tradere noluit, & ſimilia friuola colorata: qua appellatione inquiſitori præſentata, inquiſitor copiam appellationis petat, qua habita ſtatim, vel poſt duos dies reſpondeat, in qua reſponſione diem, & horam, & locũ appellanti ad dandum & recipiendum apoſtolos tales, quales decreuerit, præfigat; infra terminum tamen iuris, vtpote x. xv. xx. vel vigeſimum quintum diem, talis menſis, infra quem terminum aſſignatum inquiſitor copiã appellationis, & grauamina ſeu cauſas, pro- B pter quas appellat, diligenter diſcutiat; & cũ bono conſilio peritorum deliberet, an exhibeat appellanti apoſtolos negatiuos, hoc eſt reſponſiones negatiuas, appellationem non admittendo: vel affirmatiuos, hoc eſt, reſponſiones affirmatiuas & reuerentiales, mittendas ad iudicem, ad quem appellatur, appellationi deferendo.

Lucer. in qu. verb. Appellationis. n. 6

Si enim videat quòd cauſæ appellationis ſunt falſæ vel friuolæ, atque nullæ; & quòd appellans non vult niſi iudicium ſubterfugere, C ſeu prorogare, det apoſtolos negatiuos ſeu refutatorios. Si autem videat, quòd grauamina ſunt vera, & iniuſte ſibi illata, & non ſunt reparabilia; vel dubitat ſi eſt ita, vel aliàs fatigatus propter malitiam appellantis, vult ſe à tanto onere liberare; exhibeat appellanti apoſtolos affirmatiuos ſeu reuerentiales. Adueniente igitur appellanti termino aſſignato, ſi inquiſito. nondum formauit apoſtolos ſeu reſpõſiones, vel aliàs non eſt diſpoſitus, peremptorie poteſt prorogare ſimul, vel ſucceſſiue vſque ad trigeſimũ diẽ, qui eſt vltimus ter- D minus iuris ad exhibendum apoſtolos aſſignatos: ſi autem formauit & eſt diſpoſitus, poteſt ſtatim dare apoſtolos appellanti.

Appellatio quãdo ſit refutãda, & quã admittenda.

Quid per apoſtolos hic ſignificetur latius explicatur in Schol. 40

Si igitur decreuerit dare apoſtolos negatiuos ſeu refutatorios, adueniẽte termino peremptorio aſſignato; exhibebit per modum qui ſequitur in ſcriptis.

Forma dandi apoſtolos negatiuos.

ET dictus inquiſitor reſpõdẽs præfatæ in- 124 E teriectæ appellationi (ſi dici appellatio mereatur) dicit, quod ipſe iuſte & ſecundum canonicas ſanctiones, ac conſulta ad inquiſitores & priuilegia eorundem, proceſſit, & procedere intendit, ac à iuris tramite non diſceſſit, nec diſcedere intendit; † neque ipſum appellãtẽ aggrauauit, nec aggrauare intellexit, nec intẽdit: quod patet per cauſas coloratas allegatas ſingulas diſcurrendo. Non enim grauauit eum in hoc, quòd ipſum cepit, & captum

† *Aliàs, minuſq;*

captum tenuit; quia cum sit sibi delatus de hęretica prauitate, & testes multos habeat contra eum, merito ipsum tanquam conuictum de hęresi, vel sibi vehementer suspectum captum tenere debuit, atque debet: nec grauauit eum, quia dare ipsum noluit cautioni: nã cum crimen hæresis sit crimen de maioribus, & ipse appellans esset conuictus, & staret in negatiua, nequaquam erat, nec est cautioni etiã maximæ dandus: sed est & erat in carceribus detinendus. *Et sic discurrat per alias rationes. Quo facto, dicat sic.*

Eymericus infra q. 90. vbi dixi.

B Quare apparet, ꝙ ipse inquisitor iuste, & debite processit, & à iuris semitis minime deuiauit, minusque ipsum in aliquo grauauit: sed ipse appellans per causas coloratas, atque fictas nititur subterfugere iudicium, iniuste & indebite appellando: propter quæ eius appellatio est friuola atque nulla, vtpote à nullo grauamine interiecta, peccans in materia, & forma. Et cum appellationibus friuolis, nec iura deferant, nec sit à iudice deferendum: ideo dicit ipse inquisitor, ꝙ interiectam appellationem non admittit, nec admittere intendit, nec ei defert, nec ei deferre proponit. Et hanc responsionem offert dicto tali, sic indebite appellanti, pro apostolis negatiuis, & mandat inseri statim, & immediate post appellationem prædictam eidem præsentatam: *Et sic tradat notario, qui appellationem eidem præsentauit.*

C. ex appellationibus. de appel. lib. 6.

Forma alia concedendi appellanti apostolos negatiuos.

ET dictus inquisitor respondendo antefatæ interiectæ appellationi (si dici appellatio mereatur) dicit ꝙ ipse iuste & iuridice cõtra ipsum appellãtem processit, nec ipsum in †iudicio aggrauauit; sed ipse appellans timẽs ne secundum eius demerita feratur contra eum sententia, nititur subterfugere iudicium & iustitiam; fingensque se indebite aggrauatum, sine causa legitima appellauit: propter quæ eius colorata appellatio de iure est friuola atq; falsa, vtpote à nullo grauamine interiecta, & cum appellationibus friuolis, nec iura deferant, nec sit à iudice deferendum; ideo dicit ipse inquisitor, quòd interiectam appellationem non admittit, nec ei defert, nec deferre intendit. Et hanc responsionẽ offert pro apostolis negatiuis, mandando eam inseri immediate post interiectam appellationem. *Et sic tradet notario, qui appellationem eidem præsentauit.*

† Aliàs, vel in modico.

C. cum appellationibus. de appel. lib. 6.

125 Quibus apostolis negatiuis, sic exhibitis

A appellanti, statim inquisitor continuando, ipsum suum officium exequatur, mãdando eundem capi, seu detineri, vel ipsum †arrestando, vel terminum ad comparẽdum coram se eidem assignando, vel aliquid simile, propter quod appareat, ꝙ non desinit esse iudex; continuabitque processum suum contra appellantem, quousque per iudicem, ad quem fuerat appellatum, sit prohibitum ne procedat. Caueat tamen inquisitor, ꝙ nullam nouitatẽ faciat erga appellantis personam, nec ipsum capiendo; nec, si captus est, à carcere liberando; nec aliàs ab hora, qua appellantis fuit appellatio sibi præsentata, quousque eidem appellanti apostolos tradiderit negatiuos: sed extunc (vt prædicitur) poterit si iustitia hoc requirat, quousque sit prohibitus à iudice, ad quem fuerat appellatum; & tunc cum processibus clausis & sigillatis, & cum fide & tuta custodia, idonea cautione, si oportuerit, remittet eum ad iudicem antedictum.

† Arrestare vel vulgariter de q. a. dicto. 41.

L. 1. § ff. nouit peil. terpo.

C. 1. §. post. de appel. lib. 6. 126

C Si autem inquisitor exhibere decreuerit appellanti apostolos affirmatiuos, & reuerentiales, adueniente eidem termino peremptorio assignato ad dandum & recipiendum apostolos, exhibebit per modum, qui sequitur, in scriptis.

Forma concedendi appellanti apostolos affirmatiuos.

ET dictus inquisitor respondens præfatæ †interiectioni apellationis (si dici appellatio mereatur) dicit, ꝙ ipse iuste, & prout debuit de iure, in causa præsenti processit, & nõ D aliàs, nec dictum appellantem aggrauasse intendit; quod patet ad allegatas rationes singulas discurrendo. Non enim ipsum aggrauauit in hoc, quòd dicit, &c. *Discurrat per causas singulas appellationis meliori modo, & cum veritate, quæ poterit respondendo, concludendo sic.*

† Aliàs interie. appellationi.

Quare apparet, ꝙ ipse inquisitor dictum appellantem nullatenus grauauit, nec causam dedit eidem appellãdi: sed ipse appellãs metuens ne secundum eius demerita ad iustitiã E procedatur, appellauit: propter quod eius appellatio est friuola atque nulla, quia à nullo grauamine interiecta, nec ei est iure à iudice deferendum. Verum propter reuerentiam sedis Apostolicæ, ad quã extitit appellatum, dicit ipse inquisitor, ꝙ dictam appellationem admittit, eique defert, & deferre intendit, totum præsens negotium ad sanctissimum dominum nostrum Papam, & ad sanctam sedẽ Apostolicam remittendo, assignando eidem

C. 1. de appella. in 6

A appellanti certum tempus, scilicet tot menses proxime sequentes, intra quos cum processibus clausis & sigillatis, sibi per ipsum inquisitorem tradendis, & aliàs data idonea cautione de præsentando se in Romana curia, vel cum fida & tuta custodia, eidem per ipsum inquisitorem exhibenda, habeat se in Romana curia præsentare domino nostro Papæ. Et hanc responsionem offert ipse inquisitor eidem appellanti pro apostolis affirmatiuis, & mandat eam inseri immediate post interiectam appellationem eidem præsentatam.

B *Et sic tradat Notario, qui appellationem eidem præsentauit.*

Forma alia breuior ad idem.

ET dictus inquisitor respondẽs appellationi interiectæ dicit, ꝙ ipse iuste & debite contra appellantem processit, nec eum in aliquo grauauit; propter quod eius appellatio videtur esse friuola atque nulla, vtpote à nullo grauamine interiecta: verum propter reuerentiam sedis Apostolicæ, ad quam extitit appellatum, & vt ibi melius de causæ meritis videatur, dictam appellationem admittit, eique

C defert; totum præsens negotium ad sanctam sedem Apostolicam remittendo totaliter, & ex toto: assignando eidem appellanti tale certum tempus, infra quod cum processibus clausis, sibi per inquisitorem tradendis, & cum sibi data idonea cautione de se præsentando, habeat se præsentare domino nostro Papæ: & hanc responsionem offert pro apostolis reuerentialibus: mandans eandem inseri statim & immediate post prædictam appellationẽ eidem præsentatam per notarium appellationis eiusdem.

c. Cum sit Romana de appel. & c. 1. §. post hoc. de appel. lib. 6.

D 127 Attendat autem prudens inquisitor, quòd mox, vt apostolos reuerentiales appellãti exhibuit, in causa illa, pro qua ille appellauit, statim ipse definit esse iudex, nec potest amplius de illa cognoscere, nisi causa sibi remissa fuerit per sanctissimum dominum nostrũ Papam: quare de causa illa se amplius nõ intromittat nisi mittendo dictum appellantem per modum prædictum ad D. N. Papam; assignando eidem terminum competentem, vtpote vnius mensis, duorum, vel trium, quatenus interim possit se ad eundem disponere, & parare: recipiatque ab eo de comparendo & se præsentando in Romana curia infra terminum eidem assignatum, idoneam cautionem: vel si appellans nõ potest illam præstare, mittatur cum fida custodia & tuta, vel obliget se melius quo poterit, quatenus infra

c. Cum appellationibus. §. si vero index. d. appel lib. 6. & Schol. 42.

E terminum assignatum, in curia Romana se præsentabit domino nostro Papæ, vel per ipsum non stabit. Si autem inquisitor habet causam aliam, ac procedat contra eum in alia causa, in qua delatus non appellat, in ipsa illa causa inquisitor iudex remanet, prout ante. Et si post admissam appellationem, & datis apostolis reuerentialibus ipse appellans accusatur, vel denuntiatur inquisitori de aliis hæresibus, vel criminibus, de quibus non agitur in causa, pro qua appellauit, non definit esse iudex, immo potest procedere ad se informãdum, & testes examinãdum libere prout prius: & finita prima causa in Romana curia, vel ad inquisitorem remissa, potest procedere (vt prius) libere in secunda.

Videto hic cõm. Schol. 42 par. 3.

Quod inquisitores non debent moram contrahere in Romana curia.

COnsulo autem inquisitoribus quibuscũque Ego frater Nicolaus Eymerici Aragoniæ inquisitor: qui in Romana curia multis annis etiam interpellatis, aliquando diuersos super crimine hęresis, eorum exigentibus demeritis, fatigaui vsque ad condemnationẽ; & versa vice multis annis fui etiam fatigatus, variis tædiis, miseriis, laboribus, & expensis, qui & modos curiæ sum expertus: ꝙ negotia fidei, quæ per appellationes ad Romanam curiam deuoluuntur, non curent inquisitores personaliter ducere, nec partem facere, nisi confidant, ꝙ expedientur tempore exiguo: sed sint diligentes, prouidi & circumspecti ad processus suos bene fundandũ, & de his, quæ concernunt eorum officium, & non de aliis, inquirendum, testes & delatum diligẽter examinandum, delatum in sua causa ad defensiones legitimas admittendum, contra ius & iustitiam eum non vexãdum, in toto processus decursu à iuris tramite non discedendum; & tunc superuenientibus appellationibus, causis ad Romanam curiam deuolutis, inquisitores dictos processus clausos & sigillatos, ad Romanam curiam mittant, iudicibus assignatis, qui iustitiam faciant, processus meritis actitatis: nec inquisitores curent ibi agere cõtra appellantes, sed dimittant eos prædictis suis iudicibus iudicandos. Qui iudices, si inquisitores nolunt facere partem contra appellantes, procedent ex officio ad † procurationem appellantium, si voluerint expediri. Vbi autem inquisitores ad appellantium instantiam citentur personaliter, & cõpareant: caueant 128

Process⁹ contra reos diligenter ab inquisitoribus fabricandus.

† Id est, ad instantiam.

caueant omnino litem non intrare, sed attendant processus exhibere, & totam causam ad illos reducere; & procurent, vt citius poterũt remeare, ne ibi tædiis, miseriis, laboribus, & expensis damnabiliter fatigentur: sequuntur namque damna Ecclesiæ sanctæ multa, quando inquisitores in Romana curia propter causas huiusmodi longo tempore trahunt moram.

Quæ damna ex inquisitorum absentia proueniant.

129 PRIMVM damnum est, ꝙ interim propter inquisitoris absentiam in terris eius iurisdictioni subiectis, suboriuntur hæreses & errores, qui in eius præsentia validius extirpãtur, & tunc pullulant & accrescunt in magnum sanctæ Ecclesiæ detrimentum. Nam licet diœcesani sint ibi pro ecclesiæ suæ oneribus supportãdis, multis negotiis tam temporalibus, quàm spiritualibus impliciti, commode non possunt, quia nolunt aliis negotiis præferre fidei negotia, vt deceret: qua ex causa de inquisitoribus olim prouidit multum consulte Ecclesia sacrosancta. Commissarij etiam inquisitorum, cum sint subdelegati, nolunt se subiicere tot periculis, laboribus, & expensis, & erumnis sicut ipsi inquisitores delegati; nec inueniunt tantum fauorem, nec reuerentur, nec timentur prout inquisitores; quare præsentia inquisitoris est multum necessaria, & eorum absentia ecclesiæ multum periculosa.

Idẽ Iacobus Sprẽger ĩ malleo Malefi. 3.p.q. 35. insti. Vide Siman. institu. catho. tit. 25. nu. 4. & Schol. 43

Secundum damnum est, ꝙ hæretici, seu de hæresi diffamati, delati, vel suspecti videntes inquisitores per similes sibi in Romana curia fatigari & detineri, erigent sibi cornua, & contemnent, ac malignabuntur; resistent, & audacius hæreses seminabunt: & vbi agatur contra eos per diœcesanos, vel inquisitorum commissarios, consimiliter appellabunt, vt sic negotia fidei inuoluantur, & securius hæreses inserantur.

Tertium damnum est, quia inquisitores sic in Romana curia fatigati, cum redierint, & inquisitores aliarum partiũ, huiusmodi illorum fatigationes audierint, efficientur debiliores ad negotia fidei promouendum, & ad hæreticos extirpandum, metuentes ne per consimiles delatorum de hæresi appellationes, consimiliter tædiis, miseriis, paupertatibus, expensis, & laboribus fatigentur; & sic non curabunt negotia fidei promouere, nec hæreses extirpare; sed quiescent à laboribus suis, in magnum præiudicium fidei & ecclesiæ sanctæ Dei.

De absentia & fuga delati.

QVINTVM quod prorogat & dilatat iudicium, sententiam, & processum inquisitoris est, ipsius delati absentia, fuga & elongatio: & hæc quandoque est culpabilis ipsi delato, quandoque non. Quando enim inquisitori accusatur, seu denũtiatur aliquis, ꝙ est hæresi aliqua irretitus, & ipse non est præsens in loco, vbi est inquisitor; est tamen in alio loco domiciliatus, infra terminos iurisdictionis inquisitoris; tunc dicitur absens, sed nõ fugiẽs, & tũc recepta primitus aliquali informatione, poterit citari per modum sequentem. 130

Quis dicatur absens et nõ fugiens.

Forma citandi absentem, non tamen fugitiuum, cum est delatus, vel suspectus de hæretica prauitate.

FRater N. ordinis fratrum Prædicatorum, in terris talis domini inquisitor hæreticæ prauitatis, dilecto in Christo tali, Salutem & mandatis nostris, immo verius apostolicis firmiter obedire. 131

QVIA de persona vestra talia à fide dignis ad nostram notitiam sunt deducta: quæ si vera essent de fide redderent vos suspectũ; ideo ex debito iniũcti nobis officij, vos monemus peremptorie per præsentes, quatenus tali die, tali hora, curetis ante nos in tali loco personaliter comparere, modo debito responsurus. Datum, &c.

Si de fuga timeatur, nullo modo fiat hæc verbalis citatio. l. nullus. c. De exhibendis reis. Schol. 44

Item alia forma ad hoc idem.

FRater N. ordinis Prædicatorum, in terris ditioni domini talis subiectis, inquisitor hæreticæ prauitatis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, dilecto nobis in Christo rectori talis ecclesiæ, talis diœcesis, Salutẽ in domino & mandatis nostris, immo verius apostolicis, prompto animo obedire.

CVM talis parochianus vester fuerit delatus nobis de hæretica prauitate, & teneamur ex iniuncto nobis officio, nos de huiusmodi informare; idcirco auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, vobis districte præcipimus & mandamus, quatenus prædictum talem parochianum vestrum, coram testibus fide dignis, vno pro trino, peremptorio citetis edicto, vt de fide responsurus, & veritatem de se, & de aliis dicturus super crimen hæresis, tali die, & loco compareat personaliter coram nobis; alioquin eidem notificetis

cetis ex parte nostra, ꝙ nisi comparuerit, vt A sibi iniungitur per præsentes, procedemus contra eum, eius contumacia non obstante. Vos autē quidquid inde feceritis, per vestras patentes literas, diem, locum, & modum citationis, ac testium, qui affuerint, nomina continētes, quamcitius fideliter rescribatis: Reddatis literas portatori in signum mandati nostri completi, vestro sigillo posito in eisdem: Datis, &c.

132 Quando vero delatus talis exiuit totam iurisdictionem inquisitoris, & iuit ad alias partes, non vt fugitiuus, sed ex aliis certis causis, ignorans se inquisitori fore delatum: tunc inquisitor procedat ad se informandum testes examinando secrete, vt ad prędicti delati notitiam (si culpabilis existit) ꝙ inquiratur contra eum, non perueniat, informetque se dictus inquisitor an dictus delatus sit venturus vel non; & si venturus est, expectet eum etiā per annum, vel plus, si oportuerit; & tūc examinet, & procedat vt iustitia suadebit. Si venturus non est, sed domicilium mutauit, poterit requirere inquisitorem, vel diœcesanum, C quorum iurisdictioni subest locus, ad quem se transtulit, recepta prius informatione contra eum, quatenus mittant eum sibi: vel poterit mittere processum eis, vt faciant quod fuerit rationis.

Absens non fugitiu⁹ si vēturus speratur, expectetur. Vide Bernardum ī Lucerna inquisito. verbo, inqsitor. §. 24. & Schol. 45

133 Quando vero contra delatum inquiritur, vel captus pro hæresi detinetur, & iste timēs de se, exhibet terga fugæ; in tali casu potest inquisitor diligenter & secrete, & sine tumultu inquirere, vbi sit, seu declinauerit; & si inueniat, siue sit infra suam iurisdictionem, siue extra, faciat eum capi, & ad se remitti. D Nam si est intra, potest requirere dominum temporalem, quatenus illum capiat, & infra districtum suum ducat; & potest etiam mandare alteri domino ꝙ faciat similiter, quousque eum habeat, iuxta c. Vt inquisitionis. de hære. lib. 6. Si autem reperitur extra iurisdictionem ipsius inquisitoris, nihilominus potest procedere contra eum, iuxta c. Vt commissi. de hære. lib. 6. & requirere, vt dictū est, diœcesanum, vel inquisitorem illarum partium in subsidium iustitiæ, quatenus talem E delatum de hæretica prauitate, vel deprehensum, qui commisit infra suam iurisdictionem, & contra quem processum fecit, capi faciant & remittant: vel si vult, mittat eis processum, vt faciant quod iustitia suadebit; Modus autem requirendi erit tenoris consimilis.

Contra fugitiuum qūo' pcedēdū sit.

Schol. 45 par. 3.

Simanc. instit. catho. tit. 2. nu. 13.

Forma requirendi diuisim, vel coniunctim diœcesanum, vel inquisitorem, ad quorum iurisdictionem fugiendo, vel non fugiendo delatus de hæresi se trāstulit; quatenus eum remittant inquisitori, à quo fugit: vel in cuius iurisdictione deliquit.

B Reuerendo in Christo patri, & domino episcopo talis ciuitatis, ac venerabili & religioso viro fratri N. in dominio talis domini inquisitori hæreticæ prauitatis, frater N. in dominio talis domini, inquisitor hæreticæ prauitatis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Salutem, & impugnantes catholicam veritatem reducere ad fidei vnitatem. 134

Cum delicta remanere non debeāt impunita, præsertim maiora, & inter ea, illa, quę vergunt in directam offensam diuinæ maiestatis, & iacturam Ecclesiasticæ dignitatis, detrimentumque totius Christianitatis, qualia sunt crimina hæreticæ prauitatis, & talis de tali loco fuerit nobis delatus de hæretica prauitate, processimus contra eum ad testiū examinationem, & ad personæ etiam captionem iustitia requirente; ipse vero mala malis accumulans, & delicta delictis coadunans, insano ductus consilio se absentauit, vel carcerem nostrum fregit, atq; aufugit, medicinam sibi apponi metuens salutarem, ac eius vulnera vino & oleo confoueri: verum cum (prout ad nostram notitiam est deductum) dictus profugus ad talem locum vestræ iurisdictioni subiectū se transtulerit ad habitandum, credens inibi latitare; Nosque visceraliter cupiamus eundem reducere ad carcerē antedictum, vt clarius videamus, an sit realiter & de facto infectus præfata hæretica prauitate, de qua agitur contra eum, & an ambulet in tenebris, vel in luce: Vos Reuer. dominum episcopum, & vos Venerabilem inquisitorem, in antea nominatos attente rogamus, ac in subsidium iustitiæ requirimus in Domino, & exhortamur, quatenus prædictum profugum capi omnimode faciatis, & captum nobis ad talem ciuitatem, vel locū cum fida & tuta custodia remittatis. Nos enim offerimus nos promptos & paratos ad satisfaciendum plenarie pro expensis. Datum in tali loco, tali die, talis mensis, anno tali.

L. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. l. licitatio. § quod illicitè. ff. de publ.

Alia

Alia forma ad idem.

REuerendo in Christo patri ac domino diuina prouidentia episcopo talis ciuitatis: vel Venerabili ac religioso fratri N. in partibus talibus inquisitori hęreticę prauitatis, Salutem, & fidem catholicam feruēti spiritu defensare.

c.Vergentis. de hære. CVM longe sit grauius æternam quàm tēporalem lędere maiestatem, & reis lælæ maiestatis profugis locus non pateat, in quo valeant libere se tueri; sed vbicunque inueniātur sint capiendi, ac etiam remittendi, ne tantum facinus pertranseat conniuentibus oculis, ac crescentibus periculis impunitū secundum legitimas sanctiones: Quanto minus hæretica labe respersis profugis, eis inquam sacrę diuinæ imperatoriæ maiestatis, aduersarijs infragabilis catholicæ veritatis, ac seminatoribus pestis proditoriæ falsitatis, & peruersoribus ecclesiasticæ potestatis debet patere locus alicubi se tuendi? nequaquam: sed sunt ad potestatem ecclesiasticam reducēdi, vt secundum modum culparum cōsequatur modus vtique & plagarum. Proner. 6.25. Sane cum talis de tali loco foret antefata hæretica labe respersus, ac in eadem peste iudicialiter deprehensus, & ea causa in nostris carceribus detentus, vt de eo fieret, quod ius & iustitia suaderent; ipse humani generis inimici insano consilio ductus pariter & seductus, abhorrens salubrem sibi pœnam infligi temporalē, vt euaderet æternam, & expauescens medicinarum fomenta eius cruentatis vulneribus salubriter ac misericorditer exhiberi; nos inquisitorem eius, & consilium salutare, medicum animarum, more infirmi frenetici & insani fugit pariter & aufugit: Nosque in præsentiarum, & merito amplius quàm prius cupientes totis nostris pręcordijs eius magis ac magis vulneribus, delictis & inobedientijs cruentatis medicinarum fomentū imponere salutare, vt non in corpore & anima damnabiliter moriatur, sed viuat in Domino, & ad vnitatem fidei catholicæ vtiliter conuertatur: Ea propter vos Reuer. dominum episcopum antedictum, vel vos Venerabilem dominum inquisitorem antefatum in subsidium iustitię requirimus in Domino exhortantes, quatenus dictum profugum in tali loco vestræ iurisdictioni subiecto (vt scimus certitudinaliter) commorantem, captum cū fida & tuta custodia ad nos in tali loco, eo breuius quo poteritis, remittatis; notificantes vobis nostrarum tenore præsentium literarum, quòd ad satisfactionem plenarie pro A expensis, prompti existimus & parati, Rescribentes nobis quæcunque fuerint vobis grata. Datum, &c.

Si autem inquisitor inuenire non poterit, vbi ille fugitiuus est, seu quò iuit, licet aliquanto tempore fuerit expectatus, & diligentius perquisitus, citet eum personaliter in ecclesia cathedrali illius diœcesis, cuius est, & etiam in ecclesia parochiali illius villæ, vel ciuitatis, in qua commorabatur, ac etiam in domo propria, vel vbi communiter degebat, quatenus iuxta c. Cum contumacia. de hære. lib. 6. infra certum terminum coram inquisitore personaliter appareat, de fide & articulis fidei responsurus; aliàs nunc pro tunc excommunicet eum nisi infra assignatum eidem terminum personaliter comparuerit vt mandatur: & hoc per suas literas tenoris sequentis. 135 Practica citandi iuxta formā c. Cū contumacia. † Cōciliū Bitterēse c. 14. Vide Schol. 46

Forma citandi aliquem fugitiuum, quatenus intra certum terminum compareat coram inquisitore, de fide catholica responsurus: & excommunicandi eum nisi compareat infra terminum assignatum.

NOs frater N. ordinis fratrum Prædicatorū in terris tali domino subiectis, inquisitor hęreticę prauitatis à sācta sede Apostolica specialiter delegatus,

ATTENDENTES quod fuga delatorum de hæretica prauitate, ac detentorum in carceribus pro eadem, suspicionem de labe præfata adijcit ampliorem, vt tales fugitiui suspecti de fide habeantur, & merito † fortius quàm ante. Et cum talis, de tali loco, talis diœcesis fuerit nobis delatus de hæretica prauitate, *Exprimantur hæreses & errores*, processimus ad testes examinandum, & ad nos de huiusmodi informandum; tandem iustitia requirente, ipsum in carcere ad custodiam iussimus detineri, vt merito videremus an ambularet in tenebris vel in luce, & an ea peruersa, quæ de eo nobis suggesta fuerunt, veritatis certitudine fulcirentur: sed ipse maligno spiritu damnabiliter agitatus, ac in reprobum sensum datus, insano cōsilio acquiescens, & medicinam sibi imponi metuens salutarem, carcerem fregit pariter & aufugit. Et cum propter eius fugam, ipsum magis suspectum de fide nunc quàm prius merito habeamus; ea propter auctoritate apostolica, qua fungimur in hac parte, eidē tali absenti vt præsenti, in virtute sanctæ obediētię pręcipimus & mādamus, & mādando requirimus & monemus, & monēdo citamus; quatenus infra tres hebdomadas proxime sequentes: Nota cōtra Zanc. & alios. & vide Schol. 47 † Aliàs, plus.

vel ponatur aliud certum tempus : Quarum primã pro primo termino, secundam pro secundo, & tertiam pro tertio termino & peremptorio, & trina monitione canonica eidem assignamus; quatenus compareat in tali loco personaliter coram nobis, de fide catholica & eius articulis responsurus, & aliàs facturus vt fuerit rationis : significantes eidem, quòd si mandatis nostris, immo verius apostolicis non paruerit cum effectu, infra præfatum terminum ei assignatum, comparendo in loco antedicto personaliter coram nobis, quòd erit maioris excõmunicationis vinculo innodatus: Quam excommunicationis sententiam, nos inquisitor præfatus auctoritate qua supra, in eum vt in contumacẽ & inobedientem nobis, immo re vera domino nostro Papæ, nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc, præfata trina monitione canonica præeunte, iustitia suadẽte, & eius inobedientia & cõtumacia exigente, ferimus in his scriptis. Dat. &c.

Alia forma ad idem.

FRater N. ordinis fratrum Prædicatorum in terris talis domini, inquisitor hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabili & dilecto nobis in Christo rectori talis ecclesię, Salutem, & mãdatis nostris, immo verius apostolicis firmiter obedire.

Ad vestri notitiã deducim⁹ tenore nostrarũ pręsentiũ literarũ (qđ dolendo referimus, & referendo dolemus) quòd talis, de tali loco, talis diœcesis, delatus nobis de hæretica prauitate, recepta informatione & iustitia suadẽte extitit per nos captus, vt videremus an ambularet in tenebris vel in luce: ipse vero nos metuẽs, absque causa, cum nostri sancti officij sit nulli obesse, sed potius prodesse, quia reducere oberrantes ad ouile dominicum, ne lupinis hæreticorum morsibus deuorentur; imprudenti consilio inductus pariter & seductus, illius, qui primum hominem decepit, ne paradisi terrestris delitijs frueretur, carcerem fregit pariter & aufugit, & quò iuerit, ignoramus. Nosque cupientes eundem totis nostris † visceribus reducere ne oberret & versutorum hæreticorum laqueis inuoluatur, vel si iam inuolutus extiterit, enodetur; Ea propter auctoritate apostolica, qua fungimur in hac parte; vobis in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, & mãdando requirimus & monemus, vno pro trino edicto, aliàs excommunicationis sententiam vt contra inobediẽtem, in vos ferimus in his scriptis, quatenus die Dominica proximè venienti, in vestra ecclesia, quãdo Missarum solemnia celebrãtur, & maior inibi extiterit cleri & populi multitudo, auctoritate nostra, immo verius apostolica, eidem tali fugitiuo in virtute sanctæ obedientiæ præcipiatis & mandetis, & mãdando requiratis, moneatis, & citetis, alta & intelligibili voce: immo nos eidem tali præcipimus & mandamus, & mãdando requirimus, monemus, & citamus, quatenus infra triginta dierũ spatium proximè subsequentium, in tali ciuitate & monasterio eiusdem, fratrum Prędicatorum, compareat personaliter coram nobis, de fide catholica, & aliàs de articulis fidei respõsurus: quorum primos decem pro primo termino, & alios decem prędictis decem immediatos pro secundo, & vltimos decem pro tertio & vltimo & peremptorio termino assignetis: & nos etiam assignamus; notificantes publicè, vbi prius, fugitiuo tali prænominato, quòd nisi coram nobis personaliter comparuerit cum effectu, infra terminum dictum eidẽ assignatum, & in loco in antea memorato, sciat se fore excommunicationis vinculo innodatum : quam excommunicationis sententiam nos in eum tanquam in inobedientẽ, rebellem, & contumacem nobis, immo verius domino nostro Papæ, & ecclesiæ sanctæ Dei, nunc vt ex tunc, & tũc vt ex nũc iustitia suadẽte, & eius inobedientia requirẽte, ferimus in his scriptis: significantes eidẽ, quòd si cõtumaciter se permiserit excommunicationis vinculo innodari, procedemus contra eũ ad vlteriora, prout ius & iustitia suadebunt: Reddatis literas portatori in signum nostri mandati completi, vestris subscriptionibus positis in eisdem. Datum, &c.

† *Aliàs, viribus.*

Si autem fugitiuus ille, qui nescitur quò abiit, erat deprehensus in hęresi non solum testibus, sed propria confessione, & dixerat ac concesserat se velle eas abiurare, & ante abiurationem fugit, & prę sertim si erat religiosus, & ipsas hereses prędicasset, potest citari, & verbis magis aggrauari per modum sequentem. 136

Forma citandi aliquem fugitiuum, qui debuerat abiurare, quatenus veniat intra certum terminum, ad faciendam abiurationem prædictam; & excommunicandi eum, nisi faciat vt mandatur.

VNiuersis & singulis Christifidelibus in regnis & terris illustrissimi talis regis, & aliàs vbilibet constitutis, frater N. in prædictis

ctis terris & regnis inquisitor hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Salutem in auctore & consummatore fidei Dei & Virginis filio domino nostro IESV CHRISTO.

MISSVS à sede patris redemptor noster dominus IESVS CHRISTVS, ne ad imaginem suam hominem conditum perdi contingeret, si vnde † redimeretur non haberet, similem nobis sumens habitum, vt pateret oculis in mortis tenebris positorum, de sua ineffabili pietate remedia diuersa contulit, per quæ humano generi etiam posset felicitas impartiri: sed ecce declinante iam mundi vespere ad occasum, & hominum malitia excrescente, corrupti iam seculi corruptelā non solum sentiunt elementa corrupta, verum etiam creaturarum dignißima creatura ad imaginem & similitudinem condita creatoris. Peccat enim ad extremum homo miserrimus, qui in sui creatione in paradisi medio constitutus, vt operaretur & custodiret eundem, & de omni ligno, quod erat in eo, excepto ligno scientię boni & mali, vesceretur, manere non potuit in eodem: qui etiam erga fines seculorum degenerat, & varijs & noxiis quæstionum nexibus se innectit. Ecce namque peccatis exigentibus oua aspidum iam sunt rupta, & telas araneæ texuerunt; quia fallaces & subdoli, vulpini & infelices hæretici, falsum & peruersum intellectum, quinimmo buccis crepantibus per mundi latera sonuerunt. Sed re uera qui de venenatis eorum comederit, morietur, quoniã eorum perfidæ doctrinæ ac nefarijs consilijs inhęrētes, ęternis incendijs adscribuntur. Ecce siquidem noua Achan progenies, quæ de anathemate Iericho regulam auream palliolūque furatur, Abiron quoque & Dathan & Chore detestanda soboles, nouis thuribulis fermentatum thymiama, nouis volunt altaribus adolere: hi sunt namque caupones, qui aquam vino commiscentes, virus draconis in aureo propinant calice Babylonis; ita quòd nisi botrus, vnde vinum nascitur, in flore lædatur, fructum non solum amarum, sed etiã pestiferum germinabit. Ecce siquidem (quod prędolentes referimus, & referendo dolem⁹) vestræ charitati irradiatæ splendoribus fidei orthodoxæ notum facimus per præsentes, quòd vir quidam ecclesiæ sanctę Dei contumax & rebellis, frater N. vocatus ordinis talis, habitu obfuscatus, de tali † villa, talis diœcesis: tam ex testium legitima productione, quàm eiusdem propria cófessione malignitatis spiritu agitatus conuictus extitit, hæresibus multisq; erroribus irretitus iudicialiter corã nobis, & hoc in errores quosdam, quinimmo pestiferas damnatas hæreses incidendo, semel & bis eas in tali loco publice prædicando; immo potius aliquando pertinaci animo defendendo. Hæreses autem & errores isti erant: Primus quòd, &c. *ponatur;* Secundus quòd, &c. *ponatur,* Tertius, &c. *ponatur. & sic de alijs consequenter.* Ea propter per nos præfatum inquisitorem in multis concilijs diuersis locis & temporibus celebratis, in quibus idē frater pluries plenißime est auditus, de multorum peritorum tam secularium quàm regularium, tam doctorum in vtroque, quàm magistrorum & lectorum in Theologia consilio & assensu extitit vnanimiter concordatum, nullo penitus discrepante, quòd præfatus frater N. ordinis memorati, habitu obfuscatus, pro suis hæresibus & erroribus, quia videbatur redire ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ pœnitendo, non erat pro tunc curiæ seculari tradendus vltimo supplicio feriendus; sed potius (sibi parcendo pro illa vice, & non amplius) in villa tali, vbi deliquerat, præfatos errores ac hæreses publice prædicando, publice illos ac omnem hęresim generaliter abiuraret: & postmodum spoliatus omnibus priuilegijs sui ordinis, & nudatus in conuentu tali sui ordinis, pro carcere perpetuo resideret, & ita fuit in eius præsentia cōdemnatus. Ipse autem tamquam canis ad vomitũ rediens, nouissima peiora prioribus commiscens, dolores doloribus adijciens, noua vulnera corpori Christi mystico grauiter imprimens; quod mentis nostræ præcordijs tamquam res cogitatu terribilis actuque horribilis, Deo nimium abominabilis, & omnibus Christifidelibus odibilis, grauem perrulit aculeum doloris. Nã ipse frater N. qui videbatur aliàs pœnitere, quem sancta mater Ecclesia satagebat eius misericordię vberibus enutrire, cum de eius fuga nullus aliquid cogitaret, ipse medicinam refutans salutarem, vt ægrotus freneticus & insanus, timens vino & oleo eius vulnera confoueri, tamquam rebellis & inobedićs matri nostræ Ecclesię sanctæ Dei, & eius inquisitori iudici delegato præmissa complere contempsit, & quodlibet præmissorum; vulpine fugiens, per diuersas partes regni & prouincię discurrēdo, & hoc quasi per annum in latibulis habitando; nūc autem eum, quò malignus spiritus duxerit, ignoramus. Idcirco cupientes nos, & nostris totis conatibus inhiantes, qui in officio inquisitionis sanctæ præfatæ, quamuis immeriti pręsidemus, ipsum fratrē N. dicti ordinis,

† *In omnibus manuscriptis, reduceret.*

Iosue 7. & c. Ecclesia. 1. q. 4. Numer. c. 16.

† *id est, oppido seu ciuitate.*

Maluimus hunc locũ ita corruptum relinquere, quàm ex nostro capite quicquam addere, uel mutare.

c. Excommunicamus 1. §. credentes in fine. de hæret.

vt ouem perditam oberrantem ad ouile dominicum reuocare, exemplo illius, qui dimissis nonagintanouem in deserto, centesimam venit requirere, ne periret; Citamus, monemus, & requirimus, primo, secundo, & tertio peremptorie per præsentes, quatenus infra tot dies à monitione ista nostra proxime computandos, in tali loco, vel vbi fuerimus, compareat personaliter coram nobis, abiurationem prælibatam facturus, & aliàs per nos pro suis demeritis puniendus: & hoc ei mandamus in virtute sanctę obediētiæ, & sub pœna excommunicationis infra terminum prætaxatum. Si autē (quod Deus auertat) nobis in hoc inobediens extiterit, & rebellis prędictis nostris mandatis & monitis, immo verius apostolicis non parendo, sciat se excommunicationis sententia innodatū; quam sententiam nos F. N. inquisitor præfatus nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc auctoritate apostolica, & iniuncti nobis officij contra fratrem N. supradictum ferimus in his scriptis: quam sententiam si sustinuerit animo pertinaci, contemnendo abiurationem facere prælibatam, iudicabimus eum tradendum curiæ sæculari tanquam hęreticum pertinacem, prout nobis mandant canonicæ sanctiones. Lata est hæc sententia, &c.

Forma alia ad hoc idem.

137 VNiuersis & singulis Christifidelibus, in terris serenissimi talis domini principis iurisdictioni subiectis, & alijs quibuscunque Christi imagine insignitis, & fonte baptismatis renatis F. N. in præfatis terris inquisitor hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Salutem, & ad æthereos choros uictricem palmam fidei reportare.

AD exstirpanda zizania venenosa de medio populi Christiani, vbi dignoscuntur claris vestigijs excreuisse, semināte illa zizaniorum satore Satana, humani generis pestifero inimico, tanto studiosius inuigilandum existit, quanto perniciosius (si negligantur de medio catholici seminis eradicari) in tātum superexcrescerent, quòd segetem tritici iam albam, ad messem fidei splendoribus relucentem, in agro dominico suffocarent. Hi sunt subdoli ac fallaces hæretici, Christiani populi mortiferi inimici, subuersores catholicæ fidei, & contemptores ecclesiæ sanctę Dei. Hi sunt vulpeculæ Samsonis facies quidem habentes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, qui vineam Domini Sab-

Quales sint hæretici. Iudicum. c. 15.

A baoth, Ecclesiam videlicet catholicam, diffusam per orbem hac illac discurrentes, conantur totis viribus demoliri. Hi sunt qui circumeuntes mare, & aridam, & occulta conuenticula facientes, segregant se à communi conuersatione fidelium, vita & habitu diffidentes. Hi sunt apri de sylua motu velocissimo & morsu amarissimo fructus fidei vberes deuastantes. Hi sunt, qui prætendunt quandam fictam & simulatam exterius speciem ac imaginem sanctitatis, per quam facilius persuadeant & seducant; sed sunt ve-

c. Excommunicamus. 1. §. adijcim⁹. de hęret. Pulchra hęreticorum cum rebus fœtidis, & uenenatis cōparatio

B raciter vt sepulchra exterius deaurata, quæ interius plena sunt spurcitijs & cadaueribus mortuorum: nam omnis cogitatio eorum intenta est ad malum omni tempore. Sunt enim serpentes hæresis virus efflantes, qui eos lethaliter inficiunt, ad quos accedunt: suntque venenosi ac mortiferi scorpiones gestu & habitu simplices, qui nisi de medio extirpentur, venena sua infundent, inficient, & mactabūt. Sane nouissime, diebus istis, peccatis exigentibus nostris, in partibus istis,

C ille humani generis † pertinax inimicus, qui ab initio nisus est omnifaria sua perfidia & inuidia, salutem hominis impedire, per quendam suæ ministrum nequitiæ, & operarium iniquitatis sparsit mortifera venena, dum frater talis ordinis, tali habitu obfuscatus, ausu nefario prædicauit publice in tali ecclesia talis ciuitatis vel loci, damnatas hæreses, & errores intolerabiles, quæ sequūtur: Primus, &c. *Inseratur,* prout testibus legitimis est conuictus, & etiam iudicialiter est confessus. Verum post multas catholicas infor-

† Aliàs, peruicax

D mationes, & post crebras vexationes carcerales, & calamitates frequentes, adhærens consilio saniori, tandem acquieuit dictos errores & hæreses reuocare, ac publice abiurare; sed post antefati humani generis inimici insano ductus persuasu pariter & seductus, & mala malis accumulans, peioribus se sordidans, errores erroribus coadunans, tamquam canis ad vomitum rediens, damnatas hæreses pristinas est amplexus; quod nimium nostra interiora præcordia sauciauit.

E Nam cum fingeret pænitere, ac velle assertas ac prędicatas per eundem damnatas prędictas hæreses & errores reuocare, ac publice abiurare & abnegare, & de eius fuga nullus aliquid cogitaret; ipse carcerem fregit, nosque immo sanctam ecclesiam delusit pariter & aufugit, & quo eum duxerit antefatus malignus spiritus, cuius applausu sic egit, totaliter ignoramus; Nosque, & non immerito, metuentes, ne venena suæ peruer-

sæ

sæ antefatæ doctrinæ alibi diffundat, cordaque simplicium inficiat pariter & deludat, cupientes simplices ab huiusmodi prauis incursibus præseruare, ipsumque reducere ad gremium Ecclesiæ Dei sanctæ, atque ad vnitatem fidei orthodoxæ: Nos illi absens corpore, præsens autem mente, illi absenti vt præsenti, auctoritate apostolica, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ pręcipimus & mandamus, & mãdando monemus pariter & citamus; quatenus infra tres menses, quorum primum pro primo, secundum pro secundo, tertium pro tertio, & peremptorio termino assignamus, in domo fratrum Prædicatorum talis loci, facturus pręlibatam abiurationem, reuocationem, & abnegationem publicam hæresum prædictarum, & aliàs responsurus de fide, cõpareat personaliter coram nobis, ac etiam recepturus secundum sua tanta demerita pænitentiam salutarem: aliter elapso termino præfato assignato, sciat se excommunicationis mucrone percussum: quam excommunicationis sententiam nos inquisitor præfatus, in eum vt in contumacem, inobedientem, & rebellem nobis, immo re vera domino nostro Papæ, & Ecclesiæ sanctæ Dei, p̃fata trina monitione canonica praeeunte, nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc iustitia exigente, & eius inobedientia requirente, ferimus in his scriptis: notificantes eidem, ꝙ si antelata sententia se permiserit contumaciter innodari, procedemus contra eum ad vlteriora; eius contumacia non obstante, prout volunt canonicæ sanctiones. Lata fuit hæc sententia, &c.

C. Veritatis. §. nos igitur. De dolo et cõtu.

138 *Si autem citati huiusmodi non comparuerint, sed permiserint se excommunicationis vinculo innodari, publicabuntur excommunicati in omnibus illis ecclesiis atque locis, in quibus fuerunt citati per literas tenoris sequentis.*

Forma denuntiandi excommunicatum, qui citatus responsurus de fide, vel abiurationem facere, noluit comparere.

FRater N. ordinis fratrum Prædicatorum, in terris talis domini ditioni subiectis, inquisitor hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, dilectis nobis in Christo rectori talis ecclesiæ, ac vicario talis ecclesiæ, & aliis quibuscunque, ad

A quos præsentes peruenerint, Salutem in Domino, & mandatis nostris, immo verius apostolicis firmiter obedire.

AD vestram, & vestrorum cuiuslibet notitiam deducimus, nostrarum tenore præsentium literarum, quòd nos talem, de tali loco, iustitia suadente, fecimus moneri & citari in vestris præfatis ecclesijs, quatenus sub pœna excommunicationis compareret infra ei certum terminum assignatum, responsurus de fide, & aliàs acturus & facturus, vt ratio suaderet, personaliter coram nobis, vt B in nostris literis videbitis plenius contineri: quarum tenor sequitur per hæc verba: Frater, &c. *Inseratur totaliter, et ex toto, et sequatur.*

Verum cum ductus malo consilio & seductus, non comparuerit, nec excusationem miserit, sed contumaciter renuerit comparere, pariter & parere nostris, immo re vera apostolicis monitis & mandatis, propter qđ est excommunicationis vinculo innodatus; ea propter vobis, & cuilibet vestrum, auctoritate apostolica supradicta dicimus; & in vir C tute sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, & mandando vos requirimus, & monemus, vno pro terno edicto, aliàs excommunicationi volumus vos subiacere; quatenus prima die Dominica immediate sequẽti, & aliàs extunc, omnibus & singulis diebus Dominicis, & festiuis, in vestris ecclesijs, dum Missarum solẽnia celebrantur, & inibi erit cleri, & populi multitudo, ipsum talem excommunicatum alta voce & intelligibiliter publicetis, ac eum vitetis, & vitari à vestris subditis faciatis, tantum & tamdiu, quo D usque de eius absolutione vobis per nostras literas constiterit manifeste: Reddatis literas portatori, diem & horam receptionis, & publicationis continentes, & testes etiam coram quibus, vestris subscriptionibus positis in eisdem. Datum, &c.

Forma alia ad hoc idem.

FRater N. ordinis Prædicatorum in terris ditioni talis domini subiectus, inquisitor 139 E hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabilibus & nobis in Christo dilectis Rectoribus talis et talis ecclesiarum, Salutem in Domino et mandatis nostris, immo verius apostolicis firmiter obedire.

CVM talis de tali loco, &c. de mandato nostro, ac per literas nostras fuerit citatus peremptorie et canonice in vestris ecclesijs, & aliàs in domibus propriis, in quibus consueuit

De primo modo finiendi fidei processum quando delatus est absoluendus.

141 Zanch. de har. c. 41 Iacobus Sprenger in malleo malefi. 3. par q. 10 Tabien. verbo, inqsitor. §. 12.

PRimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæresi pro cessus meritis diligenter discussis cum bono consilio peritorum reperitur ab obiecto hæresis crimine immunis totaliter: & hoc est, quando delatus non conuincitur, nec cõfessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima; nec aliàs suspectus, nec diffamatus publice de prædicto crimine reperitur.

Vide Eymer in fra q. 48. & Schol. 50

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim per episcopum & inquisitorem coniunctim, vel diuisim, quia in hoc casu vnus solus potest, iuxta gl. Ioan. And. super c. Multorum querela. de hære. in cle. §. duro tamẽ. & ver. procedere contra illos. in aliis autem non; absoluatur ꝑ sentẽtiã tenoris sequẽtis.

Forma absoluendi delatum de hæretica prauitate, cum nihil probatur legitime contra eum.

142 Zanch. de har. c. 41 num. 10. Locatus iudi ĩqui. ĩ formul. sent. pag. 488. Syluest. d stri gi. lib. 3. c. 4. pũc. 3.

NOs frater N. ordinis fratrum Prædicatorum, inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Attendentes ꝙ tu talis de tali loco, & talis diœcesis fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate, scilicet ꝙ &c. Attendentes etiam illa esse talia, quæ non valebamus, nec debebamus conniuentibus oculis pertransire, descendimus ad inquirendum si prædicta fulcirentur aliqua veritate; testes recipiendo & examinando, defensiones etiam concedendo, & alia faciendo, quę decebant, secundum canonicas sanctiones: Ea propter visis & diligenter examinatis omnibus actis & actitatis in hac causa, omnibusque æqua lance libratis, habitoque consilio peritorum in iure, ac etiam in Theologiæ facultate, illoque sæpius repetito, sedentes pro tribunali, more iudicis iudicantis, ac habentes præ oculis solum Deum & negotij veritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei nostrum iudiciũ prodeat, & oculi nostri videant æquitatem. Ad nostram diffinitiuam sententiam procedimus in hunc modum.

A CHRISTI nomine inuocato. Quia per ea, quæ vidimus & audiuimus, & producta & oblata, acta & actitata sunt coram nobis, in præsenti causa, non inuenimus aliquid contra te legitime fore probatum de his, de quibus delatus fueras coram nobis, pronuntiamus, declaramus, ac sentẽtialiter diffinimus, contra te non esse, nec fuisse aliquid actum legitime coram nobis, propter quod possis, vel debeas hæreticus iudicari, nec suspectus haberi aliqualiter de hęretica prauitate; quare te à præsenti instantia, inquisitione, & iudicio totaliter relaxamus. Lata fuit hæc sententia, &c.

Alia forma ad hoc idem.

NOs frater N. ordinis Prędicatorũ inquisitor, &c. Visis & diligẽter discussis omnibus & singulis in præsenti causa actis & actitatis, habitoque solemni consilio super illis, maturo pariter & digesto, in sacra theologia, ac iure peritorum sedentes pro tribunali more iudicis iudicantis, habẽtesque prę oculis solum Deum, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudiciũ nostrũ prodeat, & oculi nostri videant ęquitatem, hac die, hora, & loco tibi tali, de tali loco, talis diœcesis ad audiendam diffinitiuã sententiam assignatis, sententialiter declaramus, pronuntiamus, & diffinimus contra te non esse coram nobis legitime probatum aliquid de his, de quibus delatus fueras coram nobis, scilicet quod dixeras, vel feceras, &c. propter quod debeas hæreticus, vel suspectus de hæresi reputari. Quare te absoluentes per præsentem nostrã sententiam, à præsenti instantia, ac nostro iudicio relaxamus. Lata fuit hæc sententia, &c.

Caueatur quòd non ponatur in sententia, quòd est insons, vel immunis, sed quòd non fuit probatum legitime contra eum. vnde si postmodum, temporis processu iterum deferatur & legitime probetur, potest non obstante prædicta absolutoria sententia condemnari. Eodem modo absoluendus est quis, quãdo est delatus de receptione, defensatione, seu aliàs fautoria hęreticorum, seu hęreticæ prauitatis, cum nihil probatur contra eum legitime. 143 In sententia absolutoria nemo insons pronũtiã dº, et quare. adde Schol. 50 par. 3.

De

De secundo modo finiendi processum in causa fidei per purgationem canonicam.

Tabien. verbo, inquisitor. §.13. piene Simã. instit. catholic. 56. Scho. 51.

144 SEcundus modus processum fidei terminandi, & finiendi est, quando delatus de hæresi, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio peritorum, reperitur solummodo de tali hæresi diffamatus in aliqua villa, ciuitate, vel prouincia; & hoc est quando delatus non conuincitur, nec propria confessione, nec facti euidētia, nec testium productione legitima, nec quæcunque alia indicia probantur legitime contra eum: nisi præcise sola infamia.

Syluest. de Strigi. lib. 3. ca. 4. punc. 4

Circa istum talis practica est seruanda in tali casu. Quia sententia non potest ferri pro delato, absoluendo eundem, sed contra, indicendo sibi purgationem canonicam, Episcopus & inquisitor coniunctim, & non diuisim (nisi vnus committat alteri vices suas,) iuxta c. Multorum querela. de hære. in cle. ferant sententiam per hunc modum, vel similem in effectu.

Forma purgationem canonicam diffamato indicendi.

145 NOs N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum in terris talis domini, inquisitor hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Considerantes, ꝙ meritis processus facti per nos contra te talem, talis diœcesis, nobis delatum de tali hæretica prauitate, scilicet ꝙ, &c. non inuenimus te confessatum, nec conuictū de prædicta labe, nec aliàs suspectum, nisi ꝙ te reperimus legitime ac veraciter in tali villa, ciuitate, vel diœcesi, & apud bonos & malos publice diffamatū; Ea propter ad purgandam huiusmodi infamiam tibi indicimus purgationem canonicam, vt est iuris: assignando tibi talem diem, talis mēsis, ac talem horam illius diei, in qua compareas personaliter coram nobis, & purges tuam infamiam † tantis, seu tot ordinis tui: qui quidem compurgatores tui, sint homines fide catholici et vita probati, et qui conuersationem tuam, et vitam nouerint, non tam moderno tempore quàm transacto: significantes ꝙ si in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto, prout volunt canonicæ sanctiones.

† Aliàs, tanta manu ordinis tui.

146 *Qui dicatur de hæresi diffamati tradit concilium Tolosanum.*

Hic autem considerandum est, ꝙ cum aliquis reperitur legitime de aliqua hæresi publice diffamatus, et contra eum aliud non probatur nisi infamia ipsa sola, sibi indicitur purgatio canonica: hoc est, ꝙ habeat bonos aliquos viros septem, decem, viginti, vel triginta, secundum ꝙ plus, vel minus, & in locis pluribus, vel paucioribus, magis, vel minus insignibus fuerit diffamatus, qui sint suæ conditionis, vel ordinis: vt si diffamatus est religiosus, & illi sint religiosi: si clericus secularis, & illi clerici seculares: si miles, & illi milites, qui purgent eum à crimine, de quo est diffamatus: qui compurgatores debent esse homines fide catholici, & vita probati, qui & illius conuersationem & vitam, non tam moderno tempore cognouerint, quàm antiquo, vt habetur extra de purg. can. c. Inter solicitudines.

Quales esse debeant cōpurgatores.

147 Si autem se purgare noluerit, excommunicetur: quam excommunicationem si per annum sustinuerit animo indurato, ex tunc, vt hæreticus condemnetur, iuxta c. Excommunicamus itaque. §. qui autem. de hæret.

Pœna recusantis se cōpurgare.

Si autem se purgare decreuerit, sed in purgatione defecerit, hoc est, ꝙ purgatores tales & tantos, prout est ei iniunctum, qui eum purgent, non inuenerit, pro conuicto habeatur, & sicut hæreticus condemnatur, vt habetur extra de hæret. Excommunicamus. 1. §. adijcimus. & ver. qui nisi se. & de pur. can. c. Cum dilectus.

Pœna deficiētis in cōpurgatione.

Vide Schol. 12 in 2. par.

148 Considerandum etiā hic est, quòd quando dicitur ꝙ indicatur diffamato, quatenus purget se, trina vel quarta manu ordinis sui; ꝙ ordo sumitur ibi in genere, & non in specie: vnde si episcopus purgandus est, nō negatur, quin cum Episcopis, in purgatione possint admitti abbates, & religiosi presbyteri, & in aliis pari forma de pur. can. c. Quotiens. Purgabit autem se diffamatus per modum qui sequitur, vt colligitur extra de pur. can. c. Quotiens. §. porro. & c. Accepimus.

Forma purgationis canonicæ de diffamato de hæresi facienda.

149 ADVENIENTE autem termino eidem diffamato ad se purgandum canonice assignato, comparebit personaliter purgandus cum suis compurgatoribus coram episcopo, seu inquisitore, in loco vbi noscitur infamatus; & ille qui diffamatus est ponens manum super librum euāgeliorum ante eum positum, dicet

Reper. in qui. verb. purgatio. §. Forma purgationis. pag. 658.

Concor. cõcilium Tarracon. in fine. insertum sup. part. 2. fol. 172. dicet sic: Ego iuro super quatuor ista euãgelia sancta Dei, ꝙ talem hæresim: *exprimendo eã, de qua est diffamatus,* nunquam tenui; nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo. *Negabit, scilicet, cum iuramento illud, de quo est diffamatus, quidquid sit illud: Quo facto omnes compurgatores ponent manum super prædictum librum euãgeliorũ, & quilibet dicet ita:* Et ego iuro super ista sancta Dei euangelia, quòd credo ipsum vèrum iurasse. *Et tunc canonice est purgatus.*

150 Considerãdum est etiam, ꝙ diffamatus de hæresi, ibi est purgandus, vbi noscitur diffamatus: & si in multis locis fuerit diffamatus, imponatur sibi, ꝙ in omnibus illis fidem catholicam publice profiteatur, & detestetur hęresim, de qua ibi noscitur infamatus. de pur. can. c. Inter solicitudines.

Vide omnino Schol. 52 Nec contemnat qui canonice de hęresi se purgauit: nam si post purgationem incidit in hæresim iam purgatã, pro relapso habetur; & tunc vt relapsus est tradendus curiæ seculari, iuxta c. Excommunicamus. 1. §. addijcimus. & ver. vel post purgationem. & c. Ad abolendam. §. illos quoque. Secus autem si in aliam hæresim inciderit, de qua se ante non purgauerit, iuxta c. allegatum.

De tertio modo terminandi processum in causa fidei per tormenta.

151 *Syluest. de Strig. lib. 3. cap. 4. pun. 5. Tabien. verb. inquisitor. §. 14. Siman. catho. insti. tit. 65. nu. 13. Schol. 53*

Tertius modus processum fidei finiendi & terminandi est, quãdo delatus de hæresi processus meritis diligenter consideratis, cum bono consilio peritorũ, reperitur varius, vel habens indicia cõtra se ad quæstiones, vt scilicet exponatur quæstionibus & tormentis; vt si quæstionatus nihil cõcesserit, pro immuni & innocente habeatur; Et hoc est, quando delatus non est deprehensus nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testiũ legitima productione, nec sunt indicia ad talem suspicionem, vt habeat hæresim abiurare: est tamen in suis cõfessionibus varius, vel aliàs sunt indicia sufficientia ad quæstiones & tormenta.

Circa istum talis practica est seruanda. In tali autem casu quia sententia interlocutoria est contra delatum ferẽda, & non pro eo, per episcopum & inquisitorem, coniunctim, & non diuisim est ferenda, iuxta c. Multorũ. in clem. In primis si talis steterit in negatiua firmiter, & nullatenus (licet inductus per probos viros) fateri voluerit veritatem, feretur sententia, quæ videtur sapere vim diffinitiuæ sententiæ per modum tenoris sequentis.

Forma sententiæ interlocutoriæ ad supponendum aliquem quæstionibus & tormentis.

Nos N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. inquisitor in terris ditioni talis domini subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, 152

Attendentes, meritis processus facti per nos contra te talem, talis loci, talis diœcesis, diligẽter examinatis, quòd tu es varius in tuis confessionibus, & sunt nihilominus indicia multa, quæ sunt sufficientia ad te exponendum quæstionibus & tormentis; Ea propter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures iudicum non offendas; interloquendo declaramus, iudicamus, & sententiamus die præsenti & hora tali, te supponendum tormentis & quæstionibus. Lata fuit hæc sententia, &c.

Instructio accuratissima circa quæstiones reorum.

Si quæstionandus reperiatur varius, & insimul sint indicia alia ad quæstiones sufficientia, ponatur vtrumque in sententia, vt in prædicta positum est. Si autem hæc duo non concurrant, sed vnum tantum, vtpote varietas sine alijs indicijs, vel alia indicia sine varietate, ponetur in sententia vt inuenitur. Sententia autem lata mox exequetur vel exequi simuletur. 153

Non sit tamen inquisitor multum voluntarius ad quæstionandum aliquem; nam quęstiones & tormenta non inferuntur, nisi in defectum aliarum probationum; & ideo perquirat alias probationes. Quòd si non inuenerit, & tenet probabiliter, quòd delatus est culpabilis, sed metu negat veritatem, bonis modis & quandoque cautelosis, & interdum adhibitis eius amicis inducentibus ad veritatem dicendam, faciat suam diligentiam, vt ab ore eius habeat veritatem, & negotium non festinet: nam meditatio frequens, & carceris calamitas, & replicata informatio proborum virorum, disponunt ad veritatem eruendam. *Non facile veniatur ad tormenta Schol. 53.* *Notanda inquisitoribus.*

Quòd si delato conueniẽter expectato, & tempore congruenter prorogato, ac delato multipliciter informato, credant bona fide episcopus & inquisitor, omnibus considera- 154

tis, ipsum delatum negare veritatem, quæstionent eum moderate, sine tamen effusione sanguinis, scientes quod quęstiones sunt fallaces & inefficaces. Nam aliqui sunt ita molles corde & vecordes, quòd ad leuem torturam omnia concederent quæcunq; falsa: aliqui autē sunt ita pertinaces, quòd quātuncunque vexentur, ab eis veritas non habetur. Aliqui sunt, qui fuerunt aliàs quæstionati; & istorum aliqui melius sustinent quæstiones, quia statim brachia trahuntur & firmantur: aliqui autem remanent debiliores, & sic minus sustinēt quæstiones. Aliqui sunt etiam maleficiati, & in quæstionibus maleficijs vtuntur, qui ante morerentur, quàm aliquid faterentur: efficiuntur enim quasi insensibiles. Quare in quæstionibus cum maxima prudentia est agendū, & ad conditionē quæstionandi quamplurimum attendendum.

Ita Vlpianus in l. 1 §. in causa tributorū. vers. quęstioni. ff. de quaestion.

155

Practica in torquēdo seruanda.

Cum autem lata fuerit sententia, mox ministri se disponent ad quæstionandum delatum: Et cum disponunt se, episcopus & inquisitor per se, & per alios bonos viros fidei zelatores, inducant quæstionandum ad fatendum libere veritatē: quòd si fateri noluerit, mandent ministris quòd expolient eum, & illi statim obtemperent, nō læti, sed quasi turbati, & expedite expolient eum; & dum spoliatur, inducatur fateri ueritatem: quod si renuerit, per aliquos probos viros trahatur ad partem spoliatus & inducatur, & inducendo informetur, quòd non tradetur morti, † sed iurabit ne de cætero reuertatur ad delictū: Nam de certo (vt experientia pluries me docuit) multi faterentur veritatē, nisi metu mortis terrerētur: & si promittatur eis, quòd non tradentur morti, fatebuntur; & audacter episcopus & inquisitor promittant ei, quia possunt cū veritate, nisi ageretur de relapsu: & tunc non est promittendum.

† Aliàs, dūmodo amplius non reuertatur ad delictum.

Quòd si nec minis, nec talibus promissis fateri voluerit veritatem, sentētiam exequātur, & quęstionetur consuetis modis, & non nouis, nec exquisitis; leuius vel fortius secundum quod crimen exigit delinquentis. Et dū torquetur super certis articulis, super quibus quęstionatur, interrogetur & frequēter, à leuioribus tamen incipiendo, quia citius concedet leuia, quàm grauiora.

156 Et dum hæc fiunt, Notarius totum scribat in processu, et quomodo quęstionatur, de quibus interrogatur, & quomodo respōdetur. Quòd si quęstionatus decenter, noluerit fateri veritatem, ponantur alia genera tormentorum coram eo, dicendo quòd oportet eum transire per omnia, nisi prodat veritatē:

A quòd si nec sic, poterit ad terrorem vel etiā ad veritatem secunda dies, vel tertia assignari, ad continuandum tormenta non ad iterādū: quia iterari non debent, nisi nouis superuenientibus indicijs contra eum; quia tunc possunt: sed continuari non prohibentur.

Assignatio ad cōtinuandū. Tormēta cōtinuari possūt, sed nō iterari nisi &c. Vide Schol. 54 De tormētorum cōtinuatione.

Dicetur ergo sic. Et nos N. Episcopus & inquisitor prętati, assignamus tibi tali, diē talem ad quęstiones continuandū, vt à tuo orę proprio veritas eruatur. Et totum ponatur in processu & infra tempus eidem assignatū, & B per se, & per alios probos viros inducent eū ad fatendum veritatem: quòd si fateri noluerit, die assignata poterunt quæstiones continuari; & sic quæstionetur eisdem vel alijs generibus tormentorum fortius vel leuius secū dum maiorem culparū vel minorem grauitatem. Et poterunt iudices multas cautelas licitas adhibere, & in verbis & in factis, vt veritas habeatur, quas magis docebit experiētia atque vsus, & negotiorum varietas, quàm ars alicuius, seu doctrina.

Vbi autem decenter quæstionatus & tormentis expositus, noluerit detegere veritatē, amplius non vexetur, sed abire libere dimit- 157
C tatur: Et si requirat iudices, quòd per sententiam expediatur, ei non poterunt denegare; & tunc feretur sentētia, quòd de tali crimine, de quo fuit delatus, meritis processus diligenter discussis, nō inuenitur probatū aliquid legitime contra eū, sicut in primo modo finiēdi ꝓcessū & terminādi dictū est. Videat̄ ibi.

Tortus sufficienter, et perstās in negatiua liber dimittatur.

Si autē in quęstionibus prodiderit veritatem, scribatur totum in processu, & post quęstiones ducatur ad aliū locum, in quo non sit aspectus ad tormenta, & legatur sibi confessio, quā fecit in tormētis, & interrogetur etiā 158
D diligentius & semel, & pluries quousque veritas habeatur. Quòd si nō perstiterit in prima confessione, immo adhuc negauerit veritatem, & non est decenter quæstionatus, poterit (vt dictū est) iterū supponi quęstionibus & tormētis, nō iterando, sed cōtinuando. Si aūt decenter quęstionatus est (vt dictū est) libere dimittatur: & si omnino requirat per sententiam expediri, fiat sibi, vt dictū est statim.

Cū in tormentis cōfitetur qd agēdum.

De reuocante confessionē Schol. 54

Si aūt perstiterit in ipsa cōfessione, & † prodiderit veritatē, culpā propriam recognoscē- 159
E do, & ab Ecclesia veniā postulando, tamquā deprehēsus in hęresim propria confessione, sed pęnitens, iuxta c. Ad abolendā. §. præsenti. abiuret, & sententialiter vt deprehēsus publice, cōdemnetur per modū, quo damnātur in hęresim deprehensi propria confessione; vt dicetur infra in octauo modo expediendi huiusmodi deprehensos. Videatur ibi.

† Aliàs, ratificauerit.

Perseuerans in cōfessione et pænitens abiuret.

Vbi

Si sit impænitens, tradatur curiæ seculari.

Vbi vero veritatem prodiderit, & non pœnituerit, sed in hæresim pertinaciter perstiterit, & relapsus non fuerit, condemnabitur, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. & expectatus competenter, & informatus decenter, tradetur brachio seculari vltimo supplicio feriendus, vt dicetur infra in decimo modo. Si autem relapsus fuerit, condemnabitur per modũ de quo dicetur infra in vndecimo modo processum terminandi. videatur ibi.

160 Hic autem est diligentius attendendum, quòd ille, qui quæstionandus est, ante quæstiones interdum contra se nihil confitetur, nec contra eum aliquid probatur, propter qđ possit nec debeat hæresim abiurare, nec propter hæresim condemnari: & de talibus agitur hic, & dictum est statim.

Duranti in tormentis in negatiua qũ iniungenda sit abiuratio.

Interdum autem ipse delatus est in hæresim deprehensus, vel aliàs sunt alia contra eum probata indicia, propter quæ debet abiurare vt leuiter; vel vehementer de hæresi suspectus, propter quæ non est quæstionandus: sed vltra hoc negat aliqua, quæ non probantur, sed sunt indicia sufficientia ad quæstiones. Et cum pro talibus quæstionatur, si nihil propter quæstiones confiteatur, iste non est absoluendus, sed secundum probata contra eum procedetur, & abiurabit velut suspectus; vel vt deprehensus, prout processus merita exigunt & requirunt. Si vero propter quæstiones confiteatur illa, vel eorum aliqua, propter quę quæstionatur, tunc abiurabit hæc & illa, & pro istis & illis sententia contra eum est ferenda.

De quarto modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui.

161

Qvartus modus processum fidei finiendi & terminandi est, quãdo delatus de hæresi processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio iuris peritorum, reperitur tãtum suspectus de hæresi leuiter: & hoc est quando delatus de hæresi non deprehenditur nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, nec aliàs sunt indicia fortia seu vehementia de illa hæresi contra eum: sed tantummodo modica & leuia, & talia esse per consilium iudicata, propter quæ vt suspectus de hæresi potest & debet, vt talis, illam hæresim, de qua delatus extitit, abiurare: & talis si relabatur, pœna relapsis debita non punitur; licet grauius tunc fuerit puniendus, quàm si non in antea abiurasset, iuxta c. Accusatus. in prin. de hæret. lib. 6.

Tabien. ver. inquisitor. §. 15 Schol. 55

Qui abiurauit de leui, si relabatur, non punitur pœna relapsorum.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim si habetur suspectus publice, abiurabit publice in ecclesia; & si non, abiuret in palatio episcopali, vel in capitulo conuentus fratrum, vbi inquisitor moram trahit, vel in camera episcopi vel inquisitoris, secundum quòd apud plures vel pauciores suspectus de dicta hæresi est habitus & reputatus.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad abiurationem publice faciendam.

Veniet namque abiurandus ad ecclesiã vbi sit determinatum per consiliũ quòd debeat publice abiurare: 162
indicto tamen primitus per ecclesias Dominica præcedenti, quòd omnes intersint tali die sermoni, quẽ inquisitor faciet de fide & pro fide: & ponetur in loco congruo vnum pinnaculum, vel posticum, seu cadafal iuxta altare in medio populi, & ipse abiurandus supra illud stans & non sedens, vt ab omnibus videatur, capite denudatus, stantibus custodibus circa illum: Et facto sermone in Missa, populo & clero inibi congregato, ac in illo impugnata hęresi, de qua abiurandus est delatus; inquisitor dicet publice, quomodo ille ibi positus in alto † battimento, est habitus suspectus ex talibus indiciis atque factis, de tali expugnata in sermone hæretica prauitate; & ideo dignum est quòd purget se de illa eam vt suspectus leuiter abiurando. Quo dicto ponetur liber euangeliorum coram illo, qui debuerit abiurare: quo posito, ipse talis ponet manus super illum, & abiurabit illam hæresim per modum qui sequitur.

Cadafal, vox Hispana pro tabulato, in quo reo sistitur.

Battimentum, vox Cathalana pro tabulato.

Forma abiurandi hæresim quando delatus est suspectus leuiter.

Ego talis, diœcesis talis, habitator ciuitatis vel loci talis, in iudicio constitutus coram vobis domino episcopo talis ciuitatis, & fratre N. inquisitore hæreticæ prauitatis in terris ditioni talis domini subiectis, sacrosanctis euangeliis positis coram me, & propriis manibus meis per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, 163

Syluest. de Strigi. lib. 3. cap. 4. pun. 6.

A illam sanctam fidem catholicam & apostolicam, quã sacra Romana Ecclesia credit, profitetur, prædicat, & obseruat. Item iuro, me credere corde, & profiteor ore, q̃ dominus Iesus Christus: *exprimatur articulus catholicus contra hæresim, de qua leuiter est suspectus. verbi gratia, si est de proprio, vel communi, dicetur sic:* Iuro me credere corde, & profiteor ore, q̃ dominus Iesus Christus, & eius Apostoli, dum erant in vita mortali præsenti, habebãt & habuerunt in communi aliqua; quæ dicit sacra scriptura illos habuisse, & q̃ in illis habuerunt ius donandi, vendendi, & alienãdi. *Et post abiuret hæresim contrariam sic:* Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim, de qua me habetis suspectum vos domini episcopus & inquisitor, quæ mendaciter asseuerat, q̃ dominus Iesus Christus, & eius Apostoli non habuerunt aliquid in proprio nec in communi, & etiam q̃ non habuerunt in aliqua re ius illam donandi, vendendi, & alienandi. Item iuro, quòd nunquam prædictam hæresim credidi, neque credo; nec illi adhæsi, nec adhæreo de præsenti; nec vnquam credam, nec adhærebo: nec illam docui neque docere intẽdo. Quòd si aliquid prædictorum fecero in futurũ (qđ Deus auertat) pœnis iuris taliter abiuranti debitis prompto animo me submitto, paratus subire omnem †pænitentiam, quam pro his quæ feci & dixi, pro quibus merito me habetis suspectum, volueritis mihi iniungere, & illam studebo pro viribus adimplere, & nullatenus contra venire; sic me Deus adiuuet, & hæc sacrosancta euangelia.

† *Aliàs, pœnam.*

164 Prædicta autẽ abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnibus intelligatur: qua facta inquisitor poterit sibi dicere publice in vulgari talia verba, vel similia in effectu: Fili, suspicionem, quam de te habebamus, & nõ immerito, purgasti per abiurationem prælibatam; de cętero caueas tibi, vt non incidas in hanc hæresim abiuratam: nam licet, si pæniteres, non tradereris brachio seculari, quia abiurasti tamquam suspectus leuiter, & non vehementer; tamen tunc multo fortius punireris, quàm si non abiurasses, & amodo pro modico habereris suspectus vehementer, & vt talis abiurares; & si prolabereris, poena relapsis debita punireris, & absq; misericordia tradereris curię seculari, vltimo supplicio feriẽd⁹.

Admonitio facienda post abiurationem.

Si autem abiurat secrete in palatio episcopi, vel camera eiusdem inquisitoris (quãdo scilicet, factum non est publicum) modo consimili abiurabit. Quibus peractis feretur sententia in hunc modum.

Forma ferendi sententiam, seu iniungendi pænitentiam, ei qui abiurauit, vt suspectus leuiter.

NOs N. miseratione diuina episcopus talis, ciuitatis, & frater, &c. *vt in prædictis.* Attendentes, q̃ visis & diligenter consideratis processus meritis per nos facti, contra te talem delatum nobis de hæretica prauitate, B reperimus te talia, & talia commisisse: *dicantur illa*, quę te reddunt leuiter suspectum de hæresi, & propter quæ te talẽ merito nos habentes, te fecimus, vt leuiter suspectum de prædicta labe, eandem hæresim abiurare: verum ne prædicta per te commissa remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurum, de multorum & magnorum consilio in iure peritorum, ac etiam religiosorum, in & super his habito maturo consilio pariter & digesto, habentes præ oculis solum Deum, ac C irrefragabilem sanctæ fidei catholicæ veritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrũ prodeat, & oculi nostri videant æquitatem: Sedentesque pro tribunali, more iudicum iudicantium, te talem hic in nostra præsentia personaliter constitutum, per modum, qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius pænitentiamus, scilicet, ne de cætero vnquam scienter legas, teneas, seu habeas talem librum, & etiam ne deinceps, &c. D *Ponantur illa, quæ commisit, propter quæ suspectus habitus fuit de prædicta hæretica prauitate.* Lata est hæc sententia, seu pænitentia, &c. 165

Tabien. ver. sentẽtia. §. 4. et Schol. 56.

Iniungatur quod expediẽs videatur contra ea ex quib⁹ orta est suspicio.

Caueat autem notarius quòd in processu ponat, quòd talis abiuratio est facta per talem, tamquam per suspectum habitum de hæresi leuiter, & non vehementer; aliàs periculum magnum esse posset. Qua sententia sic perlecta, inquisitor poterit conferre indulgentiam xl. vel xx. dierum, iuxta priuilegium, Præ cunctis omnibus, qui prædictis sermoni, & abiurationi interfuerunt; E addendo, quòd quicunque præstitit consilium, auxilium & fauorem, vt prædictus abiuratus taliter abiuraret, habet tres annos de indulgentia.

Indulgẽtia. Sup. pag. 83.

De

De quinto modo terminandi processum fidei per abiurationem de vehementi.

166 Vintus modus processum fidei finiendi & terminandi est, quã do delatus de hæresi, processus meritis diligẽter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur suspectus de hæresi vehementer: & hoc est quando delatus de hæretica prauitate, nõ reperitur legitime deprehẽsus, nec cõfessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima: sed sunt magna & grauia probata indicia contra eũ, & talia per consilium iudicata, quæ illum reddunt suspectum vehementer de prædicta hæretica prauitate.

Malle. malefi. p. 3. q. 24. Syluest. de Strigilib. 3. cap. 4. punc. 7. Schol. 57

Circa illum talis practica est seruanda. Talis namque debet, vt suspectus vehementer de tali hæresi, abiurare illam hæreticam prauitatem; ita quòd si postmodum relabatur, pœna relapsis debita puniatur: hoc est, quòd tradatur brachio seculari vltimo supplicio feriendus, iuxta c. Accusatus. in prin. de hæret. lib. 6. Et abiurabit publice, vel secrete, secundum quod suspectus est habitus publice, vel secrete, & apud plures, vel pauciores, & graues, vel leues, vt dictum est statim de illo qui est suspectus leuiter de hæresi, & habet vt talis hæresim abiurare.

Abiuratio de vehemẽti et publice et secrete fieri potest.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad hæresim abiurandam eum, qui est suspectus de hæresi vehementer:

167 SI enim determinatum est per consilium, ꝙ delatus ille debeat in cathedrali, vel alia solemni ecclesia publice abiurare, per aliquot dies ante ex parte episcopi & inquisitoris, vel eorum alterius, per omnes ecclesias illius ciuitatis, vel loci, in quo fienda est abiuratio antedicta, populo publice indicatur, ꝙ tali die & in tali ecclesia, inquisitor de fide sermonem debet facere generalem: & ꝙ non erit sermo in illa ciuitate, vel loco, nisi ibi; & sic quòd veniant, & habebunt indulgentiam consuetam. Et eadem die inquisitor notificabit ad conuẽtus religiosorum, quòd tali die non erit sermo in illo loco nisi suus. Interim inquisitor sit diligens ad componendum sermonem suum, formando secundum materiam, de qua agitur, informando populum de veritate fidei catholicæ, contra illam hæresim, quam delatus ille habebit abiurare, & ad formandum abiurationem, & sententiam cum episcopo, vel vicario ipsius, illius ciuitatis, vel loci: & etiam vt die præcedenti abiurationem, de sero ordinet, quòd ponatur in medio in ecclesia vna sedes alta, in qua abiurandus ponatur.

Adueniente autem die Dominica ad abiurationem faciendam, & ad audiendam sententiam, seu pœnitentiam abiurando imponendam, inquisitor sermonem faciet generalem, quo facto, legantur publice per notarium, vel aliquem fratrem, vel clericum, ea, de quibus ipse abiurandus est conuictus, & alia, ex quibus habitus est suspectus de hæresi vehementer: post dicetur sibi per inquisitorem: Ecce quòd ex hic recitatis tu es nobis supectus de tali hæresi vehementer; quare oportet quòd tu purges te, & abiures hæresim supradictam: & tunc ponetur coram abiurando liber euangeliorum, & ipse ponet manus super illum: & si scit legere competenter, tradetur sibi sequens abiuratio in scriptis, & leget coram omni populo. Si autem nesciat legere competenter, notarius, vel aliquis religiosus, seu clericus, leget ea spatiose, & abiurandus respondebit alta voce, & intelligibili per hunc modum. Nam notarius, seu religiosus dicet sic: Ego talis de tali loco; & ipse respondebit per eadem verba: & ille, in iudicio constitutus; & iste respõdebit per eadem verba semper in vulgari, & sic quousque abiuratio sit finita, & abiurabit per formam tenoris sequentis.

Petrus Godofredus l. 2. §. hæreticorum an tem C. de hære.

Forma abiurandi hæresim, quando delatus est suspectus vehementer.

EGo talis de tali loco, talis diœcesis, in iudicio personaliter constitutus coram vobis venerandis dominis episcopo talis ciuitatis, & fratre tali, inquisitore hæreticę prauitatis, in terris ditioni talis domini subiectis, sacrosanctis euangeliis positis coram me, & propriis manibus per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam & apostolicam, quam sacrosancta Romana Ecclesia docet, profitetur, prædicat atque tenet. Item iuro me credere corde, & profiteor ore quòd, &c. 168

Explicetur articulus catholicus contrarius illi hęresi, de qua vehementer est suspectus, vt verbi gratia, si est suspe-

suspectus de processione spiritus sancti à patre & filio; dicetur sic: Iuro me credere corde, & profiteor ore, q̃ spiritus sanctus procedit à patre & filio, & æqualiter tamquam ab vno principio, & non à duobus: *& post abiuret hæresim contrariam sic:* Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco illã hæresim, quæ falso & mendaciter affirmat, quòd spiritus sanctus non procedit à patre & filio simul, tamquam ab vno principio, sed à duobus. Item iuro, q̃ nunquam prædictæ hæresi credidi, neque nunc credo, nec credam; nec illi adhæsi, nec adhæreo de præsenti, nec adhærere intendo; nec docui, nec docere intendo, nec docebo. Item iuro & promitto, q̃ talia & talia, *exprimantur,* propter quæ habetis me suspectum de huiusmodi hæresi vehementer, nũquam faciam, nec operam vt fiant, dabo. Quòd si aliquid de prædictis fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis de iure relapsis debitis, prompto animo me submitto, paratus subire omnem pœnitentiam, quam pro his quę feci & dixi, propter quæ habetis me suspectum de dicta hæresi vehementer, decreueritis mihi iniungere; & illam iuro, & promitto pro viribus adimplere, & nullatenus contraire: sic me Deus adiuuet, & hęc euangelia sacrosancta.

Cap. 1. de sum. trin. & fid. ca tho. supra pag. 5 col. 1.

169 Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnibus capiatur, nisi fieret solummodo coram personis ecclesiasticis, qui linguã latinam intelligerent competenter. Si autẽ abiurauerit secrete, scilicet in palatio episcopi, vel in capitulo fratrum, vel camera episcopi, vel inquisitoris, quando scilicet factũ non est publicum; modo cõsimili abiurabit.

Abiuratio fiat in vulgari, qñ, &c.

Facta autem prædicta abiuratione, inquisitor poterit dicere ei, qui abiurauit, talia verba ibi publice, vel similia in effectu: Fili, tu suspicionem, quam de te, & merito habebamus, purgasti per abiurationem, quam fecisti; volo tamẽ te reddere cautiorem. Caueas tibi deinceps quomodo ages: nam si de cætero talia agas vel dicas, propter quæ probetur, quòd incideris in futurum in hæresim abiuratam, sine misericordia pœna relapsis debita punieris, & vt relapsus traderis brachio seculari vltimo supplicio feriendus: quare super omnia, elonges te à consortio hominum, vita & moribus ab aliis communiter dissidentium, ne te faciant recidere in relapsum.

Admonitio facienda ab inquisitore post abiurationem

Idem dicet nõ incidat in eandẽ, qa hodie oĩs hæresis abiurañ, ut dixi in Scholys huius modi.

Sit cautus notarius q̃ ponat in actis, quomodo talis abiuratio facta est per talem, vt per suspectum de hęresi vehementer, & non solum leuiter, ad hoc, vt si relabatur, sciatur qualiter † puniretur: quia pœna relapsis debita. Quibus peractis feretur sententia, seu pęnitentia in hunc modum.

Pro Notario.

† Aliàs, puniri debeat.

Forma sententiandi eum, qui abiurauit vt suspectus vehementer.

170 NOs N. episcopus talis ciuitatis, & frater N. inquisitor hęreticę prauitatis in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus,

ATTENDENTES quòd tu talis de tali loco, & talis diœcesis, talia & talia commisisti, *dicantur illa,* vt ex processus meritis diligenter discussis legitime nobis constat, propter quæ & merito habentes te suspectum vehementer de tali hæretica prauitate, illam vt taliter suspectum te fecimus abiurare de magno consilio in iure peritorum iustitia suadente: verum vt efficiaris cautior in futurũ, & ne reddaris procliuior ad consimilia peragenda, & ne crimina remaneant impunita, & vt sis cæteris delinquentibus in exemplũ, de multorum magnorum in iure peritorũ, ac etiam in sacra theologia magistrorum, seu doctorum, in & super his habito maturo consilio pariter & digesto, habentes præ oculis solũ Deũ, ac sanctæ fidei catholicæ & apostolicæ veritatẽ, sacrosanctis euãgeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudiciũ nostrũ prodeat; & nostri oculi videant æquitatem; Sedentesque pro tribunali more iudicum iudicantium, te talem hic in nostra præsentia personaliter constitutum, forma, qua sequitur condemnamus, seu potius pœnitentiamus; videlicet, ne deinceps talia, vel talia facere, vel dicere præsumas.

Vide Schol. 57 vbi tractatur an abiuratio pnulti debeat sententia, an contra.

Ponantur illa, quæ conuincitur commisisse, propter quę fuit suspectus habitus de prædicta hęresi vehementer; & non illa, propter quę si committeret, incideret leuiter in relapsum, sed alia sibi imponantur prout negotij † varietas expostulat & requirit, vtpote, quòd nunquam scienter habeat tales libros, vel ne eos, quos sciuerit † abiurasse, receptet, & similia. Lata fuit hęc sententia, &c.

† Aliàs, qualitas.

† Aliàs, hæreticos

171 Qua sententia sic lata pariter & perlecta, inquisitor poterit facere tria. Primum est, q̃ reducat pænitentiam ad certa puncta, et pænitentiato exponat illa vt cautior reddatur, informando eum, quòd obseruet pænitentiam sibi iniunctam, aliàs incideret in relapsum, et posset impænitens merito iudicari. Secundum est, quòd conferat indulgentiam xl. vel xx. dierum, iuxta priuilegium,

Quod habetur supra pag. 83. Præ cunctis omnibus & singulis, qui sermoni suo, vel abiurationi prædictus interfuerũt. Tertium, ꝗ exponat populo, ꝗ omnes, qui præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem, quòd prædictus talis abiurauerit hæreticam prauitatem, vtpote, qui eum denunciarunt, deposuerunt, consilio interfuerunt, abiurationem, vel sententiam legerunt, habent tres annos de indulgentia; concludendo & monendo populum, quòd quicunque sciuerit aliquem hæreticum, vel de hæresi suspectum, seu diffamatum, debet episcopo, vel eidem inquisitori, seu eorum vicariis intimare, & habebunt etiam tres annos de indulgentia, iuxta priuilegium allegatum, & vltra hoc præmium in cælis in æternum.

172 Attendendum autem, ꝗ suspecti de hæresi, & non deprehensi, siue sint suspecti vehementer siue leuiter, non debent perpetuo immurari, nec perpetuo incarcerari: quia hæc est pœna illorum, qui fuerunt hæretici, & post pænituerunt, vt patet in c. Excommunicamus. 2. de hære. & in c. Quoniam. de hęre. lib. 6. Sed possunt propter illa, quæ commiserunt, ex quibus habiti sunt suspecti, ad certum tempus incarcerari, seu carceri mancipari; & postmodum, prout videbitur, dispẽsari, iuxta c. Vt commissi. de hære. lib. 6. Nec huiusmodi suspecti, sunt crucibus consignandi. Nam cruces sunt insignia hæretici pænitentis: suspecti autem non fuerunt hæretici habiti, quare non sunt consignandi; potest tamen eis imponi, quòd stent certis diebus solemnibus in valuis talium ecclesiarum, vel circa altare dum Missarum solemnia celebrantur, habentes in manibus cereum ardẽtem tanti ponderis; vel ꝗ vadant ad talẽ peregrinationem, & similia, prout negotij qualitas expetit, & requirit.

Pænitentię suspectorũ de hæresi.

De his crucib' vide Eyme. ĩ modo sequen. & cõcil. Tarra. relatũ supra fol. 171. col. 1. Zanc. de hęret. c. 20. & Schol. 58

De sexto modo terminandi processum fidei in casu uiolenter suspecti.

173
Extus modus processum fidei finiẽdi & terminandi est, quando delatus de hęretica prauitate processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur suspectus de hæresi violenter; & hoc est quando delatus ipse non reperitur legitime deprehensus confessione propria, nec facti euidẽtia, nec testium productione legitima; sed sunt indicia non leuia solum, vel vehementia, sed fortissima & violenta, quæ ipsum delatum reddunt merito suspectum de hæresi violenter, propter quæ talis debet vt suspectus violenter de hæresi abiurare: Vtpote, propter aliquid, quod dixit, vel egit; vt quia sustinuit excommunicationem per annum, vel plus in causa fidei. Qui enim sustinet excommunicationem per annum, vel plus; licet non in causa fidei, est suspectus leuiter de hæresi: quia hoc non caret scrupulo hæreticę prauitatis. de pœnis. c. Grauem. Et si citatus responsurus de fide non comparet, sed renuit contumaciter comparere, propter quod excommunicatur; tunc fit suspectus de hæresi vehementer: nam leuis suspicio transit in vehementem. Sed si sustinet illam excommunicationem per annum animo pertinaci; tunc fit suspectus de heresi violenter: nam vehemens suspicio transit in violentam, contra quam non admittitur defensio; immo ex tunc talis est vt hæreticus condemnandus. quæ omnia prædicta patent per c. Cum contumacia. & notatis ibidem, de hæret. lib. 6.

Vide Schol. 13 par. 2 superc Grauem.

Vide glo. cõuerreceptam ĩ c. Excõicamus. 1. §. ver. cõdẽnatur. de hæret. Sup. pag. 63.

174 Circa illum talis practica est seruanda. Iste enim licet fortasse in re non sit hęreticus, vtpote, quia non habet errorem in mente, nec de illo errore tenendo pertinaciam in voluntate: vt notat. arg. c. supra allegato: Nihilominus est vt hæreticus condemnandus propter prædictam suspicionem violentam, contra quam non est probatio admittenda. Hæreticus autem taliter condemnatur, quòd si nolit resilire, & hæresim abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, traditur brachio seculari animaduersione debita puniendus, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. Si autem velit & consentiat cum effectu, abiurat hæresim, & carceri perpetuo mancipatur, iuxta c. Excommunicamus 2. de hæret.

Practica circa violenter suspectos seruãda.

De hoc uide Eym. sup. p. 2. q. 55. uer. quidã autem sunt. pag. 259.

Pari forma ille, qui sic est suspectus de hæresi violenter, & est vt hæreticus iudicandus, si nolit resilire, & ad gremium Ecclesiæ aduolare, nec hæresim abiurare, nec satisfactionem congruam ad arbitrium episcopi & inquisitoris exhibere, traditur brachio seculari vltimo supplicio feriendus. Si autem velit hæc facere, & consenserit cum effectu, abiurabit & sententialiter perpetuo carceri condemnabitur.

Violẽter suspectus si renuet abiurare traditur brachio seculari.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma

hæresim nunquam dogmatizabo, nec prędicabo, nec docebo: immo si unquã sciuero aliquem, qui illa hæresi sit infectus, teneat seu doceat, vel aliam qualemcũque, quòd vobis dominis episcopo & inquisitori, seu alicui vestrum seu vestris vicarijs, vel alteri eorum vel successoribus vestris, citius quàm commode potero, denuntiabo. Item iuro & promitto, quòd talia & talia, *exprimantur illa*, quæ egi seu dixi, propter quæ ex culpa mea habetis me suspectum de dicta hæresi violenter, deinceps nunquam faciam, vel dicam; nec quòd fiant, operam dabo.

Iuramẽtũ de pænitẽtia implẽda. Item iuro & promitto, quòd omnem pænitentiam, quam mihi iniungere volueritis pro prædictis, pro viribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo; sic me Deus adiuuet, & ista euangelia sacrosancta. Quòd si contra abiurata vel iurata fecero in futurum, diabolo instigante (quod Deus auertat) pœnis de iure relapsis debitis, nunc pro tunc me obligo & adstringo, quatenus illis feriar cum legitime constiterit me contrafecisse.

Pro Notario. Sit cautus notarius, quòd inscribat in actis, quòd dicta abiuratio est facta per talem tamquam per habitum suspectum de hæresi violenter, † vt si probaretur abiurans relapsus iudicaretur, & vt talis traderetur brachio seculari. Prædicta abiuratio fiat (vt dictum est aliàs) in vulgari, vt à vulgaribus capiatur, nisi fieret tantum coram personis ecclesiasticis, & ipse abiurans latinum intelligeret competenter; tunc enim posset fieri in latino. Si autem prędictus abiurans abiuraret in secreto, hoc est, in camera episcopi vel inquisitoris, seu in palatio episcopi, vel capitulo canonicorum, vel fratrum religiosorum, nihilominus per modum præhabitum abiurabit.

† Aliàs, quatenus si probaretur contrauenire abiurans, &c.

177 Facta autem prædicta abiuratione, inquisitor statim ibi publice poterit abiuratum informare per hęc verba vel similia in effectu: Charissime, tu hæreses, de quibus habebaris merito suspectus violenter, vt debuisti, in forma consueta Ecclesiæ abiurasti: & in hoc bene fecisti; caueas tamen tibi quòd non facias contra antedictam à te factam abiurationem, incidendo in aliquam hæresim qualemcunque generaliter, seu aliàs: nam scias de certo, quòd (sicut te obligasti) sine vlla misericordia traderis brachio seculari, vltimo supplicio feriendus: quare consulo quòd sis cautus.

Absoluatur sic abiurans ab excõmunicatione Quibus sic actis, absoluat eum à sententia excommunicationis, de qua est suspectus habitus violenter, quòd inciderit in hæresibus supradictis: vnde sicut hæreticus, cum redit & abiurat, est à sententia excommunicationis absoluendus: quia omnis hæreticus est excommunicatus, iuxta c. Excommunicamus. 1. & 2. de hæret. & etiam iuxta c. Ad abolendam. in principio: Sic talis, de quo agitur, cum sit vt hæreticus condemnandus, vt dictum est prius, postquam abiurauerit, est ab excommunicationis sententia absoluendus: absoluetur ergo per hunc modum.

Forma absoluendi ab excommunicatione.

NAM dicetur Psal. Deus misereatur nr̃i. vel alius; quo dicto addetur, Kyrie eleis. Christe eleis. Kyrie eleis. Pater noster. Et ne nos inducas, &c. Saluũ fac seruum tuum, &c. Dominus vobiscum, &c. Oremus. 178

PRAETENDE Domine famulo tuo dexterã cęlestis auxilij, vt te toto corde perquirat, & quæ digne postulat, assequatur. Oremus.

PRAESTA quæsumus Domine huic famulo tuo dignum pænitentiæ fructum, vt ecclesiæ tuæ sanctę, à cuius integritate fidei deuiauerat delinquendo, dono tuæ gratiæ reformetur. Per Christum dominum nostrum. Amen. *Et post addat sic:* Ego auctoritate apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te à sententia excommunicationis maioris, qua fueras innodatus pro eo, quia talia contra fidem commisisti, propter quæ habitus fuisti suspectus de hæresi violenter; & restituo te sacramentis ecclesiæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

Et si fuerat citatus responsurus de fide, & quia renuerat contumaciter comparere, fuerat excommunicationis vinculo innodatus, in qua steterat per annum animo pertinaci, & propter hoc vt suspectus de hæresi violenter, & vt hæreticus condemnandus, ab ista excommunicatione absoluetur in speciali, quæ fuit sententia hominis, & non iuris, dicendo sic: Et ego auctoritate apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te à vinculo excommunicationis maioris, qua per me fueras innodatus: pro eo quia citatus legitime responsurus de fide, renueras contumaciter comparere: & restituo te sacramentis ecclesiæ. In nomine Patris, &c.

Qua absolutione facta feretur sententia seu pænitentia per modum tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam, siue iniungendi pænitentiam ei, qui fuit habitus suspectus de hæresi violenter.

179 NOs N. Episcopus talis ciuitatis, & frater N. inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quòd tu talis, de tali loco, talis diœcesis fuisti nobis delatus de talibus & talibus fidem sanctam tangentibus; *exprimantur illa*, & quòd nos processimus ad informandum nos super illis vt iustitia suadebat, & meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis & actitatis in causa præsenti, inuenimus te talia & talia commisisse, *explicentur illa*. Ea propter, & non immerito de tali hæresi, *explicetur illa*, te suspectum violenter habentes, facimus te vt taliter suspectum omnem hæresim generaliter, publice abiurare, prout nobis mandant canonicæ sanctiones. Sane cum secundum eadem canonica instituta omnis talis sit vt hæreticus condemnandus, & tu saniori consilio inhærendo, & ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redeundo, abiuraueris vt præmittitur omnem hæreticam prauitatem: propter quod absoluimus te à sententia excommunicationis, qua vt obnoxius Dei Ecclesiæ astrictus merito tenebaris, si tamen de corde vero & fide nõ ficta reuersus es ad Ecclesiæ vnitatem; idcirco deinceps inter pęnitentes cõputaberis, ad misericordiæ sinum te sacrosancta Ecclesia recipiẽte de pręsenti. Verũ quia indignum valde existit offensas diuinas conniuentibus oculis impunitas pertransire, & iniurias hominum castigare: cum grauius sit diuinam quàm humanam lædere maiestatẽ: & ne inulta crimina incentiuũ existant alijs delinquendi, & vt tu efficiaris cautior in futurum, ac minus procliuis reddaris in posterũ ad prædicta seu similia committenda: & vt in futuro seculo leuius patiaris: Nos episcopus & inquisitor præfati, præhabito in & super his sano ac maturo consilio peritorum, sedentes pro tribunali, more iudicum iudicantiũ, habentes prę oculis solum Deum, & sanctæ fidei irrefragabilem veritatem; sacrosanctis euangelijs positis coram nobis; vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant ęquitatẽ; te talem in nostra pręsentiâ personaliter cõstitutum, hac die & hora tibi in antea assignatis, sententialiter per

Excommunicamus 1. §. qui autẽ. & c. Cũ cõtumacia. de hæret. lib. 6.

c. Vergentis. de hæret.

A modum, qui sequitur condemnamus, seu potius pęnitentiamus in primis quòd statim induaris super omnes vestes, quas defers, veste liuida, ad modum scapularis monachi sine capucio facta, ante & retro habente cruces de panno croceo longitudinis trium palmorũ, & latitudinis duorum: quam vestem deferre habeas super omnes vestes alias per tantum tempus, *exprimatur vnius anni vel duorum vel plus vel minus prout culpa† exiget delinquentis*, & nihilominus, ꝙ cum dicta veste & crucibus stes in B porta talis ecclesiæ, tali & tãto tẽpore, scilicet in quatuor festis principalibus gloriosæ Virginis Marię talis ecclesię, vel talibus & talibꝰ festiuitatibꝰ, in valuis talis & talis ecclesiarũ: teque ad talem carcerem ad perpetuum, vel ad tale tempus sententialiter condemnamus: *Ponantur illa quæ videbuntur magis ad honorem fidei expedire, attenta culpa maiori vel minori, seu contumacia delinquentis, & sequatur*: Retinentes nobis ex certa scientia & expresse, vt nobis concedunt canonica instituta: quatenus dictam pænitentiam possimus mitigare, aggrauare, mu- C tare, tollere in toto & in parte, totiens, quotiens nobis visum fuerit faciendum. Lata est hæc sententia, &c.

Vestis pænitẽtialis.

† Aliàs, exegerit.

c. Vt commissi. § illorum. de hære. lib. 6. & Concilium Biterr. c. 29

180 Qua † lata mox executioni debitæ demandetur, & induatur veste prædicta cruces huiusmodi continente. Quo facto poterit inquisitor taliter monere sententiatum, & pęnitentiatum, & inducere ad patientiam ne desperet; dicendo ei publice, quòd si patienter sustinet, & apparent signa in eo pænitentis hominis, quòd episcopus & ipse sint prompti dictam pænitẽtiam mitigare, & facient cum D effectu: indicendo etiam sibi, quòd dictam pænitentiam interim teneat & obseruet, aliàs vt impænitens puniretur. Concedat etiam indulgentiam quadraginta seu viginti dierum omnibus qui sermoni, & talibus actibus fidei interfuerunt. Indicet etiam publice, quòd omnes, qui præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem, vel deferentes, testificantes, consiliantes, abiurationem vel sententiam perlegentes in causa præsenti, habuerunt tres annos de indulgentia ex parte E domini nostri Papæ. Moneat etiam populum, quòd quicunque scit aliquem hęreticum, suspectum, vel diffamatum, & specialiter de tali & tali hæresi, quæ magis pro tempore illo viget, debeat inquisitori seu episcopo intimare: † & si fecerit, concedat ei de indulgentia tres annos iuxta priuilegium, *Præ cunctis*. ex parte domini nostri Papæ.

† Aliàs, lecta.

Monitio inquisitorum.

Indulgentia.

† Aliàs; quòd si fecerit, cõsequetur indulgentiã trium annorum.

De septimo modo terminandi processum fidei per canonicam purgationem, & abiurationem.

181 *Tabien. ver. Inquisitor. §. 18 Syluest. de strigi. lib. 3. c. 4 pun. 9. Schol. 60*

Eptimus modus processum fidei finiendi & terminandi est, quando delatus de hęretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono cōsilio peritorum in iure, reperitur suspectus de hæresi, & etiam diffamatus; & hoc est quando delatus ipse non reperitur legitime deprehensus, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testium legitima productione; sed reperitur publice diffamatus, ac etiam reperiuntur indicia contra eum, quę ipsum reddunt suspectum aliàs de hæretica prauitate: vtpote, quia habuit magnam familiaritatem cum hæreticis, qualis fuit ille, de quo agitur in c. Inter solicitudines. de pur. can. Et tali, ratione infamiæ est indicenda canonica purgatio, & ratione suspicionis debet hæresim abiurare, iuxta alle. c. Inter solicitudines.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim sic publice de hęresi diffamatus, & vltra infamiam ex alijs indicijs suspectus habitus de hæretica prauitate, in primis purgabit se publice per hunc modum.

Forma disponendi ad purgationem canonicam, & abiurationem faciendam ab eo, qui est diffamatus, & aliàs suspectus de hæretica prauitate.

NAM indicto sermone generali per aliquòs dies ante, in omnibus ecclesiis illius ciuitatis seu loci, in quo purgatio & abiuratio sunt fiendæ: & suspensis sermonibus omnibus pro illa die assignanda, & adueniente die ad huiusmodi assignata, & ipso purgando & abiurando in medio populi in alta sede & eleuata constituto, & facto sermone de fide per episcopum, vel inquisitorem, vt dictum est supra in alijs modis processum fidei terminandi. His, inquam, prehabitis; legentur culpæ ipsius purgandi & abiurandi per notarium seu religiosum vel clericum: quibus lectis, purgabit se diffamatus per hunc modum, qui sequitur:

Forma purgationis canonicæ à diffamato de hæresi facienda.

COmparebit namq; personaliter ipse purgandus cum suis compurgatoribus, eidē in certo numero generaliter concessis: talibus, qui eum, & eius vitā & mores nouerint moderno tempore & antiquo, & sint suæ cōditionis seu ordinis, vt dictum est in secundo modo prædicto processum fidei terminandi, vbi agitur de pur. can. huiusmodi. & stabunt coram episcopo & inquisitore; in loco tamē vbi purgandus ipse noscitur de illa hęresi infamatus, & ponetur liber euangeliorum coram eis, ipseque diffamatus ponet manus super eum sic dicens: Ego iuro super ista quatuor Dei euangelia sacrosancta, quòd talem hęresim, *exprimendo eam*, de qua sum diffamatus, nunquam tenui, nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo, *negabit, scilicet, cum iuramento illud, de quo est diffamatus, quidquid illud sit*. Quo facto omnes compurgatores ponēt manum super illum librum euangeliorum, & quilibet dicet ita: Et ego iuro super ista quatuor Dei euangelia, quòd credo ipsum verū iurasse: & tunc canonice est purgatus. Qua purgatione expleta per ipsum diffamatum, mox idem diffamatus vt suspectus aliter & ex alijs indicijs, hęresim, de qua est suspectus habitus, habens prędictum libellum euangeliorum coram se, abiurabit per hunc modū.

182 *Vide Concilū Tarraconen. relatū su. pag. 172. Squilla. de fide catho. c. 32 & Scholion. 11. part. 2. & omnino Schol. 51. par. 3*

Forma hæresim abiurandi per illum, qui est de hæresi diffamatus, & suspectus aliàs de eadem.

EGo talis, de tali loco, talis diœcesis coram vobis Venerabilibus dominis meis N. episcopo talis ciuitatis, & fratre N. inquisitore hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegato, in iudicio personaliter constitutus, sacrosanctis euangelijs positis coram me, eisque proprijs manibus corporaliter per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam, quam Romana Ecclesia credit, profitetur, prædicat & obseruat. & consequenter abiuro, detestor, abnego, & reuoco omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam & apostolicam Ecclesiam cuiuscunque sectæ fuerit seu erroris. 183
Itē iuro me credere corde, & pfiteor ore, q

sic & sic: exprimatur articulus catholicus contrarius illi heresi de qua est diffamatus, & aliàs suspectus, vt si est suspectus habitus et diffamatus, quòd nō credat Deū esse visibilium creatorē vt faciunt Manichæi, dicet sic:

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quòd Deus est verus creator omnium, tam visibilium quàm inuisibilium. Et consequenter abiuro, detestor, abnego, & reuoco illam hæresim, quæ falso & mendaciter asserit & affirmat, quòd Deus non est generalis omnium creator, sed tantummodo inuisibilium. *Et si de pluribus articulis hæreticalibus est suspectus habitus, abiurabit quemlibet singillatim per modum prædictum.*

Item iuro, quòd nunquam prædictæ hæresi *seu* hæresibus *si plures sint* adhæsi, nec credidi, nec adhæreo, nec credo de præsenti; licet propter culpam meam ex his, quæ male egi, sum diffamatus, propter quod habui me purgare, & aliàs sum suspectus merito coram vobis, quòd illis hæresibus crediderim corde firmo.

Item iuro, quòd prędictam hæresim seu hęreses nunquam dogmatizabo, nec prædicabo; nec docebo, nec aliquem instruam in illis, seu de illis: immo iuro & promitto, si vnquam sciuero aliquem, qui aliquam hæresim de prædictis, vel aliquam aliā teneat, credat, seu doceat, quòd vobis dn̄is meis episcopo & inquisitori, seu alteri vestrū seu vestrorum vicariorum, seu successoribus vestris protinus quo citius potero, intimabo.

Item iuro & promitto, quòd talia & talia, quę egi, propter quę & merito sum de tali hęresi diffamatus, & vltra, vos me habetis suspectum, *exprimantur illa*, nunquam deinceps faciam, seu dicam, nec operam dabo, ꝙ fiant.

Item iuro & promitto, quòd omnem pænitentiam, quam mihi iniungere decreueritis pro prædictis, pro viribus adimplebo, nec cōtraueniā in aliquo: Sic me Deus adiuuet, & ista euangelia sacrosancta. Quòd si contrà prædicta iurata & abiurata fecero in futurū (quod Deus auertat) pœnis talibus de iure debitis, me nunc pro tunc libere suppono, obligo, & adstringo, quatenus illis plectar cum probatum legitime extiterit me talia commisisse.

184 *Suspect⁹ vehementer omnē hæresim debet generaliter abiurare.* Aduertendum hic tamen, quòd si indicia sint talia & tam fortia, quòd cū infamia prędicta vel absque ea reddant prędictum diffamatum suspectum de hæresi vehementer; tūc abiurabit omnem hæresim generaliter, vt habitum est; & si relabatur in quamcūque hęresim pœna relapsis debita punietur, vt in c. Inter solicitudines. de pur.can. & in c. Accusatus. de hære.lib.6. Si autem indicia illa sint ita modica & leuia, quòd etiam cū prædicta infamia non reddant eū suspectū de hæresi vehementer, sed solū leuiter; tunc sufficiet ꝙ abiuret non generaliter, nec simpliciter, sed singulariter hęresim, de qua habitus est suspectus: ita ꝙ si prolabatur in aliam speciem hæresis, pœna relapsis debita non punietur ratione abiurationis; quia scilicet vt suspectus leuiter abiurauit: licet punietur durius, quàm si aliàs non abiurasset. Et omnia hæc patent in c. Accusatus. in prin. de hære.lib.6. *Leuiter suspectus non abiurat generaliter.*

Ratione autem purgationis canonicæ est dubium; an si post purgationem canonicam in eandem speciē hæresis, de qua se purgauit canonice, prolabatur, pœna relapsis debita, hoc est, vltimo supplicio feriatur: Et videtur ꝙ sic, per c. Excōmunicamus 1. §. adijcimus & ver. vel si post purgationem. & per c. Ad abolendam. §. illos quoque. de hæret.

Sit cautus notarius, ꝙ scribat in actis, an talis abiurauerit tanquam suspectus de hęresi leuiter, vel vehementer, quia multum interest vt aliàs supradictum est.

Prædictę autem purgatio & abiuratio fiāt in vulgari, si fiant publice, & corā vulgaribus; si autem tātummodo coram viris literatis, & à literatis, poterūt fieri in latino. Et si fiant publice (vt videtur fiendum ratione infamię; & quia est publice diffamatus) fiant cum solemnitate in ecclesia, de qua dictum est frequenter, scilicet, in die festiuo; & facto sermone per inquisitorem prius indicto in ecclesiis parochialibus, & religiosorū: & sermonibus alijs suspensis pro illa die; & posito abiurādo in populi medio, vt ab omnibus videatur; & lectis primitus ibidem publice eius culpis per notarium, seu aliquem religiosum, seu clericum secularem. 185

Eactisque antedictis purgatione & abiuratione, inquisitor (vt aliàs dictū est pluries) indicet sibi publice periculum, quod sibi imminet, si in hæresim prolabatur: de cuius periculo dictum est statim: quibus sic actis feretur sententia seu pænitentia per formam tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam uel iniungendi pænitentiam diffamato de hæresi, & suspecto aliàs de eadem.

NOs N. episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorū inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris tali ditioni, talis domini 186

dominii subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Diligentius attendentes, quòd tu de tali loco, & talis diœcesis, fuisti delatus nobis de tali hæretica prauitate, *exprimatur illa*, nos volentes, vt tenebamur, iudicialiter informari, an tu incidisses in prędictam hæresim condemnatam, ad inquirendum, testes examinandum, teque citãdum, & interrogandum medio iuramento, & ad alia facienda, quæ fienda erant per nos, descendimus & processimus, vt decebat. Quibus peractis, visis & diligenter inspectis pariter & discussis, processus meritis huius causæ & omnibus & singulis productis, actis & actitatis æqua lance libratis, habitoque in & super illis, theologorum, ac in iure peritorũ pluries maturo consilio, ac digesto, reperimus te de pdicta hæresi in tali loco, seu talibus locis apud bonos & graues publice diffamatum: propter quod, vt nobis mandant canonica instituta, indiximus tibi purgationem canonicam, qua coram nobis hic publice te purgasti, & ipsi compurgatores pariter te purgarunt. Inuenimus etiam te talia commisisse, *exprimantur illa*, propter quæ, & non immerito, te suspectum habuimus vehementer, seu leuiter: *dicatur si est istud, vel illud*, & hoc de hæretica prauitate: propter quod fecimus te, vt taliter suspectum hæresim abiurare. *Dicatur* omnem hæresim *si abiurauit vt suspectus vehemẽter; vel*. hęresim supradictam, *si vt suspectus leuiter*. Verum quia non possumus, nec debemus, talia quæ peregisti, vllatenus tolerare, sed cogimur ea † vitare iustitia suadente, ad hoc vt reddaris cautior in futurum, & vt crimina non remaneant impunita, & vt cęteri nõ reddantur procliuiores ad similia committenda, & vt creatoris iniuriæ non æquanimiter tolerentur: Ea propter te talem prædictum purgatum, & abiuratum, hic in nostra præsentia personaliter constitutum, in hoc loco, & hora tibi in antea assignatis; Nos episcopus & inquisitor præfati sedentes pro tribunali more iudicũ iudicantium, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem: sententiamus, seu pænitentiamus per modum, qui sequitur, scilicet q̃ tenearis, &c.

c. Inter solicitudines. de purg. can.

† Aliàs, vindicare

187 *Penitentia salutares usitata.*

Ponantur illa, quæ videbuntur magis ad honorem fidei esse, & ad exterminationem hæreticæ prauitatis, vtpote, quòd certis diebus Dominicis & festiuis, habeat stare ad portam talis, vel talis ecclesię cum cereo tanti ponderis in manu, dum Missarum solemnia celebrantur, capite discooperto, & pedibus nudatis, & offerre ad altare cereum antedictum, & quòd habeat sextis feriis ieiunare, & quòd certo tempore locum il- A *lum non audeat exire, sed certis diebus hebdomadæ se habeat episcopo, vel inquisitori pręsentare, & similia, quæ iniungenda videbuntur secundum culparum exigentiam & varietatem; quia non potest dari vna regula generalis*. Lata fuit hæc sententia, seu pænitentia, &c.

Qua lata, exequatur: poteritque dispensari, vel mitigari, vel commutari, secundum quòd negotium, & pænitentis correctio, & humilitas hoc requirunt: quia potestatem habent episcopus, & inquisitor, etiam si non retineant, & hoc de iure, vt in c. Vt commis- B si. de hæret. lib. 6.

De octauo modo terminandi processum fidei per abiurationem faciendam ab hæretico pænitente.

Ctauus modus processum fidei terminandi & finiẽdi est, quando delatus de hæretica prauitate, meritis processus di- C ligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum reperitur confessus hæresim, sed pęnitens, & aliàs non relapsus veraciter, & hoc est quando delatus ipse cõfitetur iudicialiter coram episcopo, vel inquisitore medio iuramento, fore verum q̃ ipse tanto tempore stetit, & perseuerauit in illa, seu alia, de qua delatus est hæretica prauitate, & illi credidit & adhæsit, sed postmodum ad informationem episcopi, & inquisitoris tandem vult resilire, & ad gremium Ec- D clesiæ redire, et illam, ac omnem aliam hæresim abiurare, et satisfacere prout ipsi voluerint ordinare; & non reperitur, quòd vnquam aliàs hæresim aliquã abiurauerit, sed nunc abiurare prompto animo est paratus.

188 *Tabien. ver. inqsitor. §. 19 Malle. malefi. p. 3. q. 27. Schol. 61*

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim esto q̃ multis annis steterit in hęresi prædicta, ac etiam aliis quibuscunque, illas crediderit, dogmatizauerit, multosque induxerit in errores; si tandem cum effectu illas hæreses consenserit abiurare, & satisfa- E ctionem congruam ad arbitrium episcopi et inquisitoris exhibere; non est tradendus brachio seculari vltimo supplicio feriendus; nec si est clericus, degradandus, sed est ad misericordiam admittendus, iuxta c. Ad abolendam. S. præsenti. extra de hæret. et abiurata primitus hæretica prauitate, est in perpetuũ carcerem detrudendus, iuxta c. Excommunicamus 2. S. si quis. & absolutionis beneficio impertito, et iniuncto eidem, quod talibus

Hæretici pænitẽtes non relapsi recipiũtur misericorditer.

bus

Prouidẽdum ne ficta sit hæreticorũ conuersio

bus iniungi consueuit, iuxta c. Vt officium. A prouiso tamen solerter ne simulata fictione redeat fraudulenter, & episcopum & inquisitorem, immo seipsum fallendo, sub agni specie lupum gerat.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad abiurationem faciendam per illum, qui est propria confessione in hæresim deprehensus, & pœnitet, & aliàs non relapsus.

189 IN primis episcopus & inquisitor inter se concordabunt de prædicta abiuratione fienda publice, aliqua certa die Dominica, vel festiua, quæ quidem non sit Dominica de Aduẽtu, vel Quadragesima, vel aliàs dies multum solemnis, vt dies Natiuitatis Domini, vel festum Paschæ, & similes, quia prædictis diebus honestum est sermones non suspendere, & quemlibet accedere ad ecclesiã suam parochialem; quod fieri non posset si in illa fieret abiuratio antedicta: tum quia suspenderentur sermones; tum etiam quia omnes confluerent ad ecclesiam, in qua fienda foret abiuratio supradicta. Concordata igitur de tali certa die Dominica, vel festiua, mandabitur præcedenti die Dominica, seu alia festiua, per dies aliquos ante præfixam diem ad abiurandum præcedente, ex parte episcopi & inquisitoris, curatis omnibus ecclesiarum illius ciuitatis, vel loci, in quo prędicta abiuratio est fienda, vel religiosis qui habẽt illa die populo prædicare, ꝙ insinuẽt publice populo, ac clero, ꝙ tali Dominica, seu die festiua, inquisitor in tali ecclesia pro fide & de fide sermonem faciet generalem; & sic ꝙ quilibet vadat illuc ad videndum, & audiendum ea quę fient, & habebunt ex parte domini nostri Papæ indulgentiam consuetam, scilicet, quadraginta dierum: indicãdo etiam, ꝙ illa die non erit alius sermo in loco illo. Quo facto mittatur ex parte episcopi & inquisitoris ad domos religiosorũ, qui prædicant communiter verbum Dei, & intimabitur eorum superioribus, quòd die Dominica sequẽti, seu tali die festiuo, inquisitor sermonem faciet pro fide in tali ecclesia generalem, & ꝙ suspendit omnes alios sermones: & ideo quòd nullus in loco illo prædicet illo mane, sed quòd quilibet superior mittat quatuor fratres, vel duos prout videbitur, qui intersint sermoni, & abiurationi, & sententiæ ferendæ.

Medio autem tempore inquisitor sermonem suum ordinabit, iuxta materiam fidei, de qua pro tunc est agẽdum: ordinabit etiã cum episcopo de culpis in scriptis redigendis, abiuratione formanda, & sententia, ac etiam de loco & sede, seu baltimento ponendo in alto in ecclesia antedicta in medio, in quo possit poni abiurandus & sentẽtiandus, vt ab omnibus videatur. ordinabit etiam de veste fienda ad modum scapularis religiosorum sine tamẽ capucio, quę sit de pãno liuido, vel alterius coloris, & habeat insertas cruces ante & retro de panno, seu tela crocea longitudinis trium palmorũ & ex transuerso duorum, & latitudinis medij palmorum.

Vestis pœnitentialis.

Practica

Quibus omnibus sic dispositis, & adueniente die ad abiurandum præfixa, statim in principio Missæ ponetur abiurandus in sede seu baltimento prædicto in alto, in populi medio, seu in loco, in quo possit libere ab omnibus intueri, circundantibus eum curiæ secularis, seu ecclesiasticæ ministris: & stabit discooperto capite, & dicto euangelio (vt est moris) inquisitor prædicabit, detestando & reprobãdo illam hæreticam prauitatem, seu illas in qua, vel in quibus abiurandus confessione propria est deprehensus. Quo sermone finito, inquisitor dicet hæc verba, vel similia in effectu: Iste, qui est hic in alto positus incidit in hæresim, contra quam vobis prædicaui, & illam tenuit, & circa illam multum offendit: quòd autem ita sit, vos audietis. Quibus dictis mandet notario statim ibi, vel religioso, vel clerico ibi in ambone præsenti, cui tradidit cedulam, culpas illius abiurandi continentem, ꝙ legat illam, & ille statim obtemperabit: Cedula autem, seu scriptura erit tenoris sequentis.

Forma cedulæ legendæ in publico crimina illius continentis, qui habet hæresim abiurare.

IStæ sunt culpæ & mala opera contra fidẽ catholicam, quæ gessit talis hic præsens, quæ cõfessus est in iudicio se commisisse ore proprio, medio iuramento. 190

In primis confitetur ore proprio & medio iuramento, ꝙ tot annis stetit, et perseuerauit in ista hæresi et errore, *exprimantur.*

Item confitetur, ꝙ in dictam hæresim incidit in hunc modum. *dicatur.*

Item

Item confitetur ꝙ dogmatizauit & pluries induxit plures ad eandem hæresim per hūc modū. *dicatur, & sic explicētur eius culpa oēs.*

Quibus lectis si inquisitor videat eum certis indiciis bene conuersum ad fidem, & præsumat ꝙ veritatem interrogatus publice non negabit, interrogabit eum dicens: stant ne ista omnia in veritate sicut lecta sunt? & eo respondente ꝙ sic, adiungat: Vis tu in istis hæresibus perseuerare; quod si feceris, damnaberis in æternum, & perdes etiam nunc corpus tuum: vel eas abnegare & abiurare, vt possis animam tuam saluare & vitam corporalem præseruare? Quo dicente, nolo in istis stare; sed volo libenter illas abnegare, & reuocare; dicet inquisitor, sano consilio adhæsisti. Si autem inquisitor hæsitet an ille sit bene conuersus, & dubitat, ꝙ si interrogetur lectis culpis, an ita stet in veritate, ꝙ ipse cōmiserit illas, quod negaret veritatem, & se ibi excusaret propter verecundiam, & populus scandalizaretur: in illo casu non curet cū interrogare, an illa quæ sunt lecta ita stent in veritate nec ne: sed illis lectis interroget eum (vt est dictum) si vult in illis hæresibus stare, vel ipsas abnegare, & abiurare; et responso, quòd abnegare, et abiurare: tunc ponetur coram ipso abiurando liber euangeliorum: quo facto, deposito capucio, & genibus ibi flexis, ac manibus ad librum positis, leget ipse, si scit legere, abiurationem: aliàs notarius, vel religiosus aliquis, seu clericus, per orationes breues illo eadē replicante ꝑ hunc modū: Nam notarius dicet in vulgari: Ego talis, de tali loco, talis diœcesis. & abiurās replicabit. Ego talis de tali loco, illa exprimēdo. Notarius, corā vobis dñis episcopo & inquisitore: Et abiurās eadem replicabit: & sic de aliis. & quilibet dicat ita alta voce, vt quilibet discernatur. Abiuratio autem talis erit.

Recurre ad Schol. 61. huius partis.

Forma omnem hæresim abiurandi per illum, qui propria confessione est in hæresim deprehensus, & pænitet, & aliàs non est relapsus.

191 Ego talis de tali loco, talis diœcesis in iudicio personaliter constitutus, coram vobis dominis Venerabilibus N. episcopo talis ciuitatis, & fratre N. inquisitore hæreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni subiectis, à sācta sede Apostolica specialiter de- A legato, sacrosanctis euangeliis positis coram me, eisque propriis manibus per me tactis; iuro me credere corde, & profiteor ore illā sanctam fidem catholicam & Apostolicam, quam sancta Romana Ecclesia credit, profitetur, prædicat, & obseruat: & consequenter abiuro, reuoco, detestor, & abnego omnem hæresim cuiuscunque sit conditionis & sectæ extollentem se aduersus sanctam & apostolicam Ecclesiam.

Item iuro me credere corde, & profiteor B ore ꝙ *sic & sic. explicetur articulus catholicus, contrarius illi hæresi, in quam se confessus est incidisse. vt verbi gratia, si confessus est incidisse in illam hæresim, quòd dominus noster Iesus Christus non fuit verus Deus, sed homo purus, abiuret sic:*

Item iuro me credere cordē, & profiteor ore, ꝙ dominus Iesus Christus beatæ Mariæ semper virginis filius, fuit verus Deus, genitus de Deo patre æternaliter, & verus homo ex Maria virgine conceptus, et natus tēporaliter: Et consequenter abiuro, abnego, detestor, & reuoco illam hæresim damnatam C per sacrosanctam Ecclesiam, quæ falso ac mendaciter asseuerat, ꝙ dominus Iesus non fuit verus Deus, sed homo merus & purus; in quam hæresim ego miser incidi, eamque tenui, & illi credidi per annos tot, atque dogmatizaui, docui & defensaui. Cuius rei me pænitet corde toto. *Et si in plures hæreses se incidisse est confessus, abiurabit quamlibet singillatim per modum statim dictum.*

Contra Carpocratianos, de quibus in c. Quidā. 24. q. 3.

Item iuro pariter & promitto, quòd deinceps nullam hæresim prædictarum, seu aliā qualemcumque tenebo, credam nec adhære D bo, nec dogmatizabo alicui, nec docebo, nec instruam quemcumque de aliqua hæresis prauitate, nec libros hæreticales scienter habebo: immo iuro & promitto, ꝙ si sciuero aliquem esse infectum aliqua hæresis labe, seu aliquem dogmatizare, docere, aut quemquam instruere in aliqua hæresi, vel errore, seu libros, vel scripturas hæreticales habere, quam citius commode potero vobis domino episcopo, vel inquisitori, seu alteri successorum vestrorum, vel alicui vicariorum E vestrorum, vel illorum, denunciabo & intimabo.

Item iuro pariter et promitto, quòd pænitentiam per vos mihi iniungendam pro prædictis non refutabo, nec contraueniam in aliquo, immo pro viribus adimplebo.

Item iuro pariter & promitto, ꝙ non fugiā, nec absentabo me, nisi de vestro beneplacito, licentia & assensu; immo iuro & promitto, ꝙ quandocumque et quotiescunque requisitus

requisitus fuero per vos, seu alterum vestrũ, A seu vicariorum vestrorum, ac successorum vestrorum, aut eorum vicariorum alterius nomine, vel mandato, quamcitius commode potero, me personaliter præsentabo: sic me Deus adiuuet, & hæc euangelia sacrosancta. Quòd si contra prædicta iurata, vel abiurata, seu eorũ aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurum, haberi volo protinus pro relapso; ac pœnis relapsis de iure debitis, me nunc pro tũc obligo & adstringo, quatenus illis plectar, si & quando probatum extiterit B legitime in iudicio, seu me confessum, contra nũc iurata & abiurata, aliqua cõmisisse.

Sit autem circumspectus, & cautus notarius, ꝙ scribat in actis, seu processu, ꝙ prædictus abiurauit tanquam deprehensus in hæresi propria confessione, vt si relabatur, pœna relapsis debita puniatur.

192 *Monitio inquisitoris.* Facta autem prædicta abiuratione inquisitor poterit ei qui abiurauit, talia verba dicere in effectu: Charissime, in eo ꝙ abiurasti, sano consilio adhęsisti, quia euasisti infernum, & introibis, Deo adiuuante si volueris, para C disum: sed præmoneo te ꝙ sis cautus, & in agendo, loquendo & conuersando: nam si de cætero prolabi inuentus fueris in quamcumque hæresim, vel errorem; vel eis, vel ei, quos vel quem scieris esse in aliqua hæresi vel errore, de cætero fauorem in hæresi præstiteris, sine misericordia traderis curiæ seculari, vltimo supplicio feriendus: quare tibi consulo, ꝙ sis cautus, & fugias hæreticos & suspiciones, & semper te associes viris catholicis atque bonis, & qui suspecti de fide D nullatenus habeantur.

193 Et quia iste, qui est sic deprehensus in hæretica prauitate, est excommunicatus, iuxta c. Excommunicamus. 1. & 2. de hære. Et per abiurationem rediit ad gremium Ecclesiæ, ideo est ei absolutionis beneficium impendendum, iuxta c. Vt officium. in prin. de hæret. lib. 6. Quare post prædictam abiurationẽ poterit ei dicere inquisitor: Fili, quia tu credidisti & adhæsisti hæresibus supradictis, tu fuisti excommunicatus: quia omnis talis de iure est excommunicatus: sed nũc huiusmo E di hæreses abiurasti, abnegasti, & reuocasti, ideo videris pænitens, & conuersus, propter quod ego absoluam te à dicta sententia excommunicationis, & restituam te Ecclesiæ sacramentis, & amodo eris particeps bonorum Ecclesiæ; dumtamen attendas bene, ꝙ de corde vero, & fide non ficta reuersus sis ad Ecclesiæ vnitatem, & serues ea quæ tibi iniuncta per nos fuerint & mandata; aliàs non esses absolutus: sed confido ꝙ veraciter es conuersus, & tibi iniungendam pænitentiam obseruabis; ideo volo te absoluere, flecte genua. Quo facto dicatur psal. Deus misereatur nostri. Kyrie eleison, &c. Pater noster, &c. Et ne nos, &c. Saluum fac seruum tuum, &c. Deus meus, &c. Dominus vobiscum, &c. Oremus. *Idẽ sup. num. 178 Tabien. ver. inquisitor. §. 20.*

Praetende Domine famulo tuo dexteram cælestis auxilij, & vt te toto corde perquirat, & quæ digne postulat, assequatur. *Absolutio.*

Oremus.

Praesta quæsumus Domine huic famulo tuo, dignum pænitentiæ fructum, vt ecclesiæ tuę sanctę, à cuius integritate fidei deuiauerat in hæresim incidendo, dono tuæ gratię reformetur, Per Christum dominum nostrum. Amen. *Et addat sic:* Et ego auctoritate apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te à sententia excommunicationis maioris, qua fuisti innodatus, pro eo quia in dãnatam hæresim credendo incidisti, & restituo te sacramentis ecclesiæ, In nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti. Amen.

Quibus peractis dicat sibi inquisitor: Fili, modo Ecclesia sancta Dei recepit te ad misericordiã, & es factus vnus de numero filiorũ eius: sed vt melius caueas in futurũ, & Deus indulgeat tibi tantum quod commisisti peccatum, & sis cęteris in exemplum; dominus episcopus et ego iniungemus tibi pænitentiam non tantam quãtam meruisti, sed talem qualem valeas sustinere: & ne terrearis si tibi dura videatur, quia si bene perseueres, nobiscum misericordiam inuenies. Et tunc inquisitor iniungat notario, vel illi religioso, seu clerico, cui sententiã tradidit perlegendam ibi in ambone præsenti, ꝙ legat eam, et statim feretur sentẽtia ꝑ hũc modũ.

Forma sententiæ contra eum, qui abiurauit vt hæreticus pænitens.

Nos N. episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum inquisitor hęreticę prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, 194

Attendentes ꝙ tu talis de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis publica fama referente, ac fide dignorum insinuatione, delatus de hæretica prauitate, & quòd illa infectus fueris multis annis, in magnum tuæ animæ detrimentum: quæ delatio præcordia nostra

nostra acrius vulnerauit: Nos, quibus incū bit ex officio nobis tradito, sanctam fidem catholicam in cordibus hominum complantare, ac prauitatem hæreticam ab eorum mē tibus † eneruare, volentes (vt tenebamur & tenemur) in & super his certius informari, & videre si clamor qui ad aures nostras peruenerat, veritate aliqua fulciretur, vt si sic veritas se haberet, prouideremus de salubri remedio opportuno; descendimus ad inquirēdum, testes examinandum, teque vocandum; ac vt congruentius potuimus, in & super contra te denuntiatis te interrogandum medio iuramento, & ad peragendum omnia & singula, quæ per nos erant fienda, iustitia exigente, ac vt nobis mandant canonicæ sanctiones. Sane cum vellemus causæ tuæ huiusmodi congruum dare finem, & videre clare, quod compertum fuerat, an, scilicet, ambulares in tenebris, vel in luce; & an fores infectus hæresis labe nec ne: processus meritis actitatis, solemne tam in sacræ theologię facultate, quàm in iure canonico & ciuili peritorum coram nobis consilium ordinauimus congregari, scientes quòd secundum canonica instituta, integrum est iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur. Et habito in & super omnib⁹ & singulis actis & actitatis in causa præsenti, sano, maturo, ac digesto consilio prędictorum; visisque ac diligenter inspectis processus meritis, omnibusque & singulis in eo contentis æqua lance libratis, inuenimus te propria confessione in iudicio recepta per nos medio iuramento, in multiplici prauitate hæretica deprehensum. Nam inuenimus quòd tu per annos tot credidisti corde, & affirmasti ore sępe & sæpius, *quòd sic & sic; explicentur omnes hæreses in quibus incidit singillatim, verbi gratia, scilicet,* quòd dominus Iesus Christus non fuit Deus & homo, sed tantum homo purus. Item q beata Maria mater præfati domini nostri Iesu Christi non fuit semper virgo, sed postquam Christū virgo peperit, ipsa de Ioseph alios filios generauit, &c. *exprimantur omnes, quæcunque sint illa, & etiam explicentur omnia, quæ contra eum legitime sunt probata. Et post sequatur sic.* Verum cum misericors & miserator Dominus nonnullos prolabi permittat aliquando in hæreses & errores, non solum vt viri catholici & literati in sacris eloquijs exerceantur; verum etiam vt sic lapsi humiliores deinceps fiant, ac in pænitentiæ operibus exerceantur, eiusdem processus meritis diligenter discussis reperimus, quòd tu ad informationem frequentem nostram, & aliorum pro

† Aliàs, extermi-nare.

c. Prudē-tiā. de off. delega.

De causis cur hęre-ses à Deo permittā-tur. Tur-recre. de Eccl. lib. 4. par. 2. cap. 5. Schol. 61

A borum, adhærendo consilio saniori ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, & ad eiusdem vnitatem salubriter euolasti; prædictos errores & hæreses detestando, ac fidei sanctæ catholicæ agnoscens irrefragabilem veritatem tuis intimis visceribus infigendo, propter quod te admisimus ad abiuratoriam & adiuratoriam publicam cautionem, faciendo te in præsentiarum præfatas hæreses, & omnem aliam hęresim publice abiurare; qua expleta absoluimus te à sententia excommunicationis maioris, qua ex lapsu in hæresim exti
B teras innodatus, & te reconciliando, sanctę matris Ecclesiæ restituimus ecclesiasticis sacramentis: dum tamen de corde vero, & fide non ficta redieris ad Ecclesiæ vnitatem, prout te fecisse credimus & speramus. Sane cum indignum valde existat dominorum tēporalium iniurias vlcisci; Dominique cælorum & creatoris omnium iniurias æquanimiter tolerare, cum multo grauius sit ęternam, quàm temporalem lædere maiestatem; & vt ipse peccatorum miserator, tui misereatur; & vt sis cęteris in exemplum, & vt crimina non remaneant impunita, & vt ef-
C ficiaris cautior in futurum, & vt non reddaris procliuior, sed difficilior ad prædictam, & quæcumque alia illicita committenda:

c. Vergen tis. de hę-ret.

Nos episcopus & inquisitor iudices in causa fidei antefati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium de prædictorum in sacra theologia, atque iure consilio peritorum, sacrosanctis euangelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habentesque præ oculis solum Deum, ac fi-
D dei orthodoxæ irrefragabilem veritatem, te talem in nostra præsentia constitutum in hoc loco, die, & hora tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam, seu iniungendam pænitentiam in antea assignatis, sententialiter & taliter damnamus ac pęnitentiamus, solam tibi vitam de misericordia relinquentes. In primis quòd mox induaris veste liuida facta ad modum supersigni militum, seu scapularis absque capucio monachorum, habente cruces de panno croceo, vnam ante, & aliam retro, longitudinis trium
E palmorum, & ex transuerso duorum palmorum, & latitudinis medij palmi: quam vestem & cruces, super vestes alias deferre habeas toto tempore vitæ tuæ in signum pænitentiæ: & si destruatur, habere & deferre aliam tenearis, cum cruces sint insignia hominis pænitentis: quod abhorrere non debes, sed diligere, quia dominus Iesus crucē in suis

Tt hume-

humeris humiliter baiulauit. Item te condemnamus ac pænitentiamus, quòd mox hac prædicta veste indutus, ponaris cum prædicta veste & crucibus in porta tali huius ecclesiæ, tali in scala in alto, & ibi stes vsque ad horam prandij, taliter, vt videri possis ab egredientibus & ingredientibus euidenter, & post reducaris ad eundem locum & scalam indutus veste prædicta & crucibus, in prima pulsatione Vesperorum, & illic taliter stes vsque ad solis occasum. Item te sententialiter condemnamus, quòd tali die Dominica seu festiua stes in porta talis ecclesiæ in scala in alto, à principio Missæ maioris vsque ad finem, cum veste & crucibus supradictis, & tali die Dominica vel festiua per modum consimilem in porta talis ecclesiæ, & tali, *exprimantur omnes, vel multæ ecclesiæ parochiales & religiosorum, & præsertim illæ, in quibus maior populi confluit multitudo, & assignentur dies solenniores anni, sicut Christi Natiuitatis, Apparitionis, Paschę, Ascensionis, Pentecostes, & quatuor festiuitates Virginis gloriosæ, plus vel minus vt culpa exegerit delinquentis.*

Vide Schol. 62 & Schol. 136. in q. 86.

Item te sententialiter condemnamus carceri tali ad perpetuum, vt ibi semper pane doloris & aqua angustiæ crucieris. Retinentes nobis ex certa scientia & expresse, quòd possimus libere dictam sententiam seu pænitentiam mitigare, aggrauare, commutare, tollere totaliter vel in parte; si & quando & prout nobis, & totiens quotiens videbitur faciendum. Lata fuit hæc sententia.

195 Qua lata inquisitor assumet per puncta, & dicet sententiato hæc vel similia in effectu: Fili, sententia vel pænitentia tua stat in hoc, quòd tu scilicet portes toto tempore vitæ tuę cruces, & quòd stes in scala cum eis in porta talium ecclesiarum, & quòd sis in carcere perpetuo ad panem & aquam: sed fili, non sit tibi graue, quia certifico te, quòd si patienter toleres, misericordiam apud nos inuenies; nec dubites, nec desperes, sed firmiter speres.

Quibus dictis, sententia executioni debitæ demandetur: & statim vestis prædicta sibi induatur, & in scala in alto ponatur, vt ab egredientibus euidenter videatur, circundantibus eum ministris curiæ. hora autem prandii ducatur à ministris ad carcerem; & post fient alia prout ponuntur in sententia.

Dum autem ipse induitur, & ad portam ecclesiæ ducitur; inquisitor faciat tria.

Indulgentia.

Primo largiatur quadraginta dies de indulgentia omnibus, qui prædictis actibus fidei A in ecclesia interfuerunt. Secundo indicet ibi publice, quòd omnes qui præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem, quòd ille abiurauerit hæresim, & ad Ecclesiæ vnitatem redierit, sicut fuerunt denuntiãtes, testificantes, consiliãtes, culpas, abiurationẽ, & sententiam legentes, ac ministri eum custodientes, habuerunt ex parte domini nostri Papæ tres annos de indulgentia. Tertio insinuet etiam omnibus, ꝙ quicunque scit aliquem hæreticum, seu de hęresi diffamatum & suspectũ, & denũtiauerit ipsi inquisitori, quòd B etiam habebit ex parte domini nostri Papæ tres annos de indulgentia, & sic considerent & denũtient, si aliquid sciuerint vel audiuerint de prędictis. & sic est finis.

Considerandum autem est, quòd episcopus & inquisitor possunt in dicta sentẽtia seu pænitentia dispensare, mitigare, & cõmutare prout maior vel minor correctio, patientia, vel humilitas apparuerit delinquentis, iuxta c. Vt commissi. in prin. 196

Mitigari et mutari potest pænitẽtia habaret. conuersorũ. Reuertentium hęreticorũ differentiæ.

Attendendum tamen est, quòd tales in C hæresim deprehensi, postquam redeuntes conuersi sunt, in sua conuersione differentes sunt. Quidam namque sunt, qui licet hæresibus crediderint, ac eas dogmatizauerint, tamen continuo vt ab episcopis seu inquisitoribus deprehensi sunt, & de fidei catholicæ veritate, ac contrario eorum, quæ ante crediderunt, informati sunt, à suis erroribus resiliunt, & abiurare errores illos consentiunt, ac de facto faciunt, & cum his mitius est agendum, & quo ad sententiam & pænitentiam, & quo ad mitigationem eiusdem pænitentiæ seu dispensationem ipsius: D vnde cum talibus leuius dispensatur, præsertim quo ad carceris perpetui detrusionem, & panis et aquę perpetuam macerationem. In alijs autem etiam aliqualiter, sed non totaliter, maxime in portatione crucum. Multum enim congruum est et vtile talibus, totam ciuitatem seu locum eis pro carcere assignare: sed cruces longo tempore deferre. Deportatio enim crucum publica, et potest esse deferentibus multum satisfactoria, immo esset multum meritoria propter verecundiã, E quam deferentes sustinent satis magnam, et potest esse et est cæteris plurimum in exemplum, et sic in depositione earum difficiliter dispensatur.

De effectibus portãdi crucem habit' pęnitẽtialis

Siman. in instit. catho. ti. 47 nu. 10. et sequent. Schol. 62

Quidam autẽ alij sunt, qui et hęresibus crediderunt, et eas dogmatizauerunt, ac deprehensi ab episcopis vel inquisitoribus in eisdẽ sunt, et de earũ prauitate et cõtraria catholica veritate plenius informati, resilire ab erroribus

De sero redeuntibus quib' minus est fidẽdum.

tibus nolũt, sed per tẽpora cõtumaciter persistũt, & tãdẽ fortasse plus metu mortis, quàm amore veritatis resiliunt, seu potius resilire se fingunt, & abiurãt: tales rarissime veraciter conuertuntur, sed ficte, & sub agni specie gerunt lupum: quare talibus sic difficiliter abiuratis, non est fides magna adhibẽda de eorum cõuersione, propter quod cum eis cautius est agendum, nec sunt faciliter à carcere liberãdi, sed potius per annos plures, seu perpetuo in eisdem detinendi, ne alios inficiant; nec debent permitti intrare ad eos mulieres, quia fragiles sunt, & faciliter peruertuntur, nec viri simplices, sed tantũ viri catholici & approbati zelatores fidei, nullatenus de fide suspecti, tales namque multos deceperunt, multosque infecerunt, & fraudes quamplurimas commiserunt, ac frequentius, & vt in plurimum recidiuarunt, & ad vomitum redierunt, & relabentes & impœnitentes ignibus sunt consumpti, vt experientia rerum magistra docet & docuit in diuersis mundi partibus euidenter.

Pulchra auctoris documenta, diligẽter aduertenda.

De nono modo terminandi processum fidei in casu relapsi pœnitentis.

197 *Tabien. ver. inquisitor. §. 11 Sylue. de strigi. lib. 3. q. 4. pun. 11*

Onus modus processum fidei terminãdi & finiendi est, quãdo delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligẽter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur confessus hæresim & pœnitens, sed relapsus realiter; & hoc est quando delatus ipse cõfitetur iudicialiter coram episcopo & inquisitore aliàs se abiurasse omnem hæresim, & ita legitime reperitur; & quòd post credidit illi tali hæresi seu errori, vel quòd specialiter aliquam hæresim abiurauit, & post rediit, & credidit in eandem. Sed post adherens consilio saniori pœnitet, credit catholice, & reuertitur ad Ecclesię vnitatem. Tali enim nõ sunt, si humiliter petat, deneganda Pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta: sed quantumcumque pœniteat, nihilominus vt relapsus est tradendus brachio seculari vltimo supplicio feriendus: hoc autem intelligitur vbi reperitur quòd abiurauerit tamquam deprehẽsus in hæresim, seu tamquam suspectus de hęresi vehementer, non autem leuiter tantum.

Vide pro intelligẽtis quæ scripsi in Scholys

Circa autem istum talis practica est seruãda. Nam concluso in consilio peritorum maturo pariter & digesto, & si oportuerit repli-A cato, quòd prædictus delatus de iure est relapsus; episcopus & inquisitor mittent ad dictum delatum relapsum in carcere inclusum, duos vel tres probos viros, & præsertim religiosos, vel clericos fidei zelatores, eidem relapso non suspectos seu ingratos, sed familiares & gratos, & isti intrabunt ad eum captata hora competenti, & loquentur sibi de contemptu mundi, & miserijs vitæ præsentis, & gaudijs ac gloria paradisi. Et demum his præmissis indicabunt sibi ex parte episcopi & inquisitoris, quòd nõ potest euadere mor-B tem temporalem; & ideo quòd curet de salute animæ suæ, ac disponat de peccatorum suorum confessione, ac sacramenti Eucharistiæ receptione: & isti frequentabunt eum, inducendo illum ad pęnitentiam & ad patiẽtiam, confirmantes eum pro viribus in catholica veritate, taliter vt ipsum diligenter faciant confiteri, ac conferri eidem petenti humiliter Eucharistię sacramentum: nam huiusmodi sacramenta non sunt talibus deneganda, iuxta c. Super eo. de hęre. lib. 6.

modi quarti finiẽdi processum.

C Quibus sacramentis receptis, eoque bene disposito ad salutem iudicio prædictorum; post duos vel tres dies, in quibus per prædictos in fide catholica confirmetur; & ad pœnitentiam patientiamque inducatur, episcopus, & inquisitor mandabunt balliuo loci, vel potestati curiæ secularis, quòd die tali & hora, scilicet, non festiua; sit cum sua familia in tali platea seu loco, extra ecclesiam tamen, ad recipiendum de foro suo quendam relapsum, quem ipsi episcopus & inquisitor tradent ei; & nihilominus quòd die præfixa, D de mane seu præcedenti, faciat publice pręconizari per ciuitatem seu locum in locis illis seu vicis, in quibus prçconizationes aliæ communiter consueuerunt fieri, quòd tali die & hora, & in tali loco inquisitor pro fide sermonem faciet, & quòd episcopus & inquisitor condemnabunt quendam relapsum in hæreticam prauitatem: tradendo eum curiæ seculari.

Considerandum autem hic est, quòd iste, qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordini-E bus constitutus, vel aliàs sacerdos, vel cuiuscunque ordinis seu religionis obumbratione fuscatus, antequam tradatur, est totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudandus, & sic omni beneficio & officio ecclesiastico spoliatus, relinquatur secularis arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus: vt in c. Ad abolendam. §. præsenti. de hæret. Cum igitur talis est à suis ordinibus degradandus, & curiæ seculari relinquendus;

198 *Relapsus si sit in sacris, degradãdus est &c. Schol 63. Degradatio quo pacto peragenda, de qua latius in Scholo. 63.*

Tr a epi-

episcopus conuocet prælatos, abbates, & viros religiosos suæ diœcesis: quia licet non olim, nunc tamen solus episcopus cum prælatis, & alijs viris religiosis & peritis suæ diœcesis potest in sacris ordinibus constitutum degradare, cum est relinquendus brachio seculari, vel perpetuo immurandus pro hęretica prauitate, iuxta c. Quoniam. de hære. lib. 6.

Adueniente autem die præfixa pro degradando relapso, si fuerit in sacris ordinibus constitutus, ac tradendo brachio seculari: aut relinquendo, si fuerit laicus, ad audiendam diffinitiuam sententiam assignata in aliqua platea seu loco extra ecclesiam, populo congregato, & facto sermone per inquisitorem, ac ipso relapso inibi in alto cōstituto, & præsente curia seculari: si degradandus ipse relapsus fuerit, ipse episcopus in pontificalibus indutus, & prælatis suæ diœcesis eidem assistentibus, ipsum degradandum coram existētem, & indutum ac dispositum sicut si deberet in suo ordine ministrare, à suo ordine degradabitur, & à superiori ordine incipiendo, & sic gradatim vsque ad infimum. Et sicut cōferendo ordines vtitur episcopus verbis ad hoc per Ecclesiam ordinatis: ita degradando in qualibet depositione, & calulę, & stolæ, & sic de alijs, poterit vti aliquibus verbis contrarijs primis. Qua quidem degradatione facta, vbi fienda sit, per modum, secundum quem de iure, seu consuetudine est fienda: inquisitor mādabit notario seu religioso vel clerico, quòd legat sententiam: quæ sententia, siue fuerit relapsus laicus, siue clericus degradandus, feretur per modum tenoris sequentis.

Apte dicit, relinquēdo, quia laicus cū sēper fuerit de foro seculari, nō traditur, sed relinquitur. Glos. in c. Ad abolendam. ver. laic⁹ de hæret.

Forma ferendi sententiam contra eum, qui in hæresim est relapsus, sed pænitens, & vt relapsus traditur curiæ seculari.

199 NOS N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum inquisitor hęreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES legitime informati, quòd tu talis de tali loco, & talis diœcesis, fuisti coram nobis, *si ita fuit*, seu coram talibus episcopo & inquisitore delatus de tali hæretica prauitate, *seu* talibus, *explicentur*, in quibus hæresibus vt legitime fuit compertum, fuisti confessione propria deprehensus, ac etiam

A testibus conuictus, & quòd in illis perstiteras tanto tempore animo indurato, *dicatur prout fuit*, sed post adhærens (vt videbatur) consilio saniori, illas hæreses in tali loco publice abiurasti, abnegasti, & reuocasti in forma Ecclesiæ consueta; propter quæ prædicti episcopus & inquisitor credētes te veraciter cōuersum ad gręmiū Ecclesiæ sanctæ Dei, te ab excommunicationis sententia, qua constrictus tenebaris, absoluentes (si tamen de corde vero & fide non ficta reuersus esses ad

B sanctæ Ecclesiæ vnitatem) iniunxerunt tibi pænitentiam salutarem. Verum post omnia supradicta, & tot annorum curriculis iam elapsis, nunc nouiter iterum delatus nobis fuisti & extitisti, quòd iterum incideras in tales hæreses abiuratas, *explicentur*. Nosque, licet displicenter, de te talia audiuissemus, tamen iustitia nos cogente, descendimus ad inquirendum, testes examinandum, teque vocandum, & interrogandum medio iuramento, necnon ad omnia, & singula facienda, quæ per nos fienda erant secundum canonica instituta. Sane cum vellemus præsentem causam fine debito terminare, solemne

C consilium tam in theologiæ facultate, quàm in iure canonico, & ciuili peritorum, iussimus congregari, & habito prædicto consilio maturo pariter & digesto in & super omnibus & singulis actis & actitatis; ac visis & diligenter discussis processus meritis, & omnibus & singulis actis & actitatis, ęqua lance libratis, prout fieri exigebat, reperimus legitime tam per testes, quàm per propriam tuam confessionem iudicialiter receptam, quòd reincidisti in hæreses abiuratas. Nam

D reperimus, quòd talia & talia dixisti, vel fecisti, *explicentur omnia*, propter quæ & merito, de prædictorum consilio te habuimus, & habemus pro relapso iuxta canonica instituta; quod dolenter referimus, & referendo dolemus: Sed quia ad informationem nostram, & proborum virorum catholicorum, diuina gratia inspirante, iterum es reuersus ad gremium Ecclesię, & ad eiusdem vnitatē, prædictos errores & hæreses detestando, & credendo catholice, fidemque catholicam protestando, admisimus te ad recipiendum Pænitentię, & Eucharistię petita per te hu-

E militer ecclesiastica sacramenta: prout relapsis pęnitentibus, & humiliter petentibus concedunt canonicæ sanctiones. Verum cum Ecclesia Dei in te, & circa te non habeat vltra quid faciat, cum ita misericorditer se habuerit erga te (vt prædiximus) & tu illa abusus fueris in abiuratas hæreses incidendo,

c. Accusatus. §. 1 & 2. de hęret. li. 6

c. Super eo. de hæres. lib. 6.

dendo; ea propter, nos episcopus & in-quisitor iudices antefati sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habentesque præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei irrefragabilem veritatẽ, ac extirpationem hæreticæ prauitatis: te talem hoc loco, die, & hora tali, tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea assignatis, sententialiter iudicamus esse veraciter relapsum in hæreticam prauitatem, licet pænitentem, & vt veraciter relapsum in eandem, de foro nostro ecclesiastico te proijcimus & relinquimus, seu brachio seculari tradimus. Rogamus tamẽ & efficaciter dictã curiã secularem, ꝙ circa te, citra sanguinis effusionem, & mortis periculum sententiam suam moderetur.

'Iuxta c. Nouimus. de verb. sig. relat. pag. 77. & vide Schol. 17 par. 2.

Et tunc inquisitor conferat indulgẽtiam consuetam, scilicet quadraginta dierum, omnibus, qui eius sermoni interfuerunt, & sententiæ antedictis: et notificet (vt supra aliàs dictum est) quòd omnibus, qui dederunt auxilium, consilium, et fauorem, vt dictus relapsus ad fidem conuerteretur, confert dominus noster Papa tres annos de indulgentia: et sic episcopus et inquisitor recedant, et curia secularis suum officium exequatur.

100 Attendendum est tamen, ꝙ quamuis episcopus & inquisitor debeãt esse summoopere diligentes, & per se & per alios facere, vt relapsus pæniteat, & ad fidem catholicam reuertatur: tamen postquam pænituerit & conclusum fuerit in consilio, ꝙ licet pęniteat, nihilominus veraciter est relapsus, & vt talis tradendus est brachio seculari: ipsi personaliter, ꝙ tali sententia debet plecti, eidem non indicent: quia facies iudicis terret condemnandum: & verba sua magis inducunt plectendum ad impænitentiam quàm ad patientiam: nec ex tunc, nec ante sententiam, nec post, eum sibi faciant præsentari, vt non moueatur animo contra eos; quòd in casu tali mortis diligentius est cauendum: sed (vt est dictum) mittant ad eum aliquos probos viros, præsertim religiosos, seu clericos ei non ingratos, qui futuram sententiam atque mortem infligendam indicent, eum in fide confirment, ad patientiam exhortentur, & post sententiam eum associent, cõsolentur, & cum eo exorent, & ab eo non recedant donec spiritum reddiderit creatori: qui tamen sint cauti & auisati ne quid agant, seu dicant, propter quod relapsus morte præueniatur, & ipsi efficiantur irregulares, & vnde

A deberent meritum reportare, deferant secũ pœnam pariter atque culpam.

Considerandum etiam est, quòd tales sententiæ tradendi aliquem curiæ seculari non consueuerunt fieri die festiuo, vel solemni, nec in ecclesia, sed extra in aliqua platea: quia sententia est, quę ducit ad mortem: & honestius est, quòd feratur in die feriali, & extra ecclesiam, cum dies festiua & ecclesia sint Domino dedicata.

Vide Doct. Nauar. in enchir. de orat. c. 5. num. 42. et Schol. 63.

B

De decimo modo terminandi processum fidei per condemnationem hæretici impænitentis non relapsi.

Ecimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate processus meritis diligenter discussis cum bono consilio iuris peritorum, reperitur confessus hæresim & impænitens, non tamen relapsus: & hoc est quando ipse delatus ore proprio iudicialiter confitetur, se credere aliqua, quæ sunt hęreticalia plane, & ea defendit, & informatus per episcopum & inquisitorem, quòd illa sunt hæreticalia, non vult eis credere; immo coram eis defendit, nec vult ad eorum mandatum illas hęreses abiurare, nec abnegare, seu reuocare: imo persistit in eis, & sustinet animo pertinaci, & non inuenitur quòd vnquã abiurauerit aliquam hæresim, seu errorem: talis, quamdiu sic in pertinaci proposito perseuerat, est veraciter impænitens hæreticus, non relapsus. 201

Malle. malefi. p. 3. q. 29. Schol. 64

C

Eymer. par. 1. q. 12. et ibi Schol. 24 versi. si autem.

D

Circa istum talis practica est seruanda. Talis namque tenebitur in carcere firmo, bene compeditus & catenatus, ne possit euadere, & alios inficere: nullus intrabit ad eũ, nec loquetur sibi, nisi custodes, qui sint probi viri, & de fide non suspecti, nec faciles decipi: frequenter episcopus & inquisitor modo coniunctim, modo diuisim eum sibi facient præsentari, & informabunt de veritate fidei, & falsitatis illorum articulorum, in quibus stat animo pertinaci, adducendo auctoritates sacræ scripturæ. Et si possunt eum cõuertere ab erroribus, bene quidem; si non, interrogent eum, in quo fundet se, & videantur eius rationes & auctoritates; & soluantur sibi, ac destruantur ei fundamenta sui erroris. Quòd si diu informatus acquiescere nolu-

E

Præcit. Schol. 64

noluerit catholicæ veritati, assignētur ei decem, vel duodecim informatores homines literati, de diuersis statibus, vtpote, religionum diuersarum, clericorum, & secularium iuristarum:† qui simul conueniant: & eum faciāt sibi frequentius præsentari, & informabunt eum de catholica veritate, adducendo Biblia, vel alios libros authenticos ad eum, ostendendo sibi id, quod tenet, esse cōtra scripturam sacram & Ecclesiæ determinationes, ac destruendo id, in quo se fundabat. Si autem conuerti noluerit, non festinetur, nec mox tradatur brachio seculari: etiā posito ꝙ ipse petat & instet, credendo se pati pro iustitia, & quòd sit martyr: quia tales à principio sunt multum feruentes, vt comburantur, credentes statim euolare ad cælos: quare eorum insanis petitionibus non est standum, sed sunt diu, videlicet per medium annum, vel per vnum in carcere detinendi duro & obscuro bene compediti: nam vexatio frequenter aperit intellectum, & calamitas carceris: & sic sunt detinendi, & frequentius admonendi, ꝙ in corpore & anima cremabuntur, ac perpetuo damnabuntur, & similia. Et si videant episcopus & inquisitor, ꝙ nec propter prædictorum informationem, nec propter carceris calamitatem à suis erroribus voluerit resilire; tentent si cum aliquibus consolatoriis possent eum reducere, ponendo eum in carcere minus malo, vel camera competenti, prouiso tamē ne possit euadere: & lautius faciant sibi ministrari, & promittere ꝙ si à suis erroribus cōuertatur, ꝙ se habebunt ad eum misericorditer; & si resiliat, benedicatur Deus. Si autem per aliquot dies, sic habitus & tractatus noluerit resilire, permittāt ad eum venire filios, si quos habet, præsertim paruulos, & vxorem, seu alios attinentes, qui eum emolliāt, & eidem in aliorum præsentia colloquantur. Qui si tandem, nec prosperis, nec aduersis, nec minis, nec blanditiis poterit emolliri vt resiliat ab erroribus suis, & fuerit prædicto congruo tempore expectatus, episcopus & inquisitor disponēt se ad tradendum eum, seu relinquendum brachio seculari: & mādabunt per cedulam, seu nuntium balliuo, seu potestati curiæ secularis, ꝙ tali die non festiua & tali hora, sit in tali loco, extra ecclesiam tamen, cum sua familia, vbi ipsi tradent sibi quendā hæreticum impœnitentē, & nihilominus, ꝙ ex parte sua faciat publice ꝑconizare in illis vicis, seu locis, in quibus aliæ præconizationes sunt fieri consuetæ, ꝙ die & hora, ac loco prædictis, inquisitor sermonem faciet pro fide, & de fide, & tradet hæreticum quendam brachio seculari; & ideo quòd omnes veniant & intersint, et habebunt indulgentiam consuetam.

† Alàs, ꝙ sibi condiuidant. Omnia tētanda, vt tales conuertātur.

Schol. 64

Tal.° hic locus est valde insignis, cui similia scribit Siman. instit. cath. tit. 49. n. 32.

Idē Zāc. de hæret. c. 16. nu. 9. ver. imo antequam.

Non obstante impœnitētia Sotus lib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 2.

A

B

C

D

E

Adueniente autem die præfixa & hora, erunt episcopus et inquisitor in loco assignato, et tradendus stabit ibidem in alto, vt ab omnibus videatur, præsente populo atque clero, ac potestate curiæ secularis, et si tradēdus fuerit in sacris ordinibus cōstitutus, vel cuiuscūque religionis, seu ordinis obumbratione fuscatus, stabit ibidē indutus et dispositus, ac si deberet in suo ordine ministrare. Quibus sic dispositis inquisitor faciat sermonem detestando hæreses illas, in quibus stat ipse tradendus, et facto sermone, faciet per notarium, seu alium clericū, vel religiosum, quatenus legantur culpæ illius, et hæreses, vt frequenter alias fuit dictum. 202

Quibus lectis adhuc interrogabit eum si vult pœnitere, et ab hæresibus resilire et abiurare ipsas: quòd si Deo inspirante consenserit abiurare, admittatur, prouiso tamen soler ter, ne simulata conuersione abiuret, et sub agni specie gerat lupum. Et tunc abiurabit vt deprehensus in hæresim propria confessione; et pœnitens non relapsus secundum formam positam in octauo modo processum si dei terminādi, vbi de talibus agitur: Et factā abiuratione, quia illa conuersio et abiuratio præsumuntur esse factæ plus metu mortis quàm amore veritatis: iste est perpetuo immurandus, et consequenter primitus à suis ordinibus degradandus, iuxta c. Quoniam de hæreti. lib. 6. Propter quod episcopus assistentibus sibi prælatis suæ diœcesis, et aliis personis religiosis, et iuris peritis, indutus pōtificalibus eundem deponet ab officio et beneficio, et etiam ab ordine degradabit, auferendo sibi ea, quæ sunt officij, et ab vltimo ordine incipiendo, & in primo finiendo; vtendo aliquibus verbis contrariis illis, quibus in conferendo vti episcopi consueuerunt. Qua degradatione expleta, feretur sententia contra eum, & tradetur carceri perpetuo per formam, qua dictum est in octauo modo, vbi agitur de talibus. Si autem noluerit pœnitere, nec hæreses abiurare, (vt fit de communi cursu quando sunt in tali passu) tunc episcopus modo prædicto eundem degradabit, degradatione expleta, tradetur curiæ seculari per modum tenoris sequentis.

Quoniā vsque ad sententiā durat tēpus misericordiæ, vt dixi in Schol. 59

Vide Scho. 65

Forma

Forma tradendi hæreticum pertinacem, aliàs non relapsum curiæ seculari.

203 NOs N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorũ inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus,

ATTENDENTES, ꝙ tu talis de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis delatus fama publica referente, ac fide dignorum insinuatione, de hæretica prauitate, scilicet, quòd asserebas & affirmabas publice, ꝙ *sic & sic explicentur hæreses.* & quòd tu in illis hęresibus persisteras multis annis in tuę animæ detrimentum: Nosque, quibus ex officio incumbebat prauitatem hæreticam extirpare, volentes, prout tenebamur, in & super his certius informari, & videre an ambulares in tenebris an in luce: diligenter inquisiuimus de prædictis, teque citantes, ac efficaciter interrogantes reperimus te prædicta infectum hæretica prauitate, ac eandem defensantem coram nobis animo pertinaci. Sane cum præ cunctis nostræ mentis desiderabilibus cordi nostro insidat fidem sanctam catholicã & apostolicam in populorum præcordiis cõplantare, eradicata hæretica prauitate, modos diuersos, varios, & congruos tã per nos, quàm per alios adhibuimus, quatenus resilires ab hæresibus & erroribus antedictis, in quibus steteras atque stabas, prout nunc stas contumaciter, ac pertinaciter animo indurato: Verum cum humani generis inimico tuis præcordiis assistente, teque in dictis erroribus voluente & inuoluente, nolueris neque velis à sæpe dictis hæresibus resilire, plus eligens mortem animæ incurrere gehennalem & corporis temporalem, quàm antefatas hęreses abiurare, & ad gremium Ecclesiæ aduolare, & animam lucrari, in reprobũ sensum datus: ea propter cum sis ab Ecclesia sancta Dei excõmunicationis vinculo innodatus, & merito; immo à grege Dominico separatus, ac participatione bonorum Ecclesiæ priuatus, & Ecclesia non habeat circa te vltra quid faciat, cum ad te conuertendum fecerit, iuxta posse: Nos episcopus & inquisitor iudices in causa fidei sępefati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacro sanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem: habentesque præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei veritatem, ac extirpationem hæreticæ prauitatis; hac die, hora, & loco tibi in antea assignatis ad audiendam sententiam diffinitiuam; condemnamus, ac sententialiter iudicamus, te esse veraciter hæreticum impænitentem, & vt veraciter talem tradendum & relinquendum brachio seculari; & sicut hæreticum impęnitentem per hanc nostram sententiam de foro ecclesiastico te proiicimus, & tradimus, seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curię secularis; dictam curiam secularem efficaciter deprecantes, quòd circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum, suam sententiam moderetur. Lata fuit hæc sententia, &c.

Et tunc inquisitor conferet indulgentiam consuetam, scilicet quadraginta dierum, omnibus & singulis, qui pdictis sermoni & sententiæ interfuerũt; notificando etiã cunctis, ꝙ oẽs qui præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem, vt hic hæreticus impænitens ad manus Ecclesiæ adueniret pro extirpanda hæretica prauitate, habent tres annos de indulgentia ex parte domini nostri Papæ.

Et dum curia secularis suum officium exequetur, poterunt aliqui viri probi, & fidei zelatores ipsum associare, eundemque inducere ad fidem catholicam, & exhortari adhuc, vt resiliat ab erroribus. Et si forsan tunc post latam sententiam, ac postquam traditus est curiæ seculari, dum ducitur ad comburendum, vel ligatur ad palum, vt comburatur, dicat se velle resilire, & pænitere, ac hæreses abiurare; crederem de misericordia posse recipi vt hæreticum pænitentem, & perpetuo immurari, per glo. de hæret. c. Ad abolendam. §. præsenti. & ver. audientia. & c. Excommunicamus 2. quamuis non inueniatur (vt puto) iure cautum; nec tali conuersioni sit magna fides adhibenda. 204

Vide quæ scripsi in Schol. 27 p.2.q.11 & Sylu. de Hæg. lib. 3.c.4 punc.14.

Et de facto sic contigit in Cathalonia in ciuitate Barchinon. vbi fuerũt tres hæretici vt impęnitentes, sed non relapsi, traditi brachio seculari; & cum vnus eorum, qui erat sacerdos, fuisset igni expositus, & ex vno latere iam aliqualiter adustus; clamauit quòd educeretur, quia volebat abiurare, & pænitebat, & sic factum est: verum si bene vel male, nescio: vnum scio ꝙ post quatuordecim annos accusatus, inuentus est in hæresim permansisse continue, & multos infecisse: nec conuerti voluit, sed vt impęnitens & relapsus iterum est relictus brachio seculari, & ignibus consummatus.

Hoc narrat Eym. p.2.q.11

De

De vndecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem hæretici impœnitentis ac relapsi.

205 *Iacobus Sprē. malle. malefi. p.3.q.30*

VNdecimus modus processum fidei terminandi & finiẽdi est, quãdo delatus de hæretica prauitate processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorũ, reperitur confessus hæresim ac impœnitens, & relapsus: & hoc est qñ ipse delatus ore proprio confitetur iudicialiter, talia & talia se credere, coram episcopo & inquisitore: quæ tamen sunt hęreticalia manifeste: & licet informetur per episcopum & inquisitorem, quòd illa sunt hæreticalia, non vult eis credere; immo coram eis illa defendit esse catholica, nec ad mandatum eorum vult ea abiurare: sed persistit in eis contumaciter & pertinaciter animo indurato, & reperitur legitime, ꝙ aliàs vt deprehensus in hæresim, vel vt suspectus vehementer, omnem vel illam hæresim abiurauit: secus si vt suspectus leuiter abiurasset: & iste talis est veraciter impœnitens hæreticus & relapsus.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim (quia in omni casu, pœniteat vel non pœniteat, tradendus seu relinquẽdus est brachio seculari vt relapsus) teneatur in duro carcere atque tuto in firmis compedibus & catena, ne possit euadere, & alios inficiat: nullus ad eum ingrediatur nisi custodes, qui sint viri probi & de fide non suspecti, & qui à relapso non possint trahi faciliter in errorem. Episcopus & inquisitor eum sibi faciãt frequentius præsentari, & exerceant vires ad eundem à suis hæresibus conuertendũ, nunc inducendo auctoritates sacræ scripturæ, nũc determinationem Ecclesiæ, nunc soluendo relapsi rationes, & eneruãdo sui erroris fundamenta; nunc mittendo sibi viros literatos & religiosos, seu clericos, ac laicos, qui faciant illud idem, loquendo illi nunc coniunctim, nunc diuisim. Quòd si conuertatur, diuina gratia peragente; nihilominus est informandus per aliquos probos viros, pręsertim religiosos eidem non ingratos, ex parte episcopi & inquisitoris missos, ꝙ nõ potest mortem euadere temporalem; & ideo ꝙ disponat de salute animæ, & confiteatur, & accipiat Eucharistiæ sacramenta: quæ sacramenta, si humiliter petat, non sunt ei deneganda, iuxta c. Super eo. de hære. lib. 6. Pœniteat autem, A vel non pęniteat, congruo tempore expectatus (vt dictum est) vt vere relapsus tradendus est curię seculari. Perceptis igitur sacramentis si pœniteat, vel non: si non pœniteat, & competenti tempore expectatus, episcopus & inquisitor disponent se ad relinquendum eundem potestati curiæ secularis, & mandabunt per cedulam, seu nũtium balliuo, seu potestati, ꝙ tali die, & tali hora, sit cum sua familia in tali platea, seu loco extra ecclesiam (vt dictum est) & tradent sibi quen B dam relapsum, & nihilominus ꝙ faciat publice præconizari in vicis illis, seu locis, in quibus consueuerunt fieri aliæ pręconizationes, indicando omnibus ex parte episcopi & inquisitoris, ꝙ tali die & hora sint omnes in tali loco, quia ibi inquisitor faciet sermonem pro fide; tradendo quendam relapsum curiæ seculari, & habebunt indulgentiam consuetam.

Adueniente autem die & hora præfixis, episcopus & inquisitor erunt ibi, & tradendus stabit ibi in alto, vt ab omnibus videa C tur, circundantibus eum ministris, præsente populo, atque clero, ac potestate curiæ secularis. Quòd si tradendus sit in sacris ordinibus constitutus, vel cuiusquam ordinis, seu religionis obumbratione fuscatus, stabit dispositus & indutus, ac si deberet in suo ordine ministrare. Quibus sic dispositis inquisitor faciet ibi sermonem pro fide, detestando hæreses, pro quibus relapsus ille est tradẽdus, & facto sermone, episcopus in pontificalibus indutus, ac assistentibus sibi suæ dioece D sis prælatis, viris religiosis, ac in iure peritis, iuxta c. Quoniam. de hæret. lib. 6. degradabit eum secundum ꝙ de iure & consuetudine est fiendum, auferendo ea, quæ sunt officij sui, incipiendo ab ordine vltimo vsque ad primum, vtendo aliquibus verbis contrariis illis, quibus in collatione ordinum episcopi vti consueuerunt: qua degradatione expleta, pœniteat, vel non pœniteat, relinquẽdus est brachio seculari: sed si pœniteat, vt hæreticus pœnitens, sed relapsus, per modum quo agitur supra in nono modo pro E cessum fidei terminandi, vbi agitur de talibus: si non pęniteat, vt hęreticus impęnitens & relapsus: & hoc ꝑ formã tenoris sequẽtis.

Forma relinquendi, seu tradendi impœnitentem hæreticum & relapsum brachio seculari.

NOs N. miseratione diuina episcopus talis 206
ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum

catorũ inquisitor hæreticę prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus,

Attendentes, ꝙ tu talis de tali loco, talis diœcesis fuisti nobis, seu talibus prædecessoribus nostris delatus de multiplici hęretica prauitate, *explicẽtur*, in quibus, vt legitime est compertum, fuisti cõfessione propria ac iudicialiter, & fide dignis testibus dephrehẽsus, & ꝙ in illis perstiteras tanto tẽpore animo indurato, *dicatur prout fuit*, sed post sano cõsilio inhærendo, illas hæreses publice abiurasti in tali loco in forma Ecclesiæ consueta; propter quæ prædicti episcopus & inquisitor, credentes te veraciter resiluisse ab erroribus antefatis, & ad gremiũ Ecclesiæ credẽdo catholicæ aduolasse, tibi absolutionis beneficiũ impartierunt, absoluentes te ab excõmunicationis sententia, qua adstrictus in antea tenebaris, si tamẽ de corde vero, & fide non ficta conuersus existeres ad sanctæ Ecclesiæ vnitatẽ, tibique salutarem pænitentiam iniungentes, ad misericordiam receperunt, quia Ecclesia sancta Dei non claudit gremium reuertenti. Verum post omnia antedicta, fuisti nobis delatus (quod displicenter accepimus) ꝙ interim incideras in damnatas hereses per te publice in antea abiuratas, seu talia & talia cõmisisti contra abiurationem prælibatã, in tuę animę detrimentum, *explicentur*, Nosq; quamquam displicentia sauciati, quòd de te talia audissemus: nihilominus iustitia nos cogente, descẽdimus ad inquirendum, testes examinandũ, teque vocãdum & interrogandum (vt decebat) medio iuramento, & ad faciendum omnia & singula, quæ per nos fienda erant secundum canonica instituta. Sane cum vellemus præsentem causam fine debito terminare, solemne tam peritorum in theologię facultate, quàm in iure canonico & ciuili consilium fecimus congregari, & habito cum prędictis in & super omnibus & singulis in præsenti causa productis, deductis, actis, & actitatis consilio maturo pariter & digesto, ac etiam replicato, visisq; ac diligenter inspectis processus meritis huius causæ, ac omnibus ęqua lance libratis, prout ius, & iustitia suadebãt, reperimus legitime tã per testes dignos fide, quàm per tuam confessionem propriam pluries per nos iudicialiter receptam, te incidisse ac recidisse in hæreses abiuratas. Nam reperimus ꝙ talia dixisti & egisti, *explicentur omnia*, propter quæ & merito de prędictorum consilio te habemus tuis exigẽtibus excessibus pro relapso, secundum canonicas sanctiones; quod dolenter referimus, & referẽndo dolemus, nouit

A uit ille, qui nihil ignorat, qui cordium intima omnium intuetur: Et cum totis nostris præcordijs cuperemus, prout adhuc cupimus, reducere te ad sanctæ Ecclesiæ vnitatem, ac eneruare à tuis visceribus præfatam hæreticam prauitatem, vt sic saluares tuam animã, ac mortem euaderes corporis & animæ gehennalẽ, conatus nostros exercuimus ad te salubriter conuertendum, modos congruos varios adhibentes; sed tu in reprobum sensum datus, maligno spiritu ductus pariter &

B seductus, prælegisti torqueri diris & perpetuis cruciatibus in infernum, & hic temporalibus ignibus corporaliter consumari, quàm adhærendo consilio saniori, ab erroribus damnabilibus ac pestiferis resilire, & ad gremium ac misericordiam sanctæ matris Ecclesiæ aduolare. Ea propter cum Ecclesia Dei vltra non habeat erga te quid faciat, cum ad te conuertendum totum exercuerit posse suum, Nos episcopus & inquisitor iudices in hac causa fidei memorati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosan

C ctis euangelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatẽ: & prę oculis habentes solũ Deum & honorẽ sanctę fidei orthodoxæ: hac die, hora & loco, ad audiendam sententiam diffinitiuam tibi in antea assignatis, te talem in nostra pręsentia constitutum sententialiter condemnamus, & condẽnando iudicamus, te esse veraciter impænitẽtem hęreticum & relapsum, & vt talem realiter tradendum seu relinquendum brachio seculari, & sicut vere hæreticum impænitentem pariter & relapsum per hanc nostrã sen

D tentiam diffinitiuam de foro nostro ecclesiastico te proijcimus, & tradimus seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curię secularis; deprecantes efficaciter curiam secularem prædictam, quòd citra sanguinis effusionem & mortis periculum, erga te sententiã suam moderetur. Lata fuit hæc sententia, &c.

Et tunc inquisitor conferet omnibus, qui prędictis sermoni & sententiæ interfuerint, quadraginta dierum indulgẽtiam consuetã,

E ac intimet, ꝙ omnes qui dederunt cõsilium, auxilium, vel fauorẽ, quòd prędictũ factum fidei fine debito terminaretur, habent tres annos de indulgẽtia ex parte domini nostri Papæ. Et dum curia secularis suum officium exequetur, poterunt ipsum relapsum associare aliqui probi viri, fidei zelatores, qui eum informare non desistant, ac conatum suũ exerceant vt conuertatur ad fidem catholicam, ac resiliat ab erroribus suis. Resiliat autem

Et ratio est quia relapsus nō auditur, vt admittatur.

vel non resiliat, Ecclesia tamen eum ad suum forum deinceps nō admittet. crederé tamen ꝙ si tunc ad fidē catholicā conuerteretur, adhuc sacramenta Pœnitētiæ & Eucharistię nō essent ei petēti humiliter denegāda, iuxta c. Super eo. de hære. lib. 6. non autē esset aliter ad misericordiā ab Ecclesia admittendus.

De duodecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de hæresi, & persistentis in negatiua.

207 *Tabien. ver. inquisitor. §. 24 & Schol. 66*

DVodecimus modus processum fidei terminandi & finiēdi est, quādo delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligēter discussis cum bono consilio in iure peritorū, reperitur in hæresim deprehēsus facti euidentia, seu testium productione legitima, non tamen confessione propria; & hoc est, quando ipse delatus conuincitur legitime de aliqua hæretica prauitate, vel facti euidētia: vtpote, quia hęresim publice prædicauit, vel per testes legitimos, contra quos excipere delatus legitime non potuit; tamen ipse sic conuictus & deprehensus, persistit firmiter in negatiua, & confitetur constanter catholicam sanctam fidem. Iste talis quamdiu sic persistit in negatiua, hæreticus impœnitēs est cēsendus, iuxta notata per Hosti. in summa. tit. de hære. §. Qualiter quis in hæresim deprehendatur, vt patuit supra parte 2. q. 34.

Negans crimē, de quo est cōuictus, cēsetur impœnitens.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis duro carcere est tenendus in compedibus & catenis, frequenter ab episcopo & inquisitore cōiūctim & diuisim, & per se, & per alios est efficaciter admonendus, ꝙ eis detegat veritatem, indicando ei, ꝙ si faciat & cōfiteatur errorem suum, ꝙ ad misericordiam admittetur, abiurādo primitus illam hæreticam prauitatem: si autem noluerit, & steterit in negatiua, ꝙ ad finē relinquetur brachio seculari, & mortem non poterit euadere temporalē.

Quòd si diutius informatus & expectatus, steterit in negatiua, episcopus & inquisitor modo coniunctim, modo diuisim, nūc per se nunc per alios probos viros trahant ad se modo vnum testem, modo aliū informando eū, ꝙ attendat quid deposuit, & si dixerit verum vel non: quia si non, damnat se ipsum æternaliter, & alium temporaliter; & ꝙ non vereatur saltē secrete eis dicere, ne ille delatus moriatur iniuste: & verba talia studeāt dicere, vt clare videant si deposuerūt veritatē, nec ne.

Quòd si testes sic informati steterint in af-
A firmatiua, & delatus in negatiua; nec ex hoc statim velint episcopus & inquisitor negotiū per sentētiam determinare, tradendo taliter deprehensum brachio seculari, sed diutius eū teneant, nūc inducendo deprehēsum ad affirmatiuā, nunc testes, diuisim tamē, ad excutiēdum bene conscientiā suā: & singulariter attendant episcopus & inquisitor ad illū testē, quē viderint melius dispositum ad bonū, & qui videatur melioris cōscientię; & circa illū instent diutius, si res ita se habuerit, vt deposuit nec ne, eius conscientiam onerando.

B Et si viderint testē aliquem vacillare, vel aliàs habeant indicia contra eū, propter quæ suspectus, ꝙ falsitatē dixerit, merito habeatur; de bono consilio peritorum arrestent eū, & procedant vt iustitia suadebit. Cōpertū nāq; est frequenter & frequentius, ꝙ sic deprehensus testibus fide dignis, postquàm in negatiua diu perstitit ad cor reductus, presertim veraciter informatus, ꝙ nō tradetur brachio seculari, sed ad misericordiā admittetur, si suā detegat prauitatē; & veritatē, quam diutius negauit, tunc libere confitetur. Et frequenter repertū est, ꝙ testes malitia agitati, ac inimi-
C citia superati, se ad inuicē colligarunt ad imponendū insonti hæreticā prauitatē; postea vero ad informationē frequentē episcopi & inquisitoris, remorsu conscientię fatigati, reuocant quod dixerunt, & fatentur malitiose se illi imposuisse tantā labē, propter quod talis & taliter deprehensus non est per sententiam festinandus, sed diutius, quia per vnum annum vel plures expectādus, antequàm sic tradatur curiæ seculari.

208 *De teste vacillante.*

Nota de testibus & vide Schol. 67

D Quo expectato tēpore cōpetenti, & adhibita diligentia condecenti, si sic delatus ac legitime deprehensus recognouerit culpā suā, ac confessus fuerit iudicialiter se fuisse illaqueatū tanto tēpore præfata hæretica prauitate, & illā ac omnē hæresim non contēpserit abiurare, & satisfactionem ad arbitrium episcopi & inquisitoris congruam exhibere, tanquam in hæresim deprehensus & propria cōfessione, & testium legitima productione, vt hæreticus pęnitens, abiuret omnem hæresim publice, per formam, de qua agitur in octauo modo supra posito processum fidei terminādi, vbi de talibus agitur.

Si talis tādem errorē suū fateatur abiuret, etc.

E † Si vero sit cōfessus, ꝙ incidit in hęresim, sed nec omnē, nec illā voluerit abiurare, sed steterit in illa animo pertinaci, relinquatur brachio seculari, & agatur circa illū, per modū, de quo supra agitur in decimo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

†Si abiurare nolit puniatur vt impænitens.

†Si testes inueniantur falsi puniātur, & ille absoluatur Zanch. de hære. c. 14

† Si autem ipse deprehensus steterit constā-

ter in

ter in negatiua: sed ipsi testes resilierunt à sua affirmatiua, suum testimonium reuocãdo, ac culpam suã recognoscendo, quia insonti tan tam labem falso imposuerunt, rancore & odio agitati, prece seu pretio seducti, ipso delato vt immune à iudicio relaxato, punientur ipsi vt falsi testes, accusantes seu deferentes; vt notat Paulus super c. Multorum. & ver.
211 illos. in prin. de hæret. in cle. & feretur sententia seu pœnitentia contra eos per formã tenoris sequentis.

Forma puniendi ac condemnandi falsos testes, vel falso seu malitiose imponentes innocenti crimen hæreticæ prauitatis.

209 NOs N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, & frater N. inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœcesis, veniens per teipsum sponta nea voluntate, aliàs non citatus nec vocatus, ac comparens personaliter coram nobis inquisitore prædicto, seu episcopo & inquisitore prędictis in iudicio constitutus accusasti, seu denuntiasti, ac testificatus fuisti medio iuramento, quòd talis, de tali loco, & talis diœcesis, talia dixit seu fecit contra sanctam fidẽ catholicam, ac in fauorem hæreticę prauitatis, *exprimantur illa*. Nos merito præsumentes te nõ falso contra prædictum talem talia deposuisse, nec ex odio vel rancore, neque ex animo malignãdi, sed zelo fidei orthodoxæ, quantum prima facie apparebat; dictum talem vocari fecimus coram nobis, & in iudicio constitutum, iuratumq; de dicenda veritate requisiuimus, quatenus de prædictis super facto hæresis quæcunque sciret tam de se quàm de alijs plenam & meram nobis diceret veritatem: quo constanter negante prædicta, & in negatiua diu & continue persistente, suspicantes eũdem negare veritatem cõtra proprium iuramentum, eundem fecimus tanto tempore in carcere detineri, seu aliàs arrestari, credendo te & alios eundem nobis zelo fidei detulisse. Demum tam ex negatiua ipsius delati talis, (in qua perstitit, & persistit medio iuramento, & multo tempore expectatus) quàm ex quibusdam verisimilibus cõiecturis merito suspicantes, quòd tu malitiose & calumniose cõtra talem prædictum deponens, eum inuoluere nixus fueris in crimine tam nefando; te citari, & ad nostram præ-

Vide Eymer. infra q. 73. vbi dixi Scb. 128.

A sentiam adduci, ac prædictum talem coram nobis fecimus confrontari: & cum prædictus talis delatus in negatiua perstiterit, & tu in affirmatiua; & vterque medio iuramento, te iussimus detineri donec de prædictis (prout nos decuit) fuissemus plenius informati; & cõpertis talibus & talibus, *exprimantur*, te de carcere educi fecimus, & corã nobis in iudicio constitutum iuratumque, iterum monuimus & requisiuimus canonice, q nobis aperires & diceres an ea, quæ contra talem prædictũ deposueras, cõtinerent in aliquo veritatem: B tu vero ductus consilio saniori, tuæ malitiæ cõscius, & ad cor rediens, constitutus in iudicio coram nobis sponte & libere recognouisti, q omnia & singula, quæ deposueras cõtra eum, non fidei zelo, nec veritatis amore hoc feceras, sed potius typo malitiæ & rancoris, & liuore iracundiæ, & odio concitatus, & q talia, quę deposueras contra eũ, non continebant in aliquo veritatẽ, sed simpliciter erant falsa: petens tu humiliter pro præmissis tibi misereri, ac tibi iniungi pœnitentiam saluta- C rem: Nos igitur episcopus & inquisitor præfati, pensatis præmissis ac circunstantijs alijs, quibus motus animus noster & cuiuslibet iudicis potuit merito informari; certiores effecti q veritatẽ, quæ sola in negotio fidei quæritur, denigrasti, synceritatẽ sancti officij inquisitionis corrupisti, & nos tuos iudices delusisti, in præiudicium fidei orthodoxę, & in scandalum ac graue periculum prædicti talis innocentis, quem in tam detestabili crimine malitiose & fraudulẽter inuoluere nitebaris, falsum ferendo testimoniũ in iudicio coram D nobis: Ea propter ne (sicut nec debet nec expedit) tale & tam graue crimen remaneat impunitum, & vt tui pœna transeat cæteris in exẽplum, & alij à consimilibus arceantur, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis euangelijs positis corã nobis, vt de vultu Dei omne iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videãt ęquitatem, habentesq; prę oculis solum Deum, de multorũ peritorũ in theologię facultate, & in iure canonico & ciuili maturo cõsilio pariter et di- E gesto, te talem in causa fidei falsum testẽ, seu delatorẽ ad carcerem perpetuũ talem, in his scriptis per nostrã diffinitiuam sententiã condemnamus: in quo sub vinculis ferreis in pane doloris et aqua angustię, quãdiu vixeris, agas pœnitentiam de præmissis, solam vitam tibi de misericordia relinquentes; et nihilominus q statim ponaris et eleueris in scala, in tali porta huius ecclesię, in qua stes ligatis manibus, & capite discooperto, & in cami-

De cõfrõtatione hac vide Schol. 67

Iuxta l. capitaliũ §. famosos. ff. de pœnis.

De pœna falsorum testiũ. Simanc. catho. insti. tit. 64. num. 90. Et Eym. q. 73. Scho. 118

sia spoliatus, vsque ad horam prandij; & modo consimili tali die Dominica in porta talis ecclesiæ, & tali in tali, &c. *ponantur alia, vt visum fuerit, & culpa maior vel minor exegerit delinquentis*. Reseruantes nobis ex certa scientia & expresse, quatenus dictam pęnitentiam libere valeamus mitigare, relaxare, aggrauare, & mutare, si & quando, & totiens quotiēs nobis visum fuerit faciendum. Lata fuit hæc sententia, &c.

210 Si autem taliter deprehensus, per annum seu plus, vel alio maiori congruo tempore expectatus perstiterit in negatiua continue, & testes legitimi in affirmatiua; disponant se episcopus & inquisitor ad relinquendū eundem brachio seculari, mittendo eidem aliquos probos viros fidei zelatores, & præsertim religiosos eidem non ingratos, sed familiares & gratos, qui sibi indicent, q̄ mortem non potest euadere corporalem, dum stat in negatiua; sed tradetur tali die vt hæreticus impœnitēs brachio seculari: Et nihilominus episcopus & inquisitor, mittāt balliuo, seu potestati curiæ secularis, quatenus tali die & hora ac loco, extra ecclesiā tamen, veniat cū familia sua ad recipiendum quendam hęreticū impœnitentem, quem tradent ei; & etiam q̄ faciat publice præconizari in locis illis, in quibus præconizationes aliæ fieri consueuerunt, q̄ omnes sint tali die & hora in tali loco ad audiendū sermonem, quem inquisitor faciet de fide, & tradēt episcop⁹ & inquisitor quendā hęreticū pertinacē brachio seculari.

Circa hoc dictū pulchra difficultas explicatur in Schol. 68

Adueniente autem die prędicta ad ferendā sententiam assignata, erunt episcopus & inquisitor in loco prędicto, ipso tradēdo ibidem existente in alto, & clero & populo congregato, vt eminēter ab omnibus videatur: ac præsente potestate curiæ secularis, stante ipso tradendo, si fuerit in sacris ordinibus cōstitutus, vel cuiuscunque religionis seu ordinis obumbratione fuscatus, induto, ac disposito ac si deberet in suo ordine ministrare. Et facto sermone per ipsum inquisitorē, si (vt dictum est) relinquēdus ipse fuerit in sacris ordinibus constitutus; episcopus in pontificalibus indutus, eum degradabit, ea quæ sunt officij sui retrogrado ordine auferendo, incipiendo à supremo: & poterit vti verbis contrarijs his, quibus in conferēdo talem ordinem episcopi vti consueuerunt.

Qua degradatione expleta, si tradendus fuerit in sacris ordinibus cōstitutus; vel si nō fuerit, facto sermone prędicto, legantur culpę tradendi seu relinquendi brachio seculari: quibus lectis feretur sententia per hūc modū.

Forma tradendi seu relinquendi brachio seculari eum, qui conuictus est de hæresi per testes legitimos, & stat pertinaciter in negatiua, licet fidem catholicam profiteatur.

NOs N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis & frater N. inquisitor hęreticæ prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, 211

Vmber in indi. inquis. fine de form. sēt char. 508.

ATTENDENTES, quòd tu talis, de tali loco, & talis diœcesis, fuisti nobis delatus de tali hęretica prauitate, *exprimatur*, & vellemus certiorari, an ea quæ de te, & contra te nobis dicta fuerunt, veritate aliqua fulcirentur, & an tu ambulares in tenebris vel in luce, descendimus ad nos informandum, testes diligentius examinādum, teque vocandum ac interrogandum sæpius medio iuramēto, defensionesq; exhibendum, & ad omnia & singula faciendum, quæ per nos facienda erant secundum canonicas sanctiones. Verùm cū vellemus præsens tuum negotium fine debito terminare, solemne cōsilium tam in theologię facultate, quàm in iure canonico & ciuili coram nobis fecimus congregari; & visis ac diligenter discussis processus meritis, ac omnibus & singulis in præsenti causa productis, deductis, actis, & actitatis ęqua lance libratis, prædictorum consilio digesto pariter & maturo, reperimus contra te probatum legitime, quòd fuisti tanto tempore infectus hęretica prauitate. nam reperimus quòd dixisti & fecisti talia & talia, *exprimantur*, ex quibus apparet manifeste quòd es legitime deprehensus in prædictam hæreticam prauitatem. Sane cum cuperemus (prout adhuc cupimus) te veritatem fatēdo resilire ab hæresi antedicta, & reduci ad gremium Ecclesiæ sanctæ, & ad sanctæ fidei vnitatem, vt sic saluares animam tuam, & tam animæ quàm corporis mortem euaderes gehennalem; tam per nos quàm per alios nostram diligentiam exercentes, ac te per longa tempora expectantes; tu in reprobum sensum datus contempsisti acquiescere nostro consilio saniori, immo perstitisti & persistis in negatiua pertinaciter animo indurato: quod dolenter referimus & referendo plangimus & dolemus. Verum cum Ecclesia Dei tanto tempore te expectauerit, quatenus resilires recognoscendo propriam tuam culpā, & nolueris neque velis, & non habeat vltra quid tibi gratiæ faciat atque † mercedis: ea propter vt sis cęteris

†Vox Hispana, idest, beneficij.

ris in exemplum,& alij ab huiusmodi hęresibus arceantur, & tanta facinora non remaneát impunita: Nos episcopus & inquisitor, iudices in causa fidei memorati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei gloriam & honorem: te talem in nostra præsentia constitutum hac die,& hora, & loco, tibi ad audiendum sententiam diffinitiuam assignatis, diffinimus, declaramus, ac sententiamus, te esse hæreticum impænitentem,& tradendum, seu relinquendũ, vt talem, brachio seculari,& per hanc nostram sententiam, vt vere hæreticum pertinacem, ac impęnitentem, à foro ecclesiastico te proijcimus, & tradimus, seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curiæ secularis. Eandem curiam secularem efficaciter deprecátes, quatenus circa te, citra sanguinis effusionem & mortis periculum, suam sententiam moderetur. Lata est hæc sententia,&c.

Iuxta c. Nouimº. de verb. sig. relat. sup. Sch. 77.

Et tunc inquisitor cóferet omnibus, qui prædictis sermoni & sententiæ interfuerũt, quadraginta dies de indulgentia ex parte domini nostri Papæ: indicando etiam publice, ꝙ omnes qui præstiterunt auxilium, cósilium, vel fauorem in facto fidei antelato, habuerunt tres annos de indulgentia.

De associantibus relaxatũ.

Poterunt autem episcopus & inquisitor disponere, ꝙ aliqui probi viri fidei zelatores, ipsi relicto curiæ seculari non ingrati, sed familiares & grati, associent dictum relictũ, dum curia secularis in eum suum officium exequetur, qui eum consolentur, & adhuc inducant, quòd fatendo veritatem, ac recognoscendo culpam suam, resiliat ab erroribus suis.

Quòd si forsan post sententiam, & iam relictus,& ad locum vbi est comburendus, deductus, dixerit se velle fateri veritatem,& recognoscere culpam suam,& ita fecerit,& paratus fuerit huiusmodi hæresim & omnem aliam abiurare: licet præsumatur, ꝙ hoc faciat plus metu mortis, quàm amore veritatis, crederem (vt dictum est supra in decimo modo processum fidei terminandi) ꝙ de misericordia possit recipi vt hæreticus pænitens,& perpetuo immurari, iuxta glo. super c. Ad abolendam. §. præsenti. & ver. audientia.& c. Excommunicamus 2. de hęret. quãuis non, vt puto, de rigore iuris, nec tali conuersioni (vt dictũ est ibi) est magna fides adhibenda à iudicibus fidei.

Cócordat. Syluest. de Strig. lib. 3. cap. 4. punc. 14.

Nullo modo est recipiendus, vt dixi ĩ Sch. 27. p. 2. & Schol. 65 par. 3

De tertiodecimo modo terminandĩ processum fidei per condemnationem conuicti de hæresi contumaciter absentis vel fugitiui.

Ertiusdecimus & vltimus modus processum fidei terminãdi & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorũ, reperitur conuictus de hæretica prauitate; est tamen fugitiuus, seu absens cõtumaciter, sed congruo tempore expectatus: & hoc est in tribus casibus. 212

Tabien. uer. inquisitor. §. 25. Syluest. de Strig. lib. 3. c. 4. punc. 15. Schol. 69

Primus est, quando ipse delatus est deprehensus in hęresi, vel confessione propria, vel facti euidentia, vel testium productione legitima: sed fugit, vel se absentauit, & citatus legitime noluit comparere.

Secundus casus est, quando aliquis est delatus de hæretica prauitate,& recepta informatione aliquali contra eum, habetur aliqualiter, seu leuiter suspectus de hæresi,& sic citatur responsurus de fide; & quia renuit contumaciter comparere, excõmunicatur, & excommunicatus sustinet illam excommunicationem per annum animo pertinaci,& semper contumaciter se absentat.

Tertius casus est, quando aliquis impediuit directe iudicium, sententiam, seu processum fidei episcopi, vel inquisitoris; vel qui ad hoc dederit auxilium, consilium, vel fauorem,& contumaciter se absentauit. Talis est excommunicationis mucrone percussus, quam si sustinuerit per annum animo indurato, ex tunc est vt hæreticus condemnandus, per c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. In primo casu ille talis est impænitens hæreticus condemnandus, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. In secundo casu,& tertio non est hæreticus impænitens iudicandus, sed tamquam seu vt hæreticus impænitens condemnandus, iuxta c. Cum contumacia. & per c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Circa quemlibet istorũ talis practica seruanda est. Talis enim congruo tẽpore expectatus citetur per epm, vel inquisitorem in ecclesia cathedrali illius diœcesis, in qua deliquit,& in alijs ecclesijs illius loci, vbi domicilium contrahebat, & specialiter vnde fugit, & citabitur per formam tenoris sequentis.

Iuxta cõcilium Biterrense. c. 3.

Forma

Forma citandi conuictum de hæresi absentem, vel fugitiuum contumacem, ad sententiam.

213 NOs N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, & frater N. inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Tali, talis diœcesis, seu talis ordinis, seu religionis, Spiritum consilij sanioris.

PRAE cũctis nostræ mẽtis desiderabilibus illud potissimum infigitur cordi nostro, ne temporibus nostris in dicta tali diœcesi vberem, florentemque vineam, Ecclesiam, inquã vineã Domini sabaoth, quam summi patris dextera virtuosius complantauit, quam eiusdẽ patris filius proprij, ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit, quam ipse almus spiritus paraclitus miris ineffabilibusque donis intimius fecundauit, quam tota ipsa incomprehensibilis, atq; inattingibilis Trinitas beata, grãdissimis, varijsque priuilegiis sanctius dotauit pariter & ditauit, Aper de sylua, qui est & dicitur hæreticus quilibet, absorbeat & depascat, fructus fidei vberes deuastando, ac lacerantes, hæresum vepres palmitibus inserendo, serpensque tortuosus nostri improbus humani generis inimicus, efflãs virus, qui est satanas & diabolus; eiusdem vineæ Dominicæ palmites inficiat, atque fructus, virus prauitatis hæreticæ immittẽdo.† Ne etiam ager ipse Dominicus, populus inquam catholicus, ad quem excolendum pariter & serendum descendit de summorum polorum arce, Dei patris vnigenitus atque primogenitus, seminauit miris sanctisque prædicationibus, discurrit per villas & castella docens non sine magnis fatigationibus, elegit apostolos viros vtique operarios industrios, ac conduxit ditans illos æternis retributionibus, expectans ipse Dei filius de agro isto magno illo die iudicij extremo vberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorum recondere in cælesti horreo sancto suo, Sampsonisque vulpeculæ intricatæ, quæ sunt personæ labe hæretica deprauatæ, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ignitas adinuicem colligatas, quia de vanitate cõueniũt in idipsum, segetem Dñicam iam albã ad messem, splendoribus fidei relucentẽ, morsu amarissimo demoliant, ac discursu † subtilissimo ꝑdant, impetuque validissimo accedant, pariter & accendãt, dissipent & deuastent; synceritatẽ sanctę fidei catholicę subtiliter & dãnabiliter subuertendo: Ea propter cũ tu talis incideris

† Subintelligẽdum hic videtur aliqđ verbũ, nẽpe, arescat, aut aliud simile.

† Aliàs, velocissime.

A in damnatas hæreses manifeste, illas publice in tali ecclesia prædicando seu taliter, *dicatur,* seu fueris per testes legitimos conuictus de hæretica prauitate, siue deprehensus propria confessione in iudicio ꝑ nos recepta, & post captus fugeris, medicinam refutans salutarẽ, Nos vero citauerimus te, vt de & super his coram nobis manifestius responderes, tuque ductus maligno spiritu pariter & seductus renueris comparere, *Vel sic* Ea propter cum tu talis delatus nobis de hæretica prauitate, B & recepta informatione contra te aliàs de eadem esses nobis suspectus leuiter, quod fores infectus labe prędicta, citauimus te, quatenus coram nobis personaliter compareres de fide catholica responsurus; Cumque citatus renueris contumaciter comparere, excõmunicauimus te, ac excommunicatum fecimus publicari, in qua excommunicatione stetisti per annum, seu annos tot animo pertinaci, latitans, & fugiens hinc & inde, ita quòd nunc quò te duxerit malignus spiritus ignoramus, & cum te expectauerimus mise- C ricorditer & benigne, vt reuerteréris ad gremium Ecclesiæ sanctæ Dei, & ad sanctæ fidei vnitatem; tu facere contempsisti in reprobum sensum datus. Sane cum velimus (vt tenemur, iustitia nos cogente) causam tuam huiusmodi, fine debito terminare, nec valeamus tam nefanda crimina conniuentibus oculis tolerare: Nos episcopus & inquisitor iudices in causis fidei supradictis, te talẽ sæpefatum latitantem, profugum, & fugitiuum per præsens nostrum edictum publicum requirimus pariter & citamus peremptorie, D quatenus tali die, talis mensis, de tali anno in tali ecclesia cathedrali talis diœcesis hora tertia, compareas personaliter coram nobis diffinitiuam sententiam auditurus; significantes ꝙ siue comparueris, siue non, procedemus ad nostram sententiam diffinitiuam contra te, prout ius, & iustitia suadebunt. Et vt præsens nostra citatio perueniat ad tui notitiam, nec valeas ignorantiæ velamine te tueri, præsentes nostras literas, dictas requisitionem & citationem nostras in se continentes, volumus & mandamus affigi in valuis publice talis E prædictæ ecclesiæ cathedralis, in quorum testimonium singulorum, præsentes nostras literas impressione nostrorum sigillorum iussimus communiri. Datum, &c.

Adueniente autem die præfixa ad audiendam diffinitiuam sententiam assignata; si profugus comparuerit & consenserit publice omnem hæresim abiurare, humiliter pęnitens admitti, ad misericordiam postulando, si rela- 214

De citatis absentibus venientibus post annũ

si relapsus non fuerit, admittetur; & si fuerit deprehensus propria confessione, vel testiũ legitima productione, abiurabit & pænitebit vt hæreticus pænitens, secundum modum de quo agitur supra in octauo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

A

Sed si fuerit suspectus violenter, quia citatus responsurus de fide noluit comparere, & fuit ex hoc excommunicatus, & stetit in excommunicatione per annum animo pertinaci, & pænitebit, admittetur & abiurabit omnem hæresim, & pænitebit vt hæreticus suspectus de hæresi violenter pęnitens, secundum modum de quo agitur supra in sexto modo processum fidei terminandi.

Videto Schol. 69 & plenius Sch. 164 huius par.

B

Si autem comparuerit & non consenserit abiurare, tradetur vt verus hæreticus impænitens præsens brachio seculari, per modum de quo dictum est supra, & agitur in decimo modo processum fidei terminandi.

Si autem contumaciter renuerit comparere, facto sermone per inquisitorem, iuxta materiam, si talis profugus fuerit in sacris ordinibus constitutus, seu aliàs cuiuscunque religionis, seu ordinis obumbratione fuscatus, episcopus in pontificalibus indutus, degradabit eum, non realiter ea quæ sunt sui officij ab eo personaliter auferendo, cum nõ sit præsens: sed verbaliter & per sententiã eundem ab officio deponendo, iuxta c. Veritatis est verbum. de do. & contu. & agitur supra parte 2. q. 40.

C

Positum sup. s. 77.

Deponet autem eum episcopus, seu degradabit per sententiam tenoris sequentis.

Forma degradandi verbaliter absentem condemnandum vt impænitentem.

D

215 NOs N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, &c.

Tabien. ver inquisitor. §. 32.

Attendentes, ꝙ tu talis in sacris ordinibus constitutus, *exprimatur*, vel talis religionis obumbratione fuscatus, *exprimatur*, tuis demeritis exigentibus, es mox per nos & venerabilem inquisitorem hæreticæ prauitatis impænitens hæreticus iudicandus, & vt talis per nostram sententiam relinquendus brachio seculari: ea propter iustitia exigente, & vt nobis mandãt canonicę sanctiones, sententiam depositionis, ac degradationis in & contra te ferimus in his scriptis, te ab omni officio sacerdotali, & sacris ordinibus, ac prædicatione, atque confessionum audiẽtia deponẽtes. Lata fuit hęc sentẽtia, &c.

E

Formetur depositionis sententia secundum ꝙ in tali sacro ordine, vel tali fuerit cõstitutus. Qua lata, episcopus & inquisitor forment sententiam contra eum, iudicando eũ hæreticum pertinacem; & si volunt, etiam relinquendo eum per sententiam brachio seculari: hoc est à foro ecclesiastico expellendo, licet non realiter tradendo, quia non est præsens; & si volũt, etiam possunt se habere mitius, scilicet, ꝙ declarent eum fore hæreticum impænitentem, sed non relinquant brachio seculari, nec à suo foro expellant ad finem quòd si adhuc voluerit pænitere, possit libere & absque quęstione admitti ad misericordiam, & abiuret.

Feretur autem sententia per modum tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam, contra absentem, vel fugitiuum declarandum hæreticum impænitentem.

216 NOs N. episcopus miseratione diuina talis ciuitatis, & frater N. inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni subiectus, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus,

Malle. malefi. 3. p. q. 32. Iudi. inquisi. de formu. sẽten. si.

Attendentes, ꝙ tu talis de tali loco talis diœcesis, fuisti nobis delatus de multiplici hæretica prauitate, fama publica referente, seu fide dignorum insinuatione: Nos quibus ex officio incumbit, descendimus ad videndum, ac inquirendum an clamor, qui ad aures nostras peruenerat, veritate aliqua fulciretur, & an tu sic delatus ambulares in tenebris, vel in luce: verum cum inuenissemus te in hæresim deprehensum, deponentibus cõtra te quampluribus testibus fide dignis te, coram nobis aduocatum iussimus detineri, ac te interrogantes medio iuramento, confessus es nobis iudicialiter, ꝙ fuisti tanto tempore infectus prædicta hæretica prauitate: & ꝙ eras paratus pænitere, ac dictam hæresim abiurare, & facere quæ tibi forent per nos imposita & mandata, *dicatur vt fuit*. Sed post maligni spiritus consilio ductus pariter & seductus, metuens tua vulnera vino & oleo salubriter confoueri, carcerem & arrestum fregisti pariter & aufugisti, latitãs hinc & inde; & quò te malignus spiritus duxerit antefatus totaliter ignoramus. *Vel sic*. Verum cum inuenissemus contra te (taliter, vt prædicitur, nobis delatum de hæretica prauitate) multa indicia, propter quę suspectum leuiter de prauitate

A uitate prædicta te merito haberemus, citauimus te per publicum editum in talibus, & talibus ecclesijs talis diœcesis, quatenus infra certum terminum tibi per nos præfixum, coram nobis in tali loco personaliter compareres, in & super prædictis contra te depositis, & aliàs de fide catholica, & eius articulis responsurus: Tu vero insano consilio inhærendo, renuisti cõtumaciter comparere: Cumque iustitia exigente te excommunicauerimus, ac fecerimus excommunicatum publice denuntiari; tu medicinam refutans salutarem, dictam excõmunicationem vltra quam per annum sustinuisti, & adhuc sustines in reprobum sensum datus, animo pertinaci; & profugus latitans hinc & inde ita, vt quò te malignus spiritus duxerit, ignoremus. Sane cum longo tempore †*quia tamdiu*, te expectauerit Ecclesia sancta Dei misericorditer & benigne, quatenus ad eius misericordiæ gremium euolares, ab erroribus resiliendo, & fidem catholicam profitendo, ipsaque te clementiæ vberibus enutriret; malignorum seductus consilio, acquiescere recusasti, in tua pertinacia perseuerans. Verum cũ vellemus, prout volumus & debemus, iustitia nos cogente, causam tuam fine debito per sententiam terminare, citauimus te; quatenus hac die, & hora, & hoc loco, compareres personaliter coram nobis, diffinitiuam sentẽtiam auditurus: & quia renuisti cõtumaciter comparere, merito te ostendis velle perpetuo in tuis hæresibus & erroribus remanere, quod dolentes referimus, & referendo dolemus. Sed cum non possimus, nec velimus iustitiã subterfugere, nec tantam inobedientiam & contumaciam ad Dei Ecclesiam tolerare, ad exaltationem fidei catholicæ & ad extirpationem prauitatis hæreticæ iustitia exigente, & tua inobedientia ac contumacia requirente hac die, hora, & loco tibi in antea ad audiendum diffinitiuam sententiam peremptorie assignatis, præhabito consilio multorũ peritorum tam in iure canonico, quàm in theologiæ facultate, siue in iure ciuili, processus meritis visis & diligenter discussis, omnibusque in eis contentis æqua lance libratis, Nos sedentes pro tribunali more iudicũ iudicantium, sacrosanctis euangeliis positis

† *Aliàs, quia tanto, dic quanto,*

coram nobis; vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem; habentesque præ oculis solum Deum & sanctę fidei irrefragabilem veritatem, contra te talem absentem, vt præsentem, beati Pauli apostoli vestigia imitantes, sententiam diffinitiuam taliter ferimus in his scriptis. *Schol. 69*

CHRISTI NOMINE INVOCATO.

Nos episcopus & inquisitor iudices in causa fidei memorati, attendentes in causa ista fidei, ac processibus inde confectis, ordinem B iuris fore seruatum: attendentes etiam quòd legitime citatus non comparuisti, nec per te nec per alium te aliqualiter excusasti: attendentes etiã, ꝙ in præfatis hæresibus longo tẽpore contumaciter perstitisti, & adhuc etiã perseueras, ac excommunicationem per tot annos in causa fidei sustinuisti, prout & nũc sustines animo indurato: attendentes etiam ꝙ Ecclesia sancta Dei non habet vltra ergà te quid faciat, cum perseueres, & perseuerare velis in excommunicatione, & hæresibus prælibatis: Ea propter beati Pauli vestigia se C ctantes, declaramus, diffinimus, ac sententiamus, te talem absentem, vt præsentem, esse hæreticum pertinacem, & vt talem relinquẽdum brachio seculari, & per nostram sententiam diffinitiuam te à foro ecclesiastico expellimus, ac relinquimus potestati curiæ secularis: eandem curiam affectuosius deprecãtes, vt si quando te habuerit in sua potestate, erga te citra sanguinis effusionem & mortis periculum suam sententiam moderetur. Lata fuit hęc sententia, &c.

D Considerandum est hic, ꝙ si iste profugus & contumax fuerit deprehensus in hæresim, vel propria cõfessione, vel testibus legitimis, & ante abiurationem aufugerit, est per sententiam vere hæreticus impœnitens iudicandus; & ita in sententia ponẽdum. Si autem aliter non fuerit deprehensus, nisi quia delatus & suspectus habitus fuerit citatus de fide respõsurus, & quia renuit comparere, fuit excommunicatus, & in excommunicatione stetit vltra quam per annum animo indurato, & tandem noluerit comparere: iste non est iu- E dicandus hæreticus, sed vt hæreticus, & vt talis condemnandus; & ita ponendum est in sententia, vt dictum est prius. 217

Quinam ex his habendi sint hæretici, & qui vt hæretici.

AD TREDECIM MODOS PROCESSVM FIDEI TERMINANDI APPENDIX SEV COROLLARIVM.

Franciscus Pegña Lectori.

ACTENVS, lector beneuole, recta docendi series Eymerici, quam ab initio huius operis instituit, vt suus operi ordo seruaretur, nusquam fuit immutata, aut inuersa, nusquam interrupta: hoc tamen loco tantisper visum est vrgente causa, & debita ratione postulante, ab instituto discedere. Cum enim Eymericus nihil omiserit eorum, quæ necessario desiderabantur ad terminandum quemlibet fidei processum, inceptum contra viuentes: qua ratione is esset ordinandus, qui contra mortuos concipitur in hoc crimine, quod morte non extinguitur, ideo (vt credo) tradere omisit, quoniam ex dictis haud difficile poterat colligi, cum eadem fere (paucis tamen mutatis) sit series & textura. Cæterum ne quid in hac parte omissum esse videatur, cum hoc nostrum consilium in primis approbarit Frater Paulus Constabilis Ferrariensis, ordinis Prædicatorum Sacri Palatij Magister, vir in communem vtilitatem Zelo singulari, breuiter duximus quasi corollarium adiungendum, vt & modus instituendi processum contra mortuos huius criminis reos, & formula pronuntiandæ sententiæ, damnandæque eorum memoriæ, diruendarumque domorum, iuxta canonica instituta aperte & commode percipiantur.

DE MODO PRONVNTIANDAE sententiæ contra mortuos hæretici dogmatis reos.

Schol. 70. part.3. *Quot modis contingat post mortẽ hæreticos dãnari.*

VLTIS modis potest contingere aliquem post mortem vt hæreticum iudicari; primum si antequam moreretur, cœpta fuit inquisitio contra eum, & de eius crimine constitit, aut per propriam confessionem, aut per facti euidentiam, aut testium legitimam probationem, & antequam processus finiretur, is reus mortuus est, vel negatiuus, vel impænitens nolens Ecclesiæ reconciliari. hic enim post mortem est condemnandus. Idem iudicium est de relapso, tametsi pænitenti & conuerso, qui aliàs iuxta legum sanctiones, si viueret, tradendus esset curiæ seculari, & antequam traderetur mortuus est; A atque hoc etiam intelligo in eo, qui cum in carceribus esset pro hæresi detentus, se ipsum occiderit, is enim vt alibi docuimus, tamquam impœnitens damnandus est.

Denique reos huius criminis post mortem damnari, potest contingere, quotiens dum viuerent, de eorum hæresi non constitit, aut de ea non fuit accusatus: post mortem tamen eius quocumque tempore constitit eum hæreticum decessisse. constabit vero, vel per aliorum dicta & attestationes: vel per facta, opera seu libros ab eo compositos: aut per quamuis aliam rationem legitimam. Neque enim incognitum est, multos post mortem hæreticos detegi, qui dum viuerent, catholici sunt habiti; B nam vt cæteros omittam, quendam Hermannum Italum, vt scribit Prateolus lib.8. c.11. de ieɫtis hæreticorum scimus, multis annis Ferrariæ, pro sancto cultum, à Bonifacio octauo iussum exhumari

mari & comburi: quia constitit, eum, & hæreticum vixisse, & impænitentem decessisse. Et Ioannem Vvicleff eo modo damnatum nouimus in concilio Constantiensi, sessione octaua, anno Domini. M CCCC XIIII.

His ita constitutis, superest vt formulam ferendæ sententiæ contra mortuos doceamus: nam qua ratione causæ defunctorum tractari debeant in hoc crimine, & quomodo processus texendus & ordinandus, copiose ostendemus Scholio 161. huius 3. partis super q. 121. quæ licet hanc disputationem præcedere debuissent, Eymerici tamen instituum hoc loco id coegit inuertere.

Omissis ergo cæteris formulis, de quibus Zanchinus tractat. de hæret. c. 41. & Repertorium inquisitorum verbo sententia. §. supra uisum est, eam nos subijciemus, qua concilium Constantiense, præcitato loco Ioannem Vvicleff post mortem damnans, & totum ferme ordinem procedendi contra hæreticos defunctos, & modum pronuntiandæ sententiæ docet his verbis:

Insuper cum datis dilationibus debitis, processum fuerit super condemnatione dicti Ioannis Vvicleff, & suæ memoriæ, edictis propositis, denuntiationibusque ad vocandum eos, qui eundem siue eius memoriam defendere vellent, si qui penitus existerent: nullus vero comparuit qui eundem, siue eius memoriam defensaret. Examinatis insuper testibus super impænitentia finali, pertinaciaque dicti Ioannis Vvicleff, seruatisque seruandis, prout in tali negotio postulat ordo iuris, de eius impænitentia ac finali pertinacia, per euidentia signa testibus legitimis comprobata, fuit legitime facta fides. Propterea instante Procuratore Fiscali, edictoque proposito ad audiendum sententiam ad hanc diem, hæc sancta Synodus declarat, definit, & sententiat, eundem Ioannem Vvicleff fuisse notorium hæreticum, pertinacem, ac in hæresi decessisse, anathematizando ipsum pariter & suam memoriam condemnando, decernitque & ordinat, corpus & eius ossa (si ab alijs fidelibus corporibus discerni possint) exhumari, & procul ab ecclesiæ sepultura iactari secundum canonicas & legitimas sanctiones. *hactenus ibi.* quæ formula mutatis mutandis, quibusuis hæreticis post mortem damnandis poterit accommodari.

Illud est hic in primis obseruandum, vt in sententia exprimantur omnes articuli erronei, seu hæreticales: facta item seu opera hæreticalia, quæ legitime probata fuerunt contra defunctum, eo modo quo gesta sunt ab hæretico, qui damnatur.

Statua, seu imago eius qui damnatur post mortē, producēda in publicum & comburenda. Iam id etiam hoc loco non est omittendum, imaginem videlicet, seu statuam eius, qui post mortem damnatur, in publicum esse producendam, & curiæ seculari tradendam: vt in eam, tamquam in defunctum præsentem ac viuentem sententia, A relaxationis, seu traditionis curiæ seculari pronuntietur.

De eo vero qui in carcere pro hæresi detentus, se ipsum interfecit, dubium est an eius statua produci in publicum debeat, & brachio seculari tradi: at verius quibusdam videtur illius velut impœnitentis statuam in publicam actionem producendam, & curiæ seculari tradendam; nam conscientia criminis sibi mortem consciuisse putandum est: nisi aliud forte hæredes, aut illi quorum interest, possint ostendere; quod est difficillimum: quibus nihil probantibus, ille qui se occidit punietur ac si hæresis eius plene probata fuisset: atque hanc sententiam tenet B Ioannes Rojas tract. de hæret. part. 2. assertio. 14. nam cæteri quos ille citat de statua comburenda non loquuntur. Sed de pœna se occidentis agit Gondisaluus tract. de hæret. q. 22. nu. 1. Simancas in Enchyridio tit. 62. num. 10. & copiose Montaluus in l. 24. titu. 1. partitæ 7. & Ioannes Igneus in l. 1. §. si tibi manus. ff. ad Senatus Syllænian. & Albericus, de statutis part. 3. quæst. 21.

Cæterum quæ de statua producenda, & comburenda seu relaxanda curiæ seculari, proxime diximus, nullo iure sunt cauta; neque videtur res admodum antiqua, vt disserui Schol. 69. huius 3. par C tis prope finem: iure enim solum cauetur, vt defunctus exhumetur, eiusque ossa ecclesiastica sepultura priuentur. cap. Quicunque. de heret. lib. 6. & in concilio Constantiensi paulo ante relato. nihilominus tamen res est valde apta ad defunctorum memoriam damnandam, & timorem incutiendum; ideoque in hoc, ut in cæteris quæ lege definita non sunt, cuiuslibet prouinciæ laudabilis consuetudo obseruanda erit: nos enim legem non ponimus, vbi nullam legem habemus. sed iam nunc cætera persequamur.

Solent quandoque in hoc crimine dirui domus, in quibus hæretici conuenticula celebrarunt, ne tantæ D impietatis vllum remaneat vestigium: & propterea hæc etiam formula sententiæ diruendarum domuum, quæ ab Eymerico est omissa, suppleri debuit: ea vero ita habet.

Formula sententiæ, qua domus, in quibus hæretici reperti sunt, aut conuenticula celebrarunt, dirui iubentur.

CVM fida testium relatione, aut facti euidentia, vel propria confessione reorum nobis constiterit legitime, in tali domo, seu turri, ipso domino sciente, & dis-E simulante, aut non impediente, hæreticos sua conuenticula legibus vetita celebrasse, aut eosdem esse receptos, aut damnata, & falsa dogmata prędicasse: idcirco vt locus ille, qui fuit receptaculum, & latibulum hæreticorum, fit in sordium putredinumque receptionem, ob detestationem tanti criminis perpetuo deputatus, auctoritate qua fungimur, pronuntiamus, præcipimus, & iube-

iubemus, præfatam domum funditus dirui, & solo æquari, sine spe reædificationis in futurum: pronuntiantes amplius & declarantes, omnes lapides, rudera, & cæmenta inde amota ad fiscum nostrum pertinere. ita fere Zanchinus tracta. de hæret. c. 41. & Repertorium inquisitorum verbo, sententia. §. aliud genus sententiæ.

Hæc pœna diruendarum domuum in detestationem huius criminis, multis Ecclesiæ sanctionibus continetur: nam in concilio Tolosano anno Domini MCCXXIX. contra hæreticos celebrato, cap. 5. ita scriptum est: Illam autem domum, in qua fuerit inuentus hæreticus, diruendam decernimus, & locus ipse siue fundus confiscetur. Et paucis post annis in concilio Biterrensi c. 35. idem est plenius cautum his verbis: Domos etiam in quibus inuenti sunt vel fuerint hæretici viui vel mortui, vestiti seu damnati, scientibus & consentientibus dominis domorum existentibus legitimæ ætatis dirui faciatis, & bona omnium ibidem tunc habitantium confiscari: nisi suam innocentiam & iustam ignorantiam probare potuerint manifeste. hactenus ibi. Et non multo post tempore Innocentius iiij. hoc ipsum sanciuit rescripto quodam incipiente, Ad extirpanda. (cuius archetypus extat in inquisitione Bononiensi). §. domus autem. in hæc verba: Domus autem in qua repertus fuerit aliquis hæreticus vel hæ-

A retica, sine vlla spe reædificandi, funditus destruatur, nisi dominus domus, eos ibidem procurauerit reperiri. Et si dominus illius domus alias domus habuerit contiguas illi domui, omnes illę domus similiter destruantur. hæc ibi. Eandem hanc pœnam confirmauit & declarauit idem Innocentius paucis post annis per Bullam incipientem, Cum in constitutionibus. quam inseruimus in fine huius
A operis; de quo plenius disserui alibi: interim videto Zanchinum tracta. de hæret. cap. 39. vbi Campegius, & c. 40. Repertorium inquisitorum, verbo, domus. & Siman. Catho. institut. tit. 46. nu.
B 88. & sequen.

Illud hic addiderim, solere quandoque aream dirutæ domus sale conspergi ob sterilitatem, cum dirorum prolatione ac imprecatione verborum; vt pulchre docet Bernardinus Miedes vir varia lectione lib. 1. Commentariorum de sale, num. 1. & lib. 4. num. 61. sed neque hoc est in hoc crimine (quod ego legerim) aliquo iure cautum; tametsi non incommode possit etiam usurpari, quod cum fieri decreuerint inquisitores, in sententia apponendum curabunt; videlicet, vt domus diruatur, & solum sale conspergatur.

Area dirutæ domus, cur sale interdum conspergatur

Quæstiones autem varias, quæ dum huiusmodi domus dirui iubentur, incidere possunt, explicui copiose in Commentariis concilij Biterrensis. c. 35. quos proxime edemus. interim videndus Albericus de Rosate tracta. de statutis. 3. parte. q. 46. & sequen.

QVAESTIONES CENTVM TRIGINTA

Super practica Officij Inquisitionis eidem officio congruentes.

QVAESTIO PRIMA.

A

De conditione inquisitoris.

Simanc. insti. catho. tit. 34 nu. 9. & 10. Schol. 71

RIMA quæstio est, Inquisitor hæreticæ prauitatis cuius debet esse conditionis?

Respondemus, quòd inquisitor debet esse conuersatione honestus, prudentia circumspectus, constantia firmus, sacra doctrina fidei eminenter eruditus, & virtutibus circumfultus. Ita habetur supra parte 2. in literis Vrbani iiij. & Clementis iiij. ad inquisitores generaliter: Prę cunctis. & infra. Prouidimus igitur ibidem ad præsens personas aliquas circumspectas, pro tāto negotio deputari, quarum honesta conuersatio exemplum tribuat† puritatis, & doctrinam fundāt erudita labia salutarem, vt sacro ipsarum† ministerio præfatæ partes ab huiusmodi contagijs expurgētur. Et infra: quatenus in charitate Dei, hominum timore postposito, virtutem spiritus induentes ex alto, prædictum officium, &c.

pag. 81. *† Aliàs, pietatis, † Aliàs, mysterio,*

B C

QVAESTIO II.

De ætate inquisitoris.

Vmbert. iudi. inqu. verb. inquisitor. nu. 4. Schol. 72. Supra pag. 71. Inqsitor attigere debet an. nu. 40.

Ecunda quæstio est, Inquisitor cuius debet esse ætatis?

Respondemus, quòd quadraginta annorum sic, quòd incœperit quadragesimū annum. Ita habetur in c. Nolentes. de hæret. in clem. vbi sic dicitur: Nolentes splendorem solitū negotij fidei per actus indiscretos & improbos quorumuis inquisitorum hæreticę prauitatis quasi tenebrosi fumi caligine obfuscari, hoc sacro concilio approbante, statuimus nullis ex nunc, nisi qui quadragesimū ætatis annū attigerint, officiū inquisitionis prædictæ cōmitti inquisitorib⁹. Hæc etiam ætas requiritur in inquisitorum commissarijs, vt dicit Ioan. And. in glo. super c. allegato.

D

QVAESTIO III.

De institutione inquisitoris.

De auctore potestatis inquisitorum.

Tabien. verb. inquisitor. 1 Schol. 73 A Papa est inquisitorum potestas.

Ertia quæstio est, Inquisitor à quo potestatem habet, vt tale officium exequatur?

Respondemus, quòd à domino nostro Papa, qui interdum immediate inquisitorem instituit oraculo viuæ vocis, & per suas literas apostolicas, vt fecit de multis; interdum committit alicui domino Cardinali, seu eius Legato: regulariter tamen committit Magistro & prioribus Prouincialibus ordinis Prædicatorum; Generali ac Prouincialibus ministris ordinis Minorū, quatenus in partibus eis traditis, valeant de fratribus sui ordinis de inquisitoribus prouidere: ita habeī in eorū priuilegijs apostolicis.

QVAESTIO IIII.

Inquisitor sit ne iudex ordinarius, an delegatus.

Sylu. ver. hęresis. 2. num. 2. Schol. 74 Inquisitor non est ordinarius, sed delegatus.

Varta quæstio est, Vtrum inquisitor sit ordinarius vel delegatus?

Respondemus, quòd nō est ordinarius, sed delegatus domini nostri Papæ: quia nullā habet iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, nec in causis nisi vbi, quantum, & circa quos ei confert dominus noster Papa. vnde licet episcopi vtantur potestate ordinaria in non exemptos, & delegata in exēptos, iuxta c. Ad abolendam. §. si qui vero. de hære. & c. Per hoc. §. siue autem ordinaria. de hære. lib. 6. inquisitores tamen non ordinaria, sed semper delegata vtuntur, quia auctoritate apostolica; ita habetur supra in secunda parte, in literis apostolicis præfatis Vrbani iiij. & Clementis iiij. Præ cunctis. & infra. Vt autem inquisitionis officium contra hæreticos in præfatis partibus possit efficacius adimpleri;

pag. 82.

» ri; discretioni vestræ per apostolica scripta
» mandamus, in remissionem vobis peccato-
» rum iniungentes, quatenus in charitate
» Dei, hominum timore postposito, virtutem
» spiritus induentes ex alto, prędictum of-
» ficium, in dictis partibus simul vel separa-
» tim, aut singulariter, prout negotij vtilitas
» suadebit, ad extirpandā de ipsis partibus hæ-
» reticam prauitatem sub spe mercedis ęternę
» sic efficaciter prosequi & exequi studeatis,
» vt per solicitudinis vestræ prudentiā de par-
» tibus ipsis radix iniquitatis hæreticæ succi-
» datur. Expressius habetur in c. Ne aliqui. de
Pag. 65. hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Ne aliqui dubita-
» tionem solicitam excitantes, in dubium re-
» uocent, an officium inquisitionis hæreticæ
» prauitatis, solicitudini vestræ intra certos li-
» mites ab apostolica sede cōmissum expiret
» per mortem Romani Pontificis, qui commi
sit, &c. Ad idem in c. Multorum. in princ. de
hære. in Clementinis.

QVAESTIO V.

De comparatione Episcopi & inquisitoris.

Summarium.

1 *Episcopus & inquisitor pares sunt, cum potestate delegata procedunt.*
2 *Citatus ab eis pro temporibus diuersis debet vtrique parere.*
3 *Si vero pro eadem hora citetur, vtri maluerit, obediat.*
4 *Inquisitor maior est episcopo potestate ordinaria procedente.*
5 *Quare coram illo potius comparere debet citatus, &c.*
6 *Ordinarius processum inquisitoris nequit prohibere.*

Carre. de hæret. n. 71. Campeg. ad Zach. c. 8 Schol. 75

Vinta quæstio est, Vtrum inquisitor sit maior episcopo ordinario in officio inquisitionis, ad quod ipse inquisitor est delegatus?

Respondemus, q episcopi, & prælati, vt dictum est supra, q. proxima. & patet c. Per hoc. extra de hęret. lib. 6. Quandoque procedunt contra hæreticos, suspectos, seu diffamatos auctoritate delegata, quādoque auctoritate ordinaria.

1 Quando procedunt auctoritate delegata, prout faciunt semper ipsi inquisitores, tunc pares sunt: quia & isti & illi ab eodem, & ad idem delegati sunt. Vnde quando episcopus & inquisitor procedunt contra ali-A quem exemptum, pares sunt; & vnus maior alio nō est, nec impedire eum potest. arg. 21. dist. Inferior.

2 Quare si episcopus & inquisitor eū citēt, vnus pro die vna, & alius pro die alia, seu pro eadem die, sed vnus pro hora Tertiarū, & alius pro hora Vesperorum, tenetur corā vtroque humiliter comparere: quia vterque potest eum citare, iuxta c. Multorum. de hæret. in Clemen.

3 Vbi autem quilibet eorum eundem talē citet pro eadem die & hora, sed ad loca di-B uersa, in quibus nō potest insimul esse, cōpareat coram illo, de quo placuerit, & liberatus est de rigore iuris. Si tamen compareret hora assignata coram vno, & coram alio alia hora etiam non assignata, protestando quòd comparuit etiam coram alio, & non potuit coram vtroque pro hora eadem comparere; putarem q prudēter ageret, & suspicionem, pro qua citatur, aliqualiter purgaret: licet ad huiusmodi minime teneretur.

4 Si autem episcopi & prælati procedant C auctoritate ordinaria, cū inquisitor semper procedat auctoritate delegata, certe maior est inquisitor episcopo; quia delegatus est: omnis enim delegatus in officio sibi commisso maior est quocunque ordinario, iuxta illud de officio & potestate iudicis delegati. c. Sane.

5 Sed quid si episcopus & inquisitor eundem citent, ille potestate ordinaria, iste delegata, comparebit ne coram vtroque? vtique, si citent pro diuersis temporibus, sic di-stinctis, vt citatus possit coram quolibet cō-D parere; nam quilibet potest etiam vnus sine alio: vt in c. Multorum. de hæret. in clem. Sed ponatur q quilibet eundem citet de fide responsurum pro eadem die & hora, sed ad diuersa loca, siue ad tales terminos, q citatus non potest commode coram vtroque in assignato termino comparere: reuera cum inquisitor sit delegatus domini nostri Papæ, vt in cap. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. quia aliàs officium sibi non competit: auctoritatem habet illius, à quo delegatus est, vt not. 2. q. 6. Si episcopus. & vices eius gerit, E ac locum eius obtinet. 93. dist. c. vlt. Ad idem 97. dist. Nobilissimus. & de offi. iudi. deleg. Sane. Propter q citatus, deserto episcopi iudicio, comparebit coram inquisitore. ff. de re. iudi. Contra pupillum. ad maius enim tribunal vocatus est, & ab eodem præuentus est, postquam pro eodem termino, & ad eundem terminum, ad diuersa loca citatus est: quia inquisitor maior est; & ideo coram eo compa-

Carreri de hęret. nu. 71.

comparere debet. Nec obest si primo ab A ordinario citatus est, quia inquisitor maior est: & ideo coram eo comparere debet. 11. q. 3. Qui resistit. & ff. de re iudi. Contra pupillum.

Ordinarii processum inquisitoris nō potest prohibere.

6 Sed nonne potest ordinarius processum inquisitoris prohibere? Non: quia minor est, & minor in maiorem nullum habet iudiciũ, vel imperium, nec potestatẽ; immo nec in parem. 21. dist. Inferior. ff. ad Trebel. Ille à quo. & potius est obediendum maiori potestati, q̃ minori. 11. q. 3. Qui resistit. de his Archidiaconus in c. Per hoc. de hære. lib. 6. Et Guido B Fulcodius postmodum Clemens iiij. in q. 1. illarum quindecim, quas fecit ad inquisitores hæreticæ prauitatis.

QVAESTIO. VI.

Inquisitor a Prælatis ordinis sui institutus, cuius sit delegatus.

Lucer. inquisi. uer. īquisitor. num. 1.

Sexta quæstio est, Vtrum inquisitor, qui est institutus C ab ordine suo auctoritate Apostolica, sit delegatus tantum domini nostri Papæ, vel etiam Magistri ordinis, seu prioris prouincialis, vel ministri generalis, seu prouincialis, qui eum instituit?

Respondemus, ꝙ tantum domini nostri Papę, & non alterius: licet enim dominus noster Papa commiserit prædictis ordinũ Prædicatorum & Minorum prælatis, quatenus personam eligerent, nullam tamen sic eligẽtibus contulit potestatem. Ita habetur supra D in secunda parte in literis apostolicis Clemẽtis iiij. & Vrbani iiij. directis Prædicatorum & Minorum inquisitoribus, in quibus dicitur sic: Catholicæ fidei negotium. & infra.

Pag. 88.

» Nam si prædicta sedes interdum prælatis aliquibus vestrorum ordinum, per suas literas sub certa forma committat, vt ad exercendũ inquisitionis officiũ contra hęreticam prauitatẽ, aliquos suorũ fratres ordinũ assumere valeant, ipsosque cũ expedire viderint amouere, ac alios subrogare: non tamen ꝑ hoc ꝙ E ipsis ea dumtaxat de causa in hac parte committitur: quia de fratrum suorum ordinum idoneitate, pleniorem habere notitiam præsumuntur, aliqua eis sub huiusmodi inquisitionis negotio vobis immediate à prædicta sede commisso & committendo, facultas, vel iurisdictio attribuitur, seu potestas.

QVAESTIO VII.

De destitutione inquisitoris.

An defuncto Romano Pontifice expiret inquisitoris potestas.

Io. Rotae singular. fidei. 114 115. Sch. 76.

Septima quæstio est, Vtrũ defuncto Romano Pontifice, qui inquisitorem instituit, statim spiret potestas inquisitoris ab eodem defuncto Romano Pontifice instituti?

Respondemus ꝙ non, sed manet, etiam quo ad negotia non incœpta. Ita habetur in c. Ne aliqui. de hæreti. lib. 6. vbi dicitur sic: « Ne aliqui dubitationem solicitam excitan- « tes, in dubium reuocent, an officium inquisitionis hęreticæ prauitatis solicitudini vestrę intra certos limites ab Apostolica sede commissum, expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit; præsenti declaramus edicto, ipsum officium non solum quo ad negotia viuente mandatore incępta, immo etiam « quo ad integra, & non cœpta; & (quod plus « est) quantum ad ea, quæ tunc nequaquam « emerserant in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare.

Pag. 65.

Per mortē Rom. Pont. non expirat inquisitoris potestas.

QVAESTIO VIII.

An defuncto prælato instituente inquisitorem spiret potestas inquisitoris.

Octaua quęstio est, Vtrum defuncto promotore, seu amoto Magistro prouinciali, seu Ministro, qui inquisitorem instituit auctoritate apostolica, seu etiam Cardinali, vel Legato, spiret potestas inquisitoris taliter instituti?

Respondemus ꝙ non: nam (vt dictum est supra statim q. 5.) talibus fuit data potestas personam eligendi, sed non auctoritatem, nec potestatem aliquam, sic electis conferendi: Vnde potestatem habent inquisitores à domino nostro Papa immediate, & eius funguntur auctoritate, non ab alio quocunque. Et etiam quoniã si defuncto Romano Pontifice, qui inquisitorem instituit, & ei officiũ commisit, non spirat potestas inquisitoris, vt dictum est statim supra q. 7. & habetur in c. Ne

Neque ꝑ mortē ꝑlatorũ, à quib. fuit īstitutus.

Ne aliqui. de hæret. lib. 6. quanto minus spirabit defuncto magistro, vel ministro, qui auctoritate, non sua, sed apostolica personam elegit, & nullam electæ personæ potestatem contulit?

QVAESTIO IX.

A quo posit inquisitor ab officio remoueri.

Ona quæstio est, Vtrum solus dominus noster Papa possit inquisitorem ab officio remouere?

Scho. 77

Respondemus, q dominus noster Papa, & etiam alius à Papa, quia Magister prouincialis, & Minister generalis, vel prouincialis, & vicarius prouincialis possunt, auctoritate tamē Apostolica, inquisitores suorum ordinum ab officio remouere. Ita habetur in priuilegiis ordinis Prædicatorum, quæ incipiunt: Virtute conspicuos. & infra dicitur sic: Illos vero ipsius ordinis fratres, qui ad prædicandum crucem, vel inquirendum contra hæreticā prauitatem, seu ad alia huiusmodi negotia sunt, vel fuerūt vbicunque à sede Apostolica deputati: Tu fili Magister, tuique successores remouere, ac reuocare, penitus transferre, ipsisque q superscdeant iniungere, aliosque substituere, cum expedire videritis, licite, ac libere valeatis; & in eos si contra venerint, censuram ecclesiasticam exercere: ac quilibet prior prouincialis, vel eius vicarius eiusdem ordinis in sua prouincia, circa fratres ipsius ordinis, quibus ab eadem sede similia contingeret in illa committi, facere possit.

Inquisitores etiam à prælatis ordinis possunt amoueri.

QVAESTIO X.

An inquisitores ex mera prælatorum suorum uoluntate remoueri queant.

Ecima quæstio est, Vtrū præsidentes ordinum Prædicatorum & Minorum posint inquisitores suorum ordinum ab officio remouere voluntate libera absque causa legitima atq; iusta?

Vmbert. verbo, inquisitor. num. 38. Campeg. ad Zāch. in præfat. Schol. 78

Respondemus, q non mera & libera voluntate; sed exigente causa rationabili, legitima, atque iusta. Ita habetur supra q. proxima in clausula priuilegiorum prædictorum ordinis allegata, vbi dicitur sic. Tu fili Magister, tuique successores remouere, ac reuocare, penitusque transferre, ipsisque quod superscdeant iniungere, aliosque substituere, cum expedire videritis, licite & libere valeatis. In hoc, quod dicit, cum expedire videritis, iudicium dicit & iustitiam, & non voluntatem meram. Et in c. Nolentes. de hæret. in in cle. loquendo de inquisitoribus & commissariis pecunias extorquentibus, committitur prælatis eorum, & dicitur sic: Qui equidem prælati inquisitores & cōmissarios prædictos, reos inde repertos, ab officiis amouere, & amotos aliàs punire debite, seu corrigere teneantur. Videant tamen prælati gl. Ioā. And. Pauli, & Genzellini, quid est pecunias extorquere: nam pœnas pecuniarias applicandas officio non prohibet, sed illicitas exactiones, vt videbitur infra q. 104.

Pag. 72.

De pœnis pecuniariis.

QVAESTIO XI.

Mandari ne posit inquisitoribus a suis prælatis ut supersedeant ab executione officij.

Ndecima quęstio est, Vtrū prælati ordinum Prædicatorum, possint mādare inquisitoribus suorum ordinum, supersedere quo ad certos articulos certasue personas, seu eos suspendere, ne suum officium exequantur?

Vmber. indi. inq. ver. inquisitor. num. 39. Campeg. ad Zāch. cap. 31.

Respondemus, q olim sic; per clausulam priuilegiorum ordinum prædictorum in q. duabus supra proximis allegatam, vbi dicitur sic: Ipsisque q supersedeant iniungere, &c. Hodie tamen non, & bene: & hoc patet supra in secunda parte, in priuilegio Alexandri iiij. Clementis iiij. & Vrbani iiij. directo inquisitoribus Prędicatorum & Minorum, vbi dicitur sic: Catholicæ fidei, & infra: Et si forsan magister & ministri generales, aliique priores & prouinciales, & custodes, seu guardiani aliquorum locorum vestrorum ordinum, prætextu quorumcumque priuilegiorum, seu indulgentiarum eiusdem sedis, dictis ordinibus concessorum, ac concedēdorum in posterum: vobis & vestrum alicui, seu aliquibus iniūxerint, seu quoquomodo præceperint, vt ad tempus, vel quo ad certos articulos certasue personas in negotio supersedeatis eodem: Nos vobis vniuersis & singulis auctoritate apostolica districtius inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte, vel intēdere quomodolibet p̄sumatis. Nos enim eorū priuilegia, seu indulgentias huiusmodi (quātum ad hunc articulum) tenore præsentium

Pag. 88.

reuo-

" reuocantes, omnes excommunicationis, seu " interdicti, & suspensionis sententias, si quas " in vos, vel in vestrum aliquos hac de causa " ferri contigerit, irritas prorsus decernimus, " & inanes.

QVAESTIO XII.

An Inquisitores teneantur reddere rationem prælatis ordinis de spectantibus ad officium suum.

Summarium.

1 *Inquisitores subduntur prælatis ordinis in concernentibus religionem suam:*
2 *Non autem in iis quæ sunt officij inquisitionis.*
3 *Ab inquisitore ad prælatos ordinis non potest appellari.*
4 *Diluuntur obiecta quædam contra præfata.*
5 *Quæ sint causæ legitimæ remouendi inquisitorem.*

Vmber. loco cita. num. 40. Schol. 79

DVodecima quæstio est, Vtrum prælati ordinum Prędicatorum possint mandare inquisitoribus suorum ordinum quatenus eis, seu capitulo generali, vel prouinciali reddant rationem de his, quæ spectant ad eorum officium inquisitionis hæreticæ prauitatis?

Inquisitores in quibus subdãtur prælatis ordinis.

1 Respondemus ꝙ non: Inquisitores enim & sunt religiosi, & sunt domini nostri Papæ delegati, iuxta c. Ne aliqui. de hære. lib. 6. Inquantum sunt religiosi suis præsidentibus, ac domino nostro Papæ sunt subditi; vnde quo ad ea quæ concernunt suam religionem subiecti sunt domino Papæ, & etiam præsidentibus suæ religionis: & ideo si inquisitores cõmittunt contra vota, seu regulam, aut alias obseruantias regulares, & denuntiantur, & interrogantur, & inquiritur, tenentur veritatem dicere de his, & de aliis etiam concernẽtibus religionem: vt si inquiratur quid, vbi, & quantum habent, & similia, tenentur præsidentibus eorum inquirentibus reddere rationem. extra de stat. mon. cap. Cum ad monasterium.

In quibus vero non sint eis subiecti.

2 Inquantum vero ipsi inquisitores sunt domini nostri Papæ & nullius alterius delegati, vt in c. Ne aliqui. de hære. lib. 6. soli domino nostro Papæ sunt subiecti: vnde quo ad ea quæ concernunt ipsam delegationem, seu delegationis officium, in nullo subsunt eorum præsidentibus, sed solum soli domino Papæ.

Ab inquisitore ad prælatos ordinis appellari nequit.

3 Et ideo si ipse inquisitor indebite aliquẽ vexaret captum pro hæresi, vel ipsi capto videretur, talis non posset appellare ad præsi- A dentem illius religionis, sed tantum ad dominum nostrum Papam; nec inquisitor præsidenti suæ religionis petenti vt sibi respõdeat de citationibus, captionibus, processibus, abiurationibus, ac sententiis per eum latis, & aliis ad suum officium pertinentibus, tenetur ei in aliquo obtemperare, sed soli domino nostro, cuius immediate gerit vices. Quis enim sanæ mentis diceret, ꝙ visitator, seu vicarius magistri ordinis Prædicatorum, seu ministri generalis Minorum, ad aliquam prouinciam visitãdam destinatus, teneretur red- B dere rationem eorum quæ reperit atque concernunt suum vicariatum, seu visitationem, alteri præsidenti illius religionis, nisi soli magistro, vel ministro; qui eum ad huiusmodi destinauit? Et certe si aliquis alius à magistro, seu ministro ei mandaret, & ille obtemperaret, vterque ignoranter ageret, & dignus pœna foret, quanto magis si præsidentes ordinum Prædicatorum, mandarent inquisitoribus suorum ordinum, quatenus eis de concernentibus illorum officium redderent rationem, & illi obtẽperarent, & isti & illi age- C rent vt ignorantes, ac digni pœna, tamquam vsurpantes iurisdictionem domini nostri Papæ haberentur?

c. sane. 2. de offic. deleg.

4 Et si dicatur, ꝙ aliqñ sic factum est, rñdetur, ꝙ male factum est, & cõtra ius factum est, & non est curandũ quid factum est, sed quid fiendũ est. Nam quæ contra ius fiunt, debent pro infectis haberi. Nec ad consequentiã est trahẽdũ si illi, qui hoc fecerũt, magni fuerũt; nam in hoc magni in iure non fuerunt, quia à iure communi exorbitauerunt: quæ autem D à iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda, extra de reg. iur. Nec etiam obuiat supradictis ꝙ in c. Nolentes. de hæret. in clem. mandatur prælatis inquisitorum, ꝙ si eos reos reperiant, modis scilicet illicitis pecunias extorquendo, quòd eos deponant & depositos puniant: hoc autẽ (vt videtur) requirit præuiam inquisitionem, in qua si interrogetur inquisitor, tenetur super huiusmodi respondere. Nam dicitur ꝙ hoc factum est ad correctionem inquisitoris, & ista est sola culpa vna, in qua conceditur E prælatis deponere inquisitorem in c. allegato. à particulari autem ad vniuersalem consequentia est nulla. Et etiam quia modis illicitis pecunias extorquere, non est actus officij inquisitoris, immo est contra officium inquisitoris: quia à Papa in c. alleg. Nolentes. est eis interdictum. Et si tenetur inquisitor prælato suo requirenti, an modis illicitis à talibus extorserit pecunias respõdere, non tamen

L. nemo potest. ff. deleg. 1. l. non dubium. C. de legib.

c. quæ à iure. de reg. iur. lib. 6.

men sequitur quòd teneatur de aliis quibuscunque respondere; vt pote, qu os processus fecit, si contra talem processit, quis & quid ta lis testificatus fuerit, et similia. Nec valet si dicatur, quòd iuxta priuilegia ordinum prædictorum, magistri & priores prouinciales, ac ministri generales, & prouinciales possunt inquisitores suorum ordinum remouere seu reuocare, cum eis visum fuerit expedire; quod denotat dictorum præsidentium non meram voluntatem, sed causam rationabilem sic exigentem; quod requirit iudicium præuium & inquisitionem. Nam verum existit quòd eos possunt reuocare, cum viderint expedire, & non libera voluntate.

Causa amouendi inquisitorem.

5 Expedire autem videtur inquisitorem ab officio remouere, cum eum præsidentes facti euidentia ad laborandum viderint impotentem, infirmitate, senectute; & quod deterius est ignorantia; seu aliàs, cum facti euidentia ad laborandum viderint eum negligentem; & tunc ante debent eum solicitare, & ad diligentiam excitare. Quòd si tempore congruo expectatus noluerit vacare, possunt eum licite reuocare, vel si euidenter eis constiterit, quòd pecunias extorserit modis illicitis, viso digeste quid est de iure, & secundum glo. c. Nolentes. alleg. modis illicitis pecunias extorquere. His modis & similibus, expedit inquisitores per dominum nostrum Papam, ac per eorum præsidentes ab officio reuocare. Sed quòd ipsi eorum præsidentes inquirant cum eisdem, contra quos, & qualiter processerunt, qui & quæ testificati fuerunt, & similia directe officium contingentia, nequaquam tenentur eorum præsidentibus in & super his inquirentibus respondere, quia subiecti eis in huiusmodi non existunt; sed tantummodo domino nostro Papæ, in quibus auctoritate eius agunt, ac vices eius gerunt. vt not. 2. q.6. Si episcopus. & locum eius obtinent. 93. dist. c. vlt. quare maiores in officio eis tradito ordinum præsidentibus sunt, vt in c. Sane. de offic. iudi. deleg. Minor autem in maiorem non habet imperium, immo neque in parem. argum. 21. dist. Inferior. & ff. ad Trebelli. Ille à quo. quare in his obedire inquisitores talibus præsidentibus non debent, sed Papæ, quia potius est obediendum maiori potestati, quàm minori. 11. quæst. 3. Qui resistit.

A

DE INSTITVTIONE Commissarii inquisitoris.

QVAESTIO XIII.

An inquisitor possit instituere sibi uicarium.

Ertiadecima questio est, Vtrum inquisitor possit sibi vicarium seu commissarium auctoritate apostolica instituere? *Zanc. de hære. c.30 et Cap.16. Schol. 80*

B Respondemus quòd sic: quia delegatus est domini nostri Papæ, vt dictum est supra in hac parte 3.q.4. & patet in c. Ne aliqui. de hęreticis. lib.6. Delegatus autē potest subdelegare. C. de iudicijs. A iudice. & extra de offic. iudi. deleg. Super quæstionum. Possunt igitur inquisitores subdelegare, & commissarios seu vicarios facere vel instituere, & hoc supponitur in c. Multorum. de hære. in cle. §. verum. vbi dicitur sic: Verum. & infra: Episcopo & inquisitori prædictis, ac alijs ad dicti executionem officij substituen- *Pag. 70.*
C dis ab eis, in virtute sanctę obedientię, & sub interminatione maledictionis æternę præcipimus, &c. & supra eo. c. §. porro. & eo. ti. in c. Nolentes. §. et tam ipsorū: vbi dicitur sic: "Et tam ipsorum quàm episcoporum, seu capitulorum sede vacante, super hoc deputatis commissarijs quibuscunque, districtius iniungentes, &c. et infra: Notarij vero, & officiales dicti officij, necnon fratres & socij inquisitorum, & commissariorum ipsorum, qui dictos inquisitores aut commissarios, &c."

D

QVAESTIO XIIII.

An uicarii inquisitoris ab ipso solo institui possint, & non ab eius prælatis.

Vartadecima questio est, Vtrū solus inquisitor posit in officio sibi tradito vicarios seu commissarios instituere; vel etiam Magistri & prouinciales ordinis Prædicatorum; ministri generales & prouinciales ordinis Minorum illud possint? *Vmber. iudic. inquis. ver. Vicarius.*

E Respondemus, q solus potest inquisitor, & non dictorum ordinum præsidentes: quia præsidentibus nulla attribuitur potestas, seu iurisdictio prauitatis hęreticæ officiū exequē di: sed tantū attribuitur eis ministeriū inquisitorū personas eligendi; quia pręsumitur, eos habere suorū fratrū notitiā plenioré, vt dictū

est supra parte ista.q.10. Quare ipsi inquisitores, & non dictorum ordinum præsidentes, sunt in dicto inquisitionis officio delegati, & consequenter ipsi inquisitores solum possunt sibi cõmissarios substituere, & subdelegare.

QVAESTIO XV.

An inquisitor uices suas alii plene committere ualeat.

Summarium.

1 *Inquisitor vices suas alij plene committere potest.*
2 *Vicarius inquisitoris non potest vicarium substituere.*
3 *Quanam sibi reseruare consueuerint inquisitores.*
4 *Et communi & priuato iure licet inquisitori plenarie committere vices suas.*

Campeg. ad Zanc. de haret. cap. 30. Schol. 81

Vintadecima quæstio est, Vtrum inquisitor vicario suo seu commissario, possit plenarie committere vices suas?

1 Respondemus quòd sic: Nam inquisitor (vt dictum est supra parte ista.q.13.) est delegatus domini nostri Papæ, vt patet in c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. Et omnis delegatus potest subdelegare, & alteri plenarie committere vices suas, vt extra de offic. iudic. deleg. Super quæstionum.

2 Non tamẽ sic plenarie, quòd sicut inquisitor potest commissarium instituere, quòd ipse commissarius possit etiam alium commissarium substituere: nam subdelegatus nõ potest subdelegare.

Potest igitur inquisitor commissarium instituere, & eidem committere vt possit delatos vel suspectos citare, testes examinare, reos condemnare, & generaliter eidem committere plenarie vices suas.

3 Sed licet possit, attendat tamen quibus committit: nam in pluribus non sunt ita experti sicut inquisitores, nec ita reuerẽtur nec timentur; & ideo non committitur eis regulariter condemnatio relapsorum, nec impœnitentiũ: immo etiam raro quòd possint sentẽtias diffinitiuas ferre, nisi prius consultato inquisitore, cuius est processus etiam suorum cõmissariorum, quadam decentia defensare.

Cõdemnatio relapsorũ et impœnitẽtiũ reseruãda inquisitoribus.

4 Sed si inquisitor potest de iure communi vt delegatus, commissarijs suis committere plenarie vices suas, cur non & iure priuato? vt in priuilegiis Vrbani, Innocentii, Alexandri & Clementis summorum Pontificũ ad inquisitores. Et in c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. conceditur eisdem inquisitoribus, quatenus possint committere citationes, testium examinationes, & sententiarum denuntiationes. Respondet Io. Andr. quòd propter prædictam decretalem, Vt commissi. olim dubitabatur à nonnullis, an inquisitor hoc posset: sed hodie non est dubium, quia est expressum in c. Multorum. §. verum. & in c. Nolentes. §. inquisitoribus. & §. notarii. de hære. in clem. vbi expresse committitur inquisitoribus substituere & commissarios ponere. no. de hoc Ioan. And. in c. Nolentes. allegato.

B

QVAESTIO XVI.

De ætate & conditionibus Vicarii inquisitoris.

Campeg. ad Zach. de heret. cap. 30. pag. 213. Schol. 82

Sextadecima quæstio est, Inquisitoris vicarius, seu commissarius cuius debet esse conditionis, & præsertim ætatis?

Respondemus, quòd debet esse vir literatus, constans & firmus, multum circumspectus, fideique zelator feruidus, vt literatura atque sciẽtia sciat discernere inter lepram & lepram, hęresim & hæresim, catholicam veritatem & hæreticam prauitatem, vt constanter aduersitates & labores toleret patienter, nec trepidet, sed constanter & viriliter negotia fidei exequatur, vt circũspectione sit prouidus atque prudens, & sciat prouidere quomodo & qualiter sit agendum, & vt fidei zelo & feruore sit deuotus, ac sub spe mercedis æternæ negotia fidei deuotius exequatur.

D Quantum vero est de ætate, non est in iure expressum de ipso cõmissario, quamuis de inquisitore ꝙ debet attingere quadragesimũ annum, in c. Nolentes. de hære. in clem. Glo. tamen Io. And. ibi habet, ꝙ idem de cõmissario putat, sed si ipse putat, non sequitur, ꝙ alii putent, nec ꝙ ita sit, cũ iure nõ sit cautum.

QVAESTIO XVII.

De destitutione commissarii inquisitoris.

E *Summarium.*

1 *Vicarium inquisitoris amouere non possunt prelati ordinis.*
2 *Electio personę inquisitoris cur sit prelatis cõmissa.*
3 *Verba canonis non sunt in pœnalibus extendenda.*
4 *Locus à maiore non habet semper locũ in iure.*
5 *Vicarios & notarios, inquisitorum mutare non licet prælatis.*
6 *Quales se præstare debeant prælati erga inquisitores, & contra.*

Deci-

Vmber.in di. inquis. ver. Vicarius. Schol. 83

Ecimaseptima quęstio est, Vtrũ inquisitoris vicarium seu commissarium, possint Magistri seu priores Prouinciales ordinis Prædicatorum, vel ministri Generales seu Prouinciales ordinis Minorũ, infra eorum ordinem amouere?

Inquisitoris Vicariũ nõ possunt remouere eius prelati Prima ratio.

1 Respondemus, q non. Nam eius est destituere, cuius est instituere: & omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur. extra de re.iur. Magistrorum autem, Priorum prouincialium, seu Ministrorũ, non est vicarium seu commissarium inquisitoris instituere, sed solius inquisitoris, vt patet supra hac parte 3.q.14. vbi de hoc quæritur: Igitur nec illorum præsidentium, sed solius inquisitoris est vicarium suum destituere.

Ad idem ratio alia

Et vltra, Delegati enim est subdelegare; & illius solius in officio, ad qđ est delegat⁹. C. de judicijs. A iudice. & extra de offi. iudi. dele. Super quęstionum. Inquisitor autem domini nostri Papæ est delegatus, vt patet in c. Ne aliqui. de hære. lib. 6. & non magistrorum, nec ministrorũ, nec priorum, vt patuit supra parte 3.q.6. vbi de hoc quæritur. Igitur inquisitoris solius est sibi vicarium subdelegare, & subdelegatum tenere, & à subdelegatione, cum ei videbitur, reuocare.

Ratio 3. Electio personæ inqsitoris cur sit prę latis commissa.

2 Et amplius. Licet enim magistrorum, ministrorum, & priorum prouincialium sit personam inquisitoris eligere, vt patet in eorum priuilegiis & indultis; hoc ideo fit, quia pleniorem notitiam de idoneitate suorum fratrum videtur habere, quàm dominus noster Papa; & ideo commisit eisdem personam eligere, vt de hac causa patet in priuilegijs inquisitorũ Vrbani iiij. & Clemen. iiij. Catholicę fidei. & patuit supra hac parte tertia q.11.

Supra pag. 88.

Nullam tamen potestatẽ seu iurisdictionem super dicto inquisitionis officio tribuit præsidentibus antedictis, vt patet expresse in priuilegiis. & q. prædictis, sed personæ ab eis electę, scilicet inquisitori, cuius tantũ est auctoritate apostolica vicarium sibi instituere, & subdelegare, in causa fidei procedere, inquirere, testes cogere & examinare, & sententiã cum diœcesano ferre. Sicut igitur prædicti præsidentes non possunt in causa fidei procedere, nec testes ad testificandum cogere, nec processus inquisitoris detruncare, nec reuocare, nec eius sententias mutare, nec testes prohibere ne deponant; sic nec possunt vicarios in officio instituere, nec institutos destituere, nec eis mandare ne procedant: quod si fecerint, tamquam impeditores officij inquisitionis, excõmunicationis mucrone eo ipso

A sunt percussi, in qua si steterint per annũ animo indurato, ex tunc sunt vt hęretici condẽnandi, vt patet in c. Vt inquisitionis officium. de hære. lib. 6. Et vltra hoc contra eos vt contra fautores hæreticorũ, per ipsos inquisitores est procedendum, iuxta priuilegiũ Vrbani iiij. & Clemen. iiij. Præ cunctis. in §. cæterum vero. quod habetur supra parte 2. Vicarium igitur inquisitoris instituere & destituere est inquisitoris solius, & non alterius nisi domini nostri Papę, qui habet super istum & illum plenitudinem potestatis. *Pag. 81.*

B

3 Nec valet quod allegatur ab eorum quibusdã, q eis cõmittitur potestas inquisitorem instituẽdi & destituendi, & cõsequenter eius cõmissariũ per locũ à maiori, quia cui conceditur qđ est plus, videtur & cõcedi quod est minus: Nã cõmissio facta alicui tantũ valet, quantũ verba sonãt, nec sunt verba extendẽda præsertim in odiosis & pęnalib⁹, quia odia restringi, fauores autẽ congruit ampliari. extra de reg. iur. In priuilegijs autẽ prædictorũ præsidentium, & commissionibus eis factis, & si fit mentio de inquisitoris destitutione, non tamen de destitutione eius vicarij; quare cum destitutio sit odiosa, non est ad vicarios extendenda.

Oppos. 1.

Authen. multo magis. C. de sacro. ecclef.

c. Odia. de regul. iu. in 6.

C

4 Nec locus à maiori in iure habet locum. Si enim Papa aliquem delegat ad inquirendum de vita, moribus & regimine alicuius magistri vel ministri generalis cũ potestate etiam deponendi, de quibus est informatus seu deformatus, nulla facta mentione in cõmissione de prioribus, vel ministris prouincialibus, seu guardianis, nunquid poterit de eis inquirere ac eos deponere? nequaquam. Sic nec in proposito. Destitutio ergo dicti vicarij ad inquisitorem & non ad prædictos noscitur pertinere.

Locus à maiori an locũ in iure habeat adde Schol. 83. vt intelligas hoc dictũ qđ videt improbabile

D

Et vltra, Si enim dominus Papa male, sed vere informatus de malo regimine, vita, & moribus Archiepiscopi per eius bonos suffraganeos & Ecclesiæ zelatores, delegat aliquẽ vt inquirat de Archiepiscopo, cum potestate eum suspendendi vel deponendi, nulla facta mentione in literis delegationis de inquisitione, suspensione, seu depositione fiendis de suffraganeis antedictis, poterit ne delegatus agere ad suspensionem vel depositionem suffraganeorum prædictorum? nequaquam. sic & in proposito; cum in literis apostolicis prædictis præsidentibus directis fiat mentio tantũ de destitutione inquisitoris, & non eius vicarij; poterit illũ ex causa legitima & nõ voluntate libera deponere, vt habetur sup. parte ista 3.q.10. sed nõ eius vicariũ: sed *Ratio. 4.*

E

amoto inquisitore spirat statim potestas vicarij antedicti.

Oppos. 2. 5 Minusque valere videtur quod ab eorũdem quibusdam replicatur; quòd præsidentes prædicti possunt fratres suos de loco ad locum, ab officio ad officium transferre ad libitum voluntatis; quod nequaquam fieret, si non possent vicarios & commissarios inquisitorum destituere libera voluntate. Nam ab illo eodem, scilicet, à domino nostro Papa, cuius est religiones † condere, & approbare, & sustinere, & priuilegiare; à quo dicti præsidentes habent quòd præsideant, & quòd fratres eis subiaceant, ab eodem habent inquisitores, & eius commissarij, & fratres, qui antequam intrarent ordinem, habebant auctoritatem officium notariatus exequendi, quod in causa fidei procedát, inquisitor vt delegatus, & commissarius vt subdelegatus, & frater dudum notarius, si per inquisitorem fuerit requisitus, quòd sit eius notarius auctoritate tunc apostolica fultus, vt in c. Vt officium. §. ad conscribendas. de hære. lib. 6. Quare præsidentibus non licet eos in officio eis tradito impedire, eos de loco ad locum transferendo, vel de officio ad officium transmutando, per quod ipsi in causa fidei ne procedant, valeant impediri; nec ipsi dictis præsidentibus in huiusmodi sunt subiecti, sed domino nostro Papę; & ideo illi & non istis debent obedire. nam potius est obediendum maiori potestati, quàm minori. 11. q. 3. Qui resistit.

† Alids, cócedere.

Notarij inquisitorũ à prælatis non possunt amoueri.

6 Debent igitur præsidentes prædicti, inquisitores, eorum commissarios & socios ac notarios fouere, & causam omnem licitam præstare, vt tam salubre officium diligentius exequãtur, & ad contrarium nullatenus causam dare debent. Et etiam inquisitores, salua sui officij libera executione, fratribus materiam non pręstare, vt à sua obedientia resiliant salutari. Igitur illi & isti suis terminis sint contenti, cum sint insimul diuinis obsequijs mancipati.

Saluberrima admonitio.

QVAESTIO. XVIII.

De creatione notarii inquisitionis.

Ecima octaua quęstio est, Vtrum inquisitor possit sibi notarium creare?

Respondemus quòd non, nec de iure communi, nec priuato, nec in priuilegijs inquisitorũ de hoc aliquid reperitur. Habeat ergo notarios publicos episcoporum, locorum, vel dominorum temporalium illarum terrarum vel regnorum, in quibus officium est sibi commissum, qui processus conficiant, & alia, quę ad negotia fidei pertinent, exequantur; vel petat à domino nostro Papa creari sibi tres vel quatuor, quos sibi nominauerit, in notarios; quod sibi non negabitur, qui auctoritate apostolica in partibus inquisitoribus traditis, negotia fidei exequantur; dummodo hoc tolerent dicti domini temporales, quod male libenter communiter faciunt: quare tutius est, cum notarijs episcoporum, locorum, vel dominorum temporalium illarum terrarum vel regnorũ, quòd processus fidei conscribantur.

Hodie secus p noua priuil. Campeg. ad Zách. c. 9. et 31 Schol. 84

QVAESTIO XIX.

An inquisitor cogere possit ad exequendum tabellionatus officium clericos, & alias personas idoneas.

Ecimanona quęstio est, Vtrum inquisitor, clericum seu religiosum etiã sacerdotem, aliàs notarium, vel alias personas idoneas, possit cogere ad exequendum tabellionatus officium, quo ad ea, quæ concernunt inquisitionis officium hæreticæ prauitatis?

Nicol. Arelat. de hæret. nota 37. Io. Rojas singul. fidei. 133. Schol. 85

Respondemus quòd sic, iuxta c. Vt officium. de hęre. lib. 6. §. ad conscribendas. vbi dicitur sic: Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in cõmisso vobis officio ad scriniarij, seu tabellionis officium pertinent, teneri districte præcipimus, cum per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis fratres, qui dum essent in seculo tabellionatus officium habuisse aut exercuisse noscũtur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium ratione pręfati negotij fidei, fuit ab apostolica sede cõmissum, & in posterum cõmittetur, concedentes huiusmodi fratribus, necnon & aliis religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in seculo, tabellionatus officium habuerunt & exercuerunt, quibusuis etiam clericis secularibus officium ipsum habentibus (etiamsi ijdẽ fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercẽdi libere officium ipsum, quo ad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis quocunque vallato munimine potestatem. Et eo. c. §. verum. dicitur sic: Volumus & mandamus, vt in examinatione testium, quos recipi super crimine prędicto, ipsum.

Pag. 65.

„ ipsumque contingentibus oportuerit, adhi-
„ beatis duas religiosas & discretas personas,
„ in quarum præsentia per publicam (si commode potestis habere) personã, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Eadem verba habentur in priuilegiis prædictis Vrbani iiij. & Clementis iiij. Piæ cunctis. §. verum.

Concor-dat textus in c. Quoniã, contra de probatio. Pag. 82.

QVAESTIO XX.

De sociis inquisitoris.

Summarium.

1 *Non potest inquisitor ad libitum sui ordinis fratres in socios assumere.*
2 *Sunt ei tamen à prælatis socij grati & idonei consignandi.*
3 *Ad Romanam curiam ire possint inquisitores cum socio sine prælatorum ordinis licentia.*
4 *Gregorij xi. de hac facultate literæ.*

Campeg. ad Zach. cap. 31. pag 228 Schol. 86

Vicesima quæstio est, Vtrũ inquisitor possit sibi libere fratres sui ordinis in socios assumere, ad se associandum, cõmorandũ, & ad exequendum officium hæreticæ prauitatis, & cum eisdem procedere hinc & inde, etiam ad Romanam curiam, & ibi causas sui officij ducere, non habita nec petita sui ordinis præsidentiũ licentia speciali?

1 Respondemus duo. Primum est, ꝙ licet in c. Nolentes. §. notarij. de hæret. in cle. fiat mentio de sociis inquisitorum, & eorum cõmissariorum: tamẽ nec in iure communi, nec priuato inuenitur, ꝙ inquisitor † regulariter, nisi vt dicetur, possit sibi assumere, absque sui ordinis licentia socium, vel socios sui ordinis fratres ad se associandum, secum commorandum, & ad exequendum officium hæreticæ prauitatis.

† Aliàs, realiter.

2 Bene tamen inuenitur, ꝙ præsidentes eorum tenentur eis concedere socios, de quibus merito consolentur. Vnde in priuilegiis Vrbani iiij. & Clemẽtis iiij. directis prioribus ꝓuincialibus cõuẽtualib⁹, ac subprioribus & vicariis ordinis Prędicatorũ, dicit sic: Ne ca-
„ tholicæ fidei negotium dilectis filiis fratribus
„ vestri ordinis, infra designatos eis limites, sedis apostolicæ auctoritate commissum, & in posterum committendum, ex personarum defectu contingat (quod absit) quomodolibet impediri, volumus & præsentium auctoritate vobis districte præcipiendo mandamus, quatenus tu fili prior prouincialis, singulis ex prædictus fratribus, singulos socios, fratres videlicet ipsius ordinis, prouidos & di-

Bononiæ, habeĩ autheticũ, in archi. inquisi. Inquisitoribus assi-

A screto, ac eidem negotio congruentes; de quibus hi quibus consignati fuerint, merito valeant consolari, sublata difficultate qualibet, assignare procures; & nihilominus tam tu, quàm vos alij priores, subpriores conuentuales, ac vicarij, quotiens ab eisdem fratribus, quibus dictum est commissum negotiũ & committetur in posterum, fueritis requisiti, & dicto negotio fuerit opportunum; de aliis etiam fratribus eiusdem ordinis præter illos, qui eis in socios deputati fuerint, cum omni promptitudine prouidere curetis: ita ꝙ B pręfatum negotium, † nullum ex vestra negligentia suscipiat detrimentum.

gnari de Et socij officio cõgruẽtes, et eis grati.

† In autographo ita: nullã ex negligentia vestra dilatione capiat, sed potius ex diligentia cõmuni suscipiat incrementum.

3 Secundum est, quòd confertur inquisitoribus libera potestas, ad curiam Romanam eundi ac morandi, & socium assumendi absque licentia sui ordinis, vt patet in literis Gregorij xj. impetratis per me inquisitorem fratrem Nicolaũ Eymerici, tenoris sequentis.

4 Ad perpetuam rei memoriam. Catholicę fidei negotium per Nosipsos promouere, & per alios promoueri facere (pro vt ad id tenemur) plenis desideriis affectantes, vniuersis & singulis Prædicatorum & Minorum fra- C tribus inquisitoribus hæreticæ prauitatis, vbilibet constitutis, præsentibus & futuris veniendi libere ad Romanam curiam, & in eadem morandi cum vno socio sui ordinis, nõ obtenta, vel petita licentia quorumcumque suorum superiorum, seu prælatorum; & huiusmodi socium mutãdi, & alium de sua prouincia assumendi, & secum tenendi quotiens fuerit opportunum, non obstantibus quibuscunque prohibitionibus, seu cõstitutionibus eorundem prælatorum, seu capitulorum generalium, seu prouincialium, ordinum prædi- D ctorum, quorumcumque tenorum existant, contrariis, plenam licentiam tenore præsentium impartimur.

DE EXCOMMVNICAtione inquisitoris, eius socij, & notarij.

QVAESTIO XXI.

Excommunicari ne possit inquisitor, & eius notarij ab Apostolicę sedis delegatis.

E

Vicesima prima quæstio est, Vtrũ sedis apostolicæ delegatus, aut ab eo subdelegatus, conseruator, aut executor, à sede Apostolica deputatus, possit inquisitorem

Campeg. ad Zach. cap. 31. Schol. 87

rem,& eius notarios excommunicare?

Respõdemus quod non,vt patet in literis prædictis domini Vrbani iiij.tenoris sequentis.

Habentur sup. pag.84. "Ne inquisitionis negotium contra damnatam hæresim prudentiæ vestræ commissum, impediri(quod absit) propter aliquorũ astutiam,vel etiam retardari contingat: vobis auctoritate præsentium indulgemus, vt nullus sedis apostolicæ delegatus, vel subdelegatus ab eo conseruator, aut etiam executor à sede apostolica deputatus eadem, seu etiam deputandus,in vos,vel quatuor notarios siue scriptores vestros,super his vobis fideliter obsequẽtes, quamdiu in prosecutione huiusmodi negotij vos & ipsi fueritis,possit excommunicationis,vel suspensionis,aut interdicti sententiam promulgare, absque speciali mandato prædictę sedis facientis plenã & expressam de hac indulgentia mentionem: decernentes irritum & inane, si secus fuerit attentatum.Nulli ergo,&c.

QVAESTIO XXII.

An inquisitor absque incursu excommunicationis requirere possit Dominos temporales excommunicatos.

Condisal. de hæret. q.19.n.8. Schol.88

Icesima secunda quæstio est, Vtrum inquisitor absque incursu pęnę excommunicationis,possit requirere dominos temporales,eorumque officiales excõmunicatos,quatenus iuxta officium suum præstent sibi auxilium & fauorem?

Relatum sup.pag. 63.col. 2.

Respondemus quod sic,vt patet in c.Præsidentes.de hære.lib.6.vbi dicitur sic: "Præsidentes regimini alicuius regni, prouinciæ, siue loci (licet excommunicati,vel de facto tantum,& non de iure iurisdictionem habentes,ac eorũ officiales ad requisitionem ordinariorum, vel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum hæreticæ prauitatis non valentium sine moræ dispendio,vel negotij periculo, recursum habere ad superiores,qui legitime in locis ipsis possint iustitiam exequi) possunt & debẽt contra hæreticos,credentes,fautores,receptatores, & defensores eorum,iustitiam & suum officium exercere.Nec requirentes huiusmodi excommunicatos, propter hoc sentẽtiam excommunicationis,incurrunt. Non tamen pręsidentibus prælibatis, vel officialibus eorundem, propterea in aliis casibus intelligatur concessum aliquid,vel permissum."

A

QVAESTIO XXIII.

An inquisitor & eius socius se mutuo absoluere possint ab excommunicatione.

Campeg. ad Zach. cap. 31. Schol.89

Icesima tertia quęstio est,Vtrũ inquisitor,ac eius socius, si forsan recognouerint se esse excommunicationis vinculo innodatos,aut etiam irregularitate ligatos,possint se mutuo absoluere,& in irregularitate etiam dispensare.

B

Respondemus quod sic, vt patet in literis Vrbani iiij.tenoris sequentis.

Vt negotium fidei valeatis liberius promouere,vobis auctoritate præsentium indulgemus,vt si vos, & fratres vestri ordinis socios vestros, excommunicationis sententiã, & irregularitatem incurrere, aliquibus casibus ex humana fragilitate contingat, vel recolatis etiam incurrisse: quia propter iniunctum vobis officium ad priores vestros de leui super hoc recurrere nõn potestis, mutuo vos super his absoluere, iuxta formam Ecclesiæ,& vobiscum auctoritate nostra dispensare possitis in casibus in quibus dictis prioribus,vt dicitur, est ab apostolica sede concessum.Nulli ergo,&c.

*Pag.84 " Inquisitor à socio suo põt absolui ab excõm. et dispẽsari ab irregularitate, & vice versa.

C

QVAESTIO XXIIII.

Quibus casibus inquisitores excommunicationem Papæ reseruatam incurrant.

D

Summarium.

1 *In tribus casibus excommunicationem Papę reseruatam incurrunt inquisitores.*

2 *Si contra iustitiam & consciẽtiam ex odio,vel amore omittant procedere,&c.*

3 *Si modis illicitis pecunias extorqueant.*

4 *Si bona ecclesiæ ob delictum clericorum scienter fisco applicent.*

Caieta. in sum. ver. Excõica tio.casu.3 et 4.Scho. 90.

E

Icesima quarta quęstio est,Vtrũ sint aliqui casus speciales excommunicationis, à quibus inquisitor non possit absolui si incurrat, nisi per dominum nostrum Papam.

1 Respondemus quod sic:& sunt tres,vnus qui ponitur in c.Multorum.§.verum.de hæret.in clem.vbi dicitur sic.

2 Verum & infra. "Quòd si odij, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu

*Pag.7 col.2.

» obtentu, contra iustitiam, & conscientiam
» suam omiserint contra quemquam procede
» re, vbi fuerit procedendum super huiusmodi
» prauitate: aut obtentu eodem, prauitatem ip
» sam, vel impedimentum officij sui alicui im-
» ponēdo, eum super hoc præsumpserint quo-
» quo modo vexare (præter alias pœnas pro
» qualitate culpæ imponendas eisdem) episco-
» pus, aut superior, suspensionis ab officio per
» triennium; alij vero excommunicationis sen
» tentias, eo ipso incurrant. A qua quidem ex-
» communicationis sententia, qui eandem in-
» currerint, nisi per Romanum Pontificem ne-
» queant (præterq̃ in mortis articulo, & tunc
» satisfactione præmissa) absolutionis benefi-
» cium obtinere: nullo in hac parte priuilegio
» suffragante.

Pag.71. 3 Alij casus duo ponuntur in c. Nolentes. §. et tam ipsorum de hæret. in cle. vbi dicitur
» sic: Et tam ipsorum, quàm episcoporum, seu
» capitulorum sede vacante, super hoc deputa
» tis commissariis quibuscunque, districtius in-
» iungentes, ne prætextu officij inquisitionis,
» quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecu-
» niam extorqueant:
» 4 Nec scienter attentent, ecclesiarum bo-
» na ob clericorum delictum, prędicti occasio-
» ne officij, fisco etiã ecclesiæ applicare. Quòd
» si secus in his, vel eorum altero fecerint, excō
» municationis sententię eos subiacere decer-
» nimus ipso facto: A qua non possint absolui
» preterquam in mortis articulo, donec illis, à
» quibus extorserint, plene satisfecerint de pe-
» cunia sic extorta. Nullis priuilegiis, pactis, aut
» remissionibus super hoc valituris.

CONTRA QVOS POTEST procedere inquisitor.

QVAESTIO XXV.

An inquisitor uel quisquam alius procedere possit contra Papam deprehensum in hæresi.

Icesima quinta quæstio est, Vtrũ inquisitor, vel quis possit procedere cõtra Papã deprehensum in hæretica prauitate?

Respõdemus, ꝙ inquisitor nõ: q̃a delegatus eius est, & cõsequẽter inferior: inferior aũt in superiorẽ non habet potestatem, vt 22. dist. Inferior. & ff. ad Trebell. Ille à quo. Quis autem sit illius iudex, vel generale concilium, vel Cardinalium consistorium, nihil ad præsens negotium: sed de hoc vide Archi. in c. In fidei. de hæret. lib. 6. in prin.

Vmber. in di. inquisi. ver. Papa. nu 6. Simon. ca tho. insti. tit. 12. nu. 13. Scho. 91.

QVAESTIO XXVI.

An inquisitor possit procedere contra officiales Papæ.

Icesima sexta quæstio est, Vtrũ inquisitor possit procedere, cõtra officiales, seu nuntios domini nostri Papæ, si deferãtur de hæretica prauitate?

Lucer in qui. ver. inquisitor num. 6. Schol. 92

Respondemus ꝙ non; vt patet in literis domini Ioan. xxij. tenoris sequentis: Cum Matthæus de Põtiniano ordinis Prædicatorum, « inquisitor hæreticæ prauitatis in regno Siciliæ auctoritate apostolica deputatus, friuola « occasione quæsita, ac nostra, & apostolicæ sedis reuerentia & honore postpositis in dilectum filium magistrum Guillermum de Baleto Archidiaconum Foroliuien. capellanum « nostrum, campaniæ maritimæque rectorem, « excommunicationis sententiam, inconsultis motibus non sine multa temeritate duxerit proferendam: Nos volentes de cætero « talium † præsumptionibus obuiare; vniuersis & singulis tam ordinariis quàm delegatis iudicibus, ac inquisitoribus prauitatis eiusdẽ, « & aliis vniuersis & singulis quacumque auctoritate fungãtur, auctoritate apostolica districtius inhibemus, & mandamus expresse, « ne contra nostros & apostolicę sedis officiales, vel nuntios, aut ipsorum aliquem quauis « occasione, vel causa, absque nostra, & apostolicæ sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius « literas concedenda, plenã faciente de tenore præsentium mentionem, procedere quoquo modo præsumant, aut in eos, vel ipsorum aliquem excommunicationis, vel suspẽsionis, seu quasuis alias sententias promulgare. Nos enim ex nunc decernimus irritum & « inane, quicquid contra inhibitionem & mãdatum huiusmodi contigerit attentari. Volumus tamen ꝙ diœcesani & inquisitores prædicti super his quæ negotium tangunt fidei, « alij vero super his quæ rem tangunt, vel publicam, vel priuatam, siue ordinarij, siue delegati quacũque auctoritate fuerint, prout posset ad eorum officium pertinere, si quid per « officiales & nuntios ipsos indebite forsan attentatum extiterit, se plenius informare: idque nobis significare studeant, vt prouidere « super hoc de remedio opportuno valeamus. « Nulli ergo, &c. Datũ Auin. xij. Cal. Ianuarij. « Pontificatus nostri, anno vndecimo.

Pag. 78 *† Alids. præsumptorib'.*

QVAE-

QVAESTIO XXVII.

An inquisitor procedere possit contra episcopos.

Gödissal. de haret. q.7.n.15. Carer. de her. n.74 Schol.93

Vicesima septima quæstio est, Vtrum inquisitor possit procedere contra episcopos & prælatos alios superiores super hæretica prauitate?

Respondemus quod non: vt patet in c. Inquisitores. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Inquisitores hæreticæ prauitatis, ab apostolica sede, seu alio, vel aliis quibuslibet deputati, de huiusmodi crimine inquirere contra episcopos nequeunt, aut eius prætextu procedere contra eos: nisi in literis commissionis apostolicæ, quod hoc possint, contineatur expresse. Si tamen inquisitores ipsi, episcopos, vel alios superiores prælatos sciuerint, vel inuenerint circa crimen hæreseos cōmisisse, aut eos de hoc diffamatos existere, vel suspectos, id tenebuntur sedi Apostolicæ nuntiare. *Pag.67.*

QVAESTIO XXVIII.

An inquisitor possit procedere contra religiosos exemptos.

Carer. de her. n.85 Schol.94

Vicesima octaua quæstio est, Vtrum inquisitor possit procedere contra religiosos exemptos, & præsertim contra Prædicatores & Minores, & maxime inquisitor de ordine Prædicatorum, contra fratrem Minorem: & inquisitor de ordine Minorum, contra fratrem Prædicatorem.

Respondemus quod sic: vt patet in c. Vt officium. §. denique. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Denique ut circa præmissa plene vobis & singulis vestrū coertionis expedita & inuiolabilis adsit auctoritas; volumus ut ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachii secularis: contradictores per censurā ecclesiasticā, appellatione postposita, compescendo: Non obstantibus aliquibus priuilegiis vel indulgentiis, quibuscunque personis cuiusuis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis, communitatibus vel vniuersitatibus ciuitatū & locorum, specialiter vel generaliter, sub quacunque verborum expresione vel forma, à memorata sede concessis, vel in posterū cōcedēdis, cū ex huiusmodi vel aliis priuilegiis vel indulgentiis, nullum vobis in tantæ pietatis negotio velimus obstaculum interponi. *Pag.65.* *Inquisitor procedere potest cōtra exemptos.*

A

Et in c. Accusatus. de hære. lib. 6. in fine, vbi dicitur sic: Religiosi etiam sunt immurationis pœna, vel alia grauius puniendi quàm seculares: si inuenti fuerint in hæresi vel consimilibus deliquisse. Eadem verba habentur in priuilegiis Alexandri iiij. & Vrbani iiii. quod supra habetur, etiam magis expresse, in literis Clementis, Alexádri, & Vrbani iiij. in quibus de hoc dicitur sic: Denique vt circa præmissa plene vobis & singulis vestrum, coertionis expedita & iuiolabilis adsit auctoritas, volumus vt ea omnia viriliter exequamini; inuocato (si opus fuerit) auxilio brachii secularis: contradictores per censuram ecclesiast: eam appellatione postposita compescendo: Non obstantibus aliquibus priuilegiis, vel indulgentiis quibuscunque personis cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, & præsertim Cistercien. Prædicatorum, & Minorum, seu Eremitarū, siue communitatibus, &c. Sequitur generalis clausula sicut prius. Et si inueniantur literæ Clementis iiii. quod Prædicator nō inquirat cōtra fratrem Minorem, & econtra, per eundē fuerunt postmodum reuocatæ, & post per Bonifacium viii. in Sexto. *Pag.64* *Pag.83*

B

C

QVAESTIO XXIX.

An inquisitor procedere possit contra sacerdotes.

D

Vicesima nona quæstio est, Vtrum inquisitor possit procedere contra sacerdotes?

Respondemus quòd sic: vt supra patet. q. proxi. & in c. Accusatus. §. sacerdotes. extra de hæret. vbi dicitur sic: Sacerdotes insuper & alii clerici, qui negotium inquisitionis instruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebite liberando, inuenti fuerint impedire (cum non sit dubium eos ipsa facere in fauorem hæreticæ prauitatis,) per inquisitores à talibus compesci possunt, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quàm aliàs prout culpa exegerit delinquentis. Eadem verba habentur in priuilegiis prædictis Alexandri iiii. & Vrbani iiii. quæ sunt supra.

E

Quæstio

QVAESTIO XXX.

An episcopus uel inquisitor procedere posit contra alium inquisitorem.

Vmber.in di.inquis. ver. episcop'.n.2 Schol.95. Nec eps nec inquisitor pōt cōtra inq sitorē procedere.

Ricesima quæstio est, Vtrum episcopus vel inquisitor possit procedere cōtra alium inquisitorem delatum vel suspe ctum de hæretica prauitate?

Respondemus, quòd episcopus non: quia episcopus (vt supra dictum est) inferior est. Nec etiam inquisitor, quia par est: Inferior autem in superiorem, & par in parem non habent dominium. 21.dist.Inferior. Et etiam ipse inquisitor est officialis, vel saltem nuntius domini nostri Papæ: quia delegatus eiusdem, vt patet in c. Ne aliqui. de hæret. lib.6. contra officiales autem & nuntios domini nostri Papę non possunt episcopus & inquisitor procedere, vt patet supra parte secunda, in extrau. domini Ioan. xxij. Cū Matthæus. vbi reprehenditur inquisitor, quia processerat contra G. capellanum domini nostri Papæ, vbi dicitur sic: Pag. 78.

» Nos volentes de cætero talium præsumptoribus obuiare, vniuersis & singulis tam ordinarijs quàm delegatis iudicibus ac inquisitoribus prauitatis eiusdem, & alijs vniuersis & singulis quacunque auctoritate fungantur, auctoritate apostolica districtius inhibemus, & mandamus expresse, ne contra nostros & apostolicę sedis officiales vel nuntios aut ipsorum aliquem, quauis occasione vel causa absque nostra & apostolicæ sedis licentia speciali eis per sedis ipsius literas concedenda, plenam faciente de tenore præsentium mentionem, procedere quoquomodo præsumant, aut in eos vel ipsorum aliquem excōmunicationis vel suspensionis, seu quasuis alias sententias promulgare. Nos enim ex nunc decernimus irritum & inane quidquid contra inhibitionem & mandatum huiusmodi contigerit attentari.

Crederem tamen, quòd sicut ibidem dicitur de officialibus & nuntijs domini nostri Papæ, & de episcopis dicitur in c. Inquisitores. quòd inquisitores non possunt procedere contra eos, sed possunt & debent se plenius informare, & significare domino nostro Papæ: quòd ita posit fieri in proposito, quòd informent se, & significent domino nostro Papæ.

QVAESTIO XXXI.

An inquisitor posit procedere contra reges et omnes laicos indistinctè.

Ricesima prima quęstio est, Vtrū inquisitor possit procedere contra principes, & omnes laicos indistinctè in hęresi irretitos, suspectos, vel diffamatos? Carreri de hæreticis nu. 85. Schol.96

Respōdemus q sic: vt patet in.c. Vt officiū. §. denique. de hære. lib.6. sæpius alleg. ibi: Cuiuscunque sint conditionis, dignitatis vel gradus: Patet etiam in literis Clementis, & Vrbani iiij. quæ incipiunt: Præ cunctis. in quibus eadem clausula est inserta, vt visum est supra q.28. Consulerem tamen, vt contra reges & regales personas publice non procederent inquisitores: sed vt cautius & tutius negotium fidei posit agi, informaretur primitus dominus noster Papa, vt procederetur eius consilio & mandato, & secundū modum, quem ipse decreuerit obseruandum. Supra pag.81.

QVAESTIO XXXII.

An inquisitor cogere posit ciuitatum rectores ad iurandum de defendenda Ecclesia contra hæreticos.

Ricesima secunda quęstio est, Vtrum inquisitor possit & debeat in speciali procedere, contra comites, barones, potestates, capitaneos, balliuos, ac ciuitatum & locorum consules & rectores, quatenus iurent coram eo de defendenda Ecclesia contra hæreticam prauitatem? Simān catho. insti. ti.23.n.8 Schol.97

Respondemus, quòd iuxta c. Ad abolendam. §. statuimus. de hære. & in c. Vt officium. §. statuimus. de hæret. lib. 6. omnes prędicti tenentur ad requisitionem episcoporum vel inquisitorum, iurare Ecclesiam defendere contra hęreticos fideliter & efficaciter, bona fide iuxta posse & officium suum: & obseruare & obseruari facere toto tempore sui regiminis, in terris suo regimini seu iurisdictioni subiectis, constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorum filios & nepotes, à sede Apostolica promulgatas,

ac etiam approbatas. Quòd si iurare noluerint, debet inquisitor procedere contra eos, secundum tenorem illorum capitulorum, & ad pœnas ibi contentas in c. alleg. Ad abolendam. vbi dicitur sic: Statuimus insuper, vt comites, barones, rectores & consules ciuitatum & aliorum locorum iuxta commonitionem episcoporum, præstito corporaliter iuramento promittāt, quòd fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, ecclesiam contra hæreticos & eorum complices adiuuabunt bona fide, iuxta officium & posse suum. Si vero id obseruare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur: & ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto ecclesiæ supponendis. Ciuitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio ciuitatū, & episcopali se nouerit dignitate priuandam. In c. Vt officium. §. statuimus. dicitur ita: Statuimus insuper, vt potestas, capitaneus, seu rector vel consules, seu quiuis alij, qui ciuitati præsunt, vel loco alteri ad præsens, aut præerunt in futurum, ad requisitionem diœcesanorum vel vicariorum suorum, seu inquisitorum hæreticæ prauitatis, iurent præcise attendere inuiolabiliter, & obseruare, ac facere à suis subditis obseruari toto tēpore sui regiminis in terris suæ iurisdictioni, regiminiue subiectis cōstitutiones contra hæreticos, credētes, receptatores, fautores & defēsores eorum, ipsorūque filios & nepotes à sede apostolica promulgatas, ac etiam approbatas: quas qui iurare noluerit & seruare, vt infamis & tamquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus officio & honore sui regiminis spolietur: nec vlterius potestas, capitaneus, consul, vel rector habeatur in aliquo, aut de cętero in aliquā dignitatem vel officium publicum vlterius assumatur: & quę vt potestas, balliuus, cōsul, vel rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

Pag. 58. col. 1. *Relat. su pra pag. 66. col. 1.*

QVAESTIO XXXIII.

De iuramento a Dominis temporalibus præstando in initio officii de extirpandis hęreticis.

Concilii Biterrē se. c. 32. Repertorii verbo, iuramentū.

TRicesima tertia quæstio est, Vtrū inquisitor debeat cōpellere seu monere dominos temporales, perpetuam vel tēporalem iurisdictionem habentes, quatenus in eorum nouitate antequam eorum officiū exequantur, iurent coram inquisitore hæreticos per Ecclesiam denotatos pro viribus à suis terminis extirpare?

Respondemus quòd sic; iuxta c. Excommunicamus itaque. de hære. §. moneantur. vbi dicitur sic: Moneantur autem & inducantur, & (si necesse fuerit) per censuram ecclesiasticam compellantur seculares potestates, quibuscunque fungantur officijs, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita prò defensione fidei pręstent publice iuramentum, quòd de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab ecclesia denotatos, bona fide pro viribus extirpare studebūt: ita quòd amodo quandocunque quis fuerit in potestatē siue perpetuam siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. hæc ibi: & non solum in sua nouitate: immo semper, vt patet in c. Ad abolendam. §. statuimus. de hære. & c. Vt officium. §. statuimus. de hære. lib. 6. & patet expresse sup. parte ista tertia. q. 32. proxima.

Pag. 60.

QVAESTIO XXXIIII.

An inquisitor cogere possit ad reuocandum statuta impedientia officium sanctę inquisitionis.

TRicesima quarta quæstio est, Vtrū inquisitor possit procedere contra dominos temporales, seu eorum officiales condentes statuta, per quę inquisitionis negotiū seu officium, directe vel indirecte impediatur, seu quomodolibet retardetur?

Campeg. ad Zanc. de hæret. cap. 32. Schol. 98

Respondemus ꝙ sic; vt patet in c. Statutū. de hære. li. 6. vbi dicitur sic: Statutū ciuitatis, castri, villæ, vel alterius loci, per quod negotium inquisitionis hęreticę prauitatis directe vel indirecte (ne in eo libere procedi valeat) contigerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis, ipsiusque ciuitatis vel loci dominū, potestatē, capitaneū, consules vel rectores, per quem vel quos eadem ciuitas seu locus regitur, quocunque nomine censeantur, ad statutū huiusmodi loci diœcesano vel ei⁹ vicario, aut inquisitori seu inquisitoribus labis præfatæ sine moræ dispēdio exhibendum: & si tale inuentū fuerit, reuocandū omnino, vel saltē eatenus moderandū, ꝙ per illud inquisitionis processus nō impediantur, vel aliqualiter retardentur: per cēsuram ecclesiasticam decernimus compellendos.

Pag. 64. col. 2. *Statuta, quę offic. inquisitionis impeditur, reuocari debent.*

QVAE-

QVAESTIO XXXV.

An inquisitor procedere possit contra Dominos temporales negantes ei debitum auxilium.

Summarium.

1 *Domini temporales requisiti ab inquisitore, teneantur illi parere in captione hereticorum, &c.*
2 *In mittendo captos ad loca designata intra districtum dominij eorum:*
3 *Et in recipiendo sibi relictos, ac puniendo debita pœna:*
4 *Nec possint de hoc crimine cognoscere, vel iussu inquisitoris captos liberare:*
5 *Neque eius iudicium, sententiam, vel processum vllo modo impedire.*

Carreri. de hæret. nu. 93. Vmber. iud. inqu. ver. Domini tẽp.

Ricesima quinta questio est, Vtrum inquisitor possit procedere contra dominos temporales, & eorum officiales, qui requisiti per eundẽ, non iuuant eum iuxta posse & officium suum; seu eidem non obtemperant prout debent?

Pag. 67 col. 2. Respõdemus quòd sic; vt patet in c. Vt inquisitionis. de herẹt. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt inquisitionis. & infra.

» 1 Vniuersos seculi potestates & dominos temporales, ac prouinciarum, terrarum ciuitatum, aliorumque locorum rectores quibuscunque dignitatibus vel officijs, aut nominibus censeantur: requirimus & monemus vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei diœcesanis episcopis, et inquisitoribus hæreticẹ prauitatis à sede apostolica deputatis, aut in posterum deputãdis, pareant & intendant in hẹreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti:
» 2 Et vt prẹfatas personas pestiferas in potestatẽ seu carcerem epõrũ, aut inquisitorũ dictorũ, vel ad locum, de quo ipsi vel aliquis ex eis mandauerint, intra eorũdem dñorũ potestatẽ vel rectorum districtum ducant vel duci faciant sine mora: vbi per viros catholicos à præfatis episcopis seu inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatos sub arcta & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotiũ per ecclesiæ iudicium terminetur.
» 3 Vtque de hæresi à diœcesano episcopo vel inquisitore, seu inquisitoribus cõdemnatos, præfati potestates, domini temporales, siue rectores, vel eorũ officiales seu nuntij sibi A relictos statim recipiant indilate animaduersione debita puniẽdos: nõ obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorum nequitiẹ filiorum: cum tam secundum ordinationem prædecessorum nostrorum, quàm secundum legem imperialem appellationis & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum. «

» 4 Prohibemus quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus, B eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine absque dictorum episcoporum siue inquisitorum, aut saltem alterius eorum licentia vel mandato à carcere liberent, aut executionem sibi pro huiusmodi crimine à diœcesano, vel inquisitoribus, seu inquisitore iniunctam, prompte (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: vel aliàs diœ C cesanorum vel inquisitorum iudicium, sententiam, seu processum directe vel indirecte impedire præsumant. «

» 5 Si quis vero de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu balliuis, contra prẹdicta fecerit, aut præfato fidei negotio sæpefatis diœcesano episcopo, vel inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire: necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel fauorem, excommu D nicationis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur. «

In literis vero Vrbani iiij. & Clemen. iiij. Prẹcũctis. de hoc habetur sic: Cæterũ, si forte (qđ non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis cõmisso se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt nõ possit procedi libere in eodẽ: immo nisi inquisiti seu requisiti id fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint E studiose, contra eos tamquam hæreticorum fautores, & defensores secundum sanctiones canonicas freti eadem auctoritate intrepide procedatis. « *Pag. 83.*

QVAESTIO XXXVI.

An inquisitor possit procedere contra impedientes eius officium.

Ricesima sexta quæstio est; Vtrum inquisitor possit procedere contra dominos temporales, eorumq; officiales, eius processum, iudicium, seu sententiam directe vel indirecte impedientes, seu retardantes; vel ad hoc præstantes auxilium, consilium, vel fauorem?

Gondis. de hæret. q. 19. nu. 5. & 6. Schol. 99

Relat. supra fol. 68. col. 1

Respondemus quòd sic; iuxta c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. lib. 6. vbi dicitur sic: Prohibemus quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus, eorũdéq; officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel iudicent: siue captos pro eodem crimine, absque dictorũ episcoporũ, siue inquisitorũ, aut saltem alterius eorundẽ licentia, vel mandato à carcere liberent, aut executionẽ sibi pro huiusmodi crimine à diœcesano vel inquisitoribus, seu inquisitore iniunctam, prompte (prout ad suũ spectat officium) facere seu adimplere detrectent, uel aliàs diœcesanorum aut inquisitorum iudicium, sententiam, seu processum, directe vel indirecte impedire præsumant. Si quis vero de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu balliuis contra prædicta fecerit; aut præfato fidei negotio sæpefatis diœcesano episcopo, vel inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire: necnõ & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc velut hæreticus condemnetur. In literis vero apostolicis Vrbani iiij. & Clemen. iiij. Præ cunctis. §. cæterum, dicitur sic: Cæterum, si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis cõmisso se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt nõ possit procedi libere in eodẽ: immo nisi inquisiti seu requisiti illud fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiose, contra eos tamquam contra hæreticorum fautores, & defensores secundum sanctiones canonicas freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

Pag. 83. col. 2.

QVAESTIO XXXVII.

An inquisitor in aliquo casu possit compescere quæstuarios.

Hodie quæstuarij sublati sunt, cõcilium Trident. sess. 5. c. 2. in fine. Vide Sch. 100 Supra pag. 65

Ricesima septima quæstio est, Vtrum inquisitor possit & debeat in aliquo casu procedere contra quæstuarios prædicãtes?

Respondemus quòd sic; vt patet in c. Vt officium. §. compescendi. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Compescendi præterea monitione præmissa per censurã ecclesiasticã appellatione postposita prædicatores quæstuarios (vbi contigerit pro inquisitionis seu fidei negotio congregationem fieri, vel aliàs eidem negotio quomdolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio; quod ad ipsos nullatenus pertinet (quorum interest tantum charitatiua subsidia suppliciter petere ac indulgentiam, si forte habent exponere) liberam vobis & singulis vestrum concedimus auctoritate præsentium facultatem. Idem habetur per omnia etiam de verbo ad verbum in literis prædictis apostolicis Vrbani, Clemen. & Alex. iiij. Præ cunctis. §. compescendi.

Pag. 83. col. 1.

QVAESTIO XXXVIII.

An inquisitor prohibere possit laicis disputare de fide.

Vide sup. 1. part. q. 10. pag. 50. & Schol. 5. & 23. part. 1.

Ricesimaoctaua quæstio est, Vtrum inquisitor possit excommunicare, vel aliàs procedere contra laicos de fide catholica disputantes publice vel priuate?

Respondemus, quòd tales sunt excommunicandi, vt patet in cap. Quicunque. de hæret. lib. 6. §. inhibemus. vbi dicitur sic: Inhibemus quoque, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel priuatim de fide catholica disputare: qui vero contra fecerit, excõmunicationis laqueo innodetur. Eadem verba sunt in priuilegio Alexand. iiij. Nouerit vniuersitas, &c. de hoc habetur plenius supra parte prima, q. 10. Vtrum liceat de fide publice disputare.

Pag. 62.

QVAE-

QVAESTIO XXXIX.

An inquisitor procedere posit contra aduocatos & notarios patrocinantes hæreticis, &c.

Simanc.de hær.tit.5 Lucer.inqui. ver. inquisitor.n.22. Scb.101.

Ricesima nona quęstio est, Vtrũ inquisitor posit procedere cõtra aduocatos, notarios, seu scriptores, præstãtes hæreticis, credẽtibus, receptatoribus, defensoribus, ac fautoribus eorũdẽ, patrociniũ vel iuuamen; & cõtra eos, seu alios homines, libros vel scripturas auctoritate apostolica, seu legatorum eius factas, in quibus processus facti contra prædictos, cõtinentur, & eos cogere quatenus tradant ei?

Respondemus ꝙ sic; & primo patet de notariis & aduocatis præstantibus prædictis patrocinium & iuuamẽ: vnde in c. Si aduersus. de hære. dicitur sic: Si aduersus vos terra consurgeret. & infra: Quia plus timeri solet quod specialiter iniungitur, quàm quod generaliter imperatur: vobis aduocatis, & scriniarijs firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem in aliquo præstetis auxilium, cõsilium, vel fauorem: nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine vestrum patrocinium præbeatis, & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta facere nullatenus attentetis. Quòd si contra præsumpseritis, ab officio vestro suspensos perpetuæ vos decernimus infamiæ subiacere. Et secundo patet de habentibus processus, seu scripturas prædictas. vnde in c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. dicitur sic: Vt commissi vobis. & infra: Necnon faciendi à quibuslibet assignari vobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ ac processus per quoscunque auctoritate sedis apostolicæ, vel legatorum eius habiti contra hæreticos continentur. Idem habetur per omnia de verbo ad verbum in præfatis literis apostolicis. Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. necnon.

Pag.59. — Aduocatis & notarijs, vetatur, patrocinari hæreticis. — Pag.66, col.2. — Pag.83, col.1.

QVAESTIO XL.

An inquisitor posit procedere contra scienter sepelientes hæreticos in loco sacro.

Eymer. infra. q. 118. & Scb.102.

Vadragesima quæstio est, Vtrum inquisitor posit procedere contra eos, qui hæreticos, credẽtes, receptatores, defensores, & fautores eorum præsumpserint scienter tradere ecclesiasticæ sepulturæ.

A Respondemus ꝙ sic; iuxta c. Quicunque. in prin. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Quicunque hæreticos, credẽtes, receptatores, defensores, vel fautores eorum, scienter præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere: nec absolutionis beneficium mereantur nisi propriis manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum: & locus ille perpetua careat sepultura. Eadem
B verba habentur in priuilegio Alexandri iiij. Nouerit, &c.

QVAESTIO XLI.

An inquisitor posit procedere contra renuentes iurare in causa fidei, &c.

C Vadragesima prima quæstio est, Vtrum inquisitor posit procedere contra illos, qui iurare coram eo de dicenda veritate in causa fidei requisiti, cõtumaciter renuerint?

Respondemus ꝙ sic; iuxta c. Excommunicamus itaque. extra de hære. §. adiicimus. vbi loquendo ꝙ testes compellantur iurare, sequitur sic: Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam hęretici reputẽtur. De hoc Ioan. And. in no-
D uella super eod. c. Iste enim est error Valden. qui dicunt iuramentum esse peccatum mortale: secus si dubitant iurare ex quadam honestate, tandem obtemperant.

Scb.103. — Refert Eym.p.2 q.14.ner. tertius error.

QVAESTIO XLII.

An inquisitor posit procedere contra delatos, qui alio se transtulerunt, &c.

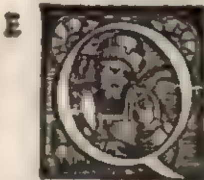

E Vadragesima secunda quæstio est, Vtrum inquisitor posit procedere contra eos, qui extra partes iurisdictionis inquisitori subiectas, domicilium transtulerunt, vel aliàs se absentarũt, delatos de hæretica prauitate; vel extra iurisdictionem inquisitoris delinquentes, in sua nunc existentes?

Videto in hanc q. Scb.104

Respondemus ꝙ sic: iuxta c. Vt commissi. in prin.

in prin. & iuxta c. Cum contumacia. de hæreti.lib.6. In c. Vt commissi. dicitur sic: Vt cōmissi. & infra: Et contra illos quos in prouincia, in qua vobis inquisitionis officium est commissum, hęresis crimen constiterit commisisse (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi. Idem habetur per omnia de verbo ad verbum in præfatis literis apostolicis Clementis, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. etiam cōtra illos. In c. Cum contumacia. dicitur sic: Cum contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionē adiiciat vehementem, si suspectus de hæresi vocatus à vobis vt de fide respondeat, excōmunicationis vinculo (pro eo, ꝙ parere subterfugit, aut cōtumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus: quam si per annum animo sustineat pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur. Etiam potest procedere contra eos, qui licet extra iurisdictionem inquisitoris istius deliquerint, nunc autē in sua sunt: quia hæreticus vbi inuenitur, ibi cōuenitur. ad hoc Ioan. And. in c. Vt commissi. in prin.

Pag. 66. col. 1.

Pag. 63.

QVAESTIO XLIII.

An inquisitor possit procedere contra mortuos.

Vide īfra q. 121. Zanch. c. 24. nu. 5. & plene. Scb. 105

Vadragesima tertia quæstio est, Vtrum inquisitor possit procedere contra mortuos, qui ante mortem, vel post delati sunt eidem de hæretica prauitate?

Respondemus ꝙ sic, iuxta c. Filij. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Filij vel hęredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolaturos, vt ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinē eorundem; sicque viam fuerint vniuersę carnis ingressi, ad probandum ꝙ ipsi defuncti consolationem illam: immo verius desolationem non sanę mentis effecti susceperint, vel post perditam iam loquelam (cum tamē moris sit vt dicitur apud eos, ꝙ nullū taliter consolētur, qui non sit sanæ mentis, & memoriā habeat ordinatam) admitti non debent, si dum viuebant diffamati erant de hæresi, vel suspecti: aut legitime constiterit ꝙ sanæ mentis existentes, huiusmodi hæreticos petierūt: alioquin admitti poterunt prędicti filij, vel hæredes ad probandum pręmissa: non tamē per vxores filios familiares, vel de suis aliquos; sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores. Idem habetur de verbo ad verbum in literis prædictis apostolicis Vrbani & Alexandri iiij. Olim. & in c. Accusatus. §. in eo vero. de hære. lib. 6. De hoc plenius Archidiaconus sup c. Filij. de hær. lib. 6.

Pag. 62.

Antoni. Gome. tom. 3. variar. reso. c. 1. nu. 71.

QVAESTIO XLIIII.

An inquisitor possit procedere contra Blasphemos, Sortilegos, Necromanticos, &c.

Vadragesima quarta quæstio est, Vtrum inquisitor possit procedere contra blasphemos, sortilegos, necromanticos, per annum excommunicatos, apostotas, schismaticos, neophitos ad priorem perfidiam reuersos, Iudæos, & infideles cæteros, in terris Christianorum conuersantes, dęmones inuocantes, seu aliàs fidem catholicam peruersis dogmatibus corrumpentes?

Vide Schol. 48 & seq. p. 2. Tabiēsem ī sū. verb. inquisitor. §. 28. 29. et multis sequent.

Respondemus, ꝙ ad hoc responsum est in secunda parte in 41. q. & sequentibus, in quibus de his sunt formatæ specialiter quæstiones: videantur ibi.

QVAESTIO XLV.

Contra quos generaliter ex officio suo possit Inquisitor procedere.

Vadragesima quinta quæstio est, Inquisitor contra quos generaliter ex suo officio potest procedere, & tenetur?

Tabiēsis in sum. verbo, inquisitor. §. 28. 29.

Respōdemus, ꝙ potest procedere contra de hæresi suspectos, de hæresi diffamatos, hæreticos, credentes, receptatores, defensores, fautores, ac officij impeditores, ac directe, vel indirecte retardatores.

De hæreticis, credētibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus hæreticorum, habetur in c. Excommunicamus itaque. in §. credentes. de hæret. Sed de omnibus his, ac etiam de diffamatis, & suspectis, habetur expressius in c. Vt officium. in prin. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt officium inquisitionis cōtra hæreticos in prouincia, in qua vobis idē officium est commissum, auctoritate apostolica possitis efficacius adimplere, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus vbique in præfata prouincia simul, vel separatim, aut singulariter, (prout negotij vtilitas

Pag. 65

» vtilitas suadebit) contra hæreticos, creden- A
» tes, receptatores, fautores, & defensores eo-
» rum, necnon contra infamatos de hæresi, vel
» suspectos iuxta sanctiones canonicas, (homi
» num metu diuinoque timore postposito)
Cōtra impeditores officij. ad de sup. 1. p. 4. 54. & 56. procedatis. De impeditoribus officij, seu re tardatoribus, habetur in literis Clementis, & Vrbani iiij. quæ incipiunt: Præ cunctis. in §. cæterum. vbi dicitur sic: Cæterum, si forte
» (quod non credimus) aliqui cuiuscunque cō
» ditionis huic negotio vobis commisso se op
» ponere, seu illud præsumpserint aliquatenus
» impedire, vt nō possit ꝓcedi libere in eodē: B
» immo nisi inquisiti, seu requisiti id fouerint,
» & iuxta officiū & posse suū singuli iuuerint
» studiose contra eos tamquam hæreticorum
» fautores & defensores, secundum sanctiones
» canonicas freti eadem auctoritate intrepi-
» de procedatis.

DE MODO PROcedendi.

QVAESTIO XLVI.

An inquisitores plures in eadem prouincia delegati procedere possint unus sine altero.

Anchara nus in c. Vt officiū. nu. 1. de hæret. lib. 6. Carerius de hæret. nu. 69. et 94 & Scho. 106.

Vadragesima sexta quæstio est, Vtrum vnus inquisitor possit procedere sine alio inquisitore, quādo sunt duo in eadem prouincia, & sunt communiter, auctoritate apostolica delegati?

Respondemus ꝙ sic; vt patet in c. Vt officium. in prin. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic:
» Vt officium inquisitionis contra hæreticos
» in prouincia, in qua vobis idem officium est
» commissum auctoritate apostolica possitis
» efficacius adimplere, discretioni vestræ per
» apostolica scripta mādamus, quatenus vbi-
» que in præfata prouincia simul, vel separa-
» tim, aut singulariter, (prout negotij vtilitas
» suadebit) contra hæreticos, credentes, rece-
» ptatores, fautores, & defensores eorum: nec-
» non contra infamatos de hæresi, vel suspe-
» ctos, iuxta sanctiones canonicas (homi-
» num metu diuinoque timore postposito)
» procedatis.

QVAESTIO XLVII.

An inquisitor sine episcopo, & episcopus sine inquisitore procedere possit.

Summarium.

1 *Quatuor per se potest episcopus sine inquisitore & contrà, citare, arrestare, &c.*
2 *Et tria non potest vnus sine altero: & quæ.*

Zanch. de hære. c. 8. num. 4. Scb. 107.

Vadragesima septima quæstio est, Vtrum inquisitor possit procedere sine episcopo siue diœcesano ordinario, & episcopus sine inquisitore?

Respondemus ꝙ sic; nisi in tribus casibus, in quibus vnus sine alio non potest, vt patet in c. Multorum. in princ. de hæret. in clem. vbi dicitur sic:

1 Multorum querela. & infra. Vt negotium inquisitionis huiusmodi eò prospe- *Pag. 69 col. 1.*
C retur felicius, quò deinceps eiusdē labis in- "
dago solemnius, diligentius & cautius per- "
agetur, ipsum tam per diœcesanos episco- "
pos quàm per inquisitores à sede apostolica "
deputatos (omni carnali amore, odio, vel ti- "
more, ac cuiuslibet commodi temporalis af "
fectione semotis) decernimus exerceri, sic ꝙ "
quilibet de prædictis, sine alio citare possit *Quæ possit eps sine inquisitore et inquisitor sine epo.*
& arrestare: siue capere, ac tutę custodiæ mā
cipare: ponendo etiam in compedibus, vel
manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum:
super quo ipsius conscientiam oneramus,
D Necnon inquirere contra illos, de quibus
pro huiusmodi negotio secundum Deum & "
iustitiam viderit expedire. "
2 Duro tamen tradere carceri siue arcto, "
qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam "
videatur: vel tormentis exponere illos: aut *Et quæ non possit vnus sine altero.*
ad sententiam procedere contra eos episco-
pus sine inquisitore, aut inquisitor sine epi-
scopo diœcesano, aut eius officiali, vel epi-
scopali sede vacante capituli super hoc de-
legato: si sui ad inuicem copiam habere va- "
E leant, intra octo dierum spatium, postquam "
seinuicem requisierint, non valebit: & si "
secus præsumptum fuerit, nullum sit & irri- "
tum ipso iure. Quòd autem vnus sine alio
procedere ad sententiam non possit ante
istam Clementinam iam erat cautum in c.
Per hoc. de hæret. lib. 6. sed perfectius habe-
tur hic in c. Multorum. allegato.

QVAE-

QVAESTIO XLVIII.

An sententiam pro delato diffinitiuam ferre posit episcopus sine inquisitore,& contra.

Summarium.

1 *Sententiam absolutoriam ferre potest episcopus sine inquisitore; & versa vice, inquisitor sine episcopo.*

2 *Quid de antiquo iure poterant episcopus & inquisitor.*

3 *Idem cum Eymerico tenent Ioan. And. et Paulus.*

Carre. de hæret.nu. 72.Scho. 108.

Quadragesima octaua quæstio est, Vtrum inquisitor possit procedere sine episcopo, & episcopus sine inquisitore, ad sententiam diffinitiuam, quando est ferenda pro delato, & non econtra?

Snĩam ꝓ delato ferre potest inquisitor sine epõ,& contra.

1 Respondemus ꝙ sic; iuxta c. Multorum. de hæret.in cle. & in q. supra proxi.alleg. Nã exponendo tres casus, in quibus non potest vnus sine alio, vt dictum est, dicit sic: Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pęnam, quàm ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, &c. Ergo sicut vnus sine alio potest tradere carceri, qui non magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur, & fit quotidie: ita procedere potest ad sententiam pro eis: quia à iure veteri nõ recedimus, nisi in quantum inuenitur expressum in iure nouo.

l. sancimus.C.de testa.

2 De iure auté antiquo vnus poterat per totum sine alio: de iure autem nouo sunt expressi tantum tres casus prædicti, in quibus non potest vnus sine alio, de quorum numero non est iste de quo quæritur: igitur remanet ius antiquum, per quod vnus potest sine alio.

3 Istius intentionis est Ioan. And. in c. supra alleg. Multorum. in verbo, contra eos. Paulus etiam idem dicit super eodem c. & ver. Zenzellinus nihil dicit, nec Guillermus de Montelaud. in gl. suis.

QVAESTIO XLIX.

An episcopus et inquisitor posint procedere ad sententiam alter sine altero, quando nequeunt uel nolunt in eundem locum conuenire.

Summarium.

1 *Episcopus & inquisitor possunt sibi mutuo vices suas cõmittere in his, quæ neuter per se potest.*

2 *Debet vnus alterum requirere quando simul cõuenire nolunt.*

3 *Quot diebus vnus alterum expectare debeat.*

Tabiẽsis in sum. verbo, inquisitor, §.5. Simã. cath. insti. tit.34.nu. 38.

Quadragesima nona quæstio est, Vtrum inquisitor possit procedere ad sententiam sine episcopo, & episcopus sine inquisitore: quando non possunt, vel nolunt personaliter ad eundem locum inuicem conuenire?

1 Respondemus ꝙ si non possunt, aut nolunt personaliter adinuicem conuenire, potest vnus alteri committere vices suas: vel mittere commissarium, seu vicarium: vel suũ significare per literas consilium & assensum.

2 Quòd si noluerint, vnus requirat alium, quatenus infra octo dierum spatium aduenniat, vel substitutum, vel suum mittat consilium & assensum. ita habetur in c. Multorũ. de hæret. in cle. ibi in clausula allegata supra in proxi. q. dicitur ita:

3 Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam quàm ad custodiam videatur: vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos episcopus sine inquisitore, aut inquisitor sine episcopo diœcesano, aut eius officiali, vel episcopali sede vacante capituli super hoc delegato: si sui adinuicem copiam habere valeant intra octo dierum spatium, postquam se inuicem requisierint, non valebit. Et si secus præsumptum fuerit, nullum sit, & irritum ipso iure. Verum si episcopus, vel eius capituli (sede vacante) delegatus cum inquisitore, aut inquisitor cum altero eorundem propter præmissa nequeat, aut nolit personaliter conuenire, possit episcopus, vel eius, seu capituli (sede vacante) delegatus inquisitori, & inquisitor episcopo, vel eius delegato, seu sede vacãte, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus super illis committere vices suas, vel suum significare per literas consilium & consensum.

QVAESTIO L.

Quid agendum cum episcopus & inquisitor discordant.

Rep. ver. eps. §. qđ episcopus Scho.109.

Quinquagesima quęstio est, Vtrũ inquisitor sine diœcesano episcopo, vel episcopus sine inquisitore possit procedere ad sententiam, quando non possunt

sunt adinuicem concordare, vel tunc in casu huiusmodi quid agendum?

† *Aliâs. mittat.* Respondemus quòd non, sed tunc negotium bene instructum vterque † destinet domino nostro Papę. Ita habetur in c. Per hoc. de hęre. lib. 6. vbi sic dicitur: Per hoc. & infra: „ Per vtrosque simul sententia proferatur (scilicet per episcopum & inquisitorẽ, de quibus „ ibi loquitur) & sequitur: In qua ferenda si nõ „ conuenerint, per vtrosque negotium sufficiẽter instructũ ad sedem apostolicã remittatur. *Pag. 67. col. 2.*

QVAESTIO LI.

De communicatione processuum inter episcopum & inquisitorem.

Zanch. de hare. c. 15 Campeg. ad Zanc. cap. 8. Scb. 110

Vinquagesima prima quæstio est, Vtrum inquisitor & episcopus teneantur sibi mutuo cõmunicare processus, quando procedunt diuisim, & non cõiunctim?

Respondemus quòd sic, iuxta c. Per hoc. §. verum. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: „ Verum vt dictum inquisitionis negotium efficacius, melius, vtiliusque procedat: cõcedimus, ꝙ per episcopos ipsos, & per inquisitores, de facto eodem inquiri valeat communiter vel diuisim: & si diuisim processerint, teneãtur sibi inuicẽ cõmunicare processus, vt per hoc posit melius veritas inueniri.

QVAESTIO LII.

Quando diuisim procedere dicantur episcopus et inquisitor.

Vinquagesima secunda quæstio est, quomodo intelligitur, ꝙ episcopus & inquisitor procedunt diuisim, & non coniunctim?

Respondemus, ꝙ intelligun tur diuisim procedere, non quando inquisitor tantũ, vel quando episcopus tantum procedit, sed cum episcopus per se procedit ex vna parte, & inquisitor per se ex altera, ita ꝙ fiunt duo processus de eodem facto, vnus per episcopum, & alius per inquisitorem. Ita habetur in extrau. domini Benedicti xi. Ex eo. „ vbi sic dicitur: Nos autem de fratrum nostrorum consilio, intelligendo diœcesanos & inquisitores tunc demũ diuisim procedere, cũ ij & illi separatim, non quando episcopi tantum vel inquisitores tantum procedant. *Pag. 78. col. 1.*

A

QVAESTIO LIII.

Quando facienda sit processuum communicatio, in medio, an in fine.

Vinquagesima tertia quæstio est, Vtrum in medio causæ, vel tantum in fine ista communicatio processuum sit fienda? *Campeg. ad Zanc. cap. 8. Repert. uer. cõmunicare. §. sed quomodo. Scb. 111*

B Respondemus, ꝙ in fine tãtum, quãdo nihil restat agendum, vt patet in prædicta extrauag. domini Benedicti xi. Ex eo. in qua dicitur sic: Ex eo ꝙ quædam nouella constitutio super negotio hæreticæ prauitatis à bonæ memoriæ Bonifacio Papa viii. prædecessore nostro edita continet, ꝙ in ipso negotio per diœcesanos episcopos & inquisitores super eodem facto inquiri valeat communiter vel diuisim: & si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus: Nos consulere voluistis, quando & quotiens sit ista processuum communicatio facienda. Nos autem de fratrum nostrorũ C consilio, intelligendo diœcesanos & inquisitores tunc demum diuisim procedere, cum ij & illi separatim, non quando episcopi tantũ vel inquisitores tantum procedant: Consultationi vestræ breuiter respondemus, ꝙ quando vtrique procedunt seiunctim, sibi debent in fine tantum, dum nil restat agendum, nisi quòd solum sententia promulgetur, communicare processus. & infra: Vnum sane casum excipimus, si alter commode non posit pro- D cedere, nisi alterius actis visis. Ex hac enim causa semel tantum (vt fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. “

QVAESTIO LIIII.

An in negotiis fidei summarie & de plano procedi posit, etc.

Vinquagesimaquarta quęstio est, Vtrũ inquisitor posit procedere in negotiis fidei summarie, simpliciter, & de plano; & absque aduo- E catorũ & iudiciorum strepitu, & figura? *Gõdis. de haret. q. 12. Repert. ver. ordo indiciarius. Scb. 112*

Respondemus ꝙ sic, iuxta c. Statuta. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic. Statuta quædam fe. re. Inno. Alex. & Clem. prædecessorum nostrorum quibusdam declaratis & additis recẽsentes; concedimus, ꝙ in inquisitionis hæreticæ prauitatis negotio procedi posit simpliciter, & de plano, & absque aduocatorum ac iudiciorum strepitu & figura. Idem habetur in priuilegiis antedictis. *Pag. 68. col. 2.*

QVAESTIO LV.

De intellectu uerborum, procedere summarie, simpliciter & de plano.

Summarium.

1 *Cum summarie proceditur, quaenam omitti possint.*
2 *Probationes ac defensiones legitimae non praetermittendae:*
3 *Neque citatio & iuramentum de veritate dicenda.*

Tabien. uerbo, inquisitor. §. 38. Squillac. de fide catho. c. 27. Sch. 113. Supra, Pag. 74. col. 2.

Vinquagesima quinta quęstio est, Quomodo intelligantur ista verba, scilicet, procedere summarie, simpliciter, & de plano, & absq; aduocatorū & iudiciorū strepitu, & figura?

Respondemus, ꝙ hoc declaratur de verb. sign. c. Sæpe. in cle. vbi dicitur sic: Sæpe contingit, quòd causas cōmittimus, & in earum aliquibus simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicij procedi mandamus: de quorū significatione verborum à multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autē dubitationem huiusmodi (quātum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, vt iudex, cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigat, litis cōtestationem non postulet in tempore etiā feriarum ob necessitates hominum indultarū à iure, procedere valeat: amputet dilationū materiam, litem quantum poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes dilatorias & frustratorias repellēdo, partium aduocatorū & procuratorū cōtentiones & iurgia, testiūq; superflua multitudinē refrenādo: 2 Non sic tamē iudex litem abbreuiet, quin probationes necessariæ & defensiones legitimæ admittantur. 3 Citationem vero, ac præstationem iuramēti de calumnia vel malitia, siue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per cōmissionem huiusmodi intelligimus non excludi.

QVAESTIO LVI.

An inquisitor familiam armatam posit habere.

Vinquagesimasexta quęstio est, Vtrum inquisitor posit procedere cum armatis, ad suum officium exequendum?

Gōdif. de hęre. q. 11 nu. 15. & seq. Repert. uer. arma. Sch. 114.

Respondemus ꝙ sic, ad tuitionē suæ personæ, vel familiæ suæ, & ad capiendum hæreticos, credētes, receptatores, defen-A sores eorum, & fautores. Sed debet cauere ne huiusmodi abutatur, iuxta c. Nolentes. in cle. §. Porro. vbi dicitur sic: Porro inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales, nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua cum inquisitorib⁹ ipsis officia exequēda. De hoc Ioan. And. in c. Statutum 1. de hære. lib. 6.

Pag. 71. col. 2.

QVAESTIO LVII.

B

An inquisitor brachii secularis auxilium inuocare posit.

Vinquagesimaseptima quęstio est, Vtrum inquisitor pro capiendis hæreticis, credētibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum, diffamatis de hæresi, vel suspectis, posit inuocare auxilium brachii secularis?

Siman. catho. insti. tit. 41. nu. 15. Io Rojas singu. fidei. 21. Sch. 115.

Respondemus ꝙ sic, iuxta c. Vt officium. §. denique. vbi multis præmissis sic subiungitur: C Denique vt circa præmissa plene vobis & singulis vestrū coertionis expedita & inuiolabilis adsit auctoritas, volumus, vt ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachii secularis. Hæc eadem verba habentur per omnia in literis apostolicis sæpe allegatis Clementis, & Alexandri, & Vrbani iiii. Præ cunctis. Delegatus enim non potest ex officio suo inuocare auxilium brachii secularis, nisi ex speciali commissione, vt fit inquisitoribus. De hoc arg. super c. D & §. allegatis.

DE CARCERE *inquisitoris.*

QVAESTIO LVIII.

An inquisitor posit habere carcerem proprium.

Summarium.

E 1 *Inquisitor potest habere proprium carcerem ad custodiam reorum.*
2 *Domini temporales in quibus parere tenentur inquisitoribus.*
3 *Carcer ad pœnam episcopo & inquisitori debet esse communis.*

Vinquagesima octaua quęstio est, Vtrum inquisitor posit habere carcerem proprium, pro reis seu delatis ibidē detinendis, ad custodiā seu ad pœnā. Respon-

Zanch. de hęre. c. 10 Sch. 116.

1 Respōdemus, quòd sic ad custodiam: vt A patet in c. Vt inquisitionis. de heręt. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt inquisitionis. & infra:

Pag. 67. col. 2.

Vniuersos seculi potestates, & dominos temporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumq; locorum rectores quibuscunque dignitatibus vel officijs, aut nominibus censeantur: requirimus & monemus, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles, 2 Ita pro defensione fidei diœcesanis epis. & inquisitoribus hęreticę prauitatis à sede apostolica deputatis, aut in posterum deputādis, B parcant & intendant in hęreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti: & vt prędictas personas pestiferas in potestatem seu carcerem episcoporum, aut inquisitorum prędictorum, &c.

Domini tēporales inquisitorib. pareāt.

In c. etiam, Multorum. de hære. in clem. in prin. loquendo de episcopis & inquisitoribus, dicitur ita: Sic quòd quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare siue capere ac tutę custodię mācipare, ponēdo etiā in compedibus vel manicis ferreis, si eis visum fuerit faciendum.

Pag. 69. col. 2.

3 Ad pœnam autem nō: vnde carcer, qui est magis ad pœnam, quàm ad custodiam, est episcopo & inquisitori communis, vt vnus nō possit sine alio tali tradere carceri quemquam, iuxta c. Multorum. allegatum. vnde post prędicta verba dicitur ita: Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos episcopus sine inquisitore, aut inquisitor sine episcopo diœcesano, aut eius officiali, vel episcopali sede vacante capituli super hoc delegato, si sui adinuicem copiam habere valeant, intra octo dierum spatium postquam se inuicem requisierint, non valebit.

QVAESTIO LVIIII.

An episcopus & inquisitor posśint habere communem carcerem, & de custodibus carceris.

Summarium.

1 *Proprios carceres possint sibi communes facere episcopus & inquisitor:*
2 *Alicubi carceres sunt apud inquisitorem:*
3 *Alibi episcopi ipsi carceres habent.*
4 *Quid de custodibus carcerum canones statuant.*

Vinquagesima nona quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor possint carcerem habere communem pro reis seu delatis ibidē detinendis ad custodiam seu ad pœnam: & tunc de custodibus qualiter fuerit prouidendum?

Locatus in iud. inquis. ver. carcer. Siman. catho. instit. tit. 16. Sch. 117.

1 Respondemus, quòd quilibet tam episcopus quàm inquisitor potest habere carcerem proprium, vt patet in alleg. c. Multorum. & ponere ibi delatos ad custodiam in manicis ferreis, & in compedibus vt dictum est supra, quæst. proxima. Et quilibet suum carcerem potest facere communem ambobus.

2 In aliquibus enim partibus, vt in Tolosa & Carcassona, inquisitores habent in suis domibus carceres, quos vocant muros, quia domunculæ illę adhęrent muris loci, qui sunt episcopo & inquisitori communes, & de his habetur in c. Multorum. alleg. de hære. in cle. §. sane. vbi dicitur sic: Sane quia circa custodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nūcupantur, C multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: Nos volentes super hoc prouidere, statuimus vt quilibet talis carcer vel murus, quem de cætero episcopo & inquisitori prædictis volumus fore communes, &c.

Pag. 70. col. 1.

3 In quibusdam autem alijs partibus, episcopi habēt ipsos carceres, in quibus possunt detineri hæretici siue suspecti, non solum ad custodiam, sed etiam ad pœnam, & mox vt detinentur ad pœnam, fiunt carceres communes, quia absque inquisitoris cōsensu hoc fieri non potest, vt est dictum. Et de his habe- D tur in c. Multorum. alleg. §. & quia. vbi dicitur sic: Et quia sæpe contingit episcopos proprios habere carceres sibi & dictis inquisitoribus non communes, &c.

4 Qualiter autem est de custodibus prouidendum, statutum est in c. alleg. Multorum. per hunc modum, quòd (loquendo de carceribus siue muris prædictis) sint duo custodes principales, discreti, & industrij, & fideles: & quòd vni prouideat episcopus, & alteri inquisitor, & horum quilibet habeat substitu- E tum, & quòd sint ibi duæ claues: Qui custodes iurabunt coram episcopo & inquisitore, ꝙ suum officium fideliter exequentur, & non permittēt, ꝙ aliquis loquatur dictis captis in secreto, & ꝙ ministrabunt eisdē prout per episcopū & inquisitorē fuerit ordinatū. Loquendo vero de carceribus episcopi, ꝙ custodes positi per episcopū, iurabunt coram inquisitore, ꝙ suum officium exequētur. Quia vero ordinatio ista, de custodibus murorum & car-

& cum notatis ibi. de testi. Sicut quia vnus testis & fama dicuntur facere semiplenam probationem; immo vnus testis solus dicitur facere indicium competens, vt notat Azo in summa de quæstionibus. Nam hæc sunt duo indicia vehemētia: duo autem indicia vehementia ad torquendum sufficiunt, vt patet in his quæ notantur in c. Præterea. de testi. Et licet dicatur, q testis vnus, est testis nullus; & dictum testis vnius, dictum nullius, verum est ad condemnandum, non autem ad præsumendum: quia licet duo, seu plures testes, & non vnus solus faciant probationem plenam, vnus tamen facit semiplenam, vt iamque superius est deductum. & hoc valet in ciuilibus: in criminalibus autē quamquā vnus testis semiplenam probationem non faciat, vt allegatur per Doctores. ff. de excu. tu. l. 2. faciet tamen competens indicium, vt no. Azo in summa vbi supra.

Lib. 9. Codicis.

Notat ibi glossa in verbo, legitimis.

3. Regula. 4 Tertia regula est, q si quis reperitur de hęresi diffamatus, & cum hoc probatur contra eum, vnum vel plura indicia vehementia aut violenta, talis quęstionandus est, vt patet: quia fama per se non est sufficiēs, saltem quo ad quæstionandos clericos. notat Abbas in c. Grauis. de deposito. & dicit clericos non torquendos, nisi infames: secus si leue, vel leuia. Nam hic sunt plura indicia simul iuncta ad torquendum sufficientia, scilicet infamia, & vnum, vel plura alia indicia vehementia & fortia.

4. Regula 5 Quarta regula est, q si quis reperitur super crimine hæresis, habere contra se vnum testem de scientia, & cum hoc probantur cōtra eum vnum vel plura indicia vehementia aut violenta, talis quæstionandus est. patet, & est dictum supra proxime in tertia regula: secus si leue, vel leuia. Nam in hoc casu sunt duo indicia ad torquendū sufficientia simul iuncta, scilicet vnus testis de scientia, & vnū siue plura indicia de hæresi vehementia aut violenta, vt dictum est supra.

5. Regula 6 Quinta regula est, quòd si quis reperitur contra se habere plura indicia de hæresi vehementia & violenta, absque alia infamia, aut teste de scientia, talis est quæstionandus, vt patet ex prædictis: secus si leuia. Nam in tali casu sunt plura indicia ad torquendum sufficientia, scilicet plura indicia de hæresi vehementia, aut violenta.

6. Regula 7 Sexta regula est, q si quis reperiatur de aliqua hęresi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra se vnum testem de scientia, aut etiam vnum, vel plura indicia de hæresi vehementia aut violenta, talis quæstionandus est, vt patet ex præcedentibus. Nam in hoc casu sunt tria in genere sufficientia indicia simul iuncta ad torquendum, scilicet infamia, testes de scientia, & plura alia fortia indicia.

8 Septima regula est, propter infamiam tātum, aut vnicum testem de scientia tantum, aut indicium vehemens, vel violentum tantum, * * * * * * * * nullus quæstionādus est: nam nullum prædictorum indiciorum tantum, est sufficiens ad tormentum; sed bene duo eorum vel omnia simul iuncta, vt patet ex præcedentibus: nam quæ singula non possunt, simul iuncta sufficiunt, vt dictum est supra in quarta regula. de quo latius in summa Innocentij super hac materia cōpilata.

Regula. 7

Videto hic Scholion. 118. vers. aut propter.

DE TESTIBVS in negotio inquisitionis.

QVAESTIO LXII.

An inquisitor cogere posit testes ad testificandum.

Summarium.

1 *Inquisitor super crimine hæresis, & id contingentibus testes recipere potest:*
2 *Et ad veritatem dicendam iuramēto illos cogere:*
3 *Ac eos iterato examinare.*

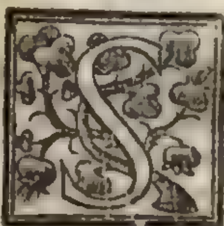

Sexagesima secunda quæstio est, Vtrum inquisitor testes possit cōpellere ad iurandū de dicenda eidē in causa fidei veritate, ac etiam pluries eos examinare?

Zanch. de haret. c. 13. Simā. cath. instit. tit. 64. n. 12. Scho. 119.

1 Respondemus q sic: nam inquisitor potest & debet inquirere super hæretica prauitate, & in tali inquisitione testes examinare, de qua testium examinatione habetur in c. Vt officium. §. verum. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Verum quia in tam graui crimine cū multa oportet cautela procedi (vt in reos sine vllo proferatur errore dure ac digne seueritas vltionis) volumus & mandamus, vt in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, &c.

Pag. 65 col. 2.

2 Testes autem cogendi sunt in causis ecclesiasticis veritatem deponere medio iuramento. extra de testi. cogen. Peruenit. aliàs testimonium non valeret. & extra de hæret.

c. Ex.

QVAESTIO LXVI.

An infames et criminosi in testes recipi ualeant in causa fidei.

Zanch. de hære. cap. 13. Lucer. īqui. ver. Testis. 18. et Scb. 121 super. q. 64.

SExagesima sexta quæstio est, Vtrum inquisitor infames & criminosos, aut seruos cōtra dominos, possit licite admittere ad agendum, seu testificandum in causa fidei?

Respondemus ꝙ sic: vnde Archid. in c. Accusatus. de hæret. lib. 6. in §. licet. super ver. exceptum. dicit ita: Tanta est labes criminis hæresis, ꝙ ad eius accusationem etiam serui aduersus dominos, & quilibet criminosi, etiā infames aduersus quemlibet admittuntur, vt 2. q. 7. §. huic opponitur. Ad idem. ea. q. c. Pagani. §. in hoc. & §. sed quæritur. & extra de simo. c. Si dominus. & c. Tanta. Et idem est in aliis criminibus, exceptis scilicet in simonia, in sacrilegio, & in crimine læsæ maiestatis. 25. q. 3. Sane. *Pag. 152. col. 1.*

De criminosis satis etiam in c. In fidei. de hær. lib. 6. vbi participes & socij criminis admittuntur, vt dictum est supra q. 64.

De infamibus etiam patet: quia periuri de iure sunt infames, & tamē periuri admittuntur, vt patet in c. Accusatus. §. licet. & dictum est supra q. proxima.

QVAESTIO LXVII.

An inimici capitales admitti possint ad testificandum, etc.

Anto. Gomez. to. 3 vari resol. c. 12. nu. 14. & plenissi. Schol. 123

SExagesima septima quæstio est, Vtrum inquisitor inimicos capitales alicuius delati possit in causa fidei ad testificandū, seu agendum admittere contra illum?

Respondemus ꝙ non: vnde Archid. in c. Accusatus. §. licet. de hæret. lib. 6. super ver. exceptum. præmisso quo modo in crimine hæresis, & aliis criminibus exceptis admittuntur ad testificandum & agendum serui cōtra dominos suos; & criminosi, & infames, cōtra quemlibet, vt habitum est supra q. proxima, dicit sic: Non tamē intelligas, ꝙ in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accusationem. 3. q. 5. c. 2. & de simo. Licet Hely. in fi. & c. Per tuas. de hoc satis notat Hosti. in summa. de accu. §. quis possit. Et Archid. in c. Vt officium. §. verum. de hæret. lib. 6. super ver. testium. in fi. dicit sic: Debent etiam inquisitores per se, inquirere de inimicitia testium, cum is, contra quem inquiritur de tali bus nequeat diuinare quid quisque dicit. Quia vbi potest testibus graue periculū imminere, testium nomina delato non publicantur, vt in c. Statuta. de hęr. lib. 6. Idem dicit dominus Guido Fulcodius, post Clemēs quartus, in fine illarum 15. quęstionum, quas fecit ad inquisitores.

Hinc, colliges, deprauatū esse locū apud Archid, sup. pag., 152. n. 3.

vt obseruaui hic Scb. citato.

QVAESTIO LXVIII.

An hæreticus admittendus sit in testem contra fidelem.

Io. Rojas singul. fidei. 190. Scb. 124.

SExagesima octaua quæstio est, Vtrum inquisitor hæreticum possit admittere, ad testificandū in causa fidei contra fidelem, vel etiam pro fideli?

Respondemus ꝙ non: nam hæretici, & criminosi regulariter sunt à testimonio repellēdi, nisi inquantū de iure inuenitur cōcessum: non inuenitur aūt, ꝙ hæreticus possit testificari pro fideli, vel contra fidelem. Ad hoc est Archidiaconus, in c. In fidei. de hæret. lib. 6.

QVAESTIO LXIX.

An hęretici contra hæreticum testimonium admittatur.

Siman. catho. instit. tit. 64. n. 42. & sequen. & Scb. 124.

SExagesima nona quæstio est, Vtrum inquisitor possit hæreticum admittere ad testificandum contra hæreticum, seu pro eo?

Respondemus ꝙ sic, contra; sed nō pro eo. Nam in causa fidei participes & socij criminis in tali casu admittuntur, vt patet in c. In fidei. de hæret. lib. 6. in defectū tamen aliarum probationum, vbi dicitur sic: In fidei fauorem, Cōcedimus, vt in negotio inquisitionis hæreticæ prauitatis excommunicati & participes, vel socij criminis ad testimonium admittantur, præsertim in probationum aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testiū, aut personarum (tam deponentium, quàm eorum contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circunstantiis, sic tēstificantes falsa non dicere præsumātur. Ad hoc est Archidiaconus in c. alleg. in glo. *Pag. 63.*

QVAE-

QVAESTIO LXX. A

An uxor, filij & familiares pro, uel contra delatos de hęresi admitti debeant in testes.

Summarium.

1 *Testes domestici non admittuntur pro delato de hæresi.*

2 *Admittuntur autem contra ipsum, &c.*

Anto. Gomez to. 3 uar. resol. c. 12. n. 15 Sch. 125.

Eptuagesima quæstio est, B Vtrum inquisitor possit admittere ad testificandũ pro, vel contra delatum de hæretica prauitate, eius vxorem, filios, familiares, seu de suis aliquos?

1 Respondemus quòd nõ pro, sed contra. Quòd non pro, satis videtur per c. Filij. de hæret. lib. 6. vbi prædicti non admittuntur pro mortuo delato de hęretica prauitate; vbi dicitur sic: Filij vel hęredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt C hæreticos consolaturos, vt ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicque viam fuerunt vniuersę carnis ingressi, ad probandum ꝙ ipsi defuncti consolationem illam, immo verius desolationem non sanæ mentis effecti susceperint, vel post perditam iam loquelam (cum tamen moris sit, vt dicitur apud eos, ꝙ nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debẽt; D si dum viuebant diffamati erãt de hæresi, vel suspecti: aut legitime constiterit, ꝙ sanæ mentis existentes huiusmodi hæreticos petierũt. Alioqui admitti poterunt prædicti filij, vel hæredes ad probandum præmissa: non tamẽ per vxores, filios, familiares, vel de suis aliquos; sed per testes alios fide dignos & specialiter fidei zelatores. Et si ipsi non admittuntur pro hæretico mortuo, pari forma nec pro viuo.

Relat. supra Pag. 61 col. 2.

2 Quòd autem prædicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum de hæretica prauitate, satis patet; est enim testimonium eorum magis efficax ad probandũ.

QVAESTIO LXXI.

An testes plures duobus requirantur ad condemnandum quempiam de hæresi.

Summarium.

1 *Duo testes legitimi non singulares de iuris rigore videntur sufficere.*

2 *Ex ęquitate tamen in crimine hæresis plures requiruntur.*

3 *Leuiores probationes non ad cõdemnãdum, sed ad præsumendum sufficiunt.*

4 *Inquisitoris diligẽtia defensionum defectum in crimine hæresis supplere debet.*

5 *Quid agendum cum quis per duos testes tantum est conuictus.*

6 *Concordat Guido Fulcodius, Archidiaconus, & Ioan. Andr.*

Eptuagesima prima quæstio est, Vtrum inquisitor depositione solum duorum testium legitimorũ, non singularium, possit licite aliquem de hæresi cõdẽnare, vel plures quàm duo necessario requirantur.

Ioan. Rojas de hæret. par. 2 asser. 4 et singul. fidei. 165. Sch. 126

1 Respondemus, ꝙ quamuis videãtur sufficere duo testes de iuris rigore: quia regula C re est, quòd in ore duorum, vel trium testiũ stat omne verbum:

2 Tamen de iuris æquitate non videtur in hoc crimine duos sufficere, tum propter criminis immanitatẽ; in criminibus enim probationes debent esse luce clariores. C. de probat. l. Sciant. hæresis autem inter maiora crimina enumeratur.

3 Et si dicatur, ꝙ in hoc crimine sufficiunt leuiores probationes, quia leui argumento quis detegitur; verum est ad præsumendum, non aũt ad condẽnandũ: Tum propter iuris D ordinis in hoc crimine detrũcationẽ. In hoc enim ordo iudiciarius in fauorẽ fidei detruncat: quia nec delatus videt testes iurare, nec sibi etiã publicãtur, vbi posset eis graue periculũ imminere, vt in c. Statuta. de hær. lib. 6.

Ita ferme Gui do Fulcods q. 15 ca. 16. 17. & 18.

4 Propter quod delatus nõ potest diuinare, sed tenetur ipse inquisitor per se & ex officio de testium inimicitia inquirere: et etiã si deposuerunt confuse de causa scientiæ eorum, iterum interrogare: quod potest facere extra de testi. Per tuas. & ff. de quęstionibus. E Repeti. Nam quanto magis via defendendi delato præcluditur, tanto magis incumbit inquisitori solicitudo diligentius inquirendi.

Inquisitoris diligẽtia suppleat defectum defensionũ, &c.

5 Vbi ergo inueniantur duo testes concordes & legitimi cõtra quemquam, nec ex hoc vellem eum de tanto crimine condemnare, sed purgationem, si esset diffamatus, indicere: vel propter vehementem suspicionem dictorum, quæ oritur ex dictis duorum testiũ, abiurare eum facere: vel quæstionare, seu sententiam

sententiam differre: non enim videtur tutũ ad vocem duorum testium hominem bonæ famæ de tanto crimine condemnare: secus si fuerit malæ famæ.

6 Concordat his Guido Fulcodius, postmodum Clemens Papa iiij. in q. 15. quæstionũ ad inquisitores. Et de hoc Archidiaconus plenius in c. Vt officium. §. verum. in prin. de hęre. lib. 6. super ver. testium. & in c. In fidei. in fi. glo. illius c. Et Io. And. ibidem. & in c. Excommunicamus itaque. extra de hære. §. adijcimus. vbi dicitur, quòd faciat episcopus iurare tres vel plures boni testimonij viros de dicenda veritate, si sciuerint in parochia hæreticos ibi esse.

QVAESTIO LXXII.

An ex pluribus testibus singularibus sit aliquis condemnandus.

Summarium.

1 *Nemo ex testibus singularibus etiam cum infamia de hęresi est condemnandus.*
2 *Abiuratio autem & purgatio canonica indici poterit tali.*
3 *Cardinalis Albanen. in hoc casu sententia.*
4 *Facultas inquisitoribus data circa statuta legatorum sedis Apostolicæ.*

Eptuagesima secunda quæstio est, Vtrum inquisitor per testes singulares solum, vel saltẽ cum infamia possit iuste de hæresi aliquem condemnare? *Simanca tho. insti. ti. 64. nu. 70. Seb. 127 plenissime.*

1 Respondemus q non; nec per testes singulares solum, nec etiam cum infamia. extra de testi. Tam literis. pręsertim cũ in criminibus probationes debeant esse luce clariores. C. de proba. l. Sciant cuncti. & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnãdus. de præsump. Literas.

2 Ergo sibi indicatur purgatio ratione infamiæ in hoc casu: & abiuratio ratione suspicionis vehementis, quę consurgit ex dictis testiũ. His concordat Guido Fulcodius pręd ctus in 14. q. de illis 15. quas fecit ad inquisitores. & Archid. in. c. Vt officium. in. §. verum. super ver. testium.

3 Est verũ q in literis Cardinalis Albanen. sedis apostolicæ delegati ad inquisitores, de hoc habetur ita: Cũ nuper dominus Papa, & infra: Quãdo vero testes singulares sunt in dictis, tamen concordant in substantia rei seu in effectu, relinquitur inquisitoris arbitrio, vt sicut ei secũdum Deum videbitur, sic procedat: maxime si fama cõsistat, & idoneitas & fides deponentium contra eum, contra quem fuerit inquirendum. hæc ibi.

4 De consultationibus vero & cõsilijs legatorum sedis apostolicæ in literis Clementis, Alexandri, & Vrbani quarti. Pręcunctis præmissis multis priuilegijs dicitur sic: Et obseruari omnia statuta tã per sedem apostolicã, quàm in conciliis legatorum eiusdem sedis prouide edita, quæ negotium catholicæ fidei tangere dignoscuntur, sicut promotioni negotii, & augmentationi fidei fuerit opportunum. *Sequitur infra illa clausula generalis*, plena sit vobis & singulis vestrum præsentium tenore facultas. *Pag. 83.*

QVAESTIO LXXIII.

An inquisitor ualeat torquere testes, & si falsi deprehensi fuerint, punire.

Summarium.

1 *Inquisitor per se potest tormentis subijcere testes:*
2 *Et illos, si falsi inuenti sint, extraordinarie punire.*
3 *Rationes pro vtraque parte adducuntur.*
4 *Soluuntur quæ contra veritatem opponebantur.*

Eptuagesima tertia quęstio est, Vtrum inquisitor valeat testes torquere pro habẽda veritate, seu aliàs punire eos, quos manifeste deprehendit in causa fidei esse tales testes, seu contra insontem falso & scienter imposuisse medio iuramento, crimen hereticæ prauitatis? *Zanch. de haeret. cap. 14. Tabiea ver. inquisitor §. 36 & Seb. 128*

1 Respondemus q sic: et licet nec de iure speciali, nec in priuilegijs inquisitorũ, nec in † consultationibus titulorũ de hæreticis aliquid de hoc habeatur: tamen hoc est de iure cõmuni, vt testes possint torqueri, & etiam si falsi deprehensi fuerint, puniri: & hoc potest fieri in causa præsenti, vt declarat Paulus de Leazaris in c. Multorũ. de here. in cle. in prin. super verbo, Vel tormẽtis exponere illos, qui dicit ibi sic: *Illos*, scilicet, pro huiusmodi negotio inquisitos, aliud videtur in testibus, si causa subsit eos torquendi: quia cum per se solum quilibet possit inquirere, poterit omnia ad illud † necessaria, & sine quibus illud non potest expediri. de officio delega. Præterea. & c. Prudentiam. verbo, explorati. & ff. de iurisd. omn. iud. l. ij. Sed planũ est, quòd ad veritatem habendã debet iudex laborare. de proba. Quoniam. 14. q. 2. Quamquam. 30. q. 5. Iudicantem. 23. q. 8. Occidit. de testi. *† Aliàs. constitutionibus.* *Supra Pag. 167* *† Aliàs. accessoria.*

" Cum causam.& C.de iudi. Iudices.cum con " cordantijs: quam ab inuito & suspecto aliter " habere non potest.5.q.5.Illi qui.vbi notatur " de tormentis testium. ipsum ergo testem po- " terit episcopus & inquisitor,& quilibet per " se torquere.

" 2 Et eadem ratione videtur, ꝙ eum possit " extraordinarie punire, si falso testimonio au " rem eius offendit durante iudicio.C.de testi. " Nullũ.Ad idẽ de pœ. Super his.& c.Dilect⁹.

" 3 Sed contra videtur,quia ratio quę subest " in inquisito, subest in teste: ergo erit idẽ ius " in vtroq;. de transla.c.2.cum concor.Et hæc B " duo infra æquiparantur ibi, *prauitatẽ ipsam,vel " impedimentum officij.* Et si dicamus,ꝙ inquisitor " nõ habet ordinariã,videtur casus in Authen. " de testi.§. si vero.Pro hac parte facit, quia cũ " quilibet posit inquirere vsque ad sententiã, " & testes sint pars negotii.de verb.sign.Forus. " cui licet totũ,& pars,de reg.iur.Cui licet.li.6

" 4 Solutio.primum verũ est,vbi testem vult " torquere pro veritate habenda contra Titiũ " delatum, vel eum extraordinarie punire tan " quam coram eo notorie delinquentem. facit " quod nota. de confessis. c.ij. & quod ibi no- C " tat Inno.& de iure iu. Cum in positionibus. " li.6.& iura supra allegata.Si vero format in- " quisitionẽ cõtra eũ propter hoc, ita quòd est " noua instantia,cũ testis sit nunc principaliter " inquisitus,aliter per se nõ posset eũ torquere: " & sic intelligantur iura supra allegata.

Et de facto hic casus accidit Tolosæ, Anno domini MCCCXII. vt vidi in sententia contineri: nam pater deposuerat contra filiũ crimen hæreticæ prauitatis, & postmodum reuocauit. D

QVAESTIO LXXIIII.

An inquisitor citare & pertrahere possit de diœcesi ad diœcesim testes pariter ac delatos.

Eptuagesimaquarta quęstio est, Vtrũ inquisitor possit de diœcesi ad diœcesim testes trahere vel citare etiam delatos de hæretica prauitate?

Reperto. inquisito. ver.dieta Ioan. Rojas sing. 95. & Scb. 104 super q. 41.par. 3

Respondemus ꝙ sic, non obstante consuetudine de duabus dietis. de rescriptis,Nonnulli. nec illa de vna.eo.ti.de rescriptis,lib.6. Statutum. sed infra suę terminos iurisdictionis potest inquisitor testes citare, & delatos trahere & vocare, vt patet in c. Vt officium. §.deniq; de hære.lib.6.vbi mandatur inquisitoribus ꝙ procedant cõtra quoscunque de hæresi delatos cuiuscunque conditionis sint, dignitatis,ordinis,religionis,&c.Et sequitur etiam constitutione non obstante de duabus " dietis edita in concilio generali. "

Eadem verba per omnia habentur in literis apostolicis. Clem. Alexan. & Vrbani iiij. de hoc Archidiaconus super c. alleg. Vt officium.& ver. de duabus dictis.

QVAESTIO LXXV.

An nomina testium et denuntiatorum sint delatis publicanda.

Summarium.

1 *Nomina testium & denuntiatorum non sint publicanda,si eis ex hoc graue periculum immineat.*
2 *Cessante verò periculo publicari debent.*
3 *Potẽtia personarũ multiplex inquisitori expendẽda.*
4 *Quale piculũ imminere soleat ex tali manifestatione.*

Eptuagesima quinta quæstio est, Vtrũ inquisitor nomina testiũ, denuntiatorũ, seu accusatorũ delato debeat publicare?

Zancb.de bare.c.9. et Camp. ibi. Siman.ca tho. insti. ti. 64. nu. 27. Scb. 129 Supra Pag. 68. col.2.

1 Respondemus, ꝙ de ista materia diuersi summi Pontifices diuersa responderunt. Aliqui dixerunt ꝙ in nullo casu: aliqui ꝙ in aliquo:ideo tandẽ Bonifacius viij. statuit quid agendum, vt patet in c.Statuta.§.iubemus. de hære.lib.6.vbi dicitur sic: Iubemus tamen, ꝙ si accusatoribus vel testibus in causa hęresis interueniẽtibus, " seu deponentibus (propter potentiam perso " narum, contra quas inquiritur) videant epi- " scopus vel inquisitores graue periculũ immi " nere, si contingat fieri publicationẽ nominũ " eorundem, ipsorũ nomina non publicẽt.&c. " *Et sequitur infra.* Sicque (non obstante, ꝙ illis, " cõtra quos huiusmodi deposuerunt,nomina " ipsorũ nõ fuerint publicata) adhibeatur ad " cognitionem iudicis instruẽdam plena fides " depositionibus testium eorũdem,&c. *& infra.* "

2 Cessante verò periculo supradicto accusa- " torum & testium nomina (prout in alijs fit " iudicijs) publicentur. "

3 Attendat tamen circumspectus inquisitor de potentia personarum. Nam est potentia generis, seu familiæ: est potentia E pecuniæ:est etiam potentia malitiæ. de certo rarissime est, quin graue periculũ immineat testibus,si eorum eis,contra quos deponunt, nomina publicentur: & qui vidit & scit, ita dicit; maius enim est periculum, nomina testium publicare alicui delato pauperi, habenti in malis complices rebelles & homicidas, qui nihil habent nisi personam,quàm generoso vel diuiti in temporalibus abundanti.

4 Quale

Pag. 142 col. 2.

4 Quale autem est tale periculũ graue declarat Io. And. super prædicto versu periculum, qui dicitur ita: *Periculum*. quia timetur mors, vel detruncatio ipsorum, vel filiorum, vel parentum suorum, vel deuastatio substantiæ ipsorum, vel his similia.

QVAESTIO LXXVI.

Quæ pœna incurratur si contra ius publicentur, uel occultentur nomina testium, etc.

Tabien. uer. inquisitor. §. 8. fin. Scb. 130

Eptuagesima sexta quæstio est, Vtrũ episcopus & inquisitor nõ publicando delato deferentiũ ac testificãtium nomina: seu publicãdo vbi non debent, incurrant aliquã pœnã, & quã?

Respondemus ꝙ sic: quia per dominũ Papã eorum conscientiæ onerantur, ac eis præcipitur quatenus puram & prouidam intentionem habeant in prædictis. vnde in dicto c. Statuta. de hære. lib. 6. circa finem sequitur sic: Cæterum in his omnibus præcipimus, tam episcopos quàm inquisitores, puram & prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum vel testium nomina supprimenda, vbi est securitas, periculum esse dicãt, nec in eorum discrimen securitatem afferant, vbi tale periculũ immineret, super hoc eorũdem cõscientias onerantes: vbi Archidiaconus dicit ita: O tu, quicunque iudex in tali causa, bene aduerte verba ista: nam non dicit leue periculum; sed dicit, graue: noli igitur reum priuare debito iuris ordine sine magna causa, quoniã hoc fieri nõ põt sine offensione Dei.

Pag. 69. col. 1. C

Supra pag. 163.

DE PERITIS ET ADuocatis necessarijs pro officio inquisitionis.

QVAESTIO LXXVII.

An inquisitor possit conuocare peritos ad præbendum consilium.

Summarium.

1 *Inquisitor potest conuocare & cogere peritos.*
2 *Peritorum nomine quinam intelligantur.*

Conrad. Brun. lib. 4. de hæret. c. 10. Scb. 131.

Eptuagesima septima quæstio est, Vtrum inquisitor possit conuocare peritos quoslibet, ac eos cogere vt sibi assistant, ac in ferẽdis sententiis præbeant consilium opportunum?

A 1 Respondemus ꝙ sic; vt patet in c. Vt cõmissi. §. aduocandi. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Aduocandi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, vt vobis assistant; & in huiusmodi deferendis sentẽtiis prębeant consiliũ opportunum; ac eis ꝙ super his vobis humiliter pareant in virtute obedientiæ iniungendi. Eadem verba ad literam habentur in priuilegijs prædictis Clementis, Alexãdri & Vrbani iiij. Præ cunctis, suppresso tamen præcepto obedientiæ, de quo non fit mentio in priuilegiis antelatis. *Sup. pag. 66.*

B 2 Nomine autẽ peritorũ, vt dicit Archidiaconus super c. Vt cõmissi. in verbo, peritos, intelligit Theologos, Canonistas, & Legistas. *Qui dicãtur periti.*

QVAESTIO LXXVIII.

An de consilio peritorum ferenda sit ab episcopo et inquisitore sentẽtia.

Eptuagesima octaua quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor teneantur procedere ad sentẽtiam vel condemnationem de prædictorum consilio peritorum?

Respondemus ꝙ sic; vt patet in c. Statuta. §. iubemus. de hæreticis. lib. 6. vbi dicitur sic: Iubemus. & infra: Siue episcopus siue inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc vocari, & eis per totum processum, super quo deliberandum est, seriose manifestari ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio, ad sententiam vel cõdemnationem procedi volumus) exprimantur.

Simancas catho. instit. tit. 41. nũ. 14. Alberti. de agno. asser. q. 24. n. 11. Scb. 132 Supra pag. 69. D

QVAESTIO LXXIX.

An processus totus iurisperitis explicari debeat.

Eptuagesima nona quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor coram prædictis peritis, de quorum consilio est ad sententiam procedendum, teneãtur totum processum eis integraliter explicare, vel sufficiat eis explicare summarie, in substantia & effectu?

Campeg. ad Zanc. cap. 15. fol. 118. Scb. 133 E

Respondemus quòd integraliter & perfecte, vt patet in c. Statuta. §. iubemus. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Iubemus. & infra: Secreto coram diœcesano episcopo, vel eo absente ipsius vicario, quando inquisitores procedunt; quando vero procedit episcopus corã inquisitoribus. Si haberi commode possit

Processus totus iurisperitis explicandus.

copia eorundem, ac nihilominus siue episcopus siue inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis iurisq; peritis (quas ad hoc vocari, & eis ꝑ totũ processum super quo deliberandum est, seriose manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio ad sententiam vel condemnationẽ procedi volumus) exprimantur, &c.

QVAESTIO LXXX.

An testium nomina sint consultoribus manifestanda.

Bernard. in Lucer. inquisit. uerbo, inquisitor. §. 21. Sch. 133.

Octuagesima quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor teneantur corã prędictis peritis, de quorum consilio est ad sententiam procedendũ, deferentium & testificãtium nomina publicare?

Pag. 68. col. 2.

Respõdemus quòd sic; vt patet in allega. c. Statuta. §. iubemus. vbi exposito & mandato, quòd nomina deferentium & testium coram delatis non publicentur, sequitur sic: Sed secreto coram diœcesano episcopo, vel eo absente ipsius vicario, quando inquisitores procedunt; quando vero procedit episcopus coram inquisitoribus, si haberi commode possit copia eorundem: ac nihilominus siue episcopus siue inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisq; peritis (quas ad hoc vocari & eis ꝑ totũ processum, super quo deliberandum est, seriose manifestari ac integraliter explicari; & de ipsorum consilio ad sententiam vel cõdemnationem procedi volumus) exprimantur: sicque (non obstante, quòd illis contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionẽ iudicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem.

QVAESTIO LXXXI.

An episcopus & inquisitor possint secretum indicere consultoribus.

Lucer. inquis. ver. inquisitores. §. 21.

Octuagesima prima quęstio est, Vtrũ episcopus & inquisitor quando prędictis peritis deferentium nomina & testificãtium publicabunt, possint eis secretum indicere, quatenus illorum nomina non reuelent, ac in eos sententiam excommunicationis ferre si reuelauerint?

Respondemus quòd sic, iuxta. c. allega. A Statuta. §. et vt eorundem. vbi dicitur sic: Et vt eorundem accusatorum & testium periculis efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis negotio procedatur, pręsentis cõstitutionis auctoritate permittimus, quòd episcopus vel inquisitores secretum possint indicere illis, quibus (vt pręmissum est) processum huiusmodi explicabũt: & in eos si arcana consilij, seu processus, sibi sub secreto ab eisdem episcopo vel inquisitoribus patefacta B pręter eorum licentiam alijs patefecerint, excommunicationis sentẽtiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare.

QVAESTIO LXXXII.

An episcopus & inquisitor possint se mutuo excommunicare ob indictum secretum.

Syluest. ver. hęresis. 2. q. 8. dic. 2. Sch. 134

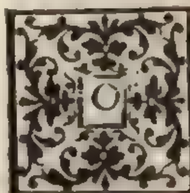

Octuagesima secunda quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor prædictis peritis excommunicationis sententiam iniũgendo quatenus nomina deferentium aut testificantiũ non reuelẽt, possint se excõmunicare mutuo hac de causa, etiã ne reuelent?

C Respondemus ꝙ non, vt in alleg. c. Statuta. §. & vt eorundem. de hære. lib. 6. vnde ibi concesso ꝙ possint peritos excommunicare hac de causa, vt est dictum q. proxima. statim sequitur ita. Sic tamen, quòd inquisitores episcopum, vel episcopus inquisitores non excõmunicent hac de causa.

D QVAESTIO LXXXIII.

An episcopus & inquisitor teneantur ad secretum quod aliis indicunt.

Sch. 134

Octuagesima tertia quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor indicentes prædictis peritis secretum, de non reuelando nomina deferentium seu testificantium per sentẽtiam excommunicationis latæ, ipsi etiam episcopus & inquisitor ad secretum huiusmodi† arceantur?

† arceantur, pro obligẽtur verbum huic auctorisamus in hac sign.

E Respondemus ꝙ sic; vt patet in alleg. c. Statuta. §. & vt eorundem. de hære. lib. 6. Vnde prohibito ibi, ꝙ episcopus & inquisitor non possunt se excõmunicare mutuo hac ex causa, vt dictum est supra q. proxi. de episcopo & inquisitore, sequitur sic: Sed episcopi ex iniũcto ex nũc à nobis sub virtute sanctę obediẽtiæ districto præcepto, ad secretum huiusmodi teneantur.

DE STATVTIS & constitutionibus pro officio inquisitionis.

QVAESTIO LXXXIIII.

An priora indulta & priuilegia inquisitoribus data, sint per posteriores constitutiones reuocata.

Vide præfationem ĩ extrau. in fine positam.

Ctuagesima quarta quæstio est, Vtrũ inquisitoribus apostolica priuilegia, indulta, cõstitutiones, & ordinationes, seu ad consultata responsiones factæ per sedem apostolicam, sint per constitutiones postmodum factas, de quibus habetur in 6. decretaliũ & in cle. tit. de hær. simpli citer reuocata?

Respondemus quod non, nisi in his, in quibus obuiant constitutionibus antedictis: vt patet in c. fi. Statuta. de hæret. lib. 6. vbi in fine dicitur sic: Constitutiones vero, ordinationes, & mandata alia prædecessorum nostrorum, in negotio hæreticæ prauitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus suprascriptis super eadẽ editis prauitate non obuient, in suo volumus robore permanere.

Rel. p. 69

In c. Multorum. de hæret. in cle. in fi. dicitur sic: Alia sane, quæ circa præmissum inquisitionis officium, à nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsenti decreto nõ obuiant) sacri approbatione concilij roborata, in sua volumus firmitate manere.

Pag. 70.

QVAESTIO LXXXV.

An episcopus & inquisitor simul interpretari posint statuta contra hæreticos edita.

Locatus in ind. in quasi. uer. statuta. Scb. 135.

Ctuagesima quinta quęstio est, Vtrum inquisitor cum episcopo, vel eius vicario, possit statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorũ edita interpretari; si & quando circa ea ambigua oriantur?

Respondemus quòd sic; vt patet in literis apostolicis prædictis Inno. iiij. tenoris sequẽtis. Cum negotium fidei catholicæ aduersus

Relat. Pag. 89.

A hæreticæ prauitatis errores vobis, vt vestra prudentia deprehendat vulpeculas demoliẽtes vineã Domini, sub certa forma per alias literas duxerimus committendum; vt commissum vobis negotium ab apostolica sede, tam salubre ac vtile ministerium exequi liberius, ac exercere positis efficacius, in hac parte interpretandi statuta ecclesiastica & secularia contra hæreticos edita, & hæreticorum filios, & nepotes, credentium quoque, fautorum, defensorũ, & receptatorũ ipsorum, di-B gnitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficiis ecclesiasticis, & publicis officiis; *& infra*, liberam vobis auctoritate præsentium concedimus potestatem.

Inquisitor cum epo potest interpretari statuta cõtra hæreticos edita.

In literis vero apostolicis Alexandri iiij. habetur sic: Vt commissum vobis inquisitionis officium contra prauitatem hæreticam efficacius & liberalius exequi valeatis, interpretandi, vel declarandi vnà cum diœcesanis locorum, in quibus est idem officium vobis commissum, vel ipsorum vicariis, cum diœcesanos abesse contigerit, statuta contra C hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita quotiens in eis apparuerit aliquid ambiguum, vel obscurum; *& infra* vobis auctoritate præsentium concedimus facultatem.

QVAESTIO LXXXVI.

An inquisitor per se posit in uerbis ambiguis interpretari dicta statuta.

D

Ctuagesima sexta quęstio est, Vtrum inquisitor sine episcopo & eius vicario possit statuta edita contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum interpretari, si circa ea dubia oriãtur?

Campeg. ad Zãch. cap. 16. fol. 133. Scb. 136.

Respondemus quòd sic; vt patet in literis apostolicis Alexandri iiij. Præ cunctis. vbi habetur sic: Præ cunctis. & infra: Necnon in-E terpretandi statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita, quotiens in eis apparuerit aliquod ambiguum, vel obscurum. *& infra* auctoritate præsentium concedimus facultatem.

QVAE-

DE SVSPECTIS de hæresi et diffamatis.

QVAESTIO LXXXVII.

An suspectus de hæresi cogi debeat abiurare.

Recurre ad 4. & 5. modum termi. process. Sch. 137.

Ctuagesima septima quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor suspectum de hæresi debeant cogere hæresim abiurare?

Respondemus ꝙ sic; vt patet in c. Excommunicamus itaque. §. qui autem. de hæret. vbi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles: nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiā congrua purgatione mõstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur; ita ꝙ si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hęretici condemnentur.

Pag. 60, Suspecti de hæresi abiurare cogun tur.

Et in c. Accusatus de hæreticis lib. 6. dicitur ita: Accusatus de hæresi, vel suspectus, cōtra quem de hoc crimine magna & vehemēs suspicio orta erat, si hęresim in iudicio abiurauit, postea committit in ipsa, censeri debet quadā iurisfictione relapsus: licet ante abiurationem suam hęresis crimē plene probatū non fuerit contra ipsum. Si autē leuis & modica suspicio illa fuerit (quamquam ex hoc sit grauius puniendus) non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

Pag. 63, col. 2.

QVAESTIO LXXXVIII.

An diffamato de hæresi sit indicenda purgatio canonica.

Vide sup. in 2. modo termi. process. num. & Sch. 51.

Ctuagesima octaua quęstio est, Vtrum episcopus & inquisitor diffamato de hæresi debeant purgationem canonicam indicere?

Respondemus ꝙ sic, iuxta c. Excommunicamus itaque. extra de hære. §. adijcimus. vbi dicitur sic: Adijcimus insuper, vt quilibet archiepiscopus, vel episcopus, per se aut per archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas bis, aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres, aut plures boni testimonij viros, vel etiam (si ex-

Pag. 61,

A pedire videbitur) totam viciniam iurare cōpellat, ꝙ si quos ibidem hæreticos sciuerit vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos episcopo studeat indicare. Ipse autem episcopus ad præsentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur.

Diffamati de hæresi debēt se purgare

B

QVAESTIO LXXXIX.

Quot quibusque modis in iure quis censendus sit deprehensus in hæretica prauitate.

Eymer. par. 2. q. 33. Albertin. de agnos. asser. q. 29. nu. 8. & seq. Scho. 138.

Ctuagesima nona quæstio est, Episcopus & inquisitor quot modis, & quibus debeant de iure habere aliquem manifeste pro deprehenso in hæretica prauitate?

C Respōdemus ꝙ tribus, vt dicit Bernardus in gl. ordinaria in c. Ad abolendam. §. præsenti. & ver. deprehensus. extra de hæret. vbi habetur: Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicunque fuerit manifeste in hæresim deprehensus, &c. dicit namque sic: *Deprehensus.* facti euidentia; puta, quia publice prædicat hæresim. ff. de ritu nup. Palam. §. vltimo. Vel legitima probatione; puta per testes: vel ex sua confessione.

Qui dicantur deprehēsi in hęresi. Pag. 91 col. 1.

D Et eiusdem Bernardi gl. in c. Excommunicamus 2. super verbo depręhensi. extra de hære. Si qui autē de prædictis postquam fuerint deprehensi, &c. dicit sic: *Deprehensi.* publice, ita ꝙ notorium sit: vel etiam quia condemnati sunt.

Pag. 95 col. 2.

Ad idem videtur facere c. Super quibusdam. extra de verbo. sign. vbi dicitur sic: Super quibusdam mandatorum articulis. & infra: Tua deuotio postulauit à nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti. Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos E esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem; vel qui coram prælatis suis cōuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hęretica prauitate.

Pag. 73 col. 3.

QVAE-

DE DEPREHENSIS in hæresi, sed pænitentibus.

QVAESTIO XC.

An deprehensus in hęresi et propter hoc captus, sit sub cautione dimittendus.

Reperto. inqui. verbo, cautio Iulius clar. practi. crim. q. 46. Sch. 139.

Onagesima quæstio est, Vtrũ inquisitor deprehensum in hæretica prauitate, & ex hoc captum, possit licite tradere cautioni, vel manuleutæ?

Respondemus ꝙ non: nam vel est deprehensus propria confessione, vel non: si sic, & est impęnitens, tradendus est curiæ seculari vltimo supplicio feriendus, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. de hęre. si autẽ est pænitens, est carceri perpetuo detrudendus, iuxta c. Excommunicamus. 2. de hæret. non igitur cautioni dandus, nec liberandus. Si autem non, sed stat in negatiua, est vt impænitens tradendus potestati curiæ secularis animaduersione debita puniendus, vt not. Host. in sum. tit. de hæret. §. qualiter deprehendantur.

QVAESTIO XCI.

An deprehensus in hæresi, non relapsus, redire uolens, ad abiurationem et misericordiam sit admittendus.

Zanch. de hæret. ca. 16. nu. 5. Sch. 140

Onagesima prima quæstio est, Vtrũ episcopus & inquisitor deprehensum in hæretica prauitate, aliàs non relapsum, si resipiscat, ac resiliat ab errore, debeant admittere ad misericordiam hæresim abiurando, vel tradere brachio seculari animaduersione debita puniendum?

Hæretici pænitẽtes nõ relapsi ad abiurationẽ admittũtur, Pag. 58,

Respondemus, ꝙ non est tradendus, nec relinquendus, sed ad misericordiam & abiurationem admittendus, vt patet in c. Ad abolendam. §. præsenti. extra de hæret. vbi dicitur sic: Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicunque manifeste fuerit in
„ hæresi deprehensus, si clericus est, vel cuius
„ libet religionis obumbratione fuscatus, to-
„ tius ecclesiastici ordinis prærogatiua nude-
„ tur; & sic omni officio & beneficio spoliatus
„ ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio
„ potestatis animaduersione debita punien-

A dus: nisi continuo post deprehensionem er- „
roris ad fidei catholicæ vnitatem sponte re- „
currere, & errorem suum ad arbitrium epi- „
scopi regionis illius publice consenserit ab- „
iurare, & satisfactionem congruam exhibe- „
re. Laicus autem nisi (prout dictum est) abiu- „
rata hæresi, & satisfactione exhibita, confe- „
stim ad fidem confugerit orthodoxam, secu- „
laris iudicis arbitrio relinquatur. „

QVAESTIO XCII.

B

An episcopus & inquisitor absoluere possit ab excommunicatione hęreticum pęnitentem.

Onagesima secunda quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor taliter deprehẽsum in hæretica prauitate, sed post pænitentem & abiurantem, eundem possit absoluere ab excommunicationis sententia, qua fuerit innodatus, iuxta c. Ad abolẽdam. in prin. & c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret. *Sima. catho. instit. ti. 3. Sch. 141.*

C

Respondemus ꝙ sic, vt patet in c. Vt officium. in prin. de hęre. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt officium. & infra: Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus vbique in pręfata prouincia, simul vel separatim: aut singulariter (pro vt negotij vtilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, „
fautores, & defensores eorum: necnon con- „
tra infamatos de hæresi, vel suspectos iuxta „
sanctiones canonicas, (hominum metu diui „
D noque timore postposito) procedatis. Si ve- „
ro aliquis ex prædictis hæretica labe primi- „
tus abiurata, redire voluerit ad ecclesiæ vni- „
tatem; ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis „
beneficium impendatis. „

Hęreticũ redeuntẽ & abiurãtẽ absoluere põt eps et inquisitor.

QVAESTIO XCIII.

E

An hæreticus pænitens sit condemnandus ad perpetuum carcerem.

Onagesima tertia quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor taliter deprehensum in hęretica prauitate, pænitentem & abiurantem, ac ab eisdem, vel eorum altero absolutum, teneatur perpetuo carceri condemnare? *Cõcilium Tolosan. ca. 10. & copiose Schol. 65 & 141.*

Respondemus ꝙ sic; vt patet in c. Excommunicamus 2. §. si qui. extra de hæret. vbi sic dicitur:

Pag. 61, dicitur: Excommunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos. & infra: Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire noluerint, ad agendam condignam pænitentiã in perpetuo carcere detrudãtur.

QVAESTIO XCIIII.

Hæreticus condemnatus ad perpetuum carcerem sit ne degradandus, si clericus fuerit, etc.

Eymer. sup. f. 331 n. 198. & Schol. 63 & 65. p. 3. ad nu. 201.

Onagesima quarta quæstio est, Vtrum episcopus taliter deprehensum in hæretica prauitate pænitentem & abiurãtem absolutum, & per eum & inquisitorem carceri perpetuo condemnatum, teneantur in antea si clericus fuerit, uel religiosus in sacris ordinibus constitutus, degradare?

Respondemus quod sic; iuxta c. Quoniam episcoporum. de heret. lib. 6. vbi dicitur sic: Quoniam episcoporum numerus, ad degradationem clericorum à canonibus constitutus nõ potest de facili conuenire, concedimus, vt sacerdotẽ, vel alium clericum in sacris ordinibus constitutum (cum pro heresi fuerit curie seculari relinquendus, aut perpetuo immurandus) conuocatis abbatibus, aliisque prælatis & religiosis personis, ac literatis suæ dioecesis, de quibus expedire videbitur; suus solus possit episcopus degradare. Nec facias differentiam inter carcerem, & murum, vt videtur facere Archid. nam pro eodem sumitur in c. Excommunicamus. vltimo. & hic, & in cap. Vt commissi. ver. et illorum. & in c. Accusatus. in fin.

Pag. 61, col. 1.

Carceri perpetuo addicti, si sacris sint initiati, degradantur.

QVAESTIO XCV.

An hæretico penitenti, preter pœnam carceris, aliqua salutaris pœnitentia imponi debeat.

Zanch. de her. c. 20. Supra in 8. modo term. processum. n. 194. fi.

Onagesima quinta quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor taliter deprehenso in hæretica prauitate abiurato, absoluto ab excõmunicationis sententia, degradato, & carceri perpetuo condemnato, teneantur iniungere adhuc aliam pænitentiam salutarem?

Respondemus quod sic; vt patet in c. Vt officium. circa prin. de hæret. lib. 6. vbi præmisso de hæreticis, credẽtibus, receptatoribus, fautoribus, & defensoribus eorum, sequitur sic: Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad ecclesiæ vnitatem: ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eidem, quod iniungi talibus consueuit.

Pag. 63

Consueuit autem iniungi eis, quod cruces deferant ante & retro: & quod stent in valuis ecclesiarum certis diebus Dominicis & festiuis, & quod crucientur pane angustie & aqua doloris; vt supra patuit in hac tertia parte, vbi agitur quomodo processus fidei fine debito terminentur: & agitur de sententiis ferendis contra tales.

Pœnitentia salutares iniungendæ.

QVAESTIO XCVI.

An episcopus et inquisitor dispensare possint cum condemnato ad carcerem, et ad alias pœnas.

Tabien. verbo, inquisitor. §. 29. Sch. 143

Onagesima sexta quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor cum tali ad carcerẽ perpetuum, & aliàs cõdemnato, postmodum valeant dispensare?

Respondemus quod sic; vt patet in c. Vt commissi. ver. & illorum. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: Et illorum, qui vestris mandatis obedientes, humiliter stant propter hæresim in carcere, vel muro reclusi, penam vnà cum prælatis, quorum iurisdictioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cum videritis expedire. & infra plenam concedimus facultatem.

Pag. 66 col. 2.

QVAESTIO XCVII.

An episcopus & inquisitor procedere queant contra non perficientes iniunctas pænitentias, &c.

Siman. catho. insti. tit. 47. num. 77. Sch. 144

Onagesima septima quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor possint procedere contra talem ad carcerẽ condemnatum, & aliàs pænitentiatum, tamquam contra impenitentem, vel relapsum, si iniunctas sibi pænitentias violauit, seu aufugit de carcere, ad quem fuerat condemnatus?

Respondemus quod sic; nam non sunt functi officio suo (vt quibusdam videtur) quia tales absolutos

Inquisitor procedere pōt contra nō implētes iniunctas pęnitentias.

absolutos à sententia excommunicationis carceri tradere, vt alios nō inficiant, & vt de culpis suis pæniteant, & vt videatur an ambulent in tenebris vel in luce, & alijs pænitentiis onerare, non est sententiam contra eos ferre, sed pænitētiam eis iniungere: est enim pęnitentiæ salutaris iniunctio, & non sententię iudiciariæ impositio, vt patet in c. Excommunicamus. vltimo. de hære. quare durat & perpetuatur in talibus episcoporum & inquisitorum iurisdictio. Quod patet: quia vt dicitur in c. Vt commissi. & dictum est supra q. proxima, etiam post pænitentiam illam seu sententiam, largo nomine sententię, possunt mitigare & mutare pœnam, quando eis visum fuerit: possunt igitur procedere contra tales, huiusmodi iniunctas sibi pænitentias violantes, & carceres fugientes: ita quòd si legitimā excusationem non probauerint, sunt vt impænitentes hæretici condemnandi. Nā præsumitur ficta conuersio & simulata, & materia veteris erroris recondita. Ad hoc de pæn. dist. 2. c. 1. Nam exitus acta probat. 22. q. 2. Quod autem ait. & præcedentia per sequentia comprobantur. ostendunt igitur excessum veterem placuisse. arg. 34. q. 2. c. Cum per bellicam. Et his concordat Archid. in c. Vt commissi. §. etiam illorum, & ver. in carcere. & Guido Fulcodius prædictus in 13. q. de illis 15. quæstionibus, quas fecit ad inquisitores.

DE IMPAENITENTIBUS & relapsis.

QVAESTIO XCVIII.

An hæreticus impænitens continuo tradendus sit brachio seculari.

Vide sup. in modo 10. termi. processus pag. 333. & Schol. 5. par. 2.

Nonagesima octaua quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor deprehensum in hęretica prauitate & impænitentem, debeant continuo tradere brachio seculari vltimo supplicio feriendū?

Respondemus quòd sic: vt habetur in c. Ad abolendam. §. præsenti. extra de hęre. vbi dicitur sic: Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicūque manifeste fuerit in hæresi deprehensus, si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis pęrogatiua nudetur; & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico; secularis relinquatur arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus: nisi

Pag. 58.

Hęreticus impęni. traditur curię seculari.

A continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ vnitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium episcopi regionis illius publice consenserit abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, secularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris vltionem.

Verba, cōtinuo & cōfestim, late sumēda.

Nec intelligas ista verba sic gramaticaliter, vbi dicitur, continuo, & confestim, quòd B immediate eadem die & hora, qua deprehēsus in hęresim, negauerit se velle abiurare, tradatur curiæ seculari; nam hęc verba, continuo, & confestim, in iure non ita stricte sicut in grammatica assumuntur; immo possunt & debent detineri etiam per mensem & menses; & induci per se & per alios, vt ad vnitatem Ecclesiæ reuertantur.

QVAESTIO XCIX.

C An hæreticus pęnitens & relapsus brachio seculari tradendus sit, &c.

Par. 2. q. 58. copiose dictum est, & in Schol. 64 Vide etiā Sch. 145

Nonagesima nona quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor deprehensum in hęretica prauitate pænitentem, sed relapsum, debeant tradere brachio seculari animaduersione debita puniendum?

Respondemus ꝙ sic; vt patet in c. Ad abolendam. §. illos. extra de hęre. vbi dicitur sic: D Illos quoque, qui post abiurationem præfati erroris, vel postquam se (vt diximus) proprii antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari iudicio, sine vlla penitus audiētia, decernimus relinquendos.

Pag. 58. col. 1.

QVAESTIO C.

An ecclesiastica sacramenta neganda sint relapso pænitenti, &c.

Simancas tho. instit. tit. 57. nu. 16. Sch. 146

E Centesima quęstio est, Vtrum episcopus & inquisitor relapso pęnitenti tradendo curiæ seculari, possint denegare, si petat humiliter ecclesiastica sacramenta?

Respōdemus ꝙ non Pænitentię & Eucharistiæ sacramenta, vt patet in c. Super eo. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Super eo, quod scriptū legif, Ecclesia nulli claudit gremiū redeūti: quodq; ij, qui post abiurationē erroris, vel

Pag. 63. col. 1.

" postquam se proprii antistitis examinatione
" purgauerint, si deprehensi fuerint in abiura-
" tam hęresim recidisse, seculari decernuntur
" iudicio, sine vlla penitus audientia relinquē-
" di; cum scripturæ huiusmodi videantur sibi
" inuicem aduersari, quid tenendum sit, per se-
" dem edoceri Apostolicam postulastis. Nos
" itaque inquisitioni vestræ de fratrum nostro-
" rum consilio respondemus, quòd taliter de-
" prehensis etiamsi (vt dictum est) sine vlla pe-
" nitus audientia relinquendi sint iudicio secu
" lari: si tamen postmodum pęniteant, & pęni-
" tentię signa in eis apparuerint manifesta, ne-
" quaquā sunt humiliter petita sacramenta Pæ
" nitentiæ ac Eucharistiæ deneganda.

Relapso, pęni. que, sacramē, ta conce, dantur.

QVAESTIO CI.

De modo tradendi hęreticum impęnitentem, uel relapsum curię seculari.

Summarium.

1 *Hæreticus pœnitens vel relapsus, si presens sit, è foro ecclesiastico eiicitur iudice secularis præsente.*
2 *Curia secularis reiectum in suam potestatē accipit:*
3 *Si vero sit absens fit per sententiam talis eiectio:*
4 *Et iudex secularis, si quando illum habere poterit, officio suo fungetur.*

Entesima prima questio est, Vtrū episcopus & inquisitor impęnitentes & relapsos debeant tradere manualiter, & realiter curię seculari, seu qualiter sit traditio huiusmodi facienda?

Hac late in modo. 10. termi. processū pag. 331. & Schol. 63. & seq. huius partis.

1 Respondemus, quòd relapsus prædictus, seu hęreticus impænitens, vel est præsens, vel est absens: si est præsens, tūc episcopus & inquisitor præsente potestate curię secularis, vt habetur in c. Excommunicamus 1. in prin. & c. Excommunicamus 2. extra de hære. declarabunt eum relapsum, vel impænitentem esse, expellendo eum de foro ecclesiastico, & relinquendo eum brachio seculari, & foro curiæ secularis.

2 Et tunc curia secularis, quæ ibi est, ipsum recipit, vt relictum eius foro & brachio: & hoc est præsentē tradere seu relinquere brachio seculari; vt patet in c. Nouim⁹. de ver. si.

3 Si autē talis relapsus vel impænitens absens est, quia fugitiuus, vel non potest haberi quamuis congruo tempore expectatus, & seruatis seruandis; tunc episcopus & inquisitor præsente potestate curiæ secularis, non realiter, quia non est ibi, sed sententialiter relin-

Hoc casu absentis imago siue statua quę absentem refe-rat, tradetur curiæ seculari vt dixi Schol. 69 par. 3.

A quunt eum brachio seculari, hoc est declarādo eum hæreticum impænitentem, seu relapsum, & expellendo eum sententialiter de foro ecclesiastico, & relinquendo etiam sententialiter brachio seculari.

4 Et quandocunque curia secularis eum habere poterit, in eum vt de foro suo existētem, exercebit pro qualitate facinoris, vltionem, vt dicitur in c. Ad abolendam. §. præsenti. extra de hęre. hoc expressius habetur supra hac parte tertia, vbi agitur quando processus fidei fine debito terminentur, & patebit B infra q. proxima.

QVAESTIO CII.

De intercessione facienda pro eo, qui relinquitur curię seculari.

Entesima secunda quæstio est, Quę & qualis, & quibus verbis sit facienda deprecatio seu intercessio per inquisitorem curiæ secu- C lari, cum ei episcopus & ipse relinquunt seu tradunt impænitentem hæreticum seu relapsum?

Vide Schol. 17 part. 2. et Siman. catho. instit. tit. 34. nu. 47.

Respondemus, quòd hoc patet in c. Nouimus. extra de ver. sign. vbi dicitur sic: Noui- *Pag. 77*
mus expedire, vt verbum illud quod in anti- "
quis canonibus, & in nostro decreto contra "
falsarios edito continetur: videlicet, vt cleri- "
cus per ecclesiasticum iudicem degradatus, "
seculari tradatur curiæ puniendus: apertius "
exponamus. Cum enim quidam antecesso- "
rum nostrorum super hoc consulti diuersa "
D responderint, & quorundam sit opinio à plu "
ribus approbata, vt clericus, qui propter hoc, "
vel aliud flagitium graue non solum damna- "
bile, sed damnosum, fuerit degradatus, tam- "
quam exutus priuilegio clericali, seculari fo- "
ro per consequentiā applicetur, cum ab ec- "
clesiastico foro fuerit proiectus: eius est de- "
gradatio celebranda seculari potestate præ- "
sente, ad pronuntiandum eidem cum fuerit "
celebrata, vt in suum forum recipiat degra- "
datum. Et sic intelligitur tradi curię seculari: "
E pro quo tamen debet ecclesia efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum, circa eum sententiam moderetur.

De his expressius habetur supra parte ista tertia, vbi agitur quomodo processus fidei sine debito terminentur, & impænitens & relapsus quomodo & qualiter tradentur curiæ seculari.

DE

DE PAENITENTIIS *pecuniariis imponendis.*

QVAESTIO CIII.

An inquisitor possit iniungere pœnas pecuniarias.

Zanch. de hære. c. 19 Scb. 147

Entesima tertia quæstio est, Vtrũ inquisitor possit imponere pænitentias pecuniarias salutares sine incursu pœnæ contentæ in c. Nolentes. de hære. in cle.

Respondemus quòd sic, pro executione officij applicandas, seu in pios vsus alios conuertendas: vnde sicut potest imponere peregrinationes, orationes, abstinentias, sic & eleemosynas seu pęnitẽtias pecuniarias pro officio exequendo, vel aliàs ad pios vsus cõferendas. Nec hoc est contra c. Nolentes. alleg. vbi fertur excommunicationis sententia contra inquisitorem, prætextu officii modis illicitis pecunias extorquendo. vnde Ioan. And. in dicto c. Nolẽtes. & super ver. illicitis dicit sic: *Illicitis.* Pœnas pecuniarias applicandas officio, non prohibetur imponi & exigi, sed illicitas exactiones fieri. ff. de offic. præsi. l. Illicitas. in prin. & de simo. In tantum. & c. Audiuimus. & c. seq.

Inquisitor impone re põt pœnas pecuniarias

pag. 168.

Item Paulus super eod. verbo dicit sic: *Illicitis.* ergo licitas concedit. de hoc. ff. de offi. pręsi. l. Illicitas. de simo. c. In tantum. & c. Audiuimus.

Item Zenzellinus super eodem dicit sic: *Illicitis.* ergo modos licitos non excludit, de quibus supra de offic. ord. c. Dilectus. de pœnis. c. Licet.

Dominus Guido Fulcodius prædictus, post Papa Clemens iiij. in 3. q. de illis 15. quas fecit ad inquisitores, qua quærit, vnde possit eis prouideri, in fi. dicit sic: Consulerem tamen, quòd ab his, quibus iniungitur pæniten tia dandæ pecuniæ in aliquos vsus pios, reciperetur ad istud: honeste tamen & sine scandalo laicorũ propter tenacitatem prælatorũ.

QVAESTIO CIIII.

An inquisitor exigere possit ab inquisitis expensas.

Summarium.

1 *Inquisitor, cui desunt stipendia sufficientia, petere potest expensas.*

2 *Episcopi autem, cum sint ordinarij, non debent eas exigere.*

A 3 *Xenia moderata sponte data possunt accipi.*

4 *Iudex delegatus moderatas expẽsas poscere potest.*

Entesima quarta quæstio est, Vtrum inquisitor possit expensas exigere ab his, contra quos procedit, ac eos in expensas sententialiter condemnare?

Campeg. ad Zanc. cap. 19. fol. 157. Scb. 148

1 Respondemus quòd sic; vbi stipendia nõ habeat sufficientia ad suum officium exequẽdum, vt communiter est: Nemo enim cogitur suis stipendijs militare. 1. Corinth. 9. Sunt B enim inquisitores iudices delegati, qui possunt petere expensas, vt dicit Raymundus in summa, parte 2. de iudicibus, qui dicit sic:

2 Nunquid iudices possunt aliquid recipere à partibus? Ad hoc dico, quòd ordinarij iudices non debent recipere expensas, seu petere, cum propter iustitiam tenendam, suas habeant dignitates & redditus assignatos: ad istos enim extenditur verbum Ioannis Baptistæ, Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote stipẽ C diis vestris: vbi glossant Ambrosius & Augustinus; Ne dũ sumptus quæritur, prædo grassetur. dist. 86. c. Non satis. 23. q. 1. c. Militare.

3 Moderata autem xenia sponte oblata potest recipere. dist. 18. De eulogiis. de offi. procons. l. Solent. vbi dicitur: A nemine accipere, inhumanum est: sed passim, vilissimũ: & omnia, auarissimum. Non tamen credo, quòd à litigatoribus debeant recipere etiam sponte oblata, propter suspicionem vitandã, nisi consideratis circunstantiis, quas dixi su D pra lib. 1. ti. de sim. q. prox. Vtrũ in aliquibus.

4 Iudex vero delegatus potest petere expẽsas moderatas, & non vltra. glo. dicit, quãdo pauper est ille, & quando oportet eum longe equitare pro † examinatione causæ extra de vi. & hon. cler. Cum ab omni. 12. q. 2. Charitatem. Nemo enim cogitur suis stipendiis militare. 1. ad Corint. 9. & inde videtur, q si non est sufficiens, potest petere aliqua nomine assessorum: dum tamẽ nullam partem inde recipiat, nec faciat aliquid in fraudem: & sic intelligo finẽ illius c. Cum ab omni. Hæc E Raymundus. Et Bened. xi. in extrauag. Ex eo. videtur idem supponere & sentire in §. verum. vbi dicit sic: Verum, quia nonnulli diœcesani partem partis prouentuum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expensas, quas dum inquirunt in sæpedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri absonum, cũ ordinarii sint, &c.

† Aliàs, executione.

QVAESTIO CV.

An inquisitor teneatur reddere rationem episcopo de acceptis gratia expensarum, &c.

Campeg. loco cita. fol. 160. Scb. 149

Entesima quinta quæstio est, Vtrum inquisitor super expensas, ad quas condemnat eos, contra quos procedit, teneatur episcopo petenti reddere rationem?

Respondemus quòd non, vt patet in extrauag. domini Benedicti xi. alleg. sup. q. prox. vbi in §. verum. dicit sic: Verum. & infra: Rationē autem iidem diœcesani prouentuū obuenientiū ex inquisitionis officio à vobis, non obstante aliqua constitutione, cōsuetudine, vel mandato contrariis non exposcát: sed eam cameræ nostræ, vel alii, cui nos vel successores nostri Romani Pontifices mandaremus reddendam, reddatis: quæ generaliter obseruari iubemus.

Rationē, epus reddere nō tenētur inquisitores.

QVAESTIO CVI.

An episcopus exigere posit expensas ab inquisitis, etc.

Entesima sexta quæstio est, Verū episcopus possit exigere sicut inquisitor expensas, ab his, contra quos procedit, & in expensis, quas fecit eos sententialiter condemnare?

Respondemus quòd nō; vt patet in extra. allega. Ex eo. §. verum. domini Benedicti xi. vbi sic dicitur: Verū, quia nónulli diœcesani partē partis prouentuū de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expensas: quas dum inquirunt in sæpedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri absonum (cum ordinarii sint, ideoque officium tale quod eis incūbit, propriis eos oportet explere stipendiis) fieri penitus prohibemus.

Episcop° cū sit ordinarius expēsas, nō pōt ab inquisitis petere.

QVAESTIO CVII.

An episcopus exigere posit partem prouentuum de bonis applicatis inquisitionis officio.

Entesima septima quęstio est, Vtrum episcopus possit exigere partem prouentuum, quę de hęreticorum bonis inquisitionis officio deputantur?

A Respódemus quòd non; iuxta allegata indulta prędicti D. Benedicti xi. à quo dicitur sic: Verum, quia nonnulli diœcesani partem partis prouentuum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatę propter expensas: quas dum inquirunt in sæpedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri absonum (cum ordinarii sint, ideoq; officium tale, quod eis incūbit, propriis eos oportet explere stipendiis) fieri penitus prohibemus.

B

QVAESTIO CVIII.

Vnde sit inquisitori in suis sumptibus et in ministrorum salariis prouidendum.

Summarium.

1 *Quæstio de sumptibus inquisitori prouidendis sæpius agitata.*
2 *Inquisitoribus ab episcopo prouidendum esse, fuit plurimorum sententia.*
C 3 *Alij in dominos temporales hoc onus reijciunt.*
4 *Quibusdam videtur condemnationes, quę fiunt, illorum vsibus deputandas.*

Siman. catho. instit. tit. 41. nu. 33. Scb. 150.

Entesima octaua quæstio est, Vtrum de hæreticorum bonis, vel vnde debeat inquisitori in suis sumptibus, & in notariorū & aliorum ministrorum officii inquisitionis salariis prouideri?

1 Respondemus, quòd hæc quęstio est diuersis temporibus corā diuersis summis Pon-D tificibus agitata, & præsertim córam fe. re. Vrbano vi. Greg. xi. & in consistorio etiam fuit causa diuersis dominis Cardinalibus cō missa, & nūquam determinata, nec puto determinanda, quia est de materia pluribus odiosa, sed fidei & ecclesiæ fructuosa.

2 Huius quæstionis variæ fuerunt & sunt inter dominos opiniones. Quibusdam & nō male (vt putatur) videtur, ꝙ episcopi debeát inquisitoribus pro tali exequendo officio prouidere: & horum ratio est; quia episcopo-E rum est fidem plantare, & prauitatem hæreticam de suis diœcesibus extirpare, vt patet in c. Excommunicamus. 1. §. adiicimus. extra de hære. & hoc suis, immo ecclesię sumptibus, & expensis, vt patet in extrauag. domini Benedicti xi. §. verum. supra frequentius alleg. quia ordinarii sunt, inquisitores autem sunt ad eorum assumpti adiutorium, & ad supplēdum negligentiam ipsorum: quare videtur, quòd de sumptibus pro officio exequendo, & eo-

& eorum ecclesiarum, & eorum populo ab erroribus reducendo, & in fide confirmando, debeant inquisitoribus prouidere. Et huius veritatis fuit dominus Vrbanus v. & Clemens iiij. in consultationibus ad inquisitores, antequam esset Papa, qui dicebatur Guido Fulcodius. Huius sententiæ sunt pro maiori parte omnes domini in voce, sed nullus exequitur in re: & omnes fere dicunt, ꝙ sic fiendum est; sed vix est, qui dicat, fiat.

3 Quibusdam videtur, quòd domini temporales teneantur inquisitoribus prouidere: & horum ratio est, quia domini temporales habent hæreticorum laicorum condemnatorum per inquisitores, bonorum confiscationes; quare si habent commoda, habeant & onera. Et hac fortassis de causa, in quibusdam mundi partibus domini temporales dabant inquisitoribus stipendia, quia habebant condemnatorum bona; modo autem prauitate hæretica quàm plurimum extirpata in tantum, vt raro sint hæretici pertinaces, & rarius relapsi, & rarissime diuites, sed pauperes: vtpote Fraticelli, Beguini, seu Valdenses; domini temporales non habent ita frequentes, sicut olim, bonorum confiscationes; & ideo nolũt prouidere inquisitoribus, vt eorum sumptibus fiant inquisitiones.

4 Quibusdam aliis videtur, quòd prouideatur inquisitoribus de condemnationibus per episcopos & ipsos inquisitores in officio faciendis: quod licet sit iustum, inducit tamen officio præiudicium; & ideo esset melius, si fieri posset, inquisitoribus aliter prouidere. A multis alij modi tacti sunt, & fortasis meliores, & leuiores, sed ad obtinendum difficiliores, quare dimittantur: sed tantum dicatur, ꝙ male in tam salubri officio, & ecclesiæ Dei tam necessario prouidetur.

DE CONFISCATIONE *bonorum hæreticorum.*

QVAESTIO CIX.

Bona hæreticorum pænitentium non relapsorum sint ne confiscata, an confiscanda.

Summarium.

1 *Hæretici pænitentes post sententiam perdunt bona, nisi ex gratia illis reddantur à dominis temporalibus.*

2 *Domini temporales per censuram ecclesiasticam cogi debent ad exequendam confiscationem.*

A 3 *Pænitentibus ante sententiam & vita & bona relinquuntur.*

4 *Concordant his Archidia. Ioan. Mona. & Guido Fulcodius.*

Centesima nona quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor bona laicorum hæreticorum, sed post pænitentiũ, & non relapsorum, debeant eorum dominis condemnare, seu ipso facto sint prædictis confiscata? *Zanch. de hær. c. 25 Sch. 151*

B 1 Respondemus, ꝙ nec sunt condemnanda, nec sunt confiscata: nam tales postquam pænitentes sunt, & relapsi non sunt, bona nõ perdunt. Tamen hic est diligenter considerandum, ꝙ tales, vel pænitent ante sententiã diffinitiuã, qua tradunt impœnitentes hæretici curiæ seculari, vel post. Si post, cũ eo facto, ꝙ vt hæretici impænitẽtes traduntur per sententiam, bona sunt ipso iure confiscata, iuxta c. Vergentis. extra de hæret. ideo si post cõuertantur & pæniteant, bona huiusmodi remanent apud dominos temporales, etiam C si illi postmodum de misericordia ad pœnitentiam admittantur: nisi de gratia velint eis reddere. Et de his videtur loqui c. Vergentis. vt dicit Archid. & Io. Mona. in c. Accusatus. §. porro. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Vergentis. & infra: *Pænitentes post sẽtentiã bona nõ recuperant, &c.*

2 In terris vero temporali nostræ iurisdictioni subiectis, bona hæreticorum statuimus publicari: & in aliis idem præcipimus fieri, per potestates & principes seculares: quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram ecclesiasticam ap. re. D compelli volumus, & mandamus: nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum cõsortium, misereri aliquis voluerit; vt temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina, &c. *Pag. 58 col. 2.* *Dñi tpales cogẽdi ad exequẽdam cõfiscationem.*

3 Si autem pænitent antequam per sententiam, vt impænitentes hæretici, tradantur brachio seculari; sicut ex sola misericordia relinquitur eis vita, sic & bona: cum tales ad misericordiam abiurata hęresi admittantur, E eorum bona non confiscantur. *Pænitentibus ante sententiam bona condonantur.*

4 Concordant omnibus his Archid. & Io. Mona. in c. Accusatus. in §. porro. de hæret. lib. 6. & prædictus dominus Guido Fulcodius q. vltima de illis 15. quas fecit ad inquisitores. Et licet hæc quæstio sit difficilis ad diffiniendum: tamen quia directe non pertinet ad inquisitores, sed ad dños temporales (quia per eos & nõ per inquisitores bona huiusmodi confiscanť) ideo breuiter terminetť.

QVAE-

QVAESTIO CX.

An bona hæreticorum impænitentium uel relapsorum, confiscanda sint ab episcopo, & ab inquisitore, &c.

Zanch. de hær. c. 25 Sima. catho. instit. tit. q. nu. 126. Sch. 152.

Entesima decima quæstio est, Vtrum episcopus & inquisitor bona laicorum hæreticorum impænitentium, seu relapsorum, relictorum brachio seculari, debeant eorum dominis condemnare, vel ipso facto, quo vt tales relinquuntur, sint de iure eorum dominis confiscata?

Respondemus, quòd confiscatio bonorum hæreticorum laicorum, vt dictum est supra q. proxi. & patet c. Vergentis. extra de hæret. non est fienda per iudices ecclesiasticos, sed per potestates & principes temporales, licet possint cogi per ecclesiasticos iudices per censuram ecclesiasticam, vt eam exequantur: quæ quidem fienda est per eosdem, cum aliqui hæretici iudicantur vt relapsi, & traduntur curiæ seculari, vt patet in c. Vergentis. extra de hęre. & c. Super quibusdam. de verb. sign. Et quia hæc quæstio indirecte pertinet ad inquisitores, sed directe ad dominos temporales, ideo dimittatur.

Hodie secus est p nona iura

QVAESTIO CXI.

An propter hæresim maritorum dotes uxorum sint confiscandæ.

Syluest. ver. hæresis. 1. q. 8. Sch. 153

Entesima vndecima quęstio est, Vtrum episcopus & inquisitor propter hæresim maritorum, dotes vxorum catholicarum debeant confiscare?

Respondemus, vt dictum est supra q. proxima, quòd non interest episcoporum, nec inquisitorum, dominis temporalibus bona hæreticorum confiscare, sed ipso iure sunt confiscata. An autem propter hæresim maritorum dotes vxorum catholicarum sint confiscatæ, dicendum est, vt in c. Decreuit. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Decreuit fe. re. Inno. Papa quartus, quòd propter hæresim maritorum, vxorum catholicarum dotes nó debeant confiscari. Quod intelligendum fore censemus, nisi forte mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hæreticos tunc sciebant.

Pag. 67. col. 1.

QVAESTIO CXII.

De confiscatione bonorum clericorum hæreticorum.

Indi. inqui. ver. bona hæret. Sch. 154.

Entesima duodecima quæstio est, Vtrum bona hæreticorum clericorum impænitentium, vel relapsorum, sint ipso facto, cum tales relinquuntur brachio seculari, ecclesijs vnde illa habuerunt, seu episcopo confiscata?

Respondemus, quòd bona laicorum confiscantur dominis temporalibus, & si sunt domini temporales prælati, eis applicantur: si seculares, secularibus dominis confiscantur, non per ecclesiam, sed per curiam seculare, vt in c. Vergentis. de hæret. Bona vero clericorum applicantur ecclesijs, à quibus stipendia habuerunt, vt patet in c. Excommunicamus itaque. in prin. vbi dicitur sic: Damnati vero præsentibus secularibus potestatibus, aut eorum balliuis relinquantur animaduersione debita puniendi, clericis prius à suis ordinibus degradatis: ita quòd bona huiusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscentur: si vero clerici, applicentur ecclesijs, à quibus stipendia receperunt.

De bonis cleric. hæretico. qd iura statuant. Pag. 60

Est tamen considerandum, quòd de huiusmodi materia habetur in c. Nolentes. de hæret. in cle. vbi dicitur de inquisitoribus sic: Nec scienter attentent, ecclesiarum bona ob clericorum delictum, prædicti occasione officij fisco etiam ecclesiæ applicare. Quod si secus in his, vel eorum altero fecerint, excommunicationis sententię eos subiacere decernimus ipso facto.

Pag. 78

DE POENIS HAERETICORUM, credentium, receptatorum, fautorum, & defensorum.

QVAESTIO CXIII.

De priuatione dignitatum, honorum, beneficiorum ecclesiasticorum, & publicorum officiorum quæ propter hęresim infligitur.

Centesima

Simanc. cathol. instit. tit. 46. Scb. 155

Entesima tertiadecima quæstio est, Vtrum inquisitor cũ epo, vel eius vicario, possit priuare, seu priuatos nuntiare hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ac illorum filios & nepotes, dignitatibus, personatibus, & omnibus honoribus & beneficiis ecclesiasticis, & officiis publicis quibuscunque?

Respondemus ꝙ sic; iuxta c. Vt commissi. §. priuandi. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: Pri- B

Pag. 66. » uandi preterea, vel priuatos nuntiandi dignitatibus, ac aliis beneficiis ecclesiasticis de diœcesanorum, vel eis absentibus vicariorũ suorum consilio & officiis publicis, ac honoribus quibuscunque, eosdem hæreticos, credentes, receptatores, & defensores ipsorum, eorumque filios & nepotes plenam concedimus facultatem. Sunt autem diœcesani in priuando tales, vel nuntiando priuatos beneficiis & huiusmodi requirendi: nisi forte constaret legitime, ꝙ idem scienter huiusmodi personis, eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius à suo iudice puniendos. Eadem verba habentur in literis apostolicis Clementis, Alexãdri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. priuandi præterea.

Dignitatibus & officiis publicis, etc. priuati sũt hæretici.

Pag. 83.

Considerandum vero, quòd hæc intelliguntur de prædictis, si impænitentes extiterint, non autem si pænitentes, vt patet c. Statutum felicis. de hæret. lib. 6. & patebit statim. q. 115.

QVAESTIO CXIIII.

De extensione dictę priuationis ad posteros hæreticorum.

Zanch. de hær. c. 28 Scb. 156

Entesima quartadecima quæstio est, Vtrum per episcopũ & inquisitorem hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores, ipsorumq; filij vsque ad secundam generationem, omni beneficio ecclesiastico & officiis publicis sint priuandi, siue ipso iure sint priuati?

Respondemus, ꝙ sunt priuati vsq; ad secũdam generationem, vt patet in c. Quicunq;. §. hæretici. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur. Hæ-

Pag. 61. » retici autem, credentes, receptatores, defensores & fautores eorum, ipsorumque filij vsque ad secundam generationem ad nullum ecclesiasticum beneficium; seu officium pu- A blicum admittantur. Quòd si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Eadem verba habentur in literis apostolicis Alexandri iiij. Nouerit. §. hæretici.

QVAESTIO CXV.

An tam per maternam lineam, quam per paternam fiat huiusmodi pœnæ ad posteros extensio.

Carer. de hæret. nu. 1. Schol. 157.

Entesima quintadecima quæstio est, Vtrum per episcopũ & inquisitorem prædicti filij hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum eorũ, omni beneficio ecclesiastico & officio publico sint priuati, vsque ad secundam generationem, ita si descendant per maternam lineam, sicut per paternam; & si de prædictis pænitẽtibus, C vel impænitentibus sit intelligendum?

Respondemus, ꝙ est intelligendum per paternam, & non maternam: & etiam de impænitentibus hæreticis credentibus, &c. vt patet in c. Statutum. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: Statutum fe. re. Inno. & Alexan. prędecessorum nostrorum: ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filij vsque ad secundam generationem ad aliquod beneficium ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur, quod si secus actum fuerit, sit irritum D & inane. Primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam vero ad primum dumtaxat volumus hoc extendi. Hoc sane de filiis & nepotibus hæreticorum, credentium & aliorum huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse videtur, non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos ecclesiæ vnitati, & pro culpa huiusmodi ad mã datum ecclesiæ pęnitentiam recepisse: quam E ipsi, vel iam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni eius insistunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

Per quã lineã fiat deriuatio dictę pœnæ ad posteros. Pag. 67

†Hæc eadem verba habẽtur in literis apostolicis Alexandri, & Vrbani iiij.

† Incipiũt hæ literę; Consultus habentur sup. pag. 85.

QVAE-

QVAESTIO CXVI.

An emancipatio filiorum a parentibus hereticis facta sit ualida & admittenda.

Nic. Arela. de here. no. 14. Sch. 138.

Centesima sextadecima quæstio est, Vtrum per episcopum & inquisitorem filiorum, hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum eorum sit emancipatio admittenda, seu aliquid valeat de iure?

Respondemus q non valet, vt patet in c. Quicunque. §. illorum. de hæret. lib. 6. vbi sic

Pag. 61. col. 2.

„ dicitur: Illorum autem filiorum emancipa-
„ tionem, quorum parentes, post emancipatio
„ nem, huiusmodi etiam apparuerit ante ip-
„ sam à via veritatis ad hæreticæ superstitionis
„ inuium declinasse, nullius volumus esse mo-
„ menti, velut factam de hominibus sui iuris:
„ cum dignum sit, vt propter tanti atrocitatem
„ delicti, filij esse in parentum hæreticorum
„ desierint potestate.

Hæc eadem verba habentur in literis apostolicis Alexandri iiij. Nouerit. in fine. Pag. 87.

QVAESTIO CXVII.

An appellationis beneficium sit hæreticis, credentibus, &c. interdictum.

Sup. par. 3. n. 121. pag. 299 col. 1. Lucer. in quisi. uer. Appellationis beneficium. Schol. 39. huius p.

Centesima decimaseptima quæstio est, Vtrum hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum, sit appellationis & proclamationis beneficium interdictum, ita q ab episcopo, seu inquisitore nequeant appellare?

Respondemus q eis est appellationis beneficium interdictum, & q nequeunt appellare, vt patet in c. Vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: Vniuersos seculi potesta

Pag. 68.

„ tes. & infra; Vtque de hæresi à diœcesano
„ episcopo, vel inquisitore, seu inquisitori-
„ bus condemnatos præfati potestates, domini
„ temporales, siue rectores, vel eorum officia-
„ les, seu nuntij sibi relictos statim recipiant
„ indilate animaduersione debita puniendos:
„ non obstantibus appellationibus, seu procla
„ mationibus prędictorum nequitiæ filiorum:
„ cum tam secundum ordinationem prædeces-
„ sorum nostrorum, quàm secūdum legem

A †imperialem, appellationis & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus, interdictum. „ † A Federico latam quā habes in fine huius operis.

In literis autem apostolicis Alexādri iiij. præmisso de hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum dicitur sic: Item proclamationes & appellationes personarum huiusmodi minime audiantur. Incip. Nouerit. relat. supra pag. 87.

Hic est diligentius attendendum, q cum B prædicti esse tales sunt per sententiam declarati, vtpote quia sunt hęretici, credentes, &c. q tunc non possunt à tali sententia diffinitiua appellare, cum in crimine perseuerent: ante sententiam autem si in aliquibus aggrauantur, seu indebite fatigantur, non est dubium, quin possint appellare. nam nondum sunt habendi pro hæreticis. concordat Archidiaconus super eodem c.

QVAESTIO CXVIII.

C An scienter sepelientes in loco sacro corpora hęreticorum possint ab inquisitore puniri.

Centesima decimaoctaua quæstio est, Vtrum inquisitor possit cogere eos, qui hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum præsumpserunt scienter tradere ecclesiasticæ sepulturæ, quatenus publice D proprijs manibus eorum corpora habeant exhumare, & extra proijcere, & aliàs illos punire, & post absoluere ab excommunicationis vinculo, quo ex hoc astricti merito tenebantur?

Alfons. Cast. lib. 2. ca. 18. de ius. haret. pun. Gōdis. de haret. q. 22. nu. 7. & plene Sch. 102. par. 3.

Respondemus q sic; vt patet in c. Quicunque. in prin. de hær. lib. 6. vbi sic dicitur: Quicūque hæreticos, credētes, receptatores, defensores, vel fautores eorum scienter præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsq; ad satisfactionem idoneam excōicationis sententiæ se nouerint subiacere: Nec ab E solutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua careat sepultura. Eadem verba habentur in literis apostolicis Alexandri iiij. Nouerit. §. item quicunque.

Pag. 61 „ Excōicationē incurrūt „ scienter sepeliētes hæreticos. „ „ „ Pag. 87.

QVAE-

QVAESTIO CXIX.

An subditi sint absoluti a debito fidelitatis, quo Dominis lapsis in hęresim deuincti erant.

Siman.ca tho. insti. tit. 46. nu. 73. Sch. 159

Entesima decimanona quæstio est, Vtrum illi, qui fidelitatis homagii debito, vel aliquo pacto quacunque firmitate vallato, aliquibus sunt astricti, qui postmodum lapsi sunt in hæresim manifeste, ad huiusmodi teneantur, vel sint totaliter absoluti?

Respondemus, quòd absoluti sunt, vt patet in c. Absolutos. de hære. vbi dicitur sic: Pag. 61.
» Absolutos se nouerint à debito fidelitatis
» domini, & totius obsequii, quicunque lap-
» sis manifeste in hæresim aliquo pacto qua-
» cunque firmitate vallato tenebantur astricti.

QVAESTIO CXX.

An hęredes receptatorum, defensorum, &c. hęreticorum cogi possint ad exequendam pęnitentiam receptatoribus impositam.

Summarium.

1 *Crimen suspicionem de hęresi inducens per mortem extinguitur.*
2 *Hęredes cogendi non sunt ad perficiendam pęnitentiam personalem iniunctam suspecto, sed non peractam:*
3 *Sed possunt cogi ad pænitentiam uiuenti iniunctam de bonis ipsius exequendam.*
4 *Confiscatio bonorum hæretici fieri potest post eius mortem.*

Zanch. de hęrę. c. 28 Sch. 160.

Entesima vicesima quæstio est, Vtrum inquisitor possit cogere receptatorum, defensorum, & fautorum hæreticorum hæredes, post prædictorum mortem, qui se sub obligatione bonorum suorum eidem inquisitori astrinxerant, ad pænitentiam ab eis recipiendam & complendam, quatenus illam ipsi hæredes pænitentiam exequantur?

1 Respondemus, quòd talibus antequam moriantur, vel est per inquisitores pænitentia iniuncta, vel non. Si non, non est hæredibus iniungenda: quia crimen est morte extinctum.

A 2 Si autem est iniuncta, sed non peracta, & est pænitentia concernens personam, vtpote orationes, ieiunia, vel peregrinationes; non sunt hæredes cogendi ad pænitentiam supradictam.

3 Si autem pænitentia non est personalis, sed aliàs proficiens ad salutem, in bonis temporalibus exequenda; vtpote, hospitale construere, vel similia: tunc ad talem exequendam hæredes per inquisitores merito sunt cogendi. hæc patent in c. Accusatus. §. si vero. de hęre. lib. 6. vbi sic dicitur: Si vero pro Pag. 64. col. 2.
B « ijs, quæ in hæresi receptando, vel defendendo hęreticos, seu eis fauendo, non tamen existens hæreticus, quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum inquisitoribus se astrinxit ad recipiendam ab eis pænitentiam, & complendam: & ea licet iniuncta, non tamen peracta decessit, si per huiusmodi pænitentiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis eius temporalibus exequendum, vel complementum ipsius, per inquisitores cogi debent hæredes,
C vel alij, ad quos cum suo onere bona huiusmodi deuenerunt. Porro si propter huiusmodi hæreticorum receptationem, defensionem, seu fauorem, quis ad faciendam pęnitentiã, quam inquisitores ipsi iniungere vellent, bona sua obligauerit eisdem: & antequam ei pænitentia iniungeretur, decesserit: eius hæredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. »

4 In eo vero casu, quo hęredes ad successioné nõ debét ob hæresim sui auctoris admitti: nõ obstante, q̃ auctore ipso viuente, hoc nõ
D fuerit (interueniente ipsius morte) per sentẽtiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortem eiusdem, nihilominus procedatur. Eadem verba habentur in literis apostolicis Vrbani iiij. & Alexandri iiij. Consultus. §. sunt & alij. (Cõfiscatio bonorũ hæretici post ei⁹ mortẽ fieri potest. Pag. 86.)

QVAESTIO CXXI.

E

An filii uel hęredes illorum, qui morti proximi consolari ab hęreticis petierunt, sint admittendi ad eorum excusationem.

Zanch. de hær. c. 24 Reperto. inquisit. uer. defun ctus. Sim. cath. inst. ti. 18. & Sch. 161

Entesima vicesimaprima quæstio est, Vtrum inquisitor filios & hęredes illorum, qui dum in ęgritudinis lecto decumbebant, petierunt ab hęreticis per eorum manus impositionem consolari, & sic fuerunt mortui, possit admittere ad probandum, quòd ipsi defuncti

functi tunc non erant sani capitis, vel quòd amiserant iam loquelam?

Respondemus ꝙ non; si dum viuebant fuerāt de hæresi diffamati, vel suspecti habiti; aut legitime constiterit, ꝙ sanę mentis existētes, petierint ab hæreticis consolari: aliàs potest eos admittere: non tamen per vxores, filios, & familiares illorum, vt patet in c. Filij. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Pag. 62. col. 2.

» Filii vel hæredes illorum, qui dum in ęgritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolaturos, vt ab eis per manus impositionem consolationem reciperent, secūdum pessimam consuetudinem eorundem, sicque viam fuerint vniuersę carnis ingressi: ad probandum ꝙ ipsi defuncti consolationem illā, immo verius desolationem, non sanæ mentis effecti susceperint, vel post perditam iam loquelam (cum tamen moris sit, vt dicitur, apud eos, ꝙ nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent: si dum viuebant, diffamati erant de hęresi vel suspecti: aut legitime constiterit, ꝙ sanæ mentis existētes, huiusmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterūt prædicti filij vel hæredes ad probandum præmissa. Non tamen per vxores, filios, familiares, vel de suis aliquos: sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

Filij quādo admitti debeāt, vel non, ad excusādos defunctos, &c.

DE EXCOMMVNICATIS in causa fidei, & absolutione eorum.

QVAESTIO CXXII.

An hæretici, & eorum fautores sint excommunicati, & ab inquisitoribus possint absolui.

Summarium.

1 *Hæretici sunt ipso iure excommunicati:*
2 *Credentes quoque receptatores & fautores eorū:*
3 *Absolui autem ab inquisitore possunt ab excommunicatione.*

Centesima vicesima secunda quęstio est, Vtrum hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipso iure sint excommunicati; & si resipiscant, possint absolui per inquisitores?

Syluest. uer. hęresis. 1. q. 8. Siman. cathol. insti. tit. 27. Sch. 162

1 Respondemus ad vtrumque quòd sic. De hæreticis patet ꝙ sic in c. Sicut ait. & in c. A Ad abolendam. in prin. & in c. Excommunicamus. in prin. & præsertim, & breuius in c. Excommunicamus 2. de hęre. vbi dicitur sic: Excommunicamus & anathematizamus vniuersos hęreticos, Catharos, Patharenos. & infra: & alios qbuscūq; nominib⁹ censeant &c. Pag. 61.

2 De credentibus autē & cæteris supradictis habetur in c. Excommunicamus 1. §. credentes. vbi dicitur sic: Credentes prætera, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus subiacere, &c. Pag. 60

B 3 Quòd autem possint absolui per inquisitorem si resipiscant, habetur in c. Vt officium. in prin. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt officium. & infra: Contra hæreticos, credētes, receptatores, fautores, & defensores eorum; necnon cōtra infamatos de hæresi, vel suspectos iuxta sanctiones canonicas (hominū metu diuinoq; timore postposito) procedatis. Si vero aliquis ex prędictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad ecclesiæ vnitatem; ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis. Pag. 65.

C

QVAESTIO CXXIII.

Quam pœnam incurrant fautores hęreticorum si animo pertinaci perstiterint in excommunicatione per annū.

Summarium.

1 *Impediētes officiū S. inquisitionis, si stent per annū in excommunicatione, quam propter hoc incurrerunt, condemnandi sunt vt hęretici.*
D 2 *Fautores meri, si non publicentur excommunicati, non incurrunt alias pœnas:*
3 *Si vero publicati fuerint, nec intra annum satisfecerint, multis pœnis fiunt obnoxij:*
4 *Quas pœnas incurrant etiam si non durent in excommunicatione per annum.*

Centesima vicesima tertia quæstio est, Quam pœnam incurrunt receptatores, defensores, ac fautores hæreticorum, qui sunt excōmunicati ipso iure, si stant in excōmunicatione per annū animo pertinaci?

Sup. q. 47 par. 2. & Sch. 165.

E 1 Respondemus, ꝙ si prędicti ex eorū receptatione, defensione, & fautoria impedierūt fidei processum, iudicium, aut sententiā episcopi seu inquisitoris, directe vel indirecte, vel ad hoc præstiterint auxilium, consiliū, uel fauorē, excōmunicationis vinculo sunt percussi: ꝙ si in ea steterint per annū animo pertinaci, extunc sunt vt hæretici condēnandi, vt patet in c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. vbi dicitur sic:

c. Excōicamus. §. credētes. de haret.

Prohi-

Prohibemus quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine, absque dictorum episcoporum, siue inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, vel mandato à carcere liberent; aut executionem sibi pro huiusmodi crimine à dioecesano vel inquisitoribus, seu inquisitore, iniunctam, prompte (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: vel aliàs dioecesanorum aut inquisitorum iudicium, sententiam seu processum, directe, vel indirecte impedire præsumant. Si quis vero de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sæpefatis dioecesano episcopo, vel inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire; necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc velut hæreticus condemnetur.

2 Si autem prædicti ex eorum receptatione, defensatione, & fautoria, aliàs non impediuerint episcopi vel inquisitoris iudicium, sententiam, vel processum; licet ipso iure sint excommunicati, nisi tamen excommunicati notentur & publicentur, non videntur alias poenas incurrere, ex eo quòd stant in excommunicatione per annum: Sed si publicantur excommunicati, & stent per annum, incurrunt poenas multas, de quibus habetur in c. Excommunicamus. §. credentes. de hære. vbi dicitur sic: *Pag. 60.*

3 Receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus subiacere: firmiter statuentes, vt postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit, intra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos, ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur: Sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus pręterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem: nec causę aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si vero aduocatus fuerit, eius patrocinium nullatenus admittatur: si tabellio, instrumenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur. & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: vt in quo maior est culpa, grauior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, postquam ab ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint: excommunicationis sententia, vsque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sane clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianę præsumant tradere sepulturæ, nec eleemosynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priuentur officio, ad quod numquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali.

Infamiā, & alias, pœnas tales incurrunt.

4 Quæ autem sunt poenæ prædictorum, etiam si non persistant in excommunicatione per annum animo pertinaci, dictum est supra hac parte tertia, q. 113. 114. 115. 116. 117. & 118.

QVAESTIO CXXIIII.

Quam pœnam incurrant excommunicati in causa fidei sic durantes per annum.

Summarium.

1 *Excommunicati propter contumaciam in causa fidei, &c. post annum vt hæretici condemnantur:*

2 *Id ipsum faciendum est de excommunicatis causa impedimenti dati sacro officio:*

3 *Et de excommunicatis ob omissam purgationem, &c.*

4 *Fautores autem hæreticorum alias pœnas incurrunt.*

Entesima vicesima quarta quæstio est, Quam poenam incurrunt excommunicati in causa fidei, si steterint in excommunicatione animo pertinaci?

Vide sup. par. 2. q. 47. & Schol. 53 part. 2.

1 Respondemus, quòd tales excommunicati, sunt in multiplici genere: Nam quidam sunt excommunicati in causa fidei propter contumaciam, quia citati de fide responsuri renuerunt contumaciter comparere, & tamquam contumaces excommunicantur: Isti si stant in excommunicatione per an-

num animo pertinaci, extunc sunt vt hæretici condēnandi: vt patet in c. Cū contumacia. de hęre.lib.6. vbi dicitur sic: Cum contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adiiciat vehementem, si suspectus de hęresi vocatus à vobis, vt de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo, ꝙ parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit inodatus, quā si per annum animo sustineat pertinaci; extunc velut hæreticus condemnetur.

Pag. 63.

2 Quidam sunt taliter excommunicati, ꝙ iudicium, sententiam, seu processum episcopi vel inquisitoris impedierunt: vel ad hoc faciendum cōsilium, auxilium vel fauorem dederunt. Isti si stent in excōmunicatione per annum animo pertinaci, sunt velut hæretici condemnandi, vt patet in c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hęre.lib.6. vbi dicitur sic: Prohibemus quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine, absque dictorum episcoporum, siue inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, vel mandato à carcere liberent; aut executionem sibi pro huiusmodi crimine à diœcesano vel inquisitoribus, seu inquisitore, iniunctam, prompte (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: vel aliàs diœcesanorum, aut inquisitorum iudicium, sententiam seu processum, directe, vel indirecte impedire præsumant. Si quis vero de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sæpefatis diœcesano episcopo, vel inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire; necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc velut hæreticus condemnetur.

Excōīcati propter impedimētū datū sancto officio. Pag. 68.

3 Quidam autem sunt taliter excommunicati, quia suspecti de hæresi habiti noluerūt se purgare. Isti si stent in excommunicatione per annum, sunt vt hæretici cōdemnandi, vt habetur in c. Excommunicamus 1. §. qui autem. extra de hære. vbi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles: nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatéque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionē condignam, ab omnibus euitentur: ita ꝙ si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Excōīcati quia noluerunt se purgare. Pag. 60.

4 Quidam sunt taliter excōmunicati, quia sunt receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, & publicantur excommunicati. Isti si stant per annum, pœnis plurimis feriūtur, vt patet in c. Excoīcamus. §. credentes. de hęre. de his dictum est supra q. proxima.

Excōīcati propter fauorē datum hæreticis.

QVAESTIO CXXV.

An tales excōmunicati ex causa fidei absolui possint ab inquisitore.

Centesima vicesimaquinta quæstio est, Vtrum inquisitor possit absoluere eos, qui steterunt per annum in excommunicatione animo pertinaci, vel aliàs pro causa fidei sunt excommunicati, si ad gremiū Ecclesiæ reuertantur?

De hoc supra q.92. & Scho. 141. Vide etiā Sch.164.

Respondemus ꝙ sic; quia tales (vt dictū est supra q.proxi.) vt hæretici sunt habendi. Hæretici autē, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorū, ab excōmunicatione, quā incurrerunt, per inquisitorē, si pęniteāt, possunt absolui: vt habetur in c. Vt officiū. in prin. de hære. lib. 6. vbi præmisso de omnibus supradictis dicitur sic: Vt officium & infra. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiuratā, redire voluerit ad ecclesiæ vnitatem; ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis.

Pag. 65. col. 1.

QVAESTIO CXXVI.

An inquisitor dispensare possit ab irregularitate cum prefatis excommunicatis.

Centesima vicesimasexta quæstio est, Vtrum inquisitor possit cum prędictis excommunicatis, si forsan irregularitatem incurrerint, vbi resipiscant super irregularitate dispensare?

Locatus in Iudi. inqui. ver. irregularitas. 2. Sch.165.

Respondemus, quòd non inuenitur, quòd hoc possit inquisitor in iure cautum, nec in quibuscunque priuilegiis sibi concessum: quare non potest cum talibus dispensare.

DE

DE INDVLGENTIIS *pro fide laborantibus consequendis.*

QVAESTIO CXXVII.

An inquisitor conferre posit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factam.

Repert. inqsi. ver. indulgentia. Schol. 166.

Entesima vicesima septima quæstio est, Vtrum inquisitor clero, vel populo, quem conuocat ad sermonem pro fide, quem interdum facit, vel aliàs habeat potestatem indulgentias conferendi?

Respondemus q sic; viginti, vel quadraginta dierum, vt patet in literis apostolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. priuandi præterea. ver. necnon. vbi dicitur sic: "Necnon & largiendi viginti, vel quadraginta dierum indulgentiam, quotiens opportunum videritis, omnibus vere pænitentibus & confessis, qui ad vestram conuocationem propter hoc faciẽdam accesserint, plena sit vobis, & singulis vestrum præsentium tenore facultas. *Pag. 83.*

QVAESTIO CXXVIII.

An inquisitor conferre posit indulgentias sociis, ac notariis suis.

Lucer. in qui. ver. indulgentia. Scho. 167.

Entesima vicesima octaua quæstio est, Vtrum inquisitor sociis suis religiosis, & notariis, habeat potestatem indulgentias conferendi?

Respondemus q ipse non, sed dominus noster Papa confert eis tres annos quando laborauerint. Et si in prosecutione moriantur, plenam confert remissionem peccatorũ, vt patet in literis apostolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. in quibus post prædicta verba posita supra q. proxi. dicitur sic: "Sociis vero fratribus vestri ordinis, & notariis vestris, qui vnà vobiscum in prosecutione huiusmodi negotij laborauerint, & omnibus, qui vobis personaliter astiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, ex animo vobis præstiterint auxilium, consilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia, & beatorũ Petri & Pauli apostolorũ eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi pænitentiis relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis peccatorũ omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus. *Pag. 83, col. 1.*

QVAESTIO CXXIX.

An inquisitor largiri posit indulgentias aliis sibi in officio assistentibus, et auxiliantibus.

Campeg. ad Zach. de hæret. cap. 37. Sch. 168

Entesima vicesimanona quæstio est, Vtrũ inquisitor consiliariis & omnibus aliis, qui sibi personaliter assistunt, & existunt in executione sui officij, vel aliàs pręstant sibi ex animo auxiliũ, consiliũ, vel fauorem, habeat potestatem indulgentias largiendi?

B Respondemus, q ipse inquisitor non, sed dñs noster Papa confert eis tres annos de indulgẽtia: & si in prosecutione officij moriantur, remissionẽ plenã omnium peccatorum, vt patet in prædictis literis apostolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. vt tactũ est statim supra q. prox. in quibus dicitur sic: "Necnon & largiendi. & infra: Et oĩbus qui vobis personaliter astiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandũ hęreticos, fautores, receptatores & defensores eorũ, ex animo vobis præstiterint auxiliũ, consilium, aut fauorẽ: de omnipotẽtis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli apostolorũ eius auctoritate cõfisi, tres annos de iniunctis sibi pænitentiis relaxamus: & si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorũ omnium, de quibus corde cõtriti & ore cõfessi fuerint, plenam veniam indulgemus." C

D Et in c. Excõicamus itaque. §. Catholici. extra de hære. dicitur sic: "Catholici vero qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminiũ se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto priuilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur." *Pag. 60 col. 1.*

Quæ aũt sunt illa dicetur q. prox. Quãplura alia priuilegia conceduntur cruce signatis prædictis pro extirpãda hęretica prauitate, p inquisitores eis conferenda, vt patet in literis apostolicis positis supra parte ij. Innocentij, vt nihil vobis desit.

QVAESTIO CXXX.

E An inquisitor plenariam indulgentiã consequatur in uita, et in morte.

Tabien. ver inquisitor. nu. 39. fin. Sch. 169

Entesima tricesima & vltima quæstio est, Vtrum inquisitor plenariam indulgentiam habeat in vita pariter & in morte?

Rñdemus q sic: In vita qdẽ qñcũq; p exequendo officio laborat: in morte autem si in prosecutione officij diem claudit extremũ. Quòd

Quòd autem habeat in vita pro officio laborando, patet in præfatis literis apostolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. vobis autem. vbi dicitur sic:
Pag. 83, col. 1. „ Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum veniam indulgemus, quæ succurrentibus terræ sanctæ in generali cōcilio est cōcessa. Quæ aūt in dicto cōcilio succurrētibus terræ sanctæ est cōcessa, patet in c. Ad liberandam. extra de Iu. & Sarra. in parte decisa. notat Host. in lectura: in qua de succurrentibus terræ sanctæ infra habetur ita:
Pag. 84, col. 1. „ Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Apostolorū Petri & Pauli auctoritate confisi, & ex illa, quam nobis, licet indignis, contulit Deus ligandi atque soluendi potestate, omnibus, qui laborem istum in propriis personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti, & ore confessi, veniam indulgemus, & in retributionem iustorum salutis æternæ pollicemur augmentum: Eis vero, qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis dūtaxat expensis, iuxta facultatem, & qualitatem suam viros idoneos destinauerint: Et illis similiter, qui licet in alienis expēsis, in propriis tamen personis accesserint; plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis volumus & concedimus esse participes, iuxta qualitaté subsidij & deuotionis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius terræ sanctæ de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa prædicta consilium, & auxilium impenderint opportunum: omnibus etiam pie proficientibus in hoc opere in communi; sancta & vniuersalis Synodus orationum & beneficiorū suorum suffragium impertitur, vt eis digne proficiat ad salutem.

Datum Later. xix. Calendas Ianuarij. Pontificatus nostri anno octauo.

Quòd autem inquisitor habeat & in morte, patet in literis apostolicis antedictis, vbi pręmisso de indulgentia, quæ confertur inquisitori prædicta; & quę sociis & fratribus A sui ordinis & notarijs; & quæ omnibus, qui personaliter astiterint in fidei negotio inquisitori, & præstiterint ex animo auxilium, cōsilium & fauorem: de omnibus generaliter sequitur sic: Et siqui ex ijs in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus.

QVAESTIO CXXXI.

B

An extrauagantes in fauorem fidei & sancti officij editæ sint seruandæ.

Centesima tricesima prima quæstio est, Extrauagantes quæ concessæ fuerunt per summos Pontifices in fauorē fidei & officij inquisitionis; an remaneant in robore suo? *Vide disputationem nostrā in fine literarū apostolicarū positam.*

C Dicendum est quòd sic; dummodo non cōtrarientur his, quæ sunt inserta in Sexto, tit. de hæret. & constitutionibus Clementis eod. tit. Patet lib. 6. c. Statuta. §. vlt. & confirmatur per procemium Sexti, adiuncta glossa super verbo, reseruātur. vbi Ioan. And. dicit: Reseruantur constitutiones omnes, quæ æditæ sunt super negotio hæreticæ prauitatis, non contrariæ constitutionibus huius libri. vt infra de hæret. c. vlt. in fine. Et lib. eod. super c. Contra Christianos. & tit. de hæret. in Nouel. enumerando glos. in prima glossa
D dicit idem. Constat autem quòd decretalis vltima in eod. 6. lib. in fine, reseruat mandata prædecessorum, istis constitutionibus non obstantia. Item idem in glossa super c. Per hoc. in verbo, ordinationes. dicit: *Ordinationes*, etiam in hoc volumine non insertas, dūmodo non his constitutionibus contrarias. infra eod. c. vlt. in fine, sunt enim ibi reseruatæ. & de his loquitur procemium huius libri in fine. *† De haeret. lib. 6. Pag. 140 col. 2.*

FINIS.

FRANCISCVS PEGÑA LECTORIBVS.

N duobus codicibus Barcinonensi impresso, & Sabellano manuscripto enumerantur tantum centumtriginta quæstiones, quo ordine hactenus sunt impressæ: sed codices Bononiensis et Illustriss. Cardinalis de Gambara manuscripti, hanc quæstionem amplius habent in fine adiectam, De constitutionibus extrauagantibus editis contra hæreticam prauitatem in fauorem fidei, earumque robore seu ualore, *quæ non multum discrepantibus verbis habetur in omnibus exemplaribus supra quæst. 84. Et plane codex Bononiensis qui omnibus est vetustior, descriptus, nempe tempore Iulij secundi Pont. Max. post 130. q. antiquorum more ita habet:* Deo gratias. *vnde facile colligas Eymericum ibi absoluisse opus: quod etiam videntur non obscure indicare illa verba quæstionis 130.* Centesima tricesima & ultima quæstio, etc. *Cæterum quia codex Bononiensis multam habet auctoritatem ex vetustate, & synceritate, ac veritate (est enim in multis cæteris emendatior) ideo hanc quæstionem hic adijcere placuit, quæ est veluti commentarius quæstionis 84. Et mihi valde fit verisimile hæc scripsisse auctorem, qui in præcitata q. 84. ad probandum extrauagantes in causa hæreticæ prauitatis editas non esse reuocatas, sola rescriptorum pontificiorum auctoritate vtitur: hic vero more suo auctoritate interpretum idem confirmat. ex docendi enim ordine & stylo conijcio hæc postea addidisse auctorem. Posset non incommode ex duabus quæstionibus vna fieri: verum non est visum ab antiquitate recedere. Est autem impressa (paucis emendatis) iuxta exemplar codicis Bononiensis; nam in codice Cardinalis de Gambara nonnulla adduntur, quæ aperte indicant non esse Eymerici, cum testimonium Ioannis Imolensis citetur, qui multis post Eymericum annis floruit.*

Pag. 381. col. 1.

FRANCISCI PEGÑAE
SACRAE THEOLOGIAE,
Iuris Vtriusque, & artium liberalium Doctoris

In tres partes Directorij Inquisitorum NICOLAI EYMERICI *Scholiorum, seu Adnotationum*

LIBRI TRES.

PRAEFATIO IN PRIMAM PARTEM.

ICOLAVS Eymericus vir Christiana pietate & doctrina fidei clarus, & hæreticorum hostis acerrimus in hac prima Directorij sui parte (vt copiose in præfatione eius diximus) præcipua Christianæ religionis fundamenta, ex diuersis Ecclesiæ, Romanorum Pontificum, Conciliorum & sanctorum Patrum decretis collegit, ex quibus constabilitur fides & alitur in cordibus fidelium. ea nos si aut plene interpretari, aut mediocriter declarare voluissemus, opus sane suscepissemus nostris impar viribus, & mole ingens, cum nulla fere sit difficultas, aut quæstio à Theologis vbicunque tractata, quæ occasione eorum quæ in hac prima parte ab Eymerico adducuntur, tractari etiam à nobis non potuisset. Verum quia præcipuum Eymerici institutum in toto opere non eò spectabat, vt Theologorum quæstiones dirimeret, sed vt officium sanctæ Inquisitionis constitutum, quo modo esset tractandum doceret, & Iudices violatæ religionis institueret, ceteraque huc spectantia traderet: nos ne quid præter auctoris propositum inepte agere videremur, & prolixitate molestiam pareremus, breuissime pauca quædam adnotauimus, quæ ad institutum operis iure viderentur pertinere: nam cetera suis locis & professoribus tractanda libenter omisimus.

FRANCISCI PEGNAE
SACRAE THEOLOGIAE,
Iuris Vtriusque, & artium liberalium Doctoris

In primam partem Directorij NICOLAI EYMERICI *Scholiorum, seu Adnotationum*

LIBER PRIMVS.

SCHOL. I.
In c. Damnamus. de sum. Trinit. & fide catho.

Pag. 4. col. 1. B

Historia ad intelligendã decretalem enarrata.

DAMNAMVS *ergo & reprobamus libellũ, seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit cõtra magistrum Petrum Lombardum, &c.* Ad intelligendam hanc decretalem, & glossemata in eam conscripta, breuiter historiam, cuius in ea fit mentio, recensebo. Petrus Lombardus, qui vulgo sententiarum Magister dicitur, qui floruit circa annos Domini 1140. lib. 1. senten. dist. 5. iuxta catholicam veritatem asseruit in diuinis tres esse personas inuicem distinctas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum: & naturam diuinam eis communem, quæ nec generet nec generetur, nec spiret nec spiretur. cõtra hanc sententiam Abbas Ioachim Monasterij Florensis, quod est in Calabria, vnde ille fuerat oriundus, libellum edidit anno fere Domini 1195. docens essentiam diuinam generare & generari, spirare & spirari, Petrumque Lombardum ob eam opinionem hæreticum appellauit. Hunc Ioachimi errorem Innocentius iij. Pont. Max. in generali concilio Lateranensi Romæ anno Domini 1215. celebrato, tanquam hæreticum condemnauit: sententiamque Petri Lombardi catholicæ fidei consonam comprobauit. ac tale quidẽ est decretalis argumentũ.

Nos autem sacro approbante concilio, &c. Hactenus retulit Ioachimi errorem, & rationes, quibus ille vtebatur; nũc catholicam veritatem explicat, & docet quomodo intelligẽdæ sint auctoritates, quas Ioachim ad suum errorem asserendum inducebat. multa in hunc locum traduntur à Theologis lib. 1 sentẽ. dist. 5. quæ nos ideo omittimus, quia, vt præfati sumus, ad auctoris institutum nõ spectant. videto Melchiorem Canum lib. 12. c. 7. de locis Theologicis, versi. secunda præceptio.

In nullo tamẽ propter hoc Florẽsi monasterio, &c. Rectè admonuit me Illustrissimus Iulius Antonius Sanctorius Cardinalis sanctæ Seuerinæ vnus ex inquisitoribus generalibus in tota republica Christiana, in vulgatis codicibus hunc locum corrupte legi, ita *Florentino*, cũ legendum sit, *Florensi*, scriptores enim & impressores huius monasterij & ordinis ignari, quia scriptum inuenerunt, *Floren.* hoc est, Florensi, corrupte extẽdentes dictionem, legerunt, *Florentino*.

Maxime cum ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mãdauerit, &c. dictans Epistolam in qua firmiter confitetur, se illam tenere fidem, quam Romana tenet Ecclesia. *Pag. 5. col. 1. A* Quæ hoc loco traduntur, paulo obscuriora sunt, quam vt facile percipi queant. vt ergo huic rescripto lux clarior afferatur, breuiter commemorare oportet quæ de protestatione & obedientia Ioachimi erga Romanam Ecclesiam tanguntur. Rem itaq; paulo altius repetẽtes sciendum est, Abbatem hunc Ioachimum Theologiæ peritia claruisse temporibus Lucij iij. Pont. Max. ad annos Domini 1181. qui multa molitus est in scripturam sacram commentaria, ac præsertim in Apocalypsim extatq; hodie Epistola Clementis Papæ iij. hortatoria ad Ioachim Abbatem, vt cõpleat expositionẽ in librũ Apocalypsis, & opus Concordiæ veteris & noui testamenti inceptum iussu Lucij Papæ iij. & Vrbani iij. eius successoris, quæ nunc legitur in eiusdem abbatis libro Concordiæ noui ac veteris testamenti impresso Venetijs anno 1519. in principio. At quia humana fragilitas sæpe homines nutare patitur, & à via veritatis longius deflectere, idem Ioachim in Petrum Lombardum, qui vera scripserat de processione & distinctione diuinarum personarum, inuectus est, sententiam falsam adstruens, quã Innocentius iij. in generali concilio condemnauit. statuit tamẽ ne ob hanc particularis libri condemnationem eius monasterio derogaretur, quia protestatus fuerat Ioachim se tenere fidem Ecclesiæ. ea vero protestatio ita habet:

Protestatio Abbatis Ioachim.

VNiuersis quibus literæ istæ ostensæ fuerint, frater Ioachim dictus Abbas de Flore, æternam in Domino salutem.

SICVT ex literis domini Papæ quondam Clementis, quæ apud nos sunt, percipi potest: ex mandato dñi Papæ Lucij, & domini Papæ Vrbani nisus sum aliqua scriptitasse; & hucusque quod occurrit ad gloriam Dei scriptitare non desino. Deniq; librum Concordiæ quinq; voluminibus comprehẽsum, expositionem Apocalypsis viij. partium titulis insignitum, Psalterium decem chordarũ tribus voluminibus incisum, prout Deus melius inspirauit, & facultas ingenij affuit, ad consummationem conduxi; præter alia

quæ in paruis libellis, seu contra Iudæos, seu contra Catholicæ fidei aduersarios comprehendi; Et dum sum in hoc corpore præseruatus ad ædificationem fidelium Christi, & maxime monachorum, dare operam non postpono. Quia vero pro angustia temporum non potui hucusque opuscula ipsa, præter librum Cōcordiæ, Apostolico culmini præsentare, vt ab eo corrigerentur; siqua ibi (quod non abnuo, etsi mihi cōscius non sim) occurrerint corrigēda, & incertus est homini numerus dierum suorū, si me cōtigerit prius egredi ex hac luce, quàm possim secundū quod accepi in mādatis: siquidem ea conditione suscepi dictanda, vt oēs quidem libros ei cui datum est omnimode magisterium, præsentarem. Rogo ex parte Dei omnipotentis Coabbates meos, & Priores, & ceteros fratres metuētes Deum, & ea qua posse videtur, auctoritate præcipio, quatenus præsens scriptum, aut exemplar habentes secum ac si pro testamento opuscula, quæ hactenus confecisse videor, & siquid me de nouo vsque ad diem obitus mei contigerit scriptitare, quàm citius poterint collecta omnia, relictis in salua custodia exēplaribus, Apostolico examini repræsentent: recipientes ab eadem sede vice mea correctionē, & exponentes ei, meā circa ipsam deuotionem & fidem; & quod ea semper paratus sim, quæ ipsa statuit, vel statuerit, obseruare: nullamque meam opinionem contra eius defendere sanctam fidem: credens ad integrū quæ ipsa credit; & tam in moribus quàm in doctrina suscipiens correctionem: abijciens quod ipsa abijcit, suscipiens quod suscipit ipsa: credens firmiter nō posse portas inferi præualere aduersus eam, etsi ad horā turbari & procellis agitari contingat non deficere fidem eius vsque ad consummationem seculi.

Hoc scriptum feci ego Ioachim Abbas, & propria manu roboraui anno Dominicę Incarnationis M C C. & sic me tenere cōfiteor, sicut in eo continetur.

Illud hic non omiserim, Honorium Papam iij. anno Domini 1221. declarasse quòd per huiusmodi condemnationem, de qua in d.c. damnamus. ipse Ioachim non hereticus, sed propter cōfessionem & protestationē pręfatam, catholicus reputetur. Item quòd nullum pręiudicium monasterijs & personis ordinis Florensis, cuius ipse extitit institutor, factum censeatur. Honorij autem declaratio, ex Registro eiusdē in bibliotheca Vaticana, & bibliotheca itē Illustrissimi Iulij Antonij Sanctorij Cardinalis sanctæ Seuerinę, qui nūc successor est eiusdem Abbatis Ioachim ita habet.

Honorius, &c. Cusentino Archiepiscopo, & Episcopo Bisiniacensi.

EX parte dilectorum filiorum Abbatum, & conuentuum de ordine Floris tam capitis quàm membrorum, fuit propositum coram nobis, quod is qui saluti hominum inuidet & quieti, occasione assumpta ex eo quod libellus, quem Abbas Ioachim contra bonę memorię magistrum Petrum Lombardum edidit, in generali fuit concilio condēnatus, contra eos nōnullos tam clericos, quàm laicos, prælatos & subditos cōcitauit: qui vt ipsos ab otio contemplationis auertant, & funes extendentes in laqueū pedibus eorundem, ponant eis scandalum iuxta iter, ipsis obijciunt exprobrando: quod idem Abbas, qui pater, & institutor fuit ordinis eorundem, hęreticus ab Ecclesia Dei habetur. Propter quod non solum simplices lactis participes à consortio eiusdem ordinis auertūtur, sed etiam fortes, qui vti cibo †solito didicerūt, & ad discretionem boni & mali exercitatos pro consuetudine habent sensus, circa instituta eiusdem ordinis incipiunt fluctuare. Licet igitur prędictus libellus, siue tractatus cōdemnatus fuerit in cōcilio memorato; quia tamen idem Ioachim omnia scripta sua Romano mandauit Pontifici assignari, apostolicæ sedis iudicio approbanda; seu etiam corrigenda, dictās epistolam, cui propria manu subscripsit, in qua firmiter est confessus, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quę (disponente Domino) cūctarum fidelium mater est & magistra &c. per Apost. Scrip. mandamus, quatenus per totam Calabriam faciatis publice nūtiari, quòd eum virum catholicum reputamus, & regularem obseruantiam quam instituit, salutarem. eos qui ordini memorato ex hoc detrahere, vel insultare pŕsumpserint, mo. præm. sub. Apost. ob. castigantes. Datum Lateran. xiij. Calen. Ianuarij, anno quinto.

† *solido, legerem.*

Reprobamus *etiam & condemnamus peruersissimum dogma impij Almarici.* Alias Amalrici, in Bononiēsi Almalrici. fuit autem Almaricus natione Gallus, patria Carnotēsis, Lutetię Parisiorū Theologiæ doctor creatus. floruit anno Dñi 1204. de hoc multa Cesarius lib. 5. dialogorū dist. 5. huius errores damnati quoque sunt in generali Cōcilio Lateranensi ea potissimū causa Romæ celebrato anno Dñi 1215. ex chronico summorū Pōtificū viginti errores huius Almarici colligunt. Prateolᵘˢ li. 1. de sectis hereticorū, nouē eius hereses refert. Vincētiᵘˢ aūt i speculo historiali li. 30. c. 7. sex recēset hæses, quas refert Eymericᵘˢ p. 2. q. 7. n. 3. Hic Almaricᵘˢ cōbustᵘˢ tradit Lutetiæ anno Dñi 1208.

Almaricus hæreticus combustus.

At cum multæ huius fuerint hæreses, cur summus Pontifex hic numero singulari dicit, se dogma eius condemnare, neque enim vnum solum dogma profitebatur? Sed non refert, nam nomen dogmatis generale est, & omnem doctrinam complectens: perinde ergo est, ac si diceret Papa, se vniuersam eius doctrinam condemnare, quod satis illa indicant verba quæ sequuntur, videlicet: *vt eius doctrina, non tam hæretica, quàm insana sit censenda.* cur autem insanam vocet, facile intuebitur, qui errores eius legerit, quorū nonnullos etiam recenset beatus Antoninus 4.p.tit. 11.c.7.§.2.versi.reprobatur etiam.

SCHOL. II.

Pag. 5. col. 1. C

In c. Fideli. de sum. Trini. & fide catho. lib. 6.

Fideli ac deuota, &c. Celebris est decretalis contra errorem potissimum Græcorum, qui negāt Spiritum sanctum à Filio quoq; procedere. Tria autem sunt hic fidei dogmata, seu catholicę cōclusiones, Vna est, Spiritum sanctum pariter procedere à Patre & Filio.

Spiritum sanctū à Filio etiā procedere.

Altera est, à Patre & Filio procedere tanquam ab vno principio.

Vltima est, hanc processionem vnica spiratione non duabus fieri.

Editum est hoc decretum in generali Concilio Lugdunensi, sub Gregorio x. celebrato circa annum Domini 1274.

Quātum ad primam assertionē attinet, olim à Nestorianis introductum fuit Spiritū sanctū nō procedere à Filio; quem errorē Theodoricus Nestorianus & plures eius sectatores (inter quos etiā dicitur fuisse Damascenus, vt scribit beatus Thomas par.1.q.36.art.2.ad 3.argumentum.) tuebantur. hūc errorē fere vniuersi Græci postea inbibētes adhuc tenaciter defendunt. fuit aūt damnatus iā olim in concilio Ephesino, sub Cęlestino Papa primo circa annos Dñi 428. in quo ita scriptū est: *Quamuis enim in sua sit subsistantia Spiritus eius, & intelligatur in persona proprietas, iuxta id quod Spiritus est, & non Filius, attamen alienus ab illo non est. nam spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est: vnde & ab eo similiter, sicut ex Deo patre procedit,* hęc ibi. quem etiā articulum multis post seculis adstruxit contra Gręcos synodus octaua, vt alibi dictum est: & tenēt cōiter omnes Patres tam Gręci quàm Latini, vt mox dicturi sumus.

Quæ ad secundam catholicam conclusionem attinent, videlicet, Patrem & Filium vnū esse principium, à quo Spiritus sanctus procedat, idem illi vno ore fatentur, qui cum catholicis fatentur à Filio etiam procedere: quod in primis demōstrat beatus Augustinus lib.7. de trini. & efficaciter sanctus Thomas par.1.q.36.art.4. Atq; eodē modo ostendunt tertiam conclusionem. & de materia huius decretalis agunt copiose Magister & Theologi lib.1.sen.dist.11.& seq. beatus Thomas par. 1.q.36.& lib.4.contra Gentiles c.24.& 25. & alij mox referendi.

Hoc habet orthodoxorum Patrum atq; Doctorum Latinorum, pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia. De Latinis manifestū est, ita enim cōiter fatentur vbiq; Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, & beatus Augustinus ex professo hoc docet multis locis lib.15.de trinit.c.17.& 26.& lib.5.de trin.c.14.& lib.13. de ciuitate Dei c.24. & copiosissime lib.3.contra Maximinum c.14.& in Euangelium Ioannis tractatu 99. De Grecis vero nulla est dubitatio: nam apertissime id vbique tradiderunt Chrysostomus, Cyrillus, Athanasius, Didymus, & alij, quo magis mireris Græcorū nostri temporis pertinaciam, qui non modo Latinis quos spernunt, non credunt, sed nec suis in hoc volunt obtemperare.

SCHOL. III.

Pag. 25. col. 1.

In l. Cunctos populos. C. de sum. Trin. & fide cath.

Cunctos populos quos clementia nostra regit imperium, &c. Hoc est edictum Gratiani, Valentiniani, & Theodosij ad populū vrbis Cōstātinopolitanę, editū anno Dñi 382. idē hi in codice Theodosiano lib.1.tit.1.l.2. & in tripar. hist. eccl. lib.9.c.7. ex Sozomeno. qa enim tūc pōtissimū variæ hæreticorum sectæ exortæ fuerant, variosq; errores seminabant, edictum fuit vniuersis, vt rectā tenerent fidem. quę autem ea sit, hoc loco explicāt Imperatores quam breuissime. deinde in contemptores pœnam statuunt.

Quam diuinū Petrum Apostolū tradidisse Romanis religio vsq; adhuc ab ipso insinuata declarat. Beatum Petrū diuinitus Romanę Ecclesię prefuisse, eāq; insigni vnà cum Paulo consecrasse, ac muniuisse martyrio manifestū est. c. quāuis. 21. dist. docetque grauiter & vere beatus Augustin[9] tomo 10. de sanctis, sermone 3. in festo apostolorum Petri & Pauli: quam Romanam Ecclesiā diuinis documētis, & institutis instructā reliquis Christus pręfecit, velut matrem & magistram, à qua cęterę & fidei regulas, & viuendi, ac celebrādi diuinos cultus & sacramenta, ritum acciperunt: id quod elegāter docet Leo primus Epistola 79. ad Dioscorū Alexandrinum Epm, cuius verba quia claram lucem huic legi afferunt, non duximus omittenda: habent autem ita: *Cū enim beatissimus Petrus Apostolicum à Domino acceperit principatum, & Romana Ecclesia in eius permaneat institutis, nefas est credere, quod sanctus discipulus eius Marcus, qui Alexandrinam primus Ecclesiam gubernauit, alijs regulis traditionum suarum decreta formauerit, cum sine dubio de eodem fonte gratia vnus spiritus fuerit & discipuli & magistri, nec aliud ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore susceperit. Non ergo patimur, vt cum vnius nos esse corporis et fidei fateamur, in aliquo discrepemus: & alia Doctoris, alia discipuli instituta videantur.* hactenus ille. optime ergo

Romam martyrio consecrāt Petrus et Paulus.

Imperatores hoc loco iuxta fidem à Petro traditam, & à ceteris acceptam ab eo, & obseruatam credere iubent.

Hoc est vt secundum apostolicam disciplinam euangelicamque doctrinam, Patris & Filij & Spiritus sancti vnam deitatem sub pari maiestate & sub pia Trinitate credamus. Hæc verba ex concilio Carthaginensi secundo celebrato circa tempora Siricij Papæ ad ann. Domini 389. mihi videtur esse desumpta, vbi c. 1. cautū est, vt Trinitatis in vnitate essentiæ fides credenda proponatur, & prædicetur. cum locum, & si valde sit insignis, breuitatis gratia libenter omitto. Eandem Trinitatis in vnitate essentiæ fidem luculenter adstruit Alexāder Papa primus Epistola quadam ad omnes orthodoxos, quæ incipit: Cogitantibus nobis. habetur autem in primo concil. tom. pag. 178.

Hanc legem sequentes Christianorum catholicorū nomen iubemus amplecti. Optime scripsit hoc loco Odofredus & Accursius magnum præmium esse vt seruus vocetur nomine domini, à Christo enim Christiani iubemur appellari. huic autem edicto, vt fidem orthodoxam sequentes Christiani vocarentur, causam præbuit hæreticorum audacia, & dementia, qui relicto Christianorum nomine, hæresiarcharum appellationem assumebant, dicentes se Manichæos, Arrianos, &c. quāquam non hic primum fideles sunt dicti Christiani; quoniam, vt constat ex Actibus apostol. c. 11. circa finem, discipuli domini iam Christiani dicti sunt. Scriptum est enim ibi ita: *Et docuerunt turbam multam, ita vt cognominarentur primum Antiochia discipuli Christiani.* quod nomen ceteris fidelibus reliquerunt: vt egregie docet Beatus Augustinus in Ioan. c. 18. tract. 113. in hæc verba: *Quamuis enim discipuli Christi nondum appellarentur hoc nomine; post ascensionem quippe eius in Antiochia primum cœperunt appellari discipuli Christiani, iam tamen erat res ipsa illo postea vocabulo nuncupanda, iam erant discipuli qui postea appellati sunt Christiani, & hoc commune nomen, sicut communē etiam fidem ad posteros transmiserunt.* hæc Augustinus. iidem quoq; dicti sunt Catholici, eo quod vniuersis Christianæ legis præceptis obedirent, vt optime scripsit diuus Pacianus episcopus Barcinonensis vetustissimus Epistola quadam de nomine Catholico.

Christianorū nomē à discipulis ortum.

Reliquos vero dementes, uesanosque iudicantes hæretici dogmatis infamiam sustinere. Hæc est vna & grauis hæreticorū pœna, qua efficiuntur infames, ex qua oriuntur multi effectus, quos si formidassent hæretici, facile in recta fide continerentur. at infamia quidem multiplex est, vna iuris, altera facti, tertia canonica, & illa quæ ab excommunicatione descendit. duabus postremis omissis, de primis breuiter dicendum est, quoniam ad hunc locum spectant. Facti infamiam appello eam, quæ oritur ex turpi aliquo actu, & opinionem apud bonos grauat, quæ contingit multis modis, vt docet Dynus in c. infamibus. de regulis iur. lib. 6. & Iason in hac lege. Iuris autem infamiam appello eam, quæ descendit ex legibus nominatum cauentibus, vt qui tale delictum commiserit, infamis eo ipso habeatur: præterea illud est obseruandum, bifariam aliquos dici iure infames: vno modo ipso facto, quales sunt illi, qui per legem notantur infamia, alij demum secuta sententia, vt in furto vi bonorum raptorum, & similibus scribunt hic Iason, & ceteri tum hic tum alibi.

Infamia quotuplex.

His ita positis primum hic quæritur qua infamia notentur hæretici, ac primum quidem iure nouo certum est, hæreticos omnes cuiuscunque sectæ ipso iure infames esse. authen. Gazaros. C. de hæret. de iure autem veteri nunquid per hanc legem essent ipso iure infames hæretici, valde à nostris dubitatum est. nam cum Accursius & nonnulli alij hic animaduerterent hæreticos infamia notari, & infames à testimonio repelli. l. 3. §. lege Iulia. ff. de testibus. hæreticos vero ad testificandum admitti. l. quoniam. c. de hæret. admiserunt hæreticos saltem ante sententiam non esse ipso iure infames. ita Bal. hic in 5. oppositio. nu. 5. Ias. in 2. lectura nu. 43. & Alciatus ver. hæretici dogmatis. & Zasius in §. sic itaque discretis: Institutio. de actio. Ceterum quamuis libenter communes probatorum doctorum sententias amplecti soleamus, hoc tamen loco merito ab his dissentiendum putamus, pro certo statuentes etiam per hanc legem hæreticos ipso iure infamia notatos; neque enim hic Imperatores solum declarare voluerunt hæreticos, ideo infames esse censendos, quia turpe & indignum factum aut scelus committunt; id enim omnibus catholicis iam tunc in fide instructis notum erat, cum ob id cauendos & fugiendos hæreticos vbique decreuissent: nam & Beatus Ioannes scripsit, hæreticis non esse dicēdum, aue; & diuinus Paulus monuit eos esse deuitandos: sed plane hoc statuere voluerunt, vt ipso iure fierent infames. Ad hæc si Imperatores solum statuissent hereticos infamia facti notari, legem sane condidissent de re certa & manifesta, cum vtique notum sit, hereticos turpe factum cōmittere, eorumque opinionem ob id scelus, apud bonos valde diminui & grauari: leges autem de casibus dubijs esse debent. l. quod labeo. ff. de Carbo. edicto. vbi communiter Doctores, & Panormitanus in c. cum in iure peritus. de electio. & Bartolus quidem hic in nona oppositione aperte sequitur hanc sententiam dum ait: *Nam si bene inspicitur primo dateis pœnam ipso iure, & vocantur infames, &c.* neque huic sententiæ aduersatur d. l. quoniam. C. de heret. nam ibi casus est singularis, ne copia probationum deficiat, qui ius cōmune non infringit.

Qua infamia notētur hæretici.

Ex his potest declarari quæstio illa, An heretici notentur infamia ipso facto, an ita demum si sententia pronuntiata fuerit super crimine: & plane qui contendunt hereticos iure veteri non fieri ipso iure infames, post sententiam latam infamia tantum notari autumant; inter quos est hic Alciatus, quem sequitur Iacobus Spiegellus in lexico ver. heretici omnes. & alij siqui sunt, qui paucissimi sunt, sed verior est sententia Alfonsi de Castro lib. 2. c. 9. de iusta hereticorū punitione, asserentis ante sententiam infames esse: quod ex superioribus apertissime infertur, atque hanc etiam

Hæretici ante sententiā infames.

etiam sententiam tuetur Paulus Castrensis hic n. 18. idem videtur asserere Bar. in 9. oppositione. nu. 11. & 12. nam si hereticorum complices renuentes intra annum satisfacere, vt heretici puniuntur, & ipso iure fiunt infames. c. excommunicamus. §. credentes. multo magis id hereticis eueniet, quia propter quod vnumquodque est tale, & illud magis, Aristoteles lib. 1. de demonstratione. authen. multo magis. de sacro. eccles.

Hęc autem infamia multos operatur effectus, & incommoda ingentia parit, quæ nos copiose lib. 8. de pœnis hereticorum, sumus persecuti. inter quę illud est potissimum, quod etiam in filios redundat: propterea enim ab omnibus beneficijs & officijs publicis repelluntur. c. statutum. de heret. lib. 6. quod in 3. par. apud Eymericum copiose diximus.

An inquisitores famæ restituere possint.

Pręterea illud est hic inquirendum, An inquisitores hæreticæ prauitatis possint hereticis hanc infamiam de qua diximus remittere, aut eos honori restituere: & quamuis late pateat inquisitorum potestas, non tñ possunt hanc infamiã tollere; quia cum inquisitor sit iudex delegatus. c. per hoc. de hereticis. lib. 6. non potest fines mandati transgredi. c. penult. de off. delegati. c. cum dilecta. de rescrip. l. diligenter. ff. mandati. hoc autem nusquam est sibi permissum, & propterea facere non poterit. ita Zanchinus & vere tractatu de heret. c. 38. vbi Cãpegius. Paulus Ghirlandus tract. de relaxatio. carceratorum, tit. de beneficio & indulgentia principis, & alij quos in re manifesta omitto: & quod de inquisitore dixi, idem est de episcopo intelligendum: nam neque is potest hereticos famę restituere, vt optime citato loco probat Zanchinus. restituet autem summus Romanus Pontifex: nam nunquid etiam collegium Cardinalium possit, non est huius loci inquirere, nec nostræ breuitatis.

Heretici quãdo ceperint iuris infamia notari.

Postremo obseruandum est, non esse hic primum hereticos infamia notatos, nam iure canonum multo antea Stephanus Papa eius nominis primus anno videlicet Domini 261. infames esse sanciuit Epistola quadam ad Hylariũ episcopũ, quam refert Gratianus in c. infames. 6. q. 1. *Infames, inquit, esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia: idest, omnes qui Christianæ legis normam abijciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt, &c.*

SCHOL. IIII.

Pag. 26. col. 1. A

In l. nullus. C. de sum. Trinit. & fide Catholica.

Nullus hereticus, &c. Lata est hęc lex ab eisdem Imperatoribus, a quibus & superior, annõ Domini 383. ex ea id solum fragmentum desumpsit Eymericus, quod instituto suo conueniebat, quod est, constabilire fidem, & ideo initium & finem sustulit. Synodum Nicęnam obseruandam iubet, & quæ in ea sunt sancita diuinitus.

Synodus Nicæna quando celebrata.

Nicęna fidei dudum à maioribus tradita, &c. Hæc fuit synodus illa celebris tempore Constantini & Syluestri Papæ celebrata, interuentu 318. episcoporum, æra 363. sunt qui scribant Nicenam synodum initium habuisse anno Domini 326. finem vero 329. in hac damnatus est Arrius eiusq; omnia dogmata & sectatores, stabilitusque articulus de Christo vero filio Dei, Patri æquali & consubstantiali, quæ breuissime hic indicantur: acta est hæc synodus tribus annis, & paulo vltra Nicææ, ea est ciuitas Asiæ, Bithyniæ Metropolis. confirmata fuit hæc synodus insigni miraculo de quo Nicephorus lib. 8. c. 23. nam cum ex vniuersis patribus duo decessissent priusquam professionis fidei scripto subscriptionem suam apposuissent, reliqui patres gesta concilij eius in manibus gerentes, ad sepulturam eorum accesserunt, deprecantes, vt postquam clare intuebantur in cælis, quod in synodo cum ceteris decreuerant, dignarentur libello subscribere qui acta cõtinebat, quẽ super sepulchro relinquentes, abierunt totamque noctem duxerunt insomnes: postridie ad locum eum redeuntes, & libellum explicantes illorum duorum episcoporum subscriptiones agnouerũt in hæc verba: *Chrysanthus & Musonius, qui cum patribus omnibus in sancta prima œcumenica Nicæna synodo consensimus, quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus.* hæc ibi.

Is autem Nicænæ assertor fidei, & catholicæ religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentẽ Deum, & Christum filium Dei vno nomine confitetur Deum de Deo lumen de lumine. Extat epistola synodalis de gestis in Nicæna synodo ad Alexandrinos & alios conscripta, de qua Nicephorus lib. 8. c. 24. vbi hoc definiuisse contra Arrium, quod hoc loco commemoratur luculenter explicat in hæc verba: *Itaque scitote primo omnium inquisitum esse in impietatem & præuaricationem Arrij sectatorumque eius; & in præsentia Dei amantissimi Imperatoris Constantini consentientibus omnium sententijs placitum, vt anathemate impia eius opinio & voces atque verba blasphema condemnarentur, quibus ille filium Dei blasphemans vsus est, ex non existentibus illum esse dicens, & fuisse aliquando cum non fuerit, & arbitrij libertate vitij virtutisque capacem esse filium Dei, creaturam eundem & factu ram nominans. Quæ omnia sancta synodus anathemati subiecit, ne audire quidẽ impiam opinionem, mẽtis vecordiam, blasphemaque eius verba sustinens.* hæc ibi, quæ hunc locum valde illustrant.

Qui Spiritum sanctum (quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus) negando non violat. Accursius & Salycetus hanc legem à quodam Græco scriptam fuisse, qui neget Spiritum sanctũ à Filio quoq; procedere, inaniter comminiscuntur, cum nihil possit elegantius excogitari. Alciatus qui alias cuncta se scire profitetur, agnoscens difficultatem hic, docet subaudiendum: *& filio*: in codice Theodosiano ita legitur: *qui id quod ex summo rerum parente speramus, accipimus.* Antonius Contius hunc locum ita putabat

emen-

emendandum ; *à quo id quod ex summo rerum parente speramus, accipimus*. qua inquit, lectione admissa subauditione Alciati opus non erit.

Melius tamẽ erit nullis additis aut subauditis, quod nobis in legibus facere non licet, ad Theologię secreta recurrere, vt me monuit frater Paulus Constabilis sacri Palatij Magister; vt dicamus, retenta communi lectione, verbum illud, *summo rerum parente*, hoc loco stare seu accipi posse essentialiter & personaliter iuxta vera dogmata Theologorum. cum enim hic (vt verba ipsa indicant) non sit sermo de æterna Spiritus sancti processione à Patre & à Filio, sed de communicatione gratiæ vel donorum ipsius, secũdum quá ipse se ipsum dat, vt ait Magister sentent. lib. 1. distin. 30. & à Patre simul & à Filio datur, apte per summum rerum parentem, totam sanctissimam Trinitatem intelligere possumus, à qua gloriam in futuro speramus, & gratiam accipimus in pręsenti. Possumus quoque per summum parentem, Deum Patrem intelligere, à quo Spiritus sãctus datur & mittitur: nec propterea videri debet Filius exclusus, quoniam nominatus non est: nam vt recte ait Beatus Tho. par. 1. q. 36. art. 2. ad primum argumentum, regulariter in sacra scriptura, aut vbi de diuinis personis agitur, id quod de Patre dicitur, de Filio etiam intelligere oportet, etiamsi, inquit beatus Thomas, dictio exclusiua addatur, nisi solum in illis in quibus Pater & Filius secundum oppositas relationes distinguuntur. cum enim Dominus Matth. c. 11. dicit: *Nemo nouit Filium nisi Pater*, non excluditur quin Filius seipsum cognoscat. ergo cum hic aut alibi dicitur quòd Spiritus sanctus à summo rerum parente speratur & accipitur, etiamsi adderetur, à solo rerum parente seu Patre. non ob id Filius excluderetur, quia quantum ad hoc, quod est dare Spiritum sanctum non opponuntur Pater & Filius, sed solum quantum ad hoc quod hic est Pater, & ille Filius. His penitus consentit Beatus Hieronymus in confessione fidei, quam affert Eymericus hac par. 1. pag. 35. dicens: *Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius superiusue dici possit: sed tota deitas sui perfectione æqualis est, vt exceptis vocabulis, quę proprietatem personarum indicant, quidquid de vna persona dicitur, de tribus dignissime possit intelligi.* Hactenus Hieronymus.

Locus de processione Spiritus Sancti declaratus.

SCHOL. V.

Pag. 26. col. 1. C

In l. nemo clericus. C. de sum. Trin. & fide Catholica.

EDidit Martianus hanc legem anno Domini 461. qua prohibet disputari de fide Catholica, nõ absolute, sed cum ex ea disputatione quęritur occasio tumultus & perfidię, & iam definita in dubium reuocantur: atque hoc est potissimum huius legis institutum, quam eo consilio huic operi inseruit Eymericus, vt doceremur has veritates, videlicet nec publice occasione tumultus excitandi de fide differendum esse, nec semel per Ecclesiam rite definita & stabilita, in dubium esse reuocanda. quæ nos more nostro suis locis interpretabimur.

Nemo clericus. Sed clericis dubium videbatur, hoc est, de personis religiosis siue presbyteris, quibus solis prædicare & de fide tractare iura concedunt, vt multis docuimus Scholio 8. par. 2. super c. cum ex iniuncto. de hæret. & propterea non debuerant prohiberi, quominus de fide disceptarent. sed non inhibetur eis, vt dixi, simpliciter & absolute, sed cum ex hoc perfidiæ occasionem quærunt, idest, cum falsa dogmata ex proposito prędicarent & profiterentur.

Quibus & quãdo prohibitũ ne de fide Catholica disputent.

De fide Christiana publice turbis coadunatis & audientibus tractare conetur in posterum ex hoc tumultus & perfidiæ occasionem requirent. Hinc colligimus manifesto nõ prohiberi simpliciter omnem de fide disputationem, sed eam solam, quæ suscipitur causa seminandorum errorum: alias enim cum hęreticis disputare, vt gloria Dei manifesta fiat, & veritas Catholica defendatur, licitum est; immo & quandoque necessarium. id quod respiciens Paulus diuinitus ad Titum scribens c. 1. ait, oportere vt episcopus doctus sit, vt exhortari sciat in sacra doctrina, & eos qui contradicunt arguere, de quo articulo agit plenissime Eymericus paulo post q. 10. & nos ibidem Schol. 23. interim videndus Conradus Brunus lib. 5. de hęre. c. 4. & lib. 6. c. 8.

Nam & iniuriam facit iudicio Reuerendissimæ synodi, siquis semel iudicata ac recte disposita reuoluere & publice disputare contenderit. Ratio cur iniuria fiat, manifesta est: quis enim concedat plus esse tribuendum singulorum opinionibus de fide arbitratu suo disputantium, quàm definitis in synodis legitime congregatis, in quibus nutu Spiritus sancti patrum corda reguntur? Iam multis rationibus optime statutum est, ne semel definita in dubium reuocentur: nam si quæ semel sunt salubriter constituta & decreta in dubium verterentur, nullum profecto stabile Ecclesię iudiciũ aut statutum contra quoslibet errores permaneret: Rursus eisdem semper furoribus omnis statuta semel veritas, & integra Ecclesię definitio turbaretur. ita Gelasius Papa I. ad episcopos Dardanię epistola quadã incipiente: *Valde mirati sumus.* dicens: *Quæ maiores nostri diuina inspiratione cernentes; necessarie præcauerunt, vt quod contra vnãquamque hæresim coacta semel synodus pro fide, cõmunione, & veritate Catholica atque apostolica promulgasset, non sinerent posthac nouis retractationibus mutilari, ne prauis occasio præberetur, quę medicinaliter fuerant statuta, pulsandi: sed auctore cuiuslibet insania ac pariter errore damnato, sufficere iudicarunt, vt quisquis aliquando huius erroris communicator existeret, principali sententia damnationis eius esset obstrictus, quomodo manifeste quilibet vel professione sua, vel cõmunione posset agnosci.* Hec ibi. quẽ locũ, quia valde erat insignis & huic loco omnino congruens, non duximus omittendum.

Cur semel definita legitime ĩ dubiũ reuocare non debeant.

Synodus Chalcedonensis quo celebrata

Qui Chalcedone conuenerunt. Chalcedonensem synodum intelligit longe celeberrimam, habitã Chalcedone (ea est ciuitas Phrygiæ in Ponti Euxini ora) interuentu sexcentorum triginta episcoporum contra omnes hęreses, maxime vero contra Eutychem & Dioscorum, qui vnum dominũ nostrum Iesum Christum, ex diuinitate atque humanitate constantem, & in his duabus naturis adorandum, ad vnam audacter & stulte naturam redigebant, & confundebant. Fuit autem celebrata ęra 488. hoc est anno Domini 450. seu vt alij scribunt 452. Valentiniano VII. & Aueno viris clarissimis consulibus. de hac celebre extat Gregorij testimonium in c. sicut. 15. dist.

Pœna disputantiũ de fide ob malum finem.

Igitur si clericus erit, &c. Nunc pœnas statuit contra eos qui de fide publice disputant in malũ finem, idque seruata personarum qualitate: hodie tamen nõ habet locum pœna huius legis, neque hi personarum gradus, vt hìc pręscribitur, obseruari debent: nã qui publice nunc falsa dogmata prędicaret, populoq; nouas suggereret opiniones, nec vera fidei documenta reciperet, sed perfidię, hoc est, hęresis disseminandę (vt hìc dicitur) quęreret occasionem, ab inquisitoribus hęreticę prauitatis iudicaretur: & tales hęresiarchę seu dogmatistę videntur sine vlla penitus misericordia curiæ seculari tradendi, vltimo supplicio feriendi, vt docet Repertorium inquisitorũ, ver. docere. & ver. hæresiarcha. Albertinus tracta. de agnos. assertio. q. 30. nu. 60. Simancas in catho. instit. tit. 47. nu. 60. idem in Enchyridio violatę religio. tit. 59. Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 2. assertio. 43. & alij quidam. Quid tamen de hoc sentiam, dixi breuiter in schol. 20. part. 2. vers. rursus illud. & dixi plenissime schol. 46. par. 2. super quęstione 39.

SCHOL. VI.

Pag. 26. col. 2.

In Edictum Iustiniani de fide. C. de sum. Trin. & fide catho.

R*Eddentes honorem apostolicæ Sedi. & infra.* Sustulit Eymericus similiter ab hoc edicto initium & finem, vt ea tantum collocaret quę suo instituto aptabantur, quod est (vt sæpe dixi) cumulare multos fidei articulos & catholicas veritates. hoc autem fragmento tria potissimum docentur:

Christus ver' De', Maria vere mater eius.

Primũ Christũ vnam esse de tribus sanctæ Trinitatis personam subsistentem, quam Græci hypostasim appellant. Alterum, Christum in carne passionem vere pertulisse, impassibili deitate semper existente. Tertium & postremum, Sanctissimam Mariam Virginem proprie & veraciter appellandam esse matrem Domini nostri Iesu Christi & *θεοτόκον*. hæc voluisse Imperatorem profiteri series ipsa edicti indicat. idẽ quoque docet & ipse Ioannes Papa in alia de ea re epistola scripta ad Senatores vrbis Romæ, de duabus naturis aduersus Eutychianistas, in qua luculentis scripturę testimonijs, & sanctorum Patrum assertionibus tres istas veritates ostendit, easque in epistola Iustiniani contineri ait. extat illa epistola in eo volumine, cui Hereseologię nomen Germani imposuerunt.

Suscipimus autem sancta quatuor concilia. Idem in c. sicut. distin. 15. vbi egregium extat de auctoritate horum conciliorum testimonium desumptũ ex Beato Gregorio lib. 1. epistola 24. refert Iuo Carnotensis part. 4. c. 117. de quibus videto Photium Patriarcham Constantinopolitanũ in epistola ad Michaelem Bulgarię Principem, de septem concilijs oecumenicis.

SCHOL. VII.

Pag. 27. col. 2.

In extrauagãtem, Vnam sanctam. tit. de maiorit. & obedient.

Onifacius octauus postremo sui pontificatus tempore, nempe anno Domini 1302. Romę hãc edidit decretalem, qua potissimum docet tres Catholicas veritates.

Vna Ecclesia & vnus Papa cui omnes sunt subiecti.

Prima est, Vnam esse Ecclesiam Catholicam, & ipsam apostolicam, & vnum eius gubernatorem, videlicet Romanum Pontificem, cui omnes subesse oportet.

Altera est, Romanum Pontificem vtrumque habere gladium, videlicet spiritualem & temporalem.

Postrema est, A Pontifice summo omnes iudicari, ipsum vero à nemine. eas nos more nostro breuiter illustrabimus.

Primus articulus de fide est, quem iam olim multi Romani Pontifices docuerunt, in primis vero Anacletus, qui à sancto Petro apostolorum principe fuit presbyter ordinatus, floruitque anno Domini 101. epistola quadam omnibus episcopis missa incipiente, *Benedictus Deus.* c. 3. in hæc verba: *Nam & inter beatos apostolos quædam fuit discretio, & licet omnes essent apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se idipsum voluerunt, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & Cephas, idest, caput & principium teneret apostolatus: qui & eandem formam suis successoribus, & reliqui apostoli episcopis tenendam tradiderunt.* & paucis interpositis: *Hæc vero apostolica sedes cardo & caput omnium ecclesiarum, à Domino & non alio est constituta. & sicut cardine ostium regitur sic huius sanctę sedis auctoritate omnes ecclesię Domino disponente, reguntur.* Hactenus ibi. & habetur in c. sacrosancta. 22. distin. idem decreuit Zepherinus, & habetur in c. ad Romanam. 2. q. 6. & Fabianus & Gelasius eius nominis primus epistola quadam 1. capite 11. & Leo Papa nonus in epistola aduersus præsumptiones Michaelis & Acridani episcoporum c. 12. & 13. & alij multi tum Romani Pontifices, tum sancti Patres, quos omitto consultò in re manifesta, cũ catholicis nunc potissimum scribam, qui Ponti-

ficum Romanorum & sanctorum Patrum defini tiones & dicta recipiunt.

Papa vtrunq. gladiũ habet spirituale & temporalem.

¶ *In hac eiusque potestate duos esse gladios, &c.* Hic ostendit secundam assertionem, de duplici Pontificis gladio, quam & longo ante Bonifaciũ tempore, & etiam postea alij Romani Pontifices tradiderunt. Innocentius III. in c. venerabilem. de electio. & Innocentius IIII. in c. ad apostolicæ. de sententia & re iud. lib. 6. & Clemens v. in concilio Viennensi. & habetur in Clement. Romani. de iureiuran. ex quibus colliges impios esse & Ecclesiæ inimicos, qui hæc vel non recipiunt, vel de his male sentire videntur, inter quos est Franciscus Duarenus lib. 1. c. 4. de sacris Ecclesiæ ministerijs. Iam quomodo sit intelligendũ Papam habere vtrunq; gladium docet Sotus lib. 4. sent. dist. 25. q. 2. art. 1. circa finem, & lib. 4. de iustitia & iure q. 4. art. 1. Gladium enim temporalem habet in ordine ad spiritualem. quare nunquam nisi ob fidei causam Regna per Pontificem mutata sunt.

Sed hic articulus de duplici Romani Põtificis gladio seu iurisdictione late patẽs est, nec nostræ breuitatis: cum disputat copiose Fernandus Vasquius lib. 1. c. 21. controuersiarum illustrium, quem videto.

Pag. 28. col. 1. C

¶ *Nam veritate testante, spiritalis potestas terrenam potestatem instituere habet & iudicare, si bona non fuerit.* Hæc est postrema assertio veluti superioris declaratoria, nempe, Romanum Pontificem, iurisdictionem temporalem tũc exercere in principes seculares, cum illi potestate sibi data in detrimentum catholicę religionis abutuntur; inde subdit, at nõ è conuerso illi Romanum Pontificẽ iudicabunt: Põtifex enim Romanus omnes iudicat, ipse autem à nemine iudicatur. quod vno assensu docuerunt primi illi Romani Pontifices, vt Syluester, & habetur in c. nemo. 9. q. 3. ibi: *Nemo iudicabit primam sedem iustitiam temperare desiderãtem: neque enim ab Augusto, neque ab omni clero, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur.* idẽ Gelasius Papa, & habetur in c. cuncta per mundum. 9. q. 3. ibi: *Neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio.* Idem Symmachus Papa, & habetur ibidem in c. qui aliorum. & Vigilius Papa, & Nicolaus, & habetur in c. nemini. 17. q. 4. item alij quos longum esset recensere. Nostri tamen vnũ casum excipiunt, cum videlicet Romanus Pontifex incidit in hęresim. c. si Papa. 40. dist. at non desunt qui verisimiliter asserant Papam rite & canonice electum hæreticum esse non posse, de quo quid sentiam, videto schol. 91. partis 3. super quæst. 25.

Pontificẽ Romanũ nemo iudicat.

SCHOL. VIII.

Pag. 18. col. 2.

In c. Siquis puerum. de baptis. & eius effectu.

Iquis puerum ter in aqua immerserit, &c. Ideo retulit Eymericus, quia hæc in hoc c. traditur catholica veritas, nẽpe, Vitiari baptismũ, quoties minister non exprimit actum baptizandi: non ergo intelligas vitiari baptismum ex omissione pronominis, *Ego*, quod videtur indicare hîc textus, sed vitiatur ex omissione actus baptizãdi: vt siquis omitteret verbũ, *baptizo*, aut aliud ei simile, & solum diceret, *in nomine Patris, &c.* non conferret baptismum; nam Gręci sine expressione personæ ministri baptizantis vere conferunt baptismum, vt in concilio Florentino definitum est. Vult ergo definire Romanus Pontifex, quòd licet quis mergat in nomine Patris &c. non exprimendo verbo, actum baptizandi, non baptizat. Si vero dicat: *Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* sufficit ad essentiam. ita beatus Tho. 3. par. q. 66. art. 5. & Theologi communiter lib. 4. senten. dist. 3. & ibi Dominicus Sotus q. vnica. art. 5.

Non vitiatur baptismus ex omissione pronominis, ego, sed ex omissione act⁹ baptizandi.

SCHOL. IX.

Pag. 28. col. 2.

In c. De quibus. de baptis. & eius effectu.

E quibus dubium est an baptizati fuerint, &c. Ideo retulit auctor, quia hæc veritas in ea statuitur, Nulli debent penitus rebaptizari, nisi de quibus dubitatur an sint baptizati nec ne. intellige tamen hoc postremum quando vere dubium est, ita ut sciri non possit, an fuerit baptizatus nec ne: nã si probabiliter veritas intelligi possit, nullo modo est rebaptizandus, cum grauissimum sit scelus. quod luculenter ostendit Clemens Papa lib. 6. c. 15. cõstitutionum apostolicarum. ait enim inter cetera: *Eodem modo contenti sint vno solo baptismo; qui in Domini mortem traditur, non ministerio abominandorum hereticorum, sed probatorum sacerdotum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* & paucis interpositis subdit: *Verumtamen initiatos iterum baptizare tentantes, crucifigunt Dominum, iterum eum interimunt, derident diuina, eludunt sancta, insultant spiritui, sanguinem sanctum veluti communẽ contemnunt, peccant in mittentem, in passum, & in testificantem.* hæc ibi. Insignis est sane locus, & ob id nullo pacto fuit omittendus. idem Augustinus in lib. de uera & falsa pęnitentia. c. 3. Damascenus li. 4. c. 1. de fide orthodoxa. c. quod quidã. 1. q. 1. Leo Papa ad Rusticũ episcopũ epistola 70. c. si nullo. de consec. dist. 4. B. Tho. 3. par. q. 66. art. 9. Magister & Theologi in 4. sent. dist. 6. conciliũ Tridentinum sess. 7. de baptismo. can. 11.

Nemo rebaptizandus nisi in dubio, quia graue scelus est.

SCHOL. X.

Pag. 29. col. 2.

In c. Maiores. de baptis. & eius effectu.

Aiores nostra ecclesię causas, præsertim articulos fidei contingentes, &c. Ex tota serie huius elegantis decretalis quatuor colliges catholicas ueritates.

Prima est, Pueros quorum non est animi iudicium omnino esse baptizandos, vt á peccato originali liberentur.

Altera est, Peccatum originale, quod sine consensu contrahitur, dimitti etiam in baptismo sine consensu: secus autem dicendum esse in peccato actuali.

Tertia est, In adultis, dormientibus & amentibus non dimitti peccatum originale sine actuali, nec vice versa.

Pueros esse baptizandos de fide est.

Vltima est, Amentes & dormiẽtes baptizatos characterẽ suscipere, si prius baptizari voluerũt.

Singulas more nostro breuiter illustremus. quantum ad primam attinet, videlicet, pueros absque vsu rationis baptizandos esse, de fide est, & eius contraria heretica. ac primum quidem paruulos non esse baptizandos Pelagiani nequiter mentiebantur, sicuti scribit concilium Carthaginense epistola quadam ad Innocentium Papã primum, quæ nunc refertur in primo conciliorum volumine pag. 541. quorum heresim nonnulli etiam nostri seculi heretici velut ab inferis excitarunt: ceterum Ecclesia catholica diuinitus instituta, á Christo edocta, paruulos baptizare semper consueuit, & beatus Clemens Papa Petri successor lib. 6. c. 15. constitut. apostol. paruulos baptizari iubebat, dicens: *Baptizate quoque paruulos vestros, & educate eos in disciplina & preceptis Dei.* *Sinite enim*, inquit, *paruulos venire ad me, & nolite eos prohibere.* Et in quodam concilio Africano circa tempora Bonifacij primi celebrato, videlicet ad annos Domini 420. c. 77. heretici declarantur, qui paruulos negant esse baptizandos, & refertur in c. placuit, de consec. dist. 4. idem per omnia statuerat paulo ante conciliũ Mileuitanum c. 2. tandem hoc ipsum roborauit concilium Tridentinum sessio. 5. in decreto de peccato originali, cap. 1. §. si quis paruulos: adde beatum Thomam par. 3. q. 68. art. 9. & Thomam Valdensem tom. 3. de sacra. bapti. & Dominicum Sotum in 4. sentent. dist. 5. q. vnica. art. 9.

Matt. 19

¶ *Verum quidam ex hac solutione.* Hæc est secunda conclusio catholica, Paruulis qui sine consensu originale peccatum contrahunt, sine proprio etiam consensu remitti in baptismo. hanc docet latissime beatus Augustinus in libris de baptismo paruulorum. adde c. filius Dei. & c. non ex quo. de consec. dist. 4.

¶ *Sed adhuc quæritur, quare non saltem originale peccatum amentibus, &c.* Rationes huius assertionis, quas hic affert Romanus Pontifex, euidẽtes sunt & certissime: hic tamen illa sunt omnino notanda: *Pœna originalis peccati est carentia visionis Dei, actualis vero pœna peccati est gehennę perpetuę cruciatus:* quibus dictis videtur non obscure anceps illa quæstio, & olim valde agitata, an paruuli absque baptismo decedentes pœna ignis cruciarentur. nam hic non cruciari apertissime ostenditur, licet diuus Augustinus contrarium sentisse videatur in libro de fide ad Petrum, c. 24. relat. ab Eymerico pag. 40. quod est diligentissime animaduertendum, ne quis ex Augustini dicto in hoc loco labatur, & plane Augustinus in cã quæstione varius fuit, vt alibi indicaui.

Paruuli sine baptismo decedentes qua pœna plectiatur

¶ *Itẽ quæritur, vtrũ dormientibus & amẽtibus, &c.* Hęc est postrema assertio, cuius materia late patet, nec est huius loci. videndus est beatus Thomas 3. par. q. 80. art. 9. & latissime Dominicus Sotus in 4. sentent. dist. 12. q. 1. art. 9. adde c. ægrotantes. vbi Doctores de consec. dist. 4. & de materia huius decretalis, preter citatos, vide Augustinum in lib. de baptismo paruulorum, c. 13. & 30. & in Enchyridio c. 43. c. á paruulo. c. in ecclesia. de consec. dist. 4. Doctores scholasticos in 4. sent. dist. 5. vbi late Sotus questione vnica. concilium Lateranense sub Innocentio III. c. 1. concilium Carthaginense 3. c. 34. & denique Clementem Papã lib. 6. c. 15. constitutionum apostolicarum.

SCHOL. XI.

Pag. 30. col. 2.

In l. Antistitem. C. ne sacrum baptisma iteretur.

ANtistitem qui sanctitatem baptismatis illicita vsurpatione geminauerit. Licet Eymericus paulo ante ex c. de quibus. de baptismo & eius effectu. docuerit baptismum non esse iterandũ, quod nos plenius scholio nono huius partis diximus: nihilominus hic idẽ apertius tradit, addita pœna in iterantes. decuit autẽ de baptismo accurate disserere, & de eo certa dogmata tradere, quoniam baptismus omnium sacramentorum est ianua: & ideo duas hic de eo leges tractantes posuit, quarum prima iterari prohibet baptismum, & vtraque iterantibus pœnam irrogat. hęc autem lex & cetere tam ciuiles quám canonicę, quę iterari prohibent baptismum, intelligende sunt, quotiens baptismus collatus est in forma Ecclesiæ: is enim nullo modo est iterandus: at quoties ab hæreticis in alia forma datus est, ille non dicitur iterari cum nunquam fuerit collatus. atque ita sunt intelligendæ auctoritates omnes quæ solent adduci ad probandum baptizatos ab hæreticis iterum esse baptizandos: nam loquuntur, quotiens hæretici in baptismo conferendo non seruarunt formam Ecclesiæ. secus si seruassent, cum ab hæreticis vera sacramenta conferantur. nec desunt rationes huic veritati de non iterando baptismo congruẽtes, de quibus Theologi lib. 4. sentent. & Turrecremata in cap. ecclesiis. de consecrat. distin. 1. nam & fides vna est, & propterea baptismus, quod est fidei sacramentum, vnus esse debet. rursus quia baptismus est quædam natiuitas & regeneratio, nec homo bis nascitur; & quia in baptismo cómorimur Christo, qui semel mortuus est; & quia baptismus characterẽ imprimit indelebilem; & tandem quoniã præcipue in remediũ peccati originalis institutus est, peccatũ vero originale semel ablatum nunquam reuertitur. Beatus Clemens Papa lib. 6. c. 15. constitut. apostolicarum de causa non iterandi baptismi ita agit:

Quomodo intelligantur leges prohibentes iterari baptismum.

Cur baptismus nõ iteretur.

Vt enim vnus est Deus, & vnus Christus, & Paraclitus vnus, sic vnus est Baptismus, qui in eius nomine datur.

Pœna iterantiũ baptismum.

¶ *Sacerdotio indignum esse censemus.* Hæc est pœna iterantium baptismum, & concordat ius canonicum in c. fi. de baptis. & eius effectu. vbi addit sacerdotes rebaptizantes excommunicari, & ab officio & beneficio deponi. *Siquis,* inquit Papa, *tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus ab omni officio & beneficio ecclesiastico deponatur.* Et olim grauissimam etiam pœnam rebaptizantibus imposuerunt decreta in cap. eos quos. de consecrat. dist. 4. vbi pœnitentia quam agere debent, qui hoc scelus committunt, statuitur. sed qui rebaptizat ob solum factum hac pœna puniendus est; nam si ita faciendum doceret, & in eo errore pertinax & obstinatus existeret, per omnia velut hæreticus impænitens tractãdus esset, & curiæ seculari relinquendus.

Pag. 30. col. 2.

SCHOL. XII.

In l. siquis. C. ne sanctum Baptis. iteretur.

Rebaptizantis & rebaptizati pœnas.

Siquis rebaptizare, &c. Vltimo afficitur supplicio rebaptizans & rebaptizatus per hãc l. oportet tamen quòd vtriusque malitia & consensus interueniat, vt aperte docet hic textus. quòd si rebaptizatus est aliquis ignoranter, non punitur; tamen ordinari non potest. c. qui bis. de consec. dist. 4. *Qui bis,* inquit, *ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo pœnitere, nisi quòd secũdum canones ordinari non possunt, nisi aliqua magna necessitas cogat.*

Sed nunquid hodie habebit locũ pœna huius legis, cum rebaptizare malitiose sit in fide errare, & per consequens crimen ecclesiasticum. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de heret. lib. 6? & certum est secundum leges ecclesiasticas esse iudicandum, ob proximam rationem, quia videlicet hoc crimen mere est ecclesiasticum: & rebaptizans & rebaptizatus ad misericordiam, si pœnituerint, recipientur; & perinde cum his ac cum ceteris qui in fide errant, agendum erit. Sed poterit ne iudex secularis deinceps per hanc legem imponere pœnam vltimi supplicij? & plane nõ poterit, cum sit crimen mere ecclesiasticum, de quo nõ iudicat laicus d. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de heret. lib. 6. maxime cum pœna imposita à iudice ecclesiastico etiam tendat ad vindictam. l. prætor edixit. §. si dicatur. ff. de iniurijs. vbi Bart. & Doctores. secus autem esset dicendum in delictis mixti fori, vt in blasphemia: nam tunc pœna iudicis ecclesiastici non impediret pœnam iudicis secularis: de quo articulo, qui non spectat ad hunc locum, videto plene Antonium Gomezium lib. 3. varia. resolutio. cap. 1. num. 40.

An punitus in foro canonico possit puniri in foro ciuili.

¶ *Si tamen criminis capax sit & hic, cui persua*sum *sit.* Concordat l. 4. §. vltimo. cum l. infans. ff. ad legem Cornel. de sicar. & c. eos quos. § pueris autem. de consec. dist. 4. nam ętati subuenitur & parcitur. nõ ergo aliter iuuenes puniẽdi sunt, quàm si criminis quod commiserunt capaces fuerint: quæ autem dicatur ętas criminis capax non satis cõstat inter Doctores, vt scripsi in schol. 55. par. 3. vers. his ita positis. neq; plane põt id per legem definiri, cum non omnes ex ęquo eodem tẽpore sint doli capaces, cum alij alijs iudicio pręstent, & ideo non male dixeris hoc iudicium arbitrio esse relinquendum, vt scripsit Decius in l. pupillum. ff. de regul. iur. nu. 2. & Ioan. Anania in c. 1. de delictis puer. Pręterea etiamsi pueri doli seu criminis capaces sint, adhuc mitius puniri debẽt, primum quoniam adolescentia est veluti suapte natura ad vitia labilis & prona: & ideo siquis peccauerit adolescens, magis est adscribendum ętatis vitio, quàm pertinaci malitiæ & improbitati. Rursus quia huic ætati nõdum est plenum rationis iudicium atque consilium, vt testatur Aristo. lib. 1. Polit. c. vltimo. & Cicero lib. 1. officiorum. & iurisconsultus in l. 1. ff. de mino. vbi asserit fragile esse & infirmum huiusmodi ætatis consilium; & propterea minoribus 25. annis auxilium prætor eo edicto pollicetur. tandem ideo ętati parcitur, quia spes est iuuenes emendatiores futuros, vitiaq; vnà cum adolescentia deposituros.

Doli capax quis dicatur arbitrio iudicis relinquitur.

Cur adolescentes mitius puniri debeant.

Tametsi vero ætati parcendum sit, non propterea omnino est impunitum relinquendum, quod adolescens commiserit, quando crimen in ea ætate commissum est, in qua potest cadere l. impunitas. C. de pœnis. c. siquis cuiuslibet. in fine & ibi glossa 21. q. 5. qui autem omnino doli capax non est, is nullo modo punitur. l. illud relatum. ff. de iureiuran. c. illud. 15. q. 1. tradit Antoninus in 2. par. 3. par principalis. tit. 30. c. 1.

In hoc vero hæresis crimine hæc etiam locum habent: primum quia cum in alijs tribunalibus, vbi non est tantę misericordię locus ętati parcatur, aut aliquid condonetur, multo magis hic obseruari debet in iudicio misericordię & benignitatis. Ad hęc quoniam difficilius potest credi iuuenes in hoc crimine heresis & malitia & animi improbitate peccare, quàm in alijs veluti homicidijs, adulterijs, furtis, rapinis & similibus, quia crimen hęresis cum sit spirituale, quod mente & intellectu concipitur & perficitur, non ita facile credendum est ab adolescentibus patrari, qui nondum habent perfectam intellectus ratiocinationem, nec ita comperta habent Christianę fidei dogmata: quod tunc maxime locum sibi vendicaret, cum ab alijs veluti parentibus aut magistris decepti forẽt, vt dixi schol. 20. huius par. in 6. reg.

Iuuenes in tribunali inquisitionis mitius etiã puniendi.

Illud hic addiderim quod est valde singulare, quòd siquis delinquens propter ętatem tenerã aut mitius aut nullo modo punitus est, nõ poterit effectus maior amplius de eodẽ ipso delicto puniri. ita Hyppolitus Marsilius in l. infans. ff. de sicarijs. & in l. de minore. in prin. vers. & an minor. ff. de questio. quem sequitur Tiraquellus tract. de pœnis temperandis aut remitten. causa 7. n. 8. quod & verissimum puto.

SCHOL. XIII.

Pag. 30. col. 2.

In c. cum Marthæ. de celeb. Missa.

Cum Marthæ: & infra. Optime conuenit hęc decretalis cum instituto auctoris: nam multæ in ea definiuntur catholicæ veritates, quæ ad plantandam & augendam fidem spectant. series eius indicat tria catholica dogmata declarari.

Primum est, Si quæ sunt verba in celebratione Missæ cum sacramentum conficitur, quæ nominatum in Euangelio non contineantur, credendū est Apostolos à Christo, & nos ab ipsis per traditionem accepisse.

Alterum est, In sacramento Eucharistiæ aquā illam modicam vino commixtam, simul cum vino in sanguinem conuerti.

Postremum est, Sanctos in cælo cum Deo regnantes non indigere precibus nostris, sed potius nos illorum intercessionibus.

De auctoritate traditionum ecclesiasticarū. *Sane multa tā de uerbis quā de factis Dñicis, &c.* Hic incipit respondere quæstioni propositæ, docens auctoritatem magnam & inuiolabilem apostolicarum traditionum. est enim inuiolabilis regula, ritus Ecclesiæ vniuersalis antiquos & approbatos, quorum memoria non extat, tam circa sacramenta conficienda & ministranda, quàm circa ministros ecclesiasticos, & ecclesiastica ministeria, quorum in Euangelio nulla mentio est, Christum aut viuæ vocis oraculo, aut per reuelationē ab Spiritu sācto Apostolis tradidisse, Apostolos vero suis successoribus indicasse & obseruādos reliquisse: nec apostolicæ traditiones minorem auctoritatem habent quàm sacra ipsa scriptura: nam traditiones Ecclesiæ scriptura sunt antiquiores. Christus enim dominus librum nullum scripsit, immo, quantum legimus, nec præcepit vt scriberetur, *Euntes, ait, prædicate Euangelium omni creaturę*, non dixit, *scribite*, Matth. vltimo. & lex quidem euangelica, quæ lex spiritus est, ab initio nullis est literis exarata, sed in animis fidelium sculpta. & Apostoli prius Euangelium viua voce docuerunt, deinde mandarūt literis, vt graues & idonei testes profitentur. Ireneus in lib. aduersus Valentinum, Eusebius luculenter lib. 3. histo. eccle. c. 24. Chrysostomus Homilia 1. in Matt. Theophilactus initio comment. in Matth. denique vniuersi ecclesiastici auctores. Quæ ergo documēta in scripturam redacta sunt, scripturam vocamus: quæ autem nō sunt scripta, quia non fuit visum Spiritui sancto necessarium, & Ecclesia retinet ab Apostolis accepta, traditiones dicimus. Perpetuam Mariæ matris Dei virginitatem, Paruulos esse baptizandos, Sanctorū auxilium esse implorādum; eorum memoriā pie esse colendam, & eorum imagines adorandas, & sexcenta huiusmodi quæ longum esset recensere, nullis sunt sacris literis prodita, sed quia traditione apostolica tenet Ecclesia, perinde ea certa sunt ac si in Euangelio scripta essent. & talia sunt hæc de quibus hic disserit Romanus Pontifex.

Atque hęc quidem breuiter satis sit attulisse ad hunc locum illustrandum, qui ab hæreticis nostri seculi valde laceratur; nam cetera persequi, quæ ad traditiones spectant, alterius est loci, nec nostræ breuitatis aut instituti. ac de vi quidem & auctoritate apostolicarum traditionum multa Clemens Papa Petri successor, qui octo libris vniuersas fere Apostolorum traditiones dicitur esse complexus. multa etiam Carolus Bouius in pręfatione ad præfatos libros Clementis; & Martinus Perez ab Ayala Archiepiscopus Valentinus peculiari libro de traditionibus ecclesiasticis; & elegāter more suo Melchior Canus toto libro 3. de locis Theologicis, apud quem inuenies ibidē c. 4. (quod est in hac materia potissimum) quibus modis traditiones apostolicæ inuestigentur & cognoscantur. atque vt breui concludā, traditionū quanta sit auctoritas, docuit concilium Tridentinum sess. 4. in decreto de canonicis scripturis.

Aqua vino cōmixta per consecratione in sanguinē Dñi conuertitur. *Quæsiuisti etiam, utrum aqua cum uino in sanguinē conuertatur.* Hæc est secunda catholica assertio, quòd aqua scilicet cum vino in Christi sanguinem conuertatur. obiter autem tres commemorat Papa opiniones. Vna est dicentium, aquam vino commixtam peracta consecratione seorsum manere. quæ tamen opinio vera esse nequit, cum per consecrationem nihil aliud sub speciebus sacramentalibus remaneat, quam corpus & sanguis Christi. Secunda opinio est asserentium, quòd sicut vinum transubstantiatur in sanguinem, ita & aqua in illam quæ de latere Christi effluxit. sed neque hoc est verum: nam si ita esset, deberet vinum per se, & aqua seorsum consecrari. Tertia demum est sententia eademque certissima, quam hoc loco approbat Papa, videlicet, aquam prius in vinum cōuerti, inde vinū in sanguinem. hoc est Pontificis institutum in hoc §. ad quod intelligendum videto quæ scribunt Theologi lib. 4. sentent. distinct. 9. vbi late Dominicus Sotus q. 1. artic. 6. & Beatus Thomas 3. par. q. 74. art. 6. adde c. 1. & c. cum omne. de consecrat. dist. 2. vbi pulchra sunt de hac re Pontificum decreta.

Quòd vero aqua vino sit miscenda in hoc ineffabili sacrificio, non fuit Alexandri Pontificis institutum, vt male sensit Armachanus lib. 9. c. 9. sed ita fieri debere Christus docuit Apostolos, & illi vobis obseruandum tradiderunt, vt recte præcitato loco Sotus scripsit. cetera huc spectantia Theologis libenter tractāda relinquo; non enim spectant ad Eymerici institutum.

Traditione apostolica auxilium sanctorū implorамus. *Tertio loco fraternitas tua requisiuit, &c.* Hoc est postremum dogma, in quo nulla occurrit difficultas, conuenit cum eo doctrina concilij Tridentini sessio. 25. in principio. de inuocatione sanctorum. adde Melchiorem Canum lib. 3. de locis Theologicis. cap. 3. vers. multa pertinere. vbi vere docet traditione apostolica constare, sanctorum auxiliū & preces implorandas. cōtra senserunt olim Pauperes de Lugduno, vt refert Eymericus p. 2. q. 14. hæres. 15. quē errorem hodierni hæretici quasi ab inferis excitātes, renouant; quorū deprauatus animus & mens deper-

deperdita eò mihi potissimum spectare videtur, vt in odium Ecclesiæ Catholicæ Romanę excitent quidquid impium, & blasphemum vnquam assertum est.

SCHOL. XIIII.

Pag.33. col.1.

In inhibitionem factam de mandato Domini Gregorij xi. ne tres infrascripti articuli de sacramento Eucharistiæ prædicentur.

Rimus quòd si hostia consecrata cadat, seu proyciatur in cloacam, lutum, &c. Hi tres articuli de recessu corporis Christi ab speciebus sacramentalibus, & de reuersione substantiæ panis, quotiens Eucharistia cadit in locum immundum, aut à bruto animali manducatur, aut à iusto vel peccatore homine dentibus teritur, valde sunt impij: & concors Theologorum sententia contrarium docet lib.4. sent. dist.9. & dist.12. ex quibus colligitur hæc certa & vera conclusio: Tandiu manet corpus & sanguis Christi in hoc sacramento, quamdiu manent species panis & vini; tandiu vero manent species, quandiu sub illis maneret substantia panis & vini. Manifestum est autem quòd si peccator, vel mus, vel aliud animal sumeret panem & vinum, nó illico illæ substantiæ esse desinerent, aut corrumperétur, sed durarent quousq; per calorem naturalem essent digestæ & consumptæ: fit ergo vt vsque ad illud momentum maneat corpus & sanguis Christi sub illis. Idem penitus est dicendū si in locū immundū species sacramentales ceciderint. ita beatus Thomas 3.p.q.80.art.3. Sotus lib.4. sent. dist.12.q.1. art.3. denique, vt breuiter agam, hanc sententiam catholicam probare videtur Concilium Tridentinum sessio.13.c.4. hos autem errores tenuit Vuicleffus contra quem disserit Thomas Valdensis tom.2. de sacramentis. c.60.

Manet Christus in speciebus sacramentalib⁹ à quibuscūque sumatur.

His erroribus prorsus est similis ille, quem tradit Hugo lib.2. de sacramentis. par.8. c.13. & Innocentius lib.4. c.15. de mysterio Missæ, & glossa in c. tribus. in verbo, miscere. de consecratio. dist. 2. videlicet species sacramentales non descendere in stomachum: nam re vera descendunt, aliter nō proijcerentur per vomitum; quod est contra textum in c. si quis per ebrietatem. de consecrat. dist. 2. & contra communem & catholicam Theologorum sententiam. Neque hoc vergit in detrimentum, aut dedecus dignitatis corporis Christi, cui nihil plane dignitatis detractum fuit ex eo quod à peccatoribus, & conspurcari sputis, & cædi alapis, & crucifigi voluit. & quamuis brutum animal hoc venerabile sacramentum deglutiat, non tamen id sacramentaliter sumit, quoniā non potest eo vti vt sacramento, cum sit rationis expers, sed sumit corpus Christi per accidens, sicut ille qui comederet hostiam consecratam, ignorās consecratam esse.

SCHOL. XV.

In Symbolum Apostolorum.

Pag.33. col.2.

Redo in vnum Deum, &c. Optime ait beatus Thomas 2.2.q.1.art.10. quem sequitur S. Antoninus par.4. tit.8.c.4.§.3. Symbolum esse collectionem sententiarum fidei, quoniam in eo sint collectæ illæ sententiæ seu articuli ad fidem spectantes, quos necessarium est explicite credere; qui in sacra scriptura varijs locis dispersi continentur. sunt autem eiusmodi symbola multa, vt paulo post dicemus: hoc tamen omnium est primum, & apposite valde dicitur Apostolorum Symbolū, quia procul dubio illud Apostoli primum condiderunt: causam docet Beatus Clemens Papa in epistola ad Iacobum fratrem Domini in hæc uerba: *Christo itaque resurgente, & ascendente in cælum, misso sancto Spiritu, collata Apostolis scientia linguarum, adhuc in vno positi, symbolum, quod fidelis nunc tenet Ecclesia, vnusquisque quod sensit dicendo, condiderunt: vt discedentes ab inuicem hanc regulam per omnes gentes prædicarent.* & paulo post: *Symbolum enim Græce, Latine collatio dicitur. Et hoc prædicti sancti Apostoli inter se, per Spiritum sanctum salubriter (vt dictum est) condiderunt. Dicitur & indicium, quod per hoc, qui recte crediderit, indicatur.* Hactenus ibi.

Symbolū Apostolorum cur conditum

Et beatus Augustinus de tempore, sermone 181. de eodem ita scribit. *Sancti Apostoli certam regulam fidei tradiderunt, quam secundum numerum Apostolicum, duodecim sententijs cōprehensum, symbolum vocauerunt: per quam credentes Catholicam tenerent veritatem, & per quam hæreticam conuincerent prauitatem. Symbolum ergo tali ratione institutū maiores nostri dixerunt: tradunt enim quod post Ascēsionem Domini, & Saluatoris nostri ad Patrem cum per Aduentum Spiritus sancti discipuli eius inflammati linguis omnium loquerentur ad singulas quasque nationes vt Dei verbum prædicarent, ituri ac discessuri ab inuicem, normam prius sibi futuræ prædicationis in commune statuerunt, ne localiter ab inuicem discedentes, diuersum vel dissonum prædicarent his qui ad fidem Christi inuitabantur. Omnes igitur in vno positi & Spiritu sancto repleti, breue sua prædicationis iudicium conferendo in vnum, quod sentiebat vnusquisque computabat, atque hanc ita credentibus dandam esse regulā instituerunt.* Hactenus Augustinus.

Hoc symbolo Apostolorum totidem sententiis diuinitus consignato, veluti acutissimo quodam gladio omnes hereticorum errores posse detruncari asserit Leo Papa eius nominis primus epistola quadam, quę est 13. ad Pulcheriam Augustam in hęc verba: *Siquidem ipsius Catholici symboli breuis & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum, totidem est signata sententijs, tam instructa sit munitione cælesti, vt omnes hæreticorum opiniones solo ipsius possint gladio detruncari. Cuius symboli*

Symbolo vincūtur hæretici.

boli plenitudinem si Eutyches puro & simplici voluisset corde concipere, in nullo à decretis sacratissimi Nicæni concilij deuiaret, vt contra apostolicam fidē, quæ non nisi vna est, nullum se ingenium, nullum eleuaret eloquium. Hactenus ille. Hoc Symbolum pulchre interpretatur beatus Augustinus tom. 3. libro de fide & Symbolo. item tom. 9. de Symbolo ad catechumenos libris quatuor. & tom. 10. de tempore, sermone. 115. & sanctus Thomas quodam opusculo de hac re conscripto incipiente: *Primum quod est necessarium.*

SCHOL. XVI.

Pag. 33. col. 2

In Symbolum sanctorum Patrum.

Symbolū sanctorū patrū qd dicat, et vbi conditum.

Redo in vnum Deum patrem omnipotentem, &c. Cū præter Symbolum apostolorū, de quo paulo antea dictum est, extent duo alia symbola Nicenum & Constantinopolitanum, & vtrumq; eadem serie verborum videatur esse ordinatum, dubium videri posset, quod ex illis vocet hic Eymericus Symbolum sanctorum patrum. sed nos Symbolum Niceni concilij hic dici sanctorum patrū credimus: & ita etiā B. Anton. sentit par. 4. tit. 8. c. 4. §. 3. quod fuit conditum contra Arrium in synodo Nicæna, & à 318. Episcopis subscriptum & cōfirmatum, de quo Nicephorus Callistus lib. 8. c. 17. scribit ita: *Productus est in mediū Arrius, atq; de eis, quæ ab ipso in quæstionem deducta fuerant, diligens & accurata disquisitio facta. in primis vero cauebatur ne temere atque præcipitanter in alterutrā partem sententiæ proferrentur.* & paulo infra. *Sed enim professio fidei à trecentis & decem & octo Episcopis in scriptum relata, atq; ab eisdē & simul à sapientissimo Constantino annotationibus confirmata, quæ etiam nunc ecclesiis olim tradita obtinet, de verbo ad verbum sic habebat: Credimus in vnum Deum, &c.*

Hoc ipsum Symbolum eadem fere serie verborum, & sententia penitus eadem seruata, in synodo Constantinopolitana prima, habita à centum quinquaginta Episcopis sub Theodosio maiore æra 419. aduersus Macedonium repetitum fuit & ordinatum: idem autem Symbolum, siue Nicænum, siue Constantinopolitanum, (quia vt dixi non differunt) in multis conciliis repetitum est, veluti in sexta synodo Constantinopolitana actio. 17. in concilio Chalcedonensi actio 2. & alibi sępe.

In his Symbolis illud est diligenter obseruandum, quod notat beatus Thomas 1. par. q. 36. art. 2. ad 2. argumentum. & beatus Antoninus 4. par. tit. 8. c. 4. §. 3. videlicet, in vno explicatius & apertius quæpiam tradi, quàm in alio, nō tamen condebatur nouū Symbolum: ait enim B. Thom. in singulis fere concilijs institutum fuisse Symbolū aliquod propter aliquem errorem, qui in eo concilio damnabatur; sequens tamen concilium non faciebat aliud symbolum quàm primum; sed id quod implicite continebatur in vno symbolo, in alio explanabatur contra hæreses insurgentes.

Hinc intelliges mentiri Grecos, qui asserunt ea verba, *Filioque*, addita esse perperam à Latinis, cū in antiquis symbolis non reperiantur: quia enim olim is error de processione Spiritus sancti nondum erat exortus, nō oportuit in symbolo id ampliare & declarare. iam quòd ea verba non sint additio, sed expositio eius quod inerat, diuinitus declarat concilium Florentinū sub Eugenio iiij. sessio. 6.

Cur et qñ Symbolū in Ecclesiis cantari cęptum

De his Symbolis multa fit à sacris Doctoribus & approbatis conciliis passim mentio. id vero nullo modo est prætermittendum, nempe hęc symbola in Ecclesijs orientalibus ad mentes hominum in fide confirmandas inter Missarum solemnia iussa esse recitari, quo tempore Arrij, Sabellij, & ceterorum hęreses, pacem & fidē orientalium ecclesiarum perturbabant: inde vero ad Ecclesias occidentales ea consuetudo peruenit; & in Hispania in concilio Toletano tertio, sub Pelagio Papa eius nominis secundo, prope annū Domini 580. celebrato, cautum est, vt Symbolū hoc in Ecclesijs recitaretur ad corroborandas inualidas hominum mentes, vt in decretis eius concilij. c. 2. scriptum est. optimo autem consilio hæc recitauit Eymericus, quia maxime ad institutum suum spectant, cum potissimum his fides fundetur & fulciatur.

SCHOL. XVII.

In regulam beati Athanasij.

Pag. 34. col. 1.

Egula fidei beati Athanasij, &c. In omnibus codicibus legitur: regula, nō symbolum: quod peculiari ratione factum est, symbolum enim proprie dicitur articulorum & veritatum collectio, & fidei confessio ab Apostolis, & generalibus conciliis auctoritate Papæ munitis, facta. quæ vero à priuatis patribus ordinationes de fide factę sunt, licet ab Ecclesia fuerint comprobatę, regulę dicuntur, siue confessiones, non symbola, quoniam Symbolum fidei edere Pontificis munus est, non priuatorum patrum, vt optime docet S. Antonin' par. 4. tit. 8. c. 4. §. 3. & plane Eugenius iiij. quodam decreto post generalem octauam synodum collocato, hāc Athanasij ordinationem regulam vocat in hęc verba: *Sexto compendiosam illam fidei regulam, per beatissimum Athanasium editam, ipsis præbemus orationibus, cuius tenor talis est; Quicunq; vult saluus, &c.*

Athanasij regulæ cur dicta, contra quos edita, et quis Athanasius.

Hic est ille Athanasius, vt scribit Nicephorus lib. 8. c. 15. histo. ecclesiasti. qui fortiter cum Arrianis congressus est in concilio Niceno, aduersus quos hanc etiam regulam edidit; ad quam explicandā multis vigiliis opus esset; nec locus hic patitur vt singula enarremus, cum omnia fidei mysteria breui oratione in ea comprehēdantur. id solum obseruandum contra Græcos, qui negant Spiritum sanctum procedere etiam à Filio, hunc Athanasium primarium eorum Doctorem contra assere re, ibi: *Spiritus sanctus à Patre & Filio, non factus,*

nec

nec creatus, nec genitus, sed procedens. id quod alibi etiam monuimus.

Quæ vero de Athanasij regula proxime dicta sunt, eadem accipienda sunt de confessione beati Hieronymi, & de libro de fide ad Petrum beati Augustini, quæ mox inseruntur ab Eymerico; ex quibus multæ catholicæ veritates colliguntur, quod multum spectat ad eius institutum in hac parte: in quibus etiam plurima sunt valde obscura, & quasi latentem spiritum continentia, quæ à nobis ideo sunt omissa, ne volumen in immensum cresceret, & quia hæc tractatio ad Theologos proprie spectat, nec est præsentis speculationis, ac instituti.

SCHOL. XVIII.

In c. Sancta Romana.

Pag. 43. col. 2.

Sancta Romana Ecclesia, &c. Gelasius Papa eius nominis primus, qui sedit anno Domini 494. coacto Romæ conuentu septuaginta doctissimorum Episcoporum, insigne decretū edidit, quo cauebat, qui libri Christianam religionem profitentibus legendi essent ad fidem & mores idonei, qui vero cauendi: quoniam sicut ex bonorum librorum lectione mores componuntur, & fides roboratur, ita è diuerso prauorum lectio fidem aut corrumpit & tollit, aut prauos mores inducit. Legitur id decretū hodie inter decreta Gelasij primi in 2. vol. conciliorum, quod omnes decretorum fabricatores in suos centones transtulerūt: Burchardus lib. 3. decretorum c. 217. & sequen. Iuo Carnotensis pan. 4. c. 61. & seq. Gratianus denique in c. sancta Romana. 15. dist. Eymericus hoc loco eos tātum recensuit ex eo decreto libros, quos Gelasius approbauit: quoniam horum lectio ad fidem stabiliendam spectabat. nam ceteros quos ille reprobauit, in 2. par. q. 23. refert.

Gelasij Papę 1. decretum de librorū delectu.

¶ *Sanctam synodum Nicaenam, &c.* De Nicæna synodo pauca quædam dixi supra scholio 4. vers. Nicænæ fidei. Item de Chalcedonensi, Schol. 5. vers. qui Chalcedone conuenerūt. nunc de ceteris breuissime etiam dicā, vt horum quatuor conciliorū tam celebratorū notitia aliqua habeatur.

¶ *Sanctam synodum Constantinopolitanam, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit.* Fuit Macedonius Episcopus Constantinopolitanus circa tempora Liberij Papæ ad annos Domini 352. hic nefandam hæresim profitebatur, asserens Spiritum sanctum Patre, & Filio esse minorem, nec eiusdem cum Patre substantiæ, sed purā creaturam. ab hoc sectatores eius Macedoniani vocati sunt, qui ab Augustino Semiarriani dicuntur, heresi 52. & ab Epiphanio heresi 74. Pneumatomachi, de quibus dixi latius scholio 46. par. 2. super q. 37. Aduersus hūc Macedonium Cōstantinopolitanum concilium primum habitum est à cētum quinquaginta Episcopis sub Theodosio maiore Siagrio & Eucherio consulibus, æra 419. hoc est anno Domini 383. secundum Eusebium, aut secundum Antonium Contium anno Domini 381. & Damaso Papa j. Subscripserunt autem huic concilio, in quo Macedonius cum suis dogmatibus damnatus est ijdem illi 150. Episcopi. & quoniam in Spiritum sanctū inuehebatur Macedonius, ideo in Symbolo quod in can. 7. dicti concilij recitatur, patentius explicatum est, quid de eo esset credendum: *Credimus*, inquit, *in Spiritum sanctum, Dominum & viuificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum, qui locutus est per prophetas.* Eodem etiam concilio fuerunt damnati multi alij hæretici Eunomiani, Arriani, Sabelliani, Photiniani, & Apollinaristæ, vt constat ex primo capite eiusdem concilij.

Synodus Constantinopolitana quādo habita, et quid in ea gestum.

¶ *Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Caelestini Papæ.* Nestorius Episcopus Cōstantinopolitanus Christum purum hominem ex Maria natum asseruit, ideoque magnum in vrbe Constantinopolitana tumultum excitauit, ad quem sedandum & componendum, vt scribit Nicephorus lib. 14. historię ecclesiast. c. 32. vniuersali synodo opus fuit. congregata est ergo synod' hęc Ephesina apud Ephęsum vnde & nomen accepit; ea fuit ciuitas Ionię lōge celeberrima in Asia minor. acta fuit, si Faustino credimus, anno Domini 430. in fine Pontificatus Celestini Papę primi: nec curo alios aliter scribere, quoniam certiora sequor: conuenere in hanc synodum ducēti Episcopi: tametsi alij maiorem, alij minorem numerum statuant, vt refert Couarruuias lib. 4. varia. resolut. c. 15. hic omniū consensu damnatus est Nestorius, & hęresis Nestoriana profligata.

Synodus Ephesina, et quid in ea factū.

¶ *Iam nunc subiiciendum est de opusculis sanctorum Patrum.* Longū esset hic cuncta persequi, quę ad cognitionem singulorum auctorum hic traduntur, nec nostri est instituti. ea quæ ad hunc locum spectant tradit Couarruuias lib. 4. varia. resolut. c. 16. nos ne actum agere videamur, libenter lectorem ad eum remittimus: licet enim in quibusdam dubia tradat & incerta, in ceteris non penitebit collocatę in eo operę.

¶ *Item decretales Epistolas, quas beatissimi Papę, &c.* Hic locus indicat Epistolas Pontificum decretales magnæ esse auctoritatis, cum venerabiliter iubeat suscipiendas Gelasius. ceterum cum de earum auctoritate disseritur, duo extrema fugienda sunt, vnum est Gratiani in c. in canonicis. 19. dist. vbi Epistolas Pontificum decretales inter canonicas scripturas posuit, dum ait in summario eius capitis, decretales Epistolas inter canonicas scripturas connumerari. sed hoc vere refutauit Alfonsus Castrus lib. 1. c. 2. aduersus hęreses, & subtiliter Melchior Canus lib. 5. c. 5. de locis Theologicis, vbi emendandum hunc locum admonent ex Augustino lib. 2. c. 8. de doctrina Christiana, veram lectionem restituentes, ex quo deceptus fuerat Gratianus. nam Augustini vera lectio ita habet; *In canonicis scripturis Ecclesiarum catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur: inter quas, scilicet Ecclesias, sane illę sint, quę apostolicas sedes*

De auctoritate Epistolarū decretalium

eas sedes habere, aut epistolas accipere meruerunt. Est autem sensus huiusmodi: in iudicio librorum canonicorum, primum videndum est quid Ecclesiæ Catholicæ sentiant, inter quas catholicas Ecclesias illarum testimonium est præferendum, quæ vel fuere sedes Apostolorum, vt Hierosolymitana, vel ab Apostolis aliquam epistolam acceperunt, vt Corinthia, Galatia & similes. quare Augustinus non loquebatur de epistolis Pontificum decretalibus, vt falso existimauit Gratianus. Sed hunc locum, vt monui, alij ante nos animaduerterunt.

Alterum extremum est Ioannis Vicleff & Lutheri, quorum ille dixit decretales epistolas apocryphas esse, & seducere à fide Christi, vt refert Turrecremata in sum. de Eccle. lib. 4. par. 2. c. 38. quem etiam errorem sequebantur Valdenses, vt tradit Eymericus 3. par. tit. de signis per quæ Valdenses heretici cognoscuntur. & 2. par. q. 15. versi. sextus. Lutherus autem apud Roffensem art. 30. impias & Christo aduersarias eas appellat. earũ tamen auctoritatem efficacissime defendit Turrecremata in sum. de eccles. lib. 2. c. 108.

Denique illud est obseruandum, quod Gratianus admonuit initio 20. distinctionis, videlicet, epistolas Pontificum decretales canonibus conciliorum pari iure esse exequandas, quam sententiam velut manifestum Gratiani errorem acerbe reprehendit Alfonsus Castrus lib. 1. aduersus hæreses. c. 2. negat enim (quod & probare conatur) epistolas decretales, tametsi ab omnibus recipi debeát, conciliorum canonibus exequandas. sed verior sententia est, quam optime tuetur Couarruuias lib. 4. varia. resolut. c. 16. videlicet, has epistolas summam habere auctoritatem; nam si de litibus & causis dirimendis agatur; tunc certum est non esse minorem Papæ, quàm conciliorum potestatem. glossa in c. ad apostolicæ. de re iud. lib. 6. Innocentius & Imola in c. graue. de præbendis. late Iacobatius tractatu de concilio lib. 5. art. 8. ex quibus colliges in litibus & controuersijs dirimendis concilium non habere aliam potestatem, quàm quæ sibi à summo Pontifice tradita est. Iam in causis fidei epistola Pontificis decretalis maturo edita consilio, perinde obligat ac conciliorum generalium canones; Pōtificis enim iudicium in causis fidei & morum certissimum esse, exploratissimum est apud Catholicos, cum neque concilia generalia absque Pontificis Romani auctoritate quicquam in causis fidei & morum validum & firmum definire possint, sed omnino egent Papæ confirmatione, vt prçter ceteros grauiter & vere ostendit Blasius Nauarrus Theologus insignis, quo prçceptore gloriamur, lib. 3. c. 19. de auctoritate Romanæ Ecclesiæ & sacro eius principatu.

Pag. 44. col. 1 ¶ *Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia & eorum qui scripsere nomina penitus ignorantur.* Hinc obseruabis eos libros cuius auctores ignorantur, maxime de rebus ad religionem spectantibus differentes, non facile in Ecclesia Dei legendos: nam & Gelasius hic iam eo tempore, tales libros veluti parum auctoritatis habentes legi noluit in Ecclesia. nunc autem maiori prohibitione opus fuit. Cum enim multi nostri seculi hæretici libros ederent falsis dogmatibus respersos, omisso nomine auctoris, ne protinus mali esse deprehenderentur, concilium Tridentinum sessio. 4. in decreto de editione librorum valde salubriter cauit, ne vllus liber omnino de rebus sacris tractans absque nomine auctoris deinceps imprimatur: & quamuis concilium de solis libris sacra tractantibus loquatur, ad ceteros etiam qui sacra non tractant optime trahitur: & propterea de illis nominatim egit concilium, quoniam maius ibi erat periculum; nam & in reliquis idem etiam incommodum inueniri potest, & propterea idem statuendum. l. illud. ff. ad l. Aquiliam. atque ita nunc consuetudo Romæ obseruat. nam sacri Palatij Magister nullum librum aut vendi, aut imprimi permittit absque nomine auctoris; cuius morem in hoc ceterę prouinciæ deberent imitari, vt fideli populo plenius cautum esset. de qua re plene cauet edictum Inquisitorum generalium reipub. Christianę, quod incipit: *Animaduertentes.* impressum in bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ Inquisitionis pag. 88.

Libri sine nōe auctorum nō permittũtur.

Pag. 44. col. 2. ¶ *Cetera quæ ab hæreticis, siue schismaticis conscripta sunt, nullatenus recipit apostolica Romana Ecclesia.* Hęc non modo non recipit, verum etiam prohibet, delet, & comburit, ne falsa horum dogmata (vt scripsit Iustinianus in nouella 42. de depositione Anthimi) ad alia perueniant secula de quo disserui latissime schol. 1. par. 2. nec modo hæreticorum, sed etiam profanorum librorum lectio ab Apostolis iam initio nascentis Ecclesię interdicta videri potest ex his quæ scribit beatus Clemens Papa lib. 1. c. 7. constitutionum apostolicarum. quem locum quia insignis est in hac causa in lectoris gratiam adscribendum curaui, habet autem ita: *Abstine te ab omnibus Gentilium libris. Quid enim tibi cum externis libris, uel legibus, uel falsis prophetis? quæ quidem leues à fide abducunt. Nam quid tibi deest in lege Dei, vt ad illas gentium fabulas confugias? nam si historica percurrere cupis, habes Reges: si sophistica & poetica, habes Prophetas et Iob, & Prouerbiorum auctorem, in quibus omnis poeticę ac sapientię accuratam rationem inuenies: quoniam Domini Dei, qui solus est sapiens, voces sunt. Quòd si cantilenas cupis, habes Psalmos: si rerum origines nosse desideras, habes Genesim: si leges & præcepta, gloriosam Dei legem. Ab omnibus igitur externis & diabolicis libris vehementer te contine.* hactenus ibi. Eodem pertinent. c. sacerdotes. & c. legant. 37. distinct. & plane quot incommoda ex profanorum librorum lectione oriantur in singulis fere disciplinis latissime disserui libro sexto de pœnis hæreticorum. traditque copiose Alfonsus Castrus lib. 3. c. 8. de iusta hæreticorum punitione, & Gabriel Putherbeus Teutonicus in libris de expungendis & tollendis malis libris.

Profanorum librorũ lectio olim interdicta.

Pag. 45. col. 1.

IN QVAESTIONES DVODECIM
De fide Catholica obseruatio.

ACTENVS Eymericus ex varijs conciliorum, summorum Pontificum Romanorum, & sanctorũ Patrũ locis multa fidei dogmata collegit, quæ ad institutum huius primæ partis spectabãt, in quibus de suo nihil apponens, sola recitatione contentus fuit. nunc duodecim quæstionibus cõplectitur multa, quæ ad fidem ipsam & fidei obligationem pertinent, ex quorum ignoratione fideles in singulares errores facile incidere possint: insinuans etiam multa, quæ iam proximius ad negotium Inquisitorum spectant. in his nos omissis multis, quæ Theologorum propria sunt, ea tantum adnotabimus, quæ insigniora sunt, quæque magis ad susceptum institutum attinent.

SCHOL. XVIII.

Pag. 46. col. 2.

In quæstionem iij. De fide explicite habenda.

Quid sit explicite credere.

Trum ad explicite credendum articulos fidei quilibet teneatur. Explicite credere hoc loco accipere debemus, id est, aperte, clare, singulariter, & non in confuso credere: nam, explicare, vnde explicite ductum est, proprie est extendere; & quę extenduntur, perfectius videntur. sensus ergo quęstionis hic est, An quilibet fidelis obligetur clare & aperte scire fidei articulos, ita vt sciat hunc esse articulum fidei, quoties de ea re fuerit interrogatus. & in summa concludit hic Eymericus ex Beato Thoma, quemlibet obligari ad credendum explicite fidei articulos. reliqua vero quę in sacris literis continentur, explicite credere nõ est ad salutem necessarium. quę quomodo sint accipienda, in sequentibus declarat manifestius.

¶ *Quantum ad prima igitur credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere.* Hæc autem prima credibilia in Symbolo cõtinentur, propterea enim Symbolum diuinitus conditum fuit, vt paulo antea dicebamus, vt fideles summa religionis capita, quę necessario credere debent, in promptu haberent breui sermone comprehensa.

An sit necessarium memoriter tenere fidei articulos. Occurrit tamen hic pulchra difficultas, quam sępe vidimus à religiosis Episcopis iquiri, An sit necessariũ quòd memoriter quilibet fidelis postquam ad annos discretionis peruenerit, articulos fidei tenere debeat: & quamuis multa in hac quęstione dici possint, nos approbata conciliorum & sanctorum Patrum doctrina intentes certiora & securiora more nostro tradamus; ac primum quidem absque controuersia videtur dicendum, hæc memoriter esse retinenda; nam qui legem non recordatur, facile peccat in legem, in his autem peccare est à recto veritatis tramite deficere, quare vt beatitudinem consequamur, memoria hæc fidei fundamenta retinere debemus. Multæ sunt aliæ rationes, quibus idem persuadeatur efficaciter; sed nos iam probata testimonia proferamus. In concilio Forojuliensi, sub Carolo & Pipino, postquam singuli fidei articuli recitati sunt, ita legitur: *Hanc igitur catholicæ fidei sincerissimam puritatem volumus omnes Dei sacerdotes, omnesque gradus Ecclesiæ, summo cum studio & absque vllo vitio, ita vt ne vnus quidem apex intermittatur, vel augeatur, distincte & sensatim discẽdo memoria retinere.* & paulo post. *Symbolum vero & orationem Dominicam omnis Christianus memoriter sciat, omnis ętas, omnis sexus, omnisque conditio: masculi, fœminæ, iuuenes, senes, serui, liberi, pueri, coniugati innuptæque puellæ: quia sine hac benedictione nullus poterit in cælorum regno percipere portionem.* hactenus ibi. Item in concilio Maguntiaco Caroli Magni tempore celebrato. c. 45. ita scriptum extat: *Symbolum quod est signaculum fidei, & orationem Dominicam discere semper admoneant sacerdotes populum Christianum. Volumusque vt disciplinam condignam habeant, qui hæc discere negligunt, siue in ieiunio, siue in alia castigatione emendentur. propterea dignum est vt filios suos donent ad scholã, siue ad monasteria, siue foras presbyteris, vt fidem catholicam recte discant, & orationem Dominicam vt domi alios edocere valeant. Et qui aliter non potuerit, uel in sua lingua hæc discat.* hęc ibi. & in synodo Rhemensi sub Carolo Magno anno Domini 813. celebrata. c. 2. ita scriptum legitur: *Vt orationem quam Dominus noster Iesus Christus discipulos suos orare*

C docuit,

docuit, verbis discerent, & sensu bene intelligerent, quia illam ignorare nulli Christiano licet. & Isidorus lib.2.de officiis.c.11.refertque Iuo par.1.de baptis.c.88. ait: *Competentibus salutare Symbolum traditur quasi commonitorium fidei, & sanctę confessionis indicium, quo instructi agnoscant, quales iam ad gratiam Christi exhibere se debeant.* & beatus Augustinus lib.1.de Symbolo.c.1.& refert Iuo par.1.c.89.ait: *Incipite regulam fidei, quod Symbolum dicitur, & cum acceperitis in corde, scribite, & quotidie dicite apud vos antequam dormiatis, antequam procedatis Symbolo vestro vos munite.* hęc ille. In quam sententiam multa eiusmodi adduci potuissent, de quibus latius alij.

Ex his apparet in quanto periculo versentur, qui articulos fidei memoriter nesciunt. pauca sunt & facilia hęc præcepta, nemo dicat se non præstare memoria. non hæc scribimus, vt cuiquam terrorem incutiamus, sed vt torporem excutiamus ab illis qui contra sentiunt. Episcopis hæc cura incumbit, vt singuli fideles hæc noscant, caueant ne propterea Dominus in illa die animas subditorum de manu illorũ requirat. neque hoc dicimus, vt quemquam reprehēdamus, quod vitium à nobis procul abest, sed vt Dei gloriam quæramus, ad quam omnes viri Christiani actiones dirigi debent.

Atque ex his quæ hac quæstione tradit Eymericus fiet manifestum, vere esse errorem quē attulit Eymericus parte 2.q.10.versi. octaua hęresis.pag.197.quem videto.

SCHOL. XIX.

Pag. 47. col. 1.

In quæstionem iiij. De notitia articulorum fidei fidelibus necessaria.

Dvæ sunt potisimæ assertiones. Prima est, Prælatos & ceteros, quibus incumbit alios in religione instruere, plura explicite scire oportere, quàm eos qui hoc munere carent. Altera est, Simplicibus & popularibus satis esse vt explicite sciant fidei articulos. hęc autem superiori quęstione & scholio est declarata.

¶ *Vnde Prælati & curati tenentur habere fidem & notitiam explicitam.* Hæc est prima conclusio; quam optime probant similitudines ab Eymerico hic allatę. quod vero de prælatis & curatis dicitur, idem locum habet in inquisitoribus hæreticæ prauitatis, qui errores reorum refellere debent, ideoque oportet eos in catholicis dogmatibus eruditos esse, cum eis monentibus in hoc tribunali sit obtemperandum, vt dixi Schol. 24. huius partis. quod etiam postulat inquisitorum qualitas, dę qua Eymericus 3.par.q.1.vbi diximus schol.71.

Inquisitores explicitã fidei notitiã habere debent.

¶ *Si in talibus ex simplicitate deficiant, non eis imputatur.* Hic videtur sentire Eymericus, rudes homines in fide errantes ob ignorantiam excusari, vnde inferebat Caietanus apud beatum Thomam 2.2.q.2.art.6. nec incidere in hæreticorum culpam, aut pœnas. quod est verum illis obseruatis, quæ trado schol.20.huius partis, vbi de hoc egi copiose.

¶ *Si autem aliqui maiorum deficiant, non præiudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidem habere credunt.* Verba sunt beati Thomę 2.2.q.2. art.6.ad tertium argumentum: quorum verborũ ea videtur ratio, & quidem notatu dignissima, quam in principio responsionis eiusdem argumenti expresserat idem Thomas his verbis: *quia minores non habent fidem implicitam in fide maiorũ, nisi quatenus maiores adhærent doctrinæ diuinæ.*

An inferiores in fide errantes excusentur quia à maioribus sint decepti.

Omissis vero hoc loco multis & pene inextricabilibus difficultatibus, quæ horum occasione verborũ disceptari potuissent, in præsenti difficultate ita mihi videtur dicendum. tandiu idiota à viro docto deceptus in fide excusabitur in humano iudicio, quandiu non fuerit legitime admonitus per Episcopum, vel Inquisitorem, aut alium cui legitime admonendi ius competit. sed hoc intelligendum videtur cum deceptus est in his, quæ non sunt in Ecclesia ita euulgata, & quæ explicitè credere non tenebatur: nam si in his deuiet à recto veritatis tramite, propter viri docti auctoritatem non omnino excusabitur.

Quid autem sit sentiendum de eo qui credidit alicui viro fingenti se esse aliquem virum catholicum, cum tamen sit hæreticus, vide Magistrum lib.4.senten.distin.30.c.1.& ibi S.Bonauenturam in verbo, siquis hereticus. dubio 2. de quo dixi scholio proxime sequenti. interim videto etiam Nauarrum in Manuali confessariorum, pręludio 1.num.10.

SCHOL. XX.

Pag. 48. col. 2.

In quæstionem vij. An quis teneatur habere fidem explicitam de contentis in sacra scriptura.

Dicendum quòd ad fidem pertinet aliquid dupliciter, &c. Sępius in his quęstionibus Eymericus repetit hanc distinctionem, quę nulla nostra eget declaratione; operępretium est tamen illud interpretari cum dicit: *Circa huiusmodi ergo absque periculo hæresis aliquis falsum potest opinari, antequam consideretur, vel determinatum sit, &c.* Nam his verbis apertissime indicatur ignorantiã ab hęresi excusare, & per consequens à pęnis in hęreticos latis; neq; vero hęc est solius Eymerici sententia. nam idem prorsus asserit B.Thomas 1.Corinth.c.11.lectione 4.& 2.2.q.2.art.6.ad secundũ argumentum, & ibi Caietanus. & 3.lib.sentent. dist.

Ignorãtia eorũ quæ indirecte spectãt ad fidē quē excusat in hoc tribunali.

dist. 35. q. 2. ad primum argumentum. & alibi sæpe. & hanc sententiam quòd ignorantia excuset ab hæresi, cōmuniter Doctores amplexantur, de quo articulo dubio & perdifficili agit late Alfonsus Castrus lib. 1. c. 9. de iusta hæreti. punitio. Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. Simancas in catho. institutio. tit. 26. idem ibidem tit. 28. nu. 12. 13. & 14. idem in Enchyridio violatæ religionis, tit. 48. & 49. Ioannes Rojas tractatu de hæret. par. 1. nu. 64. & sequentibus. & parte 2. assertione 26. Martinus Nauarrus in Manuali, præludio 1. nu. 10. uersi. nono infertur. Albertinus tract. de agnoscendis assertio. q. 12. nu. 4. & q. 23. nu. 3. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 4. Antonius Butrius, Panormitanus & alij in rub. extra de sum. trinit. & fide catho. Innocentius, Ioannes Anania & alij in c. firmiter. de summ. trinit. Geminianus in rub. de hæret. lib. 6. idem ibidem c. 2. nu. 4. Panormitanus & Felynus in c. 1. nu. 2. de hæret. Paulus Castrensis, Baldus, & Iason in rub. C. de summ. trinit. Repertorium inquisitorum verb. ignorantia. & uerbo, excusari. & alij quos prudens omitto. nos partim ex his, partim aliunde sequentes regulas ad huius loci illustrationem collegimus, quibus in foro exteriori fit locus quotiens is casus occurrat, occurrit autem sepe.

1. Regula Sit prima regula, Quicunque Christianus errat in his quæ sunt prima fidei capita seu articuli in Symbolo comprehensi, & in Ecclesia uulgati ac solemnizati, hæreticus est, si pertinacia adiungatur: nunquam enim est hæresis sine pertinacia. ita docet hîc Eymericus nu. 2. & Beatus Thomas hîc ab Eymerico citatus. neq; de hac regula uideo ullam controuersiam inter Doctores. hæc tamen in sequentibus amplius declarabitur. Si quis ergo in his deficeret, non posset iustam ignorantiæ causam allegare, cum ex instituto & præcepto legis christianæ hæc scire obligetur, & ea nescire nullatenus præsumatur.

2. Regula Sit secunda regula, Qui errat in his quæ sunt fidei ignorantia affectata, & præsertim in his quę scire debet aut scire præsumitur, hæreticus est cēsendus; nam qui ignorantia affectata errat, ex malitia propria & animi iniquitate errare putatur; immo hic grauius errat, & magis peccat. c. excellētissimus. 11. q. 3. ibi. *Aliud eße ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod de studio delinquitur: istudque posterius duobus prioribus strictius esse puniendum.* hæc ibi. Si quis ergo uir doctus velut Theologus in his deficeret quę scire tenetur, aut scire probabiliter pręsumitur, hunc non iuuaret ignorantię excusatio, saltem quoad pœnas pœnitentiales & bonorum confiscationem fugiendas (ut suo loco dicemus) tametsi parat' corrigi, esset recipiendus.

3. Regula Sit tertia regula: Qui errat ignorantia crassa & supina in his quę fidei sunt, ac scire debet, nec probabile est, ea à fidelibus uel à suæ cōditionis hominibus ignorari, hęreticus etiam censendus est. Huius regulę accommodatissima sunt exempla quę commemorat Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis. c. 10. uers. alteram diuus Thomas. Si quis enim homo etiam de media plebe neget Christū Crucifixū, aut uere mortuum, aut uere à mortuis resurrexisse: aut dicat, superfluum esse & uanum orare pro mortuis, nullo præmio iustos à Deo affici, nullo supplicio improbos, & his similia. Item si uir in scholastica Theologia diu uersatus, contendat Spiritum sanctum à Filio non procedere, aut Patrem, & Filium eiusdem Spiritus duo esse principia, aut non esse tres pænitentiæ partes, aut Christianis nullo modo esse licitum cum hostibus bellum gerere, aut Episcopum non esse maiorem simplici sacerdote, aut aliud simile, quod uix est credibile nescire Theologos ad Ecclesię communem fidem pertinere: siquis inquam ita per ignorantiam errare se dicat, hæreticus præsumendus est, ac velut talis iudicandus in foro exteriori, nisi forte tam esset stupidus, imperitus, & rusticus, vt iudicibus fidei perspicuum fiat eum omni prorsus malitia caruisse: talis erat ille qui dicebat Patrem, Filium, & Spiritum sanctum simul incarnatos fuisse, quia legerat illud: *Qui natus est de virgine, cum Patre, & sancto Spiritu*. Hic enim in grammatica potius, quàm in fide deprehensus fuit errare.

4. Regula Sit quarta regula, Qui errat in his quę fidei sunt ignorantia probabili, præsertim in his quæ explicite credere non tenetur, qualia sunt quę indirecte ad fidem spectant, de quibus Eymericus hac quæstione num. 3. Item quales sunt multę fidei subtilitates ab heresi & hęreticorum pœnis excusatur, donec admonitus sit legitime. Nam si post legitimam admonitionem perseueraret, non excusaretur. Hanc assertionem seu regulam tenent omnes illi quos initio huius scholij citaui. & praeterea Zanchinus tract. de hæret. c. 2. num. 2. & 3. ubi Campegius, & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 36. num. 6. horum frequens exemplum est illud Innocentij in c. firmiter. de sum. trinit. & fide catho. Vt siquis rusticus motus quadam ratione naturali dixisset, quòd in diuinis Pater est maior Filio, quoniam in humanis maior est, creditque Ecclesiam ita tenere, reuera hic hæreticus non est, nisi admonitus persistat. Idem iudicato de eo qui asseruit Patrem & Filium duos esse deos, quem ita defendebat Palacius Rubius in allegatione de hæresi. Ratio vero potissima huius regulæ est, quoniam rusticus aut idiota, qui ita falso opinatur, opinionem suā credit esse opinionem, aut verius Ecclesiæ veritatem. nec ea opinatio est fides sua, cum ipse fidem Ecclesiæ teneat. atque hoc est diligenter animaduertendum in hac causa ad excusandos rusticos & idiotas, qui sepe in hos errores facile labuntur. adieci etiam in regula: *Fidei subtilitates*: quoniam in his rudes homines & plebei facile labuntur, tamen absque hæresis periculo, in quibus inquit beatus Thomas non esse simplices homines examinandos, nisi cum timetur, ne in eis sint ab hæreticis deprauati. 2. 2. q. 2. art. 6. in responsione ad 2.

5. Regula Sit quinta regula, Qui errat ignorantia inuincibili, ab hęresi excusatur. Ioannes Maior lib. 2. sentent.

sentent.dist.22.q.2. Simancas catho.instit. tit.26. nu.6.& pauci quidam alij. Voco autem inuincibilem,seu insuperabilem ignorātiam, eam quam homo superare non potuit, postquam diligentem adhibuit solicitudinem in veritate inuestiganda. sed vt ingenue fatear quod sentio, hodie post tam apertam Christianæ religionis notitiam, & tam late patentem Euangelij promulgationem, & tot Conciliorum, & sacrorum Doctorum lucem, uix in his quæ fidei sunt ignorantia inuincibilis, seu insuperabilis esse potest.

6.Regula Sit sexta regula, Qui errat in his quę sunt fidei, quæ tamen ipse credere explicite non tenetur, deceptus ab aliquo viro docto, quem pium & catholicum esse credit, & talis ab aliis communiter habetur, ab hęresi, & hęreticorum pœnis, ac etiam à peccato videtur excusandus: quia putat eam doctrinam sanam esse. ita intelligendum est id, quod dicit Magister sententiarum lib.4.dist.30.c.1.versi.siquis hęreticus.in hęc verba: *Siquis hæreticus nomine Augustini uel Ambrosij alicui Catholico se offerret, eumque ad sua fidei imitationem vocaret: si ille assentiret, in cuius sententiam fidei diceretur consensisse? non in hæreticorum sectam, sed in integritatem fidei, quam ille hæreticus se mētiebatur habere.* hactenus Magister, quem sequitur ibidem S. Bonauentura, verb. siquis hæreticus.dubio.2.

Idem prorsus sentiendum est, cum filij errant in fide à parentibus seducti,& in errore nutriti: item discipuli à præceptoribus & magistris: subditi ab Episcopis & parochis, aut aliis similibus, prȩsertim si nondum iudicij compotes erant; aut si erant, in his tamen decepti errant, quæ explicitè scire non tenentur: nam & hi etiam ab hęresi & hæreticorum pœnis excusabuntur. Ioannes Lupus Decanus Segouiensis tract.de heret.quem refert & sequitur Montaluus in l.1.tit.26. partitę 7.q. 14. & hæc plane regula videtur apertissima in c. dixit apostolus. 24.q. 3. in hæc verba: *Sed qui sententiam suam quamuis falsam atq; peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quā nō audacia suę præsūptionis pepererint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta solicitudine veritatem corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.* hactenus ibi. tales ergo mitissime sunt tractandi, & leuissimæ etiam pænitentiæ eis iniungendæ.

Tradidi hactenus generales regulas,quibus intelligatur, qn̄ ignorantia excuset, quando cōtra non prosit in causis fidei: eas uero singulis casibus applicare prudentis iudicis est,nam singillatim omnia pręscribi non possunt. neque in his locutus sum in foro interiori, an videlicet qui prędictis modis in fide errant, peccent mortaliter, vel venialiter: isthęc enim contemplatio Theologorum est. nunc cętera persequamur.

¶ *Et propter hoc multa reputantur hæretica hodie, quæ prius non reputabantur.* Nota hic Eymericum cum beato Thoma non dicere: multa sunt nunc hęretica, quæ prius non erant, quod tamen verisime dicere potuisset: nam hę propositiones, Christus non resurrexit, non ascendit in cęlum, non est natus de virgine, & alię id genus multę, his temporibus sunt hæreticæ, tamq̄ è diametro repugnantes ipsis articulis fidei christianæ, quæ tamen ante Incarnationem filij Dei erant verissimæ. dixit autem diuus Thomas & Eymericus multa hodie hæretica reputari, quæ prius non reputabantur, non quòd Ecclesia faciat propositionem aliquam de vera falsam, & de catholica hęreticam,& è conuerso: sed quia cum nondum de aliquibus dogmatibus constaret ac definitum esset, quid esset secundum catholicam fidem tenendum,Ecclesia declarat,hęc quidem tamquam catholica dogmata ab omnibus orthodoxis recipienda, illa vero vt hæretica respuenda.ita eruditè docent Turrecremata in sum. de Ecclesia lib.4.par.2.cap. 3. ad 6. argumentum, Alfonsus Castrus lib. 1. c. 8. aduersus hęreses, & Albertinus de agnoscen. assertio. q.1.nu.11.& seq. *Ecclesia non facit propositiones hæreticas aut catholicas,sed solum declarat quales sint.*

Controuersiam vero illam:An propositiones hæreticę à quocunq; prolatę dicendę sint hæreticę, an tunc solum cum à viro christianam religionem professo proferuntur, ut minus vtilem missam facimus,eam tractant Adrianus 4.senten. q.1.de confessione,Alfonsus Castrus lib.1.c.1.de iusta hæret.punitio. & Turrecremata lib.4.de ecclesia par.2.c.3.vbi non pēdere ab assertore autumant. Contra scribunt Melchior Canus lib. 12. c.8.de locis Theolo.& Couarruuias lib. 3. uaria. resolut.c.1.nu. 2. quorum sententię ita nobis videntur conciliandæ: Bifariam enim aliqua propositio hæretica dici potest, primo quia ab homine Christiano proferaē, quod vere exigitur ad hæresim & hominem hereticum constituendum: alio modo, quoniam fidei catholicæ sit contraria, qua ratione à quocunq; proferatur propositio fidei contraria,hæretica dici poterit;hoc enim ab assertore non pendet. *An veritas uel falsitas propositionū pēdeat ab assertore.*

SCHOL. XXI.

In quæst.viij. Quòd fidei non possit subesse falsum.

pag.49. col.1.

Na est assertio, Fidei nullum potest falsum subesse,quoniā ueritate prima nititur. Hęc assertio apte intelligitur ex his quę scribit Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2.2. q. 1. art. 1. ex quibus hanc colligo explanationem, Fides nostra pro obiecto formali Deum habet, quatenus Deus prima veritas est: per primam autem veritatem cum Dionysio in lib. de diuinis nominibus.c. 7. intelligo simplicem & semper existentem veritatem infallibilem, & nusquam mutabilem, aut vel in minimis incertam. Siquis enim quærat à nobis quare credimus Deo; apte respondebimus, quia est ipsa certissima & constantissima veritas: & articulos fidei, & cetera quę ad Deum spectāt, *Quid nomine primæ ueritatis intelligatur.*

ideo

ideo credimus, quia à prima & infallibili veritate, nempe Deo, reuelata sunt: & propterea ipsa prima veritas, hoc est Deus, dicitur fundamentum fidei.

Deus nec fallit nec fallitur vnquam. Hanc tamen Catholicam veritatem nonnulli multis rationibus euertere nituntur, asserentes aliquando Deum licet non per se, humano tamen Angelicoue ministerio homines fefellisse, quas lõga serie numerat Melchior Canus lib. 2. c. 2. de locis theologicis, & in sequentibus eisdem abunde satisfacit: eas nos libenter omittimus, quia nõ sunt instituti nostri. hæc summa esto: Deum neque de potentia absoluta, neque de potentia ordinaria mentiri posse, aut quemquam fallere, nec per se nec per alium; adeoque hoc verum esse, vt contrarium sit hæreticum iudicandum. De potentia absoluta Dei loqui mihi videtur Augustinus lib. 1. de symbolo c. 1. dum ait: *Cum sit Deus omnipotens, mori non potest, falli non potest, mentiri non potest.* & lib. 20. de Ciuitate Dei c. 25. dũ ait: *Tam multa dixerimus, si volunt inuenire quòd omnipotens non potest, habent prorsus: ego dicam mentiri non potest.* hæc ille. Quod manifestius mihi expressisse videtur ipse Dominus quando Lucæ 21. ait: *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* quasi diceret: Vel concidat omne cælum, omnisque natura, diuina tamen veritas cõsistat necesse est. De potentia vero ordinaria res est apertior ad Romanos 3. Paulus scribit ita: *Est enim Deus verax, omnis autem homo mendax.* & Nume. c. 23. scriptum est: *Non est Deus quasi homo vt mentiatur.* Quòd autem nec per alium, aut hominem aut Angelum, fallere quemquam possit Deus, aperte indicat natura mendacii, quod sua natura malum est & peccatum, Deus autem peccati causa non est. & si per ministros suos Deus unquam fefellisset, certe sacrarum literarum firmitas corrueret, & fidei fundamenta laberentur, dum dubitaretur an in his, vel in illis Deus per administros suos vera esset locutus. ergo vt has impietates & blasphemias fugiamus, asseramus omnino, nulla ratione Deum unquam fefellisse, aut fallere posse: & inde colligamus vlterius cum Eymerico hac quæstione, Fidei, quæ primam veritatem, hoc est Deum, magistram habet, nullo modo falsum subesse posse.

Deus nunquã mentitur. ¶ *Nullus enim intellectus concipit, quòd Deus dicat mendacium neque falsum.* Atque hoc est certissimũ fidei dogma: nam si Deus prima & simplex veritas est, nullum mendacij genus admixtum habere potest: veritas enim & mendacium è diametro opponuntur, nec possunt in eodem reperiri subiecto, vt communis habet philosophorum assertio. atque hinc colliges quàm stulte delirarent Armeni hæretici, qui mendacem Deum faciebant: mendacium enim, quod in viro probo admittere indignum est, in Deo summo bono ponere non verebantur. sed horum dogmata synodus Chalcedonensis cum Eutyche & Dioscoro, (quos Armeni velut duces sequebãtur) dãnauit.

SCHOL. XXII.

In quæstionem ix. De confessione exteriori fidei.

Pag. 49. col. 2.

HAEC quæstio elegantem, vtilẽ, & cognitu necessariam habet materiam, & in primis ad officium sanctę inquisitionis pertinentem. Nos vero quia forte à paucis è nostris est disputata in tractatibus, quos de pœnis hæreticorum conscripserunt; ideo summa rerum capita ad rem nostram spectantia aperte & dilucide attingemus. Tota autem tractatio duabus potissimum partibus absoluetur.

Prima erit, An & quando obligemur ad confessionem fidei exteriorem, & quando liceat fidem occultare.

Altera vero, Nunquid, cum quis quo tempore obligatur fidem profiteri, eam negat, sit hæreticus, vel de hęresi suspectus, ita vt in hæreticorũ pœnas incidat, aut contra nullam penitus contrahat hæresis suspicionem.

Ex hac quæstione vna potissimum colligitur catholica cõclusio, qua dirimitur prima pars disputationis: ea vero conclusio huiusmodi est; Cõfessio fidei est necessaria ad salutem ex vi præcepti affirmatiui obligantis pro loco & tempore: hec autem conclusio de fide est, adeo vt contraria hæretica sit, quam probat illud ad Romanos c. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* & illud Matth. 10. *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est; & qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.* & Lucæ. 9. *Qui me erubuerit & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua.* Idem tradit Beatus Augustinus super Ioan. c. 18. tract. 113. & alij quos paulo post citabimus. *Confessio fidei exterior necessaria est ad salutẽ.*

His ita positis obseruandum est vlterius discrimen inter præcepta negatiua & affirmatiua: nam illa semper & vbique obligant, & ad semper, vt non esse occidendum, non esse Deum negãdum, & similia. hæc vero, nempe affirmatiua, semper quidem obligant, sed non ad semper, sed pro certis locis atque temporibus. Præceptum igitur cõfitendi fidem per actum exteriorem, cum sit affirmatiuum, non obligat pro quauis temporis differentia, sed vt hoc loco scribit Eymericus ex Beato Thoma pro loco & tempore, quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, vel etiam vtilitas proximis impendenda. ergo his cessantibus non erit necessarium confiteri, sed & verbis & factis poterit omitti fidei confessio exterior.

Fidem occultare qñq; licet sed alienã profiteri nunquam licet. Ceterum vt hæc intelligantur apertius, notanda est doctrina Caietani sec. 2. q. 3. art. 2. quę & uera est & communiter recepta, videlicet, aliud esse fidem propriam occultare, aliud vero alienã profiteri. nam fidem propriam occultare, cum nec

honor

honor Dei, nec utilitas proximi contrarium postulat, multis modis licet. c. clerici. de vita & honest. cleri. profiteri autem alienam fidem, uel negare propriam dicendo seriò se non esse Christianum, uel utendo habitu proprio infidelium, præsertim eo qui in honorem idolorum & sectæ suæ institutus est, nullo pacto licet: quoniam hoc sua pte uatura malum est, quod nusquam licet admittere, cum hęc fieri non posśint sine professione cultus illius, quem infideles retinent. ita scribit & vere Caietanus apud Thomam 2.2.q.3.art.2. & Syluester in sum. verbo, fides. q.5.nu.8.

Ex his refellitur opinio Hugutij Archidiaconi, Ioannis Fantuzzi, & aliorum in c. vtilem. 22.q.2. quos sequitur Geminianus in c. nos in quemquã. 2.q.1. & Iason in l. si mora nu.4. ff. solu. matri. vbi asserunt excusari forte catholicum si promitteret hęreticis, verbi gratia Patarenis, se eorum sectam secuturum, vt ea cognita, eandem posset confutare; quoniam hoc sua natura malum est. neque exẽpla quibus vtuntur, eis vllo pacto suffragantur: cum neq; Iehu 4. Reg. c. 10. idolis Baal sacrificarit, licet velle sacrificare finxerit, vt perfidos sacerdotes interficeret: neque Dauid errorem aliquem alienæ sectæ fuerit professus lib. 1. Reg. c. 21. sed solam stultitiam simulauerit coram Rege Achis. atque hæc breuiter dixisse sit satis quantũ ad primam disputationis partem attinet.

An sit hęretic⁹ qui metu cõpulsus aliquid hęreticale cõmittit.

Sed iam alterum susceptæ tractationis caput absoluamus, Nunquid scilicet is sit putandus hęreticus, aut de hęresi suspectus, vel nullo modo suspectus, qui quo tempore fidem fateri obligatur, eam abnegat & verbis seu factis aliquid hæreticale committit, vt si verbi gratia à Turcis quis captus metu mortis cogatur abnegare Christum, & Mahometem verum esse prophetam confiteri: aut ad illius Meschitam thus offerre: aut à Lutheranis interceptus compellatur Papę potestatem diffiteri, nullumue imaginibus honorem exhibere, immo eas conculcare, aut delere cogatur.

Ac primum quidem illud est hic obseruandũ, quod optime monuit Albertinus tract. de agnoscendis assertio. q.30. nu.7. plurimum referre, an facta hęreticalia committantur coactione absoluta & insuperabili, vt siquis ligatus & penitus reniteus cogatur non per se, sed per alios genua Mahometo flectere, aut circuncidi, aut aliquid huiusmodi horrendum patrare; quoniam hic nullũ adesset peccatum, cum nulla eius interueniat uoluntas: eatenus enim actus malus peccatum est, quatenus uoluntarius est, atque de hoc loqui uidetur conciliũ Ancyranum c.3. quod pauló post referam: An uero committantur coactione mixta seu conditionali, ut siquis pro euitanda morte aliquod factum hęreticale commiserit, ut in prędictis exemplis constat: nam hic proculdubio mortale peccatum committitur, & potius moriendũ est quàm id perpetrandum, ut in superioribus ostendimus.

Rursus animaduertendum est huius quęstionis difficultatem totam in hoc consistere, an is metus quo quis compellitur ad facta uel dicta hęreticalia (quo absente talia committens esset hæreticus uel saltem de hęresi suspectus) excuset hominẽ & ab hęresi & ab omni hęresis suspicione. & Albertinus tract. de agnos. assertio. q.30. nu.6. ab hęresi excusandum dicit. eum sequitur Simãcas catho. instit. tit.17. nu.29. & seq. quoniam satis est manifestum, hos inuoluntarios hęc mala patrare, licet moriendo posśint euitare, sed quoniam mori magnum est uirtutis opus & ualde difficile, ideo elegerunt potius uitam cum peccato, quàm mortem cum gloria. At quia non uidetur aperte eorum uoluntas in hęc consentire, cum inuiti metu suppliciorum aut mortis trahantur, ideo ab hęresi excusantur. hæresis enim nunquã perficitur, nisi pertinax consensus accedat, nec hæresis consistit in dictis aut factis, sed in intellectu & uoluntate: unde amplius consequitur, ut nec pœnis hæreticorum affici debeat, qui metu lapsus est. Simancas catho. instit. tit. 17. nu.36. Albertinus in repet. rub. de hæret. lib.6. q.13. n.67. & seq. Conrradus Brunus lib.1. c.4. de hæreticis. qui licet nominatim nõ dicant tales coactos pœnas hæreticorum effugere, id tamen apertisśime sentiunt, dum non esse hæreticos audacter asserunt, atque huic sententię eò libentius subscribo, quò apertius uideo humanæ nostræ naturæ fragilitatem, quę facile incommoda quęque timens, mala queque grauisśime committit.

Monet tamen Simancas prędicto loco nu. 37. ad hoc ut uerisimile sit, eum, qui facta uel dicta hęreticalia admisit, non consensisse, nec hęreticum, uel apostatam fuisse, oportere ut doleat, & metu cessante statim conuertatur, & pęniteat; alioquin si diu tacuit, nec reclamauit, ratum habuisse uidetur turpem & hęreticalem actum.

De coactis eorumq; immunitate, & receptione ad sacram Ecclesię communionem elegans extat decretum in uetustisśimo concilio Ancyrano c.3. cuius fructu nolui lectorem carere, ita autem habet: *Qui fugientes timore persecutionis, cõprehensi sunt, vel à familiaribus, seu à domesticis traditi, vel bona propria amiserunt, vel sustinuerunt tormenta, vel etiam carceribus inclusi sunt, & tamẽ proclamauerunt se esse Christianos: qui etiam, perseuerante violentia, ad id vsque perducti sunt, vt manus eorum apprehensas & violenter attractas, super sacrificia imponerent, illis scilicet perseuerantibus in fide, & Christianos se esse vociferantibus: hoc ergo quod eis inuitis, alijs cogentibus contigit, si luctu & mœrore animi acerbe se ferre demonstrent, ipsique humili per bonam conuersationem habitu incedentes, dolere se id quod inuiti coacti sunt, doceant, hos tamquam inculpatos à communione non vetari. Si autem iam prohibiti sunt ab aliquibus à communione, maioris diligentię & inquisitionis causa, aut per aliquorum ignorantiam, statim recipi oportet.* hactenus ibi. Videtur autem hic locus accipiendus de primo genere coactionis, quam pauló antea absolutam siue insuperabilem vocabamus, in quibus propterea concilium post factum cõmissum etiam absoluta coactione humilem pænitentiam postulat, quia initio metu persecutionis fugiẽtes deliquisse uidebantur, ut agnoscas antiquã & seueram Patrum disciplinam in his quę circa fidem committe-

committebantur. Illis autem qui non penitus coacti recesserunt, grauiorem pœnam imponit idem concilium Ancyranum c.4. in hęc verba: *De his qui sacrificare coacti sunt, insuper in templis idolorum cœnauerunt, siqui eorum cum habitu cultiori ad templa perducti sunt, atque ibi pretiosiori veste adhuc mutata, cœnæ participes facti sunt idolorum, indifferenter sumentes omnia quę fuerunt apposita: placuit eos inter audientes vno anno constitui, tribus autem alijs annis agere pœnitentiam: sed ex ipso triennio per biennium tantummodo orationi communicare, tertio autem anno reconciliari sacramentis.* hactenus ibi. & concordat concilium Arelatense 2.c. 11. verba autem illa: *Placuit eos inter audientes constitui*, hoc significant, vt velut catechumeni tractentur, ac in rebus fidei per sacerdotes instruantur.

An sint de hæresi suspecti qui metu aliquid hęreticale cōmittunt.

Sed hæc quidem omnia, hos ita coactos non fuisse hęreticos demonstrant: num autem hęresis suspicio aliqua contrahatur, & qualis ea sit, à nostris non est perfecte indicatum, nec potest certa regula definiri. recte tamen admonet Gerson tract. de protestat. considerat. 18. tales habendos esse suspectos de hæresi vel idololatria, vehementer vel leuiter secundum quod plures causæ suspicionem aggrauantes aut minuentes concurrunt. itaque personarum & metus rationem esse habendam puto: nā si metus grauis est, & qui virum cōstantem commouere posset, plane hæresis suspicionem vel excludet, vel minuet, dummodo cessante metu conuertatur & ingemiscat qui deliquit; sin autem metus leuis erat, aut non metus mortis, sed leuis fustigationis, carceris, famis, & similium, quæ nec vitam adimere, nec membrorum mutilationem afferre suo genere poterant, & persona grauis erat, & causam fidei probe intelligens, quales sunt Episcopi, Clerici, Monachi, Theologi, Nobiles, & similes, si succumbant non effugient saltem vehementem hęresis suspicionē: nam indicare videntur se in fide languere, & parum ei tribuere, dum ob leuem causam ei renuntiant, & interius in corde non obscure præsumuntur fidem deseruisse, & contrarium errorem approbasse, postquam leui periculo victi succubuerunt. non ita de fœminis, puellis, pueris, aut similibus sentiendum, quos minor metus facilius auertit.

Quid agēdum cum his qui metu negaue runt fidē, si conuertantur.

Ergo qui post lapsum statim reuertuntur, recipiendi sunt benigne, & mitissime tractandi, & si in eis nulla heresis, aut hæresis suspicio orta fuerit, nulla pęnitentia hereticis aut suspectis conuersis imponi consueta, qualis est abiuratio, aut canonica purgatio iniungenda erit; sed alię pro modo culpæ & qualitate personæ, admonebunturque suæ ignauię & turpitudinis, cum elegerint peccare potius quàm Deo obedire. his quales pęnitentiæ olim iniungerentur, decreta concilij Ancyrani & Arelatensis paulò ante relata demonstrant.

Qui autem aut tarde reuertuntur, aut leui timore victi succubuerūt, presertim si Prælati sint, Clerici, Monachi, vel Theologi grauius puniendi sunt, & ad abiurationem compellendi propter hæresis suspicionem, quam merito contraxerunt.

Neque his aduersatur Eymerici doctrina par. 2.q.41.nu.7.& q.49.nu.5. qui videtur indistincte velle eos qui metu mortis fidem abnegant inter hæreticos esse cōputandos, quoniam vt in illis locis diximus, illa intelligenda sunt concurrere, quæ paulò antea memorauimus.

¶ *Si autem turbatio infidelium oriatur de confessione fidei manifesta, non est laudabile in tali casu fidem publice confiteri.* Sed hoc videtur refragari præceptoris nostri legi iubenti, vt doceamus omnes gentes & prædicemus Euangelium omni creaturæ. Sed non est ita; tametsi enim omnibus sit prędicandum, non tamen temere id est faciendum, quotiens fides nostra deluderetur, & nulla vtilitas inde speraretur, vt optime hoc loco docet auctor ex Diuo Thoma; præsertim cum de hac re edisserens Dominus noster præcipiat ne margaritas projciamus ante porcos: hoc est, ne Euangelicæ veritatis thesauros proponamus illis temere, qui aspernaturi sunt eorum valorem.

Verbum Dei quando prædicandum.

SCHOL. XXIII.

In quæstio. x. An disputandum sit publice de fide.

Pag. 50. col. 1.

Tota hæc quæstio continetur his septem axiomatis.

Primum est, Disputare de fide de ea dubitando, peccatum est infidelitatis.

Alterum est, Disputare de fide ad eam confirmandam, & ad hæreses ei oppositas refutandas, laudabile est.

Tertium est, Disputare de fide ad exercitationem, vt videlicet disputando veritas intelligatur, laudabile quoque est.

Quartum est, Nullum est periculum disputare de fide coram sapientibus in fide firmis.

Quintum est, Necessarium est disputare de fide coram simplicibus & idiotis, quotiens corrupti sunt in fide, aut deprauati ab hæreticis.

Sextum est, Non est disputandum coram simplicibus, de rebus fidei, quotiens illi non sunt in fide infirmi aut titubantes.

Vltimum est, Clericis licet de fide disputare, laicis vero non licet.

¶ *Vtrum de fide liceat publice disputare.* Hęc quęstio materiam continet valde vtilem, & nostris etiam temporibus frequentem, & propterea cognitu necessariam. In ea more nostro omissis ceteris illa tantum commemorabimus, quæ instituto auctoris aptantur, cetera quæ vel inutilia sunt, vel ad ostentationem potius nescio cuius eruditionis adducuntur à multis, libenter omittemus. De hac materia plene scribūt Beatus Thomas & ibidem Caietanus 2. 2. q.10. art.7. glossa & Doctores in c. quicunque. §. inhibemus. de hæret. lib. 6. Innocen. in c. damnamus. de sum. trin. & fide catho. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 19. de iusta hæreticorum punitio. Albertinus tract. de agnos. asser tio.q.

tio.q.13.Repertorium inquisitorum, verbo, dispu tare. Simancas catho. instit. tit. 20. idem in Enchyridio violatæ religionis, tit. 32. Syluester in sum. verbo, disputatio.§.1.& 2. eleganter & erudite Contradus Brunus lib.3. de hæret. c.12.13. & 14.& lib.5.c.4.& lib.6. cap.8.& alii alijs locis. & quamquam illi rem fuse tractent, cuncta mihi videntur ad hæc Eymerici axiomata posse reduci, in quibus docet quid sit ex parte disputantium; item ex parte audientium singulariter consideran dum: quæ nos suis locis opportune declarabimus, dummodo hoc præmonuerimus, posse quãlibet fidei disputationem iniri aut cum hæreticis, aut cũ catholicis, de quibus singulis disseremus.

Non licet disputare de fide dubitãdo de iam definitis per Ecclesiam.

¶ *Si enim disputat tamquam de fide dubitans, &c.* In hoc primum axioma peccant omnes hæresiarchæ, qui non disputant ad tuendam & constituen dam fidem, sed quæ certa sunt in dubium reuocantes, compellunt dicere iuxta animi sui desiderium. habet locum hoc axioma tunc potissimum, cum iam definita per Ecclesiam in dubium reuocantur, de quo loquitur. l.nemo.C.de sum. trinit. & fide catho. qui vero ita disputant, hæretici iudicandi sunt: quoniam dubius in fide infidelis est. c. dubius. de hæret. & tradit eleganter Beatus Augustinus lib. 2. de vnico baptismo, & refertur in c.quis nesciat. dist.9. Hoc enim primũ in disputatione de fide cauendum est, ne de his suscipiatur quæ iam definita sunt ab Ecclesia: talis enim disputatio penitus illicita est, sicut licita erat priusquam definirentur. Ita docet & vere Siculus in Clemen. 1. de sum. trinit. Antonius Butrius in c. cum Christus. de hæret. & Albertinus tract. de agnos. assertio. q.12. n.16. Si quid tamen obscurum in iam definitis continetur, de eo disputari potest, vt ambiguum tollatur, & veritas clarior appareat. glossa, Archidiaconus, & Dominicus in d.c.quis nesciat. dist.9.

Laudabile est disputare de fide ad confutandos errores.

¶ *Si autem disputet aliquis de fide ad confutandum errores.* Hoc secundum axioma superiori aduersum est: nam quantum scelus est disputando fidem labefactare, tanta laus est disputando eam tueri, errores refutare, hæreticos conuincere, vt vel inuiti & obtorto collo cogantur vi argumentorum victi fateri euangelicam veritatem. hoc protinus ab initio nascentis Ecclesiæ aduersus hæreticos præstiterunt Apostoli, obseruarunt viri Sancti Hieronymus, Augustinus & ceteri, præstantque quotidie viri pij & catholici tum in conciliis generalibus, tum in priuatis ciuitatibus, & verbo & opere, cum editis libris non minus valide, quàm verbis viuis loquendo hæreses refutent. de quo illustre exemplum extat in l.quoniã. C. de episcopis & cleri. hoc Paulus diuinus respiciens ad Titum c.1. dixit, oportere episcopum doctum esse, & amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sua, & eos qui contradicunt arguere.

Sed cum hæc disputatio publice cum hæreticis suscipitur, multa concurrere debent, nempe vt à doctis suscipiatur, coram doctis peragatur, & vt necessaria ad eã rem obseruentur causa, locus, tempus, modus, & aliæ circunstantiæ, de quibus optime Conradus Brunus lib. 3. de hæret. c.12. cum seq. nec enim temere suscipiendæ sunt cum hæreticis contentiones: nã vt optime scripsit Tertullianus in libro de præscriptionibus hæreticorum, ex disputatione cum hęreticis suscepta, raro ipsi conuertuntur, immo audaciores & pertinaciores efficiuntur: firmi in fide fatigantur, infirmi capiuntur, & medij cum scrupulo dimittuntur. & Augustinus contra Faustum Manichęum lib.13.c.12. optime monuit hæreticos non amare disputationem, sed cum ad eam venerint, impudentissima pertinacia quoquomodo superare contendunt. postremo quales sint hęreticorum fraudes, & quomodo subtilibus interdum fallacijs disputando simplices capiant, eleganter docuit idem Augustinus super Ioannem c.1.tract.1. vbi scribit qua fraude Manichęus coegerit quempiam fateri argumentando corporalia nõ à Deo sed à diabolo fuisse creata.

In disputationib' susceptis à catholicis quid obseruandum.

¶ *Vel etiam ad exercitium laudabile est.* Tertium hoc axioma catholicos solum respicit, qui sępe de rebus fidei secum disputant, vel inter se intra priuatos parietes, vel publice in scholis. ceterum in hac disputatione, tametsi in bonum finem referatur, ea sunt obseruanda, quę monuit Alfonsus Castrus lib.1.c.19. de iusta hęretico. punitione, videlicet hęreticę, scandalosę aut alię eiusmodi propositiones causa exercitationis vnquam defendantur, id quod vetuisse etiam videtur Leo decimus in Bulla incipiente, *Exurge domine.* relata in bullario pag.63. cum sępe cõtingat homines rudiores persuadere sibi id posse defendi, quod publice in scholis vident à viris doctis disputari: ac ne illa quidem disputanda sunt, quę propter subtilitatem & difficultatem populi audientis vires excedunt, qualia sunt multa de prædestinatione, libero arbitrio, & similibus: in his enim rudes homines sępe difficultatem aduersi argumenti percipiunt, solutionem autem non facile capiunt, inde discedunt dubij, & interdum euadunt hęretici. sed his incommodis facile occurrent qui disputationibus pręsunt, aut publico munere funguntur, ne videlicet talia disputari permittant.

Illud postremo in his disputationibus catholicorum obseruandum est, ne quid irreligiose dicatur, ne scommata aut dicteria scurrilia profe rantur, ne quid superbe ad inanem gloriã afferatur, sed omnia in eum finem dirigantur, vt veritas in obscuris, & Dei gloria potissimum quęratur.

Iam quę de uanis, incertis, & periculosis propositionibus non disputandis proxime docui cum agitur de rebus diuinis & ad fidem spectantibus; eadem intelligenda sunt & obseruanda ab alijs artium professoribus, ueluti philosophis, medicis, & mathematicis: ab his enim occasione eius auctoris quem profitentur, nullo modo disputanda sunt quę cum fide pugnãt, ut cauit Leo decimus Pont. Max. in concilio Lateranensi sessio. 8. rescripto incipiente: *Apostolici regiminis.* Quod est in Bullario literarum apostolicarum pag. 58.

Et qui-

¶ *Et quidem coram ſapientibus in fide firmis nullum periculum eſt diſputare de fide.* Hoc quartum axioma illos reſpicit, quorum gratia ſuſcipitur diſputatio, ſiue coram quibus tranſigitur: nam ſi firmi in fide ſint, tantum abeſt, vt vllum ſit periculum, immo magis in fide confirmantur, cum per diſputationem veritas magis eluceſcat, & diuinorum myſteriorum cognitio clarius pateat.

In diſputatione de fide ſuſcepta ad infirmos cõfirmãdos, quid obſeruandũ.

¶ *In primo caſu neceſſarium eſt publice diſputare de fide, &c.* Hæc quinta præceptio etiam ad audientes refertur: tunc enim neceſſarium eſt coram rudibus diſputare, cum illi ab hęreticis male perſuaſi ſunt in his quæ ad fidem ſpectant; id quod ſæpe contingere docet rerum experientia: nam per hanc diſputationem ſimplices in fide confirmabuntur, & hæreticis pręcludetur omnis fallendi via. Verum in hac diſputatione nonnulla etiam obſeruanda ſunt. Primum, vt per viros idoneos & literatos tranſigatur, qui ſint in philoſophia & theologia probe verſati, vt ſciant aduerſariorum rationes diſcutere, & refellere, & contrarias veritates optimis argumentis roborare, vt ait Caietanus 2. 2. q. 10. art. 7. neque enim ita eſt agendum vt in dubium reuocentur catholicæ veritates, ſed vt firmiſsime ſtatuantur, & aduerſarij conuincantur, iuxta doctrinam traditam per Ioãnem Imolenſem in c. damnamus. de ſum. trinit. & fide catho. quam ſequitur Alberti. de agno. aſſer. q. 13. nu. 21.

Iam pręter eruditionem illi etiam deligendi eſſent ad hoc munus ſubeundum, qui vita probati, incorruptis moribus, aut ſanctitate conſpicui eſſent, quibuſque à populo multum tribuatur: nam illorum ſermones efficaciores ſunt ad perſuadendum, quorum vita, dicta eorum comitatur. Difficulter enim poterit literatus rudibus labe hęreſeos infectis perſuadere, ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum, ſi eum noſcant meretricio turpem vitam ducere. denique is etiam eſſet ad congrediendum eligendus, qui nunquam de fide male ſenſiſſet, aut per inquiſitores fuiſſet vel inquiſitus vel punitus: nam horum etiam ſermones propter veteris peccati recordationem inualidiores ſunt ad perſuadendum.

¶ *In ſecundo vero caſu periculoſum eſt publice diſputare de fide coram ſimplicibus, &c.* Penultima hęc præceptio etiam ad audientes refertur, quibus, ſi nullas hæreſes audierunt, nullarum eſt recordatio proponenda, ne inſtigante Satana diſcant dubitare de eo quod antea firmiter credebant; quoniam vt paulò antea dicebamus, difficultates & obiectiones contra fidem melius à rudibus percipiuntur, quàm intelligantur earundem difficultatum ſolutiones.

Quomodo laicis ſit prohibitum de fide diſputare.

¶ *Laicis autem, & præſertim illiteratis non licet.* Poſtremum hoc axioma à quibus ſit de fide diſputandum docet: nam clericis licet, laicis non licet, quemadmodum & de prædicando verbo Dei iura diſponunt. cap. cum ex iniuncto. & cap. ſicut in vnos. de hæret. & dixi plene ſchol. 8. part. 2.

Sed illud eſt hic inquirendum, an prohibeatur indiſtincte omnibus laicis de fide diſputare: ac iura quidem vbique inhibent indiſtincte laicis perſonis, ne publice vel priuatim de fide diſputare audeant. c. 2. §. inhibemus. de hęret. lib. 6. c. cum ex iniuncto. & c. ſicut. de hæret. l. nemo. C. de ſum. trinit. & Caietanus apud Beatum Thomam 2. 2. q. 10. art. 7. occurrebat huic dubitationi dicens, ideo diſputari de fide laicis prohiberi, quoniam vt plurimum laici ſunt illiterati: leges autem de illis feruntur, quę communiter contingere ſolent. l. nam ad ea. ff. de legibus. ſi tamen reperirentur laici literati poſſent de fide diſputare, quoties is caſus occurreret, vnde non prohibentur à pręlatis quin laici de fide diſputent.

Albertinus vero tract. de agnoſ. aſſertio. q. 13. num. 5. & ſeq. audacter aſſerit laicis indiſtincte prohiberi diſputare de fide, non quia illiterati ſunt, ſed quia laici ſunt, cum proprie & vere loquendo laicus is in iure dicatur, qui clericus non eſt, ſiue ſit literatus, ſiue illiteratus: & quemadmodum iura prohibent etiam laicis literatis prędicare, vt dixi ſchol. 8. par. 2. ita etiam prohibent eiſdem de fide catholica diſputare, atque hæc quidem ſententia verior mihi videtur.

Quot modis ſuſcipiãtur diſputationes de fide.

Verum vt hęc apertius intelligantur, ſciendum eſt bifariam ſuſcipi poſſe diſputationem de fide. Primo ſerio vel cum hæreticis, vel inter catholicos ad diſcernendum aliquid quod ad fidem pertineat; & hoc modo omnibus laicis inhibitum eſt diſputare de fide: viſum eſt enim has diſputationes de rebus ſacris ſuſcipiendas per eccleſiaſticas & ſacras quoque perſonas eſſe tranſigendas. hinc videmus in concilijs, in quibus cauſæ fidei tractantur, & multa prius diſputatione pręcedenti examinantur, laicorum partes, aut nullas vnquam, aut raras fuiſſe. indignum enim videtur pręſentibus Dei ſacerdotibus, laicos de fide tractare: ſi tamen alicuius laici inſignis eſſet eruditio (vt plerumque contingit) non eſſet tunc abſurdum eum ſerio audire de fide diſputantem, pręſertim caſu neceſsitatis, ut in partibus propinquis hęreticorum terris: tunc enim facultate impetrata laicus poſſet & diſputare, ac etiam prędicare: neque hęc peruerterent communem legem inhibentem laicis ne prædicent, cum ſint caſus ſingulares, & neceſsitas legem excludat. Secundo poteſt ſuſcipi diſputatio de fide, non ſerio ſed ficte, nempe honoris & exercitationis cauſa, qua ratione non eſt prohibitum laicis diſputare, ut optime admonet Caietanus apud Thomam 2. 2. q. 10. art. 7.

Omnis diſputatio de fide tribus de cauſis ſuſcipitur.

Ex omnibus ſupradictis hæc ſumma colligitur, Omnem de fide diſputationem tribus de cauſis ſuſcipi poſſe: aut ut ſimpliciores in ueritate inſtruantur & confirmentur, impij uero conuicti reducantur, deceptique ab illis, ab erroribus liberentur. Secundo ut de uero ſcripturarum ſenſu diſceptetur, non reuocando in dubium iam definita & ſancita per Eccleſiam, ſed dubia in eis reperta declarando. Tertio ut controuerſię dogmatum inter catholicos & hæreticos componantur, ex quibus duo poſtrema per

maiores Ecclesię iudices sunt absoluenda: primum vero per inferiores catholicos ecclesiasticos potest trāsigi, vbi ea sunt obseruāda quæ erudite tradit Conradus Brunus lib.3.de hære.c.12.

SCHOL. XXIIII.

Pag. 52. col.2.

In quæstionem xij. De protestatione facta ab errante circa fidem.

Missa quæstione 11. In qua nulla occurrit difficultas ad institutum nostrum spectans, cum eius materia Theologorum sit propria, quam disputant lib. 1. senten. dist.3. & Scotus quodlibeto 14. & Beatus Tho.lib.1.aduersus gentiles.c.14. ad quęstionem hanc vltimam de protestatione, quæ valde vtilis & frequens est, accedo, in qua Eymericus eleganter docet quando protestatio præcedens iuuet protestantem in fide errantem. is vero more suo priusquam quæstioni respondeat, multa pręfatur, inde tribus assertionibus rem absoluit.

Prima est, Qui protestatur generaliter se credere & tenere quod tenet & credit Ecclesia, si postea negat id quod explicite credere tenetur, non excusatur per talem protestationem.

Secunda est, Protestatio generalis eum tuetur, qui negat id quod explicite credere non tenetur, si tamen sit paratus obedire legitimo monitori, & post monitionem errorem deposuerit.

Tertia est, Si post legitimam monitionem, is qui protestatur in errore perseuerat, tunc eum non defendit præcedens protestatio, immo ipsum reddit hæreticum pertinacem.

De materia protestationis qui scripserint.

De materia protestationis agunt fere omnes recentiores, qui in hęreticos scripserunt. Albertinus tract.de agnos. assertio.q.12. & q.29. nu.13. Simancas catho. instit. tit. 55. idem in enchyridio violatę religionis tit.50. Ioannes Rojas tract. de hæret. part. 1. nu.62. Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 11. de iusta hæret. punitio. latissime Gerson tract.de protestatione, Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, credibilia. nu.6. vers. si autem. ac vetustiores etiam iuris interpretes nonnulla de protestatione dixerunt Bartolus in rub. de sum. trinit. & fide catho. Cardinalis in Clement. 1. de hęret.§.porro. Bartholomæus Cæpolla cautela quadam incipiente, *Bonum & utile*. Albericus tract. de statutis, par.3.q.32.& alij quos prudens omitto.

Protestatio auctoris catholica.

Et quia pauca quædam de protestatione sum traditurus ad illustrandum hunc auctoris locum, nolo negligere protestationis virtutem, quam viri sancti, vt mox dicam, amplexi sunt. Quoniam ergo in his commentariis multa & varia scripturi sumus de rebus grauissimis & maximis, in quibus interdum vel ob imperitiam, & iudicij imbecillitatem, vel ob insuperabilem difficultatem aut alias causas, quas fert humana conditio, labi & allucinari cōtingit, ingenue fateor atque protestor me nusquam voluisse discedere à fide catholica, quā Romana & Apostolica profitetur Ecclesia, cui diuinitus nunc constitutus præest Gregorius XIII. Pont. Max. nec aliud quidquam dictum volo, quàm quod doctrinæ conuenit Romanæ Ecclesiæ: quod damnat ipsa, libēter damno; quod approbat, constantissime teneo & sequor, hæreticos omnes abominor, hæreses cunctas detestor, nec quidquam est quod magis perhorrescā quàm hæreses, aut hęreseos suspicionem, quam nusquā existimo patienter ferendam: quoniam, vt ait sapientissime Rufinus, est quidem gloriosum Christi exēplo iniurias tolerare, vnā tamē notam hęreseos qui ferat vel dissimulet, non esse Christianū.

Protestationis usus antiquus & vsitatus.

Sed in viam reuertor: protestationis vsus antiquissimus est & vsitatus c. hæc est fides. 24. q. 1. vbi Beatus Hieronymus ait: *Hæc est fides, Papa Beatissime, quam in Ecclesia catholica didicimus, quamq; semper tenuimus & tenemus: in qua si minus perite, aut parum caute aliquid forte positum est; emēdari cupimus à te qui Petri fidem & sedem tenes.* hactenus Hieronymus.

Quid sit protestatio.

Protestatio autem, de qua hic differit auctor, quæ in rebus fidei fieri consueuit, est professio siue confessio fidei exterius facta, ad ostendendum quid interius de fide sentiat protestans. ita Albertinus tract. de agnos. assertio.q.12.nu.2.& aliorū quidem definitiones, tametsi diuersis verbis sint conceptæ, re tamen ipsa cum hac consentiunt. positam finitionē confirmare videtur illud Pauli ad Rom. c. 10. *Cordę creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*: quoniam ad fidei ueritatē & integritatem non modo est necessarium in corde firmiter credere, sed etiam oportet id exterius ostendere quotiens causa postulat, vt diximus copiose supra schol.22 huius partis.

Protestatio generalis non excusat errantem in his quę scire debet.

¶ *In primo casu talis protestatio generalis non sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem.* Quoniam qui errat in his quę scire debet explicite, animi malignitate & iniquitate peccare censetur, ideoq; velut consummatus hęreticus habendus est, cū non videatur velle captiuare intellectum in obsequiū fidei. ita Gerson tract.de protestatione considerat.3. & Alfonsus Castrus lib.1.de iusta hęret. punitio. c.11.& optima equidē ratione ita sentiunt: nam si huiusmodi protestationes excusarent, liberum esset cuique quas vellet hęreses impune docere; & pauci vnquam fuere hæretici, qui huius protestationis velamine non fuerint conati suas hereses tegere, & prætextu pietatis ita defendere. exēpla vero quibus hic Eymericus vtitur, appositissima sunt.

¶ *Eodem modo si Gręcus protestetur vt prius, &c.* ita Barcinonensis impressus, & Directorium Cardinalis de Gambara, Bononiensis tamen & Sabellanus ita habent, *Si curatus protestetur.* utraq; lectio seruari potest. nam si Græcus protestetur se credere in genere quidquid S.Romana Ecclesia credit: item si curatus idem protestetur, quoniā curato ratione officij incumbit explicite scire Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio; & postea negent, non excusabuntur. ceterum propterea quæ sequuntur, *Græcus*, legendum crederem.

In se-

Generalis protestatio cū tuetur, qui errat in his, quæ explicite scire non obligatur.

¶ *In secundo vero casu, quando scilicet protestans taliter negat illud quod explicite credere non tenetur, &c.* Hi excusantur per generalem protestationem. & hæc secunda assertio maxime locum habet in idiotis & rudioribus, quos excusari etiam ratione probabilis ignorantiæ late ostendi supra schol. 20. super q. 7. huius partis regula 4.

Hic tamen puto obseruandum, quòd cum sæpe dubitetur, an aliquis etiam literatus scire aliqua teneatur, cum sint quædam ad fidem spectantia adeo difficilia & obscura, vt etiam doctos interdum lateant, plane si in eis labatur vir literatus multum sibi proderit præcedens protestatio; quia ignorantia potius quàm animi malitia lapsus censeri debet, vt optime scripsit Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 11. de iusta hæreti. punitio. quem sequitur Simancas cathol. institut. tit. 55. num. 9.

Nō iuuatur protestatione q legitime admonitꝰ non deponit errorē

¶ *Si autem negat coram iudice fidei.* Hęc est postrema assertio, Eum scilicet non iuuari protestatione, immo reddi hęreticum pertinacem, qui non vult reuocare errorem admonitus ab Episcopo vel inquisitore. idem docuit Eymericus par. 2. q. 32. nu. 8.

Alfonsus tamē Castrus lib. 1. de iusta hęret. punitio. c. 10. vers. ex his omnibus. tenuissimis quibusdam rationibus conatus est ostendere inquisitoris monitioni non esse necessario semper parendum, neque eum esse hęreticum pertinacem putandum, qui inquisitori admonenti non obediret.

Inquisitorum monitionibꝰ parendum.

Ceterum contraria sententia vera & communis est, quam profitetur Bartolus, (quem Alfonsus immerito reprehendit) in l. tutor quoque. §. tutores. notabili 1. ff. de suspectis tuto. quem sequuntur Ioannes Anania, & Felynus in rub. de hęret. Cardinalis in Clement. 1. de sum. trinit. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis. c. 10. circa finem. Palacius Rubius in allegatione de hęresi. §. 3. vers. si ergo inquisitores. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 19. Simancas catho. instit. tit. 48. nu. 19. & 20. Tabiensis in sum. verbo, hæreticus. §. 25. num. 26. quod ipsum tenuit iterum Eymericus part. 2. q. 33. & docui copiose lib. 10. de pœnis hæreticorum in priuilegio inquisitorum 237. vbi Bartolum ab impugnatione Alfonsi defendens in hunc modum intelligendum monui: Optime scripsit Bartolus posse tamquam hęreticum pertinacem puniri eum, qui admonenti inquisitori non obtemperat, quod non est perperam aut imprudenter accipiendum: sed tunc locum habet Bartoli sententia cum inquisitor monet vt iudex, hoc est, re mature considerata, inspecta prius propositionum qualitate, habita cum iurisperitis exquisita deliberatione: tunc enim ei pertinaciter resistere nemo potest sine manifesta hæresi, quod qua ratione contingat, regulæ sequentes facile indicabunt.

Hęreticus pertinax est qui monēti inquisitori iudicialiter, non obtēperat.

Sit prima, Quotiens quis incidit in hæresim aperte damnatam (voco autem hæresim aperte damnatam, quæ uel per expressam Ecclesiæ definitionem est damnata, vt, non esse purgatorium: aut cuius contrarium aperte in sacra scriptura continetur, vt, Dauidem non fuisse regem, & similia) & admonitus ab inquisitore vt reuocet errorem, & postquam ostensa est ei ab eodem inquisitore manifesta hæresis suæ condemnatio; is tamen non vult inquisitori parere, profecto tamquam hæreticus pertinax potest condemnari: nam hoc casu legitime admonet, vera admonet, & iam definita & declarata admonet; & hoc modo potest videri locutus Bartolus.

Sit secunda regula, Si quis hæresim etiam non aperte damnatam asserat, & inquisitor ei, habita similiter (quod semper in hac tam graui causa facere debet) matura consultatione cum iurisperitis, euidenter (quatenus possibile est) ostendat, assertionem eam esse catholicæ fidei aduersam, vel quia communi Theologorum opinioni aduersatur, vel quia cum Ecclesiæ traditionibus pugnat, vel denique quoniam aliis modis in fide peccat, & ad hæresim accedit, quos enumeraui schol. 21. part. 2. reus vero non vult ita monenti inquisitori obtemperare, neque errorem reuocare, profecto censendus est hæreticus pertinax. Ita Melchior Canus & recte lib. 12. c. 10. de locis theologicis circa finem; & ita etiam accipi potest Bartoli & ceterorum præfata sententia.

Sit tertia tandem regula, Si quis per imperitiam seu ignorantiam in hæresim labatur, (quod rusticis & idiotis contingere sæpe solet) & is à perito inquisitore, episcopo, seu alio, cui legitimę admonitionis competit officium, admonitus, non vult parere, nisi sit omnino stupidus, & iudicii expers, velut hæreticus pertinax condemnari potest: nam in his quæ ad fidem spectant, imperiti in primis debent prompto animo maioribus iudicibus ecclesiasticis obtemperare: qua etiam ratione acceptus Bartolus prudenter loquitur, & immerito ab Alfonso reprehenditur, cuius rationes velut leues libenter omitto: atque his quidem modis, quos etiam præcitato loco Alfonsus commemorat, potuisset Bartoli sententiam tueri.

Hactenus explicui tres de protestatione assertiones ab Eymerico allatas, ad quas multæ alię fortasis non difficulter reduci possent: ceterum ne quid in hac materia possit desiderari, nonnullæ essent adiungendæ, quas etiam perfecte cognoscere oportet, inter quas vna est sequens, videlicet, Protestatio contraria factis non iuuat, nec excusat protestantem, vt si quis verbi gratia protestetur in genere, se credere omnia quæ credit Ecclesia, vel in particulari, dicat se credere Messiam iam venisse, aut cetera huiusmodi mysteria; ritu tamen Iudæorum paschalem agnum occidat & manducet, sabbatum colat, vel similia perpetret, non iuuabitur protestatione, quia per contrarium factum recedit protestans à protestatione. glossa singularis in c. tua nos. verbo, mulierem. de sponsal. tradunt communiter in-

Protestatio contraria factis non iuuat protestantem.

 terpre-

terpretes in l. non solum. §. morte. ff. de operis no. nuntiat. & in c. cum M. de constit. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 12. nu. 9. quem sequitur Simancas catho. instit. tit. 55. nu. 7. tenet Gerson tract. de protestatione, considerat. 3. facit textus in c. existimant. 11. q. 3. ibi: *Nec arbitrandum est in die iudicij, illos tantum à Dei filio esse denegandos, qui in martyrio Christum negauerunt, sed & illos omnes, quorum opere vel sermone Christus negatus negat, vel confessus confitetur.* hęc ibi. Plus enim est factis quàm verbis Deum negare; vt docuit eleganter Eymericus par. 2. q. 50. & ea praesumitur quisque sentire quę facit, cum ex factis colligatur voluntas. l. reprehendenda. C. de institut. & substit. l. de quibus. ff. de legibus.

Rursus hic etiam erat adiungenda & illa, quę continet casum singularem, de quo in decisione Rotę 875. incipiente, *Accusatus*. cum videlicet qui conuincitur de heresi, quam non vult confiteri, etiamsi protestetur se credere, & tenere quod credit & tenet Ecclesia, nihilominus velut negatiuum & impęnitentem tradendum esse curię seculari: sed quia de hoc Eymericus ex professo videtur tractare par. 3. in duodecimo modo processuum fidei terminandi, ideo in eum locum hanc tractationem reijciam schol. 66.

¶ *Tales enim hareticorum protestationes, quo animo dicantur, prudenter est à fidei iudicibus indagandum.* Singularis est hęc Eymerici admonitio, quam qui causam fidei tuentur, ne decipiantur, animaduertant oportet: est enim iam nunc visitatissimum inter hereticos, vt ad deludendos inquisitores, & iusta eorum iudicia fugienda, facile protestentur, vt hoc veluti clypeo muniti, poenarum vulnera euitent; quod fecisse Martinum Lutherum in eo opere quod Leoni decimo Pontifici Maximo nuncupauit, certum est: quo tamen animo fuerit protestatus, paulo post insignis illius perfidia indicauit. quam ob rem huiusmodi protestationes haereticorum vulgares (cum eorum animi ab erroribus non liberentur) pertinaciam plane non excludent: hanc vero Eymerici doctrinam hoc loco transcripsit & secutus est Albertinus dicto tracta. de agnos. assertio. q. 29. nu. 14.

Hęreticorum vsitata malitia in protestando diligenter cauenda.

Finis Scholiorum seu potius Adnotationum Partis primae.

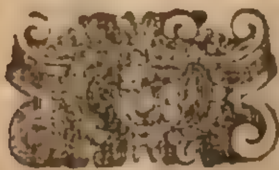

FRANCISCI PEGNAE SACRAE THEOLOGIAE

Iuris Vriusque, & artium liberalium Doctoris

In secundam partem Directorij NICOLAI EYMERICI *Scholiorum, seu Adnotationum*

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO IN SECVNDVM LIBRVM.

N his postremis adnotationum libris, in quibus cum Eymerico diligenter fortassis sunt tradenda quæcunque ad fidei causam propius accedunt, hoc præ ceteris te lector beneuole obseruare volumus, sæpe nos citare auctoritates ex concilio Tolosano, Biterrensi, & Narbonensi superioribus seculis aduersus hæreticos editis: item ex consultationibus Guidonis Fulcodij ad Inquisitores, & alia quædam quæ nusquam reperiuntur impressa, aut euulgata: quæ paucis postea diebus quàm cœpissemus dare operam corrigendo & emendando Directorio, inuenimus in vetusto quodam codice membraneo manuscripto Bibliothecæ Vaticanæ, & nonnulla etiam in altero antiquo libro vetustis satis literis exarato, cuius nobis copiam fecit pro singulari sua humanitate Illustrissimus Cardinalis Guiliermus Sirletus eruditorum decus & ornamentum, & in publica commoda propensissimus, quem Marcelli secundi Pont. Maximi fuisse memorabat: quibus sæpe vsi sumus ad illustrandum hunc auctorem. ea concilia & consultationes simul cum Directorio decreueramus imprimere, sed temporum angustia nos ita oppresserunt, vt non licuerit id præstare. hoc tamen opere absoluto protinus ei labori bene fauente numine nos accingemus, & votis communibus satisfacientes, ac publicæ etiam vtilitati (quantum à nostra tenuitate sperari potest) prospicientes, ipsa illa concilia & consultationes, & multa fortassis alia ad negotium sanctissimæ Inquisitionis spectantia nondum visa, & à paucis cognita in lucem dabimus.

SCHOL

SCHOLIVM I.

Pag. 57. col. 1.

In c. Fraternitatis. de haret.

Raternitatis tua. Desumptus textus ex Beato Gregorio lib 7. epistola.47.indictio. 2.registri. vt sentẽtia huius c.intelligatur, videndus Gregorius eo ipso loco,& lib.5.indict.4.epistola.14. c.114.& lib.6. indict.15.epistola.31.c.195.sed hoc fragmentum hanc habet sententiam : Damnato auctore; libri eius damnati censentur;vt bene notauit ibidem glos. Hostiensis,& ceteri communiter interpretes, & alij quos mox subiiciam.

Cælestin⁹ & Pelagius hęretici damnati.

Neque hic damnantur Cęlestinus atque Pelagius Romani Pontifices, vt sapienter demonstrauit Illustrissimus Iulius Antonius Sãctorius sanctæ Seuerinę Cardinalis vnus ex generalibus Inquisitoribus pietate insignis & eruditione; sed Cęlestinus & Pelagius hæretici.

Admonet hic locus, vt de libris prohibitis paulo latius disseram, cum tempora hæc hanc merito postulent tractationem: dicam autem summatim certiora, & ea in primis quæ ad inquisitores spectare iure videntur.

De libris damnatis non legendis q scripserint.

De hac re scribunt fere omnes interpretes vetustiores in d.c.fraternitatis. de heret. & in c. damnamus. de sum. trinit. & fid.cath. alij vero varijs locis.Zanchinus de heret.c.7.vbi Campegius,idẽ Campegius ad Zanchinum.c.34.Repertorium & Vmbertus Locatus verbo, libri. idem Vmbertus verbo,absoluere. Alfonsus Castrus lib.2.de iusta hæreti.punit.c.15.16. & 17. Conradus Brunus. lib.6.de heret.c.6.& seq.Albertinus de agnos.assertio.q.12.num.13.& seque.idem copiosius eodem tractatu.q.28.Simancas in cath.instit.tit.38. idem in Enchyridio,tit.39.Ioannes Rojas singula.124.Gondissaluus de heret.q.13.num.19.pulchre Petrus Godofredus in l.damnato.C.de heret.Carrerius de heret.nu.125.& alij,quos libens omitto. Disserui copiose integro libro sexto de penis hæreticorum, ex quibus omnibus sequẽtia breuiter colligamus.

Damnato auctore, libri ei⁹ dãnantur.

Primum,damnato auctore tanquam hæretico, libri eius damnati cẽsentur : ita colligunt ex hoc cap.omnes vetustiores interpretes,quibus recentiores maiori ex parte adstipulantur:licet Alfonsus lib.2.c.17. de iusta heret. punit. dicat illud.c. non habere hanc sententiam: sed non est nunc audiẽdus, & ratio huius axiomatis est in promptu; quia plus nocent libri hæreticorũ erronei, quàm auctores ipsi,cum ad plures libri perueniãt:multo ergo magis censeri debent cum auctoribus damnati. quod axioma verum est, etiamsi cum damnatur hereticus,de libris eius nominatim nihil caueatur:cum manifestum sit arbore damnata ob pestilentes fructus, ipsos etiam fructus interdici,ne venenum instillent:fructus vero doctrinarum hereticarum,in libris eorum in primis cõtineri exploratissimum est.

Rursus idem axioma verissimum est, etiamsi libri hæreticorum multa bona contineant : ita Hostiensis in c.fraternitatis. nu.1.relat. supra fol. 97.& ratio est, quoniam periculum est non leue, ne inter vtilia hereses lateant : cum hereticorum mos sit, bona multa docere, vt falsa facilius persuadeant:hinc Beatus Gregorius lib.5.Moralium dicebat his verbis: *Habent quippe hoc haretici proprium, ut malis bona permisceant, quatenus facile sensui audientis illudant : si enim semper praua dicerent, citius in sua prauitate cogniti, quod vellent minime persuaderent : rursum si semper recta sentirent, profecto haretici non fuissent : sed dum fallendi arte ad vtraq; deseruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala vt recipiantur, abscondunt.* hæc ille. idem docuit Leo eius nominis primus;& Turrecremata in c.sancta.15. dist. & Catarinus Politus in speculo hereticorum consideratione. 10. & Conradus Brunus lib.6.de heret.c.6.

Libri hareticorũ, etiã vtilia continentes, interdicendi.

Denique prefatum axioma,vt damnato auctore, opera simul damnata censeantur, ita verum est,vt nullo modo recipi debeant, neque tanquã auctorizabilia,neque tanquam rationabilia: contra quam velint Ioan.And.Imola, Abbas & alij in d.c.damnamus. de sum.trinit. & Hostiensis in hoc c.fraternitatis.nu.1.& Albertinus de agnos. assertio.q.12.nu.13.& quidam alij. & ratio est: quoniam indistincte hæreticorum libri sunt damnati, & prohibiti sub pœna excommunicationis per rescriptum Iulij iij.quod incipit, *Cum meditatio cordis.*& rescriptum Pij iiij.incipiens, *Dominici gregis.* & bullam cœnę Domini.c.1.

Libri hareticorũ, neque velut rationi consentanei recipiendi.

Quę quamuis ita se habeant,aliquando tamen immutantur : nam quoties summus Pontifex in specie libros damnati auctoris permitteret,tunc impune legi possent.ita notant & vere Doctores in d.c.damnamus.de sum.trinit.& in c.fraternitatis.de heret.hinc videmus Origenis damnati multa opuscula legi, quoniam ea recepit Gelasius c. sancta.15.dist. versi. item Origenis. facit c. sane profertur.24.q.2.

Libri dãnatorũ in specie permissi, legi possunt.

Iam hęc prohibitio de legendis hęreticorum libris, non comprehendit Inquisitores hęreticę prauitatis, nec eorum substitutos seu Vicarios, vt cauit idem Iulius iij. in prefato rescripto:Cum meditatio. in hec verba : *Nos præmissis occurrere & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam,sed de nostris certa scientia & matura deliberatione, omnes & singulas facultates & licentias legendi & tenendi libros Lutheranos, aut alios hæreticos seu de fide suspectos, quibusuis personis, cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis existentibus, etiamsi Episcopali, vel Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate Ecclesiastica, seu seculari præeminentia prafulgeant : Inquisitoribus seu commissarijs, super heretica prauitate, ab apostolica sede pro tempore deputatis, durante ipsa deputatione, dumtaxat exceptis, & ea tenore præsentium reuocamus, &c.*

Inquisitores, libros damnatos legere possunt, non Episcopi.

Falluntur ergo Episcopi qui existimant, perinde sibi, ac Inquisitoribus damnatorum libros legere licere : non enim possunt nisi à summo Pontifice specialem habeant facultatem. videntur

tamen

Qui Commissarij legere possint dānatos libros.

tamen præcitati rescripti verba solum comprehendere inquisitorum commissarios auctoritate apostolica creatos, non eos quos sibi inquisitores substituunt: nam hi non videntur posse vti hoc priuilegio, quod verius puto iuxta doctrinā Bartoli in l.filius.ff.de legationibus.

Libri prohibiti, inquisitoribus deferendi, non ꝓpria auctoritate corrumpēdi.

Præterea, quamuis nonnullis videatur posse quemlibet propria auctoritate libros damnatos comburere, vel aliter perdere, vbi ad ipsum quocunque modo peruenerint, tutius tamen videtur Vmberto verbo, libri. vt eos ad fidei iudices deferat, vt etiam asserit Campegius apud Zanchinum c.7. Ceterum ego crederem, necessario inquisitoribus esse deferendos: nam in præfato rescripto Iulij iij. ita scriptum extat: *Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in ciuitatibus in quibus libri huiusmodi existunt, consignasse debeant realiter & cum effectu.*

Monendi tamē sunt inquisitores, vt cum liber alicuius hæretici damnati illis defertur, interrogent deferentem vnde illum habuerit, ne forte eo libro fuerit male vsus, aut ab aliquo qui timet prodi, mittatur. Iam illud addiderim semel damnato hæretico, non modo intelligi damnatos libros iam conscriptos, cum ille damnaretur, sed etiam quoslibet alios deinceps cōpositos & editos, absque noua damnatione. Gelasius primus epistola ad Anastasium Augustum.

Inquisitores nō cōcedunt facultatē legendi libros prohibitos.

Nunquid autem inquisitores possint concedere facultatem legendi libros semel dānatos, quā ipsi habent, sæpe vidimus dubitari: & tametsi magna sit eorum auctoritas, amplaque potestas, verius est hanc facultatem eos cōcedere non posse; quia Romanus Pontifex specialiter videtur sibi hoc reseruasse iuxta doctrinam glossæ communiter receptam in c.excommunicamus. verbo, apostolicæ. de hæret. sanciuit autem Papa, vt nemo legat libros damnatos sine facultate sedis apostolicæ speciali. Iulius iij. in præfato rescripto, *Cum meditatio.* & in bulla cœnæ Domini c.1.

Quorundam tamen hæreticorum libri, qui ex professo de religione non tractant, aut conscripti sunt ab hæreticis dum catholici forent, examinati & approbati ab inquisitoribus permittuntur, iuxta dispositionem regulæ 2. indicis librorum prohibitorum, quæ donec aliud statuatur, tuto obseruare possunt inquisitores.

Libri auctoris non dū dānati dogmata continētes ā quib' legendi, & purgandi.

Et quę hactenus diximus vera sunt cum agitur de libris iam damnatis, vel de libris hæreticorum nominatim damnatorum; cum vero liber aliquis praua continens dogmata ab auctore non damnato compositus de nouo prodit, ne inficiat, legendus quidem est, vt cognitis erroribus per iudicem legitimum prohibeatur. legendus autem non per imperitos aut idiotas, aut medicos, vel philosophos, vel meros iurisconsultos, sed per Theologos graues & probatos, perque viros tales qui discernere sciant inter lepram & lepram, habeantque prauorum dogmatum, & catholicarum assertionum notitiam, vt eleganter tradit Petrus Godofredus in l.damnato. C. de hæret. & Alfonsus Castr. lib.2.c.17. de iusta hær. punitio.

Confessores nō absoluunt retinētes libros damnatos.

Ad hæc, illud monendi sumus, neminem eorū qui sacras confessiones audiunt, ex ordinaria potestate posse absoluere eum qui libros prohibitos apud se retinuit: cū enim ex hoc delicto excommunicatio irrogetur, vt diximus per 1.§. bullæ in cœna Domini, ab ea ne possint per quoslibet, delinquentes absolui, sub grauibus pœnis inhibuit Romanus Pontifex in eadem bulla prope finem. §. illos autem. in hęc verba: *Illos autem, qui contra tenorem præsentium talibus, vel eorum alicui, seu aliquibus absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, excommunicationis, & anathematizationis sententia innodamus, eisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorū, & audiendi confessiones officia interdicimus; denuntiantes eisdem & declarantes aperte, nos grauius contra eos spiritualiter, & temporaliter (prout expedire cognouerimus) processuros. Et nihilominus, quidquid egerint absoluendo vel aliàs, nullius sit roboris vel momenti* hactenus ibi.

In libris de nouo aduectis, priusquā vendātur quid agendum.

Postremo antequam libri vndecunque in ciuitates aduecti a quoquam legantur, ea sunt diligēter obseruanda quæ præscribuntur in indice librorum prohibitorum regula 10.§. nemo vero. vt videlicet liber ostendatur personis ad hoc officiū deputatis, & facultas ab eis obtineatur, quod ipsum obseruare item oportet ab illis qui cum hæreditate libros à defunctis relictos acceperunt. quæ plenius & valde salubriter cauit synodus Salisburgensis constitutione quinta, c.3. & 4. dum iubet vt Episcopi coryceos habeant, qui Bibliopolarum aliorumque interentium libros inspiciant, obseruent, & suspectos tollant.

Retinens libros dānatos, an sit hæreticus, vel de hæresi suspectus.

Ex supradictis pēdet quæstio subdifficilis; nam cum sub anathemate interdicatur, ne quis libros vetitos retineat, merito quæritur, an qui contra fecerit, censeri debeat hæreticus, vel de hæresi saltem suspectus, & quibus tandem pœnis afficiendus. qua etiam de re breuiter disseram, veriora & certiora perscribens, vt in hac parte quæ passim hodie contingit, lucem habeant qui hæc nosse cupiunt.

Ac primum Archidiaconus, Ioannes Fantuzzius & nonnulli alij in c. sane profertur. 24.q.2. idem Archidiaco. & Ioannes And. in c. filij. de hęret. lib.6. asserunt, sufficere ad conuincendū quempiam hęreticum, si libri damnatę lectionis apud eum reperiantur, quos sequitur Romanus singulari 326. incipient. eo ipso. Cassaneus ad consuetud. ducatus Burgundiæ rub. 1. des iustices super textu, es droictz d'icelles. nu. 53. Carrerius tract. de hæret. nu. 125. Repertorium inquisit. verbo, libri. §.1. & quidam alij, quorum plene sententia simpliciter intellecta, vt proposita est, falsa est & penitus explodenda, cum nullo iure hoc caueatur, neque ratio patiatur, aut ius, vt ex sola præsumptione de tanto crimine aliquis condemnetur. c. literas. de præsumptio.

Cōponens libros hæreticos, cēsetur hæreticus.

Horum tamen sententia tunc vera erit, cum constiterit eum, apud quem liber reprobatæ lectionis reperitur, eundem librum composuisse, & ita plane locutus videtur auctor repertorij in d. verb. libri. §.1. vt colligitur eodem loco ex §. sed pone. & ita etiam tuetur veteres interpretes Ioan. Rojas singula. 124. & ita locutum quoque credi-

crediderim Archidiaco. in d.c. sane profertur. ex illis verbis : *& si forte isti libri ita designent traditorem suum.* hoc est, auctorem seu compositorem. nam hoc casu vere hæreticus putandus esset, cum maiori deliberatione libri scribantur erronei, quàm verba hæretica emittantur. libri enim eiusmodi sine aliquo alio accusatore apertissime auctorem arguunt hæreticum, & conuincunt, vt grauiter docuit Maximus Episcopus Aquileiensis in concilio Lateranensi sub Martino eius nominis primo, circa annos Domini 645. celebrato, postulans Cyrum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum hæreticos, qui duas in Christo negabant voluntates, scriptisque eam hæresim docuerant, condemnari; nam inter cetera ita hæc dicit: *Necnon per scripta eorum aduersus fidem exposita, quę videlicet & sine accusantis persona redarguere eos apertissime demonstrantur. propterea enim accusatio extranea superflua esse dignoscitur, quoniam à suis temerarijs conscriptis apertius accusantur, quibus omnem mundum conturbasse noscuntur: ita namque Dominus ait: Ex ore tuo iudicabo te, & ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis,* & paucis interiectis: *contra Theodorum & Origenem in sancta quinta synodo accusator quidem nullus, sed tantummodo eorum conscripta ad accusationem ipsorum & reprehensionem sufficisse noscuntur.* hęc ille.

Luc. 19. Matt. 12

Hoc tamen dictum non putarem indistincte accipiendum, sed tunc cum auctor ex proposito hęresim ponit, eamque contra Catholicam fidem stabilire contendit: nam si quasi aliud agens proferat hęreticale dictum, quod ex ignorantia potius quàm malitia dixisse videatur, presertim in rebus obscuris, quas non facile quis explicite scire presumitur, qualia sunt multa ad fidem spectātia valde difficilia, re uera nō putaretur hęreticus; quod tunc maxime verum esset, cum vel generalem pręmisisset protestationem, vel aliàs vir catholicus & probus communi hominum existimatione haberetur.

Retinens libros dānatos, quos non cōposuit, suspectus de hęresi.

Sed alter casus est nunc diluendus, An videlicet is qui retinet sciens & volens librum vetitæ lectionis, ab alio tamen compositum, sit de hęresi suspectus habendus: & suspectum esse nullus dubitat; nam & iam olim id asseruit Guido Fulcodius, qui postea Clemens iiij. Papa creatus est, in consultationibus ad inquisitores, q.9. in fine, quem penitus sequitur Archidiaconus sibi forte contrarius in c. quicunque. verbo, credentes. de heret. lib.6. quod Pij iiij. rescripto incipiente, *Dominici gregis.* apertius continetur his verbis: *Is quidem qui hæreticorum libros, vel cuiuslibet auctoris scripta, propter hæresim vel falsi dogmatis suspicionem damnata, legerit, habueritue, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat; eamque ob causam in eum tanquam de hæresi suspectum inquiri & procedi liceat.* hęc ibi.

Qualis suspicio ex retētione librorum dānatorū cōtrahaī.

An autem hæc suspicio sit leuis, vehemens, aut violenta, non est à Papa expressum; Zanchinus tamen de heret. c.7. nu.7. Repertorium & Vmbertus verbo, libri. vehementem suspicionem ex retentione damnatorum librorum oriri asseruerūt. ceterum verius est, causa cognita, hoc est, habita ratione personarum & librorum prudentem inquisitorem rimari oportere, an hęc suspicio leuis, grauis, seu vehemens, aut violenta sit. nam quid si retinens tales libros penitus est imperitus, qui eos nec intelligat, nec legere sciat; dices ne eum vehementer suspectum? non plane. quare in hac re vt in ceteris iudicio opus est, & consilio peritorum. nam fieri quandoque potest, vt absque vlla heresis suspicione libri damnati penes aliquem reperiri possint, vt de imperito proxime dictum est; quod etiam locum habere potest in eo qui cū hæreditate, vel mercibus accepit occlusos, nec adhuc exoluit: vel etiam si tales essent libri, qui licet ab hæreticis essent conscripti, nihil tamen contra fidem continerent, sed tantum quæ ad grammaticam, medicinam, vel similes profanas artes spectaret: aut si is qui retineret, vir esset probatissimus, à quo procul omnis malitia abesse putaretur; sicut de re furto sublata scripsit Bald. & Imola in l. fin. ff. de hered. instituen. ea enim reperta apud homines bonę famæ, qui non sint soliti furari, non facit eos presumi fures. simile in casu nostro sentiendum non male scribit Albertinus tract. de agnos. assertio. q.28. nu.25. & seq.

Qui libros vetitos retinet quandoque hęreticorū fautor dici potest.

Illud non omittam, eum qui tales libros sciēs prudensque retinet, posse aliquando dici hęreticorum fautorem, nam in concilio Constantiensi sessio.15. tit. de sententia contra Ioannem Husz, ita de libris eius cauetur: *Hæc sacrosancta synodus prorsus iubet per locorum ordinarios, tractatus & opuscula huiusmodi per censuram Ecclesiasticam, etiamsi opus fuerit cum adiectione pœnę & fautoriæ hæresis, diligenter inquiri, & repertos ignibus publice concremari.* hæc ibi. idem penitus dicturum de scienter retinente cuiuslibet alterius hęresiarchę damnatos libros.

Tametsi vero multis modis innocentiam suæ ostendere posit, qui libros vetitos repertus est habere, eum tamen nullo modo tuebitur si dicat se eos habere ad confutandum, contra quam sentiat Cōdisaluus de heret. q.13. nu.19. & Albertinus de agnos. assertio. q.28. nu.8. & Pignolatus in additione ad singul. Romani 326. quorū doctrina his locis tuta non est. Vmbertus in opere iudiciali, verbo, absoluere. nu.1. quoniam vt paulo antea monuimus sub anathemate omnibus precipitur, ne sine speciali Papę facultate libros vetitę lectionis retineantur, aut legantur.

Qua pœna plectēdi qui libros damnatos retinent.

Tandem qua pœna sint plectendi breuiter est dicendum; & iure quidem ciuili vltimo supplicio affici iubentur, vt late tradit Simancas cath. inst. tit.38. nu.26. sed hęc seueritas à tribunali inquisitionis longe abest, cum pœnam sanguinis non irroget. Guido Fulcodius loco pręcitato & Archidiaco. in d.c.2. de heret. purgationem talibus indicendam admonent, quam interdum ex causa imponi, seu indici posse nō ambigerem. hoc sit certum, pænitentiam esse imponendam nunc acriorem, aliàs vero leuiorem pro qualitate & modo delicti & delinquentium. nos aliquādo post abiurationem ieiunia, orationes, & peregrinationes imponi vidimus. cetera hunc spectantia tradam schol.14. & 41. huius 2. partis.

SCHOL.

SCHOL. II.

Pag. 57. col. 1.

In c. Si quis Episcopus. de haret.

Eps hereticos instituens heredes, post mortem anathematizandus.

I quis Episcopus. Desumptum ex concilio Africano.c.48. vbi verba paulo fusius concipiuntur, vnde facilius colligitur sententia. Est autem sensus talis: Episcopus q sibi heredes instituit hereticos, siue sint consanguinei, siue extranei, post mortem est anathematizandus, atque eius nomen ex memoria sacerdotum amouendum: ita Alanus, Laurentius, & Tancredus: quibus consentiunt Greci Tilius, Zonaras, & recentiores interpretes. Ergo heretici hoc loco ex testamento capere prohibentur; & testamentum cum sit contra leges factum, irritum erit: ita Balsamon, quod & verum est. bona vero Episcopi intestati hac de causa morientis culpa sua, quia hereticos instituit Ecclesia capiet. totum hoc decretum pulchre declarat Illustr. ille Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconen. in notis veterum decretalium collectione 1. lib. 5. tit. 6. c. 8. quem videto.

Heretici licet post mortē anathematizētur, nō tñ excōicantur.

¶ *Saltem post mortem ei anathema dicatur.* Hinc colligit glossa hic, & iuris canonici interpretes vno consensu, in detestationem criminis hæresis, posse hæreticum post mortem excommunicari; cui sententię etiam fauere videtur textus in c. sane profertur. 24. q. 2. quod plane ita simpliciter acceptum falsum est, cum hæretici ipso iure cum primum in hæresim incidunt sint excommunicati, talesque etiam decedant, nisi ante mortem Ecclesiæ reconcilientur, ergo amplius excommunicari ob illud crimen non debent: quod oportuit animaduertisse iuris interpretes, ita præter ceteros Sotus lib. 4. sent. distin. 22. q. 2. art. 2. in vltimo dubio.

Anathema quid significet

Sed hic lapsus ex ignoratione illius verbi, *Anathema*, processit; quod quandoque significat maledictionem & detestationem, vt docet August. in quæst. lib. Numerorum. q. 41. indicat quoque textus in c. ego Berengarius. de consecrat. distin. 2. ibi: *Anathematizo omnem haresim.* Hoc est maledico, imprecor, & detestor. qd alibi etiam sæpe in iure consistit. Ergo hic cum ipso iure & facto iam sit Episcopus hereticos instituens excommunicatus, non iubetur iterum excommunicari, sed maledici, deuoueri, & execrari more vetusto, vt paulopost subdam. ita Alfonsus Castrus & recte lib. 2. c. 20. de iusta heret. punit. sed si quis iuris interpretes tueri velit, dicat eos hoc voluisse, post mortem posse hæreticos excommunicari, id est, excommunicatos declarari.

Quid sit inter Dei sacerdotes nō numerari, vetus Ecclesiæ ritus de dypticis.

¶ *Atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.* Vetus erat in primitiua Ecclesia consuetudo, vt in sacris dypticis, hoc est in catalogo, pię memorię transitum ad cęlos habentium Episcoporum vocabula eorundem, seu nomina describerentur, & inter Missarum solemnia coram populo recitarētur, vt pię pro illis ad Deum funderentur preces; quòd si Episcopi turpem egissent vitam, aut heretici, vel hereticorum fautores extitissent, idque post mortem eorum constitisset, nomina eorum è sacris dypticis protinus delebantur; hęc colliguntur ex Epistola quadā numero 30. Leonis Pape primi ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum. c. 3. item ex Leone Papa iij. in epistola sextę synodi confirmatoria ad Constantinum Imperatorem, legiturque hodie in vltima eius synodi actione. idem habetur epistola quadam ab Episcopis Aegyptiacis conscripta ad Anatolium Archiepiscopum Constantinopolitanum pro concilio Chalcedonensi. tradit Nicolaus primus epistola quadam ad Michaelem Imperatorem non procul à fine: & Anastasius Papa secundus ad Anastasium Imperatorem de abolendo nomine Acacij epistola quadam. c. 3. & alibi sępe. tradit breuiter Alfonsus Castrus lib. 2. c. 20. de iusta hereticorū puni. & Conradus Brunus. lib. 5. de heret. c. 17.

Hereticorum nomina delēda è libris catholicorū.

Atque ex hoc contextu iuxta prefatam interpretationem, quę vera est, dirimitur illa questio: An hereticorum propria nomina expungi debeant, & deleri è libris eorum qui etiam ex professo de fide non tractant, aut è libris catholicorum: nam proculdubio aboleri debent, quoties non nominantur, vt refutentur, & damnentur: neque enim iustum est, vt inter Christianos, quos illi oppugnant, ad laudem nominentur, aut recitentur. sortes quidem & sortilegos damnari iubet Leo iiij. c. sortes. 26. q. 5. ibi: *Quamobrem volumus illas omnino damnari: & inter Christianos vltra nolumus nominari.* multo ergo magis taceri & supprimi debent hereticorum nomina, qui sortibus & sortilegis sunt deteriores. Multa in hanc sententiam attuli. lib. 6. de pœnis hereticorum. c. 10. quę gratia breuitatis omitto, dummodo intelligamus nullo fortiori argumento hanc sententiam comprobari, quàm eo, quod ex hoc capite desumitur. interim videto Simancam in cath. institut. tit. 38. num. 22. & Ioannem Baptistam Cardonam, qui nuper de hoc articulo disputatiunculam edidit Romę.

Hereticorum imagines honorifice non pingendę.

Ex his amplius consequitur, nec imagines, vel statuas hereticorum velut Caluini, Lutheri, aut similium esse conficiendas, permittendas, aut pingendas: neque enim careret hereseos suspicione, qui eas, vel in domo sua, vel in cubiculo honorifice collocaret; at cum dedecore & ignominia, seu infamia qua ipsi notātur, pingi possent, quod Longolium defuncto impio Luthero ingeniose fecisse scimus. is enim vt indicaret Lutherum è monacho nigro in hereticum pertinacem fuisse conuersum, in tabula lupum nigrum pinxit, cuculla monachali superimposita, adiecto hoc eleganti tetrasticho:

Hæresiarcha, reus voti fideique Lutherus,
Pingitur hic atris hæreticisque notis.
E monacho (quæ est hæc hominum mutatio?) nigro,
Est niger effectus dæmonis arte lupus.

Pag. 57. col. 2.

In c. In eos. de haeret.

Itulus huic capiti præfixus habet ita: *Ex eodem.* scilicet, concilio Africano vnde præcedens caput desumptum est; sed non est in concilio Africano, sed desumitur ex concilio Carthaginensi iij. cap. 13.

Hæreticis quibuscũque nihil relinquendum.

¶ *In eos.* Verba in præcitato concilio sunt apertiora, habentque ita: *Vt Episcopi vel clerici, in eos qui catholici Christiani non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, nec per donationes, nec per testamentum rerum suarum aliquid conferant.* hæc ibi. Addit Zonaras, idem esse legibus ciuilibus constitutum, quod & verum est, quoniam hæretici nihil omnino capere possunt, ex cuiuslibet testamento, aut alia qualibet vltima voluntate, vel contractu. l. Manichæos. l. diuinam. C. de hæret. cum similibus. quod est in odium hæreticorum introductum, vt hac suppliciorum acerbitate resipiscant.

SCHOL. III.

Pag. 57. col. 2.

In c. Cum Christus. eod. tit.

Xtat hodie hoc c. in 3. volumine conciliorum generalium inter gesta Alexandri iij. sub titulo de pactionibus secundo c. 20. vbi paulo fusius verba concipiuntur, ex quibus hic locus potest illustrari.

Christum secundum quod homo nihil esse, hæresis est.

Tulit vero Alexander hoc edictum circa annũ Domini 1159. aduersus quosdam magistros scholæ Parisiensis, Rhemensis & aliarum ciuitatum, qui temere dicebant, Christum secundum quod homo erat, nihil esse. quam etiam stultitiam multis antea seculis condemnauit Eutychianus Papa, circa annum Domini 276. epistola quadam ad Ioannem, & omnes Episcopos Beticæ prouinciæ.

SCHOL. IIII.

Pag. 57. col. 2.

In c. Sicut ait. eod. tit.

Icut ait beatus Leo, &c. Desumptum est hoc fragmentum ex concilio Lateranensi sub Alexandro iij. habito Romæ anno Domini 1180. conuocatis 280. Episcopis. legitur hodie in præfato concilio tit. de electione Romani Pontificis. c. 27. hic vero mutilus est textus, & quasi imperfecta sententia, in authographo ita legitur: *Ea propter quia in Gasconia, Allesia, & partibus Tolosanis, & alijs locis ita hæreticorum, quos alij Catharos, alij †Patrinos, alij Publicanos, alij alijs nominibus vocant, inualuit damnata peruersitas, vt iam non in occulto, sicut aliqui nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publice manifestent, & ad suum consensum simplices attrahant & infirmos: eos & defensores eorum & receptatores anathemati decernimus subiacere: & sub anathemate prohibemus ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, vel fouere, vel negotiationem cum eis exercere præsumat: si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum priuilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec sub aliacunque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam.* ita ibi.

Excõicantur hæretici cum suis cõplicibus & puniũtur. † alias, Patarenos.

In hos iure etiam ciuili statuta pœna est, authen. Gazaros. C. de hæret. eorundem fit mentio in c. excommunicamus. el 2. de hęret. vbi alia etiam hæreticorum portenta, qui circa mille dúcentos annos in Narbonensi prouincia, & partibus Tolosanis exorti sunt, numerantur, cum quibus beatus Dominicus frequentes habuit per decennium disputationes, vt alibi diximus.

Quid nomine oblationis intelligatur.

¶ *Oblatio pro eis fiat.* Hoc est, ne sacrificium Missæ pro eis offeratur, quod hic summus Pontifex vocat oblationem, quia Deo affertur pro expiatione peccatorum: idem etiam intellige de alijs Ecclesię suffragijs, & pijs precibus, quę pro illis qui vel hęretici, vel de hæresi suspecti decesserũt, offerri prohibentur; cum sacrificia offerri non debeant pro decedẽtibus in mortali peccato. c. placuit. 23. q. 5.

Hæretici sepultura priuãtur.

¶ *Aut inter Christianos recipiant sepulturam,* quę est quies corporis: & concordat textus in c. quicunque. §. 1. de hęret. lib. 6. priuatio vero sepulturę inter pœnas hæreticorum numeratur. Alfonsus Castrus. lib. 2. c. 18. de iusta hæreti. punitio. & dixi plene scholio 102. partis tertię super quæstione 40. ex quo hic locus est illustrandus.

SCHOL. V.

In c. Ad abolendam. eod. tit.

Pag. 58. col. 1.

El singuli Episcopi hæreticos iudicauerint. Caute hoc est accipiendum, quoniam neque Episcopi vllo tempore, neque clerici vacante sede, potestatem habent definiendi dubia circa fidem: id enim Romani Pontificis munus est. c. quotiens. 24. q. 1. c. maiores. de baptis. & eius effectu. quod vero hic dicitur, tunc locum habere necesse est, cum factum est clarum, id est, cum heretici errant in his quæ iam declarata sunt & definita per Ecclesiam; nam tunc is censetur hæreticus, qui hæreticus fuerit ab Episcopo, vel Inquisitore declaratus: quod etiam hic obseruat Ioannes Anania num. 5. & quidam alij. facit textus in c. super quibusdam. §. 1. de verb. signi. relat. apud Eymer. par. 2. pag. 73. col. 2.

Qualiter intelligendũ hæreticos esse quos Epi hæreticos declarãt.

¶ *Totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur.* quomodo hæc fiant, traditur in c. degradatio. de pœnis. lib. 6. relat. par. 2. pag. 76. de quo late Eymer. 3. par. in nono modo processum fidei terminandi, vbi dixi plene scholio 63. partis tertię.

¶ *Nisi continuo.* Duæ hoc loco voces ponuntur,

Dictiones cōfestim, & continuo, qualiter intelligendæ.

tur, continuo, &, confestim, quarum significatio in hac causa quorundam interpretum mentes vexat putantium accipiendas esse in significatione propria, & ob id cum sua natura indicent temporis celeritatem absque interuallo, quamprimum quis deprehenditur in hæresi, debet redire, aliter Ecclesia misericordiæ viscera debet ei claudere, in qua sententia fuit Panormitanus in d.c. ad abolendam. num.6. licet opinionem mutauerit in c. excommunicamus. il 1. num. 30. de hæret.

Ceterum his omisis, quorūdam sententia est, inquisitorum arbitrio relinquendum esse, vt intelligatur quando hæretici continuo & confestim redire ad gremium Ecclesię dicantur. sed hæc opinatio velut periculosa iam explosa est: neque enim reorum vita ex libero iudicum arbitrio pendere debet.

Vsus autem interpretatus eas sic videtur, vt illi statim, continuo, seu confestim redire intelligantur, qui quandocunque ante sententiam diffinitiuam conuertuntur. Zanchinus de hæret. c.16. num.7. vbi copiose Campegius, Bernardus, in lucerna, verbo, redire. §.6. quibus fauet Eymericus 3.p. in 10. modo finiendi processum fidei, & q.98. Simancas catho. instit. tit.47. num.40. & alij quos libens omitto: & hęc sententia vera est & amplectenda.

De qua re vide prçter ceteros Menochium lib.2. de arbitrariis iudicum, centuria 4. casu. 372. & 373. Repertorium in verbo, vsura. §. circa istā. in fine, & in verbo, continuo. glossa & Doctores in §. omnis stipulatio. verbo, confestim. Institu. de verbo. obliga. melius glossa in §. vltimo instit. de inutil. stipulat. Boerius decisione 343. & copiosissime Paulus Grillandus tractat. de hæret. q.5.

Quòd vero inquisitoris arbitrio relinquatur, vt quidam opinantur diffinire, quando hçretici confestim redire dicantur, potissima ratio est: quoniam statuta in hæreticos lata si fuerint dubia, ipsi possiunt interpretari per rescriptum Innocentij iiij. *Cum negotium.* relat. par.2. pag.89. tradit Eymer. 3. par. q.85. & 86. & Vmbertus verbo, incontinenti. sed hæc sententia in hoc articulo tenenda non est, vt optime sensit Simancas præcitato loco, num.39.

Nullum priuilegium eximit à iurisdictione inquisitorum.

¶ *Si qui vero fuerint à lege diœcesanæ iurisdictionis exempti, &c.* Nullum priuilegium, nulla personarum dignitas, vel gradus quemquam liberat in causa hæresis à iurisdictione inquisitorum: quod multis Pontificum rescriptis cauetur, Alexandri iiij. diplomate incipiente, *Commissi.* & alio recentiori Pij iiij. incipiente, *Pastoris æterni.* quod ipsum multis aliis iuris locis indicatur. c. vt commissi. de hęret. lib.6. ibi: *Quoslibet hæreticos* & hoc iure vtimur. excipiuntur tamen Episcopi ob dignitatis prærogatiuam. c. inquisitores. de hęret. lib.6. quos solus Papa iudicat in hac causa. & legati, seu officiales sedis apostolicæ, extraua. cū Matthęus. de hęret. relat. par.2. pag.78. de quo videto Eymericum 3. par. q.26. & sequen. quibus etiam locis videto scholia nostra.

SCHOL. VI.
In c. Vergentis. eod. tit.

Pag. 58. col. 2.

Hæreticorum bona cōfiscata.

Ona hæreticorum statuimus publicari. Concordat textus in c. cum secundum leges. de heret. lib.6. & in c. excommunicamus. 1. §. damnati. de hæret. vbi Doctores communiter. quod ipsum etiam est iure ciuili cautum. l. Manichæos. C. de hæreticis. ibi: *Quos bonorum etiam omnium publicatione persequimur.* & in authen. Gazaros. C. eod. tit. Squillacensis de fide catho. c.30. Gondisaluus de hęret. q.15. Simancas institu. catho. tit.9. Alfonsus Castrus lib.2. c.5. & seq. de iusta hæret. punitio. Zanchinus de hęreticis. c.25. & sequen. Repertorium verbo, bona. & verbo, confiscatio. Felynus in c. cum nobis. de præscriptio. Bart. in l. si debitor. ff. de his qui in fraud. credito. Bernardus Diaz in practica crimi. cano. c.106. & alij quos omitto consulto. nec refert vtrum sint clerici, vel laici, vt præfati declarant. cetera, que breuitas me omittere hic compellit, tradam cum Eymerico 3. par. q.109. & sequen. Nempe schol.151. & sequentibus partis tertiæ.

Inquisitores condonare possunt bona hæreticis redeuntibus.

¶ *Nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus misereri aliquis voluerit.* Hinc colligimus non obscure, verissimam esse Eymerici sententiam 3. par. q.109. dicentis posse, inquisitores, hæreticis redeuntibus, non relapsis, in tempore gratię, hoc est ante diffinitiuam sententiam, bona, quæ sua fuerant, condonare. quod sequitur Zanchinus de hæret. c.25. num.3. & ibidem Campegius. Repertorium verbo, bona. §. sed vtrum inquisitor. Ioannes Monachus & Archidiaco. c. accusatus. §. porro. de hæret. lib.6. sanctus Antoninus par. 3. tit.18. c.2. §.7. Tabienis in sum. verbo, hęreticus. versi. quarto tertia pœna est.

Atque hæc sententia de iure communi vera est, vt copiose disserui in priuilegio inquisitorum 196. Reuerendissimus tamen Simancas in adnotationibus ad Zanchinum c.14. contra sensit, asserens non posse Inquisitorem, aut Episcopum, bona semel ipso iure confiscata hæreticis redeuntibus condonare. sed eius opinionem & communis sentētia, & in primis hic locus de quo nunc disserimus, valide refellit, a qua communi sententia nōn crederem discedendum: nam hoc inter cetera ad amplam inquisitorum potestatem de iure communi pertinet, vt bona semel per hęresim confiscata, quæ licite ab iniustis possessoribus auferri potuissent, eis condonentur, si ad gremium Ecclesiæ redire voluerint, nec video quem alium sensum habere possint hæc verba *nisi eis ad cor reuertentibus, &c.* & in vniuersa Italia, in qua inquisitores à iure communi non discedunt, hoc communiter solet obseruari, vt ab inferioribus inquisitoribus vbique hęreticis redeuntibus bona condonentur, seu confiscatio remittatur.

Filijs hæreticorũ etiam catholicis nihil relinquẽdum.

¶ *Nec huiusmodi seueritatis censuram orthodoxorũ exhæredatio filiorum,&c.* Olim iure ciuili cautum erat, vt filij catholici parentibus hæreticis succederent.l.Manichæos.c.de hæret.ibi: *sed nec filios hæredes eis existere, aut adire permittimus, nisi à paterna prauitate discesserint.* l.cognouimus.& authent.idem est.C.eod.tit.

Ceterum hodie huius legis pontificiæ decretum sequimur, nam filiis hæreticorum quamuis catholicis, nihil penitus est relinquendum, neque etiam legitima, quæ quodammodo iure naturæ debita videtur. Paulus Grillandus de hæret.q.4. atque hoc iure vbique vtendum est, contraquam senserit Hostiensis in sum. tit. de hæreticis.§.qua pœna. asserens hanc decretalem locum habere tantum in terris, quæ subsunt temporali summi Pontificis iurisdictioni:in aliis autem ciuiles leges esse obseruandas, quæ maiori, inquit, æquitate nituntur. nam & iura etiam ciuilia huic decretali adstipulantur,in authen.Gazaros.C.de hæret.

Nec vlla est iniquitas hac vti seueritate,vt parentes à tanto crimine committendo facilius auocentur. Iulius Clarus lib.5. senten. §. hæresis.versi.& scias. vbi hanc testatur esse communem opinionem.

Quales inquisitorũ partes erga filios damnatorũ paupe res relictos.

Inquisitores tamen pueris & puellis hæreticorum damnatorum pauperibus relictis prouidebunt ex misericordia;ita vt rationem habeant sexus & ætatis: nam masculos iã corpore validos alicui arti mechanicę iubebunt addici: fœminas, aliquibus honestis eiusdem ciuitatis matronis assignabunt, vt eis famulentur, & ab eis in fide instruantur: ceteris,quibus per ætatem, aut incommodam valetudinem laborare non licet, tenuia alimenta ex paternis bonis ex sola misericordia subministrabunt, deprecantes interdum principes,tã ecclesiasticos quàm seculares, vt in huiusmodi filios damnatorum, aliquam exerceant liberalitatem;quæ res ad eos in primis spectat, ad quos damnatorũ bona ex confiscatione peruenerunt.vide Repertoriũ verbo, filij.§.filij.minores.

Quòd si magni alicuius Principis ob hoc crimẽ bona proscripta fuerint,isque filias habuerit, honorifice ab eo cui bona obuenerunt, erunt dotandæ exemplo Ferdinãdi regis Neapolitani,qui filias principis Rosani,qui maiestatis crimen admiserat,& ob id bona amiserat, ex eisdem bonis ditissime dotauit, vt memoriæ prodit Gigas tract.de crim.læs.maiest.lib.3.tit.de pœnis.q.15. num.2.

SCHOL. VII.

In c.Si aduersus.eod.tit.

Pag. 59. col. 1.

Quõ sit prohibitũ pro hęreticis patrocinari.

Vobis aduocatis & scriniarijs firmiter inhibemus,&c. Concordat textus in c. excommunicamus. §.credentes.& in c.sicut.de hæret. & in c.2.§.1.de hæret.lib.6. idem sanciuit Nicolaus Papa quodam rescripto incipiente: *Nouerit vniuersitas vestra.* est autem valde difficilis definitio huius textus; neque enim aperte dicitur quomodo sit prohibitum pro hęreticis patrocinari.sed preter Hostiensem,Ioan. And.Ioannem Ananiam & alios, qui hoc ipso loco hunc contextum variis modis interpretantur, videndus est Carrerius tract.de heret. nu. 113.& 114. Mattheus Afflictus in constitutione,inconsutilem.notabili 45.versi.hinc sumpta occasione quęro.Geminianus in c.vlt.§.vlt.de hęret.lib.6.Petrus Godofredus in l.curiales.C.de hęre.Franciscus Ponzinibius tractat.de lamiis.num.78.Repertorium verbo,aduocatus.Eymericus 3.p.q.39.& Albericus de Rosate de statutis.par.3.q.32. & alij quos sciens omitto.

In hac difficultate hoc primum sit exploratum, pro hęreticis, quos hęreticos esse constat, nullo modo patrocinandum, seu aduocandum; secus quoties id est dubium, id est, cum nondum est exploratum, an verba, vel facta alicui obiecta,sint hęretica, manifestamue hęresim sapientia: vel cum nondum testibus, aliisue legitimis probationibus de hæresi constat: tunc enim aduocare licebit, seu patrocinium reis pręstare; inquisitorum tamen auctoritate, solemni iureiurando pręcedente,de iusta defensione pręstanda, & de abstinendo ab eadem defensione quamprimum cognitum erit illum, qui defenditur esse hęreticum iuxta sacri officij receptam & laudabilem consuetudinem, vt pręfati tradunt, quibus adde Simancam catho. instit. tit. 5. de aduocatis.

SCHOL. VIII.

In c. Cum ex iniuncto. eodem tit.

Pag. 59. col. 1.

Laici & fœmina nullo modo prędicent; & quales esse oporte at sacros prædicatores.

Licet autem desiderium intelligendi diuinas scripturas. Singularis est huius rescripti definitio, qua hoc vnum præcipitur,ne laici officium prędicationis verbi diuini assumant; id enim Doctoribus hoc est Theologis,quorũ est in Ecclesia ordo pręcipuus, omnino relinquendum est. Concordat c.sicut in vno.eod.tit.de hęret.his similia tradit Eymericus 3.p.q.38.

Per laicos vero hoc loco,& vbicunque de hac re agitur,eos accipere debemus, qui non sunt in aliquo sacro ordine constituti, tametsi sint valde eruditi & scientia clari, vt tradit Leo eius nominis primus,epistola quadam 61.ad Theodoretũ Epm,prope finem ibi: *Adijciẽtes & illud, vt præter Domini sacerdotes, nullus audeat prædicare, seu monachus, siue ille sit laicus, qui cuiuslibet scientię nomine glorietur.* refert Iuo par.6.c.249.eandẽ prędicationem laicis prohibuit idem Leo,epistola 60.ad Maximum Epm Antiochenum. idem sanciuit cõcilium Carthaginense quartum, cui interfuit August.c.94.refert Iuo par.8.c.323.nec refert ibi sanciri, ne præsentibus clericis laici prędicent,quasi illis

illis absentibus id laicis liceat: quoniam argumentum à contrario sensu (vt nostri iurisperiti loquuntur) non valet, quotiens absurdum aliquid sequitur, aut alijs legibus repugnat. glo. & Doctores in rub. & l. 1. ff. de offi. eius cui mãdata est iurisd. Fœmina vero, licet doctissima, prædicare non debet, idem concilium Carthaginense 4. c. 99. refert Iuo par. 8. c. 324. & Gratianus in c. mulier. 23. distinct.

Quale autem & quãtum sit prædicationis munus, & quales esse debeant prædicatores, quos oportet a profanorum auctorum & poetarum fabulis & auctoritatibus citandis abstinere, docet concilium Senonense c. 35. & 36. & concilium Treuerense in c. missi. quæ nunc leguntur in 4. volumine conciliorum.

Nemo sine superioris permissione audeat prædicare. Et quod sine facultate superiorum nullus possit prædicare, iam olim sancitum fuit multis conciliorum decretis, sed expressius renouauit Innocentius III. in concilio Lateranen. c. 3. tit. de hæreticis. §. quia vero nonnulli. & concilium Tridentinum sessio. 5. c. 2. §. si qui vero. & sequen. de qua re plura idem concilium sessio. 24. in decreto de reformatione. c. 4. & alibi sæpe: sed & multa etiam concilium Lateranense sub Leone x. sessio. 11. & Burchardus lib. 2. decretorum c. 97. 98. & 99. & postremo id canit diligentissime synodus Salisburgensis constitutione 6. c. 3. & de materia huius c. vt breui concludam, vide Alfonsum Castrum lib. 3. de iusta hæret. punitio. c. 2. & 3. Repertorium verbo, prædicare. Simancam catho. instut. tit. 49. Syluestrum & ceteros centonũ collectores in summis verbo, prædicare. sed eleganter more suo & copiose Conradus Brunus lib. 6. de hæret. c. 4.

SCHOL. IX.

Pag. 60. col. 1.

In c. Excommunicamus 1. eod. tit.

Xcommunicamus, &c. Edidit Innocentius in concilio generali Lateranen. hoc copiosum edictum aduersus hæreticos, eorumque fautores anno Domini 1215. in quo potissimum tres pœnas eis irrogat. Vnam spiritualem, videlicet, excommunicationem: alteram corporalem, cum possint nisi resipiscant, tradi curiæ seculari, vltimo supplicio afficiendi: tertiam item vitæ afflictiuam, nempe bonorum confiscationem. *Quales pœna in hæreticos his lata.*

Pœna excommunicationis in hæreticos antiquissima. Nec putandum est hic primum pœnam excõmunicationis in hæreticos latam: nam omnium pœnarum quibus hæretici coercentur, hæc antiquissima est, à Christo iam lata Matth. c. 18. ibi: *Si ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus & publicanus.* & diuinus Paulus ter legitur excommunicasse, primum Cerinthum fornicarium 1. ad Corinth. c. 5. rursus Alexandrum & Hymenæum ob blasphemiam. 1. ad Timot. c. 1. tandem hac pœna idem Apostolus omnes hereticos docuit coercendos ad Titum c. 3. item Beatus Ioannes. 2. epistola canonica. tradit Martinus ab Ayala olim archiepiscopus Valentinus in lib. de ecclesiasticis traditio. par. 3. art. 6. disserui latissime lib. 2. de pœnis hæreticorum.

¶ *Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles.* ergo contra suspectos de hæresi, tametsi heretici vere non sint, inquisitores procedere possunt. sed an leuis suspicio sufficiat, quæstio est: & Repertorium verbo, suspectus. §. item nota. & Mathæus Afflictus in constitutione, inconsutilem. & Carrerius de heret. nu. 116. leuem suspicionem sufficere voluerunt; non tamen ad condemnationem & punitionem, sed vt ex leui suspicione ad examinationem, inquisitionem, & veritatis indagationem perueniatur, & leuiter suspecto ad eluendam huiusmodi suspicionem etiam abiuratio vel purgatio iniungatur, vt docet Eymericus par. 2. q. 55. nu. 9. & seq. *Contra suspectos procedunt inquisitores.*

Ceterum his leuibus suspicionibus nõ est vbique credendum in tam graui delicto, & prudentia opus est, & iuxta qualitatem personarum erit iudicandum, vt prudenter monuit Simancas in enchyridio violatæ religionis, tit. 41. nu. 8. sed de his plura Eymericus hac 2. par. q. 55. & 56. vbi nos schol. 61. & 62. eiusdem partis. hoc est certum, ad nullius capturam veniendum esse ex his tantum indiciis aut delictis; quæ leuiter solum redderent quempiam suspectum, propter insigne honoris detrimentum, quod in hoc crimine sola captura afferre dignoscitur, vt fusius scripsi schol. 117. par. 3. super quæst. 59. *Ex leuibus suspicionibus nõ facile procedendũ.*

SCHOL. X.

Pag. 66. col. 2.

In c. Contra Christianos. de hæret. lib. 6.

E materia huius c. præter Ancharanum, Geminianum, & alios interpretes ibidem, videndus est Eymericus par. 2. q. 44. & quos refero super ead. q. infra schol. 51. nunc omissis ceteris, quæ suis locis commodius differam, solum hic ostendam occasionem illorum verborũ: *seu Iudæos conuicti*, quando Iudæi admittantur ad testificandum contra Christianos: nam de aliis infidelibus quid sit sentiendum, agam cum Eymerico 3. par. q. 68. & seq. In primis explorati iuris est, infideles quicunque illi fuerint à testimonio dicendo contra Christianos repelli. authen. credentes. C. de hæret. c. 1. de testib. c. si hæreticus. c. non potest. 2. q. 7. c. ipsa pietas. 23. q. 4. quoniam vt in d. c. non potest. scriptum est, *Non potest erga homines esse fidelis, qui Deo extitit infidelis.* Ceterum in crimine hæresis in vniuersum, infideles quicunque, & etiam Iudæi aduersus Christianos testimonium dicunt, vt apertissime docet hoc responsum, vbi glos. in verbo, Iudæos. & ibidem Geminianus, Francus & ceteri communiter glos. in c. 1. de test. *Iudæi an & quãdo admittantur ad testificandũ contra Christianos.*

de testib. verbo, fideles. vbi Doct. cōmuniter Palacius Rubius in allegat. de hęresi. §. vltimo. Gondisaluus de hęret. q. 13. nu. 10. Ioannes Rojas singula. 190. & copiose Felynus in c. Iudęi. de testibus. optime Hieronymus Gigas tract. de crim. læsę maiesta. lib. 2. tit. quomodo & per quos probetur. q. 10. & potissima ratio est, ne ex defectu probationum tam graue scelus impunitum remaneat. l. quoniam. in fine. C. de hęret. c. dilecto. & c. significauit. de testib.

Neque hoc solum habet locum, quoties ageretur de conuincendo Christiano apostata, qui prius fuit Iudæus, & postea reiudaizauit, vt probat textus in d. c. contra Christianos. sed etiam cū ageretur de conuincendo Christiano non apostatante, seu totam religionem Christianam deserente, sed in vno vel altero tantum articulo delinquente: idque ob eandem rationem, ne videlicet crimen hoc remaneat impunitum: rursus etiam in fidei fauorem argumento c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. quoniam si hæretici aduersus hæreticos admittuntur, vt optime docet Eymericus 3. par. q. 69. iure optimo etiam Iudæi admitti debent, cum commoda ratio diuersitatis assignari non possit, & maior prohibitio in hæretico, quàm in Iudæo esse videatur secundum glo. in c. pagani. 2. q. 7.

Ad hæc, Iudęi non modo recipiuntur in testes aduersus Christianos, eo modo quo proxime dictum est, sed etiam multo magis aduersus Iudæos non baptizatos, in omnibus illis casibus, in quibus ad iurisdictionem inquisitorum pertinere noscuntur: id quod longa probatione non indiget: nam si ob fidei fauorem non prosunt sua priuilegia Christianis, quominus testimonio infidelium vrgeantur, nec proderunt infidelibus.

In quibus casib⁹ Iudæi subsint inquisitorū potestati. Qui sint autem casus, in quibus Iudęi nunquā baptizati inquisitorum potestati supponūtur, tradit Eymericus 2. par. q. 44. 45. & 46. Repertorium inquisitorum verbo, Iudæus. Campegius ad Zāchinum c. 36. vers. delinquunt circa fidem eorū. eleganter Beatus Thomas 2. 2. q. 10. art. 8. ibi: *Sunt tamen compellendi à fidelibus, si adsit facultas; vt fidem non impediant, vel blasphemijs, vel malis persuasionibus, vel etiam apertis persecutionibus.* hæc ille: quibus verbis amplissime complexus est in genere vir sanctus omnem causam ob quā possunt inquisitores in Iudæos animaduertere; quo etiam loco nos in commentarijs eius quęstionis & articuli, plusquam viginti casus nominatim recensuimus, quibus Iudæi iudicibus fidei subijciuntur.

An autem cum Iudæi vel alij infideles testificantur aduersus catholicum, perinde sit de illis iudicandum, ac de testibus alijs integris, quorum duo plenam faciunt probationem, grauis est quæstio, quam non patitur huius scholii breuitas. reijciam eam in 3. par. q. 64. vbi est proprius locus. videto interim Palacium Rubium in allegatione de hæresi. §. 15. Aretinum in c. fin. de testib. Albertinum de agnos. assertio. q. 34. n. 3. & seq. ceteros præcitato loco apud Eymericum referā schol. 121. par. 3.

Forma iuramēti Iudæorum. Denique illud monere oportet, vt quando Iudęus admittitur in testem, iuret de dicenda veritate non super Euangelia, quibus non credit, sed super legem suam. ita Ioan. de Imola in Clemen. 1. de testi. & Antonius Butrius in proœmio decretalium. qualis autem sit eius iuramēti forma, tradit Speculat. tit. de iuramen. calum. §. restat. uers. penult. sed melius Repertorium inquisitorum uerbo, iuramentum. §. sequitur uidere. & sequ. fol. 499.

SCHOL. XI.

In c. Inter solicitudines. de purgat. cano.

Pag. 71. col. 2.

Nter solicitudines, &c. Dubitari potest, quo consilio Eymericus hanc decretalem & sequētes, hinc inde promptas, hic collocarit: sed causa in promptu est, nam quędam ex eis de pœnis hęreticorum agūt, quędam de pęnitentijs redeuntium, aliæ denique multas & uarias difficultates, circa hæreticos, & eorum pœnas, & ordinem iudiciarium in hoc tribunali obseruandum declarant, unde non sunt ab instituto suo alienę, contraquam imperiti quidam sentiant, dicentes absurdum uideri eisdē pęnitus uerbis transcribere, quę alibi passim reperiri possunt, quorum iniustis uocibus alibi plenius satisfecimus. In hac uero prẹcipue de purgatione canonica imponenda, infamato de heresi disseritur: item & de alijs quibusdam ad negotium de pœnis hereticorum spectantibus, quorū cognitio ualde est fidei iudicibus necessaria. nos omissis minus necessarijs, summatim more nostro utiliora, frequentiora, & ueriora tradęmus. *Quo cōsilio Eymericus has decretales nullo fere ordine seruato in 2. par. Directorij posuerit.*

¶ *Cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda.* De purgatione canonica, quę ad pręsens institutum attinet, disserunt communiter iuris interpretes in d. c. inter solicitudines. & alibi sępe, Repertorium inquisitorum, Vmbertus Locatus, Bernardus Comensis in lucerna, Syluester, Angelus & ceteri in summis, uerbo, purgatio. Cāpegius ad Zanchinū c. 11. Simancas catho. instit. tit. 56. idem in enchyridio violatæ religionis, tit. 54. Gondissaluus de hæreticis. q. 15. nu. 11. copiose Eymericus 3. par. in 2. modo processum fidei terminandi. idem 2. par. in concilio Tarraconensi, & q. 57. nonnulla etiam Antonius Blancus tractatu de indicijs, nu. 283. & 284. vbi declarat quid dicatur purgationis iuramentum. Tabiensis in sum. uerbo, inquisitor. §. 18. & alii multis locis. *De purgatione canonica qui disserant.*

Purgatio canonica quid sit et quādo indicatur. Est autem purgatio canonica, ostensio innocentiæ de crimine obiecto. hæc indici potest, quoties aliquis graui hęreseos infamia laborat: aut uehementer est de hęresi suspectus: aut graue scandalum in causa fidei populo dedit, vt apertissime probant illa rescripti uerba: *Attendentes autem vulgatam infamiam, &c.* tametsi passim dicatur

catur purgationem canonicam solum indicendam, cum reus publica laborat infamia: quod tamen non improbarim, cum vix reperiri possit aliquis esse vehementer suspectus, & graue scandalum parturiens, qui publica non laboret infamia. denique nec ob has causas solum indicetur purgatio, cum arbitrio iudicantis relinquatur, quando reis canonica purgatio indici debeat, vt recte scripsit Decius in c. at si clerici. de iud. n. 10.

¶ *Et feruentes instituam, & mollientes rigorem, purgationem ei xiiij. manus, sui ordinis duximus etiam indicendam.* Hi dicuntur compurgatores, quos forte Marcus Cicero actione vltima in Verrem laudatores appellat; tametsi per laudatores, testes probationis de vita & moribus intelligi potius crederem: & purgatorum munus est iurare se credere, verum iurasse reum, cum dixit se nunquam aut commisisse, aut dixisse ea, ob quæ infamia laborat. quamquam autem XIIII. purgatores hîc statuuntur, non tamen putandum est id perpetuum esse, hoc est, quemlibet purgandum, tot purgatores habere oportere: quoniam taxare hunc numerum arbitrio iudicis relinquitur, iuxta qualitatem criminis, infamiæ, & personæ: qua in re prudentissimum esse oportet, ne tot requirat qui vel inueniri non possint, vel purgare nolint, quod in manifestum vergeret purgandi detrimentum. Panormitanus in c. cum in iuuentute. de purg. cano. Bernardus in lucerna, verbo, purgatio. §. 3.

Purgatores et eorum munus & numerus.

¶ *Ita tamen vt qui ad eius purgationem processerint comprobandam, sint fide catholici, &c.* Hæc est purgatorum qualitas, & concordat textus in c. si legitimi. 2. q. 4. c. cum P. Manconella. c. constitutus. c. dilectus. de purg. cano. tradit Simancas catho. instit. tit. 56. nu. 11. Vmbertus verbo, purgatio. nu. 9. & alij præcitatis locis.

Purgatores quales esse debeant, & quot in eis requirantur.

Obseruandum hîc est in compurgatoribus plura requiri, vt huic muneri satisfaciant. Primum, vt ab Ecclesia tolerentur: secundo quòd sint bonæ famæ: tertio, quòd non fuerint de criminibus condemnati: quarto, vt habeant notam vitam illius quem purgant: quinto, quòd iurent secundum suam cōscientiam se credere, verum iurasse reum. Panormitanus in d. c. constitutus. de purga. cano. Repertorium inquisitorum verbo, purgatio, §. nota quòd in compurgatoribus.

¶ *Ita tamen vt familiaritatem hæreticorum abiuret.* Sed nonne valde iniquum est pro eodem crimine debere quemquam pluribus teneri legibus, aut pœnis coerceri? cum diuinitus Naum propheta dixerit c. 1. *Non consurget duplex tribulatio: neque vindicabit Dominus bis in id ipsum.* c. sceleratior. c. sunt plures. de pœn. dist. 3. c. presbyter. 81. dist. Cum ergo iam fuerit canonica purgatio indicta, iniquum est nunc ad abiurationem eundem reum compellere. Campegius ad Zanchinum c. 11. vers. doctrinam hanc. dicebat ratione infamię purgationem indici, ratione vero suspicionis abiurationem: quæ sententia diligentius inspecta forte vera non est: quoniam per purgationem ablata est etiam suspicio, vnde non est amplius abiuratio imponenda. ergo verior est Panormitani expositio in d. c. inter solicitudines. nu. 3. dicentis, propter infamiam, graue scandalum, & vehementem suspicionem ex dictis testiū obortam, purgationem fuisse indictam: rursus quia reus ille scienter cum hereticis familiaritatē inierat, quæ legitime probata erat, coactus est abiurare, non quidem illas hæreses de quarum suspicione iam purgatus erat, sed solam familiaritatem cum hæreticis initam.

An purgatio & abiuratio simul sit alicui iniungēda.

Atque ex hac interpretatione, quæ semper mihi verior visa est, refellitur sententia Cardinalis in Clemen. 1. de vsuris, circa finem. & Francisci Squillacensis tract. de fide catho. c. 31. nu. 1. & quorundam aliorum asserentium, reum vehemēter suspectum prius torquendum: quòd si nihil confiteatur, purgationem ei esse indicendam, & si fuerit expurgatus tandem vt abiurare quoque compellatur: nam hæc sententia nimis est sæua, & cum vnaquęque harum pœnarum sit efficax ad tollendam suspicionem, plane iniquum est reū tot pœnis subijcere. ita Simancas catho. instit. tit. 56. nu. 18. & seq.

Ceterum in hac causa obseruanda mihi videtur doctrina cuiusdam Madrilianæ instructionis Hispanię anni Domini 1561. c. 54. quæ ita ferme habet: *Si reus superauerit tormentum, debent tunc inquisitores arbitrari & considerare qualitatem indiciorum & quantitatem & formam seu modum tormenti, & dispositionem seu naturam & ætatem ipsius rei torti; quibus omnibus consideratis si visum fuerit quòd reus sufficiēter purgauerit omnia indicia, absoluent eum ab ea iudicij instantia. quòd si ob aliquam rationem & causam visum fuerit, (consideratis prædictis qualitatibus) tormentum non fuisse inflictum cum debito rigore, tunc imponere ei poterunt abiurationem de leui vel vehementi, aut aliquam pœnam pecuniariam: quamquam hęc fieri non debeant nisi cum magna consideratione, & quando indicia nō creduntur sufficienter purgata.* hæc ibi. Quod mihi iustissimum videtur, & obseruandum penitus in praxi quotiens is casus occurreret, qui sæpissime occurrere solet. atque hoc etiam sentisse videtur Eymericus, si diligēter inspiciatur 3. par. in 3. modo procesium fidei terminandi, nu. 157.

Circa reū vehementer suspectū quid obseruandum.

¶ *Præcipias insuper ei districte, vt in prædicta & alijs villis, &c.* Hunc locum pulchre interpretatur Zanchinus de hæreticis c. 20. nu. 2. vers. item si talis. Repertorium verbo, pænitentia. vers. itē si male. & similis omnino pænitentia iniungitur per Ioannē XXII. in extrauag. *Vas electionis*. de hæret. in fine relata par. 2. pag. 79. Est autem hęc pænitentia valde conueniens: nam medicina debet esse morbo contraria. itaque si de fide, verbis aut factis male senserat, iubendus est eam publice laudare & prædicare, & contrarios errores diffiteri: sed hæc pænitentia doctis, non imperitis imponenda est.

Quando iniungendum reo, vt publice fidem laudet, & errores detestetur.

¶ *Quòd si forsan in purgatione defecerit, &c.* Sed quę est pœna deficientis in purgatione? vide Hostiensem in sum. tit. de purg. cano. §. quę sit pœna. nu. 7. Vmbertum verbo, purgatio. nu. 9. 10. & 11. Repertorium verbo, deficiens. Simancam in catho. instit. tit. 56. nu. 13. & seq. & Archidiaconū in c.

Qualis sit pœna deficientis in purgatione.

in c. accusatus. §. 1. nu. 4. de hæret. lib. 6. quorum communis regula est, quòd sicut puniretur reus de crimine, de quo impetebatur, si conuinceretur, considerato modo agendi, sic punietur si in purgatione deficiat. causam tradit eleganter Archidiaco. præcitato loco: dummodo intelligamus mitius agendum esse, si agatur per viam inquisitionis, quàm si ageretur per modum accusationis, vt tradit Andreas Tiraquellus tractat. de pœnis temperan. aut remittendis, causa 53.

Deficiens in purgatione habetur pro conuicto. Receptum tamen est deficientem in purgatione pro conuicto, & in causa nostra pro consummato hæretico habendum esse. c. de hoc. & c. insinuatum. de simonia. vbi communiter Docto. Panormitanus & alij communiter hic. Bernardus in lucerna verbo, purgatio. nu. 7. & cum in tribunali inquisitionis receptũ nunc sit, vt fiscalis semper accuset, consequitur plane, vt pœna ordinaria reus in purgatione deficiens puniri debeat, itaque & curiæ seculari relinqui poterit vltimo plectendus supplicio.

Deficiens in purgatione si pęniteat, an recipiendus. Sed quid si pęniteat, & misericordiam imploret, erit ne audiendus? & verius, & receptius est, vt audiatur & admittatur ad Ecclesiæ gremium: nam si is qui vere conuictus vel confessus est, si admitti humiliter postulet, non traditur curiæ seculari, multo minus is tradi debet, qui per probationem solum pręsumptiuam, qualis est purgatio, conuictus est: & hanc sententiam sequitur hic Panormitanus & Hostiensis, & ceteri communiter. Vmbertus in opere iudiciali verbo, purgatio. nu. 12. vers. nota etiam. Simancas catho. institu. tit. 56. nu. 16. idem in enchyridio tit. 54. nu. 14. eleganter & copiose Bernardus in lucerna verbo, purgatio. §. 9.

Deficiens in purgatione, qui aliàs incidit in hæresim curia seculari tradendus. Ceterum animaduertendum est, quòd si deficiens in purgatione aliàs incidisset in hęresim, nunc ex deficientia in purgatione, tamquam conuictus & relapsus curię seculari penitus tradendus esset. ita præcitati: vnde amplius consequitur, vt periculum proxime relatum euitetur, non esse facile purgationem canonicam per inquisitores reis indicendam: est enim fragilis, fallax & incerta, cum ab aliorum opinione & uoluntate pendeat. itaque in Hispanijs quadam instructione Madriliana. c. 47. his ferme uerbis salubriter cautum est: *Ob malitiam humanam purgatio canonica periculosissimum est remedium his pręsertim temporibus, idcoque non multum est in vsu, quare illo vtendum raro, & cum magna cautela.* Mea hęc est sententia tutius & salubrius esse ad alias pœnas arbitrarias, aliaque remedia confugere. cetera huc spectantia, & in primis quæ pertinent ad ritum purgationis dicam cum Eymerico 3. par. in 2. modo processum fidei terminandi.

¶ *Sane in purgationibus faciendis, &c.* Verba sunt Eymerici, quæ habentur in tribus codicibus, Bononien. & Ferrarien. manuscriptis, & in Barcinonen. impresso: sed desunt in Sabelliano. sententia uidetur imperfecta, & supplendum puto: iuri satisfactum erit. aut aliud simile. In Bononiẽsi legitur: *Qui perpurgando exhibent iuramentum.* sed legendum est, *pro purgando.* & his uerbis Eymericus prudenter tradit ea quę requiruntur in compurgatoribus, de quibus egi paulo antea hoc eodem scholio super uers. ita tamen vt qui ad eius purgationem.

SCHOL. XII.

In c. Literas. de præsumpt.

Pag. 73. col. 1.

Ex leuib. pręsumptionibus nemo dãnandus. Literas vestras, &c. Hoc rescripto aperte refellitur eorum error, qui dicunt in crimine hæresis sufficere ad condemnandum leuiores probationes: quoniam ob graue delictum non debet quisquam puniri pœna ordinaria, etiam ob vehemẽtes pręsumptiones ut hic. Tradunt Innocentius in cap. quia verisimile. de præsump. Butrius, Cardinalis & alij in c. afferte. eod. tit. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 11. Ioannes Imola in Clement. 1. de hæret. Perusinus in c. accusatus. de hæret. lib. 6. Oldradus consilio 110. Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 31. nu. 3. copiose Ioannes Rojas singula. 165. Simancas catho. institu. tit. 51. nu. 11. & alij quos omitto consulto. quam sententiam probat apertissime hoc rescriptum ibi: *Quo circa mandamus.*

In crimine hęresis coniuncti contra cõiunctos testificãtur. ¶ *Et de fratre suo similiter recognouerat.* Dubitat Panormitanus hoc loco nu. 1. an hinc colligatur fratrem posse pro fratre, & contra fratrem dicere testimoniũ. quę difficultas tametsi in alijs delictis locum habere posit, in heresis crimine dubium non est fratrem posse testificari contra fratrem in defectum tamen aliarum probationum. Specul. tit. de test. §. de testium compulsione. vers. sed nunquid frater. tradit pulchre Hieronymus Gigas tract. de crim. læs. maiesta. lib. 2. in par. quomodo & per quos. q. 9. immo & contra patrem, quem si esse hereticum nouerit denuntiare, immo & accusare inquisitoribus debet. Alexander Alensis par. 3. præcepto 4. q. 33. Caietanus in Deutero. c. 13. Palacius Rubius in repetitione. c. per vestras. de donatio. inter virum & vxo. §. 17. nu. 6. & §. 26. notabili 3. post principium vers. plus est. Alfonsus Castrus lib. 2. c. vltimo. de iusta hereticorum punitio. Nauarrus in c. inter verba laudantium. 11. q. 3. Ioannes Rojas singulari 5. ampliatione 6. nu. 29. & 30. & hæc sententia verior & tutior est, quia potius Deo quàm parentibus obediendũ est. c. relatum. de senten. excom. & c. quisquis metu. 11. q. 3. nam si licet patrem oppugnantem patriam impune interficere. l. minime. ff. de religio. & sumpt. fune. multo magis eundem fidei catholicæ reum licebit denũtiare. Reuerendiss. Simancas in libello de pœnis hæretico contrarium asseruit, cuius sententiæ nullo modo putarem in tam graui crimine fidendũ.

Filius denuntians patrẽ hæreticũ und. Hoc addiderim, quòd & præcitati admittunt, filium deferentem patrem hæreticum, à pœnis in hæreticorum filios iure statutis, ob præmium delationis liberari. argumento l. quisquis. §. vltimo

C. ad

Las pœnas in hęreticorum filios iure latas sentit.

C. ad legē Iuliam maiest. quod & verum est, & in praxi seruādū, quoties is casus occurreret, ne vllo modo tantū scelus ex defectu denuntiationis remaneat impunitū. tradit ceteris copiosius Alfon. Castrus lib. 2. c. 26. de iusta hęr. punit. & noīatim definiuit Federicus Romanorum Imperator in l. cōnfisi nobis cęlitus. vbi post latas pœnas in hæreticos, eorumq; cōplices, & filios, subdit: *Nec quidem à misericordiæ finibus duximus excludendū, vt si qui paternæ hæresis nō sequaces latentē patrū perfidiam reuelauerint, quacunq; reatus illorum aīaduersione plectantur, pdictę punitioni non subiaceat innocētia filiorum.* hæc ibi. Has aūt Federici leges multi Pontifices comprobarunt, vt suo loco diximus.

Speciale est in crimine hæresis, vt posteriori dicto credatur.

¶ *Quamquā verisimilius videatur, &c.* Sed cui dicto stabitur primo, vel secundo? & breuiter respōdeo, speciale esse in crimine hęresis, vt posteriori, non priori dicto fides adhibeatur. c. accusatus. §. licet. de hæret. lib. 6. tradit Eymericus 3. par. q. 65. vbi dixi. Couarruuias lib. 2. c. 13. nu. 9. varia. resolut. Ioan. Rojas sing. 194. & 206. & alij quos citaui apud Eymericum præfato loco, ibi videas.

Quib' signis cognoscatur an quis sit vere vel ficte cōuersus.

¶ *Ex quo valeat apparere, vtrum in tenebris ambulet, an in luce.* id est, vt cognoscatur an sit vere vel ficte conuersus; quod ex sequentibus signis apparebit, si paratus est securitatem & cautionē dignā præstare: si iniunctam pœnitentiā humiliter recipiat, receptamq; patienter & vere adimpleat; q si nęc desint, aut ex his alterum, non censetur vere pænitens & conuersus. ita Ioannes And. Hostiensis, & Panormitanus hîc, quos ceteri sequuntur.

SCHOL. XIII.
In c. Grauem. de pœnis.

Pag. 73. col. 2.

Persistēs in excōicatione p annū, cur fiat de hæresi suspectus.

IDem per duos annos et amplius in excōicatione persistens, &c. Qui per biennium persistit in excōicatione, ideo suspicionem hæresis contrahit, qm male sentire vr̄ de sacramentis Ecclesiæ, postq̄ ea nō recipit vt ceteri fideles, iuxta pręceptum Ecclesiæ in c. oīs. de pęniten. & remissio. Rursus etiam, quia male sentire putatur de Ecclesiæ potestate, cū claues eius & pœnas animo indurato contēnat. Tametsi vero hîc biennium exprimatur, idem sentiendum est licet p annum tm̄ in excōicatione pmāsisset. arg. c. rursus. & c. quicunq;. 11. q. 3. ita Hostiē. & Panor. hîc, nu. 7. cōfirmat conc. Trid. sess. 25. sub rub. *Decretum de reformatione.* c. 3. §. in causis quoq;. vbi quicunque excōicatus si per annum in ea cēsura perseueret, fit suspectus de hæresi. verba ita habent: *Excōicatus vero quicunque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad sacramenta & cōionem fidelium ac familiaritatem non recipiatur: sed si obdurato aīo censuris annexus, in illis per annum insorduerit, etiam contra eum tanquam de hæresi suspectū procedi possit.* hactenus ibi. Cōcordat conc. Triburien. c. 2. & 3. & de intellectu huius capitis videto Eymericum 2. par. q. 47. §. quidam vero sunt. & quæ super eo loco scripsi schol. 53. eiusdem partis.

¶ *Volentes tamen nobilitati parcere Comitis supradicti, &c.* Concordat tex. in l. nemo. C. de sum. trin. & fide cath. vbi plus in causis fidei serui q̄ liberi, & ignobiles q̄ nobiles puniuntur. Sed hoc in pœnis corporalibus, aut omnino arbitrariis locum habere existimarem, qm̄ aliàs nobiles in fide errantes plus puniendi sunt q̄ ignobiles, aut certe æque. Archidiac. in c. qui contra. 24. q. 1. Fely. in c. pastoralis. versi. sexto fallit. & in c. cum quidam. versi. quinto est. de iureiur. quos sequitur Tiraq. tract. de pœnis temperan. aut remittendis, causa 31. nu. 25. Siman. cath. instit. tit. 46. num. 68. Quis enim nesciat nobiles, quorum exemplo maxime inferiores & ad bonum & malum commouētur, positos esse in populo quasi scopum, quorum actiones intueantur ciues facile & sequantur, & grauius ob id delinquere, q̄ obscuros & sordidos? Hinc illud, vt eleganter ita & vere dictum;

Nobiles in fide errātes pl' puniendi q ignobiles.

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quāto maior qui peccat, habetur.

SCHOL. XIIII.
In c. Nouerit. de sent. excom.

Pag. 74. col. 1.

EXcommunicamus omnes hęreticos vtriusque sexus, &c. Cōcordat textus in c. excōicamus 1. & 2. de hęreticis. in quam etiam sententiam sunt multa Pōtificum rescripta Inno. iiij. Vrbani iiij. Alexand. iiij. & aliorum, quæ vt nota omnibus consulto omitto.

¶ *Item excōicamus statutarios, & scriptores statutorum ipsorum.* Idem prorsus sentiendum est hodie de impressoribus librorum, qui tempore Honorij III. cuius est hoc rescriptum, qui floruit anno Dñi 1216. nondum prodierant, quia re uera hac lege comprehenduntur: nam impressores in locū scriptorum antiquorum seu librariorum substituti sunt: itaq; dispositum in illis, in his etiam habebit locum. l. 1. §. hæc actio. ff. si quis testa. liber esse ius. fuerit. Rursus, qm̄ vtrorumque ars in eundem finem refertur, & parem effectum habet, censebuntur itaq; eodem iure. l. illud. ff. ad legē Aquiliam. immo impressoria aptior est ad libros euulgandos, & reddēdos propemodum immortales. ita sentit & vere Petrus Godofr. in l. damnato. C. de hæret. & hodie saluberrima lege in concilio Tridentino, sessio. 4. in decreto de editione & vsu sacrorum librorum. §. sed & impressoribus. cautū est, ne sine Episcoporū facultate libri imprimantur, aut vendantur.

Impressores librorū hæreticorū qualiter puniendi.

Artis impressoriæ incommodum.

Immo amplius synodus prouincialis Salisburgensis edita anno Domini 1569. constitutione quinta. c. 5. saluberrime cauit, vt quotannis Typographi & Bibliopolæ coram ab ordinariis locorum deputatis, fidei catholicæ professionem facere teneantur, simulque obedientiam sanctæ sedi Apostolicæ cum renuntiatione & abnegatione omnium hęresum polliceri. quod decretum his calamitosis temporibus vbique plane esset obseruandum.

Syno. Salisburgē. decretū.

Sed quę erit pœna trāscribentiū libros hęreticorum, aut dānatos errores cōtinentes? olim Iustinianus nouella quadā, constitutione 42. de depo-

Pęna trāscribētiū libros hæreticorū.

sitione Anthimi pœnā amputationis vnius manus statuit in eos qui eius hæretici libros scriberent in hęc verba: *Sciēdo quia amputatio manus, his qui scripta eius scripserint, pœna erit.* Idem procul dubio dicturus de impressoribus si tunc extitissent: sed hęc seueritas ab Ecclesiæ tribunali, q̄ sanguinē nō fundit, lōge abest: at in cōcilio Lateranēsi nouissimo, sessio. 10. impressoribus librorū pter excōicationē, aliç pœnę imponunt. Sane in hac causa ita sentirem: qui libros vetitos sciens transcriberet, aut occulte contra legum iussionem imprimeret, velut hæreticorum fautor posset per inquisitores pœnis arbitrariis coerceri.

Veredarij deferētes libros phibitos qua pœna plectendi.

Idē iudico de veredariis nostri seculi, seu de librorū latoribus, quos sæpe contingit ex Germania, Gallia, vel aliis hæreticorū prouinciis, libros vetitos clam deferre in terras fidelium: nam hi fautores hęreticorū procul dubio cēseri debēt, & acriter sunt puniēdi. & Petrus Godofredus in l. 4. C. de hęret. capitali pœnæ hos subiiciendos pfitetur p l. 2. C. quæ res exportari non debeant. cui addo l. cotem. ff. de publi. & vectiga. sed cum sæpe monuerim hæc crimina ob hęresis suspicionē quam habent annexā, ab inquisitoribus coercenda esse, debuit oīno per leges canonicas iudicari: itaque præter excōicationem, bonorum etiam confiscationem patientur. argumento c. ita quorundā. extra de Iudæis & Sarra. Ad hæc etiam, si viles fuerint, verberibus cædi poterunt; si honestiores, exilio mulctari, iuxta qualitatem personarum: quæ omnia inquisitorum arbitrio relinquuntur.

Ceterū, in scriptore & latore vetitorū librorū scientiam eorū oportet interuenire, vt tales pœnas sustineant: nā si scriptor sit ignarus, q penitus ignoret quod scribit, qd̄ sæpe contingit: item si lator seu veredarius, quem vulgo coreū vocamus, qd deferat, nesciat, cū clausos literarum fasciculos & cetera q̄ asportant, huiusmodi hoīes recipere soleāt, immunes esse crederem; qm̄ ignoranti nihil imputatur. l. fideiussor. ff. mādati. & ignorātia à pœna excusat. l. 2. ff. in ius vocati vt eant. l. fi. ff. de decret. ab ord. facien. tradit Aymon Crauetta cōs. 6. nu. 72. hęc aūt ignorantia semp p̄sumit nisi scientia probetur. l. verius. ff. de probatio. tradit Marāta in l. is potest. ff. de acqui. possess. num 283.

Qualis pęna eorū qui libros catholicorū falsāt, aut corrūpunt.

Denique qualis sit pœna eorū qui libros catholicos falsauerunt, corrūpētes eos, aut sanę doctrinæ hæretica dogmata immiscentes, docetur in sexta synodo Constātinopolitana, actio. 13. refertq; Iuo par. 4. c. 158. in hæc verba: *Pręcipimus illos qui falsauerunt libros catholicos, anathemati subijci, & cum hæreticis anathematizari.* hęc ibi. Monebo interim in huiusmodi sceleris patratores acerrime esse animaduertendum, cum vno actu plura delicta cōmittant. illa aūt verba, *& cum hæreticis anathematizari,* indicant eos qui talia faciunt hęreticos esse putādos: quod & verū est, iuxta id quod diximus supra schol. 1. versi. ex supradictis.

SCHOL. XV.

Pag. 75. col. 2.

In cap. Qualiter & quando. de accusatio.

Qualiter et qñ, &c. Hęc decretalis optimo consilio inserta est ab Eymerico operi huic, cū in ea modi procedendi in delictis p̄scribantur, quorum magnus est vsus in sacro inqsitionis tribunali, vt 3. par. copiose auctor demonstrauit. legit hodie hęc decretalis 3. tomo cōciliorum inter decreta Innocentij iij. tit. de inquisitionibus.

An in crimine hæresis locū habeat fraterna correctio.

¶ *Sic & denuntiationem charitatiua monitio.* Sed an in crimine hęresis locū habeat charitatiua monitio, seu fraterna correctio, grauis est controuersia, quā prę ceteris tractant abunde Alfonsus Castrus lib. 2. c. 25. de iusta hæret. punitio. Simancas cath. instit. tit. 19. nu. 10. & seq. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis c. 9. versi. at Chrysostomus à nobis. & nouissime Ioannes Rojas tract. de hær. par. 2. asser. 3. & alij.

In hac lite ne vel nimis seuere; aut cōtra, nimis leniter quidq; statuamus, primū obseruandū est, hęc duo longe differre, videlicet, labi in hæresim, seu proferre hæreticas propositiones, & hęreticum esse: non enim omnis qui in hęresim labitur, protinus est hęreticus, nisi adiūctam habeat pertinaciam, vt alibi copiose disserui.

Qui hæreticas propositiones fortassis p ignorātiā pfert, secreto corrigendus.

His positis, sit hoc primū axioma, Qui secreto nouit aliquē in hæresim cecidisse, qm̄ eū audiuit proferente hęreticam aliquā propositionem; nec sibi constat eum hęreticū esse, cum nesciat, an ex ignorātia illā protulerit, tenetur saltem semel illū secreto corripere anteq̄ fidei iudicibus denūtiet. ita noster Alfonsus lib. 2. c. 25. de iusta hęr. punitio. Cuius sniç, hac limitatione addita, libēter accedo, si talis aliàs sit vir simplex & pius, q ex mera ignorantia errare probabiliter præsumatur, & nostra admonitione corrigēdus merito cēseatur.

Verū in sc̄da parte tota difficultas cōsistit, An scilicet lex fraternæ admonitionis obseruari debeat cū eo, quē secreto cōstat alicui hęreticū esse. in qua (secūdo nūc priuata inquisitionū edicta, quibus omnino denuntiari iubent) Sit secūdum axioma, Denūtiādus est occultus hęreticus absq; fraterna correctione pcedenti, nisi forte aliquis firmiter existimaret, q statim p secretam admonitionē posset eum à tanto malo reuocare. ita beatus Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. atq; in his locum etiā habere fraternam correctionem, vnam tamen tantum, videtur velle Tertullianus in lib. de præscriptio. hęreticorum c. 16. sed apertius B. Ambrosius apud Paulum ad Titum c. 3. & alij.

Sępissime omittere fraternā correctionem erga hæreticos tutissimū est.

Ceterum, recte admonent Alfonsus & Canus p̄citatis locis, non nisi cum exquisitissimis cōsiderationibus nostris tpibus esse vsurpandā. vt plurimum ergo eā omittere tutius & securius est. Tum aūt penitus fieri debet hæreticorū occultorū denuntiatio, cū simplices & rudiores clam subuertere noscuntur. Item tunc denuntiari oīno debēt, cū non est pbabilis spes q resipiscere debeant. Itē eos tūc penit' denūtiare oportet cū legitime interrogati in iudicio, eos, quos scimus hęreticos iurisiurādi religione manifestare cogimur. ac multis qdē aliis modis denuntiādi sunt necessario. & iudicio meo paucissimi sunt casus, in quibus cum huiusmodi hęreticis fraterna correctio locum habere possit. Et obligatio denuntiādi hæreticos,

Non obstante iuramento heretici sunt denunciandi.

Item locum habet non obstante quouis iuramento in contrarium emisso, pacto, aut promissione. sanctus Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad secundum argumentum, ibi: *Et contra hoc debitum obligari non potest per secreti commissum: nam esset frangere fidem quam alteri debet*, hoc est, bono publico. facit textus in cap. quemadmodum. §. vltimo. de iureiuran. & textus in c. intimauit. de testib. c. non est obligatorium. de regu. iur. lib. 6. tradiditque iam olim Guido Fulcodius, qui Clemens IIII. inde creatus est, in consultationibus ad inquisitores. q. 8. in hęc verba: *Sed nec iuramento vel voto in contrarium emisso: nam licet veritatem celare possimus hosti vel persecutori, vt 22. q. 2. nequis. iudici tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 11. q. 3. quisquis. ergo iuramentum vel votum in contrarium emissum non est seruandum. 22. q. 4. in malis.* hactenus ille. Loquebatur autem in specie de causa proposita, vt initium quæstionis indicat.

SCHOL. XVI.

Pag. 77. col. 1.

In c. Veritatis est verbum. de dolo & contu.

Eritatis est verbum, &c. Hoc rescriptum primo obtutu non videtur accommodari instituto Eymerici, cum nihil de hæresis materia in eo tractetur; ceterum proculdubio ei seruit. eo enim consilio illud operi suo inseruit, vt doceat in causa hæresis, sicuti & in his delictis grauibus, de quibus in eo agitur, per modum inquisitionis contra reum contumacem, etiam lite non contestata testes recipi posse, & sententiam diffinitiuam ferri, cum alias id iure sit prohibitum. c. vnico. de litis contestat. cap. super quæstionum. §. 1. de offi. deleg. c. ex parte. el 2. de verb. signifi. est enim litis contestatio totius iudicij basis & fundamentum l. vnica. C. de litis contestat. quod tamen in crimine hæresis seruare non oportet, cum in eo procedi possit simpliciter & de plano. c. fin. de hæret. lib. 6. tradit Carrerius tract. de heret. §. versa autem vice. Simancas catho. instit. tit. 64. num. 23. Ioannes Rojas singu. 125. quoniam in delictis grauibus procedi potest & lite non contestata, & etiam parte non citata. Archidia. in c. 1. de homi. lib. 6. quem sequitur Marsilius in practica crimi. §. diligenter. nu. 158. quod qua ratione sit intelligendum, alibi explicui. potest etiam & aliis modis hoc rescriptum instituto auctoris aptari, sed hic videtur verior.

In causa hęresis etiam lite non contestata testes possunt recipi.

Quid operentur testes recepti lite nō contestata.

Quòd siquis quærat, quid operentur testes ita recepti; respondebo multos effectus posse producere: primum enim ad inquirēdum iuuabunt, deinde repetiti indicium faciēt, tandem si fuerint integri, hoc est, omni exceptione maiores, pro qualitate delicti, ad probandum & conuincendū erunt idonei, dummodo cetera deinde iuxta ordinem iudiciarium obseruentur, idest, vt testes repetantur, & reis legitimę defensiones, & debitæ defensionum induciæ concedantur. Testes enim qui in alijs causis lite non contestata recepti, nihil facerent, fauore fidei in causis hæresis supradicta valide præstant, cum in hoc crimine de plano procedi possit.

SCHOL. XVII.

In c. Nouimus. de verbo. signific.

Pag. 77. col. 2.

Ouimus expedire, &c. Dictum erat ab Eymerico in precedentibus, à quibus & quomodo celebranda esset degradatio ex c. 1. de heret. lib. 6. & ex c. degradatio. de pœnis. li. 6. Sed quoniā dubitari poterat qua ratione intelligeretur tradi quempiam curię seculari, id demonstratur hoc rescripto, & in summa hoc dicitur: Exuitur priuilegio clericali qui tradendus est potestati seculari, à foro Ecclesię proijcitur, & pręsenti iudici seculari dicitur ut eum hominem in suum forum recipiat. quę qua ratione ad praxim reuocentur, docet Eymericus 3. par. in modo nono processum fidei terminandi.

Quid seruandū circa tradendum curię seculari.

¶ *Pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, &c.* Et ita seruant inquisitores, quando reos iudicibus secularibus tradunt, aut relinquūt, ne sanguinis effusioni consentire videantur, & irregulares efficiantur: idem disponit lex septipartita par. 1. tit. 6. l. 60. ibi: *Pero su Perlado deue rogar por el, que le aya alguna merced si quisiere.* Quibus verbis alius ritus paulò differens ab eo qui pręscribitur in hoc c. continetur, videlicet, quòd inquisitores rogent iudicem, ut cum sibi traditis misericordia, si velit, vtatur: quod est diligenter obseruandum: nam per dispositionem d. legis 60. hoc sufficit ad euitandam irregularitatem. Couarruuias tamen in relectio. clement. si furiosus. 2. par. §. 5. nu. 6. tutius esse putat, vt inquisitores non tradant sic damnatos curię seculari, sed consulit vt eos condemnent coram iudice laico, atque ita damnatos à propria iurisdictione dimittant, vt denique statim iudex secularis eos recipiat, & vltimo supplicio afficiat, vt notauit Henrricus Boich in c. ad abolendam. §. super eo. de hæret. nu. 7. quem sequitur Ioannes Igneus in l. 1. §. cum domus. ff. ad senatusc. Syllania. num. 37. sed in praxi id seruatur, quod traditur in d. c. nouimus. vt docet Ioannes Rojas in singu. 175. quod satis est ad liberandos inquisitores ab irregularitate.

Inquisitores pro traditis curię seculari intercedūt ne fiant irregulares.

Sed nonne prohibitum est pro hęreticis intercedere, nō modo quando sunt heretici declarati, sed etiā quādo pendet inquisitio cōtra eos, etiāsi de eorū correctione spes habeatur, vt docet Mattheus de Afflictis super constitu. inconsutilem. notab. 25. Alfonsus Castrus lib. 2. cap. 17. de iusta heret. punitio. l. quisquis. §. denique. C. ad legem

Qualiter sit prohibitum pro hereticis intercedere.

legem Iuliam maiestat. facit textus in c. si quis. 6. q. 1. & in c. miror. 50. distinct. cum similibus. id quod sanciuit nominatim Federicus Romanorum Imperator in d. l. inconsutilem. in fine his verbis: *Apud nos pro talibus nemo interuenire præsumat; quod qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito conuertemus.*

Et plane verum est, interdictum esse pro hereticis intercedere, sed cum hoc crimen sit grauissimum, pro quo imponitur pœna traditionis brachio seculari, & expulsionis ab Ecclesiæ foro, nec amplius pertineat ad Ecclesiam de tali delinquēte iudicare: ideo apud alienum forum pro eo intercedunt iudices ecclesiastici: ita Panormitanus in d. c. nouimus. nu. 8.

Sed melius forte dici posset, vetari quidem intercessionem, quę tendat ad fauorem hæretici, vel ad impedimentum iustitiæ, non autem eam quæ conducit ad vitandam irregularitatem, & ab ipso iure nominatim præscriptam: nemo enim dubitat multis modis intercedi posse. aliæ possunt solutiones afferri, quæ ad nostram breuitatem non pertinent.

SCHOL. XVIII.

Pag. 83. col. 1.

In Rescriptum Clementis IIII. Præ cunctis.

Ritus vetustus promulgandi leges contra hæreticos initio pontificatus.

Ræ cunctis, &c. Edidit Clemens IIII. anno Domini 1266. eisdem penitus verbis, quibus Vrbanus IIII. prædecessor paulo ante ediderat; erat enim mos vetustis temporibus, vt in principio Pontificatus quilibet Romanus Pontifex cōtra hereticos, & Ecclesię rebelles leges promulgaret, vt eos suppliciorum & pœnarum acerbitate à tanto crimine amoueret, & ad Ecclesię gremium reduceret. has autem leges interdum à prędecessoribus acceptas nullis mutatis verbis (nisi occasio suaderet) edebant, vt me etiā vere docuit Illustrissimus Iulius Antonius Sanctorius sanctę Seuerinę Cardinalis, generalis Inquisitor vir singulari pietate & eruditione: quę consuetudo, vt ex antiquis Pontificum rescriptis colligo, tunc maxime viguit, cum Albigenses, Pauperes de Lugduno & ceteri eius sectæ hæretici ab hinc fere trecentis annis pacem Ecclesię perturbabant.

Olim ter in anno hę retici anathematizabātur.

Illud etiam olim fuit in vsu, vt ter in anno solemni ritu heretici cuiuscunque sectæ anathematizarentur, videlicet in die cœnæ Domini, Ascensionis, & in festo Dedicationis basilicarum Petri & Pauli, vt scribit glossularius in Clement. dudū. verbo, solemnes. de iudicijs. & Ioan. And. in c. vt officium. in prin. de hæret. lib. 6. quibus tandem ritibus (vt arbitror) successit Bulla, quę dicitur in cœna Domini, quæ annis singulis in die Iouis sancti coram summo Romano Pontifice legitur, qua in primis hæretici vniuersi anathematizantur: nam vsus huius bullæ (vt breuiter id moneam) non videtur multum antiquus; cuius nec sanctus Thomas, nec Eymericus, nec alij vetustiores auctores meminerunt, sed à tempore Martini quinti, circa annum Domini 1420. quo tempore Bohemorum hæreses in concilio Constantiensi fuerunt damnatæ, cœpisse videtur. de ea tamen mentionem iam faciunt Paulus secundus, & Sixtus IIII. quibusdam rescriptis incipientibus, *Etsi dominici gregis.* Post Leo decimus aduersus Lutherum eam auxit, ac deinde Paulus tertius, & ceteri Pontifices donec ad Gregorium XIII. qui nunc feliciter regnat, continua serie peruenias, vt etiam animaduertit Dominicus Sotus lib. 4. sentent. distinct. 22. q. 2. art. 3. vers. hæc autem bulla. atque hinc desines mirari, si quandoque inuenias multa Pontificum rescripta de pœnis hæreticorum aduersus hę reticos confecta, eisdem sæpe uerbis concepta.

Origo bullę quæ dicitur in cœna Domini.

SCHOL. XIX.

Pag. 85. col. 2.

In Rescriptum Vrbani IIII. Consultus.

Onsultus, &c. Hoc rescripto declarantur multæ difficultates in materia heresis frequenter contingentes, quæ etiam diluuntur in c. accusatus. de hęret. lib. 6. breuius tamē & concisius, hîc fusius & clarius: itaque hoc rescriptū loco interpretationis deseruire potest ad intelligendum d. c. accusatus.

¶ *Quæstioni vero quæ quæritur.* In tribus codicibus Bononien. Barcinonen. & Sabellano, post illa uerba præcedentis articuli, *Post mortem nihilominus procedatur,* statim subiungitur: *Quæstioni vero quæ queritur, &c.* Atque ita etiam imprimi decreuimus: in codice tamen Cardinalis de Gambara, & in peruetusto quodam codice membraneo bibliothecæ Vaticanæ, quem indulgentia Illustrissimi Gulierimi Cardinalis Sirleti viri omni eruditionis genere referti, nobis uidere licuit, in quo integrum id etiam rescriptū inuenitur, sequentia interponuntur:

ADIICIMUS præterea, negotium seu officium inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori fratrum Prædicatorum Parien. à sede Apostolica fuisse sub ea forma commissum: vt idem super hoc posset inquirere; tam de per se, quàm per alios, quos ad hoc idoneos reputaret: in quo quæritur, vtrum tales delegati, vel subdelegati existant, & quid posisnt sic electi? Super quo taliter duximus ordinandum: quòd idem prior posit tres vel quatuor idoneos ad hoc opus assumere, qui

Substituti ab inquisitoribus quam habeant potestatem.

qui parem cum ipso habeant potestatem, & amouere illos, ac ipsorum loco alios substituere, quotiescunque viderit expedire. ipsi tamen priori & aliis sic assumptis, committendi dumtaxat citationes, & examinationes testium, cum de huiusmodi crimine, ac circunstantiis eius inquiritur, ac denuntiationes sententiarum, quas super his, contra quoslibet contigerit ferri, & his similia faciendi, conceditur ab eadem sede facultas. hæc ibi. & mox sequitur: *Quæstioni vero, &c.* His autem verbis declaratur textus in c. vt commisi. versi. committendi citationes. de hęret. lib. 6.

SCHOL. XX.

Pag. 169 col. 1.

In Concilium Tarraconense.

TArraco ciuitas olim opulentissima, quæ potiori totius Hispaniæ parti nomen dedit; metropolis ipsa, Scipionum opus. de qua Ptolemæus lib. 2. c. 4. Plinius lib. 3. c. 1. & 3. & lib. 4. c. 20. & Strabo lib. 3. hodie nunc etiam metropolis in principatu Cataloniæ.

Fuit autem hoc concilium (nisi fallor) prouinciale, tametsi Eymericus generale vocet hac 2. parte. q. 56. in fine. & prouinciale re vera ipsum appellat Directorium Bononiense in indice huius partis.

Non est autem putandum integrum id concilium fuisse hoc loco relatum ab Eymerico, sed ea tantum desumpsit, quę magis ad institutum suum existimauit pertinere, quod indicant satis verba illa in titulo apposita: *Excerpta ex concilio Tarraconensi.* sed plenius id nouimus, postquam in vetustissimo illo Codice membranaceo bibliothecę Vaticanæ inuenimus paucis antea dieb' quàm hęc scriberemus, idem ipsum concilium absque vllo tamen præfixo titulo: ceterum ex serie apertissime nouimus Tarraconense esse. fuit autem Barcinone cœptum, at Tarracone perfectum, quoniam Episcopus Barcinonensis, qui illud incœperat, morte præuentus perficere non potuit, quod satis aperte colligitur ex præfatione quam nunc habet præfixam.

Cōcilium Tarraconēse quo tpe fuerit conditum

Quo autem tempore fuerit conditum, non est mihi omnino exploratum: certum est tamen vetustissimum esse, tum quia in prouincia Tarraconensi nondum erant inquisitores delegati, quando celebratum est; tum quia frequentissima est in eo mentio Inzabbatatorum hæreticorum, qui circa annos Domini 1195. maxime partes eas infestabant; tum quia huic cōcilio interfuisse memoratur frater Raymundus de Pennaforti: hunc autem Raymundum fuisse existimo eum qui iussu Gregorij noni decretales Pontificum epistolas in vnum collegit, atq; in certa capita, titulosq́;

Quis Raymundus de Pennaforti.

que distinxit: quod accidit circa annos Domini 1220. iuuat autem hanc meam coniecturam vetustus codex Directorij Bononiensis, qui in indice partis secundę Directorij, de hoc concilio ita habet, *Cui concilio inter alios interfuit frater Raymundus de Pennaforti in iure multum peritus, de ordine fratrum Prædicatorum, qui decretales compilauerat paulo ante.* hæc ibi. Hic Raymundus (vt obiter id in gratiam lectoris adiungam) vir fuit & iuris peritia, & in primis sanctitate insignis, cuius hodie corpus apud Barcinonenses velut beati colitur in Ecclesia sanctæ Catharinę, quam in ea ciuitate incolunt fratres ordinis Prędicatorum. Denique alia etiam coniectura suffragatur, vt credam circa memorata tēpora fuisse hoc concilium celebratum: quoniam in forma iuramenti, quod pręstant compurgatores, fit mentio concilij Lateranensis, quod omnino fuisse existimarem Lateranense sub Innocentio iij. Romę celebratum anno Domini 1215. in quo plenissime cautum est de pęnis hęreticorum. c. 3. quod nunc refertur in c. excommunicamus. de hęret. huic autem concilio Lateranensi, quod fuit longe celeberrimum, interfuit beatus Dominicus, vnà cum domino Didaco Episcopo Oxomensi. atque his quidem coniecturis ductus existimo circa hæc tempora celebratum fuisse hoc concilium. nam quo tempore celebratum est aliud concilium Lateranense sub Alexādro iij. anno Domini 1180. tametsi Inzabbatati, seu Valdenses iam essent exorti: at nondum videbantur descendisse in prouinciam Tarraconensem.

B. Dominicus concilio Lateranensi sub Innocentio iij. interfuit.

Est autem concilij huius Tarraconensis nobile decretum, quo primum species hæreticorum & complicum declarantur, inde nonnullæ dubitationes diluuntur, præterea pęnitentię singulis imponendę traduntur, tandem formulę sententiarum in singulos pronuntiandarum proponuntur.

Ceterum multa in eo continentur antiquata iam & abolita, multa penitus extincta, tum propter iura noua quę deinde sunt condita, tum propter extinctam iam & penitus abolitam sectam Inzabbatatorum, quam in primis dānat; tametsi multa inde prudenter colligi possint, quę etiam nostris temporibus multum nobis deseruiant; & propterea in singulis fere sancitis ab hoc concilio, recurrendum est ad Eymericum, qui suis locis cuncta tractat abunde; & ideo in margine curauimus singula loca apertioris doctrinę gratia indicare, vt plenius lectoribus satisfaceremus, eosque molestia quærendi singula, liberaremus.

Multa sunt in cōcilio Tarracon. antiquata.

Nos etiam, paucis quibusdam exceptis, ideo singula hic declarare omisimus, quoniam apud Eymericum hęc sumus debitis locis effecturi.

Erant autem hæc concilij huius fragmenta in omnibus exemplaribus valde deprauata, atque corrupta: ea tamen partim coniectura, partim ab exemplari illo Vaticano, cuius sępe mentionem facio, suę sunt integritati restituta. Sed iam ad obscuriora quędam illustranda accedamus.

¶ *Quod arbitrio discreti iudicis duximus relinquendum.* Subsequitur in codice Sabellano hęc verba: Pag. 170 col. 1. D. nunc in fine.

num sit simplex vel ignorans. sed re vera ea nusquam reperiuntur in hoc concilio, & addita sunt proculdubio ab aliquo paraphraste explicationis gratia: in omnibus autem codicibus manuscriptis, videlicet Sabellano, Bononiensi, & Cardinalis de Gambara, finita illa periodo, *duximus relinquendum*, subsequuntur hæc; *Aduertendum tamen est, quòd Inzabbatati hæretici hic dicuntur, qui in sotulari quod zabbati vulgo dicitur, signum singulare quoddam, vt cognoscerentur ab eorum complicibus, deferebant.* hæc ibi. mox sequuntur cetera vt sunt impressa. quæ verba non sunt concilij Tarraconensis, vt constat ex codice Vaticano, sed Eymerici, qui ea prudenter inseruit, vt declararet nomen Inzabbatatorum. ceterum ne falleretur lector putans concilij esse, secuti codicem Barcinone impressum, ea consulto omisimus. idem penitus tradit iterum Eymericus 3. par. cap. de signis per quæ Valdenses hæretici cognoscuntur. pag. 294. col. 1. nu. 112. id quod verum esse constat ex vetustis scriptoribus. Ijdem dicuntur hæretici perfecti, vt dicam paulo post versi. perfecti vero hæretici.

Qui dicãtur Inzabbatati.

In omnibus autem codicibus hoc nomen, Inzabbatatorum, scriptum erat per, s, ita, Insabbatati, vnde multi putabant, à sabbato, quia more Iudæorum sabbatum colerent, Insabbatatos fuisse appellatos, quod vt euitaretur per, z, duximus imprimendum. sed de his fusius Eymericus paulo post par. 2. q. 14. vbi & nos schol. 30. eiusdem partis.

Pag. 170 col. 1. E

An qui cõfitetur hæresim sacerdoti suo effugiat pœnas temporales.

¶ *Item quæritur: quis ante inquisitionem inceptam fuit confessus sacerdoti suo, &c.* Hic locus valde me torsit, quia in omnibus codicibus erat deprauatus, nec vlla omnino poterat colligi sententia. in Barcinonensi enim impresso, qui ceteris in hoc loco erat emendatior, ita legebatur: *Item quæritur, quis ante inquisitionẽ incœptam fuit confessus sacerdoti suo de hæresi, vel fautoria, & vocatur modo ab inquisitoribus? in casu isto credatur confessori suo: & si inuentus fuerit bene confessus per confessionẽ sacerdotis, licet sacerdos male fecerit, quia ipsum non remisit ad Episcopum, ille talis confitens per talem confessionem euitet pœnam temporalem: vel inueniatur in falsa pœnitentia, vel relapsus post pœnitentiam, vel publice diffamatus, &c.* Itaque cum non possem difficultatem superare, locum deprauatum relinquere decreueram. Verum frater Paulus Constabilis Ferrariensis ord. Prædic. sacri Palatij Magister, cui hæc omnia merito fuerunt communicanda, paululum moratus, coniectura assecutus est veram & germanam lectionẽ: nam primam illam coniunctionem, *vel*, commutauit, in dictionem, *nisi*, vnde locus effectus est planus, & sententia clara, quę huiusmodi est: Qui coram inquisitore dicit se confessum hæresim sacerdoti, à quo est absolutus, antequam inquisitores cœpissent inquirere contra ipsum, de hoc sacerdoti fides habenda est, & ille talis reus per talem confessionem pœnam temporalem euitabit, id est, non punietur amplius in foro iudiciali exteriori per inquisitorem: tres tamen casus ab hac regula excipiuntur, qui numerantur ibi: nisi inueniatur in falsa pœnitentia: vel relapsus post pœnitentiã: vel publice diffamatus. Et cum paucis post diebus in bibliotheca Vaticana reperissem (nisi fallor) integrum hoc concilium Tarraconense, protinusque consuluissem hunc locum, eum prorsus inueni ita perfectum & integrum, quemadmodum per coniecturam solam Magister sacri palatij paulo antea emendauerat.

Et sane facillimum fuit hoc mendum inducere: nam veteres scriptores librorum, dum compendiis literarum integras dictiones vellent significare, illam dictionem, *nisi*, ita scribebant, n̄. quæ à quibusdam lecta est, *vel*, putantibus illud iota suprapositum, l, esse; quoniam & dictionem, vel, ita in vetustis libris scriptũ inuenimus, u̇. iam codex Cardinalis de Gambara dictionẽ, vbi, habet; quia veteres etiam eam dictionem per compendium ita solebant scribere, u̇. hinc vides quàm facilis fuit lapsus, & quàm merito cauerit olim Iustinianus, ne quis leges suas per sigla, hoc est p cõpendia literarum scribere auderet, sed per consequentiam, hoc est, omnibus literis appositis: ex hac enim causa ingentes difficultates & obscuritates superioribus seculis ortas fuisse in legibus copiose ostendimus in libris de causis & remediis difficultatis iurisprudentiæ. sed iam ad rem reuertor.

Vnde ortum mendũ in concilio Tarraconẽsi.

§. illud autem. in proœmio Digestorum.

Quæstio proposita in hoc concilio, An videlicet credi debeat sacerdoti asserenti se absoluisse aliquem hæreticum, olim valde dubia fuit & cõtrouersa in partibus Tolosanis & Narbonẽsibus. Valdenses enim hæretici, & alij eiusdem furfuris, quorum insignes erant fraudes in deludendis iudicibus, & fugiendis interrogationibus, ac iustis iudiciis, vbi videbant se ab inquisitoribus nimis vrgeri, & legitime conuinci, hac exceptione tandem vtebantur, se videlicet in foro conscientiæ iam confessos esse crimen, & ab suis confessoribus absolutos. quæ dubitatio varie fuit definita. nam concilium Tarraconense hîc aperte voluit & talem confessionem valere, & sacerdoti credendum, & exceptis tribus illis casibus iam relatis, tales ita absolutos, pœnas effugere temporales: Concilium autem Narbonense circa annos Domini 1280. celebratum contra hæreticam prauitatem, an confessori credi debeat in hoc casu non definiuit, sed à summo Pontifice id monuit declarandum. nam c. 28. ita scriptum est: *Vtrum autem soli confessori credi debeat de absolutione, seu pœnitentia defuncti, seu viui, licet satis uideatur quòd non, ne quid tamen Ecclesia possit impingi, domini Papæ responsio expectetur.* hęc ibi.

An sit credendũ sacerdoti asserẽti se absoluisse aliquẽ hæreticum.

Hęc questio, an in hoc casu cõfessori credi debeat, valde est vtilis & cognitu necessaria, cũ inde non modici effectus, seu vtilitates enascantur, inter quas illa precipua erit; quòd si aliquis dicatur impęnitens decessisse, si confessori sit credẽdũ, non poterunt inquisitores post mortem contra eum procedere, si asserat eum egisse pęnitentiam. ergo vt, quod à concilio Narbonensi indecisum relictum est, lumen declarationis accipiat, donec aliud per sedem Apostolicam fuerit definitum, videtur

An credẽdũ sit sacerdoti asserenti defunctum, aut viuũ pœnitẽtiã egisse.

videtur prima fronte dicendũ, sacerdoti attestãti de innocentia vel pænitẽtia defuncti, seu viui credendũ esse. Primũ, quia sicut ratione officij creditur notario, in his, quę ad suũ munus spectant. c. ad audientiã de pręscrip. vbi Abb. nu. 5. & alij cõmuniter, & late Grammaticus decis. 60. nu. 10. & seq. & decis. 73. nu. 33. ita videtur sacerdoti credẽdum. Rursus, nõ refert sacerdotẽ unum esse testẽ hoc casu: qm̃ vni soli testi spectatæ fidei & probitatis credendũ tradit Thomas Grãmaticus cons. 13. Prætetea clementię pręrogatiua, & innocẽtię fauor hoc videtur postulare, præsertim cũ in hoc crimine proniores esse debeamus ad absoluẽdũ, quàm ad condemnandũ. Postremo, quia non est verisimile in sacramẽto confessionis, vbi omnia postulantur integra, iusta, & cũ lege Dei coniuncta, aut cõfitentẽ, aut confessorẽ usqueadeo futuros suę salutis immemores, vt mendacium dicere audeant. in eandem sententiam accumulari possent plurima fortassis vrgentiora.

Sacerdoti testificãti de innocẽtia aut pęnitẽtia viui vel defuncti non creditur necessario

Verũtamen securius est dicere cũ cõcilio Narbonensi pręcitato, satis videri, q̃ credi nõ debeat confessori. Atq; in hoc articulo hoc primũ nobis exploratũ esse debet, inquisitores propter dictũ cõfessoris excusantis aut viuentẽ aut defunctum nõ arctari ad recedendũ ab his, quę ordine iudiciario inuenta & probata sunt in cõtrariũ: præsertim cũ cõmunis sit & recepta tã Theologorũ, q̃ Iurisperitorũ sententia, secũdũ allegata & probata iudicandũ esse: nõ aũt iuxta priuata & illegitima iudicia, vt prę ceteris testatur B. Th. 2. 2. q. 67. ar. 2.

Ad hęc, neminẽ puto fore, qui facile admittat in tã graui causa dicto vnius solius standũ potius esse, q̃ testibus alijs, & indicijs legitime probatis. deinde nulla lege canonica vel ciuili id cautũ inuenitur, immo pręcitatũ conciliũ non obscure vr̃ sentire contrariũ. Postremo si delinquentes intelligerent generaliter fidẽ habendã esse sacerdoti testificanti de pęnitentia uel innocentia viui, vel defuncti, facile vt pęnas huius criminis effugerẽt, attentarẽt mẽdaciũ in confessione dicere, ac mittere confessariũ ad iudices, q eos excusaret. quã ob rẽ tutius est, vt nõ credatur, sed vt ordine iudiciario iuxta allegata & ꝓbata legitime procedat̃.

Hoc tñ minime omittendũ putarẽ, posse qñq; confessorẽ vsqueadeo esse spectatę virtutis & probitatis, ut dictũ eius multũ prosit ad pęnitentiam seu pœnã minuendã. nam si, uerbi gratia, delatus & cõuictus de heresi dicat se dudũ errorẽ suum agnouisse, confessũ fuisse, & deseruisse: tũc benignius tractari poterit, si hoc ipsũ confessor approbatus testificetur. quod tunc magis iuuabit, cum reus alias nõ est habitus suspectus, aut malis moribus preditus. ceterũ nõ propterea omnino liberabitur. neq; ab hac sentẽtia recedendũ putarẽ.

An absolutus in foro pænitẽtiæ effugiat pœnas temporales.

Rursus, altera quęst. & pcipua in hoc Cõc. Tarracon. posita est, An postquã aliqs est in foro pęnitẽtiali à crimine heresis absolutus, effugiat ẽt pęnas tpales, ita ut postea i eũ inquiri nõ possit, ipseq; reus possit se hac exceptione tueri, dicens iã esse absolutũ in foro pęnitẽtiæ: & q̃uis Conc. hoc Tarracon. senserit tribus illis cõcurrẽtib', de qbus paulo antea dicebamus, immunẽ esse à pœna tpali; nunc tñ aliud est penitus obseruandũ, videlicet, reũ quẽlibet siue ab ep̃o siue ab inquisitoribus, aut ab alijs habẽtibus absoluẽdi ptãtem, absolutũ in foro pęnitẽtię, & accusari posse in foro exteriori, & in eũ inquiri, nec cũ iuuari exceptione receptę pęnitẽtię i foro interiori. ita Zach. vbi copiose disputat hãc quęst. tract. de here. c. 34. & ibid. Cãp. Repert. inquis. verb. absolutio. §. sed an absolutio. & uerb. cõfessio. §. vtrũ si in foro. f. 163. ex impres. Ven. Locatus in ope iudic. uerbo, absoluere. n. 1. & uerbo, hereticus. n. 24. uers. secreti vero heretici. & alij alijs locis. Breui ergo agẽdo sit hęc apud nos certissima cõclusio, Pęna imposita p confessorẽ in foro pænitẽtiali quantũcũq; sit magna, nõ tollit aliquo mõ pœnã imponendã in foro iudiciali canonico, vel ciuili. glos. singu. in c. gaudemus. de diuort. verb. poterit. vbi cõiter hoc notant & tenẽt Doct. Pau. Castr. in l. cũctos populos. C. de sum. tri. & fide cath. nu. 7. glo. 1. in fi. in c. 2. de schismaticis. & ibi Pan. Card. & Doct. glo. in c. de his. in fine, de accus. vbi Abb. glo. in c. fi. 25. dist. arg. tex. in c. admonere. 33. q. 2. vbi glo. verb. pęnitẽtia. glo. fi. in c. 2. de empt. & vendit. & ibid. Abb. Imo. & cõiter Doct. & potissima ratio est, qm̃ pœna pęnitẽtialis in foro interiori imposita tẽdit ad aliũ finẽ, videlicet, vt p eã pęnitẽs satisfaciat Deo, & aiæ suæ. Alia vero pœna, scilicet tpalis, spectat ad punitionẽ corporis, & ꝓ vindicta publica, vt ita ẽt reip. satisfaciat, q malo exẽplo delinquendo eã offendit. hæc autẽ conclusio vsq; adeo vera est, vt contrariã putarẽ erroneã, ꝓceditq; etiãsi pęnitẽtia illa in foro interiori imposita, fuisset publica. ita Abb. in d. c. de his. de accusat. pro qua lima facit optime textus in c. 2. de maledicis. & notant ibid. Abb. & Doct.

Pœna imposita in foro pænitẽtiali, nõ ipedit pœnam imponendam in foro iudiciali.

Mitius puniẽdus in foro exteriori, qui confessus est delictum in foro interiori.

Illud hic monebo, multũ esse minuendã pęnã in foro exteriori, quotiẽs is q punitur in foro interiori, sine dolo fuit cõfessus delictũ suũ, & obtinuit absolutionẽ, maxime si iniunctã sibi pænitẽtiã humiliter adimpleuit, cũ satis appareat, huic culpã suã displicuisse. miti'. n. agi debet & leuius cũ eo q spõte cõfitetur peccatũ suũ, q̃ cũ eo q cõuincitur, iuxta doctr. Abb. & ceterorum in c. at si clerici. de iudicijs. Ille aũt qui post cęptã inquisitionẽ cõtra eũ, quasi dissimulãs & gemebũdus accedit ad Inquisitores, vel Ep̃um petens in foro interiori absolui, audiendus nõ est, qa peccatum eius iam nõ est occultũ, ideoq; nõ est adhibendũ occultũ remediũ; nec talis dr̃ spõte venire, cũ illi dicãtur vere & ꝓpriè spõte venire, q ante incœptã inqsitionẽ contra eos, receptasq; ꝓbationes humiliter accedũt, vt pulchre docet Gui. Fulc. in consultationibus ad inqsitores q. 2. His ita positis q̃ occasione Conc. Tarracon. dicẽda fuerũt, supereſt, vt pauca q̃dã huc ẽt spectãtia breuiter pstringamus. Ac primũ hic q̃ritur, An vinctis & i carcere reclusis ꝓ causa fidei cõfessarij cõcedi debeãt: & tametsi quibusdã videatur nõ aliter cõfessariorũ copiã reis esse faciendã, q̃ si plene inquisitoribus suas hęreses fuerint cõfessi, aut i extremũ venerint vitę periculũ, vt tradit Siman. cath. inst. tit. 16. n. 30. qm̃ hmõi homines cũ pendente inquisitione reputẽtur heretici, indigni videntur tãta benignitate & cõsolatione: benignius tñ vr̃ totiẽs eis cõfessarios cõcedere, quotiens illi petierint: nam

An carceratis pro hęresi sint cõcedẽdi cõfessarij.

nam vt ualde prudenter & pie referebat mihi superioribus diebus F. Tho. Zobbius sanctæ Inquisitionis Romanę gñalis cõmissarius, vir & Theologiæ peritia, & pietate clarus, nunq̃ hoc obesse põt, immo interdũ valde prodest, cũ à cõfessarijs moneantur & excitẽtur ad libere confitendũ iudicibus fidei delicta sua, vt paulo post dicemus. Cũ ergo conceduntur, plurima obseruare cõuenit, & diligenter animaduertere, ne quid cõmittatur incautũ. Totũ uero hunc locũ de cautelis, pie & prudenter obseruãdis in hoc delicto cum reis cõceditur cõfessarius, luculenter præscripsit Madriliana instructio an. Dñi 1561. c. 71. in hæc verba à nobis vtcũq; latine reddita: *Si reus aliquis ægrotauerit in carceribus, præterquã q inquisitores debet diligenter curare vt ei fiat medicina, exhibeanturq; cuncta ad salutẽ eius necessaria, consilio medici seu medicorũ qui ei medentur; si petierit confessariũ, debet ei concedi, qui sit spectatæ probitatis, & de quo plurimũ cõfidatur, à quo iuramentũ exigatur de custodiendo secreto; & q si pœnitens ei dixerit aliquid in cõfessione, qđ uelit reuelari extra carceres, ne in hoc vllo modo ei obtẽperet, nec similia mãdata reuelet: q si extra confessionẽ ei fuerit aliquid iniunctũ, id inquisitoribus manifestabit. Ad hæc, inquisitores cõfessariũ admonebunt ac instruent, qualiter se gerere debeat cũ pænitente, vt videlicet dicat ei, quòd cũ sit pro hæresi incarceratus, ac de ea reus accusatus, nõ põt absolui, nisi iudicialiter hæresim suã manifestet. Et cetera relinquentur cõfessoris iudicio & cõscientia: qui debet esse doctus, vt intelligat id quod in causa tali fieri cõueniat.* hæc ibi. Atque hæc obseruari oportet cũ reis nondũ venerunt in vltimũ vitę discrimẽ: nã si in vltimo mortis articulo fuerint constituti, cum eis illud est obseruandũ quod iura iubẽt: nam cũ per tẽpus non liceat eos iudicialiter examinare & reconciliare, siquidẽ vere cõtriti sint, & parati obedire Ecclesię mandatis, absoluendi erũt sacramentaliter. Conc. Arausicanũ primũ c. 2. In tali enim casu nulla est reseruatio, & oẽs sacerdotes possunt quoscunq; pęnitẽtes absoluere a quibuscuis peccatis & cẽsuris. Conc. Trident. sess. 14. c. 7.

Cum carceratis & hæresi cõceduntur cõfessarij qđ obseruandum.

Cõfessari' qualiter se geret cum pæni tente.

Reus morti propinquus si cõfiteatur, absoluendus.

Quòd si reus non peteret confessariũ, & medicus crederet morbũ esse periculosum: tũc reus persuadendus est omnino vt confiteatur; & vbi iudicialiter satisfecerit inquisitoribus, priusquam moriatur, recõciliabitur Ecclesię: cũq; fuerit in iudicio absolutus, inde confessarius absoluet eum sacramẽtaliter: atq; hoc etiã præscribit præcitata instructio. Diximus hucusq; de ægrotantibus: nam cũ sanis paulo aliter agendũ uidetur: sunt. n. qui existiment sanis etiã petentibus, nisi confessi fuerint iudicialiter, non esse confessariũ concedẽdum: frustra. n. videtur tunc cõcedi, si stet in negatiua. verũtamẽ, vt paulo antea dicebã, benignius vr, vt eis cõcedatur, etiãsi confessi non fuerint in iudicio: nã hinc multa commoda oriri possunt.

Reus persuadẽdus ut confiteatur.

Sanis petẽtib', cõfessarij cõcedendi, & quales cõfessoris partes circa eos.

Et confessoris partes erunt hoc casu, reũ cohortari ad deferendos errores suos, & dicendã integre veritatẽ tam de se, q̃ de alijs, sicut de iure tenetur: addat tñ ne tædio carceris, uel spe celerioris liberationis, aut metu tormẽtorũ, sibi aut alijs falsum crimen imponat. Hunc tñ reũ cõfessarius absoluere non põt priusq̃ ab excõmunicatione fuerit absolutus, & Ecclesiæ recõciliatus. atq; hęc oĩa mihi uidentur cõmodissime posse obseruari in hac causa. nunc cetera prosequamur.

Obseruandum diligenter.

Illud in primis debẽt inquisitores pcauere, ne qđ à cõfessario scire velint de gestis ĩ cõfessione, neve de his nimis solicite quicquã ab eo pcontẽtur: hęc .n. longe abesse debent à tanti sacramẽti secreto inuiolabili: iã in hac re præter ea q̃ paulo antea diximus, cetera oĩa sunt prudentiæ confessarij cõmittenda: is nãq; videbit ne quid in fidei detrimentũ fiat. Cõpellere aũt confessariũ, aut eũ adducere in testẽ, vt proferat ea q̃ in cõfessione audiuit, longe abest à synceritate, & pietate, & huius sacri tribunalis & nostrorũ temporũ. id tyrannorũ est, & iudicũ imperitorũ tentare: qđ si te vera ab aliquo superbe imperãte talia manifestare cogereť, nullo modo debet obtẽperare, etiãsi iuramẽto prius constringeretur: immo licite põt asserere se nihil eorũ scire, qa non dr̃ scire ut homo & priuata persona, sed vt Deus. c. dilectus. de excessibus prelat. ubi glo. & cõiter Docto. c. oĩs utriusq; sexus. de pęnit. & remissio. B. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. arg. & tradunt cõiter & Theologi lib. 4. sent. dist. 21. & Sotus lib. 4. sent. dist. 18. ar. 5. quibus locis & alias rationes adducũt ad probãdũ sacerdotẽ ita coactũ posse licite rñdere, se nescire: quas libenter omitto, qa hęc uulgaris est & facilis questio. Quòd si reus crimen suũ sacerdoti dixerit, nõ in vim cõfessionis & pęnitẽtię, quãtumuis sub secreto id sit dictũ, & pstatione pmissa ne reueler, si producatur in testẽ, põt & debet deponere, & veritatẽ reuelare. ita Innoc. in c. qualiter & qñ. el 1. de accusa. & ibi cõiter Docto. Panor. in c. si sacerdos. de off. ord. vbi Doct. Fely. in c. intimauit. de testibus. S. Tho. 4. sent. dist. 21. q. 3. ar. 1. quę maxime obtinẽt in hoc crimine qđ vergit in magnũ reip. detrimentũ, ad quod reuelandũ oẽs sub pœna peccati mortalis obligãtur, nullo obstante voto, pacto, aut promissione, vt dixi sup. hac 2. par. sch. 15. vers. itẽ locũ habet. tradita; eleganter Gui. Fulc. in consultatio. ad inquisitores. q. 8. S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. Sotus lib. 5. de iust. & iure q. 5. art. 2. & copiose Ioa. Rojas in singularibus fidei, sing. 5. n. 14. Sed hic est pulchra difficultas obiter diluẽda, An si sacerdos, aut per imprudẽtiã, aut p malitiã, aut alia quauis de causa cõfessionẽ reuelauerit, ea faciat indiciũ, aut pbabilitatẽ aliquã, ita vt iudices virtute talis reuelationis, seu cõfessionis possint pcedere ad torturã, aut alios act' iudiciales cõtra reũ. Omissis multis breuiter rñdeo, hãc confessionẽ factã de delicto manifestato in cõfessione sacramẽtali, nullũ penitus effectũ opari, nec facere aliqđ indiciũ ad torturã: qa talis cõfessio fuit facta tanquam soli Deo, & non tanquã homini. argu. tex. in c. si sacerdos. de off. ord. tradit Bal. ĩ l. Archygerótes. C. de epis. audient. quẽ refert & sequ. Ant. Gomez. to. 3. uaria. resol. c. 13. nu. 9. asserẽs dictũ huius sacerdotis nullã penitus fidẽ facere. & hęc opinio est valde ęqua & iusta: nã si tales reuelationes aliqđ probarent, plane in manifestum sacramenti confessionis & sigilli secreti detrimentũ verterẽtur.

Nihil à cõfessore inquirẽdũ de auditis in confessione.

Nec compellendus vt ea proferat quę ibi nouit.

Crimẽ sacerdoti reuelatũ nõ in vim cõfessionis propalari potest.

An dictũ sacerdotis reuelãtis confessionem faciat indicium, aut aliquã pbationẽ.

¶ *Heretici perseuerantes in errore relinquantur curia secularis iudicio.* Perseuerantes appellat hic concilium

Quid obseruandũ circa hæreticos pertinaces priusquã tradantur curiæ seculari.

concilium pertinaces, qui post multas & legitimas monitiones nolunt veritati catholicæ fidei obtemperare. cæterum isti non sunt statim curiæ seculari tradendi, sed diu asseruãdi, sæpiusque monendi vt resipiscãt; qualis vero praxis sit circa hos seruanda, docet pulchre Eymericus 3. par. in 10. modo terminãdi processum fidei. extat etiam insignis doctrina concilij Biterrensis c. 17. in hæc verba: *Conuerti nolentes vbi cõmode poteritis damnare tardetis: ipsos frequenter tam per vos quàm per alios ad conuersionem monentes, ac tandem in sua malitia pertinaces faciatis errores suos ad eorum detestationem publice confiteri, & sic eos damnatos, præsentibus secularibus potestatibus, eorumve Baliuis secundum mandatum apostolicum relinquentes.* hæc ibi.

Pag. 170 col. 2. C Perfecti hæretici q dicantur, res scitu digna.

¶ *Perfecti vero heretici si cõuerti voluerint, & dogmatizantes, &c. perpetuo carceri intrudantur.* Ita in Bononien. & etiam in Directorio Cardinalis de Gambara, sed Sabellanus, *Perfidi* habet, & male: nam inter hæreticos Valdenses, seu Inzabbatatos de quibus hic locus est accipiendus, quidã erant, qui dicebantur Perfecti, quod nusquam declaratur luculentius, quàm in summa fratris Iuoneti 5. par. c. 2. cuius extat fragmentum quoddam in vetusto codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ: in quo plene disseritur de initiis, incrementis, & moribus, ac erroribus Valdensium. agens vero de sectis ipsorum ita habet: *Duo sunt genera sectæ ipsorum. Quidam dicuntur Perfecti eorum, & hi proprie vocãtur Poure Valdenses de Lion: nec oẽs ad hanc formã assumunt, sed prius diu informantur, vt & alios sciant docere. Hi nihil proprium dicũt se habere, nec domos, nec possessiones, nec certas mansiones; coniuges, si quas ante habuerunt, relinquunt. Hi dicunt se Apostolorum successores, & sunt magistri aliorum & confessores: & circumeunt per terras visitando, & confirmando discipulos in errore. His ministrant discipuli necessaria. In quocunque loco veniunt, insinuant sibi mutuo aduentum illorum: conueniunt ad eos plures in tuto loco in latibulis audire eos, & videre; & mittunt eis illuc optima quæque cibi & potus: & indicunt collectas nummorum discipulis pro sustentatione eorundem Pauperum & magistrorum suorum, & studentiũ qui per se sumptus non habent: vel etiam ad alliciendum aliquos, quos cupiditas nummi trahit ad sectam eorum.* hactenus ibi. quæ sunt plane scitu dignissima, ex quibus intelligentur multa huius Directorij loca de his loquentia. Addit Eymericus 3. par. tit. de signis quibus Valdenses cognoscuntur, num. 112. hos Perfectos hæreticos consueuisse deferre in superiori parte sotularis signum quoddam circulare, vt à ceteris & distinguerentur & cognoscerentur. De his Perfectis hæreticis insignis extat locus in concilio Biterrensi c. 16. quem breuitatis gratia omitto.

Hæresiarchę an tradi debeãt curiæ seculari.

Rursus illud hic est diligenter obseruandum, concilium Tarraconense hic sentire magistros errorum & dogmatistas tunc demum tradendos curię seculari, cum noluerint conuerti; idem prorsus statuit concilium Biterrense c. 16. hinc colliges non esse facile recipiendam eorum sententiam, qui dicunt dogmatistas indistincte curie seculari esse tradendos; de quo videto quę scripsi schol. 5. partis 1. & schol. 46. par. 2. super. q. 39. vbi dixi plenissime.

¶ *Credentes autem hereticorum erroribus solemnem faciant pęnitentiam, &c.* Hic incipit assignare pœnas pęnitentiales imponendas singulis qui ad Ecclesię gremium reuertuntur, quarum hodie maior pars abiit in desuetudinem. in eis vetustam in coercendo hoc crimine seueritatem mirari licet, quę valde distat ab hodierna huius tribunalis misericordia & benignitate; & plane quanta fuerit antiqua seueritas, docent plene decreta concilij Biterrensis, & Narbonensis: item literę quędam beati Dominici, quas affert Campegius apud Zanchinum c. 20. adde Reperto. inquisit. verbo, publice.

¶ *Sint in processionibus ad sedem.* Vox, *Sedem*, in Sabellano est omissa, & male. est autẽ vox vulgaris apud Hispanos: nos enim Ecclesiam cathedralem, *Seo*, vocamus, concilium vocem vulgarem latinam fecit, sed ignorantibus nostram linguam peperit difficultatem. sunt autem in toto hoc opere voces huiusmodi multę, quę suis locis à nobis declarabuntur. iubebat hic concilium, vt publice penitentes diebus hic prefixis proficiscerentur ad Ecclesiam cathedralẽ, ibique & processionibus, & diuinis officiis interessent.

¶ *Ne sic Lateranense concilium illudatur.* Bononien, *Ne sic latinum cõsilium illudatur.* Sabellanus, *Ne sic Ecclesiasticum iudicium illudatur.* in codice Cardinalis de Gambara, *Ne sic datum consilium illudatur.* sed non est visum recedere à Barcinonensi impressio: quanquam non video quomodo hęc Lateranensi concilio accommodentur, cum nusquam ibi reperiatur cautum quod hic commemoratur de numero cõpurgatorum: in codice autem illo vetusto Vaticanę Bibliothecę vbi repetitur (nisi fallor) integrum hoc concilium Tarraconense, hic locus ita legitur: *Vt sic Lateranen. concilio non illudatur.* *Pag. 172 col. 2. B*

SCHOL. XXI.

In quæstionem ij. De propositione, seu articulo hæretico. *Pag. 173 col. 1.*

HÆresis quid est; siue propositio, vel articulus quando hæreticalis dicendus & habendus est. Tametsi ex traditis in superiori quæstione colligi possit non obscure heresis definitio, quam propterea crederem consulto omisisse auctorem: nihilominus apertioris doctrinę gratia tradenda est hic breuiter à nobis. Est ergo heresis dogma falsum contra fidẽ orthodoxam, ab eo q fidẽ est professus, pertinaciter assertũ. Conradus Brunus lib. 1. de her. c. 1. vbi copiose id explicat. Alfonsus Castrus lib. 1. aduersus hęreses c. 1. idẽ lib. 1. c. 1. de iusta her. punit. Melchior Canus lib. 12. cap. 8. de locis theologicis. Turrecremata in sum. de ecclesia lib. 4. par. 2. c. 1. Vmbertus Locatus in opere iudiciali inquisit. verbo, hęresis. nu. 1. Simancas catho. instit. tit. 30. num. 2. vbi refert multorum *Hæresis definitio.*

multorum definitiones, quę licet verbis dissentire videantur, re tamen conueniunt. quæ vero ad hunc locum de hæresis definitione spectant, ideo hîc omittemus, quia extra Eymerici institutum videntur; decreuimus enim in nostris hisce scholiis ea solum docere, quæ ad propositum auctoris accommodantur; alia enim expendere non est huius operis.

Pag. 173 col. 1. C

¶ *Quòd propositio aliqua, seu articulus hæresis est, et hæreticalis habendus est, ex vna trium causarũ & rationum.* Idem repetit Eymericus eadem p. 2. q. 35. non tñ præter rationem & causam. Est aũt auctoris institutum hoc loco docere, quot modis contingat, siue ex quibus capitibus cognoscat aliquã propositionẽ esse hæreticã: nulla vero est disputatio magis difficilis in causis fidei pertractandis, nulla magis fidei iudicibus vtilis & necessaria, cũ sanctę inquisitionis negotium magna ex parte in cognoscendis hæreticis propositionibus, diuidendisq;, seu separandis à catholicis consistat; & quãuis breuitati studeam, ne muneri meo & publicæ vtilitati defecisse videar rẽ hãc, quãta fieri poterit tum breuitate tũ perspicuitate disputabo. Eymericus hoc sentit, Propositio hęretica est, quia repugnat articulis fidei, aut Ecclesiæ definitionibus, aut literis sacris. non tñ negat quin & aliis quibusdam modis propositiones hæreticæ esse possint; qui nominatim à nobis sunt hîc adiungendi, nequid imperfectum in opere tam illustri relictum esse videatur.

Quot modis propositio dicatur hæretica, vtilis disputatio

Ioannes Turrecremata in sum. de ecclesia lib. 4. par. 2. c. 10. septem in primis modos numerat, quibus propositio dicatur, aut fiat hæretica, quos colligit ex septem modis catholicarum veritatum eodem loco. c. 9. à se prius positarum. eosdẽ retulit, nec verbis quidẽ mutatis, Vmbertus Locatus in opere iudiciali inquisi. verbo, credibilia. num. 8. & seq. & Arnaldus Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 5. sunt autem sequentes:

Catholicarum veritatum gradus.

Primus earũ, q̃ in libris sacris habenẽ expressæ.

Secundus earum, quæ ex sacris literis necessaria consequentia deducuntur.

Tertius earum, quæ verbotenus Christus Apostolis, & Apostoli Ecclesiæ tradiderunt.

Quartus earum, quæ in conciliis vniuersalibus definitæ sunt.

Quintus earum, quæ à sede Apostolica sunt fidelibus ad credendum propositæ.

Sextus earũ, q̃ de fide & refutatione hæresum S. Doctores vna mente vnoq; cõsensu docuerũt.

Septimus denique illarũ, quæ ex tertio, quarto, quinto, & sexto generibus cõsecutione firma & necessaria deriuãtur. Quibus catholicis veritatibus demõstratis, facile est hæreticas propositiones docere; illæ enim hæreticę censebuntur, quæ his catholicis dogmatibus repugnant.

Catholicę veritates et hęreses contrariæ octo regulis explicatæ.

Hęc quidem vera sunt, & summo iudicio cõstituta: cæterũ in hac re placuit nobis sententia Melchioris Cani. lib. 12. c. 7. de locis theologicis, q ordinatius & apertius videtur hęc tradidisse, a quo (breuitati studẽtes) ea mutuabimus, quę huic instituto sunt necessaria, octo regulis comprehendentes omne genus catholicarum veritatum, vt inde hęretica dogmata intelligantur.

1. Regula

Sit ergo prima regula, Catholicę veritates illæ habẽdę sunt, quę in scriptura sacra veteris, aut noui testamenti continentur; ipse enim apertus scripturę sensus certum prę se fert catholicę veritatis indicium; Deum initio creasse cœlũ & terram: in hoiem inspirasse aiam viuentem, Filium Dei incarnatũ fuisse, & cetera huiusmodi infinita catholicæ sunt veritates; & qui sciens hęc in diuinis scripturis contineri ea negaret manifeste deprehẽderetur hęreticus. atq; hęc quidem apertissima sunt, cum scripturę locus apertus est & clarus: sed cum sensus est obscurus, res difficilior est. hoc tñ ita est definiendũ: cum scripturę sensus obscurus fuerit, tunc Ecclesię intelligentia eadem est & germana & vera sacrę scripturę intelligentia; eaque certum erit catholicę veritatis indiciũ: Ecclesia enim iudicium certũ habet discernendi verba Dei à verbis hominum, docẽdiq; germanũ sacrę scripturæ sensum: Christus enim cũ Lucę c. 24. Apostolis aperuit sensum, vt intelligerent scripturas, non id pp illos tantum, sed multo etiam magis propter Ecclesiam suam fecit. Iam Ecclesia firmamentum est veritatis, veritas aũt vere & proprie in scripturæ intelligentia est: habebit ergo firmam & certam veritatum cognitionẽ, quæ in sacris literis continentur. Ergo Adã fuisse formatum de limo terrę, & Euam illius vxorem de costa Adę, & Euam à serpẽte fuisse deceptam, vere & proprie secundũ historiam accipiẽda sunt, quia Ecclesia catholica ita semp intellexit: vnde Origeniani, qui hęc oĩa allegoricis & figuratis interpretationibus peruerterunt, merito in sexta synodo actione vndecima damnati sunt. huc plurima pertinẽtia omitto, quę eleganter traduntur à Melchiore Cano. lib. 7. de locis theolo. c. 3. conclu. 5.

2. Regula

Sit secunda regula, Quidquid Doctores & Pastores Ecclesię in Cõcilio legitimo congregati fidelem populũ docent quod ad Christi fidem attinet, id plane verissimum est, & pro catholica veritate accipiendum. hanc regulam probat latissime Melchior Canus lib. 4. c. 4. de locis theol. conclu. 4. & lib. 5. c. 4. conclu. 3. Cõcilium enim generale, ad quod confluũt Doctores & Pastores Ecclesię, auctoritate Rom. Pont. confirmatum certam fidẽ facit catholicorũ dogmatũ. exempla multa occurrent passim, nos pauca quędam afferemus. Concilium Lateranense Patrẽ & Filium in diuinis vere & proprie rem quandam summã, vnam eandẽq; esse intellexit, ex illo Ioannis c. 14. *Ego & pater vnũ sumus.* itaq; in hoc Abbas Ioachim dãnatus est, qui hũc locum aliter interpretabatur, vt refertur in c. damnatus. de sum. trin. & fide cath. Et concilium Viennense definiuit, ac docuit, Christo iam mortuo fuisse lancea latus eius apertum, & refertur in c. fidei. clem. de sum. trin. & ob id qui contrarium asseruerunt, velut hęretici damnati sunt; vt de quodam Petro Ioãne manifestum est ex Eymerico par. 2. q. 9. nu. 2. hęc ergo & alia huius generis prope infinita, quę in scripturis obscurius cõtinentur, dum Ecclesia per Doctores suos & Pastores explicat, & auctoritate Papę munita fidelibus ad credendum proponuntur, firma, certa, &

ta, & stabilia sunt, & perinde rata esse debent, ac si patenter in scripturis sacris continerentur.

3. Regula Sit tertia regula, Si sedes Apostolica summusue Romanus Pontifex maturo consilio quippiā definiat tanquam ad fidem spectans, id catholica veritas censendum est. Romanus enim Pontifex claues habet Petri, & verus eius successor est; pro quo orauit Christus ne fides eius deficeret, vt fratres suos, hoc est fideles, quandoque in fide vacillantes & nutantes confirmaret. erit ergo eius iudicium certissimum, stabile, & infallibile: quod egregie docent, qui de summi Romani Pontificis auctoritate aduersus nostri temporis hæreticorum monstra tractatus scripserunt, & inter alios Ioan. Turrecrem. in sum. de eccle. lib. 2. c. 109. & sequenti. Res fiet vno exemplo illustris: Animas iustorum simulatque è corporibus migrauerint, diuinam essentiā clare videre, si nihil tamen habeant quod pœnis purgatorij expiandū sit, definiuit Benedictus xj. in extrauaganti, Benedictus Deus. quam affert Eymericus par. 2. pag. 80. contrarium igitur asserere impium erit & hæreticum, vt optime docuit idem Eymericus in 2. par. q. 8. in ceteris idem est iudicium. Quibus autem rationibus Apostolicæ sedis summiue Pōtificis firma iudicia internoscātur, quæ veluti dogmata fidei habenda sint, copiose docet Melchior Canus lib. 5. de locis theologicis. & dicā schol. 35 huius 2. partis. quæ nunc non sunt inutiliter forte referenda.

4. Regula Cōsentiēs sanctorū sententia catholicā veritatē facit. Sit quarta regula, Consentiens eadem Sanctorum omnium sententia, aut scripturarū interpretatio, siue intelligentia in docendo aliquid ad rectam fidem spectare, pro catholica veritate accipienda obseruandaque est, & contraria sententia hæretica est putanda. Sane hæc sententia apud catholicos facile poterit persuaderi, apud hæreticos autem, qui nihil recipiunt, quod ipsos vel ex longinquo oppugnet, non ita hoc admittitur, sed parum hoc refert; nam dum hoc non admittunt & heretici iudicantur & comburuntur; nec nos cum ipsis modo agimus, sed veras regulas tradimus, qbus fidei iudices heretica dogmata cognoscant. ergo ad rem aggredientes, etiam vetustissimi Patres scripturarum intelligētias, non ex cuiuslibet sensu, sed ex sanctorum Patrum sententiis accipiendas voluerunt: è multis vnum, aut alterum in testem adducam, nam omnia persequi immensi esset operis. Dionysius lib. 1. c. 1. de cœlesti Hierarchia ita scribit: *Ad sanctissimarum scripturarum intelligentias, prout illas à Patribus accepimus, contuendas pro viribus pergamus.* & Dionysio antiquior Clemens ad discipulos Hierosol. de hac re

6. Relatū. 37. dist. proculdubio edisserens ait: *Relatum est quosdam docere non secundum traditionem Patrum, sed iuxta sensum suum. multas enim ex his quæ legunt secūdum ingenium hominum veri similitudines capiūt. adeo diligenter obseruandum est, vt lex Dei non secundum propriam intelligentiam doceatur.* His cōsentit Epiphanius hæresi 61. Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. Ambrosius lib. 3. c. 7. de fide ad Gratianum. & B. Hieronymus in epistola ad Euagrium. idem in Danielē. c. 12. & in epistola illa celebri ad Paulinum. & Augustinus in lib. de vtilitate credendi ad Honoratum. c. 7. & alibi sæpe. & copiose Gregorius lib. 28. moralium. cap. 9. exponens de sanctis Doctoribus illud: *Super quo bases illius solidatæ sunt.*

Quòd si rationem quæras cur communibus Sanctorum expositionibus & sententiis standum sit, eam pulchre docet Beatus Hieronymus super epistolam ad Galatas. c. 1. dicens: *Ecclesia Dei, quæ à posteris Apostolorum fidem audiuit, non accepit hominis Euangelium, sed Dei. Doctores enim Ecclesiæ non tam ipsi docent, quàm in ipsis Deus, qui ad sanctos loquitur, &c.* Ergo vt iam tandem concludamus, Origeniani ob id sunt in sexta generali synodo damnati, quòd nouas scripturarum expositiones contra maiorum traditiones inuenerint. ait enim Sophronius de Origenianis loquēs: *Multa alia extra apostolicam atque paternam traditionem asseruarunt, paradisi plantationem proijcientes, in carne Adam formatum fuisse nolētes, ex eo Euā formatam fuisse vituperantes, serpentis somnium resutantes* hac ille. Fuit aūt hęc Sophronij epistola cō firmata actione 13. eiusdē sextæ generalis synodi. Iam synodus Trullana. can. 19. ita habet: *Oportet qui præsunt ecclesiis, clerum et populū docere, ex diuina scriptura colligentes intelligentias & iudicia veritatis, & non transgredientes iam positos terminos, vel diuinorum Patrum traditionem: sed etsi ad scripturam pertinens controuersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quō Ecclesiæ luminaria et Doctores suis scriptis exposuerunt, & maiorem ex his laudem assequantur, quàm si ea quę à se dicuntur, componant. ne dum quandoque ad id hęsitant, ab eo quod conuenit, excidant.* hactenus ibi. Ad hæc Clemēs v. in cōcilio Vienēsi, & habetur in clem. 1. de sum. trin. & fide catho. definiturus illa verba Ioan. 19. *Ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum*, vere de Christo mortuo esse accipienda ait: *Nos ad sanctorum Patrum et Doctorum communem sentētiam apostolicę considerationis aciem conuertentes, sacro approbante cōcilio declaramus, &c.* Huc spectāt quæ sanciuit Leo decimus in concilio Lateranēsi, sesio. 11. in bulla incipiente. *Supernæ maiestatis.* & concilium Tridentinum, sesio 4. dum iubent, vt qui populis prędicant verbum Dei, scripturam sacram interpretentur iuxta Sanctorum sententiam & expositionem. Ex his ergo consequitur communem Patrum sententiam velut catholicam veritatem esse amplectendam, contrariam vero velut hæreticam damnandam. exempla manifesta sunt ex his quæ diximus ex Sophronio contra Origenianos, item ex concilio Viennensi.

Qui sint autem hi Doctores, quorum doctrinam vocamus approbatam, docuit Gelasius Papa, & habetur in c. sancta Romana. 15. dist. & dixi schol. 18. partis primæ. alij præterea numerantur in c. gloriosus. de reliq. & venerat. sanct. lib. 6. vbi referuntur Gregorius, Augustinus, Ambrosius, & Hieronymus. alios addit beatus Thomas lib. 4. contra gentiles. c. 24. de quorum etiam Doctorum auctoritate videto Innocentium in c. ne innitaris. de constitutio. *Qui sint Doctores Ecclesię.*

5.Regula. Sit quinta regula, Si ex Apostolorum traditione communis Ecclesię usus aliquam scripturę interpretationem acceperit, aut aliud quid circa sacramentorum ritus, aut res alias ecclesiasticas ad cultum diuinum spectantes desumpserit; id pro catholica ueritate sumendum est, atque ita custodiendum, ac si in ipsis sacris literis esset expressum: quoniam apostolicæ traditiones inconcussam inuiolabilemque habent auctoritatem, vt dixi schol.13.par.1. De antiquitate & origine traditionum apostolicarum grauiter disserit more suo Melchior Canus lib.3.cap.3.de locis theologicis. ea nos qui catholicis scribimus libēter omittimus, summatim tradentes quę ad plenū institutum attinent. Sciendū ergo est, non oia quę ad doctrinam Christianam ptinēt, neq; ab initio nascentis Ecclesiæ, neque nunc esse literarum sacrarum mandata monumentis; nam perpetuam beatæ Mariæ virginitatem, & paruulorum baptismum, & sexcenta alia huiusmodi, quę longum esset commemorare, non habemus expressa in sacris literis: ceterum ita certa fide recipiuntur à catholicis, vt contrariorum dogmatum auctores catholica Ecclesia hęreticos iudicauerit.

6.Regula Sit sexta regula, Quodcunque fidei dogma quod vel Ecclesia habuerit, vel concilium auctoritate Papæ roboratum ediderit, vel etiam summus Pontifex Romanus fidelibus præscripserit, perinde nobis id pro catholica veritate habēdum est, vt contraria sententia hæretica censeatur. hæc regula apertissima est ex superioribus, cum enim Ecclesia in his errare non possit, nec concilium auctoritate Papæ confirmatum, nec summus Romanus Pōtifex iudicialiter definiens, plane consequitur id esse hæreticum, quod hisce reperietur contrarium: exempla ad illustrandam hanc regulam satis abunde sunt in superioribus tradita.

7.Regula Sit septima regula, Si Ecclesia, Concilium, aut sedes Apostolica, vel etiam sancti Patres vna voce & consensu aliquam theologiæ conclusionem confecerint, & fidelibus præscripserint, hæc veritas catholica putanda est, & qui ei aduersabitur, hæreticus censendus est. Voco autem theologię conclusionem eam quę ex principiis huius facultatis theologicę certa & firma consecutione deducitur. sit exemplum: sexta generalis synodus duas in Christo volūtates statuit: item operationes duas, diuinam vnam, humanam alteram. tum ex illo Matth.26. *Non sicut ego volo, sed sicut tu vis.* tum ex eo quòd Christus Deus est, & homo perfectus. eodem quoque modo concilium Lugdunēse sub Gregorio decimo theologica ratione demonstrauit Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere non tāquam ex duobus principiis, sed tanquam ex vno, nec duabus spirationibus, sed vna tantum; pari ratione Innocentius tertius in concilio Lateranensi syllogismo theologico conclusit aduersum Abbatem Ioachim, essentiā diuinam nec genitā esse, nec generare. ergo quidquid ratione theologica ex principiis theologię bona consecutione collectum fuerit, eo modo quo dictum est, id pro catholica veritate habendum est, & contrarium hęreticum putandū est.

Sit iam tandem octaua & vltima regula, quā Melchior Canus pręcitato lib.12.c.7. nimis forte sęuam posuit, dicens: Si scholastici theologi aliquam conclusionem firmam, & stabilem vno ore omnes statuerint, atque vt certum theologię decretum fidelibus amplectendum constanter & perpetuo docuerint, illam vt catholicam veritatē fideles amplectantur. exemplum est: Christi animam quamprimum fuit creata & corpori infusa, Deum aperte vidisse docent scholastici Doctores vno assensu, vnde autem hoc sibi persuaserint, non est facile docere. cōtrarium ergo asserere hæreticum putandum est. hæc est docti viri sententia, quam penitus approbare non audeo, neque enim satis aperte video vnde theologi scholastici tantam habeant auctoritatem, vt communis eorū sententia ita statuet catholicas veritates, vt contrarię assertiones hęreses sint censendę, nisi dicamus hanc concordem eorum & penitus consentientem sententiam in Spiritum sanctum esse referendam, qui corda eorum interius ad ita unanimiter sentiendum moueat. quod forte nemini catholico uidebitur absurdum. *8.Regula*

Dicet hîc forte quispiam, cur cum Eymerico non adduxerim aliam regulam, qua uidelicet catholicę ueritates dicuntur illę, quę in articulis fidei continentur, quibus contrarię assertiones sunt hęreses manifestę? sed is intelligat nos regulas in his pręscripsisse, quę magis difficilia sunt: nam in claris & apertis nullum nostrum pręceptum est. Quis enim catholicus non uidet apertissime, ipsos fidei articulos, qui sunt prima principia & Christianę religionis fundamenta manifestissime prę se ferre catholicę ueritatis indicia, & contrarias falsitates apertissimas hęreses esse?

SCHOL. XXII.

In quæstionem iij. An error & hæresis sint idem in iure. *Pag.173 col.1.*

Vę sunt assertiones. Prima, Error latius patet quam hęresis. Secunda, Error contractus ad materiam fidei, idem est cum heresi.

¶ *Ad hanc respondemus, quòd licet error sit plus quàm hęresis, &c.* Et ratio est, quoniam error est genus, sub quo omnes falsorum dogmatum species continentur, quibus cùm desunt illę conditiones, quę ad hęresim constituendam exiguntur, errores sunt; at hęreses non sunt. multę enim sunt falsę propositiones, quę hęresis dici non debent, cum nullo modo fidem oppugnent: nam sicut nō omnis ueritas ad fidem pertinet, ita non omnis falsitas, aut error fidem oppugnat, ita ut hęresis sit: multis namque falsis assertionibus assentire possumus cum errore, sine peccato tamen; at hęresi sine grauissimo crimine nullus unquam sciens assentire potest. ad quod extat insignis diui Augustini locus in Enchyridio ad Laurentium: c.21. in hęc uerba: *Postremo qualecumque illud, & quantumcumque* *Error & heresis nō semp sūt idem.*

tametcumque sit, ad illam viam non pertinet, qua imus ad Deum, qua via fides est Christi, qua per dilectionem operatur. neque enim ab hac via deuiabat in geminis filys gratus ille parentibus error: aut ab hac via deuiabat apostolus Petrus quando se existimans visum videre aliud pro alio sic putabat, vt à corporum imaginibus, in quibus se esse arbitrabatur, vera in quibus erat corpora non dignosceret, nisi cum ab illo angelus, per quem fuerat liberatus, abscessit. aut ab hac via deuiabat Iacob Patriarcha quando viuentem filium à bestia credebat occisum. In his, atque huiusmodi falsitatibus, salua fide, qua in nobis est, fallimur: & via non relicta, qua ad illum nos ducit, erramus. Qui errores etiamsi peccata non sunt, tamen in malis huius vitæ deputandi sunt, quæ ita subiecta est vanitati, vt approbentur hic falsa pro veris, respuantur vera pro falsis, teneantur incerta pro certis. Quamuis enim hæc ab ea fide absint, per quam ad veram, certamque atque æternam beatitudinem tendimus, ab ea tamen miseria non absunt, in qua adhuc sumus. nullo modo quippe falleremur in aliquo, vel animi vel corporis sensu, si tam vera illa atque perfecta felicitate frueremur. hactenus Augustinus. Qui plane insignis locus lucem affert huic quæstioni, quo apertissime docemur, non omnẽ falsam assertionem, aut errorem heresim esse dicendum. idem tradunt Repertorium inquisitorum verbo, error. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 1. de iusta heret. punitio. Ioannes Rojas tracta. de hæret. par. 1. nu. 466. & seq. Est autem errare aliud pro alio credere. c. in quibus. 22. q. 2.

Gene. 27. Act. 12. Gene. 37.

¶ *Tamen error ad ea quę sunt fidei contractus, &c.* quia tunc desinit esse genus & sumit naturã vnius particularis speciei, & hoc casu error & hæresis sunt nomina penitus synonyma: & loca citata ab Eymerico probant eleganter hanc sententiã. eum sequitur penitus Ioan. Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 478. nec dissentit Cardinalis Turrecremata in sum. de eccle. par. 2. c. 1. & 11. & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 1. nu. 1. & seq. Error vero quando omnino accipiatur pro hæresi antecedentia & consequentia facile commonstrabunt, vt in his locis ab auctore citatis: nam aliàs error siue propositio erronea, & hæresis inter se plurimum differunt: propositionum enim in fide peccantium varij sunt gradus, hæretica de qua dictũ præsertim scholio superiori, erronea, sapiens hęresim, piarum aurium offensiua, temeraria, scandalosa, bonis moribus contraria, blasphema, schismatica, seditiosa, iniuriosa, hereticis fauens, & si quæ sunt similes, quarum cognitio valde est inquisitori necessaria, & à Theologis magna ex parte petenda, quorum est propositionum qualitates & gradus diiudicare & expendere, de quibus singillatim hîc mihi erat agendum: quia nusquã est in hoc libro locus commodior. ceterum breuitas me hæc omittere compellit, interim fontes vnde hęc cognitio petatur, indicabo. videto ergo Turrecrematam in sum. de Ecclesia, lib. 4. par. 2. c. 11. Albertinum tract. de agnos. assertio. q. 6. Melchiorem Canum lib. 12. c. 11. de locis theologicis. Alfonsum Castrum lib. 1. c. 3. de iusta hęre. punitio. Simancam catho. instit. tit. 54. idem in enchyridio violatæ religionis tit. 24. & alij. earũ fit mentio in concilio Constantiensi, sessio. 15. tit. de sententia contra Ioannem Husz, & in Bulla Martini quinti approbatoria, condemnationis Ioannis Vvicleff, & Ioãnis Husz, quæ habetur in vltima sessione eius concilij, & in Bullario literarum apostolicarum pro officio sanctissimę Inquisitionis. pag. 40.

Gradus varij propositionũ in fide peccantium.

SCHOL. XXIII.

In quæstionem iiij. de erroribus philosophorum Priscorum. Pag. 174 col. 1.

HAEreses & errores antiquorum philosophorum qui sunt. Eymericum hîc reprehendunt multi, quod in opere, quo de hęreticis & heresibus disseritur, gentiliũ philosophorum errores commemoret, qui hęretici esse non possunt, cum nunquam fidem catholicam fuerint professi: sed plane immerito carpitur, & eius industria atque ingenium cum in alijs, tum in hac etiam re magnopere sunt commendanda, cum non modo consummatas hęreses, sed etiam principia, vnde hęreses nascerentur, commemorarit, vt vitarentur. Nouerat enim ex antiquorum philosophorum dogmatibus, velut ex vberrimis fontibus hęreticorum hęreses processisse, quod luculenter docet Tertullianus in libro de prescriptio. hereticorum c. 7. in hęc verba: *Ipsę hæreses à philo sophis subornantur; inde æones & formę nescio quæ, & trinitas hominis apud Valentinum: Platonicus enim fuerat. Inde Martionis Deus melior de tranquillitate, à Stoicis venerat. Et vt anima interire dicatur, ab Epicureis obseruatur, & vt carnis restitutio negetur, de vna omnium philosophorum schola sumitur. Et vbi materia Deo æquatur, Zenonis disciplina est. Et vbi aliquid de igneo Deo allegatur, Heraclitus interuenit. Eadem materia apud hæreticos & philosophos voluuntur: ijdem retractatus implicantur.* hactenus Tertullianus. Quod ipsum fusius etiam prosequitur eodem capite, quę ob breuitatem omittimus. Rursus idem Tertullianus scribẽs aduersus Hermogenem philosophos vocat Patriarchas hæreticorum. idem repetit B. Hieronymus initio libri cõtra Pelagianos ad Ctesiphontem: quod & nos verum esse copiosè ostẽdimus in singulis fere hæresibus lib. 6. de pœnis hæreticorum. docet item Alfonsus Castrus lib. 3. c. 8. de iusta hæret. punitio. & Conrradus Brunus lib. 1. de hæreticis. c. 5. Hæc ergo sapienter intuitus Eymericus, optimo consilio falsa præcipuorum philosophorum, & magis nota dogmata in hoc opere recitauit, vt ostenderet quantum gentilium philosophorum incaute lecta doctrina nocere posset. Et propterea in concilio Lateranẽsi sub Leone decimo, sessio. 8. in Bulla incip. *Apostolici regiminis.* relata in Bull. pag. 58. diuinitus cautum est, vt qui philosophiam profitentur in vniuersitatibus, philosophorum dogmata catho-

Hęreses contra fidẽ à dogmatibus philosophorum processisse.

Profitentes philosophiã soluãt argumenta philosophorum fidei pugnãtia

catholicæ fidei aduersa auditoribus diluant, & religionis Christianæ veritatem ostendere nitantur in hæc verba: *Insuper omnibus & singulis philosophis in vniuersitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus, districte præcipiendo mandamus, vt cum philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus à recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint seu explanauerint, quale hoc est de animæ immortalitate aut vnitate, & mundi æternitate, ac alia huiusmodi, teneantur eisdem veritatē religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro viribus excludere atque resoluere.* hactenus ibi.

Illud est præterea obseruandum, Eymericum hos philosophorum errores non hausisse ex proprijs fontibus, aut libris eorum auctorum, quibus tribuuntur, sed vel ab aliis libris, vel ab illis qui viua voce eos sibi retulerunt accepisse: vnde factum est, vt sępe contingat, ei philosopho tribui errorem, quem is re uera non asseruit, in quo propterea est sibi condonandum, quoniam frequenter contingit, non ita fideliter referri ea quæ ab alijs accipimus, quàm quæ proprijs oculis intuemur.

Pag.174 col.1.C

¶ *Alundus*, Ita solus Barcinonensis, Bononiensis & Directorium Cardinalis de Gambara *Alandus*, Sabellanus *Almolus*. forte tamen legendum, *Alchindus*.

Philosophorũ errores, quomodo hæreses dici possint.

¶ *Multos errores & hæreses contra fidem sanctam nostram posuerunt*. Sed non videtur hoc verum: nam philosophi qui nunquam sunt catholicam professi fidem, hæreses aut errores hæreticales aduersus eam proferre non possunt, cum hæresis proprie ab homine baptizato proferatur, vt alibi scripsimus. ceterum respondemus, Eymericum non assertorem, sed propositionum erronearum seu falsarum & fidei catholicæ aduersantium naturam intuitum, etiamsi à non Christianis sint prolatæ, hæreses vocauisse, quasi sentiat propositiones hæreticas dici non ab assertoribus sed à natura rei, vt etiam voluerunt Turrecremata, & alij quos breuiter citaui par.1. schol.20.§. controuersiam vero illam. quam sententiam comprobat definitio hæresis ab Alfonso Castro allata lib.1. c.1. de iusta hæret. punitio. videlicet: *Hæresis est enuntiatio, siue propositio falsa, fidei catholicæ ita repugnans, vt cum illa simul esse non possit*.

Pag.176 col.1.E

¶ *Item quòd pœna animę nostræ separatæ est separatio à prima intelligentia*. Hæc Periodus deest in tribus codicibus, Bononiensi, Sabellano, & Cardinalis de Gambara, eam habet solus Barcinonensis impressus, & ideo non sum ausus omittere: ceterum ita omnino legendum puto: *est separatio ab vltima intelligentia*. Quia anima ex Auerrois sententia, vt cõstat ex eius erroribus paulò antea ab auctore relatis, quem Algazel proculdubio sequitur Arabs Arabem, ab vltima intelligentia producitur, & cum ea delectatur, à qua habet esse, unde cum ab ea separatur, torquetur & affligitur; sed non multum refert hæc tam diligenter perscrutari.

Error Auerrois de productione aiæ.

¶ *Hi dicuntur Cynici*. Hoc nomen in omnibus codicibus erat deprauatum: nam Barcinonensis impressus habebat *Canici*. Sabellanus *Caneici*, Directorium Cardinalis de Gambara *Cannici*. & Bononiensis omnium corruptissime *Canonici*, nos ex sententia quam tractat auctor *Cynici* reposuimus, vt sit sensus, Qui dicunt simplicem fornicationem iure naturali non esse vetitam Cynici dicuntur. fuerunt autē Cynici, vt scribit Laertius, philosophi quidam sectatores Antisthenis Crates & Diogenes ille Cynicus, ita dicti vel à Cynosarge gymnasio, vel à canina mordacitate: vel ab eo quod canum more in propatulo coire non dubitarent, de quibus Cicero lib. 1. de officiis.

Locus emẽdatus, et qui fuerint Cyni ci.

SCHOL. XXIIII.

In quæstionem vi. De hæresibus damnatis relatis in decreto.

Pag.178 col.2.E

VLla est tractatio, quam magis scire spectet ad inquisitores, quàm hæc, & de notitia hęresum, & de auctoribus earum. monui iam alibi nullum artificem posse plene & perfecte suo muneri satisfacere, nisi cognoscat artis suæ pręcepta, intelligatque contraria, quibus illa corruāt & labantur. neque inquisitores, quorum est fidē defendere & fortiter tueri, solum catholicas veritates scire debent, vt docuit Eymericus parte prima, sed etiam hęretica dogmata, quibus illę violantur: quod tota hac fere secunda parte ostendit. in omnibus autem ferme quęstionibus nulla est hac vtilior, aut cognitione dignior, cum hic numerentur omnium hereticorum principes primi cum suis summatim erroribus, à quibus vniuersi heretici, qui labentibus seculis secuti sunt, uelut ab fœtidis lacubus paucis additis, aut mutatis, aut inuersis suas hæreses protraxerunt. sunt autem in hoc capite multa difficilia, multa à uulgatis codicibus diuersa, multa etiam scitu digna, quę à nobis in gratiam iudicum uiolatę religionis essent declaranda, nisi breuitas nostra nos tacere compelleret: ideo pauca quędam annotabimus. Secuti vero sumus in hac quęstione imprimenda, emendationem Decreti Gratianici, quam Romę uiri docti ab hinc annis multis magno labore moliuntur.

Inquisitores dogmata hæreticorũ nosse oportet.

Hos autem errores cum suis auctoribus eodem fere ordine quo hic Eymericus, retulerunt Repertorium inquisitorum uerbo, hęresis. §. diuersitatem hęresum, & Turrecremata in sum. de Ecclesia lib.4. par.2.c.34. quorum multos cũ alijs ab his diuersis commemorat etiam Tabienensis in sum. uerbo, hereticus.§.27.n.28.& seq. Qui uero & quales fuerint hi heretici, quo tempore uixerint, qualia eorum dogmata, & ubi condemnata, ne actum agere uidear, tradere omitto: id tamen docent plenissime Turrecremata in sum. de Ecclesia lib.4.par.2.à c.23.usque ad 35. Alfonsus

Castrus

Castrus in libris aduersus hæreses, & copiose Gabriel Prateolus in libris de vitis, sectis, & dogmatibus hæreticorum : & alij tum ex antiquis tum ex recentioribus, quorum volumina obuia cuique extant.

Pag. 179 col. 1. A ¶ *Simoniani*. In vulgatis *Simoniaci* & male, sed Simoniani repositum est ex antiquorum patrum sententia: nam Tertullianus in lib. de præscriptio. hæreticorum c. 33. Augustinus tomo 6. in catalogo hæreticorum, Theodoritus lib. 1. hæreticarum fabularum c. 2. in fine, Egesippus, vt refert Eusebius lib. 4. historię c. 22. & Epiphanius hæresi 21. Simonis sectatores non Simoniacos, sed Simonianos appellant.

¶ *Hi dicunt creaturam non à Deo, sed à virtute quadam superna creatam*. Quid sibi vellet Simon hæreticus, nemo melius expressit quàm Theodoritus. is enim hunc locum explicat dum ait: *Simon eiusmodi fabulam peperit, infinitam quandam posuit potentiam, quam vniuersorum radicem appellauit; eamque ignem esse docebat, qui duplicem habebat operationem, hanc, quę cernebatur; illam vero quę latebat. Mundum autem genitum esse ex operatione ignis qua cernebatur*: hæc ille. Vt optime adnotauit Iosephus Steuanus in commentarijs huius capitis.

¶ *Nazarei dicti, &c.* Vt nominis huius ambiguitas fugiatur, libet hic ex Epiphanio, & alijs breuiter pauca quædam adnotare. hos ergo Nazaræos Theodoritus lib. 2. hæreticarum fabularum, *Nazoreos* nominat, & etiam Epiphanius hæresi 29. eodem nomine donauit, dum refert alios fuisse *Nazireos*, alios *Nazaræos*, & alios *Nazoreos*: illi sanctificati dicebantur, cum dignitatem primigenitorum gererent: Nazarę i autem appellātur Iudæi sectarij ante Christum exorti mille erroribus implicati, vt Philastrius refert: Nazorei vero ab initio nascentis Ecclesiæ, appellati sunt omnes Christi fideles, tractu tamen temporis illis hæreticis remansit hoc nomen, qui vnà cum Euangelio legem seruabant. hæc est Epiphanij sententia.

¶ *Cainiani*. Irenæus lib. 1. c. 35. & Theodoritus lib. 1. Cainos vocant, ab Augustino Caiani appellantur, eodem nomine eos donat Tertullianus lib. de præscriptio. hæreticorum. cap. 33. *Sunt, inquit, & nunc alij Nicolaitę, Caiana hęresis dicitur*. Ita animaduertit Michael Thomasius Reuerendissimus quondam episcopus Ilerdensis, qui diu multa cum laude Gratianicæ emendationi pręfuit Romæ.

¶ *Hermogeniani, ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducens*. Hic locus in vulgatis codicibus deprauatus erat, opera tamen Reuerendiss. Michaelis Thomasii epi Ilerdensis restitutus est, ex Tertulliano in libro de præscriptionibus hæreticorum. c. 33. vbi agens de Hermogene ita scribit: *Idem Apostolus cum improbat elementis seruientes, aliquem Hermogenem ostendit, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparat, & ita matrem elementorum deam faciens, potest ei seruire, quam Deo comparat*. hactenus Tertullianus.

¶ *Luciferiani, &c. Constantij persecutione* Hic codices sunt varij: nam quidam *Constantis*, habent: alij *Instanti*, sed iudicio eruditorum *Constantij*, reposuimus. iam verbum illud, *in catholicam*, Demochares *in cathedram*, commutauit, quæ lectio non est forte contemnenda, cum ex episcopi cuiusdam electione, vt sacri historici retulerunt, totum hoc dissidium fuerit exortum.

¶ *Agnoitæ & Tritheitæ*. Hęc etiam nomina emendata sunt ex re ipsa, & varijs antiquis scriptoribus, ab ignorantia enim non *Gnoitæ*, sed *Agnoitę*, nominandi erant. de his Agnoitis frequens est mentio in epistolis sancti Gregorij 35. & 42. lib. 8. Eulogio Alexandrino missis, qui contra hos Agnoitas scripserat, & de ipsis ac Tritheitis meminit Nicephorus lib. 18. c. 45. 49. & 50. & vtrosque à Theodosianis profectos esse scribit. Pag. 181 col. 2. B

¶ *Alię liberationem omnium apud inferos factam Christi descensione credunt*. Hic locus in vulgatis Isidori & Gratiani exemplaribus apposita negatione, *non credunt*, legitur: cum tamen absq; negatione legendum vt impressus est, monuit Petrus Iaconus, motus Beati Augustini auctoritate hæresi 79. vbi ita scribit: *Alię, descendente ad inferos Christo credidisse incredulos, & omnes inde existimat liberatos*. Ita etiam Philastrius refert, cui etiam lectioni adstipulantur duo potissimum Isidori manuscripta exemplaria, in quibus absque negatione hunc locum legi nobis asseruit idem Iaconus. & plane melius est ita legere: quoniā si legeremus vt vulgati codices habent, tunc certus esset erroris auctor, vt optime ostendit Iosephus Steuanus: nam Tatianus Adam saluatum non esse mentitus est: & Marcion vt ait Irenęus lib. 1. c. 29. Sodomitas liberatos Christi descensu, Patriarchas vero æterna pœna cruciatos esse absurdissime credidit. *Locus insignis restitutus.*

¶ *Alia de mundi statu dissentiunt*. Libentius legerem, *sentiunt*, ex Philastrio, qui refert hęresim, quæ dicit, mundum non mutari, sed in eodem statu semper manere, etiam post Domini nostri de cælis præsentiam.

¶ *Ego Berengarius indignus, &c.* Solus codex Cardinalis de Gambara hanc Berengarij abiurationem non habet, ceteri habent. at quo consilio fuerit ab Eymerico apposita, dubium non est: nā cum in hac quæstione instituerit commemorare hæreses & errores, de quibus agitur in Decretis, & inter eas illæ etiam referantur, quas Berengarius profitebatur, ideo id caput in quo de hoc disseritur, apposuit.

Libet autem hic pauca quædam de hoc Berengario dicere, vt hęc eius abiuratio facilius percipiatur. emersit hic Berengarius circa tēpora Leonis Papę noni, ad annos Domini 1049. multasq; hæreses de venerabili Eucharistiæ sacramēto promulgauit, & propterea à Leone nono Pontifice Maximo in concilio Vercellis coacto, cum omnibus suis asseclis, nisi ad bonam mētem rediret, perpetuo anathemate percussus est, eiusque error omnium consensu Patrum fuit damnatus. verum cū defuncto Leone Berēgarius in suo errore pertinaciter permaneret, synodus collecta est apud Turo- *Berengarius et eius in fide inconstantia.*

Turones sub Victore secũdo, in qua hereseos est conuictus. Denique cum neque sic resipisceret, sed multos passim in suum traheret errorem, Nicolaus secundus anno Domini 1059. Romę 113. Episcoporum concilium congregauit, ibiq; hanc abiurationem, quam ex Gratiano hîc cõmemorat Eymericus, publice fecit, quam Nicolaus per vniuersas Italiæ & Germaniæ vrbes misit, vt quæ Ecclesiæ doluerant de peccatore, de conuerso gauderent. ceterum non multo tempore in recta fide permansit Berengarius: nam alium errorem est professus, videlicet, in Eucharistia adesse quidem verum corpus & sanguinem Christi, sed simul etiam panis & vini substantiam ibidem remanere. itaque ad hunc errorem penitus euellendum Gregorius septimus circa annos Domini 1075. synodum Romæ celebrat, ad quam accersitus venit Berengarius, suumque in ea agnouit errorem, quem publice abiurauit, noua condita abiuratione illi à synodo præscripta in hæc verba: *Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor, panem & vinum quę ponuntur in altari, per mysterium sacrę orationis, et verba nostri redemptoris substantialiter conuerti in veram & propriam ac viuificatricem carnem & sanguinem Iesu Christi Domini nostri, & post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit, et quod sedet ad dexteram Patris: & verum sanguinem Christi, qui de latere eius effusus est, non tantum per signum & virtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ & veritate substantiæ, sicut in hoc breui continetur: & ego lego, & vos intelligitis, nec contra hanc fidem vlterius docebo. sic me Deus adiuuet, & hęc sacra Euangelia.* Huius postremæ abiurationis meminit Blõdus li. 3. decadis 2. & Sabellicus lib. 3. nonę Aeneadis. & Berengarius quidem in hac postrema abiuratione perseuerans pænitentiam egit, vt ait Ioannes Gerson sermone 1. de cœna Domini, quem grauiter de commissis sceleribus dolentem (& in primis quia reducere in viam veritatis nõ potuit, quos erroribus suis imbuerat) in lecto decumbentem in ipso die Epiphaniæ, iamiam moribundum hæc verba protulisse testatur: *Hodie apparebit mihi dominus meus Iesus Christus, vel ad gloriam sicut spero, propter pęnitentiam meam: vel ad damnationem sicut formido, propter aliorum corruptionem, quos ad viam veritatis reducere non potui.* *Berengarij moribundi verba.*

Non tamen desunt qui dicant, nunquam conuersum Berengarium, quorum opinionem satis probare videtur hæresiarcharum consuetudo, quos raro conuerti legimus, cum vt plurimum in erroris concepti pertinacia perseuerantes impœnitentes moriantur.

SCHOL. XXV.

Pag. 185 col. 2. E

In quæstionem ix. De hæresibus à Rom. Pont. damnatis post mortem auctorum earum.

Omnes hæ quæstiones, in quibus particulares quorundam errores recensentur mirabilem habent fructum, & Theologis & Inquisitoribus præsertim sunt valde vtiles, ad quos spectat, (vt supra monui) non modo catholicas veritates nosse, sed etiam oppositas falsitates intelligere, vt muneri suo rectius satisfaciant. docet autem Eymericus qui fuerint damnati, propter quid, item à quibus Romanis Pontificibus. nos singulorum historias breuiter more nostro recensebimus.

In primis tamen, idest, tum in hac quæstione, tum in alijs multis huius operis, in quibus Eymericus multorũ errores & hæreses commemorat, diligenter obseruandum, eum non putare omnes articulos, quos enumerat vere hæreticos esse: id enim manifeste falsum sæpe appareret, sed per errores latiori quadam verbi significatione comprehendit varios propositionum in fide peccantium gradus, seu qualitates, de quibus breuiter egimus paulo ante schol. 22. super q. 3. nam & conciliũ Constantiense & Martinus quintus in eodem cõcilio errores Ioannis Vvicleff, & Ioannis Husz damnant. nihilominus tamen non omnia eorum dogmata seu articuli damnantur, vt vere hæreticales, sed quidam vt blasphemi, quidam scandalosi, quidam piarum aurium offensiui, quidam denique aliarum qualitatum, vt constat ex eodẽ concilio Constantiensi, sessio. 15. & ex epistola Martini quinti relata in eodem concilio, sess. 45. & in Bull. pag. 40. ita prorsus Eymericus dum articulos hæreticales nominat, aliarum qualitatum propositiones non excludit. neque enim vir tam doctus tam est imperitus.

¶ *Condemnauit postillam fratris Petri Ioannis, &c.* Hic Petrus Ioannes emersit temporibus Cælestini tertij circa annos Domini 1220. scripsit commentarios in Apocalypsim, Euangelium Matthæi, & epistolas canonicas, quas hic Eymericus Apostillam, siue postillam vocat, plenos vt referunt historici, somnijs & mendacijs, ac vanitatibus, & hæresibus: studiosus fuit valde Abbatis Ioachim, cuius etiam doctrinam damnatam in c. damnamus. de sum. trin. aliosque plures errores sequebatur. hic Petrus Ioannes post mortem suam; Cælestini Pontificis iussu est exhumatus & combustus, cum fuisset legitime hæreticus impœnitens iudicatus. Rursus centum fere post annis Clemens quintus Pontifex Max. vnum eius particularem errorem damnauit in concilio Viennensi, vt refertur in Clement. fidei. de sum. trin. & fide catho. videlicet, Christo iam mortuo lancea fuisse apertum latus, vt in hac q. etiam refert Eymericus nu. 2. vers. prima hæresis est. de eodem Petro Ioanne agit amplius Eymericus, hac 2. par. q. 15. & q. 26. *Pag. 186 col. 1. B*

¶ *Michaelis de Cæsena.* Hic emersit circa annos Domini 1312. fuit Michael de Cæsena natione Italus, superbia tumidus, non facile sanctorum dictis obtẽperans. hic multos genuit proprios, & protessus etiam est aliorum errores: deniq; vsque *Pag. 188 col. 1. E* *Quis Michael de Cęsena.*

adeo

adeo à via humilitatis, & limitibus modestiæ ac obedientię deflexit, vt etiam in summum Romanum Pontificem Ioannem xxij. acerbe fuerit inuectus. Hunc Michaelem Ioan. Papa xxij. ob insignes hæreses dignitate priuauit, & hæreticum declarauit: ceterum is noluit resipiscere, neque Ecclesię iudicio obtemperare.

¶ *Aduertendum tamen, quòd ante condemnationem, &c.* Sequentia vsque ad vers. *Postea dominus Papa Gregorius.* desunt in tribus codicibus manuscriptis Bononiensi, Sabellano, & Cardinalis de Gambara. ea habet solus Barcinonensis, quæ quia instituto Eymerici aptantur, non fuerunt omittenda.

¶ *Quidam frater Ioannes de Parma Italicus Monachus.* Hic emersit circa annos Domini 1250. post condemnatum libellum Abbatis Ioachim ab Innocentio III. in concilio Lateranensi anno Domini 1215. hic fuit doctrinæ Abbatis Ioachim sectator tenacissimus: nec modo tuebatur errorem Ioachimi damnatum, sed plures etiam alios, quos refert hîc Eymericus: hunc ergo Ioannē Alexan. IIII. dānat prope annū Dñi 1258.

¶ *Condemnauit doctrinam cuiusdam Raymundi Lull.* Vixit Raynundus Lull tempore Alexan. IIII. circa annum Domini 1260. de hoc scribit Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, eadem fere quę hîc commemorantur ab Eymerico, à quibus non discedit Prateolus lib. 16. c. 2. de vitis & sectis hęreticorum. Rescriptum autem Pontificium quo Raymundi tractatus interdicuntur, refert Eymericus paulo post q. 26.

Pag. 190 col. 1. A Raymundus Lull.

¶ *Quòd eam habuit in quodam monte, &c.* Hunc montem Maioricenses hodie *Randa* vocant. est autem propterea in ea insula valde celebris.

¶ *Ministralibus.* Sabellanus *Magestersalibus.* codex Cardinalis de Gambara, *Minsterialibus.* sed Barcinon. & Bonon. melius habent, *Ministralibus*, estvox Hispana, qua significantur mechanicarum artium artifices, quos Itali vocant *Artesani*.

Pag. 195 col. 1. D

¶ *Horum centum articulorum primus, &c.* Hęc quę sequuntur vsque ad quęstionem decimam, desunt in tribus codicibus manuscriptis, ea tamen habet Barcinonensis impressus, & propterea sunt etiam impressa.

SCHOL. XXVI.

Pag. 196 col. 2.

In quæstionem x. De hæresibus ab inquisitoribus Aragoniæ damnatis domini Papæ mandato.

Væ in hac quæstione cum præcedentibus & subsequentibus traduntur, eò spectant, ut multos articulos hæreticales, aut alterius generis tradat Eymericus ut fugiantur. hoc enim est eius præcipuum institutum. Sed hoc est aduertēdum, singulis fere seculis pro qualitate hęreticorum certas quasdam hæreses pullulare, quæ alijs tēporibus omnino sint quasi sopitæ & extinctæ: unde Eymericus (ut etiam in præfatione huius 2. par. dicebamus) eas in primis commemorat, quæ suo seculo aut uigebant adhuc, aut nondum omnino erant extirpatæ: quod oportet animaduertere, ne quis auctorem aut reprehendat, aut miretur cur has adduxerit, alias uero omiserit: quamquā nullas potest dici omisisse, qui etiā antiquorum hæreticorum errores numerauerit.

Singulis fere seculis certas hæreses pullulare

¶ *Quòd in sanguine Christi sparso in Parasceuę non remanserat diuinitas, &c.* Sed uere uelut hæreticus uel iam olim à sanctis patribus explosus uidetur. illi enim iuxta catholicam ueritatem aliud semper docuerūt. Augustinus super Ioan. c. 10. tract. 47. & in libro de unitate Trinitatis ad Optatū, & in libro de Incarnationis Dominicæ sacramento c. 5. *Mors enim ad tempus*, ait Beatus Augustinus, *carnem & animam separauit, sed neutrum à verbo Dei.* Idem aiunt Ambrosius super Lucam c. 23. comment. 8. in illis uerbis: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* Et Hesychius super Leuit. c. 6. plene Magister sent. lib. 3. dist. 21. & ibi communiter Doctores scholastici, & S. Thom. 3. par. q. 50. art. 2. & 3. & expressius eadem par. q. 54. art. 2. ad 3. argumentum: nam quod accepit semel Dei Filius nunquam deseruit.

Caro & aïa Christi semel verbo vnita nunquā ab eo fuerunt separata.

¶ *Postmodum vero frater Nicolaus Eymerici, &c.* Quoties de se loquitur auctor, modestię causa semper sub tertia persona se nominat. quod vero asserit de his tribus articulis de recessu Christi ab speciebus sacramentalibus, supra abunde explicatum est par. 1. pag. 33. vbi affert condemnationem factam per Gregorium XI. & dixi schol. 14. eiusdem primæ partis.

¶ *Secunda hæresis est, quòd licitum est creaturas adorare, &c.* Isti omnes errores de adorandis dęmonibus, à magicis & incantatoribus orti sunt: nam hi vt tuerentur suam damnatam artem, quā raro exercēt absq; adoratione & sacrificijs dæmoni exhibitis, aliū errorē de adorādis dæmonibus adiunxerunt, vt vel inde intelligas quàm sit vere dictū à philosopho, Dato vno absurdo multa inde sequi. idē ferme articuli, aut sane his valde cōsimiles damnati sunt cōmuni sententia per Theologos Parisienses anno Domini 1318. leguntur q; in fine sententiarum Petri Lombardi.

Pag. 197 col. 1. E *Errores de adorādis dæmonibus vnde orti.*

¶ *Tertia hęresis est, quòd licet dęmones adorare & honorare latria meritorie.* Latria vel theosebia, cultus est qui soli debetur Deo. Magister & ceteri cōmuniter Theologi lib. 3. sent. dist. 9. B. Thom. 2. 2. q. 84. art. 1. ad primū argumentū. & q. 103. art. 3. glo. in clem. si dominū. de reliq. & venerat. sancto. glo. in c. venerabiles. de consec. dist. 3. Lapus in c. si canonici. de officio ord. li. 6. & copiose Tabiensis in sum. verbo, adorare. & Syluester verbo, latria. ex quibus intelliges quàm sint hęc impia, quæ de adoratione dæmonum traduntur.

Quid latria et dulia.

¶ *Quarta haresis est, &c. possunt dęmones adorari dulia.* Dulia cultus dicitur creaturis exhibitus, nō simpliciter, sed propter aliquam excellentiam. ita Theologi, & B. Tho. locis proxime citatis, & ad de quos citaui superiori adnotatione.

¶ *Octaua hęresis est, quòd laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicite credendum.* Hinc colliges optime conclusisse Eymericum par. 1. q. 12.

iuxta mentem Beati Thomæ, ea quæ principaliter ad fidem spectant, quales sunt fidei articuli, ab omnibus explicite tenenda esse, neque excusare prauam consuetudinem in contrarium, cum pauci sint qui explicite articulos sciant.

Pag. 197 col. 1. E. Voluntas beneplaciti in Deo, quæ dicatur.

¶ *Loquendo de voluntate beneplaciti Dei.* Theologi lib. 1. senten. distinct. 45. voluntatem vere & proprie non metaphorice dictam, in Deo appellant voluntatem beneplaciti. item Beatus Thomas, & ibi Caietanus par. 1. q. 19. art. 11. quam sit autem impium quod hic traditur de Deo volente malum culpę, eleganter docet vterque Thomas par. 1. q. 19. art. 9. & Doctores scholastici lib. 1. senten. distin. 46.

SCHOL. XXVII.

Pag. 198 col. 1.

In quæstionem xi. De hæresibus damnatis ab inquisitoribus Aragoniæ sine expresso mandato Papæ.

Quid sit inquisitores damnare hęreses.

CVM dicit hîc Eymericus se agere de hæresibus damnatis per inquisitores Aragoniæ sine expresso Papæ mandato, non intelligas inquisitores propria auctoritate posse definire dubia circa fidem. Id enim Romani Pontificis munus est. c. quotiens. 24. q. 1. cap. maiores. de baptis. & eius effectu. sed hoc vult, Aragoniæ inquisitores sine expresso Papæ mandato declarasse hæreses iam damnatas, & iussisse vt iuxta sanctiones canonicas earum punirentur auctores. de quo dixi schol. 5. huius 2. par. super c. ad abolendã. vers. vel singuli episcopi.

Arnaldus de Villanoua hæreticus.

¶ *Quidam magnus medicus, vocatus magister Arnaldus de Villanoua.* Hic emersit circa annos Dñi 1310. libellos quos edidit hæreticos numerat Eymericus paulo post q. 28. huius 2. partis. hic cum nollet se intra medicinæ terminos continere, dum temere vult etiam Theologiam profiteri, misere labitur. Alchimiam etiam profitebatur: in qua tantum se profecisse iactabat, vt laminas aureas ea arte confectas, diceret omnibus se daturum explorandas, vt scribit Cassanæus in catalogo gloriæ mundi, par. 11. consideratione 40. ceterum ea omnia, arte dęmonum, cum quibus familiaritatem habuisse dicitur, constare creduntur: nam hoc est huic hominum generi valde familiare, vt ex chymica professione ad dæmonũ inuocationes & pactiones accedant, vt docuit Eymericus 3. par. tit. de signis, quibus Necromantici hæretici cognoscuntur. nu. 115. sed hoc eam distinctionem recipit, quam ibi attuli schol. 32. par. 3. vers. Alchymistæ, vt in pluribus.

Alchymistarum incõmodũ.

¶ *Et presbytero quodam vocato fratre Bonanato.* Hic emersit circa annos Domini 1314. Begardorum errores sequebatur, de quibus copiose Eymericus paulo post q. 15. de hoc Bonanato nemo plura quàm hic Eymericus, quem omnino

Pag. 199 col. 1. B Bonanat⁹ hęreticus

sequitur Prateolus li. 2. c. 30. de sectis hęreticorũ.

¶ *Quidam vocatus Durandus de Baldach.* Idem Prateolus lib. 4. de sectis hæreticorum c. 18. in Bononiensi legitur, *Ducandus.* item in codice Cardinalis de Gambara.

¶ *In Villafranca de Panades.* Hoc nomen in omnibus manuscriptis erat deprauatum, ceterum ita legendum est, vt curanimus imprimendum: est autem id oppidum nobile inter Tarracon. & Barcinon. in recto itinere, quo itur à ciuitate Tarracon. ad Barcinon.

¶ *Postquam traditus fuerat vt impænitens seculari curiæ, & iam ex vno latere assatus se finxerat pænitere.* Olim ita quandoque fieri solitum erat, sed hodie recipiendus non esset ad misericordiã, qui semel esset curiæ seculari traditus, etiamsi promitteret conuersionem: quoniam huiusmodi conuersiones non præsumuntur fieri de corde non ficto per dolorem peccatorum, sed per metum præsentis & vrentis ignis: & experientia sæpius docuit hos homines ita receptos deteriores fieri. Et quamquam postquam traditi semel sunt curiæ seculari summo iure, si dicant velle conuerti, dummodo non sint relapsi, recipi possint, quia nullo iure id prohibetur: nihilominus tamen tutius est & securius vt nullo modo audiãtur. immo in Hispania nouissima quadam Madriliana instructione anno Domini 1561. c. 44. salubriter cautum est, vt raro recipiantur etiam illi, qui ante sententiæ prolationem in tabulato conuertuntur. & tametsi ibi de negatiuis sit sermo, idem in impænitentibus locum habere debet, qui errores & confessos & probatos nolunt detestari. & hæc plane sententia valde mihi ęqua semper visa est, cum antequam producantur illi qui tradendi sunt curiæ seculari, omnis sit adhibita diligentia vt conuertantur, iuxta cõsilium Calderini, tit. de hæret. consi. 2. Palacium Rubium in allegatione de hæresi. §. 4. & Simancam catho. instit. tit. 48. nu. 32. & sanciunt valde prudenter concilium Biterrẽse c. 17. vt dixi schol. 20. huius par. vers. hæretici perseuerantes. & quod hîc tradit Eymericus, iterum repetit 3. par. in 10. & 12. modo processum fidei terminandi, in fine; vbi sentit huiusmodi homines de benignitate posse recipi: id tamen nullo iure esse cautum, & valde periculosum esse huiusmodi homines recipere. mea hęc est sententia tales nullo modo esse recipiendos.

Traditus curię seculari, si dicat se velle pęnitere an recipiendus.

¶ *Quidam vocatus frater Iacobus Iusti.* Idem Lutzemburgus in catalogo hęreticorum, & Prateolus lib. 9. c. 4. de sectis hæreticorum. vixit autem hic Iustus initiste circa annos Domini 1314.

¶ *Videlicet in mõte Albo* Voces vulgares sæpe latinitate donat auctor, vnde parit quandoq; difficultatem: hic locus celebris est in principatu Cataloniæ vulgo dictus Montblanch.

¶ *Cuius auctor fuit frater Berengarius de Montefalcone.* Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara, *Benegrius.* Sabellanus, *Beugertus,* sed melius *Berengarius.* Prateolus lib. 2. de sectis hęreticorũ c. 37. hunc vocat *Bugaurium,* sed parum refert. hîc emersit circa ann. Domini 1352. Quod vero hic dicit de monasterio Pobleti, id hodie in prouincia Ca-

cia Cataloniæ longe est ditissimum, dictum vulgo *Poblet*: cuius frequens est mentio in iure canonico sub nomine Populeti.

Pag. 200 col. 1. A. ¶ *Quidam vocatus Nicolaus de Calabria.* Hic emersit circa annos Domini 1352. homo stultissimus. de quo nemo plura quàm hic Eymericus.

¶ *Quidam vocatus Bartholomęus Ianouesius.* In Bononiensi & Sabellano *Ianuensis.* in codice Cardinalis de Gãbara *Ianouelli.* & male. noluimus recedere à Barcinonẽsi impresso. Emersit autem hic nebulo circa annos Domini 1360. de hoc eadem quę hic ab Eymerico, tradit Prateolus lib. 2. c. 11. de sectis hęreticorum.

¶ *Vocatus frater Arnaldus Montaneriij.* Bononiensis & codex Cardinalis de Gãbara *Montanerij,* Sabellanus, *Montanarij*, sed noluimus discedere à Barcinonensi impresso. hic emersit prope annos Domini 1354. is ortus est, vt ait Eymericus, in villa Podij ceretani, quod oppidum hodie Cathalani vocat *Puix cerdan*, nobile in ea prouincia.

SCHOL. XXVIII.

Pag. 201 col. 1.

In quæstionem xij. De hæresibus Pseudoapostolorum in Lombardia.

Dulcinus & Segarellus hæretici in Italia.

Ecensuit hactenus errores in Hispania condẽnatos, nũc de illis qui in Italia repressi sunt, sermonẽ instituit: ac primum orditur ab heresibus Pseudoapostolorũ. Hi ducibus Geraldo Segarello & Dulcino emerserunt circa annos Domini 1285. & multas Italiæ ciuitates in Insubria falsis dogmatibus infecerũt. Vocati sunt autem Pseudoapostoli, quia cum apostolorũ vitam & mores imitari se dicerent, longe tamen ab eorum sanctitate & doctrina discedebant. de his nemo plura quàm hic Eymericus. Pseudoapostoli vero germen erant Pauperum de Lugduno, in multis tamen ab illis differebant, vt alibi dicam.

¶ *Scilicet Geraldus Segarelli Parmensis.* In Bononiensi & codice Cardinalis de Gambara *Pergamensis* legitur, non *Parmensis.* nec desunt qui eum patria Pergamensem faciant, sed noluimus à Barcinonensi impresso & Sabellano discedere. & multa loca sequentia aperte indicant eum Parmensem fuisse, & historię adstipulantur.

Vera Dulcini excusatio. ¶ *Et Dulcinus Nouariensis.* Dulcini huius heresiarchę creberrima extat mentio in libris iurisconsultorum, qui circa ea tempora & paulo post floruerunt. illud autem quod de hoc hęretico affert valde singulare Ioannes Calderinus in tractatu de forma procedendi contra inquisitos de heresi in Rub. *De hereticis credentibus, &c.* num. 6. non est hîc omittendum, ait enim hunc Dulcinum, antequam curię seculari traderetur, se excusasse dicendo, quòd ea quę prędicauerat & docuerat contra fidem & bonos mores, dixerat, non quia ita crederet, sed propter multa commoda, & delectabilia temporalia, & propter vanam gloriam, & propter dominium quod ex tali doctrina habebat. ceterum hæc vana excusatio eum non iuuit quominus traderetur curiæ seculari, nec facile huiusmodi hæreticorum excusationes admittendæ, vt dixi schol. 17. vers. dixerit seu fecerit trufatorie.

¶ *Dictus Gerardus per episcopum Parmensem.* In codice Cardinalis de Gambara, *Pergamensem.* sed Bononiensis corruptissime habet *Tarten.* sed noluimus à Barcinonensi recedere, cui & Sabellanus consentit, & historiæ.

¶ *Etiam congregato exercitu magno crucis signaculo insignito.* Ceciderunt, autem vt in monumentis vetustatis scriptum est, multi Pseudoapostoli vno conflictu paucissimis catholicis extinctis. singuli autem Crucesignati magno protegendæ fidei desiderio excitati proprijs impensis ibant in bellum: nam inter cetera hoc vouebant: vnde inquisitores tunc, tametsi pauperes & mendici, intrepide in hæreticos animaduertebant. huc spectat textus in c. excommunicamus 1. §. catholici. de hæreticis. Crucesignati pro prijs impẽsis ibant in bellum contra hæreticos.

¶ *Qui fuit principium & auctor huius sectæ.* Post hæc verba in codice Cardinalis de Gambara adduntur hæc: *Qui, vt Dulcinus dicit & asserit, fuit noua planta, &c.* Barcinonensis ita: *Qui fuit pręcipuus huius sectę actor*: sed Bononiensis & Sabellani lectionem secuti sumus vt est impressus.

¶ *Vigesimus error est, quòd pro nulla causa, &c.* Pag. 202 col. 2. C Codices hîc sunt varij Sabellanus & Bononiensis prope conuenit cum Barcinonensi impresso, sed codex Cardinalis de Gambara hunc articulum ita habet: *Quòd pro nulla causa nec in aliquo casu debet iurare homo, nisi pro articulis fidei vel pręceptis Dei, & omnia alia potest celare. Et quantumcunque iuret dicere veritatem coram prælatis seu inquisitoribus, non tenetur respondere de aliquo alio, nec reuelare doctrinam suam, siue errores suos, nec tenetur defendere verbo seu voce, sed semper corde tenere. Si tamen cogatur iurare metu mortis, in eo casu debet iurare verbo seu voce solum & in mente retinere. Et quod in nullo casu tenetur respondere veritatem, nisi de his quę verbaliter continentur in articulis fidei seu pręceptis: & si de alijs requiratur, licet ei sine peccato mortali mentiri, & veritatem suę sectę negare ore, dummodo teneat eam in corde, ad hoc vt euadat potestatem inquisitorum; sed debet respondere inficiando, vel negando seu palliando, quocunque modo tergiuersando, colorando seu palliando quomodocunque possit pertransire, &c.* Hunc errorem à Pauperibus de Lugduno seu Valdensibus acceperunt Pseudoapostoli: nam Pseudoapostoli germen sunt Valdensium. hoc tamen, quod de iuramento horum hîc dicitur, lumen accipiet ex summa fratris Iuoneti par. 5. c. 2. cuius fragmentum extat in vetusto illo codice membranaceo manuscripto bibliothecę Vaticanę, vbi plene agitur dę secta Valdensium. is ergo agens de dispẽsatione eorum in iuramento ita habet: *Diffinierunt*

hac luce migrare, nisi sumpto pro Christo passionis calice: cuius orationem exauditā fuisse apertissime sequētis diei effectus demonstrauit. quo interfecto perductum fuit sacrum illius corpus Mediolanum, sepultumque ad sanctum Eustorgium, vbi adeo claruit miraculis, vt hæreticos non minus vicerit, ac strauerit occisus, quàm antea fecerit viuens. Cum itaque multis miraculis clareret, Innocentius iiij. cunctis rite celebratis, ac obseruatis sacrosanctæ Ecclesiæ Romanę ritibus Petrum Martyrem anno sequenti, nempe 1253. in catalogum Sanctorum retulit: extatque hodie huius apotheosis, seu canonizationis authenticum rescriptum in libro priuil. ord. Prædicat. fol. 26. pag. 2. Innocentio autē quarto vita functo, Alexander quartus ad Pontificiam sedem euectus protinus sui Pontificatus initio, anno videlicet Domini 1254. Petrum etiam Martyrem egregio commēdauit encomio, & canonizationem ab Innocentio celebratam confirmauit rescripto incipiente,

Magna magnalia de beato Petro Martyre. quod habetur in lib. priuil. ord. Pręd. fol. 32. Cetera persequūtur copiose beatus Antoninus, Laurentius Surius, & alij qui huius sancti viri vitam & insigne martyriū eleganter conscripserunt.

Pag. 203 col. 2. E ¶ *Primus error est, quòd duos deos, &c.* Et Cathari etiam siue recentiores Manichæi eundem errorem mordicus defendebant, vt intelligas vere scripsisse Tertullianum in libro de præscriptio. hæreticorum c. 1. nullam fuisse tam turpem hæresim, quàm labentibus sæculis alij non excitarint, secutique fuerint. quod vero recentiores Manichæi, seu Cathari de duobus deis seu principijs impie fabulantur, nō est vno modo inter eos receptum: nam Belazmansa Veronensis, qui fuit princeps horum hæreticorū in Italia circa annos Domini 1225. & Ioannes de Lugio Bergomensis, qui eisdem fere temporibus vixit, valde inter se dissidebant, vt latissime docuit quidā frater Raynerius de ordine Prædicatorum, in summa, quam anno Dñi 1250. scripsit de Catharis & Leonistis seu Pauperibus de Lugduno, quā vidimus in vetusto illo codice manuscripto bibliothecę Vaticanę, in qua singillatim omnia horum dogmata persequitur, quæ nos hîc breuitatis causa omittimus, alibi forsan commodius tradituri.

Belazmāsa & Ioānes de Lugio Manichæorum duces in Italia.

Pag. 204 col. 1. B ¶ *Tertius error est, quòd omnes gradus & ordines, & ordinationes Ecclesiæ sanctę, & statuta decipiunt & deprauant.* Ita Barcinonensis, Bononiensis, & Sabellanus velle vidētur, quòd omnia sacramenta, cęremoniæ & leges Ecclesiæ fideles & catholicos decipiunt, deprauant, & corrumpunt. qui sensus satis aperte colligitur ex sequentibus erroribus, quibus Cathari, seu Manichæi reiectis Ecclesiæ sacramentis, alia ipsorum loco substituebant, vt mox dicemus ex summa fratris Raynerij de erroribus Catharorum. In Directorio tamen Cardinalis de Gambara legitur, *despiciunt & deprauant.* qui etiam sensus optime potest eorum sententię aptari: nam Cathari & Ecclesiastica sacramenta & ritus despiciunt, hoc est, aspernantur. item etiam & deprauant, quoniam loco verorū falsa sacramenta & cęremonias substituunt.

¶ *Et confingunt tanquam simiæ, quædam alia loco ipsorum, quæ quasi similia videntur.* Tres errores, quos nunc prosequitur Eymericus, videlicet, 5. 6. & 7. ad sacramenta Catharorum spectant, quæ mihi breuiter sunt declaranda, vt & hîc & alia iuris loca de sacramentis, & consolatione Catharorum loquentia intelligantur, & præsertim c. filij. de hęret. lib. 6. & c. 19. cōcilij Narbonensis. Sciendum ergo est, hos recentiores Manichęos, seu Catharos reiectis veris Ecclesię sacramētis, quatuor sibi sacramenta inania, illicita, & sacrilega, confinxisse, videlicet, manus impositionem, panis benedictionem, pęnitentiam, & ordinem.

Quatuor recentiorum Manichæorū inania sacramēta.

Manus impositio vocatur ab eis consolamentum, & spiritualis baptismus, seu baptismus Spiritus sancti: sine qua secundum eos, nec mortale dimittitur, nec Spiritus sanctus alicui datur, sed per eam solummodo ab eis factam, vtrūque conferri mentiuntur. hæc autē manus impositio hoc ritu absoluitur apud eos. eorum prępositus (de quo mox dicemus) cum aliquis ex ipsis incidit in peccatum, aut ad sectam eorum conuertitur, per manus impositionem consolamentum daturus librum euangeliorum, vel totius noui testamenti tenet ante pectus suum: is vero qui consolamentū est recepturus, vbi coram Catharis confessus est in genere dicens se esse peccatorem, & humiliter accedere ad petendam veniam, tunc prępositus absolutione peracta ponit prędictum librum supra caput illius, & ceteri Cathari qui adsunt manum dextram, & incipiunt suo ordine dicere Dominicam orationem. hoc ritu consolamentum & peccatorum remissionem dicunt se conferre, quā nō habēt miseri Cathari: de qua extat insignis locus in concilio Narbonensi c. 19. in hęc verba: *Si consolationes eorum, vbi cum quem consolantur, in hæreticum recipientes per impositionem manuum se saluare proditionaliter mentiuntur: aut seruitio eorundem, vbi maiore ipsorum librum tenente apertum, per ipsum quasi sub generali confessione, remissionem intelligunt fieri peccatorum.*

Catharorum consolamentum.

Alterum eorum sacrilegum sacramentum est panis benedictio. hęc est quędam fractio panis, quam ipsi quotidie faciunt tam in prandio quam in cœna. fit autem hoc modo: cum ingressi sunt ad mensam Cathari, siue Catharę omnes dicunt orationē Dominicā, interim qui prior est apud eos professione vel ordine, tenet panem vnum, vel plures si necesse foret ad præsentem multitudinem saturandam, & dicendo: *Gratia Domini nostri Iesu Christi sit semper cum omnibus nobis,* frangit panem seu panes, & distribuit omnibus discūbentibus non solum Catharis, sed etiam credentibus suis, adulteris, latronibus, & homicidis. atque in hoc differunt à Pauperibus de Lugduno; nam illi solum semel in anno conficiunt, seu benedicunt, vt suo loco dicemus.

Panis benedictio Catharorum.

Tertium

Falsa Catharorũ pęnitẽtia

Tertium sacramentum est pęnitentia, quam sine vllo peccatorum dolore faciunt in hunc modum: singulis mensibus semel tantum, si commode possunt, confessionem faciunt de peccatis venialibus, hoc ritu: vnus pro omnibus loquens alta voce, ceteris inclinatis in terra coram prelato tenente librum ante pectus suum dicit ita: *Nos venimus coram Deo & vobis ad confitendum peccata nostra, quia multum peccauimus in verbo, & opere, & visione, & cogitatione.* & ceteris huiusmodi. Quòd si quis eorum incidit in peccatum, quod iuxta opiniones eorum sit mortale, tunc illud cõfiteri oportet, & non alia, & recipere iterum manus impositionem à prelato suo, & ab vno alio ad minus cum eo. hęc autem omnia absoluunt Cathari absq; lachrymis, contritione, & vlla satisfactione: vnde facile colligas, quàm sit inanis & vana eorum pęnitentia, cum diuinę literę & lugenda peccata, & male ablata restituẽda, & in particulari peccata confitenda apertissime testentur.

Catharorũ ordo.

Denique vltimum eorum sacramentum est ordo. Catharorum seu recentiorum Manicheorum ordines quatuor sunt. ille qui est in primo & maximo ordine constitutus vocatur Episcopus. ille qui est in secundo, Filius maior. qui est in tertio, Filius minor. qui in quarto & vltimo, dicitur Diaconus: ceteri qui sunt sine ordinibus inter eos vocant Christiani & Christianę. Epi munus est principẽ semper tenere locum in oibus quę ab ipsis fiunt, videlicet in impositione manus, in fractione panis, & in orando. idem seruat Filius maior absente Episcopo, & Filius minor absente Episcopo & Filio maiore. Ad Diaconum vero spectat audire cõfessionem venialium, & impingere pro illis absolutionem, quod officium illi vocãt, *Carregare seruitium.* de quo breuiter meminit concilium Narbonense c. 19.

Dixi breuiter in gratiam lectorum quę necessaria sunt ad intelligenda ea quę hoc loco tanguntur ab Eymerico paulo obscurius, ne vllus in hoc auctore obscuritati locus relictus esse videatur; ea non sunt inania putanda, cum multa inde iuris loca de hereticis loquentia lucem accipiant, in primis concilium Biterrense & Narbonense, in quibus horum sępe fit mentio.

Pa. 104. col. 2. B. *Errores Manichæorum de matrimonio carnali.*

¶ *Octauus, quod loco sacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem, confingunt esse spirituale matrimonium, &c.* Obserua hic quam caute loquatur Eymericus iuxta errores Catharorum, neque enim dicit quod loco sacramenti matrimonij carnalis constituant aliud sacramentum matrimonij spiritualis nam Cathari quatuor tantum faciunt sacramenta de quibus diximus: de matrimonio vero carnali sentiunt omnes Cathari, id semper fuisse mortale peccatum, & quod non punietur quis grauius in futuro propter adulteriũ, vel incestum, quàm propter legitimum coniugium: neque etiam ob hoc quisquam grauius plectitur apud eos. ita docet Raynerius in summa de Catharis & Leonistis, quę hic Eymericum nõ latuerunt.

¶ *Negant etiam fuisse mulierem carnalem.* Hic exilissimo claudendam esse periodum: nam Cathari non dicebant Mariam fuisse sectam suam, vt constat ex summa Raynerij, sed Belazmanfa Catharorum dux asserebat Dei Filiu non assumpsisse humanã naturã in veritate, sed eius simile in beata Virgine, quam dicebat fuisse Angelum. qua periodo absoluta, sequitur mox, *sed sectã suam, &c.* quasi Maria virgo, quam contituunt fuisse Angelum, prefigurarit sectam suam. & astipulatur codex Cardinalis de Gambara in quo, loco illius dictionis, *Sed.* legitur, *Secundum*, ita: *Secundum sectam suam, & ordinem suum dicunt esse Mariam virginem, veram pænitentiam, castam, & virginem quæ genuerat filios Dei, &c.*

Error Belazmanfę de beata Virgine.

¶ *Tertiusdecimus, &c. quòd in animalibus brutis & etiam in auibus sunt spiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, &c.* Hoc ipsum scripsit de vetustis Manicheis beatus Augustinus in libro de heresibus tom. 6. heresi 46. his verbis, ex quibus hic locus lumen accipiet: *Animas auditorum suorum in electos reuolui arbitrantur, aut feliciore compendio in escas electorum suorum, vt iam inde purgatæ in nulla corpora reuertantur. Ceteras autem animas, & in pecora redire putant, & in omnia quæ radicibus fixa sunt, atque aluntur in terra.* hæc ille.

Manichæorũ error de trãsmigratione aĩarum in varia corpora.

¶ *Quare non comedunt ipsi aliquod animal, nec aliquod volatile, nec occidunt.* Hic error de Pythagoreorum schola prodiisse videtur, qui & à carnibus abstinendum omnino prędicabant, vt copiose docet Ouidius libro 15. Metamorph. Iuuenalis satyra 15. & Laertius de vitis philosophorum. Cur autem Manichei carnibus non vescerentur, causam tradit B. Augustinus pręcitato loco his verbis: *Nec vescuntur tamen carnibus, tanquam de mortuis, vel occisis fugerit diuina substantia, tantumque ac tale inde remanserit quod iam dignum non sit in electorum vẽtre purgari.* hęc Augustinus. ex quo multum potest hęc quæstio illustrari.

Cur Manichæi carnibus non vescerentur.

Iam Eymericus hic paucissimos recensuit Manicheorum, seu Catharorum recentiorum errores, cum multo plures ab illis assererentur, non tamen eodem consensu: quia vt in principio huius quæstionis dicebam, Belazmansa & Ioannes de Lugio, qui horum principes fuerunt in Italia valde inter se dissidebant. Eymericus vero insigniores quasdam eorum hereses numerauit.

Pag. 105 col. 1. A. *Quãdo dãnati Manichei tã veteres quã recẽtiores.*

¶ *Prędicta secta Manicheorum fuit per sanctam Romanam Ecclesiam condemnata* Non dicit à quo fuerint Manichei damnati, ceterum si de vetustis Manicheis loquamur, sępius damnati sunt, & repressi per viros sanctos & summos Romanos Pontifices. in eos enim inuehitur Augustinus in libris contra Faustum Manicheum. Vincentius Lyrinensis, Titus Bostræ, & Diodorus Metropolis Ciliciæ Episcopi, Gregorius Laodicensis, & Eusebius, & in Decretis Siricij Papæ rescriptum extat quorundam Episcoporum, quo etiam insania Manicheorũ taxatur; & Anastasius Papa, qui sedit anno Domini 404. Epistola quadam decretali prima c. 3. multa contra Manichæos statuit condemnans eos; & leges ciuiles seuere in eos animaduertunt. l. Manicheos. C. de heret. Iam tẽpore Pij secundi Ioannes Turrecremata Pontifi-

cis iussu tractatum collegit quinquaginta veritatum contra quinquaginta errores Manicheorum. Damnatis autem vetustis Manichæis, ceteri quoque qui eos sequuntur damnati censentur. quòd si de recentioribus Catharis, seu Manichæis damnationem postules, eam fecit Gregorius nonus, vt habes in c. excõmunicamus 2. de hæret. & Alexander iij. in concilio Lateranensi.

SCHOL. XXX.

Pag. 105 col. 1.

In quæstionem xiiij. De hæresibus Valdensium.

Ad hanc respondemus quòd tempore domini Gregorij Papæ noni circa annum Domini MCCLXX. Hoc loco codices variant: Barcinonensis enim & Directorium Cardinalis de Gambara, habent: *tempore Gregorij Papæ noni circa annum Domini* MCCLXX. sed hoc falsum est: nam Gregorius nonus, anno Domini MCCXXVII. floruit. & illud tempus Gregorio decimo omnino conuenit: is enim sedit anno Domini MCCLXXI. Directorium Cardinalis Sabelli ita habet: *tempore Hadriani quarti, circa annum Domini* MCLVII. quod est verius: nam scriptores conueniunt, Valdenses, siue Pauperes de Lugduno exortos temporibus Alexandri iij. anno videlicet Domini MCLIX. qui proxime successit Hadriano quarto, quatuor solum annis interpositis. his adstipulatur Raphael Volaterranus, qui in cõmentariis suis Vrbanis lib. 20. c. 2. tradit, Valdenses, sub Hadriano quarto, auctore Valdone excitatos. Itaq; in Barcinonẽsi proculdubio est mendum, quod, quamuis non sit immutatum, adnotatum est tamen. Nec obstat à Gregorio nono longo post tempore anathemate percussos in c. excommunicamus. el 2. de hæret. quoniam horum secta multis annis durauit, eiusque reliquiæ vsq; ad Gregorium nonum peruenerunt: ideo cum ceteris excommunicati sunt. Iam in codice Bononiensi corruptissime legitur: *tempore Domini Gregorij Papæ noni, & circa annum Domini* MCLXX. cum constet Gregorium nonũ, vt dixi, anno Domini MCCXXVII. floruisse. nec desunt qui dicant eos temporibus Innocentij iij. exortos, vt sequẽs scholion docet.

Quo tẽpore fuerint exorti Valdenses.

¶ *Insurrexit in partibus Gallicanis in ciuitate Lugdunensi quidam vocatus Valdentius, seu Valdensis.* Ita Barcinonensis impressus, in Sabellano, *Valdesius*, in codice Cardinalis de Gãbara, *Valdenius*, in Bononiensi, *Valdenenus*. Prateolus lib. 4. de sectis hæreticorum c. 13. & lib. 19. c. 12. Valdonem vocat hunc ciuem Lugdunensem, qui principium huic sectæ dedit. De origine autem horum hæreticorum multi scripserunt, nemo tamen certius, aut distinctius quàm frater. Iuonetus, qui eorum tẽporibus floruit: is enim in summa, parte 5. c. 2. (quod fragmentum extat in peruetusto illo codice membranaceo manuscripto bibliothecæ Vaticanæ. fol. 72. col. 1.) de hoc ita scribit: *Ortus illius secta quæ dicitur Poure de Lyon, siue Pauperes de Lugduno sicut à diuersis audiui, & à quibusdam ipsorum, qui videbantur ad fidem reuersi dum eorum interessem examinationibus, sic se fertur habuisse. Apud Lugdunum fuerunt quidam simplices laici, qui quodã spiritu inflammati, & supra ceteros de se præsumentes, iactabant se omnino velle viuere secundum euangelicam doctrinam, & illam ad literam perfecte seruare: postulantes autem à Domino Papa Innocẽtio iij. hanc viuendi formam, auctoritate sua sibi & suis sequacibus confirmari, adhuc recognoscentes primatum apud ipsum residere apostolicæ potestatis: postea cœperunt ex se, vt plenius se Christi discipulos, & Apostolorum successores ostenderent, & etiam sibi, officium prędicationis iactanter assumere, dicentes Christum prȩcepisse discipulis suis Euangelium prædicare & quia sensu proprio verba Euangelij interpretari præsumpserunt, videntes nullos alios Euangelium iuxta literam seruare: quod se facere velle iactauerunt, se solos Christi veros imitatores esse dixerunt; cumque Ecclesia videret eos officium prędicationis vsurpare, quod eis commissum non fuerat, cum essent idiotæ & laici, prohibuit & debuit: & nolentes obedire, excommunicauit. Illi autem contempserunt in hoc claues Ecclesiæ, dicentes clericos hoc facere per inuidiam, quia viderent eos meliores esse, & melius docere, & maiorem ex hoc populi fauorem habere, cum pro bono & perfecto opere nullus debeat, aut possit excommunicari, quale est docere fidem et doctrinam Christi; & quod nullus debeat † huiusmodi tantum bonum prohibenti aliquatenus obedire, & illam excommunicationem reputabant sibi æternam benedictionem, gloriantes se Apostolorum successores, quòd sicut illi pro doctrina Euangelij à scribis & Pharisæis, extra synagogas eiecti, maledictioni eorum & percussioni subiacebant, ita & ipsi à clericis similia paterentur, sic superba præsumptio palliatę sanctitatis, & à sanctitate singularitatis, cæcitatem induxit hæreticæ prauitatis: cum euãgelica perfectio magis doceat humiliter obedire Doctoribus & rectoribus Ecclesiæ, quàm per amorem singularitatis, se scindere à catholica vnitate.* hactenus ille.

Valdẽsium prima initia et causa.

† *homini*

Ex his tota hæc quæstio valde illustratur. item docemur paulo recentiores esse Valdenses, cum Iuonetus hic, cui magna fides habenda est, cum illis temporibus vixerit, dicat eos exortos temporibus Innocentij iij. nempe circa annos Domini 1200. & plane non leui coniectura ducor ad credendum hanc opinionem veram esse: quoniam in Epistolarum registro impresso Innocentij iij. lib. 2. fol. 409. Epistola extat, cuius initium est, *Ea est.* qua committit quibusdam Abbatibus, vt animaduertant in eos qui officium prædicationis temere vsurpabant. quam habes in bullario literarum aposto. pro officio sanctissimę Inquisitionis. pag. 2.

¶ *Vocantur vlterius Inzabbatati, quia in eorum secta magis Perfecti in zabata eorum, seu sotulari, &c.* Variarum appellationum causas tradit auctor: & inter eos qui dicantur Perfecti abunde docui supra schol. 20. huius partis, versi. Perfecti vero hæretici. Inzabbatati dicti sunt à zabata, quod est pedis

Inzabbatati vnde dicti.

pedis indumentum ex corio confectum, hoc Itali *scarpa*, Hispani *zapato* vocant.

¶ *Signum speciale distinctum ad modum scuti publice deferebant.* Alibi legitur, *signum singulare*. mihi reponendum videtur *signum circulare*, propter illa verba: *ad modum scuti*. sed omnes codices hic *speciale* habent.

¶ *Errores autem & hæresis istorum Valdensium isti sunt.* Errores Valdensium recenset etiam Prateolus lib. 14. c. 13. de sectis hæreticorum, & Aeneas Syluius de origine Bohemorum. c. 35. Eymericus hic 20. tantum eorum errores commemorat: sed frater Iuonetus in summa illa sæpe citata, par. 5. c. 2. plusquam 30. illorum hæreses affert. eorum habitus pulchre describit Eymericus par. 3. num. 112. tit. de signis per quæ Valdenses cognoscunt.

Pag. 206 col. 1. E ¶ *Propter huiusmodi errores & hæreses, &c. processu temporis dñs Gregorius Papa nonus, &c. condemnauit in c. excommunicamus 2. de hæret.* Ex his verbis credo inductũ esse mendum in principio huius quæstionis, cum dicat hic Eymericus, Gregorium nonum eos condemnasse; sed considerare oportuit illa verba, *processu temporis*, quæ indicant apertissime auctorem non sensisse eos tempore Gregorij noni exortos. Facta est autem hæc condemnatio per Gregorium nonum anno Domini 1236. per bullam incip. *Excommunicamus.* quam habes in bullario literarum aposto. pro offi. sanct. Inquisit. pag. 3. sed ante Gregoriũ, alij Romani Pontifices eos anathemate percusserunt, vt constat ex prædictis.

Valdẽsiũ in varias mũdi partes profectio. Quoniam vero, vt docet Eymericus initio huius quæstionis, Valdẽses metu pœnarum propriis relictis sedibus in varias prouincias se contulerunt, etiam ad Hispaniam profecti sunt, & in regnis regis Aragonum conati sunt latere, & suas hęreses paulatim docere. ceterum Alfonsus Rex *Regũ Aragonie cura ĩ pellendis hæreticis.* Aragonum pius & catholicus, maiores suos imitatus, qui nunquam in eis regnis hæreses viuere passi sunt, sed debitam Romanæ Ecclesiæ obedientiam & fidelitatem præstiterunt, edicto cauit, vt Valdenses & ceteri cuiuslibet sectæ hæretici è regnis suis exularent. id edictum ex bibliotheca Illustrissimi Iulij Antonij Sanctorij Cardinalis sanctæ Seuerinæ vnius ex inquisitoribus generalibus in tota repub. Christiana, quòd nobis singulari benignitate exhibuit, eò libentius apponendum curaui, quia gratum futurum lectoribus ob notitiam antiquitatis existimo, & vt intelligatur Principum cura in exterminandis hęreticis. habet autem ita:

EDICTVM REGIS ILDEFONSI contra hæreticos Valdenses, ut exeant de regno suo.

Ex processu dissolutiõis ecclesiarũ Oscen. & Iaccen. ex erectiõis Balbastrẽsis ĩter ima produ cta pro ciuitate & Ecclesia Iaccen. fol. 759.

ILdefonsus Dei gratia rex Aragonum, Comes Barchinonæ, Marchio Prouinciæ, Vniuersis Archiepiscopis, Episcopis, & ceteris Ecclesiarum Dei Prælatis, Comitibus, Vicecomitibus, Militibus, & Vniuersis populis in regno & in potestate sua constitutis, Salutem, & integram Christianæ religionis obseruantiam.

QVONIAM Deus populo suo nos præesse voluit, dignum est & iustum, vt de saluatione & defensione eiusdem populi continuam pro viribus nostris geramus solicitudinem. Quapropter præcedentium nostrorum imitatores, & iure canonibus obtemperantes, qui hæreticos à conspectu Dei, & catholicorum omnium abiectos, vbique damnandos atque persequendos censuerunt, Valdenses videlicet, siue Inzabbatatos, qui alio nomine se vocant Pauperes de Lugduno, & omnes alios hæreticos quorũ non est numerus, à sancta Ecclesia anathematizatos, ab omni regno nostro & potestatiuo, tanquã inimicos crucis Christi, Christianæque religionis violatores, & nostros & regni publicos hostes, exire ac fugere pręcipimus. Si quis igitur ab hac die & deinceps prædictos Valdenses & Zapatatos, aliosve hæreticos cuiuscunque fuerint professionis, in domibus suis recipere, vel horum funestam prædicationem aliquo loco audire, vel his cibum, vel aliud aliquod beneficium largiri præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & nostram se nouerit incurrisse, bonisque suis absque appellationis remedio confiscandis, se tanquam reum criminis læsæ maiestatis puniendum. Et hoc nostrum edictum, & perpetuam constitutionem per omnes ciuitates, castella, & villas regni nostri & dominationis, ac per omnes terras potestatis nostræ Dominicis diebus recitari ab Episcopis, ceterisque ecclesiarum rectoribus, atque à Vicariis, Baliuis, Iustitiis, Merinis, & Zenalmedinis, omnibusque populis obseruari & prædictam pœnam transgressoribus inferendam, mandamus. Notandum etiam, quia si qua persona nobilis, aut ignobilis aliquos sæpe dictorum nefandorum, quibus iam per triduum edictum nostrum innotescere constiterit, alicubi regionum nostrarum inuenerit, non prorsus, aut cito tamen exeuntes, sed potius contumaciter commorantes, aut deambulantes. omne malum, dedecus, & grauamen,

grauamen, quod his, præter solummodo læsionem mortis, aut membrorum detruncationem intulerit; gratū & acceptum erit in oculis nostris, & nullam in pœnam pertimescat quoquomodo incurrere; sed potius gratiam nostram se nouerit promereri. Damus autē nefandis illis inducias, (quamuis quodammodo propter debitum, & contra rationem fieri videatur) vsque in crastinum Sanctorum omnium, quo vel egressi fuerint de terra nostra, vel egredi inceperint; deinde spoliandis, cædendis, ac fustigandis, & turpiter, & male tractandis.

Signum † Ildefonsi Regis Aragonum Comitis Barchinonis, Marchionis Prouinciæ: Signum † Petri regis Aragonū, & Comitis Barchinonis in originali huius chartæ. & signum domini Regimundi Archiepiscopi Tarraconensis, & domini G. Episcopi Tirassonensis, & domini R. Episcopi Iaccensis. & fuit facta charta illa apud Ilerdam à Gulielmo de Bassia regio Notario, Anno Domini MCXCIIII. Fuit collationata cum originali. Ita est Martinus de scribas notarius.

SCHOL. XXXI.

Pag. 206 col. 2.

In quæstionem xv. De hæresibus Begardorum & Beguinorum.

Multis nominibus dicuntur hi hæretici, nempe Begardi, Fraticelli, Fratres de paupere vita, & Bizochi, vt constat ex quadam extrauaganti Ioānis xxij. incipiente, *Sancta Romana*. quā affert auctor Repertorij inquisitorum, verbo, *Beata tertia regula*, per quam horum secta condemnatur.

¶ *Ad hanc respondemus, quòd tempore domini Clementis v. insurrexit in prouincia Narbona homo quidam vocatus Petrus Ioannes.* Eymericus aperte hoc loco indicat Begardorum, seu Fraticellorū sectę principium dedisse Petrum Ioannem à vera beati Francisci regula apostatam, de quo egimus supra in q.9. sed Prateolus lib.8.c.11. de sectis & moribus hereticorum, a quodam Hermanno Italo Fraticellos produsse tradit. quem Hermannū iam vita functum, & diu Ferrarię pro Beato cultum, quia post mortem constitit impœnitentem decessisse, Bonifacius octauus exhumari iussit, & comburi. Sed quicunque fuerit Fraticellorum auctor, multi pro certo habent eos temporibus Clementis v. & Ioannis xxij. circa annos Domini 1320. exortos fuisse, tametsi non desint coniecturę, quibus putemus eos vetustiores fuisse, vt mox subiungam.

Begardorum, seu Fraticellorum origo vnde repetit.

Horum errores, quia virtutis cuiusdam, nempe paupertatis & fictæ simplicitatis speciem præ se ferre videbantur, diu viguerunt, & multas prouincias infecerunt: ideoque eorum sectam damnauit Clemens v. in concilio Viennensi, & habetur in clemen. ad nostrum. de hæreticis. qui cum non essent penitus aboliti, iterum damnauit Ioan. xxij. qui Clementi v. successit, quadā extrauaganti incipiente, *Sancta Romana*. Pontificatus sui anno 2. nempe anno Domini 1318. quam extrauagantē habemus inter extrauagantes Ioan. xxij. tit. de religio. domibus. & refert auctor Repertorij inquisitorum verbo, Beatæ tertiæ regulæ. & Eymericus quæstio. seq. in fine. Contra hos hereticos, eorumque errores grauiter pugnat Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu Ecclesię. de his vide amplius Repertorium inquisitorum verbo, Begardę. & verbo, Beguinę. & Turrecrematam in sum. de ecclesia lib. 4. par. 2. c. 36.

Qui Pontifices damnarint Begardos.

Quòd Christus viuebat quando fuit pendens in cruce in latere lanceatus. Hic error damnatus est in concilio Viennensi, & refertur in c. fidei. clemen. de sum. trinit. refert quoque Eymericus par. 2. q. 7. num. 7. versi. secunda heresis. & q. 9. nu. 2. versi. prima heresis. Pag. 210 col. 1.

¶ *Quadragesimus quartus error est, quia dogmatizant, quòd Ecclesia carnalis, &c.* Ita habet solus Barcinonensis impressus, nam in tribus manuscriptis, ita legitur: *Quia dogmatizabant olim, quòd ecclesia carnalis, videlicet Romana Ecclesia, ante prędicationem Antichristi destruenda erat per bella, quę contra ipsam faceret Fredericus rex Sicilię, qui tunc regnabat cum complicibus suis, &c.* Hic autem locus mihi persuadet, paulo vetustiores esse Begardos, seu Fraticellos, quàm paulo antea diximus: nam hęc non possunt primum accipi de Federico primo, qui regnauit circa annos Domini 1152. nec de Federico tertio, cuius imperiū incidit in annos 1440. relinquitur ergo vt omnino de Federico secundo accipi debeant, qui euectus est ad imperium ad annos Domini 1225. vnde si vera sunt quę hic scribuntur ab Eymerico, necesse est fateamur initia Fraticellorum tēporibus huius Imperatoris incępisse, videlicet circa annos Dñi 1230. quo tēpore Federicus secundus Romanam Ecclesiam bello fatigabat, cum paucis antea annis imperij diadema Romę ab Honorio iij. Pōtifice Max. honorifice accepisset:

Vetustiores Begardi, quàm vulgariter tradatur.

quo anno Federicus hic Imperator est pronuntiatus, multas leges tulit in fauorem Ecclesiæ, & cõtra hæreticam prauitatem, quas summi Romani Pontifices multis rescriptis cõfirmarunt, vt videre licet in bullario literarum apostolicarum, tametsi ipse postea in Ecclesiam conspirarit.

Cõiecturę de antiquitate Begardorũ. Nec debet forte mirum videri temporibus Federici ortos esse Fraticellos, licet alij sub Clemente v. natos dicant, quia sæpe contingit hæreticorũ sectas non statim suscipere incrementum, sed sua habere exigua initia, inde vero cũ creuerint post annos multos condemnari: scriptores autem eo tempore exortos scribunt, quo damnantur. nec video qua ratione possim aliter hanc difficultatẽ diluere, nisi tandem dicerem forte hîc, loco Federici, Ludouici esse legendum, qui temporibus Ioannis xxij. & Clementis vj. Ecclesiam vexauit, & Fraticellorum fautor acer extitit & defensor, quẽ Clemens sextus imperatoria dignitate ob hæresim priuauit, vt constat ex authentico quodam condemnationis huius processu, quem vidimus ex bibliotheca Illustrissimi Cardinalis Guiliermi Sirleti. Posses etiam intelligere hoc loco de alio Federico Austriæ duce, qui cum præfato Ludouico Bauarię duce acriter de imperio certauit; sed is bello victus insigni clade accepta, imperio cessit. quod Ludouicus sine Pontificis auctoritate iniuste occupauit. hæc nobis indicasse sit satis: nam libenter eruditioribus meliora sentientibus obtemperabimus.

Pag. 111 col. 2. ¶ *Cum inter nonnullos viros scholasticos, &c.* Extat hodie hęc decretalis inter extrauagantes Ioan. xxij. tit. de verb. signifi. c. cum inter. edidit autem Papa hoc edictum contra Fraticellos Auinione anno Dñi 1318. quo edito, vt in principio dictæ extrauagantis, cum inter. scribit & vere interpres, tam graues sunt excitati tumultus, vt impius Michael de Cęsena horum dux non erubuerit propterea summum Pontificem publice Lutetiæ & alibi dicere hęreticum, apostatam, & ipso iure depositum; ausus etiam suæ impietatis literas & ad congregationem suorum sequacium, & ad Ludouicum quartum assertum Imperatorem, & alios destinare, conatus horrenda omnia contra Pontificem & veritatem Euangelicam moliri. traxitque secum in hunc errorem de Christi & Apostolorum paupertate non modo suę congregationis homines, verum etiam alios, qui tunc aliqua eruditionis opinione apud imperitum vulgus in pretio erant, inter quos fuit Guiliermus Ocham, & Augustinus de Ancona qui in libro de potestate Papę q. 78. & 79. non est veritus asserere, Christum & Apostolos nihil proprium habuisse, quod ipsum & plures etiam scholasticos sensisse colligitur ex initio huius rescripti; inter illos fuit Marsilius de Menandrino Patauinus, vt scribit Cardinalis in clemen. exiui. §. proinde. de verb. sign. tradunt; Platina, Sabellicus & alij. item eisdẽ erroribus subscripsit Ioãnes de Ianduno, homo philosophię vanitate tumens, quem habuit familiarem, & in hoc errore consiliarium Ludouicus Bauariæ dux, & huius sectæ fautor, vt constat ex processu contra hunc Ludouicum facto per Clementem sextum Pontificem Maximum. Cumq; impius ille Michael de Cęsena nollet adhuc iusto sedis apostolicę iudicio obtemperare, iterũ eum summus Pontifex repressit, vt copiose docet hoc loco Eymericus.

Michaelis de Cęsena audacia insignis.

¶ *Quia quorundam mentes, &c.* Hanc habes inter extrauagantes Ioan. xxij. c. quia quorundam. §. vlt. tit. de verb. sign. quia Eymericus nõ posuit integram decretalem, sed id quod magis ad institutum suum spectabat.

SCHOL. XXXII.

In quæstionem xvi. De erroribus Henrici de Senis.

Pag. 113 col. 2.

Emersit impius hic Henricus de Senis circa annos Dñi 1321. & acriter se quoque Romano Pontifici opposuit, magnam etiam Fraticellorum cateruam secum trahens, nouos semper errores excogitans, vt acrius & Pontificem & Ecclesiam pungeret; ideoque denuo summus Pontifex ad eos extirpandos noua condidit statuta.

Henricus de Senis qñ extitit.

¶ *Qui fratrum à communi statu ordinis, &c.* Hic locus in omnibus codicibus erat penitus depranatus, ita vt nullus omnino sensus posset sanus colligi; nos tamen ex responsione Eymerici, ita correximus vt est impressus.

¶ *In qua re Donatistarũ sequũtur errorẽ, q olim, &c.* Donatistę, vel Donatiani dicuntur ab Augustino hęresi 69. quos Philastrius Montanistas appellat. ijdem nominant̃ Parmeniani à Parmenione quodam, qui Donati errori & falsitati successit. hunc vero errorẽ quo Henricus de Senis & eius sequaces falso asserebant Ecclesiã Dei apud ipsos solos remansisse, Donatistarum fuisse indicat apertissime B. Augustinus tom. 6. hęresi 69. in hęc verba: *Donatiani vel Donatistę sunt, qui primum propter Cæcilianum contra suam voluntatem ordinatũ Ecclesię Carthaginensis Epm, schisma fecerunt, obijcientes ei crimina non probata, & maxime quòd à traditoribus diuinarum scripturarum fuerit ordinatus. sed post causam cum eo dictam atq; finitã, falsitatis rei deprehensi, pertinaci dissensione firmata, in hæresim schisma verterunt: tanquam Ecclesia Christi propter crimina Cęciliani, seu vera, seu quod magis iudicib' apparuit, falsa, de toto terrarum orbe perierit, vbi futura promissa est, atq; in Africa Donati parte remanserit, in alijs terrarum partibus quasi contagione communionis extincta.* hactenus Augustinus. vt vel hinc discamus, raras, aut nullas olim fuisse hæreses, quas renascentes hæretici labentibus seculis non excitarint. Emerserunt autem olim Donatistæ circa tempora Liberij Papæ, anno fere Domini 358. horum errores & schismata Optatus Afer Episcopus Mileuitanus sex libris aduersus Parmenianum grauiter refellit. eum videto.

Donatistarũ error qualis.

Donatistæ qñ exorti.

¶ *Tertius error istorum in Valdensium errorem concurrat,*

iurat, quoniam & hi & illi, in nullum euentum asserunt fore iurandum. Diuus Bonauentura lib. 3. sentent. distinct. 39. nunquam licere iurare, Manichæorum dixit fuisse errorem: sed Guilielmus Carmelita Valdensibus tantũ tribuit, quod videtur verius. hæresis autem est asserere nunquam licere iurare; cum Deuteron. 6. dicatur: *Dominum, Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis.* sed de hac re copiose beatus Thomas 2. 2. q. 89. art. 2. & Sotus lib. 8. de iustitia & iure. q. 1. art. 2. Repertorium inquisitorum verbo, iuramentum. & Tabientis in sum. verbo, iurare. & Martinus Nauarrus in Enchyridio, seu Manuali cõfessariorum c. 12. num. 4.

Error Valdẽsiũ nunquam esse iurandum.

¶ *Quartus error istorum de prædictorum Valdensium venenato fonte prorũpens, Sacerdotes rite ordinatos quibuslibet criminibus pressos, non posse conficere.* Hoc sensisse Valdenses aperte docet Eymericus supra q. 14. versi. decimus error. addit amplius frater Raynerius ord. Prædicat. in summa de Catharis, eos sentire nullum aliud sacramentum posse confici a ministro existenti in peccato mortali, vnde ob hanc insignem dubitationem in magno periculo omnes, inquit, olim hi hæretici versabantur. sed non fuerunt primi Valdenses huius erroris inuentores: nam & Donatistæ olim idem asseruerunt, quem errorem grauiter refellit beatus Augustinus in libris de baptismo contra Donatistas, & lib. 2. contra Parmenianum, & lib. 2. contra Petilianum. c. 30. Sacramentum enim gratiæ dat Deus per malos, ipsam tamen gratiam per se ipsum.

Pag. 214 col. 2 B

Error Valdẽsiũ à ministro peccatore nullum posse cõfici sacramentum.

Neque de hac veritate licet dubitare. c. quod quidam, 1. q. 1. c. audiuimus, 24. q. 1. tandem hoc definiuit concilium Tridentinum, sessio. 7. de sacramentis in genere, cano. 12. & sessio. 7. de baptismo, cano. 4. Conficiunt itaque plane sacerdotes peccatores, quicunque illi fuerint, vera Ecclesiæ sacramenta, dummodo omnia quæ ad essentiam sacramentorũ spectant, seruauerint. Concilium Tridentinum d. cano. 12. sessionis 7. de sacramentis in genere.

Sancta Romana, &c. Legitur inter extrauagantes Ioann. xxij. tit. de religio. domi. c. sancta Romana. & in Repertorio inquisitorum verbo, beatæ tertię regulę. fuit autem edita hęc Decretalis anno Domini 1318.

Congregationes & conuenticula facere. In causis religiosis à priuatis hominibus celebrari conuenticula prohibitum est. l. conuenticulam. C. de episcopis & cleri. l. 1. ff. de collegiis illicit. facit tex. in cap. coniurationum. 11. q. 1. & in cap. excommunicamus. el. 1. de hæret. §. adiicimus. Neque carent hęresis suspicione tales de religione priuatę congregationes, nec permitti ab Episcopis, vel Inquisitoribus debent, maxime si de nocte fiant, quod tempus magnis sceleribus est opportunius.

Pag. 215 col. 1. B

Priuatę congregationes de rebus religionis quatenus permittãtur.

Academiæ tamen, seu literariæ exercitationes, quę solẽt in illustribus Italię Vrbibus, in priuatis nobilium & Doctorum domibus de multiplici scientiarum genere celebrari: in quibus sæpe etiã de rebus theologicis disseritur, cum in bonũ finẽ celebrentur, exerceanturque ibi literarum ingenia, & multa alia cõmoda oriantur, permitti possunt. argumento d. l. 1. §. si religionis. ff. de collog. illicitis. §. si quis de parentibus. authent. vt cum. de appellat. cognos. l. magistros. C. de professo. & medi. lib. 10. & argumento eorum quæ notant Innocentius, & Hostiensis c. 1. de schismaticis. & in c. dilecta. de excessibus prælato.

Eiusmodi est Romę celebris Academia, Publica Academia Romana S. THOMAE de Aquino nuncupata, auspiciis Sanctiss. Dñi D. GREGORII XIII. Pont. Max. cõstituta, protectione Illustriss. IOANNIS MORONI CARD. viri integerrimi, pietate insignis, & in obeundis feliciter legationibus prudẽtissimi munita, & HORATII Moroni Doctoris celeberrimi, eiusdem Cardinalis nepotis, Academięque huius Rectoris prudentia gubernata, in qua non sine vberrimo fructu doctrinã D. THOMAE qui assidue profitentur, magnam sunt laudem consecuturi, & ingentia commoda in Rempub. Christianam allaturi. In his Academiis curãdum est, vt literariæ exercitationes à Catholicis, & prudentibus, & literatis habeantur: aliter enim periculũ est ne cum theologia permisceantur errores. Rursus in his etiam priuatis Academiarũ disputationibus, & lectionibus ea sunt omnino seruanda, quę diximus schol. 23. par. 1.

¶ *Nec prædictis Episcopis, vel eorum superioribus, vel aliis Ecclesiarum prelatis concedere licuit, contra formam concilii generalis.* Innocentius iij. in concilio generali Lateranen. Romę habito anno Domini 1215. c. 13. tit. de nouis religionibus prohibitis, ita cauit: *Ne nimia religionũ diuersitas grauem in Ecclesia Dei confusionẽ inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero nouam religionẽ inueniat. Sed quicunque voluerit ad religionem conuerti, vnam de approbatis assumat: similiter qui voluerit religiosam domum fundare de nouo, regulam & institutionem accipiat de religionibus approbatis.* hęc ibi. quod refertur in c. vlt. de religio. domi.

Hic vero locus quem interpretamur, aperte indicat non esse muneris Episcoporum, aut aliorum prelatorum Romano Pontifice inferiorũ nouas inducere religiones, aut nouis inductis auctoritatem dare, easue confirmare. hoc enim ad solum Papam spectat, cum ad communes, seu vniuersales Ecclesię catholicę mores pertineat. plurimum enim refert, quo ritu, qua forma, quibusque institutis Deus Optimus Maximus colatur.

Nouas religiões approbare Papæ mun᷒ est, non Eporum.

SCHOL. XXXIII.

In quæstionem xvij. De obiectis Fraticellorum.

Pag. 216 col. 1.

T hęc quęstio intelligatur, obseruãdum est, ꝙ postquam Ioan. Papa xxij. edidit tertiam decretalẽ incipientem, *Quia quorundam.* aduersus Fraticellos, eorumque duces, vt paulo antea dictum est, illi cõtra acrius in Pontificẽ Romanum insurgentes, decem & octo

Argumẽtum quæstiois 17. de obiectis Fraticellorum.

errores in ea contineri dixerunt, quorum quinq;, nẽpe. 3. 5. 6. 13. & 14. ius ciuile tantum respiciebant. cumque idem dñs Papa Ioannes eorum impiis appellationibus & calumniis respondisset in Decretali incipiente, *Quia vir reprobus Michael.* quæ non est impressa, iterum ijdem impij in ea triginta duos errores falsò asseruerunt contineri. nec modo Ioanni. xxij. quamdiu vixit restiterunt, sed etiam Benedicto xij. eius successori impudenter maledixerunt, subtracto iustæ obedientiæ debito. quem Benedictum (quia professione Theologus erat) peiorem & damnabiliorem Ioanne xxij. esse clamabant, asserentes eum hæresiarcham, negantesque Pontificem. quod cum & scriptis editis, & publicis disputationibus impie profiterentur, multos in suum errorem trahentes, nouam denique Fraticellorum sectam pepererunt. qui cum multis summi Pontificis Ioannis extrauagantibus essent damnati, vt ex superioribus cõstat, noluerunt resipiscere: immo multi ab Episcopis & Inquisitoribus comprehensi, ne desererent conceptum errorem, comburi se passi sunt, vt testatur Cardinalis in clem. exiui. §. proinde. de verbo. signifi.

Guiliermus Ochã impudentia. In hac rerum perturbatione ceteris impudentius debacchatus est in Romanum Pontificem Guiliermus Ocham, qui quodam libro de potestate Pontificis q. 8. non erubuit dicere circiter nonaginta errores ad minus Ioannem xxij. protulisse. Ex omnibus his Fraticellorum erroribus & obiectionibus, qui diu olim Ecclesiam perturbarunt, Eymericus in hac q. sexdecim tantummodo recenset, adhibitis solutionibus Benedicti xij. qui antequam crearetur Pontifex, eisdem satisfecit. atque hoc est huius quæstionis argumentum.

Animaduertendum est tamen in his Benedicti solutionibus multa contineri dubia partim, incerta partim, partim denique falsa, quæ nec debeant, nec possint prẽteriri sine animaduersione. & propterea nos paulo diligentius rem perscrutantes diuino præsidio muniti, quod nobis adesse propitium humiliter deprecamur, veritatem ipsam quoad fieri poterit, ostendere conabimur.

Qui respõderint erroribus Fraticellorum. ¶ *Quas dominus Benedictus duodecimus dum esset Cardinalis, recollegit, atque soluit, &c.* Easdem ferme difficultates & obiectiones diluerunt postea insignes theologi Antoninus par. 4. tit. 12. c. 4. Ioannes Turrecremata in summ. de Ecclesia. lib. 2. c. 112. Melchior Canus lib. 6. c. 8. de locis Theologicis. & alij quos mox suis locis referemus; ex quibus sanctorum Patrum dictis & Ecclesiẽ recepta doctrina nitentes veriora colligemus et certiora, vt omnes difficultatum nebulæ clara verẽ doctrinæ luce dissoluantur.

¶ *Ad istud respondet dominus Benedictus, &c.* Summa solutionis est, in extrauaganti, *Cum inter nonnullos.* Ioannem xxij. definiuisse Christum & Apostolos habuisse aliqua in communi. quod verissimum est, vt patet in principio eius extrauagantis ibi, *Nos huic concertationi.* quã habes apud Eymericum par. 2. q. 15. pag. 211. nam asserere Christum & Apostolos nihil habuisse, nec in speciali neque in communi, diuinæ scripturẽ contra dicit expresse, ait ibidem dominus Papa Ioannes: & vt obiter aliquid in mediũ proferam ad ostendendum hoc esse verum, primum Matth. 2. scribitur, Magos obtulisse Christo aurum, thus, & myrrham, rei autem oblatæ dominium acquiritur c. statuimus. 16. q. 1. c. omnis Christianus. de consecra. dist. 1. l. vlt. C. de sacro. eccle. Et Matth. c. 17. scribitur, Christũ prẽcepisse Petro, vt didrachma vel staterem daret illis qui nomine Cæsaris exigebant tributum. habuit ergo eius rei dominium quod in illos transtulit, cum dare sit accipientis facere. l. vbi autem. ff. de verb. oblig. l. si ita. §. 1. ff. de contrahen. empt. Et Ioan. c. 12. & 13. Iudam loculos habuisse dicitur, quibus ea quæ mittebantur portabat. c. exemplum. 12. q. 1. denique multa sunt in sacris literis quẽ comprobant hanc veritatem, vt copiose docet glossa in d. extrauaganti, *Cum inter nonnullos.* in principio, verbo, asserit.

¶ *Secundo dicunt, quòd prædictam paupertatem fuisse Christi & Apostolorum determinauit dominus Nicolaus Papa iij. in constitutio. exiit. § porro.* Habetur hẽc constitutio in c. exiit. de verb. signifi. lib. 6. edidit eam Nicolaus iij. anno Domini 1279. qua declarauit plurimas dubitationes, quæ circa regulam beati Francisci contingere poterant. in ea cõstitutione inter cetera hẽc continentur: *Dicimus quòd abdicatio proprietatis huiusmodi omnium rerum, non tam in speciali quàm etiam in communi propter Deum meritoria est & sancta: quam & Christus viam perfectionis ostendens, verbo docuit, & exemplo firmauit: quamque primi fundatores militantis Ecclesiẽ, prout ab ipso fonte hauserant, volentes perfecte viuere, per doctrinæ & vitẽ exempla in eos deriuarunt.* hactenus ibi. His potissimum verbis vtebantur Fraticelli ad probandum Ioannẽ xxij. errasse in d. extrauaganti: *Cum inter nonnullos.* cum hoc loco Nicolaus aperte sentire videatur, Christum & Apostolos nihil habuisse. quam ob rem si hẽc duo dicta conciliauerimus, nullus fere manebit amplius in hac difficultate obscuritatis & dubitationis scrupulus: quia omnes obiectiones quas hîc affert Eymericus, hoc in primis agunt, vt doceant Ioannem xxij. errasse, cum definierit cõtra Nicolaum. *Pag. 216 col. 1. E.*

Quantum autem ad secundam obiectionem attinet, Benedictus hoc loco duas affert solutiones. prima est, nihil definiuisse Nicolaum, sed incidenter locutum fuisse de Christi & Apostolorũ paupertate. altera est, quòd si ex proposito fuisset locutus, nihilominus hoc non obstaret: quia contrarium deducitur ex sacris literis. Non tamen admittit Benedictus, Papam contra scripturam sacram sanciuisse, sed posito, inquit, supple, & nõ cõcesso, ꝙ determinatiue diceret, hoc non obstaret, id est, non propterea esset recedendum à veritate in diuinis scripturis expressa. Nam, *licet nos*, inquit diuus Paulus ad Gal. cap. 1. *aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.* quem locum beatus Thomas exponens, dicit: *Euangelica doctrina auctoritas habet, vt quicunque contra illam dicunt, excludendi, & repellendi sint.* hæc ille. dictum est autem, posito & non concesso, quia tanta fuit vis orationis

orationis Christi, qui rogauit pro Petro, vt eius fides non deficeret, & iussit vt suos ipse fratres cō firmaret, vt nullus vnquam Romanus Pontifex inueniatur errasse in iudicio fidei, videlicet in declarando quid sit credendum vel non credendū: neque in hoc errare potest propter assistentiam Spiritus sancti: vt enim subtiliter & vere deducit Caietanus in opusculo de auctoritate Papæ cap. 11. cum ad Papam pertineat quæstiones fidei determinare, & statuere quid ex fide tenendum sit vnicuique fidelium, quidue tamquam hæreticum respuendum, si in his definiendis ipse errare posset, inde plane consequeretur, quòd tota pariter Ecclesia à recta fide posset aberrare: quæcunque enim Sedes Apostolica Romana fidelibus credē da proponit, ea ab omnibus recipi necesse est, & qui aliter docet & sentit de fide & sacramentis, quàm Romana Ecclesia, hæreticus censetur. c. ad abolendam. de hære.

Definitiones Nicolai iij. & Ioa. xxij. de Christi & apostolorū paupertate cō ciliantur.

Sed iam duo hæc responsa cōciliemus, ac omissis multis placet nobis conciliatio Ioānis de Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 2. c. 112. in solutione ad decimum argumentum, quem sequitur Melchior Canus lib. 6. c. 8. de locis theologicis ad 6. argumentum, & summa veræ solutionis est, Nicolaum III. & Ioannem XXII. inter se non pugnare, immo declarationem seu definitionem vtriusque summè inter se conuenire, quoniā Christus vt ex contextibus Euangeliorum, & sanctorum Patrum expositionibus colligitur, duas paupertates ordinauit congruentes diuersis statibus perfectorum. Primam competentem illis, qui prædicaturi mittendi erant in Iudæam ad annuntiandum regis aduentum. & hæc paupertas nihil proprium habere permittebat nec in communi nec in speciali, & de hac accipitur illud Matt. 10: *Nolite possidere aurum, nec argentum, &c.* Quo loco ait Diuus Hieronymus, ideo hæc Dominū præcepisse, ne causa lucri potius quàm salutis prædicare viderentur. Altera fuit paupertas competens illis qui fixi erāt mansuri in congregatione, cuius proprium est nihil habere in particulari, bene tamen in communi; de hac Actuum c. 4. scribitur: *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum quæ possidebat suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.* hæc ibi. Vtramque hanc paupertatem Christus habuit. quodam enim tempore primam tenuit, nihil penitus habens nec in particulari nec in communi, sed illis vescebatur, quæ sibi pie à pijs offerebantur, qui ipsum sequebantur; de quo Lucæ cap. 8. exemplum extat. Secundam paupertatem approbauit verbo & exemplo Lucæ c. 22. cum dixit: *Quando misi vos sine sacculo & pera, & calciamentis, nunquid aliquid defuit vobis?* & paulo post: *Sed nunc qui habet sacculum tollat similiter & peram, &c.* Iam hæc secunda paupertas, quæ aliquid in communi possidere permittit, non repugnat perfectioni Euangelicæ, vt grauiter etiam docuit & copiose Beatus Thomas 2. 2. q. 188. art. 7. Primā ergo paupertatem intuitus Nicolaus, Christum omnia abdicasse & in communi & in particulari asseruit: sed & præterea concedit Christum aliqua in communi habuisse aliquando: Siquidē in d. constit. Exijt. subiungit: *Nec his quisquam putet obsistere, quòd interdum Christus dicitur loculos habuisse, &c.* Secundam respiciens Papa Ioannes scripturę sacrę repugnare decreuit, & hæreticum esse dixit, asserere Christum & Apostolos, nihil in cōmuni aut in particulari possedisse. hæc summa est veræ solutionis. Aliam paulo difficiliorem & fusiorem commemorat Beatus Antoninus 4. par. tit. 12. c. 4. §. 23. quam libenter omitto. & ex hac solutione diluuntur fere omnes obiectiones Fraticellorum, quas in hac quæstione Eymericus commemorat. quas libenter omitteremus, nisi falsæ Benedicti solutiones, aliud suaderent.

¶ *Respondet quòd falsum est: nam Petrum qui non ambulabat, &c.* In solutione huius tertiæ obiectionis aperte negat Benedictus determinatum semel per summum Pontificem, etiamsi ad fidem vel mores pertineat, non posse per alium reuocari; quod nititur ostendere multis exemplis vsque ad quartam oppositionem: in quo vehementer est lapsus, si id sensit quod eius verba præseferūt, videlicet, quod semel ab vno Romano Pontifice determinatū tamquam ad fidem spectans id possit ab alio reuocari: quoniā vt optime tradit Caietanus in Apologia de auctoritate Papę & concilij par. 2. c. 13. determinatio Papæ in iudicio fidei formaliter, scilicet, definiendo quid credendum sit, vel non credendum, ligat omnes personas Ecclesię, atque ita personam propriam & successorum ad recipiendam determinationem semel de fide factā: nec video quomodo possit vir tantus excusari: quare ne quis auctoritate eius ductus labatur, expendenda erunt mihi singula paulo diligentius. & quantum ad hunc locum attinet, grauissima fuit olim cōcertatio inter Beatum Hieronymum, & Diuum Augustinum, nunquid vere an simulate Paulus Petrum reprehenderit, quod à Theologis Scholasticis multis solet disceptari lib. 4. sentent. dist. 3. vbi Sotus q. vnica. art. 2. vers. secunda conclusio amplius. idem tractat hoc copiosius lib. 2. de iust. & iure q. 5. ar. 4. vers. de tertio vero membro. & Adrianus in 4. dist. 1. & plane quidquid sit de eius historiæ ac facti intelligentia, hoc est certissimum, nihil statuisse ibi Petrum quod ad communem fidem & mores Ecclesię pertineret, neque nutasse in catholica religione: ac proinde hoc primum exemplum non potest commode applicari ad id institutū quod Benedictus contemplabatur. Retineamus ergo supradictam solutionem, quam ex Turrecremata commemorauimus, & dicamus, Nicolaum nihil illic de fide definire, neque aduersari his, quæ à Ioanne fuerant definita.

Pag. 216 col. 2. B Determinatum semel per vnū Papam tanq̄ de fide, nō potest per alium reuocari.

¶ *Item Stephanus Papa determinauit, &c.* Admonet hic locus, vt paulo exactius referam historiā cuius in eo fit mentio, vt validius etiam refellatur hæc falsa Benedicti solutio, putantis Stephanum Papam correctum à Cypriano, & vtrunque à cōcilio Nicæno emendatum. Sciendum est ergo, Cyprianum Carthaginensem episcopum tempore Stephani Papæ circa annum Domini 260. Carthagine

Concilia Carthaginensi punctiali determinātū baptizatos ab hæreticis rebap

tizandos, grauiter resistit Stephan⁹ Papa.

thagine concilium prouinciale coegisse, in quo decreuit baptizatos ab hæreticis iterum baptizandos, cui subscripserunt plusquam octoginta episcopi ex prouincia Africana, Numidia, & Mauritania. huic decreto grauiter restitit Stephanus Papa, cui obtemperauit veritate manifestius cognita Cyprianus cũ reliquis catholicis. Sed quoniam res est grauissima, ne mihi sine pignore credatur, duo potissimum antiquorum Patrum testimonia proferam: vnum erit Vincentij Lirinensis, alterum Beati Hieronymi. ergo Lirinensis in aureo illo libello aduersus profanas hæresum nouationes scripto, de hac re ita ait: *Quondam igitur venerabilis memoriæ Agripinus Carthaginensis Episcopus, primus omnium mortalium contra diuinum Canonem, contra vniuersalis Ecclesiæ regulam, contra sensum omnium consacerdotum, contra morem atque instituta maiorum rebaptizandum esse censebat. Quæ præsumptione tantum mali inuexit, vt non solum hæreticis omnibus formam sacrilegij, sed etiam quibusdam catholicis occasionem præbuerit erroris. Cum ergo vndique ad nouitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaquauersum sacerdotes pro suo quisque studio reniterentur: tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, apostolicæ sedis Antistes, cum ceteris quidem collegis suis, sed tamen præ ceteris restitit: dignum, vt opinor, existimans, si reliquos omnes tantum fidei deuotione vinceret, quantum loci auctoritate superabat. Denique in epistola, quæ tunc ad Africam missa est, idem his verbis sanxit: Nihil nouandum nisi quod traditum est. Intelligebat etenim vir sanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi vt omnia quæ fide à Patribus suscepta forent, eadem fide filijs consignarentur; nosque religionem non qua vellemus ducere, sed potius quæ illa duceret, sequi oportere: idque esse proprium Christianæ modestiæ & grauitatis, non sua posteris tradere, sed à Maioribus accepta seruare. Quis ergo tunc vniuersi negotij exitus? quis vtique, nisi vsitatus & solitus? retenta est scilicet Antiquitas, explosa Nouitas.* & paucis interiectis: *Quid postremo ipsius Africani concilij, siue decreti, quæ vires? donante Deo, nullæ: sed vniuersa tamquam somnia, tamquam fabulæ, tanquam superflua abolita, antiquata, calcata sunt.* hactenus ille. Quibus adiungit multa alia in eandem sententiam, & præcipue de retractatione Cypriani, quę breuitatis gratia missa facio.

Vincẽtius Lirinẽsis vir magnę auctoritatis.

B. Hiero.

Iam Beatus Hieronymus extremo fere Dialogo aduersus Luciferianos ita habet: *Conatus est Beatus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena: & idcirco hæreticorum baptisma reprobans ad Stephanum tũc Romæ vrbis Episcopum, qui à Beato Petro vicesimus sextus fuit, super hac re Africanam synodum direxit, sed conatus eius frustra fuit. Denique illi ipsi episcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo statuerunt, ad antiquam consuetudinem reuoluti nouum emisere decretum. quid facimus? ita & nobis Maiores nostri, & illis sui tradidere Maiores.* hactenus D. Hieronymus. Ex quibus clare constat, non Stephanum Papam à Cypriano, vt hîc asserit Benedictus, sed Cyprianum ab Stephano fuisse reprobatum, & grauiter obiurgatũ.

Intellect⁹ cõcilij Niceni statutis, reuertentes ab hæreticis rebaptizãdos.

¶ *Concilium autem Nicenum vtramque opinionem sancti Cypriani & Stephani Papæ correxit.* Hic est alius insignis etiam lapsus, qui animaduersione prorsus indiget. In concilio Niceno primo c. 19. cautum est his verbis: *Si qui confugerint ad Ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cathaphrygis, statutum est rebaptizari eos debere.* hæc ibi. Propterea vero ita sanciuit; quoniam Pauliani hæretici à Paulo Samosateno exorti, non baptizabant in forma Ecclesiæ consueta: & propterea oportebat eos qui reuertebantur ad fidem, rebaptizare. non ergo correxit concilium Stephani Papæ decretum, sed per omnia cum ipso consensit.

¶ *Item per multos Romanos Pontifices determinatum fuit, quòd matrimonium, &c.* Hic ponit Benedictus tria exempla, quibus conatur ostendere posse à posterioribus reuocari, quæ à præcedentibus Romanis Põtificibus statuta fuissent, quod in his quę ad mores pertinent, ac regimen populi Christiani verissime dicitur, nullamque habet difficultatem: nec enim debet reprehensibile iudicari, vt dicitur in c. non debet. de consanguinit. & affinit. si secundum varietatem temporum statuta varientur humana. Et in sacra Tridentina synodo, sessione 21. c. 2. declaratur, hanc potestatẽ in Ecclesia perpetuo fuisse, vt in sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium vtilitati, seu sacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret. & ita aliquando gradus affinitatis & consanguinitatis impedientes & dirimentes contractum matrimonij longius protendebantur: & nouissime sancta Tridentina synodus, sessio. 23. multa circa matrimonium & eius impedimenta constituit, diuersa ab his, quæ in sacris canonibus erant prius sancita.

In priuatis etiam negotijs & causis particularium personarum, & in his quæ sunt facti, nedũ Romanos Pontifices citra fidei iacturam posse diuersa statuere fatemur, sed interdum etiam falli, & posteriores acutius perspexisse, & rectius determinasse quàm priores: in his enim locum habet illud Diui Augustini lib. 2. de baptismo contra Donatistas, c. 3. vbi cum docuisset sacram scripturam indubitabilis esse certitudinis, de concilijs tum prouincialibus tum generalibus subdit, dicens: *Et ipsa concilia quæ per singulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum auctoritati, quę fiunt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedere, ipsaque plenaria sępe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine vllo typo sacrilegæ superbiæ, sine vlla inflata ceruice arrogantiæ, sine vlla contentione liuidę inuidię, cum sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana.* hæc ille.

In definitionibus credendorũ, certũ est apostolicę sedis iudicium.

Ceterum in definitione fidei & credendorum, ex directione & assistentia Spiritus sancti, firmũ & incorruptum est Apostolicæ Sedis iudicium; neque à posterioribus Romanis Pontificibus mutata vnquam fuerunt vel mutari possunt, quæ semel de fide iudicialiter sançita fuerunt tamquam

creden-

credenda ab omnibus Christi fidelibus. Quæ vero à Benedicto hoc loco recensentur exempla ex allegatis canonibus contra hæc nihil faciunt. & ad ea cumulate respondent Caietanus in Apologia de auctoritate Papæ & concilij par.2.cap.13. Melchior Canus lib.6.c.8.de locis theologicis, & alij, quos breuitatis causa omittimus, & ad eos lectorem remittimus.

Pag.217 col.1. D. ¶ *Respondet quòd non, quia dum voluntas non fit in crimine, &c.* Tametsi negare potuisset Benedictus haberi aliquid hæreticum in decretali, exijt. Nicolai 111. (iam enim ostensum est ex verbis illius, Nicolaum concedere quòd Christus loculos habuerit) vel quòd in ea vllus error contineatur, vt de fide propositus: attamen merito negat, quod ex illo assumpto deducitur, nempe quòd inde consequeretur Nicolaum fuisse hæreticum, cum ex defectu humanæ intelligentiæ labi potuerit. quomodo autem error & ignorantia excuset ab hæresi, copiose diximus lib.1.adnotationũ schol. 20.super q.7.par.1.

¶ *Respondet, quòd non est imputandus error, &c. frequenter enim contingit quòd multa prius determinata per Concilia, vel per Papam sunt postea reuocata.*

Eorũ quæ à Papa determinãtur duo sunt genera, & quæ ea sint. Hęc sententia vera est, dummodo recte intelligatur: quod vt fiat, obseruanda est diligenter distinctio sana & catholica, quam affert de hac re edisserens Beatus Thomas quodlibeto 9. art. 16. quem sequitur S. Antoninus par.3. tit.12. c.8.§. 2. videlicet, ex illis quæ à Pontifice Romano definiuntur, quædam spectare ad priuatas personas & particularia negotia: alia vero ad fidem & vniuersales Ecclesiæ mores in necessarijs ad salutem; & in his postremis nullo modo Papa, aut concilium auctoritate Papæ confirmatum errare potest: quoniam Spiritus veritatis in his definiendis semper assistens promissus est, vt omnes catholici vno ore testantur, traditque præ ceteris Melchior Canus lib.5. c.5. de locis theologicis, vers. alter vero scrupulus. & Blasius Nauarrus li.2.c.9. de sacro Ecclesiæ principatu: neque de his intelligit Benedictus in hac sua respõsione, cum dicit: *Frequenter enim contingit, &c.* Quod satis indicant illa eius verba initio solutionis posita: *Si aliquid diffiniat Papa, vel Ecclesia, seu Cõcilium generale, non pertinens ad fidem & mores.* In his enim quæ ad fidem & vniuersales mores spectant, iudicialiter definiendis, Papam, vel Ecclesiam errare posse falsum est. & de stabilitate & firmitate horum iudiciorum notatu dignissimum extat Gelasij dictum ad episcopos Dardaniæ, quod paulo inferius adduximus hac ipsa quæstione in responsione ad 12. oppositionem. id enim ostendit quàm firma sint de his Ecclesiæ iudicia: quod etiam probat eleganter Turrecremata in sum. de ecclesia lib.3.c.58.

In illis vero quæ priuatas personas & facta respiciunt, decipi Papa quandoque potest, præsertim cum in his humano testimonio vtatur, quod sępe fallax est & incertum. ita & vere docuit etiã Blasius Nauarrus præceptor noster eruditus lib. 2. c.10. de sacro Ecclesiæ principatu, & tradidit Turrecremata in summa de Ecclesia lib.2. c.112, circa finem vers. tum etiam. id quod expresse mihi sensisse videtur Innocentius Papa in c.à nobis. el 2. de senten. excom. ibi: *Iudicium Dei veritati, quæ non fallit nec fallitur semper innititur: iudicium autem Ecclesię nonnunquam opinionem sequitur, quã & fallere sæpe contingit & falli.* hæc ibi.

Rursus illud addo, summos Põtifices non semper respondere definiendo, sed consultos interdum veluti priuatos & particulares Doctores sentire.

Postremo adiungo, nõ protinus esse fidei dogma censendum quidquid in voluminibus iuris canonici continetur, vt optime docet Melchior Canus lib.5.c.penult. de locis theologicis. & lib. 6. c.8. vnde sæpe in his contingit statuta per vnum, per alios aut immutata aut reuocata absque vllo fidei præiudicio reperiri: quoniam hæc directe ad fidem non spectant, neque ad vniuersales Ecclesiæ mores.

Breuius respondere potuisset Benedictus audacter asserendo, ineptissime & vanissime inferri, quòd Romana Ecclesia in fide errauerit tempore Nicolai Papæ, cum in constitutione, exijt. nihil de fide statuatur.

¶ *Septimo dicunt, &c. qui inquam vsus nõ iuris, &c.* Pag.218 col.1.B Hic locus in omnibus codicibus erat deprauatus. eum nos re ipsa considerata, ex natura dubitationis, quæ tractatur, correximus vt est impressus. tum etiam ex contextu in d.c. exijt. vers. nec per hoc. de verbo. signif. lib.6.

¶ *Octauo dicunt, &c. Respondet quòd hæc fecerunt alij summi Pontifices de rebus, quæ non consumuntur vsu, &c.* Melius poterat respondere dicendo, quòd Ioannes XXII. in extrauag. ad conditorem canonum. de verb. signifi.§. quod autem. apertissime declarat non fuisse intentionem Nicolai in rebus vsu consumptibilibus reseruare dominium Romanæ Ecclesiæ: ipsis autem fratribus cõcedere simplicem vsum facti, seiunctum ab omni iure vtendi, quia is fuisset illicitus, ac verba quidem Ioannis huic Benedicti solutioni repugnare videntur præcitato loco, & nostram confirmare. habent enim ita: *Quòd autem dominium Romanę Ecclesię reseruatum simplex censeri debeat, ex hoc patet quòd ex illo nullum eidem Ecclesia temporale obuenit hactenus commodum, nec speratur, quòd obuenire debeat in futurum, cum nec intentio reseruantis, nec fratrum ipsorum fuerit, quòd ad quęcunque alium quàm ad fratres, dictarum rerum perueniret compendium: quod proculdubio modus vtendi fratrum ipsorum, & Romana Ecclesia subsecuta patientia euidenter declarauit. Et quòd talis intentio fuerit ordinantis: & ex hoc patet quòd illarum rerum sibi & Ecclesia Romanę dominium duntaxat retinuit, quarum vsum facti, liceret habere ordini, vel fratribus antedictis, &c.* Ex quibus sane videtur hoc loco male dicere Benedictus, quòd Nicolaus id fecerit de omnibus rebus.

¶ *Nono dicunt, &c. Respondet, quòd illud quod hic dicunt, &c.* Ego declaratum potius dixerim per Ioan.XXII.in d. extrauag. ad conditorem canonum.§.quod autem dominiũ. vers. talis autẽ dominij carẽtia. vbi optima glossa in ver. nõ efficit.

¶ *Deci-*

Pag. 218 col. 2. A ¶ *Decimo dicunt, &c. Respõdet, quòd illud nõ est verum, nisi determinatio Ecclesiæ contineatur in scriptura diuina, &c.* Breuius & verius responderi poterat, nihil quod vt de fide fuerit à Nicolao definitum, immutatum vel emendatum fuisse à D. Ioãne: sed in multis expositam ac declaratam fuisse mentem Nicolai per Ioannem Papam XXII. vt series & verba rescriptorũ apertissime testantur.

Atque hoc etiam ipsum dicere possumus, ad soluendam obiectionem 11. & 12. vt & verbositatem ac incertitudinem, & fallitatis etiam ambages rectius subterfugiamus.

¶ *Et Gelasius Papa in epistola ad episcopos Dardaniæ.* Est autem singularis huius epistolę doctrina, qua ostenditur Acacium à Sede apostolica competenter fuisse damnatum. incipit ea epistola: *Valde mirati sumus.* Scripsit eam Gelasius circa annum Domini 494. is locus cuius hic meminit Benedictus, ita habet: *Quapropter stultitiam respuentes inanium querelarum, perquirere vos oportet ab ipsis beatis Apostolis, & considerare prudenter: quoniam Patres nostri, catholici videlicet doctique Pontifices, in vnaquaque hæresi quolibet tempore suscitata, quidquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque apostolica secundum scripturarum tramitem, prædicationemque maiorum facta semel congregatione sanxerunt, inconuulsum voluerint deinceps firmumque constare: nec in eadem hac causa denuo, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recenti præsumptione permiserint: sapientissime peruidentes, quoniam si decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores stabile persisteret Ecclesię constitutum, ac semper eisdem iisdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur.*

Certissima sedis apostolicę iudicia.

Pag. 219 col. 1. D ¶ *Tertio decimo, &c.* In solutione huius obiectionis facile concedit Benedictus errasse Nicolaum, quod minime erat concedendum. ideo retineamus superiorem Turrecrematæ solutionem: & quę sæpius dicta sunt à nobis, eadem ratione satisfacies decimæ quartę obiectioni, & decimæ quintæ: nusquam enim erratum est exponendo mentem D. Nicolai, prout intelligendam esse D. Ioannes docuit.

¶ *Sexto decimo dicunt, quòd secundum hoc errauit Ecclesia, aliquos canonizando pro Sanctis.* Ideo fieri potest, vt non errauerint, qui definitionem Nicolai sequebãtur: quoniam forsan optime eam intelligebant iuxta adductam à nobis paupertatis distinctionem.

In canonizatiõe Sãctorũ non potest Ecclesia errare.

Ad hęc, si in re difficili allucinati fuissent, non propterea heretici erant, nec potuit Ecclesia errare referendo eos in numerum Diuorum. hoc impium est asserere: scire enim quos debeamus religione colere, multum refert ad communes Ecclesię mores, vt optime docet Melchior Canus lib. 5. cap. 5. de locis theologicis, vers. in moribus non toti Ecclesię communibus: & Blasius Nauarrus lib. 2. c. 10. de sacro Ecclesię principatu, circa finem. Antoninus 3. par. tit. 12. c. 8. §. 2. Caietanus in opusculo de indulgentijs ad Iulium c. 8. Beatus Thomas quodlibeto 9. arti. vlti. Tabiensis in sum. verbo, canonizatio. n. 4. & Syluester n. 2.

Qui autem diceret, posse Papam errare in canonizatione Sanctorum, saltem velut temerarius puniri posset per iudices ecclesiasticos, ita Melchior Canus præcitato loco.

Canonizatio vero Sanctorũ per traditionem habetur in Ecclesia Dei, vt collegi ex synodo Nicęna secunda, actione 9. § his itaque sex synodis, aduersus impium Molinęum in additione ad Decium super Rub. de constit. in secunda lectura, verbo, sanctorum: tradit Melchior Canus lib. 3. c. 3. de locis theologicis.

SCHOL. XXXIIII.

In quæstionem xviij. De erroribus Græcorum.

Pag. 219 col. 2.

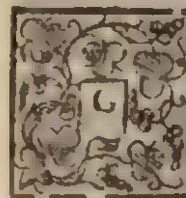

Ræci tametsi initio nascentis Ecclesię catholicam fuerint amplexi fidem, & viros, doctrina insignes sanctitate & doctrina clarissimos habuerint: tamen sequentibus seculis ita eorum arrogantia creuit, ut Ecclesiæ Latinę inuidentes, summo Romano Põtifici obedire recusarint, & schismate facto ab Ecclesia Latina desciuerint, multasque in eam iniurias intulerint, quas recenset Leo Papa nonus epistola quadam contra inauditas pręsumptiones Michaelis & Acridanij episcoporum. c. 29. & eiusdem epistolę c. 8. dicit, Gręcos diuersis temporibus, diuerso errore, ad corrumpendã catholicę matris Ecclesię uirginitatem nonaginta & eo amplius hereses pepetisse.

Græcorũ arrogãtia & in ecclesiã Latinam inuidia.

Hos sępe Ecclesia Romana conata est in uiam ueritatis reuocare, ut abunde legitur in concilio Florentino sub Eugenio IIII. sessio. 3. Eisdem reducendis ad Ecclesię unitatem incubuerunt diuersi Romani Pontifices Innocentius III. Gregorius X. & Eugenius IIII. Hi tempore Eugenij IIII. circa annos Domini 1432. in concilio Florentino Ecclesię Latinę uniuntur, ut sessione ultima eius concilij scriptum est: idque post Eymerici & Beati Thomę tempora. ceterum ea unio diu non durauit. Horum pręcipuos errores numerat hoc loco Eymericus, & Prateolus lib. 7. c. 15. de sectis hereticorum.

Ecclesiæ Romanæ in Græco singulari benignitas.

¶ *Quartus quòd filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia.* Hic articulus duplicem sensum habere potest, Vnus est, quòd Filius Dei assumpsit naturam humanam in sua essentia, idest, perfectam ex corpore & anima constantem; & hoc est uerum, catholicum, ac secundum fidem tenendum, iuxta illud Athanasij in regula suę cõfessionis: *Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens.* traduntque copiose Theologi scholastici lib. 3. sentent. distinct. 2.

Filiũ Dei assumpsisse humanam naturam bifariam potest intelligi.

Alter sensus esse potest, quem hic crederem damnari, scilicet, Filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia; quasi unio naturę humanę & diuinę facta sit in essentia ad tertiam quandam naturam constituendam; quod est falsum, vt scri-

vt scribunt Theologi lib. 3. sentent. distinct. 5. natura enim humana personæ Filij Dei vnita fuit primo & per se, non naturæ & essentiæ diuinæ, inde natura diuina humanæ naturæ in Filio vnita fuit, vt vere & subtiliter explicat Magister præcitato loco. §. nos autem. hunc autem articulum nondum inueni in vulgatis Athanasij operibus, nec licuit græca exemplaria consulere.

SCHOL. XXXV.

Pag. 120 col. 2.

In quæstionem xix. De erroribus Tartarorum.

Tartarorum errores, & sequentium in proximis quæstionibus, qui fidem Christianam non sunt professi, eo consilio enumerat Eymericus, quo diximus supra Schol. 23. huius partis, super q. 4.

Qui Tartari & quales eorum errores et mores.

¶ *Ad hanc respondemus, quòd Tartari cum sint plurimi, &c.* Nouitia videtur Tartarorum vox, & paucis ab hinc seculis nata; nemo enim veterum hac vsus legitur appellatione. sunt autem Tartari populi partis Sarmatiæ Europeæ. Stephanus populos Scythiæ, iuxta Danubium, in Mœoticam paludem vergentes asserit. Hos Græci *Sauromatas*, Romani *Sarmatas*, appellabant.

Horum variæ sunt appellationes ex diuersis ritibus sumptę: nam quidam *Geloni*, alij *Getæ*, alij *Antropophagi*, alij alijs nominibus vocantur, quod indicat hîc erudite Eymericus iuxta historiæ veritatem. de quibus videto Plinium lib. 4. cap. 12. Strabonem lib. 11. & Pomponium Melam libro 2. de situ orbis. cap. 1. & cum duæ sint Sarmatiæ teste Ptolemęo lib. 3. vna in Europa, altera in Asia, in Europea Olbia est, quam nunc Russiam multi & Tartariam esse credunt.

Apud hos ergo Tartaros reliquię multæ Scythicorum morum adhuc inueniuntur, quorum multos hîc enumerat Eymericus, quibus (vt hic locus fiat illustrior) non pigebit in gratiam lectorum alios adiungere ritus, quos partim ex antiquioribus, partim ex recentioribus scriptoribus breuissime collegimus. Vagantur ergo Tartari nullas certas habentes sedes: victum habent immundissimum: nam non operiunt mensas mantilibus, nec manutergijs vtuntur, cum manus non lauent, nec corpora, nec vestimenta. Quidam eorum panem non edunt, neque olera, neque legumina, sed animalium omnium carnibus uescuntur, canum etiam & cattorum & murium grandiusculorum. Captorum inimicorum corpora ad crudelitatem suam ostentandam, & vindicandi desiderium ad ignem quandoque assant. Tam viri quam fœminæ vno fere vestitu induuntur. Scelus magnum habetur apud eos, si cibi aliquid aut potus perire permittatur. in hostem quem vicerunt, sunt crudelissimi, cuius è cadauere fluentem sanguinem sępe sugunt & ingurgitant. Potentiores seruum vnum in vita eligunt, atque cauterio suo inustum secum tumulari faciunt, vt eo in alio mundo velut famulo vtantur. qualis Deus sit optimus ignorant, atque ita sępe quisque suo arbitratu Deum constituit.

Alios innumerabiles habent ritus fœdissimos & valde obscœnos, quos hîc veluti parerga libenter resecamus: nam & in bello, & in pace, & in coniugijs, & ceteris actionibus ineundis, mira prorsus & nefanda quędam obseruant, quæ longum esset recensere, nec sunt huius instituti.

SCHOL. XXXVI.

Pag. 221 col. 1.

In quæstionem xx. De Turcorum erroribus.

QVI putant Eymericum inepte hic Turcos vocasse, non Turcas falluntur: nam Eustathius Turcos etiam appellat his verbis: *Post Scythas qui mari Cronio vicini Caspium accolunt, Vnni sunt, quos Simocatus historiarum conditor à Persis vocari Turcos existimat, ad orientem versum spectantes.* hæc ille. Tradit Cęlius lib. 12. c. 6. lectio. antiqua.

Qui Turci & quales mores eorum.

Turcarum autem siue Turcorum non est nomen nouum, vt multi opinantur, cum Pomponius Mela longe supra mille annos Turcarum meminerit lib. 1. de situ orbis. c. 21. non procul à fine ibi: *Turcæque vastas syluas occupant, aluntur que venando.* num autem Turcę, quos Christiani hodie crudeles patimur hostes, descenderint ab illis Turcis quorum Mela pręcitato loco meminit, quantumuis inter nomina conueniat, dubitant nonnulli, & originem recensent, quę nos libenter missafacimus. hoc est exploratum parum hodie, aut nihil differre Turcos & Sarracenos.

Hi olim more patrio, vt Arabes intonsi & impexi incedebant, vt ait Cęlius lib. 5. c. 8. vnde huic genti mos fuerit gestandi fascias. tradit idem Cælius lib. 24. c. 6. sed de his plura Benedictus Rhambertus in itinerario ad Constantinopolim, & Egnatius de Romanis principibus, & Paulus Iouius. & de superstitione Turcarum eorumque sacerdotum videto tractatum de moribus & consuetudinibus Turcarum. c. 13. 20. & 22. & copiose etiam in c. cędit. in clement. de Iudæis, & Sarracenis. vbi glossa in verbo, Zabarala. quæ hanc quęstionem & sequentem illustrat.

Denique quanta sit horum barbarorum in Christianos sæuitia docet eleganter Simon Be-

gnius oratione quadam habita in concilio Lateranensi sub Iulio secundo Pont. Max.

SCHOL. XXXVII.

Pag. 221 col. 1.

In quæstionem xxi. De erroribus Sarracenorum.

Qui Sarraceni & unde dicti.

D hanc respondemus, quòd Sarraceni à Sarra et Agareni ab Agar. Et Agareni proculdubio sunt dicendi ab Agar ancilla Abrahæ. Ipsi tamen hanc appellationem velut humilem & indecoram respuunt, & Sarracenos se vocant ab Sara eiusdem Abrahæ uxore. horum progenitores per Apostolorum prædicationem fidem catholicam olim susceperunt, à qua tamen impie desciuerunt, vt statim subiungam. hodie vna voce Turcæ appellantur, & nobiscum immania & iniusta bella gerunt.

De his multa tractat ius canonicum tit. de Iudæis & Sarracenis. agit etiam Iosephus lib. 1. antiquitat. c. 20. & diuus Hieronymus ad Dardanum. idem super Esaiam c. 21. super illud: *Auferetur omnis gloria Cedar*. Socrates lib. 4. histo. eccle. c. 36. Sozomenus lib. 6. c. 38. Theodoritus lib. 4. c. 23. Beatus Thomas lib. 1. contra gentiles cap. 6. Antoninus par. 2. tit. 14. cap. 5. & 4. par. tit. 11. cap. 6. & alij ex antiquioribus. Ex recentioribus vero multa Couarruuias lib. 4. cap. 9. varia. resolut. Prateolus lib. 1. c. 17. de sectis hæreticorum. auctor Repertorij inquisitorum in verbo, Sarracenus. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. num. 10. cum sequent. Simancas instit. catho. tit. 39. de Mahometanis. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 13. nu. 31. & amplius Eymericus hac eadem par. quæst. 45. Tametsi vero Eymericus duas quæstiones distinctas posuerit de Turcis & Sarracenis, reuera tamen ijdem sunt.

Num. 1. Mahometis origo et genus.

¶ *A Mahometo errores suos nefandissimos pertraxerunt*. Fuit Mahometes Arabs genere, vt tradunt fere omnes præcitati: quod etiam testatur Faccius vetustus ille poeta Florentinus lib. 5. c. 10. dum ait:

Di vil prosapia pouero & soletto,
Nacque costui nel Arabico seno,
Abdimonepoli fu il suo padre detto.

De quo etiam amplius Antonius Beuter Valentinus lib. 1. Chronicorum Hispaniæ c. 29.

Hic Mahometes inter populares suos Arabes sub Heraclio Imperatore, circa annos Domini 612. militauit. initium ei dedit Arabum perfidia, qui irati Heraclio ab eo defecerunt. hinc Mahometes nouam sectam excogitat, in ea componenda, vt quidam tradunt, decem socios habuit, septem Arabos, Christianos tres, qui à fide recesserant, quorum princeps Sergius monachus Arrianus fuisse memoratur, qui librum legum nomine superbissimo Alcoranum appellatum, idest, lectionem inchoauit, & Ioannes Nestorianus, quibus superuenit Iudæus Thalmudista. talia quidem fuerunt huius initia.

Qui confutarint Mahometis errores.

Mahometis errores multi confutarunt, Beatus Thomas opusculo quodam 3. tom. 17. Ricoldus ordinis Prædicatorum. Bernardus Perez Valentinus libro quodam, cui titulum fecit Antialcoran. Pius Papa secundus epistola quadam, ad Mahometem Turcarum principem. Bartholomæus Vngarus. Ioannes Turrecremata. Armacanus lib. 18. de erroribus Armenorum. Nicolaus Cusa, & copiose Ludouicus Viues Valentinus lib. 4. de veritate fidei Christianæ, & alii, qui & dogmata Sarracenorum referunt, & confutant. ea ideo recenset Eymericus, quoniam multarum hæresium & malorum causa fuerunt, præsertim in Italia. de quo late Prateolus lib. 11. c. 3. de sectis hæreticorum, & dixi copiose libro 7. de pœnis hæreticorum.

¶ *Isti nec vetus totum testamentum, &c.* In Barcinonensi impresso, & Sabellano, deerat illa vox, *totum*, quam suppleuimus ex Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara. erat autem omnino necessaria: quoniam Sarraceni multa recipiunt ex ueteri testamento, vt mundi creationem, prophetas, & id genus pleraque alia. Num. 2.

SCHOL. XXXVIII.

In quæstionem xxij. De Iudæorum erroribus. Pag. 228 col. 2.

Pportunius recenset Eymericus aliquot Iudeorum errores, quàm aliorum de quibus egit hactenus, quoniam eorũ infidelitas proximius accedit ad hęresim, cum Christianæ fidei in figura susceptæ omnino renitantur, vt ait Beatus Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 6.

¶ *Ad hanc respondemus, quòd Iudæi à Iuda, &c.* Est autem Iudas Hebraice, Latine confessio; sed Iudæi nominis proprietatem per scelus, cum filium Dei non agnoscant, amiserunt, vt eleganter scribit Beatus Clemens lib. 2. c. 64. constitutionum apostolicarum. Num. 1.

¶ *Dominum nostrum Iesum Christum, prophetam deceptorem & detestabilem blasphemantes.* Quantum sit Iudæorum odium in Christum, & impietas in Christianos docent passim veterum monumenta, ac in primis Nicephorus lib. 4. cap. 6. historiæ ecclesiasticæ. & lib. 14. cap. 16. & Beatus Clemens libro 2. cap. 64. constitut. apostolicarum. ab his multas hereses profluxisse testatur Origenes homilia quadã in Matthæũ, Num. 2.

& Nice-

& Nicephorus lib. 14. cap. 14. historiæ ecclesia. narrat eos Alexandria pulsos à Cyrillo, vt liberaret hæresibus ciuitatem. & ab Hispanijs patrum memoria, ob eandem causam à Ferdinando quinto rege Catholico eiectos scimus. de his in iure canonico titulus extat de Iudæis. vbi multas etiam eorum impietates in Christianos licet contemplari.

Qui confutarint Iudæorũ errores. Iudæorum errores multi recensent & confutant, ex antiquis Egesippus, & passim Hieronymus, Augustinus, & reliqui Patres, cum se offert occasio in exponendis sacris literis, quas ipsorum Rabini, ne de Christo qui iam uenit loqui videantur, contorquent & deprauant. & Isidorus episcopus Hispalensis. Cyprianus duobus libris contra Iudæos. Tertullianus item in libro contra Iudæos. Athanasius in libro de incarnatione verbi. Chrysostomus in orationibus aduersus Iudæos. Iustinus martyr Dialogo cum Triphone aduersus Iudæos. Burgensis in Scrutinio scripturarum, & alij. Ex recentioribus Iacobus de Valentia in quæstionibus contra Iudæos. & Nicolaus de Lyra in quodlibetis, quæstiones item edidit aduersus Iudęos. Petrus Brutus episcopus Catharensis opere inscripto, Victoria contra Iudæos. & copiose Petrus Galatinus in opere erudito cõtra Iudęos. Ludouicus Viues lib. 3. de veritate fidei Christianæ. Sixtus lib. 2. tom. 1. litera T. bibliothecæ sanctæ, plurimos etiam refert Iudęorum errores ex libris Thalmud excerptos. Andreas Tiraquellus de iure primogenitorum quæst. 66. & copiose Finus Hadrianus in flagello contra Iudæos. Denique multas Iudæorum & Rabinorum fraudes ac imposturas nouissime detexit Leo Castrus in disputatione de translatione sacræ scripturæ præfixa, ad Esaiæ commentarios, pręsertim cap. 17. 19. 20. 22. & aliquot sequentibus. item Prateolus lib. 9. c. 31. de sectis hæreticorum.

Summorũ Pontificum benignitas erga Iudæos. Insignem vero Iudęorum perfidiam sępe respicientes Romani Pontifices, multis modis conati sunt eos ad viam veritatis reducere, proposita illis Euangelij veritate, ac sublatis libris, quorum lectione perfidiores fierent & deteriores, vt constat ex rescripto Innocentij IIII. incipiente, *Impia Iudęorum.* & alio Nicolai incipiente, *Vineam Soreth.* Quę curauimus imprimenda in Bullario literarum apostolicarum, & nunc eadem sollicitudine Gregorius XIII. singulis hebdomadis Romę die sabbati fidei Christianę veritatem Iudęis hic commorantibus proponendam curat, ne vllum salutis remedium, & beneficij salutaris genus eis deesse videatur.

Iudęi autem delinquentes multis modis potestati inquisitorum subijciuntur: quod quando contingat, dicam cum Eymerico infra hac 2. par. quęst. 46.

SCHOL. XXXIX.

In quæstionem xxiij. De libris hæreticis seu apocryphis. *Pag. 221 col. 2.*

Quia non modo ex erroribus diuersarum gentium & secundum hæreses oriuntur, quas precauere, ac extirpare oportet, verum etiam ex libris hæreticis, & falsa dogmata continentibus; ideo Eymericus post insignarum quarundam gentium errores, de libris hęreticis & apocryphis instituit disputationem in multis sequentibus quęstionibus, ac primum orditur ab illis qui damnantur in Decretis.

¶ *Libri hæreticales, erronei, seu apocryphi.* Qui libri ad fidem stabiliendam, seu (vt Eymericus loquitur) plantandam spectant, retulit supra par. 1. pag. 43. c. sancta Romana. de quibus dixi schol. 18. eiusdem partis. nunc eos refert qui fidem violare possunt, uel incertorum sunt auctorum, uel leuem habent in Ecclesia auctoritatem, idque ex decreto Gelasii primi, edito Romæ anno Domini 494. quod refert etiam Gratianus in cap. sancta. 15. distinct. §. ceterum quę ab hęreticis. & alii decretorum artifices, ut Burchardus lib. 3. decretorum c. 221. & Iuo Carnotensis par. 4. c. 65.

Quo autem apertius hęc quęstio tota intelligatur, obseruandum est, tria esse genera librorum ad religionem spectantium, seu de rebus religionis tractantium, Canonicos qui ab Ecclesia recipiuntur ad ędificationem fidelium, ex quibus sumitur efficax argumentum ad probandum ea quę fidei sunt, scripti Deo immediate inspirante, & manum calamumque diuinorum scriptorum in singulis etiam nunimis adtemperante. Beatus Augustinus lib. 11. cap. 3. de Ciuitate Dei, ibi: *Etiam scripturam condidit, quæ canonica nominatur eminentissimæ auctoritatis, cui fidem habemus de his rebus quas ignorare non expedit, nec per nos ipsos nosse idonei sumus.* hæc ille. Idem Augustinus lib. confessio. cap. 15. & epistola 7. ad Marcellinum, & epistola 19. ad Hieronymum, & lib. 1. de doctrina Christiana cap. 37. & late lib. 2. de baptismo contra Donatistas cap. 3. Ioannes Eckius in Enchyridio cap. 1. Driedon lib. 1. cap. 1. & lib. 4. cap. 4. de dogmatibus ecclesiasti. Alfonsus Castrus lib. 1. aduersus hęreses. cap. 3. Melchior Canus lib. 1. de locis theologicis cap. 1. 6. 7. & 8. Couarruuias lib. 4. cap. 14. varia. resolutio. quot sint autem libri canonici quorum nonnullos impudenter hęretici impugnant, ponit concilium Tridentinum, sessio. 4. in decreto, de canonicis scripturis. *Quot sint genera librorũ de religione tractãtiũ.*

Qui libri agiographi. Alij sunt quos Theologi Agiographos in Ecclesia vocant: quos eadem Ecclesia approbauit, vt publice quidem ad ædificationem fidelium moresque componendos legerentur, non tamen

habent firmam fidem, & indubitatam auctoritatem: & hos enumerat Gelasius in 2. parte sui Decreti, ibi: *Iam nunc*, & Burchardus lib. 3. decretorum c. 220. Iuo Carnotensis par. 4. c. 64. Gratianus in d. c. sancta Romana. §. iam nunc. 15. distinct. & de his videtur loqui Diuus Augustinus lib. 18. cap. 38. de Ciuitate Dei. agitque plene Couarruuias lib. 4. c. 16. varia. resolut. & alij. & in hoc genere librorum reponuntur sanctorum Patrum scripta, vt Augustini, Hieronymi, Ambrosij, Chrysostomi, & ceterorum tam Grecorum quàm Latinorum, quorum insignis probitas & eruditio cum sanctitate coniuncta valde emicat in Ecclesia Dei: & quanta sit eorũ auctoritas, ostendit copiose Melchior Canus lib. 7. de locis theologicis.

Qui libri & quot modis dicantur apocryphi

Supersunt iam tandem tertij generis libri de quibus hîc Eymericus, quos Doctores vocant apocryphos, de quibus Driedon lib. 1. de dogmatibus ecclesiasticis c. 4. & lib. 4. c. 1. & Couarruuias lib. 4. c. 17. varia. resolut. & Decretorum architecti locis ferme præcitatis.

Tametsi vero multis modis liber apocryphus dici possit: Primum quoniam eius incognitus sit auctor, quamuis nihil contrarium fidei contineat. glossa in sum. 16. distinct. rursus vel quia extra canonem feratur; nam hunc vocat Hieronymus apocryphum in prologo in libros Regum, tamen quantum ad hanc quæstionem attinet, bifariam Eymericus hîc ex Gelasio appellat libros apocryphos. Vno modo eos qui ab hæreticis sunt cõscripti aduersus fidem catholicam, quos omnino damnat, vetans penitus ne legantur: & hos verius dixeris hæreticos, vt optime admonet Couarruuias præcitato loco: Alio modo dicit apocryphos eos, qui modicam leuissimamque habent auctoritatem, quos sancti Patres non approbarunt nominatim, quamuis nec expresse reiecerint, nec Ecclesia permisit, vt publice in templis legerentur: habent enim multa falsa veris admixta, vt optime explicat Melchior Canus lib. 11. c. 6. de locis theologicis. vers. prima lex. circa finem.

Ex his tamen multos constat fuisse lectos ab antiquis Patribus, vt colligitur ex Beato Hieronymo in epistola ad Lætam, dum ait: *Caueat omnia apocrypha, & si quando ea non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reuerentiam legere voluerit, sciat non eorum esse, quorum titulis pranotantur, multaque his admixta vitiosa: & grandis esse prudentiæ aurum in luto quærere.* hæc ille. Et has duas postremas significationes intuitus Eymericus prudenter proponit quæstionem de libris hæreticis, erroneis, seu apocryphis.

Pag. 222 col. 1. A

¶ *In primis Arimmensẽ synodũ* Erat tota hæc quæstio in omnibus Directorijs prorsus deprauata, atque etiam in vulgatis Gratiani codicibus vnde sumpta fuerat. eam imprimi curauimus, iuxta Decretum Gelasij, quod nunc legitur in 2. tom. conciliorum fol. 320. si quis singula in eo contenta nosse desiderat, legat Couarruuiam lib. 4. c. 17. varia. resolut. vbi totam hanc quæstionem illustrat, quæ persequi non est nostræ breuitatis aut instituti.

Index librorũ prohibitorũ.

Illud hîc tandem monebo, huic Decreto Gelasij prohibitorum librorum respondere nunc etiam in repub. Christiana Indices, quibus damnatæ doctrinę libri adnotantur, quos Romani Pontificis auctoritate viri docti Romæ conficiunt, nullum fere librorum genus omittentes quorum dogmata non expendant.

SCHOL. XXXX.

Pag. 223 col. 1.

In quæstionem xxvi. De libris damnatis à diuersis Romanis Pontificibus.

Missa quæstione 24. & 25. in quibus nulla occurrit difficultas, nec nostra indigent declaratione; ad 26. tendo. Hæc quęstio in Barcinonensi impresso mutila videtur & imperfecta, si cum ceteris exemplaribus conferatur, vbi paulo fusius concipitur, vt mox subiungam: non tamen est visum ab impresso recedere. Ceterum quia aliorum codicum magna est auctoritas, eorum lectionem hîc apponere placuit: Bononiensis ergo, Sabellanus, & codex Cardinalis de Gambara manuscripti ita habent.

Ad hanc respondemus, quòd Papa Innocentius III. condemnauit libellum seu tractatum, quem ediderat Ioachim contra magistrum Petrum Lombardum, tamquam hæreticalem; & hoc post mortem eiusdem Ioachim Abbatis, vt patet extra de sum. Trinit. & fide catho. c. Damnamus. Postque tempore Ioannis Papæ XXII. frater Petrus Ioannis de ordine Minorum fratrum, oriundus de Villa, quæ dicitur Ceriacum, diœcesis Biterren. in Theologia lector famosus, mortuus est, & sepultus in ecclesia fratrum Minorum ciuitatis Narbonen. quo mortuo quidam eum sanctum, quidam eum hæreticum fratres eiusdem ordinis palam, & publice prædicabant. propter quod simplices decepti, quamplures de Catalonia, Carcassona, Tolosa, & Prouincia ad eius tumulum confluebant: prudentes vero huiusmodi subsannabant, cumque & per istos & per illos hæc fuissent exposita prædicto domino Ioanni xxij. Papæ: isti petentes quòd vti hæreticus condemnaretur; illi vero quòd pro ut san-

ut sanctus, sanctorum catalago ascriberetur; ipse dominus Papa se plenius informauit, & tandem reperit, quòd dictus frater Petrus Ioánes, dum viueret, ediderat postillam super Apocalypsim hæresibus & blasphemiis consperſam intolerabilibus; & præuia diligéti examinatione Magistrorum in Theologia, & Doctorum in iure eandem tandem vt hæreticalem de consilio fratrũ suorum publice condemnauit. Ac etiam postillas super Matthæum, & super Canonicas per eundem editas in forma. Cuius postillæ super Apocalypsim hæreses, blasphemię, & errores habentur supra hac parte 2.q.9. Quibus condemnatis idem dominus Papa Ioannes fecit exhumari ossa dicti fratris Petri Ioannis, & omnia tam cereas imagines, quàm pannos per manus simplicium ad eius tumulũ deducta, Narbonæ fecit publice concremari. Aliqui tamen volunt dicere, quòd licet ossa fuerint exhumata, non tamen cum prędictis concremata, sed Auinionem deducta, & de nocte in Rhodanum proiecta, pro eo quia repertum extitit, quòd libros suos prædictos supposuerat correctioni sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ. *Hoc sanè opere notandũ.*

Tempore quoque domini Gregorij Papæ xj. Frater Nicolaus Eymerici præsentauit eidem domino Papæ viginti libros à quodam Raymundo Lull dudum defuncto, ciue Maioricarum editos, qui dominus Papa præuia diligenti examinatione Magistrorum in Theologia viginti & vltra, eos de fratrum suorum consilio propter quamplures ibi repertas hæreses & errores publice condemnauit, vt hæc omnia & errores ipsi plene patẽt supra par.2.q.9. Libri autem hæreticales prædicti sunt isti:

Liber qui intitulatur, De doctrina puerili, & incipit, *Deus vol quens cuytem.*
Liber qui intitulatur, De articulis fidei, & incipit,
Liber qui intitulatur, De arte generali, seu de septem arboribus, & incipit,
Liber qui intitulatur, De centum Dei nominibus, & incipit,
Liber qui intitulatur, De ecclesiasticis prouerbiis, & incipit,
Liber qui intitulatur, De sancta Maria, & incipit,
Liber qui intitulatur, De benedicta tu, & incipit,
Liber qui intitulatur, De planctu sanctæ Mariæ, & incipit,
Liber qui intitulatur, De arte amatiua, & incipit,
Liber qui intitulatur, De amato & amico, & incipit,
Liber qui intitulatur, De Euast & Blanquerna, & incipit,
Liber qui intitulatur, Intẽtionũ, & incipit,
Liber qui intitulatur, Orationũ, & est alius à prędicto, & incipit,
Liber qui intitulatur, De Philosophia amoris, & incipit,
Liber qui intitulatur, De anima, & incipit,
Liber qui intitulatur, Liber de oratione, & incipit,
Liber qui intitulatur, Liber contemplationum, alius à prædicto, & incipit,
Liber qui intitulatur, De contritione, confessione, satisfactione, tentatione, & oratione, & incipit,
Liber qui intitulatur, quæstiones super quatuor libros sententiarum, & incipit,
Liber qui intitulatur, Planctus Raymundi Lull, & incipit,

Ita in tribus manuscriptis vt dixi, quæ breuius continentur in Barcinonensi, à quo non est visum recedere: tamen varietas obseruanda fuit.

¶ *Conseruationi puritatis, &c.* Solus Barcinonensis impressus habet hanc Gregorij Bullam hoc loco insertam, in Bononiensi autem & Sabellano reperitur in fine secundæ partis. *Pag. 113 col. 1. E*

SCHOL. XLI.

In quæstionem xxvij. De libris damnatis de mandato speciali domini Papæ. *Pag. 115 col. 2.*

De mãdato speciali domini Papę condemnati, &c. Hic videtur indicari non potuisse Episcopum & Inquisitorem condẽnare hos libros nisi mandatum habuissent speciale à sede Apostolica, quod videtur dubium; cum eorum in hac re vt in ceteris ad fidem spectantibus non mediocris sit iurisdictio. ergo vt res hec, quæ cognitu est dignissima, & valde etiam necessaria radicitus intelligatur, breuiter mihi hoc loco est dicendum, quanta sit iudicum ecclesiasticorum in hac re iurisdictio. *Quãta sit Episcoporum et inquisitorũ iurisdictio in prohibẽdis libris.*

Ac primum quidem Episcopi & Inquisitores damnare possunt & prohibere in suis diœcesibus libros omnes, qui continent dogmata expresse condemnata per Ecclesiam, tametsi ab auctoribus nominatim non condemnatis compositi sint. & ratio in promptu est: quoniã quæ semel damnata sunt absque noua condemnatione prohiberi possunt, ne nouis semper disputationibus, quæ salubriter sunt semel sancita perturbentur, & in dubium reuocentur, vt dixit Gelasius in epistola ad Epi-

ad Episcopos Dardaniæ, quem retuli schol.5.par.1.versi.nam & iniuriam facit.

Rursus Episcopi & Inquisitores prohibere etiam possunt in suis diœcesibus libros de hæresi suspectos ob quamcunque hæresis suspicionem, tametsi sint à catholicis auctoribus editi: cũ enim possint procedere aduersus quosuis homines saltem ad inquirendum, etiam ob leues probabiles tamen heresis suspiciones, vt volunt auctor Repertorij verbo, suspectus. §. itẽ nota. & Mattheus Afflictus in constit. inconsutilem. & Carrerius tract. de hære. nu.116. & alij quos retuli schol.61. huius partis; profecto multo magis poterũt agere in libros suspectos, eosque prohibere qui continent propositiones suspectas, quia libri fortiores neruos habent ad nocẽdum quàm homines; cum qui eos legunt firmius eis insistãt, quàm qui homines loquentes audiunt. Item quia viuæ hæreticorum voces vix vnam ciuitatem replere possint, libri autem cum facile hinc & inde transuehantur, non modo vnam ciuitatem, sed & regna & prouincias inficiunt. sunt enim velut perpetui quidam fontes, hæresum virus copiose emittentes.

Ad hęc Inquisitores & Episcopi absque mandato speciali summi Pontificis, ex propria iurisdictione possunt prohibere libros non modo suspectas continentes propositiones, vt proxime dixi; verum etiam scandalosas, periculosas, erroneas, hæresim sapientes, à fide catholica quauis ratione discrepantes, & Christianæ pietati ac bonis moribus non conformes: quod cauit Paulus Papa tertius rescripto quodam incipiente, *In apostolici culminis.* quod in bullario literarum apostolicarum curauimus imprimendum. pag.85. Si enim inquisitores inquirere possunt & compescere, ac coercere eos, qui prędictas propositiones ausi fuerint prædicare, sane multo magis prohibere poterunt libros ista continentes, qui non semel aut iterum, sed semper de die de nocteque prędicant, & auribus lectorum iteratis vicibus inculcant.

Libri Astrologiæ iudiciariæ, et poetici nõ facile permittendi.

Inter hos libros facile referri possunt multi ex illis qui de Astrologia iudiciaria tractant, item de Chiromantia, & aliis diuinãdi modis, in quibus multa passim sunt temeraria, incerta, à religione & Christiana pietate aliena, nimium astris tribuentia, & libero hominis arbitrio plurimum detrahentia: hi enim aut prorsus prohiberi, aut non nisi quàm emendatissimi permitti deberent in commercium hominum venire; quo nomine iam B. Clemens lib.2.c.66. constitutionum apostolicarum, cauendos penitus à viris Christianis iubebat superstitiosos Græcos.

Huc etiam referri possunt multi ex poetis tam antiquis quàm recentioribus, qui multa docent obscœna, & bonis morib⁹ penitus aduersa, quos ꝑpterea iam olim Maximus Plato in sua repub. viuere non patiebatur. sunt enim tales iuuentutis corruptores, & cum parasitis & lenonibus merito coercendi, quorũ ars eò tandem euasit, vt nihil ferme scribant nisi quod ad lasciuiã & turpem amorem pertineat.

Iam quod dixi de libris suspectas, aut erroneas propositiones continentibus, idem dictum vellem de libris habentibus ancipites, dubias, seu ambiguas propositiones, quæ duplicem sensum habere possunt; hęreticum vnum, alterum catholicum, de quibus Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q.34. nu.50. hi enim tandiu prohiberi poterunt ab inquisitoribus, quandiu non fuerint illę ancipites propositiones declaratæ in sensu catholico; in quo etiam diligenter est animaduertendum in libris imprimendis, ne tales propositiones contineant.

Denique ex quibuscunque causis inquisitores procedere possunt contra homines, quia nocere sua doctrina possunt, ex eisdem poterunt etiam in libros inquirere ex data sibi potestate & iurisdictione animaduertendi in hęreticos. Quòd si in libris tales reperiantur propositiones, de quibus nondum constet an fidei repugnent, nec ne; tunc etiamsi auctores publicare suos libros vellent, prohiberi poterunt per inquisitores, & libri suspendi donec superiores iudices decernant re cognita, qd facto opus sit. argumento c. inquisitores. de her. lib.6. Quibus à nobis assertis plurimũ suffragat id quod in Indice lib. prohibitorum, in fine Regu.x. his verbis exprimitur: *Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis regnis, aut prouincijs, vel diœcesibus expedire iudicauerint*, hactenus ibi.

¶ *Edita per quendam Raymundum Neophitum.* Neophitus dicitur quasi noua planta, seu germen, dicunturque illi neophiti, qui nõ nascuntur ex originariis Christianis, sed ad fidem catholicã conuertuntur, de quibus Gregorius Syagrio Episcopo lib.7. epistola 3. & Gratianus tota 48. dist.

Rescriptum vero quo Gregorius xj. commisit condemnationem librorum huius Raymundi Neophiti, editum est Pontificatus sui anno 2. incipitque, *Dudum ad audientiam.* Nos vidimus in bibliotheca Vaticana in registro Gregorij xj. in minore volumine anni secundi pag.197.

SCHOL. XLII.

In quæstionem xxvij. De libris damnatis ab inquisitoribus Aragoniæ. *Pag.225 col.1.*

ET comburi fecerunt quendam magnum & grossum librum dæmonũ inuocationum. Extitit superioribus seculis in Hispania inter infideles Arabes, qui anno Domini 714. tranato Herculeo freto Hispaniam occuparunt, & Iudæos qui ibidem degebant, frequens superstitio de consulẽdis dęmonibus: est enim hæc gens magnopere huic illicito studio dedita, qui eam artem de inuocandis dęmonibus in scripta redigebant,

Arabum & Iudæorum gens superstitiosa.

gebant, & quasi hæreditaria suis posteris relinquebant. multi autem ex his qui sacro baptismate erant abluti, etiam eandem superstitionem sequebantur, & ea scripta retinebant contra expressas canonum iussiones. ea vix aboleri potuerunt, donec ab Hispania Hebræi pulsi sunt, & baptizati Sarraceni, & officium inquisitionis diligenter exerceri cœptum. fiebant autem per huiusmodi nefarias inuocationes prorsus mira quædam, & pene incredibilia, vt sępe à meis maioribus audiuisse me memini.

Qui vero hæc exercent proculdubio subduntur inquisitorum iurisdictioni: quia cum hæ inuocationes raro fiant sine sacrificio dęmoni exhibito, hęresim sapit manifeste, iuxta textum cum glossa in verbo, saperent. in c. accusatus. §. sane. de hęreticis. lib. 6. docetq; eleganter Eymericus quęstione proxime sequenti, item amplius q. 43.

SCHOL. XLIII.

Pag. 226 col. 2.

In quæstionem xxix. De libris in Italia & Gallia damnatis.

Ententialiter condemnauerunt omnes libros diuinationum & sortium. Facta est condemnatiô, vt constat ex hac quęstione circa annos Domini 1290. rursus anno Dñi 1318. Parisijs Theologorũ schola intuita in vniuersa fere Gallia superstitiones, dęmonum inuocationes, & sortilegia non sine magna fidelium pernicie abundare, decretum edidit, quo damnantur 28. articuli partim hæreticales, partim erronei, partim vero blasphemi, quos hîc breuitatis gratia omitto: leguntur tamen in calce sententiarum Petri Lombardi.

Diuinationes omni iure prohibitæ. Diuinationes autem omni iure prohibitas esse copiose docuimus lib. 7. de pœnis hæreticorum. leges diuinæ eas magnopere detestantur Leuit. cap. 19. & 20. & Deuteronom. cap. 18. Item iura canonica detestantur & puniunt acerbe. Concilium Ancyranum cap. 23. concilium Laodicenum can. 36. sancti Patres vno ore damnant, quorum de hac re dicta recitat Gratianus 26. q. 5. per totum. & Iuo Carnotensis par. 11. & Burchardus lib. 10. decretorum. & summi Pontifices multis locis, in primis vero in Decretalibus tit. de sortilegiis. ac de his fugiendis insignis extat locus apud beatum Clementem lib. 2. c. 66. constit. apostolicarum, in hæc verba, *Fugite quoque incãtationes, ariolationes, vaticinia, lustrationes, aruspicinã, auguria, necromantiam, inuocationes, quoniam scriptum est: Non erit augurium in Iacob, neque vaticinium in Israel. & rursum, Augurium peccatum est. & alibi, Non augurabimini, & ariolationes, diuinationes & Pythones non sequemini: lustratores non acquiretis ideo monet Ieremias dicens: Secundum vias gentium ne ambulaueritis, & à signis cæli ne timueritis.* hactenus Clemens.

Num. 23. Deut. 18. Ierem. 10.

Diuinationum libri comburendi. Iam diuinationum libros olim comburendos decreuerunt pij Imperatores, vt constat ex l. Mathematicos. C. de episco. audientia. ijdem prorsus libri pulsi sunt in Indice librorũ prohibitorum regula 9.

Num. 2. ¶ *Scilicet libros Necromãtię, libros Geomantiæ, &c.* Varro scripsit diuinationum quatuor esse genera, per terram vnde geomantia, per aquam vnde hydromantia, per aerem vnde aeromantia, per ignem vnde pyromantia. c. igitur. 26. q. 3. sed multas alias excogitauerunt Magi dęmonum arte ab omnibus fere rebus petitas. in primis vero à corpore humano & singulis eius partibus; ex quibus quæ per mortuorum cadauera quasi excitata & ad vitam reuocata contingit, necromantia dicitur. c. nec mirum. 26. q. 5. quæ per lineas manuum chiromantia. ceteras longum esset recensere, quæ licet huius essent loci, non tamen sunt institutæ nostrę breuitatis. eas copiose sumus persecuti lib. 7. de pœnis hęreticorũ, vbi tam vetera quàm noua diuinandi genera recensuimus, ostendentes quantum singulæ distent à vero, & qualem hæresis suspicionem contrahant, qui illis vtuntur.

¶ *Quę exhibere dęmonibus sapit hæresim manifeste.* Et propterea earum tunc punitio & cognitio ad inquisitores spectabit. c. accusatus. §. sane. de hæret. lib. 6. Quo modo autem cognoscendum sit, quando diuinationes & sortilegia sapiant manifestam hæresim, & qualis sortilegorum pęna, dixi infra schol. 49. super q. 42. huius partis.

SCHOL. XLIII.

Pag. 226 col. 2.

In quæstionem xxxi. Quot modis in iure quis dicatur hæreticus.

Missa quæstione 30. in qua nulla occurrit difficultas, conuenit per omnia cũ quęstione 1. huius partis, breuiter quæ huc spectant, sunt mihi tradenda, quæ plane indigent obseruatione. Eymericus ergo octo modos refert quibus aliquis hæreticus dici posset. at Turrecremata in sum. de ecclesia lib. 4. p. 2. c. 12. duodecim modos enumerat. totidem recenset Tabiensis in summa verbo, hæreticus. nu. 1. & Conrradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 2. multos item refert Paulus Grilandus tract. de hęret. q. 2. & Gondissaluus tract. de hæret. q. 1. & Zanchinus de hæret. c. 2. vbi numerat decem modos. plurimos affert Carrerius de hæret. numero 6. & multis sequentibus. inter hos tamen modos multi sunt improprij. & quamuis horum labor non prorsus videatur vanus & inutilis, non tamen est valde necessarius, cum omnis hæreticus ad octo illa capita reduci possit, quæ posuimus supra hoc 2. libro quæst. 2. schol. 21.

Quot modis quis dicatur hæreticus

SCHOL.

SCHOL. XLIIII.

Pag. 227 col. 1.

In quæstionem xxxij. Quis proprie & vere dicatur hæreticus.

Ostquam superiori quęstione docuit quot modis possit quis vocari hęreticus, inter quos, vt monui, nonnulli sunt improprij, nunc exactissima diligentia demõstrat, quis vere & proprie hereticus dicatur, repetens fontes & initia vnde hæresis error oriatur.

Num. 1. Quot requirãtur, vt quis dicatur hæreticus.

¶ *Ad hanc respondemus, quòd duo sunt quæ faciunt aliquem hæreticum.* Sed huic dicto videtur aduersari communis Theologorũ & Canonistarũ sententia, qui ad minus tria postulant, vt quis vere & proprie hęreticus dicatur; primum vt fidem catholicam sit professus, id est, vt sit baptizatus: alterum, error in intellectu eorum quæ fidei sunt: tertium pertinacia in voluntate. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 7. de iusta heret. punitio. Tabiensis in sum. verbo, hæreticus. nu. 1. versi. vnde ad hoc quod proprie. & copiosius ibidem. §. 25. nu. 46. Simancas catho. instit. tit. 31. num. 4. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 2. nu. 2. vbi quinque dicit exigi, quę ad hęc tria reduci possunt. Couarruuias lib. 3. c. 1. num. 2. varia. resolut. versi. hinc fane deducitur. Conrradus Brunus lib. 1. c. 2. de hęret. Antoninus in sum. par. 2. tit. 12. c. 5. §. 1. cum seq. Ioannes Rojas tract. de heret. par. 1. nu. 40. cum sequent. Melchior Canus lib. 12. c. 8. de locis theologicis, & alij quos libens omitto, quæ nõ inepte inferri possunt ex beato Thoma 2. 2. q. 11. art. 2. ex cuius sententia optime colligit hoc loco Eymericus initium hæresis proficisci ex errore intellectus, seu mentis: complementum vero esse à pertinacia, qua quis obdurato animo repugnat veritati catholicę obedire.

Ceterum quamuis primum illud requisitum ad constituendum hominem hæreticum omiserit Eymericus, non est reprehendendus; quia id supposuit velut manifestum: exploratissimum enim est apud eruditos, neminẽ posse esse vere & proprie hęreticum, nisi sit prius per baptismum, Christianam religionem professus.

Num. 3. ¶ *Nam ad fidem quædam pertinent directe, quędam indirecte.* Idem tradidit Eymericus par. 1. q. 7. & q. 12. hic vero occasione nouę disputationis repetiuit hęc paucis mutatis: sententia tamen prorsus eadem seruata transtulit hinc in suam summam Tabiensis verbo, hęreticus. §. 25. nu. 46.

Num. 4. ¶ *Hoc est quæ in Biblia continentur.* Biblia plurali numero per excellentiam dicuntur libri sacri, seu canonici, quorũ auctor est Deus, de quibus dixi supra hac parte schol. 39. super q. 23.

¶ *De quibus libris dicit Augustinus in epistola ad Hieronymum.* Habetur hęc epistola in 2. tomo operum diui Augustini, estque epistola numero 19. & quoniam sępe meminit Eymericus huius loci, quem truncatum sępe citat ex Gratiano cap. ego solis. distin. 9. placuit ex ipsius Augustini fonte referre, habet autem ita: *Ego enim fateor charitati tuę, solis eis scripturarum libris qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque referre, vt nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmisse credam. Ac si aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse quod dictum est. vel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrinaque prępolleant, nõ ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt: sed quia nihil vel per illos auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.* hęc ille.

Pag. 228 Num. 5. Locus emendat.

¶ *Quia in dictis libris canonicis videntur contineri.* Ita emendaui contra omnes. nam in Bononiensi & Sabellano, *Canonibus* legebatur, in codice Cardinalis de Gãbara *Canones*, sed perperam, ex quibus nulla constabat snia. sensus autem huius loci est: Quę sunt per Ecclesiam definita, vt de fide tenenda, ad fidem pertinent, quia in dictis libris canonicis videntur contineri. nam licet expresse non contineantur in ipsis libris sacris, tamen Ecclesia definiendo aliquid, auctoritate librorum sacrorum nitebatur, quorum auctoritas, vt dixi super q. 23. huius partis, necessariũ prebet argumẽtum ad definiendum ea, quę fidei sunt.

Num. 6. ¶ *Et per consequens prędictorum oppositum pertinaciter affirmans hæreticus est habendus.* Idem dixit supra q. 2. nihilominus tamen multis alijs modis aliquis dici potest vere & proprie hęreticus, vt dixi supra schol. 31. nisi dicamus illos omnes ad hos tres posse reduci.

Num. 7. Nemo hæreticus sine pertinacia.

¶ *Loquendo vero de secundo, quę scilicet est illa pertinacia in voluntate.* Pertinaciam requiri in voluntate, vt quis vere & proprie hęreticus dicatur, cõmunis est Theologorũ & Iurisperitorum sententiã, vt probant fere omnes quos citaui initio huius scholij, & colligitur non obscure ex verbis beati Thomę in sum. par. 1. q. 32. art. 4. ibi: *Et circa hæc opinari falsum, hoc ipso inducit hæresim: maxime si pertinacia adiungatur.* idem scribit ibidem Bartholomęus Torres Episcopus Canariensis. & iterum diuus Thomas 2. 2. q. 11. art. 2. ad 3. argumentum. Simancas cath. instit. tit. 48. nu. 1. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 9. de iusta hæret. punitio. Locatus in opere iudiciali verbo, hereticus. num. 18. & alij quos in re facili omitto libenter.

Quid pertinacia et quis pertinax.

Est autem pertinacia finitima perseuerantiæ; quia vtraque in rebus cœptis persistit: sed perseuerantia occupatur in bono, pertinacia vero in malo. ita Alfonsus & Simancas prędictis locis.

Pertinax vero est, qui id temere pertẽdit, quod debet dimittere, vt indicat Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis, versi. at quid pertinacia sit. vel pertinax est qui persistit in errore, quẽ sub reatu mortalis culpę deserere tenetur. Ita Alfonsus lib. 1. c. 9. in principio, de iusta hęreticorum punitione. quę vero ad hunc locum attinẽt de pertinacia & pertinace in causa hęresis copiose, subtiliter, & eleganter more suo explicat Melchior Canus loco proxime citato.

¶ *Quòd aliquis dicitur habere pertinaciam in voluntate*

luntate duobus modis. Hi duo modi hoc loco ab Eymerico relati generales sunt, sub quibus forte multi alij possunt cõtineri; neq; his solum modis quis dicitur pertinax: nam Gerson par. 1 alphabeto 14. alios numerat. & glossa in extrauaganti Ioan. xxij. incipiente, *Cum inter nonnullos*. de verb. significi. verbo, pertinaciter, il primo, septem recẽset. & Turrecremata in sum. de ecclesia lib. 4. par. 2. c. 16. recenset viginti pertinaciæ modos, quos repetit Alfonsus Gherrerus in thesauro religionis Christianæ, tit. de heret. nu. 20. cum seq. adde Albertinum tract. de agnos. asser. q. 3. nu. 13. & seq. & copiosius eodẽ tract. q. 30. vbi suse recenset 19. modos conuincendi aliquẽ de pertinacia. & multos etiam refert Simancas cath. instit. tit. 48. nu. 7. & sequentibus.

Quot modis quis detegatur pertinax.

Cum vero hic Eymericus dicit duobus modis quempiam habere pertinaciam in voluntate, perinde est ac si diceret, duobus modis detegi latẽtẽ voluntatis pertinaciam, de quibus vide quę dixi schol. 24. par. 1. versi. si autem negat coram iudice fidei. vbi ostendi veram esse hanc Eymerici doctrinam, & monitioni inquisitorum in causis fidei necessario parendum, cum sufficienter ostendunt aliquid catholicę fidei repugnare, & hereticum, dogma esse.

SCHOL. XLV.

Pag. 129 col. 1.

In quaestionem xxxiiij. De hæreticis affirmatiuis, & negatiuis.

AD *hanc respondemus, quòd hæretici affirmatiui dicti sunt, &c.* Idem per omnia auctor Repertorij inquisito. verbo, hęreticus. §. hęreticus affirmatiuus. & Cãpegius apud Zanchinum tract. de hęre. c. 12. & Vmbertus Locatus ĩ opere iudiciali verbo, hereticus. nu. 24. versi. horum etiam hęreticorum. & alij. Est autem optima descriptio hęretici affirmatiui, & in his iudicãdis inquisitores, aut nullam, aut perexiguam habẽt difficultatem, cum eorum delicta statim se sensibus insinuent.

¶ *Et verbo, vel facto ostendunt se modis prædictis habere pertinaciam in voluntate.* Multum sunt notanda hęc verba: *& verbo, vel facto*, quibus non obscure videtur indicare Eymericus affirmatiuos hęreticos dici posse, non modo ex verbis, verũ etiã ex factis, quasi facta interiorem animi credulitatẽ & intentionem prę se ferant. l. 1. §. Adrianus. ff. ad l. Corneliam. de sicar.

An qui facta hęreticalia cõmittit, sit puniendus vt hæreticus.

Grauissima est & valde anceps hęc quęstio, An is sit puniendus vt hęreticus, qui facta hęreticalia cõmittit, quam tractat Albertinus tract. de agnos. assert. q. 32. nu. 17. & q. 34. nu. 53. & q. 36. nu. 18. & latissime Ioannes Rojas tract. de heret. par. 1. nu. 276. & multis sequentibus. ac primũ quidem plurimum refert, intelligere, an quis spõte, vel coacte facta hęreticalia commiserit. Si per coactionẽ & metum fecit, quid sit sentiendũ copiose docui lib. 1. adnotationum schol. 22. quod non est hic iterũ inutiliter repetendum. Si vero spõte quis facta hęreticalia cõmittat, vt intelligatur, qñ in eum velut in hęreticum sit procedendũ, facta distinguenda sunt. Quędam enim sunt facta ex quibus violentæ oriuntur suspiciones, vt cũ quis de hęresi infamatus, aut suspectus tpe mortis petit consolationem ab hęreticis iuxta consuetudinẽ eorum, & similia de quibus diximus infra schol. 62. atq; hęc si quis cõmittat p̃sumptione iuris & de iure contra quã non admittit probatio, cẽsetur hęreticus & habere præsumitur ptinaciam in voluntate, de quibus potest vere hic locus accipi.

His factis proxima sunt illa in quibus error exprimit manifeste, quę nullo modo possunt in bonam partem accipi, vt dęmones adorare, idolis genua flectere, reuerentiam hęreticis suo more exhibere, cõionem ab eis iuxta ritum suum accipere, se more Iudęorum circuncidere, Mahometo diuinum cultum pręstare, & similia. Alia deniq; sunt facta in quibus nihil apparet de ritu infidelitatis: vt hęreticos visitare, alimoniã eis pręstare, comitari, defendere eorum personas, & similia.

Si de secũdis factis sit sermo, vera mihi videtur sententia eorum qui dicunt, contra eos qui talia cõmittunt sponte posse procedi velut contra hęreticos, quamuis de intentione eorũ formaliter non constaret, qm̃ interpretatione, siue iuris pręsumptione intentio infidelitatis in illis actibus concurrit. ita Albertinus & vere pręcitatis locis: nam cum factum suaptenatura est damnatum, & malũ pręsumitur mala intentione factum. l. si non conuitij. C. de iniuriis. c. 1. de presumptio. optime Panormitanus in c. cum te. nu. 29. de re iud. & in c. ad hęc 1. nu. 3. de appellatio. facit textus in l. nam ludus. & l. item Mela. ff. ad l. Aquiliam. atque de his factis crederẽ etiam posse hũc Eymerici locũ intelligi dũ dicit, hereticos affirmatiuos ex factis posse deprehendi: nam hęc quoq; facta pro manifesta probatione habentur, cum ex eis oriantur iuris pręsumptiones: legum aũt pręsumptiones verę & proprię probationes dicuntur. l. fi. in fine. ff. de probat. Iason in l. 1. nu. 9. C. de milit. testa. & in l. licet imperator. nu. 8. ff. de legat. 1.

Ac de his procul dubio factis est etiã accipiẽda sñia eorum qui autumant, eum velut negatiuum tradendũ esse curię seculari, qui factum hereticale cõfitetur, prauam aũt intentionem negat; de quo articulo nihil nunc statuo: est enim perdifficilis, nec nostræ breuitatis, de quo latissime Ioannes Rojas tract. de heret. par. 1. nu. 276.

Iam hoc est diligentissime obseruandũ, q̃ quis ex his factis fictione iuris p̃sumatur hęretis, nihilominus tñ cũ ea p̃sumptio solum sit p̃sumptio iuris, aduersus eã probationi contrariũ admitti poterit, iuxta doctrinã Bartoli, Iasonis, & aliorũ in l. licet. ff. de leg. 1. & dixi plene ĩ. scholio 61. huius libri. nam q dęmones adorauit, aut ob amorẽ, aut ob cupiditatẽ habendi thesauros, se fecisse dicere poterit: & qui ceteros ritus infidelitatis patrauit, ob cõmoda temporalia id fecisse dicere poterit absque vllo mentis errore: quamuis, vt verum fatear, difficulter hęc possunt persuaderi, nec iudices debent huiusmodi excusationes admittere nisi cum exquisitissima consideratione: quis enim

facile credat à volente & non coacto hæc absque errore mentis fuisse perpetrata?

Iam si de illis factis sit sermo, in quibus nihil apparet de ritu infidelitatis, quamuis ex illis suspicio heresis oriatur, at tamen nec hæresis, nec hæreseos credentia inde nascitur, & ob id in eos qui talia facta cōmittunt, nō poterit procedi tanquam contra hæreticos, aut hæreticorum credentes, sed solum tanq̃ contra suspectos; cum ea facta interdum patrētur ex affectione carnali, interdum prece ibus amicorum, interdum vero pecunia interueniente, vt optime docuit Guido Fulcodius in cōsultationibus ad inquisitores q.9. quem per omnia sequitur Eymericus par. 2.q.50.nu.4. vbi scripsimus cumulate.

Et ex hac accurata factorum distinctione, quæ à paucis fortassis tam dilucide tradita est, potest facile intelligi qualis hæresis suspicio à delinquentibus, & committentibus hæc, vel illa facta cōtrahatur, præsertim cum sponte ea cōmittāt, vt dixi.

¶ *Negatiui vero hæretici, &c.* De negatiuis hæreticis agunt illi, quos initio huius adnotationis citaui. item Repertorium inquisitorum verbo, negatiua. & Simancas catho.instit.tit.48.nu.25. insuper oēs illi, quos longa serie retuli apud Eymericu 3. par.schol.66.super 12.modo processum fidei terminādi.nu.207. In his autem cognoscendis & iudicandis grauis est difficultas: nam cū hi negent, contra vero testes dicta vel facta corū contra eos affirment; nō facile potest iudicium exerceri, qua tñ ratione horum causæ tractari debeant, ne quid iniustum, aut incautum committatur, prudentissime & plenissime more suo docet Eymericus 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi, nu. 207. & sequentibus.

Pag. 229 col. 1. n. 2

Negatiui hæretici difficulter cognoscuntur.

¶ *Hi enim quandiu in hmōi negatione persistunt, &c.* idē repetiuit Eymericus 3.par. in 12.modo processum fidei terminandi, vbi nos schol.66.plenissime ostendimus hanc vnam & veram esse & cōi voto receptā, quam prēter cetera probant euidenter concilium Biterrense c.9. & conciliū Narbonense c.26. neq; huiusmodi negatiui excusābūtur per protestationē, quo minus tradi debeant curiæ sæculari, vt præcitato scholio ostendimus.

Num. 3.

Sed in hac quæstione illa est præcipua difficultas dirimenda, quā à paucis è nostris in hac causa tractatā video, An illi negatiui dici possint, qui de dictis vel factis hereticalibus, vetustis tñ & diu cōmissis conuincuntur, aut potius in his obliuio sit præsumenda: nam si obliuio præsumatur, nō censebūtur negatiui, cum proprie ea dicamur negare quæ recordamur, & propterea nō tradentur curiæ seculari. Quæstio hæc frequens est & valde vtilis, & maximi in primis momenti, cum de vita hominis agatur, totaq; pendet ab illa altera difficultate, quanto tempore præsumatur induci obliuio.

An qui de antiqs dictis, vel factis hæreticalib⁹ conuincūtur, sint negatiui.

In his ergo breuiter more nostro certiora tradentes, primum statuendū est, in arduis & horrendis factis non esse p̃sumendam obliuionem: nam vt Plinius affirmat, in rebus arduis nō læditur, aut alteratur memoria. Aymo consi.134.nu.31. Mansuerus apud Iasonem in l.seruum. C. de seruis fugit. quod expresse cautū inuenio instruct. quadā Hispalen. anno 1484. c.13. ibi: *En actos graues y senalados en los quales no se presume oluido.* id est, in factis grauibus & insignibus, in quibus non præsumitur obliuio. quamobrem si quis Lutheranorū more tēpla sacra diruisset, aut deleuisset imagines sanctorū, aut hæreticas propositiones ex proposito p̃dicasset, aut scripsisset, tametsi longum tēpus post hæc facinora transiuisset, non excusaretur dicens se oblitū esse, quominus velut negatiuus hæreticus esset tractandus: nam in factis huiusmodi proprijs non est facile crededa obliuio, q̃uis aliàs etiā spatio duorū annorū in facto p̃prio inducta p̃sumatur. l.si arbiter. ff. de p̃bat. l.3. §. duæ aut. ff. de Carbo. edicto. l. peregre. ff. de acq. posses. Grammaticus deci.60.n.8. & seq. atq; hoc ipsum puto statuendū in factis, aut dictis solitis & consuetis, licet ardua non sint: nam nec in his p̃sumenda est obliuio. Idem sentias de factis semper comitantibus delinquentem, vt si quis libenter passus sit se circuncidi, & de hoc conuincatur, non poterit opponere obliuionis exceptionem.

In ceteris vero causis quę insignes & arduæ nō sunt, quantū tēpus exigatur ad hoc vt obliuio inducta p̃sumatur, non satis conuenit inter Doctores: nam multi in l.si de eo. ff. de acq. posses. & in l. furtum. ff. de vsucap. & in l.licet. vbi Bald. & Ang. C. de acq. posses. & Bar. in l.ex consensu. §. eū qui. de appell. per decenniū induci obliuionem autumant. Innoc. in c.2. de restit. in integrum. & Bal. in l.seruum fugitiuū. C. de seruis fugitiuis. nō requiri decenniū ad inducendā obliuionem putant, nullum tñ tempus taxant. Sed Accur. in d.l.furtum. verbo, vel longo. & Inno. in c.querelā. de electio. & Saly. in d.l.seruum fugitiuum. C. de seruis fugit. & Bal. in l.2. C. de seruit. & aqua. & Cynus in l.1. C. vbi causa stat. & alij asserunt hoc arbitrio iudicantium esse relinquendū: & hanc opinionem vocat magis cōem Ias. in d.l.seruum fugitiuum. C. de seruis fugit. nu.46. quem sequitur Ioannes Rojas tract. de hær. p.1. nu.90. & seq. quia qñ tempus nō est à iure præfinitum, id iudicantis arbitrio relinquitur, inspectis personarum & causarum circunstantiis. l.1. ff. de iure deliberan. Tiraquellus in l.si vnquam. verbo, omnia vel partē aliquam. nu.51. & sequen. C. de reuocan. donatio.

In factis vel dictis nō arduis, quāto tpe p̃sumatur inducta obliuio.

Ego ab hac cōi sententia non recedo, nihilominus tñ hoc monendum diligentissime & perspiciendum existimo, qm̃ res grauis est, & de vita hominis agitur, vt inquisitores cuncta rimentur, pensantoq; negotij, seu delicti qualitatem: in primis vero delinquentis ingenium & naturā, sunt enim multi suapte natura obliuiosi, & stupidi, sunt alij memorosi & factorū, ac dictorum tenaces, vnde in illis minori tempore præsumetur obliuio, & propterea iudicabuntur negatiui, in his vero difficilius memorię lapsus creditur, ideoq; si negent hęreses de quibus cōuincuntur, non facile se tuebuntur, obliuionem allegando.

Ex his possumus colligere quid sit rēspōdendū ad perdifficilē illam quęstionē, * An sit negatiuus censendus, ac velut diminutus cōfitens & pertinax damnandus, qui vel oēs hęreses, de quibus cōuincitur, vel omne delicti tempus, vel oēs complices non

** An sit negatiuus vel diminutus confitens, qui nō omnes hæreses vel oē delicti tēp⁹ vel oēs cōplices nō reuelat.*

non reuelat: nam si hæc recentia sint, in quibus non facile præsumatur obliuio, tanquam diminutus confitens & impœnitẽs damnari poterit: secus autem erit agendum, quotiens quędã in his erunt paulo antiquiora & vetustiora, quæ facile à memoria recessisse credãtur, vel si aliquæ aliæ causæ subsint, vt grauis infirmitas, lęsio capitis, negotia plurima, vel alia, ex quibus præsumi possit oblinio: verisimile enim est, eum qui quasdam hęreses fatetur & eas grauiores, & quosdam cõplices reuelat, præsertim si coniunctos & amicissimos, cetera etiam fuisse dicturum si recordaretur. ita sentire videtur Simancas catho. instit. tit. 48. nu. 28. & Ioãnes Rojas tractat. de hęret. par. 1. assertio 22. quorum sententia & æquissima, & omnino tenenda mihi videtur.

Contra vero is velut diminutus cõfitens & negatiuus tradẽdus esset curię seculari, qui non fateretur omnes errores hęreticales, de quibus esset conuictus per testes omni exceptione maiores, si illi adeo recentes, aut graues essent, quorum verisimiliter non posset credi oblitus: nam falsa pęnitentia est, cum de omnibus peccatis non agitur, nec licet dimidiã sperare veniam. c. quẽ pænitet. de pęnitent. dist. 3. c. omnis. extra de pęnitent. & remissio. Simancas in enchyridio, tit. 61. nu. 4. Ioãnes Rojas tract. de hęret. par. 2. assertio. 21. cetera huc spectantia facile nunc omitto, alibi fortassis commodius traditurus.

SCHOL. XLVI.

Pag. 230. col. 2.

In quæstionem xxxvij. De hæreticis in iure ciuili nominatis.

Omissa quæstione 35. & 36. in qbus nulla occurrit res notatu digna, quæ nõ sit à nobis paulo antea suis locis declarata, accedendum est ad quęst. 37. quę in omnibus exẽplaribus erat penitus mendosa & deprauata, recitabanturque in ea quædã nominũ portenta nihil penitus significantia, quam inspecto Eymerici instituto restituimus ex l. Arriani. C. de hęret. cum enim Eymericus videret quosdam in d. l. Arriani. numerari hæreticos, qui in iure canonico non recẽsentur, vt omnium notitia haberetur, eos hic instituit tantum recensere ex iure ciuili, quorũ mentio non videbatur facta in iure canonico; ita nos eos tantum selegimus qui pontificio iure nõ continerentur: atque ita instituto auctoris respondentes quæstionẽ suę restituimus integritati. Monendi tamen sumus hæreticos, qui hac quęstione numerantur in iure canonico recenseri nominibus diuersis, tametsi re ipsa conueniant, vt sequentia scholia demonstrabunt.

¶ *Enumerantur etiam ibi alij, de quibus non agitur in decretis, &c.* Non agitur sub eisdem nominibus & appellationibus, hęreses tamen ibi numeratę his competunt; nam ijdem hęretici, aut ob diuersas hęreses, aut alias causas diuersas appellationes sunt sortiti.

¶ *Et sunt isti Pneumatomachi.* Ita vocat Epiphanius hæresi 74. vbi contra hos grauiter more suo disserit, & ita rectissime gręco vocabulo appellantur, non *Pneumacbomaci*. aut *Pneumacbomacoci*, vt apud Lucemburgum in catalogo hæreticorũ: ita dicti quòd Spiritui sancto aduersentur, seu pugnent quodammodo contra Spiritum sanctum, dum ipsum negant esse Deum. hi non differunt à Macedonianis, quos damnat synodus Constantinopolitana, vt dixi schol. 18. par. 1. versi. sextam synodum. vnde beatus Ioannes Damascenus: *Pneumatomachi, inquit, id est, cum Spiritu bellantes, aut Spiritus hostes à Macedonio Spiritus hoste nominati sunt.* hi de Christo rectè sentiunt: Spiritum autem contumeliis afficiunt, cum enim creatum asserunt, & Deum esse negant. à quibus orti sunt hi qui Montani vocantur, qui & Montanistæ dicuntur à Montano. *Pneumatomachi.*

¶ *Papianistę.* Sunt qui putent dictos esse Papianistas à Papia Hieropolitano Episcopo Ioannis Euangelistæ auditore, & Polycarpi condiscipulo, de quo multa Eusebius lib. 3. c. vlt. histo. ecclesiast. huc Alfonsus Castrus lib. 1. aduersus hęreses errori suo renuntiasse indicat, à quo non multum dissentit Ioannes Picus in apologia sua. q. 7. hęretici qui hunc sunt secuti *Chiliastę* dicti sunt, eo qđ post mille annos Christum in terris in carne cum electis regnaturum iudaice arbitrarentur: vt referunt beatus Hieronymus & Trithemius. *Papianistæ.*

Pepuzitæ. Eosdem vocat *Pepuzianos* Augustinus hęresi 28. & Epiphanius hæresi 49. hos Nicephorus lib. 12. c. 32. cum Mõtanistis, & Phrygibus coniungit. Epiphanius cum aliis. nam hęresi 49. ita scribit; *Quintilliani, qui & Pepuziani appellantur, Artotyritaque, ac Priscilliani ijdem sunt cum Phrygibus, & ex ipsis originem duxerunt.* hęc ille. Pepuzitis Pepuza ciuitas, seu villa nomẽ dedit, in qua Montanus, & Prisca & Maximilla impurę fœminæ, à quibus hi duxerunt originem, vixerunt. apud hos fœminę dignitate Episcopali initiabantur. horum alias nefandas & sordidas opiniones refert Epiphanius precitato loco, & Petrus Godofredus in l. Arriani. C. de hęret. cum his consentiebant illi heretici, qui pro vino, lac in calicibus consecrabant, quos Iulius primus in epistola ad Episcopos Aegypti missa, grauiter confutauit. *Pepuzitæ.*

Borboritæ. Hos *Borborianos* appellat Epiphanius hæresi 26. quorum & alia ibi refert portentosa nomina: nam ijdem *Gnostici* dicuntur, & *Coddiani*, & *Stratiotici*, & *Phibionitæ*, & *Zacchęi*, & *Barbelitę*. hos Borboritas partem esse Manicheici furoris testatur Imperator in l. quoniam. C. de hęret. ibi: *Exceptis scilicet his, quos vel Manichaicus furor, cuius partem & Borboritas esse manifestum est.* de his plura Epiphanius pręcitato loco, & alij quos omitto consulto. *Borboritę*

¶ *Messaliani.* Messaliani, siue *Massaliani*, *Euchitę*, siue *Enthousiastę*, ijdem sunt, vt colligitur ex concilio primo Cõstantinopolitano, cuius canones habes in primo conciliorũ tomo. pag. 620. vbi *Messaliani.*

vbi damnati sunt, de quibus ita ibi: *Venientes ad nos pientissimi & religiosissimi episcopi Valerianus & Amphilochius proposuerunt in cõmuni considerandum de Messalianis, hoc est, Euchytis, vel Enthusiastis, qui in Pamphilia versantur, vel quocunque nomine contaminatissima hæresis vocatur.* hæc ibi. Beatus Augustinus in catalogo hæreseon hæresi 57. Messalianos vocat *Psallianos*. Euchytæ autem seu Enthusiastæ dicti sunt ab orãdo & sacrificando, vt præcitati scribunt: horum enim præcipua hæresis fuit semper absque vlla intermissione orandum esse, & ad omnia sufficere orationem. de his multa etiam Nicephorus lib. 11. cap. 14. & Cassiodorus in tripar. hist. præd. lib. 7. c. 11. De his nefanda etiam multa commemorat Michael Psellus in libro de dæmonibus, quem refert Petrus Godofredus in l. Arriani. C. de hæret. ea nos breuitatis gratia omittimus.

Audiani. ¶ *Audiani.* Hos Epiphanius hæresi 70. *Audianos*, siue *Odianos* vocat, & beatus Augustinus in catalogo ipso, num. 50. *Vadianos*, siue *Antropomorphitas*. hi ab Audio quodam, qui fuit temporibus Arrij, duxerunt originem, is Audius, siue Audeus fatue intelligens illud quod scriptum est: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: humanam formam putauit habere diuinitatem, & corporis partibus esse distinctam, non respiciens diuinæ scripturę sensum. & qui ita putabant inter illos, proprie *Antropomorphitæ* vocati sunt. eorundem alius error erat, damnare facile Episcopos quòd essent diuites, & aliis de causis.

Hydroparastatæ. ¶ *Hydroparastatæ.* Aliàs *Hydroparastę*, hos ex ipso nomine cõijcere licet eos fuisse quos *Aquarios* appellat Isidorus, & Gratianus 24. q. 3. cap. quidam autem. quia solam aquam offerrent in calice sacramenti, apud Epiphanium hæresi 46. illi qui à Tatiano orti vinum reprobabant, *Tatiani* dicti sunt, sed Theodoritus lib. 1. hæreticarum fabularum, *Hydroparastatas* vocat, qui *Encratitis* adnumerantur. de Aquariis Augustinus hęresi 64.

Tascodrogitæ. ¶ *Tascodrogitæ.* Constitutio secunda nouellarum legum Theodosij Augusti. hi *Ascodrogitæ*, seu *Ascodrogi* appellantur. Epiphanius hæresi 48. *Tascodrugitas* vocat, & cum *Phrygastis ac Montanistis* coniungere videtur. hi cum cæteris eiusdem sectæ vetus & nouum testamẽtum recipiũt, sed post prophetas, alios prophetas introducunt, nempe Montanum hęreticum, & Priscillam, & Maximillam impuras fœminas.

Batrachitæ. ¶ *Batrachitæ.* Aliàs *Brachitæ*, vt habet Alfonsus Castrus lib. 2. aduersus hæreses, ad Manichæos pertinent nimium notos. in his non facile percipias originem, aut appellationis rationem: sunt enim vti existimo vulgares, & barbaræ voces eo seculo notę.

Marcelliani. ¶ *Marcelliani.* Marcelliani, vt scribit Epiphanius hęresi 72. à Marcello quodam ex Ancyra Galatię vrbe originem trahente appellati sunt; hic Marcellus in principio cum Sabellio sentire diffamatus est: sed sępe conatus est se tutari, at à multis accusatus est, quòd in eisdem perseueraret. fortassis ductus pęnitentia se aliquando correxit: nam pro ipso orthodoxi quidam defensiones ediderunt. cæterum Imperator in d. l. Arriani. quam nunc interpretamur inter hęreticos ponit Marcellianos. non desunt qui putent Marcellianos dictos à Marcellina quadam socia sectę Carpocratis, quę colebat imagines quidem Iesu & Pauli, atque Homeri poetę simul & Pythagorę, adorando incensumque ponendo, vt beatus Augustinus scripsit.

Encratitæ. ¶ *Encratitæ.* Hos beatus Epiphanius hęresi 46. & 47. & diuus Augustinus, tom. 6. lib. de hęresibus, hęresi 25. *Encratitas* vocant. alij *Engratistas*, siue *Engratitas* appellant. ijdem dicuntur *Tatiani* à Tatiano quodam, à quo sunt instituti. hi nuptias damnant, atque omnino pares eas faciunt scortationibus, ceterisque turpibus fornicationibus; omnem animatorum esum euitant. Epiphanius Tatianos, & Encratitas ita discernit, vt Encratitas Tatiani schismaticos dicat. Damascenus vero Encratitas quasdam Tatiani reliquias esse dicit.

Apotactitæ. ¶ *Apotactitæ.* In multis codicib⁹ loco huius vocis *Apotactitę*, legitur *Carpocratitæ*, sed nos consulto Carpocratitarum vocẽ omisimus, vt instituto Eymerici deseruiremus, q̃ eos hîc hęreticos instituit numerare, quos in iure canonico non inuenerat enumeratos. constat autem Carpocratitas, siue Carpocratianos nominatos esse in iure canonico, cap. quidam autem. 24. q. 3. & retulit Eymericus par. 2. q. 6. *Apotactitas* beatus Augustinus hæresi 40. *Apostolicos*, & *Apotacticas* appellat; Epiphanius vero hæresi 61. *Apostolicos*, seu *Apotacticos*. eosdem Damascenus vocat *Apotacticos*, idest, secretos vel selectos; hi enim Apotacticos tantum, hoc est, secretos ab aliis recipiebant, vtentes coniugibus detestabantur, & eos reprehendebant, qui res proprias possiderent. ijdem ad Encratitas accedunt; quamuis alia etiam preter eos sentirent, & docerent.

Saccophori. ¶ *Saccophori.* Hoc solum loco memini me legisse *Saccophoros*, nulli enim veterum, quod ego viderim, aliquorum hęreticorum meminere, sub hac voce. quidam textus habent, *Sacrophoros*. Bernardus Lucemburgus & ipse hunc locum citans in catalogo hęreticorum, *Saccophatos* appellat, ac de perfidia hęreticorum esse dicit. itaque cum sint tot lectiones nihil certi statui potest, & forte quę est absurdior verior est, cum huiusmodi appellationes sępe vulgares sint & barbarę. Petrus Godofredus in l. Arriani. C. de hæret. postquam hęc retulerat, addit fortassis legendum *Siphori*, qui leguntur in definitionibus ecclesiasticorum dogmatum cap. 52. & dicuntur tingi non in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti, & ijdem esse Bonosiani noti. Hæc hactenus ideo paulo diligentius referre placuit, vt hi hęretici qui ignobiliores sunt, & minus cogniti saltem ex nomine innotescerent.

SCHOL.

SCHOL. XLVI.

Pag. 231 col. 2.

In quaestionem xxxix. Qui dicendi sint Haeresiarchae.

Qui dicantur haeresiarchae.

Ymericus ideo de hæresiarchis quæstionem peculiarem instituit, quoniam tametsi hęretici sint, grauius tamen errant, quod oportuit nouisse inquisitores: ex vi autem nominis colligit hęresiarchas propriè vocari eos, qui aut hęreses inuenerunt, aut inuentas alios docuerunt.

Quæ autem hîc commemorat Eymericus, refert etiam hinc proculdubio mutuatus auctor Repertorij inquisitorum verbo, hæresiarcha. §, item dicendum. & Locatus in opere iudiciali verbo, hęreticus. nu. 23. & verbo, scriptura. n. 7. De hæresiarchis seu errorum magistris agit etiam Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 29. nu. 23. & q. 30. nu. 60. & Simancas in catho. instit. tit. 47. nu. 54. & sequent. Idem in enchyridio tit. 59. de dogmatistis. copiose Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. assertio. 43. & alij quos proxime referã.

Hæresiarchas multis nominibus appellant nostri, nempe magistros errorum, dogmatistas, seu dogmatizatores, & concilium biterrense c. 16. vocat hæreticos perfectos, vt mox dicam.

Ibid. C. An haeresiarchę etiãsi conuertantur tradi debeant curiæ seculari.

¶ *Vel adinuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt.* Et propterea grauius peccant hæresiarchę quàm alij hæretici, ideoque etiam acrius puniri debent. An autem sine misericordia tradi debeant curię seculari, etiamsi conuerti velint, quęstio est satis controuersa, quam schol. 5. par. 1. & schol. 20. par. 2. promisi me hoc loco explicaturum.

Ac primum quidem Iacobus Simancas catho. instit. tit. 47. nu. 54. & multis sequentibus. idem in enchyridio tit. 59. rationibus non vulgaribus cõtendit hæresiarchas, seu dogmatistas curiæ seculari tradendos esse. quod ipsum audacter affirmat faciendum Ioan. Rojas tract. de hæret. par. 2. assertio. 43. & docuit iam ante ipsos Repertorium inquisito. verbo, docere. tum quia leges põtificiæ quæ hæreticos pænitentes recipiunt, non sunt ad eos trahendæ, qui multis mortibus digni sunt: tum quia ita melius cõsuletur saluti reipub. postremo quoniam, quando lex de aliquo crimine simpliciter loquitur, seruanda non est, cum alia concurrunt delicta & circumstantię aggrauantes. l. nunquam plura. ff. de priuat. delict. l. si adulterium cum incestu. l. vim passam. ff. ad l. Iuliam de adult. perinde est censendum de dogmatista, in quo plura concurrunt delicta, quàm in hæretico simpliciter, cum dogmatista errores cõceptos doceat alios.

Hæc sententia, spectata horum temporum cõditione miserrima, quibus nihil non impium audent hęretici, cum ad imum scelerum peruenerint, absque vllo errore meo iudicio obseruari posset, & fortassis me iudice, nullus hæresiarcha etiamsi conuersionem nõ fictam ostenderet, euitaret vltimum supplicium: at quia Ecclesia benigna est & clemens nullo adhuc Pontificio iure cautum, vt dogmatistæ curię seculari indistinctè tradantur, immo concilium Biterrense c. 16. si conuerti voluerint, benigne recipiendos docet his verbis: *Perfectos hæreticos seu vestitos coram discretis aliquibus & fidelibus examinetis secreto, ipsos ad conuersionem prout poteritis inducentes, & conuerti volentibus vos exhibeatis fauorabiles & benignos, cum per tales multum fuerit illuminatum negotium & promotum: ac ipsorum pænitentias pro qualitate conuersionis & meriti mitigetis, vel quantum vobis visum fuerit deferatis.* hęc ibi. Idem sancitum est in concilio Tarraconensi relat. pag. 170. in hęc verba: *Perfecti vero hæretici si conuerti voluerint, & dogmatizantes, absolutione præhabita, & abiuratione facta, perpetuo carceri intrudantur,* hactenus ibi. Perfectos autem hęreticos eosdẽ esse cum dogmatistis abunde explicui schol. 20. huius 2. par.

Concilij Biterrensis sententia de dogmatistis.

Notanda est autem causa, quam tradit concilium Biterrense, cur dogmatistę recipi debeant. *Per tales enim,* inquit, *multum est negotium illuminatum & promotum.* Idque ob varias causas. Primum, quia ijdem illi dogmatistę si vere conuertantur, & deceptis prędicent, multos eorum facile conuertent. Ad hęc, cum melius intelligant errores & fraudes deceptorum, quas ipsi docuerunt, commodius vel scribendo, vel eloquendo eas refutant. Postremo, quoniam dogmatistę vere conuersi & publice pęnitentes sunt veluti limpidum pęnitentię & humilitatis speculum, in quod peccatores intuentes & conuertuntur, & in officio continentur.

Hoc vero tum pręcipue obseruandum esset cũ hæresiarcha magnę auctoritatis, doctrinę, aut dignitatis foret, qui facile speraretur sua auctoritate multos conuersurus.

Pręterea, si paulo diligentius inspiciamus seriem textus in c. ad abolendam. de hæret. exquare videtur Pontifex, eos qui docent, & credunt hæreses, ibi: *Aliter sentire, aut docere non metuunt.* & postea subditur clausula generalis; *Nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicę vnitatem sponte recurrere, & errorem suũ ad arbitrium episcopi regionis illius publice consenserint abiurare, & satisfactionem congruam exhibere.* Cui plane textui non potest commoda assignari responsio.

Item hæc sententia de recipiendis hæresiarchis conuerti volentibus, tunc maxime locum habere debet, cum hæresiarchæ sponte, non inquisiti, nec nominatim citati aut vocati accederent ad confitendum peccatum suum, & misericordiam implorandam: tunc enim facilius eis parendum crederem, cum mitius semper agi debeat cum spõte venientibus & confessis, quàm cum accusatis & conuictis. glossa in c. presbyteros. 50. dist. & in c. de hoc. de simonia.

Non obstant rationes in contrarium adductę, quibus vno verbo possumus satisfacere dicentes, in rebus magnis qualis est hæc, in qua hominis

vita

vita vertitur, nihil esse facile statuendum, quod non sit iure cautum: nullo autem iure pontificio sancitum est, dogmatistas relinquendos esse curiæ seculari, immo quæ nos paulo antea commemorauimus contrarium docent.

Iam leges ciuiles, quibus huiusmodi homines vltimo supplicio affici iubentur. l. quicunque C. de hæret. l. eum qui seruum. C. de apostatis. l. fin. C. de Iudæis. l. 2. C. ne sacrum baptis. iteretur. nūc in hoc crimine quod mere ecclesiasticum est, locū nō habent: nam tunc demū illis vtendum est, cum è foro ecclesiastico fuerint pulsi hi scelerati.

Prudētia adhibēda in recipiē dis hæresiarchis. Tametsi autem hæc ita se habeant in recipiendis hæresiarchis prudentissimi esse debent inquisitores: solent enim maiori ex parte fictæ & fraudulentæ esse horum conuersiones, quos postquam semel excæcauit satan, & inanis gloriæ, quam potissimum huiusmodi hominum genus affectet, stimulis agitantur: ideo plerumque resipiscere puro corde simulant, vt in concepto errore perseuerent, & amplius decipiant.

Cum vero ad gremium Ecclesiæ recepti fuerint, grauissimæ pęnitentię sunt illis iniungendę, nec mitigandę, nisi post longum tempus, & post manifestissima veræ pænitentiæ, conuersionis, & humilitatis signa, vt eleganter indicat præcitatum concilium Biterrense.

Quibus hæresiarchis non parcēdū. Postremo id mihi maxime probatur quod docuit Simancas catho. instit. tit. 47. nu. 68. & seq. illis dogmatistis, qui regibus, principibus, reginæ, aut filijs filiabusue regum hereses aut persuaserunt, aut persuadere conati sunt, nullo modo parcendum esse: quia cum crimine hęresis maiestatis læsæ delictum coniunxerunt: & qui principes deprauare ac corrumpere tentat, in totam rempub. machinatur, cum talis futuri sint subditi, quales fuerint magistratus.

Nec huic sententię obstat concilium Biterrense proxime citatum, quoniam receptissima est iurisperitorum & notissima regula, licere interdum propter immanitatem facinorum leges transgredi, & à communibus iuris regulis discedere. Innocentius in c. 1. de constit. quem ibidem sequitur Hostiensis. Archidiaconus in c. qui bona. 17. q. 1. & ceteri longo ordine relati per Tiraquellum tract. de pœnis temperan. aut remitten. causa 49. nu. 16. & 26.

SCHOL. XLVII.

Pag. 231 col. 2.

In quæstionem xl. De hæreticis impænitentibus, pænitentibus, & relapsis.

AD hanc respondemus, quòd illi dicuntur hæretici pertinaces & impenitētes. Eymericus hac quęstione solum ostendit qui dicantur impenitentes, pænitentes, & relapsi: nam qua ratione sit cum his agendum, plene ostendit 3. par. in 9. 10. & 11. modo processum fidei terminandi.

De hæreticis impænitentibus qui scripserint. Ac de impænitentibus seu pertinacibus hereticis insignis extat locus in concilio Biterrensi c. 17. & in eodem concilio c. 6. 7. 8. & 9. agunt copiose Repertorium inquisitorum verbo, pertinax. Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 9. de iusta heret. punitio. Auctor innominatus in tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, de hæreticis impænitentibus. Iulius Clarus lib. 5. sentent. §. hæresis. vers. & nota. cum alijs sequen. Carrerius tract. de hæret. nu. 4. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 3. Locatus in opere iudiciali verbo, pœna. nu. 8. plene & eleganter Iacobus Simancas catho. instit. tit. 48. idem in enchyridio tit. 30. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. assertione 45. Zanchinus de hæret. c. 16. & ibi Campegius. Turrecremata in summa de eccle. lib. 4. par. 2. cap. 16. Bernardus Commensis in lucerna verbo, pertinax, & alij multis locis.

In his pertinacibus hec regula est obseruanda, diu sunt detinendi, & sæpius monendi vt conuertantur; quod si noluerint pænitere, tradendi sunt absque misericordia curiæ seculari.

Quo mortis genere afficiendi hæretici traditi curię seculari. Sed quo mortis genere sint afficiendi per ministros seculares quærunt nonnulli, & Alfonsus Castrus lib. 2. c. 12. de iusta hæret. punitio. parū referre ait, an gladio, igni, vel alio supplicio vitam finiant: sed Hostiensis in c. ad abolendam. de hæret. nu. 11. & seq. relat. par. 2. pag. 102. hæreticos comburendos omnino contendit. cui consentiunt Petrus Godofredus in l. 4. C. de hæret. & Couarruuias lib. 2. varia. resolutio. c. 10. nu. 10. & Iulius Clarus lib. 5. senten. §. hæresis. verb. scias tamen. & vniuersalis reipub. Christianæ consuetudo, quod Federici lege cautum est, quę incipit: *Inconsutilem.* §. 4. relata in bullario literarum apostolicarum pag. 16. vbi ita scriptum est: *Vt viui in conspectu† hominum comburantur, flammarum commissi iudicio.* hæc ibi. Ac viuos etiam comburendos tradunt Simancas catho. instit. tit. 48. nu. 6. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. assertio. 45. sed cum viui cremantur, hoc est omnino pręcipiendum, vt lingua eorum alligetur, & impium os obstruatur, ne si libere loqui possint, audientes impijs blasphemijs offendant. *† populi.* *Viui comburēdi hæretici.*

Quot autem modis impænitentia, aut pertinacia detegatur multi docent, quos retuli supra hac parte schol. 44. vers. quod aliquis dicitur habere pertinaciam. atque hęc de impęnitentibus quantum ad hunc locum spectat: nam cetera par. 3. dicenda sunt.

Pag. 232 num. 1. *Pænitentes hæretici qui dicantur.* ¶ *Heretici vero pęnitentes dicuntur illi, &c.* Ex cognitione impænitentium penitentes facile intelliguntur: hi etiam dicuntur conuersi, redeuntes, recōciliati, resipiscentes, & similibus appellationibus. de his Repertorium inquisitorum verbo, rediens. copiose Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 5. & auctor innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, de hæreticis redeuntibus & conuersis. & Simancas catho. instit. tit. 47. idem in enchyridio tit. 58. plene Guido Fulcodius in consultationibus

nibus ad inquisitores q. 15. cap. 19. 20. 21. & 22. quas proxime in lucem dabimus. Iulius Clarus lib. 5. senten. §. hæresis. vers. scias tamen. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 21. & 22. de iusta hæreticorũ punitione. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. assertio. 16. Zanchinus de hæret. c. 20. & alij varijs locis. de his redeuntibus ac pænitentijs eorũ insignia extant decreta in concilio Tolosano c. 9. 10. & 11. & in concilio Narbonensi c. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. & in concilio Biterrensi c. 5. & 26. & alibi sæpe.

Duplex redeuntiũ genus.

Horum redeuntium duplex potissimum est genus, quidam enim sponte veniunt, aut intra tẽpus gratiæ, non citati aut vocati nominatim, nec specialiter inquisiti: alij vero redeunt post deprehensionem, citationem, & inquisitionem, ac sæpe post multas monitiones.

Qui primo modo reuertuntur, mitissime sunt tractandi, & si peccatum fuerit occultum, occulta est etiam pęnitentia iniungenda: abiurare tamen debent errores, & ad alia se obligare, quæ tradit eleganter concilium Biterrense c. 5. his verbis: *Talibus infra tempus gratię sponte ac plene cõfitentibus, & ad ecclesiasticam se redire dicentibus vnitatem, beneficium iuxta formam Ecclesiæ absolutionis impendatis; facientes videlicet ipsos abiurare omnem hæresim extollentem se aduersus sanctã & Romanam Ecclesiam, & fidem orthodoxam quibuscunque nominibus censeatur; & iurare quòd fidem catholicam, quam eadem sacrosancta Romana tenet Ecclesia & prædicat, seruabunt pariter & defendent, & hęreticos cuiuscunque sectę vestitos pariter & condemnatos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum persequentur pro viribus, inuestigando, accusando, & capiendo: vel saltem eos inquisitoribus, seu alijs fidelibus, qui eos opportunius capere velint & valeant bona fide manifestãdo. Et quòd super his quę inuenti sunt vel fuerint in eodem crimine deliquisse, stabunt mandatis inquisitorum & Ecclesię, ac pęnitentiam quę sibi fuerit quãdocunque per ipsos iniuncta, recipient & implebũt, pro ea recipienda & implenda bona sua omnia inquisitioni & Ecclesię solemniter obligantes.* hactenus ibi.

Qui non sponte reuertuntur acrius puniendi.

Ceteris vero qui non sponte reuertũtur acriores sunt imponendę pęnitentię: nam mitius agitur cum sponte confessis, quàm cum conuictis, & quodammodo coactis. his quales pęnitentiæ iniungi debeant, præscribi non potest: hoc enim arbitrio inquisitorũ relinquitur, in quo quis modus seruari debeat, tradit concilium Narbonense c. 5. his verbis: *Hęc quidem ita perstringimus, non vt vos pęnitentias prętaxatas, omnes vbique, vel omnes omnibus imponatis, sed vt eas secundum discretionem vobis traditam à Domino, pro culparum, & personarum, locorum & temporum, & aliarum circunstantiarum qualitate, ita caute ac prouide dispensetis, vt siue plectendo siue ignoscendo vita culpabilium corrigatur: vel saltem valeat apparere, quis in tenebris ambulet, quis in luce: quis vere sit pęnitens, quis ficte conuersus; nec inde veris catholicis scandalum generetur, nec prętextu scandali, seu aliquo quantum in vobis fuerit, defendi possit hæresis seu nutriri.* hęc ibi. Idem tradit Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores q. 15. c. 21. & 22. in specie vero quid cuique reuertenti sit iniungendum, tradunt præcitati, dicemusque nos cum Eymerico 3. par. in prioribus modis processuum fidei terminandi.

Qui ab hæresi reuertuntur non facile admittẽdi ad religionem.

Illud hoc loco pro corollario adiungam, caueri in concilio Narbonensi c. 18. ne qui ab hæresi reuertuntur, cum grauiter fuerint culpabiles, ad religionem admittantur, ait enim ita: *Ne autem per tales religionis simplicitas corrumpatur, nullum de præfatis culpabilibus religionem quancumque ingredi, nisi ex Domini Papę vel eius legati indulgentia permittatis. Et si qui sine ipsorum & vestra licentia post inchoatam inquisitionem, vel si etiã ante, non tamen confessi & canonice absoluti, ingressi fuerint, reuocetis.* hęc ibi.

Reconciliati sua peccata sacerdoti confiteantur.

Postremo id reconciliati animaduertant oportet, vt postquam ab inquisitoribus iudicialiter sunt absoluti, eadem crimina proprio parocho confiteantur. S. Thomas in 4. sent. dist. 18. qó 2. art. 2, Durandus in 4. distinct. 13. q. 15. Adrianus in 4. q. 4. de cõfessio. Ioannes Rojas & alij per eum citati tract. de hæret. par. 2. assertio. 35. quod est in Hispaniis cautum instructione quadã Madritiana ann. 1561. c. 71. ibi: *y absuelto iudicialmente, el confessor le absoluera sacramentalmente.* hoc est, postquam reuersus fuerit iudicialiter absolutus, eu sacerdos absoluet sacramentaliter.

Hęretici autem relapsi, &c. De relapsis plenius differit Eymericus in fine huius partis q. ult. ubi dicam. ideo autem obiter auctor hoc loco de relapsis disseruit, quoniam relapsi interdum sunt pertinaces, interdum uero pęnitentes, de quibus proprie in hac quęstione instituerat disputare. Num. 3.

¶ *Licet Archidiaconus & Ioannes Monachus teneant ibi contrarium.* Quęstio huius loci talis est: An qui vnam solum hęresim abiurauit, si postea incidat in aliam diuersam relapsus censeatur. Ioannes And. non esse relapsum contendit. Archidiaconus vero quem sequuntur Geminianus, Philippus Francus & alij in c. accusatus. §. cum vero. de hæret. lib. 6. relapsum esse scribunt. eos sequitur Gondisaluus tract. de hęret. q. 20. nu. 6. & perspecta verborum proprietate verior est Ioannis And. opinio: at considerata ęquitate & natura hęreseon, quę inuicem sunt connexæ. c. excommunicamus 1. & 2. de hęret. opinio Archidiaconi præualet. Sed hęc quęstio non est longius disceptanda; nam hodie locum non habet, cum qui nunc reuertuntur, licet in vna heresi deliquerint, omnem hęresim abiurent, & vere tradunt precitati, & dixi alibi plenius. vide etiam Simancam cath. instit. tit. 1. nu. 12. Num. 4.

Qui vnã solam hęresim abiurat incidẽs in aliã an sit relapsus.

SCHOL. XLVIII.

In quæstionem xli. De blasphemis.

Pag. 232 col. 2.

Hac quęstione Eymericus diligentissime tractat materiam de blasphemus, cum ad inquisitorum iudicium quandoque pertinere possint. De blasphemię vitio quod hodie

De Blasphemis et eorũ pœnis q scripserint. hodie in Christiana repub. non sine magna eius pernicie est frequentissimum, ac de pœnis blasphemorum, & quem iudicem spectet eos punire, late tradunt Doctores in c.2.de maledicis. & in c. si canonici.§.ceterum.de offi.ord.lib.6. Mõtaluus in l. 4. tit.28. partitæ 7. Couarruuias in c. quemuis pactum. in 1.par. relectionis.§.7. n.13. & sequen.Multa Menochius lib.2. de arbitrarijs iudicum,centuria 4. casu 375. Repertorium inquisitorum verbo, blasphemus. Alfonsus Castrus lib. 1.c.12.de iusta hæret.punitio. Simancas catho. instit. tit. 8. idem in enchyridio tit.9. Tabiensis in sum. verbo, blasphemia. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 27. per totum. idem q.6.nu.14.& q.22.nu.63. vbi docet quando spectet ad inquisitores blasphemos punire. Franciscus episcopus Squillacensis tract. de fide catho. c.16. Conradus Brunus lib.5.de hæret. c.20. & alij plerique pluribus alijs locis, sed hi copiosius & diligentius rem edisserunt.

Quales blasphemantium pœnæ. His quæ ab Eymerico hic clare & accuratiss. traduntur adde quòd in prouincijs vbi per inquisitores blasphemi hæreticales puniuntur, his pœnis plectuntur: nam si blasphemia sit atrox, & blasphemus sit plebeius, infami mitra cõspicuus, alligata lingua, & sine pallio in publicum ducitur spectaculum, flagellis cæditur, & in exilium mittitur. quòd si nobilis sit, & honestior sine mitra producitur, in monasterium ad certum tempus truditur, pecuniariam mulctam soluit, & ob suspicionem quãdoq; abiurare cõpellitur.

In leuioribus blasphemijs mitius agitur inquisitorum arbitrio, sed hæ pœnæ imponi solent: nam inquisitores blasphemum damnant, vt aliquo die festo, dum sacra peraguntur, stet capite nudo, sine pallio, sine calceis nudis pedibus, chorda succinctis, & cereum ardentem manu dextera gerat, tandem absolutis sacris legitur sententia, qua illi sæpe indicuntur ieiunia & pecuniaria pœna, vt ait Simancas catho. institu. tit.8. num. 11.

Sed multis Pontificum decretis statutæ pœnæ sunt in blasphemos: nam Leo x. grauiter hoc delictum coercuit in concilio Lateranensi sessio. 9. in Bulla de reformatione curiæ, quæ incipit, *Supernæ dispositionis*. §. ad abolendam. & Iulius Papa III. seuerum quoque edidit rescriptum contra blasphemos anno Domini 1554. quod incipit, *In multis deprauatis*. Et postremo Pius V. Pontifex Max. in Bulla incipi. *Cum primum apostolatus officium.* Vbi de pœnis tam laicorum, quàm clericorum blasphemantium agit, quę omnia breuitatis gratia omitto.

Pag.233 num.8. ¶ *Nec excusantur in foro exteriori ab idololatria & apostasia à fide, & per consequens ab hæresi.* Idẽ

Qui metu mortis hęreticalia dicunt uel faciunt, quandoq; ab hæresi non excusantur. repetiuit Eymericus paulo post, q.49.nu.5.cuius sententiam oppugnare videntur, quæ scripsimus schol.22.par.1.§. sed iam alterũ.pag.22. vbi eos non esse hæreticos diximus, qui metu mortis aliquid hæreticale dixerunt vel fecerunt. Sed hæc Eymerici sentẽtia vera videtur de iuris (vt aiunt) rigore nonnullis concurrentibus, videlicet, vt qui fidem metu mortis abnegat, probe causam fidei intelligat, peritus sit, vt Theologus, Monachus, Episcopus & similes personę consp icuæ, quibus eam prędicare quasi ex officio incumbat; rursus vt eam abnegent vbi facile periculum euadere poterant, aut vbi maxime eam profiteri tenebantur, diutiusque in tali apostasia perdurãt, nec statim nacta opportunitate reuertuntur, & Ecclesiæ conciliari deposcunt: siue quando non ipsi se ipsos prodiderũt, sed aliorum testimonio legitime conuincuntur, nec metum probant, nec alia, quæ ad sui excusationem adducunt. Iuxta hęc intelligenda & moderanda censeo ea, quæ tradit Albertinus de agn. asser. q.8.nu.12. & q. 30.nu.3.& 11. & Simancas cathol. instit. tit. 32. nu. 7. docentes ex facto hæretico, qualis est adoratio idolorum vel Mahometis, statum habendũ esse, id facientem, hæreticum.

SCHOL. XLIX.

In quæstionem xlij. De Sortilegis & diuinatoribus. *Pag.234*

NVlla est fere hodie frequentior disputatio, quàm quæ de sortilegijs & diuinationibus suscipitur, ob vanas inanium hominũ superstitiones, & opinationes, qui vt desiderijs suis impie satisfaciant, non verentur grauissima hæc delicta, & quæ lex Dei acriter detestatur & punit, perpetrare. Est autem late patens tractatio, quæ breui oratione concludi nequit: fontes tamen vnde copiose petatur, meo more breuiter initio indicabo, inde auctorem lumine interpretationis, vbi opus fuerit, illustrabo.

De Sortilegijs qui disseruerint. Ergo præter ea quæ ab Eymerico hac quæstione & sequenti de sortilegijs traduntur, late de eadem re disserit Paulus Grillandus integro tractatu de sortilegijs. Zanchinus tract. de hæret.c.12. & ibi copiose Campegius, Speculator, & ibi Ioãnes And: tit. de sortilegijs. Repertorium inquisitorum, verbo, sortilegia. & verbo, diuinatores. Tabiensis in sum. verbo, sors, Syluester verbo, diuinatio. verbo, maleficium. & verbo, superstitio. Simancas catho. instit.tit.62. Albertinus tracta.de agnos. assertio.q.11.nu.3.& sequen. Alfonsus Castrus lib. 1. de iusta hæreticorum punitio. c.13. Beatus Thomas 2.2.q.95. Alexander Alensis par.2. q. 185. Bernardinus Diaz in practica crimi: canonica, c.100. & 101. Albertus Pighius lib.8. de libero hominis arbitrio, cap. 4. Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, diuinationes. plenissime Squillacensis tract. de fide catho. cap.1.& multis seq. Bernardus Commensis in lucerna inquisitorum, verbo, sortilegi. Iam decretorum ecclesiasticorum fabricatores copiosissime etiam de hac re egerunt, colligentes ex probatis Concilijs & sanctis Patribus quęcunq; aduersus hæc hominum monstra sancita sunt. Gratianus 26. q.5. per totum. & 26.q.7.c.non licet, c. si quis. c. admoneant. & c. non obseruetis. & illis

illis locis latissime Archidiaconus, Turrecremata, & ceteri interpretes. Iuo Carnotēsis in suo Decreto par. 11. quæ tota est de auguribus, incantatoribus, sortilegis, & pœnis eorum. Burchardus toto lib. 10. decretorum. Canonistæ in Rubr. & tit. de sortilegijs. Iuris ciuilis interpretes in rub. & tit. C. de maleficis & mathematicis. Iidem in l. item apud Labeonem. §. si quis astrologus. ff. de iniurijs. & alibi multis locis, tum Theologi, tum aliarum artium professores.

Nu. 2. B ¶ *Sicut sunt qui mere agunt ex arte chiromantię.* Chiromantia, quę per manuum lineas diuinat, non caret superstitione, vt alibi fusius docui, quę non sunt nunc nostrę breuitatis: interim videndi Alfonsus Castrus lib. 1. c. 13. de iusta hęret. punitio. Paulus Grillandus tract. de sortilegiis q. 3. nu. 14. Franciscus Casonus tract. 1. de indicijs ex persona. c. 6. nu. 4. & hanc verissime & plenissime refutat Petrus Ciruelus in libro de reprobatione superstitionum, & alij.

Nu. 2. D Astrologia iudiciaria interrogatoria penitus superstitiosa.

¶ *Sed vt cum inspectione astrolabij furtum quoddam inueniret.* Hoc pertinet ad eam astrologię iudiciarię partem, quā interrogatoriam vanitas astrologorum appellat, quam refutaui copiose lib. 7. de pœnis hęreticorum. de qua est etiam accipiēdus. §. si quis astrologus. in l. item apud Labeonē. ff. de iniurijs. de hac loquitur Ptolemęus in centiloquio sententia 14. si tamen is liber Ptolemęi est. hanc grauiter & vere refutat Petrus Ciruelus Darocensis lib. 4. fontis sapientię, & Picus Mirandula lib. 4. c. 13. aduersus astrologos. Hęc summa sit: Pars hęc astrologię iudiciarię, quę interrogatoria vocatur, cum nulla nitatur ratione naturali, tota superstitiosa est & illicita. quæ tunc etiā sapiet hæresim, quando certo aliquid prænuntiare audebit, ex his quę naturaliter sciri nō possunt.

Num. 3. Quomodo cognoscendū q̄ sortilegia sapiāt hæresim manifeste.

¶ *Quidam autem alij sunt sortilegi & diuinatores nō meri, sed ad hereses contracti, &c.* Idem referunt illi quos initio huius quæstionis citaui. estque nobilis vera & cōmunis hæc distinctio, sed tota difficultas posita est in cognoscendo, quæ sortilegia, & diuinationes sapiant hæresim manifeste, quod est hic à me breuiter dicendum. Primum ergo omnia illa sortilegia sapiunt manifestam hæresim, quæ cum aliquo dicto vel facto hæreticali exercētur, vt si quis in sortilegio amatorio Deum abnegaret, & Ecclesiæ sacramenta: aut in eodem sortilegio Ecclesiæ sacramenta admisceret.

Item illa sortilegia, diuinationes, seu maleficia sapiunt hæresim manifeste, & reddunt operantē de hæresi suspectum, in quibus admiscentur non modo Ecclesię sacramenta, verum etiam res quas Theologi appellant sacramentales: Panormitanus c. 1. nu. 4. de sortilegijs. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 15. circa finem de iusta hæret. punitio. glossa communiter approbata in c. accusatus. §. sane. verbo, saperent. de hæret. lib. 6. Simancas cathol. instit. tit. 62. nu. 3. quod videtur contra Paulum Grillandum tract. de sortil. q. 10. nu. 7. & seq. & propterea hæc reddunt operantem suspectū: quoniam nisi is crederet talia sacramenta, aut sacramentalia habere virtutem ad maleficiorum operationem, non adhibuisset illa: vnde inquisitores de credulitate curabunt hos diligenter interrogandos.

Postremo generaliter omnia illa crimina sapiunt hæresim manifeste, quæ natura sua præ se ferunt aliquid, quod est hæresis manifesta, vt baptizare imagines, præ se fert quod illæ sunt capaces huius sacramēti. preces nefarias dæmonibus fundere, aut illis sacrificare, idolis genua flectere, & similia præ se ferunt idololatriam, & manifestam hæresim sapiunt, quamuis nullum factū per se fit hęresis. Syluester in sum. verbo, hæresis. 2. nu. 4. Simancas catho. institut. tit. 30. num. 15. quæ omnia subtiliter attigisse hac quęstione uidetur Eymericus.

¶ *Quantum ad secundum, &c.* Hæc quę sequuntur usque ad nu. 7. modum prescribunt, quem in sortilegis, & diuinatoribus examinandis & iudicandis obseruare debēt inquisitores: quibus pro modo culpę, & qualitate suspicionis, & infamię, abiuratio, aut purgatio est imponenda. Num. 4.

Sed amplius coerceri possunt anathemate, dignitatum suspensione, uerberibus, exilio, carcere monasterij, alijsq; supplicijs spectata personarū qualitate. c. illud. 26. q. 2. c. admoneant. 26. q. 7. tradit Simācas catho. instit. tit. 21. n. 23. addit Panor. in c. 1. n. 2. de sortil. vltra pœnas iuris, sortilegos infami indutos mitra in publicū produci, aut scalis alligatos cū uituperatione prope ecclesię fores cōstitutū, & à diœcesi pelli. 26. q. 5. c. epi. adde Romanū sing. 260. incip. *tu scis q̄ isti diuinatores.*

Quibus pœnis afficiātur sortilegi.

¶ *In casu quo non appareat, quòd illa, &c. sapiant hæresim manifeste, &c.* An autem hoc casu cognoscere possit inquisitor, an sua sit iurisdictio, dubiū est, & glossa in c. accusatus. §. sane. verbo, manifeste. quā sequuntur ibi Archidia. & alij. & Aretatanus tractatu de hæret. notab. 3. Ioānes Rojas singulari fidei 110. & alij per ipsos allati, nō posse inquisitorem cognoscere, an sua sit iurisdictio, autumant.

Num. 7. Quando possit cognoscere inquisitor an sortilegia spectent ad suā iurisdictionē.

Ceterùm in hac causa hæc est vera & communis sententia, Inquisitores non possunt cognoscere an sortilegia sapiant heresim nec ne: sed vbi cōstiterit hęresim sapere, si amplius dubitetur, de illa qualitate, an manifestā hęresim sapiant, tunc ipsi hoc cognoscere possunt, & iudicare ac pronuntiare se iudices. Panormitanus in d. c. 1. nu. 4. in fine de sortil. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. § 29 Squillacensis de fide catho. c. 56. Carrerius tract. de hæret. n. 24. & alii per ipsos citati: atq; ita intelligi debent glossa & Doct. in d. c. accusatus. §. sane. verbo, manifeste. de hęret. lib. 6.

SCHOL. L.

In quæstionem xliij. De inuocantibus dæmones.

Pag. 235 col. 2.

Væ hac quæstione traduntur frequentia etiam sunt, & ab inquisitoribus diligenter cognoscenda, cum inter cætera grauissima scelera, hoc etiam de inuocandis dæmonibus multos in republ. Christiana diuinę legis proditores muesa-

m tit.

Contra inuocantes demones, qui scripserint. tit. persequitur vero Eymericus hanc tractationē diligenter, quam tradunt ferme omnes qui contra hereticos scribunt. Repertoriū inquisitorum verbo, dęmon. §. vt: um demones inuocantes. Lo catus in opere iudiciali verbo, inuocare. & verbo, diuinationes. & verbo, apostasia. Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 33. n. 34. Zachinus tract. de heret. cap. 22. Albertinus de agnos. assertio. q. 11. nu. 4. & seq. Paulus Grillandus tract. de sortil. q. 10. & 11. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 13. de iusta heret. punitio. Simancas catho. instit. tit. 21. Bernardinus Diaz in practica criminali canonica c. 100. & 101. Bernardus Comensis in lucerna inquisitorum, verbo, dæmones. §. 1. & 2. & de materia huius quæstionis tractat plene Iacobus Sprenger in malleo maleficarum. B. Tho. 2. 2. q. 95. art. 4. Squillacensis tract. de fide catho. c. 9. & 10. & Hispani habemus hanc tractationem in legibus septipartitis, par. 7. tit. 23. sunt & alij qui hęc tractant, sed hi copiosius.

Inuocare dęmones antiqua superstitio. Hæc damnata inuocandi dęmones consuetudo antiquissima est in orbe terrarum: & in Ecclesia Dei *Elchesaitæ* quidam hæretici, qui circa annos Domini 240. exorti sunt, vt ait Nicephorus lib. 5. c. 24. histo. eccle. inuocationibus, incantamentisq; dęmonum sunt primum vsi.

Num. 1. ¶ *Inuocantes namque demones quantum ad modum trifarie variantur, &c.* Totam hanc quæstionem, quæ late patens est, complectitur auctor tribus assertionibus, & singulas copiose comprobat.

Prima est, Qui dæmones inuocant exhibentes eis honorem latrię, qui est cultus soli Deo debitus, vt heretici sunt habendi.

Secunda est, Inuocantes dæmones cum honore dulię, qui est cultus Sanctis gloriosis debitus, etiam velut hęretici sunt tractandi.

Postrema est, Qui dæmones quouis alio modo inuocant, etiamsi nullum eis cultū exhibeant, quia illis se supponere videntur, hęretici etiam sunt putandi. de singulis agemus suis locis.

¶ *Qui tabula Salomonis intitulatur.* ita Barcinonensis, & codex Cardinalis de Gambara. in Bononiensi, *qui tabulæ Salomonis intitulantur*, in Sabellano, *qui clauicula Salomonis intitulatur.*

Mali libri quatenus legendi. ¶ *Quos quidem libros à necromanticis per me captos auulsi & legi.* Prodest ergo malos libros legere, vt errores refutentur eorum, & fraudes detegantur, ne nocere possint. c. episcopus. 37. dist. per quos autē legi debeant explicui supra schol. 1. huius partis, §. & quę hactenus diximus. libri vero quorum hic meminit Eymericus, mali homines dictante sępe dæmone scripserunt.

Nu. 2. E Dæmones bona quādoque cōsulunt, vt mala persuadeant. ¶ *Castitatem pro dęmonis reuerentia, vel monito obseruando, ieiunando, &c.* Neque hoc debet impossibile videri: sępe enim dæmones, item necromantici, & ceteri huius vetitæ artis professores, vt facilius decipiant, bona fieri iubent vt malis & illicitis admixtis fides adhibeatur: quoniam si omnia mala essent quæ ab illis præciperētur, facile fraus detegeretur. his autem bonorum operum vmbris in primis capiuntur fœminæ, quibus & ob fragilitatem sexus, & curiositatem multum illudunt dæmones. est autem insignis hic Eymerici locus, & multis exemplis illustris, quę nosse oportet inquisitores.

¶ *Per characteres & signa, & ignota nomina obseruando.* Hæc nominatim prohiberi videntur in Leuitico c. 19. dum cauetur ne figuræ aut stigmata fiant: quo intelligimus vetari, ne quis signa superstitiosa, aut imagines astrologiæ, aut nomina ignota & characteres pingat: hæc enim omnia, vt ait Origenes lib. 3. in Iob, diaboli sunt seductiones, dæmonum sunt irrisiones, idololatriæ sunt fæx, animarum infatuatio, & cordium scandalum. *Pag. 236 A. Characteres, signa, & ignota nomina prohibita.*

¶ *In quibus omnibus honor latriæ, &c.* De adoratione latriæ & duliæ dixi supra schol. 26. super q. 10. quæ sunt nunc in memoriam reuocanda, vt hæc quæstio percipiatur.

¶ *Vel aliud corpus peruium.* Hic locus in tribus codicibus erat deprauatus, *paruum* enim legebatur, restitutus est ex Bononiensi in quo legebatur *peruium*, hoc est, clarum & lucidum. solent namque quandoque necromantici lucidam ampullam, aut quid simile coram puero puellaue statuere, in quo dæmonum arte apparent spectra & simulacra eorum quæ scire cupiunt, quæ ipsi non possint videre, videntur tamen ab innocentibus pueris, & referūtur. estque hoc diuinādi genus hodie valde frequens. *Nu. 4. E Locus restitutus.*

¶ *Et isto modo Saul per Pythonissam, etc.* Valde difficilis est huius historiæ declaratio, cum absurdū videatur per Pythonicam diuinationem, quæ errori artis magicæ deputanda est, Pythonissam Samuelem prophetam suscitasse ad colloquium Saulis impijssimi regis. sed veram declarationē habes in c. nec mirum. §. præterea quidam. 26. q. 5. & apud Diuum Thomam 2. 2. q. 95. art. 4. ad 2. argu. *Nu. 4. E*

¶ *Primus casus seu conclusio est.* Ratio potissima cur qui hoc primo modo dęmones inuocant, iudicantur hæretici, est, quoniam funesta offerre dęmonibus sacrificia, aut pacta cum eis inire, aut nefarijs precibus eos deprecari, aut similia in eo nefarijs precibus eos deprecari, aut similia inconetarijs, sapiunt manifestam hærum exercere honorem, sapiunt manifestam hæresim, & idololatriam præ se ferunt; & qui talia committunt, vt ait Alexander Alensis par. 2. q. 184. facile à dæmonibus trahuntur ad infidelitatem: in quam etiam sententiam consentire videtur Caietanus 2. 2. q. 95. art. 4. *Num. 5.*

¶ *Et per consequens si resipiscant, heresi primitus abiurata, sunt vt pœnitentes hęretici perpetuo immurandi.* Hi iure ciuili vltimo supplicio affici iubentur. l. nullus. & l. nemo. C. de malefi. & mathe. quod ipsum Hispana quoque lege cauetur partita 7. tit. 23. l. 3. hanc tamen seueritatem Ecclesia benigne molliens mitiores pœnas in hos statuit, quales hic tradit Eymericus, & alias de quibus egi scholio 49. superiori quæstione, vers. quantum ad secundum. *Inuocantiū dæmones quales pœnę.*

¶ *Superstitio etiam est vitium oppositum de directo religioni Christianæ, seu latrię.* Idem B. Tho. 2. 2. q. 92. art. 1. *Est, inquit, superstitio vitium religioni oppositum secundum excessum, non quia plus exhibeat in cultum diuinum quàm vera religio, sed quia exhibet cultum diuinum, vel cui non debet, vel eo* *Pag. 237 col. 1. C Quid superstitio.*

vel eo modo quo non debet. hęc Thomas. quare nō male dixit Gellius, *Superstitionem esse ineptam & importunam religionem.*

Pag. 237 num. 6.

¶ *An inquirere futura ab ariolis sit illicitum, &c.* Ab ariolis & dęmonibus futura inquirere illicitum est, & hæresim sapit manifestam, quia dæmonibus tribuitur, quod solius Dei est. hinc valde prudēter Gratianus in summa 26. q. 5. scribit ita: *Est quoddā genus culturæ idolorum ex dæmonum cōsultationibus futura prædicere. & qui futura, quę ex Dei oraculo nunquam reuelata inueniuntur, vel dęmonum consultatione, vel quibuslibet prastigijs inuenire laborant, diuinitatis iura creaturis attribuunt: futura enim præscire solius Dei est.* hæc ille. Idem sentit vterque Thomas 2. 2. q. 95. art. 4. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 13. de iusta hæret. punitio. Paulus Grillandus tract. de sortil. q. 6. Simācas catho. instit. tit. 21. nu. 12. & alij. Qui ergo futura scire nititur inuocatis dęmonibus, hęreticus putādus est.

Futura inquirere ab ariolis uel dęmonibus quādo sapiat hæresim manifeste.

Sed hoc eam distinctionem recipit, quam pręcitato loco affert Alfonsus, & Ludouicus Carrerius tract. de hæret. nu. 23. & alij: nam si futura, quæ postulantur talia sint, quæ dæmonis notitiæ subdantur, vt eclipsis, fertilitas terræ, aut sterilitas, & similia quæ in causis naturalibus continentur; qui interrogat, quamuis grauiter peccat, non putatur hæreticus, cum dæmoni tribuat, quod sibi competat: secus si tentaret præscire futura, quę per naturam sciri non possunt, qualia sunt omnia quæ à mero & libero hominis arbitrio, quæque Deus in sua posuit potestate.

Pag. 238 nu. 8. D

¶ *Qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus de hæresi vehementer.* Grauis est hæc quęstio, & valde vtilis, & frequens etiam nostris seculis: solent enim qui turpibus amoribus capiuntur, pocula amatoria, quæ Græci *philtra* vocant, amantibus propinare, vt mentes eorum ad amorem inflamment, pudicumque interdum animum flectant. Hoc primum obseruandum est, nullam in his sortilegijs amatorijs reperiri virtutē ad compellendam liberam hominis voluntatem ad amādum. Paulus Grillandus tract. de sortil. q. 3. nu. 17. & sequ. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 15. de iusta hæret. punitio. & alij. apta enim sunt potius ad inducēdum furorem quam amorem, vel attestāte Ouidio in amatorijs:

Pocula amatoria nō flectūt liberā hominis voluntatem.

Lib. 2. de arte amādi.

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,
Philtra nocent animis, vimq; furoris habent.

Rursus id quoque animaduertendū, an in his poculis amatorijs misceantur sacramenta, ut hostia consecrata, vel sanguis Christi, aut res sacramentales, aut aliter sacræ, vt reliquię Martyrum, Agnus Dei, aut alia huiusmodi quæ commemorat Paulus Grillandus tract. de sortil. q. 10. n. 14. & seq. Nam si hæc interueniant, operantem reddent de hęresi suspectum, vt scripsit Alfonsus lib. 1. de iusta hæret. punitio. c. 15. circa finem. interrogandusq; est ab inquisitoribus diligenter, quid de his sentiat: nam si hæc crediderit liberum arbitrium cogere posse, non modo violenter de hęresi suspectus, sed vere hæreticus, nisi resipiscat, putandus erit; vel per ignorantiam excusetur à crimine hæresis.

Propinātes pocula amatoria quādo reddātur de hæresi suspecti.

¶ *Si vero dæmones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris, &c.* Hæc est altera difficultas etiam valde frequens: sæpe enim amantes stimulis libidinis agitati dæmones inuocant, vt illi flectant animū illius quam amant, in amorem turpem: & communis opinio est, talem inuocationem non sapere manifestam hæresim, quia dæmon tūc inuocatur ad id quod sibi competit, quod est tentare. Ioānes And. ad Specul. tit. de sortilegijs in Rubrica. idem in c. accusatus. §. sanc. de hæret. & ibidem Geminianus, Frācus, & alij. Carrerius tract. de hæret. nu. 23. vbi alios citat in eandē sententiā.

Num. 8. col. 2. B

Inuocātes dæmones ob amorē quādo sint suspecti.

Verum plurimū refert intelligere quibus verbis fiat hęc inuocatio, an imperatiuis, vt iubeo, pręcipio, impero, constringo, & similibus; an vero deprecatiuis, vt precor, oro, obsecro, obtestor & alijs huiusmodi, vt optime ex Oldrado indicat hic Eymericus. nam si primo modo fiat, nulla hæresis interuenit manifesta: secus si secundo per verba deprecatiua, quę adorationem includunt; quod sequitur auctor Repertorij inquisitorum verbo, dæmon. §. si enim dæmones. & Locatus in opere iudiciali verbo, apostasia. nu. 7. §. si vero dæmones. & iuxta hanc distinctionem vidimus aliquando indicari.

Simancas cathol. instit. tit. 21. nu. 13. quamuis hęc non videatur improbare: addit tamen, aduersus hos inuocatores inquiri posse, tanquam contra uehementer suspectos; hęc enim ad apostasiā, inquit, & infidelitatem spectant: quæ sentētia accepta de illis qui uerbis imperatiuis utuntur, forte nimis est sæua, præsertim cum amantes impetu amoris hæc faciant absque ullo sæpissime intellectus errore. In his ergo personarum ratio plurimum est cōsideranda, ne quid durius in quemquam peccatorem in hoc sacro tribunali statuatur. Rem quidē ualde illicitam cōmittunt quicunque dæmones inuocant quocunque modo inuocent, & propterea acerbissime sunt plectendi: at misericordiæ auxilium non est propterea lapsis denegandum.

¶ *Tertio eadem conclusio seu casus probatur, &c. nam 26. q. 5. c. episcopi.* Huius c. intellectus ualde est difficilis, tametsi nō inepte ab Eymerico huic instituto de quo disserit, aptetur. uidēdi prę alijs ad eum intelligendū Paulus Grillandus tract. de sortilegis q. 7. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 16. de iusta hęret. punitio. Ponzinibius tract. de lamiis q. 2. n. 43. 44. & 61. Albertinus de agnos. assertio. q. 24. n. 24. uers. non obstant. Bernardus Comensis in disputatione de strigib. adiecta in fine lucernę inquisi. deniq; Syluester, & Spina de strigibus.

Col. 2. D Intellect. c. episcopi 26. q. 5.

¶ *Se nocturnis horis cum Diana dea Paganorum.* Videto Iuonem Carnotēsem par. 11. c. 54. & Burchardum lib. 10. decretorū c. 29. idem in concilio Agathensi, c. 4. ubi fœminę talia profitentes & credētes scopis prius cæsæ è parochiis pelli iubenē.

Pag. 239 col. 1. B

¶ *Sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari.* Ex his potissimum verbis aduersus communem Theologorum & Canonistarū sententiā colligebat Frāciscus Ponzinibius tract. de lamijs. nu. 45. & multis seq. striges non deferri à dęmonibus corporaliter, sed is solus est in ea senten-

Lamias corporaliter deferri communis est sententia & vera.

sententia, & contrarium asserunt vno ore omnes, quos citaui paulo antea veri. tertio eadem conclusio. cum manifestis experimentis (quibus nemo nisi sensu careat posit contradicere) doceamur lamias sæpe corporaliter deferri. sed Ponzinibio abunde satisfacit Spina tract. de strigibus.

Concil. ū Ancyranum falso dictū Acquirense. ¶ *In concilio Ancyrano dictę & habitæ sunt.* In omnibus codicibus legebatur *Acquirensi*, vt in vulgatis etiam Gratiani exemplaribus, in quibus nonnunquam *Anquirensi* legitur; sed falsa est inscriptio: & nos Ancyrano reposuimus, eo quod fuerit celebratum Ancyræ, quæ est ciuitas in prouincia Galatiæ. fuit hoc concilium prouinciale, & antiquius Nicæno, approbatum tamen in sexta synodo cap. 2. conditum est tempore Marcellini Pontificis circa annum Domini 308. estque magnæ auctoritatis. hæc ante nos emendauit Alfonsus Castrus lib. 1. c. 14. in fine, de iusta hæret. punitio. restituit autem integrum decretū Laurentius Surius in primo tomo conciliorum pag. 300. iuxta quod exemplar imprimi hæc fragmenta curauimus, quæ penitus erant deprauata.

col. 2. num. 9. ¶ *Super illius specula, quamuis immeriti.* Eandē refert Repertorium inquisitorum verbo, xorguinæ. §. & hanc quæstionem. vbi paulo aliter habetur principium ita: *Super illius specula*, & infra. *meritis licet imparibus, eius fauente clementia, &c.*

Pag. 139 col. 2. E. ¶ *Annulum, vel speculum, vel phialam, vel rem quācunque aliam magice ad dæmones inibi alligandos.* At non est modica difficultas, quæ hic proponitur, de alligandis, aut includendis dæmonibus, in annulis, pyxidibus, vasculisue vitreis ad reddenda responsa. de qua eleganter beatus Augustinus lib. 21. c. 6. de Ciuitate Dei. & ibi Ludouicus Viues. & copiose Bartholomæus Sybilla in speculo peregrinarum quæstio. decade 3, c. 8. q. 1. multa quoque Eusebius lib. 5. de preparatione Euangelica, c. 6. vbi tractat, quomodo dæmones coguntur ab hominibus. item eod. lib. c. 7. 8. & 10.

An dæmones cōpellantur ad inhabitandū vascula corporea. In hac re sit hæc prima conclusio, dæmones spiritus potētissimi nullo pacto compelli ab homine possunt ad intrandum & habitandum alligati in his vasculis, multo minus cogi ad hoc possunt, signis, herbis, aut quibusuis alijs characteribus: quia vt ait Iob c. 41. *Non est super terram potestas, quæ comparetur eis.* Quòd si quandoq; uerbis aut characteribus ingredi videantur compelli, hoc fit vel à summo Deo, vel à bonis Angelis, vel fortasis à dæmonibus potentioribus ac superioribus, vel (quod verius puto) dæmones ipsi sponte veniunt, fingunt tamen se compelli, vt credentes decipiant.

Sit secunda & postrema conclusio, Ars includendi dęmones in his vasis ac rebus corporeis, non est ars, sed pactio tacita vel expressa inter dęmones & homines perditissimos inita, qua pepigerunt, vt quotiens homines hæc vel illa signa & characteres facerent, dæmones accederent ad eas imagines aut res, ex quibus responsa deceptis redderent; quod eleganter docuit Augustinus præcitato loco.

Dæmones quo consilio claudi se interdū patiatur. Quo autem consilio dæmones his rebus claudi ac gestari se patiantur, optime docet Henricus de Asia super Genesim his verbis notatu quidē dignus: *Non ergo cum necromantice, vel magice cō pellis, aut in vinculis eum vt putas, tenes. sed hoc certum habe, quòd ipse simulat se captum, vt te capiat; se vinctum, vt te vinciat; se tuo imperio subditum, vt te sibi subdat; à te inclusum, vt te finaliter concludat: fingit se tua arte, vel lapidi vel imagini alligatum, vt te funibus peccatorum alligatum ad infernum perducat.* hæc ille.

Pag. 240 num. 11. ¶ *Secundus casus seu conclusio est, &c.* Idem penitus hinc transcripsit auctor Repertorij inquisitorum verbo, dæmon. §. secundus casus. & Locatus in opere iudiciali verbo, apostasia. §. secundus casus. nu. 8. & seq. nec obscura videtur ratio, cur heretici haberi debeant, qui honorem hyperduliæ aut duliæ exhibent demonibus inuocatis: Nam se illis subijciūt, quod apostasię crimen nō obscure prę se ferre videtur. Verū nec facile nec pręcipitanter veniendum est in hanc sententiam, sed plurimum spectanda est personarū qualitas & conditio, plurimum etiam causa, ob quam inuocant, & modus inuocandi; nam hęc & augere & minuere culpam plerunque possunt, vt alibi dictum est.

Pag. 241 col. 1. C. ¶ *Et hæreticorum legibus non procul pulsis, alijs anfractibus feriendi.* Hic locus in omnibus est deprauatus: nam Barcinonensis habet ita: *Et hæreticorum legibus procul pulsis, alijs anfractibus feriēdi.* Bononiensis ita: *Hereticorum legibus non procul pulsis, illis anfratibus feriendi.* codex Cardinalis de Gambara ita: *Illis à fratribus feriendi.* Sabellanus denique ita: *Et legibus hæreticorum non procul pulsis vltimo supplicio plectendi.* Quocunque modo legatur, hic est sensus, Eos qui hoc secundo modo dęmones adorant, proculdubio pœnis hęreticorum esse coercendos: quod tamen non est simpliciter accipiendū, sed tunc cum recte hęc fieri posse crediderint, nec conuerti voluerint: alias enim, vt proxime dicebamus, circunstantię sunt diligēter perpendendę priusquam in hanc sententiam descendamus.

Pag. 241 nu. 14. ¶ *Tertius casus seu conclusio est, &c.* Tertia hęc assertio multam habet difficultatem; neque enim videntur hęretici aut apostatæ, qui hoc tertio modo inuocant, cum nullum cultum dęmoni exhibere videantur. Hęc quęstio pendet ex illa, An dæmonum inuocatio posit quandoque fieri absque eorum cultu, in qua breuiter cum Caietano. 2. 2. q. 95. art. 4. dico, posse dæmones inuocari absque cultu eis exhibito, vt cum requiritur ab illis, absque vlla reuerentia, aliquid quod ab ipsis præstari posit, quemadmodum requireretur ab homine potente nos adiuuare, semota omni cogitatione subijciendi se dæmonibus: & quoniam huiusmodi inuocatio, quæ fit absque vlla exteriori cultus & adorationis specie, indirecte spectat ad cultum dæmonum non ex intentione inuocātis, sed ex institutione forsan & occulto pacto auctorum inuocationum huiusmodi cum dæmonibus, ignorato ab inuocante; ideo quamuis aliqua hæresis suspicio contraheretur ex huiusmodi inuocatione (quod nunc non definio) at non incurreretur hæresis omnino, vt voluit hic Eymericus,

An dæmonum inuocatio fieri posit absque eorū cultu.

præ-

præsertim ab eo, qui solum curiositate ductus, vel alio prauo affectu semel, vel bis quid tale faceret, neque ex professo eam artem profiteretur: & hoc modo videtur intelligendus hic Eymericus dum dicit, *Modis explicatis in superioribus.* constat autem in 3. modo inuocandi dæmones. nu. 4. eum locutũ fuisse de eo in primis qui hanc artem profitetur, dum dicit: *ipso necromante librum tenente, ac legente.*

Verbum inuocandi non semper includit actum latriæ.

Neque inuocandi verbum significat semper actum latriæ exhibere rebus inuocatis: cũ, vt paulo antea docuimus, ex Caietano quandoque indicet auxilium requirere ab eo, qui potest nos iuuare, absque vlla reuerentia. Quod vero inuocare quandoque nõ sit actus latriæ, aperte docet diuus Augustinus in 3. tomo, libro vnico locutionis de Genesi circa finem in hęc verba: *Iacob benedicẽs nepotes suos filios Ioseph, ait inter cetera: & inuocabitur in his nomen meum, & nomen patrum meorum: Vnde notandum est non solum exauditionem, sed etiam inuocationem dici aliquando, quæ non Dei sed hominum sint.* hęc Augustinus. iam in iure inuocare manifestę significationis est. l. episcopale. C. de episc. audient. pro implorare auxilium, seu gladium ciuilis magistratus. c. 1. de offi. ord. Bart. l. vnica. ff. si quis ius dicen. non obtem.

Postremo, vt nihil desideres eorũ quæ ad hanc quæstionem spectant, legito determinationem quandam factam per scholam Parisiensem anno Domini 1318. quæ solet circunferri in fine sententiarum Petri Lombardi, vbi inuenies notatos omnes fere errores, & qualitates propositionũ, quæ accidere possunt in hac materia inuocationis dæmonum, & artis magicæ, quæ multam lucem huic disputationi afferre possunt.

SCHOL. LI.

Pag. 242 col. 1.

In quæstionem xliiij. De Christianis transeuntibus, vel redeuntibus ad ritum Iudæorum.

De materia huius quęstionis agũt Canonistę in c. contra Christianos. de hæret. lib. 6. Locatus in opere iudiciali verbo, apostata num. 3. vbi penitus sequitur hîc Eymericum. idem per oĩa Rerpertorium inquisit. verbo, reiudaizantes. & Calderinus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi, in rubrica, De his qui condemnantur vt hęretici. Tabiensis in summa verbo, inquisitor. §. 31. 32. & 33. Squillacensis tract. de fide catho. c. 46. & in legibus Hispaniæ septipartitis, par. 7. tit. 24. l. 7. Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 23. de iusta hæret. punitio. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. 557. & seq. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 2. Gondissaluus tract. de hæret. q. 9. nu. 11. & alij quos omitto.

Ac de his nulla est dubitatio, quin iurisdictioni Inquisitorum subiiciantur: sunt enim non modo hæretici, verum & apostatæ iudicandi, cum in totum deserant fidem Christi, & sectam penitus execrabilem, & omnino à religione Christiana diuersam profiteantur. de quibus propria disputatio est infra q. 49.

Reiudaizates potestati inquisitorũ subdũtur.

Iam quæ hac quæstione dicuntur de potestate Inquisitorum procedendi aduersus iudaizantes, locum habent etiam si reiudaizátes fuissent baptizati dum essent infantes, aut metu mortis, dũmodo nõ fuissent baptizati absolute coacti. textus in d. c. contra Christianos. ibi; *Etiamsi huiusmodi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute, aut præcise coacti baptizati fuerunt.* hæc ibi notatque ibidem glossa, Geminianus, & alij. Bernardus in lucerna inqsi. verbo Iudæi. §. 2.

Cum his tamen qui reiudaizant dum sunt infantes mitius est agendum, quam cũ adultis, quia ætati parcitur, vt dixi schol. 12. par. 1. versi. si tamẽ criminis capax.

Num. 1. Locus emendat.

¶ *Ita quòd si volunt redire à ritu Iudæorum, &c.* Barcinonensis impressus hic erat mutilus, nã post illa verba: *Hæretici sunt habendi, & vt tales iudicandi* statim sequebatur. *Ita quòd si nolunt redire, & ritum Iudæorum atque sectam abiurare, &c.* Nos tamen ex tribus manuscriptis illa suppleuimus: *Ita quòd si volunt redire à ritu Iudæorum, atque sectã abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, vt pœnitentes hæretici sunt ad misericordiã admittendi.*

Num. 3. Iudæi ratione delicti suppo nuntur iudicibus ecclesiasticis.

¶ *Tertium est, quòd Iudæi qui talibus transeuntibus, &c.* Nam ratione delicti Iudęi subijciuntur foro Ecclesiæ, quamuis non sint de Ecclesia. idem tradunt Locatus verbo, apostata, nu. 3. Bernardus Comensis in lucerna inquisitor. versi. Iudæi. §. 4. Repertoriũ inquisi. ver. Iudęus. §. item inquisitor. versi. & ibi dicit: Doctores. quibus adde Ancharanũ cons. 15. Calderinũ cons. 2. incipiente, *Iudæus dolose et appẽsate.* Zabarella in clem. 2. §. 1. de hær. Cardinalis Alexandrinus in c. nulla. distin. 54. vbi expresse asserit, Iudęos in casibus, in quibus Christianis contrariantur, vel eos ad obseruandũ suos ritus inducunt, iuri canonico & iudicibus Ecclesiasticis subiectos esse. Idem tenuit Imola in clemen. ex graui. de vsuris. versi. vlterius quæro, an Iudæi asserẽtes. & Campegius ad Zanchinum c. 36. versi. deliquit contra fidem nostram. & eleganter Squillacensis tract. de fide cath. c. 46. tradunt Ioannes And. Geminianus, Francus & ceteri communiter in c. contra Christianos. de hæret. lib. 6.

Ibidem. Iudæi inducentes Christianos ad iudaismum vt fautores hęreticorũ plecti possũt.

¶ *Tales inquam Iudæi fautores hęreticorum sunt iudicandi, & vt tales per prælatos & inquisitores puniendi.* His verbis apertissime indicat Eymericus Iudæos inducẽtes Christianos ad iudaismum plectendos esse pœnis fautorum hæreticorum; quod non est absurdum: quamuis enim re uera proprie fautores hæreticorum dici nõ possint, cum in eos non cadat hæresis, nec propterea hæresis fautoria, quia baptizati non sunt; at large non modo fautores verum factores hæreticorum, seu verius apostatarum dici possunt, vt optime scripsit Ioã. And. in d. c. contra Christianos.

Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 46. nu. 2. in casu huius quęstionis pœna arbitraria puniendos

puniendos dicit, ex quo pœna certa per leges nõ est statuta per regulam in c. de causis. de off. de leg. quod etiam videtur indicare rescriptum Nicolai iiij. *Turbato corde.* quod hic recitat Eymericus, in quo circa finem dicitur: *Pœna debita puniatis.* quamuis enim nomine pœnę debitę, intelligamus pœnam à iure prę scriptam: at vbi sancita non est, pœnam arbitrariã, à iudice debite pensatis circumstantiis imponendam, accipimus. iudex enim legibus deficientibus, ne delicta maneant impunita, legibus sufficitur.

Quibus pœnis plectendi Iudei inducẽtes Christianos ad iudaisimũ

Zanchinus tamen tract. de hæret. c. 36. num. 4. Repertorium inquisit. verbo, Iudeus. §. sed circa predicta. Syluester in sum. verbo, Iudæus. §. 10. quatuor pœnas videntur numerare, priuationem communionis cum Christianis, pecuniariam, carceres, & verbera. quę colliguntur ex c. ita quorundam. in fine. extra de Iudeis. ex c. postulasti. de Iudeis. ex c. in Archiepiscopatu. de rapto. & ex c. sępe. 28. q. 1. neque ab his puto recedendum.

Sed si atrox sit scelus à Iudæo, vel alio infideli contra fidem patratum, acrior pœna eis imponi poterit, ac etiam relinqui poterunt curiæ seculari: nam quoties pœna relinquitur arbitrio iudicantis, si crimen sit ingens, iudex arbitrium extendere potest vsque ad mortem, vt est glossa communiter recepta in §. in summa. verbo, extraordinaria. Instit. de iniuriis. Decius in c. ex literis. de constit. & alij quos omitto consulto. postea vero iudices seculares vltimo supplicio eos afficient. argumento. l. 2. & l. ne quis Christianam. C. de Iudeis.

Illud hic non est omittendum, quod optime monet Squillacensis tract. de fide cath. c. 46. circa finem, quòd quando Iudæi in his causis ad fidem spectantibus sunt puniẽdi, non potest Episcopus sine Inquisitore, aut vice versa punire, sed simul interuenire debent, quemadmodum in condemnandis hæreticis cautum est in clemen. 1. §. duro tamen. de hæret. & hęc sententia videtur mihi tutissima, & propterea penitus obseruanda.

Pag. 242 col. 2. 4. ¶ *Turbato corde.* Refert etiam Campegius apud Zanchinum c. 36. vbi eam tribuit Gregorio x. & Repertorium verbo, reiudaizantes. §. sed est quæstio. sed nihil refert: potuit enim ita primum cauere Gregorius x. idemque postea innouare Nicolaus iiij. quod sępissime contingit.

¶ *Pontificatus nostri anno primo.* Post hæc verba, in tribus codicibus manuscriptis subsequitur hæc periodus: *Similes literæ apostolicæ habentur de Sarracenis mutatis mutandis, & incipiunt: Admodum. & sunt Gregorij xi.* Sed nos secuti Barcinone impressum, ea omisimus, credentes adnotationem alicuius esse, quæ ex margine in contextum irrepserit: nam illę literæ quęstione sequenti referuntur.

Pag. 243 col. 1. A ¶ *Si vult facere Teuilà in Hebræo.* Hic locus in omnibus codicibus erat deprauatus: nam Barcinonensis, Bononiẽsis, & codex Cardinalis de Gambara ita habent: *Si vult facere Tinila.* Sabellanus ita: *Si vult facere Tiuilam*: sed nos ex consuetudine & ritu Hebręorum ita correximus & restituimus, vt est impressus: *Si vult facere Teuilà.* obseruandũ est autem, non quamcumque lotionem, qua Hebręi se solent lauare, aut purificare intra domum suam, vocari *Teuilà*, sed solũ eam quę fit in aquâ currenti, & naturaliter scaturienti, quod etiam hodie vbique obseruant, pręsertim in purificandis fœminis menstruo, aut menstrui quacunque significatione pollutis, non enim prius viris iunguntur, quàm fecerint *Teuilà*. hic locus apud Vmbertum in opere iudiciali verbo, *Tinila*, eisdem verbis legitur etiam corrupte.

Locus restituitur.

Quid sit Teuilà apud Hebręos.

¶ *Dicit eidem in Hebræo, Baal Tesciuua.* Hic quoque locus in omnibus exemplaribus erat mendosus, in Barcinonensi ita *Baal tussima*. in Bononiẽsi, *Cessiura*. in Sabellano, *Cesura*. in codice Cardinalis de Gambara, *Cesura*. quem nos etiam edocti consuetudinem & linguam Hebręorum, ita restituimus, vt est impressus. est autem hic modus dicendi consuetus & familiaris apud Hebręos, quo quadam animi letitia indicant lętabundi hominẽ pęnitentem & conuersum, cum relictis religione Christiana, aut nefariis sectis ad legem reuertitur, seu conuertitur. hunc etiam locum corruptum inuenies apud Vmbertum Locatum in opere iudiciali, verbo, Tinila.

Locus restituitur.

Quid apud Hebręos Baal tesciuua.

Col. 1. C ¶ *Et imponitur nomen sibi communiter illud, quod prius habuerat ante baptismum.* Si quis ergo Christianus, vel Christiana nomine iudaico appelletur veluti Salomon, Abraham, Iudith, Rebeca, aut similibus prorsus insolitis & inusitatis apud Christianos, suspicio orietur contra ipsum, quod se circunciderit, aut Iudaismum approbarit, & in eum inquiri poterit per inquisitores, tanquam in suspectum de hęresi, vel apostasia. idem est censendum de Iudęo, qui postquam est effectus Christianus, retinet nomen iudaicum antiquum, eoque se appellari, vel iubet, vel gaudet, ac patitur. ita docet valde singulariter Crauetta consi. 73. num. 13. & sequen. quem sequitur Franciscus Viuius lib. 2. communium opinionum, opinione 193. versi. & nomen turpe est demum tantę infamiæ. ratio Crauettæ potissima est, quoniam valet, inquit, argumentum ex reliquiis præcedentibus desumptum. argumento. cap. accusatores. vbi glossa. 3. quæst. 5. Ioannes Anania consi. 17. faciunt tradita per Felynum in cap. quæ in ecclesiarum. de constit. quem retulit Iason in l. si ita stipulatus. §. Grysogonus. de verbo. obligat. & huic opinioni assentior libentissime. qualis autem suspicio hinc oriatur, non potest à nobis certa regula definiri, sed personarum habita ratione indagandum erit.

Christianus q nomine iudaico vocatur, qũ in fide suspectus.

Num. 7. ¶ *Vnde aliter circumcidunt Iudæi pueros suos, & aliter Christianos, &c.* In vetusto illo codice membraneo bibliothecę Vaticanę, quo sępe sum vsus ad multos locos obscuros huius operis illustrandos, hęc prorsus leguntur, quę hic tradit Eymericus de discrimine circuncisionis. ceterum à peritissimis Rabinis & Iudęis & conuersis ex Iudæis Romę dũ hęc scribo, accepi, hoc nusquam obseruari apud eos, nec scire se aliquando hęc fuisse obseruata: immo aiunt nõ putari vere Iudęum eum, cui tota pręputij pellis circulariter abscisa non esset.

Hebræi vno modo circumcidũt oẽs.

SCHOL.

SCHOL. LII.

Pa. 244 col. 2. *In quæstionem xlvi. De infidelibus contra fidem Christianam delinquentibus, an iurisdictioni Inquisitorum subdantur.*

Quæstio- nis summa.

Tota hæc quæstio, quamuis late pateat, tribus tamen potissimu partibus velut certis cancellis clauditur.

In prima docet, Iudęos ceterosque infideles aduersus catholicã fidem delinquentes per Episcopos & Inquisitores puniri posse.

In secunda diluit ea quę huic sententię secundum speciẽ videntur aduersari. quod prestat dum ait: *Nonnulli autem aduersarij veritatis.*

In postrema ibi, *Non obstantibus igitur*, propositum concludens, auctoritate pontificia confirmat infideles in certis quibusdam causis iurisdictioni ecclesiasticorum iudicum supponi.

Integram hanc quęstionem nullis pene mutatis transtulit Locatus in suum opus iudiciale, verbo, inuocare. à nu. 2. vsq; in finem. Idem fecit, pręssius tamen, Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 32. & 33 multa huc spectantia tradit Repertoriũ inquisi. verbo, Iudęus. §. an & ex qua causa. & Zanchinus c. 36. & ibi late in additionibus Cãpegius. Ioan. And. Innocẽtius & alij in c. quod super his. de voto & voti redempt. Ancharanus consi. 15. Calderinus consi. 2. tit. de Iudæis. vterque Thomas 2. 2. q. 10. art. 8. Fernãdus Vasquius lib. 1. controuersiarum illustrium c. 24. Ioãnes Rojas tract. de heret. par. 1. nu. 557. & seq. Simãcas cath. instit. tit. 35. nu. 10. & 11. idem in Enchyridio tit. 17. nu. 2. & alij.

Nu. 4. E Iudęi delinquẽtes in his quę nobis & ipsis sunt cõia, per Ecclesiã puniri possunt. ¶ *Si ergo inueniantur Iudæi in his, quę nobis Christianis & eis sunt communia, &c.* Et hæc est communis sententia, quam tenent præcitati exceptis Conrrado Bruno, Fernando Vasquio, & Iacobo Simanca in locis præcitatis. ceterum, vt ingenue dicam quod sentio, licet horum virorum non sit auctoritas contemnenda, quos doctissimos esse constat: at communis opinio eis præponderare debet, & fauor fidei quem communis sententia tuetur, multum ponderis habere debuit apud ipsos. & eorum ratio potissima, videlicet, de his qui foris sunt nihil nostra referre, facile refellitur: quia cum in fidem communem ipsis & nobis, aut in nostram solum delinquunt, ecclesiasticis iudicibus se subiiciunt, nec foris tunc omnino ratione delicti ecclesiastici patrati censeri debent: hæc vero Eymerici doctrina tutissima est vbique, & valde secura, spectatis in primis circunstantiis, quas auctor prudentissime connumemorat, videlicet, cũ hæc delicta committunt in præsentia Christianorum, & quod quandoq; ad similia malo suo exemplo Christianos pertrahunt. consuetudinem tamẽ locorum & inquisitionum circa hæc obseruandam puto: sed tutius est nihil nouum attentare inconsulto Illustrissimo sacrosanctæ Romanæ & generalis inquisitionis tribunali.

¶ *Vnde per hanc potestatem, quam habet Papa, credo quòd si gentilis, &c. contra legem faciat, potest puniri licite per Papam.* Idem tenent Hostiensis & alij cum Innocentio in d. c. quod super his. de voto. Repertorium inquisito. verbo, Iudæus. §. item quando Iudæi. & Locatus verbo, inuocare. nu. 6. & elegãter ac more suo copiose Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæret. punitio. c. 14. versi. prima igitur belli causa. & seq. Pag. 245 num. 6.

¶ *Et hac ratione moti Papa Gregorius & Innocentius mandauerunt comburi libros tales, &c.* Hanc historiam breuiter indicat Bernardus Lucemburgus in catalogo hæreticorum verbo, Iudæi. res ita se habet: Gregorius nonus circa annos Domini 1230. intuitus blasphemias & impietates aduersus religionem Christianam cõtentas in Thalmudo, iussit eum librum comburi, quod factum est per cancellarium Parisiensem: Gregorio succedens Innocentius iiij. id factum confirmat, addens vt ceteri similes libri, si qui superessent, diligenter inquirerentur & comburerentur: Rescriptum quo hæc cauit Innocentius incipit, *Impia Iudæorũ perfidia*, quod hic libenter inseruissem, nisi curassem imprimendum inter literas apostolicas, habeturque pag. 5. idem Thalmud prohibetur in indice librorum prohibitorum: & iubetur comburi Romę & vbique per Illustrissimos Cardinales Inquisitores, quorum de hoc edictum habetur in bullario literarum apostolicarum. pag. 97. Ibidem B Gregori' nonus Thalmud iussit comburi.

¶ *Et puniet eum pecunia, vel pœna alia temporali.* Quibus pœnis afficiantur infideles in fidem peccantes, dixi plene supra scholio præcedenti, versi. tales inquam Iudæi. illud hic adiungam pecuniariam pœnam ceteris acerbiorem futuram Iudęis, est enim genus hominum auarissimum. Pag. 246 col. 1. E

¶ *Quædam quæ est mere contumelia.* Hic locus deprauatus erat, nec poterat omnino intelligi quid sibi auctor vellet. in Barcinonensi enim impresso ita legebatur: *Quædam quę est mere causalis.* in Sabellano ita: *Quædam quæ est mentalis.* sed Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara opem tulerunt, ex quibus est locus restitutus, vt est impressus. qua restitutione facta vera est Eymerici solutio. & similem blasphemiæ distinctionem attulit auctor paulo antea q. 41. in principio. hanc obiectionem paulo aliter soluit Panormitanus in d. cap. postulasti. de Iudæis. num. 4. versi. puto respondendum, quem videto. adde ibidem Felynum. Col. 2. num. 10. Locus restitutus.

¶ *Hi in synagogis, illi in Mesquitis.* Quas nos dicimus *Ecclesias*, Hebręi *Synagogas*, Sarraceni *Mesquitas* vocant. c. consuluit. de Iudæis. clem. cedit. §. 1. de Iudæis & Sarra. vbi glossa in verbo Mesquitis. in his autem si cupis scire quales ritus obseruent, legito quos citaui schol. 35. & sequẽtibus huius secundę partis. Pag. 248 col. 1. B

¶ *Et ideo ritus Iudæorum ab Ecclesia tolerantur, quia in illis habemus testimonium fidei Christianę.* Elegans est hæc ratio, quam sumpsit Eymericus ex beato Num. 13 D

Ritus Iudeorũ cur toleret ecclesia, nõ ita aliorũ infideliũ. ex beato Thoma 2.2.q.10.art.11.aliorum, autem infidelium ritus multis sanctionibus inhibentur.l.2.C.de paganis.l.2.C.de sum.trinit. & fide catho. l.conuenticula.C.de episcopis & cleri. clement. vnica.de Iudeis.vbi Cardinalis num.3.& Ioannes Imolensis hanc discriminis rationem affert:quia Iudei colunt vnum Deum & verum, Sarraceni vero Mahometum hominem facinorosum & nefandum:alij alias rationes afferunt quas commemorat Ioannes Rojas tract.de heret.par.1.num.568. & sequentibus.

Illud addiderim monere beatum Thomã prçcitato loco, aliorum infidelium ritus posse quandoque tolerari, prçsertim vero cum salus & conuersio eorum inde facilius speraretur.

Pag.248 col.2.C. ¶ *Animaduersionis autem pœna decapitationem significat, &c.* Hanc sententiam tunc veram esse crederem, cum adijceretur verbum, *seuerissima.* iuxta glossam in l.nemo.verbo, seuerissimis.C.de sum.trinit.& Felynum in c.ex literis.nu.22.de cõstitutio. vel *grauissima*, iuxta glossam in l.vnica. verbo,grauissima.C.nemini licere signum saluato.& in l.2.C.de Eunuchis.verbo, pœna grauissima,vel similes voces,quç excessum significant, dictç à grammaticis superlatiuç: vt acerrima, maxima, acerbissima. aliàs enim nomine animaduersionis,aut pœnç simpliciter prolatç non puto significari pœnam mortis: sed arbitrium esset iudicis punire vt vellet,spectata personarum, & delicti qualitate,iuxta doctrinam glossç in c.sane.verbo,punire.extra de celebrat. missa. adde Corsetũ in suis singula.verbo,pœna 10. *Nomine ãĩaduersionis, qñ intelligatur vltimum supplicium.*

Obseruandum tamen est, quandoque nomine debitç animaduersionis mortem intelligi.c.excõmunicamus 1.de hçre.& c.vt inquisitionis.§.prohibemus.de hçret. lib.6.& tradit Felynus in d.c. ex literis.de constit. & Eymericus hac ipsa quçstione, in solutione quinti argumenti ex legibus desumpti,nu.16.in fine.

Pag.251 col.1.A ¶ *Quo Iudęo recuperato, &c. eundem fecerunt publice abiurare.* Sed quomodo abiurabit Iudçus, qui nunquam fidem recepit? Nam re vera huic deseruire non potest forma c.ego Berengarius.de consecrat. distinct.2. nec aliç vulgares abiurationum formulç,quç illis solum competunt,qui fidẽ Catholicam sunt professi. abiurabit ergo in hunc modum quotiens talis casus occurrerit: *Ego N. sacrosancta Dei lege posita coram me, & meis manibus tacta,iuro me credere corde, & ore profiteor illam veritatem ac fidem,quam lex Dei sacrosancta docet,tenet,& prędicat:ac in primis Deum esse inuocandum, solumque adorandum; & per consequens detestor eum errorem, qui dicit dęmones esse aduocandos, eisque diuinos honores tribuendos*: aut similia, iuxta qualitatem errorum quos aduersus fidem admisit. Iudeus enim nõ iurat super Euangelia,quibus non credit,nec abiurat hçresim,quç in ipsum non cadit.ac perinde dicendum est de abiuratione, vt diximus de iuramento suprą scholio huius partis,circa finem. *Iudeus quomodo abiurabit*

SCHOL. LIII.

Pag.251 col.1. *In quæstionem xlvij. De excommunicatis animo pertinaci per annum manentibus in excommunicatione.*

Vç in his postremis quçstionibus traduntur ab Eymerico vtilissima sunt,& vsu frequentia: ideoque diligentissime perscrutãda & intelligẽda.quç autem hac quçstione continentur, singularia etiam sunt,& valde elaborata, de quibus videndi Zanchinus tract. de hçret.c.9.nu.3.& seq. Locatus in opere iudiciali verbo, excommunicati.num.2.& & seq.Repertorium inquisitorum verbo, excommunicare.§.si suspectus. copiose Archidiaconus, Ioannes And. Geminianus, & Francus in c.cum contumacia. de hçret.lib.6. Panormitanus, Felynus,& in c.excommunicamus.1.§. qui autem. de hçret.Simancas catho. instit.tit.27. nu.4. idem in Enchyridio tit.55.late rursus Panormitanus, & ceteri in c.grauem. de pœnis. Gondissaluus tract.de hçret.q.9.nu.2.& alij. *Materiã huius quęstionis tractarit.*

In hac quçstione Eymericus luculenter prç ceteris docet quidquid in hac materia potest desiderari: quod iterum ad praxim reuocans, explicat 3. par. in vltimo modo processum fidei terminandi.

Col.1. num.3. C ¶ *Et si in veritate hęreticus non sit,ab Ecclesia tamen,&c.potest vt hęreticus condemnari.* Idem obseruauit subtiliter idem Eymericus 3.par.in vltimo modo processum fidei terminandi,nu.112.D.vbi adduxi rationem discriminis schol.69. versi. in secundo casu.

Pag.252 col.1.A ¶ *Vltimo supplicio feriendus.* Hçc verba omissa erant in Barcinonensi impresso,quç sunt ex manuscriptis suppleta.

Num.6. ¶ *Quidam vero sunt excommunicati non in causa fidei, &c.* Nobilis est hçc distinctio & vera, quam tradit etiam Abbas in d.c.grauem. de pœnis. nu. 7.versi.dic tamen.idem indicat in c. postulasti.de homicidio volunta. nu 4.versi.secundo quçritur. Locatus in opere iudiciali verbo, excommunicati.nu.2.& dixi supra scholio.13.huius partis super d.c.grauem. & iuxta hanc Eymerici doctrinam intelligendum videtur decretum concilij Tridentini,sessio.25. sub rub.de reformatione cap.3.§.in causis quoque.statuentis inquiri posse in quemcũque persistentem per annum in excõmunicatione,tanquam in suspectum de hçresi. *Qui per annũ sustinet excõicationem suspectus sit de hęresi.*

Num.7. ¶ *Et frater Nicolaus Eymerici inquisitor anno Domini 1368.* Ita Barcinonensis impressus,& codex Cardinalis de Gambara: sed in Sabellano & Bononiensi legitur *anno Domini* 1358.& potuit quidem Eymericus iam eo anno fuisse creatus inquisitor, cum Nicolaus Rossell, cui ipse in hoc officio successit,ab Innocẽtio sexto, qui floruit anno Dñi 1352.creatus fuerit Cardinalis, vt dixi in vita Eymerici initio huius operis prçfixa. *Quo anno creat⁹ sit Eymericus inquisitor.*

¶ Contra

Locus restitutus. ¶ *Contra excommunicatos per plures annos, &c.* Hic locus in omnibus codicibus erat mutilus & imperfectus, qué ita emẽdauimus vt est impressus ex codice Cardinalis de Gambara. ex his tñ quæ sequuntur apparet ita esse legendum: *Contra excommunicatos per vnum, vel per plures annos.* in Bononiensi & Sabellano legitur; *Vt darent modũ iurisdictionis*, sed sequentia indicant legendum esse, *Modus iuri consonus.*

Col. 2. B Inqsitor terminum taxat intra quem ueniant citati ad respondẽdũ de fide. ¶ *Cui vt compareat, terminus congruus assignetur.* Indefinite dixit, *cõgruus terminus assignetur* nam in arbitrio inquisitoris positũ est terminũ taxare, intra quem accedere quis debeat ad respódendũ de fide. in assignatione huius termini habenda ratio est temporum, locorum, & personarũ. & qualis sit huius rei modus & praxis, tradit eleganter Eymericus 3. par. tit. de forma citandi absentem. nu. 131. pag. 303.

Ibidem. Verbũ, responsurus de fide, qñ ponẽdum in citatione. ¶ *In literis citationis ponatur hoc verbum; responsurus de fide.* Hæc citatio verbalis est, quæ fit per literas, vel nuntium, in qua hoc est obseruandum, cum reus qui citatur non est contumax, aut facile capi potest, non est necesse addere verbum hoc, *Responsurus de fide.* sed generaliter ei præcipitur, vt se coram inquisitoribus sistat. clem. 1. de heret. Conrradus Brunus lib. 4. de hereti. c. 6. Simancas cath. instit. tit. 44. nu. 12. quòd si reus contumax fuerit effectus, nec facile capi potest, addẽdum est tunc in citatione verbum, *Responsurus de fide*, iuxta c. cum contumacia. vbi Doctores de heret. lib. 6. obseruata ea forma quam tradit Eymericus precitato loco, & Calderinus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rub. de hęr. cõtumacibus. & in rub. de materia processuũ inqsitionis. cetera tradidi schol. 44. & 104. par. 3.

Pag. 253 col. 1. B ¶ *Te citari fecimus, sed comparere, & respondere renuisti.* Hęc verba deerant in Barcinonensi impresso & Bononiẽsi, & codice Cardinalis de Gãbara, quæ suppleuimus ex Sabellano; nam ad sensum perficiendum omnino desiderantur.

Col. 2. B In carcere iure cõi inquisitores dispensant. ¶ *Licet post sententiam in carcere possit dispensari.* Dispensant autem iure cõmuni inquisitores quilibet priuati per textum in c. vt commissi. §. nec non. de hæret. lib. 6. sed hoc priuatis Hispaniæ inquisitoribus interdictum est per particulares inquisitionis eius prouinciæ instructiones, quibus cauetur vt solus inquisitor generalis dispensare possit. Quanto autem tempore elapso dispensari possit, tradit Simãcas cath. instit. tit. 16. nu. 21. & seq. & dixi copiose 3. par. schol. 65. & alibi sępius, quæ cum non sint huius loci, libenter omitto.

Pag. 253 col. 2.

SCHOL. LIIII.
In quæstionem xlviij. De schismaticis.

De schismaticis q scripserit.

De materia huius quæstionis multis locis tractatur in iure canonico 24. q. 1. in pluribus capitibus. & ead. causa q. 3. & 7. q. 1. c. denique. & 23. q. 3. & 12. q. 2. c. alienationes. & 1. q. 7. qui in qualibet. & de consecrat. distin. 4. cap. hi qui. c. ostenditur. & multis aliis. copiose iuris canonici Interpretes in decretalibus, sexto, & clemen. in titulis de schismaticis. fuse Turrecremata in sum. de ecclesia lib. 4. par. 1. per 15. capita. Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 39. Alexander Alensis par. 2. q. 182. Bonauentura lib. 4. sentent. distinct. 13. & ibidem latius Gabriel Biel. Antoninus in sum. par. 3. tit. 3. cap. 11. Abbas & alij in cap. quia diligentia. de electio. Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 2. num. 6. & seq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. cap. 105. Palacius Rubius in tract. de regno Nauarræ par. 5. §. 7. Gondissaluus tract. de hæret. q. 7. Summistæ omnes, & Repertorium inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, schisma. Simancas catho. instit. tit. 58. idem in enchyridio tit. 5. Decius consi. 151. incipiente, *Maximi ponderis*. Ioannes Rojas tract. de hære. par. 1. num. 498. & sequen. eleganter Conrradus Brunus lib. 1. de hæreticis. cap. 16. idem toto libro secundo de hæret. & schismaticis. & olim Optatus Episcopus Mileuitanus sex libros scripsit contra schisma Donatistarum, in quibus de hac materia agit vere, grauiter, & copiose.

Est autem schisma illicita diuisio per inobedientiam ab vnitate Ecclesię facta. c. loquitur. & c. alienus. 24. q. 1. ita præcitati. *Quid schisma. & qualis vox.*

Schisma vero vox græca est, & latine scissuram sonat, qua apud Christianos illicita ab Ecclesia separatio indicatur; peccatum enim schismatis directe & per se opponitur vnitati. & schismatici dicuntur qui subesse renuunt summo Pontifici, & qui membris Ecclesiæ ei subiectis communicare recusant. beatus Thomas 2. 2. q. 39. art. 1.

Num 2 Schismatici primi generis saltẽ leuiter de hæresi suspecti. ¶ *Aliqui ab Ecclesia duob⁹ modis possunt diuidi, &c.* Hic loc⁹ est valde insignis de primo genere schismaticorum, quos dicit Eymericus superbia tumidos ab Ecclesia se separare, & propterea leuiter prorumpere in id quod non obediant in credendis, quasi dicant ex hoc saltem se reddere de hæresi leuiter suspectos; quod est verissimum. nam hoc facto videntur profiteri quòd extra Ecclesiã sit salus, quòd extra Ecclesiam sint vera sacramenta, vel quòd summo Pontifici non sit parendum, quæ valde sunt impia. Palacius Rubius tract. de regno Nauarræ par. 5. §. 7 quæ sententia verissima est accepta in primis de illis qui scienter schisma profitentur.

Pag 254 num. 4. Schismatici secundi generis vere hæretici. ¶ *Quidam vero sunt diuisi ab Ecclesia, &c.* Et hi sunt heretici consummati & veri, eodemq; cum hęreticis iure censendi. Turrecremata lib. 4. de ecclesia, par. 1. c. 4. & Cõrradus Brunus lib. 1. de hæret. c. 16. atq; in his postremis iudicandis & puniendis non est multa difficultas, cum per omnia sicut hęretici sint tractãdi. in pœnis vero aliorum maius est dubium, de quibus videndi Turrecremata lib. 4. de eccle. par. 1. c. 8. & copiose Palacius Rubius tract. de regno Nauarrę par. 5. §. 7.

Hoc est certum, schismaticos primi generis ad vnitatẽ Ecclesiæ redeuntes abiurare debere schisma, & promittere satisfactionem ad mandatum

Ecclesiæ vt recipiantur; cuius abiurationis formulam præscripsit Turrecremata lib.4. de eccle. par.1.c.15. adde Repertorium inquisitorum verbo, abiuratio. abiurāt autem schismatici iuxta dispositionem c. quotiens cordis. 1.q.7. An autem aliqui pꝫ ignorantiā possint ab hęresis suspicione excusari, licet in schismate versentur, nō est huius loci late tractare. non tamen ambigo posse quandoq; simplices, qui auctoritati maiorū credūnt, quos recte sentire putant, excusari, vt dixi lib.1. adnotatio. schol.19. pag.18.

¶ *Cum post deprehensionem erroris, &c.* Ita Barcinonensis, Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara: sed Sabellanus paulo aliter ita habet, *Cum post determinationem Ecclesiæ, errorem de quo sunt deprehensi, ad eiusdem Ecclesiæ arbitrium noluerint abiurare, & satisfactionem congruam exhibere.*

SCHOL. LV.

Pag. 254 col. 1.

In quæstionem xlix. De apostatis.

Vltis quæstionibus præcedentibus explicuit Eymericus quędam delicta, de quorum patratoribus dubitari poterat, an ad iurisdictionem inquisitorum spectarent; nunc iam propius accedens ad causam hæresis, eos recenset, qui aut vere hæretici sunt, aut hęreticorum complices, agitque in primis de apostatis, de quibus nulla est dubitatio quin sint hæretici, immo grauius quàm hęretici delinquunt.

De materia apostasiæ qui disseruerint.

Et de materia huius quæstionis copiose vterque Thomas 2.2.q.12. & in c. non potest. 2.q.7. c. beatus. 3. q.4. c. non obseruetis. 26.q.7. c. contra Christianos. de hęret. lib.6. & his locis Canonistę. Innocentius, Abbas, & alij communiter in cap.1. de apostatis. Ioannes Anania in rub. de schismaticis. Alexander Ales par.2.q.183 Innocentius in c. ex parte. de tempo. ordinatio. Accursius, Bartolus, Faber, Salycetus, Baldus & alij communiter iuris ciuilis Interpretes in l.1. C. de apostatis. vbi copiose Petrus Godofredus in rubrica. Alfonsus Castrus lib.1. de iusta hęret. punitio. c.7. & cap.23. Paulus Grillandus tract. de hęret. q.2. Gondissaluus tract. de hęret. q.5. & q.20. num.2. Repertorium inquisitorum, Locatus in opere iudiciali, Syluester & reliqui Summistæ verbo, apostata. & verbo, apostasia. Simancas catho. instit. tit.7. idem in enchyridio tit.4. Ioannes Rojas tract. de hęret. par.1. num. 484. & multis sequentibus. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. cap.104. Bernardus Comensis in lucerna verbo, apostata. Nicolaus Arelatanus tract. de hęret. notabili 44. & eleganter Melchior Canus lib.12. de locis theologicis cap.9.

Quid apostasia & quid apostata.

Est autem Apostasia gręca vox, quę latine defectionem & retrocessionem sonat. & apostata proprie in tertia significatione, quam hic tradit Eymericus, (quę propria est huius disputationis, nam ceteræ huc non pertinent) dicitur qui omnino à fide orthodoxa recedens, iudaismum, paganismum, seu Mahometicam sectam profitetur. talis olim fuit Iulianus Apostata. c. no potest. 2.q.7. & c. Iulianus. 11.q.3.

¶ *Quia vero tales apostatæ à regulari traditione, &c.* Et hęc sententia vera est ob rationem hic allatam ab auctore, iuxta doctrinam paulo antea explicatam. q.47. *Num. 10*

Monachi & clerici in sacris constituti, matrimonium contrahentes suspecti fiūt de hęresi.

Iam apostatæ à religione monachali nō solum fiunt de hęresi suspecti postquam per annum in excommunicatione perstiterint, sed etiam ante annum, si relicta religione matrimonium contrahant, siue contrahant publice, siue occulte. Ioannes Anania in cap. ad abolendam. de hęret. num.27. Calderinus consi.5. tit. de hęret. Simancas in enchyridio tit.12. num.1. Campegius in additionibus ad Zanchinum cap.35. versi. idem quoque. nam distinctionem quam multi faciunt de hoc differentes, plurimum videlicet referre an contrahant publice, vel clam merito reijciunt pręcitati, neque ab hac sententia est recedendū.

Atque hęc etiam sententia locum habet in clericis, qui sacris ordinibus sunt initiati: nam & hi si matrimonium contrahunt, suspecti in fide fiunt, & in eos possunt inquisitores animaduertere. Palacius Rubius in cap. per vestras. de donatio. inter virum & vxo. §.18. num.26. versi. ex quo meo iudicio. Simancas catho. instit. tit. 40. num.12. Ioannes Rojas in singul. fidei 19. num.7. & Bernardinus Diaz in practica criminali canonica cap.74. versi. redditur pręterea suspectus. & dixi copiose in priuilegio inquisitorū. 88. 89. & 90.

Col. 2. num. 4. An apostasia & hæresis specie distinguantur.

¶ *Qui vero tertio modo apostatant, &c.* Grauis est quęstio, an apostata, & hęreticus ratione apostasię & hęresis specie distinguantur; id est, vtrum infidelitas hęretici, & apostatę sint duę infidelitates specie distinctę. quę difficultas subtilis est magis quàm vtilis, quam disserui latisime apud Thomam 2.2.q.12. art.1. de eadem agit copiose Melchior Canus lib.12. cap.9. de locis theologicis. mihi hęc sententia probatur, Apostasia non est species infidelitatis ab hęresi distincta, sed solum habet secum circunstantiam magis aggrauantem, nec differt ab hęresi nisi secundum magis & minus. atque hęc est non obscura sententia beati Thomę 2. 2. q.12. art.1. in responsione ad 3. argumentum.

Ibidem. Apostatę si reuertātur, recipi debent.

¶ *Et si haberi possunt, de eis sicut de ceteris hæreticis est agendum.* Idem tenuit non obscure Eymericus supra quęst.44. num.1. atque hęc sententia de recipiendis apostatis si conuertantur vera est & communis, quam nominatim approbant Repertorium inquisitorum verbo, apostasia. §. sed vtrum ea. sequitur per omnia Gondissaluus tract. de hęret. q.20. num.2. Simancas catho. instit. tit.7. num.4. & 5. idem in enchyridio tit.4. num.2. & 3. & copiose Alfonsus Castrus lib.1. cap.23. de iusta hęret. punitio. Petrus de Palude in 4. sentent. dist. 13.q.3. Bernardus Comensis in lucerna verbo, apostata. §.3. Melchior

Canus

Canus lib.12.c.9.de locis theologicis, versi.secundum vero argumentum.

Et hanc sententiam aperte confirmant Pontificum & conciliorum decreta. Siricius Papa epistola 1.c.3.ibi: *Et si resipiscentes forte aliquando fuerint ad lamenta conuersi, his quandiu viuunt agenda pœnitentia est, & in vltimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda: quia docente Domino, Nolumus mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat.* hęc ibi. refert Iuo par.15.cap.143. concilium Eliberinum c.46. concilium Arelat. c.23. refert Iuo par.15.c.144.

Ezechiel. c.18.

Atque hoc iure vtimur, contraquàm censuerit Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 44. per l. hi qui. C. de apostatis. vbi pœna vltimi supplicij imponitur. sed in hoc crimine cum mere sit ecclesiasticum. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hęret. lib.6. ius Pontificium sequimur. & perperam pręcitato loco Arelatanus asseruit, iure canonico non esse contrarium dispositum, & propterea ius ciuile fore obseruandum, cum manifeste multis canonicis Decretis, vt ostendimus, cautum sit, apostatas redeuntes, ad misericordiam esse recipiendos. ac vna quidem potissimum ratione eaque viua & efficaci probari potest euidenter, apostatas fore recipiendos: quoniam si intelligerent nullum ipsis patere misericordię locum, vt mortem effugerent, nunquam ab infidelitate, quam semel sunt professi, reuerterentur. & hanc quęstionem copiose disputat Montaluus in legibus Hispanię septipartitis, par. 7. tit.26. l.1. q.6. verbo, relapsi. versi. dubitant aliqui. vide in codice Theodosiano lib.16. tit. de hęret. l.41.

Ibidem. ¶ *Illi vero qui metu mortis, &c.* Qua ratione hoc accipi debeat explicui supra scholio 48. huius 2. lib. versi. nec excusatur. pag.88. super q.41. quod omnino videas. & de hac difficultate adde quę disserui scholio 22. par.1. super q.9.

¶ *Nam satius est mori, &c.)* *Sanctius* legebatur in omnibus codicibus, sed nos ex Augustino libro de bono coniugali cap.6. ita emendauimus vt est impressus.

SCHOL. LVI.

Pag.254 col.2.

In quæstionem L. De credentibus hæreticorum.

De credẽtibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus hæreticorũ qui disserunt.

E credentibus, fautoribus, defensoribus, & receptatoribus hęreticorum obuia cuique extant Pontificum decreta in c. excommunicamus 1. §. credentes. cap. si aduersus. vbi Doctores extra de hęret. & in cap. quicunque. §.1. & §. heretici autem. de heret. lib.6. vbi copiose Archidiaconus, Ioannes And. & alij. & in cap. in fidei fauorem. & in cap. vt officium. §.1. & in cap. vt commissi. §. fin. & in cap. statutum. §.1. & in cap. vt inquisitionis. versi. ita pro defensione fidei. de hęret. lib.6. Repertorium inquisitorum verbo, credentes, fautores, & c. Zanchinus tract. de hęret. cap.3. & ibi Campegius. Turrecremata in sum. de ecclesia. lib.4. par.2. cap.21. Simancas catho. instit. tit.15. idem in enchyridio. tit.13. Locatus verbo, credentes. Syluester in sum. verbo, heresis 1. §.10. Tabiensis in sum. verbo, hęreticus. §.20. & 21. Alfonsus Castrus lib.2. cap.17. de iusta heret. punitio. Calderinus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hęresi in rubrica, De hęreticis, credentibus, & cęt. idem eodem tract. in rubrica, De pœnis hęreticorum & similium. Conradus Brunus lib. 1. de hęreticis. cap.4. & alij quos omitto consultò in re manifesta. quibus locis etiam de fautoribus, defensoribus, & aliis complicibus disserunt. de his etiam omnibus agit copiose Mõtaluus in legibus septipartitis Hispanię. l.1. tit.26.

¶ *Factis autem, vt si hæreticos adorauerint, &c.* Multo facilius est cognoscere credentes hęreticorum ex verbis, quàm ex factis: ac propterea olim initio constitutæ delegatæ inquisitionis valde dubitatum fuit ex quibus culpis, vel causis, aut factis possent aliqui iudicari credentes hęreticorum, extatque in vetusto illo libro manuscripto bibliothecæ Vaticanæ, cuius sępe mentionem facio, consilium peritorum Auinionensium factum anno Domini 1235. quo singillatim traduntur culpę, ex quibus credentes hęreticorum possint iudicari: sed copiosius & luculentius easdem declarauit concilium Narbonense cap.29. cuius verba, etsi breuitati studeam, huc transferenda curaui, vt huic loco lux clarior afferatur. ait itaque ita: *Sane inter culpas ex quibus credentes possint iudicari, ne vlterius dubitetis, has esse firmiter arbitramur: Si reuerentiam fecerunt hæreticis, vbi credentes, orationes ipsorum implorantes, & bonos homines profitentes, quasi adorant illos: Si consolatione eorum, vbi eum quem consolantur in hæreticum recipientes, per impositionem manuum se saluare proditionaliter mentiuntur: Aut seruitio eorundem, vbi maiore ipsorum librum tenente apertum, per ipsum quasi sub generali confessione remissionem intelligunt fieri peccatorum: Aut cœnę Valdensium, vbi die cœna mensa posita, & pane superposito, Valdensis vnus benedicens & frangens, dansque astantibus credit secundum damnabilem sectam conficere corpus Christi: non causa prodẽdi, vel reprehendendi eos, vel alia commendabili, seu excusabili, affuerint. Si eisdem Valdensibus peccata sua confessi fuerint, vt solet & debet quis sacerdoti proprio confiteri: Si pacem ab hęreticis, seu Valdensibus, vel panem ab eis benedictum, à quocunque sibi missum, vel datum, scienter & damnabiliter receperunt: Si crediderunt eos in sua secta saluari posse, vel esse bonos, vel sanctos homines, vel Dei amicos, vel nuntios, vel bonæ conuersationis, vel vitę: vel eorum persecutores peccare: vel si eos † taliter laudauerunt, vel si † aliquo qualicunque signo seu verbo, in eis se fidem & credentiam habuisse in iure, vel alibi sunt professi: Si eos libenter & pluries receperunt, audierunt, visitauerunt, victualia, seu alia*

Pag.255 num. 3.

Ex quib⁹ factis cognoscatur credentes hæreticorum.

Vide in hunc locũ quæ dixi sup schol. 29. huius libri. §. et cõfingũt. cũ sequentib⁹ pag. 61.

† totaliter † alio quocunque.

seu alia dederunt, seu miserunt eisdem: orationes ab eis, vel Epistolas, vel Euangelia didicerunt: hæc enim & similia, etsi non probent singula, multa tamen; præsertim cum Ioannes dicat in epistola: Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domo; nec aue ei dixeritis: qui enim dicit illi, aue, communicat operibus eius malignis. Hæc autem omnia intelligimus, cum hi qui sic culpabiles sunt inuenti, sciebant illos, quibus, vel per quos ista fiebant, esse hæreticos, vel Valdenses: nec ignorabant quòd sancta Ecclesia tales propter errores proprios, sectasque suas damnabiles, ab vnitate catholicæ fidei segregatos denuntiat, & excommunicat, persequitur, atque damnat: nec dicenti se hoc ignoraße, leuiter est credendum. hæc ibi. quæ tametsi eius seculi hæreticis competant, facile possunt ceteris accommodari, spectatis singulorum hæreticorum conditione, ritu, & ceremoniis.

Ignorantia quandoque excusat.

¶ *Sermones eorum & prædicationes non tantum semel vel bis, sed frequentius audierint.* Hic locus non est sine obseruatione omittendus, præsertim in eo quod dicit, *Non tantum semel, vel bis.* quoniam communis sententia est, eum qui semel tantum audit conciones hæreticorum, aut ad congregationes eorum proficiscitur, non putari credentem: nam ex vnico actu non insurgit credentia, cum non videatur approbari quod postea euitatur. argumento l. qui contra. C. de incestis nupt. cap. constat. 1. quæst. 1. cap. ex studiis. de præsumptio. secus tamen si bis vel pluries audiuisset, seu iuisset, quoniam ex actu geminato crimen ad consuetudinem trahi videtur. l. nemo. C. de episcop. audient. cum similibus. ita Archidiaconus, Geminianus, Ioannes And. & alij in c. quicunque. §. hæretici. verbo, credentes. de hære. lib. 6. Zanchinus tract. de hæret. c. 3. nu. 6. vers. sed pone. Repertorium inquisitorum verbo, credentes. §. sed ponamus. & verbo, bis. & Nicolaus Arelatanus tract. de hære. notabili. 16. & ceteri communiter.

Nu. 3. C An qui semel, vel bis audit conciones hæreticorum dicatur credens.

Et quamuis hæc sit communis sententia, nihilominus tamen non est contemnenda hoc loco Eymerici doctrina indicantis, ex vno, vel bino actu audiendi sermones hæreticorum non putari quem credentem, nisi pluries audiat: cui penitus consentit concilium Narbonense paulo antea relatum vbi, *pluries* posuit, nulla facta mentione de vnico, vel gemino actu; idem voluerunt periti Auinionenses concilio quodam de hac re, edito anno Domini 1235. vbi ita scriptum est: *Similiter eos dicimus credentes, qui frequenter visitantes Valdenses, vel prædicationem eorum audientes, vel eos recipientes, seu aliàs benefacientes eisdem pacis osculum receperunt.* hæc ibi. quod existimo diligẽter animaduertendum: quoniam cum credentes iudicentur hæretici, non videtur tutum ex geminato actu tantum crimen facile præsumere, præsertim si cum amplius potuerint frequentare, non frequentarint. nec obstat communis sententia, quia nullo expresso innititur.

Ex vno vel bino, actu audiẽdi conciones hæreticorum, nõ insurgit credentia contra cõmunẽ opinionem.

Atque ex his intelliges non esse facile admittendum quod scribit Campegius apud Zanchinum cap. 3. versi. quod autem hic dicit. vbi sub dubio relinquit, an qui semel audiuit conciones hæreticorum, aut ad eorum iuit congregationem, debeat credens hæreticorum iudicari: nam non erit plene credens.

Sed plurimum refert intelligere quo pacto hæc fiant: nam si quis catholicus in terris hæreticorum existens semel, vel bis ad conciones vadat hæreticorum, non iudicabitur credens iuxta præfatam doctrinam. si autem in terris catholicorum occulta ab hæreticis conuenticula celebrari intelligat, etsi semel tantum vadat, nisi denuntiet Episcopo, vel Inquisitori, non carebit iudicio meo credentię suspicione, cum in hoc posteriori casu approbare censeatur quod potuit auertere si iudicibus ecclesiasticis (vt debuit) indicasset.

¶ *Magis enim standum est factis, quàm verbis.* Ita est emendatus hic locus ex codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcinonensi, Bononiensi & Sabellano præpostere legebatur ita, *Magis enim standum est verbis quàm factis.* & sane præcedentia satis indicant perinde esse legendum, vt est impressus: quod apertissime etiam colligitur ex citata Christi auctoritate Matth. 21. vbi scriptum est in hæc verba: *Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: fili, vade hodie operare in vineam meam. ille autem respondens, ait; nolo: postea autem pænitentia motus abijt. accedens autem ad alterum dixit similiter. at ille respondens, ait: eo Domine, & non iuit. quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei; primus, &c.* quo loco aperte vult Christus concludere, in opere magis quàm in verbis cerni animum. Hoc ipsum indicant apertius quædam verba in codice Cardinalis de Gambara reperta, quæ in ceteris desiderantur. hæc videlicet: *Argumento de appellatio. dilecti. vbi dicitur: cum autem plus sit ad sedem apostolicam facto prouocare quàm verbo. & glossa ibi, quoniam plus est facto demostrare, quàm verbis dicere.* quæ ideo sunt in hac impresione omissa, quoniam sine his sensus constare poterat.

Nu. 3. D Locus emendatus

Factis magis stãdũ quã verbis.

Prætatum vero axioma, quòd magis sit factis quàm verbis standum in hac hęresis materia, ex multis verum esse ostendit Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 8. num. 12. & q. 34. num. 53. & q. 36. num. 18. & Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 1. num. 276. & multis sequentibus. quibus locis concludunt, eum qui confitetur factum hæreticum, & prauam intentionem negat, velut impænitẽtem curiæ seculari esse relinquendũ. de quo dixi alibi plenius: neque enim debet hęc sententia simpliciter vera putari, nisi & alia pleraque concurrant.

¶ *Quidam alij sunt hæreticorum credentes, de quibus non apparet clare, &c.* Obseruandum est hic diligẽter, eos solũ ex factis dici proprie hęreticorum credentes, qui ea facta cõmittunt, in quibus ritus hæreticorum continentur: qui vero ea perpetrant, in quibus non est proprie ritus hęreticorum, licet suspicione hæresis, ob familiaritatẽ & obedien-

Num. 4. Ex quib' factis oritur hæresis credẽtia.

obedientiam, quam hereticis exhibent, non careant, non tamen iudicantur credentes: causam tradit Guido Fulcodius in d. q. 9. quem hic citat Eymericus, dicens: *Verum si quis eos visitauit, alimoniam prabuit, ducatum præstitit, & similia, in quibus nihil de ritu ipsorum expressum ostenditur, quamuis aliqui contrarium scripserint, nō credo quòd possit credens iudicari: nam hac omnia fiunt interdū ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum pecunia interueniente.* hæc ille. Sunt autem quæ tradit Fulcodius ad hanc quæstionem intelligendam valde apta, quæ nos ob breuitatem omittimus.

Col. 2. num. 5.

¶ *Et consequenter est eis abiuratio seu purgatio indicenda.* Verissima est hæc Eymerici sententia, vt scilicet aduersus huiusmodi credentes, quos vltimo loco numerauit, procedatur velut contra suspectos, qui compellātur vel abiurare, vel se purgare, aut tormentis subiiciantur: aliter enim non possunt excludere suspicionem hęresis, quam ex prælatis operibus contraxerunt.

SCHOL. LVII.

Pag. 255. col. 2.

In quæstionem li. De receptatoribus hæreticorum.

DE materia huius quęstionis scribunt illi, quos initio superioris scholij citaui eisdem fere locis, sed Zanchinus tract. de hæret. cap. 6. Turrecremata in sum. de ecclesia lib. 4. par. 2. c. 21. Locatus in opere iudiciali verbo, receptatio. qui hinc illa transcribit. Repertorium inquisitorum verbo, receptatores. Calderinus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, De hæreticis, credentibus, &c. nu. 14. Paulus Grillandus tract. de hære. q. 9. nu. 1. & 2. Ludouicus Carrerius de hæret. nu. 163. & seq. Ioannes Rojas in singularibus fidei singulari 172. & alij.

Nemo dicitur receptator nisi sciēter receptet.

¶ *Et tales receptatores quādoq; sunt sine culpa, etc.* Et ratio est, quoniam ignorantia eos excusat, & propterea non incident in pœnas receptatorum. l. 1. C. de deserto. lib. 12. Bart. in l. 1. §. vltimo. ff. de receptato. Simancas catho. instit. tit. 15. n. 17. & alij. nemo enim dicitur in hac causa receptare nisi scienter. l. 1. ff. de receptato. l. 1. & 2. ff. de offi. præsid. & ideo cum suo genere receptare non sit malum, tota difficultas in hac causa posita est in probanda scientia, qua non probata, ius commune sequendū est. Bald. in l. dolum. C. de dolo.

An receptator debeat probare ignorantiam, vel qui allegat sciētiam.

An autem receptator teneatur probare ignorantiam vel accusator eius scientiam, quæstio nō leuis est: verius tamen est ei qui allegat scientiā, incumbere onus probandi. Accursius, Bar. & alij in l. 1. §. vlt. ff. de receptato. Ioannes Platea in l. 1. C. de deserto. lib. 12. Carrerius de hæret. nu. 170. Simancas catho. instit. tit. 15. nu. 18. & 19. de ignorantia vero credetur receptatori per suum iuramentum, vt præcitatis locis scribunt Carrerius & Simancas.

Hæc tamen sententia non procederet, quotiēs hæreticus esset publice denuntiatus, & notorius: tunc enim scientia præsumeretur in receptante, non ignorantia. glossa & Bart. in l. 1. §. 1. ff. de recepta. Marsilius cons. 107. copiose Carrerius de hæret. num. 170. vbi alios refert in hanc sententiam, quę communis est, rationi consona, & amplectenda.

Hinc consequitur nautas, caupones, stabularios, & similes qui non tenentur aduentantium mores perscrutari. l. 1. ff. de furtis aduer. naut. caup. & stabul. tunc demum teneri pœna receptatorū, cum publice damnatum aut denuntiatum hæreticum receptabunt: ita Locatus & vere in opere iudiciali verbo, receptatio. nu. 6.

Pag. 256 num. 5. Receptator dicitur ex vno actu recipiendi.

¶ *Quidam autem non pluries & frequenter, sed tantum semel vel bis hæreticos receperunt, &c.* Omissa hoc loco exquisitiori verbi recipiendi, & receptandi significatione, vera sententia est in hac causa ex vnica receptatione aliquem dici hæreticorū receptatorem. Zanchinus tract. de hęret. c. 6. nu. 2. Repertorium inquisitorum verbo, receptatores. §. sed circa hoc. Conradus Brunus lib. 1. de hęret. c. 4. in fine, & alij; estque communis sententia quidquid veteres quidam interpretes senserint: quod intellige quando quis in agro, in domo, vel in alio loco suo receptaculum & hospitium prestat ijs, quos hereticos esse nouit, eo animo, vt iudicis manus effugiant. hi enim proprie & vere receptatores dicuntur in hac causa. Conradus Brunus lib. 1. de hęret. c. 4.

Nu. 6. C. Receptatores an de leui vel vehemēti abiurare debeant.

¶ *Et est eis abiuratio indicenda, &c.* Hanc autem abiurationis pęnitentiam patiuntur ob suspicionem hęresis, quam ex receptatione cōtraxerunt. An autem hęc abiuratio de leui tantum, vel vehementi fieri debeat, qualitas personarum receptantium, & genus receptationis demonstrabūt; Eymericus hoc loco ex tali receptatione vehemētem oriri hęresis suspicionem scribit, cuius sententia vera est pensatis illis circunstantijs, quas ipse hic breuiter commemorat.

Receptatorum pœnæ.

Receptatores vero hęreticorum alias pœnas patiuntur, de quibus in c. excommunicamus §. credentes. de hæret. authen. credentes. C. de hęret. & copiose Carrerius tract. de hęret. nu. 162. & multis sequent. Paulus Grillandus de hæret. q. 9. Simancas catho. institut. tit. 15. num. 14. & sequent. & alij.

Ac præter ceteras quidem pœnas receptatorū præcipuę illæ sunt: nam postquam sunt excommunicatione notati, & in excessu huiusmodi persistentes, & banno exponuntur, & in perpetuum relegantur, & bona confiscata amittunt. Zanchinus tract. de hæret. c. 17. nu. 4. Federicus Imperator in l. Patarenorum, quæ est impressa in literis apostolicis, pag. 17. atque ita etiam sanciuisse nō obscure videntur Innocentius IIII. & Clemens IIII. in bulla incipiente, *Ad extirpanda.* §. quicunq; autē. quam habes in bullario literarū apostolicarū, pag. 6. & pag. 30. In dispositione enim eius §. receptatores plane continentur, quamuis eorum

eorum expressa mentio non fiat: nam prẹterquã quod sub generalitate illorum verborum comprehendantur, ex eo satis euidenter videntur cõprehensi, quia in defensores ibi pœna statuitur: qui vero receptat nihil aliud facit, quàm defendere & fauere, vt etiam docuit Simancas catho. instit.tit.15. n.14. quod verum est, cum præter simplicem receptationem, & occultationem, etiam amplius vi defendunt hæreticos, & prohibent catholicos ministros, ne eos capiant.

Nunquid vero his pœnis liberentur cõsanguinei, vxores, amici, fratres, patres, filij, & similes personæ receptantes hæreticos sibi coniunctos, non est modica controuersia, quam nunc omitto, cum Eymericus nullam eius mentionem faciat: de ea tamen cum eo disputabo paulo post scholio 62. huius partis super q. 56. nu. 8. vbi Eymericus sentire videtur huiusmodi receptatores mitius esse puniendos.

SCHOL. LVIII.

Pag. 156 col. 1.

In quæstionem lij. De defensoribus hæreticorum.

DE materia etiam huius quæstionis videndi sunt illi ipsi quos paulo antea citaui initio q. 50. & 51. præterea Zanchinus tract. de hæret. c. 4. Simancas in enchyridio tit. 14. Locatus in opere iudiciali verbo, defensores. Repertorium inquisitorum verbo, defensores. Bernardus Comensis in lucerna, verbo, defensor. doctrina vero Eymerici in hac quæstione vera & communis est.

Qui defendunt hæreticorũ errores, hæreticis sũt deteriores.

¶ *Quidam namque sunt qui defendunt hęreticorum errorem, &c.* Idem penitus scribit Guido Fulcodius ab Eymerico hic citatus in consultationibus ad inquisitores q. 12. quem sequitur Archidiaconus in c. quicunque. de hæret. lib. 6. verbo, defensores. relatus supra pag. 145. col. 1. nu. 14. nec de his est difficultas; nam pari iure cum hęreticis cẽsentur, immo vero hæreticis sunt deteriores, cum pertinaces videantur & hæretici manifesti, iuxta c. super quibusdam. de verb. signifi. hi namq; nõ modo errant, verum etiam offendicula errandi alijs parant, vt optime monet Conradus Brunus, lib. 1. de hæret. c. 4. in fine. & Simãcas catho. instit. tit. 15. nu. 8. quibus locis eadem tradũt, quæ hic Eymericus commemorat.

Nu. 2. *Quibus modis quis defendat personam errãtem.*

¶ *Quidam alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem.* Hoc autem contingerę potest multis modis, quos tradunt Zanchinus tract. de hæret. c. 4. Simancas catho. instit. tit. 15. nu. 9 & Repertorium inquisitorum, verbo, defensores. §. 1. de qua re insignis extat locus in bulla Innocẽtij IIII. & Clementis IIII. Ad extirpanda. §. quicunque. vbi & uaria defensionis genera, & pœnæ defensorum luculenter traduntur his verbis: *Quicunque autem hęreticum vel hęreticam, capere vel captum auferre de manibus capientium vel capientis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur; seu prohibere aliquem intrare domum aliquam vel turrem seu locum aliquem ne capiatur, et inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatam per Federicum tunc Imperatorem, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur, & domus illa à qua prohibiti fuerint, sine spe reædificandi funditus destruatur, & bona quæ ibi reperta fuerint, fiant capiẽtium, ac si hæretici fuissent ibidem inuenti.* hactenus Innocentius, quæ paulo explicatius tradit rursus & confirmat Clemens IIII. relatus in bullario literarũ apostolicarum pag. 30. §. quicunque.

Et sub his generalibus verbis comprehenduntur omnes defendendi modi, qui in hac causa possunt contingere: nam & cum armis & sine armis potest quis defendere hæreticum, potest & clamoribus monendo illum vt fugiat, potest defendere illum in iudicio, itẽ extra iudicium: denique vt vno verbo dicam, quicunque officium inquisitionis quacunque ratione impediunt, hæreticorum defensores per consequentiam dici possunt.

Qui se uel aliũ supponit pro hæretico defensor est.

Iam vnus est casus singularis nullo modo hîc prætereundus, quo quis defensor hæreticorum dicitur, cum videlicet supponit alium hominem, uel etiam seipsum pro illo hęretico, qui fuerat capiendus, de quo in pręfato rescripto Inno. IIII. Ad extirpanda. §. si quandoque. ita scriptum extat: *Si quandoque aliqui vel aliquæ non hæretici pro captis hęreticis, ipsis non contradicentibus fuerint assignati, vel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus redire & assignari cogantur; & qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prædictam bonis omnibus publicatis in perpetuum relegentur.* hæc ibi. Quod ipsum post Innocentium roborauit etiam Clemens IIII. in bulla incipiente, *Ad extirpanda.* §. si quando.

Num. 3. *Defensionis modi notandi.*

¶ *Sed suspecti de illorum hæreticorum erroribus sunt vehementer vel leuiter secundum defensionem quam fecerunt.* Ita Barcinonensis, Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara, sed Sabellianus ita: *Secundum modum defensionis.* Hic autem modus defensionis alius atque alius rem dissimilem facit, & culpam nunc grauiorem nunc leuiorem: nam grauius delinquit qui defendit cum armis, quàm qui sine armis: grauius qui ui adimit hęreticos de manibus capientium, quàm uoce monet ut fugiat, ac sese à custodibus eripere conetur, & sic de ceteris, quæ sunt prudentissime considerandą, ut gradus suspicionis notari possint, & debitę pœnitentię iniungi.

Ibidem. *Pœnę defendentiũ hęreticos.*

¶ *Et debent abiurare, &c.* Hæc abiurationis pœna omnibus suspectis est communis, sed defensores hæreticorum alijs præterea pœnis plectũtur, quas hic omisit Eymericus, de quibus Zãchinus tract. de hæret. c. 17. Tabiensis in sum. uerbo, hęreticus. §. 30. & 31. Gondisaluus tract. de hæret. q. 16. Ludouicus Carrerius de hæret. nu 163. & seq. Simancas catho. instit. tit. 15. nu. 10. & fere illi quos citaui supra initio quęstionis 50. & dixi paulo antea hac ipsa quæstione, uers. quidam alij sunt. ac præter uetustas pœnas Federicus in l. Patarenorum, quam curauimus imprimendam

in bul-

in bullario literarum apostolicarum pag. 17. quę fuit ab Innocentio IIII. & multis alijs summis Pontificibus approbata, hæreticorum complices, hoc est, defensores, receptatores, & quocunque modo fautores bonorum confiscatione, & exilio punit, & ipsorum filios infamia notat, & ab omnibus honoribus excludit, nisi hæreticos reuelauerint: tunc enim his pœnis liberantur.

Postremo Pius V. Pont. Max. rescripto quodam incipiente, *Si de protegendis*. quod est impressum in bullario literarum apostol. pag. 117. in hæreticorum defensores grauissimas etiam statuit pœnas, quas in multis casibus illic expressis incurrant.

SCHOL. LIX.

Pag. 256. col. 2. *In quæstionem liij. De fautoribus hæreticorum.*

DE fautoribus videndi sunt etiam illi, quos citaui in initijs superiorum quęstionum, & amplius Repertorium inquisitorum verbo, fautores. & Bernardus Comensis in lucerna verbo, fautor. & verbo, defensor. & Locatus in opere iudiciali, verbo, fautores. & Zanchinus tract. de hæret. c. 5. & Bernardinus Diaz in practica crimi. cano. cap. 107. & alij passim. Sunt autem fautores, vt nomen ipsum indicat, qui hæreticis fauorem præstant; & per omnia defensoribus exęquantur: nã qui hæreticis fauet, re uera eos defendit, ideoque quidquid in defensoribus statuitur, fautores comprehendit. Simancas catho. instit. tit. 15. nu. 11. *Qui sint fautores, & quot modis faueant.*

Trifariam autem potest quis hæreticis fauere, omisione seu negligentia; facto seu cooperatione; demum consilio seu verbis. quæ qualia sint, optime explicat hoc loco Eymericus, & Zanchinus & Repertorium præcitatis locis.

¶ *Quidam namque sunt qui publica funguntur auctoritate, &c.* Magistratus & principes quicunque Christiani, magnam curam & solicitudinem adhibere debent in extirpandis pellendisque hæreticis de suis regnis, ac dominijs, & in præstando inquisitoribus omne consilium & fauorem ad hęreticos puniendos, & coercendos: cum enim inquisitores hæreticę prauitatis sint inermes, non poterũt hęreticos pellere, nisi à dominis temporalibus adiuuentur; ideoque grauissima est culpa magistratuum aut hæreticis fauentiũ, aut omittentium aduersus eos ea exercere quæ sacri Canones & leges iubent. *Principũ magna debet esse cura in pellẽdis hęreticis.*

Horum ergo partes præcipuæ in hac causa, vt omnem fugiant infamiam, erunt, supprimere & extinguere suborientes hæreses, & schismata: & omnia sua studia actionesque eò referre, ne sub eorum imperio hæreticorum augeatur improbitas, & catholicorũ minuatur, aut perturbetur securitas & religio. quod facile cõsequentur, si vnà cum religiosis episcopis & inquisitoribus cauerint, ne cuique in republica sit liberum, credere vt voluerit, aut nouas inducere de religione quæstiones, & cultus permittant, sed ab Ecclesia catholica approbati omnino retineantur, vt olim iussum est in l. cunctos populos. C. de sum. trin. & fide catho.

Id quoque in primis obseruare debent catholici magistratus & principes, ne in sua consilia hęreticos admittant, exemplo Moysi, qui Numer. c. 16. Chore, Dathan, & Abyron aduersus se rebellantes expulit. cauitque iam olim concilium Tolosanum c. 16. quod retuli infra hoc libro 2. schol. 63. in fine. sed de his plura Conradus Brunus lib. 3. de hæret. c. 9. 10. & 18. & Iacobus Simancas catho. instit. tit. 23. quibus autem pœnis affici debeant magistratus hæreticis fauentes, mox subiungam.

¶ *Ballius*. Balliuus vox vulgaris est apud Gallos, qua iustitiarios seu locorum rectores significant, quorum meminit textus in c. quoniam. in principio, & ibi Archidiaconus de immunit. eccle. lib. 6. & iura passim in titulis de hereticis. *Qui dicãtur Balliui.*

¶ *Veguerij*. Deerat hæc vox in codice Cardinalis de Gambara, in Sabellano, loco eius, *Vicarij* legebatur, sed Barcinonẽsis & Bononiensis optime habebant, *Veguerij*. Quæ vox Catalanorũ est propria, qua significant magistratus quosdam in singulis ciuitatibus, gubernatoribus inferiores, quibus videntur similes antiqui pręetores. hos *Veguerios* concilium Tarraconense relatum pag. 169. *Iustitiarios* vocat. *Qui dicãtur Veguerij.*

¶ *Ad quæ ex eorum officio obligantur*. Quæ autẽ sint ea, ad quæ magistratus obligantur ex eorum officio, mox subiungit Eymericus, videlicet, ad requisitionem inquisitorum hæreticos capere, captos custodire, ad locum destinatum deferre, damnatos sibi relictos punire: quæ omnia continentur in c. vt inquisitionis. de hęret. lib. 6. sed plenius in rescripto Innocentij IIII. & Clementis IIII. incipientis, *Ad extirpanda*. relato in bullario literarum apostolic. pag. 6. & 30. quod est omnino videndum, vt hic locus intelligatur. *Ad quæ obligẽtur magistratus in causa subscriptis.*

¶ *Omnes isti fautores sunt, & etiam excommunicati ipso iure, &c.* Præter has pœnas, alias etiam sentiunt domini temporales, si hereticis fauisse aut in terris suis morari passos fuisse aut dissimulasse, conuincantur; quas præscripsit iam olim concilium Tolosanum c. 3. & 4. in hæc verba: *Statuimus etiam vt quicunque in terra sua de cetero permittet scienter morari hæreticum, siue propter pecuniam, siue propter aliam quamcunque causam, & fuerit inde confessus, aut conuictus, amittat in perpetuum terram suam, & corpus suum sit in manu Domini ad faciendum inde quod debebit. Si autem de scientia conuictus non fuerit, & probata non fuerit negligentia dissoluta, vel frequenter in terra sua inueniantur hæretici, vel super hoc sit diffamatus, pœnis legitimis puniatur*. hæc ibi. *Pag. 257 num. 2. B Magistratus hæreticis fauẽtes quibus pœnis plectantur.* *Cap. 4.*

Qua vero pœna sint afficiendi minores magistratus, qui in singulis locis præsident, si negligentes inueniantur in capiendis hæreticis, tradit idem concilium Tolosanum c. 6. in hęc verba: *Balliuus vero qui semper est residens, in loco contra quem præsumitur, nisi contra hæreticos valde solicitus in-*

tus inueniatur & diligens, bona sua amittet, & de ce tero nec ibi nec alibi constituatur Baillmus. hactenus concilium.

Quid obseruādum in puniendis magistratibus delinquentibus circa fidem.

Ac in puniendis quidem magistratibus aut in fide, aut circa fidem delinquentibus, duo potissimum censeo obseruanda. Primum, vt grauissime puniantur, quia hi auctoritate sua magis nocere possunt, quàm priuati delinquentes: nam, vt optime scripsit Fabius declama. io-3. perniciosissimus est malæ rei maximus quisque auctor. tradit copiose Tiraquellus tract. de pœnis temp. aut remit ten. causa 51. nu. 97. Alterum est, vt priuati inquisitores non sint faciles ad eos puniendos; quoniā fortassis ob impotentiam propriam irritus esset eorum conatus, & ob potentiam magistratuum facile posset tumultus in populo excitari; ergo tutius est maiores inquisitores, aut summum Pontificem consulere, vt alibi copiosius scripsimus.

Num. 3. Magistratus ex sola omissione dicuntur fautores.

¶ *Et isti non dicuntur fauere nec fautores esse ex sola omissione, &c.* Dissimilis ergo hominum conditio, diuersam causam constituit, & propterea magistratus sola omissione dicuntur fautores, quia nō caret scrupulo occultæ societatis, qui manifesto facinori desinit obuiare: & qui crimina quæ potest emendare non corrigit, ipse committit. c. qui potest. 23. q. 3. c. qui vitijs. 23. q. 8. cap. ita corporis. 11. q. 3. c. negligere. 2. q. 7. c. error. dist. 83. cum similibus. & quantum scelus committāt magistratus negligentes punire hereticos, aut per dolum eis aliter fauentes, pulchre docet Petrus Godofredus in l. quicunque. C. de hæret. circa finem.

Priuati ex sola omissione quando dicātur fautores.

Priuati autem homines generaliter, propterea ex omissione non censentur hæreticorum fautores, quia non incumbit eis ex officio hereticos capere, aut extirpare. ceterum hoc declaratione indiget, maxime propter sequētia Eymerici verba, nempe: *Etiam si requisiti non faciant, quia non tenentur ad hoc, vel non tenebantur.* Ergo priuati homines fautores hæreticorum erunt, si cum eis incumberet ex officio eos indicare, vel comprehendere hoc omiserint; tales sunt crucesignati, quos in Hispania familiares vocamus. Turrecremata in sum. de eccle. lib. 4. par. 2. c. 21. Repertoriū inquisito. verbo, fautores. §. 1. Simācas catho. instit. tit. 35. nu. 13. & alij communiter.

Rursus si à magistratibus aliquid fuerit priuatis iniunctum aduersus hæreticos: Vt si, verbi gratia, eos requirant ad præstandum auxilium ad hæreticos capiendos, & sine causa, non impediti noluint eos adiuuare, fautores erunt. ita præcitati, & Contradus Brunus lib. 1. de hære. c. 4. quorum sententia vera est & communis · limita, & intellige in casibus, in quibus id facere teneantur.

Postremo tam magistratum gerentes, quàm priuati fautores hæreticorū dici possent ex omissione denuntiandi eos, cum omnes sub pœna excommunicationis hereticos etiam occultos denuntiare episcopis seu inquisitoribus, ac si necesse quoque fuerit, accusare teneantur. vterque Thomas 2. 2. q. 68. art. 1. Alexander Ales 3. par. q. 42. Sotus lib. 5. de iust. & iu. q. 5. art. 1. Cardinalis in c. si peccauerit. 2. q. 1. nu. 29. Contradus Brunus lib. 1. de hæret. c. 7. Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul. 5. idem tract. de hære. par. 2. assertione 3. Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæret. punitio. c. 25. Simancas catho. instit. tit. 19. nu. 10. & seq. & alij.

Quādo ex omissione denūtiandi hæreticos non dicatur quis fautor.

At non videtur à ratione absonum quandoq; vel metu, vel obliuione, vel alia probabili causa contingere posse, vt quis absq; fautoriæ suspicione denuntiationem omittat: nam quid si, verbi gratia, sola vxor sciat maritum diebus prohibitis vesci carnibus, aut alia hæreticalia committere, eumque cognoscat terribilem, qui facile eam aut interimeret, aut male tractaret, si denuntiaretur; dices ne hanc esse fautricem? ego plane ratione metus putarem excusandam. in ceteris idē est iudicium, plurimumque sunt singulæ circunstantiæ ponderandæ. Non hæc dicimus vt hæreticis, quos odio habemus faueamus, sed vt moneamus ex omissione denuntiationis hæreticorum non debere quemquam facile suspectum haberi, vel hæreticorū fautorem censeri, nec Theologi, quos paulo antea nominaui, vidētur ab hac sententia alieni.

Quibus modis dicantur hæreticorū fautores, & quales fautoriæ gradus.

Iam si nosse cupis modos singulares quibus fautores hæreticorum dici possunt, legito præ ceteris Turrecrematam lib. 4. de ecclesia, par. 2. c. 21. vbi septem fautoriæ modos enumerat. quibus adiunge alios duos, quos retuli par. 3. schol. 115. super q. 113. sed nullus expressit luculentius quidquid ad cognoscēdos singulos fautorum & fautoriæ gradus & modos attinet, quàm conciliū Narbonense c. 14. 15. & 16. cuius doctrina, quoniam huic quæstioni magnam lucem affert, nullo modo fuit omittenda, habet autem ita: *Plane* *inter fautores accipimus tam eos qui hæreticorum seu credentium extirpationem seu correctionem impediunt, quàm eos qui non dant ad id operam, quam non possunt sine culpa omittere manifesta: ex diligēti tamen circunstantiarum consideratione, plus minusue contingit culpæ in talibus reperire: nam multum fauet hæreticis siue credentibus, qui eos celat, cum possit & debeat indicare: plus qui eos occultando; seu aliter ipsorum examinationem, vel incarcerationem, vel punitionem malitiose nititur impedire: plurimum qui captos, vel incarceratos relaxat, præter Ecclesiæ voluntatem: seu cuius consilio, vel auxilio, mandato, vel cura talia perpetrantur.* Cap. 14.

Cuius criminis reus incomparabiliter est habendus ille, qui temporalem habens iurisdictionem præfatos pestiferos hæreticos, seu rebelles ab Ecclesia denotatos persequi, & de sua terra vel prouincia exterminare postponit, vel in eos animaduertere sine mora: quippe nec caret scrupulo societatis iniquæ, qui tanto facinori sibi per denuntiationem Ecclesiæ, seu aliter legitime manifesto, cum teneatur, & possit, desinit obuiare, præsertim si ad hoc faciendum, etiam iuramento proprio se adstrinxit. Cap. 15.

Sed nec illi sunt immunes à crimine, qui, cum se illis offert opportunitas, loci & temporis, ac facultas hæreticos seu prænominatos rebelles capere, capientesue iuuare nequiter prætermittunt: maxime si de hoc fuerint à capientibus, seu capere volentibus requisiti. Et quoniā plures, & quasi inuestigabiles sunt modi Cap. 16.

modi nocendi, quibus hæretici, eorumq; credentes, atque fautores nituntur vineam Domini Sabaoth demoliri, & eis est tam prudenter, quàm viriliter occurrendum, curet vestra deuotio secundum datam à Domino gratiam, mala illorum agnoscere, & salutarem apponere medicinam, suppleatque discretio, quod scripto non posset facile cōprehendi. hactenus concilium.

Pag. 257 num. 5.

¶ *Et duodecim magnas pœnas incurrunt.* Has pœnas enumerat Hosti. in c. excōmunicamus 1. §. credētes. nu. 3. relatus ab Eymerico pag. 114. quas etiā explicat Eymericus 3. par. à q. 113. vsq; ad q. 123. quibus locis plurima addidimus huc spectantia.

¶ *Concordat his Archidiaconus, &c.* Hæc vsque in finem huius quæstionis deerant in Barcinonensi impresso, quę suppleuimus ex trib' manuscriptis.

Quot & quibus indicijs cognoscantur hæreticorū fautores.

Iam vt nihil desideretur eorum quę vtilia sūt ad cognoscēdam perfecte hanc fautorum tractationem, libet hîc addere quibus indicijs & signis potissimum cognoscātur, ergo in summa illa fratris Iuoneti, cuius fragmentum extat in sæpe citato codice membraneo bibliothecæ Vaticanæ, titulus extat, *Quomodo deprehendantur fautores hæreticorum.* quo loco quinque enumerat indicia in hæc verba: *Facile possunt deprehendi hæreticorū fautores, & hoc per quinque indicia satis probabilia.*

Vnum, Quicunque clam visitant eos dum captiui tenentur, & susurrant cū eis, & victualia ministrant eis, suspecti sunt, quòd eorū sint discipuli & fautores.

Secundum est, Qui valde lamentantur de eorū deprehensione vel morte, videntur eorū amici spirituales fuisse dū viuerēt. esse autem hæretico diu familiarem, & eius ignorare secreta, vix est credibile.

Tertium est, Quicunq; causantur, quòd iniuste sunt cōdemnati postquā aperte cōuicti fuerint, vel etiā cōfessi de hæresi, apparet quòd eorum sectam approbāt, & Ecclesiam reputent errare, quando eos damnat.

Quartum, Quicunque amarum vultum habent ad illos qui persequuntur hæreticos, vel prædicant contra hæresim efficaciter, sicut potest tum in oculis & naso, & aspectu taliū notare, qui velit aduertere ista, quòd non possunt rectis oculis aspicere, suspectum est valde quòd odio habent illos, contra quos cor eorū ita amarescit, (quod etiam in vultu apparet) & diligunt illos de quorum exterminio tantum dolent.

Quintum est, Si aliqui furtiue inueniuntur ossa hæreticorum combustorū nocte colligere quasi reliquias, dubiū non est quin eos pro sanctis venerentur, quorū ossa pro sanctuario recondunt, & esse hæreticos, sicut illos. nullus enim habet hæreticū pro sancto, nisi qui eius sectam credit esse sanctā. & talis hæreticus est sicut ille. Hęc indicia vehementē faciunt præsumptionē contra illum de hæresi, etsi non plenā probationem ad condemnationē, nisi & alia cōcurrant argumenta, ex quibus liquido cōstaret, prædicta eos in fauorē hæresis fecisse. hactenus Iuonetus. quæ quāuis incondito & insuaui stylo sint dicta, non tñ propterea sunt aspernanda: nā qđ bonū est, nō ex verbis, quibus dr, sed ex natura sua, quocūq; modo dicat, pensandum est.

SCHOL. LX.

Pag. 257 col. 1.

In quæstionem liiij. De impeditoribus officij inquisitionis.

QVoniam qui impediunt sacrum inquisitionis officium, proxime accedunt ad fautores hæreticorum: ideo post disputationem de fautoribus, ad impeditores accedit auctor. & quemadmodum hæreticorum complices memorati, iurisdictioni inquisitorum subiiciūtur; ita quoque impeditores. Decuit autem hanc potestatem inquisitoribus tribuere aduersus impedientes officium inquisitionis: nam nisi iudices fidei ab omni impedimento liberi essent, non possent commode hæreticam prauitatem extirpare. Quam ob rem summi Romani Pontifices hæc intuentes, fauore fidei sacrum inquisitionis officium ab omnibus impedimentis liberum constituerunt, vt longa oratione ostendit Camillus Campegius apud Zanchinum c. 31.

Inquisitores procedere possunt contra impetores officij.

Ac de materia huius quæstionis copiose agit Zanchinus & Campegius præcitato loco. Repertorium inquisitorum verbo, impediens. & uerbo, directe. Locatus in opere iudiciali uerbo, impedientes. nonnulla Turrecremata in sum. de ecclesia lib. 4. par. 2. c. 21. Simancas catho. instit. tit. 15. nu. 10. Tabiensis in sum. uerbo, inquisitor. §. 28. nu. 29. & alij, qui aut nulla, aut paucissima tradunt prȩter Eymericum hoc loco.

Num. 1. col. 2. B

Quid directe impedire, & quid indirecte.

¶ *Quidam namque sunt qui impediunt directe.* Directe quis agere & impedire dicitur, cum non circuitu uel per aliud medium, sed principaliter in id incumbit, ne fiat. Indirecte contra, quis gerit ac impedit in hac causa, qui insinuatione utitur, aut alio medio nititur id ipsum euertere, unde in consequentiam oriatur impedimentum officij sanctę inquisitionis. exempla quibus hîc utitur Eymericus idonea sunt in hac causa. eadem recenset glossa in c. statutum. 1. de hæret. lib. 6. uerbo, directe. & uerbo, indirecte.

Num. 2.

¶ *Et tales licet sint multum culpabiles, non tamen sunt hæretici iudicandi.* Contrahunt tamen heresis suspicionem ex impedimento, quod interposuerunt: qualis autem sit hęc suspicio, ex qualitate personarum & impediendi modo pensanda erit. Eymericus uehementem suspicionem oriri putat infra hac par. 2. q. 56. nu. 2. uers. secundus casus est. de quo quid sentiam, dicam ibi.

Pag. 258 num. 4.

Abiuratio omnis hæresis in genere, quāq; fieri potest, nulla hęresi ī specie expressa.

¶ *Sic tales qui vt impeditores fuerunt excommunicati, &c. si volunt redire, abiurant impedimentum & fautoriam.* Ex his uerbis dirimitur questio illa anceps & subdifficilis, quam nobis proposuit Petrus Dusina sanctæ Romanę generalis inquisitionis assessor, uir iuris peritia clarus, & in causis fidei tractandis prudentissimus, An uidelicet aliquo casu sustineri possit abiuratio generalis, non expressis particularibus erroribus & hæresibus: nam qui generaliter alicui fauendo, aut etiam nulli fauendo, officium inquisitionis impedit, in nullam specificam & particularem hæresim videtur consentire, & propterea nullam in specie poterit abiurare, sed in genere dicet se detestari omnē hæresim, cuius suspicionē impediendo inquisitionis officiū contraxit: atque hæc est expres

sa Ey-

sa Eymerici sententia hoc loco, & Repertorij inquisitorum verbo, fautores. §. an impedientes.

In hac tamen difficultate, quæ contemnenda non est, cum frequenter accidere possit, hoc amplius censeo obseruandũ, vt inquiratur à reo qui impediuit officium inquisitionis, vel alicui fauit, an cum eo habeat familiaritatem, & cur ei faueat: nam si auxiliũ exhibitum in fauorẽ personæ potius quàm erroris tendere videatur, sufficiet generalis abiuratio fautoriæ vel impedimenti, eo modo quo dictum est: quòd si secus res habuerit, & aliqua alia cõcurrant, ex quibus oriatur suspicio, eum qui exhibet fauorem, eosdem illos errores habere, quos profitetur ille, cui fauet; tunc præter generalem impedimenti & fautoriæ abiurationẽ cogendus videtur ad particulares errores abiurãdos. Quem autem effectum operetur generalis hæc abiuratio fautoriæ vel impedimenti, dicam cum Eymerico infra hac parte 2. q. vlt. nu. 7.

Num. 5. Ob quas rationes inquisitores possũt in impeditores ani maduertere.

¶ *Et vbi non stent per annum, nihilominus contra omnes impeditores huiusmodi potest procedi, &c.* Nec desunt rationes, quibus hæc doctrina, quę vera est & cõmunis probari possit. Primum, quia impedientes officium, suspicionẽ hæresis & fautorię contrahunt. Rursus, quoniam si nõ possent inquisitores punire impedientes sancti officij, non possent commode suũ officiũ exercere. Ad hæc, quia ex quo mandata est inquisitoribus iurisdictio, videtur quoq; demandata coercitio. Postremo, quoniam iudex potest punire excessus cõmissos contra suum officium. Zanchinus tract. de heret. c. 31. Repertorium inquisito. verbo, impediens. §. sed nunc quæritur.

¶ *Contra eos tamquam contra hæreticorũ fautores, & defensores, &c.* Inquisitores ergo punire possunt impedientes suũ officiũ, postquam in eos procedere possũt, vt fusius docuit idẽ Eymericus 3. par. q. 36. vbi addidi nõnulla in hãc sententiã scho. 99.

De pœna impedientiu inquisitoris officium.

At dubium est, quibus pœnis possint eos coercere; & Zanchinus tract. de hæret. c. 31. n. 7. & Repertorium inquisito. verbo, impediens §. nota quod ista pœna. pœnam hanc arbitrio inquisitorũ imponendam esse voluerunt, pensatis delicti & personarũ qualitatibus, cum iure nihil cautum inueniatur. argumẽto l. 1. §. expilatores. ff. de effracto. cum notatis in c. de causis. extra de officio delegati. in quam etiam sententiã consentit Simancas catho. instit. tit. 15. n. 10. ceterũ hodie per Piũ V. rescripto incipiente, *Si de protegendis*, impresso in bullario literarũ apostol. pag. 117. grauissimæ pœnæ decernuntur contra id genus impeditorũ, qui fecerint aliqua ex ijs, quæ illic exprimuntur. Iulij quoq; 111. extat rescriptum, *Licet à diuersis*, pag. 95. contra iudices seculares in cognoscendo de crimine hæresis se ingerentes.

SCHOL. LXI.

Pag. 258 col. 1.

In quæstionem lv. De suspectis de hæresi.

Hæc quæstio cum sequenti, in quibus de suspectis & suspicionibus in causa heresis differitur, tantam habent vtilitatem, vt sine earum cognitione nullus sit qui in sacro inquisitionis officio recte munus suum siue iudicando siue consulendo possit exercere: tametsi vero Eymericus more suo & copiose & dilucide loquatur, multa tamen à nobis cognitu valde necessaria addentur, & obscuriora quædam explicabuntur; sed prius fontes vnde hæc cognitio petatur, ut solitum est fieri, indicemus.

Suspicionum meminit in hac causa textus in c. accusatus. §. 1. & in c. cum contumacia. ubi glossa & Doctores de heret. lib. 6. & textus in cap. ad abolendam. §. qui uero. & in c. excõmunicamus. 1. §. qui autem. ubi optima glossa in uerbo, condemnentur. & his locis plenissime Doctores extra de hæret. & in c. literas. ubi Panormitanus & alij cõmuniter de præsumptio. copiose Alciatus tract. de præsumptionibus. Ioannes Milleus in fine practicæ criminalis, tract. de præsumptio. Auctor repertorij verbo, præsumptio. & verbo, suspectus. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 23. nu. 61. & q. 34. n. 46. & 57. Auctor innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, De hæreticis, credentibus, &c. nu. 12. Simancas catho. instit. tit. 50. idem in enchyridio tit. 40. & 41. Locatus in opere iudiciali. & Bernardus Comensis in lucerna verbo, præsumptio. & verbo, suspicio. & alij alijs locis. sed hi rem tractant diligentius & fusius. *Quibus in locis de suspicionis hęresis agatur.*

Tametsi vero suspicio & præsumptio nonnunquam differant, nunc autem pro eodem vsurpantur. suspicio autem opinio est mali alicuius ex signis, ex qua ad presumptionem venitur, vt scripsit optime Bald. in authen. si quis. C. de adulter. non tamẽ vna sola suspicio inducit præsumptionem, sed plures suspiciones requiruntur, vt vere notauit Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura. quæst. 8. par. 2. num. 4. & facit quod notat glossa in l. 2. §. ætas. ff. de excusatio. tuto. *Suspicio quid sit.*

¶ *Ad hanc respondemus, quòd in iure triplex suspicio de hæresi reperitur, &c.* Atque hæc sententia vera est, & communis: quoniam temerariæ præsumptiones, quibus temere & sine iudicio aliquid suspicamur, ab arte reijciuntur; probabiles vero præsumptiones, aut suspiciones in hac causa ab alijs non omnino distinguuntur.

Est autem præsumptio (quantum ad hunc locum spectat) rei dubiæ coniectura verisimilis, quæ ex natura rei, vel circunstantijs negotiorum, aut personarum proficiscitur; hanc (ceteris diuisionibus omissis) Iurisconsulti bifariam diuidunt: nam vnam faciunt præsumptionem iuris, quam vehementem vocare possumus; alteram vero iuris, & de iure, quæ violenta appellatur, de quibus mox dicemus: nam sine harum cognitione, hæc quæstio percipi non potest. *Præsumptio quid.*

¶ *Prima est modica, quę in iure uocatur suspicio leuis.* De hac scribũt præcitati, & eleganter Petrus Go- *Num. 2. Suspicio leuis, ex*

dofre-

quæ nō est facile, procedēdū in hoc crimine.

dofredus in l. 2. c. de hæret. §. hæreticorum autē. & Gerson in tract. de protestatione, optime de leui suspicione disserens dicebat, eam prouenire ex signis exterioribus operū aut verborum, ex quibus capitur coniectura, qua concludi potest, non quidē frequēter, sed raro, seu casu, quòd talia dicens vel faciēs hæreticus sit: quod deducitur leui consequentia, vt si quis ita argumentetur: Petrus deierat frequenter, ergo non bene credit in Deū. & ex hac suspicione non facile moueri debēt inquisitores ad aliquid, quod præsertim grauis sit momēti in hac causa, vt dixi supra schol. 9. huius 2. partis. §. qui autem. nam vt optime scripsit Simancas catho. instit. tit. 50. nu. 28. leuia signa mouere non debent animum constantis viri ad suspicādum tam graue crimen, sed potius interpretanda sunt in partem benigniorem.

Num. 4. Suspicio vehemēs. ¶ *Secunda suspicio est magna, quæ in iure vocatur vehemens, &c.* Hęc est præsumptio iuris tātum, quā Alciatus lib. 1. præsumpt. par. 3. ita definiebat: *Præsumptio iuris est probabilis coniectura ex certo signo proueniens, quæ alio non adducto, pro veritate habetur.* Dixit, *alio non adducto*, quia cōtra hanc pręsumptionē probatio in contrarium admittitur, at si nihil in contrariū probetur pro plena probatione haberi solet. Hæc omnia docet subtiliter hoc loco Eymericus nu. 4. & exempla huius pręsumptionis commemorat nu. 5. de hac præsumptione est sermo in c. literas. de præsumptio. relato ab Eymerico pag. 73.

Ex vehementi præsumptione nemo condēnandus vt hæreticus. Et ob hanc præsumptionē nemo debet velut conuictus de heresi condemnari: quamuis vehementer suspectus de ea habeatur, & propterea sit acriter puniendus, vt paulo post dicemus. dixit item Alciatus, *ex certo signo proueniens*, quoniam hęc vehemens suspicio seu præsumptio sumitur ex signis exterioribus operū aut verborū, ex quibus capitur argumentū concludens frequēter, & vt in pluribus, quòd qui talia dicit vel facit, est hæreticus; vt si quis diebus prohibitis absq; necessitate, & superioris facultate carnibus vesceretur; aut diceret propositiones fidei cōtrarias his quæ explicite scire debet: quamuis hæc interdū ab ingluuie & voracitate, & ab ignorantia absq; vllo mentis errore prodire possint.

Num. 6. Violenta suspicio. ¶ *Tertia suspicio, hoc est maxima in iure uocatur violenta, &c.* Hæc violenta præsumptio dicitur iuris, & de iure, quā ita possumus definire: *Præsumptio iuris & de iure est quędā legis dispositio aliquid pręsumentis, & super præsumpto, tamquā sibi cōperto et noto statuentis.* Nec contra hanc præsumptionē regulariter & directe admittitur probatio in cōtrariū: quia cum ab apertis & violentis indicijs proficiscatur, pro manifesta veritate habetur. c. is qui. de sponsal. c. quanto. de pręsumptio. l. 1. §. 1. C. de rei vxo. actione.

Vnde oriatur suspicio violenta. Hęc præsumptio seu suspicio violenta, vt optime scribit Gerson tract. de protestatione, cōsideratione vltima, nascitur ex signis exterioribus operū aut verborū, ex quibus cōcludi solet efficaciter & fere semper, quòd talia dicens vel faciens est hęreticus, vt si quis transit vel redit ad ritus Iudæorū. c. contra Christianos. de hęret. lib. 6. itē si quis in causa fidei excōmunicatus per annum in excōmunicatione animo pertinaci durauit, quia anno elapso vt hæreticus condemnatur. c. cum contumacia. de hęret. lib. 6. In his enim casibus à iure expressis violēta oritur suspicio cōtra ita delinquētes. casus uero ī iure nominatim præscripti ex quibus oritur uiolenta præsumptio, refert Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 3. n. 7. & q. 30. n. 2. quos dilucidius enumerauimus infra lib. 3. adnotationum, schol. 31.

Et huius quoque pręsumptionis appositissima sunt exēpla, quæ Eymericus hîc cōmemorat, nu. 7. & omnia fere illa quæ retulimus ex concilio Narbonensi c. 29. relato supra schol. 56. huius partis. §. factis quidē. nam illa facta, indicia indubitata sunt, quæ ad aliud trahi nequeunt, quàm ad id qd indicāt, quę re uera sunt hęreticalia; ideoq; pro veris probationibus sunt habenda. Iura uero quę hîc citat Eymericus optime probāt suū institutū, ut dixi 3. par. schol. 161. super q. 121.

¶ *Nec tergiuersatione refellitur qualicūq;*. In Sabellano ita: *Nec defensatione repellitur qualicunq;*. eadē est sententia. obseruandū est aūt non dici hîc, nullo modo posse hāc pręsumptionem violentā refelli aut purgari, sed nō facile refelli: quia cum oriatur ex signis apertis operū aut uerborum, difficillime potest contrarium probari. quamuis aliquādo contrarium probetur, ut dixi par. 3. schol. 161. quod est uidendum. *Pag. 59. num. 6.*

¶ *Et vbi quis sic inuenitur de hæresi leuiter suspectus, &c. sed debet sibi indici canonica purgatio vel iniungi tamquā pro leui abiuratio.* Quantū ad hunc locū attinet de iniungenda purgatione uel abiuratione pro suspicione leui, illud omnino putarē obseruandū, quod optime admonet Iacobus Simancas catho. instit. tit. 50. n. 28. & seq. scilicet, periculosum esse ob leues suspiciones trahere in iudiciū hominē honestū & probū, eumq; de fide interrogare. ergo personarū ratio habenda erit: nā ex leuibus suspicionibus, probabilibus tamē, aduersus uiles & improbos procedi poterit, ut intelligatur quid pectore gerāt: cōtra probos uero & honestos nō ita facile. Atq; crederē intelligendā cōmunem sententiā Innoc. in c. sicut. de simo. Io. And. in c. ut officiū. §. 1. Anchar. in c. accusatus. in princ. de hęre. lib. 6. Fel. in c. literas. de pręsumptio. & aliorū asserentiū ex leuibus suspicionibus posse inquisitores procedere in hoc crimine, de quo amplius disserui sup. schol. 9. huius lib. §. qui aūt. & scho. 117. lib. 3. super q. 59. *Num. 9.* *Ex leuib⁹ suspicionibus cōtra quos potissimū procedi possit*

¶ *Nullus enim pro suspicione etiā vehemēti est de tāto crimine cōdēnandus.* Et hoc est uerissimū. nemo enim ex pręsumptionibus & indicijs etiā indubitatis in criminalibus definitiue dānari debet. Gādinus tract. de malef. in rub. de presūptio. & indicijs indubitatis. & disputat latissime Boerius decis. 164. qd in hoc tribunali obseruari dicit. Cāpe. apud Zanch. c. 11. uer. doctrinā hanc. Sed hāc sententiā ita intelligo, ut nemo debeat ex uehementibus præsumptionibus puniri & damnari pœna criminis ordinaria, sed alia mitiori arbitrio iudicantis, quod optime admonuit Boerius in d. decis. 164. nu. 6. quod in hoc sacro tribunali frequētius quàm in ceteris obseruatur. *Pag. 259. num. 11.* *Ex vehementibus suspicionibus nemo coercend⁹ pœna ordinaria.*

O 2 ¶ Sed

Pag. 260 num. 13. ¶ *Sed quid agetur, si aliquis, &c. non cōsenserit continuo abiurare:* Est hęc Eymerici doctrina omnibus numeris absoluta, & diligenter consideranda atque obseruanda. iam verbum illud, *continuo*, quo modo sit accipiendum explicat auctor 3. par. q. 98. & dixi sup. scho. 5. huius 2. lib. §. nisi cōtinuo.

Num. 16 in fine. ¶ *Violenta enim suspicio ad condemnandum sufficit, & probationem in contrarium non admittit.* Et ratio est, quam paulo antea docebamus, quoniam est præsumptio iuris & de iure, ex qua deuenitur etiam ad criminalem punitionem, & pœnam criminis ordinariam imponendam. in quam sententiam optime Eymericus allegat c. excommunicamus. §. qui autem. de hæret. vbi glossa in verbo, condemnentur. & Panormitanus nu. 6. tradit luculenter Mathe. singul. 118. & Antonius Gomes to. 3. varia. resolut. c. 12. n. 26. vers. aduertendum tamen. & Paulus Grillādus tract. de hæret. q. 10. nu. 2. quamuis autem Eymericus hîc dicat violētam hanc presumptionem non admittere probationem in contrarium, hoc intelligendum est regulariter; in hac tamen hæresis causa indirecta probatio admittenda est, iuxta ea quæ diximus paulo antea. §. tertia suspicio.

Ob violentā presumptionē pœna criminis ordinaria imponitur.

SCHOL. LXII.

Pag. 260 col. 2.

In quæstionem lvi. De casibus vehementis suspicionis hæreseos in iure expreßis.

Tametsi valde laboriosum sit in qualibet arte casus singulares & indiuiduos præscribere, cum indiuidua ab arte repellantur, vt admonent philosophi; nihilominus hic Eymericus, vt absolutam tradat inquisitoribus eorum, quæ ad suum munus pertinent cognitionem, etiam particulares casus cōmemorat: non tamen omnes qui cōtingere possunt: id enim impossibile esset, sed eos tantum qui varijs iuris locis cōtinentur. eosdem retulit breuiter Campegius apud Zanchinum c. 20. vers. suspecti. & Locatus in opere iudiciali verbo, suspicio. nu. 10. vers. casus autem. quo loco alios plures addit omnino inquisitoribus & consultoribus cognoscendos.

Pag. 261 nu. 2. ¶ *Secundus casus est, quòd quicumque impedit inquisitionis officium.* Eymericus bifariā probat eos qui scienter directe vel indirecte impediunt inquisitionis officiū suspectos vehemēter esse habēdos: primo ratione, inde auctoritate. Ratio talis est, Qui impedit officiū inquisitionis, excōmunicatus est, & elapso anno fit suspectus violēter, ergo prius vehementer suspectus habendus erit: nā suspicio violenta nō consurgit ex leui, quamuis ab ea quandoq; incipiat, sed ex vehemēti. Auctoritate vero ita probat: Vrbanus ait, posse animaduerti in impeditores, velut in fautores & defensores hæreticorum: fautores autem & defensores vehementer suspecti sunt. ergo & impeditores.

Impeditores S. inquisitionis sunt vehementer suspecti. qd aliq. ado falsus.

Et quamquam hæc sententia de ratione iuris stricta verissima sit, nihilominus tamen saltem in illis qui indirecte impediunt tēperanda videtur, considerata personarum, & factorum qualitate: nam si quis ratione affectionis potius quàm odij quod habeat contra fidem, aut sacrum officium, consanguineis aut amicissimis fauendo, inquisitores aut eorum officiales impediuerit, quamuis acriter sit puniendus, nō tamen credendus est vehementer suspectus: & hoc pręsertim haberet locū in illis, qui non adeo callent fidei causas, quales sunt rustici, & plebei. Quam ob rem antequā abiuratio de vehementi talibus imponatur, propter periculū relabēdi, & traditionis curiæ seculari, diligēter est personarū qualitas perpēdēda.

Atque hæc eadem obseruanda penitus existimo in illis, qui præstant auxiliū, consiliū vel fauorē impeditoribus sacri officij, quos in tertio casu, vehementer etiam suspectos asserit Eymericus.

In quarto casu nulla occurrit difficultas: nam & verissima est Eymerici doctrina, & colligitur ex loco quem citat, quò spectat etiam illud Ambrosii lib. 1. de officijs c. 36. relatum in c. non inferēda. 23. q. 3. *Qui non repellit*, inquit, *à socio iniuriā si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit.*

Pag. 262 num. 8. ¶ *Seu aliàs fauorem eis impendit, qui excusari non possit, quin sit in fauorem magis culpa quàm persona.* Ex his verbis dirimitur quæstio illa anceps & dubia, An qui receptant, & defendunt consanguineos, seu aliter præstant eis consiliū, auxiliū, & fauorē in causa hæresis mitius puniri debeant iuxta dispositionem l. 1. ff. de receptato. per quā in minoribus quibusdā delictis nō esse admodum seuere in hos hoīes animaduertendū scribit Paulus Iurisc. in hęc verba: *Eos, apud quos affinis, vel cognatus latro conseruatus est, neq; absoluēdos, neq; seuere admodū puniendos. non enim par est eorū delictum, et eorum, qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt.* hæc ibi. Quam legem in receptantibus consanguineos hæreticos, aut alios complices in hoc crimine propter eius immanitatē noluerunt habere locū. Repertorium inquisitorum verbo, receptatores. §. sed tamen si receptatus. & Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 9. nu. 2.

Receptātes & defendentes cōsanguineos, an mitius plectendi in hoc crimine.

Sed Zanchinus tract. de hęre. c. 4. n. 3. & c. 6. n. 3. & ibi Cāpegius, & Carrerius tract. de hæret. n. 167. & Locatus in opere iudiciali verbo, receptatores. n. 7. & Simancas catho. instit. tit. 15. nu. 20. & 21. & Hierony. Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 3. tit. De pluribus & varijs quęstionibus. q. 5. n. 3. & Andreas Tiraquel. tract. de pœnis temperan. aut remittēdis, causa 4. 20. & 21. & alij, locū habere prædictā legem etiā in receptantibus cōsanguineos criminis lęsæ maiestatis reos asseruerunt, quā sententiā non obscure tenet hîc Eymericus: quia ratione sāguinis & naturalis affectionis, nō fidei contēptu aut hęreseos amore id fecisse uidētur. quamuis enim hęretici sint, at iure naturæ coniuncti sunt, nec possumus facile iura naturæ exuere, & propterea plurimum ei tribuēdū est, & putandum est hos consanguineos suos receptasse, non tamquam hæreticos, sed tamquā consanguineos. atque hæc sententia mitior est & com-

communior, ideoque obseruanda mihi videtur.

Ceterum multa in hac causa considerare oportet. Primû est, quòd qui receptant cõsanguineos, quamuis mitius puniri debeant, non tamen excusantur à tota pœna, ut tradût multi ex pręcitatis, iudicantque apertissime prelatę legis verba, quia non sunt penitus immunes à delicto.

Rursus, consanguineorum, seu coniunctorum ratio habenda erit: nam filius receptans patrem hæreticum, vxor virum, frater fratrem leuius puniendi sunt, quàm si remotiores, siue alios non vsque adeo coniunctos receptassent, aut defendissent.

Postremo, vt hæc sententia locum habeat, necesse est vt qui receptat non participet in crimine cum receptatis: nam si particeps eiusdem criminis fuerit, ordinaria pœna puniendus erit, vt late & vere probat Gandinus tract. de malef. tit. de furibus & latron. nu. 13.

An qui receptant amicissimos nô cõiũctos, uel amantes mitius puniri debeant in hoc crimine. Nunquid autem eadem sentêtia etiam locum habeat in receptantibus extraneos, amicissimos tamen, item amantes, dubium videtur: Tiraquellus tamen tract. de pœnis temperan. aut remitten. causa 4. & 22. non inepte contendit locum habere, quoniam amicitia, vt ait Valerius Maximus lib. 14. c. 7. vinculum potens est & præualidum, neque vlla ex parte sanguinis viribus inferius. & amicitia ipsa veluti quædã fraternitas est. l. verum. ff. pro socio. notat Sozinus consi. 263. & Iason in l. quæ dotis. ff. solu. matr.

Iam amore capti receptantes, mitius quoque videntur puniendi, cum amor immodicus furori ęquiparetur, ac interdum etiam furor appelletur. c. cum in iuuentute. de præscriptio. Cicero lib. 4. Tusculan. quæstion. & Baldus in l. precibus. C. de impub. & aliis substit. quem sequitur Franciscus Curtius senior consi. 67. Sed si quis velit hanc sententiam sequi (quod non reprehenderim) amicitiæ & amoris qualitatem contemplari debet; neque enim quæuis amicitia, sed maxima; nec quiuis amor, sed ingens hoc leuioris pœnæ beneficium pręstabit.

Ibidem. ¶ *Vbi manifeste apparet, q qui antea abiurauit, &c.* Hic locus est obscurus, ceterum si paulo diligentius series inspiciatur, hoc videtur esse Eymerici propositum: Quicunque scienter receptat hęreticos & c. suspectus est vehemêter; quod ita ꝓbat: Qui prius abiurauit de vehemêti aliquam hæresim, si postea hæreticos receptet, relapsus iudicatur c. accusatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. ergo qui ista facit, ante abiurationẽ procul dubio censendus est vehementer lapsus, seu suspectus, cum violenta præsumptio (vt alibi scripsit auctor) non oriatur nisi ex vehementi suspicione.

Qui scienter receptat hæreticos suspectus est vehementer.

Iam Eymericus hîc apertissime sentit, eũ qui ob vehementem suspicionem abiurauit hæresim, si postea cum hęreticis communicet, eo ipso relapsum esse censendum. quod etiam asseruit paulo antea q. 55. nu. 14. versi. tertius, quando hæreticos receptat. atque hanc sententiam secundum su perficiem asserere videtur Alexander iiij. in c. accusatus. §. ille quoque. de hæret. in 6. quo etiam vtitur hoc loco Eymericus ad hoc adstruendum.

Ceterũ hæc sententia tuta non est, nec vllo modo obseruanda in praxi, cum sit valde periculosa: quoniam vt aliquis damnetur, & curiæ seculari tradatur velut relapsus, necesse est vt saltem semel de hęresi relapsi plene constet in iudicio, quod apertissime etiam colligitur ex d. c. accusatus. §. ille quoque. vbi sunt illa verba: *Constiterat, vel nunc constat*, quæ nullo modo suspicioni etiã vehementi possunt accommodari. Cum itaq; qui prius abiurauit de vehemẽti, de nulla hęresi fuerit plene conuictus, nec postea conuincat de hæresi, ob id quia receptet, aut deducat hæreticos; hęc enim facta suspicionẽ hæresis, nõ expressam hęresim præ se ferũt; relinquitur omnino vt hic nullo modo debeat cẽseri relapsus: atq; hanc sentẽtiam sequitur Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæret. punitio. c. 2. & apertissime Geminianus in d. c. accusatus. §. ille quoque. versi. quæro an sufficiat. quos laudat Simancas catho. instit. tit. 57. nu. 5. quibus libentissime subscribo. quare cauendus est hic Eymerici locus.

Vt quis puniat vt relapsus, necesse est constet de uno lapsu in manifestam hæresim.

¶ *Decimus casus habetur, &c.* Præter hos decem casus vehementis suspicionis quos ex communi iure recensuit Eymericus, sunt & alij prope infiniti qui nulla arte præscribi possunt: quoniam facta & dicta ex quibus vehemẽs suspicio oriri potest, nullis adhuc sunt limitibus circunscripta. multos tamen casus singulares vehementis suspicionis præter hos decem enumerauit Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, suspicio. nu. 19. & sequentibus. & Zanchinus tract. de hęret. c. 35. quos libenter omitto, cum obuij passim extent horum auctorum scripta. illis ex Ioanne Rojas singul. 5. num. 6. & 7. & nu. 17. & 18. addi potest sequẽs: *Qui non reuelat hæreticos proprijs indicibus, saltem vehementer redditur de hęresi suspectus.* dixit, *saltem*, quoniam Alfonsus Castrus lib. 2. cap. 25. in prin. de iusta hæret. punitio. non reuelantem hæreticos, violenter dicit esse suspectum: quod est nimis crudele, nec vllo prorsus iure nititur, neque sententiam hanc Alfonsi, neq; Ioannis Rojas arbitror secure amplectendam indistinctè, cũ multis modis qui non reuelat hęreticos excusari possit, vt dixi supra schol. 59. §. at non videtur. Tunc autem sententia Ioannis de Rojas locum habere posset, cum nulla adesset probabilis causa cur nõ reuelaret, vel in iudicio interrogatus eos scienter celauerit, iuxta doctrinam Zanchini tract. de hæret. c. 5. nu. 4. Num. 10

Qui non reuelat hęreticos vehementer est suspectus.

De eo qui retinet libros prohibitos, quẽ nonnulli vehementer suspectũ esse dicunt, quid sentiã, dixi in principio huius libri, scholio. 1. §. sed alter casus.

Iam vt vno verbo cõplectar ea quę vehementer reddunt aliquem de hæresi suspectum, dico vniuersa illa indicia vehementer hęresis arguere suspicionem, quę frequenter & facile solent hęresim secum ferre: vt si quis sciens matrimonium cõtrahat cum hęreticis, amicitiam cum eis ineat, ad eos confugiat, literas aut nuntios ad eos mittat, aut alio quouis modo qui probabili ratione excusari non possit, hęreticos recipiat, defendat, excuset, laudet, & similia: hęc enim indicia frequẽter

Quę indicia faciãt vehementẽ hæresis suspicionem.

ter hæresim inducunt, ac facile indicant aliquem mentis errorem; & propterea suspicionem includent vehementem. de quo dixi plenius par. 3. schol. 118.

Postremo vnum hoc præ ceteris habeant inquisitores ante oculos, ne facile credant hunc, vel illum esse vehementer suspectum, quia in hoc vel illo auctore reperiant ex tali, vel tali causa oriri vehementem suspicionem: nam plurimū semper sunt & personarum & causarum circunstantiæ cõsiderandæ, ex quibus interdum vehemens suspicio, interdum leuis, interdum vero nulla orietur, vt in eo qui retinet libros prohibitos ostendi supra hoc libro 2. schol. 1. §. ex supradictis. & seq. & in ceteris causis idem est considerandum, ne quid vnquam durius q̃ postulat æquū, statuatur.

SCHOL. LXIII.

Pag. 263 col. 2.

In quæstionem lvij. De diffamatis de hæresi.

Ateriam huius quæstionis tractat Locatus in opere iudiciali verbo, diffamati. & Repertoriū inquisitorum verbo, diffamatus. & Zanchinus tract. de hæret. c. 11. num. 3. & ibi Campegius, ac alij competentibus locis. Est autem frequens etiam in hoc tribunali diffamationis vsus, cum ex diffamatione inquisitores inquirere possint in diffamatos de hæresi, & propterea quid sit in hoc articulo obseruandum explicat hîc luculenter Eymericus.

¶ *Ad hanc respondemus, quòd illi dicuntur de hæresi diffamati, de quibus est publica vox & fama, &c.* Concilium Tolosanum c. 16. §. illos autem. in hęc verba describebat diffamatos de hęresi: *Illos autem debent pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamat; vel de quorum diffamatione apud bonos & graues coram Episcopo loci legitime constiterit.* hæc ibi. & quomodo quis dicatur diffamatus tradit etiam Bartolus in l. turpia. §. 1. num. 3. ff. de legat. 1.

Qui dicātur de hæresi diffamati.

¶ *Et talibus est purgatio canonica indicenda, &c.* Qualis autem ritus debeat in hac purgatione indicenda obseruari, tradit copiose Eymericus par. 3. in 2. modo ꝓcessum fidei terminandi, vbi dixi libro 3. adnotationum, scholio 51. purgatio vero diffamatis tñ iniungitur: nam si præter infamiam alia suspicionum heresis adessent indicia, abiuratio quoque esset imponenda, vt docuit Eymericus 3. par. in 7. modo processum fidei terminandi. & de purgatione canonica egi plene supra hoc 2. lib. super c. inter solicitudines. schol. 11.

Diffamatis iniungitur purgatio canonica.

Num. 2. ¶ *Nec refert an fuerint infamati per graues & bonos testes, an per infames, & viles.* Sed his videtur aduersari concilium Tolosanum paulo antea relatum, quod postulare videtur testes graues & bonos ad probandum diffamationem alicuius super hæresi, cum Eymericus hic dicat parum referre, an testes apud quos est infamia de aliquo sint integri nec ne. Hęc controuersia ita mihi breuiter videtur dirimēda, vt diffamatio, aut infamia de hęr. si ꝓfecte probetur, duo testes boni & graues sufficiunt, vt disserui lib. 3. adnotationum. schol. 20. & ita videtur intelligendum concilium Tolosanum paulo antea relatum: & vbi sic fuerit probata diffamatio contra aliquem, pœna ordinaria erit diffamatis de hęresi iniungenda. quòd si testes fuerint viles & infames, licet contemnendi non sint, ad hoc vt ex dictis eorum ad inquirendum procedatur; duo tamen ex illis non erūt sufficientes ad hoc vt diffamato pœna ordinaria imponatur, sed mitius erit tractandus, nec ad purgationem subeundam erit cogendus, nisi plenior probatio accedat, & alia indicia & adminicula, simul cum diffamatione concurrant; quoniā duo testes solum minus idonei in causis in quibus ad testificandum admittuntur, nunquam sufficiunt ad hoc, vt ex dictis eorum reo pœna ordinaria imponatur, vt late disserui 3. par. schol. 121. vbi ita cum communi Doctorum sententia interpretor iura hoc loco ab Eymerico allata. Nā quamuis inquisitor nullam hęresis infamiam à quibuscunque ad se delatam contēnere debeat; non tamen putare debet eā æque probari per testes minus idoneos, atque per graues, & omni exceptione maiores.

Vbi infamia ꝑ testes integros probatur pœna ordinaria plectitur reus, aliàs sec

¶ *Nec refert etiam an infamia habuerit ortū ab æmulis, &c.* At contrarium videntur concludere communiter Doctores. Gandinus tractat. de malefi. tit. quomodo cognos. de malefi. per inquisitionē. Practica Papiensis in forma inquisitionis, verbo, non quidem à maleuolis. quod probat aperte textus in cap. qualiter & quando. 2. de accusatio. ibi: *Non quidem à maleuolis.* & in cap. licet Heli. de Simonia.

Pag. 263 nu. 4.

Et Eymericus quidem hîc aperte concedere videtur diffamato de hęresi canonicam purgationem esse indicendam, etiamsi infamia originem habuerit ab ęmulis & inimicis: quę sententia simpliciter accepta, iuxta ea quę paulo antea dicebamus, tenenda non videtur: sed cum ab inimicis & ęmulis orta est infamia, ea plane sufficiet ad dādū initium iniquisitioni, non tñ ad canonicam purgationem iniungendam: quia, vt dixi, sicut pœna ordinaria imponenda non est ob dicta duorum testium minus idoneorum, eodem modo non videtur iniungenda quotiens ab emulis & inimicis initium duxit. quod si plures testes minus idonei affuerint, aut à multis ęmulis profluxisse infamia videatur, si verisimilia dicant, tunc purgatio canonica imponi poterit, & pœna quęlibet alia ordinaria: atque hęc videtur esse non obscura Eymerici sententia hoc loco ob illa verba: *Postquam habuerit initium à qualitatibus facti & conditionibus.* sed hęc omnia plenius probantur à nobis in 3. par. schol. 20. & Schol. 121. atque hęc sunt in hac causa diligentissime cōsideranda, ne quid durius, quam postulat ęquum in reos vllo tempore statuatur. eadem cum Eymerico prçcitatis locis sentiunt Locatus & Campegius, quę vel ita sunt intelligēda, vel respuēda. Quomodo autem probetur

A quibus orìri debeat infamia, ut ꝑ pœna ordinaria reus plectatur.

betur infamia, per quos & quales effectus producat, dixi schol. 20. par. 3. versi. & fama pbata. n. 80.

Ex locis suspectis oritur diffamatio contra aliquẽ in eo commorãtem.

Ad hęc, ne quid desideretur quod huic loco lucem afferre posit, obseruandum est diffamationem de hæresi quandoque oriri aduersus aliquos ex eo quod in locis diffamatis de hæresi aut suspectis versati fuerint, ex quibus inde ad nos accedunt: in quibus quid sit obseruandum his maxime temporibus eleganter docuit synodus Salisburgensis superioribus annis celebrata, constitutione 6. cap. 2. in hæc verba: *Eos quoque obseruare debent Parochi, qui ex hæreticorum locis, siue de hæresi suspectis veniunt, singulorumque dicta, & facta animaduertant; ac de eorum vita, consuetudine, & ratione cognoscant; & si qua de ijs suspicio fuerit, ordinarium admoneant.* hactenus ibi.

De obseruandis illis qui ex locis suspectis de hæresi adueniunt.

Postremo illud est hîc addendum, quod valde salubriter cauit olim concilium Tolosanum cap. 16. §. sed nec eos. ne videlicet Prælati, Barones, aut quicunque alij Domini terrarum, diffamatos de hæresi, vel suspectos in familia, aut consilio suo habeant in hæc verba: *Sed nec eos*, scilicet hæreticos, aut hæreticorum credentes, *aut etiam aliquos diffamatos de hæresi, vel quos credunt de hoc esse suspectos, in sua familia, vel suo consilio, habere vel retinere præsumant.* hæc ibi. Quod non modo intelligẽdum puto postquam damnati sunt, & in iudicio legitime constitit de infamia & suspicione, verum ante sententiam: nulli enim quacunque heresis suspicione, aut infamia notati magistratus gerere debent, vt dixi supra hoc eodem libro scholio. 59. §. quidam namque sunt.

SCHOL. LXIIII.

Pag. 163 col. 1.

In quæstionem lviij. De Relapsis.

Postrema hæc tractatio huius partis, in qua de relapsis disseritur, valde frequens est in hoc sacro tribunali, occurruntque interdum in ea quęstiones perdifficiles. Eymericus hîc more suo singulariter persequitur quæ ad eam cognoscendam spectant, de ea disseruit idem quasi aliud agens supra hac eadem parte q. 40. num. 3. & seq. & q. 55. num. 13. & seq. quibus locis ideo nihil addidimus, quoniam ex proposito hîc agebat auctor de relapsis, circa quos qualis praxis debeat obseruari docuit idem abunde 3. par. in 9. & 11. modo processum fidei terminandi. & rursus alia plura huc spectantia adiunxit in eadem 3. par. q. 99. & seq.

De relapsis q dißeruerint.

Iam qui de hęreticis agunt, nulli omittunt hác tractationem. Zanchinus de hęret. cap. 16. Campegius apud Zanchinum cap. 17. Repertorium & lucerna inquisitorum verbo, relapsus. Locatus in opere iudiciali verbo, relapsi. Calderinus tract. de forma procedendi contra inquisitos de heresi in rubrica, De hęreticis relapsis. Simancas catho. instit. tit. 57. idem in enchyridio tit. 60. Albertinus tract. de agnoscendis assertio. q. 25. num. 25. & seq. Ioannes Rojas in singularibus fidei singula. 173. idem tract. de hęret. par. 2. assertio. 41. Alfonsus Castrus lib. 2. cap. 2. de iusta hęreti. punitio. Syluester in summa verbo, hęresis. 1. nu. 15. & in legibus Hispanię septipartitis par. 1. l. 60. tit. 6. & copiose Mõtaluus in l. 1. partitę 7. tit. 26. in 6. quęstione. Archidiaconus, Ioannes And. Geminianus & ceteri communiter in cap. accusatus. de hęret. lib. 6. & alij aliis locis. ex quibus more nostro quę ad illustrandum hunc locum attinent, mutuabimus: quamquam Eymericus & copiose, & perspicue satis loquatur.

Qui in iure dicantur relapsi.

Obseruãdũ est aũt, hic tractari de illis relapsis, qui post abiuratas hęreses, iterum in hęreses incidisse conuincuntur; hi namque traduntur curię seculari; non de illis, qui in eundem errorem iterum, atque iterum labuntur, nulla pęnitentia solemni interueniente, aut abiuratione, canonicaue purgatione iudicialiter facta. Si quis enim iterum atque iterum in varias, aut easdem hęreses labatur, etsi vere relapsus dici possit priusquam illas abiurauit; at puniri non debet velut relapsus, ita vt tradatur curię seculari, dummodo velit vere pęnitere: nam iure pontificio is hęreticus vere relapsus accipiendus est, qui post solemnem iudicialemque hęresum abiurationem relapsus fuerit. c. accusatus. & ibidẽ Ancharanus de hęret. lib. 6. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 2. de iusta hęret. punitio. Simancas catho. instit. tit. 57. num. 2. & seq.

Col. 1. num. 5. Duæ relapsorũ differẽtię explicatæ.

¶ *Quartus casus est, quis hæresim abiurauit, &c.* Libet clarius & apertius dicere quod hîc Eymericus breuiter, paulo tamen obscurius tradit. sub hęc ergo quarto casu duę relapsorum differentię continentur. Prima est eius relapsi, qui post abiuratam hęresim, de qua vere constitit ante abiurationem iudicialem, postea reperitur cum hęreticis communicare. Altera est illius qui abiurauit vt vehementer suspectus, quia de hęresi tunc vere nõ constabat; post abiurationem vero, de hęresi constitit, quam abiurauit prius vt vehementer suspectus: is enim si post hęc cum hęreticis communicet, relapsorum pœna plectendus est. & ratio huius assertionis verisima illa est, quam tradit Paulus Grillandus tract. de hęret. q. 10. num. 1. quoniam per hanc secundam deprehensionem expressam, declaratur animus illius, qui prima vice fuerat in mala opinione contra fidem Christi, in qua semper pręsumitur continuasse vsque ad secundam deprehensionẽ: quę pręsumptio cum sit iuris & de iure, non admittit probationem in cõtrarium, vt notant Doctores in c. afferte. de pręsumptio. & dixi plene supra schol. 61. huius libri.

Atque hę duę relapsorũ postremorum differentię cont inẽtur breuiter in d. c. accusatus. §. ille quoque. de hęret. lib. 6. & de postrema agens Ancharanus

charanus ibidem notabili 6. ait: *Nota in verbo, ille quoque. quòd sufficit post abiurationem constare de hæresi abiurata ad conuincendum aliquem vt relapsum super his, de quibus in textu.* hæc Ancharanus.

Ibidem.

¶ *Vel post constitit; vtpote quia abiurauerat, vt suspectus vehementer.* Hęc verba sunt notatu dignissima, quibus apertissime refellitur opinio Ancharani in d. cap. accusatus. notabili 6. de hæret. lib. 6. & Matthæi de Afflictis in constitutionibus Siciliç, tit. 1. colum. 8. asserentium, eum quoque esse censendum relapsum, qui de leui abiurauit, & postea vere constitit de illo crimine, de quo antea leuiter tantum erat suspectus: nam si post leuem abiurationem hereticus, inquiunt, deprehendatur, relapsorum pœna plectendus erit. hęc enim opinio falsa est, neque vsquam est decreta, neque vsu recepta, & misericordiam excludit ab hoc sacro tribunali; nec vllam in hoc casu admittit differentiam inter abiurationem de leui, & de vehementi, quod apertissime aduersari videtur textui in d. cap. accusatus. §. 1. versi. si autem leuis. de heret. lib. 6. Quam ob rem merito iam eam ante nos confutauit Ioannes Rojas in singularibus fidei, singulari 1. num. 26. in fine. & Simancas catho. instit. tit. 1. num. 19. & 20. & contrariam sententiam quam amplectimur, profitetur hoc loco apertissime Eymericus, à qua nullo pacto est recedendum.

Qui de leui abiurauit nō punitur, vt relapsus, etiāsi post abiurationem constet de hęresi, quā leuiter abiurauit.

Pag. 264 nu. 6.

¶ *Et omnes isti relapsi, &c. sunt tradendi brachio seculari.* Cur autem relapsos Ecclesia non recipiat, etiamsi conuerti velint, docet concilium Narbonense cap. 11. in hęc verba: *Et illos qui post abiurationem erroris, seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari iudicio, sine vlla penitus audientia relinquatis animaduersione debita puniendos, cum sufficiat tales per falsam conuersionem semel Ecclesiam decepisse.* hæc ibi. & dixi lib. 3. adnotationum schol. 145. super q. 99. par. 3.

Cur relapsos Ecclesia non recipiat.

¶ *Quidam vero sunt relapsi in fautoriam, vt pote quia fautoriam abiurarunt, & post in abiuratam fautoriam relabuntur.* Hæc est grauissima & perdifficilis quæstio, quę pendet ex illa, quam disseruimus paulo antea scholio 60. super q. 54. huius partis. §. sic tales. & quamquam Eymericus in fine huius quæstionis, quem sequitur penitus Campegius apud Zanchinum tract. de heret. cap. 17. dicat in his summum Pontificem consulendum esse; donec tamen definitio Papæ habeatur, quid mihi dicendum videatur breuiter explicabo.

Qui ergo fautoriā hereticis exhibitam vel impedimentum sacro officio pręstitum abiurauit, si simul particulares aliquos errores, vel hæreses, vt hæreticus abiurauit, & postea relabatur in fautoriam, siue eandem, siue à priori diuersam, plane relapsus erit iudicandus: nam talis proculdubio comprehenditur, sub dispositione textus in cap. accusatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. neque de hac tacti specie videtur vlla esse dubitatio: & hic sine vlla misericordia tradendus est curiæ seculari, etiamsi conuerti velit.

An qui relabitur in fautoriam, siue abiuratā, siue aliā sit puniēdus vt relapsus.

Sed tota difficultas huius quæstionis in altero capite versatur, An is scilicet relapsus sit dicendus, qui nullo errore, aut hæresi expressa, fautoriam, seu impedimentum in genere abiurauit: quod fieri sæpe potest, iuxta ea quæ scripsimus supra schol. 60.

Ac primum hîc animaduertere oportet, hanc quæstionem non disputari in illis qui leuiter fauent, quoniam in his nulla dubitatio est, eos non fore plectendos pœna relapsis de iure debita: sed tantummodo in illis qui magnopere fauent, & insigniter sacrum inquisitionis officium impediunt iuxta illas circunstantias, quas diligentissime enarrauit concilium Narbonense cap. 14. 15. & 16. relatum à nobis supra hoc 2. libro. schol. 59. §. iam si nosse cupis. vt si quis captos & incarceratos præter iudicum ecclesiasticorum voluntatem à carcere liberet: condemnatos, & curiæ seculari relictos, cum possit & debeat, non puniat: aut denique scienter & nequiter insignem aliam iniuriam in detrimentum fidei sacro inquisitionis officio irroget, vnde vehemens suspicio malæ credentiæ orta fuerit, quam de vehementi abiurauerit.

His ita positis prima fronte videtur dicendum, velut relapsos fore iudicandos eos, qui postea in hanc fautoriam abiuratam, vel in aliam similem, vel grauiorem relabuntur. Primum, quia hæc non videntur posse fieri sine scrupulo iniquæ societatis, non modo susceptæ cum personis, quibus tantopere fauent; verum etiam cum erroribus & heresibus earundem personarum. Rursus, quoniam cum ex priori fautoria & impedimento orta fuerit vehemens suspicio hæresis (vt supposuimus) ea in secunda fautoria transire videtur in violentam, ex qua suspicione violenta tandem poterunt capitaliter condemnari, cum hoc postulet natura violentæ suspicionis, vt diximus in superioribus; & tradit glossa communiter recepta in cap. excommunicamus 1. §. qui autem. verbo, condemnentur. de heret. relat. apud Eymericum par. 2. pag. 93. colum. 2. Quis enim dicat hanc secundam suspicionem non fuisse auctam, & in aliud genus suspicionis maioris non transiuisse? at non potest in aliam transire quàm in violentam: ex ea ergo poterunt condemnari. atque ex his redditur satis probabilis hęc sententia.

Altera huic aduersa, quæ tutior est, bifariam potest probari auctoritate, & ratione. Auctoritas est in concilio Tarraconensi relato apud Eymericum par. 2. pag. 169. vbi cum ageretur de pænitentia relapsorum in fautoriam, dicitur: *Pænitentia illorum qui sunt relapsi in fautoriam similiter erit solemnis, &c.* Ex quibus apparet apertissime sensisse concilium, relapsos in fautoriam non esse tradendos curiæ seculari, aliàs non tradidisset pœnas pænitentiales eis imponendas. Ratio vero hujusmodi est, Relapsi natura hoc

exigit,

exigit, vt de aliquo lapſu in hæreſim vere conſtet ad hoc vt pœna relapſis debita puniatur.cap. accuſatus.§.ille quoque.de hæret.lib.6. vbi communiter interpretes, traditque præ ceteris Alfonſus Caſtrus lib.2.cap.2. de iuſta hæreticorum punitio.& Simancas catho. inſtitu. tit.57.num.5. at qui relabitur in fautoriam abiuratam, vel in aliam diuerſam, in nulla hæreſi expreſſa eſt deprehenſus, vt ſupponimus. ergo non poterit dici relapſus, nec tradi curiæ ſeculari. Hæc ſunt quæ iudicio meo pro vtraque ſententia adduci poſſunt ex quibus redditur valde dubia propoſita difficultas.

Si cui tamen ſententia prima arriſerit, caueat, ne quid propria auctoritate in re tam graui conficiat, nec temere in his in quibus vita hominis periclitatur, dicant inquiſitores licere ſibi interpretari ſtatuta contra hæreticos edita, vt docet Eymericus 3.par.q.85.& 86.ac proinde poſſe declarare tales homines pœnis relapſorum plectendos; quamuis enim ſummo iure fortaſsis fieri poſſet, tutius tamen erit ſummum Pontificem, aut Illuſtriſsimum ſacroſanctæ generalis Romanæ inquiſitionis Senatum conſulere.

Hoc vnum poſtremo adiungam iuſtiſsimum, & æquiſsimum mihi videri, eos qui non tantum ſemel, ſed bis, aut pluries vel in abiuratam fautoriam, vel in alias relabuntur, abſque miſericordia tradendos fore curiæ ſeculari: quoniam in his grauiſsima ſunt & violenta perfidiæ indicia, & ob criminis toties repetiti grauitatem liceret tunc ſecure leges tranſgredi, ſi hoc vere eſſet leges tranſgredi, quod non credo. hæc tamen ita dixi, vt cuiuslibet viri docti & catholici meliora ſentientis iudicio libenter ſupponam.

¶ *Eodem modo ſi quis diffamatus de aliqua hæreſi canonice ſe purgauit, & poſt incidat in eandem vel aliam, &c.* Hæc eſt ſecunda quæſtio, eaque etiam in hac cauſa valde difficilis, de qua non vno modo ſenſit multis locis Eymericus, quam diſputaui 3. par. in ſecundo modo proceſſum fidei terminandi, ſchol. 52. vbi videto. P.2.264. col.2.A

Finis Scholiorum ſeu potius Adnotationum Partis ſecundæ.

FRANCISCI PEGNÃE SACRAE THEOLOGIAE

Iuris utriusque, & artium liberalium Doctoris

In Tertiam partem Directorij NICOLAI EYMERICI *Scholiorum, seu Adnotationum*

LIBER TERTIVS ET POSTREMVS.

PRAEFATIO IN TERTIVM LIBRVM.

FFERVNT se in hac tertia parte res magnæ & graues, in primis vero difficiles, tum quia sæpe leuiter, & quasi ab Eymerico aliud agenti indicantur potius quàm declarantur: tum quoniam ob longam annorum seriem nonnulla sunt vel antiquata, vel etiam immutata: quibus omnibus diligenter nobis occurrendum fuit, ne vsquam possent lectorem aut decipere, aut perturbare. rursus cum Eymericus in tertia parte non modo doceat praxim, quam obseruare debeant iudices violatæ religionis, sed etiam & pænitentias, & pœnas delinquentium assignet, circa quas plerunque non est par & vnanimis Doctorum consensio; hæc oportuit frequenter plenius declarare, ne vllus dubitationi locus relictus esse videretur. qua in re hoc præcipue curauimus, vt receptiora semper traderemus, quæque absque vllo erroris periculo tuto possint à quouis inquisitore seruari. neque enim (vt plerique faciunt) tam secuti sumus subtiliores opiniones, (in quo nescio cuius eruditionis specimen, & ingenij acumen situm esse putant) quàm verisimiliores & securiores: quod in causa fidei, quæ grauissima est, omnino fuit à nobis præstandum. Id vero in primis conamur, vt singula, quo ad fieri potest, legibus Pontificijs de hac causa latis declaremus, roboremus, euertamus, aut infirmemus. erit hic labor (vt spero) adeo futurus gratus & vtilis, vt mihi lectores longæuos annos deprecentur, ad alios similes in hac causa nec minores nec minus vtiles subeundos: quod si contingat, opere ipso adimplebo.

SCHOL. I.

Pag. 267 col. 1. num. 1.

In iii. Inquisitori de nouo instituto, quid agendum.

Inquisitori igresso in prouinciam sibi decretam quid primũ faciẽdum.

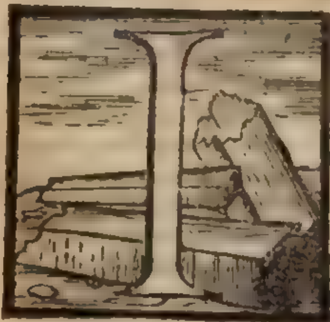

IN *primis debet se præsentare Regi, vel dño temporali, &c.* Traditurus Eymericus quæcunque ad peragendam hęresis causam spectant, à iudice orditur, docens eum quid facere debeat cum primũ est institutus, accessitque ad gubernandam prouinciã sibi creditam. hunc vero locum tractant etiam Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 10. num. 11. & Simancas in catho. instit. tit. 44. de ordine procedendi nu. 1.

Neque hic ordo discrepat à iure cõmuni: nam in l. obseruare. ff. de offi. proconsulis. ita cauetur: *Antequam vero fines prouinciæ sibi decretæ proconsul ingressus sit, edictum debet de aduentu suo mittere, &c.* Sed Eymericus in his alterius fortassis sanctionis doctrinam sequitur: nam in concilio Biterrensi c. 1. de hoc ordine obseruando ita sancit: *Consulimus vt intra terminos inquisitionis limitatę vobis, ad locum de quo expedire videritis, iuxta mandatum Apostolicum declinetis, vt inquisitionem de illo, vel de locis alijs faciatis, cum tutum non sit vos ad loca singula declinare: atque ibi conuocatis clero & populo, & proposito verbo Dei, mandatum vobis factum, & aduentus vestri causam, lectis literis, quarum auctoritate procedere habetis, sicut oportere noueritis, exponatis.* hęc ibi.

Neque ab his differt admodũ hodiernus vsus; nam inquisitores quamprimũ prouinciam sunt ingressi, literas delegationis, quibus creati sunt inquisitores, ostendere debent capitulo maioris Ecclesię, & consistorio ciuitatis, vt notum sit eos in crimine heresis iudices esse. Brunus lib. 1. de legatio. c. 8. & cauetur etiam in Hispania prima instructio. Hispalen. c. 1.

Num. 2. *Literæ salnaguardię quę dicantur.* ¶ *Quibus factis petere debet literas saluaguardia, &c.* Sępe monui, Eymericum in hoc opere vti solitum vocibus vulgaribus nationis nostrę: nam quod latini *asylum* vocãt, Hispani *saluaguardiam* dicunt, Itali *franquitiam*, ergo per literas saluaguardiæ, hic intellige tutrices & adiutrices literas, seu, ut idem dicit, literas protectionis, quibus iubetur exhiberi inquisitoribus omnis immunitatis & fauoris plenus thesaurus.

Pag. 268 num. 3. col. 1. *A Magistratus iussu inquisitorũ capere et custodi* ¶ *Eundem fratrem N. inquisitorẽ fauorabiliter admittatis, capiendo, seu capi faciendo quoscunque, &c.* Hoc ipsum pręcepit cunctis seculi magistratibus Federicus Imperator in l. commissi nobis. §. 3. quam nũc primum inter literas apostolicas pag. 15. curauimus imprimendam, in hæc uerba: *Præterea quicunque hęretici reperti fuerint in ciuitatibus, opidis seu alijs locis imperij, per inquisitores, ab Apostolica sede datos, & alios orthodoxos fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos captos arctius custodire, donec per censuram ecclesiasticã condemnatos damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta & vitę damnabant.* hæc ibi. *...re tenenter hæreticos.*

¶ *Et infra iurisdictionem vestram ad locum de quo dictus Inquisitor vobis dixerit, deducendo.* Desumptum ex rescripto Innocentij iiij. incipiente, *Ad extirpanda.* §. teneatur. et primo. ubi magistratibus secularibus hoc præcipitur in hęc uerba: *Teneatur autem potestas, seu rector qualibet in expensis communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos, quocunque diœcesanus, vel eius Vicarij in iurisdictione, vel districtu diœcesani Episcopi seu ciuitatis, vel loci voluerit illos duci.* hæc ibi. quæ verba tametsi solis Episcopis & eorum Vicariis, hanc pręcipiendi hoc facultatem tribuere videantur, inquisitoribus etiam competunt, vt initium & series eius rescripti indicant, declarauitque etiam Clemens iiij. alio rescripto incipiente, *Ad extirpanda.* quod est relatum inter literas apostolicas pag. 30. *Et eos ducere quo inquisitores voluerint.*

¶ *Vt autem inquisitor prefatus suum inquisitionis officium, &c. nostro suffultus pręsidio & fauore, inquisitorem eũdem, &c. benigne recipimus cũ pręsenti.* Hoc ipsum præcepit Federicus Imperator vniuersis præsidibus tam ecclesiasticis, quàm secularibus in l. commissi nobis. §. 10. in hæc verba: *Ad hoc notum fieri volumus fratres Prædicatores de ordine Prędicatorum, pro fidei negotio in partibus imperij nostri contra hęreticos deputatos: ceteros quoque qui ad hæreticos iudicandos accesserint, & venerint, nisi aliqui eorum ab imperio sint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostra & imperiali defensione speciali recipimus: & quòd apud omnes sub ope, & recõmendatione fidelium imperij esse volumus inoffensos: vniuersitati vestra mandantes, quatenus quocunque, & apud quemcumque vestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incursu hæreticorum eis insidiantium conseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotijs exequendis.* hactenus ibi. ex quibus Eymericus hanc scribendi praxim subtiliter accepit. *Inquisitores ab oĩbus debẽt ptegi & defendi.*

¶ *Mandantes vobis (vt supra) quod guidaticum, seu protectionem, &c.* In Directorio Sabellano paulo fauorabiliora leguntur hęc, in hũc modum: *Mandantes vobis, vt dictũ Inquisitorem, eius socios, notarios, & familiares, ac eorum res & bona ab † huiusmodi guidagijs, datijs, portubus, ac ab alijs oneribus, & grauaminibus, liberos & expeditos esse faciatis non permittentes eos pro huiusmodi aliquid soluere, aut eis damnum aliquod à quocunque inferri, siue pro personis, siue pro rebus: quinimmo prouideatis eisdem de securis transitu & portu, ac custodia, aut guidagio, sicut per eundem inquisitorem fueritis requisiti.* hæc ibi. quę priuilegia exemptionum & immunitatum satis videntur colligi ex præcitata Federici lege. *† forte, omnibus.*

Et plane iustissimum est & æquissimum, vt inquisitores, & eorum res & bona istis immunita- *Inquisitores et ex-*

vũ res ab cũbus one ribus sũs immunes. tibus fruantur: nam si Doctoribus & scholaribus ratione publicæ vtilitatis concessum est, vt ab omnibus muneribus, seu oneribus realibus & personalibus sint immunes & liberi. l. 1. C. qui ætate, vel professio. se excusant. lib. 10. vbi Nicolaus de Neapoli, Lucas Penna, & alij cõmuniter, & Guilielmus de Cuneo in tract. de muner. nu. 9. & Bartolus in l. sed & reprobari. §. amplius. num. 4. ff. de excusatio. tuto. & copiose Horatius Lucius tract. de priuilegiis scholarium in priuilegio 57. profecto multo magis hoc inquisitoribus debet tribui, cum causam fidei, quę ceteris præpõderat, tueantur. Tradit Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. num. 421. facit optime textus in c. non minus. de immunit. ecclesia. vbi sacerdotibus Aegyptiis, quia religioni, & cultui suorum idolorum seruiebant, de publico alimoniam administrari, & ab omnibus oneribus liberos fuisse, scribit Romanus Pontifex; quod multo magis in repub. Christiana competere debere sacræ fidei censoribus exploratissimum est. faciunt quæ tradit Guido Papæ decisio. 83. & alij quos breuitatis causa omitto.

Num. 4. ¶ *Quibus literis sic obtentis, accedat ipse Inquisitor ad Archiepiscopum, &c.* Hodie qua ratione hoc fieri debeat, dixi paulo antea in principio huius scholij: & conuenit penitus doctrina concilij Biterrensis c. 1. quam supra etiam citaui.

Ibidem. Nemo creditur delegatus nisi delegationem probet. ¶ *Poterit & merito, &c. in suo officio molestari, ac etiam retardari, & requiri ne amplius procedat.* Et causa in promptu est, quia nemo creditur delegatus, nisi probet delegationem. cap. cum in iure. de offic. delegati. itaque si virtute mandati sibi facti procedere cupit, mandatum ostendere, & probare debet.

SCHOL. II.

Pag. 268 col. 2. num. 7.

In tit. De forma literarum vocandi officiales temporales, vt compareant coram inquisitore.

Voniam multis Põtificum rescriptis (de quibus in 2. par. copiose egit Eymericus) iubētur quarumlibet ciuitatum magistratus iurare ad nutum inquisitorum se inuiolabiliter obseruaturos quascunque leges aduersus hæreticos editas, & expurgaturos ciuitates suas ab hæretica prauitate, & capturos hæreticos, & præstituros ipsis inquisitoribus auxilium, consilium, & fauorem; quos si prædicta prestare renuerint, possunt inquisitores cõpellere per ecclesiasticas censuras: propterea Eymericus qua ratione ea iuris præcepta ad praxim reuocentur, industria singulari propositis exemplis edocet. addita præterea forma absolutionis, ab eisdem censuris, vt cuncta ad amussim intelligantur, idque vsque ad titulum de instituendo vicario, seu commissario.

¶ *Ordinis Prædicatorum.* Fratres ordinis Prædicatorum in his semper nominantur, quia initio delegatæ inquisitionis cõtra hæreticam prauitatē, hi cum fratribus Minoribus ordinis B. Francisci huic muneri fuerunt prefecti, quod vsq; in hodiernam diem exercent adhuc in vniuersa Italia.

Mod' scribendi inq sitorum. ¶ *Et mandatis nostris immo verius apostolicis.* Obseruandus est hic modus, quem scribendo inquisitores vsurpant, quo ideo vtuntur, quoniam Pontificis summi personam repræsentant, vt notat Abbas in cap. sane. de offic. delegati. & Campegius apud Zanchinum c. 8. quod ad amplam eorum dignitatem spectat. is autem scribēdi modus desumptus videtur ex rescripto quodam Innocentij iiij. incipiente, *Orthodoxæ fidei*, circa finem ibi: *Si vero nostris in hoc, immo potius apostolicis acquiescere monitis non curauerint, &c.*

SCHOL. III.

Pag. 269 colum. 1. num. 9.

In ti. De forma literarum requirendi officiales temporales, vt præstent iuramentum.

E obseruandis Federici legibus super negotio fidei editis. Tulit has leges Federicus Pauauij, easque promulgauit 22. die Februarij indictione 12. prima incipit, *Commissi nobis cælitus.* secunda, *Inconsutilem.* tertia, *Patarenorum.* quarta, *Catharos.* has multi Pontifices Romani olim inuiolabiliter obseruari iusserunt. Innocentius iiij. rescripto incipiente, *Cum aduersus.* Vrbanus iiij. alio incipiente, *Licet ex omnibus.* Alexander iiij. & alij, vt constat ex literis apostolicis, quas cum opere imprimendas curauimus, vbi & has leges habes insertas, & earum nonnullas nunc primum in lucem editas. tandem Bonifacius octauus easdem leges iussit obseruari, vt patet in c. vt inquisitionis. §. 1. de hęret. lib. 6. huius rei hoc loco nõ immemor Eymericus hanc clausulam prudentissime apposuit.

Federici leges contra hæreticos multi Pontifices confirmant.

Iidē leges quaslibet iubēt obseruari. Nec modo ad obseruandas Federici leges, sed etiam ad quælibet alia statuta tam ecclesiastica q̃ secularia cogi possunt seculi magistratus per inquisitores hęreticę prauitatis, vt constat in primis ex duobus rescriptis Innocētij iiij. incipientibus, *Orthodoxæ fidei.* quæ sunt impressa in bullario literarum apostolicarum pag. 6. cautũq; etiam nominatim concilium Biterrense cap. 31. in hęc verba: *Vt autem adiuuante Dño hęresis melius exstirpetur et citius, fidesq; plantetur in terra, statuta et iura per sedem Apostolicam, eiusq; legatos, ac principes super his edita, faciatis plenissime obseruari.* hęc ibi. ad hoc aũt per censuram ecclesiasticam cogi possunt, vt in prędictis Innocentij iiij. rescriptis continetur.

Num. 11 ¶ *Forma præstandi canonicum iuramentum de defendenda Ecclesia, &c.* Hoc etiã canonicũ iuramentum prestandũ olim sanciuit concilium Biterrense c. 32. vbi singillatim expressit, quæ in hoc iuramento contineri debeant, quę qm̃ claram lucem sunt loco huic allatura, non duximus omittenda. habet

Iuramentum magistratuum quid contineat, cũ iussu inquisitorũ iurant. habet autem concilium ita: *Adiecto in iuramento Comitum, Baronum, Rectorum, & Consulum, ac Baillivorum ciuitatum, ac aliorum locorũ, quòd fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerit requisitum, Ecclesia contra hæreticos & eorum complices adiuuabunt, iuxta officium & posse suum, & de terris suę iurisdictioni subiectis bona fide pro viribus exterminare studebunt vniuersos hęreticos ab Ecclesia denotatos.* hactenꝰ ibi.

Illud moneo bo posse, ac debere inqsitores pro tpum varietate, ac hęresium pullulãtium qualitate adijcere in hoc iuramento eas clausulas, quas opportunas iudicauerint, veluti nostris tpibus se adiuuaturos Ecclesiam contra Lutheranos, Caluinistas, & ceteros hęreticos quibuscunq; nominibus censeantur: possunt aũt huiusmodi iuramenti formulæ facile ab eruditis concipi; nunc fusioribus, nunc breuioribus verbis, dummodo in substantia cõplectantur, quę à cõcilio Biterrensi pscribunť.

SCHOL. IIII.

Num. 11 Hęreticis aut credẽtibus, & ceteris similibꝰ nõ sunt administrationes cõmittendę.

Tem quòd non committemus balliuias, sayonias, vel aliqua officia publica, & c. alicui de huiusmodi personis pestiferis, & c. Hæc clausula est etiam valde necessaria, & propterea nullo modo fuit omittenda. desumpsit eam (vt credo) Eymericus ex concilio Tolosano c. 16. in quo ita sancitum est: *Inhibemus etiam ne prælati, barones, milites, seu quicũq; dñi terrarum hæreticis, vel credentibus, eorũ baillinias, seu administrationes suarum terrarum cõmittant.* hęc ibi. Hinc enim quot incõmoda oriantur, testantur passim maiorum exẽpla, quibus ob breuitatem valere iussis, id solum cõmemorabo, quod Laurentius Surius memoriæ prodidit in cõmentariis historię sui tpis: ait enim Martinũ Lutherũ hoĩem pestilẽtẽ, & cum antiqs hęresiarchis facile conferendũ, & ad oĩa mala natum, Vormatiam à Cęsare Carolo v. euocatũ datã fide publica, dũmodo in itinere à prędicandis hęresibus abstineret, ideo contra Cęsaris edictum fecisse, & impunitũ euasisse, qñ Cæsaris caduceator qui fuerat missus ad conducendũ Lutherum, hæretica labe infectus erat, Lutheroq; tacite fauebat; quod si Cęsar resciuisset, potuisset tunc Lutherum perdere. Cauendũ est ergo diligentissime ne vllę penitus administrationes hęreticis, aut etiã suspectis de hęresi cõmittantur. idem quoq; cauit concilium Biterrense c. 28. quod paulo post referam. huc spectant quę dixi scho. 59. & 63. libri 2. scholiorum. quæ ad hunc locũ illustrandũ sunt apta.

Baillinię & sayonię, quid significẽt. ¶ *Baillinias, sayonias.* Voces sunt vulgares. Prima, Gallicana, qua significať potestas eorum, qui exercent iudicum decreta & ministeria, siue eorũ qui imperia iudicũ exequuntur, quales sunt apparitores, lictores, & ceteri administri. Altera est Hispana antiqua, qua indicatur officium satellitũ, apparitorum, seu ministrorum ipsorũ iudicũ, seu magistratuũ criminaliũ, quos Itali vocãt *sbirros.* perinde est ergo ac si diceretur, nõ faciemus ministros, eos q male de fide sentiant, aut hęreticis faueant.

¶ *Item quòd nullũ de prędictis recipiemus, nec habebimus in nostra familia, vel cõsortio, vel seruitio, nec in nostro consilio scienter.* Desumptũ valde prudenter ex concilio Tolosano, & concilio Biterrensi, in quorum primo c. 16. ita scriptum est: *Sed nec eos* (scilicet hereticos, aut eorum credentes) *aut etiam aliquos diffamatos de hęresi, vel quos credunt de hoc esse suspectos, in sua familia, vel suo consilio, habere, vel retinere pręsumant.* hęc ibi. In Biterrensi vero c. 28. idem cauetur his verbis: *Et ne bailliuias, seu administrationes teneant, nec sint in consilijs, vel familijs potentum, & c.* sunt hęc valde insignia, & diligentissime ppendenda in hac hęresis causa. nec vllus est in hac praxi locus, qui non habeat reconditã eruditionem: defuit Eymerico stylus elegans, sed nõ prudẽtia, & profunda rerum cognitio, cum nihil fere dicat, quod pbatis au ctoritatibus non nitať, q̃uis eas ipse non citet: quo magis miror quorundam iniustam fortassis sententiam, asserentiũ hęc omnia vel abiisse iam in desuetudinem, vel facile contemnenda, cum meliora excogitari possint, quod nusquam putarem audiendum. *Hęretici, aut suspecti nõ debẽt esse in familia, aut consilio potẽtiũ*

Num. 13 Magistratus seculi compelli possũt ab inquisitoribus ad pstandum iuramẽtũ ¶ *Forma requirendi & monendi officiales tẽporales, vt pręstent iuramentum sub pœna excõmunicationis.* Multis rescriptis apostolicis cõceditur inquisitoribus, vt possint seculares magistratus cõpellere p cẽsuram ecclesiasticam ad pstandum iuramentũ, & de custodiendis legibus in hęreticos editis, & de extirpandis eisdem è terris suis: nam, vt cetera omittam, Innocentius iiij. rescripto incipiente, *Orthodoxę fidei* hanc illis apertissime tribuit facultatem ibi: *Si vero nostris in hoc, immo potius apostolicis acquiescere monitis non curauerint, ipsos ad id per censuram ecclesiasticam, appellatione remota cogatis.* hęc ibi. quę qua ratione debeant ad praxim reuocari opportune docet hoc loco Eymericus.

SCHOL. V.

Pag. 171 colum. 1. num. 17.

Niuncta eis aliqua dura penitẽtia arbitraria salutari. Optime dicit, *arbitraria,* qñ licet ob id quia reuersi fuerint, euitauerint pœnas, de quibus in c. ad abolendam. §. penult. & in c. excõicamus. §. moneãtur. de hęr. & in authẽ. si vero dñs. C. de hęr. vbi interpretes: nihilominus ob delictũ pcedens puniendi sunt. & quia tunc pœna nõ est à iure taxata, propterea arbitrio iudicantis relinquitur imponẽda.

Quibus pœnis & qualiter puniendi magistratus, qui inquisitoribus non obediunt. Hę vero pœnę de quibus hoc loco Eymericus, non debent acerbę videri, cũ delictũ fuerit grauissimum: nam nõ obedire inquisitori in his quę ad fidem spectant, ingens scelus est. poterũt aũt aliæ mitiores excogitari, veluti copiosa eleemosyna, pij loci ędificatio, & similes, dummodo delictum non maneat impunitum, & ceteri timere discant.

Illud tñ est hic diligentissime obseruandum, in puniendis magistratibus multa prudẽtia opus esse, & cauendũ est, ne illi superbia efferanť, & magis peccent, ac in grauiores errores incidant. quãobrem priusq̃ ad has angustias & difficultates pueniať, conari debent inquisitores salubribus monitionibus eos cõmonere ad obediendum & parendum mandatis Ecclesię, nec vnq̃ censeo agendum cum ipsis imperiose. Meminerint inquisito-

res se imbelles esse, ac egere seculariũ magistratuũ auxilio, quorũ ppea amicitiam & beneuolẽtiam debent sibi conciliare. ceterum cum ad has tandem ventũ est calamitates, vt illi obedire renuãt, & propterea sint puniẽdi, tutius est inferioribus inquisitoribus, vt superiores consulant; vt generales inquisitores, summusue Pontifex statuant quid in tam graui causa agendum esse videatur.

Atque hoc est maxime obseruandum in liberis ciuitatibus, in quibus principes & magistratus nullum dicunt se recognoscere superiorem: in his enim raro poterunt inquisitores suam omnẽ iurisdictionem exercere; secus in illis, in quibus minores magistratus superiores recognoscunt, & illi fidei ardenter fauent: in his enim hæ pænitentię, de quibus hic Eymericus, iniungi poterũt, quas & nos quandoq; imponi vidimus.

Iam qua ratione procedi debeat contra dominos tẽporales, qui nolunt inquisitoribus obedire, traditur copiose in rescripto Innoc. IIII. incipiente, *Ad extirpanda*. Docent breuiter Simancas catho. instit. tit. 23. nu. 8. & 9. & Repertorium inquisitorum verbo, dominus. & alij.

SCHOL. VI.

Pag. 271 col. 2. nu. 18.

In tit. De forma absoluendi prædictos à sententia excommunicationis.

Am dicti excommunicati flectentes genua iurabunt stare mandatis Ecclesiæ. Valde prudenter Eymericus hoc loco regulis iuris semper hærens, admonet, quid fieri debeat ab absoluente, & quid sit prestandũ ab absoluto, vt beneficium absolutionis impendatur. Primum ergo est, vt qui absoluendus est, antequam beneficium absolutionis consequatur, iureiurando promittat, se subiturũ & facturũ eam pænitentiam, quam Ecclesia, seu iudex Ecclesię nomine sibi iniunxerit. potest autem hoc iuramentum bifariam ei per inquisitorem præscribi. Primo vt dicat ita: *Ego iuro me pariturum mandatis Ecclesiæ*, vel ita: *Ego iuro quòd stabo, & obediam mandatis tuis*. Quod aperte colligitur ex c. ex tenore. de senten. excom. ibi: *Mandamus itaque quatenus recepto ab eo iuramento, quòd tuo debeat mandato parere, ipsum vice nostra à sententia, qua tenetur, absoluas*. hæc ibi. Atque hoc postremum fieri posse dixit ibidem Archidiaconus. quæ sententia in hoc grauissimo crimine vera est. nec pertimescat qui absoluitur iurare de parendo mandatis iudicis: quoniam iudex non debet sibi postea iniungere iniqua mandata, nec absolutus est obligatus nisi ad iusta mandata exequenda, vt mox dicemus.

Iuramentum de parendo mãdatis Ecclesiæ prestandũ ab eo qui absoluitur.

Sed antequam ad cetera progrediar, id quod est scitu dignissimum in hac causa in primis est indagandum, Quando scilicet requirendum est iuramentum de stando mandatis Ecclesiæ. ac primum hoc generaliter videtur verum, ab omni redeunte ad Ecclesiæ gremium exigendum esse hoc iuramentum, maxime vero ab illis qui suspicionem hæresis quamcunque contraxerunt, & abiurant; cum nulla abiuratio fiat, in qua abiurantes non præstent hoc iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, seu inquisitoris: nam inter abiurandum præter cetera profitentur ac spondent se subituros omnem pęnitentiam, quam pro delictis decreuerint inquisitores iniungere.

Iuramentũ de stando mandatis Ecclesiæ quãdo exigendũ

Ad hęc, obseruandum est, eos qui circa fidem delinquunt, bifariam posse Ecclesiam offendere. primo, male solum credendo, ac etiam hæreses euulgando: secundo, cum præter malam credentiam, alia quoque facinora adiungunt, vt si ecclesias comburant, imagines deleant, catholicos interficiant, & his similia perpetrent. si primo modo delinquant, & reuertantur priusquam ab excommunicatione absoluantur, potest inquisitor si vult exigere ab ipso redeunte non modo iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, verum etiam cautionem & fideiussores sub pœna pecuniaria de parendo mandatis, & pœnam exigere si non pareat. Zanchinus tract. de hęret. c. 16. nu. 9. uers. poterit insuper. & Repertorium inquisitorum verbo, cautio. §. cautionem. quod euidentius probatur per rescriptum Innocentij IIII. incipiens, *Cum per nostras*. relatum inter literas apostolicas pag. 14. sed in terminis hoc cauit Alexander IIII. rescripto incipiente, *Super extirpatione*. quod Zanchinus & Repertorium pręcitatis locis tribuunt Innocẽtio IIII. tametsi eius etiam esse potuerit.

Atquamuis hoc possint inquisitores, honestius tamen est ab huiusmodi recipiendis cautionibus sub pœna pecuniaria abstinere, ne quid potius auaritiæ occasione, quàm religionis amore facere videantur, vt monuit valde salubriter concilium Narbonense c. 17. in hæc verba: *Ab huiusmodi enim pecuniarijs pænitentijs, & exactionibus vobis est abstinendum pariter & parendum, propter vestri ordinis honestatem*. hæc ibi. Non tamen ambigo interdum tutissime hoc fieri posse, præsertim cum illi qui reuertuntur auari sunt & tenaces, qui facile à peccando abstinebunt, ne pœnã pecuniariam, ad quam se obligauerunt, soluant: quod etiam videtur monuisse concilium Narbonense c. 13. ibi: *Ab ipsis talibus ac tantis exactis securitatibus, præter iuratoriam cautionem, quòd timore pœnæ tẽporalis, ab excessu simuli debeant coerceri*. hæc ibi. Quod explicat erudite Zanchinus tract. de hæreticis c. 19. dum docet quando possint inquisitores pœnas indicere pecuniarias.

A pecuniarijs pęnitentijs quatenus abstinendum.

Quòd si secundo modo deliquerunt, de stricta iuris ratione non prius videntur recipiendi, nec absoluendi, quàm præstiterint sufficientem damni dati valorem & reparationem iuxta proprias facultates. c. porro. & c. parochianos. de sen tent. excom. ibi: *Eos monere debes ac inducere, vt ijs quos læserunt congrue satisfaciant*. & ibi: *Ipsosque faciatis sicut excommunicatos arctius euitari, donec ipsis congrue satisfaciant*. Tradunt ibi Panormitanus & alij communiter, & Syluester copiose

Absoluendus prę stet damni dati reparationem si potest.

piose in sum. verbo, absolutio. 3. nu. 3. Si uero statim præstare non potest illati damni reparationem vel ob inopiam vel ob alias causas, data cautione idonea, pignoratitia videlicet, aut fideiussoria de satisfaciendo vbi poterit, aut peruenerit ad pinguiorem substantiam, erit absoluendus. c. Odoardus. de solutio. c. ex parte. el primero. de verbo. signifi. sin autem idoneam cautionem præstare nequiuerit, fortassis ob inopiam; tunc iuratoriam exhibebit, & absoluetur. argumento c. si presbyter. 26. q. 6. atque hæc quidem præstanda videntur à redeuntibus ad Ecclesiæ gremium: quamuis aliquando, vel ob contritionem vehemētem, humilitatē, lacrymas, vel ob alias causas remitti multa possint pœnitentibus & condonari, quæ arbitrio prudentis inquisitoris relinquūtur.

Pag. 271 num. 18. ¶ *Et post statim dicetur per inquisitorem, & alios ibi præsentes 1. psalmus, &c.* Hoc est alterum quod exigitur ad absoluendum excommunicatum redeuntem, nempe, vt ab eo qui habet potestatem absoluatur, præmissa oratione Dominica, & alijs consuetis orationibus; addita solita & vsitata absolutionis formula, de qua hîc Eymericus. adde Gratianum in c. cum aliquis. 11. q. 3. & in primo volumine conciliorū post decreta concilij Arausicani, pag. 719. eleganter Burchardus lib. 11. decretorum c. 8. ex quo totus hic locus lumen accipiet. & c. à nobis. el segundo. circa finem de sen ten. excom. ibi: *Absolutionis autem forma seruetur, ut fiat cum pœnitētiali psalmo, & tam oratione Dominica, quàm alia consueta.* hæc ibi.

Excōmunicat' quomodo absoluēdus, qui uirgis molliter percutitur.

Quod vero inquisitores hodie vbique laudabiliter obseruāt, dum absoluunt redeuntes, quos virgis molliter percutiūt, nullo iure cautum est, quod ego sciam; id tamen obseruāt Archidiaconus in d. c. à nobis. & Syluester in sum. verbo, absolutio. 3. nu. 4. & alij.

Num. 19 ¶ *Et dicetur eis sic, Vos iurastis stare mandatis Ecclesiæ, & nos mandamus vobis, &c.* Hoc est postremum quod excommunicato iam absoluto iniungitur, nempe id, ad quod se per iuramentum obligauit de parendo Ecclesiæ, vel inquisitoris mandatis. In his autem mandatis iniungendis multa sunt diligenter obseruanda; sed hoc est præcipuum, ne iniusta & irrationabilia, aut probabiliter loquendo, impossibilia mandet: nam ab his posset iuste absolutus appellare. c. vlti. de pactis. cap. vt debitus. de appellatio. tradit glossa in c. ex tenore. verbo, debeat. de sent. excom. nam qui sic iurat, non adstringitur nisi ad iustum mandatum. argumento. c. causam quæ. de electio. & c. veniēs. de iureiuran. in quo valde prudens debet esse inquisitor, ne mandata pænitentem perturbent, atque in desperationem potius quàm humilitatē & pænitentiam inducant. quod facile præstabit, si iuxta qualitatem delicti & delinquentis, pænitentias iniungat: ita vt seni non indicat ieiunia, aut peregrinationes, nec pauperi copiosas eleemosynas, aut similia peragat, quæ penitus dissentanea iudicentur.

In mandatis iniungendis qd obseruandum.

Quæ mandata sint iusta. Illa autem mandata æquissima sunt censenda, quæ aduersantur ei delicto, quod pænitens commisit; vt ei qui prædicando male dixerat de fide, iniungatur quòd publice eā laudet, vt dixi schol. 11. lib. 2. §. præcipias insuper ei qui noluerat ieiunare, orare, aut diuina officia audire, vt ieiunet, oret, àudiat: quia medicina morbo debet esse cōtraria. de quo singularis extat Zanchini doctrina tract. de hæret. c. 20. nu. 2. & Repertorij inquisit. verbo, pænitentia. quod etiam docuit apertissime Romanus Pontifex in d. c. ex tenore. de sent. excom. vbi ei qui manus violentas in clericum cōiecerat, præcipitur, ne amplius conijciat in hæc verba: *Sibique in virtute iuramenti præcipias, ne de cetero in clericum, monachum, vel alicuius religionis conuersum manus inijciat violentas.* hæc ibi. Sed & alia quoque poterunt imponi, quę magis vtilia, & honori fidei apta iudicabuntur: quod arbitrio inquisitorum est relinquendum.

SCHOL. VII.

In tit. De forma aggrauandi officiales prædictos excommunicatos, & priuandi eos officijs publicis.

Pa. 274. col. 2. nu. 34.

Voniam, vt in superioribus docuimus, grauissima oriuntur incommoda, quotiens magistratus aut hæreticis fauent, aut negligunt ea præstare quę ad fidē protegēdam, & propagandam attinent; ideo iustissime cautū est, vt officijs & dignitatibus, quibus abutuntur, priuentur, vt sic resipiscant, & in officio contineantur: id vero qua ratione peragatur, diligenter docet hîc Eymericus.

¶ *Idcirco nos inquisitor præfatus, &c.* Vides hîc, solum inquisitorem priuare, & priuatos denuntiare delinquentes in causa hæresis officijs & dignitatibus secularibus, quod facere potest: secus est dicendum de ecclesiasticis, in quorum priuatione cum inquisitore interuenire debet episcopus. glossa communiter recepta in c. vt commissi. §. priuandi. verbo, honoribus. de hæret. lib. 6. dixi amplius apud Eymericum infra schol. 155. super q. 113.

Solus inqsitor potest secularibus officijs priuare.

¶ *Nec de cetero ad aliquam dignitatem, vel publicum officium assumantur.* Hoc loco obscurissimū dubium occurrit, Quid nomine publici officij intelligatur: nam leges nusquam id nominatim (quod ego sciam) declarant; tametsi quandoq; non obscure in quibusdam colligatur vt in c. felicis. de pœnis. lib. 6. & notatur in c. ubi periculum. §. quod si præmissa. de electio. in 6. tradit Archidiaconus in c. 1. de consuetud. lib. 6. optima glossa in l. legatis. §. ex officio. ff. de legat. 3. & in Hispania olim Ferdinandus V. Rex catholicus lege quadā incipiente, *Al nuestro justitia mayor, & alos del nuestro consejo,* nominatim declarauit munera & officia, à quibus excluderentur,

Quid nomine publici officij intelligatur, notatu digna disputatio.

tur, qui ab hæresi vel apostasia fuissent reuersi, damnatorumque filij vsque ad secundam generationem per lineam masculinam, & vsque ad primam, per lineam fœmininam in hæc verba:

Por la qual mandamos y defendemos, que de aqui adelante ningun reconciliado por el dicho delicto de heregia, y apostasia: ni hijo ni nieto de condennado por el dicho delicto: fasta la segunda generacion por linea masculina, y hasta la primera por linea femenina, no puedan ser ni sean del nuestro consejo: ni oydores de las nuestras audiencias & chancilleria, ni de algunas dellas: ni secretarios, ni Alcaldes, Alguaziles, ni mayordomos, ni contadores mayores ni menores, ni Thesoreros, ni pagadores, ni contadores de cuentas, ni scriuanos de camara, ni de rentas, ni chanciller, ni regidores, ni relator, ni abogado, ni fiscal: ni tener otro officio publico, ni real en la dicha nuestra casa y corte y chancillerias: y assi mismo que no pueda ser ni sea corregidor, juez, alcalde, ni alguazil, ni merino, ni preboste, ni veynte y quatro: ni corregidor, ni jurado, ni fiel, ni executor, ni scriuano publico, ni del consejo, ni mayordomo, ni notario publico, ni fisico, ni cirujano, ni boticario, ni tener otro officio publico ni real, en algunas de las dichas ciudades, villas, y lugares de los dichos nuestros reynos y señorios, so las penas en que caen & encurren las personas priuadas que vsan de officio paraque no tienen abilidad ni capacidad, y so pena de confiscacion de todos sus bienes para la nuestra camara y fisco, en las quales incurran por el mismo fecho sin otro processo, ni sentencia, ni declaracion, y las personas queden ala nuestra merced. hæc ibi: Quod fuit sancitum Granatæ. 21. die Septembris anno Domini 1501.

Quid nomine publici officij vel dignitatis intelligatur inquisitor declarat.

Quoniam vero hæc velut priuata vnius regni decreta facile alibi contemni possent, nos qui generales regulas scribimus, ita sentiendum putamus: quotiens dubitatur, quid nomine publici officij aut dignitatis intelligatur in hac causa, à quibus hæretici, & eorum descendentes excludũtur, ad inquisitorem solum, vel ad eum vna cum episcopo id pertinebit declarare, cum inquisitor vel solus vel cum episcopo facultatẽ habeat interpretandi leges & statuta dubia contra hæreticos edita, vt optime docuit Eymericus par. 3. q. 85. & 86. & dixi hoc lib. 3. schol. 135. & 136. neq; ab hac sententia crederem recedendum.

In concilio Tolosano c. 14. olim cautum fuit, vt qui diffamatus aut notatus esset de hæresi officio medici non vteretur in hæc verba: *Statuimus etiam, vt quicunque fuerint infamati de hæresi, vel suspicione notati, officio medici de cetero non vtantur.* hæc ibi.

Pœnitentes et filij damnatorum honorificis ornamentis non vtantur.

Postremo illud addiderim, pœnitẽtibus ac reconciliatis Ecclesiæ ab hæresi reuertentibus, ac filijs & nepotibus damnatorum non modo interdici ne publica officia gerant, aut beneficia & dignitates habeant, verum amplius ne argento, auro, aut pretiosis vestibus & ornamentis vtantur; qd olim in concilio Biterrensi c. 28. elegãter cautum est his verbis: *Et ne baillivas seu administrationes teneant, nec sint in consilijs vel familijs potentum, neque vtantur vel medici vel notarij officio, nec ad alia officia publica, vel ad actus accedat legitimos: nec portent aurifrisia, nec sericum, vel similia ornamenta, vel vittas croceas, vel corrigias auro vel argento membratas, vel sotulares incisos seu pictos; & vbi expediens visum fuerit, eyciantur de villa in qua conuersati fuerant, in alia certa villa seu prouincia moraturi ad tempus.* hactenus ibi.

Est autem iustissimum hoc statutum: indignũ est enim in ciuitate bene constituta, eos qui sunt infames, honorificis ornamentis decorari. eisdẽ etiam inhibetur, ne phaleratis equis instar nobilium vtantur. quod & ad mulas trahi debet, vt optime scripsit Simancas catho. instit. tit. 47. n. 23. & seq. sed in his non difficulter post modicũ tempus dispensatur.

SCHOL. VIII.

Pa. 276 col. 1. nu. 36. *Differenda sæpe punitio, ne scandalum oriatur.*

Tamen melius est quòd ad tantam pœnã per inquisitores non procedatur. Singulare est hoc Eymerici documentum, quod est in magnis causis semper obseruandum: tutius enim ac securius est punitionem differre, & principem consulere, quam dum celeriter procuratur, tumultum excitare: cum sæpissime contingat, populos non ita delegatis iudicibus, aut gubernatoribus, ac principibus ipsis obedire. Et si inquisitores vellent potestatis suæ omne imperium exercere, facile ad seditionẽ cunctos commouerent. in Hispania, qui ita delinquerent, per inquisitores proscriberentur, & manu regia comprehenderentur ac punirentur, vt testatur Iacobus Simancas catho. instit. tit. 23. nu. 8. in fine.

SCHOL. IX.

Pa. 276. col. 1. nu. 37.

In tit. De institutione vicarii seu commissarii.

Voniam inter ministros inquisitorum principem locum sibi vendicant cõmissarij seu vicarij eorum, quos vbi occasio postulauerit, possunt instituere, vt multis Pontificum rescriptis cõtinetur, & docet copiose Eymericus infra q. 15. ideo nũc quomodo institui debeant, & quam habeant auctoritatem docet vsque ad tit. De sermone generali habendo.

¶ Commit-

Col. 2. A. Quid possint inquisitores vicarijs suis cōmittere

¶ *Committentes vobis plenarie et expresse, quatenus denuntiationes & informationes, &c.* Quæ hoc loco commemorat Eymericus posse Inquisitores Vicarijs suis committere, explorati iuris est. c. vt commissi. §. committendi. de hęret. lib. 6. concessitq; etiam apertius Vrbanus IIII. rescripto quodam incipiente, *Licet ex omnibus.* in hec verba: *Vt ergo commissi vobis officij debitum vtilius & liberius exequamini, committendi citationes, testium examinationes, cum de huiusmodi crimine ac ipsius circumstantijs duxeritis inquirendum, et denuntiationes sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis, &c. plenam committimus facultatem.* hæc ibi. Tradit Gondissaluus tract. de hæret. q. 7. nu. 13. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §. 2. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par 2. nu. 429. atque hoc iure communi obseruari vere testatur Vmbertus in opere iudiciali verbo, inquisitor. nu. 4. & verbo, Vicarius. nu. 1. addito Simancam catho. instit. tit. 64. nu. 11. monentem testium examinationem ab ipso inquisitore fieri debere, nec alteri committendam, nisi cum testes sunt impediti, ad quos nec iudices ire facile possint aut debeant; id quod non ambigimus: neq; enim facile debent inquisitores vices suas committere, sed tunc cum iusta causa postulat: nam quæ ab inquisitoribus geruntur, maturius & prudentius facta esse præsumuntur, quàm quæ ab eorum substitutis fiunt.

Testium examinatio quādo vicarijs committēda.

Ibid. C. Quid operetur clausula, cum emergentibus, dependentibus, & connexis.

¶ *In prædictis enim omnibus, & alijs ex eisdem modo aliquo emergentibus, dependentibus, & connexis, &c.* Vtilis est admodum hæc clausula ad tollendas varias difficultates, quæ in negotio inquisitionis occurrere solent, de quibus facile à cauillosis & fraudulentis reis opponi posset, ex omissione huius partis, ad differēdum inique iudicium. Cum enim causa principalis tractatur, aliqua quæstio incidere potest, vel quippiā emergere, quod cum ad causam principalem immediate non pertineat, negotium posset iudicibus facessere: quò fit vt optimo consilio in commissione addatur præfata clausula.

Quę autem dicantur incidentia, dependentia, emergentia, & connexa tradit Speculator tit. de incidenti quæstione. & glossa in l. quod iussit. §. prætor. vbi copiose Doctores. ff. de re iudi. item Doctores in l. quoties. C. de iudi. & in l. 1. C. de ordine iudicior. & Canonistæ in c. 1. & 2. de ordi. cognitio.

Cōmissarij inquisitorum, an possint pronuntiare sententias impœnitētiū & relapsorū.

¶ *Diffinitiua dumtaxat sententia omnium impęnitentium & relapsorum, &c. nobis penitus reseruata.* Ceterorum ergo delinquētium sententias veluti suspectorum redeuntium, fautorum, receptatorum & similium, inquisitorū commissarij virtute acceptæ subdelegationis ferre possunt: immo etiā sententias in relapsos & impœnitentes poterunt pronuntiare, quotiens generaliter illis fuerint inquisitorum vices commissæ. quod non obscure videtur hoc loco sentire Eymericus, dum specialiter sibi reseruat sententias relapsorum, & impœnitentium, indicans commissarios eas tunc posse ferre, cum inquisitor specialiter sibi non reseruasset; cui opinioni manifestus adstipulatur idem Eymericus paulo post nu. 42. circa finem, ibi: *Paratt vobis committere, quatenus ad diffinitiuam sententiam procedatis.*

Et hanc sentētiam summo iure veram esse existimo: nam cum inquisitores sint principis delegati, re uera hanc etiam facultatem poterunt suis commissarijs subdelegare. c. cum super. de offic. delegati. l. a uia. C. de iudi. ceterū quia res est magni ponderis, cum de vita hominis agatur, tutius erit hanc potestatem Commissarijs nō tribuere, vt optime etiam hoc loco indicat Eymericus. iam de commissarijs amplius disserit auctor 3. par. q. 13. & seq. vbi & nos copiose cum eo disseremus.

SCHOL. X.

Pag 278 col. 1. nu. 43.

Cum nos oporteat ad Romanam curiam dirigere breuiter gressus nostros, pro consultando sanctissimo domino nostro Papa, &c. Cum olim initio constitutæ inquisitionis delegatæ, nulli (quod ego sciam) essent inquisitores Cardinales generales in tota republica Christiana, quos per literas liceret consulere, & ab eis etiam in arduis responsum, habita prius cum Pōtifice summo debita consultatione, vt nunc fit, accipere: propterea sæpe cogebantur priuati inquisitores Romam proficisci, in quorum absentia negotia fidei multū periclitabantur, vt copiose docet Eymericus paulo post nu. 128.

Cardinales inquisitores generales in tota repub. Christiana qñ ceperint constitui.

Quibus incommodis inspectis primus (quod ego legerim) Vrbanus IIII. anno Dom. 1263. Cardinalem sancti Nicolai in carcere Tulliano inquisitorem creauit generalem, quē possent particulares inquisitores cōsulere, vt constat ex peruetusto rescripto Vrbani IIII. incipiente, *Cupiētes*, quod nos authenticum vidimus in inquisitione Bononiensi. quem morem multos deinde Romanos Pontifices obseruasse, præsertim eo tempore quo hæreses pullularent, fit mihi maxime verisimile. Hodie singulari Romanorum Pontificum prouidentia hæc penitus incommoda sunt sublata: nam in Hispania inquisitores singularū vrbium generalem eorum regnorum inquisitorē consulunt: ij vero cum ceteris aliarum prouinciarū Illustrisimos ac Reuerendiss. Cardinales inquisitores generales in tota repub. Christiana; quos per literas consulere licet; quibus principes omnes in hac causa merito subijciuntur, vt ordinatione quadā Pij v. Pont. Max. iustisime cauet.

Eius autem rescripti cuius paulo antea memini, fragmentum hic transcribere placuit, in gratiam eorum qui notitia antiquitatis delectantur, habet vero in hunc modum:

Periculosa & grauia impedimenta, quæ in prædicto negotio vobis emerserint, dilecto filio nostro I. sācti Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinali, quē eidē præfecimus negotio, significare curetis. Super alijs vero impedimētis quibuslibet, quæ siue ex defectu sociorū, siue aliàs ex quacūq;

causa vobis in ipso negotio emergere forte contigerit, & personaliter si opus fuerit ad Cardinalem recurratis eundem, & per literas vestras seu nuntios secure ipsi Cardinali omnia intimare curetis: vt nos per eum sufficienter super præmissis instructi, contra impedimenta huiusmodi prouideamus de remediis opportunis. hęc ibi.

SCHOL. XI.

Pag. 279 col. 1. nu. 47.

In tit. De sermone generali habendo ab inquisitore.

Ab inquisitore de nouo instituto sermo de fide habendus, & qd in eo gerendum.

Ostquam inquisitores hæreticę prauitatis ciuitatem sibi decretam sunt ingressi, fidemq; fecerunt capitulo ecclesię maioris, & senatui urbis, ostensis literis delegationis quibus creati sũt inquisitores; alterũ quod proxime illis agendum incumbit, est, conuocare clerum & populum vt certo die festo conueniant in maiorem ecclesiam, vt illic sermo de fide catholica habeatur, & potestas & iurisdictio inquisitorum declaretur, & quam ob rem missi sint publice intelligatur. c. vt commissi. §. aduocandi. c. vt officium. §. compescendi. de hæret. lib. 6. quod præscripsit luculenter concilium Biterrense c. 1. in hæc verba: *Atque ibi conuocatis clero & populo, & proposito verbo Dei mandatum nobis factũ, & aduentus vestri causam, lectis literis quarũ auctoritate procedere habetis, sicut oportere noueritis, exponatis.* hæc ibi. In his omnibus qualis ordo obseruari debeat, singillatim ostendit Eymericus, traditq; Simancas catho. instit. tit. 44. nu. 2. & copiose Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 10. n. 11.

Illud præterea solet in multis locis obseruari, vt finito sermone de fide catholica, omnes simul coram Cruce ac libro Euangeliorum iureiurãdo promittant se præstaturos fauorem, auxilium, & consilium sanctæ inquisitioni, eiusq; ministris, & quòd nullo modo directe vel indirecte eos impedient: quod iuramentũ in specie præstare debent ciuitatis magistratus, ad quod præstandum eos posset compellere inquisitor: quod & faciet si uiderit expedire, aliàs ne quid noui & inusitati moliatur, quod uel minimũ obesse posit in hac causa, in omnibus laudabilem eius ciuitatis consuetudinem sequatur, ut etiam monuit Tabiensis in sum. uerbo, inquisitor. §. 10. nu. 11.

Pag. 279 nu. 51. *Finito sermone de fide, moneantur oẽs, vt hæreticos, & suspectos reuelent.*

¶ *Quibus dictis ipse inquisitor faciet legi publice alta voce, &c. literas admonitorias tenoris sequentis.* Hoc est in ordine tertium, quod inquisitor obseruare debet finita concione de fide, & præstito iuramento: ut scilicet literæ monitoriæ prius confectæ legantur aduersus cunctos rebelles, moneaturq; totius confluentis populi multitudo, ut omnes hæreticos, & hæreticorum complices, aut quos sciunt de hęresi suspectos uel infamatos reuelent. quod perelegantèr etiam præscripsit concilium Biterrense c. 1. in hæc uerba: *Ac deinde*, (scilicet post finitum sermonem de fide, & declaratam iurisdictionem inquisitorum, & aduentus causam) *mandetis, vt omnes qui se vel alios sciuerint in crimine labis hæreticæ deliquisse, compareant coram vobis veritatem dicturi.*

Pag. 280 num. 52. *Taxare tẽpus aduenientibus, arbitrarium est.*

¶ *Quatenus infra sex dies proxime cõputandos, &c.* taxare hoc tempus in arbitrio inquisitorum positum est, & propter presentes, breue tempus sufficit, cum illi statim aut se ipsos, aut alios deferre posint: absentes uero ubi accesserint ad ciuitatẽ, illud ipsum tempus initio constitutum habent, & tunc illis incipit currere.

Pag. 281 nu. 55. *Indulgentiæ concedendæ.*

¶ *Secundum quod habet facere inquisitor est indulgentias promulgare dicendo.* De indulgentijs, quas tam inquisitores, quàm eorum ministri, & ceteri qui præstant in causa fidei consilium, auxilium, uel fauorem consequuntur, multa extant Pontificum rescripta, agitque plene Eymericus 3. par. q. 127. & seq. & nos hoc 3. lib. schol. 166. & seq.

Nu. 56. *Tempus gratiæ assignandũ edictis publicis.*

¶ *Tertium quod habet facere inquisitor, est tempus assignare gratiæ.* Hoc ita nunc peragitur; edicta publica proponuntur, & publicis locis affiguntur, ut in notitiam omnium facilius perueniant. Tabiensis uerbo, inquisitor. §. 10. nu. 11. iam assignare quoque hoc tempus arbitrarium est: & mẽsem unum, quadraginta uel plures dies concedere potest inquisitor. Simancas catho. instit. tit. 44. num. 3.

SCHOL. XII.

Pag. 281 col. 2. nu. 56.

Spõte venire qui dicantur, res scitu digna.

Nfra quod tempus gratię si libera et spontanea voluntate ad me venerint &c. Qui autem dicãtur sponte uenire, elegãter docuit Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores q. 2. quam, quia singularẽ habet eruditionẽ, & multam lucẽ huic loco affert, refferre placuit. ea ita habet: *Quoniam illis qui spõte redeunt ante tempus gratiæ promittitur & obseruatur impunitas, mortis videlicet, carceris & confiscationis, quod fieri posse credo iuxta mandatum Papæ, & consilium † Tolosanum: quæritur hîc qui sponte redire dicantur? Sponte igitur iudicio meo redeũt, qui infra tempus gratiæ redeunt, licet in generali sint moniti, nec enim coacti videntur, quia à nemine sunt præuenti, & facit bene ad hanc materiam ff. ad Tertullian. l. 2. §. si mater. cum sequentibus versiculis. certe post tempus gratiæ, si res est integra, hoc est, quia non est personaliter inquisitus, nec probationes contra eum receptæ, quod credo verum per legem ff. de optio. legata. l. mancipiorum. nam si post tempus gratiæ personaliter requiritur, & auditur, quamuis errorem suum detegat, indignus est venia. & sic sonat canon in suo casu. 24. distin. cap. vlt. quod autem tempus hoc recte præfigatur, non est in dubium ab aliquo reuocatum: & possent ex vtroque iure multa induci similia, sed nimis est à materia alienũ. sponte ergo venit, qui non venit admonitus nominatim.*

† Concilium Biterrẽse legendum credere, in quo hęc immunitas præstatur sponte venientibus c. 2.

tim. *& colligitur hæc distinctio*. C. *de his qui latrones occult. l. vlt. in illo versiculo, domini, &c.* hactenus Guido Fulcodius, quem penitus sequuntur Archidiaconus & Ioan. And. in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. idem penitus rescripserunt periti Auinionenses responso quodam super varijs dubijs circa inquisitioné, edito anno Dñi 1235. qđ est in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ.

¶ *Magnam veniam & misericordiam consequentur.* Et ratio est, quoniam mitius est agendum cum sponte confessis, quàm cum conuictis. c. presbyterum. 50. dist. glossa cõmuniter recepta in c. de hoc. verbo, in iure. extra de simonia. vbi Hostiēsis, & ibi Panormitanus nu. 6. Sed hic Eymericus non expressit quam gratiam consequantur sponte veniētes, nec quod ego legerim est aliquo iure communi cautum. eam tamen nominatim docuit concilium Biterrense c. 2. in hæc uerba: *Ac deinde mandetis, vt omnes qui se vel alios sciuerint in crimine labis hæreticæ deliquisse, comPareant coram nobis veritatem dicturi: Assignato eis termino competenti, quod tempus gratiæ vocare soletis; quibus tamen aliàs huiusmodi gratia non est facta. infra quem terminum venientes, pænitentes & dicentes plenam de se ac de alijs veritatem, habeant impunitatem mortis, immurationis, exilij & confiscationis bonorum.* hæc ibi. Quod in Hispania nostra cautum etiam refert Simancas catho. instit. tit. 44. nu. 3. instructione quadam Hispalensi prima. c. 3. & 7.

Sponte uenietes quā gratiā cōsequātur, res scitu digna.

Non tamen sponte venientes euitabunt omnē pœnam, sed pro qualitate personarum & criminum arbitrio inquisitorum mitissime tractabuntur, aut pœnam aliquam pecuniariam soluentes, aut eleemosynas erogantes, aut alia huiusmodi charitatis opera præstantes.

Id quoque diligenter est animaduertendum, huius promissę gratiæ beneficium collatum spōte venientibus, non tribui illis, quibus aliàs huiusmodi gratia iam facta fuit, vt precitatum concilium docet. nihilominus tamen ijs etiam quibus aliàs hoc beneficium est tributum, aliquid est condonandum.

Sed quid si relapsus à nemine adhuc deprehēsus sponte veniat, ac errorem plene confiteatur, lacrymisq; misericordiam imploret; erit ne sibi mortis pœna remittenda? grauissima est plane quæstio, quæ fortassis longiore oratione egeret: breuiter tamen quid sentiam meo more explicabo; ac pœnam quidem mortis cōdonandam omnino censeo. Primum, quia in hoc cessat sinistra illa suspicio, qua relapsi putantur ficte conuersi, cum se ipsum pænitendo deferat, & veniam postulet. Rursus, quoniam is non est censendus incorrigibilis, qui spōte crimen fatetur, & errati veniam deprecatur. Preterea nullus potest vere dici relapsus, nisi qui bis de hæresi cōuincitur: qui vero crimen fatetur, nō videtur secundo conuictus. Postremo, concilium Biterrense paulo antea relatum hoc videtur sentire dum ait, *Sponte venientibus impunitatem mortis esse concedendam.* Quæ verba nullo modo possunt in hoc crimine cōpetere nisi relapsis. Nam quicunq; alius delinquens sponte cōuersus, quamuis grauissime deliquerit, mortis pœnam euitat; & propterea concilium de illis videtur loqui, qui si fuissent conuicti, mortis supplicio essent plectendi: relinquitur ergo relapsos sponte venientes pœnam mortis effugere.

An relapsis sponte venientibus sit parcēdū, grauis & vtilis quęstio.

Atque hæc sententia benignior est, quā amplectuntur Ioan. Lupus Decanus Segouiensis tract. de hæret. quem refert & sequitur Montaluus in legibus septipartitis l. 1. tit. 26. par. 7. q. 6. vers. est ta men cōclusio. & Albertinus in lib. de agnos. asser. q. 25. n. 25. & Alfonsus Cast. lib. 2. c. 2. de iusta hæret. puni. quibus omnino censeo subscribendum; dummodo (quod illi etiā adnotant) peccatū huius relapsi sponte venientis sit occultum.

Quando sint admittēdi relapsi sponte veniētes.

Contrarium uidetur tenere Simancas catho. instit. tit. 57. n. 21. & seq. sed nostra sentētia benignior est. illud tamē verū est, huic homini acriorem pęnitentiam esse iniungendam.

Ceteri autem qui vel sponte non veniunt, vel post tempus gratiæ veniunt, si heretici aut credentes fuerint, in perpetuum carcerem sunt detrudendi, nisi eorum tanta fuerit multitudo vt commode fieri nō possit: quod eleganter docet conciliū Narbonense c. 9. in hæc verba: *De hæreticis autem seu credentibus præfata immunitate (quia veritatem de se vel de alijs suppresserunt, vel quia infra tempus indulgentiæ non venerunt, seu aliàs) indignis, paratis tamē absolute mandatis Ecclesiæ obedire, & recognoscere quam vel suppresserant, vel negauerant veritatē: quamuis tales proculdubio sint secundū statuta domini Papæ in perpetuo carcere detrudendi: quia tamē intelleximus vos de his tantam in pluribus partibus multitudinem inuenisse, vt nedū expensæ, sed vix etiā lapides aut cęmenta sufficere possint ad carceres construendos: consulimus vt eorū immurationes, vbi expedire videbitur, differatis, donec ipse dominus Papa de illorū multitudine plenius sit cōsilius: nisi forte aliqui essent tam facinorosi, vt de ipsorum impænitētia, vel fuga, vel relapsu, vel corruptione seu turbatione aliorū nimiū timeretur: tales enim sine vlla prorsus dilatione firmo & perpetuo carceri deputetis.* hęc ibi.

Qui nō ueniūt sponte, aut post tēpus gratię, qualiter puniendi.

Postremo illud quæsitū est, An qui metu probationū sponte crimina confitetur, mitius puniri debeat; an potius ordinaria pœna sit coercēdus: & glossę in c. presbyterum. 50. dist. & in c. de hoc. extra de simonia. ordinariam pœnam imponendam arbitrantur: sed verior est Hosti. & Panor. sententia in d. c de hoc. asserentium etiam hoc casu mitius agendū esse: quod non improbo: quanta autem pœnæ pars remitti debeat, arbitrio iudicantis relinquitur.

An qui metu probationum confitetur sponte, mitius puniri debeat.

Et metu probationis cōfiteri quis dicitur, quādo iam vocatus erat ad iudiciū: vnde è diuerso sponte confessus appellatur, cū nullo præcedēte tumulo iudicē adit, & crimen confitetur, vt præcitato loco optime docuit Panor. atq; hęc omnia sunt diligentissime obseruanda, vt pœnæ nunc grauiores, nunc remissiores imponantur.

Illi vero qui post tēpus gratię sponte ueniunt, etiam mitius sunt puniendi, quamuis non consequantur tantam indulgentiam, ut prudentissime obseruat hoc loco Eymericus ibi: *vel tempus gratiæ transire permiserint, tanta gratia nō erunt digni.*

Nu. 59. *Inquisitor non audiat sacras confessiones.* ¶ *Attendat tamen inquisitor, &c. nam si volunt detegere tantum in foro pœnitentiali, &c.* Pulcherrimum est, & valde vtile hoc documentum, & omnino in hoc tribunali obseruandum, vt etiam admonent Campegius ad Zanchinum c. 34. vers. considerēt etiam inquisitores. & Locatus in opere iudiciali verbo, absoluere. nu. 7. cetera documenta, quæ circa confessionem sacramentalem reorum in hoc tribunali obseruare oportet, tradidi lib. 2. adnotationum schol. 20. pag. 46. & sequen.

Pag. 282 num. 61. ¶ *Et tunc si totaliter est secretum, non procedat ad iudicialem confessionem recipiendam, sed secrete absoluat eum, &c.* Non est contemnendum hoc Eymerici consilium, sed non videtur tutum: quoniam si hoc ita fiat, ferme eadem incommoda cōcurrunt, quæ ipse paulo antea commemorauit, dum monebat ne inquisitores audiant sacras confessiones: quare tutius semper erit persuadere sponte venientibus, vt iudicialiter confiteantur crimina sua, hoc est, notario eorum confessionē recipiente coram inquisitore dicant peccatum suum, inde secreta reconciliatione facta, mox absoluat eum. ac de hac quidem facti specie accipiendum mihi uidetur id quod sanciuit Clémens VII. rescripto incipiente, *Cum sicut.* §. vobis etiam. quod est in bullario literarum apostolicarum huius operis pag. 83. ubi uideto. *Persuadēdi sunt rei vt iudicialiter dicāt crimina sua.*

SCHOL. XIII.

Pag. 283 col. 1. nu. 66.

Quot modis procedatur in delictis.

Tunc cum sint tres modi procedendi ac processus incipiendi, &c. De his etiam Campegius apud Zanchinum c. 9. in principio. & Tabiensis in sum. uerbo, inquisitor. §. 11. nu. 12. Syluester uerbo, hæresis. 2. §. 8. Carrerius tract. de hæret. nu. 105. Gondisaluus de heret. q. 10. nu. 1. & alij. addunt multi quartum modum procedendi in delictis per uiā exceptionis, ut indicat glossa in c. in fidei fauorē. uerbo, inquisitionis. de hæret. lib. 6. & Carrerius de hæret. n. 104. item addunt quintum, per uiam notorij, de quo Gōdisaluus & Campegius prædictis locis. addunt tandem sextum per uiam actionis, de quo plene Aegidius Bossius tit. de modo procedendi in delictis per uiam actionis. In hoc sacro tribunali duo modi per uiam denunciationis, & inquisitionis sunt frequentissimi, ceteri satis inusitati, non tamen contemnendi, cum quandoq; aliquis locus eis esse possit. *Quot modis procedatur in crimine hæresis.*

SCHOL. XIIII.

Pag. 283 col. 1. nu. 67.

In tit. De primo modo procedendi in causa fidei per accusationem.

Et inscribit se ad pœnam talionis, nisi probet. Talio in legibus 12. tabularū, vt ait Festus li. 18. parem vindictam significat. uerba legis refert Gellius lib. 20. c. 1. noctium Atti. Accursius instit. de iniurijs. §. pœna autem. verbo, talio erat. vocat similitudinem supplicij. Isidorus lib. 5. etymolog. c. 25. talionem similitudinem vindictæ esse dicit, vt taliter quis patiatur ac fecit. huius pœnæ meminit ius diuinum Exodi c. 21. vbi instituta est. & Matth. 5. vbi à Christo sublata est. & ius canonicum in c. licet heli. de simo. c. calumniator. 2. q. 3. c. quisquis. 2. q. 8. c. de crimine. 25. q. 3. c. hęc imago. 33. q. 3. & alibi sępe. & ius ciuile passim in d. §. pœna autem. instit. de iniurijs. l. vlt. C. de accusatio. l. leuia. ff. de accusatio. l. tutor. ff. de his quibus vt indig. l. 2. C. de falsa mon. l. fin. C. de sepul. violato. & his locis plenissime interpretes. Beatus Thomas 2. 2. q. 68. art. 4. Sotus lib. 5. de iustitia & iure q. 5. art. 4. & Fernandus Vasquius lib. 1. controuersiarum illust. c. 24. nu. 16. *Talionis pœna quid.*

His positis quęstio est hic grauissima, An hodie talionis pœna locum habeat: ac primum quidem hîc mihi est obseruandum, bifariam posse quæstionem hanc tractari, primo in accusatore, secundo in testibus. de hoc postremo nihil nunc dicam, acturus de ea difficultate plene infra schol. 128. super q. 73. Alterum caput est tractandum, An in accusatore talio vendicet sibi locum. & prima fronte dicendum videtur, accusatorem in accusatione deficientem, hoc est, non probantem crimen ad quod se probandum in iudicio obligauit, non esse subiectum pœnę talionis: quoniam talio per consuetudinem iam diu abolita est & sublata, vt testantur communiter Doctores, Speculator tit. de accusa. §. 1. num. 4. Ioannes Andreas in additio. ad Speculat. tit. qui accusa. non pos. Gandinus tract. de malef. tit. qui accus. non pos. nu. 38. Salycetus in l. qui crimen. nu. 4. C. qui accusa. non pos. Hieronymus Gigas tract. de crimi. læsæ maiestat. lib. 1. tit. qualiter in crimi. læs. maiestat. procedatur. q. 1. nu. 5. Couarruuias lib. 2. varia. resolut. cap. 9. nu. 1. Bartolus in l. si cui. ff. de accusatio. quem sequuntur Angelus & Salycetus in authen. sed nouo iure. C. de adulte. & alij quos refert & sequitur Petrus Dueñas regula 27. incipiēte, *Accusans aliquem.* tenet postremo Ioannes Rojas in singularibus fidei, singu. 6. & Simancas catho. instit. tit. 64. nu. 93. & alij prope infiniti, quos libens omitto. Potissima autem ratio horum est, quoniam si pœna talionis accusatoribus infligeretur, non reperirentur facile qui vellent accusare: itaq; crimina remanerent impunita, quod in maximū reipub. detrimentum verteretur. *An hodie locus sit pœnæ talionis in accusatore.*

Sed Iacobus de Arena vetustus & grauis Iurisc. in l. vlt. C. de accusatio. quem refert & sequitur Ioannes And. in c. excommunicamus el. 2. n. 6. relatus apud Eymericū pag. 133. asseruit, accusatorem in crimine hæresis desistentem ab accusatione, non euitare pœnam talionis, cum teneatur de ca-

de calumnia, nec sit statutum, vt per pœnitentiam accusator euitet hanc pœnam. ergo si desistens ab accusatione non euitat hanc pœnam, multo minus eam euitabit in accusatione succumbēs, cum magis hîc accusantis malitia nota sit.

In crimine hęresis cū proceditur per viā accusationis, non est necessaria īscriptio ad pœnā talionis.

Ex his redditur valde dubia hęc difficultas, in qua vt more nostro certiora tradamus, sit hoc primum axioma, In crimine hęresis cum proceditur per viam accusationis, non est necessarium quòd accusator se inscribat ad pœnam talionis; nam & hoc in ceteris criminibus obtinere hodie fatentur pręcitati, & tradit præ ceteris Ioannes Rojas in d. singul. 6. nu. 6. & seq. si quis ergo accusare velit, nec oportet quòd se inscribat ad pœnam talionis, neq; ad hoc est compellēdus: quòd si in probatione defecerit, acriter coercendus est arbitrio inquisitoris: non tamen puniendus est pœna talionis. l. in priuatis. ff. ad Turpillia. glossa in cap. tuę. verbo, effectum. de procurato. quod etiam tenent Couarruuias & Ioannes Rojas pręcitatis locis.

Sed quid si re vera se inscripsit, seu ad talionis pœnam se obligauit, ac deficiat in probatione; erit ne ea pœna puniendus, quam reus excepturus esset si crimen foret vere probatum? & adhuc existimo mitius puniendum fore, nec est tradendus curiæ seculari, etiamsi formalem hęresim obiecisset reo, nec probasset. Primum, quia accusator minus nocet quàm testes, cum solus ipse non sufficiat ad conuincendum reum: rursus, quia hoc nusquam est in hoc tribunali consuetudine receptum, vt accusator pœna talionis plectatur: postremo, ita videtur probare textus in c. super his. de accusatio. his verbis: *Ad extraordinariam pœnam, secundum arbitrium iudicis discreti, citra vinculum inscriptionis, est excipiens adstringendus, si defecerit in probando.* hęc ibi.

Abolitio in hoc crimine non facile concedenda.

Iam si reus in hoc crimine postquam cęperit accusare, desistere velit ab accusatione, abolitione petita, non facile audiendus est, quoniam hoc crimen grauissimum est: multūq; interest reipub. vt puniatur, in quo iudex non minus accusatorem, ad docenda quæ detulit, quàm reum ad purganda quę negat, debet vrgere, vt optime sanciuerūt Imperatores in l. vlt. in fine. C. de abolitio. atque hoc ipsum censeo obseruandum in eo qui denuntiat, qui si dicat falsò se denuntiasse, aut quid simile, non est facile audiendus, ne forte cum delato, vel cum testibus conuenerit.

Qn̄ minuenda pœna accusatori nō ꝓbanti.

Tandem accusatori conanti probare obiectum crimen, & in probatione deficienti, tum præcipue pœna minuenda erit, cum testem vnum produxerit; nam tunc etiam aliàs pœnam talionis euitaret. Baldus apud Speculat. tit. de accusatio. in fine. refert Marsilius singulari 47. incipiente, *in ore duorum.* item si docuerit de eo crimine publicam fuisse famam, aut ab amicis, vel consanguineis delati, vel aliis personis fide dignis audiuisse. Bar. in l. verum. ff. de furtis, & in l. si. ff. de hæred. instit. quod est diligentissime obseruandum.

Pag. 283 col. 2. A

¶ *Vbi autem accusator instet, & requirat, &c. inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quòd accusationem porrigat in scriptis.* Libellum accusatorium in scriptis proponendum docet Bart. in extrauag. ad reprimendum. verbo, per inquisitionem. num. 33. cuius opinionem sequitur, & communem vocat Cardinalis in c. 1. versi. ponitur etiam. 2. q. 8. per textum ibi: *Accusatorum personę nunquam recipiantur sine scripto.* ceterum Salyceti sententia præualuit in l. penultima. nu. 2. C. de accusat. asserentis, validam esse accusationē, siue accusator porrigat libellum in scriptis, siue verbalem tantum querelam apud acta iudicis, quam tabellio redigat in scriptis. & hanc Salyceti opinionem in praxi obseruari tradit Iulius Clarus lib. 5. sent. §. fi. q. 12. versi. quęro quę sit forma. quod esset etiam obseruandum in hoc tribunali, si per viam accusationis ageretur; præsertim cum in hoc crimine simpliciter procedi possit. c. fin. de hęret. lib. 6. nec propterea summæ iuris solemnitates sint necessario requirendæ, vt pręceteris tradit Bernardus Comensis in Lucerna verbo, litis contestatio.

An accusans libel lum accusatoriū in scriptis porrigere debeat.

Fiscalis sancti officij et eius munus.

Sed cum hodie accusantis persona raro admittatur, publicus est cōstitutus minister, quem vulgo fiscalem dicimus, qui personā accusatoris subit, & reos accusat: nec se subscribit ad pœnam talionis, aut ad alias, quas falsi accusatores pati solent, qui testibus receptis, & habitis de crimine, diligenti inquisitione pręcedenti, debitis informationibus, in hęc ferme verba libellum accusatorium formare solet:

Forma libelli accusatorij, quē inquisitori porrigit fiscalis.

Ego Augustinus officij sanctissimæ Inquisitionis fiscalis, coram te Reuerendo Inquisitore iudice delegato in causis fidei contra hæreticam prauitatem, criminaliter accuso Martinum Lutherum, qui cum sit Christianus baptizatus, & velut talis apud omnes habitus, à fide Catholica recessit, & ad pestiferam hæresim Manichæorum, ac aliorum hæreticorum, talem videlicet & talem, impie accessit; prædicans, scribens, componens, firmiterque asserens multa dogmata hæretica, erronea, scandalosa, & valde suspecta in approbationem & laudem præfatæ hæresis, & hæreticorum, quos velut magistros imitatur.

Hęc est vulgaris forma, qua hodie fiscalis vtitur, de qua pulchre Speculat. tit. de hęret. in principio. Simancas in cath. instit. tit. 4. num. 11. Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 7. omnesq; Criminalistę in suis practicis libellis. Milleus fol. 14. & 15. in c. de accusationis formula. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 1. tit. qualiter in crimine lęsę maiest. procedatur. q. 3. Iulius Clarus in practi. crim. §. fin. q. 12. versi. quęro quę sit forma. & alij.

Libellus accusatorius quid continere debeat.

In hoc libello crimina singula admissa fiscalis narrare debet, vt reus intelligat quibus sit responsurus delictis, vt se tueatur; nomina testium, locus, & dies commissi criminis omittūtur, ne quid detrimenti testes patiantur. quòd si reus petat edi sibi testium nomina, nullo pacto audiendus est, vt alibi diximus. Locus autem & tempus delicti commissi, non nisi cum exquisitissima deliberatione

tione dicenda sunt reo, ne ex his circunstantiis in notitiam testium deueniat. cum vero inquisitores iudicauerint ad defensionem reorum spectare, vt locus & tempus proferantur, indicare poterunt, vt cum aut multum tempus, aut tale temporis spatium transierit, vt verisimiliter reus sit oblitus eorum qui tunc aderant: caueant tamé ne vllum vnquam immineat testibus periculum. sed de his alias plenius.

SCHOL. XV.

Pag. 183 col. 2. nu. 68.

In tit. De secundo modo procedendi in causa fidei per denuntiationem.

E hoc secundo modo procedédi in delictis per denuntiationem copiose disserunt suis locis Criminalistæ: sed de ea, quantum ad nostrum institutu pertinet, agit S. Antoninus 3. par. tit. 9. c. 9. Gódissaluus tract. de heret. q. 10. nu. 6. Campegius apud Zanchinum c. 9. versi. de tertia. Repertorium inquisitorū, & Locatus in opere iudiciali verbo, denuntiatio. Simancas cath. instit. tit. 19. idem in enchyridio. tit. 23. Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul. 5. Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 26. nu. 27. & alij.

Denūtiatio quid. Est autem denuntiatio alicuius criminis apud competentem iudicem, sine inscriptione, facta delatio ad penitentiam peragendam, vel aliam pœnam legitimam imponendam, vel etiam ad vtrumque. ita Hostiensis in sum. tit. de denuntiat. §. 1. & Repertorium inquisit. verbo, denuntiatio. colligiturque non obscure ex c. 2. & 3. & c. super his. & c. cum dilectus. el 1. extra de accusat. & c. nouit. de iudiciis.

Denūtiatio et verbo & scripto fieri potest. ¶ *Et tunc inquisitor mandet sibi, quòd det in scriptis, vel saltem in præsentia testium & notarij.* Et re vera indifferenter hæc admitti possunt, & obseruari, vt vere admonet Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 7. versi. vlterius quæro. in fine. nam hanc denuntiationem & in scriptis, & verbo tantum porrigere possunt iudici, qui denuntiant. quod tenet etiam Bossius tit. de denuntiatione. nu. 14. & videtur velle Angelus, Salycetus, & alij. in l. ea quidem. C. de accusatio.

Quod vero hic ait Eymericus; *vel saltem dicat in præsentia testium,* non est ita accipiendum, vt credamus testes esse necessarios, coram quibus denuntiatio inquisitori proponatur: id enim nec verum est, nec iure vnquam cautum, sed per testes hic vel duas alias personas religiosas accipere debemus, de quibus in c. vt officium. de heret. lib. 6. & meminit auctor in modo præcedēti, vel testes illos, quos producit denuntiator, dicens affuisse præsentes, cum reus tale crimen committeret; sæpe enim denuntiator & testes sistunt se simul coram inquisitoribus.

¶ *Et obtulit eidem domino Inquisitori cedulam tenoris sequentis.* Cedula vox est Hispana, id est, scriptura, seu chyrographum. denuntiationis autem formula ita habet: nam syndicus, seu officialis, vel in proposito nostro crucesignatus, aut quilibet denique fidelis indicat inquisitori apud acta, die tali fuisse tale maleficium commissum, aut talem hæresim assertam à tali homine, & id scire Caium, verbi gratia, & Seium, aut tales & tales. atque ita vsus obseruat, vt ait Angelus tract. de malefi. versi. nec ad denūtiationé. nu. 20. & Iulius Clarus in practi. crimin. §. fin. q. 7. versi. quæro nunc quæ sit forma. Pa. 284. col. 1. B *Qualis denūtiationis forma*

His peractis, nullæ sunt amplius denuntiantiū partes, sed iudici totum relinquitur, vt is inquirat de delicto, de delinquente, accitis testibus quos denuntians nominauit; item aliis, à quibus veritas haberi possit. quod etiā vsus obseruat. quamuis enim denuntiator iure probare olim deberet vera esse quæ in denuntiatione asseruit. l. diuus. & l. ab accusatione. ff. ad senatusc. Turpillia. hodie tū id praxis iudicātium non admittit. ita Angelus præcitato loco. & Salycetus in l. ea quidem. C. de accusatio. nu. 23. & Marianus Sozinus in c. qualiter & quando. num. 179. extra de accusatio. quos sequitur Clarus paulo antea relatus. *Facta denūtiatione, quales inquisitoris partes*

¶ *Quo facto in continenti ipse inquisitor faciat iurare denuntiantem de veritate dicenda.* Idem est in testibus, vt paulo post docet Eymericus nu. 82. tradit concilium Biterrense c. 4. & dixi copiose infra hoc 3. lib. schol. 21. vbi videas. Pa. 284 col. 1. B

SCHOL. XVI.

Pag 284 col. 2. nu 69.

In tit. De tertio modo procedendi in causa fidei per viam inquisitionis.

E hoc tertio modo procedendi in delictis per inquisitoré eadé ferme quæ hic tradit Eymericus, repetit Tabiēsis in sum. verbo, inquisitor. §. 27. n. 28. pulchre Hostiensis in sum. hoc titulo. Iulius Clarus in practica criminali. §. vlt. q. 3. & 6. late practica Papiensis in fine tituli de forma inquisitionis. Gondissaluus tract. de hæret. q. 10. Ludouicus tract. de heret. nu. 102. Franciscus Casonus tract. singularium quæstionum criminalium c. 8. Repertorium inquisit. & Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitio. copiose iuris canonici Interpretes in c. qualiter & quando. extra de accusatio. & iuris ciuilis Doctores in l. congruit. vbi late Bart. ff. de offic. presid.

Est autem inquisitio alicuius criminis manifesti ex bono & æquo iudicis competentis canonice facta inuestigatio. ita Hostiensis in sum. tit. de inquisitio. §. 1. *Quid inquisitio, & quotuplex.*

Hæc vero inquisitio præcitatis locis duplex cōstituitur, vna generalis, specialis altera; quarum vtraq; in hoc tribunali magnū habet momentū. & gene-

& generalis tunc locum habet, quotiens inquisitores prouinciam visitant, & generalia edicta promulgant ad inquirēdos occultos & incertos hæreticos; ad quam exercendam non exigitur infamia præcedens; nam ex officio certis statisq; tēporibus incumbit inquisitoribus ea vti: de qua accipitur textus in c. excommunicamus 1. §. adijcimus. & §. vlt. de hæret. extatque insignis locus in concilio Tolosano c. 2. in hæc verba: *Statuimus itaque vt Episcopi & Archiepiscopi, in singulis parochijs tam in ciuitatibus quàm extra, sacerdotem vnum, & duos, vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures si opus fuerit sacramento constringant, qui diligenter inquirant fideliter & frequenter hæreticos in eisdem parochijs, domos singulas & cameras subterraneas aliqua suspicione notabiles perscrutando, & appensa, seu adiuncta in ipsis tectis ędificia, seu quæcunque alia latibula, quæ omnia destrui præcipimus perquirendo; & si quos reperérint hęreticos, credentes, fautores, & receptatores, seu defensores eorum adhibita cautela, ne fugere possint, Archiepiscopo, vel Episcopo, dominis locorum, seu baillinis eorundem cum omni festinantia studeant intimare, vt animaduersione debita puniantur. Hoc idem faciant Abbates exempti in locis suis, quę non sunt ordinarijs iure diœcesan. subiecta. solliciti etiam sint domini terrarum circa inquisitionem hæreticorum in villis, domibus, & nemoribus faciendam, et circa huiusmodi appensa, adiuncta, seu subterranea latibula destruenda.* hæc ibi. De hac agit plene & eleganter Bar. in præcitata l. congruit. & in l. 2. §. si publico. ff. ad legem Iul. de adult. & Simancas in cath. instit. tit. 44. num. 7.

Insignis cōcilij Tolosani loc' de inquirendis hæreticis.

Specialis vero inquisitio est quoddam ius per officium procedendi ad condemnationem & punitionem contra aliquos nominatim inquisitos de certis delictis diffamatos. ita Angelus tract. de malefi. verbo, hęc est quædam inquisitio. quem sequitur Gigas tract. de crimine læsæ maiest. lib. 1. tit. qualiter procedatur. q. 8. num. 3. neque ad hanc proceditur absque præcedenti infamia, quæ vicem accusatoris retinet. c. qualiter & quando. de accusatio. Hippolytus Marsilius consi. 53. Simancas cath. instit. tit. 44. nu. 8.

Inquisitio specialis quid.

Quamquam in hoc crimine hæresis, ob indicia & suspiciones verisimiles, eam possit inquisitor exercere, nulla infamia præcedente: caute tamen & prudenter & valde occulte, ne cuiusquā fama honorque lædatur. Ioannes Anania, Geminianus, Francus, & Felynus in c. vt officium. de hęret. lib. 6. Baldus in l. iubemus. C. de probat. quę sententia verissima est.

SCHOL. XVII.

Pag. 285 colum. 2. num. 72.

In tit. De forma examinationis testium.

Vm inter ceteras probationes, ea quæ per testes fit, magnum habeat pōdus in hoc tribunali, præsertim si à fide dignis personis proficiscatur; ideo pars hęc, quę ad testes attinet, diligentissime & tractari debet, & obseruari: ac multas difficultates, quæ circa testes oriri possunt, multis persequitur Eymericus hac 3. par. q. 62. & sequentibus. hîc vero in examinandis testibus praxim obseruādam tantum demonstrat.

Sed hîc multa inquisitores obseruare oportet; ac primum illud est, vt diligenter & efficaciter admoneant testificari volentes, ne pretio corrupti, prece victi, ira vel odio commoti, aut qualibet alia illicita, vel iniusta causā excitati falsum testimonium dicant. moneant præterea quàm ingens & atrox scelus sit, quempiam innocentem de tam graui & horrēdo hæresis crimine infamare. ad hęc iurare debent de veritate dicenda, vt paulopost dicemus, & illa interuenire, quę prudentissime tradit Eymericus infra nu. 81.

Quid præmonere debeat inqsitores, testes ī cā hæresis testificātes.

Sed præ ceteris dum vel testes, vel reos interrogant inquisitores hoc cauere debent, ne ita interrogent, vt suggerere potius respōsiones videantur, vel monere eos qua ratione interrogationes effugere possint, & facilius delicta diffiteri, vt optime admonuit Franciscus Casonus tract. de tormentis. c. 15. quod qua ratione sit intelligendum, dicam paulo post schol. 19. huius 3. libri.

¶ *Item interrogatus quid est fama, dixit quòd est id quod communiter dicitur.* Apposite & vere formauit responsionem Eymericus: non enim testes super fama deponentes, debent reddere exactam famæ, vel infamiæ definitionem; sed satis est eos more vulgi respondere, famam esse publicam quandam vocem, quæ de aliquo publice & passim circunfertur; aliter enim vix posset fama probari, & testes oporteret esse iurisperitos, vt ait Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 6. versi. postremo scias.

Ibidē C. Testis interrogat' quid sit fama, nō tenetur reddere exāctā famę definitionem.

Sed quid si interrogatus quid sit fama, respondeat se nescire? plane tunc non probaret. ita Hippolytus Marsilius in l. de minore. §. plurimū. nu. 104. in fin. ff. de quæstio. quem ceteri Criminalistæ communiter sequuntur.

¶ *Quòd dictus talis prædicta dixerit, seu fecerit trufatorie.* Voce minus eleganti iocum vocat *trufam*, & iocose quid facere vel dicere, *trufatorie*. ac plurimum quidem refert, (vt mox subdit Eymericus) intelligere, an verba hæreticalia per iocum & ludum sint prolata, an vere & animo deliberato.

Ibid. D.

Et quamuis regulariter dictum, vel factum iocosum pœnam non mereatur. l. 1. §. diuus. ff. ad l. Corneliam de sicar. l. obligationum substantia. §. vlt. ff. de actio. & obligatio. l. sicut semel. C. de liberali causa. c. 1. de sentent. excom. notat Paulus Castrensis in l. si seuerior. C. ex quibus cau. infam. irrog. idem Paulus & Baldus in l. nemo deinceps. C. de episco. audient. in crimine tamen hæresis longe aliter est iudicandum: nam si quis iocose quippiam dixerit in fidem, in Deum, vel in Sanctos puniendus quidem est. Cardinalis Zabarella in clemen. 1. §. nos igitur. in fine. de sum. trinit. Nicolaus Arelatanus tract. de hęret. notabili 28. Franciscus Squillacensis tract. de fide cath. c. 19. num. 3. in fi. Gondissaluus de hæret. q. 1. num. 7. Lapus & Cardinalis in clemen. vnica. §. sane.

Qui p iocum hęreticalia pfert puniēdus est.

sane. de vsuris. Palacius Rubius in allegatione de hæresi.§.4.in fine. Simancas cath.instit.tit.17. nu.22.& 23.Ioãnes Rojas in singularibus fidei, singul.103.& alij.

An puniẽdus p Episcopũ, vel per Inquisitorem. Num autem puniri debeat per Episcopos, an etiam per Inquisitores, dubitant nõnulli ex pręcitatis;sed communior sententia est per inquisitores esse puniendos,quod voluit Cardinalis, & Ioannes Rojas præfatis locis, & Gondissaluus tract.de haret.q.8.num.6.quibus propterea subscribo; quoniam ex quo quis hæreticalia dixit, aut fecit, statim subijcitur inquisitorum iurisdictioni.explorare autem, an per iocum, vel serio ea sint asserta, ad eosdem quoque inquisitores spectat.

Qua pœna coercẽdi qui per iocũ proferunt hæreticalia. Sed qua pœna puniri debeant qui per iocum proferunt hæreticalia, non est iure cautũ;ideoque arbitrio iudicantis hæc relinquuntur. Primum hoc sit exploratum,hos non esse puniendos velut hæreticos, sed leuius,quia non concurrunt necessaria ad hæresim constituendam, videlicet error in intellectu,& pertinacia in voluntate; nisi qui dicterium, seu iocum protulit, in eo persisteret, veluti si quis iocando diceret (quod est præfatorum frequens exemplum) se habiturum vxorem in alio seculo, postquam in hoc non habuit, ac postea in ea sententia stulta perseueraret.

Punientur ergo pœna pecuniaria piis locis eroganda, vt præcitatis locis Gondissaluus & Ioannes Rojas rescripserunt,vel aliqua pænitẽtia salutari.Meminerint tamen inquisitores pœnam esse augendam, vel minuẽdam iuxta qualitatem personæ iocantis, loci, personarum astantium & audientium,& scandali inde orti;quæ in delictis coercendis sunt obseruanda.c.sicut dignũ.de homici.l.aut facta.ff.de pœnis.

Ex quib⁹ causis minuatur pœna. Modus proferendi dicteria eiusmodi, & qualitas personæ ad minuendam pœnam multum prosunt: vt cum repente,celeriter,inconsiderate, ac sine deliberatione dicta fuerunt, vt sæpe contingit. persona etiam sua natura faceta erat, quæ proculdubio ea protulit, vt astantibus risum excitaret,quamuis ob id non sint hęc impunita relinquenda omnino,quia vt recte scripsit Gerson par.2.tractatu vlt,

Non patitur ludum fama,fides,oculus.

Ideoque qui hæc petulantia in Deum & Sanctos proferũt,suspectos fieri.in uiris theologis & religiosis hęc acrius sunt coercenda, præsertim si coram laicis hęc dicteria & facetias proferant.

Genus quoque facetiæ spectandum est: nam acerbius puniendus est,qui facetias hæreticales profert,quàm qui scandalosas,erroneas,aut alterius qualitatis.

Non facile credendũ dicentib⁹ se hęreticalia dixisse, sed per iocum. Ad hæc illud diligenter præmonendum est, quod docuit Ioannes Calderinus in tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi, in rubrica De hæreticis,credentibus, &c. nu.6.in hæc verba: *Si vero dicit quis, quòd ex leuitate, vel ex ira,ioco,& turbatione, & sine deliberatione docuit, vel dixit aliquid contra fidem: tunc ipse reus debet probare prædicta & perfecte, & inquisitor debet prædicta diligenter inuestigare, & non debet esse facilis ad recipiendum talem excusationem: quia quasi omnes moderni hæretici sic se excusant. inuenta autem veritate quantum est possibile, si inuenitur quòd se non excuset, debet inquisitor contra eum procedere; si vero inuenitur quòd vere se excuset, adhuc dicunt quidam, quòd inquisitor potest eum punire,& debet: quia homo ex leuitate,vel ioco, vel turbatione verba heretica non debet proferre contra fidem & bonos mores.* hactenus ille. Et Dulcinum olim hæresiarcham perfidum hac ratione se excusare voluisse scimus,vt dixi scholio 28.lib.2.

Qui verba scripturę sacra ad inania, velut pasquos, & turpẽ amorẽ trahunt, grauiter coercendi. Postremo,quę de facetiis & facetis hæreticalibus paulo antea diximus, obseruanda quoque putamus aduersus illos, qui verba sacræ scripturæ ad iocosa, scurrilia, & inania trahunt, ex his quandoque (vt vulgus loquitur) pasquillos, seu pasquinos componentes; quod est ingens & immane scelus, cum Spiritus sancti verba in ludibrium conuertantur, cuius sceleris patratores per Episcopos grauiter coercendos iubet concilium Tridentinum sessio.4.in fine.versi.post hæc temeritatem. Huc adiungendi amantes,qui passim etiam solent scripturæ sacræ verba ad sua trahere desideria vt persuadeant, & ceteri vani homines & impostores, qui vt sua facilius persuadeant cõtortis scripturæ testimoniis nefarie vtuntur:in hos enim inquisitores, aut saltem proculdubio Episcopi animaduertere possent.

Recitãtes aliorũ hęreses, an puniendi, et quomodo. ¶ *Seu dixerit recitatiue.* Quoniã qui refert aliorum hæreses, nisi dolo malo & fraudulenter faciat, puniendus nõn est;secus tamen dicendum, si recitauit approbãdo & laudando; quod quandoque fit à perfidis & malis hominibus ex industria, quibus non debet prodesse hoc refugium si dicant, se recitando eas protulisse.argumento l.qui iniurię.ff. de furtis. tradit Simancas catho. instit.tit.17.nu.18.

An autem per dolum, aut sine dolo recitatæ sint hęreses,circunstantiæ rerum, & qualitas personarum recitantium facile commonstrabunt. animaduertant autem iudices fidei, vsitatam esse astutorum hæreticorum imposturam,dicentium (vt se tueantur)se recitando tantum,non approbando, nec prędicando hæreses protulisse, quibus non est facile credendum; & si hanc excusationem attulerint,eam probare debent, vt paulo antea ex Calderino ostendimus in iocante.

His pręterea quales pœnæ imponi debeant,& delicti qualitas,& incommoda inde orta,& scandalum excitatum,docebunt.

Postremo obseruandũ est,recitari posse quandoque aliorum hæreses sine dolo, non tamen sine culpę,ac imprudentiæ nota, vt docuit Eymericus par.1.q.10.num.5.nam qui disputando coram rudibus,aut concionando corã his,qui nihil contra fidem audierunt,recitãt ad inanem quandam ostentationẽ hæreticorum dogmata;quamuis sine dolo id faciant,at sine culpa interdũ non faciũt:& propterea ne amplius id fiat,inhibendũ est ab Episcopis. sæpe enim compertum est multos lapsos fuisse in eas hæreses, quas audierunt recitari;quod sępe contigisse scio.

¶ Seu

Qui p lubricũ lingua hęresim proferũt, an puniendi, & quomodo. ¶ *Seu animo indeliberato:* Hoc est, (vt nostri loquuntur,) per lubricum linguæ. nam qui per facilem & indeliberatum linguę lapsum inconsiderate hæresim proferunt, nec hæretici sunt, nec puniendi videntur: quia lubricum linguæ non facile ad pœnam trahendum est. l. famosi. ff. ad legem Iuliam maiestat. l. 1. C. si quis imperat. maled. 22. q. 2. c. quod autem ait. ita Zanchinus tract. de hæret. c. 7. nu. 9.

Sed Lapus & Cardinalis in clemen. vnica, de vsuris, non esse inultum relinquendum delictum per lubricum linguæ commissum, tradunt. & hos qui sequuntur extraordinarie puniendos scribũt, nẽpe Albertinus tract. de agnos. assert. q. 3. nu. 10. Gõdissaluus tract. de hęr. q. 1. nu. 7. Squillacensis tract. de fide cath. c. 19. nu. 3. in fine. Ioannes Rojas tract. de hęr. par. 1. nu. 66. & Campegius apud Zanchinum. c. 7. versi. non ex proposito. erit autẽ hæc pœna pecuniaria in pios vsus eroganda, aut alia leuis, consideratis illis circunstantiis, quas, cum agerem paulo antea de hęresibus per iocum dictis, monui obseruãdas. Illud hoc loco addendum, multum esse pœnam minuendam, aut nullam penitus infligendam ei, qui statim correxit quod per linguæ lubricum temere effutiuit. reprehendendus est autem grauiter, & admonendus, vt præcaueat in futurum.

Qui per ebrietatẽ ptulit hęreses, an & qñ puniendus. De eo vero qui cum esset ebrius, hęreses protulit, dubitant quidam, an cessante ebrietate, vt hæreticus puniri debeat, cũ his videatur in ebrietate proferre, quod antea mente conceperat; ac proinde censeatur in priori proposito perdurare: sed benignius & verius est, ebrietatem ab hæresi excusare, nec puniendũ, qui dum vere ebrius esset, hæreticatur: nam perinde de eo censendum est, ac de furioso & mentecapto. c. à crapula. de vita & honest. cleri. l. respiciẽdum. §. delinquunt. ff. de pœnis. l. omne delictum. §. per vinum. ff. de re milit. tradit eleganter Zanchinus tract. de hær. c. 7. num. 10. vbi valde prudenter adiungit ebrios propter præcedentem culpam, cessante ebrietate, corrigendos.

Hæc vero de ea ebrietate sunt accipienda, quæ omnino mente priuauit: nam si modica fuerit, coercendus est qui deliquit, vt optime scripsit Bart. in d. l. respiciendum. §. delinquunt. de pœnis. & Campegius apud Zanchinum c. 7. versi. aliqualiter corrigi.

Dormientes q hęreses proferunt, nõ puniũtur. De dormientibus, quos interdum contingit hæreticalia proferre, idem indicandum putamus, quod de vere ebriis paulo antea diximus. horum enim nullum est tunc animi iudicium, cum sensus sint penitus ligati. & dormientes furiosis æquiparantur. l. 1. §. adipiscuntur. ff. de acquiren. possessio. & propterea ne puniendi quidem, clement. vnica, de homici. vbi Laudunus & Cardinalis Florentinus quæst. 6. traditque eleganter Tiraquellus tracta. de pœnis temperandis, aut remitten. causa 5. num. 1. & sequen.

Pueri, & senes delirãtes, et hæreticantes nõ puniuntur. In ceteris vero qui vel propter ætatem decrepitam iam delirant, vel propter ætatem prę maturam & teneram quid loquantur non intelligunt, ac denique ob alias quascunque causas indeliberato animo hæreticalia proferunt & impia, puniendi non sunt. hos enim omnes consilij, & prudentiæ inopia, tum in hoc tribunali, tum in ceteris à pœnis commissorum delictorum tuetur. atque ex his, nisi fallor, remanet locus hic satis apertus & clarus: est enim insignis, nec fuit vllo modo omittendus.

SCHOL. XVIII.

Pa. 286. col. 1. nu. 73.

Vibus examinatis si inquisitor viderit factum esse probatum plene, vel esse maxima indicia, &c. faciat eum capi. Hic locus, si quisquam alius est, valde insignis, prudentiæ plenus, & multum inquisitoribus considerandus, ne temere in tam graui causa ad capturam reorum accedant. hæc vero Eymerici doctrina apertis iuribus nititur, quamuis ipse iura non citet.

Quis ordo seruandus in captura reorũ in crimine hæresis. Ergo in hoc articulo, de capiendo reo hęc sunt obseruanda. Primum enim de delicto constare debet, vel indicia aliqua habere oportet per secretam inquisitionem à iudice factam, aut aliis modis: quia nunquam est in criminalibus à captura reorum inchoandum. l. nullus in carcerem. & l. fin. vbi Bartolus, Baldus, & Salycetus, C. de exhiben. reis. l. nemo. C. de exacto. tributo. lib. 10. Baldus in l. quod euitandi. num. 2. C. de condit. ob turpem caus. Salycetus in l. absentem. num. 9. C. de accusatio. copiose & vere suo more Antonius Gomez. tom. 3. varia. resolut. c. 9. num. 1. Iulius Clarus in practica crim. §. vlt. q. 28. Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 2. assertio. 1. num. 2. & seq. Albertinus de agnos. assertio. q. 32. num. 22. & q. 34. num. 21. & cęteri communiter.

Verbalis citatio qñ facienda, & quãdo omittẽda. Rursus, vbi denunciationes & indicia rite con scripta fuerint, reus citari debet verbaliter per nuntium, aut per literas vt se sistat coram inquisitoribus; sed si recessus, aut fuga timeatur, tunc omissa verbali citatione statim est ad citationem realem, hoc est, ad personalem capturam deueniendum. ita scribunt omnes pręcitati. & probat apertissime textus in d. l. nullus. C. de exhiben. reis. & in l. fin. C. de custo. reorũ. & in l. 1. ff. eod. tit. Salycetus in d. l. nullus. & in l. absentem. C. de accusatio. Angelus tract. de malefi. verbo, index commisit. Marsilius in pract. crimin. §. constante. in principio. & alij, & dixi plenius infra schol. 44.

Magno cõsilio ad capturã procedendũ in hoc crimine. Hæc res, vt breui cuncta complectar, in hoc tribunali hoc ordine conficitur: vbi ex testimoniis & delicti qualitate visum fuerit delatos esse huius criminis reos, fiscalis petit ab inquisitore, vt rei comprehendantur. is vero protinus habito peritorum consilio, quid facto opus sit, deliberat: & si plusquam semiplenis probationibus reos conuinci viderit, eos comprehendi iubet. Simancas catho. instit. tit. 44. num. 12. idem in enchyridio tit. 25. num. 1. & 2. & Ioannes

annes tract. de hæret. par.2. assertio.1. num.12. & sequen. atque hæc est tutissima procedendi ratio, præscripta etiam inquisitoribus Hispaniæ Madriliana quadam instructione anno 1561. cap.3. in hæc verba à nobis latine facta; *Inquisitores visa informatione simul si præsentes fuerint, deliberent de captura, quæ magis iusta videretur si fieret cum consilio consultorum eius inquisitionis, si commode fieri posset, & videretur inquisitoribus conueniens & necessarium. & quod decretum fuerit, in actis referatur.* hęc ibi.

Dixi vero, *habito consilio peritorum*: nã quamquam solus inquisitor decernere posit, vt rei in carcerem detrudantur; securius tamen est & tutius, vt rem tantam maturo consilio peritorum aggrediatur. cum enim hoc delictum sit grauissimum, & ex sola captura non modice fama læditur, non facile decernendum est, vt rei capiantur. Eymericus hoc loco valde prudenter hęc intuitus, aut plenam probationẽ delicti, aut maxima indicia, aut vehemẽtes suspiciones pręcedere debere capturam asserit: nam ex leuibus suspicionibus nusquam est ad eam deueniendum, vt monui supra hoc 2. libro schol.9. §. ceterũ. cetera huc spectantia copiose tradidi infra hoc lib.3. schol.117. super q.59.

SCHOL. XIX.

Pag.186 col. 1. nu.74.

In tit. De modo interrogandi reum accusatum.

Quamuis in his quę ad praxim attinent, nihil sit nominatim à iure cautum: ea enim iudicum prudentię relinqui solent, & plurimum in his etiam consuetudo singularum inquisitionũ sibi vendicat: nihilominus tamen, vt facilem in his quoque modum, cum se offert occasio, prescribamus, quo ordine commodissime hęc sint gerenda in gratiam lectoris breuiter indicabimus. Ergo vt hunc locum illustremus, omissa supplentes in hac parte, hęc possent tutissime obseruari.

In examinandis & interrogãdis reis, quis ordo seruãdus. Communioribus interrogationibus absolutis quarum meminit Eymericus, mox interrogabitur in genere, an sciat quam ob causam sit captus, an aliquos suspectos habeat, à quibus se delatum fuisse reputet, & quos; ac iuxta eius responsionẽ formabuntur ceterę interrogationes causę ei cõpetentes. monebit pręterea, vt clare & aperte veritatem fateatur, recepturus & inuenturus apud inquisitores omne misericordię auxilium. hęc vero admonitio ter poterit fieri intra primos decem dies à captura: quamuis plures dies assignare possint inquisitores, intra quos hęc terna admonitio interpolatim fiat arbitrio inquisitoris. Potest etiã & sępius interrogari, vt mox subiungam. interrogabitur etiam de consuetis Christianę religionis orationibus, seu precibus, ac de doctrina Christiana, item vbi, & quando, & quibus sacerdotibus fuerit confessus peccata sua.

Hoc aũt prę ceteris caueãt inquisitores, ne sint in interrogationibus faciendis nimis molesti, ea percontantes, quę parum ad rem faciunt, & quę reos ad iram possint cõmouere, dummodo nihil omittant eorum quę ad causam & substantiam delicti attinent. *Inquisitoris prudẽtia & modestia in interrogãdis reis.*

Quòd si delinquens libere cœperit confiteri, nullatenus interrũpat, nisi aliena fuerint à ꝓposito quę dicit, & parum conducant ad causam.

Hęc oĩa notarius excipiat, & reus subscribat, si sciat; sin minus, signum aliquod aliud apponat, ac iterum in carcerem remittatur.

Dum hęc oĩa geruntur cum illis qui examinãtur, inquisitor humaniter eos tractare debet, memineritque se hominem esse, qui & similia committere possit, nisi omnipotentis Dei gratia iuuetur: quemque reum iuxta qualitatem & dignitatem suam tractet, ita vt inquisitor suam semper tueatur auctoritatem. *Inquisitoris benignitas.*

Non erit indecorum, nec inutile, vt dum reus examinatur, in humiliori sedili q̃ inquisitor, sedeat, vt pacatior & magis quietus sit animus ad tractandam causam suam, & ad respondendum. hęc ferme salubriter ꝑscribũtur Madriliana quadam instructione anno Dñi 1561. c.13.14. & 15. à quibus nõ dissentit Alfonsus Castrus lib.2. c.1. de iusta hęret. punitio. & Simancas cath. instit. tit. 44 num.14. & seq.

Id vero in primis pręcauere debẽt iudices violatę religionis, ne ita reos interrogẽt, vt suggerere illis potius, ac fugiendi modos ꝑscribere, q̃ veritatem ab eis indagare videantur. Vt aũt periculũ suggestionis euitetur, cũ quis de proprio delicto interrogat, in genere interrogandus est, inde paulatim ad speciem descendendum est, nullam singularem delicti circunstantiã exprimendo, vt voluit Franciscus Casonus tract. de tormentis c.15. cetera prudentię iudicantis cõmittuntur. & sępe contingit necesse esse etiam ad minima & particularia descendere, vt reus, vel conuincatur, vel crimen suũ detectũ agnoscat, vel si quid oblitus est, recordetur. atq; hunc ordinem ꝑscribere mihi videtur Iurecõsultus in l.1. §. in causa tributorum. ff. de quæst. in hęc verba: *Qui quęstionem habiturus est, nõ debet specialiter interrogare, an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit: alterum enim magis suggerentis, quàm requirentis videtur.* hactenus ibi. *Quõ interrogabit iudex reũ, ne suggerere videatur.*

¶ *Et interrogatus vnde est, seu vnde originem trahit, &c.* Propterea de origine & aliis circunstantiis hoc loco ab Eymerico cõmemoratis, debet fieri diligẽs interrogatio: qm̃, vt optime oratores admonent, suspicionũ argumẽta nõ leuia sumuntur ex genere, natione, patria, educatione, disciplina, bonitate, prauitate, tpe præterito, societate & amicitia, moribus & verbis, & aliis huiusmodi, vt docent Cicero lib.2. rhetori. ad Herenniũ, Quintilianus lib.5. cap.10. orato. instit. & Gandinus tract. crimi. tit. de præsumptionibus. & copiose, ac diligenter Franciscus Casonus tract.1. de indiciis ex persona, cap. 1. & multis sequentibus quod in hoc crimine potissimũ est obseruãdum: nam Nu. 74. D. *De origine sua, & aliis circũstãtiis, cur reus interrogãdus.*

nam qui in locis suspectis est educatus, facile creditur labe hæresis infectus; de ceteris vero circunstantiis idem est iudicium. hęc omnia prudentissime docet hic Eymericus, quamuis sine arte id facere videatur.

Col. 2. A ¶ *Et sic prudens inquisitor interrogabit, & formabit sibi articulos, secundum materiam, de qua est accusatus.* Hoc est præcipuum documentum inquisitoribus obseruandum, dum reos interrogant, ne videlicet eos interrogent extra id, de quo sunt inquisiti vel delati, nisi ipsi rei dum confitentur, dederint occasionem ad alia etiam interroganda; quod frequentissime contingit: tunc enim si ea non sunt prorsus inepta, & ad causam conducant, etiã interroganda sunt. instructione Madriliana anno 1561. cap. 15. §. y deuen siempre. in hæc fere verba: *Habeant etiam inquisitores magnam curam, ne interrogent extra indicia, nisi reus per suam confessionẽ occasionem præbuerit.* quod etiam optime admonuisse videtur hoc loco Eymericus.

Delati nõ interrogẽtur nisi de his de quibus sunt indiciati.

Num. 75 ¶ *Vel teneat eum in posse curiæ secularis.* Sæpe contingere potest, vel ob impotentiam inquisitorum, vel ob multitudinem hæreticorum, vel ob alias causas, vt rei capti tuti non sint in carceribus inquisitorum, & propterea decet eos quandoque custodiri in carceribus curiæ secularis: quod & olim saluberrime cauit Innocentius IIII. rescripto incipiente, *Ad extirpanda.* in hæc verba: *Teneatur insuper potestas, seu rector quilibet, omnes hęreticos & hęreticas qui capti amodo fuerint per viros catholicos ad hoc electos à diœcesano, si fuerit præsens, & fratribus supradictis, in aliquo speciali carcere tuto & securo, in quo ipsi soli detineantur seorsum à latronibus & bannitis, donec de ipsis fuerit definitum, sub expensis communis ciuitatis, vel loci sui, facere custodiri.* hæc ibi.

Delati de hæresi in carcerib' iudicis secularis possunt quandoque custodiri.

Verum cum hoc contingeret fieri, obseruãda sunt huius constitutionis verba iubentia, vt hæretici custodiantur à viris electis per Inquisitores & Episcopos: itẽ separentur ab aliis delinquentibus: quod est salubriter cautum, ne vel per malos ministros, aut perfidos socios, quales sunt latrones & banniti, in detrimentum fidei aliquid committatur.

Num. 76 ¶ *Cumque accusatus fuerit sic captus, interrogabit eum & examinabit frequenter inquisitor, &c.* Neq; his obstat id quod paulo antea diximus de terna admonitione facienda; nam illæ interpolatim fiunt intra decem dies à tẽpore capturę, per quas si reus, vel nihil confiteatur, vel non plene confiteatur, tunc promotor fiscalis accusationem proponit contra reum de illis delictis, quę per testes probata sunt, omissis nominibus testium, loco; ac die commissorum criminum, vt constat ex forma libelli, quam diximus paulo ante schol. 14. §. sed eum hodie. ac illæ quidem tres monitiones necessariæ videntur.

Reus sæpius interrogãdus, et quãdo.

Ceterum non modo in principio actorum, sed in tota etiam causa quotiens expedire videbitur, multæ etiam aliæ fieri possunt ab inquisitoribus: tunc autem expedire videtur, cum vel reus obiecta crimina negat, vel partem negat, & partem confitetur, vel noua superueniunt indicia, aut denique ob alias causas, quas nominatim ars complecti non potest. cap. vlt. 30. q. 5. ibi: *Et tandiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatem perueniatur; frequenter interrogari oportet, ne aliquid prætermissum forte remaneat, quod annecti conueniat.* hęc ibi. & facit c. iudicet. 3. q. 7.

SCHOL. XX.

In tit. De modo continuandi processum per inquisitionem.

Pa. 287. col. 1. nu. 78.

Ic modus fabricandi processum per inquisitionem laboriosior est illo qui fit per denuntiationem; idque propter incertitudinem famę, seu infamię, qua hic modus nititur veluti principio & fundamento: & ob id paulo diligentius nobis hic erunt perscribenda, quæ ad hoc institutum proprie spectant. praxim erudite tractat hoc loco auctor, reliqua breuiter perstringemus. & quantum ad hanc etiam praxim attinet, videndus est etiam omnino Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 5. versi. poterit igitur. & q. 6. in principio, vbi erudite tractat hunc procedendi modum.

¶ *Et testibus aliquibus examinatis, & fama probata.* Quomodo autem fama probetur, per quot testes & quales, necessario est tradendum: nam hæc magnum habent momentum in hoc tribunali. de hac re variis locis disserunt Doctores. Innocentius in cap. qualiter & quando. el 2. & in cap. cum oporteat. de accusatio. Panormitanus in cap. inquisitionis. §. quesiuisti. de accusatio. Bartolus in l. de minore. §. plurimum. ff. de quæstio. & copiosius ibidem Hippolytus Marsilius num. 40. cum multis sequent. & Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 6. versi. sed quoniam. & versi. sciendum est autem. cum aliquot sequentibus. & Thomas de Piperata in tract. de fama, quem sequitur per omnia Bart. in d. l. de minore. Simancas catho. institut. tit. 65. num. 34. & aliquot sequentibus, & Campegius ad Zanchinum cap. 11. & passim Criminalistæ. Num. 80

De probãda famą in criminalibus, q differunt.

Ex his primum colligo, famam per duos testes esse probandam. Bart. in d. §. plurimum. nu. 19. & glossa communiter recepta in l. 3. §. eiusdem. ff. de testibus. & præcitati. & hanc sententiam dicit communem Albericus in l. ea quidem. num. 24. C. de accusatio. addit Marsilius in d. §. plurimũ. num. 93. adeo verum esse duos testes requiri ad probationem famæ, vt si vnus tantum deponeret, non modo non faceret plenam, sed nec semiplenam probationem; neque etiam indicium, quia fama est indicium à crimine remotum: omne autem indicium à crimine remotum debet saltem per duos testes probari. glossa singularis in l. vlt. C. familiæ erciscundę. & tradit Marsilius loco præcitato.

Fama per duos testes pbari debet.

Quo pbetur fama. Fama vero, vel infamia de aliquo qua ratione probetur, eleganter docet Innocẽtius in d.c.qualiter & quando.de accusatio. his verbis: *Hic potes colligere qualiter probetur infamia; debet enim dicere testis, eum de quo agitur, de tali crimine diffamatum: & si quaratur ab eo, apud quos est infamatus, debet respondere, apud tales: & nisi eos assignet, non videtur bonam reddere causam dicti sui. praterea quia non potest sciri, an sint graues, vel maleuoli.* hæc Innocentius.

Testes causã dicti sui reddere debent. Ergo testes debent assignare causam dicti sui sufficientem, aliàs non probarent. & hanc sententiam communem dicit Corneus lib.2.consi.232. & lib.3.consi.216. personas vero ideo nominare debent, vt iudices intelligant ex qualitate personarum, quanta fides sit famę adhibenda. sufficit autem testibus nonnullas nominare personas, à quibus dicãt se audiuisse Lutherum, verbi gratia, de hęresi infamatum. ita practica Papiensis in forma positionum actoris. verbo, item quod de prædictis omnibus & singulis. nu.9.

Testes quales esse debeãt. Duo autem testes vt plene probẽt infamiam, ita vt in hoc crimine heresis diffamato canonica purgatio indici possit ratione diffamationis, integri esse debent, & omni exceptione maiores: atque hoc est tutius & securius, vt dixi schol.63. libri 2. super q.57. atque hęc sententia tunc maxime procedet quando infamia duxisset originem vel à maleuolis, vel ab infamibus, & vilibus personis.

Testes diuersi qñ probẽt infamam. Rursus, si testes super infamia deponentes diuersi essent, aut in nominibus personarum, quia vnus diceret se audiuisse à Titio, & Seio, alius à Marco & Caio. aut in tempore, quia vnus diceret se audiuisse mense Aprilis, alius mense Martij: aut in loco, quia vnus diceret se audiuisse in platea, alius in palatio, nihilominus famam probant. argumento Lob carmen. §.fin. ff. de testib. Bartolus in d.l.de minore. §.plurimum. nu.24. ff.de quęstio. Innocentius in d.c.qualiter & quando. verbo, & famam. de accusatio. Practica Papiensis in forma positionum actoris. verbo, item quòd de predictis omnibus & singulis. num.9. in fine. quos cęteri communiter sequuntur.

Testes etiãsi nõ conueniãt in causa sciẽtiæ, famam probant. Pręterea, quamuis testes non conueniant in causa scientię: quia videlicet vnus dicit; scio quia ab eo audiui, vel à talibus audiui: & alius dicit; scio quoniam ob hoc ortum est scandalum in vicinia, nihilominus tamen, quoniam omnes istę causę in eundem finem diriguntur, vere probant famam, aut infamiam. ita idem Innocentius in cap. qualiter & quando. de accusatio. verbo, & famam.

Quid sit publice dici. Ad hęc, vt testes probent famam, satis est si dicant se audiuisse à talibus, aut talibus (iuxta ea quę in precedentibus diximus) publice dici, Bucerum, verbi gratia, imagines Sanctorum deleuisse; hoc est publica uoce dici à populo. ita Baldus in c.literas. num.2. de pręsumptio. & in c. pręterea. num.9. & 10. de testibus. & in l. hęredes palam. in principio. ff. de testibus. quem sequitur Marsilius in d.§.plurimum. nu.42. in fine. quod ita obseruari testatur Iulius Clarus in pract. crimin.§.fi.q.6. uersi. debent etiam dicere. & Cassadorus decisio.3.num.7. de probatio. & in Romana curia hanc sententiam usu forensi custodiri tradit Parisius lib.3. consi.52. in fine. & Hieronymus Mont. tract. de finibus. fol. mihi 50. num.4. reiecta opinione Bartoli in d. l. de minore. §.plurimum. num.19. ff. de quęstio. ubi dixit testes probantes famam, debere dicere se audiuisse à maiori parte populi: aliàs non probarent: quam sententiam communis iudicantium usus explosit.

Item testes de fama deponentes, quid fama sit dicere debent, aliàs non probarent; quod qua ratione intelligatur, dixi paulo antea schol.17.§. item interrogatus quid est fama.

Fama de aliquo ubi quęrẽda. Iam illud monendi sumus, famam de aliquo in eo loco esse quęrendam, in quo uersatur, aut est aliquando uersatus: ut de milite in castris & bello, de Doctore in scholis & foro, de Monacho in monasterio, iuxta textum in d.l. de minore. §. plurimum. ff. de quęstio. ibi: *vel cuius existimationis quisque in ciuitate sua est.*

Postremo agendum hic mihi erat de effectibus probatę famę, an scilicet faciat plenam probationem, siue semiplenam, aut saltem indicium generet ad torturam, aut sit sufficiens ad indicendam purgationem, sine aliis adminiculis, & de multis huc spectantibus, quę non sunt huius loci, cum Eymericus de probatione famę disputandi tantum prębuerit occasionẽ. De his uidendi sunt pręcitati, quamquã obscurissime loquantur, & sępe pugnantia tradant. de quo egi plenissime infra schol.118. super q.61. adde Cãpegium ad Zanchinum cap.11.

SCHOL. XXI.

In tit Quot persona esse debeant in examinatione testium & delatorum in causa fidei.

Pag.287 col.2. nu.81.

Voniam quę multorum testimoniis comprobãtur certiora creduntur, & quę multorũ sunt sensibus insinuata, procul à mendacio abesse putantur: ideo oportuit (ut docet Eymericus) in causa fidei, dum reorum negotia tractantur, multas interuenire personas.

Pa.288. col.1. A Quales ĩquisitorũ partes in examinãdis testib⁹ & delatis ¶ *Inquisitor debet esse multum prudens, circunspectus, & valde cautus in examinando testes, & delatos.* Primum in examinandis testibus ideo prudentissimum & diligentissimum esse oportet inquisitorem; quia cum testium nomina reis non publicentur, nec reorũ patroni possint eos examinare, ac ob id defensionis ordo quasi truncatus esse videatur, ne iniuste rei condemnentur, debet omnino inquisitor patronorum personam induere, & cauta solicitudine quęrere veritatem, ne innocens condemnetur: ac proinde in testibus personarum qualitatem & fidem, mores & studia rimari debet, & considerare quo animo,

qua

qua fide, an zelo iustitiæ, an potius inuidiæ, aut inimicitiæ stimulis agitati ad testificandum accesserint. Aurea sunt, quæ huic causæ aptari possunt Euaristi Pontificis verba in c. si qui sunt. 2. q. 7. omnino à iudicibus fidei memoria retinenda. ait enim: *Diligenter perscrutandum esse, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quove merito: si pro Deo, aut pro vana gloria, aut pro inimicitia vel odio, aut cupiditate ista præsumpserint.* hæc ibi.

Iam in reis examinandis & interrogandis propterea valde etiam solicitus & diligẽs esse debet: quoniam hæreticorum potissima cura est, occultare hæreses, fingere sanctitatem, fictas interdum emittere lacrymas, quibus vel sæuissimum iudicẽ possint interdum permouere. ceterum non propterea succumbere debet inquisitor, sed semper suspicari debet se posse deludi, & ficta esse quæ à reis proferuntur dum negant, præsertim cum indicia, vel testes sint in contrarium. hæc autẽ tunc maxime præcauere debet, cum rei iterum capti in causa fidei fuerint, vel inquisiti. quę omnia diligentissime tradit Eymericus paulo post num. 85. & sequ.

Pag. 288 nu. 82. *Iuramentum de dicenda veritate prę mittendũ à testibus & delatis examinandis.*

¶ *Quilibet horum debet prius iurare de dicenda veritate.* Ideo prius de veritate dicenda iurandum est: quoniam testi non iurato nulla fides habenda est, etiamsi grauissimus & probatissimus foret. c. hortamur. 3. q. 9. c. nuper. de testibus. l. iurisiurandi. C. de testibus.

Quod vero hîc docet Eymericus de hoc iuramento præstando, iam olim in hac causa præcepit concilium Biterrense c. 4. in hæc verba: *Ab illis qui sic citati coram vobis infra tempus comparuerint assignatum, recipiatis iuramenta, de mera, & plena super facto labis hæreticæ, tam de se quàm de alijs viuis & mortuis dicenda, quam nouerint, veritate.* hęc ibi. Idem cauit Martinus V. in bulla incipiente, *Inter cunctas.* in concilio Constantiensi sessio. 45. quam retulimus in bullario literarum apostolicarum pag. 40.

Huius autem iuramenti formula vulgo talis esse solet: *Iuro per Deum & crucem, & sacrosancta quatuor Euangelia manibus proprijs tacta, me dicturum veritatem: quod si fecero, Deus me adiuuet; sin autem contra, Deus me condemnet.*

Iuramentum pręstandũ est iuxta mẽtem eius qui exigit iuramẽtũ.

¶ *Et ad mentem iudicis plusquam ad aliud intendere.* Et ratio est, quoniam in iuramento quod præstatur ei cui legitime subiecti sumus, hæc regula est penitus obseruanda: qui iurat, iuxta mentem iudicis cui iurat, non secundum propositum aliud iurare debet: aliàs dolosum emitteret iuramentum, & grauiter peccaret. Beatus Thomas 2. 2. q. 89. art. 7. in respon. ad 4. argumentum. & ibi Caietanus. copiose Sotus lib. 8. de iust. & iure q. 1. art. 7. & ceteri communiter Theologi. hinc illud Isidori: *Quacunque arte verborum quis iuret, Deus tamen qui conscientiæ testis est, ita accipit, sicut cui iuratur, intelligit.* hęc ille.

Idem iudicium habendum est de æquiuoco iuramento, quod fit vel simulatis verbis, vel artificiose prolatis, ita vt duplicem sensum recipere possint: nam si iuramentum iure etiam & legitime petatur, non licet tali amphibologia vti ob iniuriam, quæ fit ei, qui habet ius exigendi tale iuramentum. ita Sotus in d. art. 7. in fine. & ceteri communiter.

His autem fraudibus vti in iuramento in causa fidei præstito, tanto iniquius est & turpius, quanto res est grauior, & causa fidei ceteris præstantior. olim hunc dolum consueuisse exercere Pseudoapostolos, cum ab inquisitoribus interrogarentur, docuit Eymericus par. 2. q. 12. & dixi lib. 2. Adnotationum schol. 28. vers. vigesimus error est.

SCHOL. XXII.

Pag. 288 col. 1. nu. 83. *Cur olim institutũ vt alij pter notarios, acta inquisitionis scriberent.*

Ertia persona est scriptor, qui interrogationes inquisitoris, & responsiones delati, seu testis scribat, &c. Olim ob inquisitorum inopiã, qui notarium certum & huic officio emancipatum alere nõ poterant, multis modis prouiderunt Romani Pontifices, vt non deessent, qui inquisitionis acta conscriberent: interdum dispensantes cum clericis & religiosis, qui prius notarij fuerant, vt officiũ tabellionis in causa fidei possent exercere; interdum concedentes vt duæ idoneæ personæ gesta conscriberent, quibus plena fides adhiberetur, vt eleganter docet hîc Eymericus, qui ex Biterrensi cõcilio sumpsisse mihi hanc doctrinam videtur, in quo cap. 4. (vbi totus ordo in hac re eleganter describitur) ita scriptum extat: *Ab illis, qui sic citati coram vobis infra tempus comparuerint assignatum, recipiatis iuramenta, de mera & plena super facto labis hæreticę, tam de se quàm de alijs viuis & mortuis dicenda, quam nouerint, veritate. ac postmodum per vos, vel per scriptores diligenter interrogantes eosdem de singulis, de quibus requirendi uidebuntur, faciatis cõfessiones ac depositiones ipsorum fideliter scribi, & in actis inquisitionis reponi; aut per publicam, si potestis habere personam, aut per aliam idoneam & iuratam, cui & alius vir idoneus iuratus similiter adiungatur: vt sic scripta huiusmodi, vel per manum publicam, vel per duos (vt tetigimus) viros idoneos, in actis reposita & conscripta, ac ei qui confitetur & deponit coram inquisitore & notario, vel dictis duobus viris idoneis recitata, robur obtineant firmitatis.* hactenus ibi.

Inquisitores notarios sibi possint creare.

His omnibus priuilegijs vocãdi aut notarios, aut religiosos, qui notarij fuerant, aut duos viros idoneos ad acta inquisitionis conscribenda, tandem accessit & illud, quod anno Domini 1561. inquisitoribus tribuit Pius Papa IIII. vt possint, vbi occasio postulauerit, notarios sibi creare, rescripto quodam incipiẽte, *Pastoralis officij cura.* impresso inter literas apostolicas huius operis pag. 104. de quo dicam amplius infra hoc libro schol. 84. & 85.

Ideo vero tam diligens obseruatio in hac testium & reorũ depositione recipienda exigitur, vt quæ sunt tot inspecta oculis, & tot sensibus insinuata, falsi prorsus suspicionem excludant, vt ait Ancharanus & Geminianus in c. vt officiũ, §. verum.

§. verum. & in c. vlt. de heret. lib. 6. & Simancas catho. instit. tit. 64. nu. 9. & Campegius apud Zanchinum c. 9. vers. si quæris.

Tot personæ adhibendæ in examine inquisiti, quot in examine testium.

Iam. ex his Eymerici verbis: *Et responsiones delati seu testis scribat*, iunctis his, quibus initio huius disputationis, de quinque personis examini adhibendis, orsus est, colliges eum sentire totidem personas, nempe quinque, esse adhibendas in examinatione inquisiti, quot postulantur in examinatione testium per d. c. ut officium. de hæret. lib. 6. quamuis enim ille textus de personis adhibendis in testium examinatione loquatur, eadem tamen causa, nempe, negotij grauitas, & falsi excludendi suspicio in examinandis delatis seu inquisitis reperitur: erit ergo ius idem statuendum. l. illud. cum similibus. ff. ad l. Aquiliam. qđ ipsum videtur apertius tradere idem Eymericus 3. par. q. 63. cui adstipulatur Campegius apud Zãchinum c. 9. uers. si quæris.

Obseruandum.

Quod tunc omnino obseruandum ab inquisitoribus credere, cum cauillosos, tergiuersatores, astutos, callidos, impios, impænitentes, & grauiter facinorosos reos examinant; in alijs uero hęc tanta solemnitas remitti potest; quod & usus multarum inquisitionum obseruat, tutius tamen est, si hæ personę religiosę commode haberi possint, eas semper examini adhibere, ob causam proxime allatam, & alia pericula, quę ab iniquis hęreticis obijci possent.

An duæ personæ acta inquisitionis scribentes notario æquiparentur.

¶ *Qui ambo pariter habeant vim vnius personæ publicæ seu notarij*. Et ita videtur sentire glossa in c. quoniam contra. verbo, duos viros. de probatio. & Repertorium inquisitorum verbo, notarius. §. nota circa notarios. & Locatus in iudiciali verbo, notarius. nu. 4. ac de his duabus personis loco vnius notarij adhibendis multa Angelus in l. gesta. C. de re iud. & Franciscus Curtius iunior tract. feudo. par. 7. q. 4.

Sed diligenter considerandum est, quod dicit Decius in d. c. quoniam contra. nu. 35. & seq. de probatio. videlicet, quòd cum duo hi viri idonei admittantur in subsidium, quotiens publica persona commode haberi non potest, non videntur proprie notario posse æquiparari; quod etiã ibidem docet Aretinus. Ceterum quamquam hæc disputatio fructu non careat, omittenda nũc est, & quid in hac causa obseruari debeat, cum vsus exegerit, breuiter dicamus.

In actis inquisitionis scribẽdis quis ordo seruandus.

Primum ergo acta judicij per publicam personam, hoc est, per notarium sunt scribenda, siue is sit laicus, siue religiosus cuiusuis ordinis, qui dũ esset in seculo hoc exercuit officium. quod si hos inquisitor habere non potuerit, in subsidiũ duas personas idoneas, id est, peritas & officio congruentes, & honestas & bonæ famæ adhibere debet. ita Hostiensis & Ioannes And. in d. c. quoniam contra. de probatio.

Rursus id obseruandum, hos viros idoneos ad hanc prouinciam suscipiendam per inquisitores compelli posse. ita Baldus in rubri. C. de fide instrument. facit quod notat Cynus in l. inuitus. C. de procurato. tradit nominatim Decius in d. c. quoniam contra. de probatio. nu. 37.

Iuramentũ ab scribentibus quale exhibendũ.

Postremo antequam hi duo viri idonei quicquam conscribant, iurare debent coram inquisitore se fideliter & sine fraude cuncta excepturos, & gesturos, quæ negotij qualitas postulat, & necessitas. ita Panormitanus & Baldus in d. c. quoniam contra. quos sequitur ibidem Decius nu. 199. & facit textus in l. Domitius Labeo. ff. de testibus. & in c. peruenit. 1. de testibus cogend. & in hac causa de qua agimus hos viros iurare debere apertissime probat concilium Biterrense relatum initio huius scholij. iurabunt vero in casu nostro pręcipue se non reuelaturos depositiones testiũ vel reorum, nec de ea re verbis aut signis quicquam indicaturos.

Et quid si iuramẽtũ omittatur

Sed quid si non iurent, vt si, verbi gratia, per imprudentiam, aut obliuionem omissum fuerit iuramentum, erunt ne valida acta per ipsos conscripta? Respondeo, adhuc instrumenta & gesta, seu excepta per ipsos probare, & robur firmitatis habere. Primum, quoniam satis esse videtur publica iudicis auctoritate fuisse deputatos; tum etiam quia numerus videtur cetera quæ in notario exiguntur supplere, cum duo sint. Postremo, quoniam textus in d. c. quoniam contra. de probatio. & in c. vt officium. de hæret. lib. 6. indistinctè dicunt adhibendos esse, nulla facta iuramenti mẽtione: erunt itaque intelligendi indistinctè. l. 3. ff. de offi. præsid. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. pręstan. tenet Decius in d. c. quoniam contra. de probatio. nu. 199.

Neque his uidetur obstare concilium Biterrense paulo antea relatum, quod utrãque personam iuratam postulat: quoniam id re uera tutius est & securius; at non simpliciter necessarium, & concilium id exigit quod fieri debet, sed non infringit factum contrarium, si solemnitas iuramenti omittatur: & hoc credo uerius fauore fidei, ne ex defectu iuramenti acta corruere dicamus. 42

An vterque eorũ qui adhibentur ad acta inquisitionis scribenda per se scribere debeat.

¶ *Qui depositiones testium seu delatorum insimul quilibet in suo folio simul conscribant*. Quod uero ambo simul excipere debeant depositiones testium & delatorum, uelle etiam uidetur concilium Biterrense paulo ante relatum, & ita quoque præcipit obseruare Gofredus, sicut dicitur de pluribus arbitris constitutis, quòd aut omnes pronuntiabunt aut nullus. l. item si unus. §. item si plures. ff. de recept. arbit. & c. 2. de arbitris. lib. 6. adeo uero simul scribere debent, ut maior sit cõsensio, & falsi suspicio excludatur, cum utriusque scripturæ eadem contineant, & per omnia conueniant: atque hoc est tutius & securius, & obseruãdum præsertim in causis maioris ponderis, ueluti in processibus relapsorum, & impænitentium.

Subscriptio quid operetur.

Ceterum si unus tantum scriberet, & alius postea (dummodo pręsens examini adesset) se subscriberet, sane sufficeret, cum subscriptione testificetur perinde coram eo fuisse actum sicut scriptũ est. ita Panormitanus post ueteres interpretes in d. c. quoniam contra. de probatio. quos sequitur ibidem Decius nu. 200. quod etiam ipsum in pluribus notarijs deputatis ad unum actum ex forma legis uel statuti obseruandum monent Innocentius, Abbas, & Decius in d. c. quoniã contra. & Bal-

& Bald. in l. iusiurandi. in fin. versi. quaero vni testi. C. de testib. & horum ratio est, quoniam idem operatur subscriptio alicuius, quod operatur scriptura eius manu in totum scripta. Innocentius & Abbas in d. cap. quoniam contra. Bartolus in l. emptor. §. Lucius. ff. de pactis. & Alexander consil. 147. nu. 4. lib. 2. & consi. 197. nu. 1. lib. 2. & tenet Decius in d. c. quoniam contra. nu. 202.

An generalis subscriptio sufficiat. Quae sententia vera est, quamuis non sit adhibita specialis subscriptio, sed solum generalis. Baldus in authen. si quis in aliquo documento. C. de edendo. Ancharanus consi. 243. Alexander in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verbo. obligat. & ibidem Angelus, Ioannes Imola, & Paulus Castrensis. idem Alexander in l. quae dotis. ff. soluto matri. & in consi. 146. incipiente, *Ponderatis*. & hanc opinionē asseruit mihi quandoque Bononiae summo iure dicens veriorē esse Ludouicus Segnius praeceptor, legum interpres publicus, & in reddendis responsis verax, nec vulgaris eruditionis.

Et hanc sententiam, quòd scilicet, tantum valeat subscriptio generalis quantum specialis, dicit communem Decius in d. c. quoniam contra. nu. 203. verùm tamen securius est specialem facere subscriptionē, praesertim in causis arduis. haec vero nullo modo sunt negligenda, cum eorū vsus frequens accidere possit.

Num. 84 C ¶ *Et puto sufficere, & non deuiare à mente statuti praedicti.* Hic locus varie legebatur in tribus exēplaribus Barcinonensi, Bononiensi, & Sabellano; nam codex Cardinalis de Gambara cum Bononiensi cōuenit, ex quibus duobus restituta est (nisi fallor) vera lectio, & consulto recessimus à Barcinonensi impresso.

SCHOL. XXIII.

Pag. 288 col. 2. nu. 85.

In tit. Obseruanda ab inquisitoribus in examinatione haereticorum.

Ota haec disputatio, quam nunc orditur Eymericus, prudentiae est potius quàm artis. est vtilis, est necessaria, & valde negotio de quo agitur accōmodata; mirabilis vero in primis auctoris industria; quòd tam diligenter cuncta praescribat, quę ad praxim pertinent. Vniuersa vero haec praecepta duo potissimum requirunt, vt commode ab inquisitore exerceantur.

Quae requirantur in inquisitore ad examinandos hereticos. Primum est prudentia, quae in iudice violatae religionis debet esse maxima, vt alibi admonuimus: Alterum est peritia & notitia non mediocris dogmatum, sectarum, errorum, vitae, & morum ipsorum haereticorum, tam veterum quàm recentiorum. sine his enim ferme impossibile est inquisitorem recte suo munere fungi posse; nam cum inquisitor sit fidei custos & defensor. cap. vt inquisitionis. de haeret. lib. 6. & docet optime Albertinus in repetione rub. de haeret. lib. 6. q. 5. nu. 3. non potest commode eam defendere, nisi contraria noscat, quibus ipsa fides, fideique dogmata violētur, vt tradit etiam Eymericus paulo post, cum agit de signis, quibus variarum sectarū haeretici cognoscuntur.

¶ *Sic nec ad omnes haereticos, &c. idem modus interrogandi, &c. est seruandus. sed secundum varietatem sectarum varius modus est tenendus.* Pag. 289 nu. 86. A Ex tota hac disputationis serie, haec regula colligitur, Inquisitores multis prudentibusque interrogationibus vti debent, iuxta varietatem sectarum, dogmatum, ac etiam qualitatem personarum, quas interrogant, ita vt omnibus modis veritatē *Diligētia inquisitorum in interrogandis reis.* detegere & inuenire studeant; quod iam olim premonuisse videri potest diuus Augustinus libro de vera & ficta paenitentia. c. 10. relatum in cap. de paenitent. distin. 6. §. iudiciaria. dicens: *Diligens igitur inquisitor, & subtilis inuestigator sapienter & quasi astute interroget à peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundia velit occultare. cognito itaque crimine, varietates eius non dubitet inuestigare, & locum, & tempus, & cetera.* hactenus Augustinus. Eodem spectat illud non minus eleganter, quàm prudenter dictum:

Sed quoniam variant animi, variabimus artes,
Mille mali species, mille salutis erunt.

¶ *Vt pote si videntur esse de secta pseudoapostolorum, &c.* Ibid. D Tametsi praecepta sequentia, quae ab Eymerico praescribuntur ad detegendos haereticorum errores, maiori ex parte in desuetudinem abierint; erant enim accommodata ad examinandos haereticos superiorum seculorum: nihilominus tamen ad alios hereticos examinandos, & *Quō Eymerici pcepta ad vsum sint reuocāda* conuincendos facile à prudentibus inquisitoribus possunt reuocari, vt nostro seculo ad Lutheranos, Caluinistas, & ceteros cuiuslibet sectae quorū errores, ritus, & loquendi modos, ac phrasim genuinam debent diligenter fidei iudices intelligere: & sicut circa Eymerici tempora errores de Christi & Apostolorū paupertate, ac visione Beatorum, & alij plures passim circunferebantur; ita nunc sepultis & extinctis illis, Romani Pontificis diuina potestas, Sāctorum merita, indulgentiarum thesauri, sacramentorum virtus, bonorum operū merita, sacrarū religionum instituta, & alia eius generis sexcenta passim negantur, quibus detegendis, & inuestigandis, haec eadem, paucis commutatis, praecepta deseruient.

¶ *Quidam nanque manifeste tales sunt, &c.* Num. 87 In eo dice illo membraneo Bibliothecae Vaticanae, in quo extat fragmentum Summae fratris Iuonetti, legitur etiam hoc documentum de conuincendis facilius tam hereticis literatis & manifestis, quàm *Ex haereticis q facilius, & qui difficilius cōuincantur.* occultis & palliatis: additque ibidem Iuonetus in titulo De modo examinandi haereticos, vnde totus hic locus mihi videtur desumptus, vidisse se vilem quandam foeminam fornicariam insignibus viris literatis multis diebus illusisse per palliatas, fictas, & cauillosas responsiones, quae cum iam iam foret liberanda, inuēta fuit recondidisse in arcula ossa cuiusdam haeretici nuper combusti; quae illa velut Martyrum reliquias venerabatur. ergo

tur. ergo diligenter sunt hæc animaduertenda, ne nocentes iniuste liberati diutius in erroribus perseuerent, & facultatem habeant alios corrumpendi.

SCHOL. XXIIII.

Pag. 289 col. 2. nu. 88.

In tit. De modis decem hæreticorum, quibus errores suos obtegere student.

Otus hic locus de modis, quibus hæretici errores suos olim occultare conabantur, reperitur in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ fol. 88. col. 3. tametsi auctor hic illustriorem multis mutatis verbis effecerit: & pauca fere sunt in tota hac praxi, quæ in diuersis locis eius codicis non reperiantur: vnde suspicor (vt alibi dixi) Eymericum eum ipsum librum aut alium ei simile Auinione habuisse. & quàuis nonnulli ex his ab hæreticis nostri seculi non vsurpentur, cognoscendi tamen sunt, vt ex horum notitia per similitudinem ad vsitatos nunc & alios hæreticorũ proprios detegendos facilius perueniatur.

Nõ bene præsumuntur de fide sentire qui de ea interrogati respondẽt fraudulenter.

Id tamen non est omittendum, quod in præcitato codice initio horum modorum scriptum extat, hoc loco ab Eymerico non tactum, præsumendum videlicet esse, eos non bene sentire de fide, qui de ea interrogati fraudulenter respondent: nam qui bene credunt, intrepide fidem fatentur. eius codicis verba ita habent: *Nota quòd fidelis requisitus de sua fide statim respondet simpliciter, siue bene siue male, paratus corrigi. hæreticus vero quia non potest se defendere per potentiam, nec per rationes, nec per auctoritates, statim currit ad sophismata sua, & duplicitates, & fugas verborũ ne capiatur: vnde hoc est vnum, per quod aliquis sic respondens potest cognosci maxime hæreticus esse.*

¶ *Primus est per verborum æquiuocationem, &c.* Hic locus admonet non fore inutile quandoque ea legere de locis sophisticorum argumẽtorum, quæ scripsit Aristoteles, præsertim lib. 1. elenchorum. c. 3. nam ea proculdubio ad superandas hęreticorum fraudes claram lucem dabunt: quæ si vacet legere, nõ pęnitebit collocatæ in eis operę.

Fallacia æquiuocationis qualis, et quo modo dissoluatur.

Et huius primi loci, quem Eymericus hic vocat *per æquiuocationem*, (cum verius esset dicendus *per amphibologiam*, cum in tota oratione cõsistat) meminit Accursius in l. quotiés. nu. 80. de verb. obligat. eam Græci homonymiam appellant, quæ tunc contingit, cum in oratione id sumitur, quod idem manens sub eodem tenore verborum plura significat: vt in exemplo auctoris, *hoc est corpus Christi*: nam duo significat, aut esse corpus Christi essentialiter, aut ad Christum pertinere ratione dominij.

Hæc vero æquiuocationis seu amphiboliæ fallacia dissoluitur distinguendo ambiguam vocem seu orationem. ita enim exitus aut decipiendi via præcludetur hæretico, vt tali deceptione tueri se non possit. exempla in promptu sunt, quæ breuitatis gratia omitto, & quod proxime retulimus de corpore Christi aperte hoc indicat.

Cauillosæ hæreticorum respõsiones qualiter euitãdæ.

Iam quantum ad hęreticorum fraudes & cauillosas responsiones vitandas dum examinantur attinet, hæc in vniuersum regula obseruanda est. Inquisitores quantum fieri potest aperte eos interrogent, in singulis interrogationibus singulas res non simul plures proponentes, ad quas attente compellant reos respondere, nusquam patientes vt extra propositum euagentur, vt docet etiam Eymericus paulo post num. 99. in prima cautela.

Quòd si quandoque contingat reum apertis interrogationibus obscuras, aut dubias & ancipites responsiones reddere, iubeatur eas, priusquã ad vlteriora progrediatur declarare, ne postea excogitet super obscuris & dubijs propositionibus nouas fraudes.

Rursus dum reus interrogatur, etiamsi is disputare velit, quod sæpissime callidis & astutis contingit, inquisitor nullam cum eo ineat contentionem: sed semper ad institutum eundem reuertu compellat, ne tortuosus anguis possit illęsus euadere: nam si hęc obseruentur, raro proderunt suæ fraudes iniquis.

Pag. 291 nu. 96. Quibus modis cognoscẽdũ an hæreticorum dementia sit ficta vel vera.

¶ *Fingunt se fatuos, & mente alienatos.* Qua autem ratione sit intelligendum, an hęc dementia sit ficta vel vera, non facile potest intelligi, præsertim cum sint quidam adeo astuti, vt dementiam fingant, quæ veræ sit omnino similis. ceterũ duobus modis poterit detegi. Primum ex obseruatione actuum exteriorum: raro enim contingit mente sanos, omnia mentecaptorum more facere; & propterea custodes diligenter aduertent vniuersas horum actiones, & verba. Rursus hoc etiam detegi poterit metu tormentorum, aut alterius periculi grauioris, quod minabitur eis inquisitor vbi opus fuerit: quod si nec sic resipiscant, alia remedia opportuna erunt excogitanda, iuxta delati qualitatem.

SCHOL. XXV.

Pag. 291 col. 1. nu. 96. Ob fictam insaniã nõ est differẽda tortura.

Unc modum etiam frequenter tenent, quando vident se quæstionandos, vel curiæ seculari tradendos, vt per tales falsitates quæstiones euadant, seu mortem. Si probabiliter credatur ex actibus exterioribus, & verbis fictam esse dementiam & insaniam, non propterea desistendum est à quęstione seu tortura, immo sæpe cõtingit huic fictæ insaniæ remedium afferre torturam: nam dolor non facile patitur iocum & fictionem. atque in hoc casu nullum videtur periculum ad explorandum animi morbum, an sit verus vel fictus, ad torturam insanos tradere, si alijs indicia adsint sufficientia, cum nullum hic mortis periculum timeatur.

In altero vero casu maior est difficultas, cum ad supplicium reus deferatur: dubium enim est, an si

An debeat differri suppliciũ ob fictam reorũ insaniam:

An si quando reus ducitur ad supplicium, insaniam fingat; aut more stultorum blasphemias interdum proferat, nec velit conuerti, debeat differri supplicium. & primo obtutu videbitur alicui dicendum, nullo modo tales in hoc ementito furore, aut impænitentia perseuerantes vltimo supplicio afficiendos: quoniã ex duobus malis minus permittendum est. l. si procurator. ff. de exceptio. doli. l. quoties nihil sine captione. ff. de reg. iuris. at minus malum videtur eum impunitum relinquere, etiam puniendo animam perdere. differendum est igitur, aut etiam amouendum penitus omne supplicium.

Sed in hoc casu res ita videtur gerenda, quotiens traditus curiæ seculari, aut quilibet, qui ad suppliciũ ducitur aut vt mortẽ effugiat, aut qualibet alia causa non vult pænitere, sed fingit se dementẽ & amplius blasphemat, aut inepta loquitur, vt stultus & insanus videatur, cum tamen nõ sit: tunc differendũ est aliquantulum suppliciũ, & adhibendi viri pij & Theologi, qui omni studio & diligentia conentur reũ ad pænitentiã reducere: quod si deniq; noluerit, impænitens eandem morte pœnas luat: ita videtur non obscure innuere textus in c. placuit. 23. q. 5. vbi dicit concilium Bracharense sepulturam denegari illis criminosis, qui impænitentes moriũtur, ita: *Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus moriuntur impænitentes.* Indicat ergo quòd etiamsi non pæniteant, mori debeant. idẽ colligitur ex c. quæsitum. 13. q. 2. dum dicit: *& confitentur vel confiteri desiderant*: ergo non desiderantes confiteri, sed in obstinatione perseuerantes, non sunt impuniti relinquendi. ita Cassaneus in consuetud. ducatus Burgundiæ rubr. 1. *des iustices.* §. 5. super verbo, *S'il n'a grace.* vers. ad vnum tamen. n. 125. & seq. quod ipsum affirmat insignis theologus Dominicus Sotus lib. 5. de iust. & iure. q. 1. art. 2. ad secundum argumentum: cuius ratio potissima est: quoniam si his fictis insanis parceretur, ad euitandam mortem facile esset cuiq; hac via fraude, & se impænitentem fingere.

Punitio delinquẽtiũ in quẽ finẽ dirigatur.

Neque obstat ratio initio allata, quoniam punitio non refertur primo & per se in correctionem & bonum eius qui punitur, sed in bonum publicum vt alij terreantur, & à malis committendis arceantur. bonum autem publicum etiam ordine charitatis priuatorum commodis præferendum est: nam hac etiam via consulitur vitæ spirituali totius populi. cum quis ergo simulat furorem, plectendus est, quod etiam lege ciuili cautum est in l. congruit. §. vlt. ff. de offic. præsid. ibi: *Vt si simulasset, plecteretur; si fureret, in carcere contineretur.* Nec ab his dissentit Panormitanus in cap. excommunicamus 1. de hæret. num. 101. vbi quærit, an expectanda sit hæreticorum conuersio priusquam tradantur curiæ seculari: & quamuis multo tempore expectanda sit, at si impænitentes perseuerant, tradendi quidem sunt, vt alibi plenius diximus.

Si hereticus vere incidat in insaniam, quid agendum.

Sed quid si re vera hæreticus in furorem incidat; quid est tunc agendum, aut quomodo eius causa tractanda? Respondeo custodiendum esse omnino donec ad sanam mentem reuertatur; nec potest damnari priusquam in furore moriatur, quia fortassis resipiscet, & reconciliabitur Ecclesiæ. nec ob id dicetur recedere impunitus, cum satis ipso furore puniatur. l. diuus Marcus. §. 1. & l. congruit. §. ult. ff. de offic. presid. tradit late Tiraquellus tractat. de pœnis temperan. aut remittend. causa 3.

Bonorum tamen causa furore non obstante tractari poterit: aut curatore bonis dato, aut vocatis hæredibus; quoniam furor post delictum adueniens, quamuis excuset à pœna corporali, non tamen liberat à bonorum adnotatione. ita Baldus, Alexander, & alij in l. furiosum. in fine. C. qui testa. facere poss. quos sequitur Tiraquellus d. tract. de pœnis temp. aut remitten. causa 3. nu. 1. quod & verum est.

Nu. 96. An qui lucidis interuallis iudicũ fruitur sit plectẽdus.

¶ *Interdum habere lucida internalla.* Quę proxime diximus de his qui fingunt continuam insaniam, eadem accipienda sunt, & multo magis, de illis qui lucidis interuallis se frui quandoque simulant. Sed quid si is qui re uera incidit in furorem lucidis interuallis gaudeat, erit ne tunc plectendus? hæc quæstio nondum videtur à iure definita, tutius erit Principem consulere: nam & in d. l. diuus Marcus. §. si vero. ita scriptum est: *Si vero (vt plerumque adsolet) interuallis quibusdam sensu saniore est; num forte eo momento scelus admiserit: nec morbo eius danda sit venia, diligenter explorabis: & si quid tale compereris, consules nos, vt æstimemus, an immanitatem facinoris, si cum posset videri sentire, commiserit, supplicio afficiendus sit:* hactenus ibi. Quæ verba licet hunc sensum habeant, videndum esse, an scelus sit admissum tempore lucidi interualli, huc etiam trahi possunt; num scelestus quo tempore gaudet lucidis interuallis coerceri debeat; & tutius mihi videtur superiores cõsulere; quam aliquid temere committere.

SCHOL. XXVI.

Pag. 151 col. 2. nu 98.

Tunc ipse inquisitor vt clauus clauo retundatur, debet etiam vti cautellis. Sed vti cautelis prorsus videtur prohibitum; quis enim dicat cauillationes, fallacias, & improbas, aut sophisticas interrogationes seu argumentationes licite vsurpari posse ad extorquendam veritatem; quas etiam veteres absque fidei luce fugiendas docuerunt: Aristoteles libris duobus elenchorum. Iurisconsulti in l. cum his. §. si cum his. ff. de transactio. vbi sapienter protulit Accursius non debere viã aperiri malitijs. l. 1. §. sed & si quis. ff. de carbo. edicto. hinc Paulus Castrensis in l. si per errorẽ. ff. de iurisdict. om. iud. & in l. edita. C. de edendo. vere asseruit, quòd quamuis cautelæ deceptoriæ honorem afferant iudicibus & aduocatis in hoc seculo, in alio tamen, inquit, ædificant ad gehennam.

Cautelarũ quot genera, et quibus vtendum [illegible] ceat.

Sed duo sunt cautelarũ genera, Quędam deceptoriæ, & in malum finẽ directæ, & ad decipien-

f dum

dú aptæ, quæ nusquā vsurpari debent, & has iura detestatur. Aliæ sunt laudabiles & iudiciariæ pro veritate inuestiganda, in quibus nō iniquitas, sed ratio, iudiciū, & vtilitas versatur, ad bonum finē ordinatę. c. quanto. 63. dist. & c. illa prepositorū. 22. q. 3. vbi ita ait Gregorius: *Illa prepositorum solicitudo vtilis est, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat*, hæc ibi. Has autem vsurpare ad fraudes detegendas, ad vitia præcauenda, & ad peccatores conuertendos valde est laudabile.

His vsus uideri potest Salomon ad inuestigandam veritatem de filiatione uera à diuersis matribus petiti infantis. c. afferte. de præsumptio. facit textus in c. utilem simulationem. 22. q. 2. & de his intelligendus est hoc loco Eymericus locutus; quod satis etiam indicant illa eius uerba quæ sequuntur, uidelicet: *& deprehensum ad lumen veritatis fidei conuertat*. Et in hoc sacro inquisitionis officio cautelis his laudabilibus uti licere nominatim docet Ioannes Rojas in singularibus fidei, sing. 94. circa medium.

SCHOL. XXVII.

Pag. 291 col. 2. nu. 99.

In tit. De cautelis inquisitorum, &c.

HAs cautelas nullis penitus mutatis recensuit auctor Repertorij inquisitorum uerbo, prouiso solerter. §. sequuntur cautelę, quarum multas approbat Ioan. Rojas in singularibus fidei, singu. 94. nonnullę etiam reperiuntur in uetusto illo codice Vaticano, ac præsertim in fragmento Summæ fratris Iuoneti, quod est in eo libro insertum parte 5. cap. 2. titulo, De modo examinandi hereticos.

Locus restitutus. ¶ *Vt si interrogetur an credat in vnam sanctam Ecclesiam catholicam.* Hic locus in omnibus exemplaribus, & in Repertorio etiam inquisitorum fol. 649. secundum nouam impressionem Venet. an. 1575. imperfectus uidetur & mutilus, & Fratri Paulo Constabili sacri Palatij Magistro uidentur post hęc uerba, hęc alia desiderari, ut sententia sit perfecta: *Et ipse respondeat se credere*. quod & uerum puto.

¶ *Interrogetur ille de qua Ecclesia dicit, et q praeest* ita Barcinonensis impressus, sed Bononiensis & Repertoriū inquisitorum fol. 649. ex impressione Venet. an. 1575. & codex Cardinalis de Gambara melius habent ita: *Interrogetur illi Ecclesia, de qua dicit, quis praest? & si dicat quòd Papa: interrogetur, ubi moratur pro nunc ille Papa*. hęc ibi: Quę sententia planior est & facilior, in Sabellano hic locus penitus est deprauatus.

Nu. 100. Promissa misericordia, reis facilius conuertūtur. ¶ *Quòd dicat inquisitori veritatem, quia homo est misericors*. Hoc per se præstare tutius inquisitores possunt, commemorando reis, quoniam soleat sacrum inquisitionis officium misericordiam exhibere illis qui sponte delicta sua, quamuis grauissima & maxima, confitentur. hoc autem ipsum preceptū præscripsit frater Iuonetus in illo Summę fragmento sępius citato, ex codice uetusto bibliothecę Vaticanę, ubi titulo De reducendis timore mortis uel carceris, ita scriptum est: *Loquatur etiam ei blandiendo sic; Non formides secure confiteri, si forte quia credebas illos bonos esse homines, quia ista & ista docebant, adhibuisti eis fidem, & libenter audiebas eos, & dedisti eis de substantia tua, vel aliquando recepisti eos in domum tuam, vel fecisti eis confessionem, cum esses simplex et diligens eos, quos putabas esse bonos homines, & malum nescires de ipsis: hoc enim posset contingere multo sapientioribus quàm tu es, & sic deciperentur*. hęc ibi. Neque hęc cautela est prorsus in hac causa contemnenda. multi enim hac benignitate emolliuntur, confitentur, & conuertuntur.

¶ *Dando sibi innuere quòd iam scit eius factum.* Obserua hic non dicere Eymericum, quòd inquisitor cum utitur hac cautela, dicat reo, se iam scire eius factum: quoniam si nesciret, & se scire diceret, peccaret; quod nullo modo fieri debet, etiāsi inde ueritas detegenda speraretur: sed dicit, quod det sibi innuere se scire factum eius, caute enim potest inquisitor ita loqui, ut reus quasi credat omnia iam scire inquisitorem: & hoc licitum est, & ualde etiam accommodatum. sed ad hanc exercendam cautelam prudentia opus est, & tali moderatione, ut mendacium nullum unquam dicatur: neque enim facienda sunt mala ut ueniant bona. mentiri autem semper est illicitum. *Nu. 100.*

SCHOL. XXVIII.

Pag. 292 col. 1. nu. 101.

Aliàs explicare potest, & facie ad faciem affrontare. uoce uulgari rem pulchre expressit: nam *affrontare* est præsentialiter testes & reum producere & conciliare, ut acrius ab ijs testibus, & commemoratis singulis cōmissi delicti circūstantijs reus urgeatur, per textū in l. si postulauerit. §. quęstioni. ff. ad l. Iuliam de adulter. *Quæstioni, inquit Iurisconsultus, interesse iubentur reus, reaue, & patroni eorum, & qui crimen detulerit*. hęc ibi. quod ideo fieri præcipitur, ut dixi lib. 1. c. 5. de cautis & remedijs difficultatis iurisprudentię: quoniam ex præsentia accusatorum seu testium, reus uix potest euadere iudiciū & ueritatē diffiteri: nā ubi delatores singulas delictorū circūstantias cōmemorauerint, titubat reus, nec potest cōmodas adducere responsiones.

An in crimine hæresis, testis & rei possint cōfrontari. Sed hęc in alijs delictis fieri possunt, in hoc autem crimine maiorem hic articulus habet difficultatem. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul. 94. & Repertorium inquisitorum uerbo, prouiso solerter. §. sequuntur cautelę. uers. tertia cautela. hanc Directorij doctrinam sequuntur, quæ iure communi roborata uidetur cap. ult. §. cessante. de haeret. lib. 6. ubi disponitur, ut cessante periculo testium nomina reo publicentur, ut se plenius defendere possit. eadē ergo ratione poterūt simul cōciliari, vbi necessitas id postulauerit.

Ceterum contraria sententia tutior est: nam si testium

testium nomina publicari reo non debent, quod multis constitutionibus cautum esse docui plene infra schol. 129. super q.75. sane multo minus cõfrontari testes & reus debent, cum inde grauissimũ semper periculum timeatur: ex quo amplius sequeretur uix esse qui vellent hæreticos denuntiare, aut contra eos testificari. atque hæc sententia saluberrima quadam Madriliana instructione anno Domini 1561. c.72. in Hispania comprobata est, in hæc verba, quę nos latina fecimus ita: *Quamquam in alijs tribunalibus soleant iudices ad veritatem delictorum indagandam conciliare testes cum delinquentibus, in iudicio inquisitionis neq; debet, nec solitum est fieri: quia præterquam quòd ex hoc violatur secretum, quod circa testes haberi præcipitur, experientia notum est, quòd si quandoque id factum est, non est secutus inde bonus effectus, immo ex eo incommoda orta sunt.* hactenus ibi.

Non tamen ambigo posse aliquando cõtingere casum, in quo id fieri possit, vt dixi schol. 67. huius 3. libri, quod videto: sed exquisitissime considerationes præcedere debent, & causæ maximæ & grauissimæ.

An inquisitor possit compellere testes vt cõparent coram reo. Quæsitum scio, an si inquisitor vellet testes, seu delatores cum reo conciliare seu confrontare, ipsi vero id se facturos recusarẽt, possint per inquisitorem compelli: & si quis amplissimã inquisitorum potestatem, & late patens officium cõtempletur, dicet eum hoc posse præcipere: nã cum ad testificandum, & veritatem indagandam compellere possit, poterit præcipere ea omnia, quæ ad hunc actum commodius exercẽdum requiruntur, per singularem doctrinã Pauli de Leazaris in clement. multorum. de heret. relatam apud Eymericum pag. 167. col. 1. nu. 2. Manifestũ est autem inquisitorem cogere posse testes ad testificandum in hac causa l. unica. C. si quis ius dicen. non obtem. Abbas in c. causam. de testi. cogen. Locatus in opere iudiciali verbo, testis. 4. n. 23. & seq. Ioannes Rojas singul. fidei 197. Zanchinus tract. de hæret. c. 13. n. 9. & ibi late Campegius verbo, cogi poterit. Hosti. Innoc. Io. Andr. & ceteri communiter in c. dilectorũ. de testibus cogendis. poterit ergo cogere ad realem confrontationem.

Et summo iure cõmuni hoc posse inquisitores, fortassis posset defendi. ceterũ imprudentissime eos facturos putarem, si ad hoc cõpellerent; mihi verisimilius videtur ob multiplices prohibitiones de non publicandis testiũ nominibus multo magis interdici sibi, ne cogant testes cõfrontari.

Neque est similis ratio in cõpulsione ad testificandũ, ac in confrontatione: quia ibi nõ versatur tã graue periculũ, cũ nomina testiũ de recepta sacri officij consuetudine per Pontificum constitutiones salubriter introducta reis nõ publicẽtur.

Hoc addiderim in illis casibus, in quibus hæc confrontatio fieri potest, suspicari posse testes falso deposuisse cõtra aliquẽ, si recusent corã eo cõfrontari, præsertim, si sint viles & infames: nam in viris probatæ virtutis secus est censendum.

Nu. 104 ¶ *Si nõ, erit locus questionũ cũ alys indicijs.* Hîc aperte sentit auctor solã variationẽ delinquẽtis nõ sufficere ad torturã, nisi alia simul adsint indicia, de quo scribit plenius infra q.61. vbi dixi sch. 118.

SCHOL. XXIX.

Pag. 293 col. 1. nu. 106. *T inquisitor intrabit ad finẽ cũ eis, & promittet sibi facere gratiã, et faciat.* Cautela de promittẽda reo impunitate, si veritatem confiteatur, an licite possit vsurpari, & iudex obligetur ad prestandã impunitatem, vel non obstante promissione possit reũ condẽnare, valde est cõtrouersa & dubia, de qua Archidiaconus & Præpositus in c. vtilem. 22. q. 2. Iason in l. si mora. n. 4. ff. soluto matri. Decius, & ibi Cuchalon in additionibus, & Cagnolus in l. ea est natura. ff. de regul. iuris. Fely. in c. afferte. de præsũptio. & in c. accedens. el segundo. vt lite non contest. Imola in l. is qui. ff. de publ. iud. Hippol. Marsilius i l. 1. §. quæstioni. ff. de quęstio. idẽ sing. 201. incipiente, *In confessum.* copiose Frãciscus Viuius in comunibus opinionibus, verbo, iudex promittens. Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 54. vers. circa primũ. & seq: Ant. Gomez to. 3. varia. reso. c. 12. n. 6. Plaça li. 1. delictorũ. c. 37. Couarruuias lib. 1. var. res. c. 2. n. 16. Ioan. Rojas sing. fid. 94. circa finem. & alij quos libens omitto.

Cautela de impunitate promittenda reo, si veritatem dicat.

In hac quęstione, quę & vtilis est & vsu frequẽs, duo sunt mihi potissimũ breuiter dicenda. Primũ an liceat hac cautela veritatẽ indagare: Alterum an fidem promissam reo de impunitate & gratia iudex debeat ei seruare.

An liceat iudici vti ista cautela ad veritatẽ habẽdam. Quantum ad primũ attinet Hieron. Cuchalon apud Deciũ in d. l. ea est natura. n. 7. ff. de reg. iuris. quẽ refert Plaça pręcitato loco asserit, cõmunem esse opinionem, posse iudicẽ hac vti cautela ad extorquendã veritatem: quoniam certum videtur iudicibus licere exemplo Salomonis indagandæ veritatis gratia aliquid aliquando simulare. d. c. afferte. de præsumptio.

Hæc tñ opinio non placet Iulio Claro pręcitato loco: qm̃ longe aliud est fingere seu simulare, qđ fecit Salomon, ac mẽtiri & decipere, qđ fit cũ promittitur impunitas, nec prestatur: & ꝑpea alijs censet cautelis iustioribus vtendũ, vt veritas habeatur; qđ etiã asserunt Dynus tract. de quæstio. quem refert Paris de Puteo tract. de syndicatu c. 7. atque hęc est sententia Iulij Clari.

Verumtamẽ in hoc tribunali ego crederẽ optime posse hanc cautelã vsurpari, etiã statim à principio, offerendo reis non quidẽ impunitatẽ, sed amplã misericordiã & gratiã, si protinus veritatẽ fateantur. quãuis enim quo ad alia tribunalia & alios iudices sit vera sentẽtia Iulij Clari: ea tamẽ in hoc tribunali locũ non habet; quoniã inquisitores in remittendis pœnis & tẽperandis amplioreꝫ q ceteri quicunq; iudices habẽt potestatẽ. c. vt cõmissi. de hęre. lib. 6. qđ alibi fusius diximus: nã in ceteris delictis puniẽdis, in quibus ꝑ leges statuta pœna est, cum de illis cõstiterit, iuxta scriptas leges necessario inferiores iudices iudicare debẽt: at in hæresis crimine, etiamsi de eo constet, nec possint inquisitores pœnas à iure taxatas penitus remittere, at possunt temperare omnes illas quæ arbitrio

arbitrio eorum relinquuntur, quales sunt pœnæ pænitentiales: iuxta quod optime dicit hîc Eymericus, vt promittat sibi gratiam, quam faciat: quod qua ratione sit intelligendum, paulò post clarius explicabo.

An fides data reo de impunitate præstanda seruari debeat.

Quantum ad secundum caput susceptæ disputationis attinet, an fides data reo de impunitate præstanda, si veritatem fateatur, seruari debeat, duæ sunt extremæ opiniones. Vna est Præpositi & Geminiani in c. si quilibet. & c. vtilem. 22. q. 2. & Felyn. in d. c. accedens. vt lite non contest. & in c. afferte. de præsumptio. & Huguttij & Archidiaconi in d. c. vtilem. & Iasonis in d. l. si mora. nu. 4. ff. solut. mat. & Cyni in l. presenti. C. de his qui ad ecclesias confu. & plurium aliorum asserentium, iudicem non obstante præfata impunitatis promissione posse reum condemnare. Primum, quia cautelis vti licet ad veritatem indagandam. d. c. afferte. de præsumptio. Præterea, quoniam hic dolus bonus est, & ad publicā pertinet utilitatem, vt intellecta ueritate, rei condemnentur, ne delicta maneāt impunita. Tum quia in male promissis fides seruanda non est. c. in malis. de regul. iuris. lib. 6. constat autem hanc promissionem de impunitate delinquentium contra publicam esse utilitatem. Item quia non refert quomodo ueritas habeatur, dummodo habeatur. l. cum seruus. ff. de uerbo. obligatio. Postremo, quoniam si licet iudici reos torquere, fame & uigilia afficere ad extorquendam ueritatem, multo magis licebit eam exquirere uerbis blandis, & fictis. in cuius sententiæ confirmationem etiam adiungitur historia ab Archidiacono allata in d. c. utilem. 22. q. 2. de Alexandro IIII. Pont. Max.

Alteram sententiam huic oppositam tenet Iacobus Beluisius in practica crimi. in rub. de questio. Decius, Cagnolus, & Cuchalon in d. l. ea est natura. ff. de regul. iuris. Ioannes Imola consilio 109. incipiēte, *Visa inquisitione*. Fortunius Garcia in l. conuentionum ff. de pactis. Hippolytus Marsilius in d. singulari 201. nu. 4. Remigius Gonni in tract. de immunit. eccles. fallentia 26. Aegidius Bossius tit. de confessis per torturam. Antonius Gomez tom. 3. uaria. resolut. c. 12. nu. 6. & alij. eam etiam obseruandam penitus admonebat me audiente Bononiæ Ferrantes Vetius preceptor, Iurisconsultus insignis, publicus iuris interpres in gymnasio Bononiensi. Primum, quoniam fides & promissio etiam inimicis præstita semper est seruanda, cum implementum eius descendat à iure naturali, quod uiolare non licet. l. conuentionum. ff. de pactis. ubi communiter Doctores. Rursus, quia iuramentum & fides equiparantur. c. ad aures. de eo quod met. causa. at iuramentum semper est obseruandum ubi potest sine interitu salutis æternæ. c. cum dilectus. de eo quod metus caus. c. si uero. de iureiuran. ergo & fides promissa. Postremo, quoniam Doctores qui priorem opinionem sequuntur, fatentur ingenue in foro conscientiæ non esse licitum talem fidem uiolare. atque hec sententia in hoc tribunali quantum ius patitur, obseruanda est.

Cum uero inquisitores hanc se facturos gratiā reis spoponderint, de his pœnis solum intelligitur, quę in eorum arbitrio positę sunt, quales sunt multę pœnę pęnitentiales: nam eas, quę à iure sūt sancitę, remittere ipsi non possunt, ut uere docet Zanchinus tract. de hęret. c. 19. nu. 1.

In quibus pœnis possint inquisitores gratiā facere, & quo modo.

Rursus, in his etiam pœnis pęnitentialibus seu arbitrarijs iudicum adhibere debent, non obstāte prædictæ gratię promissione: quoniam si post longum tempus, & assiduas monitiones, quandoque post tormenta, ea gratia promissa, delictū confiteantur; iure & iuste poterunt, omissis leuioribus pœnis pænitentialibus, grauiores imponere: neque enim ęquum est eis qui tam coactè, & post tam longum tempus confitentur, pœnas aut omnes, aut grauiores remittere, sed sufficięt unam aut alteram remittere, ut datę fidei, quantum licet, fiat satis.

Iam in hac promissione facienda inquisitores in genere loquantur, neque ea promittant, quę sine peccato præstare non possent, ut ualde prudenter hîc indicat Eymericus, dum dicit, quòd promittant se facturos gratiam: nam quamcunque postea faciendo, quantumuis minimam, fidē datam adimplebunt: relapsis uero hęc impunitas aut gratia promitti non potest.

Confessio facta iudicis suasu, an sufficiat ad condemnationem.

Postremo, id est ualde singulare, & in hac causa diligenter animaduertendum, multos putare hanc confessionem rei extortam cum maxima iudicis persuasione & promissione sub spe uenię & immunitatis, non sufficere ad condemnationem: quia iudicis dolo facta uidetur, nec iudicari potest spontanea. ita Antonius Gomez 3. tom. varia. resolut. c. 12. nu. 6. quod & latissime probat; additque Hieronymus Cuchalon apud Decium in d. l. ea est natura. ff. de regul. iuris. oportere vt reus hanc suam cōfessionem persuasione iudicis factam ratificet, vt ex ea condemnari possit: quoniam talis confessio, vt singulariter docuit Imola consil. 109. ei comparatur, quæ facta est in tormētis: quod sequitur Marsilius in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstio. vers. modo redeundo. & latissime in singul. 177. incipiente, *Multys hominum*. & singul. 201. incipiente, *Inconfessum*. vbi plures citat, qui hanc tuentur sententiam.

Hanc opinionem ideo magis approbo, quia sæpe contingit reos, vt à carceribus & alijs molestijs liberentur, ob promissam à iudice gratiam sępe fateri quæ non commiserunt. Itaque tutissima est hęc sententia, quæ tunc magis vera erit, cum reus confessionem ita factam reuocauerit: nam hoc casu inhumanum erit, & quasi à iustitię rectitudine alienum, reum pœna criminis ordinaria punire: sed mitior alia pœna arbitraria imponenda erit. quòd si cum tali confessione concurrant aliæ coniecturæ, indicia, & pręsumptiones commissi delicti, non erit, inquit Couarruuias, ab æquitate alienum tunc reum ordinaria pœna punire, cum his coniecturis tandem accesserit eius confessio. Couarruuias lib. 1. c. 2. varia. resolut. nu. 16.

Nos in hoc crimine, vt consentanea pręcedentibus tradamus, asseramus tutius & securius esse vt reus ratificet confessionem, cui ita ratificatæ,

etiamsi

etiamsi aliæ accedant coniecturæ, quas adesse frequenter contingit, semper erit leuius puniendus, & ordinaria criminis pœna temperanda, ne inquisitor datæ à se fidei, & promissæ gratiæ deesse videatur, cum tuto posit eam facere prędictis modis.

Nu.106. Lectionis varietas obseruanda.

¶ *Et fiat sibi gratia, quòd ad misericordiam admittatur.* Ita Bononiensis & Barcinonensis impressus, & codex Cardinalis de Gambara, sed in Sabellano ita: *Et fiat sibi gratia & misericordia, vel saltem ad salutem animæ.* in Repertorio vero inquisitorum in d. verbo, prouiso solerter. §. sequũtur cautelæ. versi. octaua cautela. hic locus ita legitur: *Et fiat sibi gratia quòd admittatur ad misericordiam, si sponte dixerit quæ commisit.* hæc ibi. Quæ lectionis varietas multum est consideranda: ex qua fere hoc colligitur, quòd gratia in genere ab inquisitore promissa, hoc operatur, quòd reus ad misericordiam admittatur, ac mitius puniri debeat; non tamen omnino liberari. Vel hanc habet tacitam conditionem; gratiam consequetur, si sponte & integre confiteatur quę commisit: ex quibus confirmantur quæ paulo antea dicebamus in §. rursus in his. in fine.

SCHOL. XXX.

Pag.293 col.1. Nu.107. Illicita cautelę quæ absq; peccato exerceri non possunt, nullo modo vsurpandæ.

T faciat quòd ille loquatur sibi, & si opus fuerit, fingat se de secta sua adhuc esse, &c. Si dicat se esse de secta sua, cum non sit; & metu abiurasse, cum nõ abiurauerit, & similia, mendaciũ dicet, quod saltem sit veniale peccatum, quod nullo modo est committendum pro quacumque veritate habenda; & tutius erit facinus impunitum relinquere, quàm per illicitas rationes illud inuestigare & detegere: nusquã enim mala sunt facienda, vt inde bona proueniant. quam ob rem ex his cautelis eas tantum in praxi vsurpare licet, quę sine vlla mendacij, aut iniquitatis specie possunt ad vsum reuocari.

Hoc semper est animaduertendum, punienda quidem esse delicta, coercendos malefactores, adhibendam esse omnem diligentiam, vt veritatem ab inuitis & sceleratis iudices extrahant: at seruato iuris ordine id esse faciendum, nec committendum quidquam, quod æquitas & iustitia non admittat. quòd si ita haberi veritas non possit, nec malefactores puniri, meminerimus verissimi illius theologici dogmatis, *Multa relinqui punienda iudicio diuino.* Est equidem valde laudanda iudicum quorundam solicitudo in inuestigandis & coercendis sceleribus, sed magnopere vituperanda & detestanda consuetudo, vt illicita quæque committant ad veritatem eruẽdam. quorum errores diligenter detegit & refellit in hac re Frãciscus Casonus integro tractatu de tormentis. sed non est nostrum hęc corrigere.

SCHOL. XXXI.

Pag.293 col.2. nu.109.

In tit. De signis & indicijs, quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci posint.

Vo tempore Eymericus hęc scribebat, valde necessaria erat huiusmodi cognitio: nam circa ea tempora frequens adhuc erat horum hęreticorum turba & perfidia, quemadmodum ex secunda parte, vbi horum origo & errores narrati sunt, constat: hodie sola historiæ commemoratio valde delectat, & ceteri qui de hæreticis scripserunt post Eymericum in his eum sunt magna ex parte secuti, vt Alfonsus Castrus, Prateolus, & Luzemburgus, quorum opera de hæreticis & contra hæreticos extant frequentia.

Verumtamen hæc quoque exteriora signa fallacia esse poterant, cum frequenter huiusmodi habitus multis de causis absque hęresi, aut hęresis suspicione vsurpari potuissent, vt ostendimus lib.1. Adnotationum, schol.22.

At maior difficultas versatur in intelligendis & deprehendendis hæreticis occultis, qui per hæc potentissima signa errores suos & sectas minime profitentur: quæ res cum sit difficilis, & cognitu necessaria, in gratiam lectoris est mihi breuiter indicanda, cum alibi ab Eymerico non doceatur, nec sit cuique patens & obuia.

Initio hoc statuamus velut certissimum & exploratissimum, omnem hęresim per aliqua signa exteriora esse à iudicibus fidei deprehendendã: quia ea quæ omnino occulta est, nec vllis prodita indicijs, diuino iudicio relinquitur vindicãda. Rursus, omnis hæresis, omnisue hæreticus bifariam deprehẽditur, verbis, aut factis: verba enim & facta signa sunt indicantia interiorem mentis conceptum. Aristoteles lib.1. de interpretatione, & Imperator in l. si non conuitij. C. de iniurijs.

Omnis hæresis bifariam detegitur.

Ac verbis quidem quomodo hæretici deprehendantur plusquam manifestum est. hanc nihilominus partem explicat Albertinus tract. de agnos. assertio. q.30. per totam. vbi affert 17. modos quibus hæreticorum pertinacia conuincatur. quos paucis immutatis repetiuit Alfonsus Guerrerus in speculo, tit. de apostatis. 2. c.53. Verum nos vt breuius hanc tractationem absoluamus, generalibus regulis absoluentes, quod illi enumeratis indiuiduis nituntur ostendere, quod est impossibile, cũ indiuidua quæ numero esse possunt infinita, vt bene philosophantes tradunt, nullis artis præceptis comprehendi posint; dicimus, hęreticum ex verbis deprehẽdi eum, qui aliquid dixerit contra septem genera veritatum catholicarum, & species sub illis generibus contentas, quæ tradidimus lib.2. Adnotatio. schol.21. §. qd propositio aliqua. neque in his amplius vlla nostra pręceptio est: nullus enim est, vel mediocriter eru-

Qualiter deprehenditur hæreticus ex verbis.

ter eruditus, & in fidei dogmatibus exercitatus, qui non facile cognoscat hereticas propositiones, & inde facile hereticos deprehendat.

Ex factis autem cognoscere hæreticos longe difficilius est, cum & varia sint factorum hæreticalium genera, eaque multis etiam modis, & variis de causis possint à diuersis patrari; ergo in vniuersum facta quandoque indicant hominem hereticum, vel apostatam, quandoque de hereti suspectum vehementer, aut leuiter, iuxta facti, & personæ facientis qualitatem.

Ex quib' et quot factis quis deprehendatur hæreticus.

Illa facta hereticum, vel apostatam indicant, ex quibus violenta oritur presumptio, & à iure approbata est, nec in contrarium admittit directam probationem: ea vero sunt sequentia, transire ad ritus Iudeorum se circuncidendo, vel ad ritus Sarracenorum, aut aliorum quorumuis infidelium, factum est indicans hominem hæreticum, vel apostatam. c.contra Christianos. de heret.lib.6.

Qui citatus ad respondendum de fide velut suspectus in ea, non comparuit, & excommunicationem per annum pertulit animo pertinaci: anno elapso ex hoc facto hereticus reputatur, & velut talis damnatur. cap.cum contumacia. de heret.lib.6.

Qui deficiunt in purgatione canonica, quam in causa fidei sibi indictam prestare non potuerunt, velut heretici condemnantur. c.inter sollicitudines.de purgatio. cano. & dixi plene lib.2. Adnotatio.schol.11.

Qui relabuntur in hæresim quam abiurauerunt in genere, vel in specie, ex relapsu pertinaces hæretici iuris præsumptione putantur.cap. ad abolendam.§.illos quoque. de hæret. cap.super eo. & cap. accusatus. §. cum vero. de hæret. lib. 6.

Qui post abiuratam hæresim de qua conuictus fuerat, vel postea conuincitur, cum hæreticis communicat eos visitando, receptando, deducendo, associando, dona vel munera eis donando, vel mittendo, hæreticus putatur.c.accusatus. §.ille quoque.de hæret.lib.6.

Qui inuenti fuerint de hæresi suspecti, nec Episcopi mandato obedientes congrue se purgauerint, velut hæretici traduntur curiæ seculari.c.ad abolendam.§.qui vero.de heret.quod est intelligendum iuxta declarationem textus in c.excommunicamus 1.§.qui autem. de hæret.vt primum scilicet excommunicetur: nam si per annum sustinuerit excommunicationem, eo elapso, vt hæreticus potest damnari.

Qui cum essent sanæ mentis in corporis infirmitate & morbo constituti, petiuerunt hæreticos consolaturos, hæretici habentur.cap.filij.de hæret. lib. 6.

Qui morti etiam propinqui petiuerunt eosdē hæreticos consolantes, quamuis post perditam iam loquelam, vel mentem amissam, consolationem eam, seu verius desolationem receperint, si prius habiti fuerant de heresi suspecti, vel diffamati, hæretici reputantur.d.c.filij.de heret.lib.6.

Atque ex his quidem factis iuris violenta presumptione hæretici conuincuntur, vt pulchre docuit Albertinus tract.de agnos.assertio.q.3.num. 7.& q.30.nu.2.eiusmodi fere sunt etiam omnia illa facta, quæ enumerat concilium Biterrense cap.29. quod retuli supra lib.2. Adnotationum schol.56.§.factis quidem.adde schol.61.eiusdem libri.§.tertia suspicio.

His modis addi posset ille quem explicui infra hoc 3.lib.schol.52.§.nec cōtemnat. de eo qui recidit in heresim de qua se prius purgauit, iuxta declarationem ibi allatam, quam videto.

Ex quib' factis vehementes heresis suspiciones oriantur.

Sunt iam alia facta propemodum infinita ex quibus oriuntur nunc vehementes, nunc leues hæresis suspiciones, quæ nominatim recenseri nō possunt: nonnulla tamen referam, vt res hæc quā tracto, intelligatur apertius; ad aras idolorū thurificare, dæmones colere vel inuocare, ab eisue responsa petere, sydera venerari, manifestæ hæresis sunt signa. glossa communiter recepta in c.accusatus.§.sane.verbo, saperent.de heret.lib.6.Zanchinus tract.de hæret.c.22.nu.7.

Conuersari cum hæreticis, aut libenter & frequenter cum aliis infidelibus, velut Hebræis, Sarracenis & similibus; euitare communionem, & consortium fidelium; raro diuinis officiis interesse, quo tempore Ecclesiæ præcepto ad id obligamur, & similia opera exercere, indicia sunt hæresis. c. excommunicamus. §.adijcimus. de hæret. Zanchinus tract.de hæret.c.7.nu.7.

Ecclesiastica sacramenta non recipere, Ecclesiæ præcepta non obseruare quo tempore recipienda & obseruanda sunt, iuxta Ecclesiæ leges & consuetudinem, vt non confiteri, non recipere Eucharistiam, non ieiunare cum possis, non abstinere ab esu carnium cum debeas, & similia, externa sunt hæresis signa, quę suspicionem malæ credulitatis pariunt. Zanchinus tract.de heret. c.35.nu.2.vbi Campegius, Felynus in c.ad abolendam.nu.2.de heret.

Iudaizare, id est, facere id quod à Iudæis solitum est fieri, vt sabbatum colere, & similia, indicia sunt latentis perfidiæ. Albertinus tract.de agnos.assertio.q.8.nu.12.Ioannes Rojas tract.de hæret.par.1.nu.304.& seq.Eymericus paulopost tit.de signis per quę heretici reiudaizātes dignoscuntur.nu.114.

Huc sunt referēda opera, siue facta fautorum, receptatorum, & defensorum hæreticorum.Item opera persequentium fidem Catholicam, & impedientium sacrum inquisitionis officium directe, vel indirecte, & cetera quę longum esset recensere, ex quibus quandoque vehemens quandoque leuis suspicio nascitur, de quibus copiose Eymericus par.2.q.50.& sequētibus. & nos cum eo lib.2.Adnotatio.schol.56.& seq.adde Albertinum de agnos.assertio.q.30.nu.60.& seq.& Iacobum Simancam catho.instit.tit.31.nu.14.cum aliquot sequentibus.& Matthęum Ory in Alexipharmaco contra rediuiuas heresum affectiones, parte vltima, tit. Quomodo debet purgari Ecclesia ab heresibus.

Denique vt in hac causa, vno verbo tradam signa quibus heretici, aut de fide suspecti deteguntur,

tur, dico, omnia opera per quę dissident à communi vita & conuersatione fidelium, aut ab Ecclesię probatis ritibus & consuetudinibus, aut à receptis Patrum doctrinis & pręceptis, quę communes magis quàm priuatos mores respiciunt, aut hęresim inducunt, aut hęresis suspicionem. c. excommunicamus 1. §. adiicimus. de hęret.

SCHOL. XXXII.

Pag. 295 col. 1. nu. 115.

Intit. De signis per quæ necromantici hæretici dignoscuntur.

Agi hæreticantes, seu necromantici, &c. Eadē hęc habes apud Vmbertum in opere iudiciali verbo, necromantici. tradit Repertorium inquisitorum verbo, necromantia. & Tabiensis in summa verbo, sors. §. 2. nu. 3. & his locis etiam ceteri Summarum collectores. copiose Paulus Grillandus tract. de sortilegiis. q. 10. & Alfonsus Castrus lib. 1. c. 14. de iusta hęreti. punitione.

Prudenter vero Eymericus hoc loco nō dixit, magos simpliciter, sed magos hęreticantes, quasi velit indicare, non omnem magiam illicitam, aut magos omnes vetitos & malos. quod vt apertius intelligatur, ne quis etiam in re obscura, nec passim obuia decipiatur, obseruare oportet, duplicem in primis esse magiam, vt videtur optime sensisse Marcus Mantua Benauidius singula. 514. mathematicam vnam, alteram naturalem, siue elementariam, quamuis vtraque naturalis sit, cū vtraque sine dęmonum pręstigiis exerceri possit: prima tamen regulis mathematicis Arithmeticę, & Geometrię videtur absolui; altera circa res alias versatur, aliterque conficitur, vt proxime dicam. res fiet exemplis nota. *Magia duplex, naturalis, & mathematica.*

Naturalis magia est, quę ex compositione & mutua vnione quarundam rerum, miras alias quasdam res producit, vt si quis mixturam faciat, quę sub aquis ardeat, vel quę à radiis solis accendi possit: vel si quis ignem in certa materia ita accendat, qui oleo extinguatur, & similia.

Magia mathematica est, quę per Geometrię & Arithmeticę regulas mira prorsus opera fabricat: vt columbam, quę in aere volitet, quam dicitur fecisse olim Architas, vt refert Gelius lib. 10. cap. 12. noct. Attica. & Petrus Crinitus lib. 17. de honesta disciplina cap. 12. & Cassiodorus in libris variarum, refert Boetium insignem philosophum hac arte, quam pęgmaticam vocant, mira prorsus fecisse in hęc verba: *Tibi ardua cognosse, & miracula monstrare propositum est: tuæ artis ingenio metalla mugiunt, Diomedes in ære grauius buccinatur, aeneus anguis insibilat, aues simulatæ sunt, & quæ vocem propriam nesciunt habere, dulcedinem cantilenę probantur emittere. parua de illo referimus, cui cælum imitari fas est.* hęc Cassiodorus. & patrum memoria Georgius Caputblancus Vicentinus (quem falso Cardanus lib. 2. & lib. 17. de subtilitate Brixellensem fabrū appellat) nauiculam argenteam hac arte cōstituit opere pęgmatico, vel automaco, quamplurimis in ciuitate conspicientibus, super mensa per se pergentem, cum muliere ornata lyram pulsante, nautis remos agentibus, & catulo in prora baubante. eiusmodi nonnulla conspiciuntur Tybure in horto Illustrissimi Cardinalis Estensis, quāuis manifestior sit in illis causa: nam impulsū aquarum artificiose distinctarum illa fiunt, sed ars est prorsus mira. cetera multa omitto breuitatis studio curiosis indaganda. hęc vtraque magia, nisi recte exerceatur, dolos admittere potest.

Ex his orta est tertia venefica vocata, seu malefica & infamis, quæ tota est ex immundorum spirituum incantationibus & inuocationibus concinnata: nefaria enim peperit curiositas. nam cū multi vera arte destituti, mira illa opera, de quibus diximus, fabricare non possent, ad dęmones confugerunt, qui hęc illos docerent. hanc gręci γοητείαν siue μαγείαν vocant. hęc pręstigia & phantasmata porrigit, veneficia docet, incātationes & omnia maleficia ope dęmonum demonstrat. quid per hanc veteres pręstiterint, docent passim poetarum libri. & de hac postrema est accipiēdus hic Eymerici locus, qui plane insignis est, dum magos siue necromanticos, hęreticos appellat, quos & hæreticos esse plene parte 2. q. 43. demonstrauit. *Magia venefica & vetita vnde orta.*

¶ *Habent enim, vt communius, ex visione, & apparitione, ac collocutione malorum spirituum, toruum visum & obliquum.* Ita omnino legendum est ex Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara, qui ceteris sunt emendatiores hoc loco; nam vox illa, *ex apertione*, quę erat in Barcinonensi impresso, non conuenit huic loco, neque illa, *tortum*, quę erat item in Barcinonensi & Sabellano: nam vox, *obliquum*, quæ postea sequitur, satis indicat, toruum, hoc est, terribilem, & nō tortum (ne frustra bis idem sub duabus vocibus idē significantibus repeteretur) esse legendum. *Ibidem. Locus emendatus*

Est autem pulchra Magorum descriptio, desumpta, vt puto, ex illa Horatij lib. 1. sermo. satyra 8. vbi inuehitur in Cratidiam veneficam Neapolitanam, quam ibi Canidiam vocat, cuius aspectum & scelera refert: quod ideo placet apponere, quoniam & huic loco lumen affert, & quę hodie a Magis & dęmonum inuocatoribus patrantur, omnino sunt similia, & inquisitorum interest talia nosse. is ergo, ita habet: *Pulchra magorum descriptio*

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem: pallor vtrasque
Fecerat horrendas aspectu: scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt; cruor in fossam confusus vt inde
Manes elicerent animas responsa daturas, &c.

Eadem faciunt hodie Magi, atque his fortassis peiora: nam res sacras interdum vsurpant ad dęmones inuocandos, aras illis construunt, candelas benedictas accendunt, verba sacra proferunt, & nefarias preces illis fundunt, vt patet ex illorū propriis *Qualia magorum scelera.*

propriis confeßionibus; quare non mirum, si vel hæretici ab Eymerico dicantur hoc loco, in hos iure ciuili mortis pœnam est sancita. l. nullus. & l. nemo. C. de malefi. & mathemat. iure canonico aliter puniuntur, vt dixi lib. 2. Adnotatio. schol. 50.

Qui dæmones inuocant, si post abiurationem iterum inuocent, an sint relapsi.

Vnum hic addidero, quod & ibi omiseram, putare Reuerendissimum Iacobum Simancam hos demonum inuocatores, seu magos, si propter hæresim aut vehementem heresis suspicionem coacti semel fuerint solemniter abiurare, ac deinde iterum demones inuocasse cõuincantur, velut relapsos esse puniendos. ita Simancas cath. instit. tit. 37. nu. 9. quam opinionem dicit esse Lapi, Archidiaconi, Geminiani, & Philippi Franchi in c. accusatus. §. sane. de hæret. lib. 6.

Sed solus Lapus ita tenet; nam Archidiaconus ibi de ea re nullum verbum: & Geminianus & Franchus in re tam ardua, in qua hominis vita versatur, recte putarunt ita hoc esse distinguendum: Aut inuocatores demonum postquam semel prædicto modo abiurarunt, iterum inuocantes credunt demones ex sua propria & activa potestate posse facere id ad quod inuocantur; & tunc quoniam id tribuunt creaturæ quod est proprium creatori, re vera sunt hæretici, & sicut relapsi puniri debent. & ita est vera opinio Lapi: Aut non credunt dæmones id omnino posse operari ad quod inuocantur, sed iuuare & inducere, vt si ad expugnandam fœminarum pudicitiam inuocentur: nam si hoc modo iterum post abiurationem eos inuocent, nec iudicabuntur hæretici, nec vt relapsi erunt puniendi: quia demonem inuocant ad id quod sibi competit, videlicet ad tentandum: & ita potest intelligi illorum opinio, qui dicunt, eos qui post abiurationem de vehementi demones inuocant, non esse relapsos. neque putarem ab hac sententia recedendum, quam velle etiam videtur Eymericus par. 2. q. 43. nu. 11.

Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 28. num. 29. ita hunc articulum diluebat. Si prima inuocatio sapiebat heresim manifeste, & inuocans abiurauit vt vehementer suspectus, & iterum secunda inuocatio sapiebat hæresim manifeste: tunc vt relapsus condemnabitur, alias secus. hæc sententia apertior est, & clarior, quæ non est contemnenda. illud addo, quod quamuis secunda inuocatio fiat ad id quod demoni competit, nempe tentare, nihilominus considerandus est modus inuocationis, an fiat per verba imperatiua, vel deprecatiua; iuxta id quod diximus in d. schol. 50. libri 2.

¶ *Astrologi etiam vt frequenter.* Optime loquitur: nam non omnis per astrologiam diuinatio est interdicta, vt dixi schol. 50. lib. 2. super q. 43. & tradit beatus Thomas 2. 2. q. 95. art. 5.

¶ *Et Alchimistæ vt in pluribus.* Non est contemnendum hoc Eymerici consilium aduersus Alchimistas, quod verum esse multis posset exemplis comprobari: nam vt cæteros omittam, Arnaldum Villanouam summus Alchimistam, magnum fuisse hæreticum, & dæmonum inuocatorem, vt dixi lib. 2. Adnotatio. schol. 27. §. quidam magnus medicus.

Alchimistæ.

Sentio hic acerbe reprehendi Eymericum, quod tale fecerit de Alchimistis iudicium; sed immerito carpitur: nam multa sunt quæ Alchimistas impostores esse conuincant, vt paulo post indicabo: interim videndi de hoc articulo vterque Thomas 2. 2. q. 77. art. 2. in responsione ad primum argumentum. Oldradus q. 74. & consi. 69. Andreas de Isernia in c. quæ sint regalia. in vsibus feudo. versi. monete. Fabianus de monte sancti Sauini tract. de emptione & venditione, Hieronymus Zanett. in repetit. c. 1. de accusatio. Albertus Brunus consi. 78. Angelus, Syluester, Tabiensis & alij summulæ verbo, Alchimia. Ioannes And. in additio. ad specula. tit. de crimine falsi. copiose Cassaneus in catalogo gloriæ mundi, par. 11. consideratione 40. & Surgetus in compendio militaris disciplinæ, & alij: ex quibus nonnulli studio potius contradicendi quam veritatis indagandæ absque certa ratione Alchimiam admittunt. verior & tutior sentẽtia eorum est, qui inutilem & reipublicæ perniciosam esse fatentur.

Sed donec perspicuum fiat, an per Alchimiã verum argentum, vel aurum, vel gemmæ fieri possint: quod non spectat ad hoc institutum, ne quis prorsus improbabilem esse credat hanc Eymerici sententiam, plurimum refert intelligere a quibus Alchimia exerceatur: nam si a principibus tractetur & opulentis, ac pecuniosis diuitibus, hac fortassis suspicione, quam ei hoc loco tribuit Eymericus, vacabit: quod si a pauperibus, vel mediocriter diuitibus vsurpetur; quoniam aurum & argentum maiori ex parte (vt præcitato loco dixit Caietanus) vertitur in fumum, & illi propterea ad inopiam rediguntur, ad duo solent se incommoda conuertere, aut ad dæmones inuocandos, ob rationem quam hic auctor commemorat, aut ad falsam & adulterinam monetam cudendam.

Qui Alchimistæ suspecti & qui cõtra.

Video huius artis professores acerbius ferre in me propter hoc iudicium inuehendos, at non ego hæc loquor, sed viri grauissimi & doctissimi: & quidquid ipsi dixerint, at certe non poterunt optime satisfacere extrauaganti Ioannis XXII. incipienti: *Spondent quas non exhibent diuitias pauperes Alchimistæ.* quæ refertur inter extrauagantes communes tit. de crimine falsi. per quam summus Pontifex grauissimas pœnas illis imponit, qui alchimitum aurum, vel argentum, aut monetam ex illis confectam vendunt: nam hæ transformationes sophisticæ sunt, non veræ, vt optime scribit ibi Romanus Põtifex. hinc illud vere etiam dictum:

Artis suppliciis probris, ars ipsa inuisaque malis,
Inuisos etiam cultores efficit artis.
Mendaces, addo, malis manifeste videntur,
Qui se ipsos, aliosque simul frustrantur inertes.
Dum rerum veriore species tentant.

SCHOL.

Pag. 195 colum. 2. nu. 116.

SCHOL. XXXIII.

In tit. De ijs quæ processus fidei prorogare & retardare possunt.

Dixerat paulo antea Eymericus iudicem in hac causa esse velut medicum, qui quemadmodum non omnibus morbis, eandem adhibet medicinam; ita nec in singulis reis eundem debet iudex tenere interrogandi modum. quibus nunc addo, quòd sicut prudentis medici opus est propinatis, si necesse fuerit medicamentis, præcauere, ne morbi humanum corpus inuadant, aut morbi fiant diuturniores; ita sapientis iudicis est, ea amouere & longe lateque repellere, quæ vel iudicium impediunt, vel litem facere possunt propemodum immortalem: quod est omnino euitandum. l. properandum. C. de iudic. nam quod medicamenta morbis, idem exhibent iura negotiis. authen. hæc constitutio innouat. §. 1. de præscriptio. centū anno. & propterea in sequēti disputatione Eymericus hæc impedimenta commemorat, necessariaq; remedia adhibet.

Iudex amoueat impedimēta quæ negotiū protrahant.

¶ *Quando enim delatus de hæresi est conuictus tribus, quatuor vel quinque testibus.* Hoc loco sentire videtur Eymericus per duos testes in crimine hæresis non posse quemquam legitime condemnari, & plane multis antiqs Doctoribus ita olim visum est, dicentibus durum videri, hominem bonę opinionis & famę per duorum testimonia de tanto crimine condēnare, vt dixi infra schol. 126. super q. 71. vbi ex professo hanc quæstionē disputaui: interim videto Ioannem And. in c. excommunicamus 1. §. adiicimus. nu. 2. de hær. relat. ab Eymerico par. 2. pag. 131.

Quot testib' cōuincēdus re' in hoc crimine.

¶ *Vel non conuictus, sed ipse confitetur crimen totaliter, &c. tunc quia deprehēditur confessione propria, & non est locus defensionibus, &c.* Et ratio est, quia inter omnia probationum genera reorum confessio obtinet primum locum. de quo vide quę dico statim in scholio sequenti.

¶ *Vel si est conuictus paucis testibus est conuictus, vt pote duobus, tribus, quatuor, vel quinq; testibus, &c.* Hic locus videtur superiori periodo omnino repugnare: nam cum antea dixisset tres, vel plures testes sufficere ad conuincendum aliquem; nunc eosdem paucos esse dicit. quare putabam quandoque ita legendum: *paucis testibus est conuictus, vt pote duobus, & stat in sua negatiua, &c.* & illa verba, *tribus, quatuor, vel quinque testibus,* imprudenter credebam fuisse hic reperita ab scriptore imperito ex superiori periodo. ceterum quia omnes codices conueniebant, non sum ausus quidquam immutare. cogitabā si posset hæc antynomia, seu verius contrarietas ita conciliari. ꝑpterea in priori casu tres, quatuor, vel quinque dixit sufficere, quia pręter testes, accesserat reorum confessio; hic vero ijdem non videtur sufficere, quia in sua negatiua perseuerat. Sed hoc nō videtur verū, tum quia in priori casu per disiūctionem loquitur, & solam confessionē sufficere indicat: tum quia siue confiteatur reus, siue neget, per tres legitimos testes (vt cum Eymerico nunc loquar) potest condēnari. Verum his non obstātibus sequentia apertissime indicant ideo auctorem dicere quatuor, vel quinq; nō sufficere, quia reus stat in negatiua, & propterea videntur pauci: quare vt fortius conuincatur, tutius est plures testes examinare. Verū tamen vt dicam infra schol. 126. etiam hoc casu sufficiunt duo, qui sint omni exceptione maiores. hęc tamen postulat auctor, vt securius procedatur cum reus est negatiuus.

Loc' obscur' adnotatus.

Pag. 195 colum. 2. nu. 117.

SCHOL. XXXIIII.

In tit. De defensionibus reorum.

¶ *Quando enim delatus, &c. confitetur crimen, &c. tunc concedere sibi defensiones, &c. superfluum est.* Ei enim qui confitetur crimen, protinus obijcitur illud Lucæ c. 19. *Ex ore tuo te iudico.* nec vlla clarior, aut efficacior probatio potest inueniri, quàm reorum confessio, vt optime docet Romanus consi. 329. & Alexander lib. 4. consi. 19. & Felynus in c. 1. de exceptio. & in c. cum super. de re iudicata. optime dicebat probationem, quę fit per propriam confessionē, fortiorem esse ea, quę fit per testes, & rem notoriam facere. & Baldus in authent. sed nouo iure. C. si certum pet. dicebat non esse exigendam solemnitatem probatoriam, vbi adest confessio partis.

Reorū cōfessio est probatio omniū efficacissima.

Et quamquam in aliis delictis sola confessio delinquentis nō sufficiat nisi de crimine, hoc est, verbi gratia, de corpore interfecto constet. l. 1. §. item illud. ff. ad senatusc. Syllania. vbi Bar. & Bal. in authen. sed nouo iure. C. de seruis fugit. & Angelus in l. 1. C. de confessis. at in crimine hęresis, ex sola reorum confessione ad cōdemnationem procedi potest; quia cum hęresis crimen mente concipiatur, & in animo lateat, plerunque non potest aliter probari quàm per propriam confessionem reorum. Bald. in l. si quis non dicam rapere. C. de episcopis & cleri. quem sequuntur Felynus in c. auditis. de præscriptio. & Nicolaus Arelatanus tract. de hęret. notabili 2. & Franciscus Ponzinibus de lamiis nu. 52. & 70. ex his ergo apparet veram esse doctrinam Eymerici hoc loco, videlicet, superfluum esse concedere defensiones reo ad dicendum contra testes, quotiens de delicto constat per propriam confessionem: & hunc Eymerici locum inuenies etiam apud Vmbertū Locatū in opere iudiciali verbo, defensiones.

In crimine hęresis sola reorum confessio sufficit ad cōdēnationē.

Et quamquam hęc ita se habeant, nihilominus tamen cum defensiones sint de iure naturę. l. vt vim. ff. de iust. & iure. non obstante propria confessione offerri debent reo defensiones; & si quid opponere voluerit aduersus eam, audiendus erit, ne iniuste vnquam se damnatum conquera-

ratur, nam & contra propriam confessionem possunt multa opponi, vt docet Iulius Clarus in pract. crim. §.fin.q.55.& precipue versi. sed pone.& q.64.versi.fin autem reus.

Pag.296

A Inquisitis de heresi legitima defensiones concedenda.

¶ *Ac defensiones iuris sunt ei concedenda, ac nullatenus deneganda:* quoniam iusta defensio est de iure naturæ, & propterea nullo modo potest, aut debet denegari. l. vt vim. & ibi communiter Doctores.ff.de iust. & iure.l.quotiens.C.de precibus Imperat.offerendis. clement. pastoralis.§. ceterum defectus. de sentent.& re iud.tradit Ioannes Imola in clement. sepe. de verbo. signifi. super glossa in verbo, defensiones. & Bernardus Comensis in lucerna verbo, defensio.§.2.& hoc ipsum iam prouide olim in hac causa cauit concilium Biterrense c.8.in hæc verba: *At datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate concessa, benigne admissis exceptionibus, & replicationes legitimas eorundem.* hæc ibi. Offerebat hic locus amplam occasionem agendi de defensionibus reorum in hoc crimine: quæ res, licet valde vtilis esset, at quia non erat omnino huius instituti, omittenda fuit: neque enim ex proposito videtur agere hoc loco auctor de defensionibus. quam ob rem de illis tantum agemus, quas Eymericus proponit, ceteras suis locis persequemur, quas ex indice operis licebit deprehendere.

Inquisitis de heresi aduocati concedendi, et quales.

¶ *Et sic concedetur sibi aduocatus, probus tamen & de legalitate non suspectus, vir vtriusque iuris peritus & fidei zelator.* His verbis breuissimis duo complectitur auctor. primum reis esse dandos aduocatos: alterum quales esse debeant. de aduocatis eadem tradit Locatus in opere iudiciali verbo, aduocatus.copiose Repertorium inquisitorum verbo, aduocatus. & Simancas catho.instit.tit.5.& in enchyridio violatæ religionis tit.42.

Vt ergo breui cuncta huc spectantia complectar, præter has conditiones, quas vere in aduocato postulat hic Eymericus, sequentes etiam concurrere oportet, vt aduocatus non sit aut hæreticus, aut de fide suspectus, vel infamatus. Repertorium inquisitorum verbo, aduocatus.§. sed vtrum hæreticus.facit textus in c. excommunicamus 1.de hæret.§.credentes. ibi: *Si vero fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur.* ad hęc nec malo genere natus esse debet, sed ab originariis Christianis stirpem ducat, & generis principium.

Qñ dandus aduocatus in hoc crimine.

Dandus est autem aduocatus cum reus negat obiecta crimina: nam si fateatur, nullo aduocato indiget; idque postquam tres monitiones factæ fuerint reo, vt libere veritatem fateatur. in his qualis ritus obseruari debeat, salubriter & prudenter cautum est Madriliana quadam instructione anno 1561. cap.23. in hæc fere verba, á nobis latina facta: *Inquisitor vel inquisitores reum admonebunt, quantum sua intersit, fateri veritatem. quo facto nominabunt ad suam defensionem aduocatum, vel aduocatos à sancto officio huic rei destinatos. & in præsentia cuiuslibet inquisitoris reus communicabit cum eo, & de consilio aduocati vel verbo, vel scripto respondebit ad accusationem. aduocatus vero priusquam suscipiat defensionem rei, iurabit se bene ac fideliter eum defensurum, & custoditurum secretum in his quæ audiet & videbit, etiamsi iurauerit cum primum assumptus fuit à sancto officio ad hoc munus exercendum. aduocati partes erunt admonere reum, vt veritatem confiteatur, pænitentiamque petat pro culpa, si quam habet. responsio vero fiscali notificabitur seu intimabitur.* hęc est eius instructionis sententia vera quidem & prudens, ac proinde iudicio meo vbique obseruanda. nec nostri de hac re disserentes quidquam præter hæc adducunt, quæ alicuius sint momenti. nonnulla vero huc spectantia dixi lib.2.adnotatio. schol.7.super cap. si aduersus.de hęret.pag.36.

¶ *Et procurator pari forma.* De procuratore quantum ad hûc locum attinet, agit Repertorium inquisitorum & Locatus in opere iudiciali, verbo, procurator, & Simancas catho. instit. tit.52. & in enchyridio tit.43.est autem procurator, qui negotia mandato Domini administrat, cum dominus vel non vult, vel non potest negotiis suis superesse.

Inquisitis de heresi an sit concedendus procurator.

Ac quantum ad hoc crimen attinet, iure dubitatur, an procurator sit captis pro hęresi côcedendus; & re vera iudicio eruditorum ei denegari nô debet, & quę de aduocato proxime diximus, eadem etiam accipienda sunt in procuratore.ceterum raro nunc admittuntur procuratores, quia aduocati sufficiunt, & munus procuratorum subeunt: immo verius inquisitores videntur reorum procuratores, cum officio eorum fiant reorū defensiones. quod si quandoq; reo petente, inquisitores procuratorem concesserint, probum admittere debent, non caussidicum & garrulum, vt optime admonuit Locatus in opere iudiciali verbo, procurator.nu.2.reo autem petenti procuratorē nô potest inquisitor denegare, vt voluit Repertorium verbo, procurator.§.inquisitores tenentur.

De procuratore in hac causa apud inquisitiones Hispaniæ per Madrilianā instructionē anno 1561.c.35.ita scriptum est: *Quamuis instructio disponat dandos e[...]s procuratores, tamē dari non debent, quia expe[...]tia docuit multa incommoda inde solere prouen[...] & ob modicam vtilitatem, quam vel inde consequ[...]tur, non est in vsu, vt amplius dentur; quāquam [...]quando ob magnam necessitatem solet concedi aduocato, vt reos defendat.* hęc ibi. In his tamen laudabiles & receptas consuetudines seruandas puto, aut respiciendum quid supremus Senatus S.Romanæ generalis Inquisitionis obseruet.

Minoribus 25. annis inquisitis dantur curatores.

Hoc tamen non omittam, quod maxime ad hanc causam videtur spectare, minoribus 25.annis delatis, dandos omnino esse curatores, quorum auctoritate defendantur, ne vel ob imperitiam, vel ob iuuenilem ætatem aliquid taceant, vel dicant, quod si fuisset prolatum, vel non dictum prodesse eis posset.

De hoc curatore minoribus dando in sacro inquisitionis officio Madriliana instructione anno 1561.cap.25.à nobis nunc latina

facta

facta ita cautum est: *Si reus fuerit minor viginti quinque annis, priusquam accusationi respondeat, sibi dabitur curator, cuius auctoritate ratificabit confessiones factas, & formabitur totus processus. sed curator non sit ex officialibus sancti officij. & potest eius esse aduocatus, vel qualibet alia persona grauis, fidelis, & bonæ conscientiæ.* hæc ibi. Si quid vero cum minoribus gestum sit absque horum curatorum auctoritate, id ipso iure irritum est, & nullum. l. clarum. C. de auctorit. præstan. Corneus consil. 198. lib. 4. Matthæus de Afflictis decisione 208. quam ob rem omnino sunt eis dandi curatores.

Ibid. B Locus notandus.

¶ *Vbi autem nõ videatur tale periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur, &c.* Hęc quæstio cessat hodie: neq; enim delatis testium nomina publicãtur, vt dixi supra hoc 3. lib. schol. 28. & infra schol. 67. & 129. super q. 75. est autem hic Eymerici locus de triplici potentia valde insignis, quẽ ceteri qui de hæreticis scripserunt post eum, secuti sunt.

SCHOL. XXXV.

Pag. 296 colum. 1. nu. 118. E Quæ exceptiones opponi possint testibus in hoc crimine.

Epellit igitur sola inimicitia, non quæcunque, sed capitalis. Hæc periodus & proxime præcedens, videlicet: *nec putet delatus de hæresi, &c.* desumptæ mihi videntur ex vetusto concilio Biterrẽsi & Narbonensi, olim contra hæreticos celebratis, in quorum primo, videlicet Biterrensi c. 12. & 13. de hac re ita scriptum est:

cap. 12. *Quamuis in huiusmodi crimine omnes criminosi et infames, ac participes criminis ad accusationem & testimonium admittantur.*

cap. 13. *Illis tantum exceptionibus fidem testium euacuantibus in totum, quę non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videãtur: vt sunt conspirationes & inimicitię capitales: alia vero crimina etsi debilitent, non repellunt, maxime vbi testes de crimine fuerint emendati.* hæc ibi. In Narbonensi quoq; c. 24. & 25. ita:

cap. 24. *Quamuis in huiusmodi crimine, propter ipsius enormitatem, omnes criminosi & infames, et criminis etiam participes, ad accusationem, vel testimonium admittantur.*

cap. 25. *Illis tantum exceptionibus fidem testium ex toto euacuantibus, quę nõ ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, vt sũt cõspirationes & inimicitię capitales: alia vero crimina etsi debilitent, non repellunt, præsertim si testes de crimine fuerint emendati.* hæc ibi. insignia sunt plane loca nec cuique obuia, & diligenter in hac causa animaduertenda.

Inimicitia capitalis unde oriatur.

¶ *Vt pote, quia vel mors inter eos est de facto illata, &c.* Obseruãda sunt hæc exempla, ex quibus inimicitia capitalis nascitur. de quibus in l. licet. C. de recept. arbit. & in c. repellantur. & in c. cum oporteat. de accusatio. & ibi Panormitanus. textus singularis in §. inimicitiæ. cum glossa in verbo, si capitales. institu. de excusatio. tuto. vbi communiter interpretes effectus inimicitiarum capitaliũ recensere solent, inter quos vnus & pręcipuus est is, de quo Eymericus hîc, & in l. testiũ. ff. de testibus. quinimmo etiamsi inimicus capitalis examinaretur, non faceret iudicium. neque ad accusandum etiam in notoriis admittendus est inimicus capitalis, vt ait Romanus consi. 323.

Et qualiter probetur.

Quomodo autem probetur inimicitia, textus est singularis, vbi late Iason in l. liberi. C. de inofficio. testamento. nos vero, & quomodo probetur, & ex quibus causis oriatur copiose diximus infra schol. 123. super q. 67. quę huic loco claram lucem sunt allatura.

Iam hæc eadẽ quę hîc docet Eymericus, refert Locatus in opere iudiciali, verbo, inimicitiæ. versi. adde ex Directorio. vide insuper Simancã catho. instit. tit. 64. nu. 80. & Zãchinum tract. de hęr. c. 13. nu. 3. & ibi Campegium. & Repertoriũ inquisit. verbo, inimicus. & verbo, testis. & Ioannẽ Rojam in singula. fidei, singula. 200. cetera tradidi in d. schol. 123.

Locus notatus.

¶ *Quare tales inimici capitales à testimonio legitime repelluntur. aliæ aũt inimicitiæ, præsertim graues, etsi non repellunt totaliter, &c.* Hic locus in tribus manuscriptus aliter legit, in Bononiensi fol. 108. ita: *Quare tales inimici capitales à testimonio legitime repelluntur totaliter, cum dictũ eorum debilitẽt aliqualiter, vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda, sed cum alijs adminiculis, et aliorum testiũ dictis possunt plenã facere probationẽ.* In Sabellano vero fol. 496. ita: *Quare tales inimici capitales merito repelluntur à testimonio, &c. & licet talibus non sit plena fides adhibenda, tamen cum alijs adminiculis & dictis aliorum testium, possent plenam facere fidẽ.* In codice Cardinalis de Gambara folio 682. ita: *Quare tales inimici capitales à testimonio legitime repelluntur totaliter, aliàs licet dictum eorum debilitet aliqualiter, vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda, sed cum alijs adminiculis, & aliorũ testium dictis potest plenam facere probationem.* hæc ibi. Ac proculdubio, vel corrupta sunt & deprauata, vel falsa, & quę vix sibi cohæreant: quam ob rem noluimus recedere à Barcinonẽsi impresso, qui ceteris erat emendatior.

Inimicitia non capitalis nõ euacuat dictum testis, quãuis debilitet.

Sententia vero huius loci apertissima est, quæ etiam colligitur ex concilio Biterrensi, & Narbonensi paulo antea relatis. nam in hoc crimine propter eius enormitatem omnia testimonia recipiuntur, omniumque voces & accusationes audiuntur, exceptis solis capitalibus inimicis, & conspiratoribus. quòd si alij inimici non capitales testificentur, quamuis eorum attestationes non faciant tantam fidem quantam facerent, si non essent inimici capitales; at non propterea repelluntur. & hæc sententia verissima est, quam etiam asseruerunt iam olim periti quidem Auinionenses consilio quodam edito in materia inquisitionis. cap. 4. quod est in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ, dicentes duas solas exceptiones testibus obijci posse, quæ penitus dicta eorum repellant, videlicet inimicitias capitales, & conspirationes. quod etiam ipsum velle videtur Zanchinus tract. de hæret. cap. 13. num. 3.

Aliorum vero inimicorum & criminosorum dicta quantum debilitentur, aut quantum sit illis detrahendum propter inimicitiam aliam præter capitalem, aut propter alia crimina, arbitrio iudicantis relinquitur id inuestigare & iudicare. quod facile fortassis poterit deprehendere vir prudens ex personarum & negotij qualitate. Panormitanus in c. accedens. vt lite non contest. & in c. cum oporteat. de accusat. Felynus in c. quoties. nu. 4. de testibus. Campegius apud Zanchinum c. 13. versi. de aliis vero.

Locus emẽdatus, & vnde intelligatur inimicitia capitalis.

¶ *In illo casu, an dicti deponentes et testificãtes, &c.* Hic locus varie legebatur, nec vllus videbatur posse colligi bonus sensus; quare Barcinonensem impressum emẽdare oportuit ex Bononiẽsi, qui ceteris hoc loco erat emendatior, in quo ita legebatur: *In illo casu, an dicti deponentes & testificantes probentur legitime inimici capitales, & per consequens à testificando merito repellendi nec ne, satis ex meritis processus potest patere inquisitori iudici in hac causa, & procedere diœcesanus & ipse ad sententiam si. co pede.* & hęc proculdubio est vera & clara lectio.

In Sabellano vero paulo aliter ita legitur: *In illo casu prædicti deponẽtes, siue testificantes probantur legitime inimici capitales, & per consequens merito repelluntur à testificando: et sic ex meritis processus possunt inquisitor & Episcopus suum firmare processum.* hæc ibi. In his hoc est Eymerici institutum, quotiens obiicitur testibus inimicitia capitalis, probari debet, & ex probatione apparet, an testes sint repellendi nec ne, quibus intellectis facile peruenitur ad sententiam.

SCHOL. XXXVI.

Pag. 296 col. 2. nu. 119.

In tit. De modis sex tradendi copiam processus delato de hæresi, suppressis delatorum nominibus.

HAec disputatio saluberrima est, & vtilissima: cum enim delatus non possit facile se tueri ab obiectionibus testium, quos ignorat, diligentissime debent inquisitores præcauere, ne qd durius propterea in eos statuatur. & ob id Eymericus prudentissime hoc loco præscribit modos, quibus hoc incommodum euitetur. eosdem autem hos modos retulit Campegius apud Zanchinum tract. de hæret. c. 13. versi. nec desunt modi. quo loco primos duos modos velut parum tutos omittit, ceteros non omnino damnat. eosdem refert nullis pene mutatis Iacobus Sprenger in malleo maleficarum par. 3. q. 11. actu. 7.

Curãdum diligenter ne inquisi

In tota hac disputatione hoc est præcipue inquisitori curandum, ne dum cautelas & modos excogitat ad inquirẽdum, an delati habeant inimicos capitales, per alias circunstantias efficiat, vt iidem delati in notitiam testium deueniant. & hæc summa sit, testiũ incolumitati omnino consulendum esse, aliàs non facile reperirentur qui hæreticos, vel denuntiarent, vel aduersus eos testificarẽtur: quod in maximum catholicæ fidei detrimentum vergeret.

ti de hæresi in notitiã testiũ deueniãt.

Et propterea in Hispania prudẽtissime prima instructione Hispalensi c. 16. cautum est, quòd cum depositiones testium publicantur, & earum copia reis traditur supprimantur quædam circunstantiæ, ex quibus testes possunt cognosci, vt ait Ioãnes Rojas in singularibus fidei, singula. 208. Sunt autem circunstantiæ illæ, dies & hora delicti commissi, & si quæ sunt similes, quæ prudentiæ inquisitorum relinquuntur. Simãcas cath. instit. tit. 64. nu. 26. atq; hoc ipsum videtur iam olim statuisse concilium Biterrẽse c. 10. dum iubet ne testium nomina signo, vel verbo aliquo publicentur. de quo dicam amplius infra schol. 129. super q. 75.

Quę circunstantię tacẽdę, cũ copia depositionũ inquisitis traditur.

¶ *Primus est, quòd prædictorum nomina non in ipsa processus copia, sed in aliqua particulari cedula conscribantur, &c.* In Bononiensi, Barcinonẽsi, & codice Cardinalis de Gambara ita: *sed in aliqua ad partem cedula conscribantur*, est phrasis Hispana latinitate incõdito stylo donata, *ad partem*, id est in vna papyro scribantur nomina testium, in alia vero testium depositiones. sed vt cuncti facilius sententiam deprehenderent, visum est lectionem codicis Sabellani sequi, vt est impressa.

Locus restitutus.

Iam quantũ ad hunc primum modum attinet, eum tradit etiam Franciscus Brunus tract. de indiciis & tortura. sed nullo modo debet in hoc crimine obseruari.

Pag. 297 col. 1. C. Testis semel approbatus non potest reprobari

¶ *Et ex tunc in illa causa non potest dare illum inimicum capitalem, cum medio iuramento dixerit amicum.* Et ratio est, qm qui semel approbauit testẽ, non potest amplius eum reprobare. Felynus in c. præsentium. de testibus. nu. 7. & 8. S. Antoninus par. 3. tit. 9. c. 11. §. 1. Salycetus, & alij in l. si quis testibus. C. de testibus. Alexander consi. 62. lib. 1. late Bossius tit. de publicatione process. & test. nu. 13. & seq. & pre ceteris eleganter Boerius decisione 245. nu. 2. 3. & 4. vbi hoc declarat & limitat, quem omnino videto.

SCHOL. XXXVII.

Pag. 298 col. 1. A.

SExtus modus est, nam delato processus copia exhibetur, &c. & se defendendo multos se habere inimicos capitales exprimit, &c. Hic modus est tutissimus, & vtilissimus in hac causa, quem iam olim præscripsisse mihi videtur concilium Biterrense cap. 10. in hæc verba: *Illud autem caueatis, secundum prouidam sedis Apostolicæ voluntatem, ne testium nomina signo, vel verbo aliquo publicentur; sed si instat contra quem inquisitio fit, dicens forte se habere inimicos, vel in se aliquos conspirasse, inimicorum ab eo, seu conspiratorum nomina, & inimicitiarum, seu conspirationis causa,*

Quid faciendũ cũ inquisitus dicit se habere inimicos.

causa, & veritas exigantur: vt sic & testibus consulatur, & ipsis etiam conuincendis. hactenus ibi. quod est diligentissime animaduertendum.

Locus notatus.

¶ *Et ibi per consiliarios tractatur, si delatum & testes cognoscant plene, &c.* Conueniunt fere in omnibus hoc loco Bononiensis, Barcinonensis, & codex Card. de Gābara, sed in Sabellano fortassis clarius ita legitur: *Et ibi tractent ipsi consiliarij, si inter delatum & testes plene cognoscatur inimicitia capitalis, vel non. & si per huiusmodi consiliarios plene cognitum fuerit de inimicitia capitali omnium vel aliquorum, qui reputabuntur consilio plurium inimici capitales, repellentur: qui vero non reputabuntur, admittentur. Si autem dicti consiliarij non cognouerint delatum & testes, &c.* fere vt in impresso. in quo vt planior esset sententia, ita vellem legendum: *Et ibi per consiliarios tractetur, si ipsi delatum & testes cognoscunt plene, & si inter eos est inimicitia capitalis, &c.* Nihil fuit immutatum, sed hoc fuit animaduersum. & sane codicis Sabellani lectio planior videtur. hoc autem Eymerici consiliū usque adeo tutum esse existimo, ut si obseruetur, nihil inde incommodi vel testibus vel reis possit oriri.

Tutissimū consilium ad cognoscēdos inimicos in hac causa

SCHOL. XXXVIII.

Pag. 198 col. 1. nu. 120.

In tit. De recusatione inquisitoris.

HIc titulus de recusatione inquisitoris, licet parum differre videatur à sequenti de appellatione, quę fit ab inquisitore; tamen ex definitione vtriusq; discrimen non modicum colligetur. Est enim recusatio (vt ait Hostiensis in sum. tit. de recusatio. iud. delegati. §. quid sit recusatio.) ob iustam causam suspicionis contra iudicem propositam, audientiæ eiusdem iudicis declinatio canonice allegata. Appellatio vero (vt cum Canonistis nunc sentiam) à minore iudice per inuocationem maioris iudicis prætextu iniquitatis primæ latæ sententiæ rescisio. ita idem Hostiensis in sum. tit. de appellatio. §. quid sit appellatio.

Quid recusatio.

Quid appellatio.

Tametsi vero iudices, tam ordinarij quàm delegati recusari possint. c. suspicionis. de offic. delegati. c. cum speciali. de accusatio. & l. apertissimi. C. de iudicijs. traditque Hostiensis præcitato loco tit. de recusatio. §. quis recusetur. nihilominus tamen de inquisitore hereticæ prauitatis insignes viri id negarunt, asserentes enim vt suspectum recusari non posse, cum grauissimus, æquissimus, probatissimus, & prudentissimus eligi præsumatur. ita videtur posse colligi ex Archidiacono in c. quia plerique. de offic. ord. lib. 6. tradit Franciscus Ripa tract. de peste. par. 3. nu. 140. & Iacobus Menochius lib. 1. de arbitrarijs iudicum q. 37. nu. 40. & nominatim recusari non posse scripsit Ioānes Rojas in singularibus fidei, sing. 100. & in tract. de hæret. par. 2. tit. de priuilegijs inquisitorum nu. 435. & Bernardus Comē sis in lucerna inquisitorum verbo, recusatio. §. 1. scripsit, in causa heresis recusationem inquisitoris raro & fere nunquam contingere.

Inquisitor an possit recusari.

Ceterum Simancas catho. instit. tit. 17. nu. 51. & 52. Bernardus Comensis præcitato loco. Locatus in opere iudiciali verbo, recusatio. Tabiensis in sum. uerbo, inquisitio. §. 4. nu. 5. & alij non inferioris auctoritatis, posse recusari inquisitorē admittunt. & hęc sententia summo iure verior est, & tenenda: quamuis prior spectata iudicum probitate honestior videatur.

Recusari possunt inquisitores

Et in Hispania Madriliana quadam instructione anno Domini 1561. c. 52. nominatim hæc sententia definita videtur, vt iudices fidei recusari possint, in quo quis etiam ordo debeat obseruari præscribit, vt paulo post referam.

Demus ergo posse inquisitorem recusari, vt hic vult etiam Eymericus: nam & hoc tutius est, ac magis quoque remouet omnem iniquitatis suspicionem ab hoc sacro tribunali, & doceamus breuiter quis in tota recusationis causa ordo sit seruandus. ac primum recusationis causæ sunt afferendæ, de quibus copiose Hostiensis in sum. tit. de recusatio. §. quæ sunt iustæ causæ. & Ioannes And. in c. legitima. de appellatio. lib. 6. quibus locis ille tredecim, hic duodecim causas recusationis commemorant. refert etiam multas Panormitanus in cap. cum speciali. de appellatio. & alij quos prudens omitto.

Cū inquisitor recusatur quis ordo seruandus.

Verumtamen in hoc tribunali non quælibet causæ sufficientes ad recusandos alios iudices sūt admittendæ, sed solum hæ, inimicitia, conspiratio in reos, aut quid tale: nam causę quæ fuerint his leuiores, penitus aspernuntur. Zabarella in clem. 1. de hęret. Angelus in sum. uerbo, inquisitio. §. 5. Simancas catho. instit. tit. 17. nu. 51.

Ex quib⁹ causis recusentur inquisitores.

Iam non quæuis inimicitia sufficiens erit ad repellendum inquisitorem, sed iudicio meo aut capitalis, aut saltem grauis esse debet, iuxta doctrinam Speculat. & Ioannis And. ibi in additionibus tit. de iudice delegato. §. superest. vers. item si est inimicus. notat Abbas in c. accedens. nu. 7. & ibidem Fely. extra vt lite non contest. & dixi copiose in lib. 8. de pœnis hæreticorum, in priuilegio inquisitorum 71. ex quibus autem causis oriatur capitalis inimicitia, explicui infra hoc 3. lib. schol. 123. super q. 67.

Postremo videndum est, quid fieri debeat ubi inquisitor recusatus est: in hoc articulo, vt ex tota hac Eymerici serie disputationis colligitur, bifariam potest inquisitor recusari, Aut quia reum non seruato iuris ordine aggrauauit, Aut quia eius est inimicus. Si ob primam causam recusatio sit proposita, duas regulas tradit auctor vt possit euitari, quas nec refello, nec approbo: quia ea potius pertinent ad titulum de appellatione inquisitoris, quàm ad hunc de recusatione: & vt mox dicam, tutius est recusatione interposita quiescere.

Inquisitore recusato, quid faciendum.

Si ob secundam causam recusetur, Eymericus hic. §. quādo vero delatus. aperte sentit, arbitros esse eligendos, qui de recusationis causa cognoscant, iuxta c. suspicionis. de offic. delegati. & c. cum,

cum speciali. de appellatio. idem tenere videtur Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, recusatio. ceterum decentius & honestius est, ne iudicium eludatur, & negotium catholicæ fidei differatur, & vt omnis occasio facile recusandi inquisitorem auferatur, vt nulli arbitri eligantur: sed causa recusationis ad supremum inquisitionis Senatum est remittenda, vt ibi summatim re cognita, vel inquisitor recusatus reijciatur seu prohibeatur, ne iudicet in ea causa: vel contra, iudicare iubeatur, dummodo semper meminerimus ob friuolas & leues recusationis causas non esse prohibendum inquisitorem ne iudicet.

In casu recusationis non eligātur arbitri.

Atque hęc sententia de non eligendis arbitris, sed de remittenda recusationis causa ad supremū Senatum in Hispania Madriliana quadam instructione edita anno Domini 1561. c. 52. sancita est his verbis à nobis latine redditis: ***Si aliquis ex inquisitoribus ab aliquo reo fuerit recusatus, si inquisitor habuerit collegam, qui fuerit præsens, debet tūc à cognitione illius causa abstinere, & certiorem facere Senatum, & interim collega suus procedat. quòd si collegam non habeat, similiter faciat Senatum certiorem, & interim non procedat in ea causa, donec visis & examinatis causis suspicionis, Senatus decernat quid fieri debeat. atque hoc ipsum fiet cum omnes inquisitores fuerint recusati.*** hęc ibi.

Hanc vero sentētiam & ordinem in recusatione seruandum omnino existimo, tum quia tutissimum hoc est & securissimum; tum etiam quoniam in iudice recusationis perinde est in hæresis causa iudicandum atque in iudice appellationis. manifestum est autem, quòd cum in hoc crimine admittitur appellatio, ab inquisitore ad Papam, aut ad supremum Senatum appellatur, ut dicemus sequenti scholio, traditque copiose Zanchinus tract. de hæret. c. 29. ita ergo est penitus in recusatione faciendum.

¶ ***Et concedo sibi talem quem petit in aduocatum, & talem in procuratorem.*** Hæc uerba diligenter sunt obseruanda: quoniam sępe uidimus dubitari, an inquisitor debeat reo petenti hunc uel illū aduocatum, concedere alium ab eo qui est ordinarius aduocatus cōstitutus in officio inquisitionis. & profecto non obstante quòd in sacro officio deputatus est aduocatus, cum expedire uiderit inquisitor, potest alium constituere. cum enim non reperiatur in iure sibi denegatum quominus possit hoc facere, concessum esse uidetur per generalitatem textus in c. ut commissi. §. aduocandi. de hęret. lib. 6.

An inquisitor debeat cōcedere reo aduocatū quem petierit.

Expedire autem uidebitur, quotiens aduocatus deputatus reo repertus fuerit inimicus, aut aliàs infenso in eum animo: nam tunc petenti alium, concedet. sed & ex officio quandoq; aliū dabit, cum cognatus uel affinis ipsius aduocati fuerit delatus. iam ex pluribus alijs causis possunt hęc fieri, quæ nominatim à nobis præscribi non possunt.

Cum uero noui aduocati conceduntur, meminerit inquisitor prius circa eos obseruandas esse eas iuris solemnitates, quas supra hoc 3. libro tradidimus schol. 34. §. & sic concedetur sibi aduocatus. De procuratore (si is etiam concedendus fuerit) eadem sunt accipienda.

¶ *Sic quòd infra tale certum tempus, scilicet octo dies ambo, &c.* Iam monui paulo antea in hac causa non esse arbitros eligendos. ceterum si contingeret quandoque eos eligi, hęc uerba sunt declaranda. dicit ergo Eymericus, vt arbitri intra tale certum tempus iudicent de causa recusationis, quoniam tempus intra quod arbitri terminare debeant causam, non est à iure taxatum: sed iudex recusatus id debet præfigere, intra quod nisi arbitri iudicarint de causa recusationis, tunc iudex recusatus cognoscere poterit de causa principali. cap. legitima. de appellatio. lib. 6. ibi: ***Intra quem*** (scilicet terminum) ***in idem conueniant, vel tertium concorditer aduocent, cum quo ambo vel alter eorum, eius suspicionis negotium terminare procurent: alioqui iudex ex tunc in principali negotio procedere non omittat.*** hęc ibi. quę non latuerunt Eymericum, dum paulo post dicit: ***Si autem adueniente termino, &c.***

Pag. 299 col. 1. A

Tēpus arbitris concessum ad terminandum causam, nō est iure taxatum.

SCHOL. XXXIX.

In tit. De appellatione, quæ fit ab inquisitore.

Pag. 299 col. 1. nu. 121.

QVæ superiori adnotatione diximus de inquisitoris recusatione, eadem ferme de appellatione, quæ fit ab eo, statuenda uidentur. ceterum quia res est diuersa, breui oratione quid in hac causa, cum appellatur, sit agendum, ostendemus.

De hac materia copiose Zanchinus tract. de hæret. c. 29. & ibi Cāpegius. Squillacensis tract. de fide catho. c. 45. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. vltimo. Simancas catho. instit. tit. 6. idem in enchyridio tit. 65. Ioannes Rojas singularibus fidei, singul. 19. Bernardus Comensis in lucerna, verbo, appellationis beneficium. Locatus in opere iudiciali, & Repertorium inquisitorum verbo, appellare. Iacobus Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q. 35. Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 94. Archidiaconus, Ioannes And. Geminianus, Francus, & ceteri communiter in cap. vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. & alij varijs locis, quos omitto libenter: nam hi ceteris copiosius rem huc spectantem tractant.

De appellatione in causa hæresis, qui scripserīt.

Ac primum quidem, vt & quæ Eymericus tradit melius intelligantur, & quid etiam hodie in hac causa appellationis fieri debeat, percipiatur, remouendum est id dubium, quod auctor obijcere videtur de appellatione admittenda in causa hæresis, cum iura vbique clament hæreticis beneficium appellationis denegari; c. vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. vers. non obstantibus appellationibus. Fredericus imperator in l. cōmissi nobis. §. 7. in hęc verba: ***Omne insuper proclamationis, & appellationis beneficiū ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundē penitus amouemus.*** hæc

hæc ibi. Et concilium Constantiense sessio. 15. appellationem per Ioannem Hus interpositam velut iniquam & vanam explosit.

In causa fidei non appellatur à definitiua sententia, sed ab interlocutoria.

Sed hæc dubitatio facile dirimitur: nã à sententia definitiua nulla hæreticis appellatio conceditur, quoniã appellationis remediũ ad præsidium innocentiæ, nõ ad defensionẽ iniquitatis fuit institutum. c. cum speciali. §. porro. & c. ad nostrã. de appellatio. manifestum est enim, neminem de hæresi definitiue damnari, nisi vel confessus, vel legitime conuictus fuerit. Rursus à definitiuis non appellatur ob fidei fauorem, & odium hæreticorum, ne iudicium protrahatur. Postremo quoniam sententia, quæ multo præcedenti consilio & matura deliberatione lata est, nõ debet per iniquas calumniantium voces retractari.

Ab interlocutorijs tamen sententijs, seu interfationibus inquisitorum prouocari reis licet, vbi se grauari indebite senserint. ita præcitati, ac præ ceteris Zanchinus d. c. 29. nu. 2. Simancas catho. instit. tit. 6. nu. 3. Squillacensis de fide catho. c. 45. & luculenter idem Eymericus 3. par. q. 117. & iuxta hanc distinctionẽ intelligenda sunt quę hîc commemorat auctor. cuius documenta in hac disputatione diligentissime sunt obseruanda, paucis exceptis, quæ suis locis sumus singulatim obseruaturi, ad quem autem appelletur in hac causa, dicam paulo post schol. 42. §. uerum propter reuerentiam.

Pa. 299. col. 2. C Cum præiudiciũ irreparabile reis inferri pôt caute procedendũ & qualiter.

¶ *Quædam autem sunt irreparabilia, vtpote si delatus iam fuerit quæstionatus realiter, &c.* Quotiens grauamina irreparabilia inferri possunt, prudentissime animaduertendum est, ne quid ab inquisitoribus incaute ac sine maturo consilio, conuocatis si opus fuerit peritis, geratur. neque ad torturam deueniendum est sine indicijs legitimis. sed de hoc articulo insignis extat instructio Madriliana apud Hispanos an. 1561. c. 50. in qua ita cautum est: *Debent inquisitores plurimum considerare, vt sententia de reo torquendo iuste feratur, & præcedentibus legitimis indicijs. Et cum de hoc dubitauerint (quia ex hoc nascitur præiudicium irreparabile, & quoniam in causa hæresis habet locum appellatio ab interlocutoria iudicis sententia) concedent reo appellanti appellationem. Sed si talem dubitationem non habeant, immo reputant indicia ex processu resultantia legitima esse; tunc ad executionem torturæ sine mora est procedendum: quoniã appellatio hoc casu friuola reputatur. sed in dubio semper est appellationi deferendum. & vlterius considerare debent inquisitores neque ad sententiam tormenti, neque ad eius executionem procedendum esse, nisi causa conclusa, & acceptis rei defensionibus.* hæc ferme ibi. quæ vbique obseruari vellent, quoniam tutissima sunt, & æquissima.

Pag. 300 col. 1. D Appellatione interposita est nihil nouandũ.

¶ *Attendatque inquisitor ne aliquid innouet circa appellantem, &c.* Causam eleganter tradit Vlpianus in l. 1. ff. nihil nouari appellat. interpo. his verbis: *Appellatione interposita, siue recepta sit, siue non, medio tempore nihil nouari oportet. Si quidem fuerit recepta appellatio: quia recepta est. Si vero non est recepta; ne præiudicium fiat, quoad deliberetur, vtrum recipienda sit appellatio an non sit. Recepta autem appellatione, tandiu nihil erit innouandum, quandiu de appellatione fuerit pronuntiatum.* hæc Vlpianus.

Ibidem nu. 123. E Appellatio ob causas friuolas nõ admittenda, & quæ sint causę friuolę.

¶ *Et sic ab inquisitore appellat, & causas friuolas assignat.* Vt appellatio ab interlocutoria inquisitoris sententia admittatur, causę iustæ afferri debent: nam friuolæ nullo modo sunt admittendæ. c. cum appellationibus. de appellatio. lib. 6. quæ autem dicantur friuolæ appellationes, non videtur iure expressum, & propterea arbitrio iudicantium relinquitur id definire. & inquisitores an appellationis causa sit friuola nec ne, nisi peritissimus sit & doctissimus, consilio peritorũ statuere debet: hoc enim semper est tutius. cognoscetur autem, friuolas esse appellationis causas, quãdo nec nullam afferunt rationem, aut iuri consonam, aut non satis idoneam.

Appellationes frustratoriæ & moratoriæ repellendę.

Quod vero de appellatione ob friuolas causas interposita diximus, idem locum habet, cum causæ frustratoriæ, aut moratoriæ interponuntur, quæ nullam rationem probabilem secum ferunt. moratoriæ enim appellationes recipi non debẽt, cum non tam appellationes quàm ludificationes dici debeant, in eum potissimũ finem à reis astutis & cauillosis fictæ, vt iudicium inique fugiant, & causam producant; nam frustratoria appellatio est, quę morandi causa interponitur. l. 4. ff. de appellatio. recipien. vel non.

Postremo, quia sæpe contingit multos in sacro inquisitionis officio inique & fraudelenter appellare, vt processum & iudicium inquisitoris impediant, sententiamque morentur, vt optime etiã hîc animaduertit Eymericus: propterea his fraudibus vigilanter est occurrendum. quod quibus modis fieri possit, tradit copiose Bernardus Comensis in lucerna verbo, appellationis beneficiũ. nu. 6. vbi numerat 29. notabilia in hac causa satis vtilia, quæ breuitatis gratia omitto.

Qua autem ratione sit appellatio formanda, tradit abunde Hostiensis in summa tit. de appellatio. §. qualiter sit appellatio facienda. cum multis seq. & Speculator lib. 4. tit. de appellatio.

SCHOL. XL.

Pag. 300 col. 2. nu. 123. E Appellatione interposita quo ordine res geratur.

Xhibeat appellanti apostolos affirmatiuos seu reuerentiales. Post appellationem interpositam, quo ordine sit res gerenda docet hîc Eymericus, iuxta legũ sanctiones, à quibus in tota hac praxi formanda nusquam discedit: nam de proposita apostolorum materia ita scribit Martianus l. 1. ff. de libellis dimissorijs, *Post appellationem interpositam literæ dandæ sunt ab eo, à quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est siue principem, siue quem alium: quas literas dimissorias siue apostolos appellant. Sensus autem literarum talis est: appellasse putà Lucium Titium à sententia illius, quę inter illos dicta est.* hactenus Martianus.

Quid apostoli & quot eorũ genera.

Dicti autẽ sunt apostoli ἀπὸ τοῦ ἀποστέλλειν, quod mittere significat. l. dimissoriæ. nu. 106. ff. de verb. signif.

signifi. & qua ratione formentur, tradit breuiter Accursius in d.l. dimissoriæ. copiose Speculator lib.4. tit. de apostolis seu libellis dimissorijs. & Gratianus in c. post appellationem. 2.q.6.& 73. distinct.

Apostolorū vero varia sunt genera: sunt enim aut conuentionales, aut testimoniales, aut dimissorij, aut refutatorij, aut reuerentiales seu affirmatiui, vt tradit Speculator præcitato loco nu. 1. & Hostiensis in sum. tit. de appellatio. §. qualiter. vers. dicuntur autem apostoli. Ad hunc Eymerici locum illustrandum de refutatorijs primum, tum de reuerentialibus, quos affirmatiuos appellat, breuiter dicam.

Ergo apostoli refutatorij, siue negatiui sunt illi, per quos apparet iudicem à quo appellatur, non deferre appellationi, nec eam admittere. in quibus cum iudex appellationem refutat, causam refutationis inserere debet. c.1. §. in quibus. de appellatio. lib.6. ibi: *In quibus appellationis causam iudex exprimat, & cur appellatio nō sit admissa.* hæc ibi. Facit textus in l. penult. ff. de appellatio. recipien. uel non. ibi: *Et causam pro qua non receperit appellationem.*

Affirmatiui apostoli per contrarium dicuntur, cum appellationi defertur: eosdem reuerentiales non incommode appellabis, quia ob reuerentiā superioris iudicis, cui destinantur, quodammodo concedi videntur. c. cordi. de appellatio. lib. 6. l. eos. §. super his. C. de appellatio. ita ferme Hostiensis & Speculator præcitatis locis, vbi Speculator singulorum formas nominatim tradit: sed quas hic præscribit Eymericus, perfectas esse scio. nunquid autem hæc in hoc crimine nunc locum habeant, paulo post docebo.

SCHOL. XLI.

Pag. 301 col. 2. n. 125. A Quid arrestare, et quando in causa hæresis locū habeat.

El ipsum arrestā &c.) Arrestare vox vulgaris est apud Hispanos. Est autē arrestare, vel domum propriam, vel totam ciuitatem, vel alium certum, ac præfinitū locum reo assignare, extra quē non potest exire absque expressa iudicis facultate: idque quandoque sub certa pœna statuta, vt, verbi gratia, ne exeat sub pœna mille ducatorū: quandoque vero nulla pœna adiecta, vt cum delicta sunt leuia: de quo videto c. vt iamç. & cap. nuper. de sentent. excom. & Ioannem Imolam, & Zabarellam in clemen. 1. eod. tit. & Campegium apud Zanchinum cap. 8. vers. capiendo & arrestando.

Dixi, *quandoque nulla pœna adiecta:* quoniam cum aliquis bonæ opinionis & famæ apud inquisitores denuntiatur, si leue sit crimen, non mittitur in carcerem, sed accersitur ab inquisitoribus, interrogatur ordine iudiciario, & fit sibi verbale mandatum, ne, uerbi gratia, è ciuitate exeat, donec aliud fuerit definitum: interim secreto causa tractatur, & debito fine terminatur.

Atque huius quidem arrestationis non est modicus usus etiam in hoc tribunali. uerum cum delicta grauia, & pœna magna, præsertim corporalis est imponenda, non est locus arresto, sed ad realem capturam uenire oportebit, ut alibi plenius dixi.

SCHOL. XLII.

In tit. De forma concedendi appellanti apostolos affirmatiuos,

Pag. 301. col. 2. n. 126. B

Votiens apostoli negatiui reis dandi sunt, hoc est, cum eorum appellatio non admittitur, quid fieri debeat, optime hactenus docuit Eymeri. cui in præcedentibus adnotationibus addidimus, quæ lucem ei afferre poterant, quæque spectata horum temporum consuetudine necessaria uidebantur. nunc uero quid sit agendum cum appellatio admittitur, accurate etiam ostendit auctor iuxta communes iuris regulas: & in summa hoc concludit, ubi admissa est rei appellatio, is reus qui appellauit, transmittendus est ad sedem Apostolicam, cum processu, & idonea custodia ne fugere possit.

Cū reo cōceditur appellatio quid agēdum.

Hæc tamen obseruatione indigent: neque enim inferiores inquisitores hodie hoc iure utuntur: & in Hispania quidem Madriliana instructione anni Domini 1561. c. 51. de hac re ita ferme cauetur: *Si in aliquo casu videatur inquisitoribus appellationem esse admittendam, in causis criminalibus reorum in carceribus detentorum, debent mittere processus ad Senatum inquisitionis, non factis certioribus ipsis reis, & ita caute ac secreto, vt nullus extra carcerem id intelligat: quoniam si Senatui aliter videatur in aliqua causa particulari id possit præcipere & prouidere.* hæc ibi.

In alijs vero prouincijs, ac præsertim in Italia, hac consuetudine vtuntur inquisitores, vbi admissa est appellatio, Sacrosanctæ & generalis Romanæ inquisitionis in tota repub. Christiana Senatum consulunt, breuiter & summarie causa enarrata: quòd si Senatus iudicat reos esse Romam transmittendos, id fieri iubet, & inquisitores cum idonea cautione & custodia reos tunc Romam destinant. neque ab hac consuetudine est ullo pacto recedendum ob pericula, quæ consequi possent, si res aliter gereretur.

In causis fidei ad Sedē apostolicā appellandum.

¶ *Verum propter reuerentiam Sedis Apostolicæ, ad quam extitit appellatum.* Vbi statutum fuerit licere in causis fidei prouocare ab interlocutorijs sententijs, seu interrogationibus inquisitorū ratione grauaminum, protinus quæritur ad quem sit appellandum: & Eymericus hoc loco uere scribit ad Sedem Apostolicam prouocandum, sed Zanchinus tract. de hæret. c.29. nu.3. & 4. quem penitus sequuntur Auctor repertorij inquisitorum, & Vmbertus Locatus in opere iudiciali uerbo, appellare. & nonnulli alij de hoc articulo ita sentiunt: Aut appellatur à processu inquisitoris, aut à processu episcopi. § ab inquisitore prouocetur, ad Papam est appellandum, cum ipse inquisitorem

sitorem delegauerit: nam regula certa est à delegato ad delegantem prouocandum. l. imperatores. ff. de appellatio. l. præcipimus. §. huic. C. de appellatio. c. super quæstionum. §. porro. extra de offic. delega. neque de hac assertione est aliqua difficultas.

Quòd si ab episcopis agentibus aduersus hæreticos prouocetur, ita distinguunt: si episcopus procedat aduersus exemptos, quia tunc delegata iurisdictione procedit, similiter ad Papam est prouocandum: quòd si ex iurisdictione ordinaria agat aduersus non exemptos, tunc ad proximum superiorem, videlicet ad Metropolitanum appellari poterit in causis fidei, quemadmodum fit in alijs causis, vel etiam omisso medio ad Papam c. si duobus. de appellatio. c. quotiens. & c. ad Romanam. 2. q. 6.

An in causa fidei ab ordinario ad metropolitanū appellari possit.

Hæc postrema assertio, de prouocando in causis fidei ad metropolitanum, non facile videtur admittenda. quam ob rem putabam quocunque modo agat episcopus, cum ab eo prouocatur, semper ad sedem Apostolicam supremumue tribunal vniuersalis sanctissimæ inquisitionis Romanę esse appellandum. cum enim negotia fidei inter maiores Ecclesiæ causas computentur, consequitur plane ad sedem esse Apostolicā deferenda. c. maiores. de baptis. & eius effectu. traditque luculenter Anacletus Papa epistola quadam prima in hæc verba: *Difficiliores quæstiones & maiores causa ad sedem Apostolicam referantur: quoniam Apostoli hoc statuerunt iussione Saluatoris, vt maiores & difficiles quæstiones semper ad sedem deferantur Apostolicam, super quam Christus vniuersam cōstruxit Ecclesiam dicente ipso ad beatum Principem Apostolorum: Tu es Petrus & super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam:* hæc ibi. Huc etiā spectant, quæ doctissime docet Melchior Canus lib. 6. de locis theologicis c. 4.

Nec mihi quisquam obijciat, hoc verum esse, quotiens agitur de propositionibus nōdum definitis, aut de dubijs circa fidei articulos; secus vero dicendum in casu nostro, in quo agitur de minimis quibusdam rebus, videlicet grauaminibus, & alijs huiusmodi, quæ ad causas fidei non videntur proprie & vere pertinere: nam hoc non facile censeo admittendum, cum simul in his causa fidei tractetur; & qui prouocat in vno, in alio etiam non obscure prouocate videatur.

Atque in hanc sententiam prudentissime inclinauit paucis antea diebus quàm hęc scriberemus Petrus Dulina sanctæ Romanæ, & generalis inquisitionis assessor, vir insigni eruditione, & prudentia singulari, qui cum à me rogatus esset de hac re sententiam dicere, humanissime respondit in hæc verba: *Magna subest causa quòd Sanctitas sua moueri possit ad statuendum, quòd in causis fidei ad Papam semper appellari debeat, uel ad supremum tribunal vniuersalis Inquisitionis Romanæ, tū propter rei grauitatem, tum etiam propter euitanda multa inconuenientia: & quia etiam ipsi metropolitani in arduis tenentur consulere sedem Apostolicam; quare circuitus inutiles essent euitandi, quibus rei fatigantur, negotia fidei publicantur, nec ea cura & dignitate tractantur, sicut tractari debent.* hactenus Vir ille.

In Hispania, vt paulo antea dicebamus, ab inferioribus inquisitoribus ad generalem eorum regnorum inquisitorem prouocatur, qui cum consiliarijs eius Senatus de appellatione cognoscunt.

In ceteris prouincijs longe distantibus à Romana curia, ne fidei causæ protraherentur, & delinquentes, ipsa longa temporis mora & expectatione fatigarentur, saluberrimum esset constituere vnum aliquem insignem pietate & eruditione virum, veluti Metropolitanum, vel summi Pontificis Nūtium, aut à latere Legatū, si adesset, instar generalis inquisitoris Hispaniæ, ad quem in hac causa prouocaretur, cum appellatur ab inferioribus inquisitoribus, vel episcopis; interim, vt paulo antea diximus, sedes Apostolica consulatur.

¶ *Attendat autem prudens inquisitor, quòd mox, vt apostolos reuerentiales appellanti exhibuit, &c. statim ipse desinit esse iudex, &c.* Iudex deferens appellationi, hoc est, appellationem admittens, iudex esse desinit in illa causa. c. cum appellationibus. §. si vero iudex. de appellatio. lib. 6. huic tamen decisioni videtur aduersari textus in c. ad aures. de appellatio. vbi is qui appellauit, si intra terminum non prosequatur appellationem, non liberatur à iurisdictione iudicis à quo. Pag. 302 col. 1. n 127. D *Iudex deferens appellationi quando amittat iurisdictionem.*

Ceterum huic dubitationi respōdeo cum Geminiano in d. c. cum appellationibus §. si vero iudex. in fine. vers. an iudex. quòd per appellationem interpositā, & delationem ei factam seu admissam, non est suspēsa iurisdictio iudicis à quo, quantum ad illa, quæ tendunt in faciliorem exitum appellationis. & hęc est causa, cur etiā post appellationem, iudex à quo remanet iudex ad terminum assignandum, & apostolos tradendos, & ad prosequendam appellationē. c. 1. §. 1. de appellatio. lib. 6. & iurisdictionem tunc abdicat cum apostolos tradit; quod doctissime Eymericus hic indicat, dum ait: *Quòd mox vt iudex apostolos exhibuit appellanti, desinit in ea causa esse iudex.* hanc Eymerici doctrinam nullis pene mutatis refert Iacobus Sprenger in malleo maleficarum par. 3. q. 35. uers. attendat autem.

¶ *Si autem inquisitor habet causam aliam, &c. in ipsa ille causa inquisitor iudex remanet prout ante.* Hanc Eymerici doctrinam probat textus in c. ad hęc. el primero. de appellatio. vbi statuitur posse reum conueniri corā iudice à quo appellauit, in alia causa, nisi eum velut suspectū velit recusare. addo tamen, quòd si crimen fuerit manifestum, in quo non potest cōmoda afferri excusatio, aut suspicionis iustæ ratio, ob quam possit iudex recusari; tunc locum non habebit suspecti recusatio. c. proposuit. de appellatio. ex quibus iuribus videtur hoc loco verissima esse Eymerici doctrina, & diligēter notanda, cū possit quandoq; occurrere vsus eius: nam si quis, verbi gratia, in causa hæresis appellauit eo modo, quo hactenus dictum est, & post appellationē admissam de alijs hæresibus inquisitori denuntietur, re uera in illis adhuc subiectus remanet inquisitori, & appellatione non obstante, poterit procedere contra eū. *Interposita appellatione quā possit inquisitor contra appellantē procedere.*

Et quamquam Eymericus hoc loco vere asserat,

rat, in tali casu, finita prima causa, eum posse procedere libere in secunda, probabilius esse crederem: quòd si crimen de quo postea denuntiatur, est grauius vel horribilius quàm prius, cuius punitio si omitteretur, populus fortasis, aut multi scandalizarentur; tunc omissa causa appellationis, posset inquisitor in alia causa reum iudicare, quamuis prima appellationis causa non esset expedita, per textum singularem in d. cap. proposuit. de appellatio. in fine ibi: *Index tamen à quo appellatur (quia illi omnino suspectus est) eum non debet ad respondendum super alijs compellere, nisi pro crimine adeo graui & manifesto, quo ipso actu merito sit damnandus.* hęc ibi. Nam tali casu nec suspecti recusatio, nec iurisdictio iudicis ad quem est appellatum, impediunt iurisdictionem iudicis à quo: cum is tunc in graui, & manifesto crimine nihil fere faciat aliud quàm iuris pœnam ei delicto debitam & assignatam declarare.

SCHOL. XLIII.

Pag. 302 col. 2. nu. 128.

In tit. Quod inquisitores non debent moram trahere in Romana Curia, & in tit. sequentem, Quæ damna ex inquisitorum absentia proueniant.

Priuati inquisitores nunc non accedũt ad Romanã Curiam.

Onsulo autem inquisitoribus quibuscunque &c. Hæc olim initio constitutæ delegatæ inquisitionis frequenter fiebant; hodie vero ob incómoda hîc ab Eymerico commemorata, res aliter geritur eo modo, quo in superioribus dictum est: nam cum appellatio in causis fidei interponitur & admittitur, iudex à quo generales inquisitores cõsulit, à quibus quid fieri oporteat, præscribitur: nec necesse est inquisitores inferiores personaliter comparere corã supremis iudicibus, ad quos est appellatum, vt amplius diximus supra hoc 3. libro schol.10. relato pag. 121.

Quatenus possint inquisitores de plano pcedere.

¶ *Sed sint diligentes, prouidi & circumspecti ad processus suos bene fundandum, &c.* Tametsi in causis fidei simpliciter & de plano procedi posit. c. fin. §.1. de hæret. lib.6. traditq; Eymericus 3.p.q.54. nihilominus in his, quę spectant ad substantiam causæ, nisi velint acriter coerceri, à regulis iuris discedere non debent: quod optime admonet auctor hoc loco, qui qua ratione accipi debeat, explicui infra hoc 3. libro schol.112. & 113. est autem locus hic valde insignis, & consilium Eymerici diligentissime obseruandum.

Pag. 303 col 1. nu. 129. B

¶ *Nã licet diœcesani sint ibi, &c. multis negotijs, &c. impliciti, cõmode non possunt, &c. alijs negotijs præferre fidei negotia, &c. quæ ex causa de inquisitoribus olim prouidit multum consulte Ecclesia sacrosancta.*

Graues ergo episcoporum occupationes causam dederunt summis Romanis Pontificibus, vt huic soli fidei negotio certos iudices destinarent. cum Eymerico sentit Simancas catho. institut. tit. 25. num. 4. Episcopi tamen hanc fidei causam in primis tractaturi erant, cum iure diuino eis incumbat lupos rapaces, hoc est, hęreticos, ab ouili Domini arcere, grauissimas pœnas subituri, nisi ita faciant. de qua re extant antiquissima conciliorum decreta penitus animaduertenda: in concilio Mileuitano c.25. in concilio Ancyrano c.1. in cõcilio Lateranensi sub Innocentio III, c.3. in concilio Toletano 11. c.2. & alibi sæpe. traditque eleganter Albertinus de agnoscen. assertio. q. 11. nu. 11. & 12. & Simancas catho. instit. tit. 25. nu.3. quot autem incommoda orta fuerint in causis fidei, ex eo quòd episcopi alia negotia prætulerint negotijs fidei, copiose veterum monumenta, & nostri seculi hęreses apertissime testantur.

Quare olim inquisitores fuerint cõstituti.

Quo vero tempore fuerint primum inquisitores delegati in causa fidei constituti, qualia fuerint eorum incrementa, officia, priuilegia, munera & partes, copiose docuimus in principio lib.8. de pœnis hæreticorum, quę ob breuitatem hîc tradere omittimus; tametsi res sit cognitu iucundissima, nec inutilis.

Inquisitionis delegatę officiũ quando cœperit.

Officium delegatæ inquisitionis (vt obiter illud hîc dicam) exploratum est in Hispania primum Beato Dominico fuisse commissum, ab eoque circa annos Domini 1200. sumpsisse prima exordia.

Fuit B. DOMINICVS Canonicus Oxomensis, vir sanctitate insignis, & Theologiæ peritia clarus, & verbi Dei prædicator admirabilis, ex illustri (vt fama est) Guzmanorum familia ortus. is fidei zelo accensus, aduersus instantes tunc Albigensium & aliorum hęreses, fidem Christi imperterritus prędicat, & quia multi conuertebantur, vt salutares eis imponeret pænitentias, absolueretque redeuntes, facultatem à Sede Apostolica id faciendi plenam obtinet, in Italiam ex partibus Tolosanis transmigrat cũ B. FRANCISCO multam habet familiaritatem. hi duas insignes Religiones velut duo clarissima sydera constituunt, & officium delegatæ inquisitionis suis filijs exercendum relinquunt, quod in Italia adhuc exercent: nam in Hispania Ferdinandus, Aragoniæ & Castellæ Rex, ejus nominis quintus, circa annos Domini 1476. vt historiæ nostrę testantur, id officium à fratribus Dominicanis abdicauit, & clericis secularibus tradidit exercendum.

Beatus Dominicus.

Datum est tunc à Rege munus constituendi id officium auctoritate Pontificia Illustrissimo Cardinali Mendocio. is multorum eruditorum consensu leges composuit, ordinemque præscripsit, quem singuli inquisitores in Hispania deberent obseruare. atque hæc memorantur fuisse prima initia delegatæ inquisitionis tam in Hispania, quam in Italia, ex quibus hic Eymerici locus fit illustris.

SCHO-

SCHOL. XLIIII.

Pag. 303. col. 2. nu. 131. B

In tit. De forma citandi absentem, non tamen fugitiuum, cum est delatus vel suspectus de haeretica prauitate.

In citatione verbali quid ob seruandũ.

Via de persona vestra talia à fide dignis ad nostram notitiam sunt deducta, &c. Dixi supra hoc 3. libro, schol. 18. cum timetur de fuga delati, nullo modo esse faciẽdam verbalem citationem, sed ad realem citationem, hoc est, ad capturam esse deueniendum: nunc addo (quia hic locus hoc postulat necessario) in hac citatione verbali nullo modo esse in specie causam, ob quam reus citatur, apponendam: sed generaliter reo pręcipiendum est, vt se coram inquisitoribus sistat, quia volunt ab eo quędam scire: & proinde nec loci, nec temporis, nec delicti specificatio requiritur. ita tradit & vere Conradus Brunus lib. 4. c. 6. de haeret. quem sequitur Simãcas catho. instit. tit. 44. nu. 18. & hoc est rationi valde consonum: nam si causa apponeretur, statim reus citatus inciperet cogitare de fuga, maxime si sibi alicuius criminis conscius esset; ideoq; rectius & tutius fiet generaliter ei praecipere, vt veniat ad inquisitores: quoniam illis opus est, quędam ab eo percontari. iam haec citatio verbalis tunc vsurpanda est, cum de lenioribus criminibus agitur, vel cũ leuiter suspectus est reus: aliàs enim securius est ad realem confugere.

Cur inquisitores possint absentes citare.

Causam autem & facultatem citandi absentes inquisitoribus concessam pulchre tradit Innocentius rescripto quodam inquisitoribus vltramontanis misso, vt ait Calderinus tract. de forma procedendi contra inquisitos de haeresi, in rub. De ijs, quę pertinent ad executionem officij inquisitionis, nu. 13. in haec verba: *Quia sicut intimantibus vobis accepimus, propter fautorũ & credentium haereticorum insidias non potestis ad aliqua loca secure accedere audire cõfessiones de haeresi suspectorum, vel reis huiusmodi criminis pęnitentiã iniuncturi. Nos volentes eisdem insidijs obuiare, citandi dictos haereticos vel suspectos pro haeresi pro audiendis eorum confessionibus, & poenitentijs iniungendis ad loca vobis tuta, ea pręcipue in quibus poteritis habere praelatorum & aliorum proborum consilium, in his praesertim casibus in quibus deberet ferri sententia contra ipsos haereticos, de consilio praelatorum, authoritate vobis praesentium concedimus facultatem.* haec ibi.

In verbali citatione quãdo sit causa apponenda.

Fit tamen interdum vt graue sit scelus in fidem commissum, nec tamen liceat delinquentem capere, quoniam vel latitat, vel sui copiam facere non vult: & tunc verbaliter per literas est citandus, in quibus causa exprimenda est, & citatio concipi poterit in haec ferme vel similia verba:

Ad notitiam nostram peruenit, plerisque fide dignis hominibus id de te narrantibus, scripta quaedam in publicum à te edita esse, in quibus quaedam catholicae fidei contraria dogmata à te asserta contineantur: quibus & plebem Christianam in publicis concionibus, & priuatis congressibus infecisse diceris. Quoniam autem nostri officij est, vulpeculas vineam Domini deuastantes capere: idcirco te tamquam falsorum dogmatum assertorem, & de multorum errorum temeraria doctrina suspectum & infamatum euocamus, & citamus sub tenore praesentium, vt infra terminum N. dierum, quorum N. pro proximo N. pro secundo, & N. pro tertio & peremptorio termino, & monitione Canonica tibi praefigimus, & assignamus, vt in auditorio huius nostri tribunalis compareas, responsurus ad ea, quae tibi in causa fidei, & de asserta tua doctrina objicientur, recepturus & facturus in omnibus iustitiae complementum: aliàs procedemus contra te, sicut iura disponunt, & tua contumacia, & delicta exegerint.

Ita poterunt concipi huiusmodi citationes mutatis mutandis, iuxta delicti & personarum qualitatem, siue fiant à Cõcilijs, siue ab Episcopis, siue à delegatis Inquisitoribus.

¶ *Dilecto nobis in Christo rectori talis ecclesiae, &c.* In priori forma citandi, ad ipsummet citandum directę sunt literae citatoriae; hic vero ad parochianum mittuntur, qui ex parte inquisitorum eum citet, vt coram ipsis compareat: hanc verò praxim, quae contemnenda non est ex concilio Biterrẽsi desumpsisse videtur Eymericus, in cuius c. 3. ita scriptum est. *Clericis & laicis in loco illo, de quo fiet citatio conuocatis per aliquã personã ecclesiasticam, cui hoc per nostras patentes literas committatis, qui in testimonium recepti mandati sigillum suum literis eisdem appendat, & nihilominus rescribat per suas patentes similiter literas cum suo sigillo pendenti, qualiter, & coram quibus & quando mandatum impleuerit sibi factum.* hactenus ibi.

Ibidem D. Literae citatoriae et citato & alij mitti possunt.

SCHOL. XLV.

Pag. 304. col. 1. nu. 132.

I venturus non est, sed domicilium mutauit, poterit requirere inquisitorem vel dioecesanum, &c. quatenus mittant eum sibi. Quia Eymericus in hac praxi de recuperando absente, videtur indicare, aut absentem esse remittendum, aut processum esse destinandum ad eum inquisitorem, in cuius iurisdictione absens ille moratur: propterea de remissione reorum pauca hic mihi, & breuiter sunt dicenda, cum nusquam commodius hoc tractari possit in hoc opere, sitque res vtilis & cognitu

gnitu necessaria, vt quid facto sit opus iuxta iuris regulas intelligatur.

De remittendis reis qui fecerint. De hoc articulo copiose disserit Couarruuias in practicis quæstio. c. 11. nu. 5. & seq. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor §. 24. Iulius Clarus in practica crimi. §. fin. q. 38. vers. est autem. Ioannes Rojas in singularibus fidei, sing. 174. Gondissaluus tract. de hæret. q. 8. nu. 10. Simancas catho. instit. tit. 2. nu. 14. & seq. Antonius Columbanus in tract. procedendi in controuersijs criminalibus, articulo 141. & sequ. Ioannes And. Franchus, & ceteri communiter in c. vt cōmissi. de heret. lib. 6. Bartolus & communiter Doctores in authen. qua in prouincia. C. ubi de crimi. agi oport. Guido Papę decis. 202. & alii multis locis: ex quibus iuse hanc quęstionem tractantibus nos summam proposito nostro deseruientem accipiemus.

An reus sit remittendus. Ac primum communis opinio est, vt testatur Ioannes Rojas loco præcitato, remittendum esse reum ad iudicem loci in quo deliquit, quam probat textus in authen. vt nulli iudicum. §. si vero quis comprehensorum. & in l. capitalium. §. famosos. ff. de pœnis. & alibi sępe. nec desunt rationes, quibus vitatur communis hęc sententia. Prima, quia punitio delinquentis in loco delicti alijs transit in exemplum, vt in precitato §. famosos. Rursus, quoniam facilius probatur in loco vbi est commissum, quàm alibi. authen. vt omnes obediant iudici. §. hoc considerandum. Postremo, quia iudex loci in quo delictum est perpetratum super reum, ratione delicti acquisiuit iurisdictionem, quam ut puniēdo posset exercere, remittendus est sibi reus.

In causa heresis an remittendus reus. Verumtamen in crimine hæresis remissionem non habere locum putant Cynus, Albericus, & alij in l. 1. C. de sum. trinit. & fide catho. Guido Papę decis. 202. nu. 1. iterum Albericus in Rub. C. de hære. Ioannes And. & Franchus in d. c. vt commisi. de hæret. lib. 6. Cassaneus super consuetudines Ducatus Burgundiæ rub. 12. *Des adnenz.* nu. 17. Simancas catho. instit. tit. 2. nu. 15. & alij communiter, vt ostendi in priuilegio inquisitorum 77. & horum potissima ratio est, quoniam hæreticus vbique offendit diuinam maiestatem, & omnem creaturam lædit, cum etiam elementis faciat iniuriam. l. Arriani. & l. Manichęos. C. de hæret. & quia, vt dicit Ioannes And. in d. c. vt commisi. de hæret. lib. 6. vbicunque est male credens, ibi peccat; ideoque ibidem puniri poterit, nec erit remittendus.

Et quamquam hæc ita se habeant, nihilominus in hac causa sequētia putarem esse obseruanda. Si inquisitor loci in quo commissum est delictum, petat sibi remitti reum absentem, id fieri omnino debet, aliàs non est necesse. ita videtur sensisse Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores q. 5. quem paulo post referam. Couarruuias in practicis quęstio. c. 11. nu. 12. & Ioānes Rojas in d. singulari 174.

Rursus, si hæreticus (vbique, verbi gratia, Bononiæ à qua recessit, & Ferrariæ in qua nunc habitat) vel publicè vel occulte peccat, & remissio petatur, fieri etiam debet: quamquam si publice vtrobique peccauit, melius esse putarem adiungere pænitentiam iterabilem, quam faceret in eis locis, in quibus deliquit, vt in eisdem satisfaceret: quod sensit Guido Fulcodius præcitato loco, vt mox ostendam.

Tandem multo magis fieri debet remissio si petatur, cum hęreticus per actum exteriorem est professus hęresim Bononiæ, Ferrariæ vero occultat hæresim, & solo prauo animo retinet: nam hoc casu præcipue locum habent rationes allatæ paulo antea pro communi opinione. nec video quid huic remissioni, si petatur, obstare possit.

Quæ exigatur ut remissione facienda. His ita constitutis, nonnulla sunt amplius obseruanda, vt remissio iure fieri possit. ac primum vt remissio fiat, constare debet de crimine commisso: hoc est, iudex requisitus non debet reum petitum in causa criminali remittere sine causæ cognitione: debet enim coram iudice remittente aliqualiter constare de delicto. Cardinalis in clement. pastoralis. §. denique. de sentent. & re iudicata. Oldradus cōsil. 124. & Fernandus Vasquius lib. 1. de successionum creatione. §. 6. n. 16. versi. denique, circa finem.

Secundo exigitur, vt constet crimen esse commissum in territorio iudicis requirentis. l. 1. C. vbi de crimine agi oport. id autem constabit ex processu vel summaria illa informatione, quam iudex requirens mittit ad iudicem requisitum, & in hoc casu ad inquisitorem vel episcopum alterius diœcesis.

Tertio, quòd non commiserit idem vel aliud crimen in territorio iudicis, penes quem detinetur: nam antequam remittatur, debet ibi de tali crimine puniri. l. si cui. §. fin. & l. fin. de accusatio. quod videtur probare non obscure conciliū Narbonense c. 20. cuius verba retuli infra hoc 3. libro schol. 104. quod tunc in primis obseruandum esset in hoc crimine, cum reus in territorio iudicis requisiti publice hęresim professus, deliquisset: tunc enim non prius consulerem remittendum, quàm si debitas ibi pœnas lueret.

Quarto opus est, vt iudex debite requiratur, aliter non debet remittere. authen. vt nulli iudicum. §. si uero quis comprehensorum. debite autem requiritur, cum iuste requiritur, & à legitimo iudice requiritur, his obseruatis documentis, quę nunc singillatim tradimus.

Quinto, quòd delictum sit graue, quoniā pro delicto minimo non debet fieri remissio. Geminianus in c. cum sit Romana. §. contrahentes. de foro compet. lib. 6. & probat textus in d. authen. ut nulli iud. §. si uero quis comprehensorum. vt notat glossa in c. fin. verbo, ratione delicti. extra de foro competen. crimen autem hæresis semper est graue, quamquam pro leui hęresis suspicione remissio non sit necessaria.

Sexto, quod remissio petatur inter subditos eidem imperio. Baldus in l. 2. C. de seruis fugitiuis. in hac vero causa quiuis inquisitor, à quouis inquisitore cuiuscunque prouinciæ remissionem petere poterit: quia quoad hanc causam omnes

omnes sunt Romani Pontificis delegati; & crimẽ est mere ecclesiasticum, ratione cuius nulli domino temporali subsunt inquisitores, sed soli Romano Pontifici, aut generalibus inquisitoribus debent obtemperare; qua ratione sub eiusdem imperio esse merito dici possunt. itaque si delinquentium culpæ ita exegerint, & commodum videatur, ac opportunũ, ab Italia in Hispaniã, & vice versa, rei huius criminis remitti debẽt: quod & in aliis prouinciis ob publicã vtilitatẽ, & criminis grauitatem penitus esset obseruandum, nullis priuilegiis, aut immunitatibus quidquam iuuantibus, quæ ratione hæresis amittuntur. l. 1. C. de hæret.

Septimo, in aliis delictis exigitur, vt remissio petatur fieri à minori tribunali ad maius, vel saltem ad æquale; quoniam non fit de maiori tribunali ad minus, Oldradus consi. 124. sed in crimine hæresis ob rationes hactenus memoratas hæc contemplatio locum non habet. quamuis enim iudices maiores non cogantur remittere reos inquisitoribus aliis petentibus: at iustissimum erit & æquissimum, concedere illis petitam remissionem, vt in quo loco reus deliquit, pœnas luat.

Postremo, remissio fieri debet de condemnando, non de iam punito & condemnato. Baldus in l. executorẽ. C. de executio. rei iud. Cassaneus ad consuetudines ducatus Burgundiæ rub. 12. num. 1. ceterum in hoc crimine cum pænitentia iterabilis imponi possit, quæ in diuersis locis agatur, vt tradit Zanchinus tract. de heret. cap. 8. num. 7. & Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores q. 5. etiam in condemnato in vno loco, remissio poterit habere locum. si quis enim & Bononiæ & Ferrariæ deliquit, & Bononiæ & Ferrariæ pænitere poterit. atque hæc sunt diligenter in hac causa obseruanda. cuius autem expensis fieri debeat hæc remissio, paulo post docebo versi. nos enim offerimus.

Pag. 304 colum. 1. nu. 133. C Fauore fidei in cuiuscumque territorio possũt rei capi. ¶ *Et si inueniat, siue sit infra suam iurisdictionem, siue extra, faciat eum capi, & ad se remitti.* Hoc est prudenter & diligenter obseruandum contra Regulos & quoslibet dominos terrarum, qui vt nescio quas suas immunitates tueantur, non verentur inquisitorum ministris se opponere, quotiẽs illi reos huius criminis inuestigant, non permittentes quemquam extrahi è suo territorio. intelligant ergo hoc omnino licere inquisitoribus, vt hic admonet Eymericus, quod saluberrime iam olim sanciuit concilium Tolosanum c. 8. (à quo hęc videtur auctor accepisse) in hæc verba: *Statuimus etiam, vt quilibet in terra alterius possit inquirere & capere hereticos, & baillivi locorum teneantur eis præstare auxilium & fauorem: ita quòd bailliuus Regis in terra Comitis Tolosani, & aliorum hoc facere possit, & Comes Tolosanus & alij in terra Regis.* hactenus ibi. Tradit etiam Gondisaluus tract. de heret. q. 11. num. 7. & hæc sententia de extrahendis reis è territorio cuiuslibet domini temporalis, procedit fauore fidei, etiamsi reus extrahendus sit subditus domini.

Ibid. D ¶ *Si autem reperiatur extra iurisdictionem ipsius inquisitoris, nihilominus potest procedere contra eũ.* Causam tradit eleganter Guido Fulcodius in cõsultationibus ad inquisitores q. 5. in hæc verba: *Quam autem in eos habeant potestatem, qui cum scirent eos procedere domicilium mutauerunt, quæri nõ oportet: nam si ciuitati erant, non mutant forum, quia præuenti sunt. ff. de iurisdictio. om. iud. cum quadam puella. extra de foro competenti. proposuisti. quòd si ciuitati non erant, & ibi tam deliquerant, ibi possunt conueniri ratione delicti, & remittendi sunt. C. vbi de crim. agi oport. authent. qua in prouincia. & in authent. vt nulli iudicum §. si vero. & 3. q. 6. cap. 1. & si deliquerunt in pluribus locis, vtrobique puniri possunt in bonis: sed & in corpore, si pænitentia sit eis indicenda, quæ sit iterabilis: puta peregrinationes, vel eleemosyna: sed in carcere secus, sicut patet lippis & tonsoribus.* hactenus ille. Quod refert & sequitur Calderinus tractatu de forma procedendi cõtra inquisitos de heresi. in rubrica De ijs quę pertinent ad executionem officij, nu. 14.

Cur inquisitores & cedant cõtra mutãtes domicilium.

Ibidem. E ¶ *Vel si videatur eis processum, vt faciant quod iustitia suadebit.* Videtur hic Eymericus arbitrio inquisitorum relinquere, an velint remitti sibi reum, aut potius eum puniri in loco, in quo repęritur: quod cum decreuerint, mittent causam instructam ad iudicem, in cuius territorio reus versatur. ceterum quę paulo antea docuimus exactissimo obseruanda. quotiens autem videbitur opportunius non esse remittendum reum, sed puniendum vbi moratur, tunc quidquid vnus inquisitor de eo senserit, ad alium mittere debet, vt sanciuit concilium Narbonense cap. 21. quod retuli infra schol. 104. vbi videto. nam multa sunt quæ quandoque remissionem iuste impediant, vt si timeatur quòd reus sit in itinere à suis amicis, seu fautoribus intercipiendus, & eripiendus è manibus ministrorum, seu custodum: interdum longum iter, & impensæ immodicæ, & sumptus; quæ prudenter sunt obseruanda. hęc enim suadẽt plerunque melius esse puniri reum in loco vbi moratur, quàm remitti ad locum delicti.

Cum reus non remittitur, quid faciendũ.

Pag. 304 col. 2. A Reus qui petitur remittẽdus, qualiter sit requirendus. ¶ *Forma requirendi diuersum, vel conuinctum diœcesanum, vel inquisitorem, &c.* Extant in vetusto illo codice bibliothecę Vaticanæ eiusmodi formulę multę, quibus omnis praxis in hoc negotio commodissime absoluatur, verum hæc aperto iure nituntur; nam in authent. vt nulli iudicum. §. si vero quis, quomodo sit reus requirendus, & qualiter sit rescribendum; & totus denique ordo in hoc negotio obseruandus præscribitur in hęc verba: *Si vero quis comprehensorum criminum latuerit, aut reliquerit prouinciam illam, in qua crimina deliquit; iubemus legitimis edictis à iudice euocari eum: & si non obediat, illum in eum procedere, quæ nostris legibus definita sunt. Si vero cognoscatur quòd in alia prouincia degit, iubemus prouinciæ illius iudicem in qua peccati quid huiusmodi contigerit, epistola publica vti, ad prouinciæ illius iudicem in qua delinquens persona degit. illum vero qui publicas susceperit literas & periculo suo & officij sui comprehendere huiusmodi, & ad iudicem prouinciæ transmittere in qua peccauit, supplicijs legitimis subijciendum. Si vero qui publicam epistolam susceperit, neglexerit hoc facere, aut officium eius tradere, aut imperata*

perata neglexerit, tunc & ipsum iudicem tres auri libras, & officium eius alias tres pro pœna inferre iubemus. Si vero iudex, aut aliquis officij eius propter lucrum, huiusmodi personam non comprehenderit, aut cõprehendens non transmittat, & hoc agens conuincatur, spoliatus cingulo exilio tradatur. hactenus ibi. Quæ ideò retulisse placuit, vt intelligatur, quales sint iudicum in hoc casu partes, & pœnæ.

Pa. ead. nu. 134. E

Rei quorum expensis remittẽdi.

¶ *Nos enim offerimus nos promptos & paratos ad satisfaciendum plenariè pro expensis.* Baldus in vsibus feudo. tit. de pace tenenda. §. si iudex: ita de hac re sentiebat; si quis priuatus pro suo interesse petat fieri remissionem, tunc impensis eius fieri debet. l. cum sæpe. C. de erogat. milit. anno. lib. 12. quòd si iudex ex officio hoc petat, tunc impensis publicis eius terræ, ad quam fit remissio, fieri oportet. argumento l. mulier in opus. ff. de captiuis & postli. reuersis. Gondisaluus tamẽ tract. de hęret. q. 11. num. 8. in crimine hęresis, remissionem esse faciendam putat impensis officij, si illius redditus sufficiant: & hanc sententiam videtur hoc loco amplecti Eymericus.

Ego ita putarem dicendum in hac causa, si crimẽ valde offendit rempub. per actum exteriorem, quia tunc magni refert puniri reum in loco delicti, vt eius pœna ceteris transeat in exemplum, iustissimum esset reductionem fieri impensis loci: quod si obtineri non possit, fiat impensis sacri officij, quas postea soluat reus si bona habeat: ęquum est enim hæc onera subire delinquentẽ.

Pag. 305 colum. 2. nu. 135. A

SCHOL. XLVI.

I autem inquisitor inuenire non poterit vbi ille fugitiuus est, &c. citet eum personaliter in ecclesia cathedrali illius diœcesis, &c. Hunc ipsum ordinem citandi fugitiuos, quem hîc docet Eymericus, præscripsit iam olim concilium Biterrense c. 14. in hæc verba: *Eos qui se contumaciter absentant, faciatis citari solemniter in parochiali, seu cathedrali Ecclesia eorundem, & in locis, in quibus domicilium vel habent, vel habere solebant: & ita contra eos legitimis edictis propositis, præcedenti expectatione matura, diligenti etiam discussione habita super actis, ac prælatorum, de quibus expedire videritis, consilio sigillato, ad talium condemnationem, eorum absentiam, Dei & Euangeliorum supplente præsentia, pro culparum exigentia procedatis.* hactenus ibi. Idem vult Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores q. 6. & Calderinus in tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi. rubrica De his, quæ pertinent ad executionem officij inquisitionis. num. 15. & plenius eodem tractatu in rubrica De hæreticis contumacibus. cetera quæ de ordine procedendi contra absentes tradit hîc Eymericus, valde sunt notanda, quibus nos more nostro in sequentibus magis necessaria tantum adiungemus.

Forma et ordo cuãdi fugitiuos.

SCHOL. XLVII.

Pag. 305 colum. 2.

Initi. De forma citandi aliquem fugitiuum, quatenus intra certum terminum compareat coram inquisitore, &c.

Iximus paulo antea cum Eymerico, eos qui non inueniuntur, aut fugiunt citandos esse in causis fidei, vt compareant respõsuri de fide; nunc ea res, quomodo sit reuocanda ad praxim diligenter ostendit.

¶ *Attendentes quòd fuga delatoris de hæretica prauitate, ac detentorum in carceribus pro eadem, suspicionem de labe præfata adijcit ampliorem, &c.* Insignis est hic Eymerici locus, & vera doctrina contra Zanchinum tract. de hæret. c. 10. nu. 4. & Campegium ibidem versi. fregit carcerem. & quosdã alios asserentes, eum qui fuit in carcerem coniectus ad custodiam pro crimine hæresis, si fugiat, pro conuicto habendum, & tanquam hæreticum esse damnandum. quamuis enim hoc in alijs criminibus sit verum, vt multi putant per l. in eos. ff. de custo. reo. vbi Doctores. l. milites agrum. §. eius fugam. vbi Bart. ff. de re milit. & l. si quis aliquid. §. miles. ff. de pœnis. tenet Iason in l. admonendi. num. 96. & in repetitione eiusdem legis. num. 173. ff. de iureiurando. Marsilius in practica criminali. §. diligenter. num. 46. & §. attingam. num. 44. & ceteri quos refert Ioannes Rojas in tract. de hæret. par. 2. assertio. 15. nu. 185. & seq. & Petrus Dueñas in regula 392. incipiente, *Fugiens ex carceribus.* & Campegius apud Zanchinum loco præcitato.

An fugiẽs è carcere habeatur pro cõuicto de heresi ob fugam.

In crimine tamen hæresis locum non habet hæc communis sententia, vt vere scripsit Simancas catho. instit. tit. 16. num. 23. & in tractatu adnotationum ad Zanchinum c. 8. quem sequitur Ioannes Rojas in d. tract. de hæret par. 2. assertio. 15 quibus omnino censeo subscribendum: nam effractio carceris, seu fuga nihil habet commune cum hæresi, & potius præsumendum est carceris tædio, aut metu falsorum testium, aut ob sæuitiã tormentorum a ufugisse, quàm quòd errore intellectus id fecerit.

Ad hæc, nullo iure hæc tam fœta Zanchini opinio comprobatur. nec videtur rationi consonum solam fugam, aut carceris effractionem, violentam generare hæresis suspicionem, ex qua fugiẽs, aut fugere attentans debeat vt hæreticus condemnari. quanto igitur rectius scripserit hic Eymericus, ostendunt aperte quæ proxime diximus. fuga itaque præcedenti suspicioni aliquid addit, vt docet hîc auctor: id vero quantum sit, & quale, ex delicti & personæ qualitate, & indiciis criminis prudens inquisitor iudicabit.

Et

Et hæc vera esse putamus in eo qui carceri traditus est ad custodiam, qui fugit antequam damnaretur de hæretica prauitate, de quo loquitur auctor hic, & alij præcitati; nam de damnato iam & carceri ad pœnitentiam tradito, quid sit sentiendum si fugiat, an velut relapsus, aut impænitens sit damnandus, agam cum Eymerico infra super q.97. schol.144. hi enim casus longe diuersi sunt, nec pari iure censeri debent.

Fugiens è carcere, ob solam fugã qua pœna afficiendus. Sed ne ob fugam impunitus euadat, qui dum custodiretur pro hæresi è carceribus effugit, consuetudine potius quàm lege aliqua receptum est, præsertim in Hispania, vt si honestior sit is qui fugit, vt si nobilis, doctor, religiosus, aut aliàs honorabilis ciuis, custodiatur arctius, & durius puniatur. quòd si vilis sit, publice verberibus flagelletur, & causa hęresis in suo statu permanens tractatur, non tamen propterea conuictus de hęresi habetur. quanquam & aliis pœnis arbitrariis puniri possunt; in quo mitius est cum illis agẽdum, qui custodis negligentia euaserunt, vt respondit Vlpianus in l.1. ff. de effractoribus. ibi: *quòd si per negligentiam custodum euaserint, lenius puniendos.*

Circa fugiẽtes dũ haberi nõ possunt, quid obseruandũ. Hæc tamen tunc obseruari possunt, cum comprehendi possunt qui aufugerunt: nam si haberi non possint, edictis publicis sunt euocandi, & in eos velut in cõtumaces & impęnitentes est procedendum.

Diligenter vero curabunt inquisitores, cum primum intellexerint reum euasisse, rescribere ad circunuicinos inquisitores, vt animaduertant, an is qui effugit, ad suam ciuitatem fuerit profectus, vt eum curent capiendum, adiectis in Epistola nomine, cognomine, patria, statura, colore, & ceteris circunstantiis, ex quibus in notitiam rei fugientis facile possint deuenire.

SCHOL. XLVIII.

Pag.310 col.1.B

Ontumaciter renuit comparere, nec pro eo tunc comparuit aliquis excusator. Multa mihi probant Eymericum pręter theologiam, vtrumque etiam ius non leuiter calluisse, cum in hoc pręclaro opere plurima passim inserat, quę cum iuris regulis penitus conueniant: quamuis ipse iura non citet. & qui dicunt eum nihil præter rudem praxim intellexisse, longe absunt à veritate: quos ita dicere puto vel quia eum non legerunt vt oportuit diligenter, vel vt furta sua occultarent, cum ita fere sit hodie natura comparatum, vt eum magis vituperent, à quo plura acceperint; aut saltem nolunt nominare.

Eymeric' peritus iuris.

In causis criminali b' cur non possit interuenire pcurator. Sed in viam reuertor. Hic locus inter cetera mihi suadet verum esse quod paulo antea dicebam. nouerat Eymericus ex iuris traditionibus, non posse in causis criminalibus interesse procuratorem, præsertim in grauioribus, neque ad agendum pro absente, neque ad defendendum eum. l.penult. §. ad crimen. ff. de publi. indi. c. veniens. de accusatio. c.1. in fine. c. in criminalibus. 5. q.3. cum similibus allatis per Antonium Rubeum Alexandrinum in tract. de potest. procurato. in causis criminalibus. num.54. & seq. & Ioannem Rojam in singularibus fidei, singul.170. & Repertorium inquisito. verbo, procurator. & ratio est, quoniam sicut sententia capitalis non potest ferri in absentem, ita nec in eius procuratorẽ, cũ procurator non deliquerit. Rursus, qm̃ necessaria est reorũ confessio, præsertim in crimine hęresis, cum consistat in mente eius qui id scelus commisit, de quo nemo melius quam delinquens ipse potest respondere. Hæc inquam intuitus auctor hoc loco, nõ dixit, nullum pro hoc absente fugitiuo eius nomine comparuisse procuratorem, quia is non fuisset admissus ob rationes allatas: sed dixit, non comparuisse aliquem excusatorem.

Pro reo absente, an excusator admittendus & quando. Atque hoc verissime & doctissime dixit, qm̃ cum reus est absens, potest aliquis de innocentia eius coram iudicibus dicere, non velut procurator, sed vt quilibet. ita Bartolus in extrauaganti, ad reprimẽdum. verbo, legitime. quem sequitur Carrerius tract. de heret. nu.113. & Simancas cath. instit. tit.52. num.4. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul.170.

Sed hæc omnia ita accipienda esse docent præcitati, vt vera sint, cum absens est reus; item cum solum est in fide suspectus: secus autem si vere hęreticus esset; tunc enim nullus pro eo excusator, aut defensor esset audiendus, iuxta c. si aduersus. de hęret. quo omne hæreticis patrocinũ denegatur. neq; hæc Eymericum latuerunt hoc loco, cum solum agat de citando suspecto in fide, non autem de eo, quem vere constabat hęreticum esse, vt series disputationis ostendit à numero 138. vsque ad nu.140. exclusiue.

Excusatoris partes quales. Huius autem excusatoris partes erunt allegare probabiles & iustas absentiæ seu fugę causas, verbi gratia, reum tædio carceris, aut tormentorum metu, cum esset delicatus, aut falsorum testium præiudicio recessisse, quæ si verisimilia iudicentur, sententia differenda est, donec omnia maturius expendantur, ne inauditus reus, aut indefensus condemnetur.

Pag.310. col.1.D.E

Hęretici banniti et diffidati: & qd bannire et diffidare. ¶ *Sed ipsum tanquam vere excommunicatum habeant, & euitent, ac tanquã fugitiuũ pro hæresi, &c.* Sed non videtur hîc auctor iuxta legum sanctiones loqui, cum hęreticos propria auctoritate capere, spoliare, ac etiã interficere liceat: sunt enim banniti & diffidati. authent. Gazaros. C. de hęret. ibi: *diffidamus atque bannimus.* hæc verba: *diffidare, & bannire* significant statuere, vel pręcipere, vt impune possint interfici. c. felicis. de pœnis. lib.6. docent Angelus de Perusio consi.13. quem sequitur Geminianus in cap.1. de homicidio. lib.6. circa finem versi. quæro quid importent. & alij eodem loco. & Petrus Godofredus in d. authent. Gazaros. C. de heret. verbo, diffidamus. & Ioannes Rojas in singul. fidei. 5. nu.31. in octaua ampliatione. & alij per hos relati.

Banniti et diffidati, an impune occidi possint. Diffidatos vero & bannitos, non modo per iudicem, sed etiam per priuatos impune posse occidi Martianus videtur permittere. l.3. in fine. ff. ad l. Cornel. de sicariis, ibi: *transfugas licet vbicunque*

cunque inuenti fuerint, quasi hostes interficere. & ratio esse videtur, quoniam banniti & diffidati a Papa, vel Imperatore, vel à legibus iam cōditis per eos, sunt extra beneficia ipsorum diffidantium; iam in diffidatos & bannitos publice bellum indictum esse videtur, vt pulchre docet Conradus Brunus lib.5. de hæret.c.14.in fine.

Hæreticos an quilibet propria auctoritate capere possit & spoliare.

Sed hæc sententia saltem de capiendis, ac spoliandis hæreticis propria auctoritate aperte statuta est rescripto quodam Innocentij iiij.incipiēte, *Ad extirpanda*. §. idem quoque. in hæc verba: *Idem quoque potestas, seu rector cuiuslibet ciuitatis, vel loci, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata, banno ciuitatis, vel loci supponat tanquam pro maleficio omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur: & teneatur bannum huiusmodi à suis prædecessoribus positum confirmare: præcipue autem quòd nullus hæreticus, vel hæretica, de cetero habitet, vel moretur, aut subsistat in ciuitate, seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem; & quicunque ipsum, vel ipsam inuenerit, libere capiat, & capere possit impune, & omnes res ipsius, vel ipsorum eis licenter auferre, quę sint auferentium pleno iure.* hactenus ibi. Quę cum ita sint, non videtur debuisse loqui Eymericus præfato modo sed oportuit eum dixisse, vt quilibet caperet & spoliaret eum qui pro hæresi fugitat.

Veruntamen hanc in Eymericum obiectionē bifariam diluimus. Primum dicimus superiorem allatam à nobis sententiam accipiendam esse, cū constat vere hæreticos esse eos, qui fugiunt, aut latitant, vel quia damnati sunt, vel quia aliàs constat eos in manifestis hęresibus esse: tunc enim iure & capi propria auctoritate, & spoliari, ac etiā si resisterent violenter, impune occidi possent. is autem de quo hic agebat auctor, nondum damnatus erat, nec fortassis conuictus, ideoque velut excommunicatum vitandum asseruit, non vt hæreticum capiendum, aut interficiendum, sed reuelandum & detegendum admonuit.

Rursus addo, quòd etiamsi constaret hæreticū eum esse, tutius tamen est & securius, vt iudicis auctoritate & capiatur (si commode hoc fieri possit, & absque periculo euasionis ipsius rei) & spolietur, vt optime docuit Goffredus in sum.tit.de hæret.§.sed nunquid catholici. quem sequitur Archidiaconus in cap.si vos.23.q.5.in principio, in hęc verba: *Sed nunquid catholici propria auctoritate possunt hæreticos spoliare? dic cum Goffredo satis esse tutum, vt hoc fiat auctoritate Ecclesiæ vel principis.* hæc ille. idem tradit glossa in c. si aduersus. de hæret.verbo, auxilium. in fine. quod etiam videtur sentire concilium Tolosanum, quod mox citatur.

Ibidem E. Reperti hęretici detinendi ne fugiāt, et iudicibus indicandi.

¶ *Si ipsum alicubi esse sciuerint nobis detegant, & reuelent.* Ita fieri iussit iam olim concilium Tolosanum cap.2.in hęc verba: *Et si quos repererint hæreticos, credentes, fautores, et receptatores, seu defensores eorum adhibita cautela ne fugere possint, Archiepiscopo, vel Episcopo, vel dominis locorum, seu baillius eorundem, cum omni festinantia studeant intimare, vt animaduersione debita puniantur.* hæc ibi.

SCHOL. XLIX.

Pag. 310 col. 2. A. B.nu.140

In tit. Quomodo & qualiter processus in causa fidei est terminandus.

HAEc pars quæ nunc sequitur, est valde necessaria, in primis vero admirabilis, multoque iudicio & prudentia constituta, cum Eymericus rem alioquin per se difficilem, fusam & late patentem ad certa quædam capita deduxerit quibus omnis hęresis causa possit terminari. quem fuerit in hac re auctor secutus, ignotum est nobis: coniectura tamen assequor, eum acri iudicio, multo labore, & diligentia, vsu rerum accedente, ex concilio Tolosano, Biterrensi, & Narbonensi olim in partibus Gallicanis contra hæreticos editis, & ex consultationibus Guidonis Fulcodij ad inquisitores, hos terminandi processus modos collegisse, & in hanc methodum absolutissimam & exactissimam redegisse. neminē inuenio qui ante Eymerici tempora hæc docuerit: multos tamen reperio, qui ipsum penitus fuerint postea secuti, nec verbis quidem mutatis: nam inter ceteros Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum in 3.parte à quæstione 20. vsque ad quęstionem 34.totam hanc tractationem transcripsit. Idem fecit Tabiensis, breuius tamen in sum.verbo, inquisitor.§.12.num.13.& multis sequentibus.& Postremo Reuerendissimus Vmbertus Locatus in fine sui operis iudicialis tit. De formulis in sancto inquisitionis officio agendorum, eruditissime eundem in hac parte Eymericum est imitatus.

Eymerici methodus in constituēdis modis finiēdi fidei processum, et qui eū sue rint imitati.

Hæc tamen non sunt furti nomine censenda. nam vt vere de hac etiam re disserens Bartholomæus Riccius vir latine peritus dicebat: non sunt ea furta putanda, quæ fiunt non inuitis dominis. honestius tamen & laudabilius est ingenue profiteri per quos profecerimus: nam & hinc quandoque iniuria auctori fieri potest: qui enim ignorant tempora, quibus quisque scripserit, facile putabit, eum à quo ceteri acceperunt, vice versa à ceteris

accepisse.

accepisse. & propter hanc causam compellimur quandoque, (vt cuique honos suus illæsus conseruetur) aperte dicere, quibus locis alij Eymericum penitus sequantur. tametsi alia quoque inde nascatur vtilitas: quoniam veriora & firmiora putantur, quæ multi, præsertim viri graues & docti vno consensu sequuntur. itaque quò plures sunt qui ab Eymerico acceperint, eò magis credendum est eius doctrinam sanam esse, tutam esse, & multa æquitate, ac prudentia niti.

Pag. 311 colum. 1. n. 141. A

SCHOL. L.

In tit. De primo modo finiendi fidei processum quando delatus est absoluendus.

De sententijs proferendis in hoc crimine qui disserucrint.

IDem prorsus Iacobus Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q. 20. & Locatus in fine operis iudicialis in formula absoluendi delatum, quando nihil est legitime contra eum probatum. & Zāchinus c. 41. in fine. & Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 12. num. 13.

Et de sententiis in causa hæresis pronuntiandis vide Contradum Brunum lib. 4. de heret. c. 10. & Ioannē Rojam in singularibus fidei, singul. 177. cum aliquot sequen. Gondisaluum tract. de hæret. q. 20. num. 8. & seq. Franciscum Squillacēsem de fide catholica c. 44. Simancā cath. instit. tit. 60. & Archidiaconum & Ioannem And. copiose in c. vt commisi. de heret. lib. 6.

An solus Inquisitor vel solus Episcop' possit absoluere.

¶ *Talis enim per Episcopum, & Inquisitorem coniunctim, vel diuisim: quia in hoc casu vnus solus potest, &c.* Et hæc sententia, quòd cum reus est absoluendus, vel solus Episcopus, vel solus Inquisitor ipsum possint absoluere de iure verior est: quamuis contraria sit tutior. sed de hoc articulo ex professo disputat Eymericus infra hac par. 3. q. 48. vbi dixi schol. 108. huius tertij libri.

Ibidē. nu. 142. D In sententia absolutoria, an sint errores exprimendi.

¶ *Attendētes quòd tu talis de tali loco, &c. fuisti nobis delatus de tali hęretica prauitate, scilicet quòd, etc.* Hic videtur non obscure indicare Eymericus in sententia absolutoria exprimendas esse hæreses, aut delicta eius qui est absoluendus, ob quæ fuit accusatus, siue denuntiatus; quod tamen nullo iure cautum est: & propterea crederem salubrius esse nullis erroribus recitatis, cum non fuerint aduersus ipsum probati, pronuntiandam esse sententiam absolutoriam publice, siue contra defunctum, siue contra viuentem. quod valde prudenter cautum inuenio per Madrilianam instructionem an. 1561. cap. 62. in hęc verba à nobis latina reddita: *Quando defensor memoriæ & famæ alicuius defuncti legitime causam defenderit, fueritque defunctus ab ea iudicij instantia absoluendus, sententia eius pronuntiabitur in publica actione, cum edicta publicato fuerint contra ipsam. quamquam non debet hoc casu produci statua defuncti qui absoluitur in publica actione: neque etiam debent recitari in particulari errores de quibus fuit accusatus, cum probati non fuerint. atque hoc ipsum debet obseruari circa illos qui personaliter fuerunt capti & accusati; & absoluuntur ab instantia iudicij; si fuerit hoc ab ipsis petitum.* hactenus ibi. Quæ propterea mihi vbique obseruanda videntur, quoniā multa æquitate nituntur, & rationi sunt valde consona.

Pag. 311 colum. 2. nu. 143. D Qui absoluitur non est pronūtiādus immunis, & quādo hoc fallit.

¶ *Caueatur quòd non ponatur in sententia, quòd est insons, &c.* Idem hoc obseruant Tabiēsis in sum. verbo, inquisitor. §. 12. num. 13. versi. caueatur. & Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q. 20. in fine. quod est custodiendum ob rationem hîc ab Eymerico allatam. q̄obrem minus bene fortasis Zāchinus tract. de hęret. c. 41. in fine, posuit in sententia absolutoria hæc verba: *Idcirco te tanquam penitus innocentem, per nostram diffinitiuam sententiam in his scriptis absoluimus à dicta inquisitione et contentis in ea.*

Sed quid si absoluatur tanq̄ penitus innocens & immunis, & postea de eodē crimine deferatur; poterit ne non obstante sententia absolutoria, iterum iudicari & condemnari? R̄ndeo posse, q̄m in hoc crimine fauore fidei sententię quęcūq; nunq̄ trāseunt in rem iudicatam, vt singulariter docuit Lucas de Penna in l. vnica. verbo, notū. C. de sent. aduersus fiscum latis, retract. lib. 10. quem sequitur Ioannes Rojas tract. de hęr. par. 2. assertio. 49. & idem in eadem parte de priuilegiis inquisitorum. nu. 449. & Simancas cath. instit. tit. 60. nu. 13. quam sententiam videtur probare textus in c. vt commisi. §. nec non. de hęret. lib. 6.

Sententiæ in causis fidei non transeunt in rem iudicatam.

Verum omisis iam antiquis controuersijs, nouissime Pius V. Pont. Max. rescripto quodā incipiēte, *Inter multiplices curas.* quod est impressum inter literas apostolicas pro officio inquisitionis pag. 112. iustissime cauit, ne sententiæ in causa fidei vnquam transierint, aut deinde transeant in rem iudicatam.

Atq; ex his penitus refellitur opinio Conradi Bruni lib. 4. de hęr. c. 8. in fine, asserentis, hęretico prodesse exceptionem rei iudicatæ: quod & Decius sequebat̄ in consi. 137. incipiente, *Et diligenter.* nullis ergo diffinitiuarū absolutoriarū sententiarum exceptionibus obstantibus, quotiēs nouę probationes, aut indicia accesserint, de eodē crimine & inquisitio & condemnatio fieri poterit.

Quod vero paulo antea dicebam cū Eymerico, videlicet, neminem esse pronuntiandum innocētem, aut immunē in sententia absolutoria; tunc non crederem procedere, q̄n per testes falsos fuit cōuictus, aut per iniquos & maleuolos delatus, qui postea penitētia ducti dixerunt se falso detulisse, aut falsum testimoniū dixisse contra delatū: hoc enim casu cum constet de manifesta innocētia delati, & de aperta iniquitate testium & delatorū, optime poterit in sententia absolutoria pronunciari insons, & penitus immunis, vt etiam Eymericus ipse indicat faciēdum in 12. modo processum terminandi. nu. 208. in fine pag. 339. col. 3. A. ibi: *Ipso delato vt immuni à iudicio relaxato*

& hac fortaßis ratione locutus censeri potest Zãchinus, quem paulo antea merito refellebamus. sed cum testes, aut denuntiatores retractant dictum suum, videndum est diligenter ne id faciant, quia corrupti fuerunt prece, vel pretio, vel à delato, vel à consanguineis & amicis delati. de quo dixi alibi plenius.

Pag. 512 colum. 1. nu. 144.

SCHOL. LI.

In tit. De secundo modo finiendi processum in causa fidei per purgationem canonicam.

Bseruandum hîc est primũ hũc modum secundũ finiendi processum fidei differre à septimo, in quo etiam agit auctor de indicenda canonica purgatione ipsi diffamato, sed ille amplius ibi, ex aliis indiciis de hęresi erat suspectus, & propterea non modo purgationem, sed etiam abiurationem simul est subire coactus, hîc vero solum erat infamatus de hæresi.

De purgatione canonica in hoc crimine qui disseruerint. Et quæ ad hunc modũ spectant, repetunt Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 13. num. 14. & Sprengerius in malleo maleficarum. par. 3. q. 21. Locatus in opere iudiciali verbo, purgatio. & in fine operis in forma ferendi sententiam contra diffamatum de hæresi, vt purget se canonice. plenisśime etiam Repertorium inquisitorum verbo, purgatio. de qua multa quoque extant in concilio Tarraconensi relato ab Eymerico par. 2. pag. 169. pulchre Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. cap. 32. & dixi multa de canonica purgatione in hoc crimine omnino cognoscenda supra lib. 2. Adnotationum schol. 11. pag. 38. quod est omnino vidẽdum ad tollendas omnes huius loci difficultates.

Vsus canonica purgationis ĩ crimine hæresis. Et cum in omnibus fere criminibus abolitus fuerit & extinctus vsus canonicæ purgationis; in crimine tamen hæresis, etiam nunc vsitatus est, & in sacro inquisitionis tribunali frequentatus. quamuis enim in aliis multis delictis sinistra suspicio, pręsertim à maleuolis orta, aut tolerari posśit, aut interdum negligi; in crimine tñ hæresis ferenda non est, nec dissimulãda. sapienter enim scribit Rufinus lib. 1. inuectiuarum in Hieronymum Gloriosum quidem esse Christi exemplo iniurias tolerare patienter, at vnam hæreseos notam qui ferat, aut dissimulet, non esse Christianum. & Beatus ipse Hieronymus in epistola ad Pamochium aduersus errores Ioannis Hierosolymitani altisśima clamat voce in hæc verba; *Nolo in suspicione hæreseos quemquam esse patientem: ne apud eos, qui ignorant innocentiam eius, dissimulatio conscientiæ indicetur, si taceat.* hæc ille quod retulit Albertinus in repetitione rubri. de hæret. lib. 6. q. 14. nu. 75.

Iustisśime ergo Catholica & sanctisśima mater Ecclesia, respiciens quàm graue & periculosum sit hac hæresis infamia laborare, varios modos excogitauit ad excludendam sinistram hæreseos suspicionem, quotiens aut dictis, aut factis fidelis quispiam eam contraxisset, variis etiã pœnis coercens. inter ceteros vero modos vnus est canonica purgatio.

¶ *Quia sententia non potest ferri pro delato absoluendo eundem, sed contra indicendo sibi canonicam purgationem Episcopus & Inquisitor coniunctim, &c.* Sed videbatur quòd vnus sine altero posset indicere canonicam purgationem: nam cum delinquentes in hoc crimine ad abiurationem, vel purgationem recipiuntur, non videtur pronuntiari sententia contra eos, sed pro eis: quare potius videtur fauorabilis & absolutoria, quàm condemnatoria: vnde iuxta sententiam Eymerici in modo superiori, & infra quæst. 48. huius 3. partis. non videtur necessarium quòd simul conueniant ad hæc exercenda Episcopus & Inquisitor: & plane quamuis hæc sententia de ratione iuris stricta, fortasśis verior videatur, at contraria est tutior, quam hîc profitetur auctor, vt dixi infra hoc 3. libro. scholio. 108. vbi hanc difficultatem plene declaraui. interim videto Campegium apud Zanchinum cap. 8. verbo, diffinitiuam. & Syluestrum de Strigibus lib. 3. cap. 4. puncto 4. mihi magnopere probatur contraria sentẽtia, iuxta id quod dixi paulopost hoc ipso scholio. §. hæc quidem. *Ibidem. B* *An solus Eps, vel Inquisitor indicere posśit purgationem canonicã.*

¶ *Considerandum etiam hic est, &c. quòd ordo sumitur ibi in genere & non specie: vnde si Episcopus, &c.* Est omnino obseruandum hoc Eymerici documentum: nam si in specie inueniendi essent tales compurgatores, qualis est purgandus, aut nunquam posset se purgare, aut facile deficeret in purgatione: nusquam enim, verbi gratia, Episcopus purgandus posset inuenire duodecim, vel viginti Episcopos qui ipsum purgarent, ac de ceteris idem est iudicium: nam si dux belli esset purgandus, difficulter posset inuenire tot alios duces bellicos, qui ipsum purgarent. ergo sufficit ad satisfaciendum iuri postulanti in purgatione tantam manum, hoc est, tantum numerum ordinis eius, cuius est ipse purgandus, vt habeantur illi, de quibus in genere vere prædicetur illa qualitas, quæ est in purgando. quæ latius hic persequi non est præsentis instituti, nec necessarium. vidẽdus interim Albertinus in repetitione cap. quoniam. de hæret. lib. 6. quęstione prima, & nonnullis sequentibus, qui multam lucem huic Eymerici documento dabit. Nu. 148. *Qualiter intelligendũ, Cõpurgatores esse debere eiusdẽ ordinis cum purgando*

¶ *Adueniente autem termino, &c. comparebit personaliter purgandus cum suis compurgatoribus, &c.* Libro 2. Adnotationum schol. 11. vbi egimus de canonica purgatione, praxim omisimus, quæ in ea solet obseruari: quoniam eam Eymericus hoc loco docebat: verum nimis breuiter persecutus est rem difficilem, & periculosam, quæ non debet nisi cum maxima fieri consideratione, vt ibi diximus. quare vt hic locus illustretur, Nu. 149 E.

Ritus & ordo i purgatiõe canonica obseruãdus.

& suppleamus quæ deficiunt, tota hæc praxis indicendę purgationis erit hîc præscribenda: nulli autem luculentius (quod ego viderim) rem hanc tradiderunt, quam Auctor repertorij inquisitorum verbo, purgatio. §. forma. & Simancas cath. instit. tit. 56. num. 25. & seq. sed Simancas ordinatius loquitur, cuius verba huc transcribere placuit, cum nec melius à me, nec elegantius dici possit, & vt viro docto suus honos habeatur. dicit ergo ita:

Num. 25. In causa purgationis canonicæ hoc ordine & ritu procedi solet. conueniunt in vnũ Inquisitores, Episcopus, aut eius vicarius, & assessores, seu consultores periti, & excussis probationibus, reum condemnant, vt se purget septem plus minus testibus: hoc addito, vt si defecerit in vno, duobus, tribus, aut pluribus, exinde conuictus plene de crimine censeatur. Hæc autem sententia reo dicenda est, & ab ea potest prouocare; & post appellationem causa referenda est ad Senatum, nisi forte friuola fuerit appellatio: quia tunc ei ab inquisitoribus deferendum non est, vt generaliter Clemens iiij. constituit, & specialiter epistola quadam Senatus sanctæ inquisitionis plenius continetur. {l. 2. C. de decurio. lib. 10. l. 1. de appellatio. c. cum appellationibus friuolis. de appellatio. lib. 6.}

Num. 26 Deinde si à sententia non fuerit appellatum, vel post appellationem sententia confirmata sit, vel appellatio friuola reiecta fuit ab inquisitoribus: tunc reus ad se purgandũ debet nominare tot viros bonos, testes expurgatores, quot in sententia inquisitorũ continentur. Illi autem testes vocari seorsum debent ab inquisitoribus, & ab eis tria sunt inquirenda. Primum, an reum cognoscant, & à quo tempore: secundum, an reus, vel eius consanguinei, vel affines dederint, aut promiserint aliquid ipsismet testibus, vt reo fauerẽt: tertiũ, an testes ipsi se obtulerint ad reũ purgãdũ. quæ omnia quodam instructionũ capite plenius cauta sunt.

Num. 27 Post hæc testes omnes conuocantur in auditorium inquisitorum, & reus ad tribunal ducitur, & ab inquisitoribus interrogatur, an homines illos cognoscat, & an illi sint, quos ipse in testes purgatores nominauit: qui respondere solet, se illos cognoscere, & eosdem esse, quos nominauit. fiunt autem hęc omnia coram inquisitoribus solis, ac tabellione, seu notario, qui literis mandare singula debet: nec alius quispiam præsens esse huic purgationi permittendus est: ne ipse quidem vicarius Episcopi ordinarij, vt quædam epistola Senatus sanctæ Inquisitionis continetur: à sententia vero purgationis excludi non potest ordinarius, aut eius vicarius, vt dixi titulo de abiuratione. {confert. c. 1. 15. q. 1.}

Deinde Inquisitor ad expurgatores conuersus, talia dicere solet: Num. 28 Scitote, fratres, q Acacius reus de hoc & illo crimine accusatus, & suspectus est: quam ob rem ab ea suspicione se purgare tenetur, & vos nominati estis in testes innocentiæ suæ. Tu vero Acaci per Deum & sacrosancta Euangelia responde, an ea crimina commiseris: & statim reus coram illis iurat, se nihil eorum dixisse, aut fecisse. Deinde reus abire iubetur: & inquisitor interrogat purgatores, an ea omnia probe intellexerint: qui respõdent, se intellexisse: Mox testes omnes secedunt: & singulis seorsum vocatis, & ab eis solemni iuramento exacto, quærit inquisitor, an credãt Acacium iurasse verum, vel falsum: & quidquid responderint, à notario fideliter scribendum est. hactenus de ritu purgationis canonicæ.

Cũ indicitur canonica purgatio, aut Eps, aut eius vicarius adesse debet.

Hæc quidem Iacobus Simancas, in quibus id in primis mihi videtur notatu dignum, quod dicit num. 27. videlicet, huic purgationi non posse interuenire Epi vicarium; quod licet in Hispania custodiatur per priuatas eius inquisitionis instructiones; alibi secus faciendum crederem, quod est iuri communi magis consonum, & doctrinæ Eymerici hoc loco cõuenientius, qui scribit in purgatione iniungenda Episcopum & Inquisitorem simul conuenire debere; quod non solum puto locum habere in pronuntianda sententia, sed etiam in toto purgationis actu exercendo: & hoc videtur esse tutius, & obseruandũ donec alij meliora doceant, quibus libentissime acquiescam. nam cũ reus si deficiat in purgatione, possit vt hæreticus condemnari, quod non potest fieri sine Epo; oportet omnino vt ei etiam actui ex quo tantus effectus facile sequi potest, Eps, aut saltem eius vicarius adsit presens.

Postremo, hoc mihi præterea videtur addendum, ipsis compurgatoribus, distincte & clare legendum esse processum, id est summarie, & delicta, & indicia esse illis declaranda, ob quę purgandus ipse captus est, & compulsus canonicam subire purgationem: nisi enim hæc intelligant cõpurgatores non poterunt iure, & debite ipsum purgare.

¶ *Considerandum est etiam, quòd diffamatus de hæresi, ibi est purgandus, vbi noscitur diffamatus, &c.* Nu. 150. Quia medicina morbo debet esse contraria, & ideo per purgationem debet ibi satisfacere, vbi per malam famam offendit, & deliquit. sed amplius obseruari iubet auctor; vt qui in pluribus locis diffamatus est, in pluribus satisfaciat, non quidem per purgationem, quã cum semel adimpleuerit, non debet iterum subire, sed per prædicationem: quod qualiter accipi debeat dixi lib.

In pluribus locis diffamat' in illis debet satisfacere.

2. Adnotationum schol. 11. §. precipias insuper. pag. 39.

SCHOL. LII.

Pag. 313 colum. 1. nu. 150. B

Et contemnat qui canonice de hæresi se purgauit: nam si post purgationem incidit in hæresim iam purgatã. pro relapso habetur, &c. De hac difficultate variis locis varie sensit Eymericus. nã par. 2. q. 58. in fine, num. 7. pag. 264. versi. eodem modo si quis diffamatus. dixit de hoc casu iura non loqui aperte, & propterea Pontificem summum esse consulẽdum. & 3. par. in 7. modo processum fidei terminandi. tit. De forma heretim abiurandi. §. ratione autem purgationis. num. 184. pag. 324. B. non admodum determinate videtur asserere sententiam, quam hîc audacter adstruit, dũ dicit, dubium esse an is qui incidit in heresim de qua se purgauit, velut relapsus curię sit seculari tradendus: quamuis subiungat, quòd videtur tradendus.

An recidens in heresim de qua se purgauit, sit ut relaps⁹ puniend⁹.

Et quoniam lib. 2. adnotationum schol. vltimo. promisi me hanc difficultatem hoc loco explicaturum; ideo quanta fieri poterit & breuitate & perspicuitate, quid mihi dicendum videatur, explanabo.

Ac primum de iure nulla videtur esse dubitatio, quin is qui se purgauit, si iterum incidat in heresim de qua se purgauit (vt hic vult Eymericus) debeat vt relapsus tradi curię seculari. per textum in c. ad abolendam. §. illos quoque. de heret. quem hic citat auctor, cuius verba sunt: *Illos quoque qui post abiurationem prafati erroris, vel postquam se (vt diximus) proprij antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam heresim recidisse, seculari iudicio, sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos.* hec ibi.

Idem videtur innuere textus in c. excommunicamus 1. §. adiicimus. de her. cuius verba sunt; *Ipse autem Episcopus ad presentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint; vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur.* Idem apertius sanciuit Alexander iiij. in c. super eo. de heret. lib. 6. ibi: *Quòdque ij qui post abiurationem erroris, vel postquam se proprij antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratam heresim recidisse, seculari decernuntur iudicio, sine vlla penitus audientia relinquendi.* hec ibi.

Postremo eandem Eymerici sententiam comprobare videtur non obscure concilium Narbonense c. 11. in hec verba: *Et illos qui post abiurationem erroris, seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratam heresim recidisse, seculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquatis animaduersione debita puniendos, cum sufficiat tales per falsam conuersionem semel Ecclesiam decepisse: presertim vbi tanta eorum inualuit multitudo,* . . . . . *licet eis penitentibus nequaquam penitentia sit neganda.* hactenus ibi.

Ex his apparet sententiam Eymerici, aut veram esse, aut saltem multum probabilem. nam in his locis citatis videmus abiurantem & se purgantem, in hoc æquiparari, vt si iterum incidant in abiuratum errorem, seculari iudicio relinquantur.

Quòd si quis dicat his locis haberi sermonem de eo qui simul & abiurauit & se purgauit; hoc non videtur facile admittendum: quoniam illa particula, *vel*, aperte indicat casum sequentem, diuersum esse à precedenti, cum eius natura sit distinguere & separare, non coniungere, aut copulare.

Ex his plane redditur hec quæstio valde difficilis, nec video quid primo obtutu his iuribus possit responderi. quam ob rem omissis hic multis contemplationibus, hanc putarem veram esse prefatorum rescriptorum sententiam: Qui abiurauit de vehementi hanc, verbi gratia, hæresim, *Romanus Pontifex non est caput Ecclesię*, si postea vere in eam relabatur, tradendus est curię seculari: & hoc est sine controuersia. per textum in c. accusatus. §. cum vero. de heret. lib. 6. quod procedit etiamsi in aliam heresim à priori diuersam incidat iuxta precitatum textum, cum generaliter abiuret omnem heresim.

Eodem modo si quis ob vulgatam & frequentem infamiam, quam ex dictis, vel factis seminauit, grauem & vehementem contraxit heresis alicuius suspicionem, verbi gratia, huius, *Non esse purgatorium*: aut huius, *Errare eos qui hereticos persequuntur, & dicunt fore puniendos*: & coactus fuerit se de hac heresi purgare tanquam vehementer suspectus, si postea vere deprehendatur incidere in eandem heresim de qua se purgauit, re vera vt relapsus erit curię seculari tradendus, iuxta textum in d. c. accusatus. §. ille quoque. de heret. lib. 6. idque ob rationem quam adduxi supra lib. 2. adnotationũ schol. 64. §. quartus casus est. pag. 111. quoniam per hanc secundam deprehensionem, expressam declaratur animus illius, qui primo fuit in mala opinione contra fidem Christi, in qua semper presumitur continuasse vsque ad secundam deprehensionem. & hec mihi uidetur uera & tuta sententia, cum post purgationẽ, quam quis vt grauiter & vehementer infamatus fecit, vere deprehendatur in heresim lapsus. & in his terminis accipiendum uidetur quod hîc valde prudenter tradit Eymericus.

Recidens ĩ heresim de qua vt vehementer suspect⁹ se purgauit, vt relapsus est puniendus.

Hoc tamen discrimen est inter eum qui abiurat de uehementi, & cũ qui ut uehemẽter infamatus de heresi se purgat: quoniam qui abiurat de uehementi, si iterum uere incidat, siue in eãdem, siue in aliam hæresim, curię seculari traditur, iuxta d. c. accusatus. §. cum uero. de heret. lib. 6. secus autem dicendum est in eo qui ut uehemẽter infamatus se purgauit: nam non cẽsebitur relapsus nisi recidat in eandem heresim, quam prius purgauit: ita docet hîc Eymericus, quod uidentur apertissime uelle iura paulo antea relata.

Cur qui se purgauit non sit relapsus nisi in purgatam heresim recidat.

Quòd si rationem discriminis queras, dicam aut non facile reddi posse; sed ita uoluisse legislatores, cum non omnium quę ab illis sancita sunt

ratio

ratio reddi posit. l. non omnium. ff. de legibus. aut; quod verius & certius est; ideo qui incidit in aliam hæresim diuersam ab ea, de qua se purgauit; non punitur pœna relapsorum, nec traditur curiæ seculari; quoniam de illa solum, aut illis hæresibus se purgauit, de quibus fuit infamatus; non autem de omni hæresi generaliter. qui vero abiurat heresim vt vehementer suspectus, omnem hæresim abiurat, & propterea in quancunque postea labatur, relapsorum pœna punitur. & hec mihi videtur uera & solida discriminis ratio.

Dixi autem hanc sententiam veram mihi videri in eo, qui vt vehementer diffamatus de aliqua hæresi se purgauit: nam si quis leuiter diffamatus esset, etiamsi in hæresim purgatam relaberetur, non putaretur relapsus: sed perinde indicandum esset de eo, ac de illo qui de leui abiurauit. sunt enim abiuratio & purgatio duo remedia ad excludendam hæresis suspicionem valde apta, & inter se multum similia: vnde quæ de vna dicuntur, de altera possunt accipi, nisi in his, in quibus ius nominatim aliud disponit.

Si quis vero non recideret in heresim purgatam; sed in aliam; quamuis non sit puniendus vt relapsus, acriter tamen esset coercendus. quod si sepius post purgationem recideret in aliam atque aliam heresis infamiam; tunc fortassis tradi posset curię seculari, iuxta id, quod diximus lib. 2. Adnotatio. schol. 64. §. hoc vnum postremo.

Quæ dicatur grauis hæresis infamia, & qualiter cognoscatur. Sed quæret quispiam, quænam dicatur grauis hæresis infamia, & respondeo multis modis hoc posse deprehendi: nam si quis apud bonos viros seu pluries, seu passim notetur infamia, ea grauis, & vehemens censenda erit. Rursus, si quis propterea à bonorum consortio repellatur, eumque viri probi euitent, accedantque etiam indicia & suspiciones infamiam heresis augentia, ea grauis infamia putanda erit. Præterea, si statim post magnum aliquod delictum commissum, verbi gratia, post deletas Sanctorum imagines, combustatempla, violata sacramenta, & similia, statim aduersus aliquem oriatur infamia, illa plane grauis putabitur. Sed & alijs quoque modis innotescere id poterit, quos prudens iudex facile inspectis personarum, locorum, & temporum circunstantijs rimabitur.

SCHOL. LIIII.

Pag. 313 col. 1. nu. 151. C

In tit. De tertio modo terminandi processum in causa fidei per tormenta.

Dem tradunt Tabiensis in sum. uerbo, inquisitor. §. 14. nu. 15. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 22. multa Vmbertus Locatus in opere iudiciali uerbo, tortura. sed quantum ad hunc locũ spectat de torquendis reis, & ex quibus indicijs id facere liceat, uidẽdus est Eymericus infra par. 3. q. 61. ubi dixi plenissime.

Tormẽtis quãdo sit locus ex Eymerici sententia. ¶ *Et hoc est quando delatus, &c. nec sunt indicia ad talem suspicionem, vt habeat hæresim abiurare, &c. vel aliàs sunt indicia sufficientia ad quęstiones & tormenta.* Hic locus est obscurus, ita ut uix percipias quid sibi uelit Eymericus: hoc tamen uidetur concludere, tunc locum esse tormentis, cum uel uarius est reus, uel sunt indicia ex quibus posit torqueri, quę tamen non sufficiant ad hæresim abiurandam. quæ doctrina nõ uidetur uera. Primum enim sola quæuis uariatio nòn sufficit ad torturam, ut dixi schol. 118 huius 3. libri. §. prima regula est. Rursus, quia eadẽ illa indicia, quæ sufficiunt ad torturam, uidentur etiam ut plurimum sufficere ad indicendam abiurationem, sicuti patet etiã mediocriter eruditis.

Ad suspicionẽ hæresis excludendã tria oppor tuna reme dia, & qualia. Quare in hoc articulo ita clarius est dicendũ: cum delictum est semiplene probatum, uel sunt talia indicia aduersus reum, ut non posit simpliciter absolui ab instantia seu accusatione: tunc ad diluendam delicti suspicionem, tria sunt in hoc tribunali prodita remedia: purgatio canonica, de qua egit auctor in superiori modo processum fidei terminandi: abiuratio de uehementi, seu leui, de qua agit in sequentibus: & tormentum, de quo nunc disserit. hoc tamen postremum accommodatius est ceteris ad eruendam ueritatẽ: nam purgatio, & abiuratio non tam sunt apta ad ueritatem indagandam, quàm ad suspicionem, & infamiam hæresis excindendam.

Itaque hoc remedium per torturam non differt præcipue ab alijs penes indicia aut suspiciones, ut hic uidetur simpliciter uelle Eymericus, ita ut quæ non sufficiunt ad abiurationem, sufficiant ad torturam: quia generaliter id falsum est: sed differt quo ad modum infligendi, quamuis easdem ubique contingat adesse suspiciones & coniecturas. atque hęc est uera & solida doctrina, comprobata etiam per Madrilianam instructionem anno Domini 1561. c. 46. 47 & 48. quæ suis locis retulimus. Non tamen propterea diffiteor euenire sæpe posse; ut talia indicia concurrant contra reum, ex quibus non posit tuta imponi abiuratio de uehementi, aut alia grauior, cum ea sit grauissima pœna ob periculum relabendi: ea tamen indicia sufficientia iudicabuntur ad torturam infligendam, quæ non est adeo periculosa, ut per eam indagetur ueritas, & ab ore ipsiusmet delinquentis, si fieri potest, habeatur, ut tunc securius posit procedi ad iniungendam abiurationem, & alias penitentias. immo sępissime hoc fieri est necessarium, & hac fortassis ratione loquitur Eymericus.

Iam quando sit locus quæstionibus, trado copiose infra hoc 3. libro schol. 118. ex quo tractatio hęc lumen accipiet, cui non est facile fidendũ sine his adnotationibus.

Et in sententia tortura, et in eius executione, ¶ *In tali casu quia sententia interlocutoria est contra delatum ferenda, &c. per episcopum & inquisitorem coniunctim, &c.* hæc est uera & sana sententia, quam in terminis probat textus ab Eymerico citatus. illud addo non modo ad pronuntiandam

Debet interuenire ordinari' cum inquisitore.

dam tormenti sententiam, interuenire debere episcopum & inquisitorem: uerum etiam ad executionem eius, nisi per infirmitatem aut aliam iustam causam alter excusaretur: hoc enim tutius est, & cautum etiam in Hispania Madriliana instructione an. 1561. c. 48. in hęc uerba: *Ad pronunciandam tormenti sententiam interueniant inquisitores, & ordinarius, & eodem modo ad eius executionem, ob varios casus, qui in tortura accidere possunt.* hęc ibi. Quod cum sit tutissimum, ubique mihi uidetur obseruandum; quod etiam apertissime uelle uidetur auctor paulo post nu. 155. ibi: *Et cum disponunt se, episcopus & inquisitor per se, &c. incitant quaestionandum ad fatendum libere veritatem.* quod est obseruatione dignissimum.

Pag. 313 col. 2. nu. 153. C Variatio, an sufficiat ad torturam.

¶ *Si quaestionandus reperiatur varius.* Hic sentit apertissime auctor ob uarietatem solam reum posse torqueri: quod qua ratione sit accipiendū, explicui infra hoc 3. lib. schol. 118. §. prima regula est, quod omnino uideas, ne te hic locus decipiat, qui sano modo intellectus ueram doctrinam continet.

Ibidē. D. Non facile veniendū ad torturam, & qualia debent esse indicia.

¶ *Non sit tamen inquisitor multum uoluntarius ad quaestionandum.* Hoc est saluberrimum documentum: quamuis enim indicia, ex quibus ad torturam deuenitur, sint arbitraria; non tamen promde temere & in qualibet causa sunt tormēta usurpanda: indicia enim talia esse debent, quae iure subsistant & approbentur, aliter reijcienda sunt, vt plene dixi infra schol. 118.

Iam tota haec tractatio & obseruatio, quam hic tradit Eymericus de torquendis reis absolutissima est, & multa prudentia, ac iudicio constituta.

Pag. 314 col. 1. A

¶ *Scientes quòd quaestiones sunt fallaces & inefficaces, &c.* Insignis est hic locus desumptus ex Vlpiano in l. 1. §. in causa tributorum. vers. quaestioni. ff. de quaestionibus. vbi ita scriptum est:

Tortura res fragilis & incerta.

Quaestioni fidem non semper, nec tamen nunquam habendam, constitutionibus declaratur. etenim res est fragilis, & periculosa, & quae veritatem fallat: nam plerique patientia siue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, vt quoduis mentiri quàm pati tormenta velint. ita fit vt etiam vario modo fateantur; vt non tantum se, verum etiā alios† comminentur. hactenus ibi. Huc pertinet locus communis à quaestionibus, & contra quaestiones, de quo eleganter Quintilianus lib. 5. orato. instit. circa principium. & Cicero lib. 2. de inuentione. & lib. 2. Rheto. ad Herennium.

† criminētur.

Ibidē. B.

¶ *Aliqui sunt etiam maleficiati, &c.* Ipsemet explicat quid sibi velit esse maleficiatos, hoc est ipsi sponte deferunt maleficia, vt non sentiant saeuitiam tormentorum. nec putes haec prorsus vana esse: nam & Paulus Grillandus causarum criminalium acer quondam iudex, in tract. de quaestionibus & tortura q. 4. nu. 13. & sequen. refert se expertum hęc esse; idem testatur sibi contigisse Hippolytus Marsilius in repetitione. ff. de quaestio. Solent autem magna ex parte huiusmodi malefici vti verbis & orationibus sumptis, vel ex Psalmis Dauidicis, vel ex alijs sacrę scripturae locis, quae miris interdum modis & superstitionibus describunt in chartis membranceis puris, quas ipsi chartas virgines vocant, intermixtis quādoque incognitis Angelorum nominibus, qualia nos superiori anno uidimus à quodam uili homine, dum ad carcerem duceretur, abstracta; in quibus inusitati quidam erant circuli, characteres, & figurae prorsus admirandae, & valde superstitiosae.

Maleficia quae tuentur à tortura, & qualiter diluātur.

Haec omnia interdum in aliqua secreta corporis parte recondunt, vt cum torturę admouentur, fiant quasi insensibiles: interdum vero solo verbo proferunt quaedam voce submissa, ita vt procuIdubio quandoque contingat quae hoc loco commemorat Eymericus.

Aduersus has fraudes & incantamenta, quae remedia opem ferant, nondum sum expertus: iuuabit fortassis cunctas vestes detrahere cum quaestionibus admouentur huiusmodi homines, quibus saepe has figuras scriptas occultant.

Ibidem C Locus animaduersus.

¶ *Quod non tradetur morti, sed iurabit ne de cetero reuertatur ad delictum.* ita Barcinonensis impressus, Bononiensis item & codex Cardinalis de Gambara, sed Sabellanus ita: *Quòd non tradetur morti si confessus fuerit, dummodo amplius non reuertatur ad delictum.*

Ibidem D Solita tormenta vsurpāda.

¶ *Et quaestionetur consuetis modis.* Hic locus est ualde notandus: neque enim debent noua tormentorum genera excogitari, sed solita & vsitata sunt adhibenda, vt pulchre docet Antonius Gomez to. 3. varia. resolu. c. 13. nu. 5. & dixi plene infra schol. 118. vbi totum hunc locum de tormentis copiose declaraui.

SCHOL. LIIII.

Pag. 314 col. 1. n. 156. E

Vòd si quaestionatus decenter noluerit fateri veritatem, ponantur alia genera tormentorū coram eo, etc. Prima fronte videtur absurdū quod hic tradit Eymericus, dū ait eum, qui decenter est quaestionatus, debere perterrefieri appositis coram eo nouis tormentis, ac etiam iure torqueri, quod est iniquum. quando enim quis decenter est tortus, iam vicit ac superauit tormenta, & ideo liberandus est, non amplius terrendus, nec torquēdus; quare ex sequentibus verbis & tota horum verborum serie hęc colligitur Eymerici fuisse sententia, cum reus primo die decenter est quaestionatus, iuxta qualitatem tormēti, quod iudicatū est primo sufficere ad eruendā veritatem, licet non sit datum cum debito rigore, vt fieri solet: nam semper à leuioribus tormentis incipiendū est, nec fassus fuerit veritatem; licet pro illa vice ac die decenter sit quęstionatus, non tamen est sufficienter tortus: & tunc ostendi illi poterunt noua tormenta, quibus amplius in sequentibus sit torquendus nisi fateatur: atque hoc consilium est laudabile & securum. nō ergo loquitur de eo, qui iuxta qualitatem indiciorum omnia iam tormenta superauit, sed de illo qui licet semel fuerit pro illa vice sufficienter tortus, adhuc

Locus de tormentis apud Eymericum obscurus, explicat'.

adhuc tamen secundum iura remanet torquendus, quod indicant apertissime illa uerba: *Ad continuandum tormenta non ad iterandum.*

Qui iure torqueri nō possūt, an possint saltem terreri.

Scio quæsitum esse an qui iure torqueri non possunt, terreri saltem possint, uelut milites, doctores, equites, & alij nobiles. Sed hec questio in hoc crimine locum non habet, cum omnes priuilegiati & exempti à tortura in alijs delictis, in hoc torqueri possint, ut dixi infra hoc 3. libro schol. 118.

Impuberes & senes terreri possunt & leuiter torqueri.

De illis uero qui uel propter immaturam ætatem & corporis debilitatem quales sunt impuberes, aut propter senectutem non torquentur, dubium est an saltem terreri possint. & uerius est posse, cum leuiter etiam & cum moderamine, iuxta personæ & temperamenti corporis qualitatem, torqueri possint, iuxta textum singularem in l. 1. §. impuberi. ff. ad senatusc. Syllanian. cuius uerba sunt: *Impuberi autem utrum in supplicio tantum parcimus, an uero etiam in quæstione? & magis est, vt de impubere nec quæstio habeatur, & aliàs solet hoc in vsu obseruari, vt impuberes non torqueantur: terreri tantum solent, & habena, vel ferula cędi:* hęc ibi. Et tenet Simancas catho. institu. tit. 65. num. 45.

Mulier prægnans nec torquēda nec terrēda.

Si quis autem alterius gratia iure torqueri prohibeatur, vt mulier pręgnans propter periculum partus; tunc nec terreri potest: quoniam ex terrore & cōminatione posset sequi abortus: expectāda igitur est donec pariat, si ueritas aliter quàm per torturam aut terrorem haberi non possit. de quo alibi fusius diximus.

Confessio per terrorē facta, an ratificanda & quādo pulchra disputatio.

Illa vero est cognitu necessaria, & huius loci propria disputatio, An confessio facta per terrorem & comminationem, absque ratificatione sit valida, & fidem faciat. in quo articulo qui ualde singularis est & notandus in hac causa, ita distinguere oportet: Aut terror, & comminatio realis est & actui propinqua, vtpote, cum reus accusatus vel inquisitus erat ligatus, vel spoliatus prope tormentum, aut sane in loco tormentorum: Aut terror remotus est à tormento, & verbis tantum illatus per iudicem comminantem reo, se miris modis eum excruciaturū, nisi veritatem fateatur.

Si primo modo per terrorem extracta sit confessio; tunc non valebit sine ratificatione: quia paria sunt confiteri in tormentis vel metu tormentorum. ita Baldus in l. nouissime. uers. quid enim. ff. quod falso tutore aucto. quem sequitur ibidem Raphael Cumanus. Idem iterum repetit per eundem textum Baldus in l. interpositas. C. de transactio. nu. 6. tradit Gandinus tract. de malefi. in rubrica, De quæstionibus. vers. quæ confessio dicatur facta formidine tormentorum. & alij quos libens omitto. & hęc sententia uera est & tuta, & obseruanda. hoc ergo casu, vt confessio valeat, ratificatio & perseuerantia exigitur, perinde ac si in tormentis facta esset.

Torturā, et terrorē paria esse qualiter ītelligēdū.

Sin autem quis secundo modo perterrefactus confiteatur, valet tunc confessio absque ratificatione, & tamquam spontanea & sine tormētis facta censeri debet: nam regula quæ dicit, paria esse torturam & terrorem, locum habet in terrore primi generis qui actui propinquus est, vt vere & singulariter adnotauit Antonius Gomez 3. tom. varia. resolutio. c. 13. nu. 4. uers. & ita debet procedere. tenet Bart. in l. 1. §. diuus Seuerus. nu. 2. ff. de quæstio. & Gandinus tract. de malefi. præcitato loco. hæc autem uerbalis perterrefactio cuilibet & indistincte fieri potest, atque ex his puto hunc Eymerici locum clarā lucem accepisse.

Ibidem col. 2. n. 156. A Tormēta nouis indicijs accedentibus, an & qñ iteranda.

¶ *Quòd si nec sic poterit ad terrorem, vel etiam ad veritatem secunda dies, &c. assignari ad continuandum tormenta, non ad iterandum.* Singularis est & tutissima & penitus obseruāda hæc Eymerici doctrina, de non iterandis tormentis, nisi noua indicia superueniant. quam sententiam tradunt cōmuniter Doctores. Bartolus in l. unius. §. 1. ff. de quæstio. Salycetus in l. 2. C. de custo. & exhiben. reo. Baldus in l. decuriones. C. de quæstio. Guido de Suzaria tract. de indicijs & tortura nu. 3. uers. quartum notandum. Franciscus Casonus tract. de tormentis. c. 14. nu. 1. & seq. & hanc sententiam communem esse testatur Ioānes Ami. cons. 37. nu. 4.

Noua autem indicia uoco, quæ à primis differunt specie & substantia, ut optime tradit Aegidius Bossius tit. de tortura. nu. 12.

Verumtamē quamuis noua superuenerint indicia, non est retorquendus reus, nisi in corporis fortitudine durauerit. l. unius. §. 1. ff. de quæstio. tradit Guido de Suzaria præcitato loco, quod est obseruandum, ne forte reus in tortura, dum retorquetur, examinatus concidat; nec refert etiāsi leuiter primo fuerit tortus. sunt enim multi ita debiles, ut ex prioribus tormentis ita remaneant infirmi, ut probabiliter credatur eos non posse alia nondum inflicta etiam leuiora sustinere sine graui iactura & periculo uel animi uel corporis. meminerint ergo iudices se non esse carnifices, & fallaces esse quæstiones, ut paulo antea monuit auctor.

Tormēta quando repeti possint.

Ceterum, ut hic locus amplius lucem accipiat, uidendum est, quando tormenta repeti possint. quę licet uulgaris sit questio, at est ualde utilis, & cognitu necessaria. Sit ergo hæc prima regula, Cum reus fuit leuiter & molliter tortus, repeti potest in tormentis, ita ut sufficienter torqueatur. quo casu iudices solent cum iubent reum deponi à prima tortura, iubere notario ut scribat, se illum deponi iubere animo repetendi: & hæc nō tam dicitur repetitio torturę, quàm continuatio; quoniam uere & proprie loquendo repeti tunc dicitur tortura, quando reus fuit sufficienter tortus, ita quòd priora indicia plene diluerit & superauerit, quòd si reus fuit sufficienter tortus, & nihil est confessus, tunc non possunt repeti tormēta, ut optime docuit idem Eymericus, nisi noua indicia superueniant. ita Albericus in rubrica C. de quæstio. num. 8. ubi ita seruari asserit. & hanc opinionem uocat communem Alexander lib. 1. consi. 5. nu. 4. & alij quos refert & sequitur Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 64. uers. ultimo uidendum est. atque ita potest accipi hoc Eymerici dictum.

Tortura proprie quando dicatur repeti.

Sit secunda regula, Quamuis ex primis indicijs ne-

cijs nemo debeat in tormentis repeti, quod communiter teneri tradit Alexander lib. 1. in d. consi. 5. num. 4. hoc tamen fallit, quando prima indicia sunt multum vrgentia & manifesta: nam quamuis hoc casu secundum aliquos de iure tortura repeti non possit; nihilominus de consuetudine seruatur, vt tormenta repeti possint. Bart. in l. vnius. §. reus. num. 2. ff. de quæstio. quem alij sequuntur, quos præcitato loco refert Iulius Clarus. sed cauendum hîc est, ne quid nimis seuerũ ratione huius opinionis committatur. sæpe enim contingit ob sæuitiam tormentorum multos fateri quæ non commiserunt. ego tutius putarem hoc casu non esse repetenda tormenta, si reus sufficienter tortus fuerit, nec aliquid fassus fuerit: quamquam non ambigo in hominibus multum facinorosis, & robustis cum exquisitissima tamẽ consideratione, hanc regulam quãdoque locum habere posse.

Sit tertia & postrema regula, Cum reus in tortura fuerit confessus delictum, & deinde ductus ad ratificandum, confessionem factam reuocauerit; tunc repeti potest in tortura, etiamsi alia indicia non superueniant, quia ea confessio primum facta in tormentis, dicitur nouum indicium. Bartolus in l. vnius. §. reus. in fine. ff. de quæstio. & hanc opinionem dicit communem Bossius tit. de tortura num. 34. & alij quos refert & sequitur Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. versi. vlterius quæro. & q. 64. versi. vbi vero. & versi. vltimo videndum est. in fine. verum hoc casu fugienda est iudicum quorundam crudelitas, & immanis plusquam carnificum sæuitia, qui tandiu reum detinẽt in tormẽtis, donec perseueret: hoc enim fieri non debet, nec potest, vt optime præcitato loco scripsit Iulius Clarus.

Quotiens autem fieri possit hæc repetitio tormentorum ob reuocatam confessionem factam in tormentis, paulo post aperiam.

Pag. 314 col. 1. nu. 157. B — ¶ *Vbi autem decenter quæstionatus, & tormentis expositus noluerit detegere veritatem, amplius non vexetur, sed abire libere dimittatur.* Hic locus est obseruatione dignissimus contra sententiam Cardinalis in clemen. de vsuris. & Francisci Squillacensis tract. de heret. c. 31. num. 1. & quorundam aliorum asserentium, reum prius quæstionãdum: & si nihil fateatur, purgandum; tandem ad abiurationem compellendum; quę sententia velut nimis sæua explosa fuit à nobis lib. 2. Adnotatio. schol. 11. §. atque ex hac. & §. seq. & Eymericus hoc loco sapientissime more suo sentit reum sufficienter tortum liberandum esse absque aliis pęnitentijs. in quo quid sit obseruandum, docui præcitato scholio, quod omnino videas in hac causa.

Reus sufficienter tortus, si nihil fateatur, liberandus.

Tort' sufficiẽter qs dicatur.

Tunc autem dicitur reus tortus sufficienter, quando ita rigida inflicta est sibi tortura, vt iudicio prudentum considerata indiciorum qualitate ea ipsa indicia purgauerit, & nihil fuit confessus, sed in tortura semp mãsit in negatiua. vt ergo intelligatur quãdo per torturam indicia sint purgata, cõmensuranda est qualitas rigiditatis inflictæ torturæ, cum qualitate grauitatis indiciorum.

¶ *Si autem in quæstionibus prodiderit veritatem, scribatur totum in processu, & post quæstiones ducatur ad alium locum, &c.* Post inflictum tormentũ & confessionem in eo extortam, vt virtute eius reus possit condemnari, necessarium est vt eam ratificet; quantum autem tempus transire debeat in hac causa nullo communi iure (quod ego sciã) prefinitũ est. Bartolus, Hippolytus Marsilius, & alij in l. 1. §. diuus Seuerus. ff. de quæstio. & alij alijs locis putant id spatium esse debere vnius diei naturalis: quam sententiam comprobare videtur instructio Madriliana an. 1561. cap. 53. quam paulo post referam; sed hoc spatium ad minus debet transire. benignius tamen est, vt hęc ratihabitio fiat post duos, vel tres dies postquam inflicta fuit tortura, ne adhuc tormentorum dolor & vehemens animi perturbatio durare videatur.

Ibidem. C Nu. 158. Quãto tẽpore trãsacto debeat ratificari cõfessio in tormentis facta, et quãliter.

Hæc ratihabitio quibus obseruatis fieri debeat, tradit hoc loco Eymericus, & præscripsit luculenter Madriliana instructio c. 53. in hęc verba à nobis latina facta: *Transactis vigintiquatuor horis post tormentum, debet reus confessionem suam ratam habere. quòd si eam reuocauerit, vtendum erit iuris remedijs. & quo tempore tormentum infligitur, notarius debet horam scribere, & similiter faciat tempore ratificationis, ne si sequenti die fiat ratihabitio dubitetur, an sit facta post vigintiquatuor horas, vel ante. quòd si reus confessionem in tormentis factam ratam habuerit, & inquisitoribus fuerit satisfactum de bona reorum confessione & conuersione, poterunt ipsum admittere ad reconciliationem; quamuis in tormentis confessus fuerit. prudenter tamen animaduertere debent, qualiter huiusmodi homines recipiant, & considerare oportet hæresum quas confessi fuerant, qualitatẽ, an eas didicerint ab alijs, vel eas ipsi alios docuerunt ob periculum quod inde consequi potest.* hæc ibi.

¶ *Et interrogetur etiam diligentius, & semel, & pluries, &c.* Modus autem interrogationis talis esse solet: *Recordaris eorum quæ heri, aut ab hinc dies duos in tormentis dixisti? nunc dic libere veritatem.* & notarius scribat responsionem. quòd si ratam habuerit confessionem, plenissima tunc ei fides habetur, vt hactenus dictum est.

Ibidem. D Qualiter interroge tur re' ad ratificandum confessionem.

¶ *Quòd si non persliterit in prima confessione, immo adhuc negauerit veritatem, & non est decenter quæstionatus, &c.* Hic locus de reuocante confessionem factam in tormentis non est sine adnotatione omittendus, cum sit res vsu frequens, & cognitu necessaria. Eymerici sententia talis esse videtur: si is qui reuocat confessionem non est sufficienter tortus, iterum potest torqueri, non iterans tormentis, sed continuans; quòd si sufficienter est tortus, & reuocet confessionem, dimittendus est. Sentire ergo apertissime videtur Eymericus, ob reuocatam confessionem factam in tormentis non posse reum iterato torqueri, si sufficienter est tortus: contraquam diximus paulo antea. §. sit tertia & postrema regula. neque hæc sententia audienda est, & vera sẽtẽtia est, quam in præcitato §. tradidimus.

Ibidem. Reuocans cõfessionẽ factam in tormentis retorquẽdus est.

Maior tamen difficultas est, cum reus confessionem

Quotiens retorqueri possit reus ob reuocatas cõfessiones. sionem reuocat, quotiens repeti ad tormentum possit, aut debeat. & Iulij Clari sententia in pract. crimi. §. fin. q. 21. uers. vlterius quæro. in fine. & Antonij Gomesii 3. tom. varia. resolut. cap. 13. num. 27. & Carrerij in pract. crimi. nu. 194. & aliorum; quos refert Boerius decisione 163. nu. 19. & sequ. est, quòd cum reus bis tortus, bis confitetur & reuocat, tertio possit torqueri, & de integro quæstio haberi. Ceterum hæc sententia multis videtur nimis crudelis, ac multis rationibus refelli potest. Primum, quia nulla lege certa nititur: rursus, quia confessio secunda facta in tormentis non generat nouum indicium, cum sit eadem cum prima confessione: tandem, quoniam qua ratione ter torquetur, posset & plures torqueri; cum nulla diuersitatis ratio commoda assignari possit.

Quare benignius & securius est, ne quis ob reuocatam confessionem tertio torqueatur: nam hoc præterquam quòd nulla certa lege cauetur, crudele etiam nimis, & inhumanum videtur. atque hæc sententia placuisse quoque videtur doctissimis & iurisconsultissimis viris Angelo tractat. de malefi. vers. fama publica. q. 9. Paulo Grillando tract. de quæstionibus & tortura q. 7. circa finem, & Iacobo Simancæ cathol. institu. tit. 65. num. 82. nam nonnulli alij eorum, quos ille citat in hanc sententiam, aperte contrariam tuentur. addit tamen, quod & nos approbamus, tunc demum fortassis recipi posse superiorem sententiam de tertia torturæ repetitione, cum reus bis fuerit leuissime tortus, & in posteriore illa confessione, aliqua noua signa priori confessioni addiderit: quorum alterum si desit, nullo modo tertio torquendus est reus. & hæc videntur mihi in hoc articulo diligenter obseruanda, & hic Eymerici locus omnino est cauendus.

Videns. Reus sufficiēter tortus si nihil confiteatur, absq; fide iussoribus liber dimittēdus. ¶ *Et si omnino requiratur per sententiam expediri, fiat sibi, &c.* Et hæc est uera sententia, quamuis enim Salycetus in l. si tibi. C. de adulter. & in l. 3. C. ad l. iuliam maiestatis. & in l. ea quidem. C. de accusatio. & Paris de Puteo in tract. syndicat. in parte, viso de repetitione torturæ. & alij quos refert Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 13. num. 28. teneant reum pluries tortum negantem delictum, sub fideiussoribus relaxandum, & causam indecisam relinquendam; at verior sententia est hoc casu, reum esse absoluendum, quia vulgaris est regula: quòd actore non probante reus debet absolui. l. actor. C. de probatio. l. qui accusare. C. de edēdo. quod tenet & probat latissime Antonius Gomez prçcitato loco. & Paulus Grillandus tract. de quæst. q. 7. nu. 11. & alij quos in re aperta libenter omitto; neque ab hac sententia recedendum est; quam intellige iuxta ea quæ dixi paulo antea. §. vbi autem decenter. & lib. 2. schol. 11. §. atque ex hac. & §. sequenti.

Pag. 315 col. 1. nu. 160. ¶ *Hic est diligentius attendendum, &c.* Hoc est accipiendum iuxta ea quæ diximus supra schol. 53. in principio. vers. & hoc est, quando delatus.

SCHOL. LV.

In tit. De quarto modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui. *Pag. 315 col. 1. nu. 161.*

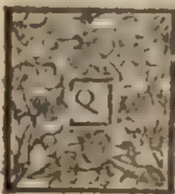

QVæ ad intelligendos hos tres modos sequentes, videlicet quartum, quintum & sextum maxime sunt necessaria, tradita sunt copiose ab Eymerico supra par. 2. q. 55. vbi disseruit de præsumptionibus leuibus, vehementibus, & violentis: quo loco & nos plurima ad eũ illustrandum addidimus. his vero locis de abiurationibus iniungendis ad purgandas vel excludendas, aut ad luendas pœnas pro illis suspicionibus differit singillatim, praxim docens, quæ in singulis debeat obseruari: cuius occasione tractanda à nobis hîc est abiurationis materia. *Abiurationis tractatio.*

Quantum autem ad hunc modum spectat, eũ transtulit in suam sum. Tabiensis verbo, inquisitor. §. 15. Iacobus Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q. 23. Locatus in fine operis iudicialis in forma sententiæ contra leuiter suspectum de hæresi. nonnulla Zanchinus tract. de hçret. cap. 41.

Sed iam nos de abiuratione dicamus, vt hi modi sequentes facilius percipiantur; de qua agunt Zanchinus tracta. de hæret. cap. 20. nu. 2. & ibidem Campegius. Repertorium inquisitorum & Locatus in opere iudiciali, & Bernardus Comensis in lucerna verbo, abiuratio. Petrus Godofredus in l. 2. C. de hçretic. Albertinus tractat. de agnos. assertio. q. 30. nu. 60. & sequ. Simancas catho. institu. tit. 1. idem in enchyridio tit. 53. copiose Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 1. idem tract. de hæret. par. 2. assertione 41. num. 331. Conrradus Brunus lib. 3. de hæret. c. 6. Doctores communiter in cap. accusatus. in principio, de hæret. lib. 6. & alij varijs locis, quos prudens omitto: nam hi ceteris copiosius rem tractant. extatque etiam de abiuratione hac, de qua disserendum est, singularis locus in concilio Tolosano c. 11. & in concilio Narbonensi c. 6. & in concilio Biterrensi c. 29. *De abiuratione q disseruerũt.*

Est autem abiuratio (quantum pertinet ad hunc locum, nam ceteras huius vocis significationes libenter omitto) solemnis hæresum detestatio, cum assertione catholicæ veritatis, & obligatione, iuramento, & pœna munita permanendi in fide Christiana. ita colligitur ex c. ego Berengarius. de consecratio. dist. 2. & ex c. ad abolendam. § illos quoque. de hære. & ex c. si per eo. & ex c. accusatus. de hçre. lib. 6. & ex c. inter solicitudines. de purga. canon. & ex pluribus *Abiuratio quid.*

aliis Iuris canonici & Cōciliorum, ac sanctorum Patrum locis.

Abiuratio, res antiquissima.

Abiuratio res est antiquissima, contraquàm sentiant imperiti quidam vetustatis, & Ecclesiæ inimici: nam & in prima Nicęna synodo cap. 8. ita scriptum inuenio; *Si qui voluerint uenire ad Ecclesiam catholicam ex Nouatianis, placuit sancto concilio vt ordinentur, & sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeant ab eis confessionem, quam per scripturam exigi oportet, vt fateantur se cum omni consensu Ecclesię catholicę & apostolica statuta obseruaturos, idest, communicaturos se & his, qui forte secundas nuptias experti sunt, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt: quibus tamen lapsis pænitentia modus & tempus ascriptum est, vt in omnibus sequantur ea, quę in Ecclesia catholica & Apostolica obseruantur.* hactenus ibi.

Eiusdem abiurationis meminit concilium Ephesinum sub Cælestino primo celebratum, & concilium Laodicenum sub Liberio cap. 7. & alibi sæpe ab approbatis concilijs & Sanctis Patribus & vsurpatam & vsitatam scimus abiurationem. Et Leo Papa, refertque Gratianus in cap. saluberrimum. & in cap. dotatum. 1. q. 7. nullum hæreticum ad vnitatem Ecclesiæ recipiendum iubet, nisi prius hæresim abiuret, & anathematizet. tandem labentibus seculis idem est semper cum hæreticis redeuntibus obseruatum, ut in concilio Constantiensi sessio. 19. cum Hieronymo de Praga, & in concilio quodam sacerdotali temporibus Nicolai II. cum Berengario, & refertur in cap. ego Berengarius. de consecratio. distinct. 2.

Abiurationis vsus cur olim institutus.

Fuit vero olim salubriter institutus abiurationis vsus, ob continuas frequentesque hæreticorum fraudes, & intercadentias, vt abiurationis robore adacti, & quasi vinculo constricti & alligati cogerentur in catholicę Ecclesię vnitate permanere, ne liberum eis esset impune quotiens vellent recedere, ac Ecclesiam deludere, vt grauiter & vere constituit Leo primus epistola 84. & refert Conradus Brunus libro 3. de hæret. cap. 6.

Quid continere debeat abiuratio.

Iam quid continere debeat abiuratio luculenter præscripsit olim Leo eius nominis Papa primus epistola 84. ad Nicętam Aquileiensem episcopum in hęc verba: *Damnent apertis professionibus suis superbi erroris auctores, & quidquid in doctrina eorum vniuersalis Ecclesia exhorruit, detestentur: omniaque decreta synodalia, quæ ad excisionem huius hęreseos Apostolicæ sedis confirmauit auctoritas, amplecti se, & in omnibus approbare, plenis & apertis, ac propria manu scriptis protestationibus eloquantur. nihil in verbis eorum obscurum, nihil inueniatur ambiguum: quoniam nouimus hanc istorum esse versutiam, vt in quacunque particula dogmatis execrandi, quam à damnandorum societate discreuerint, nihil sibi sensuum suorum existiment esse non saluum.* hęc ibi. Insignis est locus, & ob id non fuit omittendus: in quo illud est diligenter obseruandum, totam abiurationem propria manu esse scribendam: quod si fieri potest, omnino est custodiendum.

Quadruplex abiuratio.

Abiurationē hanc quadruplicē colligimus ex hac Eymerici tractatione, Aut enim est de leui, aut de uehementi, aut de violenta suspicione, aut deniq; de hæresi formali: quæ partitio aptissime conuenit abiurationi, cum omnis cui subeunda est abiuratio, aut leuiter suspectus sit in fide ob modicas & leues malæ credentiæ suspiciones: aut vehementer, ob vehementia infidelitatis, aut hæresis alicuius indicia: aut violenter ob violenta indicia & iuris, & de iure præsumptiones: aut uere & formaliter sit hæreticus.

Abiuratio de leui & de vehementi quomodo differant.

Quamquam uero huiusmodi abiurationes, pręsertim de leui, de uehementi, & de violenta (nam in formali manifestior est discriminis ratio) ratione finis non differant, cum in id potissimum referuntur, ut abiurantes uirtute earum adacti in catholica unitate contineantur; at quo ad effectus ualde sunt dissimiles: primum enim differunt formula siue conceptione uerborum, neque enim eisdem uerbis concipiuntur, ut ex utraque formula apparet.

Prętereа differunt ex quorundam sententia ratione loci ubi fiunt: quoniam abiuratio de leui fit in domo episcopi uel inquisitoris, at abiuratio de uehementi fit in publico, in conspectu populi ad hoc conuocati, ut uoluit Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 1. num. 26. ubi dicit ita uoluisse hoc loco Eymericum, cum auctor hic num. 161. uers. circa istum. apertissime sentiat, hanc abiurationem de leui non modo secreto, uerum etiam publice fieri posse, cum is qui sic abiurat, publice est de hæresi suspectus, item abiurationem de uehementi & publice & secreto ob eandem rationem fieri posse, docet paulo post Eymericus in 5. modo num. 166. §. circa istum. uers. & abiurabit publice uel secrete.

Abiuratio de leui priuatim fiat, nō publice.

Tametsi uero in abiuratione de uehementi cum Eymerico consentiam, eam scilicet publice fieri posse, immo addo, & ita fieri debere, nisi causa rationabilis impediat. quantum ad leuem attinet, benignius est & receptius ut priuatim in auditorio inquisitorum fiat, quod in Hispania prima instructione Hispalensi cap. 5. & tertia Valdolitana cap. 12. cautum esse testatur Iacobus Simancas catho. instit. tit. 2. nu. 24.

Sed Eymerici sententia olim obseruabatur, cum acrius punirentur, quàm nunc, redeuntes ad Ecclesię gremium. & concilium Biterrense cap. 29. & Narbonense c. 6. apertissime comprobant hanc Eymerici sententiam: nam in Narbonēsi ita scriptū est: *Omnes vero faciatis culpas suas clero et populo cōuocatis publice cōfiteri, et abiurare, atq; iurare, prout in mandatis apostolicis, & statutis Domini Romani plenius continetur: nisi vbi culpæ leuitas, & scandali † enormitas rigori etiam huic quicquam ostenderent detrahendum.* hęc ibi. quod Eymericus secutus, nunc publice ratione publicę suspicionis, nunc secreto propter secretam suspicionem docuit hanc abiurationem faciendam: sed mitius est, ut dixi, ut ea semper in priuato fiat & occulto. de hac uero antiqua seueritate alibi plenius diximus, & tradit multa opportune Repertorium inquisitorum uerbo, publice.

† libentius legerem, exiguitas

Tertia

Tertia inter has abiurationes differentia est, quo ad pœnitentias iniungendas abiurantibus: quoniam de leui abiurantibus non imponitur tam acris pœnitentia, quàm abiurantibus de uehementi.

Abiurantes de vehemẽti si recidant, relapsorũ pœna plectuntur.

Denique ultima & potissima differentia est, quoniam qui de vehementi abiurat, si relabatur in hæresim, relapsorum pœna punitur, & curiæ sæculari traditur: qui vero de leui abiurat, quamuis relabatur in hæresim siue abiuratam siue aliã; nec putatur relapsus, nec relapsorum pœna plectitur, quamuis acrius ob secundum lapsum puniatur. c. accusatus. in prin. ubi Doctores de hæret. lib.6. Simancas catho. instit. tit.1. nu.19. Ioãnes Rojas in d. singul. 1. num.26. & tradit etiam hoc loco Eymericus nu. 161. & hanc sententiã veram esse contra Ancharanum & alios demonstraui supra lib.2. Adnotatio. schol.64. §. vel post constitit. pag.112. col.1.

Initio cuiuslibet abiurationis generalis fit protestatio fidei.

Qualis autem sit abiurationis formula, seu quibus verbis concipiatur, copiose tradunt præcitati in principio huius scholij, & Eymericus in his modis finiendi processum fidei, in quo tamẽ hoc est diligentissime obseruandum, commune esse omnibus abiurationibus, vt is qui abiurat, in principio generaliter seu vniuersaliter profiteatur se credere & tenere eam fidem, quam tenet sancta Romana & Apostolica Ecclesia; verumtamen in sequenti clausula detestationis & anathematizationis est differentia: nam qui abiurat de leui, cum descendit postea ad detestandos errores & hæreses ex sententia Eymerici non profert clausulam illam vniuersalem, videlicet hanc: *Et consequenter abiuro & abnego omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam Romanam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam.* Sed protinus post vniuersalem fidei protestationem descendit ad particularem eius hęresis, aut earũ hæresum detestationem, in quibus est habitus leuiter suspectus, sic: *Item iuro me credere, & ore profiteor (verbi gratia) summum Pontificem Romanum esse militantis Ecclesiæ visibile caput.* aut quid simile. & post detestatur hęresim huic articulo contrariam, sic: *Et consequenter abiuro, abnego, & detestor illam hæresim quę falso asserit, summum Romanum Pontificem non esse militantis Ecclesiæ visibile caput.* Quam differentiam inter abiurationẽ de leui & inter abiurationẽ de vehementi, ac de violẽto, vt adnotaret auctor, in sexto modo processum fidei terminandi nu. 176. posuit titulum De forma abiurandi omnẽ hęresim, ab eo facienda qui est suspectus habitus violenter.

Abiurãs de leui ex sententia Eymerici nõ detestatur omnem hęresim.

In hanc opinionem putarem descendisse auctorẽ per textum in c. accusatus. §. eum uero. de hæret. lib.6. ubi narratiue dicitur formaliter hæreticũ simpliciter uel generaliter abiurasse, ex quo loco puto auctorem collegisse suspectos de hæresi leuiter, non debere detestari seu abiurare omnem hęresim, sed solum eam, aut eas de quibus leuiter habentur suspecti.

Ceterum, ut in hac re, quæ non est leuis momenti, quid fieri debeat indicemus: dico, primum in abiuratione de leui omitti posse secure clausulam illam generalem detestationis & anathematizationis de omni hæresi, quia etiamsi apponeretur, nihil operaretur, cum is qui abiurat de leui siue incidat iterum in hęresim abiuratam, siue in aliam, non censeatur relapsus: nihilominus tamen posset apponi, siue in principio post uniuersalem protestationem, siue post abiuratas particulares hęreses, sic: *Et postremo abiuro omnem hæresim extollentem se contra dictam sanctam Romanam & Apostolicam Ecclesiam.*

Et dum hęc scribo Romę anno Domini 1578. die 12. mensis Octobris, consulens in sacrosancto uniuersalis Romanæ Inquisitionis officio formulas abiurationis de leui, inueni hanc generalem detestationem omitti quandoque solitam, quandoque uero apponi. placebat Petro Dusinę assessori sanctę Romanę Inquisitionis, ut semper apponeretur: quod mihi etiam magnopere probatur, & ita obseruatur hodie Romę, ut eodem die mihi asseruit Frater Thomas Zobbius Sacrosanctę generalis Romanæ Inquisitionis Commissarius. atque hoc etiam uelle uidetur Iacobus Simancas catho. instit. tit.1. nu.12. & tit.57. nu.7. dum ait, omnibus abiurandi formulis contineri, ut qui reuertitur ad Ecclesiam, omnes hęreses abiuret. & ualde uidetur rationi consentaneum, ut is qui quocunque modo fidem uisus est offendere, & protestetur se tenere omnem illam fidẽ, quam profitetur Sancta Romana Ecclesia, & detestetur omnem hęresim aduersus eam fidem se extollentem.

In abiuratione uero de uehementi nulla dubitatio est, quin prędicta generalis detestationis clausula apponi debeat post pręmissam protestationem: idque siue fiat ante particularem hęresum in processu delinquentis contentarum detestationem, sic: *Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem hęresim extollentem se aduersus sanctam Romanam Ecclesiam:* siue post abiuratas particulares hęreses, sic: *Et postremo abiuro omnem hæresim, &c.* vt indicat faciendum Locatus in opere iudiciali in forma abiurationis suspecti uehementer, pag.494. nam cum abiuratur de uehementi, necessaria est hęc clausula propter relapsus delinquentium, ne si illi relabantur in aliam hęresim ab ea quam in particulari abiurarunt, tueantur se hac exceptione dicentes, se nõ incidisse in hęresim abiuratam, sed in aliam quam non abiurarunt: quod est diligenter obseruandum.

In abiuratione de uehemẽti generalis omniũ hęresum fit detestatio

Neque Eymericus contrarium sentit, quamuis in forma abiurationis de uehementi clausulam detestationis generalem non apposuerit, cũ ipse paulo post in septimo modo finiendi processum fidei. nu.184. uers. aduertendum hic tamen, nominatim docuerit, suspectos de hęresi uehementer, debere generaliter omnem hęresim abiurare. quod ipsum ibidem iterum adnotauit num. 186. pag. 325. col. 1. C. uers. *Dicatur omnem hæresim, si abiurauit vt suspectus vehementer.* Hęc uolui paulo fusius fortasis adnotare: quoniam sępe uidi apud doctos hęc solicite quęri.

Qui debeant abiurare.

His ita positis videamus iam qs debeat abiurare, ac respondeo in vniuersum omnes, qui ab hæresi reuertuntur: item omnes de hæresi suspectos abiurare debere vel canonice se purgare: quoniam iura de abiuratione loquentia generaliter loquuntur, ac proinde generaliter intelligi debent. l. 1. §. generaliter. ff. de legatis præstan. & per consequens omnes prædictos cõprehendent. itaque ab hac abiuratione facienda nullus in fidẽ delinquens, & ad eam reuertens, etiam aliàs priuilegiatus, vel in quacunque dignitate constitutos excusabitur, nisi per purgationem aut torturam indicia & suspiciones purgauerit, vt supra monuimus: quod probat apertissime concilium Tolosanum, quod paulo post citabo.

Qua ætate possint homines abiurare.

Sed qua ætate fieri debeat abiuratio, à paucis (quos ego viderim) differitur: ideoque hoc erit etiam obiter indicandum. Primum qui tenent cum glossa in c. 1. verbo, grandiusculis. extra de delictis puerorum. de iure canonico post septem annos, homines esse doli capaces, etiam fortassis assererent ea ætate cõpelli posse ad abiurationem. idem dicerent multo magis qui iure ciuili aiunt capacem doli esse masculum in decimo anno cum dimidio, & fœminam in nono cum dimidio, vt tradit glossa in l. impuberem. ff. de furtis. & in l. 1. C. de donatio. & in l. pupillum. ff. de regulis iuris. & in §. pupillus. verbo, proximus. instit. de inutilibus stipulatio.

Sed iudicio meo, quamuis in ceteris delictis hæc recipi possint, in crimine hæresis non crederem habere locum, cum crimen hæresis mente concipiatur, nec cum sit spirituale tam facile appareat esse crimen, quàm furta, homicidia, rapinæ, & similia scelera: ideoque grauissimum & durissimum mihi videtur hac ętate quemquam ad abiurationem compellere, cum vix in eam ætatẽ crimen hæresis cadere possit: quòd si tale quid quandoque contingeret, plurimum spectanda esset pupilli pupillæue conditio, & quid in ea ætate de dogmatibus fidei scire teneatur vel præsumatur. sunt enim nonnunquam multi hac ætate adeo acris ingenij & iudicij, vt ratio naturam facile vincere videatur, nec qui intra pupillarem ętatem abiuraret, publice id facere deberet, vt admonuit Simancas catho. instit. tit. 1. nu. 24.

Decretũ cõcilij Tolosani & Biterrẽsis de ætate qua fieri possit abiuratio.

Sed hæc difficultas olim iam proposita & diffinita mihi videtur in concilio Tolosano anno Domini 1229. in hereticos celebrato, vbi c. 12. ita scriptum est: *Vniuersi tam mares quàm fœminæ, masculi à decimo quarto anno & supra, fœminæ à duodecimo abiurent omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam & catholicam Romanam Ecclesiã, & fidem orthodoxam; quibuscunque nominibus censeatur.* hęc ibi. Idem paucis post annis cauit cõcilium Biterrense c. 31. his verbis: *Præterea vniuersos tam mares quàm fœminas, masculos à quatuordecim, fœminas à duodecim annos & supra, faciatis abiurare omnem hęresim, & iurare quòd fidem seruent, & defendent catholicam.* hęc ibi. Quæ sententia tutissima mihi plane videtur, cum tot prælatorum doctissimorum fuerit iudicio comprobata. Si quis ergo intra hanc ętatem in fide deliquerit, alijs pœnis erit coercendus, nõ autem ad abiurationem compellendus, vt ex his uerbis colligitur, & hoc tutius esse credo.

Impuberes an de leui tantũ abiurare debeant.

Sed vbi admiserimus, in pupillari ætate cogi pueros posse ad abiurationem, abiurabunt ne nõ vehemẽter suspecti, aut ut heretici formales, aut tantum de leui? Grauis est hęc difficultas, & matura indiget consideratione; & cum prematura ætas plurimum in causa hæresis delicto detrahat, vt dixi lib. 1. Adnotatio. schol. 12. §. si tamen criminis. pag. 11. fortassis non inepte quis diceret de leui tantum iniungendam esse abiurationem: nam fragilis ætas, iudicium inconstans, ratio debilis, ignorantia credendorum, & aliæ circumstantiæ multum detrahunt delictis puerorum, & plurimum etiam minuunt hæresis suspiciones.

De abiuratione cõstare debet p publicã scripturam.

Iam vt constet eum qui abiurauit, qualiter abiurauit, publicum fieri debet de abiuratione instrumentum: quod sæpius inculcat Eymericus in his tribus modis, quibus de abiuratione differit: id quod luculenter cauit olim concilium Narbonense c. 6. in hæc verba: *Omnes vero faciatis culpas suas, clero & populo conuocatis, publice confiteri & abiurare, atque iurare prout in mandatis apostolicis, & in statutis Domini Romani plenius continetur: nisi vbi culpa leuitas; & scandali † enormitas, rigori etiam huic quicquam ostenderent detrahendum; & de singulis fiant publica instrumenta cõtinentia culpas, abiurationes, promissiones, & pœnitentias eorundem, ne vlterius perire possit, vel latere veritas diu celata; nunc autem à Domino tam mirabiliter, quàm misericorditer reuelata.* hactenus ibi.

† fortassis exiguitas.

An abiurãs debeat se subscribere.

Postremo, vt nihil in hac abiurationis causa desideres, videamus an qui abiurat debeat se subscribere? & sane quę diximus paulo antea cum ageremus de origine abiurationis, subscribendũ esse probare videntur. Syluester in sum. verbo, hæresis. 1. §. 13. nu. 19. & Ponzinibius tract. de lamijs nu. 89. de abiuratione cõstare debere per scripturam aiunt: quod est uerum, sed nihil de subscriptione dicunt, vt quidam falso eos citantes asserunt. Petrus Godofredus in l. 2. C. de hæret. §. hæreticorum autem vocabulo. & Campegius apud Zanchinum c. 20. vers. abiuratio. subscriptionem non esse de essentia abiurationis autumant, & satis esse aiunt, vt de eo actu constet per testes & publicam scripturam, præsertim cũ non omnes aut scribere possint, aut sciant id quod ex longa huius tribunalis consuetudine Cãpegius dixit comprobari.

Cãpegius apud Zanchinum. c. 20.

Verumtamẽ in hac re hoc videtur penitus obseruandum, si scribere sciat reus, abiurationi à se factæ addere subscriptionem debet: quòd si nesciat, aut non potest scribere, tunc inquisitor & notarius se subscribent. & hoc est tutissimum, & inquisitoribus Hispaniæ præscriptum per Madrilianam instructionem an. 1561. c. 42. in hęc verba: *Abiuratio, quam rei fecerint, apponatur in fine sententiæ & pronuntiationis illius, cui, si sciunt rei scribere, subscribent, appositis nominibus suis; si verò si nesciant; tunc vnus ex inquisitoribus & notarius subscribent.* hæc ibi.

Quoniam vero si abiuratio fiat in loco publico, tunc

co, tunc reus non potest ei subscribere: curabunt inquisitores, vt vel ante; vel sequenti die in suo auditorio, rei subscriptiones suas apponant eo modo, quo dictum est.

Id etiam erat hic dicendum, an abiuratio ante sententiam, vel post eam fieri debeat, de quo agā paulo post schol. 57. atque ex his, nisi fallor, manebit illustrisima Eymerici doctrina in his modis abiurandi.

Pag. 315 volum. 2. nu. 162. C ¶ *Et facto sermone in Missa, &c. inquisitor dicet publice quō ille ibi positus est habitus suspectus, &c.* Sed hoc hodie vsus non obseruat; neque est necessarium, cum antequam sentētia pronuntietur in reum, publice legatur totius causæ summa, & explicētur delicta, ob quæ inquisitores processerunt contra eum. itaque hac molestia se poterit inquisitor absque vllo periculo liberare. *Absoluto sermone, quid facere possit inquisitor*

In vetusto tamen illo codice cuius nobis copiam fecit illustrissimus Cardinalis Sirletus in fine, hæc praxis, quam hic tradit Eymericus, præscribitur; nam ita iubet dicere inquisitorem; *Magnifici domini rectores, nobiles & generosi; iste qui est hic in alto positus, incidit in hæreses contra quas est vobis prædicatum, & illas tenuit, & circa illas multum offendit.* & mox iubet notario, vt legat.

Pag. 316 col. 1. C ¶ *Paratus, &c. subire omnem pœnitentiam, &c.* Hæc est solemnis obligatio, quam præstat reus cum abiurat, quæ quid contineat, & quid in ea sit obseruandum, dixi plene supra hoc 3. lib. schol. 6. vbi videas quæ ad hunc locum spectant.

SCHOL. LVI.

Pag. 316 nu. 165.

In tit. De forma ferendi sententiam seu iniungendi pænitentiam ei, qui abiurauit vt suspectus leuiter.

IN toto ordine iudiciario post perfectum iam & completum processum, & post causam debito iuris ordine seruato terminatam, duo postremo loco requiruntur, sententia diffinitiua, & executio sententiæ, seu rei iudicatæ: in quibus quis ordo in hac hæresis causa obseruandus sit, breuiter est hoc loco dicendum. trademus vero more nostro receptiora & securiora.

In ferēda sententia cōtra reos huius criminis quis ordo seruādus. Ergo postquam in crimine hæresis diligens facta fuerit inqsitio & examinatio, & datę suę defensiones delato, Inqsitor cū Episcopo, vel eius vicario, ac consilio peritorum de sententia deliberabunt: vt si reus innocens fuerit repertus, absoluatur; contra vero damnetur, vbi vel confessus, vel conuictus legitime reperiatur. Gondisalluus tract. de hæret. q. 15. num. 1. Simancas catho. instit. tit. 60. num. 2. & alij. ac qua ratione absolutoria sentētia, sit proferenda, paulo antea docuit Eymericus, & nos cum eo schol. 50. huius 3. libri. & ideo de condemnatoria nunc est agendū.

Citandus reus ad audiēdam sententiā. Rursus, cum decretum fuerit quo die, & qua hora, & quo loco pronuntianda sententia sit, citandus est reus, ac vocandus, vt personaliter sententiam audiat, recepturus debitam pro delictis pœnam. Gondissaluus tract. de hæret. q. 15. nu. 2. Ludouicus Carrerius tract. de hęret. num. 128. & hæc praxis communiter obseruatur, nec ab ea est vllo pacto recedendum. Iulius Clarus in pract. crim. q. 31. versi. sed hic quæro. textus in clement. sæpe. de verb. signifi. circa finem, ibi: *Sententiam vero diffinitiuam (citatis ad id licet non peremptoriè partibus,) &c. proferat.*

Nec valeret citatio si diceretur reo, vt ad audiendam iudicis voluntatem veniat; sed dicere oportet, vt veniat ad audiēdam sententiā. glossa in d. clement. sæpe. verbo, ad id. Bernardus Comensis in lucerna verbo, sententia. §. 10. Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10. neque hæc citatio omitti debet, aliás sententia non consisteret. quam sententiam stando, non sedendo reus audire debet nudo capite.

Sententia condēnatoria præsente Epo pferēda. Ad hæc, sententia condemnatoria proferendā non est per Inquisitorem nisi præsente ordinario, vel eius vicario. clement. 1. §. propter quod. versi. duro tamen. de hæret. nisi vnus alteri commiserit vices suas, vel adesse non potuerit, vel legitime expectatus non venerit intra terminum. d. clement. 1. de hæret. tradit Eymericus 3. par. q. 49. sed consultius erit, vt semper vel ordinarius (præsertim cum publice ferenda est sententia) vel eius vicarius adsint; vocandi quoque sunt consultores, de quorum consilio ad sententiam ventum est, quamuis sine ipsis ferri possit.

In scriptis proferenda sententia. Præterea in scriptis ferri debet & recitari, ne deinceps ex defectu scripturæ contingeret occultari veritatem semel propalatam, & in iudicio definitam, vt optime docuit glossa in d. clement. sæpe. de verb. signifi. verbo, in scriptis. cui sententiæ, vt ibidem docet glossa, non aduersatur textus eius clementinæ. l. 1. C. de senten. ex breuiloquo recitan. Syluester in sum. verbo, sententia. q. 4. versi. tertium. quod etiam nominatim in hac causa videtur sanciuisse concilium Narbonense c. 6. quod retuli scholio superiori. §. iam vt constet. & ita nominatim faciendum docet in hac causa, quocunque modo in delicto fuerit processum, Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10.

Inquisitores p alios possunt pnuntiare sentētias. Et quamquam in aliis causis iudex ipse, non alius sententiam pronuntiare debeat, inquisitores tamen hæreticæ prauitatis per alios possunt eas recitare. c. vt commissi. in principio. de hæret. lib. 6. vbi notant Ioannes And. Dominicus, & alij. tradit Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 10. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 94. in principio. Nam Inquisitores sicut Episcopi sententias possunt per alios recitare, vt dicit Geminianus in c. vlt. de re iud. & Bernardus in lucerna verbo, sententia. §. 9. idem verbo, inquisitor. §. 28.

De die proferēda sētentia. Iam sententię reorum de die non de nocte proferri debent. Panormitanus in c. consuluit. de officio

officio

officio delegati. & ibi Felynus. fieri tamen potest quandoque, vt ob multitudinem reorum, & prolixitatem processuum & delictorum non possint commode aliquorum sententiæ interdiu in hoc crimine pronuntiari, præsertim quo tempore ad actionem fidei publicã plures rei simul producuntur; quo casu quamuis de nocte nonnullorum sententiæ proferantur, non ideo reddentur vanæ, aut nullæ: melius tamen erit, & securius propter alia pericula, quæ ob tenebras interuenire possunt, interdiu omnia absoluere.

Qualiter ordinãda sñia condẽnatoria Postremo, sentẽtia condemnatoria ita formabitur, vt in ea primum qualitas hæresum & errorum à reo assertorum declaretur: inde diligens criminum inuestigatio, citationes, admonitiones, confessiones, probationes legitimæ, induciæ ad pęnitendum competentes datę, obduratus in erroribus reorum animus, & reliqua quæ ad iustum processum conficiendum attinent, enumerentur; tandem pro qualitate criminis secundum leges & regulas in hoc crimine obseruãdas subiungatur ipsa sentẽtiæ dispositio. Contradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 10. Simancas cath. instit. tit. 60. num. 2.

Cetera vero quę ad particulares quorundam reorum sententias spectant, veluti impęnitentiũ, & relapsorum, paulo post suis locis dicam: hic enim in genere tantum ostendimus, quę in pronuntiandis sententiis sint obseruanda. & multa consulto omisimus, quæ vel in hoc crimine locũ non habent, vel facilia sunt & cuique, vel mediocriter erudito, nota.

Sententię condẽnatorię qualiter executiõis mãdandę. Sed iam alterum susceptæ disputationis caput absoluamus, videlicet, de sententię pronuntiatæ executione, in quo hęc summa est: Si rei contra quos sententia lata est, relapsi fuerint, aut impęnitentes, curię seculari relinquuntur: nec in his vllę amplius sunt inquisitorum partes, sed statim debent vltimo affici supplicio, vt alibi fusius dictum est.

Quòd si pęnitentes & reconciliati fuerint, & in publicum spectaculum producti eo die, quo sententię in eos sunt prolatę ad solitos sancti officij carceres reducendi sunt, & die sequenti producantur in auditorio inquisitorum, & admonebuntur eorum quæ per sententias fuerunt illis iniuncta, & quam graues pœnas sint habituri, nisi humiliter iniunctas pęnitentias adimpleant. quibus peractis, vnumquenque mittent ad locum, quem ei per sententiam assignarunt. illos vero, quos ad pœnas triremium cõdemnarunt, ad carceres iudicum secularium transmittendos curabunt. in his denique quisque laudabilem suę inquisitionis consuetudinem obseruabit, quamuis superiora tuta sint, & quę facile possint, aut debeant iudicio obseruari.

Admonitio inquisitorũ ad pænitẽtes

Pag. 316 col. 2. nu. 165. ¶ *Per modum qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius pænitentiamus.* Pęnitentiamus dicit, non punimus, quoniam quæ redeuntibus imponuntur pęnitentię, non sunt proprie pœnę, sed salutares medicinę. & pęnitentia quidem eius qui leuiter abiurauit, arbitrio inquisitoris imponitur, iuxta personarum & delictorum qualitatem; in quo hoc est obseruandum, quod hic indicat Eymericus, vt videlicet contraria eorum quę commiserunt, reis iniungantur: quod etiam plenius explicui supra hoc 3. lib. schol. 6. §. & dicetur eis sic. pag. 139. tradit q; singulariter Zãchinus tract. de hęret. c. 20. ubi ualde prudẽter docet quomodo sint imponendę pænitẽtiales pœnę iuxta personarum & delictorum qualitatem.

In pęnitẽtijs iniungẽdis qd obseruãdum.

SCHOL. LVII.

Pag. 317 colum. 1. num. 166

In tit. De quinto modo terminandi processum fidei per abiurationem de vehementi.

Vndem hunc modum paucis mutatis præscribunt Tabiensis in summa verbo, inquisitor. §. 16. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 24. & Locatus in fine operis iudicialis tit. De forma sententiæ contra vehemẽter suspectum de hæresi. nonnulla Zanchinus tract. de hæret. c. 41. & Repertorium inquisitorum verbo, sententia. §. aliæ sententiæ. versi. quia nobis constat. & alij quos libẽs omitto. & circa hunc modum nulla fere occurrit difficultas, quam nõ abunde explicauerimus supra schol. 55. huius tertij libri.

An prius debeat fieri abiuratio quàm sententia pronuntietur. Hoc tamen loco illud occurrit declarandum, quod in præcitato scholio consulto omiseram ob prolixitatem: An scilicet prius debeat fieri abiuratio, deinde vero pronuntiari sententia, an è cõuerso? & Eymericus, vt series eius indicat, in his modis semper abiurationem præfert sententiæ: neq; absque ratione. cum enim sententia supponat processum completum & absolutum, rationi consentaneum videtur, vt priusquam sententia pronuntietur, cuncta debito ordine expediantur, iuxta doctrinã Speculat. tit. de senten. §. nunc videndum restat. hoc fortaisis respiciens Eymericus abiurationem vbique pręmisit, inde sententiam pronuntiauit.

Veruntamen Romę Illustrisimus sacrosanctę & generalis Inquisitionis Senatus cõtrarium obseruat: prius enim profertur sententia, inde pænitens abiurat. quod prudentissima & consultissima ratione fieri crederem: quoniam abiuratio inter pœnas redeuntibus imponendas solet numerari. neque ab hac consuetudine crederem recedendum. videto Campegium apud Zanchinum c. 41. versi. circa ordinem vero. & ex his puto satisfactum esse quæstioni, quam de hac re nobis proposuit hic disserendam Petrus Dusina sanctæ Romanæ Inquisitionis prudentissimus assessor.

Nu. 167 col. 2. B ¶ *Post dicetur sibi per Inquisitorem: ecce q; ex his recitatis tu es nobis suspectus, &c.* Non credo necessarium hoc Eymerici documentũ, nec vsus inquisitionũ hoc nũc obseruat, qđ ego sciam: veruntã cũ hanc publice admonitionẽ reis fieri voluerint

inqui-

Edictum an præmittendũ ante abiurationem. inquisitores, honorificentius & magnificentius videtur, vt decretum legi iubeant quo contineatur, talem iuridice deprehensum in lectas hæreses incidisse, aut habitum fuisse de illis vehementer suspectum, & velut hæreticum & impænitentem iudicādũ, nisi eas & alias oēs detestetur hoc loco, hac die, hac hora. quo edicto publicato reus clara voce dicet se penitere, & paratum esse ad abiurandum. Campegius apud Zanchinum c.41. versi. circa ordinem vero. nihil damno, quisque in his laudabilem suæ inquisitionis sequatur consuetudinem: aut si irreprehensibilius vult agere, supremi Senatus sacrosanctę Romanę & generalis Inquisitionis ritum sequatur.

Nu. 168 De formulis abiurationum. ¶ *Forma abiurandi hæresim, quando delatus est suspectus vehementer.* Pulchræ sunt istæ formæ, quas Eymericus prælcribit, sed si per tempus licuerit, legito illam, quam concilium Cōstantiense prę scripsit Hieronymo de Praga sessio. 19. alteram, quam fecit Berengarius, habes apud Gratianum in c. ego Berengarius. de cōsecratio. dist. 2. quam retulit Eymericus par. 2. pag. 181. aliā eiusdē Berengarii retuli lib. 2. Adnotat. scholio 24. pag. 56. aliā abiurandi formulā refert Ioannes Turrecremata lib. 4. de ecclesia. par. 2. c. 22. & aliam Alfonsus Castrus lib. 1. c. vltimo. de iusta hereticorum punitio. & Ioānes Rojas singulari 1. & alij. quas velut notas, & cuique obuias omitto. ex quibus quędam hæreticis redeuntibus, quædam vehementer suspectis competunt.

Nu. 171 E Indulgentiam conferat inquisitor. ¶ *Secundum est, quòd conferat indulgentiam quadraginta, vel viginti dierum, &c.* De his indulgentiis conferendis omnibus, qui actui fidei interfuerunt, plenissime disserit Eymericus 3. par. q. 127. cum aliquot sequentibus. vbi & nos etiam multa adiungemus.

Nu. 172 B Suspecti de hæresi redeuntes nō immurantur. ¶ *Attendendum autem, quòd suspecti de hæresi, &c. non debent perpetuo immurari.* Optime iura hoc loco per Eymericum adducta probare videntur hanc suam sententiam. de quo dicam plene infra schol. 64. super decimo modo processum fidei terminandi. extatque singularis de hac re doctrina in concilio Biterrensi c. 23. & 24. quam afferam præcitato loco. interim videto Zanchinum tract. de heret. c. 20. hoc vero Eymerici documentum retulit & secutus est Locatus in opere iudiciali verbo, suspicio. num. 31. versi. suspectis de heresi.

Ibidem. C Suspectis de hæresi redeuntibus nō imponuntur vestes crucibus signatæ. ¶ *Nec huiusmodi suspecti sunt crucibus consignandi, &c.* Hoc ipsum documentum quod & verum est, & obseruandum, refert & sequitur Campegius apud Zanchinum c. 20. versi. portet crucem. & Repertorium inquisitorū verbo, crux. §. qualiter redeuntes. & de his crucibus extat insignis locus in concilio Tarraconensi relato apud Eymericum pag. 169. & in concilio Tolosano c. 9. & in concilio Biterrensi c. 26. de quo disseram plene scholio sequenti, vbi est proprius locus. interim videto Zanchinum tract. de heret. c. 2. & Repertorium inquisitorum verbo, crux. & verbo, pęnitentia. §. item si quis publice.

SCHOL. LVIII.

Pag. 319 colum. 1. nu. 173.

In tit. De sexto modo terminandi processum fidei in casu violenter suspecti.

Eferunt etiam hunc modum Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 17. Sprengerius in malleo maleficarum, 3. par. q. 25. & Locatus in opere iudiciali in fine in formula sententię contra violenter suspectum de heresi. Zanchinus tract. de heret. c. 41. Repertorium inquisitorum verbo, sententia. §. de formis sententiarum. & alij.

Cur ponatur gradus violētę suspicionis. In hoc uero sexto modo, si quis quęrat cur Eymericus ponat uiolentę suspicionis gradum; respondebo, huic quęstioni ipsummet auctorem satisfacere. num. 174. uersi. circa istum. quoniam tametsi iuris fictione, qui ea facta committit, quę hîc refert Eymericus, & illa, quę enumerauimus supra hoc 3. libro. schol. 31. hæreticus existimetur: at re uera fieri potest, ut nullum in mente habuerit errorem, & propterea si reuerti noluerit, (dummodo non sit relapsus) recipitur ab Ecclesia.

Quoniā uero is ipse, qui ita reuertitur, fictione iuris hęreticus reputatur, hinc fit, ut Eymericus uelit talem indui habitu pęnitentiali, qui in pęnitentiam solet iniungi hereticis redeuntibus: nam per omnia exęquat uiolenter suspectum cū hęretico, ob uiolentam illam suspicionem, quę cum à iure sit approbata, non recipit directam probationem in contrarium.

Iam quæcunque in hoc modo repetit de violenta suspicione, dum ait eam non recipere probationē in contrariū, aut similia, accipiēda sunt & intelligenda, iuxta ea quæ adnotauimus lib. 2. Adnotatio. schol. 62. pag. 108. quę nunc consulto omittimus, ne eadē sæpius inutiliter repetamus.

Pag. 320 colum. 1. nu. 175. B Habitus pęnitētialis crucibus signati, origo antiqua. ¶ *Prouideat etiam inquisitor, quòd interim faciat fieri unam vestem, &c. in qua sint duæ cruces, &c.* Hæc vestis pænitentialis, qua, qui reuertuntur ab hęresi, induuntur, antiquissimam originem habere videtur; neque valde obscurum eius cernitur in sacris literis fundamentum: nam qui pro impietatibus olim pœnas luebant, ad implorandam diuinam misericordiam, & reddendum beneuolum Deum quem offenderant, preter ceteras pęnitentias, sacco quandoque induebantur. nam vt alia omittam. lib. 3. Regum cap. 21. legimus Achab postquam per nefas vineam Naboth possedisset, commissi sceleris pęnitentiam acturus, vestimenta scindens saccum posuit super carnem suam. c. Achab. de pęnitent. distinct. 3. facit textus in c. in capite Quadragesimę. 50. distinct. nam huiusmodi vestimentum valde accommodatum esse ad pęnitentiam agendam, ostendam postea schol. 62.

In crimine vero hęresis vsurpatum esse, ac visitatum

Vestis cru cib' signa ta, initio delegatæ inquisitio nis visita ta. tarum hunc pœnitentialem habitum etiam pro-timus ab initio delegatæ inquisitionis contra hæreticos, testatur primum concilium Tarraconense relatum ab Eymerico par. 2. pag. 169. tit. de formis pœnitent. atum. §. credentes. versi. & portent duas cruces. & beatus ipse Dominicus quibusdam literis, quas affert Camillus Campegius apud Zanchinum c. 20.

Sed concilium Tolosanum anno Dñi 1229. aduersus hæreticos celebratum, de his crucibus in veste pœnitentiali gerendis ita cauit: *In detestationem quoque veteris erroris, duas cruces portet de cetero altius præminentes, alterius coloris quàm sint vestes eorum, vnam à dextris, & alteram à sinistris: nec propter cruces excusetur aliquis, nisi habeat literas sui Episcopi testimoniales de reconciliatione ipsius.* hactenus ibi.

Vestis cru cib' signa ta, cuius coloris, et qualiter cōfici debeat. Sed quoniam dubitabatur, qua ratione eiusmodi cruces, & cuius coloris essent conficiendæ & gerendæ, paucis post annis concilium Biterrense c. 26. (a quo hæc mihi videtur accepisse Eymericus) luculenter omnia hæc spectantia præscripsit in hæc verba: *In detestationem etiam erroris veteris portent in superiori veste duas cruces coloris crocei longitudinis duarum palmorum & dimidij, †latitudinisque duorum, & in se trium digitorum habentes latitudinem: vnam anterius in pectore, & alteram posterius inter spatulas. vestes in quibus cruces portauerint coloris crocei non habentes, superiori veste intellecta, supra quam in domo, vel extra alia non portetur.*

†id est, ex trāsuerso ptraban tur ī duos palmos.

Et si fuerint Vestiti hæretici, vel Damnati, portēt crucem tertiam competentis quantitatis, seu coloris eiusdem in capucio, vel in velo.

Et si forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierandum, portent in superiore parte duarum crucum (quas portare habent in pectore, & inter spatulas) brachium transuersale palmi vnius, vel circa.

Qui autem transfretare debebunt, portent cruces prędictas donec applicuerint vltra mare, & eas vlterius non teneantur portare donec in litore transmarino nauem ad redeundum intrantes, easdem circa mare & in mari, & in insulis eas perpetuo portent. hactenus ibi. Illustrissimus est plane locus, multumque in hac causa considerandus, ex quo hæc Eymerici doctrina lucem capiet, & auctoritatem, ne temere auctor hæc sibi confinxisse videatur.

Mos antiquus ī gestandis uestibus cru ce signatis. Illud est tamen obseruatione dignissimum, quod de his crucibus in his locis traditur: nam concilium Tarraconense præcitato loco has cruces paulo aliter portandas iubet, dicens: *Portent duas cruces perpetuo ante pectus.* Concilium quoque Tolosanum idem videtur præscribere, dum ait has cruces gestandas esse, vnam à dextris, & alteram à sinistris. Eymericus vero & concilium Biterrense vnam ante pectus, & alteram inter spatulas retro deferri iubent.

Sed hoc postea fuit introductum ea ratione (vt credo) vt pœnitentes patentius & manifestius omnium oculis objicerentur, siue aduersi, siue auersi essent.

Erant autem duę illæ cruces, quæ iure veteri ante pectus deferri iubebantur ita dispositæ in pectore, vt vtraque quæque suæ papillæ responderet, vt constat ex præcitatis beati Dominici literis, in quibus ita scriptum extat: *Religiosis vestibus induatur, tum in forma, tum etiam in colore, in quibus in directo vtriusque papillæ singulæ cruces paruulæ sint assutæ.* hæc ibi.

Harum crucum meminere qui aduersus hæreticos latas pœnas tradunt. Zanchinus tract. de hæret. c. 20. num. 3. & ibi Campegius. & Repertorium inquisitorum verbo, crux. §. qualiter redeuntes. & verbo, pœnitentia. §. item si quis publice. & verbo, signum. §. nota, quod bonum esset. & Simancas catho. instit. tit. 47. nu. 9. 12. & seq. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 1. num. 38. & seq. & alij. *De crucibus gestā dis q meminerint.*

Hoc palliamentum Itali *Abitello* vocant, Hispanorum autem quidam *Samarreta*, alij *Saut benito* appellant, quasi saccum benedictum, propterea quod sit aptus ad agendam pœnitentiam, per quam benedicimur, & saluamur. *Appellatio varia vestis cru ce signatæ*

Hę cruces ad tempus perpetuum quandoque, quandoque vero ad præfinitum imponi solent, vt indicat Eymericus paulo post pag. 320. col. 2. A. super quarum depositione interdum etiā dispensatur, de quibus dicam amplius in sequentibus.

§. *Adueniente autem die præfixa, &c. legentur culpa publicæ ipsius abiurandi.* Audiui quandoque eos, qui dicerent, non expedire, vt in conspectu popularis multitudinis reorum delicta nominatim legantur, quia multi inde arripiunt occasionem perpetrandi similia. sed horum iniquæ sunt voces, nec vllo pacto ferendæ: actus quidem huiusmodi bonus est, qui non propterea fit malus, quòd in malum finem scelerati eum conuertāt. *Pag. 320 col. 1. C* *Expedit in hoc cri mine publicę legi delinquen tium culpas.*

Ac salubriter has populorum fieri congregationes ad audiendas sententias hæreticorum, & eorum delicta pulchre docet Ioannes And. in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. non procul ab initio in hæc verba: *Istæ conuocationes fieri solent ad audiendas sententias, & pœnas quas inquisitores infligunt, ad videndos aliquos cruciari. & expedit fidei talia publice fieri ad instructionem, ac etiam ad terrorem.* hæc ille.

Hoc ipsum etiam fieri iussit iam olim Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores q. 15. c. 20. in hęc verba: *Sed illud adycio, quòd omnes errores suos singillatim profiteri, & abiurare publice faciatis: quia nihil magis in confusionem hæreticæ prauitatis redundat, & gloriam nominis Christiani.* hæc ille.

SCHOL. LIX.

Quo facto dicetur sibi sic per Episcopum, vel Inquisitorem, &c. Iam monui supra schol. 57. §. post dicetur sibi. non esse necessarium hoc Eymerici documentum: sed cum ita fieri decreuerit inquisitor, aliter poterit rem honorificentius expedire, vt ibi dixi. nūc addo propterea hoc non fore necessarium, quoniam *Ibidem.* *Non est necessari um publi ce mone re reū, an velit abiu rare.*

niam priusquam ad tabulatum producatur reus, iam sunt omnia diligentissime adhibita remedia ad ipsum conuertendum, qui si vere conuersus fuerit, absque ista præmonitione abiurabit, & hac consuetudine nunc vtimur.

Impœnitẽtes sępe etiam publice monendi, vt conuertãtur. Sin autem impænitens extiterit, aut negatiuus non modo antequam producatur, verum etiam & in ipso tabulato inducendus est, ac sæpissime & instantissime commonendus, vt errores deponat & abiuret. idque fieri poterit hoc ordine: pænitentium & conuersorum sententiæ prius pronuntiari debent, si tales affuerint, & vltimo loco impænitentium & negatiuorum, si qui fuerint; sed priusquam proferantur, coram omni populo admonebuntur huiusmodi hæretici, vt resipiscant, & tamdiu conuertantur, quoniam adhuc durat tempus misericordiæ. quòd si conuerti se velle dixerint, ad carcerem sunt reducendi, & ad pænitentiam admittendi: quòd si in sua pertinacia, & impænitentia perseuerauerint, legenda est sententia, & tradendi sunt curiæ seculari, vt igni in conspectu populi combusti, debitas impænitentiæ pœnas luant. ita Simancas catho. institu. tit. 60. num. 11. addens cum Lutheranis omnium pessimis hæreticis aliter esse faciendum.

Diligẽter videndũ, qualiter recipiantur, qui cõuertuntur postquam in publicum sunt producti. His adiungo, plurimum esse considerandum qualiter recipi debeant hi qui in tabulato, aut in Ecclesia postquam in publicam fidei actionem sunt producti conuertuntur, qui potius metu instantis mortis, quàm amore veræ pænitentiæ conuerti videntur. quam ob rem cum negatiuis hoc raro fieri debere, & non nisi cum exquisitissimis considerationibus admonuit optime instructio Madriliana an. 1561. c. 44. de quo dixi alibi plenius.

Nollem certe vnquam ab hoc sacro tribunali misericordiam excludere; veruntamen vbi malitiam perfidorum huiusmodi contemplor, auderem dicere iustissime fieri si locus misericordiæ solum pateret reis donec è carceribus inquisitorum educerentur, & postea nullo modo audirentur, pręsertim cum tantum & tamdiu laboratum sit in eorum conuersione: quia tamen nondum damnationis sententia est promulgata, ideo in hoc crimine vsque in id tempus locus est pænitentiæ, & propterea sententia prior tutior est, sed hæc altera fortassis iustior, spectata perfidorum iniquitate, & sera pænitentia.

Pag. 321 col. 1. A Qui abiurat, an obligare se debeat ad hęreticos denuntiãdos. ¶ *Immo si sciuero aliquem qui illa hæresi sit infectus, &c. vobis Episcopo & Inquisitori, &c. denuntiabo.* Hęc clausula omissa est in superioribus abiurationum formulis, quam fortassis expediret in omni abiuratione adiungere, vt scilicet, is qui abiurat, obliget se ad denuntiandos quoscunque sciuerit hereticos, aut de hęresi suspectos, vel infamatos.

Pag. 322 colum. 1. n. 179. D ¶ *Ad misericordiæ sinum te sacrosanctæ Ecclesiæ recipiente de præsenti.* Ita Barcinonensis impressus. Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara ita: *Ad misericordiæ sinum sacrosanctæ Ecclesiæ te recipiens de præsenti.* Sabellanus ita: *Ad misericordiæ sinum sacrosanctæ Ecclesiæ, & recipimus te de pręsenti.* *Locus varius.*

¶ *Et ne inulta crimina incentiuum existant alijs delinquendi.* Ita Barcinonensis impressus. Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara ita: *Et ne impunita, &c.* sed Sabellanus ita: *Et ne impunitas criminum alijs incentiuum præbeat delinquendi.* *Ibidem D Loci varietas.*

¶ *Et nihilominus quòd cum dicta veste & crucibus stes in porta talis Ecclesiæ, &c.* Desumptum videtur ex concilio Biterrensi c. 26. vbi grauiores pęnitentię imponuntur. nam cum pręmisisset, pęnitentes singulis diebus Dominicis & festiuis interesse debere diuinis officijs, subdit: *Et in Missa cuiuslibet diei Dominicæ, ac festiuæ, inter Epistolam & Euangelium, veste superiori & velo, siue capucio depositis (nisi & in velo, seu capucio portent cruces) sacerdoti Missam præsente populo celebranti, cum virgis in manu publice se præsentent: ibique data illis disciplina exponat sacerdos, quòd propter culpam labis hęreticę pęnitentiam illam agant.* hactenus ibi. Vt vel ex his intelligas antiquam in coercendo crimine hęresis seueritatem. *Ibidem. col. 1. A Conuersi ab hęresi quo ritu olim agerent pęnitentiam.*

Hic vero pęnitentię ritus, quem hoc loco pręscribit Eymericus, antiquissimus videri potest: nam Ioannes Scholasticus, vulgo Climacus nuncupatus gradu 4. de obedientia, disserẽs de pęnitentia iniuncta monachis colloquentibus dum ceteri orarent, quia contra deuotionis regulas eo loco & tempore delinquerant, ita scribit: *Ad orationem plerunque stantibus nobis, animaduertit pater sanctus* (id est qui ceteris pręerat) *quosdam inuicem colloquẽtes, quos ante fores Ecclesię stantens, iussit vt per septem dies cunctis intrantibus, & exeuntibus prosternerentur, siue clerici, siue presbyteri fuissent.* hęc ille. *Insignis Ioannis Scholastici locus.*

¶ *Retinentes nobis ex certa scientia, &c. quatenus dictã possimus mitigare, aggrauare, &c.* Hæc clausula magnum tribuit inquisitoribus priuilegium, & valde vtilis est, & vsu frequens in hoc tribunali, de qua dicam infra schol. 62. & schol. 136. huius 3. libri. *Ibidem. col. 2. B*

SCHOL. LX.

Pag. 323 colum. 1. nu. 181.

In tit. De septimo modo terminandi processum fidei per canonicam purgationem, et abiurationem.

IAm monui supra schol. 51. hunc modum septimum eo nomine à secundo differre, quia ibi de solo diffamato, hic vero de diffamato simul & suspecto agitur. ac de hoc modo agit etiam breuiter Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 18. & Iacobus Sprenger in malleo maleficarũ 3. par. q. 26. & alij. Quę-

cunque autem necessaria sunt ad intelligendum hunc modum, plenissime dicta sunt à nobis supra hoc 3.lib.schol.51.52.& 55.

Ad indicēdā purgationem raro deue niendum. Hoc solum præterea admonebo lectorem, ne fortassis dum hæc legit apud Eymericum, quid vnquā durius in reos huius criminis statuat, animaduertendum esse id, quod docuimus libro 2. Adnotatio. scholio 11. pag.39. §.ita tamen. & sequentibus. nec facile & frequenter purgationē indicat, cum sit remedium valde dubium & periculosum, sed ad alia iuris remedia confugiat.

Pag.324 nu. 2. A nu.184. ¶ *Ita quòd si prolabatur in aliam speciem hęresis, pœna relapsis debita non punietur ratione abiurationis, &c.* Videtur hîc Eymericus sentire, quòd si is qui abiurauit de leui, postea manifeste incidat in eam hęresim quam prius vt leuiter suspectus abiurauit, debeat censeri relapsus. *Abiurās de leui incidens in eandē hęresim abiuratā nō est relapsus.* quæ sententia videtur fuisse Ancharani in c.accusatus. notabili 6.de hæret. lib.6. quod tamen est falsum, vt docui supra lib.2. Adnotatio. schol. vltimo. pag. 112.§.vel post constitit. vbi ostendi apertissime Eymericum vere tenere contrariam opinionem. quare hic locus ita est accipiendus: Qui leuiter abiurauit, si relabatur in aliam hęresim ab ea, quā abiurauit, non erit relapsus; quia non abiurauit oēm hęresim: adde, neq; erit relapsus ad hoc vt relapsorū pœna puniatur; etiā si in eandē hæresim, quā leuiter abiurauit, incidisse deprehendat. Dixi; ad hoc vt relapsorum pœna puniatur: qm̄ si vocis proprietatē spectemus, re vera erit dicēdus relapsus, cū in priorē lapsum recidat. nec putandum est virum egregie eruditū aliter sensisse. Nec video quomodo aliter possem hunc locum accipere, quem non sum ausus immutare, quia omnes codices penitus conueniebant. ceterum ita putabam legendum, vt ex serie auctoris colligitur: *Ita quòd si prolabatur in eandem speciem hęresis.* siue ita: *Ita quòd si prolabatur in eandem, vel in aliam speciem hęresis, &c.*

Ibidem.B ¶ *Ratione autem purgationis canonicę est dubiū, &c.* Admonui supra hoc 3.libro schol.52.§.nec contemnat. Eymericum variis locis, varie scripsisse de hac difficultate: sed ne actum agam, quid mihi in hoc dubio sentiendum videatur, dixi copiose pręcitato scholio, vbi omnino videas.

SCHOL. LXI.

Pag.325 col. 2. nu. 188.

In tit. De octauo modo terminandi processum fidei, per abiurationem faciendam ab hæretico pænitente.

Retulit hunc modum etiam Tabiensis in sum. verbo, inquisitor.§.19. & Iacobus Sprenger in malleo maleficarum 3.par. q.27. & Locatus in fine operis iudicialis, in forma ferendæ sententiæ, qui iniungendi pænitentiam ei, qui per testes cōuictus est in hæresim incidisse, sed pænitet, nec est relapsus, & alij.

Ibidē.D Dogmatista ex sententia Eymerici recipiendus si conuertatur. ¶ *Illas crediderit, dogmatizauerit, multosque induxerit in errores.* Hic locus manifeste indicat Eymericum sentire, dogmatistam, siue magistrum errorum conuerti volentem, recipiendum esse ad Ecclesiæ gremium: quam sententiam non esse explodendam, (vt quidam putant) abunde docuimus libro 2. Adnotatio. scholio 46. §. vel adinuentum. & sequentibus. pag.85.

Pag.327 col.1. A nu. 190. ¶ *Interrogabit eum dicens: stant ne ista omnia in veritate sicut lecta sunt?* Sane siue præsumat inquisitor reum libere dicturum veritatem, quia bene conuersus videatur, siue negaturum, nullo pacto debet eum interrogare, an crimina obiecta & publicata ita se habeant, nec ne: quoniam grauissimum inde posset nasci incommodum. si enim reus malo spiritu agitatus, coram populo negaret ea ita se habere, in dubium reuocarentur quę magno labore sunt inuenta, & inquisita; ac multitudo plebeia non leuiter etiam commoueretur. ergo seu speret confessurum, seu secus, tutius est semper talem omittere interrogationem. vidi ego quandoque eos qui coram vno, aut altero libere recitauerant suos errores, postea ob verecundiam fortassis, aut alios affectus magnopere expauescere eosdē coram aliis, aut pluribus referre.

Ad hæc, quamuis qui ita interrogaretur, non negaret probata crimina; posset tamen se excusare, aut alio modo se fingere innocentem: quod omnino fugiendum esse in hac causa monuit iam olim frater ille Iuonetus sæpe citatus in sum.par.5. cap.2. cuius fragmentum extat in codice illo bibliothecæ Vaticanæ; vbi tit. Qualiter examinantur hæretici, ita habet: *Et caueatur ne permittatur excusare se, vel alio modo se innocentem fingere, ne populus scandalizetur putantes eum iniuste damnatum.* hæc ille.

SCHOL. LXII.

Pag.319 col.1.D nu.194.

Erum cum misericors & miserator Dominus nonnullos prolabi permittat aliquando in hæreses, &c. Sæpe monui Eymericum reconditæ eruditionis suæ semina vbique spargere: nam hoc loco quasi aliud agens breuissime indicat quæ vtilitates ex hæresibus oriantur, de quibus grauiter & vere etiam suo more beatus Thomas 2.2.quęst.11.art.3.ad secundum argumentum. plene quoque disserit Ioannes Turrecremata in sum.de ecclesia lib.4. par. 2. cap.5.

Quot & qualia cōmoda ab hęresibus oriantur. Ac in summa tria potissimum commoda pariunt hæreses, quorum duo tantum hîc recenset Eymericus: primum est, intelligentia diuinarum scripturarum, & fidelium exercitatio in illis percipiendis, dum vigilanter inquirunt Spiritus sancti recondita mysteria, de quo multis locis disseruit Augustinus, sed nuſq̄ luculentius, aut copiosius

copiosius quàm tom. 8. in psalmum 67. super illo versiculo: *Congregatio taurorum, &c.* quem locum, quia valde est in hac causa insignis referre placuit. habet autem ita: *Multi sensus scripturarum sanctarum latent, & paucis intelligentibus noti sunt, nec asseruntur commodius & acceptabilius, nisi cum respondendi hæreticis cura compellit. Tunc enim etiam qui negligunt studia doctrinæ, sopore discusso, ad audiendi excitantur diligentiam, vt aduersarij refellantur. Denique quammulti scripturarum sanctarum sensus de Christo Deo asserti sunt contra Photinum, quammulti de homine Christo contra Manichæum, quammulti de Trinitate contra Sabellium, quammulti de vnitate Trinitatis contra Arrianos, Eunomianos, Macedonianos: quammulti de catholica Ecclesia toto orbe diffusa, & de malorum commixtione vsque in finem seculi, quòd bonis in sacramentorum eius societate non obstat, aduersus Donatistas et Luciferianos, aliosque si qui sunt, qui simili errore à veritate dissentiunt: quammulti contra ceteros hæreticos, quos enumerare, vel commemorare nimis est longum, & præsenti operi non necessarium. quorum tamen sensum probati assertores aut prorsus laterent, aut non ita eminerent, vt eos eminere fecerunt superborum contradictiones.* hactenus ibi Augustinus. quibus adde id quod idem docet in libro de vera religione c. 8. in hæc verba: *Quapropter multi, vt diem Dei videant & gaudeant, per hæreticos de somno excitantur. Vtamur igitur etiam hæreticis, non vt eorum approbemus errores, sed vt catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, vigilantiores & cautiores simus, etiamsi eos ad salutem reuocare non possimus.* hæc ille. quæ Eymericum hoc loco non latuerunt.

Insignis Augustini loc' de cõmodis quæ oriũtur ab hæresibus.

Alterum cõmodum ostendit hîc auctor, dum ait: *Verum etiã vt sic lapsi humiliores deinceps fiant, ac pænitentiæ operibus exerceantur.* fit enim sæpe multos eorum, qui in hæreses labuntur, & vere conuertuntur, ita pænitentię operibus insistere, ac vetera dęmonis opera detestari, vt & ipsi non modo sibi, verum etiam humilitatis & verę pænitentiæ exemplo aliis prosint vehementer.

Tandem illud est ingens & hæresibus commodum, quod diuus Paulus commemorat 1. ad Corinth. c. 11. dicens: *Vt & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.* quasi dicat; constantia fidelium roboratur, vt interpretatur præcitato loco diuus Thomas. & hoc plane commodum ex hæresibus proueniens apertissime testantur insignia & clarissima supplicia Martyrum, ab exordio nascentis Ecclesiæ vsque ad nostra tempora, qui potius miris carnificum cruciatibus affici se passi sunt, quàm Christi fidem violare, vel negare. alia commoda refert Turrecremata præcitato loco, sed illa facile ad hæc tria enumerata referri possunt.

Ibidem. E ¶ *Eiusdem processus meritis diligenter discussis, reperimus, quòd tu ad informationem frequentem nostram, & c. adhærendo consilio saniori, & c. ad gremiũ sanctæ matris Ecclesiæ, & c. euolasti.* Ex his verbis, & ex illis paulo antea appositis, videlicet: *Nam inuenimus quòd tu per annos tot credidisti corde, &c.* videtur apertissime sentire Eymericus, ꝙ sententia, qua lapsi in hęresim reconciliātur, debeat continere talem conuersum hęreticum fuisse. de hac enim re non mediocris olim inter viros insignes extitit controuersia. nam primus omnium, quod ego sciam, Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores. q. 15. c. 19. tales redeuntes non esse pronuntiandos hæreticos, scripsit in hunc modum: *In ferendis autem sententijs, seu potius pænitentijs iniungendis in eos, vel eis qui redierint, non credo quòd sint hæretici, vel credentes pronuntiandi; quia non sunt tales, vt probatur 24. q. vlt. dixit Apostolus. in fine capituli. nec pronuntiandum est fuisse, quia nec est modus pronuntiandi in iure. dicetur ergo sic: quia te inuenimus per testium, vel tuam confessionem hęreticum, vel hæreticos adorasse, vel similia perpetrasse; nunc vero saniori consilio vsus, ad vnitatem Ecclesię (prout asseris) de corde bono & fide non ficta vis redire: ideo te, in primis abiurata à te omni hæretica prauitate secundum formam Ecclesię ab excommunicationis vinculis, quibus tenebaris astrictus, absoluimus; si tamen ad eam ex corde redieris, & iniũcta tibi mandata seruaueris.* hæc ille. cuius sententiam eisdem prorsus verbis sequitur Archidiaconus in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. nu. 18. relat. apud Eymericum pag. 158. & Gondissaluus tract. de hæret. q. 20. num. 8. & Squillacensis tract. de fide catho. c. 27. & Geminianus in d. cap. vt commissi. §. necnon. de hæret. lib. 6. & quidam alij.

Sententia conuersorũ ab hęresi, an debeat continere eos hæreticos fuisse.

Sed verior sententia est, quam videtur sequi hoc loco Eymericus, & tenet Ioannes And. in d. c. vt commissi. dicens, Inquisitores nostri temporis bene pronuntiare illum fuisse hæreticum, neque aliquid esse quod obsistat; immo Simancas cath. instit. tit. 60. num. 5. qui hanc sententiam amplectitur, addit prima instructione Hispalensi c. 10. cautum esse, vt qui reincorporātur, vel vniuntur Ecclesiæ, declarentur fuisse hæretici, vel apostatę, & incidisse in pœnas à iure statutas: quia tamen dicunt se velle puro corde & fide non ficta redire ad Ecclesiam, iudices absoluunt eos ab excommunicatione, & reconciliant eosdem Ecclesiæ, si ita est, vt asserunt, quòd absque vlla simulatione vere conuertuntur. & hanc sententiam cõprobat communis inquisitionum vsus.

Qui ab hęresi redeunt ad Ecclesiã, pronũtiãdi sunt in sñia hęreticus fuisse.

Cur autem apponantur illę conditiones: *si tamen ad eam ex corde redieris, & fide non ficta, & iniuncta tibi mandata seruaueris,* docet idem Fulcodius pręcitato loco in hęc verba: *Nec miremur de illis conditionibus, si tamen, &c. causa enim tollendæ quęstionis expedit eas poni: vt si forte non seruauerint, appareat eos non fuisse absolutos.* hæc ille.

Cur sñia conuersorum, sub cõditione pferatur.

Pag. 330 col. 1. C ¶ *Retinentes nobis ex certa scientia & expresse, quòd possimus libere dictam sententiam, seu pænitentiam mitigare, aggrauare, commutare, &c.* Hoc est insigne inquisitorum priuilegium, vt etiã post sentẽtiam pronuntiatam iurisdictio eorum in eadẽ causa non expiret, vt copiose docet Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores q. 13. quem sequitur more suo Archidiaconus in cap. vt commissi. de hęret. lib. 6. nu. 15. & seq. licet ea quę dicũt, indigeant animaduersione.

Pronũtiata sñia durat inqsitorũ iurisdictio, & pęnitẽtias posssũt aggrauare, minuere,

Et valde ęquum est, vt inter cetera inquisitores aggrauare posśint iniunctas pœnitentias, ne delinquentes facilitate fortasśis & exiguitate iniunctarum pœnitentiarum elati, aut indeuoti effecti facile relabantur; asperitate enim facilius in debito iustitiæ officio continebuntur.

Quod vero hic docet Eymericus non est temere ab ipso confictum, cum & olim in concilio Narbonensi idem cautū fuerit c.7. in hæc verba: *Illa semper retentione caute adhibita, vt liceat vobis, seu alijs inquisitoribus, seu quibus hoc Romana Ecclesia, vel illi cui ex officio competit, duxerit committendum, pro vestro & illorum arbitrio, ac voluntate, iniunctis pœnitentiis addere, vel detrahere ex causa rationabili quandocunque.* hactenus ibi.

Immo & concilium Biterrense c.22. addit, posse quandoque absque causa expressa augeri pœnas, cum negotio fidei visum fuerit expedire, ait enim ita: *At semper vobis potestate retenta, vt si videritis negotio fidei expedire, sine noua etiam causa possitis ad carcerem reducere supradictos.* hæc ibi. quod ita est accipiendum: vt pœna pęnitentibus augeatur, aliqua semper causa rationabilis, iuxta dispositionem concilij Narbonensis interuenire debet; non tamen necesse est, quod illam causam prębeant semper ipsi pęnitentes: satis enim erit quandoque si hoc fidei negotio expediat. nam si ex liberatione alicuius pęnitentis damnati ad perpetuum carcerem, timeretur probabile aliquod periculum, quod in detrimentum fidei posset redundare; sane tūc is in carcerem iterum detrudi posset: atque hoc vult concilium Biterrense: quod non est contemnendum, cum quandoque hi casus accidere posśint. neque tunc iniuste quidquam committitur, cum causa religionis & fidei (quę cunctis rebus preferenda est. l. sunt personę. ff. de religiosis & sumpt. fune.) hoc ita fieri postulet, ac persuadeat.

Diligenter tamen est obseruandum, quod dicit concilium, videlicet: *vt si videritis negotio fidei expedire.* nam nisi causa fidei id postulet, non potest iuste inquisitor ob alias causas eū cui semel condonauit carceris pœnam, iterum in carcerem detrudere.

Quę causę sint rationabiles ad augendam, vel minuendā penitētiā. Quę autem sint causę rationabiles ad augendam, vel minuendam, vel penitus tollendam pęnitentiam, prudens inquisitor considerabit, spectata pęnitentium, seu conuersorum conditione, natura, & humilitate: nā, verbi gratia, detrahere poterit iniunctis penitentiis, easque minuere, seu etiam tollere, ob infirmam valetudinem, vel etiā ob insignem pęnitentis humilitatē & veram conuersionem. sunt enim quidam, qui post lapsum ita vetera scelera detestantur, vt asperrimā sponte agant pęnitentiam, & etiam maiorem quàm illis fuerit iniuncta: his enim tunc aut minui poterit, aut mutari in aliam leuiorem, aut tolli: quod eleganter ostēdit Eymericus paulo post, nu. 196. versi. considerandum autem est.

Addet vero, seu aggrauabit pęnitentias ob cōuersorum indeuotionem, malitiam, contentionē, seu rixā & similia, quę mētem & animum eorum indicant parum obedientem Dei legi, & iniunctis sibi mandatis.

Denique, vt vno verbo dicam, in aggrauando hanc regulam puto obseruandam, vt augeatur pœna, & talis imponatur, quæ sit contraria ei actui, quo reus delinquit, vt amplius docui supra hoc 3. libro schol.6. circa finem. pag. 119. Ad hunc etiam locum illustrandum spectant ea quę dixi infra schol. 136. cum agerem de potestate inquisitorum in augendis statutis pęnalibus contra hęreticos.

Inquisitor non retēta facultate potest pęnitētias aggrauare, mutare, &c. Sed quid si inquisitor propter obliuionē, aut alias causas hanc potestatem expresse sibi nō reseruauerit, poterit ne nihilominus pęnitentias augere, mutare, tollere, vel minuere? Et verius est adhuc posse: quod voluit & vere Eymericus supra in septimo modo processum fidei terminandi in vltimis verbis, ibi: *Quia potestatem habet Episcopus & Inquisitor, etiam si non retineant, & hoc de iure, vt in c. vt commissi. de hęret. lib. 6.* hęc ille. cuius sententia verisśima est: tutius tamen est expresse retinere, vt iubent præfata concilia.

Iam inquisitores iure communi hanc habent potestatem super omnes pęnitentias iniunctas. ceterum in Hispania super quibusdam pęnitentiis inferiores inquisitores, postquam iniunctę sunt, nullum habent arbitrium absque generalis inquisitoris eorum regnorum facultate; quę qualia sint, suis locis indicabimus.

¶ *Et sic in depositione earum difficiliter dispēsatur.* *Pag. 330 colum. 2. nu. 196. E* Hic locus de gestandis vestibus cum crucibus depictis, & de dispensatione super depositione earundem crucum, valde est considerandus, cui similia prorsus scribit Auctor repertorij inquisitorum verbo, signum. §. nota quod bonum esset. notādę vero in primis sunt causę, cur super deponēdis crucibus difficulter fieri debet dispensatio, inter quas illa potisśima est, quia multum potest gestantibus prodesse propter verecundiam: vnde si patienter eam tolerent, valde erit illis meritoria. huc accedit, quoniam huius etiam vestis, seu sacci gestatio multum est apta ad agendam facilius quamlibet pęnitentiam. vide Simancam catho. instit. tit. 47. nū. 10. *In deponēda veste crucib' signata difficulter dispensatur & quare.*

Cruces dānatorū nō facile amouendæ ab ecclesiis vbi fuerūt suspensę. Iam quod hic refert Eymericus de non concedenda facile dispensatione in deponendis crucibus, locum etiam habet cum cruces pęnitentiū suspēsę sunt in ecclesijs illis, in quarum parœciis habitabant illi: neque enim inde facile debent amoueri, immo si vetustate labantur, renouandę sunt, inscriptis nominibus illorum, quorum pallia menta fuerunt, vt extent in perpetuum ea signa & monumenta impietatis, & eo horrendo & formidando infamię spectaculo homines à committendo tam graui scelere auocentur. neq; hoc est recens inuentum, vt alibi plenius dixi. interim uideto Simancam catho. instit. tit. 47. num. 13.

Tametsi uero Eymericus difficulter dispensari dicat: at non ait nullo modo dispensari. uerum causę ad hanc dispensationem concedendam magnę concurrere debent, possuntque dispensationem hanc concedere iure communi quilibet inquisitores per textum in c. ut commissi. §. illorum. *Iure cōi qlibet in.*

quisitores dispēsant in depositione crucum.

rum. de hæret. lib. 6. quod & velle videtur hic Eymericus. atque hæc sententia vera est. Iacobus tamen Simancas catho. instit. tit. 47. nn. 12. asseruit inquisitores ipsos non posse moderare tempus præfinitum ad hunc vestitum ferendum; cuius sententia in solis Hispaniæ inquisitoribus locum habet, cum ibi hoc sit reseruatum inquisitori generali: sed nos communis iuris regulas sequimur, nec priuatas inquisitionum sanctiones velut leges generales & vbique obseruandas putamus; tametsi illis vtendum velut ęquis & iustis sæpe moneamus, vt in præfatione operis docuimus.

Hoc tamen addiderim, tutissimum mihi videri, vt ceteri inquisitores antequam in depositione crucum dispensent, consulant Sacrosanctæ & generalis Romanę Inquisitionis Senatum, expositis breuiter causis cur ea dispensatio facienda videatur. quamuis vbi iustissima visa fuerit, per se id efficere possint.

Pag. 331. col. 1. A

Qui difficulter conuertūtur, difficulter sunt à carcere perpetuo liberandi.

¶ *Propter quod cum eis cautius est agendum; nec sunt faciliter à carcere liberandi, &c.* Hic locus de secundo genere conuersorum, videlicet eorum, qui sero & tarde post multas admonitiones reuertuntur, diligentissime est obseruandus ob pericula quę hoc ipso loco recenset auctor: quod videtur accepisse ex concilio Biterrensi cap. 23. vbi ita scriptum est: *Curetis tamen vt talibus immurandis, fiant iuxta Sedis Apostolicæ ordinationem separatę & occultę camarulę, sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus diœcesium corruptarum, vt alterutrum, vel se vel alios peruertere nequeant.* hactenus ibi. Sed de hac re plura sumus dicturi in sequentibus, ex quibus hic locus amplius illustrabitur.

SCHOL. LXIII.

Pag. 331. col. 1. nu. 197.

In tit. De nono modo terminandi processum fidei in causa relapsi pœnitentis.

Refert more suo Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 21. & 22. Locatus in fine operis iudicialis, in forma sententiæ contra confessum & pænitentem, sed relapsum, & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 28. Repertorium inquisitorum verbo, sententia. §. sequitur sententia condemnatoria. & Syluester de strigibus lib. 3. q. 4. pūcto 11. ac de relapsis quidem copiose Eymericus par. 2. q. 58. vbi diximus, quæ hoc loco non sunt inutiliter iterum repetenda.

Ibidem. E

Diligēter nitendū vt relapsus curiæ seculari tradendus conuertatur.

¶ *Circa autem istum talis practica est seruanda.* Quicunque post Eymericum de hæreticorū pœnis scripserunt, in hoc consilio eum sunt penitus secuti: quamuis magna ex parte tacito huius auctoris nomine. laudat tamen Campegius apud Zanchinum c. 16. uers. relapsus recipiatur, ac plane valde consentaneum est rationi, vt tam diligens opera adhibeatur ad cōuertendum vere relapsum priusquam curiæ seculari tradatur, ne anima eius ex hoc seculo migratura, quæ cunctis rebus est præferenda. l. sancimus. C. de sacros. ecclesiis. naufragium faciat. ad hæc, quæ in principio huius modi tradit Eymericus, & de tradendo relapso licet pęnitente curiæ seculari, & de cōcedendis ei Pænitentiæ & Eucharistiæ sacramentis iterum repetit 3. par. q. 99. & 100. quibus locis nonnulla addidimus.

Ibidem col. 2. C

¶ *Quod die tali, & hora scilicet non festiua, sit cum sua familia in tali platea seu loco, &c.* Duo videtur præcipere Eymericus. primum, quòd relapsus non est tradendus curiæ seculari in die festo: secundum, negotium tale non esse peragendum in ecclesia, sed in aliquo alio loco non consecrato seu religioso. & vtriusque huius dicti refert causam auctor in fine huius modi nu. 200. vers. considerandum.

An in die festo sint tradendi rei huius criminis curiæ seculari.

Quantum ad primum attinet, scio equidem in multis Europę vrbibus obseruari hanc Eymerici doctrinam: nam cum inquisitores hæreticæ prauitatis aut relapsos, aut impœnitentes tradunt curiæ seculari, id non faciunt in die festiuo, sed in alio; idque duobus etiam vel tribus diebus antequam reus comburatur solet è domibus, seu carceribus inquisitorum ad carceres iudicum secularium transferri: in quo nolo laudabilem, & consuetam cuiuslibet inquisitionis consuetudinem immutari, dummodo reus criminis iusto supplicio afficiatur.

Verumtamen hoc libere dicam, multum mihi probari earum inquisitionum ritum, in quibus huiusmodi sententiæ in diebus festiuis solet pronuntiari. cum enim (vt pulchre docuit Ioannes Andr. in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. & dixi supra hoc 3. libro schol. 58. §. vltimo.) expediat multitudinem populi congregari ad videndos reorum cruciatus & pœnas, vt inde discant timere homines, & à malo committendo auocari; valde conueniens videtur fieri hęc & publice, & in diebus festis, cum maior tunc adsit confluentis populi multitudo.

Quo ritu celebretur fidei actio in Hispania.

Certe in Hispania publica fidei actio in diebus festiuis solet celebrari, fortassis ob præfatam rationem; idque eo ritu, quem præscripsit instructio Madriliana an. 1561. c. 77. in hæc uerba à nobis latina reddita: *Vbi reorum processus conclusi fuerint, & ordinatæ sententiæ, inquisitores diem festiuum, in quo fiat publica fidei actio, assignabunt: quem diem significabunt capitulis Ecclesiæ, & consistorio ciuitatis: & vbi fuerit Regius Senatus, intimabitur etiam præsidi & auditoribus, qui omnes inuitabuntur, vt fidei actionem comitentur, iuxta consuetudinem cuiusque loci. curent autem inquisitores, vt hæc tam commodo tempore fiant, vt executio sententiarum eorum qui tradendi sunt curiæ seculari possit fieri de die ob euitanda inconuenientia.* hęc ibi. Ingenue fatebor quod sentio, hęc mihi magnopere probantur: licet enim cum ita res hęc celebratur in Hispania, videre, horrendum, ac tremendum spectaculum, & quasi imaginem futuri iu-

ri iudicij, quo nihil esse potest ad terrorem incutiendum in hac causa aptius & accommodatius, ex quo ingentia commoda consequuntur.

An actio fidei celebranda sit in Ecclesia cũ aliqui sunt tradendi curię seculari. Quantum vero ad alterum caput spectat: An, scilicet, actio fidei in Ecclesia celebrari debeat, eo prȩsertim tempore, quo vel relapsi vel impœnitentes sunt tradendi curię seculari, Eymericus tum hoc loco, tũ in fine huius modi, extra Ecclesiam gerendum hoc contendit: quoniam sententia est, inquit, quæ ducit ad mortem.

Verum doctissimus, & multis nominibus venerandus Martinus ab Azpilcueta doctor Nauarrus in enchyridio seu manuali de oratione & horis canonicis impresso Romæ anno Domini 1578. cap. 5. nu. 42. & seq. dum hanc ipsam quęstionem tractat suasu Fratris Pauli Constabilis Ferrariensis sacri Palatij Magistri, rationibus nõ vulgaribus vere contendit intra Ecclesiam posse hoc tractari, contraquàm hic velit Eymericus: cui sentẽtiæ ob easdem illas rationes censeo subscribendum. hoc vnum addiderim, commodissimum esse ob rationem paulo antea à me allatã ex Ioanne And. vt in ampla & late patenti platea seu foro, ac in prȩaltis tabulatis hęc celebrentur, vt cunctus populus facilius hęc & apertius intueatur. raro enim tam commode videntur huiusmodi spectacula intra Ecclesias, quàm in late patentibus foris ac plateis: & propterea in Hispania extra Ecclesiam solent huiusmodi publicę fidei actiones celebrari, vt optime adnotauit idẽ Nauarrus pręcitato loco, in fine eius 5. capitis

Nu. 158 col. 2. E ¶ *Considerandum autem hic est, quòd iste qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus cõstitutus, &c. antequam tradatur, est totius ecclesiastici ordinis pręrogatiua nudandus.* Eadem ferme repetit de degradatione Eymericus in modo sequenti. quoniam vero hic locus proprius est huic disputationi, nec alibi tradidi, vt plurima huius Directorij loca illustrentur, dicendum est mihi breuiter de degradatione.

Vetustus est degradationis ritus. Franciscus Duarenus homo satis eruditus, sed parum pius lib. 1. de sacris Ecclesiæ ministerijs c. 3. vix sibi persuadet morem hunc tradendi clericos exauthoratos curiæ seculari, veteribus notũ fuisse, quasi recens putet inuentum. ceterum nos qui nihil temere in Ecclesiam introductum confitemur, vel in moribus componendis, vel in delictis coercendis, vetustũ credimus, de quo multi accipiunt antiquos illos canones in c. si quis tumidus. & in cap. felix. 15. q. 7. sed manifestius de hoc iam loquitur concilium Toletanum IIII. c. 28. & apertius concilium Triburiense c. 10. & c. 2. extra de translatio. prȩlato. & c. degradatio. de pœnis lib. 6. quod retulit Eymericus par. 3. pag. 76. quibus locis ad exauthorandum episcopum duodecim episcopi: ad presbyterum sex episcopi: ad diaconum tres episcopi postulabantur.

Solus episcopus potest degradare & qualiter. Sed quia difficulter tot episcopi conuenire poterant; ideo in c. quoniam. de hęret. lib. 6. relato ab Eymerico par. 2. pag. 62. Gregorius nonus salubriter cauit, vt solus episcopus clericum in quibuscunque sacris ordinibus constitutum degradare posset, conuocatis abbatibus, alijsque prælatis, & religiosis personis: quod etiam obseruat hoc ipso loco auctor.

Demum concilium Tridentinum sess. 13. sub rubrica; Decretum de reformatione, c. 4. qualiter posset clericus etiam presbyter & per quos degrãdari prȩscripsit luculenter. id quod breuitatis gratia omittimus, cum cuique sit obuium & patens.

De degradatione q scripserit. Quòd si cetera omnia ad degradationem spectantia nosse cupis, ea tradut copiose Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 36. uers. scias autem. cũ aliquot sequentibus. & q. 74. Tabiensis, Syluester, Angelus in sum. verbo, degradatio. Repertorium inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, degradatio. eleganter Conrradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 13. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 48. & Simancas catho. instit. tit. 46. nu. 69. & 70. & alij plerique.

Degradatio duplex, verbalis, & actualis. Ex his colliges duplicem esse degradationem, vnam verbalem, actualem alteram, per textum in d. c. degradatio. de pœnis lib. 6. & uerbalis degradatio est, quando episcopus pronuntiat sententiam contra clericum, per quam priuat illum ordinibus clericalibus, seu uerius ordinum ministerio siue executione, cuius formam habes in Pontificali, fol. 188.

Actualis autem est, cum clericus non modo per sententiam priuatur, verum etiam actualiter & personaliter priuatur, exuitur, seu spoliatur ordinibus ecclesiasticis. ita Iulius Clarus in pract. crimi. q. 74. & hanc proprie dicimus degradationem: nam primam illam uerbalem, potius depositionem uocamus, tametsi quandoque Doctores degradationem appellẽt, ut optime pręcitato loco adnotauit Iulius Clarus.

In crimine hęresis actualis degradatio usurpanda. In crimine hęresis actualis degradatio locum habet, & de ea loquitur hoc loco Eymericus, cuius formam inuenies etiam in Põtificali, fol. 190. & quidquid ad eam exigitur, copiosissime docuit Arnaldus Albertinus in repetitione c. quoniam. de here. lib. 6. denique quo ritu fiat singillatim tradit textus in c. degradatio. de pœnis. lib. 6. relatus apud Eymericum par. 2. pag. 76. quæ uelut facilia & obuia consulto omitto.

An solus inquisitor pronũtiet clericum hæreticũ degradãdum. Nunquid autem solus inquisitor possit declarare clericum hęreticum degradandum, quæstio est non uulgaris, quam disputat Albertinus in d. c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 7. nu. 3. ubi asserit id posse solum inquisitorẽ, ubi episcopus fuerit negligens, cui propterea subscribo, quoniam cum id possit episcopus per textum in c. ad abolendã. §. pręsenti. de heret. idem quoq; poterit inquisitori nam quę paria sunt, paris uirtutis iudicantur, ut optime dicit Albericus in. l. de quibus. C. de legibus. manifestum est autem inquisitorem in hoc crimine aut maiorem, aut saltem parem habere cum episcopo iurisdictionem.

¶ *Qui tamen sint cauti & auisati, ne quid agant seu dicant, propter quod relapsus morte praeueniatur, & ipsi efficiantur irregulares.* A nu. 200. usque ad finem huius noni modi terminandi fidei processum, quatuor potissimum documenta tradit Eymericus. Primum, ad iudices uiolatę religionis spectat; quod est omnino obseruandum: duo postrema *Pag. 333 col. 1. n. 200. E*

strema quę incipiunt ibi, *Considerandum etiã est.* à nobis sunt explicata paulo antea hoc ipso loco §. quòd die tali & hora. tertium ad eos attinet, qui hęreticum relapsum pænitentem comitantur, & exhortantur vt patienter mortem sibi infligendam ferat.

Quid cauere debeat, qui comitantur afficiendũ vltimo supplicio, ne fiat irregularis.

In quo hoc sentit Eymericus; Qui dant causã dictis vel factis, vt is qui trahitur ad supplicium celerius moriatur, irregulares efficiuntur: quam ob rem diligenter præcauere debent, ne talem cõmittant errorem.

Hæc Eymerici doctrina vera est, & communiter recepta, quam tradidit primum Beatus Antoninus 3. par. tit. 28. c. 2. §. 5. quem sequuntur Tabiensis in sum. verbo, irregularitas. 3. §. 13. & Martinus Nauarrus in manuali seu enchyridio confessariorum impresso Romę anno Domini 1573. cap. 27. tit. de irregularitate. nu. 217. fol. 518. pag. 2. uers. decimotertio. quod etiam est irregularis. si quis ergo hortetur condemnatum vt caput carnifici offerat, aut in furcarum scalas ascendat: aut carnifici dicat, vt ita aptet vindicem gladium, vt vno ictu reum iugulet, ne pluribus ictibus feriatur, aut his similia faciat vel dicat seu persuadeat, vnde celerius mors consequatur, quamuis subsecuta fuisset, etiamsi hęc facta vel dicta non intercessissent, plane irregularitatem contrahet.

Neque excusabitur propterea, quòd dicat se dare operam rei licitæ, & coadiuuare vt malefactores puniantur: aut si dicat, quòd quamuis ipse hęc non dixisset uel fecisset, nihilominus is reus erat moriturus: his enim non obstantibus irregularitatem contrahet. ita Tabiensis pręcitato loco. & idem Tabiensis verbo, irregularitas. 1. §. 4. ex quibus constat diligenter esse obseruandum hoc Eymerici documentum, & veram esse eius doctrinam: pro qua facit textus in cap. si quis viduam. 50. distinct.

SCHOL. LXIIII.

Pag. 333 col. 2. nu. 201.

In tit. De decimo modo terminandi processum fidei per condemnationem hæretici impænitentis non relapsi.

Referunt suo more Iacobus Sprengerius in malleo maleficarũ 3. par. q. 29. & breuiter Tabiẽsis in summa, verbo, inquisitor. §. 23. & Locatus in fine operis iudicialis in forma tradẽdi brachio seculari hæreticum impænitentem. & Repertorium inquisitorum uerbo, sententia. §. sequitur sententia condemnatoria. & Campegius apud Zanchinum c. 16. in principio. & alij quos suis locis paulo post referemus.

Ibidem D

¶ *Circa istum talis practica est seruanda.* Idem sentiunt pręcitati, & Simancas catho. institu. tit. 48. nu. 32. vbi testatur multis instructionum capitibus id esse cautum in Hispania.

Quid seruandũ circa hæreticos impænitentes, priusquã tradantur curiæ seculari.

Tota hæc praxis obseruãda circa hęreticos impęnitentes priusquam tradantur curię seculari, pręscripta fuit olim inquisitoribus per concilium Biterrense c. 17. ex quo eam uidetur accepisse Eymericus. is locus insignis est, & ita habet: *Conuerti nolentes, vbi commode poteritis, damnare tardetis: ipsos frequenter tam per vos, quàm per alios ad conuersionem† monentes, ac tandem in sua malitia pertinaces, faciatis errores suos ad eorum detestationem publice confiteri; & sic eos damnatos pręsentibus potestatibus secularibus, eorumue Bailliuis, secundum mandatum apostolicum relinquentes.* hactenus ibi. Sed quod in genere fieri pręcipit concilium, qua ratione singulariter & in specie fieri debeat prudentissime docet auctor.

† mouentes.

Ibidem E

¶ *Et informabunt de veritate fidei, &c. adducendo auctoritates sacræ scripturæ.* Atque hic modus est optimus, præsertim ad conuincendos hæreticos literatos, ut docuit Eymericus 3. par. nu. 87. uers. quidam namque. pag. 289. prodest etiã multum ad eosdem conuertendos, ut hic indicat auctor: neque temere aut imprudenter: quoniam paucissimi sunt hæretici impænitentes, qui non tueantur suam perfidiam aliqua scripturæ sacræ auctoritate praue intellecta. quæ ubi uere declarata fuerit, sperandum est, hęreticum, qui ea nititur, suum errorem defendere, eum depositurum & conuertendum, nisi prorsus deliret, & clarissimæ ueritatis luci tenebras offundere conetur, qđ est proprium eorum qui pertinaces sunt.

Hæretici impænitẽtes p scriptura sacrã conuincendi & conuertẽdi.

Et certum est ac exploratum apud eruditos ex praua scripturæ intelligentia multa hæretica dogmata & perniciosa profluxisse, ut optime scripsit Beatus Augustinus tom. 4. in lib. de catechizandis rudibus cap. 8. & lib. 1. cap. 2. contra Iulianũ Pelagianum.

Ex praua scripturæ intelligentia hęreses prodire.

In primis uero hęresiarchę, omnes suorum errorum occasiones ex scriptura male intellecta acceperunt, ut grauiter docet Epiphanius in secunda synodo Nicena actione 6. & habetur nunc in 3. to. conciliorum pag. 157. ait enim: *Quoties recta dogmata homines iuxta suam opinionem subuertere conantur, non miretur aliquis, si scripturæ verba vsurpent: nam & omnes hęresiarchæ suorum errorum occasiones è diuina scriptura collegerunt: et quę recte à Spiritu sancto dicta erant, peruersa animi sententia conuellunt.* hęc ille. quod & multis exemplis euidenter ostendit. Optimum est ergo uel ad cõuertendos, uel saltem ad conuincendos hęreticos auctoritatibus scripturę uti, ut pulchre docet hic Eymericus.

Ibidem E

¶ *Si non, interrogent eum in quo se fundet, & videantur eius rationes, &c. et soluantur sibi, &c.* Hunc locum & consilium saluberrimum de diluendis hęretici impęnitentis rationibus, & contraria ueritate ei ostendenda, ut tandem conuertatur, desumpsisse mihi uidetur ualde prudenter Eymericus ex extrauaganti Ioannis XXII. incipiente, *Vas electionis.* relata supra par. 2. pag. 79. ubi summus Pontifex ad conuertendum Ioannem de Poliaco simili methodo usus est. is uero Poliacus intellecta ueritate resipuit.

Hæreticorum rationes soluẽdæ vt conuertãtur.

¶ Siau-

Pag. 334. col. 1. B

Hæretici pro martyrib⁹ adorari cupiunt; & id olim prohibitum.

¶ *Si autem conuerti noluerint, non festinetur, nec mox tradatur brachio seculari, etiam posito quòd ipse petat, &c.* Obseruandum est penitus hoc consilium. est autem hæc visitata hæreticorum impœnitentium insania, & grauissima miseria, qui cum à diabolo decepti pro ipso moriantur, tamen Christi martyres se esse dicunt, ac velut tales coli & adorari cupiunt: hac enim via se saltem in hoc seculo credunt fore immortales. quod non est recens nostrorum inuentum. nam & hoc iam olim fieri ab ipsis est cœptum, sed sub anathematis pœna grauiter interdictum in concilio Laodiceno can. 34. in hęc verba: *Quòd non oportet oēm Christianum Christi martyres relinquere, & ad falsos martyres, hoc est, hęreticos abire. hi enim sunt à Deo alieni. sint ergo anathema qui ad eos abeunt.* hactenus ibi.

SCHOL. LXV.

Pag. 334 colum. 1. n. 102. C Ex his q conuertũtur q sint perpetuo ĩmurandi.

T facta abiuratione, quia illa conuersio & abiuratio pręsumuntur esse factę plus metu mortis, quàm amore veritatis, iste est perpetuo immurandus. Desumptum videtur ex concilio Tolosano c. 10. vbi ita scriptum est: *Hæretici autem, qui timore mortis, vel alia quacunque causa, dummodo non sponte redierint ad catholicam vnitatem, ad agendam pęnitentiam per Episcopum loci, in muro cum tali includantur cautela, quòd facultatem non habeant alios corrumpendi.* hæc ibi.

Intellect⁹ cōcilij Tolosani.

Sententia vero huius concilij talis est, Qui valde difficulter, & post multas admonitiones, & magnum temporis spatium conuertuntur, in carcere perpetuo sunt recludendi, quia non omnino sponte & voluntarie conuerti videntur, & propterea non sunt liberi demittendi, ne si ficte fuerint conuersi, quod est facile præsumendum, alios corrumpere possint.

Atque in hūc sensum intelligere quoque oportebit textum in l. commissi. §. 2. Federici Imperatoris relat. in bullario literarum apostolicarum pag. 15. vbi ita scriptum extat: *Si qui vero de prædictis postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur.* hęc ibi. Et eodem modo est accipiēdus textus in c. excommunicamus. el 2. §. si qui autem. de heret.

Qui grauiter delinquũt cōtra fidē ĩmurādi et q sint illi.

Nec modo hi qui valde difficulter ab hæresi conuertuntur, in perpetuum sunt carcerem detrudendi, verum etiam & alij quidam, quorum insignia sunt delicta in causa fidei commissa, quos singillatim enumerat cōcilium Narbonense paucis post Tolosanum annis conditum c. 9. in hæc verba: *De hæreticis autem seu credentibus, pręfata immunitate, quia veritatem de se, vel de alijs suppresserunt, vel quia infra tempus indulgentię non venerunt, seu aliàs indignis, paratis tamen absolute mandatis Ecclesię obedire, & recognoscere quam vel suppresserant, vel negauerant, veritatem; quamuis tales proculdubio sint secundum statuta domini Papę, in perpetuo carcere detrudēdi; quia tamen intelleximus vos de his tantam in pluribus partibus multitudinem inuenisse, vt ne dum expensę, sed vix etiam lapides, aut cæmenta sufficere possint ad carceres construendos; consulimus vt eorum immurationes, vbi expedire videbitur, differatis: donec ipse dominus Papa de illorum multitudine plenius sit consultus: nisi forte aliqui essent tam facinorosi, vt de ipsorum impœnitentia, vel fuga, vel relapsu, vel corruptione, seu turbatione aliorum nimium timeretur: tales enim sine vlla prorsus dilatione firmo & perpetuo carceri deputetis.* hactenus ibi. Qui ergo prædictis modis deliquerint, perpetuo sunt immurandi, vbi nulla talium fuerit multitudo, ob quam sit rigori detrahendum, cum cessante tunc causa, effectus cessare debeat. l. adigere. §. quāuis. ff. de iure patronatus. c. cum cessante. de appellatio.

Iam ex his duobus cōciliorum decretis aperte colliges, eandem prorsus esse pœnam immurationis & carceris perpetui, cōtraquàm quidam huius antiquitatis ignari censeant.

Quis rit⁹ antiquæ immurationis, seu perpetui carceris.

Quamquam vero hodie aut rarus, aut nullus antiquæ immurationis, seu carceris perpetui vsus relictus esse videatur: nam, vt ait Auctor reperto rij inquisitorū verbo, carcer. §. item nota quòd loco carceris perpetui. hunc Episcopi & Inquisitores possunt commutare in detrusionem in monasterium, quod & sæpe faciunt: quia tamen ex causa potest optime vsurpari, præsertim his turbulentis temporibus, quibus nihil non audent hæretici; operæpretium erit referre ex concilio Biterrensi, quo ritu, quibusque seruatis immuratio fieret, seu perpetua carceratio. ibi ergo. c. 23. 24. & 25. ita scriptum est:

cap. 23.

Curetis tamen, vt talibus immurandis fiant iuxta sedis Apostolicæ ordinationem, separatę & occultæ camarulę, sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus diœcesium corruptarum, vt alterutrum vel se, vel alios peruertere nequeant: & eos enormis rigor carcerum non extinguat: quos ab illis qui bona eorum tenuerint, fieri, & in necessarijs prouideri faciatis eisdem secundum statuta concilij Tolosani.

cap. 24. Qñ remittenda pœna carceris ꝑpetui

Hęc autem perpetui carceris pœna, seu pęnitentia nulli ab initio de pręfatis culpabilibus remittatur, aut in aliam commutetur: nisi vel hęreticos redderet, vel propter eius absentiam euidens mortis periculū eius liberis, vel parentibus immineret: vel propter aliam causam, quę multum iusta & rationabilis videretur.

cap. 25.

Sit autem liber accessus vxori ad virum immuratum, & è conuerso, ne cohabitatio denegetur eisdem, siue ambo immurati fuerint, siue alter. hactenus ibi.

Perpetuo carceratis vnde prouidendum.

Quod vero dicit hoc concilium in c. 23. vt immuratis prouideatur secundum statuta concilij Tolosani, id in dicto concilio Tolosano c. 10. in fine ita cauetur: *Quibus* (scilicet immuratis) *ab illis qui bona eorum tenuerunt, prouideatur in necessarijs secundum dispositionem prælati. Si vero bona non habuerint, eis prouideatur per prælatum.* hęc ibi. de eisdem eadem ferme traduntur in concilio Narbonensi c. 4.

In carcere ꝑpetuo difficulter dispensatur.

Præterea quę de difficultate dispensandi in carcere perpetuo tradidit cōcilium Biterrense c. 24.

Iuculentius

luculentius expresit concilium Narbonense postea, vt mihi fit verisimile, conditum, c. 19. in hęc verba: *Circa incarcerandos etiam duximus hoc addendum, vt à carcere nec vir propter vxorem, licet innenem, nec vxor propter virum, nec quisquam propter liberos seu parentes, seu aliter necessarios, aut propter debilitatē vel senium, vel aliam similem causam excusetur absq; indulgentia Sedis Apostolicę speciali.* hactenus ibi. Quę omnia ex causa diligentissime mihi videntur custodienda, quā alicubi in vsu nō sint, quia fortassis temporū iniuria diu latuerunt. sed de dispensatione in carcere perpetuo dicam infra schol. 143. super q. 96. partis tertię.

Cetera omnia, quę cum intrusis in carcerem perpetuum obseruari debent, consulto hic omitto, cum nō sit proprius locus: de illis agam infra schol. 117. super q. 59. vbi videas.

Ibidem. ¶ *Et consequenter primitus à suis ordinibus degrandus, iuxta c. quoniam. de haeret. lib. 6.* Olim valde fuit dubitatum in principio delegatę inquisitionis cōstitutę, An sacerdos qui ob crimē hęresis erat detrudendus in perpetuū carcerem, iuxta predictū ritum, prius foret à suis ordinibus actualiter degradandus; verumtamen hanc dubitationē sustulit Vrbanus IIII. rescripto incipiente: *Consultus.* §. quęstioni vero. relat. par. 2. pag. 85. vbi ita scriptum est: *Quaestioni vero, qua queritur, virum constitutus in sacris deprehensus in haeresi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius sit ab ordinibus à suo episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi pęnitentiae: respondemus, quòd talis qui est perpetuo immurandus, prius debet à suis ordinibus degradari.* hęc ibi.

Clericus immurandus degradē Pri°.

Ne quis autem putet hęc accipienda esse de uerbali degradatione, hoc est, de suspensione ab ordinum executione, non autem de degradatione reali & actuali, cum talis non tradatur curię seculari, sed solum carceri perpetuo; propterea valde prudenter Eymericus ad tollendam hanc dubitationē ait, ab officio & beneficio esse deponendū: quod est uerbaliter degradare: itē ab ordine esse degradandū, auferēdo sibi ea quę sunt officij, qd est proprie actualiter degradare, ut patet ex c. degradatio. de pœnis. lib. 6. neq; de hoc est ulla dubitatio. quam etiam sententiam apertissime profitetur Albertinus in c. quoniam. de heret. lib. 6. in principio nu. 55. & Campegius apud Zanchinum c. 20. uers. obserua denique.

Perpetuo immurandus, cur degradetur.

Quòd si quis quęrat, cur perpetuo immurādus degradari debeat: respōdebo propterea fortassis, ita constitutum fuisse: quoniam talis immuratio perpetua morti ęquiparatur, ut ait Innocentius in c. qualiter & quando. el secūdo. de accusatio. quem refert, & sequitur Auctor repertorij inquisitorū uerbo, carcer. §. quotuplex sit carcer. atque hanc opinionē summo iure uerā esse credo, licet consuetudo aliud nunc communiter obseruet, ut mox dicam.

Ad triremes perpetuo dānatus, an debeat degradari.

De eo uero qui in perpetuum ad triremes dānatur, quęsitum scio, an debeat actualiter degradari; sed uerissimum mihi uidetur actualiter degradandum fore, cum par sit ubiq; & penitus similis ratio; & propterea idem erit statuendum. l. illud. ff. ad legem Aquiliam. quam sententiam Campegius quoque asserit apud Zanchinum c. 20. circa finem, uers. obserua denique.

Tametsi uero hęc de iure uera sint, nihilominus tamen cum regulariter dispensari soleat cum illis, qui uel in perpetuum carcerem, uel in perpetuum ad triremes condemnantur; ideo non solent condemnandi ad has pœnas actualiter degradari, sed solū uerbaliter: quod benignitas huius tribunalis laudabiliter introduxit. Sed post quot annos soleat hęc pœna remitti, alibi dixi copiose.

¶ *Forma tradendi haereticum pertinacem, aliàs non relapsum curiae seculari.* Hęc forma usitata est, & probata uiris doctis: consimilem habes apud Zāchi. c. 4. uerum si aliam cupis, accipito illam, qua concilium Constantiense sessione 15. Ioannem Husz uelut hereticum pertinacem & hęresiarchā damnat, & curię seculari prius degradatum tradendum decernit: in qua multa licet animaduertere notatu dignissima in hac causa; sed illud est pręcipuum, quòd uanam eius appellationem reiecit, apertissime indicans, eam in hoc tribunali non recipi à sententia definitiua, ut alibi plenius diximus. Pag. 335 col. 1. nu. 203.

¶ *Crederem de misericordia posse recipi, &c.* Sed tutius est, ut nullo modo recipiatur, etiamsi millies promittat ueram conuersionem, tum quia, ut optime scribit hic Eymericus, nullo iure id uidetur cautum; tum quoniam experiētia docuit, hos ita receptos, raro bonos euasisse: ergo nullo modo recipiantur, ut dixi lib. 2. Adnotatio. schol. 27. §. postquam traditus. pag. 58. & quod hîc dicit auctor, repetit etiam paulo post in duodecimo modo terminandi processum fidei, in fine. Nu. 204 C. D

Qui traditus est curiae seculari, nullo modo recipiendus, etsi conuerti velit.

SCHOL. LXVI.

In tit. De duodecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de haeresi, & persistentis in negatiua.

Pag. 338. colum. 1. nu. 207.

Visum est consulto omittere modū undecimū absq; prefixo scholio seu adnotatione, quia nihil in eo occurrebat notatu dignū, aut difficile, qd in alijs modis nō esset plene explicatū. cū nihilominus referūt Locatus in opere iudiciali in fine, in forma sentētię contra impęnitentem & relapsum, & Iacobus Sprengerius in malleo malefic. 3. par. q. 30. & Repertoriū inquisitorum uerbo, sententia. §. sequitur sententia. & hic modus eadem ratione absoluitur, qua nonus fuit tractatus. quantum uero ad formā ferendi sententiam contra impęnitentē & relapsum attinet, eā poteris accipere ex concilio Constantiense sess. 21. vbi conciliū condemnat Hieron. de Praga, quam habes in 3. to. conciliorū pag. 872.

De undecimo modo, qui asseruerint.

Sed iam ad duodecimum modum reuertor, de quo Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 24. la-

24. Iacobus Sprenger in malleo maleficarũ par. 3.q. 31. & Locatus in fine operis iudicialis in formula tradendi brachio seculari hæreticum impenitentem, fidem tamen catholicam profitenté. & Repertorium inquisitorum verbo, sententia.

Quid potissimũ tractet Eymericus in duodecimo modo. In hoc autem modo præter praxim, quæ absolutissima est in hoc casu, duo potissimum offert Eymericus examinanda: quorum primum ad reum negatiuum spectat, alterum vero ad testes, de quibus, ac plerisque alijs occurrentibus singillatim more nostro receptiora, & securiora trademus.

Ibidem. C Locus emendatus ¶ *Tamen ipse sic conuictus & deprehensus*, ita hunc locum imprimendum curauimus ex tribus manuscriptis Sabellano, Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcinonensi impresso ita legebatur: *Cum ipse sit conuictus, & deprehensus*. quę lectio non multum cum antecedentibus & consequentibus cohærebat: quare manuscriptos secuti sumus, quorum planior & facilior est lectio.

Ibidem. ¶ *Iste talis quamdiu sic persistit in negatiua, hæreticus impænitens est censendus*. Ex his verbis, & illis quæ profert Eymericus paulo post, n. 210. B ibi: *Qui sibi indicent, quòd mortem non potest euadere corporalem, dum stat in negatiua*. Item ex quæstione 34. partis secundæ. nu. 3. & denique ex tota serie huius disputationis, videtur dirimi quæstio illa anceps & controuersa, de qua valde olim fuit dubitatum, An qui accusatur de hęresi, de qua legitime conuincitur, & negat se talia dixisse vel fecisse; protestatur tamen se omnino credere & tenere, quod tenet & credit sancta Romana Ecclesia, sit velut hæreticus impænitens tradendus curiæ seculari.

An negatiuus protestans se credere quod credit Ecclesia, sit tradẽdus curię secularí. Et non obstante prædicta protestatione, proculdubio tradendus est, vt his locis docet apertissime Eymericus, cuius sententia vera est & communis, quam tradidit decisio Rotæ antiqua 875. tit. de hæret. quæ incipit, *Accusatus*. tenet etiam Hostiensis hoc loco ab Eymerico citatus. Calderinus consil. 2. tit. de hæret. Ioannes Anania in cap. excommunicamus. §. adiicimus. de hæret. & alij quidam ex antiquioribus. Recentiores autem fere omnes, qui de puniendis hæreticis scripserunt, hanc ipsam sententiam audacter profitentur. Repertorium inquisitorum verbo, negatiua. §. si tamen accusatus. Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 8. nu. 7. & 8. & q. 34. n. 51. idem videtur tenere Boerius decisione 343. contra id, quod male prius disseruerat decis. 341. tenet etiam Simancas catho. instit. tit. 48. nu. 25. & 26. & Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 1. nu. 69. & seq. & ceteri bene sentientes vno consensu.

Et quamquam non desint rationes viuæ quidem & efficaces ad hanc sententiam comprobãdam, de quibus paulo post agam; hoc mihi videntur iam olim initio cõstitutę delegatę inquisitionis definiuisse concilium Biterrense, & Narbonẽse, in quorum primo videlicet Biterrensi c. 6. 7. 8. & 9. de hac facti specie, ac etiã de ordine procedendi in tali casu ita scriptum est:

Illos qui cum sint culpabiles, contemnunt cõparere infra tempus gratiæ, aut malitiose supprimunt veritatem, citetis suo tempore nominatim. Cap. 6.

Eisque si veritatem contra se inuentam confiteri noluerint, exponatis capitula super quibus inuẽti sunt culpabiles, & dicta similiter testium publicetis. Cap. 7.

Ac datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate concessa benigne admittatis exceptiones, & replicationes legitimas eorundem. Cap. 8.

Et si quidem in sua defensione defecerint, nisi culpam probatam gratis confiteri noluerint, assignato ad sententiam termino peremptorio competenti, damnetis eosdem: non enim sunt ad misericordiam admittẽdi, dum in sua negatione persistunt, quantumcunque voluntati Ecclesię se supponant. hactenus ibi. Cap. 9.

Iam concilium Narbonense apertius eandem sententiam comprobans c. 26. ita cauit; *Si quis tamen culpam suam, ex qua possit credens vel hæreticus iudicari, de qua plene per testes seu aliam probationẽ constat, pertinaciter negare non metuit, quandiu in huiusmodi negatione persistit, licet aliàs conuersionem prætendat, hæreticus absque dubio est censendus: euidenter namque impænitens est, qui peccatum nec vult etiam confiteri.* hactenus ibi.

Illud vero præ ceteris est adnotandum, quod euidentissime docet præcitatum concilium Narbonense, videlicet, hanc conclusionẽ de damnando tamquã impænitente eo qui heresim cõtra se probatã negat, licet protestetur se credere, locum habere nõ modo cum quis conuincitur de hæresi, quam dixit; verum etiã de facto aliquo hæreticali, ex quo possit vel hæreticus, vel credens hæreticorũ iudicari: quod est valde singulare & notandum. quæ autẽ sint facta hęreticalia, dixi supra hoc 3. lib. schol. 31. & quæ sint facta ex quibus homines iudicantur hereticorum credentes, docui lib. 2. schol. 56. §. factis autẽ pag. 99. Rursus aduertendũ est, hic haberi sermonẽ de eo, qui negat factum hereticale, de quo legitime conuincitur, nõ autẽ de illo, qui confitetur factũ hęreticale, prauã autem intentionem negat: nam in hoc alia agitatur difficultas diuersa ab ea, quam hic tractamus, de qua vide præcitata scholia.

Quòd si quis quęrat, quibus rationibus hęc sententia niti possit, illę in prõptu sunt. Primũ, quoniam si heresis huius negatiui plene ac legitime probata est, iam Ecclesię cõstat hũc hęreticũ esse, qui nisi errores suos confiteatur ac detestetur, velut impęnitens hęreticus merito tradẽdus erit curię seculari. Rursus qui legitime cõtra se probatos errores nõ concedit, quãuis protestetur, se rectã fidẽ tenere, nihilominus non satisfacit Ecclesię, q in primis satisfactionẽ postulat de probatis hęresibus, quas ipse se dixisse diffitetur: quam ob rem cũ non sit correctus, velut impęnitẽs erit damnãdus, quoniã peccati venia nõ datur nisi correcto. Postremo, quia ad verã pęnitentiã necessaria est cõfessio, nec veniã consequi meretur qui peccatũ non agnoscit. c. nõ potest. cũ seq. de pęniten. dist. 1. cũ itaq; is negatiuus non confiteatur, impęnitẽs putatur, ac curię seculari propterea merito est relinquẽdus. plures alias rationes in candẽ sentẽtiã viuas sane & expirantes cõmemorat præfata decisio *Rationes quibus superior sententia fulcitur.*

decisio Rotæ 875. quas breuitatis gratia omitto.

Sententia Iulij Clari reuolsa. Ex his omnibus valide refellitur sentētia Iulij Clari, qui in pract. crim. §. hęresis. vers. & nota in hoc casu proposito. de hac veritate dubitauit. ceterum à superiori sententia nullo modo est recedendum, & hoc iure vtimur.

Nec quisquam dicat, iniuste se hac ratione condemnari, nec conqueratur de iudicibus ecclesiasticis, vel de iudicio Ecclesiæ ita statuentis, quę de occultis nō iudicat: sed si fortasis per iniquos testes est conuictus, ferat id æquo animo, ac lætetur, quod pro veritate mortem patiatur.

Vt præfata sētētia obseruetur, quot requirantur. Monebo tamen hoc loco apertioris doctrinæ gratia, nonnulla esse necessaria, ad hoc vt prędicta sententia locum habeat, vt optime admonēt Albertinus in d. tract. de agnoscen. assertio. q. 8. nu. 8. & q. 34. num. 51. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 84. & seq.

Primum, quòd sit conuictus de vera & formali hæresi, verbi gratia, de hac, Non esse purgatorium; non de assertione scandalosa, temeraria, male sonante, aut similibus. idem dicas de factis, ex quibus insurgit hęresis vel apostasia seu credētia, iuxta concilium Narbonense, vt paulo antea dicebamus.

Alterum est, quòd verba hæreticalia, de quibus negatiuus conuincitur, sint certa & clara, nō dubia uel ambigua, habentia duplicem sensum, hæreticum vnum, catholicum alterum: quoniam tunc relicto sensu hæretico, catholicus accipiendus est, vt late docet idem Albertinus tract. de agnoscen. assertion. q. 7. & Ioannes Rojas tract. de hæret. part. 1. nu. 366. dubia enim in meliorē & saniorem partem interpretari debemus.

Tertium est, quòd reus conuincatur de hæresi, quam negat, per testes legitimos & idoneos, seu omni exceptione maiores, non per inimicos aut singulares.

Quartum est, vt illud factum seu dictum hæreticale, de quo reus conuincitur, sit recens, non vetustum; ita vt uerisimiliter reus credatur eius fuisse oblitus, cum in facto antiquo obliuio præsumatur. de quo quid sit sentiendum, abunde dixi supra lib. 2. Adnotatio. schol. 45. §. sed in hac quæstione. & seq. pag. 82.

Postremum est, quòd is negatiuus conuincatur asseruisse se illa credere, & credenda alijs esse. hec omnia colliguntur debere concurrere ex principio, & tota serie prædictæ decisionis 875. vt optime præcitatis locis obseruauit Albertinus, quidquid dicat Ioannes Rojas.

SCHOL. LXVII.

Pag. 339. col. 1. nu. 209.

Orma puniendi ac condemnandi falsos testes, &c. Quoniam in hoc duodecimo modo processum fidei terminandi potest contingere testium falsitas; ideo quasi incidenter de testibus falsis puniendis disserit Eymericus: nam ex professo hoc tractat infra par. 3. q. 73. vbi diximus copiose schol. 128. id solum hoc loco admonebo, dubitatum fuisse olim, an inquisitor posset testes falsos punire, & quā pœna. sed hæc quæstio hodie penitus cessat, vt experientia ipsa quotidie testatur. *Inquisitor falsos testes punire pōt.*

Iam quantum attinet ad formam ferendi sententiam contra falsos testes, diligenter eam hîc prosequitur Eymericus, quem per omnia sequuntur Repertorium inquisitorum uerbo, sententia. §. sequitur forma sentētiæ. & Locatus in fine operis iudicialis, in formula sententię contra falsos testes, seu falsum deponentes.

¶ *Te citari, & ad nostram præsentiam adduci, ac prædictum talem coram nobis fecimus confrontari.* *Ibidem. E* Hoc ipsum in eadem facti specie consuluit faciendum Eymericus supra tit. De cautelis inquisitorum contra hęreticorum cauillationes. §. tertia cautela. nu. 101. pag. 292. vbi dixi schol. 28. huius 3. libri. hanc reorum & testium conciliationem non facile esse admittendam.

Ceterum, quia in hunc locum lectorem remiseram, dum quęrerem nunquid in aliquo casu locum hęc confrontatio habere posit: nunc dico, prima fronte uideri ęquum & rationi consentaneum in hoc casu, ut rei negatiui & testium affirmantium conciliatio fiat, vt sic ueritas habeatur, ne innocens negatiuus curię seculari ultimo supplicio afficiendus tradatur.

Verumtamen quia grauis est hęc causa de confrontatione facienda, ideo in ea multum circunspecte loqui oportet, ne ex dictis nostris quis arripiat occasionem, & inconsiderate quandoque agat. sit ergo in hac re hoc primum axioma, *Confrōtatio testiū & reorū in crimine hæresis, an & qn̄ locum habeat.* Vbi magna affuerit causa, & omne periculum cessauerit, recto iudicum arbitrio quandoque fieri potest hęc confrontatio. ita Simancas & vere in enchyridio uiolatę religionis tit. 35. num. 16. quam ob rem etiam in hoc casu de quo hic Eymericus agit, cum reus in negatiua perseuerat, non aliter fieri poterit confrontatio, nisi procul absit omne periculum: quod si affuturum crederetur ipsis testibus, nullatenus esset facienda ad explorandam ueritatem; sed tūnc ad condemnationem negatiui possent inquisitores deuenire, nec dicentur iniuste eum condemnare, cum legitimis testibus sit conuictus: quia si facile permitterentur huiusmodi confrontationes, proculdubio redundaret in fidei detrimentum: nam homines à testificando contra hereticos propterea auerterentur: quod est omnino pręcauendum, ne publicum commodum ob priuatam unius aut alterius utilitatem ledatur.

Sit secundum axioma, Confrontatio tunc secure fieri potest, quando testes complices sunt eiusdem criminis cum reo: hoc enim casu manifestum est ad conuincendum reum negantem nominandos ei esse complices, cum quibus dicitur deliquisse: quare similiter poterunt ei confrontari. neque enim tunc tam confrontantur ut testes, quàm ut complices.

Sit tertium axioma, Cum uilisimi sunt testes & rei, qui parum curant bonam uel malam habere famam, quales sunt uilisimę meretrices, & uilisimi homines, qui humeris onera deferunt, & si qui sunt similes; tunc fieri fortasis poterit

confrontatio. sed hoc casu omnem periculi suspicionem procul etiam abesse oportet: ac in alijs etiam forsan casibus poterit admitti, qui recto iudicum arbitrio relinquuntur.

In confrontatione facienda, et vbi fuerit facta, qd obseruandum.

Iam in confrontatione facienda hæc mihi videntur obseruanda. primum ne solus inquisitor eam decernat, quia res magni momenti est: adhibeat ergo consilium episcopi & peritorum, sine quorum assensu nullo pacto crederem decernendam; quod si non conueniant, maiores inquisitores consulant, certe in supremo Senatu Sacrosanctæ & generalis Inquisitionis Romanæ nunquã fiunt huiusmodi confrontationes, nisi re cognita, & decreto interposito per Illustrissimos Cardinales in tota Christiana repub. inquisitores generales; vt vel hinc ceteri intelligant quam caute in re tam periculosa sit progrediendum.

Postremo vbi decreta fuerit confrontatio, cauendũ est, ne simul duos testes, aut omnes quotquot testificati sunt contra reum negatiuum producant coram ipso, sed singulos per se ei sistant, & vtriusque dicta notarius scribat: nam si diuersi fortasis in tempore vel loco cõmissi delicti deprehendantur, aut in alijs substãtialibus eius delicti, de quo agitur; tunc magna præsumptio erit eos esse falsos, exemplo eorum qui falso Susannã accusarunt, vt legitur Daniel. cap. 13. sed hoc nõ erit obseruandum cum testes & reus sunt eiusdẽ criminis complices: tũc enim omnes simul produci poterunt.

Quid obseruandũ circa negatiuum priusquã condemnetur.

Quantum vero attinet ad negatiuum, priusquam vt impœnitens condemnetur, plurima considerare oportet, & rationem diligentem esse habendam & rei negatiui & testium affirmantium facile suadet grauitas huius negotij: nam si reus negatiuus ex vita anteacta, bonis moribus, & bona fama procul ab hæresi sibi obiecta abesse videatur, iniquo testimonio vrgeri præsumendum erit: quod tunc magis erit suspicandum, cum testes non sunt per omnia probati, aut aliquando accusato fuerunt inimici: quod inquisitor ex officio debet inuestigare.

Contra vero, reum negantem iniquum præsumere licebit, & iusto testimonio conuinci, cum malæ vitæ & famæ fuerit, & testes probati sunt & graues. hęc inquam & alia huiusmodi sunt aduertenda priusquam ad cõdemnationẽ deueniatur.

¶ *Te talem ũ. causa fidei falsum testem seu delatorem ad carcerem perpetuum talem, &c. condemnamus.* Ex hoc loco apertissime colligimus sentire Eymericum testes falso testificantes in causa fidei non esse puniendos pœna talionis, nec tradendos curiæ seculari, cum ad carcerem perpetuum damnet, de quo quid sentiã, dicam copiose scho. 128. huius 3. libri.

Delatoris & testis falsi æqualis pœna ĩ hoc crimine.

Ad hęc, illud hoc loco obseruabis, Eymericum quo ad pœnã æquiparare delatorẽ, & testes, & recte quidẽ: quoniam licet in alijs criminibus minus puniatur qui falso defert, quâm testes: at cum in hoc crimine delator seu denuntiator testibus annumeretur, vt aiunt Abbas & Felynus in c. in omni. de testibus. & Albertinus in tract. de secreto nu. 177. & Simancas in enchyridio tit. 23. nu. 7. consequitur aperte delatoris, & testis falsi parem futuram pœnam, æqualemque vindictam, vt subtiliter, & breuiter indicat hoc loco Eymericus.

SCHOL. LXVIII.

Pag. 340 colum. 1. n. 210. B

An q falso cõuincitur in hoc crimine q possit illud fateri vt mortẽ effugiat.

Vi sibi indicent, quòd mortem non potest euadere corporalem dum stat in negatiua, &c. Horum verborum occasione diluenda est hoc loco pulchra difficultas, quæ doctis etiam posit negotium exhibere, An huic ita conuicto per falsos testes, qui re uera crimen hæresis sibi obiectum non admisit, liceat illud fateri, & agnoscere, seque infamare, vt mortem euadat temporalem, & misericordiam implorando ad Ecclesiæ gremium pænitentiamq; admittatur.

Ac primum quidem cum fama inter bona tẽporalia numeretur, quamuis externorum bonorum maximum censeatur. c. deteriores. 6. q. 1. Aristoteles lib. 4. ethicorum c. 3. B. Tho. 2. 2. q. 129. art. 1. traditque copiose Dominicus Sotus lib. 4. de iust. & iure q. 2. art. 3. conclus. 4. & alij Theologi communiter, poterit vtiq; quilibet arbitrio suo ita famam vt pecunias & cetera bona temporalia profundere, præsertim ad vitam redimendam, quæ cunctis rebus etiam pretiosissimis anteponenda videtur.

Rursus, quamuis honor seu bona fama res pręstantissima sit, opinione tamen hominũ, qua honor consistit, pluris estimatur ingens auri pondus, quàm tenuis honor & fama: vitam autem famæ esse præferendam secundum essentiam valoris vtriusque, nullus vnquam (quod ego sciam) dubitauit. licere itaque videtur vel ad conseruandam vitam, vel etiam ad sæuitiam tormentorum fugiendam neglecta fama crimen fateri quod non commisimus.

Multa in eandem sententiam asserri possent, quæ libenter omittimus, atque in hac difficultate sit hæc prima conclusio, Quamuis homo sit dominus suæ famæ, & se quandoque infamando, prodendo, & detegendo crimen quod commisit, non peccet contra iustitiam, neque vlli iniuriam irroget; nihilominus saltem veniale peccatum committit contra sui ipsius charitatem: quod plane multo magis tunc contingeret, quando ad euadendam sæuitiam tormentorum id diceret quod non commisit: nam tunc culpam mendácij admitteret; mendacium autem licet ex suo genere non sit peccatum mortale, dictum tamen in iudicio coram iudice legitime interrogante, & cum iuramento præcedenti, mortale peccatum est: quòd si venialis etiam tantum culpa esset, nec tunc quidem admittere licebit, quia mentiri suo genere malum est.

Vt mortẽ fugiamus non licet fateri crimen quod nõ fecimus.

Sit secunda conclusio, Quotiens quis conuincitur de nefandissimus quibusdam horrendissimisque flagitijs, quæ aures exhorrescunt, veluti de crimine vtriusque maiestatis læsæ, adulterio, &

simili-

ſimilibus, ipſeque re vera hęc non commiſit, ſi vel vt mortem effugiat, vel tormentorum ſęuitiā, vel aliud ſimile periculum, infamet ſe fatendo quod non fecit, vix poteſt à mortali peccato excuſari, etiamſi non iuratus & extra iudicium talia diceret, propter grauiſsimā infamiam, quam ſibi imponeret. has duas concluſiones colligo ex ſententia Soti lib. 4. de iuſt. & iure. q. 2. art. 3. concluſione 4. circa finem. quem per omnia ſequitur Couarruuias lib. 1. uaria. reſolutio. cap. 2. num. 8. cui ſententię libentiſsime ſubſcribo, quia & tutiſsima eſt, & omne peccati periculum excludit.

Quam ob rem, cum crimen hæreſis inter nefanda & horrenda delicta connumeretur, immo ſit grauiſsimum & maximum, nullus vt mortem effugiat debet de eo ſe infamare. quemadmodū enim grauiter peccaret, qui de eo crimine alterū infamaret; ita quoque peccaret qui infamaret ſe ipſum, iuxta doctrinam Archidiaconi in c. non eſt. 23. q. 5. Panormitani in c. ex parte. de ſepulturis. Syluestri in ſum. verbo, detractio. q. 3. Caietani 2. 2. q. 73. art. 2. & aliorum aſſerentium perinde eſſe peccatum mortale infamare ſe ipſum, ac infamare proximum.

Confeſſarij qd agere debeāt circa negatiuum.

Quare in hoc caſu, quamuis huic negatiuo duriſsimum videatur innocentem mori, & propterea fortaſsis credat ſibi licere ad mortem euitandam crimina obiecta fateri; nullo tamen modo id eſt permittendum. quam ob rem eorum theologorum & cōfeſſariorum, qui negatiuum talem conſolantur, & ad ſupplicium comitantur, munus erit eum inducere, vt veritatem prodat: ſed caueat omnino ne ſibi crimen, quod non commiſit, imponat, ut temporalem mortem euitet; memineritque, ſe ſi patienter eam iniuriam & ſupplicium toleret, uelut martyrem eſſe coronandum.

Iam nō obſtant rationes initio adductæ, quibus uno uerbo reſpondemus, quòd tametſi concedamus homines dominos eſſe famę (quod tamen multi negant) ac de ea uelut de pecunijs ſibi diſponere licere: certiſsimum tamen eſt tūc prohiberi cum pręter famę iacturam peccatum committitur, ut in caſu propoſito.

Ibidem D. An ad sētētiam ferendā cōtra hæreticos, ſit neceſſaria præſentia iudicis ſecularis.

¶ *Ac præſente poteſtate curiæ ſecularis, &c.* In omnibus ſententiis eorum qui curiæ ſeculari relinquuntur, Eymericus ſecutus iura de hęreticis in hac cauſa tractantia ſemper meminit præſentiæ curię ſecularis: quare nō infrugifera hinc nec inutilis oritur dubitatio, An Epiſcopus, vel Inquiſitor poſsint ad talem ſententiam diffinitiuam procedere, abſente iudice ſeculari: vel contra, ita eius pręſentia exigatur, vt ſententia aliter lata nulla ſit.

Ac prima quidem fronte dicendum videtur præſentiam ſecularis iudicis requiri; quoniam vbi certa forma, ſeu modus adiungitur iuriſdictioni alicuius iudicis, ceſſante eo modo, iuriſdictio ceſſare videtur. l. cum hi. §. ſi prætor. ff. de tranſactio. facit textus in c. quia propter. de electio. at à iure præſcribitur inquiſitoribus certus modus promulgandi ſententias aduerſus hæreticos, videlicet, vt eas pronuntient relinquentes damnatos præſentibus poteſtatibus ſecularibus animaduerſione debita puniendos. c. excommunicamus. 1. in prin. de hæret. c. ad abolendam. §. illos. de hæret. & c. nouimus. de verb. ſignifi. fit ergo, vt aliter nequeant ſententias pronuntiare.

Rurſus, cum aliquid eſt inductum à iure pro ſolemnitate ſententiæ, ſi illud prętermittitur, non valet ſentētia. 2. q. 1. in ſumma. c. nihil. & c. ſi primates. eadem cauſa. quare in caſu propoſito neceſſaria videtur iudicis ſecularis præſentia, cum velut certa quædam ſolemnitas à iure pręſcripta eſſe videatur.

Pręſentia iudicis ſecularis quatenus exigatur.

Verum his non obſtantibus, certior & verior ſententia eſt, valere ſententiam cōdemnatoriam aduerſus hæreticos latam in abſentia iudicis ſecularis, dummodo interueniant alia ſubſtantialia. quamuis enim iura requirant in tali ſentētia, ſeu actu condemnandi, præſentiam iudicis ſecularis, ſeu bailliuorum ſuorum, non ita poſtulant, vt abſque illis nihil vtile geratur, ſed vt illi velut miniſtri ſententiam latam debitæ executioni mandent: nam omnis actus alius prætera illis interdicitur in hoc crimine, quod mere eſt eccleſiaſticum. cap. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Iam ſi pręſentia poteſtatis ſecularis neceſſaria eſſet in proferenda ſententia condemnatoria contra hęreticos impęnitentes, vel relapſos, facile ob hanc cauſam poſſet impediri officium inquiſitionis, dum magiſtratus ſecularis, vt nulla, aut ficta interdum quęſita cauſa, ſuam pręſentiam denegaret.

Poſtremo ita iudicandum videtur de præſentia iudicis ſecularis in hac cauſa, ac de adhibendo & requirendo peritorum conſilio, ſine quo inquiſitores iudicare poſſunt, cum non teneantur neceſſario peritorum, aut conſultorum iudicium aut opinionem ſequi, vt dixi infra hoc 3. libro. ſchol. 132. itaque quemadmodum ſententia lata, vel contra ſuffragia peritorum, vel non requiſitis eorum ſuffragiis iure valet, eodem modo valebit non adhibita præſentia iudicis ſecularis.

Sed cum Inquiſitor & Epiſcopus in reum ſentētiam tulerint, vbi ſuam præſentiam, aut noluerit, aut non potuerit pręſtare ſecularis magiſtratus, ea quidem valida erit, & ſufficiet per legitimam perſonam, publica ſi opus fuerit ſcriptura interueniente (quod eſt tutius) intimare iudici ſeculari talem, verbi gratia Caluinum, pertinacem hęreticum & impęnitentem, ſeu relapſum eſſe iudicatum: ipſeque magiſtratus ſecularis, quamuis præſens ſententiæ non affuerit, fidem huic intimationi debet adhibere, & hęreticum ſibi traditum vltimo ſupplicio afficere, niſi velit tanquam hęreticorum fautor, & ſacri officij impeditor grauiſsime coerceri: nec proceſſus copia ſibi eſt tradenda, vt late alibi diſſerui.

His ita vere conſtitutis, non obſtant adducta in cōtrariū, quibus vnica ſolutione ſatisfacimus, dicentes ex ſententia gloſſæ in clemen. 1. verbo, inſubentes. circa medium. de iure patronatus. quòd vbi mandatur aliquid ſub certo modo faciendum ei, qui aliàs habet ſuper ea re ordinariā iuriſdi-

iurisdictionem, etiamsi procedat illo modo & forma non seruata, vel omissa, valet nihilominus & tenet actus. manifestum est autem Episcopos iurisdictionem ordinariam habere ad coercendos hæreticos: quamuis ergo non obseruent in hoc casu istam solemnitatem de adhibenda præsentia iudicis secularis, cum reos damnant, nihilominus sententia valebit.

De inquisitoribus vero qui aliàs non habent ordinariam iurisdictionem contra hæreticos, dubium maius esse posset: nihilominus tamen dicimus idem in eis locum habere, quoniam in negotio hęreticę prauitatis eorum potestas & iurisdictio ęquiparatur potestati ordinarię: immo non inepte quidam asserunt, maiorem eorum esse iurisdictionem in causis fidei; vt alibi examinabimus. quare quod de vno dicitur, de altero penitus accipi potest. & hanc sententiam olim etiam inuenio comprobatam responso quodam de hac re edito, quod extat in vetusto illo codice Marcelli secundi Pontificis Maximi, cuius nobis copiam fecit Illustrissimus & Reuerēdissimus Cardinalis Guiliermus Sirletus, à qua nullo pacto crederem recedendum.

SCHOL. LXIX.

Pag. 341 colum. 2. nu. 212.

In tit. De tertiodecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de hæresi contumaciter absentis, vel fugitiui.

Retulerunt Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 32. Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 25. & Locatus in fine operis iudicialis, in formula sententiæ contra hęreticum fugitiuum contumacem, & congruo tempore expectatum. & Syluester tract. de Strigibus lib. 3. c. 4. puncto 15.

Est autem totus hic Eymerici locus planus & facilis, & in praxi velut pręcedentes maiori ex parte etiam nunc susceptus & vsitatus, paucis exceptis, quę ob temporum varietatē sunt addita, vel immutata: quę qualia sint, suis locis explicabuntur. iam quę ad hunc locum spectant, copiose tractauit Simancas catho. instit. tit. 2. & in enchyridio tit. 45.

Ibidem. D Absentes contumaces, an dãnandi sicut heretici, vel tanquam heretici.

¶ *In secundo casu & tertio non est hæreticus impœnitens iudicandus, sed, tanquam, seu, vt, hæreticus impœnitens condemnandus.* Optime loquitur Eymericus, & secundum iuris regulas: & ratio differentię est, quia in primo casu de hęresi constabat (vt ipsemet auctor docet hic in principio versi. primus est.) per confessionem, vel facti euidentiam, vel testium depositionem: in secundo vero & tertio solum per iuris pręsumptionem.

Hoc vero discrimen dum vult auctor adnotare, addit illas voces, *tanquam:* &, *vt:* quę licet quandoque veritatem significent, at vt plurimū similitudinem includunt. c. cum dudum. 1. de electio. & alibi sępe, quę velut nota omitto.

Archidiaconus, Ioannes And. & Franchus in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. veritatem significare putant: sed re vera Eymerici sententia hoc loco magis videtur secundum iura: quoniam istæ dictiones, & aliæ similes in materia præsumptionum aut nunquam, aut raro significant veritatem. præsumptio enim non est veritas ipsa, quamuis sæpissime super veritate fundetur. quā ob rem benignior est Eymerici sententia hic dicentis, absentem in secundo & tertio casu nō esse condemnandum sicut vere hæreticum, sed tanquam hæreticum, aut vt hęreticum. iuris enim præsumptione hæreticus putatur, licet fortassis re vera hæreticus nō sit; quod ipsum docuit paulo antea Eymericus in sexto modo terminandi processum, num. 174. §. circa istum. & ita obseruandū (& recte iudicio meo) admonet in postremis verbis huius 13. modi. nu. 217. *Dictiones vt, & tāquam, an significēt fictionē, vel veritatem.*

Neque his aduersatur elegans decisio Bellameræ 676. probantis hunc contumacem absentem verum hęreticum esse reputādum, quod nos non negamus: nam re vera iuris fictione hęreticus verus creditur, quia talis suspicio violēta est; nihilominus tamen probationem potest recipere in contrarium. c. nec aliqua. 27. q. 1. c. causam. & c. proposuisti. de probatio.

¶ *Forma citandi conuictum de hæresi absentē, &c.* De citandis absentibus satis multa dixit Eymericus supra 3. par. num. 130. in quinto impedimento, quod prorogat inquisitoris iudicium & sententiam, vbi nos diximus schol. 44. & aliquot sequentibus. hîc vero opportune addit quomodo sint citandi contumaces ad audiendam sententiā contra eos ferēdam, nisi intra terminum præscriptum accesserint, ac sui copiam fecerint in iudicio inquisitorum. Quantum vero ad hāc citationis formam attinet, tametsi non inepte hodie possit vsurpari, consuetudine tamen receptum est, vt breuius concipiantur citationum formulæ omisis his longis quamuis eruditis exordiis: in qua re quisque suo iudicio, seruatis tamen substantialibus, potest citandi formulam componere. *Pag. 342 nu. 213.* *Vide supra schol. 44. pag. 155.*

Obseruandum est autem hoc loco diligentissime antequam pronuntientur sententię contra absentes in causa hæresis, plurimum referre, an absens contumax plene conuictus sit de verā & formali hęresi eo modo, quo dixit Eymericus in principio huius modi versi. primus est. an vero solum hęresis suspicione laboret. *Priusquā ferantur sententiæ cōtra absentes, qs ordo seruandus.*

Si primo modo quis in causa fidei contumax sit & absens, nec comprehendi potest; tunc hoc ordine res est gerenda: edictis publicis est vocandus reus, quibus ei denuntiatur, vt intra triginta dies compareat demonstraturus suam innocentiam. ea vero dilatio peremptoria esse debet, id est, vna pro tribus, in qua citandus est reus ad omnia & singula iudicij acta, illo addito: iudices

iudices violatæ religionis de sua causa cognituros, & sententiam pronuntiaturos contra ipsum, nisi compareat, iuxta textum in l. ad peremptorium. cum legibus sequentibus. ff. de iudiciis. & c. de illicita. 24. q. 3. cum similibus.

His peractis, si reus non comparuerit, accusata eius contumacia in singulis edicti terminis, fiscalis sanctæ Inquisitionis libellum accusatoriū edet, iuxta ordinem traditum à nobis supra hoc 3. libro schol. 14. quo exhibito, ordine iudiciario procedetur, obseruata sancti Officij consuetudine & legibus; quibus absolutis, si de crimine vere constiterit, de quo in casu proposito raro non constat, sententia in reum pronuntianda est, quandocunque processus rite & legitime fuerit absolutus. Bernardinus Diaz in practica crimi. cano. c. 142. Simancas cath. instit. tit. 2. nu. 6. & 7. Et hoc casu ne frustra sentētia ferri videatur, statua absentis produci solet in publicum, & comburenda tradi ministris secularibus, vt paulopost plenius dicam.

Quòd si is qui absens est in causa fidei, solum est de hæresi suspectus, citandus est, vt accedat de fide responsurus intra certum tempus ei præfinitum, vt alibi scripsimus; qui si non accesserit intra præscriptum tempus, pronuntiandus est excommunicatus, in qua si per annum extiterit animo pertinaci, eo completo tanquam hæreticus est damnandus. c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. Conrradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 11. nam expleto anno iam est factus vere contumax; & tunc debito iuris ordine seruato velut hæreticus damnabitur, vt paulo antea diximus. ac talis quidem ordo est in vtrisque seruādus, vt breuiter in hac causa certis regulis quid sit faciendum intelligatur; praxim ab Eymerico hîc accipe.

Nu. 214 ¶ *Adueniente autem die præfixa, &c. si profugus comparuerit, &c. & consenserit publice omnem hæresim abiurare, &c. admittetur, &c.* Sed nōne post annum velut hæreticus est condemnandus, cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. & propterea videtur ei audientia deneganda? Respondeo, non audiri expleto anno quoad hoc vt bona recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimento legitime constiterit: auditur tamē quantum attinet ad excusandum crimē, & probandā innocentiam quocunque tempore, non obstante, quòd quiuis terminus sibi assignatus fuerit elapsus, vt vere docet glossa communiter recepta in c. excommunicamus. §. qui autem. verbo, cōdemnentur. de hæret. per textum in l. annus. ff. de requirendis reis, ibi: *In summa sciendum est, nulla temporis præscriptione à causæ defensione summoueri eum, qui requirendus adnotatus est.* hæc ibi. Siman. cath. instit. tit. 2. nu. 10. & tit. 14. nu. 10.

Anno elapso nō auditur cōtumax quo ad bona, sed bene de crimine.

Ex quibus intelliges, iniqua esse & valde iniusta earum ciuitatum statuta, quibus cauetur, vt certo tempore expleto post latam sententiam in absentia ob contumaciam reus nullatenus audiatur, etiam quoad crimen: hæc enim omnia statuta, veluti contra naturalem rationem condita, quæ defensionem cuique permittit, delenda penitus essent; sed non est nostrum hæc emendare.

¶ *Forma degradandi verbaliter absentem condemnandum, vt impœnitentem.* Multa hoc loco cōmemorat Eymericus notatu digna; inter quę dubia sunt aliqua, quæque necessario declaratione indigeant. primum dicit, absentem contumacem, si fuerit in sacris constitutus ordinibus, verbaliter degradandum; nam realiter, seu actualiter non potest, cum sit absens: & in hoc nulla est controuersia. subiungit postea, posse hunc ita verbaliter degradatum relinqui per sententiam brachio seculari, non realiter, cum non sit præsens, sed ficte. addit etiam, mitius posse rem tractari, si non tradatur curiæ seculari, vt quotiens ille reuerti voluerit, possit ad misericordiam admitti. Pag. 345 colum. 1. nu. 215.

In his verbis illa occurrit grauissima dubitatio, & huius loci propria, & obseruatione dignissima, An clericus in sacris constitutus ob contumaciā condemnatus in absentia, addo etiam verbaliter degradatus, (vt cum Eymerico hîc rem proponam) vbi ficte traditus fuerit curiæ seculari, possit absq; reali degradatione puniri à iudice seculari, quotiēs illum inuenerit & ceperit. & Eymericus hoc loco non obscure videt indicare id posse facere iudicem secularem. ait enim: *Sed non relinquant brachio seculari, nec à suo foro expellant, ad finem, quòd si adhuc voluerit pœnitere, possit libere & absque quæstione admitti ad misericordiam, & abiuret.* hæc Eymericus. Sentire ergo videtur, quòd si expulsus fuerit de foro Ecclesiæ, iudex secularis potest tunc in eum omne suum imperium exercere: nec erit locus pœnitentiæ etiamsi reuerti voluerit, sed quod poterit eum punire etiam non secuta reali degradatione.

Verbaliter tantū degradatus, an possit puniri per iudicē secularem. Col. 2. A

Et pro hac sententia facit doctrina Ioannis Lupi doctoris Hispani tractatu de libertate Ecclesiæ q. 9. asserentis, quòd in quocunque delicto, propter quod clericus degradari meruisset, si absens citatur, & non comparet, & condemnatur in absentia, & legitime conuincitur, verbi gratia testibus, & datur facultas ab ecclesiastico iudice iudici seculari, vt capiat eum, & secundum suas leges iudicet, quòd ex hac sola sententia, sine alia actuali degradatione, talis clericus habetur pro realiter degradato ad hoc vt non gaudeat priuilegio clericali, per textum in c. cum non ab homine. de iudi.

Rursus, eandem sententiam probare potest communis illa Doctorum opinio in c. 1. de homicidio. lib. 6. asserentium, clericum de assassinio imputatum, vbi probatum hoc fuerit & declaratum, posse iudicem secularem ipsum punire nulla præcedente actuali degradatione: & hanc esse testatur communem opinionem Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 36. versi. sed quæro. quod multo magis videtur habere posse locum in clerico hęretico, qui grauius crimen commisit. c. vergentis. de hęret.

Postremo, quamuis per verbalem degradationem iudex laicus nullam assequatur iurisdictionem in clericum ita degradatum: hoc tamen fallit, quando præter verbalem degradationem relictus est amplius curiæ seculari: nam tūc perinde ac si esset actualiter degradatus, subest iurisdictioni

dictioni iudicis secularis. & hanc etiam testatur esse communem opinionem Iulius Clarus in pract.crimin.§.fi.q.36.versi.scias autem.

In sententia cōtra clericos contumaces ī hoc delicto, qd obseruandum.

Ex his & aliis multis fit valde probabilis hæc Eymerici sententia, mihi tamen (quamuis grauissima sit hæc quęstio, & fere naucleris destituar, cū nunquam viderim in his terminis tractatam) in hoc casu ita sentiendum videtur. Primū, quotiēs siue in clericos, siue in laicos absentes huius criminis reos pronuntiatur sententia, mitius est & benignius, (vt hic obseruat Eymericus,) ne ecclesiastici iudices eum expellant de foro suo, ob rationem, quam adducit, vt videlicet, si conuerti voluerit, sine quęstione, hoc est, absque controuersia, possit ab inquisitoribus recipi, ne iudex secularis dicat se acquisiuisse super eum, per talē fictam traditionem sibi factam, iurisdictioné & potestatem.

Præterea dico quòd, quamuis clericus in sacris constitutus verbaliter degradatus & ficte relictus curiæ seculari, iure possit puniri per iudicem secularem, & vltimo supplicio affici; tutius tamen est & humanius, vt actualiter degradetur: quoniam iura loquentia de degradatione ad effectum tradendi aliquem curiæ seculari, vt per iudicem secularem puniatur, de actuali videntur accipienda.c.quoniam. de hæret. lib.6. c.degradatio.de pœnis.c.excommunicamus. el 2.de hæret. quibus locis degradationis nomine vere & proprie actualem degradationem accipimus: nā verbalis degradatio depositio solet vocari, vt optime tradit Iulius Clarus in pract. crim. §.fin. q.74.in principio.& nisi ita fieret, populus commoueretur vehementer, dicens indignum fieri facinus absque actuali degradatione clericum in sacris constitutum vltimo supplicio affici: quod aliquando contigisse scio.

Tandem addo quòd, quamuis superior sententia vera sit in aliis criminibus, pro quibus clericus potest degradari, vt in eo qui commisit crimen falsi, & in eo qui intulit calumniam Episcopo suo, iuxta glossam in c.ad abolendam. verbo, relinquatur. de hæreticis. & in assassinio, in quo ipso iure dicitur degradatus.c.1. de homicidio. lib.6.quibus casibus postquam de crimine constitit, & in potestatem iudicis secularis clerici redacti sunt, non audiuntur, etsi conuerti velint: in crimine tamen hæresis in proposita nostra difficultate, non videtur ita sentiendum, cum sit crimen occultum, & in mēte consistens: & propterea non crederem tutum, vt absenti contumaci redeunti etiam degradato (vt hic scribit Eymericus) audientia denegaretur. itaque melius est, vt semper admittatur ad proponendam excusationem de crimine, & ad misericordiam etiam, si humiliter petierit. & hæc sentētia tum maxime obseruanda esset, cum is qui in absentia condemnatus est per fictas iuris pręsumptiones tātum esset conuictus de crimine, vt quia per annum sustinuit excommunicationem in causa fidei, nec cōparuit ad se defendedum, iuxta textum in c.cum contumacia.de hęret.lib.6.

Absenti cōtumaci degradato redeunti, non videtur audientia deneganda.

Iam magistratus seculares non obstante verbali degradatione, & traditione sibi facta in hoc crimine, melius faciēt si clericum captum inquisitoribus afferāt, vt ab ipsis audiatur, & quid sit faciendum, iudicetur. quod ipsum & circa laicum quoque putarem obseruandum: & ideo melius esset, vt in talibus sententiis ferendis inquisitores nominatim dicerent, ac iuberent magistratibus secularibus, vt quotiens tales in absentia damnatos inuenerint, & ceperint, id sibi significare debeant in hæc, aut similia verba: *Et contra eundem de capiendo ipsum personaliter vbicunque locorum officio nostro subiectorum repertus fuerit, &c. mandatum executiuum decernendum fore, & esse, quemadmodum nunc decernimus & relaxamus, & exequi mandamus, ipsumque captum carcerandum esse per quemcunque iustitia ministrum: ac eius carcerationem nobis significari debere, vt quod iustitia postulauerit, exequi valeamus, &c.* Quæ verba & pronuntiandę sententię modum vidimus in quodam manuscripto libro, quo cōtinebatur forma sententiæ contra tales ferendæ.

¶ *Sententiam diffinitiuam taliter ferimus in his scriptis.* Est tamen quęstio, An elapso anno requiratur sententia condemnatoria, vel censeatur iam ipso iure lata. & Hostiensis, Ioannes And. Ioannes Anania, Panormitanus, Felynus, & ceteri cōmuniter in c.excommunicamus.1. §.qui autem. de hæret.& Philippus Franchus in c. cum contumacia.de hæret.lib.6 .num.2.versi. secundo nota. vno consensu aiunt, post exactum annum non requiri sententiam iudicis condemnatoriam, sed ipso iure in eos iam intelligi latam, cum lex ipsos condemnet.authent.Gazaros.C.de hæret.vbi ita scriptum est: *Ita quòd si sic per annum permanserint, ex tunc omnes tanquam hæreticos condemnamus.* hæc ibi. quo loco verbum, *condemnamus.* quod est præsentis temporis, ipso iure iam esse factam condemnationem demonstrat. atque hęc sententia vera est.

Pag.344 col.2.A

An elapso anno in hoc crimine requiratur sententia cōdemnatoria.

Neque huic opinioni obsistit textus in c.excommunicamus. el primo. §.qui autem. & in c. cum contumacia.de hęret.lib.6. vbi non lata ipso iure sentētia, sed potius ferēda indicatur, dum dicitur: *Ex tunc velut hæretici condemnentur.* quoniam, vt præcitati Doctores, & vere, asserunt, prædicta authent. Gazaros.per Ecclesiam fuit in hoc crimine approbata .c. vt inquisitionis. in principio.de hęret.lib.6.

Dum autem Eymericus hîc & inquisitores singuli has in absentes cōtumaces sententias ferūt, nihil de nouo statuunt, sed potius declarant, qd est contra ipsos per leges statutum. quare hæ sententiæ declaratorię potius sunt, quàm de nouo condemnatorię, necessario tamen ferendę, vt his certis personis, quæ per tales sententias hæreticæ sunt declaratę, pœnę a iure statutę applicentur.

Verum hoc est obseruatione dignissimum, quod receptissima consuetudine solet in hoc crimine custodiri, dum in absentes contumaces sententia diffinitiua prænuntiatur: nam ne frustra lata esse videatur, & coram omni populo publicari solet, & amplius imago absentis, quam *Statuam* vulgo dicimus, in publicum producitur,

Absentis imago qñ producenda.

cui

cui titulus affigitur continens nomen & cognomen absentis contumacis qui damnatur, eaque statua seculari potestati traditur, in quam combustionis sententiam exercet, ac facturus esset in absentem ipsum si præsens affuisset, (nisi conuerti voluisset) aut aliàs esset relapsus.

Ritus cōburēdi statuas ī hoc crimine quādo cœperit.

Quando cœperit hæc laudabilis consuetudo comburendi statuas reorum absentium, qui ob contumaciam damnantur in hoc crimine, incertum est mihi. crederem tamen rem esse non valde antiquam; cum nec Eymericus, qui diligentissime cuncta ad praxim spectantia in hoc crimine complexus est, nec alij ex veteribus, qui de ordine procedendi contra hæreticos scripserunt, (quod ego legerim) huius consuetudinis meminerint: nec in codice illo Vaticano, nec in illo Illustrissimi Cardinalis Sirleti, vbi plurima sunt, etiam minutissima de ordine iudicandi, ac puniendi hæreticos, aliquod reperitur huius consuetudinis vestigium: res tamen est valde laudabilis, & aptissima ad incutiendum timorem, & propterea omnino exercenda.

Atque hic est vnus casus, in quo statua eius qui damnatur pro hoc crimine, producitur in publicam actionem, & curiæ seculari traditur. alios addo scholio 70. huius 3. libri, quod est insertum apud Eymericum 3. par. post 13. modum processum fidei terminandi, pag. 345.

Quamuis imago absentis sit cōbusta, si cōpareat, audiēdus est.

Postremo illud est obseruandum, quod tametsi absentis statua combusta sit, & ille postea viuus, siue sponte, siue vi comprehensus est, audiendus est tamen: nulla enim temporis præfinitione à causæ defensione submoueri debet. l. annus. ff. de requiren. reis. tradit optime Simancas in Enchyridio violatæ religionis tit. 45. num. 16. & si misericordiam petierit, admittendus erit ad Ecclesiæ gremium, nisi fuerit relapsus: acerbissime tamen puniendus est propter contumaciam; quamquam tunc leuienda pænitentia erit, & rigori detrahendum, cum sponte ad agnoscendam culpam suam accesserit.

ADMONITIO AD LECTOREM.

NE mireris, si omisso hic scholio 70. ad 71. accedamus: neque enim hoc imprudenter factum est, immo opportuna & quasi necessaria causa compulsi fuimus scholion, quod ordine futurum erat hoc loco 70. in alium locum transferre, appositumque fuit & insertum apud Eymericum 3. par. post 13. modos finiendi processum fidei, pag. 345. vbi huius consilij causam inuenies.

FRANCISCVS PEGNA LECTORI.

ABsoluta praxi, non adhuc omnino fuit absoluendum opus. nam cum ingentes interdum difficultates in hoc negotio oriantur, quibus nondum erat satisfactum; ob id Eymericus ne quid imperfectum, aut parum explicatum reliquisse videretur in toto inquisitionis negotio; nunc in fine huius operis centum triginta quæstionibus propositis vniuersas ferme difficultates, quæ in titulis de hæreticis continentur, declarat: pressius tamen & obscurius interdum quàm fieri debuerit: sed nos nihil omittimus (nisi fallor) parum explicatum, & quamquam singulæ fere quæstiones tractatum integrum postularent, nihilominus maiori breuitate quàm sit credibile, cuncta huc spectantia complexi sumus.

SCHOL. LXXI.

Pag. 348 col. 1. A

In quæstionem primam. De conditione Inquisitoris.

In causa fidei duo iudicũ genera, ordinarij, et delegati.

Duo sunt genera iudicum in causa fidei, Ordinarij, vt summus Romanus Pontifex, & Episcopi locorũ, qui cum ordinantur, seu consecrantur, iure diuino in hæreticos accipiunt potestatem, & iurisdictionem, vt optime scribit Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 1. Simancas catho. instit. tit. 25. num. 3. & tit. 34. & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 11. num. 11. Alij sunt iudices delegati, quibus a sede Apostolica hoc munus iudicandi hæreticos in specie datum est, quos iura, *Inquisitores*, vocant; quæ appellatio vulgaris etiam facta est, cum vulgus quoque ita appellet. Eymericus tunc in hac tunc in sequentibus quæstionibus de his postremis potissimum loquitur, quamuis de ceteris etiam agat, cum se offert occasio.

De inquisitoribus q tractarint.

Ac de his quidem inquisitoribus delegatis multa multi tradũt. Repertorium inquisitorum, Locatus in opere iudiciali, Bernardus Comensis in lucerna, & Tabiensis in summa verbo, inquisitor. Simancas catho. instit. tit. 34. idem in enchyridio tit. 7. Ioannes Rojas in singularibus fidei, singulari 94. 95. & sequent. & eleganter Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 1. & alij passim: qui cum de qualitate inquisitorum disserunt, quantum ad hunc Eymerici locũ illustrandum spectat, eadem penitus tradunt; licet mutatis verbis: quæ tamen omnia hoc loco ab Eymerico breuiter recēsentur. quibus adiunge Campegium ad Zanchinum tract. de hæret. in præfatione verbo, circa.

Prudẽtia in inquisitore maxime necessaria.

¶ *Prudentiâ circumspectus.* In omnibus iudicibus prudentiæ virtus penitus requiritur; sed maxime desideratur in inquisitoribus hæreticæ prauitatis, cum plurima sint in hac causa, quæ prudentiæ potius quàm legum regulis debeant expediri. hunc vero de prudentia inquisitoris locum abunde tractat Simancas catho. instit. tit. 34. nu. 10. quem videto.

Fidei doctrina q̃ dicatur.

¶ *Sacra doctrina fidei eminenter eruditus.* vox *Sacra*, deest in Bononiensi & Sabellano, quam habent Barcinonensis & codex Cardinalis de Gambara. sed siue desit, siue adsit per doctrinam fidei vere & proprie theologiæ cognitionem accipere debemus. iurisprudentia enim non dicitur fidei doctrina.

Inquisitores iurisperiti, an theologi sint eligẽdi.

Vnde videtur sentire Eymericus, inquisitores theologos potius quàm iurisperitos esse eligendos: & ita plane contendit Melchior Canus theologus & ipse non vulgaris lib. 8. cap. 7. de locis theologicis. versi. quæ cum ita sint. & videtur etiam velle Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 1. quibus fauet doctrina Illustrissimi Cardinalis Caietani apud beatum Thomam 2. 2. q. 185. art. 3. asserentis omni tempore theologum iurisperito, vt Episcopus fiat, esse præferendum. manifestum est autem in hac causa animaduertendi in hæreticos, inquisitores in locum Episcoporum substitui: eligendi itaq; videntur theologi.

Simancas tamen catho. instit. tit. 41. num. 3. iurisperitos esse eligendos relictis theologis contendit. nec desunt grauissimæ rationes pro vtraq; parte, quas studio breuitatis consulto omitto.

Veruntamen hoc est certum, quod solus theologus, aut solus iurisperitus non facile dirimet hanc litem, cum quisque causam suam tueatur, & pro se sententiam dicat.

Inqsitor theolog' et iurisperitus simul eligẽdus.

Ego ita sentio, si fieri posset, is esset eligendus inquisitor omnino, qui vtraque studia & theologiæ & vtriusque iuris coluisset; sin minus, ritus cuiusuis prouinciæ obseruetur: tametsi enim maiori ex parte in Italia inquisitores Apostolici delegati, theologi eligantur; non propterea causę fidei tractantur inepte, aut contra iuris regulas.

Hoc tamen esse debet exploratum, inquisitores in primis diuinarum literarum & sacrorum canonum peritos esse debere, vt grauiter & vere docet Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 1. & Campegius apud Zanchinum in præfatione verbo, circa.

Illud adiungam, consultissimum mihi videri, vt in illis ciuitatibus, in quibus duo sunt inquisitores, vnus eligatur ꝓbatissimus & doctissimus theologus, alius constituatur iurisconsultissimus & canonum peritissimus. grauia enim sunt fidei negotia, & res, quas tractant, magnæ; & propterea per iudices integerrimos & doctissimos esse peragenda.

SCHOL. LXXII.

Pag. 348 col. 1. C

In quæstionem secundam. De ætate Inquisitoris.

Inquisitorum ætas, annorum 40.

Respondemus, quòd quadraginta annorum, &c. Atq; in hac ętate nihil adhuc immutatum inuenio, licet in Cōmissarijs inquisitorũ triginta anni sufficiant, vt dicemus paulo post schol. 82. super q. 16.

Simancas cath. instit. tit. 34. nu. 12. generali decreto Pontificis maximi constitutum dicit, vt qui tricesimum annum attigerit, in Hispania inquisitor esse possit. id decretum nōdum vidimus, nec scimus cuius Pontificis sit. & q̃uis id in ea prouincia fiat, alibi ius commune omnino obseruandũ censeo; nam & experientia docet, in tam iuuenili ætate non facile contingere tam acre adesse iudicium, & tantam prudentiam, quanta ad hoc grauissimum officium exercendum requiruntur.

Non tamen ambigo ex causa spectata personę probitate, doctrina & prudentia, super hac ætate à iure communi requisita, dispensari posse.

Quòd si qs quærat, cur in Epo qui est Inquisitor

Cur in Epo 30. anni suffi cians, nō sic in Inq sitore. sitor ordinarius solū postuletur annus tricesimus. c.cum in cūctis. §.1.de electio.in inquisitore aūt quadragesimus, causam docet Panormitanus in d.c.cum in cunctis.num.6.dicens: *Id forte propterea cōtingere, quia promouendi in Episcopos transeunt cum magna Inquisitione: nam recipiūtur testes, & discutitur prius promotio in consistorio Papa in collegio Cardinalium. Item quia promotus ad tantam dignitatem præsumitur ex omni parte idoneus. sed officium inquisitionis non committitur cum tanta indagatione, & ideo voluerunt iura, vt sit maturus ætate.* hactenus Panormitanus.

Glossularius in clement. nolentes. de heret.§. 1.verbo, quadragesimum, dicebat hoc esse de arbitrariis, de quibus rationem reddere non cogimur, iuxta dictum iurisconsulti in l. non omniū. ff.de legibus.

Ceterum hęc 40.annorū ætas in inquisitoribus statuta & requisita videri potest, vel quia hoc tpe solent prudētissimi esse homines, vt ait Dionysius lib.2.Roman.antiquitat. vel quia tunc potissimum viget mens & intellectus, vt ait Aristoteles lib.7.politico.cap.6. vel denique ob alias causas, quas grauiter inquirit Conradus Brunus lib.4.de hæret.cap.1.sed vide Tabiensem in sum. verbo, inquisitor.§.1.& Locatum eodem verbo, num.4.& Simancam catho.instit.tit.34.nu.11.

SCHOL. LXXIII.

Pag. 348 col. 1. A

In quæstionem iij. De auctore potestatis inquisitorum.

R*Espōdeo, quòd à domino nostro Papa.* Et hoc est commune omnium decretum, Locati in opere iudiciali verbo, inquisitor. num.5. Repertorij inquisitorum verbo, inquisitor. §.item an inquisitores. & ceterorum. quod est apertissime definitum apostolico rescripto Clementis IIII.incipiente, *Catholicę fidei*.relato apud Eymericum par.2.pag.88.§.nam si prædicta sedes. quod refert iterum Eymericus paulo post in.3.par.q.6.

Cur tribu ta potestas prelatis ordinum, vt Inquisito res eligant. ¶ *Regulariter tamen committit Magistro & prioribus prouincialibus, &c.* Ratio vero potissima, cur summi Pontifices tribuerint hanc potestatem eligendi inquisitores apostolicos Magistris generalibus & prouincialibus ordinis Prædicatorum, & Minorum, ea fuit; quoniam ipsi maiorē notitiam præsumuntur habere de fratribus suis, & propterea facilius iudicant, qui sint magis idonei, vt tanto muneri præficiantur.

Multis vero Pontificum rescriptis constat de hac potestate Magistris generalibus & prouincialibus vtriusque ordinis memorati concessa: Prædicatoribus quidem rescripto quodam Innocentij IIII. incipiente, *Licet ex omnibus*. quod est impressum in bullario literarum apostolicarum pag. 18. item alio Alexandri IIII. quod incipit, *Olim præsentiens*, quæ nos authēticā vidimus in Archiuo inquisitionis Bononiensis.

Minoribus vero eandem potestatem tribuit Clemens IIII. rescripto incipiente, *Licet ex omnibus*. & Alexander IIII.rescripto item incipiente, *Licet ex omnibus*. quorum, & multorum aliorum ad hæreticam prauitatē coercendā spectantium, authenticorum quidem cum pendenti plumbeo, nobis copiam nuper humanissime fecit Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Frater Felix Perettus de Montealto vir pientissimus, & hæreticorum hostis acerrimus. quæ suis locis sunt notata.

SCHOL. LXXIIII.

Pag. 348 col. 2. C

In quæstionem iiij. Inquisitor sit ne iudex ordinarius, vel delegatus.

A Rchidiaconus in c. ne aliqui. de heret. lib.6. in fine, libenter admittit, inquisitores hæreticæ prauitatis esse iudices ordinarios, cum sint, inquit, à Principe ad vniuersitatem causarum deputati. Sed Eymerici sententia præualuit, videlicet, eos delegatos esse, eamque communi voto amplectuntur glossa singularis in clement. nolentes. de heret. verbo, ipsorum commissariis. Ioannes And. Geminianus, & ceteri communiter in d.c.ne aliqui.de heret.lib.6. Abbas in c.causam matrimonij. num.7. de officio delegat. idem in c.fin. de sentent. & re iud. Decius consi.137. incipiente, *& diligenter*. num.3. Gondisaluus tract.de hæret. q.23.nu.6. Alciatus qui hanc dicit communem opinionem in rubrica de offic.ord.num.19. Simancas catho. instit. tit.34. num.13. Locatus verbo, inquisitor. num.5.& seq. Bernardus Comensis in Lucerna verbo, inquisitor.§.16. Ioannes Rojas in singularibus fidei 44.& 97. & alij quos libenter in re manifesta omitto. *Inquisitores nō sūt iudices ordinarij, sed delegati.*

Illud tamen obseruatione dignum est, quòd tametsi inquisitores non sint dati ad vniuersitatē causarum, quo fit vt non dicantur ordinarij, cum sint dati ad specialem hæresis causam tractandā; sunt tamen dati ad vniuersitatem personarum, cū in hac causa fauore fidei aduersus omnes personas (paucis quibusdam exceptis, de quibus suo loco dicemus) procedere possint. ita & vere Geminianus in d.c.ne aliqui. de hæret.lib.6. atque ex hoc capite efficitur, vt parum ab ordinariis distare videantur. *Inquisitores delegati sunt ad vniuersitatē personarum.*

¶ *Quia nullam habent iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, nec in causis, &c.* Hæc est probatio illius axiomatis, videlicet, Inquisitores non esse iudices ordinarios, sed delegatos: quia nullam, inquit auctor, habent iurisdictionem, nec in personis, nec & c.quę verba ita sunt accipiēda perinde ac si dixisset, eos non habere vniuersalē iurisdictionem, ita vt aduersus omnes personas *Inquisitorum iurisdictio ad quæ se extendat.*

præter committentes in hæresim inquirant, & de omnibus delictis præter hæresim cognoscant, & de omnibus causis præter eas, quæ ad fidem spectant, se intromittant; quoniam hoc ordinariorum est, & potestas inquisitorum hāc habet qualitatem annexam, vt non nisi ad ea quæ negotiū tangunt fidei, pertingat.

SCHOL. LXXV.

Pag. 349 col. 1. C

In quæstionem v. De comparatione Episcopi & Inquisitoris.

EX tota quæstionis huius serie colliguntur quatuor potissimum axiomata. Primum est, Episcopus & Inquisitor procedere possūt auctoritate delegata, & tunc pares sunt.

Alterum est, Cum Episcopus procedit auctoritate ordinaria, & Inquisitor auctoritate delegata, tunc Inquisitor est maior. ibi: *Si autem Episcopi & prælati.*

Tertium est, Si Episcopus & Inquisitor citant eundem, vt coram ipsis se sistat, responsurus de fide, citatus coram vtroque debet comparere, si diuersa sint citationis tempora; quòd si eadem, compareat coram inquisitore. ibi: *Sed quid si Episcopus.* quod procedit etiamsi prius sit ab Episcopo citatus.

Vltimum est, Episcopus non potest impedire processum Inquisitoris.

Inqsitor cur maior Epo ī causa fidei. Præcipua huius quęstionis cōclusio est, Inquisitorem velut summi Pontificis delegatū, in causa hęresis maiorem esse Episcopo. hanc assertionem probat textus præcipuus in cap. sane. lo 2. de officio delegati. concordat textus in c. studuisti. de officio legati. textus in l. fi. ff. de offi. eius cui mandata est iurisdict. & in l. etsi prætor. eod. tit. textus in c. 1. 49. distinct. glossa singularis in Rubrica. ff. de offi. delegati. atque vt vno verbo dicam, hęc communis opinio. nec placet hîc, qui breuitati studeo, recensere varias interpretum contemplationes, quæ non tam vtiles sunt, quàm subtiles: eas in scholis disputandas libenter omitto.

Citat' ab Epo et Inqsitore, coram Inqsitore cō pareat. ¶ *Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet, &c.* Citatum ab ordinario & inquisitore, eodem tempore debere comparere coram inquisitore, cum is sit maior. optime probat Panormitanus in c. significasti. num. 1. & 5. de officio delegati. & in c. finali, num. 10. de consuetud. & in repetitione. c. si quis contra. num. 21. de foro compet. & in c. sane. nu. pro illorum. num. 15. de pręben. & in c. sane. nu. 3. & 8. de officio delegati. dicens, quòd cum delegatus repræsentet vices summi Pontificis in causa sibi specialiter commissa, ei velut Pontifici summo relicto omni alio iudice, obtemperādum est. Immo amplius addit Auctor repertorij inquisitorum verbo, delegatus. §. delegatus repręsentat. ordinarium etiam eius mandato obedire debere: quoniam delegatus non modo summi Pontificis vices gerit, sed etiam eius locū tenet. c. si quis episcopus. 2. q. 6. & c. vltimo. distin. 93.

Iam quantum ad hāc assertionem attinet, eam probat latissime Carrerius tract. de heret. nu. 71. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 44. & Guido Fulcodius, quem hîc citat Eymericus in fine quęstionis, in consultationibus ad inquisitores q. 1. quod etiam videtur tenere Lapus allegatione 33. multa vero ad hanc quęstionem spectantia tradit Campegius apud Zanchinum, confuse tamen satis, ac sine ordine, ita vt vix sępe intelligas quid velit.

Priuilegia inquisitorū, an cōpetant eorum cōmissarijs. Num autem huiusmodi prælationis, seu superioritatis priuilegium, quod competit Inquisitoribus supra Episcopos, conueniat etiam inquisitorum Commissariis, grauis est quæstio, nec vulgaris, nec inutilis, aut infrugifera, quę à me breuiter more meo, est hoc loco declaranda ex sententia Bartoli in l. filius. ff. de legationibus. quem ceteri, quos mox referam, vno consensu laudant & sequuntur.

Duo vicariorum genera. Obseruandum est ergo duo esse genera vicariorum. Quidam enim sunt vicarij constituti ab ipsomet iudice inferiore, siue ordinario, siue delegato, qui succedunt, cum ipse iubet in locum suum: quidam vero sunt constituti ab ipsa vniuersitate, siue à principe, qui sæpe consueuit eligere magistratum aliquem, & amplius in locum eius mortui, vel absentis constituit vicarium.

Si de primo vicariorum genere sit sermo, illi non gaudēt ea immunitate & priuilegiis, quibus fruuntur illi quorum sunt vicarij. d. l. filius. & l. vicarius. ff. de legatio. quòd si de postremis vicariis à principe constitutis sermo habeatur, illi procul dubio gaudent illis priuilegiis, quibus vtuntur illi quorū sunt vicarij. l. fin. C. vt dignit. ordo seruet. lib. 12. l. 2. C. de officio eius qui vices alterius gerit. & hanc Bartoli sententiam sequuntur communi voto magnæ auctoritatis doctores Alexander in Rub. ff. de officio eius cui mandata est iurisdict. num. 14. Romanus singulari. 367. Abbas & Decius in c. sane. de officio ord. Abbas & Felynus in c. mādata. de pręsumptio. Felynus in Rub. de maioritat. & obedient. Iason in l. 1. num. 74. ff. de officio eius. Ludouicus Gomez, qui alios in hanc sententiam citat, in §. fuerat. instit. de actio. Aretinus in §. cum autem. instit. quibus modis ius pat. potest. sol. Iason in l. sed si hoc. ff. de in ius vocando. Cum his concordat etiam Baldus in l. aliquando. ff. de officio procō. & Cardinalis Florentinus in clement. 1. in 6. oppositione. de officio vicarij, per illum textum cū glossa in verbo sacerdotium. vbi dixit de consuetudine obseruari, vt indistincte vicerector gaudeat immunitate rectoris.

Vicarius inquisitoris à Papa constitutus priuilegijs inquisitorum gaudet. Quare in proposito nostro, si vicarius aut commissarius inquisitoris ab ipsomet inquisitore fuerit cōstitutus, nec ordinario pręferetur, nec indistincte omnibus aliis priuilegiis gaudebit, quibus fruitur inquisitor: quòd si vicarius nominatum auctoritate apostolica sit constitutus, ille & gaudebit priuilegiis inquisitoris, & ordinario præferetur, eis modis quos in hac quęstione tradit

dit Eymericus. nam quamuis subdelegatus sit, non est tamen subdelegatus à delegato, sed ab ipso principe; & propterea par erit vtriusque priuilegium. & hanc sententiam ueram puto, quam videntur quandoque indicare rescripta pontificia, vt obseruaui supra lib. 2. Adnotatio. in principio. schol. 1. §. iam hæc prohibitio. pag. 30. quod videto. hoc ipsum etiam tenere videtur Locatus in opere iudiciali uerbo, inquisitor. nu. 7. vers. in contrarium est.

Pag. 350 colum. 1. nu. 6. B

¶ *Et Guido Fulcodius, postmodum Clemens* IIII. Guidonis autem huius verba ex duobus illis uetustis codicibus, de quibus diximus in præfatione secundi libri scholiorum ita habent: *Item constat quòd delegatus in commisso sibi negotio maior est quolibet ordinario, ut extra de offic. & potesta. iud. deleg. sane. pone ergo quod citatur aliquis ab inquisitoribus, nemo certe dicet quòd possit ordinarius prohibere processum, quia inferior est, ut dixi, & minor in maiorem nullum habet imperium, quinimmo nec in parem. argumento 22. dist. inferior. ff. ad Trebellian. ille à quo. §. tempestiuum. & potius obediendum est maiori potestati quàm minori. 11. q. 3. qui resistit. quid igitur faciet ordinarius si illum citat, qui auditur ab inquisitoribus? non recte agit, quia citatus est coram maiore ff. de in ius uocando. l. 2. § fin. item si ponas, quòd primo eū citauerat ordinarius, adhuc dico quòd deserto eius iudicio debet venire coram inquisitoribus, si eum citent. ff. de re iudicata. contra pupillum. §. vltimo. & 11. q. 3. qui resistit. & ita nullus est effectus ordinarij processus, siue praueniat, siue prauentus sit ab inquisitoribus.* hactenus ille.

Citatus ab episcopo, & ab inquisitore coram quo debeat comparere.

SCHOL. LXXVI.

Pag. 350 col. 2. A

In quæstionem vij. An defuncto Romano Pontifice expiret inquisitoris potestas.

Missa quæstione VI. in qua nulla occurrit difficultas, quæ nō sit explicata iā sup. schol. 73. super quæstio. 3. ad septimam breuiter explicandam accedo. ex qua simul & ex textu quem auctor citat, duo colligūtur axiomata. Primum est, Inquisitorum officium morte concedentis non expirare.

Mortuo Papa officiū inquisitorū nō expirat.

Alterum est, Eorum officium extendi ad negotia nondum cœpta, & de nouo exorta, cum mandator, scilicet Romanus Pontifex, moritur.

Vtrumque axioma fauore fidei est inductum, & maximam habet æquitatem: de quibus agunt communiter Doctores in c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. qđ hîc citat Eymericus. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 4. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. nu. 436. copiose Decius in c. causam matrimonij. nu. 10. de officio deleg. Simancas catho. instit. tit. 34. nu. 14.

Verum Geminianus in d. c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. nu. 4. vers. quid si isti inquisitores. tunc dicebat morte Pontificis non expirare officiū inquisitorū, quando immediate à summo Romano Pōtifice essent creati; secus si à Cardinalibus, Episcopis, seu Magistris ordinum Generalibus, Prouincialibus, aut quibusuis aliis: quam sententiam persuadere conat ex illis verbis in d. c. ne aliqui, *Ab apostolica Sede commissum.* quasi aliud sit sentiedum, cum ab aliis, quàm à Romano Pontifice inquisitoribus est officium commissum.

Sed huius sententia tamquam falsa merito ab aliis explosa est: quoniam à quocunque eligātur inquisitores, semper ab apostolica Sede habēt auctoritatem, vt quæstione 3. & 6. huius partis apertissime docuit Eymericus, & alii à nobis super eis locis citati, quod est certo certius: nec debuit hęc ignorasse Geminianus.

Geminiani sententia reiecta.

Ad hæc, Nicolaus Arelatanus in d. notabili 4. nu. 3 secutus Ioannem And. in d. c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. vers. in glossa. primum axioma dicebat verum esse, cum inquisitor simpliciter erat datus: secus autem si in priuilegio poneretur huiusmodi clausula, *Ad beneplacitum Romani Pontificis.* Nam tunc, inquit, mortuo Papa expiraret inquisitoris officium, cum voluntas Papæ delegantis & concedentis per mortem expirauerit, per textum in c. si gratiose. de rescriptis lib. 6.

Ioannis And. & Arelatani opinio reiecta.

Sed vt verum fatear, hoc etiam in hac causa falsum est, vt copiose docui lib. 12. de pœnis hæreticorum, vbi ostendi d. c. si gratiose. nullo pacto fauere sentētiæ Ioannis And. & summa hęc est: quocunque modo sit inquisitor constitutus, siue ad beneplacitū Sedis Apostolicæ, siue ad beneplacitum Romani Pontificis, non expirat eius officium morte delegantis, donec aut expresse & nominatim fuerit reuocatum: aut nisi in literis creationis contrarium caueretur. & hoc propter singularem fidei fauorem, ne incidamus in aliquem casum, in quo, aut in hæreticos non inquiratur, aut eorum punitio omittatur, seu differatur. neque ab hac sententia puto recedendum, & ex his remanet declarata hæc quæstio, & illa quę proxime sequitur.

SCHOL. LXXVII.

In quæstionem ix. A quo possit inquisitor ab officio remoueri.

Pag. 351 colum. 1.

Irca remouendos inquisitores tria potissimum sunt tractanda. Primum, quis possit eos remouere, de quo in hac quæstione disseritur. Alterum, quibus ex causis possint remoueri, quod tractatur q. 10. & 12. Vltimum est, quis possit remouere inquisitoris commissarios seu vicarios, de quo agitur q. 17. De duobus postremis suis locis dicetur: nunc de primo videamus.

Optimo consilio hęc tractat Eymericus: nam cum remouere inquisitorem à tanto officio & dignitate sit valde odiosum, iure dubitatur à quo possit

Quis possit inquisitores remouere.

posit remoueri. & plane nisi auctoritate Pontificia cautum esset, vt Magistri generales & prouinciales, aut alij quibus id ius datum est, possent eos remouere, solus id Papa præstare posset.

Priuilegia de remouendis inquisitoribus. Quantum vero attinet ad hoc priuilegium, quod hoc loco citat Eymericus, cuius initiũ est, *Virtute conspicuos*. id nobis nondum contigit videre, nec circunfertur in impressis ordinis Fratrum Prædicatorum priuilegijs: sunt tamen alia, quæ nos vidimus in inquisitione Bononiẽsi eiusdem roboris Innocentij IIII. quod incipit, *Licet ex omnibus*. Item aliud eiusdem, quod incipit, *Odore suaui*. Quod etiam ipsum continetur in priuilegijs Clementis IIII. & Alexandri IIII. missis ad Magistrum prouincialem ordinis Minorum, quæ habuimus ex bibliotheca Illustrissimi Felicis Peretti Cardinalis de Monte alto. quo loco in eo rescripto quod incipit, *Licet ex omnibus*. hæc sunt verba. *Si vero quemquam eorundem inquisitorum, ex causa videris aliquando amouendum, alium illo amoto substituas pari potestate functurum, quotiens id faciendum, delibe ratione cum discretis fratribus prahabita, tibi vel vicario tuo te absente, visum fuerit expedire*. hæc ibi. ceterorum rescriptorum de hac re eadem est sententia.

Atque hęc quidem ante Eymerici tempora, post Eymericum vero annis ferme cẽtum, Sixtus IIII. anno Domini 1479. idem renouauit in bulla aurea incipiente, *Sacri Prædicatorum & Minorum*. §. & si in aliquo. quæ habetur in libro priuilegiorum ordinis Prædicatorum fol. 163. pag. 2.

Cũr data certis personis facultas remouendi inquisitores. Propterea autem, vt credo, his prælatis data est facultas remouendi inquisitores: quoniam facilius ipsi intelligunt quando remouere expediat, cum suos quisque cognoscat fratres, & cuiusque notas habeat vires, & an sufficiant ad tantum officium exercendum: hęc enim non tam facile intelligeret supremus princeps. verum non temere ac pro libero voluntatis arbitrio remouere possunt inquisitores, sed ex causa, vt paulo post aperiam.

SCHOL. LXXVIII.

Pag. 351 col. 1. D

In quæstionem x. An inquisitores ex mera prælatorum suorum voluntate remoueri queant.

Inquisitores nõ nisi ex causa iusta remouendi. Nunc prosequitur secundum caput, eorum trium, quæ superiori scholio circa remouendos inquisitores diximus esse consideranda. Secundum autem caput est, ex quibus causis possint inquisitores remoueri: & in hac quęstione Eymericus solum in genere docet non posse remoueri inquisitores, nisi ex causa iusta, rationabili, seu legitima; quod apertissime indicant verba rescripti à nobis citati in superiori schol.

Quę autem sint causę legitimæ & rationi consentaneę ad remouendos inquisitores, explicabitur à nobis infra schol. 79. super q. 12. Eymericus vero subtiliter hoc loco ex illius rescripti à se citati verbis, *cum expedire videritis*. docet causas has iustas & æquas esse debere: nam hęc verba, *cum expedire*, æquitatẽ & vtilitatem continent. c. non solum. de regula. lib. 6. notat Archidiaconus in c. cum expediat. de electio. lib. 6. tradit Albericus in l. 1. §. 1. ff. de aqua quotidiana & æstiua. *Quid significent hac verba, cũ expedire vi debitur.*

Rursus hæc verba, *cum visum fuerit expedire*. important arbitrium boni viri, vt pulchre tradit Decius consil. 493. nu. 17. vt vel hinc colligas, quàm vere & secundum legum decreta Eymericus semper loquatur.

Hanc quæstionem habes etiam apud Locatum in opere iudiciali verbo, inquisitor. §. inquisitor non tantum. nu. 38.

SCHOL. LXXIX.

Pag. 352. col. 1.

In quæstionem xij. An inquisitores teneantur reddere rationem Prælatis ordinis de spectãtibus ad officium suum.

Totam hanc Eymerici disputationem transtulit Locatus in suum opus iudiciale verbo, inquisitor. §. reddere autem rationem. n. 40. retulit etiam, sed breuius, Campegius apud Zanchinum, c. 31. vers. secundum quod ad superiores attinet. meminit eiusdem priuilegij, de quo hic differitur, Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. nu. 418. tota per se est facilis, nec fere indiget interpretationis lumine: verum more nostro insigniora illustrabimus.

¶ *A particulari autem ad vniuersalem consequentia est nulla*. Axioma est Aristotelis lib. 1. Prioris Analy. c. 7. dicentis, in nulla syllogismorum figura ex sumptionibus particularibus, siue sint aientes siue negantes, effici necessariam conclusionem. Nu. 4. E

¶ *Expedire autem videtur inquisitorem ab officio remouere, cum eum prȩsidentes, &c.* Hęc disputatio de causis, quibus remoueri possunt inquisitores, propria erat quæstionis decimæ: sed quoniã occasio non inepta oblata hoc loco fuit, ad hanc disputationem habendam, propterea res fuit hîc ab Eymerico tractata. persequitur autem tum breuiter, tum diligenter singulas remotionis causas: sunt vero in genere tres, impotentia, negligentia, iniquitas, dolus seu fraus prętextu officij commissa. Nu. 5. B *Causæ ex quib⁹ possunt inquisitores remoueri.*

Sub impotentia ad exercendum officium inquisitionis contra hæreticos ponit Eymericus, & recte,

recte, infirmitatem, senectutem, ignorantiam, siue imperitiam. quamuis enim quod ait hîc Eymericus de imperitia inquisitorum, non sit in Barcinonensi impresso, nec in Bononiensi, nec in codice Cardinalis de Gambara, in Sabellano tamen recte ponitur, vt paulo post aperiam.

Ob quam īfirmitatē possit inq sitor remoueri.

Sed iam percurramus singula. de infirmitate distinguendum est: nam quędam est temporalis, alia vero perpetua. ob temporariam, siue trāseuntem infirmitatem non est inquisitor remouendus; nam tunc ipsemet inquisitor infirmitate durante, potest sibi vicarium, seu commissarium instituere, cui conferat plenarie vices suas; quod iure fieri posse alibi docuimus: nam cum sit principis delegatus, ob iustam causam potest subdelegare. infirmitatem vero & absentiam iudicis delegati, iustas esse subdelegandi causas explorati iuris est. l. 1. vbi communiter Doctores. ff. de officio eius cui mand. est iurisdict. vbi vero liberatus fuerit à morbo, poterit ad se subdelegatam iurisdictionem reuocare, vt optime docet Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §. 2. cuius sententiam veram esse aduersus Panormitanum in c. venerabili. nu. 6. notabili 9. de officio delegati. & Locatum in opere iudiciali verbo, inquisitor. nu. 6. copiose alibi probaui.

Quòd si infirmitas, aut perpetua sit, aut talis vt inquisitorem vel omnino impediat, aut certe ineptiorem reddat; tunc remouendus erit. argumento textus in l. morbus sonticus. vbi glossa & Doctores. ff. de verb. signifi.

Inquisitores qñ ob senectutē possint remoueri.

De senectute idem sentiendum arbitror, cum morbo comparetur, iuxta illud Terentianum. *Senectus ipsa morbus est.* & ideo de senibus etiā distinguēdum arbitror. Quidam enim sunt adeo senio confecti, vt nec memoria valeant nec iudicio; qui quamuis fuerint prudentissimi, interdum tamen vel delirant, vel non sunt eorum consilia tuta ob rationis & iudicij imbecillitatem, de quibus vere accipitur illud: *Bis pueri senes.* & hi iuste; immo necessario remoueri debent.

Sunt alij consistētes, & mente & iudicio validi, qui & ob multam ætatem, & rerum experientiam, multa prudentia decorantur: & hi non modo remoueri non debent, verum in officio sunt confirmandi; quamuis illi id tractare recusent. hi enim ad regendum & gubernandum aptissimi sunt, vt grauiter & vere docuit Aristoteles lib. 7. politicorū, & beatus Hieronymus epistola quadam ad Nepotianum, tradit q; optime Archidiaconus in c. tanta. distinct. 86

Iam qui dicantur senes, docet Speculator tit. de teste. §. nunc tractemus. versi. sed quos vocat senes. & Felynus in cap. quoniam. extra vt lite non contest.

Iudices ob imperitiā remouendi.

Quod vero ad imperitiam spectat, exploratissimum est ob eam posse inquisitores amoueri. si enim non sunt quales docuit Eymericus paulo ante q. 1. velut inepti reijci debent. & generaliter quidem cautum est, iudices omnes peritos esse oportere: imperitos vero remouēdos. in authent. de iudicibus. §. 1. consentit textus in c. ex literis. §. ceterum. de consanguinit. & affinit. cuius verba sunt: *Ceterum tuam prudentiam volumus non latere, quòd non sunt causæ matrimonij tractādæ per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habeāt iudicandi, & statuta canonum non ignorent.* hactenus ibi. Quod multo magis obseruari debet in causis fidei, quę causis matrimonij pręponderāt. facit textus in §. 1. instit. de officio iud.

Peritorū noīe qui intelligantur.

Debent autem inquisitores, si fieri potest, theologiæ, iuris canonici, & ciuilis periti esse: nam & peritorum nomine hos intelligimus, vt docet Ioannes And. in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. quod si cum eliguntur (vt sæpe contingit) nō plene intelligunt quæ ad exercendum hoc grauissimum officium exiguntur: at deinde oportet eos diligentissimos esse in cognoscendis omnibus his, sine quibus vix possunt suo muneri satisfacere; & nisi ita faciant, non dubito quin grauissime peccent. Nunc vero huic incommodo satis occurrere poterūt inquisitores, cum in vno hoc Directorij volumine demus illis quidquid ad eorum officium secure exercendum attinet. nam quod non est apud Eymericum tractatum, in nostris hisce exiguis laboribus videbunt fortassis non male explicatum.

Ob negligent. a remouendi inquisitores.

De negligētia, nulla dubitatio est, quin ea causam præbeat ad inquisitorem remouendum, cū generaliter quilibet prælati iurisdictionem habentes possint ob negligentiam circa officium suum remoueri. c. si qui episcopi. 1. q. 1. Glossa, Hostiensis, & communiter Doctores in c. excommunicamus. 1. §. vlt. de hæret. & negligentia dolo ęquiparatur. Speculat. tit. de restit. in integrum. §. 1. versi. vt autem. iam quanto tempore inducatur negligentia, tradit Bart. in l. 1. ff. quibus vt indig. & quo modo inducatur & probetur, docet copiose Felynus in c. si autem. de rescript.

Inquisitores oīno negligentiā fugiāt

Monebo hîc, vt inquisitores in hac fidei causa negligentiam omnino fugiant: quoniam etsi in omnibus iudicibus negligentia circa officium suum grāue peccātum sit; in inquisitoribus tamē ingens est scelus, & non caret fautoriæ hęreticorum suspicione, iuxta tradita p Eymericū par 2. q. 53. num. 1. hinc grauissimę olim pœnæ statutæ sunt in Episcopos negligētes procedere aduersus hæreticos, vt accurate docet Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 1.

Quis dicatur negligens.

Generaliter autem eum appello neglīgētem, qui aut non exercet, aut debito tēpore non exercet quæ ad munus suum spectant. itaque nō modo dico negligentem eum, qui non procedit contra hæreticos; verum etiam illum, qui non debito tempore procedit; vt si procedat quando capi non possunt, aut quando iam hæreses docuerūt, cum potuerit, si diligenter egisset, hæc incommoda præcauere. & de negligentia inquisitorum extat textus in clement. 1. de hæret. §. verum quia. versi. quod si odij. relat. apud Eymericum par. 2. pag. 70.

Inquisitores iniqui remouendi, & ex quib⁹ causis.

Denique ob iniquitatem possunt etiam remoueri inquisitores, de qua loquitur hîc Eymericus num. 5. C. dum ait: *vel si euidenter eis constiterit, quòd pecunias extorserit modis illicitis.* sub iniquitate ergo pono cum auctore primum auaritiam, & extor-

& extorsionem illicitam pecuniarum sacri officij prętextu. per textum in clement.2.§.1.de hæret.& facit textus in l.illicitas.ff.de officio presid. & in c.in tantum. & in c.audimus. de simo. tradit Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor.§.10. & Franciscus Squillacensis tract. de fi de catho.c.53.

Nomine pecuniæ quid intelligatur. Nomine vero pecuniæ (vt obiter id indicem) hoc loco non solum intelligimus pecuniam numeratam aut cusam, sed rem etiam quamcunque pretio æstimabilem, vt ait optime Zabarella in d.clemen.2.de hæret. quod apertissime docet Hermogenianus in l.pecunię nomine.ff.de verb. signifi. dicens: *Pecuniæ nomine non solum numerata pecunia, sed omnes res, tam soli quàm mobiles, & tam corpora quàm iura continentur*. hęc ille.

Rursus sub iniquitate colloco prauitatem, qua imponunt alicui crimen, vel suspicionem hæresis, de qua in clement.1.§. verum quia. de hæret. traditque Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §.9. & alij communiter tum ibi, tum alijs locis.

Alijs quoque modis possunt per iniquitatem inquisitores in grauissimo & integerrimo tribunali delinquere, quos singulatim tradere non est artis. atque vt tandem finiam, nullæ sunt causæ ob quas possunt inquisitores remoueri, quæ ad hæc tria generalia capita non referantur.

Nu.5. B Locus restitutus. ¶ *Et quod deterius est, ignorantia*. Hæc uerba in solo codice Illustrissimi Cardinalis Sabelli reperiebantur, quæ nullo pacto visa sunt omittenda, & satis est verisimile hæc scripsisse Eymericum, vt prioribus præceptis consentanea tradat. cum enim q.1. tertię partis dixerit, inquisitorem debere esse eminenter eruditum, consequitur eu propter ignorantiam, seu imperitiam remoueri posse, vt paulo antea diximus.

SCHOL. LXXX.

Pag.353 col.2.A

In quæstionem xiij. An inquisitor possit instituere sibi vicarium.

Inquisitores vicarios possunt sibi instituere NOn inepte hãc quæstionem proposuit Eymericus: quia olim & initio constitutę delegatæ inquisitionis, & pauco post tempore dubitatum fuit, An inquisitores possent sibi vicarios, seu commissarios constituere. hodie tamen hæc res omni dubitatione caret, nõ modo per textus in hac quæstione ab Eymerico citatos; verum etiam & ob sequentia Pontificum rescripta: in primis vero per bullam Pij 11. incipientem; *Cum iam dudum*. missam ad Gabrielem de Barchinona inquisitorem Bononiensem, quam vidimus in Archiuo inquisitionis Bononiensis. & per Bullam Clementis vii. missam ad Paulum Butigellam, quæ incipit, *Cum sicut*. vbi ita scriptum extat: *Decernimus insuper, vt vestros vicarios siue commissarios instituere valeatis, viros vestra sententia prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ætatis trigesimum annum attigerint*. hęc ibi. Refertur in libro priuilegiorum ord. Prędicat. fol.201. pag. 2. & in bullario literarum apostolicarum pro officio inquisitionis pag.83.

Quòd si plura huc spectantia videre cupis, ea tradunt Decius in c. causam. de appella.num.3. notabili 3. Antonius Butrius, Panormitanus, & ceteri in c. super quæstionum. §. si vero. de officio deleg. Bonifacius Vitallinus in clement.2.de hæret. nu.30. Gondissaluus tract. de hæret. q.7. nu.13. Zanchinus de heret. c.30. & ibi Campegius. Repertorium inquisitorum verbo, inquisitores.§.an inquisitor. & verbo, commissio. Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 97. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor.§. 2. Simancas catho. instit.tit.34. nu.29. & alij, ex quibus intelliges & delegatum posse subdelegare, & inquisitorem plenarie posse committere vices suas: quod & verum est, & sequenti scholio fusius ostendemus.

SCHOL. LXXXI.

Pag.354 colum.1.

In quæstionem xv. An inquisitor vices suas alii plene committere valeat.

OMissa quæstione 14. in qua nulla occurrit difficultas, ad 15. declarandam deuenio, ex qua duę potissimum colliguntur assertiones.

Quæstionis sũma. Prima est, Inquisitores vicarijs seu commissarijs à se institutis plene committere possunt uices suas.

Altera est, Commissarius tamen cum plena potestate institutus, non potest sibi alium commissarium substituere.

Quantum ad primam assertionem attinet, eã abunde docuit Eymericus paulo antea par.3.tit. De forma instituendi vicarium specialem. n.37. pag.276. & dixi supra hoc 3.libro schol.9.eamque ostendunt etiam illi, quos citauimus proximo superiori scholio. §. quod si plura. quibus adde Locatum in opere iudiciali verbo, inquisitor. num.4.

Nu.2. Subdelegatus, an possit subdelegare, anceps quæstio. ¶ *Non tamen sic plenarie, &c.* Hæc est secunda assertio, quam probat Eymericus dicens, subdelegatum non posse subdelegare. hęc tamen ratio valde est controuersa & anceps inter Doctores: nam Iason in l. à iudice.C.de iudic. audacter asserit, subdelegatum posse iterum subdelegare; quod tenuit ante Iasonem Fulgosius in l. more maiorum.ff.de iurisdictio. om.iud. quorum plane rationes non sunt fortasse debiles, nec contemnẽdę, quas apud ipsos videto. neque enim instituti nostri est scholastico more singula discutere, sed summatim certiora tradere.

Panormitanus tamen in.c. cum Bertholdus. nu.25. extra de sentent. & re iudi.hanc difficultatem di-

Vicarius inquisitoris nõ potest alium Vicarium sibi creare.

tem distinctione tollebat. horum tamen sententias (communiora & verisimiliora secuti) libenter omittimus. Communis enim opinio est delegatum principis, qualis est inquisitor, subdelegando, non posse dare facultatẽ subdelegato suo seu vicario, vt iterũ ille subdeleget. ita glossa singularis in c. super quæstionũ. §. porro. verbo, trãsfert. de officio iud. delegati. Archidiaconus in c. quamuis. & Ioannes And. in c. is cui. de officio deleg. lib. 6. Alexander in d. l. à iudice. C. de iud. quod ipsum sequitur expresse Albericus in l. more maiorum. ff. de iurisdictio. om. iudic. & Panormitanus in c. super quæstionum. §. si vero. nu. 2. de officio iud. deleg.

Probari potest hęc sententia, quã hic sequitur Eymericus viuis quidẽ nec obscuris rationibus; prima est Ioannis And. præcitato loco: quoniam si delegatus posset suo vicario aut subdelegato concedere facultatem subdelegandi, progressus esset in infinitum: nam & subdelegatus subdelegati id etiam posset, cum nulla diuersitatis ratio afferri commoda possit aut probabilis. progressus vero infinitos vitari leges iubent. l. fideicommissum. §. si quis. ff. de legat. 3.

Altera ratio & vera esse potest: quoniam delegatus potestatem quam habet subdelegandi, à lege habet, quod est velut personale priuilegium, quod cũ personam, cui tribuitur, sequatur, in alterum transferri non potest, & cũ persona extinguitur. cap. priuilegium. de regu. iuris. lib. 6. notat Bart. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. & glossa in c. quàm sit. de electio. lib. 6. ex quibus fit perspicuum, doctrinam Eymerici hoc loco securam & sanam esse, & communibus interpretum votis niti. quare commissarius non potest sibi alium substituere commissarium.

S C H O L. LXXXII.

In quæstionem xvi. De ætate & conditionibus Vicarij inquisitoris.

Pag. 354 col. 2. B

Quales esse debeãt inquisitorũ vicarij

Væ sunt partes, vna est de qualitate commissarij, altera de eius ætate.

Quantum ad primam attinet, eadem ferme dicit Eymericus de qualitate vicarij inquisitoris, quę supra q. 1. de ipsomet inquisitore tradiderat; nec immerito: nam cum subrogatum seu substitutum debeat sapere naturam eius in cuius locum subrogatur. l. parabolani. C. de episco. & cleri. eædem qualitates, quibus decoratur inquisitor, debent eius commissarium illustrare.

Ibidem. D

Triginta anni suffiũt in vicarijs inquisitorũ.

¶ *Quantum vero est de ætate, &c.* De ætate commissariorũ, vt vere scribit hoc loco Eymericus, iure nihil cautum nominatim ostenditur: & quidã annos quadraginta natum esse debere vt inquisitorem volebant. quam opinionẽ, quamuis nõ refellat auctor; non tamen videtur approbare: ac satis tuto dici poterat pauciores annos natum cõstitui olim potuisse, cum regulariter nec omnia, nec maxime ardua fidei negotia inquisitorum vicario demandari solerent.

Verumtamen hodie hæc controuersia sublata est per rescriptum Clementis VII. quod incipit, *Cum sicut.* §. decernimus. quo loco & commissariorum qualitas, & eorundem triginta annorum ætas luculenter præscribitur. eius rescripti verba relata sũt à nobis, paulo antea sch. 80. ubi videto.

S C H O L. LXXXIII.

Super quæstionem xvii. De destitutione commissarii inquisitoris.

Pag. 354 col. 2. E

Solus inquisitor depõnit uicariũ sibi substitutum.

N tota hac quęstione vnum pręcipue axioma tractatur, videlicet, Solum inquisitorem posse commissarium à se institutum deponere, & nullo modo id posse religionum suarum pręfectos. quod axioma probat multis eisdemq; viuis quidem ac spirantibus rationibus; inde vero obstantia diluit argumenta, ibi: *Nec valet quòd allegatur ab eorum quibusdam.*

Totam hanc tractationem retulit Campegius apud Zanchinum, breuius tamen, c. 3 o. vers. denique dicit. & Locatus in opere iudiciali, verbo, vicarius. nu. 1. & alij. Est autem tota quęstio facilis, & per se perspicua, adeoq; dilucide loquitur auctor, vt nulla nostra fusiore interpretatione indigeat, vno excepto, quod mox explanabo.

Nu. 4.

Locus à maiori in iure validum.

¶ *Nec locus à maiori in iure habet locum, &c.* Depositionem commissariorum esse odiosam, vt in proximis præcedentibus uerbis ostendit Eymericus, certissimum est, & exploratissimum: at locũ à maiori in iure non habere locum, paradoxon videtur esse & improbabile, cũ cõmunis sit theorica, argumentum à maiori & forte esse in iure, & frequens, & utile. c. licet. uniuersis. vbi glossa extra de testibus. l. nec ex vera. C. de acquiren. possess. l. 1. C. de negotijs gestis. glossa, Ioannes And. & Panormi. in c. cum in cunctis. de electio. & copiose Euerardus in locis argumentorũ legalibus in loco à maiori.

Locus à maiori ad minus, qñ non procedat.

Sed quò apertius hæc intelligas, finge Eymericum huic argumento respondere: Cui licet quod est plus, licet vtiq; quod est minus. c. cui licet. de regu. iuris. lib. 6. at prælatis ordinũ licet remouere inquisitores, quod videtur plus: ergo licebit cõmissarios eorũ, quod est minus. Eymericus respõdet maiori propositioni dicens, prædictã regulã in iure non habere locũ, idest, non semper habere locum; quod est uerum: nam argumentũ à maiori tunc solum procedit, quando minus continetur sub maiori tamquam species uel pars. ita Hostiensis & Prępositus in c. per venerabilem. extra qui filij sint legitimi. glossa singularis in clemen. vlt. verbo, defensor. de rebus eccle. non alienandis. Paulus Castrensis in authen. multo magis. C. de sacros. eccle. cum itaque uicarius inquisitoris non sit eius pars, aut species subiecta; non mirum, si is qui remouet inquisitorem, non possit remouere eius vicarium.

Rursus dico, sæpe eos qui possunt maiora, nõ

cc posse

posse agere minora, quotiens ius, consuetudo, vel priuilegium repugnant, vt aiunt prӕcitati. & tenet Zabarella in clemen. ne Romani. in 4. oppositio. de electio. multis quoque aliis modis prӕfata regula non procedit, quos refert Euerardus in loco à maiori num. 4. ex quibus intelligimus prudenter fuisse locutum auctorem, qui, vt alibi monui, hoc habet familiare, ut non citatis legibus secundum leges loquatur, & ob id nobis fuit ualde molestū has in eū adnotationes perficere.

SCHOL. LXXXIIII.

Pag. 356 col. 1. E

In quӕstionem xvij. De creatione notarij inquisitionis.

Vtabit aliquis imprudenter loqui hîc Eymericum, dum dicit, non posse inquisitorem sibi notarium creare, cum aliud uideatur esse statutum in c. ut officium. §. uerum quia. de hӕret. lib. 6. & in literis Vrbani IIII. incipientib. *Licet ex omnibus*. §. ad conscribendas. uerumtamen non est ita: nam illis locis, solum cauetur, vt qui iam notarij erant, ab inquisitoribus compellantur ad id munus exequendum; tametsi religiosi facti sint. nec ullum uidimus antiquum rescriptum, quo tribueretur inquisitoribus potestas creandi notarios: ideoq; olim notariis deficientibus, quia notarios creare non poterant, duos uiros idoneos assumere poterant ad acta inquisitionis conscribenda, ut alibi fusius diximus.

Olim inq-sitores nō poterāt sibi notarios creare hodie sec°

Ceterum hodie quodam Pij IIII. rescripto incipiente, *Pastoralis officij cura*. dato Romӕ apud sanctum Petrum anno Domini 1561. sexto Calen. Septemb. quod refertur in bullario literarum aposto. pag. 104. cautum est, ut inquisitores & eorū cōmissarii in quibusuis fidei causis, cū uiderint expedire, auctoritate apostolica possint unum uel plures etiam clericos seculares, uel quorumuis ordinum regulares in notarios eligere, assumere, atque creare.

Sed in hac causa hoc animaduertere oportet, non propterea religiosum, aut clericum notariū creari, quod ab inquisitoribus iussus sit officii sacri acta conscribere. sed ut cuncta ualida sint, coram alio notario hunc religiosum notariū creare oportet, testibus adhibitis, tradito sibi de more calamo & atramentario, additoq; solemni iureiurando, & uerbis consuetis, uidelicet, *Esto notarius & fidelis*. adde Cāpegiū apud Zanc. c. 9. uers. adde rursus. & Locatū in opere iudiciali, uerbo, notarius. n. 4. & 5. cetera huc spectātia dicā seq. schol.

In creāda notario qd obseruandum.

SCHOL. LXXXV.

Pag. 356 col. 1. B

In quӕstionem xix. An inquisitor cogere posit ad exequendum tabellionatus officium clericos, & alias personas idoneas.

Ersonas religiosas cuiusuis ordinis, quӕ dum essent in seculo notarij fuerant, posse per inquisitores compelli ad hoc officiū exequendum ob singularem fidei fauorē, cauit etiā Vrbanus IIII. in rescripto, *Licet ex omnibus*. §. ad cōscribendas. relato in bullario literarum apost. pag. 27. & Alexan. IIII. rescripto incipiente, *Ne cōmissa*. §. ad hӕc. relato in bullario pag. 26. quӕ sub pendente plūbeo authētica vidimus in Archiuo inquisitionis Bononiēsis: quo loco in hac causa hunc ordinē obseruādum videtur innuere Papa, vt primū laici notarij vocētur, & illis deficiētibus, personę religiosӕ, quӕ dum essent in seculo officium tabellionis exercuerant, accersantur: quibus deniq; deficientibus, alij duo viri idonei clerici vel laici ad acta officij scribenda accedere iubeantur: sed hodie, vt superiori scholio docui, notarij creari possunt, ne ex defectu scribentium quicquam omittatur, quod ad fidei negotium propagandum spectet.

Inquisitor quoslibet idoneos potest cōpellere ad scribenda inquisitionis acta.

Illud est tamen hoc loco diligentèr obseruandum, vt quotiens inquisitores notarios quoslibet de nouo aduocant ad conscribenda acta sacri officij, denuo ab illis exigant iuramentum de officio fideliter exercendo, & custodiendo secreto, non obstante, quòd fideliter semel iurauerint cūcta exercere, cum primum notarij fuerunt creati: quod est in causa fidei particulare, vt notat glossa in clemen. I. §. porro. verbo, iurabunt. de hӕret. & ibidem Paulus, Ancharanus, & Imola. Nicolaus Arelatanus tract. de hӕre. notabili 37. Io. Rojas singulari 133. Bernardus Comensis in lucerna verbo, notarius. §. I.

A notario scripturo inquisitionis acta, de nouo iuramentū est requirendum.

Cetera huc spectantia tradunt Repertorium inquisitorum, Bernardus Comensis in lucerna, & Locatus in opere iudiciali verbo, notarius. Cāpegius apud Zanchinum c. 9. uers. omnia faciet. & Simancas catho. instit. tit. 41. nu. 7. & sequ.

SCHOL. LXXXVI.

Pag. 357. col. 1. B

In quӕstionem xx. De sociis inquisitoris.

Agnam habet ӕquitatem quod hic docet Eymericus, cum nō sit ӕquum, inquisitorem solum in magnis rebus & negotijs tractandis ac peragendis degere. Siue ergo inquisitores ipsi socios sibi eligant, siue à prӕlatis suis eis conferantur, eos eligi oportet, quorum prudentia & consilio in arduis vti possint, & aduersa superare.

Quales esse debeāt inquisitorum socij.

Quantum vero attinet ad primum rescriptum, quod hic citat Eymericus, id integrum extat, & authenticum in archiuo inquisitionis Bononiensis, quod etiam curauimus imprimendum in Bullario literarum apostolicarum, pag. 29.

SCHO.

SCHOL. LXXXVII.

Pag. 357. Col. 2. E

In quæstionem xxi. Excommunicari ne possit inquisitor & eius notarij ab Apostolicæ sedis delegatis.

Inquisitores nequeũt ab inferioribus excõmunicari.

INsigne hoc est & preclarum priuilegium fauore fidei concessũ, ne causæ religionis propter excommunicationem inquisitorum, aut aliorum officij ministrorum deserantur, aut impediantur; & interim impeditis iudicibus heretici impune grassentur.

Concessit Vrbanus hoc priuilegium inquisitoribus anno Domini 1262. idẽ prorsus tribuerat paucis antea annis Alexander IIII. anno Domini 1259. Anagniç. 14. Calend. Maij, refertur que in libro priuilegiorum ord. Predicat. fol. 49. pag. 1. idem concessit etiam Clemens IIII. rescripto incipiente, *Catholicæ fidei*. vers. nos enim eorum. quod refertur supra apud Eymericum pag. 88. & huius etiam priuilegij meminit Campegius apud Zanchunum cap. 31. vers. secundum autem.

Pag. 358 col. 1. B

¶ *Vel quatuor notarios siue scriptores vestros.* Quod hîc de quatuor notariis dicitur, de pluribus etiam intelligendum est, si plures constituerentur: & quatuor expressit, quoniam tunc illi sufficiebant.

An ministri inquisitorũ, sicut eorũ notarij nequeãt excommunicari.

An autem hoc priuilegium de non excommunicandis inquisitoribus vel eorum notarijs, competat etiam nunc alijs inquisitorum & sacri officij ministris, veluti aduocatis, promotori fiscali, consultoribus, carcerum custodibus, & similibus dubitari potest: & posset quis fortassis satis probabiliter dicere alijs quoque ministris competere, tum quia fauores ampliari debent, non restringi. c. odia. de regul. iuris lib. 6. tum fauore fidei: tum postremo quoniam eadem etiam in his ministris ratio reperiri videtur, quare idem statui oporteret. l. illud. ff. ad leg. Aquiliã. ac sane quomodocunque res se habeat, satis uidetur æquum, ut Sãctitas sua etiã ad alios ministros extẽderet.

Verum id est notandum, quod in rescripto cõtinetur, uidelicet: *Quandiu in prosecutione huiusmodi negotij vos & ipsi fueritis.* vt intelligatur non tribui hoc priuilegium ministris amotis ab hoc officio; quoniam cessante causa priuilegij priuilegium cessat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronat. c. cum cessante. de appellatio.

SCHOL. LXXXVIII.

Pag. 358 col. 1. C

In quæstionem xxij. An inquisitor absq; incursu excommunicationis requirere possit dominos temporales excommunicatos.

ALexandri IIII. est hoc rescriptũ, quo proposita quęstio dirimitur, qđ dedit Anagniç v. Cal. Iunii, Põtificatus sui anno sexto, qui incidit in annum Dom. 1260. incipiebat; *Quęsiuistis*. id uidim⁹ integrũ & authenticũ in Archiuo inquisitionis Bononiẽsis. fauorẽ fidei respicit, & etiam inquisitoribus priuilegium tribuit non vulgare: quoniam participans cum excommunicato maioris excommunicationis uinculo innodato, minori excommunicationi supponitur. c. nuper. & c. si quidem. de sent. excom. c. quoniã multos. 11. q. 3. qđ tamen incommodũ hic fauore fidei euitant inquisitores.

Inquisitor participans cũ excõmunicatis, quatenus non excommunicetur.

Notant hoc priuilegium Gondissaluus tract. de heret. q. 19. nu. 8. Ioannes Rojas singula. 59. & 72. idem tract. de heret. par. 2. nu. 441. Nicolaus Arelatanus tract. de heret. notabili 40. quibus locis dicunt hoc esse speciale fauore fidei.

Est aliud etiam speciale: quoniam gesta per tyrannum ipso iure sunt nulla. c. fundamenta. §. quod si secus. de electio. in 6. clemen. pastoralis. de re iudi. l. decernimus. C. de sacros. ecclesiis. at fauore fidei si iussu inquisitorum quid in hereticos exerceat tyrannus, aut alius iniustus dominus, ualidum est. ita precitati.

Monebo tamen hec tunc locum habere, cum inquisitores non possunt sine morę dispendio superiores consulere: quod patet ex illis uerbis: *Non valentium sine moræ dispendio, &c* aliter enim in excommunicationem inciderent. glossa in c. presidentes. uerbo, dispendio. de heret. in lib. 6. & notat nominatim Gõdissaluus precitato loco.

SCHOL. LXXXIX.

Pag. 358 col. 2. A

In quæstionem xxiii. An inquisitor & eius socius se mutuo absoluere possint ab excommunicatione,

MAgnum est etiam hoc priuilegiũ, & est duplex. unũ ut ab excõmunicatione se possint absoluere: alterũ ut super irregularitate secum possint dispensare. concessit hec Vrbanus anno Domini 1262. idẽ refert Repertoriũ inquis. uerbo, irregularitas. §. si tamen. & Cãpegius apud Zanc. c. 31. in princ. Ioan. Rojas tract. de heret. par. 2. nu. 423.

Inquisitores mutuo se absoluunt et secũ in irregularitate dispensant.

Obseruanda tamen sunt illa rescripti uerba: *Quia propter iniunctum vobis officiũ ad priores vestros de leui super hoc recurrere non potestis.* Nã à cõtrario sensu optime uidetur sequi, inquisitores nõ posse, aut non debere se mutuo absoluere ab his cẽsuris, si facile & sine fidei & sacri officii detrimẽto ad suos possint recurrere superiores, à quibus mutuo absoluãtur. & quãuis hęc sententia summo iure sustineri possit, altera huic aduersa benignior est, & fortassis uerior, cũ sit fauorabilis; nec argumentũ à cõtrario sensu sẽper locũ habet, ut late docẽt Doct. in rub. ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. Num autẽ hoc priuilegiũ cõmissariis etiã inquisitorũ cõpetat, dubitari põt, & uerius est cõpetere fauore fidei. sed de hoc alibi pleni⁹.

SCHOL. XC.

Pag. 358 col. 2. D

In quæstionem xxiiii. Quibus casibus inquisitores excommunicationem Papæ reseruatam incurrant.

Quibus casibus nō possint inquisitores se mutuo absoluere

HAec quæstio superiorem limitat, & eius summa est, Tres esse casus, in quibus inquisitores mutuo se non absoluunt.

Primus est, cum omiserunt procedere contra quem procedere debuerant.

Secundus est, cum alicui hæreseos crimen falso imposuerunt: aut dixerunt eos impediuisse sacrum officium, qui re vera non impediuerunt. & hi duo continentur in clemen. 1. de heret. §. uerū quia hoc loco ab auctore relata, quamuis Eymericus vnum hic tantum casum contineri dicat.

Tertius est, cum illicitis modis prætextu officij pecunias extorserunt, vt in clemen. nolentes. §. & tam ipsorum. ex quo loco auctor hic ponit duos casus, vnum de illicita extorsione pecuniarum, alterum de confiscandis ecclesiarum bonis ob delictum clericorum. & ita re vera erunt quatuor casus, duo in clemen. 1. & alij duo in clem. 2. & horum meminit Campegius apud Zanchinum c. 31. in principio. in his ergo casibus inquisitores non se absoluunt mutuo.

Rursus etiam ab illis casibus non se possunt absoluere, quorum absolutio non est suis superioribus concessa. quod indicant non obscure illa rescripti verba relata in q. 23. in fine dum dicitur; *In casibus in quibus dictis prioribus (vt dicitur) est ab Apostolica sede concessum.* Ergo à cōtrario sensu aliud est in casibus non concessis: quod est verum, & diligenter obseruandum.

SCHOL. XCI.

Pag. 359. col. 1. D

In quæstionem xxv. An inquisitor vel quisquam alius procedere possit contra Papam deprehensum in hæresi.

GRauis est difficultas, quæ hoc loco proponitur tractāda, quę nec huius est loci, nec temporis, nec nostrę breuitatis. Qui tenēt sūmum Pōtificem (postquam rite & legitime electus est Pontifex Romanus, & Ecclesiæ caput) posse incidere in hæresim, mox de iudice quærunt, vt hic facit Eymericus. Primum ergo quærendum erat, an Papa hæreticus fieri possit, inde de iudice erat inuestigandum.

Papā in hæresim posse incidere, qui cōcesserit

Quantum ad primum attinet, Eymericus aperte sentit, Papam in hęresim posse incidere: cuius sententia communi Theologorū & Canonistarū voto recepta est; quam tenent Turrecremata in sum. de ecclesia lib. 2. c. 112. ad 7. argum. Caietanus in opusculo, de auctoritate Papę & concilij, & Illustrissimus Cardinalis Hieronymus Albanus Iurisconsultus celeberrimus in libro de potestate Papę nu. 110. & multis seq. Dominicus Sotus lib. 4. senten. dist. 22. q. 2. art. 2. vers. dubium autem est. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 23. in princ. de iusta heret. punitio. Melchior Canus lib. 6. c. vlt. de locis theologicis. Couarruuias lib 4. uaria. resolu. c. 13. & alibi. Syluester in sum. verbo, Papa. q. 4. nu. 4. Canonistę communiter in c. si Papa. 40. distin. Ioannes Rojas singula. 147. Augustinus de Ancona in libro de potestate Papæ. & Henrricus de Zomeren in libris contra hæreses, cuius manuscriptum exemplar apud nos extat. & alij quos longum esset recensere: quorum frequentiori sententia, Papa effectus hęreticus concilio velut legitimo iudici supponitur.

Papā nō posse incidere in hęresim asserit Albert' Pighi'.

Sunt alij qui intrepide asserant, Papā non posse fieri hęreticum, inter quos est Albertus Pighius Campensis lib. 4. c. 8. de ecclesiastica hierarchia, cuius sententia satis probabilis videtur, & consona rationi, & fortasis etiam antiquorum Patrum dictis. quæ si vera sit, omnes superiorum Doctorum longisimę altercationes facile cessabūt. hoc certum putat Albertus Pighius pręcitato loco, omnes Romanos Pontifices, qui in hæresim incidisse commemorantur, posse ab hęresis nota liberari; ostenditq; rem aliter habuisse, ac à multis referatur. & hęc sententia illo potisimum nititur fundamento, quòd Christus orauit pro Papa ne deficiat fides sua, vt ipse fratres suos in fide nutantes confirmaret; quasi videatur hoc priuilegium personale esse, & annexum ei qui rite & canonice electus est Pontifex Romanus, ex assistentia Spiritus sancti non permittentis eum in hæresim labi; quamuis in quęuis alia delicta posset ex humana fragilitate incidere. sed de his alibi plura.

Interim Locatus hęc eadem quæ ab Eymerico dicuntur, refert in opere iudiciali uerbo, Papa. nu. 6. vbi addit extare bullā Pauli IIII. de hac materia diffuse loquentem. adde Simancam cathol. instit. tit. 45. nu. 20. & seq.

SCHOL. XCII.

Pag. 359 col. 2. A

In quæstionem xxvi. An inquisitor posit procedere contra officiales Papæ.

DVplex axioma colligo ex hac quęstione. Primum est, Inquisitores nō procedunt contra officiales & nūtios sedis apostolicę. Alterū est, Possunt tamē taliū delicta sedi apostolicę denūtiare.

Et quoniā alibi promisi me hoc loco de hac re disputaturū; ideo quamuis tractatio sit late patens, breuisime tamen eā expediā. per hanç quęstionē videtur ampliari definitio c. inquisitores. de hære. lib. 6. & limitari inquisitorū potestas: quę nedū contra episcopos, sed neq; cōtra officiales, & nuntios sedis apostolicę possunt procedere.

In hac

Quis dicatur officialis, vel nuntius sedis apostolicæ.

In hac quæstione tota difficultas posita est in intelligendo quis dicatur nuntius, aut officialis sedis apostolicæ. & quamuis nomen nuntij sit generale, quo significamus eum, per quem quid aliis denuntiamus, nobisque vicissim quid alij denũtiant. l. 1. ff. de procurato. l. qui autem. 14. §. vlt. ff. de constit. pecunia. at hic per nuntium, seu officialem sedis apostolicæ eum accipimus, qui nuntium eius siue mandatum profert, qui & Legatus dicitur 97. distinct.

Officialiũ sedis apostolicæ duo genera, et contra quos nõ procedãt inquisitores.

Rursus obseruandum est, duo esse genera nuntiorum, officialium, seu delegatorum sedis apostolicæ. Quidam sunt, qui dati sunt ad decidẽdã causam aliquam inter partes, quæ ad sedem apostolicam non pertinet, sed priuatorum vtilitatem respicit. Alij sunt ab ipsa sede constituti; circa ea quæ honorem & dignitatem sedis apostolicæ respiciunt; & qui vices Pontificis summi in aliquibus causis, seu causa gerunt, quorumque officium circa negotia sedis apostolicæ versatur. primi non gaudent priuilegio immunitatis, de quo hic Eymericus; postremi omnino illo priuilegio fruuntur; neque enim inquisitores possunt procedere contra eos. ita voluit Lapus de Castilione antiquus iuris interpres quodam responso de hac re edito versi. ad secundum vero dicendum est. quod responsum nunc circunfertur post consilia Oldradi. Lapum sequitur Decius in Rub. ff. de officio eius. num. 8. & in Rub. extra de officio deleg. nu. 9. quorum sententia vera est, & tenenda; nam cum hoc priuilegium sit tributum ob reuerentiam & honorem sedis apostolicæ, valde æquum est, vt illi soli eo vtantur, qui negotia immediate ad dictam sedem spectantia, tractant: quando vero liceat absolute inquisitoribus contra hos procedere, dicam scholio sequenti. & ex his breuissime dictis remanet tota hæc quæstio clarissima.

SCHOL. XCIII.

Pag. 360 col. 1. A

In quæstionem xxvii. An inquisitor procedere possit contra Episcopos.

PRiuilegium est Episcopalis dignitatis, cui semper plurimum tributum est, vt inquisitores nõ inquirant in Episcopos. & tradit Gondisaluus tract. de hæret. q. 7. num. 15. Simancas catho. instit. tit. 25. num. 7. & 8. Repertorium inquisit. verb. Episcopus. §. ad secundum. & alij communiter.

Quid possit inquisitor contra Epos hæreticos.

Monendi tamen sumus, posse inquisitores recipere dicta testium aduersus Episcopos, vt eorum delicta sedi apostolicæ possint denuntiare. ita Simancas & Repertorium præcitatis locis: quod & verum puto, & id sensisse etiam videtur Ioannes Monachus in c. inquisitores. de hæret. lib. 6.

Nũ qñq; liceat inquisitori͂b' in Epos pcedere.

Num autem aliqui sint casus, in quibus liceat inquisitoribus agere aduersus Episcopos, nõ erit inutile inuestigare, & Repertorium inquisitorum verbo, Episcopus. §. ad secundum. & Gondisaluus tract. de hæret. q. 7. num. 15. dicunt, quòd licet inquisitores non possint cognoscere de hoc crimine contra Episcopos: si tamen id specialiter illis à Papa committeretur; tunc proculdubio possent procedere. idem Simancas in enchyridio tit. 8. num. 1.

Rursus, si Episcopus hæreticus esset suspectus de fuga; tunc inquisitores possent eum incarcerare, vt ad Papam remitteretur: ita dicũt se credere posse fieri Repertorium & Gondisaluus præcitatis locis.

Quod si verum est, multo magis tunc procederet, cum Episcopus aliquid moliretur, quod in manifestum fidei detrimentum, & fidelium perniciem conuerteretur, vt si hæreses prædicaret, & fideles seduceret, aut quid simile graue & horrendum patraret: tunc enim expediret Episcopos capere, & custodire, donec Romanus Pontifex certior redderetur.

Ceterum, quia video generaliter prohiberi inquisitoribus, ne contra Episcopos procedant. c. inquisitores. de hæret. lib. 6. parcissime & rarissime vtendum est hac facultate; nec aliquid moliendum puto in hac causa contra Episcopos, nisi ex vrgentissimis & exquisitissimis considerationibus. & cauere omnino debent inquisitores ne prætextu superioris sentẽtiæ & facultatis aliquid committant incautum, ne quod in amplificationem fidei est concessum, in detrimentum ministrorum eius conuertatur. itaque vbi tales casus acciderint, si consulere Papam commode non possunt, prudentissime id gerant quod fidei fauorem & vtilitatem respicit, & caueant ne scandalũ aliquod inde ruinosum consequatur.

Iam quod de Episcopis diximus, eadem putamus habere locum ob easdem causas in officialibus & nuntiis sedis apostolicæ, aduersus quos ob reuerentiam & dignitatem apostolicam nec temere, nec facile in hoc casu est procedendum.

Num autem vice versa non possit Episcopus procedere contra Inquisitorem, grauis est quæstio, de qua Eymericus paulopost q. 30. vbi dicã. & de ordine procedendi contra Episcopos in causa hæresis nuper scripsit tractatum Lucas Salgadus iurisconsultus Hispanus, quem videto.

SCHOL. XCIIII.

Pag. 360 col. 1. C.

In quæstionem xxviij. An inquisitor possit procedere contra religiosos exemptos.

De procedendo cõtra exemptos ĩ hoc crimine varia olĩ statuta sunt.

VNica est assertio & vera: Hodie inquisitores in quoslibet religiosos exemptos inquirere possunt & procedere; quia quoad crimẽ hæresis omnis exceptionis cessat immunitas, licet olim in hac re aliter quandoque fuerit statutum.

In hac

In hac causa multa antiquis temporibus fuit varietas circa facultatē procedendi contra exemptos: nam Alexander IIII. rescripto quodam incipiente, *Ne commissæ vobis*. anno Domini 1260. statuit vt indistinctè inquisitores contra quoslibet religiosos & exemptos procederent: idem ipsum & alij sanciuerunt. verum ea res mutationem passa est: nam Pius secūdus circa annos Domini 1460. generali Vicario ordinis fratrum Minorum concessit, vt ipse inquisitionem & punitionem suorum fratrum in fide, vel hæresi suspectorum exerceret. & paucis post annis Innocentius octauus omnibus inquisitoribus interdixit, ne cōtra fratres Minores quomodolibet procedere, vel inquirere auderent, vt patet in literis apostolicis de hac re conscriptis & relatis in libro cui titulus est, *Fundamentum trium ordinum beati Francisci*. Tandem paucis etiam annis interiectis Sixtus per bullam auream incipientē, *Sacri Prædicatorum*. quæ habetur in libro priuilegiorum ord. Prædicato. fol. 163. sanciuit, ne Prædicatores contra fratres Minores, aut Minores contra fratres Prædicatores in locis in quibus exercent inquisitionis officium, procederent.

Oēs religiosi ī causa fidei, subdūtur potestati inquisitorum. Verum, cum ex his immunitatibus manifesta quandoque in fidem pericula sequerētur, posteriores Pontifices valde salubriter omnes religiosos etiam aliàs exēptos in causa fidei (sicut olim) inquisitoribus hæreticę prauitatis subiecerunt, vt Clemens septimus rescripto incipiente, *Cum sicut*. relato in bullario pag. 83. & Pius Papa IIII. rescripto incipiento, *Pastoris æterni*. quod est etiam impressum in bullario literarum apostolicarum pag. 106.

In nonnullis religionibus ordo præscribitur qui seruari debeat in fratribus hæreticis, aut suspectis denuntiandis: nam (vt alias omittam) in constitutionibus Fratrum beatæ Mariæ Seruorum in rubrica de prędicatoribus cap. 25. & in rubrica de visitatoribus cap. 30. de hac re cauetur, & postremi loci verba ita habent: *Si qui fratres de fide suspecti inueniantur, vel libros habeant ab indice prohibitos, Prior conuentus prouinciali, & prouincialis Generali, & Generalis Sanctissimo Officio inquisitionis denuntiet.* hęc ibi. sed vt hic circuitus euitetur, vbi cōmode superiora obseruari non poterunt, ne causa fidei differatur, solus Prior poterit denuntiare, aut eo absente alius loco eius.

Pag. 160 col. 1. A.

SCHOL. XCV.

In quæstionem xxx. An Episcopus vel Inquisitor procedere possit contra alium Inquisitorem.

Missa quæstione 29. in qua nulla difficultas occurrit, 30. quæstio est declaranda, ex qua vna potissimum colligitur conclusio, videlicet: Neque Episcopi, neq; alij inquisitores possunt procedere contra inquisitorē hęreticum, aut de hęresi suspectum, sed recipere debent informationes cōtra eum, & summo Pōtifici denuntiare.

Hęc quæstio longe difficilior est, quàm illa, quæ à nobis tacta est supra schol. 93. super q. 27. quoniam in hac nulla nominatim reperitur summi Pontificis definitio; & ob id & à pluribus, & maiori rationum robore hinc & inde tractatur: de qua breuiter etiam meo more dicam, quia facile potest huiusmodi factum incidere, de quo Zanchinus tract. de hæret. c. 8. num. 9. versi. sed pone. & ibidem Campegius. Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitor. num. 15. & verbo, episcopus. num. 2. Geminianus in c. inquisitores. de hæret. lib. 6. num. 5. versi. sed quero, an Episcopi. & ibidem Abbas & Lapus. Gondissaluus tract. de hæret. q. 7. nu. 17. Repertorium inquisitorum verbo, episcopus. §. 1. Ioannes Rojas singulari 109. Alfonsus Guerrerus in thesauro religionis Christianę, tit. de hęret. nu. 9. & alij plerisq; locis.

An Epūs possit agere contra inquisitorē, varia opinio. Hi vero inter se dissentiunt: nam Zanchinus, Repertorium, & Gondissaluus posse Episcopum contra inquisitorem procedere, libenter admittunt. Sed Locatus. Campegius & nonnulli alij id Episcopis licere negant. ceteri de crimine distinguūt: nam si inquisitoris esset manifesta hæresis, tunc Episcopus posset contra inquisitorem procedere; secus si esset occulta, tunc enim summo Pontifici esset nuntianda.

An Epi q̄q; possint agere cōtra inqsitores. Nos in hac controuersia diluenda, eadem fere illa obseruanda crederemus, quæ tradidimus supra schol. 93. §. num autem. & sequent. nam neque temere in inquisitores delegatos irruendum est. quamuis enim non sint Episcopali dignitate decorati; at proculdubio sunt officiales summi Pontificis, & proinde continebuntur sub dispositione extrauagantis, cum Mattheus. de heret. de quo Eymeric' 3. par. q. 26. Quare sicut Episcopis plurimum in hac re defertur propter priuilegium episcopalis dignitatis: ita & inquisitoribus plurimum dëferri debet, ac tribui, propter reuerentiam sedis apostolicę, cuius sunt officiales, & propter summi Pontificis eminentem honorem, cuius personam inquisitores repręsentant, itaque si hereticus fuerit inquisitor, aduersus eum Episcopus aut alius inquisitor informationęs secreto recipere poterit, vt summo Pontifici denuntiet, vt optime docet hoc loco Eymericus §. crederem. at ad capturam realem accedere non credo tutū.

Quod si manifestissima esset inquisitoris hæresis, & malitia effrenis; vt si contra fidem prędicaret, aut scriberet, aut predicari & scribi permitteret, aut hereticos captos impunitos dimitteret, & his similia perpetraret, quæ in manifestum fidei detrimentum conuerterentur, nec facile summus Pontifex posset consuli, & interea fides periclitaretur; liceret tunc Episcopo in inquisitorem agere. Geminianus in c. inquisitores. de heret. lib. 6. num. 5. Locatus, Repertorium, & Ioannes Rojas pręcitatis locis.

Verum in hac quoque re cauti & prudentes debent esse Episcopi, & cauere debent, ne ad has punitiones & capturas descendant abſq; exquisitissimis cōsiderationibus, & causis maturo cōsilio,

dio pensatis; & cum aliter fides defendi non potest. nam magnus honor habendus est ei, quem summus Pontifex idoneus iudicauit, vt tanto muneri præficeretur: est enim & dicitur inquisitor, fidei defensor. cap. vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. tradit Albertinus super Rub. de hæret. lib. 6. q. 5. num. 3.

Iam id rescriptum quo vtitur auctor in hac quæstione, optime aptatur inquisitoribus: quãuis enim in eo nominatim de inquisitoribus mentio non fiat; at proculdubio sub rescripti verbis continentur, cum sint officiales summi Pontificis; immo personam eius repræsentent, vt alibi diximus, & docuit etiam singulariter Lapus responso de hac re conscripto, quod habetur post consilia Oldradi.

Quid de commissarijs inquisitorum. Et quod diximus de Episcopis, idem sentimus de inquisitore contra inquisitorem: nam vnus aduersus alium procedere non facile posset, nisi prædictis modis fauore fidei. idem fortassis etiã dici posset de Commissariis inquisitorum Apostolica auctoritate constitutis, non de illis, quos sibi quilibet inquisitor constituit; nam illi non gaudent hoc vel aliis quibusdam inquisitorum priuilegiis, iuxta id quod scripsi supra hoc 3. libro schol. 75. §. num autem.

SCHOL. XCVI.

Pag. 361 col. 2. A

In quæstionem xxxi. An inquisitor possit procedere contra Reges, & omnes laicos indistincte.

Duæ sunt assertiones, & veræ ambæ, & communiter receptæ.

Prima est, Inquisitores aduersus quoslibet, quacũq; auctoritate decoratos, ꝑcedere possunt.

Secunda est prioris, velut declaratiua, Quamuis in omnes procedere possint, tutius tamen est, cum procedendum est aduersus principes, & magnates hæreticos, aut de hæresi suspectos, vt summus Pontifex consulatur, cuius arbitrio & modo ab eo perscripto, aduersus eos procedatur.

Prima conclusio nullam habet difficultatem: nam si possunt inquisitores agere contra exemptos, vt docuit paulo antea q. 28. multo magis procedent in eos qui nominatim non sunt exempti.

Quantum ad secundam assertionem spectat, eam tenet etiam Ioannes And. in c. inquisitores. de hæret. lib. 6. quem sequuntur ibidem Geminianus versi. quæro an indistincte. & Philippus Franchus circa finem versi. & dicit hic Ioannes And. & horum sententia vera quidem, & prudentiæ plena talis est: Prædictum c. inquisitores. de hæret. lib. 6. quo prohibentur inquisitores procedere contra Episcopos, prohibere etiam ne procedant contra laicos inconsulto Romano Pontifice, quotiens vel magnæ sunt personæ, & dignitate conspicuæ; vel tanta est hæreticorum multitudo, vt si contra illos procederetur, aut ingens periculum, aut grauis populi turbatio prouentura crederentur.

Qñ non debeat inquisitor contra laicos ꝑcedere.

Non tamen intelligas eadem ratione vtrumque prohiberi: nam ob prærogatiuam episcopalis dignitatis, inquisitores in Episcopos non inquirunt: sed in viros potentes & illustres, ideo non inquirunt, ne ob id scandalum oriatur, non quod in hoc casu aliquid nobilitati deferatur, quæ propter hæresim amittitur. Adde Simancam cath. instit. tit. 23. nu. 8.

Quos appellet auctor viros regales. Viros autem regales vocat hîc Eymericus, vel Regulos, quales sunt Duces, Marchiones, & similes: vel eos qui Regibus adstant, vt Consiliarios & Senatores: vel denique potentes Barones cuiuslibet ciuitatis, qui regali luxu viuũt, & opibus abundant, quos velut patronos multi tum nobiles, tum plebei sequuntur in omnibus ferme ciuitatibus: vel denique intelligere potest per viros regales ciuitatum magistratus, vt Gubernatores, Potestates, Consules, & similes: in hos enim, si publice vellent inquisitores animaduertere, facile inhiberentur, præsertim in locis suspectis, & vbi inquisitores sunt pauperes & imbelles.

Abundante hæreticorũ multitudine, qd facere debeat inquisitor. Illud postremo monebo, vt quando ob multitudinem hæreticorum inquisitor non potest procedere; tunc quia hæretici suscipiunt incrementum, & fideles corrumpuntur, inquisitores in publicum prodire debent, & audacter verbum Dei prædicare: quamuis intelligant graue sibi periculum imminere, vt nutantes in fide confirment; quo casu necessaria est in inquisitore, theologiæ cognitio.

SCHOL. XCVII.

Pag. 361 col. 2. C

In quæstionem xxxij. An inquisitor cogere possit ciuitatum rectores ad iurãdum de defendenda Ecclesia contra hæreticos.

De compellendis ciuitatum magistratibus ad præstãdum hoc iuramentum de defendenda Ecclesia ab hæretica prauitate, & custodiendis legibus in hæreticos latis, copiose egit Eymericus supra initio tertiæ partis pag. 269. num. 9. & sequent. & dixi supra scholio 3. & seq. quæ ad hanc quæstionem illustrandam spectant. adde Simancam catho. instit. tit. 23. num. 8. & 9. & copiose Repertorium inquisito. verbo, iuramentum. & Campegium apud Zanchinum c. 31. ex quibus accipies quæ hanc quæstionem & sequentem illustrabunt.

SCHOL.

SCHOL. XCVIII.

Pag. 362 col. 2. C

Super quæstionem xxxiij. An inquisitor cogere possit ad reuocandum statuta impedientia officium sanctæ Inquisitionis.

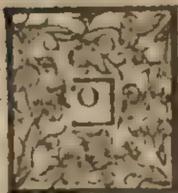

Omnia impedimenta, quibus iurisdictio inquisitorum poterat cohiberi, quominus libere in hæreticos possent animaduertere, sustulerunt vbique summi Romani Pontifices. quia vero vnum poterat esse, idque maximum, statuta seu leges municipales cuiuslibet oppidi: ideo hæc deleri iubentur, cum directe vel indirecte sacro huic officio opponuntur. in eandem sententiam extat elegans rescriptũ Alexandri IIII. quod incipit, *Implacidæ relatio.* quod vidimus authenticum in archiuo Bononiensis inquisitionis, & retulimus in bullario literarum apostolicarum pag. 24. idem cauit Innocentius IIII. ante Vrbanum IIII. rescripto incipiente, *Ad extirpanda.* §. ceterum teneatur. relat. in bullario pag. 6. & alij Romani Pontifices vno consensu. de quo agit etiam Carrerius tract. de heret. num. 93. versi. item potest tollere. Campegius apud Zanchinum c. 31. versi. cessat præterea. circa finem. Repertorium inquisito. & Locatus verbo, statutum.

Priuilegium de delendis statutis negotio fidei oppositis, ispi' confirmatum.

Quamuis autem rescriptum hoc, quo vtitur Eymericus, indicet statuti nomen sumi stricte siue presse pro iure priuato cuiuslibet ciuitatis, vel oppidi, iuxta notata per Bartolũ & Doctores in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. quasi hoc solum deleri debeat, si negotio fidei opponatur, non autem ius commune: nihilominus tamen ad ipsum locum habet fauore fidei aduersus ius commune: quare si in iure communi reperiretur aliqua lex, per quam negotium inquisitionis impediretur directe vel indirecte, eam etiam iubere possent inquisitores cessare.

Idem locũ habet aduersus ius cõe.

Addo nomen statuti quandoque generale esse, & ius commune etiam complecti l. quamuis. C. de iuris & facti igno. c. decessorum. 25. q. 2. & quod dico de statutis & legibus delendis, cum fidei negotium impediunt, idem intellectum volo de consuetudine; quamuis esset vetus & immemorabilis. si enim per eam negotium inquisitionis impediretur, per inquisitores posset aboleri; nec consuetudo censeri debet, sed abusus, & praua corruptela.

Itẽ aduersus cõsuetudinem.

Illud tamen obiter dixerim, huiusmodi statuta, seu leges directe vel indirecte officium inquisitionis impedientia ipso iure nulla esse, & prorsus inualida, tamquam edita contra Ecclesiæ catholicæ libertatem, vt constitutione quadam Federici Imperatoris tit. de statutis & consuetud. contra libertatem Ecclesiæ editis in principio, plenius continetur; & refertur in authent. cassa & irrita. C. de sacrosan. eccle. vbi glossa & communiter Doctores. adde Tabiensem in sum. verbo, inquisitor. num. 10.

Leges & statuta impedientia negotium fidei, ipso iure nulla.

Quid autem sit directe, vel indirecte negotiũ fidei impedire, tradit Eymericus par. 2. q. 54. & diximus supra lib. 2. Adnotatio. scholio 60. §. quidam namque sunt. pag. 105.

SCHOL. XCIX.

In quæstionem xxxvi. An inquisitor possit procedere contra impedientes eius officium.

Pag. 364 col. 1. A

Omissa quæstione 35. super qua nulla notatu digna occurrit difficultas, ad 36. declarandam accedo, ex qua licet multę conclusiones possint colligi; cum tamen Eymericus ad vnum solum institutum citet rescriptum põtificium ex c. vt officium. §. prohibemus. de heret. lib. 6. ideo vnũ simplex axioma colligemus, videlicet, Inquisitores posse coercere magistratus seculares impedientes processus, aut sententias in hæreticos latas, aut eorũ punitionem differentes: quoniam cum hoc crimen sit mere ecclesiasticum, de eo nullus laicus directe vel indirecte se debet intromittere.

Ex hac assertione, quæ & vera est & auctoritate pontificia roborata atque declarata, validissime refellitur opinatio iurisconsultorum asserentium, posse iudices seculares, postquam ipsis traditi, vel relicti sunt rei hæreseos relapsi, vel impænitentes, vltimo supplicio feriendi, iterum examinare processum & causam, & corrigere vel mutare, si opus fuerit, aut etiam nullam dicere sententiam. nam, vt alios omittam, hoc asserunt Bartolus, Angelus, Fulgosius, Paulus Castrensis, Iason & agminatum multi alij iuris ciuilis interpretes in l. magistratibus. ff. de iurisdictio. om. iudi. idem Bartolus in l. non dubium. & in l. diuus. ff. de custo. reo. Cassaneus in consuetud. ducatus Burgundiæ rub. 1. des iustices. §. 8. circa finem. versi. sens cangie & licence. nu. 14. Lucas de Penna in l. 1. C. de priuil. schol. lib. 12. & alij quos omitto consulto.

Iudex laicus absq; reuisione processus facti p inquisitorẽ debet sibi relictũ punire.

Sed Canonistæ p d. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. veram sequuntur sententiam. Abbas & Ancharanus in c. at si clerici. de iudiciis. Ioannes Imola in c. 1. de officio ord. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 25. num. 43. cum seq. Bernardinus Diaz. in pract. crim. cano. c. 142. Ioãnes Anania in cap. excommunicamus. lo primo. de heret. num. 27. Alfonsus Castrus lib. 1. de iusta heret. punitio. c. 23. Gondisaluus tract. de heret. q. 19. num. 6. Bernardus Comensis in lucerna verbo, executio. §. 6. versi. sed quęritur. quod ipsum tenẽt etiam victi veritate multi iuris ciuilis Doctores, quos refert Fernandus Vasquius lib. 1. de successionũ creatione. §. 6. nu. 16. versi. denique. (q̃uis ipse eo loco mere contra communem & veram opinionem feratur) & Simãcas cath. instit. tit. 36. num. 5.

Vera canonistarũ sententia.

num. 5. Ioãnes Rojas singula. 107. idem in tract. de hæret. par. 2. num. 450. Campegius apud Zanchinum c. 8. versi. sed quid si laicus. & plerique alij, quos longum & molestum esset singulatim recensere. atq; hæc definita fuit per Bonifacium octauum rescripto quodam incipiente, *Dilectus filius*. quod curauimus imprimẽdum inter bullas apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis, & habetur pag. 57.

Inquisitor compellere potest iudices laicos, vt mandent executioni sententiam à se latam. Ergo inquisitor iudici laico processum à se factum ostendere non debet, sed magistratus secularis indilate & sine mora sententiam iudicis ecclesiastici debet executioni mandare: quòd si id facere omittat, aut executionem præter morem solitum sine vlla legitima causa differat, compelli potest ad exequendum per inquisitorem per censuram ecclesiasticam. & ita cautum asserit Bernardus Comẽsis in lucerna verbo, executio. §. 7. vers. immo inquisitor. quodam rescripto Vrbani IIII. incipiente, *Cum sicut.* quod nõdũ vidimus.

Sed paucis antea diebus quàm hæc scriberemus, Illustrissimus & Reuerendissimus Felix Perettus Cardinalis de Montealto, Venetiis (vbi multis annis multa cum laude viriliter, ac prudenter exercuit officium inquisitionis contra hæreticam prauitatem) afferri iussit authenticum rescriptum Alexandri IIII. quod incipit, *Ad audientiam*. cuius ob publicam vtilitatem nobis humanissime copiam fecit, quo apertissime deciditur hæc sententia, tribuiturque plenissima potestas inquisitoribus aduersus magistratus negligentes, aut differentes sententias latas in hæreticos executioni mandare. id rescriptum breuitatis gratia hîc omittimus, nam alibi curauimus imprimendum. Qui vero tam graue & immane scelus cõmiserint, velut fautores hæreticorum puniendi sunt, vt alibi diximus.

Varia cõsuetudo in puniendo eos q tradũtur curiæ seculari. Iam hæreticos curiæ seculari traditos indilate, & statim puniendos iubet Romanus Pontifex in d. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. quæ verba, id est *sine mora* interpretatur ibidem glossa.

Verum in hac re consuetudo prouinciarum spectanda est. Solent in Hispania quamprimũ lecta est sententia relapsorum, aut impœnitentiũ, aut quorumcunque qui traduntur curiæ seculari, iudices seculares eosdem statim in suum forum recipere, & ad supplicij locum pronuntiata mortis seu combustionis sententia, rectà deferre. In Italia in multis vrbibus, quas vidimus, iudices seculares reos sibi per inquisitores relictos, aut traditos, per tres, vel quatuor dies, antequã vltimo supplicio afficiãt in suis carceribus detinẽt: inde certo die non festiuo publice educunt & comburunt: quod videtur fieri auctoritate Innocentij IIII. in bulla incipiente, *Ad extirpanda*. relata in bullario pag. 6. vbi ita scriptum est: *Damnatos vero de hæresi per diœcesanum vel eius vicarium, seu per inquisitores prædictos potestas, vel rector, vel eius nuntius specialis, eos sibi relictos recipiat, statim vel infra quinque dies ad minus, circa eos constitutiones contra tales editas seruaturus.* hactenus ibi. Ex quibus declaratur pulchra difficultas, videlicet, non esse negligẽtes, nec velut fautores hæreticorum puniendos magistratus, qui p quinque dies differrent hæreticorum supplicium.

SCHOL. C.

In quæstionem xxxvij. An inquisitor in aliquo casu possit compescere quæstuarios.

Pag. 364 col. 2. A

Acilis est huius q̃stionis tractatio. potest enim inquisitor pcedere contra q̃stuarios imponendo illis silentium ne prædicent, quotiens actionem fidei sunt celebraturi. idem penitus cauetur rescripto Vrbani iiij. incipiente, *Licet ex omnibus*. §. compescendi. & alio rescripto Gregorij noni incipiente, *Ille humani generis*. quæ vidimus in archiuo inquisitionis Bononiensis, & curauimus imprimenda in bullario literarũ apostol. Idem hoc inquisitorũ priuilegiũ tradit Bernardus Comẽsis in lucerna verbo, inq̃sitor. §. 11.

Inquisitores celebraturi fidei actionem, prædicatores silere iubent. Sed hodie in quæstuariis iam hæc locum non habent, cum eos sustulerit concilium Tridentinũ sessio. 4. c. 2. in fine. In ceteris tamen prædicatoribus & nunc & olim locum habet hæc Eymerici, seu potius Romani Pontificis doctrina, quæ licet de solis quæstuariis loquatur, ad alios etiã trahenda est, cum par sit vbique ratio, nẽpe fauor fidei. erit ergo idem statuendum. l. à Titio. ff. de verbo. obligat. l. illud. ff. ad l. Aquiliam. facit quod notat Zabarella in clem. dudum. q. 12. in fine. de sepult. tradit Tabiensis in summ. verbo, inquisitor. & Bernardus Comensis præcitato loco. & notant Ioannes And. Geminianus, & Frãchus in c. vt officium. §. compescendi. de hæret. lib. 6.

SCHOL. CI.

In quæstionem xxxix. An inquisitor procedere possit contra aduocatos, & notarios patrocinantes hæreticis, &c.

Pag. 365 col. 1. A

V per quæstione 38. nulla occurrit difficultas, quæ non sit plenissime declarata ab Eymerico par. 1. q. 10. & dixim' lib. 1. Adno. schol. 23. quare ad 39. est nobis transeundũ, ex qua duæ potissimũ colliguntur assertiones.

Prima est, Inquisitores procedere possunt contra eos qui hæreticis, vel eorũ complicibus præstant auxilium, fauorem, aut patrocinium.

Inquisitor qualibet instrumenta ad inquisitionem spectantia sibi iubet assignari. Altera est, Inquisitores cõpellere possunt eos qui habẽt processus, aut quælibet alia instrumẽta facta contra hæreticos, vt sibi ea assignent.

Quantum ad primam assertionem spectat, videnda sunt quæ scripsimus lib. 2. Adno. schol. 7. & alibi super postremis quæstionibus secundæ partis, quę hic non sunt inutiliter repetenda. & ideo altera nunc est breuiter declaranda.

Ac ante Bonifacium VIII. quinquaginta fere annis sanciuit hoc ipsum de assignandis scripturis quibuslibet, & processibus factis contra hæreticos Alexāder IIII. rescripto quodā incipientē, *Cupientes.* misso fratribus Prędicatoribus inquisitoribus hereticæ prauitatis in Lombardia & Marchia Ianuensi: quod ipsum vidimus in archiuo inquisitionis Bononiēsis; ac paucis antea diebus quàm hęc scriberemus ex Assisio allatū est idem authenticum rescriptum missum fratribus Minoribus ab eodem Alexandro IIII. in quo plenius quædam continentur. ea vero pars, quę de hoc differit, quia huic loco lucem est allatura, transferenda huc fuit. habet ergo ita:

ALexander Eps seruus seruorum Dei dilectis filiis fratribus de ordine Minorum inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci, Salutem & apostolicam benedictionem.

CVPIENTES vt inquisitionis negotium contra hæreticam prauitatem sollicitudini vestræ commissum ad Dei gloriam & augmentum fidei catholicæ, in vestris manibus feliciter prosperetur, cōpellēdi appellatione remota per censuram ecclesiasticam per vos, vel per alios, quos ad hoc idoneos, vos vel alter vestrū duxeritis eligendos oēs illos qui scripta, vel instrumēta inquisitionis, vel ad eius officium pertinentia; per quoscūq; hactenus factæ, ac etiā faciendæ contra hęreticos credētes, receptatores, fautores, seu defensores eorum habent vel habuerint, vt ea sine cuiuslibet difficultatis, seu dilationis dispendio, vobis vel alteri vestrū exhibeāt, &c. auctoritate præsentium, vobis & cuilibet vestrum concedimus facultatem. hęc ibi. Huius etiā priuilegij meminit Geminianus, Franchus, & alij in c. vt cōmissi. de hæret. lib. 6. Bernardus in lucerna verbo, inquisitor. §. 22. Repertoriū inquisit. verbo, libri. §. nota quòd inquisitores.

Propria instrumenta contra se edenda ī causa fidei.

Ex hoc priuilegio Perusinus, Franchus, & alij primum inferunt, & rectè, in causa hæresis teneri reum edere contra se fiscali agenti propria instrumenta, ad intentionem suam & accusationē fundandam; quamuis regulariter de iure sit contrarium statutum. l. qui accusare. & l. vlt. cum ibi notatis per Doctores. C. de edendo. & hanc sententiā tenet Purpuratus in d. l. fin. C. de eden. nu. 20. & Nicolaus Arelatanus tract. de hęr. notabili 21. Ioannes Rojas singulari 54. & faciunt notata per Angelum in l. per hanc. C. de tempo. appellatio.

Itē edenda contra tertium.

Rursus hęc sententia, quòd quis teneatur edere in causa hæresis fiscali agenti propria instrumenta, libros, & alias quaslibet scripturas, non modo habet locum, cum agit fiscalis contra te, sed etiam cum agit contra quemlibet alium: tu enim poteris compelli edere contra illum tertium quidquid ad id negotium spectās habes. ita videtur probare glossa in d. c. vt commissi. verbo, quibuslibet.

Itē edendū quidquid iuuare potest.

Denique non modo libros & scripturas, sed quidquid iuuare potest ad veritatem inueniendam, fauore fidei exhibendum est: quia dum Papa iubet vt quælibet instrumenta exhibeantur, plane iubet, vt exhibeatur quidquid ad causam instruendam spectat: nam nomine instrumenti id intelligimus. l. 1. ff. de fide instrument. itaque imagines, statuas, marmora, & similia, per quæ in hac causa aut inuestigari veritas, aut haberi potest, edendum est. cur autem olim ita sancitum fuerit, alibi docui, quæ nunc breuitatis gratia omitto.

SCHOL. CII.

Pag. 365. col. 1. E.

In quæstionem xxxx. An inquisitor possit procedere contra scienter sepelientes hæreticos in loco sacro.

VNica est conclusio, videlicet, Inquisitores posse procedere contra illos qui hęreticos, credentes, fautores, & ceteros huiusmodi tradiderit ecclesiasticę sepulturę.

Duo sunt in hac quęstione breuiter tractanda. Vnum erit de priuatione sepulturæ: nam sepultura carent hęretici, & qui illis fauent. Alterum erit, qua ratione possint inquisitores procedere contra sepelientes.

Hęretici sepultura priuati, et quare.

Quantum ad primum spectat de priuatione ecclesiasticę sepulturę, cum textu allato hic ab Eymerico, consentit textus in cap. sicut ait. de hęret. relat. par. 2. pag. 57. vbi Alexāder III. in concilio Lateranensi multis annis ante Alexandrum IIII. hęreticos sepultura priuauit. quod ipsum & multi alij Romani Pontifices aut sanciuerunt aut comprobarunt.

Priuantur autem hęretici, eorum credētes, fautores & ceteri ecclesiastica sepultura multis rationibus. Primum, quoniam excommunicati discedunt, & in peccato mortali; & propterea in locis sacris non sunt sepeliendi. 13. q. 3. cap. quibus.

Rursus, quoniam illi indigni sunt sepultura, pro quibus orare non licet, vt late prosequitur beatus Augustinus in libro de cura pro mortuis gerenda: at pro hęreticis orandum non est, cum constet eos in peccato decedere. optima ergo ratione sepultura priuantur. Potissima enim causa cur ante ecclesias constituta sunt cœmeteria & defunctorum sepulchra est; vt viuētes introeuntes & exeuntes, pro illis ad Deum preces fundant. hinc sepulchra (vt docet Augustinus pręcitato loco) dicta sunt monumenta, quia moneant viuorum mentes, vt defunctorum recordentur.

Priuatio sepulturæ magna pœna.

Iā priuatio sepulturę magna pœna est & ignominia. l. vnica. C. de his q parentes, aut lib. occid. Bald. consi. 426. incipiēte, *Prætermittendum.* nu. 5. versi. itē quia corpus non traditur sepulturę. lib. 1. & Franciscus Ripa tract. de remedijs cōtra pestē nu. 139.

num. 129. quibus adde de hac pœna loquentes. Repertorium inquisito. verbo, sepultura. Alfonsum Castrum lib. 2. c. 18. de iusta hæret. punitio. versi. ex illa pœna. Syluestrum & Tabiensem in sum. verbo, sepultura.

Exhumādi hæretici & cōburendi.

Quòd si quandoque de facto sepulti fuerint hæretici, exhumari debent, & procul abijci; immo nunc comburi, dummodo discerni, seu separari possint eorum cadauera, vel ossa ab ossibus & cadaueribus catholicorum. c. sacris. de sepult. & locus pollutus debet reconciliari. c. consuluisti. de consecrat. ecclesiæ, vel alt.

Item si post mortem alicuius detectum est eũ hæreticum decessisse, qui velut catholicus erat sepultus, cum eius crimen in vita fuisset occultum, exhumari debet, vt ostendimus supra hoc 3. libro schol. 70.

Qui priuantur sepultura.

Item non modo hæretici formales, verum etiã credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum sepultura priuantur; quod ipsum ad quoslibet suspectos, aut diffamatos de hæresi decedentes trahendum est ob easdem causas.

Postremo, hoc ipsum de priuatione sepulturæ multo magis quàm in proxime relatis, locum habet in illis qui in carceribus pro hæresi, aut hæresis suspicionem detenti, se ipsos occiderunt, quoniam impœnitentes censentur, & in manifesto mortali peccato decedunt.

Quid autem sit tradi ecclesiasticæ sepulturæ, aut ea carere, docet Archidiaconus in c. quicunque. §. 1. num. 23. de hæret. lib. 6. relat. ab Eymerico par. 2. pag. 160.

Contra sepelientes hæreticos quatenus procedat inquisitores.

Sed alterum iam caput susceptæ disputationis est declarandum; videlicet, quomodo sit accipiendum quod hic tradit Eymericus, dum dicit, inquisitores posse procedere aduersus eos qui hæreticos scienter sepeliunt: nam textus, per Eymericum citatus ex c. quicunque. de hæret. lib. 6. solum iubet, vt is qui hæreticos & ceteros de quibus ibi, sepeliunt, eosdem publice excommunicet, nec vlterius videtur quidquam inquisitoribus cõcedere. Sanè neminem hactenus vidi qui hoc diluerit. ac primum posset hic quispiam dicere, Eymericũ hoc velle, vt inquisitores possint procedere cõtra eos qui sepeliunt hæreticos, cogentes eos, vt propriis manibus extumulent huiusmodi damnatorum cadauera: quæ expositio quamuis textui conueniat; non tamen aptatur instituto auctoris, cum hoc ipsemet Eymericus nominatim deinceps doceat q. 118. & imprudens esset bis idem repetere.

Qui scienter sepeliunt hæreticos, suspecti de hæresi, et quare.

Quare verius est hoc velle hic auctorem, vt inquisitor possit contra sepelientes procedere, tanquam contra suspectos de hæresi: nam præterquam quòd illi qui ita hæreticos sepeliunt, sunt ipso iure excommunicati, & tenentur propriis manibus exhumare quos sepelierunt; amplius ex hoc facto incurrunt hæresis suspicionem: nam qui scienter sepelit eos, quos Ecclesia vt hæreticos, aut de hæresi suspectos persequitur & damnat, quamuis aliud animo gerat, hoc facto indicare, ac profiteri videtur, autnon debuisse Ecclesiam tales sepultura priuare, aut pro hæreticis, & eorum credentibus & ceteris esse orandum, cum more catholicorum eos sepeliat, aut aliud simile, vnde suspicio hæresis proculdubio oriatur. atque hæc sententia colligi potest ex illis textus verbis: *Vsque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere.* tandiu enim sunt excommunicati, donec idonee satisfecerint. per satisfactionem autem idoneam & abiurationem, & canonicam purgationẽ possumus intelligere. c. ad abolendam. §. præsenti. & c. excommunicamus. 1. §. qui autem. de hæret. nã qui abiurat, vel se purgat, & iniuncta sibi mandata adimplet, idonee satisfacit. manifestum est autem, abiurationem & canonicam purgationem non indici nisi suspectis, vel diffamatis de hæresi. & hoc videtur sentire Archidiaconus in d. c. quicunque. de hæret. lib. 6. num. 24. verbo, idoneam. dum citat d. §. qui autem. in c. excõmunicamus. de hæret.

Quid sit idonee satisfacere.

Num autem hæc suspicio sit tantum leuis, an etiam vehemens, ex personarum qualitate pensandum erit iudicio peritorum. hoc tamen pro explorato habeo, eum vehementer fore de hæresi suspectum, qui de facto hæreticum aut suspectum ab Ecclesia notatum, & vt talem persecutum scienter sepeliret, nisi probabilis aliqua ratio in eius excusationem afferri posset.

Qui hæretici licite possint terra condi.

Si quis vero hæreticum, aut credentem, aut fautorem, aut ceteros huiusmodi mortuos deprehendat in his locis, in quibus non possit facile eos ad legitimos iudices deferre; tunc terra non sacra condere potest, ne cadauera insepulta aerem corrumpant: neque ex hoc merebitur vllam pœnam, nec contrahet vllam hæresis suspicionẽ: nam in bonum facit finem; & hoc non est tradere ecclesiasticæ sepulturæ, vt præcitato loco docuit Archidiaconus. rem tamen cum poterit ad iudices fidei referre debet, vt illi quid facto opus sit, statuant.

Celebrãs exequias pro hæreticis, & eorũ ossa custodiẽs, suspectus de hæresi.

Postremo eædem illæ suspiciones, quæ oriuntur, quotiens quis sepelit hæreticum, credentem, aut alium huiusmodi, nascuntur aduersus eum qui celebrat eorum exequias more catholicorũ, quãdo his hæreticus, aut suspectus alibi est defunctus, verbi gratia Geneuæ, aut alibi, vbi hæretice viuitur & creditur. idem sentias de illo, qui hæreticorum combustorum cineres, ossa, vestes, aut similia furatur & custodit: hic enim verisimiliter putatur credere, eum qui iudicio Ecclesiæ damnatus est, sanctum esse; quod inducit hæresis suspicionem. de quo vide Eymericum par. 2. q. 15. versi. vigesimus nonus error. & lib. 2. Adnotatio. schol. 59. circa finem. versi. quintum est. & lib. 3. schol. 43. §. quidam namque. atq; hoc est proculdubio Eymerici institutum hoc loco.

SCHOL. CIII.

In quæstionem xli. An inquisitor possit procedere contra renuentes iurare in causa fidei.

Pag. 365 col. 2. B

X hoc solo quòd contumaciter iurare renuunt, contrahunt hęresis suspicionem: videntur enim sentire iuramentum esse illicitum; quod sentiunt Valdenses, quod patuit apud Eymericum par.2.q.14.versi.tertius error. quem errorem grauiter confutat beatus Thomas 2.2.q.89.art.2. & Dominicus Sotus lib.8. de iust. & iure q.1.art.2. Syluester, in sum. verbo, iuramentum 1.& eodem verbo, Tabiensis. Nauarrus in manuali c.12.num.4.& alij quos in re manifesta omitto.

Recusantes iurare, qñ hæretici, & qñ non.

Non tamen essent hæretici qui ex quadam honestate recusarent iurare, vt docet hic Eymericus in fine; quales sunt clerici, & religiosi ceteri, si quadam simplicitate putarent non esse licitum eis iurare etiam in causa fidei coram inquisitoribus absque superiorum suorum licentia; cum tamen fauore fidei iurare debeant, & etiam in aliis casibus quos refert Raynerius in sum. verbo, iurare. & Syluester verbo, iuramentum 2.§.3.nu.3. & in causa fidei omnes compelli possunt ad testimonium ferendum, & ad iurandum de veritate dicenda, vt alibi plene diximus, & tradit Eymericus 3.par.q.62.

SCHOL. CIIII.

Pag.365 col.2.D

In quæstionem xliij. An inquisitor possit procedere contra delatos, qui aliò se transtulerunt.

Vo axiomata complectitur hic Eymericus.

Primum est, Inquisitores procedere possunt contra eos, qui in sua prouincia deliquerunt, & ad aliam se transtulerunt.

Alterum est, Item possunt procedere contra eos, qui cum alibi deliquerint, in sua prouincia nunc morantur, ibi: *Etiam potest procedere.*

Inquisitorum potestas ī absentes.

Quæ in hac quæstione traduntur ab Eymerico ex citatis Pontificum responsis collecta, fusius explicantur in concilio Narbonensi c.19. 20.& 21. vbi & potestas procedendi contra absentes, & modus quo procedatur, luculenter tribuitur & præscribitur in hæc verba: *Si qui vero culpabiles, vel suspecti ad vestram pertinentes inquisitionem, præsentes nec sint, nec fuerint, & infra competentem terminum eisdem à vobis peremptorie assignatum, & per ecclesias publicatum non curauerint comparere, vel se legitime excusare, contra eos tanquam contra præsentes non dubie procedatis.* (Cap. 19.)

Cap. 20. *Ad inquisitionem quippe vestram eos intelligimus pertinere, qui vel infra eiusdem inquisitionis limites deliquerunt, vel domicilium ibi habent, seu habebant, quando inquisitio cœpta fuit; vel cum ibi morarentur †occasione officij cuiuscumque publici, seu priuati, vel certum domicilium non habentes ibidem inuenti, citati fuerint à vobis, siue illis per quamcumque sanctionem adstrictis, siue non, inquisitionem contra eos facere incœpistis, vel eis purgationem forsitan indixistis. Si quidem contra tales præsentes, vel absentes potestis procedere, ac debetis: nisi forte ratione delicti maioris, seu minoris commissi alibi, vel ratione domicilij, vel alia de prædictis inquisitores alij procedere cœperint contra illos. Etenim cum in locis diuersis, & per inquisitores diuersos Deo auctore inquisitio celebretur, tutius & salubrius est, vt quisque culpabilis in †quibuscunque locis deliquerit, vni & illi inquisitori permaneat obligatus, à quo primo ex aliqua de causis præscriptis, sine fraude, & sine periculo negotij & animarum fuerit occupatus.*

† ratione

† quocunque loco.

Cap. 21. *Ita tamen vt inquisitores ceteri, quicquid de illa nosse poterunt, inquirant nihilominus, & scribant inquisitoribus illis, quibus idem culpabilis sit adstrictus: sic enim quasi vir vnus pugnabitis, & vincetis.* hactenus ibi. Huc spectat, quæ tradit Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores q.5. quem retuli supra hoc 3.libro schol.45.§.si autē reperiatur. vbi videas quæ ad hanc quæstionem amplius intelligendam attinent.

Vbi quis deliqt, ibi puniend'.

Iam quantum spectat ad secūdam conclusionem de puniendo, & capiendo hęretico, qui alibi deliquit; obseruandum est, generalem esse regulam, delicta ibi esse punienda vbi sunt commissa, non alibi; itaque committens homicidium Bononiæ, tutus erit Ferrariæ, nisi ibi habeat domicilium. c.vlt. de foro compet. c.1. de rapto. c. ibi causa 3.q.6.& in authent. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi oport. quia in quo loco quis per delictum dedit malum exemplum, ibidem debet per punitionem debitas luendo pœnas satisfacere.

Hæretici vbiq; capi & puniri pōs.

Hæc tamen regula multis modis fallit, de quibus Socinus & alij. Sed omissis ceteris, qui non pertinent ad hoc institutum, non habet locum in hæresi; quia vbique hæretici capi possunt & puniri. Bald. in l. etsi excepta. C. de malef. & math. Petrus Rauenna singula. 225. Cardinalis in clement. 2.§.denique.q.9. de re iud. Carrerius tract. de hæret. num.153. Socinus regula 210. incipiente, *Delicta extra territorium.* in prima fallentia. Iacobus de Rauēna & Cynus in l.1. C. de sum. trin. & fid. cath. gl. in c. vt cōmissi. de hęr. lib.6. verbo, procedendi. Repertorium inquisitorum verbo, absens. Simancas catho. instit. tit.2. num.12. & sequen. ex quibus patet veram esse hanc Eymerici conclusionem.

SCHOL. CV.

Pag.368 col.1.C

In quæstionem xliiij. An inquisitor possit procedere contra mortuos.

Num est axioma, videlicet, Inquisitorem posse procedere cōtra mortuos huius criminis reos: quod potest bifariam cōtingere. Primo, si antequā morerentur fuit cępta inquisitio contra eos, & nondum absoluta causa mortui sunt. Secundo, si post mortem eorum

eorum detectum est eos hęreticos decessisse.

In hac quæstione duo mihi sunt breuiter tractanda. Primum, quanto tépore duret hęc actio procedendi contra mortuos in hac causa, aut intra quantum tempus extinguatur: est enim hæc res cognitu necessaria & ualde frequens. Alterū est, in quibus locum habeat, an in solis hæreticis, an etiam in fautoribus, receptatoribus, & similibus: nam hęc propriè spectant ad Eymerici institutum hoc loco.

Delicta morte extinguntur, secus tamen in hæresi. Quantum ad primum attinet, animaduertendum est, regulam esse generalem, quòd morte delinquentium extinguitur etiam delictum, & omnis actio contra illud siue intentata iam siue intentanda uacat, ita ut postea nullus aut accusari aut puniri possit. l. 2. & 3. C. si reus uel accusat. mort. fue. l. ult. C. de bonis eorum qui sibi mort. consci. l. in senatus. §. si propter mortem. ff. ad senatusc. Turpillia. c. peruenit. c. causam quę. el secundo. qui filij sint legit. c. quorundam. dist. 23. & ratio est, quoniam mors omnia soluit. authen. de nuptiis. §. deinceps. l. defuncto. ff. de pub. iud.

In crimine tamen læsæ maiestatis diuinæ uel humanæ speciale est, ut morte non extinguatur, idque ob immanitatem facinoris ad maiorem eius detestationem. c. accusatus. §. fin. de hęret. lib. 6. c. filii. ubi glossa eo. tit. & c. si quis episcopus. extra de hæret. ubi communiter Doctores, & concilium Biterrense cap. 18. quod paulo post citabo.

Ob duplicē causā procedit inquisitor cōtra defunctos. His ita positis videamus intra quot annos possit inquisitor contra hæreticos defunctos procedere. sed vt quęstio hęc melius intelligatur, apertioris doctrinæ gratia distinguendum est: nam bifariam potest procedere inquisitor aduersus defunctos. Primo, ad effectum confiscandi bona, seu potius declarandi iam confiscata, vt à tertio possessore auferantur, & sacro inquisitionis officio applicentur. Secundo, potest agere ad effectum & finem damnandi memoriam defunctorum, declarando eos hæreticos decessisse, & velut tales pœnas hęreticorum incurrisse, ex quo tandem sequitur alius effectus, vt eorum cadauera seu ossa exhumentur, & extra locum sacrum proijciantur, aut comburantur.

Quāto tēpore duret actio cōtra hæreticos defunctos. Quantum ergo attinet ad primam partem, videlicet, cum agitur ad effectum confiscationis bonorum, Bartolus & Salycetus in l. 2. C. de apostatis. dicunt inquisitores non posse inquirere cōtra hęreticos defunctos, quoad bonorum publicationem post quinque annos, à morte delinquentis computandos. Hos sequitur Romanus singula. 431. incipiente, *De crimine*. Idem tenet glossa in l. Manichæos. C. de hæret. verbo, subire. & Angelus in §. interdum. instit. de hæredit. quæ ab intest. defer.

Verum Panormitanus in cap. cum nobis. de præscriptio. nu. 8. & ibidem Felynus. & Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. c. 14. nu. 5. uers. nec obstat textus. & Ioannes Rojas singula. 50. ita distinguunt: Cum bona hæreticorum defunctorum applicantur fisco seculari, post quinque annos non possunt inquisitores procedere contra hæreticos defunctos, quoad hunc effectum, iuxta textum in l. 2. C. de apostatis. & in l. 2. C. de uestig. com. quòd si bona adiudicentur fisco ecclesiæ, tunc spatio quadraginta annorū durabit hęc actio, atque ita monent intelligendum textum in c. 2. §. 1. de præscriptio. lib. 6. vbi sancitur, bona hæreticorum defunctorum præscribi per filios uel hæredes catholicos spatio quadraginta annorum, dummodo ea possederint bona fide.

Hac tamen distinctione non obstante, verior mihi sententia uidetur, indistinctè asserere durare hanc actionem quo ad effectum confiscandi bona per quadraginta annos, siue applicāda sint fisco seculari, siue fisco ecclesiæ. *Durat per quadragīta annos.* Primum, quoniam in delictis ecclesiasticis coercendis dispositioni iuris canonici standū est, potiusquam iuris ciuilis: manifestum est autem hoc crimen mere esse ecclesiasticum. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. Rursus, quoniam cum in detestationem tanti criminis constitutum sit, vt bona etiam post mortem publicentur, sane dicendum erit ad quadraginta annos hoc extendi, iuxta textum in d. c. 2. de præscriptio. lib. 6. vbi indistinctè loquitur Papa de hac confiscatione, nulla facta mentione de fisco seculari uel ecclesiastico: quare indistinctè est is textus accipiendus. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præstand. quoniam ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. l. 3. ff. de officio præsid. l. de pretio. ff. de publi. in rem actio.

Leges ciuiles quādo locū habeāt in crimine hæresis. Neq; obstat l. 2. C. de apostatis. vbi quinquennium tantum post mortem datur ad procedendum contra defunctos: quia non est absurdum dicere ius canonicum, quod postea superuenit, ei derogasse, maxime in crimine mere ecclesiastico. Rursus addo, leges ciuiles in hoc crimine in his habere locum, quæ non sunt à sacris canonibus prouisa. item in pœnis alijs, quæ per Ecclesiam, aut iudices ecclesiasticos non possunt irrogari, quale est hæreticos ultimo supplicio afficere. quam ob rem hanc puto ueram sententiam, & in praxi obseruandam, vt inquisitores indistinctè procedant contra hęreticos defunctos, quo ad effectum publicationis bonorū, integro quadraginta annorum curriculo.

Filij vero vel hæredes defuncti tunc bona fide dicentur possedisse bona defuncti, cum & tépore mortis eius, & toto quadraginta annorum spatio crediderunt, & intellexerunt defunctum catholicum decessisse: nam si intra hos quadraginta annos quandocunque intelligant defunctū hæreticum decessisse, cum iam incipiant esse in mala fide, nunquam præscribent: nam ad præscriptionem inter cetera requiritur saltem de iure canonico omni tempore bona fides. c. fin. de præscriptio. ibi: *Vnde oportet vt qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.* hęc ibi: itaque si mala fide possederint, etiam post quadraginta annos fiscus officij inquisitionis talia bona occupabit. vide Zanchinum tracta. de hæret. c. 24. nu. 4.

Quòd si plures de hac re videre cupis, de ea disserunt Conradus Brunus lib. 5. de hære. c. 17. Franci-

Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. cap. 54. Simancas catho. instit. tit. 18. nu. 11. & seq. Zanchinus de hęret. cap. 24. & 25. nu. 4. Repertorium inquisito. verbo, bona. §. sed an sint. Petrus Godofredus in l. 2. C. de apostatis. Bald. in margarita verbo, memoria. Marsilius singulari 307. Baldus consil. 70. tom. 4. glossa in c. accusatus. de heret. lib. 6. verbo, post mortem. Carrerius tract. de hæret. nu. 142.

Ad damnandā memoriā hæreticorū omni tempore procedant inquisitores

His ita positis uideamus iam alterā partē propositæ difficultatis, videlicet, Cum inquisitores agunt ad effectum & finem damnandi memoriā defunctorum; an aliquibus temporum metis circunscribantur, uel contra, quocunque tempore, nulla annorum præscriptione obstante, eos pronuntiare possint hæreticos decessisse.

In qua difficultate breuiter dico, nullis temporum spatijs hanc actionem impediri aut finiri; immo etiam post quadraginta & plures annos, quocunque tempore detectum fuerit, ac legitime constiterint, quempiam hęreticum decessisse, poterunt inquisitores agere contra eum, ad memoriam eius damnādam, & vt declarent excommunicatum decessisse, atque vt inhibeant ne quisquam pro illo oret, & vt extumulentur ossa, si fieri possit, & comburantur: nam cui uiuo communicare non licet, nec mortuo licebit.

Iura vero præfatum tempus quadraginta annorū præscribentia, intra quod contra defunctos hæreticos agi potest, intelliguntur quoad effectū confiscationis bonorum, non de damnanda memoria: nam in hoc nulla præscriptio currit. ita videtur sentire Felynus in d. c. 2. de prescriptio. lib. 6. & Conradus Brunus lib. 5. de hęret. cap. 17. in fine. & Simācas catho. instit. tit. 18. nu. 14. tametsi valde obscure loquantur, non distinguentes hos duos fines, sed simul de utroque loquentes. sed quidquid alij senserint, ita tenendum putamus.

Damnata hæreticorū memoria, filij eorum iuris pœnas incurrunt.

Et ex hoc capite nascentur multi & magni effectus: nam excepta confiscatione bonorum, quā filij euitabunt, si bona fide per annos quadraginta possederint, ceteras iuris pœnas incurrent, quas filijs damnatorum iura decernunt; nempe infamiam, & inhabilitationem ad officia publica & beneficia. & hęc sententia summo iure uera est, quamuis illud sentiam, facile cum his esse dispensandum; quia aliena culpa & delicto torquentur.

An post mortē inquiri possit in fautores, receptatores, & defensores hæreticorum.

Alterum caput præcipuum in hac questione declarandum erat; An, scilicet, hęc actio procedendi contra defunctos in hoc crimine locum habeat aduersus hæreticos solum, an etiam contra credentes, fautores, receptatores & defensores eorum. ac in solis hæreticis locum habere uoluit Gondisaluus tract. de hæret. q. 22. nu. 8. quem uidetur per omnia sequi Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 134. num. 11. & 12. addit rationem Simancas catho. instit. tit. 46. nu. 77. quia in hoc crimine suspiciones quantumuis vehementes morte reorum extinguuntur; idem velle uidetur tit. 18. nu. 12. & 13. & hanc sententiam probat textus in c. accusatus. §. si uero. de hęret. lib. 6. ibi: *Eius hæredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda*. Ergo contra defensores, fautores, & receptatores hęreticorum non procedunt post mortem eorum inquisitores, nisi errores defenderint: quia tunc pari iure cum hęreticis conferentur, vt optime scripsit Ioānes Rojas precitato loco.

An cōtra credentes hæreticorum post mortē procedatur.

Sed in credentibus dubitari potest, An post mortem eorum inquiri in eos possit. & Gondisaluus in d. tract. de hęret. q. 22. nu. 8. neque in credentes hæreticorum defunctos dari hanc actionem asseruit: quod tamen absolute non crederē verum: nam credentes hæreticorum, hęreticis ipsis exequantur; quam ob rem aduersus eos defunctos procedi poterit: & hanc sententiam videtur sanciuisse concilium Biterrense cap. 18. in quo ita scriptum est: *Ad hæreticorum seu credentium condemnationem, qui non fuerunt reconciliati canonice ante mortem, citatis eorum hæredibus, siue alijs, qui de iure citandi fuerint, & concessa eisdem opportuna copia defendendi similiter procedatis*. hæc ibi.

Et huic sententię multum quidem adstipulatur textus in d. cap. accusatus. §. si uero. de hęret. lib. 6. vbi nullum apparet uerbum de credentibus, cum agitur de extincto crimine post mortem: sed tantum habetur sermo de fautoribus, receptatoribus, & defensoribus.

Mihi hęc sententia verissima videtur, à qua nō puto recedendum, dummodo accipiatur in his, qui uere & proprie credentes hęreticorum tam ex uerbis, quàm ex factis iudicantur: non in illis qui improprie dicuntur credentes, de quibus dixi supra lib. 2. Adnotatio. schol. 56. §. quidam alij sunt. vbi uideas ad intelligendum hoc discrimen. cetera huc spectantia in hoc crimine tradam copiose infra schol. 161. super q. 121.

SCHOL. CVI.

In quæstionem xlvi. An inquisitores plures in eadem prouincia delegati procedere possint vnus sine altero. Pag. 367 col. 1. C

Missis duabus quæstionibus, hoc loco, nempe 44. & 45. quę nulla nostra interpretatione indigent, de quibus dictum est plene in multis locis partis secundę, ad 46. accedo, ex qua vna conclusio pręcipue colligitur, videlicet, Inquisitores simul & separatim procedere possunt quotiens contingit duos esse in eadem prouincia constitutos. c. ut officium de hęret. lib. 6. quo auctor utitur hic ad probandam suam sententiam: cui concordat textus in cap. ut commissi. de heret. lib. 6. rationem vero huius assertionis pulchram, & ueram docet Ancharanus in d. c. ut officium: quoniam habent, inquit, iurisdictionem in solidum, in quo sunt similes ordinarijs.

Simul duo inquisitores procedere possunt, & quare.

Decuit

Docuit autem ita constitui in fidei fauorem, vt liberius fidei negotia tractarentur, & per plures hæretici extirparentur, vt tradit Panormitanus in c.fin.de re iud. & copiose Carrerius tract. de hæret.nu.69.& 94.cum Eymerico sentit etiam Simancas catho.instit.tit.34.nu.25.

Reus ab vno tantū puniēdus. Quamuis autem simul, vel separatim procedere valeant, reus tamen hæreseos non punietur ab omnibus sed ab vno. Angelus in l. si pluribus. in principio, versi.propterea dixit.ff.de legat.1. Guido de Suzaria in l. si quia postea. ff.de iudi. Carrerius in d.tract.de hęret.nu.94.in fine.neque enim iustum est pro eodem delicto quempiam pluribus pœnis affici, cum ab vno legitimo iudice sufficienter fuerit punitus.

An inqsitores pcedāt cōtra eū cui datus est inqsitor specialis. Sed obiter est hic nobis diluenda pulchra difficultas, An inquisitores prouinciarum, & diœcesum, qui quodammodo vt iudices generales videntur vniuersalem habere iurisdictionem saltem ratione personarum, vt alibi docuimus, possint procedere contra eum, contra quem à Papa specialis datus est inquisitor. & omissis multis, breuiter respondeo, non posse: quia summus Pontifex causam alicuius delinquentis alicui specialiter committendo, censetur ad se, seu ad specialem iudicem datum aduocare; & ideo videtur potestas procedendi aliis interdicta. Decius consi. 137. in principio. facit textus in c. vt nostrum. de appellatio. & in c.studuisti. de officio deleg. sequitur Ludouicus Carrerius tract. de hæret.nu. 83. atque hęc sententia vera videtur etiamsi alij inquisitores procedere incępissent: quia suspensa censetur eorum iurisdictio per specialem commissionem à Papa factam.

Verum qui constitutus est inquisitor specialis, vti poterit omnibus actitatis & inuentis ab aliis inquisitoribus, quos si necesse fuerit, poterit compellere ad exhibendum sibi omnes processus, scripturas, inquisitiones, testium depositiones, & cetera quę fortassis iam fuerunt contra reum per alios inquisitores inuenta. per textum in c.vt cōmissi.versi.nec non. de hæret. lib.6.& dixi supra schol.101. quamuis modestius sit, vt hoc faciat superioris auctoritate, quando specialiter in literis suæ commissionis non est sibi hæc facultas tributa.

Postremo tamen hoc mihi addendum videtur, quòd si inquisitor specialis vel ob malitiam, vel ob alias causas aut non procedat, aut non recte & diligenter vt decet, procedat aduersus eū contra quem habet potestatem; tunc si periculū aliquod inde probabiliter fidei imminere videatur, alij inquisitores fideliter tenerentur rem Romano Pontifici indicare, vt is quid facto opus sit, statuat.

SCHOL. CVII.

Pag.367 col.1.A *In quæstionem xlvij. An Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore procedere possit.*

QVòd inquisitores & episcopi possint simul & separatim procedere etiam cauit Vrbanus IIII.rescripto quodam incipiente, *Licet ex omnibus*. §.non obstantibus aliquibus.versi.nec prætextu cōmissionis.quod est impressum inter literas apostolicas pag.27.

Veruntamen neque in eo, neq; in c.per hoc. de hęret.lib.6.qua ratione id esset intelligēdum, declaratum fuit; & cum non modica difficultas in hoc versaretur, cum sæpe contingeret super eadem causa & eodem reo diuersos processus per inquisitorem & episcopum fabricari, indeque dubia non parua oriebantur, Benedictus XI.extrauaganti quadam incipiente, *Ex eo*. relata ab Eymerico par. 2.pag. 78. qualiter id esset accipiendum, declarauit. de quo agit paulo post Eymericus. *Inqsitor sine epo, & vice versa eps sine inqsitore potest procedere.*

In hac vero quæstione illa sunt in primis obseruanda, quæ possunt facere inquisitores sine episcopis, & vice versa. de quibus Repertorium inquisitorum verbo inquisitor.§.in quibus possit. Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitor.num. 9.Carrerius tract. de hæret. num.77. Zanchinus de hæret.c.8. Albertinus tract. de agnos. assertio. q.23.num.62. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor.§.13.& verbo, capere.§.penult. & alij quos omitto consulto.

SCHOL. CVIII.

In quæstionem xlviij. An sententiam pro delato diffinitiuā ferre possit Episcopus sine Inquisitore, & contra. *Pag.368 col.1.A*

VNa est conclusio affirmatiua, videlicet, Episcopus sine Inquisitore, & vice versa, inquisitor sine episcopo, quotiens reus est absoluendus, potest sententiam absolutoriam promulgare.

Hæc conclusio valde est dubia & controuersa inter Doctores vtriusque iuris ob rationes nec vulgares nec insipidas, quæ hinc & inde afferri solent. mihi tamen breuitati studenti satis erit more meo summa rerum capita attingere, & communiora atque certiora præscribere; ne vel lectori defuisse videamur, vel lucem huic quæstioni detraxisse.

Solum inquisitorē, aut solum Epm posse absoluere q asseruerint. Ac primum hoc statuendum est in hac lite dirimenda, non esse priuatas inquisitionum quarūlibet sanctiones inspiciendas, quibus sępe ex causa id cauetur quod iuri communi & cōmunibus Doctorum dictis aduersatur.

His positis, hęc Eymerici sententia communis est, quam sequuntur illustres vtriusque iuris interpretes, Ioannes And. hîc ab Eymerico relatus in clemen.multorū.de hęret.in glossa super verbo, contra

contra eos. Paulus de Leazaris, Ioannes Imola, Panormitanus, & alij in d. clement. multorum. quos sequuntur Tabiensis in sum. verbo, inquisitor §.11. in fine. Felynus in c.5. de sent. & re iud. idem in c.cum inferior. de maiorit. & obedient. Iason in l. 3. ff. de re iudicata. Decius in l. nemo qui condemnare. ff. de regul. iuris. & alii in rubr. ff. de acquiren. possess. ubi late solet hæc quæstio à iurisperitis nostris disputari. Camillus Campegius apud Zanchinum c.8. uers. diffinitiuam. Bonifacius Vitallinus in d. clemen. multorum. nu. 173. & 174. Præpositus in c. inferior. distin. 21. Carrerius tract. de hæret. num. 72. Zanchinus de hæret. c.15. nu.2. idem uidetur velle Archidiaconus in c. ut officium. nu.2. de heret. lib.6. Franciscus Burlatus consil. 24. & Eymericus hoc asserit tum hic; tum supra 3. par. in primo modo processum fidei terminandi. nu. 144. uers. circa istū. & alij quos esset longum singulatim recensere. quorum vnanimis sententia est, posse inquisitorem sine episcopo, & vice uersa sententiam absolutoriam pronūtiare, cum nihil est aduersus aliquem legitime probatum.

Oppositam sententiam profitentur Ancharanus in d. clemen. multorum. & nonnulli iuris ciuilis interpretes Aretinus, & Bartholomæus Socinus in rub. ff. de acquiren. poss. & Marianus Socinus ibidem nu.66. & multis sequen. quos sequitur Simancas catho. instit. tit.3. nu.9. & in adnotationibus ad Zanchinum c.1. & alij quidam, sed longe, & numero, & auctoritate superioribus inferiores.

Inquisitorē solum, aut episcopū solum posse absoluere, uerum est de ratione iuris stricta.

Ac plane sententia prior summo iure uerior videtur, & multis rationibus cōfirmatur. Primū, quia hoc non est nominatim interdictum: rursus, quoniam fauorabilior est absolutionis, quàm condemnationis causa: præterea, ob rationem quam hic valde subtiliter affert Eymericus, quæ robore & firmitate ceteris præponderat, videlicet, quia à iure veteri non recedimus, nisi inquātum prohibitum, correctum, seu emendatum inuenimus: semper enim censetur in suis terminis permanere, nisi correctum inueniatur. authent. de non alienan. aut permutan. rebus ecclesiast. §. fin. quod enim non mutatur, stare non prohibetur. l. sancimus. C. de testamen. l. præcipimus. de appellatio. & notatur in c. ad nostram. de regula. manifestū est autem de iure veteri saltem episcopos, per se potuisse totum negotium tractare & definire, neque hodie contrarium est sancitum in absolutione: poterit ergo proculdubio absoluere solus episcopus aut inquisitor. postremo si recte inspiciatur textus in d. clement. multorū. de hæret. apertissime uidebitur hanc sententiam probare, inducendo illam, sicut hac ipsa quæstione inducit Eymericus. idem videtur posse colligi ex rescripto Vrbani IIII. *Præ cunctis*. §. si vero. relato ab Eymerico par. 2. pag. 81. sed manifestius ex rescripto Clementis VII. incipiente, *Cum sicut*. relato in bullario literarum apostolicarum pag. 83. cuius verba sunt, *Contra huiusmodi exemptos, vsque ad sententiam diffinitiuam, ad quā ferendam (si fuerit condemnatoria) cum consensu ordinarij procedatis*: hæc ibi. nam illa verba, *si fuerit condemnatoria*, indicare videntur, quòd in absolutoria consensus ordinarij non requiratur.

Ex his omnibus apparet priorem sententiam veriorem esse, & propterea fortassis non erraret, qui eam in praxi vsurparet. ceterum posterior opinio tutior est: nō enim quidquid iure permittente fit, id semper tuto fit. quare salubrius & tutius erit etiam in absoluendo mutuum consensum vicissim requirere, sicut in condemnando, nequid vnquam incautum in hac causa committatur, cum maturius & sanius sit id consilium, quod plurimorum sententijs roboratur, neque aliter faciendum consulerem.

An solus episcopus, vel solus inquisitor possit redeuntibus indicere abiurationem.

An autem eodem modo solus inquisitor vel solus episcopus posit pœnitentibus aut suspectis abiurationem indicere, grauis est controuersia, & Antonius de Pendalijs responso quodam de hac re edito, cui subscripserunt illustres iurisconsulti, quos refert & sequitur Campegius apud Zāchinum c. 8. uers. diffinitiuam. audacter tenuit abiurationem fieri posse coram solo inquisitore, & quòd solus inquisitor potest abiuratum absoluere, & pænitentiam ei imponere.

Primum, quia tunc sententia ferri dicitur contra aliquos in hoc crimine, cum hęretici pertinaces, aut impænitentes, aut relapsi declarantur, & ita declarati traduntur seu relinquuntur curię seculari: at cum indicitur abiuratio redeuntibus ab hæresi vel suspectis, non videtur sententia ferri contra illos, sed pro illis, cum absoluantur à censuris, & Ecclesiæ reconcilientur. postremo, quoniam redeuntes non dicuntur hęretici, nec in sententia hæretici pronuntiantur. In eandem sententiam adducit pleraque alia Bernardus Comēsis in lucerna verbo, abiuratio. §. 4.

Solus inquisitor, aut solus episcopus non imponat abiurationem.

Verumtamen quamuis summo iure hęc fortassis sententia defendi posit, vt indicaui supra hoc 3. libro schol. 50. §. talis enim. pag. 161. at contraria tutior est, & securior, & usu recepta, quam etiā non obscure insinuasse videtur Innocētius IIII. rescripto quodam incipiente, *Tunc potissime*. §. si vero aliqui. relato inter literas apost. pag. 11. vbi ita scriptum est, *Si vero aliqui hęretica labe penitus abiurata, redire voluerint ad ecclesiasticam vnitatem, eis iuxta formam Ecclesię, consultis diœcesanis, eisdem beneficium absolutionis impendens, iniungas eisdem quod iniungi talibus consueuit*. hactenus ibi. Itaque consultius facturos putarem inquisitores, ut semper in his exigant episcoporū consensum, ut sine ullo erroris periculo, & abiuratio, & pœnæ impositio statuatur. mea hęc est plane opinio, has sententias quibus redeuntes cō pelluntur ad abiurandum, proprie non posse dici absolutorias, & profecto magis participant de condemnatorijs, ac proinde non posse ferri per solum episcopum, aut inquisitorem.

Neque obstant rationes in contrarium allatę. Primum enim uerissime dicere possumus, nō modo ferri sententiam contra aliquos, cum illi curię seculari adiudicantur, verum generaliter contra eos pronuntiari dicitur, quotiens non absoluuntur, & penitus liberantur, quod uidetur verius.

iam

iam in proposita causa; quis dicat eum absolui, qui per abiurationem obligatur ad pœnas relapsis debitas? neminem sane credo id dicturum. Nec obstat secunda ratio: falsum enim est redeuntes ab hæresi non pronuntiari in sententia hæreticos, vt abunde docuimus supra hoc 3. lib. scho. 62. traditque Simancas catho. instit. tit. 60. nu. 5.

Solus inquisitor, aut solus epus nõ indicat canonicã purgationem. In indicenda canonica purgatione hoc ipsum existimo obseruandum; idque multo etiam magis, cum canonica purgatio sit res ualde periculosa. de quo vide schol. 11. lib. 2. & in primis supra hoc 3. libro schol. 51. pag. 162.

Sit ergo hoc apud nos exploratum, non modo in ferendis sententijs, quibus heretici brachio seculari relinquuntur, verum etiam in abiurationibus quibuscunque & purgationibus canonicis indicẽdis, omnino iudicio nostro episcopum & inquisitorem simul interuenire oportere, nec vnum solum hæc debere decernere.

Atque hæc videtur quoque esse non obscura Eymerici sententia, qui in praxi modorum finiẽdi processus fidei, tam in indicendis purgationibus, quàm in iniungendis abiurationibus, semper meminit episcopi & inquisitoris, indicans hæc potius sapere naturam sententiarum condemnatoriarum, quàm absolutoriarum: alter enim vnus tantum ex sententia huius auctoris suffecisset, vt ipse docet hac ipsa quæstione.

SCHOL. CIX.

Pag. 368 col. 2. E

In quæstionem l. Quid agendum cum Episcopus & Inquisitor discordant.

IN quæstione 49. nulla occurrit notatu digna difficultas, & ideo 50. erit breuiter declaranda, ex qua hęc colligitur certa & uera conclusio, Cum episcopus & inquisitor non conueniunt in ferenda sententia; tunc non potest unus sine altero eam pronuntiare, sed causam instructam ad summum Pontificem transmittere debent.

De materia huius quęstionis agit Zanch. tract. de hęret. nu. 2. ubi textũ ab Eymerico hîc citatũ ex c. per hoc. de hęret. lib. 6. ita videtur interpretari, vt tunc debeant cõsulere Papã, cum discordãt in cõdemnando: secus si ageretur de absoluendo pęnitẽte: quoniam, inquit, si unus solus processit, qui cognouit, posset absoluere, etiamsi consensum alterius non haberet.

Inquisitor et epus discordes siue in condemnãdo siue in absoluendo superiorẽ consulãt. Hæc sententia si uera est, amplissimam tribuit inquisitoribus potestatẽ. nobis, quibus nihil licet sine efficaci probatione & firma ratione quidquã in rebus grauibus statuere, ita videtur dicẽdum; vt generaliter siue agant de condemnando, siue de absoluendo in causa discordiæ superiorem cõsulere debeant: quia textus in c. per hoc. nullam indicat talem distinctionem qualem Zanchinus imaginatus est. quare succedit vulgaris illa & trita iuris regula, Quod ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; &, quod lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præstandis. l. 3. ff. de officio præsid. cum similibus. & hoc est etiam conuenientius ei sententię, quam docuimus superiori scholio, dum assereremus etiam in absolutione æquius & tutius esse, vt vnus sine altero non procedat.

Neque ab his est aliena Eymerici sententia in hac quæstione, qui generaliter etiam loquitur dicens: *Vtrum inquisitor sine diœcesano episcopo, vel episcopus sine inquisitore possit procedere ad sententiam.* Quibus uerbis non distinguit de sententia condemnatoria uel absolutoria. atque hoc ipsum nominatim affirmat Repertorium inquisit. verbo, episcopus. §. quando episcopus. pag. 302. ex impressione Venet. an. 1575. quo loco ita interpretatur textum in d. c. per hoc. adde notata in c. vlt. de sent. & re iudicata.

Iam illud vlterius addo, non modo cum in condemnando vel absoluendo episcopus & inquisitores discordant, causam esse ad supremum inquisitionis tribunal remittendam; uerumetiam quotiens in alijs non ita arduis & grauibus reperiuntur dissentientes, ut admonet Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. num. 437. de qua facti specie extat in Hispania pulchra doctrina in instructione Madriliana an. 1561. c. 66. in hęc uerba à nobis latine reddita: *In omnibus casibus, in quibus contigerit suffragiorum discrepantia inter inquisitores & ordinarium, vel aliquem ipsorum, in definitione causę, vel in quocunque alio actu, vel sententia interlocutoria, debet causa ad Senatum supremum inquisitionis remitti. quòd si episcopus & inquisitores concordauerint, quamuis periti seu consultores dissentiant, etsi numero sint plures, sententia episcopi & inquisitorum executioni mandetur. verumtamen in causis grauissimis non debent vota inquisitorum, ordinarij, & consultorum executioni mandari, etiamsi fuerint conformia, inconsulto Senatu, sicut solitum est, & iussum fieri.* hactenus ibi. est equidem hęc tutissima methodus, & ob id mihi ubique uidetur obseruanda. *In quocunque casu inquisitor & ordinarius discordãt supremus inquisitionis Senatus consulatur.* *Hoc summe notandum.*

Studeant inquisitor & epus, vt sint cõformes. Hoc postremo adiungam, enitendum omnino esse, ut inter se conueniant episcopus & inquisitores: quod facile eueniet si diligenter iuri dent operam, vt intelligant quid cuique casui & negotio secundum regulas iuris in hac causa conueniat: nam ex iudicum discordia ingentia solent oriri incommoda, vt tradit Simancas catho. instit. tit. 34. nu. 19. sed hoc casu præcipuum incõmodum uergit in præiudicium reorum, qui non detinerentur tanto tempore in carceribus, si iudices consensissent. ego ita puto, grauissime peccant, qui uel ob negligentiam studendi, uel ob alias causas præbent occasionem ne in ferendis sententiis inter se conueniant; quare nisi uelint ex opere bono detrimentum reportare, discordiam fugiant, quam euitabunt, si diligentissime studuerint. causa fidei grauis est & iudices postulat diligentissimos.

SCHOL. CX.

In quæstionem li. De communicatione processuum inter Episcopum & Inquisitorem.

Pag. 369 col. 1. B

Nica est assertio, Communicationē processuum fieri debere cum diuisim processerint episcopus, & inquisitores. ratio huius assertionis in promptu est: nam quando procedunt coniunctim, apertum est iam esse cōmunicationem processuum factā; & propterea tunc fieri debet, quando diuisim proceditur.

Cōmmunicatio processuum quādo & cur fieri debeat.

Ideo autem communicatio facienda est, quia res grauis est & ardua, ideoq; paria iudicia requirere oportet, vt absque errore sententia proferatur. Zanchinus tract. de hęret. c. 15. nu. 1. copiose Campegius apud eundem Zanchinū c. 8. vbi docet quādo hęc processuum cōmunicatio fieri debeat: quamuis id apertius cautum sit per extrauagantem, *Ex eo.* de hæret. relatā ab Eymerico par. 2. pag. 78. cetera huc spectantia tradit Repertorium inquisito. uerbo, communicare. §. sed quomodo. Aegidius Bossius tit. de hæret. nu. 12. Carrerius tract. de hæret. nu. 128. Simācas catho. instit. tit. 60. nu. 2. idem in enchyridio tit. 64. nu. 1. & Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 10.

SCHOL. CXI.

In quæstionem liij. Quando facienda sit processuum communicatio.

Pag. 369 col. 2. A

Na est conclusio, videlicet, In fine tantum causę debet fieri processuum communicatio, quando nihil restat agendum, nisi alter commode procedere non posset, nisi alterius actis uisis: tūc enim semel processus copia esset tribuenda ante finem causæ. hęc assertio nulla nostra indiget declaratione, cum sit per se apertissima. videto interim Campegium apud Zanc. c. 8. vers. processum. & Repertorium inquisito. verbo, communicare. §. sed quomodo.

An cū diuisim proceditur, debeat fieri ante torturā processuū cōmunicatio.

Occurrit tamen hoc loco difficultas necessario à me diluenda, An cum diuisim proceditur, ante torturam fieri debeat processuum communicatio. & verius est oportere fieri communicationē; quoniam cum sententia interlocutoria super tormentis per vtrumq; simul, episcopum scilicet & inquisitorem proferri debeat. clemen. 1. de hæret. §. propter quod. uers. duro tamen. necessarium est, ut indicia ex quibus reus torquendus est, ab utroque uideantur: aliter enim non poterit iudicari, an sint sufficientia ad torturam necne. ita Repertorium inquisitorum uerbo, communicatio. §. sed quomodo. uers. & similiter. & Cāpegius apud Zanchinū precitato loco.

Testes in hac causa vterq; torquere potest.

Sed hoc intelligendum est, quando reus torquendus est: nam si testis esset torquendus, tunc non oporteret processus communicare, cum uterque per se testes torquere posit in hoc tribunali, iuxta doctrinam traditam ab Eymerico 3. par. q. 73. vbi dixi infra schol. 128. interim uideto Zanchinum tract. de hæret. c. 14.

SCHOL. CXII.

In quæstionem liij. An in negotijs summarie & de plano procedi possit, &c.

Pag. 369 col. 2. D

Possunt inquisitores procedere simpliciter & de plano, vt statuit Bonifacius VIII. cuius est rescriptum in d. c. statuta. de hęret. lib. 6. quo utitur hoc loco Eymericus. uerum ante Bonifacium multis annis idem sanciuerat Alexander IIII. anno Dom. 1251. rescripto quodam incipiente, *Cupientes vt inquisitionis negotium.* & Vrbanus IIII. anno Domini 1261. alio rescripto incipiente, *Licet ex omnibus.* item Innocentius IIII. quę uidimus authentica in archiuo inquisitionis Bononiēsis, & in bibliotheca Illustrissimi Cardinalis Felicis Peretti de Montealto, quæ ex Asisio afferri iussit, ut alibi scripsi plenius.

Iudex procedēs simpliciter et de plano, quid possit.

Est autem magnum & singulare hoc priuilegium: quoniam iudex qui potest procedere simpliciter & de plano, nō cogitur omnē ordinē iudiciariū seruare: nam hęc uerba inter cetera hoc operātur, ut si quid omissum sit ex ordine iuris, nō propterea processus uitietur, ut pulchra tradit glossa i d. c. statuta de hęre. li. 6. uerbo, figura. dūmodo substantialia causæ & iudicij nō omittantur; nā tūc processus etiā in causa hęresis uitiaretur: neq; enim possūt negari appellationes ab interlocutoria, nec legitimę defensiones, & similia, quę à natura potius q̃ à iure cōcedi omnibus uidentur. Iam huius priuilegij meminerūt Oldradus cons. 115. Corneus cons. 315. lib. 3. & ceteris copiosius Gondissaluus tract. de hęret. q. 12. ex quo accipiet lucem hęc quæstio. cetera huc spectantia tradam scholio sequenti.

SCHOL. CXIII.

In quæstionem lv. De intellectu uerborum, procedere summarie, simpliciter, & de plano.

Pag. 370 col. 1. A

Docuit Eymericus superiori quæstione, priuilegiū esse inquisitoribus tributū, ut in fidei fauorē, quò citius & absq; fraudib⁹ negotia religionis tractentur, possint procedere simpliciter & de plano: nūc iure optimo docet qua ratione uerba hęc intelligi debeāt. & sūma disputationis est, ordinem & solemnitates à iure aliàs requisitas non esse necessario obseruandas: illę tamen omittendę non sunt, quę ad substantiam causæ spectant, hoc est illæ, sine quibus nec iuste nec recte aut commode negotium tractari posset.

Quid sit procedere simpliciter & de plano.

Olim ante tempora Clemētis v. cuius est hæc constitutio, uaide fuit controuersum de significa tione

catione harum vocum, nempe, *Simpliciter & de plano, sine aduocatorum & iudiciorum strepitu, & figura iudicij*. Et multa sunt ab Hostiensi, & alijs antiquis interpretibus, qui ante Clementē v. floruerunt dicta, in c. olim. de accusatio. & in d. c. statuta. ubi glossa uerbo, figura. de hæret. lib. 6. quæ per hoc rescriptū sunt aut declarata aut penitus sublata; ideoque cauendum in hac parte ab illis glossemmatis.

Nunc uero qua ratione hoc rescriptū in causa heresis locum sibi vendicet, tradunt nostri (hoc est illi qui aduersus hæreticos scribunt) multis locis, copiose Tabiensis in summa uerbo, inquisitor. §. 38. Carrerius tractat. de hæret. nu. 103. Repertorium inquisit. verbo, ordo iudiciarius. §. sed quo ad telam iudiciariam. Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 27. nu. 2. Ioannes Rojas singul. 145. & omnes quos superiori scho. citaui.

Quæ solēnitates possint omitti cum summarie procedit. Itaque cum summarie procedere possint inquisitores, multa aliter expedire possunt, quę iuri communi aduersantur. Primum enim non erit necessaria solemnitas requisita per. l. libellorum. ff. de accusatio. vnde si agatur in hoc crimine per uiam accusationis, non se inscribet accusator ad pœnam talionis, vt copiose docui supra hoc 3. libro schol. 14. pag. 124. Rursus, conclusio in causa non erit necessaria, sed quotiens reus se defendere uoluerit, audietur, vt tradit glossa in clement. sæpe. de uerb. signif. & notat Barto. in extrauaganti, *Ad reprimendum*. atque vt vno verbo dicā, multa alia poterit omittere absq; uitio, quę in alijs causis sūt de iuris praescripto seruāda.

Processus in causis fidei quo ad substātialia integer esse debet. Admonebo tamē, processum in causa hæresis, quantum ad substantialia attinet, ita oportere bene formatum esse, ac si pleno iuris ordine procederetur, vt optime obseruauit Tabiensis precitato loco, quem sequitur Locatus in opere iudiciali uerbo, processus. nu. 7.

Quæ dicātur substātialia. Voco autem substantialia illa, sine quibus iudicium non potest iuste expediri, vt citationem, iuramenti prestationē de ueritate dicenda, probationes legitimas, exceptiones vtiles, appellationes necessarias, inducias seu terminos competētes, & alia huiusmodi, sine quibus aut uere delictum probari non posset, aut reus non posset se iure defendere, & cetera quę reo competunt nō tā ciuili iure, quàm naturali ratione: hęc enim omnia & si que sunt similia, prohiberi non possunt ab inquisitoribus virtute huius amplissimi priuilegij.

SCHOL. CXIIII.

Pag. 370 col. 1. E

In quæstionem lvi. An Inquisitor familiam armatā possit habere.

Cur institutū vt inquisitores familiā armatā habeant. Hoc singulare priuilegium, quòd inqisitores possint habere officiales armatos, quotiens aut ad suā defensionem, aut ad capiendos hereticos opus esset, iustissimis causis illis ab initio delegatæ inquisitionis fuit tributum. cum enim tanta esset hereticorum seuitia, vt sæpissime imbelles inquisitores inhumaniter trucidarent, vt cum agerem de Beato Petro martyre indicaui supra lib. 2. schol. 29. his periculis omnino oportuit occurrere. itaque mox statutum, vt & armatam possent habere familiam, de qua re hic agit nunc Eymericus, & vt auxilium brachij secularis possent inuocare, de quo disserit auctor quæstione sequenti.

Quoniam vero sæpe contingit, vt sub velamine priu legij abusus sese insinuent, nisi prudenter priuilegiū usurpetur; ideo Clemens v. in concilio Viennensi circa annos Dom. 1310. idem priuilegium inquisitoribus confirmauit: abusum tamen, si quis irrepserat, abstulit. idē priuilegiū renouauit Ioan. xxii. rescripto quodā incipiente, *Exigit ordinis uestri*. quod vidimus in archiuo inquisitionis Bononiensis, ac curauimus imprimēdū in bullario literarum apost. pag. 39. id edidit Auinione anno Domini 1321.

Huius vero priuilegij quòd inquisitores familiam armatam habere possint, meminit Gondisaluus tract. de hæret. q. 11. nu. 15. & seq. Repertorium inquisit. verbo, arma. §. sed vtru inquisitores. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §. 14. Simancas catho. instit. tit. 41. num. 15. & alij.

Iam hoc priuilegiū ita cōpetit inquisitoribus fauore fidei, & in odium hæreticæ prauitatis, vt eorū officiales portare possint arma & de die & de nocte; idque non obstante quacunque lege ciuili, vel municipali in contrarium edita uel edenda: immo quicunq; legē conderet, qua prohiberentur officiales inquisitorū arma deferre, velut impeditor sacri officij puniri posset, iuxta doctrinam glossæ cōmuniter receptam in c. statutū. el primero. de hæret. lib. 6. de quo plene Eymericus par. 2. q. 54. & dixi lib. 2. Adnotation. schol. 60. *Familia inquisitoris arma defert, nulla lege obstante.*

Rursus, arma deferre non solum crederem cōpetere illis inquisitorū officialibus, quos vulgus *Crucesignatos* in Italia, in Hispania *Familiares* appellat, qui destinati sunt ex officij sacri instituto vel ad denuntiādos hereticos uel ad comitandū inquisitores, uel ad capiēdos hereticos, si & quādo fuerint ab inquisitoribus requisiti: sed etiā ceteris ministris, qui quauis alia ratione officio sacro inseruiunt, ueluti aduocatis, notarijs, consultoribus, custodibus, & alijs: hi enim omnes ratione officij inuisi esse solent male credentibus, blasphemis, ac similibus peccatoribus; & ob id ob eandem rationē iustissimum est, ut vel ijdem vel eorum famuli armati incedant, maxime in illis partibus, in quibus uel hæretici abundant, aut saltem de hæresi sunt suspectæ. *Quibus cō petat deferre arma fauore fidei.*

Idem dicendū existimarem de illis, qui publice scribunt aduersus hæreticos. hi enim non modo sacri officij ministri sunt: verū, quod amplius est, fidei sunt defensores, qui cū multos habeant inimicos, iustū uidetur, vt hoc priuilegio delationis armorū utantur, aut saltē iustissimū esset, vt ad hos etiā benignitate pontificia extenderetur.

Quibus autē hominibus concedenda sunt arma ab inquisitorib', eleganter prescripsit Ioa. xxii. in precitato rescripto, *Exigit ordinis vestri*. quo cauet ne sceleratis hāc facultatē concedant, sed nec *Quibus sit tribuenda facultas deferendi arma ab inquisitoribus.*

cc 2 alieni-

alienigenis est concedenda nisi ex magna causa. idem putarem dicendum de neophitis ex iudaismo vel paganismo conuersis. tales enim non facile sunt creandi familiares, aut cruccisignati, neque nunc in tanta veterum Christianorum copia necessario in his indigemus eorum auxilio; quamuis ex causa quandoque aliud recte fieri possit. tandem nec illis est vsus portationis armorum concedendus, qui verisimiliter hoc priuilegio abuti possunt, ne sub fidei prætextu facinora committant.

An epis competat priuilegium haben di familiā armatam.

Postremo in hac quæstione illa occurrit vtilissima & scitu digna difficultas breuiter mihi hoc loco diluenda, An hoc idem priuilegium habendi familiam armatam episcopis competat. & Panormitanus in c. significasti. de officio deleg. multis rationibus, debilibus tamen & infirmis, probare cōtendit episcopis non competere hoc priuilegium; sed quidquid ille senserit, vera & communis opinio est, episcopos etiam hoc priuilegio decorari. ita Bal. in l. nam salutem. §. fin. ff. de officio præfecti vigil. copiose & recte Decius in d. c. significasti. num. 5. de officio deleg. Repertorium inquisitorum verbo, arma. §. sed nunc quæritur. & §. sed supra dictum est. copiose Gondissaluus tract. de hæret. q. 11. nu. 16. & sequen. & alij quos libens omitto: nam quæ ratio in inquisitoribus est, eadem in episcopis reperitur: ergo idem ius statuere oportet. l. illud. ff. ad legem Aquiliam. cum similibus.

An omnia priuilegia inquisitorū episcopis competant.

Num autem cetera etiam priuilegia inquisitoribus concessa, episcopis quoque concessa esse intelligantur, grauis est quæstio, nec huius loci, nec nostræ breuitatis. mihi obiter hæc percurrenti hęc sententia placebat: Omnia priuilegia, quæ fauore fidei tributa sunt inquisitoribus delegatis, competere etiam & ordinarijs; non enim conferuntur ratione personarum, sed intuitu fidei: fauor autem fidei vbiq; vnus est.

Verum caute hoc accipere oportet, ne dissensio ex hac opinione consequatur, cum multa sint, quæ solis inquisitoribus delegatis competere uideantur; crederem ergo (ad remouendam nunc omnem dubitationem) absentibus aut mortuis inquisitoribus, & nullis aliis in eorum locum substitutis, omnia priuilegia inquisitoribus tributa episcopis competere; idem dicas in illis locis in quibus nunquam sunt adhuc delegati inquisitores constituti. in illis enim episcopi in causis fidei ea præstare poterunt, quæ si adessent inquisitores ratione suorum priuilegiorum præstitissent: idque fauore fidei, qui est huius assertionis potissima & certissima ratio. ceterum nihil certi statuo, alibi & commodius & copiosius dicturus.

SCHOL. CXV.

Pag. 370 col. 2. B

In quæstionem lvii. An Inquisitor brachii secularis auxilium inuocare possit.

Non modo inquisitores habent familiam armatam, sed quotiens ea non sufficit pro officij sacri executione, auxilium secularium magistratuum possunt inuocare. quod ipsum sanciuit iam olim Vrbanus IIII. rescripto quodam incipiente, *Licet ex omnibus*. §. denique. quod vidimus in archiuo inquisitionis Bononiensis, refertur que impressum in bullario literarum apostolicarum pag. 27. tradunt etiam hoc priuilegium Repertorium inquisitorum uerbo, brachium. Zanchinus de hæret. cap. 37. nu. 1. Panormitanus in c. 1. de officio ord. Simancas catho. instit. tit. 23. nu. 8. Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitor. nu. 30. & alii.

Priuilegiū inquisitorū vt brachium seculare inuocent.

Atque hoc etiam priuilegium magnam habet æquitatem: sępe enim est tanta hæreticorum multitudo, aut potentia, vt vires inquisitorum, aut episcoporum non sufficiant; & propterea oportuit brachium seculare inuocare. l. si quis. 10. C. de episcopis & clericis.

Inquisitores cōpellunt magistratū, ut auxiliū sibi pręstet.

Hoc amplius additum est huic priuilegio, vt possint inquisitores per censuras ecclesiasticas compellere magistratus seculares, vt sibi auxiliū hoc præbeant quotiens fuerint requisiti, ut multis Pontificum rescriptis cautum alibi docuimus, qui si in eo auxilio præstando, aut contumaces, aut negligentes fuerint, & excommunicari possunt, & honore priuari, & aliis pœnis pro delicti qualitate coerceri. iuxta cap. ad abolendam. §. penult. & c. excommunicamus. §. moneantur. de hæret.

Ibidem C.

¶ *Delegatus enim non potest ex officio suo inuocare auxilium brachij secularis, &c.* Hanc quæstionem late disputat Archidiaconus & Ioannes Fantuccius in c. administratores. 23. q. 5. vbi multorum pugnantes refert sententias. adde glossam in c. statuimus, de officio deleg. lib. 6. & ibi Innocentium in cap. significasti. & ibi Hostiensem cap. 1. & glossam in cap. quoniam. de officio iud. ord.

Delegat. ratione solius delegationis nō inuocet auxilium seculare.

Et quamuis communis sententia videatur contra Eymericum: nihilominus nihil est nominatim cautum; & fortasis probabilius est quod hoc loco asserit auctor, uidelicet, delegatum, qualis est inquisitor, non posse ex officio, & ratione solius delegationis auxilium seculare inuocare: quoniam alias hoc non concederetur sibi tamquam priuilegium, dum vulgo in rescriptis delegatorum dicitur, *Inuocato, si opus fuerit, auxilio seculari*. Frustra enim fieret expresio eius quod inest, & concessio specialis eius quod suo iure conuenit.

Itaque hæc Eymerici sententia magis mihi videtur ad veritatem accedere propter memoratam rationem, & curiæ consuetudinem: quam etiam videtur velle Repertorium inquisitorum verbo, brachium. §. sed an delegatus. & hanc Eymerici sententiam tenet Archidiaconus in cap. vt officium. §. compescendi. num. 1. de hæret. lib. 6. relat. par. 2, pag. 156.

SCHOL. CXVI.

Pag. 370 col. 2. D

In quæstionem lviij. An Inquisitor possit habere carcerem proprium.

DVæ assertiones quas hic ponit Eymericus de carcere pprio & cõmuni, verissime sunt, vt paulo post indicabo.

Carcer ad custodiẽdũ, nõ ad puniendũ inuentus. secus tamen de iure canonico.

Vt quæ de carcere his quæstionibus traduntur ab Eymerico, apertius intelligãtur; obseruandum est, carceres ad continendos homines, non ad puniendos inuentos esse, vt pulchre ostendit Baldus tract. de carcere. l. incredibile. C. de pœnis. Bossius tit. de carcere, in principio. Follerius in pract. crim. 2. par. 2. partis. versi. vel carceretur. num. 5. de quo est textus apertissimus in l. aut damnum. §. solent. ff. de pœnis. ibi: *Solent præsides in carcere continendos dãnare, vt vinculis contineantur.* at iure canonico ad pœnam potest esse carcer. cap. quamuis. de pœnis. lib. 6. c. tuæ. de pœnis. tradunt Conradus Brunus lib. 5. de heret. cap. 12. Locatus in opere iudiciali. Repertorium inquisito. Bernardus Comensis in lucerna verbo, carcer. & ceteri cõmuniter, quibus adde Zanchinum tract. de hæret. c. 10. & Syluestrũ in sum. verbo, hæresis. 2. q. 7. nu. 9. & Simancam cath. instit. tit. 16. nu. 14. & seq.

Et iuxta hanc iuris ciuilis & pontificij differentiam de carcere vel ad custodiam, vel ad pœnã, loquitur hoc loco Eymericus, dum ait, inquisitorem posse habere carcerẽ proprium, qui ad custodiam spectat; is vero qui ad pœnam est constitutus, inquisitori cum Episcopo debet esse communis.

Inqsitor cur carcerem propriũ habere possit.

Ratio autem primæ assertionis in promptu est; nam si Episcopus potest habere proprios carceres, plane multo magis id poterit inquisitor, cum maiorem aut saltem parem cũ Episcopo habeat in causa hæresis iurisdictionem: verum hodie non solent carceres separati constitui, sed idem carcer qui est inquisitoris, in quo vincti ad custodiam continentur, communis etiam est Episcopo, vt indicat Eymericus quæstione sequenti: quod salubrius est, ne frustra fiat carcerum multiplicatio, cum vnicus sufficiat, & cuncta æque bene tractentur.

Carcerẽ propriũ, qui sit ad pœnã, cur nõ habeat inqsitor.

Alterius autem assertionis ratio est, quoniam condemnare non potest inquisitor sine episcopo, nec vice versa. clement. 1. §. duro tamen. de hæret. & propterea non poterit habere carcerem proprium, qui ad pœnam sit fabricatus, qualis est ille, in quem vel in perpetuum vel ad tempus hæretici redeuntes detruduntur.

Intellect° clemẽ. 1. de hæret. § sane.

Carceres ergo qui iuxta d. clement. 1. de heret. §. sane. iubentur esse communes, vbi & muri dicuntur, quorum ibidem etiam iubentur esse duo custodes, non sunt ad custodiam, sed ad pœnam, vt voluerunt ibi Cardinales notabili 6. & Ioannes de Imola super glossa, subdelegare. versi. sed aduerte. quos refert & sequitur Bernardus Comẽsis in lucerna verbo, carcer. §. 2.

Mihi vero paulo attentius seriem eius §. contemplanti. verisimilius videtur de carcere ad custodiam eo loco haberi sermonem, non autem de carcere ad pœnam constituto. Primum, quia Papa videtur ibi statuere, non esse amplius necessarium separatos habere carceres, sed *Nos volentes*, inquit, *super hoc prouidere, statuimus, vt quilibet talis carcer, vel murus, quem de cetero episcopo, et inquisitori prædictis volumus fore communem, duos custodes habeat, &c.* Rursus, hæc ratio mihi magnopere persuadet, non loqui ibi Papam de carcere ad pœnam: quoniam in eo non adhibetur tanta diligentia in custodiendis & occludendis reis, ne quis cum eis loquatur; quia iam tunc iudicati sunt, & vt alibi docuimus, ad adeundos damnatos ad carcerem perpetuum aditus patet aliis: secus autem in his qui carceribus ad custodiam detinentur, qui propterea tam diligenter custodiri iubentur, ne quis eos instruat de celanda veritate, aut de dicenda falsitate, aut de iusto iudicio declinando. & hæc mihi sententia verissima videtur, quam fortassis etiam indicat non obscure Eymericus q. seq. nu. 1. & 2.

Solus inquisitor nõ dãnat ad carcerẽ qui sit ad torturam.

Præterea hæc sententia, quòd videlicet inquisitor non possit habere proprium carcerem, qui sit ad pœnam in quem sua sola auctoritate conijcere aliquem & damnare possit, non modo procedit quotiens per sententiam aliqui damnandi sunt ad carceres, vt prædiximus: verum etiam cũ ad torquẽdos & affligendos reos huius criminis, in deteriores & obscuriores carceres detruduntur, vt acerbitate mansionis crimen detegant: nã cum inquisitor sine episcopo & vice versa episcopus sine inquisitore non possit tormentis exponere delinquentes, vt in d. clement. 1. de hæret. §. propter quod. versi. vel tormentis exponere illos. eodem modo non poterit conijcere reos in duriorem carcerem, qui magis ad pœnã quàm ad custodiam videatur; & hæc videtur mihi vera expositio, & sententia textus in d. clement. 1. de heret. §. propter quod. ibi: *Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur.*

Est autem quandoque necessarium hæc fieri ob malitiam & pertinaciam reorum, a quibus vix veritas extrahi potest, quos necesse est sæpe in duros carceres detrudere, vt docuit Eymericus cum impœnitentibus faciendum. 3. par. in 10. modo procesium fidei terminandi. num. 201. pag. 334. col. 1.

Reus qñ possit ĩ duriorẽ carcerẽ trudi per solũ inquisitorem.

Et quamquam hæc ita se habeant, vt prædiximus, nihilominus tamen cum reus securus non est in loco mitiori; tunc ad arctiorem per solum inquisitorem potest transferri: quia tunc ad custodiam fieret, non ad pœnam. ita Paulus de Leazaris, Zabarella, Imola & alij in d. clement. multorum. de hæret. quare si verbi gratia, fuga, colloquium, aut peruersio aliorum, aut aliud quid huiusmodi, quod in detrimentum veritatis vergeret, immineret; tunc solus inquisitor, non requisito epi-

to episcopo reos posset durioribus locis & obscurioribus conclauibus occludere: & hęc sententia vera mihi videtur, & obseruanda.

Reis male sanis locis traditis, & ob id mortuis, inquisitores fiũt irregulares.

Verumtamen dum hæc fiũt, quæ in præcedentibus tradidimus de tradedis reis durioribus carceribus siue ad custodiam siue ad pœnam, illud cauendum est, ne tanta sit carcerum asperitas, vt delinquentes horrore, & malitia loci moriantur: quoniam tunc iudices fidei, qui hæc decreuerunt subire reos, irregulares fierent. Laudunus & Zabarella in clement. vnica. de homicidio. Abbas in c. à nobis. de apostatis. & in c. qualiter & quãdo. de accusatio. traditque Locatus in opere iudiciali verbo, carcer. nu. 6.

Et de hac re singulare decretum extat in concilio Biterrensi c. 23. in hæc verba: *Curetis tamen vt talibus immurandis fiant iuxta sedis Apostolicæ ordinationem separata & occulta camarulæ, sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus diœcesium corruptarũ, vt alterutrum, vel se, vel alios peruertere nequeant, & eos enormis rigor carcerũ non extinguat.* hæc ibi. quod tametsi de damnatis in carcerem ad pœnã loquatur, locum etiam habet in detrusis, aut detrudendis in carcerem ad custodiam ob eandem rationem. cetera huc spectantia tradam copiose scholio sequenti.

SCHOL. CXVII.

Pag. 371 col. 1. E

In quæstionem lix. An Episcopus et Inquisitor possint habere communem carcerem, & de custodibus carceris.

IN hac quęstione rursus Eymericus de carcere agit, addens id quod omiserat superiori quæstione, videlicet, Inquisitorem & Episcopum habere posse carcerem communem non modo ad pœnam, verum etiam ad custodiam.

Quæstionis summa.

Sunt autem huius quæstionis tres potissimum partes. Vna est de carcere ad custodiam, altera de carcere ad pœnam, tertia de custodibus carcerum. de quibus singulis nimis breuiter agit auctor: sed nos ne quid parum explicatum reliquisse videamur, de singulis plenius disseremus, ea summatim præscribẽtes, quæ ad vsum nostrorum temporum sunt accommodata; nam reliqua libenter omittimus.

Primum ergo de carcere ad custodiam constituto agendum est, de quo duo potissimum capita explicabimus. Primum erit de his quæ præcedere debent priusquam quis in carcerem custodiendus coniiciatur. Alterum vero, quis ordo in carceratis custodiendis & collocandis debeat obseruari.

In capiendis reis qs ordo seruandus.

Quantum ad primum caput attinet, vbi de delicto constiterit, & visum fuerit reum capiendum esse, ad realem capturam poterit deuenire inquisitor, illis obseruatis, quæ breuiter docuimus supra hoc 3. libro, scholio 18. pag. 129. quibus adiungo sequentia diligenter in hac causa cõsideranda. Si persona delata insignis alicuius fuerit auctoritatis, videlicet, religiosa, nobilis, aut literis conspicua, quæque incorruptæ vitæ fama publica illustretur, non prius ad eam capiẽdam accedere vellem inquisitores, quàm superiores consuluerint, & decreuerint, an is in carcerem sit mittendus nec ne.

Personæ insignes qualiter capiendæ in hoc crimine.

Quoniam vero id superiores deliberare nequeunt nisi re cognita; ideo priuati inquisitores ad eos summariũ mittẽt indiciorum, & delictorum informationem; eò vero amplius hoc facere debent, cum non omnes periti de captura cum inquisitore consenserint.

Hæc aut his similia præscripta videntur inquisitoribus Hispaniæ per Madrilianam instructionem an. 1561. c. 5. in hęc verba à nobis latine facta: *Si inquisitores de captura consenserint, iubeant eam fieri sicut decreuerunt. quòd si negotiũ fuerit magni momenti propter personas insignes, vel ob alias causas, priusquam suum decretum executioni mandent, senatum consulant: vbi vero suffragia non fuerint conformia, res ad Senatum remittatur, vt is prouideat quod fieri conueniat.* hęc ibi. Quę propterea mihi vbique videntur obseruanda, quia valde sunt rationi consentanea, & multum conferunt ad conseruandum honorem delatorum; quod in hac causa omnino fieri debere alibi dixi copiosius.

Personæ isignes ĩcõsulto senatu qñ capi possint.

Verum hęc tam diligens & exquisita obseruatio tunc cessabit, cum vel delati fuga timetur, vel cum hęreticus est manifestus; tunc enim superioris expectare responsum imprudens esset & periculosum. & quamuis hęc vera sint, nec vlla probatione indigeant, videndi tamen erunt qui hęc latius persequuntur. Repertorium inquisitorum verbo, carcer. §. viso de carcere. & §. seq. & Locatus verbo, carcer. Simancas cath. instit. tit. 16. Ioãnes Rojas tract. de heret. par. 2. assertio. 1. Zanchinus tract. de heret. c. 10. nu. 1. & alij.

Mandatũ da capiendo reo dãdũ, et qualiter.

Iam vbi captura fuerit decreta, mandatum de capiendo reo exhibendum est ei ministro, qui ex consuetudine sancti officij reos capere solet, idq; mandatum subscribendum est ab inquisitoribus. quòd si plures personę fuerint eodem die, aut tempore capiendę, de singulis singula mandata dabuntur; quę deinde singulorum processibus inserentur, vt de actibus huiusmodi, quę magni sunt ponderis aperte constare possit.

His ita constitutis, quę priusquam ad capturã deueniant, obseruanda videntur; nunc alterum primę huius partis caput est explicandum, videlicet, Quis intra carceres ordo obseruari debeat; in quo id est primum animaduertendum, ne inquisitor omnibus reis pares carceres assignet; nam pro delictorum & personarum qualitate nunc duriora conclauia & obscuriora, nũc vero letiora & amęniora assignabit: nã qui leuius deliquit, mitius tractari & leuius custodiri debet. l. diuus. ff. de officio pręsid. l. 1. ff. de custo. reorum. tradit Simancas cath. instit. tit. 16. num. 5. Quando autem

Nõ sunt cũbus reis pares carceres assignandi.

tem domus propria, vel ciuitas tota, aut certus aliquis locus pro carcere assignari possit, in superioribus docuimus.

Mares et fœminę nō carcerentur simul. Rursus id obseruandum est, ne in eodem conclaui mares & fœminę concludantur. l. quoniam. C. de custo. reorum. ibi: *Sexu tamen dispares diuersa claustrorum habere tutamina iubeantur.* tradit Syluester in summa, verbo, hæretis. 2. q. 7. versi. tertium. Simancas cath. instit. tit. 16. num. 6. quod obtinet tam in carcere ad custodiā, quàm in carcere ad pœnam constituto, cum sexuum commistio sit periculosa.

Hoc tamen fallit, præsertim in carcere ad pœnam dato, in marito & vxore, vbi vel ambo vel vnus tantum fuerint condemnati: nam & simul concludi possunt, vel vnius ad alterum accessus patere debet, vt cauit olim concilium Biterrense c. 25. in hæc verba: *Sit autem liber accessus vxori, ad virum immuratum, & è conuerso, ne cohabitatio denegetur eisdem: siue ambo immurati fuerint, siue alter.* hæc ibi.

Multi simul ī eodē conclaui nō ponantur, et quare. Item id præcauere oportet, ne simul duo, vel plures in eodem cubiculo concludantur, nisi ex causa aliter faciendum statuerit inquisitor: nam vincti, presertim scelerati & facinorosi, maiori ex parte secum ineunt consilia de celanda veritate; de fugiendo, de euadendis interrogationibus, & similibus, quæ multum solent quandoque negotium inquisitoribus, aut quibusuis iudicibus facessere: quod eò magis contingere solet, quia communis calamitas breuissimo temporis spatio solet magnam amicitiam inter reos conciliare: vnde non difficulter secum deliberant de fugienda instanti miseria.

Inquisitores carceres visitēt, et quotiens, & qualiter. Ad hæc, inquisitores bis singulis mensibus tenentur visitare vinctos, & ab eis quærere an illis necessaria ministrentur, & an bene vel secus habeant. ita Simancas catho. instit. tit. 16. nume. 13. quod & recte probat. verum si occasio, aut necessitas postulauerit, & ter, & quater id facere non erit indecorum; immo quandoque est necessariū, vt cum reus impatienter fert carceris calamitatē, & infamiam: tunc enim sæpius non modo per se, ipse inquisitor, verum & per alios eum curabit consolandum, dicens quòd si confiteatur libere, cuncta fore & cito & humaniter expediēda: quā uis enim quandoque reis terribilis esse soleat vultus iudicis, aliàs tamen non mediocriter humana & mansueta eiusdem iudicis allocutio reos solet consolari.

Inquisitor ne cū reis loquatur nisi de negotijs ipsorum. Hæc amplius inquisitores obseruare oportet, ne cum reis loquantur, vel cum examinātur, vel cum visitantur, nisi de his quæ ad eorum negotium spectant; nec solus inquisitor, vel dum visitat, vel dum aliter eos auscultat, esse debet; sed vel cum collega, vel saltem cum notario, vel alio fideli sacri officij ministro: quod tunc maxime obseruare debet, cum agendum est cum sceleratis quibusdam, & iniquis reis, qui vndiq; calumniādi arripiunt occasionem, quod etiam cautum est Madriliana instructione an. 1561. cap. 17.

Rei nō facile trāsferēdi a vno cubiculo ad aliud. In primis vero id quoque custodiendum est, secundum prouidum multorum peritorum inquisitorum consilium, ne rei ex vno cubiculo ad aliud transferantur, & cum alijs associentur: sed vincti, qui semel simul in vno conclaui clausi fuerint, vbi transferendi fuerint, simul etiam transferri conuenit: sic enim vitantur communicationes eorum, quæ intra carceres geruntur; nam experiētia compertum est, reos ex vna societate ad aliam translatos, referre solere quæ ibi gesta sunt: atq; hoc tunc maxime obseruandum est, quādo post translatos aliquos de vno conclaui, & vna societate in aliam, contingunt confessionum reuocationes: quare hoc velut præcipuum & maximum existimo præcauendum. cetera huc spectantia ab vsu magis quàm ab arte & præceptis nostris petenda sunt, præsertim cum sint quædam, quę non oporteat vel euulgare, vel docere, & sint inquisitoribus satis per se nota.

Ibidem. col. 2. C num. 3. ¶ *In quibusdam autem alijs partibus Episcopi habent ipsos carceres, &c.* Hæc est secunda huius quæstionis pars de carcere ad pœnam destinato, quem perpetuum vocare solemus; de quo satis multa diximus supra hoc 3. libro schol. 65. hoc vero loco ea solum adiungemus, quæ ibi consulto omisimus, quæque nunc frequentius solent obseruari.

Carcer perpetu' instituendus & quare. Ac primum, quamuis nostris seculis non soleat carcer perpetuus in eam formam constitui, qua olim solitus erat fabricari, opportunum tamen est, & omnino procurādum, vt certa aliqua domus, velut carcer perpetuus destinetur, in qua habitent illi qui iure sunt immurandi. neq; enim si aliter fiat, satis potest intelligi, quomodo pænitentes adimpleant pęnitentias sibi iniunctas. in his omnibus qualis ordo debeat obseruari salu-

Quis ordo in eo seruādus. Cap. 79. berrime cautum inuenio per Madrilianam instructionem an. 1561. c. 79. & 80. in hęc verba à nobis latine facta: *Damnati ad perpetuum carcerem custodi carceris perpetui cōsignabuntur, iniungendo eidem vt custodiat eos: & curet vt adimpleant impositas pænitentias, atque vt certiores reddat inquisitores de illorum negligentia, si qua fuerit. item curet vt subueniatur eis in suis necessitatibus, procurando vt afferatur illis materia iuxta officium, seu artificium cuiuslibet, vt inde aliquid lucrantes alantur, & præsentem miseriam & paupertatem ferant.*

Cap. 80. *Inquisitores autem aliquotiens in anno perpetuū carcerem visitabūt, vt videant qualiter viuant, quomodo tractentur, & quam vitam degant. & quoniā in nonnullis inquisitionibus non est carcer perpetuus, cum sit res valde necessaria, debent eius domus vt carcer talis fiat; quoniam deficiente carcere non potest intelligi quomodo adimpleant reconciliati suas pænitentias, nec possunt custodiri qui fuerint custodiendi.* hactenus ibi. sunt quidem hęc diligenter in hac causa præscripta, & ideo iudicio meo vbique obseruanda.

Quis obseruabit, an pænitētes adimpleant pænitentias. Quod vero hac instructione cauetur de obseruando, nunquid pęnitentes adimpleant iniūctas pęnitentias, cuius rei curam tradit carceris custodi, olim in concilio Narbonensi c. 8. diligentissime quoque fuit præscriptum, sed paulo aliter in hęc verba: *Obseruationis etiam pęnitentiarum curam proprijs eorum sacerdotibus committatis, ita vt*

ipsi

ipsi sacerdotes penes se habentes pœnitentias singulorum parochianorum suorum, & circa earum obseruationes sollicite vigilantes, contemptores si qui fuerint, vobis, seu quibus †*statueritis, denuntient sine mora, processuris in eos iuxta formam inferius designatam.* hæc ibi.

† commiseritis.

Mihi hoc consilium de committēda cura obseruationis pęnitentiarum propriis sacerdotibus, eo nomine nunc magnopere probatur; q̄m in ciuitatibus vbi non est carcer perpetuus, aut non solet esse tanta pęnitentium multitudo, vt carcer talis fieri debeat; sed vnus aut alter pęnitens tantum quandoque reperitur, non videtur commodius cuiquam posse hæc cura iniungi quàm proprio sacerdoti. is ergo hanc curam suscipiat, vbi instructionis præcitatæ consilium locum non habet: consilium vero Narbonensis concilij vbique locum habere facile potest.

In carcere perpetuo quis dispenset.

Postremo de commutatione pœnæ perpetui carceris, seu de dispensatione est dicendū, in quo hoc est exploratum, iure communi quilibet priuati inquisitores vnà cum ordinariis arbitrium habēt dispensandi, vt alibi docuimus per textum in c. vt commissi. §. & illorum. de heret. lib. 6. & hoc iure adhuc vbique vtimur, excepto quòd inquisitoribus Hispaniæ id est denegatū per priuatas eius inquisitionis sanctiones; nam solus generalis inquisitor in hoc dispensat, sicut & in depositione vestis crucibus signatę, vt docet Simancas catho. instit. tit. 16. num. 20. sed hoc in illis regnis tantum locum habet.

Post quātum tempus ī carcere ppetuo dispensetur.

Quæsitum scio, post quantum tempus soleat in carcere perpetuo dispensari: sed neque in hoc velut in pluribus aliis, quidquam est nominatim vniuersis inquisitoribus iure pręscriptum: quamobrem eorum arbitrio hæc relinquuntur, qui spectata pęnitentium humilitate & pænitentia intra minus tempus poterunt hanc pœnam remittere, aut in aliam leuiorem cōmutare: & post lapsum triennij remitti solere scripsit Simancas præcitato loco num. 21.

Quòd si pœna carceris irremissibilis fuerit imposita, elapso octauo anno solet relaxari, vt idem Simancas testatur ibidem num. 22. ceterum nullo hęc sunt iure sancita, nec in his quidquam pręscribimus, cum in arbitrio inquisitorum sint posita. atque hactenus summatim diximus, quæ ad hunc locum spectabant. nunc reliqua simili breuitate persequamur.

Ibidem. col. 2. D num. 4.

¶ *Qualiter autem de custodibus prouidendū, &c.* Hęc est postrema pars huius disputationis, quæ de custodibus carcerū cōcepta est, in qua optime admonet auctor, ea quę iure veteri erant sancita, nūc non obseruari, erat aūt accuratissime & diligentissime cautum quidquid ad custodiendos reos spectabat: sed postquam hæc in desuetudinem abierunt, quid nūc fieri debeat, ostēdamus.

Carcerū custos qualis eligēdus, & quid custodire debeat.

Ergo siue sit vnus, siue duo carcerum custodes (tametsi hodie vnus tantum esse soleat) is eligendus est, qui sit fidelis & industrius; idem nihil cū reis in secreto loquetur: nihil dabit reis ex his quæ à consanguineis vel amicis reorum mittuntur, incōsultis inquisitoribus: idem coram episcopo & inquisitore iurabit se fideliter muneri suo satisfacturum.

Huc accedunt plurima alia, quæ ex consuetudine fere singularum inquisitionum sunt petenda, inter quæ hoc maxime obseruandum est; vt fidelissimi & integerrimi sint reorum custodes. aliàs vix poterit veritas ab illis inuestigari, si de his quę foris geruntur per infidos custodes & ministros, certiores reddantur.

Cetera huc spectantia tradunt Syluester in sum. verbo, hæresis. 2. q. 7. num. 9. Locatus in opere iudiciali verbo, carcer. num. 11. & seq. Gondisaluus tract. de hæret. q. 11. num. 11. & seq. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 3. sed præceteris Simancas catho. instit. tit. 16. num. 7. & sequentibus.

SCHOL. CXVIII.

In quæstionem lxi. De quæstionibus seu tormentis.

Pag. 372 col. 2. A

Onsulto omittimus quæstionē 60. in qua nulla occurrit difficultas, quæ plene non sit in superioribus declarata. & ad quæstionem 61. pergimus, qua nulla est in toto hoc opere vtilior, nulla difficilior, nec quæ maiori & diligentiori declaratione indigeat. In hoc vero breuis scholij sunt nobis metæ negligendæ, idque necessario; quoniam nisi ita fiat, obscurus remanebit hic locus, poteritque quandoque etiā mediocriter eruditos decipere, nisi cuncta singulatim declarentur: declarabuntur autem, vt spero, multa facilitate.

Tota vero hęc tractatio in duas potissimum partes est diuisa, in quarū prima docet, posse inquisitores vnà cum ordinariis reos torquere; in altera septem regulis ostendit quando torquere liceat, ibi: *Quibus autem indicijs.*

Olim inqsitores nō torquebāt reos.

Et quantum ad primam partem attinet, olim in principio constitutæ delegatæ inquisitionis, non videtur licuisse inquisitoribus reos torquere ob periculum (vt credo) incurrendæ irregularitatis, sed tortura aduersus hæreticos, aut suspectos per iudices laicos exercebatur, nam in constitutione Innocentij IIII. incipiente, *Ad extirpanda.* §. teneatur præterea. ita scriptum est: *Teneatur praterea potestas seu rector omnes hęreticos, quos captos habuerit, cogere citra membri diminutionem, & mortis periculum, tanquam vere latrones & homicidas animarum & fures sacramentorum Dei & fidei Christianę errores suos expresse fateri, & accusare alios hęreticos, quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum, sicut coguntur fures & latrones rerum temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia qua fecerunt.* hactenus ibi.

Cur statutum vt indices fidei reos torqueāt.

Ceterum cum hinc secreta sæpius in hac causa reuelarentur, & non mediocria in fidem incommoda nascerentur, commodius postea & salubrius

salubrius visum est statuere, vt cum totũ hoc crimen mere ecclesiasticum esset, tota eius cognitio ac plena disceptatio ad inquisitores ptineret: quę cum fieri sæpe non posit sine quæstionibus, ideo cautũ est vt inquisitores & episcopi possint reos huius criminis torquere; quod probat recentiora iura, quibus hic vtitur Eymericus: cócessaq; insup illis est facultas, vt si contingeret qñq; irregularitatem contrahere, mutuo secũ possent dispẽsare, vt patet in rescripto Vrbani IIII. incipiente, *Vt negotium*. relato ab Eymerico par. 2. pag. 84. atque hoc iure nunc vtimur, neq; modo vlla est cõtrouersia, an inquisitores possint reos torquere.

Ibidem. C num. 2.

¶ *Quibus autem indicijs & causis sufficiẽtibus, &c. non possunt, &c. infallibiles regulæ assignari.* Recte plane loquitur: qm̃ qñ & quibus dari debeat tortura, & ex quibus indicijs & causis, iudicum fere prudentiæ & arbitrio relinquitur, vt is pẽsata delictorum & personarũ qualitate quæstiones adhibeat. Guido de Suzaria tract. de indicijs & tortura nu. 30. versi. quæ & qualia. & Bart. in l. vlt. ff. de quæstio. & alij.

Arbitrio iudicis relinquitur an & qñ reus sit torquẽdus.

Quia vero hæc res vsu frequens est, & cognitu necessaria, vt in hac parte iudicibus fidei satisfaciamus. obiter huc spectantia in genere erunt à nobis afferenda, inde in specie ad indicia cum auctore descendemus.

Primum ergo ad torturã non est accedendum priusq̃ de delicto cõstiterit, seu in casu nostro de dicto, aut facto hæreticali: tortura enim non tam adhibetur ad inuestigandũ factum q̃ ad habendã veritatẽ ex ore ipsiusmet delinquentis, cum factũ vel dictũ, quod dicitur esse cõmissum, diffitetur. ita & recte Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura par. 2. q. 5. nu. 10. quẽ sequitur Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 64. versi. debet aũt iudex. & ceteri cõiter. in hac aũt causa de delicto cõstare dicitur ad hoc vt tortura possit infligi, cũ adest semiplena probatio, vel sufficiens indicium ad torquẽdũ, iuxta id quod dixi supra hoc 3. lib. schol. 53. §. quare in hoc articulo. pag. 165.

Priusquã reus torqueatur, quid seruandum.

Rursus, si delictũ aliter q̃ per torturam probari potest, ad torturam accedere non debemus: qm̃ regulariter non deuenitur ad torturã nisi in defectum aliarũ probationũ. est enim tortura subsidium quoddam extremũ ad inueniẽdã veritatẽ: q̃uis hodie de sanguinariorũ quorundã iudicũ consuetudine, facile non expectatis alijs ꝓbationibus, ad torturã protinus accedatur, in quo grauissime erratur. Angelus. l. fi. nu. 4. C. de quęstio. Boerius decis. 163. nu. 1. Marsilius in l. 1. in princ. nu. 7. ff. de q̃stio. vbi hãc fatetur esse cõem opinionẽ, quã & ceteri Criminalistę vno ore sequuntur.

Qñ non torquẽdũ.

Ex hac vero proxime dicta doctrina cõsequit̃, in delictis manifestis torturã fere non habere locum, sed in occultis, cũ occulta delicta sint difficilis probationis; ideoque facilius in occultis quęstio vsurpatur, q̃ in manifestis. & hæc opinio cõis etiam est, & vsu recepta. Igneus in l. 1. §. serui. nu. 75. ff. ad senatusc. Syllania. Bald. in l. nemo. C. de episc. audiẽt. quod sequitur, & multis modis atq; exẽplis illustrat Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura par. 2. q. 8. nu. 2. vnde cum crimen hęresis maiori ex parte sit occultum, cum in intellectu consistat, in eo frequẽter tortura locũ habebit, vt qd reus credat intelligat; tametsi de eo constare dicat qñ adsunt exteriora indicia sufficientia ad torturã īfligẽdã, vt paulo antea dicebam.

In delictis manifestis tortura raro habet locum.

Ad hęc, priusq̃ ad torturam deueniamus, indicia præcedere oportet: qm̃ regula cõis est, nõ esse à tortura inchoandum. l. 1. ff. de quæst. tradit Thõmas de Piperata Bononiensis Bartolo vetustior, tract. de fama nu. 58. Zasius consi. 19. nu. 3. r. lib. 1. Bologninus in additionibus ad tractatum de tormentis Guidónis de Suzaria nu. 29. & hanc testatur cõem esse sententiam Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 64. versi. dixi etiam. Itaque tunc demum ad torturam est deueniendum, cum suspectus est reus, & cum multis argumentis vrgetur.

Indicia præcedãt torturam.

Iam indicia ex q̃bus reus torqueri potest, probata esse debent, vt vere tradit Marsilius in pract. crim. §. diligenter. & in l. 1. §. idem. ff. de quæstio. estq; cõis etiam conclusio, vt testatur Ioannes de Ami. consi. 127. nu. 10. vbi vere addit, quodlibet indicium, siue adminiculũ per duos testes ad minus esse probandũ. idem tenuit iam antea Bar. in l. fin. nu. 7. ff. de quæstion. & probat plenissime Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 20.

Indicia ad torquẽdum probata esse debent.

Item indicia ex quibus reus torqueri possit, legitima esse debent, & à iure approbata, vel saltẽ communi voto à magnis Doctoribus recepta. nã ex alijs indicijs, inter quæ leuia computantur, nemo torqueri debet: sed hæc qualia sint, dicam paulo post cum Eymerico.

Indicia sint legitima.

Vbi ergo præcedentes regulę fuerint obseruatę, ad torturã erit deueniendum, iuxta eum ordinem & ritum, quem accuratissime pręscripsit Eymericus 3. par. in 3. modo processum fidei terminandi. super quo dixi schol. 53. multa, quæ hanc quæstionem illustrant.

Solent à nostris gradus torturæ quinq; numerari, eo ordine quo infligũtur, quos omitto, quia cuiq; sunt obuij & patentes, traduntarq; singulatim à Paulo Grillando tract. de q̃stio. q. 4. nu. 1. r. & à Iulio Claro in pract. crim. §. fin. q. 64. versi. nũc de gradibus. & retulit etiam Locatus in opere iudiciali verbo, tortura. & alij.

Gradus torturæ.

Qualia tormentorũ genera vsurpari debeant, non est iure cautũ; ideóq; arbitraria sunt, potestq; iudex id tormenti genus imponere, quod sibi ad veritatẽ eruendã cõmodius videatur, iuxta qualitatẽ personæ & indiciorum; dummodo id caueat diligenter, ne insolita tormentorum genera adhibeat, sed ea tñ quæ vsu iudicantiũ prudenter recepta sunt, vt pulchre & vere more suo explicat Antonius Gomez tom. 3. uaria. resolu. c. 13. nu. 5. Funis seu (ut uulgus loquit̃) chordę tormẽtũ hodie ubiq; frequẽs est, à quo non est recedendum.

Qualia tormenta vsurpanda.

Non tñ defuerũt qui plura excogitauerint tormentorũ genera, ut Marsilius in repetit. l. 1. ff. de q̃stio. in prin. ubi quatuordecim species tormentorũ enumerat, additq; se alia inuenisse, ut somni subtractionẽ: quẽ laudat Paulus Grillãdus tract. de quęst. q. 2. quorum multos torquendi modos cõmemorat Locatus ĩ opere iudiciali uerbo, tortura. nu. 38. ceterũ, ut ingenue dicã quod sentio;

Varia tormẽta excogitata.

hęc tractatio de nouis tormẽtis excogitandis carnificum est potius & crudelium, quàm iurecõsultorum & theologorum; ideoque consulto existimo omittendam.

Torquere reos res laudabilis.

Laudo equidem consuetudinem torquendi reos, maxime his temporibus, quibus facinorosi nix ullis cruciatibus delicta commissa fatentur: immo sæpe multi, quorum insignis est audacia & impudentia, ultro delinquunt cum spę superandi tormenta, quæ per maleficia euitant, ut docui cum Eymerico supra scholio 53. §.aliqui sunt etiam maleficiati. at uehementer reprehendo sanguinarios iudices, qui ut vanam & inanem, nescio quam, gloriam aucupentur, noua genera tormentorum contra ius & fas misellis reis imponunt, ita ut præ sæuitia aut deficiant in tortura rei, aut membra rumpantur, ita ut in perpetuum reddantur mutiles. id quod grauiter etiam reprehendit Antonius Gomez tom.3.uaria. resolutio. cap.13.num.5. Vsitatus ergo modus nec periculosus in tormentis retineatur, & Christiani iudices habeant illa Iurisconsulti uerba ante oculos in l.quęstionis modũ.ff. de quęstio. uidelicet, *Itaque quęstionem haberi oportet, vt seruus saluus sit.*

In crimine heresis oẽs priuilegiati torquẽtur & quare.

His constitutis, quę in genere ad indicia & tormenta spectant; nunc ad personas quę torqueri possunt, accedamus: & quamuis in alijs causis & delictis quędam sint exceptę personę, ueluti doctores, milites, decuriones, nobiles, horumque filij, item impuberes, id est, minores quatuordecim annis, item senes, & si qui sunt similes. l.milites. l.diuo Marco. l.decuriones. C.de decurio. l.3.§.pœna militum.ff.de re milit. ubi copiose Doctores. quod omissis ceteris tradunt eleganter Antonius Gomez tom.3. uaria.resolut.cap.13.num.3.& seq. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula.209. in hoc tamen heresęos grauissimo & horrendo crimine, nullum priuilegium, vllam personam tuetur, sed omnes torqueri possunt. l.4.C.ad l.Iuliam maiestat. l.etsi excepta.C.de malef. & math. Angelus tract. de malefi. verbo, fama publica. Couarruuias lib.2.varia. resolut.c.9.num.4. Paulus Grillandus tract. de quæstion. & tortura q.6. Antonius Gomez & Ioannes Rojas locis pcitatis. Simãcas cath. instit. tit.65.num.44.& seq. & ratio potissima est fauor fidei. interest enim plurimum reipub. hæresis detegi crimen, vt coerceatur, ne dum latitat, inficiat & corrumpat fideles. Rursus etiam, quoniam si præfatę priuilegiatæ personæ ob crimen læsæ maiestatis humanæ torquent, multo magis torqueri debent ob hæresim, cũ longe sit grauius diuinã q̃ humanã offendere maiestatẽ. c.vergentis.de hęr.

Religiosi mitius torquendi.

De clericis, monachis, & ceteris religiosis psonis idem iudicium est; dũmodo meminerimus, & ob periculum excommunicationis, si grauius torquerentur & lęderentur, & ob dignitatẽ ipsam qua decoratur, leuius & mitius torqueri debere, nisi delicti enormitas, & indiciorum grauitas acriorem torturam infligendam suaderent.

Illud addit Simancas cath. instit. tit.65.nu.50. clericos non debere torqueri à tortore laico, nisi forte clerici non possint inueniri, qui id facere velint, aut sciant. & hæc sentẽtia multum mihi probatur. Sed quantũ pertinet ad hunc locũ de torquendis clericis, cum pulchre & copiose persequitur Bernardinus Diaz in pract. crim. cano.c. 117. quem omnino videas, vt in hac re cautius agas.

Clerici à quo torquendi.

Quæ personæ ĩ hoc crimine non torqueãtur.

Quod autem paulo antea dictum est de personis torqueri prohibitis, quas in hoc crimine torqueri posse ostendimus, verum est, cum torqueri prohibentur ob dignitatem, vel priuilegiũ: secus si ob ætatẽ, senectutem, vel partus periculũ sint torqueri prohibitæ; quia tunc nec in hoc crimine, nec in alijs excepti torquebuntur, vt optime docet Antonius Gomez tom.3.uaria.resolut.c.13. nu.3. circa hos tñ quid exerceri possit, tradidi supra hoc 3.lib.schol.54. §.scio quęsitũm. cum aliquot seq.pag.167. minores vero 25.annis ob hæresis suspicionẽ torqueri posse explorati iuris est, vt tradit etiam Simancas cath.instit.tit.65.nu.45. minor autẽ 14.annis torqueri non potest, sed terreri, & ferula cædi, vt dixi præcitato scholio.

In quibusnis regnis etiã Aragonia, tortura locũ habet in causa heresis.

Postremo, quod de psonis qbuscũq; torquẽdis diximus in hoc crimine, idẽ etiam locũ habet in qbuscuq; locis, in qbus vel ob antiquã consuetudinẽ, vel ob leges municipales nullus ob delicta torqueri solet, vt in Augusto & semp catholico Aragonũ regno, vnde mihi generis origo est, in quo nõ potest p iudicẽ in delictis ĩponi tortura, vt agnouit etiã Antonius Gomez tom.3.varia.resolut.c.13.nu.1. nã fauore fidei etiã in hoc regno quicunq; etiam priuilegiati ob suspiciones hæresis torquebuntur; neq; enim tantum debet cuiuscunque loci præualere immunitas; vt ea in fidei præiudicium quandoque conuertatur.

His ita constitutis, quæ sunt velut fundamenta futuræ disputationis, nunc ad indicia & causas, ex quibus ad torturam deueniri possit, vnà cum Eymerico accedamus.

Ibidem. num.2. D

¶ *Prima regula est, Quòd si delatus de hæresi reperitur in suis confessionibus vacillans, &c.* Hæc prima regula, quòd per variationẽ delinquentis sumatur indicium ad torturam, pugnare videtur cum regula septima eiusdem quæstionis, in qua dicit auctor propter vnum indicium neminem esse torquendum: variatio autem vnum est indicium. Rursus, ob indicia à crimine remota nullus videtur torquendus; variatio autem indicium videtur à crimine satis remotum: quare dicendum videtur variationem, seu vacillationem delinquentis non facere indicium ad torturam, & hanc sententiam vocat communem Carrerius in pract. crim. num. 119. versi. quintum indicium est. vbi asserit solam variationem, aut mẽdacium, aut pallorem, titubationem, trepidationem, & id genus alia, quæ coram iudice fiunt, non facere indicium ad torturam, sed quandam suspicionẽ, cum hoc sit remotum indicium. idem tenet Marsilius in pract. crim. §.diligenter. idem consi.51. Grãmaticus decisione 34. Ioannes de Ami. consi.134.& alij quos ibi Carrerius refert.

An variatio sit indiciũ sufficiens ad torturã.

Qui dixerint variationem sufficere ad torturam.

Verum e diuerso variationem esse sufficiens indicium ad torturam, vt hic scribit Eymericus tenent Gondissaluus tract.de hæret.q.13.num.6.

Guido

Guido de Suzaria tract. de indiciis & tortura, versi. quæ & qualia. num. 33. Franciscus Brunus tract. de indiciis par. 1. q. 3. num. 30. Marcus Antonius Blancus tract. de indiciis num. 220. & alij qui hos sequuntur. & hanc dicunt fuisse sententiam Baldi in l. multum interest. & Bartoli in l. de minore. §. plurimum. ff. de quæstio. tametsi quidã dubitent, an Bart. ita senserit, nec ne.

Quæ concurrere debeãt vt reus propter variationem torqueatur.

Ex his videtur mihi valde difficile definire, quid sit in tanta controuersia inter tot viros graues statuendum. ne quid tamen parum explicatum, aut indecisum relinquatur in hac frequenti & quotidiana tractatione, ita mihi videtur sentiendum; Quotiescunque res, de qua agitur cum reo, talis est, circa quam exiguo temporis spatio obliuio cadere non facile præsumitur (quod arbitrio iudicantis relinquitur) & reus non est omnino stupidus, aut obliuiosus, si vel in eadẽ confessione, vel in diuersis vacillet & variet, torqueri ob id poterit.

Sed in hoc articulo vltra variationem, sequentia videntur debere concurrere. Primum, quòd variatio, vacillatio, seu mendacium committatur circa substantialia delicti, de quo quæritur. ita tradit valde singulariter, & indicio nostro vere, Paris de Puteo in tract. syndicatus verbo, tortura. lo primo. versi. viso. de indiciis. quẽ sequitur Carrerius in pract. crimin. num. 119. & 120. vbi addit solam variationem non facere indicium, nisi & alia concurrant, de quo paulo post dicam. Hos sequitur tacitis nominibus præter morem Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 21. versi. mẽdacium. & hanc sententiam prudentissime indicat hoc ipso loco Eymericus, dum ait; *Negans tamen id, de quo principaliter inquiritur, quæstionandus est.* quare variatio circa extrinsecas quasdam & longe remotas delicti circunstantias nullo modo est sufficiens indicium, seu causa ad infligendam torturam.

Rursus, præter variationem & mendacium, necesse est quòd alia signa delicti commissi à vacillante interueniant, vt quia, verbi gratia, reus aliàs suspectus est de hæresi, vel infamatus, quòd id crimen commiserit, de quo interrogatus vacillat. ita Iulius Clarus præcitato loco. & Simancas cath. instit. tit. 65. num. 33. & hanc sententiam ita explicatam appellat communem Plotus in repetit. l. si quando. num. 886. & ita est intelligendus hoc loco Eymericus: quod in hoc crimine semper contingit, cum nemo in carcerem conijciatur, nisi magna de delicto commisso præcesserint indicia. Si quis ergo huius criminis reus, dum legitime interrogatur, vacillat, peieret, mentiatur, vt prædiximus, ob id ad torturam rapi poterit.

Causa cur reus sæpe vacillat.

Quam ob rem sola variatio, aut titubatio, aut pallor, nisi & quæ tradidimus, concurrant, nullo modo sufficiunt ad torturam; nam verecundia, timor, periculi magnitudo, rei nouitas, iudicum auctoritas, ira, dolor, recordatio futuræ infamiæ, & ceteræ animi perturbationes, ita sæpe rationẽ impediunt & perturbant, vt sæpe etiam sapientissimi & prudentissimi viri aliena loquantur. quam ob rem diligenter est perscrutandum, an & quando deceat ex hoc indicio ad torturam infligendam accedere. hominibus facinorosis, quibus familiare est vti fraudibus ad occultandam veritatem, facilius ob variationem infligenda tortura erit.

Ibidem. num. 3. Fama & vnus testis simul sufficiunt ad torturam.

¶ *Secunda regula est, Quòd si quis reperitur de hæresi diffamatus, &c.* Hæc regula secunda nullam habet dubitationem; nam si fama sola quandoque, & vnus solus testis aliquando faciunt indicium ad torturam, vt in septima regula dicemus, plane ambo simul iuncta plenissimum facient indicium. & quod hic docet Eymericus, probat satis aperte textus in c. præterea. de testibus. glossa in l. 3. verbo, conuictus. C. ad legem Iuliam maiestat. vbi Cynus, Bartolus, Albericus, Baldus, Salycetus & Doctores communiter. textus in l. de minore. §. tormenta. vbi glossa, Bartolus & communiter Doctores. ff. de quæstio. probat plene & efficaciter more suo Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. c. 13. nu. 7. & 10. & Carrerius in pract. crim. num. 110. & 111. & alii quos in re facili omitto. ergo si quis, verbi gratia, hæreses Lutheranorum secutus, imagines Sanctorum visus fuerit ab vnico teste conculcasse, fregisse, aut deleuisse, simulque orta fuerit fama de hoc delicto contra eum, isque coram iudicibus fidei neget, proculdubio ex dictis illius testis & fama, rapi poterit ad quæstionem. ac talis quidem est hoc loco Eymerici doctrina, quæ communis est & certissima, & tutissima.

Pag. 373 col. 1. B

¶ *Et hoc valet in ciuilibus; in criminalibus autem quamquam vnus testis semiplenam probationem non faciat, &c.* Sententia Eymerici hoc loco est, in ciuilibus causis vnum testem omni exceptione maiorem facere semiplenam probationem; in criminalibus autem non facere nisi solum indicium.

Vnus testis idoneus ĩ criminalibus semiplene probat.

Ceterum non video quomodo eum hic tueri possim; nam communis opinio est, vnum testem fide dignum & omni exceptione maiorem deponentem de facto, seu delicto per visum, vel alium sensum corporeum, ita vt concludat, etiam in criminalibus semiplene probare. glossa in l. admonendi. ff. de iureiurando. verbo, exacto. & ibi Bartolus num. 36. & communiter Doctores, & præcipue Iason in 2. lectura num. 146. glossa in l. in bonæ fidei. C. de rebus credit. verbo, decidi oportet. circa medium. & ibidem Baldus & communiter Doctores. glossa in l. 3. C. ad legem Iuliam maiestat. verbo, conuictus. & ibi communiter Doctores. quod refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. c. 12. nu. 2. circa finem.

Vnus testis idone[us] sufficit ad torquẽdũ.

Atque ex his amplius infertur vnũ testem tantum, & talem, qualem nunc descripsimus, facere etiam sufficiens indicium ad torturam, vt paulo post etiam indicabo in septima regula. Cum vero hoc loco in fine huius regulæ Eymericus dicit, vnum testem tantum facere competens indicium, intelligendum est ex sententia eius, ad inquirendum, non ad torquendum: ne sibi sit contrarius, cum in regula septima dicat, vnum testem tantum non sufficere ad torquendum: nam communis regula est, vnicum testem ad inquirendum

sufficere, vt testatur Iulius Clarus in pract. crimi. §.fin.q.21.versi.vnus testis. sed hæc amplius in sequentibus suis locis explicabo.

Ibidem. num.4.
Fama cũ aliys grauibus indicys sufficit ad torquendũ.

¶ *Tertia regula est, Quòd si quis reperitur de hæresi diffamatus, & cum hoc probatur, &c.* Hæc etiam regula est apertissima & verissima, videlicet, famam de delicto commisso contra aliquem ortam, iunctam cum aliis grauibus indiciis sufficere vt quis torqueatur. verbi gratia, publica fama est legitime per duos testes probata, Bucerũ male sentire de Eucharistiæ sacramento, & hanc famam comitantur alia indicia legitime etiã probata, exempli gratia, Bucerum raro interesse Missæ sacrificio, quo tempore de Ecclesiæ præcepto iubetur interesse; aut per vnum testem conuincitur in vniuersum male sentire de Ecclesiæ sacramentis: profecto hoc casu torqueri poterit. & ratio huius regulæ est; quia fama aliis adminiculis corroborata, sufficiẽs est indicium ad torturam. Gratus consi.57.num.8.lib.2.& hanc sententiam testatur esse communem Iulius Clarus in pract. crim. §.fin.q.21.versi. fama sola. & Carrerius in pract.crim.versi. secundum indicium. num.111. vbi plures affert huius sententiæ assertores, quos gratia breuitatis omitto.

Ibidem.
Abbatis antiq sententia de nõ torquẽdis clericis nisi sint infamati.

¶ *Et dicit clericos non torquendos nisi infames.* Ex dicto Abbatis antiqui, cuius hoc loco meminit Eymericus, colligimus, qualis sit huius loci sententia. Abbas enim antiquus in cap. grauis. de deposito, vt refert ibidem Panormitanus nu.6. versi.nota vlterius. dicebat se nunquam reperisse, quòd clericus possit torqueri nisi sit infamatus, quamuis alia concurrant indicia. & hæc sententia communi multorum insignium iurisconsultorum voto recepta est, quos refert & sequitur Bernardinus Diaz in practi. crim.cano.c.117.idem in regula 125. incipiente, *Confessus de crimine.* in tertia sublimitatione. quod ipsum probat latissime Carrerius in pract.crim.nu.161.

Et quamquam hæc sententia benigna sit, & plurimum clericis faueat; nihilominus verior videtur aduersa opinio, quam sequitur Panormitanus in d.c.grauis.de deposito. num.6. & Alciatus in cap.1. de officio ord.nu.43. & Simancas catho. instit.tit.65.nu.48.

Clericus ĩ hoc crimine etiã nõ infamat' torquẽd'.

Et tametsi plurimi priorem illam sententiam sequantur; ea tamen nulla certa ratione nititur, nec iure probatur, vt optime monuit Panormitanus præcitato loco, hæc vero posterior rationibus non vulgaribus nititur, quas Simancas paulo ante relatus commemorat: quibus adde iniquum videri & ualde à ratione remotum, si in causa fidei iustissimis & euidentibus indiciis concurrentibus non posset torqueri clericus, nisi & infamia laboraret. quare torquebitur ille quidem sicut & ceteri laici ex legitimis indiciis præcedentibus; mitius tamen & rarius, ut supra diximus. §. de clericis. cetera ad hanc regulam spectantia amplius in sequentibus declarabuntur.

Ibidem. num.5.
Vnus testis cum grauibus indicys sufficiunt ad torturã.

¶ *Quarta regula est, Quòd si quis reperitur super crimine hæresis habere contra se vnum testem de scientia, &c.* Hæc regula etiam est certissima & plusquam manifesta: quoniam communis opinio est, ut in secunda regula diximus, unum testem etiam in criminalibus facere semiplenam probationem, & per consequens facit indicium sufficiens ad torturam: quare multo magis indicium faciet, si cum teste concurrant alia indicia uehementia aut uiolenta. quod exigit hoc loco Eymericus, non quòd aliter res transigi non possit, sed quia auctor securiora docet.

Vnus testis fidè dign' sufficit ad torturam.

Itaque vnus solus testis de visu siue scientia, vt quia, verbi gratia, audiuit Lutherum dicẽtem, nõ esse purgatorium; aut vidit Lutherum imagines sanctorum delentem, & similia, si sit fide dignus, seu omni exceptione maior, cui nihil opponi possit, quamuis nulla alia indicia concurrant siue vehementia siue leuia, sufficiens indicium facit ad torturam; & hanc sententiam vocat communem Antonius Gomez tom.3. varia. resolut. c.13.num.7. tenet etiam Carrerius in pract.crim. nu.110.versi.primo maius indicium. quibus omnino censeo subscribendum.

Non dubito tamen posse quandoque iudices à tortura abstinere, etiamsi adsit vnius fidelis testis dictum, quãdo reus eius est qualitatis & probitatis, vt facile delictum præsumi non possit: tunc enim tutius erit obseruare ea, quæ postulat Eymericus in hac regula, quæ verissima sunt & securissima.

Ibidem. num.6.
Quæ sint leuia indicia, quæ grauia, et quæ violenta.

¶ *Quinta regula est, Quòd si quis reperitur contra se habere plura indicia, &c.* Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs.nu.10. loquens de vario genere indiciorum, ita habet: *Distinctio autem indiciorum leuium, & indiciorum grauium cognoscitur hoc modo: nam si frequenter & facile hoc ab illo contingit abesse, tunc est leue indicium: si autem frequenter & facile contingit adesse, tunc est graue indicium.* hæc ille. his cõsentit quod diximus supra lib.2. Adnotatio.schol.61.pag.106. vbi habes plenissime explicatum quidquid attinet ad cognoscenda indicia, suspiciones, seu præsumptiones leues, vehementes, & violentas, quibus adde Locatum in opere iudiciali verbo, suspicio. num.9. & multis sequentibus. Et de culpis vnde oriantur violenta indicia de hęresi, habes locum insignem in concilio Narbonensi c.29. quod retuli lib.2. schol.56.§.factis autem.pag.99.

Ex ĩdicijs vehementibus, aut violentis torqueri potest reus.

Cognitis ergo culpis, factis, seu dictis, undę indicia uehementia, aut violenta contra aliquem de hęresi oriantur, facillimũ erit percipere, quod hoc loco tradit Eymericus, cuius doctrina talis est; ex uehementibus, aut uiolentis indiciis torqueri aliquis potest, absque infamia, uel testibus. Hæc sententia uerissima est, & communis, quam probat Bartoli doctrina in l.fin.ff. de quæstio. num.6. quem sequitur Marcus Antonius Blancus in tract. de indiciis. in 6. præmisso num. 39. cum multis sequentibus. & num. 178. & ceteri communiter Criminalistæ. nam si unum tantum indicium uehemens, seu uiolentum, propinquum tamen & cum crimine coniunctum sufficiens facit indicium ad torturam, ut plene probabo in ultima regula, & tradunt præcitati; multo magis facient duo uel plura simul iuncta, & de hac re nulla est dubitatio.

Si quis

Si quis ergo scienter præstitisse auxilium, consilium uel fauorem hæreticis conuincatur: item probetur, eundem citatos pro hæresi informasse qualiter debeant tacere ueritatem, aut dicere mendacium: quoniam hinc vehementia indicia oriuntur, cum hæc operantem reddant de hæresi vehementer suspectum, iuxta veram Eymerici doctrinam par. 2. q. 56. nu. 3. & 4. torqueri poterit.

Et iuxta hanc sententiam, multo magis poterit is torqueri, aduersus quem violenta indicia sunt probata. casus autem ex quibus oriuntur indicia seu præsumptiones violentæ numerauit supra hoc 3. libro schol. 31. §. illa facta. ex leuibus autem indicijs quemadmodum nemo capiendus est in hoc crimine, nec in carcerem mittendus, iuxta veriorem sententiam, vt alibi ostendimus; ita nemo est torquendus.

Ibidem nu. 7. *Ex multis indicijs torquend' reus.* ¶ *Sexta regula est, Quòd si quis reperiatur de aliqua hæresi diffamatus, &c.* Hęc regula apertissime cōsequitur ex traditis in superioribus: nam si infamia sola quandoque sufficit ad torquendum, vt dicemus, & solus vnus testis, & solum vnum indicium propinquum uehemens, multo magis sufficient hæc omnia simul iuncta, quod patebit amplius ex his quæ proxime dicemus.

Pag. 373 col. 2. A nu. 8. ¶ *Septima regula est, propter infamiam tantum, &c.* Hæc postrema regula ceteris lucem affert: nam in ea declarat qualiter superiora sint intelligenda. uerum quæ proponuntur in ea ualde disputabilia sunt, in primis vero vtilia, & vsu frequentia: & propterea singulatim cuncta explicabo, ne quis obscuritati, aut dubitationi locus in hac tractatione relictus esse videatur.

Ex sola fama nemo torquēdus. Primum ergo dicit, *Propter solam infamiam neminem esse in hoc crimine torquendum.* Quæ sententia & uera, & communis est: nam sola fama, seu infamia in criminalibus non facit indicium ad torturam. Bartolus in l. milites. C. de quæsti. Antonius de Butrio & communiter Doctores in c. veniens. el primo. de testibus. Ioannes Andr. in additio. ad Speculat. tit. de probatio. §. videndū. ad nu. 19. verbo, sciant. Angelus tract. de malef. verbo, quod fama publica. nu. 45. Panormitanus c. 1. nu. fin. de purgatio. cano. & in c. cum in contemplatione. de regu. iuris. & hanc opinionem vocat communem Marsilius singula. 97. & Iason in repetitio. l. admonendi. nu. 251. ff. de iureiuran. & ceteri quos refert Petrus Dueñas in regula 300. fallentia 4.

Ob solam famam q̄n quis torquendus. Verum hæc communis opinio quandoque fallit: nam primo sola fama, seu infamia sufficere dicitur ad torturam, quando est vehemens. ita expresse concludit Bartolus in consil. 191. quod sequitur Baldus in c. 1. §. iniuria. de pace iuramēto firmanda, in vsibus feudo. Felynus in d. c. veniens. 1. de testibus. nu. 15. Marsilius in pract. crimi. §. diligenter. nu. 20. idem consil. 3. nu. 6. & cōsil. 49. nu. 65. & singula. 97. & 205. Thomas Grāmaticus decis. 34. nu. 52. & alij plurimi, quos refert & sequitur Petrus Dueñas in regula 301. in prima limitatione. & hæc sententia sæpe locum habere poterit, vt ex tradendis patebit.

Sed tota difficultas posita est in cognoscēdo, quæ dicatur fama uehemens. & Marsilius in l. de minore. §. plurimum. nu. 30. & Grammaticus in d. decis. 34. nu. 53. ex Baldo dicunt arbitrio iudicantium relinquendum esse, quando dicatur fama uehemens: quod nos libenter amplectimur; verum declarandum putamus in gratiam lectoris, ne quis temere arbitratu suo famam vehementem esse facile pronuntiet. Ergo si à fide dignis personis orta sit, si frequens sit, si ob id quis viciniam, amicosue, aut viros probos, & plures scādalizauit, & alijs quibusdam modis, quos retuli supra hoc 3. lib. schol. 52. §. sed quęret quispiam, malam de se opinionem seminauit; is vehementer diffamatus censendus erit, & ob id torqueri fortassis iuste poterit. *Fama vehemens, quæ dicatur.*

Ad hęc, sola fama indicium sufficiens præstabit ad torturam, cum reus, de quo mala fama inualuit, aliàs erat malæ opinionis & famæ, malæ vitæ, & malis moribus præditus. Gandinus tract. de malefi. in rubrica, à quo uel à quibus possit fama incipere. nu. 12. Augustinus Ariminensis apud Angelum tract. de malefi. verbo, quòd fama publica. nu. 44. quos refert & sequitur Petrus Dueñas in d. regula 301. in 3. limitatione, quibus in hoc crimine propterea libentius censeo subscribendum; quoniam qui deprauatis sunt moribus præditi, facilius in errores & hæreses labuntur, quàm alij, & præsertim in eas, quæ oriuntur ab eo vitio, quo sunt irretiti: nam intemperatissimi, & ad venerem multum procliues facilius inducuntur ad credendum simplicem fornicationem non esse peccatum. vnde aduersus tales ob solam infamiam, legitime tamen probatam, poterit inquisitor ad torturam accedere.

Præterea, quando simul cum fama adesset fuga delinquentis, is torqueri posset. authen. de exhiben. reis. §. si vero. authen. de sanctissimis episcopis. §. si quis autem. Bartolus in l. fin. ff. de quæstio. Gratus cons. 48. nu. 8. uolu. 2. Ioannes Imola, & ibi Felynus nu. 6. in c. nullus. de præsumptio. immo Antonius Gomez tom. 3. uaria. resolutio. cap. 13. nu. 10. uers. quartum indicium, addit, solam fugam post delictum commissum sufficiens indicium esse ad torturam, quod qualiter intelligi debeat, pulchre docet Carrerius in pract. crimi. nu. 119. uers. tertium indicium. *Fama cū fuga suffi cit ad torturam.*

Item, fama cum dicto cruce signati seu familiaris sancti officij, seu cuiuslibet alterius catholici contra aliquem, sufficiens facit indicium ad torturam. Paris de Puteo. in tract. syndicatus. verbo, an fama. nu. 3. & Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs. nu. 315. & alij. Quod & verum est, quamuis hoc non præstet sola fama, cum dictum vnius quasi testis superaddatur. *Fama cū dicto unī' sufficit ad torturā.*

Iam sola fama dicitur facere plenum indiciū ad torturam, cum originem habuit ab honestis personis & fide dignis. Marsilius in d. l. de minore. §. plurimum. nu. 30. ff. de quæstio. Salycetus in l. ea quidem. C. de accusatio. Franciscus Aretinus in d. c. ueniens. nu. 35. de testibus. Paulus Parisius consi. 153. nu. 12. uolu. 1. facit textus in c. cum in iuuentute. de purgatio. cano. & ratio esse potest, quoniam personæ honestæ & integræ, à quibus fama *Fama à fide dignis orta suffi cit ad torturam.*

fama duxit initium (iuxta ea quæ in superioribus tradidimus) uehementem famam faciunt: ex uehementi autem fama torqueri reus potest, vt ostẽdimus paulo ante. §. uerum hęc.

Fama orta simul cũ delicto an sufficiat ad torturam.

Denique sola fama indicium faceret ad torturam quando orta esset contra aliquem, cum primum delictum est commissum; verbi gratia, si cum combusta est Ecclesia, aut Sanctorum imagines deletę & fractæ, aut uiolata Sacramenta, protinus nec temere, nec ab stultis oritur fama, Bucerum id fecisse; tunc is & capi poterit & torqueri; quoniam fama statim cum commisso crimine orta, crimini inesse videtur. ita ex Gandino Franciscus Casonus tract. 8. de indicijs ex dicto in delicto nu. 2. uerum plurimum in hoc casu pendendum existimo, à quibus fuerit orta fama: item an uerisimiliter is qui infamatus est, id delictum committere potuerit: nam vt in eodem exemplo persistamus, si Bucerus male putabatur prius de sacris imaginibus sentire, si raro visus est eis caput aperire aut reuerentiam exhibere, forte torqueri poterit. itaque ne quid durius dicam, tunc crederem ex fama orta cõtra aliquem quãprimum fuit delictum commissum, ad torturam posse deueniri, quando alia concurrerent adminicula, aliæq; cõiecturæ uerisimiles præcessissent: quod arbitrio prudentis iudicis relinquitur.

Ibidem. *Vnus testis sufficit ad torturam.*

¶ *Aut vnicum testem de scientia tantum.* Ex his quę diximus supra super secunda, & quarta regula fit perspicuũ, vnicum tantum testem facere sufficiẽs indiciũ ad torturã, tum quia etiam in criminalibus facit semiplenam probationẽ; tum quia qui dicto unius testis urgetur, grauiter est de crimine infamatus apud iudicem competentem: & propterea absque vllo erroris periculo torqueri potest. Eymericus uero, vt tutiora traderet, non sufficere unum testem dixit. & eius dictum uerissimum est, quando testis non esset omni exceptione maior: tunc enim non faceret indicium ad torturam, nisi alia concurrerent indicia, & adminicula.

Ibidem. *An ex vno indicio vehementi, aut violento quis torqueri possit.*

¶ *Aut indicium vehemens vel violentum tantum:* Grauis est difficultas, An propter unum indiciũ tantum uehemens, aut violentum aliquis torqueri possit. hanc quæstionem mouet Bartolus in l. fin. ff. de quæstio. nu. 6. quam prosequitur copiose Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs num. 39. uers. sexto præmitto. In hoc dubio non desunt qui dicant arbitrio iudicum esse relinquẽdum; an sufficiat unum indicium, vel contra plura exigantur ad torquendum: leges enim loquẽtes de indicijs idoneis & sufficientibus ad torturam, quandoque loquuntur in plurali, quandoque uero in singulari, ut in l. 1. & in l. vnius. §. 1. & in l. fin. ff. de quæstio. ubi plura indicia postulari videntur: at in l. si quis. C. ad l. Iuliam maiest. vnicum indicium sufficere indicatur.

Verum omissis in hoc articulo prolixis multorum altercationibus, breuiter & resolutiue dico, quòd si indicium est leue, & remotum à delicto; tunc non sufficit ad torturam absque alijs adminiculis suffragantibus, & ad crimen ipsum propius accedentibus; iuxta doctrinam communẽ traditam à nobis in præcedentibus: quare sola fama, quia indicium est à crimine remotum, regulariter non sufficit ad torturam. de ceteris indicijs & præsumptionibus leuibus idem est iudicium.

Si vero indicium est propinquum, vrgens, vehemens, & (vt cum Eymerico loquar) violentũ; tunc vnicum sufficit ad torturam, vt vnus bonus testis de uisu, uel confessio extra iudicium, vel res furto sublata apud aliquem reperta. ita Bartolus in d. l. fin. nu. 6. ff. de quæstio. Salycetus in l. fin. C. de quæstio. & Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs nu. 45. vbi dicit hanc esse communem opinionem, à qua in praxi non est recedendum: quoniam hęc indicia licet singularia sint, cum tamen negotium ipsum seu delictum comitentur, & raro ab eo contingat abesse, absque dubio sufficient ad torturam. hanc opinionem satis confirmant Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. uers. vnus testis. & Antonius Gomez tom. 3. uaria. resolut. c. 13. nu. 7. & 8. & ceteri criminalistæ. ac postremo de uarijs indiciorum generibus, & an ex illis quis possit ad pœnam ordinariam condemnari, videto Boerium decisione 164.

Quare si hæretici combusti ossa uel uestes religiose cultæ apud aliquem reperiantur, cum hoc sit vehemens hæresis latentis indicium, is torqueri poterit, vt intelligatur, quid credat de Ecclesia hæreticos puniente. idem dicas de illis, qui scienter recipiunt literas, uel munera ab hęreticis missa, nulla causa apparente, qua excusari possint: huc referas illa opera, quę reddunt operantes violenter suspectos: vt se circuncidere, hereticos adorare, dęmones obsecrando inuocare, & similia, de quibus plerisque locis egimus: ob hęc enim indicia etiam singularia torqueri poterunt, quicunque dixerint se non fecisse malo animo; aut non habere errorem in intellectu, cum non sit verisimile hęc tam horrenda à quoquam patrari absque mentis errore. Simancas catho. instit. tit. 65. num. 52.

Ac de his quidem varijs indiciorum generibus, quę ad hunc locum spectant, egi varijs locis, vt lib. 2. Adnotatio. schol. 59. §. iam vt nihil. & schol. 61. eiusdem libri. item schol. 31. libri 3. §. illa facta. adde Locatum in opere iudiciali uerbo, indicium.

¶ *Aut propter indicia vehementia, aut violenta tantum.* Hęc uerba erant in omnibus codicibus tam impressis quàm manuscriptis; ea tamen omnino duximus omittenda, cum ex diametro pugnent cum traditis in quinta regula precedenti, ubi scripsit auctor, ob plura indicia uehementia, aut violenta aliquem torqueri posse. nec ullo modo crederem hęc scripsisse auctorem, sed ab imperito quopiam librario temere, & aliud cogitante, dum scriberet, addita fuisse. & sequentia apertissime indicant hęc non esse auctoris uerba, cum protinus adiungat, duo aut plura ex his indicia ad torturam sufficere.

Ibidem. *Locus animaduersus.*

Appen-

Appendix seu corollarium ad septem Eymerici regulas de causis torquendorum reorum.

Confessio extraiudicialis sufficit ad torturam.

Ixi hactenus summatim quidquid pertinebat ad declarandas septem propositas ab Eymerico regulas: sed quoniam ex alijs causis amplius rei huius criminis in hoc tribunali torqueri possunt: ideo breuiter eas quoque adiungemus, ergo præter memorata indicia, confessio delinquentis extraiudicialis sufficiẽs quoque indicium erit & probabile satis ad torturam. glossa singularis in l. capite quinto. ff. de adulterus. vbi Bartolus, Raynerius, Angelus, & communiter Doctores. Bartolus in l. fin. nu. 6. ff. de quęstio. & cęteri, quos longo ordine refert Antonius Gomez tom. 3. uaria. resolut. nu. 9. & 10. & Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. uers. confessio extraiudicialis. & Carterius in pract. crimi. nu. 121. uers. septimum indicium.

Si quis ergo dixerit inter amicos, aut alibi (referendo, seu iactando, aut gloriando, aut alijs modis, ut sæpe contingit) se sæpius concionibus hæreticorum interfuisse, cœnam more eorum sumpsisse, Mahometum adorasse, dęmones inuocasse, aut aliquid hæreticale dixisse uel commisisse, vbi constiterit per testes legitimos de eius confessione extraiudiciali; vocari poterit, & interrogari, & ubi expediens fuerit, iudicatum in carcerem mitti; & si negat, torqueri ob illam confessionem poterit.

Ad hęc, si factum vel dictum hæreticale confiteatur, intentionem autem prauam hæreticandi neget, torqueri poterit vt intentionem declaret: & hoc postremum vere asserit Iacobus Simancas catho. instit. tit. 65. nu. 52.

Addit Antonius Gomez tom. 3. uaria. resolu. nu. 8. vers. secundo, quia, multorum, quos ibi refert, sententiam esse, usqueadeo verum esse confessionem extraiudicialem esse sufficiens indicium ad torturam, vt si reus positus in tormento confiteatur delictum, non requiratur postea aliqua perseuerantia, uel ratificatio, quia sufficit illa confessio extraiudicialis, quę præcessit, vt postea plene probet; confessio quæ sequitur in tormento, ut reus definitiue condemnetur sine aliqua alia ratificatione: licet aliàs regulariter semper requiratur, quando positus sit in tormento ratione aliorum indiciorum, & confiteatur delictum.

Confessio extraiudicialis in tormentis iterata, ratificari debet.

Verum hęc sententia obseruanda non est in praxi, tum quia nullo iure nititur; tum quoniam generaliter ius disponit confessionem factam in tormentis ratificandam: postremo, quia cum confessio extraiudicialis iam sit suum effectum operata, vt scilicet ex ea reus torqueri possit, nõ debet alium effectum operari, vt scilicet non requiratur ratificatio: ita asserit, & uere, Antonius Gomez pręcitato loco.

Si quis autem fuerit sacerdoti confessus, isque vel per malitiam uel per imprudentiã aut ebrietatem confitentis delictum detegat, talis confessio, seu reuelatio nullum prorsus effectum producit, ut dixi supra lib. 2. Adnotatio. schol. 20. §. sed hic est pulchra difficultas. pag. 48.

Socius criminis an faciat indicium ad torturam.

An autem socius criminis faciat indicium ad torturam, quæri solet: sed uerior & receptior sententia est, non sumi hinc ad torturam indicium, quamuis qualis qualis pręsumptio inde oriatur. Boerius decis. 319. Grãmaticus uoto 6. nu. 7. & alij. si tamen duo socij criminis aduersus aliquẽ deponant, & is neget; tunc torqueri poterit. Boerius decisio. 319. nu. 17. Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. uers. sed pone.

De confessione facta coram iudice incompetenti, an faciat indicium ad torturam, longa a nostris instituitur disputatio, quę cum ad hoc negotium conferre possit, non est contemnenda: sed cum breui oratione concludi non possit, uidendus est Clarus in pract. crim. §. fin. q. 21. uers. sed hic quæro.

Libri uero hęreticorum apud aliquem reperti, an indicium faciant ad torturam, ex qualitate personarum, penes quam reperiuntur, pensandum erit, iuxta id quod tradidimus lib. 2. Adnotatio. schol. 1. §. ex supradictis.

An aduocatus admittatur, cum quæritur an indicia sufficiãt ad torturam.

Postremo uidendum est, An cum disputatur in hoc tribunali, num reus sit torquendus nec ne, debeat eius aduocatus ad disputationem admitti, ut uideatur num sufficientia sint indicia ex quibus est torquendus reus: & cum agatur de grauissimo delinquentis pręiudicio, ne indefensus uideri possit, uocandum esse aduocatum, ut reum iuste, si potest, tueatur, respondit Auctor repertorij inquisitorum uerbo, aduocatus. & uerbo, tortura. §. an aduocatus.

Hoc exploratum est, indiciorum exemplum, seu copiam reo dandam esse, & concedendam dilationem ad ea diluenda, & suam innocentiã probandam. hoc enim & naturalia & humana iura fieri iubent, & iurisconsulti uno ore fatẽtur. Bartolus & communiter ceteri in l. unius. ff. de quæstio. & tradunt passim criminalistę, quos in re facili consulto omitto.

SCHOL. CXIX.

In quæstionem lxij. An Inquisitor cogere possit testes ad testificandum.

Pag. 373 col. 2. C

Disputatio de testibus.

Ymericus absoluta disputatione de tortura, alteram nunc exorditur de testibus; cuius cognitio quàm sit utilis & necessaria, res ipsa indicat. prosequitur uero hanc tractationẽ multis quęstionibus, quas singulatim more nostro tutiora & communiora tradentes breuiter enarrabimus. Sed illud pręfandum est, circa testes in hoc crimine multa esse singularia

gularia fauore fidei inducta, quæ in alijs criminibus non admittuntur, quæ qualia sint, suis locis declarabitur. & in hac prima quæstione duo potissima docet. primum est de compellendis testibus. alterum de eisdem interrogãdis, ibi. *Quòd autem pluries.*

Testes quicunque in hoc crimine cogendi ad testificandum.

Quantum ad primam conclusionem attinet, licet aliquando dubitatum fuerit, an in causis criminalibus testes cogi possint ad testimonium ferendum. c. dilectorũ. de testi. cogen. nunc tamen omissis in hac re inutilibus quæstionibus dico, in crimine hæresis quoscunque quacunque auctoritate præfulgeãt, compellendos esse ad iurandũ de dicenda veritate. Zanchinus tract. de hær. c. 15. num. 9. & ibi late Campegius. Repertorium inquisitorum verbo, testes. §. an si testes. Felynus in d. c. dilectorum num. 3. de testibus cogen. Ioannes Rojas singul. 197. Simãcas cath. instit. tit. 64. nu. 12. & seq. & alij.

Nec vero putandum est, ab hac regula aliquos eximi, quoniam omnes compelli possunt non obstante quolibet priuilegio. Innocentius in c. 1. num. 5. de testibus cogen. Hostiensis & Ioannes And. in d. c. dilectorum. de testi. cogen. Repertorium inquisito. verbo, testes. §. an si testes. Ioãnes Rojas singul. 197. Socinus regula 509. incipiente, *Testificari in criminalibus.* fallentia 3. item compelli possunt quilibet religiosi, Syluester in sum. verbo, testis. §. 8. Campegius ad Zanchinum cap. 13. versi. & quoniam. tradit Archidiaconus in c. vt officium. §. verum quia. num. 8. & seq. de heret. lib. 6. relatus supra pag. 155.

A testificando in hoc crimine nemo excusatur.

Sed præter ceteros singulariter Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores. q. 8. in hæc verba: *A ferendo testimonio priuilegiatos excusari non puto, nisi super hoc ipso priuilegium speciale haberent, quia ad veritatem detegendam in hoc casu omnes tenentur, vt infra dicam: sed nec iuramento, vel voto in contrarium emisso. nam licet veritatem celare possimus hosti vel persecutori, vt 22. q. 2. ne quis. iudici tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 11. q. 3. quisquis. ergo iuramentum vel votum in contrarium emissum non est seruandum 22. q. 4. in malis. & determinant quæstionem expresse. extra de testi. cogen peruenit. & c. vltimum sed nec excommunicatio ordinarij nocet, qui illos excommunicare præsumpsit, qui coram inquisitoribus deponerent veritatem; Tum quia non potest inferior superiorem suis diffinitionibus subiugare. 21. d. sin. ct. inferior: Tum quia maiori est potius obediendum. 11 q. 3. qui resistit: Tum quia huiusmodi sententia continet errorem expressum. extra de senten. excom per tuas. nec est quæstio, quin in crimine hæresis testes sint compellendi, vt extra de hæret. excommunicamus.* hactenus Guido Fulcodius, a quo nusquam discedit hic Eymericus.

Ibidem. num. 2. Testes iurare debent cum deponunt.

¶ *Testes autem cogendi sunt, &c. veritatem deponere medio iuramento, &c. aliàs testimonium non valeret.* Hoc ipsum docuit Eymericus 3. par. pag. 288. num. 82. & dixi supra hoc 3. libro schol. 2 r. §. quilibet horum. pag. 133. & quamuis iuramẽtum sit de validitate testimonij, quia sine iuramẽto testimonia testium non valent. l. iusiurandi. C. de testibus: non tamen est de substantia & essentia testimonij. c. 2. de clandest. desponsatio. sed de his vide Repertorium inquisitorum, & Locatum in opere iudiciali verbo, iuramentum.

Pag. 374 col. 1. nu. 3. Testes sæpius examinandi.

¶ *Quòd autem pluries possint examinari, ita docet, &c.* Hoc ipsum docuit iam olim luculenter Guido Fulcodius in consultatio. ad inquisitores q. 15. c. 16 & 17. in hæc verba: *Etsi testes inueneritis confuse deposuisse, & de causa scientiæ minus plene requisitos fuisse, suppleatis omissa; & eos de causa scientiæ, & causa causæ, vbi faciendum videbitur, sollicite requiratis; quod sic fieri posse, scilicet iterari testium interrogationes omissas, dicit decretalis de testibus, per tuas. & concordat l. ff. de quæstio. repeti.*

Cap. 17.

Et hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis contra quos inquiritur, præcluditur via iuris in notitia testium, & reddendis interrogationibus, prout in iure fieri consueuit: & quanto magis eis præcluditur, tanto sollicitudo maior vobis incumbit; adeo quòd etiã de inimicitia testium per vos debetis inquirere, cum non possint alij dininare; & nisi testes plene & planè in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, vel differre sententiam, quàm damnare. hactenus Fulcodius, quibus nihil potest prudentius vel tutius in hac causa præscribi.

In causa hæresis clara esse debent testiũ dicta & quare.

Tametsi vero in omnibus causis enitendum sit vt clara & aperta sint testium dicta; in crimine tamen hæresis id est præcipue obseruandum, præsertim cum sæpe contingat ex vnius vocule mutatione, additiõe, subtractione, aut declaratione, vel adesse hæresim, vel abesse: quod in primis contingit testibus imperitis, qui nesciunt veritates catholicas ab erroribus secernere & separare; & propterea in hac causa omnino est fugienda in testium dictis vel obscuritas vel ambiguitas.

In dubijs dictis id accipiendum quod delictum excludit.

Sed cum in dictis testium deponentium contra aliquem de dicto hæreticali contingit obscuritas, seu ambiguitas, ita vt dictum illud & ad delictum & ad non delictum referri possit, aut hæresim includere, seu contra excludere, nec testis aut reus adsit, vel sciat dictum suum interpretari: tunc ille sensus accipiendus est qui delictum excludit. l. si quis intentione. ff. de iudi. Innocentius in c. dudum. de electio. tradit Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 29. nu. 19. & copiosius q. 34. nu. 48. & seq. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 199. & sequent. quotiens enim verba propositionum, de quibus reus accusatur, duplicem possunt habere sensum, catholicum vnum, hæreticũ alterum, sensus catholicus accipiendus est fauore delinquentis. l. fauorabiliores. ff. de regu. iuris.

In qua re, vt cetera exempla omittam, appositissimum est illud quod de Florianis & Colluthianis hæreticis refertur in c. quidam autem. 24. q. 3. relato apud Eymericum par. 2. pag. 180. quorum Colluthiani Deum non facere mala asserebant; quę verba de mala culpę accepta catholica sunt, sed de malo pœnæ intellecta (vt illi intelligebant) hæretica sunt; & propterea fuerunt damnati. Floriani cõtra, asserebãt, Deum creasse mala, quæ de malo pœnæ sumpta catholica sunt, hæretica vero de malo culpæ, vt ab illis intelligebatur, quem-

tur, quemadmodum pulchre ibi declarat doctissimus Turrecremata.

Verumtamē hæc interpretatio in meliorē sen sum, tūc iudicio meo locū habet, cū is qui protulit dictū dubiū, vir prob' est, & omni mala suspicione carēs; tūc enim in tali viro nō est præsumēdum delictū: secus autē esset cēsendū, cum is qui protulit verbū dubium, aliqua alia sinistra suspicione laborabat, vt quia vel infamatus esset de hęresi, uel ex suspectis prouincijs esset, veluti Anglia, Germania, aut similibus. argumēto textus in l. aut facta. §. persona. ff. de pœnis. l. qd si nolit. §. qui mácipia. ff. de ędilit. edicto. ibi: *Sermos bonos esse, quia nationis nō infamata; quosdā malos videri, quia ea natione sunt, quę magis infamis est.* hęc ibi. tradit Ioannes Rojas (cui libenter subscribo) tract. de hæret. par. 1. nu. 205. & seq.

Dictū dubium qñ non sicmē dum in bonam partem.

Hęc vero in hoc tribunali magnū momentū habent, ad excusandos rudiores quosdā, qui sępe absq; hęresis malitia propositiones habētes sensum hęreticū proferūt; quales sunt illæ: Sola fides sufficit: Deus solā voluntatē respicit, & similes, quę bene & male accipi possunt.

Iam quod de examinandis & sępius interrogādis testibus cōfuse deponētibus docet hîc Eymericus, locū habet etiā post publicatas attestationes. c. cū clamor. extra de testibus. hoc cōsilio ab Eymerico relato par. 2. pag. 74. & ratio est: quoniā obscurum dictū quo ad effectū iuris pro nō dicto habetur. glossa in c. si testes. §. itē in testib'. 4. q. 3. glossa in c. si epus. uerbo, simplicibus. 23. dist. concordat textus in l. de ętate. §. si interrogatus. ff. de interrogato. actio. Rursus, quoniā hoc etiā postulat ęquitas ad pleniorē innocentis defensionē argu. l. 1. §. si quis ultra. ff. de quęst. tradit Socinus reg. 498. incipiente, *Testes publicatis attestationibus.* in fallentia 6. 10. & 11.

Etiam publicatis attestationibus testes possunt recipi.

Denique publicatis attestationibus nō modo ijdē illi testes, qui prius deposuerūt, possunt iterū atq; iterū in hac causa vbi occasio postulauerit interrogari, & examinari; verumetiā & alij testes possunt audiri & recipi. Socinus pręcitato loco, Archidia. in c. super hoc. nu. 12. de hęre. lib. 6. relat. par. 2. pag. 160. Carrerius tract. de hęre. n. 124. & Ioan. Rojas sing. 22. quod intelligo nō modo cū recipiuntur ad defensionē reorum; verumetiā ad offensam & pleniorē delicti ꝓbationē, quidquid fiat in alijs delictis, idq; fauore fidei. tenet Carrerius pręcitato loco, cui libenter subscribo secutus Ang. in l. per hanc. C. de temp. appel. & Geminianū in c. ut officiū. §. uerū. de hęret. lib. 6. & Simancā catho. instit. tit. 64. nu. 50. & seq.

SCHOL. CXX.

In quæstionem lxiij. An Inquisitor debeat solus cum notario examinare testes siue reos.

Pag. 374 col. 1. C

Q Vę ad hanc quęstionem spectāt copiose tradidit Eymericus 3. par. pag. 288. nu. 84. tradunt etiam Simancas catho. instit. tit. 64. nu. 9. Locatus in opere iudiciali verbo, testis. post nu. 54. uers. & primo. & alij cōmuniter. ideo uero huiusmodi personæ interesse iubentur, vt q̄ gerūtur, postquā tot sūt oculis inspecta, & tot sēsibus insinuata falsi suspicionē excludāt.

¶ *Religiosæ personæ possunt hîc intelligi, &c.* Idem fere tradit auctor sup. 3. par. n. 84. & per religiosas personas Philippus Frāchus in c. vt officium. de hęre. lib. 6. eas tantū intelligit stricte & presse loquendo, qui religionis habitu assumpserunt, vouerunt q; illa tria, paupertatē, obedientiam, & castitatē: pro his enim multum præsumitur, de quibus in c. cum monasterium. de statu monacho.

Ibidem. nu. 2.

Sed Archidiaconus, Ioannes And & alij in d. c. ut officium. §. uerū quia. per c. denique. dist. 4. optime obseruant, religiosorū nomine intelligi etiā clericos seculares: quare & hi poterunt huic examini adhiberi, quod & Simancas adnotat, catho. instit. tit. 64. nu. 9.

Per religiosas personas qui intelligantur.

Et quāquam re uera (vti ego existimo) supradictæ personæ cōprehendātur in dispositione d. c. ut officium. §. uerum quia. de hęret. lib. 6. nihilominus vbi visum ita fuerit inquisitoribus, discretos etiam laicos, peritos, honestæ uitæ & spectatę prudentiæ huic examini poterunt adhibere. Primo, quoniā Christiani laici honeste viuentes large religiosi appellantur. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. c. fin. de rebus eccle. non alienan. tradit plene Albertinus in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 1. conclus. 3. nu. 5. Rursus, quamuis dum est sermo de materia odiosa & pœnali verba proprie & stricte accipi debeant. c. statutum. de electio. lib. 6. at in materia fauorabili large accipi possunt, vt Albertinus adnotauit præcitato loco nu. 6. cum ergo hîc sit sermo de fauorabili materia, vt manifestum est, laici adhiberi poterunt. Postremo hoc voluit Eymericus 3. par. nu. 84. Denique arbitrio inquisitorum hęc crederem relinquenda, qui eos adhiberet, quos magis idoneos iudicaret: honestius tamen & decentius est religiosos monachos, uel clericos laicos adhibere.

Nomine religiosorum laici quandoq; intelliguntur.

Per discretas autem personas, uiros peritos & doctos accipere debemus, qui intelligant negotium de quo agitur, sciantq; discernere quod geritur, vt optime interpretatur Archidiaconus in d. c. vt officiū. §. uerum quia. de hære. lib. 6. nu. 14.

SCHOL. CXXI.

In quæstionem lxiiij. Excommunicati & socii criminis sint ne admittendi in testes in causa fidei.

Pag. 374 col. 2. A

H Ic incipit tractare de testium qualitate. vbi notandum, quōd quamuis regulariter inhabiles, vt excommunicati, infames, & similes à testimonio repellantur. c. 1. de exceptio. c. licet. de probatio. c. testimonium. de testibus. c. testes. 2. q. 7. cum similibus. at in causis fidei propter religionis fauorem, ne tam graue hæresis crimen remaneat impunitum ob defectum probationum, qui aliàs repellerentur ob quemcunq; defectū, nunc in causis fidei admittuntur, ut apertissime

Testes aliàs inhabiles fauore fidei admittuntur in hoc crimine.

tissimè probat textus in c. in fidei fauorem. de hæret lib. 6. hic ab Eymerico citatus. cui penitus consentit concilium Biterrense c. 12. in hæc verba: *Quamuis in huiusmodi crimine, omnes criminosi & infames, ac participes criminis, ad accusationē & testimonium admittantur.* hęc ibi. idē in cōcilio Narbonēsi c. 24. & de hoc nulla est ambiguitas.

In hac vero quæstione & duabus potissimum sequentibus, hoc in primis est inquirēdum, postquam constat testes aliàs inhabiles in hoc crimine admitti ad testificandum; an duo ex illis plene probent, quemadmodum duo idonei & omni exceptione maiores plene probant.

Multiplex intellectus c. in fidei. de hęre. nu 6.

Primum hoc cōstituere oportet, varios & multiplices intellectus afferri à Doctoribus super d. c. in fidei fauorē. vt patet ex his quæ docent Franciscus Aretinus in c. fin. de testibus. Aegidius Bossius tit. de hęre. nu. 3. & 4. Angelus in l. in iudicio. ff. de accusatio. Socinus cons. 118. in primo volu. Glossa, Ioannes And. Dominicus, Franchus & alij in d. c. in fidei fauorem. Gondissaluus tract. de heret. q. 13. & Ioan. Rojas singu. 189.

Duo testes min⁹ idonei nō faciūt plenā fidem.

Ceteris tamen in præsentia omissis, quamuis nec inutiles sint, nec inepti, communior & receptior dicti c. in fidei fauorē. sensus est, prædictos testes periuros, uel excommunicatos, uel socios criminis, uel infames, aut deniq; aliàs minus idoneos, in crimine quidem heresis admitti: ceterum duo ex ipsis non sufficere ad plenam probationē faciendā, uel ad pœnam delicti ordinariam imponendam, sed ad præsumptionem vel aliqualē probationē faciendam, uel indicium ad torturā, vel pœnam extraordinariam imponendam. ita Abbas in c. per tuas. nu. 4. de simo. Felynus in c. testimonium. nu. 22. de testibus. Iason in l. 4. §. si tibi ob indicium. nu. 4. ff. de condi. ob turpē causam. Hippolytus Marsilius in pract. crimi. §. diligenter. nu. 59. Gondisaluus tract. de heret. q. 13. nu. 12. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. vlt. Simancas catho. instit. tit. 64 nu 36. Ioan. Rojas in d. singul. 189. nu. 11. Aretinus in c. fin. in fine, de testibus. Albertinus tract. de agnos. assert. quæstion. 34. nu. 3. & alij plerique, inter quos est Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. uers. sed pone. ubi in multis alijs delictis ita seruatum testatur apud illustres insignium ciuitatū Senatus: nunquam enim ob dicta duorū testium sociorū in crimine, pœnā ordinariā impositam dicit, sed tantū dicit facere indicium ad torturàm.

Ex his ergo more nostro in hac causa, quę grauissima est, certiora & securiora colligentes:

Primū hoc ponamus, Duos testes inhabiles & minus idoneos in crimine hęresis nō facient plenā probationē, & proinde reus nō punietur pœna ordinaria, sed alia mitiori arbitrio iudicantis: ex quo cōsequitur, neq; relapsum, neq; negatiuū per duos testes inhabiles conuictū, tradendos fore curię seculari: atq; hoc axioma tenēt pręcitati, pręcipue vero Palacius Rubius, Aretinus, & Albertinus. Hoc uero axioma non obscure videtur indicari in d. c. in fidei fauorē. dū ait: *Et ex numero testiū.* quasi diceret, ex multitudine testiū.

Nec refert, si quis dicat appellatione numeri duos intelligi. l. vbi numerus. ff. de testibus. c. pluralis locutio. de regu. iuris. nam ea verba hūc sensum non ferunt; immo vera intelligentia est, q̄ si plures excōmunicati quàm duo, uel participes, vel socij criminis, deponunt contra aliquē de hęresi, si ex coniecturis aliquibus non præsumantur falsa dicere; tunc tales plures quàm duo, additis alijs cōiecturis de veritate criminis, sufficient ad condemnationem. Propositū enim Summi Pōtificis in d. c. in fidei fauorem. hoc fuit, fauore fidei cōcedere, vt testes aliàs inhabiles in hoc crimine testificarentur; non tamen sanciuit, q̄ duo ex illis sufficerent ad condemnationē, & ob id addidit illa uerba: *Et ex numero testium.* ita Franciscus Aretinus in d. c. fin. de testibus. quē sequitur Palacius in allegat. de hęresi. §. ult. quos agminatim laudāt multi ex pręcitatis, quibus omnino censeo subscribendū: quoniā & uerissima mihi videtur hęc sententia, & tutissima, ac penitus in praxi obseruāda.

Plures testes quàm duo min⁹ idonei, cū alijs cōiecturis plene probāt

Sit secundū axioma, Plures q̄ duo testes inhabiles & minus idonei in hoc crimine tūc facient plenā probationē, & ad condemnationē, seu pœnā criminis ordinariā imponendā sufficient, qn̄ ex circunstantijs & cōiecturis, & personarū qualitate, verisimiliter præsumuntur verū deponere. & hāc sententiā vidētur nō obscure probare illa textus uerba in d. c. in fidei fauorē. *Si ex uerisimilibus coniecturis, & ex numero testiū; aut personarū tā deponentiū quàm eorū contra quos deponitur; qualitate, ac alijs circunstantijs, sic testificantes falsa non dicere præsumantur.* hęc ibi. Ita Palacius Rubius, Aretinus, & Albertinus pręcitatis locis, vbi amplius admonent, hac ratione posse accipi sententiā eorū qui dicunt, ad condemnandū hereticū nō sufficere duos testes: de quo articulo dicemus paulo post super q. 71. schol. 126. atq; hic planè videtur verus & germanus sensus d. c. in fidei fauorem. & hæc est doctrina secura, tuta, & ob id in praxi seruanda.

Plures testes min⁹ idonei q̄ plene probent.

Sit iā tertiū & postremū axioma, Quāuis in multis causis testis ualde dignus, & alius testis infamis, seu minus idoneus cōiungātur ad faciēdā plenā probationē, quia integra & superabundās fides vnius supplet defectū alterius, vt singulariter notant Bal. & Ang. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de edendo. quos refert & sequitur multa in eandē sententiā adducens Marsilius in l. de minore. §. tormenta. ff. de questio. & Ias. in l cunctos populos. in 2. lectura. C. de sum. tri. & fide catho. & plerięq; alii quos prudens omitto: in causa tamē heresis hoc non credere habere locum, quoniam pręfata sententia locū non habet, quotiens ex forma iuris uel hominis requiruntur duo testes: quia tunc, pręsertim in criminalibus, ubi probationes debent esse claræ & certę. l. sciant. C. de probatio. vterq; testis debet esse integer & probatę uitæ. ita limitabat singulariter & uere pręfatā sententiā Felyn. in c. tertio loco. post Bal. ibidē, extra de probatio. quos seq. Bernar. Diaz in reg. 752. incipiente, *Testis ualde dignus.* in 2. limita.

Testis idoneus & alius minus idoneus non probat in hoc crimine.

Manifestum est autem in causa hæresis ad minus duos testes à iure postulari, sicut copiose ostendemus infra schol. 126. quare, vt ad dicta duorum

duorum testium reus huius criminis condemnetur, illi ex omni parte fide digni & integri esse debent: sin autem res aliter se habuerit, pœna extraordinaria erit imponenda, ne propterea omnino inulta crimina relinquantur: neque ab hac sententia discrepat Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores q. 15. cap. 17. quem alibi retuli.

Testis nō idoneus, emēdatus idoneus efficitur.

Verumtamen, si testis ille minus dignus de crimine fuisset emendatus, & per posteriores probatę uitę laudabiles actus bonæ fidei, & opinionis specimen dedisset; tunc iudicio meo sufficeret: quoniam is iam potest dici idoneus: quod videtur sensisse concilium Biterrense c. 13. & concilium Narbonense c. 25. quæ alibi retulimus.

Testis minus dign° cū digno et alijs indicijs probant.

Idem videtur dicendum, si cum teste digno, & teste minus digno concurrerent aliæ coniecturæ, & indicia de crimine perpetrato: tunc enim indicia alia testimonium testis minus idonei coadiuuarent: quod videtur indicari per textum in d. c. in fidei fauorem. ibi: *Ac alijs circumstantijs sic testificantes falsa non dicere præsumantur.* Sed de his amplius agemus in sequentibus.

Socius criminis cū deponit, iurare debet.

Testes uero inhabiles cum admittuntur, sicut ceteri iurare debent de dicenda veritate, vt alibi plene scripsimus. sed de socio criminis an iurare debeat, dubitatur: & Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs, nu. 384. in socio criminis non esse iuramentum necessarium putauit. præualuit tamen Iulij Clari sententia in pract. crimi. §. fin. q. 21. uers. quæro nunquid. dicentis, dictum socii criminis non facere indicium, nisi cum iuramento deponat. quamuis enim quo ad se ipsum sit reus, tamen dum deponit contra alium, fungitur vice testis; ideoque non est ibi habenda fides nisi cum iuramento.

Sufficit autē socio criminis iurare quādocūq;, siue antequam torqueatur, siue etiam iuret præsente ipso contra quem deposuit: ita Clarus pręcitato loco. mihi magis probatur, vt in principio iuret, vt in reliquis testibus obseruatur; quia cum deponit, testis est potius quàm reus.

An testis inhabilis torqueri debeat.

Illa est in hac quæstione postrema dubitatio, An huiusmodi testes suspecti & min° idonei cū examinantur, torqueri debeant, an potius dictis ipsorum sine tortura sit standum. & glossa 15, q. 6. in summa, torquendos autumat, siue sint serui, siue viles personę, uel etiā si sint liberi homines, dummodo sint criminosi & infames, vel obscuri vel ignoti. idem sequitur Gondissaluus tract. de heret. q. 13. nu. 13. neque ab hac sententia videtur alienus Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. vers. scias etiam.

Bartolus tamē in l. cūctos populos. C. de sum. tri. & fide catho. nu. 12. aliq videtur distinguere. Si testes infames sunt de iure, cum admittuntur in subsidiū, torquendi sunt; secus si sint infames infamia facti, nam tunc non torquentur nisi adeo essent uiles & ignoti, quòd tormenta iudicarētur necessaria: & quamuis verę sint hę sententię, durę tamen mihi videntur: & ideo crederē hos testes inhabiles indicium facere siue maius siue minus, spectatis personarū qualitatibus, & alijs circunstantiis, etiam si sponte & sine tormentis testimoniū dixerint: & plane si testes inhabiles torquerentur cū testificātur, facile auerterentur à dicēdo testimonio in causa fidei. quare benignior est & fortasis cōmodior hęc sententia. non tamē ambigo quandoq; & posse & debere torqueri; quod quando fieri debeat, arbitrio iudicantis relinquitur, spectata testiū infamium malitia, improbitate, & varietate.

Socio criminis, an credatur sine tormentis.

De socio criminis quęsitū est, an ei credi debeat sine tormentis, & Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. uers. scias etiā. torquendum arbitratur, vt fidem faciat. *Cum enim, inquit, ex proprio delicto sit effectus infamis, non debet admitti in testē sine tortura.* Sed magis mihi placet sententia Iacobi Simancæ catho. instit. tit. 64. nu. 38. asserentis, sociū criminis absq; tormentis indicium facere maius aut minus pro personarū qualitate, & criminum & aliarum rerum circunstantiis. verum ex causa torqueri etiam potest.

SCHOL. CXXII.

In quæstionem lxv. An periuri possint in testes admitti in causa fidei.

Pag 374 col. 2. C

DE periuris eadem fere dicimus, quæ superiori scholio tradidimus de testibus inhabilibus. verum in d. c. in fidei fauorem. de heret. lib. 6. nulla fit de testibus periuris mentio: eorum enim pœnitentium diuersa consideratio habenda fuit.

De periuris testib° quid sentiendum.

Eymerici uero axioma de testibus periuris in hac causa tale est, Cum testes periuri præsumuntur zelo fidei dicturi veritatem, audiendi sunt.

Periurus cur repellatur à testimonio.

Periurus vero ideo regulariter à testimonio repellitur, quoniam infamis est. Panormitanus in cap. testimonium, de testibus. potest etiam dici ideo periurum repelli, quia ineptum censetur illius testimonium, qui uacillat, & de eadem re cōtraria profert modo aiendo modo negando.

De materia huius quæstionis agit Locatus in opere iudiciali, & Repertorium inquisitorum uerbo, periurus. Gondissaluus tract. de hæret. q. 13. nu 12. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 2. tit. quomodo & per quos probetur. q. 11. Iacobus Nouellus reg. 160. incipiente, *Periurus*, & alij.

Periuri qualiter admittantur in causa fidei.

Periuri uero quomodo admittatur in testes in causa fidei, eleganter explicat Gondissaluus d. tract. de hæret. q. 13. nu. 12. quem per omnia sequitur Hieronymus Gigas præcitato loco: quorum hæc sententia est, Periuri etiam admittuntur dummodo contra se & contra alios in hoc crimine attestentur, dum tamen ex manifestis appareat indicijs, tales non animi leuitate, non odio, nō corruptos pecunia; sed zelo fidei uelle deponere, aut dictū suum, quod antea in forma testimonij deposuerant, velle emēdare, & corrigere, ac quę prius tacuerant, reuelare.

Vt autem periurorum testium dictis fides habeatur, ea concurrere debent quæ superiori scholio diximus, queque præscribuntur in d. c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. ibi: *Si ex verisimilibus coniecturis, &c.* ita Gondissaluus & Gigas præcitatis locis: additque Gigas ibidem nu. 8. & 9. Quòd si prædictæ coniecturæ non concurrant de verisimili veritate à periuro dicenda, tunc nõ est admittendus sine tortura, de quo quid sentiam, paulo antea dixi: quamuis fortasis in periuro maior adsit ratio cur torqueri debeat, quam in alijs inhabilibus.

Ibidem. E ¶ *Regulare est tamen in alijs, quòd potius statur primo dicto, quàm secundo*. Optime infert Eymericus hic ex contextu citato, posse testes corrigere dictum suum, si prius deierauerant, & postea ducti pænitentia volunt emendare quod male deposuerant.

Cui dicto standũ in causa fidei, an primo uel secundo. Verumtamen dubium erat cui dicto esset standum, primo ne an secundo: & videbatur standũ esse primo dicto, iuxta doctrinam Innocentij in c. præterea. de testibus cogen. tradunt Abbas in c. veniens. el segundo. de testibus. & Decius qui hanc asserit communem opinionem consi. 175. nu. 7. & consi. 189. Grammaticus decis. 39. & 40. Gratus consil. 42. nu. 29. & ceteri relati per Ioannem Rojam in singularibus fidei, singula. 194. in principio.

Ceterum, in causa fidei speciale est, vt posteriori dicto testium stetur, vt vere docet hoc loco Eymericus: cuius sententia communi consensu approbatur, quam tenent Archidiaconus in cap. accusatus. §. licet. de hæret. lib. 6. num. 5. relatus apud Eymericũ par. 2. pag. 152. Zanchinus tract. de hæret. c. 14. nu. 5. Gondissaluus tract. de hæret. q. 13. nu. 12. Repertorium inquisitorum verbo, testes. §. item nota. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 13. Couarruuias lib. 2. uaria. resolut. c. 13. nu. 9. Ioannes Rojas singula. 194. & 206. & alij plerique.

Hæc tamen sententia, quòd posteriori dicto credatur in causa hæresis tunc procedit, quando ex manifestis coniecturis apparet posteriora dicta verisimiliora esse quàm prima, testesq; prioribus contraria deponere zelo fidei, non malitia, aut pecunia corruptos quod apertissime probat textus ibi, *Si ex manifestis indicijs apparuerit tales non animi lenitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum uelle corrigere*. Nisi enim hęc indicia apparuerint, ex quibus ostendatur posteriora dicta veriora esse, prioribus depositionibus erit standum.

Sententia de reuocãdo primo dicto etiã procedit, cum dictũ fuit cõtra tertium. Rursus, hæc sententia de reuocando primo dicto, & de fide adhibenda secundo, non modo procedit quando deponentes testificantur contra se, & contra complices suos; quod apertissime indicat præcitatus textus in d. c. accusatus. §. licet. de hæret. lib. 6. sed etiam cum deponunt simpliciter contra alios quoslibet. ita Repertorium & Nicolaus Arelatanus præcitatis locis, & videtur uelle Zanchinus præcitato loco. contra quàm uelit Couarruuias lib. 2. uaria. resolutio. c. 13. nu. 9. vbi dicit, non temere Romanum Pontificem cõmemorasse, testimonium ibi exhiberi à testificãte contra seipsum & criminis socios, cum maxima sit ueritatis præsumptio proprię culpæ cognitio, & eius apud iudicem professio.

Verum, dico quòd cum hoc sit fauore fidei concessum, & fauor fidei æqualiter reperiatur tã in testificante contra se & complices suos, quàm contra quoslibet alios tertios delinquentes; profecto in omnibus hæc sententia locum habebit. Rursus, textus etiam in d. §. licet. satis indicare videtur hanc sentẽtiam contra Couarruuiam, dum ait: *Stari debet tam contra se, quàm contra reliquos attestationibus eorundem*. Nam dum *reliquos* dicit Romanus Pontifex, omnes complectitur. l. cũ optio. ff. de optione legata. ibi: *Reliquorum appellatione omnes ad Maximum pertinent*. *Opinio Couarruuiæ reiecta.*

Postremo, præfata sententia de stando secundæ depositioni, vera est, cum quis in secundo dicto reuelat hęresim & delictum; secus si negat, cũ prius de hæresi deposuisset, vt si quis prius dixisset in iudicio, Bucerum negasse purgatorium; deinde uero hoc retractasset: quia hoc casu priori dicto stabitur, non secundo. Felynus in c. cum in tua. de testibus. Repertorium inquisitorum verbo, testes. §. sed ponamus. & §. seq. & Zanchinus tract. de hęre. c. 14. nu. 5. vbi pulchram huius dicti rationem assignant: quoniam ex quo alloqui potuit reum, præsumitur corruptus & subornatus, ideoque primo dicto erit standum. *Secũdo dicto quando non statur in causa fidei.*

Illud tamen verum est, ob reuocationem non nihil priori testimonio detrahi: quod quantum sit, arbitrio iudicantis relinquitur. talis autem testis uelut falsus puniendus videtur: de cuius pœna alibi scripsimus. & Repertorij & Zanchini sententiam sequitur Couarruuias lib. 2. uaria resolu. c. 13. nu. 9. quibus libenter subscribo, in quo prudentissime animaduertendum est, ne ob huiusmodi reuocationes delictum hęresis impunitum quandoque relinquatur.

SCHOL. CXXIII.

In quæstionem lxvij. An inimici capitales admitti possint ad testificandum.

Pag. 375 col. 1. C

Missa quæstione 66. in qua nulla occurrit difficultas, quæ non sit à nobis plenissime declarata supra schol. 121. super q. 64. ad 67. accedendum est, in qua Eymericus unam proponit exceptionem in hoc crimine, quę obijci possit aduersus testes, videlicet, Inimicitia capitalis: hæc enim testem repellit prorsus in hoc crimine. *Institutũ Eymerici in hac quæstione.*

Optimo autem consilio de hoc disserit auctor hoc loco: nam cum in superioribus docuisset, testes inhabiles in hoc crimine fauore fidei admitti ad testificandum, dubitari poterat, an etiã inimici capitales admitterentur.

Iura

Iura de repellendis inimicis à testificando.

Iura quibus vtitur auctor, optime probant suã sententiam, quæ vera est & communis, sancitaque iam olim duobus illis sapientissimis prælatorum conciliis Biterrensi & Narbonẽsi in quorum illo c.13. ita scriptum est: *Illis tantum exceptionibus fidem testium euacuantibus in totum, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, vt sunt conspirationes, & inimicitiæ capitales.* hęc ibi. in Narbonensi vero c.25. ita: *Illis tantum exceptionibus fidem testium ex toto euacuantibus, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, vt sunt conspirationes & inimicitiæ capitales.* hæc ibi. concordat textus in c. repellantur. in c. meminimus. & in c. cum oporteat. de accusatio. & in c. si testes. 4. q. 3. & alibi sæpe. tradit Gondisaluus tract. de hæret. q. 13. num. 13. & ceteri quos retuli supra hoc 3. lib. schol. 35. pag. 147. vbi pauca quædam dixi de capitali inimicitia, quæ ei instituto conueniebant: nunc tamen cetera sunt tradenda & cognitu necessaria, & vsu frequentia.

Inimici multũ nocere possunt ĩ hoc crimine.

Nusquam autem reis magis nocere potest inimicitia testium, quàm in hoc tribunali, cum ipsis nomina testificantium non aperiantur, sicut in aliis delictis fieri iure solet; & ob id Eymericus hunc locum de cognoscendis inimicis capitalibus egregie tractauit 3. par. nu. 118. & seq. præscribens modos varios, quibus inquisitores intelligant, an testes inimici sint reo nec ne.

Causas vero ex quibus inimicitia talis oriatur, paucissimas tradidit auctor præcitato loco. ceterum cum ea res sit magni ponderis in hac causa, vt lectoribus plenius satisfaciam, visum est nec indecens nec inutile, referre hic ex variis locis & iurisperitorum responsis causas, ex quibus iuste credantur capitales inimicitiæ oriri, ut cum cognitæ fuerint, testificantium dicta repellant.

Quæ inimicitia sit capitalis arbitrio iudicãtis relinqui.

Sunt qui dicant iudicantium arbitrio esse relinquendum definire quæ inimicitiæ dicantur capitales: propterea quod a iure nominatim causæ prescriptæ non sunt. glossa in c. 2. 4. q. 3. Geminianus in c. quamuis. de procurato. lib. 6. Felynus in c. cum oporteat. de accusatio. quos alij recentiores sequuntur. Verum ne de nouo arbitrari oporteat, ac ne in arbitrando propter humanam fragilitatem in re tam graui decipiamur; tutius erit in hac re aliorum arbitrium sequi: quamquam non diffitear hanc facultatem non esse iudici denegandam, cum possint occurrere casus, ex quibus oriãtur inimicitiæ, quos alij nondum præuiderunt.

Lege Hispana notata cãa capitalis inimicitię.

In Hispania legibus septipartitis nominatim traduntur causæ plurimæ, ob quas unus in alterũ iure dicere testimonium prohibeatur. nam in l. 22. par. 3. tit. 16. sapientissime & prudentissime ita scriptum est: *Malquerencia mueue alos omes muchas vegadas de manera que maguer son sabidores dela verdad que non la quieren dezir ante dizen el contrario. E por ende defendemos, que ningun ome que sea enemiziado con otro de grand enemistad que non pueda ser testigo contra el en ningun pleyto si la enemistad fuere de pariente que le aya muerto, o que se aya trabajado de matar a el mismo, o si le ouiesse accusado, o enfamado sobre tal cosa que si le fuera prouado ouiera de recebir muerte por ello, o perdimiento de miembro: o echamiento de tierra, o perdimiento de la mayor partida de sus bienes. Ca por qualquier destas maneras, que aya enemistad entre los omes non deuen testiguar los vnos contra los otros en quanto la enemistad durare.* hactenus ibi.

Legis sentẽtia qualis.

Quorum verborum hæc est sentẽtia latine vtcunque reddita. *Prohibemus ne quisquam, qui magnam gerit cum altero inimicitiam, contra illum in aliqua causa possit esse testis: vt si inimicitia sit contracta ob consanguineos occisos: aut quia testis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari: vel accusauit eum de delicto, quod si fuisset probatum, sequeretur vel mors, vel membri abscissio, vel exilium, vel amissio maioris partis bonorum; nam ob singulas ex causis prędictis non potest vnus contra alterum esse testis, durãte inimicitia.* ac talis quidẽ est legis sententia.

Causæ multæ capitalis inimicitiæ ordine relatę.

Prima ergo causa capitalis inimicitiæ oritur contra eum qui occidit consanguineum meum: ita Bart. in l. 4. §. fin. ff. de adimen. legatis. & Hippolytus Marsilius in l. 1. §. præterea. ff. de quæstio. per textum in l. lex Cornelia. ff. de iniuriis.

2. Causa

Altera causa capitalis inimicitiæ oritur, quotiẽs quis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari. ita docet eleganter Eymericus 3. par. nu. 118. pag. 296. ibi: *vel mors fuit intentata.* vbi paulo post addit elegantem rationem, cur talis sit à testimonio merito repellendus ibi: *propter quod præsumitur.*

3. Causa.

Tertia causa, quæ proximæ superioris videtur explicatio, oritur ex solis minis de occidendo. glossa in l. licet. ff. de recept. arbit. verbo, capitales. Angelus consi. 261. incipiente, *Ponderandum.* Alexander consi. 14. volum. 3. Abbas in c. repellantur. num. 4. de accusatio. Cardinalis in c. cum oporteat. de accusatio. quo loco Ioannes Anania num. 7. optime dicit hoc tunc procedere (secundum Baldum in l. metum. C. de eo quod met. cau.) quando is qui minatur aut est potens ad id faciendum quod minatur, aut est solitus minas suas executioni mandare, iuxta notata per Doctores in simili in l. 1. C. vnde vi. & in l. vt vim. ff. de iust. & iure. quod refert & sequitur Marsilius in d. l. 1. §. præterea. ff. de quæstio.

4. Causa.

Quarto inimicitia capitalis oritur ex insidiis paratis vitæ eius contra quem is qui parauit, vult testificari. glossa in §. inimicitiæ. verbo, si capitales. instit. de excusat. tuto. Eymericus supra 3. par. num. 118. versi. repellit igitur. ibi: *seu ea quæ sunt ad mortem inductiua, atque via.* tales enim sunt insidiæ.

5. Causa.

Quinto nascitur ex eo quòd quis accusauit aliquem de causa capitali vt, verbi gratia de homicidio, crimine læsę maiestatis, rapina, crimine nefando veneris præposteræ, adulterio, seu quolibet alio delicto ex quo nascitur infamia; quod si fuisset probatum, imposita fuisset pœna mortis, abscissionis membri, aut publicationis omnium, vel maioris partis bonorum, aut exilij. Bartolus in d. l. 4. §. fin. ff. de adimen. legatis. glossa in d. l. 3. verbo capitales. ff. de recept. arbit. glossa melior & apertior in d. §. inimicitię. verbo, si capitales.

instit.

instit.de excusatio.tuto. Abbas in c.accedens.vt lite non contest. Grammaticus consi.46.num.34. Marsilius in d.l.1.§.praeterea.ff.de quaestio. Bart. in l.1.ff.de his quibus vt indig.& in l.3.in prin.ff. de testibus.& Doctores communiter in l.liberi. C.de inofficio.testam.

6. Causa. Sexto oritur inimicitia, quæ repellit testẽ quotiens, licet non accusauerit aliquem de crimine capitali, deposuit tamen in causa capitali contra eum. Abbas in c.cum P.in fine.de accusatio. Alexander in l.testibus.ff.de testibus. Bart in authen. si dicatur.C.de testibus. idem Bartolus in l.3.& ibi glossa in verbo, inimicus.ff.de testibus. Grammaticus consi.46.nu.4.& 5. Ioannes Anania in d.c.cũ P.de accusatio. Speculator tit. de testibus. §.1.in principio.

7. Causa. Septimo oritur capitalis inimicitia, ex eo quòd aliquis ex causa iniusta eum, qui modo contra se testificatur, detinuit aliquando incarceratum in vinculis. Baldus in l.si seruus.C.familiæ ereiscun. Felynus in c.repellantur.de accusatio.nu.3.versi. adde quòd si tenui te incarceratum. Grammaticus consi.46.num.1. & 2. hæc autem inimicitia semper durare præsumitur nisi contrarium probetur, vt docuit Baldus in l.ignorat. C.ad exhiben. quæ inimicitia tunc cresceret vehementius contra carcerantem si in dicta carceratione fuisset incarceratus torturæ suppositus, vt ijdem admonent.

8. Causa. Octauo oritur ex sola iniuriarum prolatione. Bal. in c.veniens.circa finẽ de iureiurando. quem sequitur Iason in l.pcuratoribus. C.de procurato. Marsilius in d.l.1.§.præterea.ff.de quæstio. vbi ita quandoque iudicatum fuisse testatur. idem cõsi.3. Grammaticus consi.7.num.70. exempla talia esse possunt: appellare virum coniugatum cornutum, siue vxorẽ eius meretricem: item si quis virum honestum dixerit, ebrium: monachum dixerit, apostatam à sua religione: presbyterum dixerit, simoniacum: aduocatum appellauerit, impostorem: procuratorem, cauillatorem: iudicem, acceptatorem personarum: tabellionem, falsarium: mercatorem, monetarium, seu pecunias tondentem.& his similia. atque, vt vno verbo dicam, verbum iniuriosum dicitur, cum siue in genere, siue in specie delictum aliquod cõmissum, licet commissum non sit, alicui improperatur, vt notant Bartolus, Baldus, & communiter Doctores in l.3.ff.de liberis & posthu. Faber, Aretinus, Ioannes de Platea & alij in §.2.instit.de iniuriis. *Quid dicatur verbum iniuriosum.*

Personarũ est habenda ratio in conuicys. Sed in hoc multum considerare oportet personas inter quas conuicia sunt prolata: personæ enim viles & infames, quemadmodum parum curant honorem, ita quoque facile ad proferendas iniurias prorumpunt, quarum etiam facillime obliuiscuntur, & mox reconciliantur: quod vilibus fœminis solet frequentissime contingere. nobiles autem & ingenui non sunt ita iudicandi: ac inter hos vere dixeris, ob conuicia oriri inimicitias capitales.

Rursus, plurimum consideranda est prouinciarum & ciuitatum consuetudo: sunt enim quædam iniuriæ in vna prouincia, quæ in alia non solent pro conuiciis accipi. nunquid autem iniuria fiat dicendo alicui; mentiris, tradit Bartolus in l. si quis extraneus.ff.de acquiren. hæred. vbi iniuriam fieri dicit. idem sentiendum est cum alicui dicitur; tu es spurius, q̃uis re vera spurius sit. Thomas Grammaticus decisione 37. quæ tamen si quis effugere velit postquam prolata sunt, obseruet cautelam 39. quam tradit Thomas Ferratius.

Item oritur capitalis inimicitia, ex eo quòd quis alterius vxorem tenet marito inuito reclamante, ac penitus repugnante. Antonius de Butrio, & Baldus in c.accedens.el 2. vt lite non contestat. quos sequitur Marsilius in d.l.1.§.prӕterea. ff.de quæstio. num.23. adduntque idem esse intelligendum de eo qui terram alterius tenet. quod intellige etiam per vim, vt villas, agros, prata, domos, & similia, ex quorum fructibus cõmodum suscipiat. *9. Causa.*

Quod autem de vxore dictum est; idem etiam sentias de sororibus, & aliis fœminis nobis coniunctis, quarum honor vel infamia nos plurimũ potest afficere; quarum pudicitia si attentata solum fuerit, nobis infertur iniuria, per textum in §.2.instit.de iniuriis. ibi: *Siue quis matremfamilias, aut prӕtextatum, prӕtextatamue aßectatus fuerit: siue cuius pudicitia attentata esse dicetur.* hæc ibi. concordat textus in l.item apud Labeonem.§.si quis virgines.ff.de iniuriis. quoniam ex his factis inhonestis & impudicis infamia generatur, & iniuria infertur; & inde inimicitia inter viros honestos & probos nascitur. l.1.cum ibi notatis. ff. quibus vt indig. glossa in l. sororem. C.eod. tit. Ioannes Anania in c.cum oporteat.num.6.extra de accusatio. *Ex fœminarum nobis sanguine coniunctarũ honore violato, nascitur inimicitia.*

Item oritur inimicitia capitalis, si quis alteri moueat quӕstionem status, asserens, videlicet eũ esse libertum non ingenuum natum, aut esse seruum, iuxta textum in §.item is. instit. de excusatio.tuto. iũcta glossa ibidem verbo, pupillorum; ita Accursius in §.inimicitiӕ. verbo, si capitales. instit.de excusatio.tuto. argumento textus in c.frequens.de restitutio.spoliato. glossa in authent.de teste.§.si quis vero.verbo, quæstiones. Baldus in l.athletæ.§.dant remissionem.ff.de excusatio.tuto. Abbas in c.1.num.3.de iud. *10. Causa*

Item oritur capitalis inimicitia, cum quis mouet alicui quæstionem de omnibus bonis, aut de maiori bonorum parte. ita in d.l.22.partitæ 3.tit. 16. quam initio huius scholij retuli. quod ipsum asserunt etiam omnes, quos citaui in præcedenti decima causa: item in quinta. tradit Felynus in c. quotiens.de testibus.nu.5.versi. considera. quod multo magis procedit quando quis aut omnia bona alicuius, aut maiorem partem retinet. ita Felynus præcitato loco: cuius causæ ratio non est difficilis, quoniam ex ablatione vel retentione aut omnium aut maioris partis bonorum, vita non mediocriter læditur, quam sine alimentis transigere non possumus: bona enim temporalia vita hominis dicuntur. l.aduocati.C.de aduocatis diuer.iud. *11. Causa.*

Idem sentiendum est cum quæstio est de magna

gua pecuniarum quantitate, vt voluit Bartolus in l.3.ff.de testibus. ad quod facit doctrina Baldi in l.parentes.C.de test. vbi causam ciuilem magnam æquiparat causæ criminali. quos sequitur Marsilius in d.l.1.§.præterea. num.23.ff. de quæstion.

Idem etiam sentiendum est de spoliatione, aut perditione vnius magnæ rei tantum; hinc enim nascitur inimicitia capitalis. c.item cum quis. de restit.spoliato.facit c.accedens. vt lite non contestata.tenet nominatim Ioãnes Anania in c. cum oporteat.num.6.de accusatio.

12.*Causa* Item oritur inimicitia capitalis, cum quis offendit alium in persona vel in rebus.de rebus proxime dictũ est, de persona id asserit Baldus in l.in his ff.soluto matri. quem sequitur Marsilius in d. l.1.§.præterea.ff. de quæstio. quod docuit etiam eleganter appositis exemplis Eymericus 3.par. num.118.ibi: *vel vulnera grauia & lethalia.* quæ tunc in primis procedunt, cum inhonesto modo aliquis corporalem iniuriam pertulit, vt si cui pugnus seu alapa sit inflicta; aut fustibus sit pulsatus, seu canna: quod genus iniuriæ magnam opinione hominum affert infamiam & dedecus, per textum singularem in §.2.instit.de iniuriis. ibi: *Cum quis pugno pulsatus, aut fustibus cæsus, vel etiã verberatus erit, &c.* & docet copiose Antonius Gomez tom.3.varia.resolut.c.6.nu.1.& seq.

Idem sentias quotiens quis alterum in facie vulnerauit, præsertim si turpis in vultu remaneat cicatrix. Alexander consil.99. volum. 1. quem sequitur Marsilius in d.l.1.§.præterea.ff. de quæstio.

13.*Causa* Ad hæc nõ potest esse testis in criminibus exceptis, qui dudum fuerat inimicus, si recenter est reconciliatus.cap.1.accusatores. el 1.cuius verba sunt: *Accusatores & testes esse non possunt, qui ante hesternum diẽ, aut nudiustertius inimici fuerunt: ne irati nocere cupiant, ne læsi se vlcisci velint.* hæc ibi. vbi id notant Præpositus & Turrecremata 3.par. q.5.& Felynus in c.eam te.de rescriptis. versi.infidelitas.Alexander consi.99.volum.1. Innocentius in cap.cum oporteat. de accusatio. Marsilius in d.l.1.§. præterea. num.4. ff.de quæstion. sequitur Antonius Gomez tom.3. varia. resolut. cap.12.nu.14.

14.*Causa* Item descendentes ab inimico capitali præsumuntur etiam inimici, & ideo à testimonio repelluntur.l.athletę.§.dat remissionem. ff.de excusat. tuto.vbi id notant Baldus & communiter Doctores, quos sequitur Antonius Gomez loco ꝓxime citato. eademque ratione collaterales vsq; ad quartum gradũ reputantur inimici. argumento textus in l.lex Cornelia.§.1.ff.de iniuriis.& ita tenet Bald.in d.§. dat remissionem. proxime citato. & Marsilius in d.l.1.§.præterea. num.103. ff.de quæstio.

Huc spectant quæ docet Felynus in c. repellantur.de accusatio.nu.4.versi. item adde.dũ ait: *quòd qui contraxit inimicitiam cũ vno de vna familia, præsumitur quòd omnes de illa familia sint ei inimici vsque ad quartum gradum inclusiue.* Baldus in l. si vasallus. el 1. in tit. si de feudo fue. contro. Angelus consi.248.incipiente, *In splendidissima ciuitate.* & Alexander de Imola consi.24. in 2.volu.versi.non obstat.

15.*Causa* Item præsumuntur inimici, qui cum capitalibus inimicis alicuius commorãtur, & propterea à testimonio merito repellũtur. d.c.accusatores. 3.q.5.vbi Prępositus in 2.notabili. & c. repellantur.& c.cum oporteat.de accusatio. hinc amicus inimici mei non admittetur ad me accusandum, neq; ad testimonium contra me dicendum, præsertim si cũ meo inimico sit magna iũctus amicitia.ita Prepositus in d.c.accusatores. 3.q.5.quod ipsum sentias de eo, qui fecit (vt nostri loquũtur) parentelam seu confœderationem cum inimico meo capitali, vt voluit Baldus in l.liberi.C.de inoffi.testam.

16.*Causa* Tandem non inepte quis dicat eos esse inimicos censendos, & propterea fortasis à testimonio repellendos, qui sunt de aliqua familia, seu factione alteri familiæ & factioni contraria, quales sunt Guelphi & Gibellini in tota Italia, & in singulis fere vrbibus est vna aliqua familia potens & nobilis alteri contraria; nam horum testimonium mutuo contra se non esset forte facile admittendum, Baldus in l.vnica.C.de raptu virgi. quem sequitur Ioannes Rojas singulari 200.nu. 8.Verum in hac parte multo iudicio opus est: nã si testes spectatæ essent virtutis & probitatis, etiã in his ꝓdictis talis sinistra suspicio cessaret, quamuis in aliis multũ esset consideranda: solent enim sæpe homines ex huiusmodi familiis & factionibus vehementer inter se inimici esse: in aliis vero iam penitus ista cessant, quamuis aliquando inimicitia intercesserit.

Atque ex his & aliis huiusmodi causis arbitrio iudicantis prudenter cognoscendis inimicitia capitalis dicitur oriri, quę vbi probata fuerit, testem repellit, vt paulopost dicam.

Superiores causæ inimicitię qñ procedant. Iam superiora locum habent etiamsi inimicitia contracta esset culpa eius contra quem deponitur, vt scribunt communiter Doctores in d.c.repellantur. de accusatio. glossa singularis in d.l. athletę.§.dat remissionem. ff.de excusatio.tuto. quam sequitur Antonius Gomez tom.3. varia. resolutio.c.12.nu.14.versi.quod etiam extende.

Item habent locum quotiens subest causa inimicitiæ, quamuis re vera nondum intercesserit, cum tamen verisimiliter oriri posit, quamuis testis dicat & asserat se non esse inimicum. Innocentius in c.cum I.& A.de sentent. & re iud. Bartolus in l.1.ff.de his quibus vt indig. Abbas in c.repellantur.de accusatio.& alij quos refert & sequitur Antonius Gomez tom.3.varia. resolut. cap. 12.num.14.

Qñ cessent superiores cãę inimicitię Superiora tamen omnia axiomata de inimicitia bifariam potissimum limitantur. Primo quotiens reconciliatio inter inimicos intercesisset antiqua & bene fundata. quando autem intercessisse dicatur, arbitrio iudicantis relinquitur: nam tunc cum cesset inimicitiæ causa, cessat etiam ratio, ob quã repelli testes debeant. argumento textus in l.3.§.fin. & l.seq.ff.de adimen. legatis. vbi Bartolus & communiter Doctores,

Rursus

Rurſus non procedunt quotiens inimicitia eſſet dolo procurata & fraude. eo enim progreſſa eſt humana audacia, vt ſæpe homines cum intelligunt in aliquo graui delicto aliquem poſſe contra eos teſtificari, fraudulenter prius quæſita cauſa cum eo rixantur, eique ſponte iniuriam inferunt, vt poſtea eum repellere à teſtimonio poſſint; & ita liberentur à crimine quod re vera commiſerunt. nam hoc caſu non debet talibus ſua fraus patrocinari: ideoque talis offenſus poterit admitti in teſtem contra offenſorem. ita Bart. in l.1.§.cum quis.ff.de quæſtio. Bal. in l.ſed & ſi qs. §.illud.ff.ſi quis cautio. Iacobus de ſancto Georgio in l.3.ff.de teſtibus. Præpoſitus in d.c.accuſatores.3.q.5. quos ſequitur Antonius Gomez tom.3.varia. reſolut.cap.12.num.14.verſi.item etiam limita.

Quid obſeruandũ in cauſis inimicitię capitalis.

Denique admonebo in ſuperioribus cauſis, ac etiam in aliis, ex quibus inimicitia capitalis oriri ſolet, multum eſſe conſiderandam perſonarum qualitatem: ſæpe enim contingit vt illa cauſa, quę ſufficiens eſt ad producẽdam inimicitiam capitalem inter aliquos, in aliis non ſufficiat: contra vero ſunt multi ita ſuapte ingenio iniqui & maleuoli, vt ex leui cauſa ingentes concipiãt animo iras aduerſus alios, quos cũ non poſsint, aut non audeant palam offendere, clam moliuntur aduerſus eos omnia iniquitatum genera. noui huiuſmodi multos, & tales in primis reperiuntur in curiis magnorum principum, quos interdum alterius felicitas, abſque vlla alia cauſa in inimicitiam concitat. atque hoc eſt diligentiſsime in hoc tribunali animaduertendum. hæc enim quamuis non omnino repellant teſtes, tamen diminuent fidem illorum.

Ibidem. E

¶ *Dicit ſic, non tamen intelligas, quòd in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accuſationẽ, &c.* Ex hoc Eymerici loco intelliges corruptam eſſe gloſſam Archidiaconi in c.accuſatus. §.licet.verbo, exceptum. de hæret. lib.6. quem hic citat auctor: nam fere in omnibus vulgatis codicibus affirmatiue legitur ita: *& intelligas, quòd etiam in hoc crimine, inimicus capitalis admittatur ad accuſationem.* nam proculdubio negatiue legendum eſt ita: *non tamen intelligas.* quod etiã indicant apertiſsime textus in hanc ſententiam ab Archidiacono citati, in quibus inimici capitales, & accuſare, & dicere teſtimonium prohibentur. ex quibus intelliges fortaſsis deceptum fuiſſe Nicolaũ Arelatanum tract.de hæret.notabili 10.vbi dixit ſpeciale eſſe in crimine hæreſis, vt inimicus inimicũ poſsit accuſare.

Loc' Archidiaconi reſtitutus relat. pag. 52. col. 1. C

Ibidem. col. 2. A

¶ *Idem dicit Dominus Guido Fulcodius, poſt Clemens quartus, &c.* Hic locus Guidonis Fulcodij, cuius meminit Eymericus valde eſt inſignis in hac cauſa, legiturque in q.15.c.17.vbi cum præmiſiſſet diligenter eſſe teſtes interrogandos, & inquirendos ab eis cauſas dictorum, ſeu depoſitionum, ſubdit in hęc verba: *Et hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur, præcluditur via iuris in notitia teſtium, & reddendis interrogationibus prout in iure fieri conſueuit: & quanto magis eis præcluditur, tanto ſollicitudo maior vobis incumbit: adeo quòd etiam de inimicitia teſtium per vos debetis inquirere, cum non poſſint alij diuinare; & niſi teſtes plene & plane in omnibus concordauerint, melius eſt vobis purgationem indicere, vel differre ſententiam, quàm damnare.* hactenus ille.

Diligẽtia inquiſitoris circa interrogãdos teſtes

SCHOL. CXXIIII.

In quæſtionem lxviij. An hæreticus admittendus ſit in teſtem contra fidelem.

Pag. 375 col. 2. B

VNum eſt axioma in hac quæſtione, videlicet, Hæreticum nõ poſſe teſtificari neque contra fidelem, neq; pro fideli in cauſa hæreſis. huius axiomatis duę ſunt partes, prior dubia eſt, poſterior autem facilior.

Et quantum ad primam partem ſpectat, hoc obſeruandum eſt, iudicio meo plurimum referre, an hæreticus teſtificetur contra fideles in cauſis fidei; an vero in aliis cauſis, quæ ad fidem non ſpectent, vt in contractibus, & aliis etiam delictis ab hæreſi ſeparatis: nam ſi in cauſis aliis à fide ſeparatis teſtificentur, quid de illorum teſtimonio ſit ſentiendum, tradit Imperator in l.quoniam.C.de hæret. vbi gloſſa, Bartolus, Baldus, Salycetus & cõiter Doctores, Speculator tit.de teſte.§.1.nu.27.& 59. Repertorium inquiſitorum verbo, teſtes.§.an hæreticus.& alij plerisque locis.

Teſtimonium hæreticorũ nõ admittitur ſecũdum canones.

Et quamuis legibus ciuilibus quandoque liceat hæreticis teſtimonium ferre inter catholicos, vt in contractibus & vltimis voluntatibus, ne probationum vſus anguſtetur; vt in d.l.quoniam.C.de hæret. at ſacri canones præualent, quibus cauetur ne eorum teſtimonium recipiatur. ſunt enim excommunicati, cum quibus omne commercium eſt catholicis interdictum, omniſque communicatio prohibita.c.excommunicamus.1.& 2.extra de hær. hinc legimus in concilio Toletano 1111, quod refertur in c.non poteſt.2.q.7. hæreticos ad teſtimonium admitti non debere, quamuis dicant ſe eſſe Chriſtianos. tradit gloſſa in c.ſi hæreticus.2.q.7. Repertorium inquiſitorum præcitato loco. Zanchinus tract. de hær. c.13.nu.2.& alij.

Sed nec nouo iure ciuili hæreticorum teſtimonium admittitur in vlla cauſa neq; ciuili neq; criminali: nam Federicus Imperator in l.Catharos. relata in bullario pag.17. §.credentes. ita ſanciuit: *Nec ad publica officia ſeu conſilia, vel ad aliquos eligendos ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur.* hæc ibi. & habetur in authent.credẽtes. C.de hęret. tradit pulchre Conradus Brunus lib 5.de hæret.c.10.

In quibus delictis admittatur.

Placet tamen Iaſoni & Alciato in l.1.C.de ſum.trinit. quos refert & ſequitur Conradus Brunus præcitato loco hæreticorum teſtimonium admitti poſſe vtraque parte approbante, vel cum

hęretici

hæretici rem à se gestam explicant, adhibitis tormentis, vel cum testificantur in causis grauioribus, vt hæresis, simoniæ, sacrilegij, lęsæ maiestatis, expilatæ annonæ. sequitur Simancas catholicis institutio. tit. 64. nu. 43. vbi addit, his casibus hęreticis credi, si verisimilia dicãt, vel sint plures numero. & hactenus de primo capite.

An in causa fidei hęreticus testificetur contra fidelem.

Quantum vero ad secundam partem spectat, An in causis fidei possit hæreticus dicere testimonium contra fidelem, aut etiam pro fideli, Eymericus aperte fatetur hoc loco eius testimonium neque contra, neque in fauorem esse audiendum. & quia huius dicti duæ sunt partes, vt omnem dubitationem procul amoueamus, singulatim de vnaquaque est agendum. tota vero difficultas consistit in ea parte qua dicit, Testimonium hæretici non valere contra fidelem: neque enim video quomodo possit Eymericus negare testimonium hæretici admitti in causa fidei contra fidelem, cum de hæretico perinde sit censendum ac de reliquis testibus inhabilibus, quos in hoc crimine fauore fidei admitti abunde paulo antea cum auctore docuimus.

Testimonium hæretici contra eũ qui putatur fidelis, audiendum.

Ergo ita statuamus, Quotienscunque hæreticus, aut de hæresi suspectus, vel in carceribus positus, vel alibi existens alicui fideli, qui pro vero fideli & catholico reputatur crimen hæręsis imponit, siue eum dicat esse socium criminis, siue non; profecto huius vocem contemnere non debent inquisitores: sed ad inquirendum secreto accedent, vt intelligant an is fidelis qui ab hæretico nominatus est, recte de fide sentiat nec ne. hoc est certum, dictum huius hæretici hoc casu non facere semiplenam probationem, ita vt ad capturam possit deueniri; ceterum saltem ad inquirendum faciet indicium: quòd si cum aliis cõiecturis verisimilibus, & adminiculis coniungatur, tunc ad cetera parabit viam. nec credo ab hac sententia recedendũ, quæ magis patefiet ex sequentibus.

Vnde autem descenderit auctor in hanc sententiam, plane non video: existimo tamen eum ex dicto Archidiaconi, quem hîc citat, fuisse deceptum. Archidiaconus enim in c. in fidei fauorem. num. 9. relatus par. 2. pag. 149. dicit, hæreticum non testificari contra fidelem: sed ibi in genere loquebatur, iuxta dispositionem textus in l. quoniam. C. de hæret. cuius dictum acceptum eo modo, quo explicauimus in principio huius scholij, verum est, & eodem modo loquitur Zanchinus tract. de hæreticis cap. 13. num. 2. ceterum neque Archidiaconus, neque Zanchinus eo loco addiderunt hanc particulam, quam hîc adiecit Eymericus, videlicet, *in causa fidei*: nam tunc proculdubio aliter sensissent iuxta modum à nobis proxime explicatum.

Hæretici testimonium non recipitur ad excusandũ aliquẽ à hoc crimine.

Altera pars est, Hæretici testimonium in causa fidei non admitti pro fideli: hæc minorem habet difficultatem: hęretici enim testimonium non recipitur ad defendẽdum aliquem in hoc crimine, contraquàm aliqui senserint, vt quæstione sequenti explicabo.

SCHOL. CXXIIII.

In quæstionem lxix. An hæretici contra hæreticum testimonium admittatur.

Pag. 375 col. 2. C

Dvæ sunt assertiones. prima est, Valere testimoniũ hæretici contra hęreticum: altera est, In eius fauorem non admitti.

Hęretici contra hęreticũ valet testimonium.

Quantum ad primam assertionem pertinet, optime probat eam Eymericus ex c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. præsertim ex illis verbis: *Et participes vel socij criminis ad testimonium admittantur.* nam si participes, vel socij criminis sunt, hæretici procul dubio sunt, aut saltem de heresi suspecti. Rursus, cum Iudęus in causa heresis fauore fidei possit dicere testimonium contra Christianos. c. contra Christianos. de heret. lib. 6. & dixi plene supra lib. 2. Adnotatio. schol. 10. pag. 37. sane & hereticus etiam poterit testimonium ferre, cum nulla cõmoda diuersitatis ratio afferri posse videatur.

Hanc etiam assertionem non inepte probat ratio textus in l. quoniam. C. de hereticis. ibi: *Inter se autem hęreticis, vel iudæis, vbi litigandum existimauerint, concedimus fœdus permixtum, & dignos litigatoribus etiam testes introducere.* hæc ibi. sed in terminis propriis huius quęstionis rem definiuit Federicus Romanorum Imperator in l. Catharos. §. 6. relata in bullario pag. 17. in hęc verba: *Adijcimus insuper, quòd hæreticus per hæreticum conuinci possit.*

Ceterum, quę de testimonio hęreticorum hoc loco traduntur, accipienda sunt iuxta ea quę copiose scripsimus super schol. 121. neq; Federicus hîc contrarium disponit. verum est enim hęreticũ per hęreticum conuinci posse concurrẽtibus omnibus illis quę pręcitato scholio tradidimus.

Cur hæretici testimoniũ in fauorẽ hæretici non recipiatur.

In altera assertione maior est difficultas, Cur videlicet hęretici testimoniũ nõ recipiatur in fauorem hęreticorũ, siue in reorũ defensionẽ: æquitas enim cõtrariũ suadere videtur, ne videlicet facultas pbandi suã innocentiã reis auferatur. atq; ita voluit Felynus in c. de cetero. de testibus. quẽ refert & sequitur Guilielmus Benedictus in c. Raynutius. de testam. in parte, qui cum alia. nu. 250.

Veruntamen quidquid illi dixerint, contraria sententia vera est: nam non est credẽdum eis qui fidem Deo datam violarunt. nam quis credat fidele esse futurum testimonium eius, qui in Deũ extitit infidelis. c. non potest. 2. q. 7. & docet Simãcas cath. instit. tit. 64. nu. 45.

Hęc autem sententia de non recipiendo testimonio hęretici in defensionem reorum huius criminis, locum etiam habet & in aliis infidelibus, quibus ob easdem rationes credendum non est.

Cur non credatur hæreticis pro hereticis testificãtibus.

Sed q̃ est ratio cur credatur hęreticis deponẽtibus contra hęreticos, non aũt in fauorẽ hęreticorum, cum potius non delicta, quàm delicta pręsumi debeant? vrget plane difficultas: sed crederem id propterea fuisse sancitum, quoniã cum hęreticus,

aut alius infidelis excusat hæreticum, aut de hæresi suspectum, in odium fidei nostræ id putatur facere, ne delicta cōtra nostram religionem commissa puniantur: quæ suspicio cessat cum deponit de delicto: credo hanc esse nouam & veram rationem; neminem enim vidimus hæc tradentem.

Addit Simancas catho. instit. tit.64. num.45. quòd licet nullo modo credendum sit hæreticis, hoc fallit, cum forte tormentis fatigati, occultum aliquid, & reipublicæ vtile patefecerint. quod libenter admitto.

An quandoq; hæreticorum testimonia & aliquo sint audiēda.

Sed hoc præterea libenter adiungerem, quòd si quandoque ex verisimilibus coniecturis hæretici aliquem excusantes vera dicere videantur, sane in fauorem veritatis non putarem omnino iniquum eorum voces audire: veritatis enim fauor magnus est, eique semper debet esse locus. l.Imperatores.ff.de probatio. & veritas opinioni est præferenda, iuxta notata per Bartolum & Aretinum in l. is qui putat. ff. de acquiren.hæredit. quam ob rem, aliis de innocentia reorum coniecturis concurrentibus, non essent contemnendæ hæreticorum excusationes, quibus quanta fides esset adhibenda, iudex magis scire poterit consideratis omnibus circunstantiis. l.3. ff.de testibus. & ad pœnę quidem diminutionem horum excusationes prodesse possent, non autem ad integram liberationem.

Tunc vero audiendi non essent hæretici, infideles alij, aut quilibet etiam catholici, cum prius deposuissent aduersus eum, quem de eodem delicto in eodem iudicio nunc excusant, iuxta id quod diximus supra scholio 122. §.postremo præfata sententia.

SCHOL. CXXV.

Pag.376 col.1.A

In quæstionem lxx. An vxor, filij, & familiares pro vel contra delatos de heresi admitti debeant in testes.

De nō admittendis testib⁹ domesticis vbi disseratur.

HAEc quæstio pugnare videtur cum quæstione 121. nisi diligenter animaduertantur quæ super illa tradidimus infra scholio 161.

De materia vero huius quæstionis, hoc est de excludendis, aut non admittendis ad testificandum testibus domesticis, agunt Doctores variis locis c.in literis.de testib.l. etiā. C.de testib. l.idonei. & l.testes.ff.de testibus.l.1. §.ad quæstionem.ff.de quæstio. vbi copiose Doctores. Antonius Gomez tom.3. varia.resolut.c. 12.num.15. Repertorium inquisitorum verbo, familiaris. Locatus in opere iudiciali verbo, domestici.glossa & Doctores in §. pater. instit. de testam.ordinan. Marcus Antonius Blācus tract. de indiciis.nu.361.& multis sequē. Zanchinus tract. de hæret.c.13. Archidiaconus in c. filij.de hæret, lib.6.verbo, familiares.nu.12.& seq.relatus apud Eymericum par.2.pag.147. Ioannes Rojas singulari.198. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib.2. tit. qui accusare possint.q. 15.idem eodem libro tit.quomodo, & per quos probetur.q.17. Simancas cath.instit.tit.64.nu.46. & seq.& alij quos libens omitto.

Domestici testimoniū in delictis exceptis audiatur.

Horum sententia est, Testes domesticos regulariter à testimonio repelli: tamen id fallit in criminibus exceptis, velut in crimine perduellionis, maiestatis humanę læsæ, & in causa hæresis. l.vlt.C.ad l.Iuliam maiestat. Gondissaluus tract. de heret.q.13.num.11. Bernardinus Diaz regula 746.incipiente, *Testis domesticus*. in his enim ad testificandum contra consanguineos, affines, & quoslibet familiares admittūtur; idque ob rationem, quam paulopost dicemus.

Ibidem.B Testimoniū domesticorū nō valet pro reis, & quare.

¶ *Quòd non pro, satis videtur, &c.* Hæc est prima assertio huius quęstionis, videlicet, Familiares & domesticos nō admitti in hoc crimine ad defendendum reum; & ratio non inepta hęc esse potest: nam quemadmodum nemo vnquam carnē suam odio habuit, eodem modo nemo putandus est consanguineos suos odio habere. tum etiā quia cum ex hoc crimine infamia in filios descendat, si filij ad testimonium dicendum pro parentibus admitterentur, facile vt infamiam fugerent, mentirentur. itaque horum testimonium non inepte in hac causa, pro delatis falsum putatur. quòd si nec consanguinei sint, nec affines, sed extranei, domestici tamen, ratione amicitiæ & familiaritatis pręsumuntur non dicere veritatem, vt à tanto crimine reos possint liberare.

Grauius puniēdus qui testificatur contra suos consanguineos.

Ex priori vero ratione illud consequitur quod prudēter traditur à quibusdā, videlicet, Grauius puniendos esse eos qui falsum testimonium dixerint cōtra cōsanguineos, quàm contra extraneos: tales enim naturę leges videntur euertere, cū dum consanguineos falso testimonio pulsant, in suam quoque carnem sęuire videantur. Simancas cath. instit.tit.64.nu.49. facit textus in l.capitalium.§. omnia admissa.ff.de pœnis.

Ibidem. nu.1. Testimoniū domesticorū recipitur cōtra domesticos in hac cā, & quare.

¶ *Quòd autem prædicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum, &c.* Ratio potissima cur in hoc crimine testis domesticus non modo admittitur, verumetiam si opus fuerit, compellitur ad testificandum, ea est: quoniam cum hoc crimen secreto committi soleat, & in occulto, melius per domesticos quàm per alios probari potest. l.consensu.C.de repud.cap.tertio loco.de probatio. & ob id Eymericus prudentissime addit in fine huius quæstionis, horum testimonium contra reos huius criminis magis efficax esse ad probandum; ac tanto firmius haberi solet, quanto consanguinei & domestici à suspicione odij longius absunt.

Domesticā & familiares qui dicantur.

Sed in hac quęstione tota difficultas posita est in cognoscendo qui dicantur domestici & familiares: nam de consanguineis res est apertior, cum ex legibus noscamus qui sint consanguinei; non ita in domesticis & familiaribus, quos qui sint, nullę leges in iure cōi, (qd ego sciam) nominatim prescribūt. in Hispania septupartita lege multi tradantur domestici, quorum propterea testimonia in aliis causis non recipiuntur: nā l.18. partitę 3. tit.16.

tit. 16. ita scriptũ est: *En su pleyto mismo non puede ser ningund testigo. otrossi non puede ser cabido en aquel pleyto testimonio de su fijo, nin de su sierno, nin de su afforrado, nin de su mayordomo, nin de su quintero, nin de su ortolano, nin de su molinero, nin de ome que sea su apaniaguado. e esto es porque non serie guisado, nin derecho de vn ome tener logar de su parte, & de testigo. nin otrossi aquellos que biuen en su merced, & an de fazer su mandado que podiessen testiguar por el.* hæc ibi. quibus verbis multæ personæ exprimuntur quæ appellatione domesticorum & familiarium continentur, quas more nostro explicabimus.

Doctores quos initio huius quæstionis citauimus in his conueniunt, domestici & familiares seu de domo dicuntur, seruus, colonus, libertus, ascriptitius, mercenarius. Speculator tit. de teste. §. 1. versi. item excipitur.

Famulus autem & mercenarius familiaris est, etiamsi gratis nobis seruiat, vt voluit Ioannes And. contra Speculato. loco præcitato, quem sequitur Felynus in c. literis. de testibus.

Item pater domesticus est filio, & cõtra, filius patri: item vxor viro, & è conuerso. Felynus in d. cap. literis. & Antonius Blancus tract. de indiciis num. 363.

Item latius loquendo familiares dicuntur qui viuunt (vt cum nostris loquar) ad vnum panem & vnum vinum. authen. de monachis. §. cogitandum. tales sunt qui viuunt in communi.

Item dicuntur domestici oẽs illi, quibus ratione patriæ, vel dominicæ potestatis potest imperari, quales sunt qui in domo nostra habitant nobis seruientes. Marcus Antonius Blancus præcitato loco. additio ad glossam in §. pater. instit. de testam. ordinan. Baldus in d. c. literis. de testibus. Montaluus in d. l. 18. partitæ 3. tit. 16. de quo vide pulchram distinctionem allatam ab Henricho Boich in d. c. literis. adde Franciscum Aretinum in c. fin. de testibus. & Crottum tract. de testibus num. 104. Vbi ergo constiterit quempiam domesticum esse, & alicuius familiarem, is non dicet testimonium pro accusato de hæresi, nec valebit ad ipsum defendendum.

Domestici testimoniũ, an p reo qñq; audiatur.

Et quamuis hæc ita se habeant, illud tamen putarem in hac causa obseruandum, quòd si persona domestica esset valde digna, ac spectatæ probitatis, plane etiam in hoc crimine non esset penitus contemnendum eius testimonium ad excusandum reum, iuxta doctrinam Innocentij, Ioannis Imolæ, & Antonij de Butrio in d. c. literis. de testibus. præsertim si cum huiusmodi teste domestico conueniret alius testis non domesticus, & omni exceptione maior, aut alia indicia de innocentia reorum iuxta doctrinam Marsilij in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstion. vbi plures citat in hanc sententiam, quos videto. quanta autem fides his habenda sit in defensionem reorum, iudex magis scire poterit spectata personarum & aliorum indiciorũ qualitate. l. 3. ff. de testibus.

SCHOL. CXXVI.

In quæstionem lxxi. An testes plures quàm duo requirantur ad condemnandum quempiam de hæresi.

Pag. 376 col. 1. E

Primus omnium, quod ego sciã, Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores hæreticæ prauitatis q. 15. cap. 18. asseruit, durũ sibi videri hominẽ bonę opinionis & famæ ad voces duorum testium de tanto crimine condemnare. eius verba ita habent: *Adeoque non crederem tutum ad vocem duorum testium hominem bonæ opinionis damnare, licet videat contra ius dicere: quia vbi numerus testium non exigitur, duo sufficiunt. Sed hoc dico quòd duos vix duos iudico, eo quòd vrgente necessitate legitimæ defensionis ordo truncatur.* hæc ille.

Quis senserit ĩ crimine hæresis plures quàm duos testes postulari.

Hunc Guidonem penitus sequitur Archidiaconus in cap. vt officium. §. verum quia. num. 4. de hæret. lib. 6. relat. apud Eymericum par. 2. pag. 155. (nam vt obiter illud hic dixerim, Archidiaconus interpretationes suas ad tit. de hæret. lib. 6. ab hoc Guidone Fulcodio paucis additis transcripsit) eidem sententiæ subscripsit ibidem Ioannes Monachus, & Hostiensis in sum. tit. de hæret. §. qualiter. versi. vt autem. & alij quos paulopost referam. hos sequitur etiam hoc loco Eymericus. quorum sententia nec inepta fortassis est, nec penitus contemnenda, vt ex sequentibus apparebit.

Duos testes sufficere in cã hæresis q dixerunt.

At posteri iuris interpretes audacter vbique de hoc disserentes constituunt duos testes sufficere ad quemlibet in hac causa condemnandum. hoc videtur velle non obscure Ioannes And. in cap. excommunicamus. 1. §. adiicimus. num. 2. & 3. vbi verum adducit eius §. intellectũ. idem tenet apertius in d. cap. vt officium. de hæret. lib. 6. & ibidem Geminianus, Franchus, Perusinus & alij: & hanc dicunt esse communem opinionem Marianus Socinus, & Felynus in d. cap. excommunicamus. 1. nu. 27. de hęret. & ibi Ioannes Anania. addit Gondissaluus tract. de hęret. q. 13. nu. 9. hanc sibi videri veram opinionem. sequitur Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 13. Carrerius in pract. crim. nu. 162. Petrus Godofredus in l. quicũque. in principio. C. de hęret. Syluester in sum. verbo, hæresis. 3. q. 4. Simancas cath. instit. tit. 51. nu. 7. & 8. idem ibidem tit. 64. nu. 36. Ioannes Rojas singulari 165. nu. 8. & seq. Aegidius Bossius tit. de hęret. nu. 4. Iulius Clarus in pract. crim. §. hęresis. versi. habet etiã. Boerius decisione 341. & Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. c. 12. nu. 9.

Horum omnium sententia cõis est & vera: tum quoniam casus hic de condemnandis hæreticis per duos tantum testes non inuenitur exceptus ab illa vulgari & cõmuni regula diuini & humani iuris, *Ore duorum vel trium stabit omne verbum.*

Tum etiam quia non potest videri denegata facultas defensionis ei, cuius causa tam diligenter tractatur, & in qua tam accurate ante condemnationem omnia expenduntur.

Quales debeat esse testes. Iidem tamē admonent, vt ad hoc vt per duos tantum testes vere probetur hæresis, necesse omnino esse, vt illi sint integri, inconfutabiles, & omni exceptione maiores. voco autem testes omni exceptione maiores eos, qui repelli non possunt aliqua exceptione. c. licet. de testibus. Decius consi. 429. Palacius Rubius in d. allegatione de hæresi. §. 13. & ceteri vno ore.

Sēsus sententiæ Eymerici, et qui fuerit eā secuti. Quamuis autem hæc vera sint, non propterea contemnenda est Eymerici sententia. is enim non dicit, nec alij quos sequitur, absolute non sufficere duos testes in hoc crimine: sed durum videri, hominē bonæ opinionis & famæ ad voces duorum condemnare, cum ei ordo legitimæ defensionis denegetur non publicatis testium nominibus. quare eius sententiam illustres etiam Doctores sunt secuti. Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 34. num. 3. idem videtur velle Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 9. & S. Antoninus 3. par. tit. 18. cap. 2. §. 5. & Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 37. & postremo Ioannes Rojas tract. de hæret. assertio. 4. num. 103. apertissime scribit contra id quod senserat prius in singulari 165. asserens se non audere in tam graui crimine, in quo trūcata est & diminuta reorum defensio, duobus tantum testibus etiam legitimis quemquam condemnare; & per omnia sequitur sententiam Hostiensis, quam profitetur Eymericus hoc loco.

Huic sententiæ eò libentius putaret quis subscribendum fore, quò tutior apparet & securior: & sane tutissimum est, vt si homo videatur spectatæ virtutis & probitatis, non condemnetur ad voces duorum testium, nisi alia adsint adminicula & indicia; tunc enim condemnari poterit. hoc ipsum dicendum est de homine malæ famæ, qui duobus testibus legitimis conuictus poterit damnari.

Postremo, vt vno verbo dicam, in hac re fortassis non esset absurdum dicere, arbitrio Episcopi & Inquisitoris esse relinquendum, quādo duo sufficiant testes integri ad condemnandum, quando vero non. quod facile intelligetur spectāta tū delinquentis tum testium qualitate.

Duob' testibus idoneis si qs conuincatur libere damnari potest. Hoc tamen non possumus diffiteri, liberum esse iudicibus fidei, & ob communem sententiam, & ob iura, duos solum testes idoneos in quauis causa postulantia, & ob communem etiam vsum sacri tribunalis Inquisitionis ad voces duorum testium idoneorum reos huius criminis condemnare. Eymerici sententia valde benigna est, & secura, quæ tunc potissimum non esset contemnenda, quando reus insignis probitatis communiter haberetur, & integræ famæ, & incorruptæ vitæ: tunc enim non esset incongruum, aut differre supplicium donec forte aliæ accederent coniecturæ, & probationes; aut mitius punire: & hac etiam ratione videntur locuti huius opinionis assertores.

SCHOL. CXXVII.

In quæstionem lxxij. An ex pluribus testibus singularibus sit aliquis condemnandus.

Pag. 377 col. 1. B

EX hac quæstione tria potissimū colliguntur axiomata.

Primum est, Per testes singulares nemo est cōdēnādus.

Secundum est, Neque etiāsi infamia cum teste singulari adiungatur.

Postremum est, Cum testes singulares sunt in dictis, conueniunt tamen in substantia rei, seu in effectu, arbitrio inquisitoris relinquitur, vt sicut ei videbitur, procedat.

Hæc quæstio partim est facilis, partim vero difficilis, ac valde controuersa. facilis est quantum attinet ad priora axiomata: longe vero difficilis ob tertium dictum. ceterum ne quid parum explicatum reliquisse videamur, singula more nostro lumine interpretationis illustrabimus.

Sed quò apertius cuncta intelligantur, obseruandum est, multiplicem esse singularitatē. quędam est obstatiua; alia cumulatiua seu adminiculatiua; tertia diuersificatiua. ita Baldus singulariter & vere in c. licet causam. num. 11. de probatio. & in l. testium. C. de testibus. num. 9. & 14. sed copiosius & ceteris apertius Aymon Crauetta in tract. de antiquitate temporis par. 4. num. 157. cum multis sequentibus. & Albertinus in c. quoniam. de heret. lib. 6. q. 16. num. 37. cum multis sequen. quo loco recenset plures alias singularitatis species, quas libens omitto. *Quotuplex sit singularitas.*

Obstatiua est, quando ex dictis testium nascitur repugnantia, aut cōtrarietas, vt cum vnus ait, alter vero negat; quo casu dictum vnius, alterius dictum aut debilitat aut infringit.

Cumulatiua est, cum dictum vnius coadiuuat dictum alterius, vt cum vnus deponit de facto, alter de fama; seu vnus de visu, alter de auditu. & hæc, vt probat Crauetta præcitato loco, semiplenam facit probationem.

Vltima est diuersificatiua, ex qua nascitur diuersitas rei in substantia, vt cum vnus testis dicit vno loco & tempore quid factum, alius vero alio loco & tempore; quo casu dictum vnius non infringit dictum alterius, immo coadiuuat & corroborat.

His ita constitutis, primum & secundum Eymerici axioma verum & communi voto receptum est, eiusque doctrina procedit non modo quando testes sunt singulares singularitate obstatiua, quia tunc nulla esset difficultas: sed etiam cū sunt singulares singularitate cumulatiua, vt ipsemet auctor tradit in secundo axiomate.

Hæc vero axiomata tradidit iam olim ante Eymericum in hac causa Guido Fulcodius, quem hic refert auctor num. 2. in consultationibus ad inquisitores q. 14. in hęc verba: *An autem per testes*

Per vnũ teſtem & famã nemo damnandus.

ſtes ſingulares, & famam poſſit aliquis in hoc crimine condemnari, quæri non oportet: conſtat enim quòd non, vt extra de teſtibus. tam literis. præſertim cum in criminalibus probationes eſſe debeant luce clariores. C. de probatio. l. ſciant. & in hoc crimine nemo ſit ex præſumptione damnandus. indicetur ergo purgatio, vt oſtenſum eſt ſupra. hactenus Guido.

Eandem hanc ſententiam profitetur Ioannes And. in c. ut officium. in principio. verſ. certum eſt autem. de hæret. lib. 6. & Archidiaconus in c. vt officium. §. uerum quia. nu. 5. de hæret. lib. 6. Baldus in l. ob carmen. §. fin. ff. de teſtibus. Zabarella in clement. 1. §. uerum. de hæret. Conradus Brunus lib. 4 de hæret. c. 9. Palacius Rubius in allegatione de hæreſi. §. 12. Repertorium inquiſitorum uerbo, teſtis. § an in cauſa hæreſis. Albertinus tract. de agnoſ. aſſert. q. 34. nu. 9. Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 53. uerſ. dixi etiã. Simancas catho. inſtit. tit. 51. nu. 3. idem eodem tract. tit. 64. nu. 61. & ſequent. Boerius deciſione 342. Paulus Pariſius conſil. 2. lib. 4. denique, vt numeroſam aliorum cateruam omittam idem tradit S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. & Sotus lib. 5. de iuſtitia & iure q. 7. art. 2.

Quis dicatur teſtis ſingularis, & cur ei nõ credatur.

Teſtis vero ſingularis (vt obiter hoc dicam) proprie & vere is vocatur qui ſolus eſt, nec alium ſibi habet in depoſitione per omnia conteſtem & concordem, vt optime ſcribit practica Papienſis in forma oppo. contra teſtes. uerſ. ſuntq; etiã ſingulares. nu. 1.

Ratio autem cur vni teſti ſingulari non credatur, ſeu in hoc ſeu in alio quolibet crimine, pulchra traditur à Soto præcitato loco: *Nam cum reus*, inquit, *ſit ſuæ vitæ, & bonorum poſſeſſor, & melior ſit conditio poſſidentis, vnius actoris affirmatio non putatur ſufficiens ad pellendum ipſum de ſua poſſeſſione.* alij hanc rationé adducunt: Si in alijs criminibus teſtes ſingulares non probant, multo minus in hoc probabunt, cũ in eo uberiores probationes deſiderentur. Si quis ergo vnum ſolum teſtem ſingularem habeat contra ſe, propter dictum eius non condemnabitur, ſed torquebitur, ſi teſtis ille fuerit omni exceptione maior, vt ſupra monuimus ſchol. 138. & ſi nihil confiteatur, vbi ſufficienter fuerit tortus, abſoluetur.

Quòd ſi cum teſte ſingulari adſit fama dé crimine, quamuis legitime ſit probata, non propterea condemnabitur reus. ita ferme omnes præcitati: quod tradit Eymericus in ſecũdo axiomate; cuius ratio hæc eſſe poteſt: quoniam in criminalibus ex pluribus imperfectis probationibus non conſurgit vna integra & perfecta probatio. gloſſa ſingularis in c. ueniens. uerbo, illorum. de teſtibus. Baldus in c. 1. de probatio. & ibidem optime Decius nu. 21. & Marſilius in rub. C. de probatio. nu. 310.

Qui vno teſte conuincitur, & infamia laborat, extra ordinẽ puniendus.

Hæc tamen concluſio, quæ & uera & communis eſt, vt docet Palacius Rubius in d. allegatione de hæreſi. §. 12. uera eſt quo ad pœnam ordinariam imponendam, nó autem quo ad purgationem indicendam, vel aliam pœnitentiam iniungendam. Idem tradit Eymericus hîc nu. 2. & Repertoriũ inquiſitorum uerbo, teſtes. §. an in cauſa hæreſis. ſi quis ergo contra ſe vnum bonum teſtem habeat, & infamia etiam notetur de eodem illo crimine, arbitrio inquiſitoris plectendus eſt.

His ita poſitis, ad poſtremum axioma accedendum nobis eſt, in quo verſatur ingens difficultas, & pene inextricabilis controuerſia, quę fortaſsis egeret Pontificia declaratione.

Quot modis qs poſſit habere contra ſe plures teſtes ſingulares.

Quantum ergo ad id axioma attinet, bifariam potiſsimum poteſt quis contra ſe habere plures teſtes ſingulares. Primo, cum duo vel plures deponunt de diuerſis hæreſibus, item diuerſis locis atque temporibus; vt cum, uerbi gratia, unus dicit ſe audiuiſſe Lutherum negantem Purgatoriũ menſe Maio: alius vero dicit ſe audiuiſſe eundẽ Lutherum negantem poteſtatem ſummi Pontificis menſe Aprilis.

Secundo, poteſt quis habere aduerſus ſe duos vel plures teſtes ſingulares de eadem ſeu eiſdem hęreſibus deponentes; diſcordant tamen in loco & tempore: vt ſi duo uel plures teſtes omni exceptione maiores ita ſe habeant, vt vnus, uerbi gratia, dicat ſe audiuiſſe Bucerum nudiuſtertius in platea dixiſſe, ſummum Pontificem non eſſe caput Eccleſiæ: alius vero dicat, ſe nudius quartus in ſcholis audiuiſſe Bucerum aſſerentem Papam item non eſſe caput Eccleſiæ.

Prima difficultas nunc eſt diluenda: altera paulo poſt tractabitur. illud tamen ingenue dicam, à pleriſque è noſtris ita hæc confuſe tractari, ut vix percipias, quid ſibi uelint, aut in quo articulo verſentur: à nobis, niſi fallor, apertius & ordinatius explicabuntur, ne quid in hac grauiſsima lite parum declaratum relinquatur.

Sententia eorum, q dicũt per teſtes ſingulares quẽ probari hæreticum in genere.

Ergo quantum ad primam difficultatem attinet, multorum ſententia eſt, ad probandum aliquid in genere ſufficere quidem teſtes ſingulares, vt uerbi gratia, in exemplo poſito, ſi agatur in genere de probando, an Bucerus ſit hæreticus, ſatis eſt ſi per teſtes uarios, de diuerſis hæreſibus, & diuerſis locis atque temporibus prolatis conuincatur: tunc enim probatum erit in genere Bucerum hæreticum eſſe. ita Iacobus Butrigarius, & Salycetus in l. Arriani. C. de hæret. Baldus in l. actor. C. de probatio. Ioannes Anania in c. 1. de hæret. nu. 5. uerſ. ultimo ſcias. Alexander conſ. 141. uolum. 1. & conſ. 85. uolum. 2. & conſ. 92. uolum. 5. Calcaneus conſ. 19. quos ſequitur Philippus Portius lib. 1. com. opinio. regu. 34. uerſ. ſeptimo infertur. Zanchinus tract. de hęret. c. 13 nu. 6. Aymon Crauetta conſ. 78. lib. 1. Iacobus de Aretio in l. teſtium. C. de teſtibus. & Bernardus in lucerna uerbo, teſtes. §. 19. uerſ. tres teſtes. Campegius apud Zanchinum c. 13. uerbo, ſingulares. & Locatus in opere iudiciali uerbo, teſtis. nu. 19. & alij multi quos libenter omitto.

Quòd autẽ teſtes ſingulares eo modo quo dictum eſt, probent aliquid plene in genere, tradũt multi inſignes iuriſconſulti quos referre (ut breuis agam) Philippus Portius lib. 1. communium opinionum regula 34. uerſ. contrariam opinionem. eamq; fatetur cõmunem Antonius Gomez tom. 3. uaria reſolu. c. 12. nu. 12. & Albertinus in c. quoniam. de hæret. lib. 6. nu. 51. & 52. ubi affirmat

mat hanc opinionem obseruãdam fore in praxi, si super hoc fieret constitutio. Potissima autem ratio, qua nititur præfata sententia est: quoniam hæreses inuicem sunt colligatæ, & ad unum finẽ tendunt, & in uno erroris termino uolutantur. c. excommunicamus. 1. & 2. de hęret.

Testibus singularibus nemo probatur hæreticus in genere.

Ceterum, omissa horum insignium uirorum opinione in hac causa (nam in alijs quid sit statuendum, cum non sit instituti nostri, minime curo) dicendum est; testibus singularibus prædicto modo neminem probari hæreticum in genere. Primum enim uix intelligi potest, quid sit, hominem aliquem hæreticum esse in genere: nã & ratio & modus ipse loquendi oppugnat hanc ipsam eorum sententiam: genus enim confusum est quid, incertum, & commune; & ubi quid in genere probaueris, nullum adhuc certum indiuiduum demonstrasti. itaque conuincere aliquem esse hæreticum in genere aut nihil est, aut ridicula plane est loquendi ratio.

Rursus, nemo de hæresi potest condemnari, nisi duobus legitimis testibus sit cõuictus: at qui de pluribus differentibus articulis per testes singulares conuincitur, de nulla hęresi plene conuincitur.

Præterea, in hoc crimine vberiores & clariores probationes ob eius atrocitatem desiderantur, cum sit ordo defensionis quasi imperfectus, & truncatus: fit ergo vt nullo modo talis probatio in genere ad pœnam criminis ordinariam imponendam sit admittenda.

Postremo, quemadmodum testibus singularibus prędicto modo nullus probatur in genere adulter, fur, raptor, homicida, incendiarius, & similia; ita nec probabitur hæreticus: & hæc sententia uera est & usu recepta, quam profitentur insignes etiam iurisperiti. Salycetus plene in l. testium. nu. 16. C. de testibus. quẽ sequitur Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 9. & Simancas catho. instit. tit. 64. nu. 69. & sequent. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. assertione 6. nu. 142. & sequent. quibus est omnino subscribendum: quia hæc sententia uerior est & tutior, & firmioribus rationibus munita. neque Eymericus in hac tertia assertione loquutur iudicio nostro de hac facti specie; sed de alia, quam mox explicabimus.

Sententia Imolæ de non probãdo hęretico in genere.

Pulchra quidem sunt in hanc nostram sententiam Alexandri Imolensis uerba relata à Conrado Bruno lib. 4. de hęret. c. 9. quæ ideo referre placet: quoniam apertam lucem huic difficultati, de qua agimus, afferunt, ait ergo: *Vbi tractatur non de probando vnum totum collectiue, sed tractatur de probando aliquas causas, ex quibus resultat multiplicatio alicuius rei, non sufficiunt testes singulares: vnde si uolo probare quòd Sanctus quispiam frequenter ediderit miracula, non sufficit, si probo per vnum testem, quòd sanauit vnum cæcum; & per alium testem, quòd sanauit vnum cæcum, & sic de singulis, item si uolo probare Titium esse hæreticum, & probatur per unum testem, Titium dixisse quòd Christus non venit in Virgine; & per alium testem probatur ipsum dixisse, quòd personæ Trinitatis non sunt æquales; non probabunt illum esse hæreticum.* hæc Alexander. & rationem pulchram videtur assignare Salycetus in l. testium. C. de testibus. nu. 16. in hæc uerba: *Duobus testibus de hæresi deponentibus, vno videlicet affirmante, Titium dixisse, quòd Christus non fuit filius Dei; altero, eundem Titium dixisse, quòd Spiritus sanctus non procedat à Filio: duę quidem species hæresis sunt, sed neutra est plene probata; ergo ex probatione super ea facta, nõ potest inferri, seu dici, uel affirmari, Titium sic dixisse: sed opinari quidem potest iudex rem ita se habere, ut testes deposuerunt. Ex eo ergo quòd non potest dici verum esse in tali specie, non potest inferri verum esse in suo genere: sed ex nulla harum probationum in aliqua specie potest dici sic esse, uel accusatum uel inquisitum hoc dixisse: ergo nec hęresim probatam esse. quod demonstro aliter: pono quòd Titius accusatur a Gaio specinoce de tali specie hæresis, & quilibet probat per vnum testem tantum; an dicentur isti probasse? certe non: sic nec in proposito. dico igitur, non plene, sed semiplene tantum probatum esse. & omnes isti habentur loco vnius.* hactenus Salycetus. atque ex his remanet declarata prima difficultas.

Pulchra Salyceti probatio.

An per testes loco & tẽpore diuersos, plene probetur eadem hæresis, ardua quæstio.

Subsequitur nunc difficultas altera diluenda, quæ maximi est momenti in hac causa, An uidelicet, is plene conuincatur de hęresi, qui duos aut plures habet testes legitimos & omni exceptione maiores de eodem aut eisdem erroribus deponentes, vt prædiximus, loco tamen & tempore diuersos. Et Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 34. nu. 12. & Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 9. non procul à fine. & Simancas catho. instit. tit. 64. nu. 75. & 76. secuti Salycetum in l. testium. C. de testibus. nu. 16. asserunt, hæresim plene & perfecte remanere probatã, si quis, verbi gratia, conuincatur Bononiæ dixisse; Papam non esse caput militantis Ecclesiæ: & Romę per alium testem, item dixisse; Papam nõ esse caput militantis Ecclesiæ. & Salyceti verba, ita habent: *Secus si ambo deponant de eadem specie hæresis, licet vnus dicat se audiuisse in vno loco, alter in alio: quia tunc videtur dicendum, quòd species illa sit plene probata, quia isto casu locus non plurificat hæresim sæpius formatam & recensitam et continuatam.* hactenus Salycetus.

Opinio Salyceti & aliorum.

His addit Simancas pręcitato loco rationes alias fortasis non vulgares: tum quia diuersitas testium in alijs, quàm in substantia, non abrogat fidem eorum: tum quoniam perinde facit hęreticus, qui uarijs locis, & temporibus eandem hęresim repetit ac fur, qui id quod rapuit, & furatus est singulis testibus ostendit, uarijs temporibus & locis: postremo, quia absurdum esset, ut seductor quispiam singulos homines totius populi seorsum doceret suas hæreses; & tamen vniuersorum testimoniis conuinci non possit: quod nemo sanus probabit: hęc Simancas, citatque Diuum Thomam 2. 2. q. 70. art. 2. & Bartolum. atque hoc ipsum uidetur uelle Eymericus hoc loco nu. 3. ibi: *tamen concordant in substantia rei seu in effectu.*

Horum potissimum fundamentum est, locum & tempus externa esse, nec plurificare, aut uariare sub-

re substantiam facti, seu in casu nostro, hęresim sæpius dictam & continuatam: de quo quid sentiam, mox explicabo.

B. Thomæ sententia. Primum tamen hoc monebo, Beatum Thomam non sentire pro Simanca, quem ille in suā citat opinionem: nam verba Diui Thomę 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. argumentum. in multis nostris exemplaribus, ita habent. *Ad secundum dicendū, quòd discordia testium in aliquibus principalibus circunstantijs, quę uariant substantiam facti (puta in tempore, uel in loco, vel in personis, de quibus principaliter agitur) aufert efficaciam testimonij: quia si discordant in talibus, videntur singulares esse in suis testimonijs, & de diuersis loqui: puta, si vnus dicat, hoc factum esse tali tempore uel loco, alius alio tempore vel loco, non videntur de eodem facto loqui.* hæc B. Thomas. cum quo sentit ibidem Caietanus & Dominicus Sotus lib. 5. de iustitia & iure. q. 7. art. 2. ad primum argumentum.

Testes loco & tēpore discordes nō probant eādem hęresim. Omissa igitur hac opinione cū Diuo Thoma, Caietano, & Soto præcitatis locis intrepide asserendum puto, hos testes loco & tempore discordes, quamuis de eadem hæresi seu hęresibus deponant, singulares esse; ideoque non plene probare: neque ex talium dictis ad pœnam criminis ordinariam imponendam vllo modo esse accedendum. Primum enim nullus dubitabit, qn in hos testes cadat singularitas diuersificatiua, vt plene probat Crauetta in tract. de antiquitate temporis par. 4. nu. 157. nam ex quo diuersi sunt in loco & tempore, uidentur omnino loqui de actibus diuersis: diuersitas autem temporis, diuersitatem factorum seu actuum inducit; & per consequens reddit testes singulares. ita Antonius de Butrio, & cōmuniter Doctores in c. cum causam. de testibus. Cynus in l. testium. q. 6. & ibidē Baldus C. de testibus. Archidiaconus in c. nihilominus. 3. q. 9. Abbas consil. 98. lib. 2. Baldus cons. 39. incipiente, *Proponitur quòd celebratus*. lib. 3. idem cons. 459. incipiente, *Visa dicta petitione*. vers. primo quia testes. lib. 4. Ancharanus cons. 64. & cons. 147. Paulus Castrensis consil. 137. incipiente, *In causa quæ uertitur Pergami*. in fine. & cons. 151. incipiente, *In causa quæ vertitur coram domino vicario*. in fine lib. 2. Ias. cons. 131. lib. 1. & alii prope infiniti quos libenter omitto.

Sed omissis ceteris hanc sententiam uidetur apertissime probare textus in d. c. nihilominus. 3. q. 9. ubi de hac fere re edisserens Leo Papa ita sancit: *Nec eorum uoces tamquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diuersitas simul interfuisse prohibuit.* hæc ibi. & facit textus in c. de parentela, el segundo. 35. q. 6.

Ex his ergo omnibus cōsequitur periculosum esse, ad uoces talium testium singularium quempiam condemnare: & Susannę exemplum Danielis c. 13. satis etiam ostendit singulares esse censendos; nec propterea plenam fidem eis esse adhibendam. ita etiam ante nos agnouit Ioan. Rojas tract. de heret. assertione 6. nu. 145.

Quis ordo seruandus. Quia uero ex dictis talium testium probatorū quidem & idoneorum magna & vrgentia nascūtur indicia aduersus illum, qui unam & eandem, aut plures & easdem hęreses diuersis locis & temporibus dicitur repetiuisse, torquēdus erit: quod si nihil fateatur (quia hoc casu non videtur sufficienter superasse indicia in tortura, eaque diluisse seu, vt melius loquar, purgasse) non crederem iniquum vt abiurare quoque compellatur de vehementi, eique aliæ salutares pœnitentiæ iniungantur; at nullo modo tamquam negatiuus tradendus est curię seculari: neque ab hac sententia puto ullo modo recedendum. Eymericus autem hoc loco non scribit contrarium: nam de altera facti specie, quam mox subiungam, mihi loqui videtur. *contra illum q. pluribus testibus singularibus de eodē errore conuincitur.*

Quid si plures q̄ duo testificentur. Et quæ hactenus diximus in hac difficultate uerissima & certissima esse credimus, cum duo tantum adsunt testes singulares, qui de eadem, aut eisdem hęresibus, diuersis locis atque temporibus auditis, testificantur; si autem plures quàm duo testificentur, grauior fortassis est difficultas: in qua multorum sententia est, quòd cum testes singulares ad eundem finem tendunt, & plures sunt, & fide digni, ita ut iudicem adducant ad indubitatam fidem, non debet iudex curare de illa singularitate; sed ex eorum dictis poterit iudicare, & pœnam ordinariam imponere. ita in casu nostro tenet Simancas catho. instit. tit. 64. nu. 77. quod ipsum insignes iureconsulti profitentur. Cacialupus in repetitione. l. admonendi. ff. de iureiurando. col. 39. uers. patet igitur tibi studioso, Franciscus Brunus tracta. de indicijs & tortura par. 1. q. 2. nu. 6. Socinus cons. 262. lib. 2. Hippolytus Marsilius singulari 114. incipiente, *Vulgatum & tritum est*. idem in l. 1. §. ad quęstionem. ff. de quęstio. & Andreas Tiraquellus tract. de pœnis temperandis aut remitten. causa 51. nu. 106. & hi omnes in hoc dicto præcipue sequūtur Paulum Castrensem in d. l. admonendi. ff. de iureiurando. & in l. Lucius. ff. de his q notantur infam. in recollectis Florentinis: quamuis in his locis in nostris codicibus non inueniamus hęc dixisse Paulum, quod etiam testatur Tiraquellus loco pręcitato.

Ceterum, huic opinioni multum fauet illa ratio, quam ex Simanca adduximus paulo antea. §. his addit. quia absurdum uidetur, vt seductor quispiam singulos homines totius populi seorsum doceat suas hæreses, & tamen vniuersorum testimonijs conuinci non possit. in eandem sententiam confert plurimum illustris decisio Guidonis Papę 544. ubi per tres, uel quatuor testes singulares plene probari iurisdictionem scripsit. Postremo satis videtur rationi consonum, ut iudex possit tuto condemnare eum, quem uidet per plures testes graues, nobiles, probatos, spectatæ uirtutis & probitatis conuinci; quamuis illi sint singulares: quia non est verisimile tot homines iniquo animo conuenire aduersus aliquē.

Qui pluribus testibus singularibus, q̄ duobus His fortassis & aliis huiusmodi rationibus alicui uideri posset satis iusta & ęqua hęc opinio: verumtamen è diuerso clamant sequentia, quibus demonstratur neque hoc casu ad condemnationem esse deueniendum, hoc est, ad pœnam criminis

conuincitur, an plectēdus ordinarie.

criminis ordinariam imponendam.

Primum, quia ex pluribus diuersis nunquam consurgit vnum integrale. l. sancimus. §. si quis autem. C. de donatio. l. vsuræ. C. de usuris. & plura imperfecta non faciunt unum perfectum. l. vnica, C. qui mi a. tutelæ se excus.

Rursus, probationes in sua specie imperfectæ in criminalibus ad plenam probationem non cōiunguntur. glossa singularis in uerbo, illorum. in c. ueniens. el primero. de testibus. Bartolus in l. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de edendo. & hanc fatetur esse communem opinionem Simancas in enchyridio violatę religionis. tit. 34. num. 3. & Ioannes Rojas tracta. de hæret. par. 2. assertio. 6. num. 147.

Ad hæc, in concilio Biterrensi c. 11. ita scriptū est: *Ad nullius vero condemnationem procedatis sine confessione propria, uel probationibus dilucidis, & apertis: satius enim est relinquere facinus impunitū, quàm innocentem damnare.* hæc ibi. idem paulo post sanciuit concilium Narbonense c. 23. in hęc verba: ***Ad nullius vero condemnationem sine lucidis & apertis probationibus, uel confessione propria procedatis: satius enim est facinus impunitum relinquere, quàm innocentem condemnare.*** hæc ibi.

Confert singulare illud & obseruatione dignissimum dictum Guidonis Fulcodii in consultationibus ad inquisitores q. 15. c. 17. ubi de proposita facti specie loquens, ait: *Et nisi testes plene, & plane in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, uel asferre sententiam, quàm damnare.* hæc ille. Manifestum est autem testium singularium dicta, secundum regulas iuris non posse dici dilucidas, claras, integras, & apertas probationes. huc spectat c. 1. 2. q. 1. cuius verba sunt: *Nos in quemquam sententiam ferre nō possumus, nisi aut conuictum aut sponte confessum.* Conuictus autem dici non potest, qui non habet testes idoneos aduersus se, & per omnia contestes, & conformes.

Præterea, quamuis in alijs delictis superior sententia locum habere possit, de quo non sum valde solicitus: at in crimine hæresis aliud prorsus videtur sentiendum: nam cum in eo nomina testium reis non publicentur, nec videatur per omnia concedi plenissimus defensionis ordo & facultas, semper timendum est ne innocens iniuste damnetur. & quamuis quilibet testis singularis probitatis sit: ignotum tamen est iudici quid illi a reo posset obijci; & fortasis si reus eum nosset, iustum quid posset ei obijcere, propter quod dictum eius aut repelleretur, aut debilitaretur.

Denique hanc sententiam sequuntur viri insignes, Caietanus apud Beatum Thomam 2. 2. q. 70. ar. 2. Dominicus Sotus lib. 5. de iust. & iure. q. 7. art. 1. ad primum argumentum. vbi asserunt, quòd tametsi inter religiosos, qui iam sunt mortui mundo, ob dicta plurium testium singulariū, facinorosi possint condemnari propter animæ salutem & fauorem regularis obseruantiæ; in delictis tamen exterioribus, ubi ad grauiora suppli cia proceditur, id locum non habet. idem voluit Ioannes Rojas tracta. de hæret. par. 2. assertione 6. num. 146. & sequentibus.

Quis ordo seruandus cōtra eū qui pluribus testibus singularibus cōuincitur.

Atque vt in hac quoque causa meam sententiam dicā, si alicuius auctoritatis futura est apud viros doctos, crederem in hoc casu sequētia posse obseruari, Quotiens quis pluribus testibus singularibus, & idoneis vrgetur predicto modo, nec vult fateri, expectādum est per aliquod spatium temporis & inquirendum, an inueniri possint testes per omnia concordes & contestes; sed prius torquendus est, vt si fieri potest, ab ore eius veritas habeatur. quòd si nihil confiteatur, quia hoc casu, non potest videri purgasse indicia per torturam, cum sint multa, & vrgentissima ac vehementissima contra eum, ad abiurationem saltem de uehementi, aut ad canonicam purgationem subeundam iustissime compelletur: in quo casu verissima erit opinio Squillacensis tracta. de fide catho. c. 31. & aliorum quos refutaui lib. 2. Adnotatio. schol. 11. §. atque ex hac. pag. 39. inde vero vel ad triremes, uel ad perpetuum carcerem poterit condemnari: at nunquam consulerem, nec crederem iuste fieri posse, vt velut negatiuus & impęnitens propter tot testium singularium dicta curiæ seculari relinquatur. Hæc mea sententia est, quam tamen libenter suppono correctioni sanctę Romanę Ecclesiæ, aut virorum doctiorum, qui meliora docuerint.

Atque ex his, nisi fallor, plenissime est declaratum quidquid spectat in hoc crimine ad materiam testium singularium: in quo ideo fortasis iusto longior fui, quoniam operępretium me facturum putaui, si quanta fieri posset distinctionis luce & claritate hæc traderem, quæ à multis ex nostris fortasis obscurissime docentur: idque feci libentius, ut inquisitoribus valde in causis fidei occupatis satisfacerem, eosque liberarem à molestia euoluendorum ac legendorum tot interpretum uariis locis hæc tradentium. nunc ad cetera pergamus.

Ibidem. num. 3.

Albanen. sedis Apostolicæ legatus.

¶ *Est verum quòd in literis Cardinalis Alban. &c.* Extat in vetusto illo codice mēbranaceo bibliothecæ Vaticanæ creberrima mentio cuiusdam domini Albanen. Apostolicæ sedis Legati, quem coniectura assequimur, quo tempore Pauperes de Lugduno seu Albigenses, aliique hęretici partes Gallicas infestabant, Legatum sedis Apostolicæ in eisdem partibus ad extirpandas eas hęreses fuisse constitutum, multasque constitutiones edidisse tum de pœnis hæreticorum, tum etiam de ordine procedendi aduersus eos, quibus inquisitores priuati ad dirimendas fidei causas & controuersias feliciter & vtiliter vterentur: ac in vetusto quidem illo codice Vaticano huius Legati, cuius fortassis hic meminit Eymericus, quædam ordinationes breuissimę repetuntur, in quibus tamen non legitur hoc fragmentū, quod citat hoc loco auctor. verisimile tamen est, eum plures alias ordinationes edidisse, quod potuit contigisse (nisi fallor) circa annos Domini 1235. quoniam in illis ordinationibus is Albanen. Legatus c. 5. meminit concilii Tolosani, quod fuit celebratum anno Domini 1229.

Ibidem. num. 3.

¶ *Quando vero testes singulares sunt in dictis, tamē concor-*

concordant in substantia rei, seu in effectu, &c. Notanda sunt diligenter hęc uerba, quæ difficilē habent sensum, nec primo obtutu facile percipias quid sibi velint.

Varius sēsus verborū Cardinalis Albanen.

Vnus ergo sensus hîc esse posset, quòd quādo testes singulares sunt in dictis, quia videlicet in loco & tempore discordant, conueniunt tamen in substantia rei & in effectu, hoc est, de eadem seu eisdem hæresibus deponunt: si testes huiusmodi sint idonei, & ultra illorum probitatem, & fidem adsit fama de crimine contra reum: tunc arbitrium erit inquisitoris, vt secundum eius conscientiam procedat.

Hic etiam sensus, quamquam hoc loco sit significatus: nihilominus tamen non probat absolute eam sententiam, quam proxime reiecimus; quia ultra testes singulares famam postulat: & nihilominus, quamuis fama de delicto consisteret, & cum testibus coniungeretur, adhuc non putarem eam sententiam ueram esse: quia fama indicium est debile, & à crimine remotum: quod etiamsi coniungatur cum alijs indicijs, aut semiplenis probationibus, in criminalibus non faciet plenam probationem; vt late ostendimus in superioribus. quare semper sententia à nobis in superioribus asserta, velut æquior & tutior esset retinenda; quamuis hoc casu grauior pœnitentia esset iniungenda.

Secundus sensus.

Alter sensus, nec ineptus forsitan aut contemnendus esse posset, quando testes sunt in dictis singulares, quia videlicet non deponunt per eadem formalia verba, sed per æquipollentia; quāuis non sint singulares in loco & tempore: tunc an plene probent, arbitrium est inquisitorum; qui diligenter debent considerare, qualiter quisque fuerit locutus. quo casu si eorum depositiones eundem errorem formalem referre videantur, si fama vlterius consistat, arbitrium erit inquisitoris. quid tūc fieri debeat. & hūc plane sensum videntur mihi redolere hęc verba.

An testes sint singulares qñ non deponunt per eadē formalia uerba.

Sed quò apertius hęc intelligantur, animaduertendum est, quæstionem esse; An testes dicantur singulares, quando non deponunt de aliqua hæresi in specie per eadem formalia uerba, sed tantum per æquipollentia, & quæ eundem errorem sapere omnino ac referre uideantur, vt si, verbi gratia, vnus deponeret se audiuisse Bucerum dicentem, non esse purgatorium: alius vero deponeret eodem loco & tempore, se audiuisse Bucerum dicentem, post mortem animas omniū morientium aut rectà in cælum, aut in infernum proficisci, nec dari tertium alium purgatorij locum in quem tendant. Siue si unus deponeret, se audiuisse Bucerū asserentē, imagines Sanctorum non esse uenerandas: alius uero deponeret, audiuisse se eundem Bucerum eodem loco & tempore dicentem, usum imaginum in Ecclesia Dei inutilē esse & abolendum. sunt huius quęstionis exempla passim obuia, quæque frequenter contingant in sacro inquisitionis tribunali: In quo articulo quid sit sentiendū, breuiter est mihi ostendendū.

Varia sentētia de probatione testiū deponentiū per uerba ęquipollentia.

Non uno modo præsentem controuersiam declarari uideo: nam Albertinus tract. de agnoscendis assertio. q. 34. nu. 47. asseruit in probatione propositionum hæreticarum testes debere attestari per eadem uerba formalia, & non per diuersa, quia de uerbis, inquit, est quęstio, & propterea illa sunt attendenda, & ponderanda: quam ob rem testes in formalitate verborum diuersi non probant. idem tenuit Geminianus consi. 130. incipiente, *In causa prioris.* & Antonius de Butrio in c. nihil. de uerb. signif. idem uidetur uoluisse.

Iam si in his Eymerici uerbis, quæ nunc interpretamur, secundus ille sensus, quem paulo antea referebam, contineatur: secunda opinio erit Eymerici sentientis arbitrio inquisitoris relinquendum esse, quando ex dictis testium non formalibus, sed æquipollentibus, & conuenientibus in substantia rei seu in effectu, sit procedendum, & ad inquirendum, & ad reliqua iudicii acta. de qua sententia quid sit sentiendum, amplius in sequentibus apparebit, ubi demonstrabitur posse absque dubio inquisitores ex testibus per ęquipollentia deponentibus procedere secure ad condemnationem.

Testes nō dicuntur singulares, sed uere probāt quando in facto principali cōueniunt.

Verumtamen his omissis, uera sententia est, & communis & usu recepta, Testes plene probare aliquam hęresim, nec dici singulares, immo contestes esse & conformes, quando in facto principali, in quo negotij substantia præcipue consistit, concordant per eadem uel æquipollentia uerba; quamuis in aliis minus præcipuis circunstantiis discordent. c. nihil obstat. de uerbor. signif. *Nihil obstat,* inquit textus, *narrandi diuersitas, ubi eadem dicuntur.* facit textus in l. qui sententiam. C. de pœnis. & in l. quicunque. ubi Salycetus. C. de heret.

Pręterea, uirtus & substantia uerborum non in cortice aut superficie consistit, sed potius in sensu & intentione. cap. intelligentia. & c. præterea. de uerb. signif. & c. Marcion. 1. q. 1.

Ad hęc, iuris regula est satis uulgata & trita, nihil referre, quòd aliquid ex æquipollentibus fiat. l. mulier. ff. ad senatusconsul. Trebellianum. l. si mater. C. de instit. & substit. sub con. fact.

Postremo, hanc sententiam minime obscure affirmat Beatus Thomas 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. argumentum, ibi: *Si vero sit discordia testimonij in aliquibus circunstantijs non pertinentibus ad substantiam facti, &c. talis discordia non præiudicat testimonio: quia homines non consueuerunt circa talia multum solicitari, vnde facile à memoria elabuntur.* hactenus sanctus Thomas. eum per omnia sequitur Sotus de iustitia & iure. lib. 5. q. 7. ar. 2. ad primum argumentum. idem tenet glossa in cap. dudum. de conuersio. coniugato. & in cap. cum ecclesia Sutrina. uerbo, vacillasse. de caus. possess. & propriet. Alexander, Decius & alii, quos refert & sequitur Antonius Gabrielius lib. 1. commu. conclusio. tit. de testibus, conclus. 2. nu. 64. uers. & propterea infertur.

Denique hoc fatetur in causa nostra Ioannes Rojas singulari 204. nu. 9. & tract. de hæret. par. 2. assertio. 6. nu. 127. & aliquot sequent. quorum omniū unanimis sententia est, Testes concordes

in eo de quo præcipue agitur, siue in substantia & effectu rei, non esse singulares; quamuis in minimis quibusdam discordent, cum ea non faciat actum diuersum.

Discordia testium in minimis non infringit eorum testimonium.

Immo usqueadeo verũ est, discordiam in minimis quibusdam non nocere, vt hæc interdum testimonium reddat validius: vnde Beatus Tho. 2.2.q.70.art.2.ad 2. argumentum, in fine, ita dixit: *Quinimmo aliqua discordia in talibus*, scilicet in circunstantiis non pertinentibus ad substantiã facti, *facit testimonium credibilius, ut Chrysostomus dicit super Matthæum: quia si in omnibus concordarent, etiam in minimis, viderentur ex condicto eundem sermonem proferre: quod tamen prudentiæ iudicium relinquitur discernendum*. hactenus B. Thomas. idem Sotus de iustitia & iure. libro 5. q. 7. art. 2. ad primum argumentũ. probat textus in l.3. ff. de testibus, ibi: *Vtrum vnum eundemque præmeditatum sermonem attulerint*.

Si ergo duo testes coram inquisitore se sistant, & vnus dicat se audiuisse Lutherum dicentem, Indulgentiarum virtutem nullam esse: & alius dicat, se eodem tempore & loco audiuisse eundem Lutherum asserentem, Indulgentias à Pontificibus summis esse ad quæstum inuentas, nec virtute diuina pollere: sane hi plene probarent per æquipollentia verba Lutherum hæreticum esse: neque ab hac sententia est recedendum.

Quòd si in verbis æquipollentibus dubius sensus esset, qui & catholicam veritatem, & errorem referre posset; tunc quid sit agendum, abunde docui supra hoc 3. lib. schol. 119.

Quando nõ sufficiat per æquipollentia probare.

Sed illud non omittam, quòd si quandoque ageretur de probandis uerbis formalibus; tunc proculdubio non sufficerent æquipollentia. Antonius Butrius, & Abbas in c. nihil. de verb. signific. & multi ex præcitatis, & alij quos refert & sequitur Nicolaus Euerardus in locis argumẽtorum legalibus in loco ab æquipollentibus.

SCHOL. CXXVIII.

Pag. 377 col. 2. B

In quæstionem lxxiii. An inquisitor valeat torquere testes, & si falsi deprehensi fuerint, punire.

IN hac quæstione tria sunt à nobis potissimum tractanda.

Primum erit, An inquisitor testes in suo tribunali delinquentes punire possit.

Alterum erit, An inquisitor solus possit torquere testem quotiens opus fuerit, non adhibito episcopi consilio; & vice uersa idem possit episcopus sine inquisitore.

Postremum erit, Qua pœna sint afficiendi testes in hoc tribunali falsum testimonium dicentes, & alicui hæresis crimen imponentes: quod est præcipuum & magni momenti in hac causa, & frequens etiam propter insignem hominum malitiam & iniquitatem.

De materia huius quæstionis qui disserant.

Sed primum more nostro citandi sunt; qui de materia quæstionis huius disserũt, inter quos præcipue hoc agunt Zanchinus, & ibidem Campegius tract. de hæret. c. 13. Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 36. Iacobus Simancas catho. instit. tit. 64. nu. 84. idem in enchyridio violatæ religionis tit. 38. Ioannes Rojas tract. de hæret. parte 2. assertio. 8. plenissime Eymericus 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi. & disserui latissime in priuilegio inquisitorum. 142. disserunt & alii suis locis postea referendi.

Inquisitor testes delinquẽtes in suo tribunali punire põt.

Quantum ad primum caput attinet, tametsi olim controuersum fuerit, an inquisitor posset testem falsum, aut aliter in suo tribunali delinquentem punire, cum sit iudex delegatus, qui non videtur posse testem coram se delinquentem coercere, vt late demonstrant tradita per Menochiũ lib. 1. de arbitrarijs iudicum. q. 91. nunc hæc controuersia, uel ob solam consuetudinem in contrarium cessat: nec propterea longum nobis tempus in ea dirimenda terendum erit.

Cum enim inquisitor sit delegatus Romani Pontificis, non mirum si possit testes coram se delinquentes ex propria iurisdictione concessa sibi per delegationem, punire. Speculator tit. de teste. nu. 44. & ibi Ioannes And. uerbo, cogēt. & Abbas in c. 1. extra de crimine falsi num. 9. & alii. optime ergo concludit hic Eymericus nu. 1. hoc iure communi competere: quamuis nullis priuatis statutis hæc potestas inquisitoribus videatur esse concessa. & hæc sint satis quoad primum caput.

Solus inquisitor testem torquet.

Alterum est de potestate inquisitoris in torquendis testibus non requisito episcopo: in quo articulo Eymericus hoc loco ex sententia Pauli de Leazaris apertissime sentit, quòd quamuis reum non possit vnus sine altero torquere: at testem quilibet potest per se torquere. & ratio qua vtitur hîc nu. 3. elegans est: nam cum vnusquisq; per se vsque ad sententiam inquirere possit, & expedire quæcunque ad plenam causæ cognitionẽ desiderantur, & testes sint potissima totius causæ pars, sane si casus occurrerit, in quo necesse fuerit torquere testes, & solus inquisitor, & solus episcopus id per se efficere poterit; atque hoc iure vtimur. idem tenet Zanchinus tract. de hæret. c. 13. nu. 3. ibi: *Dic quòd inquisitor poterit eum ponere ad torturam*. & ibidem Campegius vers. ex his iam colligere possumus. & Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 36. & alij quos ĩ re manifesta omitto.

Testẽ esse ctum reũ non torquet solus inquisitor.

Id tamen est caute obseruandum, quòd si contingat ex teste reum fieri, isque torqueri debeat; tunc non poterit solus episcopus, aut solus inquisitor id efficere. clemen. 1. de hæret. §. propter qđ. vers. duro tamen. atq; ex his remanent satis aperta, quæ ab Eymerico traduntur hac quæstione: nam circa hæc duo potissimum uersatur.

Sed tertium caput est iam declarandum, in quo tota difficultas posita est, nempe, Qua pœna affici debeant testes falsi in hoc crimine hæresis delinquentes.

De fal-

De falso accusatore eiusque pœna satis multa diximus supra hoc 3. libro schol. 14. pag. 124. vbi promisimus hic nos fore declaraturos, quod ad falsum testem spectabat.

Graue scelus est dicere falsum testimonium.

Ac primum quàm ingens scelus committant falsi testes, luculenter explicatur in c. 1. extra de crimine falsi. in hęc verba: *Falsidicus testis tribus personis est obnoxius: primum Deo, cuius præsentiam contemnit: inde indici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti quem falso testimonio lędit.* hęc ibi.

Nullus autem falsus testis grauius aut horribilius delinquit quàm qui in hoc tribunali virum catholicum hæreticum esse mentiendo asserit, cum pietatis intuitu grauissimo periculo reum exponat, cum nomina falsorum testium ei occultentur, & proinde difficilius se defendere queat.

Quis falsus testis.

Falsum autem testem iura vocant non modo eum qui mendacium dicit, sed & qui veritatem occultat. cap. 1. extra de crimine falsi; cuius verba sunt: *Vterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.* hęc ibi.

Nec modo hunc voco falsum testem, sed etiā illum, qui refert quidem verba ipsa illius contra quem testificatur, sed de illis tamen testificatur alio sensu, quàm prolata sunt: vt si ea non integra referat: vel dicat verba hæreticalia fuisse prolata affirmatiue: cum tamen aut recitando & referendo, aut interrogatiue fuerint dicta. Simancas catho. instit. tit. 64. nu. 89. uers. est quoque falsus testis. & in hoc diligenter animaduertere debent iudices fidei, cum frequenter hęc in suo tribunali contingere soleant.

Pœnā talionis falsis testib⁹ imminere qui dixerint.

Sed iam qua pœna affici debeat testis falsus in hoc tribunali, doceamus. Multorum opinio est, pœna talionis esse afficiendum: quamuis enim in accusatore abolita sit & antiquata talionis pœna, vt ostendimus supra hoc 3. lib. schol. 14. §. his positis. at in testibus adhuc habere locum testantur Bald. in c. 1. §. iniuria. de pace iuramento firman. in vsibus feudo. & in l. 2. C. de rebus creditis. Corsetus in singulari incipiente, *Testis*. el 12. Iason in l. etsi lege. nu. 5. C. si contra ius vel vtilitatem publicam. & in l. si duo patroni. §. fin. nu. 5. ff. de iureiuran. idem in §. item si quis postulāte. nu. 64. instit. de actio. Cassaneus in cōsuetudi. ducatus Burgundiæ rubr. 1. *des iustices.* super textu, *es droictz d'icelles.* nu. 15. Socinus cons. 185. lib. 2. Couarruuias in c. quamuis pactum. de pactis. in 6. par. 1. §. 7. nu. 6. Bernardinus Diaz in practica crim. canonica c. 87. Nellus tract. de testibus. §. falsus testis. nu. 231. Petrus Dueñas in regu. 27. incipiente, *Accusatus aliquem.* vers. quod tamen in testibus. quod non obscure probat textus in l. 1. §. præterea. ff. de sicarijs, vbi falsus testis in causa homicidij punitur tamquam homicida, si dolo malo deponat. & in Hispania lege Taurina 83. nominatim cautum est testem falsum in causa criminali puniendum eadē pœna, qua reus esset puniendus si uerum deposuisset. idem testatur ibidem Anto. Gomez & Palacius Rubius, & alij pleriq; varijs locis, quos longū esset recensere.

In causa hæresis testis falsus pœna talionis punitur ex quorundā sententia.

Et in hac hæresis causa testem falsum talionis pœna plectendū contendit Ioan. Rojas tract. de heret. par. 2. assertio. 8. nam plures & maiores rationes suadent, testem falsum in hoc crimine pœna talionis fore plectēdum, quam in alus. Primū, quia hoc crimen grauius est ceteris. c. vergentis. extra de hæret. grauius ergo plectendus erit, qui falso cōtra quempiam de eo testificatur. Rursus, cum testium nomina in hoc tribunali non publicentur, reus vix potest diuinare, quis eum falso testimonio vrgeat; & propterea difficilius potest se tueri: & quemadmodum grauius est hominē interficere veneno quàm occidere gladio. l. 1. C. de malefi. & math. quia qui veneno interficit, cū occulto id faciat, aufert ei qui occiditur omne remedium se defendendi, ita qui in hoc crimine talso deponit contra aliquem, grauius peccat: nam cum occulto mendacium dicat, quod non facile detegitur propter non publicata testium nomina, iustam defensionem, quę est de iure naturæ, l. vt vim. ff. de iust. & iure. ei subtrahit. Postremo Simancas catho. instit. tit. 64. nu. 90. Leonis decimi Pont. Max. diploma extare dicit, quo inquisitores possint falsum testem curię seculari relinquere, irregularitatis securi.

Ex his omnibus, & alijs quę in eandem sententiam afferri possent, videtur esse iustissimum, vt falsi testes in causa hęresis pœna talionis afficiantur, & curię seculari relinquantur, & eorum bona publicentur, & filii eorum infames fiant.

Non facile pronuntiandū testem falsum tradēdum curię seculari, & quare.

Ceterum, quia nullo veteri iure nominatim cautum inuenio in hac causa, vt testes hac pœna plectantur, non puto facile pronuntiandum, vt falsus testis curię seculari relinquatur: nam in tribus illis vetustis concilijs Tolosano, Biterrensi, & Narbonensi, quibus plenissime cautum est, quidquid ad pœnas & pęnitentias reorum in hac causa spectat, de hac pœna in testes exercenda nullum apparet vestigium: sed in Biterrensi cap. 26. aduersus deierantes & inducentes alios ad deierandum, (hoc est, vt ego interpretor, ad falsum deponendum medio iuramento) pœna deportationis uestis crucibus signatę continetur in hęc verba: *Et si forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierandum, portent in superiori parte duarum crucum (quas portare habent in pectore, & inter spatulas) brachium transuersale palmi vnius vel circa.* hæc ibi.

Iam nullus ex ueteribus (quem ego viderim) de crimine hęresis tractans talem pœnam imponendā docuit: nam Zanchinus qui de hac re plura tradidit, tract. de hęret. c. 14. arbitrarias pænitentias iniungendas docuit testi falso per inquisitorem, & Eymericus, qui omnia fere persecutus est, quæ ad negotium heretici prauitatis spectabant, neque in hac quęstione, neque in 12. modo processum fidei terminandi, huius pœnæ meminit, cum plenissime ageret de testibus falsis in hac causa puniendis: quamquam indicet vitam eis de sola benignitate & misericordia relinqui.

Ad hęc, id decretum Leonis x. cuius Simancas meminit, non est ubique receptum, nec velut lex uniuersalis cœptum est custodiri.

Postremo, maximum apud omnes inquisitores pondus habere debet stylus & consuetudo supremi Senatus sacrosanctę Romanæ generalis Inquisitionis, qui nondum consueuit testes falsos curię seculari relinquere. quam ob rem, quotiens talis casus occurrerit, nullo modo debent priuati inquisitores pretextu cuiuslibet opinionis huius vel illius Doctoris propria auctoritate testes falsos pronuntiare curię seculari tradendos: sed cũ grauissime nocuerint, custodiant eos, & consulant supremum inquisitionis Senatum, vt is quid facto opus sit decernat.

Dixi, *cum grauissime nocuerint*: nam si non ita grauiter noceant, per priuatos inquisitores possunt puniri eis pœnis, quas paulo post subiungã.

Ergo vt in hac controuersia de testibus falsis puniendis, in qua nullo certo iure aliquid hactenus uideo definitum, via aliqua, seu procedendi ordo uel leuiter habeatur, donec alij meliora dixerint, sequentia fortassis non iniuste possent obseruari: Si testes falsi de vera & formali hæresi contra aliquem deposuerint, quia hoc casu grauiter nocuerunt propter multas causas, quas ob breuitatem omitto, si putauerint inquisitores fore cõueniens, vt curię seculari relinquantur: quoniam, verbi gratia, ille contra quem deposuerit, velut negatiuus & impænitens combustus fuit, & eius bona publicata: tũc vt dixi, asseruent eos, & supremum sanctæ inquisitionis Senatum consulant: quod in hoc casu omnino crederem faciendum.

In testib⁹ falsis puniendis qs ordo seruandus.

Quòd si per se eos puniendos putauerint, in perpetuum & irremisibilem carcerem, aut triremes damnare poterint: eis primum productis in publicum spectaculum, & facinore coram toto populo pronuntiato. ita Eymericus 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi nu. 209. pag. 339. col. 2. D. E. cui subscribo.

His proxime accedunt illi, qui licet non deposuerint de hæresi formali; horrenda tamen facta vel dicta, quæ uehementem præ se ferunt hæresis suspicionem alicui falso imposuerunt: nam hi quoque grauiter nocuisse uideri possunt.

Quòd si leuiter nocuerint, mitius puniri solẽt: nam falsi testes cum hæreticis redeũtibus, & aliis pænitentibus in publicam fidei actionem, seu spectaculum producuntur, infami tegumento induti, publiceque eorum delicta leguntur; inde fustibus cæsi, vel in exilium, vel in triremes mitti solent, aut alia extraordinaria pœna coerceri. Simãcas cath. instit. tit. 64. num. 91. Zanchinus tract. de hæret. c. 14. vbi pœnam extraordinariam eis infligendam docet.

Qui testẽ corrũpit vt falsum dicat, qualiter puniendus.

Iam quæ de puniendis testibus falsis diximus, locum quoque habent, in eo qui prece, aut pretio testem corrumpit, vt falsum testimonium ferat, quia eiusdem criminis particeps est: immo plus uidetur delinquere, qui testi persuadet, vt falsum testimonium dicat, quàm testis ipse: quoniam qui mandat, prius habet nocendi animum, & alium impellit ad id facinus, quod fortassis non fecisset.

Idem dicas in eo qui mandauit alicui, vt testem aliquem prędictis modis corrumperet. l. is damnum dat ff. de regulis iuris. vbi Decius, Cagnolus & cęteri. Matthęus de Afflictis in constitutio. regni Siciliæ lib. 3. in constit. incipiente, *Falsitatem*. Simanças catho. instit. tit. 64. nu. 96. quamuis ibi de pœna talionis loquatur, de qua quid sentiam, paulo antea diximus. & huc conferunt tradita per Tiraquellum tract. de pœnis temperan. aut remitten. causa 37. & 38.

Testis falsus puniẽdus, licet eius dictũ nõ ualeat.

Id etiam est obseruatione dignissimum, quod tradidit Palacius Rubius in lege Taurina 83. nu. 13. videlicet, Testem falsum puniendũ esse, etiãsi eius dictum non valeat, vt quia, verbi gratia, non iurauit, uel ob alias causas. Bart. in l. si quis legatum. ff. de falsis. quamuis Baldus, Angelus, & Salycetus in l. 1. C. de sepul. uiolato aliter loquãtur. sed Bartoli sententia verior mihi uidetur, cũ testis falsus iam opere procurarit nocere: quod si ob aliquem defectum eius dictum nõ nocuit, pręter eius intentionem fuit.

Testis qui se detulit veniã postulãs mitius puniẽdus.

Postremo, quæ de testibus falsis in hoc crimine puniendis dicta sunt, iuste obseruari possunt: at spectata personarum qualitate, & delicti grauitate, magis aut minus pœna augeri aut minui potest; sed illa iustissima minuendi pœnam est causa, cum quis sponte crimen suum fatetur, & errati veniam postulat coram inquisitoribus: quod & vtilitas publica, & huius tribunalis clementia facile persuadet, & multis legibus comprobatur. l. 1. C. de his qui se defen. lib. 10. l. 1. de deserto. & occultato. lib. 12. & tradit Simancas catho. instit. tit. 64. nu. 95. quod & verum est.

SCHOL. CXXIX.

In quæstionem lxxv. An nomina testium & denuntiatorum sint delatis publicanda.

Pag. 378 col. 2. B

SVper quæstione 74. nulla occurrit difficultas, quæ non sit à nobis plene declarata supra hoc 3. libro schol. 104. & alibi sæpe: quare ne actũ agamus, ea omissa ad quęstionem 75. transeundum est, in qua agit Eymericus de non publicandis testium vel denuntiatorum nominibus in hoc crimine.

Dubium fuit olim, an in hoc tribunali publicanda forent testium nomina.

Magna fuit olim controuersia, Nunquid testiũ nomina in hoc crimine, vt in ceteris, reis essent publicanda, cum hinc fauor reorum, vt plene se possent defendere, inde fidei prerogatiua clamaret, vt facilius in hac causa, quę omnium est maxima & grauissima denuntiatores, & testes inuenirentur: tandem merito causa fidei prevaluit, vt non obstante dispositione c. fin. de hæret. lib. 6. nomina testium nullo modo publicẽntur. atque hoc iure, & hac cõsuetudine nunc vbique vtimur.

Obseruant autem hoc singulare de non publicandis nominibus denuntiatorum & testium fere cũcti qui de hęreticis scripserũt, Gondissaluus tract.

tract. de heret. q. 10. nu. 4. Ioannes Rojas singulari 208. Simancas cath. instit. tit. 64. num. 19. Campegius ad Zanchinum c. 9. & plerique; alij.

Decretum cōcilij Biterrensis de non publicandis testiū nominibus. Sed nusquam luculentius hoc præscribitur, quàm in concilio Biterrensi, & Narbonensi; in quorum primo ita scriptum est: *Illud autem caueatis, secundum prouidam sedis Apostolicę voluntatem, ne testium nomina signo vel uerbo aliquo publicentur.* hęc ibi: idem prorsus ijsdem uerbis tradit concilium Narbonense c. 22.

In hoc concilio illud verbum, *signo*, diligenter est obseruandum, quasi dicat, non modo testium nomina publicari non debent, sed neq; circunstantiæ (id enim eo loco puto vocari *signum*) sunt exprimendæ, ex quibus posset delatus venire in notitiam testium, vel denuntiatorum, vt alibi etiam copiose tradidimus.

Hoc ipsum singulare de non publicandis testium nominibus retulit Eymericus supra par. 2. pag. 89. ex rescripto quodam Innocentij inci- *Restituta inscriptio rescripti Innocētij iiij.* piente: *Cum negotium.* quo loco in omnibus codicibus id rescriptum tribuitur Innocentio sexto. ceterum frater Paulus Constabilis Sacri Palatij Magister ord. Prædicat. tum ex anno quo datum id rescriptum ibi dicitur, tum ex eo quòd infra in quæstione 85. in omnibus exemplaribus Innocentio IIII. tribuitur, demonstrauit mihi id priuilegium, seu rescriptum non esse Innocentij sexti; nam Innocentius sextus decem tantummodo annos vixit: in dicto vero rescripto annus vndecimus sui pōtificatus inseritur; iam multo minus competit Innocentio quinto, qui septem tantum annos sedit. relinquitur ergo necessario Innocentio quarto esse adscribēdum, qui annos vndecim vniuersali Ecclesiæ Romanus Pontifex præfuit. hanc coniecturam probat non obscure hoc loco Eymericus dum ait: *ideo tandem Bonifacius octauus statuit quid agendum.* nam si Innocentij sexti fuisset, cum is post Bonifacium octauum sexaginta fere annis vixerit, dixisset potius Eymericus; tandem Innocentius sextus.

Hodie sēper creditur adesse periculū ex publicatione testiū, ideo nunquam fit. Tametsi vero Bonifacius octauus in d. c. fin. de hæret. lib. 6. §. cessante. concedat posse testium & accusatorum nomina in hoc crimine sicut in aliis, omni periculo cessante, publicari; hodie tamen perpetuo id periculum adesse putatur; & propterea nunquam fit talis nominum publicatio, in quam rem extat Breue apostolicum Pij IIII Pontificis Maximi, quod incipit: *Cum sicut.* quod curauimus imprimendum cum literis apostolicis pag. 105. atque hoc iure vtimur.

Quid si reus id petat instanter. Quòd si reus instaret, postularetque vt sibi cōcederetur defensio secundum iuris ordinem, & per consequens, vt testium nomina simul cum dictis eorum ederentur, audiendus non est, vt iam olim etiam in hoc articulo consuluerunt Periti Auinionenses responso quodam super quibusdam dubitationibus in causa fidei q. 3. quod legitur in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ, ac si fortasis ob id grauari se diceret, & appellaret; talis appellatio nullo modo esset admittenda.

Quoniam vero ordo legitimę defensionis, ob suppressam nominum & cognominum testium publicationem quodammodo videtur truncatus in hoc crimine; propterea inquisitores vitam & mores testium, ac delatorum diligenter debent inuestigare, vt alibi scripsimus copiosius, traditq; Ioannes Rojas in d. singulari 208. & alij. *Cura inquisitorū circa testes.*

An vero quandoque liceat non modo testium nomina publicare, sed etiam reum & testes conciliare, seu confrontare, abunde docui supra hoc 3. libro schol. 28. & schol. 67. atque ex his remanent aperta & clara, tum quæ hac quæstione traduntur, tum etiā quæ docuit auctor supra 3. par. nu. 117. vbi paulo fusius commemorat quæ repetit hic in fine huius quæstionis.

¶ *Prout in alijs fit iudicijs publicentur.* Post hęc verba in omnibus codicibus mox subsequuntur hęc alia: *Ita quòd vbi graue periculum deponentibus seu testibus videatur imminere, iudicio Episcopi & inquisitoris non publicentur delatis, vbi autem eis nō publicentur, attendat tamen circunspectus inquisitor, &c.* hæc omnia placuit remouere, primum quia non admodum aptatur cum prædictis: rursus, quoniam non cohærent cum sequentibus, & verisimile fit mihi ab aliquo fuisse adnotata in margine, inde vero in contextum irrepsisse. videtur autem hæc adnotatio desumpta fuisse ex sententia Archidiaconi in c. fin. de hæret. lib. 6. *Ibidem. D num. 2. Locus emēdatus.*

SCHOL. CXXX.

In quæstionem lxxvi. Quæ pœna incurratur si contra ius publicentur, uel occultentur nomina testium. *Pag. 379 col. 1. A*

Væ hac quæstione tradit Eymericus, caute accipienda sunt. Primum enim si non publicet testium nomina, non errabit, immo vt superiori scholio docuimus, nullo modo publicanda sunt: in publicando vero multum errare potest; & qui hodie absque euidenti necessitate, & omni periculo cessante, temere publicare præsumeret testium, accusatorum, seu denuntiantium nomina, plane imprudentissime ageret, & fortasis in mortalem culpam incurreret: quia ageret contra tot decreta Pontificum, & contra receptam sacri officij consuetudinem: quæ quamuis nulla lege niteretur; quia tamen consuetudo est laudabilis, approbata, & legitime præscripta atque inducta, vim legis habet. §. ex non scripto. instit. de iure naturali gent. & ciuili. *Qui publicare testiū noīa grauiter errare t.*

Hanc quæstionem transtulit Auctor repertorij inquisitorum in suum opus verbo, nomina. §. nunc videndum. quo loco cautius aliquanto loquitur. adde Simancam catho. instit. tit. 64. nu. 26. & in enchyridio tit. 35. nu. 12. & seq. Dicta quidem testium edenda sunt reo, vt se defendere queat, nomina vero supprimenda sunt: & hoc iure vtimur.

SCHOL.

SCHOL. CXXXI.

Pag.379 col. 1. D

In quæstionem lxxvij. An inquisitor possit conuocare peritos ad præbendum consilium.

Absoluta tractatione de testibus, disputationem de peritis, quos inquisitores possunt aduocare, aggreditur Eymericus: ac primum, an possint aduocari quęrit, & posse docet.

De materia quæstionis qui disseruerint. Et hoc ipsum priuilegium de conuocandis peritis vt assistant inquisitoribus in causis fidei quotiens fuerint requisiti, adnotant Archidiaconus, Ioannes And. Geminianus, Franchus & alij in cap. vt commissi. de hæret. lib. 6. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §. 21. Gondissaluus tract. de hæret. q. 15. nu. 1. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 10. Albertinus in cap. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. & alij pleriq;, quos in re manifesta libẽs omitto.

Cur inquisitoribus cõcessum, vt possint aduocare peritos. Cur autem inquisitoribus concessum fuerit, vt peritos quoslibet possent aduocare, vt sibi consilium præbeant in sententiis ferendis, docet Auctor repertorij inquisitorum verbo, inquisitores. §. quæ est ratio. dicens propterea id factum fuisse, quoniam cum inquisitores essent fratres religiosi, in theologia solum periti, iura tamen ignorabant: & quia in ordine iudiciario facile poterant decipi, & propterea absoluere damnandos, & damnare absoluẽdos; ideo factum vt peritos consulerẽt, & ad consulendum, si opus esset, compellerent. inde quoque factum vt processus deberent cum Episcopis communicare.

Periti sẽper aduocandi. Ceterum, quamuis hodie inquisitores sint iurisperiti vt in Hispania, eosdem nihilominus peritos vocare possunt, ac debent: in primis vero theologos, quorum est propositionum gradus & qualitates expendere; quia, Vbi multa consilia, ibi salus, Prouerbio. cap. 11. & cap. 24. Et recte protulit Marcus Cicero lib. 1. de officiis, dicens: *Nec vero alienum est ad eligenda quæ dubitationem afferunt, adhibere doctos homines, vel etiam iurisperitos; & quid de vtroque genere officij placeat, exquirere.* hæc ille.

Hoc etiam ipsum passim leges admonẽt. l. vlt. C. de fideicom. l. 3. de ingen. manu. l. 8. §. sed iure. ff. de iuris & facti ignoran. cap. de quibus. 20. distinct.

Periti qñ aduocãdi. Periti vero, vt placet Conrrado Bruno præcitato loco, non modo cum ferenda est sententia condemnatoria, sed etiam in absolutoria vocandi sunt, cui libenter subscribo; item adiungo, non modo vocandos quo tempore sententiæ ferendæ sunt; verum etiam quotiens in aliis iudicij actis occurrit aliqua difficultas, vel circa testes, vel circa delatos, aut in aliis quibuscunque articulis: quod indicant non obscure illa textus verba, *aduocandi, &c.*

SCHOL. CXXXII.

Pag.379 col.2.B

In quæstionem lxxviij. An de consilio peritorum ferenda sit ab Episcopo et Inquisitore sententia.

In hac quæstione, ac in tota etiam hac tractatione de aduocandis peritis, vt de eorum consilio ad sententiam procedatur; illa occurrit præcipuã difficultas hoc loco à me breuiter, & necessario diluenda; *An inquisitores peritorũ cõsilium sequi cogantur.* An inquisitores teneantur necessario sequi peritorum cõsilium; an vero sit eis liberum, postquã audiuerint peritorum sententias, statuere quod ipsis visum fuerit statuendum; quamquam aut contrarium sit aut diuersum ab eo quod periti senserunt.

In hac controuersia Albertinus, qui ceteris fusius hanc quæstionem disputauit in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. & tract. de agnos. assertio. q. 26. post multas conclusiones num. 11. & seq. tandem concludit, quòd si à lege, canone, vel statuto dicatur, vt aliquid fiat de consilio, vel ex consilio alicuius, tale consilium omnino requirẽdum est, & sequendum, ac ei standum, & actus in contrarium celebratus est nullus. cum itaque in causa hæresis iubeat Romanus Pontifex, vt de peritorũ seu consultorum consilio ad sententiam procedatur. c. fin. §. iubemus. de hæret. lib. 6. consequitur omnino, vt non sit liberum inquisitoribus ab eorum cõsilio recedere, nec aliud statuere quàm periti definierint; id quod nititur probare fortassis satis infirmis rationibus, quas prudens omitto: quia breuitati studeo, & institutum est mihi certiora tradere, tutiora & communiora, vt sæpe admonui. in eandem sententiam ferri videtur nõ obscure hoc loco Eymericus, & in principio quęstionis sequentis: & Archidiaconus in c. vt commissi. nu. 20. de hæret. lib. 6.

Inquisitores nõ coguntur sequi peritorũ consiliũ, & quare. Ceterum, quidquid illi senserint in hoc articulo ita statuo, Inquisitores non debent necessario sequi peritorum, aduocatorum, seu consultorum consilium: quoniam eorum suffragia, & (vt vulgo loquimur) vota non sunt decisiua, sed solum cõsultiua. Primum, quoniam consilium non est de substantia actus. Baldus in l. fin. §. quę necessitatem. C. de bonis quæ liberis.

Ad hæc, consultores huiusmodi & periti in causa hæresis nullam habent iurisdictionem ordinariam, aut delegatam, iuxta doctrinam Bartoli in l. 1. ff. de offi. asses. & Baldi in c. si pro debilitate. nu. 3. vbi Decius nu. 7. extra de officio delegati. & notat plene Iason in l. omne officium. num. 16. ff. de offi. assess. eorum ergo consilium non est necessario sequendum.

Postremo, consilium illius, qui non est particeps officij, aut potestatis illius iudicij, cui dat cõsilium, sufficit si requiratur, vt pulchre docet Ancharanus in c. si ad episcopum. notabili 8. versi. circa

circa secundum. in fine. ne sede vacante. lib. 6. tales autem esse peritos & consultores in hac causa manifestum est: eorum itaque suffragia, vt ibidem concludit Ancharanus de vrbanitate, non de necessitate sequenda sunt. & hanc sententiam videtur sequi Locatus in opere iudiciali verbo, consilium. num. 5. quam profitetur apertius Campegius apud Zanchinum cap. 15. & probat late aduersus Albertinum Ioannes Rojas tract. de haeret. par. prima. nu. 409. & multis sequentibus.

Non tamen audacter à peritorum consilio discedant. Quamquam autem haec vera sint, & firmis munita rationibus; non propterea censeo liberrimum debere esse inquisitorum arbitrium in statuendo quod sibi libuerit: quamuis ab opinione peritorum discrepet. cum enim negotium fidei grauissimum sit non modo in ferendis sententiis, vt in superioribus dicebam, verum etiam in aliis grauioribus totius iudicij actibus; consultius erit & tutius nusquam discedere à peritorum suffragiis: nam si quandoque contingeret inquisitores audacius vti ea potestate & libertate, facile possent errare, & per imprudentiam committere id, quod vel in fidei, vel in reorum detrimentum verteret.

Iam ista libertas inquisitorum de non sequendis necessario peritorum suffragiis, facilius vsurpari potest ab illis, qui constituti sunt iurisperitissimi: nam hoc potissimum casu consultorum suffragia consultiua erunt non decisiua: & plane hoc iure vtimur vt consultiua solum sint.

Inquisitores theologi facilius pareant peritorum suffragijs in ordine iudiciario. Cum vero inquisitores theologi fuerint creati, in his quae ad ordinem iudiciarium spectant, si dubia occurrant, non sequi peritorum suffragia, nec prudens nec tutum crederem. Quemadmodum enim iurisconsultos theologis in causis fidei assentire oportet in notandis propositionibus haereticis & catholicis: ita vice versa theologos iurisperitis obtemperare conuenit in capturis reorum decernendis, in indiciis ad torturam aptis, in testium dictis admittendis aut repellendis, induciis dandis, appellationibus admittēdis aut refutandis, in sententiis interlocutoriis & definitiuis ferendis, & denique in toto ordine iudiciario obseruando: haec enim theologi ab iurisperitis petere debent. Albertinus in c. quoniam. de haeret. lib. 6. q. 10. num. 17. quod & verum est.

Quā nō sit tutū à peritorū votis recedere. Tunc etiam à peritorum suffragiis non esset tutum recedere, cum quaestio, de qua agitur, nimis est ardua & difficilis, aut propter facti contingentiam, aut ob varias & pugnantes Doctorum sententias: tūc enim eos peritorum suffragiis obtemperare debere putarem: tametsi cum huiusmodi casus incidunt, supremum Senatum consulere tutius sit, vt alibi plene ostendimus.

Peritorū suffragia non excusant inquisitorē errantem. Postremo illud monebo, inquisitores haereticae prauitatis animaduersione dignos esse, si vel suo vel consultorum consilio ducti in definiendis fidei causis errauerint: neque enim peritorum suffragia eos omnino excusabunt. l. quidam decedens. §. pater. ff. de excusat. tuto. Bartolus in l. si conuenerit. num. 4. ff. de re iudicata. & ratio est; quoniam apud se debuerant deliberare an illud consilium expediret. l. 2. §. fin. ff. mand. consilium enim alterius neminem cogit ad illud sequendum. c. cum olim. de arbit.

Et quamuis haec ita se habeant, vix hodie possunt errare, cum non vnus aut alter peritus adhibeatur, sed plures, & in arduis supremum Senatū consulere debeant. verumtamen haec omnino persuadent, vt inquisitores suo labore, & industria, & studio curent penitus singula fidei negotia, & quidquid ad suum officium spectat, intelligere: nec fiant desides & neglig ētes sub hac spe, quod consultores habeant & peritos, in quos laborem reiiciant, meminerint illius dicti Quinti Mutij, reprehendentis Seruium Sulpitium in haec verba: *Turpe est patritio & nobili viro ignorare ius, in quo versatur.* l. 2. ff. de origine iuris.

SCHOL. CXXXIII.

In quaestionem lxxix. An processus totus iurisperitis explicari debeat. Pag. 379 & 380.

Et in quaestionem lxxx. An testium nomina sint consultoribus manifestanda.

EYmericus apertis fere semper canonū definitionibus nitens, in his duabus quaestionibus duo axiomata constituit.

Vnum est, Peritis, quos inquisitores aduocant, totū reorum processum integre esse communicandum.

Alterum est, Nomina quoque reorum eisdem peritis esse explicanda.

Peritis totus processus integre explicādus. Prioris axiomatis ratio in promptu est: quoniam nisi periti intelligerent integre & perfecte totam causam, non possent perfecte consulere, neque incorruptum ferre iudicium, cum nemo de incognitis rectum iudicium facere possit. Rursus, cum eorum consilio sit ad sententiam pronuntiandam deueniendum, ne fortassis ob non visum processum minus bene consulant, & in ferenda sententia erretur; iustum est vt eis integre totus processus explicetur. & cum Eymerico sentit Bernardus in lucerna verbo, inquisitor. §. 21.

Nomina testiū, an & quā peritis sint explicanda. In secundo axiomate de publicandis nominibus testium ipsis peritis, maior est difficultas; quia non videtur necessarium explicari. primum quoniā absque tali nominum publicatione, aut notitia recte consulere possunt: deinde quia ita plane contendunt faciendum viri docti, inter quos est Campegius apud Zanchinum cap. 15. Postremo, tuta & laudabili inquisitionum consuetudine receptum est, ne consultoribus testium nomina publicētur: sed absque nominibus processus soli eis dantur super quibus consulere debent. neque ab hac consuetudine est recedendum.

Inquisitorum tamen partes erunt notare testium qualitates, vt si religiosi, si periti, si graues fuerint

fuerint & probati: aut contra, si minus probati, si plebei, & pauperes, si iuuenes, si imperiti, aut similes, vt his qualitatibus in genere cognitis facilius intelligant periti quantum sit dictis singulorum tribuendum, aut contra detrahendum.

Quid de nominib' delatorũ. Sed de nominibus delatorum nihil docuit Eymericus, an videlicet reorum nomina peritis debeant explicari; & verius videtur, ac tutius est vt nec reorum nomina peritis publicentur.

Verumtamen illud addiderim, quòd si quandoque videatur necessarium, vel testium, vel reorum nomina peritis explicare, vt cum probabiliter timetur testes inimicos esse reo: tunc si periti vtrosque cognoscant, quia melius scire possunt, an sint vel fuerint inuicem inimici nec ne; non foret iniustum hoc casu & testium & delatorum seu reorum nomina consultoribus, aut etiam si opus fuerit, aliis probis viris explicare, iuxta consilium Eymerici par. 3. num. 119. §. sextus modus est. pag. 298. col. 1. de quo dixi supra hoc 3. libro schol. 37.

Ne autem consultores temere hoc casu vel testes vel delatos indicent, aut per iuramentum, aut per sententiam excõmunicationis constringi possunt, ac debent, vt secretum teneant. ita Eymericus præcitato loco. & Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §. 21.

Reuelãtes secretum etiã non iurati extra ordinẽ puniendi. Quamuis autem periti huiusmodi specialiter non iurarint custodire secretum, adhuc tamen ad illud obseruandum obligantur, propter multas leges iubentes ne causæ fidei propalentur ob periculum ingens, quod inde nasci potest: quòd si non iurati propalauerint, extra ordinem puniri possunt per inquisitores: decuit enim eos id secretum seruare, quod leges iuste iubent.

SCHOL. CXXXIIII.

Pag. 380 col. 2.

In quæstionem lxxxii. An Episcopus & Inquisitor possint se mutuo excommunicare ob dictum secretum.

Et in quæstionem lxxxiii. An Episcopus & Inquisitor teneantur ad secretum, quod aliis indicũt.

Super quæstione 81. nulla occurrit difficultas. explorati enim iuris est, posse Episcopos & Inquisitores indicere silentiũ consultoribus, etiam sub pœna excommunicationis, vt superiori scholio dicebamus.

Quantum vero attinet ad quæstionem 82. in qua concludit Eymericus, episcopum & inquisitorem mutuo se excommunicare non posse hac de causa, videlicet, ne & ipsi secretum reuelent, id verissimum est. ceterum diligenter notanda sunt verba illa quę sequuntur in d. c. fin. de hæret. lib. 6. §. *Et vt eorundem, &c. Sed episcopi ex iniuncto ex nunc à nobis sub virtute sanctæ obedientiæ districto præcepto, ad secretum huiusmodi teneantur* hęc ibi.

Neq; epi neq; inquisitores secretũ reuelare possunt. Atque ex his verbis cõcludit Eymericus q. 83. episcopum & inquisitorem ad hoc secretum custodiendum, & non reuelandum teneri; & ratio in promptu est. quemadmodum enim grauia incommoda consequi possunt ex huiusmodi secreti violatione, cum periti & consultores reuelarẽt, eadem nascerentur si episcopus, aut inquisitores manifestarent.

Epi & inquisitores reuelãtes secretum extra casus pmissos mortaliter peccant. Ergo si episcopus & inquisitores extra casus sibi à iure concessos & permissos, & negotiis fidei necessarios, reuelarent aut testes, aut delatos, aut denuntiatores, & accusatores, vel alia sacri officij secreta, quamuis ipso iure excommunicati non essent; quoniam hoc nullo iure (quod ego sciam) cautum inuenitur: tamen mortaliter peccarent, quia sibi districte iniungitur à Papa sub virtute sanctæ obedientiæ ne reuelẽt: essent enim iustę & legitimę legis transgressores. facere autem in materia graui contra iustam & legitimam legem nulla rationabili causa vrgente, vel excusante lethalis est culpa, vt vno ore fatentur Theologi, quos sequuntur Canonistæ, & ceteri bene sentientes. atque hoc est in hac causa diligentissime obseruandum.

Super quæstione 84. Admonitio ad Lectorem.

Occasione quæstionis 84. agendum nobis hoc loco erat de virtute & robore extrauagantium, variis temporibus per diuersos Pontifices editarum in negotio sanctissimæ Inquisitionis: verum cum in fine Directorii decreuissemus multas huiusmodi extrauagantes, nunc primum è tenebris in lucem editas, imprimere visum fuit valde accommodatum hanc disputationem in eum locum reiicere, vbi copiose materiam huius quæstionis tractauimus: eam legito.

SCHOL.

SCHOL. CXXXV.

Pag. 381 col. 1. D

In quæstionem lxxxv. An Episcopus & Inquisitor simul interpretari possint statuta contra hæreticos edita.

Cur indultũ vt iudices fidei statuta in hæreticos possint iterpretari.

Hoc insigne priuilegium in fauorem fidei inquisitoribus tributum est. Cum enim multæ quotidie in pœnis hæreticorum, & causis fidei oriantur dubitationes, quæ nõ sunt plene & aperte per leges declaratæ; sunt enim plura negotia quàm leges; suntque plures articuli negotiorum & dubiorum quàm sanctiones: propterea, ne foret necesse in singulis dubiis Pontificem Romanum consulere, salubriter cautum est, vt leges in hæreticos editas possent inquisitores interpretari. exempla passim occurrunt, quæ libenter hic gratia breuitatis omittimus; vnum esse potest illud, cuius meminimus supra hoc 3 libro schol. 7. pag. 119. §. quoniam vero.

Huius autem priuilegij mentionem faciunt Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 39. Campegius apud Zanchinum c. 16. versi. rursus arbitrium iudicis. Locatus in opere iudiciali verbo, interpretari. & verbo, statuta. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. nu. 426. & alij.

Iam quantum spectat ad rescriptum Innocentij IIII. quod hic citat Eymericus, id nondum vidimus authenticum. alterum vero Alexandri IIII. quod refert in fine quæstionis, vidimus authenticum in bibliotheca Illustrissimi Cardinalis Felicis Peretti, allatum ex Assisio; estq; missum fratribus ordinis Minorum inquisitoribus hæreticæ prauitatis. Datum Anagniæ. x. Calen. Decemb. Pontificatus sui, anno iiij.

SCHOL. CXXXVI.

Pag. 381 col. 2. C

In quæstionem lxxxvi. An inquisitor per se possit in verbis ambiguis interpretari dicta statuta.

Hoc priuilegium amplius est & patentius: libere enim concedit Eymericus solum inquisitorem posse interpretari statuta dubia, seu verba statutorum: ambigua, reperta in statutis editis contra hæreticos.

Dubiũ an solis inqsitoribus tributũ, vt dubia statuta possint interpretari.

Ceterum, hoc præmonebo, hoc rescriptum Alexandri IIII. quod incipit, *Præ cunctis.* nos nondum vidisse authenticum: cum multa alia eiusdem viderimus. Rursus, hæc clausula, quam ex eo rescripto recitat hic Eymericus, non legitur in rescripto Vrbani IIII. *Præ cunctis.* relato ab Eymerico par. 2. pag. 81. de quo valde miror, cum Pontifices soleant ferme semper in hac causa referre eodem tenore verborum, rescripta à suis prædecessoribus edita: Alexander autem ante Vrbanum vixit, vt est manifestum. Postremo, rescriptum illud Innocentij IIII. quod incipit, *Cum negotium.* relatum ab Eymerico par. 2. pag. 89. non probat hanc Eymerici sententiam: nam præterquam quòd nondum authenticum viderimus, in multis exemplaribus, dum potestas tribuitur inquisitoribus interpretandi statuta, addun tur illa verba: *Cum diœcesanorum Episcoporum consilio.* quod videtur verisimilius, quia res magni momenti est.

An soli inquisitores possint statuta dubia ĩ hæreticos lata declarare.

Sed quamquam hæc sint incerta, auctoritas Eymerici multum pondus habet, nec est credendum eum sibi eam clausulam arbitrio suo composuisse. Sed demus hanc sententiam nullo certo iure probari, & quæramus an hoc liceat solis inquisitoribus: & primo obtutu videtur dicendum, solum inquisitorem non posse leges dubias in hæreticos latas interpretari: nam solius principis est declarare legem dubiam. l. 1. cum. glossa ibidem verbo, solis. & l. fin. C. de legibus. cap. inter alia. extra de senten. excomm. Præterea solus Romanus Pontifex est legitimus interpres iuris diuini, & canonum ecclesiasticorum, vt docet Abbas in cap. quæ in ecclesiarum. de constit.

Solus inqsitor dubia statuta declarat.

His tamen non obstantibus non inepte dici posset, Solum inquisitorem posse dubia statuta in hæreticos lata declarare. ita hoc loco Eymericus. idem tenet Campegius apud Zanchinum c. 16. versi. rursus arbitrium iudicis. & omnes fere præcitati in scholio superiori: nam cum hoc priuilegium sit tributum fauore fidei, cuius inquisitor dicitur defensor, rationi consonum videtur, vt sibi soli hoc priuilegium competat.

Præterea in illis locis, in quibus non sunt adhuc inquisitores delegati constituti, sed soli episcopi iure ordinario in hæreticos animaduertũt; non videtur dubium quin illis liceat statuta in hæreticos edita declarare: quoniam vt supra scholio 114. §. num autem. tradidimus priuilegia, quæ fauore fidei inquisitoribus sunt tributa, episcopis etiam videntur competere. ergo fiet, vt solis etiã inquisitoribus liceat declarare statuta dubia, cum maiorem episcopis, aut saltem æqualem cũ ipsis, in causis fidei habeant potestatem.

Sed tuti' id est facere cum epi consilio.

Hæc fortasis vera sunt de stricta iuris ratione: tutius tamen est in re tam graui adhibere episcoporum consilium, vbi commode poterit adhiberi: aliàs vrgente causa solus fortasis inquisitor poterit id præstare.

Exempla multa occurrunt in nostris hisce commentariolis, inter quæ illud potest esse accommodatum, de quo scripsimus lib. 2. Adnotation. schol. 1. §. iam hæc prohibitio. & §. seq. nam si dubitetur, an commissariis inquisitorum liceat legere libros prohibitos, sicut licet ipsis inquisitoribus: quoniam in hac parte obscure loquitur rescriptum Iulij III. Pontifi. Max. quod ibi recitauimus, inquisitoris partes erunt id declarare: in similibus idem est iudicium.

Dum modo caueat ne nimis libenter vtatur

hac potestate, & sub huius potestatis prætextu ea statuat, quæ vel aliis legibus repugnent, vel sæua sunt, & à consuetudine sacri tribunalis aliena; in quo conscientiæ suæ consulere quisque debet. securius semper est & diœcesanos epos, & peritissimos & probatissimos viros consulere.

Solus inqsitor edicta publicat cotra hereticos. Rursus, non modo solus inquisitor interpretari potest statuta dubia edita contra hereticos; sed quotiens oportuerit edicta aduersus hæreticos, eorumque complices, fautores, receptatores, & defensores publicare, id soli inquisitores sine ordinario facere possunt. ita Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. de priuilegiis inquisitorum nu. 415. versi. item soli inquisitores. ad quam sententiam probandam nihil adducit, verum tamen videtur hoc priuilegium. cum enim inquisitor sit à Sede apostolica delegatus in causis fidei, ordinario videtur preferendus: itaque inconsulto ordinario potest edicta contra hæreticos promulgare, quibus iubeat vt sibi in hoc crimine delinquentes reuelentur; quæ fuit sententia Eymerici 3. par. nu. 52. in forma admonitionis de hæreticis reuelandis, vsu etiam comprobata, vbi nulla est episcopi mentio, & Zanchini tract. de hæret. cap. 10. num. 2.

Huius autem priuilegij passim potest contingere vsus: vt cum, verbi gratia, delictum est commissum, quod heresim præ se ferre videatur, vt si deletæ sint Sanctorum imagines, combusta ecclesia, in domos inquisitorum impetus factus, aut ignis coniectus, & similia: tunc enim inquisitores edictis propositis, sub pœna anathematis & fautoriæ heresis monebunt vniuersos, vt id delictum, vel delicta reuelent.

Eps an edicta in hæreticos possit publicare. Sed quid si ordinarius edicta huiusmodi publicauerit, poterit ne inquisitor ea reuocare? & Ioannes Rojas præcitato loco merito reuocanda tradit: sed is fortassis nimis libere loquitur, quasi nullæ sint partes episcoporum in hac causa, cum tamen omnia iura clament per cōcessionem procedendi inquisitoribus factam, non esse ablatam ordinariis procedēdi potestatem; quare, multum illis tribuendum censeo: nec approbo eorum sententiam qui plus sibi tribuentes, quàm à iure habent, episcopos fere spernunt in hac causa. meminisse ergo oportet, eos iudices fidei esse in sua diœcesi ordinarios: q̄ si ea edicta in fidei propagationem referantur, nullo modo mihi videntur reuocanda, sed confirmanda potius: sic enim episcopus & inquisitor, quasi vnus, fortius pugnabunt contra religionis hostes.

An inquisitores noua statuta condere possint contra hereticos. Sed maior difficultas est, An inquisitores possint contra hæreticos noua condere statuta in suis diœcesibus, augendo pœnas aduersus eos. & Ioannes Rojas tracta. de hæret. par. 2. de priuilegiis inquisitorum num. 440. id inquisitores posse asserit, additque ita tenere Lapum & Geminianum in c. fin. §. statuto. de hæret. lib. 6. quod optime, inquit, explicat Gondissaluus tract. de hæret. q. 23. num. 6.

Veruntamen Doctor hic, alioquin doctus & religiosus, valde decipitur: nam quos ille citat, cōtrarium sentiunt omnino. neq; id dicunt in c. fi. de hæret. sed in c. 2. §. statuto. de constit. lib. 6. quo loco Geminiani verba in codice nostro nu. 8. versi. an autem inquisitores. ita habent: *An autem inquisitores hæreticæ prauitatis possint facere statuta? tenet hic Lapus quòd non, quia sunt delegati, vt notatur de hæret. in 6. cap. ne aliqui. & cap. per hoc. sed delegatus statuta facere non potest, vt notat Innocentius in c. pro illorum. de præben. ergo, &c.* hactenus Geminianus. quem nullis fere mutatis sequitur Gondissaluus in d. tract. de hæret. q. 23. num. 6. non me præterit in vetustis quibusdam Geminiani exemplaribus paulo aliter concipi supradicta verba; eadem tamen est sententia. sentiunt ergo prætati apertissime, inquisitores non posse condere statuta. *Geminiani verba.*

Inquisitores posse condere statuta cōtra hereticos noua opinio. Cum vero paulo diligentius hæc essem intuitus, existimaui fortassis nō fore absurdum dicere, inquisitoribus competere hāc potestatem. Primū enim explorati iuris est, episcopos in sua diœcesi statuta condere posse, per textum in d. c. 2. iuncta glossa in verbo, statuto. vbi communiter Doctores. de constit. lib. 6. poterunt ergo condere statuta cōtra hereticos: nam si possunt in blasphemos, in sortilegos, & similes peccatores noua statuta episcopi constituere, vt ab his sceleribus acerbitate pœnarum homines auocentur; profecto multo magis id poterunt contra hæreticos, cum grauius ceteris delinquant, & inquisitor in causa heresis aut maiorem, aut saltem equalem habet cum episcopis iurisdictionem. poterūt ergo simili modo noua statuta condere cōtra hæreticos, quibus augeant pœnas in eos.

Ad hęc, paucis antea diebus quàm hęc scriberemus, incidimus in vetustum & authenticum rescriptum Innocētij IIII. quod extat in Archiuo inquisitionis Bononiensis, & incipit, *Orthodoxę fidei* quod curauimus imprimendum inter literas Apostolicas pag. 6. quo videtur dirimi proposita difficultas, docerique posse inquisitores statuta condere: nam inter cetera Romanus Pontifex iubet omnibus magistratibus, vt inquisitorum statuta, & sua contra hæreticos obseruent, in hęc verba: *Considerantes attente, quòd iurisdictio eorum* (scilicet inquisitorum) *quò fuerit plenior in hac parte, eò magis esse poterit fructuosa; volumus & nostris sibi damus literis in mandatis, vt vos monere procurent ac inducere diligenter, vt statuta ipsorum, et alia ecclesiastica & secularia edita contra hereticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, &c. seruetis & faciatis irrefragabiliter obseruari.* hęc ibi. quo loco notanda sunt illa verba: *statuta ipsorum.*

Ex his facile inducor ad credendū posse inquisitores huiusmodi noua statuta condere, idq; iuxta varietatē casuum accidentiū, vel pp frequentiā hereticorū, vel pp alias causas, quas fert humana conditio, vt acerbitate pœnarū ab eis delictis cōmittēdis homines auocentur: quamq̄ illud sentiā hoc casu consultius esse facturos, si eporum consiliū adhibeant, vt res tam grauis maturius trāsigatur vel, quod tutius est, supremum sacrosanctæ & generalis Romanę inquisitionis Senatum cōsulant, à quo in rebus grauibus in hac fidei causa nusquā discedendum arbitror.

Illud

Dum noua statuta conduntur, quid cauendum.

Illud tamen obseruandum est, ne dum huiusmodi pœnæ augentur contra hæreticos, aliquid committatur iniustum, incautum, aut contra ius & rationem: nam fauor fidei non tribuit hanc facultatem. itaque cauendum est, ne dum ex vna parte fidei propagationem nititur afferre, ex alia eius detrimentum incurratur.

In pœnitentiis aggrauandis & augendis certum est inquisitores habere potestatem, vt docuit Eymericus 3. par. nu. 194. §. item te sententialiter. pag. 330. & dixi plene supra hoc 3. lib. schol. 62. §. retinentes nobis. pag. 179.

An principes seculares pœnas in hæreticos augere possint.

De principibus secularibus superioribus diebus quæsiuit à me D. Petrus Dusina sacrosanctæ Romanæ & generalis Inquisitionis integerrimus assessor, an possint suis legibus pœnas contra hæreticos latas, vel etiam contra suspectos de hæresi augere. in quo articulo fortasis quispiam diceret, id eis non licere, cum hoc crimen sit mere ecclesiasticum, in quo laici, nec directe, nec indirecte se intromittere debent. c. vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. §. prohibemus.

Ceterum, obiter hæc mihi tradenti (neque enim libet longius euagari, cum Eymerici institutum aliud suadeat) verius nunc videtur, posse seculares principes ex causa tales leges condere, quibus in hæreticos & suspectos pœnæ augeantur, aut iam latæ leges aduersus eos, quæ fortasis in suis ditionibus & dominiis non custodiuntur, in vsum reuocentur, & in viridi obseruantia permanere iubeantur: atque vtinam tales in Christiana republica principes multi reperirentur; neque enim res fidei in deterius laberentur, nec superioribus annis florentissima regna corruissent, & misere in hæreses tetras & nefarias incidissent.

Possunt principes seculares nouas leges in hæreticos condere.

Possunt ergo mea quidem sententia talia statuta condere: neque hoc est intromittere se de crimine ecclesiastico, sed fauere potius Ecclesiæ, & incrementum fidei procurare: nam per eiusmodi statuta non auferunt propriis iudicibus, videlicet episcopis & inquisitoribus, iurisdictionem: sed eam potius amplificant, iuuant, & amplius promouent: id quod esse debet principum secularium proprium & peculiare munus, vt grauiter docuit Conradus Brunus lib. 3. de hæret. cap. 9. & 10.

Romani pontifices leges seculares in hæreticos latas confirmarũt.

Postremo, Romani Pontifices principum secularium leges & decreta aduersus hæreticos & suspectos variis temporibus edita, non modo non sustulerunt, aut abrogarunt, immo confirmarunt & inuiolabiliter custodiri iusserunt, vt constat ex multis Pontificum rescriptis editis in bullario literarum Apostolicarum; quod explicui copiose in disputatione de robore extrauagantium contra hæreticos editarum: quod ipsum facturos crederem procul dubio & ceteros Romanos Pontifices quotiens vel catholici principes nunc aut futuris temporibus, vel insignis aliqua respublica, vel minores reguli in suis dominiis leges nouas conderent, quibus commode hæreses aut nasci impedirentur, aut iam natæ facilius extirparentur.

SCHOL. CXXXVII.

In quæstionem lxxxvij. An suspectus de hæresi cogi debeat abiurare.

Pag. 382 col. 1. A

Suspectos de heresi abiurare debere explorati iuris est, vt euidenter probant leges canonicæ hoc loco ab Eymerico allatæ. tradit vero hanc materiã idẽ Eymericus copiose par. 2. q. 45. & 48. & de praxi agit 3. par. in 4. 5. & 6. modo processum fidei terminandi. & in concilio Tarraconensi. §. suspectus de hæresi. relato par. 2. pag. 169. & docet copiose Ioannes Rojas singulari 1. Repertorium inquisitorum verbo, suspectus. Locatus in opere iudiciali verbo, suspicio. & alij variis locis.

Suspecti de hæresi abiurare debent.

Quæuis heresis suspicio abiuranda.

Nec refert, quantum ad hoc, an suspicio sit leuis vel vehemens: omnis enim suspicio debet abiurari, vel purgari, vt copiose traditur præcitatis locis: sed eleganter in concilio Tolosano c. 11. & in concilio Biterrensi c. 32. & quidquid ad hunc locum de abiuratione spectat, copiose tractaui supra hoc 3. lib. schol. 55. pag. 169.

SCHOL. CXXXVIII.

In quæstionem lxxxix. Quot, quibusque modis in iure quis censendus sit deprehensus in hæretica prauitate.

Pag. 382 col. 2. B

Missa quæstione 88. super qua nulla occurrit difficultas, quam non plene explicuerimus supra lib. 2. Adnotatio. schol. 11. pag. 38. & lib. 3. schol. 51. pag. 162. ad q. 89. deuenio, in qua hoc breuiter obseruãdum est, non esse putãdum Eymericum hoc loco perperam egisse de deprehensis in heretica prauitate, cum de illis iterum egerit nullis pene mutatis supra par. 2. q. 33. nam diuerso consilio variis locis eandem disputationem inseruit: qđ & tituli ipsi quæstionum facile indicant: nã parte 2. in primis quærebat qui essent dicẽdi heretici manifesti; vt illis cognitis secretos, seu occultos hereticos cognosceremus, in quibus erat maior difficultas: hic vero solum de manifestis agit, & quot modis quis de iure manifestus hereticus dicatur, magis ex professo declarat.

Cur Eymericus eandẽ disputationem repetat.

Diuersis rationib᷒ eadẽ disputationes possunt repeti.

Neq; est absurdum, sub diuersis rationibus diuersis locis vel in eodẽ vel in alio opere easdem q̃nq; repetere disputationes: nam & Aristotelem, & Platonem, & Galenum & alios insignes philosophos scimus, easdẽ sæpe repetiisse doctrinas: & Iurisperiti hoc idem sæpissime non inepte faciut, & Pandectarum Architecti, vt obiter illud dicã, frequenter sub diuersis titulis easdẽ leges eadem verborum serie repetierunt, vt copiose ostendit Bardulph᷒ Prateius lib. 1. de media iurisprudẽtia.

Quantum vero ad hanc quæstionem attinet de manifestis hæreticis, eam abunde declarat Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 29. num. 8. & multis sequentibus.

SCHOL. CXXXIX.

Pag. 383 col. 1. A

In quæstionem xc. An deprehensus in hæresi, & propter hoc captus, sit sub cautione dimittendus.

HAEc quæstio est valde vtilis, & à paucis in hac hæresis causa disputata. Eymericus eam hoc loco tractat breuissime, quam eisdem fere verbis sequitur Repertorium inquisitorum verbo, cautio. & Locatus in opere iudiciali verbo, inqsitor. nu. 25. & 26. & alij, quos mox subijciam.

Cautio quid.

Est autem cautio, vt ait Cicero 4. Tusculana, prouidentia quædam, qua auertimus & vitamus ne quid mali nobis accidat. hinc Iurisperiti cautiones appellant fideiussiones, aut alias stipulationes, qbus nobis cauemus, hoc est, securos nos reddimus, vt colligitur ex l. habere. §. cautum. ff. de verb. signifi. vbi ita scribit Paulus: *Cautum intelligitur siue personis, siue rebus cautum sit*. hæc ille: per personas fideiussores accipimus; per res autem pignora, vt optime eo loco Accursius interpretatur.

Duæ cautionũ, seu fideiussionum species.

Cautionum vero duæ sunt species: nam quædam est nuda. l. 2. §. quod si. ff. de iudi. quæ & nuda seu simplex promissio nuncupatur. l. diuus. 5. ff. de petitio. hæredit. de qua non est sermo in hac quæstione. Altera est cautio idonea, vt cum fideiussor, vel pignora accepta sunt. l. si mandato. 59. §. vlt. ff. mandati. d. l. habere. §. cautum. ff. de verb. signifi. & de hac loquitur auctor in hac quæstione, quam vocat voce Catalana *manulentam*, illi enim fideiubere, *manlenare*, & fideiusionem *manleutam* dicunt, de qua egit Eymericus multis locis: primum hic ex professo, & 3. par. in septima cautela contra cauillosas hæreticorum fraudes, num. 105. pag. 292. col. 2. & in eadem 3. par. in forma dandi apostolos negatiuos, nu. 124.

Manuleuta qualis vox.

An deprehensus in heresi possit cũ cautione dimitti.

His positis, institutum auctoris in hac 3. parte est docere, nunquid inquisitores reum hæreseos in hæretica prauitate deprehensum, iuxta doctrinam præcedentis quæstionis, possint è carceribus dimittere accepta fideiusione, & cautione de repræsentando, aut intra certum tempus, aut totiẽs quotiens inquisitori visum fuerit. & summa quæstionis est, talem nullo modo esse relaxãdum, aut dimittendum è carceribus; idque ob rationes quas allegat, quæ veræ & certæ sunt, quas & præcitati sequuntur.

Hanc vero Eymerici doctrinam confirmant Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. c. 9. nu. 8. & Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 46. versi. in hac aũt materia. & Paulus Grillandus tract. de relaxatio. carcerat. tit. de fideiussoribus reorũ, dicentes, reum alicuius criminis pro quo veniat imponenda pœna corporalis, nullo modo datis aut acceptis fideiussoribus esse e carceribus relaxandum siue dimittendum. & hanc sententiam dicit communem Iulius Clarus præcitato loco, quam probat non obscure textus in l. 3. ff. de custo. reorum, ibi: *nisi tam graue scelus ipsum commisisse confiet, vt nec fideiussoribus, nec militibus committi debeat*. hæc ibi. quod asserunt ibidem communiter Doctores. & ratio potissima est, quoniam fideiussores non possunt se obligare ad pœnam corporalem, qua reus est plectendus, cum nemo sit dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquiliam.

Reus cui sit imponenda pœna corporalis, non est relaxãdus, & quare.

Sed quid si de facto iudex sub fideiussoribus dimisit eum qui plectendus erat pœna corporali, & is reus aufugit, nec se præsentat, nec à fideiussoribus potest capi, vt iudici præsentetur, qua pœna erunt afficiendi fideiussores? Respondeo, plectendos esse fideiussores non in corpore, sed in ea pœna pecuniaria, ad quam se fideiubẽdo obligauerunt: si vero nullam certam pœnam promiserunt, quod raro contingit, plectendi etiã sunt in pœna pecuniaria, sed arbitrio iudicantis, nisi consuetudo in tali casu, aut ciuitatis statutũ certã pœnam statueret. l. 4. ff. de custo. reorum. vbi Bartolus & communiter Doctores, Cynus, Salycetus, & alij in l. penult. C. de custo. reorum: & alij quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. c. 9. nu. 8.

Fideiussores reorũ qualiter plectẽdi.

Hæc vero communis doctrina de non relaxandis carceratis sub fideiusione, seu data cautione, maxime locum habet in seruis & alijs vilibus hominibus: hi enim non relaxantur fideiussori. l. 2. ff. de custo. reorum. l. lex Cornelia. §. præterea. ff. ad senatusc. Sylla. tradit Iulius in pract. crim. §. fin. q. 46. versi. & hæc quidem.

Sed in supradictis aut nulla aut minor videtur dubitatio ob rationes prædictas: num autem aliquando in hoc tribunali locus sit relaxationi sub fideiusione, vel cautione, quod est cognitu maxime necessarium, breuiter est nunc mihi dicẽdum. & plane ex supradictis aperte consequitur, eos omnes posse relaxari, qui capti sunt pro delictis, pro quibus non venit imponenda pœna corporalis, sed tantum pecuniaria, aut alia similis. l. 1. ff. de custo. reorum. vbi Bartolus & communiter Doctores. l. 3. & 4. ff. eod. tit. l. si quis pro eo. §. fin. ff. de fideiusso. l. eos. la primera. §. super his. C. de appellatio. & his locis Doctores, quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. c. 9. num. 8.

An aliquã in hoc tribunali sit locus relaxationi, sub fideiussione.

Additque Gomez adeo verum esse hoc casu, sub fideiussoribus reum esse relaxandum, quòd si iudex nolit recipere fideiussores, sed reum in carcere detinere, committit cõtra eum crimen iniuriæ; & tenebitur, inquit, in syndicatu actione iniuriarum. argumento textus in l. si vero pro cõdemnato. §. 1. ff. qui satisdare cogantur. cuius verba sunt: *Qui pro rei qualitate euidentissime locupletem, vel si dubitetur approbatũ fideiussorem iudicio sistendi causa nõ acceperit, iniuriarum actio aduersus eum esse potest*. hæc ibi.

Hæc

In hoc tribunali rarius dimittendi rei sub fideiussionibus. Hæc tamen in alijs delictis & causis fiant: nam in hoc delicto cautius, quàm in ceteris dimittendi sunt rei sub fideiussoribus. ergo hoc primum statuamus, curandum esse diligenter ab inquisitoribus, ut quam cito & commode fieri potest, causa absoluatur, & reus debitam pęnitentiam excipiat: neque enim quicquam boni solet euenire ex tali liberatione & relaxatione è carceribus in hoc crimine, cum delinquentes facultatem habeant alloquendi alios, & celandi id, quod fortasis fuissent confesi, si in carceribus mansissent.

Si tamen pendente processu appareat reum non esse culpabilem eius delicti de quo imputatur; quod sępisime solet contingere, tunc relaxari posset, per textum in l. 1. ff. de custo. & exhibitio. reorum, ibi: *Vel pro innocentia persona.* tradit Iulius Clarus, vbi multos refert in hanc sententiā in pract. crimi. §. fin. q. 46. vers. pariter etiam. & hoc tunc maxime fieri posset, quando inquisitores non sperarent habere noua indicia, quòd ille id crimen commiserit, de quo fuit imputatus: nam si noua indicia se facile habituros sperarent, dimittendus non esset.

An relaxādus reus præstita fideiussoria cautionē. Quòd si hoc casu cum relaxandus est reus propter inopiam non inueniat, qui pro ipso fideiubeant, quæsitum est, an posit relaxari præstita per ipsum iuratoria cautione. & verius mihi videtur id posse fieri, & hanc opinionem testatur communem Marsilius in repetitione rubricę de fideiussoribus num. 166. & seq. & hoc videtur mitius, ne carcerati quandoque diu marcescant in carcere, dum fideiussores ob paupertatem nō inuenirēt: quod & Iulius Clarus laudat in pract. crim. §. fin. q. 46. uers. sed quid agendum. in fine.

Viri illustres qualiter relaxandi. Solent quandoque in hoc tribunali inquisitores uiros illustres & magnos consignare militibus seu fidis custodibus, qui eos custodiāt in aliquo loco tuto extra carceres, uel fideiussoribus, qui promittant reum in aliquo loco tenere, vel quod tutius & frequentius fit certum Palatium, aut domum ei statuere, ubi custodiatur. argumento l. 1. ff. de custo. reorum, ibi: *Vel pro dignitate eius, qui accusatur.* sed hoc non spectat ad priuatos inquisitores deliberare, quemadmodum nec inconsulto supremo Senatu sanctæ Inquisitionis tales viros egregios capere, vt alibi diximus: quare in his superiores consulant.

Leuiter delinquentes qualiter custodiantur. Iam illud frequenter obtinet in hoc tribunali, vt cum reus leuiter deliquit, leuiter custodiatur; vnde pro qualitate criminum & personarū possint iudices iubere, nulla accepta fideiusione, nec reis in carcerem missis, vt reus domum suam uel alterius, uel ciuitatem cum suburbijs pro carcere habeat, ut optime obseruauit Simancas catho. instit. tit. 16. num. 5. Huc spectant quę tradit Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 46. uers. in dubio autem.

Fideiussores quā soluent pœnā, & cui sit applicanda. Postremo, si fideiussor quo tempore deducit reum consignare non consignet, pœnam promissam soluet, eaq; applicabitur fisco seu officio sanctæ inquisitionis, atque ita obseruat consuetudo, ut testatur Bartolus in l. si quis reum. nu. 4. ff. de custo. reorum. ita quoque practicari asserit ibidem Angelus nu. 7.

Quo autem tempore fideiussores incidant in pœnam promissam copiose tradit Antonius Gomez tom. 3. uaria. resolut. c. 9. nu. 9. Cetera quæ in hac causa relaxationis traduntur à nostris iurecōsultis fortasis aut nihil aut parum conferunt ad rem nostram; ideoque libenter omitto.

SCHOL. CXL.

In quæstionem xci. An deprehensus in hæresi, non relapsus, redire volens, ad abiurationem & misericordiam sit admittēdus.

Pag. 383 col. 1. C

De materia huius quæstionis plene disseruit Eymericus supra 3. par. cum ageret de modis processum fidei terminandi: hic uero quasi summam colligens regulam breuem præscribit docens, Redeuntes non relapsos admittendos esse ad misericordiam. de qua re plene Zanchinus tract. de heret. c. 16. & ibi Campegius. Repertorium inquisitorum uerbo, pęnitentia. & uerbo, rediens. Simancas catho. instit. tit. 47. Calderinus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi, in rubrica de redeuntibus & conuersis. Paulus Grillandus tract. de hæreticis q. 5. & q. 7. & alij.

Redeuntium autem plures sunt species, ut abū de indicaui supra lib. 2. Adnotatio. scholio 47. §. heretici uero pænitentes. & sequentibus. ubi docui, quæ ad hanc quæstionem illustrandam spectant.

Qualitates redeūtiū cognoscenda vt singulis debitę pænitentię īponantur. Plurimum uero refert cognoscere singulos redeuntes, quales sint, quo modo reuertantur, an statim uel post longum tempus, an sponte ipsi accesserint ad confitendum, uel ab aliis fuerint denuntiati, an sint clerici uel laici, an periti uel ignari, an senes & ætate consistentes; uel contra, pueri uel iuuenes & imprudentes, aut alii huius generis uel alterius, ut iudices uiolatæ religionis iuxta cuiusque qualitatem pænitentiam salutarē imponant; cum mitius sit agendum cum his, qui sponte reuertuntur, quàm cum illis qui coacti, mitius cū his qui statim, quàm cum illis qui post longum tempus, & similiter de reliquis.

Pulchrū Guidonis Fulcodij præceptū. In quo articulo quid sit obseruandum, nemo in genere luculentius præscripsit, quàm Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores q. 15. c. 21. 22. & 23. in hæc uerba: *Quid vero iniungendum sit talibus, diffiniri non potest: quia committitur arbitrio iudicantium: & aliter cum simplicibus est agendum, quàm cum prudentibus: aliter cū clericis, quàm cum laicis: aliter cum prælatis, quàm cum subditis; & omnes circumstantiæ sunt notandæ. de pænitent. dist. 5. c. 1.* Cap. 21.

Quia tamen multi ex simplicitate in hoc crimine inci- Cap. 22.

incidunt, credo mulierum simplicitati parcendum, ut non excuset à toto, sed à tanto 83. dist. tanta.

Cap. 23. *Credo etiam eos, qui fauerunt, vel receperunt sanguine coniunctos, mitius puniendos, sicut dicit lex eleganter. ff. de receptato. l. vlt. quamuis Magister Laurentius dicat contrarium. argumento can. 27. q. 1. de filia. hæc omnia dico & scribo saluo fratrum & aliorum prudentum consilio meliori.* hactenus ille. cetera huc spectantia suis locis copiose tradidimus.

SCHOL. CXLI.

Pag. 383 col. 2. B

In quæstionem xcij. An Episcopus & Inquisitor absoluere possint ab excommunicatione hæreticum pœnitentem.

HOc priuilegium est singulare: nā cum hæretici sint ipso iure excommunicati, & singulis amplius annis in die Iouis sancti publice à summo Pōtifice excommunicentur: nemo inferior poterat eos absoluere, nisi cui specialiter esset concessum; & tales sunt inquisitores: quod probat aperte rescriptum ab Eymerico allatum, quod est Clementis IIII. idem cauerat quadraginta fere annis ante Clementem IIII. Gregorius nonus rescripto incipiente, *Ille humani generis.* in quo ita scriptum est: *Si vero aliqui hæretica labe penitus abiurata, ad ecclesiasticam redire voluerint vnitatem, ipsis iuxta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impendant, & iniungant eis quod talibus consueuit iniungi* hæc ibi. idem concessit Innocentius IIII. rescripto incipiente, *Tunc potissime.* hęc nos Bononię uidimus authentica in archiuo inquisitionis, & curauimus imprimenda in Bullario literarum apostolicarū.

Inquisitores excōmunicatos ob hæresim absoluere possunt.

Tradunt hoc ipsum priuilegiū Locatus in opere iudiciali uerbo, absoluere. nu. 11. Repertoriū inquisitorum verbo, absolutio. §. sed nunc. Simancas catho. instit. tit. 3. nu. 1. & alij.

Quæ autem obseruari debeant in hac absolutione, & quo ritu fiat, abunde explicui supra hoc 3. lib. schol. 6. pag. 118.

Quæ vero hac quæstione ab auctore traduntur, procedunt in foro exteriori, vt series ipsa indicat: nam in foro interiori quis possit occultum hæreticum absoluere, & quanta prudentia id fieri debeat, docuit idem Eymericus luculenter in 3. par. nu. 59. & seq. & dixi supra hoc 3. libro sch. 12. de quo vide amplius concilium Tridentinū sess. 24. c. 6. & rescriptum Clementis VII. quod incipit, *Cum sicut.* §. uobis etiam. relatum in bullario pag. 83. adde Simancam catho. instit. tit. 3. num. 6.

In foro interiori qs absoluat hæreticon.

Addit Locatus in opere iudiciali uerbo, absoluere. num. 10. solum inquisitorem posse absoluere eos, quos ipse excommunicauit, per rescriptum Alexandri IIII. quod incipit, *Ad capiendum vulpeculas.* quod & verum putamus: sed id rescriptum nondum vidimus.

SCHOL. CXLII.

Pag. 383 col. 2. D

In quæstionem xciij. An hæreticus pœnitens sit condemnandus ad perpetuum carcerem.

QVæ ad hanc quęstionem spectāt, tradidit auctor 3. par. in 10. modo procedendi fidei terminandi nu. 202. & dixi copiose supra hoc 3. lib. schol. 65.

Sed hoc loco hoc adiungam pro corollario, Quòd tametsi generaliter is qui ab hæresi reuertitur & pænitet, debeat in perpetuum carcerem condemnari: ab hac tamen regula excipiendi uidentur sequentes casus.

Primus est, Qui sponte ad Ecclesiam redeunt, antequam sint accusati, seu denuntiati, non debēt in perpetuum carcerem condemnari.

Quib' casibus quis euitet pœna perpetui carceris.

Secundus est, Neque illi videntur in perpetuū carcerem detrudendi, qui statim postquam capti sunt, tam de se quàm de alijs quos hæreticos esse sciunt, plene & integre confitentur.

Tertius est, Illis etiam videtur posse pœna carceris perpetui condonari ab inquisitoribus, qui puro corde redierint, priusquam dicta testium publicata fuerint: quod arbitrio inquisitoris & episcopi relinquitur. nam qui post publicata testimonia redeunt, ac tunc demum confitentur, cum vident se esse conuictos; iure optimo in perpetuum carcerem damnandi sunt.

Hos casus posset quis dicere probari per textū, allatum ab Eymerico ex c. excommunicamus 2. §. si qui. extra de hæret. ibi: *Postquam fuerint deprehensi, redire voluerint, &c. in perpetuo carcere detrudantur.* arguendo à contrario sensu. ita ergo qui se ipsum defert, aut priusquam plene deprehendatur, errorem fatetur, & misericordiam implorat, non videtur carceri perpetuo mancipandus; & hoc videtur benignius, præscriptum etiā inquisitoribus Hispaniæ prima quadam instructione Hispalensi c. 8. & c. 11. cum seq. ut testatur Iacobus Simancas catho. institut. tit. 16. num. 38.

Veruntamē in duobus posterioribus casibus maior videtur dubitatio, & fortassis in illis etiam locum habet dispositio d. c. excommunicamus 2. in §. si qui. quare crederem in illis duobus casibus tuto damnari posse ad carcerem perpetuum; hoc tamen consuetudine sacri tribunalis generalis Romanæ Inquisitionis receptum est, ut facillime, & post paucum tempus in eo dispensetur: & hæc credo magis accedere ad formam iuris communis; præsertim cum nemo capiatur in hoc tribunali nisi ex vehementibus indicijs.

Postremo, hoc mihi uidetur satis equum, ut quotiens

Vxori hæreticę redeunti, domus mariti pro carcere assignetur. quotiens vxor ob hæresim in carcerem perpetuū damnanda est, mariti domus ei pro carcere perpetuo consignetur, vt unà possint commodius habitare: quamuis hoc videatur prohibere concilium Biterrense c. 24. relatum supra hoc 3. lib. schol. 65. §. pręterea quę de difficultate. pag. 184. sed in hoc consulto supremo inquisitionis Senatu putarem facile fore dispensandum. & hic potest esse quartus casus in quo pœna perpetui carceris ab hæretico redeunte euitatur: quamuis pro prie loquendo hoc casu non dicatur pœnæ remissio, sed potius in aliam commutatio.

SCHOL. CXLIII.

Pag. 384 col. 2. B

In quæstionem xcvi. An Episcopus & Inquisitor dispensare possint cum condemnato ad carcerem, & ad alias pœnas.

QVæ ad quæstionem 94. spectant plene tradita sunt ab Eymerico 3. par. in 9. & 10. modo processum fidei terminandi. & dixi plene supra schol. 63. & 65. huius 3. libri. & propterea nihil est hic à me inutiliter repetendum.

Iam quæ pertinent ad quæstionem 95. plene sunt quoque tradita ab auctore in 8. modo processum fidei terminandi, & alibi sæpe, & dixi sup. schol. 140. super quæstione 91.

Episcop. & inquisitor in carcere perpetuo dispensant. In hac questione id solum est obseruandum, quod Eymericus tradit, videlicet, Episcopum & inquisitorem posse dispensare in carcere perpetuo: quod iure communi eis competit, per textū hoc loco citatum ex c. vt commissi. de hære. lib. 6. & hodie hoc iure utimur, excepto quòd priuatis inquisitoribus Hispaniæ id non licet inconsulto generali Inquisitore eorum regnorum, vt indicat Simancas catho. instit. tit. 16. nu. 20.

Iam intra quantum tempus fieri possit dispensatio super carceris perpetui pœna, hic erat dicēdum, nisi copiose tradidissem supra schol. 117. super quæstione 59. §. postremo de commutatione. pag. 224.

SCHOL. CXLIIII.

Pag. 384 col. 2. D

In quæstionem xcvij. An Episcopus & Inquisitor procedere queant contra non perficientes iniunctas pœnitentias.

VNum est potissimum axioma, videlicet, Posse inquisitores procedere contra non perficientes iniunctas pęnitentias, seu contra fugientes è carceribus, in quos fuerant damnati.

Super hac quæstione duæ potissimum quæstiones à nobis sunt disceptandæ. Prima est, An inquisitores habeant iurisdictionem super pænitentes, postquam semel eis pęnitentias iniunxerunt, & ad gremium Ecclesię receperunt, & qualis & quanta ea iurisdictio sit.

Altera est, An fugientes è carceribus, in quos detrusi fuerant non ad custodiam, sed ad pænitētiam peragendam, & in pœnam, sint cēsendi relapsi uel impænitentes, ac uelut tales curiæ seculari sint tradendi.

Quantum ad primam questionem spectat bifariam possumus eam disputare. Primum, an pę nitentes in solis criminibus hęresis, uel hæresim sapientibus remaneant inquisitori subiecti. Secūdo, an non modo in his delictis, verum in alijs, quę ab hæresi sunt distincta & separata, veluti homicidijs, furtis, vulneribus illatis, iniurijs factis, & alijs huiusmodi, quæ nihil cum hęresi habent commune, remaneant quoque, dum iniunctis pę nitentiis peragendis insistunt, ita inquisitoribus subiecti, ut ab aliis iudicibus nequeant iudicari, sed etiam his casibus inquisitores habeant super eos iurisdictionem. *An pęnitentes remaneant inquisitoribus subiecti, & qualiter.*

Et quantum ad primam huius quæstionis partem attinet, Eymerici & vera & communis sententia est, eos qui agunt pænitentias iniunctas ob hęresis crimen commissum, durante pænitentiæ tēpore ad iurisdictionem inquisitorum pertinere, inquisitoresq; procedere posse contra violantes pænitentias, & è carceribus fugientes. *Inquisitorū iurisdictio durat cōtra pænitentes violantes pęnitētias iniunctas.*

Hanc quæstionem primus (quod ego sciam) disputauit Guido Fulcodius hic ab auctore citatus, quem secutus est per omnia Archidiaconus in c. vt commissi. verbo, in carcere. nu. 14. & seq. relatus par. 2. pag. 158. à quibus nusquam discedit Eymericus hoc loco. tradit etiam Zanchinus tract. de hæret. c. 10. nu. 5. & alii.

Horum ratio potissima illa est, quam hîc tradit auctor, uidelicet, propterea in his durare inquisitorum iurisdictionem: quoniam nondum videntur functi officio suo, cum impositio pænitentialis pœnę, non videatur sententia diffinitiua, sed potius interlocutoria. vnde cum ob id iurisdictio inquisitoris non cessauerit, non mirum si adhuc possit agere contra violantes pęnitētias.

Sane superior sententia uerissima est; ratio tamen fortassis uera non est: nam sententia reconciliationis magis diffinitiua est, quàm interlocutoria, cum finem causæ imponat per absolutionem & condemnationem. durat ergo inquisitorum iurisdictio contra uiolantes iniunctas pęnitentias: quia male sentire videntur de fide, cum non adimpleant id, ad quod se solemni iureiurando obligarunt. sed hac parte omissa, in qua non est grādis difficultas, pergamus ad reliqua. *Sententia recōciliationis diffinitiua est potius quàm interlocutoria.*

In altera ergo quęstionis parte grauior & obscurior occurrit dubitatio, & Hostiensis in sum. tit. de foro competen. iud. Berous in c. de his. extra de accusatio. Repertorium inquisitorum verbo, pænitentia. §. nota quòd publice pęnitentes. Antonius Butrius & Barbatia in c. 2. de foro compet. & alij nonnulli qui hos sequuntur, indistincte asserere uidentur, hos publice pęnitentes, etiamsi laici sint, ob alia crimina nec puniri nec *Pænitentes in omnibus causis inquisitoribus remanere subiectos q asseruerūt*

ad pu-

ad punitionem capi, nec ad secularem carcerem mitti posse, nec condemnari etiam ciuiliter per iudicem secularem: sed remanere in omnibus sub iurisdictione iudicis ecclesiastici, sicut & alias ecclesiasticas personas.

Huius opinionis potissimum fundamentum situm esse communiter supradicti putant in cap. aliud. 11. q. 1. vbi nonnullis præmissis ita subdit Leo Papa: *Vnde si quis pænitens habet causam, quã negligere forte non debeat, melius est illi, vt expetat ecclesiasticum, quàm forense iudicium*. hæc ibi. additque ibidem mox Gratianus ita, *Non autem propter criminalem causam tantum, sed generaliter propter quamlibet causam, tam ciuilem quàm criminalem intelligens*. hæc Gratianus.

Ex quibus nonnulli aliter videntur hanc controuersiam velle dirimere, videlicet; supradictam sententiam veram esse in solemniter pænitentibus: ita Calderinus consi. 7. tit. de iudiciis. & glo. in d. c. aliud. 11. q. 1. uerbo, pænitens. solemnis enim pænitentia est illa, de qua habetur mentio in c. fin. 50. dist. quæ maxime differt a publica & priuata, vt late disseruit Couarruuias lib. 2. uaria. resolut. cap. 10.

Pænitentes tam in ciuilibus, quã in criminalibus coram iudicibus laicis conueniendi.

Ceterum, his omissis, alij insignes iuris interpretes cõtrariam sententiam sunt secuti, tenentq; hos pœnitentes indistincte conueniri posse apud iudicem secularem, tam quo ad criminalia, quam quo ad ciuilia. ita Innocentius in c. significantibus. de officio delegati. Panor. & Aretinus in c. 2. de foro compet. Marianus Socinus in c. 1. nu. 13. de foro compet. uers. decima declaratio. Couarruuias c. 34. practicarum quęstionum nu. 3. Simancas catho. instit. tit. 47. nu. 19. & seq. & Ioa. Rojas in singularibus fidei, singula. 98. quibus omnino censeo subscribendum.

Primum, quia secundum communem iuris regulam, laici quo ad ciuilia & criminalia subsunt iudicibus secularibus; nusquam autem in iure ciuili uel canonico ab hac regula publice pęnitentes reperiuntur excepti.

Rursus, quoniam si contraria opinio esset vera, maximum reipublicę incommodum accederet: quoniam huiusmodi pęnitentes audaciores fierent ad delinquendum, intelligentes non fore tam seuere puniendos per iudices ecclesiasticos, quam per seculares. itaque iam ex suo delicto reportarent premium, quod est absurdum.

Postremo, quia si in his omnino subderentur inquisitorũ potestati, iam inquisitores extra causam hæresis alia negotia, & delicta tractare cogerentur: quod ebeis nominatim inhibitum. c. accusatus. § sane. de hæret. lib. 6.

Ergo siue agant huiusmodi pęnitentes aduersus alios, siue ab aliis conueniantur in causis ciuilibus uel criminalibus, iudicibus secularibus sunt subiecti: & hoc uerius est & tutius ob rationes prędictas; nec putarem recte agere inquisitores, si de his causis se intromitterent, cum protsus à sua iurisdictione alienę videantur.

Quando possint inquisitores in pęnitentes animaduertere.

Illud tamen non omittam, non videri absurdum, vt tunc inquisitores in huiusmodi pęnitentes animaduertant, cum leniter illi inter se deliquerint, ut si leuiter rixati fuerint, aut conuicia alter in alterum dixerit, aut quid simile in carceribus patrauerint, quod nullo modo inter graues causas possit computari.

Intellect. c. aliud. 11. q. 1.

Denique non obstat huic sententiæ textus in d. c. aliud. 11. q. 1. cui plene satisfaciunt Couarruuias & Simancas pręcitatis locis. & summa est, ibi aut consilium dari, non legem pręscribi; aut loqui de actore, non de reo; aut (quod uerius mihi uidetur) pęnitentes illos, de quibus ibi Leo loquitur, non fuisse hæreticos Ecclesię reconciliatos, sed religiosos homines, qui statum pęnitentię profitebantur, qui quodammodo ecclesiastici erant: nam per manus impositionem Cilicium accipiebant, & vestitum commutabant, de quibus in concilio Agathensi cap. 11. & in concilio Aurelianensi can. 16. Simancas catho. instit. tit. 47. nu. 21. cui subscribo.

Aufugiens è carcere perpetuo censeatur relapsus.

Sed altera quęstio nunc est declaranda, obscura quidem, anceps & valde difficilis, An scilicet is sit censendus relapsus, & uelut talis tradendus curię seculari, qui cum damnatus esset ad perpetuum carcerem seu monasterium ad pœnam seu pænitentiam peragendam inde aufugit, seu fugã tentauit, ita quod per eum non stetit quominus fugeret, sed interceptus non potuit fugere.

Et Archidiaconus, Ioãnes And. Ancharanus, Dominicus & alii in c. ut commissi. de hæret. lib. 6. & Ioannes Anania in c. excommunicamus el segundo. nu. 3. de hæret. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 6. & Zanchinus tract. de hæret. c. 10. nu. 4. uers. de eo vero, & Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 27. nu. 8. in fine. & Felynus in c. excõmunicamus 2. & nonnulli alij, qui hos sequuntur, audacter asseruerũt, hunc ita fugientem eo ipso hereticum denuò censeri, eique omnem audientiam denegandam, ac, uelut relapsum relinquendum fore curię seculari. his videtur subscribere Campegius apud Zanchinum c. 10. uers. detrusus in carcerem.

Eymericus vero in hac quęstione superiorem sententiam ita uidetur interpretari, vt tunc demũ locum habeat, quando fugientes nullam legitimam excusationem probauerint: tũc enim velut impęnitentes heretici condemnari possent.

Ratio veterũ interpretum.

Horum omnium Doctorum potissima ratio est, quia ex eo quòd damnatus in carcerem ad pænitentiam fugit, pręsumitur ficte conuersus, & in veteri errore perdurare: itaque cum nunquam censeatur ab heresi quam abiurauit, recessisse; nõ mirum si uelut hæreticus impænitens & relapsus damnari possit.

Fugiens è carcere perpetuo impænitens est, non relapsus.

Verumtamen contraria sententia verior & benignior est, uidelicet, Fugientes e carceribus prędicto modo impenitentes quidem esse cẽsendos; at nullo modo relapsos. ita Simancas & vere, catho. institu. tit. 16. nu. 25. nec desunt rationes. Primum, quia non est relapsus nisi qui in heresim labitur: at qui fugit è carcere, nullam heresim fuga committit. Rursus, iudices neminem fingere debent relapsum, quem lex nominatim relapsum non dicit. manifestum est autem fugam à legibus non poni inter culpas, in quas qui incidunt,

incidunt, relapsi iudicantur .c. accusatus. de hæret. lib. 6.

Fugiens è carcere perpetuo petens misericordiam recipiendus. Itaque quandiu in fuga is fuerit, qui è carcere exiuit, & iniunctæ pænitentiæ non satisfecerit, condemnari poterit tamquam impænitens: si vero uel ipse sponte redierit, vel comprehensus fuerit, & paratus sit Ecclesię satisfacere, etiamsi commodam excusationem cur aufugerit non afferat, ad gremium Ecclesię recipiendus erit: sed maiori pœna tunc coercendus est propter fugã.

Atque hanc sententiam verissimam esse putamus, cum fugitiuus nihil aliud commisit præter fugam: nam si fugam præcederent, comitarentur, aut subsequerētur signa & vestigia aut prioris aut alterius erroris, licet aliàs non sufficerent ad conuincendum aliquem de relapsu, ea tunc fugę coniuncta fortaisis sufficerent ad damnandum fugitiuum velut relapsum, quo casu prior sententia posset habere locum: quamquam multum hoc esset considerandum, & tutius est ob nulla indicia, aut coniecturas, aut culpas quemquam esse iudicandum relapsum; quæ à iure non sunt approbata, & iudicata sufficientia ad conuincendum aliquem de relapsu.

Nõ adimplentes iniunctas penitentias, an sint relapsi. De illis vero qui non adimplent alias quascunque pænitētias iniunctas ab inquisitoribus, quęsitum etiam est, an ut relapsi debeant iudicari: & Zenzellinus, Mathesi. & Ioannes de Imola in clement. 3. de hæret. verbo, propagine. & Federicus de Senis cons. 156. incipiente, *Alexander Episcopus*. quos sequitur Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 30. quibus quasi videtur subscribere Campegius ad Zanchinum c. 10. uers. detrusus in carcerem. tenent hos tales non adimplentes iniunctas pęnitentias pro relapsis in hęresim habendos esse, ac velut tales puniendos.

Sed Calderinus in c. literas. de præsumptio. vt refert Squillacensis tract. de fide catho. c. 19. nu. 2. in hac quęstione ita distinguebat: Quandoq; imponitur pęnitentia, quæ directe est contra hęresim, vt detestari heresim, & prędicare contra ipsam: item quòd nõ conuersetur cum hęreticis, & similia; quo casu, si non obseruet tale mandatum, velut hęreticus iudicabitur: Quandoq; vero imponitur pęnitentia, quę non est contraria directe heresi, ut ieiunare, peregrinari, & similia; & hanc si quis non adimpleat, non iudicatur relapsus: atq; ita fuisse consultum in facto contingenti cõmemorat Calderinus prætitato loco.

Qui recusant adimplere penitentias, vt impęnitentes iudicentur. Ceterum in hac causa libet apertius loqui, & vt præcedentibus consentanea tradamus, & ne à legum placitis discedamus, ita videtur dicendũ, Qui iniunctas penitentias non solum non adimpleuerunt, sed & animo obdurato adimplere recusant, velut impęnitentes sunt iudicandi; & nisi resipiscant, vt impenitentes sunt tradendi curię seculari. idem sentias de illis, qui pro hæresibus probatis renuunt penitentias recipere.

Qualiter peccetur non adimplendo, et Quòd si post iniunctas & receptas pęnitentias, eas non adimpleant; plurimum refert uidere, an solum peccent non adimplendo, an non modo non adimplendo, sed etiam contrarium faciendo, & committendo aliquod malum opus: si solum peccent non adimplendo, hoc est, omittendo facere quod facere promiserunt, vt verbi gratia, non orare, non ieiunare, non visitare ecclesias & similia; tunc nullo modo videntur relapsi, quia nihil cõmittunt ex quo possint relapsi iudicari: & propterea impenitentes iudicabuntur, & velut tales punientur, nisi resipiscant, & consentiant congrue satisfacere ad arbitriũ episcopi & inquisitoris, vt ait textus in c. ad abolendam. §. pręsenti. de hęret. Quòd si resipuerint, tunc additis pęnitentiis grauioribus coercētur, & admittuntur: & hac consuetudine vtimur. *qualiter contrariũ faciendo.*

Et hęc intellige quãdo nulla legitima causa impediti à pęnitentia desistunt: secus enim censendum esset si iustã causam habeant, vt si ęgrotent, aut alio iusto impedimento prohibeantur: tunc enim nõ modo non essent impęnitentes, sed nec peccarent quidẽ omittendo. verum hoc casu melius faciẽt consulere inquisitores, vt omni mali suspicionem excludant, de quorum consilio & facultate ad tempus desistere possint ab agenda iniuncta pęnitentia.

Quòd si non modo omittendo, sed etiam cõmittendo, & aliquid mali patrando desistant ab iniunctis pænitentiis agendis; tunc distinguendũ etiã censeo: nam si eas culpas cõmittant, in quas qui incidunt à iure putantur relapsi, vt acceptare hæreticos, deducere, visitare, associare, dona uel munera eis donare, uel mittere, seu fauorem eis impendere, qui excusari non possit: tunc tales non modo impęnitentes, sed etiam relapsi iudicabũtur. c. accusatus. §. ille quoque. de hęreticis lib. 6. nam hoc casu ius pręsumit delinquentes hęc facere ex cõsequentia erroris à se prius approbati. & in hoc casu nulla videtur dubitatio. *Qualiter quis cẽseatur relapsus cõmittendo.*

Sin autem alia mala committant, ad quę vitãda nullo modo se obligarunt, nec hęretica sunt, nec hęresim sapientia, licet aliàs sint prohibita: tũc nullo modo putabũtur impęnitẽtes, nec relapsi, vt si hominẽ interficiant, si adulteriũ committant, si iniuriam aliàs quacunque ratione inferant, & his similia. *Qualiter quis cõmittendo non censeatur relapsus.*

Si vero obligarunt se specialiter ad ea non committenda, & committant: vt si promiserunt non exercere vsuras, postquam abiurassent heresim, quę dicit exercere vsuram non esse peccatũ, aut his similia: tunc quamuis relapsus ex his factis videri possit, argumento. c. accusatus. §. ille quoque. de hęret. lib. 6. quoniam tamen nominatim à iure cautum non est, vt ex his culpis quis relapsus censeatur; tutius videtur ne talis uelut relapsus puniatur: sed hoc casu interrogandus est de credulitate, & tunc velut relapsus poterit damnari si errorem in mẽte habere deprehendatur, aliàs ut deficiens in pęnitentia sibi iniuncta est puniendus, & recipiendus si uelit congrue satisfacere, & perficere iniuncta mandata & iniungenda: & ita uidetur posse colligi ex concilio Narbonensi cap. 10. & sequent. quod alibi retuli. hęc uolui paulo fusius declarare: quoniam à nostris usque adeo traduntur obscure, ut uix intelligas, aut quid sibi uelint, aut in quo dubitationis articulo uersentur.

Qui generaliter se obligãt ad non faciẽdum contra abiurata, si contra faciãt an censendi relapsi.

Sed occasione prędictorum occurrit hîc non contemnenda difficultas: quoniam in forma abiurationis eorũ qui ab hæresi reuertuntur, vt docuit Eymericus 3.par.in 8.modo terminãdi processum fidei num.191.pag.328.col.1.A.quod & vniuersali sacri officij consuetudine vbique receptum est, sequens clausula continetur: *Quòd si cõtra prædicta iurata uel abiurata, seu eorum aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurum, haberi volo protinus pro relapso, ac pœnis relapsis de iure debitis me nunc pro tunc obligo & adstringo, quatenus illis plectar, si & quando probatum extiterit legitime in iudicio, seu me confessum, contra nunc iurata & abiurata, aliqua commisisse.* hæc ibi. videtur ergo quòd ratione huius obligationis iudicialiter & legitime pręstitę posit abiurans puniri tanquam relapsus committendo quicquam contrarium his, quę abiurauit, vel his ad quæ se obligauit iuramento, quorum vnum est adimplere pœnitentiam sibi iniunctam, uel iniungendam, nec in aliquo contrauenire.

Obligatio et promissio abiurãtis nõ extenditur extra iuris dispositionem.

Et quamuis prima fronte hæc urgere videantur; non tamen recedendum est à præfata doctrina. prædicta enim abiurantis promissio & obligatio secũdum iuris regulas fieri intelligitur, nec potest amplius operari, q̃ ius ipsum permittat: qm̃ in actibus legitimis, quos quis transigit, vnusquisque censetur se cum legibus conformare. l. si duo. ff. de acquiren. uel omitten. hæredit. l. nemo potest. ff. de legatis. 1. cum ibi traditis per Doctores. Rursus, nemo est dominus vitæ suæ, neque membrorum suorũ nisi quatenus leges permittunt. l. liber homo. ff. ad legem Aquiliam. denique nullus censetur plus contra se statuere, quàm iure permittitur: quia hoc repugnaret legi naturali. cum itaque à iure sanciti sint casus, quibus in pœnã relapsus incurratur. c. accusatus. de hæret. lib. 6. ad hos tantum referenda erit abiurantis illa generalis obligatio, & promissio, ne prçter iura & leges aliquid durum in se statuat: quod nec fieri iuste potest nec debet. si ergo in alios casus incidat quantumuis contra promissionem & obligationem venire uideatur, non tamen est relapsus censendus: quoniam alii casus præter definitos à iure, relapsum non faciunt. atque ex his credo breuiter esse huic difficultati satisfactum.

SCHOL. CXLV.

Pag. 387 col. 2. C

In quæstionem xcix. An hæreticus pænitens & relapsus brachio seculari tradendus sit.

QVæ ad tractationem & cognitionem relapsorum spectãt, copiose tradidit Eymericus par. 2. q. vltima. & diximus lib. 2. Adnotatio. schol. 64. vbi citauimus eos qui de relapsis in hac causa copiose disserunt. de praxi autem in relapsis curię seculari tradendis, agit abunde auctor in nono modo processum fidei terminandi, & Campegius ad Zanch. c. 16.

Cur relapsos ecclesia non recipiat.

Quæsitum est, cur relapsos Ecclesiæ misericordia non recipiat (nam hæc sola dubitatio in hac causa remanet declaranda) & multis rationibus salubriter id statutum videri potest, sed præcipua est; quoniam qui secundo labitur, non præsumitur prius vere conuersus: vnde in concilio Narbonensi c. 11. ita scriptum est: *Et illos qui post abiurationem erroris seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquatis animaduersione debita puniendos, cum sufficiat tales per falsam cõuersionem semel Ecclesiam decepisse.* hæc ibi.

Actus geminatus magnam vim habet.

Huc spectat præsumptio illa de geminatis actibus prauis, quæ etiam extra hoc crimen in multis causis singulares parit effectus: nam, vt exempli gratia, unum proferam exemplum, si aliquo statuto caueri contingat, vt qui delictum aliquod committit, pœna pecuniaria mulctetur, & accusatus conuincatur aliàs idem delictum commisisse, pœna mortis afficiendum tradunt Bartolus, Baldus, Angelus, Ioannes Platea, & ceteri in l. 1. C. de superactio. lib. 10. quos refert & sequitur multa in eandem sententiam commemorans Marsilius singulari 378.

Ad hæc, consuetudine delinquendi pœna augetur. Ioannes Platea præcitato loco. facit textus in l. facultas. C. de iure fisci. & l. 3. C. de episco. audient. quæ cum ita sint, non mirum si Ecclesia relapsos velut inutiles, & semper infectos, & in criminibus conceptis perseuerantes à se iudicet merito expellendos, & iudicibus secularibus relinquendos.

SCHOL. CXLVI.

In quæstionem c. An ecclesiastica sacramenta neganda sint relapso pænitenti.

Pag. 385 col. 2. D

HAeretico relapsis vita corporalis denegatur, vt superiori quæstione dictum est, spiritualis tamen conceditur, quam accipiunt virtute duorum sacramentorum Pænitentiæ & Eucharistię.

Relapsis conuersis qua sacramenta tribuantur.

Verumtamen ut relapsis hęc tanta sacramentorum munera tribuantur, magna conuersionis & verę contritionis signa appareant oportet, ne sacramentis ipsis fiat iniuria, si hominibus pollutis indiscrete conferantur.

Propterea autem manifesta cõuersionis signa postulat summus Pontifex in relapsis, ad hoc vt sacramenta Pęnitentiæ & Eucharistiæ illis tribuãtur: quoniam, vt dicebamus, is qui bis labitur, nõ facile præsumitur vere conuerti.

Morte plectendis nõ detur sacramentũ extremæ unctionis.

Non tamen est dandum vltimo supplicio cõdemnandis (vt parũ uere quidã olim putabant) sacramentũ Extremæ vnctionis: quoniam id sacramentũ infirmorũ est. B. Tho. in 4. sent. dist. 23. q. 2. art. 2. estque communis Theologorum sententia. Repertoriũ inquisitorũ verbo, sacramẽtũ. §. su-

§. superius. Simancas catho. instit. tit. 57. nu. 16. & alii.

Postremo, de materia huius quæstionis videndus est idem Eymericus 3. par. in nono modo processum fidei terminãdi. & Doctores communiter in c. super eo. de hæret. lib. 6.

SCHOL. CXLVII.

Pag. 387 col. 1. A

In quæstionem ciii. An Inquisitor possit iniungere pœnas pecuniarias.

Missis duabus quæstionibus, nempe 101. & 102. de quibus egimus abũde suis locis, indicatis in margine singularum quæstionum; ad quęstionem 103. pergo, in qua Eymericus nouam exorditur tractationẽ de pænitentijs pecuniarijs imponẽdis.

Inquisitorès pœnitẽtias pecuniarias iniungere possunt.

Est autem extra controuersiam quod ipse docet hac quęstione: nam quòd inquisitor possit imponere pænitentias pecuniarias nõ modo admittunt veteres hoc loco ab auctore citati, uerum & ceteri vno ore, Zanchinus tractat. de hæret. c. 16. nu. 9. idem copiosius c. 19. & 20. Repertoriũ inquisitorum uerbo, sententia. §. item circa formã. & uerbo, extorquere. §. 1. Gondisaluus tract. de hæret. q. 8. nu. 6. Carrerius de hæret. nu. 79. & alij ab his citati, ex quibus omnibus in hac causa sequentia colligenda uidentur.

Et eas applicare officio sanctę Inquisitionis.

Primum, non modo inquisitores possunt imponere pœnas pecuniarias applicandas vsibus pijs, ut ad ędificandas ecclesias, ad alendos pauperes, ad dotandas inopes virgines, quarum pudicitia periclitatur, & similia; verum etiam applicandas officio sanctæ inquisitionis: nam nulla ferme causa magis pia est in republica, quàm causa inquisitionis, cuius singulari beneficio hęreses extirpantur; & illa est summa ratio, quæ pro religione facit. l. sunt personæ. ff. de religio. & sumpt. funerum.

Etiãsi nõ immineat extrema necessitas

Tametsi uero Carrerius tract. de hęret. nu. 79. scripserit non alias esse pœnas pecuniarias sacro inquisitionis officio applicandas, quam si necessitas id fieri exigat: non tamen est putandum extremam necessitatem esse expectandam, sed quęcunq; præsens, vel etiam futura sufficit: nam opportunum est, & fidei catholicæ ualde expedit, inquisitionis officium pecunijs abundare, vt quotiens oportuerit absque incommodo crucesignatorum seu familiarium, hæreticorum fiat inquisitio, captura, deductio, & punitio.

Pœna pecuniariæ, qñ imponi possint.

Pœna uero seu mulcta pecuniaria tunc imponenda est, quãdo delati ad gremium Ecclesiæ reuertuntur; non autem cum sunt pertinaces uel relapsi, quia tunc eorum bona confiscata sunt. Zãchinus tract. de hęre. c. 9. nu. 1. & 2. Carrerius de hęret. nu. 79. His adde, quòd pœna pecuniaria ad emendationem & correctionem imponitur, quę non speratur in pertinacibus & relapsis, cum absque misericordia tradantur curię seculari.

Quibus iniungenda, pœna pecuniaria.

Sed non erit pręter rem summatim ostendere quando & quibus hęc pecuniaria mulcta imponi possit. Primum ergo suspectis de hęresi imponi possunt eæ mulctę pecuniarię arbitrio inquisitorum: quod tunc demum fieri solet, cum reus est uehementer suspectus; & propter ętatem vel valetudinem vel aliam causam nec torqueri nec purgari potest: nam tunc trahitur cum alijs reis in publicum indutus habitu pęnitentię, & abiurat solemniter, & tertia parte bonorum mulctatur, plus minusve arbitrio iudicum. Zanchinus tract. de hęret. cap. 19. nu. 2. & Simancas catho. instit. tit. 46. nu. 76. in quo quis modus debeat obseruari paulo post indicabo.

Rursus, inquisitores pro arbitrio suo pœnam pecuniariam indicunt illis, qui proferunt uerba hæretica aut ludendo, aut ex ira, aut ex fatua simplicitate, & ignorantia; quæ tamen excusationem non habet. ita Gondissaluus tract. de hæret. q. 8. nu. 6. dixi supra hoc 3. libro schol. 17. §. sed quã pœna. pag. 128.

Item imponuntur eæ pœnæ pecuniariæ reis diuitibus & cupidis redeuntibus: nam hi uehementer dolere solent in pecunia soluenda: & cum pœna ea sit infligenda, quę magis timetur, ideo salubriter poterit talibus hęc mulcta indici. Zanchinus de hęret. c. 19. nu. 3.

Clericis redeuntib', an possit indici pœna pecuniaria.

De clericis redeuntibus quęsitum est, an pœnæ pecuniarię illis possint indici: & quamuis quibusdam uideatur id fieri non posse, ne bona ecclesiarum quibus seruiunt ob eorum delicta diminuantur. clemẽt. 2. de hęret. verius tamen est imponi posse: quod est extra controuersiã, si proprium habeant patrimoniũ. Zanchinus tract. de hæret. cap. 19. num. 5. Bernardinus Diaz in pract. crim. can. c. 134. immo amplius possunt in pecunia puniri, quamuis non habeant patrimonium, cum fructus beneficiorum in suos vsus conuertant, vt disserui infra schol. 154. super quęstion. 112.

Opinio Repertorij inquisitorum reiecta.

Addit Repertorium inquisitorum in hac causa de imponendis pœnis pecuniarijs, uerbo, sententia. §. item circa: sæpe solere contingere, vt cui imponitur pœna pecuniaria, eam soluere non possit: ideoque caute facturum inquisitorem, si hoc casu bimembrem formet sententiam hoc modo: *Condemno te in tanta pecunia, & nisi solueris intra tantum tempus, talem pœnam corporalem subeas*. Quod multis rationibus non probo. Primum, quia antequam quis condemnetur in pecunia, uidendum est, an eam soluere possit. Rursus, quoniam talis sententiæ conceptio non careret auaritię suspicione. ista ergo licet in aliis tribunalibus fiant, in hoc integerrimo sacræ Inquisitionis officio nullo pacto sunt admittenda; quod in primis obseruandum est cum clericis, qui vbi pecuniariam pœnam soluere non possunt, in corpore coercendi non sunt, vt optime docet Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. c. 134. in fine. cum ergo ob inopiam, quis soluere tales pœnas non potest, aliis salutaribus pęnitentiis omnino plectatur.

Vnde habeatur facultas imponendæ pœnæ pecuniariæ.

Hanc autem facultatem imponendæ mulctæ pecuniariæ habent inquisitores per rescriptum Alexand. IIII. quod incipit, *Super extirpatione.* quod curauimus imprimendum inter literas apostolicas, quo cauetur vt huiusmodi pecunia asseruetur, & quotiens opus fuerit erogetur ad prosequendũ officiũ inquisitionis contra hæreticos.

Caute imponendæ sunt pœnę pecuniariæ.

Hoc postremo admonebo, ne inquisitores in huiusmodi pœnis pecuniarijs imponendis modum excedant, sed peccati qualitatem, & personarum conditionem plurimum animaduertere oportet, atque id in primis ante oculos habendũ est, ne quis fidei iudices auaritię possit insimulare: est in omnibus iudicibus vehementer reprehēdēda auaritia, & fugienda etiã ab omnibus auaritiæ & cupiditatis suspicio: sed in inquisitoribus hoc magis est fugiendum quos integerrimos esse oportet, & omni mali suspicione carentes. quam ob rem prudentissime sunt huiusmodi pænitentię pecuniariæ iniungendæ: quod ex Guidone Fulcodio indicat Eymericus in fine huius quæstionis, quod explicui copiosius supra hoc 3. libro schol. 6. §. at quamuis hoc possint. pag. 118.

Ibidem. D

¶ *Et dominus Guido Fulcodius*. huius Guidonis verba ex peruetusto illo codice Bibliothecę Vaticanæ ita habent: *Verum quia prælatorum tenaces sunt manus, & marsupia constipata, consulerem, quòd ab illis, quibus iniungitur pænitentia danda pecunia in aliquos vsus pios, acciperetur ad istud, honeste tamen & sine scandalo laicorum.* hæc ille.

SCHOL. CXLVIII.

Pag. 387 col. 1. E

In quæstionem ciiij. An Inquisitor exigere possit ab inquisitis expensas.

Ateria huius quæstionis frequẽs est, & cognitu necessaria habet autem potissimum tres conclusiones, quas colligas ex sũmario. Quantum ad primam cõclusionem spectat, quòd videlicet inquisitores possint expẽsas exigere, vbi non habent stipendia sufficientia, de ea agit plenissime Campegius apud Zanchinum c. 19. uers. consequenter nunc peti potest. vbi post multa concludit, inquisitores non modo expensas, uerumetiam sportulas seu salarium accipere posse.

Impensæ de bonis reorũ qui capiũtur, fiant.

De impensis quæ dum in reos inquiritur fiũt, non est magna dubitatio: certum est enim reos ipsos ad hæc teneri, ne ex suo delicto commodũ, aut immunitatem consequantur. itaque si ex longinquo capti deducantur, ductoribus & custodibus, plusquam manifestũ est eos satisfacere oportere, quod ipsum intelligas de alimentis & cibarijs præstitis, dum carceribus clausi tenentur, donec causa eorum fuerit expedita.

In his quis ordo debeat obseruari minutissime præscripsit inquisitoribus Hispanię Madritiana instructio an. Domini 1561. c. 9. in hæc ferme verba: *Sumentur ex bonis sequestratis ipsius delinquentis pecunia, quæ videbuntur necessaria ad deducendum reum vsque ad carceres: & amplius sex vel octo aurei ad alendam reum. nec in expensis plus reo computandum est, quàm fuerit ei necessarium, & iumentis quæ ipsum reum, & lectum in quo dormiat, deferunt. quòd si in bonis sequestratis pecunia numerata non reperiantur, vendentur minus necessaria bona vsque ad præfatam quantitatem. id vero quod receperit huius negotij executor, conscribendum curabit in fine sequestri, & quod remanebit, assignabit carceratis aut dispensatori coram scriba sequestrationis, de quibus omnibus certiores fieri debent inquisitores.*

Non me pręterit in multis inquisitionibus hãc tam exquisitã obseruationem nõ reperiri vel ob paupertatem vel ob alias causas, in quo quisque suæ inquisitionis laudabilem cõsuetudinem obseruabit: superiora tamen ubi custodiri possunt, tutissima sunt, & omnem suspicionem male acceptorum excludunt.

De sportulis fortassis nimis libere loquitur Campegius, nec eius videtur ullo pacto audienda sententia. quis enim ferat in causis fidei admittere, quod in causis alijs, ab his nostris longe diuersis uix retinetur & admittitur? pręsertim cum verisimilior sententia & iustior, aut saltem modestior sit, iure canonico sportulas seu salarium pro dicendis sententijs interdicta esse, vt docet Romanus singulari 183. incipiente, *Tu scis.* per textum in c. cum ab omni. de uita & honest. cler.

Sportulæ seu salarium non est requirendum à reis.

In Hispania inquisitoribus ceterisque sacri officij ministris salaria statuta sunt, quę certis statisque temporibus ipsis soluuntur ex bonis publicatis iuxta eam quantitatem & ordinem, quẽ copiose ostendit Simancas catho. instit. tit. 41. num. 33. & 34.

Salaria inquisitoribus Hispanię sunt constituta.

In Italia & alibi, vbi pauperes sunt inquisitores, ne hæc ullo modo quæ Campegius commemorat, facere cogantur, respublica in qua degunt sacri officij iudices, eos alere debet: quod multis veterum Pontificum rescriptis cautum extat, vt videre licet in Bullario literarum aposto. pro officio sanctæ inquisitionis, præsertim in rescripto Innocentij IIII. incipiente, *Ad extirpanda.* vbi cauetur vt ministris sacri officij satisfiat à communi ciuitatis. Alit sæpe respublica lanistam, alit grammaticum, alit medicum, alit denique alios professores & ingenuarum artium, & artifices mechanicarum magnis salarijs & stipendijs conductos; & non alet inquisitores, qui magno labore, & maiore cum utilitate ei inseruiunt? alebat olim profana Aegyptus sacerdotes è publico ærario, quia idolorum cultui vacabant, vt scribit Rom. Pont. in c. non minus. extra de immunit. ecclesia. & respub. Christiana non alet censores fidei, per quos intacta religio, incorrupta fides, & recta catholicorũ dogmatum obseruatio conseruatur? Quòd si à republica hęc non præstantur, præstentur omnino ab Episcopis, postquam eorum in hac parte onera Inquisitores ferũt, de quo dicam amplius infra schol. 150.

Respublica alat inquisitores

Vel alat Episcop.

Secun-

Inquisitores proprijs ĩbe reticos ĩquirant.

Secunda assertio, quę dicit Episcopos non posse expensas exigere, manifestissima est: nam cum sint ordinarij habeantque redditus ex dignitate episcopali, proprijs stipẽdiis eos conuenit in hoc negotio laborare, vt probat textus in extrauaganti, ex eo. de hęret. relata ab Eymerico par.2. pag. 78. tradit Repertorium inquisitorum verbo, expensę. §. ex quibus. & Locatus in opere iudiciali verbo, expensę.

De tertia cõclusione qua asserit Eymericus inqsitores posse recipere xenia vltro oblata, non tñ á litigantibus, disputant Gondissaluus tract. de hæret. quęstio. nu. 8. & 9. Simancas cath. instit. tit. 34. num. 41. & sequen. & tit. 41. nu. 37. & Ioannes Rojas singula. 112. & Repertoriũ inquisitorum verbo, extorquere. §. an inquisitor. & alij.

Xenia, esculẽta, et poculẽta, an possint accipere inqsitores.

De ea quid sentiam breuiter more meo dicam, & iure ciuili Romano xenia, esculentum, & poculentum, quòd intra paucos dies prodigatur, accipere licet. l. solent. ff. de officio proconsul. quod ipsum non prohibet ius canonicum iudicibus delegatis. cap. statutum. & cap. insuper. de rescriptis.

Ceterum, inquisitores melius facient si nihil omnino acceperint, neque á reis, quod est valde suspectum: neque á cõsanguineis; vel amicis reorum, quod est maxime reprehendendum: neque á quibusuis alijs, quod non videtur laudabile. egregia illa est Catonis laus, de qua Isidorus lib. 10. etymol. c. 2. ita scribit: *Cum essem (inquit Cato) in prouincia legatus, quamplures ad pratores & consules vinum honorarium dabant, nunquam accepi ne priuatò quidem.* hæc ille.

Pœna inquisitorũ Hispaniæ dona accipientium.

In Hispania multis constitutionis capitibus cautum est, vt inquisitores qui dona acceperint, in sententiam excommunicationis incurrant, & officio priuẽtur, & duplum reddant: idq; etiamsi ab officialibus dona acceperint, prima instructione Hispalensi c. 25. & instructio. 2. c. 1. & instructio. 4. cap. 15. tradit Simancas catho. instit. tit. 34. num. 45.

Pœna ministrorũ.

Sed eisdem instructionibus amplius cautum est, vt ministri omnes suis sint stipendiis contenti, & munera non accipiant, ne poculenta quidẽ, aut esculenta. qui vero ex illis accepisse aliquid conuictus fuerit, officio priuatur, duplum soluit, & in excommunicationis sententiam incurrit; si quis autem ex ministris id sciuerit, & inquisitoribus non reuelauerit, ijsdem pœnis plectitur. ita testatur idẽ Simancas cath. instit. tit. 41. nu. 37.

Sunt equidem hæc iusta & prudentissime instituta: si enim in hoc integerrimo tribunali vel minimus & angustissimus aditus pateret muneribus, facile é suis sedibus iustitia ęquitasque commoueretur: Munera enim, sicut Exodi c. 23. scriptum est, prudentes excæcant, & subuertunt verba iustorum. nemo ergo (me iudice) aut inquisitor, aut sacri officij minister munera accipiat: nã grauissimo peccandi periculo se exponit. consulat itaque quisque in hac re conscientiæ suæ.

SCHOL. CXLIX.

In quæstionem cv. An Inquisitor teneatur reddere rationem Episcopo de acceptis gratia expensarum.

Pag. 388 col. 1. A

Multis rationibus potest esse vera hæc prærogatiua, vt inquisitores hanc rationẽ episcopis reddere non teneantur. Primum, quia in hac causa fidei, cum sint delegati, maiores sunt episcopis, ideoque non debent in hoc episcopis esse subiecti. Rursus, quoniam cum multum confidat Papa de inquisitoribus, nec sit verisimile eos male hæc bona dispensaturos, propterea non decuit, vt episcopi ab eis possent hãc rationem exquirere. adde Repertorium inquisitorum verbo, expensæ. §. ex quibus. & Campegium ad Zanchinum c. 19. circa finem.

Inquisitores non reddunt ẽpis rationẽ acceptorũ, & quare.

SCHOL. CL.

In quæstionem cvij. Vnde sit inquisitori in suis sumptibus & ministrorũ salarijs prouidendũ.

Pag. 388 col. 2. B

Consulto omitto quæstionẽ 106. & 107. quia nulla in eis occurrit notatu digna difficultas: hęc vero quæ nunc sequitur valde est vtilis, atque vt ipsemet Eymericus loquitur, Ecclesiæ fructuosa; vix enim vlla est causa quantumuis fauorabilis & pia, quam magis fouere expediat, quàm officium sacrosanctæ inquisitionis diuinitus institutũ vbique terrarum conseruare, augere, fouere, & totis viribus defendere. testẽs sunt multæ præclaræ Europæ vrbes, quarum magistratus & ecclesiastici & seculares, nisi superioribus annis nascentes hæreses protinus oppressissent, & sacrum officium fouissent, multis fortassis nunc erroribus misere perturbarentur.

Magni refert officiũ inquisitionis fouere.

Ergo enitendum est, vt quæque respub. fidei iudices foueat, vt quamprimum hæreses oriuntur, in ipso initio opprimantur, & penitus extirpentur: quibus autem impensis ali debeant & inquisitores & ministri sæpe quæsitum est, nondum autem penitus inuentum, constitutum, & confirmatum. id autem est quod quęrit Eymericus in tota hac quęstione, & multorum de hac re sententias proponit, de quibus singulis suo ordine agemus; reuocanda sunt tamen in memoriam quę de hoc articulo supra schol. 148. retulimus.

¶ *Et Clemens iiij. in consultationibus ad inquisitores, &c. qui dicebatur Guido Fulcodius.* Huius aũt Guidonis verba de hac ꝓposita difficultate ex vetusto illo codice Vaticano ita habẽt: *Hic q̃ritur vnde prouideri possit & debeat inquisitoribus, & eorum notario, quem vtique adhiberi oportet ad acta scribenda,*

Pag. 389 col. 1. A

Sententia Guidonis Fulcodij de alẽdis

inquisitoribus & ministris.

benda, ex quo in terra inuenitur, extra de probatio. quoniam contra falsam? & dico quòd à partibus nihil possunt recipere, hoc est ab his, contra quos inquirunt: nam inquisitiones debent fieri sine incommodo reorum, vt in authent. vt nulli iud. §. his insuper iubemus. collat. 9. debent ergo episcopi prouidere, qui mandatum apostolicum receperunt, quòd dent inquisitoribus consilium & auxilium. verum quia prælatorum tenaces sunt manus, & marsupia constipata, consulerem quòd ab illis quibus iniungitur pœnitentia dandę pecuniæ in aliquos vsus pios, acciperetur ad istud, honestè tamen & sine scandalo laicorum. hactenus ille.

Epi inquisitoribus pvideant in necessarijs.

Et sane hæc sententia quòd inquisitoribus debeant episcopi prouidere, verissima mihi videtur ob rationes hoc loco ab Eymerico & Guidone allatas; crederemque grauissime errare episcopos, qui necessaria subsidia inquisitoribus denegarent, in omnibus illis locis, in quibus non habent salaria constituta.

Ibidem. num. 3.

¶ *Quibusdam videtur quòd domini temporales teneantur, &c.* Quibus olim ita visum fuerit, nondum percepi: sed hoc videtur etiam approbasse Auctor repertorij inquisitorum, qui verbo, salarium. totam hanc quæstionem transcripsit.

Dños téporales pvidere debere inquisitoribus q senserint.

Hæc vero sententia quòd à dominis temporalibus ali debeant inquisitores, verissima quoque est, etiamsi nulla bona confiscata habuerint; nulla enim causa est, quam magis conueniat principibus fouere, quàm hanc, cum ex nulla causa magis regna conseruentur, quàm ex defensa fide, & religione bene fundata & propagata, vt grauiter ostédit Adrianus Papa VI. in breue illo aureo & pereleganti ad Fredericum Saxoniæ ducem aduersus Lutherum, quod est impressum in bullario pag. 76. contra vero facile ea regna dilabuntur & pereunt, quorum principes causam fidei non tuentur, vt multis ostendit Nicolaus primus in epistola ad Michaelem Imperatorem; quæ gratia breuitatis omitto: indicasse sit satis.

Ibidem. num. 4. Aut prouideatur inquisitoribus de cõdemnationibus reorum.

¶ *Quibusdam alijs videtur quòd prouideatur inquisitoribus de condemnationibus, &c.* Et hoc non modo visum est, sed etiam iussum vt fieret ab Innocentio IIII. rescripto quodam incipiente, *Cum per nostras.* quod curauimus imprimendum in bullario pag. 14. hic tamen alendi modus, vt hic refert Eymericus, inducere videtur præiudicium sacro inquisitionis officio: ceterum hoc p̃iudiciũ timendum non est, cum tales condemnationes iustissime factæ fuerint; nam boni non scandalizantur, mali autem etiam de bono opere scandalizantur, & obmurmurant.

Ibidem. Locus emẽdatus.

¶ *Quod licet sit iustum, inducit tamen officio præiudicium.* Ita visum est imprimere ex solo codice manuscripto Sabellano, nam in Bononiensi & Barcinonensi impresso, & in codice Cardinalis de Gambara ita legebatur: *quod licet sit iustum, tamen inducit iudicium.* quæ lectio quamuis seruari posset, mutata tamen est: nam hæc altera plenior est. & antiquæ lectionis hic est sensus, hoc inducit iudicium, quod faciunt peruersi, dicentes faciles esse inquisitores ad condemnationes faciendas, vt bona hæreticorum habeant; & plane decentius esset, si fieri commode posset, aliter prouidere: sin minus, vt dixi, falsum iudicium iniquorum contemnendum est.

Ibidem. Loci varietas.

¶ *A multis alij modi tacti sunt.* In Barcinonensi impresso ita: *Multi alij modi tacti sunt.* In Sabellano ita: *A multis etiam alij modi sunt tacti.* ex his veram lectionem reposuimus, nam ceteri deprauati erant.

Ibidem. Alius modus prouidendi inquisitoribus.

¶ *Et fortassis meliores & leuiores, &c.* Audiui qui hunc modum approbarent, qui mihi non displicuit; videlicet, vt in ecclesijs eius ciuitatis vbi adsunt inquisitores, cum aliquod dete beneficium vacaret veluti canonicatus, aut aliud simile, auctoritate pontificia inquisitoribus pro tempore existentibus, seu sacro officio assignaretur, cum omnibus fructibus & redditibus, & minutulis etiam seu quotidianis distributionibus, vt hinc etiam officij sacri onera subleuarentur.

SCHOL. CLI.

Pag. 389 col. 1. F.

In quæstionem cix. Bona hæreticorum pœnitentium non relapsorum sint ne confiscata, an confiscanda.

T hanc quæstionem & sequentes, in quibus agitur de confiscatione bonorum in hoc crimine facilius percipiantur, obseruandum est, quòd olim initio constitutæ delegatæ inquisitionis, sententia super cõfiscatione bonorum in terris Ecclesię per iudicem ecclesiasticum ferebatur: in aliis vero terris per principes seculares id fiebat, vt apertissime indicat textus in c. vergentis. de hęreticis. in hæc verba: *In terris vero temporali nostræ iurisdictioni subiectis bona hæreticorum statuimus publicari: & in alijs idem præcipimus fieri, per potestates et principes seculares: quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram ecclesiasticam appellatione remota compelli volumus & mandamus.* hæc ibi.

Sententia confiscationis bonorũ olim per quos ferretur?

At labentibus annis indistincte cautum est, vt sententia declaratoria super confiscatione bonorum, vbique feratur per iudicem ecclesiasticum, qui de crimine iudicat: insuper etiam confiscationis ipsius executio, seu bonorum occupatio fit per iudicem ecclesiasticum, videlicet, per epũ, aut inquisitorem; & iudex secularis non intromittit se, nisi quatenus per iudicẽ ecclesiasticũ fuerit requisitus. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. & c. cum secundum leges. § fin. de hæret. lib. 6. ibi: *Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales, antequam per episcopum loci vel aliam personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.* hactenus ibi. traditque eleganter Zanchinus tract. de hęret. c. 25. nu. 2.

Hodie indistincte fertur per inquisitores.

Atque ex his intelligetur modus loquendi Auctoris tum in hac tum in sequenti quæstione, vbi

Sententia Eymerici de confiscatione bonorum qualiter intelligenda. secutus veterem dispositionem c. vergentis. sentire videtur de confiscatione bonorum laicorum non se intromittere iudices ecclesiasticos; & valde profecto miror eum oblitum fuisse textum in d. c. cum secundum leges. sed fortasis suo tempore adhuc ea consuetudo vigebat. cum ergo dicit in fine quęstionis directe non pertinere ad inquisitores, sed ad dominos temporales bona confiscare, id de iure vetere accipiẽdum est: secus enim postea cautum est, vt ostendimus.

His ita cõstitutis, sententia Eymerici est, hęreticos pęnitentes, antequam per sententiam tradantur vt impęnitentes brachio seculari, ex misericordia recuperare bona sua: secus autem si postquam traditi sunt pœniteant & conuertantur; nam non recuperant bona, nisi domini temporales de misericordia illis ea voluerint restituere. hęc suo ordine declarabuntur à nobis paulo post.

De confiscatione bonorũ in hoc crimine q scripserint. Hæc materia de confiscatione bonorum frequens est, & vtilis, & late patens; de qua passim agunt nostri. Zanchinus tract. de hæret. cap. 25. & 26. & ibi Campegius Repertorium inquisitorum verbo, bona. verbo, confiscatio. & verbo, diuisio. Gondisaluus tract. de hæret. q. 15. Carrerius de hæret. num. 135. & seq. Syluester in sum. verbo, hęresis. 2. q. 12. & seq. Alfonsus Castrus lib. 2. de insta hæret. punitio. c. 5. & seq. Simancas cath. instit. tit. 9. Ioannes Rojas singula 26. idem tract. de hæret. par. 2. assertio. 16. Locatus in opere iudiciali verbo, bona hęreticorum. copiose Hieronymus Gigas tract. de crimine lęsę maiestatis lib. 2. tit. de pœnis committentium crimen lęsę maiestatis. q. 1. & multis sequentibus. Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. cap. 14. Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 78. Conradus Brunus lib. 5. de hęret. c 6. Doctores in c. accusatus. §. si vero. de hęret. lib. 6. vbi Archidiaconus, Ioãnes Monachus, & alij veteres & recentiores. & in c. vergentis. extra de hęret. & in c. cum secũdum leges. de hęret. lib. 6. & alij varijs locis, ac de multis quęstionibus in praxi occurrentibus circa bona confiscata tractatum edidit Gabriel Quemada Hispanus. Eymericus vero hac quęstione & aliquot sequentibus ea precipue de confiscatione bonorum hęreticorum disserit, quę ex responsis pontificijs relatis à se in 2. par. ex titulis de hęreticis colliguntur.

Nos vero tametsi occasione eorum quę auctor commemorat, latisime tractare possemus hanc materiam; at quia id instituti nostri ratio non postulat, ea tantum lumine interpretationis illustrabimus, quæ ab Eymerico paulo obscurius traduntur, & indicantur potius quàm declarantur.

Num. 1. Pęnitẽtes hęretici ex misericordia recuperant bona. ¶ *Nam tales postquam pœnitentes sunt, & relapsi non sunt, bona non perdunt.* Caute hæc sunt accipienda: neq; enim dicit, bona nõ sunt confiscata, quia id falsum esset, cum à die cõmissi criminis ipso iure bona sint cõfiscata. c. cum secũdũ leges. de hær. lib. 6. de quo non est dubitandũ; sed dicit, *Bona non perdunt*; quoniam ex misericordia illis cõdonantur, vt ipsemet auctor apertisime indicat paulo inferius nu. 3. versi. si autem pęnitent.

Num. 1. Semel traditus curię seculari, licet cõuertatur, non recipitur. ¶ *Ideo si post conuertantur, bona huiusmodi remanent apud dominos temporales, &c.* Hoc casu postquam semel quis traditus est curiæ seculari, etsi conuertatur, recipiendus nõ est, vt dixi supra lib. 2. Adnot. schol. 27. §. postquam traditus fuerat. & lib. 3. schol. 65. §. crederem de misericordia.

Item quãuis de facto reciperetur, nullo modo essent ei bona restituenda; quoniam indignus est omnino tanta benignitate, nec videtur iustum, vt duo tam insignia & ĩgẽtia priuilegia indignissimo & perditissimo homini conferantur.

Inquisitores possũt bona cõdonare pęnitẽtibus hęreticis. Quantum vero attinet ad textũ in c. vergentis. de hęret. quo vtitur Eymericus hoc loco, is quidem optime probat, posse inquisitores, vel alios, ad quos pertinent bona hæreticorum confiscata, illa hæreticis reuertentibus & pęnitentibus intrà tempus gratię condonare, vt abũde explicuimus lib. 2. Adnotatio. schol. 6. §. nec ad eos. pag. 35. at ex eo non deducitur quod hîc Eymericus nititur persuadere, videlicet, condonanda esse bona eis, qui traditi sunt curiæ seculari si cõuertantur: nam nec iuri nec rationi id videtur consentaneum, immo multa iura contrarium suadere videntur. de quo vide supra hoc 3. lib. schol. 12. pag. 123.

Quibus casib' possint bona hæreticis redeuntibus condonari. ¶ *Si autem pœnitent antequam per sententiam, &c. tradantur brachio seculari, &c. cum tales ad misericordiam, &c. admittantur, eorum bona non confiscantur.* Ipso iure confiscata sunt, sed ex sola misericordia, vt recte hic admonet auctor, condonantur: & videtur mihi valde benignum & etiam obseruandum, vt in illis casibus, in quibus hæreticis redeuntibus pœna perpetui carceris remittitur, in eisdem etiam ob eandem rationem confiscatio bonorum remittatur, seu bona condonentur. qui autẽ sint illi casus, dixi supra hoc 3. lib. schol. 142. quos videas.

An hæreticus nõdum accusatus, nec cõdemnatus teneatur in conscientia bona fisco restituere. Sed cum ex benignitate & misericordia hæreticis redeuntibus bona fuerint condonata, licite ea retinent, & dominium bonorum quod per delictum amiserant, protinus iudicis condonantis auctoritate recuperant: at maior difficultas est, an hæreticus nondum à iudice condemnatus, nec ab aliquo accusatus, siue denuntiatus teneatur in foro conscientiæ bona sua omnia offerre fisco, ita q̃ si non restituat, tandiu sit in peccato mortali, quandiu bona quę possidet fisco non restituit.

In hac quæstione pugnantes sunt insignium doctorum sententiæ: nam ante condemnationem, & denuntiationem obligari hæreticum ad restituenda omnia bona fisco asseruerunt Panormitanus & Felynus in c. 1. de constit. idem Panormitanus in c. dilecti. de arbit. Paulus in l. 1. §. ad bestias. de postulando. Barbatia in c. Raynaldus. de testam. Maynerius in l. quod à quoquam. ff. de regul. iuris. Tiraquellus in l. si vnquam. C. de reuo. donatio. in parte: reuertatur. num. 246. Ludouicus Gomezius in cap. 1. de rescript. lib. 6. & postremo tenaciter eandem sententiam multo argumentorum põdere nititur persuadere Alfonsus Castrus lib. 2. c. 10. de potestate legis pęnalis. & lib. 2. c. 6. de iusta hæreti. punitio.

Non tenetur iuxta veriorem opinionẽ. Cæterum, contraria sententia verior semper & benignior viris doctissimis visa est, dum asserunt neminem obligatum esse ad pœnam in se ipsum exequendã, & nonnulli quoq; in hac quæstione, id in

id in hæreticis verum esse nominatim tradunt.

Contrarium ergo tuentur Contradus de contract.q.7. conclusione 9. Angelus Clauasius in sum.verbo,pœna.§.3.Syluester in sum.verbo,hæresis.1.num.13.versi. pro his tamen notandum. idem verbo, assassinus. vterque Thomas 2.2.q. 62.art.3.Antonius Gomez tom.3.varia.resolut. c.2.num.5. Adrianus quodlibeto.6.art.1.Franciscus Victoria in relectione de Indis. Sotus lib.1. de iusti.& iure q.6.art.6. Simancas cath. instit.tit. 9.num.157.cum multis sequentibus. Ioannes Andr.in c.pro humani.de homicidio.lib.6. Bartolus in l.eius qui delatorem.ff.de iure fisci. glossa.in c. fraternitatis.12.q.2.Fernandus Vasquius lib.1.de successionum progressu in præfatione. num.98. versi. simillimum est. Gabriel in 4. sentent. distinct.15.q.4.& alij plerique,quos gratia breuitatis omitto.

Rationes quib' probatur hæreticũ occultũ non teneri in conscientia ad restituendũ bona fisco

Neque ab hac sententia vllo pacto recedendũ est. Primum,quia nemo cogendus est,vt se ipsum prodat in publicum,iuxta doctrinam diui Chrysostomi super epistolam Pauli ad Hebræos.c.quis aliquando.de pænit.dist.1.quòd si per aliquam legem,vt Alfonsus putat,ante accusationem & denuntiationem hæreticus sua bona fisco restituere teneretur,iam obligaretur ad se prodendum, & manifestãdum;vix enim quisquã potest sua bona offerre fisco, pſertim si sit vel mediocriter diues, quin se ipsum simul infamet, & prodat: quod quàm sit durum,nemo non videt.

Rursus, iniquum est intolerabilem obligationem inducere, & ad id homines obligare quod durissimum videatur posse adimplere: neque enim onera grauia & importabilia sunt imponenda, Matth.cap.23. hoc autem apertissime sequeretur,si ad restitutionem huiusmodi occultos hæreticos obligaremus.

Præterea,vt optime scripsit Isidorus c. erit autem.distinct.4.leges quibus obligantur subditi ad parendum illis,possibiles esse debẽt, & subditorum moribus congruentes: neminem autem futurum credo nisi Alfonsum, qui facile dicat,legem obligantem in foro conscientiæ ad pœnam omnium bonorum in se ipsum exequendam possibilem esse,& subditorum moribus congruentem.

Ad hæc, nusquam Alfonsi & aliorum cõtraria opinio est consuetudine recepta,neque(vt credo) quisquam theologus vnquam huiusmodi occultos hæreticos obligauit ad hanc restitutionem faciendam.& grauissimum plane est,& valde acerbum talem persuadere obligationem.

Postremo, rationi naturali aduersatur,vt idem sit actor & reus, & vt in se ipsum sententiam quis dicat; quod fieret si reus in conscientia obligaretur ad restituendum omnia bona sua fisco.plurimæ aliæ in hanc sententiam rationes afferri potuissent,quas gratia breuitatis omitto.

Argumenta vero quibus Alfonsus nititur persuadere sententiam suam, libenter diluissem,nisi Iacobus Simancas catho. instit. tit.9.num.157.& multis sequentibus abunde eis satisfecisset. Rursus,propterea libentius eo onere me libero; quoniam quidquid Alfonsus dicat,ab hac postrema sententia nullo pacto est recedendum.

Quã potissimum in cũ habeat nostra sententia.

Et præfata sententia,quam sequimur, tunc potissimum vera est,quando hæreticus omnino occultus est,seu vere mentalis, qui sola cogitatione hæresim animo retinet, nec vllis signis exterioribus eam profert. idem sentias in eo, qui hæresim per signa manifestauit,nemo tamen audiuit,hunc diximus occultum per accidens: quamuis enim talis sit excommunicatus, non tenebitur in conscientia bona sua fisco restituere. hoc ipsum asserendum est de hæretico emendato, qui licet hæreses tenuerit, fraterne admonitus resipuit: hic enim nullo modo obligatur in conscientia ad restituẽda bona quæ possidet fisco:in his enim omnibus locum habent superiores rationes.

An in cõscientia obligetur bona fisco restituere q negat, quod fatẽri debuit.

Maior tamen dubitatio est, An hæreticus negans in indicio veritatem, quam fateri debebat (quia verbi gratia, erat semiplena probatio contra ipsum) & propterea fuit à pœna liberatus, obligetur in conscientia ad soluendam pœnam absque iudicis sententia. non patitur mea breuitas vt eam explicem:videndi interim Dominicus Sotus lib.1.de iust. & iure q.6. art.6. & lib.4.q.6. art.4. dixi copiose apud Beatum Thomam 2. 2.q.11.art.3.

SCHOL. CLII.

In quæstionem cx. An bona hæreticorum impænitentium vel relapsorum confiscãda sint ab Episcopo & ab Inquisitore.

Pag.390 col. 1. A

IAm monui superiori scholio Eymericum secutum vetera iura scripsisse tum in quæstione superiori, tum hoc loco, confiscationem bonorum hæreticorum, laicorum non fieri per inquisitores,sed per dominos temporales: cum tamen hodie secus obtineat, vt vere docuit Zanchinus tract. de hæret.c.25.nu.2.

Iudices sæculares compelli possũt ad exequendam bonorum confiscationẽ.

Illud hic occurrit obseruatione dignum, quod satis aperte colligitur ex c.vergentis. de hæret.videlicet, cogi posse per censuram ecclesiasticã dominos temporales ad exequendam bonorũ confiscationem factam, seu verius declaratam per iudices ecclesiasticos.

Quòd si contingat hæredes, aut amicos, aut consanguineos eorum, quorũ bona fuerunt confiscata,ea bona nolle restituere, cogendi sunt ad eã præstãda;& si opus fuerit, vi compelli debẽt, inuocato auxilio seculari.

Cur olim per dños tẽpales fieret confiscatio.

Propterea vero olim per dominos tẽporales confiscatio bonorum,damnatorum hæreticorum fiebat,vt mihi videtur,quia bona confiscata ad ipsos spectabant.fuit enim olim,vt obiter id dicam, in adiudicãdis bonis confiscatis magna varietas: nam Innocentius tertius statuit, vt bona hæreticorum confiscata in terris imperij applicarentur fisco seculari;in terris vero ecclesiæ, fisco ecclesiæ, vt constat ex c.vergentis. de heret. traditque Tabiensis

biensis in sum. verbo, hæreticus. §. 6. & Cãpegius apud Zanchinum c. 26.

Varietas circa bonorũ confiscationem. Inde Innocẽtius IIII. rescripto incipiente, *Ad extirpanda.* §. teneatur insuper. bona confiscata his verbis diuidenda iussit in tres partes: *Teneatur insuper potestas seu rector, omnia bona hæreticorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata seu inuenta, & condemnationes pro his exactas diuidere tali modo: vna pars deueniat in commune ciuitatis vel loci: secunda, in fauorem & expeditionem officij detur officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint: tertia, ponatur in aliquo tuto loco secundum quòd diœcesano & inquisitoribus videbitur reseruanda, & expendenda per consilium eorundem in fauorem fidei, & ad hæreticos extirpandos, non obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito, aut condendo.* hactenus ibi.

Noua iura de bonis confiscatis. Tandem cum tempore Clementis v. sancitum esset, vt inquisitor pprios haberet carceres, familiam propriam, & proprios notarios & ministros, vt in Clementinis de hæreticis fusius continetur, effectum est, vt istis diuisionibus cessantibus omnia bona ad solum inquisitorem, sacrũue officium pertinere debeant, vt luculẽter probauit Ludouicus Bologninus responso quodam de hac re edito anno Dñi 1506. quod sequuntur Tabiensis in sum. verbo, hæreticus. §. 6. Campegius apud Zanchinum c. 26. & Simancas catho. instit. tit. 9. nu. 132. atque hoc iure iustissime vbique vtendum esset.

Bona confiscata in Hispania officio sãctæ inquisitiõis data. In Hispania omnia bona confiscata à regibus nostris catholicis data sunt officio sacrosanctæ inquisitionis, pro salariis, alimentis, & aliis plurimis necessariis impensis, vt præcitato loco Simancas attestatur.

Ex superioribus ergo intelligetur non obscure, quomodo accipienda sint quæ Eymericus his locis commemorat.

SCHOL. CLIII.

Pag. 390 col. 1. D

In quæstionem cxi. An propter hæresim maritorum dotes vxorum sint confiscandæ.

Otissima huius quæstionis conclusio est, Dotes vxorum ob heresim maritorum non confiscari, nisi quando cum hæreticis scientes contrahunt matrimonium.

De hac materia q disserueruнt. De hac materia disserũt Zanchinus tract. de hæret. cap. 25. num. 4. Locatus in opere iudiciali verbo, pœna. num. 9. versi. septimo vxores. Carrerius tract. de hęret. num. 141. & nu. 169. & seq. Palacius Rubius super lege Taurina 78. num. 1. idem in tract. de regno Nauarræ par. 5. §. 5. vbi copiose explicat quando delictum mariti vxori noceat. Simancas catho. instit. tit. 9. num. 66. & sequen. Ioannes Rojas singulari 215.

Ratio vero huius conclusionis est, quoniam mulier scienter contrahens cum viro hæretico, errori eius consentire videtur, & hæretica putatur; vnde consequitur vt & dotem & dotis priuilegia amittat, de quibus in l. 1. ff. soluto mat. & in l. assiduis. C. qui potio. in pig. habeantur. authent. item priuilegium. C. de hæret. Archidiaconus in c. 1. 4. q. 1. Baldus in Rub. de priuil. dot. late Balbus tract. de dote part. 11. membro 3. differentia 21. Ioãnes Rojas d. singul. 215. glossa, Archidiaconus & Doctores communiter in c. decreuit. de hæret. lib. 6. Repertorium inquisitorum verbo, mulieres. §. vlt. idem copiosius verbo, dotes. *Cur vxor nupta hæretico pdat dotẽ.*

In hac tractatione sequentia sunt potissimum obseruanda. Primum, si vxor à principio nesciuit, virum cui nubebat, hæreticum esse, etiamsi postea sciat, non amittit dotem: quoniam initiũ respicitur. ita glossa in d. c. decreuit. de hæret. lib. 6. verbo, tunc. quam communiter præcitati sequuntur: ignorare autem præsumitur nisi probetur scire. l. verius. ff. de probatio. *Nubens hęretico ignorãter non amittit dotẽ.*

Sed mihi hoc amplius obseruãdum videtur, si à principio ignorãs contraxit, q̃uis postea maritum hæreticum fuisse intelligat, dotem non amittet, nisi & ipsa peccato eius deinceps consentiat: nam tunc dotem amittet, quoniam paria videntur à principio vel ex post facto delicto consentire: vbique enim peccatum adest, & eadem pœnę ratio, quare idem ius statuetur. l. illud. ff. ad legem Aquiliam.

Plus tamen dubitationis habet, An si vxor maritum hæreticum nouit postquam cum eo contraxit, dotem amittat, si non reuelet iudicibus fidei; & qui tenent hæreticos indistincte esse reuelandos, fortassis dicerent in pœnam omissæ reuelationis, priuilegium recuperandæ dotis amitti. sed verius est non amittere. Primum, quia ex omissa reuelatione non contrahitur hæresis, sed hæresis suspicio: pœna autẽ amittendæ dotis non videtur infligi ob solam quamcunque heresis suspicionem: quod est benignius. d. c. decreuit. de heret. lib. 6. punietur ergo mitiori pœna extra ordinem: interdum vero excusari poterit ob causas, quas retuli supra lib. 2. Adnotatio. schol. 59. §. at non videtur. pag. 104. *An vxor amittat dotẽ si nõ reuelet maritum hęreticũ.*

Huc spectãt quæ tradit Mattheus de Afflictis in constit. regni Siciliæ lib. 2. de vxore for. iudicat. quẽ sequitur Gigas tract. de crimine lęsę maiest. lib. 3. tit. de pœnis, quas incurrunt filij. q. 19. nu. 2. quòd si non denuntiat maritum suum rebellem regi, excusatur propter arctissimam coniunctionem, quæ est inter virum & vxorem.

Num aũt si vxor catholica receptet maritum hęreticum incidat in pœnas receptatorum, quęsitum est: & Albericus in libris de statutis par. 4. q. 7. non teneri pœna receptatorum asserit, & ita qñq; iudicatum cõmemorat, per textum in l. 1. C. de repud. ibi: *non mutet vxoris affectionem*: quia potius id amore viri & affectu maritali, q̃ affectu criminis facere videtur. & hanc sentẽtiam sequitur Gigas tract. de crimine lęsæ maiestatis lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 20. nu. 3. neq; ab hac sententia puto recedendum, vt dixi supra lib. 2. schol. 62. §. seu aliàs fauorem. cum sequen. *Vxor receptans maritum hęreticũ qualiter puniatur.*

Vxor à fisco dotem recuperat. Sed in viam reuertor, cum vxor dotem non amittat ob hæresim mariti (quod iustum est & rationi consonum, quia delicta suos debent tenere auctores. l. sancimus. C. de pœnis.) si bona mariti à fisco sint occupata, mulier dotem suam ab eo repetere poterit. l. 1. cum ibi notatis. C. de repud. tradit Baptista à sancto Blasio in tract. de priuil. dotalibus. in priuilegio 146. sequitur Capegius tract. de dote 3. par. q. 23. & Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 18. num. 6.

Qualiter intelligatur restituendã esse dotem. Cum vero dicimus, dotem esse catholicę vxori à fisco restituendam, eam intelligimus quam vere maritus hæreticus ab vxore habuit, non illã quam in dotalibus instrumentis maritus se habuisse confitetur. l. 1. C. de dote cau. non numerata. l. si quis post hac. C. de bonis proscript. glossa & Doctores communiter in l. assiduis. C. qui potio. in pig. habeantur.

Non ergo sufficit vxori ad repetendam dotem à fisco, producere dotale instrumentum, nisi amplius per testes, vel fidem tabellionis, vel aliter numerationem dotis viro factam legitime ꝓbauerit, vt efficaciter docuit Gabriel Quemada in compendio quæstionum de bonis confiscatis. q. 4. quod apertissime probat textus in d. l. si quis posthac. C. de bonis proscripto. ibi: *Dos etiam, non quæ aliquoties inaniter dotalium instrumentorum tenore conscribitur, sed quam se corporaliter tradidisse docuerit, repræsentetur.* hæc ibi.

Qualia bona cum dote uxor recuperet marito dãnato. Ad hæc, restituenda sunt vxori bona parapherna, & alia eiusdem propria quocunque titulo quęsita: item ea quæ ab innoxio adhuc viro titulo donationis ante nuptias accepit, aut aliis quibusdam modis, quos explicat textus in d. l. si quis posthac. C. de bonis proscripto. in hęc verba: *Ea etiam quę ab innoxio adhuc marito ante nuptias titulo donationis acceperit, vel durante matrimonio largitione viri ad eam ante proscriptionem peruenerint, apud eam firmiter permaneant.* hactenus ibi. Huc spectat textus in l. si ego. §. dotis. ff. de iure dot. & in l. 2. C. ne vxor pro marito. his verbis comprehendas arthas, & alia munuscula quæ ab sponso data sunt sponsæ osculis interuenientibus, cum primum copularentur: hæc enim non confiscãtur, quia pudicitiæ prȩmio cedunt: hæc ergo à fisco repetenda erunt.

Quæ accepit vxor à consanguineis mariti hæretici non perdit ob illius hæresim. Neque propter hæresim mariti perdit vxor, quæ dono accepit à consanguineis eiusdem mariti, nisi nominatim ab eo, qui donauit vxori, dictum sit vt marito acquirantur, vt optime scripsit Palacius Rubius in rub. de donatio. inter virum & vxo. §. 45. quem sequitur Simancas catho. instit. tit. 9. num. 76. quod & mihi magnopere probatur: quia hoc casu contemplatione vxoris, non intuitu viri factæ videntur huiusmodi donationes; quod tunc maxime verum erit, cum res dono datæ eius sunt naturæ, vt potius vxori, quam viro competant.

Acquisitum constante matrimonio, Illa mihi postrema difficultas hîc est diluenda, An id quod matrimonio constante acquisitum est, debeat fisco adiudicari, cũ maritus committit crimen hęresis; an vero & sua lucri pars vnã cum dote vxori sit restituẽda. *an fisco adiudicetur, vel quid vxori detur.* & omissis multis, verior sententia & mitior est (à qua non recederem si iudex in tali lite futurus essem) suã partem lucri cum dote vxori restituendam esse. Primum hoc benignitas suadet, & æquitas: deinde, non est rationi cõsonum vt bona lucrata ex parte vxoris non committentis delictum fisco cedant. l. ob maritorum. C. ne vxor pro marito. Postremo hoc cõi voto recipiũt viri insignes. Palacius Rubius in rub. de donatio. inter virum & vxo. Gabriel Quemada in compendio quęstionum de bonis confiscatis. q. 6. quos sequitur Simancas cath. instit. tit. 9. nu. 71. cetera huc spectantia ab aliis sunt petenda: nobis magis necessaria & frequentiora retulisse sit satis.

SCHOL. CLIIII.

In quæstionem cxij. De confiscatione bonorum clericorum hæreticorum.

Pag. 390 vol. 2.

EX tota serie huius quęstionis non obscure colliguntur tria axiomata. *Sũma totius quęstionis.*

Primum est, Bona laicorũ hęreticorum applicantur dominis temporalibus, siue tales domini sint seculares, siue sint prælati, quos contingat habere iurisdictionem temporalem.

Alterum est, Bona hæreticorum clericorum applicantur ecclesijs, à quibus habuerunt stipendia.

Postremum est, Bona ecclesiarum, quę à clericis hęreticis possidentur, ob delicta clericorum non esse applicanda etiam fisco ecclesię.

De prima assertione nihil nunc est à nobis dicẽdum, cum in ꝑcedentibus satis abunde docuerimus, Eymericum vetera iura secutum vbique sentire, bona laicorum hęreticorum & confiscari per principes laicos & occupari, cum tamen hodie res aliter habeat.

Bona clericorũ hæreticorũ cui applicanda. Alterum ergo axioma nunc est in primis declarandum, in quo Eymericus apertissime sentire videtur, bona clerici hęretici, quę ex ecclesia, vel respectu eius acquisiuit, confiscari non posse, nec à quoquam iudice occupari; sed illi ecclesię, cuius contemplatione ea habuit, esse applicanda seu restituenda.

Hęc vero Eymerici sententia apertis iuribus nititur. c. relatum. & c. requisisti. de testamen. c. excommunicamus 1. §. 1. de hęret. quo textu utitur hic auctor. tenet glossa ibidem verbo, stipendia. Collectarius & alij. Ancharanus in cap. cum secũdum leges. de hęret. lib. 6. & Conradus Brunus lib. 5. de heret. cap. 6. Felynus in c. uergentis. de hęret. Cardinalis in clement. 2. de hęret. q. 6. uersi. inquisitoribus. Repertorium inquisitorum uerbo, confiscatio. §. bona clericorum. Couarruuias lib. 2. uaria. resolu. c. 9. num. 12. Bernardinus Diaz in pract. crim. can. cap. 106. & alij quos prudens omitto.

Quò

Tria bonorũ genera possidẽtur à clericis.

Quò autem plenius & apertius hęc percipiantur, obseruandum hoc mihi in primis videtur, à clericis tria potissimum genera bonorum posse possideri. Quædam, quæ sunt ipsius ecclesiæ, vt possessiones, domus, prędia, & similia, super quibus sæpe clerici habẽt fundatos fructus & redditus quos percipiunt, & de quibus aluntur. & in his nulla dubitatio est, ꝙ cõfiscari nequeãt propter ipsorum delicta, sed ecclesijs ipsis quarum erant, penitus relinquuntur: ac de his bonis loquitur textus in clement. nolentes. de hæret. quo vtitur in hac quæstione Eymericus in tertio axiomate, quia delictum ministrorum non debet ecclesiæ præiudicare: neque æquum est vt eius bona minuantur propter eorum facinora, vt ait Repertorium inquisitorum verbo, confiscatio. §. an bona. idem Simancas catho. instit. tit. 9. num. 88. & copiose Sotus lib. 10. de iust. & iure. q. 4. art. 3.

Bona ecclesia ab hæreticis possessa non confiscantur.

Alia sunt bona quæ ipsi clerici possident & percipiunt ex bonis & beneficiis ecclesiæ, vt sunt fructus & redditus ecclesiasticorum beneficiorũ: & in his consistit tota difficultas, an propter hęresim ipsorum confiscari queant. quia tamen in hac re obscurissime loquuntur nostri, rursus distinguere oportet, an clerici curam animarum habeant beneficiis annexam, quales sunt episcopi, & alij rectores inferiores; an vero simpliciter sint beneficiati.

Bona clericorũ ex fructibus beneficiorũ, an possint confiscari.

Si curam animarum habeant, cum non omnes fructus perceptos faciant suos, consequitur vt confiscari nequeant, sed vel ad ecclesiam illã, à qua eos perceperunt, vel ad cameram Apostolicam spectabunt. nam cum huiusmodi fructus ratione administrationis, & curæ animarum sint in vsus pauperum & in cultum diuinum, & in necessitates ministrorum eius ecclesiæ cui seruiunt expendendi, nullum super his dominiũ habent, vt tradit beatus Thomas 2. 2. q. 185. art. 7. & late Sotus lib. 10. de iustitia & iure. q. 4. art. 3. quos sequitur Couarruuias in c. cum in officiis. de testa.

Dixi, *cum non omnes fructus perceptos faciant suos:* quoniam in illa fructuum portione quæ p canones episcopis, & aliis animarum rectoribus est deputata ad suam & suorum sustentationem, c. de redditibus. 12. q. 2. cum verum dominium videantur habere, vt docent Thomas & Sotus proxime citatis locis, videtur fieri posse confiscatio, vt latius ex sequentibus apparebit; quoniam de hac portione idem videtur iudicãdum, quod de fructibus perceptis à simpliciter beneficiatis mox dicemus.

Quòd si clerici qui fructus & redditus ecclesiasticorum beneficiorum percipiunt, simpliciter beneficiati sint: tunc cum verum dominium eorum nanciscantur, vt vult Ioannes Maior lib. 4. senten. dist. 24. q. 20. & Gabriel distinct. 15. q. 8. & Syluester in sum. verbo, clericus 4. & Corneus consil. 314. lib. 3. & Couarruuias in d. c. cum in officiis. de testa. & Sotus lib. 10. de iust. & iure. q. 4. art. 3. & alij, sane si quid ex his acquirant clerici, & labantur in hæresim, poterunt non ecclesijs à quibus stipendia habuerunt, sed sacro inquisitionis officio per inquisitores confiscari, & applicari. ita Simancas catho. instit. tit. 9. nu. 90.

Bona clericorũ hæreticorum ex fructibus beneficiorũ suscepta posse confiscari qui dicant.

Idem iudicium est in bonis acquisitis ex quotidianis distributionibus ecclesiastici beneficij: nam earum verum dominium acquisitum censeri debet habenti beneficium, & eas percipienti. textus in c. vnico. de cleri. non residen. in 6. & ibi Dominicus. sequitur Barbatia in c. fi. de peculio cleri. Decius consi. 280. Parisius consi. 33. volum. 4. Sotus lib. 10. de iust. & iure. q. 4. art. 3. conclusio. 3. & hanc opinionem sequitur & communẽ appellat Couarruuias in d. c. cum in officiis. de testamen. num. 4. constat enim has distributiones à canonibus ecclesiæ ministris concedi ob illud ministerium, quod altari, aut diuino cultui impendunt.

Quemadmodum ergo in his bonis clericorũ acquisitis ex redditibus, fructibus, & quotidianis distributionibus succederent illi, quos ipsi hæredes sibi legitime instituissent, aut in eisdem intestati decedentes de recepta prouinciæ consuetudine successores haberent, parentes, fratres, ceterosque cognatos, (talem enim consuetudinem valere multi viri doctissimi testantur, quos refert & sequitur Couarruuias in d. c. cum in officiis. de testamen. num. 9.) eodem modo si committant crimen hæresis, videtur illis posse succedere officium inquisitionis, cui inquisitores huiusmodi bona confiscabunt.

Clerici in bonis acqsitis ex fructibus beneficiorum testãtur, & ideo ea cõfiscari possunt.

Verum, quoniam nondum mihi constat, an plene sit derogatum vbique dispositioni textus in d. c. excõmunicamus 1. §. 1. quo vtitur in hac quæstione auctor, quo cauetur vt bona clericorum damnatorum de hæresi applicentur ecclesijs, à quibus stipẽdia habuerunt; ideo non auderem facile in contrarium proferre sentẽtiam: sed crederem in hoc standum esse prouinciarũ consuetudini, aut in nostro casu consulendum supremum Senatum sanctæ & vniuersalis Inquisitionis Romanę.

Ex predictis tamen hoc consequitur apertissime, vt clericis redeuntibus, quamuis non habeant patrimonium, dummodo habeant fructus beneficiorum, possunt imponi pænitentiæ pecuniarię, cum in fructibus beneficiorum habeant dominium, vt hactenus demõstratum est. & hoc est verius, quamuis Repertorium inquisitorum verbo, clericus. §. an clericis. contrarium velit. & dixi plenius supra schol. 147. §. de clericis.

Clericis redeuntibus, pecuniariæ pænitẽtiæ imponi possunt.

Postremo, quædam sunt clericorum bona, quę non habuerunt ab ecclesia prędictis modis, sed à parentibus, amicis, consanguineis, vel etiam ex propria industria comparãrunt, vt ex aliquo honesto exercitio, seu officio, vt verbi gratia, ingenuas artes profitendo, & in his minor est dubitatio. constat enim ob hęresim eorum confiscari posse. Oldradus consi. 17. Paulus Castrensis consi. 154. Guiliermus Benedictus in repetitio. cap. Raynutius. de testa. verbo, & vxorem. num. 242. Couarruuias lib. 2. varia. resolutio. c. 9. num. 12. Bossius tit. de hęret. nu. 35. Repertorium inquisitorum verbo, confiscatio. §. bona clericorum. Simancas catho. instit. tit. 9. num. 92. & alij plerique. nemo enim dubitat, eos in his verum dominium

Bona clericorũ hæreticorũ pria cõfiscari possunt.

mm 2 nium

nium habere, sunt namq; eorum propria bona, vt ait B. Thomas 2.2.q.185.art.7.

Bona feudalia clericorũ hæreticorũ non confiscantur. Quòd si clericus bona feudalia habeat, ea nõ confiscantur, sed ad directos dominos reuertuntur, sicuti alibi plenius scripsimus. & tradunt Hostiensis in cap. excommunicamus. de hæret. §. moneantur.num.12.& Speculator tit.de feudis. versi. quadragesimo quæritur. num.62. disputat late Albericus in libro de statutis 3.par.q.17.& Hieronymus Gigas tract.de crimine læsę maiest. lib.2.tit.de pœnis committentium crimen læsæ maiestatis, quæst.5.vbi aduersas de hac quæstione opiniones eleganter conciliat.

Fisc⁹ succedit in feudũ dãnati quoad vsumfructũ dãnato viuẽte. Mihi valde probatur sententia eorum qui dicunt, quòd quamuis bona feudalia non transeant in fiscum per generalem bonorum confiscationem, sed quòd reuertantur, vel ad dominos proprios bonorum feudalium, vel transferantur in eos, qui iure feudi successuri forent; tamen viuente ipso condemnato, qui feudum tenebat, fiscus succedet in feudum quoad vsumfructum; eo vero mortuo in feudo succedent qui iure succedere possunt. ita And. de Isernia quem laudo in c.1.§.preterea. tit. quæ sit prima causa beneficij amittendi. & §. denique. eodem tit. quem refert & sequitur Gigas tract.de crimine læsæ maiestat. lib.2.tit. de pœnis. com.crim. læsæ maiestat.q.5. nu.4.& 7.& hoc intelligo in feudis possessis tam à laicis, quàm à clericis damnatis de hæresi.

Idẽ locũ habet ĩ bonis restitutioni subiectis & vĩculatis. Id ipsum quod de bonis feudalibus proxime dixi, locum habere existimo in bonis restitutioni subiectis: ea enim non publicantur ob hæresim possidentium, sed ei restituẽda sunt, cui post aliquod tempus relinquenda, seu restituenda erant. Gabriel Quemada in compendio quæstionum de bonis confiscatis q.17. & Simancas catho.instit.tit.9.nu 93.

Num autem viuente damnato in his etiam bonis fiscus habeat vsumfructum, disputat precitato loco Quemadą: & mihi verius videtur vsumfructum habere. l.Statius Florus.§.Cornelio Felici.ff.de iure fisci. vbi Doctores hoc communiter adnotare solent.sed de his omnibus plenissime disseruit Ludouicus Molina iureconsultus Hispanus lib.4.c.11.de Hispanorũ primogeniis.

De bonis emphyteoticariis quid sentiẽdũ. De bonis emphyteoticariis quid sit sentiendũ tradit Bernardinus Diaz in pract. crim.cano.c. 106.& copiose Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib.2.tit.de pœnis committentium crimen læsę maiest.q.6.quos videto.

SCHOL. CLV.

Pag.390 col.1.E *In quæstionem cxiij. De priuatione dignitatum, honorum, beneficiorum ecclesiasticorum, & publicorum officiorum, quæ propter hæresim infligitur.*

Absoluta vna pœna. quæ ob crimen hæresis infligitur, videlicet confiscatio bonorũ; nunc alteram aggreditur, quę est priuatio dignitatum, officiorum publicorum, & ecclesiasticorum beneficiorum, quam incurrunt non modo heretici, sed etiã filij eorũ.

Quæstionis summa. Ex hac autem quęstione tres potissimum colliguntur assertiones.

Prima est, Inquisitor cum Episcopo, vel eius vicario priuare debet, seu priuatos denuntiare beneficiis ecclesiasticis & dignitatibus hereticos & eorum fautores, defensores, receptatores & eorum filios. item beneficiis publicis.

Altera est, Tunc vero ad hanc pœnam infligendam, seu potius declarandam non vocantur episcopi, quando ipsi malo animo talibus beneficia ecclesiastica contulerunt; nam episcopi ob id delictum puniendi sunt à suis iudicibus.

Tertia & vltima assertio est, Hęc pœna priuationis non habet locum in pęnitentibus & conuersis.

Cum Inquisitor priuat beneficijs ecclesiasticis, epi consiliũ requirat. Circa primam assertionem notandum est id quod breuiter docuimus supra hoc 3.lib. schol. 7.§.idcirco nos.pag.219.videlicet, quòd cum hęretici, fautores, & ceteri huiusmodi priuandi sunt beneficiis ecclesiasticis, consilium episcopi requirere debet inquisitor, quamuis non teneatur expectare consensum, vt ait Geminianus in c. vt commissi.de hęret.lib.6.at secus est cum priuandi sunt officiis secularibus, quia tunc solus inquisitor id facere potest.ita Geminianus, Franchus, & alij in d.c.vt commissi.de heret.lib.6.Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor.§.19. rationem diuersitatis pulchre ostendit glossa in d.c.vt commissi.verbo, honoribus.& Lambertinus de iure patronatus lib.2.par.prima.art.6.nonę quęstionis principalis, in fine.

Idem faciat cum priuat beneficys secularib⁹. Quamquam autẽ hæc summo iure vera sint, possintque absque vllo vel iuris vel episcopi præiudicio exerceri ab inquisitoribus; tutius tamen est & decentius, vt etiam in priuatione seculariũ officiorum & dignitatum episcopi cõsensus adhibeatur, iuxta ea quæ tradidimus supra hoc 3.libro schol.108.pag.215.& series contextus in d. c.vt commissi.satis indicare videtur in priuatione vtrorumque episcopi consensum esse adhibendum: & hęc sententia securior est, quam etiã non obscure sequi videtur hoc loco Eymericus, vt constat ex initio quęstionis, & ex modo quo eam proponit.

Hęretici an ipso iure sint suis beneficijs priuati. Illa vero est huius loci non postponenda difficultas, An hęretici, & credentes, fautores, defensores, & receptatores sint suis beneficiis ipso iure priuati, an potius debeant priuari per sententiam. in hac controuersia tota obscuritas consistit in illis verbis textus in d.c.vt commissi.videlicet. *Priuandi præterea, vel priuatos nuntiandi.*

Ac primum quidem ipso iure priuati videntur hęretici, & credentes, suis beneficijs (nam de aliis mox dicemus) c.quo iure. distinctio.8. vbi id adnotant glossa, Dominicus & Prępositus,

Ioannes

Ioannes And. & alii in d. c. ut commissi. de hęret. lib. 6. vbi prędicta uerba, *priuandi vel priuatos denuntiandi*, expositiue accipienda admonet, idest, priuatos denuntiandi. adduntque in sententiis hac etiam ratione loquendi vti oportere inquisitores. eandem opinionem profitentur Abbas in c. inter dilectos. & Felynus in c. 2. de rescript. & alii quos refert Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. c. 106. Ad hęc sicuti ipso iure sunt infames, excommunicati, & cet. perinde ipso quoque iure uideri possunt suis beneficiis priuati.

Alfonsi Castri opinio. Sed Alfonsus Castr. lib. 2. c. 9. de iusta hæret. punitio. putat hæreticos ipso iure non incurrere priuationem officij aut beneficij suscepti, sed solum postquam ad illam priuationem fuerint à iudice condemnati. Alfonsum sequitur etiam Simancas catho. instit. tit. 46. nu. 72. addens in hác sententiam rationes multas. Primum, quia semper sententia saltem declaratoria necessaria est: tum quia frustra requirendi essent episcopi ad beneficiorum priuationem, si clerici ipso iure priuati forent, & sententia iudicis necessaria non esset.

Hęretici ipso iure sunt priuati suis beneficijs. Mihi tamen paulo diligentius rem contemplanti, veterum sententia verior videtur, videlicet, hęreticos ipso iure priuatos esse beneficijs ecclesiasticis à die commissi criminis, & illa verba posita in d. c. vt commissi. de hæret. lib. 6. *priuandi vel priuatos denuntiandi*, expositiue omnino accipienda esse, vt optime voluit ibidem Ioannes And. & alij, quos paulo antea citaui.

Quòd si nolis expositiue accipere, sed ita, vt dictio, *priuandi*, referatur ad hæreticorum fautores, receptatores, & defensores: dictio vero, *priuatos denuntiandi*, ad ipsos hæreticos, vt exponit Couarruuias lib. 2. uaria. resolut. c. 8. nu. 4. adhuc apertissime consequitur, hæreticos ipso iure suis beneficijs esse priuatos.

Pij V. Pontif. Max. constitutio de beneficijs hæreticorum vacátibus. Postremo, quidquid sit de iure vetere, iure tamen nouo nullo pacto negare possumus, quin hæretici sint ipso iure à die commissi criminis suis beneficijs priuati: nam Pius V. Pont. Max. rescripto quodam incipiente, *Cum ex apostolatus.* quod est impressum inter literas apostolicas pag. 115. vniuersa beneficia, cuiuscunque generis fuerint, & vbicunque vacantia, propter hæresis crimen à quocunque commissum, ordinationi & dispensationi sedis Apostolicæ reseruauit: Nam dum ait, vacantia beneficia ob hęresis crimen sedis Apostolicę ordinationi reseruari, apertissime supponit, ipso iure ob crimen hæresis commissum uacare, & ob id hæreticos ipso etiam iure illis priuari.

Huc quoque accedit id decretum, cuius meminit Locatus in fine operis iudicialis impres. Romæ an. 1570. pag. 473. quo cautum asserit, quòd cum hæreticorum beneficia vacent à die commissi criminis, si ea resignentur, nullum ius acquiritur resignarijs; quia uidelicet, hæretici omne suum ius amiserunt: ideoq; sunt sedis Apostolicæ ordinationi reseruata.

Itaque cum in sententijs, illi qui reuertuntur ab hæresi, declarentur hæretici fuisse, & incidisse in omnes pœnas à iure in hæreticos statutas, vt communis nunc obseruat sacri tribunalis usus, vt uideri etiam potest apud Locatū in fine operis iudicialis impres. Romæ an. 1570. pag. 499. & alibi docuimus; efficitur plane, hæreticos saltem iure nouo ob prædictam dispositionem à die commissi criminis suis beneficijs esse priuatos. neque ab hac sententia putarem ullo pacto fore recedendum, quam oportuit recentiores animaduertisse.

Non obstant rationes in contrarium allatæ: nam primum hæretici non priuantur per sententiam episcopi aut inquisitoris suis beneficijs, sed solum priuati declarantur. Pręterea, ideo consensus episcopi requiritur: quoniam declarare aliquem hæreticum fuisse, & in pœnas à iure statutas incidisse, magnum quiddam est; & ob id oportet episcopi requirere consensum, vt alibi plene diximus.

De hæreticorum uero receptatoribus, defensoribus, & fautoribus minor est difficultas: constat enim eos non esse ipso iure priuatos beneficijs obtentis, sed per sententiam fore priuandos. c. excommunicamus 1. §. credentes. de hęre. ibi: *Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur.* tradit Couarruuias lib. 2. uaria resolutio. c. 8. nu 4. & alii quos in re aperta omitto. *Hæreticorū fautores, &c. non sunt beneficijs priuati, sed priuādi.*

Secunda uero assertio magnam habet ęquitatem, ut episcopus conferens scienter hęreticis, aut hęreticorum fautoribus & similibus beneficium; priuilegium suum, de quo hic agitur, iuste amittat: quia (ut optime scripsit ibi glossa) unde uenit pœna, non datur pręmium. *Pœna episcopi conferētis hæreticis beneficia.*

Episcopus pręterea scienter conferens hęreticis ecclesiastica beneficia, sicut fautor hęreticorum puniri debet, ut docent Archidiaconus, Ioānes And. Geminianus & alii in d. c. ut commissi. de hęret. lib. 6. quos sequitur Cęsar Lambertinus lib. 2. de iure patronatus par. 1. art. 6. nonę quęstionis principalis, in fine.

Ad hęc, collatio beneficii facta hęretico, fautori & similibus, ipso iure est nulla. Lambertinus pręcitato loco, Felynus c. 2. de rescript. & Ancharanus cons. 258. unde consequitur, ut omnes fructus inde percepti restitui debeant tamquam inique & iniuste accepti: nullum enim habet ius legitimum ad fructus percipiendos. Alfonsus Castr. lib. 2. de iusta hęre. punit. c. 9. *Collatio beneficij facta hæretico est nulla.*

Nec modo episcopus conferens scienter hæreticis beneficia, fautor est hęreticorum, sed etiam illi, qui scienter præsentant aliquem, quem sciunt esse hæreticum, vt optime scripsit Lambertinus, loco proxime citato. de ceteris fautoribus dixi plene supra lib. 2. schol. 59. *Presentās hæreticū ad beneficium, fautor hæreticorum est.*

Quis autem sit legitimus iudex episcopi conferentis hæreticis ecclesiastica beneficia, quæsitum est: & Archidiaconus in d. c. vt commissi. nu. 13. à Metropolitano in concilio existente puniendum arbitratur, idem Ioannes And. & alii. *Quis puniat episcopū conferentem hæreticis beneficia.*

Sed Dominicus & Franchus ita putant, si actus collationis scienter factus per episcopum non facit eum haberi pro hæretico, sed aliter delinquere; tunc punietur per Metropolitanum.

c. ut

c. vt litigantes. de offic. ord. quòd si actus collationis scienter factus per episcopum, facit eum haberi pro hæretico; tunc quo ad cognitionem dicitur suus iudex Metropolitanus in synodo existens, sed quo ad punitionem erit Papa, secundū glossam in c. inquisitores. de hæret. lib. 6.

Nos uero quamquam non ignoremus posse quandoque contingere, ut episcopus non habeatur pro heretico conferendo beneficia alicui heretico, cū posit contingere, vt conferat beneficia consanguineis uel amicis, non tamq̄ hereticis, sed tāquam consanguineis, vel amicis; quia tn̄ ex hoc actu vehementem cōtrahit heresis suspicionem, cum oporteat eos, hereticos extirpare, non fouere, aut beneficijs ditare; tutius esse credimus in hac causa, vt suus iudex legitimus sit Romanus Pontifex, iuxta c. inquisitores. de heret. lib. 6. itaque in hoc casu vel inquisitores, uel coepiscopi, uel metropolitanus, rem summo Pontifici denunciabunt, vt is quid facto opus sit, statuat, iuxta dispositionem d. cap. inquisitores. & hoc puto esse congruentius episcopali dignitati, & negotio, de quo agitur.

Iam tandem circa tertiam Eymerici assertionem non modica occurrit difficultas, dum ait, prædictam pœnam priuationis beneficiorum nō habere locum in penitentibus & conuersis: quę assertio, si de filijs hæreticorum conuersorum accipiatur, nullam videtur habere difficultatem, vt super quæstione 115. dicemus; si autem intelligatur de hæreticis ipsis, anceps mihi videtur controuersia: nam quamuis non essent ipso iure suis beneficijs priuati, cōtraquàm paulo ante docuimus, omnino tamen videntur priuandi: nam vt cetera omittam, in concilio Elibertino c. 51. ita scriptum est. *Ex omni hæresi qui ad nos fidelis venerit, minime est ad clerum promouendus, vel si qui sunt in præteritum ordinati, sine dubio deponentur.* hæc ibi. confert textus in c. 1. de hæret. lib. 6.

Hæretici redeuntes an sint beneficijs priuandi.

Cum vero dicitur simpliciter, *deponentur*, in perpetuum significatur fieri depositio. glossa notabilis in c. primo. 50. dist. vbi notat Dominicus. tradit Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. c. 127. in principio.

Huc spectant multa, quæ cōmemorat Conrradus Brunus lib. 3. de hære. c. 7. hæc eadem secutus Iacobus Simancas catho. instit. tit. 47. nu. 76. dixit, clericos ad Ecclesiam redeuntes post alias penitentias deponendos esse, saltem degradatione verbali, qua suspenduntur ab exercitio suorum ordinum.

Archidiaconus in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. nu. 21. quem sequitur ibidem Ioannes Andr. dicit, quòd si clericus sit paratus corrigi, & redire ad unitatem Ecclesię, deponi non debet, seu dignitatibus suis priuari. c. nunc autem. in glos. sed videtur in fine 23. dist.

Archidiaconi opinio.

Sed Dominicus & Imo. quos videtur sequi Philippus Franchus in d. c. vt commissi. de hære. lib. 6. circa finem, dicebant, quòd tunc clericus rediens ad fidem recuperat beneficia, quando redit ante sententiam; quod si post sententiam cōuertatur, non recuperat nisi ex dispensatione, vt notatur in c. diligentia. de electio. tenet glo. 23. q. 7. in summa. Nos uero in hac re, omissis tam obscuris & incertis sententijs, subsequentia consideranda putamus. multum refert intelligere cuius conditionis sit clericus, qui ab hæresi reuertitur, ad hoc vt sua beneficia, & pristinas dignitates, quibus ipso iure ob heresim priuatus fuit, obtineat, seu vt apertius loquar, ad ea restituatur: aut enim episcopus est, seu prælatus alius; aut rector inferior, qui curam animarū gerit; aut alijs aliàs preest, quales sunt abbates, & monachorum prelati: aut denique sunt simpliciter beneficiati, vel religiosi priuati nullā habentes administrationē.

Dominici & aliorū opinio.

Cōsiderāda in priuandis clericis suis beneficijs.

De episcopis seu prælatis alijs maioribus nullum nostrum cōsilium est, quia cum horum causæ in materia fidei non cognoscantur per priuatos inquisitores, sed per summum Romanum Pontificem. c. inquisitores. de hæret. lib. 6. Pontifex viderit, an & quando expediat tales ad suas pristinas restituere dignitates.

Quid de episcopis.

Si sint inferiores rectores animarū, & religionum præfecti, videndum est, an subditos corruperint, uel cōtra peccatum eorum occultum fuerit, ipsique seipsos detulerint: nam si subditos sibi infecerint, quamuis humiliter conuertantur, nullo modo uidentur restituendi ad suas pristinas dignitates & beneficia; sin autem nulli nocuerint & se ipsos detulerint, mitius est cum illis agendum: uerum cum his quid agere oporteat, non facile deliberent priuati inquisitores, sed supremum Senatum consulant. hoc enim tutius est & conuenientius.

Quid in rectorib. animarū.

Iam si simpliciter fuerint religiosi, aut clerici, & spōte reuersi fuerint, mitissime tractari debēt, & facilius possunt ad sua restitui beneficia, sed ad tempus, si episcopo & inquisitori videatur, suspēdi possunt ab ordinū exercitio. Zanchinus tract. de hære. c. 16. nu. 9. circa finem.

Quid in simpliciter beneficiatis.

Quòd si post deprehensionem tardius & post multas admonitiones reuertātur ad officia & beneficia, non tam facile debent restitui: immo uerbaliter degradati in monasterium conijcientur ad agendam condignam penitentiam, nec facile debent habilitari in posterum ad aliqua beneficia obtinenda.

Num autem dispensari posit aut debeat cum illis, qui dum hæresim commiserunt in minoribus ordinibus erant constituti, ut ad alios qui supersunt, promoueantur, summus Pontifex consulatur; & re cognita, quid faciendum uideatur, prudenter decernatur.

SCHOL. CLVI.

In quæstionem cxiiij. De extensione dictæ priuationis ad posteros hæreticorum.

Pag. 391 col. 1. D

QVamuis Eymericus generalem proponat quæstionem de priuatione hęreticorum, fautorum, & ceterorum, eorumque filiorum ab omni officio & beneficio: nihilominus ex responsione intelligimus de pri-

de priuatione filiorum solum agere: nam de hæreticis & fautoribus, ac ceteris quid sentiat superiori quæstione egit.

Filij hæreticorum, fautorũ, & aliorũ similium inhabiles ad benefi-cia.

In hac breui quæstiuncula vnum ponit axioma, videlicet, Filios hæreticorum, credẽtium, fautorum, & aliorum huiusmodi inhabiles fieri ad obtinenda officia quælibet publica, & ecclesiastica beneficia vsque ad secundam generationem. hoc enim mihi significare videntur illa verba: *Respondemus quòd sint priuati*, idest, sunt inhabiles effecti. & hoc crederem esse Eymerici institutum, vt constat ex serie textus quem citat.

Cur filij inhabilitẽtur ob parentũ peccata.

Ac primum multis rationibus iustissime inductum videri potest, ut filij hæreticorum, fautorũ & ceterorum similium etiam catholici à publicis officijs & ecclesiasticis beneficijs arceantur. Primum, quia infames sunt, cum paterna infamia eos afficiat: Deinde quoniam in odium paterni sceleris visum est non modo animaduertere in ipsos sceleratos, sed etiam in progeniem damnatorum. c. vergẽtis. de hæret. Denique, vt parentes à tanto crimine patrando auocẽtur, in filios eorum leges quandoque sæuiunt: sæpe enim contingit vt parentes magis filiorum pœna quàm propria terreantur ob vehementissimum amoris affectum, quem erga filios gerunt. l. ulti quidem. ff. de eo quod met. caus. omitto hic multa consulto, quæ fusius traduntur à nostris, dum disputãt an iustum sit filios ob parentum delicta puniri, de quo videto præ ceteris Alfonsum Castrũ lib. 2. c. 10. de iusta hæret. punitio.

An filij illegitimi inhabilitentur ob patris delictum. Varia filiorum genera.

Sed in primis illud est querendum cum agitur de affligendis & inhabilitandis filijs ob delicta paterna, de quibus filiis intelligatur, an de legitimis tantum, an uero etiam de ceteris ex quocunque susceptis amplexu. Sunt enim filiorum genera plura; quidam enim sunt legitimi, alij naturales tantum, alij spurij, alij adulterini seu incestuosi, seu sacrilegi, de quibus extat elegans liber multa eruditione refertus Illustrissimi Cardinalis Paleoti viri integerrimi doctissimi, & vitæ sanctitate clari, nobisque multis nominibus colendi, cui titulus factus est, *De nothis & spurijs filijs*. In quo plenissime tradita sunt quæcunque ad materiam horum filiorum spectant.

Eorundem meminit Accursius. §. 1. uerbo, naturales. instit. de adoptio. glossa in c. liberi. 32. q. 4. Hostiensis in sum. tit. qui filij sint legitimi. §. 1. Cassaneus ad consuetudines Ducatus Burgundiæ in rubrica *des successions des bastardz*. num. 3. vers. & aduerte. & alij.

Filij illegitimi inhabiles.

In hac quæstione, vt uno verbo dicam, nulla fere lis est: conueniunt enim interpretes, filios quocunque modo illegitimos, pœnis in hæreticorum filios latis plecti. ita Ioannes Monachus, Archidiaconus, & Ioannes Andr. in c. statutum. el segundo. de hæret. lib. 6. quos sequuntur ibidẽ Probus, Franchus, & alij communiter. Zanchi. tract. de hæret. c. 28. nu. 13. & alij.

Horum plane sententia vera est. nam si illegitimi non punirentur ob delictum parentum, melior esset illegitimorum, quàm legitimorum conditio; & maius priuilegium haberet luxuria, quàm castitas, quod est absurdum.

An filij ante delictum procreati inhabilitentur.

Illud præterea quæsitum est, Nunquid hęc pœna inhabilitationis ad officia & beneficia ob crimen paternum, eos solum filios afficiat, qui post patris delictum procreati seu geniti sunt; an vero eos etiam omnes complectatur, qui quocunq; tempore geniti natiq; sunt, etiam antequam parentes delictum committerent.

Qui dixerint filios ante delictum natos nõ inhabilitari.

Et filios antea genitos & natos, quàm parentes delictum læsæ maiestatis committerent, non comprehendi his pœnis uoluerunt Calderinus cons. 3. tit. de hæret. Cynus in d. l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestat. Præpositus in c. quo iure. dist. 8. & pauci quidam alij, quos refert & sequitur Simancas catho. instit. tit. 29. nu. 23. & seq. vbi hanc sententiam multis adstruere conatur. id etiam lege Hispana nominatim cautum scio par tita 2. tit. 27. l. 8. circa finem ibi: *Pero non se entiende delos yerros que oviessen fecho, ante que eran mas delos que despues fiziessen, &c.*

Filios ante delictũ natos etiã inhabilitari, verior sentẽtia.

Omissis tamen rationibus, quibus hęc sententia probari potest, quæ non valde vrgent, uerior, securior, & visu receptior est aduersa sententia, quam & numero & auctoritate longe superioribus maiores Doctores sequuntur. Albericus & Salycetus in d. l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiesta. glossa in c. si quis cum militibus. 6. q. 1. uerbo, filij. Palacius Rubius in tractatu de regno Nauarrę par. 5. §. 8. uers. quarta obiectio. Angelus tract. de malefi. uerbo, *che hai tradito la tua patria.* Couarruuias lib. 2. uaria. resolut. c. 8. nu. 5. uers. quarto solet pro Calderino. Antonius Gomez tom. 3. uaria. resolutio. c. 2. nu. 16. uers. sed his non obstantibus. Gondisaluus tract. de hæret. q. 23. nu. 5. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 7. de potestate legis pœnalis. uers. & primo infero. idẽ lib. 2. c. ult. de iusta hæret. punitio. uers. de hac tamen re. Ioannes Platea in §. publica autem. instit. de publicis iudi. nu. 27. uers. item habet locum. Repertorium inquisitorũ uerbo, filii. §. sed quæro. Petrus de Bellapertica in d. l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestat. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsę maiest. lib. 3. tit. de pœnis, quas filii incurrunt. q. 5. ubi hanc uocat communem opinionem Gregorius Lopez in regiam l. 2. tit. 2. par. 7. Claudius Seysellus in l. si quis id quod. ff. de iurisdict. om. iudicum. & alij quos esset longum recensere.

Rationes quibus probatur posterior sententia.

Nec desunt uiuæ quidem & efficacissimæ rationes, quibus hęc sententia validissime probatur. Primum, quia textus in d. l. quisquis. §. filij. C. ad l. Iuliam maiestat. & in c. statutum. & in c. quicunque. §. hæretici. de hæret. lib. 6. indistincte loquuntur de materia inhabilitationis & punitionis, seu priuationis hæreticorum, & filiorũ eorum. sunt ergo indistincte intelligendi. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præstandis. l. 3. ff. de officio pręsid. l. de pretio. ff. de publicia. in rem actio. vbi glossa & Doctores. & dixi late lib. 1. c. 13. regula 4. & 5. de causis & remediis difficultatis iurisprudentiæ.

Rursus, hæc ratio fortissima mihi videtur, cui commode non potest responderi. pœna enim,

quæ

quę ob peccatū parentis descendit in filios: ideo imposita est, vt parentes à peccando auertantur, & ceteris timor incutiatur. ita fatentur multi ex pręcitatis, sed prę ceteris tradit singulariter gloss. in extrauag. Ioan. XXII. de pœnis. §. filii eius. ver bo, quomodolibet. & Alfonsus Cast. lib. 1. c. 7. de potestate legis pœnalis. corollario primo. & lib. 2. c. vlt. de iusta hæret. punit. hęc aūt ratio tam reperitur in filiis ante delictū natis & procreatis, q̃ in postea natis & genitis, cū vtrosq; parētes ęqualiter diligant. consequitur ergo necessario vt in oēs indistinctè huiusmodi pœnę descendant.

Postremo, huic solę rationi, quam mox subiungā, non facile respondebunt assertores contrarię opinionis in c. statutū. el 2. de here. lib. 6. apertissime cauetur, q filij, & nepotes illorū hæreticorū supradictis pœnis cōprehendantur, quorū parētes tales esse, vel tales etiā decessisse probantur. ergo satis esse uidetur, q parentes decesserint hęretici: vnde consequitur apertissime constitutionē de filiis quoq; natis ante heresim loqui, cum post mortē patris, aut in articulo mortis ab eo generari nequeant. Ob has rationes nunq̃ dubitaui huic sententię subscribere, nec crederē ab ea recedendū esse & in cōsulendo, & in iudicando. itaq; filii hęreticorū quicunq; illi fuerint, siue legitimi siue illegitimi, siue nati ante delictū, siue postea, & infames erunt, & inhabiles ad quęlibet officia & beneficia, ob delicta parentum.

An filij hęreticorū priuētur beneficiys habitis ante patris delictum.

Anceps tñ & ardua quęstio est, An filii hęreticorū nō modo efficiantur inhabiles ad officia & beneficia de nouo assequēda; verum etiā ipso iure priuentur illis, quę iā habebant, cū pater crimē cōmisit, aut saltē per sententiā veniant omnino priuādi. In hac quęstione prima pars primū erit dirimenda, An videlicet, filii ipso iure sint priuati beneficiis obtentis quo tēpore parentes crimen cōmitterent lęsę maiestatis diuinę. in quo articulo bifariā inuenio sētire Doctores: ueteres enim vno cōsensu asserūt filios & nepotes hęreticorū, fautorū & similium non modo fieri inhabiles ad officia & beneficia in posterum obtinenda; verū etiā ipso iure priuari omnibus illis, quæ iā obtinebant, quo tēpore crimen parentes cōmitterēt. ita Ioa. And. in c. vt cōmissi. de hære. lib. 6. & ibid. Geminianus in §. priuādi. nu. 4. Henrichus Boich in c. vergentis. col. 4. de here. & ibid. Ioan. Anania nu. 13. vbi concludit in crimine hęresis filiū alicu ius heretici clericū beneficio ecclesiastico obtento ipso iure priuatū. idē asserit Prępositus in c. fatis peruersum. 56. dist. Imo. in l. in insulā. in prin. ff. solut. matrim. Hieron. Gigas tract. de crimine lęsę maiest. lib. 3. tit. de pœnis, quas filii incurrunt. q. 11. nu. 3. idem denique videtur tenere Palacius Rubius tract. de regno Nauarræ par. 5. §. 8. & fortassis hoc ipsum videri potest uoluisse Eymericus in hac quæstione, dum propositæ difficultati, an filii hæreticorum, &cet. priuandi sint, siue ipso iure sint priuati, respondens ait: respondemus, quod sunt priuati.

Seuera interpretū antiquorū opinio.

Argumentum antiquorum.

Supr. dicti autem Doctores ad hanc sententiam adstruendam potissimum vtuntur textu in c. felicis. §. quod si quis. de pœnis. lib. 6. ex quo patet. filios percutientis sanctæ Rom. Eccle. Cardinalem, ipso iure priuari beneficiis, quæ tempore commissi criminis obtinebant: manifestum est autem crimen illud multo minus, ac lenius esse, quàm crimen hæresis, cum longe sit maius diuinam, quam humanam lædere maiestatem. c. vergentis. de hęret.

Qui dixerunt filios hæreticorū habitis beneficiys non priuari.

Sentētiam superiori oppositam nempe filios hæreticorum & fautorum non priuari ipso iure beneficiis obtentis, quo tempore parētes crimē committerent; sed tantum inhabiles reddi ad obtinenda post crimen commissum, tenent Repertorium inquisi. verbo, filij. §. supradictum est. vers. sed salua meliori deliberatione. eandem sententiam nullis mutatis sequit Gondissl. tract. de hęr. q. 23. nu. 2. Couar. lib. 2. varia. resol. c. 8. nu. 4. idem tenere vr̃ Montaluus in legibus septipartitis. l. 4. par. 7. tit. 26. nam de Panormitano quē isti in hanc sñiam citant non est verum eum hoc voluisse: neq; enim vsq̃ Panorm. hoc sentit in d. c. vergentis. de hęr. neq; id sentit Romanus singu. 693. incipiente: scis q ex condemnatione. immo priorem sñiam amplectitur contraq; velit Couarruuias præcitato loco, qui hanc sententiam posteriorem tribuit Romano.

Ego vero q̃uis alias fuerim in libris de pœnis hęreticorum secutus priorē sñiam in odium hęreticorum, & tanti criminis punitionem, q̃ si vsquā alias hoc maxime tpe locu esset habitura, ob effrenem, & impudentē hęreticorum audaciā, qui vix pœnis vllis respiciunt; nihilominus tñ visum est mihi nunc penitus sñiam mutare; nam pterq̃ quòd hęc sñia benignior est, & viu recepta, validioribus etiam rationibus nititur q̃ prima.

Rationes quibus probat filios hæreticorū habitis beneficiys non priuari.

Ac primum quidē nusq̃ iure cautum reperit, vt filij hęreticorum & fautorū etiā beneficiis obtentis priuentur, quo tpe parentes damnantur: quare cum hoc sit pęnale, extendi non debet, sed potius restringi, vt probant iura vulgaria, & facit textus in c. odia. de reg. iuris. lib. 6.

Rursus, textus in c. qcunq;. §. heretici. de hæret. lib. 6. solum vr̃ excludere filios hęreticorum ab obtinēdis beneficiis, dum ait: *ipsorumq; filij vsq; ad secundā generationem, ad nullum ecclesiasticū beneficium, seu officium publicum assumantur.* hęc ibi. verbum aūt illud *assumantur* nullo modo potest dici q inducat priuationē obtentorū ipso iure, cū sit futuri tpis, vt nostri cōiter obseruant.

Postremo, q̃m regulariter qui inhabilis efficitur ad obtinenda beneficia obtentis non priuatur, vt dicit glossa singularis in clemen. 2. §. ipsius. de pœnis. quam sequūtur ibi Zabarella, Imola, & Bonifacius Vitallinus nu. 54. & alij.

Et quamq̃ iure canonico fortassis non inepte defendi possit, hęreticos, credētes, fautores, & ceteros huiusmodi inhabiles effectos ad obtinēda beneficia ecclesiastica obtentis etiā ipso iure priuari, de quo qd sentiā dixi supra schol. 155. §. alia vero est. & seq. at non hoc putarem habere locū in filiis. hi enim q̃uis ob alterius culpā inhabiles efficiātur ad obtinēda beneficia, non tñ vñr vllo modo priuari obtentis: q̃ ob rem parētibus dānatis velut hęreticis, aut fautoribus, aut defensoribus,

ribus, vel similibus, filij beneficia, quæ iã obtinebãt quo tpe pater crimen cõmisit, non amittent: & hæc mihi sententia de iure uerior uidetur.

Intellect' c. felicis. §. quod si quis. de pœnis. li. 6

Non obstat tex. in d. c. felicis. §. qd' si qs. de pœnis. li. 6. sæpe. n. respub. minora crimina uarijs ex causis maioribus pœnis insequitur ob euitandã delinquendi audaciã. ita Couar. li. 2. uaria. resolu. c. 8. nu. 4. Ad hæc, in pœnalibus ẽt ex maioritate rationis extẽsio fieri nõ debet per iura vulgaria.

Deniq; non obstat text. in c. vt cõmissi. §. priuãdi. de hære. li. 6. ibi, *priuãdi uel priuatos denũtiandi.* nã qua ratione accipi debeat, explicuimus sup. sch. 155. §. q̃obrẽ. qd si aliã solutionẽ desideras, legito Gondis. tract. de hære. q. 23. nu. 2. circa fin.

Filij hæreticorũ nõ debent p sñiam priuari obtẽtis beneficijs.

Tandem altera propositæ difficultatis pars est declarãda, An videlicet filij & nepotes hæreticorũ, saltẽ per sñiam priuari debeant beneficiis, quę obtinebant antequã parentes eorũ declararẽtur hęretici. & breuiter rñdeo, nullo modo debere priuari: ita tenent assertores proximæ pcedentis opinionis, quibus subscribit Siman. cath. instit. tit. 29. nu. 20. á quibus non dissentio.

Priuari tñ debent per sñiam illis sacerdotiis & beneficiis, q̃ cõsecuti fuerint post parentũ cõdẽnationẽ. cetera huc spectãtia seq. sch. sum⁹ tradituri.

SCHOL. CLVII.

Pag. 391 col. 2. A

In quæstionem cxv. An tam per maternam lineam quàm per paternam fiat huiusmodi pœna ad posteros extensio

Dvo axiomata colliguntũ ex hac qõne. Primũ est, Pœna inhabilitationis ad beneficia & officia, vsq; ad secundã generationẽ intelligit p lineã paternã; p maternã uero vsq; ad primam.

Quid sit inhabilitari u/q; ad primã lineã uel secundam.

Postremũ est, Pœna inhabilitationis nõ descẽdit in filios eorũ qui conuertunt, & Ecclesiæ reincorporantur. Quantũ ad primã assertionẽ spectat, eã explicat pulchre glo. i d. c. statutũ. hoc loco ab Eymerico citatum de hære. li. 6. uerbo, inane. & Gomez to. 3. uaria. resol. c. 2. nu. 4. & sũma declarationis talis est: Si pater est hæreticus, filius eius & filia, & similiter nepos ex filio censẽt inhabilis. secus vero si sit nepos ex filia: qa cũ sequaẽ familiã patris, nõ est inhabilis. itẽ si mater est hæretica, solus filius, uel filia existens in primo gradu efficitur inhabilis, & nõ vlteriores. adde Host. in c. uergẽtis. n. 4. de hære. atq; ita intelligiẽ inhabilitatio vsq; ad secũdã gñationẽ, & usq; ad primã tñ.

An filij relapsorum conuersorũ sint inhabiles.

Circa secundũ axioma occurrit grauissima, & nondũ definita dubitatio, quã non inepte dicerẽ egere Põtificia declaratione, An videlicet filii & nepotes relapsorũ, q sine misericordia tradunẽ curię seculari, pęnitent tñ, cõuertunẽ, & catholici moriuntur, supraſcriptis pœnis teneanẽ, ita vt & infames sint & inhabiles ad publica officia & beneficia. In hac cõtrouersia nobiles quidã interpretes audacter tenẽt, filios relapsorũ pænitentiũ & conuersorũ nõ fieri inhabiles. Primũ, qm̃ eorũ parentes nõ possunt videri hęretici decessisse, cũ pæniteant, & ad sacramentũ pænitentiæ & Eucharistiæ admittantur. c. super eo. de hære. lib. 6. Deinde, qa ex quo parentes eorũ sacramenta recipiunt, reincorporati videri possunt Ecclesiæ, cũ ea non tribuãtur nisi fidẽ habentibus. c. extra catholicã. 1. q. 1. His & aliis non multo ualidioribus argumentis uicti hanc sñiam tenuerũt Gemin. in d. c. statutũ. §. hoc sanc. de hæret. lib. 6. quẽ sequũtur eidẽ penitus uerbis Reper. inquis. verbo, filii. §. nunc videndũ. uers. sed circa prædicta. & Alfon. Montaluus legũ Castellæ interpres l. 2. tit. 26. par. 7. uers. est ergo conclusio. & Decanus Segouiensis tract. de hæret. c. 18.

Non esse inhabiles qui dixerint.

Filij relapsorum conuersorum inhabiles sũt.

Oppositam sñiam, uidelicet, Filios relapsorũ inhabiles fieri & infames, q̃uis eorũ parentes cõuertantur & pæniteant & admittantur ad ecclesiastica sacramenta pænitentiæ & Eucharistiæ, pfitentur Ioan. And. in d. c. statutũ. 2. de hære. lib. 6. super glo. uerbo, reincorporatos. quẽ sequ. ibidẽ Philip. Franc. in fine, & Siman. in enchyridio uiolatæ religionis tit. 63. nu. 7. & in cath. instit. tit. 29. nu. 17. & Ioan. Rojas tract. de hære. par. 2. assert. 42. nu. 337. & sequ. quibus eo libẽtius subscribo, quo apertius uideo hanc posteriorẽ opinionẽ firmioribus rationibus roborari, ex quibus nõnullas cõmemorabo. Sit prima, Tales relapsi quãuis pæniteant, non dicuntur Ecclesiæ reincorporari: nã ut tradunt Ioan. Monachus & Gemin. in c. accusatus. §. si uero. nu. 5. de hære. li. 6. Illi dñr proprie Ecclesiæ reincorporari, qui per inquisitores absoluti, & ad gremiũ Ecclesiæ p debitã absolutionẽ & obedientiã reducti, ut iniunctam pænitentiam peragant, admittuntur: qđ cũ relapsis nõ possit conuenire, non poterit eorum filiis aptari dispositio text. in d. c. statutũ. 2. de hære. lib. 6.

Rationes quibus roboratur vltima sñtentia.

Sit secunda ratio, In d. c. statutũ. duo postulanẽ ad hoc, ut filii eorũ, qui reuertuntur ad Ecclesiæ gremiũ iuris pœnas in eos latas effugiant: unum est ut emendentur, alterũ est ut Ecclesiæ reincorporentur. Hoc vltimum, q̃ scilicet relapsi pænitẽtes non reincorporentur, in proxima ratione demonstratũ est: primu aũt plusquam manifestũ est eis non conuenire. non. n. dici põt emendatus q in id crimen recidit, qđ detestatus fuerat solemni iureiurando, & ad qđ se nõ reuersus obligauerat.

Et quãuis prior sñia mitior sit, hæc tñ de iure verior vř, neq; est ppea ab ea recedendum.

Filij suspectorũ an sint inhabiles.

Num filii suspectorũ de hæresi hanc ẽt pœnã inhabilitationis luant, quæsitũ est: & Zanc. tract. de hære. c. 28. nu. 4. & Repert. inquisi. uerbo, filij. §. item filii. ita dicunt. *In filiis eorũ qui fuerunt suspecti pp fautoriã, defensionem, receptionem vel similia, bene habet locũ dicta pœna, ut nõ possint ecclesiastica beneficia obtinere, si modo isti parentes decesserunt tales. c. statutũ 2. § fin. de hære lib. 6.* hæc illi, quę sñia uera est, cũ aperto iure nitatur in his citatis locis. Post mortẽ tñ fautorũ, receptatorũ, & similiũ non põt in eos agi: qa crimen eorũ morte extinguitur, ut alibi copiose scripsimus.

In filiis vero eorũ q parẽtes hæreticos iudicibus fidei deferũt, à multis rescriptũ est pœnas à iure statutas locũ non habere: qđ & verũ est, & secuti sumus supra lib. 2. Adnot. sch. 12. §. hoc ad-

nn diderim

Filij eorũ qui dãnãtur ob contumaciã, an fiãt inhabiles.

diderim.pag.40. Patre dãnato velut contumace, quia noluit venire ad rñdendũ de fide, an filii ei' & nepotes infames efficiantur, & inhabiles ad officia & beneficia non inutiliter quæri põt: & q̃uis, cũ qs ob alterius delictũ punit̃, tunc non teneatur, qñ contra principalẽ ob eius contumaciã fertur ſnia, vt vr̃ poſſe colligi ex doctr. Bar. in l. cum filiusfamilias. ff. de uerb. oblig. confert text. in l. ſi ideo. ff. de euictio. & in l. præſes. C. de pigno. At in caſu nr̃o verius eſt ẽt filios dãnati ob cõtumaciam infames & inhabiles fieri: tum qa cõtumax habetur ꝓ conuicto. glo. in c. cum cõtumacia. de hęre. lib. 6. tum qm̃ ex eo qd̃ per annum perſeuerauit, pſumitur pertinax. Ioan. And. in d. c. cũ contumacia. & ibid. Gemin. nu. 11 uerſ. quarto, an pſumatur. & argumentũ de contumace ad pœnalem ualere ſcripſit Albert. tract. de agno. aſſert. q. 29. nu. 9. Cum itaq; iudicio Eccleſiæ contumax ꝓ hæretico habeatur, ac velut hęreticus cõdẽnet̃. d. c. cũ contumacia. de hære. li. 6. c. excõicamus. 1. § qui aũt. extra de hęre. conſequit̃ plane vt in filios cõtumacis pœnę inhabilitationis & aliæ deſcendãt. idem uĩ uelle Hieron. Gigas tract. de crimine lęſæ maieſt. lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 13. Non obſtat doctr. Bar. in d. l. cum filius familias. ff. de uerb. oblig. nã is ꝓ nobis ſtat: ait enim, quòd cum ex condemnatione vnius ad faciendam executionem in perſona alterius peruenitur, tunc alteri non præiudicat, ſi id reſpiciat ſolum priuatam vtilitatem. l. 1. C. ad l. Corneliã de falſis. quòd ſi ad publicam vtilitatem referatur; tunc ſnia lata contra principalẽ, ei ẽt præiudicat, ad quẽ deuenitur ex conſequẽtia. l. 1. C. vbi cauſæ fiſcales. Quam ob rem cum reip. magnopere interſit & hæreticos & contumaces in cauſa fidei punire. l. Manichęos. C. de hære. fiet ꝓculdubio ut ſnia in patrem contumacem lata, in filios quoq; operet eos effectus, quos iura in filios hæreticorum ſolent ꝓducere. neq; ab hac ſnia putarẽ recedendum. Atq; hæc oĩa in filios dãnatorũ canonum ſeueritas rectiſſime ſanciuit, vt parẽtes à tãto crimine cõmittendo ſubmouerent: ſi tñ filii catholici ſint, & paternã iniquitatẽ abominentur, tunc ſuperioris auctoritate habilitari eos, & famæ reſtitui fortaſsis nõ eſt inquũ; qa cum alieno uitio & peccato affligant̃, facilius veniam cõſequi debent. Ad ſacros tñ ordines nõ facile ꝓmoueri debẽt: qm̃ maxima eſt hæc dignitas, nec ppea filiis & nepotibus dãnatorũ leuiter cõcedẽda. cetera huc ſpectantia ſuis ſunt locis tradita.

Snĩa contra vnum lata qñ noceat alteri.

Filij inhabiles quatenus reſtituendi.

SCHOL. CLVIII.

Pag. 392 col. 1. A

In quæſt. cxvi. An emancipatio filiorũ à parentibus hæreticis facta ſit ualida & admittenda.

Hæretici omni dominio priuantur.

Na eſt aſſertio, Hæretici quãprimũ incidunt ĩ hęreſim, amittunt ius patriæ poteſtatis. Omni dñio priuãtur hæretici in pœnã patrati ſceleris, naturali, qd̃ habent in filios, de quo in c. quicunq; §. ult. de hære. lib. 6. & Eymer. hîc. nam pp hæreſim patris filii efficiuntur ſui iuris. itẽ dñio ciuili quod habent in ſeruos, ac ẽt dominio politico qd̃ habent ĩ quoslibet alios ſubditos, de quo in c. ult. extra de hær. & Eymer. pau lo poſt q. 119. Deniq; priuantur etiã eo dñio, qd̃ eſt iure gentium introductum. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure. quo amittunt rerum ſuarum dñium. c. cum ſecundum leges. de hære. li. 6. de quo in pcedentibus dictum eſt. Priuari autẽ iure patriæ poteſtatis non eſt modica pœna, ut facile cognoſcet, q paulo diligentius contẽplabit̃ iura & priuilegia, q̃ ratione patriæ poteſtatis parentibus tribuunt̃, de quibus paſsim extat mẽtio in vtroq; iure, ſed in primis in C. & in Inſtit. ſub tit. de patria poteſtate. Ergo amiſſo iure patriæ poteſtatis, parentes eã iuriſdictionem quã habebant ſuper filios, amittunt: filii uero ueluti alieni & extranei à paterna familia effecti, nõ perinde ac prius patribus obedire tenent̃. Tradunt hanc pœnã cõiter interpretes in d. c. quicũq; §. illorũ. de hære. lib. 6. Tãben. in ſum. uerbo, hęreticus. nu. 10. uerſ. nono ſexta pœna. Sylu. uer. hereſis. 1. n. 14. & alii. Poteſt aũt dici hęc pœna in odiũ huius criminis ſingulariter introducta: qm̃ regulariter non ꝓ quodcunq; crimen amittit ius patriæ poteſtatis. l. relegatorum. ff. de interdictis & releg.

Priuari iure patriæ poteſtatis magna pœna.

Crimen uero hęreſis paternum, etiã antequã per Eccleſiam fuerit declaratum, filium liberat à patria poteſtate, vt vere docet glo. in d. c. quicũq;. §. ult. uerbo, deſierint. de hęre. lib. 6. nam à die cõmiſsi criminis filii intelliguntur effecti ſui iuris: quare emancipatio facta poſt crimen cõmiſſum nullius intelligitur eſſe momenti.

Crimẽ hæreſis patris ſtatim liberãt filium à patria poteſtate.

Hęc uero contemplatio non eſt infrugifera; ſingulares enim parit effectus, inter quos ille eſt pręcipuus, de quo Alfon. Caſt. lib. 2. de iuſt. hęre. puni. c. 7. Pater namq; effectus hereticus non põt filio ſuo impuberi pupillariter ſubſtituere, hoc eſt, pro eo facere teſtamentũ: nam inter cetera q̃ ad pupillarem ſubſtitutionem exiguntur, unũ eſt patria poteſtas: nemo enim poteſt condere teſtamentũ pro eo quẽ in poteſtate non habet. l. 2. ff. de vulgari & pupill. §. 1. inſtit. de pupil. ſubſtit.

Pater hæreticus nõ ſubſtituit filio impuberi pupillariter.

Rurſus, quia nemo põt alteri ſubſtituere niſi prius ſibi faciat teſtamentum. d. l. 2. §. 1. ff. de uulgari & pupilla. & §. liberis aũt. inſtit. de pupilla. ſubſtit. manifeſtũ eſt aũt hereticum inteſtabilem eſſe, cũ oĩa eius bona à die cõmiſsi criminis ſint confiſcata. c. cum ſecundum leges. de hęre. lib. 6.

Poſtremo, hoc admonebo, Eymericũ hac quęſtione aperte ſentire non modo hęreticos, ſed ẽt receptatores, fautores, & defenſores eorum, ius patrię poteſtatis amittere; cum tamen in d. c. quicunque. §. vltimo. hęc pœna in ſolis hęreticis locũ habere uideatur. Iam omnes pręcitati de hac pœna priuationis patriæ poteſtatis diſſerentes ſolorum hæreticorum, non aliorum meminerunt: & plane magis mihi uidetur ſecundum iura, vt ſoli hęretici & credentes à die commiſsi criminis ius patriæ poteſtatis amittant: non ita de fautoribus, & aliis ſimilibus, quos non putarem ius patriæ poteſtatis amittere: nam iura leuius puniunt eos qui leuius peccant.

Fautores, receptatores et defenſores, an amittãt ius patrię poteſtatis.

SCHO.

SCHOL. CLIX.

In quaestionem cxix. An subditi sint absoluti à debito fidelitatis, quo dominis lapsis in hæresim deuincti erant.

Pag. 393 col. 1. A

DE materia quęst. 117. plenißime egimus sup. hoc 3. lib. schol. 39. p. 150. & de tractatione quęst. 118, disseruimus abunde schol. 102. p. 210. ex quibus intelligetur quidqd ad has duas qõnes spectat, & ob id ad 119. qõnem me confero, ex qua vnũ colligitur axioma, videlicet, Oẽs illos, q aliquo obligationis genere aliquibus tenẽtur astricti, tunc liberantur penitus, cũ illi quibus obligati erant, in heresim inciderint manifeste.

Omnes q hæreticis erant obligati, ob hęresim illorũ liberãtur, et quare.

Hoc etiam pertinet ad grauißimã hęreticorũ pœnam: multis aũt modis hoc axioma uerũ est. Primũ, quia cum à die cõmissi criminis amittant dñium oĩum bonorũ. c. cum secundũ leges. de hęret. lib. 6. & obligationes ex quibusuis contractibus natę, bona quędã & res sint. §. 1. instit. de rebus corpora. & incorpora. consequitur proculdubio, hęreticos omne ẽtius obligationũ sibi debitarũ amittere. Rursus, si hęretici aliquos haberent obligatos, in eos agere possent. §. 1. instit. de actio. cũ actio sit ius ꝑsequendi in iudicio qđ sibi debetur; hęreticis aũt omne legũ auxiliũ & beneficiũ est denegatũ, omnisq; actus legitimus interdictus. l. Manicheos. C. de here.

Deposita rius nõ tenetur reddere depositũ hæretico. & alia exempla.

Hęc pœna de amisso iure obligationũ, multos parit effectus, nec pigebit aliquot referre, vt hic locus illustretur. Primũ ergo is apud quẽ hęreticus aliqd deposuit, nõ tenebitur post manifestã eius hęresim, rẽ depositã heretico restituere, sed fisco.

Rursus, nec catholica uxor viro hæretico debitum reddere obligabitur; qa per hæresim uiri ab hoc debito liberata est. idẽ dicas e conuerso; nã si uxor sit hęretica, vir catholicus ab hoc debito liberabitur; non tñ possunt ꝑpea cũ alijs cõmisceri, quia uinculũ matrimonii dissolutũ non est.

His adde, q custodes arcium seu castrorum, aut populorũ uel ciuitatum, dño hęretico id restituere nõ tenentur, neq; eius nomine custodire.

Deniq;, quicunq; uasalli omni obligatione ẽt iuramenti religione munita, qua dominis suis tenebantur obstricti, ipso iure liberantur.

Hæc oĩa, & si quæ sunt his similia, apertissime concludunt ex hac Eymerici assertione, quę probat copiose more suo Alfon. Castr. lib. 2. de iusta hęr. pun. c. 7. quẽ sequit Simã. cath. inst. ti. 46. n. 73.

Verum, prater cetera illud est obseruandũ, qđ Rom. Pont. tradit in c. fi. de hære. uidelicet, hęc fidelitatis obsequia & obligationũ debita, tũc dñs negari, cũ manifeste lapsi sunt in hęresim, quasi secus sit iudicandũ si occultũ sit eorũ delictum; qđ & verũ est, qm̃ à proprietate verborum non recedimus sine causa: sed si probari posset, tunc iam non diceretur occultum, sed manifestum. & ita uidentur ibi sentire glossa, Ioan. And. & alij.

SCHOL. CLX.

In quæst. cxx. An hæredes receptatorum, defensorũ, &c. hæreticorum cogi possint ad exequendam pænitentiam receptatorib. impositam.

Pag. 393 col. 1. C

MVltę assertiones colliguntur, quas videas in sũmario qõnis: & quãtũ ad primã attinet, q videlicet, hæreticorũ fautoribus, & similibus morientibus ante iniunctam pęnitentiã, nihil sit iniungendũ aut sibi aut suis hæredibus, qa crimen morte extinctũ est. uidenda sunt q̃ tradidimus sup. hoc 3. lib. sch. 105. §. alterũ caput. & seq. nam cũ suspiciones quantũuis uehemẽtes in hoc crimine morte delinquentiũ suspectorũ extinguant, nõ debẽt cõdẽnari post mortẽ ad vllas pœnas, ẽt pecuniarias. Quod si lite pendente suspecti illi mortui sint, adhuc nõ debet imponi eorũ heredibus pœna pecuniaria ob solã suspicionẽ: qđ satis colligit ex textu in c. accusatus. §. si uero. facit tex. in l. vlt. C. ad legẽ Iuliã maiest. tradunt Gemin. & Franc. in d. c. accusatus. §. porro. de hære. li. 6. & Ancha. in c. filii. notab. 2. de hęre. li. 6. Hip. in l. fin. ff. de quæstio. Siman. cath. instit. tit. 18. nu. 13.

Hæredib⁹ suspectorũ moriẽtium nihil iniungendum.

De secunda assertione, quã ponit Eymer. n. 2. nulla est dubitatio: nã si pænitẽtia iniũcta à sola ꝑsona, cui imposita fuit, absolui poterat; ea moriente, pnĩa cessat. eandẽ hanc cõclusionẽ tradũt Zanc. tract. de hære. c. 28. & Reper. inquisi. verbo, filij. §. nunc subsequenter. tales ergo pænitẽtię nõ trãseunt ad filios uel hęredes defunctorũ: in eis enim imponẽdis non solũ habita est ratio salutis aĩæ, sed ẽt afflictionis corporis: & ꝑpea cũ ꝑsonã sequãtur, cũ ꝑsona quoq; extinguunt & finiunt.

Pęnitẽtia iniuncta ꝑsona cũ ꝑsona extinguitur.

Tertiã assertionẽ, videlicet, q cũ pęnitentia nõ est personalis, sed in bonis exequẽda; tunc ad eã implendã cõpelli possint hęredes defuncti, pulchre explicat idẽ Zanc. tract. de hęre. c. 28. nu. 6. & Reper. inquisi. verbo, filij. §. nunc subsequenter. & verbo, obligatio. §. qđ si quis. idẽ cauit luculẽter Conc. Biterren. c. 19. in hęc uerba: *Et idem faciatis de illis, qui decesserunt accepta pęnitẽtia, nec impleta si esse in mora cœperint: vel pro illa complenda obligauerint, vt supra tetigimus, bona sua.* hæc ibi.

Pęnitẽtia in bonis exequẽda hęredibus defuncti ĩponatur.

Hoc amplius obseruandũ est, q cũ alicui suspecto de hęresi iniuncta sunt hęc opa pietatis in bonis adimplenda, vt fabricare ecclesiã uel hospitale, restituere vsuras & similia; isq; bona sua pro hac pnĩa adimplenda obligauit, post mortẽ eius ad quemcũq; successorẽ etiã particularẽ, ea bona deuoluantur, ad eũ semper peruenient cum illo onere. ita colligit ex d. c. accusatus. §. si uero. facit glo. in l. rescriptũ. ff. de pactis. & ĩ l. aufert. §. fiscus. ff. de iure fisci. & vtrobiq; Bar. traditq; Repert. inquisi. præfatis locis, qđ est in hac causa nõ leuiter aduertẽdũ. Quę ad postremã assertionẽ spectãt de ꝑcedẽdo cõtra hæreticos ẽt post mortẽ ĩ hoc crimine, copiose tradidimus sup. hoc 3. li. sch. 105.

Bona obligata ad quẽlibet successorẽ transeunt cum illo onere.

SCHOL. CLXI.

Pag. 393 col. 2. B

In quæstionem cxxi. An filij uel hæredes illorum, qui morti proximi consolari ab hæreticis petierunt, sint admittendi ad eorum excusationem.

Quæstionis sūma. EX hac quæstione duæ potissimum cōclusiones colliguntur. Prima est, Hęredes illorum, qui cum moriuntur hęreticalia dicūt vel faciunt, quale est petere consolationē hæreticorū, admitti debēt ad excusandos defunctos in hoc tribunali, dūmodo defuncti dum viuunt, nō sint de hæresi diffamati uel suspecti, aut dū essent sanę mentis; nō petierint hæreticorū consolationē. Nā si in vita diffamatio aut suspicio de hæresi præcessisset; aut cum sani essent hęreticorū consolationē petiuissent; tunc nullo modo admittendæ sunt hæredum excusationes, sed defuncti velut hęretici pōterunt condēnari ex hac pſumptione iuris & de iure, cōtra quā hoc casu non admittitur pbatio in contrariū. Altera & postrema conclusio est, prioris veluti declaratiua, nēpe, Cum hęredes defunctorū in hoc tribunali admittuntur ad excusandos defunctos, non possunt eos excusare p testes domesticos, veluti per vxores, filios, vel alios familiares; sed adhibere oportet alios testes omni exceptione maiores. Hęc summa est huius q̄stionis, quę continet materiā frequentē, vtilem & cognitu necessariā, in qua breuiter explicabo ordinē procedendi in hac causa contra defunctos.

De materia huius quęstionis qui disseruerint. De materia huius questionis disserit Zanchi. tract. de hære. c. 24. & Repert. inquisit. verbo, defunctus. & Siman. catho. instit. tit. 18. & copiose Hieron. Gigas tract. de crimine læsę maiest. lib. 1. tit. qualiter in crimine lęsæ maiest. procedatur. q. 20. cum aliquot seq. dixi nonnulla sup. hoc 3. lib. sch. 70. inserto apud Eymericū p. 345. & sch. 105. super q. 43. Ex titulis vero harū quęstionū intelliges Eymericum diuerso cōsilio de materia procedendi cōtra defunctos disseruisse, quamuis multis locis vtaē eodē rescripto desūpto ex c. filij. de hęret. li. 6. Et priusq̄ ad propositam materiā aggrediar, operęprętium erit adnotare quid sit hoc, quod dicitur in hoc textu de petenda cōsolatione hereticorū. hęc nunq̄ potui intelligere donec in codice illo bibliothecæ Vaticanæ inueni summam quandā F. Raynerij ex Ord. Predic. de Catharis, & Leonistis, seu Pauperibus de Lugduno, in qua plenę agitur de sacramentis Catharorū, inter quę vnū erat cōsolamētū, seu manus impositio, seu spiritualis baptismus, in quo conferēdo quis ritus esset solitus obseruari, abunde docui supra lib. 2. sch. 29. §. manus impositio. ex quo intelliges hunc locū alioqui difficilē propter ignotatā antiquitatē. His positis id primum est obseruandum, quod docui sup. schol. 105. §. alterū caput. videlicet, In hoc tribunali post mortē agi posse solum contra hęreticos & credentes, non aūt contra fautores, defensores & receptatores: quia horum crimen morte extinguitur. c. accusatus. §. si uero. de hære. lib. 6. tradit Zanch. tract. de hæret. c. 24. nu. 2. & Repertorium inquisitorum verbo, defunctus. §. primo est uidendum.

Quid sit petere cō solationē ab hęreticis.

Rursus, ordo procedendi cōtra hæreticos defunctos desumi potest ex Conc. Cōstantien. sess. 8. ubi processum fuit aduersus Ioan. Vvicleff defunctum, quod retuli sup. schol. 70.

Cōtra memoriā defuncti formādus processus. Præterea, in hoc crimine cum proceditur contra defunctum non formatur processus aduersus mortuū, sed contra eius memoriam, quæ per sententiam est damnanda. ita Ange. in §. interdum. instit. de hæredit. quæ ab intest. defer. ubi glossa in verbo, memoria. optime dixit, q̄ defunctus non est damnandus cum iam sit mortuus, nec aduersus eum formandus est processus, cū citari non possit. l. de qua re. §. 1. ff. de iudi.

Ob quem finē procedatur. Proceditur vero contra defunctum in hoc tribunali ob triplicem potissimum finem. Primum, vt memoria damnetur: secundo, vt bona illius per fiscum a possessoribus seu hęredibus defuncti auferantur: tertio, vt defunctus exhumetur, & extra locum sacrum proijciatur, seu comburatur. de quibus dixi plene supra schol. 105.

Citandi et uocandi illi quorum interest. Cum vero defuncti memoria damnāda est in hoc tribunali, ne indefensus defunctus videatur; illi vocandi sunt & citandi quorum interest memoriam defuncti non damnari, quales sunt filij, & alij successores, idq; ob præiudicium, quod illis ex damnata defuncti memoria accedere posset, qualis est bonorum ademptio, infamia, & alię pœnę, quæ iure descendūt in filios hęreticorū. Zāchinus præcitato loco nu. 3. & alij præcitati, & pscripsit iam hoc olim conciliū Biterrense c. 18. in hæc uerba: *Ad hęreticorum seu credentium condemnationem, qui non fuerunt reconciliati canonice ante mortem, citatis eorum hæredibus, siue alijs, qui de iure citandi fuerint, & concessa eisdem opportuna copia defendendi similiter procedatis.* hęc ibi.

An quilibet admittendus ad defensiō defendendum. Sunt qui velint, quemlibet sine delectu audiendum esse, qui velit memoriam defuncti defendere; quod non prorsus uidetur reprehendendum: nam & humanitatis & æquitatis ratio hoc suadere videntur. mihi plane hęc sententia multum pbatur: ergo quilibet audiendus est, dummodo probabilē defensionis causam afferat. Albericus in rubrica C. de hæret. Simancas catho. institut. tit. 18. num. 15.

Quōd si nulli adsint præsentes, qui nominatim citari possint ad memoriam defuncti defendendam: tunc edictis aut præconijs secundum inquisitionis consuetudinem uocandi sunt generaliter absentes & incerti. concilium Constantien. sess. 8. relatum sch. 70. Bellamera decis. 679.

Nullo defensore cōparente, constituatur defensor. Si vero nullus comparuerit defensor, tunc inquisitores ex officio idoneum eligere debent defensorem, cuius partes erunt contradicere in iudicio, uerbi gratia, Lucium Titium non commisisse crimen lęsæ maiestat. diuinę, & afferre quidquid idoneum & iustum fore putauerit ne Lucij Titij memoria damnetur. Aretinus §. interdum. instit. de hęredit. quę ab intest. deferuntur.

Post mortē agitur contra hæreticos et credentes solum.

Fiscalis sancti officij porrigere debet accusationem

Accusatio fiscalis qd continere debeat. tionem corā inquisitore, qua petat declarari defunctum commisisse crimē læsæ maiestatis diuinæ, ac impœnitentem decessisse; & ppea eius memoriam esse damnandam. Hieron. Gigas tract. de crimi. læsę maiestat. lib. 1. tit. qualiter in crimin. lęsę maiesta. procedatur. q. 22. num. 2.

Processus cōtra defunctū breuiter absoluendus. Capite 7. quartæ instructionis Toletanę illud mihi salubriter & prudēter cautum esse vī in hac causa, vt processus contra defunctum breui tpe conficiatur, nec in causa supersedeant inquisitores ob defectum probationum, nisi forte sit verisimile q intra breue tēpus alij testes superueniēt; cum vero plena probatione defunctus cōuictus non fuerit, protinus absoluendus est, & bona libere sunt successoribus dimittenda. Simancas catho. instit. tit. 38. num. 19.

Etiā absoluto defuncto tractari denuo causa potest si probationes superueniant. Quòd si post absolutum defunctū alij contra eū testes superuenerint, tractari denuo causa poterit; nā in hoc crimine fauore fidei sniæ latę non transeunt in rem iudicatā, vt alibi dixi, & priora testimonia vim suā integrā conseruabūt, & cum his quæ superuenerunt coniungi poterunt ad faciendā plenam probationem. quantumuis enim perempta instantia pereant acta ordinaria, quæ instantiā illam respiciūt: vt datio fideiussoris, iudicio sisti, citatio, litis cōtestatio, & alia id genus; ea tñ acta quæ ad causam magis, q̄ ad instantiam ptinent, perempta instātia nihilominus vim suā habent, vt in alia instātia noceant eidē reo eiusq; successoribus, & hęc vera est & vsu recepta snīa, quam asserunt Bart. in l. cum lite. ff. iudic. solui. Hostien. Abb. & Fely. in c. causam quę. 1. de testibus. Iason. in l. is apud quem. C. de edendo. refert & sequitur Simancas catho. instit. tit. 18. nu. 20. quibus libenter subscribo.

Quanto tpe duret actio in defunctos Intra quātum tempus pponi posit hec actio contra defunctos quæsitum est, & valde sentētiis variatum est: sed eorum opinio mihi verissima videtur, quos laudaui cum de hoc dissererem supra hoc 3. libro schol. 105.

Pleniores probationes exiguntur cō tra defunctos. Id vero diligēter obseruare oportet in hac causa, videlicet, pleniores & clariores probationes esse exigendas cum agitur cōtra defunctum, qui se defendere nequit, quàm contra hominem viuum: quod & ratio & æquitas facile suadent.

Postremo, vt nihil in causa desideraretur, agendum mihi erat de probationibus legitimis & sufficientibus ad damnādam memoriam defuncti: item de excusationibus legitimis, quibus defensores possent memoriam defunctorum tueri, ne damnetur; quæ duo valde erāt necessaria: sed breuitas omittere cōpellit. dicā aliās cōmodius & fortaſsis breui tpe ī cōmētariis Conc. Biter. c. 18.

Circa secundam assertionem nulla occurit difficultas, quæ non sit plene declarata á nobis supra schol. 125.

SCHOL. CLXII.

In quæstionem cxxij. An hæretici et eorum fautores sint excōicati, & ab inquisitorib. possint absolui. *Pag. 394 col. 1. D*

DVæ sunt assertiones, Prima est, Heretici, fautores & similes excōicati sunt. Altera est, Eos posse per inquisitores absolui. utraque facilis est, & aperta.

Inter pœnas hæreticorum excōicatio est omnium antiqsima. Ac quātum ad primam spectat, non est putandum ab his primū Pontificibus quorum sint hæc rescripta, quibus vtitur hic Eymericus, hereticos & eorum fautores anathemate percussos; nā inter pœnas hęreticorum, excommunicatio omniū est antiqsima, vel à Christo iam instituta Math. c. 18. ibi: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.*

Et B. Paulus ter legitur excōicasse, vt patet ex sacris eius epistolis 1. ad Corinth. c. 5. & 1. ad Timot. c. 1. & ad Titum c. 3. adde Martinum Perez ab Ayala Archiepiscopum quondam Valentinū lib. 1. de ecclesiasticis traditio. par. 3. art. 6.

Secunda conclusio prerogatiuam præstat inquisitoribus, de qua diximus schol. 141. adde Repertorium inquisitorum & Locatum in opere iudiciali uerbo, excommunicatio.

SCHOL. CLXIII.

In quæstionem cxxiii. Quam pœnā incurrāt fautores hæreticorum si animo pertinaci perstiterint in excōicatione per annum. *Pag. 394 col. 2. C*

DE materia huius quæstionis egit plene Idem Eymericus par. 2. q. 47. & dixi lib. 2. Adnot. schol. 53. nec propterea sunt aliqua inutiliter repetenda.

Qui non impediūt sacrū officium q̄uis sint fautores an elapso anno alias pœnas præter excō. incurrāt. In hac quæstione illa solum occurrit difficultas, quæ oritur ex verbis Eymerici hic num. 2. dum sentit, fautores & ceteros huiusmodi, si non impediāt officium inquisitionis, etiam elapso anno non incurrere alias pœnas præter excōicationem, nisi excōicati publicentur: nam contrarium videtur dicere auctor apertissime par. 2. q. 47. nu. 3. dum ait: *Oēs isti excōicati in causa fidei si per annum steterint in illa excōicatione animo pertinaci, non vt suspecti de hæresi tantum, sed vt hæretici sunt condemnandi.* hæc ille.

Hæc cum intuerer paulo diligentius, animaduerti non carere probabilitate Eymerici sententiam hoc loco. idem sentire videtur Reper. inquisito. verbo, excōicare. § item fautores. & ratio esse potest: nam primi qui non modo fauent hæreticis, sed etiam officium impediunt, grauiorem contrahunt heresis suspicionem, quæ elapso anno transit in violentam & iure probatam, ex qua possunt vt hæretici cōdemnari. Qui vero eisdem hæreticis fauent, non tñ impediunt inquisitorum officium, non ita grauiter peccant, ideoque nisi nominatim publicentur excōicati elapso anno non videntur vt hęretici condemnandi; hęc snīa benigna est, de qua quid sentiam in tanta breuitate non possum facile dicere, dicam aliās. cætera hoc spectantia tradita sunt in 2. lib. Adno. super vltimis quęstionibus.

SCHOL.

SCHOL. CLXIIII.

Pag. 396 col. 2. B

In quaestionem cxxv. An tales excommunicati in causa fidei absolui possint ab Inquisitore.

E materia quaestionis 124. abunde agit auctor par. 2. q. 47. super q. 125. nulla est etiam obscuritas grauis, quae lõga narratione egeat. Primum, haec quaestio differt à superiori 122. in qua videtur auctor tractare idem priuilegium; nam ibi docuit ꝙ inquisitores possunt absoluere redeuntes ab heresi, vel heresis suspicione, qui propterea fuerunt ipso iure excommunicati. hic vero docet etiam posse absoluere eos qui in excommunicatione durarunt per annum animo pertinaci.

Anno elapso de crimine audiuntur excõicati.

Sed dubitari poterat, quomodo possit inquisitor absoluere eos qui per annum perdurant in excõicatione, cum anno elapso, vt haeretici sint condemnandi. c. cum cõtumacia. de heret. lib. 6.

Et breuiter respondeo, ꝙ qui post annum reuertuntur, quamuis non audiantur quoad bona recuperanda; audiuntur tñ quoad excusandum crimen: & si misericordiam implorent, recipiuntur, vt plene dixi sup. hoc 3. lib. schol. 69. in fine.

SCHOL. CLXV.

Pag. 396 col. 2. D

In quaestionem cxxvi. An Inquisitor dispensare possit ab irregularitate cum praefatis excommunicatis.

Na est conclusio, Cum redeuntibus, si forte aliquam incurrerunt irregularitatem, inquisitor nõ potest dispensare, quia non inuenitur sibi concessum.

Inquisitores secum mutuo dispensare posse super irregularitate, si quis eorum fortassis qñque eam contraxerit, docuit Eymericus 3. par. q. 27. & dixi supra scho. 89. Rursus, eos posse absoluere redeuntes ab excommunicatione, paulo antea demonstrauit.

Inquisitores non olim, sed hodie sup irregularitate dispensant.

An aũt non modo à censura excõicationis, sed etiam ab irregularitate, si quam contingat cõtrahere ob haeresim, vel apostasiam, cum redeuntibus possint dispensare; nunc ostendit, & cõcludit id non licere inquisitoribus, quia nullo iure concessum id eis reperitur. idem tradit Repertoriũ inquis. verbo, irregularitas. & alij vetustiores.

Hodie tñ haec lis sublata vř ꝑ rescriptum Clementis vij. Pont. Max. quod incipit, *Cum sicut.* §. vobis etiam. quo cõcedit facultas inquisitoribus, & eorum commissariis dispensandi super irregularitate cum his qui ab haeresi vel apostasia reuertuntur. id rescriptum habes in bullario literarum apostolicarum pag. 83.

Idem hoc priuilegiũ cõmemorat Locatus in opere iudiciali verbo, irregularitas. nu. 2. & Campeg. apud Zanch. c. 37. versi. adde vlterius.

SCHOL. CLXVI.

Pag. 397 col. 1. A

In quaestionem cxxvii. An Inquisitor conferre possit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factam.

Oc priuilegium concedendarum indulgentiarum, ac distribuendorum Ecclesie thesaurorũ, licet Pontificum proprium sit, vt docet Sotus lib. 4. sent. dist. 21. q. 1. art. 4. fauore fidei inquisitoribus est tributum ꝑ Romanum Pontificem, vt quotiens actio aliqua in fauorem fidei celebratur, possit inquisitor cõcedere viginti vel quadraginta dierum indulgẽtiam.

Priuilegium cõcedẽdi indulgẽtias qui cõcessit inquisitoribus.

Hoc priuilegiũ multi Pontifices concesserunt; nullus aũt reuocauit. cõcessit Innocẽtius IIII. rescripto incipiente, *Malitia huius temporis.* item alio incipiente, *Tunc potissime.* & ante Innocentium IIII. concessit etiam Gregorius nonus rescripto incipiente, *Ille humani generis.* hec sunt impressa in bullario literarum apostolicarum.

Meminerunt huius priuilegij Repert. inquisit. verbo, indulgentia. §. nunc vidẽdum. summa Armilla verbo, inquisitor. num. 20. Ioannes Rojas tract. de heret. par. 1. nu. 415.

Num aũt posteriores Pontifices Romani in his rescriptis easdem indulgentias concedentes non modo censeantur priores confirmare; verũ etiam de nouo illas concedere, ita ꝙ prioribus accumulentur, vt singuli viginti vel quadraginta dierum aut trium annorum per se concessisse videantur, ita ꝙ inquisitores octuaginta dierũ, aut centũ sexaginta, & amplius cõcedere possint. itẽ ꝙ Pontifices nõ modo trium annorũ, sed sex vel nouẽ, vel quindecim indulgẽtiã tribuisse videantur, dubiũ esse posset: & Bernar. in lucerna accumulari vř sentire verbo, indulgentia corũ. §. 5. sed verius est, posteriores Pontifices easdem priores indulgentias confirmare, nec diuersas cõcedere: quod series rescriptorũ indicat. Benignius tamẽ esset si sua Sanctitas fauore fidei eas cumularet, vt homines ad fauẽdum inquisitoribus facilius excitarentur.

SCHOL. CLXVII.

Pag. 397 col. 1. C

In quaestionem cxxviij. An Inquisitor conferre possit indulgentias sociis ac notariis suis.

Vae sunt assertiones, Prima est, Sociis & notariis inqsitorũ laborantibus in sacro officio ad hereticos extirpandos Papa confert indulgentiam trium annorum.

Altera est, ꝙ si in prosecutione hereticorum & in executione officij sacri, seu in eius ministerio moriantur, plenam indulgentiam consequuntur.

Vtramq; assertionem probat rescriptum Vrbani IIII. hic ab Eymerico allatum, & rescriptum

Gregorij

Gregorij noni, qd incipit, *Ille humani generis.* idē concessit Clemens IIII. & Vrbanus IIII. rescripto alio incipiente, *Licet ex omnibus.* quę vidimus authētica in archiuo Bonon. inqsitionis.

Meminit etiā huius priuilegij Bernardus Comensis in lucerna verbo, indulgētia eorum. §. 1. & Rept. inq. verbo, indulgentia. §. nota q fratres.

Qui consequantur hāc indulgētiā triū annorum. Num aūt hanc trium annorum indulgentiam consequantur non solum socij inquisitorum & notarij, verū etiam alij sancti officij ministri, veluti consultores, fiscalis, & similes quæri potest; & hi etiam hanc indulgentiam habēt, vt constat ex quæstione sequenti, cum in hoc negotio non mediocriter laborent.

Idem fortassis esset dicendum de illis qui scribunt contra hæreticos, instruentes inquisitores hęreticæ prauitatis, qualiter sese in suo officio gerere debeant contra fidei hostes: hi enim quamuis in rescripto priuilegij nominatim non contineantur; ob eandem tamen rationem æquum videtur, vt rescripti priuilegio vtantur.

Hoc saltem iustissimum videtur, vt Sanctitas sua ad hos quoq; dignaretur hoc priuilegium extendere. quando vero hanc indulgentiam consequantur, sequentia demonstrabunt.

SCHOL. CLXVIII.

Pag. 397 col. 2. A

In quæstionem cxxix. An inquisitor largiri possit indulgentias aliis sibi in officio assistentibus, & auxiliantibus.

Non modo qui assiduè & cōtinuo inquisitoribus assistūt, vt sunt necessarij ministri, de quibus hactenus dictum est; trium annorum indulgentiam consequuntur, & plenariam cū in prosecutione negotij moriuntur: verum etiam

Quicūq; inquisitoribus auxiliantur. triū an. indulgentiā assequuntur. quicunq; alij, qui vbi oportuerit inquisitoribus adstant, eodem indulgentiarum priuilegio fruuntur. id pbat apertissime rescriptū Vrbani IIII. quo vtitur hic Eymericus, sed apertius idem tradit Gregorius nonus rescripto incipiente: *Ille humani generis.* in hęc verba: *Ad hæc, vt super præmissis omnibus officium sibi commissum liberius possint & efficacius exercere, omnibus qui ad prædicationē eorum.* (scilicet inquisitorum) *accesserint in singulis stationibus viginti dies: illis vero qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, in munitionibus, vel castellis, vel aliàs cōtra Ecclesiam rebellantes, ipsis ex animo auxilium, consilium præstiterint vel fauorem, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius authoritate cōfisi, tres annos de iniuncta sibi pænitentia relaxamus; & si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis omnium peccatorum, de quibus corde contriti & ore confessi sunt, plenam veniam indulgemus.* hęc ibi.

Crucesignati gaudent hoc priuilegio. Hoc priuilegio hodie in primis gaudent crucesignati, quos Hispani familiares vocamus, qui nutibus Inquisitorū obedientes, ea exequuntur, quæ ad promotionem huius sacri officij, & ad fidei propagationē, & ad hęreticę prauitatis extirpationem spectant. eandem etiam indulgentiam consequerentur quicunq; cum opus esset, inquisitoribus auxiliarentur: vt vel hinc catholici magnopere excitari debeant ad fauendum, & auxiliandum inquisitoribus.

SCHOL. CLXIX.

Pag. 397 col. 2. E

In quæstionem cxxx. An inquisitor plenariam indulgentiam consequatur in vita & in morte.

Hæc postrema est in vulgatis codicibus huius operis quęstio, in qua de insigni inquisitorum priuilegio disseritur: nam & in vita & in morte omniū peccatorum indulgentiam cōsequuntur. vtramq; partem probat Eymericus apertis Pontificum rescriptis.

Tradūt idem hoc priuilegium Repert. inquisi. verbo, indulgētia. §. item inquisitores. Tabien. in summa verbo, inquisitor. §. 39. in fin. Ioan. Rojas tract. de hęret. par. 2. nu. 412. & alij.

Inquisitores in vita & in morte omnium peccatorū indulgentiā cōsequūtur. Quantum vero attinet ad primam partem, q videlicet, inquisitores cōsequantur in vita plenā indulgentiam suorum peccatorum, dubium est, an intelligatur semel tantum in tota vita, an vero in singulis actibus perfectis, qui cōtrà hæreticos in fauorem & laudem fidei celebrantur. & Repert. inquisi. verbo, indulgentia. §. item inquisitores. in quolibet actu, hac frui indulgentia testatur his verbis: *Item inquisitores exercendo officium, gaudent in quolibet actu inquisitionis, qñ fit aliquis actus reconciliationis per eos, vel aliqua executio durante tempore officij, in quolibet actu indulgentia plenaria omnium peccatorum suorum.* hęc ibi. cui sententiæ libentissime accedo.

Quotiens in vita assequātur. Idem sentiendum puto de indulgentia trium annorum, quæ conceditur auxiliantibus officio sanctissimę Inqsitionis, & inquisitoribus hęreticæ prauitatis in fauorem fidei: illi enim non tantum semel in tota vita, sed in quolibet actu perfecto, & ab alio diuerso, quo inquisitoribus præstant huiusmodi auxilium, trium annorum indulgentiam consequuntur.

Quæ his locis de indulgentiis tradit copiose Eymericus, continentur apertissime in rescripto quodam Alexandri IIII. incipiente, *Firmissime teneat.* quod vidimus authēticum in bibliotheca Illustrissimi Cardinalis Felicis Peretti de Montealto, allatum ex Assisio ex archiuo conuentus Fratrum ordinis Minorum.

Atq; in his ad laudem omnipotentis vnius & trini Dei sit nostrarum Adnotationum ad Directorium inquisitorum finis constitutus, quas correctioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ supponi in omnibus & per omnia volumus.

ILLVST.[MIS] AC REVEREND.[MIS] DOMINIS,

DD. Iacobo Sabello Episcopo Tusculan. Francisco Pacheco S.Crucis in Hierusalem, Io.Francisco de Gambara S.Clementis, Ludouico Madrutio S.Honophrij, & Iulio Antonio Sanctorio S.Bartholomæi in Insula Titulorum, miseratione diuina S.R.E. Presbyt.Card.in vniuersa Repub.Christiana contra hæreticam prauitatem Inquisitoribus Generalibus à S. Sede Apost. specialiter deputatis.

Franciscus Pegña.

PLVRIMA suadebant Illustrissimi & Ampliss.Patres, vt in illustrando & perficiendo egregio Directorij inquisitorum opere, omnem nostram diligentiam, studium, solicitudinem, & laborem adhiberemus. primum communis vtilitatis amor, tum non mediocre commodum, quod inde omnibus hæreticę prauitatis Inquisitoribus euenturum haud dubie sperabatur: tum vero in primis iustissimum illud vestrum, pium, ac vere catholicum desiderium, quo tanquam integerrimi, & acerrimi fidei Christianæq; religionis defensores, ob publicam vtilitatem optabatis, vt quamabsolutissimum opus prodiret in lucem. hæc enim effecere vt plusquam vnius integri & alterius dimidij anni spatio nihil cogitauerimus aliud, nihilq; moliti fuerimus præter emendationem & interpretationem illustris operis; coactiq; sumus in tenuibus hisce nostris vigiliis, quas Commentarios non sumus ausi appellare, sed Scholia seu Adnotationes, è breuitatis sæpe limitibus egredi: tum quia opus ipsum vetustum, & sæpe ob breuitatem obscurum ita fieri postulabat: tum vt Inquisitoribus valde occupatis satisfaceremus, eosque liberaremus molestia multorum aliorum librorum euoluendorum. In his nostris adnotationibus reiecta procul disputandi subtilitate secuti sumus vt plurimum communes sententias, & eas, quæ sine vllo errori periculo possint obseruari. In dubiis, & grauioribus causis Inquisitores ad supremum sacrosanctæ & generalis Inquisitionis Romanæ Senatum, cui Vos prudentissime & vigilantissime præestis, destinamus seu remittimus. In multis stylum & consuetudinem eiusdem sacri & supremi Senatus indicamus, & obseruandum monemus: ac ita (nisi fallimur) cuncta, Deo optimo Maximo aspirante, disponimus, vt pauci difficultatum articuli in hac causa parum explicati relicti esse videantur. Quòd si quandoque fortassis (vt quibusdam videbitur) nimis leniter in nonnullis articulis, ac difficultatibus de puniendis hæreticis locuti sumus, veluti de dogmatistis, & falsis testibus, quos nonnulli è nostris curiæ seculari tradendos arbitrantur, & de aliis huiusmodi multis, non id facimus vt hæreticis faueamus, quos & acri odio prosequimur, & penitus extirpari cupimus: sed quia nec contrarium aperto iure statutum videbamus, nec sacri tribunalis Romanæ Inquisitionis, vsu aut consuetudine receptum, vt vel hac etiam benignitate conuertantur, qui virtutis & veritatis amore à maleficio non submouentur. Hoc postremo cupimus: & exoptamus religiosissimi principes, vt hos nostros qualescunque labores benigne (vt soletis) accipiatis, sintq; apud Vos velut certissimum pignus & arrha prompti ac parati animi nostri ad subeunda quælibet alia quamuis grauiora onera, inseruiendumque sacro Inquisitionis Senatui, quotiens & oportuerit & idoneos nos ad id iudicaueritis. Deus Opt. Max. diu Vos conseruet incolumes, vt negotia sua in Christiana Republica, vt facitis, integerrime tractare possitis.

INDEX
RERVM ET VERBORVM COPIOSISSIMVS
IN QVO BREVITER TANQVAM IN COMPENDIVM CONTRACTA

Ordine Alphabetico recenſentur tam ea, quæ in Directorio, quàm illa quæ in Scholijs, ſeu Adnotationibus continentur.

A

Apo-

B

In

Causæ

Clerici

D

Explicite

F

G

H

Hęre-

I

Inqui-

In zabbata-

N

O

Personæ

Q.

R

Recusatio

Suspe-

Testes:

V

FINIS.

LECTORI.

CVM prælo oblatum esset Directorium ad imprimendum, exempla erant adeo obscura, & confusa, vt vix quisquam credere possit tam emendatum euadere potuisse; nihilominus tamen summa diligentia effectum est, vt integrum & incorruptum prodierit. at quoniam lincei non sunt nobis oculi, pauca quædam excesserunt imprudenter in toto opere, quę breuiter duximus animaduertenda, vt emendentur. ea igitur ita habent.

ERRATA IN DIRECTORIO.

Pag. 3. col. 1. D manifestus. lege, manifestius.
21. col.1. D Galanus. lege, Gaianus.
23. col.1. E sanita. lege, sanitas.
Ibid.col.2. D posse esse. lege, posset esse.
26. col.1. D definta. lege, definita.
Ibid.col.1. E subiungandi. lege, subiugandi.
28.col.2. C Ego te rebaptizo. lege, Ego te baptizo.
29. col.1. D quousque ad mortem Christi fuit omnibus obseruatum. lege, quod vsque ad mortem Christi fuit omnibus obseruatum.
32. col.2. E diuorum. lege, viuorum.
41. col.2. E ecclsiasticæ. lege, ecclesiasticæ.
54. col.1. E epectato. lege, expectato.
152. col.1. C Et intelligas. lege, non tamen intelligas. Est error exemplarium, vt not. schol. 124. lib.3.pag.240.col.1.
178. col.1. A Melchionistæ. lege, Marcionistæ.
196. col.1. B petuo. lege, perpetuo.
247. col.1. B Hostiensis c. De iudęis.§. quod si iudæus. ita restitue, Hostiensis in summa tit. de Iudæis.§. quid si iudæus.
Et paulo post litera C. ibi. c. Qualiter. quodlibet genus, & quomodo puniatur. ita restitue, §. qualiter quodlibet genus puniatur.
259. col.2. D Manmus. lege, Mandamus.
295. col.2. A quandoque. lege, quinque.
315. col.1. E & debe. lege, & debet.
323. col.1. B quę. lege, quæ.
344. col.1. A editum. lege, edictum.
399. linea 13. Iulij secundi. lege, Pij secundi.

IN SCHOLIIS.

In titulo præfationis. Præfatio in primam partem. lege, Præfatio in primum librum.
Pag. 5. col.1.lin.7 Hæc verba ex concilio Carthaginẽsi, &c. mihi videntur esse desumpta. ita restitue, Hęc verba ex concilio Carthaginẽsi, &c. mihi videntur conuenire.
7. col.2.lin.7 Sed clericis. lege, Sed de clericis.
10.col.2.lin.7.à fine. moruusr. lege, mortuus.
24.col.1.lin.28 videlicet hæreticæ. lege, videlicet ne hęreticæ.
In duobus vel tribus locis lib.1.scholiorũ vbi legitur, in codice seu Directorio Ferrariensi: legatur, in codice seu Directorio Cardinalis de Gambara.
44.col.1.lin.20 præscriptam. lege, præscripta est.
lin. penul. in die Iouis sancti. lege, in die Iouis sancto.
56.col.2.lin.10 à fine. iã mortuo. lege, nõ dum mortuo.
66.col.1.lin.35 anno Dñi 1318. lege, anno Dñi 1325.
Lib.1.schol.33.à pag.67.vsque 72. in locis quibus legitur, Nicolaus iij. legendũ est, Nicolaus iiij. vt constat ex extrauag. Gloriosam ecclesiam. quę est impressa in Bullario.
75.col. 2.lin.11 insignarum. lege, insignium.
109.col.2.lin.32 obuij. lege, obuia.
135.col.2.lin.1 repetione. lege, repetitione.
154.col.2.lin.36 deleantur illa verba (vt fama est)
163.col.2.lin.vlt. quædam. lege, quadam.
165.col.2.lin.20 à fine. tuta. lege, tuto.
179.col.1.lin.21 à fin.& hæresibus. lege, ex hæresibus.
185.col.1.lin.10 quã. lege, cum.
207.col.1.lin.3 idoneus. lege, idoneum.
208.col.2.lin.pen. mere. lege, more suo.
210.col.2.lin.21 tradiderit lege, tradiderint.
215.col.1.lin.1 Docuit. lege, Decuit.
232.col.2.lin.6 à fine. de mala. lege, de malo.
265.col.2.lin.3 non orare, nõ ieiunare, non visitare ecclesias. lege, non orando, non ieiunando, non visitando ecclesias.
ibidem. lin. 30 no. lege, non.

IN LITERIS APOSTOLICIS.

Pag. 18. B. In summario literarum Innoc. iiij. ibi, Quibus competeret olim facultas. ita restitue, Quibus tributa olim facultas.
38.lin.16. B expectabat. lege, spectabat.
ibid.lin.18.à fine. D impederes. lege, impenderes.
41.lin.8. à fine. E subsibium. lege, subsidium.
pag. 57.E In summario literarum Alexandri vj. ibi. soli inquisitores. lege, etiam soli inquisitores.
98.lin.4. A istudere. lege, studere.
ibid lin.5. vngu culis. lege, vnguiculis.
105.lin.8.A prouidete. lege, prouidere.
ibid. lin.vlt.E formident lege, formidet.
207.lin.20.à fine. C prædictos. lege, per dictos.
126.col.1.lin.11 In disputatione de auctoritate extrauagantium, feruor fidei. lege, fauor fidei.
134.lin.11 ammiserant. lege, amiserant.

2

LITERAE APOSTOLICAE DIVERSORVM ROMANORVM PONTIFICVM,

Pro officio sanctissimæ Inquisitionis, ab Innoc. III. Pont. Max. vsque ad hæc tempora,

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

Cum Priuilegio, & Superiorum approbatione.

ROMAE,

In Aedibus Populi Romani. M D LXXIX.

ILLVSTRISSIMIS AC REVERENDISSIMIS DOMINIS

DD. Iacobo Sabello Episcopo Tusculan. Francisco Pacheco S. Crucis in Hierusalem, Io. Francisco de Gambara S. Clementis, Ludouico Madrutio S. Honophrij, & Iulio Antonio Sanctorio S. Bartholomæi in Insula Titulorum, miseratione diuina S. R. E. Presbyt. Card. in uniuersa Repub. Christiana contra hæreticam prauitatem Inquisitoribus Generalibus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis,

Franciscus Pegña.

OST accuratam Directorij Nicolai Eymerici emendationem & editionem, sapientissime putastis Amplissimi Patres nihil magis vtile, aut gratum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis fore, quàm si in vnũ colligerentur literæ plurimæ Apostolicæ, officio sanctissimæ inquisitionis congruentes, varijs temporibus à diuersis Romanis Pontificibus editæ, quas vel Eymericus omisit, vel non vidit, vel post eius tempora conditæ sunt, quæ Directorium ipsum veluti comitarentur. In his enim literis (vt plenissime nostis) plenissime continetur quicquid ad res fidei tractandas, & ad dubios articulos diluendos, & ad amplissimam inquisitorum iurisdictionem attinet. nec enim post decre ta illa iuris canonici in titulis de hæreticis comprehensa quicquam est cognitu magis vtile, aut causis fidei necessarium, quàm vberrimos hos extrauagantium fontes, à quibus exigui illi riuuli deducti sunt, consulere, ac perfecte cognoscere. Quamobrem ne quid deesse huic negotio videretur, iussu vestro rem ita commodissime disponendam & ordinandam putauimus: Ex vniuerso extrauagãtium huiusmodi numero, quas vel ex archiuo sacrosanctæ & generalis Inquisitionis Romanæ, vel ex archiuo Inquisitionis Bononiẽsis, vel aliunde habuimus, vetustiores prætulimus: inde ad recentiores ventum est; exorsi enim sumus ab Innocentio iij. Pontifice Maximo, quo tempore beatus Dominicus viuebat, erantque iam nonnulla delegatæ inquisitionis in partibus Narbonensibus & Tolosanis initia & fundamenta constituta: inde seruata seculorum & annorum serie peruenimus vsque ad hæc tempora, colligentes ac referentes solum eas literas apostolicas, quas Romani Pontifices de diuersis negotiorum casibus in causis fidei condiderunt, vel aliter ad negotium fidei & extirpationem hæreticæ prauitatis

 spectarent.

spectarent. Quoniam autem interdum multa occurrebant huiusmodi extrauagantes, eadem prorsus & verborum serie & sententia concepta, videbatur primum mihi, vt ex similibus & eadem continentibus illæ solæ ederentur, quæ posteriores erant, aut pluſculum aliquid continebant, ne sæpius eadem repetita inutiliter viderentur: veruntamen re inspecta optime ac sapientissime admonuistis omnes huiusmodi extrauagantes imprimendas esse, vt intelligant Catholici, & videant hæretici vel inuiti, in pœnis ferendis aduersus hæreticos, seu in hæreticis coercendis, summos Romanos Pontifices, quantumuis multis annorum interuallis valde inter se diuisos, vna tamen animi consensione, & sententiæ paritate in idem diuinitus consensisse. Itaque multa fuerunt propterea sæpe repetita, præsertim in extrauagantibus priorum Pontificum, nempe Gregorij noni, Innocentij iiij. Alexandri iiij. & Vrbani iiij. ceterum ea repetitio non est futura sine fructu vbere, & copiosa vtilitate, cum inde & maior certitudo oriatur, & quod sæpe in vna extrauaganti paulo obscurius dictum est, per alteram apertius declaretur. In omnibus autem fere huiusmodi literis Apostolicis in principio breuiter summam complexi sumus, vt lector ex breuibus verbis initio extrauagantium præfixis, protinus intelligat quid in ea contineatur. Rursus quoniam annorum seu temporum cognitio magnam affert vtilitatem lectoribus, cum iucunditate coniunctam, breuiter etiam in margine prope initium cuiusque extrauagantis, annum, quo quæque edita fuit, adnotauimus. Præterea vt auctoritas extrauagantis perciperetur, paulo etiam inferius vnde sit desumpta, aut vbi reperiatur, indicauimus. Postremo loca quædam insigniora illustrauimus, citatis vel rescriptis similibus, vel auctoribus qui eis locis lucem afferre possint. in primis vero summa diligentia studuimus, vt iuxta integritatem auctographorum, archetyporum, seu (vt vulgus loquitur) originalium, quam emendatissimæ & incorruptissimæ prodirent. Quoniam autem tam circa auctoritatem & robur, quàm circa modum probandi authenticas esse extrauagantes, plurimæ difficultates oriri poterant, quæ legentium animos possent quandoque facile perturbare, ideo illis omnibus plene (nisi fallimur) satisfecimus in peculiari de hac re habita disputatione, quam in fine extrauagantium apponendam curauimus.

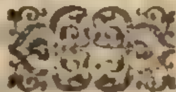

SVMMI PONTIFICES,

Quorum literæ Apostolicæ contra hæreticam prauitatem hic ordine alphabetico referuntur.

LITERAE APOSTOLICAE PRO OFFICIO
Sanctissimæ Inquisitionis, quo ordine sunt impressæ.

F I N I S.

LITERAE APOSTOLICAE ordine alphabetico digestæ.

Impla-

F I N I S.

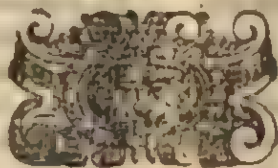

A LITERAE APOSTOLICAE

DIVERSORVM SVMMORVM PONTIFICVM

Pro Officio Sanctißimæ Inquisitionis.

B *INNOCENTIVS TERTIVS.*

Auxitan. Archiepiscopo.

Hortatur episcopos, vt studeant diligenter hæreticos vniuersos de suis prouincijs excludere. item vt sine appellationis remedio per districtionem ecclesiasticam coerceant eos, qui cum hæreticis habent commercium, aut familiaritatem.

INTER cetera quæ nauiculam Petri fluctuantem in mari cõcutiunt diuersarum turbine procellarum, illud animum grauius nostrum affligit, quod licentius, & perniciosius solito contra orthodoxę fidei disciplinam ministri diabolicæ præuaricationis insurgunt, iuxta quod beatissimus apostolus Paulus doctor gentium exprimit in eulogio epistolæ suę: simplicium animas miserabiliter illaqueant, & post se trahunt in damnationis interitum, ac superstitionis, & fictitiis adinuentionibus sacrarum scripturarum intelligentiam peruertentes, ecclesiæ catholicę vnitatem rescindere moliuntur. Quoniam autem pestis huiusmodi erroris, (sicut ex tua & plurium assertione cognouimus) in partibus Vasconiæ, ac circumpositis terris fortius inualescit, per † tuam ac aliorum coepiscoporum tuorum industriam huic morbo tanto efficacius volumus obuiari, quanto magis est timendum, quòd pars sincera trahatur; & ex tali contagione, quæ paulatim, velut cancer, irrepit, mentes fidelium in quinentur corruptelæ vitio generalis. Idemque fraternitati tuę præsenti pagina indulgemus, per apostolica scripta firmiter iniungentes, quatenus ad extirpandas hęreses vniuersas, & eos qui sunt hac fæce polluti, de prouinciæ tuę finibus excludendos, modis quibus poteris, operam tribuas efficacem: in ipsos, & omnes illos, qui cum eis aliquod commercium, aut manifeste superstitionis familiaritatem contraxerint, sine appellationis obstaculo ecclesiasticę districtionis exercendo rigorem, & etiam (si necesse fuerit) per principes & populũ eosdem facias virtute materialis gladii coerceri. Datum Lateran. Cal. Aprilis.

Circa annos domini 1200.

Ex Innocentij iij. epistolarũ registro impresso fol. 38. & fol. 154. & seq.

† Hoc tempore nondũ erãt inquisitores de legati constituti.

IDEM INNOCENTIVS III.

N. Archidiacono Mediolanensi.

E *Hæretici ad nullas dignitates & consilia admittantur, nec habeant actionem eligendi alios: magistratus uero seculares ad id seruandum iuratoria cautione compellantur (si opus fuerit) per sententias excommunicationis & interdicti.*

HIS, quæ ad ampliandam fidem catholicam, & reprimendam prauitatem hæreticam statuuntur, auctoritatem nostram libenter impendimus, & fauorem. Sane, sicut accepimus, dilectus filius noster G. sanctæ Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis dum legationis fungeretur officio in partibus Lombardię, de consilio Venerabilium fratrum nostrorum Mediolanen. archiepiscopi, & episcoporum qui ad eum Veronæ conuenerant, & quorundam etiam sapien-

Ex eodem Registro Innocentij. iij.

Concor. c. Excõmunicamus. 1. §. credẽtes. de hære. Eym. 3. p. q. 123.

tum instituit, vt de cetero hæretici ad consilia, & dignitates Lombardiæ nullatenus admittantur, nec eligendi alios eis arbitrium conferatur, nec in eligendis personis ad eas vocem debeant aliquam obtinere. Ad id autem seruandum in posterum potestates, consules, consilia Lombardiæ adstringenda constituit iuratoria cautione, & te ad recipienda iuramenta eorum in quibusdam ciuitatibus deputauit, indulta tibi libera facultate contumaces excommunicationis, & terras eorum interdicti sententiis feriendi. Nos igitur quod ab eodem Cardinali prouida deliberatione statutum est, ratum habentes, & iuxta mandatum eius à ciuitatibus illis super hoc exigas, & recipias iuramenta, ad quas te ipse duxerat destinandum, iniungimus, auctoritate tibi præsentium indulgentes, vt contradictores excommunicationis sententia ferias; & terras eorũ subiicias interdicto. Nulli ergo &c. Datum Romę, apud sanctum Petrum xvij. Calen. Iulij. A

B.

IDEM INNOCENTIVS III.

Cistercien. Morimunden. & de Crista Abbatibus.

Iubet coerceri eos, qui translationi sacrorum librorum vulgari dabant operam, & secreta conuenticula celebrabant, ac sine superiorum auctoritate prædicationis officium temere usurpabant; contra quos, sublato appellationis remedio, procedatur.

Ex eodẽ Registro Innocẽtij iij. li. 2. f. 409

A est in fouendis virtutibus, & vitijs extirpandis à prælatis ecclesiarum seruãda discretio, & circũspectio adhibenda, ne vel inter nascentiũ densitate spinarum, enormiter frumenta lędantur, vel insuper seminatorum zizaniorũ euulsione triticum euellatur. In abscondendis etiam, & curandis corporibus infirmorum, sic oculi diligentia præcedere debet manus officium, & ferrum digitus pręuenire, ne si cauterium adhibeatur incaute, non tam partes infirmas non sanet quàm sanas infirmet: quod tanto diligentius in mentis languoribus est seruandum, quanto animam nouimus corpore digniorem, & spiritualia carnalibus præponenda. Hoc autem intra nos ipsos diligentius attendentes, cum olim Venerabilis frater noster Meten. episcopus per suas nobis literas intimasset, quòd tam in diœcesi, quàm in vrbe Meten. laicorum & mulierum non immodica multitudo Gallicæ cuidam translationi diuinorum librorum intendens, secretis conuenticulis etiam inter se inuicem eructare pręsumerent, aliorum aspernantes consortium, & in faciem redarguentibus presbyteris resistentes, quorum simplicitatem fastidiunt in suæ translationis peritia confidentes, non protinus ad vindictam nos res accendit incognita, sed vniuersis tam in vrbe, quàm in Meten. diœcesi constitutis, sub eo tenore literas curauimus apostolicas destinare: qui vobis ex transcripti earum poterit inspectione patere. Eidem insuper episcopo, & capitulo Meten. dedimus in mandatis, vt inquirerent solicite veritatem, quis fuerit auctor translationis illius, quæ intentio transferentis; quæ fides vtentium; quę causa docendi: si vtentes ipsa, venerarentur apostolicam sedem, & catholicam ecclesiam honorarent: vt super his, & aliis, quę necessaria sunt ad indagandam plenius veritatem, per eorum literas sufficienter instructi, plenius intelligeremus, & planius, quid super his statui oporteret. Nuper autem idem episcopus, per suas nobis literas intimauit, quòd quidam eorum, quos notabiles prioribus literis denotarat, mandatis recusant apostolicis obedire: quibusdam eorum clanculo; quibusdam vero iam publice obediendum esse dicentibus soli Deo; ab occultis etiam conuenticulis non cessantes; officium prædicationis occulte, licet à nullo mittantur, prohibiti etiam sibi non metuunt vsurpare: aspernantes sibi dissimiles, & translationi eidem vsqueadeo insistentes; vt se nec episcopo, nec metropolitano suo, nec nobis ipsis asserant parituros, si eam decreuerimus abolendam. Licet autem tales in eo reprehendi merito videantur, quòd occulta conuenticula celebrant, officium prædicationis vsurpant, simplicitatem despiciunt sacerdotum, & eorum consortia, qui dictam translationem non recipiunt, aspernantur: ne quid subito facere videamur, discretioni uestræ (de qua plene confidimus) per apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ad ciuitatem Meten. pariter accedentes, cum eodem episcopo conuoceritis coram vobis talia sapientes, & adhęrentes translationi prædictæ, & si fieri poterit, quæ in eis reprehensibilia fuerint, auctoritate freti apostolica, sublato appellationis obstaculo corrigatis.

C D E

Concor. c. Cũ ex iniuncto. de hæret.

Conciliũ Tolosanũ c. 13. penitus interdicit ne laici libros sacros habeãt in vulgari translatos. Hic erat error Pauperũ de Lugduno. Eymer. in Directorio par. 2. q. 14. & Sch. 50. eiusdẽ par.

A rigatis. Quòd si correctionem vestram recipere forte noluerint, inquiratis super capitulis illis, quæ in literis, quas episcopo miseramus, expressa fuisse, superius vobis expressimus, & aliis etiam diligentius veritatem, & quod inueneritis per nuntium vestrum, & literas plenius intimetis: vt per vos certiores effecti, prout procedendum fuerit, procedamus. Cum enim in hoc vniuersalis ecclesiæ vertatur negotium, & agatur † causa fidei Christianę, ad exequendum apostolicæ sedis mandatum cum summa diligentia, & cautela, uos studiosos, & promptos esse volumus, & mandamus. Ad hęc M. Crispinum, presbyterum, & R. socium eius, si super his, quæ dictus episcopus eis duxerit opponenda, inueneritis esse reos, ipsos appellatione remota canonice puniatis. Alioquin eundē episcopum ad remittendam pœnam, si quam eis forsan inflixit, cum nihil cōtra eum, vel clerum in nostra proposuerint audientia, monitione præmissa, districtione qua conuenit, remoto appellationis
B obstaculo, cogere nō tardetis. Quòd si omnes, &c. duo vestrū. Dat. Lateran. v. Idus Decem.

† Et ob id ad sedē apostolicā referēdum c. Maiores. de baptis. & eius effectu.

GREGORIVS IX.

Hoc rescripto Gregorius Patarenos in primis, & eorum complices acriter persequitur, quorum suo tempore perfidia adhuc ecclesiam Dei vexabat. docet autem pœnas & ordinem puniendi eos. idem postea rescriptum nullis pene mutatis alij Pontifices confirmarunt, & retulerunt, & ad omnes hæreticos extenderunt: vt Innocentius iiij. in bulla incip. Nouerit vniuersitas. quæ est infra loco suo. item Alexan. iiij. in bulla incip. Nouerit vniuersitas. quam refert Eymericus in Directorio par. 2. pag. 87. item alij in c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret. & in c. Quicunque. de hære. lib. 6.

Incipiunt capitula contra Patarenos edita.

C

EXCOMMVNICAMVS & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur; facies quidem habētes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum. Damnati vero per ecclesiam seculari iudicio relinquantur, animaduersione debita puniendi: clericis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire uoluerint, ad agendam condignam pænitentiam in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autē eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorū excōmunicationis sententiæ decernimus subiacere: firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excōmunicatione notatus, à sua super hoc non curauerit præsumptione cessa
D re, ipso iure sit factus infamis; nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimoniū admittatur. Sit etiā intestabilis, vt nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Qui si forte iudex extiterit, eius sententia nullā obtineat firmitatem, nec causæ aliquę ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrociniū nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum, nullius penitus sint momenti, & in † similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales, postquam ab ecclesia fuerint denotati, euitare contēpserint, excōmunicationis sententia percellantur, aliàs animaduersione debita puniendi. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemq; personæ propriam innocentiā, congrua purgatione
E monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignā ab omnibus euitentur: ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, & appellationes huiusmodi personarum minime audiantur. † Item iudices, aduocati, & notarii nulli eorum officium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta: nec eleemosynas aut oblationes eorum accipiant. Similiter Hospitalarij & Tēplarij, ac quilibet regulares: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicę speciali. Itē quicunque tales præsumpserint ecclesiasticę tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam, excōmunicationis sententiæ se nouerint subiacere, nec absolutionis beneficiū mereantur, nisi propriis

Edita anno domini 1236.

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

† Hęc uox qūo accipi debeat docet Hostiē. c. Excom. 1. §. credentes. n. 4

† c. Si aduersus de hære. et Schol. 7. par. 2

c. 2. § 1. de hære. lib 6 Eym. 3. par. q 40. et dixi plene Sch. 102. p. 3.

manibus publice extumulent,& proiiciat huiusmodi corpora damnatorũ,& locus ille perpetuo careat sepultura.† Item firmiter inhibemus,ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel priuatim de fide catholica disputare:qui vero cõtra fecerit excommunicationis laqueo innodetur. Itẽ si quis hæreticos sciuerit,vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à cõmuni conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, † eos studeat indicare cõfessori suo,vel alij per quem credat ad prælati sui notitiam peruenire,alioquin excõmunicationis sententia percellatur. Filij autem hereticorũ,receptatorum,& defensorum eorum, vsque ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum officium seu beneficiũ admittantur:quod si secus actum fuerit,decernimus irritum & inane. Datum Viterbij VI. Idus Nouembris. Pontificatus nostri anno nono. A

†Eyme.p.1.q.10. vbi dixi Schol.13.

†hoc singulare ẽ fauore fidei. nã alids nomina cõplicũ non dñr in cõfessione sacramẽtali Reper.inquisi. ver. confessio. §. an in confessione. fol.162. ex impresi.Venet.

GREGORIVS IX. B

Inquisitores idoneos iubet eligi,qui fidẽ prędicent & tueantur: et cũ socijs in hæreticos,ac de hęresi infamatos inquirant, & pænitentes admittant: in receptatores, defensores & fautores hæreticorum iuxta leges in eos latas animaduertant:audientibus eorũ conciones de fide habitas, viginti dierum, expugnantibus hęreticos triũ annorũ indulgentiam largiantur, contradictores coerceant, quęstuarios compescant per censuram ecclesiasticam.

Edita anno domini 1238.

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

GREGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio priori prouinciali fratrũ ordinis Prędicatorũ in Lõbardia,Salutẽ & apostolicã benedictionẽ.

ILLE humani generis peruicax inimicus,omnium malorum incentor, quem de supremis ad ima,superbia sua prostrauit: non cõtentus quòd suæ fraudis nequitia hominem perduxit ad casum, ærumnis & miseriis applicandum,callide eum nititur pestiferis retibus irretire;astute sibi parans insidias ne resurgat,locum à quo ceciderat obtenturus. Nouissime autem diebus istis, fidem nisus perfidia deprauare per ministros suos iniquitatis operarios venena spargit mortifera: seditiose considerans,q̃ familiaris hostis sit efficax ad nocendũ, qui quasi dulcia pręmittentes cauda pungunt vt scorpio,in aureo tandem calice Babylonis virus pestilentiæ infusuri. Licet enim hæretici hactenus diutius latitantes, sicut cancer serperent in occulto,& velut vulpes latenter niterentur vineã domini Sabaoth demoliri, iam tamẽ peccatis exigentibus,in aperto,quasi equi parati ad prælium, præsumũt manifeste insurgere contra eã,in quibusdã locis publice prædicando,quęrentes in cibũ simplices,& in prædã edoctos;ac illaqueare nihilominus fideles quoslibet suis circumuentionibus cupientes,facti magistri erroris qui nũquam fuerunt discipuli veritatis. Vnde expedit quòd insurgant † vtiliter cõtra eos,vt eorũ omnino hæresi confutata,per totũ vigeat fides Christi:nam corona sequetur præmij,tentationibus resistentes. Cũ igitur dudũ resplenduerit in partibus Lõbardiæ fida fides, ac per hoc formidemus ibi potius animalia venenosa,ne forte simplices ipsorum callidis seductionibus circumuenti,& astuti prauis circumuentionibus periculose decepti in profundũ deueniant peccatorũ,sicq; violetur ibidẽ fidei firmamentũ;nos qui circa horã vndecimã, inter operarios,immo verius supra operarios vineæ domini sumus à patrefamilias euãgelico deputati,moniti voce sponsi capere vulpes paruulas,quæ demoliri vineã domini moliuntur, & tacti dolore cordis intrinsecus,non valentes sustinere tantã contumeliã creatoris, ac volentes tot animarũ periculis obuiare;discretionẽ tuam rogamus,monemus,& hortamur attente,per apostolica tibi scripta sub diuini obtestatione iudicij districte præcipiendo mandãtes,quatenus aliquos de fratribus tuis tibi cõmissis,in lege domini eruditos, quos ad hoc idoneos esse noueris,ad partes tibi secundũ tuũ ordinẽ limitatas transmittas,† qui clero & populo conuocatis generalẽ prędicationẽ faciant vbi cõmodius viderint expedire:& adiũctis sibi discretis aliquibus ad hæc solicitius exequenda,diligenti perquirãt solicitudine de hæreticis & etiã infamatis; & si quos culpabiles vel infamatos inuenerint, nisi examinati velint absolute mandatis ecclesiæ obedire,procedant contra eos iuxta † statuta nostra, cõtra hæreticos nouiter promulgata:in receptatores,defensores,& fautores hæreticorũ secundũ eadẽ statuta nihilominus processuri.†Si uero aliqui hęretica labe penitus abiurata ad ecclesiasticã redire voluerint vnitatẽ,ipsis iuxta formã ecclesiæ beneficiũ absolutionis impẽdãt, & iniungant eis,qđ talibus consueuit iniungi. Attentius prouisuri,ne qui videntur reuerti, sub palliata specie pietatis impietatẽ cõmittant,& angelus Satanæ in angelũ lucis se trãsformet. Propter qđ statuta quæ super hoc duximus promulganda,inspicere poterũt, & ab eorũ insidijs secundũ discretionẽ eis traditã à domino præcauere. Ad hęc vt super pręmissis omnibus officiũ sibi cõmissum liberius possint & efficacius exercere,omnib⁹ qui ad prædicationem C D E

† Ita in archetypo,sed viriliter, credo legẽdum.

†Cõciliũ Biterrẽse c.1. Eym.3.p.n.48.Sch.11.par.3.

†Quæ continẽtur ĩ bulla proxima præcedenti.

c.Vt officiũ.§.1.de haret.lib.6.Eymer.1.p.q.52 et Schol 141.eiusdẽ p. Eymer.3.p.q.127.et seq.vbi dixi Sch.166.& seq.

A cationẽ eorũ accesserint in singulis stationib⁹ viginti dies: illis vero qui ad impugnandũ hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorũ, in munitionib⁹ & castellis, vel aliàs cõtra ecclesiã rebellantes, ipsis ex animo auxilium, consiliũ, præstiterint, vel fauorẽ, de oĩpotentis Dei misericordia, & beatorũ Petri, & Pauli apostolorũ eius auctoritate cõfisi, tres annos de iniũcta sibi pœnitẽtia relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione hmõi negotij forte decesserint, eis omniũ peccatorũ, de quibus corde cõtriti, ac ore cõfessi sunt, plenã veniã indulgemus. Ne vero aliquid fratribus ipsis desit ad prædictum negotiũ prosequendũ, in contradictores & rebelles ecclesiasticã proferendi censurã tenore præsentiũ, liberã eis concedimus facultatẽ. Prædicatores quoque questuarios, quorum interest charitatiua tantum subsidia simpliciter petere, ac indulgentiã si quam forsan habent exponere, à prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet, compescendi censura simili, eisdem nihilominus licen-

B tiam indulgemus. Datum Viterbij xiij. Calen. Iunij. Pontificatus nostri anno vndecimo.

c. Vt officium. §. competẽdi. de hæret. in 6. Eymer. 3. par. q. 37.

INNOCENTIVS IIII.

Illustri Regi Franciæ.

Cancellarius Parisiensis librum Talmudi cum suis glossis publice fecit concremari iubente Gregorio Papa nono id confirmat hic Innocentius iiij. additque, vt rex ceteros libros inquirat & comburat: prohibet ne Iudæi nutrices aut famulos Christianos habeant.

Mpia Iudæorum perfidia, de quorum cordibus propter immensitatem suorũ scelerũ redemptor noster velamen non abstulit, sed in cæcitate, quæ contigit ex parte in Israel adhuc manere permittit, prout cõuenit, nõ attendens quod ex sola misericordia pietas ipsos Christiana receptet, & cohabitationẽ illorũ sustineat patienter, illa cõmittit enormia, quæ stupori audientibus, & referen

Edita anno domini 1243.

Ex Registro Innocentij iiij.

C tibus sunt horrori: ipsi enim ingrati domino Iesu Christo, qui cõuersionẽ eorũ ex suæ longanimitatis afluentia patienter expectat, nullã prætendentes verecundiã culpæ suæ, nec reuerentes honorẽ fidei Christianæ, omissis seu contemptis lege Mosaica & prophetis, quasdã traditiones suorũ seniorum sequũtur, super quibus eos in euãgelio Dñs obiurgat dicẽs: Quare vos transgredimini mandatum Dei, & irritũ fecistis propter traditiones vestras, hominum doctrinas & mãdata docentes? In huiusmodi namque traditionibus, (quæ Talmud hebraice nuncupatur, & magnus liber est apud eos, excedens textũ Bibliæ in immẽsum, in quo sunt blasphemiæ in Deum, & Christũ eius, ac beatã Virginem manifeste, intricabiles fabulæ, abusiones erroneæ, ac stultitiæ inauditæ) filios suos docent, ac nutriunt: & à legis & prophetarũ doctrina reddunt ipsos penitus alienos; verentes ne veritate, quæ in eisdẽ lege, ac prophetis est, intellecta, aperte de vnigenito Dei filio venturo in carnem, testimonium

Matth. 15. & Mar. 7.

D perhibente, conuertantur ad fidem, & ad redemptorem suum humiliter reuertantur. Et his non contenti, faciunt Christianas filiorum suorum nutrices in contumeliam fidei Christianæ, cum quibus turpia multa committunt, propter quæ fidelibus est verendũ, ne diuinam indignationẽ incurrant, dum eos perpetrare patientur indigne, quæ fidei nostræ confusionẽ inducunt. Et licet dilectus filius cancellarius Parisiensis, & doctores regentes Parisius in sacra pagina, de mandato felicis recordat. G. Papæ prædecessoris nostri, tam prædictũ abusionis librũ, q̃ alios quosdam cum oĩbus glossis suis perlectis in potestate, ac examinatos ad confusionẽ perfidiæ Iudæorũ, publice coram clero & populo, incendio concremarint, prout in literis eorũ perspeximus contineri, quibus tu tamq̃ catholicus Rex & Princeps Christianissimus impendisti super hoc auxiliũ congruũ & fauorem, pro quo regalem excellẽtiã dignis in Domino laudibus cõmẽdamus, ac prosequimur actionibus gratiarum; quia tamen nondũ Iudæorum ipsorum abusio profana quieuit, nec adhuc dedit eis ve

Eymer in Directorio par. 2. q. 46 num 6. Schol. 52 eiusdem partis.

E xatio intellectũ, celsitudinẽ regiã at. ro. mo. & obse. in dño Iesu Christo, qui excessus huiusmodi detestabiles, & enormes cõmissos in contumeliã creatoris, & iniuriã nominis Christiani pie incepisti laudabiliter prosequẽdo, faciens debita seueritate percelli, tam prædictos abusionis libros, reprobatos per doctores eosdẽ, quàm generaliter oẽs cum glossis suis, qui per ipsos examinati & reprobati fuerint, mandes ꝑ totum regnũ tuum, vbicunque reperiri poterunt, igne cremari. firmiter inhibendo ne de cetero nutrices seu seruientes habeant Christianos, ne filij liberæ filiis famulentur ancillæ, sed tamq̃ serui reprobati à Dño, in cuius mortem nequiter conspirarunt, saltem per effectum operis seruos se recognoscant illorum, quos Christi mors & istos liberos, & illos constituit esse seruos: vt proinde sinceritatis tuæ zelũ possimus in Dño dignis laudibus cõmendare. Dat. Latera. vij. idus Maij anno primo.

Idem cauerat Innocẽtius iij. c. Et si Iudæos. ext. de Iud. & Sarra.

INNOCENTIVS IIII.

A

Inquiſitores moneant magiſtratus vt leges in hæreticos & eorum complices latas conſcribant in ſuis ſtatutarijs: obſeruent, ac faciant obſeruari: & renuentes, ad id per cenſuram eccleſiaſticam compellant.

Edita anno domini 1252.

Ex Archiuo inquiſition. Bononien.

† Ita in archetypo, ſed legerem, magis.

INNOCENTIVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis priori prouinciali, & fratribus inquiſitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruiſana, & Romaniola, Salutem & apoſtolicam benedictionem.

ORTHODOXAE fidei commiſſum vobis negotium, veſtro proficere miniſterio cupientes, & cõſiderantes attente quod iuriſdictio veſtra, quo fuerit plenior in hac parte, eo †maior eſſe poterit fructuoſa, volumus & pręſentium vobis tenore mandamus, quatenus poteſtates, conſilia, & communitates ciuitatum caſtrorum & quorumlibet aliorum locorum Lombardiæ, Marchiæ Teruiſanæ, & Romaniolæ monere curetis, ac inducere diligenter, vt ſtatuta noſtra, & alia eccleſiaſtica & ſecularia, & conſtitutiones etiam quondam Federici Romanorũ Imperatoris, tunc in deuotione eccleſiæ perſiſtentis edita contra hæreticos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, quæ conſcripta & bulla noſtra munita tranſmittimus, cõſcribi in ſtatutariis ſuis, eaquę irrefragabiliter obſeruari faciant, & obſeruent. Si vero noſtris in hoc, immo potius apoſtolicis acquieſcere monitis non curauerint, ipſos ad id per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota cogatis: quod ſi duo ex vobis his non interfuerint, vnus ęa nihilominus exequatur. Datum Peruſij ij. idus Maij. Pontificatus noſtri anno nono. B

INNOCENTIVS IIII.

C

Præcipit magiſtratibus ſecularibus, vt leges & qualibet ſtatuta contra hæreticos, & eorum complices edita, & conſcribant in ſuis ſtatutarys, & obſeruent, ac faciant obſeruari: ad quod poſſunt compelli ab inquiſitoribus per cenſuram eccleſiaſticam.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archiuo Inquiſitionis Bononienſis.

† Sch. 136. p. 3. verſ ſed maior.

INNOCENTIVS ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis poteſtatibus, conſiliis, & communitatibus ciuitatum, caſtrorum, & quorumlibet aliorum locorum Lombardiæ, Marchiæ Teruiſinæ, ac Romaniolæ, Salutem & apoſtolicam benedictionem.

ORTHODOXAE fidei commiſſum dilectis filiis priori prouinciali & fratribus inquiſitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Treuiſana, & Romaniola negotium ipſorum proficere miniſterio cupientes, & cõſiderantes attente, quòd iuriſdictio eorum quo fuerit plenior in hac parte, eo maior eſſe poterit fructuoſa, Volumus & noſtris ſibi damus literis in mandatis, vt vos monere procurent ac inducere diligenter, vt † ſtatuta ipſorũ, & alia eccleſiaſtica & ſecularia, & conſtitutiones etiam quondam Federici Romanorum Imperatoris, tunc in deuotione eccleſiæ perſiſtentis, edita contra hæreticos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, quæ conſcripta, & bulla noſtra munita tranſmittimus conſcribi in ſtatutariis veſtris, eaque obſeruetis, & faciatis irrefragabiliter obſeruari: nos enim eiſdem priori & fratribus, literis noſtris iniungimus, vt ſi eorũ, immo potius apoſtolicis, acquieſcere monitis non curaueritis in hac parte, vos ad id per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota compellant. D

Datum Peruſij v. Kalen. Maij. Pontificatus noſtri anno nono.

E

INNOCENTIVS IIII.

Conſtitutiones Innocentij iiij. contra hæreticos & eorum complices, quas magiſtratus ſeculares, eorumque officiales debent obſeruare.

Editæ anno Domini 1252.

Ex Archiuo Iquiſitionis Bononienſis.

INNOCENTIVS ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis poteſtatibus ſiue rectoribus, conſiliis, & communitatibus ciuitatum aliorumque locorum per Lombardiam Romaniolam, & Marchiam Teruiſanam cõſtitutis, Salutem & apoſtolicam benedictionem.

AD extirpanda de medio populi Chriſtiani hæreticę prauitatis zizania, quæ abun-

A quæ abundantius solito succreuerunt, superseminante illa licentius his diebus hominis inimico, tanto studiosius iuxta commissam vobis solicitudinem insudare proponimus, quanto perniciosius negligeremus eadem in necem catholici seminis peruagari. Volentes autẽ vt aduersus huiusmodi nequitiæ operarios consurgant stentque nobiscum ecclesiæ filii, ac orthodoxæ fidei zelatores, cõstitutiones quasdã ad extirpationẽ hæreticæ pestis edidimus, à vobis vt fidelibus eiusdem fidei defensoribus exacta diligentia obseruandas: quæ seriatim inferius continentur. Quocirca vniuersitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem conscribi in vestris capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim, se aduersus hanc sanctam ecclesiam extollentem sine omissione aliqua procedatis; alioquin dilectis filijs priori prouinciali, & fratribus inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruisina, & Romaniola, damus nostris literis in mandatis, vt singulos uestrum ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram appellatione remota compellant.

Easdẽ confirmauit Clemẽs iiij. per bullã ad extirpãda. cum quibusdã declarationib' et modificationibus, quã habes infra.

B

Constitutiones autem sunt hæ.

Statuimus vt potestas seu rector, qui ciuitati pręest, vel loco alij ad præsens, aut pro tẽpore præfuerit in futurum in † Lombardia, Romaniola, vel Marchia Teruisana, iuret præcise & sine tenore aliquo attendere inuiolabiliter & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate vel loco sui regiminis, quàm in terris suæ ditioni subiectis, omnes & singulas tam infrascriptas quàm alias constitutiones, & leges tam canonicas quàm ciuiles editas contra hæreticam prauitatem, & super his præcise obseruandis recipient à quibuslibet sibi in potestaria vel regimine succedentibus iuramenta; quæ qui præstare noluerint pro potestatibus vel rectoribus nullatenus habeantur. Et quę vt potestates vel rectores fecerint, nullam penitus habeant firmitatem. Nec vllus teneatur aut debeat sequi eos, etiamsi de sequela prætãda eis exhibuerit iuramentum. Quòd si potestas uel rector aliquis hæc omnia & singula seruare noluerit, vel neglexerit, præter notam periurij, & perpetuę iacturam infamię, ducentarum marcharum pœnam incurrat, quæ irremissibiliter exigantur ab eo, & in vtilitatem communis integra conuertantur. & nihilominus vt periurus & infamis, & tamquam hæreticorum fautor, de fide suspectus officio & honore sui regiminis spolietur: nec vlterius potestas seu rector in aliquo habeatur, aut de cetero ad aliquã dignitatem vel officium publicum ullatenus assumatur.

Confirmarunt idem Innoc in bulla Volẽtes. Alexan. iiij. in bulla, Cum auctoritate. quã habes infra.
† Idem in alijs locis fauore fidei, cum eadẽ sit ratio, gloss. in Authen. cassa. de sacro. eccle.
Iurent magistratus seruare statuta cõtra hæreticos.

C

Idem quoque potestas seu rector cuiuslibet ciuitatis vel loci in principio sui regiminis, in publica concione more solito congregata, banno ciuitatis vel loci supponat tamquam pro maleficio, omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur, & teneatur bannum huiusmodi à suis prædecessoribus positũ confirmare. † Præcipue autem quòd nullus hæreticus vel hęretica, de cetero habitet vel moretur aut subsistat in ciuitate, seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem: & quicunque ipsum vel ipsam inuenerit libere capiat, & capere posit impune: & omnes res ipsius vel ipsorum eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure; nisi auferentes huiusmodi sint in officio constituti.

In principio sui regiminis banno hęreticos supponãt. Videto Schol. 48. par. 3.
† Pręcipiant.

D

Idem quoque potestas seu rector infra tertium diem post introitum regiminis sui, duodecim uiros probos & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarij, instituere teneatur, quos diœcesanus si pręsens extiterit & interesse voluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores ad hoc à suis prioribus, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinum deputati, duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi & electi possint & debeant hæreticos & hæreticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios, & procurare hæc tam in ciuitate quàm in tota eius iurisdictione atque districtu plenarie adimpleri, & eos ducere & duci facere in potestatem diœcesani vel vicariorum eiusdem.

Hoc temperat Alexan. iiij. p bullã, Exortis quam habes infra.
† Additur in bulla Clementis, seu inquisitorũ vel inquisitoris.

E

Teneatur autem potestas seu rector quilibet in expensis cõmunis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos quocunque diœcesanus, vel eius vicarii † in iurisdictione vel districtu diœcesani episcopi seu ciuitatis vel loci voluerit illos duci.

† Additur in bulla Clemen. iiij. seu inquisitores, vel inquisitor. Scho. 1. par. 3.

Officialibus vero prædictis plena fides de his omnibus habeatur, quæ ad eorum officiũ pertinere noscuntur sine aliquo specialiter præstito iuramento, probatione aliqua in contrarium non admissa, vbi duo vel tres vel plures pręsentes fuerint ex eisdem.

Porro cum officiales huiusmodi eliguntur, iurent hæc omnia exequi fideliter & pro posse, ac super his semper meram dicere veritatem. quibus ab omnibus, in his quæ ad officiũ eorum

Officiales iurent oĩa exequi fideliter.

corum pertinent, plenius pareatur. & tam dicti duodecim quàm seruitores & notarii prætaxati simul vel diuisim plenariam præcipiendi sub pœna & banno, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem. A

Potestas autem vel rector teneatur habere firma & rata omnia præcepta, quæ occasione officii sui fecerint,& pœnas exigere non seruantium.

Officiales inquisitionis seruentur indemnes.

Quòd si dictis officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in personis vel rebus, pro suis officiis exequendis, à communi ciuitatis vel loci, per restitutionem plenariam seruentur indemnes: nec ipsi officiales vel eorum hæredes possint aliquo tempore conueniri de his quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eidē diœcesano & fratribus videbitur expedire. Ipsorum autem officium duret tantummodo per sex menses, quibus completis potestas teneatur totidem subrogare officiales secundū formam præscriptam, qui prædictum officium secundum formam eandem, in aliis sex versibus sequentibus exequantur. B

Officialibus vnde satisfieri debeat.

Sane ipsis officialibus dentur de camera communis ciuitatis vel loci quando exeunt ciuitatem aut locum pro hoc officio exequendo, vnicuique pro qualibet die decem & octo imperiales in pecunia numerata, quos potestas vel rector teneatur eis dare vel dari facere, infra diem tertium postquam ad eandem redierint ciuitatem vel locū: & nihilominus habeant tertiam partem bonorum hæreticorum quæ occupauerunt, & mulctarum ad quas fuerunt condemnati, secundum quod inferius continetur; & hoc salario sint contenti.† Sed ad nullum aliud, quod istud officium impediat, vel impedire possit vllo modo officium, vel etiam exercitium compellantur. Nullum etiam statutum conditum, vel condendum, eorum officium vllo modo valeat impedire. Et si quis horum officialium propter ineptitudinem vel inertiam, vel occupationem aliquam vel excessum diœcesano & fratribus supradictis visus fuerit amouendus, ipsum ad mandatum vel dictum eorum teneatur amouere potestas aut rector, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius. C

† Quia vtrunque vel multa officia simul exercens, nullum bene peragit. l. nemo. C. de assessorib.

Officiales delinquētes qualiter puniēdi.

Quòd si quis eorum contra fidem & sinceritatem officij sui, in fauorem hæresis depreh ēsus fuerit excessisse, præter notam infamiæ perpetuæ, quam tamquam fautor hæreticorum incurrat, per potestatē vel rectorē ad diœcesani loci & dictorū fratrum arbitriū puniatur.

Potestas præterea militem suum vel alium assessorem, si diœcesanus vel eius vicarius, aut inquisitores à sede apostolica deputati, seu dicti officiales petiuerint, cum ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorum officium fideliter exercere.

Omnes prædictis officialib' faueant.

Quilibet etiam si præsens in terra vel requisitus fuerit, teneatur tam in ciuitate quàm in iurisdictione vel districtu quolibet, dare ipsis officialibus vel eorum sociis consilium & iuuamen, quando voluerint hæreticum vel hæreticam capere, vel spoliare aut inquirere: seu domum vel locum, aut aditum aliquem introire pro hæreticis capiendis, sub viginti quinque librarum imperialium pœna vel banno. D

Vniuersitas autem burgi, sub pœna & banno librarum centum; villa vero librarū quinquaginta imperialium pro qualibet vice soluenda in pecunia numerata.

Pœna prohibētis ne capiātur hæretici.

Quicunque autem hæreticum vel hæreticam, captum vel captam auferre de manibus capientium vel capientis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur: seu prohibere aliquem intrare domum aliquam vel turrem seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatam per Federicum tunc imperatorem, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur, & domus illa à qua prohibiti fuerint, sine spe reædificandi funditus destruatur. & bona quæ ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac si hæretici fuissent ibidem inuenti; & tunc propter hanc prohibitionem vel impeditionem specialem burgus componat communi librarum ducentarum, & villa librarum centum, & vicinia tam burgi quàm ciuitatis librarum quinquaginta imperialium, nisi intra tertium diem, ipsos defensores vel defensorem hæreticorum potestati captos duxerint personaliter præsentandos. E

Magistratus custodiant hæreticos captos, vbi voluerit episcopus & inquisitor.

Teneatur insuper potestas seu rector quilibet omnes hæreticos vel hæreticas, qui capti amodo fuerint, per viros catholicos ad hoc electos à diœcesano, si fuerit præsens, & fratribus supradictis, in aliquo speciali carcere tuto & securo, in quo ipsi soli detineantur, seorsum à latronibus & bannitis, donec de ipsis fuerit definitum, sub expensis communis ciuitatis vel loci sui facere custodiri.

Si quandoque aliqui vel aliquæ non hæretici pro captis hæreticis, ipsis non contradicētibus fuerint assignati, vel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus reddi & assignari cogantur; & qui hunc dolum fecerint

iuxta

A iuxtà legem prædictam bonis omnibus publicatis in perpetuum † religentur.

† *Ita in archetypo, sed, relegentur, legendum ex alijs.*

Teneatur insuper potestas, vel rector quilibet cum bono & securo comitatu omnes hæreticos & hæreticas, quocunque nomine censeantur, infra quindecim dies postquam fuerint capti, dioecesano, vel eius speciali vicario, seu hęreticorum inquisitoribus pręsentare, pro examinatione de ipsis, & eorum hæresi facienda.

Damnatos vero de hæresi per dioecesanum, vel eius vicarium, seu per inquisitores prædictos, potestas vel rector, vel eius nuntius specialis eos sibi relictos recipiat statim, vel infra quinque dies ad minus, circa eos constitutiones contra tales editas seruaturus.

Teneatur præterea potestas seu rector omnes hæreticos quos captos habuerit, cogere citra membri diminutionem & mortis periculum, tamquã vere latrones & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei & fidei Christianæ, errores suos expresse fateri, & accusare alios hæreticos quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum, sicut coguntur fures & latrones rerum temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

B

Domus autem in qua repertus fuerit aliquis hæreticus vel hæretica, sine vlla spe reædificandi funditus destruatur: nisi dominus domus eos ibidem procurauerit reperiri. Et si dominus illius domus, alias domus habuerit contiguas illi domui, omnes illæ domus similiter destruantur, & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, & in domibus illis adhęrentibus, publicentur & fiant auferentium, nisi auferentes fuerint in officio constituti. Et insuper dominus domus illius, præter notam infamiæ perpetuæ, quam incurrat, componat communi ciuitatis vel loci quinquaginta librarum imperialium in pecunia numerata, quam si non soluerit, in perpetuo carcere detrudatur. Burgus autem ille in quo hæretici capti fuerint vel inuenti, componat communi ciuitatis librarum centum: & villa librarũ quinquaginta, & vicinia tã burgi quàm ciuitatis librarũ quinquaginta imperialiũ, in pecunia numerata.

Hęreticorũ domus diruendę. Schol. 70. p. 3.

C

Quicunque vero fuerit deprehensus dare alicui hæretico, vel hæreticæ, consilium vel auxilium, seu fauorem, pręter aliam poenam superius & inferius pretaxatam, ex tunc ipso iure in perpetuum sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, vel ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur; sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus pręterea ei super quocunque negotio, sed ipse alij respondere cogatur. Quòd si forte iudex exstiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiã perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum, nullius penitus sint momenti. Credentes quoque erroribus hæreticorum tamquam hæretici puniantur.

D

Teneatur insuper potestas seu rector, nomina virorũ omnium, qui de hæresi fuerint infamati vel banniti, in quatuor libellis vnius tenoris facere annotari: quorum vnum cõmune ciuitatis vel loci habeat, & aliũ dioecesanus, & tertiũ fratres Prædicatores, & quartum fratres Minores: & ipsorũ nomina ter in anno, & in cõcione publica soléniter faciat recitari.

Teneatur quoque potestas seu rector, filios & nepotes hęreticorum & receptatorum, defensorum, & fautorum diligenter inuestigare, eosque ad aliquod officium publicum seu consilium nullatenus admittere in futurum.

Teneatur præterea potestas seu rector vnum de assessoribus suis, quem elegerit dioecesanus, si fuerit præsens, & inquisitores prædicti ab apostolica sede dati, mittere cũ eis quandocunque voluerint, in iurisdictione ciuitatis atque districtu. qui assessor, secundum quod prędictis inquisitoribus visum fuerit, ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel totam viciniam, si eis videbitur, iurare compellat, quòd si quos ibidem hæreticos sciuerint, vel bona eorum, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à cõmuni conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, vel credentes, aut defensores, seu receptatores, vel fautores hęreticorum, eos dictis inquisitoribus studeant indicare. Ipse autem potestas contra accusatos procedat secundũ leges quondam Federici tunc imperatoris, Paduæ promulgatas.

E

Teneatur insuper potestas seu rector in destructione domorum, & cõdemnationibus faciendis, & in rebus inuentis vel occupatis cõsignandis & diuidẽdis, de quibus superius dicitur, infra decẽ dies postquam accusatio facta fuerit, hæc omnia exequi cũ effectu; & condẽnationes omnes in pecunia numerata infra tres mẽses exigere, & diuidere illas sicut inferius continetur. & eos qui soluere non poterint banno maleficii supponere, & donec soluãt, in carcere detinere: alioquin pro his omnibus & singulis syndicetur sicut inferius continetur.

tinetur. & insuper teneatur vnum de assessoribus suis, quemcunque diœcesanus vel eius vicarius,& dicti inquisitores hæreticorum voluerint,ad hæc peragenda fideliter assignare, & mutare pro tempore si eis visum fuerit opportunum. A

Omnes autem condemnationes vel pœnæ, quæ occasione hæresis factæ fuerint, neque per concionem, neque per consilium, neque ad vocem populi vllo modo aut ingenio, aliquo tempore valeant relaxari.

Teneatur insuper potestas seu rector, omnia bona hæreticorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata seu inuenta, & condemnationes pro his exactas diuidere tali modo: vna pars deueniat in commune ciuitatis vel loci: secunda in fauorem & expeditionem officii detur officialibus,qui tunc negotia ipsa peregerint: tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis diœcesano & inquisitoribus videbitur reseruanda, & expendenda per consilium eorundem in fauorem fidei, & ad hæreticos extirpandos,non obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito aut condendo. B

Si quis autem de cetero aliquod istorum statutorum, aut constitutionum attẽtauerit delere, diminuere,vel mutare sine auctoritate sedis apostolicę speciali,potestas seu rector,qui pro tempore fuerit in illa ciuitate vel loco,teneatur eum tamquã defensorem hæreticorũ publicũ,& fautorẽ secundum formã præscriptã perpetuo publice infamare,atq; punire in librarũ quinquaginta imperialiũ in pecunia numerata;quã si exigere nõ potuerit,eũ maleficii banno supponat,de quo eximi nõ valeat,nisi soluerit duplã dictę pecunię quantitatẽ.

Teneatur sane potestas seu rector infra decem dies sui regiminis sindicare præcedentem proximo potestatem vel rectorem,& eius etiam assessores,per tres viros catholicos & fideles, electos ad hoc per diœcesanũ si fuerit præsens, & per fratres Prædicatores,& Minores de omnibus his,quę in statutis istis seu constitutionibus & legibus contra hęreticos, & eorum complices editis,continentur, & punire ipsos si excesserint in omnibus & singulis quę omiserint, &cogere restituere de propria facultate:non obstante si per aliquam licentiam consilii vel alterius cuiuslibet,à syndicatione fuerint absoluti. C

Iurabunt autem prædicti tres viri,bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis.

Ceterum teneatur potestas seu rector cuiuslibet ciuitatis vel loci delere seu abradere penitus de statutis vel capitularibus cõmunis, quodcunque statutũ conditũ vel condendũ inueniatur contradicere istis cõstitutionibus, seu statutis & legibus,siue quomodolibet obuiare: & in principio & in medio sui regiminis, hæc statuta,seu cõstitutiones,& leges in publica concione solemniter facere recitari:& etiã in aliis locis extra ciuitatẽ suam vel locũ, sicut diœcesano seu inquisitoribus & fratribus supradictis visum fuerit expedire.

Porro hæc omnia statuta, seu constitutiones & leges, & si quæ aliæ contra hæreticos & eorum complices, tempore aliquo auctoritate sedis apostolicę conderentur,in quatuor voluminibus vnius tenoris debeant contineri:quorũ vnum sit in statutario communis cuiuslibet ciuitatis:secundum apud diœcesanum: tertium apud fratres Prędicatores: quartum apud fratres Minores, cum omni sinceritate seruentur, ne posint per falsarios in aliquo violari. Dat. Perusii Idibus Maij. Pontificatus nostri anno nono. D

INNOCENTIVS IIII.

Præcipit obseruari leges Federici imperatoris; & secundum eas in hæreticos animaduerti, ad quod inquisitores magistratus compellant per censuram ecclesiasticam.

Edit a anno domini 1252.

Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensis.

Alia eiusdem argumenti ponuntur infra.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis priori prouinciali & fratribus inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum, in Lombardia, Marchia Teruisin. & Romaniola, Salutem & apostolicam benedictionem. E

CVM aduersus hæreticam prauitatem,quondam Federicus tunc Romanorum imperator promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur, compesci poterit pestis illa: nos illas volentes ad robur fidei & salutem fidelium obseruari, dilectis filiis potestatibus, consiliis & communitatibus ciuitatum aliorumque locorum Lombardiæ, Marchiæ Teruisin. ac Romaniolæ, nostris damus literis in mandatis,vt eas quarum tenores ipsis mittimus insertos nostris literis, faciant singuli in eorũ capitularibus annotari,cõtra hęreticos sectę cuiuslibet secundũ eas exacta diligẽtia processuri. Quo circa discretioni

A vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti potestates, consilia, & communitates, mandatum nostrum super hoc neglexerint adimplere, vos eos ad id per excommunicationē in personas, & interdictum in terram, appellatione remota cogatis. quòd si duo ex vobis his non interfuerint, vnus ea nihilominus exequatur. Dat. Perusij v. Calend. Iunij. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS IIII.

Concedit inquisitoribus, vt non obstante incorrectione literarum apostolicarum contra hæreticos editarum, earum tamen uirtute procedant.

B INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis priori prouinciali, & fratribus inquisitoribus hęreticæ prauitatis, ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruisana, & Romaniola, Salutem & apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1252.

CVM literæ nostrę, quas super negotio hæresis, in Lombardia, Marchia Teruisana, & Romaniola extirpandæ, nuper à sede apostolica fratres vestri ordinis reportarunt, processerint (sicut accepimus) in aliquibus propter nimiam festinationem incorrectæ: discretioni uestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus incorrectionis non obstante dispendio, quod ex superfluitate vel diminutione literæ seu syllabæ, siue dictionis vnius uel plurium inducatur, in memorato negotio procedatis iuxta earundem continentiam literarum. Datum Perusij Idibus Iunij. Pontificatus nostri anno nono.

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

C

INNOCENTIVS IIII.

Hortatur inquisitores, vt diligenter in hæreticos inquirant; in eosq; ac in eorum complices, (nisi conuertantur) iuxta canonum sanctiones procedant, etiam inuocato auxilio seculari. pænitentes recipi debent & absolui. Si qui impediant sanctum officium acriter coercet Papa. inquisitores viginti vel quadraginta dierum indulgentiam largiuntur.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio priori prouinciali ordinis fratrum Prędicatorum in Lombardia, Salutem & apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1252.

D TVNC potissime conditori omnium acceptabile obsequium exhibetur, cum sibi pro catholicæ conseruatione fidei, cuius est ipse stabile ac perpetuum fundamentum, pura intentione seruitur. Digne itaque in hoc sibi prouidimus, studiosum ac placidum impendere famulatum, & præcipue in partibus Italię, propter ipsarum vicinitatem, vigilare instantius ac validius satagere contra diros hostes eiusdem fidei, vt cultura salubris impensa per vos vicinis agris dominicis, vtilis sit longinquis, & semen verbi diuini fusum in proximis, fructificet etiam in remotis: licet apostolica sedes tales hostes vbique indefessa solicitudine persequatur, nec vnquam ab huiusmodi exercitio cessauerit cura eius. Conuenit namque (vt qui contra pestem hæreticam† inquisitiones roborare ac renouare per diuersas seculi volumus regiones) id agere in Italia maiori opportunitate nunc habita, nullatenus dimittamus; cum quanto nostris propior adest aspectibus, tanto iustius possemus argui de neglectu, nisi saluti eius attente prospicere studeremus; E ideoque discretioni tuæ per apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, in remisionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus huiusmodi negotium, quod principaliter residet cordi nostro, in Lombardia & Romaniola per te, ac fratres tuæ curæ cōmissos, quos ad hoc videris opportunos, affectu prompto suscipias, ac feruenti animo prosequaris: ita quòd si per inquisitionē de consilio diœcesanorum dictarum Lombardiæ ac Romaniolæ, cū omni vigilantia & solemni prouidentia faciendam, aliquos in eis de cōtagio prauitatis hæreticæ culpabiles vel infectos inueneris, aut etiam infamatos, nisi examinati velint absolute mandatis ecclesiæ obedire, contra ipsos, & receptatores, defensores & fautores corū, humano timore postposito, iuxta sanctiones canonicas, apostolica auctoritate procedas: inuocato ad hoc cōtra eos, si opus fuerit, auxilio brachii secularis; cōtradicto-

Ex Archiuo inquisition. Bononien.

† Inquisitores.

res per censurā ecclesiasticā, appellatione postposita cōpescendo. Si vero aliqui hæretica labe penitus abiurata, redire voluerint ad ecclesiasticam vnitatē, eis iuxta formam ecclesiæ, consultis diœcesanis, eisdem beneficium absolutionis impendens, iniungas eisdem, quod iniungi talibus consueuit: *Prouiso solerter ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & te, immo potius se fallentes, sub agni specie gerant lupum.* Verum quia tam salubre negotium super omnia promoueri cupimus, propter quod impedimenta quælibet ab ipso intendimus penitus, cum Dei adiutorio remouere: quia si forte, quod non credimus, aliqua ciuitas vel communitas, siue aliqui magnates, vel nobiles seu potentes, huic negotio se opponere, aut illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt non possit per deputatos ad hoc à nobis, procedi libere in eodem, immo nisi fouerint illud & iuuerint studiose, nos proculdubio ad comprimendam tam superbam & perniciosam audaciam, & omnimodo confundendam, in illos gladium ecclesiasticę potestatis acriter extendemus. Et reges, ac principes, aliosq; Christi fideles, siue pro terræ sanctę succursu, siue aliàs pro Christi seruitio Crucis charactere insignitos, necnon & ceteros catholicos inuocabimus contra eos: vt & cælū & terra aduersus detestabilem temeritatem ipsorum pariter moueantur; cum non minus expediat immo magis fidem in locis prope positis, quàm procul distantibus defensare. Quia enim futura volumus in quantum † præsumus (præcipue in supradictis partibus, quas speciali affectione diligimus) vitare discrimina; idcirco scribimus, quòd ista palam exponere ac prænuntiare procures, populos ipsarum partium diligentius admonens, vt debitum habentes respectum ad negotium memoratum, nullum prorsus promotioni eius inferant nocumentum, sed potius in exequendo illo tibi fauorem tribuant & auxilium opportunum: quia si forsan contrarium agere attentauerint, nullatenus dimittemus, quin per reges ipsos & principes, aliosque fideles dictum promoueamus negotium, sicut superius est expressum. Vt autem prædicta per te, ac fratres eosdem possint liberius ac vtilius exerceri, tibi ac eis largiendi viginti vel quadraginta dierum indulgentiam, quotiens opportunum videbitur, omnibus vere pænitentibus & confessis, qui ad tuam & ipsorum fratrum prædicationem propter hoc faciendam accesserint, plenam tenore præsentium concedimus facultatem. Datum Brixiæ v. Calen. Octob. Pontificatus nostri anno nono.

† Ita in archetypo sed, possumus, uidetur legendum.

A B C (margin letters)

INNOCENTIVS IIII.

Præcipit secularibus principibus & magistratibus, vt banno supponant eos bonis etiam publicatis, quos inquisitores, aut hæreticos, aut hæreticorum complices declarabunt.

Edita anno domini 1252.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis nobilibus viris vniuersis marchionibus, comitibus, baronibus, ac potestatibus, rectoribus, consulibus, & communibus ciuitatum, & aliorum locorum, per Lombardiam, Marchiam Teruisinam, & Romaniolam constitutis, Salutem & apostolicam benedictionem.

CVM fratres Prædicatores generaliter in Lombardia, Marchia Teruisina, & Romaniola contra hæreticos, & omnes sectas eorum quocunque nomine censeantur, ad extirpandam inde tam grauis contagij pestem, & malum tantę prauitatis in ecclesia Dei nimium pestilens, † duximus deputandos: vniuersitatem uestram rogandam, hortandam, duximus attente & monendam, per apostolica uobis scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus omnes illos, qui per inquisitores eosdem, vel per alios de ipsorum mandato, pro hæreseos crimine: vel pro defensione, seu receptatione, aut fauore hæreticorum, excommunicationis innodati vinculo, vel denuntiati excommunicati publice fuerint, bonis confiscatis ipsorum, banno publico exponatis; aliàs contra eos temporaliter prout expedire videritis, in fulcimentum catholicæ fidei, potestate vobis tradita processuri: alioquin noueritis nos eisdem inquisitoribus, nostris literis iniunxisse, vt vos ad id per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellant. Datum Perusij v. Idus Maij, Pontificatus nostri anno nono.

Ex Directorio Sabellano fol. 338.
† Duxerimus.

D E (margin letters)

A

INNOCENTIVS IIII.

Principes seculares, & quilibet magistratus, inquisitoribus moniti & requisiti pareant, ac auxilium & consilium & fauorem præstent: alioquin summus Pontifex latas in eos sententias ob hanc causam, ratas habebit.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis nobilibus viris vniuersis marchionibus, comitibus, baronibus, & potestatibus, rectoribus, consulibus, & cōmunitatibus ciuitatum, & aliorum locorum per Lombardiam, Marchiam Taruisinam, & Romaniolam constitutis, Salutem & apostolicam benedictionem. — *Edita anno Domini 1252.*

Ex commissi nobis apostolatus tenemur officio super gregem Dominicum vigilare solicite ac prudenter, vt pestis hæreticæ prauitatis, quæ dum serpit, vt cancer in vniuersali Dei ecclesia, quamplures corrumpit fidelium, & plurimos mortaliter sauciat, exactæ diligentiæ studio, ab ipsis eminus propellatur: ac tanto propensius intendatur ad tam pestiferi morbi curam per nos & alios, qui sunt animalia oculata, & lucernæ ardentes super eiusdem candelabrum, quanto grauior ex contagio ipsius morbi, & pestilentior animarum sequitur corruptela. Cum igitur fratres ordinis Prædicatorum, inquisitores generaliter in partibus Lombardiæ, Marchiæ Taruisinæ, & Romaniolæ duxerimus super huiusmodi negotio deputandos: vt ipsorum prudentia deprehendat huiusmodi pestis contagione infectos; qui siquidem latentes in eisdem partibus demoliuntur quotidie vineam domini, tamquam vulpeculæ caudas habentes colligatas in vnum, sed diuersas ad magis nocendum facies prætendentes: Vniuersitatem vestram rogandam, hortandam duximus & monendam, per apostolica vobis scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus ad reuerentiam apostolicæ sedis, & nostram, eisdem fratribus in ipsius prosecutione negotij, cuius quidem salutaris effectus, profectus est catholicæ fidei, ac hæreticæ peruersitatis defectus, requisiti ab eis, opportunum impendatis auxilium, consilium, & fauorem: & sic eis brachij secularis potentia, cum necesse fuerit super hoc fauorabiliter assistēdo, quòd aduersus tales, libere potestatis ecclesiasticæ sibi commissæ valeant exercere censuram: & vestra inde deuotio dignis in Christo posit laudibus commendari: Alioquin sententias, quas in rebelles, vel etiam negligentes, in hoc ijdem inquisitores rite duxerint promulgandas, ratas habebimus: & faciemus auctore Deo vsque ad satisfactionem condignam, appellatione remota, inuiolabiter obseruari. Datum Perusij v. Idus . . Pontificatus nostri anno nono.

Ex Directorio Sabellano fol. 396.

c. Excōicam. 1. & 2. de her.

B C

INNOCENTIVS IIII.

D

Inquisitores compellere possint quoscunque seculi magistratus per censuram ecclesiasticam, vt iurent seruare leges in hæreticos latas, non obstante quouis priuilegio cuiuscunque tenoris.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis priori prouinciali & fratribus ordinis Prædicatorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia, Romaniola, & Marchia Teruisana, Salutem & apostolicam benedictionem. — *Edita anno Domini 1253.*

Ad aures nostras peruenit, quòd nonnulli nobiles, potestates, & alij de Lombardiæ, Romaniolæ, & Marchiæ Teruisin. partibus, nolunt statuta nostra & imperialia contra hæreticos edita, in statutis ciuitatum & locorum, quibus præsunt, facere scribi, neq; iurare iuxta mandatum nostrum se obseruaturos eadem, & facturos pro posse ipsorum, ab huiusmodi ciuitatum & locorum hominibus obseruari: ne igitur mandatum nostrum super hoc directum, prætextu alicuius indulgentiæ, seu priuilegij valeat impediri; discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus nobiles, potestates, & alios supradictos, ad executionem præmissorum, iuxta eiusdem mandati nostri tenorem, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compellatis. Non obstante aliqua sedis apostolicæ indulgentia, quibuscunque personis, sub quacumque forma verborum concessa, cuiuscunque tenoris existat quòd excommunicari non possint, vel eorum terra supponi ecclesiastico interdicto, absque speciali eiusdem sedis mandato, faciente plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulgentia huiusmodi, & eorum nominibus mentionem. Datum Perusij iiij. nonas. Aprilis Pontificatus nostri anno decimo.

Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensis.

E

INNOCENTIVS IIII. A

Inquisitores cautionem pœnę pecuniarię exigere possunt à complicibus hæreticorum redeuntibus, de fide tenenda, & non redeundo ad priores uel similes errores.

Edita anno domini 1253.

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

Zanch. de hære. c. 19.

NNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs priori prouinciali ordinis Prædicatorum & inquisitoribus hereticæ prauitatis in Lombardia, Romaniola, Marchia Anconitana, & Teruisina, Salutem & apostolicam benedictionem.

CVM Venerabilis frater noster Albanensis episcopus auctoritate nostra super extirpatione prauitatis hæreticę inter alia duxerit statuendum, vt inquisitores hęreticorum in prouincia Lombardiæ, à credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus hæreticorum ad obedientiam ecclesiæ redeuntibus, sub pœna pecuniaria cautionem exigerent, quòd fidem catholicam firmiter teneant, & vlterius fauorem aliquem hæreticis non impendent, & nos statutum huiusmodi approbauerimus ex abundanti, vt firmior vester maneat in hac parte processus, prædicta vobis, & his quos in huiusmodi contigerit ministerio subrogari auctoritate præsentium duximus committenda. Dat. Perusii IIII. Calen. Februa. Pontificatus nostri anno decimo. B

INNOCENTIVS IIII.

Archiepiscopi & episcopi de pœnis pecuniarijs exactis ab illis, qui data cautione pecuniaria promiserunt stare mandatis ecclesiæ, inquisitoribus prouideant in expensis. C

Edita anno domini 1253.

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

NNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus archiepiscopis & episcopis per Lombardiæ prouinciam constitutis, præsentes literas inspecturis, Salutem & apostolicam benedictionem.

CVM per nostras vobis mandemus literas, vt hæreticorum credentes, fautores, receptatores, & defensores, qui post præstitam cautionem, quòd fidem catholicam firmiter teneant, & vlterius hæreticis fauorem aliquem non impendãt, in id quod abiurauerant, sunt relapsi: & quos in posterum relabi forte contigerit ad soluendam pœnam ab ipsis promissam, iuxta ordinationem venerabilis fratris nostri Albanensis episcopi auctoritate apostolica factam, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compellatis: fraternitati vestræ per scripta apostolica mandamus, quatenus de his quæ taliter recipere vos continget, dilectis filijs priori prouinciali ordinis Prædicatorum, & inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Romaniola, Marchia Anconitana, & Teruisina, & substituendis eisdem, in expensis prouidere curetis ad inquisitionis huiusmodi officium opportunis. Dat. Perusij V. Calen. Februa. Pontificatus nostri anno decimo. D

INNOCENTIVS IIII.

Iubet obseruari leges Federici in hæreticos & eorum complices editas, quas nominatim inserit huic rescripto, quibus pœnæ uariæ in eos latę continentur; & multa inquisitoribus priuilegia conceduntur, & plurima ad sacrum inquisitionis officium spectantia traduntur,

Edita anno domini 1254.

Ex uetusto codice manuscripto bibliothecæ Vaticanæ, & Directorio Sabellano par. 2. fol. 710.

NNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis potestatibus, cõsiliis, & communitatibus ciuitatum aliorumque locorum Lombardiæ, Marchię Taruisinæ, ac Romaniolæ, Salutem & apostolicam benedictionem. E

CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Federicus Romanorum Imperator promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur, compesci poterit pestis illa: nos illas volentes ad robur fidei ac salutem fidelium obseruari, vniuersitati vestrę per apostolica scripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores vobis mittimus insertos præsentibus, faciatis singuli in vestris capitularibus annotari, contra hæreticos sectæ cuiuslibet secundum eas exacta diligentia processuri: Alioquin dilectis filiis priori prouinciali & fratribus inquisitoribus hæreticæ prauitatis, ordinis Prædicatorum, in Lombardia

A bardia, Marchia Taruisina, & Romaniola literis nostris iniungimus, vt vos ad id per excõmunicationem in personas, & interdictum in terram appellatione remota compellant.

Tenores autem legum hi sunt:

FEDERICVS DEI GRATIA Romanorum Imperator, & semper Augustus Hierusalem & Siciliæ Rex, dilectis principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis, Episcopis, alijsque prælatis ecclesiarum: Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Sculteтis, Burgauijs, Aduocatis, Iudicibus, Ministrialibus, Officialibus, & omnibus per totum imperium constitutis, præsentes literas inspecturis fidelibus suis, Gratiam suam, & omne bonum.

B

OMMISSI nobis cęlitus cura regiminis, imperialis cui dãte Domino præsidemus fastigium dignitatis, materialem quo †diuisum à sacerdotio fungimur gladium aduersus hostes fidei, & in exterminium hæreticæ prauitatis exigũt exercendum: vt vipereos perfidiæ filios contra †Deum & ecclesiam insultantes, tamquam materni vteri corrosores in iudicio & iustitia persequamur: maleficos viuere non passuri, per quorum scientiam seductricem mundus inficitur, & gregi fideliũ per oues has morbidas grauior infligitur corruptela. Statuimus itaque sanctientes, vt hæretici quocumque nomine censeantur; vbicunque per imperium damnati fuerint ab ecclesia, & seculari iudicio assignati, animaduersione debita puniantur. Si qui vero de prædictis postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum pænitentiam, in perpetuũ carcerem detrudantur. Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in ciuitatibus, opidis, seu aliis locis imperij per inquisitores ab apostolica sede datos, & alios orthodoxos fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos captos arctius custodire donec per censuram ecclesiasticam condemnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta & vitæ dãnabant. Simili quoque pœna plecti cẽsemus oẽs, quos ad fouendũ hæreticorũ errorẽ, callidi hostis astutia suscitat aduocatos: vel parat illicitos defensores; maxime cũ facinus quos inquinat, æquat: nisi monitione præmissa destiterint, & eorũ vitę duxerint cõsulẽdum. Eos præterea qui conuicti in vno loco fuerint de hæresi, & ad alia loca se transferunt, vt cautius possint effundere virus hæreticæ prauitatis, debitam censemus subire vindictam: nisi super hoc per viros ab eodẽ errore conuersos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi †conuincunt (quod & in hoc casu concedimus licite faciendum) †eorundem testimonium habeatur. Item mortis sententiæ †dicimus †adiiciendos, si quos hæreticorũ ad iudicium tractos, in extremo vitæ periculo hæresim abiurantes, postmodum de falso iuramento constiterit, & fide mentita †conuicti, ac eos contigerit eiusdem morbi spontaneã incurrere recidiuam: vt sibi dãnabilius iniquitas sit mentita, vt pœnam debitam mendacium non euadat. Omne insuper proclamationis & appellationis beneficium, ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitus amouemus: volentes vt de finibus nostri imperij, in quibus semper debet existere fida fides, hæreticę labis †genimina modis omnibus deleantur. Ceterum quia quanto maiora diuinæ nutu miserationis accepimus, & altiorem locum præ filiis hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti: Si †quando igitur in nostri nominis contemptores excandescit auctoritas: si reos læsæ maiestatis, in personis eorum & suorum liberorũ exhæredatione damnamus, multo fortius iustiusque contra Dei blasphematores nominis, & catholicæ detractores fidei, prouocamur: eorundem hæreticorum, receptatorum, fautorum, & aduocatorum suorum hæredes & posteros, vsque ad secundam †progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officiis & honoribus, imperiali auctoritate priuantes: vt in paterni memoriam criminis continuo mærore tabescant: vere scientes quòd Deus est zelotes, peccata patrum in filios potenter vlciscens. Nec quidem à misericordiæ finibus duximus excludendum, vt si qui paternæ hæresis non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint:

quacumque

Margin notes (right): L. 1. — † diuisim. — † Dominum. — §. 1. — §. 2. — §. 3. — §. 4. — §. 5. — Sch. 104 p. 3. — † conuicerint — † eundens — §. 6. — † ducimus — † addicendos. — † forte, cõuinci — §. 7. — † germina. — §. 8. — † in codice vaticano ita si qñ igitur in nostri maledictos, nostri culminis excandescit auctoritas. — † generationẽ — §. 9.

Margin letters (left): C (beside "damnati fuerint"), D (beside "runt, vt cautius"), E (beside "nibus deleantur").

quacunque reatus illorum animaduersione plectantur, prędictæ punitioni non subiaceat A
§. 10. innocentia filiorum. Ad hoc notum fieri volumus fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperii nostri contra hæreticos deputatos: ceteros quoque qui ad hæreticos iudicandos accesserint & venerint, nisi aliqui eorum ab imperio sint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostra & imperiali defensione speciali recipimus: & quòd apud omnes sub ope, & recomendatione fidelium imperij esse volumus inoffensos: vniuersitati vestræ mandantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque vestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incursu hæreticorum eis insidiantium conseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis corā Deo negotiis exequendis.
§. 11. Hęreticos vero, quos ostenderint ipsi vobis, in iurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodia detinendos, donec post ecclesiasticę damnationis iudicium, pœnam subeant, quam merentur: scituri quòd in executione ipsius negotii, gratum Deo & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostri imperii nouam & insolitam hæreticæ prauitatis infamiam opem, & operam, vnà cum eisdem fratribus præstiteritis efficacē. Et si quis foret exinde negligens & remissus, inutilis coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduæ XXII. Februarij, Indictione XII. B

FEDERICVS DEI GRATIA ETC.

l. 2.
§. 1.

NCONSVTILEM tunicam † Dei nostri dissuere conantur hæretici, & vocabuli uitio † seruientes, † quo significationem diuisionis enuntiant, & in ipsius indiuisibilis fidei vnitatem nituntur inducere sectionem, & oues à Petri custodia, cui pascendæ à pastore bono sunt creditę, segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo vsque mansuetudinem ouium prætendentes, quousque ouile possint dominicum subintrare. Hi sunt angeli pessimi. Hi sunt filii prauitatum, à patre nequitiæ, & fraudis auctore, ad decipiendas simplices animas destinati. Hi sunt colubri, qui columbas decipiunt. Hi sunt serpentes, qui latenter videntur inserpere, & sub mellis dulcedine virus † euomere: vt dum vitæ cibum ministrare se simulant, à cauda feriunt: & mortis poculum velut quoddam † dirissimum † venenum immiscent. Horum sectæ ueteribus: vel ne in publicum prodeant: non sunt notatæ nominibus: vel (quod est forte nefandius) non contentæ, vt velut ab Arrio Arriani, vel à Nestorio Nestoriani, aut à similibus similes nuncupentur: sed in exemplum martyrum, qui pro fide catholica † martyria subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni. C
§. 2. Huiusmodi miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas † diuinitatis æternę, sub vno contextu nequitię insimul tres offendunt: † Dominum videlicet, proximos, & se ipsos: † Dominum, dum Dei filium, & fidem non agnoscunt. Decipiunt proximos, dum ipsis sub specie spiritualis alimoniæ, hæreticæ prauitatis oblectamenta ministrant. crudelius etiam sæuiunt in se ipsos, dum † post animarum dispendium, corpora denique † seueræ mortis illecebris, quam per agnitionem ueræ fidei possent euadere, vitę prodigi, & necis improuidi sectatores inuoluunt: & (quod est ipso dicto † dirissimum) superstites etiam non terrentur exemplo. Contra tales igitur, Deo & hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros, quin debitę in eos vltionis gladium † exeramus: † in tanto ipsos instantius persequentes, quanto in euidentiorem delusionem fidei Christianæ, prope Romanam Ecclesiam, quæ caput aliarum omnium ecclesiarum iudicatur, superstitionis suæ scelera latius exercere noscuntur. Adeo quòd ab Italię finibus, & præsertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam † latius abundare, iamque usque ad regnum nostrum Siciliæ, suæ perfidię riuulos deriuarunt. D E
§. 3. Quod acerbissimum reputantes: Statuimus in primis, vt crimen hęreseos, & damnatæ sectæ cuiuslibet, quocunque nomine censeantur sectatores, (prout veteribus legibus est indictum) inter publica crimina numerentur: immo crimine læsæ maiestatis nostræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuinæ maiestatis iniuriam noscitur attentatum, quamuis iudicii potestate, alterum alteri non † excellat. Nam sicut perduellionis crimen personas adimit damnatorum, & bona; & damnat post obitum etiam memoriam defunctorum: sic & in prędicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obseruari.
§. 4. Et vt ipsorum nequitia, qui (quia Deum non sequuntur) in tenebris ambulant, detegat

Marginal notes: † Domini † sæuientes † quod significationē diuisionis enuntiat. † euomunt † durissimum † aconytum † martyrium † Trinitatis † Deum † Deum † præter † sana † durissimum † exerceamus † Aliàs, & tanto ipsos persequamur instantius, quanto in euidentiorem iniuriam &c. † amplius † excedat

A detegatur: etiam nemine deferente, inuestigari volumus diligenter huiusmodi scelerum patratores; & per officiales nostros, sicut & alios malefactores inquiri; ac inquisitione notatos, etiamsi leuis † superstitionis argumento tangantur, à viris ecclesiasticis, & prælatis examinari iubemus. Per quas si inuenti fuerint à fide catholica saltem in† vno articulo deuiare, ac per ipsos pastorali more commoniti, tenebrosis diaboli relictis insidiis, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris † concepta constantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnatos, mortem pati Patarenos, aliosque hæreticos quocunque nomine censeantur, decernimus, quam affectant: vt viui in conspectu† hominum comburantur, flammarum commissi iudicio. Nec dolemus quòd in hoc ipsorũ satisfacimus voluntati ex quo pœnam solummodo, nec fructum aliquem alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo interuenire præsumat; quod† qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito conuertemus. Dat. Paduæ XXII. Februarij, XII. Indictione.

† *suspicionis* † *in aliquo deuiare* † *concepti* † *populi* † *quod si*

B

FEDERICVS DEI GRATIA Romanorum Imperator, &c.

Patarenorum receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui vt à pœna alios possint eximere, de se velut improuidi non formidant, publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filij ad honores aliquos nullatenus admittantur, sed infamiæ perpetuæ nota laborent; Vt † nec testes in causis aliquibus admittantur, sed perpetuo repellantur infames. Si tamen aliquis de filiis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifeste probatur, in fidei præmium quam agnouit, famæ pristinæ de imperiali clementia, restitutionis beneficium in integrum, consequatur.

l. 3. *§. 1.*

† *Aliàs, vt nec in testes, nec in causis, quibus repellũtur infames, aliquatenus admittantur.*

C

INCIPIVNT CAPITVLA CONSTITVTIONIS contra† hæreticos edita per dominum Federicum, illustrem virum Romanorum imperatorem semper Augustum, Hierusalem, & Siciliæ regem.

† *Patarenos.*

§. 1. Catharos, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passaginos, Iosepinos, Garatenses, Albanenses, Franciscos, Begardos, † Commixtos, Vualdenses, Romairolos, † Cummellos, Varinos, & † Ortholenos, cum illis de Aquanigra: & omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur perpetua damnamus infamia, † diffidamus atque bannimus, censentes vt bona talium confiscentur, nec ad eos vlterius reuertantur: ita quòd filij ad eorum successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius æternam, quàm temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum ecclesiæ, iuxta considerationem suspicionis, qualitatemq; personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tamquam infames & banniti ab omnibus habeantur, ita quòd si sic per annum permanserint, extunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, vt potestates, & consules, seu rectores, quibuscunque fungantur officijs, pro defensione fidei præstent publice iuramentum, quod de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quòd amodo quandocunque quis fuerit in perpetuam potestatem, seu temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioquin neque pro potestatibus, neque pro consulibus, seu consimilibus habeantur: eorumq; sententias ex tunc irritas decernimus & inanes. Si vero dominus temporalis requisitus & monitus ab ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandã: qui eam, exterminatis hæreticis, absq; vlla cõtradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo iure domini principalis: dũmodo super hoc nullũ præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum apponat: eadẽ nihilominus lege seruata, cõtra eos qui nõ habent dños principales. Credẽtes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus: statuentes, vt si postquam quilibet talium

† *Commissos* † *Cõmunellos* † *Ortulenos* † *Aliàs, Diffidamus itaque et bãnim⁹, etc.*

D

§. 2.

§. 3.

E

§. 4.

§. 5.

fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, vel ad aliquos eligendos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, nec testandi liberam habeat factionem; nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus ei præterea super quocunque negotio respondeat, sed ipse aliis respondere † teneatur. Quòd si iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquę ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius instrumenta confecta per manū eius nullius penitus sint momenti. A

† cogatur

§. 6. Adijcimus insuper, quòd hæreticus per hæreticum conuinci possit: & quòd domus Patarenorum, receptatorum, defensorum, & fautorum, siue vbi docuerint, † aut alijs manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restaurandæ. Datum Paduæ XXII. Februarij. XII. Indictione.

† siue, ubi alijs &c.

De apostatis.

Rex regum. Apostatantes à fide catholica penitus execramur, insequimur vltionibus, bonis suis omnibus spoliamus. Et à professione vel voto naufragantes legibus coarctamus. Successiones tollimus ab eis, & omne ius legitimum abdicamus. Datum Asisij XI. Calend. Iunij, Pontificatus nostri anno vndecimo. B

INNOCENTIVS IIII.

Quibus competeret olim facultas creandi, & destituendi inquisitores; & qua ratione inquisitores semel creati deponi debeant.

Edita anno Domini 1254.

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio priori prouinciali ordinis Prædicatorum in Lombardia, Salutem & apostolicam benedictionem. C

LICET ex omnibus mundi partibus, quæ nomine Christiano censentur, teneamur ex officij nostri debito expurgare letiferam pestem hæreticę prauitatis: In Italia tamen imminet nobis hęc solicitudo propensius, vbi eandem pestem (propter malitiam temporis, quæ in detrimentum fidei catholicę peruersos mores peperit) ex vicinitate persensimus abundantius succreuisse. Volentes igitur in prouincia Lombardiæ à Bononia & Ferraria inclusiue, vsque ad vltimos fines superiorū partium eiusdem prouinciæ, ac Marchia Ianuensi, per aliquos de fratribus prioratus tui, super hoc partes nostræ solicitudinis adimpleri: discretioni tuæ per apostolica scripta mādamus, quatenus tu, vel vicarius tuus, cum contigerit te abesse, de consilio discretorum fratrum, quatuor ex eiusdem prioratus fratres, viros zelum habentes Christianæ fidei, & opere ac sermone potentes, assumas, eisque inquisitionis officium contra hæreticos, eorumq; fautores & complices, in prædictis prouincia & Marchia, iuxta formam quam eis per alias literas nostras expressimus, exequendum iniungas: quos eam, quam in eisdem literis cōprehendimus, habere volumus potestatem. Si vero quemquam eorundem inquisitorum, ex causa videris aliquando amouendum, alium illo amoto substituas, pari potestate functurum, quotiens id faciendum deliberatione, cum discretis fratribus pręhabita, tibi vel eidem vicario, te absente, visum fuerit expedire. Datum Asisij IIII. Calend. Iunii, Pontificatus nostri anno vndecimo. D

INNOCENTIVS IIII.

Inquisitores prædicent fidem catholicam, ac per alios faciant prædicari: crucesignatos recipiant, qui hæreticos insequantur: audientibus conciones inquisitorum de fide habitas viginti vel quadraginta dierum indulgentiam concedant inquisitores. qui hæreticos persequuntur, plenariam indulgentiam adipiscuntur. E

Edita anno domini 1254.

Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensis.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio priori prouinciali ordinis Prędicatorum in Lombardia, Salutem & apostolicam benedictionem.

MALITIA huius temporis in diuersis mundi partibus, & maxime in prouincia Lombardia, peruersorū morū peperit corruptelā, ex quibus pestifera pestis hæreticæ prauitatis abūdantius solito noscitur pullulasse. Ad purgationē igitur eiusdē pestis, iuxta officij nostri debitū ex animo intēdētes, volumus aduersus huiusmodi iniquitatis ope-

A tis operarios, qui massam catholicæ puritatis, fermento propriæ contagionis inficiunt, fideles, vt consurgant, stentque nobiscum, pro euangelicis, quas professi sunt legibus defensandis, salubribus exhortationibus incitari. Quo circa deuotioni tuæ, per apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus tu, vel vicarius tuus cum contigerit te abesse, per te ipsum in ciuitatibus & locis aliis, quę infra prioratus generalis tibi commissi, statutos ab ordine tuo limites continentur, prędicans contra hæreticos verbum crucis, & per idoneos ad hoc fratres tuos faciens publice prædicari, ac consignari crucis charactere eos, qui tacti zelo fidei contra hæreticos, eorumque fautores voluerint crucesignari fideles ad huiusmodi prædicationis & crucis signationis officium exequendum, in ciuitatibus & locis prædictis, tot de fratribus tibi commissis verbo & opere potentes assumas, quot ex eisdem assumptis, singulis ciuitatibus & diœcesibus prioratus eiusdem bini valeant deputari: Nos enim tibi & eorum singulis largiendi viginti vel quadraginta dierum indulgen-
B tiam de iniunctis pænitentiis vere penitentibus & confessis, qui ad audiendum verbum ipsum deuote affuerint: necnon & illis, qui ad extirpandam hæreticam prauitatem, signum crucis acceperint, illam indulgentiam illudque priuilegium concedendi, quæ transfretantibus in terræ sanctæ subsidium in generali conceduntur concilio, plenam auctoritate præsentium concedimus potestatem. Dat. Assisij 11. Calend. Iunii, Pontificatus nostri anno vndecimo.

INNOCENTIVS IIII.

Vniue:sis Christi fidelibus.

C *Insigne hoc rescriptum pœnas continet hęreticorum, & eorum qui hæreticorum complices dicuntur: Item magna ex parte ostendit, quis ordo in iudicio aduersus hęreticos suscepto, debeat obseruari, & concordat omnino cum iure communi in c. Excommunicamus 1. & 2. de hæres. & cum c. Quicunque. de hære. lib. 6. & cum rescripto eiusdem prorsus sententiæ Nicolai iiij. quod est infra, & incipit etiam, Nouerit vniuersitas. & cum rescripto Alexan. iiij. relato in Directorio pag. 78.*

NOVERIT vniuersitas vestra, quòd nos ad instar fe. re. G. Papæ prædecessoris nostri excommunicamus, & anathematizamus vniuersos hęreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in id ipsum. Damnati vero per ecclesiam seculari iu-
D dicio relinquantur animaduersione debita puniendi; clericis prius à suis ordinibus degradatis. S. qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendum condignam pænitentiam, in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, similiter hęreticos iudicamus. Item receptores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationis sententiæ decernimus subiacere: firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, à sua super hoc non curauerit præsumptione cessare, ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia, seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius au-
E dientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum, nullius penitus sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur: & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autē tales, postquā ab ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excōmunicationis sententia percellantur, alias animaduersione debita puniēdi. Qui autē inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta cōsiderationē suspicionis, qualitatēq; personæ, propriā innocentiā cōgrua purgatione mōstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsq; ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quòd si per annum in excōmunicatione perstiterint, extunc velut hæretici cōdemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiusmodi personarum minime audiantur. Item

Edita anno domini 1254.

Ex bibliotheca Illustriss Iulij Antonij Sā Borij, Cardinalis S. Seuerinæ vnius ex inquisitoribus generalibus.

iudices, aduocati & notarii nulli eorum officium suum impendant; alioquin eodem offi- A
cio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica
sacramenta, nec eleemosynas, aut oblationes eorum recipiant. Similiter hospitalarii,
aut templarij, ac quilibet regulares: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam
restituantur absque indulto sedis apostolicæ speciali. Item quicunque tales præsumpse-
rint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam, excommunicatio-
nis sententię se nouerint subiacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis
manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus il-
le perpetua careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat
publice vel priuatim de fide catholica disputare: qui vero contra fecerit, excommunicatio-
nis laqueo innodetur. Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula ce-
lebrantes, seu à communi conuersatione fidelium, vita & moribus dissidentes, eos stu-
deat indicare confessori suo, vel alij, per quem credat ad prælati sui & inquisitorum hære- B
ticę prauitatis notitiam peruenire; alioquin excommunicationis sententia percellatur.
Hæretici autem & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii vsque
ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium admittan-
tur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos &
quoscunque viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum, digni-
tates, personatus, & quæcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc priuamus
taliter acquisitis: volentes vt tales, & habitis perpetuo careant, & ad alia vel similia ne-
quaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem, nullius
esse momenti volumus, quorum parentes post emancipationem huiusmodi ad inuicem
superstitionis hæreticæ, à via declinasse constiterit veritatis. Datum Anagniæ XVII.
Calen. Iulij, anno vndecimo. C

INNOCENTIVS IIII.

Inquisitores ardenter prædicent crucis verbum, contra hæreticos & eorum complices; eos qui cruce signari voluerint, recipiant, concessa illis solita indulgentia: aduersus impedientes, aut non iuuantes inquisitionis officium, velut contra defensores & fautores hæreticorum appellatione remota procedant: crucesignatos absoluant à censuris ecclesiasticis: cum clericis crucesignatis super irregularitate dispensant: crucesignatorum vota commutant: cruce signati tempore interdicti generalis, diuinis interesse possunt.

Edita anno domini 1254.

Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensis.

NNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus or-
dinis Prædicatorum inquisitoribus hæreticæ prauitatis, præsentibus & fu-
turis in Lombardia, & Marchia Ianuen. Salutem & apostolicã benedi- D
ctionem.

MALITIA huius temporis in diuersis mũdi partibus, & maxime in prouin
cia Lombardię, peruersorum morum peperit corruptelam, ex quibus leti-
fera pestis hæreticæ prauitatis abundantius solito noscitur pullulasse. Ad extirpationem
igitur eiusdem pestis, iuxta officij nostri debitum ex animo intendentes, volumus aduer-
sus huiusmodi iniquitatis operarios, qui massam catholicæ puritatis fermento proprię con
tagionis inficiunt, fideles vt consurgant, stentque nobiscum pro euangelicis, quas profes-
si sunt, legibus defendendis, salubribus adhortationibus incitari. Quocirca discretioni
vestræ per apostolica scripta, districte præcipiendo mandamus, in remissionem vobis pec
caminum iniungentes, quatenus in locis vbi contra hæreticos, vobis inquisitionis officiũ E
est commissum, curetis singuli opportuna instantia, contra eosdem hæreticos, eorumque
fautores proponere populis publice verbum crucis: & eos qui tacti zelo fidei, ad extirpan-
dam prauitatem eandem, votum assumpserint crucis charactere consignare. Vt autem vo-
bis de prædicatione huiusmodi, & fidelibus, qui eiusdem crucis ob hoc votum assumpse-
rint, copiosæ mercedis præmium afferatur: vobis & eisdem fidelibus illam indulgentiã,
illudque priuilegium elargimur, quæ transeuntibus in terræ sanctæ subsidium, in generali
concilio conceduntur. Cum autem huiusmodi crucis verbum, per vos proponi conti-
gerit, relaxandi omnibus vere pænitentibus & confessis, qui ad audiendum verbum
ipsum deuote affuerunt, quadraginta vel viginti dies de iniunctis pænitentiis libera sit
vobis & singulis vestrum de nostra concessione facultas. Quòd si forte, quod non
credi-

A credimus, aliqua ciuitas, communitas, vel persona, cuiuscunque conditionis, vel gradus, huic tam salubri negotio se opponere, seu illud perfumpserit aliquatenus impedire, vt per vos, vel per alios auctoritate nostra ad hoc deputatos, vel in posterum deputandos, libere procedi non valeat in eodem: immo si quicunque requisiti illud fouere neglexerint, & iuxta officium & posse suum studiose iuuare; contra eos, tamquam defensores, & fautores hæreticorum, sublato appellationis obstaculo, vos vel vestrum singuli auctoritate nostra intrepide procedatis. Contra quos, prout audacia ipsorum exegerit, Reges & Principes Christianos, nec nó Crucesignatos pro terræ sanctæ succursu, curabimus inuocare: cum non minus expediat immo magis, fidem in locis prope positis, quàm procul distantibus defensare. Porro vt non solum inquisitionis vobis super hæretica prauitate commissæ, sed & huiusmodi prædicationis crucis officium in manibus vestris, congruis fauoribus B adiuuetur, absoluendi iuxta formam ecclesiæ, omnes qui contra prauitatem hæreticam assumpserint signum crucis ab interdicti, suspensionis, & excommunicationum sententiis canonis, & præsertim ab illis quas pro incendiis, vel effractionibus ecclesiarum, seu iniectione manuum violenta in personas ecclesiasticas incurrerunt; & aliis quoque sententiis, à nobis, vel auctoritate nostra generaliter promulgatis: nisi adeo grauis & enormis excessus fuerit personarum, quòd ab his oporteat absolutionis beneficium per sedem apostolicam obtineri. Necnon & ab illis sententiis, quas adhærendo & fauendo contra ecclesiam quondam Frederico, se tum pro Imperatore gerenti, seu Conrado nato eius, vel ipsorum fautoribus incurrerunt: Eguino de Romanis, Vberto Marchione Pelauicino, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Potestatibus, Rectoribusque ciuitatum atque locorũ, similibusque personis, qui in ecclesias, & personas ecclesiasticas, sæua exercuisse noscuntur, aut eorum bona nequiter occupasse, dumtaxat exceptis. Dũmodo assumpto crucis signaculo, C votum huiusmodi, qui absoluti fuerint, efficaciter prosequantur: & ipsi caueant, quòd de cetero contra ecclesiam nunquam erunt; & tam ab ipsis, quàm ab aliis præmissis, plena de damnis & iniuriis, propter quæ excommunicati noscuntur, satisfactio, vel satisfaciendi sufficiens securitas impendatur. Necnon & dispensandi cum clericis, super irregularitatibus, quas celebrando diuina ligati sententiis canonis, contraxerunt. Commutandi quoq; vota eorundem crucesignatorum, vouentium, & votorum qualitate pensata: terræ sanctæ votis, aliisque perpetuis, quæ commutationis non admittunt remedium, dumtaxat exceptis. Concedendi quoque crucesignatis eisdem, quòd tempore generalis interdicti, possint interesse diuinis officiis, & ecclesiastica sacramenta recipere, in locis in quibus eadem ex indulto sedis apostolicæ celebrantur. Dummodo si in præmissis casibus, ecclesiasticis tenentur ligati sententiis, prius absolutionis beneficium assequantur, vobis & singulis vestrum auctoritate præsentium, concedimus facultatem. Datum Anagniæ xiij. Cal. Iulij. D Pontificatus nostri anno vndecimo.

INNOCENTIVS IIII.

Inquisitores compellere possint magistratus seculares, vt obseruent leges Federici Imperatoris in hæreticos editas per censuram ecclesiasticam, appellatione remota.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Predicatorum inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in partibus Lombardiæ, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1255.*

E CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Federicus tum Romanorum Imperator, promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur, compesci poterit pestis illa: nos eas volentes ad robur fidei, ac salutem fidelium obseruari, dilectis filijs potestatibus, consiliis, & communitatibus ciuitatum, aliorumque locorum Italiæ nostris dedimus literis in mandatis, vt ipsas quarũ tenores sibi præfatis insertos literis misimus, singuli faciãt in suis capitularibus annotari, contra hæreticos sectæ cuiuslibet, secundum eas exacta diligentia processuri. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus si præfati potestates, & alij ciuitatum & locorum, in quibus vobis inquisitionis officium, contra hæreticos est commissum, mãdatum super hoc apostolicum neglexerint adimplere: vos, vel quiuis vestrum, eos ad id per excõmunicationem in personas, & interdictum in terram, remoto appellationis obstaculo compellatis: *Ex Archiuo inquisition. Bononien.*

pellatis & non obstante si aliquibus ab apostolica sede sit indultum, vel indulgeri contigerit; quòd excommunicari, suspendi, vel interdici non possint, vel eorum terræ subiici ecclesiastico interdicto. Dat. Anagniæ, Nonis Iulij. Pontificatus nostri anno duodecimo. A

INNOCENTIVS IIII.

Cum domus hæreticorum destrui iubentur, idem intelligitur de turribus eiusdem malefactoris domui contiguis, si quæ fuerint: materia vero dirutorum ædificiorum diuiditur iuxta formam Innocentianæ constitutionis incipien. Ad extirpanda. §. Teneatur insuper potestas.

Edita anno domini 1255.

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in prouincia Lombardiæ, Salutem & apostolicam benedictionem. B

CVM in constitutionibus nuper à nobis contra hæreticos promulgatis, inter alia contineri dicatur expresse, vt domus in qua hæreticus vel hęretica inuentus fuerit, ac ei contiguę, si fuerint eiusdem domini, sine spe reparationis funditus destruantur, nostro petistis certificari responso, quid sit de turribus in casu huiusmodi obseruandum? Ad quod breuiter respondemus, quòd nostræ intentionis extitit & existit, vt in eo casu idem in turribus, & in domibus iudicium obseruetur. Lignamina vero, lapides, & tegulas domorum & turrium, quæ taliter destruentur, eo modo distribui decernimus, quo res alias ibidem inuentas diuidi mandauimus in constitutionibus antedictis. Datū Anagniæ IIII. Calen. Augusti, Pontificatus nostri anno duodecimo.

ALEXANDER IIII. C

Vt inquisitores procedant contra hæreticos, iuxta constitutiones Innocentij, reliquis statutis nihilominus in hæreticos editis in suo robore seruatis.

Edita anno domini 1255.

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Raynerio, ac aliis fratribus ordinis Prædicatorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Salutem & apostolicam benedictionem.

CVM auctoritate felicis recordationis Innocentij Papæ prædecessoris nostri, in Lombardia inquisitionis officium contra hæreticos fueritis hactenus executi; nos desiderantes tam nociuam pestem prauitatis hæreticæ, quę pullulare in illis partibus consueuit, cum omni solicitudine extirpare: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus secundum à Deo vobis datam prudentiam, auctoritate nostra, in eiusdem inquisitionis officio procedatis, iuxta ipsius prædecessoris directarum continentiam literarum. Statutis contra hæreticos editis, quæ idem prædecessor in capitularibus ciuitatum, & locorum Italiæ annotanda & seruanda mandauit: ac literis ecclesiarum prælatis, & aliis Lombardis, super negotio ipso directis, in suo robore duraturis. Datum Neapoli VI. Calen. Maii, Pontificatus nostri anno primo. D

ALEXANDER IIII.

Ampliat & declarat nonnulla capita constitutionum Innocentij iiij. contenta in bulla, Ad extirpanda. E

Edita anno domini 1255.

Ex Directorio Sabellano fol. 594.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, inquisitoribus hæreticorum, in prouincia Lombardiæ, Salutem & apostolicam benedictionem.

CVM secundum tenorem constitutionum fel. re. Innocentij papæ prædecessoris nostri, quas in capitularibus ciuitatum & locorum Italiæ annotari mandauit, contineatur; quòd quilibet potestas seu rector cuiuscunque ciuitatis seu loci, infra tertium diem post introitum regiminis sui, duodecim viros probos & catholicos, & duos notarios & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarii instituere teneantur, quos diœcesanus si præsens extiterit, & interesse voluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores,

A Minores, ad hoc à suis prioribus, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinis deputati, duxerint eligendos, per quos inquirantur hæretici, & etiam capiantur. Teneatur insuper idē potestas, vel rector infra decem dies sui regiminis, syndicare præcedentem proximo potestatem, vel rectorem, & eius etiam assessores per tres viros catholicos & fideles, electos ad hoc per diœcesanum si fuerit præsens, & per fratres Prædicatores, & Minores, de omnibus quæ in constitutionibus præfatis, & legibus, quæ contra hæreticos & eorum complices, editis continentur. Et sicut ad audientiam ipsius nostri prædecessoris peruenit earundem constitutionum super his plerumque impediatur effectus: pro eo scilicet quod interdum, illi qui prædictos viros debent eligere, electioni huiusmodi non possunt interesse, vel nolunt: Nos ad instar prædecessoris eiusdē, super his sicut conuenit, prouidere volentes, statuimus, vt si diœcesanus & fratres Minores, prædictæ electioni, prædictorum virorum noluerint, vel non potuerint interesse, per aliquem vestrum, seu illos, quibus id duxeritis committendum. in locis in quibus inquisitionis officium exercetis, eligere personas, seu viros huiusmodi libere valeatis, vobis & vestrum singulis auctoritate præsentium indulgemus: nō obstante iuramento, quod prædicti potestates, & rectores, de obseruandis præfatis constitutionibus, exhibere tenentur, à quo ipsos, quantum ad hos articulos siue casus duximus absoluendos. nulli ergo omnino hominum, &c. Datum Neapoli ij. Calen. Maij. Pontificatus nostri anno primo.

B

ALEXANDER IIII.

Vt inquisitores procedant in negotio inquisitionis, iuxta ordinationes Innocentij quarti.

C ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratri Raynerio Placentin. & aliis fratribus ordinis Prædicatorum inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia & Marchia Ianuen. Salutē & apostolicā benedictionē. *Edita anno Domini 1255*

CVM felicis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster, contra hæreticos prædicationem crucis vobis duxerit per suas literas committendam: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus in negotio procedatis eodem, iuxta literarum continentiam earundem. Datum Anagniæ v. Idus Augusti. Pontificatus nostri anno primo. *Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.*

ALEXANDER IIII.

D *Ampliat tria capita constitutionum Innocentij incipien. Ad extirpanda. quæ ob nimiam terminorum breuitatem non poterant commode absolui.*

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis inquisitoribus hæreticorum, in Lombardia, & Marchia Ianuensi, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1256.*

EXORTIS in agro fidei Christianæ per partes Italiæ abundantius solito, hæreticæ prauitatis zizaniis, seminante illa per temporis impacati malitiā homine inimico: felicis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster, constitutiones quasdam ad pestis extirpationem prædictæ noscitur edidisse, quas in suis literis annotatas, mandauit à dilectis filiis potestatibus, seu rectoribus, consiliis, & cōmunitatibus ciuitatum aliorumque locorum, per Lombardiam, Romaniolam, & Marchiā Teruisij constitutis, tamquam fidelibus eiusdem fidei defensoribus exacta diligentia obseruari. Porro inter constitutiones huiusmodi, tria contineri noscuntur, à potestatibus, seu rectoribus ciuitatum & locorum, sub debito iuramenti infra certos terminos obseruanda. Primum videlicet, quòd potestas, seu rector infra tertium diem post introitum sui regiminis, duodecim viros probos & catholicos, duos notarios & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarij, instituat; quos ad negotium fidei contra hæreticos, eorumque fautores, diœcesanus, si præsens fuerit, & interesse voluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores ad hoc à suis prioribus & ministris, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinum deputati, duxerint eligendos. Secundum, quòd idem potestas, seu rector, in destructione domorum, condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis, vel occupatis consignandis & diuidendis, *Ex Archiuo inquisition. Bononien.*

E

diuidendis, infra decem diem postquam accusatio seu denuntiatio super hæresi, vel hæreticorum fauore facta fuerit, exequatur omnia cum effectu. Tertium vero, quòd prædictus potestas siue rector, infra decem dies sui regiminis, syndicet præcedentem, proximo potestatem, vel rectorem, & eius etiam assessores per tres viros catholicos & fideles, electos ad hoc per diœcesanum, si pręsens extiterit, & per fratres Prędicatores & Minores, de omnibus his, quæ in statutis seu constitutionibus, & legibus contra hæreticos, & eorum complices continentur, & eos puniat de omnibus & singulis quæ omiserunt, & compellat restituere de propria facultate. Cum igitur, sicut accepimus, supradicta tria, infra præmissos terminos propter ipsorum terminorum nimiam breuitatem, nequeant à potestatibus, vel rectoribus de facili adimpleri; propter quod ijdem potestates seu rectores, in animarum suarum periculum periurii retiaculo sæpius inuoluuntur: Nos de vestræ fidei puritate, ac circunspectionis industria, plenam in Domino fiduciã obtinentes, prorogandi eisdem potestatibus & rectoribus terminos supradictos, vsque ad decem dies, prout expedire vel necesse fore videritis ad præmissa efficaciter exercenda, ita quòd per prorogationem huiusmodi nec periurii reatum, nec notam incurrant, plenam vobis & singulis vestrum, vbi cõuenire ad hoc commode nequiueritis, concedimus auctoritate pręsentium facultatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Lateran. 11. Idus Martij, Pontificatus nostri anno secundo.

ALEXANDER IIII.

Statuta, quibus officium inquisitionis, directe vel indirecte impeditur, moderare possunt episcopi & inquisitores, seu resecare; & vt sibi exhibeantur, compellere possunt magistratus ciuitatum per ecclesiasticas censuras, appellatione reiecta.

Edita anno domini 1257.

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri episcopo Mutinen. Salutem & apostolicam benedictionem.

IMPLACIDA relatio nuper nostrum turbauit auditum, quòd videlicet, Commun. Mãtuan. cum deberent dilectis filiis fratribus Prædicatoribus, inquisitoribus prauitatis hæreticę, in illis partibus à sede apostolica deputatis circa extirpationem prauitatis huiusmodi de suis finibus, toto posse assistere tamquam fidei zelatores; ipsi agentes in contrarium, statuta quædam damnabilia ediderunt, per quæ negotium fidei, quod per fratres ipsos salubriter geritur, vt in eo procedi libere nequeat, directe impeditur vel etiam indirecte. Quo circa fraternitati tuæ, per apostolica scripta, sub excommunicationis pœna firmiter præcipiendo mandamus, quatenus associatis tecum aliquibus discretis, & Deum timentibus viris, statuta huiusmodi quæ à Mantuan. vel quibuslibet alijs hominibus ordinata & facta dicuntur, Mantuæ ac in toto ipsius districtu, per quæ ipsi negotio posit obstaculum prouenire, diligenter inquirere ac etiam inuenire: & quæsita & inuenta ad tale reducere, ac reduci facere moderamen procures, quòd per ipsa dictorum inquisitorum processus non impediantur in aliquo, vel quomodolibet retardentur: faciens nihilominus quòd statuta quælibet ipsi negotio contraria, & quibus posset impedimentum aliquod inquisitoribus afferri eisdem, quominus per eos iuxta formam sibi à prædicta sede traditam procedi libere valeat in eodem, in ciuitate præfata vel alibi in ipsius districtu nullatenus obseruentur: potestatem, ancianos, & consilium ciuitatis eiusdem per excommunicationem in personas eorum & commune prædictum, per interdicti in ciuitatem ipsam sententias, ad id appellatione postposita, compellendo. Datum Viterbij xv. Calen. Ianuarij, Pontificatus nostri anno tertio.

ALE-

A

ALEXANDER IIII.

Declarat quinque articulos dubios, contentos in constitutione Innocentij iiij. incipien. Ad extirpanda. Iubetque has declarationes cum præfatis constitutionibus scribi in statutarijs vrbium, & seruari.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus Prædicatoribus, inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia & Marchia Ianuensi, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno domini 1257.*

FELICIS recordationis Innocentius papa prædecessor noster, dudum constitutiones quasdam edidit, secundum quas rigor debet exerceri canonicus, in extirpandis ex agro fidelium zizaniis hæreticæ prauitatis: quarum aliquæ videtur† ambiguæ, super quibus nostræ responsionis oraculum implorastis. Ne igitur ipsarum constitutionum obscuritas commissæ vobis solicitudini, perniciosas vineæ Domini pie persequendi capiendique vulpeculas obstaculum obiiciat tarditatis: quinque ipsarum constitutionũ capitula, quæ vobis dubia videbantur, auctoritate præsentium, de fratrum nostrorum consilio, duximus declaranda. Primum sane dubitationis vestræ capitulum continet, quòd tã duodecim viri quàm notarij & seruitores eorundem, ad capiendum hæreticos deputati, simul & diuisim plenariam præcipiendi, sub pœna & banno, quę ad officium suum pertinẽt, habeant potestatem. Potestas vero talis loci vel rector, teneatur habere firma & rata omnia præcepta quæ occasione officii sui fecerint duo ex ipsis officialibus siue plures, & pœnas exigere non seruantium. hoc itaque quod de pœna & banno dictum est, de illis dumtaxat pœnis interpretamur intelligi, quæ cõsequenter in eisdem constitutionibus sunt expressæ. Possunt autem prædicti officiales, communitati, burgo, & villæ præcipere sub pœna & banno, vsque ad ducentas Marchas argenti, & vltra ad arbitrium potestatis loci eiusdem, quòd potestati, vel diœcesano, aut eius vicario seu inquisitoribus hæreticorum, præsentabunt infra præfigendum eis terminum competentem, omnes hæreticos & hæreticas, quos sibi dicti officiales duxerint assignandos: & potestas loci à non seruantibus, pœnam huiusmodi exigere teneatur. Secundum vero est, quòd domus in qua prohibiti fuerint hæreticorum captores, sine spe reædificandi funditus destruatur, & bona quæ ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac si hæretici fuissent ibidem inuenti: Quodque habet, quòd domus in qua repertus fuerit aliquis hęreticus seu hæretica, sine vlla spe reędificandi funditus destruatur, nisi dominus domus ibidem procurauerit reperiri; & si dominus domus illius, alias domos habuerit contiguas illi domui, omnes illæ domus similiter destruantur, & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, & in domibus illis adhęrentibus, publicentur, & fiant auferentium, nisi auferentes fuerint in officio constituti. Hæc autem duo capitula vno declarationis sedis apostolicæ radio lucidantes, volumus absolute vt pœnæ taxatæ per constitutiones easdem in præmissis casibus infligantur: nisi diœcesanis, vel in eorum absentia vicarijs ipsorum, vnà cum inquisitoribus inquisitorum, vel solis ipsis diœcesanis, (cum ipsorum inquisitorum præsentia de facili haberi non poterit) legitime constiterit pręfatarum domorum dominos in his casibus penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse: ac etiam eos non esse credentes, vel receptatores, aut defensores, siue fautores hæreticorum, seu de hæretica labe suspectos. Bona vero quę inuenta fuerint in domibus supradictis, debent in his casibus similiter publicari, nisi legitime constiterit per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum, quàm dominorum domuum earundem. Quartum vero vestræ dubitationis capitulum enodamus, quòd videlicet, si dominus domus, pro eo quòd in ipsa repertus fuerit hæreticus, vel hæretica, sine spe reædificationis funditus destruendæ, habeat alias domos, illi domui demoliendæ contiguas, omnes illæ similiter destruantur: illud de appendicijs domus illius debere intelligi declaramus, vt scilicet domus illa cum aliis eiusdem, domui ipsi contiguis, hoc est ipsa, & ipsius etiam appendicia, cum eadem siue in domo, siue in appendiciis eius, hæreticus vel hęretica repertus fuerit, destruantur: cum domus, quamuis diuersis mansionibus distinguatur, vna nihilominus sit censenda. In quinto autem dubitationis capitulo legitur; quòd teneatur potestas seu rector, infra decem dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo potestatem, vel rectorem, & eius etiam assessores, per tres viros catholicos & fideles, electos ad hoc per diœcesanum, & per fratres

Ex Directorio Sabellano fol. 734.

† ambigere legebatur, sed ambigua, reposuimus.

§. Idẽ quoque potestas. & seq.

§. teneatur sane potestas.

B C D E (marginal section letters)

fratres Prædicatores & Minores , de omnius his, quæ in statutis ipsis , siue constitu- A
tionibus & legibus contra hæreticos , & eorum complices editis conti nentur . hunc
itaque dubitationis articulum declarantes, respondemus, quòd vnà cum diœcesano loci,
fratres prædictorum ordinum, à priore & guardiano suis: vel ab eorum altero, si ibidem al
terius dumtaxat eorundem ordinum conuentus extiterit, assumendi, viros eligant supradi-
ctos . Si vero neutrius ordinis conuentus ibi forsitan habeatur, ad solum diœcesanum eo-
rundem virorum electio pertinebit. Quo circa discretioni vestræ per apostolica scripta
mandamus, quatenus eadem capitula constitu tionum prædictarum accipientes, iuxta de-
clarationis apostolicæ intellectum, tenorem pręsentium, simul cum eisdem constitutioni-
bus, faciatis de verbo ad verbum, in capitularibus ciuitatum, ad tollendas de aliorum cor-
dibus ambiguitates huiusmodi, annotari. Datum Lateran. II. Non. Martii, Pontifi-
catus nostri anno tertio. B

ALEXANDER IIII.

Inquisitores in causa fidei contra quoscunque possunt ac debent procedere, nullis priuilegijs in contrarium editis, quippiam iuuantibus: ijdem deficientibus notarijs secularibus, religiosos, qui prius fuerant notarij, possunt ad acta officij sancti conscribenda assumere; quod si hi desint duos viros idoneos, qui hæc scribant, eligere possunt; contradictores per censuram ecclesiæ compescunt.

Edita anno Domini 1260.

Ex Archiuo inquisition. Bononien.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus
ordinis Prędicatorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia,
Marchia Ianuensi, Salutem & apostolicam benedictionem.
NE commissæ vobis contra hæreticos inquisitionis officium, quocun- C
que contingat obice prępediri, vobis & singulis vestrum præsentium au-
ctoritate concedimus, vt non obstantibus aliquibus priuilegijs vel indul-
gentiis, quibuscunque personis, cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis aut
ordinis: & pręsertim Cistercien. Prædicatorum, Minorum, seu Eremitarum, siue commu-
nitatibus, vel vniuersitatibus ciuitatum & locorum, specialiter vel generaliter, sub quacū-
cunque verborum expressione vel forma ab apostolica sede concessis, vel amodo conce-
dendis, etiam si dicatur in illis, quòd eis per aliquas literas, totum de verbo ad verbum
tenorem non continentes priuilegiorum, vel indulgentiarum ipsarum nequeat derogari,
maxime quòd illi excommunicari, vel ipsorum terræ supponi non possint ecclesiastico in-
terdicto: aut quòd prędictorum vel aliorum quorumlibet ordinum fratres, ad executiones
negotiorum, aut ad citationes quorumlibet siue denuntiationes sententiarum, excommuni
cationis, suspẽsionis vel interdicti auctoritate literarum apostolicarū minime cogi possint, D
nisi de ipsorum ordinibus & priuilegiis vel indulgentiis, eis super hoc à sede apostolica con
cessis, habeatur in eisdem literis mentio specialis: in eodem officio & contra impedientes
illud, vel in eo vobis iuxta officium, & posse suum, à vobis requisitos assistere non curantes,
libere iuxta formam vobis, per literas nostras traditam, procedatis: cum ex huiusmodi vel
aliis priuilegiis & indulgentiis, nullum vobis in tantæ pietatis negotio, velimus obstaculū
generari. Ad hæc si super his, quæ circa idem officium, illudque contingentia in scriptis fue
rint redigenda, tabellionum secularium copia forte defuerit opportuna, personis regulari-
bus cuiuscunque ordinis, qui tabellionatus officium in seculo habuisse noscuntur, exercen
di illud in his, cum à vobis necessitate huiusmodi suadente fuerint requisiti, auctoritate no
stra licentiā concedatis: quos ad hoc, constitutione canonica vel regulari contraria nequa- E
quam obstante, ex districto volumus iussionis nostræ præcepto teneri. Quòd si nec tales ha
bere poteritis, alios duos viros idoneos, clericos vel laicos, quotiēs talis imminebit necessi-
tas, assumatis: qui simul fideliter ea quæ fuerint à vobis, vel corā vobis ex prædicto officio
gerenda, conscribant. quorū scripta quantum ad hunc necessitatis articulū pertinet, ac si
vnius personæ publicæ manu confecta fuissent, inconcussam habere decernimus firmita-
tem. Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo,
non obstante constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Datum Anagnię
Idib. Octobris, Pontificatus nostri anno sexto.

ALE-

A

VRBANVS IIII.

Inquisitores nullis obstantibus priuilegijs quorumlibet, aduersus omnes procedere possunt: eorum processus nō impediuntur ob commissionem specialem procedendi episcopis factam, neque è conuerso: redeuntes ad ecclesiā facta abiuratione admittant & absoluant: neminem damnent absque consilio diœcesanorum: cum testes examinant, duas adhibeant personas: ad acta sancti officij conscribenda, quilibet religiosi, qui prius notarij fuerant, assumantur: testium nomina non publicentur: citationes, examinationes testium, sententiarum denuntiationes committunt: peritos aduocant: clerum & populum conuocant: simpliciter & de plano procedunt: in absentes inquirunt, leges omnes in hæreticos editas obseruari præcipiunt: indulgentias largiuntur, & ipsi etiam inquisitores consequuntur: quæstuarios prędicatores compescunt: contra impedientes velut contra fautores procedunt: brachium seculare inuocant: contradictores per censuram ecclesię compellunt, nullis priuilegijs suffragantibus.

B

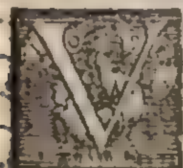

Rbanvs Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia & Marchia Ianuen. deputatis auctoritate apostolica, & in posterum deputandis, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno domini 1261.*

Licet ex omnibus mundi partibus, quæ Christiana religione censentur, teneamur ex officij nostri debito extirpare letiferam pestem hæreticę prauitatis: in Italia tamen imminet nobis hęc solicitudo propensius, vbi eandem pestem propter malitiam temporis, quæ in detrimentum fidei catholicę peruersa genimina germinauit, ex vicinitate persensimus abundantius succreuisse. Vt igitur inquisitionis officium contra hæreticos in prouincia Lōbardiæ, videlicet, à Bononia & Ferraria inclusiue, vsque ad vltimos fines superiorū partium eiusdem prouinciæ, ac Marchia Ianuen. auctoritate apostolica possit efficacius adimpleri: discretioni uestræ per apostolica scripta mādamus, in remissionē vobis peccaminum iniungentes, quatenus in charitate Dei, hominum timore postposito, virtutem spiritus induentes ex alto, prædictum officium vbique intra præfatos limites, simul vel separatim, aut singulariter prout negotij vtilitas suadebit, sub spe mercedis ęternę, sic efficaciter prosequi & exequi studeatis, vt per solicitudinis vestræ prudentiam, de prædictis Lombardia, & Marchia radix iniquitatis hæreticæ succidatur: & vinea Domini exterminatis vulpeculis, quæ peruersis moribus demoliuntur eandem, fructus afferat catholicæ puritatis. Si quos autem de prauitate prædicta, culpabiles inueneritis vel infectos, seu etiam infamatos, contra ipsos (nisi examinati absolute velint mandatis ecclesiæ obedire) necnon & contra receptatores, defensores, & fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate apostolica, hominum metu, diuino timori postposito procedatis. Non obstantibus aliquibus literis, ad quoscunque alios de Lombardia & Marchia prædictis (exceptis locorum diœcesanis) super huiusmodi negotio ab apostolica sede directis: quarū deinceps ad inquisitiones huiusmodi faciēdas nolumus auctoritate procedi: quinimmo ne procedatur per illas districtius inhibemus. Nec prætextu commissionis specialiter, eisdem diœcesanis super hoc factæ, vestros processus in eorundem diœcesanorum ciuitatibus, & diœcesibus volumus impediri. Nec per hoc quod fidei negotiū generaliter, in ipsis Lombardia & Marchia vobis committimus, commissiones à præfata sede diœcesanis eisdem factas, si forsan illarum, seu etiam ordinaria velint auctoritate procedere, intendimus reuocare. Verumtamen siue auctoritate ordinaria, siue ex delegatione prædictæ sedis, ijdem diœcesani in huiusmodi negotio processerint, nequaquam volumus, vel per concursum processuū, vel aliàs quomodolibet vestros impediri processus, quin diœcesanorum ipsorum processibus non obstantibus, in eodē negotio procedere libere valeatis. Si vero aliqui ex prædictis, hæretica labe penitus abiurata, redire voluerint ad ecclesiasticam vnitatem, eis iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eisdem, quod iniungi talibus consueuit: *prouiso solerter, ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & vos immo potius se ipsos fallentes, sub agni specie gerant lupum.* Quòd si aliqui fuerint iudicandi hæretici; vel incarcerationis pœna perpetuę alicui pro huiusmodi crimine fuerit infligenda, ad id per vos de diœcesanorum, vel vicariorum suorum, si ipsis diœcesanis absentibus præsentes fuerint, consilio procedatur: vt in tantæ animaduersionis iudicio non postponenda Pontificum auctoritas intercedat. Verum quia in tam graui crimine, cum multa oportet cautela procedi, vt in reos, sine vllo proferatur errore, duræ ac dignæ seueri-

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis. & lib. priuil. ord. Prædic. fol. 51.

C D E (marginal section letters)

seueritas vltionis, volumus & mandamus, vt vos vel illi, quos ad hoc duxeritis deputandos A
in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ip umque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum præsentia, per publicam si commode potest haberi personam: aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commisso vobis officio, ad scriniarii seu tabellionis officium pertinent, teneri districte præcipimus, cum per vos, seu deputatos ad hoc à vobis, requisiti fuerint, omnes & singulos vestri ordinis fratres, qui dum essent in seculo huiusmodi tabellionatus officium habuisse, & exercuisse noscuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium, ratione præfati negotij fidei, fuit à dicta sede commissum, & in posterum committetur. Concedentes huiusmodi fratribus, necnon & aliis religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in seculo, dictum tabellionatus officium habuerunt, B
& exercuerunt: quibuscunque etiam clericis secularibus, officium ipsum habentibus, etiam si ijdem fratres religiosi, & clerici sint in sacris ordinibus constituti, exercendi libere officium ipsum quo ad præmissa, non obstante aliquo contrario statuto canonis vel ordinis quocunque vallato munimine, plenariam facultatem. Quòd si testibus, quos à vobis recipi, vel ab alio vice vestra super eodem crimine examinari contigerit, ex publicatione nominum eorundem, videritis periculum imminere, ipsorum nomina non publice, sed secrete, coram aliquibus personis prouidis & honestis, religiosis & aliis ad hoc vocatis, de quorum consilio ad sententiam, vel condemnationem procedi volumus, exprimantur: & sic non obstante quòd illis, contra quos huiusmodi testes deposuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem iudicis instruendam, adhibeatur plena fides testium depositionibus eorundem. Vt ergo commissi vobis officii debitum, vtilius & liberius exequamini, committendi citationes, testium examinationes, cum de huiusmodi crimine, ac ipsius circunstantiis duxeritis inquirendum, & denuntiationes sententiarum, quas C
in quoslibet hac de causa tuleritis, accersiendi quoque prout expedierit peritos quoslibet, vt vobis in ferendis huiusmodi sententiis præbeant consilium opportunum, ac vobis assistant. Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum prout dicto negotio fidei videritis expedire. Insuper in dicto negotio, de plano, & absque iudiciorum, & aduocatorum strepitu; ac contra illos quos in prædictis Lombardia & Marchia Ianuensi in hæreseos crimine commisisse constiterit, licet ad alias partes se transferendos duxerint, procedendi. Necnon faciendi obseruari inuiolabiliter omnes constitutiones apostolicas, & leges imperiales per quondam Federicum olim Romanorum imperatorem, tunc in deuotione Romanæ ecclesię persistentem Paduę promulgatas aduersus huiusmodi pestem hæreticæ prauitatis. Necnon elargiendi viginti vel quadraginta dierum indulgentiam, quotiens opportunum videritis, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad vestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint, plena sit vobis & singulis vestrum præsentium tenore facultas. Vobis autem pro huiusmodi D
negotio laborantibus, illam peccatorum veniam indulgemus, quę succurrentibus terræ sanctæ, in generali concilio est concessa: sociis vero vestri ordinis, & notariis vestris, qui vna uobiscum in prosecutione huiusmodi negotii laborabunt, & omnibus qui personaliter vobis astiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, vobis ex animo præstiterint consilium, auxilium, vel fauorem, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi pęnitentiis relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, & ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus. Compescendi præterea E
monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, prędicatores quæstuarios à prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet: quorum interest tantum charitatiua subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam si quam forte habent, exponere, liberam vobis & singulis vestrum concedimus auctoritate præsentium facultatem. Ceterum si forte, quod non credimus, aliqui cuiuscunque conditionis, huic negotio vobis commisso se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, ut non possit procedi libere in eodē: immo nisi requisiti illud fouerint: & iuxta officium & posse suū, singuli iuuerint studiose, cōtra eos tāquā cōtra hæreticorū fautores, & defensores, secundū sanctiones canonicas, freti eadem auctoritate, intrepide procedatis: nos enim nihilominus

ad re-

A ad reprimendam tam superbam, & perniciosam audaciam, & omnimode confundendam, in illos gladium ecclesiasticæ potestatis acriter exeremus: & reges & principes, aliosque Christi fideles, siue pro terræ sanctæ succursu, siue aliàs pro Christi seruitio crucis charactere insignitos, nec non & ceteros catholicos, prout expedire viderimus, inuocabimus contra eos: vt cœlum & terra aduersus detestabilem temeritatem ipsorum pariter moueantur. Denique vt circa præmissa, plene vobis & singulis vestrum coertionis expedita, & inuiolabilis adsit auctoritas; volumus, vt ea omnia viriliter exequamini, inuocato si opus fuerit auxilio brachij secularis: contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo: non obstantibus aliquibus priuilegiis, vel indulgentiis, quibuscunque personis, cuiuluis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, & prætertim Cistercientium, Prædicatorum, Minorum, seu Eremitarum: siue communitatibus, vel vniuersitatibus ciuitatum & locorum, specialiter, vel generaliter, sub quacunque verborum expressio
B ne, vel forma, à memorata sede concessis, vel in posterum concedendis: etiam si dicatur in illis quod eis per aliquas literas, totum de verbo ad verbum tenorem non continentes priuilegiorum, vel indulgentiarum ipsorum nequeat derogari: & illis maxime priuilegiis & indulgentiis, quibus ab ipsa sede concessum est aliquibus, seu concedetur deinceps, quòd excommunicari, vel ipsorum terræ supponi non possint ecclesiastico interdicto: aut quòd Prædicatorum, vel aliorum quorumlibet ordinum fratres, ad executiones negotiorum, aut ad citationes quorumlibet, siue denuntiationes sententiarum, excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, auctoritate literarum apostolicarum minime cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus & priuilegiis, vel indulgentiis, eis super hoc à sede concessis, eadem habeatur in eisdem literis mentio specialis: cum ex huiusmodi, vel aliis priuilegiis, nullum vobis in tantæ pietatis negotio velimus obstaculum interponi: & cõstitutione de duabus die-
C tis edita in concilio generali. Datum Viterbij xiij. Calend. Aprilis. Pontificatus nostri anno primo.

VRBANVS IIII.

Superiores religionum, in locis, vbi per eos exercetur inquisitionis officium, assignent inquisitoribus hæreticorum socios prudentes & idoneos: item vbi fuerint ab inquisitoribus requisiti, alios fratres adiungant, vt negotium inquisitionis melius valeat promoueri.

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis prouinciali, ac ceteris conuentualibus, prioribus, & subprioribus, eorũq; vicariis ordinis Prædicatorum, Lombardiæ, ac Marchiæ Ianuensis, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1263*
D
NE catholicæ fidei negotium, dilectis filiis fratribus vestri ordinis in Lombardia & Marchia Ianuensi, infra designatos eis limites, sedis apostolicæ auctoritate commissum, & in posterum committendum, ex personarum defectu contingat, (quod absit) quomodolibet impediri: volumus, & præsentium vobis auctoritate, districte præcipiendo mandamus, quatenus tu fili prior prouincialis, singulis ex prædictis fratribus, singulos socios, fratres videlicet ipsius ordinis prouidos & discretos, ac eidem negotio congruentes, de quibus hi, quibus assignati fuerint merito valeant consolari, sublata difficultate qualibet, assignare procures: & nihilominus tam tu, quàm vos alij priores, subpriores conuentuales, ac vicarij, quotiens ab eisdem fratribus, quibus dictum est commissum negotium, ac committetur in posterum, fueritis requisiti, & dicto negotio fuerit opportunum, de aliis etiam fratribus eiusdem ordinis, præter illos, qui eis in socios deputati fuerint, cum omni promptitudine prouidere curetis: ita quòd præfatum negotium nullam ex negligentia vestra dilationem capiat, sed potius ex diligentia continuum suscipiat incrementum. *Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensis.*
E
Datum apud Vrbem veterem vij. Calen. Nouemb. Pontificatus nostri anno secundo.

CLE-

CLEMENS IIII.

Constitutiones Innocentij iiij. contra hæreticos & eorum complices editas, iterum roborat & confirmat Clemens iiij. cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus factis tam per Alexandrum iiij. quàm per se ipsum.

Edita anno Domini 1266.

Ex Directorio Sabellano to. 2. fol. 719.

LEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis potestatibus siue rectoribus, consulibus, capitaneis, ancianis, consiliis, & communitatibus ciuitatum aliorumque locorum per Italiam constitutis, Salutem & apostolicam benedictionem.

AD extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, superseminante illa licentius his diebus homine inimico: tanto studiosius iuxta commissam nobis solicitudinem insudare proponimus, quanto perniciosius negligeremus eadem in necem catholici seminis peruagari. Vt autem aduersus huiusmodi nequitiæ operarios consurgant stentque firmiter ecclesiæ filii, ac orthodoxæ fidei zelatores, constitutiones quasdam felicis recordationis Innocentius Papa IIII. prædecessor noster, ad extirpationem hæreticæ prauitatis edidit, & in capitularibus vestris, tam ipse, quàm fel. me. Alexander Papa prædecessor noster conscribi, ac vobis exacta diligentia obseruari mandarunt: quæ seriatim inferius continentur. *Has habes supra pag. 6.* Ideoque vniuersitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem, cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus, per dictum dominum Alexandrum prædecessorem, & etiam per nos factas, conscribi in vestris capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim, se aduersus hanc sanctam ecclesiam extollentem sine omissione aliqua procedatis: Alioquin dilectis filiis Prædicatorum & Minorum ordinum fratribus inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & eorum singulis per Italiam deputatis auctoritate sedis apostolicæ, & in posterum deputandis, damus nostris literis in mandatis: vt infra designatos eis limites, singulos vestrum ad id, per excommunicationem in personas, & interdictũ in terram, appellatione remota compellant.

Constitutiones autem sunt hæ:

Statuimus vt potestas, capitaneus, seu rector, consules, seu quiuis alij, qui ciuitati præsunt, vel loco alii ad præsens, aut pro tempore præfuerint in futurum in Italia, iurent præcise ac sine tenore aliquo inuiolabiliter seruare, & facere ab aliis obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate vel loco sui regiminis, quàm in terris suæ ditioni subiectis, omnes & singulas infrascriptas constitutiones: & super his præcise seruandis recipiat à quibuslibet sibi in potestaria, vel regimine succedentibus, iuramenta: quæ qui præstare noluerit, pro potestate, capitaneo, seu consule, vel rectore nullatenus habeatur. Et quæ ve potestas, capitaneus, consul, vel rector fecerit, nullum penitus habeant firmamentum. Nec vllus teneatur aut debeat sequi eos, etiamsi de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum. Quòd si potestas, capitaneus, vel aliquis prædictorum constitutiones ipsas & singula in eis contenta seruare noluerit vel neglexerit, præter notam periurii, & perpetuæ iacturam infamiæ, ducentarum Marcharum pœnam incurrat, quæ irremissibiliter exigantur ab eo: & in vtilitatem communis, cui præest, integre conuertantur. Et nihilominus vt periurus & infamis, & tamquam hæreticorum fautor de fide suspectus, officio & honore sui regiminis spolietur; nec vlterius potestas, capitaneus, consul, seu rector habeatur in aliquo: aut de cetero ad aliquam dignitatem vel officium publicum vllatenus assumatur.

Iidem quoque potestas, capitaneus, consul, rector, vel quiuis alii ad regimen cuiuslibet ciuitatis vel loci assumpti, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata banno ciuitatis vel loci supponant, tamquam pro maleficio, omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur, & teneantur bannum huiusmodi à suis prædecessoribus positum confirmare.

Præcipiant autem quòd nullus hæreticus vel hæretica de cetero habitet vel moretur, aut subsistat in ciuitate seu aliquo loco iurisdictionis aut districtus eiusdem: & quicunque ipsum vel ipsam inuenerit, libere capiat, & capere possit impune: & omnes res mobiles ipsius vel ipsorum, penes eos inuentas, eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure,

A nisi auferentes huiusmodi sint ad hoc officium specialiter deputati.

Iidem quoque potestas, capitaneus, consul, seu rector, vel quiuis alij huiusmodi, infra octo dies post introitum sui regiminis, duodecim viros probos & catholicos: & duos notarios, & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarij instituere teneantur: quos diœcesanus si præsens extiterit, & interesse voluerit, & duo fratres Prædicatorum, & duo Minorum ordinum, ad hoc à suis prioribus & guardianis, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinũ deputati, seu inquisitores, vel inquisitor duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi & electi possint & debeant hæreticos, & hæreticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios, & procurare hoc tam in ciuitate, vel alio loco, quàm in tota eius iurisdictione atque districtu plenarie adimpleri, & eos ducere & duci facere in potestatem diœcesani, vel eius vicarij, seu inquisitorum, vel inquisitoris.

B Teneantur autem potestas, capitaneus, consules, seu rector, vel alij ad huiusmodi regimen deputati, quilibet in expensis communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos, quocunque diœcesanus, vel eius vicarius, seu inquisitores, vel inquisitor prædicti, in iurisdictione, vel districtu diœcesani epi. seu ciuitatis, vel loci voluerint illos duci.

Officialibus vero prædictis, plena fides de his omnibus adhibeatur, quæ ad eorum officium pertinere noscuntur, sine aliquo specialiter præstito iuramento, vbi duo, vel tres, seu plures præsentes fuerint ex eisdem.

Porro cum officiales huiusmodi eliguntur, iurent hæc omnia exequi fideliter & pro posse, ac super his semper meram dicere veritatem. Quibus ab omnibus, in his quæ ad eorum officium pertinent plenius pareatur. Et tam dicti duodecim quàm seruitores & notarij prętaxati, simul vel diuisim plenariam præcipiendi, sub pœnis & bannis taxatis, & expressis in constitutionibus infrascriptis, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem.

C Possint autem officiales prædicti communitati castri, burgi, seu villæ præcipere, sub pœna & banno vsque ad ducentas Marcharum argenti & vltra ad arbitrium potestatis, seu rectoris ciuitatis, vel loci in cuius districtu, vel iurisdictione fuerint; quòd potestati, seu rectori, vel diœcesano, aut eius vicario, seu inquisitoribus, aut inquisitori hæreticorum præsentet, infra præfigendum eis terminum competẽtem, omnes hæreticos, & hæreticas, quos & quas sibi dicti officiales duxerint assignandos. Et potestas, seu rector à non seruantibus præceptum pœnas, vel bannum huiusmodi exigere teneatur.

Potestas autem, vel capitaneus, consules, seu rector, vel alij huiusmodi quocunque censeantur vocabulo, teneantur habere firma, & rata omnia præcepta, quæ occasione officij sui fecerint duo ex ipsis, seu plures, & pœnas exigere non seruantium. Quòd si dictis officialibus aliquo tempore, aliquod damnum contigerit in personis, vel rebus, pro suis officiis exequendis, à communi ciuitatis, vel loci per restitutionem seruentur indemnes.

D Nec ipsi officiales, vel hæredes ipsorum possint aliquotempore conueniri de his quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eisdem diœcesano, & inquisitoribus, vel inquisitori videbitur expedire. Ipsorum autem officium duret tantummodo per sex menses: quibus expletis potestas, vel quicunque ipsius ciuitatis, vel loci regimini prętuerit, teneatur totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium, secundum formam eandem, in aliis sex mensibus sequentibus exequantur.

Sane ipsis officialibus dentur de camera communis prædicti, quando exiuerint ciuitatẽ, aut locum, pro hoc officio exequendo, vnicuique pro qualibet die duo solidi prouenientium senatus, vel imperialium in pecunia numerata: quos potestas, capitaneus, consules, vel

E rector, aut alius huiusmodi teneatur eisdẽ dare, vel dari facere, infra diem trinam postquã redierint ad eandem ciuitatem, vel locum. Et insuper habeant ternam partem bonorum hæreticorum, & receptatorum eorum, quæ occupauerint: & mulctarum ad quas fuerint cõdemnati, secundum quod inferius continetur. Et hoc salario sint contenti. Sed ad nullum aliud, quod istud officium impediat, vel impedire possit, vllo modo officium, vel etiam exercitium compellantur. Nullum etiam statutum conditum, vel condendum, eorum officium vllo modo valeat impedire. Et si quis horum officialium propter ineptitudinem, vel inertiam, seu occupationem aliquam, vel excessum, diœcesano & fratribus supradictis, visus fuerit amouendus: ipsum ad mandatum, vel dictum eorum, teneatur amouere potestas, capitaneus, vel quisuis alius huiusmodi prædictorum, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius. Quòd si quis eorum contra fidem & sinceritatem officij sui in fauorẽ hæresis deprehensus fuerit excessisse, præter notam infamiæ perpetuæ, quam tamquam fautor hære-

tor hæreticorum incurrat, per potestatem, capitaneum, consules, vel rectorem, seu alium similem, ad diœcesani & dictorũ fratrum vel inquisitorũ, seu inquisitoris arbitriũ puniatur. A

Potestas vero militem suum, vel alium assessorem, si diœcesanus vel eius vicarius, aut inquisitores vel inquisitor auctoritate sedis apostolicæ deputati, seu dicti officiales petiuerint, cum ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorum officium exercere fideliter. Quilibet etiam si præsens in terra vel requisitus fuerit, teneatur tam in ciuitate, quàm in iurisdictione & districtu, quomodolibet dare ipsis officialibus, & eorum sociis consilium & iuuamen, quando voluerint hæreticum vel hæreticam capere vel spoliare: seu domum vel locum, aut aditum aliquem intrare pro hæreticis capiendis, sub librarum viginti quinque prouenientium seu imperialium pœna vel banno. Vniuersitas autem castri vel burgi sub pœna & banno librarum quinquaginta: villæ vero viginti quinque prouenientium vel imperialium pro qualibet vice soluenda in pecunia numerata.

Quicunque autem hæreticum vel hæreticam, captum vel captam, auferre de manibus capientium vel capientis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur: seu prohibere aliquem intrare domum aliquam, vel † turrem, vel locum aliquem, ne capiatur & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatam per quondam Federicum olim Romanorum imperatorem, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur: & domus illa, in qua prohibiti fuerint, sine spe reædificandi funditus destruatur: nisi forte diœcesano, vel in eius absentia ipsius vicario vnà cum inquisitoribus seu inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum, seu inquisitoris pręsentia de facili haberi non poterit, legitime constiterit, præfatæ domus dominum in hoc casu penitus innocentem, & prorsus inculpabilem extitisse, aut etiam eum non esse credentem, receptatorem, aut defensorem hæreticorum seu de hæretica labe suspectum. Et omnia quæ ibi reperta fuerint, fiant capientium vel inquirentium, ac si hæretici fuissent ibidem inuenti: nisi forte prædictis, vt dictũ est, legitime constiterit per testes fide dignos & omni exceptione maiores ipsa bona esse aliarum personarum, quàm domini domus eiusdem: & tunc propter hanc prohibitionem vel impeditionem specialem burgus vel castrum componat communi in cuius districtu est, libras ducentas, & villa libras centum, & vicinia tam burgi quàm castri, & ciuitatis libras quinquaginta prouenientium seu imperialium in pecunia numerata: nisi infra quintum diem defensores, vel defensorem hęreticorum potestati vel rectori captos duxerint personaliter præsentandos: vel nisi forsan per legitimas probationes diœcesano, vel in eius absentia ipsius vicario, vnà cum inquisitoribus, seu inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum aut inquisitoris præsentia de facili haberi non poterit, plene ac euidenter constiterit, quòd ipsum vel ipsos nullatenus capere potuissent: & eos ad captionem & pręsentationem huiusmodi faciendas, sufficientem & congruam adhibuisse solicitudinem & cautelam.

† curtem

Teneatur insuper potestas, capitaneus, consules, seu rector, vel alii huiusmodi, omnes hæreticos & hæreticas qui capti amodo fuerint, custodiri facere sub expensis communitatis ciuitatis vel loci cui præsunt, per viros catholicos ad hoc electos à diœcesano, si præsens fuerit, & fratribus supradictis, vel inquisitoribus seu inquisitore, in aliquo speciali carcere tuto & securo, in quo ipsi soli teneantur seorsum à latronibus & bannitis, donec de ipsis fuerit diffinitum.

Si quando aliqui vel aliqua non hæretici pro captis hæreticis, ipsis non contradicentibus fuerint assignati, vel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur: & hæretici nihilominus reddi & assignari cogantur. Et qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prędictam bonis omnibus publicatis, in perpetuum relegentur.

Teneatur insuper potestas, capitaneus, consules, vel rector, seu quiuis alij huiusmodi, cum bono & securo comitatu, omnes hæreticos, quocunque nomine censeantur, infra dies quindecim postquam capti fuerint, diœcesano vel eius † speciali vicario, seu hæreticorum inquisitoribus vel inquisitori pręsentare pro examinatione de ipsis & ipsorũ hæresi facienda. E

† spirituali

Damnatos vero de hæresi per diœcesanum vel eius vicarium, seu inquisitores vel inquisitorem prædictos, potestas, capitaneus, uel alii eorum supradicti, vel eius seu eorum nuntius specialis, eos animaduersione debita puniendos sibi relictos statim recipere teneatur.

Teneatur præterea potestas. capitaneus, consules, aut rector, vel alii huiusmodi, omnes hęreticos quos captos habuerint, cogere citra membri diminutionem, & mortis periculũ tanquam vere latrones, & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei & fidei Christia-

A Christianæ, errores suos expresse fateri, & accusare alios hæreticos quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum, sicut coguntur fures & vere latrones rerum temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

Domus autem in qua repertus fuerit hęreticus vel hęretica, sine vlla spe reædificandi funditus destruatur: nisi dominus domus, eos ibidem procurauerit reperiri: & si dominus illius domus habuerit cum ea domo alias appendices, cum vna eademque domus interdum diuersis & cohærentibus mansionibus distinguatur, omnes illæ domus appendices, (siue in domo illa, siue in eius appendicibus hæreticus, vel hæretica deprehensus fuerit) similiter destruantur. Et bona quæ fuerunt inuenta in domo illa, ipsiusque appendicibus (nisi forte legitime per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum quàm domini domuum earundem, constiterit) publicentur, & fiant auferentium, nisi auferentes fuerint in huiusmodi officio constituti. Et insuper dominus do-
B mus illius præter notam infamiæ perpetuæ, quam incurrat, componat communi ciuitatis illius vel loci quinquaginta libras † prouentuum vel imperialium, in pecunia numerata, quam si non soluerit, in perpetuo carcere detrudatur. Quæ autem de domorum & appendicium destructione, bonorum publicatione, ac pœnarum impositione facienda, domini domuum earundem præmissa sunt, volumus obseruari: nisi forte diœcesano, vel in eius absentia ipsi vicario, vnà cum inquisitoribus, seu inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum vel inquisitoris præsentia, de facile haberi non poterit, legitime constiterit præfatarum domorum dominos, in hoc casu penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse. Ac etiam eos non esse credentes, vel receptores, aut defensores, siue fautores hæreticorum, seu de hæretica labe suspectos, quos nec in domibus vel appendicibus, nec in bonis eisdem, seu quouis modo puniri volumus, si vt dictum est,
C apparuerint innocentes. Burgus autem ille siue castrum, in quo hæretici capti fuerint vel inuenti, componat communi ciuitatis vel loci in cuius districtu est, centum libras, & villa libras quinquaginta, & vicinia tam burgi, quàm castri & ciuitatis libras viginti quinque prouenientium vel imperialium, in pecunia numerata nisi infra quintum diem receptatores ipsorum captos præsentauerint potestati, siue cuiuis alij præsidenti eiusdem regimini ciuitatis: nisi forsan per legitimas probationes, diœcesano vel in eius absentia ipsius vicario, cum inquisitoribus seu inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum vel inquisitoris præsentia de facili haberi non poterit, plene ac euidenter constiterit, quòd ipsos capere nullatenus potuissent: & eos ad captionem, & præsentationem huiusmodi faciendas, sufficientem & congruam adhibuisse solicitudinē, & cautelam. Quicunque vero deprehensus fuerit dare alicui hæretico, consilium vel auxilium seu fauorem, præter aliam pœnam superius & inferius pretaxatam, ex † nunc ipso
D iure in perpetuum sit factus infamis, nec ad publica officia vel consilia, vel ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquę ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti. Credentes quoque erroribus hæreticorum, tamquam hæretici puniantur. (Testamenta eorum qui hæretici decesserunt nullius esse volumus momenti.)

Teneantur insuper potestates, capitanei, consules, seu rector vel quisuis alius regimini ciuitatis vel loci præsidens: nomina virorum omnium qui de hæresi fuerint infamati vel
E banniti, in quatuor libellis vnius tenoris facere annotari: quorum vnum commune ciuitatis vel loci habeat, & alium diœcesanus, & tertium fratres Prædicatorum, & quartum fratres Minores: & ipsorum nomina ter in anno, in concione publica solemniter faciat recitari. Teneatur quoque potestas seu rector, vel quicunque regimini supradicto præfuerit, filios, & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defensorum, & fautorum eorum diligenter inuestigare: eosque ad aliquod officium publicum seu consilium nullatenus admittere in futurum.

Teneatur præterea potestas seu rector, vel quiuis alius huiusmodi regimini præsidens vnū de assessoribus suis, quē elegerit diœcesanus, si fuerit præsens, & inquisitores seu inquisitor prædicti auctoritate sedis apostolicæ deputati, mittere cū eis, quādocunq; voluerint, in iu-

† *prouenientium*

† *tunc*

Parenthesi inclusa videntur abundare.

risdictione ciuitatis vel loci ac eius districtu. Qui assessor secundũ qđ prædictis inquisitoribus, seu inquisitori visum fuerit, ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel totã viciniã (si eis videbitur) iurare cõpellat, quòd si quos ibidẽ hæreticos sciuerint, vel bona eorũ, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, vel credentes, aut defensores, seu receptatores, vel fautores hæreticorũ: eos dictis inquisitoribus seu inquisitori studeant indicare. Ipsi autem potestas, consules, siue rector, seu quiuis alij regimini præsidentes, purgare teneantur ab hæretica fœditate ciuitatem vel locum, cui præficiuntur, totamque terram, siue districtum suæ ditionis, secundum leges per quondam Federicum, olim Romanorum imperatorem, tunc in deuotione Romanæ ecclesiæ persistentem Paduæ promulgatas contra hæreticam prauitatem: ac eorum tenores facere in suis annotari capitularibus, nullis inde temporibus abolendas. A

Teneatur insuper potestas, seu quiuis rector ciuitatis vel loci quocunque vocabulo nuncupetur, in destructione domorum & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis vel occupatis, consignãdis & diuidendis, de quibus superius dicitur, infra viginti dies postquam accusatio siue denuntiatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu: & condemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continetur. Et eos qui soluere non poterint, banno maleficij supponere, & donec soluerint, in carcere detinere: alioquin pro his omnibus & singulis syndicetur sicut inferius continetur. Insuper teneantur vnum de assessoribus suis, quandocunque diœcesanus, vel eius vicarius, & dicti inquisitores seu inquisitor hæreticorum voluerint, ad hæc peragenda fideliter assignare, & mutare pro tempore, si eis visum fuerit opportunum. B

Omnes autem condemnationes & pœnæ, quæ occasione hæresis factę fuerint, nec per concionem, nec per consilium, nec ad vocem populi nullo modo aut ingenio, aliquo tempore valeant relaxari. C

Teneatur insuper potestas, capitaneus, consul, seu quiuis alius rector, omnia bona hæreticorum, & receptatorum eorum, quę per prædictos officiales fuerint occupata, seu inuenta: & condemnationes pro his exactas: & lignamina, lapides & tegulas domorum & turrium, quæ occasione hæresis destruentur: & bona tam mobilia, quàm immobilia, quæ eadẽ occasione confiscabuntur, diuidere tali modo: vt vna pars deueniat in commune ciuitatis seu loci. Secunda in fauorem & expeditionem officij detur officialibus qui tunc negotia ipsa peregerunt. Tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis diœcesano, & inquisitoribus vel inquisitori videbitur reseruanda, & expendenda per consilium eorundem in fauorem fidei, & ad hæreticos extirpandos: non obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito, vel condendo.

Teneatur præterea potestas, vel rector ciuitatis siue loci alterius, vendere bona fide, cum consilio & assensu inquisitorum vel inquisitoris, bona quæ confiscantur occasione hæreticę D prauitatis, infra tres menses post confiscationem huiusmodi: quod si non fecerit, præmissas pœnas eo ipso incurrat. Et nihilominus inquisitores, vel inquisitor libere illa vendere valeant, requisito consilio diœcesani, vel eius vicarii si præsens non fuerit, & duorum fratrum Prædicatorum & totidem Minorum ordinum, quos prior & guardianus, si conuentus ibidem fuerit, eorundem ordinum, ad hoc duxerit eligendos. & emptores bonorũ huiusmodi ea libere & licite habeant & possideant: & verum ipsorum bonorum dominium, per emptionem huiusmodi transferatur ad ipsos.

Si quos autem de cetero aliquod istorum statutorum, seu constitutionum attentauerit delere, diminuere, vel mutare, sine auctoritate sedis apostolicæ speciali: potestas, capitaneus, seu consul, vel alius quiuis rector qui pro tempore fuerit in illa ciuitate vel loco, teneatur eum tamquam defensorem hæreticorum publicum & fautorem, secundum formam præscriptam perpetuo publicare infamem, atque punire in libris quinquaginta prouenientium vel imperialiũ in pecunia numerata, quã†qui exigere non†poterit, eũ maleficij banno supponat, de quo eximi non valeat nisi soluerit dictę pecuniæ quantitatem. E

† *si*
† *potuerit*

Teneatur sane potestas, siue capitaneus, consul, seu quiuis rector infra duodecim dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo potestatem, capitaneum, consulem, vel rectorem, & eius etiam assessores, per tres viros catholicos & fideles, quos infra tres dies regimini, supradicti præsidentes eligant vnà cũ diœcesano fratres Prædicatores & Minores, à suis priore & guardiano pariter assignati, seu inquisitores vel inquisitor hæreticæ prauitatis, de omnibus his quę in statutis istis, seu constitutionibus & legibus antedictis, contra hæreti-

A hæreticos & eorum complices editis, continentur: & punire ipsos si excesserint in omnibus & singulis, quæ commiserint, & cogere restituere de propria facultate. Non obstante si per aliquam licentiam consilii vel alterius cuiuslibet, à syndicatione fuerint absoluti. Iurabunt autem prædicti tres viri bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis.

Ceterum teneatur potestas, seu capitaneus, consul aut quiuis rector cuiuslibet ciuitatis vel loci, delere seu abradere penitus de statutis & capitularibus communis, quodcunque statutum conditum vel condendum inueniatur contradicere istis constitutionibus seu statutis & legibus memoratis, siue quomodolibet obuiare. Et in principio & in medio sui regiminis hæc statuta seu constitutiones & leges ipsas, in publica concione solemniter facere recitari: & etiam in aliis locis extra ciuitatem suam seu locum, sicut diœcesano seu inquisitoribus siue inquisitori videbitur expedire.

B Porro hæc omnia statuta seu constitutiones & leges præfatæ, & si quæ aliæ contra hæreticos & eorum complices tempore aliquo auctoritate sedis apostolicæ conderentur, in quatuor voluminibus vnius tenoris debeant contineri, quorum vnum sit in † statutario communis cuiuslibet ciuitatis vel loci: secundum apud diœcesanum: tertium apud fratres Prædicatores: quartum apud fratres Minores cum omni sinceritate seruentur, ne possint per falsarios in aliquo violari. Datum Perusii III. Non. Nouemb. Pontificatus nostri anno primo.

† statuto

NICOLAVS III.

Pœna multa feruntur in hæreticos & eorum complices, quę etiam continentur in titulis de hæreticis in Decretalibus & Sexto. Eiusdem argumenti prorsus extat aliud rescriptum Gregorij IX. Innocentij IIIj. & Alexandri IIIj. relat. ab Eymerico par. 2. pag. 87. quia mos fuit vetustis temporibus initio pontificatus cuiuslibet, in hæreticos has pœnas promulgare, vt dixi Scholio 18. partis secundæ. vt autem hæc consensio cerneretur, non duximus inutile hic quædam rescripta repetere, tametsi paucam aut nullam habeant diuersitatem. C

NICOLAVS Episcopus seruus seruorum Dei, vniuersis Christi fidelibus, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno domini 1281.*

NOVERIT vniuersitas vestra, quòd nos excommunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in id ipsum. Damnati vero per ecclesiam seculari iudicio relinquantur animaduersione debita puniendi, clericis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi redire voluerint ad agendam condignam pænitentiam in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, similiter hæreticos iudicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationis sententiæ decernimus subiacere. Similiter statuẽtes vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis; nec ad publica officia seu cõsilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, nec testamenti habeat factionem; nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus prěterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem: nec causę aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur. et in similibus idem E prěcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales postquam ab ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, aliàs animaduersione debita puniendi. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemq; personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, tunc velut hęretici condemnentur. Item proclamationes aut appellationes huiusmodi personarum minime audiantur. Item iudices, aduocati, & notarij, nulli eorum officium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus eccle-

Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

D *c. Excommunicamus 1. de hęreticis.*

siastica sacramenta : nec eleemosynas aut oblationes eo-um recipiant : similiter hospitalarij, aut templarij, aut quilibet regulares, alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis apostolicæ speciali. Item quicunque tales præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum. et locus ille perpetuo careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel priuatim de fide catholica disputare : qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alii per quem credat ad prælati sui & inquisitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire : alioquin excómunicationis sententia percellatur. Hæretici autem & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii vsque ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur. quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos ex nunc priuamus beneficiis acquisitis, volentes vt tales & habitis perpetuo careant, & ad alia similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem, nullius esse momenti volumus : quorum parentes post emancipationem huiusmodi, ad inuium superstitionis hæreticæ, à via declinasse constiterit veritatis. Datum apud Vrbem Veterem v. Non. Martii, Pontificatus nostri anno quarto.

A B

c.2.§.hæretici. de hære. lib.6.

NICOLAVS PAPA.

Cuius Nicolai sit hoc elegãs rescriptũ, nõdum nobis constitit, quia ex Archetypo, cordula vetustate corrosa, plumbũ appensum ceciderat : quia tamẽ non desunt cõiectura Nicolai iij. esse, ideo hic reposuimus. alij Nicolai iiij. esse suspicantur.

Ex Archiuo inquisition. Bononien.

Prædicari iubet Euangelium Iudæis in terris Christianorum commorantibus, vt pulsa perfidia, Christianæ religionis veritatem agnoscant : conuersi ex Iudaismo prælatis & dominis temporalibus debent commendari, & humanissime tractari, nec debent molestari in personis aut rebus : qui conuerti noluerint summo Pontifici sunt nuntiandi, vt opportunum remedium circa tales adhibeatur. C

NICOLAVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio priori prouinciali fratrum Prędicatorum ordinis in Lombardia, Salutem & apostolicam benedictionem.

VINEAM Soreth velut electã plantauit dextera Dei patris, & omne semen verum seminauit in ipsa, Angelica custodia sepiuit illam, lapides nociuos abiecit ex ea. Hanc de Aegypto in luto & latere, sub iugo Pharaonis oppressam in signis & prodigijs transferens, dux itineris eius existens, in terram promissionis adduxit. Vinea enim domini exercituum domus Israel est, viri Iuda delectabile germen eius. D Hanc sic mire translatam, quasi adhuc rudem campum vomere legali proscindens, prophetali doctrina sulcauit, & vt ipsam ad maturam frugem, idest, ad regenerationis gratiam præpararet. Sed, proh dolor, peccatorum spinis obsita, nullum imbrem gratiæ spiritualis excipiens, quę sperabatur vt vuas educeret, lambruscas eduxit : vnde sperabatur iudicium, processit iniquitas : vnde iustitia, inde clamor. Hæc est vinea, in qua fici arbor, scilicet synagoga Iudæorum plantata, euangelica veritate describitur; cuius plantator Christus cœtus † apostolicus cultor existit. Hæc triplici tempore, quasi tribus annis, vt fructum produceret expectata, infructuosa reperta, cultori succidenda prædicitur. Nam nec tempore circuncisionis ad perfectum deducta est, quia circuncisionem animæ non quærebat : nec sanctificata per legem, quia per eam tantum carnalia sequebatur : nec E tandem iustificata per euangelii gratiam, quia gratiã recipere noluit : quin potius latorem gratię iustum, iniuste peremit, & quodammodo indurationem Pharaonis excedens, omne curantis & curæ refutauit antidotum; adeo vt nec verbis, nec signis, nec sacramentis, quinimmo nec ipsa Christi, & Dei corporali pręsentia molliretur. Multifarie enim multisq; modis, olim Deus loquẽs antiquis ipsius synagogæ patribus in prophetis, nouissime in fine temporũ, locutus est ipsi & nobis in filio, quẽ constituit hæredẽ vniuersorũ, per quẽ fecit & secula: sed omnẽ escam abominata est anima eius: & idcirco iuste iusto Dei iudicio reprobatam exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Ablata est sepes eius, prosternata maceries, & in direptionem posita vt deserta : nec inuentus est in terris amplius locus eius. Verum quia miserationes Dei, super omnia sua opera prædi-

† forte, apostolici.

Ad Hebræos c. 1.

Psal. 106.

Isa. 5.

Psal. 144.

A prædicantur, qui omnes saluos fieri, & neminem vult perire qui se ipsum pro nobis & ipsis hostiam salutis exhibuit Deo patri: qui exaltatus à terra, expansis in cruce manibus, ad se cuncta trahere euangelica voce prædixit. Nos, licet immeriti, vicem eius tenentes in terris, qui etiam Iudaicam perfidiam, à sua misericordia non repellit: libenter pro illius populi obcæcatione labores appetimus, vt affectum nostrum diuina prosequente clementia, cognita veritatis luce, quæ Christus est, à suis tenebris eruantur. Porro quia Iudæorum ipsorum, quasi per vniuersum mundum, diuino iudicio, præuisa dispersio ipsos ad recipiendũ sacramenta fidei, ac doctrinam commode in vnum conuenire non patitur, necessitate nos voluntarios vrgente, compellimur per diuersas mundi partes, diuersos seminatores eligere, per quos semen verbi Dei, prout possibile est, spargamus in singulos, quorum salutẽ vniuersaliter, & singulariter affectamus. Ad te igitur inter alios sub spe diuinæ gratiæ, mentis B nostræ oculos conuertentes, cum tui ordinis claritate reluceas, & credaris vbilibet per opera vtilia, & exempla laudabilia fructuosus: & ex data tibi diuinitus gratia scire te confidamus & posse fructus vberes in domo Domini germinare: discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus confidens in illo, cui proprium est spirituales gratias elargiri, tales vmbrarum tenebris obcæcatos, in commissa tibi prouincia, per te, ac alios fratres tui ordinis: quos ad hoc honestate morum, experta scientia, probitatis virtutibus, circunspectione prouida, & experientia comprobata idoneos esse cognoueris: & quorum industria atque doctrina diuinis donis à Domino fœcundata intrepide pro catholica fide reluceat; & in sui claritate non titubet, sed tenebrosas mentes radiorum repercussione clarificet, & obstinatas ceruices reprimat peruersorum: Iudæos eosdem in terris & locis, in quibus habitant, generaliter & singulariter conuocãdo semel & pluries, ac totiens repetitis instantiis, quotiens proficere posse putaueris, prout melius fieri poterit, prædicationibus, salutaribus C monitis, & discretis inductionibus, Euangelicis doctrinis informans ipsos studeas, iuxta datam tibi à Domino gratiã, fugatis tenebrarum nubibus, ad viam reducere claritatis: vt renati fonte baptismatis, reluceant in lumine vultus Christi, & ex inde chorus Angelicus delectetur. Tu quoque, ac alij, quos ad prosecutionem tanti negotij duxeris eligẽdos, perennis boni præmium, nostramque benedictionem & gratiam, vobis de bono in melius vendicetis. Et vt affectum, quem ad salutem status ipsorum gerit mater ecclesia, percipiãt per effectum; tu illos ex eis, quos ad susceptionem sacri baptismatis gratia diuina perduxerit, prælatis, ac dominis locorum, in quibus tales habitare contigerit, ex parte nostra affectuosissime recõmẽdes: vt Deo gratias in recuperata oue deperdita, & filio prodigo redeunti, vitulum exultationis, & gaudij exhibentes, eos charitatiue foueant, fauoribus muniant, benigne pertractent: nec ipsos in personis, aut rebus, per Iudæos, vel alios indebite molestari permittant; quin potius in omnibus fauorabiliter ipsis assistant auxiliis opportunis. Sed si D forte (quod absit,) aliqui ex ipsis, in eorum obstinata perfidia perdurantes, & velut aspis surda, suas aures incredulas obturantes, ne tui & illorum, quos ad hæc salutis opera deputabis, vocem audiant: vt de tenebris ad lucem exeant, incantantium sapienter tuas, & per te ad hæc deputandorum fratrum salutares conuocationes, aspernanter effugerent, de istis (si tales inueneris) qui sint, in quibus locis, & sub quorũ dominio commorentur, nobis rescribere non omittas: vt circa pertinaces huiusmodi, de salutari eorum remedio, sicut expedire videbimus, cogitemus. Vt autem de præmissis auidis nostris conceptibus, iuxta nostra desideria satisfiat, frequenter nobis intimare studeas, qualiter commissum tibi negotium prosperetur, & qualem fructum seminata semina repromittant. Datum Viterbij ij. Non. Augusti. Pontificatus nostri anno primo.

1. Tim. 2. *Ioan. 12.*

Concor. rescriptũ. Pauli. 3. incip. Cupientes. quod habes infra.

E

HONORIVS IIII.

Iubet vt Parmensis communitas citata sistat se coram Romano Pontifice receptura pœnas debitas, quia impetum vulgus eius ciuitatis fecit in inquisitorem hæreticæ prauitatis, & in monasterium eiusdem, eo quòd hæreticam quandam relapsam curiæ tradiderat seculari, vltimo supplicio feriendam.

HONORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, honorabili fratri episcopo Parmensi, Salutem & apostolicam benedictionem.

OLIM, sicut accepimus, dilectus filius frater Florius ordinis Prædicatorũ, inquisitor hæreticæ prauitatis in partibus Lombardiæ, à sede apostolica deputatus: quandam mulierem crimine dictæ prauitatis infectam, quam post abiura-

Edita anno Domini 1285. Ex Archiuo inquisitionis Bononiensis.

abiurationem ipsius criminis, in idem compererat fuisse relapsam, de crimine ipso sententialiter exigente iustitia, legitime condemnauit: quę subsequenter curiæ seculari relicta, de mandato potestatis Parmensis, fuit propter hoc incendio deputata. Verum nonnulli, qui in loco incendij prædicti conuenerant, & etiam quamplures alij, ex diuersis prædictæ ciuitatis partibus confluentes, diabolico spiritu concitati, ad locum fratrum dicti ordinis, in ciuitate prædicta morantium hostiliter concurrerunt: ac in prædictum locum impetum facientes, valuas ecclesiæ confringere, tecta lapidibus obruere, & officinas loci eiusdem violenter ingredi præsumpserunt: ac libris, vestibus, & rebus alijs eorundem fratrum inique direptis, nonnullos ipsorum verberibus, ac vulneribus affecerunt: quorum vnus post paucas dies, ex illatis sibi vulneribus expirauit. Vnde præfati fratres, his aliisque diuersis iniuriis, damnis, & grauaminibus per eosdem malefactores affecti, non audentes in prædicto loco, absque personarum periculo remanere, exinde cedentes malitię recesserunt. Cumque tam grauis excessus tamquam notorius, ad venerabilis fratris nostri L. Ostien. episcopi, tunc in partibus illis apostolicæ sedis legati, notitiam peruenisset, idem episcopus intellecto, quòd illi per quos tunc prædicta ciuitas regebatur, & commune ipsius ciuitatis, ad correctionem tam enormis & euidentis facinoris, prout expectabat ad eos, procedere negligebant: potestatem, capitaneum, ancianos, primicerios, consilium & commune ciuitatis eiusdem, per suas literas sub certa forma citauit: vt iidem potestas & capitaneus, vel eorum alter cum certo ambassiatorum numero, & sufficienti syndico ciuitatis pręfatę, coram eodem episcopo, certis loco & termino personaliter cōparerent. Et licet dictus capitaneus, cum quibusdam ambassiatoribus & syndico in præfixo termino ad ipsius legati pręsentiā accessisset: quia tamen iuxta formam citationis prædictæ, nullus pro dicto communi sufficiens syndicus comparuit coram eo, etiam post dictum terminum diebus pluribus expectatus: Idem episcopus præfatos officiales & commune reputans contumaces, propter hoc in ipsos officiales & consiliarios ciuitatis eiusdem, excommunicationis, & in ciuitatem prædictam interdicti, sententias promulgauit. Postmodum vero ambassiatoribus & syndicis dicti communis, fel. rec. Martino papæ prædecessori nostro humiliter supplicantibus: vt cum officiales & commune ciuitatis ipsius, parati essent super huiusmodi contumacia eiusdem prædecessoris & apostolicæ sedis mandato, & beneplacitis obedire: ac de stando iuri, super excessibus, offensis, & iniuriis supradictis impendere sufficientem, iuratoriā, & fideiussoriam cautionem, præfatas excommunicationis & interdicti sententias facere relaxari: prædecessor ipse volens in hac parte non asperitatem rigoris, sed † lenitatem mansuetudinis obseruare, cautionem eandem nomine potestatis, capitanei, & aliorum prædictorum, ab ambassiatoribus & syndicis præfatis oblatam, & pro parte etiam adimpletam, admisit: tibiq; suis dedit literis in mandatis, vt receptis à præfato communi fideiussoribus idoneis, personis scilicet singularibus de mille Marchis argenti, quod super prædictis omnibus, dicti prædecessoris, & ecclesiæ Romanæ mandatis & beneplacitis parerent omnino, illis quos eiusdem excommunicationis cōtingebat sententia, iuxta formam ecclesiæ beneficium absolutionis impederes, si illud à te humiliter postularent: ac interdictum huiusmodi sublata difficultate, auctoritate apostolica relaxares, iniuncto talibus, quod de iure existeret iniungendum: & nihilominus potestatem, capitaneum, ancianos, primicerios, consiliarios, & commune pręfatos ex parte prędicti prædecessoris peremptorie citare curares, vt infra vnius mensis spatium post citationem tuam, per se vel per syndicos, seu procuratores idoneos, ad hoc sufficienter instructos, coram prædecessore comparerent prædicto, super excessibus, offensis, & iniuriis huiusmodi ipsius prædecessoris & apostolicæ sedis beneplacitis pariturí: ac facturi & recepturi super his, quod ordo exigeret rationis. tuque mandatum apostolicum fuisti super hoc, iuxta formam per prædictas literas tibi traditam executus. Et quamquam potestas, capitaneus, anciani, primicerij, cōsiliarii & commune pręfati, per syndicos infra huiusmodi terminum eis à te præfixum coram prędecessore comparuerint supradicto, nullus tamen in huiusmodi negotio vlterius habitus est processus. Nos igitur in huiusmodi negotio, iuxta officij nostri debitum efficaciter procedere intendentes, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus potestatem, capitaneum, ancianos, primicerios, consiliarios, & commune prædictę ciuitatis, ex parte nostra per te, vel per alium, peremptorie citare procures, vt infra vnius mensis spatium post citationem huiusmodi, per se vel per syndicos, seu procuratores idoneos, ad hoc sufficiēter instructos, nostro se conspectui repræsentent: super excessibus, offensis, & iniuriis supradictis, nostris & eiusdem

† leuitatem

A eiusdem sedis parituri beneplacitis & mandatis: ac facturi & recepturi super his, quod ordo dictauerit rationis. Diem vero citationis & formam, & quidquid inde feceris, nobis per tuas literas harum seriem continentes, studeas fideliter intimare. Datum Romæ apud sanctam Sabinam, Non. Maij. Pontificatus nostri anno primo.

IOANNES XXII.

Inquisitores modesti sunto: caueant ne actus eorum scandalum pariant: neminem accipiant in suum familiarem, nisi eiusdem ecclesiæ fidelem & deuotum: facultatem deferendi arma, nulli nisi familiæ suæ concedant: & alijs concessam reuocent.

B IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in prouincia Lombardiæ, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1321.*

EXIGIT ordinis vestri religio, & commissi vobis officij mansuetudo requirit: vt sic actus vestros virtute modestiæ componatis, quòd nemini esse possint ad scandalum, vel aliquod nocumentum. Accepimus siquidem assertione fideli, quòd vos nonnullis prauis & peruersis hominibus, qui frequenter ad cædes, & alia nefanda facinora, laxant nequiter manus suas, arma per ciuitatem & districtum Bononiensem portandi, non sine multorum scandalo, licentiam concessistis. Quare volumus & discretioni vestræ, per apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus neminem familiarem, nisi eiusdem ecclesiæ fidelem, ac deuotum, & laudabilis conuersationis & vitæ, habere quomodolibet præsumatis: nec aliquibus de cetero, extra familiam C vestram, quam vobiscum habetis continue (nisi forsan illis, qui eundo de terra ad terram, vel etiam redeundo vobiscum, & in casibus aliis in quibus vobis pro securitate vestra forsitan expediret) alicui deferendi arma per dictas ciuitatem & districtum, licentiam concedatis. Et nihilominus licentiam; quam olim super hoc aliis concessistis, studeatis, remotis occasione & dilatione quibuslibet, reuocare. Vt per hoc nulla possit oriri in eisdem ciuitate, vel districtu materia scandalum paritura: nec ad nos de cetero super hoc querelæ materia deferatur. Datum Auion. vj. Non. Maij. Pontificatus nostri anno quinto.

Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensis.

Clemen. volentes. § fin. de hæres.

IOANNES XXII.

Inquisitores procedant contra ineuntes fœdera cum hæreticis, & ceteros dantes eis consilium, opem, & fauorem: item contra quosuis de hæretica labe culpabiles, vel suspectos.

D IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Lamberto de ordine fratrum Prædicatorum, inquisitori hæreticæ prauitatis, in inferiori parte Lombardiæ, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1326*

CVM nonnulli de prouincia nostra Romãdiolæ, tam clerici quàm laici, Deum & Romanam matrem Ecclesiam offendere, seque in præcipitium damnationis, & mortis immergere non verentes, adeo fauere & fauisse dicantur damnatis hæreticis, confœderationes, ligas, & societates ineundo cum ipsis, eosque receptando, & sibi præstando multipliciter auxilia, consilia, & fauores, quòd de labe hæresis se reddiderunt & reddunt vehementer suspectos: Nos tam ipsorum quàm multo- E rum aliorum periculis, & præmissis imminentibus obuiare salubriter cupientes: discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus contra fautores huiusmodi, & alios quoslibet, de crimine prauitatis hæreticæ culpabiles, vel suspectos, sic solerter secundum formam canonum, ac priuilegiorum concessorum inquisitionis officio, procedere non postponas, quòd inde debeat tua diligentia merito commendari. Datum Auinion. xij. Cal. Septemb. Pontificatus nostri anno decimo.

Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensis.

MARTINVS PAPA V. A

Condemnatio errorum Ioannis Vvicleff de Anglia, & Ioannis Husz de Bohemia damnatorum in sacro generali concilio Constantiensi approbatur. male sentientes de sacramentis ecclesiæ canonice coerceantur. hæreticorum complices pœnis ab vtroque iure statutis subduntur. conuerti nolentes castigantur. principes seculares non patiantur hæreticos in suis terris habitare, aut ibi commercia exercere. qui hæretici decesserint, licet nondum per ecclesiam declarati, ecclesiastica careant sepultura. bona hæreticorum à tempore commissi delicti confiscata sunto. suspecti de hæresi nisi se purgent, vt hæretici condemnentur. qui se purgare neglexerint, excommunicentur, & nisi satisfecerint, vt hæretici condemnentur. deficiens in purgatione, vt conuictus canonice puniatur. renouat c. Vt inquisitionis. de hære. in 6. & iubet illud custodiri. articuli Ioannis Vvicleff & Ioannis Husz nominatim recensentur. modus examinandi hæreticos aut de hæresi suspectos accuratissimus describitur. suspecti de hæresi, aut etiam diffamati personaliter citentur de fide responsuri, medio iuramento iurent dicere veritatem. hæretici & eorum complices inquirantur, & canonice puniantur. conuicti publice abiurent. abiurare recusantes canonice carcerentur. ista omnia fiant nullis in contrarium aliquid iuuantibus. B

Epistola Martini v. damnationem errorũ Vvicleff, & Husz, à concil. Constantien. factã, approbãs. Ex eodẽ concilio Constantiensi, sessio. 45.

MARTINVS Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopis, & episcopis, ac inquisitoribus hæreticæ prauitatis vbilibet constitutis, ad quos literæ præsentes peruenerint, Salutem & apostolicam benedictionem.

INTER cunctas pastoralis curę solicitudines, quibus premimur incessanter, illa potissime fortius nos angit, vt hæreticis de finibus Christicolarum expulsis, suisque falsis doctrinis & erroribus peruersis penitus, quantum nobis ex alto conceditur, extirpatis, orthodoxa & catholica fides integra & illibata permaneat, ac populus Christianus in eiusdem fidei sinceritate, quolibet obscurationis semoto velamine, immobilis & inuiolatus persistat. Sane dudum plusquam omnibus retroactis temporibus in nonnullis regionibus & dominijs, præsertim in regno Bohemiæ & marchionatu Morauiæ, ac locis & districtibus illis vicinis, aduersus fidei catholicæ dogmata & sanctę matris Ecclesiæ traditiones, non solum contra vnum, quinimmo contra plura fidei catholicæ dogmata insurrexerunt quidam hæresiarchæ, circuncelliones, schismatici & seditiosi; Luciferina superbia & rabie lupina euecti, dæmoniorum fraudibus illusi, de vanitate in idipsum (licet forent de diuersis mundi partibus oriundi) conuenientes, & caudas colligatas habentes, damnatæ, videlicet, memoriæ Ioannes Vvicleff de Anglia, Ioannes Husz de Bohemia, & Hieronymus de Praga, qui vtinam alios secum ad infidelitatis interitum non traxissent. Nam vbi huiusmodi pestilentes personæ peruersa dogmata pertinaciter seminabant, in suæ doctrinæ pestiferæ primordio prælati, & alii iudiciariæ potestatis regimina exercentes, tamquam canes muti non valentes latrare, nec vlciscentes cum Apostolo in promptu omnem inobedientiam, hæresiarchas ipsos pestiferos & dolosos, eorum lupinam rabiem truculentam statim (vt adstricti fuerant) canonice coercere, eosque de domo Domini corporaliter eijcere non curarunt, sed sacrilegam, falsam & perniciosam ipsorum doctrinam, per longas moras negligenter conualere permiserunt: populorum multitudo, illorum opinionibus falsis decepta, pro veris accepit, quæ diu mendaciter & perniciose ac damnabiliter seminauerunt, eisque credendo, à recta fide cecidit turba multa; & errore deuio inuoluitur, proh dolor, paganorum, adeo quòd per diuersa illarum, eisdemque conuicinarum partium climata, oues Christi catholicas hæresiarchæ ipsi successiue infecerunt, & in stercore mendaciorum fecerunt putrescere. Quapropter generalis Constantiensis synodus tantam fidelium & fidei orthodoxæ plagam & ruinam videns, exclamare compulsa est cum Augustino: Quid faciet ecclesię medicina, salutem omnium materna charitate conquirens, tamquam inter phreneticos & lethargicos æstuans? nunquid contemnere, nunquid desistere vel debet vel potest? certe non, secundum eundem, immo vtrisque fit necesse est molesta, quæ neutris est inimica. Nam & molestus est medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio, ille ligando, iste cædendo, sed ambo diligendo. Si autem negligant, & eos perire permittant, inquit Augustinus, ista mansuetudo potius falsa crudelitas est. Proinde synodus præfata ad omnipotentis Dei gloriam, ipsiusque catholicæ fidei ac Christianæ religionis conseruationem, augmentum & animarum salutem & pręseruationem, eosdem Ioannem Vvicleff, & Ioannem Husz & Hieronymum, qui inter cetera de sacro Eucharistiæ sacramento, & aliis sacramentis ecclesiæ & articulis fidei, aliter quàm sancta Romana Ecclesia credit, & tenet, & prædicat, & docet,

[Margin notes:] c. Excommunicamus 1. & 2. de hæreticis. — 1. Tim. 1. d — Augustin. ad Festum epistola 167. Et 23. q. 4. Quid faciet. — Augnst. de correctione Donatistarum ad Bonifacium. c. 5. Et 23. q. 4. Ipsa pietas.

[Right margin section letters: C, D, E]

A docet, quamplurima temere & damnabiliter credere ac tenere, prædicare, atq; docere pertinaciter attentabant, velut hæreticos & pertinaces ac obstinatos iam à communione fidelium separatos, de domo Dei corporaliter eiecit, & spiritualiter eiectos declarauit, & alia nonnulla circa præmissa vtilia & salubria statuit & decreuit, per quæ alii, qui causantibus hæresiarchis eorumque falsis doctrinis huiusmodi spiritualiter de domo Dei exierunt, per vias canonicas reducerentur ad semitas veritatis. Et quia (sicut dolenter accepimus) non solum in regno Bohemiæ & marchionatus dominiis & locis supradictis, verum etiam in quibusdam partibus & prouinciis contiguis seu vicinis eisdem, etiam nonnulli ex sectatoribus & sequacibus hæresum ac errorum hęresiarcharum prædictorum, timore diuino & pudore humano prorsus abiectis, nec de ipsorum & præsertim Ioannis Husz & Hieronymi interitu miserabili sumentes conuersionis & pęnitentiæ fructum. sed tamquam in profun-

B dum pressi peccatorum, Dominum Deum blasphemare non cessant, ducentes in irritum nomen eius, quorum mentes pater médacii sic damnabiliter excęcauit, vt prędictos libros, codices & opuscula, hæreses & errores continentes seu continentia, dudum etiam per synodum præfatam damnatos & damnata, ac ignibus concremâda deputata & concremata, legunt, student, ac ex eis in sui & multorum simplicium periculum, nedum contra statuta, decreta & ordinata in synodo supradicta, sed etiam contra canonicas sanctiones dogmatizare præsumunt, in animarum periculum, ac puritatis fidei denigrationem, & scandalum plurimorum. Nos igitur attendentes, quod error cui non resistitur, approbari videtur, ac malis & perniciosis erroribus huiusmodi resistere, ac eos de medio Christi fideliũ & præsertim de supradictis Bohemię & Morauiæ dominiis & districtibus ac confinibus & vicinis eorum, ne amplius & latius se extendant, funditus euellere cupientes: discretioni vestræ, sacro approbante concilio Constantiensi, per Apostolica scripta com- *Ioan. 8. f*

C mittimus & mandamus, quatenus vos archiepiscopi & episcopi ac electi, & quilibet vestrum per se, seu alium, vel alios, quos graues & idoneas personas spiritualem iurisdictionem habentes esse volumus, omnes & singulos, cuiuscunque dignitatis, officij, præeminentiæ, status vel conditionis existant, & quibuscunque nominibus censeantur, qui de præexcelso, salutifero & supermirabili sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de baptismate seu peccatorum confessione, pænitentiæ pro peccatis iniunctione, vel reliquis ecclesiasticis sacramentis seu fidei articulis, aliter sentire aut docere, quàm sacrosancta Romana Ecclesia & vniuersalis docet, prædicat & obseruat, aut articulos seu libros & doctrinas præfatorum hæresiarcharum Ioannis Vvicleff & Ioannis Husz & Hieronymi, per eandem Constantiensem synodum cum suis auctoribus (vt prædicitur) damnatos & damnatas, tenere, credere & dogmatizare, ac vitæ finem ipsorum hæresiarcharum publice vel occulte pertinaciter quomodolibet laudare vel appro-

D bare præsumpserint, eorumque receptatores, defensores & fautores quoslibet etiam contemplatione prædictorum errorum, necnon credentes & adhærentes eisdem, tamquam hæreticos iudicetis, & velut hæreticos seculari curiæ relinquatis. Receptatores quoque, fautores & defensores huiusmodi pestiferarum personarum, quæ erroribus ipsis crediderint, nec fauore aut contemplatione errorum ipsorum, sed forte carnalis amoris causa, vel occasione alia huiusmodi personas pestiferas receptauerint, præter pœnas ab vtroque iure talibus inflictas, per iudices competentes tanta seueritate pœnarum in tam enormi scelere vltionem accipiant, quòd cedat cæteris crassantibus in exemplum, vt quos Dei timor à malo non reuocat, saltem coerceat seueritas disciplinæ. Cum re- *Zanch. de hære. c. 4. & 6.*

E liquis vero, huiusmodi secta damnabili quomodolibet infectis, qui post competentem monitionem ac frequentem exhortationem, qua pie erga eos, spe correctionis & emendationis ac ad melioris vitæ frugem conuersionis, vsum est, à prædictis erroribus & secta noluerint resipiscere, & ad gremium vnitatemque sanctæ matris Ecclesiæ, ac fidem catholicam, quæ sola saluare potest, sine qua nulli veræ salutis subsidium contingit, plene recognoscere & confiteri, iustitiæ seueritas (prout facti ipsius poposcerit qualitas) dulcore misericordię temperetur. Et nihilominus omnes Christianæ & catholicæ fidei professores, Imperatorem, reges, duces, principes, marchiones, comites, barones, milites, potestates, rectores, consules, proconsules, scabinos, communitates, & vniuersitates regnorum, prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum huiusmodi, necnon ceteros iurisdictionem temporalem exercentes, iuxta iuris formam & exigentiam auctoritate Apostolica exhortando moneatis & requiratis, *Hebr. 6. a* *Concilium Tolosanum c. 3. et Concil. Biterrē se. c. 32.*

vt de regnis, prouincijs, ciuitatibus, oppidis, castris, villis, terris & omnibus alijs locis ac dominijs supradictis, omnes & singulos hæreticos huiusmodi secundum tenorem Lateranensis concilij, quod incipit, Sicut ait, ad instar etiam irretitorum crimine vsurarum, quos publice vel manifeste per facti euidentiam cognouerint esse tales, tamquam oues morbidas gregem Domini inficientes expellant, donec & quousque à nobis seu vobis, vel alijs iudicibus ecclesiasticis vel inquisitoribus, fidem & communionem Romanæ ecclesiæ tenentibus, aliud recipiant in mandatis: nec eosdem in suis districtibus prædicare, domicilia tenere, larem fouere, contractus inire, negotiationes & mercantias quaslibet exercere, aut humanitatis solatia cum Christifidelibus habere permittant. Et si tales hæretici publici ac manifesti, licet nondum per Ecclesiam declarati, in hoc tam graui crimine decesserint, ecclesiastica careant sepultura, nec oblationes fiant aut recipiantur pro eisdem: bona tamen ipsorum à tempore commissi criminis secundum canonicas sanctiones confiscata, non occupentur per illos, ad quos aliàs pertinerent, donec per huiusmodi iudices ecclesiasticos super hoc potestatem habentes, sententia declaratoria super ipso hęresis crimine fuerit promulgata. Qui autem de hæresi per iudicem competentem ecclesiasticum inuenti fuerint sola suspicione notati seu suspecti, nisi iuxta considerationem & exigentiam suspicionis qualitatemque personæ, ad arbitrium iudicis huiusmodi propriam innocentiam congrua deuotione monstrauerint, in purgatione eis canonice † indicta deficientes, & se canonice purgare non valentes, aut pro huiusmodi purgatione facienda, obstinatione damnabili iurare renuentes, tamquam hæretici condemnentur. Qui vero dictam innocentiam monstrare ex quadam negligentia seu desidia, & purgationem huiusmodi facere omiserint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur; ita quòd si per annum in excommunicatione huiusmodi perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur. Si quis vero super aliquo sępedictæ pestiferæ doctrinæ hæresiarcharum prædictorum, vel aliquibus articulis dumtaxat scandalosis, temerarijs, seditiosis, vel piarum aurium offensiuis, culpabilis repertus fuerit, canonice puniatur. Si vero propter solam infamiam aut suspicionem dictorum articulorum, vel alicuius ipsorum, quis repertus fuerit suspectus, & in purgatione canonica propter hoc sibi indicta deficeret, pro conuicto habeatur, & tamquam canonice conuictus puniatur. Et insuper felicis recordationis Bonifacii Papæ octaui prędecessoris nostri, quæ incipit, Vt inquisitionis negotium, renouantes & etiam exequentes, vniuersas potestates & dominos temporales & iudices antedictos, quibuscunque dignitatibus vel officiis seu nominibus censeantur, exhortando requirimus, & mandamus eisdem, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ac filii Ecclesiæ nuncupari, & in Christi nomine gloriari, ita pro defensione fidei vobis archiepiscopis, episcopis & electis, ac inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & aliis iudicibus seu personis ecclesiasticis per vos ad hoc (vt præmittitur) deputandis, fidem & communionem sanctæ matris Ecclesiæ tenentibus, pareant & intendant, præbeantque auxilium & fauorem in hæreticorum, necnon credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, custodia diligenti, cum ab eisdem fuerint requisiti, vt præfatas personas pestiferas alios secum perdere molientes, in potestatem seu carcerem per vos archiepiscopos, episcopos, electos, & inquisitores prædictos aut deputandos à vobis vel ad locum de quo vos vel ipsi mandabitis, infra eorundem dominorum potestatem, rectorum seu iudicum districtum ducant, vel duci faciant sine mora, vbi per viros catholicos à vobis archiepiscopis vel episcopis, electis seu inquisitoribus, seu deputandis personis huiusmodi, vel vestrum aliquo deputato, sub † exacta & diligenti custodia, ne fugiant, ponendo eos, etiam compedibus & manicis ferreis teneant, donec eorum negotium per Ecclesiæ iudicium terminetur, & quòd de hæresi à iudice Ecclesiastico competenti, qui fidem & communionem dictæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ teneat, condemnentur, præfati domini temporales seu rectores, iudices vel eorum officiales seu nuncii, sibi relictos recipiant indilate, animaduersione debita puniendos. Verum ne præiudicium & scandalum præfatæ fidei orthodoxæ religionis Christianæ, prætextu ignorantiæ quemquam in hoc circumueniri, aut versutos homines sub friuolæ excusationis velamine in hac materia palliare contingat, & vt de conuincendis seu cognoscendis hæreticis, receptatoribus, defensoribus, fautoribus, credentibus & adhærentibus, necnon de hæresi suspectis & aliis huiusmodi peruersa doctrina quomodolibet maculatis, plenior habeatur in futurum instructio, tam ad regnum Bohemiæ

Lateranense concilium.

l. Manichaeos C. de haret.

c. Cum secundũ leges. de hęret. in 6.

c. Ad abolendam. de haret.

† indita

Propositionũ diuersi gradus.

Innocent. iiij. in extraua. Ad extirpanda. §. teneatur. il 1.

† arcta

A miæ & cõuicinas illi, quàm alias quaslibet partes, in quibus hęc superstitiosa doctrina quomodolibet pullulauerit, articulos infra scriptos sectam dictorum hæresiarcharum concernentes, pro directione dictæ fidei decernimus transmittendos & etiam destinandos: super quibus vobis & aliis omnibus archiepiscopis, episcopis, & electis, ac commissariis & inquisitoribus in virtute sanctę obedientiæ præcipimus & mandamus, vt quilibet eorum infra limites & loca suæ iurisdictionis, necnon regno & marchionatu & locis eis vicinis prędictis, etiam si loca ipsa extra iurisdictionem eandem vltra duas diætas consistant, circa extirpationem & correctionem errorum ac hæresum & huiusmodi sectę pestiferæ, in fauorem ipsius fidei orthodoxę diligenter inuigilent, & omnes infamatos seu suspectos de tam pestifera labe sub confessati criminis, excommunicationis, suspensionis, interdicti aut alia formidabili pœna canonica vel legali, prout, quando, & quemadmodum eis videa-
B tur expedire, & facti requireret qualitas, ad singulos huiusmodi articulos per iuramentum corporaliter præstitum, tactis sacrosanctis Euangeliis seu sanctorum reliquiis, imagine Crucifixi, secundum quorundam locorum obseruantiam, iuxta infra scripta interrogatoria, ad quemlibet articulum conuenientia, respondere compellant. Nos enim contra omnes & singulos archiepiscopos, episcopos, & electos, & inquisitores, qui super extirpando hæreticæ prauitatis fermento, & expurgando suum territorium, districtum seu locum de talibus malis & sceleratis hominibus, negligentes fuerint seu remisse egerint, vsque ad priuationem seu depositionem pontificalis dignitatis procedere intendimus, & procedemus, ac procedi faciemus, aliosque loco illorum substituemus, qui prauitatem hæreticam possint & valeant confundere, & ad alias pœnas contra tales à iure inflictas, & alias grauiores (si expediat) infligendas, procedemus, procedique faciemus, iuxta iuris & facti exigentiam, ac huiusmodi culpæ & criminis fœditatem. Tenores vero eorundem articulorum seu ca-
C pitulorum, de quibus supra fit mentio, sequuntur per ordinem in hæc verba.

c. Excommunicamus 1. §. vlt. de hæret.

ET PRIMO SEQVITVR TENOR articulorum Ioannes Vuicleff.

Constantien. Concil. sess. 8.

Svbstantia panis materialis, & similiter substantia vini materialis, remanent in sacramento altaris. 1

Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem sacramento. 2

Christus non est in eodem sacramẽto identice & realiter in propria pręsentia corporali. 3

Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat. 4

D Non est fundatum in Euangelio, quòd Christus Missam ordinauerit. 5

Deus debet obedire diabolo. 6

Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua & inutilis. 7

Si Papa sit præscitus & malus, & per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles sibi ab aliquo datam, nisi forte à Cæsare. 8

Post Vrbanum sextum non est aliquis recipiendus in Papam, sed viuendum est more Græcorum sub legibus propriis. 9

Contra scripturam sacram est, quòd viri ecclesiastici habeant possessiones. 10

Nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat eum excommunicatum à Deo: & qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus vel excommunicatus. 11

Prįlatus excommunicans clericum, qui appellauit ad regem vel ad concilium regni, eo
E ipso traditor est regis & regni. 12

Illi qui dimittunt prædicare siue audire verbum Dei, propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in Dei iudicio traditores Christi habebuntur. 13

Licet alicui diacono vel presbytero prædicare verbum Dei, absque auctoritate sedis Apostolicæ siue episcopi catholici. 14

Nullus est dominus ciuilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali. 15

Domini temporales possunt ad arbitriũ suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus, idest, ex habitu, non solum actu, delinquentibus. 16

Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere. 17

18 Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & possunt parochiani, propter peccata suorum prælatorum, ad libitum suum eas auferre. A

19 Speciales orationes applicatæ vni personæ per prælatos vel religiosos, non plus prosunt eidem quàm generales, ceteris paribus.

20 Conferens eleemosynam fratribus, est excommunicatus eo facto.

21 Si aliquis ingreditur religionem priuatam qualemcunque, tam possessionatorum, quàm mendicantium, redditur ineptior & inhabilior ad obseruationem mandatorum Dei.

22 Sancti instituentes religiones priuatas, sic instituendo peccauerunt.

23 Religiosi viuentes in religionibus priuatis, non sunt de religione Christiana.

24 Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere, & non per mendicitatem.

Prima pars est scandalosa & præsumptuose asserta, pro quanto sic generaliter & indistincte loquitur: & secũda erronea, pro quãto asserit mendicitatẽ fratribus nõ licere. B

25 Omnes sunt Simoniaci, qui se obligãt orare pro alijs, eis in tẽporalibus subuenientibus.

26 Oratio præsciti, nulli valet.

27 Omnia de necessitate absoluta eueniunt.

28 Confirmatio iuuenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio, reseruantur Papæ & episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.

29 Vniuersitates, studia, collegia, graduationes & magisteria in eisdem, sunt vana gentilitate introducta, & tantum prosunt ecclesiæ sicut diabolus.

30 Excommunicatio Papæ vel cuiuscunque prælati non est timenda, quia est censura Antichristi.

31 Peccant fundantes claustra; & ingredientes, sunt viri diabolici.

32 Ditare clerum, est contra regulam Christi.

33 Syluester Papa & Constantinus Imperator errauerunt Ecclesiam dotando. C

34 Omnes de ordine mendicantium, sunt hæretici: & dantes eis eleemosynam, sunt excommunicati.

35 Ingredientes religionem aut aliquem ordinem, eo ipso inhabiles sunt ad obseruanda diuina præcepta, & per consequens ad perueniendum ad regnum cælorum, nisi apostatauerint ab eisdem.

36 Papa cum omnibus clericis suis possessionem habentibus, sunt hæretici, eo quòd possessiones habent: & consentientes eis, omnes videlicet domini seculares & ceteri laici.

37 Ecclesia Romana est synagoga satanæ, nec Papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorum.

38 Decretales epistolæ sunt apocryphæ, & seducunt à fide Christi, & clerici sunt stulti, qui student eas.

39 Imperator & domini seculares, sunt seducti à diabolo, vt Ecclesiam dotarent bonis temporalibus. D

40 Electio Papæ à Cardinalibus, à diabolo est introducta.

41 Non est de necessitate salutis, credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.

Error est, si per Romanam Ecclesiam intelligat vniuersalem Ecclesiam, aut concilium generale, aut pro quanto negaret primatum summi Pontificis super alias ecclesias particulares.

42 Fatuum est credere indulgentiis Papæ & episcoporum.

43 Iuramenta illicita sunt, quæ fiunt ad corroborandum humanos contractus & commercia ciuilia. E

44 Augustinus, Benedictus, & Bernardus damnati sunt, nisi pænituerint de hoc, quòd habuerunt possessiones, & instituerunt, & intrauerunt religiones: & sic à Papa vsque ad vltimum religiosum, omnes sunt hæretici.

45 Omnes religiones indifferenter introductæ sunt à diabolo.

TENOR AVTEM ARTICVLORVM *Ioannis Husz, sequitur & est talis:*

Constantien. Concil. sess. 8.

1 Vnica est sancta vniuersalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum vniuersitas. & infra sequitur: Vniuersalis sancta Ecclesia tantum est vna, sicut tantum vnus est numerus omnium prædestinatorum.

Paulus

A Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecit quosdam actus actibus Ecclesiæ malignantium consimiles. 2

Præsciti, non sunt partes ecclesiæ, cum nulla pars eius finaliter excidet ab ea, eo quòd prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidet. 3

Duæ naturæ diuinitas & humanitas, sunt vnus Christus. 4

Præscitus etsi aliquando est in gratia secundum præsentem iustitiam, tamen nunquam est pars sanctæ Ecclesiæ: & prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat à gratia aduentitia, sed non à gratia prędestinationis. 5

Sumendo Ecclesiam pro conuocatione prædestinatorum, siue fuerint in gratia, siue non secundum præsentem iustitiam, isto modo Ecclesia est articulus fidei. 6

Petrus non est, nec fuit caput Ecclesię sanctę catholicæ. 7

B Sacerdotes quomodolibet criminose viuentes, sacerdotij polluunt potestatem: & sic, vt filij infideles, sentiunt infideliter de septem sacramentis Ecclesiæ, de clauibus, officiis, censuris, moribus, cæremonijs & sacris rebus Ecclesiæ, veneratione reliquiarum, indulgentiis & ordinibus. 8

Papalis dignitas à Cæsare inoleuit, & Papæ perfectio & institutio, à Cæsaris potentia emanauit. 9

Nullus sine reuelatione assereret rationabiliter de se vel alio, quòd esset caput Ecclesiæ particularis, nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ particularis. 10

Non oportet credere, quòd iste quicunque est Romanus Pontifex, sit caput cuiuscunq; particularis Ecclesiæ sanctæ, nisi Deus eum prædestinauerit. 11

Nemo gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter recipiat à Deo procuratoriam potestatem: quia ad illud officium vicariatus requiritur & morum conformitas, & instituentis auctoritas. 12

C Papa non est verus & manifestus successor apostolorum principis Petri, si viuit moribus contrarijs Petro: & si quęrit auaritiam, tunc est vicarius Iudę Scarioth. Et pari euidentia Cardinales non sint veri & manifesti successores collegij aliorum Apostolorũ Christi, nisi vixerint more Apostolorum, seruantes mandata & consilia Domini nostri Iesu Christi. 13

Doctores, ponentes quòd aliquis per censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, seculari iudicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc pontifices, scribas & pharisæos, qui Christum non volentem eis obedire in omnibus, dicentes, Nobis non licet interficere quenquam, ipsum seculari iudicio tradiderunt, & quòd tales sint homicidę grauiores quàm Pilatus. 14 *Ioan. 18.f*

Obedientia ecclesiastica, est obedientia secundum adinuentionem sacerdotum Ecclesiæ, præter expressam auctoritatem scripturæ. 15

D Diuisio immediata humanorum operum est, quòd sunt vel virtuosa vel vitiosa: quia si homo est vitiosus, & agit quidquam, tunc agit vitiose: & si est virtuosus, & agit quidquam, tunc agit virtuose: quia sicut vitiũ quod crimen dicitur seu mortale peccatum, inficit vniuersaliter actus hominis vitiosi, sic virtus viuificat omnes actus hominis virtuosi. 16

Sacerdotes Christi viuentes secundum legem eius, & habentes scripturæ notitiam, & affectum ad ædificandum populum, debent prædicare, non obstante prætensa excommunicatione. & infra, Quòd si Papa vel aliquis prælatus mandat sacerdoti sic disposito, non prædicare, non debet subditus obedire. 17

Quilibet prędicantis officium de mandato accipit, qui ad sacerdotium accedit: & illud mandatum debet exequi, prætensa excommunicatione non obstante. 18

E Per censuras ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi suppeditat, auaritiam multiplicat, malitiam protegit, & viam præparat Antichristo. Signum autem euidens est, quòd ab Antichristo tales procedunt censuræ, quas vocant in suis processibus fulminationes, quibus clerus principalissime procedit contra illos qui denudant nequitiam Antichristi, qui clerum pro se maxime vsurpabit. 19

Si Papa est malus, & præsertim si est præscitus, tunc vt Iudas apostolus est diabolus, fur & filius perditionis, & non est caput sanctæ militantis Ecclesiæ, cum nec sit membrum eius. 20

Gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesię, & quodlibet eius membrum iungitur Christo capiti insolubiliter. 21

Papa vel prælatus malus & præscitus, est æquiuoce pastor, & vere fur & latro. 22

Papa

23 Papa non debet dici ſanctiſſimus, etiam ſecundum officium, quia aliàs rex deberet etiã dici ſanctiſſimus ſecundum officium, & tortores & præcones dicerentur ſancti, immo etiã diabolus deberet dici ſanctus, cum ſit officiarius Dei. A

24 Si Papa viuat Chriſto contrarie, etiam ſi aſcenderet per ritam & legitimam electionem ſecundum conſtitutionem humanam vulgatam, tamen aliunde aſcenderet, quàm per Chriſtum, dato etiam quòd intraret per electionem à Deo principaliter factam: nam Iudas Scarioth, rite & legitime eſt electus à Deo Chriſto Ieſu ad epiſcopatum, & tamen aſcendit aliunde in ouile ouium.

25 Condemnatio quadraginta quinque articulorum Ioannis Vvicleff per doctores facta, eſt irrationabilis & iniqua & malefacta, & ficta eſt cauſa per eos allegata, videlicet ex eo, quòd nullus eorum ſit catholicus, ſed quilibet eorum aut eſt hæreticus, aut erroneus, aut ſcandaloſus. B

26 Non eo ipſo quo electores vel maior pars eorum conſenſerit viua voce ſecundum ritus hominum in perſonam aliquam, eo ipſo illa perſona eſt legitime electa, vel eo ipſo eſt verus & manifeſtus ſucceſſor vel vicarius Petri Apoſtoli vel alterius Apoſtoli in officio Eccleſiaſtico: vnde ſiue electores bene, ſiue male elegerint, operibus electi debemus credere. Nam eo ipſo quo quis copioſius operatur meritorie ad profectum Eccleſiæ, habet à Deo ad hoc copioſius poteſtatem.

27 Non eſt ſcintilla apparentiæ, quòd oporteat eſſe vnum caput in ſpiritualibus regens Eccleſiam, quod ſemper cum ipſa Eccleſia militante conuerſetur, & conſeruetur.

28 Chriſtus ſine talibus monſtruoſis capitibus per ſuos veraces diſcipulos ſparſos per orbem terrarum, melius ſuam Eccleſiam regularet.

29 Apoſtoli & fideles ſacerdotes Domini ſtrenue in neceſſarijs ad ſalutem regularunt Eccleſiam, antequam Papæ officium foret introductum: ſic facerent, deficiente per ſumme C poſſibile Papa vſque ad diem iudicij.

30 Nullus eſt dominus ciuilis, nullus eſt prælatus, nullus eſt epiſcopus dum eſt in peccato mortali.

Modus interrogãdi hæreticos aut de hæreſi ſuſpectos.

Super præmiſsis autem articulis, quilibet de eis ſuſpectus, ſeu in eorum aſſertione deprehenſus, iuxta modum interrogetur infraſcriptum: In primis, vtrum cognouerit Ioannem Vvicleff de Anglia, Ioannem Huſz de Bohemia, Hieronymum de Praga, ſeu aliquem eorum, & vnde habuerit eorum notitiam, & vtrum cum eis vel eorum aliquo, dum viuerent, conuerſationem vel amicitiam habuerit.

Item, vtrum ſciens ipſos ſeu aliquem ipſorum excommunicatos, ſcienter participauerit cum illis, reputans & dicens talem participationem non eſſe peccatum.

Item, vtrum poſt mortem eorum pro eiſdem ſeu aliquo eorum orauerit, & publice vel occulte opera pietatis exercuerit, aſſerens eos fore beatos & ſaluos. D

Item, vtrum eos vel aliquem eorum ſanctos reputauerit & dixerit, & eis venerationes velut ſanctis exhibuerit.

Item, vtrum credat, teneat & aſſerat, quòd quodlibet concilium generale & etiam Cõſtantienſe, vniuerſalem Eccleſiam repræſentet.

Item, vtrum credat, quòd illud quod ſacrum concilium Conſtantienſe, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, approbauit & approbat in fauorem fidei & ad ſalutem animarum, quòd hoc eſt ab vniuerſis Chriſtifidelibus approbandum & tenendum: Et quod condemnauit & condemnat eſſe fidei vel bonis moribus contrarium, hoc ab eiſdem eſſe tenendum pro condemnato, credendum & aſſerendum.

Item, vtrum credat quòd condemnationes Ioannis Vvicleff, Ioannis Huſz, & Hieronymi de Praga, factæ de perſonis eorum, libris & documentis per ſacrum generale Conſtantienſe concilium, fuerint rite & iuſte factæ, & à quolibet catholico pro talibus tenendæ & firmiter aſſerendæ. E

Item, vtrum credat, teneat, aſſerat Ioannem Vvicleff de Anglia, Ioannem Huſz de Bohemia, & Hieronymũ de Praga, fuiſſe hæreticos & pro hæreticis nominandos ac deputandos, & libros & doctrinas eorum fuiſſe & eſſe peruerſos, propter quos & quas & eorum pertinacias, per ſacrum concilium Conſtantienſe pro hęreticis ſunt condemnati.

Item, vtrum habeat in ſua poteſtate aliquos tractatus, opuſcula, epiſtolas, vel quæcũque alia ſcripta in quocunque idiomate per Ioannem Vuicleff, Ioannem Huſz, & Hieronymũ hæreticos, ſeu eorũ pſeudodiſcipulos & ſequaces editos vel trãſlatos, edita vel trãſlata, quòd

A quòd illos vel illa ordinario loci vel eius cõmissario seu inquisitori sub iuramẽto præsẽtet. Quòd si apud se scripta huiusmodi se habere non cognouerit, sed alibi, quòd iuret illa circa suum ordinarium vel alios supradictos intra certum terminum sibi præfigendum deponere.

Item, vtrum sciat aliquem vel aliquos habentes prefatorum tractatus, opuscula, epistolas, vel quæcunque alia scripta in quocunque idiomate composita siue translata, quòd illum vel illos detegat vel manifestet, pro purificatione fidei siue executione iustitiæ.

Item specialiter literatus interrogetur, vtrum credat sententiam sacri Constantien. cõcilij super quadraginta quinque Ioannis Vvicleff, & Ioãnis Husz triginta articulis superius descriptis, latam, fore veram & catholicam, scilicet, quòd supradicti quadraginta quinque articuli Ioãnis Vvicleff, & Ioannis Husz triginta, non sunt catholici; sed quidam ex eis sunt

B notorie hæretici, quidã erronei, alij temerarij. & seditiosi, alij piarum aurium offensiui.

Item, vtrum credat & asserat, quòd in nullo casu sit licitum iurare.

Item, vtrum credat, quòd ad mandatum iudicis iuramentum de veritate dicenda, vel quodlibet aliud ad causam opportunum, etiam pro purificatione infamiæ faciendum, sit licitum.

Item, vtrum credat, quòd periurium scienter commissum, ex quacunque causa vel occasione, pro conseruatione vitæ corporalis propriæ vel alterius, etiam in fauorem fidei, sit mortale peccatum.

Item, vtrum credat, quòd deliberato animo contemnens ritum Ecclesiæ, cæremonias exorcismi, & catechismi aquæ baptismatis consecratę, peccet mortaliter.

Item, vtrum credat, quòd post consecrationem sacerdotis in sacramento altaris sub velamento panis & vini, nõ sit panis materialis & vinum materiale, sed idem per omnia Chri

C stus, qui fuit in cruce passus, & sedet ad dexteram Patris.

Item, vtrum credat & asserat, quòd facta consecratione per sacerdotem, sub sola specie panis tantum, & præter speciem vini, sit vera caro Christi, & sanguis & anima & deitas & totus Christus, ac idem corpus absolute & sub vna qualibet illarum specierum singulariter.

Item, vtrum credat, quòd consuetudo communicandi personas laicales sub specie panis tantum, ab Ecclesia vniuersali obseruata, & per sacrum concilium Constantiæ approbata, sit seruanda sic, quòd non liceat eam reprobare, aut sine Ecclesiæ auctoritate pro libito immutare. Et quòd dicentes pertinaciter oppositum præmissorum, tamquam hæretici vel sapientes hæresim, sint arcendi & puniendi.

Item, vtrum credat, quòd Christianus contemnens susceptionem sacramentorum Cõfirmationis vel Extremę Vnctionis, aut solemnizationis Matrimonii peccet mortaliter.

D Item, vtrum credat, quòd Christianus vltra contritionem cordis, habita copia sacerdotis idonei, soli sacerdoti de necessitate salutis confiteri teneatur, & non laico seu laicis quantũcumque bonis & deuotis.

Item, vtrum credat, quòd sacerdos in casibus sibi permissis, possit peccatorem confessum & contritum à peccatis absoluere, & sibi penitentiam iniungere.

Item, vtrum credat, quòd malus sacerdos cum debita materia & forma & cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, vere conficiat, vere absoluat, vere baptizet, & vere conferat alia sacramenta.

Item, vtrum credat, quòd beatus Petrus fuerit vicarius Christi, habens potestatem ligandi & soluendi super terram.

E Item, vtrum credat, quòd Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit eius nomine proprio expresso, sit successor beati Petri habens supremam auctoritatem in Ecclesia Dei.

Item, vtrum credat auctoritatem iurisdictionis Papæ, archiepiscopi, & episcopi in soluendo & ligando, esse maiorem auctoritate simplicis sacerdotis, etiam si curam animarum habeat.

Item, vtrum credat, quòd Papa omnibus Christianis vere contritis & confessis ex causa pia & iusta possit concedere indulgentias in remissionem peccatorum, maxime pia loca visitantibus, & ipsis manus suas porrigentibus adiutrices. Et vtrum credat, quòd ex tali concessione visitantes ecclesias ipsas & manus adiutrices eis porrigentes, huiusmodi indulgentias consequi possint.

Item, vtrum credat, quòd singuli episcopi suis subditis secundum limitationem sacrorum canonum, huiusmodi indulgentias concedere possint.

Item,

Item, vtrùm credat & asserat, licitum esse, sanctorum reliquias & imagines à Christi-fidelibus venerari. A

Item, vtrum credat, quòd Papa vel alius prælatus propriis nominibus Papæ pro tempore expressis, vel ipsorum vicarii, possint suum subditum ecclesiasticum siue secularem propter inobedientiam siue contumaciam excommunicare, ita quòd talis pro excommunicato sit habendus.

Item, vtrum credat, quòd inobedientia siue contumacia excommunicatorum crescente, prælati vel eorum vicarii in spiritualibus, habeant potestatem aggrauandi & reaggrauandi, interdictum ponendi, & brachium seculare inuocandi, & quòd illis censuris per inferiores sit obediendum.

Item, vtrum credat, quòd Papa vel alii prælati & eorum vicarii in spiritualibus, habeant potestatem sacerdotes & laicos inobedientes & contumaces excõmunicandi, ab officio, beneficio, ingressu ecclesię & administratione ecclesiasticorum sacramentorũ suspendendi. B

Item, vtrum credat, quòd liceat personis ecclesiasticis absque peccato, huius mundi habere possessiones & bona temporalia.

Item, vtrum credat, quòd laicis ipsa ab eis auferre potestate propria non liceat, immo q; sic auferentes, tollentes & inuadentes bona ipsa ecclesiastica, sint tamquam sacrilegi puniẽdi, etiam si male viuerent personæ ecclesiasticæ bona huiusmodi possidentes.

Item, vtrum credat, quòd huiusmodi ablatio & inuasio cuicunque sacerdoti, etiam male viuenti, temere vel violenter facta vel illata, inducant sacrilegium.

Item, vtrum credat, quòd liceat laicis vtriusque sexus, viris scilicet & mulieribus, libere prædicare verbum Dei.

Item, vtrum credat, quòd singulis sacerdotibus libere liceat prædicare verbum Dei, vbicunque, quandocunque, & quibuscunque placuerit, etiam si non sint missi. C

Item, vtrum credat, quòd omnia peccata mortalia, & specialiter manifesta, sint publice corrigenda & extirpanda.

Suspectus de hæresi aut diffamatus citetur personaliter de fide responsurus.

Volumus insuper ac statuimus & decernimus, quòd si quis per secretam informationem per vos recipiendam, vel aliàs repertus fuerit infamatus seu suspectus de quacunque specie hæresis pestiferæ sectę vel doctrinæ pestilentium Ioannis Vvicleff, Ioannis Husz & Hieronymi de Praga, hæresiarcharum prædictorũ, aut de fouendo, receptando, defendendo prę̄fatos damnatos homines, dum viuerent in humanis, vel ipsorum perfidos sequaces & pseudodiscipulos, aut ipsorum erroribus credendo, pro ipsis defunctis vel aliquo ipsorum post obitum orando, vel inter catholicos nominando & defendendo, vel ipsos vt sanctos colendo, prædicando vel adorando, vel aliàs circa eos suspecte agendo, citetur per vos seu alterum vestrum, personaliter coram vobis seu altero vestrum compariturus, semotis procuratore & aduocato, responsurus medio iuramento per ipsum sic (vt prędictum est) corporaliter præstito de plena & mera veritate dicenda super prædictis articulis seu eorũ singulis vel alijs opportunis, secũdum exigentiam casus & occurrentium circunstantiarum ad arbitriũ vestrum, & prout vobis seu alteri vestrum videbitur expedire, vel aliàs contra eosdem ipsorum singulos, (prout pręsentibus exprimitur) vel aliàs canonice procedatis. D

Concilium Biterrense c. 4.

Necnõ præsentes literas exclusis articulis & interrogatoriis superius positis atque obmissis, in ciuitatibus, diœcesibus, terris & locis aliis, vbi tute fieri poterit, auctoritate nostra solemniter publicetis & publicari faciatis, omnes & singulos hæreticos huiusmodi, necnon sectatores ipsarum hæresum & errorum vtriusque sexus, tenentes & etiã defendentes eosdẽ, aut hæreticis ipsis quomodolibet publice vel occulte in diuinis vel aliàs participantes, etiã si patriarchali, archiepiscopali, episcopali, regali, reginali, ducali aut alia quauis ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate; necnon aduocatos & procuratores quoslibet, qui hæreticos huiusmodi aut eorum credentes, sequaces, fautores, defensores & receptatores super crimine hæresis aut credulitatis, sequelæ, fautoriæ, defensionis & receptationis huiusmodi defenderint, excommunicatos singulis diebus Dominicis & festiuis in præsentia populi nuncietis, & per alios nunciari faciatis. Et nihilominus contra eosdem omnes & singulos vtriusque sexus, huiusmodi errores tenentes, approbantes, defendentes, dogmatizantes, ac fautores, & receptatores & defensores eorundem, exemptos & non exemptos, & quemlibet ipsorum, cuiuscunque dignitatis, status, præeminẽtiæ, gradus, ordinis vel conditionis (vt præfertur) existant, auctoritate nostra diligenter inquirere studeatis, & eos quos per inquisitionem huiusmodi diffamatos, vel per confessionem eorum seu per E

Hæretici et eorum cõplices diligẽter inquirendi & coercendi iuxta canonicas sanctiones.

A seu per facti euidentiam, vel aliàs huiusmodi hæresis & erroris labe respersos reperietis, auctoritate prædicta etiam per excommunicationis, suspensionis & interdicti, necnon priuationis dignitatum, personatuum & officiorum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorũ ac feudorum, quæ à quibuscunque ecclesijs, monasterijs ac alijs locis Ecclesiasticis obtinent, ac etiam bonorum & dignitatum secularium, ac graduum scientiarum quarumcunq; facultatum, & per alias pœnas, sententias, & censuras Ecclesiasticas ac vias & modos, quos ad hoc expedire seu opportunos esse videritis, etiam per captiones & incarcerationes personarum, & alias pœnas corporales, quibus hæretici puniuntur seu puniri iubentur, aut solent iuxta canonicas sanctiones. Similiter & clericos ipsos & Ecclesiasticas personas, vsque ad degradationem inclusiue, si eorum culpa ac pertinacia vel rebellio id exigat aut requirat, corrigatis & puniatis, ac diligenter corrigi & puniri faciatis; necnon contra eosdem, ipsorum, laicorumque bona secundum canonicas sanctiones & legales, contra hæreticos & eorum sequaces editas, quibus eosdem sectatores siue sequaces subiacere decernimus, animose consurgatis iuxta modum & formam supradictos. Et qui de præmissis hæresibus vel articulis vel aliquo præmissorum infamati fuerint, ad arbitrium vestrum se purgare teneantur. Alij vero qui per testes seu propriam confessionem vel alias legitimas probationes conuicti fuerint de prædictis hæresibus vel articulis vel aliquo præmissorum, eosdem articulos & errores solemniter & publice reuocare, abiurare, pœnitentiam condignã, etiam ad immurationem (si delictum exegerit) subire cogantur; necnon quòd errores & hæreses huiusmodi cuiuscunque generis vel speciei censeantur, de cetero verbo, nutu vel facto non fouebunt, seu alios ad credendum illis verbo vel facto, publice vel occulte, directe vel indirecte, aut alio quouis modo inducent, sufficientem & idoneam cautionem præstare teneantur. Quòd si forsan eosdem articulos solemniter & publice reuocare & abiurare & pœnitentiam condignam, etiam ad immurationem perpetuam vel temporalem iuxta vestræ discretionis arbitrium sine dilatione subire, ac sufficientem cautionem quòd errores & hæreses ipsas de cetero non tenebunt nec fouebunt, nec alios ad credendum vel verbo vel facto, publice & occulte, directe vel indirecte, vel quouis quæsito colore inducant, præstare, seu aliquid præmissorum facere voluerint, extunc contra ipsos iuxta qualitatem errorum ac delictorum suorum (etiam si expediat) tamquam contra hæreticos aut hæretica labe respersos, auctoritate nostra iuxta canonicas & legales sanctiones summarie & simpliciter ac de plano sine strepitu & figura iudicij, & etiam ex officio, appellatione seu appellationibus quibuscunque cessantibus, procedatis, ac ipsos iuxta easdem canonicas traditiones puniatis, etiam si opus fuerit curiæ seculari relinquendo. Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, inuocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio eiusdem brachij secularis, non obstantibus tam felicis recordationis Bonifacij Papæ octaui prædecessoris nostri, qua cauetur, ne quis extra ciuitatem & diœcesim suam, nisi in certis exceptis casibus, & in illis vltra vnam dietam, à fine suæ diœcesis ad iudicium euocetur, seu ne iudices à sede Apostolica deputati, extra ciuitatem & diœcesim in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, siue alij vel alijs vices suas committere, aut aliquos vltra vnam diætam à fine diœcesum eorundem trahere præsumant, & de duabus diætis in concilio generali; quàm alijs quibuscunque constitutionibus Romanorum Pontificum, tam à iudicibus delegatis, quàm personis vltra certum numerum ad iudicium non vocandis, aut alijs editis, quæ possint in hac parte vestræ iurisdictioni aut potestati, eiusque libero exercitio quomodolibet obuiare, seu si aliquibus communiter vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari, seu vltra vel extra loca ad iudicium euocari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi & eorum personis, locis & ordinibus & nominibus proprijs mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam vel totaliter non insertam, vestræ iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua, cuiusque toto tenore de verbo ad verbum in nostris literis habenda sit mentio specialis. Datum Constantię octauo Calend. Martij, Pontificatus nostro anno primo.

Cõuicti de hoc crimine publice abiurent, et qualis abiurationis forma.

c Vt officium. §. compescẽdi. de hære. lib. 6. Eyme. 3. par. q. 74.

CALIXTVS III.

Confirmat extrauagantē Innocentij iiij. incipientem, Ad extirpanda. de prædicando verbo Dei recipiendis cruce signatis, concedendis indulgentijs, & procedendo contra impedientes sacrum inquisitionis officium.

Edita anno Domini 1458

Ex Directorio Sabellano fol. 404.

CALIXTVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis vniuersis fratribus ordinis Prædicatorum inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in prouincia Lombardiæ constitutis, præsentibus & futuris, Salutē & apostolicā benedictionē.

INIVNCTVM nobis desuper apostolicæ seruitutis officium, digne tunc peragere non ambigimus, si Romanorum gesta Pontificum prædecessorum nostrorum, quæ pro expugnatione letiferæ pestis hæreticæ prauitatis, prouide emanasse comperimus recensentes, innouantesque illa, pro ipsius hæresis extirpatione, & fidei apostolicæ augmento etiam nostro iuuamine roboramus. Dudum siquidē à fel. rc. Innocentio Papa quarto prædecessore nostro emanarunt literæ tenoris subsequentis: B

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis præsentibus & futuris, in prouincia Lombardiæ, Salutem & apostolicam benedictionem. Malitia huius tēporis in diuersis mundi partibus, & maxime in prouincia Lōbardiæ peruersorum morū peperit corruptelā: ex quibus letifera pestis hæreticæ prauitatis abūdantius solito noscitur pullulasse. Ad † expugnationē pestis eiusdē iuxta officij nostri debitū ex animo intendentes, volumus aduersus huiusmodi operarios iniquitatis, qui massam catholicæ puritatis fermento propriæ contagionis inficiūt, fideles vt cōsurgāt stentque nobiscū pro euangelicis quas professi sunt legibus defendēdis, salubribus adhortationibus incitari. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta, districte præcipiendo mandamus, in remissionē vobis peccaminū iniungentes, quatenus in locis vbi cōtra hęreticos, vobis inqsitionis officiū est cōmissum, curetis singuli opportuna instātia, cōtra hæreticos eosdē, eorūq; fautores proponere populis publice verbū crucis: & eos qui tacti zelo fidei ad extirpandā prauitatem eandem votū assumpserint, crucis charactere consignare. Vt aūt vobis de prædicatione huiusmodi, & fidelibus, qui eiusdē crucis ad hoc votum assumpserint, copiosæ mercedis præmiū afferatur, vobis & eisdē fidelibus, illam indulgentiā illudque priuilegiū elargimur, quæ transeuntibus in terræ sanctæ subsidiū in generali concilio conceduntur. Cum aūt huiusmodi verbum Crucis per vos proponi cōtigerit, relaxādi oībus vere pęnitētibus & confessis, qui ad audiendū verbū ipsum deuote affuerūt, quadraginta, vel viginti dies, de iniunctis pænitentiis, libera sit vobis & singulis vestrū, de nostra concessione facultas. Et si forte (quod nō credimus) aliqua ciuitas, vel cōitas, vel persona, cuiuscunq; conditionis, vel gradus, huic tam salubri negotio se opponere, seu illud præsumpserit aliquatenus impedire: vt per vos, vel per alios auctoritate nostra ad hoc deputatos, vel in posterū deputandos, libere procedi non valeat in eodē: immo si quicunque requisiti, illud fouere neglexerint, & iuxta officiū, & posse suū studiose iuuare: cōtra eos tanq̄ contra defensores & fautores hæreticorum, sublato appellationis obstaculo, vos vel vestrū singuli auctoritate nostra intrepide procedatis. Contra quos prout audacia exegerit, Reges & principes Christianos, nec nō Crucesignatos pro terræ sanctæ succursu curabimus inuocare: cum non minus expediat immo magis, fidē in locis prope positis, quàm procul distantibus defensare. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostrorum mandati & elargitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire: siquis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Anagnię Idibus Iulij. Pontificatus nostri anno duodecimo. C D E

† extirpationē

Anno Domini 1255.

Cum autem sicut exhibita nobis nuper pro parte vestra petitio continebat, de viribus literarum earundem ab aliquibus hæsitetur: Nos ad extirpationem huiusmodi virus insanabilis, totis viribus intendentes, literas præinsertas auctoritate apostolica, tenore præsentium innouamus, approbamus, & confirmamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino homi num liceat hanc paginam nostræ innouationis, approbationis, confirmationis, & communitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quinquagesimo octauo septimo Idus Iulij. Pontificatus nostri anno quarto.

PIVS

A

PIVS PAPA II.

Retractatio omnium per ipsum Pium secundum adhuc in minoribus agentem, pro Concilio Basileen. & contra Eugenium quartum eiusdem Pij prædecessorem, scriptorum.

PIVS Episcopus, seruus seruorū Dei, dilectis filiis Rectori, & Vniuersitati scholæ Coloniensis, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1463*

IN minoribus agentes, nondum sacris ordinibus initiati, cum Basileæ inter eos versaremur, qui se generale Concilium facere, & vniuersalem Ecclesiam repræsentare aiebant, dialogorum quendam libellum ad vos scripsimus, in quo de auctoritate concilij generalis, ac de gestis Basileensium, & Eugenij Papæ contradictione, ea probauimus, vel damnauimus, quæ probanda vel damnanda censuimus: quantum capiebamus, tantum defendimus, aut oppugnauimus: nihil mentiti sumus, nihil ad gratiam, nihil ad odium retulimus. existimauimus bene agere, & recta incedere via: nec mentis nostræ aliud erat obiectum, quàm publica vtilitas, & amor veri. Sed quis non errat mortalis? Sapientem inquiunt philosophi nunquam errare, verum est. At quis sapiens, nisi bonus? quis bonus, nisi solus Deus? Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum, inquit propheta regius. Declinauimus & nos ab vtero matris, errauimus in inuio, & non in via: ambulauimus in tenebris, & procul à vera luce recessimus: nec nobis tantum errauimus, alios quoque in præcipitium traximus: & cæcis ducatum præbentes cæci, cum illis in foueam recidimus. forsitan & aliquos ex vobis scripta nostra decepere, & in deuia deduxerunt: quorum sanguinem si de manibus nostris requisierit Dominus, non habemus quod respondere possimus, nisi nos, vt homines, peccauisse: qui arbitrantes rectum iter ostendere, obliquum monstrauimus. In misericordia tantum Dei spes nostra sita est, quæ super omnia opera eius elucet. Sed haud quaquam satis fuerit diuinam misericordiam implorare, & dicere, Parce Domine, parce peccatis nostris, nisi pro viribus vulnera, quæ inflixImus, veritate curare annitamur: & sicut est in fabulis, Sagitta, quæ vulnerauit, afferat opem: siue vt canit Ecclesia, Medelam inde ferat, hostis vnde læserat. Mortem quidam prius sibi consciuerint, quàm videri velint aliquando male sensisse: & nonnulli ne vel ad horam videantur errasse, semper errant, & dum vel minimam tolerare honoris iacturam nequeunt, totum abijciunt, & perpetua notantur infamia, & in pessimas prolabuntur hæreses: qui ne appareant inconstantes, pertinaces efficiuntur. superbissimi hoc agunt, qui videri dij, non homines volunt, quales Constantiæ combusti sunt nostra ætate in magno conuentu, Hieronymus & Ioannes hæresiarchæ. Nos homines sumus, & vt homines errauimus: neque imus inficias, multa, quę diximus, scripsimus, egimus, damnari posse: verum nō vt Arrius, Eutyches, Macedonius, aut Nestorius, & alia blasphemorum turba, ex animo damnatam viam elegimus seducti peccauimus, vt Paulus; & ignoranter persecuti fuimus Ecclesiam Dei, & Romanam primamque sedem. Propter quod prostrati ante oculos diuinę pietatis, supplices oramus: Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias ne memineris, &c. Pudet erroris, pœnitet male fecisse, & male dictorum scriptorumque vehementer pænitet: plus scripto, quàm facto nocuimus. Sed quid agamus? scriptum & semel emissum volat irreuocabile verbum. Non sunt in potestate nostra scripta, quæ multas inciderunt in manus, & vulgo leguntur. vtinam latuissent, quæ sunt edita. nam si futuro in sæculo manserint, & aut in malignas mentes inciderint, aut incautas, fortasse scandalum parient. Qui hæc scripsit, inquient, in beati tandem Petri cathedra sedit, & Christi saluatoris vicariatum gessit: ita scripsit Aeneas, qui postea summum Pontificatum adeptus, Pius ij. appellatus est, nec inuenitur mutasse propositum. qui eum elegerunt, & in summo Apostolatus vertice collocarunt, ab ijs scripta eius approbata videntur. Verendum est, ne talia nostris aliquando successoribus obijciantur; & quæ fuerunt Aeneæ, dicantur Pij: atque ab ea sede auctoritatem vendicent, aduersus quam ignoranter latrauerunt. Cogimur igitur, dilecti filij, beatum Augustinum imitari, qui, cum aliqua in suis voluminibus erronea inseruisset, retractationes edidit. Humilis & probatissimi vir ingenij, qui suas ineptias verecunde confiteri ac corrigere, quàm impudenter defendere maluit. Idem & nos faciemus: confitebimur ingenue ignorātias nostras, ne per ea quæ scripsimus iuuenes, error irrepat, qui possit in futurum Apostolicam sanctam sedem oppugnare. nam si quem decuit vnquam Romani primique throni eminentiam, & gloriam

Marginalia: *Ex quarto conciliorum general. tomo pag. 503.* — B (beside "da censuimus") — *Luc. 18.* *Psal. 113.* (beside "Omnes declinauerunt") — C (beside "mus, nisi nos") — *Psal. 144.* (beside "elucet") — *Pertinacia hæreticorum vnde quandoque nascatur.* (beside "perpetua notantur infamia") — D (beside "cias, multa") — *Psal. 24* (beside "Delicta iuuentutis") — E (beside "summum Pontificatum") — *Virorum sanctorum mos, emendare errores, non pertinaciter defendere.* (beside "ignoranter latrauerunt")

& gloriam defendere, ac extollere, nos illi sumus, quos sine vllis meritis pius & misericors Deus, sola dispensatione sua, ad beati Petri solium, & dilectissimi filij sui Domini nostri Iesu Christi vicariatum euocauit. Quibus ex rebus dilectiones vestras hortamur, & in Domino commonemus, ne prioribus illis scriptis inhæreatis, aut fidem vllam præstetis, quæ supremam Apostolicę sedis auctoritatem quouis pacto elidunt, aut aliquid astruũt, quod sacrosancta Romana non amplectitur ecclesia. Suadete omnibus, vt id solium præ ceteris venerentur, in quo saluator Dominus suos vicarios collocauit: & quod beati Apostoli Petrus & Paulus, suo sanguine dicauerunt. nec putetis diuinam prouidentiam, quæ cũcta gubernat, & nihil negligit eorum, quæ creauit, inordinatam reliquisse militantem ecclesiã: quæ cum sit sponsa Christi, profecto à Deo est, & ordinem habet, dicente Apostolo, quæ sunt, à Deo ordinata esse. Requirit autẽ ordo, vt inferiora à superioribus gubernẽtur, & ad vnum tandem perueniatur, tanquam principem & moderatorem cunctorum, quæ infra se sunt: Sicut grues vnam sequuntur, & in apibus vnus est rex: ita & in ecclesia militanti, quæ instar triumphantis habet, vnus est omnium moderator & arbiter, Iesu Christi vicarius: à quo, tanquam capite, omnis in subiecta membra potestas & auctoritas deriuatur, quæ à Christo Domino Deo nostro sine medio in ipsum influit, nec profecto in alium, tanquam sui exercitus ducem, supremam auctoritatem Christus principaliter deriuasset, quàm in suum vicarium, qui primus fuit Petrus, cui commissam nouimus Dominici gregis curam: nec duos pluresue Petros euangelistæ commemorant, nec duos, aut plures instituit Dominus, qui suum locum tanquam capita tenerent æqualia: sed vnum constituit, vt verticem, ac ducem, & pastorem vniuersi gregis, Simonem Petrum, dicens, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & tibi dabo claues regni cęlorum. & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlo: & quodcunque solueris super terram, erit solutũ & in cælo. Et, Pasce oues meas. Quæ nulli alteri seorsum dicta leguntur, nisi Petro, vt in Petro vnitas, & summa contineretur auctoritas: nec alius à petra dictus est Petrus, nisi Simon; vt intelligeremus vnicum esse veræ & solidæ petræ, id est, Christi, (vt Paulus exponit) locum tenentem Simonem Petrum, qui solus pro Domino in periculo constituto exemit gladium. Petrus igitur, & successores eius Romani Pontifices primatum in ecclesia tenuerunt, & nos hodie, quamuis indigni, sola Domini voluntate digni, tenemus: & quicunque Romanæ secundum canonicas sanctiones præficitur ecclesiæ, quamprimum electus est in sacro collegio, supremam à Deo potestatem sine medio consequitur, & per ordinem in omnem diffundit ecclesiam, cuius peccata diuino iudicio punienda relinquuntur. Si quid aduersus hanc doctrinam inueneritis aut in dialogis, aut in epistolis nostris, quæ plures à nobis sunt editæ, aut in alijs opusculis nostris; (multa enim scripsimus adhuc iuuenes) respuite, atque contemnite. sequimini quæ nunc dicimus, & seni magis quàm iuueni credite; nec priuatum hominem pluris facite, quàm Pontificem. Aeneam reijcite, Pium recipite. illud gentile nomen parentes indidere nascenti: hoc Christianum in Apostolatu suscepimus. Dicent fortasse aliqui, cum Pontificatu hanc nobis opinionem aduenisse, & cum dignitate mutatam esse sententiam. Haud ita est, longe aliter actum. Audite filij conuersationem nostram: breuis narratio erit, quæ vobis, quantum ad rem attinet, veritatẽ aperiet, & obiectioni faciet satis. Anno salutis primo & trigesimo supra millesimum quadringẽtesimum cum Dominico Capranica, quem Martinus v. in secreto consistorio Cardinalem creauerat, Eugenius iiij. spreuerat, Basileam petiuimus, ibique concilium inchoatum inuenimus, verum ab Eugenio reuocatum, quamuis congregati noluerant obedire, asserentes iam inceptum concilium sine consensu patrum, qui conuenissent, haud quaquam potuisse dissolui. Iulianus aderat S. Angeli Cardinalis, natione Romanus, moribus & doctrina cõspicuus. Is cum ceteris præstaret, audita Eugenij reuocatione, præsidentiam dimisit, tanquã summo Pont. vellet obedire: sed cum augesceret in dies, Eugenio vel inuito, concilium, & multi ex diuersis regionibus Episcopi, & Regum legati aduentarent, Cardinales quoque ex Rom. Cur. profugi in dies nonnulli concurrerent, præsidentiam resumpsit: & auctoritatem concilij mirum in modum extollens, eminentiam primæ sedis supprimere cœpit. Venientes Eugenij legatos, & potestatem Romanorum pręsulum magnificantes, apparenter confutauit: & cũ esset facundissimus, facile persuasit auditoribus quæ cupiebat. Cardinales ex vrbe profecti, Eugenio infensi, vitam eius moresque carpebant: accedebant in horas cateruatim noui curiales, qui (vt est omnis multitudo maledica, & inimica principi) Eugenij nomen modis omnibus lacerabant. Nos, qui ex patria iuuenes, non ex vrbe illuc migraueramus, & nouatum primum

c. Quãuis. 21. dist.

Rom. 13.

c. In apibus. 7. q. 1.

Matth. 16.

Ioan. 21.

1. Cor. 10.

Romani Pontificis potestas à Deo est.

A tum primum auis ex Senensi gymnasio euolaueramus, rudes & inexperti, vera esse arbitrabamur quęcunque dicebantur. nec putabamus mentiri alios, qui nesciremus ipsi mentiri. atque vt est innatum homini, tetra & horrenda crimina odio habebamus. nec Eugenium diligere poteramus, quem tot tantique testes indignum Pontificio dicerent. Aderant legati Parisiensis scholæ, cuius est fama percelebris: affuerunt & aliquando vestri & aliorum studiorum Germanicæ nationis oratores; & vno cuncti ore concilij generalis auctoritatem ad cælum efferebant. De potestate Rom. Pontificis pauci erant qui loqui præsumerent: omnes, qui publice loquebantur, prurientes auribus, multitudini applaudebant. Accessit & ipsius Eugenij consensus, qui dissolutionem concilij à se factam, reuocauit, & progressum eius approbauit, cum reconciliata synodus Eugenio videretur, & pax ecclesiæ data. Prętérita enim omnia per suas literas cócilii patres Eugenio sese remissuros, & pedes eius tamquam beati Petri exosculaturos promiserant, si reuocata dissolutione, concilio cursum per-
B mitteret, atque illi cohæreret. Nouæ intercessere discordiæ, tum alijs de rebus, tum potissime super translatione concilij Græcorum causa in alium locum. Eugenius in Italia, non sine ratione, concilium petebat; popularitas synodalis transire montes horrebat, & in Auinione, aut in Sabaudia locum desiderabat. Adiuerunt per id temporis duo viri ex Italia Basileense concilium, Nicolaus Panormitanus Archiepiscopus, & Ludouicus Pontanus, Apostolicæ sedis notarius, Alfonsi Magni regis oratores, qui, velut duo orbis sidera, ceu Pontificij iuris, & totius ciuilis sapientiæ, duo præcipua lumina & clarissima censebantur. Hi dictis scriptisque concilii gesta probabant, Eugenij facta damnabant: nec erat qui aut vellet aut auderet dicta eorum refellere. Quid ageremus? audire potuimus, non discere? Rude nimis ingenium est, quod per singulos dies audita & inculcata non capit. Quales magistri sunt, tales discipuli euadere solent. Paucos inuenias Aristoteles, qui Platonica no-
C rint destruere dogmata. Non est discipulus supra magistrum, inquit Dominus: nec nos magistrum potuimus superare. Iulianus nobis, & Nicolaus, & Ludouicus, & alii complures fuere magistri: schola, Basileensis conuentus, in quo raro aliquis Eugenij causam defendit. Aduersus concilii dignitatem mutire aliquid, crimen hæresis fuit. Vna omnium vox concilium Eugenio præferebat. De sedis apostolicæ pręcellentia aut silentium, aut contemptus: Cócilium, concilium cuncta sonabant. Didicimus ergo quæ audiuimus, & post aliquot annos, existimantes nos aliquid esse, diximus (vt est apud Satyricum.) *Semper ego auditor tantum? nunquamne reponam?* Puduit semper discipulum agere, subtraximus ferulę manum, cœpimus loqui, & magistri personam induimus. Scripsimus epistolas & opuscula, hoc omnibus passim datur: docti & indocti scribunt: & quæ scripsit ipse, nemo contemnit, nisi editionis feruorem tempus extinxerit: nobis placebant scripta nostra, more poetarum,
D qui poemata sua tamquam filios amant. Nec Basileæ quenquam inueniebamus, qui ea damnaret: probant enim similia similes: applaudebamus nobis ipsis, & in editionibus nostris gloriabamur. & quamquam postea Eugenius concilium in Italiam trânstulerit, & cû Græcis Ferrariæ, ac demum Florentię conuenerit; quamquam Iulianus sancti Angeli, & Ioannes sancti Petri Cardinales, quibus plurimum credebamus, ad Eugenium defecissent: quamquam paucissimi in fide Basileensi remansissent; noluimus tamen credere, existimantes cunctos, qui abibant, metu recedere, ne bona temporalia perderent. & cum nihil haberemus, quod nobis auferri posset, perseuerandum putauimus, ne partem, quæ verior nobis apparebat, relinquentes, detrimentum animę faceremus. Mansimus igitur Basileæ, quoad Eugenio (vt credidimus) iusto iudicio deposito, Amadeus Sabaudiensis suffectus est, &
E Felix v. appellatus: quem non vt idolum (quod erat) sed tamquam verum Christi vicariû venerati fuimus, nihil ad hæc sinistri putantes intercessisse. At cum Fridericus Romanorû rex, Aquisgrani coronatus, domum repetens, Basilea† transitum fecisset; rogatusque Felicem illic præsentem accedere, nullo pacto persuaderi potuisset, vt honorem ei, tamquam Rom. Pontifici, exhiberet, aut publice cum eo verba misceret: tum primum considerauimus possibile esse, quòd partem erroneam sequeremur, quando Rex, Imperator Romanorum futurus, in tanto negotio dubius esset, & ad Eugenium inclinaret magis. Multum & sæpe inter nos ipsos cogitauimus, quis esset modus inueniendi verum, nunquam enim volentes errauimus. Rogati in familiam Friderici transire, non renuimus. erat tunc ille cû tota fere Germania neutralis. Concilium Basileæ dicebant esse Germani, & idolum eius respuebant, Eugenium Christi vicarium appellabant, & concilium ab eo celebratum recusabant, nec Eugenio, nec Basileensibus plene obediebant. Placuit ad neutrales transire, vt ve-

Luc. 6.

Iuuenalis.

Nota testimoniû de Amadeo.

† *iter*

vt verum apud eos liberius audiremus, & si recedendum esset ab vno extremo fum, per aliquod medium transiremus ad alterum, & eorum iudicium spectaremus, qui non essent affecti causæ. Mansimus in aula Friderici pluribus annis, illic varias audiuimus opiniones. Neutralitatem idcirco Teutones induerant, vt concordia facilius inueniretur, non ex consilio Solonis, qui tumultuante ciuitate extorrem fecit eum, qui sine parte remansit. Multa inter neutrales didicimus, quæ nos antea latebant: Eugenium falso de multis accusatum inuenimus: Cardinales, qui Basileam venerant, ob priuatas inimicitias bono & sancto viro notam inurere voluisse: qui tamen cuncti postea ad eum redierunt, & veniam errati petierũt. Forte per id tempus Iulianus sancti Angeli Cardinalis, cuius supra meminimus, ex Vngaria, quæ sibi decreta contra Turcas fuerat prouincia, Flauinianum venit, (quæ hodie Vienna dicitur) præcipuum Austriæ columen: sæpe cum eo sermonem pro veteri consuetudine miscuimus, sæpe de rebus Basileensibus disputauimus. tuebamur antiquam sententiam: ille nouam defendebat. extollebamus generalis concilij auctoritatem: ille apostolicæ sedis potestatem magnopere collaudabat. dicebamus concilium Basileense iure perseuerasse, quamuis Eugenius præsidentes reuocasset, & hoc eius factum accusabamus: ille dissolutum seu translatum rite concilium affirmabat, & Basileensium opera multis modis detestabatur, Basileæque non synodum ecclesiæ, sed Satanæ, & ministrorum eius synagogam remansisse dicebat. Diutina fuit inter nos concertatio, verum modesta & charitate plena: ad extremum cum suis scriptis, dictisque Cardinalem vinceremus, premeremusque vehementer, subridens ille, Tu, inquit, Aenea tabellis obsignatis agis mecum: & quoniam aliquando sensimus vt dicis, idcirco & hodie idem putas debere sentire, & addictos priori sententiæ censes. verum propterea nos sumus liberi, quia mutare sententiam vsque ad mortẽ possumus. cur enim non liceat omni tempore, relicto falso, verum amplecti? Fateor me dixisse & scripsisse, quæ refers, verùm à vero remotum errasse: at tu, qui, vt ais, me doctore Basileensibus credere adductus es, errantem olim sectatus es, cur modo non sequeris recta monentem? Præsumpsi de meipso, dum essem Basileæ, nimis, quamuis deceptus decepi, & credens prodesse, nocui. in medio Ecclesiæ docens quę non didici, cæcus erraui, & in tenebris ambulaui. reliqui tandem ecclesiam malignantium, & cum impijs sedere recusaui. reuelauit Dominus oculos meos, & consideraui mirabilia de lege sua: cognoui priorem errorem, & quantum à vero procul abiissent Basileenses, plane intellexi. adij Romanam curiam, & Eugenio, cui fuissem rebellis, submisi ceruicem: à quo misericordiam consecutus, ad vnionem Græcorum nauaui operam, & illis Romanę Ecclesię reconciliatis, aduersus impios Turcas legationem accepi. castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me, sed humiliatum exaltauit: quia cognito in errore non perseueraui, sed mox in viam redii, & ex magistro factus discipulus, ex magno paruus, expurgato veteri fermento, nouũ hominem indui, & verę matris lacte nutritus, ad fontem veri perueni, quem sancti doctores ostendunt Græci & Latini, quorum vna vox est, saluari non posse, qui sanctæ Romanæ Ecclesiæ non tenet vnitatem, omnesque illas virtutes mancas esse ei, qui summo Pontifici obedire recusat: quamuis in sacco & cinere iacens, dies & noctes ieiunet, & oret, & in ceteris videatur legem implere: quia melior est obedientia, quàm victimæ. & omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta est, & Romanum præsulem in Ecclesiæ vertice constitutum esse constat, à quo nullam ex ouibus Christi exemptam nouimus. Ego ad ouile redij, qui diu erraueram extra caulas, & pastoris Eugenij vocem audiui: tu si sapias, idem facies. hæserunt pectori nostro verba † viri, quæ sæpe ad nos repetiit non sine charitate ardenti, & amore singulari. Interea ex diuersis regionibus homines doctissimi Cæsarem adierunt, quibuscum placidos de eisdem rebus miscuimus sermones, semper ad verum intenti, cuius est natura hominis auida. Multum profuit nobis Ioannes Carauajalis apostolici palatij auditor, natione Hispanus, qui, Iuliano defuncto, in titulo Cardinalatus ac legatione successit: quocum sæpe de concilio Basileensium amice disputauimus. Nemo doctus ad Imperatorem venit, quem de his rebus in colloquium non adduceremus. Cumq; Cæsar ad vnionem Ecclesiæ procurandam in Nurimberga suæ nationis conuentum instituisset, decreuissetque summum Pontificem adhortari, vt Constantiæ nouum Concilium indiceret, legatumq; mitteret, ac Basileenses pariter induceret, vt eò se transferrent, vt pax Ecclesiæ redderetur: primi Basileenses recusauere. Quod audiens Thomas Asselbachius ex Germanis insignis Theologus, Nunc, inquit, scio Basileenses spiritum sanctum non habere ductorem, quando tam ęquam Imperatoris legem effugiunt. idem multi alij dixere viri doctissi-

Omni tempore relicto falso, uerum amplectẽdum est.

1. Reg. 15. Rom. 13.

† vita

A doctissimi,& opinione sanctitatis illustres. Quibus consideratis, caligo tandem ab oculis nostris cecidit, quæ velut aranearum tela, verum cernere impediebat. Recognouimus errorē nostrum, venimus Romā, Basileen. dogma reiecimus, Eugenio Pontifici maximo caput submisimus,& reconciliati Ecclesiæ Romanæ, doctrinam eius imbuimus,& illud Hieronymi diximus, Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, idest cathedræ Petri communione consocior. Super illam fundatā Ecclesiā scio: quicunque extra hanc domum agnum Dominicum comederit, profanus est: si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio. Eramusque adhuc pene laici, quando ad Eugenij obedientiam rediuimus. Ex Basilea clericali tantum charactere insigniti recessimus, nec vnquam sacros imbuimus ordines, nisi post veritatem cognitam, Basileen. cęcitate relicta. In Austria minores ordines, ac subdiaconatum, & diaconatum recepimus: in Vrbe ad presbyteratum

Nulli extra Ecclesiam datur salus.

B peruenimus. Hæc est conuersatio nostra: per hos gradus è tenebris ad lucem migrauimus. ad quam rem non parum luminis nobis attulit Thomas † Saracenus theologicæ sapientiæ celebratus, ac acutissimus interpres, qui postea in summo collocatus Apostolatu, Nicolai quinti nomen accepit. His auctoribus vnam Ecclesiam catholicam, & apostolicam esse didicimus matrem omnium fidelium, extra quam non inuenitur salus, sponsam Christi immaculatam, in qua omnes, qui militant, finem sibi proponunt vitam æternā. Idcirco enim in Ecclesia militanti laborant homines,& cum dæmonibus tanquam hostibus pugnant, vt pacem tandem assequātur,& cum Iesu magistro, ac legifero suo in cælesti Hierusalē triumphare, ac regnare possint. Hic finis Christiano proponitur, huc omnes Ecclesię militantis conatus, omnes leges, omnes regulæ tendunt.& quoniam Ecclesia quidē exercitus est Deo militans, terribilis, vt castrorum acies ordinata dicitur: vni proculdubio Imperatori subiecta, ad cuius nutum cuncta referuntur. Cumque pius ac max.& opt. Deus in suo sanguine

† Sarzanus, legit Platina.

Qualis viri Christiani finis

Cant. 6.

C fundauerit Ecclesiam, eamque voluerit ad finem vsque seculi perdurare: quis non dixerit in ea id regimen institutum esse, quod optimum censeretur? At vero inter genera gubernationum communis philosophorum sententia est, præstare monarchiam:& Romani, quorū toto micuit orbe dignitas, quamuis eiectis regibus duos annuos consules elegerunt,& modo tribunos addidere, modo alios magistratus inuenere: in aduersis tamen casibus, bellisq; grauioribus ad vnum aliquem recurrerunt, virtute & auctoritate præstantem, quem Dictatorem appellauerunt, cuius dicto non liceret aduersari.& quanquam dictaturam ab initio temporaneam instituerunt, in Iulio tamen & successoribus eius perpetua effecta est. Nec vnquam Romana res admirabilior, aut celsior fuit, quàm sub Augusto Cæsare, quando iam clausis Iani portis totus fere orbis, sub vnius hominis gubernatione quieuit. Quo tempore natus mundi Saluator monarchicū regimen ceteris prætulisse videtur guberna-

Inter genera gubernationū monarchia prestantior.

D tionibus. Idem probat totius fere orbis consuetudo, cuius maximam partem gubernant reges, siue Christianos intueamur, siue Barbaros. & quamuis ciuitates aliquot reperiantur, quæ cum maxime seruiant, liberas sese vocitant, sine rege viuentes, non possunt tamen effugere, quin vnum præferant aliis, eique tanquam capiti pro tempore obediant. Quid plura? cælestis aula nos admonet. quid illa pulchrius? quid ordinatius? quid maius, aut durabilius? quid melius, aut beatius? quamuis in ea & Angelorum diuersi sint ordines,& sanctorum spirituum innumerabiles chori, vnus est tamen omnium rex æternus Deus, qui condidit vniuersa,& nihil negligit eorum, quæ condidit. cuius filius vnigenitus Christus Iesus cum pro nostra salute venisset in hunc mundum, serui accepta forma, Ecclesiā, de qua loquimur, in cruce patiens, suo sanguine acquisiuit, & in ea vsque in diem Ascensionis corporaliter

E præsedit,& tanquam dux verus & imperator, cuncta in finem suum direxit. At cum ascendisset in cælum, eum indubitanter sui gregis pastorē reliquit, cui dixerat, Pasce oues meas, &, Tibi dabo claues regni cælorum. Neque enim dixit, & non fecit, qui solus est verax. Grex Christi, Ecclesia est. Pastor primus ipse Christus fuit, & pastor bonus, qui posuit animam suam pro ouibus suis. Secundus pastor Petrus extitit, ab ipso Domino institutus, atque omni potestate donatus, quæ ad bene regendum commissas oues necessaria ducitur. alioqui Christus, qui sapientia patris est,& omnino sapienter egit, Ecclesiæ suæ haud sufficienter prouidisset, quod est nefarium asserere.& quamuis plures per orbem Ecclesiæ institutæ fuerint,& plures episcopi, id est, plures greges, & ouilia plura,& pastores plures: omnes tamen sub vno pastore,& in vno grege, atque ouili continebantur, sicut & hodie continentur: quia vnus est Christi thalamus, vna sponsa, vnum ouile,& vnus pastor, & omniū episcoporum vnus episcopus Romanus præsul, beati Petri successor, & Iesu Christi vicarius.

Ioann. 21.
Matth. 16.
Ioann. 10.

rius. Petrus enim in Antiochia primum sedit, deinde Romam venit. vnde cum persecutionem fugiens, vellet abire, à Domino prohibitus est, & hic glorioso martyrio vitam finiuit, successore Clemēte †substituto, atque ita in hanc vsque diem seruatum est, vt qui Romæ sederit antistes rite institutus per legitimum electionis tramitem, tanquam Aaron vocatus à Domino, hunc omnes Christianæ plebes, omnes populi, omnes reges, omnes clerici, omnes episcopi tanquam Iesu Christi vicarium, & beati Petri successorem, vniuersalis Ecclesiæ caput ac rectorem & ducem venerati sint. Inter quos plurimi pro Christi nomine †asperrimos perpessi cruciatus, & morte multati, coronam martyrij susceperunt: plurimi confessores egregij vita, moribus, & doctrina fulgentes, quamuis sine sanguinis effusione, non tamen sine periculis & labore, ac voluntate parata pro conseruanda sacri euangelij auctoritate moriendi, ad cælestem gloriam peruenere: vt Gregorij, Damasi, Leonis, Innocentij, Bonifacij, Benedicti, & alia nomina, inter quæ tertius claruit Eugenius, ex monasterio Sancti Anastasij ad summum sacerdotium euocatus, ad quem diuus Bernardus monachorum pater, non minus doctrinæ fulgore, quàm vitæ sanctimonia illustris, inter multa, huiusmodi verba conscripsit: Indagemus, inquit, adhuc diligentius quid sis, quàm geras videlicet personam pro tempore in Ecclesia Dei. Tu es sacerdos magnus, summus Pontifex, tu princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus. Tu es, cui claues traditæ, cui oues creditæ sunt. Sunt & alij quidem cæli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differētius vtrunque præ illis nomen hæreditasti. Habent illi assignatos sibi greges singulis singulos, tibi vniuersi crediti vni sumus. Nec modo ouium, sed & pastorum, tu vnus omnium pastor. Hęc Bernardus ad Eugenium III. scribit, cui supremam & omnimodā in ecclesia potestatē concedit. Quod ille de tertio testatur Eugenio, hoc nos de quarto, & omnibus aliis Romanis Pontificibus profitemur, quia dignitatis est auctoritas. Liquet igitur vnū in Ecclesia caput esse, & vnum principem: quia pax populi ex vno rectore dependet, & pluralitas principum discordiam parit. Christus Ecclesiæ suæ in vltimo testamēto pacem reliquit, & pacem multis verbis commendauit. Dedit ergo & regimen pacis amicum, id est, monarchicum, sub beato Petro, & successoribus eius administrari, cuncta præcipiens clauibus illi commissis, & cura gregis demandata. Hæc nos de Romani Pontificis auctoritate, & potestate sentimus, cui & congregare generalia concilia, & dissoluere datum est: qui etsi filius est propter regenerationem, propter dignitatem tamen pater habetur: & †sicuti filiationis causa venerari debet Ecclesiam, tāquam matrē; ita & prælationis causa †præfertur ei, vt pastor gregi, princeps populo, rector familiæ. Cum his & generalis concilij auctoritatem, & potestatem complectimur, quemadmodū & æuo nostro Constantiæ, dum ibi fuit synodus vniuersalis, declaratum definitumque est. Veneramur enim Constantien. cōcilium, & cuncta, quæ processerunt, à Romanis Pontificibus nostris †præcessoribus approbata, inter quæ nullum inuenimus vnquam fuisse ratum, quod stante Romano indubitato præsule, absque ipsius auctoritate conuenerit: quia non est corpus ecclesiæ sine capite, & omnis ex capite defluit in membra potestas. Hæc nostra sententia est, filij: hæc credimus, & profitemur: hęc iā senes, & in Apostolatus apice constituti, pro veritate asserimus: si quæ vel vobis, vel aliis cō scripsimus aliquando, quæ huic doctrinæ repugnent; illa, tanquam erronea, & iuuenilis animi parum pēsata iudicia, reuocamus, atque omnino respuimus. Datū Romæ apud Sanctum Petrum, vj. Calend. Maias, anno Millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio.

Marginalia: † instituto — † acerrimos — Bernardi ad Eugenium notatu digna verba. — Ioann. 14. — † sicut propter regenerationis causam. — † præest — † prædecessoribus.

SIXTVS IIII.

Dilecto filio Vicario venerabilis fratris nostri Episcopi Bononiensis in spiritualibus generali.

Hæreticum esse, asserere, non esse hæreticum à dæmonibus expectare responsa.

Edita anno domini 1473. Ex Directorio Sabellano fol. 421.

ILECTE filij salutem & apostolicam benedictionem.

NVNTIATVM est nobis, nonnullos ordinis sanctæ Mariæ de monte Carmeli fratres, tantæ fuisse temeritatis, vt veriti non sint disputando & prædicando in nostra ciuitate Bononiensi eiusque comitatu asserere, non esse hæreticum & à

puritate

A puritate fidei alienũ, dęmonum expectare responsa: ob quod aduersus ipsius fidei puritatẽ scandala multa exorta videntur. Nos id indigne molesteque ferentes, & de præmissis certã notitiam non habentes, discretioni tuæ per præsentes cõmittimus & mandamus, vt omni opportuna adhibita diligentia, & industria veram notitiam habere cures: an sit, qui fuerint huiusmodi assertores, & quæ scandala propterea sint exorta. Quidquid aũt in pręmissis inueneris in scriptis authentice redactum, ad dilectũ filium Franciscum de Toleto notarium, & Datarium nostrum domesticum, sub tuo sigillo trãsmittas: vt ab eo de omni re certiores facti, quid agi conueniat, auctore Domino, statuere valeamus. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die decimoseptimo Iunij, Millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio. Pontificatus nostri anno secundo.

L. Griffus.

B

INNOCENTIVS PAPA OCTAVVS.

Venerabili fratri nostro Episcopo Brixiensi, & dilecto filio inquisitori hæreticæ prauitatis in partibus Lombardiæ.

Sententias ab inquisitoribus latas contra hęreticos impænitentes, seu alios brachio seculari traditos, magistratus seculares sub pęna excommunicationis, quam ipso facto incurrunt, exequi debent, absque remissione processuum per inquisitores fabricatorum contra tales hæreticos.

VENERABILIS frater & dilecte fili, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1486.*

DILECTVS filius frater Antonius de Brixia ordinis Prædicatorum, in partibus Lombardiæ inquisitor hęreticæ prauitatis, vnà cum venerabili fratre C Episcopo Brixiensi, seu eius vicario generali, sicuti nobis nuper fecit exponi contra nonnullos vtriusque sexus hæreticos (vt accepimus) quos culpabiles vt hæreticos impænitentes repertos, pœna debita iuris puniendos condemnauit: ac officiales ciuitatis Brixiensis, vt iniunctam executionem adimplerent, requisiuit: qui officiales iustitiam ministrare, & dictas sententias exequi, (nisi prius processus per Episcopum & inquisitorem agitatos non viderent) in non paruum orthodoxæ fidei scandalum recusarunt. At cum huiusmodi crimen hæresis sit mere ecclesiasticum, & delicta nullo pacto impunita remanere debeant: tenore præsentium vobis cõmittimus atq; mandamus: vt si est ita, eisdem officialibus secularibus ciuitatis Brixiensis, sub excommunicationis pœna, & aliis censuris ecclesiasticis, præcipiatis atq; mandetis: vt infra sex dies, postquam legitime fuerint requisiti, sine aliqua dictorum processuum, per vos agitatorum visione, sententias per vos latas contra huiusmodi hæreticos prompte exequantur appellatione remota. Quã D excommunicationis pęnam ipso facto volumus, & tenore præsentium declaramus incurrisse: si quod mandatum fuerit, infra dictum sex dierum spatium, cessante legitimo impedimento, cum effectu non impleuerint. Constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, statutis ciuitatis Brixiensis, ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die trigesimo Septẽb. Millesimo quadringentesimo octogesimo sexto. Pontificatus nostri anno tertio.

Ex Directorio Sabellano fol. 423.

Videto Schol. 99. par. 3. super q. 36.

Hieronymus Balbanus.

ALEXANDER PAPA VI.

Dilecto filio Angelo de Verona ordinis Prædicatorum sacræ Theologiæ E professori in prouincia Lombardiæ, hæreticæ paruitatis inquisitori, & successoribus suis.

Soli inquisitores hęreticæ prauitatis procedere possunt contra maleficos, incantatores, & vanarum superstitionũ obseruatores eosdemque compescunt & puniunt, non obstãtibus canonicis legibus contrarijs quibuscũq;.

DILECTE fili, Salutem & apostolicam benedictionem.

CVM acceperimus in prouincia Lombardiæ, diuersas vtriusque sexus personas, diuersis incantationibus, & diabolicis superstitionibus operam dare: suisque veneficiis, & vanis obseruationibus multa nefanda scelera procurare: homines, & iumenta, ac campos destruere, & diuersos errores inducere, *Ex Directorio Sabellano fol. 426.*

cere, magnaque inde scandala exoriri: decreuimus pro pastoralis officij nobis ex alto com- A
missi ministerio, scelera huiusmodi compescere: ac scandalis & erroribus præmissis, quantum cum Deo possumus, occurrere. Ea propter tam tibi quàm etiã successoribus tuis, per Lombardiam cõstitutis, de quibus in his & aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus, committimus & mandamus, vt etiam soli, honesto tamen comitatu per vos eligendo associati, contra easdem vtriusque sexus personas diligenter inquiratis: easque iustitia mediante puniatis, & compescatis. Et vt melius commissionem huiusmodi exequi possitis, contra illas vobis plenam & omnimodam harum serie concedimus facultatem. Cõstitutionibus, & ordinationibus apostolicis, nec non indultis & concessionibus, ordinariis forsan pro tẽpore factis, ceterisque contrariis quibuscunque non obstantibus. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die, &c.

B

LEO PAPA DECIMVS.

Anima rationalis immortalis asseritur, & vere ac per se & essentialiter humani corporis forma, & multiplicabilis, multiplicata, & multiplicanda singulariter, pro corporum quibus infunditur multitudine. omnis assertio veritati fidei contraria damnatur, & assertores vt hæretici puniuntur. qui philosophiam profitentur, dissoluant philosophorum dogmata, quę fidei aduersantur, & discipulis explicent catholicam veritatem. Nemo in sacris ordinibus constitutus post auditam grammaticam & dialecticam in studys generalibus. aut alibi publice audiat philosophiam, aut poesim vltra quinquennium sine aliquo studio Theologia, aut iuris Pontificij. & cuncta hęc præcepta singulis annis Episcopi publicent, vbi generalia vigent studia.

Edita anno domini 1513.

Ex cõcilio Lateran sess 8.

Eo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Apostolici regiminis solicitudo nos assidue pulsat, vt medendis animarum lãguoribus, quarum nos ex alto omnipotẽs auctor curam habere voluit, iis potissimum qui instantius fideles nunc vigere cernuntur, salutifero olei & vini medicamine ad instar Samaritani in Euangelio solicitam operam impendamus, ne nobis illud Hieremiæ obijciatur. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Cum itaque diebus nostris (quod dolenter ferimus) zizaniæ seminator antiquus humani generis hostis, nonnullos perniciosissimos errores à fidelibus semper explosos in agro Domini superseminare, & augere sit ausus, de natura præsertim animæ rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut vnica in cunctis hominibus, & nonnulli temere philosophantes, secundum saltem philosophiam, verum id esse asseuerent, contra huiusmodi pestem opportuna remedia adhibere cupientes, hoc sacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus omnes asserentes, animam intellectiuam mortalem esse, aut vnicam in cunctis hominibus, & hęc in dubium vertentes, cum illa nõ solum vere per se, & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in canone felicis recordationis Clemẽtis Papæ quinti prædecessoris nostri in generali Viennen. Cõcilio edito cõtinetur, verũ & immortalis, & pro corporũ quibus infunditur multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. Quod manifeste constat ex Euangelio, cũ Dñs ait, Animam autem occidere non possunt. & alibi: Qui odit animam suam in hoc mũdo, in vitam æternam custodit eam. Et cum æterna præmia, & æterna supplicia pro merito vitæ iudicandis repromittit, aliàs incarnatio, & alia Christi mysteria nobis minime profuissent. nec resurrectio expectanda foret, ac sancti & iusti miserabiliores essent (iuxta Apostolum) cunctis hominibus. Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam, omnino falsam esse diffinimus, & vt aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus: Omnesque huiusmodi erroris assertionibus inhærentes, veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia vt detestabiles & abominabiles hæreticos, & infideles, Catholicam fidem labefactantes, vitandos, & puniendos fore decernimus.

Luc.10.
Hier.8.
Matth.13.

C

D

c. Fidei. in cle. de sum. Trin. & fid. cath.
Matth.10.
Ioann.12.

1.Cor.15.

E

Insuper omnibus & singulis Philosophis in vniuersitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus, districte præcipiendo mandamus, vt cum Philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus à recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanauerint, quale hoc est de animæ mortalitate, aut vnitate, & mundi æternitate, ac alia huiusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum

A losophorum argumenta,cum omnia solubilia existant, pro viribus excludere atq; resoluere. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum radices præscindere,nisi & ne iterum pullulent,funditus euellere,ac eorum semina,originalesque causas, vnde facile oriuntur,remouere:cum præcipue humanæ Philosophiæ studia diuturniora, quam Deus secundum verbum Apostoli euacuauit,& stultam fecit,absque diuinæ sapientiæ condimento,& quæ sine reuelatæ veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quàm in veritatis elucidationem:ad tollendam omnem in præmissis errandi occasionem, hac salutari constitutione ordinamus & statuimus,ne quisquam de cetero in sacris ordinibus constitutus,secularis vel regularis,aut aliàs ad illos à iure arctatus in studiis generalibus,vel alibi publice audiendo,philosophiæ aut poesis studiis vltra quinquennium post grammaticam & dialecticam, sine aliquo studio Theologiæ aut iuris Pontificij incumbat. Verum dicto exacto quinquennio,si illis studiis insudare voluerit,liberum sit ei,dum tamen simul aut seorsum,aut Theo- 1.Cor.1.c.
B logiæ,aut sacris canonibus operam nauauerit,vt in his sanctis & vtilibus professionibus sacerdotes Domini inueniant,vnde infectas philosophiæ & poesis radices purgare & sanare valeant. Et hos canones per ordinarios locorum vbi generalia studia vigent, & rectores vniuersitatis eorundem studiorum singulis annis in principio studij,in virtute sanctæ obedientiæ publicari mandamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ damnationis,reprobationis,diffinitionis,inhibitionis,decreti,ordinationis,statuti & mandati infringere,vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ in publica sessione,in Lateranen. sacrosancta basilica solemniter celebrata,anno incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo tertiodecimo, quartodecimo Cal. Ianuarij,Pontificatus nostri anno primo.

C

LEO PAPA DECIMVS.

Nemo in vrbe Roma libros imprimat,nisi prius vicarius Papæ, & sacri palatij Magister approbarint. neque extra vrbem,nisi fuerint examinati per viros habentes peritiam libri ab Episcopo,ac Inquisitore deputatos, qui manu propria subscriptionem approbationis apponant. qui contra fecerit, libros amittat, qui comburantur, & excommunicationis sententia innodatus,existat.

LEo Episcopus seruus seruorum Dei,ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio. *Edita anno Domini 1515.*

INTER solicitudines nostris humeris incumbentes, perpeti cura reuoluimus,vt errantes in viam veritatis reducere,ipsosque lucrifacere Deo(sua no *Ex Cõcilio Lateran.sess.10.*
D bis cooperante gratia)valeamus. Hoc est quod profecto desideranter exquirimus,ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac circa illud studiosa diligentia vigilamus. Sane licet literarũ peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri,ac ars imprimendi libros tẽpibus potissimum nostris,diuino fauente numine, inuenta seu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit cõmoda, cum parua impensa copia librorũ maxima habeatur,quibus ingenia ad literarũ studia percommode exerceri, & viri eruditi in omni linguarum genere,præsertim aũt Catholici, quibus sanctam Romanam Ecclesiã abundare affectamus,facile euadere possunt, qui etiam infideles sciant & valeãt sacris institutis instruere,fideliumque collegio per doctrinã Christianæ fidei salubriter aggregare: quia tamen multorum querela nostrum & sedis Apostolicæ pulsauit auditum, ꝙ nonnulli huius artis imprimendi magistri,in diuersis mundi partibus libros,tam Græcæ,Hebraicæ,
E Arabicæ & Chaldeæ linguarum in Latinum translatos,quàm alios, Latino ac vulgari sermone editos,errores etiam in fide ac perniciosa dogmata etiam religioni Christianæ contraria,ac contra famã personarũ etiam dignitate fulgentiũ continẽtes,imprimere ac publice vendere præsumunt,ex quorũ lectura non solũ legentes non ædificãtur,sed in maximos potius,tam in fide,quàm in vita & moribus prolabuntur errores,vnde varia sæpe scandala (prout experientia rerũ magistra docuit)exorta fuerunt,& maiora indies exoriri formidãtur. Nos itaque ne id,quod ad DEI gloriã & fidei augmentũ,ac bonarũ artium propagationem salubriter est inuentum,in contrarium conuertatur, ac Christifideliũ saluti detrimentum pariat,super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus,ne de cetero cũ bonis seminibus spinæ coalescãt,vel medicinis venena intermisceant. Volẽtes igi-

Concilium Tridētinū sessio.4 tur de opportuno super his remedio prouidere, hoc sacro approbante Concilio, vt negotium impressionis librorum huiusmodi eo prosperetur felicius, quo deinceps indago solertior diligentius & cautius adhibeatur, statuimus & ordinamus, ꝙ de cetero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem, seu aliam quamcunque scripturam, tam in vrbe nostra, quàm aliis quibusuis ciuitatibus & dioecesibus imprimere, seu imprimi facere praesumat, nisi prius in vrbe per vicarium nostrum, & sacri palatij Magistrum, in aliis vero ciuitatibus & dioecesibus per episcopum, vel alium habentem peritiam scientiae, libri, seu scripturae huiusmodi imprimendae ab eodem episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem haereticae prauitatis ciuitatis siue dioecesis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manu propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia gratis & sine dilatione imponendam, approbētur. Qui autem secus praesumpserit, vltra librorum impressorum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac cētum ducatorum fabricae Principis Apostolorum de vrbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitij impressionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat, ac demum ingrauescente contumacia taliter per episcopum suum, vel vicariū nostrum respectiue per omnia iuris remedia castigetur, ꝙ alij eius exemplo similia minime attentare praesumant. A B

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti & ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis aūt hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romae in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis Dominicae millesimo quingentesimo decimoquinto, quarto Nonas Maij. Pontificatus nostri anno tertio. C

LEO PAPA DECIMVS.

Nemo audeat praedicare nisi à superiore prius fuerit approbatus. praedicatores euangelium explicent iuxta sanctorum patrum interpretationes. tempus futurorum, aut Antichristi temere non praefigant. vanas reuelationes non comminiscantur. virtutes commendent, vitia detestentur. Episcopos, & alios superiores publice coram populo incaute non reprehendant, aut mordeant. nemo inspirationes sibi factas prius praedicet, quàm Romanus Pontifex, aut Episcopus approbarit. qui contra fecerit, excommunicationem incurrit, & officium praedicationis perpetuo amittit.

Edita anno Domini 1516
Ex Cōcilio Lateranensi sessio. 11.

Eo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

SVPERNAE maiestatis praesidio, per cuius ineffabilem prouidentiam cęlestia simul & terrena diriguntur, super gregem Dominicum nobis cōmissum, speculatoris officium (quantum imbecillitati nostrae conceditur) exercentes, totaque mente nobiscum ipsi reuoluentes, inter alia cōplura & magna ad nos pertinere, vt munus praedicationis, quod in ecclesia Dei praecipuum, ac pernecessarium, magnique fructus atque vtilitatis, dummodo recte & ex sincera charitate erga Deum & proximum pręceptisque & exemplis sanctorum patrum, qui haec profitentes cum fidei fundatione & propagatione plurimum ecclesię contulerunt, exerceatur: quippe quod redēptor noster primus fecit, & docuit, & eius praecepto & imitatione duodenus ille Apostolorum numerus, quasi totidem caeli, Dei veri gloriam enarrantes per orbem terrarum, vniuersum genus humanum, quod sub peccati iugo vetusta seruitute continebatur, sensim ab eorum tenebris educentes, & ad perpetuae salutis lucem excitantes, verbum ipsum in omnem terram, & in fines orbis terrae, tum ipsi prius, tum deinde sui successores, longe lateque propagauerunt, altissimeque fundarunt, vt qui nunc tantum subeunt onus, meminisse debeant, creberrimeque secum reuoluere, praeter auctoris ipsius, ac fundatoris Iesu Christi pientissimi redemptoris, Petri etiam & Pauli ceterorumque Apostolorum & Domini discipulorū se vices, quo ad hoc officium, subire, ac sustinere. Sane fide dignorum relatione percepimus, ꝙ nonnulli praedicatores nostris temporibus (qđ dolenter referimus) nō attendentes, se eorum, quos diximus, & insuper sanctorum Ecclesię Doctorum, aliorumque sacram Theologiam profitentium, qui assistendo iugiter Christianis, ac se falsis prophetis rectam fidem subuertere annitentibus opponentes, Ecclesiam militātem illaesam prius, per se talem eam esse manifestarunt, officium exercere, & non nisi vtilia concurrenti eorū sermonibus D E

Psal. 18.

Quo tpe publicatū est editū hoc, cęperat iā tum Lutherus, qui Germaniā suis pstigiis dementauit, virus suum diffunde

A sermonibus populo ad vitiorum extirpationem, virtutum laudem, animarum denique salutem fidelium, meditanda & perficienda debere assumere: multa tamen & varia contra institutiones & exempla, quæ diximus, quandoque etiã scandalosa populis prædicare, quod mentem certe nostram mirum in modum commouit, dum nobiscum ipsi mente voluimus, q̃ illi officij immemores sui, in suis sermonibus non ad vtilitatem audientium, sed ad suam potius ostentationem laborantes, vanis quorundam auribus blandiuntur, qui ad hoc iam deuenisse apparent, vt verificetur dictum apostoli, ad Timotheum ita scribentis: Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur: quorum falsas & inanes mentes, prædicantes ipsi præfati, non modo in rectam veramque viam reducere minime student, sed illas maioribus etiam erroribus implicant, B dum sine vlla canonum attestatione, vel reuerentia, immo contra ipsas canonicas sanctiones, sacræ scripturæ sensum multifariam peruertentes, temereque ac perperam plerunque interpretantes, contra veritatem prædicare, terroresque ac minas, multaque mala propediẽ affutura, iamque ingruentia, nulla prorsus legitima ratione muniti, sed suo dumtaxat sensui obsequentes comminantur, repræsentant, adesseque asseuerant, plerunque etiã vana quædam & inania, & alia huiusmodi populis ingerere, & (quod enormius est) ab æternitatis lumine, & sancti spiritus admonitione, aut infusione, illa se habere asserere audent. Cumque ij sub confictorum miraculorum mendaciis, varios errores fraudesque disseminant, denique populos, quos in Euangelica doctrina sedulo instruere, & in vera fide retinere & conseruare deberent, sermones suos à sensu & præceptis vniuersalis Ecclesiæ retrahentes, à sacrisque constitutionibus, quas maxime sequi deberent, deuiantes, auditores suos amouent, ac longe faciunt à salute. Per hæc namque & alia huiusmodi simpliciores homines, vt ad C deceptionem procliuiores, à via salutis & obedientia Romanæ Ecclesiæ deuiantes, in errores varios perfacile inducuntur. Propterea Gregorius huius muneris peritissimus, & feruore charitatis incensus, prædicatores vehementer hortatur & monet, vt dicturi ad populum, prudentes cautique accedant, ne dicendi impetu rapti, verborum erroribus quasi iaculis audientium corda contigant, & cum sapientes fortasse videri desiderant, decepti, speratæ virtutis compagem insipienter discindant. Sæpe namque verborum effectus amittitur, cũ loquacitate importuna, vel incauta, audientium corda leuigantur. Et sane in nullo alio rudem ij plebem maiori damno scandaloque afficiunt, quàm cum vel tacenda prædicant, vel falsa & inutilia docendo, eam in errorem inducunt. Quæ quoniam huic sacræ religioni Diuinitus institutæ, vt noua & aliena, omnino contraria esse noscuntur, graui certe accuratoque sunt examine digna, ne scandalum populo Christiano, & suorũ auctorum, ac aliorum animabus interitum pariant. Nos igitur sanctæ Dei Ecclesiæ (cui disponente Domino D præsidemus, quæ quidem vna est, & vnum Deum prædicat, colit, ac vnam fidem firmiter & sincere confitetur, iuxta illud Prophetæ vaticinium, Qui habitare facit vnius moris in domo) vniformitatem, quantum cum Deo possumus, posthabitam reducere, & retentam conseruare, quique populo verbum Dei prædicant, tales esse cupientes, vt eorum prædicatione, Dei ecclesia nullum scandalum patiatur, & si qui corrigibiles sunt, ab his, quæ proximis nostrisque temporibus præsumpserunt, cum nonnullos eorum, præter illa quæ diximus, in prædicationibus non viam amplius Domini in virtute docentes, non Euangelium (vt deberent) explanantes, sed conficta miracula, & noua ac falsa vaticinia, aliaque leuia & ab anilibus fabulis parum distantia, magnumque scandalum parientia, nulla deuotionis & auctoritatis, (eiusque improbantis, ac repellentis hæc) habita ratione, vastis clamoribus imprimere, ac suadere vbique conantes, & ne Pontificali quidem dignitate fulgentibus, & E aliis Ecclesiæ prælatis parcentes, quibus potius honorem, ac reuerentiam exhibere deberent, sed in eorum personas, ac statum audaciter, ac temere inuehi consueuisse, & alia huiusmodi commisisse constat, in futurum abstineant, vt tam periculosum contagiosumque malum, ac mortifera pestis radicitus euellatur, & arefactum ita penitus deleatur, vt nec memoria eius remaneat: sacro approbante Cõcilio statuimus & ordinamus, vt nullus tam clericus secularis, quàm cuiuscunque etiam mendicantium ordinis regularis, aut quiuis alius ad quem facultas prædicandi, tam de iure quàm de consuetudine, vel priuilegio aut aliàs pertinet, ad huiusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius per superiorem suum respectiue diligenter examinatus, (in qua re conscientiam ipsius superioris oneramus) ac morum honestate, ætate, doctrina, probitate, prudẽtia, & vitæ exemplaritate ad illud aptus

& idoneus

re, quamquam non certum an adeo, vt singularis iam tum Romę eius notitia esset.

2. Timoth. 4. a

Psal 67. a

& idoneus reperiatur,& hic, quocunque postea prædicaturus accesserit, de huiusmodi exa- A
mine & idoneitate sua per literas authenticas, seu aliàs sui examinatoris approbatorisque, episcopis & alijs locorum ordinarijs fidem legitime faciat. Mandantes omnibus qui hoc onus sustinent, quique in futurum sustinebunt, vt Euangelicam veritatem & sanctam scri-
for. † explanationem. pturam iuxta declarationem, interpretationem,&† ampliationem doctorum, quos ecclesia vel vsus diuturnus approbauit, legendosque hactenus recepit, & in posterum recipiet, prædicent & explanent: nec quidquam eius proprio sensui contrarium aut dissonum adijciant, sed illis semper insistant, quæ ab ipsius sacræ scripturæ verbis, & præfatorum doctorum interpretationibus, rite & sane intellectis, non discordant. Tempus quoque præfixũ futurorum malorum, vel antichristi aduentum, aut certum diem iudicij prędicare, vel as-
Act. 1. a serere nequaquam præsumant, cum veritas dicat, Non esse vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate: ipsosque qui hactenus similia asserere ausi sunt, B
mentitos, ac eorum causa, reliquorum etiam recte prædicantium auctoritati non modicũ detractum fuisse constet: inhibentes omnibus & singulis clericis secularibus vel regularibus præfatis, cæterisque cuiuscunque status, gradus,& ordinis existant,qui hoc onus assument,ne de cetero in sermonibus suis publicis, alia quæque futura ex literis sacris constanter prædicere, nec illa à Spiritusancto vel diuina reuelatione se habuisse affirmare, & alienas inanesque diuinationes asseuerando, aut alio quocunque modo tractanda affirmant; sed ex diuinæ vocis præcepto euangelium omni creaturę cum vitiorum detestatione, & virtutum commendatione enucleent & declarent, & pacem ac dilectionem mutuam à redemptore nostro tantopere commenditam, vbique fouentes, non scindant vestem inconsutilem Christi, sed ab episcoporum & prælatorum, ac aliorum superiorum, eorumque status scandalosa detractione, quos coram vulgo & laicis non modo incaute, sed etiam intemperanter reprehendunt & mordent, & ab eis male gestorum expressis quandoque no- C
minibus aperta & manifesta redargutione abstineant. Denique constitutionem felicis recordationis Clementis Papæ v. quæ incipit, Religiosi, quam tenore pręsentium innouamus & approbamus, inuiolabiliter ab eis obseruari debere decernimus, vt hac ratione ad vtilitatem populi prędicantes, & cum Domino lucrifacientes, talentum, quod ab illo acceperant, superlucrari, & eiusdem gratiam & gloriam consequi mereantur. Ceterum si quibusdam eorum Dominus futura quędam in Dei Ecclesia inspiratione quapiam reuelauerit, vt per Amos prophetam ipse promittit, & Paulus apostolus prædicatorum princeps,
1. Thess. 5. d Spiritum, inquit, nolite extinguere, prophetias nolite spernere, hos aliorum fabulosorum & mendacium gregi connumerari, vel aliter impediri minime volumus. Extinguitur namque ipsius gratia Spiritus, Ambrosio teste, si incipientibus loqui feruor contradictione sopitur: & tunc Spiritui sancto iniuria certe fieri dicitur. Et quoniam res magni momenti D
est, eo quòd non de facili credendum sit omni spiritui, sed sint probandi spiritus, teste Apostolo, an ex Deo proueniant: volumus, vt lege ordinaria tales assertę inspirationes,
1. Ioan. 4. a antequam publicentur, aut populo prędicentur, ex nunc Apostolicæ sedis examini reseruatæ intelligantur. Quòd si sine moræ periculo id fieri non valeret, aut vrgens necessitas aliud suaderet; tunc eodem ordine seruato, ordinario loci notificentur, vt illi adhibitis secum tribus aut quatuor doctis & grauibus viris, & huiusmodi negotio cum eis diligenter examinato, quando id expedire videbunt, (super quo eorum conscientias oneramus) licentiam concedere possint. Si qui autem contra præmissorum aliquod committere quidquam ausi fuerint, vltra pœnas contra tales à iure statutas, excommunicationis etiam sententiam, à qua non nisi à Rom. Pont. præterquam in mortis articulo constituti, absolui possint, eos incurrere volumus. Et vt eorum exemplo alij attentare similia minime audeant, eis prædicationis etiam officium interdictum esse perpetuo decernimus. Non obstan- E
tibus constitutionibus, ordinationibus, ac priuilegiis & indultis,& literis Apostolicis, ordinibus & personis pręfatis, etiã in mari magno cõprehẽsis, ac etiã à nobis forsan approbatis, innouatis, vel etiam de nouo concessis, quæ quo ad hoc, nolumus eis in aliquo suffragari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri statuti, ordinationis, mandati, inhibitionis, innouationis, approbationis, decreti & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solemniter celebrata,
† 19. Decemb. Anno incarnationis Domini 1516. † 14. Cal. Ianuarij, Pontificatus nostri anno quarto.

BVLLA

A *BVLLA APOSTOLICA LEONIS PAPAE X.*
contra errores Martini Lutheri & sequacium.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. *Edita anno domini 1520. Ex 4. uol. cõc. pag. 700.*

XVRGE Domine & iudica causam tuam, memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipientibus fiunt tota die: inclina aurem tuam ad preces nostras, quoniam surrexerunt vulpes quærentes demoliri vineam, cuius tu torcular calcasti solus, & ascensurus ad Patrem, eius curam, regimen, & administrationem Petro tamquam capiti, & tuo vicario, eiusque successori- *Psal. 73. d* *Ioan. 21.*
B bus instar triumphantis Ecclesiæ commisisti. Exterminare nititur eam aper de sylua, & singularis ferus depascitur eam. Exurge Petre, & pro pastorali cura præfata tibi (vt præfertur) diuinitus demandata, intende in causam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris omniũ ecclesiarum, ac fidei magistræ: quam tu, iubente Deo, tuo sanguine consecrasti: contra quam, sicut tu prę monere dignatus es, insurgunt magistri mendaces, introducentes sectas perditionis, sibi celerem interitum superducentes: quorum lingua ignis est, inquietum malum, plena veneno mortifero: qui zelum amarum habentes & contentiones in cordibus suis, gloriantur, & mendaces sunt aduersus veritatem. Exurge tu quoque, quæsumus Paule, qui eam tua doctrina ac pari martyrio illuminasti atque illustrasti. Iam enim surgit nouus Porphyrius, quia sicut ille olim sanctos Apostolos iniuste momordit, ita hic sanctos Pótifices prædecessores nostros contra tuam doctrinam eos non obsecrando, sed increpando, mordere, lacerare, ac vbi causæ suæ diffidit, ad conuicia accedere non veretur, more hæreticorum, quo- *2. Pet. 2. a* *Iac. 3. b*
C rum (vt inquit Hieronymus) vltimum præsidium est, vt cum conspiciant causas suas damnatum iri, incipiant virus serpentis lingua diffundere: & cum se victos conspiciant, ad contumelias prosilire. Nam licet hæreses esse, ad exercitationem fidelium, tu dixeris oportere, eas tamen, ne incrementum accipiant, neve vulpeculæ coalescant, in ipso ortu, te intercedente & adiuuante, extingui necesse est. Exurgat denique omnis sanctorum ac reliqua vniuersalis Ecclesia, cuius vera sacrarum literarum interpretatione posthabita, quidam, quorũ mentem pater mendacij excæcauit, ex veteri hæreticorum instituto, apud semetipsos sapiẽtes, scripturas easdem aliter quàm Spiritus sanctus flagitet, proprio dumtaxat sensu, ambitionis, auræque popularis causa, teste Apostolo, interpretantur, immo vero torquent & adulterant: ita vt iuxta Hieronymum, iam non sit euangelium Christi, sed hominis, aut quod peius est, diaboli. Exurgat, inquam, præfata Ecclesia sancta Dei, & vná cum beatis- *1. Cor. 11. d* *1. Tim. 4. a*
D simis apostolis præfatis, apud Deum omnipotentem intercedat, vt purgatis ouium suarum erroribus, eliminatisque à fidelium finibus hæresibus vniuersis, Ecclesiæ suę sanctæ pacẽ & vnitatem conseruare dignetur. Dudum siquidem, qđ præ animi angustia & mœrore exprimere vix possumus, fide dignorum relatu ac fama publica referente, ad nostrum peruenit auditum: immo vero, proh dolor, oculis nostris vidimus ac legimus multos & varios errores, quosdam videlicet iam per concilia ac prædecessorum nostrorum constitutiones damnatos, hæresim etiam Græcorum & Bohemicam expresse continentes: alios vero respectiue vel hæreticos, vel falsos, vel scandalosos, vel piarum aurium offensiuos, vel simpliciũ mentium seductiuos, à falsis fidei cultoribus, qui per superbam curiositatem mundi gloriam cupientes, contra Apostoli doctrinam plus sapere volunt, quàm oporteat: quorum garruli-
E tas (vt inquit Hieronymus) sine scripturarum auctoritate non haberet fidem, nisi viderentur peruersam doctrinam etiam diuinis testimonijs, male tamen interpretatis, roborare. A quorum oculis Dei timor recessit, humani generis hoste suggerente, nouiter suscitatos, & nuper apud quosdam leuiores in inclyta natione Germanica seminatos. Quod eo magis dolemus ibi euenisse, quòd eandem nationem & nos, & prædecessores nostri, in visceribus semper gesserimus charitatis. Nam post translatum ex Græcis à Romana Ecclesia in eosdem Germanos imperium, iidem prædecessores nostri & nos, eiusdem Ecclesiæ aduocatos, defensoresque ex eis semper accepimus. quos quidem Germanos, catholicæ veritatis vere germanos, cõstat hæresium acerrimos oppugnatores semper fuisse, cuius rei testes sunt laudabiles illæ constitutiones Germanorum Imperatorum pro libertate Ecclesiæ, proque expellendis exterminandisque ex omni Germania hæreticis, sub grauissimis pœnis etiam amissionis terrarum & dominiorum, contra receptatores vel non expellentes olim editæ,

& à no-

& à noſtris prędeceſſoribus confirmatæ: quæ ſi hodie ſeruarentur, & nos & ipſi vtique hac moleſtia careremus. Teſtis eſt in concilio Conſtantien. Huſſitarum ac Vvicleffitarum, necnon Hieronymi Pragen. damnata ac punita perfidia. Teſtis eſt toties contra Bohemos Germanorum ſanguis effuſus. Teſtis denique eſt prædictorum errorum ſeu multorum ex eis per Colonien. & Louanien. vniuerſitates, vtpote agri Dominici pijſſimas religioſiſſimasque cultrices, non minus docta quàm vera ac ſancta confutatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoque alia allegare poſſemus, quæ, ne hiſtoriam texere videamur, prætermittenda cenſuimus. Pro paſtoralis igitur officii diuina gratia nobis iniuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum virus peſtiferum vlterius tolerare ſeu diſsimulare, ſine Chriſtianæ religionis nota atque orthodoxæ fidei iniuria, nullo modo poſſumus. Eorum autẽ errorum aliquos pręſentibus duximus inſerendos, quorum tenor ſequitur & eſt talis: A

Prima Luthe ri hæreſes. Hæretica ſententia eſt, ſed vſitata, Sacramenta nouę legis iuſtificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem. B

In puero poſt baptiſmum negare remanens peccatum, eſt Paulum & Chriſtum ſimul conculcare.

Fomes peccati, etiam ſi nullum adſit actuale peccatum, moratur exeuntẽ à corpore animam ab ingreſſu cæli.

Imperfecta charitas morituri, fert ſecum neceſſario magnum timorẽ, qui ſe ſolo ſatis eſt facere pœnam Purgatorii, & impedit introitum regni.

Tres eſſe partes pęnitentię, contritionem, confeſsionem & ſatisfactionem, non eſt fundatum in ſacra ſcriptura, nec in antiquis ſanctis Chriſtianis doctoribus.

Contritio quę paratur per diſcuſſionem, collectionem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ ponderando peccatorum grauitatem, multitudinem, fœditatem, amiſſionem æternę beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem, hæc contritio facit hypocritam, immo magis peccatorem. C

Veriſſimum eſt prouerbium, & omnium doctrina de cõtritionibus hucuſque data præſtantius, de cetero non facere, ſumma pænitentia: optima pænitentia, noua vita.

Nullo modo præſumas confiteri peccata venialia, ſed nec omnia mortalia, quia impoſſibile eſt, vt omnia mortalia cognoſcas. Vnde in primitiua Eccleſia ſolum manifeſta mortalia confitebantur.

Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quàm quòd miſericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoſcendum.

Peccata non ſunt vlli remiſſa, niſi remittente ſacerdote, credat ſibi remitti: immo peccatum maneret, niſi remiſſum crederet: non enim ſufficit remiſſio peccati, & gratię donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum.

Nullo modo confidas abſolui propter tuam contritionem, ſed propter verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris, &c. Hic, inquam, confide, ſi ſacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortiter te abſolutum, & abſolutus vere eris, quidquid ſit de contritione. D

Si per impoſsibile confeſſus non eſſet contritus, aut ſacerdos non ſerio, ſed ioco abſolueret, ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſsime eſt abſolutus.

In ſacramẽto pænitentiæ ac remiſsione culpæ, non plus facit Papa aut epiſcopus, quàm Infimus ſacerdos: immo vbi non eſt ſacerdos, æque tantum quilibet Chriſtianus, etiam ſi mulier aut puer eſſet.

Nullus debet ſacerdoti reſpondere, ſe eſſe contritum, nec ſacerdos requirere.

Magnus eſt error eorum qui ad ſacramenta Euchariſtiæ accedunt, huic innixi, quòd ſint confeſsi, quòd non ſint ſibi conſcij alicuius peccati mortalis, quòd præmiſerint orationes ſuas & præparatoria, omnes illi ad iudicium ſibi manducant & bibunt: ſed ſi credant & cõfidant ſe gratiam ibi conſecuturos, hęc ſola fides facit eos puros & dignos. E

Conſultum videtur, quòd eccleſia in communi concilio ſtatueret laicos ſub vtraque ſpecie communicandos, nec Bohemi communicantes ſub vtraque ſpecie, ſunt hæretici, ſed ſchiſmatici.

Theſauri eccleſiæ, vnde Papa dat indulgentias, non ſunt merita Chriſti & ſanctorum.

Indulgentiæ ſunt piæ fraudes fidelium, & remiſsiones bonorum operum: & ſunt de numero eorum quæ licent, & non de numero eorum quæ expediunt.

Indulgentiæ his qui veraciter eas conſequuntur, non valent ad remiſsionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud diuinam iuſtitiam.

Seducun-

A Seducuntur credentes indulgentias esse salutares, & ad fructum spiritus vtiles.

Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminibus, & proprie conceduntur duris solummodo & impatientibus.

Sex generibus hominum indulgentiæ nec sunt necessariç, nec vtiles: videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.

Excommunicationes sunt tantum externç pœnæ, nec priuant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quàm timere.

Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro institutus.

B Verbum Christi ad Petrum, Quodcunque solueris super terram, &c. extenditur dumtaxat ad ligata ab ipso Petro.

Certum est in manu Ecclesiæ aut Papæ prorsus non esse, statuere articulos fidei, immo nec leges morum seu bonorum operum.

Si Papa cum magna parte Ecclesiæ sic vel sic sentiret, nec etiam erraret: adhuc non est peccatum aut hæresis, contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium vniuersale alterum reprobatum, alterum approbatum.

Via nobis facta est enarrandi auctoritatem conciliorum, & libere contradicendi eorum gestis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid verum videtur, siue probatum fuerit, siue reprobatum à quocunque concilio.

Aliqui articuli Ioannis Husz condemnati in concilio Constantien. sunt Christianissimi, verissimi, & Euangelici, quos nec vniuersalis Ecclesia posset damnare.

C In omni opere bono iustus peccat.

Opus bonum optime factum, est veniale peccatum.

Hæreticos comburi, est contra voluntatem spiritus.

Præliari aduersus Turcas, est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos.

Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter propter occultissimũ superbiç vitiũ.

Liberum arbitrium post peccatum, est res de solo titulo: & dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura, quæ sit in canone.

Animæ in Purgatorio non sunt securæ de eorũ salute, saltem omnes: nec probatũ est vllis aut rationibus aut scripturis, ipsas esse extra statum merendi, aut augendæ charitatis.

Animæ in Purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

D Animæ ex Purgatorio liberatæ suffragijs viuentium, minus beantur quàm si per se satisfecissent.

Prælati ecclesiastici & principes seculares non malefacerent, si omnes saccos mendicitatis delerent.

Qui quidem errores, respectiue, quàm sint pestiferi, quàm perniciosi, quàm scandalosi, quàm piarum & simplicium mentium seductiui, quàm deniq; sint contra omnẽ charitatẽ, ac S.R.E. matris omniũ fidelium, & magistræ fidei reuerentiam atque neruum ecclesiasticç disciplinæ, obedientiam scilicet quæ fons est & origo omniũ virtutum, sine qua facile vnusquisque infidelis esse cõuincitur, nemo sanæ mentis ignorat. Nos igitur in præmissis, vtpote grauissimis, propensius (vt decet) procedere, necnon huiusmodi pesti, morboq; cancero-E so, ne in agro Dominico tãquam vepris nociua vlterius serpat, viam præcludere cupiẽtes, habita super prædictis erroribus & eorum singulis diligenti trutinatione, discussione, ac districto examine, maturaq; deliberatione, omnibusq; rite pensatis ac sæpius ventilatis cum venerabilibus fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ac regularium ordinum Prioribus seu ministris generalibus, pluribusque alijs sacræ Theologiæ, necnon vtriusquç iuris professoribus siue magistris, & quidem peritissimis: reperimus eosdem errores, respectiue (vt præfertur) aut articulos non esse catholicos, nec tamquam tales, esse dogmatizandos, sed contra Ecclesiç catholicç doctrinam siue traditionem, atque † ab ea veram diuinarum scripturarum receptam interpretationem, cuius auctoritati ita acquiescendum censuit Augustinus, vt dixerit se Euangelio non fuisse crediturum, nisi Ecclesiæ Catholicæ interuenisset auctoritas. Nam ex eisdem erroribus, vel eorum aliquo vel † adeo veram.

aliquibus palam sequitur, eandem Ecclesiam, quæ Spiritu sancto regitur, errare & semper errasse. Quod est vtique contra illud, quod Christus discipulis suis in ascensione sua (vt in sancto euangelio Matthæi legitur) promisit, dicens: Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Necnon contra sanctorum patrum determinationes, conciliorum quoque & summorum Pontificum expressas ordinationes seu canones: quibus non obtemperasse, omnium hæresum & schismatum, teste Cypriano, fomes & causa semper fuit. De eorundem itaque venerabilium fratrum nostrorum consilio & assensu, ac omnium & singulorum prædictorum matura deliberatione prædicta, auctoritate omnipotentis Dei, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et nostra, præfatos omnes et singulos articulos seu errores, tamquam (vt præmittitur) respectiue hæreticos: aut scandalosos, aut falsos, aut piarum aurium offensiuos, vel simplicium mentium seductiuos, et veritati catholicę obuiantes, damnamus, reprobamus, atque omnino reijcimus, ac pro damnatis, reprobatis et reiectis, ab omnibus vtriusque sexus Christifidelibus haberi debere, harum serie decernimus et declaramus: inhibentes in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub maioris excommunicationis latæ sententiæ: necnon quo ad ecclesiasticas et regulares personas, episcopalium omnium etiam patriarchalium, metropolitanarum, et aliarum cathedralium ecclesiarum, monasteriorum quoque et prioratuum etiam conuentualium, et quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum ecclesiasticorum, secularium aut quorumuis ordinum regularium, priuationis, & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda: quo vero ad conuentus, capitula, seu domos aut pia loca secularium vel regularium, etiam Mendicantium, necnon vniuersitatis etiam studiorum generalium, quorumcunque priuilegiorum indultorum à sede Apostolica vel eius Legatis, aut aliàs quomodolibet habitorum vel obtentorum, cuiuscumque tenoris existant: necnon nominis & potestatis studium generale tenendi, legendi, ac interpretandi quasuis scientias & facultates, & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda: Prædicationis quoque officij, ac amissionis studij generalis, & omnium priuilegiorum eiusdem. Quo vero ad seculares eiusdem excommunicationis, necnon amissionis cuiuscunque emphyteosis seu quorumcunque feudorum tam à Romana Ecclesia, quàm aliàs quomodolibet obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda. Necnon quo ad omnes & singulos superius nominatos, inhibitionis Ecclesiasticæ sepulturæ, inhabilitatisque ad omnes & singulos actus legitimos, infamiæ ac diffidationis, & criminis læsæ maiestatis, & hæreticorum & fautorum eorundem in iure expressis pœnis, eo ipso & absque vlteriori declaratione per omnes & singulos supradictos, si (quod absit) contrafecerint, incurrendis. A quibus vigore cuiuscunque facultatis & clausularũ etiam in confessionalibus quibusuis personis, sub quibusuis verborum formis contentarũ, nisi à Ro. Pont. vel alio ab eo ad id in specie facultatẽ habente, præterquã in mortis articulo constituti, absolui nequeant. Omnibus & singulis vtriusq; sexus Christifidelibus, tam laicis quàm clericis, secularibus & quorumuis ordinũ regularibus, & aliis quibuscunq; personis, cuiuscunq; status, gradus vel cõditionis existant, & quacũq; Ecclesiastica vel mundana prefulgeãt dignitate, etiã S.R.E. Cardinalibus, patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, patriarchaliũ, metropolitanarũ, & aliarũ cathedraliũ collegiatarũ ac inferiorũ Ecclesiarũ prelatis, clericis, alijsq; personis ecclesiasticis, secularibus & quorumuis ordinũ etiã Mendicantiũ regularibus, abbatibus, prioribus, vel ministris generalibus vel particularibus, fratribus seu religiosis, exẽptis & nõ exẽptis: Studiorũ quoq; vniuersitatibus secularibus & quorumuis ordinũ etiã Mẽdicantiũ regularibus: necnõ Regibus, Imperatoris Electoribus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, capitaneis, cõductorib⁹, domicellis, omnibusq; officialibus, iudicibus, notarijs, Ecclesiasticis & secularibus, cõmunitatibus, vniuersitatibus, potẽtatibus, ciuitatib⁹, castris, terris & locis, seu eorũ vel earũ ciuibus, habitatoribus & incolis, ac quibusuis alijs personis ecclesiasticis vel regularibus (vt præfertur) per vniuersũ orbẽ, vbicunq; presertim in Alemania existentibus, vel pro tẽpore futuris, ne præfatos errores, aut eorũ aliquos, peruersamq; doctrinã huiusmodi asserere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publice vel occulte, quouis quæsito ingenio vel colore, tacite vel expresse fauere præsumant.

Insuper, quia errores præfati & plures alii continentur in libellis seu scriptis cuiusdam Martini Luther, dictos libellos & omnia dicti Martini scripta seu prædicationes, in Latino vel quocunque alio idiomate reperiantur, in quibus dicti errores seu eorum aliquis continentur, similiter damnamus, reprobamus, atque omnino reijcimus, & pro omnino damna-

Marginal notes: Matth. 28. — Lutheri tractatus interdicuntur.

A damnatis, reprobatis, ac reiectis (vt præfertur) haberi volumus: mandantes in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœnis prædictis eo ipso incurrendis, omnibus & singulis vtriusque sexus Christifidelibus superius nominatis, ne huiusmodi scripta, libellos, prædicationes seu schedulas, vel in eis contenta capitula, errores aut articulos supradictos continentia legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, tacite vel expresse, publice vel occulte, aut in domibus suis, siue alijs publicis vel priuatis locis tenere quoquo modo præsumant: quinimmo illa statim post harum publicationem vbicunque fuerint, per ordinarios & alios supradictos diligenter quæsita, publice & solemniter in præsentia cleri & populi, sub omnibus & singulis supradictis pœnis, comburant.

Quod vero ad ipsum Martinum attinet, bone Deus, quid prætermisimus, quid non fecimus, quid paternæ charitatis omisimus, vt eum ab huiusmodi erroribus reuocaremus? *Lutheri insignus pertinacia.*
B Postquam enim ipsum citauimus, mitius cum eo procedere volentes, illum inuitauimus: atque tam per diuersos tractatus cum legato nostro habitos, quàm per literas nostras, hortati fuimus, vt à prædictis erroribus discederet, aut ad nos, oblato etiam saluo conductu & pecunia ad iter necessaria, sine metu seu timore aliquo, quem perfecta charitas foras mittere debuit, veniret, ac Saluatoris nostri Apostolique Pauli exemplo, non in occulto, sed palam & in facie loqueretur. Quod si fecisset, pro certo (vt arbitramur) ad cor reuersus, errores suos cognouisset: nec in Rom. curia, quam tantopere, vanis maleuolorum rumoribus plusquam oportuit tribuendo, vituperat, tot reperisset errata: docuissemusque eum luce clarius, sanctos Rom. Pontifices prædecessores nostros, quos præter omnem modestiam iniuriose lacerat, in suis canonibus seu constitutionibus, quas mordere nititur, nunquam errasse: quia iuxta Prophetam, nec in Galaad resina, nec medicus deest. Sed obaudiuit semper, & prædicta citatione, omnibusque & singulis supradictis spretis venire contempsit, ac vsque in præsentem diem contumax atque animo indurato censuras vltra annũ sustinuit: & quod deterius est, addens mala malis, de citatione huiusmodi notitiam habens, in vocem temerariæ appellationis prorupit, ad futurum concilium, contra Constitutionem Pii II. ac Iulij II. prædecessorum nostrorum, qua cauetur, taliter appellantes hæreticorũ pœna plectendos, (Frustra etiam concilij auxilium implorauit, qui illi se non credere palã profitetur) ita vt contra ipsum, tanquam de fide notorie suspectũ, immo vere hæreticum, absque vlteriori citatione vel mora, ad condemnationem & damnationem eius, tamquam hæretici, ac ad omnium & singularum suprascriptarum pœnarum & censurarum seueritatem procedere possemus. Nihilominus de eorundem fratrum nostrorum consilio, omnipotentis Dei imitantes clementiam, qui non vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat: omnium iniuriarum hactenus nobis & Apostolicæ sedi illatarum obliti, omni qua possumus pietate vti decreuimus, & quantum in nobis est, agere, vt proposita mansuetudinis via, ad cor reuertatur, & à prædictis recedat erroribus, vt ipsum tamquam filium illum prodigum ad gremium Ecclesiæ reuertentem, benigne recipiamus. Ipsum igitur Martinum, & quoscunque ei adhærentes, eiusque receptatores & fautores, per viscera misericordiæ Dei nostri, & per aspersionem sanguinis Domini nostri Iesu Christi, quo & per quẽ humani generis redẽptio, & sanctæ matris Ecclesiæ ædificatio facta est, ex toto corde hortamur & obsecramus, vt ipsius Ecclesiæ pacem, vnitatem & veritatem, pro qua ipse Saluator tam instanter orauit ad patrem, turbare desistant, & à prædictis tam perniciosis erroribus prorsus abstineant: inuenturi apud nos, si effectualiter paruerint, & paruisse per legitima documenta nos certificauerint, paternæ charitatis affectum, & apertum mansuetudinis & clementiæ fontem.

Hier. 8. C *Vana Lutheri prouocatio ad futurum concilium.* *Ezec. 18.* D *Luc. 15.* *Ioan. 17.* E

Inhibentes nihilominus eidem Martino exnunc, vt interim ab omni prædicatione seu prædicationis officio omnino desistat. Alioquin, vt ipsum Martinum, si forte iustitiæ & virtutis amor à peccato non retrahat, indulgentiæq; spes ad pænitentiam non reducat, pœnarum terror coerceat disciplinæ, eundem Martinum, eiusque adhærentes, complices, fautores, & receptatores tenore præsentium requirimus & monemus, in virtute sanctæ obedientiæ & sub prædictis omnibus & singulis pœnis, eo ipso incurrendis, districte præcipiendo mandamus, quatenus infra sexaginta dies, quorum viginti pro primo, viginti pro secundo & reliquos viginti dies prò tertio & peremptorio termino assignamus, ab affixione præsentium in locis infrascriptis, immediate sequentes numerãdos, ipse Martinus, cõplices, fautores, adhærentes, & receptatores prædicti, à præfatis erroribus, eorumque prædica- *Luthero inhibetur prædicare.*

tione ac publicatione & assertione, defensione quoque & librorum seu scripturarum editione super eisdem siue eorum aliquo omnino desistant. librosq; ac scripturas omnes & singulas, prefatos errores seu eorū aliquos quomodolibet continentes, comburant, vel cōburi faciant. Ipse etiam Martinus errores & assertiones huiusmodi omnino reuocet, ac de reuocatione huiusmodi per publica documenta in forma iuris valida, in manibus duorum prælatorum consignata, ad nos intra alios similes sexaginta dies transmittenda, vel per ipsummet (si ad nos venire voluerit, quod magis placeret) cum præfato plenissimo saluo conductu, quē exnunc concedimus, deferenda, nos certiores efficiat, vt de eius vera obedientia nullus dubitationis scrupulus valeat remanere. Aliàs si (quod absit) Martinus præfatus, cōplices, fautores, adherētes & receptatores prædicti secus egerint, seu præmissa omnia & singula infra terminum predictū cum effectu non adimpleuerint; Apostoli imitantes doctrinā, qui hæreticum hominē, post primam & secundā correptionem, vitandum docuit, exnunc prout extunc, & econuerso, eundem Martinum, cōplices, adhærentes, fautores, & receptatores præfatos, & eorū quemlibet, tamquam aridos palmites in Christo nō manentes, sed doctrinam contrariam catholicæ fidei inimicam, siue scandalosam, seu damnatā, in non modicam offensam diuinæ maiestatis, ac vniuersalis Ecclesiæ & fidei Catholicæ detrimentum & scandalū dogmatizantes & prædicantes, claues quoque Ecclesie vilipendentes, notorios & pertinaces hereticos eadem auctoritate fuisse & esse declarantes, eosdē vt tales, harum seriē condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omnibus vtriusq; sexus Christifidelibus supradictis volumus & mandamus. Eosque omnes & singulos omnibus supradictis & aliis cōtra tales à iure inflictis pœnis, præsentium tenore subijcimus, & eisdem irretitos fuisse & esse decernimus & declaramus.

Lutherus errores suos per publica instrumēta reuocare iubetur.

Inhibemus præterea sub omnibus & singulis præmissis pœnis, eo ipso incurrendis, omnibus & singulis Christifidelibus superius nominatis, ne scripta, etiam præfatos errores nō continentia, ab eodē Martino quomodolibet condita vel edita, aut condenda vel edenda, seu eorū aliqua, tamquam ab homine orthodoxæ fidei inimico, atque ideo vehementer suspecta, & vt eius memoria omnino deleatur de Christifidelium consortio, legere, asserere, predicare, laudare, imprimere, publicare siue defendere per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, tacite vel expresse, publice vel occulte, seu in domibus suis siue aliis locis, publicis vel priuatis, tenere quoquo modo præsumant: quinimmo illa comburant, vt præfertur. Monemus insuper omnes & singulos Christifideles supradictos, sub eadem excōmunicationis latæ sententiæ pœna, vt hæreticos prædictos declaratos & condemnatos, mandatis nostris non obtemperantes, post lapsum termini supradicti euitent, & quantū in eis est, euitari faciant, nec cū eisdem vel eorum aliquo cōmercium aut aliquam conuersationem seu cōmunionem habeant, nec eis necessaria ministrēt. Ad maiorem præterea dicti Martini, suorūq; complicū, fautorum & adhærentium, ac receptatorū predictorum, sic post lapsum termini prædicti declaratorum hæreticorū & condemnatorum confusionē, vniuersis & singulis vtriusque sexus Christifidelibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, Patriarchaliū, Metropolitanarum, & aliarum cathedraliū, collegiatarū, ac inferiorū Ecclesiarum prælatis, capitulis, aliisq; personis Ecclesiasticis, secularibus & quorumuis ordinū etiam Mendicantiū (præsertim eius congregationis, cuius dictus Martinus est professus, & in qua degere vel morari dicitur) regularibus, exemptis & non exemptis, necnon vniuersis & singulis principibus, quacunque ecclesiastica vel mūdana fulgentibus dignitate, Regibus, Imperatoris Electoribus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, capitaneis, conductoribus, domicellis, cōmunitatibus, vniuersitatibus, potentatibus, ciuitatibus, terris, castris, & locis, seu eorū habitatoribus, ciuibus & incolis, omnibusq; aliis & singulis supradictis, per vniuersum orbē, præsertim in eadem Alemania constitutis mandamus, quatenus sub prædictis omnibus & singulis pœnis, ipsi vel eorum quilibet, præfatum Martinum, complices, adhærentes, receptantes, & fautores personaliter capiant, & captos ad nostram instantiam retineant, & ad nos mittant: Reportaturi pro tam bono opere, à nobis & sede Apostolica remunerationem præmiumq; condignum: vel saltem eos & eorum quemlibet, de metropolitanis, cathedralibus, collegiatis, & aliis Ecclesijs domibus, monasteriis, conuentibus, ciuitatibus, dominijs, vniuersitatibus, cōmunitatibus, castris, terris ac locis respectiue tam clerici & regulares, quàm laici omnes & singuli supradicti omnino expellant. Ciuitates vero, dominia, terras, castra, villas, comitatus, fortalicia, oppida, & loca quæcunque vbilibet consistentia eorum & earū respectiue: metropolitanas, cathedrales, collegiatas & alias Ecclesias, monasteria, prioratus,

Omnia Lutheri opera prohibentur.

Mādatū de capiendo Luthero & complicibus suis, & Pontifici assignandis.

A domus, conuentus, & loca religiosa vel pia, cuiuscunque ordinis, vt præfertur, ad quæ præfatum Martinum, vel aliquem ex prædictis, declinare contigerit, quamdiu ibi permanserint, & triduo post recessum, Ecclesiastico subiicimus interdicto.

Et vt præmissa omnibus innotescant, mandamus insuper vniuersis patriarchis, archiepiscopis, episcopis, patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium ac collegiatarum Ecclesiarum prælatis, capitulis, aliisque personis Ecclesiasticis, secularibus & quorumuis ordinum supradictorum regularibus, fratribus religiosis, monachis, exemptis & non exemptis supradictis, vbilibet præsertim in Alemania constitutis, quatenus ipsi vel eorum quilibet sub similibus censuris & pœnis, eo ipso incurrendis, Martinum, omnesque & singulos supradictos, qui elapso termino huiusmodi mandatis seu monitis nostris non paruerint, in eorum Ecclesijs, Dominicis & aliis festiuis diebus, dum inibi B maior populi multitudo ad diuina conuenerit, declaratos hæreticos & condemnatos publice nuncient, faciantque & mandent ab aliis nunciari, & ab omnibus arctius euitari. Necnon omnibus Christifidelibus, vt eos euitent, pari modo sub prædictis censuris & pœnis. Et præsentes literas vel earum transumptum sub forma infra scripta factum, in eorum Ecclesijs, monasteriis, domibus, conuentibus, & aliis locis, legi, publicari, atque affigi faciant. Excommunicamus quoque & anathematizamus omnes & singulos, cuiuscunque status, gradus, conditionis, præeminentiæ, dignitatis aut excellentiæ fuerint, qui, quo minus præsentes literæ, vel earum transumpta, copiæ seu exemplaria in suis terris & dominiis legi, affigi & publicari possint, fecerint: vel quoquo modo procurauerint per se vel alium seu alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, tacite vel expresse. Postremo, quia difficile foret præsentes literas ad singula quæque loca deferri, in quibus necessarium foret: volumus & Apostolica auctoritate decernimus, quòd C earum transumptis manu publici notarij confectis & subscriptis, vel in alma vrbe impressis, & sigillo alicuius Ecclesiastici prælati munitis, vbique stetur, & plena fides adhibeatur, prout originalibus literis staretur & adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Et ne præfatus Martinus, omnesque alij supradicti, quos præsentes literæ quomodolibet concernunt, ignorantiam earundem literarum, & in eis contentorum omnium & singulorum prætendere valeant, literas ipsas in basilicæ principis Apostolorum, & cancellariæ Apostolicæ, necnon Cathedralium Ecclesiarum Brandeburgen. Misnen. & Merspergen. valuis affigi & publicari debere volumus: decernentes, quòd earundem literarum publicatio sic facta, supradictum Martinum, omnesque alios & singulos prænominatos, quos literæ huiusmodi quomodolibet concernunt, perinde arctent, ac si literę ipsæ die affixionis & publicationis huiusmodi, eis personaliter lectæ & intimatæ forent: cum non sit verisimile, quòd ea quæ tam patenter fiunt, debeant apud eos incognita D remanere. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, seu si supradictis omnibus & singulis, vel eorum alicui, aut quibusuis aliis à sede Apostolica prædicta, vel ab ea potestatem habentibus, sub quauis forma, etiam confessionali, & cum quibusuis etiam fortissimis clausulis, aut ex quauis causa seu grandi consideratione, indultum vel concessum existat, quòd interdici, suspendi vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales id importantes, de indulto huiusmodi mentionem, eiusdem indulti tenores, causas & formas, perinde ac si de verbo ad verbum insererentur, ita vt omnino tollantur, præsentibus pro expressis habentes.

Iubetur Lutherus hæreticus publicari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ damnationis, reprobationis, reiectionis, decreti, declarationis, inhibitionis, voluntatis, mandati, hortatio- E nis, obsecrationis, requisitionis, monitionis, assignationis, concessionis, condemnationis, subiectionis, excommunicationis, & anathematizationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo vicesimo, decimoseptimo Calendas Iulij, Pontificatus nostri anno octauo.

Visa. R. Milanesius Albergatus.

LEO PAPA DECIMVS.

Bulla contra Martinum Lutherum, illiusque complices, fautores, & ſequaces, ac alios ſanctæ fidei Christianæ inimicos.

Edita anno domini 1520.

Ex bibliotheca Illustrissimi Iulij Antonij Sanctorij Cardinalis ſanctæ Seuerinæ. erat autem impresſa Romę an. 1546.

Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Ad futuram rei memoriam.

DECET Romanum Pontificem, ex tradita ſibi diuinitus poteſtate, pęnarum ſpiritualium, & temporalium, pro meritorum diuerſitate, diſpenſatorem conſtitutum, ad reprimendum nefarios conatus peruerſorum, quos noxiæ voluntatis adeo deprauata captiuat intentio, vt Dei timore poſtpoſito, canonicis ſanctionibus, mandatisque apoſtolicis neglectis, atque contemptis, noua & falſa dogmata excogitare, ac in Eccleſia Dei, nefarium ſchiſma inducere, aut ſchiſmaticis ipſis, inconſutilem redemptoris noſtri tunicam, orthodoxæque fidei vnitatē ſcindere ſatagentibus, fauorē præbere, aſſiſtere, adhęrereque non verentur, ne Petri nauicula, ſine Gubernatore & remige nauigare videatur, contra tales, eorumque ſequaces, acrius inſurgere, & exaggeratione pœnarum, & aliàs opportuno remedio ita prouidere, ne iidem contemptores in reprobum ſenſum dati, illisque adhærentes, falſis commentis, ac ſubdolis eorum malitiis ſimplicem turbam decipiant, ac in eundem errorem & ruinam ſecum trahant, ac veluti morbo contagioſo, contaminent, & ad maiorem ipſorum damnatorum confuſionem, omnibus Chriſtifidelibus, publice oſtendere, ac palam declarare, quàm formidabilium cenſurarum & pœnarum illi rei exiſtant ad hoc, vt ipſi ſic declarati & publicati, confuſi tandem & compuncti, ad cor ſuum redire, & propriæ ſaluti conſulere valeant: ceterique, eorum exemplo, diſcant à ſimilibus abſtinere, & ab eorundem excommunicatorum, & anathematizatorum, prohibita conuerſatione & participatione, ac etiam obedientia, ſe penitus ſubtrahant, vt diuinam vltionem euadant, illorumque damnationis participes minime fiant. Sane aliàs, cum quidam falſi fidei cultores, mundi gloriam quærentes, ac (humani generis hoſte inſtigante) quamplures & varios errores, iamdiu per Concilia & prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones damnatos, vtpote hæreſim etiam Græcorum, & Bohemorum, vt vidimus & legimus, continentes. Alios vero vel hæreticos, aut falſos, ſeu ſcandaloſos, vel piarum auriū offenſiuos, vel ſimplicium mentium ſeductiuos nouiter ſuſcitaſſent, & in inclyta natione Germanica ſeminaſſent: Nos noſtro, prout paſtorali incumbebat officio, errorum huiuſmodi virus peſtiferum, vlterius tolerare ſeu diſſimulare, (ſine Chriſtianæ religionis nota, atque orthodoxæ fidei iniuria) non valentes: ac huiuſmodi peſti, morboque canceroſo, ne in agro Dominico, tamquam vepris nociua, vlterius ſerperet, viam præcludere cupientes: habita ſuper eiſdem erroribus & eorum ſingulis cum venerabilibus fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, necnon ſacræ Theologiæ, & vtriuſque iuris profeſſoribus, diligenti diſcuſſione & matura deliberatione: cum illi à Catholica fidei traditione, & à vera diuinarum ſcripturarum recepta interpretatione deuiare, & contra ſanctorum Patrum determinationes, Conciliorumque & ſummorum Pontificum expreſſas ordinationes, ſeu Canones eſſe, reperti fuiſſent: Articulos ſiue errores ipſos, vt hæreticos, aut ſcandaloſos, ſeu falſos, aut piarum aurium offenſiuos, & veritati catholicæ obuiantes: de eorundem fratrum conſilio & aſſenſu, & aliorum prælatorum matura deliberatione, prout in ſimilibus conſueuerunt prædeceſſores noſtri, ac ſedes Apoſtolica procedere, damnauimus, reprobauimus, & omnino reiecimus: & pro damnatis, reprobatis, & reiectis ab omnibus vtriuſque ſexus Chriſtifidelibus haberi debere decreuimus, & declarauimus: ac omnibus & ſingulis Chriſtifidelibus tam laicis, quàm clericis ſecularibus, & quorumuis ordinum regularibus, & aliis quibuſcunque perſonis quauis dignitate, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, & aliis prælatis, ac conuentibus, & vniuerſitatibus, etiam ſtudiorum generalium: necnon regibus, & Imperatori, electoribus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, capitaneis, conductoribus, domicellis, omnibuſque officialibus, iudicibus, notariis eccleſiaſticis, & ſecularibus, communitatibus, vniuerſitatibus, †potentatibus, ciuitatibus, caſtris, terris, & locis, ſeu eorum vel earum ciuibus, habitatoribus, &

Mali pœnarū acerbitate reuocandi, vt ceteri timere diſcant.

Quomodo errores in fide deprehendantur.

Per bullam Exurge, quæ habetur pag. 63.

† poteſtatibus

A bus,& incolis,& quibusuis aliis personis ecclesiasticis vel regularibus per vniuersum orbem vbicunque,præsertim in Alemania constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ,& sub excommunicationis latæ sententiæ,ac diffidationis & criminis læsæ maiestatis, & hæreticorum,& fautorum eorundem in iure expressis, ac aliis etiam tunc expressis pœnis,eo ipso,& absque vlteriori declaratione, per omnes & singulos supradictos (si contra fecerint) incurrendis,præcepimus,atque mandauimus:ne præfatos errores,aut eorum aliquos,peruersamque doctrinam huiusmodi,asserere,affirmare, defendere, prædicare, aut illa quomodolibet,publice vel occulte,quouis quæsito ingenio vel colore, tacite vel expresse fouere præsumerent. Et quia supradicti errores & plures alij in libellis seu scriptis cuiusdam Martini Lutheri continebantur: libellos ipsos,& omnia dicti Martini scripta, seu prædicationes,quæ in latino vel quocunque alio idiomate reperiebantur, in quibus dicti errores
B seu aliquis eorum continerentur,similiter damnauimus,reprobauimus, atque reiecimus: & pro omnino damnatis,reprobatis,& reiectis haberi voluimus:ac in virtute sanctæ obedientiæ,& sub pœnis prędictis, omnibus & singulis Christifidelibus tunc expressis mandauimus:ne huiusmodi scripta,libellos, prædicationes,seu cedulas,vel in eis contenta capitula,errores aut articulos supradictos continentia legere,asserere,prædicare,laudare,imprimere, publicare, seu defendere, per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, tacite vel expresse,publice vel occulte,aut domibus suis siue aliis,publicis vel priuatis locis tenere quoquomodo præsumerent:Quinimmo,illa statim,post literarum nostrarum super his editarum,publicationem vbicunque forent,per ordinarios & alios in dictis literis expressos, diligenter quæsita, publice & solemniter in præsentia cleri & populi sub omnibus pœnis,in dictis literis expressis comburerent: ipsique Martino, vt ab omni prædicatione, seu prædicationis officio,omnino desisteret: alioquin eum,eiusque adhærentes, compli-
C ces,fautores,& receptatores requisiuimus & monuimus, & in virtute sanctę obedientiæ, & supradictis pœnis districte præcipiendo mandauimus, vt infra sexaginta dies: quorum viginti pro primo,viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino assignauimus:ab affixione in locis tunc expressis,immediate sequentibus numerandos:vt à prefatis erroribus,eorumque prædicatione & publicatione,& assertione, defensione quoque,& librorum seu scripturarum super eisdem seu eorum aliquo, editione omnino desisterent, librosque & scripturas errores huiusmodi continentes comburerent vel comburi facerent:ac illos ipse Martinus omnino reuocaret ac de reuocatione huiusmodi per publica documenta nos certiores faceret,& cum pleno saluo conductu sibi concesso,ad nos veniret,vt de eius vera obedientia omnibus plene constaret: aliàs eum,eiusque complices,adhærentes,fautores,& receptores & eorum quemlibet,tanquam notorios & pertinaces hæreticos fuisse et esse declarauimus: eosque vt tales condemnauimus, et
D eos pro talibus,ab omnibus vtriusque sexus Christifidelibus haberi voluimus atque mandauimus:eosque & aliis contra tales à iure inflictis pœnis subiecimus, & illos hæreticos fuisse & esse decreuimus & declarauimus. Inhibuimus quoque,sub eisdē pœnis,eisdem Christifidelibus,ne eius scripta,etiam præfatos errores non continentia, tanquam ab homine orthodoxę fidei inimico, vt eius memoria omnino de Christifidelium consortio deleretur,legere,asserere,prædicare,laudare,imprimere,publicare,siue defendere,seu in domibus aut aliis locis publicis vel priuatis tenere quoquomodo præsumerent, sed illa comburerent. Ipsosque Christifideles sub dictis pœnis monuimus, vt ipsos hæreticos declaratos, & condemnatos mandatis nostris non obtemperantes, post lapsum dicti termini euitarent & euitari facerent,quantum in eis esset, nec cum eis commercium aut aliquam conuersationem seu communionem haberent,nec eis necessaria ministrarent. Et pro maiori
E Martini,suorumque complicum, fautorum, adhærentium, & receptatorum post lapsum termini declaratorum hæreticorum huiusmodi, confusione: eisdem Christifidelibus patriarchis,archiepiscopis,episcopis,& aliis pręlatis Ecclesiarum, capitulis & personis ecclesiasticis,secularibus & regularibus,exemptis & non exemptis,& vniuersis principibus quacunque ecclesiastica,& mundana fulgentibus dignitate Regibus,& Imperatoris Electoribus,& aliis tunc expressis per vniuersum orbem, præsertim in eadem Alemania constitutis,mandauimus,vt ipsi & eorum quilibet Martinum complices,adhærentes,receptatores, & fautores huiusmodi personaliter caperent, & captos ad nostram instantiam retinerent, vel saltem eos & eorum quemlibet à suis ecclesiis, domibus, monasteriis, conuentibus, ciuitatibus, dominiis, vniuersitatibus, comitatibus, castris & terris, omnino expellerent.

Omnia Lutheri scripta quacunque lingua interdicta.

Saluus conductus Luthero concessus vt ad Rom. Pōt. accederet.

ciuitates

ciuitates vero dominia, terras, castra, villas, comitatus, fortalicia, oppida, & loca quæcunque vbilibet consistentia eorumque, & eorum metropolitan. cathedrales, collegiatas, vel alias ecclesias, monasteria, prioratus, domos, conuentus, & loca religiosa vel pia, cuiuscunque ordinis forent, ad quæ ipsum præfatum Martinum, vel aliquem ex prædictis declinare contingeret, quamdiu ibidem permanerent, & triduo post eorum inde discessum Ecclesiastico subiecimus interdicto: necnon patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & aliis prælatis, capitulis, & aliis personis supradictis, præsertim in Alemania constitutis, sub similibus pœnis & censuris mandauimus, vt Martinum & alios supradictos, si elapso dicto termino, mandato & monitione nostris huiusmodi, non paruissent, in eorum ecclesiis, Dominicis, & aliis festiuis diebus (dum inibi maior populi multitudo ad diuina conueniret) declaratos hæreticos & condemnatos, publice nunciarent, facerentque & mandarent ab aliis nunciari, & ab omnibus arctius euitari: ac omnibus Christifidelibus, vt eos euitarent, pari modo, sub prædictis censuris & pœnis, & literas nostras prædictas, vel earum transumptū, cui vbique stari, & plenam fidem adhiberi voluimus, in eorum in ecclesijs, monasteriis, domibus, conuentibus & aliis locis, legi, publicari, atque affigi facerent: Excommunicauimus quoque & anathematizauimus oēs & singulos, cuiuscūque status, gradus, cōditionis, præeminentiæ, dignitatis, aut excellētię forent, quominus literæ vel earū trāsumpta, copiæ siue exemplaria, in suis terris & dominiis, legi, affigi, & publicari possent, facerent publice vel occulte, directe vel indirecte, tacite vel expresse, prout in dictis nostris literis desuper confectis, quarum veriorem tenorem haberi voluimus pro expresso: quasque vt ad Martini, & aliorum monitorum non damnatorum & declaratorum, ac sub eisdem literis comprehensorum notitiam deducerentur, in certis in Romana curia & aliis extra eam expressis locis affigi & publicari iussimus, & per Cursores in dicta curia, extra tamen eam per certos Nuncios nostros, id exequi fecimus: ac voluimus, vt illos literæ ipsæ post affixionem prædictam perinde arctarent, ac si eis eædem literæ personaliter intimatæ forent, plenius continetur. A B C

Multi ex his qui Luthero adhæserunt cōuertuntur.

Cum autem (sicut accepimus) licet post literarum affixionem & publicationem, post elapsum termini seu terminorum huiusmodi in literis per nos præfixi huiusmodi seu præfixorum (quos quidem terminos elapsos fuisse & esse, omnibus Christifidelibus & per præsentes significamus, & fidem facimus) nonnulli ex eis, qui eiusdem Martini errores secuti fuerunt, ipsarum literarum ac monitionum & mandatorum nostrorum notitiam habentes, spiritu sanioris consilij ad cor reuersi, errores suos confitentes, & hæresim in manibus nostris abiurantes, & ad veram fidem Catholicam se conuertentes, absolutionis beneficium, iuxta facultatem eisdem Nunciis desuper concessam obtinuerint, & in nonnullis ciuitatibus & locis dictæ Alemanię, libri et scripturæ dicti Martini iuxta mandata nostra publice cremati fuerint: tamen ipse Martinus (quod non sine graui animi molestia & mentis nostræ perturbatione referimus) in reprobum sensum datus, non solum errores suos, infra præmissum terminum reuocare, & de reuocatione huiusmodi nos certiores facere, seu ad nos venire contempsit: verum tanquam petra scandali peiora prioribus contra nos & hanc sanctam sedem & fidem Catholicam scribere & prædicare, & alios ad hoc inducere non veritus, propter quod, sicut ipse iam hæreticus est declaratus, ita & alij etiam non paruæ auctoritatis & dignitatis, propriæ suæ salutis immemores, ipsius Martini pestiferam hæreticorum sectam publice & notorie sequentes, eique palam & publice, auxilium, consilium, & fauorem subministrantes, ipsumque Martinum in suis inobedientia & contumacia confouentes, & alij publicationem dictarum literarum impedientes, pœnas in dictis nostris literis contentas damnabiliter incurrerunt: & hæretici merito sunt habendi, atque ab omnibus Christifidelibus euitandi, dicente Apostolo, Hæreticum hominem, post vnam & secundam correctionem deuita: sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Vt igitur cum Martino & aliis hæreticis excomunicatis & anathematizatis & maledictis merito copulentur, & sicut in delinquendo dicti Martini pertinaciam sequuntur, ita pœnarum & nominis participes fiant, secumque Lutherani vocem, & debitas portent pœnas, cum præmissa adeo manifesta & notoria sunt effecta, & †permanentes, ita vt nulla probatione aut monitione vel citatione indigeant, prout sic fore decernimus & declaramus: Martinum & alios, qui eundem Martinum in suo prauo & damnato proposito obstinatum sequuntur, ac etiam eos, qui eum etiam præsidio militari defendunt, custodiunt, & propriis facultatibus vel aliàs quomodolibet sustentare non verentur

Lutherus impœnitens. D

E

Tit. 3.

Lutherus & eius cōplices, omnes iuris pœnas in hæreticos latas incurrisse declarantur.

†permanentia

A .verentur, ac auxilium, consilium vel fauorem, quouis modo præstare & subministrare præsumpserunt & præsumunt, quorum omnium nomina & cognomina, & qualitates, etsi quauis celsa vel grandi præfulgeant dignitate, præsentibus haberi volumus pro expressis, ac si nominatim exprimerentur, ac in illorum publicatione vigore præsentium facienda nominatim exprimi possent, decernimus: excommunicationis & etiam anathematis, necnon maledictionis æternæ & interdicti, ac in eos & eorum descendentes dignitatum, honorum, & bonorum priuationis & inhabilitationis ad illa: Necnon bonorum confiscationis, & criminis læsæ Maiestatis, & alias sententias, censuras & pœnas, etiam in hæreticos à canonibus inflictas in dictis literis contentas damnabiliter incidisse: Ciuitates quoque, terras, castra, oppida, & loca, in quibus tunc pro tempore fuerint, & ad quæ eos declinare contigerit, ac quæ in illis sunt, ac alias etiam cathedrales & metropolitan. monasteria, & alia religiosa & pia loca, etiam exempta & non
B exempta, quocunque ecclesiastico interdicto supposita esse ita, vt illo, durante illis, prætextu cuiusuis indulti Apostolici, præterquàm in casibus à iure permissis, & in illis, non aliàs quàm ianuis clausis, ac excommunicatis & interdictis exclusis, nequeant missas & alia diuina officia celebrari, Apostolica auctoritate tenore præsentium declaramus: illosque pro excommunicatis & anathematizatis, maledictis, interdictis, priuatis, & inhabilibus, vbicunque locorum denuntiari & publicari, ac ab omnibus Christifidelibus arctius euitari præcipimus & mandamus. Et vt in omnibus tantum in Dei† Ecclesiæ suæ vilipendium, Martini & sequacium & aliorum inobedientium obstinatæ temeritatis audacia innotescat, ne morbida pecus gregem inficiat, parsque syncera ad infectionem trahatur: vniuersis & singulis patriarchis, archiepiscopis, episcopis, patriarchalium metropolitan. cathedralium, & collegiatarum Ecclesiarum prælatis, capitulis, & personis ecclesia-
C sticis, & quorumuis ordinum etiam Mendicantium religiosis exemptis & non exemptis vbilibet constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub dictæ excommunicationis latæ sententiæ pœnis, mandamus: quatenus ipsi & quilibet eorum, si & postquam vigore præsentium requisiti fuerint, infra tres dies: quorum vnum pro primo, & alium pro secundo, & reliquum pro tertio & peremptorio termino, ac canonica monitione præmissa assignamus: eosdem Martinum & alios excommunicatos, anathematizatos, maledictos, & hæreticos declaratos, aggrauatos, interdictos, priuatos, & inhabiles, & in præsentium executione nominatos in eorum Ecclesijs Dominicis, & aliis festiuis diebus (dum maior inibi populi multitudo conuenerit ad diuina) cum Crucis vexillo pulsatis campanis & accensis candelis, ac demum extinctis & in terram proiectis, & conculcatis, cum trina lapidum proiectione, aliisque cæremoniis in similibus obseruari solitis, publice nuntient, & faciant & mandent ab aliis nuntiari, & ab omnibus Christifidelibus ar-
D ctius euitari.

† & Lutherus vbique iubetur nuntiari hæreticus.

Ad maiorem insuper præfati Martini, aliorumque hæreticorum supradictorum adhærentium & sequacium & fautorum confusionem, in virtute sanctæ obedientiæ mandamus omnibus & singulis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliarum Ecclesiarum Prælatis, vt sicut ipsi, ad sedandum schismata, auctore Hieronymo, constituti fuerunt; ita nunc, vrgente necessitate, prout eorum incumbit officio, constituant se murum pro populo Christiano non tacendo tanquam canes muti non valentes latrare, sed incessanter clamando & exaltando vocem & prædicando & prædicari faciendo verbum Dei, ac veritatem fidei Catholicæ contra damnatos articulos, & hæreticos supradictos. Necnon omnibus & singulis parochialium ecclesiarum rectoribus, ac religiosis quorumcumque ordinum, etiã Mendicantium, exemptis & nõn exemptis, vt præmittitur, similiter in virtute sanctæ
E obedientiæ mandamus, vt sicut ipsi nubes à Domino constituti sunt, ita spiritualem imbrem in populo Dei seminare, & contra supradictos articulos, vt præfertur, damnatos, sicut etiam eorum incumbit officio, publice publicare non vereantur: Scriptum est enim, quòd perfecta charitas foras mittit timorem. Vos igitur & vestrum singuli onus tam meritorij negotij deuota mente suscipientes: vos in illius executione sic solicitos, ac verbo & opere studiosos, atque diligentes exhibeatis, quòd ex vestris laboribus, diuina nobis fauente gratia, sperati fructus adueniant; ac per solicitudinem nostram, quæ causas pias gerentibus pro retributione debetur, palmam gloriæ non solum consequi mereamini, verum etiam apud nos & sedem prædictam non immerito valeatis de exacta diligentia vestra vberius commendari.

Ecclesiarum prælati & rectores excitantur, vt ardenter prędicent verbũ Dei cõtra Lutheri errores.

1. Ioan. 4.

Verum, quia difficile foret præsentes declarationis & publicationis literas ad præsentiam & personam propriam Martini, & aliorum declaratorum & excommunicatorum huiusmodi personaliter deducere, propter eis fauentium potentiam: voluimus, vt affixio & publicatio præsentium literarum in valuis duarum cathedralium seu metropolitan. aut vnius cathedralis & alterius metropolitan. in dicta Alemania consistentium ecclesiarum, per vnum ex Nuntiis nostris ibidem existentibus facta, ita eos liget & arctet, Martinumque & alios declaratos, & damnatos huiusmodi, demonstret, in omnibus & per omnia, ac si eis & eorum cuilibet personaliter intimatæ & præsentatæ fuissent. Et quia etiam difficile foret præsentes literas ad singula quæque loca deferre, in quibus earum publicatio necessaria foret, volumus, & præfata auctoritate decernimus, quòd earum transumptis, sigillo alicuius prælati ecclesiastici, seu ex Nuntiis nostris prædictis munitis, & manu alicuius publici Notarij subscriptis vbique stetur, prout præsentibus originalibus literis staretur, si essent exhibitæ vel ostensæ: Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, quæ in prioribus literis nostris prædictis voluimus non obstare: ceterisque contrariis quibuscunque. A B

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, declarationis, præcepti, mandati, assignationis, voluntatis, & decreti, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo vigesimo, tertio Nonas Ianuarij, Pontificatus nostri anno octauo.

De Curia.

De. de Comitibus. C

LEO PAPA DECIMVS.

Episcopi & hæreticæ prauitatis inquisitores procedere possunt contra maleficos & sortilegos: nec eorum circa hæc iurisdictio impeditur aut diminuitur, ex eo quòd ipsis aliquis alius adiungitur per summum Pontificem, vt cum ipsis in hæc delicta inquirat. iudices & officiales seculares absque remissione processuum sententias latas à iudicibus ecclesiasticis super hæc crimina exequantur, & traditos curiæ seculari puniant: quod si renuerint, compellantur per ecclesiasticas censuras.

Vniuersis & singulis locorum ordinariis ac hæreticæ prauitatis inquisitoribus in dominio Venetorum consistentibus, Salutem & apostolicam benedictionem. D

Edita anno Domini 1521.

Ex Directorio Illustrissimi Iacobi Sabelli Cardinalis, reipu. Christianæ inquisitoris generalis, fol. 424.

ONESTIS petentium votis libenter annuimus, eaque fauoribus persequimur opportunis. Aliàs ad petitionem dilectorum filiorum nobilium virorum Ducis & dominij Venetorum, cum in Brixiensi & Pergamensi ciuitatibus & diœcesibus, quoddam hominum genus perniciosissimum ac damnatissimum labe hæretica, per quam suscepto renuntiabatur baptismatis sacramento, Dominum abnegabant, & satanæ, cuius consilio seducebantur, corpora & animas conferebant, & vt illi rem gratam facerent, in necandis infantibus passim studebant, & alia maleficia & sortilegia exercere non verebantur, quod ita factum esse videbatur, vt ad eorum errorem extirpandum opportuna adhiberentur remedia. Volentes etiam eiusdem generis nonnullos indicibili pœna obstinate vitam potius perfide amittere, quàm errorem suum cognoscere maluisse, & propterea de rigoroso nimium (vt dicebatur) vestri ordinariorum contra tales processu; dubitantes, Venerabilem fratrem Episcopum Polensem nostrum & Apostolicæ sedis apud eosdem Ducem et dominium Nuntium vobis adiungendum duximus, cum facultate per se vel alium, seu alios processus per vos habitos, seu factos examinandi, et reuidendi: et si vos inquisitores processus prædictos rite et recte, ac iuxta formam iuris habitos fecissetis contra tale hominum damnatorum genus vnà vobiscum procedendi et inquirendi; nec non procuratores et aduocatos, scribas ceterosque ad inquisitionis E

A præfatæ exercitium necessarios et opportunos, officiales et ministros cum competentibus salariis deputandi, et homines prædictos (quòd redire ad Ecclesiæ vnitatem vellent) clementer suscipiendi, eisque pænitentiam salutarem iniungendi, et eos absoluendi etiam in vtroque foro, et incorrigibiles condemnandi, et brachio seculari tradendi, ceteraque quæ vos de iure, vel consuetudine facere possetis, & deberetis faciendi, gerendi, exercendi, & exequendi, prout in literis desuper confectis continetur.

Cum igitur commissionis huiusmodi vigore præfatus Nuntius, venerabilem fratrem Episcopum Iustinopolitanum in partibus illis commorantem, ad præmissa vnà vobiscum pertractanda et exequenda subdelegauerit, vosque et ipse subdelegatus in valle Comunica Brixiensis diœcesis, vbi maxime huiusmodi damnati generis homi-
B nes vigent & pullulant, processeritis; ac nonnullos culpabiles repertos, & curiæ seculari tradendos, necnon iam condemnatos habueritis, videtur, quòd per Venetorum collegium Prætori Brixiensi mandatum fuerit, ne sententias huiusmodi exequeretur, & vobis & eidem subdelegato, ne ad executionem illarum procederetis inhiberet, prout inhibitum fuit: ac expensas & salaria pro huiusmodi inquisitionis negotio necessaria submoueret, & retraheret: necnon processus contra culpabiles prædictos habitos & factos eis transmitteret, seu transmitti faceret: &, quod deterius est, subdelegatum prædictum ad coram eis in ciuitate Venetiarum comparendum cogeret, & compelleret, prout coactus & compulsus fuit. Et quia propter dictas literas, in quibus dictus Nuntius adiunctus fuit, ab aliquibus hæsitatur, an propter hoc facultas vestra diminuta existat, ita quòd prout ante datas huiusmodi literas potuissetis, procedere non possitis, indecensque & contra iuris & sacrorum canonum dispositionem,
C ac ecclesiasticam libertatem existat, laicos de personis & causis ecclesiasticis se intromittere, nolleque iniunctam à vobis executionem adimplere, nisi processibus, ac sententiis per eos visis & examinatis, ac si ipsi in clericos causasque ecclesiasticas superioritatem & iurisdictionem haberent: cum tamen in clericos causasque huiusmodi, laicis nulla facultas attributa sit, quos obsequendi & exequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, propter quod inter Christi fideles non modicum surgit scandalum.

Iniquum est laicos de personis, aut causis ecclesiasticis se intromittere.

Nos igitur, ne quod ad salutem animarum, & dictarum causarum faciliorem expeditionem introductum est, in damnum & percellationem conuertatur, & propterea ob diuturnitatem temporis infelices animæ huiusmodi peccatis magis grauentur; & ad omne circa hoc dubium tollendum, vos prout ante datas dictas literas de iure & consuetudine seu priuilegio procedere poteratis, necnon etiam contra maleficos
D & sortilegos, ac à fide apostatantes, prout criminis postulauerit qualitas, procedere posse & debere, auctoritate apostolica, tenore præsentium decernimus & declaramus; vobis committentes & mandantes, vt eosdem Venetos, & † illos Ducem, ac officiales suos, ne ipsi vlterius in huiusmodi causis se intromittant, sed quod iniunctas sibi executiones, & forte iniungendas, postquam requisiti fuerint, sine aliqua processuum, per dictos ecclesiasticos iudices factorum visione, vel examinatione prompte exequantur, moneatis & hortemini. Et si hoc facere neglexerint, vel recusauerint, vos eos per censuras ecclesiasticas & alia iuris opportuna remedia, appellatione postposita compellatis. Præmissis ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis, statu-
E tisque & consuetudinibus ciuitatum & diœcesum prædictarum, iuramento, firmatione apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ceterisque contrariis non obstantibus quibuscunque.

Dixi plene ad Eym. Scho. 99 par. 3. super q. 36.
† illorum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die decimoquinto Februarij. Millesimo quingentesimo vigesimo primo. Pontificatus nostri anno octauo.

BREVE SANCTISSIMI Domini Nostri D. Adriani diuina prouidentia Papæ sexti, ad Fredericum Saxoniæ ducem aduersus Lutherum. A

Damnato Martino Luthero, & per totam Europam hæretico publicato per Leonem x. Pont. Max. Fredericus Saxoniæ dux eum in suum veluti clientem recepit; quod ægre ferens, vt debuit, Adrianus sextus eius successor, hoc ad ipsum rescriptum, seu Epistolam hortatoriam dedit, qua omnibus modis conatur pius & sanctissimus Pontifex Frederico persuadere, vt ad sanam mentem reuertatur, cogitetque qualis sit Lutherus & eius præcepta: denique omnia commemorat, quibus principis animus permoneri possit ad catholicam religionem amplectendam: additis insuper multis exemplis, quibus ostendit principes Dei præceptis fauentes felicissimos extitisse, contra vero eius legi repugnantes infelicissimos euasisse.

Edita anno domini 1522.

Ex 4. Concil. tom. pag. 706.

ILECTE fili, Salutem & Apostolicam benedictionem. B

SATIS & plus quàm satis sustinuimus, dilecte in Christo, si forte DEI pietas tuam animam dignetur inuisere, ac dare pœnitentiam ad cognoscendum veritatem, vt resipisceres à diaboli laqueis, à quo captiuus detineris. Nouimus te paterne monitũ à fe. re. prædecessore nostro, vt à te separares perniciem illam Christianæ religionis Martinum Lutherum: & cum iam toti orbi manifestæ essent scelestissimæ machinationes illius, sperauimus & te ad cor pœnitẽs reuersurum. Sed quoniam expectauimus vuas, & ecce quia frustra conflauit conflator, malitię enim tuæ non sunt consumptæ: coegit nos miseratio tui, coegit paternus amor, quo te & tibi subditos Saxones in Dño semper fuimus prosequuti, salutaribus & paternis monitis adhuc conuenire, vt vel tandem resipiscatis, antequàm plane in vos cõueniat, quod mox subdit Propheta: Argentũ reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit eos. Et quid dicemus vobis, quàm quod Galatis suis Paulus: O insensati, quis vos fascinauit veritati non obedire? Currebatis bene. Interrogate patres vestros, ac dicent vobis: maiores vestros, & annunciabunt vobis. Quod ab ea ætate, quo vno eodemque tẽpore vixere Adrianus Rom. Pont. & Carolus ille Magnus Imperator, Saxonicæ fidei plantatores, ad nostra vsque & charissimi in Christo filij nostri Caroli tempora, aui & proaui vestri, atque adeo Saxones omnes, semper habiti estis veluti pacis amatores, fidei propugnatores, & per omnia obediẽtiæ pacifici filij: talesque, vt non immerito Gregorius V. natione Saxo, olim Ro. Pót. Saxonię ducem in Ro. Imperatoris cõstituerit electoré. Quomodo ergo tam cito mutatus est color optimus? Cur tam facile transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium, quod non est aliud, nisi sunt quidam, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi? Quis vineã Domini Sabaoth tam pulchre plantatam est demolitus? Certe exterminauit eã aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Sed vę illud à vobis, à domesticis & amicis, à cruciatu præcordiorũ. Obsecramus te fili dilecte in Christo, leua oculos tuos in directum, & vide vbi sis prostratus. Cõsidera quantam Ecclesiæ Christi, tot malis vndique circumuallatæ ac pene oppressæ, pro opera qua illi subuenire debueras, cladem insuper intulisti. Oppugnatur foris ab infestissimo illo ac potẽtissimo Christiani nominis hoste. Dissident intus principes Reipub. Christianæ, & in mutuam armati perniciem, cruentissimis inter se odiis conflictantur: & in fraterna viscera ferrum stringunt, vt vix ethnici inter se crudelius. An hęc ita tibi visa sunt nõ satis grauia, nisi contritionem induceres super contritionem, nutriens ac fouens serpentem illum in sinu tuo, qui veneno linguæ suæ Ecclesiam & terras infecit adeo, vt nunc peruenerit gladius etiam vsque ad animam? Quanto autem pluris est anima, quàm corpus: tanto grauius est prædictis omnibus horrendum illud & plus quàm tartareum venenum, quo hæresum ac schismatum contagione tot myriades animarum interierunt, intereuntque. Ita tibi debemus omnes, quod nunc passim ab vnitate matris Ecclesiæ recedatur: Quòd auertatur vulgus indoctum, ac bis mille præstigiis ac fascinationibus regrahatur à fide, quam suxit ab vbere materno: Quod basilicæ sint sine plebibus, plebs sine sacerdotibus: sacerdotes sine debita reuerentia, & sine Christo denique Christiani: Quòd sacramenta fidei, non sacra censeantur: Quòd sanctuarium Christi, sanctum esse negetur: quòd dies festi festiuis frustrentur solemniis: Quòd moriantur homines in peccatis suis, rapiantur animę ad tribunal terrificum, nec pœnitentia reconciliati, nec sacra

Esa. 5. a *Hier. 6. g* *Ibid.* *Galat. 3. a.* *Deut. 32. a* *Thre. 4. a* *Gal. 1. b* *Esa. 5. a* *Psal. 79. b.*

C D E

communione

A communione muniti: Quòd pulcherrimus ille tabernaculi ordo confusus sit, & pro Christiana pace ac tranquillitate ad rebellionem, ad rapinas, ad cædes, ad incendia, cum magno ac manifesto Christianæ reipub. discrimine, veluti classico passim excitati. Pro quibus egregijs tuis in Ecclesiam Christi meritis, quo te præmio, immo quo non supplicio dignum censebimus? At dices forte, Serpens me decepit. Dignam certe recepisti mercedem, qui illum nutriuisti in sinu tuo. Sed itane stultus es ac sine corde, vt in eis maxime rebus in quibus errare, damnari est: vni homuncioni cooperto peccatis, quàm tot sanctiss. ab initio patribus, qui in lege Dei meditati sunt die ac nocte: & quàm tot vniuersalibus concilijs, aduersus quæ impudens os illud velut sepulcrum patens, se aperire non erubescit: sanctæ denique & catholicæ Ecclesiæ, cuius ritū, consuetudinem & decreta, à temporibus Apostolorū ad nos vsque inuiolabiliter obseruata, vnus iste sacrilega temeritate damnare præsumit, plus credere potueris? O cæcam dementiam, ac plusquam Iudaicam cæcitatem. At fortassis hoc tibi imposuit, quod veterator ille Martinus & eius sequaces, de capitulis scripturarum visi sunt sua confirmare. Et quis tandem hæreticorum ita non fecit? An non hæ sunt veteris serpentis astutiæ, qui hac veluti esca obducto hamo, miseris animabus mille technis & versutijs semper est insidiatus: quique, quo angularem infringeret veræ fidei lapidem, ac Christianam scinderet vnitatem, in scripturarum agrum, suū seminare semen & peruersam scripturarum intelligentiam, iampridem est aggressus? Cum itaque maxima semper pars Ecclesiarum, imperita turba sit, & vix vnus reperiatur aut alter, qui spiritualibus oculis de scripturarum intelligentia digne valeat iudicare: siquidem librum signatū legimus, quem solus Leo de tribu Iuda dignatus est aperire, ac soluere signacula eius: quæ tandem est ista diabolica excæcatio, vni carnali homuncioni, semper eructanti crapulam & potum, quàm reliquo orbi vniuerso, quàm tot spiritualibus patribus, quorū voluntas semper fuit in lege Domini, C qui vitæ sanctimonia, ostensione spiritus, ac virtute, glorioso denique martyrio suam doctrinam comprobauerunt, in scripturarum intelligentia plus te fidei habere potuisse? O cæcitatem nouam & inauditam. Vnus apostata tibi potuit persuadere, fefellisse priores vniuersos, errare posteros, & in solum se & quos decepit peruenisse Regnum Dei, peruenisse totas miserationum Dei diuitias, ac gratiam vniuersitatis? Et quid non dicimus cum propheta: Heu, heu, heu Domine: ergo ne decepisti populum tuum? Quin potius, cur non deuitatis (secundum Apostolicum præceptum) quæstionibus ac pugnis verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & subuertunt corda audientiū, ex operibus suis, iuxta Dominicam designationem, studuistis cognoscere filium profanum istum, qui ad vos venit primum in vestimentis ouium, lupus intrinsecus rapacissimus? Siquidem non ex folijs, non ex floribus, sed ex fructibus arbor cognoscenda erat. An non manifesti sunt nequissimi fructus eius? Siquidem D sacrilegus hic aduersus Deum, imagines sacras, atque adeo ipsam crucem Christi, sceleratis manibus confringere, & pollutis conculcare pedibus non formidat: contra sacerdotes Dei furore impio temerarie debacchans, non desinit laicos, ad lauandas sibi in eorum sanguine manus, sedulo concitare: Ecclesiā Christi parricidalibus armis oppugnās, hoc agit assiduo, vt suffocentur homines in peccatis suis: hoc vnum elaborat, ne diuina misericordia suis sacramentis, quæ peccatorum remedia efficacia esse voluit, vulneratos in Ecclesia sua curet. Ita enim ea aut sustulit vniuersa, aut hæreseos suæ pestifero infecit veneno, vt toxicum magis requirat, quàm animarum medicinas. Præcepit suis, ne indignanti Deo quis satisfaciat: ne ieiunijs, orationibus, lamentationibus peccata redimat: ne hostia illa placens Deo, corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi, à sacerdotibus offeratur quotidie pro peccatis E nostris. Vota docet non reddere Domino Deo suo. Et cum ipse sit apostata, ac professionis suæ desertor, vt plurimos sui faciat similes, sancta illa Deo vasa polluere non veretur, cōsecratasque Christo virgines, & vitam monasticam professas, extrahere à monasteriis suis, & mundo, immo diabolo, quē semel abiurauerunt, reddere. Quod in veteri lege in vmbraticis sacerdotibus Dominus nō tulit, quod ethnici in idolorum suorum flaminibus omnes sunt abominati, Christi sacerdotes etiam vilissimis copulat meretricibus. Sanctos patres illos, quorum vita & doctrina illustrauit vniuersum mundum, non solum debito honore nō prosequitur, sed multo quàm Cain scelestius despicit, deridet, contemnit, insectatur. Sacrosanctis omnibus vniuersalibus Concilijs impudenti ore palam contradicit, ac sacrilega lingua detrahit: libertatis specie, licentiosam quandā vitam, nullis constrictam legibus ac vere ferinam, inducere conatur. Vnde & ex lex homo, contemptor ac violator legum omnium, in tantam

Antiquum est visitata hæreticorum versutia, sacris literis male intellectis errores suos palliare.

Apoc. 5. b

Hier. 4. a

1. Tim. 6. a

Matth. 7.

Lutheri furor et immanis audacia.

Lutheri præcepta qualia.

Lutherus concilijs detrahit.

in tantam erupit mentis vesaniam, vt sanctissimorum patrum decreta & Ecclesiasticos ca- A
nones igne publico concremare non formidarit. Et breuiter Christianam veritatem, omnem rerum ordinem, pulcherrimâ denique Ecclesiæ faciem, à Christo, ab Apostolis, Apostolicisque viris ac sanctissimis patribus ab initio constitutam, vnus hic post tot centenos annos discindere, inuertere, ac deformare molitur. Quòd si nondum satis etiam internoscis, de Christiano magisterio, an de Antichristi spiritu ista proficiscantur: si ita fascinauit te præstigiator ille vt credere possis vnum hunc perfidissimum apostatam, veluti alterum Helisęum habere duplicem spiritum Heliæ, aut alterum esse (quem se iactitat) Danielem, in quo sit spiritus amplior & intelligentia scripturarum maior, quàm in omnibus olim sanctissimis illis doctissimisque viris, quàm in sacrosancta Ecclesia Catholica, quid est te vno cæcius? Aut si iam ex fructibus arborem cognoscens, in errore persistis tamen, quid te miserius? Sed esto: transfiguratus sit coram te satanas ille in angelum lucis, & quæ manifesta sunt opera carnis ac diabolica, spiritus esse & CHRISTI opera, venenata sua facundia persuadere potuerit: Nunquid non vbique vel hoc ipso prodidit, cuiusnam spiritus sit, quòd omnis eius sermo amarus est, virulentus, arrogans, ac maledicentissimus, nusquàm non scatens conuicijs, blasphemijs, ac scommatibus plusquam venenatis, aduersus omne Christianæ pietatis, modestiæ, mansuetudinis ac benignitatis officium? Nunquid ita docuit Paulus, cuius se iactitat spiritum habere, cum nulla eius extet epistola, quæ non pacem & vnitatem, ac alias id genus virtutes redoleat? An non Romanos suos hortatur in Domino, vt in charitate fraternitatis se diligant, inuicem sectentur quæ sunt pacis, & quæ ædificationis custodiant? Corinthiis an non testatur, se docere in Ecclesijs, Deum, non dissentionis, sed pacis DEVM esse? Et breuiter, nunquid non vbique clamat, vbique docet Euangelica illa tuba, vt digne ambulemus in omni humilitate ac mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate, soliciti seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis, vtque deponamus omnem iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem? Quo igitur pacto maledicentiam, amaritudinem, iram, indignationem, blasphemiam, inflationem, iactationem, quæ ita huic peculiaria sunt, vt illa Paulo, ac illius discipulis vniuersis, qui mitis est ac humilis corde: non Paulini, non Christiani, sed diabolici spiritus esse certissima indicia, vel cęco non clarissime appareat? Ex verbis illius quomodo non intellexisti, Christum in corde suo, an vero Antichristum haberet, secundum quod ipsa veritas in Euangelio ait: Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? De abundantia enim cordis, os loquitur. Et cum scriptum sit, quòd maledici regnum Dei non possidebunt: Item cum in Euangelio dicat Dominus, Quicunque dixerit fratri suo Racha, reus erit Concilio: Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ incendio: illumne esse Antichristi apostolum, cuiquam obscurum esse poterit? Qui non modo sacerdotes Dei, sed & principem sacerdotum Petri successorem, Iesu Christi in terris vicarium, tam nefandis infamibusque nominibus, tam inauditis contumeliis, conuicijs, ac blasphemijs, nusquam non lacerat, discerpit, & insectatur, vt ea commemorare pudica refugiat lingua, & audire horreant aures castæ: Qui Apostolicam cathedram, in qua pręsedit caput Apostolorum Petrus, cui præfuerunt tot sancti Pontifices, quam Ecclesiam principalem, vnde sit exorta vnitas sacerdotalis, sanctus ille & gloriosus martyr Cyprianus non dubitat asserere, impio ac pestilenti ore cathedram pestilentiæ, Antichristianam, diabolicam, & si quæ potuit excogitare nefandiora, toties appellare non cessat: Qui scholas Christianas, quæ tam multos doctissimos sanctissimosque viros, tam egregias in Ecclesia Dei columnas nobis protulerunt, impudica lingua sua, lupanaria, Sodomas & Gomorrhas vbique vocare non verecundatur: Qui non satis habet, omnipotentis Dei sacerdotes probris omnibus, conuicijs, contumelijs, ac blasphemijs horrendis & inauditis, nunquam non publice ac priuatim insectari, quibusuis canibus viliores facere, nisi etiam laicos concitet ad lauandas sibi manus in sanguine ipsorum: Cū tamen quanto honore haberi velit sacerdotes suos, maxime autem principem sacerdotum, idem ipse Dominus in Deuteronomio testatus est, dicens: Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicum intra portas tuas videris verba variari, surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus DEVS tuus, veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis qui indicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistrā.

Marginalia (left): 2.Cor.11. — Qualis Lutheri sermo. — Rom.12.c — 1.Cor.14.g — Galat.6. Ephe.4. Col.3. — Lutherus ex sermone cognosci potuit valde perfidus — Matth.3.b 12.c.23.d 1.Cor.5. Matth.5. — Lutheri in Pont. blasphemia. — Deut.17.b
Marginalia (right): B — C — D — E

Qui

A Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malũ de Israel: cunctusq; populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia. Et Samuel cum sperneretur à filiis Israel, an non dicit Dominus: Non enim te spreuerunt, sed me, ne regnem super eos: manifeste ostendens, inuisibilem se contemni, cum visibilem quis spernit sacerdotem? Quare & Moses murmuranti aduersus se populo respondit: Non aduersus me murmurastis, sed aduersus Dominum Deum vestrum. Quòd si Leuiticos illos sacerdotes tanta honoris prærogatiua pręcellere voluerit Dominus, qui exemplari tantum ac vmbræ deseruiebant cælestium, in vmbratico illo tabernaculo sacrificiorum officia cõsummantes: quo tandem honoris loco eos haberi voluit, quibus tradidit claues regni cælorum? tantamque tribuit potestatem, vt quæ ligarent super terram, ligarentur & in cælis: & quæ soluerent super terram, soluta essent & in cælis: vtque quorum ipsi dimitterent peccata, dimissa forent: B quorum retinerent, forent & retenta? Qui non sanguinem hircorum aut vitulorum, sed hostiam viuam, sanctam, immaculatam, corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi offerunt quotidie pro peccatis nostris, conficiunt verbo suo ac manibus tractant, & breuiter sacramenta omnia, quibus hominibus vita salusque tribuitur animarum suis perficiunt orationibus. Quanto, inquã, honore hos præcellere voluerit Dominus, quis tandẽ dubitabit, quod nec ipse tacuit in Euangelio, cum dicit ad eos: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit & eum qui misit me? Et quid consequitur? Quòd in eundem Christum blasphemus esset & maledicus, qui sacerdoti Christi blasphemat aut maledicit. An non hoc primum mandatum in retributione, Honora patrem & matrem, vt sis longęuus super terram? Qui autem maledicit patri aut matri, morte moriatur. Nunquid ad carnales tantum parentes illud est referendum? Et num minus ad C eos qui nos in Christo regenerauerunt, per quos Christiani sumus, qui nobis peccata dimittunt, qui cælestibus nos pascunt sacramentis? Quid si peccatores sunt & mali sacerdotes? Quid si & parẽtes? Nunquid propterea eos non honorare, aut eis maledicere licebit? Nunquid non & Iudas erat inter eos, quos Dominus misit ante faciem suam, & ad quos dicebat: Quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo aut ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati. An non præcepit ita Apostolus, Obedite præpositis vestris, & subiacete eis? Quòd si malis & peccatoribus non sit obediendum, quibus tandem? Quoniam si dixerimus, peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Ouis es, noli discutere pastorem: Noli te iudicem Dei constituere & Christi. An non ita præcepit Dominus in Euangelio, dicens: Super cathedram Mosis sederunt scribæ & pharisæi: omnia quæcunque dixerint vobis, seruate & fa- D cite: Si quæ autem fecerint male, facere nolite: manifeste significans, habere eos dignitatem, tametsi vitæ essent perditæ. Nunquid idem Dominus, cum postea tempore passionis alapam accepisset à seruo sacerdotis, dicenti sibi: Sic respondes pontifici? aduersus pontificem quidquam dixit contumeliose? quin magis innocentiam suam asserens & ostendens; Si male, inquit, locutus sum, exprobra de malo: sin bene, quid me cædis? An non & Paulus, cũ cæderetur in cõcilio iussu Ananiæ, diceretq; ad eum, Percutiet te Deus paries dealbate: Et tu sedens iudicas me secundum legem, & contra legem iubes me percuti: Audiẽs ab adstantibus, Sic insimulas sacerdotem Dei, maledicendo ipsum? tamen inane nomen & vmbram quandam sacerdotis cogitans, expauit? Nesciebam, inquit, fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: Principi populi tui non maledices. Quo magis miramur, quòd ex istis diabolici spiritus operibus, veluti fructibus nequissimis, arborem pessi- E mam nondum cognouistis. Et quis tandem est ita hebes animo, vt non videat quò nunc prorumpant furiosissimi conatus istius, cum vt quisque est facinorosissimus, desperatissimus aut perditissimus latro aut homicida, sub istius vexillis ac signis conueniant? Ecclesiã iam Christi parricidalibus armis ac sacrilegis manibus, non clam, sed palam oppugnantes, consecrata Deo loca, templa & monasteria exurunt & profanant: Christo dicatas virgines, sacerdotes Christi & monachos crudelissime persequuntur, Ecclesiarum bona diripiunt: & breuiter, rapinis, latrocinijs, cædibus ac incendijs confundunt vniuersa: excæcante nimirum eos iusto Dei iudicio, & in insaniam tam manifestam erumpere permittente, vt neminem iam latere posint scelestissimæ machinationes istius. Atque, hi qui pestifera contagione ipsius infectos sese nunc tandem cognouerunt, schismatico errore deposito,

1.Reg.8.b
Exod.16.b
Matth.16.
Luc.10.
Exod.20.
Deut.5.
Luc.10.
Matth.10.
Hebr.13.c
1.Ioan.1.
Matth.23.
Ioann.18.
Act.24.
Exod.22.d

ſito, ac hæretico furore deſerto, vnitatis ac veritatis domicilium fidei ſanitate repetunt. Inter quos, dilecte nobis in Christo Ieſu, cum & te non ex poſtremis reuerſurum ad ſalutarē matris ſinum ſperaſſemus, quem reuertentem libenter & obuijs excepiſſemus manibus: bona ſpe tandem noſtra fruſtrati, videmus ſupra petram indurauiſſe te faciem tuam: videmus perniciem illam animarum Lutherum ſub tuo patrocinio latitantem, ſuum adhuc virus longe lateque ſpargere. Sed quoniam adhuc potens eſt Dominus Deus etiam de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ, antequam egrediatur vt ignis indignatio eius, & ſuccendatur, nec ſit qui extinguat: ideo te fili dilecte in Christo obſecramus per viſcera noſtri redemptoris Domini noſtri Ieſu Christi, per Christianam vnitatem, per patriæ charitatem, per tuam denique ipſius tuorumque ſalutem, miſerere Eccleſiæ Christi, & tot iam malorū procellis vndique exagitatæ ac pene oppreſſæ tua maxime culpa, aliquando fer opem: miſerere patriæ noſtræ, quæ ſinceræ olim fidei, eximiæ religionis, ſanctæ ſub iugo Domini ac religioſæ obedientię inſigni præcellens gloria, perniciem iſtam religionis Christianæ, ac fidei ac pietatis publicum hoſtem Martinum, in ſuis ſe peperiſſe ac fouiſſe viſceribus, nunc erubeſcit. Miſerere denique tui ipſius, tuorumque miſere ſeductorum Saxonum. Quos, niſi reſipiſcatis, & quidem cito, manet pręſens & certa vltio Diuina, quam neque in hoc ſeculo effugietis, neque in futuro. Hæc dicit Dominus Deus: Audi popule ſtulte, audi princeps qui non habes cor: qui habetis oculos, & non videtis: aures, & non auditis: Me ergo non timebitis, & à facie mea non dolebitis? nunquid non audiſtis, quæ fecerim in diebus antiquis? Legite ſcripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, & inuenietis, quàm grauis ſemper fuerit, & quàm terribilis Diuina vindicta in illos qui in populo Dei ſchiſmata concitauerunt. Nunquid non legiſtis horribilem Diuinam vltionem aduerſus Dathan & Abiron, quòd multitudinem aduerſus Moſen concitauiſſent, quos dehiſcens ſub pedibus terra, & aperiens os ſuum, deglutiuit, & omnia quæ ad eos pertinuerunt, ita vt deſcenderent viuentes in infernum? Et aduerſus Core, quem eandem ob cauſam cum ducentis & quinquaginta viris cæleſtis flamma deuorauit. Quòd ſi ob durius imperium fortaſſis, aut quorundam paſtorum ſeu ignauiam, ſeu malitiam, ſchiſmata excitanda putatis: nunquid non ex libro Regum audiſtis adeo indignatum fuiſſe Dominum aduerſus decem tribus filiorū Iſrael, & in omne ſemen eorum, vt dimouerit eos, & tradiderit in direptionem, donec proijceret eos à facie ſua? Ob quam tandem culpam, niſi quòd ob durius imperium Salomonis, & imprudentius arrogantiuſque reſponſum Roboam regis Hieruſalem, ſciſſæ fuerunt à tribu Iuda & Beniamin? Quàm præſens ſemper fuerit Dominus vindex ſacerdotibus ſuis, an non Saul ab regio abiectus honore, & Ozias Rex Iuda percuſſus lepra, propterea quòd quæ ſacerdotum erant, contra ſacerdotes Domini ſunt auſi vſurpare, ſufficienti vobis potuerunt eſſe argumento? Et breuiter: An non omnes teſtantur hiſtoriæ, vniuerſos vltrice Domini manu infelici periiſſe exitu, qui in Chriſtos Domini ſacrilegas manus inijcere non formidauerunt? Contra autem, felicia omnia & longam illis contigiſſe vitam, qui Christum in ſacerdotibus ſuis venerati ſunt? Moueant ergo vos exempla aliorum, & cogitate quid vobis ſit expectandum, qui venerabilem Dei chorum, in manus tentatis tradere profanas. Proinde quod Dominus per Moſen præcepit vniuerſo populo Iſrael, vt ſepararentur à tabernaculis Core, Dathan & Abiron, nec tangerent quidquam quod ad eos pertineret, ne inuoluerentur in peccatis eorum: hoc & vobis, præcipue autem tibi dilecte fili, eiuſdem Domini noſtri auctoritate præcipimus & obſecramus in Chriſto Ieſu, vt ſeparemini à Martino Luthero, auferatis à vobis petram illam ſcandali, neque tangatis quod illius eſt, ne & vos diuina vltio inuoluat ſubito in peccatis illius. Expurgate quamprimum fermentum illud, quod reliquam fidei veſtræ maſſam corrupit, vt ſitis noua conſperſio, nouaque creatura. Non dedigneris fili dilecte Paulum imitari, quem ſicut viciſti in Eccleſiæ Dei perſecutione, tam grauem animarum perniciem ſub tuo nutriens patrocinio: ita reuerſus ad cor, effice vt omnes intelligant tuam conuerſionem: vtque qui per te ſunt ſcandalizati, in te rurſus glorificent Deum. Maxime autem hoc pręſta quamprimum, vt impurum os illud obſtruatur, vt capuletur blaſphema lingua, quę contra Deum ac ſanctos eius loqui non ceſſat, & virus ſuum vndique ſpargit. Et vt propheticis vos verbis admoneamus, ſtate ſuper vias, & videte ac interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus veſtris. State, inquam, & doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, per quam ambulauerunt patres veſtri, quam demonſtrauerunt tot myriades martyrum, docueruntq; tot millia confeſſorum,

Margin notes: Matth. 3. — Hier. 5. — Ioan. 5. — Num. 16. *Qualis diuina vltio in contēptores legis Dei, & qualia præmia in amatores.* — 4. Reg. 17. — 3. Reg. 12. — 1. Reg. 15. — 2. Para. 26. — Num. 16. — 1. Cor. 5. — Hier. 6. — Hebr. 13.

A confessorum, & ambulate in ea. Quod si à vobis impetrauerimus, sicut & sincere speramus, erit quod gaudeamus cum angelis de peccatore pænitentiam agente, & perditam at rursus inuentam ouem humeris nostris ad ouile Domini gaudentes reportabimus, paternaque pietate quantum in nobis fuerit, stolam vobis pristinam restituemus. Quòd si dixeritis, Non ambulabimus: & paterne salubriterque vos monenti respondebitis, Non audiemus. Ideo audite gentes, dicit Dominus, & cognoscite congregationes, quanta ego faciam eis: *Luc. 15.* *Hier. 6.*

Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius, quia verba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt. Sed & hoc tibi denuntiamus in virtute omnipotentis Dei, & Domini nostri Iesu Christi, cuius in terris Vicarius sumus, nec te in præsenti seculo hoc laturum impune, & in futuro æterni te ignis expectare incendiū. Viuunt vnà Pontifex Adrianus & religiosissimus Imperator Carolus, meus charissimus in B Christo filius & alumnus: Cuius tu edictum vere Christianum aduersus Lutheranam perfidiam, & quod talem decebat Imperatorem, non sine graui offensa ac vilipensione Cæsareę maiestatis violare non timuisti. Non committemus, vt quos olim cum Magno Carolo Adrianus Pontifex in Christo genuerunt, nunc Adrianus Pontifex & Imperator Carolus sub schismatico ac hæretico tyranno, hæresum ac schismatum sinamus interire contagione. Quare reuertimini ad cor, & resipiscite tu tuique misere seducti Saxones, nisi vtrunque gladium, Apostolicum simul & Cęsareum, olim velitis experiri.

Scripta Romæ anno Domini M. D. XXII.

ADRIANVS SEXTVS.

Adrianus Papa sextus Inquisitori Commensi.

C *Inquisitores hæreticæ prauitatis, cum Vicarijs episcoporum, si adesse voluerint, inquirant in lamias, seu striges: hoc est in eos qui fidem susceptam abnegant, imagines sanctorum conculcant, sacramentis abutuntur, diabolum inuocant, & incantationibus, carminibus, sortilegijs, alijsque maleficijs iumenta & fructus terrę lędunt: quos iuxta canonica decreta puniant.*

DILECTE fili, Salutem & apostolicam benedictionem.

DVDVM vti nobis exponi fecisti, per fel. rec. Iulium Papam II. prædecessorem nostrum, non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quòd per quendam Georgium de Casali, ordinis fratrum Prædicatorum professorem, & in ciuitate Cremonensi hæreticæ prauitatis inquisitorem deputatum, in nonnullis Lombardiæ D partibus, & præsertim in locis, in quibus dictus Georgius inquisitor deputatus erat, repertæ fuerunt quamplures vtriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & à fide Catholica deuiantes, certam sectam facientes; fidem, quam in sacri susceptione baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, ecclesiasticis & præsertim Eucharistię sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronum assumentes, eiq; obedientiam & reuerentiam exhibētes, et suis incantationibus, carminibus, sortilegiis, aliisq; nefandis superstitionibus, iumenta & fructus terræ multipliciter lędentes: aliaq; quamplurima nefanda, excessus, & crimina eodem diabolo instigante committentes, & perpetrantes, in animarū suarum periculum, diuinæ maiestatis offensam, perniciosumq; exemplum, & scandalum plurimorum. Contra quas cum dictus Georgius E tunc (vt asserebat) in dictis locis suæ inquisitioni deputatis, prout ipsius Georgii incumbebat officio, ipse Georgius processisset: nonnulli autem tam clerici quàm laici illarum partiū, quærentes plus sapere quam oportet, præmissa delicta, ad eiusdem Georgij inquisitionis officium non pertinere temere asserentes, pręsumētes in populo errores & scandala seminauerunt: sicque eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgii officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant: ita quòd propter præmissa, personę pręcdictæ delicta huiusmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & alię eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in non modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum. Dictus prædecessor volens (ne inquisitionis officij executio, quomodolibet retardaretur, & labes hęreticæ prauitatis longius venena diffunderet) prouidere, dicto Georgio per quasdam suas in forma breuis literas,

Edita anno domini 1523.

Ex Archiuo inquisitionis Commensis, & Directorio Sabellano fol. 741.

Scelera impunita relinquere occasionem tribuit delinquendi.

commisit & mādauit quatenus in locis eiusdē Georgij inquisitioni deputatis, de excessibus A
huiusmodi cognoscere, & contra quascūque personas, cuiuscūque conditionis & præeminentiæ forent, inquisitionis officium exercere & exequi; ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret vnà cum locorum ordinariorum vicarijs, quatenus voluissent interesse, iuxta dictarum personarum demerita, corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios hæreticos à iure ex sacris canonibus statutum: contradictores quoscunque per censuram ecclesiasticam, & † aliàs iuris opportuna remedia compescendo. Eos vero qui in præmissis, consilium, auxilium, vel fauorem præstarent, præfatus prædecessor noster, eisdem indulgentijs vti & gaudere decreuit, quibus crucesignati contra alios hæreticos, ex indulto apostolico eis concesso, tunc gaudebant & vtebantur, prout in dictis literis plenius contineri dicitur. Et sicut eadem expositio subiungebat, non solum delicta & crimina huiusmodi contra fidem catholicam, & Christianam religionem, sub iurisdictione inquisitoris Cremonensis committuntur, & perpetrantur; sed in omnibus alijs B
locis & diœcesibus, sub iurisdictione aliorum inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, indies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto prouisione & castigatione eis † sit earundem literarum tenore prouidendum. Quare tu, sicut asseris, in ciuitate Commensi vbi dictæ prauitatis inquisitor existis, tam tuo, quàm omnium aliorum dictorum ordinis & cōgregationis hæreticæ prauitatis inquisitorū vbilibet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, vt literas prædictas ad vos extendere & ampliare, aliàsque desuper opportune dignaremur prouidere. Nos igitur huiusmodi supplicatione inclinati, literas prædictas, cum omnibus in eis contentis clausulis, in omnibus & per omnia, prout in eisdem literis continentur, ad te & ad alios ordinis & † congregationis huiusmodi inquisitores, tam in præsentiarum deputatos, quàm in futurum perpetuis futuris temporibus deputandos, ac si tibi, C
& cuilibet inquisitorum prædictorum dirigerētur, & directæ fuissent, apostolica auctoritate, tenore præsentium extendimus. Ipsasque literas tibi & illis, vt præmittitur, eisdem auctoritate & tenore concedimus. Non obstantibus omnibus illis, quæ idem Iulius prædecessor voluit non obstare, ceterisque contrarijs quibuscunque. Et quia difficile foret præsentes literas, ad singula loca, in quibus de eis fides forsan fuerit facienda, deferre: volumus & apostolica auctoritate decernimus, quòd ipsarum transumptis, manu cuiuscunque notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius curiæ, seu personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis: in iudicio & alibi, vbi opus fuerit, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die xx. Iulij, M D XXIII. Pontificatus nostri anno primo.

D

Euangelista.

† alia

† est

† Idem in ceteris omnibus inquisitoribus locum habet, ob rationem eandem. l. illud. ff. ad l. Aquiliā.

CLEMENS PAPA VII.

Dilecto filio Paulo Butigellæ, totius ordinis fratrum Prædicatorum Vicario generali, in Ferrarien. & Mutinen. ciuitatibus & diœcesibus hæreticæ prauitatis inquisitori. E

Inquisitores & eorum vicarij procedant contra quoslibet religiosos de hæresi diffamatos, aut suspectos, & erroneas propositiones prædicantes, non obstantibus quibuscunque priuilegijs: inquisitores vicarios sibi possunt instituere annorum triginta: occultos hæreticos absoluunt: super irregularitate ex hæresi vel apostasia contracta dispensant: quamlibet aliam censuram ecclesiasticam tollunt: irregularitates crucesignatorum clericorum amouent: crucesignati morientes tempore interdicti, ecclesiastica sepultura donantur: ijdem multa alia priuilegia consequuntur, quæ hic enumerantur, & vetera eisdem, per alios Pontifices concessa confirmantur, & innouantur.

Dilectæ

A

Dilecte fili, Salutem & apostolicam benedictionem.

CVm sicut ex relatione pro parte tua nobis facta, cum graui nostræ mentis molestia innotuit, in diuersis Italiæ partibus adeo pestifera hæresis Luthera, non tantum apud seculares personas, sed etiam ecclesiasticas & regulares, tam Mendicantes, quàm non Mendicantes inualuerit, vt aliquando nonnulli ex eis suis sermonibus & verbis, & (quod deterius est) publicis prædicationibus tali labe plerosque inficiant; & Christifideles, sub obedientiæ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ uiuentes, & præcepta eiusdem Ecclesiæ seruantes non leuiter scandalizent, in hæresium augmentum, pusillorum scandalum, atque Catholicæ fidei non mediocre detrimentum. Nos attendentes Arium vnam modicam scintillam fuisse in Alexandria, sed quoniam non mox oppressus est, grande per totum orbem incendium exsuscitasse, ac cupientes huic veneno, hæresique nefariæ, & labi pestiferæ, quam supremis extingui affectibus anhelamus, omni salubri, quo possumus remedio occurrere, & ne huiusmodi morbus excrescat vlterius, sed operante Domino passim euellatur salubriter prouidere; tibi necnon omnibus & singulis alijs dictæ hęreticæ prauitatis inquisitoribus ex ordine fratrum Prædicatorum, maxime congregationis vtriusque Lombardiæ per vniuersam Italiam constitutis & deputatis, ac constituendis & deputandis, eorumque vicarijs, in virtute sanctæ obedientiæ, & in remissionem peccatorum vestrorum districte præcipiendo mandamus, quatenus omnibus & singulis etiam Carmelitarum, & aliorum ordinum Mendicantium religiosis, vel non Mendicantibus de huiusmodi peste diffamatis, aut aliter suspectis, præcipueque tales errores in suis sermonibus, verbis, seu prædicationibus disseminantibus, per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, super huiusmodi ac qualibet alia hæresi silentium imponatis. Et postquam per vos siue vicarios vestros, aut vestrum vel eorundem vicariorum aliquos, siue aliquem, præsidentes monasteriorum, conuentuum & aliorum locorum, vbi hęreses huiusmodi vel errores seminati forent, aut inibi propinquiorum præmoniti fuerint, nisi tales infra mensem à die admonitionis computandum, debita prouisione, remedia cum effectu adhibuerint, ac digna pænitentia castigauerint, de quibus admonenti fidem facere teneantur: & si præsidentes ipsi talia prædicarent, admonitionem pręsidenti vicinioris conuentus vel loci respectiue facere sufficiat, contra huiusmodi exemptos usque ad sententiam diffinitiuam, ad quam ferendam (si fuerit † condemnatoria) cum consensu ordinarij procedatis. Contra Carmelitas tamen confestim possitis etiam ad capturam dum prædicant populo, vel publice disputant erroneas conclusiones; aduersus non exemptos vero de tali labe diffamatos aut suspectos, veluti contra alios hæreticos (prout iura disponunt) libere inquiratis atque procedatis. Decernimus insuper vt vestros vicarios siue commissarios instituere valeatis, viros vestra sententia prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ætatis trigesimum annum attigerint. Vobis etiam ac vicarijs præfatis extraiudicialiter Lutheranos occultos & non inquisitos per ordinarium siue alios iudices, ac alios quoscunque hæreticos, fautores, credentes, defensores, & receptatores, necnon & à sancta fide apostatas, eosque qui contra inhibitionem sedis apostolicæ, tenuerunt vel legerunt libros Martini Lutheri vel aliorum, aut eidem siue eisdem quomodolibet adheserunt (si ad cor reuersi pęnitentes id humiliter petierint) postquam hæresim, qua polluti & infecti erant, abiurauerint, medio iuramento promiserint de cetero ab huiusmodi hæresi penitus abstinere, absoluendi, illisque pro præmissis pænitentiam iniungendi salutarem, eosque ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ restituendi & reducendi, & cum clericis secularibus, ac personis religiosis cuiusuis ordinis, status & conditionis, super quauis irregularitate, quam tam ex hæresi quàm ex apostasia à fide, seu etiam ex eo quòd censuris & pœnis ecclesiasticis tam à iure quàm ab homine quauis occasione vel causa latis & promulgatis, quomodolibet incurrerint, aut ligati seu innodati diuina celebrando contraxerint, ac etiam super irregularitatibus, quas clerici crucesignati sententijs, censuris, & pœnis à iure vel ab homine etiam quauis occasione vel causa latis ligati seu irretiti, ac etiam ex eo quòd in locis ecclesiastico interdicto suppositis missas & alia diuina officia (non tamen in contemptum clauium) celebrauerint, incurrerint, dispensandi. Et quia inquisitores præfati in ciuitatibus seu alijs locis societates seu con-

Edita anno domini 1530.

Ex lib. priuil. ord. frat. Tradic. fol. 201. pag. 2.

B *Beatus Hieronymus in epist. Pauli ad Gal. c. 5.*

Eymer. 3. par. q. 28. & Sch. 94. eiusdem partis.

C

† In hunc locũ vide Scholion nostrum 108. super Eymer. in Directorio. 3. p. q. 48.

D

E

Eymer. 3. par. q. 126. & Sch. 165. eiusdem part.

fraternitates ad extirpandum hæreses & capiendum hæreticos (iuxta concessionem à A
Romanis Pontificibus eis factam) instituunt, & in eis confratres recipiunt, qui in eorum receptione votum in eorundem inquisitorum seu vicariorum manibus emittunt, ac voto se astringunt, dum pro parte ipsorum inquisitorum & vicariorum ad capiendos ipsos hæreticos requisiti fuerint, auxilium, consilium, & fauorem præstare, vt eis tempore cuiusuis localis interdicti diuinis interesse, & eis decedentibus eorum corpora ecclesiasticæ sepulturæ (sine tamen funerali pompa) tradi possint, dummodo causam non dederint huiusmodi interdicto, nec eis id contigerit specialiter interdici : ipsisque crucesignatis per ipsos inquisitores seu vicarios dum in eorum manibus uotum hæreticos ipsos persequendi emiserint vt semel ex tunc & in mortis articulo à reseruatis, & in bulla Coenæ Domini contentis casibus, de quibus corde contriti, & ore confessi fuerint, aut propositum confitendi debito tempore per Ecclesiam statuto habuerint absolui, ac indulgentia plenaria, & omnium peccatorum remissio huiusmodi concedi : eisque vt singulis diebus anni quinque altaria ecclesiæ (si tot ibi fuerint) aut vnum loci in quo eos esse contigerit, psalmum vnum genibus flexis recitando, vel quinquies orationem Dominicam & totiens salutationem Angelicam in quolibet altari, indulgentias stationum Vrbis consequi valeant etiam concedendi & elargiendi, auctoritate apostolica tenore præsentium licentiam & facultatem concedimus. Et nihilominus concessionem per Romanos Pontifices (forsan) viuæ vocis oraculo, seu aliàs eisdem inquisitoribus & vicarijs fratrum seu licentiam concessam huiusmodi, approbamus & confirmamus, ac omnia & singula alia priuilegia, exemptiones, immunitates, gratias & indulta, quibuscunque inquisitoribus alijs hæreticæ prauitatis quorumuis ordinum & congregationum, & officio inquisitionis huiusmodi in quibuscunque regnis & prouincijs, siue locis ac terris, hactenus deputatis concessa, & in posterum concedenda vobis communicamus, atque iam vobis aliàs concessa approbamus, confirmamus, & innouamus, vniuersosque & singulos iuris & facti defectus (si qui forsan in illorum concessione interuenerint) supplemus. Mandantes omnibus & singulis venerabilibus fratribus archiepiscopis, & episcopis, necnon dilectis filiis eorundem archiepiscoporum, & episcoporum vicarijs, in spiritualibus generalibus, quatenus præsentes literas & in eis contenta quæcunque, vbi & quando opus fuerit, ac quotiens pro parte vestra, seu vicariorum vestrorum prædictorum, aut alicuius vestrum, siue illorum desuper fuerint requisiti solemniter publicantes, ac vobis in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant præsentes literas & in eis contenta huiusmodi, firmiter obseruari, vosque illis pacifice gaudere. Non permittentes vos desuper per quoscunque quouis modo, indebite molestari : contradictores quoslibet & rebelles per censuras & pœnas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita compescendo, inuocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij secularis. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis ac dictorum ordinum etiam iuramento, & confirmatione apostolica roboratis, statutis & consuetudinibus, necnon priuilegio quod incipit: Sacer ordo per fel. re. Sixtum Papam IIII. prædecessorem nostrum ordini Carmelitarum concesso, fortassisque post aliis communicato, & quibuscunque aliis priuilegiis & indultis apostolicis illi ac quibuscunque aliis, etiam Mendicantium ordinibus, etiam sub quibusuis tenoribus & verborum formis, ac cum quibuscunque clausulis & decretis concessis approbatis & innouatis, quibus omnibus (tenores illorum ac si de verbo ad verbum inserti forent præsentibus, pro sufficienter expressis habentes) hac vice specialiter & expresse derogamus, necnon quibuscunque exceptionibus, oppositionibus, & appellationibus, forsan desuper faciendis & interponendis, quæ aduersus præmissa nullatenus suffragari posse volumus: contrariis quibuscunque, aut si aliquibus communiter vel diuisim ab Apostolica sit sede indultum quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mẽtionem. Decernentes presentium transumptis, manu publici notarij subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eandem prorsus fidem in iudicio & extra adhibendam fore, quæ eisdem præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Bononiæ sub annulo piscatoris, die xv. Ianuarij M D XXX. Pontificatus nostri anno septimo.

Crucesignatorum priuilegia.

Omnia inquisitorum priuilegia confirmantur.

PAV-

A # PAVLVS PAPA III.

Ad futuram rei memoriam.

Inquisitores hæreticę prauitatis procedere possunt contra eos qui asserunt & prędicant propositiones suspe ctas, scandalosas, periculosas, erroneas, hęresim sapientes, à fide catholica quauis ratione discrepantes, & Christianæ pietati, ac bonis moribus non conformes; non obstantibus quibusuis priuilegijs & exemptionibus, aut quauis personarum qualitate & dignitate, Episcopis exceptis. Qui vero id impediuerint grauiter coercentur; nam ordinarij administratione suarum dignitatum priuantur, & gubernatores terrarum bonis suis spoliantur, & excommunicantur.

N Apostolici culminis specula diuinæ gratiæ munere collocati, nihil ma-
gis esse nostri officij duximus, quàm sedulo ac diligenter omnia circum-
B spicere, quæ catholici nobis commissi gregis custodiæ, ac conseruationi
conferant, illamque in primis curam suscipere, & quę materiam scanda-
li præbere possent penitus succidãtur, ac radicitus extirpentur, nec ea vs-
que pullulare sinantur.

Edita anno domini 1542.

Ex Archiuo inquisition. Bononiensis, et bibliotheca nostra.

Cum itaque sicut accepimus in nostræ Bononię ac Mediolani, & quamplurimis aliis
Italiæ ciuitatibus & locis, nonnulli seculares ac etiam & religiosi prætextu quorundam
indultorum, ac concessionum seu priuilegiorum & exemptionum, à sede apostolica per
ipsos obtentorum, & ab inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in eisdem ciuitatibus & locis
per sedem apostolicam, aut illius auctoritate deputatis, illorum iurisdictione exemptos, præ
tendentes, varias propositiones scandalosas & erroneas, ac piarum mentium offensiuas, &
quandoque etiam hæresim sapientes, ac catholicæ fidei minus consonas, Christianęque
C pietati & bonis moribus minime cõformes publice proponere, ac disputare, & pro viribus
sustinere, necnon populis prædicare, non sine magno Christi fidelium animarum pericu-
lo, ipsiusque fidei detrimento, & totius religionis opprobrio temere audeant & præsumãt.
Nos qui desideranter in votis gerimus, vt fides præfata nostris prosperetur temporibus,
& prauitas hæretica de finibus fidelium extirpetur, attendentes non ideo ab apostolica
sede priuilegia & exemptiones concedi solitas esse, vt per ea scandala & fidei diminutio
generentur, sed potius ad ea tollendum & ipsam fidem augendum, volentesque ne de ce-
tero per propositiones & prædicationes huiusmodi in perditionem (quod absit) animæ fi-
delium prolabantur, obuiare, & ne exemptionum prædictarum prętextu valeant talium
præsumptores in eorum tam detestabili temeritate perdurare, eorumque iniquitas rema-
neat impunita, morbo huiusmodi necessariam adhibere medelam, Motu proprio & ex cer
ta nostra scientia, volumus, statuimus, & ordinamus, quòd inquisitores præfati in tota Ita-
D lia, & in insula Chij deputati & in posterum deputandi, contra omnes & singulos tam secu
lares quàm religiosos, quorumuis ordinum etiam Mendicantium professores, cuiuscũque
sexus, gradus, status, conditionis, dignitatis & prçeminentiæ, non tamen † Episcopalis exi-
stant, qui propositiones suspectas, scandalosas, periculosas, errores continentes, hęresim
sapientes, ac aliàs catholicæ fidei minus consonas, Christianæque pietati & bonis moribus
minime conformes, huiusmodi vel earum quaslibet in posterum asserere, seu publice pro
ponere, & populis prædicare audeant, vel præsumant, iuxta auctoritatem & potestatem eis
inquisitoribus, à iure aut aliàs quomodolibet traditam & concessam procedere & inqui-
rere, suamque iurisdictionem exercere debeant. Necnon eis contra illos iuxta prædictam
potestatem, vt præfertur procedendi & inquirendi, & iurisdictionis huiusmodi exercendæ
facultatem quatenus opus sit, eadem auctoritate de nouo concedimus: decernentes præsen
E tibus nostris literis, nisi per signaturam manu nostra signatam minime derogari posse, irri-
tumque & inane quidquid secus super his à quoque quauis auctoritate scienter vel ignorã
ter contigerit attentari: districtiusque inhibentes locorum ordinariis sub interdicti ingres
sus Ecclesiæ & suspensionis à regimine, & administratione suarum ecclesiarum, necnon
ciuitatum & locorum quorumlibet dominis Gubernatoribus, & Rectoribus, & aliis qui-
buscunque sub excõicationis latæ sententiæ, ac bonorum suorũ priuationis pęnis, eo ipso
si cõtra fecerint incurrẽdis, ne inquisitores præfatos, quominus cõtra propositiones pręfa-
tas, vel earũ quaslibet sub indultorũ, concessionũ, priuilegiorũ & exẽptionũ eorũdem, &
quouis alio prætextu asserẽtes, proponẽtes & prædicãtes huiusmodi procedere, inquirere,
eorumque iurisdictionem exercere libere, possint & valeãt quouis modo per se vel alium

† quia Epor. delicta in causa hęresis apostolicę sedi reseruantur. c. inquisitores. de hæret. lib. 6.

seu alios

seu aliàs directe vel indirecte impedire præsumant: Non obstantibus præmissis & aposto- A
licis in prouincialibus, & in synodalibus conciliis editis generalibus, vel specialibus, con-
stitutionibus & ordinationibus, necnon ordinum eorundem iuramento, confirmatione
apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus, priuilegiis quo-
que & exemptionibus prædictis quibusuis, sub quibuscunque tenoribus & formis, & per
nos & sedem apostolicam concessis, confirmatis & innouatis; quibus etsi pro sufficienti
illorum derogatione, de illis illorumque totis tenoribus specialis, specifica & expressa, nō
autem per clausulas generales idem importantes mentio habenda foret, tenores huiusmo-
di pro sufficienter expressis habentes, hac vice dumtaxat, illis aliàs in suo robore perman-
suris, specialiter & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscūque. Et quia diffici
le foret præsentes nostras literas originales ad singula loca quo opus foret destinare volu-
mus & decernimus, quòd earum transumptis manu notarij publici subscriptis, & sigillo
alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides indubia, in iu- B
dicio & extra vbicunque exhibitæ fuerint, detur ac eisdem stetur, ac si originales literæ ip-
sæ exhibitæ forent, vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo pisca-
toris die xiiij. Ianuarij M. D. X L I I. Pontificatus nostri anno octauo.

P A V L V S I I I.

Ad perpetuam rei memoriam.

*Iudæis ad fidem conuersis bona sua integra conseruantur: si filiifamiliàs fuerint, legitimam & aliam quam-
uis portionem iure debitam, habent, etiamsi inuitis parentibus conuertantur: quòd si bona fuerint per vsuram,
aut aliàs male acquisita, restitui illis debent, quibus iure fieri debet restitutio; quòd si tales personæ ignorentur,* C
*eisdem Iudæis conuersis condonentur. hortatur omnes vt Iudæis conuersis tribuant eleemosynas, sed Episcopi
etiam de redditibus ecclesię eis subueniant. conuersi non sunt contumeliis afficiendi: neophiti ciuium priuilegiis
vtuntur: qui Iudæos baptizarunt, instruant eosdem in articulis fidei: neophiti ne habeant inter se mutuam con-
uersationem, iidem cum originariis Christianis matrimonio copulentur: nullos ritus Mosaicæ legis obseruent, si
contra fecerint, Episcopis aut inquisitoribus deferantur: si ad ritus Mosaicæ legis reuersi fuerint, velut hæ-
retici puniantur.*

Vpientes Iudæos & alios infideles quoslibet ad fidem catholicam conuer-
ti, & prætextu bonorum per eos antea possessorum ab eadem fide non di-
strahi, motu proprio ex certa nostra scientia, auctoritate apostolica, tenore
præsentium hac in posterum valitura constitutione sancimus, quòd cuicun-
que eorundem Iudæorum, & infidelium ad dictam fidem conuerti volenti,
etiam si in patria potestate constitutus fuerit, bona sua quæcunque, tam mo- D
bilia quàm immobilia, intacta & illæsa permaneant. Ita vt etiam filijfamilias, & in patria
potestate (vt prefertur) constituti, legitima, & quacunque alia portione bonorum patrimo
nialium, aut maternorum eis de iure, seu successione bonorum eis aliàs debitorum, per eo
rum parentes fraudari, aut priuari non possint, neque† debeant, sed eis integre, etiamsi con
tra voluntatem parentum suorum ad fidem ipsam conuersi fuerint, etiam eorum parenti-
bus viuentibus, debeantur. Et si bona ipsa ex vsura, aut illicito quæstu fuerint acquisita, &
notæ sint personæ, quibus eorum fuerit de iure facienda restitutio (quia non dimittitur
peccatum nisi restituatur male ablatum) illa eisdem personis omnino restituantur: perso-
nis vero non extantibus prædictis, quia bona ipsa essent per manus Ecclesiæ in pios vsus
conuertenda, bona huiusmodi eisdem Iudæis & aliis infidelibus, in fauorem suscepti ba- E
ptismatis tanquam in pium vsum libere concedimus: eaque apud ipsos sic conuersos Iu-
dæos & alios infideles remanere decernimus. Interdicentes sub diuinæ anathematis pœ-
na, quibusuis tam ecclesiasticis quàm secularibus personis, ne vllam super bonis huiusmo-
di, quouis quęsito colore, molestiam inferant, aut inferri patiantur. Sed magnum se fecisse
lucrum existiment, dum tales Christo lucrati fuerint. Et quoniam (vt scriptum est) qui ha-
buerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit
viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipso? si ipsi conuersionis tempore ino-
pes, aut indigentes fuerint, omnes tam ecclesiasticos quàm seculares, per viscera misericor
diæ Dei nostri exhortamur, vt ipsis conuersis manus porrigant adiutrices, ipsi quoque dioe
cesani, non solum Christianos ad subueniendum ipsis exhortentur, sed etiam tam de red-
ditibus

Edita anno Domini 1542.

Ex bibliotheca nostra, erat autem impressa Romæ anno Domini 1550

† ne ex bono opere pœnam reportent.

c. Peccatum. de reg. iur. in 6.

Concor. rescriptum Nicolai Papæ incipi. Vmeam. relat. sup. pag. 36.

A ditibus ecclesiarum, prout poterunt, quàm de his, quæ ad pauperum vsus per ipsos conuertendos deoluuntur huiusmodi neophitos sustentare non negligant: ipsosque à detractionibus, & contumeliis paterna affectione defendant. Et quoniam per gratiam baptismi ciues sanctorum, & domestici Dei efficiuntur, longeque dignius existit regnare spiritu, quàm nasci carne, eadem constitutione statuimus, vt ciuitatum & locorum in quibus sancto baptismate pro tempore regenerabuntur, vere ciues sint, & priuilegiis, ac libertatibus, & immunitatibus, quæ alij ratione natiuitatis & originis dumtaxat consequuntur, gaudeant. Curent insuper sacerdotes baptizantes, & alij de sacro fonte eos suscipientes, tam ante baptismum quàm post, illos in articulis fidei, ac legis nouæ præceptis, catholicæque Ecclesiæ ritibus diligenter instruere: & tam ipsi quàm diœcesani operam dent, ne cum aliis Iudæis seu infidelibus, saltem per longum tempus conuersentur, ne sicut quandoque contigit, ab infirmitate curatis modica occasio ad pristinam perditionem B recidiuos efficiat. Et quoniam experientia teste, compertum est, mutuam ipsorum neophitorum inter se conuersationem, ipsos in fide nostra †fragiliores reddere, ac saluti ipsorum plurimum officere, hortamur locorum ordinarios, vt quantum pro incremento fidei viderint expedire, curent & studeant neophitos ipsos cum originariis Christianis matrimonio copulare, & prohibeant eisdem sub grauibus pœnis ne mortuos more Iudæorum sepeliant, aut sabbata, aliasque solemnitates, & antiquæ sectę ritus quoquomodo obseruent; sed & Ecclesias, & prædicationes, prout alij catholici frequentent, & in omnibus Christianorum moribus se conformes reddant. Contemptores autem prædictorum, per sacerdotes in quorum parochiis degent, aut alios ad quos de iure, vel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, aut etiam per alios quoscunque diœcesanis seu inquisitoribus hæreticæ prauitatis deferant; & inuocato si opus fuerit auxilio brachij secularis, C per eos taliter puniantur, quòd aliis transeat in exemplum. Et insuper de his omnibus in prouincialibus & synodalibus conciliis diligens fiat inquisitio, & tam circa episcopos & sacerdotes in præmissis negligentes, quàm ipsos neophitos & infideles prædictos contemptores, opportunum adhibeatur remedium. Si quis autem cuiuscunque gradus vel præeminentiæ fuerit, huiusmodi neophitos ne obseruationem ritus Christiani & aliorum præmissorum complectantur, fouerit aut defenderit, pœnas contra fautores hæreticorum promulgatas, ipso facto incurrat: neophiti vero si se corrigere post monitionem canonicam neglexerint, & ad vomitum iudaizantes redire comperti sint, contra eos tamquam perfidos hæreticos, per ordinarios locorum, secundum sacrorum canonum instituta procedatur. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ac quibusuis priuilegiis, indultis, & literis etiam apostolicis, seu etiam regiis, vel imperialibus eisdem Iudæis, vel infidelibus quomodolibet concessis; quæ quatenus in detrimentum ca-D tholicæ fidei, aut nominis Christiani, seu aliquorum ex præmissis, quomodolibet vergent, ad effectum præsentium cassamus & irritamus, ac cassa & irrita esse decernimus: aliis decretis & constitutionibus apostolicis, quæ super præmissis sunt condita in suo robore duraturis. Et vt huiusmodi sanctæ constitutionis iugis memoria habeatur, & ne quisquam ipsius ignorantiam prætendere possit, illam per singulas cathedrales & collegiatas Ecclesias, aliaque pia loca, in quibus vberior erit fidelium concursus semel in anno ad minus infra diuina publicari volumus & decernimus. Et quia difficile foret præsentes ad singula quæque loca deferri, volumus & etiam declaramus, quòd earundem præsentium transumptis seu copijs, etiam impressis & manu alicuius notarij publici subscriptis, ac sigillo alicuius prælati munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, E quæ præsentibus adhiberetur vbicunque forent exhibitæ, vel ostensæ.

† forte, frigidiores.

Neophiti non inter se, sed cũ originarijs Christianis matrimonia contrahant.

Neophiti re-iudaizãtes vt perfidi hæretici puniantur.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die vigesimoprimo Martij, Millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, Pontificatus nostri anno octauo.

EDI-

AEDICTVM CONTRA BIBLIOPOLAS, & librorum impressores, atque Dohanarum Officiales, ne publice nec secrete audeant vendere aliquos libros damnatos, reprobatos & prohibitos, atque de hæresi suspectos: nec imprimere, nec eorũ dominis relaxare, sine expressa licentia, & contra vendentes, cõparantes, legẽtes, audientes, communicantes, docentes, prædicantes: scientes, & non reuelantes, non reddẽtes, nec consignantes huiusmodi libros sub diuersis pœnis, vt infra. A

Edita anno domini 1543.

Ex bibliotheca nostra. erat autem impressa.

Os Ioannes Petrus sancti Clementis, Ioannes sancti Sixti, Bartholomæus sancti Cæsarei, & Thomas sancti Syluestri Titulorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyteri Cardinales, Inquisitores Generales hæreticæ prauitatis per Vniuersam Rempublicam Christianam à Sanctissimo D. Nostro Paulo Diuina prouidentia PAPA III. Sanctaque sede Apostolica specialiter deputati. Vniuersis & singulis personis cuiuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis aut præeminentiæ existentibus in Alma Vrbe, omnibusque aliis ciuitatibus, oppidis, terris, & locis totius Italiæ, ac vbilibet constitutis, ad quos præsentes nostræ literę peruenerint, Salutem & in Domino sinceram & veram fidem. B

Animaduertentes non sine maximo animorum nostrorum dolore, hisce temporibus quamplurima Opuscula, Tractatus, Epistolas, & Libros quorum quamplures erroneos, alios scandalosos, alios piarum aurium offensiuos, alios temerarios et seditiosos, & denique alios notorie hæreticos iamdudum à sanctis Patribus & generalibus Conciliis, ac per præfatum Sanctissimum dominum nostrum sanctamque sedem Apostolicam reprobatos & damnatos passim in Romana Curia, aliisque Italiæ, ciuitatibus, oppidis, terris, et locis, vendi, emi et legi, et in manibus hominum versari, aliosque de nouo quotidie edi, publicari, et imprimi, quibus quamplurimi filij satanæ, ac pestilentes personæ conantur hanc nobilissimã prouinciam, quæ à primordiis nascẽtis Ecclesiæ firma et illæsa in vera fide permãsit, seducere atq; subuertere; falsam sacrilegã et pernitiosam doctrinã mendaciter pernitiose, et damnabiliter disseminando in maximũ Orthodoxorũ scandalũ, ac Reipublicę Christianæ periculum. Ideo cupientes huiusmodi hæreticos et hæreticorum libros de finibus Christianorum expellere, eorumque falsas doctrinas et errores peruersos, quantum in nobis fuerit, extirpare, vt Catholica et Orthodoxa fides integra, illæsa, et illibata permaneat, ac populus Christianus in eiusdem fidei sinceritate, quolibet obscurationis semoto velamine, immobilis, et inuiolatus persistat. Vniuersis et singulis Bibliopolis tam Almæ Vrbis quàm aliarum prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius Italiæ, in virtute sanctæ obedientiæ et sub excommunicationis latæ sententiæ, ac mille Ducatorum Cameræ Apostolicæ, ac accusatori pro medietate applicandorum, aliisque arbitrariis tam nostro quàm subdelegatorum per nos deputatorum vel in posterum deputandorum arbitrio statuendis, ac omnium librorum amissione, et insuper trium ictuum funis pœnis præcipimus et mandamus, quatenus dicti Bibliopolæ aliquos libros tractatus, opusculа, epistolas, vel quæcunque alia scripta in quocunque idiomate composita siue translata hæretica vel de hæresi suspecta per Sanctitatem suam & sedem Apostolicam aliosque Romanos Pontifices eius prædecessores damnatos, reprobatos & prohibitos: necnon sermones Bernardini Ochini de Senis nouiter impressos, atque libellos quosdã qui Pasquilij in Ecstasi inscribuntur, nec quos vis alios in quacũque facultate nouiter cõpositos, & editos, & præsertim sine titulo aut auctore publice, nec secrete vẽdere audeant, nisi prius ostenso nobis in Romana curia, & extra eã personis per nos delegatis seu delegandis Indice omnium & singulorum librorum, quos penes se habeat, & obtenta prius licentia in scriptis à nobis, vel dictis delegatis, vel delegandis in suis districtibus ad eos vendendum: alioquin pro secunda vice, si contrafecerint, vltra pœnas prædictas reddantur inhabiles ad exercendam dictam Bibliopolæ artem, & in perpetui exilij tasium ciuitatum, & locorum vbi, eos commorari contigerit, eo ipso pœnam incurrant. Præterea omnibus & singulis tam dictæ Almæ Vrbis quàm quarumcunque aliarum prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius

A totius Italiæ librorum impressoribus,& cursoribus sub prædictis censuris, & pœnis præcipimus,& mandamus,quatenus de cetero ne quis eorũ libros prædictos,etiã si sint aliàs impressi,nec alios quoscunque nouiter cõpositos,in quacũque re vel facultate quoquomodo imprimere præsumat,nisi de expressa licẽtia nostra,vel Reueren. D.Vicarij Domini nostri Papæ,& nisi prius fuerint visi per nos,vel per Venerabilẽ sacri Palatij apostolici Magistrũ pro tẽpe existentem in Romana curia:extra vero eam,per personas per nos,vt præmittitur, delegatas vel delegandas, & subnotato semper in calce taliũ librorũ nomine Impressoris & loco,die,mẽse,& anno,vti fieri solet.Qui si secus fecerint,vltra pęnas p̃dictas pro secũda vice reddantur perpetuo inhabiles ad dictũ Impressoris officiũ agendum & exercendũ,& perpetuo exulent,&exterminẽtur à ciuitate,oppido,villa,terra,vel loco,vbi eos domiciliũ habere cõtigerit.Nec dicti librorum impressores excludentur à dictis pœnis,si in eorũ officinis,etiã si sit sine eorum scitu,aliqua mulier,vel minister id fecerit. Item omnibus & sin
B gulis† Dohaneriis tam Almæ Vrbis q̃ quarũcunq; aliarum prouinciarũ,ciuitatum, oppidorum,castrorum,villarum,terrarũ,aliorũque locorũ totius Italiæ,sub pœna duorum milliũ ducatorũ,& suorum officiorum priuatione irremissibili præcipimus,& mandamus; quatenus postquam ad eorum potestatem siue Dohanas quicunque libri impressi vel non impressi perlati fuerint,omni diligentia nobis in Romana curia vel prædictis delegatis extra eam significare curent,vt nos vel illi possimus tales libros inspicere, nec absque nostra expressa licentia eos eorundem librorum Dominis aliquo modo consignare audeant.

† Dohanerios vocat eos qui in singulis vrbibus publica exigunt vectigalia debita è mercibus quæ inducũtur,aut extraducũtur

Item sub eisdem pœnis & censuris præcipimus, & mandamus omnibus & singulis supradictis,ne quis audeat libros prędictos hęreticos,erroneos,temerarios & seditiosos quoquomodo comparare,emere,nec per alios oblatos accipere,legere, nec ab aliis lectos audire,nec cum aliquo,verbo vel inscriptis communicare,docere,nec prædicare,nec ex aliis
C prouinciis eos in Italiam asportare seu asportari facere:quinimmo si quos penes se habẽt, statim ad nos vel nostrum quemlibet in Romana curia,extra vero eam ad prædictos subdelegatos in suis districtibus realiter,& cum effectu afferant,& consignent:quas censuras, & pœnas incurrant omnes,& singuli scientes,& non reuelantes qui sunt auctores, fautores, & impressores talium librorum. Verum quia nos præmissa diuersis in partibus exequi, & agere non valemus,confidentes de doctrina ac sincera fide,& religione Reuerendi patris F.Thomę Maria de Bononia inquisitoris in ciuitatibus Ferrarię & Mutinę,cum L.eius substitutum, & eorum quemlibet insolidum ad præsens edictum publicandum & seruari faciendum , ceteraque omnia & singula præmissa facienda,gerenda,exequenda,exercenda,& procuranda in Ciuitate,& dominio Ferrariæ,ac Mutinę,terrisque omnibus his subiectis , in quibus hoc nostrum edictum publicari mandamus, tenore præsentium sub-
D stituimus,& subdelegamus vices nostras ipsis,& cuilibet eorum desuper plenarie committendo cum amplissima facultate intrandi quascunque Bibliothecas & officinas talium impressorum,& librariorum,& quorumuis priuatarum Domos,Ecclesias,& Monasteria , & diligenter inquirendum si ibidem reperiuntur huiusmodi libri,eosque,si necesse fuerit,publice,vel secrete prout eisdem videbitur,comburendi,ceteraque faciendi quæ ad extirpandas hæreses,& libros huiusmodi è Republica Christiana exterminandos pertinere videbuntur.Quocirca omnes & singulos Christianæ & Catholicæ fidei professores Imperatorem,Reges,Duces,Principes,Marchiones,Comites,Barones,Milites, Potestates, Rectores.Consules,Proconsules,Cõmunitates,& Vniuersitates Regnorũ,prouinciarũ,ciuitatũ, oppidorũ,castrorum,villarũ,terrarum,aliorumq; locorũ prędictorũ,necnon ceteros iurisdictionem tẽpalem exercentes totius Italiæ & extra, hortamur requirimus , & in Domino monemus,quatenus prædictis subdelegatis,vel subdelegandis nostris,& eorum cuilibet in
E suis districtibus oẽ auxilium consiliũ,& fauorem ad præmissa omnia & singula facienda & exequẽda quantũ in eis fuerit,quẽadmodũ decet viros vere Orthodoxos, præstent,ac præstari curent,atq; de prouincijs,ciuitatibus,oppidis,castris,villis,terris , & oĩbus aliis locis, aut dominiis supradictis, oẽs & singulos hæreticos, quos publice , vel manifeste per facti euidentiam cognouerint esse tales,tamquã oues morbidas gregẽ Domini inficientes expellãt,donec & quousque à p̃fato Sãctissimo Dño nostro , vel à nobis qui eius vices in hac re gerimus,vel aliis iudicib⁹ Ecclesiasticis vel Inquisitorib⁹ordinariis,vel ꝑ nos deputatis seu deputandis fidẽ,& cõionẽ Romanæ Ecclesiæ tenẽtibus, aliud recipiãt in mãdatis; nec eosdẽ in suis districtib⁹ p̃dicare,domicilia tenere,larẽ fouere,cõtract⁹ inire,negotiationes & mercãtias quaslibet exercere,aut humanitatis solatia cũ Christifidelib⁹ habere ꝑmittãt.

n In cuius

In cuius rei testimonium præsentes nostras literas manu nostra propria subscriptas per A
Secretarium nostrum fieri,& subscribi nostrisque sigillis impressione cõmuniri mandauimus. Datum Bononiæ iiij. Idus Iulij, anno Domini M D X L I I I. Pontificatus Sanctissimi D.N. Pauli diuina prouidentia Papę iij. anno octauo.

F.I. Cardinalis Burgen.
B. Cardinalis Guidicionus.

De mandato Illustriss. ac Reuer. Dominorum Cardinalium inquisitorum.
Doctor Alfonsus Martinez Secretarius.

IVLIVS PAPA III. B

De reuocatione Hæreticorum ad sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ gremium.

Venientibus sponte ad inquisitores hæreticæ prauitatis, & suas culpas integre confitentibus post sex menses à publicatione huius rescripti, dummodo prius non fuerint inquisiti vel denuntiati, remittuntur omnes pœnæ à iure, vel ab homine latæ. ab irregularitate absoluuntur. ad sacros ordines promouentur. eorum filij ad officia & beneficia admittuntur. quòd si intra hunc terminum non venerint, à quibusuis denuntientur sub pœnis grauibus. qui non paruerint, vt hæretici publicentur. contradictores compelluntur per censuram ecclesiasticam inuocato brachio seculari. de reconciliatione & abiuratione reorũ publicę scripturæ fiant, quibus ipsi cõuersi subscribãt.

Edita anno Domini 1550

Ex bibliotheca nostra. erat que impressa Romę anno domini 1550.

IVLIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. C
ILLIVS qui misericors, & miserator existens non solum septies, sed etiam septuagies septies ignosci debere mandauit, vices licet immeriti gerẽtes in terris, etiam ijs, qui à fide Christi aliquando aberrant, ianuam pietatis, & misericordiæ aperimus, ac pœnas quas iuris seueritas in eos statuit, Apostolicæ sedis clementia moderamus, vt aberrantes huiusmodi dictæ sedis benignitate allecti, eorũ erroribus abiuratis catholicę fidei zelum, & obseruantiam in eorum cordibus firmius recipiant, & si in eorum falsis opinionibus perseuerare prę sumpserint, in eos vehementius animaduertantur, quo obstinatiores se in erroribus suis præstiterint. Sane cum sicut nuper accepimus, diuersi fideles diabolica fraude decepti, se in diuersas erroneas, & ab eadem fide alienas opiniones, paulatim deduci permiserint, & modo publicam pænitentiam abhorrentes, & potius placita huius sæculi quàm salutem animæ suæ sectantes, ne infamia aspergantur, ad ouile Christi redire differant. Nos animarum D
saluti quantum cum Deo possumus consulere cupientes, Motu proprio non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera deliberatione, & certa scientia nostris, omnes, & singulos vtriusque sexus, tam laicos, quàm clericos sæculares, & quorumuis ordinum, & militiarum regulares, tam milites, quàm presbyteros, non tamen sub generali inquisitione Hispaniæ, ac Portugalliæ regnorũ cõprehensos, de præmissis culpabiles cuiuscunque status, gradus, ordinis vel cõditionis, aut præeminẽtiæ existant, etiã si Pontificali, aut alia quacunque, etiam maiori ecclesiastica, vel mundana dignitate præfulgeant, qui infra tres menses, à die publicationis præsentium, modo, & forma infrascriptis faciendę, computandos, coram inquisitoribus ciuitatum, in quibus ipsi degunt, se personaliter exhibuerint, & suas hæreses coram eis priuatim abiurauerint, & se ad pænitentiã pri- E
uatam eis per dictos inquisitores iniungendam adimplẽdum paratos obtulerint, eamque postmodum cum effectu adimpleuerint, ab omnibus, & singulis eorum hæresibus, & à fide Christi apostasijs, ac quibusuis aliis in eadem fide erroribus, quantumcunque grauibus, & enormibus, necnon excõicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque sententiis, cẽsuris, & pęnis tam ecclesiasticis, q̃ temporalibus etiam bonorum priuatiuis, & corporis afflictiuis, ac capitalibus ab iure, vel ab homine latis, & promulgatis (dũmodo hactenus inquisiti, aut in hæresim relapsi non fuerint) apostolica auctoritate, tenore præsentium, in vtroque foro penitus, & omnino absoluimus, & liberamus: necnon cum eis super irregularitate per eos præmissorum occasione, etiam quia sic ligati forsan missas, & alia diuina officia, etiam forsan in contemptum clauium celebrarunt, aut illis aliàs se immiscuerunt contracta.

Eym. I Direct. 3 p.q.126. vbi dixi Sch.165.

Quòdque

A Quòdque eo,& aliis præmissis non obstantibus nō promoti ad omnes etiam sacros & presbyteratus ordines promoueri,& in illis tam ipsi,quàm qui iam etiam post incursam hæresim promoti existunt,etiā in altaris ministerio ministrare: Necnon tam clerici quàm laici, & vtriusque sexus personę,eorumque filij,nepotes,& descendentes ad gradus,honores,ordines,officia, & alia quæcumque assumi, illaque suscipere, & exercere libere, & licite valeant,auctoritate,& tenore prædictis,de specialis dono gratiæ dispensamus, eisque pariter indulgemus: Necnon inhabilitatis,& infamiæ maculam,siue notam circa eos præmissorū occasione quomodolibet insurgentem,penitus & omnino abolemus. Quòd si forte culpabiles præfati intra dictum terminum resipiscere,& ad cor reuerti,noluerint,seu distulerint, ad hoc,vt eorum notitia haberi,ipsique debitis pęnis affici possint, motu & deliberatione ac scientia prædictis,omnes,& singulas vtriusque sexus personas etiā, vt præfertur qualificatas,de aliquibus ex hæreticis,seu aliàs culpabilibus prædictis quomodolibet notitiā ha-
B bētes,seu eos hæreticos esse,aut fuisse scientes,dicta auctoritate tenore præsentiū requirimus,& monemus;ac eis,& eorum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ, & sub incursus hæresis,ac omnibus contra hæreticos de iure inflictis, & promulgatis, tam ecclesiasticis, quàm temporalibus sententiis,censuris,& pœnis districte præcipiendo mandamus, quatenus infra spatium triginta dierum terminum prædictum immediate sequentium.quorū decem pro primo,& alios decem pro secundo,ac reliquos decem dies pro tertio,& peremptorio termino,ac monitione canonica, eis, & eorum cuilibet in iis scriptis assignamus, hæreticos,seu aliàs culpabiles prædictos,inquisitoribus hæreticę prauitatis ciuitatum suarum,si prius,vt præfertur,aut aliàs absoluti non fuerint denuntiasse, & notificasse debeant realiter,& cum effectu. Et nihilominus venerabili fratri Io.Petro Episcopo Tusculan.Neapolitan.& dilectis filiis nostris Ioanni S.Clementis de Burgos, ac Marcello S. Crucis in
C Hierusalem,Ceruino,& Francisco S.Anastasiæ.tt.Sfondrato nuncupatis, presbyteris Cardinalibus inquisitoribus generalibus per sedem Apostolicam deputatis,per apost. scripta, & pari motu mandamus,quatenus ipsi per se,vel alium,seu alios eosdem requisitos, & monitos monitioni,& mandato nostris prædictis non parentes,quos hæresim, & alias sententias,censuras,& pęnas prædictas propter non paritionem huiusmodi incurrere contigerit; ex nunc prout ex tunc,& ecōtra, hæreticos ac sententii s,censuris,& pęnis prædictis irretitos tamdiu publice nuntient, & faciant ab aliis nūtiari,donec ipsi hæresim huiusmodi abiurauerint,& rehabilitationis gratiam obtinere meruerint. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo: inuocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachij sæcularis. Non obstan.constitutionibus,& ordinationibus apostolicis contrariis quibuscunque: aut si aliquibus communiter,vel diuisim ab eadem sit sede indultū, quod interdici,suspendi,vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facien
D tes plenam,& expressam,ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Ceterum vt præmissa omnia ad eorum quorum interest, notitiam deducantur,nullusque de eis ignorantiam iuste prætendere,aut se legitime excusare possit: Volumus,& dicta auctoritate Apostolica decernimus,quòd præsentes literæ per aliquos Curiæ nostræ Cursores, in Basilica principis Apostolorum de Vrbe, et Ecclesia Lateranen. dum inibi multitudo populi ad diuina audienda congregari solet,plana,et clara voce legantur,et lectæ in earundem Basilicæ, et Ecclesiæ valuis, ac in porta cancellariæ Apostolicæ, et in acie Campi Floræ, necnon in singularium cathedralium, et metropolitan. Ecclesiarum Valuis affigantur, vbi ad lectionem, et notitiam cunctorum aliquandiu affixæ pendeant, et cum inde amouebuntur earum exempla in eisdem locis remaneant affixa. Quòdque per
E lectionem,affixionem, & publicationem huiusmodi omnes, & singulæ personæ, sub præsentibus comprehensæ post spatium trium mensium, & triginta dierum huiusmodi respectiue, ita sint obligatæ, et astrictæ, ac si illæ eis coram, et personaliter lectæ, et publicatæ essent,et quòd earum transumptis manu Notarij publici subscriptis,et sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis,ea prorsus fides adhibeatur,quæ præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ, vel ostensæ. Volumus autem quòd de personali exhibitione,& priuata abiuratione per dictos culpabiles, vt præfertur facienda, per scripturam manu propria ipsiusmet se exhibentis, & abiurantis,seu per publicum Notarium confectam,ac ipsius inquisitoris,coram quo exhibitio,& abiuratio huiusmodi fieri continget manu subscripta,ita vt si ipsi culpabiles in eosdem, vel similes errores reinciderint,se lapsi omnino esse censeantur, constare debeant,aliàs eędem præsentes, ac per eas

De abiuratione fiāt Scripturę,quibus absolutis subscribāt. Adde quę dixi apud Eyme.3.p.Scho.55.

dictis culpabilibus absolutio,& liberatio ac dispensatio, et indultum concessa huiusmodi eis nullatenus suffragentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, liberationis, dispensationis, indulti, abolitionis, requisitionis, monitionis, mandati, assignationis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare præsumpserit, indignationē omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romę apud sanctum Petrum. Anno incarnationis Dominicę M D L. Tertio Calen. Maij, Pōtificatus nostri anno primo.

M. Card. Crescentius. A. de Bartolis. Blosius.

IVLIVS PAPA III.

Super abolitione Librorum omnium Hæreticorum, & Lutheranorum.

Reuocat omnes facultates legendi libros prohibitos, solis inquisitoribus & eorum commissarijs exceptis qui cunque vero tales libros habuerint realiter & cum effectu debeant eos inquisitoribus consignare. inquisitores vero reipub. Christianæ generales iubeant publicari contradictores velut hęreticos.

Edita anno domini 1550.

Ex bibliotheca nostra. erat que impressa Romę anno domini. 1550.

IVLIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. CVM meditatio cordis nostri, ad id potissimum tendat, vt fides Catholica vbique augeatur, et floreat: ad ea libenter intendimus, per quæ omnis ab ea declinandi occasio tollatur. Sane cum sicut nobis nuper innotuit ex facultatibus, quę aliquibus vt libros hæreticos aut de fide suspectos, etiā ad effectum eorundem librorum errores repellendi tenere, & legere possent aliquando concessæ fuerunt, non ij qui sperabantur fructus hactenus prouenerint, quinimmo diuersa inconuenientia subsecuta sunt: Nos præmissis occurrere, & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, Motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostris certa scientia, & matura deliberatione omnes, & singulas facultates, & licentias legendi, & tenendi libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu de fide suspectos quibusuis personis cuiuscunque status, gradus ordinis, vel conditionis existentibus, etiam si Episcopali, vel Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate Ecclesiastica, seu seculari præeminētia præfulgeant (inquisitoribus, seu commissariis super hæretica prauitate ab Apostolica sede pro tempore deputatis, durāte ipsa deputatione dumtaxat exceptis) à quibusuis prædecessoribus nostris, ac nobis, & dicta sede Apostolica, seu eius legatis, etiam de latere aut maiori pænitentiario nostro, vel quibusuis aliis, sub quibuscunque verborum formis & expressionibus, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatoriis clausulis irritantibusque, & aliis decretis quomodolibet etiam motu, & scientia similibus hactenus concessas, Apostolica auctoritate tenore præsentium reuocamus, irritamus, & annullamus, & pro reuocatis, irritis, & penitus infectis, quo ad omnia habemus, & ab aliis haberi volumus: districtius inhibentes personis præfatis sub sententiis, censuris, & pœnis contra similes libros tenentes, aut legentes, tam à sacris canonibus, quàm à nobis, & sede Apostolica hactenus inflictis, & promulgatis ne de cetero facultatibus, & licētiis prædictis vti, aut earum prætextu, seu alias quomodolibet libros prædictos, aut quoscunque alios hactenus reprobatos, aut in futurum reprobandos tenere, aut legere præsumant: Et insuper omnes, & singulos librorum Impressores, & Bibliothecarios, ac libros quomodolibet vendentes, & quascunque alias personas libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranam, aut aliam falsam doctrinam in se cōtinentes, vel à nobis, & dicta sede quomodolibet reprobatos, ex quauis causa etiam ex nostra, & dictæ sedis speciali licentia, seu permissione penes se habentes, cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis, aut pręeminentiæ existant, etiam si vt præfertur pontificali, aut alia quacunque etiam maiori ecclesiastica, vel mundana dignitate præfulgeant (dictis inquisitoribus, & cōmissariis, vt pręfertur, exceptis) dicta Apostolica auctoritate, & earundem tenore pręsentium requirimus, & monemus, ac eis, & eorum cuilibet in virtute sanctæ obediētiæ, & sub incursus hæresis, ac omnibus contra hæreticos de iure inflictis, & promulgatis tam Ecclesiasticis, quàm temporalibus sententiis, censuris, & pęnis, districte pręcipiendo mandamus, quatenus infra spatium sexaginta dierum à die publicationis præsentium, modo, & forma infrascriptis faciendæ computandorum, quorum viginti pro primo, & alios viginti pro secundo

De materia huius rescripti videto quę dixi copiose apud Eymer. p. 2. Schol. 1.

A cundo, ac reliquos viginti dies pro tertio, & peremptorio termino, ac monitione canonica eis, & eorum cuilibet in iis scriptis assignamus: Omnes, & singulos libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranam aut aliam falsam doctrinam in se continentes, vel à nobis, & dicta sede quomodolibet reprobatos penes se eos ex quauis causa, etiam mercaturæ, & ex nostra ac eiusdem sedis permissione ac licentia etiam speciali, vt præfertur, penes eos existentes, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in ciuitatibus, in quibus libri huiusmodi existunt, consignasse debeant realiter, & cum effectu. Et nihilominus venerabili fratri Ioanni Petro episcopo Tusculan. Neapolitan. & dilectis filijs nostris Ioanni sancti Clementis, de Burgos, ac Marcello Sanctæ Crucis in Hierusalem, Ceruino, & Francisco sanctę Anastasiæ titulorum Sfondrato, nuncupatis, presbyteris Cardinalibus, inquisitoribus generalibus per sedem apostolicam deputatis, per apostolica scripta pari motu mandamus, B quatenus ipsi per se vel alium, seu alios eosdem requisitos, & monitos, monitioni, & mandato nostris prædictis non parentes, quos hęresim ac alias sententias, censuras, & pœnas prædictas propter non paritionem huiusmodi incurrere contigerit, ex nunc prout ex tunc, & è contra hæreticos, ac sententiis, censuris, & pœnis prædictis irretitos tamdiu publice nuntient, & faciant ab aliis nuntiari, donec ipsi omnes, & singulos libros Lutheranos aut alios hæreticos huiusmodi inquisitoribus præfatis in ciuitatibus in quibus libri huiusmodi, vt præfertur existunt, consignauerint, & rehabilitationis gratiam obtinuerint. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo: Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis contrarijs quibuscunque: aut si aliquibus communiter vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Ceterum vt præmissa C omnia ad eorum quorum interest notitiam deducantur, nullusque de eis ignorantiam iuste prætendere, aut se legitime excusare possit: Volumus, & dicta auctoritate apostolica decernimus, quòd præsentes literæ per aliquos Curiæ nostræ Cursores, in Basilica Principis apostolorum, de Vrbe, & Ecclesia Lateranensi, dum inibi multitudo populi ad diuina audienda congregari solet, palam, & clara voce legantur, & lectæ in earundem Basilicæ, & Ecclesiæ valuis, necnon in porta Cancellariæ apostolicæ, & in acie campi Floræ affigantur, vbi ad lectionem, & notitiam cunctorum aliquandiu affixæ pendeant; & cum inde amouebuntur, earum exempla in eisdem locis remaneant affixa. Quòdque per lectionem, affixionem & publicationem huiusmodi omnes, & singulæ personæ sub præsentibus comprehensæ post sexaginta dies huiusmodi respectiue ita sint obligatæ, & astrictæ, ac si eis coram, & personaliter lectæ, & intimatæ essent: & earum transumptis manu Notarii D publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ pręsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Volumus autem quòd ij, qui libros Lutheranos, seu alios prædictos infra spatium, & terminum huiusmodi dictis inquisitoribus consignauerint, nisi ipsi aliàs quàm ex retentione librorum huiusmodi hæretici, seu de fide suspecti fuerint, eo ipso etiam absque aliqua desuper facienda abiuratione à censuris, & pœnis propterea forsan incursis, in vtroque foro absoluti sint, & esse censeantur, prout nos eos in euentum prædictum, ex nunc pro ut ex tunc (dummodo pænitentiam, quàm confessor per eos eligendus, eis propterea duxerit iniungendam, omnino adimpleant) absoluimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginā nostræ reuocationis, irritationis, annullationis, inhibitionis, requisitionis, monitionis, mandati, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum E Petri, & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romæ, apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo quinquagesimo. Tertio Cal. Maij, Pontificatus nostri anno primo.

M. Cardinalis Crescentius.

Blosius. A. de Martholis.

Anno à Natiuitate Domini M D L. Indictione viij. Die vero v. Mensis Iunij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Iulij, diuina prouidentia Papæ III. Anno eius primo, retroscriptæ literæ reuocationis, inhibitionis, & voluntatis palam, publice, alta & intelligibili voce in Basilica Principis Apostolorum de Vrbe, dum ibidem diuina officia de mane celebrabantur, & magna populi multitudo congregata esset, de verbo ad verbum, per me Ioannem Rollad, præfati S. D. N. Papæ Cursorem lectæ, & deinde affixę, &

publicatæ

publicatæ fuerunt, & sic affixi, per aliquod spatium dimisi, & successiue, eadem die in Ecclesia S. Ioannis Lateranensis, etiam de verbo ad verbum, hora vesperorum, per me eundem Ioannem Roillad, lectæ, affixæ, & publicatæ fuerunt, & postmodum eadem die affixę, & publicatæ fuerunt in Valuis, seu portis Cancellariæ Apostolicę, & in Acie Campi Floræ, dimissis in suprascriptis Valuis, & locis, per aliquod temporis spatium affixis, & deinde amotis copiam earundem literarum in quibuslibet Valuis, portis, & locis suprascriptis affigendo, & dimittendo per nos Ioannem Roillad, Clericum coniugatum, viridun diœcesis, & Maturinum menandi clericum, Cenomanensis diœcesis, præfati Sanctissimi Domini nostri Papæ Cursores. A

Ita est Ioannes Roillad Cursor subscripsi.
Ita est Maturinus menandi Cursor.
Ita est Petrus Gemes, Magister Cursor.

IVLIVS PAPA III. B

Contra Hebræos retinentes libros in quibus aliquid contra fidem catholicam notetur, vel scribatur. libri Hebræorũ in quibus blasphemiæ in Dominũ aut in Christianã religionem continentur, in eorũ synagogis & priuatis etiam domibus inquirantur: & qui reperti fuerint tales habere libros, debitis pœnis coerceantur: contumaces aut grauiter in hoc delinquentes prout à fide apostatantes castigentur. in ceteris non molestentur Hebræi: contradictores appellatione remota puniantur.

Edita anno Domini 1554.

Ex bibliotheca Illust. Iulij Antonij Sanctorij Cardinalis sanctæ Seuerinæ.

NIVERSIS & singulis venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, ac dilectis filijs alijs locorum ordinarijs, Salutem & apostolicam benedictionem.

CVM sicut nuper non sine animi nostri molestia accepimus, licet aliàs venerabiles fratres nostri S.R.E. Cardinales hæreticæ prauitatis in vniuersa repub. Christiana inquisitores generales certum Hebraicorum librorum volumen Ghemarot Thalmud nuncupatum, nonnulla indigna, & legem diuinam, orthodoxamque fidem offendentia continens, de mandato nostro damnauerint, & igne comburi fecerint, nihilominus inter ipsos Hebræos adhuc esse dicantur diuersi libri diuersas contra Christum redemptorem nostrum, eiusque sanctissimum nomen, & honorem blasphemias, & ignominias continentes, Nos in præmissis opportune prouidere volentes, vobis, & vestrum cuilibet per præsentes committimus, & mandamus, quatenus singulis vniuersitatibus Hebræorum infra limites iurisdictionis vestræ consistentibus ex parte nostra intimetis & notificetis, quòd elapsis quatuor mensibus à die intimationis, & notificationis huiusmodi, omnes & singuli libri, in quibus nomen Iesu saluatoris nostri, quòd Iescui hanozri dicitur, cum blasphemia, aut aliàs ignominiose nominatur, tam in eorum Synagogis, & locis publicis quàm priuatis domibus, & aliàs vbique locorum diligentissime exquirantur, & qui libros huiusmodi penes se quoquo modo habere reperti fuerint, debitis pœnis, tam pecuniarijs, & confiscationis bonorum, quàm si eorum contumacia, aut qualitas delicti id exegerit, corporis etiam vltimi supplicij, ac aliàs prout à fide Christi apostatantes puniuntur, irremissibiliter puniantur; & nihilominus eisdem quatuor mensibus elapsis per vos, vel alium, seu alios, quos ad hoc duxeritis deputandos, libros huiusmodi cum omni diligentia inquiratis, & studiose inuestigetis, inquirique & inuestigari faciatis, & eos, quos libros huiusmodi penes se habere repereritis, pœnis quibus apostatantes præfati puniuntur, omnino et irremissibiliter puniatis: Non permittentes de cetero eosdem Hebræos (qui in memoriam passionis Dominicæ à sancta matre Ecclesia tolerantur, vt aliquando mansuetudine nostra allecti ad verum Christi lumen, diuino afflante spiritu, conuertantur) à quibusuis etiam apostolica auctoritate fungentibus occasione cuiusuis sortis librorum apud eos existentium, (dummodo blasphemiam, vt præfertur, non contineant) nisi de nostro expresso mandato, quomodolibet vexari aut molestari: Cõtradictores quoslibet et rebelles, ac vobis in præmissis non parentes per sententias, censuras, et pœnas ecclesiasticas ac etiam pecuniarias arbitrio vestro moderandas et applicandas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis seruatis processibus, sententias, censuras et pœnas prædictas etiam iteratis vicibus aggrauando, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ac ipsorum Hebræorum etiam iuramento, confirmatione apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, et consuetudinibus, priuile-

A priuilegiis quoque, indultis, et literis apostolicis sub quibuscunque tenoribus et formis, ac cum quibusuis clausulis & decretis quomodolibet concessis, ac etiam iteratis vicibus, approbatis & innouatis, Quibus omnibus, eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat, specialiter & expresse derogamus. Contrarijs quibuscunque, aut si aliquibus communiter vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem: Et quia difficile foret, præsentes literas ad singula quæque loca, in quibus de eis fides facienda erit, deferri; volumus, & dicta auctoritate decernimus, quòd transumptis præsentium manu notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius curię ecclesiasticæ, seu personę in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitę vel ostensæ. Datum Romę, apud
B sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die xxix. Maij. M D L I I I I. Pontificatus nostri anno quinto.

Claudius de Valle Sanctissimæ Romanæ vniuersalis inquisitionis Notarius.

BVLLA CONTRA IMPEDIENTES Inquisitores hæreticæ prauitatis in suo inquisitionis officio.

C *Nullæ omnino personæ publicæ vel priuatæ, quouis ingenio, colore, vel occasione immisceant se negotijs inquisitionis, nisi quatenus per inquisitores fuerint requisiti. leges omnes huic ordinationi & canonibus ecclesiasticis obsistentes abrogent: contrafacientes omni Ecclesiæ suffragio & sacramentorum perceptione sunt priuati, & excommunicati, nec nisi per Romanum Pontificem absoluantur pręterquam in articulo mortis.*

In nomine sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen.

OVERINT vniuersi, hoc præsens publicum transumptum inspecturi, quòd nos Ioannes Baptista Cicada, Dei & apostolicæ Sedis gratia, Episcopus Albinganen. S.D.N. Papę, eiusque Camerarij, necnon Curiæ Causarum Camerę Apostolicæ generalis Auditor, Romanæque Curiæ iudex ordina- *Edita anno Domini 1551.*
D rius, sententiarumque & censurarum in eadem Romana Curia latarum, *Ex bibliotheca nostra.* ac literarum apostolicarum vniuersalis executor: habuimus, vidimus, & diligenter inspeximus literas apostolicas S. D. N. D. Iulij diuina prouidentia Papæ III. heri, quæ fuit dies Veneris Sancta, solemniter lectas & publicatas, eiusque vera Bulla plumbea cum cordula rubei croceique colorum, more Rom. Curiæ pendente, bullatas, & omni suspicione carentes, subsequentis tenoris.

Iulius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

E LICET à diuersis Romanis Pontificibus prędecessoribus nostris, etiam per speciales constitutiones in corpore iuris insertas, fuerit rite & salubriter sancitum atque decretum, vt seculi potestates & Domini temporales ac prouinciarum ciuitatum, terrarum & locorũ quorũcunque rectores, quibuscunque dignitatibus vel officijs aut nominibus censeantur, diœcesanis episcopis & inquisitoribus hæreticę prauitatis, in ipso inquisitionis negotio faueant & assistant, nemoque ex prædictis potestatibus, dominis, & rectoribus eorumque officialibus, de crimine hæresis, cum mere sit ecclesiasticum, quoquo modo cognoscat vel iudicet, neque diœcesano episcopo vel inquisitori ipsius inquisitionis negotio incumbenti se opponere aut ipsum aliquatenus impedire vel impedientibus auxilium, aut fauorem scienter dare audeat, perpetuę damnationis sententia in eos qui contra prædicta fecerint promulgata, quam si per annum animo sustinuerint pertinaci, ex tunc velut hęretici condemnentur: vsque adeo tamen in omnibus fere non solum Italię, verumetiam aliis

prouincijs, ciuitatibus, terris, & locis, complurium laicorum, vt accepimus, mundanę gloriæ processit ambitio, vel sacrorum Canonum inscitia, vel ecclesiasticæ disciplinæ contemptus, vt in animarum suarum perniciem atque interitum, diœcesanos episcopos & inquisitores à sede Apostolica institutos inquisitionis officium exercentes, alij sub iustitię prætextu, ne vlli scilicet fiat iniuria, impedire; alij vero sub pietatis colore, vt sontes scilicet seuerius puniantur, se ipsis diœcesanis episcopis, & inquisitoribus adiungere, & vnà cum eis de ipso hæresis crimine cognoscere, processus formare, formatosque suo iudicio submittere non erubescant. Cui sane morbo iam nimis late progredienti, solitam ac salutarem Ecclesiæ medicinam pro nostra pastorali solicitudine afferre cupientes, seculi potestates, dominos temporales, ac prouinciarum, ciuitatum, terrarum, & locorum rectores supradictos, necnon quascunque alias seculares personas, tam priuatas quàm publico quouis munere fungentes requirimus & monemus, ac eis Iesu Christi Redemptoris nostri (cuius vices, licet immeriti, gerimus in terris) nomine præcipimus, ne diœcesanos episcopos & inquisitores ipsos in suo inquisitionis negotio vllo modo impediant seu perturbent, neque se in hęresis crimine cognoscendo vel iudicando, quouis etiam assistentiæ & fauoris colore, causa vel occasione (nisi quatenus ab ipsis diœcesanis episcopis aut inquisitoribus spõtanea & libera eorum voluntate fuerint requisiti) se ingerant, ordinationes, prouisiones & leges quascunque de ipsius criminis cognitione latas sacris Canonibus obsistentes, & ecclesiasticam iurisdictionem impedientes, sine mora abrogent & deleant, prout etiam Nos eas omnes inualidas fuisse & esse decernimus, & declaramus, ac ex nunc pro abrogatis & deletis haberi volumus & mandamus. Qui monitis his nostris non obtemperauerint, quiue scienter in prædictis consilium, auxilium, aut fauorem dederint, nouerint se non solũ per sacras dictorum prædecessorum nostrorum constitutiones, verumetiam per hanc nostram sanctionem siue sententiam & declarationem perpetuo duraturam (quam auctoritate omnipotentis Dei ac beatorum apostolorum Petri & Pauli, ac nostra in ipsos non obtemperantes, quacunque illi præfulgeant dignitate, in his scriptis proferimus) communione fidelium & omnium ecclesiasticorum sacramentorum perceptione priuatos, ac maledictionis, ac execrationis æternæ vinculo ligatos, anathematisque & maioris excommunicationis mucrone percussos; ita vt nemo vnquam in præmissis delinquens, nisi à nobis & successoribus nostris canonice intrantibus, etiam prætextu quarumcunque facultatum, concessionum & gratiarum, etiam confessionalium nuncupatarum, etiam à nobis & dicta sede hactenus emanatarum, vel in posterum emanandarum, specificam & expressam ac aliàs quam per verba generalia de pręsentibus literis nostris mentionem non facientium, præterquam in mortis discrimine, absolui posit. Quibus etiam censuris ipsos diœcesanos episcopos & inquisitores subiacere volumus, si laicos secum quomodocunque de ipso crimine cognoscere aut iudicare permiserint. Vt autem præmissa omnia ad eorum quorũ interest notitiam deducantur, nullusque de eis ignorantiam iuste prætendere posit, volumus & apostolica auctoritate decernimus, quòd præsentes literæ per aliquos Cursores nostros aut Notarios publicos in Basilicæ Principis apostolorum de Vrbe & Ecclesiæ Lateranen. ac Cancellariæ apostolicæ Valuis, necnon acie campi Floræ, vt moris est, publicentur, earum exemplo in singulis valuis & acie huiusmodi affixo & dimisso. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ requisitionis, admonitionis, præcepti, declarationis, mandati, prolationis, voluntatis, & decreti, infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romę apud sanctum Petrũ anno Incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo quinquagesimo. Quintodecimo Cal. Aprilis, Pontificatus nostri anno secundo.

Eyme. p. 2. q. 54. vbi dixi Schol. 60.

A B C D E

Pro Reuerendiss. D. M. Card. Crescen.
Io. Barengus.

Rom. Amasæus.

Lecta & publicata fuit in die Veneris sancti, in Capella Sanctitatis suę, dum diuina celebrarentur officia.

Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, Indictione nona, die vero xxviij. mensis Martij, Pontificatus S. D. N. Iulij diuina prouidentia Papæ tertij, anno eius secundo, Retroscripta literæ affixa

A *affixa & publicatæ fuerunt in valuis seu portis Principis Apostolorum de Vrbe, & S. Ioan. Lateran. & Cancellaria Apostolica, necnon in Acie campi Floræ, dimissis copiis per nos Petrum Gomez Freyle, & Franciscum Munos, S. D. N. Papæ Cursores.*

Ita est, Petrus Gomez Freyle Cursor manu propria.
Ita est, Franciscus Munos Cursor manu propria.
Petrus Leobozie Magister Cursorum.

QVIBVS quidem literis diligenter inspectis, illas ad requisitionem Reuerendi Patris Magistri Theophili Tropien. ord. Prædicatorum Commissarij generalis S. Inquisitionis, per Notarium publicum infrascriptũ, exemplari mandauimus & transumi,& in hanc publicam transumpti formam redigi: Decernentes & volentes, vt huic præsenti transumpto (iuxta earundem literarum & decreti in eis appositi, continentiam & tenorem) plena fides vbique adhibeatur,ac si ipsæ originales literæ exhibitæ vel ostensæ forent: quibus omnibus & singulis auctoritatem nostram ordinariam interposuimus: & ad ampliorem euidentiam præmissorum, Sigillum nostrum, quo in talibus vtimur, præsentibus duximus apponendum. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum, præsentes literas, atque præsens publicum transumpti instrumentum, exinde fieri, & per notarium publicum, nostrumque & dictæ Curiæ coram nobis scribam infrascriptum, subscribi & publicari mandauimus, sigillique nostri iussimus & fecimus impressione muniri. Datum Romæ in ædibus nostræ solitæ residẽtiæ, sub anno à Natiuitate Domini M D L I. Indictione nona, die vero XXVIII. mensis Martij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. Iulij diuina prouidentia Papæ tertij, anno secundo, præsentibus ibidem discretis viris Dominis Bonifatio de Grangia & Desiderio Bonaauena Notarijs publicis,& coram nobis scribis, clericis Gebenen. & Iullen. respectiue diœces. testibus ad præmissa vocatis atque rogatis.

Adam de Inuidia eiusdem Curiæ Causarum Cameræ Apostolicæ Notarius ss. — Locus sigilli.

EDICTVM ILLVSTRISSIMORVM ET *Reuerendissimorum DD. Cardinalium reipub. Christianæ inquisitorum generalium de comburendo Thalmud.*

Illustrissimi & Reuerendissimi Cardinales inquisitores generales reipub. Christianæ Romæ tempore Iulij iij. Pont. Max. Thalmud Hebræorum tam Hierosolymitanum quàm Babylonicum comburi fecerunt: idem alijs inquisitoribus priuatis facere iubent. Præcipiunt insuper, ne quis tales libros aut quaslibet eorum partes penes se retineat sub grauibus pœnis, neue à partibus infidelium adduci faciat.

NOS Ioannes Petrus Caraffa episcopus Tusculanus, Rodulphus Pius de Carpo sanctæ Mariæ in Transtiberim, Ioannes à Toledo Cõpostellanus S. Pancratij, Hieronymus Verallus sancti Martini in montibus, Iacobus Puteus S. Simeonis, & Sebastianus Pighinus S. Calisti, Titulorum miseratione diuina S. R. E. Presbyteri Cardinales in vniuersa republicæ Christiana contra hæreticam prauitatem inquisitores generales, à sancta sede apostolica specialiter deputati. *Edita anno Domini 1553. Ex bibliotheca nostra.*

SVMMI Dei nostri prouidentiam, ac benignitatem, qua vt hominum genus ab errorum tenebris vindicatum in veritatis semitam perduceret, suæ gloriæ splendorem, è cælis ad terram demittere, ipsiusque lucis radijs bonos pariter, ac malos perfundere dignatus est, quantum pro humana fragilitate nobis licet æmulari totis gestientes affectibus pro iniuncti nobis officij solicitudine non modo ab Ecclesiæ Christianæ finibus, peruersa hæresum & impietatum dogmata eliminare quotidie pro viribus studemus, sed etiam ad obcæcatam Iudæorum perfidiam, quos interim Ecclesiæ Christi pietas secum haud secus, quàm zizaniam commixtam tritico viuere permittit, nostri studij vigilantiam adhibere cupientes, nil eorum illuminationi conducibilius fore arbitrati sumus, quàm si ipsos ab impiis & inanibus doctrinis auertentes, ad sacras (quas se colere falso iactant) literas scrutandas deducere possemus, vbi suæ salutis absconditum thesaurum, remoto ab eorum cordibus ve-

lamine, nobiscum Deo donante inuenire & agnoscere valerent. Quare cum ad nostram notitiam non sine ingenti animi dolore peruenisset, male sui studiosam ac obstinatã hanc Hebræorum gentem, iam pene clausis & obsignatis sacrorum Bibliorum libris, solis codicibus quibusdam quos Thalmud appellant, istudere, ac eos, vt aiunt, diurna nocturnaque manu versare: suosque filios à teneris vngu culis hac virulenta doctrina præcipue imbuere, vbi pro pietate in Deum ipsum blasphemare, pro candido & sincero Deitatis cultu fabulas & inanes superstitiones, pro desiderio Redemptoris & Messiæ exitiale odium in Christum & maledicta in Christianos perdiscunt, edocti, priscorum Romanorum Pontificum, ac sanctorum Patrum semper imitando exempla, qui suis & scriptis & sanctionibus hos impios codices explodere conati sunt, tam detestandam diuini nominis iniuriã, ac huius gentis exitium diutius conniuentibus oculis pertransire nolentes, zelum officij nostri ad hanc impietatẽ magis detegendam ac radicitus extirpandam accedere volentes, per ministros sanctissimi officii nostri omnes huiusmodi codices Thalmud appellatos, per domos Hebræorum hanc almam Vrbem incolentium diligenter perquiri, & inuentos in vnũ congregari, ac per viros fideles hebraicum idioma callentes reuolui iussimus, & virulenta, hæretica ac peruersa dogmata quibus respersi per totum erant, in vnum colligi & annotari; ac per Sacræ Theologiæ Doctores pro sui defensione auditis quantum decuit Rabinis Iudæorum, discuti & examinari fecimus. Et demum toto negotio diligenter discusso, & coram nobis fideliter deducto, luce clarius deprehendimus in codicibus præfatis Thalmud contineri apertas ac impias in Deum blasphemias aduersus mosaycam legem, quam se profiteri iactant, & aduersus naturæ & honestatis leges, ea concedi, quę humanę aures audire perhorrescunt: Diuinum cultum tot næniis, fabulis, & superstitionibus obuolui & obscurari, vt vix apud idololatras peius vnquam auditum fuerit: Demum in Iesum Christum Saluatorem nostrum ac sanctum ipsius Euangelium tot improperia, contumelias ac blasphemias irrogari, quæ de nefario ac perditissimo homine non sine nausea audiri possent. Quæ omnia pro Dei honore ea qua decet animaduersione euellere & punire cupientes, præhabito pręfatorum virorum tam in sacris literis quàm in vtroque iure maturo consilio, omnes huiusmodi libros Thalmud quos colligere potuimus, per nostræ sententiæ decretum comburendos publice in acie campi Florę huius almæ Vrbis iussimus, quod & sub die IX. huius maximo populi applausu executioni mandari fecimus. Cupientes autem vt hoc salutare exemplum ab hac Ecclesia omnium matre ac magistra ad reliquas per orbem proficiscatur, per præsentes auctoritate officii nostri, ac de speciali Sanctissimi D. N. mandato viuę vocis oraculo desuper nobis facto, & etiam auctoritate nostri officii omnes, & singulos Principes Christianos & rerum publicarum rectores, necnon ordinarios locorum, & hæreticæ prauitatis inquisitores hortamur, & monemus in Domino, & nihilominus eis in virtute Spiritus sancti & sanctæ obedientiæ, & sub pœnis suspensionis à diuinis quo ad episcopos & maiores prælatos, ac excommunicationis latę sententiæ, quo ad alios præcipimus, vt quamprimum præsentes nostræ ad eorum notitiam peruenerint, omnes huiusmodi libros Thalmud per domos & synagogas Hebræorum in eorum ciuitatibus & terris habitantium diligenter perquiri, & inuentos publice comburi faciant: omnibus vero Hebræis in ciuitatibus ac terris Christianorum habitantibus, mandamus sub pœna confiscationis omnium bonorum suorum, quam ipso facto contrafaciendo incurrant, quorum quartam partem accusatoribus seu denũtiatoribus, reliquas vero inter ordinarios & inquisitores locorum ac Dominos temporales æquis portionibus diuidẽdas applicamus, vt intra tres dies ab harum nostrarum in hac alma Vrbe in acie campi Florę & in synagogis eorum: in aliis vero extra vrbem locis & terris, in locis publicis, & solitis publicatione & banno respectiue per proclamam faciendis, omnes prænominatos libros Thalmud tam Hierosolymitanum quàm Babylonicum, omnesque & singulas ipsorum partes, quos apud se habere contigerit, nobis seu nostris officialibus ac prædictis ordinarijs, & inquisitoribus locorum respectiue consignare debeant, nec de cetero tales vel similes libros scribi aut imprimi vel à partibus infidelium ad has fidelium partes deduci facere, aut quouis quæsito colore habere aut retinere possint aut debeant: vniuersis demum Christifidelibus in virtute Spiritus sancti & sanctæ obedientiæ & sub excõmunicationis latæ sententię pœna præcipiẽdo mandamus, ne prędictos codices Thalmud, vtpote damnatos ab Ecclesia, legere aut penes se retinere præsumant, nec Hebræis pręfatis, pro habendis, scribendis seu imprimendis huiusmodi libris consilium, auxilium vel fauorem impendere audeant, contrafactores autem

Concordat rescriptum Innocen. iiij. incip. Impia Iudęorũ. sup. pag. 5. adde Eymer. par. 2. q. 45. nu 6. vbi dixi Schol. 52.

A autem preter pœnas excommunicatis debitas alijs pœnis fautoribus hæreticorum, à iure taxatis punientur, prout per præsentes ex nunc puniri mandamus. In quorum omnium & singulorum fidem præsentes exinde fieri fecimus, & per Notarium nostrum infrascriptum subscribi ac sigilli officij nostri impressione muniri. Datum Romæ in ædibus nostris sub die XII. mensis Septemb. M D L I I I. Pont. S. D. N. D. Iulij diuina prouidentia Papæ tertii anno quarto.

PAVLVS PAPA IIII.

Bulla Sanctissimi Domini Nostri Pauli Papæ quarti, Contra negantes B Trinitatem, aut Diuinitatem IESV CHRISTI, aut eius Conceptionem de Spiritusancto, aut eius mortem, vt nos redimeret, aut virginitatem Beatissimæ semper virginis Dei genitricis MARIAE.

Paulus Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Vm quorundam hominum prauitas atque iniquitas eo vsque nostris temporibus processerit, vt ex ijs, qui à catholica fide aberrant & desciscunt, plurimi quidem non solum diuersas hæreses profiteri, sed etiam ipsius fidei C fundamenta negare præsumant, & eorum exemplo multos in interitum animæ deducant: Nos cupientes, pro nostro pastorali officio & charitate, huiusmodi homines, quantum cum Deo possumus, à tam graui & pestilenti errore auocare, ac ceteros ne in talem impietatem labantur, paterna seueritate admonere, omnes & singulos, qui hactenus asseruerunt, dogmatizarunt, vel crediderunt Deum omnipotentem non esse Trinum in personis, & incomposita omnino indiuisaque vnitate substantię, & vnum vnamet simplici diuinitatis essentia. Aut Dominum nostrum Iesum Christum non esse verum Deum eiusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu sancto. Aut eundem secundum carnem non esse conceptum in vtero Beatissimæ semperque Virginis Mariæ de Spiritu sancto, sed sicut ceteros homines ex semine Ioseph. Aut eundem Dominum ac Deum nostrum Iesum Christum non subiisse acerbissimam Crucis mortem, vt nos à peccatis & ab æterna morte redimeret, & Patri ad vitam eter-D nam reconciliaret. Aut eandem beatissimam Virginem Mariam non esse veram Dei matrem, nec perstitisse semper in virginitatis integritate ante partum scilicet, in partu, & perpetuo post partum, ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Apostolica auctoritate requirimus & monemus, quatenus infra spatium trium mensium à publicatione præsentium in Romana Curia, quo ad residentes in ea, modo infrascripto: extra eam vero, quo ad alios in illa non residentes, modo & forma per diœcesanos statuendis, facienda incipiendorum, quos pro primo, secundo, & tertio, ac peremptorio termino, ac monitione canonica eis & eorum cuilibet assignamus, ab eorum assertione, dogmatibus, & credulitate huiusmodi, ac quibuscunque aliis in fide prædicta erroribus, E in quos hactenus lapsi sunt, resipuisse, & ad vnitatem Ecclesiæ redeundo, assertionem, dogmata, & credulitatem, ac alios errores huiusmodi in manibus inquisitorum hæreticæ prauitatis, ciuitatum, & locorum, in quibus ad præsens degunt, realiter & cum effectu abiurasse, & infra alios tres menses à die abiurationis huiusmodi inchoandos, de eadem abiuratione venerabilibus fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, dictę hæreticæ prauitatis inquisitoribus generalibus plenam fidem fecisse debeant: Nos enim eiusdem Dei omnipotentis exemplo, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, omnes & singulos, qui, vt præfertur, ab assertione, dogmatibus & credulitate, ac aliis erroribus prædictis resipuerint, & ad vnitatem Ecclesiæ redeundo, assertionem, dogmata, & credulitatem, ac alios errores huiusmodi sponte abiurauerint, & de eadem abiuratione præfatis inquisitoribus generalibus fidem fecerint, ac pænitentiam priuatam per dictos particulares inquisitores eis iniunctam cum effectu adimpleuerint, à prę-

Edita anno Domini 1555.

Ex bibliotheca Illust. Iulij Antonij Sanctorij Cardinalis sanctæ Seuerinæ.

August. in lib. de Assumptione beatæ Mariæ c. 4.

dictis & quibusuis aliis quantumuis grauibus & enormibus hæresibus, & à fide Christi apo A
status, ac in eadem fide erroribus: necnon excommunicationis, suspensionis, & interdi-
cti, aliisque sententiis, censuris & pœnis, tam ecclesiasticis, quàm temporalibus etiam
bonorum priuatiuis & corporis afflictiuis, ac capitalibus in tales à iure, vel ab homine la-
tis & promulgatis, & per eos præmissorum occasione incursis (dummodo delati, aut in-
quisiti, seu relapsi non sint) dicta auctoritate, tenore præsentium in vtroque foro absol-
uimus & liberamus, ac cum eis super irregularitate, quam propterea contraxerint, etiam
si sic ligati Missas & alia diuina officia, etiam forsan in contemptum clauium celebraue-
rint, aut illis aliàs se immiscuerint. Quòdque ea ipsa irregularitate, & ceteris præmissis,
non obstantibus qui promoti non fuerint, ad omnes etiam sacros & presbyteratus ordi-
nes promoueri, & in illis tam ipsi, quàm qui iam etiam post incursam hæresim promoti
fuerint, in altaris ministerio ministrare: Necnon tam clerici, quàm laici, & vtriusque se-
xus personæ, eorumque filii, nepotes, descendentes, ad gradus, honores, ordines, & offi- B
cia, ac alia quæcunque assumi, illaque suscipere, & exercere libere & licite valeant, aucto
ritate & tenore prædictis, de specialis dono gratiæ dispensamus, eisque pariter indulge-
mus: necnon omnem inhabilitatis & infamiæ maculam, siue notam circa eos præmisso-
rum occasione quomodolibet insurgentem ab eis penitus & omnino abolemus. Et insu-
per cum errores, quos supra narrauimus ita graues & nefandi sint, vt illi, qui in eos deci-
dunt, excusationem non habeant, sed subuersi potius atque immanes, quàm hæretici
merito dici possint: Hac nostra perpetuo valitura constitutione sancimus, quòd tam illi,
qui hactenus in ipsos errores, vel eorum aliquem lapsi sunt, & infra supradictum terminũ
non resipuerint, & ea, quæ supradiximus non adimpleuerint, quàm omnes & singuli alii,
qui in futurum in illos, vel illorum aliquem quomodolibet prolabentur, cuiuscunque di-
gnitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, pro subuersis & relapsis in hære- C
sim haberi, & vt relapsi Curiæ seculari tradi, & per ipsam Curiam debitis pœnis in relap-
sos statutis puniri possint, in omnibus & per omnia perinde ac si uere & realiter in hæresim
relapsi essent, & eos relapsos esse constaret: Non obstantibus constitutionibus & ordina-
tionibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque. Vt autem præmissa omnia ad
eorum, quorum interest, notitiam deducantur, nullusque de illis ignorantiam prætendo-
re, ac se legitime excusare possit, Volumus & dicta auctoritate decernimus, quòd præsen-
tes literę, seu earum transumptum, cui, si manu Notarii publici subscriptum, & sigillo ali-
cuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitum fuerit, eam prorsus fidem in iu
dicio & extra adhiberi statuimus, quæ ipsis literis adhiberetur, si originaliter exhiberen-
tur, in eadem Curia per aliquos Cursores nostros in Basilicæ principis Apostolorum, & Ec
clesię Lateranen. de Vrbe, ac Cancellariæ apostolicæ Valuis, & Acie campi Florę, ut mo D
ris est: extra Curiam vero prædictam, modo & forma per venerabiles fratres nostros pa-
triarchas, archiepiscopos, & episcopos, ac alios ecclesiarum prælatos, quibus in virtute san-
ctæ obedientię per easdem præsentes mandamus, vt literas, siue transumptum huiusmo-
di vbique per eorum prouincias, dioeceses & ecclesias sincera charitate publicẽt & publica-
ri faciant, statuendis, publicentur, earum exemplo in singulis locis, in quibus publicatio
ipsa fiet, affixo & dimisso. Nulli ergo omnino hominum liceat hãc paginam nostræ re-
quisitionis, monitionis, assignationis, absolutionis, liberationis, dispensationis, indulti, abo-
litionis, sanctionis, voluntatis, decreti, statuti & mandati infringere, vel ei ausu temera-
rio contraire: Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationẽ omnipotentis Dei,
ac beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romę apud
Sanctum Marcum, Anno Incarnationis Dominicę Millesimo quingentesimo quinquagesi
mo quinto, Septimo Id. August. Põtificatus nostri anno primo. E

Concordat rescriptum Iulij Papæ iij. incip. Illius qui misericors. sup. pag.90.

Fed. Cardinalis Cęsius. Io. Barengus.
Barengus.

Anno à Natiuitate Domini M D L V I. Indictione xiiij. Die vero xxij. Mensis Iulij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Pauli, diuina prouidentia Papæ IIII. Anno eius secundo, pręsentes retroscriptæ literæ Apostolicę, affixę, & publicatæ fuerunt ad valuas, seu portas Basilicarum Ecclesiarum Lateranensis, & Principis Apostolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apostolicę, ac in Acie Campi Floræ, dimissis copiis affixis, vt moris est, per me Thomam Roger præfati Sanctissimi Domini nostri Papæ Cursorem.

Petrus Gomes magister Cursorum.

A P A V L V S P A P A IIII.

Bulla S. D. N. D. Pauli diuina prouidentia Papæ IIII. contra Hæreticos, & Schismaticos.

Iubet innouari, & inuiolabiliter obseruari omnes leges, decreta siue statuta à Romanis Pontificibus, sacris concilijs, & sanctorum patrum decretis in hæreticos & schismaticos quouis tempore edita, etiamsi in literis Pontificum extrauagantibus contineantur; & si non fuerint in vsu, ad vsum præcipit reuocari, vt custodiantur contra quoscunque quacunque auctoritate & honore, vel dignitate existant & quicũque in hæresim aut schisma inciderint, seu excitauerint, officijs & beneficijs & honoribus quibuscunque sint priuati, & ad illa de cetero sint inhabiles & incapaces, habeanturque pro relapsis perinde ac si prius hæresim in iudicio publice abiurassent.
B *ijdem curiæ seculari tradãtur, nisi eos de benignitate admittere voluerit sedes Apostolica. et ob hæresim & schisma prædicto modo vacantia benefitia, intra tempus à iure statutum idoneis personis conferantur. multæ in fautores & complices hæreticorum, & schismaticorum pœnæ statuuntur. & quicunque quacunque dignitatẽ in hæresim, aut schisma ante suã ad aliquam dignitatem promotionem, incidisse compertus fuerit, eius promotio etiam ad Papatum nulla sit, neque ei obediatur, sed liceat ei omnis fidelitas subtrahatur, inuocato contra eos, si opus fuerit, auxilio brachij secularis.*

Paulus Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno domini 1558.
Ex bibliotheca nostra.

VM ex Apostolatus officio, nobis, meritis licet imparibus, diuinitus credito,
cura Dominici gregis nobis immineat generalis; & exinde teneamur pro
fideli illius custodia, & salubri directione, more vigilis Pastoris, assidue vigi-
C lare, & attentius prouidere: vt qui hac ætate, peccatis exigentibus, propriæ
prudentiæ innitentes licentius & perniciosius solito contra orthodoxæ fi-
dei disciplinam insurgunt, & superstitiosis, ac fictitijs adinuentionibus sa-
crarum scripturarum intelligentiam peruertentes, catholicæ Ecclesiæ vnitatem, & incon-
sutilem Domini tunicam scindere moliuntur, ab ouili Christi repellantur, nec magisteriũ
erroris continuent qui discipuli veritatis esse contemnunt: Nos considerantes rem hu-
iusmodi adeo grauem & periculosam esse, vt Rom. Pontifex, qui Dei & Domini nostri Ie-
su Christi vices gerit in terris, & super gentes, & regna plenitudinem obtinet potestatis,
omnesque iudicat, à nemine in hoc seculo iudicandus, possit si deprehendatur à fide de-
uius redargui, & q̃ vbi maius intenditur periculum, ibi est plenius & diligentius consulen-
dum, ne pseudoprophetæ, aut alij etiam secularem iurisdictionem habentes simplicium
animas miserabiliter illaqueent, innumerabilesque populos eorum in spiritualibus, aut tẽ-
D poralibus curæ & regimini commissos, secum in perditionem, & damnationis interitum
trahant, nec aliquando contingat nos abominationem desolationis, quæ dicta est à Da-
niele propheta in loco sancto videre, cupientes quantum cum Deo possumus pro nostro
munere pastorali vulpes vineam Domini demoliri satagentes capere, & lupos ab ouili-
bus arcere; ne canes muti videamur nequeuntes latrare, & perdamur cum malis agricolis,
ac mercenario comparemur, Habita super his cum venerabilibus fratribus nostris S.R.E.
Cardinalibus, deliberatione matura, de eorum consilio, & vnanimi assensu omnes & sin-
gulas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac priuationis, & quasuis alias senten-
tias, censuras, & pœnas à quibusuis Romanis Pontificibus prędecessoribus nostris, aut pro
talibus habitis etiam per eorum literas extrauagantes, seu sacris Concilijs ab Ecclesia Dei
receptis, vel sanctorum Patrum decretis, & statutis, aut sacris canonibus, ac constitutioni-
E bus, & ordinationibus Apostolicis contra hæreticos, aut schismaticos quomodolibet la-
tas & promulgatas, Apostolica auctoritate approbamus & innouamus, ac perpetuo obser-
uari, & in viridi obseruantia, si forsan in ea non sint, reponi, & esse debere; necnon quos-
cunque qui hactenus à fide catholica deuiasse, aut in aliquã hæresim incidisse, seu schisma
incurrisse, aut excitasse, seu commisisse deprehensi, aut confessi, vel conuicti fuerint, seu,
quod Deus pro sua clementia, & in omnes bonitate auertere dignetur, in posterum deuia-
bunt, seu in hæresim incident, aut schisma incurrent, vel excitabunt, seu committent, &
deuiasse, seu incidisse, aut incurrisse, vel excitasse, seu commisisse deprehendentur, aut con-
fitebuntur, seu conuincẽtur, cuiuscunque status, gradus, ordinis, cõditionis, & præeminen-
tiæ existant, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut alia maiori

dignitate ecclesiastica, seu Cardinalatus honore, & Apostolicæ sedis vbiuis locorum tam perpetuæ quàm temporalis legationis munere, vel mundana, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate, seu excellentia præfulgeant, & corũ quemlibet sententias, censuras, & pœnas prædictas incurrere volumus atque decernimus. Et nihilominus considerantes dignum esse, vt qui virtutis amore à malis non abstinent, metu pœnarum ab illis deterreantur, & quod Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui alios docere, & illis bono exemplo, vt in fide catholica contineantur, esse debent, præuaricando grauius ceteris peccant, cum non solum seipsos perdant, verum etiam alios innumerabiles populos eorum curæ & regimini creditos, seu aliàs eis subditos, secum in perditionem & puteum interitus trahant, de similibus consilio, & assensu, hac nostra in perpetuum valitura constitutione, in odium tanti criminis, quo nullum in Ecclesia Dei maius, aut perniciosius esse potest, de Apost. potestatis plenitudine sancimus, statuimus, decernimus, & diffinimus quod sententiis, censuris, & pœnis prædictis in suis robore & efficacia remanentibus, ac effectum suum sortientibus omnes & singuli Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui hactenus, vt præfertur, deuiasse, aut in hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, excitasse, vel commisisse deprehensi, aut confessi, vel conuicti fuerint, et in posterum deuiabunt, aut in hæresim incident, seu schisma incurrent, vel excitabunt, aut committent; et deuiasse, seu in hæresim incidisse, vel schisma incurrisse, aut excitasse, seu commisisse deprehendentur, aut confitebuntur, seu conuincentur, cum in hoc inexcusabiliores ceteris reddantur, vltra sententias, censuras, & pœnas prædictas, sint etiam eo ipso absque aliquo iuris, aut facti ministerio suis ordinibus, & cathedralibus etiam Metropolitan. Patriarchalibus, & Primatialibus ecclesijs, ac Cardinalatus honore, & cuiusuis legationis munere, necnon voce actiua & passiua, omnique auctoritate ac monasteriis, beneficiis, & officiis ecclesiasticis cum cura & sine cura, secularibus, & quorumuis ordinũ regularibus, quæ ex quibusuis concessionibus, & dispensationibus Apostolicis in titulũ, cõmendam, & administrationem, aut aliàs quomodolibet obtinuerint, & in quibus, vel ad quæ ius aliquod habuerint, necnon quibusuis fructibus, redditibus, & prouentibus annuis super similibus fructibus, redditibus, & prouentibus eis reseruatis, et assignatis; Comitatibus quoque Baroniis, Marchionatibus, Ducatibus, Regnis, et Imperio penitus, et in totum perpetuo priuati, et ad illa de cetero inhabiles, et incapaces, habeanturque pro relapsis, et subuersis in omnibus & per omnia perinde, ac si prius hæresim huiusmodi in iudicio publice abiurassent, nec vllo vnquam tempore ad eorum pristinum statum, aut cathedrales Metropolitan. Patriarchales, & Primatiales ecclesias, seu Cardinalatus, vel alium honorem, aut quam vis aliam maiorem, vel minorem dignitatem, seu vocem actiuam, vel passiuam, aut auctoritatem, seu monasteria, & beneficia, vel Comitatus, Baronias, Marchionatus, Ducatus, Regna, & Imperium restitui, reponi, reintegrari, aut rehabilitari possint; quinimmo secularis relinquantur arbitrio potestatis animaduersione debita puniendi, nisi apparentibus in eis veræ pænitentiæ indiciis, & condignæ pænitentiæ fructibus ex ipsius sedis benignitate & clementia in aliquo monasterio, aut alio regulari loco ad peragendum perpetuam in pane doloris & aqua mœstitiæ pænitentiam retrudendi visi fuerint. Quòdque pro talibus ab omnibus cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentię existentibus, ac quacunque etiam Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, & Primatiali, aut alia maiori ecclesiastica dignitate, & etiam Cardinalatus honore, seu mundana, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate & excellentia pollentibus haberi, tractari, & reputari, & vt tales euitari, omnique humanitatis solatio destitui debeãt.

Et qui ius patronatus, aut nominandi personas idoneas ad cathedrales etiam Metropolitan. & Patriarchales, ac Primatiales ecclesias, seu monasteria, vel alia beneficia ecclesiastica per priuationem huiusmodi vacantia habere prætenderint, ne illa diutinæ vacationis exponantur incommodis, sed de seruitute hęreticorum erepta, personis concedantur idoneis, quæ illarum populos in semitas iustitiæ fideliter dirigant, teneantur ad ecclesias, monasteria, & beneficia huiusmodi alias personas idoneas intra tempus à iure, vel ex eorum concordatis, seu cõpactatis cum dicta sede initis statutum, nobis, seu pro tempore existenti Rom. Pontifici præsentare, alioquin tempore huiusmodi elapso plena & libera ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum prædictorum dispositio, ad nos, & Rom. Pontificem

Vide ad materiam huius rescripti Eymericum p. 2. q. 48. & quæ ibi dixi Scho. 54.

A cem prædictum eo ipso pleno iure deuoluatur. Et insuper qui ipsos sic deprehensos, aut confessos, vel conuictos scienter quomodolibet receptare, vel defendere, aut eis fauere, vel credere, seu eorum dogmata dogmatizare præsumpserint, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, efficianturque infames, nec voce, persona, scriptis, vel nuntio, aut procuratore aliquo ad publica, seu priuata officia aut consilia, seu synodum, vel concilium generale, vel prouinciale, nec conclaue Cardinalium, aut aliquam fidelium congregationem, seu electionem alicuius, aut testimonium perhibendum admittantur; nec admitti possint. sint etiam intestabiles, nec ad hæreditatis successionem accedant: nullus præterea cogatur eis super aliquo negotio respondere. Quòd si forsan iudices extiterint, eorum sententiæ nullam obtineant firmitatem, nec aliquę causæ ad eorum audientiam deducantur: & si fuerint aduocati, eorum patrocinium nullatenus recipiatur: si vero tabelliones extiterint instrumenta confecta per eos nullius sint penitus roboris, vel momenti. Et insuper *c. Excõicamus. 1. §. credentes.*

B clerici omnibus & singulis ecclesijs, etiam Cathedralibus, Metropolitan. Patriarchalibus, & Primatialibus, ac dignitatibus, monasteriis, beneficiis, & officiis ecclesiasticis, etiam, vt præfertur, qualificatis, per eos quomodolibet obtentis, & tam ipsi quàm laici, etiam vt præmittitur, qualificati, & dignitatibus prædictis præditi quibuscũque Regnis, Ducatibus, dominiis, feudis, & bonis temporalibus per eos possessis priuati existant eo ipso, Regnaque, Ducatus, dñia, feuda, & bona huiusmodi publicentur, & publicata sint, efficianturque iuris & proprietatis eorũ qui illa primo occupauerint, si in sinceritate fidei, & vnitate S. R. E. ac sub nostra & successorũ nostrorum Ro. Pontificum canonice intrantiũ obedientia fuerint. Adiicientes ꝙ si vllo vnquam tpe apparuerit aliquem Epm, etiã pro Archiepiscopo, seu Patriarcha, vel Primate se gerentẽ, aut prædictæ Ro. Ecclesiæ Cardinalẽ, etiam vt præfertur, Legatum, seu etiam Romanum Pontificem ante eius promotionem, vel in Cardinalem seu Rom. Pontificem assumptionem à fide catholica deuiasse; aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, vel excitasse, aut commisisse, promotio, seu assumptio de eo etiam in concordia, & de vnanimi omnium Cardinalium assensu facta, nulla, irrita, & inanis existat, nec per susceptionem muneris, consecrationis, aut subsecutam regiminis, & administrationis possessionem, seu quasi, vel ipsius Rom. Põtificis inthronizationem, aut adorationem, seu ei præstitam ab omnibus obedientiam, & cuiusuis temporis in præmissis cursum conualuisse dici, aut conualescere possit. nec pro legitima in aliqua sui parte habeatur, nullamque talibus in Episcopos, seu Archiepiscopos, vel Patriarchas, aut Primates promotis, seu in Cardinales, vel Ro. Pontificem assumptis in spiritualibus, vel temporalibus administrandi facultatem tribuisse, aut tribuere censeatur: sed omnia & singula per eos quomodolibet dicta, facta, gesta, & administrata, ac inde secuta quæcunque viribus careãt, *Pœna prælatorum & Põtificum canonicẽ non electorum, qui prius fuerunt hęretici, vel schismatici.*

D & nullam prorsus firmitatem, nec ius alicui tribuant, sintque ipsi sic promoti, & assumpti eo ipso absque aliqua desuper facienda declaratione omni dignitate, loco, honore, titulo, auctoritate, officio, & potestate priuati: liceatque omnibus & singulis sic promotis, & assumptis, si à fide antea non deuiassent, nec hæretici fuissent, neque schisma incurrissent, aut excitassent, vel cõmisissent subditis personis tam clericis secularibus, & regularibus, quàm etiam laicis, necnon Cardinalibus, etiam qui electioni ipsius Pontificis antea à fide deuij, aut hæretici, seu schismatici interfuerint, seu aliàs consenserint, & ei obedientiam præstiterint, eumque adorauerint, ac castellanis, præfectis, capitaneis, et officialibus etiam Almę Vrbis nostræ, et totius status ecclesiastici, etiam eisdem sic promotis, vel assumptis homagio, seu iuramento, vel cautione obligatis, et obnoxiis ab ipsorum sic promotorum, vel assumptorum obedientia et deuotione impune quandocũque recedere, eosque vt magos,

E ethnicos, publicanos, et hæresiarchas euitare, eisdem subditis personis fidelitati, et obediẽtiæ futurorum Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinaliũ, et Rom. Pontificis canonice intrantis nihilominus astrictis remanentibus, et ad maiorem ipsorum sic promotorum, et assumptorum, si eorum regimen, et administrationem continuare voluerint, confusionem, contra eosdem sic promotos, et assumptos auxilium brachij secularis implorare, nec propterea tales ab ipsorum sic promotorum, et assumptorũ fidelitate, et obedientia, præmissorum occasione recedentes, tanquam tunicæ Domini scissores aliquarum censurarum, seu pœnarum vltioni subiaceant. Non obstãtibus constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, necnon priuilegiis, indultis, et literis Apostolicis eisdem Episcopis, Archiepiscopis, Patriarchis, Primatibus, & Cardinalibus, ac quibusuis aliis sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam motu

propri●

proprio, et ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, seu etiam consistorialiter, aut aliàs quomodolibet concessis, et etiam iteratis vicibus approbatis, et innouatis, ac etiam in corpore iuris clausis, necnon quibusuis capitulis conclauis etiam iuramento, aut confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, & per nos ipsos iuratis. Quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro expressis, ac de verbo ad verbũ insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, cęterisque contrariis quibuscunque. Vt autem præsentes literæ ad omnium quorum interest, notitiam deducantur, volumus eas, seu earum transumptum, (cui manu notarij publici subscripto, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutę munito, plenam fidem adhiberi debere decernimus) in Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apostolicæ valuis atque in acie Campi Florę per aliquos ex cursoribus nostris publicari, & affigi, earumque copiam inibi affixam dimitti, publicationemque, affixionem, & copiæ affixæ dimissionem huiusmodi sufficere, & pro solemni & legitima haberi, nec aliam publicationem requiri, aut expectari debere. B

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innouationis, sanctionis, statuti, derogationis, voluntatum, & decretorum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romę apud sanctum Petrũ, Anno Incarnationis Dominicę Millesimo quingentesimo quinquagesimo octauo, Quinto decimo Cal. Martij, Pontificatus nostri anno quarto.

† Ego Paulus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus. SS.

† Ego Io. Bellayus Episcopus Ostien. ss.
† Ego R. Card. de Carpo Episcopus Portuen.
† Ego F. Car. Pisanus Episcopus Tusculan.
† Ego Fed. Card. Cæsius Episcopus Præn.
† Ego P. Card. Episcopus Albanen.
†
† Ego R. Card. S. Angeli Maior Pœn.
† Ego T. Card. Crispus.
† Ego Fuluius Card. Perusinus.
† Ego Io. Mich. Card. Saracenus.
† Ego Io. Card. S. Vitalis.
† Ego Ia. Card. Puteus.
† Ego Hier. Card. Imolen.
† Ego B. Card. Tranen.
† Ego Diomedes Card. Arianen.
† Ego Scipio Card. Pisarum.
† Io. Card. Reumanus.
† Io. Antonius Card. S. Pancratij.

Locus signi.

DOMINVS MIHI ADIVTOR

† Ego Tho. Card. Gaddus. C
† Ego Virg. Card. de Spoleto.
† Ego F. M. Card. Alexan.
† Ego Cle. Monilianus Card. Arac.
†
† Ego G. Asc. Diaconus Card. Cam.
† Ego N. Card. de Sermoneta.
† Ego Ia. Card. Sabellus.
† Ego Hier. Card. S. Georgij.
† Ego Inno. Card. de Monte.
† Ego Aloy. Card. Cornelius.
† Ego C. Cardinalis Carafa.
† Ego Alfon. Card. Neapolitan.
† Ego Vitellotius Card. Vitellius.
† Ego Io Baptista Car. Consiliarius. D

Io. Barengus.
Barengus.

PIVS PAPA IIII.

Bulla Sanctissimi Domini Nostri Pij diuina prouidentia Papæ quarti Concessionis facultatis eligendi Notarios in causis officio Inquisitionis spectantibus. E

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Edita anno domini 1561.

Ex Archiuo generalis inquisitionis Romanæ.

PASTORALIS officij cura, meritis licet imparibus, nobis ex alto commissa, nos assidue incitat, & inducit, vt vigiles solicitudinis nostræ oculos diligenter circumflectamus ad eaque potissimum nostræ prouisionis remedia adhibeamus per quæ sancta & Catholica fides, vbique prout debet conseruetur, & augeatur, improbique hæretici illius impugnatores, quoad fieri potest debite compescantur, & comprimantur. Sane pro parte dilectorum filiorum

A filiorum Inquisitorum, & commissariorum hæreticæ prauitatis in diuersis regnis, prouinciis, ciuitatibus, insulis,& aliis Christiani orbis partibus deputatorum, nobis nuper expositum fuit, ꝙ ipsi in causis sanctæ fidei aduersus eosdem hæreticos prosequendis personis probatis,& idoneis, quæ officio notarij in eis fungantur plurimum indigere noscuntur. Vnde officio ipsius inquisitionis,tum propter ipsorum notariorum penuriam, tum quia plerique officium huiusmodi tanquã odiosum exercere recusant, ne illud suscipiendo quemquam offendere videantur,magnum incommodum, & detrimentum generatur. Nos igitur nostræ vigilantiæ curam adhibere,in præmissisque opportune prouidere volentes,omnibus & singulis hæreticæ prauitatis inquisitoribus, & commissariis, in quibusuis regnis, dominiis, prouinciis, ciuitatibus, insulis, etiam Græciæ, ceterisque terris, & locis in quibus Christiana religio colitur, constitutis, & quomodolibet pro tempore depu-
B tatis,quòd quotiens eis expedire videbitur,vnum vel plures, etiam clericos seculares, vel quorumuis ordinum regulares, qui sibi sufficientes, & idonei visi fuerint, in quibuscũque causis sanctæ fidei, & inquisitionis huiusmodi in notarios eligere, assumere, & creare eosque ad officium notariatus causarum prædictarum, deputare,ipsique sic electi,& deputati,acta quæcunque,& processus causarum ipsarum diligenter, & fideliter describere, & annotare: ceteraque omnia ad id quomodolibet necessaria,& opportuna facere, gerere, & exercere,libere,& licite possint,& valeant,plenam,& omnimodam auctoritate Apostolica tenore præsentium facultatem, & potestatem concedimus, & impartimur. Non obstantibus quibusuis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon quarumuis ciuitatum, & terrarum, etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis,statutis,& consuetudinibus,priuilegiis quoque,indultis, & literis Apostolicis,illis, & quibusuis notariorum collegiis, etiam per sedem Apostolicam quomodolibet
C concessis. Quibus omnibus eorum tenores pręsentibus pro sufficienter expressis habentes,illis aliàs in suo robore permansuris,hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem & eadem auctoritate Apostolica,decernimus,quòd quoniam difficile admodum esset præsentes nostras literas, ad singula quæque loca, vbi opus foret deferri, earundem præsentium transumptis, manu alicuius notarij publici subscriptis, & sigillo officij Inquisitionis Almæ Vrbis nostræ munitis,eadem prorsus fides in iudicio,& extra adhibeatur,quæ ipsis originalibus adhiberetur, si forent exhibitę vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ.Millesimo quingentesimo sexagesimo primo, sexto Calen. Septembris, Pontificatus nostri anno secundo.

Campegius ad Zanch.c.9.dixi ad Eymer. 3.par.q. 18. Schol. 84. & 85.

Fed.Cardinalis Cæsius. Cæsar Glorierius.

Barengus.

D Registrata in Camera Apostolica.

Claudius de Valle sanctæ Romanæ vniuersalis Inquisitionis Notarius SS.

PIVS PAPA IIII.

Breue Apostolicum concessum R.D.Inquisitori Auinionen.super non reuelatione,nec publicatione nominum,& cognominum testium examinatorum in officio sanctæ Inquisitionis tam contra hæreticos,quàm contra schismaticos.

E

Pius Papa quartus, ad futuram rei memoriam.

Cum sicut non sine magna animi nostri molestia accepimus,humani generis hoste instigante ita schismaticorũ & aliorum hæreticorum numerus in prouincia, statu, & diœcesi ciuitatis nostræ Auinionen.præualuerit,& propter eorum,seu alicuius ipsorum potentiam,& malitiam,nullus contra eos deponere, seu eorum crimina reuelare, & accusare audeat: quo fit vt ipsi schismatici,& hæretici remaneant impuniti,in nõ modicã diuinæ Maiestatis offensam,& graue personarum Catholicarum scandalum. Nos ne in futurum aliquis metu ipsorum hæreticorum,& schismaticorum, eorum crimina reuelare formident, aliàs

Edita anno Domini 1561.

Ex Archiuo generalis inquisitionis Romanæ.

in præmissis opportune prouidere volẽtes, Motu proprio & ex certa scientia, nostris, Dilecto filio fratri Bernardo moderno Inquisitori Auinionen. vel pro tempore existenti, in dicta Prouincia hæreticæ prauitatis Inquisitori, vt personas quæ schismaticos, seu hæreticos huiusmodi reuelauerint, seu contra eos deposuerint, & testificauerint, publicare, seu reuelare minime teneantur. Et si ab eodem Inquisitore aliqua ipsorum testiũ dicta publicari contingat, ita truncata & secreta publicentur, vt cognitio nominum, & cognominum ipsorum testium, ad aliquam notitiam deuenire non possit. Quòdque ipse Inquisitor à quoquã syndicari nequeat, & nemini, nisi nobis, aut pro tempore existenti Romano Pontifici, & Almæ Vrbis nostræ supremis Inquisitoribus de processibus per eum contra dictos hæreticos & schismaticos formatis rationem reddere teneatur, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus pariter & indulgemus, districtius inhibentes Vniuersis & singulis Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis, eorumque in spiritualibus, & temporalibus Vicariis, seu officialibus generalibus, & dilectis filiis omnibus, & singulis Iudicibus & personis tam ecclesiasticis quàm secularibus cuiuscunque dignitatis, status, gradus & ordinis, vel conditionis existentibus, ne ipsum modernum, & pro tempore existentem Inquisitorem ad nominum, & cognominum dictorum testium reuelationẽ & publicationem, seu de processibus per eundem modernũ contra ipsos hæreticos, & schismaticos formatis, vel ab eo, & aliis Inquisitoribus pro tempore in futurum formãdis rationis redditionem arctare, nec super præmissis, seu eorum occasione quouis prætextu molestare, perturbare, vel inquietare audeant, vel præsumant. Irritum nihilominus et inane decernentes si secus super his à quoquã quauis auctoritate scienter, vel ignoranter cõtigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, et in Prouincialibus ac synodalibus conciliis editis generalibus, vel specialibus, statutisque et consuetudinibus etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis: priuilegiis quoque indultis, et literis Apostolicis in contrarium quomodolibet concessis confirmatis et innouatis. Quibus omnibus etiam si de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica et expressa mentio habenda foret, illorũ tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permãsuris, hac vice dumtaxat ad effectum præsentium specialiter, et expresse latissimeque derogamus. Ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris die prima Nouembris. M D L X I. Pontificatus nostri anno secundo.

Concilium Biterrense c. 10. Eymericus 3. par. q. 75. vbi dixi Sch. 129.

Cæs. Glorierius.

PIVS PAPA IIII.

Motus proprius S.D.N.D. Pij diuina prouidentia Papæ IIII. in fauorẽ Inquisitorũ hæreticæ prauitatis, Quòd procedere possint cõtra Regulares.

Inquisitores hæreticæ prauitatis procedere possint contra quoslibet religiosos & exemptos hæreticos, seu aliàs quouis modo de hæresi suspectos, vel culpabiles, dummodo à suis superioribus non fuerint præuenti, quos punire possunt iuxta canonica instituta, nullis in contrarium constitutionibus quicquam iuuantibus.

Pius Papa quartus, ad futuram rei memoriam.

Edita anno domini 1562.

Ex bibliotheca nostra.

PASTORIS æterni vices meritis licet insufficientibus gerentes in terris sic vigilantiæ nostræ solicitudinem circa oues curæ nostræ diuina dispositione cõmissas exercere studemus, ne illæ ab ouili suo, extra quod saluus nemo esse potest, aberrantes in luporum rapaciũ insidias vllo modo incidere valeant, sed intrà caulas debite custoditæ, ad cœlestia pascua feliciter peruenire possint. Nuper siquidem accepimus, nonnullos Rom. Pontifices prædecessores nostros anteactis tẽporibus ex causis tunc expressis diuersis ordinibus etiã mendicãtibus, quòd contra eorum fratres, & religiosos in quibuscunq; causis etiã hæresis, nisi per eorundem ordinũ superiores, et prælatos inquiri, aut procedi quoquomodo non possit, inter alia priuilegia per suas literas concessisse, et nos forte illas confirmasse: superexcrescente aũt temporis, et hominum malitia, hac nostra potissimum ætate (quod sane dolenter referimus) in agro euangelici Patrisfamilias zizania etiã inter dictos fratres, & religiosos in tantum pullulasse, messesque tritico rarescentes adeo polluere videmus, vt vulpeculæ iam in

A aperto vineam Domini demoliri nitantur: Quare nos pro pastoralis officij nobis diuini-
tus crediti debito, quantum cum Deo possumus, opportuna in præmissis remedia
adhibere volentes, vt quos Dei amor à malo non reuocat, pœnæ saltem formido a delin-
quendo retrahat: Et propterea considerantes, quòd si dilecti filij Inquisitores hæreticæ
prauitatis, tam generales, quàm vbique locorum deputati particulares, in causis hæresis
huiusmodi contra quoscunque quorumuis ordinum etiam quomodolibet exemptorum,
& mendicantium fratres professores & religiosos, quandocunque causas ipsas hæresis ab
eis inchoari contigerit, procedere valerent, profectò id in non modicã fidei catholicæ ce-
deret vtilitatem, cum præsertim ex hoc superiores, & Prælati ordinum prædictorum, sicut
verisimiliter credendum est, ad subditos suos sub probata religionis norma continendos,
transgressoresque debitis pœnis compescendos facile reddi possint diligentiores: iccirco
B Motu proprio & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, hac nostra firmiter vali-
tura constitutione, auctoritate apostolica tenore præsentium statuimus, ordinamus, atque
decernimus, q̃ de cetero in omnibus Christiani orbis partibus inquisitores hæreticæ pra-
uitatis, tam generales quàm in quibusuis prouinciis, ciuitatibus oppidis, terris, & locis pro
tempore deputati particulares contra quoscunque fratres professores, & religiosos ordinũ
prædictorũ, ac etiam contra quoscũq; quouismodo priuilegiatos & exẽptos de hæresis cri-
mine quomodolibet suspectos, aut culpabiles, dummodo ab eorundẽ fratrum professorũ,
& religiosorũ superioribus & prælatis in causis huiusmodi præuẽti non fuerint, iuxta facul
tates officij ipsius inquisitionis inquirere & procedere, ac culpabiles, & delinquẽtes reper-
tos secundũ canonicas sanctiones castigare, atq; punire, ceteraq; omnia, & singula facere,
gerere, & exequi libere, & licite possint & valeant: super quibus plenã & liberã eisdem in-
quisitoribus, & eorum cuilibet facultatẽ concedimus & potestatẽ: Sicque per quoscunque
C iudices, & commissarios quauis auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet qua-
uis aliter iudicandi facultate, iudicari, & diffiniri debere: Irritum quoque & inane, si secus
super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, de-
cernimus. Non obstantibus quibusuis apostolicis, ac in prouincialibus & synodalibus
conciliis editis generalibus, vel specialibus constitutionibus & ordinationibus, & ordinũ
prædictorum etiam iuramento confirmatione apostolica, vel quauis firmitate alia robora-
tis statutis, & consuetudinibus priuilegiis quoque indultis, & literis Apostolicis etiam Ma
ri magno & Bulla aurea, vel aliàs quomodolibet nuncupatis eisdem ordinibus, & illorum
superioribus, ac prælatis etiam prædictos Roman. Pontifices prædecessores nostros, & se-
dem Apostolicam, ac etiam per nos, aut quoscunque alios quouismodo concessis, confir-
matis, & iteratis vicibus approbatis, & innouatis: Quibus omnibus etiam si de illis eorum-
D que totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, indiuidua, ac de verbo ad verbum non au-
tem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio haben-
da, aut alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, eorum omnium tenores præsentibus
pro sufficienter expressis, & totaliter insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansu-
ris, hac vice dumtaxat ad effectum præsentium specialiter & expresse derogamus, ac suffi-
cienter & plene derogatum esse volumus, atque decernimus, ceterisque contrariis quibus-
cunque. Volumus autem quòd præsentium transumptis manu Notarij publici subscri-
ptis, ac sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, ea prorsus fi-
des adhibeatur, quæ orignalibus literis ipsis adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Vide Eyme. in Direct. p. 3 q. 28. vbi dixi Schol. 94.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, Die prima Aprilis, Mil-
E lesimo quingentesimo sexagesimo secundo, Pontificatus nostri anno tertio.

Cæ. Glorierius.

*Anno à natiuitate Domini M D LXII. Indictione quinta, die vero decima mensis Aprilis Pont. S. in Chri-
sto patris & D. N. D. Pij, diuina prouidentia Papæ iiij. Anno tertio, Retroscriptæ literæ affixæ & publicatæ
fuerunt ad Valuas Basilicę principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariæ Apost. ac in acie campi Florę, dimissis
ibi illarum copijs auscultatis & collationatis cum eiusdem originalibus literis, vt moris est, per me Thomam
Roger S. D. N. Papę, sanctæ Inquisitionis cursorem.*

P[illegible] PIVS

PIVS PAPA IIII.

Facultas Illustrissimorum Cardinalium inquisitorum generalium procedendi contra Prælatos.

Illustrissimi Cardinales reipub. Christianę inquisitores generales procedere possint contra episcopos & quoslibet alios prælatos, etiam Cardinalatus dignitate decoratos absentes, hæreticos vel de hæresi suspectos aut diffamatos in regionibus suspectis commorantes, ad quos liber non patet accessus, eosque citare vt intra terminum, quem illis præfixerint, debeant se eisdem generalibus inquisitoribus præsentare sub pœnis excommunicationis, suspensionis, ac priuationis omnium dignitatum & beneficiorum, & alijs arbitrio ipsorum imponendis: nec dicti prælati possunt per procuratorem aut quemlibet excusatorem respondere. cõfectus processus summo Romano Pontifici est referendus, vt sententia iusta & debita contra tales promulgetur. B

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno domini 1563.

Ex Archiuo generalis inquisitionis Romanę.

OMANVS Pontifex, Christi Vicarius, ac beati Petri successor, cui ipse Christus Dominus noster oues suas pascẽdas enixe ter cõmendauit, ne oues deperditæ de eius manu quandoque requirantur, omni studio, & solertia continue inuigilare debet, vt à sancta Romana Ecclesia, quæ ceterarum caput est, & magistra, deuiantes ac aberrantes ad gregem Dominicũ totis viribus reducat, & quas Dei timore proposito & salutaribus monitionibus ad illã allicere nequiuerit, temporalium saltem pœnarũ metu coerceat. Cumq; nos propterea postquam ad summi apostolatus apicem, licet immeriti, diuina fauente clementia assumpti fuimus, statim mentis nostræ aciem eo direximus, vt hæreticæ prauitatis vndique extirpatis erroribus fides Catholica vbique augmentum suscipiat & diffusius protendatur, nihilque quod huic rei profuturum cognouimus, prætermiserimus. Et nihilominus sicut nuper non sine graui cordis dolore & animi amaritudine accepimus, nonnulli prælati, & in dignitate ecclesiastica, ac episcopali ordine constituti, ad quos veluti in partem solicitudinis nostræ vocatos magis spectaret ceteros præsertim eorum curæ creditos ab erroribus reuocare, & in eisdem erroribus pertinaciter persistentes insequi, nedum in similes errores hæreticos grauiter prolapsi fuere; sed etiam ceterorum hæreticorum fautores, receptatores, & auxiliatores existunt, & eãdem fidem Catholicam cuius defensores esse deberent, in dies oppugnare non verentur. Volentes igitur huic tam pernicioso morbo, prout nostro incumbit officio, occurrere, ac ne vlterius progrediatur, quantum in nobis est, prouidere: Motu proprio per apostolica scripta venerabilibus fratribus, & dilectis filijs nostris inquisitoribus contra hæreticam prauitatem generalibus in alma Vrbe nostra pro tempore residentibus, quibus vt contra quoscunque etiam episcopali, ac quacunque alia etiam Cardinalatus præditos dignitate procedere possint, per alias nostras indulsimus; tenore præsentiũ, committimus & mandamus, vt omnes & singulos hæreticos, & hæreticorum fautores, receptatores & auxiliatores prædictos, de huiusmodi criminibus diffamatos, in prouinciis & locis in quibus Lutherana secta inualuit, commorantes, ad quos ob ipsorum hæreticorũ frequentiam notorium est tutum, seu saltem liberum non patere accessum, etiam si episcopali, archiepiscopali, patriarchali, & alia quacunque etiam Cardinalatus dignitate præfulgeant, nullis alijs desuper habitis super non tuto vel non libero accessu, huiusmodi informationibus (receptis tamen summarie & extraiudicialiter quantum ipsis inquisitoribus sufficere videbitur prius indiciis) etiam per edictum in valuis palatii officii sanctæ inquisitionis, & Basilicæ principis apostolorum de Vrbe, ac in Cancellaria nostra apostolica & acie campi Floræ tantum per vnum ex nostris Cursoribus, vel etiam in locis finitimis terrarum in Italia consistentium, nobis & eidem sanctæ Romanę Ecclesiæ immediate subiectis, prout ipsis inquisitoribus visum fuerit, affigendum & publicandum citent, moneant & requirant, vt intra certum & competentem terminum eis ipsorum inquisitorum arbitrio præfigendum sub excommunicationis latę sententiæ, suspensionis à diuinis, & priuationis etiam à Cathedralibus ecclesiis, & quibuscunque dignitatibus & beneficiis ecclesiasticis, ac officiis & ordinibus quæ obtinent, & in quibus constituti existunt, & inhabilitatis ad illa & alia quæcunque in posterum obtinenda, necnon confessionis criminum hæresis

A hæresis eis obiectorum, aliisque tam ecclesiasticis quàm temporalibus, etiam pecuniariis, & bonorum confiscationis, ac corporalibus, & etiam relapsus, & alijs per ipsos inquisitores imponendis pœnis, coram ipsis personaliter & non per procuratorem, defensorem vel excusatorem aliquem compareant, & se à criminibus prędictis expurgent, & si in termino prædicto non comparuerint, & se à dictis criminibus legitime non expurgauerint, ad obseruationem terminorum ad docendum se dictis literis citatorijs & monitorialibus paruisse, pro sententia declaratoria incursus censurarum & pœnarum in eisdem literis contentarum ferenda seruari solitorum, ac etiam in causa ipsa criminis hæresis inquirendo ad receptionem probationum pro diffinitiua super crimine etiam contra absentes, sic vt præfertur monitos ferenda sententia, vsque ad ipsius sententię ferendæ calculum procedant, ac demum processum omnem nobis, vt ad sententiæ quæ iusta visa fuerit, prolationem deuenire possimus in Consistorio nostro secreto referant. Nos enim citationem & moni-
B tionem per publicum edictum, vt præfertur, decernendas & exequendas prædictas dictos sic citatos & monitos perinde arctare, ac si personaliter citati forent, illasque ac processus desuper habendos sententiasque inde ferendas validos & validas fore: Sicque per quoscunque iudices & commissarios etiam causarum palatij apostolici Auditores in quauis instantia, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter interpretandi & diffiniendi facultate & auctoritate iudicari & diffiniri debere: Irritum quoque & inane, quidquid secus super ijs à quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ac palatij nostri stylo etiam certam aliam formam, quoad citationes per edictum decernendas & exequendas, inducentibus: quibus, illorum omnium tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, hac vice dumtaxat, illis aliàs in suo robore permãsuris specialiter, & expresse de-
C rogamus, ceterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ commissionis, mandati, decreti, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, Septimo Id. Aprilis, Pontificatus nostri anno quarto.

Fed. Card. Cęsius.

Cæ. Glorierius.

Registrata apud Cęsarem Secretarium. H. Cumyn.

D

PIVS PAPA IIII.

Breue S. D. N. Pij Papæ Quarti, super reuocatione licentiarum datarum legendi libros hæreticos, & prohibitos.

Nullus tametsi episcopali, archiepiscopali, aut alia maiori dignitate presulgeat, prætextu cuiuslibet facultatis à quocunque concessæ potest legere libros hæreticos & prohibitos, exceptis inquisitoribus & eorum commissarijs à sede Apostolica deputatis. bibliopolæ vero, & quicunque tales libros habuerint, debeant eos realiter & cum effectu inquisitoribus assignare sub pœnis in hæreticos latis.

E Pius Papa quartus, ad perpetuam rei memoriam.

C v m pro munere, quod sustinemus, id pręcipue nobis propositum habeamus, & omni studio, diligentiaque curemus, ut omnes Christifideles tam grauibus calamitosisque temporibus in recta, & Catholica fide contineamus id agere, & prouidere necesse est: vt omnem omnibus aberrandi ab ea occasionem subtrahamus. Nemini autem mirum videri debet; si Romanus Pontifex nonnunquam facultates aliquas, quas ipse, vel prædecessores eius probabili adducti ratione concesserint, postea reuocet, cum ipso rerum vsu edoctus animaduerterit, eas iustiore de causa esse reuocandas. Ad notitiam nostram peruenit ex data nonnullis licentia habendi, & legendi libros hęreticos, aut de hæresi suspectos, ad hęre-

Edita anno Domini 1564.

Ex bibliotheca Illust. Iulij Antonij Sanctory Cardinalis sanctæ Seuerinæ.

ad hæreses, & errores, qui in eis libris continebantur, refellendos: non raro euenire solere, vt illis ipsis eorum librorum lectio noceat, quibus ob eam causam concessa fuerit, vt aliis prodesse possent, illis ipsis hæresibus, & erroribus propter humanæ mentis imbecillitatem eos implicans, à quibus se alios reuocaturos esse confisi fuerant. Huic rei prouidere, & animarum periculo, quantum fieri potest, pro pastorali solicitudine occurrere cupientes, cogitantesque nobiscum, nuper in sacro generali Concilio hæreses horum temporum ita confutatas, atque damnatas fuisse: vt tantæ synodi auctoritas, cuius decreta huius sanctę sedis auctoritate cum deliberatione matura confirmata, & comprobata sunt: ad vitandos errores & catholicæ fidei veritatem agnoscendam sufficere omnibus debeat, nec vllius præterea confutatio requirenda sit: prædecessorum nostrorum præsertim fe. re. Iulij III. & Pauli IIII. vestigijs insistentes, Motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac deliberatione matura omnes, & singulas facultates habendi, & legendi libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum, seu de hæresi suspectos omnibus tam clericis secularibus, aut regularibus, quàm laicis cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis sint, etiam si episcopali, vel archiepiscopali, aut alia maiori ecclesiastica, seu seculari dignitate præfulgeant (inquisitoribus, & commmissarijs hæreticę prauitatis à sede apostolica deputatis, quoad eo officio fungentur, exceptis) à nobis aut quocunque prædecessorum nostrorum, seu apostolicæ sedis legatis, maioriue Pænitentiario, vel quibuscunque alijs, quibuscunq; verborum formis, & clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis, irritantibusque, & aliis decretis quomodolibet etiam motu, & scientia simili ad hoc tempus concessas, auctoritate apostolica tenore præsentium reuocamus, & pro reuocatis, & irritis, perinde ac si nunquam concessę fuissent, habemus, & haberi volumus. Inhibentes omnibus sub censuris, sententiis, & pœnis tam à sacris canonibus, quàm à sede Apostolica ad hoc tempus constitutis in eos, qui huiusmodi libros legant, aut habeant, ne quis eorum posthac eis facultatibus vti, neue vllos omnino libros huiusmodi improbatos, & prohibitos, aut quos in posterum à sede apostolica, inquisitoribusue hæreticæ prauitatis, aut locorum ordinariis improbari, prohiberique contigerit, legere, habereue quacunque de causa audeat. Impressores autem, & bibliopolas, & alios, quicunque eiusmodi libros habent, habuerintue (inquisitoribus, & commissariis iisdem dumtaxat exceptis) monemus, & cuilibet eorum in virtute sanctæ obedientię, & sub pœna incursus criminis hæresis, & aliis contra hæreticos à iure inflictis, & irrogatis tam ecclesiasticis, quàm temporalibus sententiis, censuris, & pœnis pręcipimus, ac mandamus, vt eos libros intra sexaginta dies à die, quo hæ literę publicatę fuerint, numerandos, quorum viginti pro primo, alios viginti pro secundo, reliquos viginti pro tertio, ac peremptorio termino, & monitione canonica eis assignamus, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in ciuitatibus, in quibus ij libri sint, tradant, atque consignent. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis contrariis quibuscunque: Aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quòd interdici, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Vt vero hæ literæ, & quę in eis continentur, ad omnium, quorum oportet notitiã perueniant: nec quisquam ea excusatione vti possit: quòd illa ignorauerit, volumus, & mandamus, vt in Basilica Vaticana principis Apostolorum, & in ecclesia Lateranensi tunc, cum in eis populus, vt Missarum solemnibus intersit, congregari solet, palam clara voce à Curiæ nostræ Cursoribus, seu Notariis aliquibus publicis recitentur, et postquam recitatę fuerint, ad valuas earum ecclesiarum, itemque Cancellarię Apostolicæ, et in loco solito campi Floræ affigantur, ibique quò legi, & omnibus innotescere possint, aliquandiu relinquantur: Transumptis quoque earum quę manu alicuius publici notarii scripta, subscriptaue, & sigillo, ac subscriptione alicuius personæ in dignitate ecclesiastica cõstitutæ munita fuerint, vt sine dubitatione vlla fides habeatur, mãdamus, atq; decernimus. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die xxiiii. Martii. M D LXIIII. Pontificatus nostri anno quinto.

De materia huius rescripti dixi plene Sch. 1 in partem 2. Directorij.

Ant. Florebellus Lauellinus.

Anno à Natiuitate Domini M D LXIIII. Indict. vij. die vero vij. mensis Aprilis, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Pij diuina prouidentia Papę quarti, Anno quinto, Retroscriptæ literæ, lectæ, &

A *Ba, & recitatæ fuerunt alta & intelligibili voce, ac affixæ & dimissæ fuerunt in locis retroscriptis; dimissis, etiam ibidem copijs affixis, & aliâs in omnibus & per omnia, iuxta illarum formam, & tenorem per nos Thomam Roger, & Iacobum Carra præfati Sanctiss. Domini nostri Papæ Cursores.*

Bartholomæus Sottocasa Magister Cursorum.

PIVS PAPA IIII.

Approbatio Indicis librorum prohibitorum, cum regulis confectis per Patres à Tridentina Synodo delectos.

B *Nemo legat libros in indice comprehensos: index cum præfixis regulis custodiatur: qui libros prohibitos ob hæresim aut hæresis suspicionem legerit, ipso iure manet excommunicatus: & ob id in eum tamquam in suspectum de hæresi procedi potest: qui libros alia de causa damnatos legerit, mortaliter peccat, & arbitrio episcoporum grauiter est puniendus.*

Pius Papa quartus, ad perpetuam rei memoriam.

OMINICI gregis custodiæ Domino disponente præpositi, vigilis more pastoris non desistimus ipsi gregi ab imminentibus periculis, quanta maxima possumus cura & diligentia præcauere, ne propter negligentiam nostram pereant oues, quæ pretiosissimo Domini nostri Iesu Christi sanguine sunt redemptæ. Etsi autem quæ C ad fidei veritatem patefaciendam, & ad horum temporum hæreses confutandas pertinebant, in œcumenico, & generali Concilio Tridentino, sancti Spiritus assistente gratia, nuper adeo enucleata, ac definita fuerunt, vt facile iam sit vnicuique sanam Catholicamque doctrinam à falsa adulterinaque internoscere: tamen cum librorum ab hæreticis editorum lectio non modo simpliciores homines corrumpere soleat, verum sæpe etiam doctos eruditosque in varios errores, & à veritate fidei catholicæ alienas opiniones inducere: huic quoq; rei esse duximus prouidendum. Cum autem aptissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ederetur index siue catalogus librorum, qui vel hæretici sint, vel de hæretica prauitate suspecti, vel certe moribus & pietati noceant: id negotium ad sacram Tridentinam Synodum reieceramus. Ea vero ex tanta episcoporum, & aliorum doctissimorum virorum copia delegit ad eum conficiendum Indicem multos cum doctrina, D tum iudicio insignes prælatos ex omnibus fere nationibus. Qui quidem non sine maximo labore, plurimisque vigilijs, eum Indicem tandem, Deo iuuante, perfecerunt, adhibitis etiam in consilium lectissimis quibusdam Theologis. Peracto autem Concilio, cum ex ipsius Synodi decreto is Index nobis oblatus fuisset: vt ne ante ederetur, quàm à nobis approbatus fuisset: Nos doctissimis quibusdam, probatissimisque prælatis cum accuratissime legendum, examinandum que tradidimus, & ipsi etiam legimus. Cum igitur eum magno studio, acri iudicio, diuturna cura confectum, & præterea commodissime digestum esse cognouerimus: Nos saluti animarum consulere, eamque ob causam prouidere cupientes, ne libri & scripta cuiuscunque generis, quæ in eo improbantur, siue vt hæretica, siue vt de hæretica prauitate suspecta, siue vt pietati, ac morum honestati inutilia, aut aliqua correctione saltem indigentia, posthac à Christifidelibus legantur, ipsum Indicem, vnà cum re- E gulis ei præpositis, auctoritate apostolica, tenore præsentium, approbamus, imprimique ac diuulgari, & ab omnibus vniuersitatibus Catholicis, ac quibuscunque alijs vbique suscipi, easque regulas obseruari mandamus, atque decernimus: inhibentes omnibus, & singulis tam ecclesiasticis personis secularibus, & regularibus, cuiuscunque gradus, ordinis, & dignitatis sint, quàm laicis quocunque honore, ac dignitate præditis, ne quis contra earum regularum præscriptum, aut ipsius prohibitionem Indicis libros vllos legere, habereue audeat. Si quis autem aduersus eas regulas, prohibitionemque fecerit: is quidem, qui hæreticorum libros, vel cuiusuis auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritue, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat: eamque ob causam in eum tamquam de hæresi suspectum inquiri, & procedi li-

Edita anno Domini 1564.

Ex indice librorum prohibitorum & bullario Romæ impresso p. 651.

dilliceat, præter alias pœnas super hoc ab apostolica sede, sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritue, præter peccati mortalis reatum, episcoporum arbitrio seuere se nouerit puniendum: Non obstantibus constitutionibus,& ordinationibus apostolicis contrariis quibuscunque: aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab eadem sit sede indultum, ne excommunicari possint per literas apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Vt hęc autem ad omnium notitiam perueniant, neue quis excusatione ignorationis vti possit: volumus, & mandamus, vt hæ literę per aliquos Curiæ nostræ Cursores in Basilica Vaticana principis Apostolorum, & in ecclesia Lateranensi tunc,cum in eis populus, vt Missarum solemnibus intersit, congregari solet, palam, & clara voce recitentur: & postquam recitatæ fuerint, ad valuas earum ecclesiarum, itemque Cancellariæ apostolicæ, & in loco solito campi Floræ affigantur: ibique vt legi,& omnibus innotescere possint, aliquantisper relinquantur. Cum autem inde amouebuntur: earum exempla in iisdem locis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem, & affixionem, omnes, & singulos qui his literis comprehenduntur, post tres menses à die publicationis, & affixionis earum numerandos, volumus perinde astrictos, & obligatos esse, ac si ipsismet illæ editæ, lectæque fuissent. Transumptis quoque earum, quę manu alicuius publici notarii scripta, subscriptaue,& sigillo, ac subscriptione alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, munita fuerint, fidem sine vlla dubitatione haberi mandamus, atque decernimus. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die vigesima quarta Martii, Millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, Pontificatus nostri anno quinto.

Ant. Florebellus Lauellinus.

PIVS PAPA V.

Sanctissimi D. N. Pij Papæ V. Declaratio, & constitutio, quòd sententiæ in reorum inquisitorum fauorem per quoscunque iudices contra iurisdictionis dispositionem, vel stylum officij Sanctissimæ Inquisitionis latæ, & ferendæ, nunquam transierint, nec in futurum in rem iudicatam transire possint.

Edita anno Domini ab incarnatione 1566.

Ex Bullario Pij v. impresso pag. 266.

MOTV proprio &c. INTER multiplices curas quę animum nostrum assidue pulsant, illa in primis est, prout esse debet, vt ecclesia Dei nobis ex alto commissa purgatis, immo quantum fieri potest, procul exterminatis omnibus hęresibus,& prauis erronearum opinionum dogmatibus tuto militare,& tamquam nauis in tranquillo mari, sedatis omnibus tempestatum fluctibus & procellis, secure nauigare, & ad optatum salutis portum peruenire possit. Cum itaque nos, dum in minoribus constituti sanctissimi officii Romanæ, & vniuersalis contra hæreticam prauitatem inquisitionis negotia pertractaremus, tandem ex longo vsu atque experientia rerum magistra cognouerimus, quòd multi rei delati, & in prædicto sanctissimo officio, seu alibi coram locorum ordinariis,& hæreticæ prauitatis inquisitoribus processati ac de hæretica prauitate inquisiti falsos testes ad eorum defensam examinari faciendo, ac compurgatorum de eorum vita, & doctrina minime informatorum opera, & testimonio se iuuantibus, ac diuersis aliis illicitis modis, excogitatisque dolosis excusationibus,& malitijs prædictum sacrum officium Sanctissimæ inquisitionis, ceterosque iudices, & etiam Romanos Pontifices deludendo, & decipiendo, plures etiam veluti innocentes difinitiuas à prædictis processibus, & inquisitionibus absolutorias, & præcedente canonica purgatione eorum assertę bonæ & Catholicę fidei vitæ, & doctrinæ declaratorias sententias, seu decreta ab eodem sanctissimo officio, aliisque locorum ordinariis siue delegatis, & inquisitoribus, ac etiam Rom. Pontificibus prędecessoribus nostris obtinuerunt, seu extorserunt: quas sententias,& decreta præfati Romani Pontifices etiam cum perpetui silentii impositione, ac inhibitione, ne dictum sanctissimum officium, aut alii inquisitores ad vlteriora

A riora procedere possent seu deberent, necnon etiam cum causarum auocatione ad solum Romanum Pontificem sub cuius protectione submittebantur, aliisque derogatoriarum derogatoriis, & efficacissimis clausulis, ac etiam irritantibus, & aliis decretis etiam in forma gratiosa ampliando, per varios, & varias eorum Motus proprios, ac etiam sub plumbo, vel annulo piscatoris expeditas literas etiam in consistorio, seu consistorialiter emanatas confirmarunt, vnde eueniebat, quòd prædicti rei inquisiti sub velamine, & tutamine prædictarum sententiarum declaratoriarum, & literarum apostolicarum, & præsertim vigore clausulæ inhibitoriæ contra inquisitores factæ confidentes, clam, & etiam aliquando palam in antiquis eorum erroribus contra fidem catholicam perseuerando, nunquam ad gremium Ecclesię vere redibant, immo cum alijs secure, & tamquam catholici conuersando, eorundem aliorum animos corrumpere, & inficere, ac in suas

B hæreticas opiniones trahere de facili potuerunt in totius reipublicę Christianę non modicum scandalum & præiudicium, prędictorumque delatorum animarum perniciem, & iacturam. Nos huic scandalo adeo periculoso, & contagioso obuiare, dictarumque animarum saluti consulere, & prouidere, omnemque iurisperitorum dubietatem, & altercationem, ac quęcunque impedimenta & obstacula, propter quæ sancta inquisitio hæreticæ prauitatis quomodocunque, & qualitercunque impediretur, vel retardaretur, tollere volentes, Motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de apostolicæ potestatis plenitudine, In primis omnes, & singulas, ac quascunque literas apostolicas sub quacunque verborum forma etiam in prædictis, ac quibusuis aliis causis hæresis etiam Motu proprio &c. ac etiam consistorialiter &c. & aliàs quomodolibet emanatas, necnon etiam desuper signatas Motuum propriorum, & alias cedulas quaslibet ad ius, & iustitiam, ac iuris terminos reducentes, necnon fisco prædicti sancti officii inquisitionis, & aliorum ordina-

C riorum, & delegatorum iudicum aduersus prædictas literas inhibitiones, ac etiam derogatoriarum derogatorias, aliasque clausulas quaslibet os aperientes, & quatenus iurisdictionis dispositioni, vel stylo dicti officii sint contraria, illas penitus, & perpetuo reuocantes, hac nostra perpetua perpetuoque valitura vniuersali constitutione omnes, & singulas, & quascunque etiam ex capite assertę innocentię absolutorias, vel etiam pręcedente canonica purgatione sub quacunque verborum forma declaratorias sententias etiam diffinitiuas, & decreta in eorundem reorum inquisitorum & delatorum fauorem per prędictum sanctissimum officium, aliosq; iudices ordinarios, & delegatos, ac etiam Romanos Pontifices latas, et lata, aut in futurum per nos etiam et successores nostros Rom. Pontifices pro tempore existentes ferendas, & ferenda, nunquam fecisse, nec in futurum posse facere transitum in rem iudicatam, apostolica auctoritate declaramus, decernimus,

D statuimus & ordinamus, præfatisque sententijs, & decretis, & quantumcunque per literas apostolicas etiam in forma gratiosa etiam iteratis vicibus, ac etiam à pluribus Romanis Pontificibus emanatis, confirmatis, vel confirmandis cum prædictis, vel aliis quibuscunque etiam derogatoriarum derogatoriis, ac etiam irritantibus, aliisque clausulis, & decretis, necnon inhibitionibus, ac etiam canonicis sanctionibus, quorum omnium, & singulorum aliorumque præmissorum, & inde secutorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus haberi volumus pro expressis, ac totaliter insertis, ceterisque in contrarium facientibus quibuscunque non obstantibus per prędictum sanctum officium Sanctæ inquisitionis, ac dilectos filios modernos, & pro tempore existentes sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales hæreticæ prauitatis inquisitores, & super dicto officio nunc, & pro tempore deputatos, contra eosdem reos delatos, & inquisitos etiam si fuerint, & sint Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, eiusdem Sanctæ Romanæ

E Ecclesiæ Cardinales, Legati etiam de latere, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, tam de antiquis, quàm nouiter etiam super eisdem articulis receptis, vel recipiendis testibus, aliisque argumentis, probationibus, & indiciis iuxta facultates eisdem Cardinalibus inquisitoribus per nos & quoscunque prędecessores, & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac sedem Apostolicam quomodolibet concessas, & datas, ac in futurum respectiue dandas, & concedendas denuo inquiri, & procedi posse, & debere etiam in omnibus, et per omnia perinde, ac si prædictę sententiæ, decreta, et literæ apostolicę, ac etiam canonicæ purgationes in prædictorum reorum delatorum, et Inquisitorum, etiam Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatuum, Cardinalium, Legatorum, Comitum, Baronum, Marchionum,

Ducum, Regum, et Imperatorũ fauorem non emanassent, nouis præsertim superuenientibus indicijs eiusdem, vel alterius speciei hæresis tempus præteritum etiam respicien. vel vbi appareret per aliqua indicia quòd illicitis modis prius ipse delatus, vel inquisitus fuisset absolutus, eadem apostolica auctoritate volumus pariter, & mandamus. Concedentes eisdem Cardinalibus inquisitoribus, & super dicto sacro sanctiss. inquisitionis officio nunc & pro tempore deputatis plenam, liberam, amplam & omnimodam facultatem, potestatem & auctoritatem causas huiusmodi etiam auctoritate œcumenici vniuersalis Concilii Tridentini decisas reuidendi, ac in statu & terminis in quibus ante prædictas sententias, & decreta, ac etiam canonicas purgationes quomodolibet reperiebantur, reassumendi, fineque debito terminandi, prout in aliis causis pendentibus indecisis per eosdem Cardinales inquisitores iuxta eorum facultates fit, fierique potest, & consueuit. Et insuper vestigiis fel. rec. Pauli Papæ IIII. prædecessoris nostri inherendo, Constitutionem aliàs contra hæreticos & schismaticos per eundem Paulum prædecessorem, sub data videlicet Romę apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ M D LVIII. quintodecimo Calen. Martii, Pontificatus sui anno quarto editam, tenore præsentium renouamus, & etiam confirmamus, illamque inuiolabiliter, & ad vnguem obseruari volumus, & mandamus iuxta illius seriem atque tenorem. Et sic in omnibus, & singulis supradictis censeri, ac ita per prædictos, & quoscunque iudices &c. sublata &c. iudicari &c. debere. Irritum &c. perpetuo decernimus, & declaramus. Non obstantibus præmissis, ac regula nostra de non tollendo iure quæsito, & quibusuis aliis apostolicis vniuersalibus, prouincialibus, & synodalibus constitutionibus, ordinationibus, necnon etiam iuramento &c. roboratis statutis &c. priuilegiis quoque, indultis, & prędictis, ac aliis literis, & etiam Motibus propriis quibuslibet, etiam præfatis reis, & inquisitis etiam episcopis &c. ac Imperatoribus etiam absolutis, & quibusuis aliis personis in genere, vel in specie sub quibuscunque tenoribus &c. ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque clausulis, ac etiam irritantibus, & aliis decretis, ac etiam pœnalibus inhibition. etiam Motu proprio &c. ac consistorialiter &c. & aliàs in contrarium quomodolibet concessis &c. in posterumque concedendis &c. quibus omnibus etiam si de illis &c. eorum tenores &c. latissime hac vice derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque, cum clausulis opportunis.

Sup. pag. 101.

Fiat Motu proprio. M.

Et cum absolutione à cen. ad effectum, &c. & de reductione, &c. reuocatione singulis declaratione, decretis, statuto, ordination. voluntatibus, mandatis, concessione, renouatione, confirmatione, derogatione, aliisque præmissis, vt supra in forma gratiosa perpetuo, & ad perpetuam rei memoriam. Et quòd postquam præsentes, seu desuper forsan conficiendæ literæ per aliquem, vel aliquos ex Cursoribus nostris in Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apostolicæ valuis, ac acie Campi Floræ affixæ, & publicatæ fuerint, omnes prædictos etiam Episcopos, &c. ac Imperatores, & alios quorum interest, afficiant, & arctent perinde, ac si eis personaliter intimatæ, & insinuatæ fuissent, ac vim & efficaciam solemnis, personalis, validæ, & peremptorię monitionis, & citationis habere, omnesque ligare habeant. Et quòd præsentis nostri Motus proprij sola signatura sufficiat, & vbique fidem faciat in iudicio & extra, regula contraria non obstan. Et nihilominus si videbitur literæ desuper etiam per breue nostrum, aut officium contradictarum simul, vel ad partem expediri possint. Et quòd præsentium, seu desuper conficiendarum literarum transumptis etiam impressis manu alicuius notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, aut curiæ ecclesiasticæ munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur si exhibitæ forent, vel ostensæ.

Fiat. M.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, duodecimo Cal. Ian. Anno primo.

Anno à Natiuitate Domini M D LXVII. Indictione decima, die vero Lunæ trigesima mensis Decemb. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini Nostri Domini Pij diuina prouidentia Papę quinti,

anno

A anno primo, suprascriptus Motus proprius affixus, & publicatus fuit ad Valuas Principis Apostolorum beati Petri de Urbe, Cancellariæ apostolicæ, ac in acie campi Floræ, dimissis ibidem eiusdem copijs affixis, vt moris est, per nos Ioannem Gerardi & Christianum de Monte, prælibati Sanctiss. Domini nostri Papæ Cursores.

Stephanus de Olea Magister Cursorum.

Registrata in lib. pri. Secretorum fol. 3.1.G.S.Sarde.

PIVS PAPA V.

Bulla Sanctissimi D. N. D. Pij diuina prouidentia Papæ Quinti, Super reseruatione beneficiorum propter hæresim vacantium.

B *Vniuersa beneficia cuiuscumque generis fuerint, vbicunque propter crimen hæresis à beneficiatis commissum vacauerint, ordinationi & dispensationi sedis apostolicæ reseruantur. In nullis vero impetrationibus beneficiorum quocunque modo habitis aut qualificatis comprehenduntur beneficia ob crimen hæresis vacantia aut vacatura, nisi in impetrationibus specialis vacationis modus, propter hæresim, expressus fuerit, aut per impetrantem crimen fuerit deductum in iudicium, & super eo fuerit lata sententia fauorabilis.*

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno domini 1566.

Ex Archiuo generalis inquisitionis Romanæ. & Bullario Pij v. impresso p. 53.

C VM ex apostolatus officio nobis (meritis licet imparibus) credito, cura dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur, more vigilis pastoris vigilare, & attentius prouidere, vt ecclesiis, monasteriis, & quibuscumque aliis beneficiis ecclesiasticis nunc & pro tempore, propter crimen hæresis, vacantibus, & vacaturis, tales viri eis præficiantur idonei, qui detestandas, ac nefarias hæreses diabolo disseminante contra veræ, & orthodoxæ fidei puritatem exortas, de agro Domini extirpare, & populos sibi commissos ad catholicæ Ecclesiæ veritatem reducere, doctrina, verbo, & boni operis exemplo valeant. Præmissorũ itaque cõsideratione inducti, & aliis ad id suadentibus rationabilibus causis, nonnullis etiã prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, Motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera nostra voluntate, & deliberatione omnia & singula beneficia ecclesiastica cum cura, & sine cura, secularia, & quorumuis ordinum etiã sancti Ioannis Hierosolymitani & aliarum quarumuis militiarum regularia quæcunque & qualiacunque sint, etiam si secularia, canonicatus & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia in cathedralibus etiam metropolitanis, vel collegiatis, & dignitates ipsæ in cathedralibus etiam Metropolitanis post pontificales maiores, seu collegiatis D ecclesiis huiusmodi principales. Regularia vero beneficia huiusmodi monasteria etiam consistorialia, prioratus, præpositurae, præpositatus, dignitates etiam conuentuales, personatus, administrationes, vel officia etiam claustralia, ac hospitalia & præceptoriæ, & aliàs quomodocunque qualificata fuerint, ordinationi & dispensationi nostræ, & sedis Apostolicæ hac perpetuo constitutione valitura auctoritate apostolica tenore præsentium reseruamus. Declarantes omnes & quascunque impetrationes de beneficiis, vt præfertur, quomodocunque qualificatis certo modo in futurum faciendas, & obtinendas, beneficia huiusmodi propter hæresim vacantia, & in futurum vacatura non comprehendere, nisi specialiter, & dispositiue vacationis modus propter crimen hęresis expressus fue-E rit, & illum nullo modo sub quibusuis clausulis, & decretis comprehendi quantumcunque generalibus in quibusuis gratiis & concessionibus per nos & Romanos Pontifices successores nostros faciendis, etiam per, fiat, signatis & concessis, ac decernentes omnes & quascunque impetrationes de quibusuis beneficiis, vt præfertur qualificatis hactenus factas & obtentas, nisi earum vigore in iudicio per impetrantes crimen huiusmodi deductum fuerit, & super eo sententiam fauorabilem obtinuerint, vel dictorum beneficiorum possessionem assecuti fuerint, ad vacationem huiusmodi propter crimen hæresis se non extendere, & illum neminem comprehendere, sicque per quoscunque iudices, & commissarios quauis auctoritate fungentes etiam sanctæ Romanæ Ecclesię Cardinales iudicari & interpretari debere: Irritum quoque & inane si secus per quoscunque quauis dignitate & auctoritate præditos, iudicatum fuerit, decernimus. Volumus autẽ quòd pręsentes literæ in Cancellaria nostra apostolica, & acie campi Floræ de more publicentur, & inter constitutiones per-

petuo valituras describantur. Et quia difficile foret præsentes ad singula quæque loca deferri, volumus & etiam declaramus, quòd earum transumptis etiam impressis, manu alicuiùs Notarii subscriptis, ac sigillo alicuius prælati munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur si forent exhibitę, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reseruationis, declarationis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, Sexto Cal. Februarii, Pontificatus nostri anno secundo.

Visa de Curia Io. Rouetius R.

Cæ. Glorierius.
H. Cumyn.

Registrata apud Cęsarem Secretarium.

Locus † sigilli plumbei.

Anno à natiuitate Domini M D LXVII. Indictione decima, Pont. S. in Christo patris & D. N. D. Pij, diuina prouidentia Papæ V. Anno secundo, die vero XVIJ. mensis Februarij, Retroscriptæ literæ affixæ & publicatæ fuerunt ad Valuas Cancellariæ Apostolicæ ac in acie campi Floræ, per nos Antonium Clerici, & Ioan. Andream Rogerium prædicti S. D. N. Papę cursores.

Scipio de Octauianis Mag. Curs.

PIVS PAPA V.

SANCTISSIMI D. N. PII PAPAE V. PRAECEPTVM QVOD PRINcipes, iudices, & iustitiæ ministri mandatis Cardinalium inquisitorum generalium in concernentibus officium Sanctissimæ inquisitionis pareant: & reos quoslibet de hæresi inquisitos, pro quibusuis alijs delictis carceratos suspensa aliorum criminum cognitione ad inquisitores deferant, vt causa fidei prius cognoscatur, inde pro alijs delictis à suis iudicibus puniantur.

Ex Bullario Pij V. impresso pag. 266.

ANCTISS. D. N. D. Pius diuina prouidentia Papa quintus, statuit, decreuit, & ordinauit, ac mandauit, vt negotia fidei omnibus, & singulis alijs præferantur, cum fides sit substãtia, & fundamentum Christianæ religionis. Idcirco omnibus, & singulis almæ Vrbis eiusq; districtus gubernatori, senatori, vicario, & Camerę apostolicæ Auditori, & quibuscunque alijs legatis, vicelegatis, gubernatoribus prouinciarum, & terrarum suæ Sanctitati, & S. R. E. mediate, & immediate subiectarum, ac eorum locatenen. officialibus, barisellis, & alijs ministris, necnon alijs locorum ordinariis, ceterisq: magistratibus, & officialibus, ac cuiusuis conditionis, & status hominibus in omnibus, & singulis terris, oppidis, & ciuitatibus, ac in tota republica Christiana existen. sub excõmunicationis latæ sententiæ, ac indignationis suæ Sanctitatis & aliis arbitrio suæ Sanctitatis, & Illustrissimorum, & Reuerendissimorum dominorum Cardinalium inquisitorũ generalium imponendis, & exequendis pœnis, vt eisdem Cardinalibus inquisitoribus, ac eorum præceptis, & mandatis in quibuscunque officium Sanctæ inquisitionis huiusmodi concernen. pareant & obediant.

Reges vero Duces, Comites, Barones, & quosuis alios Principes seculares in Dei nomine rogauit, vt eisdem Cardinalibus inquisitoribus, eorumq; officialibus faueant, auxiliũq; præbeant, & à suis magistratibus subditis auxilium præberi faciant in negotiis ad dictum officium spectan. Necnon carceratos quoscunque pro quibusuis delictis, & debitis etiam atrocibus apud dictum inquisitionis officium quomodolibet delatos, vel denunciatos, suspensa aliorum criminum inferiorũ cognitione, ad eosdem Cardinales, & inquisitionis carceres, ibidemque ad criminis hæresis totaliter cognitionem, & expeditionem retinendos, & postea ad eosdem officiales pro aliorum criminum expeditione remittendos, sine mora transmittant.

A *PIVS PAPA V.*

Sanctissimi Domini N.D. Pii Papæ V. Constitutio contra offendentes statum, res, & personas officij Inquisitionis hæreticæ prauitatis.

Quicunque quacunque dignitate seculari decoratus inquisitorem, aut quemlibet sancti officij ministrum, aut accusatores, denuntiatores & testes in causis fidei offenderit, aut perterrefecerit: siue res quascunque sacri officij priuatas, aut publicas inuaserit: vel captos pro crimine hæresis liberarit, prohibueritue ne caperentur, aut occultauerit, aut denique quocunque alio modo causis fidei nocuerit, etiamsi nihil sit mali subsecutum, anathemate percussus est, & velut reus læsæ maiestatis omni dominio & dignitate eo ipso priuatur. filij etiam talium infames sunt, & omni hereditatis successione, & donationis iure, aut alia liberalitate carent. idem penitus obseruetur in personis ecclesiasticis, quæ si tale quid commisisse constiterit, degradentur, & curiæ seculari relinquan-
B *tur: Pontificum tamen causę Romano Pontifici reseruantur. qui pro talibus intercedit. in fautorum hæreticorum pœnas ipso facto incidit. qui hac delicta adhuc occulta manifestauerit, supplicio liberatur. nullus ex prædictis à præfatis pœnis liberetur nisi postquam per sex menses pontifices Romani in sede Petri sederint, idque precibus prius in sancto Inquisitionis senatu verificatis, aliter quidquid gestum fuerit, irritum est & inane. prælati has constitutiones publicent. principes seculares ministris sacri officij omne auxilium præstent & fauorem, & sententias in reos hæresis latas exequantur.*

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

I de protegendis ceteris omnibus ecclesiæ ministris, quos in fidem & clientelam nostram à Domino recepimus, cura nobis quotidiana insidet, quanto maiore studio eam nos solicitudinem capessere necesse est,
C vt qui in sacro Inquisitionis hæreticæ prauitatis officio versantur, sub tutela inuiolatę auctoritatis huius sedis periculorum omnium expertes, quæque munera ad exaltationem fidei catholicæ exequantur? Cum itaque eius generis impiorum vis quotidie magis inualescat, qui omnibus malis artibus prædictum officium subuertere, ministrosque functionibus disturbare moliuntur, eo iam nos detrusit necessitas, vt nefariam, & scelestam illorum audaciam acerbiore castigationis verbere reprimamus. Hac igitur generali constitutione de fratrum nostrorum consilio sancimus, vt quicunque siue priuatus, siue cuncta ciuitas, siue populus, siue dominus, Comes, Marchio, Dux, vel potiore titulo illustris, quemuis ex Inquisitoribus, Aduocatis, Procuratoribus, Notariis, aliisue ministris prędicti officij, vel Episcoporum id munus in sua diœcesi, aut prouincia obeuntium, seu accusatorem, denunciatorem, aut testem in causa fidei quomodocunque productum, vel euocatum occiderit, verbera-
D uerit, deiecerit, seu perterrefecerit, quiue ecclesias, ædes, aliasue res siue publicas, siue priuatas officij, aut ministrorum expugnauerit, inuaserit, incenderit, expilauerit, aut libros, literas, auctoritates, exemplaria, regesta, protocolla, exempla, scripturas, aliaue instrumenta siue publica, siue priuata vbicunque posita combusserit, diripuerit, seu interuerterit, seu ex incendio, aut direptione, aut alio quocunque modo illa exportauerit, seu qui in conflagratione, expugnatione, aut direptione etiam inermis, siue capiendi, siue comburendi, siue supprimendi causa fuerit, siue res, aut personas seruari, defendiue prohibuerit, quiue carcerem, aut aliam custodiam, seu publicam, seu priuatam effregerit, vinctum extraxerit, seu emiserit, capiendum prohibuerit, captumue eripuerit, receperit, occuluerit, seu facultatem effugiendi dederit, seu iusserit id fieri, qui cœtum, concursumue fecerit, siue vt aliquid prædictorum fieret homines accommodauerit, siue aliàs auxilium, consilium,
E aut fauorem publice, vel occulte in quolibet prædictorum scienter præstiterit, licet nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, emissus, vel ereptus, nihil expugnatum, nihil effractum, succensum, direptumue, nullum denique damnum re ipsa sit secutum: nihilominus is sit anathemate præsentis canonis auctoritate ligatus, idem quoque læsæ maiestatis reus, dominio, dignitate, honore, feudo, ac quocunque alio beneficio temporali, & perpetuo eo ipso priuatus, secularis iudicis arbitrio relinquatur, qui de eo illas ipsas pœnas exigat, quę damnatis primo capite dictæ legis per constitutiones legitimas irrogantur, bonis, rebusque omnibus fisci iuribus applicatis, vti etiam est de damnatis hæreticis per sanctiones canonicas constitutum: eius filij paterna infamia subiecti, omnis, & cuiuscunque hereditatis, successionis, donationis, & legati siue propinquorum: siue extra-

Edita anno Domini 1569.

Ex bullario Pij V. Romæ impresso pag. 128.

neorum

neorum omnino sint expertes, eisdem præterea portæ nunquam pateant dignitatum. A

Nemo autem expurgationem habere, aut causam vllam proponere, vel prætendere possit, qui tantum nefas in contemptum, & odium huius officij admiserit, nisi contrarium per claras probationes docuerit se fecisse. Quod porro de prædictis eorumque filiis statuimus, illud idem de omnibus clericis, & presbyteris secularibus, & quorumuis ordinum, etiam exemptorum regularibus, & quacunque etiam Episcopali, & maiori dignitate præditis, ac etiam priuilegio quomodocunque suffultis, decernimus exequendum, ita vt ipsi, beneficiis, & officiis omnibus ecclesiasticis, præsentium auctoritate priuati, per iudicem ecclesiasticum, hæreticorum more degradentur, demum potestati seculari traditi, pœnis prædictis laicorum instar subiiciantur: Pontificum tamen causis nobis, & successoribus nostris reseruatis, vt re quæsita, & nobis renunciata contra eos ad depositionem, & alias pœnas prædictas procedamus, vti criminis atrocitas videbitur postulare. Quicunque autem pro talibus veniam petere, aut aliàs intercedere tentauerint, in easdem illas pœnas, quæ in B hæreticorum fautores à sacris constitutionibus inferuntur, ipso facto se nouerint incidisse. Verum si quis etiam huiusmodi criminum conscius, vel affinis, siue religionis studio, siue pænitentia ductus rem adhuc incognitam retexerit, supplicio liberetur. Ceterum eam omnium, & quarumcunque absolutionum rationem à prædictis criminibus, necnon habilitationum, & restitutionum etiam ad famam, & honores, ita deinceps habendam optamus, vt successores nostri nullas nisi saltem semestri post cuiusque assumptionem ad huius dignitatis fastigium excurso, ac precibus apud supremum officium inquisitionis hic institutum verificatis, concedant. Decernentes omnes, & quascunque huiusmodi absolutiones, habilitationes, & restitutiones, quæ precibus sic nō verificatis de cetero fient, nemini prorsus prodesse sed nec præsentibus, nisi toto ipsarum tenore ad verbum inserto, & gratia ex certa Romani Pontificis scientia facta, & propria manu subsignata, vlla in parte derogari, nec derogatum censeri debere, & si illis ex quacumque causa aliter derogari C contigerit, derogationes huiusmodi nullius prorsus fore roboris, & momenti. Iubemus igitur vniuersos, & singulos Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, & ceteros ecclesiarum prælatos per vniuersum orbem constitutos, vt per se, vel alium, seu alios præsentes literas, aut earum exempla in suis quisque prouinciis, ciuitatibus, dioecesibus, & locis solemniter publicare, & quantum in se est, firmiter obseruari procurent, contradictores quoscunque per censuras, & pœnas ecclesiasticas appellatione postposita compescendo, ipsasque censuras, & pœnas etiā iteratis vicibus aggrauando, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstantibus cōstitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem vt præsentium exempla etiam impressa edantur, eaque Notarij publici manu, & cuiuscunque curiæ ecclesiasticæ, vel prælati sigillo obsignata, eandem illam prorsus fidem vbique locorum faciāt, quam D ipsæ præsentes facerent, si essent exhibitæ vel ostensæ. Ceterum omnes orbis terrarum Principes quibus gladij secularis potestas ad malorum vindictam est præmissa, per eam quam se tueri promiserunt fidem, obtestamur, ita suas quisque partes siue in præstando ministris prædictis auxilio, siue in criminum post ecclesiæ sententiam animaduersione, interponere, vt eorum quoque præsidiis ministri ipsi tanti officij munus pro Dei æterni gloria, & religionis incremento feliciter exequantur, amplissimum à Domino permium recepturi, quod fidei prædictæ assertoribus in æternæ beatitudinis consortio præparauit.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ sanctionis, legationis, statuti, decreti, iussionis, obtestationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Cal. Aprilis, Pontificatus nostri anno quarto. E

✠ *Ego Pius V. Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.*

† *F. Cardinalis Pisanus Episcopus Hostien.*
† *Io. Card. Moronus Episcopus Portuen.*
† *Christoph. Madrucius Eps Prænestin.*
† *Otho Card. Truchses Episcopus Albanen.*
† *A. Card. Farne. Vicecanc. Episcopus Tusc.*
† *Io. Bapt. Cicada Eps Sab. Card. S. Clem.*

Locus signi.

VTINAM DIRIGANTVR VIAE MEAE AD CVSTODIENDAS IVSTIFICATIONES TVAS.

† *Ego Iulius Cardinalis Vrbinus.*
† *Ego Fuluius Cardinalis Perusin.*
† *Ego Ioa. Riccius Card. Politianus.*
† *Ego Scipio Cardinalis Pisarum.*
† *Ego Iacobus Cardinalis Sabellus.*
† *Ego Aloysius Cardinalis Co[illegible]*

† I. ga

A † *Ego Ph. Cardinalis à Burdisera.*
† *Ego Antonius Card Granuelanus.*
† *Ego Franciscus Card. Paciecus.*
†
† *Ego Hieronymus Card. de Corrigio.*
† *Ego Io. Franciscus Card. de Gambara.*
† *Ego Nicolaus Card. de Sermoneta.*
† *Ego Ind. de Aualos Card. Aragonia.*
† *Ego M. Antonius Card. Columna.*
† *Ego Ptolemaus Card. Comensis.*
† *Ego P. Card. de Sancta Cruce.*
† *Ego Z. Card. Delphinus.*
† *Ego Hu. Card. S. Sixti.*
B †

† *Ego Alexander Card. Cribellus.*
† *Ego Guido Card. Vercellus.*
† *Ego Guiliermus Card. Sirletus.*
† *Ego F. Michael B. Card. Alex. Camer.*
† *Ego Hieronymus Card. de Claraualle.*
† *Ego Ludouicus Card. Madrucius.*
† *Ego Innocentius Card. de Monte.*
† *Ego Hieronymus Card. Simoncellus.*
†
† *Ego Ferd. Card. de Medicis.*
† *F. Cardinalis Alciatus.*
† *Io. Paulus Cardinalis ab Ecclesia.*
† *A. Cardinalis Caraffa.*

Anno à Natiuitate Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Indictione duodecima, die vero secunda mensis Maij, Pōtificatus sanctiss. in Christo patris, & D. N. D. Pij diuina prouidētia Papæ V. anno quarto, retroscriptæ literæ Apostolicæ, lectæ, affixæ, & publicatæ fuerunt ad Valuas Basilicæ principis Apostolorū de Vrbe, Cancellariæ apostolicæ, & in acie Campi Floræ, vt est moris, dimissis in locis præfatis præsentibus literis per aliquantulum temporis spatium affixis, & deinde amotis per nos Iulium Parinum, & Ioannem Bornotum prælibati S. D. N. Papæ Curs.

Ant. Clerici Mag. Curs.

PIVS PAPA V.

C

Sanctiss. D. N. D. Pii Papæ V. Confirmatio creationis, & priuilegiorum societatis Crucesignatorum.

Pius Papa quintus, ad perpetuam rei memoriam.

SACROSANCTAE Romanæ, & vniuersali Ecclesiæ diuina disponente clementia, meritis licet insufficientibus præsidentes, omnem pastoralis nostri officij curam, atque vigilantiam in id potissimum adhibere debemus, vt fides catholica vbique terrarum, quantum in nobis est, integra, inuiolataque conseruetur, & impij, ac detestandi hereticorum conatus ipsam vnam fidem violare satagentium omnibus rationibus comprimantur. Vnde si quæ ad iuuandum huiusmodi nostrum propositum, ac debitum, aliàs pie instituta, ac concessa fuisse à prædecessoribus nostris comperimus, libenter approbamus, & aliàs desuper disponimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Cum itaque inter ceteras, quæ in Ecclesia Dei hactenus institutæ sunt Christifidelium societates, illa satis vberes Christianæ religionis fructus afferre videatur, quę sub Crucesignatorum vocabulo ad assistendum hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, auxiliumque, quando & quoties opus sit, in catholicæ fidei negotiis aduersus hæreticos, etiam vita ipsa præstandum, instituta existit, vt non immerito diuersis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris specialibus gratiis, & priuilegiis fuerit decorata. Nos attendentes, quòd ea maiorem obtinent roboris firmitatem, quæ pluries apostolicæ confirmationis præsidio sint communita, vtque paternum nostrum erga ipsam societatem charitatis affectum ostendamus, eiusdem societatis Crucesignatorum creationem, & institutionem, ac priuilegia, quæ sunt in vsu, necnon indulgentias, prærogatiuas, facultates, gratias, & indulta quæcunque, eidem societati, & illius vtriusque sexus confratribus Crucesignatis pro tempore existentes, tam per Innocentium iij. Innocentium viij. Iulium ij. Leonem x. Clementem vij. quàm quoscunque alios Romanos Pontifices prædecessores nostros sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis hactenus quomodolibet concessa, & confirmata, decretis tamen Concilij Tridentini non repugnantia, necnon literas desuper emanatas, illorum omnium, & singulorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, auctoritate apostolica tenore præsentium confirmamus, approbamus, & innouamus, il-
lisque

Edita anno domini 1570.

Ex Bullario Pij v. pa. 169

D

E

lisque perpetuæ, & inuiolabilis firmitatis robur adiicimus, omnesque, & singulos iuris, & A facti defectus, si qui forsan interuenerint in eisdem, supplemus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem quòd præsentium transumptis, etiam impressis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem vbique fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitę vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die tertiodecimo Octobris, Millesimo quingentesimo septuagesimo, Pontificatus nostri anno quinto.

Cæ. Glorierius.

FRANCISCI PEGÑAE SACRAE THEOLOGIAE

Iuris utriusque & liberalium artium Doctoris

Disputatio de auctoritate seu robore, probatione, & vtilitate Extrauagantium, seu literarum Apostolicarum, pro officio sanctissimæ Inquisitionis contra hæreticam prauitatem.

1 *Continua Romanorum Pontificũ cura in extirpandis hæreticis.*

AB exordio nascẽtis Ecclesiæ protinus Pastores vigilare cœperũt aduersus pseudodiscipulos, qui non intrãtes in Dominicum ouile per ostiũ, aliunde conscendere, & vineam Domini sabaoth, Catholicam videlicet Ecclesiam, dilectam Christi spõsam, quasi vulpeculæ demoliri, & fraudulose conabantur: quorum vigilum pastorum exemplo laudabili ceteri deinceps continua temporũ serie Romani Pontifices, ardore Christianæ fidei & religionis accensi, se murũ pro domo Domini aduersus hostes catholicæ Ecclesiæ opponentes, sedula diligentia quotiens occasio postulabat, & concilia prælatorum numerosa coacta multitudine celebrarunt, & leges multa æquitate & iustitia munitas contra hæreticos cõdiderunt, & alias à Principibus secularibus cõditas sua auctoritate roborarũt. Ex his quædam labentibus annis pontificia auctoritate in certa volumina, certosq; titulos optimo artificio & accurata methodo sunt relatæ, quæ nũc in Decretalibus, Sexto, & Clementinis, sub titulis de hæreticis, referuntur. alię plereque vel quia à collectore visæ non sunt, vel quia longo tempore post eas collectiones sunt conditæ, extra eos iuris receptos titulos & libros dispersę remanserũt: quas ea fortassis de causa Extrauagantes nostri iuris interpretes appellarunt; de quarum auctoritate & robore nunc est agendum, vt intelligatur quanta sit eis habenda fides, quo modo probetur earum auctoritas, & quanta sit earundem vtilitas.

2 *De auctoritate extrauagantiũ in vniuersum, qui differuerint.*

Ac primum hic nobis præfandum est, nõ esse nunc nobis disserẽdum in vniuersum de auctoritate & robore quarumlibet extrauagantium de aliis rebus ab hæresi tractãtium: nam hunc articulum longe lateque disputãt nostri in c.1. de constit. lib.6. Panorm. & alij in c. pastoralis. de fide instru. idem Panor. & Ioan. And. in c.1. de senten. & re iud. Bart. in l. cum prolatis. ff. de re iud. Bald. in l.2. C. quãdo pro. non est necesse. Philippus Probus tract. de pensionibus, præludio.7. idẽ in pragmatica sanctione. c. & quia. §. ipsas omnes. verbo, extrauagantes. & verbo regulas. Mantua. consi.1. Gozadinus consi.16. Ludouicus Gomes in proœmio regularũ cancella. q.2. Quintillianus Mandosius in 5. q.9. reg. cancella. nu.2. & in 1. q.28. reg. nu.3. & seq. & in 3. q. eiusdem regulæ 28. & alij quos omitto consultò.

3 *Extrauagantes in hæreticos editæ licet non sint ĩ corpore iuris clausę valida sunt.*

Sed hoc loco de auctoritate & viribus earum extrauagantium præcipue dissero, quæ contra hæreticam prauitatem conditæ sunt, in posterumue condẽtur: nam in aliis maior forte est dubitatio, in his vero facilior quæstionis solutio, cum habeamus aperta pontificia responsa hanc litem dirimentia, decentiaque oẽs constitutiones contra hæreticam prauitatem editas in suo robore permanere: nam in c. vlt. §. vlt. de hær. lib.6. ita scriptũ est: *Constitutiones vero, ordinationes et mandata alia prædecessorum nostrorum in negotio hæreticæ prauitatis facta, concessa seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus suprascriptis super eadem editis prauitate non obuient, in suo volumus robore permanere.* hactenus Bonifacius viij. Idem ipsum paucis post annis cõfirmauit Clemens v. in cõcilio Viennensi, refertur que in Clem.1. de hær §. vlt. his verbis: *Alia sane, quę circa præmissum inquisitionis officium, à nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsenti decreto non obuiant) sacri approbatione cõcilij roborata in sua volumus firmitate manere.*

hæc ibi.atq; hoc ipſum vbique obſeruant noſtri,præſertim illi qui contra hæreticos tractatus ſcripſere. Eymericus 3.p.q.84. & q.131. Zanch.tract.de hær.in prooemio,nu.1.Repertorium inquiſitorum,verbo, extrauagantes. Petrus Godofredus in l.Arriani.verſ.cunctis quoque.C.de hæret. notant Geminianus & alij in d.c.vlt.in fine,de hæret.lib.6.

4 *Leges ſeculares ĩ hæreticos edita etiã inuiolabiliter obſeruãda.*

Sed neque ſolæ pontificiæ leges hæreticã prauitatem coercentes,licet extra iuris titulos ferãtur,obſeruari debent,immo amplius cauit Innocentius iiij.reſcripto quodã magiſtratibus ſecularibus miſſo,incipiẽte,Orthodoxæ fidei.(quod etiã hic curauimus imprimendum) vt & leges item ſeculares, & alia quælibet ſtatuta contra hæreticos cõdita inuiolabiliter obſeruentur his verbis: *Conſiderantes attente quòd iuriſdictio eorum,* ſcilicet inquiſitorum,*quo fuerit plenior in hac parte, eo magis eſſe poterit fructuoſa,volumus & noſtris ſibi damus literis in mandatis,vt vos monere procurent, & inducere diligenter,vt ſtatuta ipſorum, & alia eccleſiaſtica & ſecularia; & conſtitutiones etiam quondam Federici Romanorum Imperatoris, tunc in deuotione eccleſiæ perſiſtentis,edita contra hæreticos,fautores,receptatores, & defenſores eorum,quæ cõſcripta & bulla noſtra munita tranſmittimus, conſcribi in ſtatutarijs veſtris, eaque obſeruetis,et faciatis irrefragabiliter obſeruari.* hactenus ibi. atque ex hoc reſcripti fragmento præter ceteros apud Eymericum in Directorio.3.par. Schol.136. ſuper q.86. ver. ſed maior difficultas.oſtendi inquiſitores hæreticæ prauitatis in ſuis diœceſibus poſſe aduerſus hæreticos noua cõdere ſtatuta,pœnas in eos augentia,quæ fauore fidei valida, & ſuis ciuibus conſiſtentia & haberi debeant, & penitus obſeruari.

5 *Leges quaslibet in hæreticos latas obſeruandas eſſe vetuſtiſſimi Imperatores ſãciuerunt.*

Neq; hoc eſt recens inuentũ,vt putant legum antiquitatis, & hiſtoriæ ignari: nam & ab initio ferme naſcẽtis Eccleſiæ ſupra mille & centum annos,nempe anno Domini 430. Chriſtiani principes hoc ipſum ſanciuerunt. Theodoſius enim & Valentinus Imperatores Auguſti,(vt ſcriptum eſt adhuc in codice Theodoſiano,lib.16.tit.4.l.54. quam cẽtum fere poſt annos Iuſtinianus in ſuũ codicem tranſtulit ac roborauit.C. de hær.l.Arriani,) non modo leges à ſe conditas aduerſus hæreticos vim legum inuiolabiliũ habere voluerunt,ſed quaſcũque etiã alias ab aliis principibus editas, firmas & validas manere iuſſerunt his verbis: *Cunctis quoque legibus,quæ contra eos,* ſcilicet hæreticos, *ceterosque qui noſtræ fidei refragantur, olim diuerſisque temporibus latæ ſunt, ſemper viridi obſeruantia valituris,&c.* & paucis interpoſitis. *illis etiã oĩbus in ſua manentibus firmitate, quæ de militia, pœnisque varijs, deque diuerſis ſunt hæreticis promulgata: vt nec ſpeciale quidem beneficium*

l.Arriani.cap.de hæret.

A *aduerſus leges valeat impetratum.* hæc ibi.

6 *Leges de ſuetudine aut longo temporis interuallo nõ abolentur.*

Ex his apertiſſime docemur generaliter legem quantumcũque diu factam non aboleri deſuetudine, vt grauiter docuit Iaſ.in l. de qbus. notabili 6.ff.de legibus & ſenatuſc. & Matthæus Afflictus in repetitione ſanctionis de iure prothomiſcos.§.6.notab.1. nu.2. & Angelus Aretinus in §.igitur.in prooemio Inſtitutio.nu.2. quod tametſi generaliter in omnibus legibus obtineat,illis obſeruatis diſtinctionibus,quas retulit præcitato loco Afflictus:in his vero quæ contra hæreticam prauitatem latæ ſunt,maxime obſeruatur. nulla enim præſcriptio,nullum temporis quamuis longiſsimi ſpatium, aut tollere radicitus,aut immutare poteſt;niſi nominatim & expreſſe aliæ ferantur leges,quæ illas reuocent,aut immutẽt:leges enim huiuſmodi ſemper viuũt. c.contra.25.q.1.ſemper item loquuntur, vt notãt Bar.Butrig.& Saly.in l.Arriani.C.de hæret.& idem Saly.in Auth.caſſa.q.3.de ſacro.eccle.& Ioan.Imo.in l.3.§.ſi rem.ff.pro emptore.& olim maximus Plato de legibus loquens dialogo.9. dixit, legem ipſam quæ aliquid interdicit, id pro vniuerſa ciuitate ſemper interdicere, & interdicturam eſſe. Dixi autem deſuetudine non tolli leges,quoniam etiamſi per mille annos allegatæ non ſint in iudiciis,præſertim cum ab initio fuerint receptæ,non propterea abibunt in deſuetudinem, vt grauiter & vere diſſerit Iac. de Beluiſo in Authenti. de hæredibus & Falcidia,poſt principium,& Cynus in l.rem nõ nouam.c.de iudiciis. An autem & quando per contrariam conſuetudinem leges tollantur, non eſt præſentis inſtituti nunc docere.

7 *Extrauagãtes quã dicantur decretis titulorum de hæreticis obuiare.*

Quod vero ait Bonifacius octauus in d.c. vltimo. de hær. & Clemens v.in d. clemen. 1.§.vlt.de hæret. tunc ſcilicet extrauagantes eſſe admittendas,quando decretis contentis in titulis de hæreticis non obuiant, eò pertinet vt intelligamus veteres omnes leges in hæreticos latas confirmari, dummodo manifeſtò & expreſſe eis decretis non contradicant: quoniam ſi contradixerint, ſolum in ea parte in qua contradicunt,emendatæ ſunt; in ceteris vero validæ ſemper remanent.Res fiet vno exemplo illuſtris, nam in ſimilibus idem erit iudicium; iure veteri ſolus Epiſcopus, item ſolus inquiſitor per ſe poterat hæreſeos reos duro carceri mancipare, torquere, & ſententiam condemnatoriam in eos pronuntiare, vt optime ſcripſit Eymericus, 3. par. quæſt.48. vbi dixi copioſe Schol.108. hodie tamen id obuiat

uiat dispositioni clementinæ primæ. §.propter quod.vers.duro tamen.de hæret.& ideo in ea parte tantum lex antiqua est sublata omnino, in ceteris viridem obtinet obseruantiam. Iam illud amplius colligitur, ad hoc vt extrauagantes, & quælibet aliæ leges contra hæreticos editæ per clausulam prædictam tol ãtur, oportere vt expresse constitutionibus positis in titulis de hæreticis obuient,id est, vt manifeste, & expresse eis cõtradicant, atque è diametro cum eis pugnent:id enim significat verbum, obuiandi, in præcitatis responsis positum, vt docent humaniorum literarum professores, quos in re aperta consulto omitto. Ergo si per constitutiones extrauangantes, aut quasuis alias leges ecclesiasticas aliquid caueatur, quod à iure communi non sit prouisum,aut non plene decisum,dummodo expresse cum eo non pugnet,siue id pœnas in hæreticos,& eorum complices augeat, siue modum inquirendi, interrogandi, euocandi, compellendi, torquendi, publicandi, aut quid simile præscribat,id profecto obseruãdum erit,quod apertissime probant præcitatorum rescriptorum verba. De generalium autem inquisitionum statutis,seu institutionibus.quæ multa interdum cauere solent, aut omissa penitus à iure cõmuni,aut parum explicata,hoc sentio,quod si vel faciliorem præscribant modũ procedẽdi in causis fidei,vel pœnas in hęreticos augeãt rationabiles, inspecta locorum & personarũ qualitate, vel denique quacunque alia ratione ea iubeant, quæ in augmentum fidei sine cuiusquam præiudicio tendunt,proculdubio obseruanda sunt: euidens enim ratio hoc suadet, quoniam leges iam latæ siue in hac causa siue in aliis,non possunt plene omnes casus siue articulos occurrentes decidere.l.neque leges.ff.de legibus & senatuscon. fit ergo vt id quod ad commodiorem causarum tractationem statuitur, vbi & iustum est, & iuri scripto non repugnat,debeat obseruari.

8 *Concilia prouincialia auctoritate delegatorũ sedis apostolicę in hęreticos edita uim legis habent.*

Præterea quæ de extrauagãtibus diximus obtinere etiam putamus in conciliis prouincialibus auctoritate apostolica, seu auctoritate delegatorum sedis Apostolicæ contra hæreticos editis; qualia sunt Tolosanum, Biterrense, Narbonense, & si quæ sunt similia, quæ à nobis nuper in bibliotheca Vaticana in peruetusto codice (quem nobis Illustrissimus Cardinalis Guilielmus Sirletus vir omni eruditionis genere clarus,& Christiana pietate insignis, humaniter exhiberi ob publicam vtilitatem iussit) reperta proxime cum copiosissimis nostris commentariis in lucem dabũtur.huiusmodi enim concilia, auctoritate delegatorũ sedis Apostolicæ condita vim legis habent in hoc crimine, & penitus obseruanda sunt.ita non obscure colligitur ex prædictis, sed nominatim id cauit Vrbanus iiij.in rescripto incip.ẽte, Præ cunctis.§.& obseruari.relato ab Eymerico par. 2.pag.81.vbi ita scriptum est: *Et obseruari omnia statuta,tam per sedem Apostolicam, quàm in conciliys legatorum eiusdem sedis prouide edita, quæ negotium catholicæ fidei tangere dignoscuntur, sicut promotioni negotij & augmentationi fidei fuerit opportunũ.* hæc ibi.nec te moueat in quibusdam codicibus hanc periodũ paulo aliter contineri ita: *quàm in conciliys eiusdem sedis.* quæ verba solis summorum Pontificum statutis, non delegatorum eius,robur tribuere videntur,quoniã in multis exemplaribus etiam peruetustis, lectionem quam paulo antea retuli frequẽtius inueniri scio.& eam lectionẽ prudenter etiã agnouit Eymericus 3.par.q.72.cum eam rescripti partem ad hoc institutum,de quo nũc agimus,citaret.

De instructionibus vero, seu priuatis aliquarum inquisitionũ cõstitutionibus. veluti de instructionibus inquisitionum Hispaniæ à multis vidi sæpe dubitari,quantam vim habeant,quod est hic à nobis obiter etiã declarandum.Ac primum hoc est exploratissimũ, eas instructiones in eis tantũ regnis vim habere,obseruandasque esse ibidem ab interioribus inquisitoribus: extra Hispaniã vero in terris quæ generalis inquisitoris Hispaniæ iurisdictioni non subduntur, nullam penitus obtinent firmitatẽ:quia iudices inferiores etsi potestatem habeant condendi leges, vbi eas condiderint vniuersales non sunt,neque extra suum territorium earũ virtus egreditur. c.2.de constit.lib.6.l.vlt.ff.de iurisd. om.iud. tales sunt Epõrum & inquisitorũ leges, quas in suis condunt territoriis.Inquisitoribus vero aliarum Prouinciarum,tunc iuxta dispositionem instructionum alterius inquisitionis procedere secure licebit,quando à iure communi non discrepant.aut rationi cõsentaneę sunt, & in illis locis opportunæ,cõsideratis locorũ personarũ negotiorumq; circunstantiis.sunt aũt,vt ingenue fatear quod sentio,vtiles Hispanicæ instructiones rationi cõsentaneæ,& eruditæ, nẽpe quæ à multis & sapientissimis viris, matura deliberatione variis temporibus sint cõditæ:docentq; singulariter, quidquid in primis ad praxim attinet, & propterea inquisitorum muneri & officio sunt valde accommodatæ. In his instructionibus, 9 *Instructiones inquisitionis Hispanię, & aliarũ inquisitionum quã vim habeant.*

 siquid

ſiquid caueatur quod iuri communi contradicat expreſſe, ipſo iure id inualidum eſt, vt præcitata reſcripta oſtendunt in c. vlt. §. vlt. de hær. lib. 6. & in clement. 1. §. vlt. de hæret. ceterum ſi generalis Hiſpaniæ inquiſitor à ſede Apoſtolica obtinuerit, vt intra ſuam iuriſdictionẽ poſſit condere inſtructiones etiã iuri communi contrarias, quæ ad extirpationem prauitatis hæreticæ pertineant; ſane tunc illis erit in eis regnis obtemperandum. exempla multa occurrunt, ſed facile omitto: nam docendi ratio abſque eis intelligi poteſt. de ceteris aliarum inquiſitionum inſtructionibus, ſeu ſanctionibus idẽ eſt iudicãdũ.

10 *Conſuetudo approbata et rationabilis cuiuslibet inquiſitionis obſeruanda.*

Iam quæ hactenus de inſtructionibus, ſeu ſanctionibus priuatarum inquiſitionum diximus, eadem quoque de conſuetudine cuiuslibet inquiſitionis accipienda ſunt; nam inquiſitores hæreticæ prauitatis tum in puniendis hæreticis, abiurationibus faciendis, reis torquendis, induciis concedendis, totoque proceſſu fabricando, tum in ceteris quæ ad latiſſimum ſuum officium ſpectant, approbatis ſuæ inquiſitionis conſuetudinibus vti poſſunt, quod in priuilegio creationis ipſorũ cõtinetur: nam inter cetera eis conceditur, vt procedant contra omnes hæreticos cum omni auctoritate, facultate, & poteſtate tam de iure quàm de approbata conſuetudine. approbatam aũt cõſuetudinem velut legem obſeruandam explorati iuris eſt. §. ex nõ ſcripto. Inſti. de iure nat. gent. & ciuili. vbi communiter Doctores. vnde ſi per vetuſtam & approbatam alicuius inquiſitionis conſuetudinem receptum eſſet, vt inquiſitores hæreticę prauitatis indiſtincte animaduerterẽt in blaſphemos, crederem eos id iudicium abſque errore poſſe exercere: nam conſuetudo hoc illis tribueret priuilegium, cum conſuetudo priuilegium tribuat, vt docet Bart. in procœmio Digeſtorum. §. hæc autem tria. nu. 3. Rurſus quoniam conſuetudo tribuit iuriſdictionem. gloſſa ſingularis in l. more maiorum. ff. de iuriſd. om. iud. facit textus in c. cum contingat. de foro compet. vbi Fely. Bald. in rub. de conſuet. col. 2. per l. viros. C. de diuer. offi. lib. 12. vbi Bart. in fine. Romanus conſil. 143. incip. ad prædictorum roborationem. verſ. ſecundo principaliter. & conſi. 300. incip. in caſu propoſito. late Dec. in d. l. more maiorũ. ff. de iuriſd. om. iud. nu. 19. neque hoc mirum videri debet, cum conſuetudo tãtam habeat vim, vt etiam canonibus præponderet, ſi ſit rationabilis, & legitime præſcripta. c. vlt. extra de conſuet. tradit gloſſa cõiter recepta in c. paſtoralis. verbo, diſſona. de fide inſtrum. &

A Aymo Craueta in tract. de antiquit. tẽp. par. 1. §. 1. num. 42. Verumtamen monendi ſunt hic inquiſitores, ne quamlibet ſuæ inquiſitionis conſuetudinem velut rationabilem admittant: nã vt cõſuetudo dicatur rationabilis & approbata, plura exiguntur, quæ non facile poſſint in quauis conſuetudine reperiri: rationabilis enim dicitur conſuetudo, quã iura nõ improbant, aut quæ iuri non cõtradicit. gloſſa in c. vlt. verbo, rationabilis. extra de cõſuet. item vt cõſuetudo pro lege ſeruetur, multa requirũtur. gloſſa & Doctores in c. cõ-

B ſuetudo. diſt. 1. quam ob rem ne quid velamine, aut prætextu approbatæ cõſuetudinis incautum committant inquiſitores, ſequentia intueantur. Primum curent omnino cuncta gerere, hoc eſt, proceſſus ſuos fabricare, omnemque ordinẽ iudiciarium dirigere in puniendo, & abſoluendo, & ceteris ad ſuum officium ſpectãtibus iuxta canones, præſertim eos qui de hæreticis ſunt, & cõtra hæreticos conditi: deinde vero ad conſuetudinẽ & ſtylum Romanæ inquiſitionis à qua ceteræ ve-

Priuati inquiſitores ſtylũ Romanæ inquiſitionis obſeruent.

C lut à capite pendent, vbi leges deficiunt & in arduis audacter recurrant: quis enim concedat in re tam graui priuatas inquiſitionum, aut prouinciarum conſuetudines facile eſſe ſequendas? præſertim cum iura vbique clament, maiores eccleſiæ cauſas, & præſertim quæ articulos fidei tangunt, ad ſedem Apoſtolicam eſſe referendas. c. maiores. de baptiſmo & eius effectu. ergo priuati ciuitatum inquiſitores, ſi tutius & ſecurius tractare omnia cupiũt, cum leges deficiunt, aut etiam obſcuræ ſunt leges, ſtylum & cõſuetudinem ſupre-

D mi ſenatus inquiſitionis Romanæ, quæ ceterarum caput eſt, conſulant & ſequantur. in hac enim nullum eſt erroris periculum, nam præterquam quòd à ſapientiſſimis iudicibus & vigilantiſſimis cauſæ fidei tractantur, quotidie etiam ſummum Pontificem conſulere licet, cuius iudicium quantam in rebus fidei habeat auctoritatem, exploratiſſimum eſt apud catholicos.

18 *Extrauagãtes cũ certę sũt, iuri cõmuni prępõderant.*

Sed ad extrauagantes reuertor, quarũ tanta eſt auctoritas, vt ſi exploratæ fidei ſint aut

E (vt noſtri loquuntur) indubitatæ, conſtitutionem in corpore iuris clauſam tollant. c. 1. de conſtitu. vbi Doctores, Guimier in pragmatica ſanctione. c. & quia §. ipſas omnes. verbo, Extrauagantes. quod ſi dubitetur, an ſit authentica nec ne, tunc ſi eſt iuri conſona, ſecundum eam debet iudicari, at ſi à iure diſcrepet, ſummus eſt Pontifex conſulendus. c. paſtoralis. vbi Panormit. & alij extra de fide inſtr. & tradit gloſſa in pragmatica ſanctione loco

loco proxime citato. huius autem doctrinæ multa occurrent exempla in positis extrauagantibus, quæ breuitatis gratia omittimus. attamen pręcitatũ dogma ita crederem intelligendum, vt tunc extrauagans iuri cõmuni præualeat, & secundum eam sit iudicandum, quando in extrauaganti apponeretũ clausula: *Non obstan quibuscunq; constitution. in contrariũ, &c.* quæ cõmuniter apponi solet: nam si hæc clausula deesset, præsertim in nostris extrauagantibus, si quid tunc cõtra decreta in titulis de hæreticis contenta sancirent, id plane irritũ esset per iura adducta ex c. vlt. §. vlt. de hære. in 6. & clemen. 1. §. vlt. de hæret.

12 *An sententia lata cõtra aliquã extrauagantẽ sit nulla.*

Ex prędictis qđ est ad intelligendum vtilis & huic instituto valde accõmodata, an scilicet sententia à iudice lata contra dispositionem alicuius extrauagantis sit nulla? & cum extrauagantes, vt hactenus demonstratũ est, virtutem legis habeãt, plane irritum videtur iudicium contra earum dispositionem factũ. at Bartolus in l. cum prolatis. n. 2. ff. de re iu. quem alij proxime citandi sequuntur, ita distinguebat: si sententia sit lata contra extrauagantem in corpore iuris clausam, nulla erit: secus autem si reuera sit extrauagans, hoc est, si non reperiatur in corpore iuris. idẽ videtur tenere Romanus cons. 260. Alexan. cõs. 230. Ant. Butrius in procemio decretal. idẽ in c. pastoralis. de fide instrum. Franciscus Pauinus in pręludio pręfixo extrauagãtibus Ioan. XXII. & alij quos ille refert. ratio vero vtriusque partis positæ distinctionis facilis est: nam primũ ideo sententia lata contra dispositionem extrauagantis in corpore iuris cõtentæ, est nulla, quia perinde est ac si contra legem lata fuisset. Bal. in l. 2. C. quando prouo. nõ est nece. Ant. Butrius in c. 1. & c. cum inter. de re iu. tradit optime Franciscus Pauinus præcitato loco. Rursus si extrauagans est incognita, & contra eius dispositionem feratur sentẽtia, non vitiatur, quia incognitas leges iudex cognoscere non tenetur. argumento d. l. cum prolatis. ff. de re iu. nã si sententia lata contra legem prolatam, idest, iudici indicatã, quam forte iudex ob summam difficultatẽ & obscuritatem non intelligebat, nec putabat ad negotiũ & causam de qua agebatur pertinere, summo iure valet, vt in d. l. cũ prolatis. ff. de re iu. profecto multo magis valida erit sentẽtia lata cõtra dispositionẽ extrauagãtis ignotæ, & nõ productę: ergo liquere debet iudici, fidesq; ei facienda est de valore & robore extrauagantis, vt sentẽtia lata contra ipsam nulla sit & inualida, vt eleganter pręcitato cons. 260. docuit Romanus, & Gulielmus Cassa- A dor decis. 7. n. 5. vbi dicit regulas, extrauagantes & concordata, nisi producantur in actis, à iudicibus non considerari. atque hactenus de prima huius disputationis parte, quæ ad valorem extrauagantium spectabat.

SECVNDA PARS DISPVTATIONIS
Quomodo probetur extrauagantium auctoritas.

SVPERIORIBVS ita constitutis, superest nunc altera huius disputationis pars valde etiã vtilis & necessaria, videlicet, qua ratione B probari debeat extrauagantiũ auctoritas, vt intelligatur quæ sit vere extrauagans, & vim legis habeat, siue vt nostri loquuntur, quæ sit extrauagans authentica, quæ vero secus. hoc etiam caput tractãt ferme Doctores quos hactenus variis locis adduximus, sed nemo luculentius quàm Franciscus Pauinus causarũ sacri Palatii olim Auditor in præludio præfixo ad extrauagãtes Ioan. XXII. in hęc verba: 13 *Quot modis probetur extrauagantiũ auctoritas.*

Debent autem extrauagantes quando de eis dubitatur in forma authentica produci sub plumbo, si extra curiã C sunt producendę: vel sub signeto Vicecancellarij, si in curia sunt producendæ: & hoc de illis quæ sunt descriptæ in libro Cancellarię; illæ autem quę sunt descriptę in Camera apostolica, signantur cum signeto camerarij, vel sub plumbo, &c. & ita seruatur in Curia Rom. hactenus Pauinus, à quo non dissentit Ludouicus Gomes in procemio regularum Cancellarię & alij recẽtiores: nam & id vsus obseruat. Primus ergo modus probandi auctoritatem extrauagantium extra curiã (nam curiam nunc libenter omitto cum magis necessarium sit absentibus cõsulere, quàm illis qui quotidie Pont. Rom. alloqui possunt) est, cũ D extrauagantibus seu rescriptis pontificiis adiungitur appensum illud plumbeũ cum fune canapis, impressis in ipsius vna parte sacris Petri & Pauli capitibus, in altera verò nomine eius Pontificis qui rescriptum edit seu cõcedit; hinc intelliges sequentes extrauagãtes authenticas esse, & pro lege seruandas, quoniam maiori ex parte ex autographis seu archetypis aut originalibus, pẽdenti plumbeo munitis desumptæ, & transcriptæ sunt à nobis summa diligẽtia, & præsertim omnes illę E quæ habentur in Archiuo inquisitionis Bononiensis, plumbeo pondere munitæ sunt, vt protinus summam earum percipias auctoritatem: aliæ vero vnde habeantur, notatiuncula in margine posita initio cuiuslibet extrauagantis aperte indicat. *Exponendere plũbeo pendenti, probatur extrauagantiũ auctoritas.*

Rursus auctoritas etiã extrauagantis probari potest, si reperiatur in publico alicuius loci Archiuo. Rom. d. cons. 260. quem refert & sequitur apostilla ad Bart. in d. l. cum prolatis. *Extrauagãs reperta in Archiuo publico fidẽ facit.*

latis.ff.de re iu. verbo,posita. quoniam in publicis archiuis nō solent recondi nisi quæ publica auctoritate geruntur,idq; fit summa integritate & veritate,adhibita personarū publicarum auctoritate,quorum fides & religio probata est & perspecta.hinc colliges eas extrauagantes & quęlibet alia rescripta quę Romæ in bibliotheca Vaticana in registris Pontificum summorum asseruātur,magnā habere & inuiolabilem auctoritatem,tametsi non adsint pondera plumbea,cum in his registris nihil describatur,quod nō sit prius multa diligentia examinatum & præuisum,summaq; auctoritate,& veritatis sinceritate munitum, & per publicas personas, iuxta Romanæ Curiæ stylum & consuetudinem consignatū & obsignatum seu subscriptum,vnde ab scripturis contentis in his registris omnis incertitudo procul abest; quod ipsum etiā obtinet in scripturis desumptis ex Archiuo inquisitionis Romanæ; vt hinc etiam colligas,extrauagātes & rescripta inde sumpta inuiolabilem & certam habere auctoritatem.

Extrauagās a notario subscripta et sigillo personę ecclesiasticę in dignitate constitutę munita, fidē facit.

Denique extrauagantium & rescriptorū pontificiorū firma etiam probatur auctoritas & fides,quoties manu alicuius notarii publici, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica cōstitutæ munita sunt,quod generaliter hodie obtinet in omnibus rescriptis pontificiis extra curiam missis, per clausulā eisdem rescriptis insertam, per quam id non obscure cauetur, ita enim præstatur tanta fides ipsis rescriptorū exēplaribus seu trāsumptis,ac pręstaretur originalib⁹ ipsis rescriptis.

14 *An extrauagantes sint leges generales*

Sed occurrit hoc loco difficultas mihi necessario diluenda,quæ iuris ignaros posset in hac causa perturbare, an sequētes extrauagātes vbiq; obseruari debeant? videbitur .n. alicui nec vbiq; nec ab omnibus inquisitoribus aut iudicibus esse obseruādas. Primum quia certis quibusdam inquisitoribus destinātur, veluti fratribus ord.Præd.rursus non vbique degentibus,sed in Lombardia,Marchia Taruisina,aut alibi in locis quibusdam singularibus constitutis. cum igitur rescripta hæc localia videantur,non debent omnes generaliter ligare.c.1.& c.2. de const.lib.6.l.vlt.ff.de iurisd.om. iud.Iam de natura legis vniuersalis & generalis esse videtur, vt sit perpetua & durabilis, vt docet Archidia.in c. donatum. 1.q.7. & Nicolaus de Milis verb.lex.§.1.facit textus in l. edita. C.de edendo. ibi; perpetui edicti. extrauagantes vero non sunt tales cū extinguātur & moriātur suo conditore mortuo,vt videtur velle Ioa. And. in c.nemo potest. de reg. iur. lib.6. & Cosma Guimier in A glossa pragmaticę sanctionis.c.& quia.§.ipsas omnes. verbo, regulas. Postremo quia vt lex vniuersaliter liget & obliget, principē id expresse cauere oportet per notata in l.nec Dorotheum.C.de decurio.lib.10. facit textus in c.1.de constit. hoc autē deesse videtur in nostris extrauagantibus.

Ceterum his minime refragantibus, certū est extrauagātes vbiq; seruādas esse. Primū, quia hæretica prauitas aduersus quam sunt conditæ, & feruor fidei quem respiciunt, & B iudices qui eis vti debent, vbiq; eodem iure censentur: ius ergo quod circa hæc versatur, vbiq; valebit,cū eadē vbiq; sit ratio.l.à Titio. ff.de verb.obli.l.illud. ff.ad leg.Aquil. cū similibus. Rursus ex persona statuentis metimur legem esse generalem aut specialem.c.vlt. de const.lib.6. at summus Pontifex habet generalem iurisdictionē super hæreticam prauitatem,& fidei negotia: fit ergo vt leges extrauagantes ab eodē conditæ generaliter vbiq; locum habeant. atq; hęc sentētia vera est quam probāt tum præcitati, tum in primis adducta C per Lud.Gomes in proœmio reg.cancel.q.2.

Neque obstant quę contrariā sententiam probare videbātur.Primum enim non refert solis sæpe fratrib. ord. Pręd. mitti: hoc enim ideo fit, quia initio constitutæ inquisitionis delegatę hi in primis cum episcopis & fratribus Minoribus iudiciū in hęreticos exercebant;& summi Pont. his loquentes omnibus inquisitoribus loquuntur;nam eodem modo Imperatores quorum sanctiones & leges in Codice Iustinianeo numerantur, leges suas quandoq; Eutropio, alias Palladio,alias aliis D vrbium pręfectis & pręsidibus nuncupant,vt in præfixis legū titulis licet intueri: at nemo dicet proinde eas leges particulares esse; immo fuit necessariū precitatas has psonas exprimere vt per eas,leges conditę vbiq;obseruari iuberentur. Iam non obstat,ad certa loca destinari, quia cum sæpe contingat summum Pont. ab inquisitoribus vnius ciuitatis vel prouinciæ rogari, legem ferre, legislator illis eam legem destinat, at non est eius men E tis vt velit in eo solo loco eam legem valere, sed generaliter vbicunq; eadem est ratio: nā licet hoc argumentum procedat in inferioribus iudicibus, qui limitatam habent iurisdictionē, quorū placita neminem ligant extra territoriū.l.vlt.ff.de iurisd.om.iud. at nō est ita in principe supremā iurisdictionem habēte, qui quamuis faciat actū cōcernentem certum locum aut personam, nihilominus ille actus non facit legem particularem, sed vniuersalem.l.vlt.C.de legib.vbi sententia prin cipis

cipis in certa causa lata, vniuersale tamen ius facit & omnes ligat, qđ ipsum operatur principis epistola certæ alicui personæ directa. l. 1. vers. per epistolam. ff. de const. princip. cũ similibus. tradit Ioa. Platea in l. neque. C. de decurio. lib. 10. declaratq; pulchre Ias. in l. 1. n. 24. ff. de feriis. Præterea non obstat tertia obiectio de perpetuitate legis, quoniã fateor equidem extrauagantes quandoq; cũ conditore interire, at hoc in multis & præsertim in nostris extrauagantibus locum nõ habet, quas perpetuo durare satis abũde docuimus in superioribus, cum de earũ auctoritate differeremus. neq; Ioan. And. aut præcitati indistincte asserunt, extrauagantes extingui per mortẽ conditoris, sed eas seruandas esse, præsertim viuente earum conditore, & vbi non sunt cõtrariæ iuri cõmuni & decretis sacrorum conciliorum. 25. q. 2. c. institutionis. c. 1. de consti. notatq; Ant. in proœ. clemen. & Franc. Pauinus super extrauagãtes Io. XXII. & tametsi temporales essent, & cum conditore interirent, at non propterea sequeretur nõ esse leges generales; quoniam dum viueret conditor generaliter omnes obligarent. neq; enim pertinet ad essentiã legis quòd sit perpetua, hoc enim in potestate legislatoris positum est, vt in simili docet Geminianus cons. 93. differens de reg. canc. nihil enim refert ad vniuersitatem legis, ꝙ sit temporalis cum in hoc voluntas sola condentis attendatur, vt notatur in c. nobis. de sent. excom. & in clem. 1. de vit. & honest. cle. neque sententia Archidiaconi refragatur huic doctrinæ. is enim loquitur secundum id quod fit cõmuniter, nam regulariter quidẽ leges perpetuæ esse solent. ceterum, vt dixi, extrauagantes nostræ perpetuo viuunt & loquuntur. Postremo nihil refert, Principem non cauere nominatim vt extrauagantes generaliter omnes obligent, quoniam cõmuniter leges ita conduntur, vt omnes obligent & perpetuæ sint, vt paulo antea dicebamus, & nisi cõtrarium caueat (qđ cõmuniter fieri solet) voluisse putãdum est. l. si quis donaturus. vbi glossa. ff. de vsufru. l. quod si nolit. §. qui assidua. vbi Bal. ff. de ædilit. edict. cum aliis relatis ab Euerardo in loco à solitis. non inficior tamen quandoq; solere condi extrauagãtem tum in causa hæresis, tum in alijs vni soli loco competẽtem, quia materia de qua ea extrauagans concepta est, in eo solo loco forte versatur: ceterum si contingeret similia alibi fieri, tunc ad ea quoque loca extrauagantis dispositio referenda esset.

TERTIA DISPVTATIONIS PARS
De vtilitate extrauagantium.

A SVPEREST iam vt tertium propositę disputationis caput absoluamus, in quo de vtilitate harum extrauagantium breuiter disserendum est. Quanta sit extrauagantium vtilitas non oportet multis ostendere, cum res ipsa per se id loquatur aperte. Primum enim ex notitia extrauagantium melius forte quàm ex turbidis & molestis quorundam interpretum commentationibus, intelligentur vniuersa Pontificum rescripta in titulis de hæreticis comprehensa: nam cum extrauagantes copiosius sint cõceptæ, & ex ipsis quædam in eum finem sint conditæ, vt quæ alibi erant in iure communi quandoq; paulo obscurius tradita, per ipsas declarẽtur, & quasi lumine interpretationis illustrentur, consequitur plane ex hoc capite ingens vtilitas, & studiis inquisitorum & ceterorum, qui hæreticis extirpandis, aut iudicando aut consulendo aut scribẽdo dant operam, accedit non parua commoditas: nullum est enim fere decretum in prædictis titulis de hæreticis comprehensum, qđ per aliquam extrauagantem non declaretur, amplietur, aut distinguatur. 15 *Extrauagantium multiplex vtilitas.*

Rursus nõ modo præfata decreta commodius percipiũtur, verum etiam ex notitia extrauagantium facile possumus euitare errores interpretum, qui dum obscura interpretari conantur, ob ignoratas extrauagantes, aut obscuriora docent, aut manifeste falsa tradunt, aut incerta & dubia persuadere conantur: quod in tam graui causa nusquam fuerat committendum. neminem hic libet in ius vocare, ne videamur studio reprehendendi moueri, aut cuiusquam famam & honorem lædere, quod procul abest semperq; abfuit à natura nostra; hoc tamen sit exploratissimum & certissimum apud omnes, eos qui tractatus de pœnis hæreticorum, & ordine procedendi contra hæreticos scripserunt, & destituti fuerunt extrauagantium notitia, in insignes quandoq; errores lapsos fuisse, quos facile euitassent, si eis intelligendis diligentem operam (vt oportuit) nauassent. hinc sæpe soleo plurimum commendare Nicolaum Eymericum, & Zanchinum seu Ioannem Calderinum, qui in singulis difficultatibus declarandis maiori ex parte nituntur decretis contentis in titulis de hæreticis, & extrauagantium in hęreticos editarum sanctionibus: hæc enim docendi ratio in hoc tribunali ceteris præponderat, idque se facturum promisit Zanchinus in proœmio tractatus sui de hæreticis, vt maiorem operi aucto-

ritatem

ritatem conciliaret. id quoque præstitisse Eymericum ostendi in præfatione tertiæ partis Directorij.

Postremo illa est non modica vtilitas, quæ ex notitia extrauagantium proficiscitur: quoniam vniuersa inquisitorum priuilegia & prærogatiuæ luculentius in eis quàm alibi perspiciuntur; nihil est enim quod ad amplissimum & latissimum inquisitorum officium, potestatem, & dignitatem pertineat, quod in his extrauagantibus non sit comprehensum. atque hæc sola res vehementer inquisitores mouere, ardenterque excitare deberet ad assiduum studium, & frequentem extrauagantium lectionem. Paucissimæ enim oriri poterunt in suo officio quæstiones & difficultates, quæ vel aperte per extrauagantes non declarentur, aut non inuita consecutione interpretatio ex eis non deducatur. Agite ergo quicunque sacro inquisitionis officio libere & ingenue iudicando, consulendo, aut scribendo ad extirpandam hæreticam prauitatem famulamini, diligenter positarum extrauagantium lectioni nauate operam, easque nocturna versate manu (vt veteri prouerbio continetur) versate diurna, si vultis & honori vestro, & animæ conscientiæ, ac securitati, & muneri ac oneri vobis commisso, consultum esse. Frequenter vobis occurrat laudabilis illa & egregia sententia Quinti Mutij Iure consulti in Seruium Sulpitium tam grauiter quàm vere prolata: turpe esse patritio & nobili viro, ius in quo versatur, ignorare: sed turpius profecto esse viro inquisitori, grauissimæ & maximæ rei præfecto ignorare culpa sua extrauagantium sanctiones, quas nunc optima (nisi fallor) methodo in lucem dedimus, cum ex earum ignoratione non leuia incommoda, ex notitia vero non mediocres vtilitates in rebus fidei oriantur. Valete. Romæ ex bibliotheca nostra. XVII. Calen. Iul. Anno M D LXXVIII.

FRANCISCVS PEGNA
Lectori.

VIX in officina impreßoria Inclyti Populi Romani Typographus superiora summorum Pontificum rescripta ad sanctißima Inquisitionis officium spectantia absoluerat imprimere, cum Illustrissimus ac Reuerendissimus Dominus D. F. Felix Perettus Cardinalis de Montealto, cuius singularis est in publica commoda zelus, studio iuuandæ sanctæ Inquisitionis, & promouendi officij sacri contra hæreticam prauitatem, plurima exemplaria literarum Apostolicarum huc etiam pertinentia Venetijs & Aßisio sibi transmissa (quæ & hoc consilio paucis antea diebus afferri Romam iusserat) nobis humanissime exhibuit: eorum fructu nullo pacto te carere voluimus: & propterea ex multis, sapiens doctissimorum virorum consilium secuti, illa selegimus, quæ magis ad rem pertinere viderentur, quæque singularem continerent vtilitatem. Quòd vero hic aliquot rescripta iterum duxerimus imprimenda, cum in superioribus iam fuerint impressa, non est temere factum: sed propterea quoniam illa non erant authentica: non enim licuit tunc nobis autographa ipsa seu originalia videre. Vt autem ab his rebus grauibus omnis procul incertitudinis scrupulus amoueretur, iudicatum est, vt omnino authentica ipsa imprimerentur.

Hæc ergo omnia quæ nunc damus Pontificum rescripta ex bibliotheca Illustrissimi Cardinalis de Montealto authentica, & omni prorsus falsitatis dubitatione carentia habuimus, in quibus eundem ordinem obtinuimus, quem in superioribus imprimendis obseruauimus. Illud tamen præ ceteris tenaciter custodiuimus, ne ab autographis seu originalibus, vel minimo quidem apice mutato, discederemus: & hinc factum est, vt sæpe ab orthographiæ fortaßis veris regulis sit declinatum: sed id facile contempsimus, vt integram rescriptorum formam per omnia retineremus. hoc te admonere voluimus. Vale.

ALEXANDER PAPA IIII. A

Fratribus de ordine Minorum prædicantibus verbum Dei in terris infidelium plurima tributa hîc priuilegia numerantur, quæ à iuris communis regulis egrediuntur, tam circa administrationem sacramentorum, quàm circa censuras ecclesiasticas amouendas. est elegans rescriptum, & obseruatione dignissimum, nec alienum omnino ab officio sanctissimæ inquisitionis, si series eius paulo diligentius consideretur; ideoque non fuit omittendum.

Edita anno Domini 1258.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filijs fratribus de ordine Minorum in terris Sarracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Aethiopum, Syrorum, Yberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zichorum, Ruthenorum, Iacobitarum, Nubianorum, Nestorinorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, B Moscelinorum, Tartarorum, Hungarorum, Maioris Hungariæ, Christianorum Captiuatorum apud Turcos, aliarumq; infidelium nationum orientis, seu quarumcunque aliarum partium proficiscentibus, Salutem & apostolicam benedictionem.

CVM hora iam vndecima diei sit hominibus vt exeant ad opus vsque ad mundi vesperam deputari, & illud Apocalypsis eulogium cito credatur cum matris Ecclesiæ consolatione complendum, videlicet, oportere viros spirituales vitæ munditiam & intelligētiæ gratiam cum Ioanne sortitos, populis & gentibus, linguis, regibusque multis denuo prophetare; quia non sequetur reliquiarum Israel per Isaiam prophetata saluatio, nisi iuxta Paulum Apostolum prius introeat gentium multitudo. Nos, licet immeriti, super Apostolicæ sedis speculam constituti fideliter ac prudenter dispensandis Dei ministerijs & operibus coadiuuandis intendimus: si vergente plenitudine temporis post pia priorum studia, in vineam Domini Sabaoth nouos & pene nouissimos, qui sapientiam longum didicere, per otium operarios mittere procuremus. Vos igitur, quos iuxta professæ religionis officium, zelus comedit animarum, & in quadriga quarta, quam variis carismatum donis & fidei fortitudine trahitis vbique discurrere, ac vexillum Regis gloriæ procul leuare gestitis ad gentes quæ Iesum Christum dominum non cognoscunt: & ad subtractionis filios, qui Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ non obediunt, destinamus: vobis in remissionem peccatorum omnium iniungentes, quatenus seminaturi super aquas multas, in illo tantum qui mundum dixit se vicisse confisi, ad illuminationem cæcæ multitudinis, & exterminium hæreticæ falsitatis, ad confirmandum nutantium animos, & fidelium confortandos, in luce sermonis, & certitudine operis propositum vobis iter sine quarumlibet offensione curatis.

Apocal. c. 10.
Esaię c. 10.
Pau. ad Rom. cap. 10.
Matth. c. 20.

C

D

Vt autem ministerium vestrum honoretur plenius & honorabilius impleatur, præsentium uobis auctoritate concedimus, vt in terris quæ adhuc sedis Apostolicæ magisterio non intendunt, proponere verbum Dei, & constitutis ibidem, non obstantibus si aliqua sunt excommunicatione ligati, in verbis, officio & cibo, ac in alijs secure communicare, & ipsos seu etiam alios conuerti ad vnitatem Christianæ fidei cupientes, recipere, baptizare & aggregare Ecclesiæ filiis valeatis: & presbyteri ex vobis ipsos aggregatos possint insignire charactere clericali, & ipsos ad acolutatus ordinem promouere.

Liceat etiam vobis ibidem redeuntibus ad obedientiam sedis Apostolicæ, qui sunt excommunicatione ligati, absolutionis beneficium iuxta formam Ecclesiæ impertiri, & super eo dispensare cum ipsis, quòd sacros receperunt ordines, & diuina celebrarunt officia sic ligati. hoc ipsum vobis sit licitum, circa illos de terris eisdem, qui temporibus indebitis, uel infra ætatem legitimam, aut qui omnes eadem die, uel qui superiores prætermissis inferioribus conferre seu recipere ordines præsumpserint: si tamen in hoc, seruata forma talis extiterit, per quam ordines recepissent. E

Vobis preterea dispensare liceat, vt illi ex nationibus uestræ prædicationi cōmissis, qui post susceptionem sacrorū ordinum, uel in gradibus & casibus a diuina minime lege prohibitis, matrimonia contraxerunt, remaneant in eisdē: & hi qui ad Ecclesię catholicæ redierint vnitatē, ut inter suos habitent, eisdemq; cōmunicent: necnon quòd clerici nationū ipsarū, publice ad obedientiā sedis Apostolicæ redeuntes, gaudeant priuilegio clericali. Sit etiā vobis licitum, omniū fidelium in terris prædictis confessiones audire, ac ipsis iniūgere pœnitentias salutares, & excōmunicatos a canone uel alio modo, iuxta formā Ecclesiæ absoluere, dummodo iniuriam & damna passis satisfaciant competenter.

Cum

A Cum irregularibus autem partium earum casibus, in quibus solent Legati sedis Apostolicę dispensare, ac etiam cum clericis ipsarum partium patientibus defectum natalium, dummodo non sint de adulterio vel incestu, aut de regularibus procreati, sit uobis dispensandi facultas: quam circa illos similiter habeatis, qui ab unitate Ecclesię catholicæ seu religione, vel clericali ordine discesserunt, si humiliter redire voluerint, & digne satisfaciant de commissis: ita quòd ipsi religiosi ad sua loca salua disciplina ordinis resumantur; & illos ex iam dictis, qui excommunicationis vinculo sunt astricti, iuxta præmissam formam, & prædictæ satisfactionis modum absoluere valeatis; & cum irregularibus ex eisdem, sicut est expressum superius dispensare.

Ad hæc, sit uobis absoluendi facultas occisores clericorum, & religiosarum personarum, in prædictis partibus constitutos: fundandi de nouo ibidem Ecclesias, & reconciliandi illas, quę sunt casu aliquo prophanatę vac de nouo fundatis, Rectores idoneos prouidendi: & illis qui de gentibus vel schismaticis nouiter sunt conuersi, dandi licentiam, vt vxores suas cum quibus ex gradibus a lege diuina non prohibitis contraxerunt, valeant retinere.

B

De causis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam nostram deferri contigerit, legitime cognoscendi, ac discordantes inter se ad inuicem, quòd ad pacem & cōcordiam redeant: necnon quod inordinate viuentes, de suis excessibus (sicut iustum fuerit) satisfactionem exhibeant, compellendi per censuram ecclesiasticam, vobis libera sit potestas.

Insuper in locis in quibus vos hospitari contigerit, vel in locis partium earundem, in quibus residentiam facietis, Missam, & cætera diuina officia celebrare, & in eisdem partibus Cimiteria benedicere, ac dare indulgentias, commutare uota, facultatem & licentiam habeatis.

C

Ceterum vobis concedimus, quòd a catholicis Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis possitis ordines & alia ecclesiastica sacramenta suscipere, ac vestes sacerdotales altaris, pallas & corporalia, per eos qui ex vobis sunt presbyteri, cum necesse vobis fuerit, benedicere, vbi catholicorum Episcoporum copia non habetur: necnon alia facere, quæ ad augmentum Dominici nominis, & ampliationem catholicæ fidei, ac reprobationem, ac irritationem illorum, qui sacris traditionibus contradicunt, sicut pro loco & tempore videritis expedire.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Viterbij xiij. Kalen. Maij. Pontificatus nostri anno quarto.

D

IDEM.

Hoc rescripto declarantur plurimę difficultates, quæ sępe in negotio hæreticæ prauitatis contingunt. ex quarum declaratione affertur lux clarissima ad intelligendum c. accusatus. de hæret. lib. 6. Hoc ipsum rescriptum recitat Eymericus in Directorio pat. 2. pag. 85. & incipit, Consultus. quod tribuit Vrbano iiij. sed quia authenticum Vrbani iiij. non vidimus, & huius series ibi inseritur, ne quis dubitandi locus relictus esse videretur, hoc quod authenticum est, repetere non est visum inutile.

E ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filijs fratribus ordinis Minorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci, præsentibus ac futuris, Salutē & apostolicam bened. *Edita anno Domini 1258.*

QVOD super nonnullis quęstionum articulis, in quibus causa fidei tāgitur, nos consulere voluistis, sollicitudinis uestræ prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur uestrę consultationis articulus continebat, vtrum dici debeat relapsus in hæresim qui lapsus est in eam post abiurationem ipsius, in qua non inuenitur antea commisisse, cum secundum proprietatem verborum, non videatur relapsus, qui non fuerat ante lapsus. Ad quòd taliter respondemus, quòd talis si tanquam accusatus vel suspectus de hæresi eam in iudicio abiurauit, & postea committat in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam plene probatum non fuerit crimen hæresis contra ipsum, dummodo huiusmodi prius orta suspicio, violenta fuerit, & certis *An sit relapsus qui in aliā hęresim ab ea, quam abiurauit, recidit.*

ac ueris iudiciis comprobata. Si uero leuis & modica, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, relapsorum tamen in hæresim non debet pœna puniri, ex quo præsumi non potest verisimiliter ante lapsus in eam. A

An sit relapsus qui post abiurationem cum hæreticis cõmunicat uel eis fauet.

Quæsiuistis etiam circa idem, si is qui hæresim abiurauit, & per solam inexcusabilem receptionem uel receptationem, aut deductionem seu associationem, vel visitationem hæreticorum, siue dationem vel missionem munerum, aut etiam aliàs in fauorem eorũ, qui excusari non possit, sine adoratione tamen (vt verbis vestris vtamur) lapsus est postmodum, propter hoc debeat iudicari relapsus. Et quidem si legitime constitit, uel etiã nunc constaret, quòd tales ante huiusmodi abiurationem, in hæresi commisissent, nõ est dubium eos, per hoc fuisse relapsos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbati a se prius erroris consequentia, id fecisse.

An ob testimonium peiurorũ procedi possit in hoc crimine

Præterea nonnulli taliũ, ut proponitis, iurant coram inquisitoribus tam de se quàm de aliis super facto hæresis veritatem dicere, sed periurant, non odio tamen vel pretio, sed timore sui potius & suorum: corrigunt autem se postmodum super iis contra se ac alios suos complices deponendo. Cum itaque periurus secundum iura, etiam post pænitentiam in criminalibus a testimonio repellatur; hinc quæritur vtrum contra illos suos cõplices sit per testimonia talium procedendum. Super quo taliter respondemus, quòd cũ crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicijs apparuerit tales non animi leuitate, aut odij fomite ductos, seu corruptos pecunia; sed zelo fidei tanquam pænitentes propriæ culpæ, asserere, quòd talia prius tacuerant, & velint in hoc errorẽ suũ corrigere, ac alios nominare, stari debet in fauorẽ fidei, nisi aliud obsisteret, attestationibus eorũdẽ. B

An inquisitores de diuinationibus et sortilegijs possint cognoscere.

Ad illud autem quod quæritur, vtrum ad inquisitores hæresis pertineat de diuinationibus & sortilegiis, quæ contra aliquos sibi denuntiantur cognoscere, ac punire talia exercentes: breuibus respondetur, quòd cum negotium fidei, quod summe priuilegiatũ existit, per occupationes alias non debeat impediri, inquisitores ipsi, de ijs nisi manifeste saperent hæresim, ratione huiusmodi officii sibi commissi, se nullatenus intromittant, sed eos relinquant suis iudicibus pœna debita castigandos. C

An hæredes defunctorũ cogi possint ad ĩplendas pænitentias defunctis iniunctas.

Quidam insuper (vt addicitis) pro ijs quæ commiserunt in hæresi, astringunt se inquisitoribus, sub obligatione bonorum suorum, ad recipiendum ab eis pænitentiam & complendam: sed ea licet iniuncta, non tamen peracta, quin potius in toto vel in parte neglecta, decedunt. Quæritur ergo, vtrum inquisitores ipsi, vel qui in eorum locum succedũt, posint ad satisfaciendum pro ipsis defunctis, hæredes uel detentores bonorum sic decedentium, coartare. Ad quod dicimus, quòd si per huiusmodi pęnitentiam aliquod onus ad salutem proficiens impositum fuerit, in bonis temporalibus exequendum ad complementum ipsius per inquisitores cogi debent hæredes, vel alii ad quos bona talium cũ suo onere deuenerunt. D

De quæstionibus vsurarum an inquisitores cognoscant.

Iniungitur etiam aliquibus ad pœnam, in pænitentia pro hæresi, ab ipsius pestis inquisitoribus, vt vsuras restituant, ad quod obligauerant in iudicio Ecclesiæ se & sua. In quo quæritur, vtrum inquisitores ipsi, vel qui succedunt in locum eorum, ad respondendum coram se conquerentibus de vsuris huiusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constiterit, posint cõpellere taliter pænitentes, prout ab eis in aliis iniunctis sibi pænitentijs fieri consueuit. Ad quod respondemus, quæstionem super usuris motam, contra tales iudicialiter nõ debere audiri ab inquisitoribus hæresis, nec decidi. Nolentes quòd per causas huiusmodi, offendiculum negotio fidei præparetur: eos tamen ad restitutionem vsurarum, de quibus constiterit, compellere poterunt; quibus in satisfactionem pro prædicto crimine huiusmodi restitutionem in pænitentia iniunxerunt. E

An hæredes defunctorũ cõpelli possint ad agendã pænitentiã quæ defunctis fuerat iniungenda.

Sunt & alij, qui confessi sunt in iudicio de hæresi corã inquisitoribus huiusmodi prauitatis, sed antequam eis iniungeretur pęnitentia, decesserunt. Super quo quæritur si hæredes talium compelli posint ab inquisitoribus, vt ad ipsorũ arbitriũ satisfaciant pro defunctis? præcipue cum ijdem dum viuerent, ad faciendam pænitentiam, quam inquisitores eis vellent iniungere, bona sua inquisitoribus obligarint: cui quęstioni sic duximus respondendum, quòd post quam tales non decesserũt hæretici, sed reincorporati potius Ecclesiæ vnitati, nõ videmus quòd eis post mortem, vel eorum hæredibus, qui ad successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. In eo vero casu, in quo hæredes huiusmodi ad successionem non deberent, ob culpã sui actoris admitti. Non obstante quòd actoribus ipsis viuentibus, hoc non fuerit intercedente ipsorũ

A morte per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortem nihilominus procedatur.

Adiecistis preterea, negotium seu officiũ inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori fratrum prædicatorum Parisien. a sede Apostolica fuisse sub ea forma commissum, vt idem super hoc posset inquirere, tam per se, quàm per alios, quos ad hoc idoneos reputaret: in quo quæritur, vtrum tales delegati, vel subdelegati existãt, & quid possint etiam sic electi. Super quo taliter duximus ordinandum, q̃ idẽ Prior possit tres, vel quatuor idoneos ad hoc opus assumere, qui parem cum ipso habeant potestatem: & amouere illos, ac ipsorum loco alios substituere, quotienscunque viderit expedire: ipsi tamen Priori, & aliis sic assumptis committendi duntaxat citationes, & examinationes testium, cum de huiusmodi crimine ac circunstantiis eius inquiritur, ac denuntiationes sententiarum, quas super ijs contra quoslibet contingerit ferri, & ijs similia faciendi conceditur ab eadem sede facultas. *Institutus eius potestate eligendi, qui possit.*

B Quæstioni vero qua quæritur, vtrum constitutus in sacris, deprehensus in hæresi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius sit ab ordinibus a suo Episcopo degradandus; antequam tradatur huiusmodi pænitentiæ. Respondemus, quòd talis qui est perpetuo immurandus, prius debet a suis ordinibus degradari. *Clericus perpetuo immurãdus, an sit degradandus.*

Nonnulli quoque clerici, & quod est deterius sacerdotes, prætextu pecuniæ, vel alicuius seruitij temporalis, inueniuntur aliquando inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos hæreticorum credentes de celanda veritate, falsitate dicenda, vel eos indebite liberãdo, de quibus quæritur vtrum inquisitores possint tales capere, ac etiã retinere: aut quòd sic accepta restituant, coartare. Dubium itaque non videtur, quòd ij quos constat

C exercere præmissa, ea faciunt in fauorem hæreticæ prauitatis: quare possunt a talibus per inquisitores compesci, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quàm etiam aliàs prout culpa exegerit delinquentis. *Impeditores sacri officij p inqsitores possunt coerceri.*

Quod autem postmodum quærebatur, quomodo essent puniendi religiosi, qui inueniuntur in hæresim deliquisse, cum seculares peccantes in simili casu, immurationis vel alia pœna plectantur? eius solutio satis patet, cum certũ sit tales in hoc, & in consimilibus delinquentes grauius etiam secularibus puniendos. *Religiosi grauius puniendi.*

Frequenter etiam vobis ab Apostolica sede committitur, vt tam hæreticos, credẽtes, receptatores, fautores, & defensores eorum, quàm ipsorum filios & nepotes, ac illos etiam qui prædictorum interuentu, vel gratia tale essent adepti, vel assequerentur in posterum, priuandi personatibus, dignitatibus & honoribus quibuscunque, ac beneficiis ecclesiasti-

D cis, & officiis publicis, de diœcesanorum, vel eis absentibus vicariorum suorum consilio, habeatis liberam facultatem: Quod qualiter intelligi debeat, petiuistis eiusdem Sedis oraculo declarari. hoc sane de filiis & nepotibus illorum hæreticorum credentium & aliorum huiusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligendum esse videtur, non autem illorũ, quos emendatos constiterit, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pænitentiam recepisse, quam ipsi vel iam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni eius insistunt, vel parati fuerunt dum viuerent ad recipiendam eandem. Diœcesani quoque in priuandis talibus sunt generaliter requirendi, nisi forsan constaret legitime, quòd ijdem scienter eis beneficia contulissent: tunc enim eos in iis requirendos esse non credimus, sed potius a suo iudice puniendos. Vos igitur hæc & alia contigentia in hac parte, commissum vobis officium sic prudenter, & fideliter exequi procuretis, sic ad ea pure propter Deum, cuius cau-

E sam geritis, vestra feratur intentio, quòd labor vester vobis ad vitæ præmium, & aliis ad salutem, quæ solum in talibus quæritur, proficiat animarum. Datum Viterbij, quinto Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno quarto. *Qui filij hæreticorũ officijs & beneficijs priuentur.*

I D E M.

Filij eorum, qui dum morerentur, petierunt hæreticorum consolamentum, non admittuntur ad probandum parentes id fecisse post amissam mentem vel loquelam, si constiterit eos dum sana mentis, essent petiuisse hæreticos consolatos. confert ad intelligendum. c. filij. de hæret. lib. 6. & roborat rescriptum Vrbani iiij. quod incipit, Olim ex parte. quod refert Eymericus in Directorio par. 2. pag. 85. vbi fit huius mentio.

Edita anno Domini 1258

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis fratrum Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci præsentibus & futuris, Salutem & apostolicā benedictionē. A

Ex parte vestra fuit propositum coram nobis, quod nonnulli de partibus, vbi vobis contra hæreticos inquisitionis officium est commissum, in mortis articulo constituti, salutis remediū abhorrētes, consolatos hæreticos ad se introduci faciunt, & ab eis per impositionem manus, desolationis suæ consolationem accipiunt, secundum pessimam consuetudinem eorundem. Sed filij & hæredes sic decedentium, propter hoc exhæredari timentes, ac volentes ob id eorum malitiam excusari, proponūt se velle probare per testes, quòd ijdem, quando recipiebant consolationem huiusmodi, loquelam ammiserant, & erant alienati a mente: cum moris sit apud eos (vt dicitur) quòd nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam. Quare nos consulere voluistis, vtrum debeant tales probationes admitti. Nos igitur consultationi vestræ taliter respondemus, vt si legitime constiterit, quòd prædicti dum sanę mentis essent, petierint hæreticos consolatos, sicque viam fuerint vniuersæ carnis ingressi, licet consolationem huiusmodi, immo verius desolationem, non sanę mentis effecti, vel post perditam iam loquelam suscepisse dicantur, nulla super hoc probatio admittatur, cum in nullo sic decedentes debeant propterea releuari. In dubio vero admitti poterit, non tamen vxores, filij, seu familiares, aut de suis aliqui, ad hoc probandum recipiantur in testimonium, sed alij testes idonei, & specialiter fidei zelatores: cum contra tales sit non modicum præsumendum: sitque in talibus propter fidei priuilegium, cum multa cautela summaque diligentia, præ ceteris negotiis, procedendum. Datum Anagnię Id. Nouembris, Pontificatus nostri anno quarto.

Directoriū 3. par. q. 121. & schol. 161.

B C

IDEM.

Hæreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus ipsorum, redeuntibus ad Ecclesiā, inter cetera iniungi potest sub certa pœna pecuniaria, quòd fidem catholicam teneant, nec vlterius hæreticis fauorem impendant, & quòd mandatis Ecclesiæ obediant, à quibus cautio exigatur. quòd si in pœnam promissam incidant, ad eam soluendam compelli possunt per censuram ecclesiasticam appellatione reiecta. pecunia ex his condemnationibus, vel tertia earum parte exacta, penes tres viros probos asseruetur, ex qua necessariæ expensæ inquisitoribus tribuantur, & expensarum computatio Episcopo exponatur.

Eiusdem tenoris extat alia bulla authentica Alexandri iiij. quam dedit Anagniæ 12. kalendas Octobris, Pontificatus sui anno v. cam nos etiam vidimus.

Edita anno Domini 1258

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci tam præsentibus quàm futuris, Salutem & apostolicam benedictionem. D

SVPER extirpatione hæreticæ prauitatis, hoc a vobis in locis in quibus contra hæreticos, vobis Inquisitionis officium est commissum, statuimus obseruandum; vt hereticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus hæreticorum ipsorum, ad mandatum Ecclesiæ redeuntibus, sub certa pœna pecuniaria inter cetera quæ iniungenda fuerint, iniungatis districte, quòd fidem catholicam firmiter teneant, & vlterius hæreticis ipsis auxilium, consilium, vel fauorem aliquem non impendant: nec non Ecclesiæ mandatis obediant, & obseruent quæ eis feceritis, vel vnus vestrū occasione ipsius hęreticę prauitatis; & ab eisdem cautio exigatur. Nos autem vobis & singulis vestrum, cogendi per censuram ecclesiasticam appellatione remota, tam redeuntes ipsos, quàm & defensores si oportuerit eorundem, ad prestationem vel solutionem huiusmodi pœnæ, ad quam se obligauerint; si, quod absit, in dictam pœnam inciderint, plenam concedimus auctoritate pręsentium facultatem. E

Zanchinus tract. de heret. c. 16. dixi plene lib. 3. adnotatio. in Directoriū schol. 6.

Pecunia vero quę de huiusmodi pœnis, vel ex tertia parte mulctarum, vel condemnationum exigendarum a quibuslibet personis & locis, seu bonorum apprehendendorū occasione hæresis, vel hæreticorum, secundum tenorem constitutionum nostrarum (quas in eosdem hæreticos, fautores eorum, & alios promulgatas, in capitularibus ciuitatum & locorum aliorum conscribi mandauimus) forte peruenerit, penes tres viros fide probatos a vobis & a diœcesano, vel eiusdem vicario, si idem pręsens non fuerit, eligendos, deponatur

A ponatur fideliter conseruanda,& de illa vobis & singulis vestrũ necessariȩ ad prosecutionem negotij contra hæreticos expensæ sine difficultate aliqua de ipsius diœcesani consilio ministrentur,& eidem diœcesano de ijs quæ expendi contigerit,rationis plenarie fidelis computatio exponatur. Datum Anagniæ, Id. Nouemb. Pontificatus nostri anno quarto.

Io. Sal.

de Curia.

I D E M.

Præcipit Episcopis, Abbatibus, & alijs ecclesiarum prælatis, ac rectoribus, & religiosis tam cuiusuis ordinis, quàm etiam secularibus, vt efficaciter assistant inquisitoribus in negotio fidei exequẽdo, opportunum eis consilium, fauorem, & auxilium impendendo.

B Eiusdem tenoris extat alia bulla Alexandri iiij. quam dedit etiam Anagniæ No. Ianuarij, Pontificatus sui anno sexto, quam nos quoque vidimus authenticam.

Lexander Eps seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus . . Epis & dilectis filiis . . Electis Abbatibus, Prioribus, ministris, guardianis,& aliis Ecclesiarum prælatis,& rectoribus necnon & vniuerso clero, tam religiosis cuiuscunque professionis, & ordinis, quàm secularibus, in ducatu Spoletan. constitutis, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1258*

Exortis in agro fidei Christianæ per partes Italiæ abundantius solito hæreticæ prauitatis zizania, seminante illa per temporis impacati malitiam homine inimico, sedes Apostolica eiusdem caput fidei & magistra, volens circa zizaniorum extirpationem huiusmodi per aliquos de fratribus ordinis fratrum Minorum, partes suæ sollicitudinis adimpleri, dilecto filio . . Ministro prouinciali eiusdẽ ordinis, in administratione sancti Francisci mandauit, vt ipse duos ex fratribus suis viros zelum habentes Christianæ fidei,& opere ac sermone potentes assumeret, eisque in partibus vestris inquisitionis officium contra hæreticos, eorumque fautores & complices iniungere procuraret. Nos itaque Christi nomen in populo exaltari gaudentes, ac fidei eius massam ab omni per quod infici valeat, emundari totis affectibus cupientes, vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attente, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus attendentes prudenter, quòd inquisitores huiusmodi a prædicto deputati Ministro pro defensione ipsius fidei,& cum salute fidelium laborantes, & periculis personas proprias salubriter exponentes, nequeunt ad omnia, quæ tanto expediunt negotio sufficere per D seipsos, eisdem & aliis, si quos ad hoc ex ipsis fratribus contigerit deputari, in prædicto exequendo negotio efficaciter assistatis, opportunum sibi consilium, fauorem & auxiliũ impendendo, ita quòd exinde vestræ fidei sinceritas merito valeat commendari, nec contingat Dei opus periculose per vestram negligentiam, vel incuriam intermitti, quas proculdubio, prȩter id quod horrendis notaret maculis infamia negligentes vltrix omnis inobedientiæ, ac negligentiæ apostolica seueritas acri percelleret disciplina. Datum Anagniȩ xvij. kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno quarto.

Zanchinus tract. de hæret. c 31. nu. 6. dixi lib. 2. Adno. in Directoriũ schol. 59.

C

De Curia her. p.

I D E M.

E *Inquisitoribus hæreticæ prauitatis plenam peccatorum veniam concedit Papa: socijs vero inquisitorum & notarijs qui in negotio fidei laborant, & omnibus, qui ex animo prȩstant consilium, auxilium, vel fauorem tres annos de imposita pœnitentia relaxat: quòd si qui ex his in prosecutione negotij contra hȩreticos decesserint, plenam veniam consequuntur peccatorum, de quibus confessi ore, & corde contriti fuerint.*

Lexander Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis fratrum Minorum Inquisitoribus hȩreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci præsentibus & futuris, Salutem & apostolicam benedictionem.

Firmissime teneat vestra prudentia, & nullatenus dubitet, quòd Deus indulgentiarum & pater misericordiæ, considerans merita singulorum contentus nostris indulgentiis non existit, quin benefacientibus gratiam potiorem indul-

Edita anno Domini 1259 Directorij 3. par. q. 128. & seq. & dixi libro 3. adnotat. in Directoriũ, schol. 167. & sequent.

indulgeat, & gloria superaddat, ad quas per fructum boni operis promerendas, fideles Christi frequenter & libenter nostris remissionibus inuitamus. Cum itaque vos propter Deum in negotio fidei laborantes, huiusmodi salutaribus præmiis deceat recreari: Nos vobis vere pænitentibus & confessis, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, plenam concedimus veniam peccatorum. Sociis autem ordinis vestri fratribus & notariis vestris, qui vna vobiscum in prosecutione huiusmodi negotij laborabunt, & aliis qui ad impugnandum hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, vobis ex animo auxilium præstiterint vel fauorem; tres annos de iniuncta sibi pænitentia relaxamus. & si qui ex iis in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus. Datum Anagniæ xvij. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno quinto. A B

And. S.

I D E M.

Inquisitores hæreticæ prauitatis cogere possunt magistratus seculares quocunque nomine censeantur, per excommunicationem in personas, ac priuationem ab officiis, & interdictum in terras, vt sublato omni dilationis & difficultatis obstaculo, appellatione remota, executioni mandent sententias ab inquisitoribus latas, & ferendas contra notatos & suspectos de hæretica prauitate, credentes, fautores, & receptatores eorum; non obstante quacunque indulgentia sedis apostolicæ, per quam hoc decretum impediri possit, aut differri.

Eiusdem tenoris vidimus aliud rescriptum eiusdem Alexandri IIII. Datum Lateran. Idibus Decembris, Pontificatus sui anno sexto. C

Edita anno Domini 1260

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus de ordine Minorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in prouincia beati Francisci, Salutem & apostolicam benedictionem.

AD audientiam nostram peruenit, quòd potestates, rectores, iudices, antiani, officiales, consilia, & communitates, quorundam castrorum, locorum & ciuitatum prouinciæ beati Francisci, in qua inquisitio contra hæreticos vobis a sede Apostolica est commissa, circa executiones sententiarum, quas contra notatos & suspectos de hæretica prauitate, credentes, fautores, & receptatores, eorum profertis, à vobis super hoc requisiti, se interdum reddunt difficiles, & etiam negligentes: Nos itaque volentes quòd negotium inquisitionis huiusmodi salutarem consequatur effectum, circa ea intendimus animo vigilanti, per quæ submotis quibuslibet obstaculis, prædictum negotium Deo propitio de bono in melius dirigatur. Quocirca vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus potestates, rectores, iudices, antianos, officiales quocunque nomine censeantur, consilia & communitates prædicta, quòd huiusmodi sententias à vobis latas & ferendas. etiam sublato cuiuslibet dilationis & difficultatis obstaculo executioni demandent, monitione præmissa, per excommunicationis in personas potestatum, rectorum, iudicum, antianorum, officialium, & consiliariorum, ac priuationis ab officiis: & in ciuitates, castra & loca huiusmodi interdicti sententias, appellatione remota cogatis: Non obstante aliqua indulgentia sedis Apostolicæ, de qua cuiusque tenore oporteat in nostris literis plenam & expressam mentionem fieri, & per quam effectus presentium impediri valeat vel differri. Datum Anagniæ xiij. Kalendas Februarij, Pontificatus nostri anno sexto. D E

Confert omnino rescriptum Innocētij viij. incip. Dilectus filius, relatum supra pag. 57.

De Curia.

I D E M.

Inquisitores per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, inuocato si opus fuerit auxilio seculari per exactionem pœnarum cogere possunt eos, qui cum redirēt ad ecclesiam se obligauerunt sub certis pœnis ad parendum mandatis ecclesiæ, idem faciant contra fideiussores eorum.

Eiusdem tenoris extat aliud rescriptum Alexandri IIII. datum Lateran. iij. Idus Decemb. Pontificatus sui anno sexto, quod nos vidimus authenticum.

ALEXAN-

A LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus de ordine Minorum, Inquisitoribus hereticæ prauitatis in administratione beati Francisci, Salutem & apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260

AD audientiam nostram peruenit, quòd nonnulli de administratione beati Francisci notati & suspecti de hæretica prauitate, ac fautores & receptatores hereticorum, ad mandatum Ecclesiæ redeuntes, interdū se obligant sub certis pœnis, ad parendum mandatis Ecclesiæ, & super hoc præstant vobis fideiussorias cautiones, quorum nonnulli mandatis quæ ipsis facitis, parere recusant. Quia vero nostri decet appositione cōsilij super hoc salubriter prouideri, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tales, & fideiussores eorum, quòd mandatis factis eis per vos & faciendis pareant monitione præmissa, per impositionem & exactionem pœnarum, ad quæ se obligant, & etiam per censuram Ecclesiasticam appellatione remota co-

Conferunt rescripta Innocētij IIII. incip. Cum venerabilis. & , Cū p nostras. relata supra pag. 14.

B gatis: inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis. Dat. Anagniæ x. Kalen. Februarij, Pontificatus nostri anno sexto.

I D E M.

Valde elegans est rescriptum hoc, quo non mediocriter illustratur. c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. & alia iuris loca de hæreticis loquentia. idem extat in archiuo inquisitionis Bononiensis trāsmissum fratribus Dominicanis: sed hoc copiosius est.

Summa eius est: Inquisitores per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellunt edi sibi qualibet instrumenta & scripturas, inquisitionis factæ vel faciendæ contra hereticos, & alios in fidem peccantes, aut

C *aliàs ad sacrum officium spectantia. redeuntes ad Ecclesiam absoluunt, eosque reconciliant ei, à qua fuerunt præcisi. populum & clerum conuocant contra tales. in ferendis sententijs peritos aduocant. dierum quadraginta indulgentiam conferunt. contra absentes procedunt, qui in sua prouincia deliquerunt. simpliciter & de plano procedunt. contradictores compescunt per censuram Ecclesiasticam. nulla priuilegia in contrarium alicui concessa quicquam iuuant. De materia huius rescripti plene dixi lib. 3. Adnotationum super Directorium varijs locis.*

A LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis .. fratribus de ordine Minorū, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci, Salutem & apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260

CVPIENTES vt inquisitionis negotium contra hæreticam prauitatem sollicitudini nostræ commissum, ad Dei gloriam & augmentum fidei

D Catholicæ, in nostris manibus feliciter prosperetur compellēdi appellatione remota per cēsuram ecclesiasticā, per vos vel per alios, quos ad hoc idoneos vos vel alter vestrum duxeritis eligendos, oēs illos qui scripta, vel instrumēta inquisitionis, vel ad eius officium pertinentia, per quoscunque hactenus factæ, ac etiam faciendę, contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, seu defensores eorum habent, vel habuerint, vt ea sine cuiuslibet difficultatis, seu dilationis dispendio, vobis vel alteri vestrū exhibeant: necnon absoluendi a sententia excōicationis omnes illos, qui dimissa hæreticorū perfidia, ad vnitatem Catholicæ fidei libere, ac humiliter redire voluerint, & credentes, receptatores, fautores, ac defensores eorum: ac etiam reconciliandi eos Ecclesiæ, a qua noscuntur diabolica subgestione præcisi. Conuocandiq; clerum & populum, ciuitatum, castrorum, aliorūq;

E locorū contra tales: ita vt in ferendis sententiis contra ipsos possitis peritos & discretos, prout expedierit, aduocare. Dandi quoque omnibus accedētibus ad vocationē huiusmodi auctoritate nostra quadraginta dierum indulgentiam. Procedendi etiam contra illos, quos in dicta prouincia commisisse constiterit, licet ad alias partes se duxerint transferendos, nec non, & vt in eodem negotio summarie, absque iudiciorū & aduocatorū strepitu: procedere valeatis, auctoritate præsentiū vobis & cuilibet vestrū concedimus facultatem. Contradictores per censurā Ecclesiasticā appellatione postposita compescendo. Non obstantibus si aliquibus sit indultū ab eadem sede, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas; nisi plenam & expressam, vel de verbo ad verbū fecerint mentionem: & constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Dat. Anagniæ iiij. No. Martij, Pontificatus nostri anno sexto.

G. de Merc.

IDEM. A

Omnes prælati ecclesiarum, & clerici religiosi & seculares, tam exempti, quàm non exempti, requisiti per inquisitores, in virtute obedientiæ & sub pœna excommunicationis, tenentur statim ipsis inquisitoribus & socys eius, liberaliter prouidere, de securo conductu de loco ad locum.

Hoc rescriptum singulare continet priuilegium, & valde necessarium; conuenit cum sequenti, sed ambo fuerunt imprimenda, quia hoc ecclesiasticis personis, illud secularibus mittitur, & in sequenti præter pœnam excommunicationis, additur etiam pœna pecuniaria aduersus non adimplentes quod præcipitur.

Edita anno Domini 1260

LEXANDER Eps seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Episcopis, & Dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Archipresbyteris, Præpositis, Plebanis, & aliis Ecclesiarum Prælatis: & clericis religiosis & secularibus, tam exemptis quàm non exemptis, per prouinciam Romanam, quæ continet Vrbem cum suo districtu, patrimonium beati Petri in Tuscia, Sabiniam, Reate cum sua diœces. Campaniam, & Maritimam constitutis, ad quos literæ istæ peruenerint. Salutem & apostolicam benedictionẽ. B

AD extirpandam de partibus vestris hæreticam prauitatem totis affectibus intendentes, inquisitionem faciendam in illis partibus contra respersos huiusmodi prauitate, dilecto filio fratri Andreæ de ordine Minorum, duximus committendum. Vt igitur idem frater vestro fultus præsidio, in commisso sibi negotio inquisitionis, Deo propitio valeat prosperari: vniuersitatem vestram rogamus & hortamur attente, in virtute obedientiæ, ac sub pœna excommunicationis per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus vos vniuersi & singuli, dicto fratri Andreæ & sociis eius de securo conductu, quotienscunque vos super hoc duxerint requirendos, liberaliter, ac sine dilatione, de loco ad locum prouidere curetis; Preces nostras & præceptum taliter impleturi, vt pateat per effectum operis, quòd sitis orthodoxæ fidei zelatores, Nosque deuotionem vestram, possimus exinde merito commendare. Dat. Anagniæ, Id. Martij, Pontificatus nostri anno sexto. C

Eyme. in Direc. par. 3. n. 3. Federicus in l. cõmissi. §. ad hæc. dixi plene lib. 3. Adno. in Direct. schol. 3

IDEM.

Nobiles, Barones, & ceteri seculares magistratus, & eorum officiales, & communitates ciuitatum per inquisitores requisiti, sub pœna excommunicationis & mille marcharum argenti, tenentur liberaliter & sine dilatione prouidere inquisitoribus & eorum socys de securo conductu de loco ad locum. D

In quo conueniat cum superiori, & discrepet ab eo supra dixi. singulare est priuilegium. conuenit lex Federici Imperatoris, Commissi. §. ad hæc. quæest in hoc bullario.

Edita anno Domini 1260.

LEXANDER Episcopus seruus seruorũ Dei, Dilectis filiis nobilibus viris, Baronibus, Castellariis, Potestatibus, Capitaneis, Rectoribus, Antianis, Prioribus & eorũ officialibus, necnon cõmunitatibus, ciuitatũ, castrorũ, & locorũ prouinciæ Roman. quę cõtinet Vrbem cum suo districtu, patrimonium B. Petri in Tuscia, Sabiniam, Reate cum sua diœces. Cãpaniam, & Maritimam, ad quos literæ istæ peruenerint, Salutem & apost. bened.

AD extirpandã de partibus vestris hæreticam prauitatem totis affectibus intendẽtes, inquisitionẽ faciendam in illis partibus cõtra respersos huiusmodi prauitate, dilecto filio fratri Andreæ de ordine Minorũ, duximus cõmittendam. Vt igitur idem frater vestro fultus præsidio, in cõmisso sibi negotio inquisitionis, Deo propitio valeat prosperari: vniuersitatem vestrã rogamus & hortamur attente sub pœna excõicationis, ac mille Marcharũ argenti, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mãdantes, quatenus vos vniuersi & singuli, dicto fratri Andreæ & sociis eius de securo conductu quotienscunque vos super hoc duxerint requirendos, liberaliter ac sine dilatione, de loco ad locũ prouidere curetis. Preces nostras & præceptum taliter impleturi, vt pateat per effectum operis, quòd sitis orthodoxæ fidei zelatores. Nosque deuotionem vestram possimus exinde merito cõmendare. E

Dat. Anagniæ Id. Martij, Pontificatus nostri anno sexto.

Eymericus in Directorio 3. par. num. 3. & dixi ibi lib. 3. Adnot. sch. 1.

IDEM.

A

I D E M.

Prælatis Ecclesiarum, capitulis, & conuentibus, ceterisque personis ecclesiasticis, tam secularibus quàm regularibus in virtute obedientiæ præcipitur, vt inquisitoribus, eorumque collegis opportuni fauoris præsidio assistant, eisque exhibeant per se, per consanguineos, subditos, & deuotos suos, consilium & auxilium, contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defensores, & terras ipsorum quotiens per inquisitores fuerint requisiti.

Quo tempore hoc rescriptum est editum, quidam Capellus de kia homo potens, hæretica prauitate infectus acriter inquisitori resistebat, nec poterat facile capi, quoniam intra terras ditionis suæ se continebat, Alexander Papa, vt rebellis homo caperetur, eodem fere tempore ad multas communitates ciuitatum sub eodem tenore verborum scripsit vt auxilium præstarent inquisitori contra hæreticos; in primis autem contra Capellum de kia, & complices suos. vidimus nos sex rescripta eisdem verbis concepta, data eodem mense videlicet Kalend. Aprilis, & ij. iij. & iiij. Kalend. Aprilis. ex omnibus hæc solum duo imprimere decreuimus. huc spectant etiam sequentia illa rescripta, Licet vniuersi mundi. &, Ex insinuatione. ex quibus hæc lumen accipiunt.

B

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus vniuersis Episcopis ac Dilectis filiis . . Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archipresbyteris, Præpositis, Capitulis, & Conuẽtibus, ceterisq; personis Ecclesiasticis, secularibus & regularibus, per Romanam prouinciam constitutis, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1260*

DVM ad studium solicitudinis & diligentię, quod dilectus filius frater Andreas de ordine Minorum Inquisitor hæreticę prauitatis in administratione beati Frãcisci, in negotio fidei, cuius executione in terris eiusdem administrationis sibi commisimus, adhibuisse dinoscitur, aciem mentis nostræ conuertimus: dum salutis fructum, quem eiusdem religio fidei, ex suis laboribus reportauit, solicita meditatione reuoluimus, vitare non possumus, quin ipsum, vtpote virum in talibus iam experimento probatum, in similium commissione grauemus, firma credulitate tenentes, quòd ea quæ sibi committimus, prospere ac salubriter suę circumspectionis industria dirigantur; de sua igitur prouidentia & maturitate obtinentes certitudinẽ pleniorem, huiusmodi fidei negotium sibi & quibusdam aliis fratribus sui ordinis, in Romana prouincia, in qua vtique vrbs, patrimonium beati Petri, in Tuscia, Sabinia, ciuitas & diœces. Reatin. Roman. Marsia, Campania, & Maritima includi noscuntur, confidenter & plenarie duximus committendum. Ideoque vniuersitati vestrę per Apostolica scripta in virtute obediẽtiæ, districte pręcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum nihilominus iniungentes, quatenus eidem fratri A. eiusque collegis, opportuni fauoris pręsidio assistentes, omne quodcunque potestis, studeatis eis, per vos, consanguineos, subditos, & deuotos vestros, consilium & auxilium exhibere contra hæreticos, credẽtes, complices, fautores, defensores, & receptatores, & terras eorum: & specialiter contra Capellum de kia, vxorem & filios ac terram ipsius, quotiẽs ab eodem fratre Andrea, eiusue collegis, super hoc fueritis requisiti, ita quòd ex hoc euidenter appareat, quòd estis feruidi Catholicę fidei zelatores, ac exinde a Deo præmium mereamini, dictæque sedis fauorem & gratiam vobis vberius acquiratis. Dat. Anagnię ij. kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno sexto.

C

D

I D E M.

E

Magistratus seculares sub pœna excommunicationis, cum requisiti fuerint per Inquisitores, tenentur eis assistere opportuni fauoris præsidio, & exhibere eis consilium, & auxilium, exercitum contra hęreticos, & ceteros in fide suspectos congregando, ad depopulationem & exterminiũ terrarum ipsorum hostiliter procedẽdo.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis . . Potestati . . Capitaneo, Consilio, & Commun. Tuscanen. fidelibus nostris, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1260*

DVM ad studium solicitudinis & diligentiæ, quod dilectus filius frater Andreas de ordine Minorum Inquisitor hæreticę prauitatis, in administratione beati Francisci, in negotio fidei, cuius executionem in terris eiusdem administrationis sibi commisimus, adhibuisse dinoscitur, aciem mentis nostrę conuertimus: dum salutis fructum, quem eiusdem religio fidei, ex suis laboribus reportauit solicita meditatione pensamus, vitare non possumus, quin ipsum vtpote virum in talibus iam experimen-

to probatum in similium commissione grauemus, firma credulitate tenentes, quòd ea quæ sibi committimus, prospere ac salubriter suę circumspectionis industria dirigantur. De sua igitur prouidentia, & maturitate obtinentes certitudinem pleniorem, huiusmodi fidei negotium sibi, & quibusdam aliis fratribus sui ordinis, in Romana prouincia, in qua vtique vrbs patrimonium beati Petri in Tuscia, Sabinia, ciuitas & diœcesis Reatin. Romania, Marsia, Campania, & Maritima includi noscuntur, confidenter & plenarie duximus committendum. Ideoque vniuersitati vestræ per Apostolica scripta sub debito fidelitatis, quo Ecclesiæ Romanę tenemini, & excommunicationis pœna districte pręcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum nihilominus iniungentes, quatenus eidem fratri A. eiusque collegis, opportuni fauoris præsidio assistentes, omne quodcunque potestis, studeatis eis consilium, & auxilium exhibere. exercitum contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defensores, & receptatores eorum, & specialiter contra Capellum de Chia, vxorem & filios, ac terras ipsorum, quotiens a dilecto filio Magistro Raynerio de Viterbio capellano nostro, rectore patrimonij beati Petri in Tuscia, cui super hoc efficaciter scribimus, vel ab eodem fratre Andrea eiusue collegis requisiti super hoc fueritis, congregando, & ad depopulationem, & exterminium terrarum huiusmodi, hostiliter procedendo, ita quòd ex hoc euidenter appareat, quòd estis feruidi Catholicę fidei zelatores, ac exinde a Deo præmium mereamini, dictæque sedis fauorem & gratiam vobis vberius acquiratis. Dat. Anagniæ ii. Kalendas Aprilis, Pontificatus nostri anno sexto. A B

Facit conciliũ Biterrẽse c. 32

B v. de Cur.

I D E M. C

Aduersus eos, qui terras vel castrũ condemnatorum de hæresi defendunt, tanquam contra defensores, & fautores hæreticorum, spiritualiter & temporaliter procedendum, nisi ab incœpto desistant.

Edita anno Domini 1260

Lexander Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio nobili viro Petro Iacobi Surdi Ciui Romano, Salutem & apostolicam benedictioné.

Licet vniuersi mundi populi, qui Christiana professione censentur, ad incrementum Catholicæ fidei, totis viribus cunctisque laborare studiis teneantur, Romanus tamen populus tanto feruentius, tantoque diligentius ad hoc vigilare tenentur, quanto specialius, quantoque propinquius beati Petri apostolorum principis, qui est ipsius caput, & pater fidei patrocinio gaudere noscuntur. Vnde cum audimus, quòd per aliquos de ipso populo, promotioni negotij eiusdẽ fidei aliqua impedimenta siue obstacula præparantur, eò maiorem dolorem in mente concipimus, quò firmiorem de talibus, quòd illud iuuare ac fouere promptis debeant animis, spem & fiduciam obtinemus. Sane ad audientiam nostrã, non sine admiratione, & animi turbatione peruenit, quòd tu Castrum Colliscasalis, ad perfidum Capellum de Chia nuper condemnatum de hæresi pertinens, ab ipso Capello, vel a quodam Ciue Citan. in quem idem C. statim quòd sensit, quòd de hæresi condemnari debebat, simulatæ venditionis titulo transtulit, te in ipsius Capelli fauorem & defensionem terræ suæ emisse confingẽs, a Dilectis filijs nobilibus viris Senatoribus vrbis communi Viterbien. sub certa inhiberi pœna tuæ famæ prodigus procurasti, ne contra prædictum Castrum, quod ad te spectare dicebas, procedere quomodolibet attẽptarent: nequaquam attendens, neque formidans spirituales & temporales pœnas, quæ hæreticorum fautoribus & defensoribus, per sanctiones canonicas & legitimas inferuntur. Volumus igitur, & præsentium tibi auctoritate districte præcipiendo mandamus, quatenus statim receptis præsentibus, sicut diuinam & nostram caram habes gratiam, ab huiusmodi ausu tam nephario, tamque pernicioso desistens, de defensione ipsius Castri, prædicto seu alio quocunque modo te nullatenus intromittas: quinimmo procures omnino, quòd inhibitio huiusmodi, prædicto Cõmuni Viterbien. ad instantiam tuam facta, totaliter reuocetur: alioquin scire te volumus, & pro certo tenere, quòd aduersus te, tanquam contra defensorem, & fautorem hæreticorum, spiritualiter & temporaliter, auctore Domino procedemus. Dat. Anagniæ ii. Id. Maij, Pontificatus nostri anno sexto. D E

De Curia.

IDEM.

A

IDEM.

Communitas Viterbiensis liberaliter promisit Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, se congregaturam exercitum, ac hostiliter processuram contra Capellum de Chia de hæresi condemnatum, secundum quod inquisitores ordinarent: id factum Pontifex approbat, hortaturque vt rem tam laudabilem conficiant, nullo Senatorum Vrbis mandato in contrarium facto.

Quoniam ciuitas Viterbiensis intrepide Inquisitoribus in fidei fauorem auxilium obtulit, egregio encomio à summo Pontifice commendatur, & gratias sibi ab eo referri meretur: quod noluit taceri Illustrissimus Cardinalis de Gambara dum imponit nobis, vt inter cetera hoc rescriptum imprimi curemus, vt extet perpetuum testimonium laudis eius vrbis, cuius ipse Illustrissimus extitit Episcopus.

B LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis . . Potestati . . Capitaneo, Consilio & Communi Viterbien. fidelibus nostris, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1260.*

Ex insinuatione Dilecti filij fratris Andreæ, & aliorum Inquisitorum hæreticæ prauitatis in Romana Prouincia, & administratione beati Francisci comperimus, quòd vos tanquam fidei zelatores, eis liberaliter obtulistis congregare exercitum, ac hostiliter procedere contra perfidum Capellum de Chia, nuper de hæresi condemnatum, secundum quod ijdem Inquisitores ducerent ordinandum. Nos igitur huiusmodi zelum vestrum, dignis exinde laudibus efferentes, ac referentes vobis propter hoc gratiarum multiplices actiones, vniuersitatem uestram monemus, rogamus & hortamur attente per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus negotium eiusdem fidei sicut laudabiliter incœpistis, constantibus animis prosequentes, ad exterminium terrarum prædicti Capelli, non obstante mandato contrario Senatorum Vrbis, hostiliter procedere studeatis: Nos enim eisdem Senatoribus nostris iniungimus literis, vt mandatum huiusmodi, vtpote dispendiosum prædicto negotio, totaliter reuocare procurent. Taliter igitur huiusmodi monita & mandata nostra implere curetis, vt crescatis exinde meritis apud Deum, penes nos gratia, & apud homines clara fama. Dat. Anagniæ Id. Maij, Pontificatus nostri anno sexto.

C

D

IDEM.

Inquisitores potestatem habent vendendi bona hæreticorum, fautorum, credentium, receptatorum & defensorum iam confiscata & in posterum confiscanda, contradictores per censuram ecclesiasticam compescendo: asseruato pretio ad opus Romanæ Ecclesiæ.

Aliud rescriptum eiusdem tenoris, & Datæ ad eosdem Inquisitores transmissum eiusdem Alexandri IIII. vidimus authenticum.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filijs fratribus Andreæ, Gentili, & Bartholomæo ordinis Minorum, & alijs Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Romana Prouincia, & administratione beati Francisci, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1260.*

E Discretioni uestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, vendendi ac distrahendi libere bona hæreticorum, eorumque fautorum, credentium, receptatorum & defensorum publicata iam, seu confiscata, & in posterum publicanda: & confiscanda prout commisso uobis fidei negotio expedire uideritis, ita quòd eorum pretium ad opus Romanæ Ecclesiæ conseruetur, necnon & contradictores super hoc, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, plenam & liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem. Dat. Gennæ viij. kal. Octobris, Pontificatus nostri anno sexto.

IDEM

A

I D E M.

Excommunicati ratione criminis hæresis, vel alia de causa, complices, participes seu socij criminis in fauorē fidei recipiuntur ad testificandū contra hæreticos, credentes, defensores, fautores & receptatores eorū.

Edita anno Domini 1261.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filijs fratribus ordinis Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Prouincia Roman. & administratione beati Francisci, a sede Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & apostolicam benedictionem.

CONSVLVIT nos discretio vestra, vtrum illos qui ratione criminis hæreseos, vel alia de causa excommunicationis sententia sunt ligati, contra hæreticos, credentes, defensores, fautores vel receptatores eorum, ad testimonium perhibendum admittere, & stare dictis eorum seu illorum, etiam debeatis, qui complices, participes, seu socios eiusdem criminis se fatentur. Quia igitur si ijdem excommunicati non admitterentur ad perhibendum testimonium contra tales, & dictis eorum ac si fatentium non staretur, frequenter officium inquisitionis uobis commissæ, in dispendium fidei contingeret impediri, quando præsertim vix aut nullo modo potest, nisi per sic fatentes super hoc veritas apparere, statuimus in fauorem fidei, vt in huiusmodi inquisitionis negotio, dicti excommunicati, contra hæreticos, credentes, defensores, fautores & receptatores eosdem, ad testimonium admittantur, & stetur tam illorum dictis, quàm eorum qui, vt prædictum est, socios eiusdem criminis se fatentur, ex verisimilibus coniecturis, quæ ex numero deponentium, uel personarum tam deponentiū, quàm eorum contra quas deponitur qualitate, ac alijs circunstantiis conijci poterunt sic fatentes non falsa dicere præsumantur. Dat. Lateran. x. kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno septimo.

c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. & vide omnino in lib. 3. adnotat. ad Directorium schol. 121. vbi declaraui.

B

C

.....

C L E M E N S P A P A IIII.

Præcipit, vt Inquisitores compellant seculares magistratus, quarumlibet ciuitatum & locorum per excommunicationem in personas, & interdictum in terras, monitione præmissa, vt faciant conscribi in suis capitularibus, & inuiolabiliter custodiri constitutiones Innocentij iiij. non obstante aliqua indulgentia sedis Apostolicæ, quòd excommunicari nequeant, vel eorum terra interdici.

Edita anno Domini 1265.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus Prædicatorum & Minorum ordinum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, per Italiam auctoritate sedis Apostolicæ deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & apostolicam benedictionem. D

AD exurpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, superseminante illa licentius his diebus homine inimico, tantò studiosius, iuxta commissam nobis solicitudinem insudare proponimus, quantò perniciosius negligeremus eadem in necem catholici seminis peruagari. Vt autem aduersus huiusmodi nequitiæ operarios consurgant, stentque firmiter Ecclesiæ filij, ac orthodoxæ fidei zelatores, Constitutiones quasdam fœlicis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster ad extirpationem hæreticæ pestis edidit, & tam ipse, quàm fœlicis memoriæ Alexander Papa prædecessor noster, Dilectis filijs Potestatibus siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consiliis, & Communitatibus, Ciuitatum, Castrorum aliorumque locorum per Italiam constitutis mandarunt, vt constitutiones ipsas, in suis conscribi Capitularibus facerent, & exacta diligentia obseruarent: vnde prædictis Potestatibus siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consilijs, & Communitatibus, damus nostris literis in mandatis, vt ipsi & singuli eorum, constitutiones easdem, cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus per dictum Alexandrum prędecessorem nostrum, & etiam per nos factas, conscribi in suis capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim se aduersus hanc sanctam Ecclesiam extollentem, sine aliqua omissione procedant. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti potestates siue rectores, consules, capitanei, antiani, consilia, & communitates,

Hæ cōstitutiones incipiunt, Ad extirpāda. quas habes supra pag. 6. & pag. 30. & iterum infra repetuntur.

E

A nitates, mandatum nostrum super hoc neglexerint adimplere, vos & singuli vestrum, illos & singulos eorum, infra designatos vobis limites, per excommunicationem in personas, & interdictum in terras eorum, monitione præmissa, appellatione remota cogatis. Non obstante si aliquibus a sede Apostolica sit indultum, vel in posterum indulgeri contingat, quòd personæ excommunicari, ac ciuitates, castra, terræ, & loca ipsorum interdici non possint, siue qualibet alia indulgentia sedis eiusdem, per quam effectus præsentium impediri valeat vel differri: & de qua cuiusque toto tenore, de verbo ad verbum specialem & expressam in nostris literis oporteat fieri mentionem: & constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Dat. Perusii xv. Kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno primo.

B

I D E M.

Minister prouincialis de consilio discretorum fratrum sui ordinis Inquisitores idoneos eligat quibus præcipiat in virtute sanctæ obedientiæ, vt inquisitionis officium in locis sibi commissis viriliter exerceant contra hæreticos, credentes, fautores, defensores, & receptatores eorum, iuxta formam in alijs literis expressam. Quòd si ex aliqua causa aliquis inquisitor fuerit amouendus, eo amoto de consilio discretorũ alium substituat cum pari auctoritate & potestate: idem faciat inquisitore mortuo.

Hoc priuilegiũ tributũ ministris generalibus, & prouincialibus Prędicatorũ & Minorũ ordinũ, eligendi, deponendi, & substituẽdi inquisitores in suis prouinciis, prius etiam concessit Innocẽtius iiij. rescripto incipiente, Odore suaui. quod nos vidimus authenticum. Iam hoc ipsum priuilegium transmissum ab eodem Clemente iiij. fratribus Prædicatoribus, vidimus in Archiuo inquisitionis Bononiensis, datum Perusij xv. Kalen. Nouemb. Pontificatus sui anno primo, quo tribuit potestatem eligendi octo inquisitores; Benedictus vndecimus decem adiecit rescripto incipiente; Licet olim. quod
C item vidimus in inquisitione Bononiensi. ceterum hodie, nec ministri ordinum generales, nec prouinciales, solent inquisitores eligere, nec deponere, mutare, vel transferre, inconsulto sacrosanctæ & generalis Romanę Inquisitionis Senatu.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio .. Ministro prouinciali fratrum ordinis Minorum in administratione beati Francisci, Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1265.*

LICET ex omnibus mundi partibus quæ Christiana religione censentur, teneamur ex officii nostri debito extirpare letiferam pestem hæreticæ prauitatis; in Italia tamen imminet nobis hæc solicitudo propensius, vbi
D eandem pestem propter malitiam temporis, quæ in detrimentum fidei Catholicæ peruersa genimina germinauit, ex vicinitate persensimus abundãtius succreuisse. Cupientes igitur in Spoletan. Fulginat. Asisinat. Nucerin. vsque ad montes apeninos dumtaxat, Eugubin. Ciuitate Castell. Perusin. Tudertin. Amelien. Narnien. & Interannen. Ciuitatibus & diœcesibus suis, necnon & terris Machilon. & Amiterni & dominorum de Monticellis & Sumatis, ac etiam inde Arquate & Tusi Castris, & Arce de Salli, & eorum pertinentiis Reatin. & Esculan. diœces. per aliquos de fratribus tui ordinis partem super hoc nostræ solicitudinis adimpleri, discretioni tuæ per Apostolica scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus de consilio aliquorum discretorum fratrum ipsius ordinis, eligas duos de fratribus eiusdem ordinis tuæ administrationis, idoneos ad huiusmodi opus Dominicum exequendum, eisque in virtute obedientiæ districte Apostolica præcipere auctoritate procures, vt inquisitionis officium in locis prædictis contra hęreticos, credentes, fautores, defensores, & receptatores eorum, iuxta formam in aliis literis nostris expressam, quas fratribus prædicti ordinis inquisitoribus huiusmodi prauitatis, in eisdem locis deputatis auctoritate apostolica & in posterum deputandis, non expressis aliquorum nominibus, super exequendo dicto inquisitionis officio destinamus, exequi studeant diligenter. Nos enim prædictos duos fratres, quos ad hoc elegeris, & vtrumque ipsorum, præfatum officium exequi, iuxta formam in literis ipsis expressam, ac ipsos illam potestatem & auctoritatem plenarie habere volumus, quæ in eisdem literis continetur.

Concordat rescriptum Innocentij IIII. licet ex omnibus. relat. supra pag. 18.

E

Si vero tu vel vicarius tuus te absente, aliquem inquisitorum huiusmodi, ex aliqua forte causa nonnunquam fore videritis amouendum, ipsum amoueatis, & substituatis loco eius alium, quem similem potestatem & auctoritatem habere volumus, quotiens vobis deliberatione cum aliquibus discretis fratribus dicti ordinis præhabita, hoc fore videbitur sa-

Eymericus in Directorio 3. par. q. 9. & sequen. & dixi lib. 3. annotat. in Directoriũ schol. 77. & sequen.

tur faciendum: & si aliquem vel aliquos inquisitorũ ipsorum decedere forte contigerit, A
Nos substituendi de consilio aliquorum discretorum fratrum eiusdem ordinis, alium vel alios loco illius vel illorum qui decesserint, ita quòd huiusmodi substituti eisdem omnino auctoritate ac potestate fungantur, tibi dictoque vicario, si tu absens fueris, plenam & liberam concedimus tenore præsentium facultatem. Dat. Perusii iij. kal. Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

Io. de Camp.
pro Cur.

I D E M.

Federicus Romanorum Imperator eius nominis secundus ad annos Domini 1220. ad imperij dignitatem electus, non multo post tempore ab Honorio III. Romæ imperij diadema honorifice accepit. hic Federicus quo anno Imperator est pronuntiatus, Patauij multas leges tulit in fauorem Ecclesiæ, & contra hæreticam prauitatem, quas multi Romani Pontifices confirmarunt, videlicet Innocentius IIII. anno Domini 1254. & Alexander IIII. anno Domini 1258 & Clemens IIII. in præsenti rescripto anno Domini 1265. quas nominatim etiam suis rescriptis inserunt, & penitus obseruari iubent. B

Eas leges in rescripto Innocentii IIII. insertas supra pag. 14. curauimus imprimendas: sed quoniam tunc defuerunt authentica seu originalia exempla, in nonnullis variatum est: & propterea consulto hic iterum damus sublata omni lectionis varietate, & incertitudinis scrupulo.

Edita anno Domini 1265.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Potestatibus, siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consiliis, & Communitatibus, Ciuitatum aliorumque locorum per Italiam constitutis, C
Salutem & apostolicam benedictionem.

CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Fredericus olim Romanorum Imperator, & tunc in Ecclesiæ Romanæ deuotione persistens, promulgauerit Paduæ quasdam leges, per quas ne peruagetur compesci poterit pestis illa, Nos illas quas fœlicis recordationis Innocentius IIII. & Alexãder IIII. Romani Pontifices prædecessores nostri voluerunt ad robur fidei ac salutem fidelium obseruari, prout in ipsius Alexandri Papæ literis perspeximus contineri, volentes in vestris Capitularibus annotari, Vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas quarũ tenores vobis mittimus insertos præsentibus, in vestris conscribi Capitularibus singuli faciatis, nullis inde tẽporibus abolendas: Ciuitates vel loca quibus preestis, districtus quoq; seu terras vestræ ditioni subiectas, secundũ eas ab hæretica fœditate sollicite purgaturi. D

Tenores autem legum ipsarum hi sunt.

FREDERICVS DEI GRATIA Romanorum Imperator, & semper Augustus Hierusalem & Siciliæ Rex, Dilectis principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis, & Episcopis, alijsque Prælatis ecclesiarum; Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Sculteris, Burgauijs, Aduocatis, Iudicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum imperium constitutis, præsentes literas inspecturis fidelibus suis, Gratiam suam, & omne bonum. E

L. I.

COMMISSI nobis cælitus cura regiminis, & imperialis cui dante Domino præsidemus fastigium dignitatis, materialem quo diuisim à sacerdotio fungimur gladium aduersus hostes fidei, & in exterminium hereticæ prauitatis exigunt exerendum: vt perfidiæ vipereos filios contra Deum & Ecclesiã insultantes, tanquam materni vteri corrosores in iudicio & iustitia persequamur: maleficos viuere non passuri, per quorum scientiam seducentem mundus inficitur,
§. 1. & gregi fidelium per oues morbidas grauior infligitur corruptela. Statuimus itaque sancientes,

cientes, vt hæretici quocunque nomine censeantur, vbicunque per imperium damnati
A fuerint ab ecclesia, & seculari iudicio assignati, animaduersione debita puniantur.

Si qui vero de prædictis postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire vo- §. 2.
luerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum pænitentiam, in per-
petuum carcerem detrudantur. Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in ciuita- §. 3.
tibus, oppidis, seu aliis locis imperii per inquisitores ab apostolica sede datos, & alios
orthodoxæ fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad inquisitorum &
aliorum catholicorum virorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos captos ar-
ctius custodire donec per censuram ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimāt,
qui fidei sacramenta & vitæ damnabant. Simili quoque pœna plecti censemus omnes, §. 4.
quos ad fouendum hæreticorum errorem callidus hostis suscitat aduocatos, vel parat
illicitos defensores; maxime cum facinus quos inquinat, æquat: nisi monitione præmis-
B sa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum. Eos præterea qui conuicti in vno
loco de hæresi, ad alia loca se transferunt, vt cautius possint effundere virus hæreticæ §. 5.
prauitatis, debitam censemus subire vindictam: vt super hoc per viros ab eodem erro-
re conuersos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi conuincerunt (quod & in
hoc casu concedimus licite faciendum) euidens testimonium habeatur. Item mortis §. 6.
sententiæ ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad iudicium tractos, in extremæ
vitæ periculo hæresim abiurantes, postmodum de falso iuramento constiterit, & fide
mentita conuinci ac eos contigerit eiusdem morbi spontaneam incurrere recidiuam: vt
sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non euadat.

Omne insuper proclamationis & appellationis beneficium, ab hæreticis, receptatori- §. 7.
bus, & fautoribus eorundem penitus amouemus: volentes vt de finibus imperij, in qui-
C bus semper debet existere fida fides, hæreticæ labis genimina modis omnibus deleantur.

Ceterum quia quanto maiora diuinæ nutu miserationis accepimus, & altiorem lo- §. 8.
cum præ filiis hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis con
ferenti, si quando in nostri nominis contemptores nostri culminis excandescit auctori-
tas: si reos læsæ maiestatis, in personis eorum & liberorum suorum exhæredatione dam-
namus, multo fortius iustiusque contra Dei blasphematores nominis, & catholicæ fidei
detractores prouocamur: eorundem hæreticorum, receptatorum, fautorum, & aduo-
catorum suorum hæredes & posteros vsque ad secundam progeniem, beneficiis cunctis
temporalibus, publicis officiis & honoribus, imperiali auctoritate priuantes: vt in pa-
terni memoria criminis continuo mærore tabescant: vere scientes quòd Deus zelotes *Exod. cap. 20.*
est, peccata patrum in filios potenter vlciscens. Nec quidem à misericordiæ finibus §. 9.
D duximus excludendum, vt si qui paternæ hæresis non sequaces, latentem patrum perfi-
diam reuelauerint: quacunque reatus illorum animaduersione plectantur, prædictæ pu-
nitioni non subiaceant innocentiæ filiorum. Ad hęc notum fieri volumus fratres Præ §. 10.
dicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperii nostri contra
hæreticos deputatos: ceteros quoque qui ad hæreticos iudicandos accesserint, nisi aliqui
eorum ab imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostri imperij
speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope, ac recommendatione fidelium
imperij esse volumus inoffensos: vniuersitati vestræ mandantes, quatenus quocunque, &
apud quemcunque vestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab in-
cursu hæreticorum eis insidiantium conseruantes indemnes, omne consilium, ducatum,
& auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotiis exequendis. Hæreti- §. 11.
E cos vero, quos & ostenderint ipsi vobis, in iurisdictione vestra singuli capientes, diligen
ti custodia detinendos, donec post ecclesiasticæ damnationis iudicium, pœnam subeant,
quam merentur: Sciturі quòd in executione ipsius negotii, gratum Deo & laudabile no-
bis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostri imperii nouam & insoli-
tam hæreticæ prauitatis infamiam opem, & operam, vnà cum eisdem fratribus præstite-
ritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens & remissus, ac etiam inutilis coram Do-
mino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduę xxII.
Februarii, xII. Indictione.

FREDERICVS DEI GRATIA, ETC. A

l. 2. INCONSVTILEM tunicam Dei nostri dissuere conantur hæretici, & vocabuli vi-
tio seruientes, quod significationem diuisionis enuntiat, in ipsius indiuisibilis si
dei vnitate nituntur inducere sectionem: & oues à Petri custodia, cui pascendæ
à pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo vsq;
mansuetudinem prætendentes ouium, quousq; ouile possint subintrare dominicum. Hi
sunt angeli pessimi. Hi sunt filij prauitatũ, à patre nequitiæ, & fraudis auctore, ad animas
simplices destinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter videa
tur inserpere, & sub mellis dulcedine virus euomere: vt vitæ cibũ ministrare se simulent,
§. 1. a cauda feriunt, & mortis poculum velut quoddam dirissimũ venenum immiscent. Ho-
rum sectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notatæ nominibus: vel (qđ B
est forte nefandius) non contentæ, vt vel ab Arrio Arriani, vel à Nestore Nestoriani, aut
à similibus similes nuncupentur: sed in exemplum martyrũ, qui pro fide catholica marty
§. 2. ria subierunt, Patarenos se nominãt, velut expositos passioni. Huiusmodi miseri Pata-
reni, à quibus abest sancta credulitas diuinitatis æternę, sub vno contextu nequitiæ insi-
mul tres offendunt: Deum videlicet, proximos, & seipsos. Deum, dum Dei fidem, & filiũ
non agnoscunt. Decipiũt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimoniæ, hæreticæ pra-
uitatis oblectamenta ministrant. Crudelius etiam sæuiunt in se ipsos, dum post animarum
dispendium, corpora denique seueræ mortis illecebris, quam per agnitionem veram & ve
rę fidei possent euadere, vitæ prodigi, & necis improuidi sectatores inuoluũt: & (quod est
ipso dictu dirissimum) superstites etiam non terrentur exemplo.
§. 3. Contra tales sibi, Deo, & hominibus sic infestos, continere non possumus motus no- C
stros, quin debitæ vltionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes,
quanto in euidentiorem delusionem fidei Christianæ, prope Roman. Ecclesiam, quæ ca-
put ecclesiarum omnium iudicatur, superstitionis suæ scelera latius exercere noscuntur.
Adeo quòd ab Italiæ finibus, præsertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo per-
pendimus ipsorum nequitiam latius abundare, iamque vsque ad regnum nostrum Siciliç,
suæ perfidiæ riuulos deriuarunt.
Quod acerbissimum reputantes, Statuimus in primis, vt crimen hæreseos, & damnatæ
L. Manichæos. C. de hæret. sectæ cuiuslibet, quocunque nomine censeantur sectatores, (prout veteribus legibus est
indictum) inter publica crimina numerentur: immo crimine læsæ maiestatis nostræ de-
bet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuinæ maiestatis iniuriam noscitur atten-
L. penult. C. ad leg. Iul. maiest. §. interdum. in stit. de hæred. quæ ab intest. defer. tatum, quamuis iudicii potestate, alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis D
crimen personas adimit damnatorum, & bona; & damnat post obitum memoriam defun
ctorum: sic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obseruari.
Et vt ipsorũ nequitia, qui (quia Dominum non sequuntur) in tenebris ambulant, dete-
gatur: nemine etiã deferente inuestigari volumus diligẽter huiusmodi scelerũ patratores;
& per officiales nostros, sicut & alios malefactores inquiri; ac inquisitione notatos, etsi le
§. 4. uis superstitionis argumẽto tãgãtur, à viris ecclesiasticis, & prælatis examinari iubemus.
Per quos si inuenti fuerint à fide catholica saltẽ in articulo deuiare, ac per ipsos pastorali
more cõmoniti, tenebrosi diaboli relictis insidiis, noluerint agnoscere Deũ lucis; sed in
erroris concepta instantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnatos mortẽ pa-
ti Patarenos, aliosq; hæreticos quocunq; nomine censeantur, decernimus, quã affectant:
vt viui in conspectu hominũ cõburantur, flammarum cõmissi iudicio. Nec dolemus ꝙ in E
hoc ipsorũ satisfacimus voluntati, ex quo pœnam solũmodo, nec fructũ alium consequun
§. 5. tur erroris. Apud nos pro talibus nemo interuenire præsumat: qđ qui fecerit, in ipsum
nostræ indignationis aculeos nõ immerito cõuertemus. Dat. Paduę xxij. Febr. xij. Indict.

IMPERATOR FREDERICVS Semper Augustus, &c.

l. 3. PATARENORVM receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui vt à
pœna alios possint eximere, de se velut improuidi nõ formidant, publicatis bonis
§. 1. omnibus relegandos in perpetuũ esse cẽsemus. Et ipsorũ filij ad honores aliquos
§. 2. nullatenus admittantur. Si tamẽ aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patare-
num, de cuius perfidia manifeste probatur, in fidei præmium quam agnouit, famæ pristi-
næ de imperiali clementia restitutionis beneficium integrum consequatur.

INCI-

A *INCIPIVNT CAPITVLA CONSTITVTIONIS contra Patarenos edita per eundem Fredericum illustrem virum Romanorũ Imperatorem semper Augustũ, Hierusalem, & Siciliæ Regem.*

Catharos, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passaginos, Iosepinos, Garatenses, Albanenses, Franciscos, Bagnarolos, Commixtos, Vualdenses, Roncarolos, Communellos, Vuarinos, & Ortholenos, cum illis de Aquanigra, & omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, censentes vt bona talium confiscentur, nec ad eos vlterius reuertantur: ita quod filii eorum ad successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius æternam, quàm tēporalem offendere maiestatem. §. 1. *c. uergentis. de hæret.*

B Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum ecclesiæ, iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur; ita quòd si per annum permanserint, extunc eos sicut hæreticos condemnamus. §. 2.

Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, vt potestates, & consules, seu rectores, quibuscunque fungantur officijs, pro defensione fidei præstent publicum iuramentum, quòd de terris suę ditioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt: ita quòd amodo quandocunque quis fuerit in perpetuam potestatem, vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioquin neque pro potestatibus, neque pro consulibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias ex tūc decernimus inutiles & inanes. §. 3. *Conc. Biteren. cap. 32.*

C Si vero dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam: qui eam, exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo iure dominij temporalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege seruata, contra eos qui nō habent dominos principales. §. 4.

Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus: Statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, vel ad aliquos eligendos huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem; nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus ei præterea
D super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius instrumenta cōfecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. §. 5.

Adijcimus insuper, quòd hæreticus per hæreticum conuinci possit: & quòd domus Patarenorum, receptatorum, & defensorum, & fautorum, siue vbi docuerint, siue vbi alijs manus imposuerint, destruātur, nullo tempore restituendæ. Dat. Paduæ XXII. Februarii. XII. Indictione. §. 6.

Rex regum. Apostatantes à fide catholica penitus execramus, insequimur vltionibus, bonis suis omnibus spoliamus. Et vt à professione vel vita naufragātes legibus coarctamus. Successiones tollimus, ab eis omne ius legitimum abdicamus. Dat. Perusij II. kalen. Nouemb. Pontificatus nostri anno primo. **De Apostatis.**

E Tyb. de Cur.

IDEM.

Innocentius IIII. Pontifex Maximus anno Domini 1251. ad extirpandas hæreses, copiosas ac saluberrimas constitutiones edidit, quas direxit ad ciuitatum magistratus seculares, iubens vt iuxta ordinem & præscriptum earum aduersus hæreticos procederetur. eas constitutiones Alexander IIII. anno Domini 1259. repetit, & confirmat, rescriptoque suo pariter inserit: tandem Clemens IIII. anno Domini 1265. easdem cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus etiam confirmauit, & suo huic præsenti rescripto inseruit.

Eas nos supra in bullario pag. 30. imprimendas curauimus, sed destituti rescripto authentico, in nonnullis est variatum: quare vt omnis procul abesset incertitudo, visum est non inutile iterum hoc loco repetere. boni consule.

Edita anno Domini 1259

C[lemens] Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Potestatibus siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Ancianis, Consiliis, & Communitatibus ciuitatum aliorumque locorum per Italiam constitutis, Salutem & apostolicam benedictionem. A

Ad extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, superseminante illa libentius his diebus homine inimico: tantò studiosius iuxta commissam nobis solicitudinem insudare proponimus, quantò perniciosius negligerimus eadem in necem catholici seminis peruagari. Vt autem aduersus huiusmodi nequitiæ operarios consurgant stentque firmiter ecclesiæ filii, ac orthodoxæ fidei zelatores, constitutiones quasdam fœlicis recordationis Innocentius Papa IIII. prædecessor noster, ad extirpationem hæreticæ pestis edidit, & in capitularibus vestris, tam ipse, quàm fœl. me. Alexander Papa prædecessor noster B conscribi, ac à vobis exacta diligentia obseruari mandarunt: quæ seriatim inferius continentur. Ideoque vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem, cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus, per dictum Alexandrum prædecessorem, & etiam per nos factas, conscribi in vestris capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim, se aduersus hâc sanctam Ecclesiam extollentem sine omissione aliqua procedatis: Alioquin dilectis filiis Prædicatorum & Minorum ordinum fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & eorum singulis per Italiam deputatis auctoritate sedis Apostolicę, & in posterum deputandis, damus nostris literis in mandatis: vt infra designatos eis limites, singulos vestrum ad id, per excommunicationem in personas, & interdictum in terram, appellatione remota compellant. C

Constitutiones autem sunt hæ.

Magistratus iurent, quòd leges in hæreticos latas obseruabunt.

Statuimus vt potestas, capitaneus, seu rector, seu consules, seu quiuis alii, qui ciuitati præsunt, vel loco alii ad præsens, aut pro tempore prefuerint in futurum, in Italia, iurent præcise ac sine tenore aliquo attendere inuiolabiliter & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate vel loco sui regiminis, quàm in terris suæ ditioni subiectis, omnes & singulas infrascriptas constitutiones: & super his præcise seruandis recipiet à quibuslibet sibi in potestaria, vel regimine succedentibus, iuramenta. Quæ qui præstare noluerit, pro potestate, capitaneo, seu consule, vel rectore nullatenus habeatur: & quæ vt potestas, capitaneus, consul, uel rector fecerit, nullam penitus habeant firmitatem. Nec vllus teneatur aut debeat sequi eos, etiamsi de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum. D

Pœna magistratuũ non seruantium leges contra hæreticos latas.

Quòd si potestas, capitaneus, vel aliquis prædictorum constitutiones ipsas & singula in eis contenta seruare noluerit uel neglexerit, præter notam periurii, & perpetuæ iacturam infamiæ, ducentarum Marcharum pœnam incurrat, quæ irremissibiliter exigantur ab eo: & in vtilitatem communis, cui præest, integre conuertantur. Et nihilominus vt periurus & infamis, & tanquam hæreticorum fautor de fide suspectus, officio & honore sui regiminis spolietur. Nec vlterius potestas, capitaneus, consul, seu rector habeatur in aliquo: Aut de cetero ad aliquam dignitatem vel officium publicum vllatenus assumatur.

Hæretici banno supponãtur.

Iidem quoque potestas, capitaneus, consules, rector, vel quiuis alii ad regimen cuiuslibet ciuitatis vel loci assumpti, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata, banno ciuitatis vel loci supponant, tanquam pro maleficio, omnes hęreticos E vtriusque sexus quocunque nomine censeantur, & teneantur bannum huiusmodi à suis prædecessoribus positum confirmare.

Hæreticos quilibet capere potest.

Præcipiant autem quòd nullus hæreticus uel hæretica de cetero habitet vel moretur, aut subsistat in ciuitate seu aliquo loco iurisdictionis aut districtus eiusdem: & quicunque ipsum vel ipsam inuenerit, libere capiat, & capere possit impune: & omnes res mobiles ipsius vel ipsorum, penes eos inuentas, eis licenter auferre, quę sint auferentiũ pleno iure, nisi auferentes huiusmodi sint ad hoc officium specialiter deputati.

Ministri eligãtur ad capiendos hæreticos.

Iidem quoque potestas, capitaneus, cõsules, seu rector, vel quiuis alii huiusmodi, infra octo dies post introitum regiminis sui, duodecim viros probos & catholicos: & duos notarios, & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarii instituere teneantur: quos diœcesanus si præsens extiterit, & interesse voluerit, & duo fratres Prædicatorum, & duo Minorũ

ordinum

A ordinum, ad hoc a suis prioribus & guardianis, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinũ deputati, seu inquisitores, vel inquisitor prauitatis hæreticæ duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi & electi possint & debeant hæreticos, & hæreticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios, & procurare hæc tam in ciuitate, vel alio loco, quàm in tota eius iurisdictione atq; districtu plenarie adimpleri, & eos ducere & duci facere in potestatem diœcesani, vel eius vicarij, seu inquisitorum, vel inquisitoris.

Teneantur autem potestas, capitaneus, consules, seu rector, vel alij ad huiusmodi regimen deputati, quilibet in expensis communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos, quocunque diœcesanus, vel eius vicarius, seu inquisitores, vel inquisitor prædicti, in iurisdictione, vel districtu diœcesani episcopi, seu ciuitatis, vel loci voluerint illos duci. *Expensis communitatis hæretici capti ducantur.*

B Officialibus vero prædictis, plena fides de his omnibus adhibeatur, quæ ad eorum officium pertinere noscuntur, sine aliquo specialiter præstito iuramento, vbi duo, vel tres, seu plures præsentes fuerint ex eisdem. *Officialibus fides adhibeat.*

Porro cum officiales huiusmodi eliguntur, iurent hæc omnia exequi fideliter & pro posse, ac super his semper meram dicere veritatem. Quibus ab omnibus, in his quæ ad officiũ eorum pertinent, plenius pareatur. *Officiales iurent fideliter agere.*

Et tam dicti duodecim quàm seruitores & notarij prætaxati, simul vel diuisim plenariam præcipiendi, sub pœnis & bannis taxatis, & expresis in cõstitutionibus infrascriptis, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem. *Officialiũ potestas.*

Possint autem officiales prædicti communitati castri, burgi, seu villæ præcipere sub pœna & banno vsque ad ducentas Marchas argenti & vltra ad arbitrium potestatis, seu rectoris ciuitatis, vel loci in cuius districtu, vel iurisdictione fuerint, q potestati, seu rectori, vel
C diœcesano, aut eius vicario, seu inquisitoribus, aut inquisitori hæreticorum præsentẽt infra præfigendum eis terminũ competentem, omnes hæreticos, & hæreticas, quos & quas sibi dicti officiales duxerint assignandos. Et potestas, seu rector a non seruantibus præceptum, pœnam, vel bannum huiusmodi exigere teneatur.

Potestas autem, vel capitaneus, consules, seu rector, vel alij huiusmodi quocunque vocabulo censeantur, teneantur habere firma, & rata omnia præcepta, quę occasione officij sui fecerint duo ex ipsis, seu plures, & pœnas exigere non seruantium.

Quòd si dictis officialibus aliquo tempore, aliquod damnum contigerit in personis, vel rebus, pro suis officijs exequendis, a communi ciuitatis, vel loci per restitutionem plenariam seruentur indemnes. *Officiales seruẽtur indẽnes.*

D Nec ipsi officiales, vel heredes eorum possint aliquo tempore conueniri de his quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eisdem diœcesano, & inquisitoribus, vel inquisitori videbitur expedire.

Ipsorum autem officium duret tantummodo per sex menses: Quibus cõpletis potestas, vel quicunque ipsius ciuitatis, vel loci regimini præfuerit, teneatur totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium, secundum formam eandem, in aliis sex mensibus sequentibus exequantur. *Officiales quã to tpe durent.*

Sane ipsis officialibus dentur de camera communis prædicti, quando exiuerint ciuitatem, aut locum, pro hoc officio exequendo, vnicuique pro qualibet die duo solidi prouenien. senatus, vel imperialium in pecunia numerata: quos potestas, capitaneus, consules, vel rector, aut alius huiusmodi teneantur eis dare, vel dari facere, infra diem tertium
E postquam redierint ad eandem ciuitatem, vel locum. *Officialib' vnde satisfieri debeat.*

Et insuper habeant tertiam partem bonorum hæreticorum, & receptatorum eorum, quæ occupauerint: & mulctarum, ad quas fuerint condemnati, secundum quod inferius continetur: Et hoc salario sint contenti.

Sed ad nullum aliud, quod istud officium impediat, vel impedire possit, vllo modo officium, vel etiam exercitium compellantur.

Nullum etiam statutum conditum, vel condendum, eorum officium vllo modo valeat impedire.

Et si quis horum officialium propter ineptitudinem, vel inertiam, seu occupationem aliquam, vel excessum, diœcesano & fratribus supradictis, visus fuerit amouendus: ipsum ad mandatum, vel dictum eorum, teneatur amouere potestas, capitaneus, vel quiuis alius huiusmodi prædictorum, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius. *Officiales qui et per quos amouendi.*

Quòd

Officialium ini quorum pœna. Quòd si quis eorum contra fidem & sinceritatem officij sui in fauorem hæresis depre- A hensus fuerit excessisse, prętér notam infamiæ perpetuæ, quam tanquam fautor hæretico- rum incurrat, per potestatem, capitaneum, consules, vel rectorem, seu alium similem, ad dioecesan. & dictorum fratrum vel inquisitorum, seu inquisitoris arbitrium puniatur.

Potestas vero militem suum, vel alium assessorem, si dioecesanus vel eius vicarius, aut inquisitores vel inquisitor auctoritate sedis Apostolicæ deputati, seu dicti officiales petiue- rint, cũ ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorum officium fideliter exercere.

Omnes præstẽt auxilium officialibus. Quilibet etiam si præsens in terra vel requisitus fuerit, teneatur tam in ciuitate, quàm in iurisdictione & districtu quolibet dare ipsis officialibus, & eorum socijs consilium & iu- uamen, quando voluerint hæreticum vel hæreticam capere vel spoliare, aut inquirere, seu domum vel locum aut aditum aliquem intrare pro hęreticis capiendis, sub librarum vi- gintiquinque prouenien. vel imperialium pœna vel banno: vniuersitas autem castri vel B burgi sub pœna & banno librarum quinquaginta: villæ vero viginti quinque prouenien. vel imperialium pro qualibet vice soluenda in pecunia numerata.

Pœna prohibẽtium ne hæretici capiantur. Quicunque autem hęreticum vel hæreticam, captum vel captam auferre de manibus capientium vel capiẽtis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur: seu prohibere aliquem in- trare domum aliquam, vel curtem, seu locum aliquem, ne capiatur & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatam per quondam Fredericum olim Romanorum Impera- torem, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur.

Domus in qua sunt hęretici destruatur. Et domus illa, a qua prohibiti fuerint, sine spe reædificandi funditus destruatur: nisi for- te dioecesano, vel in eius absentia ipsius vicario vnà cum inquisitoribus seu inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi dioecesano, quando inquisitorum, vel inquisitoris præsentia de facili haberi non poterit, legitime constiterit, præfatę domus dominum in hoc casu peni- C tus innocentem, & prorsus inculpabilem extitisse: ac etiam eum non esse credentem, vel receptatorem, aut defensorem, siue fautorem hęreticorum, seu de hæretica labe suspectũ.

Bona reperta in domibus hæreticorum capientiũ fiunt. Et bona quę ibi reperta fuerint, fiant capientium vel inquirẽtium, ac si hęretici fuissent ibidem inuenti: nisi forte prædictis, (vt dictum est) legitime constiterit per testes fide di- gnos & omni exceptione maiores ipsa bona esse aliarum personarum, quàm domini do- mus eiusdem.

Et tunc propter hanc prohibitionem vel impeditionem specialem burgus vel castrum componat communi, in cuius districtu est, libras ducentas, & villa libras centum, & vicinia tam burgi quàm castri, & ciuitatis libras quinquaginta prouenien. siue imperialium in pe cunia numerata: nisi infra quintum diem ipsos defensores, vel defensorem hęreticorum potestati vel rectori captos duxerint personaliter præsentandos: vel nisi forsan per legiti- mas probationes dioecesan. vel in eius absentia ipsius vicario, vnà cum inquisitoribus, seu D inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi dioecesi. quando inquisitorum aut inquisitoris præ- sentia de facili haberi non poterit, plene ac euidenter constiterit, quòd ipsum vel ipsos ca- pere nullatenus potuissent: & eos ad captionem & pręsentationem huiusmodi faciendas, sufficientem & congruam adhibuisse solicitudinem & cautelam.

Hæretici seorsum ab alijs in tuto carcere custodiantur. Teneantur insuper potestas, capitaneus, consules, seu rector, vel alij huiusmodi, omnes hæreticos & hæreticas qui capti amodo fuerint, custodiri facere sub expensis communis ciuitatis vel loci cui præsunt, per viros catholicos ad hoc electos a dioecesano, si præsens fuerit, & fratribus supradictis, vel inquisitoribus seu inquisitore, in aliquo speciali carce- re tuto & securo, in quo ipsi soli teneantur seorsum a latronibus & bannitis, donec de ipsis fuerit diffinitum.

Pœna assignãtium non hæreticos pro hæreticis. Si quando aliqui vel aliquæ non hæretici pro captis hæreticis, ipsis non contradicenti- E bus fuerint assignati, vel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri man cipentur: & hęretici nihilominus reddi & assignari cogantur. Et qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prædictam bonis omnibus publicatis, in perpetuum relegentur.

Capti hæretici iudicibus ecclesiasticis præsententur. Teneantur insuper potestas, capitaneus, consules, vel rector, seu quiuis alij huiusmodi, cum bono & securo comitatu omnes hæreticos, quocunque nomine censeantur, infra dies quindecim postquam capti fuerint, dioecesano vel eius speciali vicario, seu hæreti- corum inquisitoribus vel inquisitori præsentare pro examinatione de ipsis & eorum hæ- resi facienda.

Damnatos de hęresi recipiãt puniendos. Damnatos vero de hæresi per dioecesanum vel eius vicarium, seu inquisitores vel in- quisitorem prædictos, potestas, capitaneus, vel alij corũ supradicti, vel eius seu eorũ nun-

tius

A tus specialis, eos animaduersione debita puniendos sibi relictos statim recipere teneatur.

Teneantur præterea potestas, capitaneus, cõsules, aut rector, vel alij huiusmodi, omnes hęreticos quos captos habuerint, cogere citra membri diminutionem, & mortis periculũ tanquam vere latrones, & homicidas animarum, & fures sacramẽtorum Dei & fidei Christianæ, errores suos expresse fateri, & accusare alios hęreticos quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum, sicut coguntur fures & latrones rerum temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

Vide schol. 118. lib. 3. in Directorium.

Domus autem in qua repertus fuerit hæreticus vel hæretica, sine vlla spe reædificandi, funditus destruatur: nisi dominus domus, eos ibidem procurauerit reperiri: & si dominus illius domus habuerit cum ea domos alias appendices, cum vna eademque domus interdum diuersis & cohærentibus mansionibus distinguatur, omnes illæ domus appendices, B siue in domo illa, siue in eius appendicibus hæreticus, vel hæretica deprehensus fuerit, similiter destruantur: & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, ipsiusque appendicibus (nisi forte legitime per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum quàm domini domuum earundem constiterit) publicentur, & fiant auferentium, nisi auferentes fuerint in huiusmodi officio constituti.

Domus in qua reperti sunt hęretici destruatur.

Et insuper dominus domus illius præter notam infamię perpetuæ, quam incurrat, componat communi ciuitatis vel loci quinquaginta libras prouenien. vel imperialium, in pecunia numerata: quam si non soluerit, in perpetuo carcere detrudatur.

Pœna eius in cuius domo reperti fuerint hęretici.

Quæ autem de domorum & appendicium destructione, bonorum publicatione, ac pęnarum impositione facienda, dominis domuum earundem præmissa sunt, volumus obseruari: nisi forte diœcesano, vel in eius absentia ipsius vicario, vnà cum inquisitoribus, seu C inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum vel inquisitoris pręsentia de facili haberi non poterit, legitime constiterit præfatarum domorũ dños in hoc casu penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse: Ac etiã eos non esse credentes, vel receptatores, aut defensores, siue fautores hæreticorũ, seu de hæretica labe suspectos, quos nec in domibus vel appendicibus, nec in bonis eisdem, seu quouis modo puniri volumus: si vt dictum est, apparuerint innocentes.

Burgus autem ille seu castrum, in quo hæretici capti fuerint vel inuenti, componat communi ciuitatis vel loci in cuius districtu est, centum libras, & villa libras quinquaginta, & vicinia tam burgi, quàm castri & ciuitatis libras viginti quinque prouenien. vel imperialium, in pecunia numerata nisi infra quintum diem receptatores ipsorum captos præsentauerint potestati, siue cuiuis alij præsidẽti eiusdem regimini ciuitatis: nisi forsan per legi- D timas probationes, diœcesano, vel in eius absentia ipsius vicario, vnà cum inquisitoribus seu inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi diœcesano, quãdo inquisitorum vel inquisitoris præsentia de facili haberi non poterit, plene ac euidenter constiterit, ꝙ ipsos capere nullatenus potuissent: & eos ad captionem, & præsentationem huiusmodi faciendas, sufficientem & congruam adhibuisse solicitudinem, & cautelam.

Quicunq; vero deprehensus fuerit dare alicui hæretico, consiliũ vel auxilium seu fauorem, præter aliam pęnam superius & inferius prætaxatam, ex tunc ipso iure in perpetuum sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, vel ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hęreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocunque negotio, sed ipse aliis respõdere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius senten- E tia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti. Credentes quoque erroribus hęreticorum, tanquam hæretici puniantur.

Pœna eorum qui hæreticis auxiliantur.

Testamenta eorum qui hęretici decesserunt, nullius volumus esse momenti.

Teneantur insuper potestas, siue capitaneus, consules, seu rector vel quiuis alius præsidens regimini ciuitatis vel loci: nomina virorum omnium qui de hæresi fuerint infamati vel banniti, in quatuor libellis vnius tenoris facere annotari: quorum vnum commune ciuitatis vel loci habeat, & alium diœcesanus, & tertium fratres Prædicatores, & quartum fratres Minores: & ipsorum nomina ter in anno in concione publica solemniter faciat recitari.

Nomina damnatorũ de hæresi in 4. libris annotentur.

Teneatur quoque potestas seu rector, vel quicunque regimini supradicto præfuerit, filios,

Filij damnatorum ad nullum

officiũ vel beneficiũ admittantur. filios, & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defensorum, & fautorum eorum diligenter inuestigare: eosque ad aliquod officium publicum seu consilium nullatenus admittere in futurum. A

Teneatur præterea potestas seu rector, vel quiuis alius huiusmodi regimini præsidens vnum de assessoribus suis, quem elegerit diœcesanus, si fuerit præsens, & inquisitores seu inquisitor prædicti auctoritate sedis Apostolicæ deputati, mittere cum eis, quandocunque voluerint, in iurisdictione ciuitatis vel loci ac eius districtu. Qui assessor secundum quod prædictis inquisitoribus, seu inquisitori visum fuerit, ibi tres aut plures boni testimonij viros, vel totam viciniam (si eis videbitur) iurare compellat, quòd si quos ibidem hæreticos sciuerint, vel bona eorum, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu a communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, vel credentes, aut defensores, seu receptatores, vel fautores hæreticorum: eos dictis inquisitoribus siue inquisitori studeant indicare. B

Magistratus seculares terrã purgent ab hæretica fœditate. Ipsi autem potestas, consules, siue rector, seu quiuis alij regimini præsidentes, purgare teneantur ab hæretica fœditate ciuitatem vel locum, cui præfuerint, totamque terram, vel districtum suæ ditionis, secundum leges per quondam Fredericum, olim Romanorum imperatorem, tunc in deuotione Romanæ Ecclesiæ persistentem Paduæ promulgatas cõtra hæreticam prauitatem: & earum tenores facere in suis annotari capitularibus, nullis inde temporibus abolendos.

Condemnationum executio intra quot tempus fieri debeat. Teneatur insuper potestas, seu quiuis rector ciuitatis vel loci quocunque vocabulo nũcupetur, in destructione domorum & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis vel occupatis consignandis & diuidendis, de quibus superius dicitur, infra viginti dies postquam accusatio siue denuntiatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu: & condemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continetur. Et eos qui soluere non poterint, banno maleficij supponere, & donec soluant, in carcere detinere. Alioquin pro his omnibus & singulis syndicetur sicut inferius continetur. C

Insuper teneatur vnum de assessoribus suis, quemcũque diœcesanus, vel eius vicarius, & dicti inquisitores seu inquisitor hæreticorum voluerint, ad hæc peragenda fideliter assignare, & mutare pro tempore, si eis visum fuerit opportunum.

Pœna nullo modo relaxentur. Omnes autem condemnationes vel pœnæ, quæ occasione hæresis factæ fuerint, neque per concionem, neque per consilium, neq; ad vocem populi vllo modo aut ingenio, aliquo tempore valeant relaxari.

Bona hæreticorũ qualiter diuidantur. Teneatur insuper potestas, capitaneus, consul, seu quiuis alius rector, omnia bona hæreticorũ, & receptatorum eorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata, seu inuenta: & condemnationes pro his exactas: necnon & lignamina, lapides, & tegulas domorum & turrium, quę occasione hæresis destruentur: & bona tam mobilia, quàm immobilia, quæ eadem occasione confiscabuntur, diuidere tali modo. Vna pars deueniat in commune ciuitatis seu loci. Secunda in fauorem & expeditionem officij detur officialibus qui tunc negotia ipsa peregerint. Tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis diœcesano, & inquisitoribus vel inquisitori videbitur reseruanda, & expendenda per consiliũ eorundem in fauorẽ fidei, & ad hęreticos extirpandos: non obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito, vel condendo. D

Bona hæreticorum cõfiscata vendantur, & per quos. Teneatur præterea potestas, vel rector ciuitatis seu loci alterius, vendere bona fide, cũ consilio & assensu inquisitorum vel inquisitoris, bona quæ confiscãtur occasione hęreticæ prauitatis, infra tres menses post confiscationem huiusmodi: quod si non fecerit, præmissas pœnas eo ipso incurrat. Et nihilominus inquisitores, vel inquisitor libere vendere illa valeat, inquisito consilio diœcesan. vel eius vicarij, si pręsens non fuerit, & duorum fratrum Prædicatorum & totidem Minorum ordinum, quos prior & guardianus, si conuentus ibidem fuerint, eorundem ordinum, ad hoc duxerint eligendos. Et emptores bonorum huiusmodi illa libere ac licite habeãt & possideant: & verum ipsorum bonorum dominium, per emptionem huiusmodi transferatur ad ipsos. E

Pœna nõ seruantiũ has cõstitutiones. Si quis autem de cetero aliquod istorum statutorum, seu constitutionum attentauerit delere, diminuere, vel mutare, sine auctoritate sedis Apostolicæ speciali: potestas, capitaneus, seu consul, vel alius quiuis rector qui pro tempore fuerit in illa ciuitate vel loco, teneatur eum tanquam defensorem hæreticorum publicum & fautorem, secundum formã

præscriptam

A præscriptam perpetuo publice infamare, atque punire in libris quinquaginta prouenientium vel imperialium, in pecunia numerata. Quam si exigere non poterit, eum maleficii banno supponat. De quo eximi non valeat nisi soluerit duplã dictæ pecuniæ quantitatẽ.

Teneatur sane potestas, siue capitaneus, consul, seu quiuis rector infra duodecim dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo potestatem, capitaneum, consulem, vel rectorem, & eius etiam assessores, per tres viros catholicos, & fideles, quos infra tres dies regiminis supradicti eligant vnà cum dioecesano fratres Prædicatores & Minores, à suis priore ac guardiano pariter assignati, seu inquisitores vel inquisitor hæreticæ prauitatis, de omnibus his quæ in statutis istis, seu constitutionibus & legibus antedictis, contra hæreticos & eorum complices editis continentur: & punire ipsos si excesserint in omnibus & singulis, quæ comiserint, & cogere restituere de propria facultate. Nõ obstante si per B aliquam licentiam consilii vel alterius cuiuslibet, à syndicatione fuerint absoluti. Iurabunt autem prædicti tres viri bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis. *Qui magistratum mis præcedentem Potestatẽ syndicet.*

Ceterum teneatur potestas, siue capitaneus, consul aut quiuis rector cuiuslibet ciuitatis vel loci, delere seu abradere penitus de statutis & capitularibus communis, quodcunq; statutum conditum vel condendum inueniatur contradicere istis constitutionibus seu statutis & legibus memoratis, siue quomodolibet obuiare. Et in principio & in medio sui regiminis hæc statuta seu constitutiones & leges ipsas in publica concione solemniter facere recitari: & etiam in aliis locis extra ciuitatem suam seu locum, sicut dioecesan. seu inquisitoribus siue inquisitori videbitur expedire. *Statuta his cõstitutionibus aduersa deleãtur.*

Porro hæc omnia statuta seu constitutiones & leges præfatæ, & si quæ aliæ contra hæreticos & corũ complices tempore aliquo auctoritate sedis Apostolicæ conderentur, in quatuor C voluminibus vnius debeant tenoris cõtineri, quorũ vnum sit in statuto cõmunis cuiuslibet ciuitatis seu loci: secundũ apud dioecesanum: tertium apud fratres Prædicatores: quartum apud fratres Minores cum omni sinceritate seruentur, ne possint per falsarios in aliquo violari. Dat. Perusii III. Non. Nouemb. Pontificatus nostri anno primo. *Hæ constitutiones publice recitentur.* *Eędẽ in 4. libris scribãtur.*

De Cur.

Ger. p.

HONORIVS PAPA IIII.

Filij hæreticorum, credentium, receptatorum, fautorum, & defensorũ, qui ad Ecclesiam reuertuntur, & pro culpa cõmissa ad mandatũ Ecclesiæ pęnitentiã recipiunt, quã vel ipsi perfecerunt, vel prosecutioni eius institerint, vel parati sunt dum viuunt ad recipiẽdam eandem, non obstante parentũ peccato. si non sint de hęresi suspecti D & in deuotione ac fidelitate Ecclesiæ persistunt, ad oĩa secularia officia & beneficia, etiamsi dignitates existant, assumi libere valent: & si literati sint, ad omnes ordines possunt promoueri.

HONORIVS Episcopus seruus seruorũ Dei, Dilecto filio fratri Galgano de Eugubio ordinis fratrum Minorũ Inquisitori hęreticę prauitatis in Ducatu Spoletan. Salutem & apostolicam benedictionem. *Edita anno Domini 1286.*

EXHIBITA nobis dilecti filij Archioni militis nati quondã Philippi dicti Palmerij militis Spoletan. primo continebat, quòd olim significantibus felicis recordationis Alexandro Papa prædecessori nostro Inquisitoribus prauitatis hęreticæ per Italiã deputatis, quòd frequenter a sede Apostolica cõmittebatur eisdem, vt tam hæreticos credẽtes, fautores, & receptatores hæreticorũ quàm ipsorũ filios & nepotes priuandi dignitatibus, personatibus, officiis publicis & beneficiis ecclesiasticis E de dioecesanorũ vel eis absentibus vicariorũ suorũ consilio haberent liberã potestatem, & qualiter hoc deberet intelligi postulãtibus declarari præfatus prædecessor eisdem Inquisitoribus per suas duxit literas respondendum, quòd de filiis & nepotibus illorũ hæreticorum credentiũ & aliorũ huiusmodi qui modo tales esse probantur intelligendũ esse videbatur, Non autem illorum quos emendatos esse cõstaret, ac pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pænitentiam recepisse quam ipsi vel iam perfecerant vel humiliter prosecutioni eius instarent vel parati fuerant dum viuerent ad recipiendum eandem. Verum licet Inquisitor prauitatis huiusmodi, tunc in partibus illis per sedem Apostolicam deputatus memoratum Philippum qui sibi confessus extitit, quòd cuidam hæretico reuerentiam fecerat quædam contra fidem proferendo catholicam priuauerit bonis suis, ac idem Philippus iniunctam sibi propter hoc ab eodem Inquisitore pænitentiam perfecerit reuerenter, ac tandem sicut vere catholicus receptis ecclesiasticis sacramentis viam *Confert ad c. statutum. 1. & 2. de hære. lib. 6. & vide lib. 3. adnot. in Directoriũ schol. 155. & sequ.*

fuerit vniuersæ carnis ingressus,& ab Inquisitore præfato etiã absolutus,tamẽ . . Potestas A
Cõsilium & Commune Spoletan.dictũ Archionum eiusque filios occasione pręmissorũ
ad officia ciuitatis Spoletan. ꝓ sua recusant admittere volũtate. Quare pręlibatus Archio
nus nobis humiliter supplicauit, vt nos misericorditer attẽdẽtes, ꝙ idẽ Philippus sicut ꝑ-
mittitur,tãq̃ uere Catholicus & fidelis Ecclesię Roman.decessit,eundẽ Archionũ & filios
eius decerneremus iuxta premissum eiusdẽ prędecessoris responsum in aliquo puniri oc-
casione hmõi non debere:sed eos ad oĩa secularia officia & beneficia ecclesiastica & digni
tates,ac ad oẽs ordines impedimẽto hmõi nõ obstãte potius admittẽdos. Quia igitur de fa
cto hmõi & ei⁹ circũstãtijs habere poteris notitiã pleniorẽ: Nos gerẽtes de circũspectione
tua fiduciã in Dño specialẽ,præsentiũ tibi auctoritate cõmittimus & mãdamus,vt si diligẽ
ti inquisitione præmissa pędicta inueneris veritate fulciri, & tibi ẽt constiterit ꝙ præfati
Archionus & filij nõ sint de hęretica prauitate suspecti,& in fidelitate ac deuotione Eccle B
się supradictę persistant,super quibus oĩbus tuã intendimus cõscientiã onerare,auctorita
te nostra denuncies & declares, ꝙ ꝑ pręmissa vel eorũ occasione nichil eis possit obici
vel opponi,qn ad oĩa secularia officia & beneficia ecclesiastica ẽt si dignitates existãt illis
nõ obstãtibus assumi libere valeãt,& hj q literati esse noscũtur,ad oẽs ordines promoueri,
ꝓut secũdũ Deũ & honorẽ catholicæ fidei videris expedire. Quicq̃d aũt super his inue-
neris & duxeris faciẽdũ,nobis per tuas patẽtes literas harũ seriem continentes fideliter
studeas intimare. Dat. Romę apud sanctam Sabinam v. Kalen. Decemb. Pontificatus no-
stri anno secundo.

M. de Rocca.

IOANNES PAPA XXII. C

Argumentum in Extrauagantem sequentem.

Cum Dñs Ioannes Papa xxii. anno dñi 1321. per suã extrauagãtem, Cum inter nonnullos. condẽ nauisset hæresim quæ dicit, Christum & Apostolos non habuisse aliquid in speciali nec etiam in cõi: & illam quæ falso asserit, Christo & eius discipulis, in his quæ ipsos habuisse scriptura testatur, nullum ius ipsis vtendi competiuisse, nec illa vendendi, aut donandi ius habuisse, Michael de Cesena Minister Generalis Fratrum Minorum ei contradixit, vnde ad refrenandam hanc effrenẽ audaciam anno dñi 1322. aliam extrauagantem dedit incipientem, Ad conditorem canonum. quas ambas cum idem impius Michael impugnasset, anno dñi 1324. idem dñs Ioannes tertiam emisit extrauagantem incipientem, Quia quorundam. in qua velut hæretici & Ecclesiæ rebelles declarantur, qui supradictis extrauagantibus, & contentis in eis contradicunt. ita scribit & vere noster Eymericus in Directorio inquisitorum par. 2. q. 15. veruntamen nec sic resipuit Michael de Cesena: nam is cum Okam & alijs suis complicibus, qui in hac extrauaganti memorantur, ausus est etiam in consistorio publico Auinione summo Pontifici in faciẽ resistere, & appellare: & rursus Pisis in Italia: & adhuc in ciuitate Mondensi in superiori Germania appellationes suas solẽniter publicare, & Dñm Ioãnem xxii. nõ Papã, sed hęreticũ, & apostatã nuncupare. Iam impius hic Michael de Cesena in congregatione Parisiẽsi anno dñi 1328. ob id solemniter fuit depositus; sed tam rebellem ceruicem erexit, vt his omnibus non obstantibus se pro generali & catholico prædicaret, Papam autem apostatam hæreticum, & ipso iure Põtificia digni tate priuatũ, cuius impietatis literas, modo ad Capitulum Fratrum Minorum, nunc ad Ludouicum iiii. Bauarum se pro Imperatore gerẽtem, & ad alios destinabat, molitus omnia nefanda contra Papã, contra catholicam religionem, & contra manifestam Euangelij veritatem. is in hac pertinacia persistens fautores habuit & suarum hæresum complices Guilhelmum Okam, Bonagratiam, Henricum de Chalem, & alios, ut dixi lib. 2. Adnotationum in Directorium Scholio. 31. Horum studium præcipuum erat in singulis Pontificis Romani extrauagãtibus errores (vt impijs videbatur) adnotare, sed benignus Pontifex filiali amore his respondebat, enitens semper eos ad gremium Ecclesiæ reuocare, nam eorum impijs appellationibus respondit etiam per extrauagantem quandam incipiẽtem, Quia vir reprobus. quæ non est impressa. Insuper cum iussi essent non recedere à Romana curia, quæ tunc Auinione residebat, illi clam fugam arripiunt, & ad Petrum de Coruario Antipapam, & Ludouicum Bauarum eorum fautorem confugiunt: vbicunq; sunt, hæreses suas prædicare impie nõ verentur; vocati, & citati non accedunt, & ob id in eos publice hæc sententia per hanc decretalem lata est Auinione anno dñi 1330. atque hoc est huius extrauagantis argumentum, vt colligimus ex Eymerico, Platina, Sabellico, & aliis fide dignis scriptoribus. uita autem functo domino Ioanne xxii. ẽt in Benedictum duodecimum impie debacchati sunt, vt dixi lib. 2. Adno. in Directorium Sch. 33. verũtamen tandem irritus factus est impiorum conatus, nã & infeliciter euaserũt & misere extincti sunt, & sancta Romana & catholica Ecclesia, aduersus quam nefaria moliebantur, perdurat, & vera & sancta Beati Francisci religio, quam impij demoliri conabãtur, inconuulsa manet, & obseruantia regularis muris optime munita. hæc est vis veritatis, vt semper maneat, mẽdacium enim impiorum licet ad tp̃s persistat, detegitur tñ & corruit, & vt diuinitus scripsit Dauid: Sũt impij velut puluis, quẽ proijcit vẽtus à facie terræ.

Ioannes

A Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio Ministro generali ordinis fratrum Minorum, Salutem & apostolicam benedictionem

NVPER in consistorio publico præsente multitudine copiosa fidelium contra Michaelem de Cesena olim generalem Ministrum ordinis fratrũ Minorum suis exigentibus culpis & excessibus, officio Ministeriatus priuatum, & de hæresis, ac scismatis criminibus condẽpnatum per nos sentẽtialiter, nec non & contra Guillielmum Okam Anglicum, Bonagratiam de Pergamo Conuersum, ac Henricum de† Talhen præfati ordinis, quendam processum edidimus tenoris & continentiæ subsequentis. *Edita anno Domini 1330.* *Hic paulo-post dicitur, Chalem.*

B IOANNES episcopus seruus seruorum Dei, Ad futuram rei memoriam.

Dudum sicut ad communem omnium notitiam credimus deduxisse, contra Michaelẽ de Cesena olim ordinis fratrum Minorum Generalem Ministrum, hæreticorum fautorẽ & hæreticum, immo hæresiarcham notorium, qui ad nostram vocatus curiam super dictis criminibus, cuique sub excommunicationis ac depositionis ab officio & inhabilitationis ad quoscunque honores, dignitates, gradus & status ecclesiasticos pœnis & sentẽtiis, quas omnes & singulas ipsarum eum incurrere voluimus ipso facto si contrarium attẽptaret, ne de ciuitate Auinionen. vbi cum eadem residebamus curia, sicut & residemus ad præsens, absque nostra licentia recederet, duximus inhibẽdum: Quique vnà cum Bonagratia Conuerso prædicti ordinis, qui suis demeritis exigentibus in prædicta curia arrestatus, ad sancta Dei Euangelia iurauerat, se de prædicta curia sine nostra licentia nullatenus recessurũ, ac Guillielmo de Okam eiusdẽ ordinis, contra quem super multis opinionibus hæreticalibus & erroneis, quas scripserat & dogmatizauerat, inquisitio in eadem pendebat curia, sibique propterea iniunctum fuerat, ne de dicta recederet curia sine nostra licentia speciali, furtiue recessit de ipsa cum duobus suis complicibus supra dictis, ac redire ad eam renuens legitime requisitus, ad præsentiam Petri de Coruario in Antipapam assumpti, & Ludouici de Bauaria sedentis in pestilentiæ cathedra festinauit suos dirigere gressus. *Michael de Cesena.* C *Bonagratia.* *Guillielmus OKam.* *Petrus de Corvario antipapa.* *Ludouicus Bauarus.*

Ne Michael ipse vir tam reprobus gloriaretur vlterius suæ prauitatis opera, absque condignis demeritoriis stipendiis præterire, ac ne plures etiam in sui erroris deuium traheret, ad quod sua tota intentio ferebatur, cum præmissa adeo essent notoria tam per facti euidentiam, quàm per plures ipsius literas ad partes diuersas directas, quarum aliquæ ad nostrum & fratrum nostrorum manus etiam peruenerunt, quod non poterant tergiuersatione aliqua occultari, de fratrum eorundem consilio, auctoritate Dei omnipotentis & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, exigente iustitia procedentes, Michaelem eundem ab officio dicti Ministeriatus depositum, fautoremque hæreticorum & manifestũ hæreticum & hæresiarcham, ac scismaticum declarandum, necnon & fautorem hæreticorum & hæreticum, ac hæresiarcham ac scismaticum duximus condemnandum, priuantes eum officiis, dignitatibus, & honoribus quibuscunque, seu priuatum potius declarantes: ipsumque ab omni gradu deponentes, & priuilegio quocunque nudantes ecclesiastico, ac eum inhabilem ad præmissa reddentes, & quodlibet prædictorum, pœnis omnibus & sententiis spiritualibus & temporalibus, quibus diuino & ecclesiastico iure hæreticorum fautores, & hæretici, hæresiarchæ ac scismatici existũt obnoxij, plectentes eundem nichilominus, & eum velut talem eis fore obnoxium declarantes, vniuersis quoque Archiepiscopis & Episcopis aliisque personis ecclesiasticis quibuscunque in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis & suspensionis ab officio & beneficio, quas non parentes incurrere volumus ipso facto, nec non priuationis, depositionis, inhabilitationis prælationum, dignitatum, officiorum & beneficiorum ecclesiasticorum pœnis & sententiis; & insuper omnibus & singulis ciuitatibus, terris & locis; ac vniuersitatibus, communitatibus, & personis aliis singularibus quibuscunque, cuiuscunque conditionis aut status existerent, etiamsi Imperiali, Regali, vel alia quacunque dignitate fulgerent, sub excommunicationis in personas singulares, & interdicti in ciuitates, terras, loca, eorumque communitates & vniuersitates, quas nisi mandatis & monitionibus nostris cum effectu parerent, incurrere voluimus ipso facto, nec non priuationis priuilegiorum quorumcumque Apostolicorum & Imperialium, ac feudorum & bonorum, quæ ab eadem Roman. vel *Michael de Cesena officijs & beneficijs priuatur.* D E *Vniuersis sub grauibus pœnis interdicitur ne Michaeli de Cesena faueant.*

quibusuis aliis ecclesijs vel Imperio obtinerent pœnis & sententiis, mandandum expresse duximus, & etiam inhibendum, ne prædictam Michaelem hæreticorum fautorem, hæreticum & scismaticum receptarent, defenderent, sibi adhærerent, obedirent, intenderent quomodolibet seu fauerent, aut præstarent per se vel alium seu alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, auxilium, consilium vel fauorem: sed eum potius velut hæreticorum fautorem, ac hæreticum, & scismaticum, (& quantum in eo est) sanctæ Dei Ecclesiæ fideique catholicæ corruptorem, abicerent, abhorrerent, persequerentur, & si possent, caperent, ac fideliter custodirent subdendum ecclesiasticæ disciplinæ, prout hæc in processibus per nos habitis & publicatis hactenus, plenius continentur. A

Ludouicus Bauarus Cancellarij officium inique gerit.

Michael de Cesena, Okā, Bonagratia, & Henricus Chalem dogmatistæ.

Sane quia sicut fama notoriat publica, & facti euidentia in illis partibus manifestat Michael ac Guilielmus Okam & Bonagratia supradicti, nec nō & Henricus de Chalē, dicti ordinis, cuius perfectio inter alia potest percipi, quia Ludouici de Bauaria se pro Imperatore gerentis, de diuersis dampnati hæresibus, Cancellarij officium diutius gerere non expauit, Quod quidem officium quantum professioni illorum qui se nichil habere asserunt in proprio vel communi; seque Christum pauperem nudi, sequi congruat, potest prompte prudens quilibet iudicare: in Alamanniæ partibus in diuinæ maiestatis contumeliam, fideique catholicæ lætionem, Ecclesiæque catholicæ præiudicium & contemptum non verentur hæreses publice prædicare, ac nonnullos fratres dicti ordinis illarum partium a deuotione Ecclesiæ, Ministrique generalis eiusdem ordinis obedientia retrahere, ac illos ad dictorum Ludouici & Michaelis hæresiarchæ obedientiam per captiones incarcerationes personarum, & eiectiones a suis conuentibus, spoliationes librorum aliarumque rerum ad vsum sibi assignatarum a suis superioribus, proscriptionem quoque publicam, minis & terroribus mortis, & aliis modis ausu temerario inducere & compellere non verentur. B C

Pœna illorum qui Michaeli de Cesena fauerunt.

Nos considerantes attente quòd talium non est dissimulāda malitia, sed eorum potius elidenda superbia, ac eorum pertinax contumacia per semitas iustitiæ prosternenda, omnes & singulos qui contra nostros processus prædictos, eidem Michaeli fauerūt, aut vt Ministro obediuerūt, nisi ad obedientiam Ecclesiæ iam redierint, de fratrum eorundem consilio declaramus personas, videlicet, singulares excommunicationis, ac conuentus & vniuersitates interdicti sententias incurrisse: Michaeli interdicentes prædicto ne pro Ministro se gerat vlterius, ac Guilielmo & Henrico, ac Bonagratiæ prædictis, ne ei tanq̃ Ministro, nec aliàs nisi in casibus in quibus licet communicare cum hæreticis pareant, communicent vel intendant, sub pœna excōmunicationis quam incurrāt ipso facto, si contumaces mandatis nostris fuerint: præcipientes tam Michaeli quàm prædictis aliis, vt à consortio se dicti Bauari retrahant & ad vnitatem redire Ecclesiæ sublato cuiusuis moræ dispendio non obmittant. D

Okam, Henricus, & Bonagratia vehementer de hæresi suspecti.

Citātur peremptorie supradicti.

Et quia prædicti Guillielmus, Henricus, & Bonagratia, velut defensores diuersarū hæresum, sed illarum præcipue qua asserunt q̃ Christus & Discipuli nichil habuerunt in proprio vel communi, nisi tantum simplicem vsum facti: & illius quæ asserit, quòd ad Imperatorem pertinet Papam deponere & alium subrogare, vehementer de hæresi sunt suspecti: ipsos & eorum quemlibet citamus per edictum peremptorium publicum, præsente hac fidelium multitudine copiosa, vt infra festum Ascensionis Domini exclusiue proxime subsequens, compareant personaliter coram nobis, facturi super præmissis velut notoriis, quod rationis fuerit: & sententiam, si ferri possit commode, audituri. Non intendentes propter prædictæ citationis edictum nos astringere, quin contra dictos Guillielmū Okam, & Bonagratiam, quos aliàs per edictum peremptorium publicum citauimus, vt certo termino diu est elapso, comparerent coram nobis personaliter sententiam audituri, ac propter eorum contumaciam fuerunt excommunicationis vinculo innodati, interim valeamus procedere prout suadebit iustitia, & viderimus expedire: eisdem expresius intimantes, quòd siue venerint siue non venerint, contra ipsos in dicto termino, vel quotiēs nobis visum fuerit, absque citatione alia ad præmissa procedemus pro vt rationis fuerit & viderimus expedire. E

Processus hic arctat absentes.

Ceterum volumus, auctoritate Apostolica nichilominus decernentes, q̃ processus noster huiusmodi, prçfatos Michaelem, Guilielmū, Bonagratiam & Henricū, ac alios quos contingere dignoscitur, adeo apprehēdat & arctet, ac si eis & eorum cuilibet personaliter publicatus & intimatus solemniter extitisset; quacunque constitutione contraria, per prædecessores

A deceſſores noſtros Roman. Pontifices in contrarium edita non obſtante.

Et vt idem proceſſus & cõtenta in eo, ad ipſorũ Michaelis, Guillielmi, Bonagratiæ ac Henrici & aliorum, quos contingunt, notitiam deducantur, cartas ſeu membranas proceſſum continentes eundem, appendi ſeu affigi oſtiis ſeu ſuper liminaribus Maioris Auinionen. Eccleſiæ faciemus, quæ proceſſum ipſum ſuo quaſi ſonoro præconio, & patulo indicio publicabunt, vt ipſi nullam poſſint excuſationem prætendere vel ignorantiam allegare, quòd ad eos non peruenerit, vel quòd ignorarint eundem, cum non ſit veriſimile, quo ad ipſos remanere incognitum vel occultum quod tam patenter omnibus publicatur. Dat. Auinion. II. Non. Ianuar. Pontificatus noſtri anno quintodecimo. *Cartæ proceſſum continẽtes in publicis locis affiguntur.*

Et licet proceſſus ipſe ſufficienter publicatus extiterit, vt præfertur, tamen ex abundanti volentes eum in locis & domibus tui ordinis nichilominus publicari, diſcretioni tuæ
B committimus & mandamus, quatenus per te vel alium ſeu alios eiuſdem ordinis, proceſſum eundem in ſingulis locis & domibus præfatis, diligentius publicare procures, faciens de publicatione ipſa inſtrumenta publica confici, quæ nobis ſtudeas fideliter deſtinare. Dat. Auinion. iiij. Idus Ianuarii, Pontificatus noſtri anno quintodecimo.

IOANNES PAPA XXII.

Argumentum in Extrauagantem ſequentem.

C Refert Nicolaus Eymericus in Directorio inquiſitorum par. 2. quæſt. 16. quòd poſtquam Ioannes XXII. condemnauit hæreſes de proprio & communi, quas Fraticelli ſeu Begardi pertinaciter defendebant, editis aduerſus eos duabus extrauagantibus quarum initia ſunt, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam. quæ leguntur hodie inter eius extrauagantes tit. de verborum ſignificat. protinus multi fratres Minores in partibus Tuſciæ, & inſula Siciliæ non obtemperantes prędictis extrauagantibus à vero ordine Beati Franciſci receſſerunt, ac ſibi in Miniſtrum Generalem elegerunt Henricum de Ceua, quem ille de Senis appellat, & propriam ſectam condiderunt, ad quam damnandam deinceps idem Dominus Ioannes Papa XXII. hanc decretalem incipientem, Glorioſam eccleſiam. edidit. Verum cum ego paulo diligentius ſeriem temporum inſpexiſſem, deprehendi rem aliter ſe habere, quia duæ illæ extrauagantes, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam. aliquot annis poſt hanc fuerunt editę: nam extrauagans, Cum inter nonnullos. edita eſt Pontificatus Domini Ioannis XXII. (vt vulgati codices habent) anno ſexto, nempe anno Domini 1321. extrauagans vero, Quia quorundam. Pontificatus ſui anno nono, videlicet anno Domini 1324. hęc
D vero extrauagans facta eſt anno eius ſecundo, ſcilicet anno Domini 1317. quam ob rem non fuit poſtea edita, vt noſter Eymericus vir alioquin doctiſsimus ſcripſit. Sed non eſt mirandum: nam in chronologiis & ſerie temporum facillime erratur. Res ergo ita ſe mihi videtur habuiſſe, vt ex initio etiam huius reſcripti non obſcure colligitur; tempore Nicolai IIII. ad annos Domini 1290. diaboli aſtutia contra ipſos fratres Minores nitens ſeminare zizania, ęmulatores agitatos inuidia, & iracundia, & indiſcreta inſcitia concitauit, mordentes fratres eorum regulam quaſi illicitam, inobſeruabilem, & diſcriminoſam, caninis latratibus lacerantes. ita docet idem Nicolaus IIII. in cap. Exiit qui ſeminat. tit. de verborum ſignifi. lib. 6. (quod cap. in vulgaris codicibus male tribuitur Nicolao III. nam vt hinc colligitur Nicolai IIII. eſt) & propterea idem Nicolaus in prædicto cap. Exijt qui ſeminat. regulam Beati Franciſci explicans à maleuolorum iniurijs conatus eſt tueri; ceterum vt in principio huius extrauagantis. §. quorum vipereos. docet Dominus Papa Ioannes XXII. iniquorum nouitates compreſſæ fuerunt per Nicolaum, ſed non penitus extinctę & ſublatæ. inde uero paucis annis interpoſitis tempore Clementis V. circa annos Domini 1310. ijdem illi ma-
E leuoli qui tantiſper quieuerant, aduerſus eandem ſanctam regulam & religionem Beati Franciſci acrius inſurgentes, diuerſas propoſuere querelas, vt hic etiam indicat Dominus Ioannes paulo poſt principium §. ſed horum. at Clemens V. horum iniquas uoces patienter tolerans eorum difficultates contra regulam prędictam explicuit, & denuo regulam approbauit, vt docet hic dominus Ioannes, & conſtat apertiſsime ex Clement. Exiui de paradiſo. tit. de verborum ſignifi. Attamen cum nullo modo contradictores huiuſmodi vellent obtemperare, ſe à vera regula & ordine Beati Franciſci ſeparantes, nouum ordinem inſtituere nituntur in partibus Italiæ, Siciliæ, & alibi, aſſerentes ſe veram regulam Beati Franciſci ſeruare, ac ſe Fraticellos, ſeu Fratres de paupere vita, ac Bizochos, ſiue Biguinos nominarunt. Contra hos ergo qui Henricum de Ceua ſibi primum conſtituerunt Miniſtrum Generalem, Ioannes XXII. anno Domini 1317. die 23. Ianuarij hanc dedit decretalem: ac tandem in fine eiuſdem anni 1317. die 30. menſis Decembris, ordinem & ſtatum ipſorum plenius & clarius condemnauit per decretalem incipientem, Sancta Romana. quæ habetur inter extrauag. Ioannis XXII. tit. de relig. domibus. ac tale quidem eſt huius extrauagantis argumentum.

Fraticelli autem multos alios errores præter eos qui hoc loco referuntur, profitebantur, quos longa serie commemorat Eymericus in Directorio inquisitorum parte 2. q. 15. vbi vide quæ ibi dixi schol. 31. Iam ex his quæ traduntur in hac extrauaganti intelligis vera esse, quæ tradit Eymericus in Directorio parte 2. q. 15. 16. & 17. A

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ac Dilectis filiis electis, ad quos literæ istæ peruenerint, Salutem & apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1317.
Pau. ad Ephe. cap. 5.
Psal. 44.

LORIOSAM Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, quam Christus dilexit, pro qua semetipsum tradidit, vt ipsam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, Dauid propheta cunctis prælatam gentibus, spiritu reuelante cognouit, & splendorem tantæ dignitatis admirans, illum sub similitudine regalis fastigij demonstrauit dicens: Astitit regina ad dextris tuis in vestitu deaurato, circundata uarietate. nimirum ipsa Christi sponsa virgo mater Ecclesia, quia inclyto capiti suo domino Iesu Christo inuiolabilis fidei glutino copulatur, & eius imperio prona obeditione substernitur, cum illo vnum effecta, tam incomparabilis vnionis, merito rebus omnibus more regio principatur. Quæ dum pia, ac deuota religione terrena despicit, cælestia petit, omne sinistrum præmens, a dextris sponsi gloriosa consistit: & quia geminæ caritatis splendore omni ex parte rutilat, in vestitu aureo etiam, angelicis spiritibus admiranda coruscat. Cuius inestimabilis decor, quia vario viuendi genere in vna tamen caritate perficitur, quasi de vestis pulcherrimę varietate lętatur. B C

Inclytus Beati Francisci ordo in vniuerso orbe clarus.

In hoc igitur vestimento tam mirabili varietate distincto, Minorum fratrum sacer ordo, ab ipso suæ fundationis exordio, Almi Confessoris beati Francisci regulari traditione, & Apostolicę sedis auctoritate atque confirmatione indissolubili quadam textura cõnexus, fide clarus, spe validus, caritate profusus, humilitate placidus, obeditioni deuotus velut singulare iubar sanctitatis, exemplo ac doctrinæ verbo per vniuersum orbem claruit, & ecclesiastico decori multum vtilitatis & plurimum inclytæ alacritatis inuexit.

Iniqui, sacrum B. Francisci ordinem nitũtur euertere.
2. Corin. c. 11.

Verum quia humani generis inimicus, vbi virtutum segetes vberius videt exurgere, ibi scandalorum vepres & dissidiorum zizania satagit cumulatius seminare, nonnulli huius sacræ religionis solo nomine professores, dum altiora se petunt, dum præposteris & perturbatis gradibus citius ruituri, in magnis & mirabilibus supra se ambulare conantur, illius delusi fallaciis, qui se vt alios decipiat in lucis angelum transfigurat: sibi met ipsis ruinam, infirmioribus scandalum, solidioribus uero probationem & meritum pepererunt; pro viribus satagentes tam præclari ordinis vnitatem scindere, obnubilare famam, perturbare quietem. D

Dudum siquidem huiusmodi superstitiosi & discoli homines, in Prouincia Prouinciæ, aduersus communitatem præfati ordinis insurgentes, & se solos suosque Complices de obseruantia regulæ Beati Francisci mira uanitate iactantes, reliquam ordinis multitudinem, de transgressione regulæ, perperam iudicando notabant. Nonnullos prophanæ multitudinis, uerbis mendacibus & mentitæ sanctitatis obtentu, in sui erroris deuium adducentes.

Nicolai iiij. cõmissio de coercendis aduersarys regulæ B. Francisci.

Quorum vipereos partus in ipso sui exortu fœlicis recordationis Nicolaus Papa IIII. prædecessor noster, ne in multorum perniciem alerentur, ad veritatis petram elidere cũpiens, Generali Ministro, qui tunc temporis memorato ordini præsidebat, districte præcipiendo mandauit, vt huiusmodi præsumptores, disciplina debita coherceret, prout in literis ipsius prædecessoris nostri plenius continetur. E

Vana querela iniquorũ cõtra ordinem Beati Francisci.

Sed horum pestilentissimas nouitates, hoc remedio compressas fuisse potius quam extinctas rediuiuus error enuntiat, & tristis experientia manifestat. Nuper enim nonnulli factionis superstites memoratæ, adiunctis sibi quampluribus de dicta Prouincia Prouincię, & Prouincia Tusciæ, & aliis diuersarum fratribus nationum, coram piæ memorię Clemente Papa v. prędecessore nostro, diuersas regulæ quæstiones, diuersasque contra vniuersitatem dicti ordinis proposuere querelas, & quasi ipsi soli ipsorumque Complices, beati Francisci regulam & perspicatius intelligerent & efficacius adimplerent, notam

A actionis contrariæ, in vniuersitatem præfati ordinis impie detorquebant.

Qui Clemens prædecessor huiusmodi homines benignitate magis quàm seueritate satagens emendare, illorum pestiferos conatus patientiæ virtute tolerans, prædictas quæstiones atque querelas pluribus Archiepiscopis, Episcopis & sacræ Thologiæ professoribus, & aliis iuris scientia præditis discretione dotatis examinadas commisit, & ad suam audientiam perferendas. Quibus diligenter & cum multa maturitate peractis, sæpe nominatus Clemens prędecessor, de veritate certior factus, præfatam religionem sanctam & (vt eius vtamur sermonibus) muris obseruantiæ regularis firmiter vndique asseruit circumclusam, & quædam quæ circa regulam dubium sensum afferre poterant, declarauit: districte præcipiendo mandans, vt dicti fratres qui contra præfatam communitatem ordinis huiusmodi quæstiones mouerant & querelas, ad Conuentus vnde discesserant reB uerterentur, & suis superioribus obedirent humiliter & deuote, harum quæstionũ & querelarum prætextu, ad Romanam curiam de cetero minime reuersuri.

Vide Clemen. exiui de paradiso. de verb. signific.

B. Francisci religio sancta, et muris obseruãtia regularis circumclusa.

Et vt ipsius salubris ordinatio ad optatum duceretur effectum, venerabilibus fratribus nostris Archiepiscopo Ianuen. & Lucan. ac Bononien. Episcopis per suas literas demãdauit, vt ipsi vel alter eorum per se seu alium vel alios, fratres illos de Prouincia Tusciæ qui occasione præfatæ discentionis & adhærentiæ, ad illicita laxatis habenis, quædam loca dicti ordinis in Prouincia Tusciæ constituta occupauerant, & occupata, temeritate dampnabili detinebant, suis aliàs obedire superioribus aspernãtes, compellerent, ut eisdem locis, per eos occupatis, omnino dimissis, ad suorum superiorum obedientiam, qualibet exceptione & occasione postpositis reuerterentur, moraturi vbicunq; & sicut ijdem superiores ducerent disponendum.

Inobediẽtes ad suos superiores redire compelluntur.

C Quarum literarum auctoritate dilectus filius Bernardus Prior ecclesiæ sancti Fidelis iuxta Senas, cui præfatus Bononien. Episcopus super hoc commiserat vices suas, in ipsos fratres dicti mandati contemptores, eorum exigente contumacia, excommunicationis sententiam promulgauit, & eos fecit excommunicatos publice nuntiari.

Bernardus prior S. Fidelis

Qui ecclesiastica vincula non verentes, non absque temeritatis audacia, apostesiæ nota, mentisque vesania, contra apostolica mandata, & dicti ordinis instituta, se ad partes Insulę Sicilię transtulerunt, & inibi ab obedientia & vnitate dicti ordinis, & prælatorum eius se totaliter separantes, quasi memorati ordinis beati Francisci stabilem firmamque compaginem rescindere stolida præsumptione valerent, noui ordinis, immo abhominabilis horroris cassis conatibus, moliti sunt ponere fundamenta, tam detestabili turbæ pręficientes magis idolum, quàm prælatum, Henricum de Ceua dicti ordinis refugam, & D apostatam fugitiuum.

Fraticelli à vera B Francisci religione discedentes, nouum ordinẽ cõstituere moliuntur.

Henricus de Ceua apostata p̃latus eligitur à Fraticellis.

Et vt tam fœdo capiti membra cetera responderent, Prouinciales Ministros, Custodes præterea, & Guardianos eligere temeritate simili præsumpserunt, plurimos ad ipsorum sectam recipere, Prædicatores & Confessores assumere, eosdemque ad huiusmodi confessionis & prædicationis officium transmittere, loca etiam à locis fratrum ipsius ordinis semota, ad habitandum de nouo construere, seu constructa recipere, contra Roman. instituta Pontificum, in animarum suarum periculum aliorumque perniciem attẽptantes.

Et vt ipsorum error veritas, & impietas religio putaretur, temeritate propria quosdam habitus cum paruis caputijs, curtos, strictos, inusitatos, & squalidos, simulationis conscios, irrisionis amicos, ac dissidii nõ ignaros, discrepantes à communitate ordinis supradicti, assumere, & in simplicium cordibus, vt eosdem secum in deuium erroris adducerent seminare, dictos habitus fore secundũ regulam beati Francisci, & in ipsis solum pseudofratribus ordinem consistere famamque aliorum fratrum præfatæ communitatis, diuersis conuitijs lacerare, procaci impudentique uersutia præsumpserunt.

Quales habitus Fraticellorum seu Beguinorum.

E

Verum quia sic sunt casus mentis, vt primo quidem infelix animus per superbiam intumescat, & exinde in contentionem, de contentione in scisma, de scisinate in hæresim, de hæresi in blasphemias infelici gradatione, immo præcipiti ruina descendat, prædicti temeritatis atque impietatis filij, vt habet fide digna relatio, ad eam sunt mentis inopiam deuoluti, quod aduersus præclarissimam & saluberrimam Christianæ fidei veritatẽ impie sentiunt, sacramenta Ecclesię veneranda contempnũt, & in gloriosum Ecclesiæ Roman. primatum, cunctis nationibus percellendum ab ipso conterendi citius impetu, cæci furoris impingunt.

Et ne aliquid prædictarum blasphemiarum tolerabile videatur, aut dubium, de pluri- mis co-

Eymer. in Directo. par. 2. q. 16

mis eorum erroribus aliquos non lateret, & perinde nocere valeant, præsentibus duximus annotandos. A

Primus error Fraticellorum duas fingit ecclesias.

Primus itaque error qui de istorum officina tenebrosa prorumpit, duas fingit ecclesias, vnam carnalem, diuitiis pressam effluentem diuitiis, sceleribus maculatam, cui Romanũ præsulem, aliosque inferiores prælatos dominari asserunt. Aliam spiritualem, frugalitate mundam, virtute decoram, paupertate succinctam: In qua ipsi soli eorumque complices continentur, cui etiam ipsi spiritualis uitæ merito, si qua fides est adhibenda mendacijs principantur.

Refellitur primus error.

Ephes. 1.

Quæ impietas sic istis sceleratis est propria, vt à nulla hæresi possit esse seiuncta: Quippe omnes impij dum praue in fide sentiunt, dum ab vnitate ecclesię atque obedientiæ per contumaciam separantur, vniuersitatem fidelium carni, se ipsos vero spiritui seruire friuolis assertionibus mentiuntur: quorum dementiæ nihil addi posse, illi manifeste cognoscunt, qui sicut vnicum Christum prædicant, sic vnam ecclesiam profitentur, Doctore gentium attestante qui ait: Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius. B

c. firmiter. §. vna vero. de sum trin. & fi de catho.

Matth. c. 16.

Irenæus lib. 3. c. 3. aduersus hæreses.

Vna est igitur sancta vniuersalis apostolica, atque Romana Ecclesia, quæ non humana præsumptione, seu potestate nititur, sed diuina, & prorsus incommutabili auctoritate fundatur, cuius egregium primatum, si quis impie docendo negat, non solum criminosus aut scismaticus esse conuincitur, sed hęreticus impietatis suæ merito, diuina etiam atque humana ratione & auctoritate censetur. Quia peccatum paganitatis incurrit, quisquis dũ se Christianum asserit, sedi Apostolicæ obedire contempnit, cui inter cetera dona hoc priuata largitione concessum est, vt saluberrima fides quam beatus Petrus cælesti Patre reuelante cognouit, & immensa potestas quam ei in eodem apostolorum principe Christus indulsit, sic per legitimam Romanorum Pontificum successionem illibata decurrat, vt illam vsque ad finem seculi, nec perfidia maculet, nec adulterini pastoris pontificium interrumpat. Quam velut validissimam nauem diuinæ gubernationis præsidio communitam, nec variarum opinionum, atque hæresum turbines, a suæ vnitatis compage diuellunt, nec tirampnice potestatis incursus, ad ima deprimit, quin potius & illos auctoritate atque veritate superans, & istos patientiæ uirtute supplantans, inter blanditias terrenę felicitatis, & asperitates seculi felici nauigatione media graditur, donec ad portum futuræ beatitudinis duce domino veniatur. C

Genes. cap. 7.
Matth. c. 3.
Matth. c. 13.
Matth. c. 13.

Ecclesiæ beneficia erga fideles.

Extrauagan. vnam sanctã. tit. de maio. et obedient.

In qua velut in Archa animalia munda atque immunda seruantur: sicut in Area frumenta paleis permiscentur: quemadmodum in sagena boni pisces & mali coeunt: vt in agro zizania & triticum simili germinatione succrescunt, nec tamen ipsam membrorum infirmantium immunditia polluit, extollit leuitas, corrumpit nequitia, insolentia scindit, sed manens integra atque perfecta, adoptionis filios fide generat, verbo nutrit, auctoritate defendit, pœnitentia purgat, patientiæ virtute supportat, nec illam diuitiarum cumulus suffocat, quia illis tanquam creatura Dei bona cum gratiarum actione bene vtitur, & aurum habet, non vt in illo finem constituat, sed vt necessitatem patientibus misericorditer largiendo succurrat. Extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non sinit, & diuina prouidentia non permittit, vt membrum quod a totius corporis vnitate se iungitur, virtuteque à vertice in corpus influit, aliqualiter vegetetur. D

Quo fit vt apud istos vaniloquos, nec sancta paupertas, nec castitas munda, nec virtus posit esse perfecta, quia consequens est vt omni uirtute, omni bonitate priuentur, qui Deum virtutum, cuius est totum quod est optimum, per inobedientiam derelinqunt. E

Secũdus error auctoritatem aufert sacerdotibus.

Donatistarũ error, de quo B. Augustinus to. 6. in lib de heresibus hæresi. 69. dixi lib. 2. adno scho. 32. § in qua re.

Secundus error, quo prędictorum insolentium conscientia maculatur, Venerabiles Ecclesiæ sacerdotes, aliosque ministros, sic iurisdictionis & ordinis clamitat auctoritate desertos, ut nec sententias ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectum populum instruere ualeant uel docere: Illos fingentes omni ecclesiastica potestate priuatos, quos a sua perfidia uiderint alienos, quia apud ipsos solos (vt ipsi sompniant) sicut spiritualis vitæ sanctitas, sic auctoritas perseuerat. In qua re Donatistarum sequuntur errorem: Qui olim facto scismate ab vnitate ecclesiæ recedentes, ita in sua secta Dei gratiam dixerunt esse coactam, vt nullus eam recipere esset ydoneus qui non foret ipsorum scelere maculatus.

Quorum impietatem zelus fidelium illo in tempore sic extorruit, sic pia persecutione compressit, vt homines tam pestilenti contagione respersos, & censura ecclesiastica anathematis

A thematis mucrone feriret, & legum publicarum sanctio extremo iudicio prædampnaret. Quia dignum erat & æquum vt contra illos vtriusque gladii potestas exurgeret, qui auctoritatem ecclesiasticam a solo Deo traditam, & in perpetuum duraturam, prosanis assertionibus abnegarent.

Manet igitur etiam istis reclamantibus, & usque ad finem seculi permanebit apud Romanum præsulem, sicut summa auctoritas sic immensa potestas, quam sicut gratis accepit, sic in eos quos in partem solicitudinis euocat, in vnitate fidei & Romanæ sedis obedientia permanentes benigne refundit, tam fortiter atque suauiter moderamina indultæ potestatis exercens, vt in corpore Christi quod est ecclesia, a summo vertice vsque ad extrema vestigia, nichil per inobedientiam dissolutum, nichil relinquat ordinis confusione turbatum. Cuius suauissimum, sed ualidissimum iugum impii quia humiliter gestare refugiunt, quod rebus non possunt lacessere, maledictis atque conuitiis non desistunt. *Romani Pontificis certa auctoritas & potestas.* *Ephes. c. 1.*

B

Tertius istorum error in Valdensium errore coniurat, quoniam & hij & illi in nullum euentum asserunt fore iurandum, dogmatizantes mortalis criminis contagione pollui, & pœna teneri, quos contigerit iuramenti religione constringi. Quorum blasfemias pietas Christiana condempnans non leuitate mota sed vtilitate, aut necessitate coacta, veritatem præteritorum, atque præsentium, & certitudinem futurorum, iurisiurandi religione confirmat, certissime tenens, quia nullatenus de suo genere potest esse peccatum, quod Christus exercuit, qui peccatum non fecit, sed peccatum omne sua passione dampnauit, iurauit etenim dominus, iurauit & apostolus Paulus: suæ operationis exemplo monstrantes ad hoc tantum iuramentum esse prohibitum ne iurandi facultas, frequentiam, frequentia consuetudinem, consuetudo periurium introducat. Bonum est ergo iuramentum per quod veritas rerum diuino testimonio confirmatur, sed malum est illi qui eo male vtitur, & a malo infirmitatis humanæ est, vt aliquis verum proferens iurare cogatur. *Tertius error nullo modo iurandũ asserit.* *Refellitur tertius error.* *Hiere. c. 44.* *B. Tho. 2.2. q. 89. art. 2. dixi schol. 32. in Directo. par. 2.*

C

Quarta huiusmodi impiorum blasfemia de prædictorum Valdensium venenato fonte prorumpens, sacerdotes rite etiam & legitime secundum formam Ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos, non posse conficere vel conferre ecclesiastica sacramenta confingit. *Quartus error sacerdotibus peccatoribus aufert potestatẽ consecrãdi.*

Quorum vtrorumque dementiam ecclesiasticæ ueritatis doctrina redarguit & censura percellit, quoniam nil a bono maius nil a malo minus perficitur sacerdote, quia sacramentorum virtus non in merito consecrantis, sed in virtute sancti Spiritus & verbo perficitur creatoris. *Cap. si iustus. 1. q. 1.*

D

Quintus error sic istorum hominum mentes obcecat, vt euangelium Christi in se solos hoc in tempore asserant esse completum, quod hactenus vt ipsi somniant obtectum fuerat, immo prorsus extinctum. *Quintus error quod euangelium in ipsis solis sit completum.*

Quæ impietas sic tenebrosos Manichæorum calles oberrat, vt tamen Montani atque Priscillæ fœda vestigia non relinquat: illi enim promissionem Domini de Spiritu sancto non in apostolis sed in se ipsis completam esse asserunt: Isti euangelium Christi cuius uirtus in sancti Spiritus perceptione consistit, ita in se completum autumant, ut ab illius claro intellectu & vera obseruatione, vniuersitatem fidelium mentiendo secludant. *B. August. in lib. de hæresibus, hæresi. 46*

Sancta vero ac vniuersalis Ecclesia talium hominum figmenta deridens firmissime tenet, & nullatenus dubitat, Spiritum sanctum iuxta fidele Saluatoris promissum in beatos apostolos die Pentecostes sic plenissime fuisse refusum, vt illos omnem veritatem, quæ ad salutem pertinet perfecte doceret, vt ipsos ad amorem Dei mirabiliter inflammaret, vt eosdem contra omnem temptationem munere virtutis firmitate muniret. *Act. c. 2.*

E

Cuius Spiritus virtus ita sanctam Ecclesiam vsque ad finem seculi noua semper prole fœcundat, ut renatis fonte baptismatis vna sit fides mentium & pietas actionum; quod profecto non esset si sanctum Euangelium in quo Christianæ fidei regula continetur, omnibus esset clausum, & istis solummodo (quod cogitare impiissimum est) esset apertum.

Multa sunt alia quæ isti præsumptuosi homines contra coniugii venerabile sacramentum garrire dicuntur: Multa quæ de cursu temporum & fine seculi sompniant. Multa quę de Antechristi aduentu, quem iam iam instare asserunt flebili vanitate diuulgant. Quæ *Plures aliæ blasphemiæ et errores Fraticellorum.*

omnia quia partim hæretica, partim insana, partim fabulosa cognoscimus, dampnanda potius cum suis auctoribus, quam stilo prosequenda aut refellenda censemus: Ipsa enim mendosa commenta seipsa destruunt, quia nec ratione vigent, nec auctoritate constant, nec aliqua verisimilitudine fulciuntur. In huiusmodi doctrinis variis & peregrinis sæpe nominati homines studia sua conterunt; Ad hæc simplicium corda blandis fictisq; sermonibus & simulatæ humilitatis prætextu attrahere moliuntur. Cupientes igitur quod dicti pestiferi homines, aut in melius commutato consilio a suis peruersitatibus resilirēt, aut saltem alios perniciosis sermonibus & suæ prauitatis exemplo contaminare non possent, Carissimum in Christo filium nostrum Fredericum regem Trinacriç Illustrem hactenus rogauimus & monuimus per apostolica scripta mandantes, vt huiusmodi viros pestiferos & seminatores errorum, de prædicta insula expelleret, & penitus extirparet, & Ministris, Custodibus, seu Guardianis dicti ordinis Minorum cum ab eis super hoc requireretur, faciendo etiam si expediret sæpedictos pseudofratres capi, & eorum superioribus tradi captiuos, iuxta disciplinam ordinis corrigendos, studeret impendere fauorem, consilium & auxilium oportunum.

Præceptum factum Federico regi de persequendis pseudofratribus B. Francisci, siue Fraucellis.

A

B

Regis obedientia.

Ipse vero tanquam obedientiæ filius per suas patentes literas nostrarum literarum seriem continentes, singulis officialibus suis, per dictam Insulam constitutis præcipiendo mandauit, vt ad capiendos huiusmodi falsos fratres Rectoribus dicti ordinis vt prædictæ nostræ literæ continebant, darent consilium, auxilium, & fauorem, quodq; ipsa mādata in nostris contenta literis, studerent executioni in omnibus demandare.

Pseudofratres ordinis B. Francisci nolunt Ecclesia mandatis obedire.

Quç præsentientes pestiferi memorati cum ad sinum piæ matris redire saltē ecclesiastica disciplina coacti humiliter debuissent, salubrem cohertionem & felicem necessitatem, quæ ad meliora compellit, fugæ præsidio declinarunt: Nonnullis eorum in locis abditis & latebrosis dictæ insulæ derelictis, qui suis fautoribus sub quorum defensione consistunt, pro mercede iniqui fauoris, peruersi dogmatis venena rependunt: Alij vero per loca infidelium discurrentes, mare & aridam circuire feruntur, vt vnū saltem faciant proselitum simul cum illis gehēnç ignibus applicandum: hii sunt quos Doctor gentium caute uitandos admonuit, dicens: Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione angelorum, quç non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ: & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei. Hij sunt diffidentiæ filij, Nubes sine aqua, quæ à ventis circunferuntur, sidera errantia, quibus procella tenebrarū reseruata est: qui iuxta Psalmistç vaticinium: Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant, errauerunt ab vtero; a ueritate scilicet Sanctæ matris Ecclesiç recedendo, locuti sunt falsa, vanos & varios errorum tribulos per diuersas regiones præsumptione dampnabili seminando.

C

Ad Coloßen. cap. 2.

Psal. 81. & 51.

D

Commonentur fideles vt præfatos iniquos persequantur.

Quamobrem zelus fidei, feruor compassionis animarum, excitare debent corda omnium qui Christi nomine gloriantur, & ipsius Sanctæ Romanæ ac vniuersalis Ecclesiæ finibus continentur, vt contra istorum insaniam quasi contra publicam pestem valenter exurgant, nec eos in locis vbi Christianç religionis viget auctoritas, patiantur pacifice viuere, quos aduersus matrem & dominam suam, sanctam scilicet Romanam Ecclesiam rebellionis suæ calcibus & errorum blasphemijs conspiciunt insanire. Frustra enim vtantur nomine Christiano qui talibus impietatibus nō resistunt, & consequens est vt possint hæc credere qui possunt talia patienter audire.

Tantas igitur & tam graues insolentias, errores pestiferos, detestabiles blasphemias, in creatoris iniuriam, populi Christiani perniciem & nephariç operationis exemplum, per patientiam immo uecordiam tolerare nolentes, vniuersitatem vestram monemus sedule, hortamur attente per apostolica vobis scripta in virtute obedientiæ, districte prçcipiendo, mandantes quatenus præfato Henrico de Ceua aliisq; pseudofratribus qui ad memoratam Siciliç insulam hactenus confugerunt, nullum detis vel dari quantum in uobis est permittatis in prçmissis, consilium, auxilium, uel fauorem: quin potius ipsos velut apostatas excommunicatos, ipsius Ecclesiæ Romanæ rebelles scismaticos & peruersi dogmatis assertores, lupos graues gregi dominico non parcentes, a vestris finibus arceatis; capientes ipsos vel capi facientes, & captos tradentes Rectoribus sæpenominati ordinis fratrum Minorum, cum ab ipsis uel eorum vicariis Procuratoribus seu Nuntiis fueritis requisiti, per eos iuxta ipsorum demerita castigatione debita puniendos: dignum est enim ut apud illos patratorum scelerum pœnas soluant, qui ipsorum lubricos calles & tor-

E

Mandatum de capiendo Henrico de Ceua eiusque complicibus.

A & tortuosas semitas per patientiam longi temporis exploratius cognouerunt, a quorum sacro consortio per apostasiæ vitium recedentes omni pudore calcato non sunt confusi sanctam religionem, quæ ipsos in sinu suo fouerat pietate materna, dampnis afficere, maledictis pungere, conuitiis lacerare.

Proinde quia ea, quæ contra ius & fas atque ordinariam potestatem temeritas humana præsumit, in pœnam perturbati ordinis quamtotius debent iuris auctoritate & apostolica potestate conuelli: Nos quicquid in memoratis prouincia Tusciæ, insula Siciliæ, & vbicunque locorum per sæpedictos fratres, in personarum ad dictam sectam receptione in Generalis Ministri & Prouincialium, Ministrorum, Custodum, Guardianorum electione (si tamen electio dici possit) & in quibuslibet aliis communiter uel diuisim, sub religionis, conuentus, congregationis nomine vel colore, attemptatum B extitit, vel extitit, nullius fuisse uel esse roboris, nullius extitisse uel existere decernimus firmitatis. vnde ipsa cassa, irrita, & nulla censemus, & nichilominus quatenus de facto processerant, auctoritate apostolica reuocamus.

Omnia gesta per Henricum de Ceua, & cõplices suos irrita denuntiantur.

Ceterum, quia verendum est ne hii præsertim qui per professionem licet fantasticam, ad prædictorum infame consortium transierunt, ipsorum errores sapiant, & alios pestifera contagione corrumpant, omnes & singulos per eos ad suam sectam receptos, maximeque professos ad uestram præsentiam, per censuram ecclesiasticam euocate, examinate de fide, de prædictorum erroribus, per vos vel alium seu alios caute diligenterque perquirere sine strepitu & figura iudicii, & de ipsorum complicibus atque fautoribus indagate, & si opus fuerit ipsos capi & detineri curate. & si quos inueneritis culpabiles, secundum canonicas sanctiones, pœna debita punire curate: Inuocato ad hoc si C opus fuerit auxilio brachii secularis: Contradictores & rebelles per censuram ecclesiasticam compescendo;

Recepti ad religionem fantasticam Henrici de Ceua de fide examinandi.

Testes autem quos ad pręmissa videritis euocandos, censura simili appellatione cessante cogatis veritati testimonium perhibere.

Testes euocentur & compellantur.

Volumus insuper & apostolica auctoritate decernimus, quòd quilibet uestrum prosequi ualeat negotium seu articulum etiam per alium inchoatum, quamuis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico impeditus, quodque a Dat. præsentium sit vobis & vnicuique vestrum in præmissis omnibus & eorũ singulis etiam non ceptis præsentibus & futuris, perpetuata potestas, & iurisdictio attributa, vt eo vigore eaque firmitate possitis in præmissis etiam non ceptis præsentibus & futuris, contra prædictos procedere ac si iurisdictio uestra & cuiuslibet vestrum in prædictis omnibus & singulis per cita D tionem uel modum aliũ perpetuata legitimum extitisset, non obstantibus de duabus dietis edita in concilio generali, & fel. recor. Bonifacii Papæ viij. prædecessoris nostri per quas tam iudices quàm conseruatores a sede deputati prædicta, extra ciuitates & Dioc. in quibus deputati fuerint, procedere & vices suas cõmittere aut aliquos vltra vnam dietã a finibus suæ Dioc. trahere prohibentur, & aliis cõtrariis constitutionibus quibuscunq; seu si aliquibus sit indultum a sede prædicta, quod excommunicari, suspendi uel interdici aut extra certa loca trahi, uel ad iudicium euocari non possint per literas apostolicas nõ facientes & expressam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi ac eorum personis & locis, nominibus propriis vel ordinibus mentionẽ, siue alia indulgentia dictę sedis generali vel speciali cuiuscunque tenoris existat, per quam uestræ iurisdictionis explicatio valeat in hac parte quomodolibet impediri, & de qua cuiusq; toto tenore habenda sit in E nostris literis mẽtio specialis. Dat. Auinion. x. kal. Februa. Pontif. nostri anno secũdo.

Auctoritas iudicum contra dictos pseudofratres seu fraticellos.

Bertrandus Cardinalis & Apostolicæ sedis Legatus, auctoritate apostolica Inquisitorem hereticæ prauitatis instituit: cui eadem auctoritate concedit, vt procedat aduersus hereticam prauitatem.

Insigne est hoc rescriptum, quo perspicitur forma, seu modus instituendorum inquisitorum.

Bertrandus miseratione diuina tituli sancti Marci presbyter Cardinalis, Apostolicæ sedis Legatus, ac Terrarum, & Prouinciarum Roman. Ecclesiæ in partibus Italiæ consistentium Reformator & Vicarius generalis, Dilecto in Christo fratri Ioanni Iacobi de Spello ordinis fratrum Minorum, Salutem in Domino.

Edita anno Domini 1347.

NVBER solicitudines varias quibus ex officio iniunctæ nobis Legationis attringimur, solicite cogitare nos conuenit, vt officium hæreticę prauitatis exerceatur solicite, & personis talibus committatur, quod eorum sacro ministerio, errantes ad lumen redeant veritatis. Nuper siquidem Sanctissimus Pater & Dominus noster Dominus Clemens diuina prouidentia Papa vi. nos ad regnum Siciliæ & totam terram ipsius regni citra Farum, & Tusciæ, ac nonnullas alias partes & Prouincias in literis ipsius domini Papæ nobis super nostra Legatione concessis specialiter nominatas, commisso nobis plene legationis officio in eisdem pro urgentibus & arduis Ecclesiæ Roman. negotiis destinans, nobis concessit suas apostolicas literas in hæc verba. A

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio Bertrando tituli sancti Marci presbytero Cardinali Apostolicæ sedis Legato, Salutem & apostolicam benedictionem. B

Plenam de tuæ probitatis & circunspectionis prudentia, & donis virtutum tibi concęssis a Domino fiduciam obtinentes, te ad regnum Siciliæ ac Terras & Prouincias Ecclesiæ Roman. immediate subiectas, ceterasque partes alias Italiæ plenæ Legationis officio & aliis negotiis tibi per nos commissis, uariis & diuersis de fratrum nostrorum consilio prouidimus destinandum. Cupientes itaque negotium fidei sic solicite ubique dirigi, quod nichil circa illud inhonestum committatur quomodolibet vel sinistrum, vt per te vel alium seu alios, de Inquisitorum hæreticæ prauitatis infra terminos Legationis tuæ constitutorum excessibus inquirere, ac de illis quibusuis conquerentibus iustitiam facere, ac illos de quibus tibi videbitur a suis officiis remouere, & alios substituere ualeas. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo plenam tibi concedimus tenore præsentium potestatem. Dat. Auinion. iiii. Id. Augusti, Pontificatus nostri anno quinto. C

Quarum literarum apostolicarum auctoritate, te quem largitor gratiarum omnium literarum scientia, & aliis multis virtutibus sicut fidedignorum testimonio accepimus, laudabiliter insigniuit, & in cuius affectu sicut firmiter credimus specialiter geritur quod fides catholica, extirpatis erroribus suscipiat incrementum: Inquisitorem hæreticæ prauitatis Prouinciæ sancti Francisci Vallisspoleti vsque ad Apostolicæ sedis beneplacitum atque nostrum constituimus, tenore præsentium ac etiam ordinamus cum omnibus iuribus, honoribus, & priuilegiis a iure uel a sede Apostolica seu quibuscunque aliis concessis inquisitoribus illarum partium hæreticæ prauitatis, recepto prius a te corporaliter iuramento, quod officium ipsum ad honorem Dei sanctæque Roman. Ecclesiæ, & exaltationem catholicæ fidei diligenter & fideliter exercebis: Dantes tibi eadem auctoritate tenore præsentium, plenariam potestatem infra dictam Prouinciam inquirendi contra quoscunque hæreticos, uel de hæresi quomodolibet suspectos, fautores, receptatores & defensores eorum, ipsosque capiendi & detinendi condempnandi, absoluendi, liberandi, ac omnia alia & singula faciendi, quę ad huiusmodi inquisitionis officium de iure pertinere noscuntur, Mandantes eadem auctoritate præsentium tenore vniuersis & singulis eiusdem Prouinciæ Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Capitaneis generalibus & Officialibus vniuersis, & eorum Vicariis, cęterisque ecclesiasticis & secularibus personis sub excommunicationis, suspensionis & interdicti pœnis; vt tibi in iis quæ ad huius Inquisitionis officium pertinere noscuntur, benigne pareant & intendant, ac cum per te requisiti extiterint, dent per se & alios prout oportunum fuerit consilium, auxilium, & fauorem. Nos enim sententias siue pœnas quas rite tuleris, ratas & gratas habebimus, ipsasque faciemus auctore dno inuiolabiliter obseruari. Per præsentem autem commissionem nostram nolumus nec intendimus Inquisitori aliàs per nos in dicta Prouincia deputato, in aliquo derogare, quominus idem Inquisitor officium ipsum possit & valeat sicut prius libere exercere. Dat. Arian. ix. Kalen. Septembr. Pontificatus eiusdem Domini Clementis Papæ vj. Anno Sexto. D E

Qualiter hæc clausula accipi debeat explicui lib. 3. adnotat. in Directorii schol. 76.

Io. de Aquam. C.

INDEX
IN LITERAS APOSTOLICAS.

A

B

C

D

G

H

REGESTVM

Directorij. † †† * A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz, Aaa Bbb Ccc Ddd.

Scholiorum. a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z, aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn.

Directorij & Schol. Index. A B C D E

Literarũ apostol. a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z.

Omnes Duerniones, E Ternio.*

R O M AE,
In Aedibus Populi Romani. M D LXXIX.

S·P·Q·R